BIBLIOTHECA
CANONICA, JURIDICA, MORALIS, THEOLOGICA

NEC NON

ASCETICA, POLEMICA, RUBRICISTICA, HISTORICA, &c.

De principalioribus, & fere omnibus, quæ in dies occurrunt, nec penes omnes facile, & prompte reperiri possunt,

EX UTROQUE JURE, SUMM. PONTIF. CONSTITUTIONIBUS, CONCILIIS, SACR. CONGREGATIONUM DECRETIS, SACR. ROT. ROM. DECISIONIBUS AC PROBATISSIMIS ET SELECTISSIMIS AUCTORIBUS

Accurate Collecta, Adaucta, Ordine Alphabetico congesta

AC IN DECEM TOMOS DISTRIBUTA

AB ADM.

R. P. LUCIO FERRARIS

Soler-Alexandrino, Ordinis Regular. Observ. Lectore Jubilato Exprov. Examinat. Synod ac S. Officii Consultore.

POST PLURES ITALICAS

EDITIO POSTREMA AUCTIOR ET EMENDATIOR

Cui præter ea, quæ Clariss. ANONYMUS Jurisconsultus Romanus suis locis adjecerat, sublatis de medio quæ conspirantibus Catholicorum fere omnium Imperantium legibus proscripta sunt, accesserunt ex aliena manu permulta tum THEOLOGIAM, tum maxime JUS CANONICUM & Civile concernentia, eaque scitu dignissima, & omnibus præsertim ECCLESIASTICIS VIRIS apprime utilia & necessaria.

TOMUS SEXTUS.
L — M — N

VENETIIS, MDCCLXX.

TYPIS VINCENTII RADICI

SUPERIORUM PERMISSU.

INDEX

Titulorum, seu Materiarum, quæ in hoc Sexto Tomo continentur.

L

LÆSIO. pag. 1.
Laicus. ibid.
Largitio munerum. 4
Laxa Propositio. ibid.
Laudemium. ibid.
Lectoratus. ibid.
Latrones Cruci cum Christo affixi. ibid.
Legatarius, Legatum. 5
Legatus. 20
Legislator. 23
Legitima. ibid.
Legitimatio. 26
Legitimus. ibid.
Lex. 27
Lex Commissoria. 47
Libellus famosus. ibid.
Liberalitas. 49
Libri. ibid.
Libri prohibiti. 51
Ligamen. 59
Limina Apostolorum Romæ. ibid.
Linea Affinitatis &c. 61
Litaniæ. ibid.
Litteræ Apostolicæ. 62
Litteræ. 63
Livellum. 64
Locatio. ibid.
Lot Patriarcha. 70
Ludus, Sponsio. ibid.
Lunaticus, & Furiosus. 77
Luxuria. ibid.

M

MACELLUM. 83
Magi, qui Christum adoraverunt in Cunabulis. ibid.
Magia. 84
Magister. ibid.
Magister Cœremoniarum. 86
Magistratus. 87
Malchus. 88
Maledicus. ibid.
Maleficium. ibid.
Male sonans Propositio. ibid.
Maritus. ibid.
Martyrium. 89
Mater. 95
Matrimonium. 98
Matutinum. 114
Mausoleum. 117
Mediatores litis. ibid.
Medicus. ibid.
Melchisedech Rex, & Sacerdos. 119
Melioramenta. 120
Mendacium. 121
Mendicantes Religiosi. 123
Mercator. 124
Mercatus. ibid.
Merces. ibid.
Mercimonia. ibid.
Meretrix. ibid.
Metoposcopia. 126
Metropolitanus. ibid.
Metus. ibid.

Mi-

Miles. 128
Militia, *ibid.*
Miniſter Sacramentorum. 129
Minor, Minorennis. 134
Minoritæ. *ibid.*
Miraculum. 135
Miſſa prout, & Sacrificium. 138
Miſſiones. Miſſionarii. 201
Molendinum. Molitor. 202
Mollitie. *ibid.*
Monachus. *ibid.*
Monaſterium. *ibid.*
Moneta. Monetarius. *ibid.*
Moniales. 206
Monopolium. 256
Montes Pietatis. 257
Moribundus. 261
Mortis articulus. 266
Mulctæ. *ibid.*
Mulieres. *ibid.*
Mundus. *ibid.*
Munera. 288
Muſica. Muſicus. *ibid.*
Muſica. *ibid.*
Mutuum. 289

N

NAUFRAGIUM. NAUFRAGANTES. 296
Neceſſitas. 298
Negromantia. 300
Negotia. *ibid.*
Negotiatio. *ibid.*
Neophyti. *ibid.*
Nomina Affinitatis, & Conſanguinitatis. 303
Notarius. *ibid.*
Notorium. 306
Novitiatus, Novitius, Novitia. 307
Nummus. 318
Nuncius. 319
Nundinæ. *ibid.*
Nuptiæ. *ibid.*

ADM.

ADM. REVER. P.

F. LUCII FERRARIS PROMPTA BIBLIOTHECA

Canonica, Juridico-Moralis, Theologica &c.

LÆSIO.

Additiones Novissimæ.

1 LÆsio enormis, vel magna judicatum Judicis arbitrio, ut patet ex cumulatis a Menochio *de arbitr. judic. lib.* 2. *centur.* 1. *caus.* 72. *num.* 5. *&* *caus.* 74. *num.* 4.

2 Læsio dici potest manifesta, si de illa constet per testes, vel alia legitima documenta. Sic Fagnanus *cap. Requisivit*, *tit. de in integrum restit.* Ratio est quia etiam interesse proveniens contractui solet per testes probari.

3 Prætextu læsionis etiam ultra dimidium justi pretii, venditio rescindi non potest; vel enim venditor sciebat verum rei venditæ pretium, vel ignorabat; emptor vero sciebat justum rei valorem; neutro casu agi potest ad rescissionem; primo, quia nemo lædi, aut affici damno intelligitur qui scit & consentit, *leg. Nemo* 145. *ff. de reg. Juris*, *leg. Venditor* 11. *Cod. de rescind. vendit. leg. Si minor* 9. *Cod. de act. empt.* Secundo quia videtur donationis causa minori pretio vendidisse; & demum quia qui scit & vult, similis est ei, qui jus & actiones suas remittit; *leg.* 1. *in fine ff. de action. empt.* Sed de hac materia fusius Auctor noster differit alibi. Videsis itaque verb. *Emptio & Venditio*, *artic.* 5. ubi plura ad rem scitu necessaria.

LAICUS.

SUMMARIUM.

1 *Laicus est penitus incapax Juris spiritualis, seu Ecclesiastici.*
2 *Laicus spiritualia, & Ecclesiastica negotia tractare non debet.*
3 *Laicus nullam habet potestatem in personas, & res Ecclesiasticas.*
4 *Laici omnes, etiam Principes, & Reges, in spiritualibus caussi sunt subditi judicio Ecclesiastico.*
5 *Laici usurpantes res Ecclesiæ conveniuntur coram Episcopis, & ad satisfactionem compelluntur.*
6 *Laici pro re Ecclesiæ conveniri possunt coram Judice Ecclesiastico.*
7 *Laici pro juramentorum observantia conveniri debent coram Judice Ecclesiastico.*
8 *Laici in mere temporalibus, & profanis non ligantur constitutionibus Canonicis, nisi in terris Ecclesiæ.*
9 *Laicis personis de Mysteriis Fidei publice, vel privatim disputare prohibitum est sub pœna excommunicationis ferendæ.*
10 *Hæc probibitio non solum comprehendit disputationem Fidei dubitatativam, sed etiam confirmativam.*
11 *Talis probibitio comprehendit omnes Laicos, nedum indoctos, sed etiam doctos.*
12 *Possunt tamen Laici docti de Fide disputare in casu necessitatis aut evidentis utilitatis.*
13 *Possunt etiam Laici docti disputare de Fide disputatione materiali.*
14 *Non autem disputatione formali, nisi in casu necessitatis, aut evidentis utilitatis.*
15 *Laici non possunt prædicare; immo Laici prædicantes subjacent excommunicationi, & nisi quam citius resipuerint, alia competenti pœna sunt plectendi.*
16 *Laici præsentibus Clericis, nisi ipsis rogantibus, docere non possunt.*
17 *Laicus, qui post commissum delictum, sine ulla fraude factus est Clericus, gaudet privilegio Fori tam quo ad personam, quam quo ad bona.*
18 *Si vero post commissum delictum in fraudem Clericatum assumpsit, gaudet adhuc privilegio Fori quo ad personam.*
19 *At non gaudet privilegio Fori quo ad bona, si judex Laicus post commissum delictum ante illius promotionem prævenit in causa.*
20 *Judex tamen sæcularis præveniens non potest in bonis talis Clerici procedere, nisi posquam Judex Ecclesiasticus pronuntiaverit eum in fraudem Curiæ sæcularis promotum fuisse.*
21 *Laicus, qui dum detineretur in carcere Curiæ sæcularis factus est Clericus, vel Professus, potest a Judice Laico distringi, & puniri etiam in persona.*
22 *Laicus inquisitus, & carceratus in Curia sæculari, & postea dimissus sub fidejussione de se repræsentando, si interim fuerit factus Clericus, potest pro causa illa a Judice Laico ad carceres revocari, & puniri etiam pœna corporis.*
23 *Laicus in exilium pulsus a Judice sæculari cum hoc, ut si exilium servaret, incideret in pœnam triremium, si postea ordinatus exilium non servaverit, & propterea ab eodem Judice in Carcerem conjectus fuerit, si revera ante transgessionem exilii promotus fuerit, est remittendus ad Judicem Ecclesiasticum.*
24 *Laici non possunt offerre oblationes in Altaribus.*
25 *Laici non possunt sacrificare, nec absolvere, aut ligare.*

26 Unde Laicus, seu etiam Clericus non Sacerdos audens celebrare, aut sacramentaliter absolvere, sit suspectus de hæresi, & est cogendus ab Inquisitoribus abjurare de vehementi, & licet esset minor 25. annorum, dummodò compleverit vigesimum annum, est degradandus, & brachio, sæculari tradendus, & ultimo supplicio afficiendus.

27 Et si Laicus, vel Clericus non Sacerdos attentaret absolvere, nulla esset absolutio, non obstante errore communi.

28 Laici neque possunt exercere officium Ordinum minorum.

29 Laici non possunt regulariter inservire Ministris in Altare.

30 Laici sub specie panis tantum possunt communicare.

31 Laici non a se, sed a Sacerdotibus debent Eucharistiam accipere, nisi essent in articulo mortis, & deficeret Sacerdos, vel Diaconus.

32 Laici eligere non possunt ad dignitates, & Prælaturas Ecclesiasticas.

33 Et electio Episcopi per Laicos etiam cum Canonicis facta, est nulla, non obstante contraria consuetudine.

34 Laici nec eligi possunt ad dignitates, & Prælaturas Ecclesiasticas.

35 Nisi tamen Papa dispensaverit cum Laico, ut possit eligi, & postea quamprimum tonsurari.

36 Aut nisi ejusmodi electio fiat ex speciali instinctu Spiritus sancti.

37 Unde Laici sunt incapaces Beneficii Ecclesiastici.

38 Possunt tamen Laici præsentari ad Beneficia a Patronis eorum Ordinario, sub conditione, quod clericentur intra tempus statutum ad præsentandum.

39 Laici non possunt habere pensiones Ecclesiasticas.

40 Laici etiam Patroni non possunt conferre Clericis Beneficia, aliasque Ecclesias, sed possunt ad ea præsentare si habent Jus; & si concedant sine licentia Episcopi; nulla est concessio.

41 Laici non possunt alicui Domui Religiosæ concedere Juspatronatus sine licentia Episcopi.

42 Laici non possunt spoliare de Ecclesiis, seu Beneficiis Clericos delinquentes.

43 Laici, qui Clericos instituunt, & destituunt in Ecclesiis, seu Beneficiis etiam patronatis, subjacent excommunicationi.

44 Laici non possunt facere Judicia in Ecclesiis, seu domibus earum.

45 Immo Laici non possunt facere sua Concilia in Ecclesiis, seu domibus earum.

46 Laici non possunt frequentare Monasteria Monialium, alias excommunicationi subduntur.

47 Laici non possunt tangere sacras Reliquias, neque vasa sacra, & neque illa abluere.

48 Laici induentes se vestibus sacris sunt puniendi, & condemnatur mos in aulis Principum induendi Laicos habitu Episcopali joci gratia.

49 Laici non possunt indui superpelliceis.

50 Laici non possunt habere Cryptas, seu aditus subterraneos, per quos a suis a domibus ad Ecclesias, & loca immunia transeant, & ubi adsint injungitur Episcopo, ut eos, claudere faciat.

51 Laici, dum Divina celebrantur, non debent inter Canonicos, & alios & Ecclesiæ Præbendatos in Choro stare, vel sedere.

52 Laicorum loca in Ecclesia distincta, & separata, esse debent a locis Canonicorum, & Ministrorum in Divinis inservientium.

53 Laici non debent occupare stalla, seu loca Dignitatum, Canonicorum & Præbendarum in Choro, vel Presbyterio, etiamsi sint illustres, & de Magistratu.

54 Laici non possunt tenere sedilia in Presbyterio, nec possunt retinere Baldachinum in Ecclesia, nec eis est deferendum Evangelium ad osculandum.

55 Hinc Sac. Rit. Congreg. mandavit aptandum esse locum Magistratui extra Presbyterium juxta designationem porrectam a Magistro Cæremoniarum, non obstante quod Magistratus reperiretur in possessione, & allegaret alterius loci congrui deficientiam.

56 Magistratus Laicus non potest in Ecclesia habere retentionem, sive usum Tapeti, seu stratus.

57 Laici exceptis personis Regalibus nequeunt sibi facere deferri strata ad Ecclesias.

58 Laici an, & quomodo possunt ponere, & retinere sedilia, seu scanna propria in Ecclesia?

59 Laici non sunt invitandi ad Synodum, nec locum prætendere possunt.

60 Laici non possunt esse Vicarii Episcopi.

61 Laici non possunt esse socii Visitatoris in ingressu clausuræ Monialium.

62 Subnectuntur Supplementa Auctoris.

1 LAicus est penitus incapax juris spiritualis, seu Ecclesiastici c. Messana 56. de election. Cap. Causam quæ
7. de præscriptionibus, cum similibus; Rota p. 4. recent.
dec. 483. num. 16. & communissima Doctorum. Unde Lai- 2
cus spiritualia, & Ecclesiastica negotia tractare non de-
bet, textu expresso c. Decernimus 2. de Judiciis, ibi:
Decernimus, ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non
præsumant, & concordat c. Bene quidem 1. dist. 96. c.
Quæ in Ecclesiarum 7. & cap. Ecclesia S. Mariæ 10. de
Constitutionibus, & cit. Messana & c. Causam quæ cum simili-
bus. Sicque Laicus nullam habet potestatem in personas, & 3
res Ecclesiasticas, quia Laicis, quamvis Religiosis, disponen-
di de Ecclesiis, rebus & personis Ecclesiasticis, nulla est
attributa potestas, quibus obsequendi manet necessitas, non
auctoritas imperandi; capit. Bene quidem 1. distinct. 96.
Cap. Ecclesia S. Mariæ 10. de Constitutionibus, ubi ex-
presse dicitur: „ Nos attendentes, quod laicis etiam Re-
„ ligiosis super Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis nulla
„ sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessi-
„ tas, non auctoritas imperandi, & cap. Cum Laicis 12.
„ de rebus Ecclesiæ alienand. vel non, ibi: Cum Laicis
„ quamvis Religiosis disponendi de rebus Ecclesiæ nulla
„ sit attributa potestas; quos obsequendi manet necessitas,
„ non auctoritas imperandi".

Laici omnes etiam Principes, & Reges in spiritualibus 4
causis sunt subditi Judicio Ecclesiastico; Cap. Quis dubi-
tet 9. & cap. Si Imperator 11. dist. 96. c. Novit ille 13. de
Judiciis, cap. Unam sanctam de majorit. & obedient. in-
ter Extravagantes communes. Laici usurpantes res Eccle- 5
siæ coram Episcopis conveniuntur, & ad satisfactionem
compelluntur; Cap. Conquestus 16. de Foro competent.
Cap. Sicut 2. de privilegiis. Laici pro re Ecclesiæ conve- 6
niri possunt coram Judice Ecclesiastico; c. Si Clericus 5. de 7
Foro compet. Laici pro juramentorum observantia conveni- 8
ri debent coram Judice Ecclesiastico, Cap. final. de Foro
competent. in 6. Laici in mere temporalibus, & profanis
non ligantur Constitutionibus Canonicis, nisi in terris
Ecclesiæ, Cap. Quoniam 8. dist. 10. Cap. Si duobus 7. de
appellationibus §. Denique.

Laicis personis de Mysteriis Fidei publice vel privatim 9
disputare prohibitum est sub pœna excommunicationis fe-
rendæ. Vid. verb. Fides num. 36. Hæc prohibitio non so- 10
lum comprehendit disputationem Fidei dubitativam, sed
etiam disputationem Fidei confirmativam. Vid. ibidem
num. 37. Talis prohibitio comprehendit omnes Laicos ne- 11
dum indoctos, sed etiam doctos (a). Vid. ibidem n. 38.
Possunt tamen Laici docti de Fide disputare in casu ne- 12
cessitatis, aut evidentis utilitatis. Vid. ibidem n. 39. Pos-
sunt etiam Laici docti disputare de Fide disputatione ma- 13
teriali, hoc est ficta. Vid. ibidem num. 40. Non autem 14
disputatione formali, hoc est vera, nisi in casu necessi-
tatis, aut evidentis utilitatis. Vid. ibidem num. 41.

Laici non possunt prædicare. Concil. Carthagin. VI. c. 15
63. cap. Cum ex injuncto 12. de Hæreticis. Immo Laici
prædicantes subjacent excommunicationi, & nisi quam ci-
tius resipuerint alia competenti pœna sunt plectendi, tex-
tu expresso in cap. Excommunicatus 13. de Hæreticis §. quia
vero, ibi: Quia vero nonnulli sub specie pietatis virtu-
tem ejus juxta quod Apostolus ait abnegantes, auctorita-
tem sibi vindicant prædicandi, (cum idem Apostolus di-
cat quomodo prædicabunt, nisi mittantur?) omnes qui pro-
hibiti, vel non missi præter auctoritatem ab Apostolica Se-
de, vel Catholico Episcopo loci susceptam, publice vel pri-
vatim prædicationis officium usurpare præsumpserint, ex-
communicationis vinculo innodentur, & nisi quamcitius re-
sipuerint, alia competenti pœna plectantur. Laici præsen- 16
tibus Clericis, nisi ipsis rogantibus, docere non possunt.
Concil. Carthagin. IV. c. 66. cap. Mulier 29. dist. 23. ibi:
Laicus autem præsentibus Clericis, (nisi ipsis rogantibus do-
cere non audeat).

Laicus qui post commissum delictum sine ulla fraude 17
factus est Clericus, gaudet privilegio Fori tam quoad per-
sonam, quam quoad bona, quia privilegium super-
veniens universaliter eximit: c. Frater noster, & ibi Glossa
in verb. aliquid caus. 16. quæst. 1. cap. Cum Cappella, de
privilegiis, & liberat ab obligatione quis antea teneba-
tur; Cap. ex antiquis cap. Fraternitatem, & Cap. Si ser-
vus, dist. 54. leg. penult. §. Si post, & leg. Spadonem,
§. Scire, ff. de excusat. tutor. leg. Is cui, ff. de alim., &
cibor. legat., & sic expresse decisum fuisse a Sac. Congr.
Concil. refert Fagnan. in cap. Magnus 1. de obligat. ad
ratiocinia num. 64. vid. verb. Clericus art. 2. num. 23. 18
Si vero post commissum delictum in fraudem Clericatum
assumpsit, gaudet adhuc privilegio Fori quoad personam.
Vid. ibidem num. 24. At non gaudet privilegio Fori quo-
ad bona, si Judex Laicus post commissum delictum ante 19
illius promotionem prævenit in causa. Vid. ibidem nu-
mer. 25. Judex tamen sæcularis præveniens non potest in 20
bonis talis Clerici procedere, nisi postquam Judex Eccle-
siasticus pronunciaverit eum in fraudem Curiæ sæcularis
promotum fuisse. Ibidem num. 26.

Laicus, qui dum detineretur in Carcere Curiæ sæcula- 21
ris

(a) Contrarium tamen eruitur ex Nota apposita in hac editione, Verbo Clericus, art. 1. num. 1. tom. 2. & verbo Fides, num. 37. tom. 4., ubi ostendimus, laicorum nomine, eo tempore, quo editus est canon Cap. Quicumque relatus intelligi consuevisse indoctos, & illiteratos.

ris factus est Clericus vel professus, potest a Judice Lai-
co distringi, & puniri etiam in persona: In tali enim
casu præventa est causa, & persona. Tum quia Ordo,
& Professio non invenit ipsum liberum. Tum etiam quia
ex contrario nimium eluderetur Justitia. Joann. Andr.
in cap. Magnus 1. de obligatis ad ratiocinia num. 19. Bu-
trius *ibidem num.* 9. Card. *ibid. num.* 9. *quæst. col.* 4.
vers. Quæ dicta sunt de personali distinctione, Ancharan.
ibidem num. 2. *in fine*, Fagnan. *ibidem num.* 52., *&* 85.
ubi ex aliis dicit esse communem, quia sicut assumptio
Clericatus in fraudem non eximit bona Clerici a jurisdi-
ctione Judicis Laici, quando causa est præventa, ita nec
eximit personam, quando est præventa persona; utroque
enim casu Jus Divinum sive Ecclesiasticum declaratur ab
21 Ecclesia ad eam speciem non pertinere, ut expresse dicit
Fagn. *cit. num.* 86. *in fine*, Laicus inquisitus, & carce-
ratus in Curia sæculari, & postea dimissus sub fidejussio-
ne de se præsentando, si interim fuerit factus Clericus,
potest pro causa illa a Judice Laico ad carceres revoca-
ri, & puniri etiam pœna corporis afflictiva. Talis enim
a carceribus dimissus sub fidejussione de se repræsentan-
do censetur adhuc carceratus, & in vinculis detentus; &
sic cum in tali casu præventa sit a Judice Laico causa,
& persona, & Ordo non invenerit ipsum liberum, re-
maneret adhuc ipse sub Judicis Laici jurisdictione, seu
potestate. Sic ex variis aliis cong. Fagnan. *loc. citat. a
num.* 64. *ad* 87. ubi refert sic in simili fuisse declaratum
a Sac. Cong. Concilii.
22 Laicus in exilium pulsus a Judice Sæculari cum hoc,
ut si exilium non servaret, incideret in pœnam trire-
mium, si postea ordinatus exilium non servaverit, & pro-
pterea ab eodem Judice in carcerem conjectus fuerit, si
revera ante transgressionem exilii promotus fuerit, est re-
mittendus ad Judicem Ecclesiasticum. Fagnanus *in cit. cap.
Magnus num.* 91. ubi refertur si declarasse *Sacr. Congreg.
Concil. die* 14. *Novemb.* 1609. Alia ad rem vid. d. verb.
Clericus art. 2. *num.* 27., *& verb. Habitus a num.* 56.
23 Laici non possunt offerre oblationes in Altaribus, *Cap.*
24 *Sanctorum* 14. *caus.* 10. *quæst.* 1. Laici non possunt sacri-
ficare, nec absolvere, aut ligare, *lib.* 3. *Constit. Aposto-
licarum cap.* 10. Leo X. Constitut. 40. incip. *Exurge*,
25 Concil. Trid. *sess.* 7. *Canon.* 50., *& sess.* 14. *cap.* 5. *& Ca-
non.* 10. *ejusdem sess.* 14. Unde Laicus, seu etiam Cleri-
cus non Sacerdos audens celebrare, & Sacramentaliter
absolvere, fit suspectus de hæresi, & est cogendus ab In-
quisitoribus abjurare de vehementi, & licet esset minor 25.
annorum, dummodo compleverit vigesimum annum, est de-
gradandus, & brachio sæculari tradendus, & ultimo sup-
plicio afficiendus ex Clementis VIII. Constit. incip. *Etsi*
26 *alias*, & Urbano VIII. Constit. 79. incip. *Apostolatus Of-
ficium*. Et si Laicus, vel Clericus non Sacerdos attentaret
absolvere, nulla esset absolutio, non obstante errore com-
muni. Vid. *verb. Confessarius art.* 1. *num.* 37.
Laici neque possunt exercere ministerium Ordinum mi-
norum; *Conc. Colonien. I. part.* 3. *ap.* 31. *Conc. Trident.*
27 *sess.* 23. *de reform. cap.* 17. Laici non possunt regulariter
inservire Ministris in Altari; *Concil. Coloniens. II. p.* 3.
28 *c.* 31. Laici sub specie panis tantum possunt communica-
re; *Conc. Constantiense sess.* 13. *cap.* 1. *Concil. Trident.*
29 *sess.* 21. *cap.* 1. *Canon.* 1. *&* 2. *ejusdem sess.* 21. Laici non a
se, sed a Sacerdotibus debent Eucharistiam accipere; *arg.
c. Tribus gradibus* 22. *& cap. Pervenit* 29. *dist.* 2. *de con-
secrat.* Barbosa *in Concil. Trident. sess.* 21. *cap.* 1. *num.* 3.
Communis, & prax. univers. nisi essent in articulo mor-
tis, & deficeret Sacerdos, vel Diaconus, cum in casu
talis extremæ necessitatis præceptum humanum cederet
præcepto Divino sumendi pro tunc Viaticum; Sic plu-
rimi Probabilistæ cum La Croix *libr.* 6. *part.* 1. *numer.*
48. *&* 482.
30 Laici eligere non possunt ad Dignitates, & Prælaturas
Ecclesiasticas; *Cap. Nullus* 1. *cap. Non est* 6. *cap. Non
licet* 8. *& cap. Nosse* 12. *d.* 63. *cap. Contingit* 8. *de Ar-
bitris*, *Cap. Decernimus* 2. *de Judiciis*, *cap. Sacrosancta*
51. *& cap. Messana* 56. *de election. cum similibus*. Et e-
lectio Episcopi per Laicos etiam cum Canonicis facta, est
31 nulla non obstante, contraria consuetudine, quæ potius
dicenda est corruptela, textu expresso in *cit. cap. Messa-
na* 56. *de elect.*, & ibi Doctores communiter. Laici non
32 eligi possunt ad istas dignitates, & Prælaturas Ecclesia-
sticas; qui enim nedum sunt Tonsurati, sunt inhabiles
ad quodlibet Beneficium ita ut nec sufficiat post illud
jam acquisitum tonsurari; *arg. cap. Ex litteris* 6. *de tran-
sactionibus*, & notat Glossa final., & Abbas *ibidem n.* 3.,
& tenet Rota *part.* 18. *rec. tom.* 1. *dec.* 40. *num.* 4. Nisi
tamen Papa dispensaverit cum laico, ut possit eligi, &
33 postea quamprimum tonsurari, prout aliquoties contigisse
cum Magnorum Principum Filiis, præsertim in Germania
refert Sanig *cap.* 2. *num.* 2. *de elect.* Aut nisi ejusmodi
34 electio fiat ex speciali instinctu Spiritus Sancti, prout S.
Nicolaus, S. Severus, & S. Ambrosius ex laicis
fuerunt electi in Episcopos, ut habetur *in Cap. Statui-
mus* 9. 8. *E contra dist.* 61. Unde laici, ut vides, sunt in-
35 capaces Beneficii Ecclesiastici; *arg. cit. cap. Ex litteris* 6.
de transactionibus; sunt enim laici incapaces omnis Ju-
ris Ecclesiastici; *Cap. Cum adeo* 17. *de Rescriptis*; *cap.*

Causam 7. *de Præscriptionib. cap. Contingit* 8. *de Arbi-
tris*, *cap. Decernimus* 2. *de Judiciis*, *cap. In Ecclesiis*
2. *de Institutionibus* cum similibus. Possunt tamen lai-
ci præsentari ad Beneficia a Patronis coram Ordina- 36
rio, sub conditione, quod clericentur intra tempus sta-
tutum ad præsentandum, ut dictum est verb. *Juspatro-
natus art.* 4. *numer.* 71. laici non possunt habere pensio-
nes Ecclesiasticas. S. Pii V. *Constitut.* 73. incipient. *Sa-
crosanctum*.
Laici etiam Patroni non possunt conferre clericis Be- 37
neficia, aliasque Ecclesias, sed possunt ad ea præsentare
si habent Jus; Et si concedunt sine licentia Episcopi,
nulla est concessio; *Cap. Cum Laici* 10. *de Jurepatrona-
tus*, *Concil. Lateranen. III in append. titul. de Jurepatron.
cap.* 3. laici non possunt alicui domui Religiosæ conce-
dere Juspatronatus sine licentia Episcopi; *Cap. Cura pa-* 38
storalis 21. *de Jurepatr. Concil. Lateranen. III. eodem tit.
cit. cap.* 6. laici non possunt spolia e de Ecclesiis, seu Be- 39
neficiis Clericos delinquentes. *Concil. Constantiens. contra
art.* 16. *VVicleff. Cap. Relatum* 21. *de Jurepatr.* §. *Ad
hoc*: laici, qui Clericos instituunt, & destituunt in Ec- 40
clesiis etiam Patronatis subjacent Excommunicationi *cap.
Præterea* 4. *de Jurepatronatus*.
Laici non possunt facere judicia in Ecclesiis. *Concil.* 41
Arelatens. IV. cap. 22. *c. Ut in domibus* 1. *de immun. Eccles.*
Imo laici nec possunt facere sua consilia in Ecclesiis, 42
& Domibus earum: *cit. Cap. Ut in domibus Ecclesiarum*
1. *de immunit. Eccles.* Laici non possunt frequentare Mo-
nasteria Monialium, alias excommunicationi subduntur,
textu expresso *in cap. Monasteria* 8. *de vita, & honesta-
te clericorum*. Laici non possunt tangere sacras Reliquias, 43
neque Vasa sacra, & neque illa abluere. *Concil. Coloniens.
II. part.* 3. *capit.* 31. laici induentes se vestibus sacris 44
sunt puniendi, & condemnatur mos in aulis Principum
induendi laicos habitu Episcopali joci gratia. *Concil. Con-
stantinopolitan. IV. cap.* 16., ibi; *Colligere licet solemne
fuisse in aliis Principum, statis quibusdam diebus compo-
nere aliquem Laicum insignibus Episcopalibus, qui, & Ton-
sura, & ceteris ornamentis personatum Episcopum ageret,
& crasse etiam ridiculum Patriarcham, quo se sublecta-
rent. Quæ omnia, ut in dedecus Ecclesiæ accersita prohi-
bentur sub gravibus censuris*, Laici non possunt indui su-
perpelliceis. *Concil. Coloniens. II. part.* 3. *cap.* 31.
Laici nequeunt habere Cryptas, & aditus subterra- 45
neos, per quos e suis domibus ad Ecclesias, & loca
immunia transeant; & ubi adsint, injungitur Episco-
po, ut eos claudere faciat. *Sacr. Congregat. Immunita-
tis in Aquilana* 9. *Martii* 1632. *lib.* 2. *decret. Paulut.
pag.* 515. Vide verb. *Ecclesia artic.* 6. *numer.* 1. lai-
ci, dum Divina celebrantur, non debent inter Cano-
nicos, & alios Ecclesiæ Præbendatos in Choro sta-
re, vel sedere; *Cap. Sacerdotum* 29. *dist.* 2. *de conse-
crat. capit. Ut Laici* 1. *de vita & honest. Clericorum*;
& sic expresse decrevit *Sacra Congregatio Rit. in Com-
postellana* 4. *Februarii* 1600. laicorum loca in Ecclesia
distincta, & separata esse debent a locis Canonicorum, 46
& Ministrorum in divinis inservientium. *Sacra Congre-
gat. Rit. in Elboren.* 8. *Januarii* 1606. Laici non debent
occupare stalla, seu loca Dignitatum, Canonicorum,
& Præbendarum in Choro, vel Presbyterio, etiamsi
sint illustres, & de Magistratu, *Sacra Congregat. Rit.
in Compostellana* 21. *Februarii* 1603. *& Granatens.* 24.
Octobris 1609.
Laici non possunt retinere sedilia in Presbyterio. 47
Nec possunt retinere Baldachinum in Ecclesia: Nec eis
est deferendum Evangelium ad osculandum. Vid. verb.
Ecclesia artic. 5. *numer.* 29. *&* 30. ubi afferuntur ad hoc
Decreta Generalia. Hinc Sacra Rituum Congregatio man- 48
davit aptandum esse locum Magistratui extra Presbyte-
rium juxta designationem porrectam a Magistro Cæremo-
niarum, non obstante, quod Magistratus reperiretur in
possessione, & allegaret alterius loci congrui deficien-
tiam. *Vide ibidem numer.* 32. Magistratus laicus non po- 49
test in Ecclesia habere retentionem sive usum Tapeti,
aut Stratus. *Vide ibidem a num.* 32. *ad* 36. ubi afferun-
tur varia decreta ad rem. Laici exceptis Personis Rega-
libus nequeunt sibi facere desecerni strata ad Ecclesias. *Vi-
de ib. n.* 28. ubi affertur Decretum id prohibens sub gravi-
bus pœnis.
Laici an, & quomodo possint ponere, retinere sedi- 50
lia, sed scamna propria in Ecclesia, vide *ibidem a nu-
mer.* 7. *ad* 27. Laici non sunt invitandi ad Synodum,
nec locum prætendere possunt; *Sacra Congregat. Concil.* 51
in Lycien. Synodi 10. *Januarii*, *&* 10. *Aprilis* 1688. *in
responsione ad primum*, *& Sacra Congregat. Rit. in Urbi-
naten.* 25. *Januarii* 1700. *in responsione ad septimum*. 52
Laici non possunt esse Vicarii Episcopi; *Concil. Hispa-
lens. II. capit.* 9. Laici non possunt esse socii Visitato-
ris in ingressu Clausuræ Monialium; Sic expresse sta-
tuit Gregorius XIII. *Constitut. incipient. Dubiis*, ubi impo-
nit gravissimas pœnas contra Visitatores, transgresso-
res, & pluries declaravit *Sacra Congregatio Episcopo-
rum, & Regularium*, & signanter *Tarvisina* 20. *Novem-
bris* 1651. etiamsi essent Officiales, seu Santesii ejusdem
Monasterii, ut in *Genuens.* 16. *Jan.* 1610. *in Regesto fol.* 15.

5 Laici Magistratus jus non habent indicendi publicas preces. Benedictus XIV. tom. 1. Constit. 82. incip. *Quemadmodum §. 3. & 6.*

Novæ additiones ex aliena manu.

1 Reticendum hic haud est, quod in Concilio Romano *tit. 28. de Immun. cap. 4.* aliàs habetur: *Generali S. Sedis decreto Ecclesiis etiam Regularibus intra Presbyteriorum; & Altarium septa, dum Missæ ibi celebrantur, aliarum divina Officia persolventium, sæcularium Personarum cujuscumque conditionis, & sexus assistentiam prohibitam fuisse non ignoratur. Verumtamen quum ad hoc Laici quidem in vetita temeritate nitantur, & ibidem stare, aut scamna habere, vel genuflexoria sibi arrogare præsumant, id iterum juxta sacrorum Canonum, ejusdemque Apostolicæ Sedis mentem, sub Ecclesiarum Regularium etiam, & quomodocumque exemptarum interdicti pœna ipso facto incurrenda, & Romano Pontifici reservata inhibemus; mandantes, ut si quæ sint pro Laicis, sacra intra loca prædicta, sedes, scamna, & genuflexoria, illinc auferantur, & removeantur omnino.*

LARGITIO MUNERUM. Vide verb. *Regul.* verb. *Xenia*, & verb. *Pœna art. nu. 2. 147.*

LAXA PROPOSITIO. Vide verb. *Propositiones damnatæ num. 40.*

LAUDEMIUM. Vide verb. *Emphyteusis art. 3. a numer. 16. usque ad finem.*

LECTORATUS. Vide verb. *Ordo, art. 1. n. 31. 32. 33.*

LATRONES CRUCI CUM CHRISTO AFFIXI.

Additamenta novissima Auctoris.

1 Latrones crucifixi cum Christo, quinam fuerint? Hi latrones forte fuerunt ex iis, qui tunc temporis Judæam infestabant, nec alium sibi regem esse quam Deum asserebant, & Romano imperio propterea se non esse subjectos jactitabant. Circa autem eorum nomina satis variant Actores. In collectaneis enim quæ Bedæ falso adscribuntur, Latro bonus *Matta*, & latro malus *Joca* nominatur. In historia Xaveriana *pag. 480.* unus dicitur *Vicinus*, & alter *Justinus*. In Evangelio apocrypho Infantiæ Christi *cap. 23.* nuncupatur unus *Titus*, & alter *Dumacus*, & in Evangelio Pseudo-Nicodemi *cap. 9.* Latro probus appellatur *Dimas*, & improbus *Gestas*; quod etiam tradidit Goffridus Vindocinensis *in fine sermonis decimi*. Sic expresse Cardinal. Lambertinus postea Benedictus XIV. de *Canonizatione lib. 4. cap. 12. numer. 10.* ubi insuper tradit, quod bonus latro cultum obtinet in utraque Ecclesia, Occidentali videlicet, & Orientali. Ad diem 25. Martii mentio ejus fit in Martyrologio Romano: Hierosolymis commemoratio Sancti Latronis, qui in Christum confessus ab eo meruit audire; *Hodie mecum eris in Paradiso*: subditque Cardinal. Baronius „ in Notis Dimam hunc plerique appellant, sed quoniam id ab Apocryphis proditur, ea de causa hic nomen proprium prætermissum videtur. Reperiuntur autem Sancti Dimæ Latronis nomini nonnulla sacella dicata, & memoriæ erectæ eodem titulo."

2 Sub nomine tamen Sancti Latronis solummodo, reticito proprio nomine, in Religione Beatæ Mariæ de Mercede Redemptionis Captivorum ex concessione Sixti V. recitatur Officium proprium de Confessore non Pontifice cum Oratione, & Responsoriis propriis, & primis Lectionibus desumptis ex Scriptura, secundis ex sermone Sancti Joannis Chrysostomi, & tertiis ex sermone 49. Sancti Ambrosii, in quo fit sermo de Sancto latrone. Cum autem a Congregatione Patrum Piorum Operariorum fuerit supplicata extensio dicti officii, ex quo sanctum hunc bonum latronem in specialem Patronum, & Advocatum suum elegerit, propter expertas plurimas peccatorum conversiones ejus intercessione in suis sacris Missionibus factas; & orta difficultate, an de Confessore, aut de Martyre ejus officium recitari deberet, omnibus perpensis *Sacra Rituum Congregatio die 23. Septembris 1724.* adhærendo opinioni asserentium, hoc officium recitandum de Confessore, & non de Martyre, indulsit dictæ Congregationi Piorum Operariorum, ut illud possent recitare de Confessore non Pontifice sub nomine Sancti Boni latronis, prout cultum obtinet in Religione B. Mariæ de Mercede. Sic apud laudatum Lambertinum, Benedict. XIV., *loco proxime citato* ubi multa tradit ad rem.

3 Quoad nomina Latronum fere consimiliter, ut supra, tradit Eruditissimus Calmet in Dictionario verb. *Latro*, ubi de ipsis sic insuper refert: Pseudo-Evangelium Infantiæ Salvatoris vetustissimum quidem opus refert, fugientem cum puero Jesu Virginem, & Sanctum Josephum in Ægyptum incidisse in turmam latronum resolutam in somnum, duobus tantummodo vigilantibus, e quibus alter in necem peregrinorum sese accingebat, sed a socio prohibitus est. Tunc puer Jesus ore fatidico prænunciavit, ambos illos latrones agendos esse secum in Crucem, alterum autem ex illis recipiendum in Paradisum, depellendum alterum ad Inferos. Hæc ille ad litteram.

4 An autem ambo hi Latrones bonus, & malus blasphemaverint in Cruce Christum, aut solus malus, videntur non convenire inter se Evangelistæ. Matthæus enim *cap. 27.*, & Marcus *cap. 15.* narrant, Christum ab utroque latrone fuisse maledictum, „ idipsum autem, & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei; & qui cum eo crucifixi erant, convitiabantur ei." *Lucas* autem *c. 23.* asserit, solum malum latronem blasphemasse eum, & fuisse reprehensum a bono, qui postea Christum rogavit ut cum suum pervenisset regnum, memor esset sui: „ Unus autem ex his, qui pendebant latronibus, blasphemabat eum dicens: si tu, es Christus, salvum fac teipsum, & nos. Respondens autem alter increpabat eum dicens: si tu es Christus, salvum, fac temetipsum, & nos. Respondens autem alter increpabat eum dicens; Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es. Et nos quidem juste, nam digna factis recipimus, hic vero nihil mali gessit; & dicebat ad Jesum: Domine memento mei, dum veneris in Regnum tuum; & dixit Jesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso." Ast S. Hieronymus in *cap. 27. Matth.* ostendit, quod nihil inter se discrepaverint Evangelistæ, dicentes, quod in principio uterque quidem latro convincia, & maledicta in Christum conjecerit, sed postea bonus latro, ut vidit solem obscurari, tremefieri terram, & saxa dirumpi, resipuerit, ibi: „ Non quod discrepent Evangelistæ, sed quod primum uterque blasphemaverint, dehinc, sole fugiente, terra commota, saxisque disruptis, & ingruentibus tenebris, unus crediderit in Jesum, & priorem negationem sequenti confessione emendaverit." Sanctus autem Augustinus *lib. 3. de consensu Evangelistarum* alio modo eos conciliat. Dicit enim, quod Matthæus, & Marcus adhibuerint modum loquendi in Sacra Scriptura satis frequentem; ibi sæpe pluralis pro singularis numero ponitur, ut patet in epistola ad Hebræos: *Clauserunt ora leonum*, & tamen de solo Daniele ibi est sermo: *secti sunt*, & tamen refertur ad solum Isaiam; & psal. 2. *Astiterunt Reges terræ; & Principes convenerunt in unum*; quæ de Herode, qui erat Rex, & de Pilato, qui erat Princeps, intelliguntur; ut patet ex Actorum Apostolorum *capit. 4. numer. 6.*, & hæc Sancti Augustini opinio communis sequitur a Sacris interpretibus, ut testatur Scriptor Synopsis Critic. *Sacr.* in Matt. *cap. 27. pag. 677.* ibi: „ Pluralem numerum usurpari, ubi unus e multis, sed indefinite indicatur, veteres, novique interpretes monuerunt." Sicque tenet peritissimus Cardinal. Lambertinus Benedictus XIV. „ de festis D. N. Jesu Christi part. 1. num 286. „ expresse dicens; „ Atque etiam multo verosimilius est de uno tantum latrone Evangelistas loqui, nam qui bonus potuisset latro alterum quod blasphemaret, increpare, si ipse etiam paulo ante blasphemasset?" Ita etiam Cornel. a Lapide in Lucam *cap. 23. versicul. 42.*

5 Quo sensu intelligenda sint illa verba *Hodie mecum eris in Paradiso*, variant Sacri Interpretes. Sanctus enim Justinus Martyr *quæst. 75. 76.*, & 85. ad Orthodoxos dicit, quod pro tali Paradiso intelligendus sit ille terrestris, e quo pulsus est Adam; sed hæc opinio cum petitione latronis non convenit, cum ille non terrestrem Paradisum, sed cœlestem postulaverit. Verius tamen Sanctus Augustinus *epist. 187. alias 37.* ad Dardanum tradit, verba illa *Hodie mecum eris in Paradiso* non de Paradiso interpretanda esse, quia illa eadem die non erat Christus venturus in Paradisum, ibi: „ Non ex his verbis in Cœlo existimandus est esse Paradisus, neque enim ipso die in Cœlo futurus erat homo Christus Jesus, sed ita esse intelligenda, ut Paradisus esset in Inferno, quo anima Christi illa die futurum erat, ut descenderet. Restat igitur, ut, si secundum hominem dictum est: Hodie mecum eris in Paradisus, ubi erat ea die futurus secundum humanam animam Christus." *Cui consonat S. Thomas* „ 3. part. quæst. 52. art. 4. ad tertium " *dicens*: „ Illud Verbum Domini est intelligendum non de Paradiso terrestri corporeo, sed de Paradiso Spirituali, in quo esse dicuntur quicumque divina gloria perfruuntur. Unde Latro loco quidem cum Christo ad Infernum descendit, ut cum Christo esset, quia dictum est ei: mecum eris in Paradiso; sed præmio in Paradiso fuit, quia ibi divinitate Christi fruebatur, sicut, & alii Sancti." Tirinus in *capit. 23. Luc. numer. 43.* sic expresse habet; *Hodie mecum eris in Paradiso*, non terrestri Adami, non etiam cœlesti, vel in Cœlo Empyreo, sed generaliter in loco voluptatis, puta in consortio tot myriadum Sanctorum Patrum, & in clara visione Dei, quæ intuitu mortis Christi, statim atque expiravit, concessa est omnibus in limbo. Et Maldonatus in *cap. 27. Matth. num. 44.* relatis variis interpretationibus, concludit, Paradisi nomine intelligendum esse Abrahæ sinum, ubi animæ sanctorum ante Ascensionem Christi in Cœlum, morabantur. Illuc enim illa eadem die Christus descendit, & illuc latronis animam secum conduxit; quod

&

& probat Sapientissimus Lamy Honnon. Evangel. *lib.* 5. *cap.* 34. Christi verba sic explicans: Non modo tui memor ero, cum Regnum meum suam plenitudinem consequetur, sed hodie magna tibi afferam solatia, & ad illam te sedem mecum sadducam, ubi tranquille degunt animæ, Abraham, Isaac, & Jacob. Ita apud numquam satis laudat. Card. Lambert. Benedict. XIV. *loc. cit. num.* 289. Et egregie Cornel. a Lapide in *Luc. cap.* 2. *vers.* 43., ibi: *Certum enim est, Christum cum latrone die illo, quo obiit, non ascendisse in Cœlum, sed descendisse ad limbum Patrum.* Unde S. Augustinus *lib.* 12. *de Genesi ad litt. cap.* 34., & Maldonat. per Paradisum hic accipiunt sinum Abrahæ; Ibique eis visionem divinitatis suæ impertivisse; itaque eos beasse, quare tunc Christus rerum sortes mutavit, fecit enim, ut limbus esset Paradisus, ut inferi essent superi, & Infernus esset Cœlum, ubi enim est Christus, ibi est Paradisus, ubi est visio Dei, & beatitudo, ibi est Cœlum. Et cum aliis concordat etiam Hugo Card. in Lucam *cap.* 25.

LEGATARIUS, LEGATUM,

SUMMARIUM.

1 *Legatarius quid sit?*

2 *Legatarius, & hæres quis esse non potest.*

3 *Immo cessat Legatum eo ipso, quod Legatarius efficitur hæres universalis.*

4 *Hoc tamen est intelligendum durante titulo hæreditario, secus isto cessato per restitutionem.*

5 *Et hoc quoque est intelligendum, quando unicus est hæres purus, & irrevocabilis, qui a seipso Legatum obtinere debeat.*

6 *Legatarius carnaliter cognoscens uxorem testatoris post ejus mortem indignus est Legato.*

7 *Legatum dupliciter sumi potest, scilicet vel pro actu, aut dispositione, qua res legatur, vel pro re ipsa, quæ legatur.*

8 *Legatum primo modo sumptum, quid sit?*

9 *Legatum secundo modo sumptum, quid sit?*

10 *Legatum aliud est profanum, quia est ad profanos usus relictum; & aliud pium, quia est relictum ad usus pios.*

11 *Legatum aliud est purum; aliud conditionatum; aliud in diem; aliud sub modo; aliud sub causa, & aliud sub demonstratione.*

12 *Legatum purum quid sit?*

13 *Legatum conditionatum quid sit?*

14 *Legatum in diem quid sit?*

15 *Legatum sub modo quid sit?*

16 *Legatum sub modo per quid differat a Legato conditionato?*

17 *Modus solet regulariter exprimi per dictionem* Ut. *Conditio per dictionem* Si; *Et causa per dictionem* Quia.

18 *Et datur ad hoc versiculus.*

19 *Legatum sub causa quid sit?*

20 *Si talis causa non subsistat, subsistit adhuc Legatum factum sub tali causa.*

21 *Nisi tamen hæres probet Testatorem legaturum non fuisse, si causam non subsistere scivisset, vel sit error circa substantiam personæ.*

22 *Legatum sub demonstratione quid sit?*

23 *Tale Legatum sub demonstratione, dummodo extet res legata, & constet de illa, quam Testator legavit, ac persona, cui legavit, valet, quamvis Testator in demonstratione aliqualiter erret.*

24 *Si autem res, quæ demonstratur, seu exprimitur a Testatore, omnino non existat, Legatum est.*

25 *Si tamen in demonstrata capsa, vel crumena non omnes v. g. designati mille aurei, sed quingenti solum reperiantur, valebit Legatum quo ad istos.*

26 *Si vero in falsa demonstratione sit error circa substantiam personæ; vel hæres sufficienter probet legaturum non fuisse, si errorem cognovisset, tunc non valebit Legatum.*

27 *Quodlibet ex suprarecensitis Legatis potest fieri nedum in Testamento, sed etiam extra Testamentum.*

28 *Cum hac tamen differentia, quod si sit Legatum profanum, & fiat in Testamento, requiruntur ad tale Legatum regulariter loquendo eædem solemnitates, quæ requiruntur ad Testamentum, nisi in Testamento proposita sit clausula codicillaris; & si tale Legatum profanum fiat extra Testamentum, quinque requiruntur, & sufficiunt testes, sive oretenus, sive in scriptis sint.*

29 *Ad Legatum autem pium, sive fiat in Testamento, sive extra Testamentum, sive scriptis, sive solis verbis, sufficiunt duo testes quicumque rationis capaces, etiam Fœminæ, vel sola certa notitia ipsius hæredis; vel si in scriptis, sola manus propria Testatoris.*

30 *Quodlibet ex supradictis Legatis de Jure Civili valet, etiamsi sit factum de re aliena, nec ad Testatorem, nec ad hæredem spectante.*

31 *Intellige tamen si Testator scivit eam rem esse alienam; secus vero si hoc ignorans, putavit esse rem suam.*

32 *Si vero persona, cui legata est res aliena, sit ita proxima, & conjuncta Testatori, ut merito præsumatur eam rem adhuc legaturum esse, quamvis scivisset esse alienam, valet Legatum etiam de tali re aliena, non obstante, quod Testator putavit esse suam.*

33 *Nedum de Jure Civili, sed etiam de Jure Canonico probabilius valet Legatum rei alienæ.*

34 *Quantum vero ad Legatum rei alienæ ad pias causas, certum est utroque jure valere.*

35 *Si Legatum sit pure factum de re aliqua singulari, & determinata, ejus dominium verum acquiritur a Legatario statim post aditam ab eo hæreditatem.*

36 *Ejus tamen Dominium fictum acquiritur a Legatario statim a die mortis Testatoris.*

37 *Hinc fructus rei legatæ debentur Legatario a die mortis Testatoris.*

38 *Incrementum, quod res Legata habuit a die Testamenti conditi pertinet ad Legatarium, sicuti etiam fructus, quando per modum incrementi unum quid faciunt cum re legata.*

39 *Legatarius non potest propria auctoritate legatum sibi usurpare, aut accipere; aliter amittit totum id, quod propria auctoritate sibi usurpat, aut accipit.*

40 *Talis autem amissio Legati, cum sit pœna, non incurritur ante sententiam; nec etiam, quando sine culpa ulla Legatarius rem acceperat. Et si occulte illam rem accepisset, licet male fecisset, non teneretur tamen in conscientia ad eam restituendam.*

41 *Legata debent in foro conscientiæ hæredes, & executores exequi quam primum poterunt.*

42 *Et hoc fiat, quamvis ipsis hæredibus, & executoribus concedatur semestre ad implenda Legata pia, & annus ad implenda Legata profana.*

43 *Hinc si cessante legitimo impedimento hæredes, seu executores semel moniti a Judice sive Ecclesiastico, sive Laico, voluntatem defuncti intra annum non adimplent, perdunt omne id, quod eisdem alias ex Testamento competit, sive hæreditas, sive Legatum sit, excepta legitima in hærede necessario.*

44 *Si autem hæredes, aut executores bis moniti ab Episcopo, Legata ad pias causas, legitimo cessante impedimento, exequi neglexerint, etiam ante annum privantur commodis ex Testamento eisdem alias competentibus.*

45 *Et si hæredes, seu executores intra sex menses, cessante legitimo impedimento, legata pia, etiam sine admonitione exequi negligant, debent postea in pœnam illa restituere cum omnibus fructibus & emolumentis, quæ a tempore mortis Testatoris interea percipi potuissent.*

46 *Legata pro anima relicta tenentur hæredes sub mortali solvere non solum per decem annos, sed per totum tempus a Testatore præscriptum.*

47 *Legatum pium pauperibus in genere distribuendum, debetur præ cæteris pauperibus Patriæ Testatoris, in qua habebat domicilium.*

48 *Inter pauperes Patriæ Testatoris magis, & prius succurrendum est plus indigentibus, quam minus egentibus.*

49 *Si autem adsint pauperes consanguinei, seu conjuncti Testatoris æqualiter ac alii indigentes, isti juxta ordinem Charitatis præferri debent.*

50 *Ceteris autem paribus præferendi sunt illi pauperes, qui sunt meliores, & præsertim illi qui bono communi sunt utiliores, ut pauperes Religiosi, dummodo nullos penitus reditus habeant, sicuti Capuccini, & Minores de corpore Observantiæ.*

51 *Insuper ceteris paribus, similibus Legatis sunt succurrendæ pauperes Fœminæ præ pauperibus masculis, & præcipue pauperes Montales.*

52 *Legatum relictum distribuendum pauperibus in plurali, non potest totum dari uni, sed debet proportionaliter distribui in plures.*

53 *Nec de tali legato potest plus dari uni soli quam necessarium habeat.*

54 *Legatum relictum pro pauperibus concurrentibus ad portam Testatoris, non potest distribui pauperibus infirmis in Hospitali.*

55 *Legatum distribuendum in usum pauperum, applicari non potest Presbytero pro Missis celebrandis.*

56 *Legatum distribuendum in causas pias in genere, nulla specificata in particulari, potest applicari ab executore Religioso suo Monasterio, & a Clerico suæ Ecclesiæ.*

57 *Si autem Legatum sit relictum distribuendum in pauperes, non potest a Religioso executore applicari suo Monasterio, nisi tale, quod nullos penitus reditus habeat.*

58 *Legatum si sit relictum distribuendum in pauperes generice, potest a quocumque Executore applicari primo, & principaliter in suos conjunctos, dummodo sine fraude sint vere pauperes.*

59 Im-

59 *Immo Legatum relictum distribuendum generice in pauperes, vel causas pias, potest ab executore applicari partim sibi ipsi, si revera sit pauper, & ejus paupertatem Testator ignoraverit.*

60 *Adducitur, & solvitur instantia.*

61 *Limitanda tamen est suprapposita Conclusio in casu, quo Testator cognita paupertate illius executoris, illi aliquid speciale legaverit.*

63 *Legatum relictum dandum pauperibus, nullatenus est dandum malis, & otiosis pauperibus nolentibus, cum possint, laborare.*

64 *Legatum relictum puellis honestis, & civitibus debetur Filiæ Mercatoris, & Artificis.*

65 *Legatum relictum Virgini ad effectum nubendi debetur etiam si efficiatur Monialis.*

66 *Legatum autem relictum pro monachandis, non potest applicari pro maritandis.*

67 *Legatum relictum simpliciter pro puellis monachandis, debetur etiam illis, quæ monachantur extra Patriam Testatoris.*

68 *Legatum relictum uxori quamdiu viduitatem servaverit, debetur ei si ingrediatur Religionem.*

69 *Legatum relictum juvenibus dantibus operam studiis Legalibus, debetur etiam Clerico, seu Laico danti operam sacris Canonibus.*

70 *Legatum relictum præstandum juxta præceptum Testatoris in domo tantum, si Legatarius fiat Religiosus, debetur Monasterio.*

71 *Legatum relictum pro dotandis puellis, potest dari etiam virgini illi, quæ habet dotem, sed non sufficientem, ut commode maritari possit.*

72 *Legatum relictum pro maritandis pauperibus, potest dari etiam pauperi nuptæ absque Dote.*

73 *Legatum relictum virginibus acceptari; & retinere potest a puella occulte corrupta, si in foro externo habeatur pro virgine.*

74 *Legatum relictum Orphanis, non debetur illis, qui carent Patre tantum, quando concurrunt orbati utroque parente.*

75 *Tale Legatum potest dari etiam pupillis habentibus Patres inutiles, quando non concurrunt propriæ Orphanæ parentibus orbatæ; Secus vero si istæ concurrant.*

76 *Item Legatum relictum pauperibus viduis, potest distribui habentibus viros inutiles, quoties non concurrant veræ viduæ.*

77 *Legatum relictum pro originariis alicujus oppidi, debetur solum illis, quæ natæ sunt ibi non casu, sed quando Pater domicilium ibi habuerit, aut sit locus, ubi Pater natus fuerit, aut de jure communi ubi Avus natus fuerit, & nepter in ejus potestate.*

78 *Legatum alicui sub conditione* quod nunquam nubat, & semper maneat in statu cælibatus, *debetur ipsi etiamsi nubat.*

79 *Legatum relictum alicui sub conditione*, quod tali non nubat, *si a Matrimonio cum tali non abstinuerit, non debetur ei.*

80 *Legatum relictum alicui sub conditione, quod nubat tali, adhuc ei debetur, quamvis ipsi non nubat, si per ipsum non stet, quod ipsi non nubat &c.*

81 *Legatum relictum alicui sub conditione*, si nupserit, vel liberos procreaverit, *est ei dandum, quamvis Religionem ingrediatur.*

82 *Item tale Legatum est dandum Legatario, quamvis non ingrediatur Religionem, sed manens in sæculo sacros Ordines suscipiat.*

83 *Dummodo tamen tales Clericus usque ad mortem perseveret in Clericatu, & tale Legatum ad causas pias expendat, & relinquat.*

84 *Limitanda tamen est conclusio posita*, sub num. 81. & 82. *in casu, quo de Testatoris contraria voluntate aperte constat.*

85 *Adducitur & solvitur instantia.*

86 *Legatum relictum alicui sub conditione*, si Religionem ingrediatur, vel Clericus fiat, *non est ei dandum, si non ingrediatur Religionem, aut non fiat Clericus.*

87 *Adducitur, & solvitur instantia.*

88 *Legatum relictum Regulari in particulari sub conditione, quod quamdiu vivit, pertineat irrevocabiliter ad eum independenter a Licentia Superioris, non debetur ipsi Religioso, sed Monasterio, & talis conditio habetur pro non adjecta.*

89 *Immo Legatum factum Regulari, nec momento temporis potest esse apud eum, sed illico acquiritur Monasterio.*

90 *Et hæc clarius, & expressius habentur in Decret. Clem. VIII. pro reformat. Regular. incipient.* Nullus omnino, *sub §. 3.*

91 *Nec Regulares in particulari possunt habere, seu de se retinere Legata, præsertim, si sint in bonis stabilibus, neque de licentia quorumcumque suorum Superiorum.*

92 *Immo talis licentia etiamsi esset obtenta ab eorum Generalibus, qui dicerent eam posse concedere, non excusaret Fratres a culpa, & pœna a Tridentino Concilio imposita.*

93 *Adducitur advertentia diligenter habenda.*

49 *Insuper adducitur conclusio Doctissimi Fagnani semper attendenda.*

95 *Legatum relictum Monasterio, seu Conventui bonorum incapaci pro Sacristia, Valetudinario, vel Ecclesiæ pro cera, & oleo, non dicitur irritum, sed debet per Syndicum investiri pro adimplenda Testatoris voluntate.*

96 *Unde Legatum relictum Minoribus de Observantia Reformatis, & Capuccinis pro Anniversariis, Oleo, Lampadibus, Paramentis, Hostiis, Sacristia, Ecclesia, Fabrica, Luminaribus, Sindonibus, Linteis, Tunicis, Bibliotheca, impressione librorum, Pane, Vino, Pitantia, seu pro victu, & vestitu, & aliis necessariis, est ipsis tradendum, & solvendum ab hæredibus.*

97 *Adducitur ad id Decretum Sacræ Congregationis Rev. Fabricæ, & juxta illius dispositionem ponitur in claris supradictos Minores Mendicantes S. P. Francisci esse capaces Legatorum juxta modum in eodem Decreto præscriptum.*

97 *Adducitur Decretum Congregationis particularis ab Urbano VIII. deputatæ.*

99 *Adducitur Decretum Sacræ Congregationis Fabricæ Sancti Petri de Urbe.*

100 *Adducitur aliud Decretum ejusdem Sacræ Congregationis Fabricæ S. Petri.*

101 *Et capacitatem Fratrum Minorum obtinendi, & retinendi annua, & perpetua Legata per modum simplicis eleemosynæ expresse comprobat Breve Urbani VIII.* incipiens Exponi nobis.

102 *Tale Breve ad omnium commodum hic ad litteram datur.*

103 *Et ulterius dictam Fratrum Minorum capacitatem ostendunt varia Decreta, quæ dantur*, usque ad num. 109.

110 *Insuper dictam Fratrum Minorum capacitatem expresse demonstrant variæ resolutiones Sacræ Congregationis Fabricæ*, usque ad num. 113.

114 *Et indistincte pro Legatis, pro victu, & vestitu semper resolvit Sacra Congregatio boni Regiminis*, usque ad num. 116.

117 *Item hanc Minorum capacitatem pluries comprobavit Sacra Congreg. Episcop. & Regular.*

118 *Item eamdem capacitatem pluries approbavit Sacra Congreg. Concilii.*

119 *Ex supra recensitis fiat clarum, quod Legata relicta Fratribus Minoribus per modum puræ, & simplicis eleemosynæ, sustinentur: & eorum Syndicus Apostolicus tamquam unus de populo potest comparere, & implorare officium Ordinarii, ut demandet executionem Testamenti, & adimpleatur ab hæredibus, seu executoribus meus Testatoris.*

120 *Immo cum hæres teneatur in conscientia adimplere onera, & pias dispositiones Testatoris, potest etiam cogi per Syndicum Apostolicum non tamquam unum de populo, sed nomine Ecclesiæ Romanæ.*

121 *Plurima alia de capacitate Fratrum Minorum, recipiendi, & retinendi perpetua annua Legata per modum puræ, & simplicis eleemosynæ*, remissive.

122 *Domus Professæ Societatis Jesu, licet sint vere Mendicantes, sunt tamen capaces Legatorum, etiam Bonorum stabilium; ita tamen si talia bona non sint necessaria, nec opportuna usui domorum Professarum, ea vendi debeant, & ex eorum pretio propriis necessitatibus provideri.*

123 *Legatum relictum Ecclesiæ, quam Testator in specie non expressit, adeout ignoretur, quam voluerit intelligere, est validum.*

123 *Si Testator simpliciter nominavit Ecclesiam V. G. S. Mariæ, & pluces sint Ecclesiæ ejusdem nominis, inter quas una sit Parochialis, Legatum debetur Parochiali.*

125 *Si autem Testator duas habuerit Ecclesias Parochiales ejusdem nominis, & facultatis, in quibus promiscue, & æqualiter recipiebat Sacramenta; & nec electione sepulturæ, nec aliunde discerni possit, de qua Parochiali intellexerit, multi ex Doctoribus volunt in tali casu Legatum esse dividendum inter utramque Parochiam.*

126 *Multi alii autem tenent in tali casu electionem competere Executoribus Testamenti, & arbitrio Episcopi.*

127 *Et hæc sententia est præsertim tenenda, quando Legatum est individuum nec admittit separationem seu divisionem.*

128 *Si vero multæ sint Ecclesiæ sub eodem expresso nomine S. Mariæ, & nullo modo appareat, quam Testator elegerit, tunc Legatum dandum est Ecclesiæ pauperiori sub dicto nomine.*

129 *Si Ecclesia nominata non reperiatur in Civitate Testatoris, bene vero in ejus Diœcesi, seu Territorio, tunc isti debetur Legatum.*

30 Si

130 *Si autem Ecclesia nominata non reperiatur, nec in Civitate, nec in ejus Territorio, tunc Legatum debetur Ecclesiæ Parochiali Testatoris.*

131 *Legatum relictum V.G. Titio, si duo sint Titii æquali charitate, & amicitia cum Testatore conjuncti, nec discerni possit, quinam ex ipsis fuerit a Testatore electus, quamvis de Jure Civili corruat, in Foro tamen conscientiæ tenetur hæres, seu executor illud inter eos dividere æqualiter, si in id consentiant.*

132 *Legatum relictum determinate pauperi, si hic moriatur ante solutionem, hæres tenetur dare illud alteri pauperi: Aliter tamen esset dicendum, si Legatum esset relictum in solum commodum talis determinatæ personæ.*

133 *Repudiatio Legati Ecclesiæ facti est illicita, & peccaminosa, si fiat absque justa causa, & sine debitis solemnitatibus, seu sine beneplacito Apostolico; & in tali casu tenetur Prælatus ad satisfaciendum Ecclesiæ, si habeat de proprio, unde satisfaciat.*

134 *Immo quando Prælatus absque justa causa repudiavit Legatum Ecclesiæ relictum, potest Ecclesia exinde graviter læsa petere beneficium restitutionis in integrum.*

135 *Legata ad causas pias valent, etiamsi Testamentum ad causam profanam factum ob defectum solemnitatis Civilis corruat, dummodo tamen constet de voluntate Testatoris.*

136 *Immo valent etiam Legata profana contenta in Testamento absque solemnitate Civili condito.*

137 *Falcidia, & Trebellianica non detrahitur a Legatis ad pias causas.*

138 *Pars autem Falcidiæ, quæ non potest detrahi a Legatis piis, non est oneranda Legatis profanis.*

139 *Falcidia non detrahitur ex Legatis relictis Ecclesiæ.*

140 *Neque detrahi potest Falcidia ex iis quæ relinquuntur Confraternitatibus, sive cum Episcopi auctoritate, sive absque ea institutis.*

141 *Falcidia nullimode detrahitur a Legatis cum onere Missarum, vel pro exoneratione conscientiæ relictis.*

142 *An autem Falcidia sit detrahenda ex Legatis piis, quando pia causa, seu Ecclesia est instituta hæres?* remissive.

143 *Papa potest valide, & licite ex rationabili, & justa causa commutare Legata pia.*

144 *An autem Papa etiam sine rationabili, & justa causa possit commutare Legata pia, multi ex Doctoribus tenent partem affirmativam.*

145 *Plurimi autem alii sustinent negativam.*

146 *Et revera si ex tali commutatione lædatur jus tertii, nequit Pontifex sine causa id facere.*

147 *Quando Legatum non potest de Jure, vel de facto, impleri in propria specie, potest Episcopus de consensu hæredis, seu executoris deputati, commutare illud in alium pium usum.*

148 *Immo Episcopus de consensu hæredis, aut executoris ex justa causa, aut ex necessitate potest commutare Legatum, etiam quando potest de jure, & de facto impleri.*

149 *Non potest tamen Episcopus tale Legatum commutare nequidem in melius, etiam de consensu hæredis, aut executoris sine justa, & necessaria causa.*

150 *Patriarchæ, Primates, & Archiepiscopi ex justa, & necessaria causa possunt similiter commutare Legata suorum subditorum: non tamen si fuerint suffraganeorum, nisi in casu appellationis.*

151 *Cardinales in eorum Titulis possunt commutare Legata, & ultimas voluntates in illis casibus, in quibus possunt Episcopi respectu suorum subditorum.*

152 *Vicarius Capitularis Sede vacante potest commutare Legata in iis casibus, in quibus potest Episcopus.*

153 *Vicarius Generalis Episcopi, quando ipse Episcopus commode haberi valet, non potest commutare Legata, & ultimas voluntates.*

154 *Potest tamen, quando Episcopus commode haberi non potest.*

155 *Visitatores etiam absque speciali mandato nequeunt commutare legata, & ultimas pias voluntates.*

156 *Abbates, aliique similes Prælati habentes proprium Territorium, & jurisdictionem quasi Episcopalem, possunt ex justa, & necessaria causa commutare Legata, & ultimas voluntates suorum subditorum.*

157 *Justæ causæ talium commutationum sunt quatuor in genere; scilicet causa necessitatis, pietatis, & incommoditatis, aut majoris commoditatis.*

158 *Justæ causæ autem in specie plures referuntur:* usque ad n. 164.

165 *Legatum magnæ quantitatis Missarum una vice celebrandarum commutari, seu converti non potest in erectionem Cappellaniæ perpetuæ.*

166 *Legata pro celebratione Missarum nunquam patiuntur diminutionem.*

167 *Legatum relictum Capitulo pro Anniversario quotannis celebrando, debet applicari Mensæ Capitulari, & non potest dividi inter Capitulares.*

168 *Item Legatum relictum Capitulo, etiam sine expresso onere, censendum est esse relictum Mensæ Capitulari, & non Canonicis uti singulis, nisi aliud ex conjecturis de mente Testatoris colligatur.*

169 *Item Legatum relictum Canonicis indefinite censendum est esse relictum Capitulo, & non Canonicis uti singulis, nisi ex conjecturis aliud de mente Testatoris colligi possit.*

170 *Quid si fuerit relictum Canonicis Legatum magnæ, & notabilis quantitatis pecuniæ pro Missis celebrandis?*

171 *Legatum relictum Ecclesiæ, debetur totum illi: Nec Episcopus, nec Rector, aut Capitulum potest aliquid prætendere.*

172 *Si Legatum relictum sit Episcopo, seu Rectori alicujus Ecclesiæ, cui debeatur?*

LEgatarius est, & dicitur ille, cui ab hærede est præ- 1
standum Legatum seu res ei a defuncto legata, seu
relicta; *Sic in re Communis Doctorum.* Legatarius, & hæ- 2
res quis esse non potest. Rota *part. 5. recent. tom. 2. decis. 421. num. 30. part. 13. decis. 209. num. 2.* Cardinal de
Luca *de Fideicommiss. disc. 211. num. 2., & de Legatis discurs. 58. num. 12. disc. 63. num. 6. disc. 64. num.*, 3. &
alii passim. Immo cessat Legatum eo ipso, quod Legata- 3
rius efficitur hæres universalis. Card. de Luca *de Fidei-*
commiss. disc. 211. num. 2., & de Legatis disc. 64. per to- 4
tum. Hoc tamen est intelligendum durante titulo hære-
ditario; secus isto cessato per restitutionem. Card. de Lu- 5
ca *de Fideicomm. disc. 131. sub n. 12., & de Legatis dis.* 6
564. sub numer. 3. Et hoc quoque est intelligendum
quando unicus est hæres purus, & irrevocabilis, qui a
se ipso legatum obtinere debeat, cum tunc intret ratio
incompatibilitatis ob concursum passionis in eodem subjecto, incompatibile est enim, quod idem sit hæres, & legatarius, ac debitor, & creditor: Secus autem quando
habet cohæredes unum, vel plures, a quibus potest assequi legatum citra dictam incompatibilitatem, ut aliis relatis firmatur apud Burat. *decis. 643. num. 2., & sequent. & decis. 421. num. 31. part. 5. tom. 2., & decis. 229. numer. 26., & 27. part. 10. recent.* Sic expresse Cardin. de
Luca *de Legatis disc. 64. num.* 3. legatarius carnaliter co- 6
gnoscens uxorem Testatoris post ejus mortem, indignus est legato, & sic applicatur Fisco, quia si vivo defuncto hoc fecisset, ipsum ad iracundiam provocasset, nec ei tanquam indigno legatum reliquisset, adeoque &c. Glossa *in Leg. Sororem in fin. Cod. de his quibus ut indignat.* Fagnan. *in Cap. Ut nobis 28. de sentent. excommunic. numer. 18.*, & alii.

Legatum dupliciter sumi potest, scilicet vel pro actu, 7
aut dispositione, qua res aliqua legatur, vel pro re ipsa,
quæ legatur. *Communis.* Legatum primo modo sumptum 8
est donatio quædam a Defuncto relicta, & ab hærede
præstanda, §. 1. *Instit. de Legatis.* Legatum secundo modo sumptum est res aliqua particularis verbis ad legata- 9
rium directis a defuncto, & ab hærede præstanda. *Est in re Communis.*

Legatum aliud est profanum, quia est ad profanos usus 10
relictum; & aliud pium, quia est relictum ad pios usus, & animæ suffragium, ut ad legendas Missas, ad celebranda Officia, ad subveniendos pauperes, & hujusmodi.

Legatum aliud est purum, aliud conditionatum, aliud 11
in diem, aliud sub modo, aliud sub causa, aliud sub
demonstratione. *Communis.* Legatum *purum* est illud, 12
quod fit simpliciter absque ullo adjecto tempore, conditione, vel modo, §. *Omnis 2. Institut. de verbor. obligat.*
legatum *conditionatum* est illud, quod fit, & relinquitur 13
præstandum solum sub certa conditione de præterito, præsenti, vel futuro; Unde sub conditione de præterito fit, quando Testator dicit: lego Petro mille aureos, si navis auro, & argento pro me onusta jam ex India tuto advenit: *Leg. Conditio in præteritum 110. de verbor. obligat.* Sub conditione de præsenti fit, quando Testator dicit: lego Petro mille, si adhuc vivit; *leg. Cum ad præsens 37. ff. de rebus creditis, sic certum petatur.* Sub conditione de futuro fit, quando Testator dicit: lego Petro mille, si navis ad me directa auro, & argento onusta tuto pervenerit, & hujusmodi, *arg. §. sub conditione, Instit. de verbor. obligat., & leg. Itaque, ff. de condit. &*
demonstr. Legatum *in diem* est illud, quod fit, & relin- 14
quitur præstandum certo post mortem Testatoris determinato tempore, v. gr. quando Testator dicit: lego Petro mille aureos eidem tradendos mense post meam mortem elapso, *arg. tot. tit. ff. Quando dies legat. cedat, & §. Omnis 2. Instit. de verbor. obligat.*

Legatum *sub modo* est illud quod fit, & relinquitur cum 15
certo aliquo modo, onere, gravamine, vel moderamine v. g. quando Testator dicit: lego Petro mille aureos, ita tamen ut de ipsis eroget quinque singulis annis pauperibus, vel faciat celebrare centum Missas, & hujusmodi, *arg. tot. Cod. de Donat. quæ sub modo.* Et legatum *sub modo* differt a legato *conditionato*, quia legatum *conditionatum* suspenditur usque ad purificationem conditionis, & inde evanescit, si ante conditionis adimpletionem lega-
tarius moriatur, ut ex variis Juribus, notat Glossa 16
communiter recepta *in cap. Verum 4. de conditionibus*

appo-

appositis . Econtra legatum *sub modo* , statim valet , &
transmittitur cum onere ad hæredes , si per istos æque ac
per legatarium modus impleri possit , ut recte advertit
Glossa *loc. cit. argum. leg.* 1. 3. *Cod. de donat. quæ sub
modo* , & communis Doctorum . Modus autem solet regu-
lariter exprimi per dictionem ut . Conditio per dictionem
17 Si . Et causa per dictionem *Quia* , ut notat Glossa *in cit.
Cap. Verum* verb. *Conditione in fine* , ubi adducit sequen-
tem versiculum :

Scuto , quod Ut modus est , Si conditio , *Quia* causa .

18 Legatum *sub causa* seu ex certa causa est illud , quod
19 fit & relinquitur cum expressione causæ , ob quam præ-
sentem , vel præteritam , tale quid alicui legatur , v. gr.
Quando Testator dicit : Lego Petro mille aureos , quia
20 mihi fideliter inservivit , quia me a tali mortis periculo
liberavit , & hujusmodi , *argum. leg. demonstratio falsa*
17. , & *leg. Cum tale* 72. §. *Falsum* 6. *ff. de condit.* , &
demonstrat. Et si talis causa non subsistat , subsistit adhuc
legatum factum *sub tali causa* ; quamvis enim Petrus non
inservierit fideliter Testatori , vel non a tali mortis peri-
culo ipsum liberaverit , legatum adhuc valet , §. *Longe*
31. *Instit. de legat.* , ibi : *Legato falsa causa adjecta non
nocet* , & concordat *leg. Demonstratio* 17. §. *autem* , &
21 *leg. Cum tale* 72. § *Falsum* 6. *ff. de condit.* , & *demon-
strat.* , ibi : *Falsa causa Legato non obesse verius est* , ad-
dita ratione , *quia ratio legandi Legato non cohæret* . Nisi
tamen hæres probet Testatorem legaturum non fuisse , si
causam non subsistere scivisset , vel sit error circa substan-
tiam personæ , quia tunc non subsisteret legatum , *argum.
leg. Cum tale* 72. § *Falsum*. 6. *ff. de condiont.* , & *de-
monst. leg. Si Pater* 4. & *leg. Quoties* 9. *princ ff. de He-
red.* cum similibus .

Legatum *sub demonstratione* est illud , quod fit , & re-
linquitur cum expressione , seu demonstratione alicujus
22 circumstantiæ , signi , vel accidentis circa rem legatam
vel personam , cui legatur v. gr. quando Testator dicit :
lego Petro mille aureos , qui sunt in tali mea capsa , in
tali mea crumena , vel quos Paulus mihi debet , & hu-
jusmodi , *argum. leg. Demonstratio falsa* 17. *de condit.* , &
demonstrat. Tale legatum *sub demonstratione* , dummodo
extet res legata , & constet de illa , quam Testator lega-
23 vit , ac persona , cui legaverit , valet , quamvis Testator
in demonstratione aliqualiter erret ; ut si Testator dicat :
lego Petro *Notario* Petro *Causidico* agrum *A* . fundum B.
mihi donatum a Paulo , quamvis Petrus non sit *Nota-
rius* , nec *Causidicus* , nec Testator dono acceperit a Pau-
lo illum agrum *A.* , & fundum B. dummodo adsit talis
Petrus , & talis fundus , & constet aliunde Testatorem
de tali Petro , & agro , seu fundo sensisse , valet lega-
tum , non obstante tali Testatoris errore ; textu aperto
in citat. leg. Demonstratio falsa 17. *princip. ff. de condit.
& demonstration.* , & §. 1. *ff. eodem* , ubi expresse dici-
tur , quod demonstratio falsa , sive sit circa rem , sive
circa personam , non obstat legato ; & concordat *leg. Qui-
bus diebus* 40. *ff. eodem* & *leg. Proxima* 30. *institut. de
legat.*

Si autem res quæ demonstratur , seu exprimitur a Te-
24 statore , omnino non existat . V. G. quando Testator di-
cit : lego Petro mille aureos , qui tali capsa , vel tali
crumena sunt , & ibi nullæ pecuniæ reperiantur ; Lega-
tum est nullum , textu expresso *in leg.* 1. §. *Sed* , & §
Dotem 7. *ff. de Dote præleg.* , ibi : *Nam si quis ita lega-
verit centum , quæ in arca habeo , vel quæ ille apud me
deposuit , si nulla sunt , nihil deberi constat , quia nulla
corpora sunt* . Item si Testor dicat : lego Petro centum
aureos , quos mihi debet Paulus , non valet Legatum , si
Paulus nihil debeat Testatori , textu expresso in *leg. Si
sic* 75. *ff. de Legatis* , ibi : *si mihi quod Titius debet , fue-
rit legatum , neque Titius debeat , sciendum est nullum esse*
25 *Legatum* . Si tamen in demonstrata capsa vel crumena
non omnes designati mille aurei , sed quingenti solum V.
G. reperiantur , valebit Legatum quo ad istos ; sicuti si
Paulus non debeat Testatori centum aureos , sed solum
quinquaginta , textu expresso *in leg. Si servus* 108. §. *Qui
quinque* 10. *ff. de Legatis* , ibi : *Qui quinque in arca habe-
bat , Legatum valebit , ita tamen , ut sola quinque ex te-*
26 *stamento debeantur* . Si vero in falsa demonstratione sit er-
ror circa substantiam Personæ , vel hæres sufficienter pro-
bet Testatorem legaturum non fuisse , si errorem cogno-
visset , tunc non valebit Legatum , *argum. leg. Cum tale*
72. §. *Falsum* 6. *ff. de condit. & demonstrat. leg. Si pa-
ter* 4. , & *leg. Si quoties* 9. *princip. ff. de hæred. institut.*
cum similibus .

27 Quodlibet ex supra recensitis Legatis potest fieri , ne-
dum in Testamento , sed etiam extra Testamentum , *Com-
munis ac certa argum.* , *leg.* 1. *ff. de Jure Codicill.* , &
leg. Ex testamento 20. *Codic. de Fideicommissis* . cum
similibus : cum hac tamen differentia , quod si sit Le-
gatum profanum , & fiat in Testamento , requiruntur
ad tale legatum regulariter loquendo eædem solemni-
tates , quæ requiruntur ad Testamentum , nisi in testamen-
to apposita sit clausula Codicillaris , Textu expresso in
leg. 1. *ff. de Jure Codicilli* , & *leg. Ex testament.* 29. *Cod.*
28 *de Fideicommiss.* Et sic communis Doctorum . Et si tale
Legatum profanum fiat extra Testamentum , seu sine te-
stamento , quinque requiruntur . & sufficiunt testes , sive
in scriptis sint , textu expresso *in leg. final.* §. *final. Cod.* 29
de Codicill. ibi : *In omni autem ultima voluntate excepto
Testamento quinque testes debent adhiberi* . Ad Legatum
autem pium , sive fiat in Testamento , sive extra Testa-
mentum , sive scriptis , sive solis verbis , sufficiunt duo
testes quicumque rationis capaces etiam fœminæ , vel sola
certa notitia ipsius hæredis , vel si in scriptis sola manus
propria Testatoris ; quia ad dispositionem pro causa pia
penitus nulla requiritur Juris dispositio ; sed tantum ut
constet de voluntate Testatoris ; *Communis , ac certa* ;
argum. cap. Relatum 11. *de Testamentis* , cum similibus .

Quodlibet ex supradictis legatis de Jure civili valet , e- 30
tiamsi sit factum de re aliena , nec ad Testatorem , nec ad
hæredem spectante ; *Communis* textu expresso in §. *Non
solum* 4. *instit. de Legat.* ibi : *Non solum autem Testatoris ,
vel hæredis res , sed etiam aliena legari potest , ita ut hæ-
res cogatur redimere , vel si eam non potest redimere , æ-
stimationem ejus dare* . Intellige tamen si Testator eam
rem esse alienam , secus vero , si hoc ignorans ; putavit
esse suam , textu expresso *in cit.* §. *Non solum* ibi : „ Quod 31
„ autem diximus alienam rem posse legari , intelligen-
„ dum est , si defunctus sciebat rem esse alienam , non si
„ ignorabat , “ addita ibi ratione : *Forsitan enim , si
scivisset alienam rem esse , non legasset* . Si vero per-
sona , cui legata est res aliena , sit ita proxima , & 32
conjuncta Testatori , ut merito præsumatur eam rem ad-
huc ei legaturum esse , quamvis scivisset esse alienam , va-
let Legatum etiam de tali re aliena , non obstante , quod
Testator putaverit esse suam , textu expresso *in leg. Cum
rem alienam* 10. *Cod. de Legatis* ibi : *Quod si suam esse
putavit , non aliter valet relictum , nisi proximæ personæ ,
vel uxori , vel alii tali personæ datum sit , cui legaturus
esset , si scivisset rem alienam esse* . Unde si Testator in
supradictis modis rem alienam cuidam legavit , tenetur
hæres illam a Domino justo pretio emere , vel si Domi-
nus eam vendere nolit , aut de ea pretium excessivum præ-
tendat , tantum Legatario dare , quantum res illa æstima-
tur , textu expresso *in cit.* §. *Non solum* ibi : *Ita ut hæres
cogatur redimere , vel si eam non potest redimere , æstima-
tionem ejus dare* , & *leg. Non dubium* 14. *ff. de legat.*
3. ibi : *Si redimere non possit , quod Dominus non ven-
dat , vel immodico pretio vendat , justam æstimationem in-
ferat* .

Nedum de Jure Civili , sed etiam de Jure Canonico 33
probabilius valet Legatum rei alienæ ; colligitur clare *ex
cap. Si Episcopus* 5. *caus.* 12. *quæst.* 5. desumpto ex Concilio
Agathensi , ubi Legatum rei alienæ , etiam ad jus seu
proprietatem Ecclesiæ spectantis , valere aperte statuitur ,
si æstimatio ejus domino solvatur , vel alia res ejusdem
valoris ei detur , ibi : *Si Episcopus condito Testamento ali-
quid de Ecclesiastici Juris proprietate legaverit , non va-
lebit , nisi tantundem de proprii juris facultate suppleverit* ,
& sic tenent *Covarr. in cap. Filius* 5. *de Testamentis nu.* 6.
Fachin. *lib.* 5. *controv. c.* 38. Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 26. *n.* 84.
Reiffenstuel *ib. n.* 673. ubi dicit esse communem contra Pa-
normitanum , & alios . Et ratio est , quia differentia in-
ter Jus Civile , & Canonicum non est inducenda sine ne-
cessitate , sicuti sine necessitate a Jure Canonico non est
corrigendum Jus Civile , *arg. cap. Cum expediat* 29. *de elect.
in* 6. ibi : *Cum expediat concordare Jura Juribus , & eorum
correctiones , si sustineri valeant , evitari* . Jus autem Ci-
vile generaliter disponens , quod Testator possit legare
rem alienam , ita ut sciens rem quam legat , esse a-
lienam , velit , ut hæres rem illam a Domino emat ,
vel si is vendere nolit , æstimationem illius Legatario sol-
vat , injustum censeri non potest , ut corrigi debeat a Jure
Canonico , quia domino rei nulla injuria fit , cum is in-
vitus rem suam vendere non cogatur , ut patet *ex cit.* §.
Non solum 4. *inst. de Legat.* & *l. Non dubium* 14. *ff. de legat.*
per verba adducta supra *n.* 32. *in fine* . Sic Covarr. *l. c.* Pirhing
l. c. & alii passim . Tum quia si tale Jus Civile tamquam in-
justum fuisset correctum a Jure Canonico *in cap. Filius* 5.
de Testamentis , ut prætendunt adversarii , ipsum non am-
plius attenderet , nec sequeretur Sacra Rota Romana , quæ
tamen sæpe sæpius ipsum secuta est in suis sententiis , &
signanter *p.* 1. *recent. dec.* 453. *n.* 5. & *seq. in Romana de Ma-
rescottis* , & *p.* 9. *tom.* 2. *decis.* 405. *n.* 52. *in eadem Romana
de Marescottis* , ubi semper sententiam protulit , quod Le-
gatum rei alienæ cogit hæredem ad præstandum Legatario
æstimationem rei legatæ , quam sententiam utique non
protulisset , si Jus Civile , cui innixa est , foret injustum ,
& esset correctum a Jure Canonico , quod præ Jure Ci-
vili servandum est in terris Papæ subjectis , etiam pro Te-
stamentis profanis ; *c. Quoniam* 8. *dist.* 10. *cap. Cum ad verum*
6. *dist.* 96. & concordat *cap. Solitæ* 6. *de majoritat. & obedient.
cap. Novit* 13. §. 1. *de Judiciis* , & *cap. Per Venerabilem* 13. §.
Rationibus , *Qui filii sint legitimi* ; & fuit dictum verb.
Jus n. 37.

Quantum vero ad Legatum rei alienæ ad pias causas , 34
certum est utroque Jure valere ; Menochius *libr.* 4. *de
præsumpt.* 116. Barbosa *in Collectan. in cit. cap. Filius* 5.
de Testamentis num. 2. Pirhing *loc. cit. n.* 86. in fine , Ti-
raquell. *de privilegiis piæ causæ privileg.* 66. & alii
passim.

Si

Si Legatum sit purè factum de re aliqua singulari, & determinata, ut de hoc palatio, de hoc prædio, & hujusmodi, ejus dominium verum acquiritur a Legatario statim post aditam ab hærede hæreditatem, *lex Si tibi homo*
36 *86. §. 2. ff. de legat. 1. lex Si Nemo 161. ff. de regul. Jur. & communis Doctorum*. Ejus tamen Dominium fictum acquiritur a Legatario statim a die mortis Testatoris, *l. Si post diem 5. 1. ff. Quando dies Legat. ced.* & Doctores passim. Ratio autem differentiæ de acquisitione dominii veri, & dominii ficti est, quia cum solus hæres præstare debeat Legatum, non potest ipsum præstare, nisi post aditam hæreditatem, adeoque dominium verum ipsius nequit ante acquiri a Legatario, cum pro tunc nemo sit, a quo Legatum patatur, secus autem est de dominio ficto, quia quando post aditam ab hærede hæreditatem, Legatarius acceptat Legatum; fictione juris retrotrahitur Dominium ad diem mortis, eo quod dies legati statim a die testatoris cedat, *cit. l. post diem 5. §. ff. Quando dies Legat. ced.* ibi: *Itaque si pure legatum est ex die mortis, dies ejus cedit*, idest debetur; *lex Cedere 213. ff. de verbor. significat.* ibi: *Cedere diem significat incipere debere pecuniam, venire diem significat, cum diem venisse, quo peti potest pecunia*.

37 Hinc fructus rei legatæ debentur Legatario a die mortis Testatoris, *arg. leg. Titia ff. de Furtis*, & ibi Glossa fin. *& l. Cum servus 86. §. 2. de leg. 1.* Et ratio est, quia fructus sequuntur dominium rei, cujus sunt fructus per vulgaria Juris; Legatarius autem ex dictis statim ac hæres adiit hæreditatem, acquirit dominium verum Legati, & tale Dominium post acceptionem fictione juris retrotrahitur ad diem mortis Testatoris, adeoque a tali die debentur ipsi Legatario fructus rei legatæ; Sic Gomez *Variar. resolut. tom. 1. cap. 12. n. 5. & 22.* Medina *disp. 194. n. 1.* Vasquez *cap. 8. de Testamentis §. 1. n. 5. & §. 4. num. 74.* Bartol. & alii, quos sequitur Molina *loc. cit.* & Lugo *de justit. & jure tom. 2. disp. 24. n. 238.* & alii contra Sanchez, Gothofred. & plurimos alios.

38 Incrementum totum, quod res legata habuit a die Testamenti conditi, pertinet ad Legatarium, sicuti etiam fructus ipsi, quando per modum incrementi unum quid faciunt cum re legata, ut si legato grege, auctus is sit fœtibus natis, qui gregem etiam componunt, textu expresso *in leg. 20. ff. de legat. 1.* ibi: *Grege legato, & quæ postea accedunt ad legatarium pertinent; & §. 10. Institut. de legat.* ibi: *Grege autem legato, etiam eas oves, quæ post Testamentum factum gregi adjiciuntur, Legato cedere Julianus ait*. Idem pariter dicendum est de fructibus fundi; seu agri legati pendentibus, aut hærentibus ante mortem Testatoris; *Communis arg. citatis Juribus*.

39 Legatarius, quamvis ex dictis acquirat dominium fictum rei legatæ singularis, & determinatæ statim a die mortis Testatoris, & dominium verum statim post aditam ab hærede hæreditatem, non potest tamen propria auctoritate illud sibi usurpare, & accipere, nisi accedat talis dispositio Testatoris, aut licentia hæredis; aliter amittit totum id, quod propria auctoritate accipit, seu usurpat, textu claro *in leg. Non est dubium 5. Cod. de Legat.* ibi: *Non est dubium, denegari actionem Legatarum ei proportione competenti in his, quas subtraxisse eum de hæreditate apparuerit. Et sic communis Doctorum*. Talis autem amissio Legati cum sit pœna, non incurritur ante sententiam; non etiam quando sine culpa ulla Legatarius rem acceperat; Et si occulte illam rem accepisset, licet male fecisset, non teneretur tamen in conscientia ad eam restituendam: ut recte ex aliis advertit Card. de Lugo *loc. cit. num. 240.*

41 Legata debent in foro conscientiæ hæredes, & executores exequi, quam primum poterunt; *Communis arg. cap. Si hæredes 6. de Testamentis, & leg. Cum res 47. ff. de leg. 1.* ubi expresse præcipitur, ut legata sine mora præstentur; Unde Layman, Silvester, & alii docent, mortaliter peccare executores, si ex negligentia diu differant exequi
42 ultimam voluntatem Testatorum. Quamvis enim hæredibus, & Executoribus concedatur semestre ad implenda Legata pia; Novell. 131. *cap. 11. vers. Si autem Legatum*, & annus ad implenda Legata profana, *capit. Non quidem 3. de Testament. & leg. Null. Cod. de Episcop. & Cleric.* tamen conveniunt omnes, teste Card. de Lugo *loc. cit. num. 296.* illum terminum non ita assignari, ut auferatur obligatio conscientiæ implendi Legata quam primum poterunt, sed solum in ordine ad incurrendas pœnas, si illo elapso hæredes, & Executores exequi negligunt defuncti voluntatem, ut recte advertit Reiffenstuel *lib. 3. decret. tit. 26. num. 786.*

43 Hinc si cessante legitimo impedimento hæredes, seu Executores semel moniti a Judice, sive Ecclesiastico, sive laico voluntatem defuncti intra annum non adimpleant, perdunt omne id, quod eisdem alias ex Testamento competit, sive hæreditas, sive legatum sit, excepta legitima in hærede necessario; textu expresso *in authentic. Hoc amplius Cod. de Fideicommiss. & Novell. 1. cap. 1. §. 1.* juncto *c. Nos quidem 3. & cap. Si hæredes 7. de Testament.* ubi additur ratio, nempe ut hac ratione *Vota defuncti adimpleantur*; Et ratio alia datur *in leg. Si patroni 55. §. Sed nec illud ff. ad SCtus Trebel.* ibi: *Cur enim non videatur indignus, ut qui destruit supremas defuncti preces, consequatur quid ex voluntate?* Si autem hæredes, aut Executores bis moniti ab Episcopo legata ad pias causas legitimo cessante impedimento exequi neglexerint, etiam ante annum privantur commodis ex Testamento eisdem alias competentibus, textu expresso *in Novell. 131. cap. 11. vers. Si autem qui hoc* 44
jussi. Et si hæredes, seu executores intra sex menses, cessante legitimo impedimento, legata pia etiam sine admonitione exequi negligant, debent postea in pœnam illa restituere cum omnibus fructibus, & emolumentis, quæ a tempore mortis Testatoris interea percipi potuissent, textu expresso *in cit. Novell. 131. cap. 51. vers. Si autem legatum. Et sic Communis Doctorum*. 45

Legata pro anima relicta tenentur hæredes sub mortali solvere, non solum per decem annos, sed per totum tempus a Testatore præscriptum; Nobis enim prorsus occultum est, & solum Divino Judicio reservatum tempus, quo animæ in Purgatorio detinentur, unde non possumus absque gravi temeritate illud præfigere. Hinc Alexander VII. die 18. Martii 1666. merito damnavit inter alias sequentem propositionem 43. in ordine, ibi: *Annuum Legatum pro anima relictum non durat plusquam decem annos*. 46

Legatum pium pauperibus in genere distribuendum debetur præ ceteris pauperibus Patriæ Testatoris, in qua habebat domicilium; *leg. Qua conditio §. Cum ita ff. de condit. & demonstrat. lex. Si quis ad declarandum, §. ubi autem Cod. de Episcop. & Cleric.* Glossa *in cap. Si pater 1. de Testament. in 6. verb. Pauperes*, Menochius *lib. 4. præsumpt. 125. n. 9.* Tiraquell. *de privileg. piæ causæ, privileg. 56.* Reiffenstuel *lib. 3. decretal. tit. 26. num. 812.* Ancharan. *consil. 214. num. 12.* Monacell. *tom. 1. tit. 10. form. 19. num. 13.* & alii passim. Et ratio est, quia nisi aliunde contrarium constet, merito præsumendum est Testatorem voluisse, quod succurratur magis his, quam exteris, *arg. leg. Præses, Cod. de servit. & aqua*. 47

Inter Pauperes Patriæ Testatoris magis, & prius succurendum est plus indigentibus, quam minus egentibus: S. Thomas *2. 2. quæst. 32. art. 3. ad primum*, Menochius *loc. citat. num. 10.* & alii passim; Talis enim merito est præsumenda rationabilis Testatoris voluntas. Si autem adsint pauperes consanguinei, seu conjuncti Testatoris æqualiter, ac alii indigentes, isti juxta ordinem charitatis præferri debent, *c. Non satis 14. dist. 86.* Rota *decis. 86. numer. 4. & decis. 171. coram Durano. & decis. 14. num. 21. coram Arguell.* S. Thomas *2. 2. quæst. 32. art. 9.* Castropal. *oper. moral. tract. 6. de Charitat. disp. 1. punct. 10. num. 1.* & sequent. Mantica *de conjectur. ult. volunt. lib. 7. tit. 13. num. 16. & 17.* & alii communiter. Et ratio est, quia merito præsumitur, quod Testator voluerit legata sua distribui secundum charitatem ordinatam: Charitas autem ordinata consanguineos, & propinquos præ exteris respicit, *arg. leg. Præses Cod. de servit. & aqua. & 1. ad Timoth. 5.* Cum hoc tamen ordine, quod inter ipsos propinquos, seu conjunctos potius succurratur magis, quam minus propinquo, seu conjuncto. & prius magis, quam minus egeno; ut optime suo more advertit S. Thomas *2. 2. quæst. 32. art. 9.* 48 49 50

Ceteris autem paribus præferendi sunt illi pauperes, qui, sunt meliores, & præsertim illi, qui bono communi sunt utiliores: quinimmo S. Thomas *2. 2. quæst. 32. art. 9. in corpore*, vult istos præferendos esse etiam ipsis propinquis, & conjunctis Testatoris. Unde Menochius *loc. cit. n. 12.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 815.* & alii inferunt, pauperes Religiosos præferendos esse aliis pauperibus, dummodo tamen nullos penitus reditus habeant, & vivant ex mera, & incerta Fidelium eleemosyna, ut Fratres Capuccini, & Minores de corpore Observantiæ. Insuper ceteris paribus similibus legatis sint succurrendæ pauperes fœminæ præ pauperibus masculis, & præcipue pauperes Moniales, quia paupertas est periculosior fœminis, quam masculis; Menochius *loc. cit. n. 7. & sequent.* Baldus *in leg. Multis in fin. ff. de Statu hominum*, & alii passim. 51

Legatum relictum distribuendum pauperibus in plurali, non potest totum dari uni soli; sed debet proportionaliter distribui in plures; Talis enim merito præsumitur voluntas Testatoris in plurali loquentis: Baldus *in leg. 1. n. 19. Cod. de Sacr. Eccles.* Jason *in leg. Gallus §. Quod si 15. n. 12. ff. de liber. & posthum.* Felinus *in cap. Omnes leges 1. dist. 1.* Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part. 3. allegat. 83. n. 19.* cum plurimis ibi citatis. Nec de tali legato potest plus dari uni soli, quam necessarium habeat: S. Thomas *2. 2. quæst. 32. art. 10.* Menochius *loc. cit. n. 26. & communis aliorum*. 52 53

Legatum relictum pro pauperibus concurrentibus ad portam Testatoris non potest distribui pauperibus infirmis in Hospitali. Hoc enim esset contra expressam mentem Testatoris; Genuens. *in Pract. Eccles. quæst. 214. per totum*, Barbosa *loc. cit. n. 20.* & alii passim. Legatum distribuendum in usum pauperum, applicari non potest Presbytero pro Missis celebrandis; Sic tenet Fagnanus *in cap. Recolentes 3. de statu Monachor. n. 29.* ubi refert ita decisum fuisse in Cappella Tholosana, *ut in decis. 26. per cap. Nos quidem, de Testament. per Clement. Quia contingit, de Religiosis* 54 55

domib. per §. Si quis ædificationem in Authent. de Eccle-
siast. cap. tit. collat. 9. per leg. Si quis ad declinandam §.
penult. Cod. de Episcop. & Clericis.
65 Legatum distribuendum in causas pias in genere, nul-
la specificata in particulari, potest applicari ab Execu-
tore Religioso suo Monasterio, & a Clerico suæ Eccle-
siæ; Sanchez lib. 2. Moral. cap. 11. nu. 59. Silvester verb.
Testamentum 2. quæst. 2. vers. Quintum, F. Emmanuel
qq. Regul. tom. 3. quæst. 70. art. 4. Layman lib. 3. tract. 6.
cap. 11. num. 6. Ancharan. consil. 84. num. 9. & 10. Bar-
bosa loc. cit. num. 25. Pirhing. lib. 3. decretal. tit. 26. nu-
mer. 109. Reiffenstuel ibid. num. 800. Franciscus Carp. de
executor. Testament. lib. 1. cap. 5. nu. 41. Mantica de con-
jecturis lib. 8. tit. 5. in addit. & alii; In tali enim casu
jam adimpletur voluntas defuncti, cum tam Ecclesia,
quam Monasterium revera veniant nomine causæ piæ;
57 Si autem Legatum sit relictum distribuendum in pauperes,
non potest a Religioso executore applicari suo Monaste-
rio, nisi sit tale, quod nullos penitus reditus habeat, &
vivat ex mera, & incerta Fidelium eleemosyna; ex di-
ctis supra num. 50. aliter non adimpleretur voluntas, &
dispositio Testatoris, quæ tamen est in omnibus integre
adimplenda, & pro lege habenda; leg. Verbis 120. ff. de
verb. significat. & Novell. 22. cap. 2. ibi: Disponat unus-
quisque super suis, ut dignum est, & sit lex ejus volun-
tas, & cap. Ultima voluntas 4. caus. 13. quæst. 3. ibi: Ul-
tima voluntas defuncti modis omnibus servari debet.
58 Legatum relictum distribuendum in pauperes generice,
potest a quocumque executore applicari primo, & prin-
cipaliter in suos conjunctos, dummodo sine fraude sint
vere pauperes; Tunc enim vere adimpletur voluntas,
& dispositio Testatoris, & aliunde pauperes consangui-
nei semper sunt præferendi in Legato generaliter paupe-
ribus relicto; Barbosa loc. cit. num. 21. Menoch. de præ-
sumption. lib. 3. quæst. 54. numer. 3. Surd. de aliment. ti-
tul. 1. quæst. 93. numer. 5. Gironda de privilegiorum, &
exemptionum explicat. num. 1503. Vezion. tom. 1. com-
mun. opinion. lib. 6. tit. 21. num. 32. & alii citati sub nu-
59 mer. 56. Immo Legatum relictum distribuendum generi-
ce in pauperes, vel causas pias, potest ab executore ap-
plicari partim sibi ipsi, si revera sit pauper, & ejus pau-
pertatem Testator ignoraverit: Tunc enim etiam adim-
pletur vere, & realiter voluntas, & dispositio Testato-
ris, cum executor, ut supponitur, sit vere pauper sine
ulla fictione, & fraude, & aliunde ipse executor non
debeat esse deterioris conditionis, quam alii pauperes.
Tum quia cum ipse executor debeat Legatum distribue-
re pauperibus, potest incipere a seipso vere paupere,
cum charitas ordinata incipiat a seipso: argum. leg. Præ-
ses Cod. de servit. & aqua, & cap. Non æstimemus 19.
caus. 13. quæst. 2. ibi: Nemo unquam carnem suam odio
habuit; Et sic tenent S. Thomas 2. 2. quæst. 32. artic. 9.
ad 3. Menochius lib. 4. præsumpt. 125. num. 17. Gonzalez
ad regul. 8. Cancellar. gloss. 2. num. 55. Surd. de aliment.
tit. 1. quæst. 94. num. 4. Cardinal. Pereira de potestat. eli-
gendi cap. 13. num. 9. Layman loc. cit. Pirhing. loc. citat.
num. 109. Reiffenstuel loc. cit. num. 801. Barbosa dict. al-
legat. 83. num. 22. cum plurimis aliis ibi citatis; argum.
leg. 1. §. ult. in fine ff. de collation. bonor. & Authent.
de Sanctissimis Episcop. §. presbyteris autem collat. 9. Nec
60 facit, quod adducunt quidam adversarii, nempe quod non
possit executor sibi partem talis Legati applicari, quia
inter dantem, & accipientem debet esse distinctio; arg.
cap. Per nostras 26. de Jurepatronat. ubi propterea non
conceditur, quod Patronus possit præsentare seipsum.
Non facit, inquam, quia in hoc casu videtur adhuc ades-
se sufficiens distinctio inter dantem, & accipientem, cum
non executor, sed Testator revera dicatur dare eleemo-
synam, & ipse executor sit tantum minister, sicuti si in
vivis quis per servum elargitur eleemosynam, non ser-
vus, sed Dominus revera dicatur dare eleemosynam; &
in tantum in cit. cap. Per nostros prohibetur, quod Patro-
nus præsentet seipsum: quia hoc saperet vitium ambitio-
nis, ut patet ex textu, quod tamen non procedit in ca-
su nostro, maxime cum talis executor supponatur vere
pauper, omni fraude, seu fictione cessante.
61 Limitanda tamen supradicta conclusio in casu, quo Te-
stator cognita paupertate illius executoris, illi aliquid
speciale legaverit, quia tunc non posset aliquam aliam
partem ex distribuendis accipere, cum dando illi aliquid
seorsim, videatur Testator illum exclusisse a distributio-
ne ab ipso facienda, ut ex communi docet Cardinal. de
62 Lugo tom. 2. de Justitia, & Jure disput. 24. num. 282. Et
idem est dicendum in casu, quo Testator alicui pauperi
legaverit V. G. 100. & alia 1000. mandaverit distribui
pauperibus: tunc enim ille primus pauper exclusisse vide-
tur ab hac distributione: Sic communis Doctorum cum
Sanchez lib. 4. cons. cap. 1. dub. 57.
63 Legatum relictum dandum pauperibus, nullatenus est
dandum malis, & otiosis pauperibus, nolentibus, cum
possint laborare, quia id esset eorum spiritualem ruinam,
& vitia alere, cum ex quotidiano otio ad maxima vi-
tia, non sine magno proprio, & alieno etiam Reipubli-
cæ detrimento prolabantur; Ut enim dicitur Ecclesiasti-
ci 33. Multam malitiam docuit otiositas, & ut scripsit Se-
neca Epist. 86. Otium est sentina omnium malorum, nover-
ca virtutum, & cujusvis hominis sepultura; Unde meri-
to S. Augustinus Epistol. 84. scripsit ad Vincentium Do-
natistam: Melius esurienti panis tollitur si de cibo secu-
turus justitiam negligit, quam esurienti panis frangitur, si
injustitia seductus acquiescat. Et similibus pauperibus o-
tiosis, qui ex acceptis eleemosynis nutriant vitia, vide-
tur eleemosynam fieri expresse prohiberi divinum Ver-
bum, Ecclesiastici 12. n. 5. ibi: Da bono, & non receperis
peccatorem; benefac humili, & non dederis impio; prohi-
be panes illi dare; Et sic tenet Communis Doctorum.
Legatum relictum puellis honestis, & civilibus debetur 64
filiæ Mercatoris, & Artificis; Sic expresse decrevit Sa-
cra Congreg. Concil. in Romana subsidii Dotalis 29. Martii 65
165 1692. Legatum relictum virgini ad effectum nubendi,
debetur etiam si efficiatur Monialis, quia Matrimonium
Spirituale cum Carnali pari, immo digniori passu ambu-
lat; Sac. Congreg. Episcopor. & Regular. in Pisaurien. 26.
Augusti 1616. Si tamen sit factum cum conditione, ut sol-
vatur in manibus Mariti pro dote, nec aliis, nec pro alia
causa, vel quod decedente sine filiis Legatum redeat ad
hæredes legantis, tunc non poterit dari pro virgine mo-
nacanda, ut respondit Sacra Congr. Concil. in una Baren.
15. Septemb. 1668. Legatum autem relictum pro monacan-
dis non potest applicari pro maritandis, quia favorabilior, 66
& dignior est status cælibatus, & Religionis, quam con-
jugii carnalis; Et sic decrevit Sacra Congr. Visitationis par-
ticulariter deputata quinque Cardinalium ab Innocen. XIII.
super reformatione distributionum subsidiorum Dotalium San-
ctissimæ Annuntiationis de Urbe, Visitatore Eminent. Car-
dinali Petrucio 16. Januar. 1696. & Sacr. Congreg. Concil. in
Romana subsidiorum Dotalium 30. Maji 1699.
Legatum relictum simpliciter pro puellis monacandis, 67
debetur etiam illis, quæ monacantur extra patriam Te-
statoris: Sic casu occurrente in una Amerina, & par-
tibus informantibus respondit Sacra Congregat. Episcop. &
Regular. die 15. Maji 1699. apud Monacell. part. 1. tit.
10. formula 19. numer. 11. & 12. Legatum relictum uxori
quamdiu viduitatem servaverit, debetur ei si ingrediatur 68
Religionem: Vidal. de legat. inquisit. 2. nu. 35. Felix Po-
testas tom. 1. n. 2564. Monacell. part. 2. tit. 14. formul. 1.
num. 23. & alii passim.
Legatum relictum Juvenibus dantibus operam studiis 69
legalibus, debetur etiam Clerico, seu Laico danti ope-
ram Sacris Canonibus; quia studium Sacrorum Canonum
dicitur studium legale, cum sit medulla Legum, & pra-
xis Juris Civilis; Menoch. de arbitr. judic. cap. 425. nu-
mer. 28. & sequent. & sic declaravit Sacra Congreg. Con-
cil. in Romana seu Nicoteren. Legat. 14. Februar. & 30. 70
Maji 1699. Legatum alimentorum præstandum juxta præ-
ceptum Testatoris in domo tantum, si Legatarius fiat Re-
ligiosus, debetur Legatum Monasterio; Vivian. de Jure-
patronat. lib. 6. cap. 1. num. 68. Monacell. loc. cit. nu. 20.
& alii.
Legatum relictum pro dotandis puellis, potest dari e- 71
tiam Virgini illi, quæ habeat dotem, sed non sufficien-
tem, ut commode maritari possit; Vidal. loc. cit. nu. 29.
Felix Potestas loc. cit. n. 2557. Monacel. loc. cit. num. 10.
qui insuper dicit posse dari, & distribui pro augenda do-
te etiam maritatis. Legatum relictum pro dotandis pau- 72
peribus, potest dari etiam pauperi nuptæ absque dote;
reperitur enim ibi idem motivum Testatoris: Mendo verb. 73
Legatum num. 20. Felix Potestas loc. cit. n. 2561. & alii.
Legatum relictum virginibus, acceptari, & retineri po-
test a puella occulte corrupta, si in foro externo habea-
tur pro virgine: nomine enim virginis venit publice, &
in foro externo puella reputata virgo: Vidal. loc. cit. nu-
mer. 28. Felix Potestas loc. cit. nu. 2562. Diana in com-
pendio verb. Legatum n. 21. La Croix lib. 3. part. 2. nu-
mer. 604. & lib. 4. n. 40. cum aliis ibi citatis.
Legatum relictum Orphanis non debetur illis, qui ca- 74
rent patre tantum, quando concurrunt orbati utroque pa-
rente; isti enim sunt præferendi, debetur tamen illis,
quando isti non concurrant; Gratian. discept. 66. num. 3.
Velasco de privileg. pauper. tom. 1. qu. 4. num. 9. Diana
part. 2. tract. 2. resolut. 52. vers. Quarto Legatum, & par-
te 4. resol. 163. Monacell. part. 2. tit. 13. formul. 7. nu. 3.
Amostaz de causis piis tom. 1. lib. 4. cap. 6. num. 43. cum 75
variis aliis ibi citatis; Tale Legatum potest dari etiam
puellis habentibus patres inutiles, quando non concurrunt
proprie Orphanæ parentibus orbatæ; Secus vero si illæ
concurrant: L. Orphanotrophos Cod. de Episcop. & Cleric.
ubi Doctores, Menoch. de arbitr. casu 66. in addit. n. 7.
Castillo lib. 1. controv. cap. 25. n. 17. Amostaz l. cit. n. 46.
cum aliis ibi citatis; Item Legatum relictum pauperibus 76
viduis, potest distribui habentibus viros inutiles, quoties
non concurrant veræ viduæ; Sic supracitati Doctores,
& alii passim; argum. cap. Inter corporalia 2. de transla-
tione Episcop. ubi Ecclesia viduata censetur, si habeat Præ-
latum inutilem, & leg. 1. §. Quod si nemo ff. quod cujus-
que univers. ubi universitas censetur non habere Syndi-
cum, si illum habeat inutilem.
Legatum relictum pro originariis alicujus oppidi debe- 77
tur solum illis, quæ natæ sunt ibi non casu, sed quando
Pater Domicilium ibi habuerit, aut sit locus, ubi Pater

natus fuerit, aut de Jure communi, ubi Avus natus fuerit, & Neptæ natæ in ejus potestate: Non enim sufficit esse peregrinum, aut casu ibidem inveniri; *ex l. Filios 3. Cod. de municip. & originariis lib. 10.* qui textus ad originem supponit domicilium esse necessarium, quapropter si casu alibi filius nascatur, ibidem non contrahit, sed sequitur domicilium Patris, ubi ipsum habet; Quamvis enim aliqua Jura dicant originem contrahi, ubi quis natus est, non expresse loquuntur ex sola nativitate; idcirco intelligenda sunt, quando quis natus fuerit in domicilio Patris, non vero alibi casu, aut quando peregrinus fuerit; Carleval. *de Judiciis lib. 1. tit. 1. disput. 2. quæst. 2. n. 93.* Cevallos *commun. quæst. 458. n. 17.* Sanchez de Matrimon. *lib. 3. disput. 23. n. 3.* Trullench *lib. 7. Decalog. cap. 18. dub. 7. n. 3.* Marchin. *de Ordin. part 1. lib. 5. cap. 6. n. 8.* Amostaz *l. cit. n. 7. & 11.* Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part. 2. allegat. 4. n. 7.* ubi citat Rotam Romanam *decis. 327. n. 3. part. 2. divers.* & Doctores *in cap. Rodulphus 35. de Rescriptis.*

78 Legatum alicui sub conditione, *quod numquam nubat, & semper maneat in statu cælibatus*, debetur ipsi etiamsi nubat; quia talis conditio habetur pro non adjecta, cum sit contra favorem Matrimonii, & Reipublicæ bonum ex procreatione prolis proveniens; *Sic communissima Doctorum*, textu expresso *in leg. Quoties, leg. Cum tale §. Mævia ff. de condition. & demonstrat.* cum similibus.

79 Legatum relictum alicui sub conditione, *quod tali non nubat*, si a Matrimonio cum tali non abstinuerit, non debetur ei; quia per talem conditionem non prohibetur absolute Matrimonium, cum possit cuilibet alii satis commode nubere; *Communis, & certa*, textu expresso *in leg. Cum ita 63. ff. de condition. & demon.* Legatum relictum
80 alicui sub conditione, quod nubat tali, adhuc ei debetur, quamvis ipsi non nubat, si per ipsum non stet, quod ipsi non nubat, vel ex quo talis persona designata nolit ipsi nubere, aut sit inhonesta, aut ipsius nuptiis indigna, aut cum ea contrahi non possit; in tali enim casu similis conditio habebitur pro non adjecta, textu expresso *in leg. Cum ita Legatum 63. §. 1. ff. de condition. & demonstr.*

81 Legatum relictum alicui sub conditione: *Si nupserit, vel liberos procreaverit*, est ei dandum, quamvis Religionem ingrediatur; *Communis arg. Authent. Nisi rogati Cod. ad Situs Trebellian. & Novell. 123. cap. Si quis sub conditione 37.* ubi sic expresse statuitur: *Sancimus, si persona talibus conditionibus subjecta sive masculi sive fœminæ Monasteria ingrediantur, aut Clerici fiant, tales conditiones invalidas, & pro non scriptis esse*; si enim Testatori in mentem venisset de Religione cogitare, merito præsumitur nihilominus legaturum ipsi fuisse, adeoque censendus est noluisse excipere a conditione casum, quo Legatarius Religionem ingrediatur.

82 Item tale Legatum est dandum Legatario, quamvis non ingrediatur Religionem, sed manens in sæculo Sacros Ordines suscipiat; *Communis arg. cit. Novell. 123 cap. 37.* ubi in allegato textu loquitur divisive, *Si Monasteria ingrediantur, aut Clerici fiant*, adeoque aperte insinuat al-
83 terutrum sufficere, cum dictio divisiva *Vel* in quo vis ex membris verificetur; *arg. leg. Deo nobis 55 Cod. de Episcop. & Cleric.* Dummodo tamen talis Clericus usque ad mortem perseveret in Clericatu, & tale legatum ad causas pias expendat, & relinquat; ut tenent communiter Doctores per textum expressum *in cit. Novell. 123. cap. 37.* ibi: *Hæc autem solatio Clerici Ecclesiarum fruantur, si usque ad suam vitam in hoc perseveraverint, ut res sub tali conditione donatas, aut relictas ad pia opera expendant, & relinquant*: & meremerito id statuit de Clericis in sæculo remanentibus, cum consimiliter ibidem statuit de ingredientibus Religionem, ibi: *In personis enim, quæ in Monasterium ingrediuntur, Monasterio res sub tali conditione donatas, aut relictas cum alia eorum substantia competere volumus.*

84 Limitanda tamen est conclusio posita *sub n. 81. & 82.* in casu, quo de Testatoris contraria voluntate aperte constet, ut si dicat, ut valide, & licite potest: *Lego Titio decem mille aureos, si nupserit, vel liberos procreaverit: At si Religionem ingrediatur, aut Clericus fiat, lego solum mille aureos, & alios volo, quod tali casu dentur Sempronio.* Tunc enim Titius ingrediendo Religionem, aut assumendo Clericatum amittit tale Legatum novem mille aureorum; quia præsumptio cessat, ubi versamur in claris, ut habet Barbosa *in Axiomat. jur. verb. Præsumptio num. final.* Et sic tenent Covarruv. *lib. 1. variar. resolut. cap. 9 a n. 7. usque ad 11.* cum pluribus aliis ibi citatis; Molina *disp. 207. n. 14. & 15.* Layman *lib. 3 tract. 3. cap. 10 num. 12.* Sanchez *lib. 7. moral. cap. 16. num. 12.* Pirhing *lib. 3. decret. tit. 26. n. 76.* Reiffenstuel *ibid. nu. 652.* & alii passim.

85 Nec valet opponere, quod talis conditio sit turpis, & illicita; cum retrahat a statu perfectiori, qualis est status Religionis, & Clericatus respectu status laicalis. Non valet, inquam, quia quamvis talis conditio esset turpis, & illicita, si apponeretur ex odio Religionis, aut Clericatus, vel absque honesta, & justa causa, ex solo fine, ut Legatarius a Religione, aut Clericatu retraheretur; Non est tamen turpis, & illicita, si apponatur, ut supponitur, & de facili fieri potest, ob honestum, & justum finem, V. G. ad nobiliorem, & splendidiorem conservationem Familiæ, seu stemmatis, vel quia nubenti, & liberos procreanti pro liberorum educatione, & familiæ sustentatione majora bona temporalia esse necessaria, quam Religioso, aut Clerico, ipse Testator censuit, atque cognovit, & hujusmodi; ut recte advertunt Covarruv. *loc. cit.* Molina *loc. cit. num. 14.* Layman *l. cit. n. 12.* Reiffenstuel *loc. citat. n. 653.* aliique passim.

Legatum relictum alicui sub conditione *Si Religionem ingrediatur, vel Clericus fiat*, non est ei dandum, si non ingrediatur Religionem, aut non fiat Clericus: *Communis, arg. cap. Cum sit proprium 2. de conditionib. apposit. & leg. Titio §. 1. ff. de condit. & demonstr.* Licitum est enim sub spe lucri temporalis aliquem ad Religionem, vel Clerica- 86
tum attrahere; *arg. cit. cap. Cum sit proprium.* Nec valet 87
objicere, quod sicuti ex dictis *num. 81. & 82.* conditio, *quod nunquam nubat, & semper maneat in statu cælibatus*, habetur pro non adjecta, & legatum debetur etiamsi legatarius nubat, & non maneat in statu cælibatus: ita debet haberi non adjecta conditio: *Si Religionem ingrediatur, vel Clericus fiat*, & legatum debetur etiamsi legatarius non ingrediatur Religionem, nec Clericus fiat; cum conditio *Si Religionem ingrediatur, vel Clericus fiat* tacite involvat dictam conditionem, *quod nunquam nubat, & semper maneat in statu cælibatus.* Non valet, inquam, quia ultra quamquod non currit paritas de utraque conditione, cælebs Laicus non propaget Rempublicam sæcularem, nec Religiosam, nec Clericalem, & cælebs Religiosus, aut Clericus saltem propaget Rempublicam, vel Clericalem, in majus Dei obsequium, non est ullimode præsumendum, quod Jura per annullationem conditionis non nubendi, annullare etiam voluerint conditionem ingrediendi Religionem, vel assumendi Clericatum; cum tali statui Religioso, seu Clericali, ita in omnibus faveant, ut quantum ad præsens attinet. Legatum relictum alicui sub conditione. *Si nupserit, vel liberos procreaverit*, statuunt esse nihilominus ei dandum, quamvis Religionem ingrediatur, vel Clericus fiat, ex dictis *n. 81. & 82. argum. Authentic. Nisi rogati Cod. ad Situs Trebellian. & Novell. 123. cap. Si quis sub conditione 37.*

Legatum relictum Regulari in particulari sub conditione, quod quamdiu vivit, pertineat irrevocabiliter ad eum independenter a licentia Superioris, non debetur ipsi Re- 88
ligioso, sed Monasterio; & talis conditio habetur pro non adjecta; Baldus *in cap. Clerici in fine de Judiciis*; Jason *in Authent. Ingressi n. 37. & 39. Cod. de Sacros. Ecclesiis*, Sanchez *lib. 7 moral. cap. 17. num 4.* Fagnan. *in cap. Joannes Clericus 19 de Testament. n. 20. & sequent. & in cap. Monachi 2 de statu Monachor. a num. 47.* & alii passim; *arg. cap. Non dicatis 12. quæst. 1. cap. Abbates 18. quæst. 2. cap. Quia ingredientibus 19 quæst. ult. cap. Cum ad Monasterium 6. de statu Monachorum.* Concil. Tridentin. *sess. 25. cap. 2. de Regularibus*, & decret. Clement. VIII. pro reformatione Regular. incipient. *Nullus omnino.* Et ratio est, quia talis conditio est turpis, utpote repugnans paupertati promissæ, turpis autem conditio habetur pro non adjecta, textu expresso *in §. Impossibilis Institut. de Hæredum institut. & leg. Conditiones 14. ff. de condition. instit.* Immo 89
Legatum factum Regulari, nec momento temporis potest esse apud eum, sed illico acquiritur Monasterio; *arg. cap. Statutum 1. caus. 18. q. 1. cap. Abbates 16. caus. 18. quæst. 2. cap. Quia ingredientibus 7. caus. 19. quæst. 3. cap. In præsentia 8. de probat.* cum similibus & *cap. Cum ad Monasterium 6. de statu Monachor.* ibi: *Totum incontinenti resignet*; Concil. Tridentin. *cit. sess. 25 de Regularibus cap. 2.* ibi: *Statim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur.* Et sic tenent Abbas *in cap. Monachi 2. de statu Monachor. num. 8.* Navarr. *in cap. Non dicatis 12. quæst. 1. n. 34. & sequent.* Fagnan. *in cit. cap. Joannes 19 de Testamentis num. 20.* & alii.

Et hæc clarius, & expressius habentur in cit. Decret. Clement. VIII pro reformat. Regular. incipien. *Nullus* 90
omnino, ubi § 3 sic præcise præcipitur: „ Quo Tridentini Concilii Decreta de paupertatis voto custodiendo
„ fidelius observentur, præcipitur, ut nullus ex Fratribus, etiamsi Superior sit, bona immobilia, vel mobilia, aut pecuniam, proventus, census, eleemosynas sive
„ ex concionibus, sive ex lectionibus, aut pro Missis,
„ tam in propria Ecclesia, quam ubicumque celebrandis,
„ aliove ipsorum justo labore, & causa, & quocumque
„ nomine acquisita, etiamsi subsidia consanguineorum,
„ aut piorum largitiones, Legata, aut donationes fuerint,
„ tamquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere possit, sed ea omnia statim Superiori tradantur,
„ & Conventui incorporentur, atque cum ceteris illius
„ bonis, reditibus, pecuniis, ac proventibus, confundatur, quo omnibus inde victus, & vestitus omnibus
„ suppeditari possit.

Nec Regulares in particulari possunt habere, seu de 91
se retinere Legata, præsertim si sint in bonis stabilibus, neque de licentia quorumcumque suorum Superiorum, *cit. decret. Clement. VIII. §. 4.* ibi: „ Neque Superioribus,

„ quicumque illi sint, ullo pacto liceat eisdem Fratribus, „ aut eorum alicui bona stabilia etiam ad usumfructum, „ vel usum, administrationem, aut commendam etiam
92 „ depositi, aut custodiæ nomine concedere ". Immo talis licentia etiamsi esset obtenta ab eorum Generalibus, qui dicerent, eam posse concedere; non excusaret Fratres a culpa, & pœna a Tridentino Concilio imposita, textu expresso *in cit. Decret. Clement. VIII.* §. 7. ibi; „ Nulla quorumcumque Superiorum dispensatio, nulla licentia, „ quantum ad bona immobilia, vel mobilia, fratres excusare possit, quominus culpæ, & pœnæ ab ejusdem „ Concilii decretis impositæ, & ipso facto incurrendæ, „ obnoxii sint; etiamsi Superiores asseverent hujusmodi „ dispensationes, aut licentias concedere posse; quibus in „ ea re fidem minime adhiberi volumus ". Et sic sæpe sæpius respondit *Sacra Congregatio Concilii*.

93 Hinc diligenter advertendum est ad id, quod ex declaratione ejusdem Sacræ Congregationis refert Fagnan. *In cap. Monachi 2. de statu Monachor. n. 62.* ibi; Præterea in causa Neapolitana propositum fuit Sacr. Congregationi dubium ut infra conceptum. In aliquibus Monasteriis nonnullæ Moniales census, & annuncios quosdam reditus, & proventus, seu fructus percipiunt sub diversis contractuum speciebus; nam aliquæ in ipsarum persona emerunt certos reditus a personis Laicis: aliquæ ab aliis Monialibus: aliquæ ab ipsis Monasteriis: aliæ vero dederunt pecuniam Monasterio ut ex earum pecuniis fieret emptio nomine Monasterii ad rationem septem vel octo, pro centenario, & Abbatissæ dabant ipsis Monialibus illos reditus, qui ex dictis emptionibus exibebant singulis annis; Aliquæ Monasteriis, seu eorum Superioribus certas pecuniarum summas manualiter pro indigentiis Monasterii dederunt pacto adjecto, vel etiam tacita conventione adhibita, ut Monasterium, seu Abbatissa certos reditus ad rationem tot pro centenario earum vita durante concedat. Quæritur, an Moniales prædictæ in hujusmodi casibus incurrant in pœnas per Concilium Tridentinum *sess. 25. cap. 2. de Regular.* in proprietarios inflictas, etiamsi de licentia Abbatissæ, & ad Abbatissæ nutum, vel Conventus, seu Monasterii nomine percipiant; Sacra Congregatio censuit, in nullo supradictorum casuum licere Monialibus dictos fructus, seu reditus percipere, & si perceperint incidere in pœnas *dict. cap. 2. sess. 25 de Regul.* Neque ab hujusmodi pœnis excusari ob licentiam Abbatissæ, quæ eam dict. Concilii decreto in supradictis casibus concedere quidem prohibetur, sed debet ex suo munere ex Monasterii reditibus, vel eleemosynis Monialium necessitatibus in dies subvenire. Ex quibus declarationibus apparet, non esse amplius locum opinioni Joann. Andr. *in Regul. Non est obligatorium*, Calder. *consil. 2. de Regul.* & Abb. *et. cons. 88 part. 1.* existimantium licere professo de licentia superioris Prælati accipere aliquam annualem provisionem a Conventu, vel a Provincia, puta scutorum decem, ut exemplificat Joan. Andr. vel quinquaginta, ut inquiunt Calder. & Abb. persolvendam pro vestibus, & aliis personalibus necessitatibus.

94 Insuper attente notandum est, quod ipsemet Fagnanus pleno Jure undequaque instructus *loc. cit. sub num. 75. & 76. concludit*, ibi; Concludendum est igitur, nemini prorsus Regularium tam virorum quam mulierum cujuscumque qualitatis, & conditionis existat, nisi sit Officialis, fas esse etiam nomine Conventus habere annuos reditus, seu provisiones annuas, vel bonorum stabilium administrationem, aut peculium, etiamsi illud non sit superfluum, sed ad necessarios honestos, & pios usus, a superiore ex quacumque causa concessum, & dependenter ab ejus voluntate & nutu, nec quemquam excusari a lethali culpa, & pœna proprietariis inflicta ex quavis consuetudine Monasterii, vel Religionis, aut ex varietate, seu probabilitate opinionum, aut alio quovis prætextu, vel causa. Et Religiosis tam Prælatis, quam subditis cavendum esse ab hujusmodi palliamentis, quia Deus non irridetur, ad *Galat. c. 6. c. Erubescant dist. 32. cap. Humana 22. quæst. 5. cap. Tua nos, de simon. & cap. In civitate, de usur.* Et eo magis, quia Sac. Congregatio consulta, an liceat Regularibus interpretari Decretum *cap. 2. sess. 25. de Regul.* respondit: *Non licere*. Ad dubium, ut supra conceptum *num. 1.* Sacra Congregatio respondit. *Negative*, videlicet in nullo ex suprascriptis casibus licere Regularibus utriusque sexus habere prædictos annuos reditus, seu provisiones annuas, vel bonorum stabilium administrationem, seu peculium non superfluum nomine Conventus, ac de suorum Superiorum licentia, & dependenter ab eorum voluntate, ac nutu; alioquin non esse immunes a culpa & pœna, de qua *in d. c. 2. sess. 25. de Regul.*

95 Legatum relictum Monasterio, seu Conventui bonorum incapaci, pro Sacristia, Valetudinario, vel Ecclesiæ pro cera, & oleo, non dicitur irritum, sed debet per Syndicum investiri pro adimplenda Testatoris voluntate, ut decrevit *Sacra Congregatio Episcopor. & Regular. in Forosempronien. 21. Augusti 1693.* Immo si gravetur hæres, illud subministrare tenetur; *Sacra Congregatio Concilii in Faventina 2. Martii 1697. apud Monacell. part. 2. tit. 4. formul. 1. num. 17.*

Unde legatum relictum Minoribus de Observantia, 96
Reformatis, & Capuccinis pro Anniversariis, Oleo, Lampadibus, Paramentis, Hostiis, Sacristia, Ecclesia, Fabrica, Luminaribus, Sindonibus, Linteis, Tunicis; Bibliotheca, Impressione librorum, Pane, Vino, Pitantia, seu pro victu, & vestitu, & aliis necessariis, est ipsis tradendum, seu solvendum ab hæredibus; ut adductis plurimis Decretis, & Decisionibus ad longum probat, & demonstrat Petrus Marcellinus de Luccia J. U. D. & in S. Theologia Professus, ac in Romana Curia causarum Patronus in sua dissertatione unica, in qua agitur de obligatione indispensabili hæredum satisfaciendi legata quomodocumque relicta supradictis Fratribus Minoribus ad formam Decreti R. Fabricæ 14. Februarii 1633. auctoritate Apostolica confirmati, quod ut ab omnibus in promptu semper habeatur, hic ad litteram datur cum aliis Decretis, & declarationibus circa id expost emanatis.

Adducitur igitur Decretum Rev. Fabricæ, & juxta il- 97
lius dispositionem ponitur in claris, supradictos Minores Mendicantes S. P. Francisci esse capaces Legatorum juxta modum in eodem Decreto præscriptum.

Decretum Sacræ Congregationis Fabricæ Principis Apostolorum de Urbe super Legatis Minoribus de Observantia S. Francisci.

Cum sæpius fuerit habitus recursus ad Sacram Congregationem Ven. Fabricæ S. Petri super annuis Legatis factis, seu facien. ad favorem Fratrum S. Francisci Minorum de Observantia, cum onere Missarum, seu Officiorum, sive gratis, sive alio modo.

Prætendente Vener. Fabrica Sancti Petri ad illam spectare propter dd. Fratrum incapacitatem hujusmodi Legata.

Dictis autem Fratribus allegantibus posse annua Legata hujusmodi recipere tuta conscientia, quatenus hæres ex sua libera voluntate voluerit illa dare in eleemosynam, & committere Fratribus dd. Missas & Officia, juxta sententiam S. Bonaventuræ, & Decreta S. Congreg. a S. D. N. Fratrum Minorum de Observantia S. Francisci Cismontanæ Familiæ Consultationibus præpositæ sub die 4. Junii 1628. publicata;

Eadem Sacra Congregatio pro opportuna præmissorum provisione facta prius relatione S. D. N. Urbano Papæ VIII. ac de illius expresso ordine, & mandato, decrevit in futurum super hujusmodi Legatis observari, ut infra.

Quod hujusmodi Legata per debitores, vel hæredes non extinguantur, vel redimantur per compositionem cum Ministris Fabricæ faciendam, vel alio quovis modo; sed illorum capitale, sive sors principalis, vel proprietas absque aliqua diminutione conservetur semper, & perpetuo ad effectum, ut in usus Romano Pontifici pro tempore existenti bene visos possit applicari: ita tamen, ut quamdiu applicationem specialem auctoritate Apostolica fieri non contigerit, hæredes, vel debitores possint libere, si velint, dictis Fratribus dare dicta annua Legata per eosdem Fratres recipienda in eleemosynam, non autem per eos exigenda. Et quod quævis extinctio, reductio, seu diminutio capitalis, seu proprietatis aliter absque speciali Romani Pontificis permissione facta, eo ipso nulla sit, nec debitoribus, aut aliis quibuscumque suffragetur.

Quodque Commissarii, aliique Ministri Ven. Fabricæ super hujusmodi capitale, seu proprietate supradicta se de cætero non intromittant, nec dictos hæredes, seu Debitores aliquo modo molestent, nisi ad effectum reinvestiendi in casu reinvestimenti, seu providendi, ut conservetur, ut supra, aut alias in executionem applicationis auctoritate Apostolica fact. vel facien.

Et quod nolentibus dd. hæredibus, vel debitoribus dare supradictis Fratribus dd. eleemosynas, seu annuas præstationes, sive Legata ut supra solvere, vel illas, seu illa non solventibus, tunc & eo casu lapsis duobus annis a die obitus Testatorum, si fuerit maturatum Legatum, vel a die maturatæ illius solutionis eadem Fabrica, & illius Commissarii, & Ministri id totum, quod solutum non fuerit pro præterito, pro rata tamen, in qua fuerit ut supra elapsum biennium, vel ultra, possit & valeat annuas præstationes hujusmodi exigere, exigique facere ad sui beneficium juxta suas facultates, & Privilegia: salvo semper capitali, seu proprietate, ut supra ad effectum, quod hæredes, vel debitores (dummodo de eis per Romanum Pontificem pro tempore existentem aliter non fuerit dispositum, nec prædicta Legata in alios usus ejus auctoritate applicata fuerint, vel applicari contingerit) possint, si velint, quandocumque futuris temporibus, & sic deinceps in perpetuum dare dictis Fratribus dicta annua Legata in eleemosynam, ut supra, nec Fabrica eosdem hæredes, vel debitores molestare possit, & valeat toties, & quoties casus contigerit, nisi pro præterito, & tunc in illis terminis tantum, post quorum maturationem fuerit elapsum biennium, vel ultra, ut supra, salva semper erectione Beneficiorum, & redituum, ac jurium eisdem

Bene-

Beneficiis, seu aliis usibus piis auctoritate Apostolica facta, vel in posterum quandocumque, & quomodocumque facienda, & executione litterarum Apostolicarum desuper expeditarum, seu expediendarum: ita ut præfata Decreta ad illas nequaquam se extendant, sed illæ semper firmæ, & illæsæ remaneant, ac suos plenarios, & integros effectus sortiri debeant, ita quod neque Fabrica, neque hæredes, vel debitores præfati ullo modo illas impedire, retractare, vel controvertere valeant, & salvis semper Sedis Apostolicæ auctoritate, ac facultatibus competent. dictæ Sac. Cong. Ven. Fabricæ.

Prohibuit tamen eadem Sacra Congregat. Fratribus supradictis sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, ne audeant, seu præsumant, nec quilibet eorum audeat, seu præsumat per se, nec per alios Syndicos, Ministros, seu Procuratores, tam sæculares, quam Regulares dictas annuas præstationes, seu legata, nec judicialiter, tam coram quocumque Judice Ecclesiastico, quam seculari Ordinario, vel Delegato, nec alias, nisi juxta formam dicti Decreti Congregationis Fratrum Minorum de Observantia S. Francisci Cismontanæ Familiæ a Sanctissimo D. N. deputatæ ab hæredibus, seu quibusvis aliis eorum debitoribus petere, minusve dd. hæredibus, seu debitoribus facere aliquas receptas pro dd. annuis præstationibus, nisi pro rata, & pecunia, seu eleemosynis supradictis cum effectu, ac vere, & realiter eisdem Fratribus data, vel soluta, seu datis, vel solutis, nec sub alia data, nisi sub ea, qua vere fuerit iisdem Fratribus, aut aliis pro eis facta realis satisfactio, & insuper, ne provisos Apostolicos pro tempore de Beneficiis, quibus Legata supradicta fuerint applicata, vel eorum Procuratores, & ministros super exactione dd. legatorum directe, vel indirecte impedire, vel molestare quovis quæsito colore, vel prætextu audeant, vel præsumant. In quorum fidem &c.

Datum Romæ ex Collegio ejusdem Sacræ Congregationis die 14. Februarii 1633.

Domin. Card.

Loco ✠ Sigilli.

98 *Verba Congregationis particularis ab Urbano VIII. Fratrum Minorum de Observantia Cismontanæ Familiæ Consultationibus præcedentibus allegata.*

Sacra Congregatio &c.

Sed quia in his casibus solet aliquando evenire, quod annuus reditus ob temporis antiquitatem non comperiatur habere aliquem Patronum, cui fieri debeat solutio, ut supra, protestatio, decernimus, quod in tali casu servetur statutum Ordinis Minorum sub Paulo II. (Julio II.) *super cap. 6. Regulæ §. Iubeimus*, quod minimum hujusmodi reditus assignentur Rectoribus spiritualibus, aut temporalibus Collegiorum, aut Communitatum, Terrarum, aut Civitatum, qui tales eleemosynas, sive fructus, vel reditus annuos nomine Ecclesiæ Romanæ, vel dotantium sine Fratribus exigant, & recipiant, & a Fratribus, sive aliis Sacerdotibus quando Fratres noluerint, tales Missas, vel suffragia juxta piam intentionem Benefactorum in toto, vel in parte secundum quantitatem talium observationum, dici faciant.

99 *Decretum Sacræ Congregationis Fabricæ S. Petri circa Legata relicta Minoribus de Observantia in locis, in quibus Venerab. Fabrica locum habet, promulgatum sub die 14. Februarii 1633.*

Cum sæpius &c. eadem S. Congregatio censuit pro opportuna prædictorum provisione, facta prius relatione Sanctissimo Domino Nostro Papæ Urbano VIII. ac de illius expresso ordine, & mandato decrevit in futurum super hujusmodi legatis observari, ut infra. Quod hujusmodi legata per debitores, vel hæredes non extinguantur, vel reducantur per compositionem cum Ministris Fabricæ faciendam, vel alio quovis modo; sed illorum capitale, sive sors principalis, vel proprietas absque aliqua diminutione conservetur semper, & perpetuo ad effectum, ut in usus Romano Pontifici pro tempore existenti benevisos possint applicari. Ita tamen, ut quandiu applicationem specialem auctoritate Apostolica fieri non contigerit, hæredes, vel debitores possint libere, si velint, dictis Fratribus dare annua legata per eosdem Fratres recipienda in eleemosynam, non autem per eos exigenda.

Quodque Commissarii, aliique Ministri Vener. Fabricæ super hujusmodi Capitale, seu proprietate supradicta, se de cetero non intromittant, nec dictos hæredes, seu debitores aliquo modo molestent &c.

Et quod nolentibus dd. hæredibus, vel debitoribus dare supradictis Fratribus dictas eleemosynas, seu annuas præstationes, sive legata ut supra solvere, vel illas, seu illa non solventibus, tunc & eo casu lapsis duobus annis a die obitus Testatorum, si fuerit maturatum legatum, vel a die maturatæ illius solutionis, eadem Fabrica, & illius Commissarii, & Ministri id totum, quod solutum non fuerit pro præterito pro rata tamen in qua fuerit, ut supra, elapsum biennium, vel ultra possit, & valeat annuas præstationes hujusmodi exigere, exigique facere ad sui beneficium juxta suas facultates, & privilegia, salva semper proprietate, seu capitali ut supra, ad effectum quod hæredes, vel debitores &c. possint, si velint, etiam quandocumque futuris temporibus, & sic deinceps in perpetuum dare dd. Fratribus dicta annua legata in eleemosynam &c. *Et inferius præservatur Decretum Congreg. particularis sub Urbano VIII. superius relatum sequentibus verbis:* Prohibuit tamen eadem S. Congregatio Fratribus supradictis sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrendæ, ne audeant, seu præsumant, nec quilibet eorum audeat, seu præsumat per se, vel per alios Syndicos, Ministros, seu Procuratores, tam Sæculares, quam Regulares dd. annuas præstationes, seu legata, nec judicialiter tam coram quocumque Judice Ecclesiastico, quam sæculari Ordinario, vel Delegato, nec alias nisi juxta formam dicti Decreti Congreg. Fratrum Minorum de Observantia S. Francisci Cismontanæ Familiæ a Sanctissimo D. N. deputatæ, ab hæredibus, seu debitoribus petere, minusve dd. hæredibus, seu debitoribus facere aliquas receptas pro dd. annuis præstationibus, nisi pro rata, & pecunia, seu eleemosynis supradictis cum effectu, ac vere, & realiter eisdem Fratribus data, vel soluta, seu datis, vel solutis, nec sub alia data, nisi sub ea, qua vere fuerit iisdem Fratribus, aut aliis pro eis facta realis satisfactio.

DECRETUM

Ejusdem Sacræ Congregat. Fabricæ ad providendum indemnitati Fratrum in annuis Legatis, & occurrendum hæredum, vel Executorum malitiæ, editum die 15. Decembris 1646.

Sacra Congregatio Generalis Rev. Fabricæ S. Petri de Urbe ad consulendum non minus indemnitati Fratrum Ordinis Minorum de Observantia S. Francisci; quam providendum malitiæ hæredum, & aliorum quomodolibet obligatorum, qui differunt ultra biennium illis solvere annua legata pia cum oneribus Missarum, seu Officiorum, vel etiam gratis dictis Fratribus, seu eorum Ecclesiis relicta, aut in futurum relinquenda, sub spe postea super illis pro minori summa se componendi cum Commissariis, & aliis Rev. Fabricæ Ministris, & Officialibus prohibuit, & expresse mandavit Commissariis, Œconomis, Secretariis, & aliis quibuscumque Officialibus, & Ministris Rev. Fabricæ præsentibus, & futuris, & tam Urbis, & Status Ecclesiastici, quam Regni Neapolis, & aliorum quorumcumque locorum sub pœna arbitrio ejusdem Sacræ Congregationis, ne de cetero cum hæredibus, vel aliis quomodolibet obligatis ad solutionem dictorum legatorum ad aliquam compositionem, remissionem, vel transactionem deveniant, sed ab illis omnes annatas supra biennium decursas, & non solutas integraliter exigant, & exigere faciant in beneficium dictæ Rev. Fabricæ sine relaxatione alicujus minimæ portionis, seu quantitatis, reservato in reliquis tenore Decreti in hac materia ab eadem Sacra Congregatione editi sub die 14. Februarii 1633. & compositiones &c. eo ipso nullas, & irritas esse decrevit, mandans &c.

Et capacitatem Fratrum Minorum obtinendi annua & perpetua legata per modum simplicis eleemosynæ expresse comprobat Breve Urbani VIII. incipiens *Exponi nobis* emanat. 27. Julii 1637. favore Minorum de Observantia, ubi expresse approbatur, & auctoritate Apostolica confirmatur declaratio facta a Patre Didaco de Cea in Romana Curia pro Ultramontana Familia Commissario Generali, in hæc verba in tali Brevi inserta §. *Insuper*, ibi: *Insuper ad serenandas Fratrum conscientias &c. Declaramus &c. Dictos Conventus, Fratresque Minores respective licite, valide, tuto, & salva conscientia tenere posse annua, & perpetua legata, vel certos alios reditus, aut proventus annuos, & perpetuos præfatæ puritati nostræ Regulæ consentaneos per modum eleemosynæ &c.* in quo Brevi multa alia ad rem continentur, unde ut ab omnibus præ oculis habeatur, hic ad litteram datur, prout registratur a Pitonio *disceptat. 2. numer. 62.* & a dicto de Luccia *loc. cit. pag. 146. num. 387.*

Breve S. M. Urbani VIII. editum post Decreta prædicta quæ ad tenorem ejusdem Brevis posterius editi intelligenda veniunt.

URBANUS VIII.

Ad futuram rei memoriam.

EXponi Nobis fecit dilectus Elias Periot Doctor Theolog. Parisiensis Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Regularis Observantiæ Turoniæ Minister Provincialis cum omnibus Superioribus, & subditis ejusdem Provinciæ, quod ipsi a dilecto etiam Filio Didaco de Cea Ordinis eorumdem Minorum lectore Jubilato Almæ Angelorum Provinciæ, & Ordinis Patre, ac in Romana Curia pro Ultramontana familia Commissario Generali, & de mandato, & auctoritate dilecti Filii nostri Francisci S. Laurentii in Damaso Diaconi Cardinalis Barberini nuncupati S. R. E. Vicecancellarii, nostri secundum carnem ex Fratre germano nepotis, dictique Ordinis apud nos, & Sedem Apostolicam Protectoris; in præfatæ Provinciæ specialem Commissarium, pro alienandis bonis immobilibus, si quæ fuerint extra Conventuum dictæ Provinciæ septa, ac alias sub certis modo, ac forma, ibi expressis constitutus, & deputatus fuit, prout in dicti Didaci Commissarii Generalis hujusmodi desuper confectis patentibus litteris tenoris subsequentis, videlicet:

Frater Didacus de Cea Ord. Min. Regularis Observantiæ Lector Jubilatus Almæ Angelorum Provinciæ & Ordinis Pater, ac in Romana Curia pro universa Familia Ultramontana Commissarius Generalis & servus, Dilecto Nobis in Christo R. P. F. Eliæ Periot ejusdem Ordinis, & Instituti, Provinciæ vero Turoniæ Provinciali Ministro, ac Doctori Theologo Parisiensi salutem & pacem in Domino sempiternam.

Cum Eminentissimo D. Cardin. Francisco Barberino S. R. E. Vicecancellario, nec non totius nostræ Seraphicæ Religionis vigilantissimo Protectori, Correctori, & Gubernatori, exponi feceris una cum omnibus, & singulis ejusdem Provinciæ Superioribus, & subditis, quod dicta Provincia, quondam Conventualium zelo suæ professionis ducta, & devotis accensa desideriis olim quidem Regulæ suæ observantiam amplexa fuerit, & formam vivendi, & disciplinæ Patrum Observantiæ, acceptaverit, nuper vero a S. D. N. Urbano VIII. in litteris suis Apostolicis sub datis hic Romæ 18. Junii præsentis anni declarata fuerit, & de novo incorporata Regulari observantiæ cum omnibus privilegiis, juribus, exemptionibus, quibus dicta Provincia, cum Provinciis Franciæ S. Bonaventuræ, & Conventus Parisiensis ab antiquo gaudere consueverunt.

Propterea ad felicius dictæ Provinciæ, & Fratrum conscientias serenandas, & Sanctæ Regulæ nostræ Seraphicæ nitorem, & observantiam restituendam supplicaveris, quatenus concedamus tibi licentiam, ut cum consilio Syndicorum Conventuum respective possessiones, prata, & alia immobilia (si quæ fuerint extra Conventuum septa) sic vel alienes, vel disponas, prout melius regimen dictæ Provinciæ, & Conventuum utilitas postulaverint; quia autem dicta alienatio, & dispositio non potest executioni mandari, absque singulari ejusdem Eminentissimi Protectoris mandato, & modo ab illo assignando, quo debite, & congrue omnia si quæ intervenerint, impedimenta tollantur, & quatenus dicta hujusmodi alienatio, vel dispositio suum tandem integrum, & plenarium sortiatur effectum; Hinc est, quod auctoritate ejusdem Eminentissimi Protectoris nobis in hac parte specialiter commissa, præsentium tenore, & vigore, te, qui de Religionis zelo, morum integritate, & prudentiæ claritate plurimum in Domino commendaris, ejusdem dictæ tuæ Provinciæ specialem Commissarium nominamus, & instituimus omni meliori modo quo possumus, & opus fuerit, etiam cum plenitudine potestatis agendi, sollicitandi, & procurandi per te, vel per alium, seu alios dictæ Provinciæ benemeritos Patres, a te deputandum, vel deputandos, ad cujus, vel quorum nominationem, & ad facultatem eligendi, specialem licentiam, & auctoritatem concedimus, quatenus dictæ possessiones, prata, & alia immobilia, si quæ fuerint extra Conventuum septa, intra unum annum, vel ad summum duos ab habita præsentium notitia computandum sic vel alienentur, vel disponantur, ut dictæ Provinciæ felicius regimen, & Religionis decor postulaverint.

Et propterea eadem auctoritate Eminentissimi Protectoris, & earumdem serie nostrarum prædictos Syndicos Conventuum respective tamquam generales per Sanctiones Pontificias Procuratores, & Œconomos Apostolicos, hortamur in Domino, & quantum in nobis est, injungimus, & mandamus, quatenus dictam alienationem, seu dispositionem, consilio, & auxilio suo promoveant, ut scilicet fiat secundum requisitas juris solemnitates, & debitum Seraphicæ nostræ institutionis modum, scilicet dictorum bonorum dominium, & possessionem, & proprietatem in perpetuum abdicando, & ad quos de consilio Fratrum cujusque Conventus melius secundum Deum, & fructuosius secundum licitam utilitatem Conventuum videbitur expedire, transmittendo, & alienando.

Insuper ad serenandas Fratrum conscientias eadem auctoritate Eminentissimi facultatem tibi concedimus, quatenus Fratribus, & Conventibus dictæ Provinciæ vice nostra declares: immo nos nomine, & auctoritate dicti Eminentiss. Protectoris declaramus, dictos Conventus, Fratresque Minores respective licite, valide, tuta, & salva conscientia *tenere posse annua, & perpetua legata, vel certos aliquos reditus aut proventus annuos, & perpetuos* præfatæ puritati nostræ Regulæ consentaneos per modum eleemosynæ, aut (juxta primam, & præcipuam S. Patris Francisci vivendi rationem ejus consilio, & exemplo firmatam & roboratam) pretii, seu mercedis vice pro spirituali dictorum Fratrum nostrorum labore recipiendos, nempe pro Missarum solemnium, privatarumque Sacrificiis, aliisque divinorum Officiorum oneribus secundum pias Benefactorum, seu vivorum, aut defunctorum intentiones institutis, sive pro Fabricis, & reparationibus Ecclesiarum nostrarum, sive pro studiis Sacræ Theologiæ, & bonarum disciplinarum, necnon aliis Conventuum utilitatibus, sive pro prædictis omnibus causis, aut aliqua illarum divisim, vel conjunctim jam diu prædictos reditus, aut proventus fundatos, & constitutos, vel fundandos, & constituendos super hujusmodi bonis cujuscumque sint naturæ (nunc, & in perpetuum abdicandis, transmittendis, & alienandis) juxta prædictos modos licitos, & puritati Regulæ nostræ congruos reservando & retinendo, *facta prius ex animo, & optimo corde dictorum redituum, aut proventuum, simili, vel efficaciori protestatione, & renunciatione a Doctore nostro Seraphico P. Bonaventura præscripta, atque observata*; & quod dicti reditus aut proventus in unoquoque Conventu non sint in tanta copia & excessiva quantitate, ut mendicitatem excludant, aliisque servatis clausulis, & circumstantiis, *necnon gratiis, & juribus contentis, & expressis in allegatione pro sustinenda validitate fundationis, & perpetuorum Legatorum conventus Victoriæ, Sancti Patris Nostri Francisci Recollectorum in Hispania, alias per Nos præsentata Eminentiss. Dominis Cardinalibus Sacræ Congregationis Concilii Tridentini, & ab eis approbata, & confirmata per Decreta edita sub datis hic Romæ vigesima Junii, & tertia decima Julii anno Domini 1635.*

Ut autem facilius, opportunius, & exactius injunctum tibi munus absolvere possis, ejusdem Eminentiss. Protectoris auctoritate, præcipimus omnibus, & singulis dictæ Provinciæ Fratribus Superioribus, & subditis in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub pœna privationis propriorum Officiorum nec non excommunicationis latæ sententiæ, & etiam prædictis Conventuum Syndicis Apostolicis, ut te, vel alium, seu alios intra prædictum, & præfixum tempus velut legitimum, seu legitimos dictæ Provinciæ Commissarium, seu Commissarios ad prædicta (ut fertur) specialiter, & expresse deputatum, vel deputandum, aut deputandos cum omnibus gratiis, ac juribus aliis Commissariis concedi solitis recipere, recognoscere, & revereri velint, & debeant, tibi, aut illi, vel illis in his, quæ nec cultui Divino, aut Animæ suæ, nec evidenti, & Spirituali Conventuum utilitati contraria sint, prompte, & hilariter obtemperaturi; Monentes, ut in hujusmodi muneris executione, nihil aliud penitus, nisi prædictorum Cultus Divini augmentum, Domorum Domini decorem, studiorum necessitatem, & demum cujuscumque Conventus utilitatem spiritualem nostro Minorum statui, & Regularibus Institutis, dictæque Provinciæ privilegiis nuper confirmatis (ut præfertur) congruentem præ oculis habeas. Vale, Deumque pro Nobis exora.

Datum Romæ in Conventu Aracælitano die 10. Julii anno 1637. In quorum fidem manuali nostro Syngrapho, & majori officii nostri Sigillo præsentes munivimus.

Cum autem sicut eadem expositio subjungebat præfati Exponentes præmissa pro illorum firmiori subsistentia, & validitate Apostolicæ nostræ confirmationis communiri summopere desiderent: Nos dictum Eliam, aliosque præfatos specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & eorum singulares personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutos fore censentes supplicationibus illorum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, deputationem de persona dicti Eliæ in specialem Commissarium Generalem (ut præfertur) factam, ac desuper confectas præinsertas litteras cum omnibus, & singulis in eis contentis, expressisque, Apostolica auctoritate tenore præsentium confirmamus & approbamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, ac omnes, & singulos tam juris, quam facti, quantumvis substantiales defectus, si qui

desu-

desuper quomodolibet intervenerint, supplemus. Mandantes propterea omnibus, & singulis ad quos spectat, & pro tempore quomodolibet spectabit, ut dictum Eliam aliosque præfatos præinsertarum præsentiumque litterarum nostrarum commodo, & effectu pacifice frui, & gaudere sinant, & faciant, nec illos desuper a quoquam quomodolibet molestari, perturbari, vel inquietari permittant, ac decernentes, easdem præinsertas, patentesque litteras validas, firmas, & efficaces existere & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere ab omnibus, & singulis, ad quos spectat, & pro tempore quomodolibet in futurum spectabit, inviolabiliter observari, dictisque exponentibus plenissime in omnibus, & per omnia suffragari debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac prædictorum Ordinis, & Provinciæ, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel alia quavis firmitate roboratis, statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque, Indultis, & Litteris Apostolicis in contrarium præmissorum quomodolibet confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & singulis illorum omnium tenores præsentibus pro plene, & sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter & expresse derogamus: ceterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die vigesima septima Julii 1637. Pontificatus nostri anno decimoquarto.

M. A. Maraldus.

103 Et ulterius pro legato relicto pro pitantia fuit semper sensus S. Congregationis Boni Regiminis Urbis, quæ ultra superius deducta sub die 22. Junii 1625. ita dedit litteras: *Viterbo Governatore. Mentre per il passato i Frati Minori Osservanti di S. Francesco di Canino siano stati sovvenuti di scudi dieci l'anno per la pietanza, e di altri scudi quindeci per il vino da quella Communità, la S. Congreg. si contenta che possa continuarseli la medesima limosina, onde piacerà a V. S.* concedernele *la facoltà opportuna.*

Ac pro vestiario habetur resolutio ejusdem S. Congregationis sub die 12. Novembris 1661. *Perugia Governatore. Questi Emin. Signori dopo avere veduta l'informazione di V. S. sono stati di parere, che ella proveda, che li Frati di S. Francesco Minori Osservanti di Nocera, siano sodisfatti dell'annua risposta di scudi sette, e baj. 50. che gli sono stati assegnati da quel pubblico sotto titolo di Vestiario; tanto eseguisca, e Dio la prosperi.*

Immo pro carne assignata Mendicantibus a Communitate, illamque posse a lanione illius licite exigi, habemus casum decisum per doctissimum, & vigilantissimum Opit. Cerrum A. C. Locumtenentem in causa Sabinen. præstationis Carnis inter RR. PP. de Observantia B. M. Virginis de Lilio, & Josephum Gentilem sustinentem jura Communitatis Malleani cum mandato de exequendo judicatum de Fratribus favore R. R. P. P. relaxato, ac cum sententia emanata sub die 24. Martii 1708. per acta Babucci Notarii A. C.

105 Ac S. Congregationis Concilii, quæ ita invariate pro observatione præfati decreti Rev. Fabricæ circa Legata pro pitantia relicta mandavit, & in specie in *Æsina Legati 4. Maji* 1697. cujus resolutio Magistralis hæc est.

Balthassar de Calvanis anno 1629. instituta hærede usufructuaria Pieria uxore gravavit tam ipsam, quam hæredes proprietarios ad tradendum in perpetuum P. P. Cappucinis eleemosynam Juliorum septem singulis hebdomadis pro duobus ferculis, seu pitantii, injuncto onere eidem Pieriæ faciendi intra certum tempus investimentum æquivalens annuæ satisfactioni prædicti Legati per hæc verba: Lascia la medesima Sig. Pieria, mentre sarà viva, e gli infrascritti eredi, e successori in infinito siano obligati, si come esso Testatore espressamente comanda, di fare due volte la settimana l'eleemosina alli Cappuccini di Gesi di giuli tre, e mezzo per ciascheduna volta di Carne, o Pesce, e che per detto effetto pagati li scudi 100. di Legato fatto di sopra per l'Altare di S. Giuseppe della Sig. Pieria sua Consorte tra lo spazio di quattro, o cinque anni, o quanto prima si possa, si ponga a frutto quella quantità di denaro, che sarà bastante per il stabilimento perpetuo delle dette eleemosyne delle due pietanze la settimana per li detti P. P., e che fino a detto cumulo, o stabilimento la Sig. Pieria si compiaccia si come esso Testatore la grava di tener comunicati li frutti della sua dote, e contradote pregando il medesimo Sig. Testatore li detti P. P. Cappuccini per la detta carità di pregare nelle loro Orazioni per l'Anima d'esso, e de' antenati morti &c.

Neglexerunt tam Pieria, quam primi hæredes nedum primum investimentum, verum etiam traditionem supradictæ eleemosynæ per plures annos. Quare Nicolaus, & Theodorus de Calvinis hæredes mediati condemnati fuerunt a Rev. Fabrica per viam compositionis ad solutionem scutorum 300. pro eleemosynis decursis, & non solutis.

Modo autem volentes iidem hæredes executioni demandare præfati Testatoris voluntatem quoad investimentum capitalis prædicti oneris eo sub fundamento, quod ubi ad formam Testamenti factum fuisset, illius ascendentes tunc ad annua scut. 36. vix hodie ascenderunt ad medietatem attenta notoria diminutione fructuum, censuum, aliorumque stabilium.

106 Verum audito desuper Episcopo comprobante narratorum veritatem excitata fuit difficultas: An onus investimenti tamquam adjectum executioni legati dicatur stare demonstrative, vel taxative, itaut investimentum modo faciendum sit ab hæredibus perpetuo manutenendum pro integra satisfactione summæ legatæ? Cumque placuerit EE. VV. demandare, ut instantia prædicta describeretur in folio; Hinc in præsenti Congregatione informantibus prædictis hæredibus exquiritur.

I. An & in qua quantitate præfatum investimentum sit faciendum?

II. An post factum investimentum, ac superveniente aliqua diminutione tam in capituli, quam in fructibus, hæredes teneantur cum bonis hæreditariis perpetuo supplere summam deficientem?

107 Die 4. Maji 1697. S. Congreg. EE. S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum censuit, ad primum faciendum esse investimentum in quantitate æquivalenti ad integrum onus.

Ad secundum respondit, Affirmative.

Faventina Legatorum; In assignatione bonorum facta per Constantiam Sevarolam de anno 1657. ad effectum fundandi in Terra Mutilianæ, vel Beneficium Ecclesiasticum, vel Monasterium Monialium, tria onera fundatrix imposuit. Primum annuæ præstationis libr. 100. Olei pro manutentione lampadis ante sacras Reliquias in Ecclesia PP. Cappuccinorum dictæ Terræ; Secundum lib. 25. ceræ albæ pro usu ejusdem Ecclesiæ; & Tertium denique unius ferculi valoris solidorum 20 ipsis PP. Cappuccinis per singulas hebdomadas subministrandi.

Secuta de anno 1686. Monasterii fundatione, recusarunt Moniales subministrare dictas præstationes sub prætextu omnimodæ incapacitatis Fratrum Cappuccinorum; quare ad instantiam Alexandri Bonconi, tamquam unius de populo, citatis, & informantibus quoque Monialibus, declarari humiliter supplicatur.

I. An Monasterium teneatur subministrare singulis annis dictas libras 100. Olei, & 25. albæ Ceræ pro usu Ecclesiæ Cappuccinorum?

II. An similiter teneantur præstare singulis hebdomadis supradictum ferculum bon. 20. pro ipsis Cappuccinis?

108 Die 2. Martii 1697. S. Congreg. EE. S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum ad primum respondit. Affirmative.

Ad II. censuit servanda esse decreta Congregationis Fabricæ diæ 4. Februarii 1633.

109 Quæ procedunt etiamsi assignatio bonorum fieret in contractu inter vivos, uti habemus casum decisum per *S. C. Fabrica in Imolens. Legati, seu Donationis sub die* 16. *Mar.* 1707. ubi fuit dictum favore RR. PP. Observantium Imolæ ad exclusionem Tribunalis R. Fabricæ, *non intrare illius privilegia*; super qua controversia, quia elaboratissimæ fuerunt distributæ allegationes doctissimorum causæ Patronorum, & Advocatorum, merito pariter illas subnectere existimavi ad ostendendum, quod in hujusmodi controversiis omnia necessaria motiva hinc inde fuerunt perpensa, audito Commissario, & Fiscali ejusdem S. Tribunalis, & decisum *non intrare privilegia Fabricæ* attenta capacitate Religiosorum in recipiendis hujusmodi Legatis ex capite eleemosynæ; adversus quam resolutionem, cum denuo fuerit provocatum ad idem Tribunal, hoc perpensis denuo partium rationibus sub die 20. Julii ejusdem Anni eamdem resolutionem confirmavit cum rescripto *in Decisis*; Sic de Lucca *in Differtatione de legatis numer.* 402.

110 Insuper dictam Fratrum Minorum capacitatem expresse demonstrant variæ resolutiones Sacræ Congregationis Fabricæ: quarum prima fuit illa emanata die 28. Maii 1639. cum Epistolis directis Episcopo S. Angeli in Vado hujus lecturæ: „ Ha avuto ricorso a questa S. C. della Fabrica „ il Procuratore Generale de' Minori Osservanti esponendo, che di un Legato pio appartenente a detti Frati „ di S. Angelo in Vado V. S. intenda eriggere un Canonicato sotto pretesto della loro incapacità: Questa medesima Congregazione anche con partecipazione di N. S. „ fece Decreto (*quod est illud anni* 1633.) che questi PP. „ potessero ricevere per modum eleemosynæ gli annui „ Legati pii, e che non si estinguessero, riservandosene „ la disposizione a N. S. conforme all'ingionto Decreto.

Roma 28. Maggio 1639.

111 Et quamvis Episcopus in sua informatione quamplurima deduxisset ad ostendendam incapacitatem Fratrum,

denuo

denuo S. C. rescripsit : „ Sendo stata letta in questa S. Congregazione la risposta data da V.S. in materia dell' applicazione da lei fatta ad un Canonicato delli sc. 809. lasciati da Carlo Gualterucci alli Frati della Osservanza con peso di Messe, non son parse a questi Eminentissimi Signori sufficienti le ragioni addotte per sostenere detta applicazione, quale come che è fondata tutta nella incapacità de' Frati, così non sussistendo tale incapacità, almeno ad effetto di poter ricevere per via di limosina, conforme al Decreto fatto da questa S. C. dovrà V. S. sospendere, nè in essa procedere più oltre in pregiudizio de Frati ".

Roma 30. Agosto 1639.

Secunda sub die 31. Decembris 1639. directa Episcopo Anconitano, ita : „ Questa S. C. altre volte dichiarò detti Frati Capaci per modum eleemosynæ, però provederete che il Legato si eseguisca, nè sotto il detto pretesto della loro incapacità gli Eredi ritardino il pagamento ".

112 Tertia sub die 17. Martii 1640. lata ad favorem P.P. Minorum de Magliano, in qua agebatur de legato sc. 1500. cum obligatione injuncta hæredi de reinvestiendo dictam summam, & solvendo fructus annuos P. P. erogandos ab istis in perpetuum pro celebratione duarum Missarum, & pro emenda sacra supellectili Altaris, & applicatio R. Fabricæ pro Commissarium illius, & demandans talis applicationis revocationem ita : „ E perchè detti P. P. Osservanti credono detta sentenza non possa sussistere, sì per aver questa S. C. dichiarato nel 1633. che essi sono capaci di simili Legati per modum eleemosynæ &c., e parendogli la domanda ragionevole, ne danno la facoltà di potere rivedere, conoscere, e terminare detta causa per giustizia con facoltà di reintegrare detti Osservanti ... Prout de facto Commissarius eosdem P. P ad legatum reintegravit.

Demum adsunt consimiles declarationes emanatæ sub diebus 28. Julii 1640. 20. Decembris ejusdem anni, 5. Octobris, & 2. Novembris 1641. & aliæ, quas brevitatis causa omittendas censui, quæ omnes declarant capacitatem cum tali modificatione per viam eleemosynæ, & inveniuntur in eadem discept. Piton. *num.* 138. 139. 140. 141. & 142.

113 Hujusmodi capacitas censetur admissa per Summos Pontifices : *cum enim de anno* 1641. Commissarius Fabricæ applicaverit quemdam censum mille florenorum in sorte, & sc. 80. in fructu erogandorum in emptione Tunicarum, & Habituum pro dictis P. P. juxta donationem istis factam a Gaspare de Bartholomæo, comparuerunt coram S. M. Urbano VIII. idem P. P. Minores, & ita eorum intentum exposuerunt : „ Supplicant &c. quatenus dignaretur declarare Fratres esse capaces dictæ donationis, & a Ministris Fabricæ non posse molestari, quia per modum eleemosynæ possint dari, & recipi fructus census &c. " *& emanavit rescripta signatio. Die* 12. *Novembris* 1641. *S. S. D. N.* audita relatione S. Suæ facta de ordine Eminen. Cardinalis Barberini Protectoris benigne annuit petitioni supradictæ, *& in illius executionem S. C. Fabrica ita signata petitionis demandavit effectum* : „ Questi Eminentissimi miei Signori della S. C. della Fabrica vi ordinano, che lasciate liberamente pagare, e ricevere detti frutti alli medesimi Frati donati per modo di limosina, conforme la grazia fattagliene da N. S. revocando li sequestri, & ogni altro impedimento di questo Tribunale, e suoi Ministri ".

Roma 21. Decembre 1641. Piton. *loc. cit. n.* 144.

114 Et indistincte pro legatis pro victu, & vestitu semper resolvit Sacra Congregatio Boni Regiminis ; & signanter *sub die* 12. *Augusti* 1651. ibi : „ Ficulle Podestà. Comanda la S. C. mentre sia vero, che nell' ingresso de' P. P. Cappuccini in cotesto luogo dal pubblico Consiglio fossero per loro sostentamento assignati per limosina scudi 50. l' anno, gli si continui conforme al solito tale sussidio caritativo, onde Voi le concederete la facoltà opportuna, oprando, che in tal conformità segua l' effetto ".

115 *Ac sub die* 26. *Aprilis* 1678. Campagna. Governatore : „ La S. Congr. senza attendere la risoluzione presa dal pubblico Consiglio della Communità di Anagni, avendo ordinato, che si continui a somministrare il solito sussidio di 40. scudi annui a quelli Frati Cappuccini, che con tal' assegnamento furono ricevuti dalla Communità suddetta, così si contenterà di ordinare che segua, e Dio la prosperi ".

116 *Sicuti etiam sub die* 10. *Maji* 1692. Viterbo. Governatore. „ E' stata sentita anche dalla S. Congr. come necessaria l' instanza fatta dalla Communità di Valentano di potere ammettere li Frati Minori Osservanti di S. Francesco nel Convento già suppresso della Madonna della Salute, perchè restino provisti quegli abitanti, di chi loro assista opportunamente con gli ajuti spirituali, per il di cui effetto s' è contentata la medesima S. Congr. che possa la predetta Communità in conformità della risoluzione del Consiglio somministrare scudi 500. per una sol volta da pagarsi in cinque anni colli sopravanzi della Tabella in ogni anno la rata, & altri 50. scudi annui in sussidio caritativo per pietanza, o vestiario de' Religiosi, che vi dimoreranno, da pagarsi venticinque scudi in ogni semestre, onde V. S. ne potrà concedere la necessaria licenza ".

Item hanc Minorum capacitatem obtinendi, & recipiendi Legata perpetua per viam puræ, ac simplicis eleemosynæ, pluries comprobavit Sacra Congregatio Episcop. & Regul.; & signanter in Lucens. sub die 21. Martii 1677. pro Minoribus de Observantia hanc edidit declarationem; *Sacra Congregatio Episcopor. & Regular. sæpius declaravit Fratres Minores de Observantia S. Francisci, quamvis attenta dispositione*, Exivi de Paradiso, *& Const.* „ Nicolai II. & Clement. V. sint incapaces obtinendi census perpetuos, & bona stabilia, posse tamen per viam puræ, ac simplicis eleemosynæ recipere quidquid ab executoribus ultimarum voluntatum eis traditur pro celebratione Missarum pro ornamento Ecclesiæ, aliisque necessariis procurandis juxta doctrinam D. Bonav. relatam in Const. S. M. Urbani VIII. incipient. *Sacrosanct. Apostolatus Ministerium* ". 117

Item camdem capacitatem pluries approbavit Sacra Congregatio Concilii, & signanter *sub die* 12. *Junii* 1704. *in Salernitana Legati Fabritii Pinto* in famosa causa vertente inter PP. Theresianos hæredes, & Minores de Observantia, Reformatos, & Cappuccinos Legatarios, ubi rescripsit : *Observentur decreta Rev. Fabricæ emanata die* 24. *Februarii* 1633. hoc est recipiant per modum eleemosynæ. Quod & expresse in eadem causa decrevit *S. Congr. Rev. Fabricæ sub die* 20. *Julii* 1707. *&* 9. *Februarii* 1708. in quorum decretorum observantiam fuit datum mandatum executivum sub *die* 28. *Junii* 1709. *& sub die* 12. *Augusti ejusdem anni* 1709. fuit lata sententia a R. P. D. Sinibaldo Judice Rev. Fabricæ declarans, & statuens, D. D. P. P. Theresianos in executionem præfatorum decretorum teneri, & obligatos esse solvere annuum legatum per viam eleemosynæ relictum per dictum Fabritium Pinto dictis Minoribus de Observantia, Reformatis, & Cappuccinis, & tam dicta sententia, quam mandatum, datum a Collegio Eminentissimorum, & Reverendissimorum D. D. Cardinalium S. C. Rev. Fabricæ S. Petri de Urbe deputatorum, refertur ad litteram a D. Petro Marcellino de Luccia *in sua dissertatione unica de Legatis pro victu Religiosis Mendicantibus relicto, a pag.* 207. *ad pag.* 210. *n.* 522. *&* 523. 118

Ex supra recensitis stat clarum, quod legata relicta Fratribus Minoribus per modum simplicis eleemosynæ sustinentur; & quod tales Fratres licet sint incapaces legatorum transferentium Dominium, & possessionem apud ipsos, sunt tamen capaces ipsorum legatorum per modum puræ, & simplicis eleemosynæ. Et quamvis dicti Fratres non sint capaces petendi legata perpetua per modum actionis judicialiter, sunt tamen capaces ipsa recipiendi per modum eleemosynæ ab hærede defuncti, licet iste hæres fuerit coactus ex officio per Judicem, vel ad instantiam alicujus de populo, vel Syndici Apostolici etiam tamquam unius de populo, qui ut talis potest comparere, & implorare officium Ordinarii, ut demandet executionem testamenti, & adimpleatur mens Testatoris, ut in articulo discusso pronunciavit *Rota in Turritana Eleemosynarum, seu Legatorum* 10. *Januarii* 1695. *coram Emerix Decano pro Syndico Apostolico Conventus Sancti Petri de Syrebis Ordinis Minorum de Observantia cum Archidiacono Ecclesiæ Turritanæ* registrata apud Pitonium *part.* 1. *disceptationum Ecclesiasticarum; discept.* 2. *num.* 36. & apud D. Luccia *loc. cit. pag.* 117. *num.* 350. 119

Imo cum juxta communem Doctorum sententiam hæres teneatur in conscientia adimplere onera, & pias dispositiones Testatoris, potest etiam cogi per Syndicum Apostolicum, non tamquam unum de populo, sed nomine Ecclesiæ Romanæ vigore Constitutionum Gregorii XIII. Martini IV. & Pauli IV. ut tradunt in puncto Emmanuel Rodriquez *quæst. Regular. tom.* 3. *quæst.* 127. *art.* 4. §. *Ad primum eum*, Port. *In dub. Regular. verb. Legatum n.* 8. *& melius in addit. n.* 2. *vers. De modo autem*, Hieronymus Rodriquez *resolution.* 88. Pellizar. *in manual tract.* 4. *sect.* 2. *n.* 111. *& sequent. tom.* 2. Riciull. *de Jure. personar. extra gremium Eccles. lib.* 8. *cap.* 9. *num.* 27. Amostaz *de causis piis lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 78. Pasqual. *de Sacrificio Miss. quæst.* 1091. *num.* 5. Villalob. *difficultat.* 34. *n.* 7. & alii; quæ Constitutiones Martini, & Pauli fuerunt novissime revocatæ per Ven. Innocentium XI. Constitut. incipient. *Sollicitudo pastoralis, sub dat.* 20. *Novembr.* 1679. *impress. in Histor. Orbis Seraphic. tom.* 4. *fol.* 224. 120

Plurima alia de capacitate Fratum Minorum recipiendi, & retinendi perpetua annua legata per modum puræ, & simplicis eleemosynæ videnda relinquuntur, apud Pitonium *cit. part.* 1. *discept.* 2. *per tot.* & apud D. de Luccia *in cit. dissertatione unica de Legatis per tot.* ubi ultra adductas multæ afferuntur Apostolicæ sanctiones, & Sacrarum Congregationum responsiones, & declarationes; unde non amplius attendendi veniunt Doctores in contrarium scribentes. 121

Domus professæ Societatis Jesu, licet sint vere Mendicantes, sunt tamen capaces legatorum, etiam bonorum stabilium, ita tamen ut si talia bona non sint necessaria, nec opportuna usui Domorum professarum, ea vendi de-

debeant, & ex eorum pretio propriis necessitatibus provi-
deri; Sic Rota in Romana Legati 10. Maji 1617. coram
Burato, & communis Doctorum; Nihil tamen obstat tem-
pore non longo ea retinere, donec se occasio venden-
di offerat, vel opportunitas aptandæ habitationis ad u-
sum Domorum profanarum; Sanchez lib. 7. Moral. cap.
26. num. 21. Layman lib. 3. de Justitia tract. 5. cap. 10.
num. 6. & alii. Vide quoad hæc allegata cap. 6. Constitut.
dictæ Societatis cap. 2. §. 5.

123 Legatum relictum Ecclesiæ, quam Testator in specie
non expressit, adeo ut ignoretur quam voluerit intellige-
re, est validum; Communis. Si enim simpliciter nomina-
124 vit Ecclesiam v. g. Sanctæ Mariæ, & plures sint Eccle-
siæ ejusdem nominis; inter quas una sit Parochialis, Le-
gatum debetur Parochiali; Authentic. de Ecclesiast. ti-
tul. §. Si quis nomine, & ibi Glossa verb. Domicilium
collat. 9. Barbosa de offic. & potest. Episc. part. 3. alleg. 82.
n. 41. & lib. 3. Juris Eccles. univ. cap. 27. n. 90. & seq.
& plurimi alii ibi citati, & alii passim. Si autem Testator
125 duas habuerit Ecclesias Parochiales ejusdem nominis, &
facultatis, in quibus promiscue, & æqualiter recipiebat
Ecclesiastica Sacramenta, & nec ex electione sepulturæ,
nec aliunde discerni possit, de qua Parochiali intellexerit,
variant Doctores; Multi enim volunt, in tali casu Lega-
tum esse dividendum inter utramque Parochiam, arg. cap.
2. vers. Cum ab eo, de sepult. in 6. ubi habetur, quod si
aliquis habuerit duo domicilia, in quibus æqualiter com-
moretur, & alibi sepulturam elegerit, portionem Ca-
nonicam esse dividendam inter Parochias utriusque domi-
cilii; Sic Covarr. in cap. Judicante, de Testament. num. 2.
Sylvester verb. Legatum 3. num. 8. Molina de justitia
tract. 2. disp. 196. num. 3. Garzias in summ. tract. 3. dif-
fer. 11. dub. 3. num. 3. Leon. de Offic. Capell. quæst. 5.
sect. 2. num. 36. Amostaz lib. 1. de causis piis in gene-
re cap. 11. num. 19. ubi citat alios, & dicit aptissimum
esse textum in l. Si quis Titio 17. §. fin. ff. de leg. 2. ubi
si decem uni ex liberis legerentur, nec constet, cui
certo legata fuerint, inter omnes distribuuntur. Quod
idem dicitur, quando posthumo legaretur, & plures na-
scantur, uti subdit ipse l. c. Gomez tit. 1. var. cap. 19. n. 19.
& Cancerius 3. part. cap. 20. num. 285. Et similiter ob-
servatur, si centum pro præmio assignentur primo ingre-
dienti arcem obsessam, nam si plures simul ingrediantur
centum inter eos distribuuntur; Alciatus lib. 9. Parerg.
126 cap. 10. Amostaz l. c. & alii. Multi alii autem tenent,
in tali casu electionem competere Executoribus Testamen-
ti, seu arbitrio Episcopi, arg. cap. Quoniam 13 vers. A-
lioquin, de decimis, ubi habetur, quod si res fuerit utrin-
que dubia, ita ut nulla conjectura comprehendi valeat,
ad quam Parochiam Novalia pertineant, tunc in arbitrio
Episcopi erit decimas, cui Ecclesiæ maluerit, deputare;
& sic aptari in proposito locus erit gratificationi; arg.
cap. 1. vers. Quod si forte, de Paroch. Sic Gamma dec. 185.
Lara de Anniv. lib. 6. cap. 10. n. 97. & plurimis citatis
Barbosa lib. 3. Juris Eccles. univ. cit. cap. 27. n. 93. ubi ex
127 ipsis dicit hanc esse communem, & veriorem. Quæ sen-
tentia est prætertim tenenda, quando Legatum est indivi-
duum, nec admittit separationem, ut si Testator jusserit
construi Cappellam in Ecclesia Parochiali; Tunc enim ex
quo Testator legaverit rem individuam nec possit imple-
ri ejus voluntas quin uni Parochiali concedatur, in du-
bio erit electio Executorum, seu Episcopi: Rebeus præ-
ctic. cap. 79. num. 428. Amostaz loc. cit. num 10. San-
chez in consil. moral. part. 2. lib. 2. cap. 2. dub. 8. nu-
mer. 6. Vasquez in opuscul. de Testament. cap. 8. §. 5.
dub. 1. num. 98. & alii.

128 Si vero omnes sint Ecclesiæ sub eodem expresso nomi-
ne Sanctæ Mariæ, & nullo modo appareat quam Testa-
tor elegerit, tunc legatum dandum est Ecclesiæ paupe-
riori sub dicto nomine, textu expresso in Authentic. de
Eccl. tit. c. Si quis autem, ibi: *Si quis autem unum San-
ctorum hæredem scripserit, aut legatum ei reliquerit, &
non specialiter nominaverit locum, in quo est venerabilis
Domus; inveniuntur autem in eodem loco, aut Civitate
plura Oratoria ejusdem Sancti, illi magis domui, quæ pau-
perior est, prælatur*, & sic tenent Tiraquell. priv. 56. ad
medium. Gomez var. tom. 2. cap. 11. num. 8. Molina l. c.
disputat. 177. Layman lib. 3. tractat. 5. cap. 11. num. 8.
vers. Deinde statuitur, & pluribus citatis Barbosa lib. 3.
Juris Eccl. cap. 27. num. 92. Tunc enim censetur Testator
voluisse legare illi Ecclesiæ, respectu cujus sic legando
majus opus charitatis exercet, & plus suæ animæ consu-
lit; arg. cap. Animæ Defunctorum cap. Prohibentibus, cum
multis ibid. 13. quæst. 2. cap. ultim. de Sepulturis, cap. In
litteris, de raptoris. Legando autem Ecclesiæ pauperiori
majus opus charitatis exercet, & plus consulit animæ
suæ, ut de se patet, adeoque &c.

129 Si Ecclesia nominata non reperiatur in Civitate Testa-
toris, bene vero in ejus Diœcesi, seu Territorio, tunc
illi debetur legatum; Communis textu expresso in cit. Au-
thentic. de Eccles. tit. cap. Si quis autem, ibi: *Si autem
non est in Civitate Basilica nominati Sancti, invenitur au-
tem in Territorio ejus, illi detur.* Si autem Ecclesia no-
130 minata non reperiatur, nec in Civitate, neque in ejus
Territorio, seu Diœcesi, tunc legatum debetur Ecclesiæ
Parochiali Testatoris; Communis, textu expresso in cit. Au-
thent. de Sacros. Eccles. cap Si quis autem, ibi; *Si autem neque
Territorio in ejus reperitur ejusmodi domus, tunc Ecclesiæ Ci-
vitatis (sive parochiæ) in qua Testator domicilium habuerit,
præbeatur.*

Legatum relictum v. g. Titio, si duo sint Titii æquali 131
charitate, & amicitia cum Testatore conjuncti, nec di-
scerni possit, quinam ex ipsis fuerit a Testatore electus,
quamvis de Jure Civili corruat, & sit pro invalido ha-
bendum, l. Si fuerit, leg. Si quis pluribus, ff. de rebus,
dubiis, l. Si duo sunt Titii; ff. de test. tutela: In foro ta-
men conscientiæ tenetur hæres, seu Executor illud inter
eos, dividere æqualiter, si in id consentiant, sic enim e-
xigit æquitas naturalis; Molina tom. 1. disp. 197. num. 1.
& 2. Diana part. 3. tract. 5. resol. 58. Trullench tom. 2.
lib. 7. cap. 18. d. 1 num. 23. Busemb. lib. 3. part. 2. cap.
4. dub. 4. & La Croix ibid. sub num. 1129. & alii.

Legatum relictum determinato pauperi, hic si moria- 132
tur ante solutionem, hæres tenetur dare illud alteri pau-
peri; quia adhuc durat causa Legati, scilicet pietas, &
suffragium animæ Testatoris, cum tale Legatum pium
præsumatur factum causa pietatis, & in beneficium ani-
mæ ipsius Testatoris, & hic designatio pauperis facta de-
monstrative, & non taxative. Aliter tamen esset dicen-
dum, si Legatum fuisset relictum in solum commodum, &
bonum talis determinatæ personæ, quia tunc causa Legati
esset affectus, qui cessat cessante persona, in cujus specia-
lem affectionem fuit relictum Legatum; la Croix cum Bu-
semb. lib. 3. part. 2. cap. 4. dub. 4. sub num. 1129 Fe-
lix Potest. tom. 1. part. 2. num. 2567. & alii passim.

Repudiatio Legati Ecclesiæ facti est illicita, & pecca- 133
minosa, si fiat absque justa causa, & sine debitis solemni-
tatibus, seu sine beneplacito Apostolico; & in tali casu
tenetur Prælatus ad satisfaciendum Ecclesiæ, si habeat
proprium, unde satisfaciat; Communis, teste Reiffenstuel
lib. 3. Decr. tit. 10. num. 53. Et ratio est, quia Prælatus
vi officii sui, adeoque ex obligatione virtutis Justitiæ te-
netur procurare commodum, & utilitatem Ecclesiæ sibi
commissæ, eidemque acquirere in quantum potest; cap. Qui-
cumque 2. caus. 12. quæst. 4. juncta Glossa vers. Aut ne-
glectum. Prælatus autem repudiando Legatum factum Ec-
clesiæ non procurat ipsius Ecclesiæ utilitatem, nam non
acquirere est ei insidiari lib. 1. Confertur, ff. de collat. bo-
nor. ubi præcise habetur; *Certum si id egerit, ne quid ac-
quireret, hic etiam huic insidiatus est*. Unde consequens est
quod Prælatus ille, qui sine justa causa, & debitis solemni-
tatibus repudiavit Legatum Ecclesiæ relictum, non solum
illicite egerit, atque peccaverit, sed etiam compelli pos-
sit, ut de suo, si proprium habeat, satisfaciat Ecclesiæ,
cum ipsam injuste damnificaverit; Glossa in cap. Illud sta-
tuendum 8. §. Si ergo caus. 16. quæst. 6. verb. Meliorem,
Abbas in cap. Tua nos nuper num 9. De his, quæ fiunt a
Prælatis, illud probans exemplo Tutoris, qui si potuit
acquirere pupillo, & non acquisivit, tenetur de suo re-
fundere; leg. Quicquid, Cod. Arbitrium tutelæ. Et sic Do-
ctores passim; Vid. verb. Alienatio art. 4. num. 6. ad 10.
Immo quando Prælatus absque justa causa repudiavit le- 134
gatum Ecclesiæ relictum, potest Ecclesia exinde graviter
læsa petere beneficium restitutionis in integrum; Commu-
nis, arg. cap. Requisivit 1. & c. Cum venissent 2. de in in-
tegrum restitutione.

Legata ad causas pias valent etiamsi Testamentum ad 135
causam profanam factum ob defectum solemnitatis Civilis
corruat; dummodo tamen constet de voluntate Testatoris,
v. gr. si scripserit, aut subscripserit, si hæres agnoscat ejus
manum, aut ab eo immediate audierit, & hujusmodi;
Communis. In relictis enim ad causam piam Jus Civile 136
non attenditur; arg. cap. Relatum 11. de testamentis; a-
deoque etsi defectu solemnitatis civilis Testamentum non
valeat quoad profana, valet tamen quoad legata pia in
eo contenta. Immo valent etiam Legata profana conten-
ta in Testamento absque solemnitate Civili condito; arg.
cap. Accessorium 42. de Regul. Juris in 6. ubi expresse
dicitur, *quod Accessorium naturam sequi congruit princi-
palis*: adeoque si Testamentum tamquam principale va-
let, ex cap. Relatum 11. de Testam. etiam legata quamvis
profana utpote quid Accessorium valebunt. Hinc Authentic.
Quod sine, Cod. de Testament in Testamento Patris in-
ter liberos sine solemnitate ordinaria facto, valent etiam
legata extraneis relicta; sic Covarruv. de Testament. cap.
11. num. 2. Pirhing lib. 3. Decretal. tit. 26. num. 22.
Reiffenstuel ibidem num. 161. Engel. ibidem num. 19. Ti-
raquell. privileg. 80. Molina disp. 134. Layman lib. 3.
tract. 3. cap. 2. num. 10. Julius Clarus §. Testamentum
q. 6. num. 9. citans communem.

Falcidia, & Trebellianica non detrahitur a Legatis ad 137
pias causas; Authent. similiter, Cod. ad Leg. Barbosa l. 3.
Juris Eccles. c. 27. num. 184. cum communi aliorum.

Pars autem Falcidiæ, quæ non potest detrahi a Lega- 138
tis piis, non est oneranda Legatis profanis, itaut hæ-
res integram Falcidiam percipiat, sed solum a Legatis pro-
fanis est detrahenda pars illa Falcidiæ, quæ ipsis pro ra-
ta competit, cum ad eam tantum sit obligata: Falcidia
enim pro rata de quolibet Legato detrahitur; l. Hæredi-
tatem 68. §. fin. l. In quantitate 73. §. fin. ff. ad l. Falcid.

Unde in tali casu integra Falcidia non deducitur, sed
tantum rata de aliis Legatis profanis. *Mantica lib. 9. con-
jectur. tit. 3. n. 24. & 25.* Amostaz *lib. 1. de caussis piis ca-*
139 *pit. 11. nu. 34.* Falcidia non detrahitur ex Legatis relictis
Ecclesiæ. *Communis* cum Card. Petra *tom. 2. comment. ad*
140 *Constit. X. Innocent. III. n. 75.* Neque detrahi potest Falci-
dia ex iis, quæ relinquuntur Confraternitatibus, sive cum
Episcopi auctoritate, sive absque ea institutis. Bassi *tract.
de sodalitiis, seu Confraternitatibus quæst. 16. num. 1.* cum
multis citatis, Barbosa *l. 2. Juris Ecclesiast. univ. cap. 22.*
141 *n. 92.* ubi testatur de communi. Falcidia nullimode detra-
hitur a Legatis cum onere Missarum, vel pro exonera-
tione conscientiæ relictis, quia certo supponitur Testato-
rem prævoluisse, & prædilexisse tale onus in suffragium
suæ Animæ. Card. Petra *loc. cit. n. 84. & 85.* Vide verb.
142 *Falcidia n. 24.* An autem Falcidia sit detrahenda ex Le-
gatis piis, quando pia caussa, seu Ecclesia est instituta
heres? *Vid. d. verb. Falcidia a n. 20. ad 23.*

143 Papa potest valide, & licite ex rationabili, & justa
caussa commutare Legata pia. *Communissima apud omnes:
arg. Clement. Quia contingit 2. de Religiosis domib.* ibi:
Salva quidem Sedis Apostolicæ auctoritate, & constat ex
144 Tridentino *de reform. sess. 22. cap. 6. & sess. 25. c. 4.* An
autem Papa etiam sine rationabili, & justa caussa posse
commutare Legata pia? variant Doctores: Multi enim
tenent, & defendunt partem affirmativam, quia dicunt,
Testatores quoties aliquod pium legatum relinquunt, id
faciunt sub tacita conditione, si Papa aliter non dispo-
fuerit; *arg. cit. Clement. Quia contingit*, ibi: *Salva quidem
Sedis Apostolicæ auctoritate*; adeoque Papa etiam absque
caussa pro sua voluntate, & libertate poterit commutare
ultimas pias voluntates, seu legata pia. Tum quia hac
tacita conditione existente, quando fit legati commutatio
non agit Papa contra voluntatem Testatoris, sed secun-
dum ipsam, adeoque non erit necessaria ulla caussa ad ta-
lem commutationem. Covarruv. *l. 3. variar. cap. 6. n. 7.*
Marta *de jurisd. p. 4. cauf. 74. n. 5.* Sarmiento *select. l. 1.
c. 8. n. 21.* Felix Potest. *t. 1. p. 2. n. 2580.* Silvester, Ar-
milla, & alii apud Sanch. *consult. libr. 4. cap. 1. dub. 1.
n. 1.*

145 Plurimi autem alii sustinent negativam partem; quia di-
cunt ipsi, de Jure naturæ est observare, & ad unguem
adimplere ultimas voluntates, & quamvis Papa sit admi-
nistrator caussarum piarum, nequit tamen absque caussa
eas commutare, cum alias rectus administrator non esset,
Sanchez *l. cit. dub. 1. n. 4.* Wadingus *de contract. disp. 4.
dub. 13. §. 6. n. 3.* Diana *par. 8. tract. 1. resol. 63. in princ.*
Carpio *de execut. testam. l. 3. c. 4. n. 5.* Molina *de justi-
tia tract. 2. disp. 249. n. 4.* Lugo *eod. tract. disp. 24. n. 512.*
Moneta *de commut. ultim. volunt. c. 6. nu. 29.* Jul. Cap-
pon. *tom. 2. discept. 103. n. 17.* Barbosa *de offic. & potest.
Episc. p. 3. alleg. 83. nu. 1.* cum plurimis ibi citatis; ubi
dicit quod in Concilio Tridentino *sess. 22. de reformat.
cap. 6.* statuitur, hujusmodi commutationes neque ab A-
postolica Sede fieri debere, nisi ex justa, & necessaria
caussa, & ex Molina, *loc. cit. n. 9.* subdit ab ipso Concilio
Trid. *l. cit. sanctitum esse, ut quando commutationes aliquæ
a Sede Apostolica fuerint obtentæ, Episcopi tanquam Le-
gati Sedis Apostolicæ summarie, & extrajudicialiter co-
gnoscant, nihil precibus tacita veritate, vel suggesta falsi-
tate fuisse narratum, priusquam commutationes prædictæ
executioni demandentur*; sunt verba Concilii. Et revera
146 si ex tali commutatione lædatur jus tertii, nequit Pon-
tifex sine caussa id facere; *l. Si quando 35. Cod. de inoffic.
testam.* nec id solet a Principe fieri: *l. Rescripta 7. Cod.
de precib. Imperat. offer. l. fin. Cod. Si contra jus, vel uti-
lit. publ.* Alterum enim non lædere est præceptum juris
naturæ; *§. Juris præcepta, instit. de justit. l. Justitia 10. ff.
eod. tit. lib. 2. tit. 1. p. 3.* adeoque quoties fuerit damnum
tertii, erit pro tali commutatione semper necessaria ra-
tionabilis caussa, ne Jus naturale a Papa lædi, & impu-
gnari videatur, quin potius commutatio illa per mutatio-
nem materiæ reducatur ad Jus naturale. Moneta *de com-
mut. ultim. volunt. cap. 11. n. 29. & q. 7. n. 7.* Peregrin. *de
Fideicom. artic. 12. num. 125.* Haibanus *de interesse lib. 1.
qu. 2. n. 12. & 42.* Amostaz *libr. 1. de caussis piis cap. 14.
nu. 8.* Spino *de Testam. p. 1. rub. nu. 20.* ubi dicit, quod
caussa non quælibet, sed publica requiritur, alias commu-
tatio minime sustinebitur.

147 Quando Legatum non potest de jure, aut de facto im-
pleri in propria specie, seu usu resignato a Testatore,
potest Episcopus de consensu hæredis, aut executoris de-
putati commutare illud in alium pium usum. *Communis;
argum. cap. Nos quidem 3. de testam. & l. legatum. 16.*
148 *ff. de usu, & usufruct.* Immo Episcopus de consensu he-
redis, aut executoris ex justa caussa, aut ex necessitate
potest commutare legatum etiam quando potest de jure,
& de facto impleri. Barbosa *de offic. & potest. Episcop.
part. 3. alleg. 83. n. 5. & libr. 3. Juris univers. c. 27. n. 5.*
Vasquez *in opusc. de testam. c. 8. §. 5. dub. 3.* Diana *p. 8.
tract. 3. resol. 6.* Moneta *loc. cit. cap. 5. num. 322.* Sanchez
loc. cit. dub. 2. n. 3. Tondutus *tom. 1. cap. 112. n. 6.* Felix
Potest. *t. 1. p. 1. n. 2584.* Amostaz *l. cit. n. 16. & 19.* Rota
149 *lib. 2. divers. decis. 1123. p. 3.* & alii plures. Non potest
tamen Episcopus tale Legatum commutare nequidem in
melius, etiam de consensu heredis, aut executoris sine
justa, & necessaria caussa; *arg. Concil. Trid. cit. sess. 22.
de reformat. cap. 6.* ibi: *In commutationibus ultimarum
voluntatum, quæ nonnisi ex justa, & necessaria caussa fie-
ri debent, & Clementin. Quia contingit 2. de Religiosis
domib.* ubi expresse statuitur, *quod ea, quæ ad certum
usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debent,
non ad alium (salva quidem Sedis Apostolicæ auctoritate)
converti*, & concordat *cap. Ultima voluntas 4. caus. 13.
quæst. 2. & cap. Nos quidem 3. de test.* cum similibus.
Sic Barbosa *citat. allegat. 83. num. 2.* cum pluribus aliis
ibi citatis. Amostaz *loc. citat. num. 19.* La Croix *lib. 4.
num. 845.* contra varios alios apud Barbosa *loc. citat. n.
2.* volentes, posse Episcopum Legatum commutare in æqua-
le, aut in melius, etiam sine justa, & necessaria caussa.

Patriarchæ, Primates, & Archiepiscopi ex justa, & 150
necessaria caussa possunt similiter commutare Legata suo-
rum subditorum, non tamen si fuerint Suffraganeorum,
cum in subditis Suffraganeorum non habeant jurisdictionem;
*cap. 1. de officio Legati, cap. Duo simul 9. de offic. Ordi-
narii.* Nisi caussa per appellationem ad eos perveniat.
Moneta *de commutat. ultim. volunt. c. 5. num. 236.* Amo-
staz *loc. cit. n. 20.* & alii passim. Cardinales in eorum 151
Titulis possunt commutare Legata, & ultimas voluntates
in illis casibus, quibus possunt Episcopi respectu suorum
subditorum, quia de Jure habent in suis titulis jurisdictio-
nem Episcopalem. Moneta *loc. cit. cap. 5. q. 13. conclus. 1.
num. 452.* Diana *p. 5. tract. 2. de potest. & privileg. 8.* R. E.
Card. resolut. 57. Barbosa *cit. alleg. 83. n. 5. in fine*, &
alii passim.

Vicarius Capitularis, sede vacante, potest commutare 152
Legata in iis casibus, in quibus potest Episcopus, quia
jurisdictio ordinaria competens Episcopo Sede vacante
transfertur in Capitulum, seu Vicarium Capitularem
ipsum Capitulum repræsentantem; *c. Cum olim 14. de
major. & obed. cap. 1. in eod. tit. in 6.* Sic Moneta *loc. cit. cap.
5. num. 427.* Barbosa *cit. allegat. 83. n. 16. vers. Capitu-
lum*, Diana *p. 8. tract. 4. resolut. 34.* Amostaz *loc. cit. num.
25.* & alii passim.

Vicarius Generalis Episcopi, quando ipse Episcopus com- 153
mode haberi valet, non potest commutare Legata, &
ultimas voluntates; quia similes commutationes sunt de
gravioribus, & quæ habent gravissimam difficultatem; ad-
eoque nec censentur concessæ, nisi specialiter deman-
dentur. Tum etiam quia commutatio involvit Juris di-
spensationem, & legis derogationem, quæ non committi-
tur, nisi specialiter, & expresse. Sic Abbas *in cap. Cum
Dilecti, de election. n. 10.* Cappon. *tom. 2. disceptat. 103. n. 11.*
adeoque Vicarius nequit facere similes commutationes, nisi
id ei specialiter & expresse committatur. Barbosa *cit. al-
leg. 83. n. 60. in fine.* Cappon. *l. c. n. 11.* Moneta *l. c. cap. 5. n.* 154
484. Amostaz *l. c. n. 21.* & alii. Dicitur autem notanter,
quando ipse Episcopus commode haberi valet; nam si extra
Diœcesim, & in remotis esset, ubi commode adiri non
posset, tunc Vicarius Generalis ex justa, & necessaria
caussa posset commutare Legata, & pias ultimas vo-
luntates; cum in tali casu possit etiam difficiliora expe-
dire, ut concedere Dimissorias ad Ordines; *cap. Cum nul-
lus, de tempore Ordin. in 6.* Et Vicarius Archiepiscopi in
tali casu Suffraganeos Censuris compescit, *cap. 1. de offic.
Ordinarii in 6.* Sic Moneta *loco cit. n. 22.* & alii.

Visitatores etiam absque speciali mandato nequeunt com- 155
mutare Legata, & ultimas pias voluntates propter ratio-
nem adductam de Vicario Generali; Moneta *loc. cit. cap. 5.
n. 486.* Amostaz *loc. cit. n. 31.* & alii.

Abbates, aliique similes Prælati habentes proprium Ter- 156
ritorium, & Jurisdictionem quasi Episcopalem, possunt
ex justa, & necessaria caussa commutare Legata, & ulti-
mas voluntates suorum subditorum; habent enim quoad
hoc Jurisdictionem ordinariam in suo Territorio, adeoque
&c. Moneta *loc. cit. nu. 454.* Barbosa *cit. alleg. 83. num. 16.*
& alii.

Justæ caussæ talium commutationum quatuor in gene- 157
re referuntur a Moneta *loc. cit. cap. 6. n. 83.* Cappon. *loc. cit.
disceptat. 103. num. 18.* & Amostaz *loc. cit. num. 32.* Scilicet
caussa necessitatis, utilitatis, pietatis, incommoditatis, aut
majoris commoditatis. In specie autem plures referuntur
a Barbosa *cit. allegat. 83. a num. 7.* & in Concil. Trid.
sess. 22. de reform. c. 6. a n. 6. & ab aliis. Prima igitur est,
si pecunia Legata ad usum designatum non sufficiat,
tunc enim in alium pium usum ab Episcopo converti
potest; Barbosa *in Concil. Trident. loc. cit. num. 3., &
dict. allegat. 83. num. 7.* cum pluribus ibi citatis. Se-
cunda si res Legata non possit pro usu destinato impedi-
mento juris, vel facti, quia tunc potest Episcopus com-
mutare quæcumque Legata pia in alios pios usus; Bar-
bosa *in cit. sess. 22. cap. 6. num. 4. & citat. allegat. 83.
num. 81.* cum pluribus aliis ibi citatis. Tertia si Ecclesia
seu Monasterium non possit construi, ubi designavit Te-
stator, quia tunc potest Episcopus concedere, ut alibi con-
struatur; Barbosa *in citat. sess. 22. cap. 6. num. 5. &
citat. allegat. 83. numer. 10.* & plures alii ibi citati.
Quarta si Legatum sit factum ad unum usum, non ita
necessarium, ut si esset factum ad pingendam Ecclesiam,
quæ minatur ruinam; tunc enim posset Episcopus pe-
cuniam ad talem picturam destinatam in alium pium
usum magis eidem Ecclesiæ necessarium commutare;
Bar-

Barbosa *in cit. sess.* 22. *cap.* 6. *num.* 6. *& cit. allegat.* 83.
162 *numer.* 12. cum pluribus aliis ibi citatis. Quinta si urgeat aliunde necessitas commutandi ultimas defunctorum voluntates, neque adiri possit Summus Pontifex; tunc enim potest Episcopus illas commutare. Barbosa *in cit. sess.* 22.
163 *cap.* 6. *numer.* 9. *& citata allegation.* 83. *sub numer.* 16. Moneta *loc. cit. cap.* 5. *num.* 348. Sexta si adsit necessitas gravis sublevandi Rempublicam; tunc enim potest Episcopus commutare Legata in ejus sublevamen; La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 1150. *& communis aliorum*. Quinimmo volunt multi, quod in tali casu ad sublevandam gravem necessitatem Reipublicæ, possunt Legata commutare iidemmet executores sine facultate Episcopi; quamvis tamen non expediat, sed debeat expectari declaratio Episcopi, an necessitas Reipublicæ vere sit gravis, aliter
164 possent intervenire multi errores, abusus, & scandala. Septima si Ecclesia indigeat sacris vestibus, aut earum reparatione, tunc poterit Episcopus de consensu hæredis pro una vice tantum commutare, seu convertere Legatum relictum alicui Capellæ, seu Ecclesiæ pro Missis celebrandis, in paramentorum, seu sacrarum vestium emptione, vel reparatione; Barbosa *cit. allegat.* 83. *num.* 14. *cum aliis ibi citatis*, Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *numer.* 2586. Amostaz *loc. cit. num.* 37. ubi ex Riccio refert ita decisum fuisse.

165 Legatum tamen magnæ quantitatis Missarum una vice celebrandarum commutari, seu converti non potest in erectionem Capellaniæ perpetuæ; *Sacr. Congregat. Concil. in Bononien. Legati Missarum* 7. *Decembris* 1697. 9. *Augusti* 1698. *&* 4. *Septembr.* 1702. apud Ursayam *in Mi-*
166 *scellaneo Sacro*, *& Profano part.* 1. *litt. L. num.* 45. Legata pro celebratione Missarum nunquam patiuntur diminutionem; *Sacra Rota Romana Redditionis Rationis* 20. *Januarii* 1708. §. *Etenim, coram Cafarell.*

167 Legatum relictum Capitulo pro Anniversario quotannis celebrando, debet applicari Mensæ Capitulari pro satisfaciendo in perpetuum tali Anniversario, & nullimode potest dividi inter Capitulares; Navarrus *lib.* 3. *de Testamentis consil.* 4. *num.* 2. *cum sequentibus*, & alii communiter. Et ratio est, quia mens, & voluntas disponentis est in primis servanda: *leg. In conditionibus* 19. *ff. de conditionibus, & demonstrationibus c. Cum olim* 38. *de præbend. cap. Ultima voluntas quæst.* 4. *caus.* 13. *quæst.* 2. cum similibus. Mens autem, & voluntas dicti legantis, est ut Capitulum obligetur ad faciendum perpetuo singulis annis in suffragium suæ animæ unum Anniversarium, quod non posset fieri, si legatum ad id relictum divideretur inter præsentes Capitulares, cum successores Capitulares, in quibus conservabitur Capitulum, non essent habituri commodum, propter quod tenerentur ad onus illius perpetui Anniversarii: *Qui enim sentit onus, sentire debet commodum, & e contra*; textu expresso *in cap. Qui sentit* 55. *de Regular. jur. in* 6., *& leg. Secundum naturam* 10. *ff. eodem*; adeoque tale legatum non potest dividi inter præsentes Capitulares, sed converti debet in bonis fructiferis, quæ reddant commodum futuris successoribus Capitularibus sensuris onus dicti perpetui Anniversarii.

168 Item legatum relictum Capitulo, etiam sine expresso onere, censendum est esse relictum Mensæ Capitulari, & non Canonicis uti singulis, nisi aliud ex conjecturis de mente Testatoris colligatur. Et ratio est, quia mens Testatoris, quæ ex adductis juribus numero antecedenti semper est servanda, videtur in tali digigi in Capitulum, prout est Communitas, quæ semper remanet eadem Communitas Capitularis, sive contempletur ut constituta ex Capitularibus præsentibus, sive ex successoribus, & futuris; adeoque tenendum est, tale legatum esse relictum Capitulo Canonicorum, ut Collegio, & non Canonicis uti singulis, sicque non posse dividi inter præsentes Capitulares, sed totum debere applicari Mensæ Capitulari ad commodum etiam futurorum Capitularium; Sic colligitur *ex leg. Pater filium* 38. § 6. *ff. de Legatis* 3. & tenent, ac a fortiori tenere debent Covarruvias *in cap. Requisisti* 15. *nu. ultim. de Testamentis*, Genuens. *in praxi Neapolit. cap.* 72. *num.* 7. Gratian, discep. *tom.* 3. *cap.* 533. *num.* 16. Thoro *in Summa privileg.* 176. *ad med.* Cevallos *Commun. quæst.* 278. *ad med.* Amostaz *lib.* 4. *de causis piis in specie cap.* 1. *num.* 70. *&* 71. & omnes alii citandi in numero sequenti.

169 Item legatum relictum Canonicis indefinite, censendum est esse relictum Capitulo, seu Collegio Canonicorum, & non Canonicis uti singulis, adeout debeat applicari Mensæ Capitulari ad commodum etiam futurorum Canonicorum, & non possit dividi inter præsentes Canonicos, nisi ex conjecturis aliud de mente Testatoris colligi possit; Sic, ex *leg. Pater filium* 38. §. 6. *ff. de Legatis* 3. *& leg. Civilibus* 2. *ff. de rebus dubiis*, tenent ulterius cit. Doctores *num. antecedenti*, etiam Card. *in cap. Requisisti* 15. *de Testament.* ibique Imola *num.* 30. Didac. *sub n.* 10 Mantica *de conjectur. ultim. volunt. lib.* 8. *tit.* 6. *num.* 22. *&* 24. *ad fin.* Riga *in cap Cum M. Ferrariensis numer.* 11. *de Constitut.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 123. *num.* 6. Castan. *consil.* 44. *numer.* 20. Valenzuela *consil.* 190. *numer.* 39. Vasquez *in opuscul. de Testam.* *cap.* 8. §. 5. *dub.* 2. *numer.* 100. Panimol. *part.* 2. *decis.* 98. *num.* 8. *&* 9. Ventriglia *tom.* 2. *de Legatis piis annotat.* 28. §. 1. *num.* 43. Barbosa *de Canonicis cap.* 42. *num.* 26. *vers. Cum sit mentio*, & alii plures. Et ratio est, quia verbum *Canonicis* indefinite prolatum Capitulum & Collegium eorum designat; *cap. Cum omnes* 6. *& cap. Cum accessissent.* 8. *de Constitut.* Atque ita cum tale Legatum sit relictum Canonicis, censendum est potius a Testatore sub nomine collectivo contemplatum Collegium, seu Capitulum, quam Canonici uti singuli; Nisi, ut dictum fuit, aliud est conjecturis de mente Testatoris colligatur ut si adessent conjecturæ demonstrantes, quod Canonici a Testatore fuerint contemplati uti singuli, puta si Canonici fuerint benemeriti illius, quia ipsum Testatorem a gravi malo, seu periculo liberaverint, aut aliter speciale ejus benefactores, seu amici, aut ejus consanguinei extiterint; *leg. Nec adjecit* 9. *Pro socio*; Vel quod Legatum non possit convenire ipsi Collegio, sed singulis; quo quidem casu uti singulis relictum fuisse legatum esset censendum, ut recte docent Cardinal Mantica *de Conjectur. ultim. volutat. lib.* 8. *tit.* 6. *numer.* 24. Genuens. *in praxi quæst.* 399. *num.* 2. *ad fin.* Gratian. *citat. cap.* 523. *num.* 19. Amostaz *loc. cit. num.* 71. Ventriglia *loc. cit. num.* 43. Barbosa *loc. cit. n.* 26. & alii supra citati dicentes, Doctores volentes dictum legatum censendum esse relictum Canonicis uti singulis, intelligendos esse in solo casu, quo interveniant dictæ, aut similes conjecturæ demonstrantes talem fuisse mentem Testatoris; Secus autem si nulla adsit talis conjectura, quia tunc censetur relictum Collegio, seu Capitulo, & non Canonicis uti singulis; cum rationabiliter credendum sit in favorem suæ animæ potius voluisse suam perpetuare memoriam, apud omnes futuros Canonicos, seu Capitulares, qui fruentes in perpetuum reddito sui legati, perpetuo memores beneficii, perpetuo pro Benefactore preces effunderent, quam in ictu oculi ipsam suam memoriam extinguere in solis tempore sui testamenti, & decessus existentibus Canonicis, sine ullà spe futuri suffragii. Unde cum in ambiguis inspicienda sit causa Legati; *leg. Uxori suæ* 33. *in princip. de Legat.* 3. merito propter dictam causam censendum est fuisse relictum tale legatum Collegio Capitulari, & Mensæ Capituli, non autem singulis de Capitulo, ut teste Ventriglia *loc. cit. num.* 43. omnes advertunt supra allegati Doctores.

Qui *ib. n.* 45. subjungit, advertendum esse, quod si fuerit relictum Canonicis Legatum magnæ, & notabilis quantitatis pecuniæ pro Missis celebrandis, non possunt Canonici post mortem Testatoris dividere inter se pecuniam, & celebrare Missas juxta eleemosynas solitas secundum morem Provinciæ dari pro celebratione Missarum, sed tenentur magnam illam pecuniæ quantitatem convertere in annuos reditus, & in perpetuum celebrare Missas juxta annuos reditus; quia talis certe præsumitur fuisse mens Testatoris, qui sic voluerit consulere suæ perpetuæ memoriæ, & perpetuis suffragiis pro se, & suis; Et sic revera esse censendum, nisi aliud ex conjecturis colligatur, vel nisi pecunia Legata fuerit modica, tenent etiam Genuens. *in praxi cap.* 72. *n. ultim. in annotat. & practic. Eccles. quæst.* 41. *num.* 3., Maranta *part.* 1. *controv. resp.* 29. *per tot.* & alii. 170

Legatum relictum Ecclesiæ debetur totum illi; nec Episcopus, nec Rector illius potest aliquid prætendere: Nec si sit relictum Ecclesiæ Cathedrali, vel Collegiatæ, possunt Canonici aliquid de illo accipere: *cap. Requisisti* 15. *de Testament. Authent. seu Novella* 129. *de Eccles. titulis tit.* 14. *c.* 13. Et ratio est clara est, quia in tali casu Legatum factum esse censetur solum contemplatione Ecclesiæ, & non contemplatione Episcopi, Rectoris, seu Canonicorum, adeoque non illis, sed soli Ecclesiæ debetur, ut multis decisionibus probat Rub. *practic. quæst.* 70. *a numer.* 1. & sequitur Amostaz *loc. citat. num.* 58. & alii passim. 171

Si Legatum relictum sit Episcopo, seu Rectori alicujus Ecclesiæ, ad cognoscendum cui debeatur, attendendæ sunt conjecturæ. Vel enim Legatum relictum est ab extraneo nulla præcedente amicitia, seu benemerentia Episcopi, aut Rectoris: & tunc legatum non debetur Episcopo, nec Rectori, sed Ecclesiæ, cum intuitu ipsius censeatur relictum a Testatore in favorem suæ animæ, utpote sic magis favorabile: & licet sit relictum Episcopo, seu Rectori Ecclesiæ cum expressione proprii nominis Episcopi, seu Rectoris, intelligitur tamquam administratoribus illius, non vero ut talibus personis: Vel Legatum relictum est a consanguineo, propinquo, amico, familiari, beneficato, & hujusmodi: & tunc Legatum debetur, non Ecclesiæ, sed Episcopo seu Rectori: cum censeatur relictum solum intuitu personæ, non obstante quod expressum sit nomen dignitatis. Id tamen totum intelligendum est in utroque casu, *Nisi ex qualitate rei Legatæ aliud colligatur*: Nam licet Legatum relictum Episcopo, seu Rectori a consanguineo censeatur relictum intuitu personæ, & consequenter debeatur Episcopo, seu Rectori, & non Ecclesiæ; tamen si qualitas rei Legatæ aliud demonstret, puta si Legatæ sint vestes Ecclesiasticæ, Calix, Patena, Lampas, & hujusmodi, tunc 172

tunc legatum debetur Ecclesiæ; quia cum qualitas rei legatæ potius conveniat Ecclesiæ, quam personæ, sic legatum censetur potius relictum Ecclesiæ, quam personæ. Similiter e contra quamvis legatum relictum ab extraneo censeatur relictum intuitu Ecclesiæ, & consequenter ipsi Ecclesiæ debeatur, & non Episcopo, nec Rectori; tamen hoc non habet locum, quando ex qualitate rei legatæ aliud colligi potest; ut quando Testator legavit Episcopo, seu Rectori, Falconem, Canem, & hujusmodi; *cap. Requisisti* 15. *de Testamentis*, & ibi Doctores passim, Mantica *de conjecturis ultim. voluntat. lib.* 6. *tit.* 12. *num.* 4. Surdus *de alimentis lib.* 1. *cap.* 1. & *tit.* 5. *quæst.* 6. *num.* 9. Menoch. *lib.* 4. *præsumpt.* 112. Soccin. Sen. *in leg. Cretibus* 2. *de rebus dub.* Ruin. *Consil.* 201. *n.* 13. *l.* 2. Amostaz. *loc. cit. n.* 61. Panimoll. *p.* 2. *dec.* 98. *n.* 21. & 22. Ventriglia *loc. cit. num.* 42. & alii fere communiter.

Novissimæ additiones ex aliena manu.

1 FRequenter in Foro de eo disputari solet, utrum lega-
tum demonstrative, an taxative relictum sit, idque
ob diversos Juris effectus; nam legato demonstrative reli-
cto, deteriorata, vel perempta re, legata supplere tene-
tur hæres, non item eodem legato relicto taxative.
2 Regula qua Doctores in hac quæstione uti solent hæc
est, ut scilicet legatum relictum intelligatur demonstrati-
ve, quoties dispositio incipit ab onere operis per Testa-
torem demandati, subindeque progreditur ad expressio-
nem, sive pecuniæ in eam causam erogandæ. Maxime
si opus demandatum, & expressio bonorum non fient sub
3 unico verborum contextu, sed in diversa separataque o-
ratione legantur. Quinimmo creditur satis esse rem quo-
4 quo modo esse dubiam, ut legatum maxime pium non
taxative, sed demonstrative relictum censeatur. Vide
Auctores relatos *a Cl. mem. Cardinal. Lanfredin. in Respon.
Eccles.* 42. *n.* 2. & *plur. seq.*
5 Rectius vero mox laudatus Auctor ,, Præmissæ regu-
,, læ (ait) tum de inchoatione dispositionis ab onere,
,, tum de diversitate orationis non sunt, nisi quædam
,, argumenta ex communiter accedentibus deprompta in
,, linea conjecturali, scilicet quia dum Testator primo
,, loco, ac per orationem absolutam expressit, prece-
,, ptum operis perficiendi, de omnimodo illius adimple-
,, mento principaliter sollicitus fuisse videtur, & oppor-
,, tunioribus quibusque mediis illius finis consequutionem
,, exoptasse, nec propterea illud subordinare voluisse re-
,, putatur incerto eventui peremptionis, vel insufficien-
,, tiæ particularium illorum bonorum expresse designato-
,, rum. Quamobrem non est præclusus aditus tutiori in-
,, vestigat. diversæ voluntatis Defuncti; quæ si ex aliis
,, argumentis, & conjecturis appareat fuisse, ut non a-
,, liunde, quam ex talibus bonis specialiter designatis lega-
,, tum adimpleretur, utique hæc Defuncti voluntas sequen-
,, da est, spreto rigore literæ, neglectoque ordine scripturæ
,, fortasse extensæ ab inconsulto jurisque imperito Notario
,, &c. Parvi enim refert, quis voluntatem disponentis sermo
,, exceperit, aut quæ prius quæve posterius verba calamus
,, scribentis effuderit, ubi ex non dubiis argumentis con-
,, jicitur vera animi sententia, quam sequi necesse est,
,, etiam recedendo a proprietate verborum, & supplen-
,, do scripturæ defectum.
6 Neque admittit, ipsum legatum pium in dubio censeri
relictum demonstrative.
7 Plura autem idem *Doctor* cumulat argumenta, ex quibus
non obstante inchoatione dispositionis ab onere, cum di-
versitate orationis, legatum non demonstrative, sed ta-
8 xative relictum censetur. Præcipuum autem est, si non
quantitas pecuniæ in genere, sed certa species sit le-
gata.
9 Vide, & hac quæstione, & quidem in utramque par-
tem Rotam *in Romana Fundationis Monasterii* 21. *Junii*
1717. *cor. bon. mem. Cerro, in Romana supplementi, & ap-
plicationis* 11. *Junii* 1731. *cor. clar. mem. Aldrovando, &
in Novarien. Cappellaniæ* 2. *Julii* 1736. & 6. *Maji* 1737. *cor.
bon. mem. De Vais*, sed potissimum vide doctissimum *Ave-
ranium Interpret. Jur. lib.* 2. *c.* 27. *per tot.* ubi materiam pro
dignitate tractat, conciliatque textus omnes, qui inter se
contrarii sunt.

L E G A T U S.

S U M M A R I U M.

1 *Legati unde sic dicantur?*
2 *Legati aliter vocantur, & accipiuntur in Jure Civili, & aliter in Jure Canonico, & qui sint Legati in Jure Civili?*
3 *Legati in Jure Canonico sunt in triplici differentia, nempe Legati a Latere, Legati missi, seu Nuncii Apostolici, & Legati nati.*
4 *Legati a Latere alii sunt ordinarii, & alii extraordinarii. Et qui sint Legati a Latere Ordinarii?*
4 *Quare dicantur Legati a Latere?*
6 *Legati a Latere extraordinarii, qui sint?*
7 *Quamvis plures a Summis Pontificibus fuerint missi Legati a Latere extraordinarii Episcopi, & alii non Card. Nunc autem constans praxis obtinuit non mitti, nisi Cardinales Legati a Latere.*
8 *Et dato, quod contingat, ut contigit, mitti alios non Cardinales, non datur eis titulus Legati a Latere, sed missus nominatur, & titulatur* Nuncius cum potestate Legati a Latere.
9 *Hinc solis Cardinalibus proprie competit nomen Legati a Latere.*
10 *Legati missi, seu Nuncii Apostolici, qui dicantur, & sint?*
11 *Legati nati, qui dicantur, & sint?*
12 *Omnes supradicti Legati habent Jurisdictionem ordinariam in Provinciis sibi concreditis, & talis Jurisdictio non expirat per mortem Papæ Legantis, quamvis ipsa jurisdictione nondum uti cœperint, immo Provinciam nondum ingressi fuerint.*
13 *Omnes supradicti Legati possunt causas ad se pertinentes aliis delegare, cum hac tamen advertentia, quod jurisdictio delegatorum ab ipsis Legatis expirat una cum Legatorum officio, seu finita horum Legatione, quando res est adhuc integra; secus vero, quando non est amplius integra.*
14 *Ut res non sit amplius integra sufficit citatio partis facta per Delegatum ante cessationem Legationis Legati.*
15 *Immo sufficit, quod ante cessationem Legationis Legati præcesserit citatio, licet talis citatio ad partes antea non pervenerit.*
16 *Omnes supradicti Legati possunt causas suorum Provincialium per appellationes ad ipsos devolutas cognoscere, & debito fine terminare.*
17 *Immo de Jure antiquo poterant olim Legati cognoscere, & definire non solum causas per appellationem, sed etiam in prima instantia ad ipsos delatas; At jure novo Concilii Tridentini est nunc limitata talis facultas.*
18 *Quinimmo omnes supradicti Legati neque se intromittere possunt in causis illis, qui per Papam specialiter cuipiam alteri delegantur.*
19 *Legati in quo differant a Delegatis?*
29 *Legati a Latere excellentiorem & ampliorem jurisdictionem præ aliis Legatis habent.*
12 *Legati a Latere de Jure possunt absolvere quoscumque Excommunicatos, ob percussionem etiam enormem; immo & etiam ob cædem Clerici, & hoc non solum intra suam Provinciam, & suos subditos, sed etiam extra suam Provinciam, & quoscumque extraneos undecumque ad se accedentes a die egressus sui ab Urbe usque ad diem reditus in eamdem.*
22 *Legati autem non de Latere, seu Missi, vel Nuncii sine speciali facultate nequeunt de Jure extra Provinciam sibi commissam absolvere a tali excommunicatione; & intra suam Provinciam possunt absolvere solummodo subditos suos, non autem extraneos aliunde accedentes.*
23 *Legati autem nati nequeunt sine speciali facultate neque intra Provinciam suam absolvere suos subditos.*
24 *Legati a Latere possunt de Jure concedere licentiam Abbati exempto, ut eligi possit in Episcopum, & transire possit ad Ecclesiam sibi concessam.*
25 *Id tamen non possunt alii Legati sine speciali sibi concessa facultate.*
26 *Legati a Latere possunt confirmare electiones Episcoporum Archiepiscoporum, & exemptorum.*
27 *Id autem non possunt alii Legati sine speciali sibi concessa facultate.*
28 *Legati a Latere possunt conferre Beneficia, quæ vacant tempore suæ Legationis in Provincia sibi concredita.*
29 *Immo spectato Jure communi Legati a Latere concurrunt cum quolibet Ordinario suæ Provinciæ in collatione Beneficiorum, ita ut inter ipsos simul, & Papam locus sit præventioni.*
30 *Id tamen sine speciali Pontificia concessione nequeunt alii Legati.*
31 *Excipiuntur tamen Legati Missi, seu Nuncii Apostolici, qui ex facultatibus sibi concessis possunt conferre quæcumque Beneficia etiam reservata, dummodo non excedant valorem Ducatorum* 24.
32 *Legati autem nati in sua Provincia extra suam Diœcesim sine speciali Pontificia concessione nequeunt ulla Beneficia utcumque minima conferre.*
33 *Alia de iis quæ possunt, vel non possunt, Legati a Latere, & Nuncii Apostolici circa collationem Beneficiorum,* remissive.
34 *An Legati a Latere, & Nuncii Apostolici possint in sibi commissis Provinciis conferre Ordines, & approbare Confessarios;* remissive?
35 *Adducuntur ad hæc variæ resolutiones Sacræ Congregationis Concilii.*
36 *Adducitur resolutio & conclusio D. Ursayæ.*
37 *Nuncius Apostolicus si absque facultate Sanctæ Sedis promoveat ad sacros Ordines Clericos suæ Provinciæ*

ciæ, ipse, & Ordinati incurrunt in pœnas impositas a Sacro Concilio Trident.

38 *Nuncius Apostolicus non debet exercere Divina in Ecclesia Archiepiscopi absque ejus licentia.*

39 *Legati, & Nuncii Apostolici non possunt pro se, vel pro suis consanguineis procurare a Principibus, ad quos destinantur, favores, vel eis uti ad consequendas dignitates apud Sedem Apostolicam sub pœna excommunicationis latæ sententiæ reservatæ.*

40 *Legati, & Nuncii Apostolici non possunt procedere contra Clericos, nisi Episcopo prius requisito, & negligente; alias acta, & processus nullius sunt valoris, & tenentur ad restitutionem, & damna.*

41 *Legato præsente in Civitate Episcopus non potest populo benedicere, nec uti Mozetta, vel Roccbetto discooperto; Intra vero propriam Ecclesiam potest, si ibi non sit præsens Legatus, vel eo annuente.*

42 *Legato a Latere præsente cæteri Legati deponunt sua insignia, & suspenditur, pendente præsentia ipsius, exercitium potestatis eorum.*

43 *Legatus a Latere potest cognoscere de causis contra Exemptos.*

44 *Alii autem Legati non possunt de Jure sine speciali facultate Pontificia in Exemptos jurisdictionem exercere; Nuncii autem Apostolici solent talem facultatem a Sede Apostolica obtinere: Unde ex Rota Nuncius est Judex Exemptorum, & potest alios Judices Exemptis subdelegare.*

45 *Legatus in sua Provincia valide assistit Matrimoniis.*

46 *Legati, & Nuncii Apostolici possunt subditis suæ Legationis, & Nunciaturæ pro quocumque opere pio concedere centum, & plurium dierum Indulgentiam; attamen semper minus quam annum; Pro templo autem, seu Cappella possunt concedere Indulgentiam septem annorum, septem quadragenarum pro illis, qui confessi communicaverint, & in eo loco de more oraverint ad intentionem Ecclesiæ.*

47 *Et tales Indulgentiæ concessæ a Legatis, & Nunciis sunt perpetuæ.*

48 *Legatus, & Nuncius absque speciali facultate Apostolica non habet auctoritatem extrahendi a loco immuni, nec consignandi reum Curiæ Sæculari; unde si extrahat, debet reponere &c.*

49 *Legatus, & Nuncius Apostolicus absque speciali facultate Apostolica nequit absolvere ab excommunicatione ob violatam immunitatem Ecclesiasticam.*

50 *Legatus duarum, vel plurium Provinciarum, potest in una jurisdictionem exercere de negotiis, & causis alterius.*

51 *Legati Papæ statuta durant etiam finita Legatione.*

52 *Legati Jurisdictio, seu officium cessat quatuor modis, qui assignantur.*

53 *Legatus a Papa revocatus usque dum talem revocationem ignorat, continuat, & perseverat in Jurisdictione, & valida sunt quæ interim gerit.*

1 LEgati ita dicuntur, quia ut publice mittantur, legun-
2 tur, deindeque legantur, seu ablegantur; Reiffen-
stuel *lib. 1. decretal. tit. 30. num. 2.* & alii. Legati ali-
ter vocantur, & accipiuntur in Jure Civili, & aliter in
Jure Canonico; *Communis*. Legati in Jure Civili sunt illi,
qui mittuntur, & quibus mandat Proconsul jurisdictio-
nem; *l. Legatus ff. de Offic. Proconsulis*. Solent enim
Proconsules ob rerum gerendarum multitudinem in Pro-
vincia Legatos statuere, qui non propria, sed mandata
jurisdictione utuntur, & hoc modo intelligitur, & acci-
pitur legatus *in ff. & Cod. tit. de Officio Proconsul. &
Leg.* & de his fit mentio *in cap. Legatos 2. de Offic. Legati
in 6.* Alii vero leguntur seu mittuntur a Principibus lai-
3 cis Summo Pontifici, vel ab eisdem Principibus inter se
ad referenda videlicet mandata suorum Principalium, sic-
que ad exercendum nudum ministerium absque alia ju-
risdictione: & vocantur *Oratores*, seu vulgo *Ambascia-
tori*. Legati in Jure Canonico sunt in triplici differentia,
nempe Legati a latere. Legati Missi, seu Nuncii Aposto-
lici, & Legati nati: *Communis*, & colligitur *ex cap. Cum
non ignoretis 1. cap. Excommunicatis 9. de officio Legati,
& cap. Officii nostri 1. eod. in 6.* & Glossa *ibidem verb.
Legati*. In ipso enim *cit. cap. Cum non ignoretis* fit men-
tio de Legato a latere, ac Misso, & *in cit. c. Off. nostri* fit men-
tio de Legato nato, *in cit. cap. Excommunicatis* fit men-
tio de omnibus tribus, scilicet tam de Legatis a Papa mis-
sis, sive sint de latere, sive non, quam de Legatis natis.
4 Legati a latere alii sunt ordinarii, & alii extraordina-
rii. Legati a latere ordinarii sunt Cardinales illi, qui a
Summo Pontifici mittuntur ad obeundum in aliqua Pro-
vincia legationis officium cum jurisdictione, seu potesta-
te ordinaria ad instar Præsidum Provinciarum, ut sunt
Legati Bononiæ, Ferrariæ, Romandiolæ &c. & dicuntur *a
Latere*, quia Cardinales ad latus Summi Pontificis assi- 5
stunt, & sic dum mittuntur, quasi a latere extrahi viden-
tur. Papa enim, & Cardinales unum corpus mysticum
faciunt, cujus caput est Papa, & membra ejus sunt Car-
dinales: *arg. Cap. Si quis cum militibus 22. caus. 6. q. 1.*
ibi: *Nam & ipsi pars corporis nostri sunt*, ac propterea
Legati a latere nuncupantur *c. Decreto 11. caus. 2. q. 6.*
ibi: *Ante Legatos nostros ex latere missos*, & *c. Si quis
Episcopus 30. ead. caus. & quæstione* ibi: *Ut latere suo
Presbyteros mittat*; Sic Cohell. *in notitia Card. cap. 16.
privil. in princip.* Tondet. *q. benefic. part. 3. c. 20.* Bar-
bola *lib. 1. Jur. Eccles. univers. c. 1. n. 3.* Card. Petra
*t. 2. Comment. ad Constitut. 3. Alexand. III. sect. 1. nu- 6
mer. 7.* & alii passim. Legati a latere extraordinarii sunt
illi, qui mittuntur occasione alicujus emergentis necessi-
tatis Ecclesiæ universalis, ut ad Concilia convocanda,
vel etiam apud Reges pro pace promovenda, sive pro
Summi Pontificis paterno amore alicui Regi in ejus ad-
ventu testificando, vel alia simili gravi causa; *Commu-
nis*. Et quamvis pluries a Summis Pontificibus pro si-
milibus causis fuerint missi Episcopi, & alii non Car- 7
dinales; Nunc autem constans praxis obtinuit non mit-
ti nisi Cardinales Legati a latere, ut observat Eminen- 8
tissimus Petra *loc. citat. num. 9.* Et dato, quod contingat,
ut contigit, mitti alios non Cardinales, non datur eis titu-
lus Legati a latere, sed Missus nominatur Nuncius *cum po-
testate Legati a Latere*, quæ clausula de Stylo Curiæ Romanæ
consuevit adjici mandatis legatorum, qui fimbriam vesti-
menti Papæ tetigerunt, seu qui ab eo mandatum vivæ
vocis oraculo receperunt, ut ex aliis notat Barbosa *l. c.* 9
num. 5. Hinc solis Cardinalibus proprie competit nomen
Legati a latere; a quibus magis Pontificia auctoritas, &
majestas repræsentatur; non autem Archiescopis, Epi-
scopis, aliisque Prælatis in Curia Papæ existentibus, &
ab illo missis; ut tradunt Glossa *in c. c. Cum non ignoretis 1.
de offic. legati, verb. legationis, & cit. verb. Commissam*;
Speculator *tit. de legat. §. sequitur num. 1. & 2.* Boe-
rius *de potest. Legati a latere num. 12.* & plurimi alii cum
Barbosa *loc. cit. num. 4.*

Legati missi, seu Nuncii Apostolici dicuntur, & sunt 10
illi Prælati, non Cardinales, qui a Papa mittuntur ad
alios Principes pro obeundo apud ipsos munere legatio-
nis; *Cap. Volentes 8. de officio Legati*. Et tales sunt Nun-
cii Germaniæ, Franciæ, Hispaniæ &c. & olim Apocrisarii
dicebantur Græco vocabulo, quasi Secretarii, ut *in c. Se-
ptuaginta 12. dist. 26. & in cap. Significasti 4. de elect.*
& Glossa *ibidem verb. Apocrisarii*, ubi expresse dicit:
Apocrisarii dicuntur Nuncii Domini Papæ quasi secretarii;
& in Regnis, seu Provinciis sibi commissis, in negotiis
agendis personam gerunt, & auctoritatem Romani Pon-
tificis; *capitulo Valde necessarium 1. dist. 94.*

Legati nati dicuntur, & sunt illi, quorum dignitati,
quam in Ecclesia obtinent, munus Legationis est anne- 11
xum, & dicuntur Legati nati, non quod a Sede Aposto-
lica non hauriant auctoritatem, sed quod hanc illa dede-
rit fixæ cuidam Ecclesiæ, & quicumque illi fuerit præfe-
ctus una simul etiam fiat, ac veluti nascatur *Legatus A-
postolicus*, utpote cujus munus suæ dignitati de Jure an-
nexum habet; Sic Legatus natus a Jure dicitur Archie-
piscopus Cantuariensis in Anglia, ut expresse habetur in
c. Cum non ignoretis 1. de officio Legati; Archiepiscopus E-
boracensis itemque in Anglia, ut habetur *in capit. Per ve-
nerabilem 13. §. Verum qui filii sint legitimi*, (a) &
sic de aliis.

Omnes supradicti Legati tum de latere, tum Missi,
tum Nati, habent jurisdictionem ordinariam in Provin- 12
ciis sibi concreditis, & talis Jurisdictio ipsorum Lega-
torum non expirat per mortem Papæ legantis, quamvis
ipsa Jurisdictione nondum uti cœperint, immo Provinciam
suam necdum ingressi fuerint; Sic desumitur *ex cap. Le-
gatos 2. de Offic. Legati in 6.* & Glossa *ibidem verb. De-
claramus*. Legati enim Papæ sunt, & esse dicuntur Lega-
ti Sedis Apostolicæ, *ut cap. Dilectus 6. & cap. Nemini
dubium 10. de Offic. Legati*, & sæpe alibi. Ipsa autem Se-
des Apostolica nunquam moritur; *cap. Si gratiose 5. de
rescript. in 6.* adeoque &c. Sic Glossa *in cit. cap. Legatos
verb. Declaramus*, Fagnan. *in cap. Cum olim 14. de ma-
jorit. & obedient. n. 67.* cum variis aliis; Barbosa *loc. cit.
num. 90.* & alii ibi citati, Reiffenstuel *loc. cit. n. 11.* Lay-
man, & alii passim.

Omnes supradicti Legati possunt causas ad se pertinen-
tes aliis delegare, cum hac tamen advententia, quod ju- 13
risdictio delegatorum ab ipsis Legatis expirat una cum Le-
gato.

(a) Et Archiepiscopus Genuensis, cujus Archiepiscopatui annexa est legatio transmarina, ut constat ex Epistola 418. l. 1. Registri Honorii III. apud Raynald. ad an. 1217. n. 99. & seqq., ubi ita Archiepiscopo idem S. P. scribit: *Communicato Fratrum consilio ad exemplum jam Dictorum Alexandri, Clementis, Cœlestini & Innocentii prædecessorum nostrorum legationem transmarinam tibi tuisque successoribus in perpetuum duximus concedendam.*

gatorum officio, seu finiet horum legatione, quando res
est adhuc integra; Secus vero quando res est amplius in-
tegra, sed causa delegata jam incepta est; *Cap. Licet un-*
dique 30. de officio delegati, & concordat *cap. Relatum*
19. cap. gratum 20. de officio Delegati, & *c. Quamvis 6.*
eod. in 6. cap. Nemini dubium 10. de officio legati, & *l.*
Et quia ff. de jurisdiction. omn. judic. Ut res non sit am-
14 plius integra sufficit citatio partis facta per delegatum an-
te cessationem legationis Legati; Vide *verb. Delegatus n.*
15 45. Immo sufficit, quod ante cessationem legationis le-
gati præcesserit citatio, licet talis citatio ad partes antea
non pervenerit; *vid. citat. verb. Delegatus a num. 46.*
16 Omnes supradicti Legati possunt causas suorum Provin-
cialium per appellationem ad ipsos devolutas cognoscere,
& debito fine terminare; *Communis*, textu expresso *in*
17 *cit. c. Cum non ignoretis 1. de offic. legati*. Immo de Ju-
re antiquo ex *cit. cap. Cum non ignoretis* poterant olim
Legati cognoscere, & definire non solum causas per ap-
pellationem, sed etiam per simplicem querelam etiam in
prima instantia ad ipsos delatas. A jure novo Concilii
Tridentini *sess. 24. de ref. §. Legati quoque etiam de la-*
tere, Nuncii &c. est limitata eorum facultas, & est ex-
18 presse statutum, quod causæ omnes Fori Ecclesiastici in
prima instantia coram Ordinariis locorum sint cognoscen-
dæ, ac terminandæ; nec Legati etiam de latere, & Nun-
cii quarumcumque facultatum vigore possint in prædictis
causis Episcopos impedire, aut alio modo jurisdictionem
iis præripere; alias eorum actus, & processus nullius
momenti sint, & ad damni satisfactionem partibus illati
teneantur; Unde nisi speciali facultate post Concilium sint
muniti, in prædictis causis nullatenus se ingerere possunt;
Sic Sacra Congr. Concil. in Nullius 24. Augusti 1640. &
in Pisaurien. 14. Martii 1648. Immo omnes supradicti
Legati neque se intromittere possunt in causis illis, quæ
per Papam specialiter cuipiam alteri delegantur, cum
mandatum speciale deroget generali, *Communis*, textu ex-
presso *in cap. Studuisti 2. de officio Legati*.
19 Legati Papæ in hoc differunt ab ejus Delegatis, quod
Delegati Papæ dicantur illi, quibus una tantum, vel cer-
tæ causæ delegantur terminandæ, extra, quam, vel quas
non extenditur ejus jurisdictio, cum sit limitata, & so-
lum delegata, & non ordinaria vi proprii officii. *arg.*
l. 1. §. Qui mandatam ff. de officio ejus, cui mandata est
jurisdictio. E contra vero Legati Papæ habent jurisdictio-
nem, & facultatem cognoscendi de omnibus causis con-
creditæ sibi Provinciæ; nec eorum jurisdictio est limita-
ta, & delegata, sed vere ordinaria vi proprii juris, of-
ficii & dignitatis, *argum. l. More majorum*, & *leg. Quia*
ff. de jurisdiction., omnium Judic. Et sic *communis Docto-*
rum.
20 Legati a latere excellentiorem, & ampliorem jurisdi-
21 ctionem præ aliis Legatis habent; *Communis*. Unde
Legatis a latere de jure possunt absolvere quoscumque ex-
communicatos ob percussionem Clerici etiam enormem,
immo & ob eamdem quidem, & hoc non solum intra
Provinciam suæ Legationis quo ad suos subditos, sed
etiam extra suam Provinciam quoad omnes extraneos
undecumque ad se accedentes a die egressus sui ex Ur-
be usque ad diem reditus in eamdem; *cap. Quod transla-*
tionem 4 & *cap. Excommunicatis 9. de offic. Legati arg.*
a sensu contrario desumpto, & expresse *cap. Ad eminen-*
tiam 10. de sent. excomm. Glossa *in cit. cap. Excommuni-*
catis 9. de offic. Legat. verb. Mittuntur, Barbosa *lib. 1. ju-*
ris Ecclesiast. univ. cap. 5. num. 27. cum pluribus ibi ci-
tatis, Azorius *part. 2. lib. 5. cap. 32. quæst. 6.* Reiffen-
stuel *loc. cit. num. 28.* & *45. in fine*, & alii passim.
22 Legati autem non de latere, seu Missi, vel Nuncii si-
ne speciali facultate nequeunt de Jure extra Provinciam
sibi commissam absolvere a tali excommunicatione ob per-
cussionem Clerici, vel Monachi; & intra suam Provin-
ciam possunt absolvere solummodo subditos suos, non au-
tem extraneos aliunde accedentes; *Communis*, textu
expresso in *cit. cap. Excommunicatis 9. de offi. Legati*.
23 Legati autem nati nequeunt sine speciali facultate neque
intra suam Provinciam absolvere suos subditos a tali ex-
communicatione ob percussionem Clerici, vel Monachi;
Communis, textu expresso *in citat. cap. Excommunica-*
tis.
24 Legati a latere possunt concedere licentiam Abbati e-
xempto, ut eligi possit in Episcopum, & transire possit
ad Ecclesiam, sibi concessam; *Communis*, textu expresso
25 *in cap. Si Abbatem 36. de election. in 6.* Id tamen non
possunt alii Legati sine speciali concessa facultate; *Com-*
munis, textu claro *in citat. cap. Si Abbatem*. Legati a
26 latere possunt confirmare electiones Episcoporum, Ar-
chiepiscoporum, & Exemptorum; *Communis*, textu ex-
presso *in cit. cap. Si Abbatem §. Hujusmodi 36. de ele-*
27 *ction. in 6.* Id autem non possunt alii Legati sine specia-
li sibi concessa facultate; *Communis*, textu expresso *in*
cit. cap. Si Abbatem §. Hujusmodi in fine, ibi: *Alii au-*
tem Legati hoc nequeunt, nisi id eis a Sede ipsa (Aposto-
lica) specialiter sit commissum.
28 Legati a latere possunt conferre Beneficia, quæ vacant
tempore suæ legationis in Provincia sibi concredita, *Com-*
munis, textu expresso *in cap. Dilectus 6. de offic. legati*,
& *cap. Officii nostri in eod. in 6.* cum similibus. Immo spe- 29
ctato Jure communi Legati a latere concurrunt cum quo-
libet Ordinario suæ Provinciæ in collatione Beneficiorum,
itaut inter ipsos simul, & Papam locus sit præventioni, *c.*
Si a Sede 31. de præbend. 6. Rota in una Assisiensi Bene-
ficii 9. Martii 1587. coram Orano, Glossa *communiter rece-*
pta in c. Officii nostri 1. de Offic. legati in 6. verb. Ampliori. 30
Id tamen sine speciali Pontificia concessione nequeunt alii
Legati; *Communis* textu expresso *in cit. cap. Officii nostri*
1. de offic. Legati in 6. Excipiuntur tamen Legati Missi,
seu Nuncii Apostolici, qui ex facultatibus sibi concessis
possunt conferre quæcumque Beneficia etiam reservata,
dummodo non excedant valorem ducatorum 24. Rota *p.*
15. recent. decent. 159. nu. 3. Legati autem nati in sua
Provincia extra suam Diœcesim sine speciali Pontificia
concessione nequeunt ulla Beneficia utcumque minima con-
ferre; *Communis*, *arg. cit. c. Officii nostri 1. de Off. Leg. in 6.*
Alia de iis, quæ possunt Legati a latere, & Nuncii A- 33
postolici circa collationem Beneficiorum; Vide *verb. Be-*
neficia art. 5. a num. 10. usque ad 29. Et de iis, quæ non pos-
sunt; *Vide dict. verb. Beneficia citat. 5. a num. 51. usque*
ad 60.
An autem Legati a latere, & Nuncii Apostolici possint 34
in sibi commissis Provinciis conferre Ordines, & appro-
bare Confessarios: *Vide verb. Approbatio art. 1. n. 26. us-*
que ad n. 38.
Quibus adde sequentia tredecim dubia proposita, & re- 35
soluta in Sacra Congregatione *Concilii 26. Feb. 1707.* vi-
delicet:

I. An Nuncius Apostolicus apud Helvetios possit concedere facultatem audiendi Confessiones personarum sæcularium, vel etiam Regularium, immo & Monialium in Diœcesi Comen. sine licentia & approbatione Ordinarii?

II. An idem Nuncius, Sacerdotibus non approbatis ad audiendas confessiones concedere possit facultatem absolvendi in foro interno ab Hæresi, Censuris &c.?

III. An possit concedere facultatem generalem absolvendi a casibus Ordinario reservatis, & quatenus affirmative?

IV. An expediat adhiberi aliquod moderamen in hujusmodi facultatum communicatione, tam circa numerum, quam circa qualitates personales eorum, quibus conferuntur?

V. An possit concedere suis Commissariis, subditis Diœcesis Comen. facultatem eligendi sibi Confessarium, etiam non approbatum ab Ordinario?

VI. An possit concedere licentiam retinendi, & legendi libros Hæreticorum, seu alios quomodolibet prohibitos?

VII. An Commissarii Nunciaturæ accedere possint ad Monasteria Monialium, easque alloqui, etiam citra necessitatem Officii, absque licentia Ordinarii?

VIII. An iidem Commissarii concedere possint aliis ad eos recurrentibus licentiam alloquendi Moniales sine licentia Ordinarii?

IX. An dicti Commissarii obligati ad residentiam ratione Canonicatus, vel alterius Beneficii, possint ab illa abesse pro negotiis Commissariatus, & nihilominus lucrari distributiones, aliaque omnia emolumenta, tamquam si essent presentes?

X. An idem Reverendissimus Nuncius concedere possit dictis Commissariis licentiam retinendi famulas, quamvis non annosas, cum derogatione, quarumcumque ordinationum per Ordinarios locorum quomodolibet factarum?

XI. An concedere possit facultatem exorcizandi independenter ab Ordinario?

XII. An iidem Commissarii concedere possint licentiam laborandi in diebus Festis?

XIII. An Commissarii Nunciaturæ punire possint, etiam in prima instantia Festorum violatores, blasphematores, aliosque contra Dei; & Sanctæ Sedis præcepta temere agentes?

Die 26. Februar. 1707. propositis in Sacra Congregatione Concilii dictis tredecim dubiis; eadem Sacra Congregatio Concilii respondit ut infra.

Ad 1. 2. 3. 5. 8. 9. 10. 11. 12. 13. *Negative*. *Ad 4. provisum in 1, 2.* & *3. Ad 6. ad Congregationem Sancti Officii*.

Sic

36 Sic refert Ursaya *tom. 4. part. 1. discept. 31.* ubi in fine adducit alia 16. dubia, quæ dicit non fuisse in eadem Sacra Congregatione Concilii proposita, & ea ipse, variis adductis, negative resolvit *a num. 19. usque ad numer. 92.* unde videri possunt apud ipsum, qui post plurima solida fundamenta pro tali negativa resolutione adducta *sub num. 93.* sic præcise concludit: *Adversus quæ in universum non relevat asserere quod S. R. E. Cardinales Legati a latere, & Apostolicæ Sedis Nuncii, uti Ordinarii Ordinariorum possint in suis Provinciis omnia ea, quæ Episcopi possunt in eorum Diœcesibus, & proinde cum illis possunt concurrere, eosque prævenire ex ratione, quia gerunt vices Apostolicæ Sedis, & Summi Pontificis personam repræsentant. Quia (sunt verba Pignatell. consult. 187. n. 14. t. 9.) hæc & similia non procedunt in iis, quæ a Sacris Canon. & Sacr. Concil. Trident. & Constitut. Apostol. expresse proprio Ordinario reservata sunt.*

37 Nuncius Apostolicus si absque facultate Sanctæ Sedis promoveat ad Sacros Ordines Clericos suæ Provinciæ, ipse, & ordinati incurrunt in pœnas impositas *a Sacro Concilio Tridentino cap. 8. sess. 23. de reformat.* Sic *Sacra Congregatio in Taurinens. 16. April. 1633. teste Bonfandino in Thesauro Ecclesiast. dec. resol. 31. num. 4.* & Barbosa *summa Apostolic. dec. verb. Nuncius Apostolicus num. 4.*

38 Nuncius Apostolicus non debet exercere Divina in Ecclesia Archiepiscopi absque ejus licentia. *Sacra Congreg. Rituum in Taurinens. 9. Martii 1593.* quam refert Sellius *in Select. Canonic. cap. 22. num. 3.* & Barbosa *loc. citat. num. 2.*

39 Legati, & Nuncii Apostolici non possunt pro se, vel pro suis consanguineis procurare a Principibus, ad quos destinantur, favores vel eis uti ad consequendas dignitates apud Sedem Apostolicam, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ reservatæ. Pius IV. Constitut. 96.
40 incipient. *Et si Romanum*. Legati, & Nuncii Apostolici
non possunt procedere contra Clericos, nisi Episcopo
prius requisito, & negligente: alias acta, & processus
nullius sunt valoris, & tenentur ad restitutionem, &
damna. *Concil. Tridentin. sess. 24. de reform. cap. 20.*

41 Legato præsente in Civitate Episcopus non potest populo benedicere, nec uti Mozzetta, vel Rochetto discooperto; Intra vero propriam Ecclesiam potest, si ibi non sit præsens Legatus, vel eo annuente. *Sacr. Congr. Concil. in Perusina 2. Octobr. 1601.* quam refert Sellius *l. cit.*
42 *Cap. 2. n. 83.* & Barbosa *loc. cit. verb. legatus num. 2.* Le-
gato a latere præsente, ceteri Legati deponunt sua insi-
gnia, & suspenditur, pendente præsentia ipsius, exerci-
tium potestatis eorum. *Communis*, textu expresso *in cap.*
Volentes 8. de officio Legati.

43 Legatus a Latere potest cognoscere de caussis contra exemptos; *cap. Si Abbatem 36. de elect. in 6.* ibi: *Et tamen ab alio, quam a Nobis, vel ab Apostolicæ Sedis Legato, si sit in Provincia de Latere nostro missus*: Barbosa *lib. 1. Juris Ecclesiast. univers. capitulo 5. num. 77.* cum plurimis aliis ibi citatis, Diana *part. 1. tractat. 2. resolution. 16.* Donatus *prax. rerum Regular. tom. 1. tract. 13. quæst. 9. num. 1.*, & alii passim.

44 Alii autem Legati non possunt de Jure, sine speciali facultate Pontificia in exemptos Jurisdictionem exercere; *cit. cap. Si Abbatem*: Barbosa *loc. cit. num. 8.* Diana *loc. cit.* Donat. *loc. cit.* cum aliis ibi ab ipsis adductis. Dicitur autem notanter *de Jure sine speciali facultate Pontificia*; quia Legati missi, seu Nuncii Apostolici jam solent talem facultatem a Sede Apostolica obtinere; Unde ex Rota *part. 11. recent. decis. 345. num. 14.* Nuncius est Judex Exemptorum, & potest alios Judices Exemptis subdelegare.

45 Legatus in sua Provincia valide assistit Matrimoniis: validum enim est Matrimonium contractum coram ipso; Sic pluries declaravit *Sacra Congregat. Concilii*, & signanter *in Nullius 4. Julii 1602. ut in lib. 10. Decret. fol. 36.*, *& in alia Nullius 3. Junii 1628. ut in lib. 13. Decret. fol. 36.*, *& in alia Nullius 3. Junii 1628. ut in lib. 13. Decret. fol. 467.*, *& in dub. Jurisdict. 22. Martii 1681. ut in lib. 31 Decret. fol. 363.* apud Ursayam, *tom. 1. part. 2. disceptat. 2. num. 156.* ubi plures citantur Doctores, & tenent alii passim.

46 Legati, & Nuncii Apostolici possunt subditis suæ legationis, & Nunciaturæ pro quocumque opere pio concedere centum, & plurium dierum Indulgentiam, attamen semper minus, quam annum. Pro templo autem, seu Cappella, possunt concedere Indulgentiam 7. annorum, & 7. quadragenarum pro illis, qui confessi communicaverint, & in eo loco de more oraverint ad intentionem
Ecclesiæ: *Vide verb. Indulgentia art. 2. num. 22.* Et tales
47 Indulgentiæ concessæ a Legatis, & Nunciis sunt perpe-
tuæ, & durant etiam legatione, & Nunciatura finita,
& post mortem concedentis; Barbosa *lib. 1. Juris Ecclesiastic. univers. cap. 5. numer. 86.* cum plurimis ibi citatis.

48 Legatus, absque speciali facultate Apostolica non habet auctoritatem extrahendi a loco immuni, nec consignandi rem Curiæ Sæculari, *Sacra Congreg. Immunitatis in Bononien. 19. Augusti 1630. lib. 2. decret. Paulut. pag. 53.* Quare Eminentissimus Legatus extrahere faciens homicidas ab Ecclesia, mandet reponi; *Sacra Congreg. Immun. in Ferrariens. 29. Decembr. 1635. lib. scripturar. veterum part. 77.* Eminentissimo Legato petenti facultatem a Sanctissimo procedendi contra Sacerdotem indicatum, ut mandantem occisionem, *Sacra Congreg.* respondit non expedire; *Eadem Sacra Congr. in Bononien. 15. Junii 1688. lib. decret. Mart. part. 303.*

Legatus, & Nuncius Apostolicus absque speciali facultate Apostolica nequit absolvere ab Excommunicatione ob violatam Immunitatem Ecclesiasticam; Unde absolutio concessa ab Eminentissimo Legato sine facultate Apostolica non suffragatur; & injungitur Episcopo, ut denuo absolvat auctoritate Sacræ Congregationis; *Eadem Sacra Congregat. Immunit. in Papiens. 11. Julii 1696. lib. 1. decret. Altovit. pag. 1302.* 49

Legatus duarum, vel plurium Provinciarum, potest in una jurisdictionem exercere de negotiis, & causis alterius; *Communis*, textu expresso *in cap. Novit ille 7. de* 50
officio Legati. Legati Papæ statuta durant etiam finita 51
legatione; *Communis*, textu expresso *in cap. Nemini 10. de offic. Legati.*

Legati jurisdictio, seu officium cessat quatuor modis, 52 ut observat Glossa communiter recepta *in cap. Præsenti 3. de Offic. Legati in 6. verb. Finitur*. Primo, per mortem ipsius Legati, si Legatio fuit personalis. Secundo, per expletum sibi præfixum tempus, si Legatus fuit destinatus ad determinatum tantum tempus; *argum. cap. De causis 4. de offic. Delegati*. Quarto per ejusdem Legati revocationem a Papa factam. Dummodo tamen talis revocationem ignoret, perseverat ejus jurisdictio, & valida sunt, quæ interim gerit; *arg. Cap. Audita 4. vers. Quia tamen, de restitutione spoliatorum.*

Novæ Additiones ex aliena manu.

DE Legato quæri solet, an ei asserenti munitum se specialiter a S. Sede esse quibusdam facultatibus, credendum sit? 1

Affirmavit Rota in *Polocen. Bonorum 21. Junii 1726. §. Porro, coram bon. memor. Cornel.*, *& 7. Februarii 1729. §. 9. & plur. sequent. coram clar. mem. Aldrovan.*, *& 14. Maji 1751. §. 6.*, *& sequent. coram bon. mem. Vicecom.* 2

Negasse autem videtur idem supremum Tribunal in *Nullius, seu Piscien. Beneficii 5. Martii 1719. §. 7. coram bon. mem. Gamaches*, *in Salamantina Beneficii 19. Junii 1744. §. Eodem*, *& 25. Januarii 1745. §. Pariter, coram clar. mem. Millin.*, *& in Hildesimen. Manutentionis 17. Martii 1749. §. 19.*, *& 4. Julii ejusdem anni 1749. §. 13. coram Eminentiss. Elephantut.* 3

Non male autem *Cardinalis Petra in Comment. ad Constitut. Apostol. Constitut. 3. Alexandri III. sect. 2. num. 12.*, *& sequent. Ego vero (inquit) in hoc distinguendum puto, aut agitur de re, quæ non sit directa in præjudicium Tertii, etsi generaliter influat, & agatur de actu, qui regulariter concedi solet Legatis, & tunc debet eisdem credi, quia eo ipso quod Legatus est a latere habet ea omnia, quæ de jure, vel consuetudine illi debentur, etsi consequenter jus alterius lædatur, quia est præjudicium consequens actui necessario. Si vero actus, quem præstat non sit a jure permissus Legatis, & insuper agatur de re alteri præjudiciali, tunc debet ostendere facultatem exercens, quæ non præsumitur*: Confer etiam Fagnan. *in cap. Quum in jure a num. 49.*, *& 50. de offic.*, *& potest. Judic. delegat.* 4

LEGISLATOR.

Vide verb. *Lex artic. 2. per tot.*, *& artic. 3. a numer. 13. ad 25.*

LEGITIMA.

SUMMARIUM.

1 *Legitima quid sit?*
2 *Legitima quomodo, & quanta debeatur liberis, seu descendentibus?*
3 *In descendentium numero computandi sunt etiam qui hæreditati renunciarunt, seu Religionem capacem bonorum professi sunt.*
4 *Non computandi tamen sunt in tali numero, qui legitime sunt exhæredati, nec qui Religionem incapacem bonorum professi sunt.*
5 *Liberi immediati de Legitima participant in capita; Nepotes autem si plures sint Filii unius ex liberis*

tam-

tamquam unius Patris Personam repræsentantes, etiam unius tantum portionem participant in stirpem. Et si unicus sit Nepos Filius alterius liberi tantum participat ex se solo, ac omnes illi plures simul.

6 *Si autem nullis extantibus liberis Testatoris extent plures Nepotes omnes Filii unius solius liberi præmortui, tunc omnes isti Nepotes succedunt in capita, & faciunt tantum numerum ad computandam Legitimam, ac si essent immediati Filii Testatoris.*

7 *Si vero nullis extantibus liberis Testatoris, plures extent Nepotes Filii non unius tantum, sed diversorum liberorum dicti Testatoris, tunc omnes isti Nepotes non succedunt in capita, sed in stirpem, & quantitas eorum legitimæ metienda est a quantitate suorum Genitorum.*

8 *In solo defectu descendentium debetur Legitima ipsa ascendentibus, & talis Legitima debita debita ascendentibus universaliter est triens.*

9 *Fratribus, & Sororibus nunquam debetur Legitima, nisi in casu, quo instituitur turpis persona.*

10 *Fratrum, & Sororum Legitima in tali casu esset quarta pars illius, quod ab intestato accepissent.*

11 *Legitima debetur ex solis bonis propriis Testatoris, deducto prius ære alieno, & expensa funeris.*

12 *Legitima debetur ex omnibus, & singulis bonis Testatoris, itaut non sit in libertate hæredis universalis eam tradere in rebus sibi benevisis, ut in numerata pecunia, nisi &c.*

13 *Pro deducenda Legitima computari debent, non solum bona post mortem Testatoris, deducto ære alieno, & expensa funerum, extantia, sed etiam illa, quæ hæredes necessarii in vivis jam receperunt, sive per modum Dotis, sive per Donationem, & hujusmodi, nisi Testator contrarium expresse statuerit.*

14 *Excipiuntur tamen expensæ factæ a Parentibus in educandis liberis, seu studiorum, vel opificii, aut artis adiscendæ causa.*

15 *Legitima debetur Filiis non solum ex bonis Patris, sed etiam ex bonis Matris.*

16 *Tam ex bonis Dotalibus, quam ex extradotalibus libera ab omni onere.*

17 *Legitima de omnibus bonis parentum est debita Filiis de jure naturæ.*

18 *Legitima debetur etiam Filio legitimato.*

19 *Legitima de omnibus bonis non solum debetur Filio, sed etiam Nepoti, & Nepti ex bonis Avi, vel Aviæ, non existente tamen eorum Patre, & Matre.*

20 *Legitima liberis, & parentibus relinqui debet titulo institutionis, seu hæredis, adeout si alicui relinqueretur alio titulo, posset is Testamentum, quo ad hæredis institutionem, dicere nullum.*

21 *Si alicui descendenti, aut ascendenti relinquatur pro legitima minor portio, quam supra assignata, competit ei actio ad petendum complementum legitimæ; quæ actio durat ei usque ad triginta annos.*

22 *Si autem sine justa exhæredandi causa non solum minor portio, quam assignata, sed nulla relinquatur pro legitima, Testamentum ipso jure est nullum, quo ad extranei hæredis institutionem, non item quo ad Legata, Commissa, & hujusmodi.*

23 *Si vero Legitima causa exhæredationis sit Testamento inserta, seu ab hærede instituto probari non possit, tunc competit hæredi necessario querela inofficiosi Testamenti, per quam poterit evacuare Testamentum, quo ad hæredis extranei institutionem sed necessario absolvenda intra quinquennium.*

24 *Legitimæ supplementum peti potest, etiamsi pater aliquid reliquerit Filio, vel Filiæ pro legitima cum expressa prohibitione, ut nihil aliud possit petere.*

25 *Legitima debita hæredibus necessariis debet relinqui sine ullo onere, aut gravamine, alioquin apposita onera, & gravamina, habentur pro non appositis.*

26 *Legitima debetur Filiis statim post obitum Patris.*

27 *Legitima debetur statim a die obitus Patris, seu Testatoris, una cum fructibus.*

28 *Legitima sicut debetur descendentibus una cum fructibus a die mortis, ita etiam debetur ascendentibus.*

29 *Fructus ex legitima debentur, quando hæreditas consistit in fructibus, aliisque bonis fructiferis, licet legitima relinquatur in quantitate.*

30 *Hujusmodi fructus ubi debentur, taxantur ad rationem quinque pro centenario, & anno.*

31 *Legitima debetur statim non solum a die mortis naturalis, sed etiam a die mortis civilis, unde debetur Filio, vel Patri statim emissa Monachi professione, non expectata morte naturali, etiamsi agatur de Monasterio in communi bonorum.*

32 *Legitima debetur etiam Matri a die emissæ professionis Filii, & Filiæ.*

33 *Si vero Mater, & Pater tempore professionis ad secundas nuptias convolaverint, legitimam acquirere non possunt nisi quo ad simplicem usumfructum, non autem quo ad proprietatem.*

34 *Intellige tamen in casu, quo adhuc existant Filii primi Matrimonii; secus autem si sint præmortui, & amplius non existant, nec descendentes ex ipsis.*

35 *Si vero præmortuis Filiis, existant adhuc Nepotes, & alii descendentes, proprietas talis Legitimæ erit servanda pro ipsis.*

36 *Quando Monasterium tenetur solvere Legitimam Filiis Patris professi, debet eam tradere, etiamsi Filii prædecedant Patri, cum jus exigendi Legitimam transmittatur ad ejus hæredes etiamsi non fuerit petita.*

37 *Immo transit ad hæredes etiam extraneos, quamvis Filius in vita Legitimam, vel supplementum non petierit.*

38 *Quinimmo hoc jus petendi Legitimam etiam Filius Monachus transmittit ad Monasterium, quamvis ignoraverit.*

39 *Legitima non debetur, nec peti potest a Filio, viventibus adhuc parentibus.*

40 *Et hoc procedit etiam respectu Nepotis in bonis Avi.*

41 *Quamvis autem Filio non debeatur Legitima ante obitum Patris, potest tamen a Patre vivente persolvi; Dummodo interveniat consensus Filii.*

42 *Quo casu si Legitimam Filius acceptavit in vita Patris, amplius reclamare non potest, etiamsi augeantur postea facultates Paternæ.*

43 *Legitima sicuti non debetur Filiis ex bonis parentum adhuc viventium; ita non debetur parentibus ex bonis filiorum pariter viventium.*

44 *In casu autem, quo Pater in vita dissiparet bona sua, posset cogi ad assignandam legitimam Filio: & in simili casu posset cogi Filius ad assignandam Legitimam Patri.*

Legitima est portio illa hæreditaria, quæ necessariis 1
hæredibus, scilicet, liberis, nepotibus, & aliis de-
scendentibus, iisque deficientibus, ascendentibus in Te-
stamento necessario relinqui debet; *Communissima*. Legi-
tima hoc modo debetur liberis, quod si non sint plu- 2
res, quam quatuor, *Legitima* inter eos dividenda erit
Triens, seu tertia pars totius hæreditatis relictæ, dedu-
ctis prius expensis funerum, & ære alieno, computan-
da; Si autem sint quinque, aut plures, *Legitima* inter
eos dividenda erit *Semis*, seu media pars totius hæredi-
tatis, ut supra inter eos æqualiter dividenda; Novell. 18.
cap. & Authent. Novissima, Cod. de inoffic. Testament.,
ibi; *Novissima lege cautum est, ut si quatuor sint Filii*, 3
*vel pauciores, ex substantia deficientis Triens; Si plures
sint, Semis debeatur &c. ex æquo scilicet inter eos divi-
denda*. De aliis autem partibus extra legitimam Parens
potest disponere ad suum arbitrium, unde dantur se-
quentes versus.

Quatuor, aut infra dant natis Jure Trientem.
Semissem vero dant natis quinque vel ultra.
Arbitrium sequitur substantia cætera Patris.

In supradicto descendentium numero computandi sunt 4
etiam, qui hæreditati renunciarunt, seu Religionem ca-
pacem bonorum professi sunt; Tunc enim Monachus jus
petendi legitimam transmittit ad Monasterium; Menochius
consil. 57. *num.* 8. Castrens. *cons.* 34. *Ego Paulus ad fin.
num.* 4. *lib.* 1. Beer. *decis.* 250. *numer.* 4. Gratian. *Discept.
forens. cap.* 271. *num.* 15. *tom.* 2. Panimoll. *part. tertia
posthuma decis.* 151. *adnotat.* 7. *num.* 43., & alii. Non
computandi tamen sunt in tali numero, qui legitime
sunt exhæredati ex aliqua ex quatuordecim causis legiti-
mis exhæredandi assignatis *sub verb. Exhæredatio a nu-
mer.* 10. nec qui Religionem bonorum incapacem pro-
fessi sunt; cum tales sint omnimode incapaces, & ra-
tione Personæ, & ratione Monasterii, ut de se pa-
tet.

Liberi immediati de illa portione legitima participant 5
in capita, Nepotes autem si plures sint Filii unius ex
liberis, tamquam unius partis Personam repræsentantes,
etiam unius sit nepos filius alterius liberi, tantum par-
ticipat, ac omnes illi plures, idest si ex tribus v. gr. li-
beris Testatoris unus solus superstes existat, & alii duo
præmortui sint, remanente unico solo filio ex uno duo-
rum præmortuorum, & quinque remanentibus ex altero,
tunc una tertia pars *Trientis*, seu tertiæ partis totius hæ-
reditatis Testatoris, quæ erat legitima pro tribus suis Fi-
liis, debetur suo filio superstiti: Et altera tertia pars de-
betur illi unico filio relicto ab uno duorum præmortuo-
rum, & alia tertia pars debetur quinque illis relictis ex
altero. Unde, ut vides, cum isti quinque repræsentent
solum unius Patris Personam, solum tantum de legitima
acquirunt inter omnes, ac ille unicus, qui de se solo
unam etiam repræsentat personam æque bene, ac omnes
illi quinque simul; *Communis, arg. Authent. de Triente,
& semisse, & Instit. de hæredibus ab intestato, §. Cum
Filius*.

Si autem nullis extantibus liberis Testatoris, extent 6
plures Nepotes, filii unius solius liberi præmortui, tunc

omnes isti Nepotes succedunt in capita, & faciunt tantum numerum ad computandam legitimam, ac si essent immediati Filii Testatoris. Unde si non sint plures, quam quatuor, legitima inter eos æqualiter dividenda, est *Triens*, seu tertia pars totius hæreditatis; & si sint quinque, aut plures, legitima inter eos æqualiter dividua est *Semis*, seu media pars totius dictæ hæreditatis; *Communis arg. cit. Authentic. de Triente, & Semisse, & instit. de hæredibus ab intestato §. Cum Filius*.

Si vero nullis extantibus liberis Testatoris, plures ex-
7 tent Nepotes, filii non unius tantum, sed diversorum liberorum dicti Testatoris; tunc omnes isti Nepotes non succedunt in capita, sed in stirpem, & quantitas eorum legitimæ metienda est a quantitate suorum Genitorum, itaut si eorum Genitores non fuerint plusquam quatuor, eorum legitima sit *Triens*, & si fuerint quinque, vel plures, eorum legitima sit *Semis*. Cum hac tamen advertentia, quod si unius liberi testatoris sit unicus, & alterius liberi testatoris sint duo filii, vel tres, vel quinque, vel decem; tantum participat de legitima ille unicus ex se solo, quantum illi duo, vel tres, vel quinque, vel decem omnes simul, cum ex dictis non succedant in capita, sed in stirpem; & ille unicus æque bene repræsentet unam stirpem ex se solo, ac unam tantum stirpem repræsentent omnes dicti alii simul; *Communis, arg. cit. Authentic. de Triente, & semisse, & cit. Instit. de hæ-*
8 *redibus ab intestato §. Cum Filius*. In solo defectu descendentium debetur ipsa legitima ascendentibus, scilicet immediate parenti utrique, vel uno superstiti; & neutro superstite, in locum Patris succedunt Avus, vel Avia paterna, & in locum Matris Avus, vel Avia materna; *Novell. 110. cap. 1.*, & communis Doctorum, teste Reiffenstuel *lib. 3. decretal. tit. 16. n. 114.* Et talis portio legitima debita ascendentibus universaliter est *Triens*, seu tertia pars illius hæreditatis, quam nullo existente testamento ab intestato accepissent; *arg. Authentic. de hæredibus ab intestato, Authentic. de Triente, & semisse, & Novell. 115. cap. 4.*

9 Fratribus, & sororibus nunquam debetur legitima, nisi in casu, quo instituitur turpis Persona; *Communis*. Et ratio est, quia legitima debetur solummodo hæredibus necessariis. Fratres autem, & sorores nunquam sunt hæredes necessarii, nisi in dicto casu, ut habetur expresse in §. 1. *Institut. de inofficios. Testament.*, & *leg. Fratres 27. Cod. eodem* ubi statuitur, quod Fratres, & sorores consanguinei (idest ab eodem Patre nati) non sic tamen Fratres, & sorores uterini, idest ab eodem Matre sed diversis Patribus progeniti, possint in dicto casu tale testamentum per querelam inofficiosi testamenti impugnare, & rumpere, ibi: *Fratres, & sorores uterini ab inofficiosi actione contra Testamentum Fratris, & sororis penitus arceantur; consanguinei autem durante agnatione, vel non, contra Testamentum Fratris sui, vel sororis de inofficioso quæstionem movere possunt, si scripti hæredes infamia, vel turpitudinis, vel levis notæ macula aspergantur*. Et sic *communis Docto-*
10 *rum*. Fratrum autem, & sororum *Legitima* in tali casu esset quarta pars illius, quod ab intestato accepissent; *Communis, arg. leg. Papinianus, §. Quarta ff. de inofficios. Testament.* ubi generaliter legitima erat statuta quarta pars; & licet talis lex fuerit correcta quoad legitimam descendentium, & ascendentium in *authentic. Novissima, Cod. de inofficios. Testament. & in Authentic. de Triente, & semisse*, & alibi: Nullibi tamen invenitur correcta quoad Fratres, & sorores.

11 Legitima debetur ex solis bonis propriis testatoris, deducto prius ære alieno, & expensa Funeris; *Communis*, textu expresso *in cit. leg. Papinianus, §. Quarta autem ff. de inofficios. testament.*, ibi: *Quarta autem* (hodie est tertia, vel media pars, seu *Triens*, vel *Semis* ex citatis Juribus *sub num. 2.*) *accipietur deducto ære alieno, & funeris*
12 *impensis*. Legitima debetur ex omnibus, & singulis bonis testatoris, ita ut non sit in libertate hæredis universalis eam tradere in rebus sibi benevisis, aut in numerata pecunia, nisi testator expresse aliter disponat, vel ille, cui legitima competit, cum hærede conveniat; *Communis* cum Rota *part. 3. recent. decis. 116. num. 4. decis. 514. n. 4. decis. 776. n. 8.*, & sæpe alibi, *arg. Novella 18. cap. 1.*, & *leg. Scimus, Cod. de inofficios. Testament.* Et ratio est, quia legitima est tertia, seu media pars totius substantiæ relictæ a testatore; *cit. Novell. 10. cap. 1.*, & *Authent. Novissima, Cod. de inofficios. Testament.*, & *Authentic. de Triente, & Semisse*. Adeoque non certæ partis talis substantiæ, cum plurimum intersit unam rem præ alia habere, præsertim cum ille, cui legitima competit, ad rem aliquam effectus est, *et quo Majorum fuerit*; *leg. Si in emptione 35. ff. de Minor.*

13 Pro deducenda legitima computari debent non solum bona post mortem testatoris, deducto ære alieno, & expensis funerum, extantia, sed etiam illa, quæ hæredes necessarii in vivis jam receperunt, sive per modum dotis, sive per donationem, & hujusmodi, nisi testator contrarium expresse statuerit; Decius *ad leg. 17. Cod. de Collation.* Molina *disp. 237.*, Schard. *ad rubr. Cod. de Collation. num. 11.*, & alii communiter; *arg. tot. tit.*, & *Cod. de Collation. luxur.*, præsertim *Novella 18. cap. 6.* Excipi-
tur tamen expensæ factæ a Parentibus in educandis 14
liberis, seu studiorum, vel opificii, aut artis addiscendæ causa, & hujusmodi, ut tenet *Communis Doctorum*. Legitima debetur Filiis non solum ex bonis Patris, ut est cer- 15
ta, & communis cum Rota *part. 34. recent. decis. 181. n. 6.*, & *decis. 246. n. 13.*, & sæpissime alibi, sed etiam ex bonis Matris, ut etiam est certa, & communis cum eadem Rota *part. 3. recent. decis. 103. num. 1. part. 6. decis. 49. n. 5. part. 7. decis. 220. num. 4. part. 10. decis. 192. num. 6.*, 16
& sæpe alibi. Tam ex bonis dotalibus, quam ex extradotalibus, libera ab omni onere; Rota *part. 12. decis. 225. num. 1.*, & sæpe alibi, & communis Doctorum. Legiti- 17
ma enim de omnibus bonis Parentum, est debita Filiis de Jure naturæ; *Authent. Ut cum de appellat. §. Aliud quoque, Collat. 8. cap. Raimutius 16. de testamentis*, ubi expresse dicitur, quod, *Legitima portio est debita Jure naturæ*, & sic Rota *part. 5. tom. 1. decis. 47. num. 3. decis. 62. num. 14.* 18
15. & sequent. legitima debetur etiam Filio legitimato; Rota *part. 3. decis. 401. sub num. 1. part. 4. tom. primo decis. 38. numer. 6. part. 5. tom. 1. decis. 360. num. 15.*, & Doctores passim.

Legitima de omnibus bonis non solum debetur Filio, 19
sed etiam Nepoti, & Nepti ex bonis Avi, vel Aviæ, non existente eorum tamen Patre vel Matre, respective referendo; Rota *part. 1. decis. 479. n. 7. part. 4. tom. 1. decis. 543. n. 1. part. 5. tom. 1. decis. 329. num. 1. part. 6. decis. 355. n. 2. part. 10. decis. 193. n. 9. part. 12. decis. 321. n. 4.*, & *7. part. 18. tom. 1. decis. 190. n. 8.*, & sæpe alibi, & *communis Doctorum*.

Legitima liberis, & Parentibus relinqui debet titulo 20
institutionis, seu hæredis, adeout si alicui relinqueretur alio titulo, v. g. legati, Fideicommissi, donationis, & hujusmodi, posset is testamentum, quoad hæredis institutionem dicere nullum; *Communis* textu claro *princip. Instit. de exhæredand. lib.*, & §. 5. *Instit. eodem*, & *Novella 115. cap. 3.* ubi expresse habetur non sufficere, *si per quamlibet donationem, vel Legatum, vel Fideicommissum, vel alium quemcumque modum eis dederit Legibus debitam portionem*.

Si alicui descendenti, aut ascendenti relinquatur pro 21
legitima minor portio, quam supra assignata, competit ei actio ad petendum complementum legitimæ, quæ actio durat ei usque ad triginta annos; *Leg. Omnimodo Cod. de inofficios. testament.*, & *Auth. Ut cum de appellat. cognoscitur, §. Hæc autem disposuimus*, & sic ex communi sententia Gomez *resolut. cap. 11. num. 23.* Molina *disp. 177.* Layman. *lib. 3. de justitia tract. 5. cap. 5. num. 11.* Si autem si- 22
ne justa exhæredandi causa non solum minor portio, quam assignata, sed nulla relinquitur pro legitima, testamentum ipso jure est nullum, quoad extranei hæredis institutionem (non item quoad legata, Commissa, & alia) *Authentic. Ex causa Cod. de Liberis præteritis*. Si vero legi- 23
tima causa exhæredationis sit testamento inserta, sed ab hærede instituto probari non possit, tunc competit hæredi necessario querela inofficiosi testamenti, per quam poterit evacuare testamentum, quoad hæredis extranei institutionem, sed necessario absolvenda intra quinquennium; *leg. Si quis Filium 34. leg. Scimus 35. Cod. de inofficios. testam.*, & ex communi docet Jul. Clarus *quæst. 40. n. 5.*

Legitimæ supplementum peti potest, etiamsi Pater 24
aliquid reliquerit Filio, vel Filiæ pro legitima, cum expressa prohibitione, ut nihil aliud possit petere; In quantitate enim legitimæ lex non confidit de singulari affectione Patris; & sic quod deficit, ipso Jure suppletur etiam contra dispositionem, & voluntatem Patris; *leg. Scimus, post princip. vers. Repletionem, Cod. de inofficios. testament.*, & §. *Hæc autem disposuimus, vers. Cæterum in Authent. Ut cum de appellat. cognoscitur*, & tenent Sallicet. *in leg. Quotie. num. 13. Cod. de hæred. inst.* Aret. *in leg. Ex facto num. 15. vers. Est tamen hodie casus, de vulgar. subst.* Socin. Senior. *consil. 1. num. 3.*, & *4. lib. 4.* Mantica *de tacit.*, & *ambig. convent. lib. 12. tit. 23. num. 1.* Alexander. *consil. 69. num. 4.* & *consil. 128. in princip. lib. 1.* Panimoll. *part. 3. posthum. decis. 151. adnot. 7. num. 44.*, & alii passim. Rota *part. 10. recent. decis. 103. num. 35. part. 16. decis. 187. num. 2.*, & *dec. 185. num. 2.*, & sæpe alibi.

Legitima debita hæredibus necessariis, sive descenden- 25
tibus, sive ascendentibus, debet relinqui sine ullo onere, aut gravamine; alioquin apposita onera, & gravamina habentur pro non appositis. *Communis*, textu expresso *in leg. Quoniam, & leg. Scimus, Cod. de inofficios. testam.* cum similibus, & *in cap. Raimutius 16 de testamentis*. Rota *part. 1. dec. 201. p. 8. dec. 289. n. 8. p. 11. dec. 311. num. 8. part. 12. decis. 423. num. 8.*, & sæpissime alibi.

Legitima debetur Filiis statim post obitum Patris; Ro- 26
ta *part. 4. tom. 1. decis. 302. num. 3. part. 5. tom. 1. decis. 272. num. 6. part. 5. tom. 2. decis. 579. num. 15.*, & sæpissime alibi legitima debetur statim a die obitus Patris, seu testatoris una cum fructibus. Rota *part. 2. recent.* 27
decis. 528. num. 3. part. 9. tom. 2. decis. 149. num. 10. part. 13. decis. 536. num. 2., & *13. part. 1. decis. 592. n. 5.*, & 28
sæpe alibi. Legitima sicuti debetur descendentibus una

cum fructibus a die mortis, ita etiam debetur ascendentibus. Rota *part. recent. dec.* 759. *n.* 3. *part.* 5. *tom.* 2. *dec.*
29 62. *n.* 65. *part.* 11. *dec.* 149. *n.* 2. Fructus ex legitima debentur, quando hæreditas consistit in stabilibus, aliisque bonis fructiferis; licet legitima relinquatur in quantitate. Rota *part.* 10. *recent. decis.* 39. *n.* 11. *part.* 12. *decis.* 20. *n.* 24.
30 *part.* 16. *decis.* 188. *n.* 7. *part.* 19. *tom.* 1. *dec.* 190. *n.* 2. Hujusmodi fructus, ubi debentur, taxantur ad relationem quinque pro centenario, & anno. Rota *part.* 12. *dec.* 20. *num.* 26. *part.* 13. *decis.* 46. *num.* 3. *part.* 16. *dec.* 188. *n.* 8. *part.* 17. *dec.* 192. *num.* 6., & 7. *part.* 18. *tom.* 2. *dec.* 774. *n.* 16.

31 Legitima debetur statim non solum a die mortis naturalis, sed etiam a die mortis civilis; Unde debetur Filio, vel Patri statim emissa Monachi professione, non expectata morte naturali, etiamsi agatur de Monasterio in communi capaci bonorum. Rota *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 267. *num.* 1., & *seq. part.* 5. *tom.* 2. *decis.* 503. *num.* 1., & *seq. part.* 17. *decis.* 100. *num.* 14. *part.* 18. *tom.* 1. *num.* 144. *num.* 7. *part.* 18. *tom.* 2. *decis.* 691. *num.* 18. Fagnan. *in cap. Cum simus* 14. *de Regularibus num.* 7. ubi dicitur, quod sic tenent Canonistæ communiter, quamvis legistæ videantur sentire contrarium Panimoll. *loc. cit. num.* 22. ubi plurimos alios citat contra multos alios ab ipso citatos *ibidem sub n.* 10. tenentes deberi legitimam non a die mortis civilis professi in aliqua Religione, sed solum a die mortis naturalis ejusdem; At vero nostra sententia est æquior, & æquitati Canonicæ convenit, adeoque servanda in utroque Foro, & crebrius recepta; ut expresse concludit, Rota *recent. part.* 1. *tom.* 1. *decis.* 267. *n.* 4.

32 Legitima debetur etiam Matri a die emissæ professionis Filii. Sic Rota *part.* 5. *decis.* 116., *num.* 16., & *seq.* ubi dicit quod hæc opinio est verior, & æquior; Et quamvis plurimi Doctores contrarium sentiant per dispositionem Juris antiqui *in Authent. Si qua mulier, Cod. de Sacrosanct. Eccles.* tamen dicta Authentica fuit correcta *per Cap. Cum simus* 14. *de Regularibus*; Immo Glossa *in dicta Authentica* est illi contraria, ut observat, & tenet Rota *part.* 5. *tom. primo decis.* 267. *num.* 9 Et ab hac sententia recedendum non esse firmavit eadem Rota *in Tridentina Legitimæ* 3. *Januar.* 1608. *coram Ottembergo* relata *in decis.* 116. *num.* 16. *decis.* 267. *n.* 2., & *seq. par.* 5. *tom. primo decis.* 100. *n.* 14. *part.* 17. *in recent* juxta firmata *in decis.* 138. *numer. primo*, & *seq. part. prima recent.* Et hanc sententiam tamquam æquiorem, & æquitati Canonicæ conformem in utroque Foro servari debere dicit Covaruv. *in cap.* 2. *de testam. n.* 7. Tondut. *Resol. Civil.* 194. *n. primo part.* 2. Ferentil. *in addit. ad Burrat. decis.* 461. *n.* 16. Sperell. *decis.* 32. *n.* 21. Panimoll. *part.* 3. *posthum decis.* 162. *n.* 18. ubi pro hac sententia plurimos alios citat.

33 Si vero Mater, & Pater tempore Professionis ad secundas nuptias convolaverint, Legitimam acquirere non possunt, nisi quoad simplicem usumfructum, non autem quoad proprietatem propter pœnam secundo nubentium inflictam, *in leg. Fæmina Cod. de secundis nuptiis*, eamque reservare tenentur Filiis primi Matrimonii juxta dispositionem dictæ *leg. Fæmina Cod. de secundis nuptiis*; Rota *dec.* 41. *n.* 2. & *decis.* 676. *n.* 2. 3. & 4. *coram Amat. Dunozet. dec.* 534. *num.* 3. *usque ad finem coram Martino decis.* 96. *a numer.* 1. & *pluribus seq. post Pacifie de Salvian. Interdict. dec.* 144. *numer.* 9. & 10. *par.* 18. *tom.* 1. & *decis.* 691. *a num.* 10. *usque ad* 13. *ead. part.* 18. *tom.* 2. *in recent.* & Doctores passim, quos sequitur Card. Petra *tom.* 3. *Comment. ad Constit.* 4. *Innoc. IV. sect.* 1. *a num.* 86. *ad* 92. Vid. *ibi*.

34 Intellige tamen in casu quo adhuc existant Filii primi Matrimonii; secus autem si sint præmortui, & amplius non existant, nec descendentes ex ipsis; quia tunc Mater, & Pater transeuntes ad secundas nuptias, non censentur privati Filiorum hæreditate, & legitima, etiam quoad proprietatem, quæ eo casu consolidatur cum usufructu; Rota *part.* 1. *recent. decis.* 479. *num.* 9 *vers. Sed cessat omnis difficultas*, Baldus *consil.* 317. *lib.* 5. Aretin. *consil.* 50. *num.* 4. Decius *in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ col.* 16. *n.* 122. *vers. Secunda Conclusio, de Constit.* Amat. Dunozet. *dec.* 641. *num.* 3. *tom.* 1. & alii passim.

35 Si vero præmortuis Filiis, existant adhuc Nepotes, & alii descendentes, proprietas talis legitimæ erit servanda pro ipsis, textu expresso *in leg. Fœmina* §. *Illud Cod. de secund. nupt.* ibi: *Nullum ex priori Matrimonio habuerit successorem*, & *leg. In quibus* 7. *Cod. eod. tit.* ibi: *Filio*; *vel Filia Nepote*, & *Nepta*, *vel pluribus relictis*, & *in leg. Si quis prioris* 8. *Cod. eod. tit.* ibi: *Filiis a se, vel a Nepotibus, vel Pronepotibus relictis*. Et ratio est, quia pœnæ secundo nubentium inductæ fuerunt nedum favore Filiorum, sed totius posteritatis; Bertrand. *consil.* 166. *n.* 1. *l.* 1. Ruin. *in consil.* 58. *n.* 8. *l.* 5. Panimoll. *part.* 3. *posthum. dec.* 151. *n.* 34. & *seq.* cum pluribus aliis ibi citatis.

36 Quando Monasterium tenetur solvere legitimam Filiis Patris professi, debet eam tradere, etiamsi Filii præcedant Patri, cum jus exigendi legitimam transmittatur ad ejus hæredes, etiamsi non fuerit petita; Merlin. *de legitima lib.* 5. *tit.* 3. *q.* 3. *n.* 15. Honded. *cons.* 50. *lib.* 2. Panimoll.
37 *l. cit. n.* 41. & alii. Immo transit ad hæredes etiam extraneos, quamvis Filius in vita legitimam, vel supplementum non petierit, Cravet. *Consil.* 312. *n.* 4. Alexander *cons.* 55. & *cons.* 250. *libr.* 3. Decius *cons.* 81. & *cons.* 302. Antonell. *de tempore legali lib.* 2. *c.* 98. *n.* 18. Salicet. *in leg. Scimus Cod. de inofficios. Testam* Panimoll. *loc. cit. n.* 42. & alii adducti a Gratian. *discept. forens. c.* 271. *n.* 14. *tom.* 2. Quinimo 38
hoc Jus petendi legitimam etiam Filius Monachus transmittit ad Monasterium, quamvis ignoraverit. Menoch. *cons.* 77. *num.* 8. Castr. *cons.* 34. *Ego Paulus ad fin. nu.* 4. *lib.* 1. Bœr. *dec.* 250. *num.* 4., quos refert Gratian. *dicta discept.* 271. *numer.* 15. *tom.* 2. Panimoll. *loc. citat. num.* 43., & alii.

Legitima non debetur, nec peti potest a Filio, viven- 39
tibus adhuc Parentibus; Rota *recent. p.* 4. *tom.* 2. *dec.* 203. *num.* 10. & *dec.* 459. *n.* 7. *p.* 5. *tom.* 1. *dec.* 141. *n.* 5. *p.* 11. *dec.* 180. *numer.* 8. *p.* 14. *dec.* 417. *num* 25. Panimoll. *loc. cit. num* 17. & alii communiter. Et hoc procedit 40
etiam respectu Nepotis in bonis Avi; Rota *p.* 3. *recent. dec.* 446. *sub n.* 3.

Quamvis autem Filio non debeatur legitima ante obi- 41
tum Patris, potest tamen a Patre vivente persolvi; Rota *p.* 4. *tom.* 1. *decis.* 623. *sub num.* 4. & *annotat. ad dec.* 29. *num.* 27. *p.* 8. Dummodo interveniat consensus Filii; Ro- 42
ta *p.* 19. *t.* 1. *dec.* 343. *n.* 1. & 2. Quo casu si legitimam Filius acceptavit in vita Patris, amplius reclamare non potest, etiamsi augeantur postea facultates Paternæ; Rota *p.* 18. *t.* 1. *dec* 385. *n.* 5. Et in eo casu Pater ad nihil ulterius tenetur, si legitimam ab eo vivente assignatam Filius dilapidet: Rota *p.* 19. *tom.* 1. *dec.* 344. *n.* 9.

Legitima sicuti non debetur Filiis ex bonis Parentum 43
adhuc viventium: ita non debetur Parentibus ex bonis 44
Filiorum pariter viventium: Rota *p.* 10. *dec.* 126. *num* 41. In casu autem, quo Pater in vita dissiparet bona sua, posset cogi ad assignandam legitimam Filio, & in simili casu posset cogi Filius ad assignandam legitimam Patri; Rota *p.* 8. *dec.* 488. *n.* 5. & *Annotat. ad dec.* 29. *n.* 29. & *inte seqq. p.* 1.

Novæ additiones ex aliena manu.

De legitima tria hic omittenda haud sunt: Primum 1
est, quod si legitima ex nuda juris dispositione debeatur, pro ea nonnisi *Condictio ex Lege* competit, non item actio hypothecaria. Quod si debeatur præterea legi- 2
tima ex judicio Defuncti, competit pro ipsa hypothecaria actio: Dummodo tamen Legitimarius obsequendo ju- 3
dicio Defuncti legitimam detrahere velit juxta formam ab ipso præscriptam, secus e contra; *Rot. in Romana, seu Senen. Legitimæ* 20. *Februarii* 1747., & 2. *Julii ejusdem anni* 1747. *cor. Eminentissimo Bussio*.

Alterum est, quod dispositio Textus *in Leg. Jubemus*, 4
quod soli filii non tenentur imputare fructus in Trebellianicam, ulteriores vero descendentes teneantur, trahi haud potest ad legitimam, nam nec Filii, nec ulteriores 5
descendentes, quibus legitima debetur, imputare tenentur fructus in legitimam: *Rot. in Bononien. Pecuniaria* 3. *Martii* 1747. & 1. *Junii ejusdem anni* 1747. *cor. bon. mem. Viceccom.*

Tertium est, quod nonnisi cum *cautela Soccini* prohiberi 6
a Patre filiis potest legitima. Quando vero adhibita dici 7
possit necnon *cautela Soccini*, tradit „ Rota in Romana
„ Immissionis 16. Februarii 1742., & 4. Maji ejusdem
„ anni 1742. coram Illustrissimo Molino, in Civitatis
„ Plebis manutentionis 29. Januar. 1745. & 30. Aprilis
„ ejusdem anni 1745. coram bon. mem. De Vais, in Bo-
„ nonien. Pecunaria 3. Martii 1747. & 16. Junii ejusdem
„ anni 1747. coram bon. mem. Vicecom. & 4. Maji 1748.
„ coram Illustrissimo Clement.“

Ceterum si Filius nec tacite acceptet prohibitionem le- 8
gitimæ, tametsi factam cum *cautela Soccini*, non excluditur a jure ipsam petendi; *Rota in Romana Hæreditatis* 5. *Martii* 1742. *cor. bon. mem. Nunez*. Quando vero Filius ac- 9
ceptasse dici possit, necne prohibitionem legitimæ cum *cautela Soccini*. Vide tum apud paulo ante citatas Decisiones, tum apud Decisiones *in Civitatis Plebis Manutentionis super legitima Joannis Philippi* 2. *Julii* 1745. & 10. *Decembris ejusdem anni* 1745. *coram bon. mem. De Vais*.

LEGITIMATIO.

* Per subsequens matrimonium non legitimari prolem, quando copula habita est inter impeditos, & proles nata est eodem impedimento perseverante, communis est sententia. Si vero constet prolem natam esse sublato impedimento, dubitetur vero, num concepta sit eodem impedimento perseverante, tunc in favorem prolis judicium ferendum est. Benedictus XIV. Epistol. ad Archiepiscopum Hispaniolæ, Bullar. *Tom.* 1. *n.* 13. incip. *Reddita nobis*.

LEGITIMUS. Vide verb. *Filius*.

L E X.

ARTICULUS I.

Lex quoad ea, quæ concernunt ipsius naturam, divisionem, & eos, qui ipsam condere possunt.

SUMMARIUM.

1 *Lex unde sit dicta?*
2 *Lex solet appellari variis aliis nominibus, quæ assignantur.*
3 *Dicta nomina in quo differant?*
4 *Ad Legem variæ requiruntur conditiones*, ex cap. Erit autem Lex 2. dist. 4.
5 *Primo, debet esse honesta, & justa.*
6 *Secundo, debet esse possibilis.*
7 *Tertio, debet esse loco, temporique conveniens.*
8 *Quarto, debet esse necessaria, & utilis.*
9 *Quinto, debet esse manifesta.*
10 *Sexto, debet esse nullo privato commodo, sed pro communi Civium utilitate præscripta.*
11 *Brevius tamen, & clarius omnes necessariæ Legis conditiones continentur in ejus definitione, quæ hic datur.*
12 *Primo igitur requiritur quod Lex sit recta agendorum ratio.*
13 *Secundo, quod sit lata a publica Potestate.*
14 *Tertio, quod sit Communitati denunciata.*
15 *Quarto, quod sit lata cum voluntate perpetuo obligandi.*
16 *Assignatur prima differentia Legis a simplici præcepto.*
17 *Assignatur secunda.*
18 *Assignatur tertia.*
18 *Lex dividitur immediate in æternam, & temporalem; & quæ sit utraque? & in quo differant?*
20 *Lex temporalis subdividitur in naturalem, & positivam; & quæ sit utraque? & in quo differant?*
21 *Lex positiva subdividitur in Divinam, & humanam, & quæ sit utraque?*
22 *Lex Divina positiva subdividitur in legem veterem & novam, & quæ sit utraque?*
23 *Lex Divina positiva alia est mere Divina positiva, & alia est Divina naturalis, & quæ sit utraque?*
24 *Lex positiva humana subdividitur in Legem, seu Jus gentium, in legem Ecclesiasticam, seu Canonicam, & in legem sæcularem, seu Civilem, & quæ sint omnes?*
25 *Lex, seu Jus gentium subdividitur in primarium, & secundarium, & quid, & quale sit utrumque?* remissive.
26 *Lex Ecclesiastica, seu Canonica quomodo subdividatur?* remissive.
27 *Lex Sæcularis, seu Civilis quomodo subdividatur?* remissive.
28 *Lex, seu Jus gentium in quo differat a lege Canonica, & Civili?*
29 *Et in quo a lege naturali?*
30 *Quando inter Leges Ecclesiasticas, seu Canonicas, & Sæculares, seu Civiles est aperta contrarietas, quænam sint servandæ?* remissive.
31 *Summus Pontifex potest condere leges Ecclesiasticas seu Canonicas in materia spirituali, & concernente animarum salutem, obligantes pro toto Orbe Christiano.*
32 *Legatus Pontificis potest leges Ecclesiasticas ferre intra fines suæ legationis.*
33 *Cardinales possunt similes leges ferre in Ecclesiis sui Tituli.*
34 *Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi possunt dictas leges ferre pro suis respective Diœcesibus.*
35 *Abbates exempti, aliique Prælati obtinentes in suis Territoriis jurisdictionem quasi Episcopalem.*
36 *Item Abbates, Priores, Abbatissæ, Priorissæ, Superioresque similes independentes pro suis Monasteriis.*
37 *Concilium Generale legitime congregatum potest condere leges Ecclesiasticas obligantes totam Ecclesiam, dummodo Pontifex consensum præbeat, easque confirmet.*
38 *Item leges Ecclesiasticas condere potest Concilium Provinciale, & Synodus Diœcesana obligantes proprios subditos intra limites sui Territorii existentes.*
39 *Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, Sede vacante, potest condere leges totam Diœcesim obligantes, etiam post electionem novi Episcopi, donec ipse illas revocaverit.*
40 *Affertur, & solvitur objectio.*
41 *Capitula Generalia Regularium possunt condere leges, & statuta propria pro tota Religione ad Successores transeuntia, juxta modum in quavis respective Regula præscriptum, & consuetudines proprias, & privilegia. Et sic Capitula Provincialia respective pro unaquaque sua Provincia.*
42 *Leges Civiles, seu Politicas condere potest Summus Pontifex pro ditione temporali suo Dominio subjecta: Imperator pro Imperio, Reges pro suis Regnis, & alii Duces, seu Principes, aut Respublicæ suprema Jurisdictione temporali gaudentes pro suis respective ditionibus.*
43 *Principes autem inferiores, Civitates, & Communitates suprema jurisdictione temporali non gaudentes, nequeunt leges, & statuta condere, nisi accedat concessio, seu confirmatio supremi Principis, cui subjiciuntur, aut consuetudo legitime præscripta.*
44 *Nulla potestas Legislativa humana, sive Ecclesiastica, sive Laica potest condere leges, vel statuta contra Jus naturale, vel Divinum præceptivum, vel prohibitivum.*
45 *Quinimmo nulla Potestas Legislativa humana, Summo Pontifice excepto, potest leges ferre, & quidpiam statuere contra Jus commune Canonicum, aut alias Constitutiones Apostolicas.*

LEX secundum Etymon nominis dicitur vel a *Legendo*, 1
ut vult S. Isidorus *lib. 2 Etymolog. cap. 10.*, eo quod
Leges apud Veteres solebant in publicis tabulis scribi,
& populo legendæ proponi, ut in ipsis legerent, quæ practicare, & a quibus abstinere deberent; *Vel ab eligendo*,
secundum Ciceronem *lib. 1. de legib.* & S. Augustinum *q.*
15. Novi Testamenti dicentem; *Lex ab electione dicta est, ut*
e multis quod eligas sumas; vel potius a *ligando* eo quod
homines Legibus ligentur, seu obligentur ad aliquid faciendum, vel omittendum, ut vult S. Thomas 1 2. q.
90. *art. 1.* & Scotus *in 4. dist. 15. quæst. 2. §. Hic sunt*
quatuor.

Lex solet variis aliis nominibus appellari. Interdum 2
enim vocatur *Jus*, eo quod definiat, ac præscribat quod
justum est; *cap. Jus generale 2. dist. 1.* ibi: *Jus autem est*
dictum, quia justum est. Quamvis tamen stricte loquendo
inter Legem, & Jus nonnulla sit differentia, quia, ut
dicitur in *cit. cap. Jus generale 2. dist. 1. Jus generale nomen est, Lex autem Juris est species*. Sub uno enim Jure Divino, vel Humano, Canonico, vel Civili, Leges plurimæ continentur; Aliquando Lex appellatur *Constitutio*,
quia illam præcedere solet plurium consilium, & consensus quidpiam simul statuentium, quasi communis statuitio; Quandoque Lex dicitur *Statutum*, eo quod per ipsam
statuatur aliquid stabile, atque firmum. Dicta autem no- 3
mina in hoc differunt, quod Leges supremi Principis Sæcularis dicantur *Jura*: Summi Pontificis vero Decreta appellentur *Constitutiones*; & Decreta inferiorum Principum, Civitatum, & Populorum dicantur *Statuta*, quamvis sæpe sæpius soleant confundi, & sumi promiscue.

Ad Legem variæ requiruntur conditiones, quas ex Di- 4
vo Isidoro assignantur in *cap. Erit autem Lex 2. distinct. 4.*
ibi: „ Erit autem Lex honesta, justa, possibilis, secun-
„ dum naturam, secundum patriæ consuetudinem, loco,
„ temporique conveniens, necessaria, utilis, manifesta
„ quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem con-
„ tineat, nullo privato commodo, sed pro communi Ci-
„ vium utilitate conscripta ". Debet igitur Lex primo 5
esse *honesta, & justa*, quia ideo Lex conditur, ut genus
humanum informetur honeste vivere, alterum non lædere, jus suum cuique tribuere: *§. Juris, Institut. de Justit.*
& Jure: „ Juris præcepta sunt hæc: Honeste vivere, al-
„ terum non lædere, Jus suum cuique tribuere, & *cap.*
„ Consuetudo 5 *dist. 1. ibi*: Lex erit quod ratione con-
„ stiterit, Religioni conveniat, disciplinæ congruat, sa-
„ luti proficiat ".

Debet secundo esse *possibilis*, nam, ut habetur *in l. Im-* 6
possibilium 185. ff. de Regul. Juris, Impossibilium nulla est obligatio, & *cap. Nemo 6. de Regul. Juris in 6. Nemo potest ad*
impossibile obligari. Et additur *secundum naturam*, quia lex
non debet præcipere supra vires & possibilitatem naturæ, sic ipsa naturali ratione dictante, cui lex conformari debet; *cap. Consuetudo 9. dist. 1.* Et subjungitur *Secundum patriæ consuetudinem*; quia rationabiles Patriæ consuetudines non facile per legem contrariam sunt abrogandæ:
ut enim expresse habetur *in l. De quibus ff. de legibus: Inveterata consuetudo pro lege non immerito custoditur*, & in dubio Lex secundum Patriæ consuetudinem est intelligenda, & interpretanda, *l. Si de interpretatione ff. de legib.* cum
consuetudo sit optima legum interpres, *cap. Cum Dilectus*
8. de consuetudin.

Debet tertio esse loco, temporique conveniens, quia 7
leges condi debent & moderari juxta diversitatem locorum, qualitatem temporum, atque hominum, quibus
dantur, textu expresso *in cap. Sciendum est 1. cap. Regula*
2. & cap. Necesse est 3. dist. 29. Et de facto nostra Fratrum Minorum Regula a S. P. Francisco divinitus accepta
habet modificationem *in cap. 4.* ibi; *Secundum loca, &*
tempora.

Debet quarto esse *necessaria, & utilis*, quia Jus novum 8
statui non debet nisi instante necessitate, *capit. Regula 2.*
dist. 29. & leg. Ergo omne 19. ff. de legibus, & in *leg. 3.*
ff. de Constitut. Princip. expresse dicitur, quod *in rebus novis constituendis evidens esse utilitas debet*, alioquin tamquam sine ratione & causa lata, superflua censeretur,
& potius quam de novo condenda, esset rursus abjicienda, si jam fuisset condita, textu claro *in cap. Omnia talia 12. dist. 2.*

Debet quinto esse *manifesta quoque, ne aliquid per obscuri-* 9
tatem in captionem contineat, quia propter ejus obscuritatem posset captiose, & perperam interpretari, & inde
multi possent mala evenire, ad quæ evitanda merito

statuitur etiam in *cap. Abbate 25. §. Contra de verb. signi-*
ficat. quod *Lex non debeat esse obscura, vel captiosa, sed cer-*
ta & manifesta.
10 Debet sexto esse *nullo privato commodo, sed pro communi*
Civium utilitate conscripta, quia Lex primario, & princi-
paliter debet esse ordinata ad bonum commune Reipubli-
cæ, ut expresse habetur *in l. 1. ff. de legibus* ibi: *Lex est*
commune præceptum, communis Reipublicæ sponsio, & *l. 2. ff.*
eod. ibi: *Lex est Communis sponsio Civitatis, Ad cujus præ-*
scriptum omnes, qui in ea Republica sunt, vitam instituere
debent, & *l. 8. ff. eod.* ibi; *Jura non in singulas personas, sed*
generaliter constituuntur.
11 Brevius tamen, & clarius omnes necessariæ legis con-
ditiones continentur in definitione, quæ de ipsa genera-
tim sumpta, & prout est quid commune ad Constitutio-
nes humanas tam Ecclesiasticas, quam Civiles, traditur
his verbis: *Lex est recta agendorum ratio a publica Potestate*
Communitati denunciata, cum voluntate eam perpetuo obligan-
di ad aliquid agendum, vel omittendum; sic in *re communes*
Doctorum.
12 Primo igitur ad veram legem requiritur, quod sit *recta*
agendorum ratio, idest *justa, & honesta*, quia si non sit
justa, non est absolute dicenda lex, ut expresse dicit S.
Augustinus *lib. 1 de liber. arbitr. cap. 5.* ibi: *Mihi Lex esse non*
13 *videtur, quæ justa non fuerit.* Secundo requiritur, quod sit
lata *a Publica Potestate*, scilicet a Legislatore habente le-
gitimam, & publicam auctoritatem ferendi legem, aliter
talis lex posset sine incursu culpæ, & pœnæ non obser-
vari, *cap. Ut animarum 2. de Constitutionibus in 5.* ibi: *Cum*
extra Territorium Jus dicendi non pareatur impune. Tertio
14 requiritur, quod sit *Communitati denunciata*, idest quod
sit promulgata, aliter ignorantia merito excusaret subdi-
tos ab observatione legis; *cap. 1. de Præbend. in 6.* ibi:
„ Lex, seu Constitutio, & mandatum nullos adstringunt,
„ nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem, Au-
„ thent. Ut factæ novæ constitutiones §. Sancimus. col-
„ lat. 5. „ ibi; *Cur enim* (inquit Imperator) *culpabimus*
eos, qui positas nostras ignoraverint Constitutiones? Quarto
15 quod sit lata *cum voluntate perpetuo obligandi*, idest quod
Legislator intendat subditos obligare ad observantiam ta-
lis legis, aliter non erit Lex, sed consilium, Et quidem
obligandi perpetuo, quia Lex, quantum est de sui natura,
nisi postmodum legitime revocetur, est, ut obliget in
perpetuum; *arg. cap. Nemini dubium est 10. de officio Lega-*
ti, & *cap. Ex rescripto 1. de Locato*, cum similibus, &
quidem merito, cum ea, quæ ad Jus pertinent, perpe-
tua esse debeant; *l. Falso Cod. de diversis rescriptis.*
16 Hinc Lex differt a simplici Præcepto. Primo, quia
Lex durat etiam post mortem Legislatoris, & semper
suam vim habet, donec revocetur, aut per contrariam
consuetudinem legitime abrogetur, *argum. cit. Juribus*:
simplex vero Præceptum expirat morte præcipientis, &
absque nova revocatione cessat cessante vita, aut officio
præcipientis, ut de se patet, & tenet Menoch. *lib. 1. de*
Arbitr. jud. q. 69. num. 4. Sanch. *lib. 8. de Matrim. disp. 28.*
num. 47. Layman *in cap. Gratum 20. de offic. Delegat. in 6.* & alii
passim. Secundo differt, quia lex censetur immediate af-
17 ficere locum, seu Territorium Legislatoris, & inde in
subditos ibi existentes transire. Unde leges Territorii
non obligant Cives absentes; *cap. Ut animarum 2. de Con-*
stit. & sic tenent Doctores communiter *arg. l. Omnes populi*
ff. de Justitia & Jure. Simplex vero præceptum e contra
immediate fertur in personas singulares, earumque ossibus
inhæret, quocumque locorum abierint: & hoc patet de
præceptis superiorum V. G. Prælatorum Regularium,
quæ obligant subditos ubicumque existant, cum eis com-
petat Jurisdictio in ipsos subditos, non ratione loci, sed
18 per se, ac ratione personæ propter votum Obedientiæ.
Tertio differt, quia Lex imponitur toti Reipublicæ, seu
Communitati, & loquitur non tantum ad præsentes, sed
etiam ad futuros, *l. 1. ff. de legibus*, ibi: *Lex est commune*
præceptum, l. Leges 7. Cod. de legibus, & cap. Quoniam 13. de
Constitutionibus, ibi: *Cum leges, & Constitutiones futuris cer-*
tum est dare formam negotiis. Simplex vero Præceptum im-
ponitur personis singularibus, & præsentibus, cum qui-
bus ordinarie extinguitur, nec transit ad successores, ut
patet de præcepto Patris imposito huic, vel illi Filio;
de Præcepto Superioris huic, vel illi Religioso, & hu-
jusmodi.
19 Lex ut sic dividitur immediate in æternam & tempo-
ralem. *Lex æterna* est ordinatio quædam divinæ volunta-
tis ab æterno fixe determinantis quæ sint agenda, vel ca-
venda a creatura rationali, ut debitum finem assequatur.
Lex temporalis est quæ ad dictum finem est condita in tem-
pore. Et in hoc differunt, quod prima sit increata, &
in Deo, secunda autem creata, & extra Deum.
20 Lex temporalis subdividitur in naturalem, & in posi-
tivam. *Lex naturalis* est regula obligans creaturam ratio-
nalem ad practicandum ea, quæ ex se necessario conve-
niunt naturæ rationali, & omittendum ea, quæ eidem
disconveniunt. *Lex positiva* est, quæ ab aliquo Legislato-
re positivo, sive Deo sive homine posita est, tamquam
regula obligans creaturam rationalem ad practicandum,
vel omittendum ea, quæ non ex se, nec necessario con-
veniunt, aut disconveniunt naturæ rationali. Et in hoc
differunt, quod in lege naturali objectum ex se, necessa-
rio & ab intrinseco habet, quod sit conveniens, aut di-
sconveniens bonum, aut malum. In lege vero positiva
objectum solum ab extrinseco libere, & contingenter a
voluntate Legislatoris positivi habet, quod sit conveniens,
& quod sit obligans; unde quæ lege naturali sunt prohi-
bita, ideo sunt prohibita, quia ex se mala. Quæ autem
lege positiva prohibentur, ideo sunt mala, quia prohi-
bita.
Lex positiva subdividitur in Divinam, & humanam. *Lex*
Divina positiva est, quæ a Deo in tempore lata, & con- 21
dita est. *Lex humana positiva* est, quæ lata & condita est
ab homine.
Lex Divina positiva subdividitur in legem veterem,
& in legem novam. *Lex vetus*, seu Mosaica est, quæ a 22
Deo per Angelos Moysi, & per Moysen Israelitis pro
tempore veteris Testamenti tradita fuit. *Lex nova*, seu
Evangelica est, quæ a Christo fuit condita, & partim
per ipsummet, partim per Apostolos fuit publicata.
Lex Divina positiva alia est mere Divina positiva, & 23
alia est Divina positiva naturalis. *Lex divina mere positi-*
va est, quæ mere præcipit ea, quæ non sunt præcepta
a lege naturali, ut quod Confessarius debeat esse Sacer-
dos, quod Confessio peccatorum mortalium debeat præ-
mitti sumptioni Eucharistiæ, & hujusmodi. *Lex Divina*
positiva naturalis est, quæ præcipit eadem quæ præcipiun-
tur a Lege naturali, ut quod Deus sit colendus, paren-
tes sint venerandi, non sit mentiendum, non sit occiden-
dum; & hujusmodi.
Lex positiva humana subdividitur in legem, seu Jus 24
gentium, in legem Ecclesiasticam, seu Canonicam, & in
legem sæcularem, seu Civilem. *Lex seu jus gentium* est
illa, seu illud, qua, vel quo omnes gentes, vel ferme
omnes utuntur. *Lex Ecclesiastica*, seu Canonica est, quæ
a summo Pontifice, & aliis Superioribus Ecclesiasticis pro
recta gubernatione Ecclesiæ, & ad Spiritualem animarum
profectum, est legitime condita. *Lex sæcularis* seu Civilis
est, quæ auctoritate Principis, seu Magistratus sæcularis
est condita ad Civium politicam gubernationem, & ad
rem publicam in pace, & justitia conservandam.
Lex, seu Jus gentium subdividitur in primarium, & 25
secundarium. *Lex, seu Jus gentium primarium, & Lex, seu*
Jus gentium secundarium, quæ, & qualia sint, vid. *verb.*
Jus num. 10.
Lex Ecclesiastica seu Canonica quomodo subdividatur, 26
vid. *verb. Jus a num. 19. ad num. 34.*
Lex Sæcularis, seu Civilis quomodo subdividatur, vi- 27
de *verb. Jus a num. 12. ad 24.*
Lex seu Jus gentium in hoc differt a lege Ecclesiasti- 28
ca, seu Canonica, & a lege Sæculari, seu Civili, quod
lex, seu Jus gentium concernat semper universalem, seu
fere universalem hominum societatem; Lex autem Ec-
clesiastica, seu Canonica, & Sæcularis, seu Civilis, con-
cernat aliquando unicum Regnum, unicam Provinciam,
immo & interdum unicam Civitatem. Et Lex seu Jus 29
gentium in hoc differt a lege, seu Jure naturali, quod
lex, seu Jus naturale stricte sumptum dirigit hominem
præsertim solitarie spectatum; Lex autem, seu Jus gen-
tium præcise illum dirigit, ut in aliorum consortio com-
morantem; immo ita in regulandis hominibus simul con-
venientibus occupatur, ut ejus dispositiones concernant
universalem, seu fere universalem hominum societatem;
Quando inter leges Ecclesiasticas, seu Canonicas, & 30
Sæculares, seu Civiles est aperta contrarietas, quænam
sint servandæ, vide *verb. Jus a n. 37. ad n. 41.*
Summus Pontifex potest condere leges Ecclesiasticas, 31
seu Canonicas in materia spirituali, & concernente ani-
marum salutem, obligantes per totum Orbem Christianum;
Communis per textum *in cap. Solitæ 5. de majoritate, & obe-*
dient. & patet clare ex verbis Christi *Matt. 16.* ibi: *Quod-*
cumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cœlis, cum
similibus. Legatus Pontificis potest leges Ecclesiasticas 32
ferre intra fines suæ Legationis; *cap. Nemini dubium 10 de*
Officio Legati. Cardinales possunt similes leges ferre in Ec- 33
clesiis sui Tituli, in quibus jurisdictionem quasi Episco-
palem habent; *cap. His quæ 11. de majoritat. & Obedient.*
Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi pos- 34
sunt dictas leges ferre pro suis respective Diœcesibus; *cap.*
Si quis venerit 2. de majoritat. & obedient. cum similibus.
Item Abbates exempti, aliique Prælati habentes in suis 35
Territoriis jurisdictionem quasi Episcopalem; Hostiens.
in Summa de Constitutionibus n. 3. & 4. Suarez *lib. 4. de legib.*
cap. 3. & cap. 4. num. 2. & seq. & cap. 5. num. 3., & 4. Pirhing
lib. 1. decretal. tit. 2. num. 4. & alii passim *arg. cap. Annis*
singulis dist. 18. & cap. 1. de consecrat. dist. 3. & cit. cap. Si quis
venerit 2. de majorit. & obedient. cum similibus. Item Abba- 36
tes, Priores, Abbatissæ, Priorissæ, & Præfectæ Monia-
lium, Superioresque similes independentes pro suis Mo-
nasteriis, la Croix *lib. 1. tractat. 2. cap. 1. num. 562.* &
alii passim.
Concilium generale legitime congregatum potest conde- 37
re Leges Ecclesiasticas obligantes totam Ecclesiam, dum-
modo Summus Pontifex consensum præbeat, easque con-
fir-

firmet; *Communis*, *& certa*. Et patet in habitis Conciliis
Generalibus, & signanter in Concilio Tridentino, ubi
præter Articulos Fidei, plura decreta circa reformatio-
nem morum condita fuerunt: Et quod debeant esse ap-
probatæ, & confirmatæ a Summo Pontifice, habetur cla-
re *ex cap. Significasti 4. de electione*, ibi: „ Cum omnia
„ Concilia per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem, & facta
„ sint, & robur acceperint, & in eorum statutis Roma-
„ ni Pontificis patenter excipiatur auctoritas. " & ex-
presse patet ex *cap. Regula 2. dist. 17.* cum similibus. Item
38 Leges Ecclesiasticas condere potest Concilium Provin-
ciale, & Synodus Diœcesana obligantes proprios subdi-
tos intra limites sui Territorii existentes; *Communis*, per
text. *in Catholica 8. dist. 11. cap. Quod dicitis 14. dist. 16.* cum
similibus.

39 Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Sede vacante potest
condere leges totam Diœcesim obligantes etiam post ele-
ctionem novi Episcopi, donec ipse illas revocaverit; *arg.
Cap. Cum olim 14 de majoritat. & obedient. & cap. unic. eod. in
6. num. 61.* Capitulum Sede vacante succedit Episcopo in
his, quæ sunt jurisdictionis; potestas autem condendi Le-
ges, ut patet, pertinet ad potestatem jurisdictionis, adeo-
que &c. Et sic tenent Abbas *incit. cap. Cum olim num. 2.
§. Septimo dubitatur*, Faguan. *ibid. num 57.* Laymann *ibid. n.
6*, Felinus *in cap. Cum omnes 6. de Constitutionibus num. 10.*
Pirhing *lib. 1. decretal. tit. 2. num. 6* Reiffenstuel *ibid. n. 89.*
& alii passim.

40 Nec valet objicere, quod sicut Collegium Cardinalium
nequit condere leges, vacante Sede Papali. *ex cap. Ubi
periculum 3. §. Iidem quoque Cardinales, de electionn. in 6. &
Clementin. Ne Romani, §. 1. de electione.* ita multo minus
leges condere potest Capitulum, vacante Sede Episcopa-
li. Non valet, inquam, quia id est peculiariter statutum
de Collegio Cardinalium, ne forsan cum gravi universa-
lis Ecclesiæ periculo, & detrimento Romani Pontificis
electio diutius protraheretur, si interim Collegium Car-
dinalium posset exercere Jurisdictionem Papalem;. Secus
autem est de Capitulo Sede Episcopali vacante, quod ubi
ipsi competit electio Successoris, habet a Jure præfixum
sibi solum trium mensium spatium. Tum quia Sede Pa-
pali vacante Jurisdictio Papalis non transit ad Collegium
Cardinalium, *ex cit. Juribus cum similibus*; bene vero ju-
risdictio Episcopalis transit in Capitulum Sede vacante
Episcopali; *cap Cum olim 14. de majoritat. & obedient. & cap.
unic. eod. in 6.* cum similibus.

41 Capitula Generalia Regularium possunt condere leges,
& statuta propria pro tota Religione ad successores tran-
seuntia juxta modum in unaquaque respective Regula præ-
scriptum, & consuetudines proprias, ac privilegia, & sic
Capitula Provincialia respective pro quacumque sua Provin-
cia; *Communis*.

42 Leges Civiles, seu Politicas condere potest Summus
Pontifex pro Ditione temporali suo Dominio subjecta,
Imperator pro Imperio, Reges pro suis Regnis, & alii
Duces, seu Principes, aut Respublicæ suprema Jurisdi-
ctione temporali gaudentes pro suis respective Ditionibus;
l. 1. ff. de Constitutionibus Principum. Principes autem alii
43 Inferiores, & Civitates, seu Communitates suprema Ju-
risdictione temporali non gaudentes, sed Jurisdictionem
dependentem habentes, nequeunt leges, & statuta onde-
re, nisi accedat cessio, seu confirmatio supremi Princi-
pis, cui subjiciuntur, aut consuetudo legitime præscri-
pta. *Communis*.

44 Nulla potestas legislativa humana, sive Ecclesiastica,
sive Laica, potest condere leges, vel statuta contra Jus
naturale, vel Divinum præceptivum, vel prohibitivum,
sive statuere aliquid contra id, quod Lex naturalis, aut
Divina præcipit, seu prohibet; *Communis*, *arg. cap. Infe-
rior. 4 dist. 21. cap. Cum Inferior. 16 de Majoritat. & Obedient.
7. Clement. Ne Romani §. 1. de Electione.* ibi: *Lex superioris per
45 inferiorem tolli non potest*. Quinimmo nulla potestas Legisla-
tiva humana, Summo Pontifice excepto, potest leges fer-
re, & quidpiam statuere contra Jus commune Canoni-
cum, aut alias Constitutiones Apostolicas; *Communis* per
text. *in citatis Juribus*, & in *cap. Institutionis 7. caus 25. qu.
2. & cap. quod super his 9. de majorit. & obedient.* cum si-
milibus.

Nova additiones ex aliena manu.

1 LEX non male definitur: *Norma liberarum actionum a
Superiore Inferioribus sub præmio, vel pœna præscripta*.
2 Ex hac autem definitione facile est judicare de diver-
sis legis speciebus. Si enim de essentia legis est, ut fera-
tur a Superiore Inferioribus, quot sunt Hominibus Su-
periores (intelligo de Supremis), tot sunt Leges.
3 Homines autem in statu naturali considerati sunt inter
4 se æquales, ita ut nemo alteri Superior sit; unum tamen
habeat Superiorem *Deum*. In statu vero civili cum habeat
5 Superiorem, qui pro forma Reipublicæ, in qua sunt,
6 Summus obtinet. Quinimmo iis qui Christianam Religio-
nem amplexi sunt, accedit & alter Superior in statu
civili, nimirum Vicarius Christi, scilicet Summus Pon-
tifex.

Patet hinc, legem optime dividi in *Divinam*, & *Hu-* 7
manam. *Divina* vero prout a Deo promulgatur Homini-
bus est vel *naturalis*, si lumine rationis promulgetur, vel 8
revelata, si promulgetur per revelationem. Quomodo au-
tem lumine rationis assequi possimus hanc quam dicimus 9
naturalem legem plures post *Grotium* adlaborarunt. Sed 10
frustra. Meo judicio satis est simul considerare ideam 11
Hominis, ut noscere possimus, & quidem facili negotio,
omnia nostra erga Deum, erga nos ipsos, & erga alios 12
homines officia. Et summa ratione, Nequit enim Deus
quidquam Hominibus præscribere, quod consentaneum
non sit suis attributis, tum proprietatibus Hominum; sed
hæc inquisitio non est hujus loci.
Lex *humana* si ab eo qui potitur Summo Imperio in 13
statu civili feratur, dicitur *civilis*, sin autem a Summo
Pontifice *Ecclesiastica*.
Habes diversas legis species. Nec mireris quod nihil 14
dixerim de *jure gentium*. Si enim *jus* hoc *gentium* diver-
sum est a *Lege naturali*, commentitium est. Sunt enim 15
ut dictum est Homines in statu naturali inter se æqua-
les. Quomodo igitur ferre potuerunt Gentes Gentibus 16
dictantes Leges, quæ nonnisi a Superiori Inferioribus fer-
ri possunt? Quod si nomine Juris gentium intelligas quas-
dam consuetudines inter nonnullas cultas gentes cum tem-
pore pacis, tum tempore belli receptas, abuteris nomine
juris; nam hæ consuetudines non in vim Legis, sed po-
tius in vim pacti obligant. Sed hæc jam nostra tempesta-
te excussa sunt a tot viris doctis.

ARTICULUS II.

Lex quoad ea, quæ concernunt ejus promulgationem, acceptationem, & obligationem.

SUMMARIUM.

1 *Ad hoc ut Lex obliget quo ad culpam, vel quo ad pœnam requiritur ejus sufficiens promulgatio.*

2 *Ut Lex dicatur sufficienter promulgata sufficit quod taliter promulgetur, ut ea ad notitiam Communitatis deveniat, quamvis singulorum auribus specialiter, & singillatim non inculcetur.*

3 *Si Lex juxta Legislatoris mandatum promulgata sit tali loco, & tempore a quo velit ipsam obligare, tunc ipsa, sive sit Civilis, sive Canonica, non incipit obligare, nisi post promulgationem factam in loco præscripto, & elapso tempore a Legislatore statuto.*

4 *Leges Imperiales, seu Cæsareæ latæ pro pluribus Provinciis non incipiunt obligare, nisi post duos menses elapsos a die promulgationis factæ in cujuslibet Provinciæ Metropoli.*

5 *Leges Regum, aliorumque Principum Romano Imperio non subditorum, nisi aliud certum præfixerint tempus pro observantia, aut aliud legitima consuetudine præscriptum fuerit, incipiunt obligare statim, ac sufficienter sunt promulgatæ, & ad notitiam subditorum pervenerint.*

6 *Leges Pontificiæ incipiunt obligare quantum est ex se totum Orbem Ecclesiæ subjectum, statim ac Romæ in Curia, aliisque consuetis locis solemniter fuerint promulgatæ, & ad aliorum cognitionem pervenerint, non est necesse, quod etiam promulgentur in singulis Provinciis, & Episcopatibus, nisi in ipsis aliud exprimatur.*

7 *Veritas hujus conclusionis constat ex recepta praxi, consuetudine, ac stylo Curiæ Romanæ.*

8 *Hanc sententiam qui teneant?*

9 *Ad intrinsecam Legis constitutionem non requiritur acceptatio populi.*

10 *Affertur solida ratio.*

11 *Affertur, & solvitur instantia ex illo dicto Gratiani:* Leges instituuntur cum promulgantur: firmantur cum moribus utentium approbantur.

12 *Hinc subditi peccant mortaliter, si sine rationabili causa non acceptent Legem obligantem sub mortali.*

13 *Lex sine rationabili causa non acceptata, adhuc perseverat obligare, præsertim si Legislator instet pro Legis acceptatione, & observantia.*

14 *Si Lex non acceptetur, nec observetur, & id sciat, & taceat Legislator, quamvis primi sine rationabili causa ipsam non acceptantes, non observantes peccaverint; tamen ipsi, & alii a die, quo cognoscunt id scire, & tacere Legislatorem, non peccant.*

15 *Si Legislator nesciat Legem non acceptari, nec deduci ad observantiam, durat Legis obligatio, donec elabatur decennium; quo elapso habet locum contra eam præscriptio, & non amplius obligat sive sit Lex Civilis, sive Canonica.*

16 *In dubio an Lex sit acceptata, nec ne? præsumi debet, quod sit acceptata, & observari debet.*

17 *In dubio an Superior habeat potestatem ferendi hanc, vel illam Legem obligatoriam, talis Lex debet acceptari, & observari.*

18 *In dubio an Lex sit justa, nec ne? debet acceptari, & observari.*

19 *Populus habens rationabilem causam, non acceptandi Legem a supremo Principe, potest, & debet ad ipsum recurrere per remedium supplicationis pro sublatione Legis; Et si Lex sit lata a Legislatore inferiore, potest appellare ad Superiorem.*

20 *Et durante tali supplicatione, vel appellatione licitum est populo suspendere obligationem Legis.*

21 *Alii tamen sentiunt contrarium.*

22 *Si Legislator, vel Superior audita populi supplicatione, vel appellatione, tacens, nec ulterius pro Legis observantia instet, cum possit, censetur populi supplicationi, vel appellationi tacite annuere, & eo ipso Legem revocare.*

23 *Excipe tamen in casu, quo aliunde satis colligeretur, quod talis taciturnitas Legislatoris, vel Superioris esset per modum repulsæ, aut indignationis.*

24 *Leges humanæ justæ, tum Ecclesiasticæ, tum Civiles, obligant in conscientia, ita ut earum transgressio culpabilis in materia gravi, sit peccatum mortale.*

25 *Non sic tamen obligant ad culpam Leges mere pœnales.*

26 *Lex mere pœnalis quomodo differt a Lege morali, & a Lege mixta?*

27 *Lex pœnalis alia est latæ sententiæ, & alia sententiæ ferendæ, & quæ sit utraque?*

28 *Regula prima pro cognoscenda Lege pœnali, an sit latæ, vel ferendæ sententiæ?*

29 *Regula secunda.*

30 *Regula tertia.*

31 *Regula quarta.*

32 *An quando Lex utitur verbis imperativi modi, quæ afficiunt immediate ipsam pœnam, sit latæ sententiæ, vel ferendæ? Multi volunt quod sit latæ sententiæ.*

33 *Plures tamen alii tenent, quod sit solum sententiæ ferendæ.*

34 *Respondetur ad auctoritates pro prima opinione adductas.*

35 *Regula quinta.*

36 *Lex pœnalis sententiæ ferendæ non obligat ante sententiam Judicis.*

37 *Lex pœnalis latæ sententiæ in iis, quæ aliam executionem externam non requirunt, obliget in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis.*

38 *Lex pœnalis latæ sententiæ in iis, quæ externam executionem requirunt, non obligat in conscientia ante Judicis sententiam declaratoriam de crimine commisso; nisi Lex in specie addat clausulam,* alia etiam declaratione non secuta.

39 *Immo secundum plurimos, etiamsi Lex addat talem clausulam,* alia etiam declaratione non secuta *vel simili; non obligat ante declaratoriam Judicis de crimine commisso, nisi in aliquibus specialibus pœnis, quæ assignantur.*

40 *Declaratoria de crimine commisso requirit citationem partis, & ab ea dari potest appellatio.*

41 *Adducitur, & solvitur instantia.*

42 *Assignatur notabilis differentia inter sententiam condemnatoriam, & sententiam declaratoriam.*

43 *Assignatur quomodo non obstante clausula* ipso facto incurrenda, *adhuc requiratur sententia declaratoria Judicis.*

44 *Assignatur quomodo non obstante clausula,* absque alia declaratione, *adhuc requiratur talis sententia declaratoria Judicis.*

1 AD hoc ut Lex obliget quoad culpam, vel quoad pœnam, requiritur ejus sufficiens promulgatio. *Communis* per textum *in cap. Quia cunctis 1. de concess. præbend.* ubi expresse dicitur, *quod Lex, seu Constitutio, & Mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem & Authent. Ut factæ novæ Constitutiones §. Sancimus collat. 5.* ubi Imperator sic inquit: *Cur enim culpabimus eos, qui postea nostras ignoraverint Constitutiones?* Et ratio est, quia cum Lex sit præceptum rationale, nemo potest, aut tenetur illi parere, si ipsi non sit sufficienter promulgata, & sine sua culpa non sit cognita; ignorantia enim tollit voluntarium, & ubi non est voluntarium, ibi nulla est culpa, & consequenter neque pœnæ locus esse potest, cum culpa, & pœna sint correlativa; *arg. cap. Satis 7. dist. 56. & Cap. Cognoscentes 2. de constitutionibus,* ibi; „ Rem, quæ culpa caret, in damnum „ vocari non convenit, " *& cap. Sine culpa 23. de Regul. Juris in 6.* ibi: Sine culpa (nisi subsit causa) non est aliquis puniendus.

2 Ut Lex dicatur sufficienter promulgata, sufficit, quod taliter promulgetur, ut ea ad notitiam Communitatis deveniat, quamvis singulorum auribus specialiter, & singillatim non inculcetur; *Communis,* textu expresso *in cap. Ad hæc 1. de postulatione Prælator.* ubi dicitur „ quod nec „ sit necessarium, cum Constitutio solemniter editur, „ aut publice promulgatur, ipsius notitiam singulorum „ auribus per speciale mandatum, vel litteras inculcare; „ sed id solum sufficit, ut ad ejus observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publice „ promulgatam, " & concordat *cap. Quos dicitis 14. dist. 86.* cum similibus.

Si Lex juxta Legislatoris mandatum promulganda sit tali loco, & tempore, a quo velit ipsam obligare v. g. statim ac in Curia, in Metropoli, vel postquam in singulis Civitatibus, vel Parochiis promulgata fuerit, vel statim elapso uno mense a die publicationis, & hujusmodi, tunc ipsa sive sit Civilis, sive Canonica, non incipit obligare, nisi post promulgationem factam in loco præscripto, & elapso tempore a Legislatore statuto; *Communis,* per varia exempla similium Legum, quæ habentur tum in Jure communi, ut in *cap. Cum singula 32. in fin. de præbend. in 6.* ubi statuitur executio ipsius Legis infra mensem postquam ad notitiam pervenerit; Tum in Concilio Tridentino *sess. 24. de reformat. Matrim. cap. 1.* ubi statuitur, talem legem non habere vim, nisi post triginta dies a die primæ publicationis in singulis Parochiis factæ numerandos; Tum in *Authent. Ut in privatis domibus, & capit. § Hæc enim, Collat. 5.* ubi statuitur tempus trium mensium; Tum *in Authentic. Ut neque Miles, §. Sint igitur Collat. 8.* ubi statuuntur triginta dies computandi ab insinuatione, seu promulgatione dictarum Legum. 3

Leges Imperiales, seu Cæsareæ latæ pro pluribus Provinciis non incipiunt obligare, nisi post duos menses elapsos a die promulgationis factæ in cujuslibet Provinciæ Metropoli; *Communis,* textu expresso *in Authent. Ut factæ novæ Constitutiones, Collat. 5.* Leges Regum, aliorumque Principum Romano Imperio non subjectorum, nisi aliud certum præfixerint tempus pro observantia, aut aliud legitima consuetudine præscriptum fuerit, incipiunt obligare statim ac sufficienter sint promulgatæ, & ad notitiam subditorum pervenerint, *arg. cap. Quia cunctis 1. de concession. præbend. §. Nec obstaret,* ubi expresse dicitur „ quod Lex, seu Constitutio, vel Mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint „ eorumdem: aut nisi post tempus, infra quod ignorare „ minime debuissent. " Dicta enim *Authent. Ut factæ novæ constitutiones,* est respectiva, ut in ipsa patet, ad solas Leges Imperiales latas pro pluribus Imperii Provinciis. Unde cum de Legibus Regum, aliorumque Principum Romano Imperio non subjectorum, nihil quoad hoc reperiatur in Jure statutum, non est quid speciale temere asserendum; *Erubescimus enim sine Lege loqui,* inquiunt Jurisconsulti; *arg. Authent. de Triente, & Semisse, §. Consideremus; Collat. 3. & l. Si vero, §. de viro ff. Soluto Matrimonio cum similibus;* & concordat *cap. Consuluisti 20. caus. 2. q. 4.* ibi; Quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est præsumendum. & sic tenent Abbas *in cap. Cognoscentes n. 7. de Constitutionib.* Pirhing *l. 1. Decretal. tit. 2. n. 30.* Engel. *ibid. n. 46.* Reiffenstuel *ibid. n. 113.* Suarez *lib. 3. de Legibus cap. 16. n. 7.* Navarr. Palao, & alii passim. 4 5

Leges Pontificiæ, seu Constitutiones Apostolicæ incipiunt obligare quantum est ex se totum Orbem Ecclesiæ subjectum statim ac Romæ in Curia, aliisque consuetis locis solemniter fuerint promulgatæ, & ad aliorum cognitionem pervenerint; nec est necesse quod etiam promulgentur in singulis Provinciis, ac Episcopatibus, nisi in ipsis aliud exprimatur; Colligitur clare *ex cap. Ad hæc 1. de postulatione Prælatorum,* ubi, ut patet ex propriis verbis adductis *supra n. 2.* expresse dicitur, *quod id solum sufficit, ut ad ejus (scilicet Constitutionis Pontificiæ) observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatam.* Hoc autem jam fit, si Constitutio Pontificia Romæ solemniter promulgetur, & de tali promulgatione cuipiam certo constet. Et quod magis certam reddit nostram sententiam, est, quia ibi Pontifex per allatam rationem solemniter reprobat excusationem adductam de non servando Interdicto in Diœcesi Antisiodorensi, ex quo in tali Diœcesi non fuisset promulgatum Pontificium Decretum; adeoque Pontifex aperte declaravit decreta pontificia esse observanda, quamvis in tali Diœcesi non fuerint promulgata; & colligitur etiam *ex cap. Quia cunctis 1. §. Nec obstaret, de concession. præbend. in 6.* per propria verba adducta *supra sub num. 5.* Et consequenter ad hoc ut Leges Pontificis obligent non requiritur, quod publicentur in singulis Provinciis, seu Diœcesibus, sed sufficit quod solemniter promulgentur Romæ in locis consuetis & alibi de ipsis sufficiens notitia habeatur; *arg. cap. Eum qui 31. de Regul. Juris in 6.* ibi; „ Eum, qui certus est, certiorari ulterius non „ oportet. 6

Tum quia veritas hujus nostræ sententiæ aperte constat ex recepta praxi, consuetudine, ac Stylo Curiæ Romanæ, ubi omnes Judices Urbis, ut experientia constat, judicant contra omnes totius Orbis Christianos secundum Leges, seu Constitutiones Pontificias in locis Romæ consuetis promulgatas, quamvis non fuerint promulgatæ in singulis Provinciis, dummodo vere illas non ignoraverint; Consuetudo autem est optima Legum interpres, *cap. Cum Dilectus 8. de consuetud. & leg. Si de interpretatione ff. de Legibus.* Quinimmo ipse Stylus Curiæ Romanæ habet vim Legis; *arg. cap. Quam grave 6. de crimine falsi.* 7

Et hanc sententiam tenent Abbas Panormitan. *in cap. Noveritis 49. de sentent. excommunicat. num. 3.* ubi expresse dicit, quod „ Constitutio Papæ non est necessario publi- 8

„ publicanda in qualibet Provincia, quia satis est, quod „ publicetur in Curia Romana ", Vallensis *de Constitutionibus* §. 2. *num.* 2. Card. de Luca *tom.* 1. *part.* 1. *de Beneficiis. disc.* 76. *n.* 7. allegans Rotam *decis.* 365. *n.* 13. *&* 14. Antoninus Burgosius *in Repert. ad c. Cognoscentes num.* 207. *de Constitutionibus*. Quintillianus Mandosius *in Repert. ad de Constitut.* ... 79. Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *cap.* 2. *de Constit. num.* 79. ... *num.* 32. ubi citans Suarez, Silvestrum, Azor. Navarr., & alios dicit, quod hæc sententia sit communior; Reiffenstuel *ibid. num.* 118. ubi dicit, quod hæc sit communior, La Croix *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 1. *num.* 579. ubi aliis citatis dicit, quod ita docent communiter Canonistæ, Cardena *in* 1. *Crisi disp.* 9 *cap.* 20. *art.* 12. ubi dicit hanc esse certam; Farinaccius cum pluribus aliis *part.* 1. *Fragmentorum Criminalium num.* 653. dicens, quod hæc opinio sit verior, magisque communis, & recepta in Rota, Castropalao *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 1. *punct.* 12. *num.* 2. citans Suarez, Vasquez, Silvestrum, & alios, ubi vocat hanc certam, & omnino tenendam sententiam. Et sic plurimi alii, contra plures aliis tenentes contrarium.

9 Ad intrinsecam Legis constitutionem non requiritur acceptatio populi, unde ante populi acceptationem Lex ceteroquin justa jam obligat; sic late Fagnanus *in cap. Treugas* 1. *de Treuga, & pace num.* 48. *& sequent.* Pirhing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *num.* 37. ubi dicit, quod hæc est Theologorum sententia magis recepta, & per se loquendo absolute vera, Suarez *lib.* 3. *dict. cap.* 19. *num.* 6. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 3. *num.* 1. ubi cum multis aliis ibi citatis dicit, quod hæc sententia absolute & per se loquendo est vera; Castropalao *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 1. *punct.* 12. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 1. *num.* 193. ubi dicit hoc esse certum. Busemb. *de Legibus tract.* 2. *c.* 1. *dub.* 3. & la Croix *ibidem*. Viva *in proposit.* 28. *damnat. ab Alexand. VII. num.* 6., *& sequent.* Reiffenstuel *lib.* 1. *Decret. tit.* 2. *num.* 136. ubi dicit, quod hæc communior Doctorum, & jam post propositionem 28. damnatam ab Alexandro VII. infra adducendam est fere indubitata, quamvis antea multi oppositum docuerint.

10 Et ratio nostræ Conclusionis est, quia ad hoc, ut intrinsece censeatur constituta, & vim de se habeat obligandi subditos, duo solum requiruntur, & sufficiunt ex parte Legislatoris, scilicet potestas, & voluntas obligandi subditos ad Legis observantiam, prout desumitur *ex cap. Cum super* 23. *de offic. Delegati*. Neutrum autem horum deficit in legitimis Legislatoribus, quia quantum ad potestatem, si sit sermo de supremo Legislatore Ecclesiastico, scilicet de Pontifice, habet eam absolutam ferendi Leges sine consensu, & acceptatione populi Christiani, immediate a Christo *Matt.* 16. ibi; *Quodcumque ligaveris super terram &c. & Joann.* 21. ibi; *Pasce oves meas*. Et si sit sermo de supremis Legislatoribus Laicis, habent talem potestatem ferendi Leges absque consensu, & acceptatione populorum, *leg.* 1. *ff. de Constit. Princip.* §. *Sed & quod Principi, Instit. de Jur. nat. gent. & Civ.* & potestatem etiam habent obligandi, & cogendi subditos ad illarum observantiam; *l. Leges* 7. *ff. de Legibus, & cap.* 1. *ad finem dist.* 20 Quantum autem ad voluntatem, quod scilicet Legislatores eam habeant obligandi subditos independenter ab eorum acceptatione; & non sub prætensa ab adversariis conditione, *si subditi velint acceptare*, de se clare patet, quia alias essent potius consilia, seu exhortationes, quam Leges, seu præcepta, textu claro *in cap. Quisquis* 3. *caus.* 14. *q.* 1. Tum quia cum Legislatores fecerunt Leges, cogunt subditos independenter ab eorum voluntate, pœnis & suppliciis ad earum observantiam; *cap. Praeceptis* 2. *dist.* 12. *cap. non frustra* 18. *& cap. De Liguribus* 43. *caus.* 23. *quæst.* 5. *cap. Clericorum* 15. *de vita & honestat. Clericor.* cum similibus *leg. Leges* 7. *ff. de Legibus* cum concordantiis; adeoque eo ipso censentur habere voluntatem subditos obligandi absolute, & non solum sub conditione *si subditi velint Legem acceptare*, ac per consequens cum ex citatis Juribus possint Legislatores subditos cœrcere independenter ab eorum consensu ad Legum observantiam, & punire transgressores, fiat clarum, quod possint etiam independenter ab eorum acceptatione ferre Leges obligatorias, quia in tantum possunt subditos sic cœrcere, & punire, in quantum possunt eos obligare.

11 Nec valet objicere *cap. In istis* 3 *dist.* 4. ubi dicitur, *quod Leges instituuntur, cum promulgantur, firmantur, cum moribus utentium approbantur*. Non valet, inquam, quia ultra quam quod dictum istud cum sit Gratiani non habeat Canonis auctoritatem: textus ille aperte favet nostre conclusioni, quia *si Leges instituuntur cum promulgantur*, ergo cum promulgentur ante populi acceptationem, antecedenter ad hanc acceptationem, sunt jam institutæ, & jam obligant, adeoque si Leges sunt jam institutæ ante populi acceptationem, populi acceptatio non requiritur ad intrinsecam Legis constitutionem. Id autem quod sequitur, scilicet, *firmantur cum moribus utentium approbantur*, debet intelligi, ut cum aliis recte notat Fagnanus *in cap. Treugas* 1. *de Treuga, & pace num.* 48. *&* 49. quod Leges firmantur moribus, quoad firmitatem stabilitatis, seu de facto, non autem quoad firmitatem, auctoritatem, seu de jure, nam de jure, & quoad auctoritatem obligandi sunt jam satis firmatæ ab ipsa legitima institutione, seu firmantur moribus, & usu, non firmitate intrinseca, & essentiali, ut incipiant obligare, cum usus ipse ex obligatione nascatur, sed firmantur quadam firmitate extrinseca, & accidentali, ut sic moribus utentium comprobatæ stabiliores, sint, & non facile per desuetudinem abrogentur.

12 Hinc subditi peccant mortaliter, si sine rationabili causa non acceptent Legem obligantem sub mortali: Habetur clare ex illo Apostoli Pauli ad Roman. 13. ibi; *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt*, & ideo merito fuit damnata ab Alexand. VII. *die* 24. *Septemb.* 1665. sequens propositio ordine 28., ibi; *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat Legem a Principe promulgatam*. Ex qua damnata propositione aperte infertur, quod Lex sine rationabili causa non acceptata, adhuc perseveret obligare, 13
præsertim si Legislator instet pro Legis acceptatione, & observantia, & Lex sit justa, & Legislator sit legitimus ex illis assignatis *art.* 1. *a n.* 31. *ad* 43.

14 Si Lex non acceptetur, nec observetur, & id sciat, & taceat Legislator, quamvis primi sine rationabili causa ipsam non acceptantes, nec observantes peccaverint, tamen ipsi, & alii a die, quo cognoscunt id scire & tacere Legislatorem, non peccant, quia tunc rationabiliter censetur hoc ipso Legem revocare, si cum possint pro acceptatione, & observantia instare, non instat. Si Legisla- 15
tor nesciat Legem non acceptaris nec deduci ad observantiam, durat Legis obligatio, donec elabatur decennium, quo elapso, habet locum contra eam præscriptio, & non amplius obligat, sive sit Lex, Civilis, sive Canonica.

16 In dubio, an Lex sit acceptata, nec ne, præsumi debet, quod sit acceptata, & observari debet, quia cum constet de Lege, pro ea stat possessio. Tum quia ipsa debuit acceptari ex dictis *num.* 12. *&* 13. adeoque præsumendum est fuisse acceptatam. Bonacina, Sanchez, & alii cum la Croix *lib.* 1. *tract.* 2. *c.* 1. *dub.* 1. *num.* 592. Busemb. *ibid. dub.* 3. *in fine*. Viva *ad propositION. damnat.* 28. *Alexandr. VII. n.* 14. & alii In dubio an Superior habeat potestatem ferendi hanc, vel illam Legem obligatoriam; 17
talis Lex debet acceptari, & observari. Possessio enim stat pro absoluta potestate Superioris ad ferendam omnem justam, & rationabilem Legem, nisi habeatur certitudo, quod hæc, vel illa Lex sit supra ejus potestatem; in casu autem nostro non haberetur certitudo, sed sola dubietas, uti supponitur, adeoque &c. Sanchez *in Decalog. lib.* 18
6. cap. 3. *n.* 6. la Croix *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 1. *num.* 594. & alii passim. In dubio an Lex sit justa nec ne? Debet acceptari, & observari; Superior enim est in possessione imperandi omne id, quod judicat justum, & licitum, & subditus tenetur observare omne tale præceptum, quod non scit certo esse injustum, & malum, Ovied. *de conscient. controv.* 3. *punct.* 5. *num.* 61. la Croix *loc. cit. num.* 595. & alii passim; *arg. c. Quid culpatur* 5. *caus.* 23. *q.* 1.

19 Populus habens rationabilem causam non acceptandi Legem latam a Supremo Principe, potest, & debet ad ipsum recurrere per remedium supplicationis pro sublatione Legis; Et si Lex sit lata a Legislatore inferiore potest appellare ad Superiorem. *Communiter, arg. cap. Si quando* 5 *de Rescriptis*. Et durante tali supplicatione, vel ap- 20
pellatione, licitum est populo suspendere obligationem Legis, sic enim habet usus & praxis; neque ideo puniuntur subditi, si pendente tali supplicatione, vel appellatione Legem non observent; Et revera sic convenit suavi Reipublicæ gubernationi, ne subditi illico premantur nimia Legis gravitate, ad quam alias non tenentur ex rationabili causa a Legislatore ignorata, quæ si ab ipso cognita fuisset, talem Legem non condidisset; Tum quia subditi allegante justam causam ob quam nequirent propter peculiares circumstantias loci, temporis, consuetudinis, & hujusmodi, talem Legem observare, sibi ipsis ipsomet facto contradicerent, si ipsam interea observarent. Sic Rodriquez, Salas, Bonacina, Granad. & alii apud Moyam *in Sel. tom.* 6. *p.* 1. *q.* 6. *n.* 16. Herinex *part.* 2. *summa Theologica disp.* 3. *de Legibus n.* 116. cum aliis ibi citatis, Illsung. *tract.* 1. *d.* 2. *n.* 5. la Croix *lib.* 1. *tract.* 2. *c.* 1. *num.* 639. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *num.* 145. & alii plures; *arg. cap. Si quando* 5. *de Rescriptis*, ubi Alex. III. rescribit Ravennat. Archiepiscop. præcisis his verbis: „ Si „ quando aliqua tuæ Fraternitati dirigimus, quæ ani„ mum tuum exasperare videntur, turbari non debes. „ *Et infra*, Qualitatem negotii pro quo tibi scribitur dili„ genter considerans, aut mandatum nostrum reverenter „ adimpleas, aut per Litteras tuas quare adimplere non „ possis, rationabilem causam prætendas, quia patienter „ sustinebimus, si non feceris, quod prava Nobis fuerit „ insinuatione suggestum ". Suarez tamen *lib.* 3. *de Legibus cap.* 16 *num* 8. Castropalao *part.* 1. *disput.* 13. *n.* 12. Vasquez, Lorca, Garzias, teste Leurenio *part.* 3. *quæst.* 170. *num.* 5. tenent oppositum, volentes interim esse observandam legem, quia certo possidet, & excusatio est dubia.

Si

22 Si Legislator audita populi supplicatione, vel alius Superior audita populi appellatione, taceat, nec ulterius pro Legis observantia instet cum possit, censetur populi supplicationi, vel appellationi tacite annuere, & eo ipso Legem revocare; *arg. cap. Qui tacet* 43. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Qui tacet consentire videtur* Reiffenstuel *loc. cit. n.* 146. Bonacina *disp.* 2. *de Legibus*, *q.* 1. *punct.* 4. *n.* 43. Castropalao *loc. cit. punct.* 13. *n.* 25. la Croix *loc. cit. n.* 640.
23 Salas, & alii plures. Limitanda tamen est conclusio in casu, quo aliunde satis colligeretur, quod talis taciturnitas Legislatoris, seu Superioris, esset per modum repulsæ, aut indignationis, quia tunc potius firmaretur lex, ut recte notat la Croix *loc. cit. n.* 640.

24 Leges humanæ justæ, tum Ecclesiasticæ, tum Civiles obligant in conscientia, itaut earum transgressio culpabilis in materia gravi sit peccatum mortale. *Communis*. Et ratio est, quia leges humanæ continent præceptum Superioris, & consequenter obligant in conscientia, cum lex naturalis præcipiat esse obediendum Superioribus justa imperantibus; Unde Apostolus *ad Roman.* 13. sic expresse habet; *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit*, & infra subdit; *Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam*, idest non solum metu pœnæ, quam posset infligere Princeps iratus transgressoribus, sed etiam metu culpæ, quam incurrerent subditi ejus legem transgrediendo, quæ scriptura expressius loquitur de Superioribus temporalibus, iisque etiam Gentilibus, & Ethnicis. Unde Apostolus ibidem loquendo de Regibus, Principibus, & aliis Superioribus Sæcularibus, ait; *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt ipsi, sibi damnationem acquirunt*. Damnatio autem non incurritur nisi ob peccatum mortale, adeoque &c. Et quod nedum leges Ecclesiasticæ, sed etiam Civiles sic obligent, habetur etiam *ex cap. Quo jure* 1. *dist.* 8. ubi sic dicitur; *Ipsa Jura humana per Imperatores, & Reges sæculi Deus distribuit humano generi*; *cap. Nemo* 15. *caus.* 16. *q.* 4. ubi dicuntur; *Veneranda* Romanæ leges Divinitus per ora Principum promulgata &c. Unde *c. Quæ contra* 2. *dist.* 8. dicitur expresse; *Generale pactum est societatis humanæ obedire Regibus suis*.

25 Non sic tamen obligant ad culpam Leges mere pœnales; quia istæ obligant ad solam pœnam transgressoribus taxatam. *Sic Communis* S. Th. 2. 2. *q.* 189. *art.* 9. *ad* 1. ubi id probat ex Regula Patrum Prædicatorum, in qua dicit dari aliqua, quorum transgressio, vel omissio ex genere suo non obligat ad culpam, neque mortalem, neque venialem, sed solum ad pœnam taxatam subeundam. Et ratio est, quia Lex non obligat ultra mentem Legislatoris; ergo si Legislator intendat, & declaret expresse se solum quoad pœnam velle subditos obligare, jam clare patet talem Legem non obligare quoad culpam; nam actus agentium non operantur ultra eorum intentionem; *cap. ult. de præbend. & l. Non omnis, ff. si certum petatur*, cum similibus.

26 Hic juvat notare quomodo differat Lex mere pœnalis a Lege mixta. Unde *Lex mere pœnalis* ea est, quæ ad culpam per se loquendo non obligat, sed ad solam pœnam trasgressoribus taxatam. *Lex moralis* ea est; quæ expresse nullam pœnam transgressoribus imponit, sed mores dirigit, obligando ad actum, vel omissionem illius; unde tunc, ne crimina remaneant impunita, pœna non taxata a Lege potest imponi transgressoribus prudenti arbitrio Judicis. Lex *mixta* ex morali, & pœnali ea est, quæ obligat ad actum, seu commissionem illius, & simul ad pœnam transgressoribus taxatam.

27 Lex Pœnalis alia est latæ sententiæ, & alia sententiæ ferendæ. *Lex pœnalis latæ sententiæ* est illa, per quam posito delicto statim vi ipsius legis pœna irrogatur, & Legislator pœnam per ipsammet legem delinquenti imponit, atque ad eam condemnat. *Lex pœnalis sententiæ ferendæ* e contra est illa, per quam Legislator pœnam solummodo comminatur delinquenti, nondum autem per se, ac vi Legis suæ imponit, sed primum per sententiam Judicis imponenda decernit.

28 Pro cognoscenda lege pœnali an sit latæ, vel ferendæ sententiæ, attendendæ sunt sequentes regulæ. Prima, quoties est dubium, an verba Legis contineant sententiam latam, vel ferendam, tunc censendum est, quod contineant solum sententiam ferendam. *Communis*, *argument. cap. Odia restringi* 15. *de Regul. Jur. in* 6., *& cap. In pœnis* 49. *eod. in* 6. ibi: *In pœnis benignior est Interpretatio facienda*, *& l. Interpretatione* 42. *ff. de pœnis*: ibi: *Interpretatione legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam exasperan-*
29 *dæ*. Secunda regula est, quod quando lex solum comminatur pœnam, tunc continet solum sententiam ferendam, ut si dicat; *Sub pœna Excommunicationis, sub pœna Interdicti; sub pœna privationis Officii; sub pœna privationis vocis activæ, & passivæ*, & hujusmodi, dummodo tamen non addatur alia particula importans pœnam latæ sententiæ; ut si dicatur; *sub pœna Excommunicationis, seu privationis Officii, aut vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrenda*. *Sic communis* cum Farinac. *part.* 2. *fragment.*, *verb. lex num.* 69.

30 Tertia Regula est, quod Lex pœnalis, utitur verbis futuri temporis, tunc est solum sententiæ ferendæ, ut si dicat: *Excommunicabitur, officio, seu voce activa, & passiva privabitur*, & hujusmodi. *Communis* cum Farinaccio *loc. cit. n.* 63. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *num.* 210. *arg. Clementin. Sæpe verb. significat.* ubi verbum illud *irritandus* expresse opponitur verbo *irritus*, quod importat nullitatem actus ipso Jure.

Quarta Regula est, quod quando lex utitur verbis imperativi modi, quæ non afficiunt immediate ipsam pœnam, sed ipsam actionem Judicis, ut si dicat. *Excommunicetur: privetur voce activa, & passiva*, & hujusmodi, tunc est solum sententiæ ferendæ, nisi tamen addatur alia particula importans pœnam latæ sententiæ. Farinac. *loc. cit. n.* 63. Herincx *part.* 2. *disput.* 6. *de legibus n.* 5. Reiffenstuel 31
loc. cit num. 211., & alii passim. An autem quando lex 32
utitur verbis imperativi modi, quæ afficiunt immediate ipsam pœnam, ut si dicat: *Sit Excommunicatus, anathema sit, sententiam excommunicationis incurrat, subjaceat Excommunicationi, seu Interdicto*, & hujusmodi, sit latæ sententiæ, vel ferendæ? variant Doctores. Multi enim volunt, quod per dicta, & similia verba importetur pœna latæ sententiæ; *arg. c. Et si signeratiemes* 1. *de injuriis in* 6. & ibi *Glossa in fine*, ubi notatur quod ly *sententiam excommunicationis incurrat*, & ly *subjaceat Interdicto* pœnam latæ sententiæ importet. Sic notat etiam Abbas *in cap. Quia in omnibus. de usuris n.* 9. Et ita etiam verba illa: *Anathematis vinculo subjaceat*, *in cap. Si quis suadente* 24. *caus.* 17. *quæst.* 4. volunt plures, quod importent pœnam latæ sententiæ; & quod ly *sit anathema*, importet pœnam latæ sententiæ docet Felinus *in cap. Rodulphus*, *de Rescriptis num.* 22. post Glossam *in cap. Guilisarius* 23. *quæst.* 4. Et id ostendunt Doctores hujus opinionis ex Conciliis Generalibus, & præsertim ex Tridentino, quod contra quemcumque de definitionibus Fidei a se factis contrarium sentiat, absolute pronuntiat *Anathema sit*, idest *sit ipso facto excommunicatus*.

Plurimi tamen alii tenent, quod dicta, & similia ver- 33
ba de se importent solum sententiam ferendam, & non sententiam latam, nisi alia adjecta verba, vel Jura id declarent. Sic Navarr. *cap.* 17. *Manual. n.* 12. ubi ex professo docet quod hæc verba *sit excommunicatus*, non denotent sententiam latam, sed ferendam, nisi cum alia adjecta verba, vel Jura id declarant. Idem tenet Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. disp.* 12. *num.* 2. & post Baldum *in cap. At si Clerici num.* 20. *de Judiciis*, & alios, docent quod ly *Excommunicatus sit*, *Anathema sit* non continent sententiam latæ Excommunicationis, nisi hæc aliunde habeatur. Idem docet Layman *lib.* 1. *tract.* 2. *part.* 1. *num.* 3. Herincx *part.* 2. *disp.* 5. *de legibus num.* 7. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 215. *& sequent.* & alii. Quinimmo licet Abbas *cap.* 2. *num.* 13. *de Foro competent.* post Glossam *in cap. Quicumque*, *verb. Innodetur*, *de Hæretic. in* 6. & quosdam alios teneat per hæc verba: *Sit excommunicatus, innodatus*, & hujusmodi significari Excommunicationem ipso facto; illico tamen addi ob Jura in oppositum pugnantia, hujusmodi verba esse intelligenda juxta subjectam materiam, nec continere latam sententiam, quando per alia Jura patet, quod non inferatur sententia ipso facto. Et ratio hujus opinionis est, quia plurimi Canones habent illa verba: *Anathema sit*, & tamen continent solummodo sententiam ferendam juxta Glossam *final. cap.* 2. *de Foro competent.* Quæ etiam censet in simili, verba illa, *Ab Ecclesia Dei sit sequestratus*, significare sententiam ferendam. Tum quia verbum *sit* est futuri temporis, & potest commode explicari per ly *Fiat excommunicatus*, prout Glossa *final. in cap. Si quis ex Clericis, de vita, & honestat. Cleric.* explicat ly *Anathema sit* dicens, *hoc est, fiat: non enim est excommunicatus ipso Jure*; Et si explicanda esse dicit Layman *loc. cit.* illa verba, *excommunicatus sit, anathema sit, quasi præcipiatur Judici: ut ab ipso criminosus excommunicatus fiat*. Unde per similia verba non videtur ferri sententia ipso Jure, seu ipso facto, nisi aliquid aliud addatur, v. g. *ipso facto sit excommunicatus, ipso Jure sit suspensus; Ipso Jure innodatus existat, & hujusmodi*. Tum etiam quia dicta verba, & similia, uti liquet ex ipsa Doctorum varietate sentiendi, & ex allatis rationibus, dubia sunt, an contineant sententiam latam, vel solum ferendam; atqui quoties dubium est, an verba Legis contineant sententiam latam vel ferendam, tunc censendum est, quod contineant solum sententiam ferendam, ut tenet Communis per Jura adducta *sub num.* 28. ergo &c. Tum tandem quia, si Conditor Legis voluisset præfata, & similia verba esse intelligenda de sententia lata, cum potuisset exprimere, expressisset; *arg. cap. Inter corporalia* 2. *de translation. Episcop. §. Sed neque ipsud c. Quia circa* 22. *de privilegiis*, *& cap. Ad audientiam* 12. *de Decimis*.

Ad auctoritates pro prima opinione adductas, præter- 34
tim *ex cap. Si quis suadente* 29. *caus.* 17. *q.* 4. ubi verba illa; *Anathematis vinculo subjaceat*, intelliguntur communiter de sententia lata: respondetur, quod in tantum ibi sic intelliguntur, quia verba immediate sequentia, quibus ibidem absolutio reservatur Papæ, & plures alii Sacri Canones clare significant Excommunicationem ob injectas manus violentas in Clericum esse latæ sententiæ. Et ad illud de Conciliis Generalibus, & signanter in Concilio Trident. ubi ly

Ana-

Anathema sit, contra Hæreticos, seu contra sentientes contrarium de definitionibus Fidei ab ipso Concilio factis, fulminatum, importat sententiam latam. Respondetur quod ibi de tali sententia lata sic intelligitur, quia Hæretici ipsomet Jure jamdudum fuerant excommunicati Excommunicatione latæ sententiæ, ut patet *in cap. Achatius 1. & in cap. Majores 2. caus. 14. quæst. 1.* cum similibus. Unde ob hujusmodi instantias notanter in conclusione posita *sub num. 33.* additum fuit, verba illa non denotare sententiam latam, sed ferendam, *nisi alia adjecta verba, vel Jura id declarent*, prout accidit in allatis exemplis *de cap. Suadente, & de Concilio Tridentino*, & de aliis similibus, quæ possunt afferri: Sic fere literaliter Reiffenstuel *loc. cit. n. 216.*

35 Quinta Regula est, quod quando lex utitur verbis, quæ nullam dilationem temporis admittunt, v. gr. *mox, statim illico, tunc ipso facto*, & hujusmodi, tunc est latæ sententiæ. Item lex latæ sententiæ est, quando Legislator, sibi, vel legi suæ adscribit sententiam, dicendo, v. gr. *Auctoritate nostra; Virtute præsentium ipso jure subjaceat tali pœnæ*. Item lex latæ sententiæ est, quando utitur verbis indicativi modi præsentis, vel præteriti temporis, dicendo v. g. *Excommunicamus, Suspendimus, Interdicimus, sciat se esse excommunicatum, sciat se Excommunicationem incurrisse, noverit suspensionem, Interdictum, seu Excommunicationem se incurrisse*, & hujusmodi Farinac. *cit. part. 2. Fragment. verb. Lex num. 74.* Card. Tuschus *litt. P. conclus. 719. num. 15.* Herincx *loc. citat. num. 7.* Laymann *loc. cit. num. 3.* Suarez *lib. 5. de Legib. cap. 6.* & alii passim.

36 Lex pœnalis sententiæ ferendæ non obligat ante sententiam Judicis. *Communis*. Reus enim non obligatur ad amplius, quam lex ipsi imponit; lex autem ferendæ sententiæ solum imponit reo, ut pœnam subeat postquam ad ipsam per sententiam Judicis fuerit condemnatus, adeoque lex pœnalis sententiæ ferendæ non obligat ante sententiam Judicis.

37 Lex pœnalis latæ sententiæ in iis, quæ aliam executionem externam non requirunt (ut v. g. in Censuris latæ sententiæ, in Irregularitatibus, impedimentis Matrimonii, & hujusmodi) obligat in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis. Sic Suar. *lib. 5. de legibus c. 5.* Sanch. *lib. 9. de Matrim. disp. 27. n. 2. & disp. 30. num. 2.* Reiffenstuel *lib. 1. decretal. tit. 1. n. 226.* Engel. *ibid. n. 43.* Mastrius *Theol. moral. disp. 2. qu. 5. art. 3.* cum Cajetan. Bannez, Medina, Valentia ab ipso citatis, Castrop. *part. 1. tract. 3. disp. 2. punct. 2. n. 1.* & alii passim. Et ratio est, quia valde expedit, ut Ecclesia ad augendum spiritualem fidelium profectum utatur non solum pœnis in Foro externo infligendis, sed etiam pœnis in Foro interno illico incurrendis ob peccata etiam occulta ut hac ratione ipsi Fideles magis, magisque retrahantur; & hoc patet ex pluribus sacris Canonibus; *in cap.* enim *Si quis suadente 29. caus. 17. q. 4.* Excommunicatio lata in percussores Clericorum, & Monachorum incurritur ipso facto, & idem est de aliis Censuris Ecclesiasticis ipso Jure latis; *c. Cum Desideres 15. de sent. excommunic. c. Illud Dominus, & sequen. de Clerico excommunicat. ministrant.* & aliis, & idem est de Irregularitate; *cap. ult. de temporibus Ordinat. & c. Presbyterum ac sequent. de homicid.* & idem est de impedimentis Matrimonii, ut de affinitate ex copula illicita impedimento criminis, & hujusmodi, quæ ipso facto oriuntur, quamvis crimina sint occulta.

38 Lex pœnalis latæ sententiæ in iis, quæ externam executionem requirunt (ut v. gr. est amissio dominii, confiscatio bonorum, privatio Beneficii, aut Officii Ecclesiastici, aut privationis alicujus rei propriæ etiam acquisitæ, & hujusmodi) non obligat in conscientia ante Judicis sententiam declaratoriam de crimine commisso, nisi lex in specie addat clausulam, *alia etiam declaratione non secuta*. Sic Menochius *de arbitrar. Judic. cas. 216. num. 2.* Sanch. *lib. 2. in Decalog. cap. 27. num. 7.* Silvest. *verb. Hæresis 1. num. 31.* Navar. *tom. 2. comment. de datis, & promissis, notab. 31. num. 44.* Reiffenstuel *libr. 1. decret. tit. 2. num. 277.* Engel. *ibid. num. 45.* Laym. *lib. 1. tract. 4. cap. 15. num. 6.* Mendo, *verb. lex num. 31.* Felix Potestas *tom. 1. part. 3. nu. 180.* Mastrius *loc. cit.* Herincx *disput. 5. quæst. 2.* Kazenberger *in supplement. Theol. Moral. Patr. Sporer. cap. 1. sect. 4. quæst. 5. num. 265.* Silvius *in resolut. variis part. 1. verb. Beneficium casu 5.* Illsung. *tom. 1. disp. 2. n. 73.* La Croix *lib. 1. tract. 2. cap. 1. dub. 2. num. 612.* ubi citat Granatin. Molin. Covarruv. Vasquez Lezana Less. Suarez., & alios, & plures alii apud Leurem. *part. 2. quæst. 288.* Farinac. *part. 2. Fragmen. verb. lex num. 158.* & alii; *argum. cap. Cum secundum 19. de Hæreticis in 6.* ubi quamvis bona Hæreticorum decernantur ipso Jure confiscata, tamen ipsi non illico in conscientia obligantur bona sua tradere Fisco; Immo ibi Bonifacius VIII. conditor illius Decretalis expresse prohibet fieri dictæ confiscationis executionem, seu bonorum occupationem ante sententiam declaratoriam Judicis Ecclesiastici super crimine Hæresis commisso; adeoque idem est dicendum de aliis similibus legibus pœnalibus externam executionem requirentibus, cum de similibus idem judicium sit habendum *cap. Inter corporalia 7. de translation. Episcop.* Et ratio est clara, quia lex debet esse possibilis moraliter observari, ac secundum naturam humanam, scilicet naturæ humanæ accommodata, *capit. Erit autem lex 2. dist. 4.* est autem ab hominum natura, & moribus alienum, ut quis seipsum ante omnem Judicis sententiam etiam declaratoriam in conscientia spoliare debeat rebus jam possessis, aut juribus acquisitis, cum sic delinquens teneretur suum occultum delictum propalare, seipsum infamare, & condemnare, quod esset naturæ humanæ durissimum, adeoque &c.

39 Immo Illsung. *tom. 1. disput. 2. num. 72.* universaliter concludit, quod quamvis Legis addatur clausula *ipso facto ante declarationem*; tamen de facto nulla datur lex pœnalis, quæ nulla præmissa Judicis sententia denunciante, vel pœnam, vel crimen, obliget, exceptis legibus statuentibus Censuram Ecclesiasticam, Irregularitatem, reservationem absolutionis, impedimentum criminis in Matrimonio, privationem petendi debitum conjugale ratione incestus intra secundum gradum, privationem fructuum ob neglectas Horas. Et idem tenent Dominicus Soto *lib. 1. de just. qu. 6. artic. 6.* Covarruv. *de Matrim. part. 2. cap. 6. § 8. nu. 9. & 13.* Henriquez *de Excommunic. c. 26.* Paulus Mezger *tract. 8. disp. 35. art. 2. n. 4.* Less. *lib. 2. de justitia c. 29. dubit. 8. nu. 63.* & ipso teste multi alii recentiores; Herincx *loc. cit. n. 14.* Kazemberger *loc. cit. n. 267.* & alii, qui docent quod si Lex dicat: *Ipso facto absque alia declaratione*, seu *nulla declaratione præmissa*, vel *nulla alia declaratione expectata*, & hujusmodi tales clausulas esse intelligendas de declaratione, qua declaretur pœnam esse incursam, non autem qua declaretur crimen commissum; idest intelligendæ sunt de declaratione pœnæ, non vero de declaratione criminis. Et quamvis hæc expositio videri posset non parum torta, & violenta, & minus congruens menti Legislatoris, & ideo rejiciatur a Suarez, & pluribus aliis, illam tamen confirmat usus, ut dicunt Lessius, Herincx, Kazember. *loc. cit.* & alii; ex quo usu constat non teneri reos, seu possessores se abdicare bonis, vel officiis ante declarationem criminis, quamvis leges pœnales dicant pœnam incurrendam esse *ipso facto absque alia declaratione*, quia licet prima Legislatoris mens fuisset alia, non quidem obligaret ex hoc capite; cum similes leges non videantur receptæ in illo rigore, ut sponte teneatur se reus spoliare, sed potius est eis per contrariam consuetudinem in hac parte derogatum, & praxis habet, ut nulla alia pœna proprie dicta (qualis est privatio alicujus rei jam cœpta possideri; vel alicujus, juris quæsiti) incurratur ante sententiam declaratoriam criminis; uti post Farinacium, & alios asserit Castropalaus *disput. 2. punct. 2. nu. 12.* Kazemberger *loc. cit.* adeo ut nullatenus aliquando possit mandari executioni Reiffenstuel *loc. cit. n. 233.* partis, cum aliis citatis. Declaratoria autem requirit citationem partis teste Julio Claro, & Reiff. *l. cit. n. 235.* & ab ea dari potest appellatio, ut docent *Farinacius*, & alii apud Kazemberger *loc. cit. num. 267. in fin.*

40 Dices, si lex pœnalis latæ sententiæ in iis, quæ externam executionem requirunt, non obligat in conscientia ante Judicis sententiam, juxta dicta *supra n. 38.* ergo nulla erit differentia inter legem pœnalem latæ sententiæ, & legem pœnalem sententiæ ferendæ, cum in utraque ad inducendam obligationem æque requiratur sententia Judicis. 41 Respondetur negando sequelam cum sua probatione; adest enim inter ipsas sua vera, & realis differentia; nam pro incurrenda pœna legis pœnalis ferendæ sententiæ, requiritur sententia condemnatoria Judicis, & talis pœna debetur solum a tempore latæ hujus sententiæ, pro incurrenda autem pœna legis pœnalis latæ sententiæ nullimode requiritur sententia condemnatoria, sed sufficit sola sententia declaratoria Judicis super admisso crimine, & hæc pœna debetur non solum a die latæ hujus sententiæ declaratoriæ super admisso crimine, sed etiam a die perpetrati delicti cui pœna a Jure imposita fuit: cum per Juris fictionem ad tale tempus retrahatur sententia declaratoria, quod non verificatur de sententia condemnatoria. Sententia enim condemnatoria cadit supra pœnam, quæ cum sit sententiæ ferendæ, non incipit currere, nisi a die hujus latæ sententiæ. 42 Sententia vero declaratoria cadit supra culpam, cui cum a Jure fuerit imposita pœna statim, ac fuerit commissa, statim, ac habita declaratione de tali culpa commissa, incipit currere a die talis commissionis seu perpetrationis, Reiffenstuel *loc. citat. numer. 230. & seq.* cum aliis ibi citatis, Kazemberger *loc. cit. 269.* & alii.

43 Instabis: Ergo si non obstante clausula *ipso facto incurrenda* adhuc requiritur sententia declaratoria Judicis, frustra apponitur in lege pœnali dicta clausula *ipso facto incurrenda*. Respondetur negando consequentiam, quia talis clausula denotat, quod post Judicis declarationem de commissa culpa seu delicto, non requiratur alia sententia condemnatoria circa pœnam subeundam, sed tunc ipso facto debere delinquentem subire eam, quæ in lege ipso Jure designata est; Sic Mendo *verb. lex numer. 32.* Felix Potestas *tom. 1. part. 1. nu. 180.* & Doctores omnes supra citati.

Urgebis: Ergo saltem superflua erit illa addita clausula *absque alia declaratione*. Respondetur negando consequentiam, quia ut dictum est *supra num.* 39. talis, & similis clausula intelligenda est de declaratione, qua declaretur crimen esse commissum; Unde quamvis talis, & similis clausula videatur superflua, quoad declarationem incursæ pœnæ, non est tamen superflua, quoad declarationem commissæ culpæ, seu delicti, cui a Jure imposita est talis pœna. Sic Doctores citati *dict. num.* 39. Vide Nicolium in *Flosculis verbo Pœna num.* 14. ubi dicit, hanc opinionem probasse *Sacr. Congreg. Episcop. & Regular. 5. Octobr. 1646. & 26. Novembr. 1649.*

45 * Legi Episcopali, vel Synodali non tenentur illi, qui in Diœcesi quidem degunt, sed extra Diœcesim abeunt mox redituri, si interim extra fines Diœceseos aliquid agant contra illam legem, quia lex per se & immediate territorium respicit. Verum si quis e Diœcesi se absentet animo declinandi Synodale statutum, fraudem illi patrocinium præstare non est æquum, quare tunc peccant contra eamdem legem, ita Clemens X. in Constitut. incip. *Superna* edixit, pœnitentes recedentes e territorio in fraudem non esse absolvendos a reservatis sui territorii, Benedict. XIV. *de Synodo Diœcesj. lib. 6. cap. 8. §. 10.*

46 Lex ab Episcopo lata extra Synodum, audito tamen consilio Capituli, longe probabilius perseverat etiam post obitum ejusdem Episcopi, neque enim habet quid diversum a lege in Synodo lata, quam etiam defuncto Episcopo perservare satis constat, *Ibid. lib. 8. cap. 5. §. 1.*

47 Lex Synodalis si non acceptetur a populo, quamvis peccant non acceptantes; tamen si id sciat Superior post paucos actus ab eo neglectos, & non punitos, ligare desinit ex quadam ejus connivencia. *Ibidem lib. 8. cap. 5.*

48 *§. 3.* Si vero id nesciat Episcopus, tunc decennium sufficere censetur; hoc enim sufficit, ut consuetudo longi temporis dicatur, *Ibid.*

49 Si vero jam acceptata sit, præscriptio contra illam inducitur per decennium, neque enim agitur de præscriptione, qua aliquod jus proprietatis ab Ecclesia auferatur, quæ præscriptio annos quadraginta exigit. Requiritur tamen ut a majori communitatis parte libere sit inducta, continuis actibus frequentata, animo legem tollendi, & adsit consensus legislatoris juridicus saltem & legalis, qualem scilicet leges requirunt. *Ibid. lib. 8. cap. 5. §. 5.*

50 Lex Synodi Diœcesanæ obligans totam Provinciam si obtinuerit confirmationem a S. Sede Apostolica in forma communi, ut plerumque fit, quæque his verbis concipi solet: *si juste, canonice, ac provide facta sunt*, & dummodo sacris Canonibus Concilii Tridentini decretis, & constitutionibus Apostolicis non adversatur, tunc utique abrogari ab Episcopo potest, cum maneat lex ejusdem tantummodo. Si vero confirmatio fiat in forma specifica cum causæ cognitione, singulis statutis expensis, & in confirmatione addatur ex *motu proprio*, *atque ex certa scientia*, tunc utique fit lex Pontificis, in qua Episcopus dispensare non potest, *Ibidem lib. 8. cap. 5. §. 11.* *

Novæ additiones ex aliena manu.

1 DE Lege nova a Summo Pontifice promulgata utrum ea obliget statim, an post duos a promulgatione menses, juxta *Authent. Ut factæ novæ Constitutiones* quæri solet;

2 Negant communiter Doctores apud *Soll. de legib. part. 1. cap. 1. § 1. num. 47. Pontifex* (ait laudatus Auctor loco mox citato) *in modo ferendi Legem suam, & obligationem inducendi non acceptavit Authent. Ut novæ Constitutiones, quoad primam partem, scilicet quoad publicationem faciendam in qualibet Provincia, ut supra ostendimus. Ergo, nec quoad secundam, nempe duorum mensium; quia hæc acceptatio, neque aliquo textu Juris Canonici, quo Pontifices declarant, velle se adhibere leges civiles pro modo ferendi, vel obligandi Ecclesiam per suas leges, neque probatur consuetudine, ut fidem suam interponunt graves Auctores, & specialiter Vasquez &c. Et Navarrus &c. docet de consuetudine & stylo in Urbe servari, ut Constitutionum Apostolicarum Transgressores, ante duos menses a promulgatione puniantur, non solum qui probantur scivisse promulgationem, sed etiam, qui non potuit illam ignorasse. Quod autem hanc consuetudinem aliqui Navarrum sequuti restringendam putent ad Forum tantum exterius, & Urbicolas, seu Incolas Romæ, profecto tanquam naturæ repugnans probari non potest. Ecclesia enim non punit nisi propter delictum, aut verum, aut præsumptum. Sed neutrum adesset hoc casu. Non verum, quia, ubi non datur vera transgressio legis, non potest dari verum delictum; sed antequam obliget lex non datur vera transgressio. Ergo. Sed neque præsumptum invenitur delictum; nam certo ponitur non constare, nondum esse elapsum tempus duorum mensium. Ergo si sciens Legem judicatur ut transgressor, ex nulla præsumptione judicatur, sed ex certa probatione delicti. Unde consuetudo ita transgressores puniendi aperte supponit Legem obligare Romæ ante duos menses, quæ supplicio, utpote in voluntate Pontificis modum & stylum Curiæ Romanæ utique non ignorantis fundatur. Altera vero restrictio facta ad Urbicolas, quæ assertur a Navarro non simpliciter, sed sub particula: Forte: non probatur, neque apparet Suarezio esse verisimilis, nec immerito si opinionem hanc rite ponderemus.*

Negative huic opinioni standum & ego censeo, unice 3
motus consuetudine illa puniendi transgressores novæ Legis Pontificiæ ante duos menses. Cæterum seposita hac 4
consuetudine Lex nova Pontificia, uti & Lex nova civilis non obligaret, nisi post duos menses a promulgatione; idque quia Jus Canonicum ubi contrarium aperte haud decernit, imitari profitetur Jus Civile. Et obligare statim debet Lex Pontificia nova, non solum Incolas Urbis, sed & alios, ad quos ipsius notitia pervenerit.

ARTICULUS III.

Lex quoad ea, quæ concernunt personas ad ipsam obligatas.

SUMMARIUM.

1 *Ad leges Ecclesiæ obligantur omnes Christifideles.*

2 *Ad tales leges obligantur infantes, seu pueri post septennium in iis, quorum materia eorum ætati est conveniens.*

3 *Immo ad tales leges in iis, quorum materia eorum ætati est conveniens secundum multos obligantur etiam infantes, seu pueri habentes perfectum usum rationis ante septennium.*

4 *Alii tamen tenent contrarium.*

5 *Pueri, & puellæ post septennium completum, & ante pubertatem, idest ante annum 14. completum in masculis, & ante 12. in fœminis, possunt incurrere Excommunicationem latam in eos, qui ingrediuntur Monasteria Monialium.*

6 *Et sic dicendum est de puellis, quæ in simili ætate ingrediuntur Monasteria, seu Conventus virorum.*

7 *Etiam probabilius est tales impuberes incurrere Excommunicationem latam in percussores Clerici.*

8 *Item valde probabile est tales impuberes incurrere alias Censuras a Jure, vel ab homine latas.*

9 *Amentes non perpetui, sed delirantes per intervalla tantum, sicuti & ebrii obligantur ad leges humanas.*

10 *Non tenentur tamen ad ipsas humanas leges amentes perpetui.*

11 *Ad leges, & statuta inferiorum Prælatorum, aliorumque Superiorum obligantur solum subditi proprii Territorii.*

12 *Immo neque ad tales leges tenentur subditi, quando actu existunt extra Territorium Legislatoris.*

13 *Legislator humanus tenetur ad proprias leges, in quibus continetur Jus naturale, vel Divinum.*

14 *Legislator humanus Monarchicus non tenetur suis legibus, quo ad vim coactivam, neque quo ad vim directivam directe, sed tantum indirecte.*

15 *In legibus duplex vis obligandi distinguitur, una directiva, & alia coactiva, & quæ sit utraque?*

16 *Vis directiva, alia dicitur directa, & alia indirecta, & quæ sit utraque?*

17 *Probatur prima pars conclusionis, scilicet quod Legislator humanus Monarchicus non teneatur suis legibus, quo ad vim coactivam.*

18 *Immo supremus Monarchicus Legislator quo ad vim coactivam, neque obligatur legibus suorum Antecessorum.*

19 *Probatur secunda pars conclusionis, scilicet quod legislator humanus Monarchicus non teneatur suis legibus neque quo ad vim directivam directe.*

20 *Probatur tertia pars, scilicet quod Legislator humanus Monarchicus teneatur suis Legibus quo ad vim directivam indirecte.*

21 *Papa exemptus est ab omnibus pœnis Canonicis Jure humano introductis, & Episcopus exemptus est a pœnis per se, suosque Antecessores statutis.*

22 *Non sunt tamen exempti a culpa, nec Papa, nec respective Episcopus, si suas, vel suorum Antecessorum Leges non observent.*

23 *Papa quamvis non teneatur ex præcepto Ecclesiastico ad annuam Confessionem, & Paschalem Communionem vi coactiva, tenetur tamen vi directiva.*

24 *Et sic salva proportione dicendum est de aliis Legislatoribus; cum hoc tamen, quod secluso scandalo, & damno, seu injuria tertii, peccatum Legislatoris Monarchici propriam Legem, seu suorum Antecessorum transgredientis raro sit mortale.*

25 *Si Legislator sit ipsa Communitas v. g. Respublica, Capitulum, vel alia Universitas, tunc singuli de tali Communitate tenentur ad legum ab ipsa conditarum observantiam.*

26 Hæ-

26 *Haeretici quamvis de facto resistant legibus Ecclesiasticis pro toto Christiano Orbe latis, de Jure nihilominus ad earum observantiam sunt obligati.*

27 *Judaei, Pagani, & Catechumeni non tenentur legibus Ecclesiasticis.*

28 *Peregrini, & Advenae existentes extra Territorium suum non obligantur ad leges speciales sui Territorii.*

29 *Immo Peregrini, & Advenae existentes extra suum Territorium, non solum non obligantur ad leges speciales sui Territorii, sed nec ad leges communes in suo Territorio viventes, si istae non vigeant in loco, ubi per modum hospitii reperiuntur, aut morantur.*

30 *Peregrini, & Advenae exeuntes e suo Territorio, & nacti domicilium in alio loco cum animo ibidem permanendi, illico adstringuntur legibus illius loci, tam communibus quam specialibus.*

31 *Peregrini, & Advenae discedentes mane ex oppido, ubi non est jejunium, possunt ibi comedere carnes, quamvis vesperi, aut meridie venturi, seu redituri sint ad locum, ubi est jejunium de praecepto.*

32 *Neque domum reversi amplius tenebuntur illa die servare jejunium.*

33 *Tenebuntur tamen adhuc abstinere a carnibus.*

34 *Item tenentur abstinere a carnibus in loco Domicilii, ubi est jejunium, si inde mane descedant, perventuri ad locum, ubi non est jejunium.*

35 *Peregrini, & Advenae se transferentes in fraudem jejunii de loco, ubi viget praeceptum jejunandi, ad locum ubi non jejunatur, peccant graviter.*

36 *Sic nullum est Matrimonium illorum, qui in fraudem Legis e loco proprii Domicilii, ubi est publicatum Concilium Tridentinum, non mutato realiter domicilio, transeunt ad locum, ubi non est publicatum Tridentinum, eo solo animo, & fine, ut absque Parocho, & testibus contrahant.*

37 *Peregrini autem, & Advenae, qui de loco, ubi jejunatur, non in fraudem jejunii, sed bona fide transeunt ad loca, seu per loca, ubi non jejunatur, non tenentur jejunare.*

38 *Sic qui non in fraudem jejunii, sed peregrinationum, aut negotiorum causa de loco proprii domicilii, ubi ob discrepantiam novi, & veteris Calendarii nondum est incepta Quadragesima jam incepta, & observatum jejunium, non tenetur illo anno jejunare illic per adhuc alios octo dies Paschae ad complendam integram Quadragesimam, sed potest licite se accommodare moribus eorum apud quos est.*

39 *Econtra vero si talis in loco sui Domicilii complevisset Quadragesimam, non teneretur postea alibi observare illos octo Dies.*

40 *An Peregrini, & Advenae exeuntes e loco, ubi est Festum de praecepto, transituri ad alium locum, ubi non est Festum, teneantur ante discessum audire Missam?*

41 *Tales Peregrini, & Advenae ante discessum e Territorio, ubi currit Festum, toto illo tempore quo permanent ibi, tenentur abstinere a labore servili.*

42 *Cum autem pervenerint ad locum, ubi non est Festum, dummodo illuc non se contulerint in fraudem Legis, possunt laborare, quamvis in loco sui domicilii propter peculiare Festum ibi currens, debeant ex praecepto abstinere a labore servili.*

43 *Peregrini, & Advenae tenentur ad Leges locales in celebratione contractuum.*

44 *Unde si Sponsus, & Sponsa e loco, ubi non est promulgatum Tridentini Concilii Decretum de contrahendo Matrimonio coram Parocho, & testibus peregrinentur ad locum, ubi est promulgatum, tenentur contrahere coram Parocho, & testibus, alias Matrimonium esset invalidum.*

45 *Peregrini, & Advenae tenentur ad Leges locorum, ubi reperiuntur, quando tales Leges latae sunt specialiter ob bonum commune illorum locorum, ubi sunt.*

46 *An Vagi, seu Vagabundi obligentur Legibus, & consuetudinibus locorum, per quae transeunt, vel in quibus hospitantur? multi tenent affirmativam.*

47 *Unde Parochus proprius Vagorum, seu Vagabundorum in ordine ad Matrimonium, est Parochus illius loci, ubi Vagi actu versantur.*

48 *Multi alii tamen satis probabiliter docent eamdem esse rationem Vagorum, quae Peregrinorum, ut scilicet Vagi, seu Vagabundi obligentur, vel non obligentur illis Legibus particularibus locorum, per quos transeunt, quibus obligantur, vel non obligantur Peregrini, seu Advenae.*

49 *Clerici, & Regulares nullatenus tenentur ad Leges Civiles, quae sine Apostolica approbatione de Personis, locis, & rebus Ecclesiasticis specifice, hoc est expresse, vel nominatim disponunt, etiam si eorum commodum, vel favorem contineant, & tanto minus si contineant eorum praejudicium, & incommodum.*

50 *Clerici, & Regulares quo ad vim coactivam, nec tenentur Legibus Civilibus, & statutis Laicorum, quae non specifice, seu non expresse, vel nominatim disponunt de Ecclesiis, rebus, & Personis Ecclesiasticis, sed generaliter, seu communiter ob publicam utilitatem, seu necessitatem quidpiam praecipiunt, aut prohibent, quamvis id non repugnet statui Clericali, aut immunitati Ecclesiasticae.*

51 *An autem Clerici, & Regulares teneantur dictis Legibus Civilibus, & statutis Laicorum, quo ad vim directivam variant Doctores. Plurimi enim docent Clericos, & Regulares teneri dictis Legibus quoad vim directivam, si non directe, & per se, saltem indirecte, & per accidens.*

52 *Alii tenent quod Leges Civiles, seu Laicales, etiam favorabiles, & generaliter loquentes non includant, & obligent Clericos, & Regulares, si praecipiendo, vel prohibendo loquantur.*

53 *In praxi ad bonum publicum promovendum, & peccatorum pericula, aliave mala evitanda, consultissimum est, quod Praelati Ecclesiastici tempore caritatis, pestis, aut alterius publicae necessitatis coadjuvent similibus suis Edictis Principum saecularium proclamata.*

54 *Et hoc est de mente Sac. Congr. Episcoporum, & Regularium, quae pluries sic ordinavit.*

55 *Et saepe saepius quoad haec & similia idem rescripsit, & decrevit Sacr. Congreg. Immunitatis, & afferuntur ad id plurima ejusdem decreta*, usque ad n. 78.

79 *Leges saeculares, sive communes, sive municipales aliquorum locorum generaliter disponentes circa contractus, aliasque res profanas, si sint favorabiles extenduntur, & procedunt etiam quo ad Clericos, & Ecclesias, earumque res; Secus si sint istis praejudiciales.*

80 *Clericus contrahens, seu celebrans contractum cum Laico, ut valeant contractus, debet observare solemnitatem, & formam a Lege saeculari pro tali validitate praescriptam, aliter contractus corruit.*

81 *Secus autem si Clericus contrahat cum alio Clerico.*

AD Leges Ecclesiasticas obligantur omnes Christifideles; 1
Communissima per textum *in cap. Canonum statuta 1.
de Constitutionibus*, ibi: *Canonum statuta custodiantur ab
omnibus. Et nemo in actionibus, vel Judiciis Ecclesiasticis
suo sensu, sed eorum auctoritate deducatur*, cum similibus. Ad tales leges obligantur infantes, seu pueri post 2
septennium, in iis quorum materia aetati est conveniens;
Communis. In tali enim aetate communiter censentur capaces rationis, & leges positivae attendunt ad ea, quae
communiter contingunt; *leg. Nam ad ea ff. de legibus*.
Immo ad leges Ecclesiae in iis, quorum materia eorum 3
aetati est conveniens, secundum multos obligantur etiam
infantes, seu pueri habentes perfectum usum rationis ante
septennium; Sic Ausemb. *lib. 1. tract. 2. cap. 2. dub. 1.
n. 3. Navarr.* Henriq. Azor. ab ipso citati, Bosco *de poenitent. d. 7. n. 42.* ubi docet, tales pueros obligari ad confessionem annuam, & sic tenent plures alii, & haec sententia est satis probabilis, teste la Croix *lib. 1. n. 676.* ubi
dicit, hanc sententiam saltem esse suadendam in praxi (a).
Et ratio hujus sententiae est, quia cum tales pueri sint

(a) Nota. Non solum suadenda est Pueris, in quibus usus rationis obtinet ante septennium, ac malitia supplet aetatem, Confessio Sacramentalis, sed inculcanda, ac omnino praecipienda. Fac enim hos Pueros inter bonum, & malum discernere, ac peccati conscios esse, quis neget necessarium iis esse Sacramentum Poenitentiae, ut a peccato surgant? Si Confessarium adire tenentur nondum expleto septennio, ergo divino praecepto de expiando per Sacramentalem Confessionem peccato revera adstringuntur. Cum itaque Ecclesia, ne fideles salutare, ac necessarium post peccatum remedium negligant, generatim praecipit, ut omnes saltem semel in anno confiteantur, idque sub Ecclesiasticis quoque poenis, ut fortius negligentes excitet, omnesque moveat ad reconciliationem cum Deo saltem semel in anno procurandam, manifestum est tempus determinasse, ultra quod nulli prorsus peccati capaci Confessionem differre liceat. Itaque si Pueri, in quibus usus rationis acceleratur, ac malitia aetati praevalet, peccati, ac gravis culpae capaces sint, quis unquam eos poterit ab illo Ecclesiae praecepto eximere, quoad annuam Confessionem omnes Fideles obligantur? Vides ergo, quam longe a vero aberrent Benigni illi Theologi, qui probabilis opinionis usu, aut hortandos tantum, aut omnino excusandos a Confessione hujusmodi Pueros docent. Atque haec in causa sunt, ut apud peritiores ac de aeterna hominum salute magis sollicitos Theologos, doctrina probabilismi male audiat. Nam

capaces præcepti non requirentis certos annos, si plenum usum rationis habeant, ut supponitur, lex proce-
4 dit contra eos, adeoque &c. Alii tamen dicunt tales pueros, seu infantes non teneri ad ipsas leges ante septennium completum, quamvis plenum rationis usum habeant, quia leges Ecclesiasticæ in obligando procedunt humano modo, & ideo neminem obligant, nisi habentem plenum usum rationis, quem non Præsumunt, nisi post septennium completum, quia leges positivæ attendunt ad ea, quæ communiter contingunt, *cit. l. Nam ad ea, ff. de legibus*; communiter autem non contingit plenus usus rationis ante septennium completum, adeoque &c. Sic Diana *part.* 10. *tract.* 12. *resolut.* 37. Burghaber *Centur.* 2. *casu* 24. Illsung *tom.* 1. *ad* 2. *num.* 18. Castropalao *tract.* 4. *disp.* 1. *punct.* 14. §. 2. Kazenberger *loc. cit. num.* 238. Joannes Sanchez & alii, & hæc sententia est etiam satis probabilis, teste la Croix *loc. cit. num.* 676.

5 Pueri, & Puellæ post septennium completum, & ante pubertatem, id est ante annum 14. completum in masculis, & ante annum duodecimum completum in fœminis, possunt incurrere Excommunicationem latam in eos, qui ingrediuntur Monasteria Monialium. Concilium enim Tridentinum *sess.* 25. *cap.* 5. *de Regularibus*, expresse addit *cujuscumque ætatis sint*; Unde cum post septennium completum, licet ante pubertatem pueri, & puellæ sint doli, & malitiæ capaces si ingrediantur cum cognitione talis prohibitionis Monasteria Monialium, incurrunt Excommunicationem. Sic tenent Suares, Vasquez, Dicastill. cum la Croix *lib.* 7. *n.* 41. Kazenberger *loc. cit. num.* 241. & colligitur ex declaratione *Sacræ Congregat. Episcop. & Regular.* quæ sæpe sæpius censuit, quod introducens infantes cujusvis sexus, vel ætatis incurrit Censuras violatæ Clausuræ, & signanter *in Tudertina* 7. *Apr.* 1579. *in Neapolitana* 22. *Martii* 1580. *in Taurinen.* 10.
6 *Junii* 1650. Et sic dicendum est de puellis, quæ in simili ætate ingrediuntur Monasteria, seu Conventus virorum; ut habetur ex Constitutione Eugenii IV. edita pro Congregatione S. Justinæ de Padua incipien. *Et si quaslibet personas*, *Vide verb. Conventus art.* 3. *num.* 18. ubi adducuntur præcisa ejus verba.

7 Etiam probabilius est, tales impuberes incurrere Excommunicationem latam in percussores Clerici, uti ex Jure probant Castrop. *de Legibus d.* 1. *p.* 24. §. 2. *num.* 9. Delbene *c.* 15. *dub.* 3. Dicastill. *d.* 1. *num.* 228. & 231. La Croix *lib.* 6. *c.* 41. Kazenberger. *loc. cit. nu.* 241. & alii.
8 Item valde probabile est, tales impuberes incurrere alias Censuras a jure, vel ab homine latas. Suarez, Dicastill. cum la Croix *loc. cit. n.* 42 Kazenberger *loc. cit. nu.* 241. Et ratio est, quia ætas illa est de se capax Censuræ, uti, quamvis sit contrariæ sententiæ, fatetur etiam Krimer *l.* 5. *num.* 1662. & nullo Jure probatur exempta. Immo ut fatetur etiam Delbene *loc. cit.* videtur certum in praxi, quod quando fertur Censura Interdicti in totum populum, obligentur etiam impuberes, cum & illi abstineant a Divinis, adeoque communis sensus est, quod incurrant Censuram Interdicti, & consequenter & alias, quamvis non tam facile, cum eorum actio sæpius excusetur a peccato.

9 Amentes non perpetui, sed delirantes per intervalla tantum, sicuti & Ebrii obligantur ad leges humanas, *Communis*. Ipsi enim absolute pollent usu rationis, adeoque non eximuntur absolute a Legibus humanis, sed solum tempore delirii, & ebrietatis per accidens excusantur a formali, & imputabili earum transgressione, cum careant tunc usu rationis ad peccatum formale necessario requi-
10 sito. Non tenentur tamen ad ipsas humanas leges amentes perpetui. *Communissima*. Perpetuo enim amentes sunt perpetuo incapaces usus rationis necessario requisiti ad peccatum formale.

11 Ad Leges, & statuta inferiorum Prælatorum Ecclesiasticorum aliorumque Superiorum obligantur solum subditi proprii Territorii. *Communis*. Ad obligationem enim legis necessaria est Jurisdictio, quam non habet Legislator in non suos subditos; *argum. l. ult. de jurisdict. omn. judic.* ibi: *Extra Territorium Jus dicenti non paretur impune*; & concordat *cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. ibi: *Cum extra Territorium Jus dicendi non*
12 *pareatur impune*. Immo neque ad tales leges tenentur subditi, quando actu existunt extra Territorium Legislatoris; quia leges non feruntur in personas absolute, sed dependenter a Territorio, *leg. Omnes populi, ff. de justitia & jure*, & expresse habetur *in cit. cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. ibi: *Statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur; subditi ejus furtum extra ipsius Diœcesim committentes, minime ligari noscuntur, cum extra Territorium jus dicendi non pareatur impune*, & concordat *cit. l. ult. de jurisd. omn. jud.*

Legislator humanus tenetur ad proprias leges, in quibus continetur Jus naturale, vel Divinum, quia hæc Ju- 13
ra, cum procedant ab Auctore Deo, sunt supra Legislatorem humanum, quamvis ab eo sint populo proposita, & declarata, adeoque nequit ab ipsis se eximere, cum inferior in legem Superioris nullam habeat potestatem, *cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *cap. Cum inferior* 16. *de majorit. & obedient. & Clement. Ne Romani, de election.*

Legislator humanus Monarchicus non tenetur legibus 14
quo ad vim coactivam, neque quoad vim directivam directe, sed tantum indirecte. Sic cum communi Theologorum, & Canonistarum S. Thomas 1. 2. 2. *qu.* 96. *art.* 5. *ad* 3. Fagnan. *in cap. Canonum statuta num.* 57. *de Constitutionibus*; Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 2. *num.* 187. cum pluribus ibi citatis. Pirhing. *lib.* 1. *Decret. tit.* 2. *n.* 67. Reiffenst. *ibid. num.* 168. Engel *ibid. numer.* 28. Navarr. *in cap. Si quando, de except.* 8. *num.* 12. *de Rescriptis*, Covarruv. *in cap. Alma mater, part.* 1. §. 1. *num.* 5. Fachineus *lib.* 1. *Controvers. Juris cap.* 1. Mastrius *Theolog. Moral. disput.* 1. *quæst.* 4. *art.* 4. & alii passim.

Ad faciliorem captum conclusionis præmittendum est, 15
quod in legibus duplex vis obligandi distingui solet, scilicet una directiva, & alia coactiva: *Vis directiva* est, quæ obligat ad solam culpam in conscientia incurrendam; *Vis coactiva* est, quæ obligat non solum ad culpam in conscientia incurrendam, sed etiam ad pœnam ratione transgressionis subeundam. Vis autem directiva 16
alia dicitur *directa*, & alia *indirecta*. *Directa* est illa, cujus obligatio provenit ex vi ipsiusmet legis, & hæc proprie non obligat, nisi subditos Legislatoris. *Indirecta* est illa, cujus obligatio non provenit ex vi ipsiusmet legis, sed ex naturali æquitate, ac dictamine rectæ rationis post latam ejusmodi legem; & hæc obligat etiam ipsummet Legislatorem ad se conformandum suis subditis in observantia suæ latæ Legis. His prænotatis,

Probatur prima pars conclusionis, scilicet quod Legis- 17
lator humanus Monarchicus non teneatur suis legibus, quoad vim coactivam, quia nemo sibi imperare, aut prohibere potest; textu expresso *in penult. ff. de receptis arbitris*, ibi: *Neque autem imperare sibi, neque se prohibere quisquam potest*, adeoque cum Legislator Monarchicus non habeat superiorem, a quo vi coactiva obligetur ad leges, & neque possit seipsum sic ad illas obligare, stat clarum, quod quantum ad obligationem pœnæ subeunde solutus est, textu expresso *in l. Princeps* 30. *ff. de legibus*, ibi: *Princeps legibus solutus est*. Immo supre- 18
mus Monarchicus Legislator quoad vim coactivam neque obligatur legibus suorum Antecessorum; *cap. Innotuit* 20. *de election.* §. *Quamvis autem*, ibi: *Successoribus suis nullum potuit in hac parte præjudicium generari, pari post eum, immo eadem potestate functuris, cum non habeat imperium par in parem*, & *c. Exiit* 3. *de verborum signific. in* 6. §. *Cæterum Sanctæ memoriæ*, ibi: *Nec successorem suum quomodolibet obligavit, cum non habeat imperium par in parem*.

Probatur secunda pars conclusionis, scilicet quod Le- 19
gislator humanus Monarchicus non teneatur suis legibus neque quoad vim directivam directe; quia omnis obligatio directa, etiam directiva supponit in imponente superioritatem, & in faciente subjectionem, ut habet communis Doctorum, *arg. l. ult. de jurisdict. omnium judic. & cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. cum similibus, adeoque cum Legislator respectu sui ipsius non sit Superior, nec subditus, suis legibus non tenebitur directe etiam quoad vim directivam, *argum. cit. l. penult. ff. de receptis arbitris*, & *cit. l. Princeps* 20. *de legibus*.

Probatur tertia pars, scilicet quod Legislator humanus 20
Monarchicus teneatur suis legibus quoad vim directivam indirecte; quia Legislatorem teneri suis legibus quoad vim directivam indirecte, nihil aliud est quam etiam ipsum posita simul lege pro bono totius Communitatis, teneri consecutive hanc observare ex Jure naturali, ac Divino, ad se conformandum suis subditis in observantia legum, ne pars a toto discrepet, & ne subditi scandalizentur. Ad hoc autem revera Legislator tenetur ex ipsa naturali æquitate, & rationis ordine, ut colligitur *ex cap. Quæ contra* 2. *dist.* 8. ubi sic dicitur: *Turpis est enim omnis pars universo suo non congruens*, & Conc. Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 1. ubi sic habet: *Totius familiæ Domini status, & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite*, quia ut dicitur

Eccle-

---

admissa etiam opinione, quæ tradit Ecclesiæ præcepta homines non obligare ante septennium, quod leges positiva ad ea referuntur, quæ generatim accidunt; nihilo tamen minus de annuæ confessionis præcepto in Puero peccati capace ante septennium aliter philosophandum est; Nisi velimus asserere, Ecclesiam de horum Puerorum salute sollicitam non esse, vel leges suas non extendere ad omnes, quibus congruunt, ac etiam necessariæ sunt. Congruit vero, ac necessarium est, ut Puer capax peccati, & qui gravis esse possit culpæ reus, pœnitentiæ Sacramentum recipiat.

Ecclesiastic. 10. *Qualis Rector est Civitatis, tales & inhabitantes in ea.* Unde si qui forent Legislatores, qui suas leges ita non observarent, posset illis merito improperari illud, quod tamquam omni Juri repugnans improperavit Christus Scribis, & Pharisæis *Matth.* 23. dicens: *Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere.* Hinc *cap. Justum est* 2. *dist.* 9. sic expresse insinuatur: *Justum est Principem Legibus obtemperare suis; tunc enim Jura sua ab omnibus custodienda existimet, quando & ipse illis reverentiam præbet. Principes Legibus teneri suis convenit, nec in se posse damnare Jura, quæ in subjectis constituunt, justum est. Justa est enim vocis auctoritas eorum, si quod populis prohibent, sibi licere non patiantur*, & *cap. Cum omnes* 6. *de Constitut.* expresse dicitur; *Patere Legem, quam tu ipse tuleris*, & ibi Gloss. verb. *Patere Legem*, sic habet: *Nec debent aliis Legem imponere, quam ipsi negligunt observare*, ut similiter habetur *in c. Pro illorum* 22. *de Præbendis*, ibi: *Cum nobis Legem imponere non debeant, quam ipsi negligunt observare*, & *leg.* 4. *Cod. de Legibus*, sic præcise dicitur; *Digna vox est majestate regnantis, Legibus obligatum se Principem profiteri*. Adeoque &c.

21 Ex adductis sequitur, quod Papa exemptus sit omnibus pœnis Canonicis Jure humano introductis; & Episcopus exemptus sit a pœnis per se, suisque Antecessores Statutis; cum enim ex dictis Legislator non teneatur Legibus suis, & Antecessorum quoad vim coactivam, & tales pœnæ proveniant a vi coactiva Legum Pontificiarum, & respective Episcopalium, Papa, & respective Episcopus est ab ipsis exemptus. Non sunt tamen exempti
22 a culpa, nec Papa, nec respective Episcopus, si suas, vel suorum Antecessorum Leges non observent, cum ex dictis teneantur ad earum observantiam quoad vim directivam. Hinc Papa quamvis non teneatur ex præcepto
23 Ecclesiastico *cap. Omnis utriusque sexus, de pœnitentiis, & remissionibus* ad annuam Confessionem, & Paschalem Communionem vi coactiva, itaut subjaceat pœnis ibidem in transgressores taxatis, tenetur tamen vi directive, itaut si id facere negligeret, peccaret; Geminian. *in c. Justum est* 2. *dist.* 9. Joann. Andreas *in cap. significasti, de foro compet.* Fagn. *in c. Canonum Statuta* 1. *de Constitutionibus n.* 17. *& seq.* cum aliis ibi citatis, Covarruv. *in c. Alma mater part.* 1. §. 1. *num.* 6. Barbosa *part.* 1. *Jur. Eccles. univers. cap.* 2. *num.* 87. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 212. & alii passim, *arg. citatis Juribus, & cap. Confidimus* 1. *caus.* 25. *q.* 2. ubi Gelasius Papa sic dicit; *Id quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, nullam magis exequi sedem præ cæteris oportere, quam primam*, cum similibus. Et sic salva proportione dicendum est de aliis Le-
24 gislatoribus, hoc tamen, quod secluso scandalo, & damno, seu injuria tertii, peccatum Legislatoris Monarchici propriam legem, seu suorum Antecessorum transgredientis, raro sit mortale, ut tenet Tannerus *tom.* 2. *disputat.* 5. *quæst.* 6. *num.* 22. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 273. Kazenberger *loc. cit. n.* 229. & alii.

25 Si Legislator sit ipsa Communitas, v. gr. Respublica, Capitulum, vel alia Universitas, tunc singuli de tali Republica, Universitate, seu tali Religione, vel Communitate repræsentata per Capitulum, adeoque etiam ipsimet Senatores, Capitulares, aliique conditores ipsorum legum tenentur ad earumdem observantiam non solum quoad vim directivam sed etiam quoad vim coactivam; quia Senatores tota Republica, & Capitulares tota Religione, vel Universitate, seu Communitate simul sumpta sunt inferiores, & vere subditi *Communis, arg. cap. Cum omnes* 6. *de Constitutionibus* §. *Cum igitur*, ibi: *Cum igitur quod quisque Juris in alterum statuit, ipse debeat uti eodem. Et sapientis dicat auctoritas: Patere Legem, quam tu ipse tuleris*; cum similibus.

26 Hæretici quamvis de facto resistant legibus Ecclesiasticis seu Constitutionibus Pontificiis pro toto Christiano Orbe latis, de Jure nihilominus ad earum observantiam sunt obligati, *Communis*. Hæretici enim per Baptismum, ac Fidem Christi susceptam, jam sunt ingressi Ecclesiam Catholicam, ejusque membra effecti, adeoque manent obligati legibus ipsius; Nec ex quo ipsis legibus de facto resistant, per hoc liberantur ad obligatione eas observandi, quia, ut expresse dicitur *l. Nemo ex suo, ff. de Reg. Juris: Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest*, & concordat *cap. Intelleximus* 7. *de Judiciis*, ibi: *Ne videatur de sua malitia commodum reportare*.

27 Judæi, Pagani, & Catechumeni non tenentur legibus Ecclesiasticis. *Communis*. Leges enim nequeunt obligare non subditos Legislatoris; *arg. leg. ultim. de jurisdiction. omn. Jud. & cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. cum similibus. Judæi autem Pagani, & Catechumeni non sunt subditi Ecclesiæ, cum necdum per Baptismi Januam in ipsam sint ingressi; adeoque &c. Hinc Apostolus 1. *ad Corinth.* 5. dicit: *Quid mihi de iis, qui foris sunt judicare? Nam eos, qui foris sunt, Deus judicabit*, & concordat *cap. Gaudemus* 8. *de Divortiis*, ubi expresse Papa fatetur, quod Infideles, & Pagani, *Constitutionibus Canonicis non arctantur. Quid enim ad nos, secundum Apostolum eumdem, de his qui foris sunt judicare?* Et idem supponere videtur Concilium Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 2. ibi: *Cum Ecclesia in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipsam per Baptismi januam fuerit ingressus*.

Peregrini, & Advenæ existentes extra Territorium suum 28
non obligantur ad leges speciales sui Territorii; *Communis* per textum *in l. ultim. de jurisdict. omn. Judic.* ibi: *Extra Territorium Jus dicenti non paretur impune, & c. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. ibi: *Cum extra Territorium Jus dicenti non pareatur impune*. Leges enim non feruntur in personas absolute, sed dependenter a Territorio; *leg. Omnes populi ff. de justitia, & jure*. Immo Peregrini, & Advenæ existentes extra suum Territorium,
non solum non obligantur ad leges speciales sui Territo- 29
rii, sed nec ad leges communes in suo Territorio vigentes, si istæ non vigeant in loco, ubi per modum hospitii reperiuntur, aut morantur; *Communis, arg. cap. Illa autem* 11. *dist.* 12. Tunc enim quilibet potest se accommodare rationabilibus consuetudinibus locorum, in quibus existit, cum privilegio locali frui possint omnes in eo loco existentes; Hinc Itali, dum hospitantur, aut morantur in Germania, possunt licite vesci lacticiniis diebus jejunii, quamvis hæc in Italia pro talibus diebus non liceant; & sic de similibus.

Peregrini, & Advenæ exeuntes e suo Territorio, & na- 30
cti Domicilium in alio loco cum animo ibidem permanendi, illico adstringuntur legibus illius loci tam communibus, quam specialibus; *Communis, arg. leg. Domicilium ff. Ad Municipalem, leg. Cives Cod. de Incolis lib.* 10. *cap. Ex part.* 15. *& cap. Licet* 20. *de foro compotent.* cum similibus.

Peregrini, & Advenæ discedentes mane ex oppido, ubi 31
non est jejunium, possunt ibi comedere carnes, quamvis vesperi, vel meridie venturi, seu redituri sint ad locum, ubi est jejunium de præcepto; quia in priori loco constituti, nondum tenentur lege jejunii posterioris loci; *Comm.* Neque domum reversi amplius tenebuntur juxta Probabilistas illa die servare jejunium, quippe jam violatum, & servatu impossibile *Comm.* Tenebuntur tamen adhuc abstinere a carnibus, quia hæc abstinentia est divisibilis, & adhuc illam pro reliqua diei parte servare possunt; *Communis*. Item tenentur abstinere a carnibus in loco Domicilii, ubi est jejunium, si inde mane discedant, perventuri ad locum, ubi non est jejunium, quia tenentur legibus proprii domicilii, quandiu in eo reperiuntur: *Communis*.

Peregrini, & Advenæ se transferentes in fraudem je- 32
junii de loco, ubi viget præceptum jejunandi, ad locum ubi non jejunatur, peccant graviter, quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent; *c. Sedes* 15. *& cap. Ex tenore* 16. *de Rescriptis, c. Tua* 12. *de Clericis non residentib. c. Ex litteris* 2. *de Dolo, & contumacia, l. In fundo, ff. de rei vind. l. Cum hi ff. de transact. l. Si Legatarius Cod. de Legatis*, cum similibus. Vide *verb. Jejunium art.* 2. *n.* 29. & 36. ubi solide probatur hæc conclusio, tum ex Concilio Mediolanensi, tum ex Constitutione Clementis X. incip. *Superna*; tum ex ratione intrinseca, plurimis etiam adductis Doctoribus. Vide etiam verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 2. *num.* 98. ubi affertur Decretum Urbani VIII. confirmativum Decreti Sacræ Congregationis Conc., in quo declaratur nullum Matrimonium illorum, qui in fraudem legis e loco proprii Domicilii, ubi est publicatum Concilium Tridentinum, non mutato realiter Domicilio, transeunt ad locum, ubi non est publicatum Tridentinum, eo solo animo, & fine, ut absque Parocho, & testibus contrahant.

Peregrini autem, & Advenæ, qui de loco, ubi jeju-
natur, non in fraudem jejunii, sed bona fide, V.G. pere- 33
grinationum causa, transeunt ad loca, seu per loca, ubi non jejunatur, non tenentur jejunare, quia lex illa jejunii est affixa loco. Vide *dict. verb. Jejunium, artic.* 2. *num.* 31. Sic qui non in fraudem jejunii, sed peregrinationum, aut negotiorum causa, de loco proprii Domicilii, ubi ob discrepantiam novi, & veteris Calendarii, nondum est incepta Quadragesima, pergit ad locum, ubi per hebdomadam est Quadragesima jam incepta, & observatum jejunium, non tenetur illo anno jejunare illic per adhuc alios octo dies Paschæ ad complendam integram Quadragesimam, sed potest licite se accommodare moribus eorum, apud quos est (a).

Vide

(a) Lucius Noster cum suis Probabilistis opinatur, eum, qui in loco domicilii Quadragesimam jejunando absolverit, non teneri ad jejunium, si in locum veniat ubi nondum expletum Quadragesimale jejunium sit ob diversum Kalendarium ibi usurpatum; contra vero eum, qui in loco domicilii octo, vel decem dies jejunare adhuc debuisset secundum illius Kalendarium, non teneri ad jejunium, si ad locum venerit ubi Quadragesima transacta, ac Pascha celebratum

39 Vide d. verb. Jejunium num. 32. E contra vero si talis in loco sui domicilii complesset Quadragesimam, non teneretur postea alibi observare illos octo dies, quia præceptum illud jam implevit, & Ecclesia tantum obligat ad unam Quadragesimam, dummodo tamen caveat, ne alii scandalizentur. Vide dict. verb. *Jejunium num.* 33.

40 An Peregrini, & Advenæ exeuntes e loco, ubi est Festum de præcepto, transituri ad alium locum, ubi non est Festum, teneantur ante discessum audire Missam, variant Doctores; Auctores enim 18. apud Pasqualigum *de Sacrificio quæst.* 1296. teste la Croix *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 2. *dub. num.* 684. tenent partem affirmativam. Alii autem undecim apud eumdem Pasqualigum, Busemb. & varii alii tenent absolute partem negativam. At placet distinctio, quam multi alii afferunt; Vel enim antequam discedant e suo Territorio, nullum ibi celebratur Sacrum; & tunc non tenentur expectare, sed possunt discedere, & non audire Sacrum. Vel antequam discedant, celebratur Sacrum, quod sit unicum in tali: & tunc ante discessum tenentur illud audire, quia pro tali differentia temporis tenebantur illa die audire Sacrum, quod, cum ibi supponatur esse unicum, non poterat ibi audiri alia hora, adeoque tenebantur illud audire ante suum discessum, cum ante suum discessum eos urgeret præceptum audiendi illud unicum Sacrum tali tempore celebratum (a); Vel tandem in loco, a quo discedunt, celebrantur plura Sacra; & tunc quamvis unum, vel duo Sacra celebrentur ante suum discessum, si alia Sacra remaneant celebranda, postquam discesserint, non tenentur Sacrum audire antequam discedant, quia si ibi mansissent, potuissent licite expectare aliud Sacrum, & etiam ultimum ibi celebrandum, adeoque cum ante elapsum tempus illius sint deobligandi, eo quod migraturi sint in aliud Territorium, in quo non est talis obligatio, etiam non tenebuntur prævenire. Et ratio est, quia quando præcipitur auditio Sacri, subintelligitur tacita conditio, si toto illo tempore, quo Sacra celebrantur, permanserit quis in loco diei Festi, & consequenter subditus præcepto; in supposito autem nostro casu tales Peregrini, & Advenæ non remanent in loco Festi pro toto tempore; quo Sacra celebrantur, sed eodemmet mane antequam omnia Sacra celebrentur, exeunt fines illius loci, & perveniunt ad alium locum, ubi non currit Festum de præcepto, adeoque &c. Sic Sanchez, Lessius, Castropalaus, Bonacina, Henriquez, Præpositus, Amicus, Reiffenstuel, Delbene Moya, Illsung., aliique multi apud La Croix *loco cit. nu.* 684. & Kazenberger *loc. cit. n.* 252.

41 Tenentur tamen tales Peregrini, & Advenæ ante discessum a Territorio, ubi currit Festum, toto illo tempore, quo permanent ibi, abstinere a labore servili, quia hoc præceptum obligat divisibiliter pro qualibet parte notabili totius diei; Paulus Mezger *tract.* 8. *disp.* 35. *art.* 6. 4. *n.* 28. Kazenberger *loc. cit. num.* 252. & alii passim. Cum autem pervenerint ad locum, ubi non est Festum,
42 dummodo illuc non se contulerint in fraudem legis, possunt laborare, quamvis in loco sui domicilii propter peculiare Festum ibi currens, debeant ex præcepto abstinere a labore servili; Statuta enim, & consuetudines locales sunt veluti loco affixæ; adeoque tale peculiare Festum sui domicilii, non ligat ipsos, dum existunt sine fraude legis extra districtum dicti sui domicilii; Lessius *lib.* 4. *de Justitia, & Jure cap.* 2. *num.* 55. Navarr. *cap.* 13. *Manualis num.* 5. Reiffenstuel *Theol. moral. tract.* 2. *de Legibus dist.* 3. *q.* 4. *n.* 33. & alii passim. Vide dicta supra a *n.* 34. *ad* 36.

43 Peregrini, & Advenæ tenentur ad leges locales in celebratione contractuum; *cap. Licet* 20. *de foro competent.* l. *Hæres absens, & l. Omnem obligationem, ff. de judiciis.*

Unde si Sponsus, & Sponsa e loco, ubi non est pro- 44
mulgatum Tridentini Concilii Decretum de contrahendo Matrimonio coram Parocho, & testibus, peregrinentur ad locum, ubi est promulgatum, tenentur contrahere coram Parocho, & testibus, alias Matrimonium esset invalidum, ex quo semper sit habenda ratio loci, ubi Matrimonium per verba de præsenti contrahitur; *Communissima*, & sic declarasse Sacram Congregationem Concilii referunt VVamesius *in consil. tom.* 2. *consil.* 530. Pignatell. *tom.* 5. *consult.* 79. *n.* 23. La Croix *lib.* 6 *p.* 3. *n.* 714.

Peregrini, & Advenæ tenentur ad leges locorum, ubi 45
reperiuntur, quando tales leges latæ sunt specialiter ob bonum commune illorum locorum, uti sunt V. G. leges, quæ prohibent, ne certæ merces ex oppido evehantur, ne certæ pecuniæ expendantur, ne certa genera armorum deferantur, & hujusmodi; aliter si ipsas leges scienter transgrederentur, possent puniri, ut alii inquilini, cum tunc ratione delicti fiant subditi, & sortiantur Forum loci, ubi delinquunt; *Communis*, per textum *in cap. Postulasti* 14. *& cap. Licet* 20. *de Foro competent. cap. De illis* 1. *de Raptoribus, & cap. Placuit* 6. *q.* 3. *& Authent. Qua in Provincia, Cod. Ubi de criminibus agi oportet*, ubi sic expresse habetur; *Qua in Provincia quis deliquit, aut in qua pecuniarum, aut criminum reus sit, illic etiam Juri subjaceat.*

An Vagi, seu Vagabundi, qui nullibi habent domici- 46
lium, obligentur legibus, & consuetudinibus locorum, per quæ transeunt, vel in quibus hospitantur, variant Doctores. Affirmant enim Sotus, Suarez, Mastrius, Herincx, Mezger, Bonacina, Mendo, Felix Potestas, & alii plures; *arg. cit. cap. Postulasti* 14. *de Foro competent. cum aliis numero antecedent. allegatis, & cit. Authent. Qua in Provincia Cod. Ubi de criminibus agi oportet*. Vagi enim, seu Vagabundi possunt a loci Magistratu capi, atque puniri, nedum ob delicta in loco talis Magistratus commissa, sed etiam ob delicta alibi perpetrata, unde colligitur eos in quovis loco, ubi hospitantur, sortiri Forum, ac eisdem legibus subjici, alias nullis legibus localibus ligarentur, quod esset absurdum; Unde Parochus proprius Vagorum, seu Vagabundorum in ordine ad Matrimonium, est Parochus illius loci, ubi Vagi actu versantur; Sanchez *lib.* 3. *disput.* 20. *num.* 4. 8. *&* 11. Pirhing *lib.* 4. *decret. titul.* 15. *num.* 19. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 88. & alij communiter. Vid. verb. *Impedimenta Matrim. art.* 2. *n.* 75. *ad* 78. & verb. *Vagus, seu Vagabundus n.* 4.

Multi alii tamen, ut Lessius *lib.* 4. *cap.* 2. *dub.* 7. *n.* 49. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 21. *n.* 7. Busemb. *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 2. *dub.* 3. cum pluribus aliis ibi citatis, Kazenberger *cit. cap.* 1. *sect.* 3. *n.* 258. Sairus, & alii satis probabiliter docent eamdem esse rationem Vagorum, quæ Peregrinorum, ut scilicet Vagi, seu Vagabundi obligentur, vel non obligentur illis legibus particularibus locorum, per quæ transeunt, quibus obligantur, vel non obligantur Peregrini, seu Advenæ. Et ratio istorum est, quia sunt tantum quatuor modi ordinarii, seu speciales sortiendi Forum, scilicet, vel ratione delicti, vel ratione contractus, vel ratione domicilii, vel ratione rei, sive possessionis sitæ in Territorio; textu expresso *in c. Licet* 20. *de Foro competent.* ibi: *Ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, Forum regulariter quis sortitur*. Vagi autem, seu Vagabundi nulli horum modorum subjecti sunt, ut supponitur, adeoque non sortiuntur Forum in locis, per quæ transeunt, & consequenter nec obligantur illorum particularibus legi-

---

bratum sit. Non video quomodo hæc duo invicem cohæreant, Si in loco ad quem perrexerit Peregrinus Christianus jujunandum sit, non tenetur sese conformare moribus ac loci institutis, quia Ecclesiæ præceptum jam implevit, at si ibi non sit jejunandum, potest optime sese accommodare moribus, & regionis institutis, etsi juxta Ecclesiæ præceptum de Quadragesimali jejunio octo aut decem dies adhuc jejunare deberet. Numquid ergo ita sunt cum loco in quo versantur præcepta conjuncta, ut a loco nullo modo pendeant, dum res sit de jejunando, vel festo servando, pendeant vero dum liberandi homines sint a jejunio, festoque celebrando, secundum Ecclesiasticam legem? Vide quæst. hanc a nobis tractatam tom. 2. Theologiæ Moral. Patris Antoine pag. 58. edit. Romanæ an. 1757., ubi Verricellum id asserentem, quod Ferraris tuetur, confutavimus.

(a) Vide, amice Lector, quam stupendum sit horum Theologorum studium, ut homines a legibus solvant; Peregrinus, & Advena e loco discessurus ubi festum celebratur, si una tantum in eo celebranda sit Missa, eam audire tenentur, dum ante ipsorum discessum celebretur. Si vero plures adsint celebrandæ ibi Missæ, licet duæ, aut tres celebrentur ante eorum discessum, nullam audire tenentur. Ubi majus est satisfaciendi præcepto commodum, ibi minor, immo nulla obligatio est. Quis id in animum inducat suum dum recte cogitet? Audi ergo Antoine pag. 40. tom. supracit. qui hanc ait esse praxim, & persuasionem fidelium timoratorum, ut ante discessum a loco præceptum audiendi sacrum impleant, si prævideant postea impeditum iri, ac revera ita agere tenentur: quæ Lex Peregrinum illum obligat, tempus vero, quo adhuc in suo domicilio versatur, unicum est ei aptum ad illam observandam: quare perinde est ac si eo solo tempore obligaretur: Quisque vero tenetur servare præceptum quo adstringitur. Rursus præceptum affirmativum debet impleri quando potest, præsertim si prævideatur postea non implendum; neque enim temporis spatium concedit, pro quo differri possit ejus observatio; sed obligat, ut quam primum potest observetur, si postea non possit impleri; alioquin non esset satis efficax, & sæpe eludi posset; Ita sapientis. Suarez. *Hinc ubi abit die festi ad locum ubi non est festus, tenetur audire sacrum priusquam exeat si possit absque gravi incommodo, & nequeat audire, sicut si non exiret, teneretur audire primam Missam, si prævideret postea impeditum iri. Quia præceptum obligat simpliciter eo die, & non potest impleri, nisi audiendo primam Missam: Nam hic & nunc & respectu talis hominis, illa est unica, & præsens hora est ultima ipsi apta ad audiendum præceptum*: Hæc Antoine.

legibus (a). Unde Vagi, & Vagabundi transeuntes per locum, in quo sit particularis lex jejunandi, seu festandi, & audiendi Sacrum, possunt ibidem, secluso scandalo, comedere carnes, labori servili se applicare, & Missam non audire; Et ad rationem prioris opinionis respondent, quod per consuetudinem est introductum, ut etiam Vagi, seu Vagabundi, cum proprium Judicem non habeant, puniri possint, ubicumque reperiantur, ne eorum crimina omnino impunita maneant; ex quo tamen non sequitur, eos simpliciter, & in omnibus sortiri Forum, sive Jurisdictionem, & leges loci, in quo existunt; Nec est absurdum, quod nullis specialibus locorum legibus teneantur, quia ipsi adhuc tenentur servare leges communes, seu Juris Communis, immo etiam illas ex municipalibus, quæ respiciunt specialiter bonum commune illius loci, per quem transeunt, uti dictum est supra *n.* 44. *de Peregrinis, & Advenis*. Item servare tenentur leges illas particulares, quæ concernunt contractus, uti dictum est supra *num.* 42. *& sequent.* & ideo ut dicebatur *supra sub numer.* 46. Parochus proprius Vagorum, & Vagabundorum in ordine ad Matrimonium, est Parochus illius loci, ubi Vagi actu versantur, & sic de similibus.

49 Clerici, & Regulares nullatenus tenentur ad Leges Civiles, quæ sine Apostolica approbatione de personis, locis, & rebus Ecclesiasticis specifice, hoc est expresse, vel nominatim disponunt; etiamsi eorum commodum, vel favorem contineant, & tanto minus si contineant eorum præjudicium, & incommodum; *Communissima*, textu expresso *in cap. Quæ in Ecclesiarum 7. & cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ* 10. *de Constitutionibus*, ibi: *Nos attendentes, quod Laicis (etiam Religiosis) super Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, a quibus, si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum, & favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. Unde statutum Basilii de non alienandis prædiis rusticis, vel Urbanis, ministeriis, & ornamentis Ecclesiarum, illa reprobatum fuit potissima ratione, quod auctoritate non fuit Romani Pontificis roboratum*, & concordat *cap. Bene quidem* 1. *dist.* 96. cum similibus. Et ratio est clarissima, quia Lex lata sine Jurisdictione, seu erga non subditum, vim obligandi non habet, *capit. A nobis* 21. *de sentent. Excommunicat. cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. *& l. ultim. de Jurisdiction. omnium Judic.* cum similibus: Personæ autem Ecclesiasticæ, ac Ecclesiæ, eorumque res sunt exemptæ a Jurisdictione sæculari, gaudentque privilegio Fori, & Immunitate Ecclesiastica; *cap. ultim. de rebus Eccles. non alienand. cap. Nimis, de Jurejurando, cap. Non minus, de Immunitat. Eccles. c. Quamquam, de Censibus in* 6. cum similibus & patet ex dictis *verb. Clericus art.* 2. verb. *Forum*, seu *Forus*, & verb. *Immunitas*, Adeoque &c.

50 Clerici, & Regulares quoad vim coactivam, nec tenentur legibus Civilibus, & statutis laicorum, quæ non specifice, seu non expresse, vel nominatim disponunt de Ecclesiis, rebus, & personis Ecclesiasticis, sed generaliter, seu communiter ob publicam utilitatem, seu necessitatem quidpiam præcipiunt, aut prohibent; quamvis id non repugnet statui Clericali, aut Immunitati Ecclesiasticæ. *Communissima*, textibus claris *in cap. Bene quidem* 1. *cap. Denique* 5. *cap. Satis evidenter* 7. *cap. In scripturis* 8. *cap. Quis dubitet* 9. *cap. Si Imperator* 10. *cap. Nunquam* 11. *dist.* 96. *cap. Decernimus* 1. *cap. At Clerici* 8. *& cap. Qualiter* 17. *de Judiciis, cap. Sæculares* 2. *de Foro competent. in* 6. *& cit. cap. Ecclesia S. Mariæ*, ibi: *Nos attendentes, quod Laicis etiam Religiosis super Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi &c.* cum similibus. Clerici enim, & Regulares ob privilegium Fori ipsis competens, sunt omnino exempti a Jurisdictione Sæcularium: adeo *ut nihil commune Clerici cum publicis actionibus, vel ad Curiam pertinentibus, cujus corpori non sunt annexi, habeant*, ut fatetur ipsemet Imperator *in leg. Placet Cod. de Episcop. & Cleric.*

An autem Clerici, & Regulares teneantur dictis legi-
bus civilibus, & Statutis laicorum quoad vim directivam, 51
non satis conveniunt Doctores. Plurimi enim docent, Clericos, & Regulares teneri dictis legibus, quoad vim directivam, si non directe, & per se, saltem indirecte, & per accidens: Ita Abbas *in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ* 10. *de Constitutionibus num.* 1., Fagnan. *ibid. num.* 29. cum multis ibi citatis, Card. de Luca *tom.* 1. *discurs.* 8. *Miscellanei Ecclesiastici num.* 6. Mastrius *Theolog. Moral. disp.* 2. *q.* 4. *art.* 4. Kazemberger *loc. cit. n.* 232. ubi testatur de communi, Suarez *lib.* 3. *de Legibus cap.* 23. *num.* 6. Bellarmin. *lib.* 1. *de Clericis cap.* 28. Covarr. *Practicar. quæst. cap.* 33. *num.* 7. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 2. *num.* 301. *& sequent.* Pirhing *ibid. num.* 79. testans ita tenere communiter Canonistas, & Theologos. Et ratio est, quia licet Clerici, & Regulares nequeant obligari a dictis Legibus Civilibus, & Statutis Laicorum ex vi propria ipsarum Legum, seu Statutorum ob defectum Jurisdictionis in Clericos, & Regulares: quod quidem requiritur ad obligationem directivam directam, & per se, ex notatis *supra num.* 16. *&* 19. Tamen obligantur a dictis Legibus vi directiva indirecte, & per accidens, in quantum positis dictis Legibus Civilibus pro bono communi Reipublicæ latis, tenentur ad earum observantiam ex ratione naturali, cui Leges illæ innituntur, ipsaque naturali æquitate dictante, quod pars non debeat discordare a toto, *nam turpis est omnis pars suo universo non congruens*, ut expresse dicitur *cap. Quæ contra* 2. *distinct.* 8. Tum etiam obligantur ad earumdem observantiam ex Jure naturali, & Divino de vitando scandalo proximi, quod nimis facile eveniret, si sæculares viderent Clericos qui potiori perfectioni sunt obligati, & alios ad integram Legum observantiam alioquin exhortantur, palam, & libere ipsas leges transgredientes, seu negligentes; Tum pariter ad ipsarum observantiam obligantur ex auctoritate Sanctæ Matris Ecclesiæ ejusmodi Leges pro bono publico approbantis, seu recipientis; *cap. Si in adjutorium* 7. *dist.* 10. *cap. Intelleximus* 1. *de novi operis nuntiation.* ubi Lucius III. Summus Pontifex expresse dicit: *Sicut Leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita & Sacrorum statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur*. Unde in defectum Canonum recte allegantur hujusmodi Leges Civiles in utroque Foro, videlicet tam Canonico, quam Civili; & ipsis Legibus Civilibus pluries sunt usi ipsimet Summi Pontifices, ut patet *in cap.* 1. *&* 2. *de novi operis nuntiatione*, & sæpe alibi, & ideo *in cap. Super specula* 21. *de privileg.* notanter dicitur, *quod sancta Ecclesia Legum Sæcularium non respuit facultatem, quæ æquitatis, & justitiæ vestigia imitantur*.

Alii autem, ut Navarrus *Consil.* 3. *de Constitut. n.* 4. 52
cum quibusdam aliis ibi citatis, Decius *in dict. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ* 10. *de Constitutionib. n.* 24. tenent, quod Leges Civiles, seu Laicales etiam favorabiles, & generaliter loquentes non includant, & obligent Clericos, & Regulares, si præcipiendo, vel prohibendo loquuntur, cui sententiæ favere videtur Sperellus *decis.* 13. *Fori Ecclesiastici num.* 4. 6. *& sequent.* ea motus ratione, quod Clericorum actiones sint extra sphæram activitatis, & Jurisdictionis, etiam directivæ Principum Sæcularium; cum Clericorum, & Regularium directio ad suos pertineat Prælatos; *cap. Si Imperator* 11. *dist.* 96. cum similibus. Idem tamen *sub num.* 10. exemplificans de statuto, seu Edicto Laicali taxante justum pretium frumenti, vini, aliorumque victualium ad vitam necessariorum, dicit cum aliis ibi citatis, quod licet ex defectu potestatis Clericos non comprehendat, tamen illo statuto posito, debent Clerici taxatum pretium non præterire, non quidem obligatione orta ex vi Statuti, seu Edicti Sæcularis, sed ex vi Juris naturalis, ac Divini præcipientis, ne quis ultra justum pretium vendat; quale justum pretium dignoscitur, vel ex communi cæterorum hominum consensione, vel ex Legis, seu Statuti declaratione, vel aliunde: ad quam notitiam justi pretii, per accidens est, ut ex Principis declaratione perveniamus: adeoque est ratio naturalis, vel

(a) Si vagi non tenerentur legibus locorum, in quibus versantur, si possent nec ulla lege etiam communi vivere, cum locus dari queat, in quo communis Lex non vigeat; ut optime animadvertunt doctissimi censores: Suntne hæc æquo animo ferenda? Itaque vagi leges servare debent etiam speciales locorum in quibus versantur. Primum quia Peregrini & vagi eo ipso quod exeunt ex proprio territorio solvuntur ab illius legibus, dum ergo ingrediuntur territorium alienum subjecti illius legibus fiunt, præsertim cum gaudeant illius privilegiis, & qui sentit commodum, & onus sentire debeat, *ex regul. juris* 55. *in* 6. Deinde Peregrini, & vagi subjiciuntur regimini & jurisdictioni Territorii ratione suæ præsentiæ in illo; Nam juxta omnes quibusdam legibus subditi sunt V. Gr. ne quis noctu arma ferat, ne triticum efferat, ne Peregrinus ultra triduum commoretur &c. ergo titulo subjectionis etiam Vagi leges servare debent Territorii, in quo degunt, ac vere subditi sunt Principis illius Territorii transeuntes & actu, alioquin nec legibus supradictis adstringerentur. Præterea Pax, ordo, ac bonum commune postulat, ut leges locales serventur ab omnibus, qui in Territorio versantur, quandiu in illo morantur; & Princeps cum potestatem habeat ad bonum commune, & rectum ordinem tuendum, non videtur dubitandum, quin suis legibus etiam vagos in eodem commorantes obligare velit. Vide S. Augustinum in Epist. ad Januarium, & lib. 3. Confess. cap. 8. ubi ita rem hanc comprobat, *quæ contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diversitate vitanda sunt, ut pactum inter se civitatis aut gentis consuetudine vel lege firmatum, nulla civis aut Peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars est suo universo non congruens*.

vel Divina, quæ, posito statuto, Clericos dirigit; non autem Lex Principis, quæ illos nullatenus dirigere po-
52 test, ut *ibi multis citatis* subjungit, postquam dixerat; quod vendentes ultra pretium a Statuto taxatum, quatenus faciunt contra Justitiam, tenentur ad restitutionem, quatenus vero contra rationem, ac Legem Divinam, mortaliter peccant, plures ad hoc citans Doctores; Unde sub *num.* 13. concludit, quod non peccant contra Legem Principis Laici, sed contra regulam Charitatis, & Justitiæ, qua Jure Divino, & naturali tenentur ad ea observanda, quæ ad convenientem Reipublicæ ordinem, gubernationem, conservationem, & pacem sunt necessaria; & ita vult esse intelligendos Doctores, qui docent Clericos vi directiva teneri ad observantiam talium, & similium Legum Principum sæcularium.

53 Hinc in praxi ad bonum publicum promovendum, & peccatorum pericula, aliave mala evitanda, consultissimum, & maxime opportunum est, quod Prælati, seu Superiores Ecclesiastici tempore charitatis, pestis, aut alterius publicæ necessitatis coadjuvent similibus suis Edictis Principum Sæcularium Proclamata, ut notant Navarrus *c.* 23. *Manual. num.* 68. Azorius *part.* 1. *lib.* 5. *c.* 12. *in fine* Sperell. *dec.* 13. *Fori Ecclesiastici num.* 14. Reiffenstuel *lib.* 1. *decr. tit.* 2. *num.* 310. & alii plures. Et de facto id practicavit Sanctus Carolus Borromæus Cardinalis zelantissimus, & vigilantissimus Archiepiscopus Mediolanensis, qui cum a Gubernatore illius Urbis per Litteras requisitus fuisset ut cogeret Clericos ad observandum Edictum a se pro publica utilitate conditum, *die* 27. *April.* 1576. eidem fertur in hæc verba rescripsisse: *Hoc Excellentiæ Vestræ, quam Paterna Charitate unice in Christo diligimus, primum persuasum esse debet in Ecclesia Dei novum, atque inusitatum esse, & Canonum sanctionibus, sanctæque Ecclesiæ Immunitatis ratione alienum, Ecclesiasticos Edictis ejusmodi Laicorum Principum, Magistratuumve servandis adstrictos teneri, ad eaque exequenda per Episcopos compelli.* Nihilominus ut publicæ utilitati melius, & opportunius consuleretur, statim & ipse super eodem negotio Edictum a se confectum promulgari fecit, prout patet eadem sua Epistola, ibi: *Nihilominus tamen nos, non ut decreta Laici Principis exequeremur, sed ut in re, quæ ad utilitatem publicam spectare aliquo modo posse videtur, omni cautione uteremur, superioribus proximis diebus pro nostro Pastorali munere de ea ipsa Orizæ satione, tum Edictum auctoritate nostra confectum promulgari jussimus, tum alia prout expedire censuimus, opportuna officia adhibuimus &c.* Sic refert Sperellus *dec.* 12. *num.* 20. *& dec.* 13. *num.* 14. & latius legitur post *Consil.* 1000. *Menochii*.

54 Et hoc itidem est de mente Sacræ Congregationis Episcoporum, & Regularium, quæ teste Sperello *cit. dec.* 13. *num.* 14. pluries Ordinariis locorum rescripsit, ut quoad annonam, & ad extractionem frumenti conforment se cum ordinationibus Magistratuum sæcularium, similes facientes ordinationes, quas postea servari curent, & signanter ita rescripsit *D. Nuncio Neapolitano sub die* 13. *Septembris* 1591. *&* 23. *Augusti* 1593. *Domino Episcopo Parmensi de anno* 1599. & aliis passim. Et sæpe sæpius
55 quoad hæc, & similia, idem rescripsit, & decrevit *Sacra Congregatio Immunitatis*, ut patet ex variis Decretis adductis verb. *Frumentum*, & ex aliis, quæ hic ad litteram dantur prout referuntur a D. Petro Andrea Riccio *in sua Synopsi verb. Edicta Laicalia, & verb. Edicta Ecclesiastica*, ibi: Edicta, & Banna Eminentissimi Legati
56 comprehensiva Ecclesiasticorum, tum Sæcularium, tum Regularium, sunt repugnantia Immunitati, & libertati Ecclesiasticæ, & injungitur, ut ea revocet; *Ferrarien.* 18. *Octob.* 1633. *lib.* 2. *decr. Paul. pag.* 175.

57 Edicta Sanitatis publicata a Laicis contra Ecclesiasticos tempore contagionis, & simul continentia pœnas &c. revocantur tamquam contraria Immunitati, & Jurisdictioni Eccles., & injusta, & ideo tamquam nulla, irrita, & invalida censuit, & declaravit Sac. Congregat. quæ tamen injungit Episcopis, ut dicto tempore contagionis summa concordia, & diligentia eorum Tribunalia una cum Sæcularibus publicæ sanitati, & securitati incumbant, & communibus consiliis hanc rem gerant; *Neapolitana, & Mediol.* 10. *Julii* 1657. *lib. decr. Rocci part.* 16. 18.

58 Edictum Magistratus Sanitatis tempore suspicionis pestis comprehensivum omnium Ecclesiasticorum, est revocandum, & Episcopus debet se conformare, seu se unire Po-
59 testati Laicæ, edendo Edictum pro eo, quod respicit Ecclesiasticos. *Mantuana* 11. *Novemb.* 1679. *lib.* 2. *dec. Altovit. pag.* 1870. Hoc edictum Magistratus pie reformavit opera Episcopi ad formam debitam Canonicam; *In eadem* 20. *Jan.* 1680. *lib.* 2. *decr. Altov. pag.* 1910.

Senatus Mediolanen. revocat Edictum Sanitatis tempore contagionis editum læsivum Immunitatis, & Jurisdictionis Eccles., ut ex litteris dicti Senatus ad Sanctissimum, & ex Brevi Sanctissimi eidem Senatui patet; *Mediolanen.* 26. *Febr.* 1658. *lib. decr. Rocci pag.* 65.

60 Edictum Laicorum prohibens extractionem frumenti, & similium, Episcopus revocet per Decretum, registrandum in actis suæ Curiæ ad perpetuam rei memoriam, & deinde publicet denuo aliud Edictum prohibens Ecclesiasticis talem extractionem ad formam Edicti publicati a Laicis, nulla tamen facta mentione de illo; *Parmen.* 26. *Martii* 1658. *libr. decr. Rocci pag.* 80.

Edictum Principis Laici prohibens Ecclesiasticis extra- 61
ctionem bladarum & Animalium, ac venditionem ipsorum sine ejus licentia, est delendum, & ad hoc ser. ser. Princeps est cogendus, *Sarzanen.* 17. *Decemb.* 1624. *lib. script. Veterum pag.* 46.

Edictum, Consuetudo, vel Statutum Principis Sæcula- 62
ris, quo prohibetur extractio fructuum extra Territorium, non comprehendit Ecclesiasticos *Casalen.* 14. *Febr.* 1628. *lib.* 1. *decr. Paul. pag.* 84.

Edictum super blandis extrahendis Judicis Laici non 63
comprehendit Ecclesiasticos; *Papien.* 10. *Sept.* 1629. *lib.* 2. *decr. Paul. pag.* 6.

Edictum Generale Magistratus Urbis Alcaniz Regni A- 64
ragoniæ prohibens ex motivo publicæ necessitatis extractionem frumenti, quoad omnes habitantes, absque exceptione Ecclesiasticorum, est irritum: *Cæsaraugustana* 23. *Novemb.* 1688. *lib. decr. Martelli pag.* 379.

Edictum per Communitatem publicatum super prohi- 65
bitione pascendi, non comprehendit Ecclesiasticos, sed Episcopus ob necessitatem boni publici, hoc idem Edicto publico mandare debet: *Sutrina* 13. *Augusti* 162. *lib.* 2. *decr. paul. pag.* 2.

Edictum in materia Annonæ a Laicis publicatum com- 66
prehensivum Ecclesiasticorum, est moderandum quoad ea, quæ tangunt Ecclesiasticos; *Mantuana* 3. *Mart.* 1676. *lib.* 1. *decr. Alt. pag.* 1212.

Episcopus curet declarari, Edictum Regium, quo pro- 67
hibetur, ne quisquam emat, aut vendat res cujuscumque generis sine mensura bullata a Communitate, non comprehendere nec directe, nec indirecte Ecclesiasticos: *Lycien.* 27. *Maji* 1687. *lib. decr. Marteli pag.* 105.

Edictum vulgo *Crida* jussu Ducis Sabaudiæ facta, præ- 68
cipiens describi omnes personas sui status non comprehendit Ecclesiasticos, nec Personas exemptas; *Casalen.* 9. *Maji* 1690. *libr. decr. Martelli pag.* 607.

Edictum Gubernatoris Mediolani circa omnes Censuali- 69
stas nequit afficere Loca Pia; *Cremonen.* 31. *Julii* 1691. *lib. decr. Martelli pag.* 748.

Edictum Regium quoad taxas impositas causa monetæ 70
novæ afficit Ecclesiasticos; *Aprutina* 1. *April.* 1695. *lib.* 1. *decr. Vallemani pag.* 180.

Syndicus Communitatis potest cogi ad declarandum, 71
quod sub Edicto prohibitivo contractionis farinæ non comprehenduntur Ecclesiastici ad removenda omnia impedimenta contra Ecclesiasticos: *Ruben.* 11. *April.* 1690. *lib. decret. Mart. pag.* 599.

Quoad edicta generalia, quæ poterant afficere Ecclesia- 72
sticos, publicata a quodam Sacerdote Ministro Baronis, quæ fuerant affixa in prædiis Ecclesiasticorum, absque tamen mandato dicti Sacerdotis, decernitur, quod prævia declaratione de non comprehendendo Ecclesiasticos, & abolitis actis respicientibus affixionem, quatenus adsint, Episcopus absolvat ad cautelam dictum Sacerdotem: Ministri vero publicantes, & affigentes præfata Edicta non absolvantur, nisi prævia revocatione, eo modo, quo fuit facta publicatio, *Oritana* 22. *April.* 1698. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.* 149.

Præcipitur confectio novi Edicti exclusivi Ecclesiasti- 73
corum, tam directe, quam indirecte; *Spoletana* 13. *Maji* 1698. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.* 154.

Quoad edictum Magistratus prohibens tabernariis ap- 74
pendere res venales in columnis porticus, quos Ecclesia S. Laurentii habebat jus locandi, Episcopus procedat prout de Jure; *Imolen.* 5. *Maji* 1699. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.* 218.

Jubente Sanctissimo injungitur Archiepiscopo Neapolita- 75
no publicare edictum pœnale, ne aliqua persona Ecclesiastica Sæcularis, & Regularis audeat tempore suspicionis pestis ingredi Civitatem Neapolitanam absque speciali licentia in scriptis ejusdem Archiepiscopi gratis concedenda; *Neapolitana* 20. *Junii* 1656. *lib.* 5. *decr. Paul. pag.* 100.

Et injungitur Nuncio, ut quinque Canonicos Latera- 76
nenses, qui fuerunt ingressi, puniat rigorose, necnon Abbatem, qui illos recipit, *ibidem*.

Archiepiscopus edere debet Edictum separatum ab Edi- 77
cto laicali quoad personas Ecclesiasticas, prohibitivum circa immunditias; *Tarentina* 12. *Decemb.* 1651. *lib.* 4. *decr. Paul. pag.* 171.

Episcopus publicet Edictum conforme ad Statutum Ci- 78
vitatis circa qualitatem, & quantitatem animalium detinendorum in Territorio Spoletano; *Spoletana* 16. *Julii* 1686. *lib.* 3. *decr. Altoviti pag.* 586.

Leges Sæculares, sive communes, sive municipales 79
aliquorum locorum generaliter disponentes circa contractus, aliasque res profanas, si sint favorabiles, extenduntur, & procedunt etiam quoad Clericos, & Ecclesias, earumque res; Secus si sint præjudiciales; *Communis*, cum Menochio *libr.* 2. *de Jurisdict. capite* 1. *casu* 3. *&* 4. Cardinal. de Luca *Miscellan. Eccles. disc.* 8. *num* 6. *&* 10.

& 10. Pirhing *lib.* 1. *Decr. tit.* 2. *n.* 74. Reiffenst. *ibid. num.* 315.

80 Clericus iniens contractum cum laico, ut valeat contractus, debet observare solemnitatem, & formam a lege sæculari pro tali validitate præscriptam, aliter contractus corruit; Abbas *in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ* 10. *de Constitutionibus n.*43. Felinus *ibidem n.* 81. Maranta *disput.*8. *Quæstionum legalium n.* 33. *&* 48. Federicus *de Senis consil.*85. Sperellus *decis.*10.*n.*3. Reiffenst. *l.c.n.*342. & alii passim. Et ratio est, quia tali contractui resistit lex sæcularis, utpote inhabilitans laici consensum ad taliter contrahendum; *l. Cum lex ff. de Fidejussorib.* adeoque corruit contractus in totum, & nulla ex eo oritur obligatio; Cum enim contractus claudicare nequeat veluti importans ultro, citroque obligationem; *l. Labeo §. Contractum ff. de verb. signif.* neque Clericus quamvis ipse tali legi adstrictus non sit, tali informi contractu juvari, & contra laicum uti poterit. Validus tamen est contractus, si Clericus, ubi viget talis lex, contrahat cum alio Clerico; quia tali casu utraque pars contrahentium est persona non subdita legi Sæculari, seu laicali, adeoque non tenetur ad ejus observantiam, cum leges Sæculares, seu laicales nequeant adstringere, neque sub nullitate actus obligare personas Ecclesiasticas, ex quo istæ vi privilegii Fori sint exemptæ a Jurisdictione laicali: *cap. Bene quidem* 1. *c. Satis evidenter* 7. *c. Si Imperator* 10. *& c. Nunquam* 11. *dist.* 96. *c. Decernimus, c. At Clerici* 4. *c. Clerici* 8. *& c. Qualiter* 17. *de Judiciis, c. Ecclesia Sanctæ Mariæ* 10. *de Constitutionibus, Cap. ultim. de rebus Ecclesiastic. non alienand. Cap. A nobis* 21. *de sententia Excommunic. c. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. *c. Sæculares* 2. *de foro compent.* in 6. *l. ult. de jurisd. omnium Judic.* cum similibus. Ita Felinus *in cit. Cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ n.* 94. Maranta *cit. disp.* 8. *n.* 51. Reiffenst. *l. cit. n.* 343. & alii passim cum Sperello *dec.* 15. *n.* 10. ubi dicit, hoc esse indubitatum, si in Clerici Testamento alter Clericus sit institutus, vel ab uno Clerico fiat donatio in favorem alterius Clerici, cum tunc lex laicalis in Clericos sic testantes, vel donantes nullam habeat jurisdictionem, nec ratione rerum, nec ratione personarum.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 DE Legatis, tum Studiosis disputari solet, an ii durante legatione, & peregrinatione studiorum causa ligati sint legibus illius Regionis, in qua morantur?

2 Quod concernit Legatos, eorumque comites, quum considerandi ii haud sint ex sua persona, sed repræsentent Absentes a quibus sunt missi, perinde ac Absentes illi, haud tenentur jure civili ejus Populi, apud quem legationis causa degunt: *Voet in commentar. ad Pandect. lib.* 1. *tit.* 3. *n.* 12.

3 Quod vero attinet ad Studiosos, diversa sane esse debet eorum causa. Etenim quum in his haud militet maxima illa utilitatis publicæ ratio, & jure gentium introducta Sanctitas:

4 Inde fit, ipsos quoque communi jure censeri, ac parere legibus illius loci, in quo causa studiorum morantur, eo tamen modo, & catenus, quatenus & Peregrinantes alii dum sunt in Territorio tenentur: *Idem Auctor ubi supra n.* 13.

ARTICULUS IV.

Lex quoad ea, quæ concernunt intentionem, modum, & tempus eam adimplendi.

SUMMARIUM.

1 *In executione operis a Lege præcepti duplex potest haberi intentio: una scilicet præstandi opus, quod præcipitur & alia satisfaciendi Legi, seu præcepto per tale opus.*

2 *Ad impletionem Legis, seu præcepti non requitur intentio ei satisfaciendi.*

3 *Hinc si quis die Festo Missam audiat, immemor esse diem Festum, is nihilominus satisfacit præcepto, neque necesse est, ut postea intelligens esse diem Festum, velit tunc satisfacere per Missam jam auditam.*

4 *Quamvis autem ad satisfaciendum Legi, seu præcepto non requiratur intentio satisfaciendi ipsi Legi, seu præcepto, requiritur tamen intentio præstandi opus, quod præcipitur.*

5 *Hinc si quis curiositatis gratia, aut fine inveniendi amicum, intret is Ecclesiam nihil cogitans de Missa, quæ interim celebratur, is non satisfacit præcepto audiendi Missam.*

6 *Legi, seu præcepto satisfacit, qui faciens opus præceptum, expresse intendit per illud non satisfacere.*

7 *Affertur, & solvitur instantia.*

8 *Hinc licet quis die Festo Missam attente audiens habeat expressam intentionem tunc non satisfaciendi præcepto Ecclesiæ, sed aliam Missam postea audiendi, is nihilominus satisfacit, itaut non teneatur postmodum aliam audire.*

9 *Item qui recitavit Officium Divinum non ea devotione, seu attentione qua voluisset, & ideo proposuit repetere ad satisfaciendum præcepto, is non tenetur repetere.*

10 *Item qui Missam audivit, Divinum Officium recitavit, Pœnitentiam Sacramentalem peregit, & alia hujusmodi cum expresso animo non satisfaciendi, non tenetur postea mutare voluntatem, ut velit per præcedens opus satisfecisse.*

11 *Leges, & præcepta impleri possunt sine Charitate, seu gratia sanctificante.*

12 *Quinimmo potest etiam satisfieri Legi, seu præcepto per actionem, ex fine vel circumstantia extrinsece malam, seu vitiatam.*

13 *Hinc si quis jejunet, vel intersit Missæ ob vanam gloriam, vel etiam, ut furetur, vel ob alium pravum finem, potest nihilominus implere præceptum etiam per tales, & similes actus ex fine, seu circumstantia peccaminosos. Ipse tamen peccat contra aliud præceptum, cui finis ille malus opponitur.*

14 *Item Sacerdos, qui Missam celebrat in statu peccati mortalis satisfacit & suæ obligationi, & præcepto audiendi Missam die Festo, non obstante, quod gravissime peccet.*

15 *Item adimpletur votum, Juramento Deo factum, Pœnitentia Sacramentali, & hujusmodi, quamvis actus, per quem adimpletur, sit malus, & peccetur contra aliud præceptum, cui actus ille malus opponitur.*

16 *Nec valet objicere, quod adimplens Legem, seu præceptum per actum peccaminosum non adimpleat modum, ac finem præcepti; quia respondetur, quod modus, & finis non cadit sub præcepto, nisi sit de intrinseca ratione actus præcepti; seu in aliqua Lege, vel præcepto sit specialiter, & expresse requisitus.*

17 *Si autem modus, & finis sit de intrinseca ratione actus præcepti, seu in aliqua Lege, vel præcepto sit specialiter, & expresse requisitus, nequit utique adimpleri præceptum, non adimpleto modo, ac fine, & affertur exemplum de sacrilega Communione.*

18 *Sic etiam si quis dormiens die Festo assistat Missæ, non satisfacit præcepto Ecclesiæ.*

19 *Leges, seu præcepta, quamvis sine charitate, seu gratia sanctificante possint adimpleri satisfactorie; non tamen meritorie.*

20 *Potest eodem tempore satisfieri pluribus Legibus, & præceptis per diversos actus, quando unus actus non impedit alium debite exercendum.*

21 *Hinc qui die Festo audiendo Missam recitat Horas Canonicas, satisfacit eodem tempore præcepto audiendi Missam, & præcepto recitandi Horas Canonicas.*

22 *Item satisfacit præcepto, qui tempore Missæ conscientiam suam examinat, elicit actus doloris, vel aliis piis actionibus se præparat ad Confessionem.*

23 *An autem, qui per notabilem partem Missæ confitetur sua peccata satisfaciat præcepto audiendi Missam?* remissive.

24 *Unico, & eodem actu potest satisfieri pluribus Legibus, seu præceptis; extra tamen materiam justitiæ, & nisi aliud colligatur ex mente Legislatoris, seu præcipientis.*

25 *Hinc qui obligatur ad recitandas Horas Canonicas ratione Ordinis Sacri, simulque Beneficii Ecclesiastici, satisfacit unica recitatione.*

26 *Item qui tenetur jejunare ex voto die Veneris, si tali die currant quatuor anni Tempora, & Vigilia alicujus Sancti, unico jejunio satisfacit tribus obligationibus.*

27 *Item quando Festum alicujus Sancti incidit in Dominica, satisfit duplici præcepto auditione unius solius Missæ.*

28 *Quando tamen sunt plures obligationes justitiæ, iis satisfieri non potest unico actu.*

29 *Item quando circumstantiæ, seu verba Legis denotant Legislatorem velle exigere actum non debitum, non potest satisfieri actu alias debito.*

30 *Hinc si Confessarius injungat Pœnitenti Rosarium pro Pœnitentia, & tali Pœnitens sit voto obstrictus ad Rosarium recitandum quotidie, Pœnitens non satisfacit præcepto Confessarii per recitationem Rosarii debitam ex Voto: Nisi Confessarius oppositum exprimat, vel aliunde colligi possit.*

31 *Item si Confessarius pro Pœnitentia injungat auditionem Missæ, nisi oppositum exprimat, vel aliunde colligi possit, censetur velle obligare pœnitentem ad aliam auditionem Missæ ab ea, quam die Festo audire tenetur.*

32 *Secus autem esset, si Confessarius injungeret pro Pœnitentia auditionem quotidiam Missæ pro uno Mense, pro uno anno, & hujusmodi.*

33 *Nullatenus potest unica numerice recitatione Divini Officii satisfieri duplici præcepto v.g. pro die præsenti, & pro die crastino.*

1 IN exequtione operis a lege præcepti, duplex potest
haberi, intentio, una scilicet præstandi opus, quod
præcipitur, & alia satisfaciendi legi, seu præcepto per
2 tale opus; *Communis*. Ad impletionem legis, seu præce-
pti non requiritur intentio ei satisfaciendi: Vasquez 1. 2.
q. 100. *art.* 9. Sanchez *lib.* 1. *Decal. cap.* 13. *num.* 9. Henric.
disp. 3. *de Legibus num.* 80. Reiff. *Theol. Moral. tract.* 2. *de
Legibus dist.* 3. *q.* 5. *num.* 45. & alii communiter. Et ratio
est, quia lex humana præcipit solum liberam, seu vo-
luntariam operis externi executionem, v. g. auditionem
Missæ, non autem quasi reflexam implendi præcepti in-
tentionem, seu ut alio peculiari actu quis velit, vel in-
3 tendat præcepto satisfacere. Hinc infertur, quod si quis
die Festo Missam audiat, immemor esse diem festum, is
nihilominus satisfaciat præcepto: Neque necesse est, ut
postea intelligens esse diem Festum, velit tunc satis-
facere per Missam jam auditam, quia implevit substan-
tiam actus præcepti; *Communis*.
4 Quamvis autem ad satisfaciendum legi, seu præcepto
non requiratur ex dictis intentio satisfaciendi ipsi legi,
seu præcepto, requiritur tamen intentio præstandi opus,
quod præcipitur, Sanchez, *lib.* 1. *Decal. cap.* 13. *n.* 2. Bonac.
de legibus disp. 1. *q.* 1. *punct.* 10. *n.* 2. Reiffenst. *l. c. n.* 44. & alii
passim. Et ratio est, quia opera præcepta debent præstari
modo, humano; non præstantur autem humano modo,
5 nisi adsit voluntas & intentio ea præstandi, adeoque &c.
Hinc infertur, quod si quis curiositatis gratia, aut fine
inveniendi amicum, & alio hujusmodi fine intret in Ec-
clesiam, nihil cogitans de Missa audienda, quæ interim
celebratur, is non satisfacit præcepto audiendi Missam,
quia cum non habuerit intentionem & animum ipsam audien-
di non censetur eam audivisse. Item si quis recitet Horas
Canonicas solo fine, & animo legendi, vel discendi, non
satisfacit præcepto Divini Officii persolvendi, quia ad id
requiritur intentio saltem recitandi Horas Canonicas seu
orandi. Sic *Doctores citati*, & alii communiter.
6 Legi, seu præcepto satisfacit, qui faciens opus præ-
ceptum expresse intendit per illud non satisfacere; San-
chez *lib.* 1. *mor. Cap.* 13. *num.* 9. & 12. Lessius *lib.* 2.
Cap. 7. *dubit.* 10. Suarez *lib.* 2. *de legib. lib. de Horis Cap.*
26. & 3. *p. t.* 3. *disp.* 88. *sect.* 3. Valentia *tom.* 3. *disp.* 6.
q. 10. *in fine*, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 46. Vasquez 1. 2.
quæst. 100. *artic.* 9. Busemb. *lib.* 1. *de legibus tractat.* 2.
Cap. 3. *dub.* 3. *num.* 693. La Croix *ibid.* Layman *Theol.
mor. lib.* 1. *tract.* 4. *Cap.* 4. *num.* 7. & alii plures contra
Navarr. *de orat. Cap.* 16. *nu.* 73. Azor. *t.* 1. *lib.* 7. *cap.* 2. *q.* 6. &
alios. Et ratio est, quia leges & præcepta obligant solum
ad substantiam operis injuncti, adeoque illa posita satis-
fit legi etiam contra expressam intentionem operantis,
cum non sit amplius in potestate operantis, ut non satis-
7 faciat. Nec valet objicere, quod actus non operentur ul-
tra intentionem agentis, *l. Non omnis.* 19. *ff. de Rebus
creditis*: quia id debet intelligi quando est in potestate
operantis, V.G. satisfacere, vel non; Nec item valet dice-
re, quod sicuti voto obligatus ad faciendam eleemosynam,
si illam faciat animo non adimplendi, non satisfacit; ita
a pari in casu legi adimplete cum animo illam non ad-
implendi, non satisfacit: Non valet inquam, quia in
tantum obligatus voto ad faciendam eleemosynam, si il-
lam faciat animo non adimplendi, non satisfacit, quia
talis, & similis obligatio provenit ex voluntate promitten-
tis, qui sicut ab initio debitorem se libere constituit, sic
in debito libere permanere potest, obligatio autem paren-
di legi provenit ex voluntate legislatoris, ideoque non
extenditur ultra ejus intentionem, & voluntatem, nem-
pe ultra substantiam operis præcepti, qua posita non est
in potestate operantis, nolle per ipsam satisfacere, quia
cum legislator hoc solum præceperit, ut opus humano
modo impleatur ex opere præstito extinguitur statim o-
bligatio independenter ab intentione satisfaciendi operan-
tis: Busemb. *loc. cit. num.* 193. Coninch *num* 309. Lay-
man *loc. cit. num.* 7. Lessius *loc. cit.* & alii. Vide verb.
Missa art. 17. *num.* 11. & 12.
8 Hinc infertur, quod licet quis die Festo Missam atten-
te audiens, habeat expressam intentionem tunc non sa-
tisfaciendi præcepto Ecclesiæ, sed aliam Missam postea
audiendi, is nihilominus satisfacit, ita ut non teneatur
postmodum aliam audire. Item qui recitavit divinum Of-
9 ficium, vel partem ejus, non ea devotione, & attentio-
ne, qua voluisset, & ideo proposuit repetere, ad satis-
faciendum præcepto, non tenetur repetere, quia per illam
primam recitationem satisfecit præcepto. Item, qui die festo
10 Missam audivit, Divinum Officium recitavit, Pœniten-
tiam Sacramentalem peregit, & alia hujusmodi cum ex-
presso animo non satisfaciendi non tenetur postea mu-
tare voluntatem, ut velit per præcedens opus satisfe-
cisse, quia vere satisfecit, Lugo *de Eucharistia disputat.*
22. *sect.* 2. *num.* 11. Salas *D.* 9. *num.* 33. Busemb. *l. c.*
Sanchez & alii supra citati.
Leges, & præcepta impleri possunt sine charitate, seu
gratia sanctificante; *Communis*. Et ratio est, quia præ-
cipitur solum substantia actus inclusi in præcepto, non 11
autem modus præcepti: æque enim adimplet legem, qui
eam observat in peccato, ac qui eam observat in gra-
tia; quis enim diceret, quod non satisfaciat præce-
pto audiendi Missam, præcepto Jejunandi, præcepto te-
standi, præcepto honorandi parentes, & hujusmo-
di, qui talia, & similia præcepta exequatur existens
in peccato? Unde falsissimum est, charitatem esse neces-
sariam ad implenda omnia præcepta, ut perperam docue-
runt Bajus, Jansenius, & alii, & ideo a S. Pio V. die
1. Octobris 1567. Constitut. incipien. *Ex omnibus*, a Gre-
gorio XIII. die 29. Januarii 1579. Constitut. incip. *Pro-
visionis Nostræ* & ab Urbano VIII. die 6. Martii 1641.
Const. incip. *In eminenti* inter 79. propositiones Michae-
lis Baji, & aliorum, merito damnata fuit sequens propo-
sitio in ordine 16. *Non est vera legis obedientia, quæ fit
sine charitate.*
Quinimmo potest etiam satisfieri legi, seu præcepto 12
per actionem ex fine, vel circumstantia extrinsece ma-
lam, & vitiatam; Sanchez *lib.* 1. *Mor. cap.* 14. Lay-
man *lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 4. *num.* 6. Lugo *disp.* 22. *sect.* 2.
num. 23. Reiffen. *l. c. n.* 48. & alii communiter apud
Mastrium *Theol. Moral. disp.* 2. *q.* 5. *num.* 169. Et ratio
est, quia lex præcipit tantum substantiam actionis ex ob-
jecto suo honestæ; non autem finem, vel circumstantias,
adeoque potest quis ponendo substantiam legis, seu præce-
pti, satisfacere ipsi legi, seu præcepto etiam per actio-
nem ex fine, vel circumstantia extrinsece malam, & vi- 13
tiatam, quamvis peccet pro ratione pravi finis, aut cir-
cumstantiæ malæ. Hinc infertur, quod si quis jejunet,
vel intersit Missæ ob vanam gloriam, vel etiam, ut fu-
retur, vel ob alium pravum finem, potest nihilominus
implere præceptum, etiam per tales, & similes actus ex
fine, seu circumstantia peccaminosos, quia implet sub-
stantiam illius præcepti, licet peccet contra aliud, cui
finis ille malus opponitur. Item Sacerdos, qui Missam ce- 14
lebrat in statu peccati mortalis, satisfacit, & suæ obliga-
tioni, & præcepto audiendi Missam die Festo, non ob-
stante quod gravissime peccet; ponendo enim actum præce-
ptum, jam adimplet quod ei erat injunctum, & conse- 15
quenter satisfacit etiam præcepto. Item adimpletur vo-
tum, Juramentum Deo factum, Pœnitentia Sacramenta-
lis, & hujusmodi, quamvis actus per quem adimple-
tur, sit malus, & peccetur contra aliud præceptum,
cui actus illud ille malus opponitur; *Omnes citati Docto-
res*, & alii passim.
Nec valet objicere, quod adimplens legem, seu præce- 16
ptum per actum peccaminosum, non adimpleat modum,
ac finem præcepti, qui est honorare Deum per actum
præceptum; Non valet, inquam, quia modus, & finis
non cadit sub præcepto, nisi sit de intrinseca ratio-
ne actus præcepti, seu in aliqua lege, vel præcepto sit
specialiter, & expresse requisitus: *Sic Communis Doctorum
sententia*. Si autem modus, & finis sit de intrinseca ra- 17
tione actus, præcepti, seu in aliqua lege, vel præcepto
sit specialiter, & expresse requisitus, nequit utique adim-
pleri præceptum, non adimpleto modo, ac fine: Sic sa-
crilege confitens non satisfacit præcepto annualis Confes-
sionis, & sacrilege communicans non satisfacit præcepto
Paschalis Communionis, quia ad Sacramentum Pœniten-
tiæ necessario requiritur dolor de peccatis commissis, pro-
positum de cætero non peccandi, & Confessio omnium
peccatorum; Finis enim talis præcepti est, ut peccato-
res per tale Sacramentum remittantur in Dei gratiam,
sicuti finis, & modus recipiendi Sacram Communionem
est, ut recipiatur in statu gratiæ, & gratia per ipsam in
communicante augeatur: Unde merito ab Alexandro VII.
die 24. Septembr. 1665. inter alias fuit damnata sequens
propositio 14. in ordine: *Qui facit Confessionem volunta-
rie nullam satisfacit præcepto Ecclesiæ*, & ab Innocentio
XI. die 2. Martii 1679. merito inter alias fuit damnata
sequens propositio 55. in ordine: *Præcepto Communionis
satisfit per Sacrilegam Corporis Domini manducationem.*
Sic etiam si quis dormiens die Festo assistat Missæ, non 18
satisfacit præcepto Ecclesiæ, quia de intrinseca ratio-
ne præcepti audiendi Missam die Festo est, ut quis ei
assistat modo humano, seu cum advertentia rationis,
quod a dormiente non fit adeoque &c. Et sic dicendum
est de similibus.
Leges, seu præcepta quamvis sine charitate, seu gratia 19
sanctificante possint adimpleri satisfactorie, idest ipsis sa-
tisfieri; non tamen sine charitate, & gratia sanctificante
possunt adimpleri meritorie, idest per talem impletionem
premium mereri; *Communis*, *arg. Epist.* 1. *ad Corinth. c.*
13. *n.* 1. ibi: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum,
charitatem autem non habeam, factus sum velutas sonans,
aut cymbalum tinniens*, & infra *num.* 3. *Et si distribuero
in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero
corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non ha-
buero, nihil mihi prodest.*
Potest eodem tempore satisfieri pluribus legibus, & 20
Præceptis per diversos actus, quando unus actus non
impedit alium debite exercendum: *Communis*. Et ratio
est, quia qui facit id, quod lege, vel præcepto præ-
scribitur; legi, vel præcepto satisfacit, sed potest quis
eodem

eodem tempore facere quod præscribunt diversæ leges, seu diversa præcepta, ergo potest quis eodem tempore satisfacere pluribus legibus vel præceptis, quoties unus
21 non impedit alium debite exercendum. Hinc infertur, quod qui die Festo audiendo Missam recitat Horas Canonicas, vel alias preces obligatorias, satisfacit eodem tempore præcepto audiendi Missam, & præcepto recitandi Horas Canonicas, seu obligationi recitandi alias preces aliunde debitas, quia recitatio Horarum, seu aliarum precum, non impedit attentionem requisitam ad Missam;
22 *Communis*. Item satisfacit præcepto, qui tempore Missæ conscientiam suam examinat, elicit actus doloris, vel aliis piis actionibus se præparat ad Confessionem, quia istæ actiones non impediunt attentionem requisitam ad
23 Missam: *Communis*. An autem ille, qui per notabilem partem Missæ confiteretur sua peccata, satisfaciat præcepto audiendi Missam, *Vid. verb. Missa art.* 17. *n.* 27. ubi alia ad rem per totum articulum.

24 Unico, & eodem actu potest satisfieri pluribus legibus, seu præceptis, extra tamen materiam Justitiæ, & nisi aliud colligatur ex mente legislatoris, seu præcipientis; Sanchez *lib.* 1. *in Decalogum cap.* 14. *n.* 5. Reiff. *l. cit. n.* 51. Herincx *disp.* 3. *de legibus n.* 85. Salas, Bonacina, & alii apud Mastrium *Theol. Moral. disp.* 2. *q.* 5. *num.* 170. Et ratio est, quia obligatio legis, seu præcepti pendet a mente legislatoris, seu præcipientis, ipsiusque voluntatem non excedit, ergo si legislator, seu præcipiens unico actu intendit, & permittit pluribus simul satisfieri legibus, seu præceptis, satisfieri posse. Hinc sequitur, quod qui obligatur ad recitandas Horas Canonicas ratione Ordinis
25 Sacri, simulque Beneficii Ecclesiastici, satisfacit unica recitatione. Item, qui tenetur jejunare ex voto die Veneris, si tali die occurrant Quatuor anni Tempora, & Vigilia alicujus Sancti, unico jejunio satisfacit tribus obli-
27 gationibus, scilicet voto, & duobus Ecclesiæ præceptis. Item quando Festum alicujus Sancti incidit in Dominicam, non tenentur quis audire duas Missas, sed unica audita Missa satisfacit duplici præcepto, scilicet & præcepto pro Dominica, & præcepto pro Festo talis Sancti. Et sic de similibus.

28 Notanter autem fuit dictum in conclusione *sub n.* 19. *extra tamen materiam Justitiæ*, quia, si sint plures obligationes Justitiæ, iis satisfieri non potest unico actu; Si enim Petrus debeat Paulo centum aureos ex contractu, & alios centum ex damnificatione injusta, non satisfacit utrique obligationi, semel dando Paulo centum, sed tenetur dare ducentos, quia in materia Justitiæ commutativæ, seu in debitis Justitiæ, attenditur æqualitas rei ad rem: non potest autem unum centum esse æquale debitis plurium centum: Secus autem est in materia legali, seu in debitis legalibus, quia ibi attenditur mens, & intentio Legislatoris, quæ sæpius ferri potest in unum, idemque opus: *Ita Doctores omnes citati*.

29 Notanter etiam fuit dictum in eadem conclusione, *nisi aliud colligatur ex mente Legislatoris, seu præcipientis*, quia si circumstantiæ, seu verba legis denotent Legislatorem velle exigere actum non debitum, tenebitur subditus illum actum non debitum præstare, & non poterit satisfacere actu alias debito. Hinc si Confessarius injungat pœnitenti Rosarium pro Pœnitentia, & talis Pœni-
30 tens sit voto obstrictus ad Rosarium recitandum quotidie, Pœnitens non satisfacit præcepto Confessarii per recitationem Rosarii debitam ex voto: quia Confessarius, nisi oppositum exprimat, vel aliunde colligi possit, obligare intendit Pœnitentem ad rem non debitam. Item si
31 Confessarius pro Pœnitentia injungat auditionem Missæ, nisi oppositum exprimat, vel aliunde colligi possit, censetur velle obligare Pœnitentem ad aliam auditionem Missæ diversam ab ea, quam die Festo audire tenetur. Secus au-
32 tem esset, si Confessarius injungeret pro Pœnitentia auditionem quotidianam Missæ pro uno Mense, pro uno anno, & hujusmodi, quia ex benigna interpretatione censetur contentus esse Missa debita ex præcepto diebus Festivis; neque enim censendus est velle obligare ad audiendas duas Missas diebus Festivis, nisi id exprimat; Cum enim sit grave onus, si id voluisset, expressisset; *arg. cap. Inter corporalia* 2. *de translation. Episcop.* §. *Sed neque istud, cap. Quia circa* 22. *de privilegiis, & cap. Ad audientiam* 12. *de Decimis*; Sic Castropalaus *disp.* 1. *punct.* 19. *nu.* 1. *& seq.* Kazemberger *Supplement. Theolog. Decalog. Cap.* 1. *sect.* 1. *q.* 4. *nu.* 46. Reiffen. *loc. cit. n.* 53. & alii supracitati.

33 Nullatenus tamen potest unica numerice recitatione Divini Officii satisfieri duplici præcepto, V. G. pro die præsenti, & pro die crastino; quando hora licita anticipandi Matutinum, & Laudes, recitatur hodie Officium diei sequentis; Adstricti enim ad Horas Canonicas tenentur legere Officia singulis diebus affixa; Unde Alexander VII. die 18. Martii 1666. merito damnavit inter alias sequentem propositionem 35. in ordine: *Unico Officio potest quis satisfacere duplici Præcepto pro die præsenti, & crastino*.

Articulus V.

Lex quoad ejus cessationem.

Summarium.

1 *Lex humana cessat, vel per cessationem ejus causæ finalis, vel per ejus abrogationem, vel per interpretationem, seu Epichejam, vel per dispensationem, vel per privilegium, vel per consuetudinem contrariam.*
2 *Lex cessat, omnisque ejus obligatio, quando cessat universim totalis ejus causa finalis.*
3 *Secus autem si cesset tantum finis partialis, seu partiale motivum legis.*
4 *Item nec cessat obligatio legis cessante causa, seu fine ipsius in particulari homine.*
5 *Lex in præsumptione fundata cessat obligare, si de contraria veritate constet.*
6 *Lex cessat per ejus abrogationem, cum a Legislatore, seu a Legitimo Superiore in totum tollitur.*
7 *Assignatur differentia inter abrogationem, derogationem, & irritationem Legis.*
8 *Legem abrogare potest Legislator, qui eam tulit.*
9 *Item Legem abrogare potest Legislatoris successor in officio, vel in jurisdictione Superior.*
10 *Inferior tamen nequit abrogare legem Superioris.*
11 *Nova Lex, seu Constitutio Principis tollit priorem sibi directe contrariam, etiamsi de ipsa non faciat mentionem.*
12 *Lex nova, seu Constitutio Principis generaliter lata non tollit, nec revocat rationabiles consuetudines, nec particularia statuta locorum, nisi id exprimat.*
13 *Expressio autem talis abrogationis, seu derogationis sufficit, quod fiat per clausulas generaliter in lege appositas.*
14 *Leges non sunt abrogandæ, seu immutandæ, nisi ex gravi, & justa causa.*
15 *Justa autem, & gravi interveniente causa pro varietate temporum valide, & licite possunt mutari leges, eas vel in totum abrogando, vel ipsis ex parte derogando.*
16 *Sine justa vero, & gravi causa possunt quidem abrogari leges valide, at non licite.*
17 *Lex cessare potest per veram interpretationem, & Epichejam.*
18 *Interpretatio quid sit?*
19 *Interpretatio est triplex, scilicet Authentica, Usualis, & Doctrinalis. & quæ sit quælibet?*
20 *Interpretatio doctrinalis subdividitur in Declarativam, Extensivam, & Restrictivam, & quæ sit quælibet?*
21 *Authentica legis interpretatio fieri potest a Legislatore, ejusque Successore, vel utriusque Superiore.*
22 *Non potest fieri ab Inferiore, nisi ad hoc ipsum a Superiore habeat potestatem.*
23 *Usualis legis interpretatio fieri potest ab ipso usu communi, & consuetudine legitime introducta.*
24 *Doctrinalis legis interpretatio fieri potest etiam a privatis Doctoribus, si observent regulas communiter præscribi solitas.*
25 *Prima Regula assignatur:* Verba clara non admittunt interpretationem, neque voluntatis conjecturam.
26 *Secunda Regula:* Verba Legis sunt intelligenda secundum propriam significationem, nisi aliud constet sensisse Legislatorem.
27 *Tertia Regula:* Si de mente Legislatoris constet, interpretatio est facienda potius secundum ipsam, quam secundum legis verba, quidquid aliud ipsa verba sonare videantur.
28 *Mens Legis, seu Legislatoris unde desumi debeat?*
29 *Quarta Regula:* Lex generaliter, & indistincte loquens, generaliter, & indistincte est intelligenda.
30 *Quinta Regula:* Exceptio firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis.
31 *Sexta Regula:* Ubi eadem est ratio, eadem est Juris dispositio.
32 *Septima Regula:* In omnibus causis potior debet esse ratio æquitatis, quam stricti Juris.
33 *Ubi deficit æquitas scripta, servanda est æquitas non scripta.*
34 *Æquitas quid sit?*
35 *Octava Regula:* Argumentum a sensu contrario est satis validum.
36 *Nona Regula:* Non censetur plus de priori Lege mutatum quam est expressum in posteriori.
37 *Decima Regula:* Lex pœnalis, & omnis alia odiosa, est stricte interpretanda, nec regulariter extendenda ultra casum, & personas expressas.
38 *Undecima Regula:* Leges favorabiles ampliori interpretatione sunt intelligendæ; seu in materia favorabili verba legis accipi debent secundum amplam suam significationem.

39 *Duodecima Regula.* In Beneficiis plenissima est interpretatio facienda.
40 *Excipienda tamen sunt rescripta ad Beneficia Ecclesiastica obtinenda, quæ sunt strictæ interpretationis.*
41 *Epicheja quid sit?*
42 *In quo differat Epicheja ab interpretatione Legis?*
43 *Datur locus Epichejæ in casu aliquo particulari ob certas circumstantias concurrentes.*
44 *Lex cessare potest per dispensationem factam ab habente legitimam dispensandi potestatem.*
45 *Quo ad ea, quæ speciatim concernunt dispensationem,* remissive.
46 *Lex cessare potest per privilegium concessum ab habente legitimam potestatem ipsum concedendi.*
47 *Privilegium quid sit?*
48 *Privilegium est stricte interpretandum.*
49 *Lex cessare potest per consuetudinem contrariam legitime introductam.*
50 *Circa ea, quæ speciatim ad hoc concernunt consuetudinem,* remissive.

1 LEX humana cessat, vel per cessationem ejus causæ finalis vel per ejus abrogationem, vel per interpretationem, seu Epichejam; vel per dispensationem, vel per privilegium; vel per consuetudinem contrariam : *Communis*. Lex igitur cessat per cessationem ejus causæ finalis, scilicet lex cessat, omnisque ejus obligatio, quando cessat universim totalis ejus causa finalis; Suarez *lib.* 6. *de legibus cap.* 9. *numer.* 5. Silvester *verb. Lex qu.* 9. §. 8. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *Cap.* 21. *num.* 3. & communis aliorum *arg. l. Adigere* §. 2. *ff. de Jurepatr.* ubi aperte habetur, quod cessante ratione, & causa legis, vel obligatione, cessat lex, seu obligatio ipsa; *& cap. Cum cessante* 60. *de Appellation.* ibi : *Cum cessante causa, ces-*
2 *set effectus*. Et ratio est, quia sicuti lex ab initio non subsistit, si sine ratione lata sit, cum ratio legis sit anima legis *L. Cum ratio ff. de bonis damnatorum*, ita etiam postea desinit desinente ratione ejus, quandoquidem tunc ejus observatio inutilis, atque supervacanea esse incipit. Unde hac ratione Apostolus *ad Hebræos* 7. ait: *Reprobatio fit præcedentis mandati* (idest legis Mosaicæ) *propter infirmitatem ejus, & inutilitatem*. Sic in primitiva Ecclesia Apostoli *Actor.* 15. Legem constituerunt, ut omnes abstinerent ab immolatis, sanguine, & suffocatis, eo solo fine, & Judæi ab iis horrentes tanto facilius in fide, & Religione cum Gentilibus jungerentur. Quo fine successu temporis cessante, cessavit quoque illa Lex talis abstinentiæ, ut docet S. Augustinus, *lib.* 32. *contra Faustum cap.* 13. Nicolaus primus *in responsione ad Bulgaros Cap.* 90. S. Thom. 1. 2. *q.* 130. *art.* 4. *ad* 3. ubi addit, *Procedente autem tempore, cessante causa cessavit effectus*, scilicet obligatio illius legis Apostolicæ; Et sic docent Doctores communiter.

3 Notanter autem dictum fuit, *quando cessat totalis ejus causa finalis*. Nam si cessat tantum finis partialis, seu partiale motivum legis, non ideo cessat ipsa lex, cum tunc perseveret adhuc alter finis, seu aliud legis motivum sufficiens ad conservandam ejus obligationem, ut recte observat Abbas *in Cap. Cum cessante* 60. *de Appellat. n.* 2. Layman *l. c. num.* 3. La Croix *lib.* 1. *num.* 866. Henricx *disp.* 3. *q.* 16. *num.* 202. Paulus Mezger *disp.* 36. *num.* 5. Mastrius *cit. q.* 6. *num.* 209. & alii plures apud ipsos. Et ratio est, quia quando sunt plures fines, licet simul sumpti faciant unicum finem totalem, tamen deficiente uno, si alius maneat, manet quoque adhuc legis obligatio; adeoque si cesset tantum finis partialis, seu partiale motivum legis, non ideo cessat ipsa lex.

4 Notanter etiam dictum fuit, quando cessat causa *universim*; quia cessante causa, seu fine legis in particulari homine, non ideo cessat obligatio ipsius legis. Et ratio est, quia finis legis humanæ non potest cessare quoad aliquem in particulari, si adhuc maneat quoad communitatem, finis enim legis in præsumptione periculi fundatæ, non est evitare quodcumque periculum in particulari, sed periculum in communi, & generaliter, adeoque quamvis cesset periculum in aliquo particulari, cum non cesset periculum in communi, & generaliter, non cessat obligatio legis : Si enim V. G. Princeps lege lata interdicat Civibus usum armorum ad vitandas rixas, & homicidia, fas non erit alicui particulari arma prohibita gestare, quamvis in ipso ob senectutem, vel pacificam naturam, seu morum probitatem, vel simplicitatem cesset rixarum, & homicidiorum periculum, quia interest boni publici, ut leges communes ab omnibus communiter observentur, quamdiu non occurrit aliquod impedimentum contrarium, quod per Epichejam excuset, aliter orirentur multa incommoda in damnum Reipublicæ, si tali, & similibus casibus tribueretur licentia agendi contra legem, nam quisque facile sibi posset blandiri causam, & finem legis hic & nunc in se cessare : Et sic tenent D. Thom. 2. 2. *qu.* 154. *art.* 2. *tom.* 3. *Suar. lib.* 6. *de Legibus Cap.* 9. *n.* 6. Laym. *l. c. n.* 3. Mastrius *l. c. n.* 210 Henricx *l. c. n.* 203. La Croix *l. c. n.* 314. Paulus Mezger *l. c. n.* 6. Kazemberger *l. c. n.* 314. ubi testatur de communi, Amicus, Averia, Cardenas, Sotus, Salas, Reding. aliique plurimi contra Granad. Henriquez; Dianam, & alios.

Lex in præsumptione fundata, cessat obligare, si de 5
contraria veritate constet, quia ex communiter recepto axiomate Præsumptio cedit veritati; *argum. c. Super hoc* 5. *de renuntiation. leg. Continuus* 137. *ff. de verbor. significat. leg. ultim. ff. Quod metus causa; leg. Imperatores ff. de probationib.* ibi : *Respondi, veritati locum superfore*, ex quibus aperte deducitur, quod mens Legislatorum nunquam fuit per leges in præsumptione fundatas aliquid disponere contra veritatem; adeoque veritate cognita, sive per propriam Confessionem, sive per alias legitimas probationes, cessant tales leges obligare etiam in Foro externo; & multo magis cessant obligare in Foro interno, seu conscientiæ, ubi talis veritas est manifesta : quia ut Apostolus 2. *ad Corinth.* 1. dicit : *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ*. Tum quia talibus præsumptione a parte rei falsa infestatis, non deficit suum verum Jus, sed solum probatio, *argum. l. Duo sunt ff. de Testament. Tutel.* adeoque cum leges debeant esse justæ, *cap. Erit autem Lex* 2. *dist.* 4. cum similibus, nullimode potest dici mentem legum in præsumptione fundatarum fuisse Jus suum alicui adimere, etiam cognita veritate, cum Jus suum unicuique tribuere, pertineat ad tria Juris præcepta §. *Juris, Institut. de Justit. & Jur.* his verbis expressa : *Juris præcepta hæc sunt, honeste vivere, alterum non lædere, jus suum cuique tribuere*. Et sic tenent Abbas *in cap. Quia plerique numer.* 18. *de Immunit. Ecclesiast.* Covarruv. *in cap. Cum esses num.* 9. *de Testament.* Navarr. *in cap. Ita quorumdam, de Judæis, notab.* 10. *n.* 29. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 21. *n.* 4. & alii passim.

Lex cessat per ejus abrogationem, cum a Legislatore, 6
seu legitimo Superiore in totum tollitur : *Communis*. Hic tamen advertendum venit, quod datur differentia inter abrogationem, derogationem, irritationem legis. Abrogatio enim legis fit, cum lex in totum tollitur : Derogatio vero cum lex tollitur solum ex parte; textu expresso *in l. Derogatur* 102. *de verb. signific.* ibi : *Derogatur Legi, cum pars detrahitur : abrogatur Legi, cum pror-*
sus tollitur. Irritatio autem legis fit cum lex ab inferio- 7
re instituta, auctoritate Superioris irritatur, seu rescinditur, & nullius valoris efficitur, ut si lex ab Episcopo lata a Summo Pontifice annulletur, irrita, & inanis, ac nullius roboris declaretur; *Communis*.

Legem abrogare potest Legislator, qui eam tulit; *Com-* 8
munis, argum. cap. Omnis res de Regulis Juris, ubi expresse dicitur, quod *Omnis res, per quascumque causas na-*
scitur, per easdem dissolvitur. Item legem abrogare po- 9
test Legislatoris successor in officio, vel in Jurisdictione Superior; quia voluntas Successoris æquivalet in Jurisdictione voluntati Antecessoris : & voluntas Superioris etiam prævalet, adeoque quod in Jurisdictione licuit Antecessori, etiam licebit Successori, vel utriusque Superiori; *Communis*. *arg. cap. Innotuit* 20. *de electin.* §. *Quamvis, cap. Exitit* 3. *de verb. signific. in* 6. §. *Ceterum San-*
ctæ memoriæ, cum similibus. Inferior tamen nequit abro- 10
gare legem Superioris, cum voluntas inferioris nullum habeat Jus, seu nullam potestatem supra voluntatem Superioris; *cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *cap. Cum Inferior* 16. *de majorit. & obed. Clement. Ne Romani, de elect.*

Nova lex, seu Constitutio Principis tollit priorem sibi 11
directe contrariam, etiamsi de ipsa non faciat mentionem; *Communis*, textu expresso *in cap. Licet* 1. *de Constitut. in* 6. ibi : *Licet Romanus Pontifex (qui Jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere) Constitutionem condendo posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare noscatur &c.* & concordat Jus Civile; *l. Sed & posteriores, ff. de Legibus*, ibi : *Sed & posteriores Leges ad priores pertinent nisi contrariæ sint*. Hinc pariter in Testamentis statur ultimo etiamsi in ipso non fiat mentio de priori : *l. Si mihi, & tibi ff. de Legatis* 1. *& cap. Ultima voluntas* 4. *caus.* 13. *quæst.* 2. ubi dicitur, *quod ultima voluntas defuncti modis omnibus servari debet*.

Lex nova, seu Constitutio Principis generaliter lata, 12
non tollit, nec revocat rationabiles consuetudines, & particularia statuta locorum, nisi id exprimat : *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Licet* 1. *de Constitut. in* 6. ubi post verba *num. antecedenti* allegata, statim subjungitur : *Quia tamen locorum specialium, & personarum singularium consuetudines, & statuta (cum sint facti, & in facto consistant) potest* Romanus Pontifex *probabiliter ignorare; ipsis, dum tamen sint rationabilia, per Constitutionem a se*
noviter editam (nisi expresse caveatur in ipsa) non intel- 13
ligitur in aliquo derogare. Expressio autem talis abrogationis, seu derogationis sufficit, quod fiat per clausulas generales in lege appositas, v. g. *Nulla obstante consuetudine contraria, vel non obstantibus quibuscumque Statutis particularium locorum, seu non obstantibus quibuscumque statutis, vel consuetudinibus etiam immemorabilibus*, & hujusmodi; Gilus *lib.* 1. *pract. observ.* 18. *num.* 1. Layman *cap.* 1. *num.* 12. *de Const. in* 6. Reiffenst. *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *num.* 499. & alii passim.

Leges non sunt abrogandæ, seu immutandæ, nisi ex 14
gravi, & justa causa; *l.* 5. *ff. de Constit. Princip.* ibi : *In rebus novis constituendis evidens esse utilitas debet, ut recedatur ab eo Jure, quod diu æquum visum est*, quia (ut ex-

presse

expresse dicit Benedictus XI. Summus Pontifex in Extravag. *Inter cunctas* 1. *de privileg.* §. *Sane: Plerumque pariunt novitates discordiam præsertim dum ab eo, quod diu æquum visum est, per novam Constitutionem receditur: nec quare recedatur, utilitas evidens, vel alia causa subest; Ita communis Doctorum.*

15 Justa autem, & gravi interveniente causa pro varietate temporum, & circumstantiarum valide, & licite possunt mutari leges, eas, vel in totum abrogando, vel ipsis ex parte derogando; *Communis*, tex. expresso *in cap. Non debet* 8. *de consanguin. & affinit.* ibi; *Non debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque mutentur humana, præsertim cum urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit, quoniam ipse Deus ex his, in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo.* Item *in cap. Alma mater* 24. *de sentent. excomm. in* 6. ibi: *Alma mater Ecclesia plerumque nonnulla rationabiliter ordinat, & consulit, quæ suadente subjectorum utilitate postmodum consultius, & rationabilius revocat, in meliusque commutat.*

16 Sine justa vero, & gravi causa possunt quidem abrogari leges, valide, at non licite; *Communis*. Et quidem quod possint abrogari valide, stat clarum, quia cum obligatio legum dependeat a voluntate Legislatorum in fieri, & conservari tamquam causa adæquata, sublata hac voluntate peribit obligatio legum, & consequenter earum abrogatio erit valida; *argum. cap. Omnis res* 1. *de Regul. Juris*, ibi: *Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur.* Quod autem nequeant abrogari licite, clare patet, quia Legislator, seu ejus Successor, vel Superior peccat agendo contra exigentiam boni publici, abrogare autem leges sine justa, & gravi causa, est contra exigentiam boni publici; *argum. cit. Juribus sub num.* 14. adeoque &c.

17 Lex cessare potest per veram interpretationem, & E-
18 pichejam; *Communis*. Interpretatio autem nihil aliud est, quam congrua per aliud clarius explicatio verborum legis ordinata ad concipiendum verum legis sensum a Legislatore intentum; *Est in re Communis*. Interpretatio
19 juxta Gloss. *in l.* 37. *ff. de Legibus* est triplex, scilicet Authentica, Usualis, & Doctrinalis. Interpretatio *Authentica*, seu necessaria, cui nempe necessario est acquiescendum, est illa, quæ fit a Legislatore, seu ejus Successore per aliam legem prioris declarativam, & obtinet eamdem auctoritatem, ac ipsa lex, quam declarat; & de hac interpretatione intelligendum est id, quod habetur *l.* 11. *Cod. de Legibus*, juncto Summario *ibid. Ejus est Legem interpretari, cujus est condere, & c. Inter alia* 31. *de sentent. excommun.* ibi: *Ut unde Jus prodiit, interpretatio quoque procedat.* Interpretatio *Usualis* est, quæ per usum, & consuetudinem introducitur, nam consuetudo, ut dicitur *cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudine*, *est optima Legum interpres*, sed de hac infra. Interpretatio *Doctrinalis*, seu scholastica a Magistris dari potest, & solet; *l. unic. Cod. de Professorib. Urbis Constantin. l.* 22. & hæc per se loquendo non inducit obligationem, sed duntaxat probabilitatem; Unde huic interpretationi non est necessario inhærendum, nisi fiat a communi Doctorum consensu ac alia meliora, & solidiora Juris fundamenta non suppetant.

20 Interpretatio Doctrinalis seu Magisterialis subdividitur in declarativam, extensivam, & restrictivam. Interpretatio *Declaratoria* est congrua dubiorum, vel obscurorum verborum expositio. Interpretatio *extensiva* est ea, per quam fit ampliatio legis ad non expressa; & hæc vel est *mere extensiva*, per quam dispositio legis ob paritatem, vel similitudinem rationis, extenditur ad personam, vel casum, neque verbis, neque mente Legislatoris comprehensum, vel est *etiam comprehensiva*, per quam lex extenditur ad personam, vel casum, verbis quidem non expressum, mente tamen Legislatoris comprehensum ob adæquatam rationis identitatem. Interpretatio *restrictiva* est ea, per quam verba legis, aut Statuti suadente sic æquitate in sua generali significatione coarctantur, & restringuntur.

21 Authentica legis interpretatio fieri potest a legislatore, ejusque Successore, vel utriusque in Jurisdictione Superiore; *Communis*, *argum. l.* 11. *Cod. de legibus*, ubi Summarium inquit: *Ejus est legem interpretari, cujus est condere*, *cap. Inter alia* 31. *de sentent. excommun.* ibi: *Ut*
22 *unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat*. Non potest tamen Authentica legis interpretatio fieri ab inferiore, nisi ad hoc ipsum a Superiore habeat potestatem; *Communis*, *arg. c. Inferior* 4 *dist.* 21. *cap. Cum inferior* 16. *de majorit. & obed. & Clement. Ne Romani, de elect.*

23 Usualis legis interpretatio fieri potest ab ipso usu communi, & consuetudine legitime introducta; *Communis* per textum *in l. Si de interpretatione* 26. *ff. de legibus*, ibi: *Si de interpretatione legis quæratur, in primis inspiciendum est, quo jure Civitas retro in hujusmodi casibus usa fuisset; optima enim est legum interpres consuetudo; & capit. Cum dilectus* 8. *de consuetudine*, ibi: *contra consuetudinem approbatam, quæ est optima legum interpres.*

24 Doctrinalis legis interpretatio fieri potest etiam a privatis Doctoribus, seu Magistris, si observent regulas communiter præscribi solitas. Cum enim lex sæpe sæpius quid obscurum, & ambiguum in sua significatione contineat, necesse erat, ut Doctoribus, seu Magistris tribueretur facultas eam interpretandi, & per quid clarius explicandi; *Communis* per textum in *l. unic. de Professoribus Urbis Constantinop. l.* 12. *& in cap. Cum de diversis* 2. *de privilegiis in* 6.

Pro interpretatione Doctrinali, seu Magisteriali observandæ sunt sequentes Regulæ. Prima Regula; *Verba clara non admittunt interpretationem, neque voluntatis conjecturam; communis*, cum Glossa *in cap. Cum Dilectus* 8. *de consuetudine*, *verb. Nec juri communi*, ubi sic præcise dicit; *Ubi verba non sunt ambigua, non est locus interpretationi; sed ubi sunt dubia, necessaria est interpretatio*, & & colligitur *ex l. Licet Imperator ff. de Legatis* 1. *& l. Ille, aut illa ff. de Legatis* 3. 25

Secunda Regula; *Verba legis sunt intelligenda secundum propriam significationem, nisi aliud constet sensisse legislatorem*; *Communis*, per textum *in cap. Audientiam* 12. *de Decimis, & in l. Non aliter ff. de Legatis* 3. ibi; *Non aliter a significatione verborum recedi oportet, quam cum manifestum est, aliud sensisse Testatorem.* Et *l.* 1. §. *Si is, ff. de exercitatoria actione*, ibi; *In re dubia melius est verbis Edicti servire.* 26

Tertia Regula; *Si de mente legislatoris constet, interpretatio est facienda potius secundum ipsam, quam secundum legis verba, quidquid aliud ipsa verba sonare videantur*; *Communis*, per textum *in cap. Humanæ aures* 12. *caus.* 22. *q.* 5. ibi: *Non debes aliqua verba considerare (intellige nude, & simpliciter) sed voluntatem, intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni.* Hinc *l. Scir* 16. *ff. de Legibus* dicitur: *Scire leges non est earum verba tenere, sed vim, & potestatem*, *& cap. Certum est* 88. *de Regul. Juris in* 6. ubi expresse dicitur: *Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.* Mens 27
autem legis, sive Legislatoris desumi debet, tum ex ma- 28
teria legis, tum ex circumstantiis temporum, locorum, & personarum, & præcipue ex ratione in lege posita; *cap. Intelligentia* 6. *de verbor. significat.* ibi: *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus.*

Quarta Regula: *Lex generaliter, & indistincte est intelligenda*; *Communis*, per textum in *in cap. Quia circa* 22. *de privileg.* ubi additur hæc ratio: *Cum nihil excepit, & poterat excepisse.* Unde commune Juristarum axioma juxta Summarium *in l. De pretio, ff. de publiciana in rem actione*, sic expresse habet: *Ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus.* 29

Quinta Regula; *Exceptio firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis*; *Communis*, per textum *in l. Quæsitum* §. *Denique, ff. de Instructor.* ibi; *Nam qui hæc excepit, non potest non videri de ceteris rebus, quæ in ea essent sensisse*, & concordat *l. Cum Prætor* 12. *ff. de Judiciis*, *cap. Qualis hic dist. cap.* 25. *Dominus* 32. *qu.* 7. *cap. Nonne, de præsumption. & cap.* 2. *de Conjug. Leprosor.* cum similibus, & tenet expresse Fagnan. *in cap. Illa n.* 31. *Ne Sede vacante*. Barbosa *Axiomat.* 85. *n.* 4. & Glossa communiter recepta, *l. in iis, quæ, ff. de legibus*, ubi ait; *Exceptio a regula firmat regulam in aliis.* 30

Sexta Regula; *Ubi eadem est ratio, eadem est Juris dispositio*; *Communis*, per textum *in l. Ideo, ff. de legibus*, ibi; „ Semper quasi hoc Legibus inesse credi oportet, ut „ eas quoque personas, & ad eas res pertineant, quæ „ quandoque similes erunt „. Et *l. Non possunt ff. eodem*, ibi: Non possunt omnes articuli singillatim, „ aut legibus, aut Jurisconsulto comprehendi, sed cum „ in aliquo casu sententia eorum manifesta est, is qui „ Jurisdictioni præest, ad similia procedere, atque ita „ Jus dicere debet ". *Et cap. Inter corporalia* 2. *de translat. Episcop.* ibi; *Cum de similibus idem judicium sit habendum.* 31

Septima Regula; *In omnibus causis potior debet esse ratio æquitatis, quam stricti Juris*; *Communis*, per textum *in l. Placuit Codic. de Judiciis*; „ Placuit in omnibus „ rebus præcipuam esse justitiæ, æquitatisque scriptæ, „ quam stricti Juris rationem, & l. In omnibus ff. de regul. Juris, ibi; In omnibus quidem, maxime tamen „ in Jure, æquitas spectanda est. Et l. Quod si Ephesi §. Interdum, ff. de eo quod certo loco, ibi: *In summa æquitatem ante oculos habere debet Judex, & cap. ex part.* 13. *de Offic. Delegati*; ibi: *Et in causa juxta Juris æquitatem procedere*. Ubi autem deficit æ- 32
quitas scripta, & in Jure circa aliquam causam nihil habetur expressum, tunc servanda est æquitas non scripta, & Judex procedere debet prout æquum, & justum esse censueris; *cap. Ex parte tua* 11. *de transactionibus*, ibi: „ In his vero super quibus jus non invenietur expres- 33
„ sum, procedas (æquitate servata) semper in huma-
„ niorem partem declinando secundum quod personas, & 34
„ causas, loca, & tempora videris postulare ". *Æquitas* vero est justitia dulciore misericordiæ temperata, ut eam definit S. Cyprianus relatus ab Abbate *in cit. cap. Ex parte tua* 11. *de translationibus numer.* 7. Vel æquitas est quædam factorum convenientia, rectitudo judicii naturalem sequens rationem, ut eam definit Baldus *in l.*

Omnes

Omnes populi num. 19. ff. de injustitia, & jure. Barbos. Axiom. 15. num. 5.

35 Octava Regula: Argumentum a sensu contrario est satis validum; Communis, per textum in l. 1. ff. de Officio ejus, cui mandata est jurisdictio, ibi: Hujus rei fortissimum argumentum est, quod Lege Julia de vi nominatim cavetur &c. Non aliter igitur mandare poterit; & cap. Qualis hinc dist. 25, ibi: Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Unde Glossa in c. Cum Apostolica, verb. Datur intelligi; de his quæ sunt a Prælatis expresse dicit, quod a contrario sensu datur fortissimum argumentum. Dummodo tamen ex tali argumento a sensu contrario nullum sequatur absurdum, aut inconveniens, seu Jurium correctio; quia argumentum a sensu contrario non valet, quando ei alia Jura resistunt, ut expresse dicit Glossa communiter recepta, in cap. Significasti, verb. Clerici, de Foro competent., ibi: Argumentum a sensu contrario non habet locum, cum alia Jura contradicunt.

36 Nona Regula: Non censetur plus de priori Lege mutatum, quam est expressum in posteriori; Communis per textum in l. Præcipimus, Cod. de appellat., ibi: Quidquid autem hac Lege specialiter non videtur expressum, id veterum Legum, Constitutionumque regulis omnes relictum intelligant, & leg. Si vero §. De viro, ff. soluto Matrimon. ubi Summarium sic habet: Provisio Legis contra Jus commune non extenditur ultra illud, quod exprimit, licet eadem sit ratio. Accedit ratio, quia correctio legum, utpote odiosa, non facile est præsumenda; Jura enim Juribus, quantum fieri potest, sunt concordanda, neque eorum correctio est inducenda sine necessitate, textu expresso in cap. Cum expediat 29. de election. in 6. ibi: Cum expediat concordare Jura Juribus, & eorum correctiones, si sustineri valeant, evitari, & concordat textus in leg. antic. de inofficios. Dotibus, ibi: Leges Legibus concordare promptum est, cum similibus; Unde in leg. Non est novum 25., & sequent. ff. de Legibus, generaliter sancitur ad evitandas legum correctiones, leges priores esse habendas, & explicandas per posteriores; & e contra has per priores, ibi: Non est novum, ut priores leges ad posteriores trahantur &c. sed, & posteriores leges ad priores, nisi contrariæ sint.

37 Decima Regula: Lex pœnalis, & omnis alia odiosa in dubio est stricte interpretanda, nec regulariter extendenda ultra casum, & personas expressas; Communis Per textum in leg. 42. ff. de pœnis, ibi: Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam exasperandæ, & cap. Odia 15. de Regul. Juris in 6., ibi: Odia restringi, & favores convenit ampliari; & cap. In pœnis 49. eodem in 6., ibi: In pœnis benignior est interpretatio facienda; dicitur autem notanter in dubio; quia si ipsa verba legis pœnalis, aut alterius odiosæ, ejusque mens adeo clara sint, ut salva ratione recti sermonis, non possint aliam interpretationem habere, non obstante quod lex appareat nimis dura, & odiosa, adhuc erit observanda, leg. Prospexit, ff. Qui, & a quibus manumissi, ibi: Quod quidem perquam durum est; sed ita lex scripta est.

38 Undecima Regula: Leges favorabiles ampliori interpretatione sunt intelligendæ; seu in materia favorabili verba Legis accipi debent secundum ampliam suam significationem. Communis per textum in cit. cap. Odia 15. de Regul. Juris in 6., ibi: Favores convenit ampliari. Dummodo tamen nihil aliud exprimatur, vel appareat ex verbis legis, seu alterius dispositionis, nec exinde illusio legis sequi possit; in cap. Si Sententia 16., & cap. Si Civitas 17. de sent. excommun. in 6.

39 Duodecima Regula: In Beneficiis plenissima est interpretatio facienda; Communis, textu expresso in cap. Cum Dilecti 6. de Donationibus, ibi: In contractibus plena; in testamentis plenior; in Beneficiis plenissima est interpretatio facienda, & cap. Olim 16. de verbor. signif., ibi: Cum
40 Beneficia Principum sint interpretanda largissime. Excipienda tamen sunt Rescripta ad Beneficia Ecclesiastica obtinenda, quæ sunt strictæ interpretationis, textu expresso in c. Quamvis 4. de Præbendis in 6., ibi: Quamvis plenissima sit alias in Beneficiis interpretatio facienda; litteræ tamen super obtinendis Beneficiis debent, cum sint ambitiosæ, restringi.

41 Epicheja est benigna legum interpretatio secundum æquum, & bonum, declarans casum aliquem particularem ex mente legislatoris ob suas circumstantias speciales sub lege universaliter lata non esse comprehensum. Est in re communis; arg. leg. Placuit, Cod. de Judiciis, ibi: Placuit in omnibus rebus præcipuam esse justitiæ, æquitatisque scriptæ, quam stricti Juris, & leg. In omnibus, ff. de reg. juris, ibi: In omnibus quidem, maxime tamen in Jure æquitas spectanda est, cum aliis Juribus adductis supra num. 32., & 33.

42 In hoc autem differt Epicheja ab interpretatione legis, quod per interpretationem interpretantur verba legis, quando sunt obscura, & ambiguum sensum reddunt; Per Epichejam vero interpretatur mens legislatoris, ubi constat de universali verborum sensu; dubitatur autem de mente legislatoris, utrum nempe is talem casum particularem ob certas circumstantias voluerit, vel potuerit comprehendere sub generali locutione Legis; Unde tunc speciatim verificatur textus cit. cap. Intelligentia 6. de verbor. significat., ubi: Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus, & cap. In his 15. Cod. de verb. signific. ubi Pontifex factæ a se interpretationis allegat hanc rationem: Considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem, cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire; interpretamur &c.

Hinc quandoque esse locum Epichejæ in casu aliquo 43
particulari ob certas circumstantias concurrentes, tenet Communis Doctorum; arg. leg. 4. ff. de Legibus, ubi dicitur, quod ex iis, quæ forte uno aliquo casu accidere possunt, Jura non constituuntur; Neque sic præjudicium infertur potestati Legislativæ, cum præsumatur Legislator in simili casu, eadem fuisse dicturus, ut colligitur ex l. Nulla Juris, ff. de Legibus, ubi habetur; Nulla Juris ratio, aut æquitatis benignitas patitur, ut quæ salubriter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipsorum commodum producamus ad severitatem.

Lex cessare potest per dispensationem factam ab haben- 44
te legitimam dispensandi potestatem. Communis. Quo
autem ad ea, quæ speciatim concernunt dispensationem, 45
Vid. verb. Dispensatio per tot.

Lex cessare potest per Privilegium concessum ab ha- 46
bente legitimam potestatem ipsum concedendi. Communis. Privilegium enim est, quod Princeps contra communes regulas Juris, seu contra communes leges cuipiam concedit, seu rescribit, juxta illud Esther 15. Non enim
pro te, sed pro omnibus hæc lex constituta est. Dicitur 47
enim Privilegium, quasi lex privata; neque esset privata, nisi aliquod speciale indulgeret; Cap. Privilegia 3. dist. 3., & cap. Abbate 25. de verbor. significat. §. Contra.

Quia igitur Privilegium est contra Jus commune, & 48
omnis recessus a Jure est odiosus, Cap. Is qui 1. de Filiis Presbyterorum §. Ille vero, in 6., ibi: Quam exorbitantem a Jure oportet veluti odiosam restringi. Hinc Privilegium est stricte interpretandum, ac restringendum, dummodo ex hoc non reddatur inutile. Communis, arg. cit. Cap. Is qui, & cap. Odia 15. de Regulis Juris in 6., ibi: Odia restringi, & favores convenit ampliari, cum similibus.

Lex cessare potest per consuetudinem contrariam legi- 49
time introductam. Communis. Circa autem ea, quæ spe- 50
ciatim quoad hoc concernunt consuetudinem. Vid. verb. Consuetudo per tot.

Novæ Additiones ex aliena manu.

PErtinet, & ad Jurisconsultos, Judicesque leges inter- 1
pretari. Tripliciter autem interpretari possunt Jurisconsulti, & Judices leges. Primo ad casus simile producendo legis dispositionem, considerata ratione ejus in aliis ad eamdem utilitatem tendentibus militante, idque etiamsi
taxativis verbis lex uteretur, quippe quia taxatio tantum 2
ad casus dispares excludendos pertinet, non item ad eos, in quibus militat similis, aut eadem, aut major ratio.
Secundo restringendo generaliora legum effata ad casus il- 3
los, in quibus solis manifesta, & adæquata ratio legis
locum habet. Tertio denique explanando verba legis ob- 4
scura vel ambigua, & dubium ipsius legis sensum eruendo.

Id autem ut recte fiat, servanda sunt quædam univer- 5
salia præcepta. In primis, & ante omnia de mente legis non est judicandum, nisi tota lege perspecta, quum ex antecedentibus, & subsequentibus ut plurimum evidens evadat Sententia legis; l. 24. ff. de legib.

Deinde semper adhiberi debet ea interpretatio, quæ ca- 6
ret vitio, & aptior est rei gerendæ, & convenientior menti Legislatoris; leg. 19. eodem tit. leg. 67., & leg. 96. ff. de
Regul. jur. non calumniosa; leg. penult. ff. Ad exhibend. 7
non talis, quæ circumveniat mentem legis, dum fieret quod lex fieri noluit, fieri tamen expresse non vetuit;
leg. 29., & leg. 30. ff. de leg. leg. 5. Cod. eod. quæve redderet 8
legem inutilem, nullis accomodatam casibus, & sic omni 9
effectu destitutam, arg. leg. 1. §. ultim. ff. ad municipal., aut 10
quæ in favorem alicujus inventa torqueret severius in ejusdem dispendium, ac læsionem; leg. 25. ff. de leg., & leg. 6. Cod. eodem.

Sed nec petenda est interpretatio ex iis, quæ constitu- 11
ta sunt jure singulari, aut necessitate quadam in certis so- 12
lummodo casibus; leg. 14. ff. de leg., & leg. 16. ff. de Regul. jur. aut errore sunt introducta; leg. 39. ff. de leg.

Recedendum nec aliter est a propria verborum signifi- 13
catione, quam quum manifestum est id Legislatorem voluisse, arg. leg. 69. ff. de legat. 3. magisque in dubio verbis
edicti serviendum ait Ulpianus in leg. 1. §. 20. ff. de exer- 14
citor. action. Recedere autem voluisse Legislatorem a pro-
pria significatione verborum, erui valet cum ex antece- 15
dentibus, & subsequentibus verbis legis, præfatione, epi- 16
logo, & similibus tum ex ratione legis ipsi legi sub- 17
juncta, tum etiam ex eo quod verba in proprio 18

signi-

significatu accepta, involverent absurditatem, impossibilitatem, vitium, vel significationem non satis aptam rei gerendæ.

19 Omittendum haud est etiam ex argumentis desumptis
a contrario sensu legis sensum erui posse, & interpretationem fieri, ut servarunt ipsi Jurisconsulti *in leg. 1. ff. de Officio ejus cui mandat. jurisd. leg. 18. ff. de Testib. leg. 20. §. 6. ff. qui testam. facere poss. l. 26. ff. de pact. dotal.*

20 Quod si hisce, similibusque præceptis observatis nec
dum manifesta reddi possit legis sententia, aut evitari absurditas, iniquitasque, quam videbatur involvere dispositio legis, haud poterit Judex prætextu æquitatis ar-
21 rogare sibi licentiam spernendæ legis tanquam duræ, &
iniquæ, ac judicare contra perspicuam legis decisionem, quum Judicis sit secundum legem, nequaquam vero de legis justitia, vel injustitia judicare, & facti quidem quæstio, non item juris auctoritas in ejus potestate sit; *leg. 1. §. 4. ff. ad Senatusconsult. Turpillian.* juncta *leg. 12.*
22 *§. 1. ff. Qui, & a quib. liberi non fiant*, solumque super-
est, ut eatur ad Legislatorem; *leg. 11. ff. de leg. 2. §. 18. Cod. de veter. jur. enucleand. leg. 1. l. 9. l. penult. & ultim. Cod. de leg.*

LEX COMMISSORIA.

Vid. verb. *Emptio*, *artit. 3. a num. 40. ad 45.*, & verb. *Hypotheca n. 34. & 35.*

LIBELLUS FAMOSUS.

SUMMARIUM.

1 Libellus famosus quid sit?

2 Libellus famosus sit scriptura, vel pictura, & quid veniat appellatione scripturæ, & picturæ.

3 Ad constituendum Libellum famosum, quinque requisita copulative debent concurrere.

4 Primo requiritur, quod occultetur nomen Libellantis.

5 Secundo requiritur, quod in illo exprimatur nomen Libellati, seu injuriati.

6 Tertio requiritur, quod Libellus famosus publicetur.

7 Quarto requiritur, quod interveniat dolus.

8 Quinto requiritur, quod Libellus contineat non solum contumeliam, sed & simul delictum aliquod considerabile.

9 Dicta requisita debent cumulative concurrere, ad hoc, ut quis dicatur reus Libelli famosi.

10 Unde qui joco facit Libellum famosum, non incidit in crimen, & pœnam Libelli famosi.

11 Et jocus præsumitur, quando deficit causa.

12 Et quando faciens est juvenis lætus & facetus, & bonæ famæ.

13 Item non incidit in pœnam Libelli famosi, qui mittit Epistolam alicui in injuriam, & infamiam alterius, cum expressione, & mandato, quod illam teneat secreto.

14 Vel etiam mittit ipsi injuriato, qui præsumitur eam secreto retenturus.

15 Item non incidit in crimen, & pœnam Libelli famosi, qui provocatus, & lacessitus Libello famoso, Libellum in Auctorem primi conficit, & crimina in ipsum retorquet.

16 Multi Sancti Patres scriptis lacessiti cum mordacitate, & cum aliis scriptis responderunt.

17 Libellos famosos facientes, publicantes, consulentes, seu mandantes fieri, seu publicari, committunt crimen gravissimum, & detestabile.

18 Insuper rei hujus detestabilis criminis subjacent gravissimis pœnis, tum de Jure Canonico.

19 Tum de Jure Civili.

20 Eadem pœna puniuntur mandantes, cooperantes, & consulentes fieri Libellos famosos.

21 Eadem pœna puniuntur invenientes Libellum famosum, & illum non lacerantes, nec comburentes, sed aliis manifestantes.

22 Eadem pœna puniuntur dictantes, scribentes, & exemplantes Libellum famosum.

23 Eadem pœna puniuntur componentes carmina, cantiones, & similia in detractionem famæ alicujus.

24 Item eadem pœna puniuntur eas cantiones, seu carmina cantantes.

25 Eadem pœna puniuntur facientes Libellum famosum contra mortuum.

26 Eadem, & majori pœna puniuntur, qui Libellum famosum faciunt, non sub nomine suo, sed sub nomine alterius.

27 Eadem pœna puniuntur, qui faciunt cadere in terram Libellum famosum, ad effectum ut publicetur.

28 Eadem pœna puniri possunt Bibliopolæ, & Mercatores Librarum ementes, retinentes, & vendentes Libellos famosos.

29 Ex Constitutionibus S. Pii V. & Gregorii XIII. appellatione Libelli famosi continentur pariter, nedum, ut vulgo dicitur li avvisi secreti, sed etiam Pasquilli, vulgo Pasquinate.

30 Si Libellus famosus respiciat statum alicujus Religionis in communis, ultra supradictas pœnas, Auctor est ipso facto excommunicatus excommunicatione majori Papæ reservata.

31 Pœna Libelli famosi habet locum etiam si quis in eo verum dixerit.

32 Non desunt tamen Doctores tenentes contrarium.

33 Qui detraxerunt alii Libello famoso continente vel falsum crimen, vel verum occultum ad quid teneantur? remissive.

Libellus famosus est chartula quædam in quocumque 1
loco reperta, ad alterius infamiam scripta, vel picta:
colligitur *ex leg. unic. Cod. de Libell. famos.*, & *cap. Si
quis famosum 5. quæst. 1.*, & *est in re communis* cum
Moscatell. *de cognition. delict. tit. de injur.* & *Libell.
famos. num. 8.*, & 9. Raynald. *tom. 1. cap. 11. §. 1. num.*
4. Ursaya *institut. crimin. lib. 2. tit. 9. num. 78.* Unde, ut 2
vides, Libellus famosus sit scriptura, vel pictura. Nomine; & appellatione chartulæ veniunt, nedum scripturæ, sed etiam Carmina, Epigrammata, & similes cantiones in detractionem famæ alterius compositæ: Farinacc. *quæst. 105. num. 467.*, & *sequent.* Ursaya *loc. cit. num. 80.*, & alii passim; Nomine, & appellatione picturæ veniunt nedum picturæ obscænæ, & turpes in alterius injuriam, & infamiam factæ, sed etiam stercorationes factæ, seu appositæ in portis, fenestris, seu Domo alterius, & omnes turpitudines, & multo magis cornua ibidem in alterius injuriam, & infamiam affixa; Clarus *in Praxi §. final. quæst. 68. num. 25.* Panimoll. *decis. 52. annotat. 1. num. 22.* & *23.* Ursaya *loco cit. num. 82.*, & *sequent.* Farinacc. *quæst. 105. num. 469.* & *471.* Bertazin. *consil. 237. n. 2.*, & alii apud ipsos.

Ad constituendum Libellum famosum, quinque requi- 3
sita copulative debent concurrere, ut recte observat Ursaya *loc. cit. a num. 86.* Raynald. *lib. 1. cap. 11. §. 1. a num. 7.*

Primo requiritur, quod occultetur nomen Libellantis, 4
idest, quod Auctor non exprimat nomen suum, ut habetur *in leg. unic. Cod. de famos. Libell.* & tenent Engel. *in l. Lex Cornelia § Si quis Libellum num. 3. ff. de injur.* Clarus *quæst. 68. num. 25.* Ursaya *loco cit. num. 86.* Reginald. *loc. cit. n. 7.* & plures alii apud ipsos.

Secundo requiritur, quod in illo exprimatur nomen 5
Libellati, seu injuriati; Sarno *in Praxi crimin. part. 2. formul. 10. vers. Et primo*, Maresca *apud Sarn. loc. mox cit. vers. Et primum in fine*, Raynald. *loc. cit. num. 10.* Ursaya *loco cit. num. 87.* Nisi tamen aliunde constet, quod de eo Auctor loqui voluit; Farinacc. *quæst. 105. num. 47.* Conciol. *resolut. crim. verb. Læsæ Majestatis crimen, resolut. unic. numer. 19.* Raynald. *loc. cit. num. 11.* Ursaya *loc. cit. n. 88.* & alii.

Tertio requiritur, quod Libellus famosus publicetur; 6
est enim de substantia Libelli famosi, quod ex eo sequatur diffamatio, quæ sine publicatione non datur; Farinacc. *loc. cit. num. 486.* Sanctor. *de pœnis part. 2. cap. 12. quæst. 3.* Ursaya *loco cit. num. 89.* Raynal. *loc. cit. num. 12.* cum pluribus *ibi citat.*, Conciol. *resolut. criminal. verb. Libellus famosus*, *resolut. unic. num. 10.* & pluries alii apud ipsum.

Quarto requiritur, quod interveniat dolus, quia, si 7
aliquis non animo injuriandi, sed vel per simplicitatem, vel per jocum Libellum componat, & publicet, vel libidinis motivo cantiones canat, non erit reus Libelli famosi; Conciol. *resolut. criminal. vers. Læsæ Majestatis crimen, resolut. unic. num. 20.* Ursaya *loc. cit. num. 92.* & *sequent.* Raynald. *loc. cit. num. 18.* cum plurimis *ibi citatis*, per textum *in l. Lex Cornelia §. si quis libellum ff. de injur.* ibi: *Dolove malo fecit, vel curavit*, & *leg. 1. ff. ad Legem Jul. Majestat.* ibi: *Fueritve dolo malo*, *cap. Si qui inventi fuerint 3. caus. 5. quæst. 1.* ibi: *Sed vim earum dolose manifestaverit.*

Quinto requiritur, quod Libellus contineat non solum 8
contumeliam, sed & simul delictum aliquod considerabile; quia si contineret solum contumeliam, non Libellus famosus, sed injuria in scriptis dicenda esset; Theodoric. *de delict. privat. cap. 2. aphorism. 16. num. 32.* Ursaya *loc. cit. n. 95.* Raynald. *loc. cit. n. 19.* & *sequent.* & pluries alii apud ipsum.

Dicta requisita debent cumulative concurrere ad hoc, 9
ut quis dicatur reus Libelli famosi; quia si unum, vel alterum ex his deficiat, deficit nomen, & crimen Libelli famosi; & remanet crimen, & actio injuriarum; Binsfled. *de injur. & damno dato, cap. 1. quæst. 13. conclus. 3.* & *4.* Carpzov. *pract. crim. quæst. 98. num. 50.* Maresca penes Anell. De Sarno *in prax. crim. part. 2. vers. Debet sane*, Raynald. *loc. cit. n. 23.* & alii passim.

Unde qui joco facit Libellum famosum, non incidit in 10
crimen, & pœnam Libelli famosi; *arg. leg. Si non convicii, Cod. de injur.* & *leg. Item apud Labeonem §. Meminisse*, ubi Glossa, *ff. eod. tit.* & sic tenent Surd. *decis. 89.*

Thor-

Thorvot *decis.* 50. *num.* 6., & 7. Novarr. *collect.* 2. *ad pragm.* 1. *de injur. num.* 4. Carpzov. *loc. cit. quæst.* 68. *num.* 58. Gargareus *tract. de Libello famoso cap.* 4. *nu.* 10. & *cap.* 7. *num.* 50. Raynald. *loc. cit. num.* 26. & *sequent.*
11 & plures alii apud ipsos. Qui omnes ajunt, præsumi
12 joco factum, quoties non apparet de causa, propter quam quis moveri potuerit; Et quoties imputatus sit juvenis lætus, & ut dicitur, *allegro*, *e faceto*, seu bonæ famæ.

13 Item non incidit in pœnam Libelli famosi, qui mittit Epistolam alicui in injuriam, & infamiam alterius cum expressione, & mandato, quod illam teneat secreto.
14 Vel etiam mittit ipsi injuriato, qui præsumitur eam secreto retentus; Farinac. *quæst.* 105. *num.* 487. & *conclus.* 123. *num.* 5. Ursaya *loco cit. num.* 133. Marta *consil.* 51. *num.* 18. & *seq.* Berlich. *consil.* 67. *num.* 38. *vers. Quinta ratio part.* 5. Raynald. *loc. cit. num.* 24. & *seq.* & alii plures apud ipsos.

15 Item non incidit in crimen, & pœnam Libelli famosi, qui provocatus, & lacessitus Libello famoso (a) Libellum in Auctorem primi conficit, & crimina in ipsum retorquet; *leg. Qui cum §. Idem ff. de Bon. libert.* ibi: *Et si ab eo petitus retorsit in eum crimina; ignoscendum est enim ei; qui voluit se ulcisci provocatus*, ibique Glossa *verba Retorsit*, ibi: *Ignoscendum ei, qui non facit sponte*, & *cap. Ad limina* 30. *quæst.* 1. ibi: *Inculpabile judican-*
16 *dum est, quod necessitas intulit.* Hinc multi Sancti Patres scriptis lacessiti, cum mordacitate, & cum aliis injuriis pariter in scriptis responderunt, ut patet de S. Gregorio Nazianzeno *in ejus vita*, & *oratione de Episcopis*, de S. Hieronymo *in Apologia contra Rufinum*, de S. Bernardo *lib.* 4. *de consideratione*, de S. Thoma *in opuscul.* 19. de S. Bonaventura *in Apologia contra Guglielmum de Sancto Amore*; & de aliis pluribus. Et sic tenent Ursaya *loc. cit. a num.* 111. cum aliis ibi citatis; Farinacc. *quæst.* 105. *num.* 488. Raynald. *loc. cit. a num.* 26. cum pluribus ibi citatis.

17 Libellos famosos facientes, publicantes, consulentes, seu mandantes fieri, seu publicari, & hujusmodi, committunt crimen gravissimum, & detestabile, ut recte notant Farinacc. *quæst.* 105. *num.* 490. Raynald. *loc. cit. num.* 2. & alii communiter, & comprobatur ex Constit. S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis providentia*, *in princip.*

18 Insuper rei hujus detestabilis criminis subjacent gravissimis pœnis; Jure enim Canonico sancitum est, quod tales rei anathematizentur, fustibus, ac verberibus carpiantur; *cap. Qui in alterius* 1. *cap. Quidam* 2. & *cap. Si qui inventi fuerint* 3. *caus.* 5. *q.* 1. Farinacc. *quæst.* 105. *num.* 422. & *sequent.* Panimoll. *decis.* 52. *adnotat.* 1. *sub num.* 42. Ursaya *loc. cit. num.* 108. & alii. Et secundum citat. Constitutionem S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis providentia*, Libellos famosos retinentes, facientes, dictantes &c. in Statu Ecclesiæ gravissimis pœnis sunt puniendi, & bonorum confiscatione, & aliquando etiam ultimo supplicio.

19 De Jure autem Civili hujusmodi rei efficiuntur infames, intestabiles, *leg. Ob carnem ff. de testibus*, & *l. Lex Cornelia*, §. *Si quis*, ubi Glossa *verb. Intestabilis*, *ff. de injuriis*, Ursaya *loc. cit. num.* 107. & alii. Insuper aliquando fustigantur, aliquando ad triremes transmittuntur, & aliquando ultimo supplicio condemnantur; *leg. unic. Cod. de Famoso Libello*, Panimol. *loc. cit. sub num.* 42. & alii apud ipsum. Ursaya *loc. cit. num.* 103. & *seq.* ubi refert exemplum de quodam Cremonensi, qui ob malos versus, & similes cantilenas contra Clementem VIII. prædefunctum, & nonnullos Cardinales fuit decapitatus, & confiscatione bonorum plexus. Idem evenit Abbati Francisco Dominico Rivasoe, qui ob similes Libellos contra Clementem XI. fuit capite punitus in Urbe *die* 4. *Augusti* 1708. Necnon Cajetano Vulpino *die* 3. *Februarii* 1720.

Eadem pœna puniuntur mandantes, cooperantes, & 20
consulentes fieri Libellos famosos; omnes enim isti concurrunt in genere causæ efficientis, & dicuntur illos componere, & facere; *l. Lex Cornelia §. Si quis Libellum ff. de injur.* Gargareus *de Libello famoso cap.* 9. *num.* 3. & 18. Farinacc. *q.* 105. *num.* 442. & *sequent.* Ursaya *loco cit. num.* 125. Raynald. *loco cit.* §. 4. & 5. *n.* 50. & alii plures apud ipsos.

Eadem pœna puniuntur invenientes Libellum famo- 21
sum, & illum non lacerantes, nec comburentes, & aliis manifestantes; *leg. unic. Cod. de Famos. Libell.* ibi: *Si vero non statim easdem chartulas, vel corruperit, vel igne consumpserit, sed vim earum manifestaverit, sciat se quasi Auctorem hujusmodi delicti, capitali sententiæ subjugandum*, & late Farinacc. *quæst.* 105. *num.* 450. & *sequent.* Raynald. *loc. cit.* §. 2. *num.* 4. & *sequent.* ubi tres rationes assignat.

1. Quia retinens Libellum famosum præsumitur illius Auctor.

2. Quia videtur habere animum manifestandi.

3. Tertio dat occasionem, ut Libellus ab aliis possit inveniri; & videri.

Eadem pœna puniuntur dictantes, scribentes, & exem- 22
plantes Libellum famosum; *l. Lex Cornelia*, §. *Si quis Libellum*, *verb. Scripserit ff. de Injuriis*, *leg. Item apud Labeonem §. Hæc*, *verbo Scribit ff. eodem*; & expresse cavetur in citat. Constitut. S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis Providentia*; Panimoll. *decis.* 52. *adnotat.* 1. *numer.* 17. Farinacc. *quæst.* 105. *num.* 446. Bursat. *cons.* 20. *num.* 55. & communis aliorum.

Eadem pœna puniuntur componentes carmina, can- 23
tiones & similia in detractionem famæ alicujus; *l. Lex Cornelia §. final.* & ibi Glossa in verbo *Epithesia*, & in verbo *Sive Scripturam ff. de injuriis*. Farinacc. *quæst.* 103. *num.* 467. & *sequent.* cum multis aliis a se citatis, Panimoll. *decis.* 12. *adnot.* 1. *num.* 30. & alii passim. Item ea- 24
dem pœna puniuntur eas cantiones cantantes, textu expresso *in leg. Item apud Labeonem §. Hæc autem*, ibi: *Vel cantat aliquid, quod pudorem alicujus lædat*, *ff. de injuriis*. Farinacc. *loc. cit. n.* 468. Panimoll. *loc. cit. n.* 31. & alii.

Eadem pœna puniuntur facientes Libellum famosum 25
contra mortuum, quia non est minor injuria, quæ infertur mortuo, quam vivo, *leg.* 1. *ff. de his, quæ ut indignis*, Ursaya *loc. cit. num.* 138. Muta *ad pragm. tit.* 40. *de pæn. eden. famos. Libell. num.* 37. & alii; Et patet exemplo adducto supra *sub num.* 19. de quodam Cremonensi, qui fuit decapitatus ob malos versus, & similes cantilenas confectas contra Clementem VIII. prædefunctum.

Eadem, & majori pœna puniuntur, qui Libellum fa- 26
mosum faciunt non sub nomine suo, sed sub nomine alterius; ipsi enim magis delinquere videntur, cum alium ad se excusandum de hujusmodi crimine falso inculpare intendant, *l. Lex Cornelia §. Si quis librum*, ibi: *Etiamsi alterius nomine*, & ibi Glossa, *ff. de injuriis*, Farinacc. *quæst.* 105. *num.* 472. Panimoll. *loc. cit. num.* 23. & alii communiter.

Eadem pœna puniuntur, qui faciunt cadere in terram 27
Libellum famosum, ad effectum ut publicetur; Hoc enim idem est, ac si illum publicassent, sive illum confecerint ipsi sive ab aliis acceperint; *leg.* 1. *Cod. de famos. Libell.* ibi, *Sed vim earum manifestaverint*, & ibi Glossa, Farinacc. *quæst.* 105. *n.* 458. & *sequent.* cum aliis ibi citatis, Panimol. *loc. cit. n.* 26. & alii passim.

Eadem pœna puniri possunt Bibliopolæ, & Mercato- 28
res

(a) Nota. Auctor, ut ego opinor, de foro externo e criminali judicio loquitur, quo spectant leges, quas citat, non vero de foro conscientiæ. Sed si de foro conscientiæ sermo sit, quis unquam probare poterit licitum esse homini Christiano Libello famoso per Libellum famosum respondere? Lex enim Christi diligere inimicos jubet, eisque benefacere; percutienti consulit alteram maxillam præbendam, & tollenti pallium dandam quoque tunicam esse. Item cum eadem Christi Lex, tum etiam Lex ipsa naturæ odio habere proximum vetat, iram compescere jubet, ac ea omnia prohibet, quæ homines ad iram, & odium apta sint provocare. Age vero: Fac hominem Libello famoso lacessitum, Libello alio famoso, ac recriminatione publica respondere, dum tamen id necessarium ita non sit ad propriam defensionem, ut alia via non suppetat, quis non videat, præceptum illud infringere, quo jubemur inimicos diligere, eisque benefacere; quo tenemur patienter injurias ferre, ac injuriam irroganti parcere; quo denique odium proximi prohibetur, & ea omnia interdicuntur, quæ ad iram, & odium proximum incitare possit, & debeant? Si res ita se habet, ut revera est: qua ratione probari poterit usus Libelli famosi in homine Christiano, qui per Libellum antea lacessitus fuerit? Atque hinc liquet, quam inepte ad suam comprobandam assertionem attulerit Lucius Sanctos Ecclesiæ Patres; qui non Libellis, neque injuriis usi sunt in refutandis adversariis; sed veritatis studio, ac virtutis amore; fervore quodam incitati, adversus Hæreticos, vel Novatores, aut scandalosos homines, objurgationes, ac tales phrases adhibuere, quæ vel detestandos errores, vel noxias novitates, vel improbatos, ac perniciosos mores, aut obstinatam perversorum hominum malitiam exprimerent, ac veluti horrendam Christianæ plebi prædicarent. At ita scribere non est *injuriis* respondere, nulla enim injuria fit homini perverso, dum publici ipsius errores, ac perversi, & humano generi noxii mores objurgantur, ac Maledictis etiam palam reprehenduntur. Si vero quispiam Patrum injuriis lacessitus, injuriis in adversarium responderint, secus ac patientia, & charitas Christiana postulat; a culpa in illa actione liberari non potest; sed prædicanda potius erit pœnitentia eximia, qua culpam illam expiavit, at pœnitentes imitandi erunt, non vero irati, ac injuriis proximum afficientes.

librorum, ementes, retinentes, & vendentes Libellos famosos: sunt enim causa, ut ab aliis legantur; Gargiareus *de Libello famoso cap. 8. n. 50.* Coler. *dec.* 154. *n.* 8. *& sequent.* Ursaya *loc. cit. n.* 159. & alii passim.

29 Ex dispositione cit. Constitutionis S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis providentia*, & Constitutionis Greg. XIII. relat. a Novarr. *in Summ. Bull. part. 2. comm.* 83. *num.* 1. appellatione Libelli famosi continentur pariter, nedum, ut vulgo dicitur, *li Avvisi secreti*, ut plurimum continentes Læsionem alterius famæ, in quibus Constitutionibus contra illos conficientes imponitur pœna mortis, sed etiam Pasquilli, vulgo *Pasquinate*; Ursaya *loc. cit. n.* 147. cum aliis ibi adductis.

30 Si famosus Libellus respiciat statum alicujus Religionis in communi, v. g. Ordinis Prædicatorum, Minorum, Augustinensium, Carmelitarum, Societatis Jesu, & hujusmodi, ultra supradictas pœnas, Auctor est ipso facto excommunicatus excommunicatione majori Papæ reservata, ut observat Navarr. *in Summ. Bullar. part. 2. comm.* 83. *n.* 7. Ursaya *loc. cit. n.* 143. ubi, quod in eamdem excommunicationem non incurrit conficiens Libellum famosum contra privatum Religiosum ejus personam tantum infamando, quia Constitutiones Apostolicæ respiciunt favorem Religionis in communi, non autem alicujus Religiosi in particulari; Navarr. & Ursaya *loc. cit.* Medina *de Confess. lib.* 1. *cap.* 15. *n.* 35. & alii passim.

31 Pœna libelli famosi habet locum etiam si quis in eo verum dixerit, *l.* 1. *Cod. de famoso Libello*, ubi Glossa *in verbo Sane*, Oltrad. *consil.* 53. *num.* 2. *vers. Si per Libellum*, Azor. *in summ. de famos. Libell. n.* 2. *in fin.* Boss. *tit. de injur. n.* 4. *post princip. vers. Nec obstat*, Covarruv. *variar. resol. lib.* 1. *cap.* 11. *n.* 6. *circa med.* Panimoll. *dec.* 52. *adnot.* 1. *n.* 9. & alii adducti per Farinac. *in praxi crimin. tit. de var. divers. crimin. q.* 101. *n.* 24. *&* 244. & aperte id disponitur in cit. Constitut. S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis providentia*, & comprobat Guazzin. *de confiscat. conclus.* 13. *ampliat.* 91. *n.* 2. *&* 4. ubi testatur, dispositionem dictæ Constitutionis S. Pii V. esse in viridi observantia, & in diversis casibus occursis ita fuisse decisum, prout etiam refert Farinacc. *consil.* 30. *n.* 106. *tom.* 1. & ex ipso Panimoll. *decis.* 52. *adnot.* 1. *n.* 11. adducens diversa exempla.

32 Non desunt tamen Doctores tenentes contrarium, scilicet pœnam Libelli famosi non habere locum, quando sunt vera in Libello expressa; Sic multi apud Farinac. *loc. cit. q.* 105. *n.* 242. *& seq.* Reginald. *loc. cit. n.* 14. *& seq.* Reginald. *loc. cit. n.* 14. *& seq.* Famian. Centolin. *in adnot. ad consil. crimin.* 30. Farinac. *litt. V. vers. Contrarium videtur voluisse speculat.*

33 Qui detraxerunt aliis Libello famoso, continente vel falsum crimen, vel verum occultum, ad quid teneantur? Vide *verb. Detractio artic.* 2. *per tot.* ubi salva portione abunde dictum est de simili obligatione.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 Publicum Judicium ex *Senatus consulto* reditum est ob Libellum famosum; *l.* 6. *ff. de injur.* cujus pœna capitis est; *l. unic. C. de Famos. Libell.*

2 Non male vero nostri Interpretes pœnam hanc capitis restrinxerunt ad famosum libellum, quo aliqui objiciuntur gravia & capitalia crimina ab eo, qui lævitiæ judi-

3 cium, aut Principis adtepere satagit. Absurdum namque foret ob quamcumque contumeliam scripto factum immi-

4 nere Reo pœnam capitis. Confirmatur communis hæc sententia tum per verba mox citatæ *legis unica C. de Famos. libell.* tum per Constitut. quæ sunt in Codice Theodosiano cod. titul. Potissimum vero *vide l.* 5. 8. *&* 10.

5 Puniunt *Imperatores Valentinianus & Valens* eos quoque capite, qui libellum inventum non illico consumpserint,

6 sed aliis sensum ejus manifestaverint. Id sane durum videtur. Sed restringenda verba ad eum sunt qui conten-

7 ta libello crimina dilert dolo malo ut periculum ex ea re capitis creet infamato. Quod qui fecit cum eo non valde duriter agetur, si ea pœna afficiatur ipse, cujus spectaculo in alterius cervicem crudelem animum sentire

8 voluit. Cæterum si quis non dolo id faciat, sed *vitio linguæ atque impotentia*, dum cogitata tacere nescit, duris-

9 simum foret pœnam capitis *garrulitati* statuere. Injuria

10 enim sine dolo, atque affectum injuriandi nequaquam committitur; garrulitas autem non dolus sed culpa est.

11 Restat ut differamus de pœna ejus, qui non appetierit famoso libello vitam & salutem alterius, sed famam tantummodo, atque existimationem. Nihil autem nominatim scriptum est, nisi quod damnatus ob carmen famosum fiat intestabilis; *l.* 5. *§. Si quis librum§ de Injur. l.* 2. *ff. de Testib*

12 Sed quum Jurisconsultus dicat in *d. l.* 5. si condemnatus

13 sit qui id fecit intestabilem ex lege esse jubet; satis indicat aliam fuisse pœnam, quæ sententia Judicis infligé-

14 retur. Quæ quum prodita non sit, dicamus puniendum Reum extra ordinem arbitrio Judicis. Hæc de pœna famosi Libelli de Jure civili. Quid autem innovatum sit Summorum Pontificum constitutionibus, indicat *Auctor.*

LIBERALITAS. Vide verb. *Avaritia num.* 12.

LIBRI.

SUMMARIUM.

1 *Sub pœna excommunicationis latæ sententiæ tenetur quisque suscipere pro Sacris, & Canonicis omnes Libros novi, & veteris Testamenti a Concilio Trident. sess. 4. in Decreto de Canonicis scripturis enumeratos.*

2 *Libros de rebus sacris sine nomine Auctoris nullus imprimere potest, nec illos vendere, apud se retinere, nisi prius sint examinati, & approbati ab Ordinario sub pœna excommunicationis, & pecuniaria apposita a Concilio Lateranensi, & Tridentino.*

3 *Regulares ultra examinationem, & approbationem hujusmodi licentiam quoque a suis Superioribus impetrare tenentur.*

4 *Et utramque concessionem debent imprimi facere ad principium operis.*

5 *Libros scriptos communicans, vel vulgans ante examen, & approbationem, subjicitur pœnis, quibus & impressores. Et eos habentes, vel legentes, nisi prodant Auctores, pro Auctoribus habebuntur.*

6 *Librorum approbatio danda est in scriptis, & gratis, sicuti & examen est gratis faciendum.*

7 *Libri non sunt imprimendi sine nomine Auctoris, vel certi Collegii.*

8 *Libri imprimi non possunt Romæ absque licentia Cardinalis Vicarii, & Magistri Sacri Palatii.*

9 *Alibi vero imprimi non possunt absque licentia Ordinarii, & Inquisitoris.*

10 *Librarii, seu Impressores imprimentes absque his licentiis incurrunt excommunicationem, & pœnam amissionis librorum, & centum Ducatorum.*

11 *Libri Auctorum degentium in Statu Ecclesiæ imprimi non possunt extra Statum, sine licentia Card. Vicar. & Magistri Sacri Palatii, (& extra) sine licentia Inquisitorum, aliter impressi ipso facto sunt prohibiti, & alia pœna ab imprimente incurruntur.*

12 *Libri de Miraculis, Gratiis, Beneficiis, & aliis, quæ dicuntur accepta ope alicujus defuncti cum opinione sanctitatis, a Sede Apostolica non canonizati, nec beneficiati, imprimi non possunt sine licentia Sedis Apostolicæ.*

13 *Impressores & Bibliopolæ habentes libros Lutheranos, aut aliorum hæreticorum, aut de hæresi suspectos, quas pœnas incurrant, nisi eos consignent Inquisitoribus.*

14 *Libri sine nomine Typographi, vel loci impressionis, vendi non possunt sub pœna confiscationis librorum.*

15 *Libros furto extrahere, seu subtrahere, & asportare ex Bibliothecis Regularium est prohibitum sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservata.*

16 *Referuntur ad hoc summarie variæ Constitutiones Pontificiæ, usque ad n.* 33.

Libros novi, & veteris Testamenti a Concilio Trident. *sess.* 4. *in decreto de Canonicis* enumeratos, qui integros cum omnibus suis partibus prout consueverunt legi in Ecclesia Catholica, & habentur in veteri a vulgata Latina editione, non suscipit pro Sacris, & Canonicis, est excommunicatus; *Concil. Trident. loc. cit.* 1

Libros de rebus Sacris sine nomine Auctoris nullus imprimat, vel imprimere faciat, & illos non vendat, vel apud se retineat, nisi prius sint examinati, & approbati ab Ordinario, sub pœna excommunicationis, & pecuniaria apposita in Canone Concilii Lateranensis *sess.* 10. *de impressione Librorum sub Leone X.* Sic expresse Concil. Trident. *citat. sess.* 4. *in Decreto de editione, & usu Sacrorum librorum.* 2

Regulares ultra examinationem, & approbationem hujusmodi, licentiam quoque a suis Superioribus impetrare tenentur, recognitis per eos libris juxta formam suarum ordinationum; Concil. Trid. *loc. cit.* & sic habetur etiam in Instructione Clementis VIII. Auctoritate, *Regulis Indicis adjecta §.* 2. *de impressione librorum*; Ubi additur, quod *utramque concessionem, quæ apparet, ad principium operis, imprimi faciant.* 3 4

Libros scriptos communicans, vel vulgans ante examen, & approbationem, subjiciatur pœnis, quibus & impressores. Et eos habentes, vel legentes nisi prodant Auctores, pro Auctoribus habebuntur; Sic expresse *Concil. Trid. loc. cit.* 5

Librorum approbatio danda est in scriptis; atque ideo in fronte libri, vel scripti, vel impressi authentice appareat; idque totum, hoc est, & probatio, & examen, gratis fiat; Sic expresse Concilium Tridentinum *loco citato.* 6

Libri non sunt imprimendi sine nomine Auctoris, vel certi Collegii; Concil. Trid. *loc. cit. & cit. Instructio Clement. VIII. de impressione librorum §.* 1. ubi sic expresse habetur, ibi: „ Nullus liber imposterum excudatur, qui non in „ fronte nomen, cognomen, & Patriam præferat Au„ ctoris. Quod si de Auctore non constet; aut ob justam „ aliquam causam, tacito ejus nomine, Episcopo, & „ Inquisitori liber edi posse videatur, nomen illius pro „ nomine Auctoris describatur, qui librum examinaverit; 7

G „ atque

„ atque approbaverit . In his vero generibus librorum „ scriptorum dictis, aut exemplis, aut vocibus compilari solent , is qui laborem colligendi , & compilandi susceperit, pro Auctore habeatur " Hæc ibi.

8 Libri imprimi non possunt Romæ absque licentia Cardinalis Vicarii Papæ, & Magistri Sacri Palatii ; Leo X. Const. 12. incipient. *Inter sollicitudines* , quæ est Concil. *Lateran. V. sess.* 10. *Constit.* 3.

9 Alibi vero imprimi non possunt absque licentia Ordinarii , & Inquisitoris hæreticæ pravitatis ; Leo X. in cit. Constitut. incipient. *Inter sollicitudines* & Concil. *Lateran. V. sess.* 10. & Concil. Trid. *sess.* 4. *in Decreto de editione , & usu Sacrorum librorum* .

10 Librarii , seu Impressores imprimentes absque his licentiis incurrunt excommunicationem , & pœnam amissionis librorum , & centum ducatorum applicandorum Fabricæ S. Petri Romæ ; Leo X. cit Constit. incip. *Inter sollicitudines*, & Concil. *Lateranens. V. cit. sess.* 10.

11 Libri Auctorum degentium in Statu Ecclesiæ , imprimi non possunt extra Statum sine licentia Cardinalis Vicarii , & Magistri Sacri Palatii , & extra , sine licentia Inquisitorum ; aliter impressi ipso facto sunt prohibiti , & aliæ pœnæ ab imprimente incurruntur , Urban. VIII. Constit. 50. incip. *Sanctissimus* .

12 Libri de Miraculis, Gratiis , Beneficiis , & aliis , quæ dicuntur accepta ope alicujus defuncti cum opinione Sanctitatis , a Sede Apostolica non Canonizati , nec Beatificati , imprimi non possunt sine licentia Sedis Apostolicæ ; Urban. VIII. Constitut. 37. incipient *Sanctissimus* .

13 Impressores , & Bibliopolæ habentes libros Lutheranos , aut aliorum hæreticorum ; seu de hæresi suspectos quas pœnas incurrant , nisi eos Inquisitoribus tradant , aut consignent ; Pius IV. Constitut. 76. incipient . *Cum pro munere* .

14 Libri sine nomine Typographi , vel loci impressionis , vendi non possunt sub pœna confiscationis librorum ; *Concil. Mogunt. IV. cap.* 99. Concil. Coloniens. II *part.* 12. *cap.* 9.

15 Libros furto extrahere , seu subtrahere ex Bibliothecis Regularium est prohibitum sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ , ut constat ex pluribus Pontificiis Constitutionibus pro variis Religionibus diversis temporibus emanatis ; quæ summarie hic subnectuntur , prout referuntur a Pitonio in Collectione Constitutionum Pontificiarum ad Regulares.

16 1568. 4. Novembris Universis & singulis personis Ecclesiasticis Sæcularibus, & Regularibus mandatur , ne ex Bibliothecis Ordinis S. Francisci aut earum aliqua librum aliquem , aut Quinternum furto subtrahere quoque modo præsumant , sub pœna Excommunicationis , cujus absolutionem Romano Pontifici (excepto mortis articulo) reservat S. Pius V. *in Constitut qua incipit : Cum sicut accepimus* , apud *Flavium Cherubin. in Compend. Bullar. tom* 2. *pag. mihi* 129. & refert etiam Roderic. *in Collect. Privilegiorum Regular tom* 2. *Bulla* 17.

17 1587. 3. Octobris . Minister , ac Commissarius Generales , Ministri Provinciales , Commissarii , Guardiani , ceterique Fratres Minores de Observantia S. Francisci , aliæque omnes Personæ Ecclesiasticæ Sæculares , & Regulares nullo prætextu audeant per se , vel alios amovere , vel amovere facere, de Bibliothecis dicti Ordinis libros ibidem existentes . Quinterna , Folia , nec res aliquas , sub Excommunicationis latæ sententiæ pœna (reservata Papæ absolutione) ipso facto incurrenda , neque consulere , vel alicui auxilium præstare præsumat , sub eadem pœna , nec non privationis vocis activæ , & passivæ , ac inhabilitatis perpetuæ ad quælibet officia dictæ Religionis obtinenda ; Monasteriorum Guardiani munus Guardianatus non assumant , nisi prius in præsentia Discretorum loco, in quo fuerit aliqua Bibliotheca , subscripserit cum dictis Discretis Inventarium dictorum Librorum , quod erit etiam a quolibet Ministro Provinciali , & dictæ Provinciæ Commissario singulis annis revidendum : Si prædicta non fuerint facta , Guardianus , & Minister , ac Commissarius sint statim privati , & inhabiles ad quævis Officia ; Sixtus V. apud Cherubin. *in Bullar. Rom. tom.* 2. *Constitut.* 67. quæ incipit ; *Cum sicut* .

18 1593. 29. Maii . Amoventes , & subtrahentes ex Bibliothecis Ordinis Fratrum Beatæ Mariæ de Monte Carmelo Libros , & monumenta , sive impressa , sive manuscripta , Excommunicationis sententiæ ipso facto incurrendæ (a qua ab alio , quam a Romano Pontifice , nisi in mortis articulo absolvi non possint) subjacent ; Clemens VIII. apud Cherubin. *in Bullar. Rom. tom.* 3. *Constit.* 24. quæ incipit : *Qua ad tuenda* §. 1.

19 1621. 13. Februarii . Interdicitur , & prohibetur , ne de cætero quisquam quosvis Libros , vel Quinterna , aut Folia sive manuscripta , sive impressa , Bibliothecæ Genuensi Ordinis Fratrum Minimorum S. Francisci de Paula assignata , & assignanda quovis quæsito colore audeat ex dicta Bibliotheca extrahere, vel præsumat permittere ut extrahantur , vel removeantur sub Excommunicationis , ac privationis vocis activæ , & passivæ pœnis per contrafacientes incurrendis ; Urbanus VIII. apud Cherubin. *in Bullar. Rom. tom.* 5. *Constitut.* 44. quæ incipit ; *Conservationi* , & refert etiam Peirin. *de Privilegiis Regular. tom.* 2. *Constitut.* 4. *ejusdem Pontificis pag.* 1278.

20 1626. 25. Martii . Nemo de cætero quavis auctoritate fungens libros , vel Quinterna , seu Folia , sive impressa , sive manuscripta Bibliothecis Domorum Regularium Ordinis Fratrum Prædicatorum hactenus donata , seu assignata , & in posterum donanda , seu assignanda , ex eisdem Bibliothecis extrahere , seu ut extrahantur permittere , aut consentire sub quovis prætextu audeat , seu præsumat sub Excommunicationis , nec non privationis vocis activæ , & passivæ per contrafacientes eo ipso incurrendis pœnis , prout interdicit , & prohibet Urbanus VIII. apud Cherubin. *in Bullar. Rom. tom.* 4. *Constit.* 55. quæ incipit : *Cum sicut accepimus* .

21 1628. 31. Octobris . Vicarius Generalis , & Fratres Minimi pro tempore existentes Collegii S. Francisci de Paula ad Montes in Alma Urbe , & aliæ Personæ quæcumque tam Sæculares , quam Regulares nullas Reliquias , nec libros , seu Volumina , & Scripta ab Ecclesia , & Bibliotheca dicti Collegii ullo modo amovere , transportare , distribuere , seu mutuo dare audeant , seu præsumant , Urbanus VIII. apud Cherubin. *in Bullar. Rom. tom.* 4. *Constit.* 95 quæ incipit : *Justis & honestis* .

22 1637. 13. Octobris . Nemo libros , aut Quinterna , vel Folia , sive impressa , sive manuscripta Bibliothecis , aut Paramenta & Ornamenta quæcumque Ecclesiis Fratrum Minorum S. Francisci de Observantia Recollectorum Provinciæ Granatensis donata , vel donanda audeat , vel præsumat ex dictis Bibliothecis , & Ecclesiis respective extrahere , seu quibusvis aliis Ecclesiis , & Monasteriis , ac locis Piis , aut Personis commodare , sive aut extrahantur , seu commodentur permittere . Et hoc sub Excommunicationis , ac privationis vocis activæ , & passivæ pœnis per contrafacientes incurrendis interdixit , ac prohibuit Urbanus VIII. *in Bullar. Rom tom.* 5. *Constit.* 235. quæ incipit *Conservationi* .

23 1638. 20. Julii . Interdicitur , & prohibetur sub Excommunicationis , ac privationis vocis activæ & passivæ pœnis per contrafacientes incurrendis , ne de cætero quisquam libros , vel Quinterna , aut Folia sive impressa , sive manuscripta ex Bibliothecis Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Cappucinorum extrahere , sive ut extrahantur permittere audeant , seu præsumant . Provincialibus tamen , & Definitoribus dicti Ordinis conjunctim procedentibus permittitur , ut per eorum Syndicos possint libros inutiles cum aliis utilibus commutare ; Superioribus vero singularum hujusmodi Domorum conceditur , ut dictos libros valeant extrahere pro usu Prædicatorum Ordinis : ac Fratribus facultas tribuitur illos ad suas Cellas deferendi , relictis tamen in Bibliotheca nominibus suis , & librorum . Postquam autem dicti Prædicatores , & Fratres illis usi fuerint , illico ab Bibliothecas sub eisdem pœnis reportent ; Urbanus VIII. *in Bullar. Rom. tom.* 5. *Constit.* 249 quæ incipit : *Conservationi* .

24 1642. 25. Martii . Nullus ex Religiosis Discalceatis Ordinis Beatæ Mariæ de Monte Carmelo Congregationis Hispaniæ audeat , vel præsumat ex Bibliothecis domorum Regularium hujusmodi Ordinis libros , vel Quinterna , aut Folia impressa , sive manuscripta extrahere , seu commodare , aut donare , sub Excommunicationis majoris pœna , etiam a quovis Regulari , vel alterius Religionis , seu Congregationis Regularis , qui prædicta extraxerit , vel utenda acceperit , aut sibi retinuerit , ipso facto incurrenda ; Urbanus VIII. *in Bullar. Rom. tom.* 5. *Constit.* 302. quæ incipit: *Conservationi* .

25 1943. 6 Februarii . Interdicitur , & prohibetur , ne de cætero quisquam libros , vel Quinterna , aut Folia sive impressa, sive manuscripta sub quovis prætextu e Bibliothecis , & domibus Regularibus Fratrum Ordinis Eremitarum S. Augustini Discalceatorum extrahere , seu asportare , aut ut extrahantur , seu asportentur permittere sub Excommunicationis , ac privationis vocis activæ & passivæ pœnis per contrafacientes eo ipso incurrendis , audeat , seu præsumat ; Urbanus VIII. *in Bullar. Rom. tom.* 5. *Constitut.* 319. quæ incipit : *Conservationi* .

26 1643. 23. Decemb. Nullus sive Generalis sive Provincialis Minister , aut alius quivis Superior Ordinis Minorum S. Francisci Recollectorum e Sacristiis & Bibliothecis Conventuum eorumdem Fratrum Recollectorum de Provincia Granatensi audeat , vel præsumat ulla Paramenta , & Ornamenta Ecclesiastica , aut libros , vel Quinterna , vel Folia amovere , aut cuiquam commodare in virtute Sanctæ obedientiæ &c. prout prohibet Urbanus VIII. *in Bullar. Rom. tom.* 5 *Constit.* 332. quæ incipit : *In his quæ* .

27 1651. 27. Julii . Interdicitur , & prohibetur , ne de cætero quisquam libros , Quinterna , Folia , aut Scripturas , tam impressa , quam manuscripta Bibliothecis Domorum Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia Reformatorum donata , vel donanda , quibusvis personis commodare , aut sub quovis quæsito colore e dictis Bibliothecis , seu earum aliqua extrahere , & asportare , seu ut commodentur , vel extrahantur , & asportentur permittere , aut consentire præsumat , sub Excommunicationis latæ sententiæ (reservata Papæ absolutione) ac

priva-

privationis vocis activæ & passivæ pœnis per contrafacientes eo ipso incurrendis. Permittitur tamen dictarum Domorum Fratribus Verbum Dei Prædicantibus, & studiis operam navantibus libros, Quinterna, & Folia hujusmodi e dictis Bibliothecis extrahere; & illis in eorum Cellulis tantum uti, sed finito usu hujusmodi, illos seu illa ad dictas Bibliothecas respective sub eisdem pœnis referre teneantur: Innocentius X. *in Bullar. Rom. tom. 5. Constitut.* 47. quæ incipit: *Conservationi.*

28 1656. 3. Julii. Sub Excommunicationis latæ sententiæ, ac privationis vocis activæ & passivæ pœnis per contrafacientes eo ipso incurrendis interdicitur, & prohibetur, ne de cætero quisquam libros, aut Scripturas, seu Quinterna, vel Folia tam impressa quam manuscripta Bibliothecis Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Cappuccinorum donata, vel donanda quibusvis personis (præterquam Fratribus dicti Ordinis, qui quidem libros a Bibliothecis hujusmodi respective de Superioris, seu Bibliothecarii pro tempore existentis licentia extrahere, & eis pro communi Conventuum hujusmodi, & particulari Fratrum dicti Ordinis usu in suis Cellulis. Fratribusque quoque ejusdem Ordinis Verbum Dei prædicantibus, qui etiam extra suos Conventus uti possint, sed finito usu hujusmodi ad dictas Bibliothecas respective sub prædictis pœnis subito reportare omnino debeant) commodare, aut sub quovis quæsito colore a dictis Bibliothecis extrahere, & asportare, seu ut commodentur, aut extrahantur, & asportentur permittere, aut consentire audeat, seu præsumat; Alexander VIII. *in Bullar. Rom. tom. 5. Constitut.* 21. quæ incipit: *Conservationi.*

29 1657. 2. Octobris. Universis, & singulis personis Ecclesiasticis, tam Sæcularibus, quam Regularibus, ac etiam Laicis interdicitur, & prohibetur, ne sub quovis prætextu per se, vel alios e Bibliotheca S. Martini de Senis Ordinis Eremitarum S. Augustini libros sive typis editos, sive manuscriptos, nec non Picturas, & Antiquitates extrahere, seu extrahi facere, vel ut extrahantur permittere audeant, seu præsumant, sub Excommunicationis latæ sententiæ (reservata Papæ absolutione) & insuper quoad Regulares etiam privationis vocis activæ, & passivæ eo ipso incurrendæ; Alexander VII. *in Bullar. Rom. tom. 5 Constitut.* 43. quæ incipit: *Cum sicut.*

30 1658. 24. Septembris. Interdicitur, & prohibetur sub Excommunicationis latæ sententiæ, ac privationis vocis activæ, & passivæ pœnis per contrafacientes eo ipso incurrendis, ne quisquam libros, quinterna, folia, Scripturas publicas, & privatas, Indulta, Privilegia, tam impressa, quam manuscripta ex Archivis, & Conventibus, ac Bibliothecis Canonicorum Regularium Congregationis S. Augustini in Regno Portugalliæ existentibus extrahere, aut aliis commodare audeat, seu præsumat; Alexander VII. *in Bullar. Rom. tom. 5. Constit.* 56., quæ incipit: *Conservationi.*

31 1708. 24. Novembris. Interdicitur, & prohibetur, ne quisquam extrahat quomodolibet libros, chartas, & mobilia quæcumque ex Bibliotheca Monasterii SS. Fabiani, & Sebastiani extra muros Urbis sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ, & quoad Regulares etiam privationis vocis activæ, & passivæ; Clemens XI. *Constitut. incipient. Cum sicut Dilectus.*

32 1713. 19. Maii. Interdicitur, & prohibetur sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ, & quoad Regulares etiam privationis vocis activæ, & passivæ, ne quisquam extrahat libros, & quinterna Bibliothecæ Conventus S. Mariæ Majoris Tyburis Ordinis Fratrum Minorum de observantia S. Francisci extra ipsum Conventum absque auctoritate Apostolica; Clemens XI. *Constit. incipient. Cum sicut dilecti.*

33 1720. 12. Julii. Interdicitur, & prohibetur sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ, & quoad Regulares etiam privationis vocis activæ & passivæ eo ipso absque alia declaratione incurrenda, ne quisquam præsumat extrahere, vel asportare Libros, & Scripturas ex publica Bibliotheca nuper a Sanctitate Sua in Conventu Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Conventualium nuncupatorum Civitatis Urbinatensis instituta; Clemens XI. Constitut. incipient. *Cum Nos.*

LIBRI PROHIBITI.

SUMMARIUM.

1 *Libri prohibiti ex Indice sunt triplicis classis.*
2 *Qui sint libri prohibiti in prima classe?*
3 *Qui sint libri prohibiti in secunda classe.*
4 *Qui sint libri prohibiti in tertia classe?*
5 *Libri prohibiti in prima, & secunda classe dupliciter differunt inter se, & assignatur talis differentia.*
6 *Libri prohibiti in tertia classe, non ideo ponuntur in tertia, & ultima classe, quasi sint minoris periculi, & malitiæ, adeoque minus prohibiti, ut male olim plures existimarunt.*
7 *Unde ad evitandam confusionem, quam ob dictam malam intelligentiam pariebat recensita in tres classes librorum prohibitorum divisio, Novus librorum prohibitorum Index de mandato Alexandri VII. fuit editus; retentis adhuc Regulis prioris Indicis.*
8 *Adducuntur Regulæ Indicis.*
9 *Alexander VII. omnes pœnas, & Censuras contra legentes retinentes &c. libros prohibitos hactenus latas, reduxit ad pœnas contentas in Constitutione Pii IV. incipien.* Dominici Gregis *super dicti Indicis Tridentini confirmatione edita.*
10 *Pœna, & Censura in dicta Constitutione Pii IV. contenta referuntur.*
11 *Dicta Constitutio Pii IV. quos libros, & qua pœna percutiat?*
12 *Legentes, tenentes &c. libros prohibitos solum quia sunt contra bonos mores, & hujusmodi, nullam incurrunt excommunicationem, sunt tamen denunciandi.*
13 *Adducitur ad hoc Constitutio Apostolica.*
14 *Hinc qui assereret posse in conscientia retineri libros prohibitos non ob hæresim, nec falsi dogmatis suspicionem, sed solum ob aliam causam, esset denunciandus, ut assertor propositionis temerariæ, & scandalosæ.*
15 *Item denunciandus esset, qui assereret, quod libri non perpetuo prohibiti, sed donec expurgentur possunt retineri usquedum adhibita diligentia corrigantur; sicuti etiam denunciandi essent retinentes tales libros.*
16 *Habentes libros quomodocumque prohibitos, non satisfaciunt illos comburendo, sed necessario eos deferre debent Inquisitoribus.*
17 *Unde libros prohibitos propria auctoritate comburentes, & ipsos non consignantes Inquisitoribus cum possunt sine gravi suo incommodo, & periculo, peccant mortaliter.*
18 *Non incurrunt autem excommunicationem, aliasque pœnas latas a Julio III. & Pio IV.* usque ad n. 20.
22 *Qui consignant dictos libros prohibitos aliis habentibus licentiam illos legendi, non abdicantes a se dominium, sed tantum deponentes ad tempus, incurrunt excommunicationem.*
23 *E contra si illos ipsis tradant, abdicantes a se dominium, & possessionem, licite faciunt, & Religiosi, immo & alii Sæculares satisfaciunt, si tradant in locum sequestratum, ut in Bibliothecis Regularium.* usque ad n. 24. *Card. autem Petra sentit contrarium & quidem tutius.*
25 *Licentia legendi libros prohibitos non possunt hodie concedi, nisi a Summo Pontifice, & a Sac. Congr. S. Officii, aut a specialiter deputatis ab ipsis.*
26 *Unde eas concedere non possunt Cardinales, Episcopi, Inquisitores, nec Generales Ordinum, immo nec ipsimet possunt tales libros prohibitos legere, nisi habeant specialem sibi concessam licentiam.*
27 *Auctoris Subnectuntur Supplementa* ad n. 71.

Libri prohibiti ex Indice sunt triplicis Classis; *Communis*, & patet ex ipsomet Indice jussu Concil. Trident. 1
edito, & a Pio IV. approbato *in Constit. Dominici gregis.* 2
Libri prohibiti propter eorum Auctores, quatenus ipsi sunt hæretici, aut de hæresi publice, & communiter suspecti; unde omnes istorum libri tam editi, quam edendi, de Religione ex professo tractantes, quamvis de ea bene tractent, & nullam hæresim contineant, sunt prohibiti in prima classe, quia ut expresse habet Summarium *in cap. Fraternitatis 4. de hæreticis*, ibi: *Damnato Auctore, damnantur ejus scripturæ, & libri, & opera.*

Libri prohibiti in secunda classe sunt illi, qui sunt 3
prohibiti non propter eorum Auctores, qui sunt Catholici; sed propter non sanam, & moribus Fidelium repugnantem Doctrinam; aut aliquam, quam incidenter continent hæresim aut falsi dogmatis suspicionem.

Libri prohibiti in tertia classe sunt illi, qui sunt prohi- 4
biti propter ignotum nomen Auctoris, & ob doctrinam, quam continent malam, sive in genere *moris*, sive in genere *Religionis*, sive in genere *Fidei*.

Libri prohibiti in prima, & secunda classe dupliciter 5
differunt inter se. Primo quia libri prohibiti in prima classe sunt prohibiti principaliter propter eorum Auctores, qui sunt hæretici, ideoque omnes eorum libri de Religione tractantes, etiamsi sanam Doctrinam contineant, sunt prohibiti. Libri vero prohibiti in secunda classe sunt prohibiti principaliter propter materiam pravam, quam continent, & non propter eorum Auctores, qui sunt Fideles Catholici. Secundo quia libri prohibiti in prima classe, sunt prohibiti duplici excommunicatione scilicet Bullæ & excommunicatione Indicis, & Pii IV. incipient. *Dominici gregis*. Libri vero prohibiti in secunda classe sunt prohibiti sola excommunicatione Indicis, & Pii IV.

Libri prohibiti in tertia classe, non ideo in tertia, & 6
ultima classe ponuntur, quasi sint minoris periculi, & malitiæ, adeoque minus prohibiti, ut olim plures etiam ex classicis Doctoribus existimarunt, putantes quod gravitas malitiæ, periculi, & consequenter prohibitionis, desumenda esset ex ordine classis, itaut magis essent perniciosi, & prohibiti, qui in prima classe, minus qui in secunda, & multo minus qui in tertia classe. Nam contrarium a parte rei se habet, cum plures libri ob ignotum Auctorem in

tertia classe prohibiti, sint multo perniciosiores, quam libri prohibiti in prima, & secunda classe; uti expresse dicit Alexander VII. in Constitutione super observatione librorum prohibitorum incipient. *Speculatores Domus Israel*, ubi §. 1. postquam dixit, „ quod illa Classium (trium „ scilicet supra specificatarum) distinctio plurimos non „ modo vulgares, sed etiam eruditos decipiebat, dum ex „ earum ordine confixionis gravitatem æstimabant, quasi „ severius actum semper videatur cum legentibus anteriorum, quam posteriorum classium libros; quod tamen „ secus esse ipsa classium institutione a Concil. Trid. facta colligi facile potest. " *Addit. prope finem*; „ Contigit, ut plerique libri ignoti Auctoris, quæ tertiæ Classi assignantur, multo pejores sint, quam in prima, aut „ secunda recensiti.

7 In qua Constitutione dictus Pontifex ad evitandam confusionem, quam pariebat recensita in tres classes librorum
prohibitorum divisio, Novum librorum prohibitorum Indicem fieri decrevit, in quo omissa illa trium classium
distinctione reponentur ordine Alphabetico non solum li-
8 bri prioris Indicis sed etiam illi, qui de novo in dies
prohibiti fuerint. Quem Indicem, & Successores Pontifices servari, & continuari fecerunt usque in præsens, cum sola significatione illorum librorum, qui sunt primæ classis, utpote speciali nota digni per *ly 1. Classis* ad denotandum, quod libri in hoc novo Indice tali signo notati, sunt prohibiti in prima classe. Quoad Regulas autem generales nihil a dicto Pontifice in tali Constitutione fuit immutatum; immo easdemmet veteris Indicis stricte observari præcepit, & adhuc impræsentiarum adamussim observantur, & ad hunc finem in novo Indice reponuntur, cum quibusdam observationibus Clementis VIII. ad Regulam decimam; quæ ut ab omnibus tali novo Indice carentibus in promptu habeantur, hic ad litteram dantur, prout ibi continentur una cum ipsis Regulis.

REGULÆ INDICIS

Sacrosanctæ Synodi Tridentinæ jussu editæ.

REGULA I.

„ Libri omnes, qui ante ann. M. D. XV, aut Summi „ Pontifices, aut Concilia Œcumenica damnarunt, „ & in hoc Indice non sunt, eodem modo damnati esse „ censeantur, sicut olim damnati fuerunt ".

REGULA II.

„ Hæresiarcharum Libri tam eorum, qui post prædictum annum hæreses invenerunt, vel suscitarunt, quam „ qui hæreticorum Capita, aut Duces sunt, vel fuerunt, quales sunt Lutherus, Zuinglius, Calvinus, „ Balthasar Pacimontanus, Schuvenefeldius, & his similes cujuscumque nominis, tituli, aut argumenti existant, omnino prohibentur.

„ Aliorum autem hæreticorum libri, qui de Religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur.

„ Qui vero de Religione non tractant, a Theologis „ Catholicis, jussu Episcoporum, & Inquisitorum examinati, & approbati permittuntur.

„ Libri etiam Catholice conscripti, tam ab illis, qui „ postea in hæresim lapsi sunt, quam ab illis, qui post „ lapsum, ad Ecclesiæ gremium rediere, approbari a facultate Theologica alicujus Universitatis Catholicæ, „ vel ab Inquisitione generali, permitti poterunt ".

REGULA III.

„ Versiones Scriptorum etiam Ecclesiasticorum, quæ „ hactenus editæ sunt a damnatis Auctoribus, modo nihil contra sanam doctrinam contineant, permittuntur.

„ Librorum autem veteris Testamenti versiones viris „ tantum Doctis, & piis, judicio Episcopi concedi poterunt, modo hujusmodi versionibus tamquam elucidantibus vulgatæ editionis, ad intelligendam Sacram „ Scripturam, non autem tamquam sacro textu utantur.

„ Versiones vero novi testamenti ab Auctoribus 1. Classis hujus Indicis factæ, nemini concedantur, quia utilitatis parum, periculi vero plurimum lectoribus ex „ eorum lectione manare solet.

„ Si quæ vero annotationes cum hujusmodi, quæ permittuntur, versionibus, vel cum vulgata editione circumferrentur, expunctis locis suspectis a facultate „ Theologica alicujus Universitatis Catholicæ, aut Inquisitione generali, permitti eisdem poterunt, quibus „ & versiones.

„ Quibus conditionibus totum volumen Bibliorum, „ quod vulgo Biblia Vatabli dicitur; aut partes ejus concedi viris piis, & doctis poterunt.

„ Ex Bibliis vero Isidori Clarii Brixiani prologus, & „ prologomena præcidantur, ejus vero textum nemo textum vulgatæ editionis esse existimet.

REGULA IV.

„ Cum experimento manifestum sit, si Sacra Biblia „ vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus „ inde, ob hominum temeritatem, detrimenti, quam utilitatis oriri; hac in parte judicio Episcopi, aut Inquisitoris stetur; ut cum consilio Parochi, vel Confessarii „ Bibliorum a catholicis Auctoribus versorum lectionem „ vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint, ex hujusmodi lectione non damnum, sed Fidei, „ atque pietatis augmentum capere posse, quam facultatem in scriptis habeant.

„ Qui autem, absque tali facultate ea legere, seu habere præsumpserit, nisi prius Bibliis Ordinario reditis, peccatorum absolutionem percipere non possit.

„ Bibliopolæ vero, qui prædictam facultatem non habentes, Biblia idiomate vulgari conscripta vendiderint, „ vel alio quovis modo concesserint, librorum pretium „ in usus pios ab Episcopo convertendum, amittant; „ aliisque pœnis pro delicti qualitate ejusdem Episcopi „ arbitrio subjaceant.

„ Regulares vero, nonnisi facultate a Prælatis suis habita ea legere, aut emere possint.

REGULA V.

„ Libri illi, qui hæreticorum Auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla, aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cujusmodi sunt „ Lexica, Concordantiæ, Apophtegmata, similitudines, „ Indices, & hujusmodi, si quæ habeant admixta, quæ „ expurgatione indigeant, illis Episcopi, & Inquisitoris, una cum Theologorum catholicorum consilio, sublatis, aut emendatis, permittantur.

REGULA VI.

„ Libri vulgari idiomate de controversiis inter Catholicos, & hæreticos nostri temporis differentes, non „ passim permittantur, sed idem de iis servetur, quod „ de Bibliis vulgari lingua scriptis statutum est.

„ Qui vero de ratione bene vivendi, contemplandi, „ confitendi, ac similibus argumentis vulgari sermone „ conscripti sunt, si sanam doctrinam contineant, non „ est cur prohibeantur, sicuti nec sermones populares, „ vulgari lingua habiti.

„ Quod si hactenus, in aliquo Regno, vel Provincia „ aliqui sunt prohibiti, quod nonnulla contineant, quæ „ sine delectu ab omnibus legi non expediat, si eorum „ auctores catholici sunt, postquam emendati fuerint, „ permitti ab Episcopo, & Inquisitore poterunt.

REGULA VII.

„ Libri, qui res lascivas, seu obscenas ex professo tractant, narrant, aut docent, cum non solum Fidei, „ sed & morum, qui hujusmodi librorum lectione facile „ corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur, & qui eos habuerit, severe ab Episcopis puniantur.

„ Antiqui vero ab Ethnicis conscripti propter sermonis elegantiam, & proprietatem permittuntur; nulla „ tamen ratione pueris prælegendi erunt.

REGULA VIII.

„ Libri quorum principale argumentum bonum est, in „ quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quæ ad hæresim seu impietatem, divinationem, seu superstitionem spectant a catholicis Theologis Inquisitionis Generalis auctoritate expurgati concedi possunt.

„ Idem judicium fit de prologis, summaris, seu annotationibus, quæ si a damnatis auctoribus, libris non „ damnatis appositæ sunt; sed posthac non nisi emandati „ excudantur.

REGULA IX.

„ Libri omnes, & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, „ Æromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, „ Necromantiæ, sive in quibus continentur sortilegia, „ veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ, prorsus rejiciuntur.

„ Episcopi vero diligenter provideant, ne Astrologiæ „ Judiciariæ libri, tractatus, indices legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus successibus, „ fortuitisve casibus, aut iis actionibus, quæ ab humana „ voluntate pendent, certo aliquid eventurum affirmare „ audent.

„ Permittuntur autem judicia, & naturales observationes, quæ navigationis, agriculturæ, sivæ medicæ „ artis juvandæ gratia, conscripta sunt.

REGU-

REGULA X.

„ In librorum, aliarumve scripturarum impressione servetur, quod in Concilio Lateranensi sub Leone X sess. 10. factum est ".

„ Quare si in Alma Urbe Roma liber aliquis sit imprimendus, per Vicarium Summi Pontificis, & Sacri Palatii Magistrum, vel personam a Sanctiss. D. N. deputandam prius examinetur ".

„ In aliis vero locis ad Episcopum, vel alium habentem scientiam libri scripti imprimendi ab eodem Episcopo deputandum, ac Inquisitorem hæreticæ pravitatis ejus Civitatis, vel Diœcesis, in qua impressio fiet, ejus approbatio, & examen pertineat, & per eorum manum, propria subscriptione gratis, & sine dilatione imponendam, sub pœnis & censuris in eodem decreto contentis, approbetur: hac lege, & conditione addita, ut exemplum libri imprimendi authenticum, & manu Auctoris subscriptum apud Examinatorem remaneat ".

„ Eos vero, qui libellos manuscriptos vulgant, nisi ante examinati, probatique fuerint, iisdem pœnis subjici debere judicarunt Patres deputati, quibus impressores. Et qui eos habuerint, & legerint, nisi Auctores prodierint, pro Auctoribus habeantur.

„ Ipsa vero hujusmodi librorum probatio in scriptis detur, & in fronte libri, vel scripti, vel impressi authentice appareat, probatioque, & examen, ac cetera gratis fiant ".

„ Præterea in singulis Civitatibus, ac Diœcesibus, Domus, vel loci, ubi ars impressoria exercetur, & bibliothecæ librorum venalium sæpius visitentur a personis ad id deputandis ab Episcopo, sive ejus Vicario, atque etiam ab Inquisitore hæreticæ pravitatis, ut nihil eorum, quæ prohibentur, aut imprimatur, aut vendatur, aut habeatur ".

„ Omnes vero Librarii, & quicumque librorum venditores habeant in suis bibliothecis Indicem librorum venalium, quos habent, cum subscriptione dictarum personarum; nec alios libros habeant, aut vendant, aut quacumque ratione tradant sine licentia eorumdem deputatorum, sub pœna amissionis librorum, & aliis arbitrio Episcoporum, vel Inquisitorum imponendis. Emptores vero Lectores, vel Impressores eorumdem arbitrio puniantur ".

„ Quod si aliqui libros quoscumque in aliquam Civitatem introducant, teneantur iisdem personis deputandis enunciare, vel si locus publicus mercibus ejusmodi constitutus sit, ministri publici ejus loci, prædictis personis significent libros esse adductos ".

„ Nemo vero audeat librum, quem ipse, vel alius in Civitatem introducit, alicui legendum tradere, vel aliqua ratione alienare, aut commodare, nisi ostenso prius libro, & habita licentia a personis deputandis, aut nisi notorie constet, librum jam esse omnibus permissum ".

„ Idem quoque servetur ab hæredibus, & exequutoribus ultimarum voluntatum, & libros a defuncto relictos, sive eorum Indicem illis personis deputandis offerant, ab iis licentiam obtineant priusquam eis utantur, aut in alias personas quacumque ratione eos transferant ".

„ In his autem omnibus, & singulis, pœna statuatur, vel amissionis librorum, vel alia, arbitrio eorumdem Episcoporum, vel Inquisitorum pro qualitate contumaciæ, vel Delicti ".

„ Circa vero libros, quos Patres deputati, aut examinarunt, aut expurgandos tradiderunt, aut certis conditionibus, ut rursus excuderentur, concesserunt, quidquid illos statuisse constiterit, tam bibliopolæ, quam ceteri observent ".

„ Liberum tamen sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalibus secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his Regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis Regnis, aut Provinciis, vel Diœcesibus expedire judicaverint ".

„ Ceterum nomina eorum librorum, qui a Patribus deputatis purgati, tum eorum, quibus illi hanc provinciam cederent, eorumdem deputatorum Secretarius Notario Sac. universalis Inquisitionis Romanæ descripta Sanctiss. D.N. jussu tradat ";

„ Ad extremum vero omnibus Fidelibus præcipitur, ne quis audeat contra harum Regularum præscriptum, aut hujus Indicis prohibitionem, libros aliquos legere, aut habere ".

„ Quod si quis libros hæreticorum, vel cujusvis auctoris scripta, ob hæresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, sive habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat ".

„ Qui vero libros alio nomine interdictos, legerit aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur ".

Observationes ad Regulam quartam, & nonam,

CLEMENTIS PAPÆ VIII.

Jussu factæ.

Circa quartam Regulam.

„ ANimadvertendum est circa supradictam quartam Regulam Indicis fel. rec. Pii IV. nullam per hanc impressionem, & editionem de novo tribui facultatem Episcopis, vel Inquisitoribus, aut Regularium Superioribus, concedendi licentiam emendi, legendi, aut retinendi Biblia vulgari lingua edita, cum hactenus mandato, & usu Sanctæ Romanæ universalis sublata eis fuerit facultas concedendi licentias legendi, vel retinendi Biblia vulgaria, aut alias Sacræ Scripturæ tam novi, quam veteris Testamenti partes, quovis vulgari lingua editas; ac insuper summaria, & compendia etiam historica eorumdem Bibliorum, seu librorum Sacræ Scripturæ, & quocumque vulgari idiomate conscripta, quod quidem inviolate servandum est ".

Circa nonam Regulam.

„ Circa Regulam IX. ejusdem Indicis ab Episcopis, & Inquisitoribus Christifideles sedulo admonendi sunt, quod in legentes, aut retinentes contra Regulam hanc libros hujusmodi Astrologiæ, Divinationum, sortilegiorum rerumque aliarum in eadem Regula expressarum, procedi potest non modo per ipsos Episcopos, & Ordinarios, sed etiam per Inquisitores locorum ex Constit. fel. rec. Sixti Papæ Quinti contra exercentes Astrologiæ Judiciariæ artem, & alia quæcumque divinationum genera, librosque de eis legentes, ac tenentes promulgata, sub Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnat. Dom. M. D. LXXXV. Nonis Jan. Pontificatus sui anno primo ".

De Talmud, & aliis Libris Hebræorum.

„ Quamvis in tertia classe Indicis prædicti Pii Papæ IV. sub littera T. Thalmud Hebræorum, ejusque glossa, annotationes, interpretationes, & expositiones omnes prohibeantur, sed, quod sine nomine Thalmud, & sine injuriis, & calumniis in Religionem Christianam aliquando prodiissent, tolerarentur, quia tamen Sanctiss. D. Noster Dominus Clemens Papa VIII. per suam Constitutionem contra impia scripta, & libros Hebræorum, sub datum Romæ apud S. Petrum Anno Incarn. Dom. MDXCIII. pridie Kal. Martii, Pontific. sui anno secundo, illos prohibuit, atque damnavit; mens ipsius non est eos propterea ullatenus etiam sub illis conditionibus permittendi, aut tolerandi, sed specialiter, & expresse statuit, & vult, ut hujusmodi impii Thalmudici, Cabalisti, aliique nefarii Hebræorum libri omnino damnati, & prohibiti maneant, & censeantur: atque super eis, & aliis libris hujusmodi prædicta Constitutio perpetuo, & inviolabiliter observetur ".

De Libro Magazor.

„ Ad hæc sciant Episcopi, Ordinarii, & Inquisitores locorum, librum Mazazor Hebræorum, qui continet partem Officiorum, & cæremoniarum ipsorum, & Synagogæ, Lusitanica, Hispanica, Gallica, Germanica, Italica, aut quavis alia vulgari lingua, præterquam Hebræa editum jamdiu ex speciali decreto rationabiliter prohibitum esse; Idcirco provideant illum nullatenus permitti, aut tolerari debere, nisi Hebraica lingua prædicta.

De Libris Joannis Bodini.

„ Cum in appendice 2. classis sub littera I. dicatur (Joannis Bodini Andegavensis Dæmonomania omnino prohibetur, liber vero de Republica, & Methodus ad facilem historiarum cognitionem tamdiu prohibita sint, quousque ab Auctore expurgata cum approbatione Mag. Sac. Palatii prodierint) id quidem per errorem fortasse Librarii factum creditur; nam liber de Republica ejusdem Jo: Bodini primum die XXV. Mensis Octobr. MDXCII. deinde liber Dæmonomaniæ die 1. Mensis Sept. MDXCIV. ab eodem Sanctiss. D.N. Papa simpliciter damnati sunt, ac proinde uterque damnatus, & prohibitus censendus est ".

Observationes ad Regulam Decimam

ALEXANDRI PAPÆ VII.

Jussu addita.

„ OBservandum est circa Regulam decimam, quod degentes in Statu Sedi Apostolicæ mediate, vel immedia-

"mediate subjecto, non possunt transmittere libros a se compositos alibi imprimendos sine expressa approbatione & in scriptis Eminentiss. & Reverendiss. D. Cardin. Sanctiss. D. N. Vicarii, & Mag. Sac. Pal. Apost. si in Urbe; si vero extra Urbem existant, sine Ordinarii loci illius, sive ab his deputatorum facultate, & licentia opera insignenda.

"Qui vero sub impressione librorum ordinariam, aut delegatam auctoritatem exercent, dent operam, ne ad examen librorum hujusmodi personas affectui auctorum quomodolibet addictas, præsertim vero propinquitate illos, aut alia quantumvis a longe petita ea sit (veri, & sinceri judicii corruptrice) necessitudine admittant; super omnia autem ab oblatis sibi in hanc operam per eosdem Auctores Censoribus caveant; Sed iis demum utantur, quos doctrina, morumque integritate probatos ab omni suspicione gratiæ intactos, ac si fieri, Auctoribus ipsis ignotos, & unius boni publici, Denique gloriæ studiosi cognoverint? Quo vero ad Auctores Regulares cujuscumque Ordinis, & Instituti sint, illud præterea observandum, ut ne eorum scripta, vel opera aliis ejusdem Instituti Regularibus examinanda committantur, sed alterius Ordinis, & Instituti viri piis doctique, & a partium studio atque ab amoris, & odii stimulis prorsus remoti eligantur; per hoc autem non tollitur, quin intra eorumdem Regularium Ordinem per Religiosos ejusdem Ordinis, Superiorum suorum jussu, præfati libri examinari non debeant.

9 Hic advertendum venit, quod dictus Alexander VII. in cit. Constit. incipient. *Speculatores Domus Israel*, omnes pœnas, & Censuras contra legentes, & retinentes &c. libros prohibitos hactenus latas, exceptis quibusdam reduxit ad pœnas contentas in Constitutione Pii IV. quæ incipit *Dominici Fregis*, super dicti Indicis Tridentini confirmatione edita. En verba præcisa dictæ Constitutionis Alexandri VII. *Indicem* (supple tu) *librorum prohibitorum observari mandamus, & præcipimus sub pœnis in Constitutione fel. mem. Pii IV. etiam prædecessoris nostri super dicti Indicis Tridentini confirmatione edita contentis, ad quas varietatis veterum decretorum in proponendis transgredientium pœnis tollendæ gratia, omnes, & singulas pœnas per Constitutiones Apostolicas, & Decreta anteriora hujusmodi quomodolibet inflictas harum serie reducimus; Firmis tamen manentibus his quæ de Auctoribus, & libris damnatis in Litteris Apostolicis die Cœnæ Domini publicari solitis sancita sunt, circa quos nihil omnino mutare, ac ne contingere quidem intendimus.*

10 Pœnæ autem, & Censuræ contentæ in dicta Constitutione Pii IV. exprimuntur per præcisa ipsius verba: *Siquis autem adversus eas regulas, prohibitionemque fecerint; his quidem qui hæreticorum libros vel cujusvis Auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritve, ipso jure in excommunicationis pœnam incidat, eamque ob causam in eum uti de hæresi suspectum, inquiri, & procedi liceat; præter alias pœnas super hoc ab Apostolica Sede, Sacrisque Canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritve, præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio severe se noverint puniendos.*

11 Unde, ut vides; hæc Constitutio Pii IV. percutit solummodo excommunicatione latæ sententiæ non reservata libros quoscumque hæreticorum, & libros, aut scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibita, sive sint hereticorum, sive Catholicorum; Nulla autem excommunicatione percutit libros Catholicorum prohibitos ob aliam causam, V. G. quia sunt contra bonos mores, pacem, & charitatem, & hujusmodi, sed solum declarat ipsos legentes, & retinentes incurrere peccati mortalis reatum, & esse severe Episcoporum arbitrio puniendos.

12 Cæterum licet legentes, tenentes &c. libros prohibitos solum quia sunt contra bonos mores, pacem, & charitatem, seu hujusmodi, nullam incurrant excommunicationem, sunt tamen denuntiandi, ut clare patet ex Bulla Gregorii XV. incipient. *Apostolatus Officium edita* 30. *Decemb.* 1612. & innovata ab Urbano VIII. 2. April. 1631. ut sequitur.

13 "Apostolatus officium &c. Cum librorum lectio magno sincere Fidei cultoribus detrimento esse noscatur, & sicut accepimus nimis excessiva sit hujusmodi libros legendi licentiarum copia; Nos &c. omnes, & singulas licentias legendi, & habendi libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas, etiam Astrologiæ Judiciariæ, vel alios quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis Laicis, & Ecclesiasticis tam Sæcularibus, quam Regularibus, cujuscumque Ordinis, Societatis, & Instituti existentibus, ac quacumque dignitate, etiam Ecclesiastica, fulgentibus &c. etiam speciali nota, & mentione dignis &c. ex quacumque causa &c. concessas &c. revocamus, cassamus, & annullamus &c. quinimmo libros per licentias hujusmodi permissos legentes, aut habentes pœnas in sacris Canonibus, Constitutionibus Apostolicis, & Indicibus librorum prohibitorum contentas incurrere volumus, & declaramus.

"Decernentes, ut præsentes litteræ, postquam in valvis &c. affixæ fuerint, infra duos citra montes, ultra vero montes infra quatuor menses ex tunc proximos, omnes, & singulos, ad quos spectant, arctent, & afficiant, perinde ac si unicuique personaliter intimatæ fuissent, quodque dictis duobus, & respective quatuor mensibus durantibus iis qui libros prohibitos habuerint, eos ad Episcopum, seu Inquisitorem, qui illos quantocius comburere debeat, deferre; quique aliquos similes libros prohibitos habere sciverint; eos denunciare teneantur. Neque de cætero similes licentiæ, nisi a Congregatione S. Officii, dum singulis hebdomadis coram nobis habetur, vel ab aliis per Nos etiam in eadem Congregatione specialiter deputandis, concedantur &c. Dat. sub die 2. Aprilis 1631.

Ubi, ut vides, hæc ultima verba, *Aliquos similes libros prohibitos*, referuntur ad priora: *Libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas etiam Astrologiæ Judiciariæ, vel alios quomodolibet prohibitos*. Unde præfati Summi Pontifices præcipiunt, denuntiandos esse a scientibus detinentes libros quomodolibet prohibitos etiam ob aliam causam, quæ non sit hæresis, aut falsis dogmatis suspicio.

14 Hinc qui assereret, posse in conscientia retineri libros prohibitos non ob hæresim, nec ob falsi dogmatis suspicionem, sed solum ob aliam causam, v. g. quia sunt contra bonos mores, & hujusmodi, esset denunciandus ut Assertor propositionis temerariæ, & scandalosæ. 15 Idem denuntiandus esset, qui assereret, quod libri non perpetuo prohibiti, sed donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur; sicuti etiam denuntiandi essent retinentes tales libros; Alexander enim VII. die 18 Martii 1666. merito damnavit inter alias sequentem propositionem 45. in ordine *Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usquedum adhibita diligentia corrigantur*.

16 Habentes libros quomodocumque prohibitos, non satisfaciunt, illos comburendo, sed necessario eos deferre debent Inquisitoribus; Sic Statuit Julius III. Constit. incipient. *Cum meditatio*, & Pius IV. Constit. incipient. *Pro munere*, & tenent Sanchez *lib. 2. moral. cap.* 10. *num.* 56. Palao *de Fide tract. 4. disp. 2. punct.* 10. §. 2. *num.* 12. Barbosa *de Offic. & potest. Episcopor. part.* 3. *alleg.* 90. cum pluribus ibi citatis, & alii passim.

17 Unde libros prohibitos propria auctoritate comburentes, & ipsos non consignantes Inquisitoribus, cum possint sine gravi suo incommodo, & periculo, peccant mortaliter, quia faciunt contra præceptum obedientiæ impositum a Julio III., & confirmatum a Pio IV. *in citat. Constitutionib.* ibi: *in virtute S. obedientiæ*. Et sic tenet Doctores citati, & alii communiter. 18 Non incurrunt autem excommunicationem, aliasque pœnas latas *in cit. Constitutionibus* a Julio III. & Pio IV. quia Alexander VII. in citat. Constitut. incipient. *Speculatores Domus Israel*, supra adducta *sub n.* 9. omnes pœnas, & Censuras in materia librorum prohibitorum hactenus latas reduxit ad pœnas contentas in Constitution. Pii IV. incipient. *Dominici Gregis*, in qua Constitutione, ut patet ex ipsius verbis adductis supra *sub num.* 10. non infligitur excommunicatio, aliave pœna non consignantibus, sed retinentibus, aut 19 legentibus. Tum quia dicti Pontifices Julius III. & Pius IV. in citatis Constitutionibus non percutiunt excommunicatione, aliisque ibi latis pœnis ipsos non consignantes, ut non consignantes, sed solum ut retinentes, in quantum scilicet supponuntur retinere libros, quos non consignant; quod non verificatur de comburentibus, cum ipsi ex quo libros comburant, aperte constet, quod non retineant; Sic Bordonus *in Manual. consult. sect.* 48. *n.* 54. Pueronus apud Dianam *part.* 10. *tract.* 12. *resolut.* 48. Felix Potestas *tom.* 2. *p.* 2. *n.* 472. *& seq.*, & Sanchez, Filiucc. Pignatell. apud la Croix *lib.* 7. *n.* 355. & alii contra Suarez, Barbos. Dicastill. Krimer, & alios. Et constat ex verbis ipsius Constitutionis Julii III. confirmatæ a Pio IV. ibi prope finem: *Volumus autem, quod ii, qui libros Lutheranos, seu alios prædictos infra spatium, & terminum hujusmodi, dictis Inquisitoribus consignaverint, nisi ipsi alias, quam ex retentione librorum hujusmodi, hæretici, seu de Fide suspecti fuerint, eo ipso, etiam absque aliqua desuper facienda abjuratione, a censuris, & pœnis propterea forsan incursis in utroque Foro absoluti sint, & esse censeantur, prout Nos &c.*

20 Et colligitur etiam ex duabus Constitutionibus Innocentii XI. una incipient. *Cum sicut accepimus*, edita die 16. *Septemb.* 1680. & alia incipient. *Cum sicut nobis*, edita die 26. *Februarii* 1687. in quibus sub excommunicatione majori interdicit lectionem, & retentionem quorumdam librorum, deinde absque ulla expressione Censuræ, præcepit, ut qui eos habuerint, *Teneantur tradere, atque consignare locorum Ordinariis, vel Inquisitoribus, qui exemplaria sibi tradita illico flammis aboleri curent*.

22 Qui vero consignant dictos libros prohibitos aliis habentibus licentiam, seu facultatem illos legendi, non abdicantes a se Dominium, sed tantum deponentes ad tempus, incurrunt excommunicationem, quia reipsa tales libros retinent apud alios. Ugolin. Graff. Syrus, Facund. Sanch. Bonac. Sousa, Pignatell. citati, & secuti a La Croix *lib.* 7. *n.* 233. Ubi subdit, quod econtra si illos ipsis tradant abdicantes a se Dominium, & possessionem, licite

cite faciunt: Religiosi autem, immo & alii Sæculares
satisfaciunt, si tradunt in locum sequestratum, qui solet
esse assignatus in singulis Monasteriis; & dicitur carcer hæ-
23 ret eorum, seu infernus. Hæc ille. Et sic tenent Veru-
vys *tract. 5. art. 7.* Reiffenst. *lib. 5. Decretal. tit. 7. a n. 129.*
& alii plures, volentes, quod consignatio, & conservatio
librorum prohibitorum in Bibliothecis Regularium, ubi
solent adesse Religiosi habentes licentiam seu facultatem
ipsos legendi, non repugnet nec Indici librorum, immo
quod plerumque melius, & consultius sit, libros prohi-
bitos modo supradicto in ipsis Regularium Bibliothecis
asservari, quam comburi; quia si juxta verborum corti-
cem omnes libri hæretici, & suspecti de hæresi, vel fal-
so dogmate, postquam ab aliquo fuerunt lecti, statim de-
berent comburi, & non possent pro ulteriori lectione ab
eodem, vel ab aliis similes ipsos legendi licentiam habi-
turis, asservari, hoc cederet in magnum Ecclesiæ, & Re-
ligionis Catholicæ præjudicium, & detrimentum; quo-
modo enim possent ad defensionem veritatis infallibilis no-
stræ Fidei, & Religionis objurgari, & impingi ad ocu-
lum ipsis hæreticis falsitates, errores, deceptiones, con-
tradictiones, discordiæ, mutationes, mutilationes, quas
etiam in substantialibus Fidei, & Religionis articulis &
Sacræ Scripturæ textibus ipsi ad fundandas, & tuendas
fallas suas Sectas adinvenerunt, fecerunt, & commise-
runt, si combusti fuissent, & in dies comburerentur eo-
rum libri, tractatus, confessiones, concinabula, & scri-
pta, in quibus supradicta omnia apparent, ut de facili
reperiuntur? Et ex quibus hactenus fuerunt deprompta
ad eorum confusionem, & confutationem non sine ingen-
ti nostræ Catholicæ Fidei incremento?

24 Tum quia, si, ut volunt aliqui, juxta corticem textus
quivis liber prohibitus postquam ab aliquo lectus est,
non amplius retineri posset, sed statim comburi deberet,
seu consignari ad comburendum, omnes libri prohibiti
cito perirentur & sic superfluæ, & inutiles redderentur
facultates, & licentiæ libros prohibitos legendi a Sacra
Indicis Congregatione de mente Sanctissimi in dies conce-
di solitæ; quod non est dicendum, cum omnia privilegia,
facultates, & rescripta gratiæ aliquid operari, & effe-
ctum aliquem sortiri debeant, *arg. c. In his 30. de privilegiis*,
cum similibus. Unde expediens, & satis proficuum vide-
tur pro licita, & utili lectione, eos ut supra ante asser-
vari posse in Bibliothecis Monasterium ubi adsunt, &
solent adesse Religiosi habentes licentiam illos legendi;
non obstante quod cortex verborum aliud insinuare videa-
tur, quia etiam ad *Rescripta* applicari bene possunt, quæ
de Legibus dicuntur pluribus in locis, & signanter *in c.
Humanæ aures 11. caus. 22. q. 5.*, ibi; *Non debet aliquis ver-
ba considerare* (intelligi, nude, & simpliciter) *sed volun-
tatem & intentionem, quia non debet intentio verbis deservire
sed verba intentioni, & cap. Intelligentia 6. de verbor. signi-
ficat.* ibi; *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda di-
cendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus, & c.
In his 15. eodem tit.* ibi: *Considerantes nihilominus, quod non
debet aliquis considerare verba, sed voluntatem, cum non in-
tentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire, inter-
pretamur &c. Hinc Scire 17. de Legibus dicitur; Scire Leges
non est earum verba tenere sed vim, & potestatem.* Petra au-
tem, & quidem tutius sentit contrarium *in tom. 3. com-
ment. ad Constitut. 2. Innoc. IX. sect. 1. n. 15.* Vide ibi.

25 Licentiæ legendi libros prohibitos non possunt hodie
concedi, nisi a Summo Pontifice, & a Sacra Congrega-
tione S. Officii, aut a specialiter deputatis ab ipsis; Sic
expresse statuit Urbanus VIII. 2. Aprilis 1631. Constitut.
incipient. *Apostolatus Officium*, ibi; ,, Neque de cætero si-
,, miles licentiæ, nisi a Congregatione S. Officii, dum sin-
,, gulis hebdomadis coram Nobis habetur, vel ab aliis per
,, Nos etiam in eadem Congregatione specialiter depu-
,, tandis, concedantur ". Unde eas concedere non pos-
26 sunt Cardinales, Episcopi, aut Inquisitores, vel Gene-
rales Ordinum; Immo nec ipsimet possunt tales libros
prohibitos legere, nisi a Sede Apostolica, seu per dictam
Sacram Congregationem sit ei specialis ad id concessa fa-
cultas; Sic colligitur ex Constitutione Julii III. incipient.
Cum meditatio cordis, quæ expresse revocat omnes, &
quascumque facultates legendi libros damnatos, concessas
quibuscumque personis, cujuscumque status, ordinis, &
conditionis, etiamsi Episcopali, vel Archiepiscopali, vel
alia majori dignitate Ecclesiastica, seu sæculari præemi-
nentia fulgeant; Cum qua concordat Constitutio Pii IV.
incipiens: *Quia in futurorum eventibus*, & alia ejusdem
incipiens; *Cum pro munere*, & citat. Constitutio Urbani
VIII. incipiens: *Apostolatus Officium*, ubi sic præcise ha-
bet; ,, Motu proprio &c. omnes, & singulas licentias
,, legendi, & habendi libros quoscumque ob hæresim, vel
,, falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apo-
,, stolicas, etiam ratione Astrologiæ Judiciariæ, vel alias
,, quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis Laicis,
,, & Ecclesiasticis, tam Sæcularibus, quam Regulari-
,, bus cujuscumque Ordinis, Societatis, & Instituti exi-
,, stentibus, ac quacumque dignitate, etiam Ecclesiastica
,, fulgentibus cujuscumque status, gradus, conditionis,
,, qualitatis, & præeminentiæ etiam speciali nota, &
,, mentione dignis, ac per Litteras Apostolicas ad tempus
,, seu ad vitam, & aliter quomodocumque a prædecesso-
,, ribus nostris Romanis Pontificibus, seu a quibuscumque
,, aliis a Nobis, vel ab eis facultatem, & auctoritatem
,, habentibus; non tamen a Nobismetipsis per literas
,, Apostolicas etiam in forma Brevis, seu Chyrographum
,, manu nostra signatum concessas, earum tenores præsen-
,, tibus pro expressis, & insertis habentes, hac nostra
,, perpetuo valitura Constitutione revocamus, cassamus,
,, & annulamus " &c. Sic Suarez *de Fide disput. 20. sect. 2.
n. 28.* Sanchez *in præcepta Decalog. lib. 2. cap. 10. num. 46.* Ric-
ciul. *de Jure personar. lib. 5. cap. 25. n. 4.* Bordon. *in Manual.
Consult. sect. 50. n. 22.* Felix Potestas *tom. 2. part. 2. num. 386.*
Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part. 3. allegat. 90. n. 7. & 8.*
& alii passim.

Additio ex Auctore.

Libri, & Scripturæ de Ritibus Sinensibus publicari 27
prohibentur; Benedict. XIV. tom 1. Constit. 59. incip. *Ex
quo* §. 8. Libri Gentilium de falsa Religione, seu de re- 28
bus obscenis, & superstitiosis tractantes, fidelibus prohi-
bentur. Idem Constit. 107. incip. *Omnium sollicitudinum* §.
3. & 14. Librorum quorumque editio super argumento im- 29
minutionis Festorum de præcepto, prohibetur sub gravis-
simis pœnis; Idem tom. 2. Constit. incip. *Non multi menses*.
Libri noxii tam a Congregatione Universalis Inquisi- 30
tionis, quam a Congregatione Indicis proscribuntur; Et
utraque summa maturitate, & consilio utitur in proscri-
ptione evulganda. Benedict. XIV. Constit. incip *Sollicita*,
in qua Methodus præscribitur in examine, ac proscriptio-
ne librorum a Congregationibus Universalis Inquisitionis,
& Indicis servanda, certæque Romanæ Relatoribus, ac
Consultoribus proponuntur Regulæ, quas in examine,
judicioque ferendo sequantur; Quæ Constitutio est me-
rito tota attente legenda, & plene observanda.
Secretum, sive silentium, quod in Congregatione Sancti 31
Officii præscriptum est, eodem prorsus modo in examine,
ac proscriptione librorum in Congregatione Indicis, a Car-
dinalibus, Revisoribus, & Consultoribus custodiendum
præcipitur a Bened. XIV. Constit. incip. *Sollicita* §. 12.
Quæ autem methodus sit, quam Apostolica Sedes in iis
examinandis, proscribendique Libris servet, habes ex
Constitut. felic. recordat. Benedicti PP. XIV. quæ ad lit-
teram recensetur.

*Sanctissimi Domini Nostri Benedicti Papæ XIV. Constitutio qua
methodus præscribitur in examine, & proscriptione Librorum
servanda.*

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei.

Ad futuram rei memoriam.

SOllicita ac provida Romanorum Pontificum prædeces-
sorum nostrorum vigilantia in eam semper curam in-
cubuit, ut Christifideles ab eorum librorum lectione aver-
teret, ex quibus incauti, ac simplices detrimenti quid-
piam capere possent, imbuique opinionibus, ac doctrinis,
quæ vel morum integritati, vel Catholicæ religionis dog-
matibus adversantur. Nam, ut vetustissimum mittamus
Sancti Gelasii I. Decretum, quæque jampridem a Gre-
gorio IX., aliisque Pontificibus hac de re statuta fuerunt;
ignorare neminem arbitramur, quæ fuerint a prædecesso-
ribus nostris Pio IV., Sancto Pio V., & Clemente VIII.
diligentissime præstita, ut saluberrimum opus a sacrosa-
nctæ Tridentinæ Synodi Patribus susceptum, mature di-
scussum, ac pœne ad exitum perductum, de vetitæ le-
ctionis librorum Indice conficiendo, atque vulgando, non
absolverent solum, atque perficerent, sed sapientissimis
etiam decretis, ac regulis communirent. Quod quidem
negotium Apostolica Sedes continenter urget, ac promo-
vet, ad id deputatis duabus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ
Cardinalium Congregationibus, quibus onus inquirendi in
pravos, noxiosque libros impositum est, cognoscendique,
quibus emendatio, & quibus proscripto debeatur. Id mu-
neris Congregationi quidem Romanæ universalis Inquisi-
tionis a Paulo IV. commissum perhibent, idque adhuc ab
ea exerceri pergit, ubi de libris ad certa rerum genera
pertinentibus judicandum occurrit. Certum est autem,
Sanctum Pium V. primum fuisse Congregationis Indicis
institutorem, quam subsequentes deinde Pontifices Grego-
rius XIII. Sixtus V., & Clemens VIII. confirmarunt, va-
riisque privilegiis, & facultatibus auxerunt: ejusque pro-
prium, ac fere unicum officium est, in examen libros vo-
care, de quorum præscriptione, emendatione vel permis-
sione capienda est deliberatio.

§. I. Qua maturitate, consilio, ac prudentia in Con-
gregatione universalis Inquisitionis de proscribendis, vel
dimittendis libris deliberetur, cum neminem latere pu-
tamus, tum nos ipsi plane perspectum, ac diuturna expe-
rientia compertum habemus; nam in minoribus constitu-
ti, de libris nonnullis in ea censuram tulimus, & Con-
sultoris ejusdem Congregationis munere diu perfuncti
sumus; postremo inter Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardina-
les

les cooptati, Inquisitoris generalis locum in ea obtinuimus; ac demum ad Apostolicam Sedem, meritis licet imparibus, evecti, non modo Censorum animadversiones in libros nonnullos aliquando legere, ac ponderare, sed etiam in Congregationibus, quæ singulis feriis quintis coram nobis habentur, Cardinalium sententias, atquesuffragia, antequam de iisdem libris quid decernatur, audire, & excipere consuevimus. Haud minoris diligentiæ testimonium ferre possumus, adeoque debemus, pro altera Congregatione Indicis, cui generaliter incumbit, ut supra diximus, de quorum vi librorum proscriptione decernere. Dum enim in minoribus versaremur, cum primi, tum secundi Censoris, seu relatoris officium in ea Congregatione non semel obivimus; ex quo autem supremum Pontificatum gerimus, nullius libri proscriptionem ratam habuimus, nisi audito Congregationis Secretario, qui libri materiam, revisorum censuras, Cardinalium judicia, & suffragia accurate nobis exponeret.

§. II. Sed quoniam compertum est nobis, atque exploratum, multas librorum proscriptiones præsertim quorum auctores Catholici sunt, publicis aliquando, injustisque querelis in reprehensionem adduci, tamquam si temere, ac perfunctorie in Tribunalibus nostris ea res ageretur; operæ pretium duximus, hac nostra perpetuo valitura Constitutione, certas, firmasque regulas proponere, juxta quas deinceps librorum examen, judiciumque peragatur; tametsi plane affirmari possit, idipsum jam pridem, vel eadem prorsus ratione, vel alia æqui pollenti, constanter actum fuisse.

§. III. Porro Romanæ universalis Inquisitionis Congregatio ex pluribus constat Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus a Summo Pontifice delectis, quorum alii sacræ Theologiæ, alii Canonici Juris doctrina, alii Ecclesiasticarum rerum peritia, munerumque Romanæ Curiæ exercitatione, prudentiæ demum, ac probitatis laude, conspicui habentur. His adjungitur unus ex Romanæ Curiæ Præsulibus, quem Assessorem vocant; unus etiam ex ordine Prædicatorum sacræ Theologiæ Magister, quem Commissarium appellant; certus præterea Consultorum numerus, qui ex utroque Clero sæculari, ac regulari assumuntur; alii demum præstantes doctrina viri, qui a Congregatione jussi, de libris censuram instaurant, iisque Qualificatorum nomen tributum est. De variis in præfata Congregatione, iisque gravissimis rebus agitur, in primis autem de causis fidei, ac de personis violatæ religionis reis. At cum librum aliquem ad eam, tamquam proscriptione dignum, deferri contigerit; nisi ad Indicis Congregationem, ut fieri plerumque solet, judicandum remittat, sed pro rerum, temporumque ratione sibi de illo cognoscendum esse arbitretur; Nos, inhærentes decreto lato ab eadem Congregatione feria quarta Kalendis Julii anni millesimi septingentesimi quinquagesimi, atque a nobis confirmato feria quinta insequente, hac ratione, & methodo judicium institui mandamus.

§. IV. Primo nimirum uni ex Qualificatoribus, aut Consultoribus a Congregatione designando, liber tradatur, quem is attento animo legat, ac diligenter expendat; tum censuram suam scripto consignet, locis indicatis, & paginis, in quibus notati errores continentur. Mox liber cum animadversionibus revisoris ad singulos Consultores mittatur, qui in Congregatione pro more habenda singulis feriis secundis in ædibus sancti Officii, de libro, & censura sententiam dicant: ipsa deinde censura, cum libro, & Consultorum suffragiis, ad Cardinales transmittatur, ut hi in Congregatione, quæ feria quarta haberi solet in Fratrum Prædicatorum Cœnobio sanctæ Mariæ supra Minervam nuncupato, de tota re definitive pronuncient. Post ab Assessore sancti Officii acta omnia ad Pontificem referantur, cujus arbitrio judicium omne absolvetur.

§. V. Cum autem sit veteri institutione receptum, ut auctoris Catholici liber, non unius tantum relatoris perspecta censura, illico proscribatur; ad normam præfati decreti mensis Julii anni millesimi septingentesimi quinquagesimi, volumus eam consuetudinem omnino servari; ita ut si primus censor librum proscribendum esse judicet, quamvis Consultores in eandem sententiam conveniant, nihilominus alteri revisori ab eadem Congregatione electo liber, & censura tradantur, suppresso primi censoris nomine, quo alter judicium suum liberius exponat. Si autem secundus revisor primo assentiatur, tunc utriusque animadversiones ad Cardinales mittantur, ut iis expensis de libro decernant; at si secundus a primo dissentiat, ac librum dimittendum existimet, tertius eligatur censor, cui suppresso priorum nomine, utraque censura communicetur. Hujus autem relatio, si a priore Consultorum sententia non abludat, Cardinalibus immediate communicetur, ut ipsi, quod opportunum fuerit decernant; sin minus, iterum Consultores, perpecta tertia censura suffragium ferant; idque una cum omnibus præfatis relationibus, Cardinalibus exhibeatur, qui, re ita mature perpensa, de controversia denique pronunciare debebunt. Quotiescumque autem Pontifex, vel ob rei, de qua in libro agitur, gravitatem, vel quia id auctoris merito, aliisque circumstantiis tribuendum censeat, libri judicium coram se ipso in Congregatione feriæ quintæ habendum decreverit; quod sæpe a nobis factum fuit, & quoties ita expedire judicabimus, in posterum quoque fiet; tunc satis fuerit exhibere Pontifici, & Cardinalibus libri censuras, & Consultorum suffragia, omisso examine Congregationis feriæ quartæ, ejusque relatione, quam per Assessorem Pontifici faciendam diximus; nam Cardinalium suffragiis coram ipso Pontifice ferendis, atque hujus definitiva sententia, vel alio opportuno consilio in eadem Congregatione capiendo, res absolvetur.

§. VI. Altera quoque Indicis Congregatio plures complectitur Cardinales ipsi a Pontifice adscriptos, iisdemque dotibus præditos, quibus sancti Officii Cardinales pollere solent; quam etiam eorum aliquos in utraque Congregatione locum habere contingat. Et iis unus ejusdem Congregationis Præfectus existit; Assistens vero perpetuus est Magister sacri Palatii; Secretarius autem, a prima Congregationis institutione usque in præsentem diem, ex ordine Fratrum Prædicatorum a Summo Pontifice pro tempore eligi consuevit. Sunt præterea ex utroque Clero sæculari, & regulari ejusdem Congregationis Consultores, & Relatores selecti; & quidem, ubi aliquis librorum relationem coram Congregatione semel, bis, tertio laudabiliter peregerit, tum ipsa Congregatio Pontificem rogare solet, ut ejus auctoritate in Consultorum numerum referatur.

§. VII. Sub ipsa Pontificatus nostri primordia, ea nos subiit cogitatio, ut certam aliquam, & immutabilem methodum pro examine, Judicioque librorum in hac Indicis Congregatione servandam statueremus. Qua de re non modo consilium exquisivimus dilecti filii nostri Angeli Mariæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Quirini nuncupati, ejusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarii, & dictæ Congregationis Præfecti, qui pari prudentia, & doctrina suum nobis sensum scripto declaravit; verum etiam antiquiores aliquos ejusdem Congregationis Consultores coram dilecto filio Josepho Augustino Orsi Ordinis Prædicatorum, tunc ipsius Congregationis Secretario, nunc autem Palatii Apostolici Magistro, convenire jussimus, suamque sententiam aperire, quæ pariter scripto concepta, nobis jam nunc exhibita fuit. Cumque hæc omnia diligenter apud nos asservata fuerint, nunc demum veterem deliberationem nostram resumentes, quemadmodum ea, quæ ad librorum examen, atque judicium in primodicta Congregatione sancti Officii peragendum, pertinent, auctoritate nostra constabilivimus; ita etiam ea, quæ ad Congregationem Indicis, & ejusdem generis negotia apud eam tractanda facere possunt, opportunis decretis constituere volentes, prælaudati Cardinalis Præfecti consiliis, dictorumque Consultorum votis inhærendo, hæc deinceps servanda decernimus.

§. VIII. Cum Congregatio Indicis ad librorum censuram unice, ut dictum est, instituta, non ita crebro convocari soleat, ut altera Sancti Officii Congregatio, quæ ob causarum, & negotiorum multitudinem singulis hebdomadis ter haberi consuevit; illius propterea Secretario peculiare munus, & officium recipiendi librorum denuntiationes, ut fieri jam ante consuevit, committimus, & demandamus. Is autem a libri delatore percunctabitur diligenter, quas ob causas illum prohiberi postulet, tum librum ipsum haud perfunctorie pervolvet, ut de propositæ accusationis subsistentia cognoscat; duobus etiam in eam rem adhibitis Consultoribus, ab ipso, prævia summi Pontificis, aut Cardinalis Præfecti, vel ejus, qui Præfecti vices supplet, approbatione eligendis: quorum collatio consilio, si liber censura, & nota dignus videatur, unus aliquis relator ad ferendum de eo judicium idoneus, illius nempe facultatis, de qua in libro agitur, peritur, eadem, quam nuper innuimus, ratione eligendus erit, qui scripto referat animadversiones suas, adnotatis paginis, quibus singula ab ipso reprehensa continentur. Sed antequam ejus censura ad Cardinalium Congregationem feratur, haberi volumus privatam Consultorum Congregationem, quam olim *Parvam* dixerunt, nos autem *Præparatoriam* vocabimus, ut Relatoris animadversionibus ad librum collatis, de earum pondere judicium fiat. Hujusmodi Congregatio semel omnino singulis mensibus, aut etiam sæpius, si oportuerit, ab ipso Congregationis Secretario convocanda erit, vel in suis cubiculis, vel opportuniore, ut ipsi videbitur, loco, intra prædicti Cœnobii ædes, ubi is commoratur. Eique semper intererit Magister sacri Palatii pro tempore existens, una cum sex aliis e numero Consultorum, singulis vicibus, pro qualitate argumenti, & materiæ, de qua disputandum erit, ut supra de primis duobus Consultoribus, & relatore constitutum est, a Secretario eligendis; præter Secretarium ipsum, cujus partes erunt in tabulas referre Consultorum sententias, quas deinde ad Congregationem Cardinalium mittet, cum relatoris censura. In generali demum Congregatione omnia illa servari debebunt, quæ superius statuta sunt pro Congregatione sancti Officii circa librorum examen. Ac quemadmodum ad Assessorem sancti Officii pertinent de actis in Con-

Congregatione *Summum Pontificem* certum reddere; ita ad Secretarium Congregationis Indicis spectabit, quoties haec librum aliquem proscribendum, aut emendandum censuerit, ejusdem Pontificis assensum, praevia diligenti actorum omnium relatione, exquirere.

§. IX. Quoniam vero in Congregatione Indicis de sola librorum prohibitione agitur, nonnulla hoc loco adjungenda judicavimus, eidem Congregationi potissimum usui futura, quae tamen ab altera etiam Congregatione sancti Officii, dum in hujus quoque generis causis se immiscet, ubi similes rerum circumstantiae se offerant, aeque observanda erunt. Quotiescumque agatur de libro auctoris Catholici, qui sit integrae famae, & clari nominis, vel ob alios editos libros, vel forte eum ipsum, qui in examen adducitur, & hunc quidem proscribi oporteat; prae oculis habeatur usu jamdiu recepta consuetudo prohibendi librum, adjecta clausula: *donec corrigatur*, *seu donec expurgetur*, si locum habere possit, nec grave quidpiam obstet, quominus in casu, de quo agitur, adhiberi valeat. Hac autem conditione proscriptioni adjecta, non statim edatur decretum, sed suspensa illius publicatione, res antea cum auctore, vel quovis altero pro eo agente, & rogante, communicetur, atque ei quid delendum, mutandum, corrigendumve fuerit indicetur. Quod si nemo auctoris nomine comparreat, vel ipse, aut alter pro eo agens injunctam correctionem libri detrectet, congruo definito tempore decretum edatur. Si vero idem auctor, ejusve procurator, Congregationis jussa fecerit, hoc est novam instituerit libri editionem cum opportunis castigationibus, ac mutationibus; tunc supprimatur proscriptionis decretum; nisi forte prioris editionis exemplaria magno numero distracta fuerunt; tunc enim ita decretum publicandum erit, ut omnes intelligant, primae editionis exemplaria duntaxat interdicta fore, secundae vero jam emendatae permissa.

§. X. Conquestos scimus aliquando nonnullos, quod librorum judicia, & proscriptiones, inauditis auctoribus, fiant, nullo ipsis loco ad defensionem concesso; Huic autem querelae responsum fuisse novimus, nihil opus esse auctores in judicium vocare, ubi non quidem de eorum personis notandis, aut condemnandis agitur, sed de consulendo Fidelium indemnitati, atque avertendo ab ipsis periculo, quod ex noxia librorum lectione facile incurritur; si qua vero ignominiae labe auctoris nomen ex eo aspergi contingat, id non directe, sed oblique ex libri damnatione consequi. Qua sane ratione minime improbandas censemus hujusmodi librorum prohibitiones, inauditis auctoribus, factas; quum praesertim credendum sit, quidquid pro se ipso, aut pro doctrinae suae defensione potuisset auctor afferre, id minime a censoribus, atque judicibus ignoratum, vel neglectum fuisse. Nihilo tamen minus, quod saepe alias summa aequitatis, & prudentiae ratione ab eadem Congregatione factum fuisse constat, & hoc etiam in posterum ab ea servari magnopere optamus, ut quando res sit de auctore Catholico, aliqua nominis, & meritorum fama illustri, ejusque opus, demptis demendis, in publicum prodire, & prodesse posse dignoscatur, vel auctorem ipsum suam causam tueri volentem audiat, vel unum ex Consultoribus designet, qui *ex Officio* operis patrocinium, defensionemque suscipiat.

§. XI. Quemadmodum vero, ubi de Congregatione sancti Officii agebamus, eidem nos semper inter futuros recepimus, quotiescumque de libro, cujus materia gravioris momenti sit, judicium agatur: quod erit nobis facillimum quum eadem Congregatio qualibet feria quinta coram nobis habeatur; sic & Indicis Congregationi praesentiam nostram impendere parati sumus, quoties rei gravitas id promereri videbitur. Neque enim id opus esse dicendum est, quum vel haeretici hominis liber denunciatur, in quo auctor errores Catholico dogmati adversantes consulto tradit, aut tuetur; vel opus aliquod in examen adducitur, quo rectae morum regulae labefactantur, ac vitiis, & corruptelis fomenta praebentur. In his enim casibus ne illas quidem, quas supra scripsimus, accuratiores cautelas adhibere necesse erit; sed haeretico dogmate, vel pravo moris incitamento semel comperto, proscriptionis decretum illico sanciendum erit, juxta primam, secundam, & septimam Indicis Regulas, sacrosancti Tridentini Concilii jussu editas, atque vulgatas.

§. XII. Cum in praelaudata Congregatione sancti Officii severissimis legibus cautum sit, ne de rebus ejusdem Congregationis quisquam cum alio extra illam loquatur; nos hanc eamdem silentii legem a Relatoribus, Consultoribus, & Cardinalibus Congregationis Indicis religiose custodiendam praecipimus. Illius tamen Secretario potestatem facimus ut animadversiones in libros censurae subjectos, eorum auctoribus, vel aliis illorum nomine agentibus, & postulantibus, sub eadem decreti lege communicare queat, suppressis semper denunciatoris, censorisque nominibus.

§. XIII. Examinandis, corrigendisque libris peropportuna sunt, quae decem Regulis Indicis a Patribus Tridentinae Synodi confectis, atque editis continentur. In Instructione autem felicis recordationis Clementis Papae VIII. eisdem Regulis adjecta. *Tit. de correctione librorum §. V.*, Episcopis, & Inquisitoribus cura committitur, ut ad librorum edendorum examen *spectatae pietatis, & doctrinae viros adhibeant, de quorum fide, & integritate sibi polliceri queant, nihil eos gratiae daturos, nihil odio, sed omni humano affectu posthabito, Dei duntaxat gloriam spectaturos, & fidelis populi utilitatem*. His porro virtutibus, animique dotibus, si non majori, at pari certe de causa, praestare oportet hujus nostrae Congregationis Revisores, & Consultores. Cumque eos omnes, qui nunc hujusmodi munera obtinent, tales esse non ignoremus; optandum, sperandumque est, non absimiles deinceps futuros, qui ad id eligentur; homines nimirum vitae integros, probatae doctrinae, maturo judicio, incorrupto affectu, ab omni partium studio, personarumque acceptione alienos; qui aequitatem, libertatemque judicandi, cum prudentia, & veritatis zelo conjungant. Cum autem eorum numerus nunc certus, & constitutus non sit; ab ejusdem Congregationis Cardinalibus consilium expectabimus, atque capiemus, num eum pro futuris temporibus definire oporteat, vel expediat: hoc tamen jam nunc decernentes, quatenus eorum numerus definiatur, ut tam Relatores, quam Consultores, ex utroque Clero, saeculari nempe, & regulari, assumantur, alii quidem Theologi, alii utriusque Juris periti, alii sacra, & profana eruditione praestantes, ut ex eorum coetu, pro varietate librorum, qui ad Congregationem deferuntur, idonei viri non desint ad ferendum de iis judicium.

§. XIV. Ipsos autem Relatores, Consultoresque, tam nunc existentes, quam in posterum quandocumque futuros, monemus, ac vehementer hortamur, ut in examine, judicioque librorum, sequentes Regulas diligenter inspiciant, accurateque custodiant.

§. XV. I. Meminerint, non id sibi muneris, onerisque impositum, ut libri ad examinandum sibi traditi proscriptionem modis omnibus curent, atque urgeant; sed ut diligenti studio, ac sedato animo ipsum expendentes, fideles observationes suas, verasque rationes Congregationi suppeditent, ex quibus rectum judicium de illo ferre, ejusque proscriptionem, emendationem, aut dimissionem pro merito decernere valeat.

§. XVI. II. Tametsi hactenus cautum sit, cavendumque deinceps non dubitemus, ut referendum, & consulendum in praedicta Congregatione, ii solum admittantur, qui scientiam rerum, quas libri delati respective continent, diurno studio acquisitam possideant; decet de artibus solos artifices judicare; nihilominus si forte eveniat, ut alicui per errorem materia aliqua discutienda committatur ab illius peculiaribus studiis aliena, idque a Censore, aut Consultore electo, ex ipsa libri lectione deprehendatur; noverit is, se neque apud Deum, neque apud homines culpa vacaturum, nisi quamprimum id Congregationi, aut Secretario aperiat, seque ad ferendam de hujusmodi libro censuram minus aptum professus, alium magis idoneum ad id muneris subrogari curet: quo tantum abest, ut existimationis suae dispendium apud Pontificem, & Cardinales passurus sit, ut magnam potius probitatis, & candoris opinionem, & laudem sibi sit conciliaturus.

§. XVII. III. De variis opinionibus, atque sententiis in unoquoque libro contentis, animo a praejudiciis omnibus vacuo, judicandum sibi esse sciant. Itaque nationis familiae, scholae, instituti affectum excutiant; studia partium seponant; Ecclesiae sanctae dogmata, & communem Catholicorum doctrinam, quae Conciliorum generalium decretis, Romanorum Pontificum Constitutionibus, & Orthodoxorum Patrum, atque Doctorum consensu continetur, unice prae oculis habeant; hoc de caetero cogitantes, non paucas esse opiniones, quae uni scholae, instituto, aut nationi certo certiores videntur, & nihilominus, sine ullo fidei, aut religionis detrimento, ab aliis Catholicis viris rejiciuntur, atque impugnantur, oppositaeque defenduntur, sciente, ac permittente Apostolica Sede, quae unamquamque opinionem hujusmodi in suo probabilitatis gradu relinquit.

§. XVIII. IV. Hoc quoque diligenter animadvertendum monemus, haud rectum judicium de vero auctoris sensu fieri posse, nisi omni ex parte illius liber legatur; quae diversis in locis posita, & collocata sunt inter se comparentur; universum praeterea auctoris consilium, & institutum attente dispiciatur; neque vero ex una, vel altera propositione a suo contextu divulsa, vel seorsim ab aliis, quae in eodem libro continentur, considerata, & expensa, de eo pronunciandum esse: saepe enim accidit, ut quod ab auctore in aliquo operis loco perfunctorie, aut subobscure traditum est, ita alio in loco distincte, copiose, ac dilucide explicetur, ut offusae priori sententiae tenebrae, quibus involuta pravi sensus speciem exhibebat, penitus dispellantur, omnisque labis expers propositio dignoscatur.

§. XIX. V. Quod si ambigua quaedam exciderint auctori, qui alioquin Catholicus sit, & integra religionis, doctrinaeque fama, aequitas ipsa postulare videtur, ut

ejus dicta benigne, quantum libuerit, explicata, in bonam partem accipiantur.

§. XX. Has porro, similesque regulas, quæ apud optimos Scriptores de his agentes facile occurrent, semper animo propositas habeant Censores & Consultores; quo valeant in hoc gravissimo judicii genere, conscientiæ suæ, auctorum famæ, Ecclesiæ bono, & Fidelium utilitati consulere. Duo autem reliqua sunt in eum finem plane opportuna, quæ hoc loco adjungenda omnino esse judicamus,

§. XXI. Proderunt aliquando libri, in quibus falsa, & reprobata dogmata, aut systemata, religioni, vel moribus exitiosa, tamquam aliorum inventa, & cogitata, exponuntur, & referuntur, absque eo quod auctor, qui opus suum pravis hujusmodi mercibus onerare satagit, ea refutandi curam in se recipiat. Putant vero, qui talia agunt, nulli sese reprehensioni, aut censuræ obnoxios esse, propterea quod de alienis, ut ajunt, opinionibus nihil ipsi affirment, sed historice agant. At quidquid sit de eorum animo, & consilio, deque personali in eos animadversione, de qua viderint, qui in Tribunalibus ad coercenda crimina institutis jus dicunt; dubitari certe non potest, magnam ejusmodi libris in Christianam rempublicam labem, ac perniciem inferri; quum incautis lectoribus venena propinent, nullo exhibito, parato, quo præserventur, antidoto. Subtilissimum hoc humanæ malitiæ inventum, ac novum seductionis genus, quo simplicium mentes facile implicantur, quam diligentissime Revisores advertant, ac censuræ subjiciant; ut, vel hujusmodi libri, si aliqua ex ipsis capi possit utilitas, emendentur; vel in vetitorum Indicem omnino referantur.

§. XXII. In ea, quam superius laudavimus, prædecessoris nostri Clementis Papæ VIII. Instructione, *Tit. de correct. lib.* §. 2. sapientissime cautum legitur, ut *quæ famæ proximorum, & præsertim Ecclesiasticorum, & Principum, detrahunt, bonisque moribus, & Christianæ disciplinæ sunt contraria, expugnantur.* Et paulo post: *facetiæ etiam, aut dicteria, in perniciem, aut præjudicium famæ, & existimationis aliorum jactare, repudientur.* Utinam vero in aspectum, lucemque hominum libri ejusmodi in hac temporum licentia, & pravitate non efferrentur, in quibus dissidentes auctores mutuis se jurgiis, conviciisque proscindunt; aliorum opiniones nondum ab Ecclesia damnatas censura perstringunt, adversarios, eorumque scholas, ac cœtus sugillant; & pro ridiculis ducunt, magno quidem bonorum scandalo, hæreticorum vero contemptu, qui digladiantibus inter se Catholicis, seque mutuo lacerantibus, plane triumphant. Et si vero fieri non posse intelligamus, ut disputationes omnes e mundo tollantur, præsertim cum librorum numerus continenter augeatur: *faciendi enim plures libros nullus est finis*, ut est apud Ecclesiasten *cap.* 12.; compertum præterea e nobis sit, magnam aliquando utilitatem ex iis capi posse; modum tamen in defendendis opinionibus, & Christianam in scribendo moderationem servari merito volumus. *Non inutiliter* (inquit Augustinus in Enchirid. cap. 59. prope finem) *exercentur ingenia, si adhibeatur disceptatio moderata, & absit error opinantium se scire quod nesciunt.* Qui veritatis studium, & purioris doctrinæ zelum, quo suarum scriptionum mordacitatem excusent, obtendere solent, is primum intelligant, non minorem habendam veritatis, quam Evangelicæ mansuetudinis, & Christianæ charitatis rationem. Charitas autem de corde puro, patiens est benigna est, non irritatur, non æmulatur, non agit perperam, (utque addit idem Augustinus Lib. contra Litteras Petiliani cap. 29. num. 31.) *sine superbia de veritate præsumit, sine sævitia pro veritate certat.* Hæc magnus ille non veritatis minus, quam charitatis doctor, & scripto, & opere præmonstravit, Nam in suis in adversus Manichæos, Pelagianos, Donatistas, aliosque tam sibi, quam Ecclesiæ adversantes, assiduis conflictationibus, id semper diligentissime cavit, ne quempiam eorum injuriis, aut conviciis læderet, atque exasperaret. Qui secus scribendo, vel disputando fecerit; is profecto nec veritatem sibi præcipue cordi esse, nec charitatem sectari se ostendit.

§. XXIII. Ii quoque non satis idoneam, justamque excusationem afferre videntur, qui ob singulare, quod profitentur, erga veteres Doctores studium, eam sibi scribendi rationem licere arbitrantur; nam si carpere novos audeant, forte ab lædendis veteribus sibi minime temperassent, si in eorum tempora incidissent: quod præclare animadversum est ab Auctore Operis imperfecti in Matthæum Homil. 42. *Cum audieris*, inquit, *aliquem beatificantem antiquos Doctores, proba, qualis sit circa suos Doctores: Si enim illos, cum quibus vivit, sustinet; & honorat, sine dubio illos, si cum illis vixisset, honorasset: si autem suos contemnit, si cum illis vixisset, & illos contempsisset.* Quamobrem firmum ratumque sit omnibus, qui adversus aliorum sententias scribunt, ac disputant, id quod graviter, ac sapienter a Vener. servo Dei prædecessore nostro Innocentio Papa XI. præscriptum est in Decreto edito die secunda Martii anni millesimi sexcentesimi septuagesimi noni: *Tandem*, inquit, *ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici aut alii quicumque in posterum abstineant, ut paci, & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute sanctæ obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in thesibus, ac prædicationibus, caveant ab omni censura, & nota, necnon a quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos controvertuntur, donec a Sancta Sede recognita sint, & super eis judicium proferatur.* Cohibeatur itaque ea scriptorum licentia, quis ut ajebat Augustinus lib. 12. Conf. cap. 25. num. 34. *sententiam suam amantes, non quia vera est, sed quia sua est*, aliorum opiniones non modo improbant, sed illiberaliter etiam notant, atque traducunt. Non feratur omnino, privatas sententias, veluti certa ac definita Ecclesiæ dogmata, a quopiam in libris obtrudi, oppositas vero erroris insimulari; quo turbæ in Ecclesia excitantur, dissidia inter Doctores aut seruntur, aut foventur, & Christianæ charitatis vincula persæpe abrumpuntur.

§. XXIV. Angelicus Scholarum princeps, Ecclesiæque Doctor S. Thomas Aquinas, dum tot conscripsit nunquam satis laudata volumina, varias necessario offendit Philosophorum; Theologorumque opiniones, quas veritate impellente refellere debuit. Cæteras vero tanti Doctoris laudes id mirabiliter cumulat, quod adversariorum neminem parvi pendere, vellicare, aut traducere visus sit, sed omnes officiose, ac perhumaniter demereri; nam si quid durius, ambiguum, obscurumve eorum dictis subesset, id leniter, & benigne interpretando, emolliebat, atque explicabat. Si autem religionis, ac fidei causa postulabat, ut eorum sententiam exploderet, ac refutaret, tanta id præstabat modestia, ut non minorem ab iis dissentiendo, quam Catholicam veritatem afferendo, laudem mereretur, Qui tam eximio uti solent, ac gloriari Magistro (quos magno numero esse, pro singulari nostro erga ipsum cultu, studioque, gaudemus) ii sibi ad æmulandum proponant tanti Doctoris in scribendo moderationem, honestissimamque cum adversariis agendi, disputandique rationem. Ad hanc ceteri quoque sese componere studeant, qui ab ejus schola, doctrinaque recedunt. Sanctorum enim virtutes omnibus in exemplum ab Ecclesia propositæ sunt. Cumque Angelicus Doctor Sanctorum albo adscriptus sit, quamquam diversa ab eo sentire liceat, ei tamen contrariam in agendo, ac disputando rationem inire omnino non licet. Nimium interest publicæ tranquillitatis proximorum scriptis absit livor, acerbitas, atque scurrilitas, a Christiana institutione, ac disciplina, & ab omni honestate prorsus aliena. Quamobrem in hujusmodi scriptorum licentiam graviter pro munere suo censuram intendant revisores librorum, eamque Congregationis Cardinalibus cognoscendam subjiciant, ut eam pro zelo suo, & potestate coerceant.

§. XXV. Quæ hactenus a nobis proposita, ac constituta sunt, prædecessorum nostrorum decretis plane consona, Congregationum quoque nostrarum legibus, & consuetudinibus comprobata, in librorum examine, ac judicio instituendo, Apostolica auctoritate deinceps servari decernimus: mandantes universis, & singulis, qui in præfatis Congregationibus locum obtinent, seu illis quomodolibet operam suam præstant, ut adversus præmissa sic a nobis statuta nihil dicere, innovare, decernere, aut intentare præsumant, absque nostra, vel successorum nostrorum pro tempore existentium Romanorum Pontificum expressa facultate.

§. XXVI. Non obstantibus contrariis quibusvis, etiam Apostolicis Constitutionibus, & ordinationibus, necnon earundem Congregationum, etiam Apostolica auctoritate, seu quavis firmitate alia roboratis decretis, usibus, stylis, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus, cæterisque in contrarium facientibus quibuscumque.

§. XXVII. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostrorum decretorum, mandatorum, statutorum, voluntatum, ac derogationum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo septingentesimo quinquagesimo tertio, septimo Idus Julii, Pontificatus Nostri Anno Tertiodecimo.

D. Card. Passioneus.

J. Datarius.

Visa de Curia
J. C. Boschi.

Loco ✠ Plumbi

J. B. Eugenius.

Registrata in Secretaria Brevium.

LIGAMEN.

Vide verb. *Impedimenta Matrimonii artic. 2. num. 8. ad 19.*

LIMINA APOSTOLORUM ROMÆ.

S U M M A R I U M.

1 *Limina Apostolorum Romæ visitanda esse ab Episcopis statuit, sed absque præfinitione temporis Leo III.*

2 *Sanctus Anacletus statuit visitanda esse juxta Papæ Chyrographum.*

3 *Zacharias Papa statuit ab Episcopis propinquis quolibet anno visitanda esse personaliter, a remotis vero per Epistolas.*

4 *Episcopi noviter creati jurant se visitaturos Limina Apostolorum per se, vel per certum Nuncium quolibet anno, nisi a Sede Apostolica dispensentur, seu ad longius tempus eorum visitatio prorogetur.*

5 *Nunc autem Episcopi viciniores, ut Itali, etiamsi sint Cardinales, tenentur per se ipsos, si non sint legitime impediti, visitare Limina Apostolorum tertio quoque anno. Alii vero pro majori, vel minori distantia quarto, ut Germani, Galli, Hispani, quinto ut Africani, decimo ut Asiatici.*

6 *Episcopi legitime impediti, si per se ipsos non possunt visitare Limina, tenentur id facere per alium in Dignitate constitutum, vel si hunc non habent, per Sacerdotem Diœcesanum id facere debent, & si nec hunc habent, per alium Clericum, & docere debent de impedimento.*

7 *Limina Apostolorum visitare tenentur etiam Patriarchæ, Archiepiscopi, & Episcopi Titulares.*

8 *Coadjutor autem Episcopi non tenetur visitare ipsa Limina Apostolorum, sed Coadjutus.*

9 *Munus visitationis Liminum consistit potissimum in tribus actibus, scilicet in materiali Sacrorum Liminum visitatione, in exhibitione debitæ obedientiæ, & reverentiæ Romano Pontifici, & in relatione status Ecclesiæ.*

10 *Pro exarandis relationibus statuum Ecclesiarum servanda est instructio novissime edita de mandato Benedicti XIII.*

11 *Episcopi pro visitandis Liminibus possunt abesse a residentia suæ Ecclesiæ per septem menses, si sint ultra montes, & per quatuor, si sint citra; dummodo ad alios actus non divertant.*

12 *Episcopus tamen, qui Beatorum Apostolorum Limina visitavit in fine unius triennii, non potest immediate in principio sequentis triennii iterum visitare, ac proinde Visitationis titulo nequit per octo menses continuos abesse a sua Ecclesia.*

13 *Canonicus, qui accedit Romam pro servitio Episcopi, qui venit ad visitanda Limina Apostolorum etiam quod veniat post Episcopum, & non simul, lucratur distributiones quotidianas.*

14 *Sic etiam distributiones lucrantur Canonici missi ab ipsorum Episcopis ad Limina Apostolorum visitanda eorum nomine.*

15 *Canonico autem in Urbe commorante, si ipse deputetur ab Episcopo suo ad visitanda limina, debentur ei distributiones unius mensis.*

16 *Si vero Episcopum ad visitanda limina comitasset, tunc distributiones debentur pro toto tempore accessus, mansionis, & recessus.*

17 *Quantum possit esse tale tempus.*

18 *Episcopi interveniente legitimo impedimento visitandi per se ipsos Limina Apostolorum, possunt ipsa visitare per certum Nuncium, aut Procuratorem specialiter ad id deputatum.*

19 *Nequeunt tamen ipsa visitare per manentem in Curia.*

20 *Neque per Presbyterum Diœcesanum non existentem de Capitulo Cathedralis, neque in Dignitate Ecclesiastica constitutum.*

21 *Neque per Sacerdotem Regularem.*

22 *Episcopi, quando visitant Limina Apostolorum, referre debent se paruisse Constitutioni Urbani VIII, incip.* Salvatoris.

23 *Tempus præfixum ad visitanda Limina Apostolorum incipit currere a die publicationis Constitutionis Sixti V. incip.* Romanus Pontifex.

24 *Talis publicatio quando facta sit, & quando cœperit currere primum Triennium pro Episcopis Italis: primum Quadriennium pro Episcopis Germanis, Gallis, Hispanis &c. primum Quinquennium pro Episcopis Africanis, & primum Decennium pro Episcopis Asiaticis? Et hæc Triennia quando finiant, & de novo incipiant?*

25 *Computatio fieri debet ab ipsa die 20. Decembris exclusive, & sic in fine cujusque Triennii, Quadriennii &c. integra dies vigesima Decembris cedit commodo Episcoporum.*

26 *Triennia, Quadriennia, Quinquennia, & Decennia respective currunt perpetuis temporibus pro omnibus Successoribus Episcopis, & quomodo?*

27 *Liminum visitatio fieri debet in ultimo anno Triennii, Quadriennii &c.*

28 *Ad Limina visitanda non admittuntur Episcopi nuper consecrati, priusquam se ad residentiam conferant, nisi in casu, quo consecrentur in Curia paulo ante finem Triennii sui Antecessoris.*

29 *Limina Apostolorum ibi esse dicuntur, ubi est Papa.*

30 *Episcopi, Archiepiscopi, Primates, & Patriarchæ, etiamsi Cardinalatus honore præfulgeant, si seclusis legitimis impedimentis per se, vel per certos Nuncios Limina Apostolorum non visitaverint statutis temporibus, incurrunt Censuras, & pœnas, & quas?*

31 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 37.

Limina Apostolorum Romæ visitanda esse ab Episcopis 1
statuit, sed absque præfinitione temporis, Leo III.
Epist. 1. Sanctus Anacletus autem statuit esse visitanda 2
juxta Papæ Chyrographum; *cap. juxta* 3. *dist.* 93. Zacha- 3
rias vero *in Concilio Romano cap.* 4. statuit ab Episcopis
propinquis quolibet anno visitanda esse personaliter, a re-
motis vero per Epistolas; *cit. cap. juxta* 3. *dist.* 3. Episco- 4
pi noviter creati jurant se visitaturos Limina Apostolo-
rum per se, vel per certum Nuncium quolibet anno,
nisi a Sede Apostolica dispensentur, seu ad longius tem-
pus eorum visitatio prorogetur; *cap. Ego N. Episcopus*
4. *de jurejurando*; Nunc autem talis obligatio est eis pro-
rogata, ut infra.

Episcopi viciniores, etiamsi sint Cardinales, per se ipsos, 5
si non sint legitime impediti, visitare Limina Apostolo-
rum, & sui Pastoralis Officii rationem reddere, ac totius
suæ Ecclesiæ status relationem facere tenentur tertio quo-
que anno, ut Itali. Alii vero pro majori, vel minori di-
stantia quarto, ut Germani, quinto, ut Africani, vel
decimo anno, ut Asiatici, iter suscipere, & Deo conce-
dente perficere debent; & successive eisdem temporibus
translactis repetere debent, Sixtus V. Constit. 15. incip.
Romanus Pontifex.

Episcopi legitime impediti, si per se ipsos non possint 6
visitare Limina, tenentur id facere per alium in Digni-
tate constitutum, vel si hunc non habent, per Sacerdo-
tem Diœcesanum id facere debent, & si nec hunc
habent; per alium Clericum, & docere debent de impe-
dimento, & quomodo id est faciendum; Sixtus V. cit.
Const. incip. *Romanus Pontifex* §. 4.

Limina Apostolorum visitare tenentur etiam Patriar- 7
chæ, Archiepiscopi, & Episcopi Titulares, ut declaravit
Sacr. Congr. Concilii, teste Fagnano *lib.* 2. *Decret. in cap.*
Ego N. Episcopus 4. *de jurejurando num.* 82. Coadjutor 8
autem Episcopi non tenetur visitare Limina Apostolo-
rum, sed Coadjutus; *Sacr. Congreg. Concil.* 4. *Aug.* 1609.
apud Gavant. *in Manual. verb. Limina Apost. num.* 2, *in
addit.*

Munus visitationis Liminum in tribus actibus potis- 9
simum consistit, scilicet in materiali Sacrorum Liminum
visitatione, in exhibitione debitæ obedientiæ, ac reve-
rentiæ Romano Pontifici, & in relatione status Eccle-
siæ; Quos tres actus complectitur cit. Bulla Sixti V. §.
Quo circa. Et eorumdem meminit *Sacr. Congr. Concil.* in
Litteris Patentibus, quas tribuere solet Episcopis post pe-
ractam visitationem, quarum formulam tradit Fagnan.
loc. cit. num. 61. Et novissime Benedictus XIII. *in Conci-
lio Romano celebrato anno* 1725. *tit.* 13. *cap.* 1. *& in Ap-
pendice instruction.* 12. ubi ne deinceps defectu instructio-
nis nunquam editæ pro exarandis relationibus statuum 10
Ecclesiarum, earum aliquæ exhibeantur abundantes in
superfluis, & aliquæ deficientes in necessariis, ut olim
non semel accidebat, datur instructio hactenus omissa de
mandato ejusdem Summi Pontificis a Sacra Congregatione
Concilii edita, & ab omnibus Episcopis, Archiepiscopis,
Primatibus, & Patriarchis adamussim servanda. *Vide ibi
per tot.*

Episcopi pro visitandis Liminibus possunt abesse a re- 11
sidentia suæ Ecclesiæ, seu Diœcesis per septem menses,
si sint ultra montes, & per quatuor, si sint citra mon-
tes; Dummodo eo tempore ad alios actus non divertant;
Sic expresse Urbanus VIII. Constitut. incip. *Sancta Syno-
dus*. Episcopus tamen, qui Beatorum Apostolorum Li- 12
mina visitavit, v. gr. in fine unius Triennii, non potest
immediate in principio sequentis Triennii iterum visita-
re, ac proinde Visitationis titulo nequit per octo menses
continuos abesse a sua Ecclesia, seu Diœcesi; *Sac. Cong.
super residentia Episcoporum habita in Quirinali ex ordine
Sanctissimi die* 17. *Julii* 1657.

Canonicus, qui accedit Romam pro servitio Episcopi, 13
qui venit ad visitanda Limina Apostolorum, etiam quod
dictus Canonicus veniat post Episcopum, & non simul,
lucratur distributiones quotidianus; *Sacr. Congr. Concil.
die* 9. *Septemb.* 1623.

14 Sic etiam distributiones lucrantur Canonici missi ab ipso-
rum Episcopis ad limina Apostolorum visitanda eorum
nomine; Sic decisum fuisse a *Sacr. Congr. Concil.* refert
Garzias de Benefic. part. 3. cap. 2. numer. 348. & Barbosa
Collectan. Apostolor. decis. verb. Distributiones quotidianæ
15 *num.* 11. Canonico autem in Urbe commorante, si ipse
deputetur ab Episcopo suo ad visitanda limina, debentur
ei Distributiones unius mensis; *Sacr. Congr. Concil. in Vi-
gilien. 6. Januarii* 1682.
16 Si vero Episcopum ad visitanda limina comitasset, tunc
distributiones debentur pro toto tempore accessus, &
mansionis, & recessus; *Ead. Sacr. Congreg. Concil. in Co-*
17 *ment. 28. Augusti* 1688. Quod tempus *ead. Sacr. Congreg.
Concil.* constituit esse trium mensium *in una Vasionen.*
17. *Aprilis* 1627. At advertendum est, quod tempore hu-
jus ultimi Decreti nondum erat edita citat. Constitutio
Urbani VIII. incipit. *Sancta Synodus*, emanata solum 12.
Decembris 1634. concedens Episcopis ultra montes se-
ptem menses, & Episcopis citra montes quatuor men-
ses pro visitandis liminibus, quod tempus videtur respe-
ctive concessum etiam Canonicis ipsos pro tali fine co-
mitantibus.
18 Episcopi, quamvis interveniente legitimo imped. visi-
tandi per se ipsos personaliter limina Apostol., possint
ipsa visitare per certum Nuncium, vel Procuratorem spe-
cialiter ad id deputatum, ut expresse conceditur *in cit.
cap. Ego N. Episcopus 4. de Jurejurando*, & cit. Constitut.
Sixti V, incipien. *Romanus Pontifex*, tamen nequeunt ipsa
19 visitare permanentem in Curia, ut respondit *Sac. Congr.*
20 *Concil. in Foroliven. 12. Augusti* 1628. Neque per Pres-
byterum Diœcesanum non existentem de Capitulo Cathe-
dralis, neque in dignitate Ecclesiastica constitutum, ut
censuit *Sac. Congr. Concil. in Elbor. sub die 4. Decemb.* 1627.
21 Neque per Sacerdotem Regularem, ut respondit *ead. S.
C.C. in Visen. sub die 13. Novembr.* 1627.
22 Episcopi, quando visitant limina Apostolorum, referre
debent se paruisse Constitut. 195. Urbani VIII. incip. *Sal-
vatoris* editæ 3 *Februarii* 1634. in qua præcipit, quod
locorum Ordinarii, & Verbi Dei Concionatores ad mi-
nus duabus vicibus quolibet Anno Adventus, & Quadra-
gesimæ temporibus, necessitates locorum Terræ Sanctæ
commendari curent; Sic statuit Innocent. X. Constit. 10.
incipien. *Salvatoris*, & confirmavit Clemens X. Consti-
tut. 39. etiam incip. *Salvatoris*.
23 Tempus præfixum ad visitanda limina Apostolorum in-
cipit currere a die publicationis dict. Constitutionis Six-
ti V. incip. *Romanus Pontifex*; *Sic declaravit etiam Sac.*
24 *Congregat. Concil. in Burgen. 12. Augusti* 1628. Talis au-
tem publicatio facta fuit *die* 20. *Decembris* 1585. Unde
a tali die cœpit currere primum Triennium pro Episco-
pis Italis, primum Quadriennium pro Episcopis Germa-
nis, Gallis, Hispanis, &c. primum Quinquennium pro
Episcopis Africanis, & primum Decennium pro Episco-
pis Asiaticis. Et hæc Triennia, Quadriennia, Quinquen-
nia, & Decennia durant usque ad diem 20. Decembris
sui respective elapsi Triennii, Quadriennii, Quinquen-
nii, & Decennii, & a tali die 20. Decembris semper in-
cipiunt nova Triennia, Quadriennia &c. aliis jam respe-
25 ctive elapsis, & ipsa die completis. Quæ tamen compu-
tatio fieri debet ab ipsa die 20. Decembris exclusive, &
sic in fine cujusque Triennii, Quadriennii, Quinquen-
nii, & Decennii integra dies 20. Decembris cedit com-
modo Episcoporum; adeo ut tempus ad visitandum præ-
fixum duret usque ad ultimum momentum ejus diei;
Dies enim termini non computatur in termino; *lib. 1.
ff. Si quis Cautionibus*, *cap. Frequens 1. de restitution.
spoliator. in 6.* cum concordant, de quibus per Glossam
ibid. verb. Proponitur; Fagnanus *loc. cit. num.* 43. & alii
passim.
26 Hinc est advertendum, quod Triennia, quadriennia,
Quinquennia, Decennia respective currunt perpetuis tem-
poribus pro omnibus successoribus Episcopis: Unde si quis
Episcopus Italiæ consecretur, v. g. prima die Junii ter-
tii anni Triennii: quod currebat suo præmortuo, vel
translato Antecessori, qui pro illo Triennio Limina non
visitavit, tenetur ipse Limina visitare eodem ipso anno
ante elapsam totam diem vigesimam Decembris ejusdem
anni, & si hoc spatium temporis nimis breve videatur
ipsi Episcopi ad perfecte conficiendam relationem suæ re-
center adeptæ Ecclesiæ, & Limina visitanda, poterit pro-
rogationem ad hoc munus obeundum impetrare a Sacra
Congr. Concil. quæ in similibus casibus solet ipsam con-
cedere; Si autem suus Antecessor pro tali currenti Trien-
nio jam Limina visitaverit, ipse Episcopus Successor po-
terit differre Visitationem Liminum spatio trium anno-
rum, & sex mensium, & viginti dierum a die prima Ju-
nii suæ Consecrationis usque ad diem 20. Decembris ul-
timi anni sui primi respective currentis Triennii; *Com-
munis*, per textum in dict. Constitut. Sixti V. incipient.
Romanus Pontifex §. *Ad hoc autem*, *vers. Quæ ne lon-
gius differantur &c.*
27 Liminum visitatio fieri debet in ultimo anno Trien-
nii, Quadriennii, Quinquennii, & respective Decennii;
Unde Episcopi præsertim Italiæ non consueverunt in pri-
mo anno Triennii admitti ad Visitationem Liminum, in
secundo autem anno nonnisi raro; & ex aliqua rationa-
bili causa; Sic censuit *sacra Congr. super residentia Episc.* 28
habita in Quirinali ex ordine Sanctissimi die 17. Julii 1657.
Hinc ad Limina visitanda non admittuntur Episcopi nu-
per creati, priusquam se ad residentiam conferant, nisi in
casu, quo consecrentur in Curia paulo ante finem Trien-
nii sui Antecessoris, v. gr. mense Octobris, seu Novem-
bris; quia tunc, cum non subsit tempus adeundi suam
Ecclesiam, & conficiendi ejusdem status relationem, &
redeundi ad Urbem ad Limina visitanda ante elapsam
diem 20. Decembris immediate sequentis, ex gratia ad-
mitti solent a Sacra Congregatione Concilii ad visitatio-
nem Liminum, priusquam abscedant a Curia, aliquibus
eis conditionibus impositis; Fagnan. *loc. citat. numer.* 49.
& alii.
Limina Apostolorum ibi esse dicuntur, ubi est Papa; 29
Sic ex multis, & cum multis probat Fagnan. *loc. cit. n.* 69.
per text. *in cap. Qui Cathedram 3. & cap. Juxta 4. di-
stinct. 93. cap. Ad Limina 7. caus. 31. qu. 1. cap. Ego N.
Episcopus 4. de jurejurando*, & citat. Constitut. Sixti V.
incip. *Romanus Pontifex*.
Episcopi, Archiepiscopi, Primates, & Patriarchæ, e- 30
tiamsi Cardinalatus honore præfulgeant, si seclusis impe-
dimentis legitimis per se, vel per certos Nuncios, aut
specialiter Deputatos Procuratores, statutis supra assigna-
tis temporibus Limina Apostolorum non visitaverint, ab
ingressu Ecclesiæ, ac etiam ab administratione, tam spi-
ritualium, quam temporalium, necnon a perceptione
fructuum suarum Ecclesiarum, a Capitulis earum inte-
rim libere exigendorum, & in opus fabricæ, seu orna-
mentorum Ecclesiæ emptionem prout major exegerit ne-
cessitas insumendorum, ipso facto elapso respective Trien-
nio, Quadriennio, Quinquennio, & Decennio, tandiu
sunt suspensi, donec a contumacia resipiscentes relaxa-
tionem Suspensionis a Sede Apostolica meruerint obti-
nere; textu expresso *in cit.* Constitution. Sixti V. inci-
pient. *Romanus Pontifex* §. *Si vero*, *quod absit*, Vide
de hoc *P. Giraldi a S. Cajetano Institut. Canonic. tom.* 1.
pag. 634.

Additio ex Auctore.

Limina Apostolorum statutis temporibus visitari debent 31
ab omnibus Episcopis; Benedictus XIV. Constitut. 7. in-
cipit. *Quod Sancta* §. 1. & 2. Item ab Inferioribus Præ-
latis jurisdictionem quasi Episcopalem habentibus; Idem 32
ibid. §. 5. Qua de re juramentum præstare jubentur, si 33
præsentes in Curia fuerint, in manibus S. R. E. Dia-
coni Cardinalis Ordine prioris; si vero absentes, in ma- 34
nibus Nuncii, aut Legati Sedis Apostolicæ, si præsens
fuerit; sin minus in manibus alicujus Episcopi, aut Ar- 35
chiepiscopi eorum arbitrio eligendi; Idem *ibid.* §. 5. Ita- 36
li, & Insularum adjacentium quoque anno; Reliqui au- 37
tem in aliis Provinciis, Regnis, & Terrarum Orbis
partibus, & Regionibus existentes, tam qui nunc sunt,
quam qui imposterum erunt, quinto quoque anno a
tempore captæ possessionis computando; Idem *ibi-
dem* § 7.

Novæ additiones ex aliena manu.

EX Constitutione S. M. Benedicti XIV. data 23. No- 1
vembris 1740. incipiente: *Quod sancta*; omnes, &
quicumque Abbates, Priores, Præpositi, aliique quo-
cumque nomine ac titulo insigniti; etiam S. Romanæ Ec-
clesiæ Cardinales, tam sæculares, quam Regulares *juris-
dictionem quasi Episcopalem habentes*, jam præmoti, &
promovendi antequam suorum Monasteriorum seu Eccle-
siarum possessionem apprehendant, juramentum præstare
debent juxta formulam in dict. Constitutione descriptam
in manibus Cardinalis Decani, si præsentes sint in Cu-
ria, & si absentes, in manibus Nuncii, aut Legati A-
postolici, eoque absente, in manibus alicujus Archiepi-
scopi, aut Episcopi eorum arbitrio eligendi, seu limi-
num visitationem, *nullo intercedente legitimo impedi-
mento*, personaliter peracturos esse, ac de sibi commis-
sa Monasteriorum & Ecclesiarum procuratione relatio-
nem Romano pro tempore Pontifici facturos esse singu-
lis trienniis a die possessionis apprehensæ incipiendis, si
sint Itali, vel ex Insulis & Provinciis Italiæ adjacenti-
bus, sin minus, quinto quoque anno, sub pœna ingres-
sus ab Ecclesia, administrationis, tam temporalium quam
spiritualium, perceptionis fructuum &c. *intercedente ve-
ro legitimo aliquo impedimento*, per virum in dignita- 2
te Ecclesiastica constitutum de gremio Monasteriorum,
vel Ecclesiarum, aut per aliquem Sacerdotem Regu-
larem, aut sæcularem, qui tamen docere debet ad impe-
dimento.
His, qui tenentur visitare limina, tum relationem fa- 3
cere de statu suarum Ecclesiarum, adde etiam Admini-
stratores datos alicui Episcopo in legitima ætate nondum
constituto, ut usuvenit, dum aliquis Regius Princeps,
nondum in ætate legitima constitutus præficitur alicui
Ecclesiæ; *San. Memor. Benedictus XIV. de Synodo Diœ-
cesana lib. 13. cap. 6. num.* 5.

Recte

4 Recte *Auctor num.* 7. sentit teneri & Episcopos titula-
5 res ad visitationem liminum. Tametsi enim *Andreuccius*
de Episcopo titulari part. 4. §. 1. *num.* 209 neget eos te-
neri ea reddita ratione, quod ut Ecclesiarum suarum sta-
tum plane ignorantes illius relationem facere nullo mo-
6 do, queunt; tamen optime ex *Fagnano* advertit dict.
Benedictus XIV. *de synod. Diœces. lib.* 13. *cap.* 6. *num.* 5.:
quod quum in visitatione sacrorum Liminum (sunt ejus
verba) *præter venerationem erga Sanctorum Apostolorum
cineres, debitæ Romano Pontifici submissionis, & obedien-
tiæ actus continetur; quumque etiam Episcopus titularis
licet absens & impeditus, quominus ad suam Ecclesiam
accedat de hujus tamen statu aliqua identidem cognoscere pos-
sit, quæ Pontifici referenda sint,, & quorum occasione ali-
quid in ejusdem Ecclesiæ utilitatem proponendum occur-
rat; Hinc affirmandum videtur, Episcopos quoque titula-
res ad Sixtinæ Bullæ observantiam teneri.* Adde pro
hac sententia *Thomassin. de veter. & nov. Eccles. disci-
plin part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 42. *num.* 12. *& seq.*

7 Recte quoque *Auctor num.* 8. sentit, teneri Coadju-
8 tum, nequaquam vero Coadjutorem. Cæterum, si Coad-
jutor visitationem peregisset, & relationem de Statu Ec-
clesiæ fecisset, minime pro ea vice tenetur Coadjutus;
*Bened. XIV. de Synod. Diœces. lib.*13. *cap.* 6. *num.* 5.

LINEA AFFINITATIS, CONSANGUINITATIS, LEGALIS PATERNITATIS, LEGALIS FRATERNITATIS, LEGALIS AFFINITATIS, Vid. verb. *Affinitas, & verb. Impedimenta Matrimonii art.* 1. *a numer.* 27. *ad* 78.

LITANIÆ.

SUMMARIUM.

1 *Verbum* Litaniæ *est nomen Græcum, quod Latine significat humiles supplicationes, & devotas, seu ferventes preces.*

2 *Quatuor Litaniarum species apud Sacros Scriptores reperiuntur; scilicet* Litaniæ *Veteris Testamenti,* Litaniæ *Sanctorum,* Litaniæ *B. M.V. &* Litaniæ *Sanctissimi Nominis Jesu.*

3 *Litaniæ veteris Testamenti quæ sint?*

4 *Litaniæ Sanctorum quæ sint?*

5 *Litaniæ Sanctorum quare vocantur* Majores *in Festo S. Marci, &* Minores *diebus Rogationum?*

6 *Litanias Sanctorum qui primo instituerit?*

7 *Litaniæ Beatissimæ Virgini Mariæ quæ sint?*

8 *Litaniarum B. M. V. qui fuerit primus Auctor, & Compositor? Eas recitantes lucrantur ducentos die Indugentiæ.*

9 *Litaniæ Sanctiss. Nominis Jesu quæ sint?*

10 *Litaniæ Sanctiss. Nom. Jesu non sunt prohibitæ, immo ex concessione Sixti V. eas recitantes lucrantur trecentos dies Indulgentiæ.*

11 *Exceptis his Sanctissimi Nominis Jesu, nullæ aliæ præter Litanias Sanctorum & B. M. V. recitari, & cani possunt sine Approbatione sedis Apostolicæ, aut S. Cong. Rituum.*

12 *Litaniæ non approbantur a S. Cong. Rit. præter ordinarias impressas in Breviario, & quæ recitantur in Ecclesia Lauretana de B. V. Maria.*

13 *Litaniis non possunt inseri alii Sancti præter ibi descriptos, neque tempore pestis addendi sunt Titulares, & Civitatis Patroni sine speciali concessione.*

14 *Litaniæ Majores, si occurrant in die Sancto Paschatis, transferuntur in Feriam* 3. *sequentem.*

15 *Si festum S.Marci incidat infra Octavam Paschæ, transfertur post Octavam. At non transferuntur Litaniæ.*

16 *Obligatio recitandi Litanias in Festo S. Marci, & tribus diebus Rogationum, est de præcepto sub mortali.*

17 *Et recitandæ sunt proprio mane, nec possunt anticipari Vesperi pridie.*

18 *In Litaniis propriis, seu particularibus quibusdam Regularibus concessis, nihil prætermitti debet de Litaniis universalis Ecclesiæ; Et solum addi possunt nomina propriorum Sanctorum. Nullimode autem nomina eorum, qui solo fruuntur titulo Beatorum.*

19 *In Litaniis Sanctorum post nomen S. Joannis Baptistæ, statim adjungi debet illud S. Josephi.*

VErbum *Litaniæ* est nomen Græcum, quod Latine significat humiles supplicationes, & devotas, seu ferventes preces; *Concil. Mogunt. I. cap.* 32. & tradunt communiter Doctores agentes de Litaniis, *Suarez tom.* 2. *de Religione lib.* 3. *de Orat. vocali cap.* 9. *in fine*, Lezana in *Summa verb. Litaniæ num.* 2. Serrarius *in opusculo Litaniæ lib.* 1. *cap.* 2. 1

Quatuor Litaniarum species apud Sacros Scriptores reperiuntur, scilicet Litaniæ veteris Testamenti, *Litaniæ*, Sanctorum, *Litaniæ* B. V. Mariæ, & *Litaniæ* Sanctissimi nominis Jesu; Sic Clericatus *nelle spighe raccolte verbo Litaniæ num.* 217. 2

Litaniæ veteris Testamenti sunt illæ, quas recitabant 3
Hebræi, tum publice in Templo, tum privatim in suis
Domibus recolentes Divina Attributa reducta in 27. ver-
siculos collectos *in Psal.* 135. incip. *Confitemini Domino,
quoniam bonus*; Cuilibet ex ipsis Versiculis, dum recita-
bantur, respondebant Hebræi *Quoniam in æternum Mise-
ricordia ejus*, uti respondemus nos Christiani invocationi
cujuslibet Sancti *Ora pro nobis*; Menoch. *nelle sue Stuore
p.* 2.*Centur.* 3. *cap.* 76. Clericat. *loc. cit. num.* 218.

Litaniæ *sanctorum* sunt illæ, quæ habentur in Bre- 4
viario Romano in fine Psalm. Pœnitentialium, & vocan- 5
tur modo *Majores*, modo *Minores*. Majores vocantur in
Festo S.Marci Evangelistæ, quia tales Litaniæ, a principio
majori solemnitate fuerunt institutæ, & celebratæ, ut no-
tant Suarez *lib.* 3. *de Orat. vocali cap.* 9. *num.* 26. Ca-
staldus *in Praxi Cæremon. lib.* 2. *sect.* 10. *cap.* 7. Quarti
*de Proces. sect.*2.*punct.*9.§. *Respondeo*; seu quia, ut dicit
Clericatus *loc. cit. num.* 219. tali die recitantur, & ca-
nuntur processionaliter in toto Orbe Catholico, & Romæ
Processio dirigitur ad Ecclesiam S. Mariæ Majoris, a qua
hoc supranomen sumpserunt ad differentiam Litaniarum,
quæ canuntur in Processionibus trium dierum Rogatio-
num ante Ascensionem Domini, quæ dicuntur *Minores*,
qua diriguntur ad alias Ecclesias inferiores.

Qui autem has Sanctorum Litanias primo instituerit? 6
non conveniunt Doctores; Quidam enim, ut, notant Ma-
crius *in suo Hierolexico verb. Litaniæ*, & Quarti *in
tract. de Litaniis sanctorum sect.*1.*punct.*4. dicunt fuisse in-
stitutas, & compositas a Divo Gregorio Magno Sum-
mo Pontifice, & Ecclesiæ Doctores anno Christi 600
At hæc opinio communiter rejicitur, quia in pluribus
Conciliis, quæ longe præcesserunt D. Gregorium Magnum,
fit mentio Litaniarum Majorum, & Minorum, ut patet
in Concilio Aurelianen. *cap.* 29. Concil. Gerunden. *cap.* 3.
Concil. Bracaren. II. *cap.* 9. Concil. Toletan. I. *cap.* 1.
Toletan. II. *cap.* 6.Conc.Mog.I. *cap.*32. & 33.*c.Rogationes* 2.
dist. 3. *de consecrat.* cum similibus; Quamvis enim ipse
S. Gregorius Magnus sæpius eas indixerit, & celebrari
præceperit, solemniorique ritu præ cæteris, non ta-
men ipse instituit, & composuit, cum jam multo tem-
pore ante ipsum fuerint Litaniæ Sanctorum in usu, quip-
pe cum S. Mamertus Episcopus Viennæ in Gallia *de an-
no* 475. ad impetrandam liberationem infestationis luporum
a suo Territorio, multas indixit publicas Processiones cum
cantu ipsarum litaniarum Sanctorum (a). Immo in Ec-
clesia Orientali ipsæ litaniæ Sanctorum erant in usu tem-
pore S. Basilii & S. Gregorii Thaumaturgi, qui vivebant
in principio quarti sæculi, testibus ipso S.Basilio *Epist.* 63.
Clericat. *loc. cit. num.* 220. Socrate *lib.* 6. *Histor. cap.* 8.
Sozomeno *lib.* 8. *cap.* 8. Nicephoro *lib.* 14. *cap.* 3. & aliis.
Unde Eminentiss. Card. Baronius *in notis Martyrologii
Romani ad diem* 25. *Aprilis* sic concludit: *A quo Lita-
niæ primum fuerint institutæ, adhuc mihi est inexploratum;
vetustissimum sane morem fuisse in Ecclesia Litanias perage-
re, certissimum est.*

Litaniæ Sacratissimæ Virginis Deiparæ sunt illæ, quæ 7
dicuntur *Lauretanæ*, ex quo omni Sabbatho canantur ma-
gna cum solemnitate, & Devotione in Sancta Domo Lau-
reti, & jam fere apud omnes Catholicos, sic recitari, &
cani consueverunt. Harum etiam Litaniarum primus Au- 8
ctor, & Compositor ignoratur; Solum testantur Catholi-
ci Scriptores alias etiam esse antiquissimas, & semper re-
citatas fuisse a Fidelibus, tum in publicis Ecclesiis, tum
in privatis Domibus, sacras porrigendo Deo deprecatio-
nes per revocationem specialem ejusdem Beatissimæ Ge-
nitricis, eamdem Virginem honore prosequendo variis my-
sticis nominibus, encomiis, & attributis, cuipiam ipso-
rum respondendo: *Ora pro nobis*: Laudatus autem. P.
Quarti *in suo tractatu Litaniarum sect.*1.*punct.*4. secutus a
Clericato *l.c.n.*221.censet, quod hæ Litaniæ fuerint institu-
tæ, & formatæ a Sanctis Apostolis (b), quod satis veri-
similiter dicit citatus Clericatus id factum esse post As-
sumptionem Beatissimæ Virginis Dei Genitricis in Cœlum,
ut

(a) Non ad impetrandam liberationem infestationis luporum S. Mamertus Litanias indixit; sed ad liberandam Urbem a terræ motibus, quibus quatebatur, & a conflagratione, cui eadem Urbs tradita erat. Vide Ep. 1. S. Apollinaris Sidonii l. 7. inter opera Sirmond. T. I. colon. 585.

(b) Recentiores esse hasce Litanias, nemo vel tantisper eruditus ambiget.

ut excitarentur Fideles ad implorandam in omnibus indigentiis spiritualibus, & temporalibus ejus potentissimam protectionem; *Cum autem*, dicit Quarti *loc. cit. Cum autem nemo ab Historicis Litaniarum Auctor, quamvis vetustissimus, asseratur, quin eo antiquior Litaniarum usus inveniatur, merito ab Apostolis eas ducere originem censendum est*. Et recitantes Litanias B. V. M. lucrantur ducentos dies Indulgentiæ; Sixtus V. Constitut. incip. *Redditurì*.

9 Litaniæ Sanctissimi Nominis Jesu sunt illæ, quæ continent varia Attributa, & encomia ipsius Sanctissimi Nominis Jesu ad similitudinem litaniarum Beatissimæ Virginis Dei Genitricis Mariæ, quæ, cum recitantur, cuilibet ex ipsis respondetur *Miserere nobis*. Dubitarunt aliqui ex Scriptoribus, an hæ litaniæ sint censendæ? prohibitæ attenta Constitutione 122. Clemente VIII. incip. *Sanctissimus*, & declaratione Sacræ Congregationis Rituum *in Alexandrina* 15. *Maji* 1608. infra adducenda, in qua conceditur recitari solas litanias Sanctorum, & illas Beatissimæ Virginis Mariæ Laureti recitari solitas, At nihilominus affirmant omnes communiter, tales Nominis Jesu litanias esse approbatas a Sede Apostolica, ac per consequens non includi in prohibitione Generali Clement. VIII. & Sacræ

10 Congregat. Rituum 15. *Maji* 1608. quia videntur solum loqui de litaniis a Sede Apostolica alias non approbatis; Sixtus enim V. Const. incip. *Redditurì* in Bullario Rodriquez *tom.* 2. inter Bullas Sixti *num.* 25. ad instantiam Patrum Carmelitarum Discalceatorum concessit trecentos dies Indulgentiæ recitantibus dictas litanias Sanctissimi Nominis Jesu, quod satis indicat, tales litanias esse a Sede Apostolica approbatas, & posse ab omni Fideli absque ullo scrupulo recitari; Gobat *in Quinario tract.* 4. *num.* 602. Lezana *in Summ. verbo Litaniæ num.* 5. Quarti *in Appendice de litaniis Sanctorum sect.* 1. *punct.* 1. Cleric. *loc. cit. num.* 22. & alii passim.

11 Exceptis igitur his Sanctissimi Nominis Jesu litaniis, nullæ aliæ præter litanias Sanctorum, & Beatissimæ Virginis Mariæ Lauretanæ nuncupatæ, recitari, & cani possunt sine approbatione Sedis Apostolicæ, aut Sacræ Congregationis Rituum; Clemens VIII. in cit. Constit. incip. *Sanctissimus* promulgata octavo Idus Septembris 1601. in qua sic habetur: „ Quoniam multi hoc tempore pri-
„ vati etiam homines prætextu alendæ Devotionis,
„ novas quotidie litanias evulgant, ut jam prope innu-
„ merabiles formæ litaniarum circumferantur, & in non-
„ nullis ineptæ sententiæ, in aliis (quod gravius est) pe-
„ riculosæ, & errorem sapientes inveniantur, pro solli-
„ citudine sua Pastorali providere volens, ut animarum
„ devotio, Deique, ac Sanctorum invocatio sine ullius
„ detrimenti spiritualis periculo foveatur, præcipit, &
„ mandat, ut retentis antiquissimis, & communibus lita-
„ niis, quæ in Breviariis, Missalibus, Pontificalibus, ac
„ Ritualibus continentur, necnon litaniis de Beatissima
„ Virgine, quæ in Sacra Æde Lauretana decantari so-
„ lent, quicumque alias litanias edere, vel etiam editis
„ in Ecclesiis, sive Oratoris, sive Processionibus uti vo-
„ luerint, eas ad Congregationem Sacrorum Rituum re-
„ cognoscendas, & si opus fuerit, corrigendas mittere
„ teneantur, neque sine licentia, & approbatione prædi-
„ ctæ Congregationis eas in publicum edere, aut publice
„ recitare præsumant sub pœnis (ultra peccatum) arbi-
„ trio Ordinarii, & Inquisitoris severe infligendis; Qua-
„ ranta in Summa Bullarii verb. Litaniæ.

12 Litaniæ non approbantur a Sacra Congregatione Rituum præter ordinarias impressas in Breviario, & quæ recitantur in Ecclesia Lauretana de Beatissima Virgine Maria; *Sacra Congregatio Rituum in Alexandrina* 15. *Maji* 1608. *in responsione ad dub.* 16. apud Sellium *in Selectis Canon. cap.* 2. *num.* 48. & Barbosam *Collectan. Apostolicar. verb. litaniæ num.* 6.

13 Litaniis non possunt inferi alii Sancti præter *ibi* descriptos neque tempore pestis addendi sunt Titulares, & Civitatis Patroni sine speciali concessione; *Sacra Congregatio Rituum in Rhegien.* 22. *Martii* 1631. apud Gavant. *in Rubric. sect.* 9. *cap.* 4. *num.* 10. Barbosam *loc. citat. num.* 3. La Croix *libr.* 6. *part.* 2. *numer.* 2055. *Decret.* 210.

14 Litaniæ Majores si occurrant in die Sancto Paschatis, transferuntur in feriam tertiam sequentem; *Sacra Congreg. Rituum die* 25. *Septembris* 1627. apud Gavant. *in Rubr. Missalis p.* 4. *tit.* 11. *n.* 10. *& in Rubric. Breviarii sect.* 7. *cap.* 4. *nu.* 24. apud Barbosam *loc. cit. n.* 2. La Croix *loc. cit. Decret.* 182.

Si Festum Sancti Marci incidat infra Octavam Paschæ, 15
transfertur post Octavam: At non transferuntur litaniæ; La Croix *lib.* 4. *num.* 1291. *& Communis aliorum* cum praxi.

Obligatio recitandi litanias in Festo Sancti Marci, & 16
tribus diebus Rogationum, est sub mortali; Lezana *tom.* 1. *cap.* 12. *num.* 23. ex Suarez, & Bonacina ibi relatis, *in Summa verb. litaniæ num.* 7. Tannerus *in* 2. 2. *disp.* 5. *quæst.* 1. *dub.* 5. *num.* 148. Castropalao *tom.* 2. *disp.* 1. *punct.* 2. *num.* 13. La Croix *lib.* 4. *num.* 1290. & alii passim. Ex communi enim sententia Theologorum, & usu Ecclesiæ censentur pars Officii illorum dierum, ut notat Lezana *loc. cit.* Unde qui ad Divinum Officium sunt obligati, si illas in Processionibus non recitaverint, privatim eas recitare tenentur de præcepto, ut solent notare quotannis suis propriis locis Calendaria, & cum multis tenet Reiffenstuel *Theolog. Moral. tract.* 6. *dist.* 1. *q.* 3. *n.* 6. *& seqq.*

Et quidem tenentur illas recitare proprio mane, nec 17
possunt illas recitare vesperi pridie statim post Matutinum, & Laudes Officii diei etiam pridie recitatas, ut colligitur a simili de Officio Defunctorum die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, quod recitandum est de præcepto etiam extra Chorum mane illius secundæ diei Novembris, nec potest anticipari pridie in Vesperis ex Decreto *Sacræ Congregationis Rituum* 1. *Septembris* 1607. (a) Vide verb. *Rogationes n.* 7. Merati *tom.* 2. *sect.* 6. *cap.* 15. ubi cum multis hanc defendit sententiam.

In litaniis propriis, seu particularibus quibusdam Re- 18
gularibus ex Indulto Apostolico concessis nihil prætermitti debet de litaniis Universalis Ecclesiæ: Et solum addi possunt nomina propriorum Sanctorum: nullimode autem nomina eorum, qui solo fruuntur titulo Beatorum: Sic expresse cavetur *in Rubricis particularibus Breviarii Franciscani n.* 16.

In litaniis Sanctorum post nomen S. Joannis Baptistæ statim adjungi debet illud S. Josephi; *Bened. XIII.* 19. *Dec.* 1726. *in Decreto Urbis, & Orbis.*

LITTERÆ APOSTOLICÆ.

LITTERÆ APOSTOLICÆ; Vide verb. *Executor Litterarum Apostolicarum*; & verb. *Falsarius a numer.* 39.

Additio ex Auctore.

Litteras Apostolicas falsificantes, aut falso publicantes, 2
excommunicantur Benedictus XIV. tom. 1. Consti-
tut. 14. incipient. *Pastoralis* §. 6. litterarum Apostolica-
rum executionem impedientes excommunicantur: Idem 2
ibid. §. 14.
Litteræ Apostolicæ super Beneficiis resignatis expediri 3
debent post duos ad summum menses a data Rescripti,
quo admissa fuit resignatio; Idem tom. 2. Constit. 10. in- 4
cipient. *Ecclesiastica Ministeria*. Et publicari debent ad
normam Constitutionis Gregorii XIII. intra sex menses a
data concessionis computandos, si Beneficia citra mon-
tes posita sint: vel intra novem, si ultra; Idem *ibid.* De
litterarum hujusmodi expeditione docendum est in Officio
Subdatarii ad obtinendam prorogationem ad publicandum,
etiam pro prima vice. Idem *ibid.*
Litteræ Apostolicæ executioni tradendæ non sunt ab 5
iis, quibus diriguntur, si obreptionis vitio aperte labo-
rent, aut si deficere comperiatur conditio, sine qua con-
cessæ non fuissent: Idem Constitut. 51. incip. *Magna No-
bis*. Litteræ Apostolicæ super dispensationibus Matrimo- 6
nialibus quomodo, & quibus adjectis conditionibus con-
cedi soleant? Vide *in addit. ad verb. Dispensatio*.

LIT-

(a) Nota. Episcopo præsente concedi S. R. Congreg. posse recitari die prima Novembris ante horam Completorii in Cathedralibus Ecclesiis. Similiter & in aliis non Cathedralibus, & Episcopo absente, quando consuetudo esset in contrarium, dummodo pro commoditate, & frequentia populi esset introducta; extra Chorum vero licite absolvi posse post vespertinas horas statuit rursus S. R. C. an. 1745. 4. Septembris, ita decernens: *Privata officii Defunctorum recitatio pro generali Defunctorum commemoratione absolvi licite potest post vespertinas horas festi omnium Sanctorum, in Choro autem juxta Rubricas adimplenda est mane die secunda Novembris: nisi, ut populi commodius, & frequentius illius interesse possint, contraria jam faceret consuetudo*. Præsente vero Episcopo, etiam sine causa in hac sanctione expressa recitari potest, ut supra dictum est.

L I T T E R Æ.

S U M M A R I U M.

1 *Litteras, vel Scripturas alienas aperire, & legere invitis Dominis, communiter est mortale.*

2 *Litteras dilaceratas, & abjectas probabilius non licet partibus recollectis, & junctis legere.*

3 *Et hoc maxime si talia frusta dilaceratæ Litteræ projecta sint a Domino in ignem, & fornacem, vel in alium similem locum, a quo difficilis sit extractio.*

4 *Et a fortiori non possunt legi Litteræ, quas aliquis casu, vel inconsideratione reliquit in loco etiam publico.*

5 *Litteras alienas aperire, & legere, quando quis probabiliter scit esse scriptas in suum injustum damnum, & in suam injuriam, regulariter non est peccatum; Hinc Princeps potest aperire, & legere Litteras, non tantum hostium, sed etiam aliorum, quæ tempore belli veniunt ex locis finitimis hostium, aut ex aliis suspectis; Et idem possunt facere Ministri publici, quoties id bono publico necessarium esse judicant.*

6 *Injuste aperiens Litteras alterius, ex quibus cognoscit ipsum aliquod pingue Beneficium certo medio consecuturum, certa negotiatione multum lucraturum, & hujusmodi, & postea prævenit, impedit, & sibi tali medio, aut negotiatione acquirit, peccat contra Justitiam, & tenetur ad restitutione juxta proportionem certitudinis, probabilitatis, aut spei habitæ illud bonum consequendi.*

7 *Item peccat contra Justitiam, & tenetur sic ad restitutionem, qui dolose retinet Litteras alienas, quas ex Justitia, officio, vel contractu tenetur tradere, si ex morosa consignatione Litterarum alicui fuit impedita consecutio alicujus boni.*

8 *Regulares utriusque sexus dantes, aut recipientes Litteras sine licentia Superiorum regulariter non peccant contra votum paupertatis; nisi sint contra utilitatem Monasterii, aut expendatur aliquid in illis dandis, aut recipiendis.*

9 *Litteras a Superioribus ad inferiores, & ab inferioribus ad Superiores missas aperire, legere, impedire, aut retardare est peccatum grave, & ut Casus reservabilis, solet esse casus reservatus in omnibus fere Religionibus.*

10 *Superiores Regulares an licite aperire, & legere possint Litteras suorum subditorum?*

11 *Nullimode possunt Superiores Litteras subditorum missas ad Superiorem Majorem, aut ab ipso Superiore Majore ad tales subditos directas aperire, & legere.*

12 *Scribere ad Superiores contra aliquem Litteras sine nomine, seu cæcas, continentes notabilia delicta occulta, communiter ex genere suo est peccatum mortale.*

13 *Non esset tamen peccatum, si id fieret ex Charitate ad correctionem, & non ex odio ad vindictam.*

14 *Non possunt autem Superiores ex hujusmodi Litteris procedere ad specialem inquisitionem illorum delictorum, quæ continent, etiamsi in ipsis Litteris notificarentur testes, qui delictum testificari possent.*

15 *Possunt tamen Superiores ex hujusmodi Litteris procedere ad generalem inquisitionem.*

1 Litteras vel scripturas alienas aperire, & legere furtive, & invitis Dominis; communiter est mortale,
nisi excuset levitas, & parvitas materiæ; Baldell. *lib.* 3.
disinct. 11. Layman *libr.* 3. *tractat.* 3. *part.* 1. *cap.* 4.
Navarr. *cap. penult. d.* 6. *de pœn.* Busemb. *lib.* 5. *cap.* 3.
dub. 2. *num.* 6. La Croix *ibid.* Toletus, Molina, & alii
passim. Litteras dilaceratas, & abjectas probabilius non
2 licet partibus recollectis legere, quia hoc ipso, quod Dominus dilaceravit, maxime si parva frusta effecit, sufficienter significavit se nolle, ut legantur, & sic non ideo
voluit cedere Juri suo, aut dimittere secretum, adeoque
talia parva frusta colligens, jungens & legens peccat,
cum invito Domino id faciat; Pellchacher *de restitut. q.*
5. *art.* 4. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 1236. Rebell. *p.*
1. *lib.* 4. *q.*4. & alii plures. Et hoc maxime, si talia frusta dilaceratæ litteræ projecta sint a Domino in ignem,
3 vel fornacem, aut in alium similem locum, a quo difficilis sit extractio; quia tunc si quis extrahat, & legat,
facit gravem injuriam Domino, qui talia frusta projiciendo in talia loca aperte indicavit, se nolle, ut legan-
4 tur; Lugo *disput.* 15. *num.* 150. Busemb. *loc. cit. resolut.* 6. & alii supracitati. Et a fortiori non possunt legi
litteræ, quas aliquis casu, vel in loco etiam publico inconsiderate reliquit; La Croix *loc. cit. n.* 1236. Busemb.
loc. cit. resolut. 6. & alii passim.
5 Litteras alienas aperire, & legere, quando quis probabiliter scit esse scriptas in suum injustum damnum, vel
in suam injuriam, regulariter non est peccatum, si id
simpliciter faciat ad avertendum suum damnum, vel injuriam, cum quilibet possit sibi omni meliori modo consulere; præceptum enim naturale de evitando damno injuste inferendo, præponitur præcepto de observando secreto; Hinc Princeps potest aperire, & legere litteras,
non tantum hostium sed etiam aliorum, quæ tempore
belli veniunt ex locis finitimis hostium, aut ex aliis suspectis. Sic etiam possunt facere Ministri publici, quoties id
bono publico necessarium esse judicant; Navarr. *in Manual. cap.* 18. *num.* 53. Lugo *disput.* 15. *num.* 148. Reginald. *lib.* 24. *cap.* 6. *n.* 60. Busemb. *l. c. res.* 1. Escobar, Lezana, & alii passim.
Injuste aperiens litteras alterius, ex quibus cognoscit 6
ipsum aliquod pingue Beneficium certo medio consecuturum certa negotiatione multum lucraturum, & hujusmodi, & postea prævenit, impedit, & sibi tali medio,
& negotiatione acquirit, peccat contra Justitiam, & tenetur ad restitutionem juxta proportionem certitudinis,
probabilitatis, vel spei habitæ illud bonum consequendi;
quia talis injusta aperitio, & lectio litterarum fuit impeditiva ipsius boni, & causa mali; Lugo *disp.* 18. *sect.* 5. *n.*
104. *& in Respons. mor. lib.* 5. *dub.* 10. Lessius *lib.* 2. *cap.* 12. *n.*
140. Sporer *tom.* 2. *tract.* 4. *prælim. ad præcepta secundæ Tab. cap.* 2. *sect.* 5. *num.* 205. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 76. &
alii.
Item peccat contra Justitiam, & tenetur sic ad restitutionem, qui dolose retinet litteras alienas, quas ex Justitia, Officio, vel contractu tenetur tradere; si ex moro- 7
sa consignatione litterarum alicui fuit impedita consecutio alicujus boni, talis enim dolosa litterarum detentio
fuit graviter injuriosa, & præjudicialis ei, cui erant directæ; Sic Doctores supracitati; & alii passim.
Regulares utriusque sexus dantes, aut recipientes litte- 8
ras sine licentia Superiorum regulariter non peccant contra votum paupertatis, nisi sint contra utilitatem Monasterii, aut expendatur aliquid in illis dandis, vel recipiendis, tunc enim sunt materia proprietatis; In aliis
autem casibus solum erit peccatum contra Obedientiam,
si id fiat contra rationabile præceptum Superioris; Navarr. *lib.* 3. *consil. de statu Monachor. consil.* 3. *& comment.* 2. *de Regularib.* Peyrin. *tom.* 1. *de subdito quæst.* 2.
de paupertate cap. 2. §. 10. Lezana *Summa Quæstionum Regularium cap.* 6. *n.* 49. & alii.
Litteras a Superioribus ad inferiores, & ab inferioribus 9
ad Superiores missas aperire, legere, impedire, aut retardare est peccatum grave, quia per hoc impeditur maxime bonum regimen Religionis, & fraterna Charitas inter Religiosos; Unde inter casus reservabiles a Superioribus Regularibus Clemens Octavus in suo Decreto edito 26. Maji 1593. designavit: *Malitiosum impedimentum, aut retardatio, aut aperitio litterarum a Superioribus ad inferiores, & ab inferioribus ad superiores*, & talis casus
fere in omnibus Religionibus solet reservari, & in nostra
Religione Minorum de Observantia est reservatus *sub n.*
15. his verbis: *Generalis, & Provincialis, aut eorum Secretariorum litteras tum missas, tum accipiendas, impedientes, frangentes, falsificantes, vel quomodolibet intercipientes.*
Superiores Regulares licite aperire, & legere possunt 10
litteras suorum subditorum, ubi id mandant, seu permittunt propriæ Constitutiones, vel legitima consuetudine
introductum est pro bono publico Religionis: Dummodo
tamen eas non aperiant, & legant ex mera curiositate,
aut privata passione, & malitia, quæ pacem, & fraternam charitatem potius violaret: Unde in his debent Superiores depositis privatis passionibus caute procedere,
maxime cum similes Constitutiones & Consuetudines jam fere in omnibus Religionibus abierint in desuetudinem, &
passim Religiosi subditi scribant, & recipiant litteras sine scientia, & licentia Superiorum. Nullimode autem possunt Superiores aperire, & legere litteras subditorum missas ad Superiorem Majorem seu ab ipso Majore Superiore
ad tales subditos directas, propter dicta, & adducta numero 11
antecedenti: Diana *p.* 3. *tract.* 6. *res.* 15. Peyrin. *de Relig. t.* 1. *q.* 2.
cap. 1. Busemb. *loc. cit. cap.* 3. *dub.* 2. *n.* 6. *resol.* 3. Escobar,
& alii passim.
Scribere ad Superiores contra aliquem litteras sine no- 12
mine, seu ut vulgariter dicitur cœcas, continentes notabilia delicta occulta, communiter ex genere suo est
peccatum mortale, quia est revelare notabilia occulta
Fratris, seu proximi, quod de se est mortale: maxime
cum ordinarie hoc procedat ex odio, seu vindicta: Peyrin. *tom.* 1. *de subdito q.* 2. *de paupertate cap.* 2. §. 12. Lezana *Summa quæstionum Regularium cap.* 8. *n.* 31. & alii
passim.
Non esset tamen peccatum, si id fieret ex charitate, & 13
non ex odio, aut vindicta, ultionem, & punitionem non
quærendo, sed solum correctionem, & emendationem, &
ideo solum celetur nomen scribentis, ne, si forte perveniat ad notitiam illius, contra quem scribitur, reddatur
illi inimicus, & aliquod malum injuste pati cogatur; Peyrin. & Lezana *loc. cit.* communiter.
Non possunt autem Superiores ex hujusmodi litteris pro- 14
cedere ad specialem inquisitionem illorum delictorum,
quæ continet, etiamsi in ipsis litteris notificarentur testes, qui delictum testificari possent, quia hujusmodi litteræ nullam inducunt infamiam: textu expresso *in cap. Inquisitionis* 21; *de accusationibus* §. *Tertiæ dubitationis*,
Ro-

Rodriquez tom. 2. *quæst. Regular. quæst.* 6. *art.* 10. Lezana *loc. cit. cap.* 8. *num.* 31. & *cap.* 17. *num.* 4. Lessius *lib.* 2. *de justit.* & *cap.* 20 *dubit.* 15. *num.* 136. Thomas a Jesu *de Visitat. Regul. tract.* 2. *cap.* 3. *num.* 9. & communis aliorum.

35 Possunt tamen Superiores ex hujusmodi litteris sine nomine scribentium procedere ad generalem inquisitionem, quia ad generalem inquisitionem non requiritur infamia, Alterete *de disciplina Reg. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 31. Lezana *cit. cap.* 17. *n.* 4. & alii communiter.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 DE aperitione litterarum alienarum agit Auctor, sed
in foro, ut ajunt, *Poli*. Agendum paucis de ea *in*
foro ut pariter ajunt, *Fori*.
2 Aperitio alienarum litterarum communiter refertur ad
crimen falsi *ob L.* 1. §. 5. & *L.* 16. §. *ff. de Leg. Cor-*
3 *nel. de Fals.* Quod tamen putant nonnulli procedere con-
currentibus hisce tribus:
I. Si aperiens alienas litteras sciat esse eas alienas.
II. Si id faciat sine justa causa.
III. Si id faciat animo promulgandi secreta, & nocendi
4 alteri. Quæ si desint, reus falsi dici nequit aperiens
alienas litteras.
5 Atque hinc est, quod si quis putet litteras alienas ad
se scriptas, forte quod idem nomen sit sibi, ac illi, ad
quem litteræ erant datæ, falsi crimen aperiendo haud
committit, quum justa penes ipsum sit ignorantia: *Me-*
6 *noch. de Arbitrar. libr.* 2. *cap.* 438. *numer.* 7. *Genua de*
7 *Scriptur. privat. lib.* 3. *quæst.* 2. *num.* 4. dummodo silen-
8 tio involvat contenta, & in alterius præjudicium eadem
non propalet. Quod si propalaverit extra pœnam haud
erit. Licet namque nullus adfuerit dolus in aperitione
litterarum, adfuit tamen in propalatione: *Stryk. juridic.*
dissert. disput. 8. *cap.* 4. *num.* 39.
9 Pariter falsi crimen nec admittit ille, qui litteras alterius
aperit, sed solius curiositatis gratia, ut scilicet sciat quid
10 in iisdem contineatur. In crimine enim falsi necesse est,
ut quid fiat in iisdem, vel damnum alterius. Id autem
11 non intendit aperiens litteras solius curiositatis gratia.
12 Reus igitur falsi haud est: Reus tamen stellionatus est,
& propterea extra ordinem puniri potest: *Hoeping. de*
Jur. Sigill. cap. 14. *num.* 54. *Tabor. de Racenat. crimin.*
p. 9. *num.* 6.
13 Num litteræ aperiri impune possint, si quis damnum
quoddam iisdem sibi vel proximo injuste parari timeat?
Vide apud *Stryk. juridic. dissert. vol.* 3. *disp.* 13. *ca-*
pit. 5. *num.* 14.
14 Nota quod ubi concurrunt tria illa, de quibus supra
mentionem fecimus, tanquam falsarius puniri poterit qui
alterius aperit, legitque litteras, sive illæ sint clausæ,
sive apertæ, sive publicæ, sive privatæ, sive integræ,
sive dilaceratæ: *Stryk. juridic. dissert. vol.* 3. *disp.* 13.
cap. 5. *num.* 36.
15 Plura de aperitione alienarum litterarum, si scire cupias,
adi *Warms. Pract. For. lib.* 1. *tit.* 47. *observ.* 25. *Hoe-*
ping. de Jur. Sigill. cap. 14. *Viv. lib.* 1. *dec.* 62.

LIVELLUM: Vid. verb. *Monialis art.* 2.

L O C A T I O.

S U M M A R I U M.

1 *Locatio quid sit?*

2 *Locantur, & conducuntur non tantum res, quæ ad solum usum deserviunt, sed etiam res, quæ deserviunt ad fructus percipiendos. Insuper non solum locantur ipsæ res, sed etiam personæ, seu potius operæ, & labores personarum.*

3 *Pretium, seu merces in locatione necessario intervenire debent.*

4 *Et in hoc differt Locatio a Commodato, & Precario, vi quorum res ad usum gratis conceduntur.*

5 *Locator, Conductor, Inquilinus Colonus, Redemptor, & Publicanus qui dicantur?*

6 *Conductor potest rem sibi locatam locare alteri æque idoneo.*

7 *Bona Ecclesiastica quomodo, & pro quanto tempore locari possint? remissive.*

8 *Locatio bonorum Ecclesiasticorum, facta ab antecessore Beneficiario non obligat successorem in Beneficio, si talis antecessor locavit bona ad proprios reditus suæ dignitatis, aut Præbendæ pertinentia.*

9 *Locatio autem bonorum Ecclesiasticorum facta a Prælato antecessore obligat etiam successorem, si talis Prælatus antecessor servatis Juris solemnitatibus, & pro debito tempore locavit bona pertinentia, non ad se, seu ad proprios reditus suæ Dignitatis, aut Præbendæ, seu pertinentia ad Ecclesiam ipsam, seu Monasterium.*

10 *Minores, & pupilli tenentur stare locationi factæ per suos Tutores, & Curatores tempore Tutelæ, & Curæ, & ita etiam successores dictorum Tutorum, & Curatorum.*

11 *Uxor tenetur stare locationi factæ a Marito in iis, quæ Maritus locavit nomine ejusdem Uxoris, non autem in iis, quæ locavit nomine proprio.*

12 *Locatoris, & Conductoris successor, seu hæres universalis tenetur stare locationi seu conductioni ab ipso Locatore, seu Conductore respective factæ.*

13 *Non tenetur autem stare locationi, & conductioni successor particularis Locatoris, & respective Conductoris.*

14 *Hinc Emptor non tenetur stare locationi per venditorem factæ.*

15 *In tali tamen casu conductor potest agere de suo interesse contra venditorem, aut contra suos hæredes, si ille fuerit præmortuus.*

16 *Neque Legatarius, neque Donatarius tenetur stare locationi factæ per Legantem, aut Donantem de re donata, aut legata.*

17 *Neque successor in Majoratu tenetur stare locationi factæ per præcedentem in Majoratu.*

18 *Neque Fideicommissarius tenetur stare locationi factæ per hæredem gravatum.*

19 *Neque Filius successor in legitima tenetur stare locationi in ipso factæ per Patrem.*

20 *Locator tenetur rem locatam juxta modum, & tempus per locationem conventum præstare conductori, alias si ob ejus causam Conductor, nequeat frui re conducta tempore, & modo convento, debet restituere pretium, & interesse.*

21 *Item tenetur Locator restituere pretium, & interesse Conductori, si impedimentum ab alio proveniens non impedivit, dum potuit. Si autem non potuit impedire, tenetur solum restituere pretium, & non interesse.*

22 *Locator tenetur propriis expensis reparare, & reficere in re locata, quæ necessario reparanda sunt, ut Conductor modo, & tempore convento, ea commode uti, & frui possit, alias Conductor agere potest ex Conducto contra ipsum ad refundendum pretium, & interesse.*

23 *Locator obligatur etiam ad refundendas expensas tam necessaria, quam utiles a Conductore in rem locatam factas, & duraturas post etiam finitam locationem.*

24 *Et si Locator nolit refundere tales expensas necessarias, sive utiles duraturas etiam post finitam locationem ad commodum ipsius Locatoris, potest Conductor meliorationes factas secum asportare, si sint amovibiles sine lesione rei locatæ.*

25 *Vel si sint inamovibiles sine læsione rei locatæ, potest Conductor rem locatam tamdiu retinere, & ea uti donec per decurrendas pensiones de factis expensis se compensaverit.*

26 *Locator tenetur manifestare Conductori vitia occulta rei locatæ, alias si ex vitio non manifestato sequatur damnum Conductori, tenetur ad restitutionem.*

27 *Unde si quis equum assuetum se se in aquam projicere, alteri locavit, ad merces transferendas, non præmonito Conductore de tali vitio, tenetur, merces exinde perditas, & alia damna secuta resarcire, & idem dicendum est de similibus.*

28 *Si autem Locator tale occultum vitium penitus ignoraverit, tenetur restituere solum pretium, & non interesse, damna.*

29 *Locator, non vero Conductor tenetur præstare tributa, & onera publica, quæ ratione domus, aut fundi locati debentur.*

30 *Locator absque legitima, & justa causa ante finitum locationis tempus nequit expellere Conductorem invitum, e re conducta.*

31 *Quatuor ob causas potest locator ante finitum tempus locationis Conductorem e re conducta invitum expellere ejusque usu, & fructu privare.*

32 *Prima causa est, si Conductor per biennium pretium conventum non solverit.*

33 *Secunda causa est, si Locator ipsemmet indigeat Domo, vel alia re locata; & sic ipsa indigeat suus Filius, aut suus Pater, vel Mater.*

34 *Tertia causa est, si Locator re locata male utatur, vel contra bonos mores, vel eam deteriorando.*

25 *Quarta causa, si domus, vel alia res locata, necessario indigeat refectione, seu reparatione, qua non indigebat tempore locationis, & quæ fieri nequit, nisi ad tempus discedat Conductor.*

36 *Locator autem Domo refecta, tenetur ad permittendum, ut Inquilinus redeat, si velit ad pristinam Conductionem pro tempore, pro quo conduxit.*

37 *Regulariter loquendo si ob sterilitatem, seu alios evenientes casus sine culpa conductoris, ipse Conductor fructus non percipit ex re frugifera locata, tenetur Locator remittere mercedem, vel totam si omnino nullos percipit fructus; vel ad ratam, si paucos colligit.*

38 *Multi tamen sunt casus, in quibus Locator non tenetur pensionem minuere; Et primus casus est, quando sterilitas unius anni compensatur per majorem fertilitatem alterius anni, sive præcedentis, sive subsequentis.*

39 Quinim-

39 *Quinimmo si ob præsentis anni sterilitatem, Locator ex toto, vel parte mercedem remittit, eamdem iterum repetere potest, si immediate sequenti, vel etiam secundo, tertio, aut quarto anno ubertate compensatur damnum illatum.*

40 *Secundus casus est quando colonus est partiarius.*

41 *Tertius casus est quando inter Locatorem, & Conductorem conventum est, quod quocumque eveniente casu fructuum perceptionem impediente, adhuc Conductor pensionem solvere debeat.*

42 *Quartus casus est quando consuetudo Regionis aliter obtinuit.*

43 *Quintus casus est quando sterilitas est consueta, vel oritur ex vitio, seu intrinseca qualitate rei locatæ.*

44 *Sextus casus est, quando sterilitas, vel damnum in fructibus provenit ex culpa ipsius Conductoris.*

45 *Septimus casus est quando damnum ex sterilitate, aut casu fortuito proveniens est modicum.*

46 *Quodnam sit damnum modicum, vel immodicum, ob quod non debeat, vel debeat fieri remissio?*

47 *Probabilius ad effectum, ut fiat remissio, sterilitas, & rata remissionis æstimanda est vulgi opinione, sicuti æstimatur pretium rerum venalium.*

48 *Locatores, qui operas suas aliis locant, tenentur ex Justitia juxta tenorem conventionis fideliter laborare; & in casu negligentiæ pro rata laboris omissi, vel non debite præstiti, mercedem remittere, vel jam acceptam restituere debent.*

49 *Locatores operarum suarum tenentur etiam ad interesse, & damna, si qua ex eorum culpa lata, vel levi, non tamen levissima, domino emergunt.*

50 *Qui operam suam locarunt ad custodiendum gregem, vel etiam rem, tenentur ad restitutionem, si sua culpa lata, vel levi perit, seu perditur ovis, vel res, & hujusmodi.*

51 *Et tales custodes ad se liberandum ab onere restitutionis tenentur probare, quod ovis, seu res furto, seu rapina ablata sit, vel fugerit, vel perierit, & quod eorum culpa id non acciderit.*

52 *Famuli, aliique locantes operas suas, si ante finitum tempus locationis absque legitima causa ex malitia, & culpa sua discedant, tenentur ad damna Domino inde secuta.*

53 *Sic etiam Dominus debet totum salarium servis conductis si absque legitima causa eos repellit ante finitum tempus locationis.*

54 *Nisi famuli aliud servitium pro æquali mercede statim acquirant; sicque damnum non sentiant.*

55 *Hinc generaliter tenetur Conductor solvere personas conductas, etiamsi uti non possit opera earum, si impedimentum intuitu ipsius Conductoris proveniat, & nisi tales personæ conductæ interea aliis pro æquali mercede operas præstent; sicque damnum non sentiant.*

56 *Si autem impedimentum ratione ipsarum personarum conductarum proveniat, quominus earum opera uti possit Conductor, tunc mercedem dare non tenetur, nisi pro rata temporis, quo earum opera uti potuit.*

47 *Unde Herus non tenetur dare mercedem famulo pro longo, & notabili tempore quo ægrotat;*

58 *Nisi id specialiter sit conventum aut ferat consuetudo Regionis.*

59 *Non esset tamen aliquid de sua mercede detrahendum, si solum ægrotarent per aliquot dies.*

60 *An famuli, vel famulæ possint occulte aliquid surripere bonorum dominorum, seu Conductorum, quando judicant mercedem, seu salarium eorum esse minus justo? remissive.*

61 *Conductor vi Conductionis tenetur integrum pretium solvere Locatori tempore in contractu præfixo.*

62 *Unde si sit in culpabili more solvendi, tenetur, & pretium, & usuras ejusdem solvere.*

63 *Conductor sine justa, & rationabili causa ante tempus conductionis finitum, nequit rem conductam dimittere, alias si dimittat, tenetur solvere pensiones totius temporis.*

64 *Interveniente tamen aliqua justa, & rationabili causa sine sua culpa, potest rem conductam deserere, & pensiones non solvere.*

65 *Conductor transacto Locationis tempore ex vi contractus tenetur rem conductam integram, & non deterioratam reddere Locatori, nisi ex ipso usu se undum se, & ex natura sua, & non ex culpa conductoris sequatur aliqua deterioratio, quæ certe non compensanda.*

66 *Si autem Conductoris dolo, vel culpa, lata, seu levi res conducta sit facta deterior, tenetur ad restitutionem, seu compensationem.*

67 *Conductor tenetur non uti re conducta, nisi ad eum usum, de quo facta fuit conventio; alias impetitur actione furtiva.*

68 *Nisi forsan rationabiliter præsumeret Locatorem non fore invitum.*

68 *Unde qui absque rationabiliter præsumpto Locatoris consensu utitur re conducta ad alium usum, ad quem per Locatorem non fuit concessa; & in illo usu ex casu fortuito res fuerit deperdita, vel deteriorata, tenetur de casu; Sicuti si quis equum conduxerit pro itinere Taurinum versus, & eo usus versus Mediolanum, & ultra, eoque in itinere furatus fuerit, seu perierit, tenetur ad restitutionem, & ad omnia damna, & interesse locatoris.*

70 *Conductor tenetur ad resarciendum damnum, sive propria, sive famulorum culpa contingat, si negligens, vel culpabilis fuit in seligendis bonis, ac probatis servis; Secus vero si servi selecti erant moribus, vita probi, & tales ut prudens Paterfamilias eos non reprobaret.*

71 *Probare quod damnum ortum in domo conducta contingerit culpa Conductoris, spectat ad Locatorem.*

72 *Quando Conductor uti non potest re conducta ob impedimentum ex parte sua, vel ratione sui proveniens, tenetur nihilominus ad totam mercedem.*

73 *Nisi forsan Locator talem rem a Conductore desertam, statim alteri pro æquali pretio locavit, ac consequenter nullum damnum sentiat.*

74 *Si autem Conductor non possit uti re conducta ob impedimentum non ex sua culpa, nec ratione sui, sed vel ex culpa Locatoris, seu aliunde proveniens non tenetur solvere mercedem pro illo tempore, quo re conducta u[illegible] non potuit.*

75 *Conductor an tenea[illegible]tur augere mercedem, si tempore ubertatis, ac [illegible]tilitatis majores solito fructus percipiat ex re frug[illegible]a conducta? usque ad n. 77.*

78 *Conductor obligans se [illegible]d casus fortuitos in genere, non obligatur ad casus pen[illegible]us insolitos.*

79 *Si tamen Conductor se obli[illegible]asset per pactum expressum ad quoscumque casus fortuito[illegible] etiam penitus insolitos, tunc ad ipsos teneretur.*

80 *Conductor suscipiens in se periculum æqui conducti, non tenetur de morte naturali ejusdem.*

81 *Conductor tenetur prius aliis Locatori in fructibus rei locatæ; & Locator in dictis fructibus habet tacitam hypothecam contra quoscumque creditores anteriores Conductoris.*

82 *Locator, seu Dominus fundi pro pensione sibi debita, potest agere executive super dictis fructibus, & quousque non fuerit de pensione satisfactus, potest interdicere asportationem fructuum.*

83 *Locatori competit jus, & actio ex Locato ad omnia prosequenda, ad quæ eidem obligatur Conductor vi Locationis; Et e contra Conductori competit jus, & actio ex Conducto ad ea omnia persequenda, ad quæ eidem obligatur Locator vi conductionis.*

84 *Et hæc jura, & actiones, sicuti etiam onera, & obligationes transeunt respective ad eorum hæredes.*

Locatio est contractus, *quo quis rem aliquam alteri u-* 1
tendam, vel fruendam concedit, certo pretio, sive
mercede constituta; Est *in re communis.* Dicitur *quo quis*
rem aliquam alteri utendam, vel fruendam concedit; ad
denotandum, quod locantur, & conducuntur non tantum 2
res, quæ ad solum usum deserviunt, ut domus ad inhabi-
tandum, equus ad equitandum, bos ad arandum, & hu-
jusmodi; *l. 9. princip. ff. de locato, & conducto*, sed etiam
res, quæ deserviunt ad fructus percipiendos, ut ager,
vinea, pascua, jura, & reditus; *l. Sed addet 19. §. 1. ff. de*
Locato & conducto; Insuper non solum locantur, aut con-
ducuntur ipsæ res, sed etiam personæ, seu potius operæ,
& labores personarum, ut patet in famulis, & ancillis,
Operariis, Officialibus, artificibus, & hujusmodi, qui se,
seu operas suas aliis locant, & ab aliis conducuntur; *leg.*
51. 22. §. 2. ff. de Locato & conducto, ibi: *Locat enim artifex*
operam suam. Dicitur *certo pretio, sive mercede constituta,*
quia pretium seu merces in locatione necessario interve-
nire debet: *l. Si convenerit 23. in fine ff. Communi divi-* 3
dundo. Et hoc differt Locatio a Commodato, & Preca-
rio, vi quorum res ad usum gratis conceduntur, ut pa-
tet sub verb. *Commodatum*, & verb. *Precarium*.

Ex contractu locationis contrahentes varia sortiuntur 4
nomina; Qui enim pro usu, vel fructu rei, aut pro o-
pera sua pretium, seu mercedem recipit, dicitur *Loca-*
tor; Qui pro usu, vel fructu rei, aut opera personæ
pretium, vel mercedem dat, dicitur *Conductor*; Sic pas-
sim *in totis Titul. ff. & Codic. de locato, & conducto*.
Qui prædium urbanum, vel domum conducit, dicitur *In-*
quilinus: l. Sed addes 19. §. 4. & 5. ff. de locato, & 5
conducto; Qui conducit agrum vel prædium rusticum; di-
citur *Colonus; l. Res pignoris 37. ff. de acquirenda possess.*
Qui conducit operam personæ, dicitur *Redemptor: leg.*
Cum in plures 60. §. 7. ff. de locato, & conducto; Qui
conducit vectigalia, dicitur *Publicanus; l. Quanta in fin.*
ff. de Publ.

Conductor potest rem sibi locatam locare alteri æque ido- 6
neo; *l. Si tibi alienam 7. ff. de Locato, & Conducto*; nisi aliter
conventum sit; *l. Nemo Cod. de Locato, & Conducto.* Si
enim Locator convenisset cum Conductore, quod rem con-
ductam seu sibi locatam, non posset alteri locare, esset ser-

venda conventio, nec in tali casu posset ipsam alteri locare; *arg. Cap. Contractus* 85. *de regul. Juris in* 6. ibi: *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*.

7 Bona Ecclesiastica quomodo, & pro quanto tempore locari possint? *Vid. verb. bona art.* 1. *a n.* 9. *ad* 13. Locatio
8 Bonorum Ecclesiasticorum facta ab antecessore Beneficiario, non obligat successorem in Beneficio, si talis antecessor locavit bona ad proprios reditus suæ Dignitatis, aut Prebendæ pertinentia; In tali enim casu successor non tenetur stare contractui, quia perinde se habet ac successor in Majoratu, cui prædecessor præjudicare non potuit, nec disponere de ipso, nisi pro tempore, quo reditus ad ipsum pertinent; & sic Conductor etiam libere poterit a Conductione recedere Lugo *tom.* 2. *de justitia, & jure disp.* 29. *sect.* 1. *n.* 24. Molina *disput.* 492. *n.* 6. Sylvester *verb. locatio quæst.* 11. Reginald. *lib.* 25. *num.* 541. Covarruv. *lib.* 2. *variar. resolut. cap.* 15. *num.* 6. Riccius *verb. Alienatio dec.* 123. Rosignol. *de locato, & Conducto contract.* 10. *prænot.* 13. *nu.* 17. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 18. *n.* 26. Reiffenstuel *ibid. num.* 83. & alii communiter: Nec non Rota *rec. p.* 10. *dec.* 219. *n.* 10. ubi expresse dicit in hac materia firmari, quod extincto antecessore, terminetur omne jus Locationis, & propterea *Locatio facta* ab antecessore, non obligat successorem, quamvis agatur de Locatione ad modicum tempus, ut expresse habet eadem Rota *part.* 11. *dec.* 75. *num.* 3.

9 Locatio autem bonorum Ecclesiasticorum facta a Prælato antecessore obligat etiam successorem, si talis Prælatus antecessor servatis Juris solemnitatibus, & pro debito tempore locavit bona pertinentia non ad se, seu ad proprios reditus suæ Dignitatis, aut Præbendæ, sed pertinentia ad Ecclesiam ipsam vel Conventum, seu Monasterium, cujus erat Superior, seu Administrator: In tali enim casu tenentur stare locationi etiam Successor: quia cum Prælatus non locaverit talia bona nomine proprio, sed Ecclesiæ, cujus erat legitimus Administrator, talis locatio ita se habet ut locatio bonorum facta a Tutore, vel Curatore nomine Pupilli, aut Minoris: huic autem stare tenentur Pupillus, aut Minor, & successor Tutoris, seu Curatoris: *l. Si Tutela* 8. *ff. de administrat. Tutor.* adeoque &c. *Sic communis Doctorum* cum supracitatis, & Rota *rec. part.* 11. *cit. dec.* 75. *n.* 5. *&* 8.

10 Minores igitur, & Pupilli tenentur stare locationi factæ per suos Tutores, & Curatores tempore Tutelæ, & Curæ, & ita etiam successores, dictorum Tutorum, & Curatorum; quia quæ agunt Tutores, & Curatores intelliguntur agere non nomine proprio, sed nomine Pupillorum, & Minorum, vel ex voluntate expressa Testatorum, vel ex dispositione judicum; *l. Si Tutela ff. de administratione, & peric. Tutor.* & sic Molina *disput.* 492. *num.* 1. Mantica *de tacitis, & ambig. convent. lib.* 5. *tit.* 10. *num.* 23. Azorius *par.* 3. *lib.* 8. *c.* 6. *quæst.* 5. Rosignol. *loc. cit. num.* 14. Gomez *tom.* 2. *variar. cap.* 14. *num* 5. & alii passim.

11 Uxor tenetur stare locationi factæ a Marito in iis, quæ Maritus locavit nomine ejusdem Uxoris; non autem in iis, quæ locavit nomine proprio; Unde Uxor tenetur stare locationi sæpe a Marito quoad bona paraphernalia, & non quoad bona dotalia, quia cum bonorum paraphernalium administratio de Jure communi non competat Marito, sed Uxori, si Maritus ea administret, omnes contractus circa ipsa censetur facere nomine Uxoris; Non sic autem circa bona dotalia, quia cum eorum administratio de jure communi pertineat ad ipsum Maritum, omnes contractus circa ipsa, & consequenter locationem, censetur facere nomine proprio; Molina *de justitia & jure tract.* 2. *quæst.* 492. Covarr. *lib.* 2. *variar. resol. cap.* 15. *num.* 5. Gomez *tom.* 2. *variar. resol. cap.* 3. *num.* 8. *conclus.* 1. Bonacina *disp.* 3. *quæst.* 7. *punct. ult. prop.* 2. *num.* 8. Rosignol. *loc. cit. num.* 16. & alii.

12 Locatoris, & Conductoris successor, seu hæres universalis tenetur stare locationi, seu Conductioni ab ipso Locatore, seu Conductore respective factæ; *Communis per textum in* §. *final. Institut. de locato & l. Viam veritatis Cod. de locato, & leg. Veteris* 13. *Cod. de contrahend. & commit. stipul.* ubi universaliter ita statuitur: *Generaliter sancimus, omnem stipulationem, sive in dando, sive in accipiendo inveniatur, & ad hæredes, & contra hæredes transmitti*. Ubi etiam ratio redditur: *Cur enim quod in principalibus personis justum est, non ad hæredes, & adversus hæredes transmittatur?* Hæres enim quo ad jura & onera una cum defuncto persona censetur.

13 Non tenetur autem stare locationi, & conductioni successor particularis Locatoris, & respective Conductoris; *Communis*, per textum *in l. Qui fundum ff. locati, &*
14 *l. Emptorem C. de locato*. Hinc Emptor non tenetur stare locationi per venditorem factæ, textu expresso *in cit. leg. Emptorem Cod. de locato & in leg. Si merces* §. *Qui fundum ff. locati*. In tali tamen casu Conductor potest age-
15 re de suo interesse contra venditorem, aut contra suos hæredes, si ille fuerit præmortuus; *l. Qui fundum ff. locati, & l. Nihil* § *ult. ff. de legat.* 2.

16 Neque Legatarius, neque Donatarius tenetur stare locationi factæ per Legantem, aut Donantem de re legata, aut donata Legatarius enim, seu Donatarius est successor singularis: successor autem singularis non tenetur stare contractui locationis inito per suum prædecessorem in tali re: *cit. leg. Qui fundum ff. locati, & l. Nihil* §. *ult. ff. de legatis* 2.

Neque successor in Majoratu tenetur stare locationi 17
factæ per præcedentem in Majoratu; *leg. Si quis Domum*
§. *Hic subjungi ff. locati*. Neque Fideicommissarius tene- 18
tur stare locationi factæ per hæredem gravatum: *l. Peto* §. *Prædium ff. de legat.* 2.

Neque Filius successor in legitima tenetur stare locationi factæ in ipsa per patrem Legitima enim debetur omni onere: & quavis obligatione detracta *l. Omnimode, & leg. Quoniam novello Cod. de inofficios. testament.* Non esset autem Legitima sine onere, & obligatione, si Filius in eadem succedens, teneretur stare locationi factæ per Patrem. 19

Locator tenetur rem locatam juxta modum, & tempus per 20
locationem conventum præstare Conductori, alias si ob ejus causam Conductor nequeat frui re conducta tempore, & modo convento, debet restituere pretium, & interesse; *Communis* per textum *in l. Ex conducto* 15. §. 8.
& l. 24. §. 4. *ff. locati*. Item tenetur Locator restituere 21
pretium, & interesse Conductori, si impedimentum ab alio proveniens non impedivit, dum potuit; Si autem non potuit impedire, tenetur solum restituere pretium; & non interesse *l. Ex conducto* 15. §. 8. *ff. locati; & l. Si fundus* 33. *ad fin. ff. eodem* ibi; „Si Colonus tuus frui „re a te, aut ab eo prohibetur, quem tu prohibere, ne „id faciat, possis, tantum ei præstabis, quantum ejus „interfuerit frui; Sin vero ab eo interpellabitur, quem „tu prohibere propter vim majorem, aut potentiam ejus, „non poteris, nil amplius ei; quam mercedem remitte„re, aut reddere debebis.“

Locator tenetur propriis expensis reparare, & reficere 22
in re locata, quæ necessario reparanda sunt, ut Conductor modo, & tempore convento, ea commode uti, & frui possit; alias Conductor agere potest *ex Conducto* contra ipsum ad refundendum pretium, & interesse. *Communis*, textu expresso *in l. Ex conducto* 15. *ff. locati, & l. Si merces* 25. §. 2. *ff. eodem*.

Locator obligatur etiam ad refundendas expensas tam 23
necessarias, quam utiles a Conductore in rem locatam factas, & duraturas etiam post finitam locationem. *Communis*, textu clarissimo *in l. Dominus* 55. §. 1. *ff. locati*, ibi; „Si in conducto fundo (*suppletur, vel alia re locata*) „Conductor sua opera aliquid necessario, vel utiliter auxerit, vel ædificaverit, & instituerit, cum id „non convenisset ad recipienda ea, quæ impendit ex „Conducto cum Domino fundi experiri potest,“ & concordat *leg. Colonus* 61. *in princip. ff. eodem*.

Et si locator nolit refundere tales expensas necessarias, si- 24
ve utiles duraturas etiam post finitam locationem ad commodum ipsius Locatoris, potest Conductor meliorationes factas secum asportare, si sint amovibiles sine læsione rei loca-
tæ, *l. Sed addes* 19. §. 4. *&* 5. *ff. locati*. Vel si sint in- 25
amovibiles sine læsione rei locatæ potest Conductor rem locatam tandiu retinere, & ea uti, donec per decurrendas pensiones de factis expensis se compensaverit *l.* 5. *princip. ff. de impensis in rem dot. & l. Colonus* 61. *in princ. ff. locati*. Nisi tamen de expensis faciendis aliter inter contrahentes conventum sit, seu consuetudine loci aliud receptum sit, ut communiter advertunt Doctores.

Locator tenetur manifestare Conductori vitia occulta 26
rei locatæ, alias si ex vitio non manifestato sequatur damnum Conductori tenetur ad restitutionem; *l. Sed addes*
19. §. 1. *ff. locati; l. Item quæritur* §. *ff. eodem*, cum simili- 27
bus. Unde si equum assuetum se se in aquam projicere alteri locavit ad merces transferendas, non præmonito Conductore de tali vitio tenetur merces exinde perditas, & alia damna secuta resarcire; & idem dicendum est de Nauta locante navem non idoneam, & de locante pascua ferentia herbas nocivas, & de similibus; *cit. l. Sed addes* 19. §. 1. *ff. locati, l. Item quæritur* §. 1. *ff. eodem, juncta l. Te-*
netur §. *Sed si vas ff. de action. empt.* Si autem Locator 28
tale occultum vitium penitus ignoraverit, tenetur restituere solum pretium, at non interesse, & damna: *cit. leg. Sed addes* 19. §. 1. *ff. locati, juncta l.* 15. 33. *&* 34. *ff. eod.* Molina *disp.* 494. Bonacina *de contractib. disp.* 3. *q.* 7. *punct.* 3. *n.* 3. Reiff. *loc. cit. n.* 36. & alii passim.

Locator, non vero Conductor tenetur præstare tribu- 29
ta, & onera publica, quæ ratione domus, aut fundi locati debentur. *Communis*, textu expresso *in leg. Ædiles studeant unic. ff. de via publica*, ibi: „Construat vias „publicas unusquisque secundum propriam domum; & „aquæductus purget, qui sub diu sunt, & construat ita, „ut non prohibeatur, vehiculum transire; Quicumque „autem mercedem habitant, si non construat Dominus, „ipsi construentes imputent dispendium in mercedem.“

Locator absque legitima, & justa causa ante finitum Loca- 30
tionis tempus nequit expellere Conductorem invitum e re conducta, & si illegitime expellat, tenetur ad refundendum pretium, & interesse; *Communis* textu expresso *in l. Æde* 3. *l. Si olei* 21. *leg. Si in lege* 24. §. 4. *ff. Locati, & concordat l. Si merces* 25. *& l. si fundus* 33. *ff. eodem*.

Quatuor

31 Quatuor autem ob causas potest Locator ante finitum tempus locationis Conductorem e re conducta invitum expellere, ejusque usu, & fructu privare; *Communis*, textu expresso *in l. Æde 3. Cod. de Locato, & cap. Propter 3. de locato, & conducto*.

32 Prima causa est si Conductor per biennium pretium conventum non solverit; *cit. cap. Propter 3. de Locato, & conducto*, ibi: *Cum Canonem per biennium non solvisset*, non concordat *l. Æde 3. C. de locato, & l. Quæro 54. & l. Cum Domini 56. ff. Locati*. Tempus autem hoc biennale ad repellendum Conductorem invitum requisitum intelligitur solum in locatione ad longum tempus celebrata, V. G. ad decem annos, vel etiam ad quinque annos; In locatione vero ad brevius tempus, V. G. ad duos, vel tres annos, si Conductor non solverit pretium statuto tempore, potest statim expelli; *Communis* cum Glossa *in cit. cap. Propter verb. Canonem arg. cit. l. Æde 3. Cod. de locato, & leg. Quæro 54. §. 1. ff. eodem*.

33 Secunda causa est, si Locator ipsemet indigeat domo, vel alia re locata propter necessitatem aliquam, quæ tempore Locationis non erat, & cui necessitati aliter providere nequit, *cit. l. Æde 3. Cod. de locato*, ibi: *Nisi propriis usibus Dominus* eam necessariam probaverit, *& cit. cap. Propter 3. de locato, & conducto*, ibi; *Verum invito Inquilino domum inhabitare poteris, si necessitas (quæ tamen tempore locationis non erat) id exposcat*. Et talem necessitatem Locator habere dicitur, etiamsi suus Filius, aut suus Pater vel Mater re alteri locata indigeat, quia hi Jure naturali extraneo Conductori præferuntur. Bald. *in cit. l. Æde 3. Cod. de locato n. 11.* Molina *disp. 499. n. 5.* Azorius *p. 3. lib. 8. quæst. 2.* Pirhing *lib. 3. Decretal. tit. 18. n. 23.* Reiffenstuel *ibidem n. 53.* & alii.

34 Tertia causa est, si Locator re locata male utatur, vel contra bonos mores, vel eam deteriorando, *cit. l. Æde 3. Cod. de locato*, ibi; *Aut tu male in re locata versatus es, & cit. cap. Propter 3. de locato, & conducto*, ibi; *Etiam inde rationabiliter amovetur, si perverse ibi fueris conversatus*.

35 Quarta causa est, si domus, seu alia res locata necessaria indigeat refectione, seu reparatione, qua non indigebat tempore locationis, & quæ fieri nequit, nisi ad tempus discedat Conductor; *cit. l. Æde 3. Cod. de locato*, ibi: *Aut corrigere Domum maluerit, & cit. c. Propter 3. de locato, & Conducto*, ibi: *Verum invito Inquilino Domum... reficere poteris, si necessitas (quæ tamen non imminebat lo-*
36 *cationis tempore.) id exposcat*. Locator autem, domo refecta, tenetur ad permittendum, ut Inquilinus redeat, si velit, ad pristinam Conductionem pro tempore, pro quo conduxit. Glossa communiter recepta *in leg. si duo 3. §. Cum Inquilinus ff. Uti possidetis*, Bartolus *ibid.* Carocius *p. 5. tit. Causæ recusationis quatuor, q. 6.* Rosignol. *loc. cit. prænot. 19. num. 21.* Reiffenstuel *loc. cit. nu. 54.* & alii passim.

37 Regulariter loquendo, si ob sterilitatem, seu alios evenientes casus sine culpa Conductoris, ipse Conductor fructus non percipit ex re frugifera locata, tenetur Locator remittere mercedem vel totam, si omnino nullos percipit fructus, vel ad ratam, si paucos, & exiguos colligit *Communis*, textu expresso *in cap. Propter sterilitatem 3. de locato, & Conducto*, ibi; *Propter sterilitatem afficientem magno incommodo Conductores vitio rei sine culpa Coloni, seu casu fortuito contingentem, Colonis Ecclesiæ tuæ pro rata pensionis remissio est facienda, & l. Ex conducto 15. §. ff. locati, l. Si merces 25. §. Vis major ff. eodem, & licet 8. Cod. eodem*. Et ratio est clara, quia pensio, sive merces locationis constituitur in compensationem fructuum ex re, vel fundo conducto percipiendorum, adeoque ratio, & æqualitas postulat, ut si Conductor omnino nullos percipit fructus, aut paucos, & exiguos, pensio seu merces ex toto, vel ex parte pro rata, juxta proportionem damni, ei a locatore remittatur.

38 Notanter autem dicitur *regulariter loquendo*, quia multi sunt casu, in quibus Locator non tenetur pensionem minuere; seu de pretio, vel mercede remittere. Primus casus est, quando sterilitas unius anni compensatur per majorem fertilitatem alterius anni, sive præcedentis, sive subsequentis, textu expresso *in cit. cap. Propter sterilitatem 3. de locato, & Conducto*, ibi: *Nisi cum libertate præcedentis, vel subsequentis anni valeat sterilitas compensari*, & concordat *l. Ex conducto 15. §. 4. ff. Locati & l. Licet 8. Cod. eodem*. Nec refert sive continuis, sive interpolatis annis sterilitas fertilitate compensetur, ut recte notant Molina *disput. 495. n. 20.* Barbosa *in cit. c. Propter sterilitatem n. 18.* Pirhing *lib. 3. Decretal. tit. 18. n. 6.* Reiffenstuel *ibidem n. 41.* & alii, *arg. leg. Ex conducto 15. §. Papi-*
39 *nianus, ff. Locati*. Quinimmo si ob præsentis anni sterilitatem V. G. Locator mercedem ex toto, vel ex parte remittit, eamdem iterum repetere potest, si immediate sequenti, vel etiam secundo, tertio, aut quarto anno ubertate compensetur damnum illatum, textu expresso *in l. Ex conducto 15. §. Papinianus ff. locati*, ibi: *Papinianus ait, si uno anno remissionem quis Colono dederit ob sterilitatem, deinde sequentibus annis contingit ubertas, nihil obesse domino remissionem, sed integram pensionem etiam ejus anni, quo remisit, exigendam*. Et sic tenent omnes Doctores citati *num. antecedenti*, & insuper Gregorius Lopez *lib. 23. tit. 5. part. 5.* Ancharanus *in cap. Propter sterilitatem col. 2. num. 23. de locato*; Bartolus *in leg. l. merces §. Vis major num. 8. ff. locati*. Antonius Gomez *lib. 2. variar. resolut. cap. 3. num. 19.* Silvester *verb. locatio quæst. 14.* Filliuccius *tract. 36. cap. 3. quæst. 5.* Ognate *tract. 35. de locatione disput. 127. sect. 8. nu. 140.* Azorius *Instit. moral. part. 3. lib. 9. quæst. 4.* Rosignolus *de locato, & Conducto contract. 10. prænot. 6. num. 5.* & alii, volentes, quod superveniente in fundo locato magna fructuum abundantia, augmentum pensionis faciendum sit in favorem Locatoris; quia dicunt in contractibus onerosis ultro citroque obligatoriis debet esse æqualis utriusque contrahentis conditio, adeoque si in magna sterilitate debet Locator minuere pensionem Conductori; eamdem debet augere in magna abundantia Conductor Locatori; Sed de hoc infra *sub n. 75. & seq.*

Secundus casus est, quando Colonus est partiarius, scilicet dat Locatori loco mercedis pecuniariæ mediam v. g. vel tertiam partem fructuum, quia tunc ad ratam dividitur damnum inter Locatorem, & Conductorem, ut expresse dicitur *in leg. Si merces 25. §. 6. ff. locati*, ibi: *Partiarius Colonus, quasi societatis jure damnum, & lucrum cum Domino fundi partitur*, & concordat *l. 53. §. 4. ff. Pro socio*, & tenet *Communis Doctorum*. 40

Tertius casus est, quando inter Locatorem, & Conductorem conventum est, quod quocumque eveniente casu casu fructuum perceptionem impediente, adhuc Conductor pensionem solvere debeat, textu expresso *in l. Si quis 9. §. 2. ff. locati*, ibi; *Si quis fundum locaverit, ut etiam si quid vi majori accidisset, hoc ei præstaretur, pacto standum est, ut etiam si quid vi majori accidisset, hoc ei præstaretur, pacto standum est*, & concordant *l. licet 8. Cod. de locato, l. Item quæritur, §. si gemma, ff. eodem; l. Juris gentium §. quis pactus ff. de pactis, & cap. Contractus 85. de Regul. Jur. in 6.* ubi expresse dicitur, quod *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*. Et sic *Doctores communiter*. Vide infra *n. 78.* 41

Quartus casus est, quando consuetudo Regionis aliter obtinuit, quia sicuti pacta obligant, ita & consuetudines; *cap. Cum tanto 11. de consuet. l. Ex conducto 15. §. Si vis tempestatis ff. locati, l. licet. 8. C. eod. l. semper 34. ff. de Regul. Juris* ibi; *Semper enim in contractibus id sequitur, quod actum est, aut si non pateat quod actum est, erit consequens, ut id sequamur, quod in Regione, in qua actum est, frequentatur*. 42

Quintus casus est, quando sterilitas est consueta, vel oritur ex vitio, seu intrinseca qualitate rei locatæ; quia sibi imputare debet Colonus, si conducit rem cum manifesto periculo, quod scit, & prævidet, vel scire debet, ut si conducat agrum prope flumen, quod sæpe sæpius excedat, vel tempore belli conducat prædium, ubi adest periculum hostilis incursus: *Sic communis Doctorum*, textu expresso *in l. Ex conducto 15. §. 2. ff. locati*, ibi; *Si quæ tamen vitia ex re oriantur, hæc damno Coloni esse &c. si vero nihil extra consuetudinem acciderit, damnum Coloni esse*. 43

Sextus casus est, quando sterilitas, vel damnum in fructibus provenit ex culpa ipsius Conductoris; *Communis arg. cit. l. Ex conducto 15. ff. locati*, ibi; *Cui resisti non potest, & c. Damnum 86. de Regul. Juris in 6.* ibi; *Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare*. Si enim Colonus negligens fuerit in colendis, vel stercorandis agris, in cooperiendis vitibus tempore hiemis, & hujusmodi, sibi imputet, si paucos, & exiguos fructus perceperit. 44

Septimus casus est, quando damnum ex sterilitate, aut casu fortuito proveniens est modicum; *Communis* textu expresso *in l. Si merces 25. §. Vis major ff. locati*, ibi; *Modicum damnum æquo animo debet ferre Colonus, cui immodicum lucrum non aufertur, quia qui sentit commodum, sentire debet & damnum*. 45

Quodnam autem censeri debeat damnum parvum, & modicum, ob quod non debeat fieri remissio pensionis conventæ, & e contra quodnam censeri debeat damnum magnum, & notabile, seu immodicum, ob quod debeat fieri talis remissio; Variæ sunt Doctorum opiniones. Alii enim, inter quos est Bartolus *in l. Si merces §. Vis major ff. locati*, tenent tunc solum adesse magnum, seu notabile, & immodicum damnum, ob quod fieri debet remissio pensionis, quando deductis impensis Colonus nihil percipit; vel lucratur. Alii autem dicunt intelligi magnum, seu notabile, & immodicum damnum, quando tertia pars fructuum, qui communiter colligi solent, deficit; Sic Panormitanus, Navarrus, & alii, quos refert & reprobat Lugo *de Justitia & Jure tom. 2. disput. 19. n. 42.* Alii demum, & revera multi, quos refert, & sequitur Molina *disput. 495. n. 5.* Lugo *loc. cit. n. 43.* defendunt tunc adesse magnum, & notabile, seu immodicum damnum, quando detracto semine, & impensis non percipiuntur tot fructus, quot adæquent mediam partem pensionis annuæ præstandæ, quia in jure magna læsio adesse non censetur, nisi sit ultra dimidium justi pretii; *l. 2. C. de rescind. vend. & l. Si voluntate Cod. eod.* Et juxta hanc satis probabilem sententiam tantum est remittendum de pensione propter steri- 46

sterilitatem, seu alium casum fortuitum, quantum suf-
ficit, ut damnum partem pensionis solvendæ detracto se-
mine, & expensis; Unde in tali casu, primo deducendum
est semen, & id quod impensum est; deinde ex reliquo
dimidia pars tradenda est Locatori; reliquum vero dividen-
dum inter eundem Locatorem, & Conductorem; Sic v.g.
si prædium aliquod conductum fuerit pro mille libris Im-
perialibus, & ex illo prædio consueverint colligi centum
modii tritici, & pro aliquo anno non fuerint collecti, nisi
quadraginta, tunc Conductor debet prius de illis quadra-
ginta modiis detrahere quantum valet semen, & expensæ
in colendo factæ; postea reliquum debet appretiari juxta
stylum Fori, & dimidium valoris tradi Locatori, & aliud
dimidium dividi inter ipsos; Sic docte exemplificat Rosi-
gnolus *loc. cit. sub n.* 3.

47 Quamvis autem hæc ultima opinio sit satis probabilis,
probabilior tamen est sententia docens eo effectum, ut
fiat remissio, æstimandam esse vulgi opinione, sicuti æ-
stimatur pretium rerum venalium; Sic Glossa *in leg. Si
uno ff. Locati*, Cinus *in l. Licet, Cod. de Locato*, Gail.
lib. 2. obs. 23. num. 1. Laym. *lib. 3. tract. 4. cap. 22. n. 7.*
Rosign. *loc. cit. sub num. 3.* Pirhing *lib. 3. Decret. tit. 18. n. 5.*
Reiffenst. *ibid. n.* 47. & alii; *arg. leg. 1. ff. de jure delib. & l.
Circa locationes 19. Cod. de locato*, ubi statuitur circa con-
tractum locationis attendendum esse ad Regionum con-
suetudines.

48 Locatores, qui operas suas aliis locant, ut famuli, o-
perarii, artifices, & hujusmodi tenentur juxta tenorem
conventionis fideliter laborare, & in casu negligentiæ
pro rata laboris omissi, vel non debite præstiti mercedem
remittere, vel jam acceptam restituere debent. *Communis-
sima, arg. lib. 15. §. 6. ff. Locati, & legib. Cod. de condict.
ob causam.*

49 Locatores operarum suarum tenentur etiam ad interesse,
& damna, si quæ ex eorum culpa lata, vel levi, non
tamen levissima, Domino emergunt, *Communis, arg. l. Si
§. 10. ff. ad Legem Rhodiam*; Et ratio est, quia in con-
tractibus, qui fiunt in gratiam utriusque contrahentis, ex
culpa lata, vel levi, non tamen ex levissima, obligan-
tur contrahentes; *arg. l. Si ut certo, ff. commodati*: Unde
si quis sit conductus ad opus aliquod faciendum, & illud
sive ob suam imperitiam, sive ob non adhibitam debitam
materiam, sive ob aliam causam sua culpa opus imper-
fecte, aut vitiose conficit, tenetur ad interesse, & om-
nia damna refarcienda. *Communis*, per textum *in l. Si in
Lege princ. 24. l. Opus 36. l. Ex Lege l. Locavi, ff. Locati*.

50 Qui operam suam locarunt ad custodiendum gregem,
vel aliam rem, tenentur ad restitutionem, si sua culpa
lata, vel levi perit, seu perditur ovis, vel res, & hu-
jusmodi. *Communis*, per textum *in l. Si quis fundum 9.
§. 4. ff. Locati, l. Qui mercedem 5. ff. eod.* Et tales custo-
des ad se liberandum ab onere restitutionis, tenentur
probare, quod ovis, seu res furto, vel rapina ablata,
51 sit, vel fugerit, vel perierit, & hujusmodi, & quod eo-
rum culpa id non acciderit. *Communis; arg. l. Si quis fun-
dum 9. §. Imperator, ff. Locati, leg. Si quis ex argentariis
prope finem, ff. de edendo, juncta l. fin. ff. de custod. reorum,
& exhib.*

52 Famuli, aliique locantes operas suas, si ante finitum
tempus Locationis absque legitima causa ex malitia, &
culpa sua discedant, tenentur ad damna Domino inde se-
cuta. *Communis; arg. l. Dominus 55. §. 2. ff. Locati, & l.
1. Cod. de Servis fugitivis*, ubi additur ratio, videlicet:
*Ne servorum fuga Dominis suis ex quacumque causa fiat
damnosa.*

53 Sic etiam Dominus debet totum salarium servis con-
ductis, si absque legitima causa eos repellit ante fini-
tum tempus locationis, *Communis, arg. leg. Qui operas
38. ff. Locati*, ibi: *Qui operas suas locavit, totius temporis
mercedem accipere debet, si per eum non steterit, quominus
operas præstet: l. 2. ff. de his, qui sui, vel alieni Juris, l.
54 Sed addes 19. §. 4. ff. Locati*. Nisi Famuli aliud servitium
pro æquali mercede statim acquirant; sicque damnum non
sentiant, *arg. l. Sed addes 19. §. 4. ff. Locati*: ubi statuitur
deberi mercedem illi, penes quem non stet, quod operas
locatas præstaret, ibi: *Si eodem anno mercedem ab alio
non accepit.*

55 Hinc generaliter tenetur Conductor solvere personas
conductas, etiamsi uti non possit opera earum, si impedi-
mentum intuitu ipsius conductoris proveniat; & nisi ta-
les personæ conductæ interea alii pro æquali mercede
operas præstent, sicque damnum non sentiant. *Communis*,
per mox citata Jura *sub n.* 53. & 54.

56 Si autem impedimentum ratione ipsarum personarum
conductarum proveniat, quominus earum opera uti possit
Conductor, tunc mercedem dare non tenetur, nisi pro
rata temporis, quo earum opera uti potuit. *Communis,
arg. l. Ex conducto 15. §. 2. & 6. ff. Locati, l. Ex fundo 33. ff.
eod. l. fin. Cod. de condict. ob caus.*

57 Unde Herus non tenetur dare mercedem famulo pro
longo, & notabili tempore quo ægrotat, nisi id speciali-
ter sic conventum, aut ferat consuetudo Regionis; Sic
Glossa communiter recepta *in l. si uno §. Item cum qui-
dem, ff. Locati, & in l. Opera, ff. de usufruct. l.* Ancha-
ranus *in Cap. propter sterilitatem 3. de Locato num. 17.*
Abbas *in Cap. 1. de Clerico ægrot. & debil. n. 6.* Covarr.
lib. 3. variar. resol. Cap. 13. num. 8. Navarrus *in Manual.
Cap. 17. num. 108.* Rosignol. *loc. citat. contract. 10. præ-
not. 9. num. 8.* Reiffenstuel *loc. citat. num. 99.* & alii
passim.

Dicitur autem notanter: *Nisi id specialiter sit conven- 58
tum, aut ferat consuetudo Regionis*, quia *Cap. Contractus
85. de reg. Jur. in 6.* expresse dicitur, *quod Contractus ex con-
ventione legem accipere dignoscuntur*: Unde talis conven-
tio omnino servari debet, *l. Ex empto 11. ff. de action.
empt.* Et sic etiam talis consuetudo servanda est, cum hæc
legitime introducta vim legis habeat: *Cap. Cum tanto 11. de
consuetudine*, & maxime, quia locatio, seu conductio præ-
sumitur fieri juxta consuetudinem locorum, nisi aliud ex-
primatur: *l. Circa locationes 19. Cod. de locato*. Dicitur etiam 59
notanter *pro longo & notabili tempore*; quia si modico so-
lum tempore v. g. per aliquos dies ægrotaret famulus ad
annum conductus, ex æquitate, & naturali charitate, non
esset aliquid propterea de sua mercede detrahendum, *arg.
leg. Cum hæres 4. §. 5. ff. de statu libero.*

An autem famuli, vel famulæ possint occulte aliquid 60
surripere de bonis suorum Dominorum, seu Conductorum,
quando judicant mercedem, seu salarium eorum esse minus
justo. Vide *verb. Famuli, Famulæ a n.* 26. & verb. *Compen-
satio per tot.*

Conductor vi Conductionis tenetur integrum pretium 61
solvere Locatori tempore in contractu præfixo. *Communis*,
per textum *in leg. Quod si 28. & l. Insulam 58. ff. Lo-
cati.*

Unde si sit in culpabili mora solvendi, tenetur & pre- 62
tium, & usuras ejusdem solvere; si enim qui ei locavit
rem, seu operam suam, ratione non sibi soluti conventi
pretii tempore præfixo, patiatur aliquod damnum, ut si co-
gatur credito, & consequenter carius emere sibi necessaria,
debita contrahere, & pro summis capitalibus interesse sol-
vere; seu aliquod honestum, & licitum lucrum amittere,
tenetur ipse Conductor ad omnia talia, & similia damna
causata ex sua culpabili mora solvendi integrum pretium:
textu expresso *in l. Præses 17. Cod. de Locato*, ibi: *Præses
Provinciæ ea, quæ ex locatione debentur, exsolvi sine mora
curabit, non ignarus ex locato, & conducto actionem cum
sit bonæ fidei, post moram usuras legitimas admittere*; Et sic
tenet *communis Doctorum*.

Conductor sine justa, & rationabili causa ante tempus 63
conductionis finitum nequit rem conductam dimittere;
alias si dimittat tenetur solvere pensiones totius temporis
conventi. *Communis*, textu expresso *in l. Dominus 55. §.
Qui contra legem: ff. Locati*, ibi: *Qui contra legem con-
ductionis fundum ante tempus sine justa, & probabili causa
deseruerit, ad solvendas totius temporis pensiones ex con-
ducto conveniri potest*, & concordat, *l. Si in lege §. Si Domus;
ff. eodem cum similibus.*

Dicitur notanter *sine justa, & rationabili causa*, quia 64
tali aliqua causa interveniente sine sua culpa potest rem
conductam deserere, & pensiones non solvere, tales autem
justæ censentur, si res facta fuerit sine sua culpa inhabilis
ad eum usum, ad quem conduxit; Si nequeat domum inha-
bitare; vel quia ruinam minatur, vel spectris, seu terri-
culis præcedentibus infestatur, vel pestis, & hostilis
incursio ibi prudenter timetur, & hujusmodi; *l. Habita-
tores 27. §. 1. ff. Locati, & c. l. Dominus, & c. l. Si in le-
ge*, cum similibus, & *communis Doctorum*.

Conductor transacto locationis tempore ex vi contractus 65
tenetur rem conductam integram, & non deterioratam
reddere locatori, nisi ex ipso usu secundum se, & ex na-
tura sua, & non ex culpa conductoris sequatur aliqua de-
terioratio, quæ certe non est compensanda. *Communis* per
textum *in l. Conductoris, Cod. de Locato, & l. Non abs re,
Cod. Unde vi*. Si autem Conductoris dolo, vel culpa lata, 66
seu levi res conducta sit facta deterior, tenetur ad resti-
tutionem, seu compensationem, *l. Si quis 9. §. 3. l. Item
quæritur 13. §. 1 ff. Locati.*

Conductor tenetur non uti re conducta, nisi ad eum 67
usum, de quo facta fuit conventio, alias impetitur actio-
ne furtiva; *l. Qui juramenta & l. Qui pignore, ff. de Fur-
tis, l. Si ut certo §. Sed interdum, ff. Commodati, & §. Fur-
tum autem fit, Instit. de obligat. quæ ex delicto*. Nisi forsan 68
rationabiliter præsumeret, Locatorem non fore invitum,
l. Qui re 76. ff. eod. Unde qui absque rationabiliter præsum- 69
pto locatoris consensu utitur re conducta ad alium usum;
ad quem per locatorem non fuit concessa, & in illo usu
ex casu fortuito res fuerit deperdita, vel deteriorata, te-
netur de casu. Sicut si quis equum conduxerit pro itine-
re Taurinorum versus, & eo usus fuerit versus Medio-
lanum, & ultra, eoque in itinere furatus fuerit, seu pe-
rierit, tenetur ad restitutionem, & ad omnia damna, &
interesse locatoris, quia peccavit contra Justitiam in da-
mnum ipsius locatoris, & ex culpa dedit causam ipsi ca-
sui fortuito. Molina *disp. 795. vers. Illud præterea*, Filliu-
cius *tr. 34. Cap. 8. n. 186.* Baldus *cons. 289. n. 4.* & citati & se-
cuti a Rosignolo *l. c. contract. 10. prænot. 15.* Bonacina *de
contract. disp. 3 q. 7. punct. 3.* cum aliis ibi citatis, Reiffenst.
l. c. n. 58. & alii *arg. cit. Juribus*.

Conductor tenetur ad resarciendum damnum, sive 70
propria, sive famulorum culpa contingat, si negligens,

vel

vel culpabilis fuit in seligendis bonis, ac probatis servis; Secus vero si servi selecti erant moribus, & vita probi, & tales, ut prudens Paterfamilias eos non reprobaret: arg. l. Videamus 11. in princip. locati, ibi: „ Videamus, „ an & servorum culpam, & quoscumque induxerit, „ præstare conductor debeat; &c. Mihi ita placet, ut „ culpam etiam eorum quos induxit, præstet suo nomi- „ ne, etsi nihil convenit, si tamen culpam in inducendis „ admittit, quod tales habuerit, vel suos, vel Hospites „. Concordat l. Nam & Servus §. fin. ff. de negot. gest. l. De illo, ff. pro socio, leg. Cum plures, ff. eod. l. Qui insulam §. fin. ff. locati, l. Si Servus Servum 27. §. 9. ff. ad legem Aquil. ubi expresse dicitur: Si fornacarius servus Coloni ad fornacem obdormisset, & villa fuisset exusta, Neratius scripsit, ex locato conventum debere; si negligens in eligendis ministris fuit; Ex quibus Juribus aperte infertur conductores teneri quidem de damno proveniente ex culpa servi non probi, nec diligentis culpabiliter electi, at non de damno proveniente ex culpa servi probi, diligentis, & probati prudenter electi. Sic Azorius Institut. moral. part. 3. lib. 8. cap. 7. quæst. 4. Rosignol. loc. cit. controv. 10. prænot. 7. num. 6. Reiffenstuel loc. cit. num. 64. & alii. Vide verb. Damnificatio, Damnum n. 8. & verb. Incendiarii.

71 Probare, quod damnum ortum V. G. incendium in Domo conducta contigerit culpa Conductoris, spectat ad Locatorem; Menochius de arbitr. judic. cas. 390. num. 9. Mynsing. centur. 6. observ. 88. Layman lib. 3. de Justitia tract. 4. Cap. 22. num. 6. ubi testatur de communi: Gail. l. 2. observ. 21. Engel. lib. 3. l. 3. decret. tit. 18. num. 7. Reiffenst. ibid. n. 68. dicens esse communem aliorum sententiam, Marchard. vol. 2. concl. 467. num. 8. ubi concludit hanc sententiam veram esse, ac communem. Et ratio est, quia Actori incumbit probatio, l. 2. ff. de probat. & l. 4. Cod. de Fatendo: in casu autem incendii, si locator prætendit damni compensationem, & Actor, ut de se patet, adeoque &c. Tum quia culpa, & delictum in dubio non præsumitur, sed probari debet, ut tenet communis Doctorum cum Marchard. loc. cit. n. 1. arg. l. Merito 51. ff. Pro socio, l. Dolum 6. Cod. de dolo.

72 Quando Conductor uti non potest re conducta ob impedimentum ex parte, sua, vel ratione sui proveniens, tenetur nihilominus ad totam mercedem: Communis arg. l. Habitatores 27. §. 1. ff. locati, & l. Dominus 55. 2. ff. eod.

73 Nisi forsan locator talem rem V. G. Domum a conductore desertam, statim alteri pro æquali pretio locaverit, ac consequenter nullum damnum sentiat, arg. l. Sed addes 19. §. 9. ff. locati, ubi statuitur deberi mercedem illi, penes quem non stet, quod operas locatas præstaret: Si eodem anno mercedem ab alio non accepit.

74 Si autem Conductor non possit uti re conducta ob impedimentum non ex sua culpa, nec ratione sui, sed vel ex culpa locatoris, seu aliunde proveniens, non tenetur solvere mercedem pro illo tempore, quo re conducta uti non potuit: Communis arg. c. l. Habitatores 27. §. 1. ff. locati, leg. Si fundus 33. leg. Perinde 34. l. Et hæc 35. ff. eodem.

75 Conductor an teneatur augere mercedem, si tempore ubertatis, ac fertilitatis majores solito fructus percipiat ex re frugifera conducta, variæ sunt sententiæ Doctorum. Prima absolute tenet, in tali casu augendam esse pensionem in favorem locatoris; Sic Juristæ communiter, quos affert Molina disp. 494. num. 15. ut notat Lugo tom. 2. disp. 19. n. 50. Rosignolus de Locato & conducto contr. 10. n. 5. cum pluribus aliis ibi citatis, & supra adductis sub num. 39. quia in contractibus onerosis ultro citroque obligatoriis debet esse æqualis utriusque contrahentis conditio, adeoque si in magna sterilitate debet locator minuere pensionem Conductori, eamdem debet augere in magna abundantia Conductor locatori: Contrariorum enim eadem est ratio, l. 1. ff. de his, qui sui, vel alieni jur. & ut dicitur in Reg. 10. ff. de Regul. Juris: Secundum naturam est commoda cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda, & consonat cap. Qui sentit 55. de Regul. Jur. in 6. ibi: Qui sentit onus, sentire debet commodum, & e contra.

76 Secunda sententia tenet augendam esse pensionem in favorem Locatoris, quando ubertas, seu abundantia provenit ex aliquo casu fortuito ob rerum mutationem: Ut si V. G. quis conduxit Molendinum, quod solum superstit, reliquis omnibus casu fortuito aquarum impetu destructis, proinde multo plures afferat fructus, seu reditus, tunc Conductor augere debet pensionem in favorem Locatoris; Molina disp. 494. num. 10. Lessius lib. 2. cap. 24. dubit. 3. num. 21. Filiuccius tract. 36. Cap. 3. quæst. 5. Navarr. Cap. 17. num. 291. Reginaldus lib. 25. cap. 7. numer. 524. Abbas in cap. Si propter sterilitatem 3. de Locato num. ult. Azorius part. 3. lib. 9. cap. 10. quæst. 3. Bonacina de contract. disp. 3. quæst. 7. punct. 3. num. 14. Pirhing. lib. 3. decretal. tit. 18. num. 8. ubi dicit esse communem, & idem dicendum esse, quando ubertas provenit ex Cœli clementia propter rationem, & Jura adducta num. anteced.

77 Tertia sententia tenet absolute, nunquam augendam esse pensionem in favorem Locatoris propter notabilem ubertatem, seu abundantiam, sive ipsa proveniat ex casu fortuito de Molendino, sive ex clementia Cœli, & aeris, & tanto minus si proveniat ex speciali industria, & opera ipsius Conductoris; Lugo de justitia & jur. tom. 2. disp. 19. num. 52. Engel. lib. 3. decret. tit. 18. num. 6. Zoesius ibid. num. 12. Canisius ibid. num. 9. Reiffenstuel ibid. num. 78. & sequen. Barbosa in Cap. Propter sterilitatem 3. de Locato. Illung. t. 4. d. 2. n. 459. La Croix lib. 3. p. 2. n. 1049. ubi dicit esse communem, quia l. si merces 25. §. Vis major ff. Locati dicitur expresse, quod Conductori immodicum lucrum non aufertur, & pro hac sententia stat consuetudo, & praxis fere universalis, ut fatentur Pinnus, Pinellus, Eman., Suarez, Valasc. Salicetus, & alii, quos affert, & sequitur Rebellus part. 2. lib. 14. quæst. 9. num. 1. Lugo loc. cit. num. 52. & alii dicentes, usum non esse augendi pensionem ex hac causa; Unde ubi revera viget hæc consuetudo, & praxis, servanda est, arg. Cap. Cum tanto 11. de consuetudine; & leg. Circa locationes 1. Cod. de Locato, ubi statuitur circa contractum locutionis attendendum esse ad Regionum consuetudines.

Conductor obligans se ad casus fortuitos in genere, non obligatur ad casus penitus insolitos: Bartolus in l. Scio §. Medicos ff. de annuis leg. Butrius in Cap. 1. de commodato, Bonacina loc. cit. num. 13. Rosignol. loc. cit. prænot. 8. num. 4. Pirhing. loc. cit. num. 6. Reiffenstuel loc. cit. n. 40. ubi ex Molina disp. 495. num. 20. dicit esse communem contra Pinellum, & alios apud Molinam loc. cit arg. leg. Fistulas §. Frumenta ff. de contrahend. emption. & Gloss. ibid. verb. Immoderate. Ut autem reputetur casus pro penitus insolito, non sufficit, quod a longo tempore V. G. a quadraginta annis non contigerit, sed debet esse talis, qui in hujusmodi Regione nunquam contigerit, aut omnem memoriam hominum superet, itaut de illo nulla penitus cogitatio, aut timor a Conductore concipi potuerit; sic notant passim Doctores. 78

Si tamen conductor per pactum expressum se obligasset ad quoscumque casus fortuitos, etiam penitus insolitos, tunc ad ipsos teneretur; Communis per textum in leg. Si quis 9. §. 2. ff. Locati, l. Licet 8. Cod. eodem l. Item quæritur §. Si gemma ff. eodem, leg. Juris gentium §. Si quis pactus ff. de pactis, & cap. Contractus 85. de Regul. Jur. in 6. ubi expresse dicitur, quod Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur. Vide supra n. 41. 79

Conductor suscipiens in se periculum equi conducti, non tenetur de morte naturali ejusdem, quia nomine, & appellatione periculi non venit mors naturalis ex naturalibus causis obventura, sed in his, & similibus causis nomine periculorum veniunt ea, quæ ex causis extrinsecis possunt obvenire, ut ex incursione hostium, latronum aggressione, viarum difficultate, & similibus. Tum quia mors naturalis æque obvenire potuisset, sive equus fuerit locatus, sive non: sive locatus tali Conductori, sive alteri, nisi talis Conductor quodammodo per modum insuetum causam dederit illius morti, quia tunc ratione culpæ teneretur de ipsa morte; sic Rosignolus loc. cit. disquisit. 1. §. 25. n. 2. & alii. 80

Conductor tenetur prius aliis locatori in fructibus rei locatæ, & locator in dictis fructibus habet tacitam hypothecam contra quoscumque creditores anteriores Conductoris; Rota recent. dart. 14. decis. 64. num. 9. part. 18. t. 2. dec. 726. num. 3. & seq. part. 19. t. 1. dec. 91. nu. 20. 81

Locator enim, seu Dominus fundi pro pensione sibi debita potest agere executive super dictis fructibus, leg. Si servus 63. §. Locavi ff. de Fur. Rota part. 14. citat. decis. 64. num. 6. qui fructus fundi tacite censentur pro pensione obligati, l. in Prædiis ff. In quibus caus. pignor. vel hypoth. Rota ibidem num. 7. & Locator, seu Dominus fundi quousque non fuerit de pensione satisfactus potest interdicere asportationem fructuum; Rota ibid. n. 8. 82

Locatori competit jus, & actio ex locato ad ea omnia prosequenda, ad quæ eidem obligatur Conductor vi locationis; & e contra Conductori competit jus, & actio ex conducto ad ea omnia prosequenda, ad quæ eidem obligatur Locator vi conductionis; Communis per textum in l. Præsens 17. Cod. de Locato. Et hæc jura, & actiones, sicuti etiam onera, & obligationes transeunt respective ad eorum hæredes; Communis per textum in l. Sed addes 19. §. 9. ff. locati l. Viam veritatis 10. Cod. eodem §. final. Institut. eod. l. Veteris 13. Cod. de contrahend. & committ. stipul. ubi universaliter ita statuitur: Generaliter sancimus, omnem stipulationem sive in dando, sive in accipiendo inveniatur, & ad hæredes, & contra hæredes, transmitti, & ibi etiam additur ratio: Cur enim quod in principalibus personis justum est, non ad hæredes, & adversus hæredes transmittatur? 83 84

Novæ Additiones ex aliena manu.

De locatione bonorum Ecclesiasticorum disseruimus licet breviter in additione ad verb. Alienatio Articul. III. disserendum hic, sed breviter quoque, de locatione fructuum eorumdem. 1

Porro, si fructus non ad Rectorem Ecclesiæ, sed ad ipsam Ecclesiam pertineant, ut solent esse fructus destinati in Fabricam Ecclesiæ, prohibita sine solemnitatibus 2

est

est eorum locatio ad longum tempus, non secus ac lo-
catio bonorum Ecclesiasticorum, pariter ad longum tem-
pus; *Clementin. de Reb. Eccles. non alienan.*
3 Si autem fructus pertineant ad Rectorem, indubitan-
ter prohibita est eorum locatio anticipatis solutionibus in
præjudicium Successoris, *ex Concilio Trid. sess. 25. Cap. 11.*
4 *de Reform.* Quinimmo secluso etiam præjudicio Successo-
ris ex Constitutione S. M. Benedicti XIV. cui initium
est: *Universalis Ecclesiæ cura*, prohibita quoque est lo-
catio eorumdem ad vitam, recepta unica vice mercede
illa, quam Beneficiarius habita ratione ætatis, tum vale-
tudinis corporis, verisimiliter durante vita consequi po-
tuisset, idque ne consumpta pecunia illa mendicare postea
cogatur ipse Beneficiarius.
5 Extra hos casus opinio non vulgarium doctorum est,
quod ad longum tempus, immo ad vitam, locari sine so-
lemnitatibus a Beneficiario possint fructus ad se spectan-
tes, propterea quod sacri Canones prohibendo alienatio-
nem bonorum Ecclesiasticorum, prospicere intellexerunt
indemnitati Ecclesiarum duntaxat, non item Rectorum
earumdem, ut nominatim, confutatis *Guttierez*, *Bar-
bosa*, aliisque, firmant *DD. in decret. ad tit. de locatis*,
*Pirhing. num. 26. Scambog. num. 3. VVießner n. 14. Leu-
ren. qu. 146. per tot. Schmalzgrueb. num. 37. Covarruv.
variar. resol. lib. 2. Cap. 16. num. 6. Rodoan. de Reb. Ec-
cles. non alien. quæst. 6. §. ultim. num. 4. Mantic. de ta-
cit. & ambigu. lib. 5. tit. 13. num. 21. Carocc. de locat. &
Conduct. part. 3. num. 51. Azor. Instit. Moral. par. 2. lib. 9.
Cap. 2. q. 7. Vasquez opuscul. de Redditib. Cap. 2. §. 2. nu-
mer. 31. & 34. Castrop. tom. 2. tract. 13. disp. unic. par. 1.
n. 11. Sopran. ad Filiuc. tract. 44. Cap. 4. qu. 1. Quarant.
in summ. Bullar. verb. Alienatio num. 28. Molin. de Pro-
mogen. Hispan. l. 1. Cap. 2. num. 27. Alter Molin. de Just.
& Jur. lib. 1. tract. 2. disp. 466. num. 6. Giballin. de univ.
negot. tom 2. lib. 4. Cap. 8. art. 4. conject. 11. n. 9. Delbene
de Immun. tom. 2. Cap. 17. dub. 24. per tot.* & rursus *Cap.*
6 *18. dub. 10. n. 1. & 7.* ubi monstrat, contrariam huic sen-
tentiæ haud esse Extravagantem *Ambitiosæ*, *de Reb. Ec-
cles. non alien.* Accedit, quod eo ipso quod prohibita est
locatio fructuum, de quibus disseritur, anticipatis solu-
tionibus, in præjudicium successoris, & recepta unica
vice mercede, hisce exceptis duobus casibus, dici debet
permissa, quum alias frustra caderet prohibitio super mox
dictis duobus casibus.
7 At nihilominus delata hac controversia ad supremum
Auditorium Rotæ, censuit ipsum ne fructus quidem ad
Beneficiarium pertinentes posse ab eo ad longum tem-
8 pus, sine solemnitatibus locari. Quinimmo sensit, id ipsum
procedere, etiamsi expressim in contractum deducta sit
Commoditas fructuum, si fructus percepturus sit Condu-
ctor. Vide decisiones *in Aversana Manutentionis 22. Ju-
nii 1757. & 21. Novembr. ejusdem anni cor. R. P. D. Oli-*
9 *vatro*. Causa vero, semel a Sacro Auditorio fuit exami-
nata, & quia prima propositio fuit facta unica duntaxat
parte informante, post secundam propositionem per con-
cordiam fuit finita.
10 Agit *Auctor num. 8. & 9.* de quæstione illa, an &
quando Successor in Beneficium stare teneatur locationi
ab Antecessore factæ? Sed consule, qui eam pro digni-
tate tractat, *Cardinalem Lanfredin. Respons. Eccles. 16.
per tot.*

Novissimæ Additiones ex aliena manu.

Regula, quam tradit *Auctor num. 49.* de præstatione
culpæ latæ, tum levis, nequaquam vero levissimæ
1 in locatione, & conductione operarum impugnat „ Vas-
„ mukt Exercit: ad obscuriora quædam Juris Romani
„ Capita Cap. 2. = sed separanda est (*inquit*) conductio
„ usus a conductione facti, & operarum. Multum enim
„ interest operamne quis lucraverit, an fundum colen-
„ dum, aut ædes inhabitandas quis conduxerit. Qui u-
„ sum rei conduxit defungitur si ea re ita utatur uti bo-
„ num Patremfamilias decet, nam præter dolum, *latam*,
„ levemque culpam, nihil amplius præstare tenetur. Sed
„ si quis opus faciendum redemerit, is præterea levis-
„ simam quoque culpam præstare debet. Quin eo ipso
„ quod illud redemit, sufficientem ejus perficiendi pe-
„ ritiam de se professus fuit, omninoque æquum est,
„ ut ipso facto talem se præstet, qualem se vendita-
„ vit: Utique si in eo efficiendo defecerit, hanc suæ
„ jactantiæ pœnam daret, ut damnum datum sar-
„ ciat „. Vide eumdem rem variis Juris locis confir-
mantem.
2 Impugnet etiam idem *VVasmukt ubi supra* Regulam
illam ab *Auctore* traditam *num. 57.*, quod Hærus non
tenetur dare mercedem Famulo pro longo, & notabili
tempore quo egrotat = „ Et sane (*ait*) qui suas operas
„ alii locat, eas tantum locare voluit, potuitque quas
„ per rerum natura præstare potuit. Si valetudine im-
„ peditus fuerit, vis major ac divina obstitit, quæ illi
„ vis suas vires superet, imputari non debebat, nec po-
„ terat. Si ad Conductorem respicias, dicendum est, eum
„ nisi vel stolidus, vel stultus fuerit, alias etiam, quam
„ quas Locator præstare potuit, conducere voluisse.
„ Si nihilo magis alias spectaverit cum Meciano ex
„ l. xxxi. D. obligat. & act. dicendum foret, eum pro-
„ cul dubio nihil agi voluisse, dum ea cogitavit, quæ
„ sciebat esse impossibilia. Certe enim scivit, aut saltem
„ scire debuit, valetudinem bonum fragile esse, eumque
„ cujus operam conduxit morbis implicari, ac affici pos-
„ se. Idque dum scivit, & nihilo minus ejus operam con-
„ tinuam conduxit, æquo animo ferre debebit, si de-
„ cumbentis opera per diem unum, ac alterum carere
„ debuit. Quod Locatori imputare non debet, quia in-
„ vitus morbo decumbit, operasque contra suam vo-
„ luntatem præstare impeditur. Quin & idem dicendum
„ esse puto quamvis per longius tempus impeditus fue-
„ rit, ac integram semper mercedem exigere potue-
„ rit. „
Sed quid quid sit de duabus hisce inter se contrariis o- 3
pinionibus, id certum est, quod si nullum famulatui
præscriptum sit *certum tempus*, ita ut in arbitrio Domi-
ni remaneat Famulum quandocumque dimittere, uti &
Famuli famulatum deserere, non teneatur Dominus Fa-
mulo per id temporis, quo ægrotat mercedem præstare.

LOT PATRIARCHA.

Additamenta novissima Auctoris.

Lot quis fuerit, & de rebus ab eo gestis satis Scriptu- 1
ra testatur *Genes. cap. 11. 13. 18. 19. & Sapient. 10.*
Uxor vero ejus, quam Rabini (teste Calmeto in Dictio-
nario *verb. Lot*) *Hedis* appellant, cum contra Dei man-
datum retrospexisset, in pœnam suæ inobedientiæ, &
incredulitatis versa est in statuam salis. Genes. 19. 26. ibi;
Respiciensque uxor ejus post se versa est in statuam salis.
Et Sapientiæ *cap. 10. num. 7.* ibi: *Et incredibilis animæ
memoria stans figmentum salis.* Et quamvis verosimile sit,
illam non nisi venialiter, atque ita in Purgatorio expia-
tam animam salvam esse, voluit tamen severius punire
Deus, & novo salis exemplo fatuos docere credendum
in omnibus, & obediendum Deo, nec in sancto proposi-
to respiciendum retro, tergiversandum; Ita Repertus Pros-
per, & alii apud Tirinum in *Gen. cap. 19. num. 26.* qui
recte addit in eamdem sententiam, ipsummet Christum di-
cere *Luc. 17. num. 31. Memores estote uxoris Lot.*
De hac Loti uxoris versione in statuam salis variæ 2
sunt opiniones, at illis brevitatis gratia relictis, commu-
nior, & brevior est, corpus uxoris Loti, retenta figura
fœminea, illico conversum fuisse in sal lapideum, & qui-
dem durissimum, ac quasi metallicum; Sic Plinius, So-
linus, Isidorus, Aulus, Gellius, Petrus Hispanus, Cal-
met, Tirinus, & alii passim. Immo Irenæus Burchardus,
Adricomius, aliique plures asserunt, illam statuam mu-
lieris formam servantem hoc quoque tempore extare in-
ter mare mortuum, & montem Engaddi, in quem Lot
confugit. Quinimmo aliqui apud Calmetum *loc. cit.* ad-
dunt, rem sane incredibilem, ut ipse notat, quod nem-
pe illa statua lapidea uxoris Lot infirmitatibus propriis,
& muliebri sexui consuetis adhuc laboret.

LUDUS SPONSIO.

SUMMARIUM.

1 *Ludus quid sit?*
2 *Ut ludus sit licitus, quatuor requiruntur conditiones, quæ assignantur.*
3 *Sponsio quid sit?*
4 *Ut sponsio sit licita, quatuor etiam requiruntur conditiones quæ assignantur.*
5 *Ludi contractus Jure naturæ semper est licitus, quando in eo supradictæ quatuor conditiones concurrunt.*
6 *Jure tamen positivo est prohibitus tam Laicis, quam Clericis ludus, qui sola fortuna, & casu regitur, seu omnis ille, qui alearum nomine venit.*
7 *Hæc prohibitio quantum ad Laicos non est in vigore, saltem ubi ludus est moderatus quo ad pretium, tempus, modum, verba, & hujusmodi.*
8 *An autem, & quomodo sit talis prohibitio in vigore quo ad Clericos?* remissive.
9 *Regulares, & Episcopi propter eorum perfectiorem statum, & propter scandalum possunt præ aliis Clericis facilius, & gravius peccare in his ludis.*
10 *Regulares ludentes lucri gratia pro pecunia, vel re pretio æstimabili, peccant contra votum paupertatis.*
11 *Neque Prælati possunt ad hoc licentiam concedere.*
12 *Honestæ autem recreationis causa possunt Regulares ludere aliquam parvam, & modicam pecuniæ quantitatem de licentia Superiorum, dummodo non ludant ludis prohibitis, vel a Jure, vel a Regula, vel Constitutionibus, seu scandalosis, aut Religioso statui indecentibus.*
13 *Hinc ludens cum Religioso, & lucrans, quod Reli-*

giosos

giosus ludere non poterat, sive ratione ludi prohibiti, sive ratione quantitatis non sibi permissæ, tenetur restituere ipsi Religioso, vel rectius Religioni, seu Conventui, cujus est Filius.

14 *Similiter econtra si Religiosus ludens ultra eam quantitatem, quam potest ludere, & perdere, non potest lucratum accipere, & si accipiat, tenetur restituere.*

15 *Hæc procedunt non solum de Religiosis ludentibus cum extraneis, sed etiam de ludentibus cum aliis Religiosis Monasterii.*

16 *Et probabilius victores tenentur ad restitutionem.*

17 *Ludere pro re aliqua spirituali, videlicet pro orationibus, aut Psalmis, vel Precibus dicendis a victo pro victore, non est peccatum, nec irreverentia.*

18 *An liceat Sacerdoti ludere ludo alias licito cum Laico hoc pacto, ut si Laicus vincat, teneatur Sacerdos dicere pro illo Missam, Rosarium, Officium B. M. V. & hujusmodi; si vero vincatur, teneatur solvere Sacerdoti unum Julium, unam Gallinam, seu aliam hujusmodi rem temporalem.*

19 *Filius si alatur in loco distante a parentibus, potest ex alimentis moderate aliquid insumere in ludos honestos. Item illud, quod parcius vivendo, reservat; & tunc si id amittat, non tenetur victor ad ejusdem restitutionem.*

20 *Filius degens etiam in domo Patris, & a fortiori extra domum ipsius Patris, si suo labore, & industria acquirat aliquid amplius, quam Pater expendat in ejus alimentis, potest de illo moderatam quantitatem ludo exponere; & si illa amittat, non tenetur victor ad ejusdem restitutionem.*

21 *Etiamsi expresse constaret de positiva voluntate patris, ut Filius nihil penitus ludo exponeret.*

22 *Filius potest semel, etiam initio anni ludo exponere omnem illam summam, quæ juxta suam conditionem, seu juxta assignationem sibi factam a Patre, posset licite ludere per totum annum, & si illam totam unico ludo, cum animo non ludendi iterum in toto anno, amiserit, non tenetur victor illam restituere; Dummodo sciat non amisisse antea cum aliis illam, vel aliam majorem summam.*

23 *Si autem victor sciat talem Filium cum aliis jam amisisse totam illam summam, tenetur ad restitutionem.*

24 *Si vero ipsemet victor successive ludens cum tali Filio supra eam summam, scienter lucretur, non tenetur restituere totum lucrum, sed solum excessum supra illam summam, quam Filius ludere poterat.*

25 *Si tamen victor scire non possit, an talis Filius totam, vel partem dictæ summæ jam cum aliis amiserit, nec ne; tunc retinere potest lucrum usque ad illam summam, quam scit ludere potuisse.*

26 *Filiusfamilias potest licite exponere ludo licito bona castrensia, quasi castrensia; & si ea amittat, non sunt ei restituenda.*

27 *Filiusfamilias regulariter non potest ludo exponere bona adventitia absque Patris consensu, & si exponat, & perdat, potest Pater ea repetere.*

28 *In tali autem casu, quo Pater illa bona repetat, Filius obligatur naturaliter de evictione erga suum victorem.*

29 *De Jure tamen communi positivo non obligatur civiliter ad illam evictionem.*

30 *Filiusfamilias exponens ludo bona paterna, quæ ignorante collusore, alienare non potest, & cum illis lucrans notabilem summam, tenetur illam summam lucratam restituere.*

31 *Si autem collusor fuerit conscius, quod talia bona essent Patris, & non alienabilia a tali Filio, tunc talis Filius non tenetur ei restituere dictam summam lucratam.*

32 *Uxor inscio, & invito Marito regulariter loquendo non potest exponere ludo bona ejusdem Mariti; nec bona dotalia, & communia, & si exponat, & amittat, sunt a victore restituenda.*

33 *Et si exponendo ludo talia bona, quæ ignorante collusore alienare non potest, notabilem summam lucretur, tenetur eam restituere. Secus autem si collusor fuerit conscius.*

34 *Uxor potest similia bona moderate ludo exponere inconsulto, & etiam irrationabiliter invito Marito in pluribus casibus, qui assignantur.*

35 *Uxor potest de Jure communi ludis exponere inconsulto, & invito Marito bona sua patrimonialia non data in dotem, & bona paraphernalia.*

36 *Ludens volens plus vincere, quam possit perdere, peccat, & si plus vincat uno solo depositionis jactu, & cum una sola persona, tenetur illud plus restituere; Secus autem si successive diversis jactibus, aut lusibus, aut uno solo jactu cum diversis simul exponentibus, seu colludentibus.*

37 *Ludens cum animo deliberato non solvendi, si perdat, & id collusor ignoret, non potest quidquam lucrari, atque ideo nec retinere, quod lucratur.*

38 *Secus autem si collusor id sciverit.*

39 *Si vero etiam alter colludens similem animum non solvendi habuit, tunc qui vincit potest retinere lucrum.*

40 *Ludens bona fide cum fure, & rem furtivam in individuo lucrans, cognita veritate, tenetur ipsam rem restituere Domino, & non furi collusori.*

41 *Si vero lucretur non ipsam rem furtivam in individuo, sed pretium ipsius rei jam venditæ, potest hoc lucrum retinere, si fur sit aliunde adhuc potens restituere; Secus vero si perdito hoc pretio, fur sit impotens ad restituendum.*

42 *Ludens pecunia furtiva, aut quomodocumque aliena, si quid lucretur, potest ipsum retinere.*

43 *Sic qui deficiente sibi in ludo pecunia eam clam a colludente surripit, & eam postea lucratur, si non habeat quid proprium pro facienda debita restitutione talis pecuniæ furto surreptæ, tenetur restituere lucrum; Secus autem si habeat quid proprium unde restituat.*

44 *Injuste per metum gravem, aut violentiam tractus, & coactus ad ludendum potest lucrari, & retinere lucrum; Trahens autem injuste non potest lucrari, & si lucretur, debet sic injuste tracto restituere* ad numer. 45.

46 *In ludo licitæ, & permissæ sunt aliquæ deceptiones, seu simulationes, quæ assignantur.*

47 *Sunt autem in ludo prohibitæ deceptiones, & fraudes sequentes. Primo, si quis designet chartas notis aliquibus occultis, vel quid simile efficiendo, ut eas a tergo cognoscat; unde hic tenetur lucrum restituere, & id quod alter lucratus fuisset, nisi ipse illas fraudes commisisset.*

48 *Secunda si quis accuset plura puncta, ac habeat, & hac ratione lucretur ceteroquin amissurus; Unde hic tenetur restituere, nedum lucrum hac fraude reportatum, sed etiam aliud æquivalens, quod ipse certo amisisset, si alter deceptus excedebat in punctis.*

49 *Tertio, si quis dolose primam manum suscipiat in ludo sibi non competentem sed alteri, & illa dolosa subreptione lucrum acquirat, ceteroquin non acquisiturus; unde hic tenetur restituere, nedum totum lucrum, sed etiam id, quod ipse certo esset amissurus, nisi illam manum dolose usurpasset.*

50 *Quarto, si quis ex collusoribus data opera se constituat in loco, ubi chartas adversariis videre possit, & de facto videat; Unde si hic ex tali visione victoriam reportet, ceteroquin non reportaturus, tenetur lucrum restituere.*

51 *Quinto, si quis ludens ex aliquo circumstante secreto admoneatur de statu alterius collusoris facientis, seu augentis sponsionem; unde hic si ante monitionem decreverat non acceptare, tenetur ad restitutionem, & in ejus defectu tenetur ipse secretus monitor; si vero ante talem monitionem anceps erat, utrum acceptaret, vel non; tenetur restituere solum quo ad partem, & non quo ad totum, & in ejus defectu tenetur ipse secretus monitor. Si autem ante talem monitionem jam absolute, & vere decreverat acceptare ad nihil tenetur.*

52 *Sexto, si quis ludens alteri collusori non advertenti minus solvat, quam perdiderit; Unde hic tenetur absolute restituere reliquum, quod non solvit, & vere perdidit.*

53 *An ludens peccet contra Justitiam, & teneatur ad restitutionem, si non moneat collusorem errantem contra se in numerandis punctis, vel in accipiendo primam manum sibi competentem in ludo, & ideo ipse perdat, & ille lucretur.*

54 *An multo magis in arte ludi peritus ludens cum multo minus perito, teneatur ipsi restituere lucrum ab eo reportatum ratione talis suæ majoris peritiæ.*

55 *Lusor, qui ludo exponit monetam malam, si habet verum animum substituendi bonam in casu, quo perdat, potest licite retinere, quod cum ipsa mala lucratur.*

56 *Ludentes ludo Legibus prohibito per se loquendo secluso scandalo, & contemptu, aliove malo accidentali, nec peccant, nec si lucrentur, tenentur lucrum restituere in Foro conscientiæ ante sententiam Judicis.*

57 *Potest tamen victus terrere victorem comminando ei repetitionem lucri, seu pretii soluti in Judicio, & sic pacisci cum ipso extrajudicialiter de aliqua parte reddenda, seu restituenda, eo quod juri suo cedat non repetendo in Judicio.*

58 *An si victus solum ficte minetur, non habens animum vere repetendi in Judicio, sit tutus in simili transactione?*

59 *Qui ludo prohibito lusit credito, & perdidit, est in conscientia naturaliter obligatus ad solvendum.*

60 *An qui ludit ludo prohibito cum animo utendi hoc beneficio Legis, scilicet non solvendi, vel solutum repetendi per sententiam Judicis si perdat, possit licite retinere lucrum in casu, quo lucretur?*

61 *Quamvis victus antecedenter renuntiaverit dicto bene-*

nefi-

nescio Legis, potest nihilominus postea adhuc uti tali Legis beneficio.

62 *Si tamen renunciaverit cum juramento, tunc stare debet tali juramento.*

63 *An in tali casu possit petere relaxationem dicti juramenti.*

64 *An victor possit licite impedire, ne a Judice condemnetur ad restitutionem.*

65 *Quo ad sponsionem eadem proportionaliter concludenda sunt, quæ de ludo.*

66 *Qui certus est de eventu, vel veritate rei, regulariter loquendo nequit sponsionem inire, & inde lucrum recipere.*

67 *Si quis a principio certus videatur de veritate rei, quam sustinet, & postea altero pertinaciter contradicente, & spondere volente, incipiat formidare, & dubitare, poterit tunc licite spondere, & lucrari.*

68 *An quando qui habet certitudinem, protestatur se esse certum, nec velle aut posse spondere, & tamen ille alius contendit, & vult spondere non obstante illa sibi protestata certitudine, ille possit sponsionem acceptare, & lucrum inde recipere, seu receptum licite retinere?*

1 LUdus est contractus, quo ludentes inter se paciscuntur, ut victori in præmium victoriæ cædat, quod singuli deposuerunt. *Est in re Communis*. Ut ludus sit li-
2 citus, quatuor requiruntur conditiones. I. Ut ludens non utatur dolo, & fraude. II. Ne alter alterum compellat ad ludum per vim, aut verbis contumeliosis. III. Ut ludens disponere possit de re, quam ludo exponit. IV. Ut sit æqualis conditio colludentium. *Sic Doctores communiter*.

3 Sponsio est contractus, in quo duo de veritate, aut eventu alicujus rei certantes, sibi invicem aliquid spondent, ut id ejus sit, qui veritatem assecutus fuerit. *Est*
4 *in re Communis*. Ut sponsio sit licita, quatuor requiruntur conditiones. I. Ut fiat super re dubia. II. Ut sit æqualitas in re, quæ spondetur cum æquali incertitudine. III. Ut dubius sit eventus in utroque. IV. Ut uterque eodem sensu accipiat id, de quo certatur. *Sic Doctores Communiter*.

5 Ludi contractus Jure naturæ semper est licitus, quando in eo supradictæ quatuor conditiones concurrunt. *Communis*; Et ratio est, quia sicuti est in potestate cujuscumque rem suam alteri donare absolute, ita etiam in alterum transferre sub quavis conditione, sive ea fortuita sit, sive ex intentione pendeat; Immo Layman *lib. 3. tract. 4. cap. 21. num. 1.* Reiffenst. *tom. 8. de contract. distinct. 4. qu. 9.* Molina *tom. 2. disp. 510. in fine*, & alii ex S. Thoma 2. 2. *qu.* 168. *artic* 2. colligunt, quod si ludus debito modo instituatur, sit actus duarum virtutum; scilicet Justitiæ, & Eutrapeliæ, & utilis sit ad evitandum otium, & quæ inde sequuntur mala.

6 Jure tamen positivo est prohibitus tam Laicis, quam Clericis ludus, qui sola fortuna, & casu regitur, seu omnis ille, qui alearum nomine venit. De Laicis patet *l. Victum 1. Cod. de Aleatoribus, & alearum usu, l. Alearum ult. Cod. de Religios. & sumptibus funerum, leg. Prætor 6. ff. de Aleatoribus*, ubi sancitur ludentes esse puniendos & hoc est statutum ad evitanda gravia mala ex ludis non raro evenientia, ut sunt perjuria, blasphemiæ, bonorum dilapidationes, familiarum lapsus, rixæ, homicidia, & hujusmodi; Unde etiam Horatius scripsit:

Nam ludus genuit strepitum, certamen, & iram.

De Clericis habetur expresse *in Can. 41. & 42. Apostolorum, cap. Episcopus 1. dist. 35. cap. Clerici Officia 15. de Vita & honestat. Clericor. Concil. Trident. sess. 22. cap. 1. de reformat.* Immo, non solum Legibus Ecclesiasticis, & Canonicis est ludus prohibitus Clericis, sed etiam Legibus Cæsareis, & Civilibus, ut expresse habetur in *Authent. Interdicimus Cod. de Episcop. & Clericis* Vid. verb. *Clericus art. 5. num. 1. & 2.* ubi afferuntur omnes præcisi textus.

7 Hanc tamen prohibitionem quantum ad Laicos non esse in vigore, saltem ubi lusus est moderatus quoad pretium, tempus, locum, modum, verba, & hujusmodi declarat totius orbis praxis recepta, & etiam a valde timoratis frequentata.

8 An autem, & quomodo sit talis prohibitio in vigore quoad Clericos, *Vide d. verb. Clericus artic. 5. a num. 3. ad 9.* & verb. *Venatio n. 1.*

9 Regulares autem, & Episcopi propter eorum perfectiorem statum, & propter scandalum possunt præ aliis Clericis facilius, & gravius peccare his ludis. Rebellus enim *lib. quæst. 2.* censet, Religiosos, & Episcopos non posse excusari a veniali, si vel semel ludant, nisi urgeat necessitas excitandi, vel recreandi infirmum, & hujusmodi, cui non possit aliter satisfieri; Diana autem *part. 7. tract. 9. resolut. 4.* ex Molina *tom. 2. disp. 21. num. 6.* Dicastill. Lug. *disp. 31. num. 12.* putat, Religiosos, & Episcopos in ipsis ludis a peccato gravi excusari vix posse. Et Alcozer *lib. de ludo c. 11.* absolute dicit, Episcopos, & Religiosos peccare mortaliter, quando ludis vetitis ludunt, nisi ubi consuetum est, & absque pravo exemplo sæcularium ob levandum aliquem infirmum, vel conjectum in carcerem, & ob solam animi recreationem, quod verum putant Sanch. *lib. 1. cons. c. 8. dub. 28. nu. 9.* Molina *loc. cit.* Lugo *loc. citat. num. 12.* Bannes, & alii, quia hi ludi multum dedecent statum Religiosorum, & Episcoporum.

Regulares ludentes lucri gratia pro pecunia, vel re 10
pretio æstimabili, peccant contra votum paupertatis, qui res, quas habent sibi concessas tantum ad usus necessarios, & utiles, expendunt in usus non necessarios, nec utiles, & exponunt jacturæ illicitæ, quod utrumque est contra votum paupertatis Religiosæ; Sanchez *lib. 7. in Decalog. cap. 19. num. 76.* Medicina *lib. 1. summa cap. 14.* Tamburin. *de Jur. Abbat. tom. 2. disp. 21. quæst. 12. n. 1.* Bonac. *de contractib. disput. 2. qu. 2. punct. 1. nu. 9.* Lezana *in Summa quæst. Regular. tom. 1. cap. 6. num. 50. & tom. 4. verb. Ludus num. 10.* & alii passim. Neque Præ-
lati possunt ad hoc licentiam concedere, quia cum non 11
sint Domini, sed tantum prudentes administratores bonorum Monasterii, seu Conventus, sic non possunt ipsi in proprios usus, nisi necessarios, vel utiles ea expendere, ita neque possunt subditis facultatem concedere, ut in alios, quam in prædictos usus expendant, & tanto minus in ludos; Ledesma 2. *tom. summæ tract. 31. cap. 1. post. 10. Conclusionem*, Sanchez *loc. cit. num. 86.* Tambur. *loc. cit. num. 8.* Salonius 2. 2. *tract. de Domin. quæst. 5. artic. 6. dub. penult.* Molina *tom. 2. de Justit. disput. 150.* Lezana *loc. cit. verb. Ludus n. 11.* Alcozer *lib. de Ludo cap. 39.* Petrus a Navarr. *lib. 3. de restit. cap. 177.* Navarrus *comment. 2. de Regular. num. 15. & 18.* Lessius *lib. 2. de Justit. & Jur. cap. 4. dub. 5. num. 33.* & alii Doctores, & signanter P. Rosignolus *de Restitutione 11. disquis. 1. §. 8. n. 14.* ubi habet sequentia verba digna, ut hic ad literam referantur, *ibi*: Nec incongrua ratione hæc decernuntur, quandoquidem ea, quæ habent singuli Religiosi etiam ex facultate Superioris, sunt nemine discrepante, quoad Dominium Monasterii; Superior autem non est bonorum Monasterii absolute Dominus, sed simplex dispensator, & administrator, & quidem ad normam eorum quæ præscribunt Instituta Ordinis, & Decreta, & Sanctiones Conciliares, & Pontificiæ: sed administratores simplices, dispensatores non possunt administrare, & dispensare, ut ea, quæ sunt Monasterii, expendantur extra causas licitas, & honestas; cæteroquin patrimonium Christi profunderetur in res illicitas, & profanas. Hinc absolute arbitror, etiam stante consuetudine Religiosos ludentes ludis vetitis alearum, & taxillorum causa lucri graviter peccare, quantumvis hoc præstent Superioribus videntibus, & non contradicentibus. Quod si hæc verificantur etiam Superioribus scientibus, quid erit dum fiunt remotioribus in abditis, ut passim contingit, ipsis omnino ignorantibus? An præsumetur eorum voluntas, & concessio? Abominabile adeo & hoc vitium est, ut Religiosum statum, perfectionem evertat, Sanctitatem comminuat, vota disrumpat; Oh quam gravibus pœnis apud Supremum Dei Tribunal obnoxii erunt nedum Religiosi ludentes, & Superiores etiam scientes, & corruptelam hanc non resecantes, quæ cedit nedum in animarum perniciem, sed etiam in Religionis eversionem? *Hactenus*, Doctissimus, & zelantissimus Rosignolus.

Honestæ autem recreationis causa possunt Regulares lu- 12
dere aliquam parvam, & modicam pecuniæ quantitatem de licentia Superiorum, dummodo non ludant ludis prohibitis, vel a jure, vel a Regula, vel Constitutionibus, seu scandalosis, ac Religioso statui indecentibus; quia tunc ludus est honestus, & ille usus pecuniæ licitus; Lugo *tom. 1. disp. 5. nu. 144.* ubi dicit hanc sententiam esse communem, & veram. Major *in 4. dist. 18. quæst. 13. in solut. ad 2.* Ledesma *loc. cit. cap. 6. num. 50. & verb. Ludus quoad Regulares num. 10.* Bonacina *loc. cit.* Tambur. *loc. cit.* Rosignol. *loc. citat. num. 21.* Portell. *dub. Regul. verb. Ludus num. 2.* subjungit: *Si vero quæratur, quantam summam, seu quantitatem possit Religiosus ludere, qualis quisque ille sit: Ego credo, illum posse ludere illam quantitatem, quam extra ludum licite donare; vel alienare potest juxta suam Regulam, & Constitutiones; Hæc enim regula certa est, & generalis. Si enim v. g. tres regales donare potest juxta suam Regulam, & Constitutiones, vel quid simile minus, aut majus, idem etiam poterit alienare ludendo; parum enim interest, si potens donare, vel alienare, donet, aut alienet gratis, vel per ludum sibi alias licitum*. Et idem tenet Navarr. *in Manual. cap. 19. num. 12.* Azorius *tom. 3. lib. cap. 25. qu. 8.* dicentes, posse Regularem extra Conventum existentem de licentia sui Superioris, ex iis, quæ sibi mittuntur ad congruam sustentationem, si aliquid modicum sibi subtrahat parce vivendo, illud exponere ludo, honestæ recreationis gratia; Et sic etiam Sanch. *in Decal. c. 19. nu. 79.* referens Valentiam, Lessium, Grassium, Salonium, & alios; Et ita etiam Tamburinus *de Jure Abbat. 2. disput. 21. quæst. 12. num. 3.* & alii. Qui tamen id limitant, nisi talis ludus sit prohibitus, aut indecens Religioso, ut est ludus alearum, taxillorum &c. vel prohibitus per Regulam,

aut

aut Constitutiones, quia ludo prohibito nec parvam nec magnam quantitatem licet Religioso ludere, etiam de licencia superioris, cum pro tali ludo non possit illam concedere. Salon. 2. 2. *tract. de Domin. quæst.* 5. *articul.* 6. *dub. penultim.* Molina *tom.* 2. *de Justitia disput.* 520 Lezana *tom.* 1. *summa quæst. Regular. cap.* 6. *num.* 50. & supra citati.

13 Hinc ludens cum Religioso, & lucrans, quod Religiosus ludere non poterat, sive ratione ludi prohibiti, sive ratione quantitatis non sibi permissæ, tenetur restituere ipsi Religioso; vel rectius Religioni, seu Conventui, cujus est Filius. Ledesma 2. *part. summ. tr.* 31. *c.* 1. *post.* 10. *Conclusionem*. Alcozer *lib. de Ludo cap.* 37. Rosignol. *loc. cit. num.* 20. Lezana *loc. citat. cap.* 6. *num.* 51. Rodriquez *Addit. summ. tom.* 3 *cap.* 228. *concl.* 10. Rebell. *de oblig. just.* 2. *part. lib.* 12. *qu.* 6. *nu.* 15. Portell. *dub. Regul. verb. Ludus n.* 3. & ipso teste omnes alii communiter. Et ratio est, quia cum Religiosus nequeat tali ludo, vel talem quantitatem ludere, nec etiam sic ludens cum illo poterit illam lucrari, adeoque si accipiat, tenetur restituere, & sibi imputare debet, quod non præcaverit abstinendo a ludo cum persona, quæ incapax erat ad transferendum dominium rei, seu pecuniæ expositæ tali ludo.

Similiter e contra si Religiosus ludens ultra eam quan-
14 titatem, quam potest ludere, & perdere ex licentia sui Superioris, vel quia non habet talem licentiam, vel quia ludus est illi prohibitus, & contingat tunc lucrari, non potest lucratum accipere, & si accipit, tenetur restituere Salon. 2. 2. *post. q.* 61. *q.* 5. *de Dominio art.* 6. *dub. penult.* Valent. 2. 2. *disp.* 5. *qu.* 6. *punct.* 5. Lezana *loc. cit. cap.* 6. *nu.* 51. Lessius *l.* 2. *de just. & jur. cap.* 26. *dub.* 5. *n.* 32. Rosignol. *l. cap. n.* 21. Lugo *tom.* 1. *de Just. & jur. disp.* 3. *sect.* 7. *n.* 146. ubi dicit hanc esse communem sententiam Doctorum, quos refert, & sequitur Sanchez. *lib.* 1. *consil. cap.* 19. *n.* 86. quamvis aliqui apud ipsum Sanch. *ibidem num.* 85. id negent. Et ratio est, quia de ratione ludi est, ut in eo uterque ludens æqualis conditionis sit in periculo amittendi, & spe lucrandi; qui enim non potest perdere, non potest lucrari, sicuti qui non potest lucrari, non potest perdere; adeoque cum Religiosus non possit tali ludo, seu ultra talem quantitatem perdere, nec poterit ultra illam lucrari.

15 Quæ dicta sunt, non solum procedunt de Religiosis ludentibus cum extraneis, sed etiam de ludentibus cum aliis Religiosis ejusdem Ordinis, seu Monasterii. Unde Religiosi inter se ludentes ludis vetitis in magna quanitate, sive extet consuetudo, seu potius corruptela, sive non extet, graviter peccant; Rosignol. *loc. cit. n.* 22. Lezana *t.* 4. *summ. q. Regul. verb. ludus quoad Regulares nu.* 10.
16 & alii passim. Et probabilius victores tenentur ad restitutionem. Rosignol. *loc. cit. n.* 23. & alii.

17 Ludere pro re aliqua spirituali, videlicet pro Orationibus aut Psalmis, vel Precibus dicendis a victo pro victore, non est peccatum, nec irreverentia. Navarr. *in Manual. c.* 19. *n.* 7. Diana *part.* 7. *tract.* 9. *resol.* 1. Sanch. *loc. cit. dub.* 24. *n.* 15. Rebellus *lib.* 12. Salas *dub.* 23. *num.* 1. Lugo *tom.* 2. *disp.* 31. *sect.* 1. *nu.* 5. Lezana *tom.* 4. *summ. quæst. Regular. verb. Ludus quo ad Regulares n.* 13. Busenb. *lib.* 3. *part.* 2. *cap.* 3. *dub.* 3. *num.* 15. Bonac. *loc. c. n.* 8. & alii contra Lopez 2. *part. Inst. conscient. cap.* 34. *in fine* Peyrin. *tom.* 2. *de Prælato qu.* 2. *cap.* 2. §. 5. *nu.* 103. Vegam *verb. Ludus cap.* 14. volentes, non licere propter irreverentiam, quam permiscentur sacra profanis. At verius nulla in hoc est irreverentia erga res sacras, cum potius sit signum devotionis, & pietatis erga illas, Deum, & Sanctos; & si quæ est irreverentia in eo, quod prædicta dicantur sine devotione, aut reverentia, id est per accidens, cum possint, & debeant devote, reverenter recitari; Et talis est usus plurium piorum; maxime apud Religiosos.

18 An autem liceat Sacerdoti ludere ludo alias licito cum sæculari seu Laico hoc pacto, ut scilicet si Laicus, seu sæcularis vincat, teneatur Sacerdos dicere pro illo Missam, Rosarium, Officium B. M. V. & hujusmodi; Si vero vincatur, teneatur solvere Sacerdoti unum Julium, unam Gallinam, seu aliam hujusmodi rem temporalem? negant multi & Lugo *loc. cit. nu.* 5. dicit posse esse periculum Simoniæ; sed id non esse Simoniam, nec quid illicitum tenent Rodriq. *in addit. ad summ. tom.* 3. *c.* 228. *conclus.* 9. Portellus *loc. cit. n.* 4. Lezana *loc. cit. n.* 13. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *nu.* 1096. cum Diana, Francisco Bonæ spei, & Stephano a S. Paulo ibi citatis; Nam ut ibi dicit, non ideo res spiritualis æstimatur temporali, sed offertur executio rei spiritualis loco temporalis alioquin tradendæ, quæ commutatio licita est; Si enim Sacerdos debeat v. g. 10. Julios alicui sæculari, licite offert 10. Missas pro ipso legendas, ut sic ipsum moveat ad ei remittendos dictos 10. Julios; Sic quisvis alius Sacerdos offert licite Missas alteri Laico, ut ab eo recipiat triticum; vinum, pannum, & aliam hujusmodi rem temporalem, ut passim fieri videmus.

19 Filius si alatur in loco distante a parentibus, potest ex alimentis moderate aliquid insumere in ludos honestos, & licitos, v. gr. quinque ex centum. Item illud, quod parcius vivendo reservat ex pecunia sibi emissa, dummodo ea de causa non plura alimenta petat, & tunc si id amittat, non tenetur victo ad ejusdem restitutionem. *Communis*.

Filius degens etiam in domo Patris, & a fortiori extra 20
Domus ipsius Patri, si suo labore, & industria acquirat, aliquid amplius; quam Pater expendat in ejus alimentis, potest de illo moderatam quantitatem ludo exponere; & si illam amittat, non tenetur victor ad ejusdem restitutionem; Hoc enim fundatur in naturali æquitate, & interpretativa, & præsumpta rationabiliter voluntate Patris consentientis in tali moderato ludo Filii. Diana *part.* 7. *tract.* 9. *resolut.* 5. Rosignol. *loc. cit. de restitutione* 11. *disquisit.* 1. §. 9. *num.* 16. & alii passim. Immo e- 21
tiamsi expresse constaret de positiva voluntate Patris, ut Filius nihil penitus ludo exponeret, volunt plurimi, quod si Filius nihilominus moderatam quantitatem ludo exposuerit, & amiserit, nec ipse, nec ejus Pater possit ipsam repetere; quia ludi moderati, & congrui ejusdem Filii ætati, & qualitati pertinent ad congruum ipsius statum, secundum quem Pater tenetur eum alere, & ei conferre, quæ tali statui conveniunt; Unde est irrationabiliter invitus, quod Filius aliquid moderatum secundum suum statum, & qualitatem exponat in ludis ab aliis suæ ætatis, & conditionis frequentatis Rosignol. *loc. cit. num.* 16. Salas *tract. de Ludo dub.* 10. *num.* 1. Ledesma *in Summ. tom.* 2. *tractat.* 31. *cap.* 2. *conclus.* 8. Alcozer *tractat. de Ludo cap.* 14. & alii cum Sanchez *lib.* 1. *consil. cap.* 8. *dub.* 7. *num.* 5. Lugo *tom.* 2. *disput.* 31. *sect.* 2. *numer.* 20.

Filius potest semel etiam initio anni ludo exponere o- 22
mnem illam summam, quæ juxta suam conditionem, seu juxta assignationem sibi factam a Patre posset licite ludere per totum annum; & si illa totam unico ludo, cum animo non ludendi iterum in toto anno, amiserit, non tenetur victor illam restituere, dummodo sciat non amisisse antea cum aliis illam vel aliam majorem summam, quia in tali casu Filius renuncians recreationis lusus pro reliquo anni tempore, ut semel unico illo ludo majorem habeat, licite totam illam summam semel unico ludo exponit, & sic victor illam totam summam semel unico ludo licite lucratur, adeoque non tenetur illam restituere. Sanch. *lib.* 1. *cons. cap.* 8. *dub.* 7. *n.* 7. Lu-
go *tom.* 2. *disp.* 31. *n.* 23. Diana *part.* 2. *tract.* 9. *resol.* 10. 23
Rosignol. *l. cit. n.* 19. & ai passim. Si autem victor sciat talem Filium jam illo anno amisisse cum aliis totam illam summam, tenetur ad restitutionem; quia sicuti Filius nequit ultra illam summam licite ludere pro illo anno, ita neque victor ultra illam potest ab illo aliud licite lucrari, adeoque si sciens priorem amissionem adhuc cum ipso ludat & lucretur, tenetur ad restitutionem, quia in tali casu lucratur id, quod respectu Filii ludendis erat alienum, nec poterat ludo exponere. *Sic Doctores citati* 24
Si vero ignoret victor successive ludens cum tali Filio supra eam summam scienter lucretur, non tenetur restituere totum lucrum, sed solum excessum supra illam summam, quam Filius ludere poterat; quia quoad illum solum excessum vitiatur contractus, seu Ludus. Lugo *loc. cit. n.* 23. Rosignol. *loc. cit. n.* 21. Sanchez. *l. c. n.* 7. cum pluribus aliis ibi citatis contra Alcoz. *lib. de ludo c.* 10. & quosdam alios affirmantes in tali casu restituendum esse totum lucrum, & quia dicunt ipsi, totus ludi contractus redditur tunc vitiosus. Si tamen victor scire non pos- 25
sint, an talis Filius totam, vel partem dictæ summæ jam cum aliis amiserit nec ne; tunc retinere potest lucrum usque ad illam summam, quam scit ludere potuisse; quia melior est conditio possidentis; Lugo *loc. cit. nu.* 22. Sanchez *loc. cit. dub.* 7. *n.* 6. cum aliis ibi citatis.

Filius familias potest licite exponere ludo licito bona 26
castrensia, & quasi castrensia, & si ea amittat, non sunt ei restituenda: Filius enim familias, quoad hujusmodi bona est sui Juris, & habet plenum eorum dominium independenter a Patre, & sic potest ipse licite exponere ludo, & collusor ea licite lucrari sine onere restitutionis. *Communis*.

Filius familias regulariter non potest ludo exponere bo- 27
na adventitia absque Patris consensu; & si exponant, & perdat, potest Pater ea repetere. *Communis*. Et ratio est, quia Filius familias quoad dicta bona, nec habet administrationem, nec usumfructum, cum utrumque maneat apud Patrem, quoadusque vixerit; adeoque sine consensu Patris nequit ea ludo exponere, & si exponat, & amittat, potest ea Pater repetere, cum non sit suo Jure ususfructus, & administrationis invitus spoliandus.

In tali autem casu, quo Pater illa bona repetat, Fi- 28
lius obligatur naturaliter de evictione erga suum victorem, cui rem illam tradiderat. Et ratio est, quia Filius familias in suis contractibus privata auctoritate initis obligatur naturaliter; Cum enim Fidejussorum Minorum, & Filiorum familias pro eorum contractibus obligentur civiliter *l. si* §. *ff. de Jurejur.* & *l. Marcellus, ff. de Fidejussoribus*; debent iidem Minores & Filii familias obligatione, non potest subsistere accessoria, adeoque ut subsistant accessoria, debet principalis saltem naturaliter obligare *l. Cum lex ff. de Fidessor. & mandat.* & *l. Naturaliter ff. de condition. indebita*. Colligitur etiam

ex *l. Si pupillus*, *ff. ad leg. Falcid.* ubi dicitur, Pupillum ex mutuo accepto obligari naturaliter, *& ex l. ff. de noval.* ubi dicitur, Pupillum ex promissione naturaliter obligari. Sic cum pluribus aliis Rosignol. *loc. citat. num.* 7.

29 De Jure tamen communi positivo non obligatur civiliter ad illam evictionem, *arg. Instit. de Auctorit Tutor. initio*, *& §. Pupillus*, *Instit. de Inutil. stipul.* ubi dicitur, quod Minores & Filii familias possint valide contrahere in suum commodum, non tamen in suum incommodum, & meliorem suam facere conditionem, deteriorem vero non. Sic Rosignolus *loc. cit. num.* 8. & alii contra Lessium *lib.* 2. *de justit. & jur. cap.* 26. *dub.* 5. *n.* 35. & sic etiam habetur de Jure municipali variarum Provinciarum, & Regnorum: & signanter Ducatus Mediolani, ubi est expresse statutum, eos non posse contrahere, & si contraxerint, eorum contractus non valere, & nullimode obligare.

30 Filius familias exponens ludo bona Paterna, quæ ignorante collusore, alienare non potest, & cum illis lucrans notabilem summam, tenetur illam summam lucratam restituere; Sanchez *lib.* 7. *Moral. cap.* 18. *num.* 86. Amicus *tom.* 5. *de Justitia*, *disp.* 28. *sect.* 3. *num.* 36. Lopez *Instruct. conscient. cap.* 16. *§. Porro circa ea*, Rosignol. *loc. cit. num.* 17. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *in complement. VII. Præcept. decalog. cap.* 6. *sect.* 6. *num.* 71., & alii passim. Et ratio est clara, quia de ratione ludi est, ut in eo uterque ludens sit æqualis conditionis in periculo perdendi, & spe lucrandi; Talis autem Filius iniit contractum ludi inæqualem, dum vincere, & lucrari voluit, sed perdere non potest, cum id, quod ludo exposuit, non esset suum, sed Patris; adeoque ipsam summam lucratam
31 restituere debet. Si autem collusor fuerit conscius, quod talia bona essent Patris, & non alienabilia a tali Filio, tunc talis Filius non tenetur ei restituere dictam summam lucratam, quia collusori scienti, & volenti nulla facta est injuria. Ita Sayr. Henriquez, Azor. Bonacina apud Dianam *part.* 1. *tract.* 7. *resol.* 67. Sporer *loc. cit. num.* 2. Tamburin. *lib.* 8. *tract.* 2. *cap.* 9. *§.* 5. *num.* 18. *disp.* 4. *dub.* 2. *n.* 12. Navarr. *in Manual. cap.* 19. *num.* 11. Angelus *verb. Ludus num.* 8. Silvester *eod. verb. quæst.* 17. & alii.

32 Uxor inscio, & invito Marito regulariter loquendo non potest exponere ludo bona *ejusdem* Mariti; Nec bona dotalia, & communia. Et si exponat, & amittat, sunt a victore restituenda. *Communis*. Uxor enim quoad bona Mariti, nec habet dominium, nec usumfructum, & administrationem; & quoad bona dotalia, licet habeat dominium directum, non habet tamen usumfructum, & administrationem sicuti nec habet quo ad bona communia; adeoque non potest inscio, & invito Marito ea alienare, & ludo exponere, & consequenter victor tenetur ea restituere, quia revera acceptat rem alienam invito Domino;

33 Et si exponendo ludo talia bona, quæ ignorante collusore, alienare non potest, notabilem summam lucretur, tenetur eam restituere; Secus autem si collusor fuerit conscius, quod talia bona essent Mariti, & non alienabilia ab Uxore, propter rationem adductam de Filio familias *n.* 30. *&* 31. *Sic Doctores ibi cit.*

34 Notanter autem fuit dictum *regulariter loquendo*, quia Uxor in pluribus casibus potest similia bona moderate ludo exponere inconsulto, & etiam irrationabiliter invito Marito. Potest enim uxor de suis bonis insumere in ludis illam moderatam summam, & quantitatem, quam in ipsis, & aliis honestis recreationibus solent insumere aliæ Uxores similis conditionis, quoad statum, & facultates, ut in simili de Filiofamilias fuit dictum supra *n.* 21. & sic tenent Lugo *tom.* 1. *disp.* 16. *sect.* 4. *num.* 64. Dicastillus *lib.* 2. *de justit. tract.* 18. *disput.* 5. *dub.* 9. *n.* 19. *& seq.* Hurtad. *de just. disp.* 9. *difficult.* 9. Molina *tract.* 2. *de just. disput.* 520. Amicus *tom.* 3. *de justitia disp.* 28. *sect.* 4. *num.* 54. Rosignol. *l. c. §.* 19. *n.* 3. & alii satis communiter; Sic etiam potest Uxor ludis exponere ea, quæ sua privata industria, & labore acquirit, post præstita Marito, & Domui debita, & consueta obsequia: Item ea, quæ Maritus eidem concedit, ut ornatior & comptior procedat, si ipsa restrictius vivendo, aliquid subtrahat. Item a fortiori potest Uxor ludis exponere ea, quæ Maritus ipsi concedit, ut pro libito expendat. Molina *cit. tract.* 2. *de Just. disp.* 250. Azor *part.* 3. *lib.* 5. *cap.* 5. *quæst.* 10. Villalobos *in summa tom.* 2. *tract.* 28. *difficult.* 5. *num.* 3. Rosignol. *l. cit. n.* 3., & alii passim.

35 Uxor potest de jure communi ludis exponere inconsulto, & invito Marito bona sua patrimonialia non data in dotem, & bona paraphernalia. *Communis ac certa*. Uxor enim quoad hujusmodi bona habet de jure communi plenum dominium, usumfructum, & liberam administrationem independenter a Marito, adeoque potest independenter a Marito, ea ludis exponere, sicuti potest pro suo libito de ipsis disponere.

Ludens volens plus vincere, quam possit perdere, pec- 36
cat, & si plus vincat uno solo depositionis jactu, & cum una sola persona, tenetur illud plus restituere; secus autem si successive diversis jactibus, aut lusibus; aut uno solo jactu cum diversis simul exponentibus. Si enim v. g. Paulus non habet, seu non potest exponere, nisi duos Florenos, & ludat ac si posset exponere quatuor, sicque primo jactu lucretur quatuor a solo Petro, facit injuriam, & tenetur ei restituere duos, quia est tunc manifesta inæqualitas contractus, si solum possit perdere duos Florenos, & velit una vice, seu uno solum jactu ab uno solo collusore lucrari quatuor. Si autem successive diversis jactibus, vel lusibus, aut etiam uno solo jactu exponat Paulus cum Petro, & aliis tribus colludentibus, & singuli exponant duos Florenos, poterit Paulus suis duobus Florenis unico jactu lucrari octo, (a) idest duos a singulis, quia suos duos etiam exposuit quadruplici periculo jacturæ apud singulos, adeoque licite potest ludere cum spe etiam ab omnibus quatuor colludentibus lucrandi, & si lucretur potest licite retinere. *Communis* cum Sporer *loc. cit. num.* 70.

Ludens cum animo deliberato non solvendi, si perdat, 37
& id collusor ignoret, non potest quidquam lucrari, atque ideo nec retinere id, quod lucratur, quia contractus est inæqualis, cum alterum fraudulenter decipiat in ratione substantiali ludi, quod si alter sciret, nollet cum ipso ludere. *Communis*. Si autem collusor sciverit talem 38
ludentem non habere animum solvendi, & nihilominus luserit, potest lucrari, & retinere, quia lusor censetur consensisse, & remittere, Tambur. *lib.* 8. *tract.* 2. *cap.* 9. *§.* 1. *n.* 17. Sporer *loc. cit. n.* 69. La Croix *lib.* 3. *n.* 1076. & alii: Si vero etiam alter colludens similem animum non sol- 39
vendi habuit, tunc qui vincit potest retinere lucrum, quia decipiendo se mutuo compensat injuriam. Tamburin. Sporer, & La Croix *loc. cit.* & alii.

Ludens bona fide cum fure, & rem furtivam in indi- 40
viduo lucrans, cognita veritate, tenetur ipsam rem restituere Domino, & non furi collusori, quia dominium rei ablatæ semper manet apud dominum. *Communis*. Si 41
vero lucretur non ipsam rem furtivam in individuo, sed pretium ipsius rei jam venditæ, potest hoc lucrum retinere, si fur sit aliunde adhuc potens restituere, quia fur erat Dominus hujus pretii; At si perdito hoc pretio, sit fur impotens ad restituendum, tunc lucrans tenetur illud restituere, quia tunc contractus ludi reipsa fuit nullus, Cum enim illud ipsum pretium necessario fuerit a fure restituendum Domino, non potuit illud tamquam quid alienum a fure valide exponi ludo. Tamburin. *lib.* 8. *Decalog. tract.* 2. *cap.* 9. *§.* 1. *num.* 30. Sporer *loc. cit. num.* 76. La Croix *loc. cit. num.* 1078. Bonacina *disp.* 2. *de restitut. quæst.* 2. *proposit.* 2. cum aliis ibi citatis contra alios oppositum velut probabile tenentes.

Ludentes pecunia furtiva, aut quomodocumque aliena, 42
si quid lucretur, potest ipsum retinere, quia est fructus propriæ industriæ & artis, ideoque suum; Dummodo tamen habeat aliquid proprium, quod tradat, si collusor vincat, alioquin contractus esset nullus, cum nihil ludi periculo exponeret, quod collusor acquirere posset, ut postulat ratio pro servanda requisita æqualiter in colludentes. Lugo *loc. cit. num.* 13. Sporer *loc. cit. num.* 79. Molina, Sanch. cum La Croix *loc. cit. num.* 1076. contra Trulench. Villalob. Dianam dicentes lucrum nequidem tunc fieri talis ludentis. Sic qui deficiente sibi in ludo 43
pecunia, eam clam a colludente surripit, & eam postea lucratur, si non habeat quid proprium pro facienda debita restitutione talis pecuniæ furto surreptæ, tenetur restituere lucrum; si autem habet quid proprium, unde restituat, lucrum sibi acquirit, & retinere potest æque, ac si exposuisset ludo pecuniam ab aliquo tertio furto ablatam, cum sit idem casus, sive pecunia sit furto ablata ipsi colludenti, sive alteri. Sanchez, & Molina cum Sporer *loc. cit. num.* 79.

Injuste per metum gravem, aut violentiam tractus, & 44
coactus ad ludum, potest lucrari, & retinere lucrum; Trahens autem injuste non potest lucrari, & si lucretur debet sic injuste tracto restituere. Sic Lugo *t.* 2. *disp.* 31. *num.* 28. *&* 30. ubi pro hac sententia citat: S. Thomam, S. Antoninum, Abulensem, Henriquez, Eman. & alios plures, quos affert, & sequitur Sanch. *loc. cit. dub.* 11. *num.* 2. *&* 3. ubi hanc tradit ut certam, & communem. Salas *tract. de Lugo dub.* 6. *num.* 2. cum pluribus ibi relatis. Lessius *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 9. & alii plures contra Victoriam, Lopez, Alcozer, Franciscum Garziam, & alios volentes non solum debere restituere lucrum eum; qui injuste traxit, sed etiam qui injuste tractus fuit, si ipse lucretur; Et contra Molinam *disp.* 516. Franciscum Garziam

de

(a) Si non potest cum eadem persona plusquam duos florenos ludo exponere, quia non potest plus velle vincere, quam perdere possit; qua ratione poterit cum quatuor, aut pluribus uno ictu duos illos exponere animo lucrandi non duos, sed octo, vel decem? Si primum non potest nec alterum

de contractibus part. 2. cap. 19. & alios dicentem neutrum teneri restituere lucrum, licet trahens cum violentia injusta peccet contra justitiam.

45 At nostram sententiam vocat communem & veriorem Lugo *loc. cit. num. 28.* ibique eam solide, & late probat dicens, obligationem restituendi lucrum injuste tracto, seu coacto non oriri in injuste trahente, seu cogente ex inequalitate ludi, sed ex injusta læsione, cum sic trahens, & cogens per violentiam injustam alium ad ludum, inferat ei gravem injuriam & fiat reus totius damni, quod illi ex tali violentia subsequitur, adeoque debeat eum reddere omnino indemnem, sicuti, ut affert ibi exemplum, si Filius v. gr. per metum gravem injuste cogat Cajum ad ei vendendum equum, etiamsi pretium justum solverit; si tamen Cajus ob eam causam coactus sit postea emere alium equum cariori pretio, debet Titius hoc damnum ei resarcire, quod sua causa est passus, non quidem rescindendo contractum, qui mortuo jam fortasse equo, rescindi non potest, sed reddendo eum indemnem a damno, quod ex Titii injuria, seu injusta coactione est ei subsecutum.

46 In ludo licitæ, & permissæ sunt aliquæ deceptiones, seu simulationes consistentes præcise in artificio ludentis absque eo quod vitient naturam ludi, & injuste lædant colludentem; Primo igitur qui scit se meliorem ludum habere, potest metum simulare, & formidinem, ut adversarius audacior factus sponsionem augeat, & ipse eam acceptando majus lucrum reportet; Secundo qui scit se meliorem ludum habere, & securus est jam de victoria, potest augere sponsionem, ut quid magis lucretur; Tertio qui scit se inferiorem ludum habere, atque ideo esse amissurum, potest simulare habere ludum majorem, & augere sponsionem, ut alter perterritus recuset acceptare sponsionem, & relinquat ipsi, quod jam antecedenter ad illam sponsionem oppositum erat; Quarto qui videt adversarium plures chartas accipere, quam debeat, potest tacere, ut propter ipsum excessum debeat postea perdere, quod oppositum est; Quinto denique licitæ sunt generaliter omnes illæ deceptiones, & simulationes, quæ secundum leges illius ludi, quo luditur, communiter permittuntur; In dubio autem standum est judicio peritorum; *Sic communiter Doctores.*

47 Sunt autem in ludo prohibitæ deceptiones, & fraudes sequentes. Primo si quis designet chartas notis aliquibus occultis, vel quid simile efficiendo, ut eas a tergo cognoscat; Unde hic tenetur lucrum restituere, & id quod alter lucratus fuisset, nisi illas fraudes commisisset; Trullench. *in Decalogum tom. 2. lib. 7. cap. 27. dub. 2. num. 4.* Reginald. *in praxi tom. 1. lib. 10. cap. 29. num. 385.* Amicus *tom. 5. disp. 28. sect. 4. num. 27.* Rosignol. *loc. citat. n. 4.*, & alii passim.

48 Secundo si quis accuset plura puncta, ac habeat, & hac ratione lucretur cæteroquin amissurus; Unde hic tenetur restituere, nedum lucrum hac fraude reportatum, tum, sed etiam aliud æquivalens, quod ipse certo amisisset, si alter deceptus excedebat in punctis; Diana *par. 7. tract. 9. resolut. 47.* Rosignol. *loc. cit. num. 3.* Dicastill. *de just. lib. 2. tract. 18. disp. 5. dub. 3. num. 22.* Alcozer *tract. de Ludo cap. 20. dub. 1.*, & alii passim.

49 Tertio, si quis dolose primam manum surripiat in ludo sibi non competentem, sed alteri, & ex illa dolosa subreptione lucrum acquirat cæteroquin non acquisiturus; Unde hic tenetur restituere, nedum totum lucrum, sed etiam id quod ipse certo esset amissurus, nisi illam manum dolose usurpasset; Diana *part. 7. tract. 9. resolut. 45.* Rosignol. *loc. cit. num. 9.* Dicastill. *de justit. lib. 2. tract. 18. disp. 5. dub. 3. n. 14.* & alii.

50 Quarto si quis ex collusoribus data opera se constituat in loco, ubi chartas adversarii videre possit, & de facto victoriam reportet, cæteroquin non reportaturus, tenetur lucrum restituere: Diana *part. 7. tract. 9. resolut. 50.* Sanchez *in opuscul. tom. 1. lib. 1. cap. 8. dub. 12. num. 9.* cum aliis ibi citatis, Rosignol. *loc. cit. num. 5.* Trullench. *in decalog. t. 2. lib. 7. cap. 28. dub. 2. num. 4.* Lugo *tom. 3. disp. 2. num. 37.*, & alii.

51 Quinto si quis ludens ab aliquo circumstante secreto admoneatur de statu alterius collusoris facientis, seu augentis sponsionem; Unde hic si ante monitionem decreverat non acceptare, tenetur ad restitutionem, & in ejus defectu tenetur ipse secretus monitor. Si autem ante talem significationem jam absolute, & vere decreverat acceptare, ad nihil tenetur; Trullench. *in decalog. tom. 2. lib. 7. cap. 27. dub. 2. num. 4.* Dicastill. *de justit. lib. 2. tract. 18. disp. 5. dub. 3. num. 31.* Molfesius *in Summa tom. 2. tract. 12. cap. 21. n. 58.* Rosignol. *loc. cit. num. 6.* Sayrus *in Clavi Regia lib. 6. c. 12. n. 23.* La Croix *lib. 3. part. 2. n. 1085.*

52 Sexto si quis ludens alteri collusori non advertenti minus solvat, quam perdiderit; Unde hic tenetur absolute restituere reliquum, quod non solvit, & vere perdidit; Diana *part. 7. tract. 9. resolut. 53.* La Croix *loc. cit. numer. 1084.* & alii communiter.

An autem ludens peccet contra justitiam, & teneatur ad restitutionem, si non moneat collusorem errantem contra in numerandis punctis, vel in non accipiendo primam manum sibi competentem in ludo, & ideo ipse perdat, & ille lucretur? Affirmant Navarrus, Ludovicus Lopez, & alii apud Sanchez *loc. cit. dub. 14.* Azorius *part. 3. lib. 5. cap. 25. quæst. 3.* Philiarcus *de offic. sacerd. tom. 2. part. 2. lib. 5. cap. 2.* Lessius *lib. 2. cap. 26. dub. 3. num. 14.* Amicus *tom. 5. de justitia disp. 28. sect. 4. numer. 30.* Marchantius *in quæst. Pastor. part. 1. cap. 8. proposit. 10. quæst. 1. cas. 5.* Molina *de justitia tom. 2. tract. 2. disp. 517. in fine*, Trullench. *in decalog. tom. 2. lib. 7. disp. 27. dub. 2. num. 5.* Rosignol. *loc. cit. num. 7.* Rebellus *lib. 12. quæst. 3.*, & alii addentes, nisi consuetudo in tali loco obtinuerit, quod collusores non teneantur monere de hujusmodi errore; Negant tamen Sanchez *loc. cit. dub. 14.* Diana *part. 7. tract. 9. resolut. 44.* La Croix *lib. 3. part. 2. num. 1084*, & alii, qui dicunt quod licitum est non monere Adversarium de tali ideo perdat; quia ludens tenetur ipse attendere ad suum negotium, & leges lusum permittunt errores; cum, ut docet Alcozer *tract. de Ludo cap. 20. dub. 3.* quem videtur sequi Lugo *loc. cit. num. 36.* Hurtadus de Mendoza *de contract. disp. 8. difficul. 7.* hæc ludi lex sit, ut error proprius noceat erranti, dummodo alter positive non decipiat (a).

An vero multo magis in arte ludi peritus ludens cum multo minus perito, teneatur ipsi restituere lucrum ab eo reportatum ratione talis suæ majoris peritiæ? Respondendum est cum distinctione; Vel ille multo magis peritus nescit collusorem esse ita imperitum, & tunc potest totum lucrum retinere, quia nulla intercessit deceptio; *Communis* cum Diana *part. 7. tract. 9. resolut. 30.* La Croix *loc. cit. num. 1069.* vel talis multo magis peritus scit collusorem esse multo minus peritum, & hic ab ipso, vel ab aliis admonitus de illius longe superiore peritia, vel aliunde eam sciens, nihilominus vult secum ludere; & tunc etiam nihil tenetur restituere, quia hic in tali casu censetur cedere Juri suo, quod habebat ad æqualitatem servandam in ludo; Scienti enim, & consenti non fit injuria; Sanchez *in opuscol. tom. 1. lib. 1. cap. 8. dub. 13. num. 7.* Diana *part. 7. tract. 9. resolut. 31.* Dicastill. *de justit. lib. 2. tract. 18. disp. 5. dub. 1. num. 8.*, *&* 12. Faustus *in specul. Confessor. disp. 32. quæst. 3.* Rosignol. *loc. cit. §. 1. num. 12.* La Croix *loc. cit.*, & alii; Vel tandem talis scit se esse multo magis peritum, & ideo est moraliter certus se lucraturum, & si sciret, non esset lusurus; & tunc tenetur restituere, quia in collusoribus debet esse lusurus; & tunc tenetur restituere, quia in collusoribus debet esse æqualitas spei lucrandi, & periculi perdendi; In hoc casu autem ex parte ludentis multo minus periti reipsa spes lucrandi est fere nulla, periculum vero perdendi est prope certum; & e contra ex parte ludentis multo magis periti: adeoque ludus est inæqualis, & consequenter injustus, & restitutioni obnoxius; Sic Lugo *loc. cit. num. 44.* ubi dicit ita tenere Molinam, Lessium, Rebellum, Medinam, Petrum Ledesmam, Azorium, Emmanu., & alios omnes communiter. Sic Rosignolus *loco citato* cum aliis apud ipsum; Sic cum aliis Sporer *tom. 2. tract. 7. in complement. VII: Præcept. decalog. cap. 6. sect. 4. numer. 67.* ubi appellat hanc sententiam communem, & veram; La Croix *loc. citat.* ubi appellat communissimam; Quamvis Toletus, Covarruvias, & alii apud ipsum *ibidem*, doceant etiam in hoc casu ipsum multo magis peritum nihil teneri restituere; & alii cum Diana apud eumdem, *ibidem*, dicant ad summum teneri ad partem majorem, vel minorem pro gravitate, & levitate periculi quod subiit. 54

Lusor, qui ludo exponit monetam malam, si habeat verum animum substituendi bonam in casu, quo perdat, potest licite retinere, quod cum ipsa mala lucratur; Si autem non habeat verum animum substituendi bonam in casu, quo perdat, nullimode lucrari potest ratione inæqualitatis cum collusore; Diana *loco citat. resolut. 25.* La Croix *loc. citat. num. 1077.*, & alii passim. (b) 55

Ludentes ludo legibus prohibito per se loquendo, secluso scandalo, & contemptu, aliove malo accidentali, nec peccant, nec si lucrentur, tenentur lucrum restituere in Foro conscientiæ ante sententiam Judicis, Sic Card. de Lugo *t. 2. disp. 31. num. 60.* ubi cum plurimis ibi citatis dicit hanc esse communem, & veram sententiam. Rosignol. *loc. cit. §. 8.* cum multis ibi citatis, Sporer *loc. cit. numer. 81.* ubi dicit, quod sic docet jam communis Docto- 56

(a) At hæc secunda sententia omnino est reprobanda.

(b) Quomodo non peccat qui contra justam legitimi Principis regulam agit? Quantum ad restitutionem, majoris profecto facio SS. Thomæ & Bonaventuræ sententiam, quam ceterorum Casuistarum, qui ab Auctore recensetur.

Doctorum, quos citant, & sequuntur Molina *disp.* 513. Sanchez *lib.* 1. *Consil. cap.* 8. *dub.* 1. Lessius *cap.* 26. *dub.* 3. La Croix *loc. cit. num.* 1086. ubi dicit; quod sic communissime tenent, Alensis, Sotus, Medin. Covarruv. Molina, Trullench, Dicastill. Sanchez, Less. Dian. Tamburin, Lugo, Sporer, & alii contra S. Thomam, S. Bonaventuram, Silvestr., & alios dicentes, lucrantem ludo per legem adhuc vigentem prohibito, teneri restituere in Foro conscientiæ; Et ratio nostræ conclusionis est, quia tali ludo ludentes, & lucrantes non peccant, nec restituere tenentur de jure naturæ, quia ludus hic de se est contractus justus, & licitus servatis debitis conditionibus; Nec etiam est talis obligatio de jure communi positivo; quia leges humanæ eum ludum, & translationem dominii non irritant, sed solum præcipiunt restitutionem faciendam victo petenti in Judicio post sententiam Judicis; Hæc enim sunt præcisa verba *Leg. Alterum Cod. de Aleatorib.*, ibi: *Nulli liceat in publicis, vel privatis domibus, vel locis ludere, neque in genere, neque in specie, & si contra factum fuerit, nulla sequatur condemnatio* (scilicet victi ad solvendum) *sed solutum reddatur, & competentibus actionibus repetatur ab his, qui dederint, vel eorum hæredibus, aut his negligentibus a Patre, aut defensoribus illius Civitatis, vel recipiat Fiscus; non obstante 50. annorum præscriptione*; Unde inferunt Doctores, quod Victor non teneatur restituere pretium solutum, seu lucrum ipsi victo repetenti illud extra judicialiter, sed solum, si ipse, vel ejus hæres repetat in Judicio, & sententia a Judice proferatur, ut clare colligitur ex verbis illis, *& competentibus actionibus repetatur*.

57 Potest tamen victus terrere victorem comminando ei repetitionem lucri, seu pretii soluti in Judicio, & sic pacisci cum ipso extrajudicialiter de aliqua parte reddenda, seu restituenda, eo quod Juri cedat non repetendo in Judicio; *Communis*, cum citatis Doctoribus.

58 Si autem victus solum ficte minetur, non habens animum vere repetendi in Judicio, Salas *dub.* 28. Molina *disp.* 515. Aloza *sect.* 1. *num.* 9. Lugo *loc. cit. num.* 72. dicunt, non esse tutum, quia per dolum, & fraudem cogeret victorem ad sic transigendum; Sed Lessius *loc. cit.* Tamburin, *cit.* §. 1. *num.* 10. Sporer *loc. cit. n.* 82. aliique cum Diana *loc. cit. resolut.* 82. dicunt, esse tutum, quod probabile esse fatentur Sanchez, Castrop. Trullench, Dicastill, & alii, quia revera habet Jus repetendi in Judicio, quod pretio æstimabile est; & illi Juri cedit pro restituta parte, cui non cederet, nisi pars restitueretur, adeoque videtur id posse licite facere.

59 Qui ludo prohibito lusit, credito, & perdidit, est in conscientia naturaliter obligatus ad solvendum, quia contractus ille ludi est validus, & Legibus humanis non irritatur adeoque dat Jus victori ad lucrum; promissio enim mutua valida, onerosa, & acceptata debet Jus aliquod ex justitia parere, & per consequens obligationem in promittente; Sic tenent Joannes Medina, & Castro apud Molinam *disp.* 515. Corduba *in Summ. quæst.* 98. Contradus *quæst.* 196. Franciscus Garzias *de contractibus part.* 2. *q.* 19. Azorius *part.* 3. *lib.* 5. *cap.* 24. *quæst.* 7. Sporer *loc. cit. numer.* 83. La Croix *loc. cit. num.* 1087., & alii. Verumtamen potest victus se tueri exceptione legis alearum, ut etiam in conscientia solvere non teneatur, quia illa lex non tantum est lata in pœnam lucrantis tali ludo, sed etiam in favorem victi, ut solvere non teneatur, si petat exceptionem ipsius; Navarr. *cap.* 20. *num.* 17. Molina *disp.* 515. Toletus *lib.* 5. *cap.* 27. Lessius *cap.* 26. *dub.* 4. Layman *cap.* 21. *num.* 3. Lugo *loc. cit. num.* 70. Adrianus, Aragonius, Covarr., & alii, quos affert Salas *dub.* 26. *num.* 2. qui *num.* 4. amplectitur hanc sententiam cum Rebullo, & Valentia, nempe posse victum non solvere, si petat in Judicio, ut cassetur promissio; La Croix *loc. cit. num.* 1087. Sporer *loc. cit. num.* 83. ubi testatur de communi; Et ratio est, quia cui Jus dat actionem repetendi jam solutum, eidem multo magis dat exceptionem antequam solvat, textu expresso ibi: *Cui damus actionem, eidem, & exceptionem competere, multo magis quis dixerit, & cap. Qui ad agendum* 71. *de Regul. Juris in* 6., ibi: *Qui ad agendum admittitur, est ad accipiendum multo magis admittendus*. Jus autem commune dat actionem repetendi jam solutum ei, qui ludo prohibito perdidit, & jam solvit, *citat. leg. Alearum Cod. de Aleatorib.* adeoque ei multo magis competit actio ad non solvendum, antequam solvat: Ad quid enim in in hoc casu esset solvere id, quod statim potest repetere? Frustra enim solvitur quod statim repetendum est, *leg. Dolo* 8. *ff. de dolo mali exceptione, & Cap. Dolo* 59. *de Regul. Jur. in* 6., ibi: *Dolo facit, qui petit quod restituere oportet eumdem*. Unde cum retinere propriam rem, antequam detur, vel ipsam jam datam iterum repetere, reipsa æquivaleant, non erit injustitia, ut inquiunt Tamburin. *loc. citat. num.* 11. Sporer *loc. cit. numer.* 83. La Croix *loc. cit. num.* 1087. & alii, alterum modum commodiorem absque inutili circulo eligere. Hinc *leg.* 2. *ff. de compensatione* dicitur: *Interest nostra potius non solvere, quam solutum repetere*.

An autem qui ludit ludo prohibito cum animo utendi 60
hoc beneficio Legis, scilicet non solvendi, vel solutum repetendi per sententiam Judicis, si perdat, possit licite retinere quod lucretur? Molina, Reginal. Dicastil. Lessius *citat. cap.* 26. *num.* 31. dicunt, ipsum teneri restituere id, quod lucratur, quia talis decipit adversarium falso significans se illi cessurum esse si vincat, quam deceptionem, si ille sciret, certe non luderet; deinde non ponit æqualitatem requisitam inter ludentes. Sanchez autem *loc. citat. dub.* 5. *num.* 1. Lugo *citat. num.* 53. Sporer. *loc. cit. num.* 84. La Croix *loc. cit. num.* 1088. & alii cum Diana *loc. cit. resolut.* 25. probabilius dicunt, ludum esse validum, & dictum ludentem posse licite retinere lucrum, quia intentio adimplendi non est de essentia promissionum, vel contractuum, adeoque etiam si talis non habeat intentionem solvendi pretium, ludus tamen erit validus, & transferet dominium lucri; In reliquo autem utitur suo jure, ex beneficio legis concedentis sibi exceptionem, ne teneatur solvere, vel actionem ad repetendum solutum, si jam solverit, Collusor autem sibi imputet, si ludit tali prohibito ludo, qui dat jus colludenti, vel non solvendi, vel solutum repetendi. Neque est inter ipsos inæqualitas, quia etiam alteri competit idem beneficium legis, si perdat. (a)

Quamvis victus antecedenter renuntiaverit dicto bene- 61
ficio Legis, scilicet non solvendi, vel solutum repetendi; potest adhuc uti tali beneficio Legis, quia omnis ludens promittit irrevocabiliter solvere; & tamen lex vult, ut non obstante promissione solvendi, possit adhuc non solvere, vel solutum repetere, cum ipse per talem promissionem non possit vim legis enervare; Sic tenent Rebell. Salas, Lessius, Diana *loc. cit. resolut.* 16. Lugo *loc. cit. num.* 65. La Croix *loc. cit. num.* 1089., & alii. Si ta- 62
men renuntiaverit dicto beneficio legis cum juramento, jurando scilicet se non usurum tali beneficio, tunc stare debet juramento, quo non potest licite non solvere, & licite repetere solutum. Si enim id sub juramento promisit, debet observare, cum sit omnimode observandum juramentum promissorium de re licita. Molina *disp.* 515. La Croix *loc. cit. num.* 108. Lugo *loc. cit. num.* 66. Sporer *loc. cit. num.* 83. Lessius *loc. cit. num.* 26., & alii, quos affert, & sequitur Salas *dub.* 26. *num.* 7. Dicunt ta- 63
men Navarrus, Covarr. Valentia, Toletus, Vega, Henriquez, Diana, & alii, quos refert, & sequitur Salas *loc. cit. n.* 8. posse petere relaxationem juramenti, & hac obtenta, uti dicto beneficio legis. At melius negant Molina, Sotus, Lessius, Rebellus, cum Card. de Lugo *loc. cit. num.* 66. La Croix *loc. cit. num.* 1089., & alii, quia cum tale juramentum sit de re licita, & de solutione, quam absque peccato accipere, & retinere potest victor, videtur confirmare contractum, & dare Jus ex justitia, in cujus præjudicium non potest Prælatus relaxationem concedere.

An autem victor possit licite impedire, ne a Judice 64
condemnetur ad restitutionem? Omnes communiter docent posse id licite facere, si sine vi, vel fraude impediat, v. g. pure negando se lusisse, donec probetur; si autem de hoc interrogetur judicialiter a Judice, quamvis Molina, Sanchez, & alii cum Diana *loc. cit. resolut.* 27. dicant ipsum non teneri fateri se lusisse tali ludo, & lucratum fuisse, si probari non possit; Tamen si de hoc interrogetur judicialiter a Judice, Lessius *loc. cit. numer.* 21. Lugo *loc. cit. num.* 94. La Croix *loc. cit. num.* 1090., & alii probabilius dicunt teneri fateri, qui lex non est pure pœnalis, sed dispositiva, & Judex habet Jus ad interrogandum, cum non agatur de punitione, sed de restitutione a lege concessa.

Quoad sponsionem, quæ fuit descripta *supra num.* 3. 65
adductis ibi, *num.* 4. conditionibus ad ipsam requisitis, cum sit ludo valde affinis, de ipsa est concludendum proportionaliter; sicut hactenus de ludo fuit conclusum; Unde hic solum aliqua specialia de sponsione adducuntur. Qui certus est de eventu, vel veritate rei, ne- 66
quit sponsionem inire, & inde lucrum accipere; *Communis*.

(a) Inter conditiones requisitas, ut ludus licitus evadat, recensuit Auctor num. 2. I. *Ut Ludens non utatur dolo, & fraude* IV. *ut sit æqualis conditio colludentium*. Quæso Ferrarium nostrum II. an ille qui ludat animo non solvendi, vel si solverit animo solutum repetendi, utatur dolo, & fraude, nec ne? II. An ille qui certus est se nihil in ludo amissurum, collusore in periculo amittendi constituto, dici possit quod quartam conditionem servet supra relatam, tamquam necessariam, ut ludus sit licitus? Hujusmodi est casus hoc numero relatus, quem tamen solvit ipse Ferrarius contra conditiones a se initio articuli statutas. Ejusdem farinæ est doctrina tradita numer. 61.

nis. Et ratio est clara, & quia, qui certus est de even-
tu, & veritate rei, nullo periculo perdendi se exponit,
ut se exponit alter, qui si id sciret, nollet, spondere cum
illo, adeoque defectu æqualitatis inter sponsores, est il-
licita talis sponsio, nec ex ipsa potest aliquod lucrum
67 accipi, & si sit acceptum, debet restitui. Si quis autem
a principio certus videatur de veritate rei, quam susti-
net, & postea altero pertinaciter contradicente, & spon-
dere volente, incipiat formidare, & dubitare, reflectens
contigisse alias, ut deceptus fuerit etiam in iis, quæ sibi
prius certa apparebant; poterit tunc licite spondere, &
lucrari propter aliquale illud periculum, cui in sua exi-
stimatione se exponit; Molina *disp.* 508. *ante fin.* Lugo *loc.*
cit. num. 79. qui testatur de communi.
68 An autem, quando, qui habet certitudinem, protesta-
tur alteri se esse certum, nec velle, aut posse sponde-
re, quia nulli se exponit periculo, & tamen ille alius
contendit, & velit spondere, non obstante illa sibi prote-
stata certitudine, an inquam illa sibi protestatata cer-
titudine, an inquam ille possit sponsionem acceptare,
& lucrum inde recipere, seu receptum licite retine-
re? Affirmant multi, inter quos Navarr. *in Manual.*
cap. 19. *num.* 18. Diana *tom.* 3. *tr.* 4. *miscellan. resol.*
176. Villalobos *in Summa tom.* 2. *tract.* 28. *difficult.* 6.
num. 2. Busemb. *lib.* 3. *part.* 2. *cap* 3. *dub.* 13. *n.* 4. Lu-
dovicus Lopez, Medina quos affert, & sequitur Sanchez
lib. 1. *consil. cap.* 8. *dub.* 13. *num.* 11. Layman *lib.* 3.
tract. 4. *cap.* 21. *num.* 4. ubi dicit, hanc sententiam esse
veram, & alii; quia tunc, dicunt ipsi, nulla est fraus,
aut injuria, cum scienti, & volenti non fiat injuria, &
sibi debeat alter imputare suam temeritatem; Alii ta-
men id negant, ut Molina, Alcozer Franciscus Garzia,
Lessius, Bonacina, quos citat, & sequitur Lugo *loc. cit.*
num. 81., & alii, quia tunc, dicunt ipsi non servatur
æqualitas, quæ requiritur ad contractum sponsionis, ut
uterque æquale periculum subeat, & vincere, & vinci,
Filiucius autem *tract.* 37. *c.* 2. *num.* 74. secutus a Sporer
loc. cit. n. 85., & ab aliis, recte dicit, primam senten-
tiam esse satis probabilem, sed secundam esse magis ju-
stam, & tutam.

Novæ additiones ex aliena manu.

Libet de Ludo, tum de Sponsione differere secundum
Jus civile, quod utinam ubique gentium servaretur.
1 Ludus vel est *fortunæ*, vel *virtutis*. Plura autem Ju-
re civili contra Aleatores sancita sunt, quæ tamen ad
omnes lusores *fortunæ* pertinent, ut tradunt *Andr. Sen-*
2 *fileb. de Alea veter.*, & *Passus Just. de Alea seu curan-*
da in prountiam, ludendi cupiditate. Huc I. pertinet ge-
3 neralis prohibitio Ludi fortunæ tam in privatis, quam in
publicis domibus; *Leg. fin. Cod. de Aleat.* II. quod Lu-
4 do perditum Victori petere non liceat. *Leg.* 1., & 3.
5 *Cod. tit.* III. quod victus, & hæres ipsius perditum con-
6 dicere caleat non solum ab ipso Victore, sed, & ab ejus
hæredibus. *d. leg.* 2. *Cod. d. tit.* IV. quod si victus pecu-
niam repetere negligat, id facere queat vel ipsius Pater,
vel Magistratus Civitatis, vel eandem Fiscus, *d. leg.* 1.
7 *Cod. de tit.* V. quod etiam Episcopis incumbat prospice-
re ut hoc fiat, & eo nomine Præsidum auxilio utantur
8 *leg. final. Cod. d. tit* IV. ut huic repetitioni non nisi
50. annorum præscriptio obstet, *d. leg.* 2. *cap. d. t.* VII.
9 ut cautio super aleæ usu data sit irrita, & condici pos-
sit, *leg.* 1. *Cod. de tit.* VIII. si quis verberaverit Hospi-
10 tem Lusores tolerantem damnumve ei dederit, nulla huic
detur actio, *L.* 1. *in princip. ff. d. tit.* IX. qui alium ad
ludendum compulit, in Lutomias vel vincula publica
11 condemnandus, *d. l.* 1. *in fin. ff. d. tit.* X. Nec venia digni qui
licet ab initio ad lusum non coegerint, victi tamen di-
12 mittere nolunt. *leg.* 2. *in princip. ff. d. tit.* XI. quod e-
13 tiam adversus Parentes illius, qui in alea quid lucran-
tur, repetitio danda sit, *leg. final. in fin. ff. d. tit.* Quod
14 tamen procedere reor, si Parentum consensu Filii lu-
15 do indulgeat, vel filiis certam pecuniam ad ludendum
dent.
16 De pecunia ad Ludum de quo differuimus *fortunæ* credi-
ta, an ea repeti possit, nihil speciatim definitum est. Cæ-
terum interest, num ea credita sit a collusore, an a
17 Receptatore Lusorum, an a Tertio. Collusori, & Re-
ceptatori Lusorum actionem communiter denegant DD.
Vide *Piseil consil.* 28. *numer.* 6. *Marsumann. in Miliolo-*
18 *gia cap.* 2. *fer. per tot. Coler. p.* 1. *dec.* 173. *num.* 9. *Ber-*
lich. part. 1. *dec.* 66. At quod attinet ad Tertium, ei
dant actionem *Carpzov. l.* 6. *Respons.* 96. *num.* 15. *Ber-*
lich. part. 1. *dec.* 66. negat vero inter alios *Brunemann.*
ad l. 8. *n.* 3. *ff. pro Emptor.* Hactenus de Ludo fortunæ.
19 Ludus *virtutis* permissus est, si honestati non refrage-
tur, & sanitatis causa modice adhibeatur. Quorsum spe-
ctat locus *Ciceronis lib.* 1. *Officior.* §. 103. ibi: *Non o-*
mnem damus ludendi licentiam, sed eam, quæ ab hone-
stis actionibus non sit aliena.
20 Videamus nunc quos virtutis Ludos permiserint jura
nostra. Paulus illos recenset *in leg.* 2. §. 1. *ff. d. tit. si*
quis, inquit, *certet hasta vel pilo jaciendo, vel currendo,*
saliendo, pugnando, quod virtutis causa fiat Consule ve-
ro *Gothofred. ibidem*, tum *Pancirol. Thesaur. variar. le-*
ction. lib. 1. *c.* 48. *in princip.*
Sed nec omittendum est, quinque ludorum species re- 21
censeri, & permitti a Justiniano *in leg.* 1., & *final. Cod.*
d. titul. Confer, & *Pancirol. Thesaur. variar. lect. lib.* 1.
cap. 47. & *Marsumann in Miliologia cap.* 2.
De Lottaria, sive ulla fortunæ queri solet an plus ju- 22
ris hic subsit, quam in Ludo fortunæ alio? Ollas hasce
defendunt plures, modo ex publica auctoritate sint con-
stitutæ. Addi *Molin. de Justit.*, & *jur. tract.* 2. *disput.*
509. *fer. per tot. Kloch de Ærar. lib.* 2. *cap.* 118. *num.* 4.
Martin. del Rio lib. 4. *Magis. disquisit. cap.* 4. *quæst.* 1. 23
Illas vero impugnant *Dede Kenn. consil. theolog. vol.* 2.
tit. 8. *num.* 15. *Amersius de casi. Conscient. cap.* 23. Sed 24
de hac quæstione alibi ex professo differendum.
Reliquum est, ut verba faciamus de sponsione. Hanc 25
vulgo licitam dicunt ex sententia *Martiani in leg.* 3. *ff.*
d. tit., sed omittunt, similes ab eodem Jurisconsulto ad-
jectos, ut scilicet in aliis casibus ubi pro *virtute* certatum 26
non est sponsione facere non liceat. Quinimmo ex *Leg.*
final. §. *Nec permittimus Cod. d. tit.*, ubi virtutis cau-
sa sponsio fit ultra unum solidum si multum dives sit ex-
ponere prohibitum. Vide *Wissembach. ad tit. hunc ff. de*
Aleator. §. 18.
LUNATICUS, & FURIOSUS. Vide verb. *Irregulari-*
tas art. 1. *num.* 12.

LUXURIA.

SUMMARIUM.

1 *Luxuria quid sit?*
2 *Luxuriæ species sunt septem; scilicet Fornicatio, Adulterium, Incestus, Stuprum, Raptus, Sacrilegium, & peccatum contra naturam, quod subdividitur in Mollitiem, Inordinatum concubitum, Sodomiam, & Bestialitatem; quibus accedit Impudicitia.*
3 *Fornicatio quid sit?*
4 *Fornicatio est peccatum mortale.*
5 *Fornicatio est intrinsece mala.*
6 *Fornicatio alia dicitur vaga more pecudum, modo cum hac, vel hac, modo cum illa, vel illo; Alia determinata cum una certa, & determinata persona, & dicitur Concubinatus.*
7 *Concubinatus quid sit?*
8 *Fornicatio cum persona infideli an sit simplex Fornicatio, vel addat novam malitiam specie distinctam, & in Confessione necessario aperiendam?*
9 *Fornicatio cum sponsa, vel sponso alterius de futuro, an addat novam malitiam injustitiæ distinctam, & in Confessione necessario aperiendam?*
10 *Qui copulam habuit cum soluta, non sufficit, si dicat in Confessione*, Commisi grave peccatum contra castitatem cum soluta, *sed debet explicare copulam.*
11 *Adulterium quid sit? & omnia, quæ ipsum cernunt,* remissive?
12 *Incestus quid sit?*
13 *Non solum concubitus, sed etiam tactus, amplexus, oscula &c. participant rationem Incestus, si fiant inter personas consanguineas, aut affines.*
14 *Ad hoc ut Incestus sit casus reservatus, nisi aliud ab Episcopo exprimatur, requiruntur tres conditiones, quæ assignantur.*
15 *Incestus est peccatum mortale gravissimum duplicis malitiæ, scilicet contra castitatem, & contra virtutem pietatis Personis conjunctis debitæ.*
16 *An Incestus inter diversos consanguinitatis, vel affinitatis gradus commissi distinguantur specie?*
17 *Incestus juxta gradus suos sunt necessario in Confessione exprimendi.*
18 *Incestuosus volens post copulam incestuosam contrahere in gradu prohibito, debet pro dispensatione recurrere ad Sacr. Pœnitentiariam, si tam culpa, quam gradus sint occulti.*
19 *Si tamen gradus est publicus, copula vero est occulta, debet prius petere a Dataria dispensationem gradus, & postea a Sacr. Pœnitentiaria dispensationem impedimenti orti ex copula incestuosa occulta.*
20 *Incestuosus an, & quando possit, & debeat, vel non, petere, & reddere, vel offerre debitum?* remissive.
21 *Stuprum quid sit?*
22 *Stuprum non est copula, in quam consentit virgo.*
23 *Quandonam virgo censeatur ita violenter deflorari, ut ejus defloratio dicatur stuprum stricte, & proprie sumptum?*
24 *Concubitus etiam violentus corruptæ non est stuprum.*
25 *Stuprum est gravissimum, & speciale peccatum ob gravissimam injuriam, quam stuprator infert puellæ Virgini, & ejus parentibus.*
26 *Stuprator tenetur in Foro conscientiæ aut virginem stupratam ducere in uxorem, aut illam honeste dotare.*
27 *Si tamen puella ob illatum stuprum nullum aliud damnum*

passa

passa fuit, stuprator ad nullam obligatur restitutionem, seu Dotationem ante Judicis sententiam.

28 Raptus quid sit? & omnia quæ ipsum, & Raptorem concernunt, remissive,

29 Sacrilegium carnale, & personale quid sit?

30 Sacrilegium est peccatum gravissimum, & speciale contra virtutem Religionis.

31 Qui simul est Sacerdos, & Religiosus non committit duplex Sacrilegium violando Castitatem.

32 Si ambæ personæ, quæ peccant, sunt sacræ, est duplex Sacrilegium in Confessione exprimendum.

33 Peccatum contra naturam, quid sit?

34 Peccatum contra naturam subdividitur in Mollitiem, Inordinatum concubitum, Sodomiam, & Bestialitatem,

35 Mollities, seu Pollutio quid sit?

36 Mollities, seu Pollutio ab Apostolo vocatur alio nomine Immunditia, & est peccatum mortale contra naturam.

37 Mollities est intrinsece mala, adeout etiam seclusa prohibitione Divina, adhuc foret mala; & sic nunquam neque prætextu tuendæ sanitatis, vel vitandæ alias certæ mortis, licitum est intendere, & directe procurare mollitiem, seu pollutionem.

38 Desiderare efficaciter, ut eveniat naturaliter pollutio, vel de ipsa jam secuta gaudere ob delectationem, est omnino illicitum.

39 Non est tamen illicitum desiderare inefficaciter, ut pollutio mere naturalis, & omnino involuntaria in somno eveniat, vel de ea naturaliter, & involuntarie secuta gaudere ob aliquem finem bonum.

40 Pollutio in somnis involuntarie secuta, non est peccatum.

41 Potest tamen Pollutio in somnis esse peccatum, si oriatur ex causa præterita illicita, aut otiosa, proxima ordinata ad Venerem.

42 Si autem pollutio oriatur ex causa tantum remota, & per accidens ad ipsam concurrens, non est peccatum mortale.

43 Pollutionem omnino involuntariam, sponte sua naturaliter evenientem, aut in somnis jam cæptam non impediens, nec reprimens, non peccat.

44 Facturus aliquam actionem necessariam, seu licitam, & honestam, & prævidens inde naturaliter secuturam Pollutionem, nullo tamen modo a se volitam, & intentam, non tenetur abstinere a tali actione, dummodo absit periculum consensus in delectationem.

45 Polluens se cum imaginatione, seu desiderio peccandi cum persona soluta, conjugata, voto castitatis obstricta, consanguinea, vel affine, debet in Confessione circumstantiam personæ exprimere.

46 Inordinatus concubitus quid sit?

47 Conjuges gravissime peccant contra naturam, si voluntarie concubant modo tali, quo certo impediatur generatio.

48 Sic mortaliter peccat si se retrahant in actu seminationis, ne proles concipiatur.

49 Conjuges, qui in copula vas naturale servantes, variant situm, & modum coeundi ordinarium, si id faciant sine seminis perdendi periculo, & ex aliqua justa causa, tunc excusantur a peccato; Si vero id faciant sine justa causa, ordinarie peccant saltem venialiter; Et si id faciant cum seminis perdendi periculo, peccant graviter.

50 Sodomia unde dicta?

51 Sodomia quid sit?

52 Sodomia est duplex, una perfecta, altera imperfecta, & quæ sit utraque?

53 Sodomia perfecta differt specie ab imperfecta, & ideo est in Confessione specificanda.

54 Sodomia perfecta committitur inter masculos sive coeant inter se in vase præpostero, sive in ore; Et inter fœminas committitur, sive utantur vase anteriori, sive posteriori.

55 Ut Sodomia sit casus reservatus, requiritur quod actus sit completus cum effusione seminis intra vas.

56 Sodomia sive perfecta, sive imperfecta ultra primam malitiam, habet aliam specie distinctam in Confessione explicandam juxta statum personarum copulatarum.

57 Probabilius in Confessione debet exprimi, an quis fuerit agens, vel patiens?

58 Complexus duorum Masculorum se carnaliter per modum copulæ commiscentium cum affectu ad eumdem masculinum sexum; sicuti & complexus duarum fœminarum similiter se carnaliter commiscentium, cum affectu ad eundem fœmineum sexum cum effusione seminis, licet ipsum semen in nullo vase emittatur, sed in membris effluat, reducitur ad Sodomiam, estque hæc circumstantia in Confessione explicanda.

59 Non reduceretur tamen ad peccatum Sodomiæ, si mas se pollueret inter appendices, brachia, seu alias partes fœminæ extra quodlibet vas.

60 Rei hujus nefandi, & horrendi criminis Sodomiæ puniuntur tum Jure Civili, tum Canonico gravissimis pœnis, quæ assignantur.

61 Dictas pœnas non incurrit, qui mulierem cognoscit Sodomitice.

62 Nec dictæ pœnæ aliquem ligant ante Judicis sententiam criminis declaratoriam.

63 Hic in detestationem tanti criminis est sciendum, quod Sodomitæ omnes mortui fuerunt in illa nocte qua Jesus Christus natus est.

64 Bestialitas quid sit?

65 In confitendo peccato Bestialitatis, non est opus dicere cum qua specie animalis sit commissa.

66 Explicari tamen debet, an sit facta cum bestia mare, vel fœmella, & in vase naturali, aut in præpostero?

67 Ad speciem Bestialitatis reducitur coitus viri, aut fœminæ cum Dæmone succubo, vel incubo.

68 In coitu viri, aut mulieris cum Dæmone, triplex ordinarie concurrit peccatum specie distinctum in Confessione exprimendum, quod assignatur.

69 Bestialitas est omnium peccatorum contra naturam gravissimum, & punitur gravissimis pœnis, quæ assignantur.

70 Mollities, Sodomia, & Bestialitas habent malitias specie distinctas.

71 Impudicitia quid sit?

72 Oscula, tactus, & amplexus impudici ob delectationem sensualem veneream inter personas solutas, sunt peccata mortalia.

73 Oscula, tactus, & amplexus, si fiant secundum morem patriæ causa urbanitatis amicitiæ, fovendæ pacis, benevolentiæ, debitis obsequii, & hujusmodi, per se loquendo excusantur a peccato & licent.

74 Tactus & oscula facta in partibus impudicis, & verendis; a personis solutis sunt peccata mortalia.

75 Immo tactus, & oscula impudica verendorum sunt peccata mortalia etiam in illis, qui propter defectum ætatis, aut alia de causa seminare non possunt.

76 Osculari pueros ex affectu teneræ infantilis ætatis, item eos complecti, tangere captando delectationem sensibilem ex mollitiæ carnis teneræ, per se loquendo, secluso consensu, aut complacentia turpi, vel nullum est peccatum, vel tantum veniale.

77 Ancillæ teneros pueros vestientes, lavantes, eorumque pudenda tangentes, vel aspicientes, etsi motus sensualis exurgat, secluso consensu, aut complacentia turpi, aut non peccant, si ita officium exigat, aut solum peccant venialiter, si leviter, & ex curiositate faciant: Si tamen id facerent cum mora, ordinarie peccarent mortaliter.

78 Aspicere animalia coeuntia ex curiositate, vel levitate tantum, seclusa voluntaria concupiscentia libidinosa, est peccatum tantum veniale.

79 Insuper eadem animalia, minora præsertim, ut catellos, catos, & hujusmodi, molliter tractare demulcere, etiam eorum pudenda contrectare, ex sola curiositate, vel levitate sine ulla impura delectatione ordinarie est tantum peccatum veniale.

80 Esset tamen mortale ita bruti alicujus pudenda fricare, ut semen expelleret curiositate illud videndi, & ob delectationem sensibilem.

81 Personæ ejusdem sexus, simul nudæ existentes in Balneo, in habitaculo, seu alibi, & se invicem ex curiositate aspicientes, seu ex levitate, aut joco tangentes etiam in partibus verendis cum motu sensualitatis, secluso libidinoso consensu, & complacentia turpi, non peccant graviter.

82 Peccant autem ordinarie graviter sic aspicientes, vel tangentes personas diversi sexus, aut concubitus humani etiam secluso affectu venereo.

83 Seipsum vero aspicere, seu tangere ex curiositate, vel levitate, seclusa intentione, & complacentia turpi, ordinarie est solum veniale peccatum.

84 Persona soluta permittens se tangi, osculari, & hujusmodi ab alia, quando peccet graviter vel non? remissive.

85 Obscæna legere, inhonesta canere turpia loqui, impudicos gestus facere, turpes comœdias spectare, litteras amatorias & lascivas scribere, & recipere, talia audire, & similia facere, si hæc fiant cum intentione, & complacentia turpi, vel cum periculo ruinæ spiritualis sui, vel aliorum, sunt peccata mortalia; si autem fiant ex curiositate, vel levitate tantum, seu ex vano solatio sine dicto periculo, sunt solum peccata venialia.

86 Libros cautiones, seu tractatus obscænos componentes, vel divulgantes, comœdias turpes exhibentes, seu repræsentantes picturas ad libidinem incitantes facientes, seu publico exponentes, & hujusmodi peccant mortaliter.

87 Choreæ de se non sunt malæ, nec actus libidinis, sed communis lætitiæ; dummodo tamen fiant locis, & temporibus non prohibitis, & modis licitis.

88 Omnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus lascivi, & hujusmodi, quæ fiunt inter conjuges sine ordine ad copulam, si fiant, cum periculo pollutionis in uno, vel altero, vel pertineant ad Sodomiam quandam

inchoa-

inchoatam, sunt peccata mortalia, alias non sunt nisi venialia.

89 *Quando autem Conjuges graviter peccent, vel non circa delectationem morosam de actu conjugii?* remissive.

90 *Omnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus lascivi, & hujusmodi, quæ fiunt inter sponsos cum delectatione sensibili venerea morosa, & directe voluntaria, sunt peccata mortalia; Alias non sunt nisi venialia; Et si pudice fiant ex recto fine secundum consuetudinem patriæ sunt licita.*

91 *Quando autem sponsi graviter peccent, vel non circa delectationem morosam de copula futura, & de dictis tactibus, osculis, amplexibus &c.* remissive.

92 *Viduæ quando peccent, vel non circa delectationem morosam de copula præterita?* remissive.

93 *Quando Fœminæ graviter peccent, vel non in ornamentis, & similibus provocantibus ad lasciviam?* remissive.

94 *Quando sint peccata gravia cogitationes impuræ, & delectationes morosæ, quæ ex hactenus recensitis oriri solent?* remissive.

95 *In delectatione venerea deliberata, seu in re, vel materia luxuriæ in se directe, & deliberate volita, non datur parvitas materiæ excusans a mortali.*

1 LUxuria est inordinatus appetitus, vel usus venereorum. *Est in re communis.* Luxuriæ species sunt septem; scilicet Fornicatio, Adulterium, Incestus, Stuprum, Raptus, Sacrilegium, & Peccatum contra naturam; quorum ultimum subdividitur in Mollitiem, Inordinatum
2 concubitum, Sodomiam, & Bestialitatem, quibus accedit Impudicitia. *Ita Doctores communiter*, paucis exceptis, qui omittunt Sacrilegium scilicet carnale, & personale.

3 Fornicatio est naturalis concubitus illicitus soluti cum soluta; *Est in re communis.* Fornicatio est peccatum mortale; Est de fide, & oppositum est Heresis damnata *in Clementina* incip. *Ad nostrum* *de Hereticis.* Apostolus enim *ad*
4 *Ephesios* 5. expresse dicit: „ Omnis fornicator, aut immun-
„ dus..... non habet hæreditatem in Regno Christi, &
„ Dei, & ad Galatas 5. *dicit*: Manifesta sunt opera car-
„ nis, quæ sunt fornicatio, immunditia, & impudicitia,
„ luxuria &c. & his similia, quæ prædico vobis, sicut
„ prædixi quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non
„ consequentur": Et *in Apocal. cap. 21.* sic habetur: *Fornicatoribus ... pars erit in stagno ardenti, igne, & sulphure. quod est mors secunda.*

5 Fornicatio est intrinsece mala, de Jure naturæ graviter prohibita. Natura enim abhorret a fornicario concubitu tanquam fini generationis, bono prolis, immo & bono communi opposito; Unde merito Innocentius XI. die 2. Martii 1679. inter alias damnavit sequentem propositionem 48. in ordine: *Tam clarum videtur, Fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta; ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.*

6 Fornicatio alia dicitur vaga more pecudum, modo cum hac, vel hoc, modo cum illa, vel illo. Alia determinata cum una certa, & determinata persona, & dicitur
7 concubinatus. Qui concubinatus est Fornicatio continuata cum eadem certa, & determinata persona, ita ut supra Fornicationem dicat statum, & perseverantiam, sive interim quis, vel quæ personam fornicariam domi habeat, sive ex consuetudine illam conveniat; Et hic Concubinatus est tam grave, & periculosum peccatum, ut concubinarius absolvi non possit, nisi certe promittat concubinam quamprimum dimittere, & si secundo reversus concubina nondum ejecta, est ei absolutio deneganda, quia Concubinarius non solum peccat fornicando, sed etiam in continuo saltem virtuali proposito peccandi perseverat, quamdiu concubinam voluntarie detinet; Hinc Alexander VII. die 18. Martii 1666. justissime damnavit sequentem propositionem 41. in ordine: „ Non
„ est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubi-
„ nam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum
„ concubinarii, vulgo Regalo; dum deficiente illa ni-
„ mis ægre ageret, & aliæ epulæ tædio magno con-
„ cubinarium afficerent & alia famula nimis difficile in-
„ veniretur.

8 An Fornicatio cum persona infideli verb. gr. Judæa, vel Turcissa sit simplex Fornicatio, vel addat novam malitiam specie distinctam; & in Confessione necessario aperiendam; Affirmant Navarrus, Lugo, & cum nonnullis aliis Sanchez *lib. 7. de Matrim. disput.* 5. volentes, quod sicuti Ecclesia speciali ratione prohibet Matrimonium fidelis cum infideli ob motivum Religionis, cum talia conjugia sint damnosa conjugi fideli, & bonæ educationi prolis: ita propter idem motivum censeatur speciali ratione prohibitus fornicarius concubitus fidelis cum infideli. Negant e contra Azorius *part. 3. libr. 3. capit.* 29. Diana, Tamburinus, Filiucius, Mastrius, Reiffenstuel *Theol. Moral. tract.* 9. *de præceptis Decalogi distinct. 4. quæst. 2. num.* 15. Felix Potestas *tom. 1. p. 1. n.* 2142. & alii, quia nullo jure probatur malitiam illam esse specie distinctam, quamvis revera sit gravior, & ideo reservari soleat, & puniri; Nec id probat assumpta paritas de prohibitione Matrimonii, quia in Matrimonio habetur longe major conjunctio, & inde majus periculum subversionis conjugis, & prolis, quam in simplici accessu fornicario, ut de se patet, adeoque &c.

An Fornicatio cum Sponsa, vel Sponso alterius de fu- 9
turo addat novam malitiam injustitiæ distinctam, & in Confessione necessario aperiendam; Negant aliqui cum Mastrio *Theol. Moral. disput.* 11. *num.* 119. Reiffenst. *loc. citat. num* 14. At probabilius affirmant alii cum Henno *tom. 1. disp. 6. q. 1. conclus.* 1. Busemb. *lib. 3. part. 1. Cap. 2. dub. 2. n.* 1. ubi citat Sanchez, Rodriquez, Filliucium, quia sponsus, & sponsa post sponsalia non sunt amplius personæ plene solutæ, & liberæ; quamvis enim in mutua corpora non habeant jus in re, habent tamen jus ad rem, & ideo alteruter concedens alteri usum sui corporis, specialem injuriam facit comparti, quia ultra Fornicationem committit aliquam injustitiam reducibilem ad Adulterium, tanquam imperfectum ad perfectum sui generis; Unde est circumstantia in Confessione necessario exprimenda.

Qui copulam habuit cum soluta, non sufficit si dicat 10
in Confessione: *Commisi grave peccatum contra Castitatem cum soluta*, sed debet explicare copulam, immo addere quoque debet, num perfecta, vel imperfecta copula fuerit, quia ipsa reticita non explicat peccatum, quod fecit, cum etiam soli tactus impudici, seu oscula ob delectationem carnalem habita cum soluta, sint gravia peccata contra castitatem; Unde merito Alexander VII. die 24. *Septembris* 1665. inter alias damnavit sequentem propositionem 25. in ordine: *Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens, commisi cum soluta grave peccatum contra Castitatem, non explicando copulam.* Et die 18. Martii sequentis anni 1666. idem Summus Pontifex damnavit etiam propositionem sequentem 40. in ordine; *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.*

Adulterium quid sit? & omnia, quæ ipsum concernunt, 11
Vid. verb. *Adulterium*, ubi late de omnibus per varios Articulos.

Incestus est peccatum Luxuriæ cum persona consan- 12
guinitate aut affinitate conjuncta intra gradus a jure prohibitos commissum; *Est in re communis.* Dicitur autem peccatum luxuriæ ad denotandum, quod non solus concubitus, sed etiam tactus, amplexus, oscula &c. participant ratione incestus, si fiant inter personas consangui-
neas, aut affines, eo quod inducant malitiam actus 13
principalis, ad quem ordinantur. Ad hoc autem ut incestus sit casus reservatus, concurrere debent tres
conditiones, nisi aliud ab Episcopo exprimatur in re- 14
servatione; Prima quod copula sit perfecta, idest cum seminatione intra vas; Secunda quod personæ sint consanguinitate, aut affinitate conjunctæ intra gradus in reservatione expresso; Tertia quod intercedat malitia moralis.

Incestus est peccatum mortale gravissimum duplicis 15
malitiæ, scilicet contra castitatem, & contra virtutem Pietatis personis conjunctis debitæ; Unde *Levitici* 2. mors diversis gradibus incestuosorum statuitur, qui tantam turpitudinem, tantum nefas, tantum scelus patraverunt; Et Apostolus 1. *ad Corinth. cap.* 5. incestuosum Corinthium in detestationem tanti sceleris tradidit Satanæ, ut spiritus salvaretur; Et ratio est, quia actus carnales, utpote fœdi, & turpes graviter adversantur honori, reverentiæ, & pietati, quam debent sibi consanguinei, & affines. Unde ex instinctu naturali apud omnes gentes damnatur concubitus cum consanguineis in linea ascendente, vel descendente; immo etiam in linea collaterali intra certos gradus; Quinimmo hanc reverentiam nobis insinuant quædam irrationabilia animalia, quæ ex ingenito reverentiæ instinctu nolunt parentibus misceri; Unde Aristotel. *libr. 9. Historiæ animalium capit.* 47. refert a Camelo, qui ex fraude Camelarii fuerat congressus cum Matre, interfectum esse deceptorem: equum vero similiter deceptum se ex alto præcipitasse; Sic Henno *loc. citat. quæstion. 3. conclus.* 2.

An incestus inter diversos consanguinitatis, vel affinitatis gradus commissi distinguantur specie? Affirmant
aliqui, & negant alii; Unde cum utraque opinio sit pro- 16
babilis; & incestus eo gravius peccatum sit, quo gradus est propinquior, talis gradus est in Confessione exprimendus saltem pro majori securitate, ut fatentur passim Doctores etiam sententiæ tenentis ipsos incestus non distingui specie. Immo varii ex ipsis dicunt, quod non obstante incestuum identitate specifica, necessario juxta
gradus suos sunt in Confessione exprimendi, quia licet 17
speciem non mutent, malitiam notabiliter aggravant, & ideo obligationi suæ non satisfacit, qui dicit simpliciter se commisisse incestum, sed debet exprimere an cum Matre, vel cum Noverca, an cum Filia, vel cum sorore, vel cum Matertera, an cum Cognata germana, vel alia, &

sic

sic de aliis; Sic inter alios expresse Henno *loc. cit. conclus.* 3. Item an cum Affine, vel cum Cognato Spirituali, vel legali; Item an cum Filia Confessionis, ut probabiliter tenent Sanchez, Coninch, Fagundez, & cæteri citati, & secuti a Busemb. *lib.* 3. *part.* 1. *cap.* 2. *dub.* 2. *num.* 5. la Croix *ibidem*, & *lib.* 6. *part.* 2. *a numer.* 1073. contra Sa, Dianam, & alios.

18 Incestuosus volens post copulam incestuosam contrahere
in gradu prohibito, debet pro dispensatione recurrere ad
19 Sacram Pœnitentiariam, si tam copula quam gradus sint
occulti. Si tamen gradus est publicus, copula vero est occulta, debet prius petere a Dataria dispensationem gradus, & postea a Sacra Pœnitentiaria dispensationem impedimenti orti ex copula incestuosa occulta; Sanchez *de Matrimonio disp.* 25. *num.* 11. & 12. Clericatus *capit.* 71. *num.* 10. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 2156. & alii.

20 Incestuosus an, & quando possit, & debeat, vel non petere, & reddere, vel offerre debitum, Vid. verb. *Debitum Conjugale per totum*.

21 Stuprum stricte sumptum est violenta defloratio puel-
læ virginis, seu est concubitus cum puella virgine, ipsa
22 invita, seu per vim coacta; *Sic in re Doctores communiter*. Ponitur autem ly *Violenta*, vel *ipsa invita*, seu *per vim coacta*, ut excludatur copula, in quam consentit virgo; quia talis copula, in quam consentit virgo, pertinet potius ad simplicem Fornicationem, quam ad stuprum stricte, & proprie sumptum. Censetur vero virgo vio-
23 lenter, vel ipsa invita, seu per vim coacta deflorari, sic
ut ejus defloratio dicatur stuprum stricte, & proprie sumptum, quando vi, timore, dolo, fraude, aut ficta pro-
24 missione Matrimonii, & hujusmodi decipitur, & inducitur ad copulam. Dicitur notanter *puellæ virginis*, seu cum *puella virgine*, ut excludatur concubitus etiam violentus corruptæ, seu illius, quæ antea habuerat copulam, quia ille violentus concubitus non est stuprum, cum non sit violatio integritatis virginalis.

25 Stuprum est gravissimum, & speciale peccatum ob
26 gravissimam injuriam, quam stuprator infert puellæ vir-
gini, & ejus parentibus. Unde stuprator tenetur in Foro conscientiæ, aut illam ducere in uxorem, aut illam honeste dotare, secundum sui possibilitatem, & viri pru-
27 dentis arbitrio; Si tamen puella ob illatum stuprum nullum aliud damnum passa fuit, puta, quia factum mansit occultum, & æque honestum Matrimonium consecuta est, ac si non fuisset stuprata, stuprator ad nullam obligatur restitutionem ante judicis sententiam, quia pro injuria, secluso damno, nulla debetur restitutio, sed pœna a judice; Sic quoad omnes has tres ultimas conclusiones, *Doctores passim*. Alia quoad hæc, *Vid. verb. Dos art.* 2. *a num.* 14. *ad* 38. ubi late de omnibus.

28 Raptus quid sit? & omnia, quæ ipsum, & Raptorem concernunt, Vid. verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 2. *a num.* 103. *ad num.* 117.

29 Sacrilegium carnale, & personale est concubitus illicitus personæ, aut Sacræ cum Sacra, ut Sacræ cum non
30 Sacra, aut non Sacræ cum Sacra; *Est in re Communis*.
Sacrilegium est peccatum gravissimum, & speciale contra virtutem Religionis; *Communis*. Qui simul est Sacerdos,
31 & Religiosus non committit duplex Sacrilegium violando castitatem, sed unicum gravius, quia moraliter est una numero malitia contra eamdem virtutem Religio-
32 nis; *Communis*. Si ambæ personæ, quæ peccant, sunt
Sacræ, est duplex Sacrilegium in Confessione exprimendum ob duas injurias, & irreverentias numero distinctas; *Sic Doctores passim*.

33 Peccatum contra naturam, quod est vitium inter cæteras Luxuriæ species gravissimum, est actus Luxuriæ, quo fit seminatio modis repugnantibus institutioni naturæ; *Est in re Communis*. Hoc peccatum, ut jam fuit dictum su-
34 pra *sub numer.* 2. subdividitur in Mollitiem, Inordinatum concubitum, Sodomiam, & Bestialitatem: *Communis*.

35 Mollities, seu Pollutio est voluntaria seminis effusio extra vas solius voluptatis gratia facta: *Est in re communis*. Mollities, seu pollutio, quæ ab Apostolo 2. *ad Corinth.* 12. & *ad Galatas* 5. alio nomine vocatur *Immunditia*, quando est perfecte voluntaria est peccatum mor-
36 tale contra naturam, quia est contra ordinem naturæ, &
generationis; Unde omnino, excludit a Regno Dei; ut expresse dicit Apostolus 1. *ad Corinth. cap.* 6. ibi: *Neque Molles Regnum Dei possidebunt*, & *ad Galatas* 5. ibi: *Manifesta sunt per opera carnis, quæ sunt Fornicatio, Immunditia, impudicitia &c. quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam, qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur*.

37 Mollities est ab intrinseco mala; adeout etiam seclusa prohibitione Divina adhuc foret mala, & sic numquam neque prætextu tuendæ sanitatis vel vitandæ alias certæ mortis, licitum est intendere, & directe procurare mollitiem, seu pollutionem: unde merito Innocentius XI. die 2. Martii 1679. inter alias sequentem damnavit propositionem 49. in ordine: *Mollities jure naturæ prohibita non est: Unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali*.

38 Desiderare efficaciter, ut eveniat naturaliter pollutio, vel de ipsa jam secuta gaudere ob delectationem, est omni-
no illicitum: *Communis*. Non est tamen illicitum deside- 39
rare inefficaciter, ut pollutio mere naturalis, & omnino involuntaria in somno eveniat, vel de ea naturaliter, & involuntarie secuta gaudere, ob aliquem finem bonum, V. G. tentationis sedandæ, vel sanitatis recuperandæ. Tunc enim Pollutio mere naturaliter eveniens, non est nisi spontanea, & naturalis evacuatio, seu exoneratio naturæ, seu corporis, qualis est emissio sudoris, vel aliorum superfluorum excrementorum: Sanchez *in Decalog. lib.* 1. *cap.* 2. *a num.* 18. Tannerus *de peccatis disp.* 4. *quæst.* 8. *num.* 145. Platel. *de peccat. numer.* 244. Lessius *libr.* 4. *cap.* 3. *numer.* 105. Layman *libr.* 3. *sect.* 4. *num.* 17. Vasquez 1. 2. *disp.* 115. *cap.* 3. Navarrus *in Manual. cap.* 16. *num.* 7. & *seq.* cum pluribus ibi citatis, Reiffenstuel *Teolog. Moral. tract.* 9. *dist.* 1. *quæst.* 5. *num.* 55. Busemb. *lib.* 3. *part.* 1. *tract.* 4. *cap.* 2. *dub.* 4. *num.* 4. La Croix *ibidem num.* 932. ubi dicit hanc esse communiorem sententiam, Sporer *tom.* 1. *tract.* 1. *cap.* 6. *num.* 34. ubi hanc appellat communiorem doctrinam, & sic alii plures contra Sylvium, Azorium, Henno *loc. cit. quæst.* 7. *art.* 3. *conclus.* 1. & 2. & alios, Vide verb. *Delectatio morosa num.* 15. *ad* 23.

Pollutio in somnis involuntarie secuta, non est pecca- 40
tum; quia est effectus mere naturalis: *Communis*. Potest 41
tamen Pollutio somnis esse peccatum, si oriatur ex causa præterita illicita, ut otiosa, proxime ordinata ad venerem, ut sunt tactus, aspectus impudici lectio, locutio, aut auditio turpium, & hujusmodi, quia tunc talis pollutio, quamvis non sit directe intenta, si fuit prævisa,
est voluntaria in causa, & indirecte volita. Si autem 42
pollutio oriatur ex causa tantum remota, & per accidens ad ipsam concurrente, ut est esus, aut potus calidorum, nimia comestio, aut potatio, equitatio, & hujusmodi, tunc non est peccatum mortale, quia in talem rem, seu causam remotam, non ordinatam de se ad venerem, consentiens, non ideo censetur velle effectum, seu pollutionem, sed potius per accidens eam patitur: Lessius *loc. cit. num.* 90. & 100. Filiucius *tract.* 30. *numer.* 152. Sanchez *loc. cit.* Busemb. *loc. citat. numer.* 6. & alii passim.

Pollutionem omnino involuntariam sponte sua natura- 43
liter evenientem, aut in somnis jam cœptam non impediens, nec reprimens, non peccat, quia id non est ipsam procurare, sed pati ut effluat, quod alias corruptum sanitatem læderet; Unde in tali casu dummodo absit periculum consensus in delectationem, seu complacentiam, potest quis sanitatis causa sinere, ut natura sponte sua se exoneret; Clericatus *cap.* 73. *num.* 4. Mastrius *disp.* 11. *num.* 129. Sanchez *de Matrim. lib. disp.* 17. *n.* 17. Busembau *loc. cit. num.* 3. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 2168. & alii, Immo Sanchez *loc. cit.* cum aliis idem admittit etiamsi pollutio orta esset prius ex culpa, dummodo de ea doleat, & consensum ulteriorem abstrahat.

Facturus actionem aliquam necessariam, seu licitam, & 44
honestam, & prævidens inde naturaliter secuturam pollutionem, nullo tamen modo a se volitam, & intentam non tenetur abstinere a tali actione, dummodo absit periculum consensus in delectationem; Clericatus *cap.* 73. *num.* 6. Tamburinus *lib.* 7. *decalog. cap.* 7. §. 2. Layman *loc. citat. numer.* 16. Mendo *verb. pollutio*, Fœlix Potestas *loc. citat. numer.* 2166. Busemb. *loc. citat. n.* 5. cum Sanchez, Filiucc. Navarr. ibi citatis, Reiffenst. *loc. cit. n.* 53. testans de communi; Et ratio est, quia prosequenti suum jus non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem, & consensum ipsius secutus; Unde quamvis quis prævideat secuturam pollutionem ex auditione Confessionum mulierum, ex lectione casuum conscientiæ, ex necessario tactu sui, vel alterius, & hujusmodi dummodo absit periculum consensus in delectationem, & potest nihilominus licite audire Confessiones mulierum, legere casus conscientiæ, tangere se, & alios ex necessitate, & hujusmodi; Secus autem si deesset periculum consensus in delectationem, quia tunc cognoscens quis ex simili occasione sæpius fuisse mortaliter lapsum, teneretur a similibus actionibus, & officiis, quantumvis licitis, & honestis abstinere, ut advertunt citati Doctores, & alii.

Polluens se cum imaginatione, seu desiderio peccandi 45
cum persona soluta conjugata, voto castitatis obstricta, consanguinea, vel affine, debet in Confessione circumstantiam personæ exprimere, quia juxta qualitatem personæ illicite concupitæ, intervenit in tali pollutione, alia distincta specie malitia, & turpitudo; *Communis*.

Inordinatus concubitus, seu indebitus concubendi modus 46
est actus peccaminosus contra naturam, quo vir concubit cum fœmina modo inordinato, & indebito, ita ut impediatur generatio; Sic Filiuccius *tract.* 30. *cap.* 8. *num.* 161. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 63. & alii. Et notanter dicitur, *ita ut impediatur generatio*, quia alioquin in rigore non esset peccatum contra naturam.

Unde Conjuges gravissime peccant contra naturam, si 47
voluntarie concubant modo tali, quo certo impediatur generatio; quia generationem impedire gravissime repugnat bono prolis, & naturæ, & ideo intrinsece malum est,

48 est, & nullo casu potest cohonestari; *Communis*. Sic mor-
taliter peccant conjuges, si se retrahant in actu semina-
tionis, ne proles concipiatur; *Communis* propter dictam
rationem.
49 Conjuges, qui in copula vas naturale servantes va-
riant situm, & modum coeundi ordinarium, si id fa-
ciant sine seminis perdendi periculo, & ex aliqua justa
causa, quia V. Gr. mulier est pregnans, vel quia corpo-
ris dispositio propter pinguedinem aliter fieri non pati-
tur, tunc excusantur a peccato; Si vero id faciant sine
justa causa, ordinarie peccant saltem venialiter; Et si id
faciant cum seminis perdendi periculo, peccant graviter;
Hinc Conjuges, sic indebite, & inordinate congredien-
tes sine justa causa, sunt graviter reprehendendi; *Sic Do-
ctores communiter*.
50 Sodomia, sic dicta a Sodoma Civitate, quæ propter ne-
fandum hoc vitium, quod ibi, & in finitimis Civitatibus
pluribus grassabatur, una cum ipsis igne cœlitus delapso
51 fuit concremata *Genes. cap.* 19. est coitus libidinosus cum
persona indebita, vel si cum persona debita, in vase in-
52 debito; *Sic in re communis*. Sodomia est duplex, una per-
fecta, altera imperfecta; Sodomia perfecta est concubitus
masculi cum masculo, aut fœminæ cum fœmina; *Sic
communior Doctorum* cum D. Thoma 2. 2. *quæst.* 154. *ar-
tic.* 114. Sporer *Theolog. Sacramental. part.* 4. *c.* 3. *sect.* 5.
num. 626. *&* 627. Busemb. *loc. cit. dub.* 3. *num.* 14. Hen-
no *loc. cit. quæst.* 7. *artic.* 4. Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal.
tit.* 16. *num.* 83. & aliis; *arg. cap. Usus* 14. *caus.* 32. *qu.* 7.
contra aliquos volentes, concubitum fœminæ cum fœ-
mina esse Sodomiam imperfectam. Sodomia imperfecta est
concubitus viri cum fœmina extra vas naturale; *Sic Do-
53 ctores citati, & alii*. Sodomia perfecta differt specie ab
imperfecta, & ideo est in Confessione specificanda, quia
Sodomia perfecta fit cum affectu ad sexum indebitum;
Imperfecta vero fit cum affectu quidem ad sexum debi-
tum, sed in vase indebito.
45 Sodomia perfecta committitur inter masculos, sive
coeant inter se in vase præpostero; sive (quod horren-
dum est) in ore; Et inter fœminas committitur, sive
utantur vase anteriori, sive posteriori, cum secundum
plurimos fœminæ inter se ita misceri possint, & ita in-
vicem exardescere; ut ementitis virilibus congressibus,
instrumentis quibusdam diabolicis semen intra vas, sive
anterius, sive posterius recipiatur, & sic habeatur Sodo-
mia proprie dicta, quæ præservatum consistit in affectu
ad sexum indebitum.
55 Ut Sodomia sit casus reservatus (nisi aliter in reserva-
tione ab Ordinario exprimatur) requiritur, quod actus
sit completus cum effusione seminis intra vas, qua defi-
ciente sive in masculis, sive in fœminis, non est casus
reservatus, quia non censetur Sodomia completa, & con-
summata. *Sic Doctores citati, & alii*.
56 Sodomia sive perfecta, sive imperfecta ultra propiam
malitiam, habet aliam speciem distinctam in Confessione
explicandam, si personæ copulatæ sint vel Deo Sacræ,
vel conjunctæ, vel consanguineæ, seu affines; tunc enim
committitur etiam vel Sacrilegium, vel Adulterium, vel
Incestus; & quidem aliquando duplex Sacrilegium, vel
Adulterium, si utraque persona est Deo Sacra, vel con-
jugata. *Sic Doctores citati*, & alii passim.
57 Probabilius est in Confessione peccati Sodomiæ adesse
obligationem exprimendi, an quis fuerit agens, vel pa-
tiens, quia agens se polluit, non sic patiens. Leander *de
Pœnitentia disputat.* 8. §. 3. *quæst.* 6. Lugo *de Pœnitentia
disputat.* 16. *num.* 243. Mendo *disputat.* 5. *num.* 188. Hen-
no *loc. citat. artic.* 4. *conclus.* 1. La Croix *libr.* 6. *part.* 2.
numer. 1050. cum aliis ibi citatis contra plures ad negan-
tes cum Diana pluribus in locis, & præsertim *part.* 1.
tract. 1. *resol.* 11. *&* *tract.* 3. *resolut.* 4. *& in compendio*,
verb. Sodomia num. 2.
58 Complexus duorum masculorum se carnaliter per mo-
dum copulæ commiscentium cum affectu ad eundem ma-
sculinum sexum, sicuti & complexus duarum fœminarum
similiter se carnaliter commiscentium cum affectu ad eun-
dem fœmineum sexum, cum effusione seminis, licet
ipsum semen in nullo vase emittatur sed in membris ef-
fluat, reducitur ad Sodomiam, estque hæc circumstantia in
Confessione explicanda, nec sufficit dicere se exercuisse
mollitiem, quia hæc tendit ad explendam libidinem sine
speciali affectu ad indebitum sexum. Tambur. *lib.* 7. *c.* 7.
§. 2. La Croix *loc. cit. n.* 1082. & alii plures contra alios
59 volentes, quod talis complexus sit sola mollities. Non re-
duceretur tamen ad peccatum Sodomiæ, si mas se pollue-
ret inter coxendices, brachia, seu alias parte fœminæ ex-
tra quodlibet vas, quia sic nec haberet affectum ad sexum
indebitum, nec ad indebitum vas; adeoque sufficeret in
confessione explicare se polluisse cum tactibus impudi-
cis seu consortio fœminæ conjugatæ, vel Deo Sacræ, vel
consanguineæ, aut affinis. *Si passim Doctores*.
60 Rei hujus nefandi, & horrendi criminis Sodomiæ Jure
Civili puniuntur pœna ignis, ut patet *ex Cod. Theodosia-
no lib.* 9. *titul.* 7. ubi dicitur: *Hujus* (scilicet Sodomiæ)
scelus spectante populo, flammæ vindices expiabunt; Et idem
observari mandavit Carolus Quintus *Ordin. Crim. art.* 116.
Jure autem Canonico Laici de Sodomiæ convicti juben-

tur excommunicari, *cap. Clerici* 4. *de excessibus Prælat.*
ibi: *Si Laici, excommunicationi subdantur, & cœtu fide-
lium penitus fiant alieni*. Insuper declarantur infames;
cap. Infames 2. *caus.* 3. *quæst.* 7. & conceditur facultas eo-
rum uxoribus, ut possint ab eis discedere, sicut ab adul-
teris: *argum. cap. Omnes* 7. *caus.* 32. *quæst.* 7. Clerici ve-
ro de Sodomia convicti Jure communi Canonico privan-
tur Beneficio, & a statu & Ordine Clericali abjiciuntur,
citat. cap. Clerici 4. *de excessibus Prælatorum*, & ex Con-
stitutione Sancti Pii Quinti incipient. *Horrendum illud
scelus*. Clerici Sodomiam exercentes privantur omni Pri-
vilegio Clericali, Officio, Beneficio, & Dignitate, ac
degradati traduntur Potestati sæculari puniendi ut Laici
hoc in exitio devoluti. Dictas autem pœnas non incur- 61
rit, qui mulierem cognoscit Sodomitice, quia hæc Sodo-
mia est imperfecta: nec qui mixtus masculo non semina-
vit intra vas, quia non est Sodomia consummata. Leges
autem pœnales, nisi in ipsis aliter exprimatur, afficiunt
solum delictum perfectum & consummatum; *argum. cap.
Odia* 15. *& cap. In pœnis* 49. *de Regulis Juris*. Nec di- 62
ctæ pœnæ aliquem ligant ante Judicis sententiam crimi- 63
nis declaratoriam; *Sic Doctores communiter*. Hic in dete-
stationem tanti criminis est sciendum, quod Sodomitæ o-
mnes mortui fuerunt in illa nocte, qua Jesus Christus na-
tus est, ut ex multis refert Barbosa de *Officio & potestate
Episcopi part.* 2. *allegat.* 44. *n.* 2.
Bestialitas est coitus cum Bruto; *Est in re communis*. 64
In confitendo peccato Bestialitatis non est opus dicere, 65
cum qua specie animalis sit commissa, quia manet eadem
malitia, sive fiat cum cane, ove, & hujusmodi; malitia
enim Bestialitatis consistit in hoc, quod non servetur ea-
dem species, & natura; & omnia animalia conveniunt in
hac una ratione, quod non sint ejusdem speciei cum ho-
mine; Filliucius *tract.* 30. *cap.* 8. *n.* 161. La Croix *loc. cit.
num.* 1083. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 59. & alii communiter. 66
Explicari tamen debet an sit facta cum Bestia mare, vel
femella; & an in vase naturali, aut in præpostero, quia
sunt diversæ deordinatione Mendo *distinct.* 5. *quæst.* 25. La
Croix *loc. cit. num.* 1083. & alii contra alios.
Ad speciem Bestialitatis reducitur coitus viri, aut fœ- 67
minæ cum Dœmone succubo, vel incubo, quia licet Dœ- 68
mon assumat formam hominis, de facto tamen specie dif-
fert ab illo; *Communis*. Hinc in coitu viri, aut mulie-
ris cum Dœmone triplex ordinarie concurrit peccatum
specie distinctum in Confessione exprimendum; Primo sci-
licet peccatum Bestialitatis, quia detorquetur affectus ad
non hominem; Secundo peccatum Superstitionis, quia est
speciale peccatum contra virtutem Religionis habere com-
mercium cum maximo Dei, & hominum hoste; Tertio
peccatum illius speciei, circa quod fertur affectus, itaut
si vir misceatur Dœmoni tamquam masculo, sit pecca-
tum Sodomiæ; si tamquam fœminæ liberæ, sit peccatum
Fornicationis; si tamquam consanguineæ, aut affini, sit
Incestus; si tamquam conjugatæ, sit Adulterium; si tam-
quam Deo Sacræ, sit Sacrilegium.
Bestialitas est omnium peccatorum contra naturam gra- 69
vissimum, quia congressus ille inter diversas species ma-
xime repugnat naturæ; Hinc Glossa interpretatur, quod
de hoc scelere loqueretur Joseph Genes. 27. dum *accusa-
vit fratres suos apud patrem crimine pessimo*, & Levitici
cap. 20. prohibetur coitus ille sub pœna mortis, statuitur,
ut Bestia, & Bestialitatem perpetrans interficiatur. Quod,
& nunc eo magis servatur apud Catholicos præsertim in
Germania, & in pluribus aliis Regnis, & Provinciis,
ubi ut refert Farinacius *in Praxi Criminal. part.* 1.
quæst. 148. *tit.* 15. *num.* 46. uterque in detestationem tanti
sceleris igne concrematur, & non una semel visum hoc
fuisse experientia testatur.
Mollities, Sodomia, & Bestialitas habent malitias spe- 70
cie distinctas, quia licet opponantur eidem virtuti Casti-
tatis opponuntur tamen ei secundum notabiliter diversas
honestates; Unde qui Sodomiam, aut Bestialitatem com-
misit, non satisfacit in Confessione eam exprimendo
sub nomine *Pollutionis* dicendo se procurasse pollutionem;
Hinc justissime Alexander VII. die 24. Septembris 1665. in-
ter alias damnavit sequentem propositionem in ordine 24.
*Mollities, Sodomia, & Bestialitas sunt peccata ejusdem
speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in Confessione, se pro-
curasse pollutionem*.
Impudicitia, quæ ut dictum fuit supra *sub nu.* 2. præ- 71
dictis Luxuriæ speciebus accedit, nihil aliud est, quam
species Luxuriæ inchoatæ, seu quæ non pertingat usque
ad copulam, seu seminationem, ut sunt oscula venerea,
tactus, & aspectus impudici, verba obscœna, scripta la-
sciva, turpes cantiones, repræsentationes, & comediæ im-
puræ, & hujusmodi, & de hac impudicitia loquitur A-
postolus ad Galatas 5. ibi: *Manifesta sunt autem opera car-
nis, quæ sunt Fornicatio, Immunditia, Impudicitia, Lu-
xuria &c. quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui
talia agunt, Regnum Dei non consequentur*.
Unde oscula, tactus, & amplexus impudici habiti ob 72
delectationem sensualem veneream inter persona solutas
sunt peccata mortalia; *Communis*; Unde merito ab Ale-
xandro VII. die 18. Martii 1667. fuit inter alias proscri-
pta sequens propositio in ordine 40. *Est probabilis opinio*,

quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.

73 Oscula, tactus, & amplexus, si fiant secundum morem patriæ causa urbanitatis, amicitiæ fovendæ, pacis, benevolentiæ, debiti obsequii, & hujusmodi, per se loquendo excusantur a peccato, & licent (a); *Communis*, quia oscula, tactus, & amplexus non sunt intrinsece mali, sed indifferentes, adeoque sunt liciti, cum fiunt ob aliquem honestum finem ex assignatis, & similibus.

74 Tactus, & oscula facta in partibus inhonestis impudicis, & verendis, a personis solutis sunt peccata mortalia, quia sunt valde indecentia, & ad delectationem veneream tendunt, eamque valde excitant; *Communis* cum Diana *p.* 3. *tract.* 4. *resol.* 225. La Croix *lib.* 3. *p.* 1. *n.* 905. & supra-
75 citatis. Immo tactus, & oscula impudica verendorum sunt peccata mortalia etiam in illis, qui propter defectum ætatis, aut alia de causa seminare non possunt, quia ex sua natura tendunt ad pollutionem, & spiritus venereos notabiliter excitant; Tambur. *lib.* 7. §. 2. La Croix *loc. cit. n.* 906. Sporer *ibi cit.* & alii.

76 Osculari pueros ex affectu teneræ infantilis ætatis, item eos complecti, tangere, captando delectationem sensibilem ex mollitie carnis teneræ, per se loquendo secluso consensu, aut complacentia turpi, vel nullum est peccatum, vel tantum veniale; Sanchez *de Matrim. lib.* 9. *disp.* 46. *n.* 13. Sporer *tom.* 1. *tract.* 1. *cap.* 5. *sect.* 2. *sub num.* 19. & *tom.* 3. *p.* 4. *cap.* 3. *sect.* 4. *num.* 692. La Croix *loc. cit. n.* 901. Jacobus Marchant. *Resol. Pastoral. part.* 1. *cap.* 6. *quæst.* 6. & alii.

77 Ancillæ teneros pueros vestientes, lavantes, eorumque pudenda tangentes, vel aspicientes, etsi motus sensualis exurgat, secluso consensu, aut complacentia turpi, aut non peccant, si ita officium exigat, aut solum peccant venialiter, si leviter, & ex curiositate faciant: Si tamen id facerent cum mora, peccant mortaliter, ob morale periculum consensus libidinosi; *Sporer loc. cit.* la Croix *loc. n.* 902. & alii.

78 Aspicere animalia coeuntia, ex curiositate, vel levitate tantum, seclusa voluntaria complacentia libidinosa, est peccatum tantum veniale, quia id non multum excitare solet ad libidinem; *Communis*, teste Sporer *cit. n.* 19. Insuper eadem animalia, minora præsertim, ut catellos, catos, & hujusmodi, molliter tractare, demulcere, (b) etiam eorum pudenda contrectare, ex sola curiositate, vel levitate sine ulla impura delectatione, ordinarie est tantum peccatum veniale; Sanchez *lib. de*
79 *Matrimonio disput.* 46. *num.* 15. Sporer *cit. tract.* 1. *cap.* 5. *sub num.* 19. & *cit. p.* 4. *cap.* 3. *num.* 697. La Croix *loc. num.* 903. & alios citans Diana *part.* 2. *tract.* 17. *resolut.* 37. Esset tamen mortale ita Bruti alicujus pudenda fricare, ut semen expelleret, ex curiositate illud videndi & ob delectationem sensibilem, quia talis fricatio pudendorum Bruti facta ob sensibilem delectationem, principium ex se est impuræ libidinis; Tambur *lib.* 7. *Decalog. cap.* 8. §. 2. *num.* 5. Sporer *l. c. n.* 697. Bonacina, & Salas *ibi citati*, & alii.

81 Personæ ejusdem sexus simul nudæ existentes in balneo, in habitaculo, seu alibi, & se invicem ex curiositate aspicientes, seu ex levitate, & joco tangentes, etiam in partibus verendis cum motu sensualitatis, secluso libidinoso consensu, & complacentia turpi, non peccant graviter; Sporer *cit. p.* 4. *cap.* 3. *num.* 693. & alii passim. Pec-
82 cant autem ordinarie graviter sic aspicientes, vel tangentes diversi sexus, aut concubitus humani, etiam secluso affectu venereo, quia tunc est semper morale periculum consensus libidinosi, & adest gravissima indecentia; Sporer *loc. cit. num.* 693. Busemb. *lib.* 3. *p.* 1. *tract.* 4. *cap. dub.* 1. *num.* 6. cum Sanchez, Filiucc. Layman, ibi citatis, Henno *tom.* 1. *tract. in Decalog. disput.* 6. *q.* 9. *art.* 3. *concl.* 1. & alii.

Seipsum vero aspicere, vel tangere ex curiositate vel
levitate, seclusa intentione, & complacentia turpi, ordi- 83
narie est solum peccatum veniale, quia minor est indecentia, & minus movent ad libidinem propria, quam aliena verenda; Sporer *loc. cit.* Busemb. *loc. cit. n.* 5. & alii passim. Immo aspicere, vel tangere verenda proprii corporis ex naturali aliquo, & non malo fine, nequidem erit veniale, ut si quis V. G. fricatione velit extinguere pruritum non venereum, cum adest periculum pollutionis, aut consensus in eam, dato quod involuntarie improviso obveniret; Sanchez *lib.* 9. *de Matrimon. disput.* 44. Busemb. *loc. cit. n.* 5. Filiucc. *tract.* 30. *num.* 200. & alii passim.

Persona soluta permittens se tangi, osculari, & hujus- 84
modi ab alia, quando graviter peccet, vel non, Vid. verb. *Fæmina a n.* 27. *ad* 30. & *per tot.* ubi multa ad rem.

Obscœna legere, inhonesta canere, turpia loqui, impudicos gestus facere, turpes comœdias spectare, litteras amatorias, & lascivas scribere, & recipere, talia audire, & similia facere; si hæc fiant cum intentione, &
complacentia turpi, vel cum periculo ruinæ spiritua- 85
lis sui, vel aliorum, sunt peccata mortalia; Si autem fiant ex curiositate, vel levitate tantum, seu ex vano solatio sine periculo ruinæ spiritualis sui, vel aliorum, sunt solum peccata venialia; Sporer *loc. citat. num.* 695. Sanchez *de Matrim. lib.* 9. *disp.* 46. *a n.* 31. Filiucc. *tract.* 30. *q.* 3. Busemb. *l. c. n.* 8. & alii passim (c).

Libros, cantiones, seu tractatus obscœnos componen- 86
tes vel divulgantes, comœdias turpes exhibentes, seu repræsentantes, ac picturas ad libidinem incitantes facientes, seu publice exponentes, & hujusmodi, peccant mortaliter, quia sunt spiritualis ruina multorum, cum & ipsi sciant, & scire debeant, plurimos inde in libidinem esse lapsuros, adeoque tot peccatorum fore coram Deo culpabiles, quot personis erunt causa ruinæ spiritualis; Busemb. *l. c. n.* 10. Filiucc. *loc. cit. n.* 7. Sporer *loc. cit.* & alii communiter. De comœdiis, Vide Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 163. ubi tum ex Sacra Scriptura, tum utroque Jure communi, tum Conciliis Generalibus, & Provincialibus, cum auctoritate Sanctorum Patrum eas condemnat, plurimum invehens in earum Auctores, & spectatores. Vide verb. *Clericus art.* 4. *a n.* 16.

Choreæ quamvis non paucis sint plenæ periculis, de 87
se tamen non sunt malæ, nec actus libidinis, sed communis lætitiæ, dummodo tamen fiant locis, & temporibus non prohibitis, & modis licitis, scilicet sine malo fine libidinoso, sine tactibus, & gestibus lascivis, aut alio periculo delectationis venereæ; Sic in hoc sensu Choræas non esse malas tenent Cajetanus, Silvester, Armilla, Angelus, Filiuccius, Azorius, Busemb. *loc. citat. num.* 9. Sporer *loc. cit. num.* 694. Henno *loc. cit. quæst.* 9. *art.* 5. *conclus.* 1. & ipso teste alii communiter; Unde quando Sancti Patres eas interdum acriter reprehendunt, loquuntur de choræis turpibus, seu factis locis, & temporibus prohibitis, ut in locis sacris, & tempore Divinorum Officiorum, aut de eorum abusu; Et dum Sacri Canones eas interdicunt, loquuntur specialiter de Clericis tum Sæcularibus, tum Regularibus, quibus choreæ sunt interdictæ tum Jure Communi antiquo, tum novo: Concil. Tridentin. *sessiion.* 22. *capit.* 1. *de reformation.* Vide verb. *Clericus articul. quarto a numer.* 13.

Omnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus 88
lascivi, & hujusmodi, quæ fiunt inter Conjuges sine ordine ad copulam, si fiant cum periculo pollutionis in uno, vel altero, vel pertineant ad Sodomiam quamdam inchoatam, sunt peccata mortalia; Alias non sunt nisi venialia; *Communis*.

Quando autem Conjuges graviter peccent, vel non cir- 89
ca delectatio nem morosam de actu Conjugii, Vide verb. *Delectatio morosa a n.* 24. *ad* 26.

Omnes

(a) Nota. Quoad oscula, tactus, & amplexus inter personas præsertim diversi sexus, hæc attente notanda sunt. Primum hæc gravi culpa non carere, si ob sensualem delactationem fiant, deinde si certum periculum sit hujusmodi delectationis, vel pravi desiderii excitandi: ita enim agentes sese periculo peccandi exponerent: qui vero periculo se exponit peccandi, revera peccat. Denum si alterutra persona, vel hac delectatione afficeretur, vel in hujusmodi creto periculo per oscula poneretur: Nam id ex parte utriusque videndum est, ut oscula, tactus, amplexusque ab omni prorsus culpa liberentur. Quæ quidem notanda attente sunt, ut in hujusmodi usibus peccata caveamus.

(b) Nota. Qui ex curiositate, vel levitate actus hujusmodi aspiciant, a gravi culpa liberari haud possint, si periculo complacentiæ, delectationis, atque pravi desiderii sese exponant. At difficile admodum est, ut hujusmodi periculum absit, ut consideranti patet. Id quoque dicendum de iis, qui ex curiositate, vel vano solatio turpia; & obscœna legant, vel canant, dum enim tantæ non sint ignorantiæ, vel stupiditatis hæc legentes, aut canentes, ut ad ea quæ dicunt nullimode attendant, aut ea non intelligant, vix & ne vix quidem fieri potest, ut lectiones, & cantilenæ hujusmodi pravas cogitationes non excitent, vel prava desideria non foveant, aut saltem in occasione, & periculo proximo non exponantur habendi pravas cogitationes, ac desideria prava. Quam ob rem non adeo facile generatim pronunciandum est solius culpæ venialis reos esse, qui ex curiositate, vel vano solatio obscœnos libros volvant, aut turpes cantilenas canant. In Choræis quoque occasio & peccandi periculum attente considerandum est: Nam si a viris & mulieribus simul fiant, non adeo facile erit stabilire abesse occasionem, & peccandi periculum: quia etsi fortasse ex parte unius desit, non deerit plerumque in altero: atque hoc satis est, ut improbetur.

(c) At moraliter certum est, hæc & similia fieri non posse absque periculo ruinæ spiritualis; Unde omnes cordati Theologi ea inter peccata mortalia referunt, præsertim turpium Comœdiarum aspectus.

90 Omnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus lascivi, & hujusmodi, quæ fiunt inter sponsos cum delectatione sensibili venerea morosa, & directe voluntaria sunt peccata mortalia: Alias non sunt nisi venialia: & si pudice fiant ex recto fine secundum consuetudinem patriæ, sunt licita: *Communis*.

91 Quando autem sponsi graviter peccent, vel non circa delectationem morosam de copula futura, & de dictis tactibus, osculis, amplexibus &c. Vid. verb. *Delectatio morosa a n. 27. ad 29. & n. 32.*

92 Viduæ quando peccent, vel non circa delectationem morosam de copula præterita? Vide verb. *Delectatio morosa a n. 30. ad 32.*

93 Quando fœminæ graviter peccent, vel non in ornamentis: & similibus provocantibus ad lasciviam? Vid. verb. *Fœmina a n. 14.*

94 Quando sint peccata gravia, vel non, cogitationes impuræ, & delectationes morosæ, quæ ex hactenus recensitis oriri solent? Vid. verb. *Delectatio morosa per tot.*

95 In delectatione venerea deliberata, seu in re, vel materia Luxuriæ in se directe, & deliberate volitæ, non datur parvitas materiæ excusans a mortali. *Est in re Communis*. & fuit approbata a Summis Pontificibus Clemente VIII., & Paulo V. qui præceperunt denunciari Inquisitionibus eos, qui docerent amplexus, & oscula libidinosa non esse mortalia, licet sola delectatio venerea in eis placeret sine ordine ad copulam, ut referunt la Croix *lib. 3. par. 1. n. 910.* Sanch. *in Decalog. cap. 5 num. 12.* Riffenst. *Theol. Moral. tract. 9. dist. 4. quæst. 6. numer. 85.* Castropal. *tom. 1. tr. 2. disp. 2. punct. 10. numer. 4.* Diana *part. 5. tr. 5. resol. 5.* Verric. ll. *tr. 4. q. 16. numer. 11.* & alii passim, qui concludunt, oppositam sententiam esse improbabilem, falsam, erroneam, temerariam, periculosam, & scandalosam & aliquid apud Mend. *disp. 5. num. 4.* putant esse damnatam. Et concordat propositio 40. inter alias damnata ab Alexandro VII. die 18. Martii 1666. jam relata *supra sub num. 10. & 72. Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis*; Unde hæc sententia tamquam jam certissima non indiget ulteriori probatione.

M

MACELLUM.

NON INDIGET SUMMARIO.

1 Usus Macelli separati pro Ecclesiasticis est permissus, & contra impedientes tam directe, quam indirecte, procedendum ad Censuras. *Sac. Cong. Immunit. in Sulmonen. 9. Septembr. 1621. lib. 2. decr. Paul. pag. 90. in Baren. 10. Septembris 1642. lib. 3. decret. Paul. pag. 182., & in Ortonen. 29. Maii 1645. ibi pag. 282.*

2 Episcopi, & alii Prælati inferiores ad evitandas impositiones carnis, & aliorum comestibilium constituant Macellum, & alias Apothecas separatas pro Ecclesiasticis, itaut eorum Immunitati in aliquo non præjudicetur. *Sacr. Congregat. Immunit. in Mutinen. & Regien. 12. Februarii 1648. lib. 4. decret. Paul. pag. 5.*

3 Cum Civitas imposuerit pretium immodicum carnibus,
Ecclesiastici tamquam gravati ex hoc pretio aperuerunt
Macellum, ubi carnes pro Ecclesiasticis minori pretio ven-
duntur; verum cum Civitas supplicasset dictum Macel-
lum claudi, Sacra Congreg. respondit: Licere Ecclesiasti-
cis aperire Macellum. *Sacra Congreg. Immunit. in Spoletana*
20. Dec. 1702. lib. 3. Decret. Valem. pag. 464 Attamen at-
4 tenta assecuratione exemptionis Ecclesiasticorum aliquan-
do deponitur Macellum de consensu eorumdem juxta men-
tem Sanctissimi; & Sacræ Congreg. *Sac. Cong. Immun. in*
Beneventana 19. Novembr. 1641. l. 3. Decret. Paul. pag. 159.

5 Nihil omnino est innovandum contra Ecclesiasticos, & eorum familias super exemptione ipsis competente a gabella cujusvis generis carnis; sed sunt manutenendi in dicta exemptione, aut quasi possessione respective; & quoad carnes a die aperitionis Macelli Civitatis, tam emptio animalium, quam pretium carnium fieri debet cum assistentia, & consensu Ecclesiasticorum per Capitulum, & Clerum deputandorum, & Sanctissimus mandavit omnino ita observari. *Sac. Cong. Immunit. in Beneventana 1. Martii 1674. lib. Decret. Altov. pag. 904.*

6 Quamvis Ecclesiastici sint comprehensi, attento Chirographo Sanctissimi, sub datio carnis attamen non possunt cogi ad emendum carnem in unico Macello. *Sac. Congreg. Immunit. in Anconitana 22. Septemb. 1614. lib. 5. Decret. Paul. pag. 51. & in Perusina 21. Januar. 1673. lib. 1. Decret. Altovit. pag. 673.*

7 Prohibenda est Ecclesiasticis Macellatio carnis porcinæ, nisi pro usu propriarum domorum, Monasteriorum, & inservientium, nec non pro usibus propriis non provenientibus a Mercatura. *Sacr. Cong. Immunit. in Florentina 20. Januar. 1637. lib. 3. Decret. Paul. pag. 22.*

8 Quoad dubium an Archiepiscopus Rossanen., & Virgines Monasterii Sanctæ Claræ possint emere belvas suinas, & illas macellari facere in taberna Mensæ Episcopalis, easque vendere pretio præfixo a Conductore Communitatis cum exemptione a gabellis, ad quas in eo casu tenentur Laici? Sacra Congregatio pronunciavit non competere exemptionem a gabellis, nisi pro animalibus existentibus in bonis Mensæ Episcopalis, & Monasterii Virginum. *Sacr. Congreg. Immun. in Rossanen. 23. Decemb. 1692. lib. 1. Decret. Vallsman. pag. 13.*

9 Minister Archiepiscopi, si vult gaudere privilegio fori non exerceat artem Macelli, sin minus Archiepiscopus removeat litteras patentes. *Sacr. Congreg. Immun. in Brundusina 14. Novembris 1662. lib. Decretal. Becci pag. 436.*

MAGI, QUI CHRISTUM ADORAVERUNT IN CUNABULIS.

Additamenta novissima Auctoris.

Magi, qui Christum adoraverunt, tres fuerunt, ut expresse tradit S. Leo Papa *serm. 30. in Epiphan. cap. 1.*, ibi: *Tribus igitur Magis in regione Orientis stella nova claritatis apparuit. Et sermon. 42. de Epiphan. cap. 5. ibi*: Tres Magos .... Stella perduxit; & pluribus aliis ad id relictis, sic tenet recepta in Ecclesia sententia. Tres isti Magi vocantur Melchior, Balthassar, & Gaspar, ut de Communi testatur Bollandus *ad diem primam Januarii* pag. 8. *ad diem 6* pag. 323. *& ad diem undecimam* pag. 554. Eorum corpora fuerunt Constantinopolim allata, inde ab Eustorgio Episcopo Mediolanum asportata, & in Basilica ab eodem Episcopo ædificata, collocata, & a fidelibus ibi venerata per sexcentos septuaginta annos, & tandem sub Friderico Ænobardo illinc amota, & ab Episcopo Reinoldo Coloniam asportata. Sic apud Cardinal Lambertin. *n. 33.* referunt Galesinius in Not. ad Martyrologio *pag. 13.* & Saxus in Histor. corporum SS. Gervasii, & Protasii *n. 38.* 1

Magos Reges fuisse, idest Dynastas, est probabilior opinio ut inter alios tradunt Baronius *ad annum Christi 1. n. 30.* ibi: Hos igitur fuisse Reges dixerimus usitato more divinæ Scripturæ, quæ cujusque Oppidi Dominum Regem appellare consuevit, ut patet de quinque Regibus, quos Abraham armatis suis vernaculis debellavit. Natal. Alexander *Hist. Eccl. Sæcul. 1. cap. 1. art 4.* ibi: *Viros tamen potentes, & divites Toparchas forte, vel Dynastas fuisse probabile est*. Gretserus tom. 5. edit. Ratisponen. *lib. 1. de festis cap. 30.* ibi: *Adde, quod Regium nomen magnam latitudinem habet &c. Neque enim necesse est, ut omnes, qui vel fuere, vel appellantur Reges sint tanti, quanti sunt Rex Hispaniæ, & Galliæ. Favet Scriptura phrasis, maxime in libris Josue, ubi Regis nomen illis tribuitur, qui hodie vix Principis nomenclaturam tueri possent.* 2

Magi non ab arte Magica, aut ab Astrologica judiciaria, quam professi fuerint, ut aliqui putant, hic sunt appellati, sed quia erant Philosophi astrorum scientia periti; Gensque spectandorum syderum arte pollebat, asserit S. Leo *serm. 4. de Epiphan.* Et Eruditissimus Serres in Responsionibus ad Sandinum *pag. 34.* tradit, Magos olim fuisse, hoc est Philosophos syderalis scientiæ peritos; Unde ex hac Syderum cognitione, visa stella in Oriente *Vidimus enim stellam ejus in Oriente*, (Matth. 2.) *dixerunt ad invicem. Hoc signum Magni Regis est, eamus, & offeramus ei munera, aurum, thus, & Myrrham. Ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam dicentes ubi est, qui natus est Rex Judæorum? vi-* 3
dimus enim stellam ejus in Oriente, & venimus adorare Domi- 4
num. Quid enim stella illa fuerit, variant Auctores. Verosimilior tamen sententia est, quæ tradit, sydus illud meteori genus fuisse clarissima luce coruscans, quod Angelus in Astri figuram formaverat; quodque suspensum in media aeris regione ab Oriente ad Occidentem movebat ad demonstrandum Magis iter, uti de columna nubis narratur, qua Judæi deducti sunt per desertum; seu etiam astrum fuisse cum primo creatum; non illud quidem in Cœlo, sed in ære non longe a terra, quod nutu Dei moveretur antecedendo Ma-

Magos, usquedum veniens staret supra, ubi erat puer. Sic docet S. Thomas 3. *part. qu.* 36. *art.* 3. cit. & sequent. a Lambertin. *de Festis n.* 31. & ab aliis communis.

5 An Magi sexta Januarii die Bethleemum venerint Christum adoraturi? relictis aliquibus contrariis opinionibus communis sententia est, quod dicta sexta die Januarii, tertia decima post Christi nativitatem Magos Bethleem ad Christum adorandum, & munerandum pervenisse. Sic laudatus Lambertin. *loc. cit. num.* 62. allegans ad id S. Thomam, Baronium, Canum, Suarez, Raynaudum, Gravesonum, Card. Gottum, Honoratum a S. Maria, Sandinum, & Ayalam; Et ibidem *n.* 67. ostendit, facillime potuisse ipsos tali die Bethleemum pervenire; Cum Arabia Felix, e qua profecti sunt, distet solummodo octo dierum itinere ab Hierosolyma; sicque potuisse commode parare aurum, tuus, & Myrrham aliaque itineri necessaria, & Hierosolymis aliquantulum immorari, ut demonstrat Petrus de Marca Opusculo de adventu Magorum a Baluzio edito; Et ad id præsertim adhibitis pro itinere juxta Isajæ oraculum velocissimis dromedariis ut recte advertit Baronius *ad annum Christi* 1. *num.* 34. ibi: *quod quidem haud mirum videri debet, si ex Arabia Judaam adjacente, quod superius demonstravimus, advenisse dixerimus & ut Propheta prædixerat, ad celeritatem itineris Dromedariis usos fuisse, quos velociores esse ad cursum equis Nysseis Aristoteles tradit. Et iisdem fundamentis ad id utitur Eruditissimus Lami in Harmon. Evang. lib.* 1. *cap.* 11 §. *ambigitur; sicque tenent plurimi alii brevitatis gratia omissi.*

6 An eodem anno, & die tria illa miracula contingerint, quæ in die Epiphaniæ ab Ecclesia recoluntur, ipsa die sic in ejus officio canente: *Tribus miraculis ornatum diem Sanctum colimus. Hodie Stella Magos duxit ad Præsepium. Hodie vinum ex aqua factum est ad nuptias. Hodie in Jordane a Joanne Christus baptizari voluit, ut salvaret nos.* Eadem die sexta Januarii contigisse Magorum a orationem, ut mox diximus, & Bapti mum Christi est vetus Ecclesiæ traditio, & fere communis sententia, ut tradit Eruditissimus Card. Baronius *ad annum Christi* 31. *n.* 18. ibi: ,, Quo vero ad mensem, & diem, quibus baptiza-,, tus est Christus, spectat, id factum esse sexta Januarii ,, die ex communi, & traditione antiqua Eusebius Pamphili ad Marinum scribens testatur. Confirmat hoc ipsum ,, Hieronymus, ac denique omnes Scriptores Ecclesiasti-,, ci, uno duntaxat excepto Epiphanio, ut vidimus; ,, qui sicut audiendus non est, dum ait, Christum natum ,, sexta Januarii, ita nec dum dicit, baptizatum esse ,, sexto idus Novembris: cum & idem contradicant Ægy-,, ptii, licet de die Natali Domini æque ipsi consentiant. Sicque tenent etiam Card. Gottus, Graveson, Serry, Sandinus, Tillemontius, Honoratus a Sancta Maria allegati, & secuti a Lambertin. *loc. cit. num.* 58. aliique plurimi. Major controversia est, an eadem die 6. Januarii contigerit etiam aquæ conversio in vinum; quod negant non pauci, ipsemet Baronius *ad annum Christi* 31. *num.* 36. Suarez autem, ne totam hanc rem dubitationibus i plexam omnino relinquat, affirmat, eadem sexta Januarii die, & Magos Dominum adorasse, & Jesum fuisse baptizatum, & aquam in vinum fuisse conversam. *Quo circa ne cogamur omnia in dubium vocare, sentiendum existimo, Baptismum Christi, & alia etiam duo mysteria sexta die Januarii facta esse. Sic* 3. *part tom.* 2. *disp.* 26. *sect.* 1. Quam sententiam, quod eadem die 6. Januarii contingerint omnia dicta tria miracula, quamvis non eadem, sed diverso anno, jam tradiderat S. Thomas *lect.* 1 *in cap.* 2 *Joannis* ibi: ,, In festo Epiphaniæ trium miraculorum com-,, memoratio fit, scilicet adorationis Magorum, quæ fuit ,, primo anno Nativitatis Dominicæ. & Baptismi Chri-,, sti, quo baptizatus est eodem die (sexto Januarii) re-,, volutis triginta annis; & de nuptiis, quæ factæ sunt ,, eodem die (sexto ibidem Januarii) revoluto anno ".

7 Utcumque tamen res sit, solus Deus certo id scit, & nobis adhuc incerta remanet vera dies præsertim miraculi conversionis aquæ in vinum. Unde S. Maximus *sermone de Epiphania* sic tradit: In hac, dilectissimi, cele-,, britate, sicut ratione paternæ traditionis instruimur, ,, multiplici est festivitate lætandum. Ferunt enim Chri-,, stum hodie vel stella duce a gentibus fuisse adoratum, ,, vel invitatum ad nuptias, aquam vertisse in vinum, ,, vel suscepto a Joanne Baptismate, Jordanis fluenta con-,, secrasse. Sed quid potissimum præsenti hoc factum sit ,, die, noverit ipse qui fecit ". Hinc Baronius advertit, quod, quamvis Ecclesia canat: *Hodie vinum ex aqua factum est ad nuptias*, nihil aliud his verbis velit intelligi, quam eo die fieri ejus miraculi commemorationem, quo aqua in vinum conversa fuit; ut de omnibus tribus mir c lis sentit etiam Pererius *in Joan. cap.* 2. *n.* 8. ibi: *Illud Hodie non refertur ad tempus rei gestæ, quasi sensus sit, eo die tria illa mysteria esse facta* (ideoque etiam miraculum conversionis aquæ in vinum), ,, sed referunt ad ,, commemorationem, & celebrationem, eorum trium ,, mysteriorum eo die fieri solitam, ut sit eorum verbo-,, rum sensus; Hodie colitur, & celebratur commemora-,, tio istorum trium festorum ". Quod & tradit Joannes Baptista Casalius de veteribus Sacris Christianorum Ritibus edit. Roman. ann 1647. pag. 119. ibi: Rectissime antiqua Sancta Mater Ecclesia hæc tria hac eadem die memorat, nempe adorationem gentium, manifestationem in baptisma, miraculi exhibitionem in Cana, non diebus attentis, quibus singula contingerunt, sed consideratis rationibus, quod his maxime tribus divinitas Salvatoris universo Orbi manifestata est,

MAGIA. Vide verb. *Superstitio, num.* 10. & 11.

M A G I S T E R.

S U M M A R I U M.

1 *In Magistrum assumendus non est, qui formam discipuli non assumpsit.*

2 *Docere priusquam doceri præposterum est, & impossibile.*

3 *Qui Magisterii, seu Doctoratus gradum præpropere, & immature suscipiunt corripiuntur.*

4 *Magistro non prodest, quod multoties fuerit approbatus, si aperte indignus sit.*

5 *Magistri, Doctores, Regentes Universitatum, vel Gymnasiorum, docentes quascumque scientias, etiam Grammaticam, & alii cujuscumque artis, ac facultatis professores, sive Clerici, aut Laici illi sint, tenentur emittere Fidei professionem.*

6 *Magistri Scholarum admitti non possunt, nisi prius de Fide, & moribus examinati reperiantur idonei, & hoc faciendum est, etiamsi Magistri sint conducti a Magistratu Civitatis.*

7 *Ipsi tamen Magistri examinari possunt ab Episcopo in iis duntaxat, quæ spectant ad Fidem, Doctrinam Christianam, & bonos mores.*

8 *Magistri non solum in Grammatica, & Rhetorica, aliisque scientiis adolescentes instruere debent, sed etiam in iis quæ ad religionem pertinent, & ipsos ad bona opera compellere possunt.*

9 *Magistri correctionis caussa possunt moderate castigare discipulos Clericos sine incursu excommunicationis.*

10 *Cum hac tamen advertentia, quod si ipsi Magistri sint Laici, possunt solum sic corrigere, & punire discipulos Clericos in Minoribus, non autem in Majoribus Ordinibus constitutos.*

11 *Si autem & ipsi Magistri sint Clerici, possunt sic corrigere, & leviter punire discipulos suos etiam in Majoribus Ordinibus.*

12 *Magister Clericus majorem habet potestatem in discipulum, quam Pater in filium.*

13 *Magistri quoad discipulos peccant in pluribus, quæ assignantur.*

14 *Magistri, qui vi, fraude, mendaciis, criminationibus cum alterius præjudicio curant ad se trahere alios discipulos, qui aliorum scholas frequentabant, peccant graviter, & tenentur ad restitutionem juxta proportionem lucri impediti & mali caussati.*

15 *Non peccant autem Magistri contra justitiam, nec tenentur ad restitutionem, si id faciant sine ulla vi, fraude, mendacio, & criminatione &c.*

16 *Immo in tali casu Lugo, & alii eos excusant etiam a peccato mortali.*

17 *Magistri, & Doctores Laureati æquiparantur Nobilibus.*

18 *Tales Magistri, & Doctores censentur in dignitate constituti.*

19 *Sunt exempti a communibus oneribus.*

20 *Si evadant rei criminis, mitius puniuntur, quam alii.*

21 *In assumendis Dignitatibus, & Beneficiis cæteris præferri debent.*

22 *Nomine Magistrorum, & Doctorum veniunt etiam* Licentiat, *unde & isti gaudent supradictis privilegiis.*

23 *Licentiati qui sint, & dicantur?*

24 *Baccalaurei qui sint, & dicantur?*

25 *Baccalaurei unde sic dicantur?*

26 *Baccalarii ab aliis vocantur.*

IN Magistrum assumendus non est, qui formam discipuli non assumpsit, textu expresso *in cap. Cum in Magistrum* 49 *de electione*, ibi: *Cum in Magistrum assumi non debeat, qui formam discipuli non assumpsit, nec sit præficiendus, qui subesse non novit &c.* Fagnan. *lib.* 1. *decr. in cap. Cum ad nostram* 37. *de election n.* 2. & alii communiter. Docere enim prius, quam doceri, præposterum est, & impossibile, textu expresso *in cap. Ordinatus* 4. *dist.* 59. ibi ,, Debet enim ante esse discipulus, quisquis Doctor esse de-,, siderat, ut possit docere quod didicit .... Qui minime ,, litteris operam dederit præceptor esse non potest lit-,, terarum ". Baldus *in cap. Cum in Magistrum* 49. *de electione. in principio*, Fagnan. *ibid. n.* 2. & alii passim. Unde merito corripiuntur, qui Magisterii, seu Doctoratus gradum præpropere, & immature suscipiunt nam, ut expresse dicitur *in cap. Misterium* 4. *dist,* 61. *Miserum est eum*

fieri

1, 2, 3 (right margin numbers of the paragraph above)

fieri Magistrum, qui nunquam fuit Discipulus. Fagnanus *in
cit. cap. Cum in Magistrum*. n. 2. Nec Magistro prodest,
4 quod multoties fuerit approbatus, si aperte indignus sit;
arg. cap. Quid de mensa 11. *dist.* 37. & *cap. Cum sit art.* 14.
de atat. & qualitat. Vincent. & Collector. cum Fagnan.
in cit. cap. Cum in Magistrum n. 4.

5 Magistri, Doctores, Regentes Universitatum, vel Gymnasiorum
docentes quascumque scientias, etiam Grammaticam, & alii cujuscumque artis, & facultatis professores, sive Clerici, aut Laici illi sint, teneantur emittere Fidei professionem. Pius IV. Constitut. incip. *Sacrosancta*.

6 Magistri Scholarum admitti non possunt, nisi prius de
Fide, & moribus examinati reperiantur idonei, & hoc
faciendum est, etiamsi tales Magistri sint conducti a Magistratu
Civitatis *Conc. Coloniens. III. tit. Quoad institutionem cap.* 1. Ipsi tamen Magistri examinari possunt ab Epi-
7 scopo in iis duntaxat, quæ spectant ad Fidem, Doctrinam
Christianam, & bonos mores, ut declaravit *Sac. Congr. Concilii apud Aldan. in Compend. Canon. resol. lib.* 3.
tit. 4. *num.* 10. Barbos. *in Summa Apostolicar. decis. verb. Magister n.* 5.

8 Magistri, non solum in Grammatica, & Rhetorica,
aliisque scientiis adolescentes instruere debent, sed etiam
in iis, quæ ad Religionem pertinent; & sic adolescentes
ad Missas, Divina Officia, & prædicationes audiendas
non solum hortari, sed etiam compellere possunt; ea vero, quæ sunt contra bonos mores, aut quæ ad impietatem inducere possunt, legere, vel docere omnino prohibentur. Leo X. Constit. 6. incip. *Meretur*.

9 Magistri correctionis causa possunt moderate castigare
discipulos Clericos sine incursu Excommunicationis *cap.
1. Ex tenore* 10. & *cap. Cum voluntate* 54. *de senten. Excommun.* Cum hac tamen advertentia, quod si ipsi Magi-
10 stri sint Laici possunt solum sic corrigere, & punire
Clericos in Minoribus constitutos, non autem in Sacris,
& Majoribus Ordinibus, textu claro *in cit. Cum volunta-
11 te* 54. *de sentent. Excommun.* Si autem & ipsi Magistri sint
Clerici, possunt sic corrigere, & leviter punire discipulos
suos etiam in Sacris, seu Majoribus Ordinibus constitutos, ut ex *cit. cap. Cum voluntate*, colligunt Hostiens.
ibidem num. 8. allegans plures Canones, Joann. Andreas
ibidem num. 8. Ancharan. *ibidem num* 6. Cardin. *ibidem n.*
3. Butrius *ibidem num.* 22. Felin. *ibidem circa med. vers.
Secus a Prælato, vel a Magistro*. Fagnan. *ibid. num.* 32. &
idem tenet Glossa *in cap.* 1. *vers. & a Magistris caus.* 35.
12 *q.* 5. Hinc Magister Clericus majorem habet potestatem
in discipulum, quam Pater in filium, quia Magister potest
corrigere, & leviter punire discipulum Clericum
etiam in Sacris, seu Majoribus Ordinibus constitutum,
pater autem potest punire filium solum in Minoribus existentem,
& nondum in Majoribus constitutum, ut Glossa
in d. cap. 1. *vers. Et a Magistris* Fagnan. *loc. cit. num.* 23.
& alii.

13 Magistri peccant, si profectum discipulorum in litteris non sedulo promoveant, sed potius negligant. Si non satis studeant ipsi, ut suo officio ex integro cum discipulorum profectu satisfaciant. Si a discipulis exigant stipendium majus justo, quam qualitas gymnasii ferat, aut consuetudo permittat. Si Doctoratus, seu Magisterii lauream, seu insignia negent dignis, & indignis conferant. Si sanam, & Catholicam Doctrinam bonis moribus conformem non tradant discipulis, eorumque spiritualem profectum non promoveant, sed potius eorum peccata dissimulent, & non corrigant, nec impediant, cum possunt. Sic expresse citat. Constitut. Leonis X. incip. *Meretur*.

14 Magistri, qui vi, fraude, mendaciis, criminationibus cum aliorum præjudicio curant ad se trahere illos discipulos, qui aliorum scholas frequentabant, peccant graviter, & tenentur ad restitutionem juxta proportionem boni ipsis impediti, & damni causati, quia tales nedum peccant contra Charitatem, sed etiam contra justitiam.
Communis. Non peccant autem Magistri contra justitiam, 15
nec tenentur ad restitutionem, si id faciant sine ulla vi,
fraude, mendacio, & criminatione, sed solis communibus
mediis persuasionis, consilii, precum, & hujusmodi absque
intentione alios offerendi, quia tales utuntur jure suo,
quod habent ad alios persuadendos in sui utilitatem, nec
alii habent jus strictum ad illos discipulos; sicut enim
poterant illi sine justitia sponte sua recedere, sic possunt
sine injustitia suaderi; Sanchez *lib.* 1. *Consil. Cap.* 3. *dub.*
3. *num.* 2. Lugo *tom.* 1. *de Justitia, & jure disp.* 18. *n.* 109.
ubi dicit hanc esse veriorem sententiam. La Croix *lib.* 3.
part. 2. *num.* 81. & alii. Immo Lugo *ibidem n.* 111. eos 16
excusat etiam a peccato mortali, quamvis cum aliorum
præjudicio curent ad suam scholam trahere eos, qui scholas
aliorum frequentare solebant, quia charitas non obligat
ad consulendum bono proximi cum magno proprio incommodo;
Si enim peccarent mortaliter, ut volunt plures
cum Sanchez *loc. cit. n.* 5. Væ, dicit Lugo, Væ Magistris,
& Concionatoribus, qui omnibus artibus, & mediis
utuntur, ut scholares, vel Auditores sibi accumulent
etiam cum præjudicio omnium concurrentium; immo
tunc majorem æstimant suam gloriam, quando ex
schola, vel audientia aliorum retrahunt scholares, vel
Auditores ad suam, quod quidem faciunt, & Advocati,
Procuratores, Medici, Chirurgi, Tonsores, Artifices,
Mercatores aliique similes, quos omnes, si absque vi, &
fraude id faciant, non debemus facil peccati mortalis
reos dicere, ut recte concludit. Lugo *ibidem*, La Croix
lib. 3. *part.* 2. *n.* 81. & alii. (a)

Magistri seu Doctores, qui lauream Magisterii, seu 17
Doctoratus in facultate Theologica, vel Juridica tum
Canonica, tum Civili, vel Medica, vel Philosophica legitime
sunt consecuti, variis gaudent privilegiis. Primum
est, quod Nobilibus enumerentur, veramque nobilitatem
consequantur; *arg. l.* 2. §. *Ultim. in fine*, & *l.* 4. §. 1. *in
fine, de excus. tit.* Immo Nobilitas morum plus ornat,
quam Genitorum, *Cap. Nos qui* 3. *dist* 40. Quapropter
etiam gaudent Nobilium prærogativis; *arg. Capitulo De
multa* 28. *de prabend.*

Secundum est, quod a plebeia conditione exempti in 18
Dignitate censeantur constituti; *arg. cap. Quanto* 3. *de
Magistris, & Clementin. Cum sit nimis* 2. *de Magistris*.

Tertium est, quod exempti sint ab oneribus, tam realibus, 19
quam personalibus, textu expresso *l. Medicos* 6. & *l.*
11. *Cod. de Professoribus, & Medicis*.

Quartum est, quod Magistri, & Doctores criminum rei 20
mitius puniendi sint, quam plebei, adeoque non torturæ,
præterquam in criminibus exceptis, sunt subjiciendi,
nec pœna Triremium, nec fustibus, nec gladio, nec
alio ignominiosiori pœnæ genere, sed ultimum supplicium
meriti gladio puniri debent; *arg. l. Custodiam, ff. de
Custod. Reorum, l.* 4. *Cod. Ad l. Jul. Majestat. l. Moris* 9. § 11.
ff. de pœnis cum similibus.

Quintum est, quod Magistri, & Doctores ceteris pari- 21
bus in assequendis Dignitatibus, & beneficiis Ecclesiasticis,
aliis præferri debeant; *Cap. De multa* 28 *De prabend.
Cap. Cum in cunctis* 7. *de elect.* & Concil. Trid. *sess.* 24.
de reformat Cap. 12.

Nomine Magistrorum, & Doctorum veniunt etiam *Li- 22
centiati*, unde & isti gaudent dictis privilegiis. Alciatus
in l. Cui pracipua de V. S. Leander *de privil. Doctorum part.*
4. *n.* 11. & alii. Et ratio est, quia Licentiati habent
etiam illam excellentem, & legitime approbatam scientiam,
& doctrinam, bono communi servientem, propter
quam

(a) Nota. Duo hic sunt, quæ cum Ethica christiana cohærere haud quaquam posse videntur. Primum, quod ab omni sint culpa immunes, ac justitiam nullo modo lædant, qui communi, hoc est, usu frequentata arte, ab aliis Magistris scholares evocant, ut majorem sibi numerum discipulorum acquirant. Alterum vero, quod a letali culpa excusari universim possint Magistri, Concionatores, aliique, qui etiam cum aliorum damno scholares, Auditoresque ab aliorum ad proprias scholas trahant: Nam Ethica christiana inanem gloriam veluti capitale crimen detestatur; horret ea, quæ odia, & inimicitias nata sint parere; ac generatim vetat aliis fieri, quæ fieri nolumus. Ubi vero in magistro communi arte procurante alterius discipulos ad se trahere, inanis gloria deesset? Illa enim uteretur arte, ut se supra illos efferret, quorum discipulos ad se traheret: atqui ita sane res appareret, quæcumque interea foret illius intentio. Præterea nota res est, hac via in partes scholares Auditoresque scindi, ac odiis excitari, foverique inimicitias. Id enim vix ac ne vix quidem contingere solet, quin alterius scholares, Auditoresque de proprii magistri, ac delecti Concionatoris præstantia contendant, & quia unum laudibus efferre, & deprimere alterum studeant. Scimus denique, magistros Concionatoresque ægre admodum ferre, aliorum arte discipulis, Auditoribusque privari, ac satis constat de hoc, veluti de maxima injuria, passim conqueri. Potest ne sine culpa fieri, quod aliis maxime displicet? Jesu Christi Ethica hæc atque similia probat. Immo improbat in unoquoque Christiano. Vide ergo num in magistro, & Concionatore id omni vacare possit culpa. Si enim ex officio virtutem docere, prædicare, & inculcare tenentur verbo & exemplo, quod leve in aliis, in iis grave peccatum erit. Ait Lucius hos justitiam non lædere; at lædunt charitatem, & quidem non sine scandalo, ut ex dictis liquet. Imo & justitiam quoque; injuria enim magistro fit, dum ipsi invito, ac sine ipsius culpa subtrahuntur discipuli; est enim in possessionem illorum, ac recedendo ab ipso, ut ad alium accedant, læditur illius existimatio, ac jus quod ad hanc famam habet. Fac deinde præjudicium, & damnum inde sequi, quis eos a gravi culpa excusabit? Ait Lugo: Væ Magistris, & Concionatoribus &c quorsum hæc, quia passim ita agunt; si passim ita agunt, passim peccant? & graviter, quia charitatem lædunt, quia scandalo sunt fidelibus, & discipulis, quos ædificare tenentur, quia de industria damnum aliis inferunt; quod etsi demus non esse contra justitiam, quia molestum quam maxime aliis esse solet, & odia inimicitiasque natum est parere, numquam sine gravi culpa erit.

quam principaliter sunt concessa dicta, & alia privilegia Magistris, & Doctoribus; ipsi enim licentiati, quamvis lauream Magisterii, & doctoratus non sint solemniter assecuti, habent tamen licentiam, & facultatem proximam illam solemniter consequendi, quoties velint, cum illa digni jam sint rite, & solemniter declarati. Unde pro eis stat illud Juris; *Proxime accingendus habetur pro accincto*; *l. penult. ff. de Testament. milit.* Tum quia Concil. Trident. in assequendis Dignitatibus, & Beneficiis Licentiatos æquiparat Doctoribus, *sess. 22. de reform. Cap. 2. & sess. 24. de reform Cap. 12.*

23 Licentiati autem sunt, & dicuntur illi, qui supremum in aliqua facultate, sive Theologica, sive Juridica, sive Medica gradum Doctoratus, seu Magisterii insignia publica capessendi, quando volunt, licentiam, seu facultatem habent, eo quod pro talibus post prævium examen, non tantum digni judicati, seu ut Licentiati rite, & solemniter creati sunt.

24 Licentiatis paulo inferiores sunt *Baccalaurei*, quorum appellatione veniunt illi, qui in scientia, vel facultate aliqua, sui profectus primum testimonium, primumque
25 gradum sunt adepti. Isti ut ex Pratejo, & Paulo Jurisconsulto refert Calvinus *in suo magno Lexico Juridico verb. Baccalaureus* a Bacca Laurea nomen assumpsisse videntur. Pignatellus autem *t. 10. consult. 38. n. 27.* de horum etymologia sic præcise habet: „ De Baccalaureo triplex est hujusmodi cognominis etymologia, mea sententia non absurda. Prima est, a baculo dicuntur bacularii, vel quod adhuc in pristrino laborantes baculis impelluntur, vel quod nondum in disciplinis absoluti, opus habeant rectore baculo; Hæc est probabilis, Secunda, constat lauri baccas esse nigras, & amaras; Porro quoniam id temporis etiamnum arrodentes amarum sapientiæ corticem, nondum ad melleum dulcissimum penetrarunt, Baccalaureos appellari placuit. Ista est probabilior. Tertia est, arbitratur non nemo dictionem compositam a vacca, & Laro Vaccalarius; Aliquæ enim nationes pro B. sonant V. consonantem, & e contra; Vacca autem lac porrigit, & larus avis est avidissima. Jam de amabili illo sapientiæ Principe dictum est": Mel, & lac sub lingua ejus. *Unde quos vehemens quidam ardor hujus lactis agit, rapitque, Baccalarii dicuntur. Hæc est etiam probabilis.*

26. Alii ipsos vocant *Baccalarios*, qui teste Rhenano apud Calvinum *l. cit. verb. Baccalarii* a Bacillo nominati sunt, quia primi studii auctoritatem, quæ per exhibitionem baculi concedebatur, jam consecuti fuissent. Erat velut quodam mancipationis signum in hujusmodi aliquod studium, baculi traditio. Vulgus Baccalarios, eruditi Baccalaureos vocant. Hæc Calvinus *loc. cit.*

Nova Additiones ex aliana manu.

1 DE Magistro scholæ primum in Ecclesia Cathedrali, & postea etiam in Collegiata Ecclesia instituto agit & quidem latissime *Behemer. in decretal. lib. 5. titul. 5. ser. per tot.*

2 Munus autem hujus Magistri erat docere non solum Grammaticam, *sed &* alias disciplinas, scilicet Rhetoricam, Dialecticam &c. Lectio enim vulgata *in cap. 4. de Magistr.* est depravata, ubi perperam legitur „: qui Clericos Ecclesiarum ipsarum gratis in Grammatica facultate, & alios instruat juxta posse ". At apud *Harduin. t. 7. Conc. pag. 30.* legitur: *in Grammatica facultate, & aliis*, id est facultatibus seu disciplinis. Notum quippe est quamlibet disciplinam ab antiquo facultatem dictam fuisse, ut evincit usus eloquendi in Academiis familiaris.

3 Hic autem Magister in aliquibus Ecclesiis Cathedralibus etiamnum existit, & vocabulo *Scholastici* designari solet, estque dignitas Ecclesiastica, sed commissum ipsi principio a Sacris Canonibus munus haud amplius implet.

4 Diversi autem ab his Magistris Scholæ, quos Canones in Cathedralibus Collegiatisque Ecclesiis volebant, sunt Magistri, qui de licentia Episcopi Grammaticam aliasque
5 modo dictas facultates hodie docent. Atque hinc est, quod ad hos trahi nequit, id quod de illis a Canonibus sanci-
6 tum reperitur. Illi, ut exemplum aliquod afferamus, eo quia ex proventibus Ecclesiæ vivebant, nihil a Scholaribus suis nisi sponte oblatum accipere poterant; At hi nisi stipendium publicum habeant, non prohibentur aliquid a Scholaribus exigere; *Confer Gonzal. in Comment. ad cap. 4. num. 6. de Magistr.*

7 Possunt, ut asserit *Auctor num. 8.* hodierni Magistri in iis etiam quæ ad Religionem pertinent Scholares suos instruere; non tamen (ita recte ait *Remaguer. ad Synodal. Gernnd. lib. 5. tit. 1. cap. 1. num. 5*) *per istos sublevantur Parochi a sua obligatione docendi doctrinam Christianam, sed eo non obstante ad eam docendam tenentur.*

8 De exemptione quam ait *Auctor num. 19.* frui Magistros seu Doctores ab oneribus personalibus & realibus vide *Brunnemann. in l. fin. C. de Profess. & Medicis, & præcipue Klock de contribut. cap. 10. per tot.* qui de ea ex professo tractat, & quando cum quomodo procedat tradit.

9 Absolute verum haud est quod asserit *Auctor num. 22*, Licentiatos venire nomine Magistrorum seu Doctorum; tum frui privilegiis omnibus ipsis concessis: Consule, *Besold. in dissert. de Studiosis cap. 8. per tot. & Mendo de Jure Academ. lib. 1. q. 13. num. 331. & plur. seq.* qui docent quibus Doctorum privilegiis gaudeant Licentiati.

MAGISTER CÆREMONIARUM.

SUMMARIUM.

1 *Magister Cæremoniarum est necessarius in Cathedralibus, & Collegiatis.*

2 *Ad Officium Magistri Cæremoniarum non debet compelli Canonicus, sed providendus est alius simplex Sacerdos.*

3 *Magister Cæremoniarum non potest alterare, seu mutare consuetudinem circa præintonationem Antiphonarum ad Vesperas.*

4 *Magister Cæremoniarum, absente Magistro Chori, habet munus indicendi silentium in Choro.*

5 *Occasione consecrationis Monialium non est permissum Magistro Cæremoniarium clausuram ingredi.*

6 *Magister Cæremoniarum, si sit beneficiatus, potest in exercitio sui Officii dimittere habitum Beneficiatorum, & uti superpellico.*

7 *Magister Cæremoniarum, etiamsi sit Cappellanus, dum est in exercitio sui Officii sedere debet apud Celebrantem, vel Assistentes.*

8 *Magister Cæremoniarum in Processionibus incedit apud Celebrantem, & ejus Assistentes, & ubique, quando opus est, discurrit.*

9 *Magister Cæremoniarum debet personaliter significare Episcopo, quando debet ad Ecclesiam accedere pro functionibus Episcopalibus.*

10 *Cæremoniæ unde sint dictæ?*

11 *Afferuntur duo dubia novissime a Sacra Congregatione Concilii resoluta.*

12 *Alia ad rem*, remissive.

MAgister Cæremoniarum est necessarius in Cathedrali- 1
bus, & Collegiatis. Unde in Cathedrali, quousque assignetur ei aliunde competens stipendium, contribuere debent Episcopus, & Capitulum pro rata. *Sac. Congr. Episc. & Regul. in Commensi 10. Julii 1600 & Sacr. Congr. Rit. in Tropien. 23 Martii 1602.*

Ad Officium Magistri Cæremoniarum non debet com- 2
pelli Canonicus, sed providendus est alius simplex Sacerdos. *Sac. Cong Episc. & Regul. in Castellan. 23. Julii 1602.*

Magister Cæremoniarum non potest alterare, seu mu- 3
tare consuetudinem circa præintonationem Antiphonarum ad Vesperas. *S. Congr. in Suessan. 28 April. 1607.*

Magister Cæremoniarum absente Magistro Chori, ha- 4
bet munus indicendi silentium in Choro, *S. Cong. Rit. in Hydruntina 6. Decemb. 1613*

Occasione consecrationis Monialium non est permissum 5
Magistro Cæremoniarum Clausuram ingredi. *S. Cong. Conc. in Sabinen. in respons. ad 5. dub. die 3. Jul. 1631.*

Magister Cæremoniarum, qui est Beneficiatus, potest 6
dimittere habitum Beneficiatorum, & uti superpelliceo in exercitio sui Offici absque incursu Censurarum contra illum habitum non deferentes. *Sacr. Congr. Rit. in Januens. 9. Decemb. 1617.*

Magister Cæremoniarum, etiamsi sit Cappellanus, quan- 7
do Officium exercet, & vestibus illius officii vestitus est, sedere debet apud Celebrantem, vel ejus Assistentes pluvialibus indutos; quando vero non est in Ministerio, sedere debet in Choro inter præbendatos, vel Presbyteros sui Ordinis servato ordine suæ receptionis; *S. Cong. Rit. in Paravina 28. Nov. 1609. & 8. Maii 1617.*

Magister Cæremoniarum in Processionibus incedit apud 8
Celebrantem, & ejus Assistentes, & ubique discurrit, quando opus est, pro ordinanda processione. *S. Congr. Rit. ind. Paravina 30. Augusti 1602. & 8. Maii 1616.*

Cum sit Officium Magistri Cæremoniarum Episcopo si- 9
gnificare, quando debet ad Ecclesiam accedere pro functionibus Episcopalibus, debet ipsi ei personaliter significare. *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. in Campanien. 3. Octobr. 1642*

Cæremoniæ dictæ sunt a Cære, seu Cærite antiqua ce- 10
lebri Urbe Tusciæ, ad quam, Roma a Gallis obsessa, Virgines Vestales, transtulerunt simulacra Deorum, & inibi cultum eis exhibebant; Ob cujus rei memoriam Romani in libertatem per Camillum asserti statuerunt, ut deinceps Divini cultus Cæremoniæ appellarentur. Tit. Livius *lib. 5.* Macrob. *lib. 3. c. 3.* Nouveau Dictionaire Theologique, Historique &c. par D. de Juigne *verb. Cere.*

Afferuntur duo dubia novissime resoluta a Sacr. Congr. 11
Concilii.

I. An Clemens Grattarola Cæremoniarum Magister Archiepiscopi Ravennatens, quando ratione sui Officii assistit

eidem

eidem Archiepiscopo Pontificalia exercenti, tam in Ecclesia Cathedrali, quam in aliis quibuscumque Civitatis locis, ejusque Suburbiis, necnon extra Civitatem in locis suæ Diœcesis in actu visitationis, gaudere debeat distributionibus quotidianis? & quatenus negative.

II. An ex gratia indulgendum sit ut dictas distributiones lucretur in casu &c.

Sacra Congr. Concil. in Ravennaten. 1. Augusti 1739. respondit: *Negative ad utrumque in casu, de quo agitur, præterquam quando assistit Archiepiscopo in Cathedrali.*

Alia ad rem Vide verb. *Resolutiones Sacrarum Congregationum in Indice 1. Decret. Merati a n. 668. ad 771. & a n. 774. ad 778.*

MAGISTRATUS.

SUMMARIUM.

1 *Magistratus non debet occupare locum Capituli, & Cleri, & qui in concionibus sedere debeant immediate apud suum Episcopum?*

2 *Magistratus, aut Judices non debent proprias Dignitatum, & Canonicorum sedes, seu Stalla in Choro, aut Presbyterio occupare, quamvis aliquando id eis permissum fuerit.*

3 *Magistratus, & Officiales Civitatis thurificandi sunt post Dignitates, & Canonicos æquis ductibus, non obstante usu in contrarium.*

4 *Magistratus in Processionibus Sanctissimi Sacramenti debet incedere in loco, in quo secundum antiquam consuetudinem consuevit incedere.*

5 *Magistratus debet juxta solitum tibicines mittere ad Processionem Sanctissimi Sacramenti, nec licet prohibere solitum tributum Ceræ Ecclesiæ &c.*

6 *Magistratus Civitatis cogi potest solitum obsequium Episcopo accedenti ad Ecclesiam præstare, & juxta solitum accedere ad Ecclesiam Cathedralem in diebus solemnibus, & tempore Adventus, & Quadragesimæ.*

7 *Magistratus nihil debet in præjudicium Capituli, Ecclesiæ, & Canonicorum innovare, vel attentare.*

8 *Magistratus sæcularis Civitatis, quando non est de majoribus, & perpetuis, debet cedere in omnibus, & per omnia Canonicis Ecclesiæ Cathedralis, & Concionator debet prius Canonicos, quam Magistratum salutare.*

9 *Magistratus, quando est de Majoribus, debet incensari ante Canonicos post Assistentes Episcopo.*

10 *Magistratus Laicus non potest habere locum in Choro, seu in Presbyterio, sed extra illum.*

11 *Magistratus Laicus non potest in Ecclesia habere retentionem sive usum Tapeti, seu Stratus.*

12 *Magistratus debet cedere præcedentiam Capitulo Cathedralis in omnibus functionibus Ecclesiasticis; & Concionator debet prius salutare Capitulum, quam Magistratum.*

13 *Item Concionator debet prius salutare Canonicos, quam Gubernatorem Civitatis.*

14 *Adducuntur varia dubia ad rem resoluta a Sacra Congregatione Rituum.*

15 *Qualis honor debeatur Prælato Præsidi Provinciæ?* remissive.

16 *Subnectuntur Supplementa Auctoris.*

1 Magistratus non debet occupare locum Capituli, & Cleri, qui in Concionibus sedere debent immediate apud Episcopum. *Sac. Congregat. Rit. in Blaucoregien. 25. Jan. 1902.*

2 Magistratus aut Judices non debent proprias Dignitatum, & Canonicorum Sedes, seu Stalla in Choro, seu Presbyterio occupare, quamvis aliquando id eis permissum fuerit. *Sacr. Congregat. Rituum in Compostellana 4. Februarii 1600., & sub die 21. Februarii 1604. & in Granatensi 24. Octobris 1609.*

3 Magistratus, & Officiales Civitatis thurificandi sunt post Dignitates, & Canonicos æquis ductibus. *Sacr. Congregat. Rituum in Interam. 10. Julii 1600. & in Fanen. 1. Septembris 1607. & in Narnien. 16. Junii 1617.* Non obstante usu in contrarium per quindecim annos servato. *Eadem Sacr. Congregat. in Cephalud. 24. Octobr. 1609.*

4 Magistratus in Processionibus Sanctissimi Sacramenti debet incedere in loco, in quo secundum antiquam consuetudinem consuevit incedere *Sacr. Congr. Rit. in Forolivien. 4. Aprilis.*

5 Magistratus debet juxta solitum tibicines mittere ad Processiones Sanctissimi Sacramenti; nec licet prohibere solitum tributum Ceræ Ecclesiæ, Canonicis, seu Fabricæ debitum a Consulibus artium, & Massariis Villarum; *Sacr. Congreg. Rituum in Narnien. 16. Julii 1605.*

6 Magistratus Civitatis cogi potest solitum obsequium Episcopo accedenti ad Ecclesiam præstare, & juxta solitum accedere ad Ecclesiam Cathedralem in diebus solemnibus, & tempore Adventus, & Quadragesimæ. *Sacra Congreg. Rituum dict. Narnien. 16. Julii 1605. & in Civit. Castelli 39. Nov. 1618.*

7 Magistratus nihil debet in præjudicium Capituli Ecclesiæ, & Canonicorum innovare, vel attentare. *S. C. Rit. in d. Narmen. 16. Julii 1605.*

8 Magistratus sæcularis Civitatis, quando non est de Majoribus, & perpetuis, debet cedere in omnibus, & per omnia Canonicis Ecclesiæ Cathedralis; & Concionator debet prius Canonicos, quam Magistratum salutare. *Sac. Congregat. Rituum & in Tirason., & in Oscana 3. Octob. 1615.*

9 Magistratus, quando est de Majoribus, debet incensari ante Canonicos post Assistentes Episcopo. *S.C. Rit. in Patavina 2. Mart. 1602.*

10 Magistratus Laicus non potest habere locum in Choro, sive in Presbyterio, sed extra illum, ut sæpe declaravit *Sacr. Rituum Congreg.* & præsertim *in una Auximana 2. Julii 1639.* Unde *eadem Sac. Rit. Congreg. in una Amerina Sedilium 16. Martii 1697. confirmata 12. Septemb. 1699.* mandavit aptandum esse locum Magistratui extra Presbyterium juxta designationem porrectam a Magistro Cæremoniarum, non obstante quod Magistratus reperiretur in possessione, & allegaret alterius loci congrui deficientiam.

11 Magistratus Laicus non potest in Ecclesia habere retentionem, sive usum Tapeti, aut Stratus, ut declaravit *S. Cong. Rit. in Baren. 2. Sept. 1692.* Vide verb. *Ecclesia art. 5. a num. 32. ad 36.* ubi afferuntur multa decreta ad rem facientia.

12 In causa Capuana fuerunt proposita, & resoluta sequentia dubia.

I. An Capitulo Ecclesiæ Metropolitanæ debeatur præcedentia super Magistratum sæcularem ejusdem Civitatis in omnibus functionibus Ecclesiasticis?

II. An Concionator debeat salutare prius Capitulum, vel Magistratum?

III. An absente Archiepiscopo Magistratus debeat salutari cum titulo Illustrissimi, & Capitulum cum titulo Reverendissimi?

Sacra Congregatio Rituum 25. Januarii 1700. respondit.

Ad I. Deberi.

Ad II. Affirmative.

13 *Ad* III. Negative in casu proposito, apud Monacell. *tom. 4. supplem. ad 1. t. n. 20. & seq.*

14 Et jam in alia *Vercellensi 2. Augusti 1691.* declaraverat, quod Concionator debeat prius salutare Canonicos, quam Gubernatorem Civitatis.

Et novissime in Veliterna pro Magistratu Velitrarum cum Capitulo ejusdem Civitatis fuerunt in eadem Sacra Rituum Congregatione proposita, & soluta sequentia dubia.

I. An Magistratus Velitrarum in Festo S. Francisci Xaverii possit in Festivitatibus quatuor Sanctorum Patronorum Civitatis, Sanctissimæ Conceptionis, & Beatæ Mariæ Gratiarum?

II. An idem Magistratus in Ecclesiis extra Cathedralem sit thurificandus triplici ductu?

III. An eidem Magistratui sit dandum osculum Pacis per amplexum, seu potius per instrumentum; & a quo?

IV. An Celebrantes post finem Missæ tam solemnis, quam privatæ, debeant, antequam ab Altari discedunt, reverentiam facere Magistratui?

V. An eodem Magistratu interessente Missæ privatæ liceat in Altari accendere quatuor Candelas?

VI. An Magistratus immediate post Canonicos, & ante Beneficiatos, ceterosque de Clero admitti debeat ad Crucis adorationem, & ad Cineres?

VII. An Magistratus, ejusque Officiale in Processionibus, in quibus deferunt Intortitia, illa propriis manibus deferre debeant?

VIII. An Magistratu accedente ad Cathedralem, aliasque Ecclesias Civitatis cum Comitatu, & Clava licitus sit sonitus Tubarum intra easdem Ecclesias?

IX. An eodem Magistratu in Cathedrali, aliisque Ecclesiis Secularibus, & Regularibus interessente Missæ privatæ licitus sit sonitus Tubarum in actu elevationis Sanctissimæ Eucharistiæ intus ipsas Ecclesias?

X. An eidem Magistratui liceat in Ecclesia Parochiali Sanctæ Mariæ de Trivio retinere scamnum intus Presbyterium?

XI. An eidem Magistratui in Ecclesiis Sancti Martini, Sancti Francisci, Sanctæ Claræ, & Sanctæ Teresiæ liceat retinere scamnum a cornu Evangelii?

Die 10. 10. Septemb. 1718. proposita Causa per Card. Fabroni in Sac. Congr. Rituum.

Ad 1. *responsum fuit* Affirmative.

Ad 2. Negative.

Ad 3.

Ad 3. Per Instrumentum dandam esse Pacem ab aliquo Ministro Supercelliceo induto.

Ad 4. Negative.

Ad 5. Affirmative, dummodo incedat in abitu Consulari.

Ad 6. Negative.

Ad 7. Affirmative,

Ad 8. Affirmative, sed extra Januam.

Ad 9. Ut ad proximum.

Ad 10. Negative.

15 *Ad* 11. Arbitrio Eminentissimi Ordinarii, & amplius Causa non proponatur.

Qualis autem honor debeatur Prælato Præsidi Provinciæ, vide dicta *verb. Ecclesia art.* 5. *n.* 36. ubi ad id dantur Sacræ Cong. Rituum decreta.

Additio ex Auctore.

16 Magistratus, & Judices sæculares procedentes in criminalibus contra Ecclesiasticos, excommunicantur, Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 14. incip. *Pastoralis* §. 19.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 DE loco Magistratuum in Ecclesia, thurificatione ipsorum, pace iis danda, tum de associatione ab illis facienda Episcopo, vide ubi res postulat *Romaguer. in Synod. Gerund. lib.* 3. *tit.* 17. *cap.* 12. *per tot. Lagun. de fruct. p.* 1. *cap.* 30. §. 1. *num.* 108. *& plur. seq. Cort. ad Catalon.* 247. *num.* 15. & omnium optime *Pannmoll. decis.* 1. *adnot.* 11. *per tot.*

2 Hic vero non est prætereundum, nullo modo licere dare osculandum Evangelium cuivis Magistratui, ut decisum referunt a Sacra Congregatione Rituum *Romaguer. ubi supra n.* 19. *Pignatell. consult. canon. tom.* 8. *consult.* 54. *n.* 8. *& final.*

M A L C H U S.

Additamenta novissima Auctoris.

1 QUis ille fuerit, cui a S. Petro amputata fuit auricula nocte Passionis Christi, non conveniunt Doctores. Eum fuisse servum Principis Sacerdotum, habetur *Matth.* 26. *Marci* 14. *Lucæ* 22. & illius nomen fuisse Malchum, *Joan.* 18. 10: *Erat autem nomen servo Malchus*. Hunc Malchum illum fuisse, qui colapho Salvatoris os percussit, dicendo: *Sic respondes pontifici?* tradunt aliqui.

2 Nonnulli putant, Malchum, cum a Christo Domino sibi esset auricula restituta, fidem Christi amplexum fuisse, ut inter alios Cornelius a Lapide, *cap.* 26. *Matthæi vers.*

3 51. §. *Denique Christus*. An autem Petrus totam integram ei præciderit auriculam, ut in terram caderet, an vero partem tantum, ambigitur. Fortasse tamen pars solum fuit abscissa, cum solo tactu a Christo restituta probeatur, *Lucæ* 22. 51. ut tradit Calmet in *Dictionario*

4 verb. *Malchus*. Ceterum relicta in suo esse opinione, quod Malchus, amplexa Fide, Christianus obierit; verba Scripturæ refragari videntur, quod Malchus ille fuerit, qui colaphum Jesu impegit, dicens: Sic respondes Pontifici? cum illum fuisse quemdam ex ministris Annæ summi Sacerdotis præsentibus, habeamus *Joannis* 18. 22. nihilque de Malcho legatur, de quo tamen in eodem capite actum erat. Vide *Lambert. Benedict. XIV. de Festis D. N. J. Christi num.* 208. & *Calmet in Dictionario* verb. *Malchus*.

5 ADOLESCENS, qui relicta sindone nudus profugit e satellitum numero nocte passionis Christi, quis fuerit; non parum dissident Auctores. Hieronymus & Epiphanius censuere, illum fuisse Jacobum fratrem Domini Jesu, appellatum Justum; sed hanc opinionem rejiciunt Baronius, Suarez, Lambertin. Benedict. XIV. *de Festis D. N. J. Christi n.* 209. Chrysostomus & Ambrosius putarunt, fuisse Joannem Evangelistam; sed hinc quoque rejicitur opinio; Lamy enim *Harmon. Evang. lib.* 5. *cap.* 7. dicit: *suspicantur quidam, fuisse Joannem Christo dilectum; sed quare id temporis fuisset Joannes nudus, aut prope nudus?* Tillemontius *nota* 3. *in vit. S. Joannis*; quærit, num dici possit, adolescentem illum fuisse nudum, quamvis in vicinia habitantem, qui vestibus exutus in lecto jaceret, & audito clamore & strepitu, lecto desiliisse sindone amictum, & domo egressum, sindone in eorum manibus, qui comprehenderant, relicta aufugisset. Et ad id inclinat Antonius Bineus *de Morte Christi tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 14. sic concludens: *Probabilius nihil est, quam hunc juvenem ex vicina aliqua villa armorum, virorumque strepitu excitatum accurrisse ut cerneret cognosceretque quid ageretur intempesta nocte. Quare quisnam fuerit, indagare nemo mortalium potest.* Vide Lambertin. *loc. cit.*

MALEDICUS. Vide verb. *Pœna art.* 2. *a n.* 160. *ad* 164.

MALEFICIUM. Vide verb. *Superstitio a n.* 15. *ad* 80.

MALESONANS PROPOSITIO. Vide verb. *Propositiones damnatæ num.* 38.

M A R I T U S.

S U M M A R I U M.

1 *Marito non licet occidere Uxorem in adulterio deprehensam.*

2 *Maritus graviter peccat contra justitiam consummando, & dilapidando bona Uxoris sine ejus licentia, adeoque tenetur ad restitutionem.*

3 *Maritus potest irritare Uxoris vota, quæ præjudicant usui Matrimonii, educationi prolis, vel administrationi familiæ.*

4 *Immo secundum multos Maritus potest directe irritare quæcumque vota Uxoris.*

5 *Quamvis tamen probabilius sit oppositum.*

6 *Mortua Uxore, Ususfructus Dotis spectat ad Maritum, proprietas vero pertinet ad filios.*

7 *Quid autem possit, vel non, Maritus circa dotem, vivente Uxore, & quando ejus dominium acquirat? remissive.*

8 *Maritus peccat mortaliter, si cogit Uxorem ad communicandum coram se, seu ad subeundum candentis ferri, vel ferventis aquæ judicium, & hujusmodi in testimonium, quod non sit adultera.*

9 *Maritus quando possit, & debeat, seu non, debitum conjugale reddere, petere, & offerre? remissive.*

10 *Maritus a mortuis reviviscens non tenetur amplius pristinæ Uxori.*

11 *Maritus occidens propriam Uxorem prægnantem, cum non constet concludenter de proditione, gaudet immunitate &c.*

12 *Maritus occidens propriam Uxorem ad effectum ducendi aliam, & extractus ab Ecclesia ad formam Bullæ, condemnatur, annuente Sanctissimo, ad pœnam extraordinariam.*

13 *Maritus occisor propriæ Uxoris gaudet immunitate; Ad instantiam tamen Sacræ Consultæ retinetur in carceribus usque ad novos ordines.*

14 *Alia ad rem, remissive.*

MArito non licet occidere Uxorem in Adulterio deprehensam. *Communis ac certa*. Unde Alex. VII. die 24. Sept. 1665. merito damnavit inter alias sequentem propositionem 19. in ordine: *Non peccat Maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.*

Maritus graviter peccat contra justitiam consummando, & dilapidando bona Uxoris sine ejus licentia, adeoque tenetur ad restitutionem. *Communis*. Vide verb. *Bona art.* 4. *n.* 16. *ad* 18.

Maritus potest irritare Uxoris vota, quæ præjudicant usui Matrimonii, educationi Prolis, vel Administrationi familiæ. *Communis*. Immo secundum Sanchez, Sotum, Tambur. & alios, Maritus potest directe (a) quæcumque

(a) Nota. Falsum visum est celebrioribus Theologis, virum posse *quæcumque* uxoris vota irritare; etsi enim in irritum mittere possit vota sibi, aut familiæ noxia, & incommoda, v. g. vota de jejuniis, humicubationibus, peregrinationibus, & eleemosynis ex rebus ad familiam pertinentibus, ac præsertim continentiæ votum; non sic autem vota de certis precibus recitandis, de superfluo, & dissoluto ornatu rejiciendo, de abstinendo a spectaculis, & Choræis, de pauperibus alendis labore & opere manuum suarum; quibus familia non indiget, de secundis nuptiis vitandis, de ingressu Monasterii, si viro superstes fuerit, ut inquit Natalis Alexander. Immo mulier ipsa, inquit, nostra nulla Mariti vota facere potest irrita, quæ scilicet sibi incommoda sunt; aut familiæ qualia sunt vota Continentiæ, abstinentiarum immodicarum, vel diuturnarum peregrinationum, & quarumcumque rerum, quibus impotens ad debitum conjugale fieret. Atque hinc patet, quam inepte ad id afferant Paulinum textum, quo Mulieres subditæ viris declarantur. Nam subjectio hæc tanta non est ut omne in omnibus eis dominium adimat; sed in iis tantum, quibus marito, ut Conjugi, & familiæ Domino subjicitur. Quamobrem ita libera est in iis vovendis, quæ supra indicavimus, & sub dominio mariti fieri irrita nequeant. Regula autem in hoc generalis erit, ut Maritus irrita facere possit vota, quæ sine ipsius consensu emittere, ac servare Mulier nequeat; quæ vero Mulier sine viri consensu licite, ac rationabiliter promittere, & servare potest, vovere etiam potest, quin votum auctoritate Mariti revocari possit.

que vota Uxoris, eo quod voluntas ejus videatur esse plene subjecta dominio viri, juxta illud Apostoli *ad Ephes. 5. vers. 22.* ibi: *Mulieres viris suis subditæ sint sicut Domino, quia vir caput est Mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ &c.* Quamvis tamen probabilius sit cum Sancto Antonio, Navarr. Azor. Valent. Suarez, Lessio, Bonacina, Layman, Castropalao, Illsung citatis & sequutis a La Croix *lib. 3. part. 1. n. 493.* quod Maritus possit solum irritare illa vota, quæ, ut dictum fuit, præjudicant usui Matrimonii, educationi Prolis, vel administrationi familiæ, cum subjectio Uxoris respectu Mariti fundetur in contractu Matrimonii, adeoque detur tantum in ordine ad finem Matrimonii.

6 Mortua uxore, ususfructus dotis spectat ad Maritum, proprietas vero pertinet ad filios; *leg. 1. Cod. de bonis matern.* Rota rec. *p. 3. decis. 126. n. 2. & p. 11. decis. n. 25.* Quid autem possit, vel non, maritus circa dotem vivente U-

7 xore, & quando ejus dominium acquirat? Vid. verb. *Dos art. 1. & art. 3.*

8 Maritus peccat mortaliter, si cogat Uxorem ad communicandum coram se, seu ad subeundum candentis ferri, vel ferventis aquæ judicium in testimonium, quod non sit adultera. Ita Sotus apud Escobar *lib. 5. n. 381.* La Croix *lib. 6. num. 673.* & id esse absolute illicitum docet S. Thomas *q. 80. art. 6. ad 3.* & alii communiter, *arg. cap. Ex tuarum 8. de purgatione vulgari, & cap. Consuluisti 20. caus. 2. q. 4.* ubi expresse prohibentur hujusmodi probationes ad explorandam alterius innocentiam.

9 Maritus quando possit, & debeat, seu non, debitum conjugale reddere, petere, & offerre? Vide verb. *Debitum conjugale per tot.*

10 Maritus a mortuis reviviscens, non tenetur amplius pristinæ Uxori: Maritus enim non tradidit Uxori corpus suum, sicuti uxor non tradidit suum Marito, nisi usque ad mortem, juxta illud Apostoli *Ad Corinth. 7. Quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult, nubat.* Unde si adhuc vellent esse conjuges, de novo fore contrahendum. La Croix *lib. 6. art. 3. n. 418.* ubi ex S. Thoma, & Gobat testatur esse communissimam Theologorum.

11 Maritus occidens propriam Uxorem prægnantem, cum non constet concludenter de proditione, gaudet immunitate; sed annuente Sanctissimo, attenta atrocitate delictorum condemnatur in pœnam extraordinariam, dummodo non excedat decennium ad Triremes. *S. C. Immunit. in Melevitana 3. Decemb. 1670. lib. 1. decis. Altovit. pag. 511.*

12 Maritus occidens propriam Uxorem ad effectum ducendi aliam, & extractus ab Ecclesia ad formam Bullæ, condemnatur, annuente Sanctissimo, ad pœnam extraordinariam, quæ non excedat Triremes ad decennium. *Ead. Sacr. Congreg. Immun. in Avernen. 2. Dec. 1681. lib. 2. decis. Altoviti pag. 2189.*

13 Maritus occisor propriæ uxoris gaudet immunitate: Ad instantiam tamen Sacræ Consultæ retinetur in carceribus usque ad novos ordines. *Ead. Sacr. Congregat. Immunitat. in Beneventana 21. Martii 1676. lib. 1. dec. Altov. pag. 1422.*

14 Alia vid. verb. *Adulterium. Bona. Debitum conjugale. Dominium. Dos. Filius. Matrimonium, Uxor,* & verb. *Immunitas art. 2. num. 90.* ubi datur novissima Constitutio Benedicti XIV. incip. *Ex quo,* & altera ejusdem Pontificis incip. *Officii nostri,* secundum quas nunc intelligenda & moderanda sunt omnia, quæ Immunitatem concernunt.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 DE jure Mariti in Uxorem legesis *Stryk. juridicar. dissert. vol. 8. disput. 32. per tot.*

2 Nota vero hic nobilitatem Mariti communicari regulariter uxori, ita ut qui ex Patre nobili & Matre plebeja natus est, is pro nobili habendus sit; *Besold. Politic. 1. cap.*

9 *11. §. 33. Carpzov. Jurisprud. consistorial. lib. 2. defin. 11.* Quod si ex peculiaribus statutis sive Ecclesiarum, sive Ordinum, nobilitas utriusque Ascendentis requiratur, natus ex matre plebeja pro nobili haberi nequit; *Rhetius Institut. jur. public. lib. 1. tit. 21. §. 9. Mutth. Stephan. de Nobilit. Politic. cap. 4. n. 44.*

4 Num omnia Mariti privilegia uxori communicentur, non conveniunt inter se Doctores. Pro regula statuo, personale Mariti privilegium neque vivo, neque mortuo ipso Marito uxori prodesse; secus si Maritus commode uti nequeat privilegio, nisi ejus usus liceat uxori; *Stryk. jurid. disputat. Vol. 4. disp. 25. cap. 4. n. 34. & plur. seq.* ubi exemplis rem illustrat.

5 Quoad privilegia ratione officii Marito concessa distinguendum ait *Stryk. juridic. dissert. vol. 4. disput. 25. cap. 4. n. 41. & sequ. Inter officium annexam habens dignitatem, & id quod ignobile est, & plebejum; hoc casu nihil petitur Mulier ne quidem vivente Marito &c. nisi in casibus in Jure expressis. In casu vero ubi ratione nobilitatis & officii dignioris privilegium concessum, patet illud etiam Uxori &c. Neque id iniquum, quoniam dignitas cum suo annexo transire debet, nominumque identitas identitatem ipsius arguere solet &c. Sed hæc ipsa intelligenda sunt de juribus,* *quæ in Uxores cadere possunt.* Confer & *Myler, in Gamol. Princip. cap. 2.* ubi & jura persequitur, quæ Uxoribus Principum, Comitum, & Baronum ex persona Maritorum competunt.

An in Viduis permaneant jura Mariti? Consule *Stryk. jurid. dissert. vol. 4. disput. 25. cap. 4. n. 48. & plurim. sequent.* 6

De Marito quoque quæri solet, an & quæ ex persona Uxoris sortiatur, an aliquando sequatur forum illius, aut radiis ejus coruscet? At de priori adi *Struv. exercit. 9. thes. 28. Tiraquell. de Legib. Connub. gloss. 2. num. 46.* & de posteriori *De Ponte lib. 2. consil. 16. num. 23. & sequent. Mastrill. de Magistrat. libr. 4. cap. num. 20. & sequent.* 7

M A R T Y R I U M.

S U M M A R I U M.

1 *Martyrium quid sit?*

2 *Ad martyrium in adultis requiritur, quod mors, seu cruciatus lethalis voluntarie acceptetur.*

3 *Unde, si quis adultus in odium Fidei Christianæ dormiens occidatur, & hic antea nihil cogitasset de morte ob Fidem subeunda, sicque eam nullatenus acceptaverit, non est proprie censendus Martyr.*

4 *Esset tamen talis vere Martyr, si prius cogitasset de morte ob Fidem subeunda, & statuisset secum potius mori in vinculis, & in tormentis, quam Fidem Christi negare.*

5 *Nedum mors ipsa, sed etiam cruciatus de se illativus mortis est sufficiens ad Martyrium, ut patet de S. Joanne Apostolo & Evangelista.*

6 *Ad verum Martyrium non satis est pœna, vel tolerata ob Fidem Christi.*

7 *Hinc, si Hæretici occidantur propter sectam suam, quam profitentur, non sunt Martyres, quamvis pro uno vero Articulo occidantur.*

8 *Non solum Martyres, qui expresse propter confessionem Fidei, sed etiam qui pro defensione aliarum virtutum supernaturalium moriuntur, vel cruciatus lethales perferunt.*

9 *Hinc S. Jo. Baptista est vere Martyr, licet non expresse pro Confessione Fidei, sed pro reprehensione adulterii decollatus fuerit, & sic de variis aliis Martyribus.*

10 *Ad Martyrium tria potissimum requiruntur, quæ assignantur.*

11 *Martyres Græce, Testes Latine dicuntur.*

12 *Martyres sunt, non solum illi, qui violentam mortem, seu cruciatus lethales voluntarie perpessi sunt, sed etiam illi, qui a persecutoribus nostræ Fidei comprehensi, varie vexati, in carcerem, vel in exilium missi, & ærumnis confecti usque in finem perseverantes, propter Fidei, aliarumque supernaturalium virtutum confessionem, mortem naturalem subierunt.*

13 *Item Martyres sunt etiam Infantes occisi ob odium Fidei Christi.*

14 *Immo etiam infantes in utero Matris occisi propter Fidem sunt vere Martyres.*

15 *Milites Catholici, qui pro Fide adversus Hæreticos, vel infideles pugnando occiduntur, non sunt proprie Martyres.*

16 *Si tamen in statu gratiæ sic generose pugnando occidantur, speciali gloria coronandi ad Cælum evolant.*

17 *Morientes ob amorem Dei in servitio peste infectorum non sunt proprie Martyres.*

18 *Seipsos interficientes etiam propter peccatum a se commissum non sunt Martyres.*

19 *Non licet seclusa rationabili caussa, aut divino instinctu, provocare hostes Fidei, & se Martyrio ingerere.*

20 *Affertur clara ratio.*

21 *Licet tamen, interveniente Divino instinctu, vel rationabili caussa.*

22 *Immo in variis casibus datur obligatio Martyrium subeundi.*

23 *Ad Martyrium in adultis prærequiritur Baptismus flaminis, si adsit opportunitas.*

24 *Ad Martyrium autem in adultis baptizatis, & actuali peccato mortali obnoxiis prærequiritur Confessio Sacramentalis, si adsit opportunitas.*

25 *Si tamen non adesset opportunitas Confessionis, satis esset contritio supernaturalis, cum voto Sacramenti pœnitentiæ.*

26 *An in tali casu, sicuti sufficit contritio supernaturalis cum voto sacramenti Pœnitentiæ, ita sufficiat etiam attritio supernaturalis cum eodem voto? seu*

quod idem est. An si quis bona fide, & invincibiliter ignarus, vel oblitus præcepti de contritione eliceret solum actum attritionis, ipse justificaretur ex opere operato, seu vi Martyrii? Adducitur sententia negativa.

27 *Adducitur sententia affirmativa, quæ est communior, & verior*, ad num. 28.

29 *Respondetur ad Auctoritates adductas, pro negativa sententia.*

30 *Martyrium in adultis remittit omnem culpam, & pœnam.*

31 *Martyrio decoratis respondet in Cœlo* Laureola, *seu* Aureola, *& quid sit?*

32 *Martyrium confert gratiam probabilius in ultimo instanti vitæ, in quo eadem gratia nullo peccato mortali actuali impeditur.*

33 *Cur in Canone Missæ nominetur solum Martyres, & non Confessores.*

34 *Martyrum numerus aliqualiter disquiritur.*

35 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad num. 36.

1 MArtyrium est voluntaria perpessio, vel tolerantia mortis, seu cruciatus lethalis propter Fidem Chri-
2 sti, vel aliam virtutem Christianam. *Est in re communis.* Dicitur primo *voluntaria perpessio*, vel *tolerantia* ad denotandum, quod in adultis omnino requiritur, ut mors seu cruciatus letalis voluntarie acceptetur. Unde si quis
3 adultus in odium Fidei Christianæ dormiens occidatur, & hic antea nihil cogitasset de morte ob Fidem subeunda, sicque eam nullatenus acceptaverit non est proprie censendus Martyr. Layman *lib. 3. sect. 3. num. 4.* Dicastill. *de Baptism. d. 3. num. 6.* Less. *lib. 3. de just. & jur. c. 1. num. 24.* Reiffenst. *Theol. mor. tract. 7. dist. 2. quæst. 6. num. 45.* Sua-
4 rez, & alii. Esset tamen talis vere Martyr, si prius cogitasset de morte ob Fidem subeunda, & statuisset secum potius mori in vinculis, & tormentis quam Fidem Christi negare, quia ratione voluntatis præhabitæ, & saltem habitualiter perseverantis, censeretur mortem voluntarie acceptare, quamvis dormiens occideretur, & sic tamquam verus Martyr esset habendus. Gobat *in Experient. tr. 2. a num. 615.* Reiffenst. *l. c. n. 45.* La Croix *l. 6. part. 5. n. 231.* cum Cajenan. Coninck. Bonac. ibi citatis.

5 Dicitur secundo *mortis, seu cruciatus lethalis*, quia nedum mors ipsa, sed etiam cruciatus de se illativus mortis est sufficiens ad Martyrium, ut patet de S. Jo. Apostolo, & Evangelista, qui fuit vere Martyr, licet a ferventis olei dolio per miraculum illæsus evaserit, & morte naturali postea decesserit. Unde S. Augustinus *serm. 296. in Natali Apostolorum Petri, & Pauli cap. 4.* tradit, eos, qui in tormentis, & cruciatibus ob fidem a Deo miraculose præservantur, corona Martyrii donari; *Non enim*, ait, *quia Joanni Apostolo passio defuit, ideo passioni animus præparatus deesse potuit; Non esse passus, sed potuit pati. Præparationem ejus Deus noverat. Quemadmodum tres pueri arsuri missi sunt in caminum, non victuri. Negabimus eos Martyres, quia flama eos urere non potuit? interroga ignes, passi non sunt, interroga voluntatem, coronati sunt.*

6 Dicitur tertio *propter fidem Christi*, ad demonstrandum, quod ad verum Martyrium non satis est pœna, vel tolerata mors, sed requiritur, quod pœna, seu mors toleretur ob causam Fidei Christi; Unde S. Augustinus *in Psalm. 34. serm. 2. num. 13.* sic expresso habet; *Itaque Martyres non facit pœna, sed causa; Nam si pœna Martyres faceret, omnes, qui gladio feriuntur, coronarentur*, & antea *num. 1.* dixerat *Multi hic patiuntur, & pro peccatis, & pro sceleribus suis, magna vigilantia quærenda est causa, non pœna: sceleratus enim potest habere Martyris similem pœnam, sed tamen dissimilem causam. Tres erant in Cruce, unus Salvator, alius salvandus, alius*
7 *damnandus, omnium par pœna sed impar causa.* Hinc si Hæretici occidantur propter sectam, quam profitentur, non sunt Martyre quamvis pro uno vero Articulo v. g. pro Trinitate, aut Incarnatione, seu Adventu Spiritu Sancti occidantur, quia, ut dicitur *ad Hebræos 11. Sine fide impossibile est placere Leo*, & Hæretici non habent veram fidem supernaturalem, cum hæc credat omnia a Deo revelata ab Ecclesia proposita, quod non faciunt Hæretici nullum vel alterum articulum Fidei profitentes, & ceteros alios abnegantes.

8 Dicitur quarto *vel aliam virtutem Christianam*, quia non solum sunt Martyres, qui expresse propter Confessionem Fidei, sed etiam qui pro defensione aliarum virtutum supernaturalium moriuntur, vel cruciatus letales pertulerunt; Nam omnia virtutum opera, quatenus referuntur ad Deum, sunt quædam protestationes Fidei, & qui potius vult mori, quam deficere a virtute, facto ipso protestatur Deum esse summe venerandum ac omnibus aliis bonis creatis præferendum, quod est articulus Fidei Christianæ, ut docet S. Thomas *2. 2. quæst. 124.*
9 *art. 5. & Communis aliorum.* Hinc S. Joannes Baptista est vere Martyr, licet non expresse pro Confessione Fidei, sed pro reprehensione adulterii decollatus fuerit. S. Stanislaus Episcopus Cracoviensis Martyr veneratur ab Ecclesia, eo quod fuerit occisus propter salutares redargutiones, & sententiam Excommunicationis latam in Boleslaum Poloniæ Regem se a gravissimis delictis emendare nolentem. S. Thomas Cantuariensis Archiepiscopus Martyr celebratur, quia pro defensione libertatis, & immunitatis Ecclesiasticæ gladiis impiorum occubuit, * S. Jo. Nepomucenus ex unanimi consensu S. Congregationis Rituum declaratus est vere Martyrium subiisse, & inter Ss. Martyres canonizatus est, cum mortem pertulerit nolens Confessionis sigillum propalare *. Sic plurimæ S. Virgines sunt Martyres ob toleratam mortem pro defensione Virginitatis.

Unde, ut vides, ad Martyrium tria potissimum requi- 10
runtur. Primum est, ut quis mortem subeat, vel saltem cruciatus illativos mortis. Secundum, ut eam, vel eos voluntarie acceptet, & sustineat. Tertium, ut eam, vel eos sustineat propter veritatem, & Confessionem Fidei, vel propter alium virtutis actum relatum in Deum, in quo usque ad finem perseveret. Martyres enim, ut expresse 11
dicit S. Isidorus *lib. 7. Etymologiarum cap. 11. Martyres Græce, Testes Latine dicuntur, quia propter testimonium Christi passiones sustinuerunt, & usque ad mortem pro veritate certaverunt*, & ut dicit S. Augustinus *in Job c. 39. Martyr est intrepidus, & alacer testis Fidei salutaris*, juxta illud *Actorum cap. 1. Eritis mihi testes in Hierusalem.*

Testimonium autem Fidei, aliarumque Christianarum 12
virtutum perhibetur, non solum ab illis, qui sanguinem fuderunt, & violentam mortem ab inimicis nostræ Fidei voluntarie perpessi sunt, sed etiam ab illis, qui a persecutoribus nostræ Fidei comprehensi, varie vexati, in carceres, vel exilium missi, & ærumnis confecti usque in finem perseverantes propter Fidei, aliarumque supernaturalium Virtutum confessionem, mortem naturalem subierunt, ut patet exemplo Ss. Martyrum, & Pontificum Marcelli, Joannis, Silverii, Martini, Pontiani, & Eusebii Vercellensis Episcopi, quos Ecclesia pro Martyribus colit.

Item testimonium, & Confessio Fidei perhibetur etiam 13
ab infantibus, qui licet nullum actum proprium elicere possint, quando tamen occiduntur ob odium Fidei Christi evadunt & ipsi Martyres, ut patet in Ss. Innocentibus, qui ab Herode immaniter propter Christum occisi, ejus Præconium non loquendo, sed moriendo confessi sunt, adeoque ipsos Ecclesia tamquam Martyres veneratur. Et ratio est, quia licet ipsi non sint capaces Martyrii quoad actum internum virtutis, cum nullum possint elicere actum quo acceptent Martyrium propter Fidem, sunt tamen capaces Martyrii quoad opus externum mortis, per quod realiter conformantur cum passione, & morte Christi, & reipsa propter Fidem perdunt animam suam, adeoque eam rursus in Cœlis, invenient, juxta illam generalem Christi promissionem *Matth. 10. num. 39. Qui perdiderit* 14
animam suam propter me, inveniet eam. Immo etiam infantes in utero Matris occisi propter Fidem sunt veri Martyres, quia revera perdunt vitam corporalem sibi in odium Christi, aut Religionis ablatam, adeoque, ut sint veri Martyres, militat eadem ratio de ipsis, ac de aliis. Sic Toletus, Henriq. Reginald. Vasquez, Bonacina, Dicastill. cum La Croix *lib. 6. part. 1. num. 237.* Reiffenst. *loc. cit. num. 42.* Henno *tom. 2. tract. de Baptismo disp. 6. concl. 2.* & alii passim.

Milites Catholicis, qui pro Fide adversus Hæreticos, 15
vel infideles pugnando occiduntur, non sunt proprie Martyres, quia non voluntate, sed potius necessitate mortem sustinent, immo hanc hostibus inferrent, nisi ab ipsis vincerentur. Neque similitudinem gerant Christi patientis, qui ut jam prædixit Isaias *cap. 53. num. 7.* & dicitur *Act. 8. num. 32. Tamquam ovis ad occisionem ductus est, sicut Agnus coram tondentes se sine voce, sic non aperuit os suum*, & ut habetur *in Epistola prima B. Petri Apostoli cap. 2. num. 23. Qui cum malediceretur, non maledicebat cum pateretur non comminabatur, tradebat autem judicanti se injuste.* Sic Tannerus, & Dicastill. cum La Croix *loc. cit. num. 235.* Lessius, Layman, & alii cum Reiffenstuel *loc. cit. num. 47.* Et de facto Ecclesia nunquam consuevit colere pro Martyribus tales milites in actuali pugna decessos; Immo Episcopi restiterunt Phocæ Imperatori, cum vellet similes milites cæsos in bello haberi Martyres, apud Spondanum *Epitom. tom. 1. ad ann. 398. num 2.*

Quamvis autem tales milites propter rationem adductam 16
non sint proprie, & rigorose Martyres, si tamen in statu gratiæ existentes pia intentione defendendi veram nostram Fidem contra hostes ejusdem generose militantes occidantur, summum meritum consecuti speciali gloria coronandi ad Paradisum evolant, *c. Omni timore 9. caus. 23. quæst. 9.* ubi ex verbis Leonis IV. sic precisse habetur: *Omni timore ac terrore deposito contra inimicos Sanctæ Fidei, & adversarios omnium Religionum agere viriliter studete; Novit enim Omnipotens, si quilibet vestrum moriretur, quod pro veritate Fidei, & salvatione patriæ ac defensione Christianorum mortuus est, & ideo ab eo præmium cæleste consequetur.* Et S. Joannes a Capistrano suis Cruce signatis militibus contra Turcas proponebat: *O quam felices qui in hac pugna Christi moriuntur, quia statim ab Angelis cum Sanctis Martyribus, qui pro fide mortui sunt, coronabuntur.* Sic apud Wadingum *ad annum 1456.*

Morientes ob amorem Dei in servitio peste infecto- 17
rum non sunt proprie martyres, *Est jam communis.* Opinio

enim

enim affirmans, quod tales essent proprie martyres fuit proscripta; Urbanus VIII. & Innocentius X. ut testantur Augustinus Matthæucci *in Practica Theologico-Canonica tit. 4. cap. 2. §. 4. nu. 58.* Et de facto ipsi nec censentur mori pro Fide Christi, nec pro defensione alicujus virtutis supernaturalis, prout requiritur ad verum martyrium. Nec Martyrologium Romanum solitum citari ab Adversariis sub die 28. Februarii appellat eos proprie martyres, sed velut martyres, ibi: *Quos vel ut Martyres religiosa Fidelium Fides venerari consuevit*, ly enim *Velut* indicat ipsos dici martyres solum per quamdam analogiam, & similitudinem, non vero secundum esse proprium, & germanum.

18 Seipsos occidentes etiam propter peccatum a se commissum non sunt martyres. *Communis, & certa.* Immo Donatistæ, & Circumcelliones id docentes damnati fuerunt in Concilio Romano sub Melchiade Papa anno 313. Carthaginensi I. anno 344.

19 Non licet, seclusa rationabili causa, aut divino instinctu provocare hostes Fidei, & se martyrio ingerere. *Communis*, & colligitur ex Sacra Scriptura, quæ tantum abest, ut ultroneam mortis ingestionem consulat, quin e contra fugam præcipiat. *Matthæi enim* 19. Christus ipse mandat; *Cum persequentur vos in Civitate ista, fugite in aliam:* & id etiam facto docuit, *Joannis* 8. *Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum Jesus autem abscondit se, & exivit de Templo.* Unde S. Athanasius in Apologia de fuga sua sic ait: *Verbum propter nos homo factus non indignum putavit, cum quæreretur, quemadmodum & nos, abscondere se. cum persecutione pateretur, & insidias declinare*, & sic fugit Apostolus persecutionem Hebræorum Thessalonicensium, fugit dictus S. Athanasius persecutionem Constantii Imperatoris, & plures alii Sancti, ut patet in Annalibus Ecclesiasticis. Hinc Sanct. Augustinus *Epist. 228. ad Honoratum n. 5.* sic ait: *Fugit Apostolus cum a persecutore proprie ipse quæreretur: Fugit S. Athanasius Episcopus cum eum specialiter apprehendere Constantius cuperet Imperator.*

20 Et quod seclusa rationabili causa, aut divino instinctu non liceat se temere Martyrio ingerere, aperte ipsa ratio demonstrat. quia homo non est Dominus vitæ suæ, sed Deus, *ex Sapient.* 10.: *Tu es, Domine, qui vitæ, & mortis habes potestatem;* & ex *Deuteronom.* 23. ibi: *Ego occidam, & ego vivere faciam, & ex cap. si non licet caus. 23. qu. 4.* & ex *l. Liber, ff. ad l. Aquil.* Tum quia sic daretur occidenti gravissimi peccati occasio; Tum etiam quia ita se temere ingerere in martyrium est quædam Dei tentatio, ut advertunt S. Clemens Alexandrinus *Strom. 4. cap. 5.* Athanasius *in Apologia de sua fuga*, S. Gregorius Nazianzenus *Orat. 20. in Basil.* S. Petrus Chrysolog. *serm. 151.* & S. Cypr. *Epist. 83.* ubi dicit expresse, quod *temeritate non caret, temere procurare Martyrium.*

21 Dicitur autem, notanter, *seclusa rationabili causa, aut Divino instinctu*, quia hoc interveniente licitum est se martyrio ingerere, vel se ultro Tyrannis, & hostibus Fidei insere, ipsosque provocare, ut licite fecisse creduntur quotquot Sancti, & Sanctæ Martyres in Martyrologio, & in Breviario celebrantur, ac in Ecclesiasticis Historiis commendantur. Unde S. Athanasius *in Apologia de sua fuga* sic ait: *Quod si quidam ex iis se persecutoribus dedidere, non temeritate eo rapiebantur, sed passim apud omnes profitebantur a Spiritu Sancto hanc sui oblationem profectam esse*, & S. Augustinus loquens de variis Virginibus, quæ ex tali Divino instinctu se martyrio ingesserunt, & se, vel in flammas, vel in flumen, motivo virginitatis servandæ, projecerunt, sic præcise ait: *Quid? Si enim fecerunt non humanitus deceptæ, sed divinitus jussæ, sed errantes, sed obedientes; Sicut de Sampsone aliud nobis fas non est credere;* & infra: *Qui ergo audit non licere se occidere, faciat, si jussit, cujus non licet jussa contemnere; Tantummodo videat utrum divina jussio nullo nutet incerto*, sic D. Augustinus *lib. 1. de Civitate Dei c. 26.* & concordat textus *in cit. c. si non licet, caus.* 23. q. 5. Immo in variis casibus datur obligatio
22 martyrium subeundi, ut si esset Fides neganda, aut mors eligenda, si esset peccandum, vel moriendum, si id postulet Fidei, aut Religionis conservatio, si id foret necessarium ad vitandum scandalum, quod per dissimulationem, vel fugam caussaretur. *Communis.*

23 Ad martyrium in Adultis prærequiritur Baptismus fluminis, si adsit opportunitas ipsum recipiendi. *Communis.* Et ratio est, quia martyrium subituri non excusantur ab onere observandi divina præcepta; *In Epist. enim prima Joannis cap.* 2. dicitur: *In hoc scimus, quoniam non cognovimus eum, si mandata ejus observemus. Qui dicit se posse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Præceptum autem Baptismi est expressum *in Sacro textu Joannis* 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest intreire in regnum Dei*, & sine Baptismo fluminis, aut ejus voto nullum Adultum posse salvari definit Conc. Trid. *sess. 6. c. 4.* Unde, qui data opportunitate ipsum recipiendi, nollet recipere, peccato mortali omissionis poneret obicem gratiæ martyrii, nec per martyrium justificaretur.

24 Ad Martyrium autem in Adultis baptizatis, & actuali mortali peccato obnoxiis prærequiritur Confessio Sacramentalis, si adsit opportunitas; Pœnitentia enim Sacramentalis est omnibus post Baptismum lapsis per se necessaria ad salutem, sicut nondum regeneratis ipse Baptismus, ut definivit Concil. Trident. *sess. 14. cap. 2. de Pœnitent.* ibi: *Est autem hoc sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse Baptismus*, & idem definivit *cap. 5. ejusdem session.* 14. Unde qui, data opportunitate, scienter nollet peccatum suum mortale Sacramento Pœnitentiæ subjicere, novo peccato mortali omissionis poneret obicem gratiæ Martyrii, nec per Martyrium justificaretur, nec habendus esset ut Martyr, quamvis a Tyranno in odium
Fidei occideretur, *Communis.* Si tamen non adesset op- 25
portunitas Confessionis, satis esset Contritio supernaturalis cum voto Sacramenti Pœnitentiæ, quod in ipsa includitur ex Concil. Trident. *sess. 14. cap. 4.* Adulti enim Martyrium pro Christo subituri, non debent esse deterioris conditionis, quam ceteri Fideles, in quibus in defectu opportunitatis Confessionis sufficit Contritio cum voto Sacramenti, ut definit Concil. Tridentin. *sess. cit. 14. cap. 4. Communis.*

An autem in tali casu, sicut sufficit Contritio super- 26
naturalis cum voto Sacramenti Pœnitentiæ, ita sufficiat etiam attritio supernaturalis cum eodem voto; seu quod idem est, an si quis bona fide, & invincibiliter ignarus, vel oblitus præcepti de contritione, eliceret solum actum attritionis, ipse justificaretur ex opere operato, seu vi Martyrii; Gravis est controversia inter Doctores. Negativam sententiam esse communem SS. Patrum, & antiquorum Scholasticorum Doctrinam testatur Vasquez *3. part. tom. 2. disput. 153. cap. 1.* & ex ipso Layman *lib. 5. sect. 3. num. 6.* & de facto eam tenent S. Thom. *3. part. qu. 66. art. 12. ad 2. & 2. 2. qu. 14. art. 2. ad 3.* S. Bonaventura *in 4. dist. 4. part. 2. art. 1. qu. 2. nu. 51. & 54.* Alensis *part. 4. q. 22. memb. 6. art. 1.* Paludan. *in 4. dist. 4. qu. 3. art. 1. concl. 1.* Durand. *in 4. dist. 4. q. 8. ad 3.* Layman *loc. cit. n. 6.* Vasquez *loc. cit. cap. 1.* Canus, Bannes, & alii per textum Apostoli *1. ad Corinth. 13.* ibi: *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

E contra sententiam affirmativam tenent Cajetanus, 27
Scotus, Præpositus, Valentia, Bellarminus, Suarez, Coninck, Tannerus, Lessius, Bonacina, Castropalao, Raynald. Platel. Sporer, Illsung, Aversa, Dicastill. Gooat, Gorm. cum La Croix *lib. 6. part. 1. num. 238.* Lauræa *in 3. part. 2. disp. 2. art. 9. n. 146.* Frassen *tr. 1. disp. 1. artic. 1. q. 3. concl. 2. Sacram. Baptismi*, Esparza *curs. Theol. tom. 2. lib. 10. qu. 41.* Pontius *Theol. tract. 11. disput. 41. qu. 1. num. 3.* Matthæucci *in Practica Theologico-Canonica tractat. 4. cap. 1. §. 10.* Henno *tom. 2. tract. de Baptismo disp. 6. q. 3. concl. 2.* Felix Potestas *1. 2. part. 4. nu. 2944.* & alii recentiores passim, Reiffenstuel *Theol. mor. tract. 7. dist. 1. q. 6. num. 59.* ubi citat S. Thom. *part. 3. quæst. 87. art. 1.* Scotum *in 4. dist. 14. qu. 1. §. Ex his*, ubi revera hanc tenet, licet ab aliis citetur pro alia sententia, Mastrium, Henricx, & alios. & hanc tenent Tertullianus *in Apolog.* ubi dicit: *Quis non pati exoptet, ut totam Dei gratiam redimat, ut omnem veniam ab eo compensatione sui sanguinis expediat? omnia enim huic operi delicta donantur*, S. Thom. *cit. part. 3. qu. 87. art. 1. ad 2.* ubi sic ait: *Passio pro Christo suscepta obtinet vim Baptismi, & purgat ab omni culpa, & veniali, & mortali nisi actualiter voluntatem peccato invenerit inhærentem.* Et expressius S. Augustinus *lib. 13. de Civit. cap. 7.* ubi sic præcise habet: *Quicumque etiam non percepto regenerationis lavacro pro Christi Confessione moriuntur. tantum eis valet ad dimittenda peccata quantum si abluerentur Sacro Fonte Baptismatis: Qui enim dixit, si quis non renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non introibit in Regnum Cælorum, alia sententia istos facit exceptos, ubi non minus generaliter dixit: Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in Cælis est; & alio loco: Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam; Hinc est, quod scriptum est; Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus (qui vel jam Sancti sunt, vel per Martyrium fiunt;) Quid enim pretiosius, quam mors, per quam fit, ut delicta omnia dimittantur, & merita cumulatius augeantur?* Et consimiliter loquuntur alii SS. Patres apud Platel. *part. 5. num. 156.* Martyrium æquiparantes Baptismo, immo majorem vim, seu virtutem ei tribuentes, quam Baptismo, ut inter alios dicit S. Cyprianus *in exhortat. ad Martyres*, ibi: *Hoc Baptisma, nempe sanguinis, in gratia majus, in potestate sublimius, in honore pretiosius;* Baptismus autem justificat peccatorem adultum secluso actu charitatis cum sola attritione supernaturali, ut concedunt omnes ex Trident. *sess. 6. cap. 6.* ubi nulla fit mentio de contritione perfecta; adeoque etiam Martyrium cum sola attritione supernaturali juxta sensum nostræ Conclusionis justificabit adultum peccatorem, seu confert ei primam gratiam ex opere operato ex privilegio, seu promissione Christi *Matth. 10. num. 32. Qui confitebitur me coram hominibus: confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in Cælis est, & ibid. num. 39. qui perdiderit animam suam propter me inveniet eam: & Marci 8. num. 35. Qui autem perdide-*

rit animam suam propter me, & Evangelium, salvam faciet eam: & Luc. 6. n. 24. Qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam, ubi, ut vides, Martyrium pro defensione Fidei toleratum, elevatum est ad tantam excellentiam, ut quis ex attrito fiat æqualiter contritus, quatenus illius vi, & efficacia per speciale Christi privilegium gratiam sanctificantem, & salutem æternam consequitur.

28 Tum quia tres dantur Baptismi, scilicet Fluminis, Flaminis, & Sanguinis; Si autem Baptismus sanguinis, seu martyrium prærequireret ad justificationem contritionem perfectam, essent tantum duo Baptismi scilicet Fluminis, & Flaminis, cum tunc martyrium non justificaret, sed contritio ipsum præcedens, sicque falsum esset annexam esse martyrio ex speciali privilegio Christi, seu ex opere operato collationem gratiæ, adeoque non daretur dicti tres Baptismi, quod videtur esse contra communem sensum; Unde hæc secunda sententia est communior, & verior.

29 Ad auctoritatem autem illam Apostoli: *Si tradidero corpus meum &c.* quæ videtur esse Achilles adversariorum, respondetur cum SS. Theop. Anselm. Thom. & Suar., quos citat, & sequitur Tirinus *in d. Ep. 1. S. Pauli ad Cor. c. 13. num. 3.* quod utique, si tradidero corpus meum ita ut ardeam, vel exurar, in hoc sensu v. g. pro patria servanda vel pro inani gloria, vel etiam pro Fide Christi tutanda, sed odio erga proximum, vel alio mortaliter peccandi affectu reservato, vere nihil mihi prodest. Et in hoc sensu intelligendæ sunt etiam sententiæ SS. Patrum, quando dicunt, quod martyrium non habet rationem Baptismi sine Charitate, seu sine Charitate non valet ad salutem, & hujusmodi, & præsertim D. Th. in illis locis, ubi citatur pro sententia contraria; cum ipsemet sic exponat, & intelligat Apostolum *loc. cit.* Seu respondetur cum Frassen *loc. cit.* Henno *loc. cit.* & aliis, martyrium sine Charitate antecedente, & concomitante nihil prodest in eo, qui vel antecedentem, vel concomitantem habere potest, concedo; nihil prodest in eo, qui neutram habere potest, cum sit libertatis, & rationis impos, seu in sensu nostræ conclusionis bona fide, & invincibiliter ignarus, vel oblitus præcepti de contritione, elicit solum actum attritionis, nego. Immo Suarez *tom. 3. in 3. part. disp. 22. sect. 3.* addit, quod si quis Reus criminis mortalis immemor contritionis, & attritionis eliciat propositum, seu voluntatem efficacem subeundi martyrium pro Fide Christi, & statim durante tali proposito martyrizetur, adhuc hic justificetur ob virtualem aliquam attritionem inclusam in illo proposito subeundi martyrium pro Deo ex motivo spei, consequendi scilicet beatitudinem, cum tali spe detestetur implicite peccatum hujus beatitudinis impeditivum. *Semper* autem in attritione requiritur initium Amoris Dei.

30 Martyrium in Adultis remittit omnem culpam, & pœnam, nihilque remanet in martyre, quod ipsum remoretur ab ingressu gloriæ cœlestis. *Communis, arg. cap. Cum Marthæ 6. de celebr. Missar. §. Tertio loco*, ubi dicitur, *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.*

31 Martyrio decoratis respondet in Cœlo *Laureola*, seu ut teste Gobat *tom. 1. tract. 2. num. 618.* cum S. Thom. loquuntur communius Theologi, & Canonistæ, *Aureola*, idest speciale gaudium proveniens ex tam excellenti victoria, & redundans in corpus; cum peculiari decore illarum partium, in quibus passi sunt martyres, ut satis indicat S. Augustinus *lib. 22. de Civitate Dei cap. 20.* & clarius *sermon. 103. & 115. de divers.* & docent Raynaud. *de Martyrio ar. 2. par. 6. num. 33.* Gobat *loc. cit. num. 619.* La Croix *loc. citat. numer. 242.* Dicastill. *de Baptism. d. 3. num. 51.*

32 Martyrium confert gratiam probabilius inultimo instanti vitæ, in quo eadem gratia nullo peccato mortali actuali impeditur, quia SS. Patres dicunt conferri, quando martyr amplius peccare non potest. Raynaudus *loc. cit. num. 25.* Platel. *pag. 5. num. 171.* Illsung *Theol. Moral. tom. 4. disp. 1. num. 24.* Matthæucc. *loc. cit. num. 44.* Henno *loc. cit. quæst. 5. concl. 2.* & alii.

33 In Canone Missæ Martyres solum, & non Confessores nominantur, quia, ut dicit Innocentius III. *lib. 3. Myster. Miss. cap. 10.* Canon fortassis fuit editus prius, quam Ecclesia memoriam Sanctorum Confessorum solemniter celebraret, quem Canonem varii censent a S. Clemente fuisse ordinatum, & ei subinde quidquam aliud ab aliis Summis Pontificibus esse additum; Ulterior autem ratio, & satis verisimilis videtur quod congruentius in Canone fiat memoria, non Sanctorum Confessorum, sed Martyrum, quia ipsi effusione proprii Sanguinis imitati sunt passionem Christi, cujus repræsentatio fit in Sacrificio Altaris. Matthæucci *l. c. num. 4.* & alii.

34 Tam copiosus est numerus Sanctorum martyrum, ut solum Romæ unius mensis spatio decem septem millia Christiani sub Diocletiano Imperatore fuerint martyrio coronati; & in Ægypto centum quadraginta quatuor millia, ultra septem centum millia exilio demandatos: Unde Genebrardus *in Chronico* numerans omnes Christianos maryrio coronatos in decem persecutionibus assignat triginta millia cuilibet diei unius integri anni, & S. Birgitta *lib. 3. Revelation.* ex illis solis Romæ occisis septem millia cuilibet diei, *che*, ut refert eruditissimus Berninus *in tomo 1. Historiæ omnium hæresum italico idiomate scripto cap. 14. sæculi 3. fol. 206. multiplicati* (sunt ejus præcisa verba) *ascendono a più di due milioni, e mezzo di Santi Martiri*, absque numero aliorum plurimorum post tempora Genebardi, & S. Birgittæ martyrio coronatorum. Et Gosius veræ Ecclesiæ signa describens observavit, quod triginta tres Pontifices inter coronatos Romæ martyrio fuerunt; atque isti cum aliorum locorum aliis in tribus solis primis sæculis ad minus quinquagies centena millia excitere, qui pro Christo mortem sustinuerunt, cum solus Diocletianus edictis suis vicies centena millia morti tradiderit. Uno verbo a Martyrum Capite Christo ad hæc usque tempora plusquam centies, & decies centena millia communi calculo supputantur martyrio donati. O Bone Deus, per quot excitas nos ad gloriosam pugnam, ut perveniamus ad æternam Coronam, & tamen Filii Hominum adhuc gravi corde diligentes vanitatem, & quærentes mendacium, in eo quod vapor est ad modicum parens demerguntur. Qui plasmasti nos, miserere nostri, quos pretioso Sanguine redemisti.

Martyres sunt pueri ante usum rationis in odium Chri- 35
sti occisi; Bened. XIV. Constit. incip. *Beatus Andreas §. 10. & seq.* In Martyrologio Romano pluries inscripta leguntur nomina infantium, qui in odium Christi fuerunt occisi. Idem *ibid. §. 11.* Martyrologio Romano Canonizatorum nomina tantummodo inscribenda sunt. Idem *ibid. §. 5.* Non tamen ex eo tantum Canonizatus quis fuisse probatur, quod ipsius nomen fuerit in Martyrologium Romanum illatum. Idem *ibid. §. 21.*

APPENDIX,

Sive Novus de Martyrio

ARTICULUS.

Novum hunc de Martyrio Articulum addimus, ut ea suppleamus, quæ sunt a Ferrari omissa, et nonnulla luculentius exponamus, quæ ab ipso vel obscure, aut nimis compendiose tractata sunt; vel juxta minus tutam opinionem asserta. In iis vero, quem ipse tenuit, ordinem spectabimur.

QUod græce *Martyrium* dicitur latine *testimonium* ap- 1
pellatur. *Martyr* enim *testem* proprie significat; ut S. August. *Psal. 118.* declarat: *Testimonia græce martyria nuncupantur; quo verbo jam utimur pro latino; unde illos, qui propter testimonium Christi diversis passionibus humiliati sunt, & usque ad mortem pro veritate certarunt, non testes quod latine utique possemus, sed græce martyres appellamus.*

Primis Ecclesiæ sæculis Confessores appellabantur Mar- 2
tyres; ut habetur apud Cyprianum *epist. 37.* & *epist. 3.* ad Antonianum, ubi de Cornelio ante consummatum illius Martyrium inquit: *Nonne inter Confessores, & Martyres deputandus, qui tantum temporis sedit expectare corporis sui carnifices, & tyranni frocientis ultores?* Alii di- 3
stinguebant Confessores a Martyribus; *Confessores* illos appellabant, qui Christi fidem coram tyranno confessi, & tormentis fortiter perlatis superstites, mortem naturalem obibant; *Martyres* vero, qui inter ipsa supplicia vitam cum morte comutabant. Martyres, alii *designati*, quibus mortis sententia indicta est; alii *consummati*, qui cruentum vitæ sacrificium in tormentis Deo offerunt; alii *vindicati*, quos Ecclesia declarat ob fidem Christi mortem oppetiisse.

Martyrii causæ tres esse debent. Prima est persecutor 5
mortem inferens; duæ enim personæ ad martyrium necessariæ requiruntur; quarum altera est tyrannus, qui infert, altera fidelis, qui ob fidei Christianæ confessionem mortem sustinet. Quamobrem S. Augustinus Donatistas 6
Circumcelliones, mortem sibi inferentes, non martyres, sed insanas appellat lib. primo contra Gaudentium Donatistam *cap. 30.* inquiens; *Non est consilium, sed furor; non est sapientia, sed dementia.* Excusat vero sanctas Mulieres, sibi pudicitiæ custodiendæ caussa mortem consciscentes: quia inquit *lib. 1. de Civitat. Dei cap. 22.* hoc fecerunt *non humanitus deceptæ, sed divinitus jussæ; nec errantes, sed obedientes; sicut de Sampsone aliud nobis fas non est credere.* Non ergo quæcumque mors fac est ad martyrium, sed solum, ea, quæ a persecutore infertur in odium fidei christianæ. Quare falsa est senten- 7
tia Theophili Raynaudi de *Martyrio per pestem*, quam communiter Theologi jure improbant. Quamvis enim qui peste laborantibus inserviunt, & eadem lue inquinati obeunt, heroicum charitatis officium exerceant, & martyres per quamdam analogiam dici possint; martyres tamen ab Ecclesia non habentur, quia deest persecutor, qui inferat in odium fidei.

Altera

8 Altera martyrii causa *motiva* appellatur, quæ ad mar-
tyrium movet, impellitque. In martyre hæc causa est fi-
dei confessio; in tyranno est fidei odium. Hinc in fidei
detestationem mortem infert; ille ob fidei confessionem
mortem sustinet. Hinc S. Augustinus in *Ps.* 34. inquit:
Martyres non facit pœna, sed caussa. Martyres enim testes
Christi sunt, de quibus S. Lucas *cap.* 12. *Omnis quicum-
que confessus fuerit me coram hominibus, & filius ho-
minis confitebitur illum coram Angelis Dei*. Et Ecclesia
universa canit: *Hic est vere martyr, pro Christi nomine
sanguinem suum fudit*.
9 Ad causam: quæ *motiva* dicitur, officium spectat cujus-
que virtutis a lege divina præscriptum. Qui ergo virtu-
tem aliquam exerceat, ejusque veritatem tueatur, & ob
istius defensionem & exercitium mortem sustineat, voce,
aut factis testatur, se Christum profiteri, qui virtutis
istius exercitium præscribit, & urget, & martyrii meri-
tum sibi comparat, juxta illud Matthæi 5. *Beati qui per-
secutionem patiuntur propter justitiam*. Exempla Marty-
rum, qui ob alicujus virtutis officium mortem sustinue-
10 re, videri possunt in superiori articulo ab Auctore re-
censita. Hic tamen animadvertas velim, inter martyres
haud quaquam recenseri posse, qui mortem sustineant pro
aliqua veritate, quæ ad fidem non pertineat eorum, quæ
credenda, & agenda sunt, vel pro peculiari sibi facta
revelatione, aut pro opinionem tuenda, quæ nondum
Ecclesiæ judicio definita sit vera; ex quo concludit Be-
nedictus XIV. *lib.* 3. *capit.* 19. *de Canonizatione Sancto-
rum*, futuros non esse martyres, qui pro Immaculato Vir-
ginis Conceptu sanguinem fundant; quia cum nondum
Ecclesiæ sententia definitum sit, fuisse Virginem ab ori-
ginaria culpa præservatam, mors, quæ pro tuenda pia
sententia sustineretur inter opera recenseri non posset,
quæ *sunt quædam protestationes fidei, per quam nobis in-
notescit, quod Deus hujusmodi opera a nobis requirit, &
nos pro eis remunerat*; secundum quod virtutum opera
esse possunt causa martyrii, ut inquit S. Thomas 2. 2.
quæst. 124. *art.* 5. cum enim nobis non proponatur ut
revelata Immaculata Virginis Conceptio, defensio hujus
assertionis morte confirmata haberi non potest pro prote-
statione fidei, per quam innotescat, Deum hujusmodi de-
fensionem a nobis requirere, ac nos pro ea gratia mar-
tyrii remunerare. Num vero votum emittit posse sub-
11 eundi mortem pro tuendo Immaculato Virginis Conce-
ptu, gravis controversia est a pluribus hac nostra ætate
in Italia agitata; sed nondum ab Ecclesia definita senten-
tia, & ab Apostolica Sede permisso cuilibet Privato pro arbi-
trio opinandi, non adeo facile probari posse videtur eorum
sententia, quæ asserit, posse christianum hominem votum
emittere fundendi sanguinem, ac dandi vitam pro Immacu-
lati Conceptus defensione. Neque enim vitam, quæ Dei
est, pro iis, quæ non Dei, sed nostra sunt, promitte-
re, ac dare possumus; At si liberum nobis est opinari cir-
ca Immaculatam Virginis Conceptionem, pia illa senten-
tia, quæ id tuemur, nostra opinio est, nec inter opera
recenseri potest, quæ Deus a nobis requirat, pro quibus
vitam dare possumus atque tenemur.
12 Tertia martyri causa *finalis* est: quia finis mortis su-
stinendæ debet esse Dei gloria. Atque hac de causa hæ-
retici, & schismatici martyrii sunt incapaces; cum eum
desit in ipsis veritas, & unitas Ecclesiæ, desit quoque
necesse est finis ille, qui ex charitate oritur, qua major
dari non potest: *Extra Ecclesiam occisus*, inquit S. Au-
gustinus *lib.* 4. *de baptis. cap.* 17. *charitatem non habuisse
convincitur*. Et S. Cyprianus *lib. de unitate* inquit, *esse
Martyr non potest, qui in Ecclesia non est*. Atque hæc
de martyrii causis.
13 Videndum nunc est, quænam dispositiones requirantur
in homine, ut martyrii gratiam consequatur. Agemus
primum de adultis; nonnullas deinceps de parvulis dissol-
vemus quæstiunculas. Satis ab Auctore ostensum est nu-
14 mer. 23. & sequentibus prærequiri in adultis baptismum
fluminis si opportunitas recipiendi adsit, aut baptismi re-
cipiendi votum; in baptizatis vero mortali peccato ob-
noxiis Sacramentum pœnitentiæ, Sacramentalem scilicet
Confessionem, si adsit opportunitas, vel istius votum cum
contritione, si confiteri peccata nequeat. Sed ad quæstio-
nem, quam promovet; num scilicet adultus oblitus
15 præcepti de contritione elicienda, per solum actum at-
tritionis disponere se possit ad gratiam martyrii? non adeo
facile probanda censetur setentia, quam ipse eligere vi-
detur de sufficientia solius attritionis sine amore benevo-
16 lo, sive charitate saltem imperfecta. Moveor autem ad
hanc improbandam opinionem, quia, ut Ferraris ipse te-
statur, contraria sententia communis est SS. Patrum, &
antiquorum Theologorum. Nam cum orthodoxa de effi-
cacia martyrii doctrina non aliunde nobis constet, quam
per revelationem; & cum Dei revelatio ad nos usque tra-
ducta sit per SS. Patres, & per antiquos Theologos SS. Pa-
trum successores, manifestum est, non posse nos nisi te-
mere a communi Patrum, & antiquorum Theologorum
17 sententia recedere, ut excogitatam a recentioribus opi-
nionem amplectamur. Deinde SS. Patres adstruentes cha-
ritatem necessariam in martyribus dispositionem, pro-
priam sententiam Christi verbis, & Sacrarum Scriptura-
rum Oraculis comprobant. Christus enim Matthæi 10.
hæc habet: *Qui perdiderit animam suam propter me,
inveniet eam*: Marci 8. *Qui perdiderit animam suam
propter me, & Evangelium, salvam faciet eam* Lu-
cæ 9. *Qui perdiderit animam suam propter me, salvam
facit eam*. Augustino vero teste *lib. de moribus cap.* 9. non
potuit Christus expressius designare charitatem quam dicen-
do: *propter me*, exponens enim hæc verba, *propter te
mortificamur tota die*, ita subnectit: *Charitas vero ipsa
non potuit significari expressius, quam quod dictum est
propter te*. Adest præterea textus Apostoli Pauli 1. *ad
Corinth.* 13. dicentis: *Si tradidero corpus meum, ita ut
ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi pro-
dest*: ex quo fit, martyrium sine charitate susceptum nul-
lum fructum afferre. Ut autem Ferrarianas præcludam
exceptiones, proferam expositionem hujus textus, quæ
tradita ab Augustino est *Serm.* 15 de verbis *c.* 12. ubi in-
quit: *Deus non amatur, nisi de Deo: multum amavit, qui
torqueri potuit, deficere non potuit: sed ille non potuit tan-
ta perferre sine amore, nec tu poteris communicare Christi
passionibus sine amore. Sed quæro, quo amore? Non sit cu-
piditas, sed charitas; si enim, inquit*, tradidero corpus
meum, ut ardeam, & charitatem non habuero, nihil
mihi prodest. *Ut prosit tibi communicato passionum Christi*,
charitas *adsit. Si enim in te fuerit charitas Dei, commu-
nicabis Christi passionibus, & verus eris Martyr, in quo
charitas coronatur*. Audiantur deinde alii Patres. Sic Ter-
tullianus *lib. adversus Praxeam c.* 1. *Etsi*, inquit, *corpus
suum tradidisset exurendum* Praxeas, *nihil profecisset, di-
lectionem Dei non habens*, & Scorpiaci *cap.* 6. *Propterea*,
inquit „ martyribus nihil jam reputari potest, quibus in
„ lavacro ipsa vita deponitur. Sed dilectio operit multi-
„ tudinem delictorum, quæ Deum scilicet diligens ex to-
„ tis viribus suis, quibus in martyrio decertat, ex tota
„ anima sua, quam pro Deo ponit, hominem Martyrem
„ excudit. „ Sic S. Bernardus *epist.* 77. ad Hugonem Vi-
ctorinum: *Etsi*, inquit, *martyrium vicem Baptismi posse
implere conceditur, non plane hoc facit pœna, sed ipsa fi-
des*, utique quæ per dilectionem operatur; *nam absque
ipsa quid est martyrium nisi pœna? Quæ ergo martyrio præ-
stat, ut absque ulla dubietate pro Baptismate reputetur*,
quomodo *ipsa ita infirma, & imbecillis per se erit, ut
quod dare alteri valet, sola non valeat obtinere?* ubi mar-
tyrium justificandi vim totam habet ex ea fide, quæ *per
se* & extra martyrium justificare valet. Accedit etiam
S. Thomas, qui ex illis Apostoli verbis tert. parte *q.* 66.
art. 12. *ad* 2. colligit, *quod effusio sanguinis non habet ra-
tionem Baptismi, si sit sine charitate. Ex quo*, pergit idem
S. Doctor, *patet, quod Baptismus sanguinis includit Ba-
ptismum fluminis, & non e converso unde ex hoc ipso pro-
batur perfectior*. Et 2. 2. *q.* 124. *art.* 2. ait, *Martyrium est
actus charitatis, ut imperantis, fortitudinis autem, ut eli-
cientis. Quod autem sit meritorium, hoc habet ex chari-
tate, sicut & quilibet virtutis actus; & ideo sine charita-
te non valet*. Nec ratio theologica deest, quæ id sua- 18
deat: primum quia martyrium est mors pro Christo tole-
rata; hæc vero ex affectu amoris amicitiæ erga Christum
esse debet, quod est a Christo indicatum, cum dixit: *Ma-
jorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam po-
nat quis pro amicis suis*, ubi animam ponere pro amicis,
ponere illam ex dilectione amicorum significat. Et sane
si ex metu Gehennæ, & amissionis Paradisi moveretur
ad acceptandam mortem, non pro Christo, sed pro se
ipso homo daret animam suam; hoc est ut malum im-
minens declinaret, ac bonum acquireret. Itaque, ut ho-
mo pro Christo, & Deo mortuus dicatur, necesse est Dei
amore mortem sustinere. Denique non minor sane in 19
adulto dispositio requiritur ad martyrium, quam ad ba-
ptismum, ut adversarii fatentur. At ad Baptismum su-
scipiendum amor Dei requiritur saltem initialis; velut
enim Tridentinum Concilium, ut Baptizandus adultus,
præter fidem, & spem, amorem quoque habeat, quo in-
cipiat diligere Deum veluti justitiæ fontem: amor autem
hujusmodi charitas est, ut liquet, tum, quod Concilium
de tribus ibi virtutum Theologicarum actibus loquatur;
tum etiam ex eo, quod de amore verba faciat, qui spem
consequitur: qui sane amor charitatis, & amicitiæ est,
non concupiscentiæ; cum amor concupiscentiæ spem præ-
cedat non vero sequatur,
Etsi ad martyrium in adultis charitatem aliquam saltem 20
initialem desideramus; tamen illorum non placet senten-
tia, qui solum ex opere operantis gratiam conferre opi-
nantur. Scimus in hac versari opinione Doctissimum Mel-
chiorem Canum, Sotum, Bannesium, aliosque. Sed ho- 21
rum opinioni præferendam censemus sententiam S. Tho-
mæ, & aliorum fere omnium Theologorum ajentium,
non ex solo opere operantis, *sed etiam ex immutatione
passionis Christi*, ut ait S. Thomas *in* 4. *dist.* 4. *quæst. unica
art.* 4. *ad* 3. & alibi; vel ex privilegio, ut alii malunt,
& ex speciali quodam favore Christi, ut ajunt Piette,
Vantoy, & alii; vel quasi ex opere operato, ut ait con-
tinuator Turnelii; vel denique ex opere operato, virtu-
te, scilicet, mortis Christi, ut universim Theologi lo-
quuntur. Nam per martyrium remittitur tota pœna tem- 22
poraria; quamobrem injurius esset martyri, qui pro mar-

tyre

tyre oraret: hæc vero non remittitur, nisi ex privilegio,
aut ex imitatione passionis Christi, aut alio modo ex
opere operato. Non enim vi mortis, quæ quandoque le-
nis esse potest, nec sufficiens ad satisfaciendum pro gra-
vissimis sceleribus, quibus se quis toto vitæ suo decursu
fœdaverit; & ex quibus fortasse ipsam mortem, eamque
per graviora quæque supplicia inferendam promeruerit.
Non propter favorem charitatis, cum multi Sancti Con-
fessores ardentiori charitate ferbuerint, quam Martyrum
plerique, quin tamen indulgentiam pœnæ tempora-
lis peccatis antea commissis debitæ consecuti sint;
ergo.

23 Sed quæstio de baptismi efficacia paulo uberius pertra-
24 ctanda est. Omnes conveniunt, hæreticis Valentinianis
exceptis qui teste Tertulliano *lib. Scorpiaci cap.* 1. non
simplicitatem, sed vanitatem, immo dementiam esse fa-
bulabantur pro Deo mori, martyrium peculiari gratia,
honore, atque corona a Deo donari; sed dissident invi-
cem Theologi in modo designando, quo peculiarem sibi
25 annexam gratiam contineat. Nullus Catholicorum dubi-
tat, quin peculiarem hanc secum ferat gratiam, dum ab
adultis hominibus Dei amore suscipiatur; Canus vero, &
alii, quos supra recensuimus, vim hujus peculiaris gra-
tiæ conferendæ amori illi tribuunt, quo adultus sponte,
atque libere martyrium acceptat, & subit, quamobrem
ex opere operantis gratiam conferre asserunt. Hos vero
supra confutavimus, sed recensere hic placuit iterum
opinionem, ut id quod certum est, ab eo, quod in con-
troversiam inter catholicos revocatur, distingueremus.
26 Major autem difficultas est circa puerorum martyrium.
27 Adulti martyres dicuntur alii voluntate, & opere, ut S.
Stephanus. Alii sola voluntate, ut S. Joannes Evangeli-
sta, in quo voluntas opus martyrii fuit. Alii denique
opere tantum, non voluntate. Hujus tertii generis sunt
29 Infantes in odium Christi occisi. Hos vero in duas clas-
ses distinguimus, in prima ponimus Innocentes Bethlehe-
mitas ab Herode in Christi pueruli odium impia jussione
occisi; in altera vero alios pueros, qui vel ferventibus
primis Ecclesiæ sæculi persecutionibus, vel postremis
sæculis a Judæis in odium Christianæ Religionis crude-
liter necati perhibentur, de quibus longum catalogum
texuit Benedictus XIV. cum in opere suo de Cultu San-
ctorum, tum in epistola quadam ad Illustrissimum Bene-
dictum Veterani Fidei promotorem, circa caussam Beati-
ficationis Beati Andreæ Pagi Rinensis, qui nondum ter-
tio ætatis anno expleto anno 1462. a Judæis in odium
30 Christi occisus fuit. Circa Infantes ab Herode occisos,
quos semper Ecclesia veluti Sanctos, ac Martyres vene-
rata est, nonnulli ætate S. Thomæ opinabantur, marty-
res illos esse, quia Deus acceleravit illis usum rationis,
31 gratiamque contulit, qua mortem pro Christo accepta-
rent, atque subirent; alii cum Richardo Armacano in
Irlandia Præsule, nullum ex Infantibus ab Herode pro-
pter Christum occisis, præter circumcisos, salvum fuisse
32 probabiliter defendi posse arbitrantur. Alii vero cum Car-
dinali de Viatico, licet ferantur, Infantes ad Herode
interfectos ex peculiari privilegio salvos Sanctosque esse;
tamen negant id de infantibus Christianorum a tyrannis
in Christi odium occisis, quos etiam e Regno Cœlorum
exclusos volunt, nisi beneficium Baptismi obtinuerint.
33 Ab hac sententia parum dissidere videntur S. Bonaventu-
ra, & Alexander Alensis: nam S. Bonaventura *in 4. dist.*
4. p. 2. dub. 1. postquam dixit ad martyrium completum
duo concurrere, scilicet justam voluntatem, & justam
caussam subdit, *quod Dominus supplevit, quod deerat ex*
parte voluntatis in Innocentibus, quia simul cum ipse nati
erant, & propter hoc quod erat coætaneus illis; & alibi satis
superque indicat, deficiente voluntate non haberi marty-
rium; similia habet Alensis; ex quibus liquet, hos non
agnovisse, nec admisisse martyres ex solo opere sine vo-
luntate, exceptis SS. Innocentibus ab Herode occisis, in
quibus Deus voluntatem supplevit.

34 Communis tamen, ac universim recepta hac ætate no-
stra opinio est, mortem in Christi odium illatam ex imi-
tatione passionis Christi, aut ex alio huic concesso privi-
legio gratiam martyrii conferre, ac baptismum fluminis
supplere etiam in parvulis in utero materno occisis, li-
cet aliquis Theologus adsit, qui de parvulis in materno
utero interfectis dubitet, dum in tyranno voluntas desit
hos occidendi. Ut autem clare pateat tuta hæc de re
sententia, nonnulla afferemus argumenta, quæ etiam par-
35 vulis martyrium prodesse ostendant. Primum enim ad
parvulos quoque pertinere videtur generalis illa Christi
36 Domini sententia apud Matthæum 10. *vers.* 39. *Qui per-*
diderit animam suam propter me, inveniet eam. Deinde Ec-
clesia tanquam martyres semper venerata est omnes In-
fantes, quos Herodes jussit occidere; Irenæus enim *lib.*
3. *adversus hæreses cap.* 16. Infantes illos martyres vocat:
eodem titulo eosdem donavit Cyprianus III. Ecclesiæ Sæ-
culo *epist.* 56. adhortatoria ad martyrium; Chrysostomus
hom. 3. *in Matthæum* martyres eosdem vocat; & ut alios
mittam Augustinus *lib.* 3. *de libero arbitrio cap.* 23. *Infan-*
tes illos, inquit, *in honore martyrum receptos commendat Ec-*
clesia; atque eodem modo Patres reliqui loquuntur. Ec-
clesia ergo semper, & ubique docuit, omnes occisos ab
Herode Infantes in Cœlis cum Christo regnare martyrii
gloria conspicuos, non distinguens inter circumcisos, &
incircumcisos. Vim ergo talem in morte illis illatam
agnovit, qua omnes sanctificarentur, atque digni Cœlesti
Martyrum gloria fierent. Ergo ex universali Ecclesiæ
consensu evincimus, vere hos martyres fuisse. Nec dici 37
potest, acceleratum in iis fuisse rationis usum, ut in-
quit S. Thomas 2. 2. *q.* 124. *art.* 1. *ad* 1.; id enim nul-
la Scripturæ auctoritate comprobatur, nec Patrum testi-
monio asseritur; immo S. Augustinus *serm. de diversis*,
qui in recenti editione est 373. parvulos illos alloquens
inquit: *Non habebatis quidem ætatem, qua in Christum pas-*
surum crederetis, sed habebatis carnem, in qua pro Christo
passuro passionem sustineretis: quod *serm.* 375. supra relatis
verbis confirmat. Si ergo non aliud habebant, quod da-
rent pro Christo, quem nondum poterant confiteri, præ-
ter carnem, non habebant usum liberi arbitrii. Apertius
autem Chrysologus *serm.* 152. qui est de Innocentibus,
dicens: *In parvulis quæ voluntas, quod arbitrium, ubi ca-*
ptiva fuit & ipsa natura? & *serm. sequenti*: *Vere, fratres,*
isti sunt Gratiæ Martyres, confitentur nascentes, nescientes,
pugnant, vincunt inscii, moriuntur inconscii, ignari tollunt
palmas, coronas rapiunt ignorantes. Et Ecclesia universa
in celebratione festi SS. Innocentium, hos venerando ve-
luti martyres, qui fidem Christi *non loquendo, sed mo-*
riendo confessi sunt, satis superque indicat, mortem, quam
pro Christo subiere, caussam in hujusmodi infantibus
fuisse sanctitatis, & gloriæ martyrii.

Ecclesia itaque semper credidit, mortem infantibus
pro Christo ab Herode occisis, divina quadam opitula-
tione, ut loquitur Augustinus, uberem martyrii gra-
tiam contulisse. Atqui martyrii honore donatos etiam 38
habuit infantes reliquos in odium Christi deinceps a Ty-
rannis occisos. Nam quotquot infantes a primis Eccle-
siæ sæculis, ad nostra usque tempora, sive ab Idolola-
tris, sive a Judæis Christianæ Religionis caussa occisi
fuere, inter martyres recensentur. In Martyrologiis
enim non semel memoria occurrit Martyrum, qui in in-
fantili ætate pro Christo occisi fuerunt: in Cœmete-
riis itidem pluries reperta fuere corpuscula puerorum,
quos Christianæ fidei hostes interfecerunt cum certis-
simis martyrii signis. Nemo inter Criticos est adeo se- 39
verus, ut pro certo martyrii signo non habeat vas
aut sanguinis plenum, aut adspersum sanguine juxta
corpus positum, quod in antiquis Christianorum Cœ-
meteriis reperiatur; videri poterunt hac de re viri
Clarissimi, Aringus, Mabillonius, Buonaroti, Raphael-
lus Fabrettus, Ludovicus Antonius Muratorius, Bol-
dettus, Marangonius, atque Victorius, Viri hac in re
peritissimi, qui unanimi consensu asserunt, supra recen-
situm vas certum esse martyrii signum. At in Cœmete- 40
riis pluries reperta fuere puerorum ossa cum hujusmodi
signo. Ut unum afferamus exemplum; ex relatione supra
citati Canonici Boldetti constat, in Cœmeterio Gordia-
no ossa reperta fuisse cujusdam pueruli cum inscriptione
nominis Dorothei, & cum antedicto sanguinis vase; ac
corpus itidem alterius pueruli annorum quinque, nomi-
ne Decentii, cum idem vas pro signo appositum erat.
Quæ quidem exempla satis nobis videntur ad ostenden-
dum, Ecclesiam Christi semper habuisse veros martyres
etiam infantes in odium Christianæ Religionis occisos.
Atque hinc facile patet, recte sentire Theologos, qui in 41
parvulis Martyrium baptismum supplere asserunt, ac pe-
culiarem quoque gratiam conferre; cum ex dictis con-
stet, Ecclesiam agnovisse semper martyres etiam solo
opere, & non voluntate; atque in hujusmodi martyrio
vim quamdam ex Christi favore credidisse, qua etiam
illi pueruli sanctificari, & Martyrum gloria condecorari
possent.

Hujusmodi Martyres *solo opere, & non voluntate* in qua- 42
tuor classes distinguit Benedictus XIV. in supra citata
ad clarissimum Præsulem Veterani epistola. In prima 43
classe reponit illos, qui a remotioribus sæculis in univer-
sa Ecclesia publicum cultum obtinent. Qua quidem in
classe soli Innocentes pueri ab Herode occisi reponi pos-
sunt; cum de nullo alio constet in universa Ecclesia a
remotioribus sæculis publicum cultum obtinere. In se- 44
cunda classe pueros statuit in odium Christi fidei occi-
sos, qui ab immemorabili tempore in aliqua Civitate,
Diœcesi publicum cultum habent, scientia, tolerantia,
ac etiam expressa Ordinariorum approbatione commen-
datum; atque ad hos referri quoque posse existimat, plu-
res, ac plures alios, quorum vel mentio occurrit in An- 45
nalibus, & Ecclesiasticis monumentis, vel certe nomina
in Martyrologio Romano descripta sunt. In tertia classe
pueri illi reponuntur, quorum corpora cum nominibus,
& signis supra indicatis, in Cœmeteriis inventa sunt,
quorum deinceps Reliquiæ in aliquibus Ecclesiis publi- 46
cæ venerationi expositæ fuerunt. In quarta denique
classe ii continendi erunt, quibus vita in odium Christi
sublata fuit, quorum cultus via ordinaria Beatificatio-
nis, aut Canonizationis promovetur apud Apostolicam
Sedem, ad quam unice spectat post decretum Alexan-
dri III. permittere, decernere, & approbare cultum
Sanctorum in particularibus locis, & in unaquaque 47

Mundi

47 Mundi Diœcesi. Semper enim ad Apostolicam Sedem
pertinuit decernere publicum cultum alicui Sancto pro
universa Ecclesia, illumque præcipere; ac sine illius ap-
probatione, nullius Sancti cultus ab una ad omnes alias
Diœceses extensus est, atque universim præceptus; & in
48 hoc Sanctorum Canonizatio consistit. Sed post Alexandri
decretum etiam concessio expressæ permissionis cultus in
aliqua Civitate, aut Diœcesi in honorem alicujus Con-
fessoris, aut Martyris, Apostolicæ Sedis auctoritate fieri
debet, hæc vero permissio Servi Dei Beatificatio appel-
49 latur. Ad hanc classem spectant Beati duo Pueri a Judæis
in odium Christianæ fidei occisi, Simon, scilicet, de
Tridento anno 1475. interfectus, & Andræas de Pago,
cujus Martyrium contigit anno 1462. Num expediat hu-
jusmodi Pueris permittere, ut post Beatificationem etiam
decernatur publicus Canonizationis cultus, vide supra
citatam Benedicti XIV. Epistolam.

50 Unum in præsentia animadvertendum duxi, parvulis
scilicet pro Christo occisis, non respondere in Cœlis *Au-
reolam*, quæ juxta Theologos in gloria quadam acciden-
tali consistit, in alia lætitia posita, quam Beati Martyres
experiuntur, dum victoriam cogitant, qua pro Christo di-
micando reportarunt: *Innocens* inquit S. Thomas *in 4.
dist. 49. quæst. 5. art. 3. quæst. 2. ad duodecimum, sicut non
pertingunt ad perfectum rationem Martyrii, sed aliquid
Martyrii habent ex hoc, quod passi sunt pro Christo, ita
etiam aureolam, non quidem secundum perfectam ratio-
nem, sed secundum aliquam participationem, in quantum
scilicet gaudent, se in obsequium Christi occisos esse, ut di-
ctum est de pueris baptizatis, quod habebunt aliquod gau-
dium de innocentia, & carnis integritate*: iis cohærentia
habet Eminentissimus Cardinalis Capilucchi in suis con-
troversiis Theologicis *de Martyrio quæst. 2. §. 26. In qui-
bus cum aureola sit præmium a Deo beatis concessum in-
tuitu egregiorum operum, quæ ipsi pro Deo in terris pa-
trarunt, ac proinde sit præmium respondens operibus;
evidens est, sanctos Innocentes, & alios Parvulos pro
Christo ante usum rationis occisos, aureola non gaudere
Martyrii*.

51 Et si mors in odium Christi parvulis illata semper in
Ecclesia veluti quoddam martyrium habita est, atque
adeo ex divina quadam dispositione peculiaris gratiæ pro-
52 ductiva; tamen censura digni dici non possunt a priva-
tis viris Theologi illi, qui de salute dubitant parvulo-
rum, quos hac de causa Infideles interfecerint priusquam
53 nati essent, aut antequam baptismum suscepissent. Eccle-
sia enim nunquam antiquos illos Theologos damnavit,
qui peculiare hujus gratiæ privilegium ad suos Bethlehe-
miticos pueros restrinxere; qui inter hos solos circumci-
sos salvos prædicarunt; & qui acceleratum iis fuisse di-
xerant rationis lumen, ut ex libera acceptatione mortis
pro Christo gratiam consequeretur Martyrii; horum enim
54 opiniones nunquam Ecclesia proscripsit. Ac multo mi-
nus reprehendi ii Theologi possunt, qui negant salvos,
ac proinde Martyres esse pueros in materno utero inclu-
sos, de quorum occisione ne quidem cogitarunt infideles
illi, qui in odium Christi matres interfecere, quin de
occidendo filio in ejus utero incluso unquam cogitave-
rint; cum in iis voluntas quoque Tyranni desit saltem
directa occidendi puerum pro Christo, & quandoque præ-
sumi etiam possit voluntatem habuisse hos non occi-
dendi.

55 Restat, ut nonnulla dicamus de pluralitate Martyrum
priorum Ecclesiæ sæculorum. Huic controversiæ occa-
sionem dedit Dodvvellus, qui in suis dissertationibus Cy-
prianicis de paucitate Martyrum priorum Ecclesiæ sæcu-
56 lorum disputavit. Hujus autem viri temeritatem demon-
strarunt plures eruditi Catholici Viri; scilicet Theodori-
cus Ruinartius in opere hac de re contra Dodvvellum
scripto: Josephus Augustinus Orsi celeberrimus Ordinis
Prædicatorum Theologus, & postea S. R. E. Cardinalis;
ex eadem quoque Prædicatorum Familia Martyrum plu-
ralitatem vindicavit Clarissimus Ansaldi egregius ætatis
nostræ in Universitate Taurinensi Theologus; & aliis
missis eruditus D. Gerardus Cassilli Canonicus Ordinis
57 S. Crucis in controversiis Ecclesiastico-Historicis; ii enim
innumerabilem Martyrum multitudinem fuisse ostendunt
in Christi Ecclesia primorum sæculorum; tum singulas
numerando persecutiones; tum ex Eusebio Cæsariensi
lib. 6. hist Ecclesiasticæ, in quo cap. 6. 23. innumerabiles
Frygiæ Martyres recenset, *& cap. 8. prope infinitos* in
Ægypto Martyres obiisse scribit; tum ex Prudentio, qui
Martyrum numerum sub solo Diocletiano incredibilem
fuisse scribit; tum denique ex omnibus fere SS. Patribus
II. III. & I. etiam sæculi, qui sine numero obiisse Ec-
clesiæ Martyres scripserunt; Scilicet S. Iræneus circa
medium II. sæculi *lib. 4.* adversus hæreses *cap. 64. Eccle-
sia*, inquit, *in omni loco ob eam, quam habet, dilectio-
nem, multitudinem Martyrum in omni tempore præmittit
ad Patrem*. Clemens Alexandrinus circa finem ejusdem
sæculi *lib. 2.* Stromatum ait, *Nobis autem sunt quotidie
Martyrum fontes, qui nostris spectantur oculis, qui torren-
tur, & capite truncantur*. S. Cyprianus circa medium
III. sæculi de exhortatione ad mart. *cap. 11.* scribit: *Nu-
merari non possunt Martyres Christiani*; quod si tantus osten-
ditur, *& probatur Martyrum numerus, nemo difficile, vel
arduum putet esse Martyrem fieri: quando videt Christia-
norum Martyrum populum non posse numerari*. Similia le-
guntur apud omnes Apologistas Religionis Christianæ;
apud Lactantium in lib. de mortibus Persecutorum; apud
Eusebium, & alios antiquos historicos Ecclesiasticos; apud
Ambrosium, Augustinum, aliosque antiquos Patres; quod
sic indicasse sufficiat, ut Lectoribus pateat, quanta fue-
rit hæretici Dodvvelli temeritas, qui adversus tot lucu-
lentissima testimonia de Martyrum paucitate ausus sit dis-
putare.

MATER.

SUMMARIUM.

1 *Mater prægnans in periculo vitæ, quod nequit aliter evitare, potest sumere medicamenta ordinata directe ad ipsius salutem, quamvis indirecte possint tendere ad fœtus nondum animati interitum.*

2 *Non potest tamen Mater prægnans in tali periculo ob tuendam sanitatem sumere medicamenta ex se, & directe tendentia ad interitum fœtus, quamvis nondum animati.*

3 *Si medicamentum, seu remedium æque tendat ad sanitatem Matris, ac ad interitum fœtus nondum animati, potest Mater probabilius illud licite sumere.*

4 *Quando fœtus est jam animatus, certum est, quod non potest Mater pro salvanda propria vita licite sumere medicamenta, seu remedia de se directe & primario tendentia ad interitum ipsius fœtus animati.*

5 *Nec etiam potest Mater licite sumere talia remedia in casu, quo dubitetur, an de facto sit fœtus animatus?*

6 *In casu autem, quo medicamenta, seu remedia adhibenda æque efficaciter tendant ad sanitatem Matris, & interitum fœtus animati alioquin desperati, poterit Mater probabilius licite ea sumere.*

7 *Quidquid negent aliqui.*

8 *Dato quod certo, vel probabili Medicorum judicio Mater simul cum fœtu animato ante partum moritura sit, & adhibitis remediis, spes sit, quod saltem Mater servari possit, tunc licite potest Mater adhibere media per se directa, & efficacia ad suam sanitatem, quamvis inde per accidens contingat fœtus enecari.*

9 *Extante vero spe, quod proles possit in lucem viva prodire, & baptizari, tenetur Mater abstinere ab hujusmodi remediis, & postponere propriam vitam corporalem saluti æternæ prolis.*

10 *Fœtus quando animetur?*

11 *Alia*, remissive.

12 *An Mater teneatur permittere sectionem, ut baptizetur puer, alias moriturus sine Baptismo.*

13 *Mater prægnans crebras, & numerosas Choreas ducens cum agitatione, ob periculum, in quod injicit se ipsam, & fœtum, regulariter non eximitur a peccato gravi.*

14 *Mater tenetur alere filios primo triennio.*

15 *Alia quoad hæc*, remissive.

16 *Mater, & nutrix, quæ sine debita cautela infantem tenellum retinent noctu in lecto, in quo ipsæ cubant, sive sequatur suffocatio, sive non, ordinarie peccant graviter.*

17 *Possunt tamen dari casus, in quibus Mater, & Nutrix excusentur a culpa gravi, & etiam aliquando a veniali, & assignantur.*

18 *Mater suffocans, seu occidens filium, de rigore privilegio immunitatis gaudere debet.*

19 *Mater prætensa rea Infanticidii extracta ab Hospitali ad formam Bullæ, gaudet immunitate, adeoque est restituenda dicto loco immuni.*

20 *Matricida extractus ab Ecclesia gaudere debet immunitate Ecclesiastica. Cavendum tamen est, ne in his tribus ultimis casibus interveniat casus præmeditatus, ob quem rei homicidii privantur immunitate ex novissima Constitut. Benedict. XIII. relata sub verb.* Immunitas, *Et ex alia novissima Constitutione Benedict. XIV. allata in supplem. ad dict. verb.* Immunit.

21 *Matris mœstitia est Filius stultus.*

22 *Matris maledictio eradicat fundamenta.*

MAter prægnans in periculo vitæ, quod nequit aliter 1
evitare, potest sumere medicamenta ordinata dire-
cte ad ipsius salutem, quamvis indirecte possint tendere
ad fœtus nondum animati interitum. *Communis*, cum
S. Antonino 3. *part. tit. 7. cap. 2. §. 5.* Diana *part. 7. tract.
resolut. 34.* Bossio *tract. de effect. matrim. cap. 9. num. 80.*
Card. de Lugo *tom. 1. disput. 10. num. 132.* & aliis passim.
Eadem est ratio quoad hoc de expulsione seminis, &

fœtus

foetus nondum animati; Unde sicuti licite sumuntur medicamenta directe ordinata ad sanitatem, quamvis ex iis sequi possit seminis effusio, seu pollutio omnino praeter intentionem, & consensum, ita licite possunt sumi medicamenta directe ordinata ad salutem Matris praegnantis, quamvis indirecte omnino praeter intentionem ex iis sequi possit foetus nondum animati interitus.

2 Non potest tamen Mater praegnans in tali periculo ob tuendam sanitatem sumere medicamenta ex se, & directe tendentia ad interitum foetus quamvis nondum animati. Lugo *tom.* 1. *disput.* 10. *sect.* 5. *nu.* 132. Sporer *t.* 3. *Theolog. Sacramental. part.* 4. *cap.* 4. *sect.* 1. *num.* 704. cum aliis ibi citatis, Basilius Pontius *lib.* 10. *cap.* 13. *numer.* 2. Bonacina *de restit. disput.* 2. *quaest. ultim. punct.* 7. *num.* 3. Vasquez *opuscul. de restitut. cap.* 2. §. 1. *dub.* 7. *numer.* 29. *& cap.* 3. §. 5. *dub.* 15. Mazuchellus *de casibus reservat. disput.* 2. *cap.* 2. *quaest.* 1. *difficult.* 3. Navarr. *in Summa cap.* 25. *num.* 62. Corduba *in Summa quaest.* 137. *dict. c.* 4. *& in Quaestionar. leg.* 1. *qu.* 38. *dub.* 2. Rosignolus *de effectibus Matrimon. contract.* 15. *de Matrimon. VIII. praenotat.* XI. *nu.* 3. Covarruv. *in Clementin. Si furiosus part.* 2. §. 3. *num.* 1. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *n.* 286. Lessius *lib.* 2. *cap.* 9. *dubit.* 10. *num.* 61. & alii passim contra Turreblancam *de Magia lib.* 2. *cap.* 34. *nu.* 10. Joan. Angelum Bossium *tractat. de effectib. Matrimon. cap.* 9. *numer.* 85. & alios. Et ratio nostra est, quia sicuti pro tuenda salute propria, quamvis aliud remedium non suppetat, non licet directe procurare seminis emissionem, seu pollutionem, ut tenet Communis Doctorum, & patet ex dictis verb. *Luxuria num.* 37. ita neque pro tuenda salute Matris, quamvis aliud remedium non suppetat, erit licitum procurare directe remedia, seu medicamenta de se primo tendentia ad interitum foetus, quamvis nondum animati, est enim tam intrinsece mala abortio voluntarie, & directe procurata, quam intrinsece mala sit pollutio.

3 Si medicamentum, seu remedium aeque tendat ad sanitatem Matris, ac ad interitum foetus nondum animati, potest Mater probabilius illud licite sumere. Sanch. *lib.* 9. *de Matrim. disput.* 20. *num.* 18. Trullench. *in Decalogum tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 1. *dub.* 4. Diana *part.* 7. *tract.* 5. *de abortu resol.* 36. Rosignol. *loc. cit. nu.* 4. & alii infra citandi *sub nu.* 6. Et ratio est, quia, quando remedia, seu medicamenta aeque tendunt ad sanitatem Matris, ac ad interitum foetus nondum animati, Mater illa sumens non dicitur directe procurare ejusdem foetus interitum, seu abortum, sed solummodo directe procurat suam sanitatem, quam apta sunt de se conferre illa remedia, seu medicamenta, adeoque in tali casu potest licite sumere, quamvis ex ipsis aeque sequi possit praeter suam intentionem abortus foetus, cum tunc Mater utatur jure suo potius sibi in aequali periculo consulendi, quam foetui.

4 Quando foetus est jam animatus, certum est, quod non potest Mater pro salvanda propria vita licite sumere medicamenta, seu remedia de se directe, & primario tendentia ad interitum ipsius foetus animati. *Communis, ac certa*, cum Sanchez *lib.* 9. *de Matrimonio disp.* 20. *num.* 7. Bossio *tract. de effect. Matrimon. cap.* 9. *num.* 127. Sporer *tom.* 3. *Theolog. Sacram. part.* 4. *cap.* 4. *sect.* 1. *num.* 710. Et ratio est, quia directe & voluntarie occidere hominem innocentem, ut esset in casu de foetu animato, est intrinsece malum, quod nullo unquam casu potest esse
5 licitum. Nec etiam potest Mater licite sumere talia remedia in casu, quo dubitet, an de facto sit foetus animatus, quia cum supra *sub num.* 3. fuerit conclusum, non posse Matrem licite sumere talia medicamenta ex se, & directe tendentia ad interitum foetus, quamvis nondum animati, tanto minus poterit illa sumere extante dubio, an foetus sit jam animatus; cum sic se insuper voluntarie, & directe exponeret periculo occidendi hominem innocentem, quod est grave peccatum. *Communis* cum supracitatis.

6 In casu autem, quo medicamenta, seu remedia exhibenda aeque efficaciter tendant ad sanitatem Matris, & interitum foetus animati, alioquin desperati, poterit Mater probabilius licite ea sumere. Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 28. *n.* 18. Trullench. *in Decalog. lib.* 5. *cap.* 1. *dub.* 4. *nu.* 5. Raymundus *de ortu infant. cap.* 9. *n.* 3. & *sequent.* Diana *part.* 7. *tractat.* 5. *resolut.* 36. Joan. Angel. Bossius *tract. de effect. Matrimon. cap.* 9. *n.* 121. Bonacina *de restitut. disput.* 2. *quaest. ultim. sect.* 1. *punct.* 7. *numer.* 3. *vers. Addo tamen*, Villalobos 2. *part. Summae tract.* 12. *difficult.* 3. *num.* 2. *in fine*, Rosignol. *l. cit. num.* 7. Sporer *loc.*
7 *cit. nu.* 712. ubi hanc dicit esse veram sententiam; Quidquid negent Corduba, Vega, Lugo, Lopez, & alii. Et ratio est, quia sic Mater non intendit directe mortem foetus animati, ut praetendunt adversarii, sed propriam sanitatem, ad quam conservandam, adhibendo talia remedia; utitur jure suo, cum potius jus habeat Mater ad conservandam vitam suam, quam habeat foetus animatus, cum hic a Matre dependeat, & non econtra, adeoque &c.

8 Dato tamen quod certo, vel probabili Medicorum judicio Mater simul cum foetu animato ante partum moritura sit, & adhibitis remediis, spes sit, quod saltem Mater servari possit, tunc licite potest Mater adhibere remedia per se directa, & efficacia ad suam sanitatem, ut venae sectio, medicamentum purgativum, & hujusmodi, quamvis inde per accidens, contingat foetum animatum enecari, alias enim periret Mater una cum foetu, per talia vero remedia forte liberabitur uterque. Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 20. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 3. *c.* 4. *num.* 4. Diana *part.* 7. *tract.* 5. *resolut.* 35. Lugo *loc. citat. disp.* 10. *sect.* 10. Sporer *loc. cit. numer.* 711. & ipso teste, *Communis aliorum*.

Extante vero spe, quod proles possit in lucem viva prodire, & baptizari, tenetur Mater abstinere ab hujusmodi 9
remediis & postponere vitam propriam corporalem saluti aeternae prolis Joann. Angelus Bossius *tract. de effectib. Matrimon. cap.* 9. *num.* 130. Lessius *lib.* 2. *de justit. & jure cap.* 9. *num.* 63. Raynaud. *de ortu infant. cap.* 9. *n.* 21. Sanchez *lib.* 9. *de Matrimon. disp.* 20. *n.* 17. Diana *part.* 7. *tract.* 5. *resolut.* 37. Lugo *loc. cit. disp.* 10. *sect.* 5. *nu.* 133. Sporer *loc. cit. num.* 713. Rosignol. *loc. cit. num* 8. & alii passim. Et ratio est, quia, ut docent communiter Doctores, lex, & ordo Charitatis exigit, ut aliena vita spiritualis praeferatur propriae vitae corporali, adeoque Mater in tali casu tenetur potius abstinere ab hujusmodi remediis cum suae vitae periculo, quam exponere prolem aeternae damnationi quo ad poenam damni.

Foetus autem existimantur animari in maribus die 30. 10
vel 35. vel 40. vel 45. In foeminis vero die 35. vel 40. vel 45. vel 50. Sic juxta veriorem sententiam probat ex Hippocrate Lessius *l. cap. n.* 65. Lugo *l. cap. nu.* 133. & alii. Hinc Innocentius XI. die 2. Martii 1679. merito damnavit sequentem propositionem 35. in ordine, *Videtur probabile omnem foetum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi*.

Alia vide verb. *Abortus*; ubi datur etiam sequens pro- 11
positio 34. in ordine inter damnatas a dict. Innocentio XI. die & anno, quo supra ibi; *Licet procurare abortum ante animationem foetus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur*.

Matrem teneri permittere sectionem sui, posse ab aliis 12
secari, ut baptizetur puer alias moriturus sine Baptismo, docent Joann. Angelus Bossius *de effect. Matrimon. cap.* 9. *n.* 200. Torres 2. 2. *tom.* 2. *disp.* 26. *dub.* 2. *nu.* 27. Raynaudus *de ortu infant. cap.* 5. & 6. *num.* 8. Corduba *lib.* 1. *quaest.* 26. *in secundo puncto*, Ludovicus Lopez *prima part. Instruct. cap.* 67. Toletus *in summa lib.* 4. *cap.* 10. *num.* 2. Azorius *tom.* 2. *lib.* 12. *cap.* 4. §. *Tertio loco*, Rosignol. *de effectib. matrim. contract.* 15. *num.* 8. La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *nu.* 293. cum aliis ibi citatis, Gobat. *tom.* 1. *tract.* 2. *cap.* 8. *num.* 259. *appendic.* 1. ubi recantat quae prius scripserat de vetita hujusmodi sectione, & judicio ac testimonio plurium recentiorum Medicorum, certissimisque exemplis una cum Raynaudo *loc. cit.* probat talem sectionem uteri matris sine periculo ejus vitae fieri posse, adeoque ad eam teneri; Quod his stantibus utique tenendum esse & nos censemus. Secus vero si ob id occidenda esset mater, ut docent Sanctus Thomas 3. *part. summae quaest.* 68. *art.* 11. *ad* 3. ubi expresse dicit; *Non sunt facienda mala ut veniant bona, ut dicitur ad Roman.* 3. *& ideo non debet homo occidere matrem ut baptizet puerum. Si tamen mortua fuerit vivente prole in utero, debet aperiri, ut puer baptizetur*. S. Antoninus 3. *part. summae tit.* 14. *cap.* 13. §. 1. Natalis Alexander *tom.* 1. *Theolog. dogmatic. & moral. lib.* *. *de Baptismo cap.* 7. *regul.* 2. Pontas *verb. Baptismus casu* 39. Bonac. *de Baptismo disp.* 2. *quaest.* 2. *punct.* 6. *num.* 9. cum pluribus aliis ibi allegatis, Boyvin *tom.* 3. *de Sacramen. disp.* 2. *quaest.* 6. *conclus.* 3. *in fine*. Coninch in 3. *part. quaest.* 66. *art.* 7. *num.* 75. Comitolus *in respons. lib.* 1. *qu.* 14. testans de communi, dicens, neque id licere, etiamsi mater ad sui occisionem consentiat, quia corporis sui nemo dominus est, *L. Liber homo* 13. *ff. ad Legem Aquiliam*, sed Deus solus est directus, & absolutus Dominus humanae vitae, *Sapient. cap.* 16. *n.* 13. ibi: *Tu es, Domine, qui vitae, & mortis habes potestatem*, cum similibus.

Mater praegnans crebras, & numerosas choreas ducens 13
cum agitatione ob periculum, in quod injicit se ipsam, & foetum, regulariter non eximitur a peccato gravi. S. Antoninus 2. *part. titul.* 17. *cap.* 8. §. 1. Navarrus *in manual. cap.* 15. *num.* 14. Silvester *verb. Homicidium* 2. *numer.* 11. Fagundez *in decalog. lib.* 6. *numer.* 33. Raynaud. *de ortu infant. cap.* 11. *numer.* 9. Joannes Angelus Bossius *tract. de effect. matrimon. cap.* 9. *nu.* 240. & alii passim: Ex hujusmodi enim choreis exemplo compertum est plures abortum provenisse, ut exempla referunt Raynaudus, & Bossius *locis citatis*.

Mater tenetur alere filios primo triennio, & post trien- 14
nium tenetur pater usque ad emancipationem, ut docent communiter Doctores per textum *in l. Nec filium, C. de patria potest. & cap. Ex litteris, de convers. infid.* Hinc communiter traduntur hi vulgati versiculi:

Mater alit puerum trimum, trimoque minorem,
Majorem vero pascere patris erit.

* Hinc

15 * Hinc an Mater teneatur lactare proprium filium sub
gravi culpa, Theologi quidam affirmarunt, cum onus
istud impositum ipsis a natura animadvertant, nec ulla
16 sint bruta, quæ natis suis id non præstent. Alii tamen melius culpam ea in re levem agnoscunt. Occurrere tamen plures legitimas causas eximendi ab hoc onere Matres ultro fatendum. Benedict. XIV. de *Synod. diœcess. lib. 7. cap. 58. §. 11.* *

17 Alia quo ad hæc vide *verb. Filius, Filii, a num. 126. usque in finem, & verb. Parentes n. 19.*

18 Mater, & Nutrix, quæ sine debita cautela infantem tenellum retinent noctu in lecto, in quo ipsæ cubant, sive sequatur suffocatio, sive non, ordinarie peccant graviter. Exponunt enim infantem periculo suffocationis, ut non semel accidit, & contrafaciunt legibus Episcopalibus, quæ fere ubique prohibent talem retentionem sub gravi pœna reservationis, & multis in locis sub pœna Excommunicationis. Sic tenent Navarrus *in manual. cap. 15. n. 14.* Rosignol. *loc. cit. contract. 15. de matrim. 19. Praecept. 3. n. 1.* quibus videtur consentire Bonac. *tom. 2. de legibus in genere, & in particular. disp. 1. quæst. 1. punct. 7. §. 4. num. 19.* Vallensis *lib. 3. decretal. tit. 10. num. 2.* & alii *arg. cap. Consuluisti 20. caus. 2. quæst. 5.* ibi; *Monendi sunt namque atque protestandi parentes, ne tam tenellos secum in illo lecto collocent, ne negligentia qualibet proveniente suffocentur, aut opprimantur. Unde ipsi homicidii rei inveniantur ..... Hi autem, qui probantur, vel confitentur talis reatus se noxios, tua eos castiget moderatio: quia si ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida est, quanto magis, qui unius saltem diei puerulum peremerit, homicidam se esse excusare nequibit?* & concordat *cap. De infantibus 3. de his, qui filios occiderunt.*

Notanter autem dicitur peccare graviter *ordinarie*, quia possunt dari casus, in quibus Mater, & Nutrix excusentur a culpa gravi, & etiam aliquando a veniali, ut si id facerent ratione impotentiæ, si alium locum non habeant, ubi puerum reponant, dummodo adhibeant cautelas, quas possunt adhibere. Tunc enim necessitas, quæ fundatur in illa impotentia, præponderat Juri positivo prohibenti talem detentionem, *argum cap. Sicut 11. dist. 1. de consecrat.* ibi: *Necessitas non habet legem*, & *cap. Consilium 2. de Observant. jejunior.* ibi: *Cum non subjiceat legi necessitas*. Item, ut juxta Barbosam *in cit. cap. De infantibus n. 2.* contingere potest, si lectum sit amplum, & puer implacabilis, qui aliter a frigore defendi non possit, & Mater, seu Nutrix in somno suum retinere soleat situm, & locum, vel hujusmodi, dummodo semper adhibeant illas cautelas, quas possunt adhibere.

19 Mater suffocans, seu occidens filium, de rigore, privilegio Immunitatis gaudere debet. *Sacr. Congr. Immun. in Pisauren. 12. Novembr. 1647. lib. 4. decret. Paul. pag. 33. in Maceraten. 28. Septembr. 1694. lib. 1. decis. Valleman. pag. 148.*

20 Mater prætensa rea Infanticidii extracta ab Hospitali ad formam Bullæ gaudet Immunitate, adeoque est restituenda dicto loco immuni. *Sacr. Congreg. Immun. in una Civitatis Castelli 7. Septembr. 1683. lib. 3. decret. Altovit. pag. 228.*

Matricida extractus ab Ecclesia gaudere debet immunitate Ecclesiastica. *Sacr. Congreg. Immun. in Aretinen. 15. Novembr. 1661. lib. decret. Rocci pag. 35.* Cavendum tamen est, ne in his tribus ultimis casibus interveniat casus præmeditatus, ob quem rei homicidii privantur Immunitate ex novissima Constitutione Benedicti XIII. sub verb. *Immunitas* art. 2. n. 90. vel alias ex casibus exceptis a Benedict. XIV. in sua novissima Constitutione incip. *Officii nostri* allata tom. 4. verb. *Immunitas*, ubi multa ad rem merito scienda.

21 Matris mœstitia est filius stultus, patris autem lætitia est filius sapiens. *Proverb. cap. 10. n. 1.* ibi: *Filius sapiens lætificat patrem, filius vero stultus mœstitia est matris suæ*, idest filius sapiens lætificat patrem, quia sua sapientia, prudentia, ac dexteritate juvabit eum in regimine domus, in expediendis negotiis, aliisque rebus gerendis. Tum quia filius sapiens ad conspicuiores evehitur honores, sublimiores cathedras, ac insigniora officia, quæ spectans pater, ac reflectens quod post suam mortem, talis filius honorificentissime suam repræsentabit personam, magno gaudio, & lætitia afficitur; Filius vero stultus quia ineptus est ad res gerendas, ac munia exercenda, & ad officia honorifica obeunda remanet in domo privatim cum matre, quæ videns, & condolens ejus stultitiam, & hæc dedecora filii, continuam habet materiam tristitiæ, sicque assidue luget, & mœret. Ita Liranus, Cornel. a Lapide, & alii in *dict. cap. 10. num. 1. Prov.* Mystice autem filius sapiens est quilibet justus, & pœnitens de peccatis, ipse enim est lætitia patris sui, idest Christi, qui de pœnitentia ejus gaudet cum tota curia Cœlesti; juxta illud Lucæ *cap. 15. n. 7. & 10.* ibi; *Ita gaudium erit in Cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente .... Ita dico vobis gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente*. Filius vero stultus, idest omnis, qui transgreditur mandata Dei, & de peccatis non dolet, mœstitia est Matris, idest Ecclesiæ, juxta illud Baruch *cap. 4. n. 8.* ibi; *Obliti estis Deum, qui nutrivit vos, & contristatis nutricem vestram*. Sic cum aliis Lugo Cardin. *in cit cap. 1. n. 1. Proverb.*

Matris maledictio eradicat fundamenta, & benedictio 22
patris firmat domos filiorum. *Eccles. cap. 3. nu. 11.* ibi; *Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta*; idest benedictio patris firmat domos filiorum in multiplicatione filiorum, eos magis ac magis in dies divitiis, honoribus, gloria, splendoribus, & omnibus bonis spiritualibus, ac temporalibus augendo, replendo, ut patet de Sem, & Japhet benedictis a Patre Noe; *Genes. cap. 9. num. 26. & 27.* De Isaac, qui a patre Abraham, & Jacob qui a patre Isaac fuit sic benedictus *Genes. cap. 27. num. 28. & 29.* Maledictio autem matris eradicat domos filiorum usque ad fundamenta, eorum sobolem, ac familiam, ac opes, & honores, omniaque eorum bona spiritualia, ac temporalia penitus extinguendo, ut patet horrendo exemplo adducto a S. Augustino *lib. 22. de Civit. Dei cap. 8.* & prolixius *serm. 94. inter novos*, de matre, quæ filiis sibi inobedientibus, ac rebellibus maledicens, omnes illos continue tremulos, ac vagos sine domibus, opibus, & honoribus miseros undequaque effecit. *Est enim maledictus a Deo, qui exasperat Matrem*; *Eccles. cap. 3. num. 16.* Sic Cornel. a Lapide *in cit. cap. 3. num. 11. Eccles.* Vel ut cum aliis notat *ibid.* Ugo Cardinalis, benedictio patris, idest qua pater benedicitur a Domino, firmat domos ac familias filiorum; quia cum Deus benedixit patribus antiquis, in eis benedixit filiis filiorum, *Genes. cap. 22. num. 18.* ibi: *Benedicentur in semine tuo omnes gentes*; & iterum *Genes. cap. 26. nu. 4. Benedicentur in semine tuo omnes gentes*, cum similibus. Seu sic benedictio patris, qua pater benedicitur a filiis, firmat domos, quia merito benedictionis exhibitæ patri, confirmantur, & stabiliuntur filii in bonis temporalibus, & spiritualibus; Maledictio autem matris, qua scilicet mater maledicitur a filiis, eradicat usque ad fundamenta domos filiorum, non solum in temporalibus, sed etiam in spiritualibus, quia cum mater teneriori amore, quam pater diligat filios, ac majori cura, sollicitudine & labore ultra dolores partus, eos nutriat, foveat, ac educet, si sibi ingratos agnoscit, eis maledicendo, ex quo amor lætus vertatur in furorem, eradicat usque ad fundamenta domos ipsorum, eos denudando omnibus bonis, ac replendo omnibus malis, juxta illud *Proverb. cap. 17. n. 13. Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus*. Et universim statutum est quod: *Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur*. *Exod. cap. 21. n. 17. Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur; patri matrique maledixit? sanguis ejus sit super eum*. *Levit. cap. 20. num. 9. Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominiosus est, & infelix*. *Proverb. cap. 19. n. 26. Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris*. *Prov. cap. 20. num. 20.* cum similibus.

Novæ additiones ex aliena manu.

AN potestas in filios de Jure naturæ competat soli Pa- 1
tri, exclusa Matre, non convenit. Mihi ea semper
arrisit opinio, ut hæc potestas utrique Parenti Jure na-
turæ attente competat; idque quia onus educandi filios
utrumque Parentem tenet, educando autem dari nequit
sine potestate. Vide *Lockium de Regimine civili cap. 5.*
qui una tradit quousque se extendat, cum quamdiu duret 2
hæc potestas Parentum in Filios secundum Jus naturæ.
Jure vero civili Romanorum uni Patri potestas in Fi- 3
lios competit, *§. 1. Institut. de Adopt. §. 3.* pariter *Instit.* 4
de hered. qualit. & different. Atque hinc factum, ut
nequeat Mater ad exemplum Patris Filiis pupillariter sub-
stituere, *princip. Instit. de pupillar. substit. L. 2. princip.* 5
ff. eod., nec eidem perinde ac Patri ususfructus in bonis
Liberorum competit, *Brunneman. in L. 6. C. de bon. quæ*
liber. Carpzov. lib. 6. tit 7. Respons. 70. nec a rationum 6
redditione, nec ab Inventarii confectione immunis sit Ma-
ter tutrix pupillorum, eaque neglecta, ad juratam spe-
cificationem teneatur, *Stryk. juridic. dissert. vol. 2. disp.*
4. cap. 3. §. 2. Carpzov. Jurisprud. forens. part. 2. Const. 11.
defin. 5. & 7. quæ omnia aliter se habent in Patre, *d.* 7
L. 6. C. de bon. quæ liber.
Sed licet Jure civili Romanorum Patri tantummodo 8
potestas in Filios competat, sunt tamen officia quæ Filii
non Patri solum, sed & matri præstare tenentur. Inter 9
hæc principem locum tenet alendi debitum, quod sicuti
parentibus respectu liberorum, ita quoque liberis incum-
bit, si forte contingat parentes inopia laborare, sibique
ob senilem ætatem, vel adversam valetudinem prospicere
haud posse de vitæ necessariis. *L. ultim. §. Ipsum autem*
C. de bon. quæ liber. L. 5. C. de Patr. potest. L. 1. & 2. C.
de Alend. Liber.
Persona unius itemque alterius parentis semper sancta, 10
& honesta filiis esse debet. *L. 9. ff. de obsequ. Parent. &*
Patron. præstand. Quo fit, ut filii non solum ab omni 11
injuria, vel reali, vel verbali parentibus inferenda absti-
nere sedulo debeant, nisi gravissimas animadversiones ve-
lint incurrere, *L. 3. C. de Patr. potest.* sed & nullam actio-

12 nem, vel exceptionem famosam parentibus dedecori fu-
turam valeant adversus ipsos proponere; quin si casus
13 ita ferat, suppressa doli mali, fraudisque mentione, in
factum verbis uti debeant, *l. 11. ff. de dol. mal. Leg. 20.
§ ultim. ff. de Injur. L. 2. §. 1. ff. de obseq. Parent. vel
Patron. præstand.*
14 Quod dictum est de actione *famosa*, id ipsum in ac-
cusatione quoque locum sibi vindicat, *L. 8. ff. de Accu-*
15 *sat.* si excipias tamen crimen læsæ majestatis, *L. penult.*
16 *C. Qui accusare non poss.* tum & maxime crimen Aposta-
17 siæ, Hæresis &c. *cap. 10. de Heret.* Admisso vero a pa-
rentibus crimine, quod notatur Legibus publicorum judi-
ciorum, de facto eorum civiliter quærere possunt, *Bru-
nemann. in l. 11. n. 4. C. Qui accusar. non poss.*
18 Huc etiam spectat, quod filii absque venia parentes in
19 jus vocare nequeant, *l. 4. ff. de in jus vocand.* Non ma-
le vero *Anton. Faber in Cod. lib. 2. tit. 2. defin. 13.* mo-
net, hodie opus amplius haud esse hac venia, propterea
quod eo ipso quod Judex ad instantiam alicujus citat,
hæc venia impetrata censetur. Vide & alia officia libe-
rorum erga utrumque parentem apud *Stryk. juridic. dis-
sert. vol. 2. disp. 4. cap. 3. §. 13. & sequent.*
20 Reliquum est, ut de eo verba faciamus, an matri as-
serenti filium aliquem ex adulterio natum esse creden-
dum sit? Negatur communiter *ex l. 29. §. 1. de probat.*
21 Idque procedit etiamsi mater de adulterio sit convicta,
nam potest esse mater adultera, filius vero legitimus,
Brunemann. in d. l. 29. Stryk. in not. ad Lauterbach. tit.
22 *de his, qui sui, vel alieni juris sunt*; quinimmo etiamsi
mater in articulo mortis constituta hanc emiserit confes-
sionem, *arg. Legis Si quis in gravi 3. ff. de Senatuscon-*
23 *sult. Syllanian.* Quid si filius præterea patri sit dissimilis,
24 referatque ipsum adulterium? Nec matri creditur, quum
ista similitudo per accidens ex imaginatione mulieris tem-
pore conceptionis contingere potuerit, *Gail. 2. observ. 97.
n. 7.* qui & alias ampliationes affert.
25 Hinc quemdam Regem stultitiæ arguere solent Docto-
res, quod ad confessionem matris, quod scilicet ex adul-
terio natus erat, Regno se abdicavit.

MATRIMONIUM.

ARTICULUS I.

Matrimonium quo ad ea, quæ concernunt ejus naturam, Materiam, Formam, & Ministrum.

SUMMARIUM.

1 *Matrimonium unde dictum?*
2 *Quare dicatur potius Matrimonium, quam Patrimonium?*
3 *Matrimonium aliquando vocatur Conjugium, & quare?*
4 *Quandoque dicitur Connubium, & quandoque Nuptiæ: & quare?*
5 *Matrimonium quid sit?*
6 *Matrimonium dividitur in Legitimum, Ratum, & Consummatum.*
7 *Matrimonium Legitimum quale sit?*
8 *Matrimonium Ratum quale sit?*
9 *Matrimonium Consummatum quale sit?*
10 *Dicta tria Matrimonia differunt firmitate, seu stabilitate.*
11 *Matrimonium Ratum, & Consummatum differunt inter se etiam in ratione significationis.*
12 *Matrimonium in Lege veteri, sicut & Matrimonium nunc contractum inter Infideles, quamvis fuerit & sit legitimum, atque validum in ratione contractus, non fuit tamen, nec est Sacramentum.*
13 *Solum Matrimonium contractum inter Fideles baptizatos est Sacramentum, estque unum ex septem novæ Legis Sacramentis a Christo Domino institutum.*
14 *Matrimonium in ratione Sacramenti probabilius fuit institutum, quando Christus dixit:* Quod Deus conjunxit, homo non separet.
15 *Adducitur, & solvitur instantia.*
16 *Probabilius est inter Fideles, sive Baptizatos nullo modo, ne quidem per intentionem contrahentium posse valide separari rationem Sacramenti a Contractu Matrimonii.*
17 *Adducitur, & solvitur instantia.*
18 *Est tamen probabilis etiam contraria opinio.*
19 *Matrimonium legitime contractum ex dispensatione Pontificia inter Fidelem, & infidelem, est Sacramentum ex parte fidelis.*
20 *Matrimonium duorum Conjugum Infidelium, si ambo convertantur, & baptizentur, an fiat sacramentum?* ad n. 21.
22 *Bona principalia Matrimonii sunt tria, scilicet Fides, Proles, & Sacramentum.*
23 *Præter dicta tria principalia bona, seu tres primarios fines, aut affectus, habet Matrimonium alios affectus, seu fines minus principales, qui assignantur.*
24 *Materia remota Sacramenti Matrimonii sunt ipsa corpora habilia contrahentium, & materia proxima est ipsamet traditio mutua corporum in ordine ad generationem.*
25 *Forma Sacramenti sunt ipsorum contrahentium verba, seu signa verbis æquivalentia mutuum consensum internum sufficienter exprimentia.*
26 *Etiam mutus, & surdus potest contrahere Matrimonium.*
27 *Illi qui tenent Ministrum Matrimonii esse Parochum, seu Sacerdotem Delegatum, tenent etiam, quod legitimus contractus civilis sit materia hujus Sacramenti, & forma sint illa, vel similia verba a Parocho, seu Sacerdote Delegato prolata:* Ego vos in Matrimonium conjungo: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.
28 *Minister tamen Sacramenti proprie sunt ipsimet contrahentes, quilibet partialis, uterque totalis.*
29 *Adducitur fundamentalis probatio*, ad n. 30.
31 *Adducitur, & solvitur instantia.*
32 *Assignantur Doctores tenentes contrariam sententiam.*
33 *Matrimonium inter absentes celebratum, sive fiat per procuratores, sive per Litteras, sive per Nuncios, validum est in ratione contractus, si certæ serventur conditiones.*
34 *Et etiam validum est in ratione Sacramenti.*
35 *Afferuntur conditiones requisitæ in Matrimonio celebrato inter absentes, & satisfit rationibus adversariorum.*
36 *Procurator potest esse diversi sexus ab illo, nomine cujus contrahit.*
37 *Nec requiritur, quod sit certæ ætatis.*
38 *Quando matrimonium contrahitur per Nuntios, debent isti utriusque mittentis traditionem, & acceptationem significare coram Parocho, & Testibus.*
39 *Et si contrahatur per litteras, debent etiam istæ legi coram Parocho, & Testibus.*
40 *Contrahentes per Procuratores, vel Nuncios, seu Litteras, optime faciunt, si deinde per se ipsos privatim inter se repetant mutuum consensum.*
41 *Principales contrahentes debent esse in statu gratiæ pro eo tempore, quo probabiliter credunt posse Procuratores eorum nomine, contrahere, vel Nuncios suam voluntatem significare, seu Litteras suas legi posse coram Parocho, & Testibus: Procuratores autem, & Nuntii non peccant, si eo tempore sint in peccato mortali.*
42 *Matrimonium contractum a Procuratore post revocationem Procuræ etiam ignoratam, est nullum.*

MAtrimonium secundum nominis Etymologiam deriva- 1
tur a ly *Mater*, & *munium*, seu *munus*, quasi sit
Matris munium, seu *Matris munus*; Unde S. Augustinus
l. 19. contra Faustum sic habet; *Matrimonium ex hoc ap-
pellatum est, quod non ob aliud debeat fœmina nubere,
quam ut Mater fiat*, & concordat S. Thomas *in Supplem.
quæst. 44. art. 2.* ubi dicit quod dicitur Matrimonium,
quia est præcipue *Matrum onus*.
Hinc dicitur *Matrimonium* a Matre potius, quam Pa- 2
trimonium a Patre, quia ad prolem, cujus generandæ &
educandæ causa institutum est Matrimonium, magis con-
currit Mater ipsam in utero caute gestando, & accurate
educando.
Matrimonium variis aliis nominibus appellatur; Ali- 3
quando enim vocatur *Conjugium* a conjungendo sub uno
mutuo jugo, quia virum, ac mulierem sub uno, eodem-
que quasi mutuo jugo ad servandam fidem, & onera Ma-
trimonii sustinenda constituit; Catechism. Rom. *de ma-
trim. cap. 1.* Quandoque dicitur *Connubium*, & quandoque 4
Nuptiæ ab obnubendo, eo quod antiquitus pudoris gratia
se puellæ obnuberent, seu caput, & faciem velarent,
dum viris dabantur, exemplo Rebeccæ, de qua idipsum
legitur *Genes. 24. n. 65.* ibi: *At illa tollens cito pallium
operuit se*, & habetur expresse *in cap. Nec illud 8. caus. 30.
quæst. 5.* ibi: *Nec illud otiosum, quod cum veniret Re-
becca, vidit Isaac deambulantem, & cum interrogasset,
quis esset, cognito quod ipse esset, cui duceretur Uxor,
descendit, & caput obnubere suum cœpit docens verecun-
diam in nuptiis præire debere; Inde enim & Nuptiæ di-
ctæ, quia pudoris gratia se puellæ obnuberent.*
Matrimonium in Jure tum Canonico, tum Civili præ- 5
cise definitur, quod *sit maris, & fœminæ conjunctio in-
dividuam vitæ consuetudinem retinens*; sic expresse *in
cap. Illud II. de præsumptionibus, & caus. 17. quæst. 2.
§. 2. & §. 1. Institut. de patria potestate*; Quia vero ibi Ma-
trimonium potissimum definitur, & explicatur quoad vin-
culum; datur hic alia definitio adæquate ipsum comple-
ctens, & explicans, & ut Contractum, & ut Sacramen-
tum, & ut vinculum: „ Matrimonium est individua con-
„ junctio maris, & fœminæ legitimo contractu firmata ad

„ gene-

„ generandam prolem, a Deo Auctore naturæ instituta, & „ Sacramento Novæ Legis Signo, & bono a Christo Salvatore elevata ad Christiane generandam prolem". Sic expresse Marchantius *tom.* 3. *Tribun. seu speculi part.* 3. *quæst.* 1. Sporer *tom.* 3. *Theol. sacramental. part.* 4 *cap.* 1. *n.* 1. *Estque in re communis.*

6 Matrimonium dividitur in Legitimum, Ratum, &
7 Consummatum. *Communis.* Matrimonium *Legitimum* est illud, quod legitimo consensu inter personas habiles, seu Jure non impeditas contrahitur, & dicitur *Legitimum*, quia contrahitur juxta Leges, & tale Matrimonium datur etiam inter Infideles non baptizatos, cum ut sic ab-
8 strahat a ratione Sacramenti. Matrimonium *Ratum* est illud, quod non solum legitimo modo contrahitur, sed insuper accedit ei ratio Sacramenti, vi cujus dicitur *Ratum*, quia magis indissolubile, cum tamen contractum ab infidelibus sit indissolubile per conversionem alterius ad Fidem, & ideo Matrimonium, quamvis legitimum, non est Ratum, *cap. Quanto* 7. *de Divortiis*, ibi: *Nam etsi Matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum*; (quia scilicet potest dissolvi, ut expresse dicit Glossa ibidem *verb. Ratum*) *inter fideles autem verum, & ratum existit, quia Sacramentum fidei, quod semel est admissum, numquam amittitur, sed ratum efficit conjugii Sacramentum ut ipsum in conjugibus illo durante perduret.*

9 Matrimonium *consummatum* est illud, quod accedente mutua actuali traditione corporis, & copulatione carnis, completur, & consummatur, & id non solum in ratione contractus legitimi, sed etiam in ratione Sacramenti ut idcirco majorem, & quasi ultima ex Divina institutione stabilitatem acquirat.

10 Dicta tria Matrimonia, ut vides, differunt firmitate, seu stabilitate; Matrimonium enim *Legitimum* solvi potest favore Fidei, cum alter conjux ad Fidem convertitur, altero nolente converti. *Ep.* 1. *ad Corinth. c.* 7. *Quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti* (nempe ligamini conjugali) *subjectum est Frater, aut soror in hujusmodi. Item c. Si infidelis* 2. *caus.* 38. *quæst.* 2. *& cit. cap. Quanto* 7. *de divortiis.* Matrimonium *Ratum* solvitur favore Religionis per solemnem professionem; *cap. Verum* 2. *& cap. Ex parte* 14. *de convers. Conjug.* & est expresse definitum a Concil. Trident. *sess.* 24. *de Matrim. canon.* 6. ibi: *Si quis dixerit Matrimonium ratum non consummatum per solemnem Religionis Professionem alterius Conjugum non dirimi, anathema sit.* Matrimonium *Consummatum* quoad vinculum nunquam solvi potest, ut habetur expresse ex verbis Christi *Matthæi* 19. ibi: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, & ex Apost. *ad Rom.* 7. ibi: *Mulier vivente viro; alligata est legi* & 1. *ad Corinth.* 7. ibi: *His qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus Uxorem a viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari*, & est expresse definitum a Conc. Trident. *sess.* 24. *Canon.* 5. ibi: *Si quis dixerit propter hæresim aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a Conjuge dissolvi posse Matrimonii vinculum, anathema sit*, & *ibidem Canon.* 7. ibi: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit, & docet juxta Evangelium, & Apostolicam Doctrinam propter adulterium alterius Conjugis Matrimonii vinculum non posse dissolvi &c. anathema sit.*

11 Matrimonium *Ratum*, *& Consummatum* differunt inter se etiam in ratione significationis; Nam *Ratum* significat conjunctionem Christi cum anima justi per gratiam, quæ conjunctio solubilis est per peccatum mortale. *Consummatum* autem significat conjunctionem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam, seu Unionem Hypostaticam, quæ conjunctio est omnino insolubilis; Nam Verbum quod semel assumpsit, nunquam dimisit, *cap. Debitum* 5. *de Bigamis.* Unde, ut refert Pignat. *tom.* 1. *consult.* 148. *num.* 4. Dominus *Matth.* 19. non dixit; *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, nisi post illa verba: *Et erunt duo in carne una*, & Apostolus *ad Ephes.* 5. non dixit: *Hoc Sacramentum magnum in Christo, & Ecclesia*, nisi post illa verba: *Et erunt duo in carne una*, & ideo Leo Pontifex relatus *in cap. Cum societas* 17. *caus.* 27. *quæst.* 2. sic expresse habet: *Cum societas nuptiarum ita a principio sit instituta, ut præter commixtionem sexuum non habeant in se nuptiæ conjunctionis Christi & Ecclesiæ Sacramentum &c.*

Matrimonium in Lege veteri, sicuti, & matrimonium 12
nunc contractum inter infideles, quamvis fuerit, & sit legitimum, atque validum in ratione contractus, non fuit tamen, nec est Sacramentum. *Communis.* Qui enim nondum receperunt Sacramentum Baptismi, non sunt capaces aliorum Sacramentorum, cum baptismus sit janua omnium Sacramentorum.

Unde solum Matrimonium contractum inter Fideles Ba- 13
ptizatos est Sacramentum, estque unum ex septem novæ Legis Sacramentis a Christo Domino institutum, ut definivit Concilium Florentinum *in decreto Unionis*, & Tridentinum *sess.* 7. *canon.* 1. ibi: *Si quis dixerit, sacramenta novæ Legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, vel pauciora, quam septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium, aut etiam aliquod horum septem non esse vere, & proprie Sacramentum anathema sit*, & idipsum definivit specialiter de Matrimonio *sess.* 24. *Canon.* 1. ibi: *Si quis dixerit Matrimonium non esse vere, & proprie unum ex septem Legis Evangelicæ Sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, anathema sit.*

Matrimonium in ratione Sacramenti probabilius fuit 14
institutum, quando Christ. *Matth.* 19. dixit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*: Nullum enim aliud tempus talis institutionis potest congruentius assignari in toto Evangelio. Scotus *in* 3. *dist.* 26. §. *De primo*, Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. disp.* 4. *n.* 5. S. Antoninus 3. *p. tit.* 1. *cap.* 2. *ante* §. 1. Rosignol. *de Matrim.* 1. *contract. XV. prænot.* 1. *num.* 6. cum aliis ibi citatis. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 9. Henno *loc. cit. disp.* 2. *quæst.* 3. *concl.* 2. ubi testatur de communi; Quamvis tamen Viguerius, Ledesma, & alii dicant, fuisse elevatum in Sacramentum, quando *Joan.* 2. interfuit Christus nuptiis Canæ Galileæ.

Nec valet dicere, quod Matrimonium fuerit a Deo jam absolute, & ab initio Mundi institutum & in eo statu Innocentiæ; *Gen.* 2. adeoque non a Christo, quando dixit, *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Non valet, inquam, quia ab initio mundi fuit institutum Matrimonium solum in ratione Contractus indissolubilis, atque in ordine ad officium naturæ; & legitimam propagationem generis humani; In ratione autem Sacramenti, hoc est, signi efficacis digne recipientibus conferentis gratiam ex opere operato, fuit solum institutum a Christo, quando dixit prædicta verba: *Quod Deus conjunxit &c.*

Probabilius est, inter Fideles, sive Baptizatos nul- 15
lo modo, ne quidem per intentionem contrahentium posse valide separari rationem Sacramenti a contractu Matrimonii: idest probabilius nequit Fidelis valide inire Matrimonium, solum ut Contractum, non vero ut Sacramentum (a). Sic Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. disp.* 10. *num.* 6. Suarez *tom.* 1. *de Sacramentis qu.* 64. *art.* 10. Petrus Ledesma *de Matrim. qu.* 42. *art.* 1. *dub.* 7. *in solut. ad primum, & secundum*, Rosignollus *de Matrim.* 1. *contract. quæst.* 15. *prænotat.* 2. *num.* 2. Esparza *de Matrim. quæst.* 114. *ad* 3. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 2. *cap.* 2. *n.* 2. Lugo *de Pœnit. disp.* 14. *n.* 42. Tannerus *tom.* 4. *disp.* 8. *quæst.* 4. *num.* 5. Cardenas *in* 2. *Crisi dist.* 20. *num.* 77. Haunold. *lib.* 4. *num.* 716. Germ. *disp.* 5. *num.* 345. Bonesp. *de Matrim. disp.* 4. *dub.* 1. Coninch *disp.* 24. *num.* 22. & mordicus Averla *quæst.* 1. *sect.* 5. La Croix *lib.* 6. *par.* 3. *num.* 276. cum Hiquæo Pontio, Brancato, Bellarmin. Præposit. & aliis ibi citatis, Pignatell. *tom.* 7. *consul.* 22. *num.* 7. aliique plurimi apud ipsos, Sperell. *dec.* 9. *num.* 23. ubi dicit hanc esse veram sententiam, & Romæ approbatam. Et ratio est, quia ex institutione Christi in statu Legis Evangelicæ ratio Sacramenti est essentialiter imbibita in ratione Contractus Matrimonialis, & hæc videtur esse etiam germana Scoti opinio, qui *in* 4. *dist.* 26. *num.* 23. sic ait; *Ideo dici potest, quod contractui Matrimoniali annexuit Deus Sacramentum proprie dictum saltem pro Lege Evangelica, alioquin non esset*

(a) Nota. Aliud est non esse in potestate hominis efficere, ut matrimonium juxta Ecclesiæ leges rite celebratum, non sit Sacramentum; & aliud num homo Christianus matrimonium inire queat; quod Sacramentum non sit. Primum verum est, cum in hominis potestate non sit, ut id, quod Christus Dominus Sacramentum esse voluit, Sacramentum non sit. At in hominis potestate est id ponere, vel non ponere, quod necessarium esse voluit Christus, ut Sacramentum efficeretur; quamobrem, si homo, iis positis, quibus matrimonii contractus constet, omissis vero, quæ addidit Christus, huic contractui ut Sacramentum fieret, matrimonium ineat: habebimus utique verum contractum, nentiquam vero Sacramentum. Fac ergo, Christianum hominem ea adhibere, quæ ad rationem naturalis, & civilis contractus spectant, negligere autem cæremonias Ecclesiæ, & institutionis divinæ Ritus, quibus contractus hujusmodi Sacramentum fit, jam habes verum contractum; deest vero ex gravi hominis Christiani culpa ratio Sacramenti. Quid deinceps si intentionem spectemus? Dum in perverso Christiano volente civilem hujusmodi inire contractum, animus sit, non solum non perficiendi, & recipiendi Sacramenti, se irridendi potius, & contemnendi, numquid Sacramentum fiet? At in hoc argumento non sistimus; primum indicasse sufficiat, ut inde constet, probabiliorem non esse Auctoris assertionem.

Sacramentum novæ Legis; Unde Concilia, & SS. Patres dicunt absolute, quod Matrimonia Fidelium sunt Sacramenta, & favet Innocentius III. *in cap. 7. de divortiis*, ibi: *Etsi Matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum; Inter fideles autem verum, & ratum existit, quia Sacramentum Fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii Sacramentum*; quibus verbis videtur aperte asserere, quod Baptismus hoc ipso, quod inadmissibiliter sit admissus, faciat contractum Matrimonii Baptizatorum esse Sacramentum, adeoque dicendum est, non posse Fideles, seu Baptizatos separare rationem Sacramenti a Contractu Matrimonii; Nullum enim est solidum fundamentum dicendi, quod Christus reliquerit privatis fidelibus potestatem separandi unam rationem ab altera, aliter posset prudenter suadere iis, qui in mortali existerent, nec vellent pœnitere ante Matrimonium, ut intenderent solam rationem contractus, & non Sacramenti, ne committerent sacrilegium: Item posset dari, quod unus conjugum intendens contractum, & Sacramentum, susciperet Sacramentum, alter autem intendens solum contractum, non susciperet Sacramentum, quæ, ut recte notant Aversa *loc. cit. sect. 5.* La Croix *loc. cit. num. 276.* & alii, plane sunt absurda, & præter mentem Ecclesiæ, ac existimationem Fidelium.

17 Nec valet dicere, quod ad substantiam, seu validitatem Sacramenti requiritur intentio Ministri volentis illud conficere, adeoque non haberi hic validum Sacramentum, cum nedum non habeatur intentio Ministri volentis illud conficere, seu & ipsius positiva nolitio, seu exclusiva intentio. Non valet, inquam, quia Christus Dominus ita inseparabiliter connexit contractui Matrimoniali rationem Sacramenti, ut quamvis positio contractus pendeat a voluntate Fidelium, eo tamen ipso non pendeat a voluntate Fidelium ratio Sacramenti, sed eo ipso, quod legitime ponatur contractus Matrimonialis, statim ex Christi institutione sit ei annexa ratio Sacramenti, taliter quod quicumque Fideles volunt vere contrahere Matrimonium, volunt etiam virtualiter accipere Sacramentum, & e contra, si nollent Sacramentum suscipere, consequens esset, ut neque Matrimonium contrahere intenderent, sicque contractus irritus esset, quia deficiente intentione quoad Sacramentum, deficit etiam essentialiter intentio quoad contractum, cum inter Fideles intentio vere contrahendi Matrimonium indivisibiliter afficiat tam Sacramentum, quam contractum, adeoque deficiens quoad unum non trahitur ab altero.

18 Est tamen probabilis etiam contraria opinio docens, rationem Sacramenti posse valide, etsi non licite, separari a ratione contractus saltem per intentionem conficiendi contractum, & non Sacramentum, ut tenent plurimi, & maxime Doctores, ut Cajetanus, Durandus, Victoria, Vasquez, Rebellus, aliique congestis Perez *disp. 19. sect. 10.* Hurtad. *disp. 3. de Matrim. difficul. 10.* Dicastill. *dub. 19. disp. 2.* Tamburin. *tract. 5. cap. 1. num. 6.* Diana *part. 3. tract. 4. resol. 225.* & probabiliorem censet Henno *tom. 2. tract. de Matrim. disput. 2. quæst. 4. concl. 1.* Sporer *tom. 3. Theolog. Sacramental. part. 4. cap. 1. sect. 4. nu. 316.* Herincx *disp. 2. quæst. 2. nu. 17.* Gobat *tom. 1. tract. 9. cas. 11. num. 228.* Merat., Gonet Platel. Krimer, & alii. (a)

19 Matrimonium legitime, contractum ex dispensatione Pontificia inter Fidelem, & infidelem est Sacramentum ex parte fidelis, seu baptizati, quia, ut jam dictum est, fidelis, seu baptizatus ex divina ordinatione nequit contrahere, nisi simul efficiat Sacramentum, quia ipsemet fidelis, seu baptizati contractus est ipsummet Sacramentum, & quamvis Christus non prohibeat fidelem cum infideli nondum baptizato contrahere, non propterea eximit fidelem ab iis, quæ circa fideles ipse ordinavit, quod nempe non possit inire Matrimonialem contractum sine Sacramento; Unde dicendum est, quod ex tali contractu respectu baptizati consurgat ratio Sacramenti, uti quantum ex vi contractus resultaret etiam respectu alterius non baptizati, nisi obsisteret incapacitas defectu Baptismi; Hinc Divus Thomas *in dist. 39. quæst. unica art. 2. ad primum*, dicit, quod quamvis illud Matrimonium respectu non baptizati non sit Sacramentum actu, sit tamen potentia, quatenus immediate ac fuerit baptizatus, sit actu postea tale, eidemque confert gratiam Sacramentalem; Sic tenent etiam Scotus *in 4. distinct. 26. quæst. 2. artic. 3. in fine*, Echius *tom. 4. Hom. 73. de Sacramentis*, Paludanus *in 4. distinct. 27. quæst. 4. artic. 3. numer. 25.* Argentina *in 4. distinct. 39. quæst. 1. ad primum*, Vera Crux *2. part. Speculi artic. 36. conclus. 2.* Veea *libr. 4. Summæ cas. 113.* Aversa *quæst. 1. sect. 6.* Rebellus, Catherinus, & alii, & ex Scotistis tale Matrimonium esse Sacramentum ex parte fidelis tenent Hiquæus, Pontius Brancatus, & Frassen *de Matrim. tractat. 3. disput. 2. artic. 1. quæst. 2. quæres 1.* & videtur conformior menti Scoti, ut observat ejus fidelis interpres Hiquæus *in Commentario ad dist. 26. numer. 56.* & alii contra Vasquez, Henriquez, Sanchez, Conich, Becanus, Krimer, La Croix *loc. cit. num. 277.* & alios.

Matrimonium duorum Conjugum infidelium, si ambo convertantur, & baptizentur, an sit Sacramentum, variant Doctores: Affirmativam enim sententiam tuentur S. Thomas *in 4. dist. 39. quæst. 1. artic. 1.* Capreolus *artic. 3. ad 5.* Bellarminus *lib. 1. de Matrim. cap. 5.* Sanchez *lib. 2. disp. 9.* Gobat *tom. 1. tract. 10. num. 390.* Aversa *quæst. 1. sect. 6.* Paludanus, Covarruvias, Laynian, Valentia, Tannerus, & alii plurimi volentes, quod cum baptizantur, eorum Matrimonium transeat in Sacramentum, quia tunc incipit significare indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia, adeoque habere rationem Sacramenti, propter quod est absoluta indissolubilitas; Et præsertim evadit eorum Matrimonium Sacramentum, si, ut dicunt Ledesma, Durandus, Capreolus, Henriquez, Bellarminus, Rebellus, Platellius, & alii post Baptismum coram Parocho, & testibus renovent consensum, quia tunc ponitur contractus Matrimonialis inter fideles, inter quos talis contractus est Sacramentum: Quam tamen renovationem consensus non esse necessario faciendam coram Parocho, & Testibus tenet cum plurimis Barbosa *in Concil. sess. 23. cap. 1. num. 138. & de Offic. & potest. Episc. alleg. 32. n. 158. & de Officio, & potest. Paroch. n. 85.* 20

Sententiam autem negativam tenent Vasquez *disp. 2. de Matrimon. cap. 10.* Coninck *disp. 24. dub. 2. concl. 3.* Henriquez *disp. 2. quæst. 2. num. 10.* Pontius *lib. 1. cap. 9. num. 3. & 9.* Krimer *num. 354.* Henno *loc. cit. conclus. 2. vers. Petes*, Mastrius *Theolog. moral. disp. 21. num. 17.* Frassen. *loc. cit. Quæres 2.* ubi dicit, quod hæc sit verior, & conformior doctrinæ Subtilis *in 4. dist. 39.* Præpositus, Dicastill. Castropalao, & alii; Et ratio est, quia licet tunc consensum renovent, & Sacramentum intendant; non tamen per id fit novus contractus Matrimonialis, sed confirmatur jam factus; Cum enim corpora fuerint jam antea tradita, nec possint tales conjuges iterum tradere, quod suum non est, ex quo neuter Conjugum habeat potestatem sui proprii corporis, ut docet Apostolus *1. ad Corinth. 7.* non ponitur tunc nova materia, vel forma contractus, adeoque &c.

Bona principalia Matrimonii sunt tria scilicet Fides, Proles, & Sacramentum. *Communis* cum S. Augustino *lib. 9. de Genesi cap. 7.* ubi sic præcise dicit: *Bonum, quod habent nuptiæ, tripartitum est, Fides, Proles, Sacramentum; In Fide attenditur, ne præter vinculum conjugale cum altera, vel altero concubatur: In prole ut amanter suscipiatur, benigne nutriatur, religiose educetur; In Sacramento, ut conjugium non separetur, ut dimissus, aut dimissa nec causa prolis alteri conjugatur.* Et concordat Concilium Florentinum *in decreto unionis*; ubi expresse habet: *Assignatur autem triplex bonum matrimonii.* 22

Primum est proles suscipienda, & educanda; ad cultum Dei.

Secundum est Fides, quam unus conjugum alteri servare debet.

Tertium indivisibilitas matrimonii propter hoc, quod significet indivisibilem conjunctionem Christi, & Ecclesiæ.

Præter autem dicta tria principalia bona, seu tres primarios fines, ut effectus a Christo in institutione Sacramenti Matrimonii intenta, seu intentos, habet Matrimonium alios etiam effectus, seu fines minus principales, & signanter est remedium vitandæ incontinentiæ juxta illud Apostoli *1. ad Corinth. 7. num. 2.* ibi: *Propter fornicationem autem* (scilicet vitandam) *unusquisque suam Uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat, & num. 9. melius est enim nubere, quam uri.* Item conciliat verum amorem inter Conjuges, & parit debitam subordinationem Uxoris ad virum juxta præceptum Apostoli *ad Ephesios 5.* Item efficit ut commune jugum levius feratur, & patientius tolerentur a Conjugibus ærumnæ illæ carnis descriptæ ab Apostolo *1. ad Corinth. 7.* & hujusmodi. 23

Mate-

(a) Nota. Probabilior tamen illorum videtur opinio, quæ negat omnino matrimonium hujusmodi esse Sacramentum. Nam ut matrimonium sit validum in ratione contractus, mutuum exigit utriusque Conjugis consensum. Ut ergo sit Sacramentum utriusque postulabit intentionem, & consensum. Matrimonium enim unum est Sacramentum, non duo: neque Sacramentum dimidiatum est, sed integrum: ergo quando in uno deficit intentio suscipiendi Sacramentum, intentio alterius minime sufficit; sicut enim matrimonium est unicum mutuum vinculum, unus contractus, ita unum est Sacramentum.

24 Materia remota Sacramenti Matrimonii sunt ipsa corpora habilia contrahentium, & materia proxima est ipsamet legitima traditio mutua corporum in ordine ad generationem prolis. S. Thomas *in 4. dist. 42. quæst. 3. artic. 2.* S. Bonaventura *in 4. dist. 26. part. 2. quæst. 1.* Scotus *in 4. dist. 26. circa finem*, Mastrius *Theolog. moral. disp. 20. num. 6. & 10.* & alii passim. Et ratio est, quia materia remota hujus Sacramenti, seu contractus matrimonialis est sicuti in aliis contractibus, res, de qua contrahitur; res autem, de qua contrahitur in hoc Sacramento, seu contractu Matrimoniali, sunt corpora habilia contrahentium, adeoque &c. Et quod legitima traditio mutua ipsorum corporum sit materia proxima hujus Sacramenti, patet a simili de aliis Sacramentis, in quibus materia proxima est traditio materiæ remotæ. Talis autem traditio censetur fieri non per mutuum manus contactum, cum, etiam illo non interveniente, adhuc subsistat Sacramentum, sed per consensum mutuum signis externis expressum sufficienter importantibus traditionem corporum.

25 Forma Sacramenti sunt ipsorum contrahentium verba, seu signa verbis æquivalentia mutuum consensum internum sufficienter exprimentia. S. Thomas *in 4. dist. 26. artic. 1. ad 1.* Scotus *in 4. dist. 26. quæst. unica num. 14.* S. Bonaventura *loc. cit.* & alii communiter tum Thomistæ, tum Scotistæ. Et ratio est, quia generaliter forma contractuum sunt verba, vel alia signa verbis æquivalentia, ac sufficienter exprimentia internum consensum contrahentium: Tum quia etiam in aliis omni-
26 bus Sacramentis forma consistit in verbis. Dicitur autem notanter *seu signa verbis æquivalentia* ad denotandum, quod etiam mutus, etsi loqui non valeat, & surdus, dummodo sufficienter intelligat, potest contrahere Matrimonium, ut expresse habetur *in cap. Cum apud Sedem 24. de Sponsalibus, & matrimon.* addita ibi ratione: *Cum quod verbis non potest, signis valeat declarare.*

27 Advertendum autem hic est quod Theologi illi, qui tenent Ministrum Matrimonii esse Parochum, seu Sacerdotem Delegatum, tenent etiam, quod legitimus contractus Civilis sit materia hujus Sacramenti, & forma sint illa, vel similia verba a Parocho, seu Sacerdote prolata: *Ego vos in matrimonium conjugo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

28 Minister tamen Sacramenti Matrimonii proprie sunt ipsimet contrahentes, quilibet partialis, uterque totalis, S. Thomas *in 4. dist. 26. quæst. 2. art. 1. ad 1.* ubi ait: *Verba, quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus Sacramenti, non autem benedictio Sacerdotis, quæ est quoddam Sacramentale.* Unde, sic ut dicit S. Doctor, benedictio Sacerdotis non est forma Sacramenti, nec ipse ministrat Sacramentum, cum non concurrat per aliud. Scotus *in 4. dist. 26. quæst. unica §. de ministro*, ubi dicit: *Ipsimet contrahentes ministrant sibi ipsis hoc Sacramentum, vel mutuo, vel uterque sibi.* S. Thomam, & Scotum sequuntur celebriores Theologi, non solum utriusque Scholæ discipuli, sed etiam Bellarminus *lib. 1. de matrimonio cap. 9. & duobus sequentibus*, dicens oppositam sententiam esse temerariam, uti ex ipso dicit etiam Fagnanus *lib. 4. decret. in cap. Quod nobis 2. de Clandestina desponsatione num. 52.* Suarez *disp. 16. sect. 1.* & pluribus congestis, Sanchez *lib. 2. disp. 6. num. 2.* ubi dicit, quod sententia opposita sit temeraria, uti ex ipso dicit etiam Monacell. *part. 4. Formul. Legal. Pract. supplement. ad 2. tom. numer. 447.* & alii passim.

29 Probatur igitur veritas hujus conclusionis auctoritate Concilii Florentini *in decreto unionis*, ubi habet, quod contrahentes conficiunt hoc Sacramentum mutuo consensu, ait enim: *Causa efficiens matrimonium regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus*, sed hoc esset falsum, si ad ipsius Sacramenti validitatem necessarius esset alius Minister distinctus a contrahentibus, maxime cum ex doctrina ejusdem Concilii in eodem decreto unionis tria duntaxat requirantur ad confessionem Sacramenti, adeoque &c.

30 Colligitur etiam idipsum ex Concilio Tridentino *sess. 24. cap. 1. de reformatione matrimonii*, ubi dicit quod *dubitandum non est clandestina matrimonia* (idest sine Parocho, vel Sacerdote delegato celebrata) *libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quandiu Ecclesia ea irrita non fecit, & proinde jure damnandi sunt illi, ut eos Sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera, ac rata esse negant.* Ex quibus Concilii verbis clare patet, quod ante irritationem Tridentini valida erant Matrimonia sine Parocho, ergo tunc Parochus non erat illorum Minister. Atqui Tridentinum irritando similia Matrimonia non instituit novum Matrimonii Ministrum; ergo sicuti tunc soli contrahentes erant Ministri, etiam nunc. Quod autem Tridentinum non instituerit novum Sacramenti matrimonii Ministrum patet, quia institutio, seu immutatio Ministri Sacramenti, utpote quid substantiale Sacramenti, sicuti, & aliorum Sacramenti substantialium, non Ecclesiæ, sed soli Christo Sacramentorum Institutori competit, *arg. cap. Sunt quidam 6. caus. 25. quæst. 1.* S. Thomas *in 4. dist. 3. quæst. 1. artic. 2. quæst. 2.* Sotus *in 4. dist. 1. quæstion. 1. not. 7.* Fagnan. *loc. citat. num. 53.* & alii passim, & patet *ex cap. 2. sess. 21. circa dispensationem Sacramenti Eucharistiæ*, ubi idemmet Tridentinum Concilium *declarat hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret*; Ubi, ut vides, excipit a potestate Ecclesiæ mutationem substantiæ Sacramentorum, *salva illorum substantia.*

Nec valet objicere, quod Tridentinum *in cit. cap. 1.* 31
de reformatione Matrimon. sess. 24. subjungat: *Ad celebrationem Matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur, ubi Parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, ego vos in Matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum*: quibus verbis significari videtur, quod Parochus, seu Sacerdos delegatus vere conjugat conjuges in Sacramento Matrimonii, adeoque sit ejus Minister. Non valet, inquam, quia Concilium ibi non dicit verba illa *Ego vos conjungo &c.* esse absolute a Parocho proferenda, immo suadet, ut aliis utatur verbis, si alius fuerit usus ejus Provinciæ, adeoque verba illa non requiruntur ad substantiam Sacramenti. Tum quia Sacra Congregatio ejusdem Concilii interpres pluries declaravit, ut patet ex decretis citatis *sub verb. Impedimenta Matrimonii art. 2. a num. 69.* sufficere ad validitatem Sacramenti Matrimonii præsentiam Parochi nulla verba dicentis, immo etiam inviti, dissentientis, & contradicentis, quod falsum esset, si Parochus esset minister, cum ad valorem Sacramenti requiratur consensus, & intentio ministri, & falsissimum esset, si illa verba *Ego vos in Matrimonium conjungo &c.* essent, ut prætendunt adversarii, forma essentialis hujus Sacramenti; Cum ergo ab illo tot Sapientissimorum Patrum Senatu, non nisi verissimæ, & undequaque æquissimæ soleant emanare declarationes, dicendum est, falsum esse, quod Parochus, seu Sacerdos delegatus sit minister Sacramenti Matrimonii & illa verba: *Ego vos in matrimonium conjungo &c.* sint ejusdem forma, & de facto talia verba non pertinere ad Matrimonii essentiam expresse declaravit *eadem Sacr. Congregat. Concilii*, quamvis Juenin *dissert. XI. de Matrimonio quæst. 3. in responsione ad 5. objectionem*, dicat eam esse fictitiam, aut illam posse explicari de Matrimonio, prout est contractus naturalis, & Civilis, non autem pro ut est Sacramentum novæ Legis.

Sententiam autem contrariam, docentem scilicet mi- 32
nistrum Sacramenti Matrimonii esse Sacerdotem proferentem illa verba pro forma: *Ego vos in Matrimonium conjungo &c.* tuentur Canus *lib. 8. de locis Theologicis*, Estius §. 10. Silvius *in Supplemento quæst. 42. art. 1.* & late Juenin. *cit. dissert. XI. de Matrimonio quæst. 3. per tot.* & alii. Vide tamen infra a *num. 43.* ad fin.

Matrimonium inter absentes celebratum, sive fiat per 33
Procuratores, sive per Litteras, sive per Nuncios, validum est in ratione contractus, si certæ serventur conditiones. *Communis.* Et quod sit validum, si fiat per Procuratorem, constat *ex cap. Honorantur 13. caus. 32. quæst. 2. cap. Procurator 9. de Procuratoribus in 6.* Et quod sit validum per Litteras, habetur *leg. Mulierem, ff. De Ritu nuptiar. & leg. sufficit, ff. de Sponsalibus.* Et quod sit validum per Nuncios, constat per ea, quæ dicuntur de Procuratoribus, & Litteris; Et ratio universalis est, quia etiam alii contractus possunt istis fieri inter absentes; *argument. cap. Potest quis 68. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum, & cap. Qui facit 72. eod. in 6.* ibi: *Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per se ipsum.*

An autem tale matrimonium inter absentes sic con- 34
tractum habeat nunc post Tridentinum rationem Sacramenti? variant Doctores. Negativam sententiam tenet Silvester, Canus, Ledesma, Rebell. Cajetan. Victoria, Estius, & alii, quia dicunt ipsi, cum collatio, & receptio Sacramenti sit actio personalis, non potest Matrimonium, ut Sacramentum confici, vel recipi, nisi minister, & subjectum, sint præsentes; Tum quia Tridentinum vult virum, & mulierem interrogari de mutuo consensu, adeoque vult esse præsentes. Affirmativam autem sententiam merito tenendam ab omnibus docent Innocent. Covarruv. Paludanus, Sotus, Valentia, Navarrus, Barbosa, Sporer, Pontius, Mendo, Aversa, Mastrius, Reiffenstuel, Henno, La Croix, & pluribus congestis, Sanchez *lib. 2. de Matrimon disput. 11.* Frassen *de Matrimon. tractat. 3. disput. 2. part. 1. quæst. 3. Petes primo, Respondeo secundo*, ubi testatur de communi. Quam sententia Castropal. *disp. 2. part. 9.* vocat verissimam, Tannetus, & Gobat *tract. 10. num. 388.* dicunt

teme-

temeritatis (a) esse damnandum, qui hoc tempore id negaret; Accedit enim praxis, ac sensus Ecclesiæ, quæ de facto permittit publice sic celebrari Matrimonia præsertim inter Magnates, quod non permitteret, si matrimonium inter absentes celebratum non esset Sacramentum, cum ipsa velit semper suscipi Sacramentum, quando initur matrimonium; Tum quia ex dictis *supra a numer.* 16. ratio Sacramenti inter fideles est essentialiter imbi-

---

(a) Nota. Non videtur temeritatis damnari posse, qui neget Sacramentum esse contractum per Procuratores matrimonium; immo P. Danieli Concinæ probabilior visa est contraria sententia, quam tot gravissimi Viri tuentur. En argumenta, quibus Vir doctus utitur. Nullum Sacramentum inter absentes celebratur. Nec minus præsentes contrahentes requirunt hæc verba, *Ego conjungo vos*, quam præsentem pœnitentem postulent hæc alia, *Ego te absolvo*. Atqui opinio, quæ olim defendebat, hæc ultima verba proferri posse in pœnitentem absentem, damnata a Clem. VIII. est. Respondet Turnely, non esse contra naturam Sacramenti Pœnitentiæ, ut inter absentem ministrum & pœnitentem perficiatur: adeoque valeret absolutio absenti data, nisi obstaret Ecclesiæ prohibitio, quæ potest inhabiles declarare, & Sacerdotes ad absolvendum, & pœnitentes ad recipiendam absolutionem, nisi sint præsentes. Hactenus Turnely *de Matrim. q.* 1. *art.* 2. *pag.* 43. Hæc responsio nimis est arbitraria.

Hoc quippe pacto ratiocinabantur plures Theologi ante Clementem VIII. qui illorum proscripsit opinionem. Cur damnavit Ecclesia usum absolutionis datæ absenti? Quia voluit declarare inhabiles pœnitentes ad absolutionem. Sed cur ita voluit? An ex arbitrio Ecclesia suas definitiones pronuntiat? Proscripsit talem opinionem, quia judicavit hæc verba, *Ego te absolvo*, postulare pœnitentem præsentem, quemadmodum illorum reipsa obvius, & naturalis sensus hæc præsentiam supponit. Validum itaque in ratione contractus naturalis, & civilis matrimonium initum inter absentes per procuratorem; ut omnes fatentur. At verum Sacramentum non esse, mihi est probabilius. Hinc est, quod principales contrahentes consensum per procuratores datum renovant coram Parocho, qui super eos profert verba; *Ego conjungo vos in matrimonium*. Hæc notanda duxi, ut inde Lectores agnoscant, non adeo facile spernendam esse opinionem Theologorum, qui distinguentes in matrimonio contractum a Sacramento, constitutum a Christo Sacramenti matrimonii ministrum Sacerdotem esse tuentur, Theologi enim, qui ita sentiunt, Viri sunt longe vulgaribus peritiores in Ecclesiastica historia, & in iis monumentis, e quibus divina nobis illa traditio patet, per quam scire unice possumus, matrimonium ad Sacramenti dignitatem fuisse elevatum: sunt enim Theologi ita opinantes, Guillelmus Parisiensis, quem, teste Pallavicino *libr.* 23. *capt.* 9. *numer.* 15. secutus est in Concilio Tridentino Simon Vigor, unus ex primariis Sorbonæ Doctoribus, Melchior Canus *lib.* 7., Tolet. *lib.* 7. *instr. Sacerd. cap.* 6., Petrus Ledesma *de matrimonio quæst.* 42. *art.* 1. Petrus de Marca *tract. de Matrimonio*; Maldonatus *quæst.* 1. *pag.* 441., Estius *in* 4 *distict.* 26. §. 10., Sylvius *supplem. quæst.* 42. *art.* 1., Tutelensis Episcopus *tom.* 3. *cap.* 4. Juveninus *quæst.* 3. Tournelius *de matrimonio pag.* 60., Petrus Collet *tractatu de matrimonio cap.* 4. *art.* 2., Auctor *de re Sacramentaria pag.* 580., Lerminier, Duhamel, Serri, Piet, Vanros, Gibert, Daniel Concina, Florentius de Coeq, Natalis Alexander, ac plures alii Viri doctissimi, qui tantæ mihi sunt auctoritatis, ut vel unus ex istis sufficere videatur ad revocandam in dubium assertam a vulgo Theologorum opinionem. Sed videamus argumenta, quæ movent cum supra laudatos Auctores tum etiam plures alios nunc in Urbe degentes Viros doctissimos, etiam Eminentissima dignitate decoratos ad existimandum probabilius esse Sacerdotem esse Sacramenti Matrimonii ministrum.

Primum itaque explorata apud omnes res est, ante sæculum undecimum, nec Patrem, nec Theologum, nec Ecclesiasticum scriptorem occurrere ullum undecimum, qui affirmaverit Sacramenti matrimonii ministrum esse contrahentes. Id vero satis superque est, ut de veritate contrariæ opinionis vehementer suspicemur: cum enim de re agamus, quæ ex Divina institutione pendet, ubi clara Scripturæ auctoritas, vel antiquorum assertio, & Ecclesiæ traditio deest, nullum aut imbecille admodum argumentum erit, quo alia via ostendatur, quinam fuerit a Deo designatus Sacramenti minister.

Hic ergo cum traditio desit, quæ contrahantes Sacramenti matrimonii ministros adstruat; & cum Scriptura saltem generatim hos a Sacramentorum ministerio excludat, perspicuum est, vulgarem Theologorum opinionem destitutam illo præsidio esse, ex quo assertiones theologicæ certitudinem suam habent. Porro Scripturam generatim excludere laicos homines ab ordinario Sacramentorum ministerio, facile patet.

Nam ministri Sacramentorum sunt Christi ministri, & dispensatores mysteriorum Dei, ut loquitur Apostolus Paulus; & ut etiam ex eo liquet, quia Christi nomine Sacramenta administrant, & quia Dei mysteria, quæ in Ecclesia dispensantur, proprie loquendo sunt Sacramenta. Christi autem ministri, & dispensatores mysteriorum Dei sunt Sacerdotes, ut ex unanimi Patrum, & Interpretum sententia constat. Itaque Sacerdotes tantum in Scriptura generatim dicuntur Sacramentorum ministri; Quod etiam ex eo comprobatur Sacramentorum ministri religionis habentur.

Nisi ergo clare aliunde constet, Deum ministerium Sacramenti matrimonii contrahentibus tribuisse, qua ratione excludere Sacerdotes possumus ab ordinario hujus Sacramenti ministerio; Ecquisnam est Scripturæ textus, quænam antiquorum Patrum sententia est, quæ non sacros religionis ministros, sive Sacerdotes; sed contrahentes, hoc est marem, & fœminam, ministros asserat Sacramenti matrimonii? Nil sane hujusmodi occurrit. Immo antiqua traditio numquam matrimonium rem sacram, aut Sacramentum vocavit, *nisi simul meminerit Sacerdotalis in illo intervenientis ministerii*, ut optime observavit Benedictus XIV. in egregio suo opere *de Synodo Diœcesana lib.* 7. *cap.* 28. Ex hoc autem constat, in Ecclesia Christi semper matrimonium ut rem sacram, & ut Sacramentum est, opus habuisse Sacerdotalis ministerii. Ecclesiæ ergo traditio indicat constitutum a Deo fuisse hujus Sacramenti ministrum Sacerdotem.

Deinde in quolibet Sacramento, quod actione contineatur, cujusmodi sunt, una Eucharistia excepta, Sacramenta reliqua, suscipiens a Ministro distinguitur, ut discurrenti per singula liquet. At si vera contraria opinio foret, sponsi suscipientes Sacramentum matrimonii, sibi ministri essent ac sibi Sacramentum conferrent. Undenam constat nubentibus conficiendi, & sibi conferendi Sacramentum collatam a Deo fuisse potestatem? Id enim ex Scriptura, ex Patribus, ex Conciliis, atque ex aliis fontibus eruendum esset, ex quibus divinam Sacramentorum institutionem novimus: immo perspicuæ ac clarissimæ hac in re desiderantur auctoritates; quia stabilienda foret diversa administrandi, & conficiendi Sacramenti ratio. Scriptura vero, Patres, Concilia &c. nihil de hoc habent.

Denique forma Sacramenti, utpote a Christo instituta, est essentialiter opus religionis, per quod gratiam, & salutem a Deo consequi speramus; & cum Sacramentum sit supernaturale, & efficax gratiæ signum, forma ejus spirituale Sacramenti effectum, ut operari, sic & significare debet. Atqui neutrum in contraria opinione verum est. Nam, ea posita, forma hujus Sacramenti non est essentialiter opus religionis: non solum enim verba, sed facta, & nutus sunt forma; Hinc ante Concilium Tridentinum promulgatum non est, sponsalia per copulam carnalem animo maritali facta transire in matrimonium, & copula hæc erat matrimonii forma. At, inquit doctissimus Sylvius, nullam habet speciem veri, Christum pro Sacramenti forma statuisse, quod non potest absque gravi peccato fieri, qualis erat hujusmodi copula, quæ ex sola libidine erat, & grave peccatum, utpote pertinens ad clandestinum matrimonium, ab Ecclesia semper improbatum; & præsertim si pro signo consensus nam aliud sit, quam ipsa corporum commixtio. Præterea nec forma, in sententia illa, spiritualem Sacramenti effectum significat; Hæc enim in iis sita est verbis: *Accipio te in meam: accipio te in meum*. Hæc porro verba nullum spiritualem gratiæ effectum significant, quam materia ipsa; cum tamen expressior esse debeat formæ significatio, quam materiæ.

Hactenus argumenta theologica innuimus: superest auctoritas Conciliorum, & Patrum. Ex Concilio Tridentino *sess.* 24. *cap.* 1. *de reformatione*, hæc habemus: *Ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur, ubi Parochus, viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto vel dicat*; Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: *vel aliis verbis, juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum*. Satis perspicue colligi hinc videtur, Sacerdotem esse hujus Sacramenti ministrum, & verba, quæ profert, esse formam. Concilium enim certa verba usurpanda præscribit, vel alia juxta cujusque Ecclesiæ ritum. Ibidem subdit hanc benedictionem a proprio Parocho faciendam esse: *Item si quis Parochus, vel alius Sacerdos alterius Parochiæ sponsos sine illorum Parochi licentia matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso jure suspensus maneat*. Plura alia Concilia provincialia, ut Coloniense, Cameracense, Rhemense, Turonense, quæ refert Sylvius, prætereo.

Hic accedunt Ritualia plurima, Rituale Romanum vetus, an. 1494. a P. Alberto Castellano O. P. collectum, hæc habet:

imbibita in ratione contractus, nec una potest separari ab alia, cum ipsemet Contractus Matrimonii sit ipsumet Sacramentum. Unde si ex Communi Doctorum matrimonium celebratum inter absentes est validum in ratione contractus, debet esse legitimum, & validum etiam in ratione Sacramenti, si ut dictum fuit *sub num.* 33. certæ serventur conditiones.

35 Conditiones igitur necessario servandæ in Matrimonio contracto inter absentes per Procuratorem, sunt sequentes. Prima est: quod Procurator habeat a suo Principali mandatum speciale ad contrahendum Matrimonium; *cap. Procurator 9. de Procuratoribus in 6.* ibi: *Procurator non aliter censetur idoneus ad Matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habuerit speciale.* Secunda, quod Procurator mandatum illud exequatur per se, & non per substitutum, nisi specialis ad substituendum alium fuerit ei concessa facultas a suo principali, *cit. c. Procurator*, ibi: *Et quamvis, is, qui constituitur ad negotia Procurator alium dare possit, in hoc tamen casu (propter magnum, quod ex facto tam arduo posset periculum imminere) non poterit deputare alium, nisi hoc eidem specialiter sit commissum.* Tertia; quod eo tempore, quo Procurator contrahit ejus potestas non sit revocata a suo Principali, nequidem tacite, seu interne, alias nullum erit Matrimonium, licet Procurator in se, aut ea, cum qua contraxerit, talem revocationem penitus ignorarent, quia quacumque revocatione cessit consensus, & sine consensu nullum est Matrimonium, *cit. c. Procurator*, ibi: *Sane si Procurator, antequam contraxerit, a Domino fuerit revocatus, contractum posmodum Matrimonium ab eodem (licet tam ipse, quam ea, cum qua contraxit, revocationem hujusmodi penitus ignorarent) nullius momenti existit, cum illius consensus defuerit, sine quo firmitatem habere nequivit.* Quarta quod determinetur specifice in mandata, & commissione, cum qua persona sit contrahendum, quia non sufficit clausula contrahendi cum quacumque; *leg. Generali 34. de Ritu Nuptiarum* Quinta, quod Procurator, seu mandatarius non excedat substantialiter suum mandatum, seu limitas mandantis, *l. Diligenter, ff. Mandati.* Sexta, quod post publicationem Concilii Tridentini Procuratores personarum principalium contractum ineant coram Parocho, & duobus Testibus, ut colligitur ex eodem Conc. Trid. *sess. 24. cap. 1. de reform. Matrimonii*, ubi ad ejus validitatem requirit præsentiam Parochi, & saltem duorum Testium. Unde ex istis patet responsio ad rationes adversariorum *sub n.* 34. adductas. Nam in ipsis Procuratoribus interrogantur, & respondent Principales, quod etiam faciunt per Nuncios, & Litteras, adeoque non requiritur personalis præsentia, cum id specialiter conveniant Sacramento Matrimonii, quod sequitur rationem contractus, qui potest æque bene celebrari inter absentes. * Porro quamvis Matrimonia per procuratorem contracta veleant, ut communis est Theologorum, etiam post Tridentinum scribentium sententia; tamen cautius est, ut quæ sic conciliata sunt, iterum præsentibus conjugibus coram Parocho renoventur; quæ tamen dicta sunt ad cautelam, non autem ad necessitatem. Bened. XIV. *De Synod. Diœces. lib. 13. cap. 23. §. 9. nov. edit.* *

Procurator potest esse diversi sexus ab illo, nomine cujus contrahit; unde potest fœmina contrahere pro viro, & vir pro fœminam; agit enim non suo, sed alterius nomine. Frassen. *loc. cit. vers. Observandum autem est*, A. versa *quæst. 3. sect. 5* La Croix *lib. 6. p. 3. n. 263.* & alii passim. Nec requiritur, quod Procurator sit certæ ætatis, sufficit enim, quod sit in ætate sufficiente ad manifestandum sui Principalis consensum, quamvis necdum esset pubes. Sanchez *lib. 3. disp. 41. n. 8.* Krimer *n.* 2185. & Doctores citati, & alii. 36

Quando Matrimonium contrahitur per Nuncios, debent isti utriusque mittentis traditionem, & acceptationem significare coram Parocho, & Testibus, *argum. Concil. Trident. loc. cit.* Et si contrahatur per Litteras, Litera a sponso scripta sponsæ, quod eam acceptet in Uxorem, & se

---

habet: *Contrahentibus respondentibus, se nec afficet, consanguineos &c. Sacerdos pronuntiet verba, quæ sunt forma hujus Sacramenti.* Alterum Romanum, Pauli V. jussu editum, hæc verba *Ego vos conjungo &c.* proferenda a Parocho istius Sacramenti ministro præscribit. P. Martene de antiquis Ecclesiæ ritibus *tom. 2. pag. 11. lib. 1. cap. 9.* plura alia Ritualia in hanc rem affert. Unum laudare sufficiat, nempe Mediolanense, in quo S. Carolus Borromæus *Act. Part. IV.* hæc inseri curavit, nempe „ quinque duntaxat esse Sacramenta, quæ Parochus ex of„ ficio administrare potest, Baptismum, Eucharistiam, Pœnitentiam, Matrimonium, & Extremam Unctio„ nem.

Hæc pauca indicavimus, ut Lectoribus pateat injuria a Vasquesio opinionem hanc temeritatis accusari, ac gravissima esse momenta, quibus eruditi Viri supra a nobis laudati moventur ad affirmandum opinionem hanc longe probabiliorem esse. Videantur Auctores illi, & præsertim continuator Tournely *tom. 8. cap. 4. art. 2.*, ubi alia quoque argumenta in hujus opinionis comprobationem affert, & adversariorum objecta docte, & erudite solvit; & explicat.

Unum vero adhuc addendum est, nempe sententiam hanc tutiorem esse. Nemo enim in controversiam vocat, inquit P. Concina, Matrimonium, benedictione Sacerdotali accedente, esse Sacramentum. Contra, hac benedictione sublata, gravissimi Theologi aperte inficiantur matrimonium tale esse Sacramentum. Hæc autem Theologorum opinio probabilis est. An negabunt Adversarii hanc opinionem esse probabilem, quam tot doctissimi Theologi propugnant? Si quisquam minus peritus hoc auderet, illi oppono auctoritatem sapientissimi Pontificis Benedicti XIV. qui *lib. VIII. de Synod. cap. XXVIII. num. 3.* hæc scribit: *Verum quamquam hucusque explicata Melchioris Cani sententia, tot Doctorum suffragiis communita, sit valde Probabilis, ac cuique liberum absque erroris nota eam amplecti &c.* Non probabilis modo, verum etiam valde probabilis est sententia nostra, teste Pontifice Maximo. Est etiam tutior in comparatione oppositæ. Illa enim tutior sententia est, de qua Theologorum nemo unus ambigit. Porro omnes ad unum fatentur, conjugium Ecclesiastico ritu benedictum a Sacerdote esse verum Sacramentum. Ergo tutior illa, hæc minus tuta. Atqui ex decreto Innocentii XI. ex duabus opinionibus probabilibus, quæ in utramque partem a Theologis disputantur, tutiorem amplecti debemus, quando de Sacramentis agitur. Ergo amplectenda nostra, rejicienda altera est.

Circa materiam, & formam secundum hanc opinionem, placuit recensere sententiam continuatoris Tournely, quæ plausibilior visa est. Materia hujus Sacramenti sunt actus contrahentium: forma vero sunt verba, quibus Sacerdos contractum hunc nomine Ecclesiæ ratihabendo, eidem benedicit. Prima pars ostenditur, tum quod cæteræ opiniones nil habent solidi, nil quod ambiguum non sit; Tum quia Sacramenti materia in eo bene reponitur, quodcum de se indifferens sit ad esse duntaxat civile, vel ad esse Sacramentale, ad istud per formam determinatur. Atqui contrahentium actus, qui de se indifferentes sunt ad permanendum in ratione contractus civilis, per formam seu per verba Sacerdotis determinantur ad acquirendum esse Sacramentale; Tum demum quia, ut loquitur Estius in 4. distinct. 26. §. 12. *Sicut in Sacramento Pœnitentiæ materia vel quasi materia sunt actus Pœnitentis, qui velut informantur per absolutionem Sacerdotis, ita recte dicitur, actus contrahentium, quibus mutuo sibi dant fidem matrimonialem, esse hujus Sacramenti materiam, vel quasi materiam, quæ deinde informantur ad gratiæ consecutionem per ea verba Sacerdotis, in quibus consistit forma Sacramenti. Sicut enim Deus actu Pœnitentis erexit in Sacramentum novæ Legis, addita absolutione Sacerdotis ut forma, ita valde convenienter dicitur, quod actus contrahentium erexit in Sacramentum novæ Legis, addita benedictione Sacerdotis ut forma.* Favet huic doctrinæ S. Thomas 3. p. q. 84. art. 1. ad 1. ubi: *In illis Sacramentis*, inquit, *quæ habent effectum correspondentem humanis actibus, ipsi actus humani sunt loco materiæ, ut accidit in Pœnitentia, & Matrimonio.*

Ostenditur altera pars, 1. quia in eo reponenda est Matrimonii ut Sacramenti forma, quod Antiquitas tota ut potissimam ejus partem commendavit; cui Traditio gratiam in christiano Matrimonio, collatam tribuit constanter; quod formam Sacramenti hujus esse asseruerunt quædam Concilia, nulla autem negarunt. Atqui benedictionem Sacerdotalem ut potissimam christiani Matrimonii partem tota commendavit Antiquitas &c. 2. Quia in materia Sacramentali ea dubio procul amplectenda est opinio, quæ tutior est, nisi contraria non aliquo tantum gradu, sed magno & intenso sit probabilior. Atqui opinio, quæ Sacerdotis verba ut essentialem formam requirit, indubie tutior est, cum nulli Sacramentum exponat periculo. Aliunde contraria opinatio non est longe multo probablior, immo nec æque probabilis, ut ex dictis videre est.

Atque hinc eam existimarem in praxi sequendam, 1. quoad Heterodoxos Ecclesiam reduces, ut statuit Sanchesius: 2. quoad Infideles ad Ecclesiam conversos: quoad eos etiam, qui in locis, ubi non viget Tridentinum, sine opera Sacerdotali contraxissent. Licet enim, quod jam advertimus, negent viri graves, Matrimonium, quod semel valuit in ratione contractus civilis, ad Sacramenti gradum assurgere unquam posse; non est adeo certum, ut peccet, qui contra senserit & egerit. Hæc tamen, ut nostra omnia, Sedis Apostolicæ, & Episcoporum, quin Doctorum censuræ subjecta sint.

38 & se ei tradat in Maritum debet legi coram Parocho, &
Testibus, coram quibus debet sponsa vicissim dicere, quod
39 eum acceptet in maritum, & se ei tradat in Uxorem.
Et si uterque per Litteras agat, debet uterque alterius
Litteras legere coram Parocho, & Testibus, *arg. ead. Conc. Trident. loc. cit.* Castropal. *disput. part.* 9. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *n.* 264. & alii passim.

40 Recte autem monent Sanchez *dis.* 120. *num.* 31. Aversa *quæst.* 3. *sect.* 5. Sporer *loc. cit. num.* 325. La Croix *loc. citat. num.* 268. & alii, contrahentes per Procuratores, seu Nuncios, vel Litteras, optime facturos, si deinde per se ipsos privatim inter se repetant mutuum consensum, ut certius sit Sacramentum, si forte illegitimum quid intervenerit.

41 Principales contrahentes, cum sint ipsi, qui ministrant, & recipiunt Sacramentum, debent esse in statu gratiæ, non quidem necessario eo tempore, quo Procuratores constituunt, seu Nuncios vel Litteras mittunt, sed eo quo probabiliter credunt posse procuratores eorum nomine contrahere, vel Nuncios suam voluntatem significare, seu Litteras suas legi posse coram Parocho, & Testibus; Procuratores autem seu Nuncii non peccant, si eo tempore sint in peccato mortali, quia nec recipiunt in se Sacramentum, nec nomine suo ministrant. *Communis*.

42 Matrimonium contractum a Procuratore post revocationem mandati Procuræ, quamvis fuerit ignorata talis revocatio, est nullum, & invalidum; textu expresso *in cap. Procurator* 9. *de procuratoribus in* 6. *&* *Sacr. Congregat. Concil. in Eugubina* 5. *Julii* 1727. apud Thesaurum Resolutionum Sacr. Congr. Concil. *tom.* 4. quæ Resolutiones prostant Venetiis apud Joan. Bapt. Recurti.

* Circa Parochum ministrum Matrimonii juvat hic adnotare sequentia.

43 Benedictus XIV. abstinendum censet ab ea quæstione inter Theologos agitata, num Parochus sit hujus Sacramenti minister, seu potius ipsi contrahentes simul materia, forma, & ministri hujus Sacramenti habeantur. Utriusque sententiæ fundamenta late expendit in Tract. *de Syn. Diœces. lib.* 7. *c.* 28. Quamquam non obscure inclinare visus est in sententiam, quæ contractum Sacramenti totum quidquid est contrahentibus vindicat. Merito tamen reprehendendi sunt illi qui a contracturis matrimonium non exigunt scientiam doctrinæ christianæ, saltem eorum, quæ ad salutem necessaria sunt. Mandavit enim Clemen. XI. & ipse etiam Benedictus XIV. Constitut. 42. *tom.* 1. incip. *Et si minime*, ut Parochus inituris Matrimonium exquirat interrogando, quæ ad salutem necessaria sunt & si deprehenderit ignorasse matrimonio jungendi non sunt. Monet insuper cum Giribaldo, illos, qui præcipua Fidei mysteria sciunt, ea vero quæ sunt de necessitate præcepti rudi solum modo tenent; illos quidem posse aliquandiu retineri a matrimonio celebrando, atque interim Parochus illos diligenter doceat, & si deprehenderit rudiores esse ingenio, & exilis memoriæ, ut doctiores effici non valeant, tenetur tandem conjungere. *Ibid. cap.* 29.

44 *Matrimonium coram Parocho, vel coram alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, duobus, vel tribus testibus* celebrari debet, quæ verba sunt Tridentini *de Reform. Matrimonii sess.* 24. *cap.* 1. Reprehendendam vero censet Pontifex Episcoporum quorumdam oscitantiam, qui in Synodis suis edixerunt celebratum esse *coram legitimo Ministro*, quo ansa data est Theologis nonnullis opinandi, sententiamque suam ex eorum mente, ut hi quidem arbitrantur, firmandi, Parochum esse legitimum Sacramenti Matrimonii ministrum.

45 Parochus per se assistere Matrimonio tenetur, nisi legitima gravissimaque de causa impeditus. Benedict. XIV. Constit. 90. *tom.* 1. *Bullar.* incip. *Nimiam licentiam*.

46 Si Episcopus generatim interdicat Parocho, ne matrimonio assistat, Matrimonium valere, definivit Sac. Congreg. Conc. & firmat Pontifex *in Tr. de Syn. Dioc. lib.* 7. *c.* 68. §. 11.

47 Si vero interdictum istud venerit a Pontifice cum decreto irritante, tunc utique non valet conjugium, cum Pontifex ipso jure possit impedimenta constituere. Nisi tamen adsit huic interdicto decretum irritans, matrimonium valet, cum impedimentum istud impediens, non irritans censendum sit. *Ibid.* §. 3.

48 Parochus coram quo celebrari potest matrimonium, est Parochus domicilii, non originis, ut ex consensu auctorum & sensu S. Congregationis constat. *Institut. Ecclesiastic.* 33. §. 6. Quare si quis habeat duo domicilia in duplici Parœcia, in alterutra matrimonio jungi potest; attamen ad habendum duplex domicilium requiritur, ut in utraque æqualem moraliter habitationem habeat. *ibid.* Parochus ruralis, quo quis pergit ad rusticandum, non est aptus matrimonio illius, qui ibi moratur causa recreationis, & ad rusticana negotia, ita enim perpetuo censuit S. Congregatio. *ibid.* §. 7.

49 Nullum est Matrimonium ejus, qui e loco propriæ habitationis, non tamen deserto ibi domicilio pergit ad alium locum animo se conjungendi in matrimonium, non adepto novo domicilio, seu quasi domicilio. Ita ex sensu perpetuo S. Congregationis, *ibid.* §. 8.

Vagorum Parochus quoad Matrimonium, est Parochus 50
loci, ubi tunc versantur, ut ex sensu plurimorum Theologorum *ibid.* §. 10.

Diligenter tamen distinguendi sunt vagi a peregrinis. 51
Vagi sunt enim illi, qui relicto proprio domicilio, aliud quæsituri vagantur: peregrini vero qui non relicto domicilio peregrinantur alicubi. *Ibid.* §. 10.

Scholares, Judices, Medici &c. qui alicubi conducti ha- 52
bitant, in loco ejusdem habitationis contrahunt quasi domicilium, si ibi permaneant aliquo idoneo tempore. Ita ex DD. & Decret. S. Congregationis, *ibid.* §. 11.

Quoad matrimonia eorum, qui in carcere adstricti de- 53
tinentur, si retineantur in carcere ex sententia Judicis sive deputati in perpetuum, sive ad certum tempus, respectu illorum, Parochus Matrimonii; Si vero detineantur in carcere donec causa eorum expediatur, tunc Parochus eorum est ille, ubi habent domicilium. Ita ex sensu S. Congregationis & DD. *ibid.* §. 12.

Parochus eorum, qui expositi sunt, & in hospitali alun- 54
tur quoad Matrimonium non est Cappellanus ejusdem Hospitalis, sed Parochus, qui situm est Hospitale. Sic ex decretis S. Congregationis, *ibid.* §. 14.

Educendæ in Monasterio degentes habent pro Parocho 55
matrimonii illum, in cujus loco est domicilium paternum, maternum, seu fraternum, ut ex multis Theologis, *ibid.* §. 16. Si eo careant, est Parochus loci ubi est Monasterium. Vide infra *art.* 2. *n.* 115. *& seqq.*

Famuli habentes domum, & familiam in alia Parœcia 56
diversa ab ea, quam habet domus heri, Parochum Matrimonii habent illum, in quo est domus, & familia. Ita ex statutis Cleri Romani, *ibid.* §. 20. disponitur. Si vero domicilium habeant familiæ extra urbem & in Urbe famulentur, tunc coram Parocho Urbano contrahunt. *Instit. Eccles.* 88. §. 5.

Si Episcopus mandet alicui Parocho, ut assistat matri- 57
monio, reputans hunc esse verum Parochum alterutrius ex contrahentibus, & postea reperiatur vere non esse Parochum illorum, adhuc tamen mandatum Episcopi valet, ut consensus iste sustineatur, ut semel, & iterum decisum a S. Congregatione refertur *Inst. Eccles.* 88. §. 4.

Matrimonium etiam bona fide contractum coram Paro- 58
cho & unico teste non valet, ut ex responso S. Congregat. Concil. constat. *de synod. diœc. lib.* 12. *c.* 5. *nov. edit.* Vicissim valet contractum coram duobus testibus sine Parocho in loco ubi non est nisi hæreticus, vel si est, illum adeundi libera facultas deest. *Ibid.*

Parocho præsente, ita tamen ut neque videat contra- 59
hentes, neque auribus verba eorum percipiat, matrimonium est nullum, ut definitum est a Sacr. Congregatione Concilii post diligens examen in causa Romana *die* 7. *Martii* 1700. At si Parochus *affectaverit non intelligere* verba contrahentium; matrimonium valere respondit alio decreto anni 1593. in causa Ulyssiponen. S. Congregat. *De synod. Diœces. lib.* 13. *cap.* 23. *nov. edit.* Tunc vero *non audire affectat* Parochus, si invitus adhibetur ad contractus celebrationem & data opera, neque videre vult, neque percipere, cum tamen facile posset, & testes audierunt, & viderunt; quæ sane ratio fuit Decreti S. Congregationis in *Carthagin. Matrim.* anno 1733. lati pro similis matrimonii validitate. *Ibid.* §. 11. Hac de re plura vide tom. 4. verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 2. *n.* 135. *& seqq.*

Parochus, cui interdictum est ab Episcopo, ne inter- 60
veniat matrimonio contrahendo, adhuc tamen non reddit matrimonium invalidum. Ita ex Decr. S. Congregat. *De Synod. Diœc. lib.* 13. *cap.* 23. §. 1. *nov. edit.* Idem dicas, si Ordinarius tantum vetet Vicario Parochi ne assistat, ille contra mandatum assistat. Item pariter judicandum est, si vel Parochus, vel ejus Vicarius prohibiti ab Episcopo, nolentes & inviti assistere cogantur. *Ibid.* ex eodem Decreto. *

Novæ additiones ex aliena manu.

De matrimonio quæri solet, an seposita Lege positi- 1
va, sit indissolubile. Negant inter alios *Lockius de* 2
Regimine civili cap. 6. §. 3. *& plur. sequent.*, idque quia
nec contractus hic natura sua perpetuitatem requirit,
nec eam exposcunt fines ipsius. Tradit tamen tamdiu sal-
tem debere illud durare, quamdiu proles educata sit. *Sed* 3
vide acutissimum *Pontium de matrimon. lib.* 1. *cap* 13. *per* 4
tot. tenentem & seposita lege positiva esse matrimonium
indissolubile.

De disciplina Ecclesiæ circa Infidelium, & Hæretico- 5
rum Conjugia, quam alter eorum ad finem convertitur, vide si lubet mox dictum *Pontium citato opere lib.* 9. *c.* 4. *per tot.* qui rem pro dignitate tractat.

In dubio favore matrimonii esse judicandum, Regula 6
est. At ne *auctoritate Regulæ*, ut plerumque usuvenit, 7
in errores incidamus, monendum est procedere Regulam
hanc in *juris* non item in *acti* dubio. Si itaque dubite- 8
tur, an ipsum matrimonium sit contractum nec ne, non
est judicandum fuisse matrimonium contractum; *Rot. cor. Tanario decis.* 220. n. 5.

Consensus ad matrimonium requisitus potest exprimi 9
non

non solum verbis, sed & quibuscumque signis & nutibus,
10 ut monuit *Auctor n. 25. & sequent.* & respondit *Rot. in*
Majoricen. Matrimonii 3. Julii 1749. cor. R. P. D. Canil-
liac. Sed nonnunquam dubitatur, an verba prolata a
contrahentibus importent necessarium ad matrimonium
11 consensum. Idemque dubium oriri solet de signis ab
ipsis adhibitis. Vide vero qui de iis ex professio tractat,
Pontium de matrimon. lib. 2. cap. 7. & plur. sequent. ubique
per tot.
12 In matrimonio coram Parocho, & Testibus contracto,
sed invalide ob aliquod impedimentum, an oporteat reno-
vare consensum pariter coram Parocho & Testibus, quæ-
stionis est. Affirmant post Concilium Tridentinum *Fagnan.*
13 *in c. 11. n. 13. de despons. Impuber. Pont. de matrim. lib. 5.*
c. 6. n. 7. Clericat. decis. 17. numer. 29 de Sacrament. ma-
trim. aliique. At *Schmalzgrueb. jur. Eccles. univers. lib. 4.*
14 *part. 1. tit. 1. §. 2. n. 420.* Affirmativam hanc opinionem
amplectendam esse tenet, si impedimentum, propter quod
matrimonium invalide sit contractum, sit notorium, vel
in judicio probari queat, non item si ipsum impedimen-
tum occultum sit, nec ullo modo in judicio probari possit,
dummodo tamen ambo conjuges sciverint nullitatem ma-
trimonii, ac cohabitaverint diuturno temporis spatio, &
quidem spontanee.
15 Non incongrue agi hic posset de sponsalibus & matri-
moniis, quæ a filiisfamilias contrahuntur, Parentibus in-
sciis, vel juste invitis. Sed longum esset & inutile, post-
quam de iis suam edidit dissertationem doctissimus *Mu-*
scettola, eamque in Neopolitana editione anni 1742. variis
additamentis illustravit eruditissimus, & nunquam sine
laudis præfatione nominandus *Mazochius*. Consule igitur
ubi res ita postulat, dissertationem hanc dictæ editionis
Neapolitanæ anni 1743.

ARTICULUS II.

Matrimonium quoad varia miscellanea ipsum concernentia.

SUMMARIUM.

1 *Matrimonium contrahentes, emissis dolose denunciationibus, seu fraude deceptis Parocho, & Testibus, possunt puniri ab Episcopo etiam pœna pecuniaria. Immo potest Episcopus punire & ipsos Parochos, & Testes, si fuerint culpabiles.*

2 *Matrimonium nullum ex aliquo defectu essentiali non resolvitur in Sponsalia de futuro, etiamsi sequuta sit copula in figura Matrimonii.*

3 *Unde nullo modo audiendi sunt Doctores contrarium sentientes.*

4 *Matrimonium contractum a filia propter metum mortis a Matre illatum, est invalidum, etiamsi post obitum Matris per septennium cum viro permanserit, & filios susceperit.*

5 *Matrimonium contractum ex metu resultante a præceptis pœnalibus, & carceratione de mandato Judicis sequutæ, est nullum.*

6 *Matrimonium contractum a viro reperto in lecto a consanguineis mulieris, ubi per metum contractum non tenet.*

7 *Matrimonium contrahens cum Petronilla, si ante consummationem declaretur nullum ob metum cadentem in constantem Virum, poterit ducere in Uxorem Sororem ejusdem Petronillæ.*

8 *Secus autem si Matrimonium esset nullum ob non servatam formam Concilii.*

9 *Matrimonium contrahi non debet cum matre illius filiæ quam vir cognovit, ad quem effectum de eganda est dispensatio.*

10 *Matrimonium contractum sub conditione opposita uni ex illius finibus principalibus, nullum est.*

11 *Matrimonium non debet prohiberi illis, qui Doctrinam Christianam nesciunt, sed ad id comminatoriis monitionibus sunt cogendi.*

12 *Matrimonium contractum coram Sacerdote extraneo, qui habet licentiam a proprio Parocho unius ex contrahentibus & ignorat se illam, habere prout ignorat unus ex contrahentibus, est invalidum.*

13 *Matrimonium mentito nomine, vel cognomine, adhuc prima uxore vivente, cum alia contrahens, quas pœnas incurrat?*

14 *Matrimonium coram Parocho non promoto infra annum valide celebrari potest.*

15 *Matrimonium contractum coram Parocho illius loci, ubi contrahens moratur tamquam Prætor, Judex, seu Medicus temporalis, validum est.*

16 *Matrimonium contractum coram Parocho alieno de licentia Episcopi validum est, quamvis Episcopus intentionem haberet tale matrimonium non alii, quam proprio Parocho committendi.*

17 *Matrimonium contractum coram Parocho excommunicato valet.*

18 *Matrimonium contractum in Parochia habitationis uxoris coram Parocho Viri, & e converso, validum est.*

19 *Matrimonium nullum ex publica caussa, nova indiget præsentia Parochi ad illud convalidandum.*

20 *Matrimonium contractum a Viro annorum undecim, mensium sex, & dierum sex, nullum declaratum fuit.*

21 *Matrimonium contractum, & consummatum cum muliere annorum decem cum dimidio, nullum declaratum fuit.*

22 *Matrimonium autem contractum ab impubere, seu ante legitimam ætatem, valet, si malitia suppleat ætatem.*

23 *Talis malitia supplens ætatem in duobus copulative necessario consistit, scilicet in discretione ad conjugalem consensum, & in potentia ad copulam.*

24 *An autem sit in impubere hujusmodi malitia, spectat ad Judicem Ecclesiasticum declarare.*

25 *Si Impubes declaratur habere hujusmodi malitiam, potest contrahere matrimonium de Episcopi licentia sine ulla Sedis Apostolicæ dispensatione.*

26 *Matrimonium per verba de præsenti inter puberem, & impuberem, vel inter duos impuberes non proximos pubertati, & in quibus malitia non suppleat ætatem nulliter, seu clandestine contractum, valet in vim sponsaliorum, seu resolvitur in sponsalia de futuro.*

27 *Sponsi tamen impuberes facti puberes non possunt per censuras cogi ad contrahendum per verba de præsenti, sed ad annos perturbatis perventi possunt recedere.*

28 *Matrimonium inter puberes, non servata forma Concilii; contractum per verba de præsenti, non resolvitur in sponsalia de futuro.*

29 *Puberes vocati sunt a Pube.*

30 *Pubes quid?*

31 *Pubertas quid sit?*

32 *Pubertatis anni in fœminis ordinarie sunt 12. completi, & in masculis 14.*

33 *Puberes sunt illæ personæ quæ dictam ætatem compleverunt, impuberes, quæ non compleverunt.*

34 *Pro regula certa illæ personæ sunt puberes, quæ ex habitu corporis pubertatem ostendunt, & generare jam possunt.*

35 *Quinam dicantur pubertati proximi?*

36 *Ad valorem matrimonii tam de Jure Civili, quam Canonico requiruntur, & sufficiunt anni pubertatis, scilicet 12. completi in fœminis & 14. in masculis nisi tamen in eis malitia suppleat ætatem.*

37 *Validum est autem matrimonium contractum ante d. ætatem ab illis, in quibus malitia prævenit, seu supplet ætatem.*

38 *Matrimonium quando contrahitur inter duos alienigenas, & a parvo tempore in Parochia habitantes, qui tamen sunt cogniti, proprius coram Parochus esse intelligitur, in cujus Parochia contrahentes habitant tempore, quo matrimonium contrahitur.*

39 *Matrimonium coram Parocho, & testibus contractum hac conditione* si mulier est legitima, *subsequuta copula non est validum, si postea constiterit mulierem esse illegitimam.*

40 *Matrimonium contractum sub conditione apposita per Virum*, si id salvo honore meo fieri potest, & si fratribus meis placuerit, *& non expectato conditionis eventu subsequuta fuerit copula cum effectu maritali, est validum.*

41 *Matrimonium contractum, & consummatum mediante Apostolica dispensatione ex caussa indotationis mulieris, si detegatur falsa eadem caussa, & appareat de congrua dote, adhuc sustinetur.*

42 *Qui obtinuit dispensationem super impedimento consanguinitatis in forma pauperum, falso narrata paupertate, dicitur valide dispensatus, & proles legitima.*

43 *Si dispensatio matrimonialis reperiatur concessa inter consanguineos* ob angustiam loci, *erit exequenda, etiamsi testes deponant homines loci esse omnino pares.*

44 *Qui obtinuit litteras dispensationis super gradu prohibitio consanguinitatis, & illis non præsentatis, contraxit, vel carnaliter sponsam cognovit, indiget nova dispensatione.*

45 *Qui delictum poligamiæ commisit, & pœnitentiam jam explevit, non potest absque dispensatione Apostolica cum secunda de novo matrimonium contrahere, quamvis prima legitima uxor decesserit.*

46 *Non confirmatus non contrahit impedimentum ad effectum contrahendi cum suscepto in Sacramento Confirmationis.*

47 *Qui sponsalia contraxit cum muliere inhonesta, non potest a consanguineis impediri, ne matrimonium contrahat.*

48 *Matrimonium inæquale non potest impediri a Matre Sponsæ.*

49 *Matrimonium simulate contractum de effugiendum aliquod periculum, nullum est.*

50 *Matrimonium absque triennali cohabitatione dissolvendum est, quando clare constat de impotentia unius.*

51 *Matrimonium contractum cum impedimento dirimente a muliere animam agente, ne moreretur infamata, nullum declaratum fuit.*

52 *Matrimonium ratum ex justa caussa dissolvi potest a summo Pontifice, dissentiente etiam uno ex conjugibus.*

53 *Matrimonium contractum cum conditione, quod mulier haberet tantam dotem, detecta istius insufficientia, adhuc validum reputatum fuit.*

54 *Matrimonia contrahi possunt a subditis etiam sine consensu Dominorum non obstante contraria consuetudine.*

55 *Matrimonia ne contrahantur post occasum solis, neque per Procuratorem, statuere nequeunt Episcopi.*

6 *Matrimonium valide, & licite contrahi potest cum pacto continentia; non sic tamen sub conditione professionis.*

57 *Ordinarius non potest prohibere, quin matrimonia domi celebrentur.*

58 *Matrimonium enim licite celebrari potest extra Ecclesiam.*

59 *Benedictiones conjugales non possunt fieri, nisi intra Missarum solemnia.*

60 *Parochus proprius debet accipere eleemosinam rationes Benedictionis, & non alius.*

61 *Alia de matrimonio*, remissive.

62 *Quoad validitatem, & invaliditatem matrimoniorum, & pro matrimoniis occultis, seu conscientia, attendenda sunt dua novissima Constitutiones Benedicti XIV. in quibus varia statuuntur, qua assignantur* ad numer. 63.

64 *Alia, ad rem*, remissive.

65 *Additur hic ad rem notabilis Resolutio Sac. Congr. Concil.*

66 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad num. 141.

1 MAtrimonium contrahentes, omissis dolose denunciationibus, seu fraude deceptis Parocho, & testibus, possunt puniri ab Episcopo etiam pœna pecuniaria; Immo potest Episcopus punire & ipsos Parochos, & testes, si fuerint in his culpabiles *Sacr. Congr. Concil. sub die* 10. *Februar.* 1629. In qua porrectis Quæsitis:

I. An Episcopus possit punire contrahentes matrimonium contra ejus prohibitionem contractum?

II. An eos, qui contrahunt coram Parocho ex causa justa dissentiente?

III. An eos, qui contrahunt omissis denunciationibus?

IV. An possit punire testes intervenientes in supradictis casibus.

V. An possit in eisdem casibus punire pœnis pecuniariis locis tamen piis applicandis?

Sacra Cong. &c.

Ad 1. 2. & 3. respondit, Episcopum posse.

Ad 4. posse, quatenus testes sint in dolo.

Ad 5. pariter respondit, posse.

Et in Gauoven. 2. *Martii* 1595 *respondit, matrimonium contractum servata forma Concil. esse validum, etiamsi antea Episcopus inhibuisset Parocho, licet hic puniri valeat ob inobedientiam, lib.* 8. *decret. fol.* 106.

2 Matrimonium nullum ex aliquo essentiali defectu, celebratum sine proprio Parocho, non resolvitur in sponsalia de futuro, etiamsi sequuta sit copula in figura Matrimonii. Sic pluries censuit Sacra Congreg. Concilii, ut refert Ursaya *discept. Ecclesiastic. tom.* 3. *part.* 1. *discept.* 19. *a num.* 170. *ad* 242. & signanter *in Nullius die* 8. *Junii* 1595. ubi censuit *matrimonium sine præsentia Parochi per verba de præsenti contractum etiam copula subsequuta, & irritum, & nullum esse, & in sponsalia de futuro minime resolvi, lib.* 8. *decr. fol.* 130. *& in Granaten. in qua propositis sequentibus dubiis*.

I. An contrahens, non servata Concilii solemnitate, obligatus sit saltem obligatione naturali, cujus vigore aliquo Ecclesiastico remedio compelli possit ab observanda promissa?

II. Quid si in hujusmodi contractu interpositum sit juramentum?

III. An talis contractus valeat saltem ut sponsalia de futuro?

IV. An sic contrahens peccet mortaliter non adimplendo suam promissionem?

Ad I. Sacr. Congreg. censuit non esse obligatum etiam obligatione naturali.

Ad II. Sacr. Congreg. respondit idem, etiamsi contrahens jurasset.

Ad III. Sacr. Cong. respondit non valere.

Ad IV. Sacra Congregatio non peccare censuit.

Tom. 72. *Positionum S. C. C. signat. foris sess.* 24. *de reformat. cap.* 1. *fol.* 168. *&* 169.

Unde recte infert citatus D. Ursaya *ibid. sub num.* 243. 3 nullo modo audiendos esse Doctores illos, qui contrarium asserunt, nempe Matrimonium Clandestinum habere vim sponsalium, & proinde obligare nulliter contrahentes ad iterum valide contrahendum; Tum quia majoris etiam numeri sunt Doctores tenentes, tale Matrimonium non resolvi, in sponsalia, quam illi, qui tenent resolvi, ut videre est apud Barbosam *in Concilio Trident. cit. sess.* 24. *c.* 1. *n.* 130. & alios.

Matrimonium contractum a filia propter metum mortis 4 a Matre illatum, est invalidum, etiamsi post obitum Matris per septennium cum viro permanserit, & filios susceperit. *Sacr. Congreg. Concilii in Romana* 15. *Septembr.* 1629. Aldan *in Compendio Canonic. resol. lib.* 1. *tit.* 8. *num.* 24. Barbosa *in summa Apostolic. dec. verb. Matrimonium num.* 32. *& in Concilio Trid. loc. citat. num.* 133. Seraphin. *decis.* 902. Gregor. XV. *decis.* 395.

Matrimonium contractum ex metu resultante a præceptis pœnalibus, & carceratione de mandato Judicis sequuta, est nullum. *Sacra Congreg. Concilii in Vintimilien. Matrimonii* 24. *Aprilis anni* 1700. *& in S. Agathæ Gothorum matrimonii eisdem die & anno.* 5

Matrimonium contractum a viro reperto in lecto a consanguineis mulieris, uti per metum contractum non tenet. *Sacra Congr. Concilii in Aquilana Matrimonii* 2. *Junii* 1715. 6

Matrimonium contrahens cum Petronilla, si ante consummationem declaretur nullum ob metum cadentem in constantem virum, poterit ducere in uxorem sororem ejusdem Petronillæ, quia tali causa nullum ei obstat impedimentum, ut declaravit *Sacra Congreg. Concilii* 22. *Martii* 1664. Secus autem, si matrimonium esset nullum ob non servatam formam Concilii, aut ex alia causa, quia tunc oritur impedimentum justitiæ publicæ honestatis. *Eadem Sacra Congreg. Concilii* 3. *Novembris* 1584. *& in Casenat.* 18. *Junii* 1611. *lib.* 11. *decr. fol.* 99. Et ratio disparitatis est, quia in primo casu nullus adest consensus (qui est causa efficiens, & formalis contractus) & sic inde ortum habere non potuit impedimentum, non sic autem in secundo casu, in quo cum consensus non deficiat, sed solemnitas, oritur inde impedimentum, quod contractum dirimit jure Ecclesiastico positivo. 7 8

Matrimonium contrahi non debet cum Matre illius filiæ, quam vir cognovit, ad quem effectum deneganda est dispensatio. *Sacra Congreg. Concil. in Neapolitana dispensationis* 25. *Martii* 1716. apud Ursayam *tomo* 4. *parte* 1. *disceptat.* 12. 9

Matrimonium contractum sub conditione opposita uni ex illius finibus principalibus, nullum est. *Sacra Congreg. Concilii in Ulixponen. Occidentalis* 3. *Julii* 1724. apud Ursayam *in Miscellaneo Sacro, & Profano* 1. *verb. matrimonium number.* 101. 10

Matrimonium non debet prohiberi illis, qui doctrinam Christianam (a) nesciunt, sed ad id commi*na*toriis monitionibus sunt cogendi. *Sacra Congr. Episcop. & Regul. in Gallipolen.* 9. *Martii* 1588. 11

Ma-

(a) Circa doctrinam necessariam in iis, qui contrahere matrimonium velint, videatur Benedictus XIV. in *tract. de Synodo Diœcesana lib.* 8. *cap.* 14. ubi rem fuse pertracto. Inter alia vero hæc habet. In Congregatione habita coram san. mem. Innocentio XII. ann. 1697. decretum est, non esse a Parochis matrimonium in Ecclesia proclamandum, nisi antea sponsos repererit in Christianæ religionis rudimendis sufficienter instructos; quod quidem decretum confirmatum fuit a felic. recordat. Clemente XI. in suo Bullario *pag.* 326. Ac denique nos ipsi in nostra Encyclica Epistola ad universos Episcopos, quæ est 42. in nostro Bullario §. 11. tom. 1. hæc scripsimus; „ Verum, cum matrimo„ nio jungendi non sint, si Parochus, ut debet prius interrogando, deprehenderit; marem, seu fœminam, quæ ad „ salutem necessaria sunt, ignorare, vix tantæ, ac tam luctuosæ ignorantiæ locum relinquet Episcopus, qui Pa„ stores animarum admoneat officii sui & huic, si desint, negligentiæ repetat pœnas. " Contrahentes itaque matrimonium scire ea debent, quæ necessaria sunt necessitate medii, & quæ ex præcepto Ecclesiæ memoria tenere debent fideles. Episcopi itaque & Parochi repellere a contrahendo matrimonio debent eos, qui tum hæc ignorent, tum etiam ea, quæ spectant ad conjugatorum officia; hos vero arcendo a celebrando matrimonio, non novum impedimentum constituunt, sed indignos repellunt a Sacramenti susceptione, quod sine sacrilegio recipere non possent; Cum enim Matrimonium Sacramentum sit vivorum, hoc est ab iis, qui in gratia sint, suscipiendum, animarum Pastores munere funguntur suo, dum eos ab hoc recipiendo Sacramento arceant, quos in peccato mortali versari noverint. Qui vero negli-

12 Matrimonium contractum coram Sacerdote extraneo, qui habet licentiam a proprio Parocho unius ex contrahentibus, & ignorat se illam habere, prout ignorat unus ex contrahentibus est invalidum. *Sacr. Congr. Concilii sub die 5. Decembris* 1626. *& sub die 15. Aprilis* 1628. apud Sellium *in Selectis Canonicis cap.* 22. *n.* 15. & apud Barbosam *in Collectan. ad Trid. sess.* 24. *de reformat. matrimon. cap.* 1. *numer.* 118. *& in Summa Apostol. decis. verb. Matrimonium numer.* 13. *de Officio, & potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 22. *num.* 130.

13 Matrimonium mentito nomine, vel cognomine, adhuc prima Uxore vivente, cum alia contrahens, ultra pœnas, quibus ipse ordinarie puniri solet, damnari debet ad Triremes in perpetuum; quod si inhabilis repertus fuerit, publice fustigetur, & damnetur ad carceres in perpetuum; Si vero pro qualitate, & enormitate delicti graviores pœnas meruerit, etiam Curiæ seculari arbitrio Sacræ Congregationis S. R. E Cardinalium in universa Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalium Inquisitorum puniendus tradatur. Urbanus VIII. 20. *Junii* 1637. Constitut. incipien. *Magnum in Christo*.

14 Matrimonium coram Parocho non promoto infra annum valide celebrari potest. *Sacra Congregatio Concilii sub die* 12. *Martii* 1594. apud Barbosam *in Summa Apostolicar. decis. verb. Matrimonium num.* 7. & *de Offic. & potest. Parochi cap.* 21. *num.* 55.

15 Matrimonium contractum coram Parocho illius loci, ubi contrahens moratur tamquam Prætor, Judex, seu Medicus temporalis, validum est. *Sacr. Congr. Concilii* apud Barbosam *in Summa Apostolicar. decis. verb. Matrimonium n.* 10. *& de Officio, & potest. Parochi cap.* 21. *numer.* 28. & apud Garziam *de Beneficiis part* 5. *cap.* 7. *numer.* 11. *ad* 5.

16 Matrimonium contractum coram Parocho alieno de licentia Episcopi validum est, quamvis Episcopus intentionem haberet tale matrimonium non alii, quam proprio Parocho committendi *Sac. Congr. Concilii* apud Sellium *in Selectis Canonicis cap.* 8. *num.* 73. & Barbosam *in cit. Summa numer.* 6.

17 Matrimonium contractum coram Parocho excommunicato valet, quia ille in hujusmodi casu præstat solum præsentiam ad effectum tollendi Clandestinitatem. *Sacr. Congr. Concilii sub die* 3. *Martii* 1594.

18 Matrimonium contractum in Parochia habitationis Uxoris coram Parocho Viri, & e converso validum est: *Sac. Cong. Concilii* apud Barbosam *in cit. Summa n.* 17. recedens a priori contraria decisione apud eundem Barbosam *de Offic. & potest. Parochi cap.* 21. *n.* 45.

19 Matrimonium nullum ex publica causa, nova indiget præsentia Parochi ad illud convalidandum, & non valet dicere fuisse ratificatum per copulam subsequutam; Et dicitur notorium; ac reputatur publica causa, si constet ex libro Baptizatorum aliquem ex contrahentibus tempore Matrimonii non esse legitimæ ætatis. *Sacra Congreg. Concilii in Balneoregien.* 8. *Junii* 1619. apud Barbos. *in cit. Summa num.* 20.

20 Matrimonium contractum a viro annorum undecim, mensium sex, & dierum sex; nullum declaratum fuit a *Sac. Congr. Concil. in Romana matrimonii* 11. *Sept.* 1666. *lib.* 25. *decr. fol.* 226. apud Ursayam *in Miscellaneo Sacro, & Profano* 1. *verb. Matrimonium n.* 80.

21 Matrimonium contractum, & consummatum cum muliere annorum decem cum dimidio, nullum declaratum fuisse ab Eminentissimo Urbis Vicario die 13. *Septembris* 1709. refert Ursaya *tom.* 1. *part.* 2. *discept.* 29. *numer.* 22. *in fine*.

22 Matrimonium autem contractum ab impubere, seu ante legitimam ætatem valet, si malitia suppleat ætatem, *c. Puberes* 3. *de desponsatione impuberum*, ubi in ordine ad contrahendum matrimonium pro certo sufficienter pubes habetur, *qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest*; Etsi determinatos a Jure annos necdum habeat, uti adhuc clarius deciditur *in c. De illis* 9. *tit. eod.*
„ Respondemus, quod si ita fuerint ætati proxima,
„ quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis
„ intuitu separari non debent, si unus in alterum visus
„ fuerit consensisse, cum in eis ætatem supplevisse malitia
„ videatur „; & concordat *cap. Tua* 14. *eod. tit.* & expresse tenet Fagnanus *in cap. De illis num.* 2. 19. 20 *&* 42. testans de communi, subdens *ibid. n.* 47. idipsum sæpius probasse *Sacram Congreg. Concilii*: nam quoad hoc Concilium non correxit Canones, & expresse etiam tenet S. Thomas *in* 4. *dist.* 36. *quæst. unica artic.* 5. *dicens, Idcirco matrimonio valide contrahi, si aliquis ad perfectionem debitam ante tempus prædictum perveniat, ita ut vigor naturæ, & rationis, defectum ætatis suppleat*. Et de facto multa exempla habemus, quod masculi in decimo, ac undecimo, & femellæ in decimo proles procrearint; de quo vide Barbosam *in cit. cap. Puberes* 3. *de desponsat. impuber. n.* 5. Sanchez *lib.* 7. *disp.* 204. *num.* 29.

Talis vero malitia ad validitatem Matrimonii ante legi- 23
timam ætatem sufficiens in duobus copulative necessario consistit, scilicet & in discretione ad conjugalem consensum, & in potentia ad copulam, ut ex communi tenet
Fagnan. *loc. cit. n.* 3. subens *ibid. num.* 47. id declarasse 24
etiam Sacram Congregationem Concilii in causa Januensi. An autem sit in impubere hujusmodi malitia, spectat ad Judicem Ecclesiasticum declarare, ut censuit *eadem Sac. Congreg. Concilii in d. Januensi*, teste Fagnano *loco cit. num.* 47.

Hinc impubes, qui ab Ordinario, receptis debitis pro- 25
bationibus, declaratus fuerit habere hujusmodi malitiam supplentem ætatem, poterit Matrimonium contrahere de Episcopi licentia sine ulla Sedis Apostolicæ dispensatione; Et ratio est, quia impedimentum ætatis a Canonibus præfinitæ non est simplex, & absolutum, sed est conditionale, nisi malitia suppleat ætatem, ut patet *in cit. cap. Puberes* 3. *cap. De illis* 9. *& cap. Tua* 14. *de desponsation. impuberum, & cap. Unic. eod. in* 6. adeoque statim ac Ordinarius declaravit malitiam supplere ætatem, talis impubes in contrahendo utitur jure suo, & Episcopus concedendo licentiam nihil attentat contra Jus, cum possit illam concedere sine recursu ad Sedem Apostolicam, ut ex pluribus solide probat Fagnanus *loc. cit. a numer.* 38. *ad* 46. ubi dicit hoc expresse declarasse Gregorium XIII. qui ut refert Navarr. *consil.* 5. *in fine de desponsat. impub.* cuidam petenti dispensationem ad Matrimonium impuberis, dicitur respondisse, Sedem Apostolicam ob hoc non esse interpellandam, cum sic desit discretio, vel potentia consummandi Matrimonium, Sedes Apostolica nihil possit. Quod si neutrum deesse cognoverit, Ordinarius poterit, si causæ, quæ narrantur, sunt veræ, suo jure dictam licentiam concedere. Hæc ibi Fagnanus, qui *num.* 7. subdit, quod idipsum sæpius probavit *Sacr. Congregatio Concilii*.

Matrimonium per verba de præsenti inter puberem, 26
& impuberem, vel inter duos impuberes non proximus pubertati, & in quibus malitia non suppleat ætatem, nulliter, seu clandestine contractum valet in vim sponsaliorum, seu transit, & resolvitur in sponsalia de futuro, textu expresso *in cit. cap. unic. §. Idem quoque eod. in* 6. & sic declarasse *Sacram Congregationem Concilii* refert Fagnanus *loc. cit. num.* 49. & tenet Communissima Doctorum;
teste Reiffenstuel *lib.* 4. *tit.* 2. *num.* 18. Sponsi tamen im- 27
puberes facti puberes non possunt per Censuras cogi ad contrahendum per verba de præsenti, sed ad annos pubertatis perventi possunt recedere *cap. De illis* 7. *& cap. A nobis* 8 *de desponsation. impuber.* & sic plenis votis declaravit *Sac. Congregatio Concilii*; teste Fagnano *loc. cit. numer.* Nisi sponsalia fuerint justa & impuberes tempore sponsaliorum fuerint doli capaces, quia tunc etiam impuberes facti puberes cogi possunt per Censuram Ecclesiasticam ad observantiam Juramenti, textu expresso *in cap. Ex litteris* 10. *de Sponsalib.* & Glossa *ibid. verb. Sub Juramento*; Hostiens. *ibid. verb. Jurare*, Joan. Andreas *ibid. num.* 3. Butrius *num.* 10 Ancharan. *numer.* 3. Abbas *num.* 6. Alexander de Nævo *num.* 15. Præpositus *num.* 4. *in fine*, Fagnanus *num.* 4. *& in cap. De illis* 9. *de desponsat. impub. num.* 51. Covarruvias *in* 4. *decret. part.* 1. *c.* 5. §. 1. *num.* 3. Sanchez *l.* 1. *disp.* 51. *n.* 22. & alii passim, nec quoad tales impuberes doli capaces, seu in quibus malitia tempore sponsaliorum supplebat ætatem, dissentit Reiffenstuel *lib.* 4. *decretal. tit.* 2. *num.* 17. quamvis *num.* 16. cum aliis ibi citatis dissentiat quoad impuberes simpliciter.

Matrimonium inter puberes, non servata forma Con- 28
cilii, contractum per verba de præsenti non resolvitur in sponsalia de futuro, ut sæpius declaravit *Sacra Congregatio Concilii*, ut patet ex adductis ejus decretis *sub num.* 2. & testatur etiam Fagnanus *in c. De illis* 9. *de desponsat. impub. in fine*, ubi refert, quod dicta *Sacra Congregatio consulta, an Matrimonium clam sine Parocho, & Testibus contractum resolvatur saltem in vim sponsaliorum?*

negligant ea scire, quæ antea diximus, in peccato mortali sunt. Quamobrem Pastores eo studio, quo curare debent, ut digne Sacramenta suscipiantur, tandiu a Sacramenti susceptione repellere contrahentes debent, quoad usque graviter culpabilem ignorantiam in iisdem deprehenderint; *Quod si hæc prohibitio diuturna sit, & perseveret, id per accidens est, atque unice oritur ex culpa eorum qui in illis eruditi, aut recusant, aut negligunt*, inquit idem sapientissimus Pontifex. Si vero culpabilis non sit ignorantia, sed ex eo oriatur, quod homo hebetis sit ingenii, & exilis memoriæ, qua de causa adhibita memoriæ mandare nequeat scitu necessaria, *in hoc rerum statu, non debet perpetuo arceri a matrimonio, quod est institutum in officium naturæ, & propterea nemini, sine propria culpa, denegandum; sed curabit Parochus, ut qui ex memoriæ defectu laborat, frequenter audiat, quæ semel crasse didicit, ne ab ejus mente penitus elabantur*.

respondit non resolvi, quia defectus in forma; Unde non
officit, quod in sponsalia resolvatur simile Matrimonium
impuberum ex dictis supra num. 26. per textum in cit. cap.
Tua 14. de desponsat. impub. & cit. cap. unic. §. Idem quo-
que, eod. in 6. quia ibi agitur de nullitate ex defectu cau-
sæ efficientis, non autem formalis, ut hic, sicuti dicit ci-
tata Sacra Congregatio, quia est defectus in forma, ut cum
Geminian. & pluribus aliis notat etiam recte Ursaya tom.
3. part. 1. discept. 19. n. 189.
29 Hic occasione puberum, & impuberum juvat notare va-
ria circa ipsos. Unde Puberes a Pube sunt vocati, idest a
pudentia corporis nuncupati, quia hæc loca primo lanu-
30 ginem ducunt textu expresso in cap. Puberes 3. de despon-
sat. impub. ibi: „ Puberes a Pube sunt vocati, idest a
„ Pudentia corporis nuncupati, quia hæc loca primo la-
„ nuginem ducunt; " juxta pubis Etymon a Calvino in
suo magno Lexico Juridico tom. 2. verb. Pubes, arg. cap.
Puberes. Pubertas autem est emissio ipsa pubis, a qua
31 anni pubertatis dicti sunt; Calvinus loc. cit. verb. Pu-
bertas.
32 Pubertatis anni in fœminis ordinariæ sunt duodecim
completi, in masculis autem 14. item completi, textu ex-
presso in l. Ultim. Cod. Quando Tutores esse desinant, ibi;
Jubemus quemadmodum fœminas post impletos annos omnimode pu-
33 bescere judicantur, ita & mares post excessum 14. annorum pu-
beres existimentur, & concordat cit. cap. Puberes. Unde pu-
beres sunt illæ personæ, quæ dictam ætatem nondum
complete attingerunt. Dictum autem fuit notanter ordi-
narie, quia in quibusdam pubertas interdum anticipat ta-
lem ætatem, & in aliis quandoque posticipat. Hinc
34 regula certa est illas personas esse puberes, quæ ex
habitu corporis pubertatem ostendunt, & generare jam
possunt, textu expresso in cit. c. Puberes 3. de despon-
sat. impuber. ibi: Certum autem est, eum puberem esse,
qui ex habitu corporis pubertatem ostendit & generare jam
potest.
35 Quinam autem dicantur pubertati proximi, variæ fue-
runt opiniones; At duæ præ aliis receptæ videntur. Pri-
ma, quod masculi dicantur pubertati proximi, cum dimi-
diatum annum supra decimum excesserunt, & fœminæ cum
novem annos & dimidium egressæ sunt arg. §. Final. qui-
bus ex causis manumit. non lic. Nam post infantiam usque
ad pubertatem sunt in masculis septem anni, & in fœmi-
nis quinque; Quare, ex quo excessit quis dimidiam hujus
temporis partem, magis pubertati, quam infantiæ proxi-
mus dici debet. Panormitanus in c. Continebatur 6. de
desponsat. impuber quod in ea præsertim ætate soleat
plerumque malitia tempus supplere; c. 1. de delict. puer.
Nam & prodiit Historia Salomonem nondum decem an-
nos natum suo complexu nutricem filio Roboram gra-
vidam fecisse. S. Gregor. 4. dialog. cap. 19. in Summa 2.
quæst. 1. Et hanc sententiam docuit Accursius in l. 1. ff.
de Novat. §. In Summa, Instit. de obligat. quæ ex del. §. Pu-
pillus, instit. de inutil. stip. Secunda sententia docet, non
posse quoad hoc tradi unam regulam generalem pro om-
nibus, sed illas personas censeri debere pubertati proxi-
mas, quæ rerum intellectum jam capere possunt, & doli
capaces existunt, seu in quibus malitia supplet ætatem,
arg. l. 23. & 24. de furtis; cap. Puberes 3. cap. Continebα-
tur 6. c. De illis 9. Attestationes 10. & c. Tua 14. de de-
sponsat. impuber. & cum aliis communis, & quantum ad
contrahendum Matrimonium hæc sententia est haben-
da pro certa, textu expresso in cit. cap. Puberes 3. de de-
sponsat. impuber. ibi; " Certum est autem, eum puberem
„ esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, &
„ generare jam potest, & cit. cap. De illis 9. tit. eod. ibi:
„ Respondemus, quod si ita fuerint ætati proximi, quod
„ potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intui-
„ tu separari non debent si unus in alterum visus fuerit
„ consensisse, cum in eis ætatem supplevisse malitia vide-
„ tur. " Vide supra. an. 22 ad 25.
36 Hinc ad valorem Matrimonii, tam de Jure Civili,
quam Canonico requiruntur, & sufficiunt anni puberta-
tis, scilicet duodecim completi in fœminis, & quatuor-
decim item completi in masculis; Nisi tamen in ipsis ma-
litia suppleat ætatem Princip. Instit. de Nuptiis & l. 4. ff.
de Actu nupt. c. Puberes 3. c. Attestationis 10. & c. Tua 14.
37 de despons. impub. Dicitur autem notanter; Nisi tamen in
ipsis malitia suppleat ætatem, quia ex jam dictis a num. 22.
ad 25. validum est Matrimonium contractum ante dictam
ætatem ab illis, in quibus malitia prævenit, seu supplet
ætatem.
38 Matrimonium, quando contrahitur inter duos alienige-
nas, & a parvo tempore in Parochia habitantes, qui ta-
men sunt cogniti, quod non sunt de comprehensis inter
vagabundos, pro prius eorum Parochus esse intelligitur,
in cujus Parochia contrahentes habitant tempore, quo Ma-
trimonium contrahitur. Sac. Cong. Concilii sub die 21. Mar-
tii 1602.
39 Matrimonium coram Parocho, & testibus contractum
hac conditione, si mulier ut legitima, subsequuta copula
non est validum, si postea constiterit mulierem esse illegi-
timam. Sac. Cong. Conc. de anno 1620. apud Sellium in Se-
lectis Canonicis cap. 22. n. 17., & Barbosam in Summa Apo-
stolicar. dec. verb. Matrimonium n. 21.

Matrimonium contractum sub conditione apposita per 40
Virum: Si id salvo honore meo fieri potest, & si fratribus
meis placuerit, & non expectato conditionis eventu, sub-
sequuta fuerit copula cum affectu maritali, est validum,
quia revera gratia non confertur sub conditione, sed
completa voluntate actus, Sac. Cong. Conc. sub die 23.
Aug. 1622.
Matrimonium contractum, & consummatum mediante 41
Apostolica dispensatione ex causa indotationis mulieris, si
detegatur falsa eadem causa, & appereat de congrua do-
te, adhuc sustinetur. Sac. Cong. Conc. in Praten. Matrimo-
nii 4. Julii 1722., & in Neapolitana Matrimonii eodem die,
& anno.
Qui obtinuit dispensationem super impedimento con- 42
sanguinitatis in forma pauperum falso narrata pauperta-
te, dicitur valide dispensatus, & proles legitima, ut re-
spondit Sac. Congregat Concilii 9. Septembris 1679. lib. 3.
decret. fol. 406.
Si dispensatio Matrimonialis, reperiatur concessa inter 43
consanguineos ob angustiam loci, erit exequenda, etiamsi
Testes deponant homines loci esse omnes pares. Sacr. Con-
gregat. Episcop. in Alben. 13. Februarii 1596., & Sac. Congre-
gat. Conc. in Bisacciarum 19. Junii 1706. apud Monacell.
part. 1. tit. 19. formul. 2. num. 33.
Qui obtinuit Litteras dispensationis super gradu prohi- 44
bito consanguinitatis, & illis non præsentatis, contraxit,
vel carnaliter sponsam cognovit, hic absque nova dispen-
satione in Matrimonio permanere non potest. Sac. Congreg.
Concil. die ...... Maji 1635. apud Monacell. loc. citat. nu-
mer. 39.
Qui delictum polygamiæ commisit, & Pœnitentiam,
seu pœnam Triremium jam explevit, hic non potest abs- 45
que dispensatione Apostolica cum secunda denuo Matri-
monium contrahere; quamvis prima legitima Uxor deces-
serit, quia obstat ei impedimentum criminis. Sac. Congre-
gat. Concil. in Sancti Sever. 10. Julii 1704.
Non confirmatus non contrahit impedimentum ad effe-
ctum contrahendi cum suscepto in Sacramento Confirma- 46
tionis. Sac. Congreg. Conc. in Lycien. 13. Junii 1654. apud
Monacell. loc. cit. n. 30.
Qui sponsalia contraxit cum muliere inhonesta, non po-
test a consanguineis impediri, ne Matrimonium contra- 47
hat. Sac. Congreg. Episcop., & Regul. in Recineten. 25. Ju-
nii 1619.
Matrimonium inæquale non potest impediri a Matre
Sponsæ. Sac. Congreg. Conc. in Neapolitana 25. Januarii, & 48
8. Martii 1722.
Matrimonium simulate contractum ad effugiendum ali-
quod periculum nullum est. Sac. Congregat. Concil. in Mu- 49
tinen. Matrimonii 9. Junii 1725., ubi de Matrimonio con-
tracto a muliere Musicæ artis peritissima cum persona
conscia de simulatione ad hoc, ut posset dimitti a Carce-
ribus, ubi detinebatur, ne matrimonium contraheret cum
nobili Juvene ejus amore capto.
Matrimonium absque triennali cohabitatione dissolven-
dum est, quando clare constat de impotentia unius. Sac. 50
Congr. Conc. in Seguntina 12. Septembris 1609. apud Pigna-
tel. tom. 1. consul. 147. n. 21. & 23.
Matrimonium contractum cum impedimento dirimente
a Muliere animam agente, ne moreretur infamata, nul- 51
lum declaratum fuit a Sac. Congreg. Concil. in Cusentina Ma-
trimonii 18. Novembr. 1684. lib. 34. decr. fol. 393.
Matrimonium ratum ex justa causa dissolvi potest a Sum- 52
mo Pontifice, dissentiente etiam uno ex conjugibus. Sac.
Congreg. Concil. die 20. Maii 1719., & 27. Januarii 1720.,
& in Januensi Matrimonii 2. Octobris 1723.
Matrimonium contractum cum conditione, quod mulier
haberet tantam dotem, detecta illius insufficientia adhuc 53
validum reputatum fuit a Sac. Cong. Conc. in Romana Matri-
monii 23. Januarii 1666.
Matrimonia contrahi possunt a subditis etiam sine con- 54
sensu Dominorum, non obstante contraria consuetudine.
Sac. Cong. Conc. in Pragen. matrimonii 16. Martii, & 24. Au-
gusti 1669. l. 26. fol. 183. & 283.
Matrimonia, ne contrahantur post occasum solis, neque 55
per Procuratorem, statuere nequeunt Episcopi. Sac. Cong.
Concilii in Neapolitana 18. Augusti 1663. lib. 23. decr. fol. 276.
apud Ursayam in Miscellanea 1. Sacro, & profano verb. Matri-
monium num. 124.
Matrimonium valide, & licite contrahi potest cum pa- 56
cto continentiæ sine intentione prolis, & remedii concupi-
scentiæ, quia id non pugnat cum essentia matrimonii,
cum sic Conjuges tradant sibi adhuc mutuam potestatem
radicalem, & quoad actum primum, & excludant gene-
rationem prolis solum negative, ut patet exemplo B. M.
V., & S. Joseph. Busembaum lib. 3. tract. 6. cap. 2. dub.
1. La Croix ibidem Perez de Matrimon. disp. 13. sect. 8.
Dicastill. disp. 5. num. 12. Paludan. Vasquez, Coninch, Pon-
tius, Hurtad., & alii apud ipsum contra Sanchez, So-
tum, Henriquez, & alios: matrimonium tamen initum
sub ea conditione, quod mulier deberet professionem
emittere, & renunciare cuicumque jure sibi competen-
ti in vim matrimonii, declaratum fuit invalidum a
Sacr. Congregat. Concil. in Ulixbonen. Occidental. 8. Julii
1724. apud Thesaurum Resolutionum Sacr. Congregat.
Con-

Concilii *tom.* 3. quæ Resolutiones prostant Venetiis apud Jo: Baptistam Recurti.

57 Ordinarius non potest prohibere, quin matrimonia domi celebrentur, servata Concilii forma, sed cum maxime deceat, ut in Ecclesia celebrentur, id hortari debet, non præcipere. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii referunt Barbosa *de Offic.*, *& potest. Episcop. allegar.* 22. *num.* 18. Gavant. *Manual. Episcop. verb. Matrimonii celebratio num.* 20. Ursaya *Miscellan. Sacr.*, *& Prefan.* 1. *verb. matrimonium num.* 125. Franciscus Leo *in Thesauro Fori Ecclesiastici part.* 2. *cap.* 8. *nu.* 48. Basilius Pontius *de impediment. matrimonii cap.* 26 §. 3. *vers.* 3. Rebell. *de obligatione justitia part.* 2. *lib.* 2. *quæst.* 7. *numer.* 11. Marcell. Vulpe *in praxi Judicii Fori Ecclesiastici capul.* 15. *num.* 15. Sanchez *lib.* 3. *disp.* 15. *num.* 20. Diana *moral. resolut. part.* 3. *tract.* 4. *resol.* 279. Reginald. *in praxi Fori Pœnit. lib.* 31. *num.* 242.

58 Matrimonium enim licite celebrari potest extra Ecclesiam, quia ad hoc, ut dicatur celebrari in facie Ecclesiæ, non est opus, ut in ipsa materiali Ecclesia, vel in ejusdem limine celebretur, sed sufficit, ut servatis ritibus Ecclesiæ fiat coram aliqua fidelium multitudine, quæ tamquam quædam Catholicorum Congregatio censeri potest Ecclesia, juxta Textum *in Cap. Ecclesia* 6. *dist.* 1. *de consecrat.*, ibi: *Ecclesia, idest Catholicorum Collectio*; *& cap. Relatum* 12. *De Testamentis*, ibi: *Nomine autem Ecclesia* ... *Communis Congregatio intelligitur*. Glossa *verb. Præfatam Ecclesiam in cap. final. Ne Prælati vices suas*. Barbosa *loc. cit. nu.* 17. & alii passim.

59 Benedictiones conjugales non possunt nisi inter Missarum solemnia fieri. *Sac. Congregat. Concilii in Pisaurensi* 13. *Julii* 1630. Et Parochus proprius debet accipere eleemosynam ratione Benedictionis, & non alius. *Sacr. Congregat. Rituum in Acheruntina* 25. *Januarii* 1602.

61 Alia vide verb. *Adulterium*. *Benedictio art.* 4. *Denunciationes matrimonii*. *Divortium*. *Impedimenta matrimonii*. *Parochus*. *Sponsalia*.

62 Quoad validitatem, & invaliditatem Matrimoniorum attendenda est omnino novissima Constitutio Summi Pontificis Benedicti XIV. incip. *Dei miseratione*, in qua præscribit ordinem, & formam observandam in judiciis caussarum matrimoniorum, & mandat in omni Diœcesi ab Ordinario Loci eligendum esse idoneum virum, si fieri possit, Ecclesiasticum *Matrimoniorum defensorem* vocandum, qui ad omnem actum judicialem citari debebit, & intervenire, & voce, & scriptis validitatem Matrimonii defendere, & appellare a prima sententia, si illa declaraverit invalidum Matrimonium. Immo potest appellare etiam a secunda conformi priori, si ipsi defensori videatur manifeste injusta, & etiam a tertia, si esset revocatoria alicujus alterius præcedentis in favorem validitatis Matrimonii prolatæ.

63 Quoad Matrimonia attendenda est etiam alia novissima dispositio Benedicti XIV. in Constitutione incip. *Satis Vobis*, in qua refert plurima mala, quæ in dies oriuntur a Matrimoniis occultis, aut conscientiæ. Inde mandat Episcopis, ut non de facili dispensent super denunciationibus, & dispensando super istis, ut non permittant Matrimonium ita celebrari coram Parocho, aut altero delegato Sacerdote, & testibus confidentibus ipsis contrahentibus, ita ut celebratio matrimonii possit remanere secreta, & occulta. Interveniente tamen justa urgente caussa permittit etiam ipsa matrimonia secreta. quibus debebit assistere Parochus alicujus ex contrahentibus, aut attentis circumstantiis alter Sacerdos ab Episcopo delegatus. Qui ex eis assistet, consignare debebit Episcopo scriptum documentum celebrationis dicti matrimonii, loci, temporis & testium, quod ab Episcopo fiet transcribi in libro particulari, & distincto continente sola matrimonia secreta, qui liber clausus, & sigillatus erit custodiendus in Cancellaria Episcopali. Si nascatur proles ex talibus matrimoniis, baptizabitur in respectiva Ecclesia, notabiturque in Libro Baptismorum sine nomine Genitorum, & tenebuntur isti immediate, vel mediate intra terminum triginta dierum dictam prolem notificare Episcopo exprimendo locum, tempus, aliasque circumstantias collati Baptismi. Quod totum cum nomine Genitorum debebit transcribi in alio libro eisdem cautelis in Cancellaria Episcopali custodiendo. Quod si intra dictum terminum non fuerit, ut supra, notificatum, tenebitur Episcopus reddere notum dictum matrimonium secretum, a quo certo sciat ortam esse dictam prolem. Et hujus sic contrahentium obligationis, aliarumque præscriptarum rerum erunt serio monendi a Sacerdote, antequam tali eorum Matrimonio assistat.

64 Alia quamplura huc revocabilia, vel ad hujusce magni Sacramenti pleniorem captum exoptabilia, suis in respectivis alphabetice locis reperiuntur, & præsertim in verbo *Impedimenta Matrimonii*, ubi etiam fusius quædam hic breviter attacta.

65 Additur hic attendenda resolutio sequentis Dubii.

DUBIUM MATRIMONII.

Sequens casus Sacra Pœnitentiaria propositus, fuit ab ea ad hanc Sacram Congregationem pro decisione remissus.

FUlanus, & Berta Matrimonium inter se contracturi, statum suum liberum probaverunt apud Acta Curiæ Episcopalis, instantes subinde, juberi Parocho, ut ad trinam denunciationem procederet. Interrogati autem a Notario, quisnam esset eorum Parochus? responderunt (per errorem tamen, & citra contemptum Clavium) esse Parochum S. Demetrii, in cujus Parochia jampridem habitaverant, sed tunc temporis non habitabant. Peractis itaque a Parocho S. Demetrii juxta sibi traditam facultatem denuntiationibus, nulloque impedimento detecto, Ordinarius impertitus est solitam licentiam per dictum Notarium extensam sub hac verborum formula.

„ Concediamo licenza al Parroco di S. Demetrio di po-
„ ter assistere al matrimonio tra Fulano, e Berta, ambe-
„ due della sua Parrocchia.

Celebratum proinde fuit coram dicto Parocho, & Testibus matrimonium: Sed post aliquod tempus Fulanus Librum moralem casu legens invenit, communem esse sententiam, quod ad matrimonii validitatem requiritur præsentia Parochi saltem unius ex contrahentibus; unde consultis pluribus Confessariis, quid sibi agendum esset, suasus fuit, ut una simul cum Berta consensum renovaret coram proprio Parocho, & Testibus. At Fulanus, explorata Bertæ voluntate, an casu, quo non esset ipsius Conjux, vellet sibi matrimonialiter copulari, responsum habuit absolute negativum. Nihilominus, habita nuper notitia, quod inter declarationes desumptas ex Bibliotheca recol. memor. Cardinalis Bellarmini, & Typis impressas, ad caput primum sess. 24. de Reformat. Matrimonii extat inscripta: Item licet non proprius Parochus, sed alius de consensu Episcopi intersit, Matrimonium tenet, etiam si Episcopus credat fuisse vocatum Parochum, spem aliquam validitatis matrimonii concepit, sed ad omnem dubietatem removendam suppliciter instat declarari.

An præfatum Matrimonium inter ipsum, & Bertam contractum, fuerit validum?

Sacr. Congregat. Concil. rescripsit, *Affirmative*.

Sic refert laudatus Sapientissimus Card. Lambertinus. *t.* 4. *notificat.* 21.

Additio ex Auctore.

Matrimonia a Græcis contracta post susceptos Ordines 66
Sacros, nulla, & irrita declarantur; Benedictus XIV.
tom. 1. Constitut. incip. *Etsi Pastoralis*, §. 7. matrimo-
nium contrahi nequit a Diacono Orientalis Ecclesiæ, qui 67
ordinatus fuit in statu cœlibi; idem Constit. 129. incip.
Ex quamvis tempore, §. 36. matrimonium inter contingen- 68
tes se quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis
Græcis prohibetur: Idem cit. Constitut. *Etsi Pastoralis* §. 69
45. matrimonia infantium prohibentur: Idem Constit.
107. incip. *Omnium sollicitudinum*, §. 3., & matrimonia a 70
Catholicis cum hæreticis contracta detestantur. Idem
Constitut. 34. incip. *Matrimonia* §. 3. matrimonia contrahi 71
a Fidelibus cum Neophytis ad Fidem conversis in loco
pio Catechumenorum Venetiis, absque interpellatione
prioris conjugis in infidelitate relicti, permittitur arbitrio
Nuncii Apostolici Venetiis commorantis; Idem Constitut. 72
117. incip. *in Suprema*. Idque matrimonium per adven-
tum prioris conjugis non rescindendum esse decernitur.
Idem *ibid.*

Matrimonio jungendi non sunt, qui in doctrina Chri- 73
stiana satis instructi non reperiuntur; Idem Constitut. 42.
incip. *Etsi minime*, §. 11. Secundæ, tertiæ, & ulteriores 74
Nuptiæ damnari nequeunt. Idem Constitut. 57. incip.
Etsi Pastoralis §. 11., & Constitut. 129. incip. *Ex quamvis
tempore*, §. 29.

Matrimonii celebrandi forma a Concilio Tridentino sta- 75
tuta observari jubetur. Idem Constitut. 75. incip. *Ni-
mia* §. 8. Decretum Concilii Tridentini de reformatione 76
matrimonii Italo-Græcis rite publicari præcipitur. Idem
Constitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 8.

Matrimonia inter subditos Principum Catholicorum in 77
Provinciis Fœderati Belgii, & vice versa, celebranda
sunt juxta probatas in similibus casibus alias editas a Sa-
cra Congregatione Concilii resolutiones, ex quibus ubi
disputatio contingat, decidatur. Idem Constit. 34. incip. 78
Matrimonia §. 5. matrimonia in Hollandia, & Fœderato
Belgio inter incolas contracta, non servata forma Conci-
lii Tridentini, valida declarantur. Idem *ibid.* §. 3., & 3.
Item inter personas addictas Præsidiis locorum *di Bar* 79
riera. Idem *ibidem* §. 4. Et inter incolas Civitatis Mosæ 80
Trajectensis. Idem *ibid.*

Matrimonia in Servia, & finitimis Regionibus ad præ- 81
scriptum Concilii Tridentini sunt celebranda, abrogatis
clandestinis, aut coram solo Judice contractis. Idem Con-
stitut. 89. incip. *Inter omnigenas* §. 9. Nec renovari pos- 82

sunt

ſunt coram *Cadi*, nequidem per Procuratorem, niſi ri-
tus hujuſmodi renovationis ſint mere civiles. Idem *ibid.*
§. 10.
83 Matrimonia inter Fideles Malabares contrahenda ſunt in
congrua ætate, & juxta formam a Concilio Tridentino
84 præſcriptam. Idem Conſtitut. 107. incip. *Omnium ſollici-
tudinum*, §. 3. Intellige in locis, in quibus Decretum
Conciliare, publicatum fuerit; & quod hujuſmodi pu-
blicatio fieri debeat. Idem *ibid.* §. 14.
85 Matrimonium inter Maritum Latinum, & Græcam
mulierem, latine coram Parocho Latino contrahi debet;
Inter maritum vero Græcum, & mulierem Latinam,
poteſt contrahi, vel Græce coram Parocho Græco duo-
bus, vel tribus teſtibus præſentibus, vel Latine coram
86 Latino, ubicumque maritus Græcus voluerit; Ejus au-
tem loci, ac ritus Parochus debet aſſiſtere, ubi, & quo
ritu matrimonium contrahitur. Idem Conſtit. 17. incip.
Etſi Paſtoralis, §. 8.
87 Matrimonia occulta non niſi graviſſima de cauſſa per-
mitti debent, qua concurrente celebrari nequeunt abſque
probatione ſtatus liberi. Idem Conſtitut. 35. incipiente
Satis vobis, in qua multa ſtatuuntur ad rem. Vide *ſupra
num.* 63. ubi ſummarie affertur ejus diſpoſitio.
88 Matrimonium ſubſequens legitimat prolem ante geni-
tam; non tamen ex adulterio. Idem Conſtitut. 113. in-
89 cip. *Redditæ*, §. 2. Idque non virtute Sacramenti, ſed ex
diſpoſitione legis Eccleſiaſticæ, Idem *ibidem* §. 39.
90 Matrimonium Jure naturali, Divino, & Canonico in-
diſſolubile, non eſt temere dirimendum. Idem Conſtit.
15. incip. *Matrimonii*, & Conſtitut. 33. incip. *Dei miſe-*
91 *ratione*, §. 2. Divortia quoad vinculum inter Fideles non
admittuntur. Idem Conſtit. 57. incip. *Etſi Paſtoralis*, §.
8. Matrimonium non diſſolvitur per uxoris fugam, &
92 nuptias ab ea cum infideli contractas. Idem Conſtitut.
89. incip. *Inter omnigenas*, §. 12.
93 Matrimonialium cauſſarum judicia coram quibus, &
quo ordine, ac forma peragenda ſint, ſtatuit idem Pon-
tifex Conſtitut. 33. incip. *Dei miſeratione*, cujus diſpoſi-
94 tio allata fuit ſummarie *num.* 62., & *ad verb. Defenſor.*
Unica ſententia prolata, nemini licet ad alia vota tran-
ſire. Idem cit. Conſtit. *Dei miſeratione*, §. 14. Appellatio
95 a ſententia lata ſuper nullitate Matrimonii in quacum-
que inſtantia, ſemper ſuſpendit executionem. Idem *ibid.*
§. 11.
96 Appellatio in cauſis matrimonialibus impediri nequit
per pacta pœnalia. Idem Conſtitut. 85. incip. *Nimiam*
§. 4., & 7. Vide Tom. 1. ad verb. *Appellatio*. Sententia
97 ſuper nullitate Matrimonii nunquam tranſit in rem ju-
dicatam, ſed ex noviter detectis quandocumque revideri
poteſt. Idem Conſtit. 33. incip. *Dei miſeratione*, §. 11.
98 Ad validitatem contractus Matrimonii rationis uſus re-
quiritur de Jure naturali, & Divino. Idem tom. 2. Con-
99 ſtitut. incip. *Magna nobis* Potentia actualis ad copulam
requiritur de Jure poſitivo Canonico, ſuper quo ſolus
Pontifex diſpenſare poteſt. Idem *ibidem*. Quando autem
100 malitia ſupplet ætatem, idque Eccleſiaſtico Judici, e-
tiam Ordinario comprobatum eſt, Canones permittunt
Matrimonium contrahi. Idem *ibidem*.
101 Diſpenſatio ſuper ætate cum iis, qui copulæ nondum
idonei ſunt, ſed tamen rationis uſum habent, a Sede
Apoſtolica privative concedi poteſt. Quando autem ma-
litia ſupplet ætatem, e Legum, & Canonum diſpoſitio-
ne licitum eſt matrimonium contrahere; ſuper hoc ve-
ro, an malitia ſuppleat ætatem, tam a Judice Ordina-
rio, quam ab Apoſtolica Sede pronunciari poteſt, & con-
ſequenter facultas ad contrahendum concedi. Tamen pro
majori actus ſolemnitate, *& ne de validitate contractus
Matrimonii propter minorem ætatem hæſitari contingat*. Apo-
ſtolicæ diſpenſationis Litteræ impetrari ſolent. Et tra-
ditur formula hujuſmodi Litterarum. Sic quoad omnia
Benedictus XIV. tom. 2. Conſtitut. 51. incip. *Magna*.
Vide ad id verb. *Ætas*, & ad verb. *Diſpenſatio*.
102 Matrimonia Catholicorum cum hæreticis ſemper a S.
Sede fuere reprobata; Et recentioribus Pontificiis De-
103 cretis damno reprobata fuiſſe demonſtratur. Idem *ibidem*
matrimonium ſi quis cum hæretica contraxerit pœniten-
tiam agere debet, & curare, ut conjugem a vera Fide
aberrantem ad gremium Chriſti reducat. Idem *ibid.* Pro
Matrimoniis inter hæreticos, aut cum hæreticis contra-
104 hendis, diſpenſationes a S. Sede non conceduntur, niſi
addita conditione de abjuranda prius hæreſi. Et ſi de
hujus conditionis implemento Epiſcopis Executoribus non
105 conſtiterit, diſpenſationes non ſunt exequendæ. Idem *ibi-
dem* Matrimonium cum hæreticis contrahi quibus caſi-
bus, quibuſque de cauſis permittatur ab Apoſtolica Sede;
106 quæ Leges, & cautelæ in Licentiis, ſeu diſpenſationi-
bus apponantur, vide ad verb. *Diſpenſatio*, & ad verb.
Hæreticus.
107 Matrimonium nulliter contractum definitur in gradi-
bus a Jure prohibitis, ſuper quibus diſpenſatio conceſſa
fuit ab Epiſcopo, non ſervatis conditionibus in hujuſmo-
di facultatis conceſſione ſibi præſcriptis. Idem Conſtitut.
16. incip. *Ad tuas manus*.
108 Matrimonium, quod inter duos Judæos erat, diſſolvi-
tur, ſi alter ex conjugibus Baptiſmum ſuſcipiat, alter
vero converti recuſet, & cohabitare ſine contumelia
Creatoris. Idem Conſtit. 29. incip. *Poſtremo menſe* §. 18.
Super quo tamen legitimam interpellationem præcedere
neceſſe eſt. Idem *ibid.* Sed non permittitur libellum re- 109
pudii judaicis ritibus ei dare. Idem Conſt. 38. incip. 110
Apoſtolici Miniſterii. Vide ad verb. *Hebræus*. Hujuſmodi
Matrimonii ſolutio tunc effectum habere cenſetur, quan-
do Neophytus novas contrahit nuptias. Idem Conſtit. 28. 111
incip. *Poſtremo menſe* §. 58. Et quod hæc opinio commu-
nior nunc ſit, & in Tribunalibus Urbis recepta. Idem 112
ibidem An vero, diſſoluto ſic matrimonio, conjux alter
in infidelitate remanens, novas nuptias contrahere poſſit,
in utramque partem probabiliter diſputatur. Idem *ibidem* 113
Matrimonii nullitas ſatis canonizata non cenſetur ad
hoc ut partes tranſire valeant ad alia vota niſi duæ ſal-
tem ſententiæ conformes ſuper ea emanaverint. Idem 114
Conſt. incip. *Si datam*, & Tom. 1. Conſtit. 33. incip.
Dei miſeratione §. 9., & 12.
Pro Matrimonio, & ſepultura educandarum, atten- 115
denda ſunt ſequentia. *Sub die* 8. *Octobris* 1723. *a Sacr.
Congregat. Epiſcop.*, *& Regul.* fuit reſcriptum Eminentiſ-
ſimo Cardinali Boncompagno Archiepiſcopo Bononienſi,
ut ſequitur. E' ſtato rappreſentato in Sac. Congregaz. a
nome delle Monache de' Moniſteri di coteſta Città, eſſer
nati in eſſi graviſſimi abuſi contro la Diſciplina Rego-
lare, e quiete de' medeſimi a cauſa dell' Educande fatte-
vi ritenere da proprj Conſanguinei dopo promeſſe, e de-
ſtinate in Iſpoſe. Queſti Eminentiſſimi miei Signori, ine-
rendo a Decreti Generali, ed altri ciò proibenti, ema-
nati più volte da detta Sacr. Congregazione, e ſpecial-
mente dei 13. Gennajo 1634., e così anche dei 9. No-
vembre 1635., e in altri tempi, m' hanno impoſto di
ſcrivere all' Eminenza Voſtra, che tutte quelle Zitelle,
quali averanno contratto gli Sponſali, o fatto promeſſa di
Matrimonio, ſi compiaccia d' ordinare, vengano ſubito,
e con effetto fatte uſcire da qualunque Moniſtero, ancor-
chè eſente, e rimandate alle loro Caſe. Quo exacte ut
par eſt, obſervato, multa præpediuntur pericula, &
inconvenientia; ac tunc clare patet, proprium Paro-
chum pro contrahendis Matrimoniis, eſſe Parochum ea-
rum Domicilii.
At ſi in aliquo urgenti caſu non poſſet tale præſcri- 116
ptum executioni demandari, matrimonium educandæ
contrahendum eſt coram Parocho illius Parœciæ, in qua
ſitum eſt Monaſterium, ſi educanda non habeat in alia
Parœcia domicilium. Si vero in alia Parœcia habeat do-
micilium paternum, maternum, aut fraternum, contrahi 117
debet matrimonium coram Parocho prædicti domicilii,
factis tamen proclamationibus tam in Parochia domicilii,
quam in alia Monaſterii; prout recte tradit Card. Lam-
bert. deinde Summus Pontifex *volum.* 2. *notificat.* 13. *num.*
16. adducens ad id Doctores, & ſtatutum Cleri Roma-
ni, *cap.* 3. *de jure eligendi ſepulturam, atque funerandi* §.
9. in quo loquendo de Seminariſtis, & Convictoribus ali-
cujus Collegii præſcribitur, quod aliquo eorum decedente
in Seminario, vel Collegio, funeralia ſpectant ad Paro-
chum Domicilii, ſi illud habeat; ſi autem illud non ha-
beat, ex quo ſit exterus, pertineat ad Parochum illius
Parochiæ, in qua ſitum eſt Seminarium, aut Collegium.
Et in factis dicto ſtatuto additionibus examinatis in par- 118
ticulari Congregatione a Clemente XI. deputata die 11.
Januarii 1702. ab eodem Pontifice vivæ vocis oraculo ap-
probatis decretum fuit, quod ſtatutum pro Seminariſtis,
& Convictoribus, ſervaretur pro educandis, tam pro ea-
rum ſepulturis, quam pro earum Matrimoniis, ibi: *Non
ſolum in funeralibus, ſed etiam in contrahendo Matrimoni
&c. Publicationes autem Matrimoniales fiant tam in Parochia
Domicilii, quam Collegii, Monaſterii, aut Conſervatorii, in
quo commorantur*. Quod idem ſervandum eſſe de famulabus 119
continuo in domibus Dominorum, ſeu Dominarum aſſe-
rit dict. Card. Lambertin. *ibidem num.* 17. Cum ſtatutum
Cleri Romani loquens de funeribus, extenſum ſit etiam
ad Matrimonia; eorum enim funeralibus *cap.* 3. §. 21.
Sic habet: *Familiares, & famuli Cardinalium, ſeu alio-
rum Principum, ac Prælatorum, necnon aliorum quorumcum-
que, qui habent Domum, & familiam in alia Parochia, ad
illam pertinere ſtatuimus, licet apud Dominos infirmentur, &
decumbant*.
Et ſic ubique obſervari convenit, cum praxis Urbis 120
præbeat regulam in toto Orbe juxta firmata per Rotam
part. 19. *recent. deciſ.* 469. *num.* 62. *deciſ.* 160. *num.* 2.,
& 3., & *in Majoricen. Parochialis de Monacher.* 2. *Julii*
1708. §. *Hac quoque*, *coram Omanna*, ibi: *Sola autem Ur-
bis conſuetudo, veluti in conſpectu ipſius Sedis Apoſtolicæ in-
ducta haberi ſolet pro lege in univerſo Orbe, & normam Epi-
ſcopis, aliiſque inferioribus Prælatis tribuere debet*. Confir-
mata 16. *Novembris ejuſdem anni* §. *Attenta coram Molines*,
relata, & ſequuta ab Urſaya *tom.* 1. *diſcept.* 6 *num.*
165., & *part.* 2. *diſcept.* 14. *num.* 33., & *tom.* 6. *part.* 1.
diſcept. 10. *numer.* 77. adducens ad id aliam Deciſionem
in *Conſtantien. Præcedentiæ* 27. *Januar.* 1713. §. *Idipſum co-
ram Anſaldo*, & *tom.* 9. *part.* 1. *deciſ.* 12. *num.* 11. 21.,
& *Diſceptat.* 14. *nu.* 172. ubi cum Barboſa *de poteſt. Epi-
ſcop. part.* 3. *alleg.* 76. *numer.* 35., & Cardinale de Luca
de judic. diſcur. 37. *numer.* 20., & *Rota deciſ.* 469. *num.*
92. *de-*

92. *decis.* 56. *num.* 2., & 3. *part.* 19. *recent.* dicit, Ur-
121 bis solitum magni faciendum esse in his materiis: Stylus enim Curiæ Romanæ attendi debet; Glossa in cap. *Adsumus*, *de Rescript.*, & cum ipso procedendum esse in aliis Curiis inferioribus, non autem cum pravi propriæ Regionis, tradit Card. de Luca *de judic. Discurs.* 4. *numer.* 12. & *Discurs.* 37. *num.* 20. cum Stylus Curiæ Romanæ faciat jus, & pro lege habeatur. *Cap. Ex litteris* 11. *de Constit. c. Quam gravi* 6. *de crimine falsi*. ex quo Ecclesia Romana, sit ordo, norma, & caput omnium Ecclesiarum, *Cap. Omnes*, 1., & *cap. Sacrosancta* 2. *dist.* 23. cum similibus.

122 Quo ad allatam *articul.* 1. *num.* 62. *de Monialibus* Decisionem *Sacr. Congregat. Concil. in Feretrana* 21. *April.* 1742. advertendum est, quod fuerunt tunc proposita tria hæc dubia. I. *An Ven. Monasterio Monialium S. Claræ Terræ Maceratæ Feltriæ liceat sepelire in ejus Ecclesia cadavera puellarum educationis caussa ibidem commorantium, & in eodem Monasterio decedentium? & quatenus negative.* II. *An sit restituendum Parocho ejusdem Terræ Cadaver Annæ Bartoli educationis caussa in dicto Monasterio degentis, ibique defunctæ, & sepultæ, sive saltem facienda sit declaratio de retinenda nomine Parochiæ?* III. *An eidem Parocho restituenda sint una cum cera integra emolumenta funeris ejusdem Annæ Bartoli in casu &c.?* Et dicta *Sac. Congreg. Concil.* 21. *April.* 1742. respondit, Ad I. *Affirmative, consito de electione sepulturæ.* Ad II. *Negative.* Ad III. *deberi quartam funeralem tantum*, sic iam de simili controversia actum fue-
123 rat *in Pinnen. sepulturæ* 6. *Julii* 1737. (ubi tamen ea concurrebat peculiaris circumstantia, quod puella sepulturam elegerat in Ecclesia Monasterii), & propositis hisce dubiis, I. *An licuerit tumulare cadaver Mariæ Nelli in Ecclesia Monialium S. Claræ Civitatis Pinnæ? Et quatenus negative.* II. *An sit locus exhumationi, & respective restitutioni Cadaveris una cum funeris emolumentis favore Ecclesiæ Collegiatæ S. Joannis Evangelistæ ejusdem Civitatis*
124 *in casu &c.?* Et Sacr. Congregation. Concil. rescripsit, Ad I. *Affirmative.* Ad II. *Provisum in primo, & amplius.* Quæ decisio allegata fuit in dicta *Feretrana*; Quæ a Parocho adductis novis juribus reproposita *die* 1. *Septembris* 1742. sub dubio, An, & in quibus sit standum, vel recedendum a decisis in casu &c. *Eadem Sac. Congreg. Concil. in Feretrana juris sepeliendi die qua supra respondit.* Ad I. *prævio recessu a decis. Affirmative, attentis circumstantiis.* Ad II., & III. *in decisis in omnibus, & amplius.* Ubi notanda est illa particula, *& amplius*, quæ, ut recte tradit practicissimus Card. Lambertin. dein Summus Pontifex Benedictus XIV. *volum.* 3. *notificat.* 14. *pag.* 163. significat, quod omnes Eminentissimi Cardinales fuerunt concordes, & quod cum sit clara materia, seu causa, non est amplius de ea agendum.

125 Matrimonia filiorum familias, & servorum sine consensu parentum, ac Dominorum irrita erant per leges Civiles, quas quondam ratas habuit Ecclesia. Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 7. *cap.* 37. *num.* 2., & 3. Eadem postea absolute valida voluit esse Ecclesia statuendo, ut deinceps nuptiarum validitas a solo penderet contrahentium consensu, nequaquam autem a nutu eorum, sub quorum dominio, vel potestate contrahentes existunt, ut generatim sancitum habemus *in Cap. Cum locum* 14. *de sponsalib.*, & *matrim. in cap. Licet* 2., & *in Cap. Tua* 4. *de sponsa duorum.* Speciatim vero de servis *in Cap. Dignum* 1. *de conjugio servorum.* Et tandem de Filiis familias post alias sanctiones indicatas ab Juenin. *de Matrimonio dissert.* 10. *quæst.* 5. *cap.* 3. *art.* 1. definivit Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reformat. Matrimon.* ubi anathemate percutit, *qui falso affirmant Matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta irrita facere posse.* Vide supra, & verb. *Exheredatio.* Hinc eorum validitati non obstant quædam aliæ Leges Civiles, postea in Galliis, aut alibi latæ; adeoque dicta validitas est ab Episcopis in suis Synodis declaranda. Idem *ibidem num.* 5.

126 Matrimonium validum est inter Vitricum, & uxorem privigni, nec ad illud pertinent impedimenta affinitatis, aut publicæ honestatis. Idem *Fid. cap.* 39. *per tot.* Vide *tom.* 7. *verb. Vitricus*, ubi ad id dantur Decreta Sacræ Congregationis Concilii.

127 Matrimonium contractum inter conjunctos tertio, & quarto gradu duplicibus, obtenta dispensatione super tertio, & quarto simpliciter, est nullum Benedict. XIV. Const. incip. *Etsi Matrimonialis* §. 6. Matrimonium contractum non expeditis litteris super gradum proximiorem in dispensatione non expresso, est illicitum, sed tamen validum. Idem *ibidem*, § 6.

128 Matrimonium contractum a conjunctis in tertio, & quarto consanguinitatis, vel affinitatis gradibus prævia dispensatione super gradu remotiori tantum, omisso proximiori, dummodo hic primum non attingat quocumque modo, est validum, licet illicitum; Quamvis enim Pius IV. pro Regula decreverit, quod in dispensationibus Matrimonialibus non solum gradus remotioris, sed etiam propinquioris, expressa mentio fieri deberet, itaut non facta mentione propinquioris, dispensatio nullius esset roboris, & momenti; Tamen S. Pius V. Const. incip. *Sanctissimus*: revocavit quantum ad hoc dictam Regulam, seu Constitutionem Pii IV. & innovavit Regulam, seu Constitutionem Gregorii XI. & Clementis VI. statuendo, quod in dispensationibus gradus remotior attenderetur, & traheret secum propinquiorem, & sic quod sufficeret exprimere gradum remotiorem, obtentis tamen postea super gradu propinquiori Litteris Apostolicis, in quibus declaretur non obstare reticentiam gradus propinquioris. Quamvis vero Matrimonium in tali casu sit validum, conjuges tamen separandi sunt, donec dictæ Litteræ declaratoriæ obtineantur, cum dictæ novæ Litteræ declaratoriæ requirantur ad avertendum scandalum, ne videlicet aliqui rudes, & juris ignari sumerent occasionem scandali, videntes non fuisse dispensatum in gradu propinquiori, licet aliunde regula juris sit, quod gradus remotior imbibit, & trahit ad se propinquiorem, uti ad rem argumentantur Doctores; Et ita resolvit Sacra Congr. Concilii anno 1722. *in causa Luceorien. Matrimonii*; Cum enim post obtentam a *Joanne Sapica*, & *Constantina Radzivilla* Apostolicam dispensationem super *quarto*, quo erant conjuncti consanguinitatis gradu, compertum fuisset, ipsos non *quarto* tantum, sed *tertio*, & *quarto* gradibus fuisse conjunctos, & nihilominus placuisset Exequutori dispensationem præfatam exequutioni demandare, orta subinde fuit controversia super Matrimonii validitate, eaque ad Sac. Congregationem delata, proposito dubio: *An constet de nullitate Matrimonii*, die 7. Septembris 1720. prodiit responsum *dilata, & ad mentem*, quæ fuit, ut perquirerentur Regesta Datariæ circa Stylum tam antiquum, quam modernum concedendi Declaratorias, & *Perinde valere*. Pervolutis igitur Datariæ Regestis, illius Officiales discursum exararunt, quo pluribus innixi rationibus, sed præcipue Datariæ, & Cancellariæ Stylo, ostendere fateri erunt, nulla semper & invalida habita fuisse Matrimonia contracta inter conjunctos *tertio*, & *quarto* gradibus, prævia dispensatione super *quarto* gradu tantum, & non obtenta declaratione super non obstantia *tertii* reticiti. Sed Prosper Lambertinus tunc Sacræ Congregationis Secretarius, deinde Cardinalis, ac tandem Summus Pontifex sub nomine Benedicti XIV. alterum efformavit doctissimum, & eruditissimum discursum impressum post folium distributum *die* 28. *Martii* 1722. quo respondendo stylo Datariæ, exemplis, & rationibus per illius Officiales expositis, Matrimonii validitatem strenue propugnavit. Unde proposita iterum eadem causa sub infrascriptis dubiis; *I. An constet de nullitate Matrimonii, & quatenus affirmative: II. An Princeps Joannes Sapicas factus sit inhabilis ad contrahendum Matrimonium cum aliis Mulieribus in casu?* Et dicta Sacra Congregatio *die* 28. *Martii* 1722. Respondit: *Ad primum Negative, & Episcopus mandet, quod conjuges continuent in separatione, donec obtinuerint Litteras Declaratorias. Ad secundum, provisum in primo, & amplius.* Sic in *Thesauro Resolutionum Sac. Congreg. Concil. dicti anni* 1722. Vide ibi in dicta *Luceorien. Nullitatis Matrimonii sub die* 28. *Mart.* ubi multa ad rem. Et insuper vide doctissimum, & eruditissimum Riganti *tom.* 2. *in Regul. XIV. Cancellariæ*, ubi cum classicis Doctoribus abunde quoad omnia ad rem. Vide verb. *Dispensatio Matrimonialis.*

Salutare quidem est Decretum, quo fere omnes Episcopi prohibent, ne ante contractum Matrimonium Sponsus in una, eademque domo cum sponsa habitet propter periculum evidens, ne inter eosdem sponsos copula habeatur ante Matrimonii celebrationem; Non tamen id prohiberi potest sub pœna stupri, sed tantummodo sub pœna arbitrio Ordinarii infligenda, ut respondisse Sacram Congregationem Concilii Episcopis Provinciæ Mediolanensis refert Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 12. *c.* 6. *num.* 3. ibi: *Non posse, sed ambos graviter arbitrio Ordinarii duntaxat esse puniendos.* 129

Dubia aliquot circa exterorum Matrimonia cum responsionibus Sacræ Congregationis.

Ordines ultimo loco ab Urbe emanati circa Matrimonia cum exteris contrahenda, inter alia disponunt, quod Ordinarii præcipiant omnibus, & singulis Parochis in eorum Diœcesibus existentibus, ut pro Matrimoniis cum exteris contrahendis, non faciant publicationes in eorum Ecclesiis, nisi certiorato Ordinario, a quo, vel ejus Generali Vicario, prius teneantur fidem authenticam reportare, quod pro tali Matrimonio fuerint examinati testes in eorum Tribunali, qui probant statum liberum contrahere volentium. 130

Quæritur, an illi ex Diœcesibus circumvicinis, & ipsi teneantur tales probationes facere: An vero sufficiat fides denunciationum in eorum Diœcesibus factarum cum legalitate Ordinarii, & probatio eorum status post discessum ab ipsa Diœcesi? 131

Res. Hujusmodi habentur pro exteris, & consequenter tenentur probationes facere.

Item an contrahere volentes in confinibus eorum Diœcesis habitantes, & ob vicinitatem ab eorum Rectoribus cogniti, teneantur easdem facere probationes; An vero sufficiant publicationes ab ipsis rectoribus faciendæ? 132

Res. Etiam isti tenentur facere probationes.

An

133 An easdem teneantur facere probationes ii, qui ante ætatem nubilem a propria Diœcesi discedentes, ad aliam se contulerunt, & in ea postmodum habitaverunt?

Ref. Non tenentur, quia non fuerunt extra Diœcesim tempore habili ad contrahendum.

134 An in Civitate, in qua milites, Hispani, Teutonici, Aleman, Galli, & aliarum longinquarum regionum residere solent, idem cum ipsis sit servandum, vel sufficiat probationes in ipsa Civitate recipere de eorum statu a testibus ipsarum regionum de negotio edoctis?

Ref. Tenentur facere probationes juxta formam Instructionis, quia isti facilius committunt Polygamiam.

135 An facta per Parochum monitione Ordinario contrahere volentis, fides status ejusdem sit ab eodem Parocho, vel a contrahere volente reportanda?

Tenetur fidem reportare, & Parocho consignare is, qui vult Matrimonium contrahere; sed est in libertate Parochi hujusmodi onus in se assumere.

136 An eædem probationes sint servandæ in casu necessitatis, & ab existentibus in articulo mortis, sic contrahere volentibus, intra quem scilicet probabiliter non adsit tempus sufficiens faciendi diligentias: Cum hoc etiam, quod si infirmus forte convaluerit, debeant fieri diligentiæ, juxta Instructionem, antequam simul conveniant?

Ref. Non sunt servandæ in articulo mortis.

137 An requiratur attestatio proprii Ordinarii pro exteris, qui per decem annos, & ultra domicilium acquisierunt in loco, ubi sunt Matrimonium contracturi, si eorum status liber probetur per testes fide dignos, tam originis, quam domicilii?

Ref. Requiritur.

138 An requiratur dicta attestatio pro illis exteris, qui unicam, vel plures duxerunt, & e contra, si mortuæ fuerint in loco, ubi iterum Matrimonium contrahere desiderant, ac amplius post mortem a dicto loco non discesserunt?

Ref. Requiritur pariter.

Has easdem responsiones habet Synodus Bononien. 1699. Typis edita in Appendice p. 230.

139 Et cum dubio ac responsione quarto consonant responsiones Sacræ Congregationis Conc. datæ dubiis propositis, & ab eadem Sac. Cong. Inquisitionis remissis 6. *Martii* 1694. Quia Cappellani exercitus sine Indulto Apostolico hujusmodi Matrimoniis assistere non possunt? Et quamquam hoc Indultum, aliquando Principibus, & Regibus Catholicis concedatur, illud tamen expediri solet cum clausula, quod Cappellani exercitus Matrimonia faciant, & Sacramenta ministrent, & conferant duntaxat eo tempore, quo exercitus in actuali expeditione reperitur; Secus vero quando milites in stationibus, & præsidiis degunt, & ita expediri debere, resolutum fuit a Congr. deputata Concilii, 29. *Septembris* 1690.

Ita apud Monacell tom. 3. in Appendice ad Formularium Instructione VI. pag. 220. 221. & 222. impressionis Romanæ 1709.

140 Pro examine illorum Testium, qui inducuntur pro contrahendis matrimoniis, tam in Curia Eminentiss. D. Cardinalis Urbis Vicarii, quam in aliis Curiis ceterorum Ordinariorum, Instructionem luculentissimam habes tom. 4. verb. *Instructio pro examine &c.*

141 * Juvat adhuc ad rem adnotare sequentia.

Si infidelis conjux veniat ad fidem, & alter consentiat habitare cum illo absque injuria Creatoris, quamvis in infidelitate perseverare velit, (quod judicare dum pertinet ad Episcopum) tunc decrevit Sacr. Congregat. non posse conversum ad Fidem aliam sibi conjugem adsciscere. At eo ipso quod alter velit in infidelitate perseverare, censent Theologi plures satis esse periculi in neophyto. Verum hujus dubii solutionem recte monet Cabassutius ex moribus regionum, & casuum circumstantiis pendere, *De Synod. diœc. l. 13. cap. 21. §. 1. nov. edit.*

142 Accidit, ut infidelis plures uxores in infidelitate accipiat, tum veniat ad Fidem, & Fidem pariter una ex his uxoribus recipere sit parata, non tamen illa, quæ prior ducta est, quæ propter distantiam locorum, vel ignorando ubinam sit, requiri judicialiter non possit. Demum post renovatum cum illa, quæ venit ad Fidem, Matrimonium (quod fieri non potest absque renovatione consensus coram Parocho, & testibus, eo quod prior consensus in infidelitate datus fuerat nullus, propter matrimonium cum altera celebratum.) compareat uxor prior, & probat, se non fuisse præmonitam, vel fuisse impeditam, ut suam voluntatem manifestaret; nunc vero paratam se dicit ad fidem amplectendam, vel jam fuisse amplexam antequam conjugium neophyti cum neophyta celebraretur. In hoc rerum eventu S. Pius V. concessit Missionariis, ut cum Judæis baptizatis dispensare possent, ad effectum remanendi tanquam cum uxore legitima, cum ea uxore, quæ fuerit pariter baptizata. Eandem dispensandi facultatem concessit Gregorius XIII. Episcopis, Parochis, & e Societate Jesu Presbyteris ad Sacramentales Confessiones in iis regionibus, approbatis, quoad eos, qui ab Anglia, Ethiopia, ac Brasilia, in captivitatem adducti, & in remotas regiones delati fuerant, ut non expectato, nec requisito consensu conjugis in infidelitate ducti, matrimonium inire possint cum quocumque fideli, etiamsi conjuges infideles declarare possent se juste fuisse impeditos ad manifestandam suam voluntatem, vel etiamsi probarent se fuisse conversos ad fidem tempore secundi matrimonii. Has Constitutiones certe emanare potuisse ab iis Pontificibus fuse demonstratur, sed ea extendi non posse ad alias regiones, quantumvis similes rationes suppetant, clare constat. Quare si forte casus accidat, petenda est facultas dispensandi a SS. Pontificibus. *De Synod. diœc. nov. edit. lib. 13. cap. 21. n. 3. & seqq.*

Si infidelis unam conjugem infidelem duxerit, ita matrimonium valet, ut si ea vivente alteram superinducat, secundum matrimonium nullum est, cum matrimonium institutum sit, ut unicam habeat. *Ibid. §. 8.* 143

Si matrimonium ineatur inter duos, qui pravum habent errorem substantiæ matrimonii repugnantem, ut inter Græcos, qui censent conjugii vinculum dissolvi per alterutrius conjugis adulterium, prava hæc opinio non officit validitati matrimonii. Ita resolvit Sacr. Congregatio Concilii die 15. Januar. 1724. *De Synod. Diœc. lib. 13. cap. 22. §. 4. nov. edit.* 144

Verum si hæc opinio deducatur in pactum tanquam conditio in actu ineundi matrimonii, tunc matrimonium nullum est, uti semper accidit quum matrimonio est apposita conditio substantiæ matrimonii repugnans, ex Decretali Gregorii IX. *cap. de Appositis. Ibid. §. 5.* Hinc, quem subdo, casus, resolutus est a Sacr. Congregatione *die 20. Maji ann. 1754.* 145

In formula, quam Calvinistæ in conjugiis adhibent, minister sponsum interrogat, *accipitne illam in uxorem?* Respondet ille: *accipio*. Eadem verba interroganti ministro repetit sponsa. Tum minister ad sponsum: *personam quam manutenes, amas, & accipis eam in perpetuam uxorem nec in ulla illius ærumna deseres, quoadusque in sua honestate & puritate permanserit?* Tantundem dicit sponsæ. Porro illud, *quoadusque in sua honestate & puritate permanserit*, in sensu Calvinistarum denotat virum accipere sponsam in uxorem quoadusque adulterium non contraxerit, eoque commisso, vinculum conjugii solvi. Celebrant igitur hæc conjugia cum conditione apposita perpetuitatis matrimonii, quæ sane perpetuitas essentiæ conjugii adnexa est, ut ex Concilio Florentino in decreto de unione Armenorum, & instructione Clementis VIII. pro Italo Græcis, confirmata a Benedicto XIV. Constitut. 57. *Bull. tom. 1. incip. Etsi pastoralis*, constat. Quare optime definitum in Congregatione S. Officii die 20 Maii 1754. conjugium illud nullum extitisse adeoque integrum fuisse alterutri sponso ad alia vota transire. *De Synod. Diœc. lib. 13. cap. 22. §. 9.* Neque obstare judicatum est prius dixisse utrumque sponsum accipio hunc in conjugem, deinde ad novam interrogationem utrumque conditionem subdidisse, quia & prior, & secunda interrogatio unus idemque actus judicatus est.

Ex his etiam resolutus est a Sacra Congregatione casus alter die 8. Julii 1724. Vir & fœmina convenerunt celebrare matrimonium coram Ecclesia, at illud nequaquam consummare deberent, sed post quindecim dies mulier Monasterium ingrederetur, & post probationis annum profiteretur, interim vero omni juri renunciabat, quod in mariti personam ex matrimonio sibi acquirere potuisset, consenseratque, ut si ab his pactis defecisset, matrimonium nullum irritumque declararetur. Ita conventum inter illos, pactaque hæc scriptis consignata sunt, ac significata testibus a Parocho coram quibus ineundæ erant nuptiæ. Hoc matrimonium nullum esse declavit Sacra Congregatio ex *cap. Si conditiones, de cond. apposit.* nam abdicatio facta ab utroque de potestate in corpus alterius, aperte contraria est substantiæ matrimonii. Quamvis enim in ipsa matrimonii celebratione actu expressæ non essent pactiones istæ, constabat tamen ex antecedentibus, & sequentibus simul junctis conjuges ab ipso non recessisse. *Ib. §. 1.* 146

Num in casu, quo alteruter ex conjugibus ad Fidem venerit, relicto altero, qui nequit cohabitare sine injuria Creatoris; dein vero & ipse ad Fidem conversus sit, atque interim, postquam secundus scilicet ad Fidem conversus est, prior conjux secundas nuptias inierit, in eo casu suadendum sit Pontifici, ut matrimonium in infidelitate consummatum dissolvat in favorem secundi conjugii, ambigit Pontifex & merito, censetque id fieri non debere nisi adsint causæ gravissimæ. *De Synodo Diœces. lib. 6. cap. 4.* 147

Catholici qui cum hæretico matrimonium celebrant etiam in locis hæreticorum, gravissime peccant, quia hoc agendo cum illis in divinis communicant, quod nisi forte cum gravissima caussa, illicitum est. Si vero postquam sic contraxerint coram Parocho Catholico, possint iterum coram ministro Protestante conjungi ad evitanda gravia damna, quæstio est; ad quam Sacr. Congregatio respondit, Ministrum hæreticum si assistat hisce matrimoniis, ut minister politicus, tunc a Catholicis peccatum non committi; secus vero si assistat ut minister sacris additus, ita censet Pontifex, *loc. cit. cap. 5. §. 4. & 5.* 148

Conjugia hæretici protestantis cum fœmina hæretica coram Parocho non catholico in Belgio confœderato celebrata valida habenda sunt. Decretum a Pontifice approbatum die 4. Novembr. 1741. Item valet ita, & in iis regio-

regionibus celebratum si hæreticus catholicam ducat, quamquam hoc postremum illicitum haberi debeat; *ibid.* Idipsum reperitur in Epistola ad Cardin. Ducem Eboracen. data *die* 9. *Februar.* 1749. §. 17.

150 Nuptiæ inter catholicum & hæreticum conjugem multo rectius non sunt benedicendæ, neque Missa in præsentia hæretici celebranda, nec tandem connubii ritus inter Ecclesiæ ambitum peragendus, quod & vetitum fuisse a Clemente VIII circa benedictiones quidam referunt. *De Synod. Diœc. lib.* 6. *c.* 5. §. 5.

151 Impedimentum ex adoptione proveniens ita explicatur a Pontifice in *Tract. de synod. diœc. lib.* 7. *cap.* 36. Connubium iniri non potest inter adoptantem & adoptatum, atque ab isto descendentes; quod impedimenti genus semper durat quoad adoptantem tantum & adoptatum. Secundo inter adoptatum & filios naturales adoptantis. Sed impedimentum istud tamdiu durat, quamdiu perseverat adoptio, seu filii remanent sub patria potestate; nam ea soluta, sive per mortem adoptantis, sive per mancipationem filii sive adoptivi, sive naturalis, cessat impedimentum. Tertio inter adoptantem & uxorem adoptati, seu vicissim inter adoptatum & uxorem adoptantis, quæ semper durat. An vero hæc impedimenta obtineant, tam in adoptione perfecta, quam imperfecta, lis est inter Doctores. Porro adoptio perfecta tunc fit, cum persona extranea sui juris ex Principis rescripto, ita transit in potestatem, & familiam adoptantis, ut perinde ac filius legitimus fiat ejus hæres necessarius tam ab intestato, quam extra. Adoptio imperfecta dicitur, cum persona extranea constituta sub Patris, seu Avi potestate solius Magistratus, alteriusve Judicis competentis auctoritate in filium, aut nepotem adsciscitur; non tamen in familiam & potestatem adoptantis transit, & succedit solum ab intestato. *De Synod. diœc. lib.* 7. *cap.* 36.

152 Impedimenta matrimonium impedientia ab Episcopo relaxari possunt, si excipias impedimentum ortum ex sponsalibus cum altero prius initis, & illud ex voto perpetuæ castitatis, & ingrediendæ Religionis, nisi fuerint conditionata, ortum duxit. Cætera vero matrimonium irritantia tollere nisi Romanus Pontifex nemo potest; excipitur tamen casus, quem statim subdo.

153 Si forte accidat, ut matrimonium jam fuerit contractum in faciem Ecclesiæ cum omnibus solemnitatibus, initumque fuerit bona fide ex ignorantia impedimenti juris, & facti, & sit consummatum, occultum sit tamen impedimentum, & adiri non possit Pontifex, seu ab eo dispensatio obtineri ob conjugum paupertatem, suspicatæ... locorum distantiam &c. nec possit separatio fieri sine scandalo. Dum simul omnes illæ circumstantiæ adfuerint, tunc ab Episcopo ea dispensatio tuto conceditur, quam potest major Pœnitentiarius Papæ, in foro tamen conscientiæ tantum. Quare si impedimentum istud postea detegatur, & deducatur ad forum contentiosum, impetranda est a Summo Pontifice dispensatio. *De Synod. Diœces. lib.* 7. *cap.* 31. §. 1.

154 Forte etiam Episcopus dispensare poterit in impedimento dirimente occulto cum matrimonium proxime contrahendum est, in casu, quo tales urgeant rerum circumstantiæ, ut nec Summus Pontifex consuli possit, nec matrimonium differri sine scandalo, aut infamia contrahentium. Tunc censendus est Summus Pontifex tacite delegare Episcopo potestatem dispensandi; *ibid. num.* 2.

155 His præcisis rerum circumstantiis, nemini fas est Episcopo dispensare in impedimentis publicis matrimonium dirimentibus. Neque enim verum est, & sanum axioma illud a nonnullis adoperatum: *Quidquid potest Pontifex in universo Orbe, si excipias quæ totius Ecclesiæ statum respiciunt, veluti Fidei articulum definire; potest Episcopus in sua Diœcesi, nisi Papa illud sibi reservaverit.* Non enim potest inferior legem a Superiore datam relaxare. Sunt qui consuetudinem prætendant; considerent attente, cum res sit de minuendis juribus Romano Pontifici unice competentibus, num centum ad minus annorum spatium sine ulla interruptione perseveraverit. Considerandum insuper & potissimum, num per eam consuetudinem *dirumpatur nervus Ecclesiasticæ disciplinæ*; tunc enim nunquam contra legem præscribitur; *capit. Cum inter, de consuetud. De Synod. diœces. lib.* 7. *capit.* 31.

156 In contractis matrimoniis pro eorum revalidatione non dispensat S. Pœnitentiaria in gradibus *primo & secundo* consanguinitatis, vel affinitatis ex copula licita, nisi forte in secundo gradu per decennium duraverit occultum impedimentum, & conjuges ut legitimi reputati fuerint. In reliquis vero dispensat; sicuti in gradibus tertio & quarto publicis revalidat matrimonia ex causa occulta subreptionis, & obreptionis litterarum Apostolicarum nulliter contracta, nisi falsitas consistat in narratione falsa præcedentis copulæ. Bull. 95. tom. 1. incip. *Pastor bonus*, §. 40. Vide *Institut. Eccles.* 87.

157 Si in dispensatione a Dataria obtenta quoad gradus prohibitos reticeatur copula ex causa infamiæ, tunc Sacra Pœnitentiaria dispensat in matrimonio contrahendo, & etiam contracto: at cum agitur de primo in secundo gradu exigi compositionem 50. ducatorum auri de camera, nisi gratia prior fuerit expedita in forma pauperum. *Ibid.*

158 Si in dispensatione a Dataria petita in impedimentis graduum expressa fuerit copula tacita, tamen mala intentione facilius obtinendi dispensationem, tunc si mala intentio sit occulta, dispensat Sacra Pœnitentiaria cum miserabilibus personis absolute, cum reliquis taxa definita. Si vero copula habita fuerit affinitate seu consanguinitate non agnita, tunc pro dispensationibus non est necessario exprimenda. *Institut. Eccles.* 87. §. 23.

159 In impedimentis occultis affinitatis ex copula illicita absente etiam periculo scandalorum in contracto, & contrahendo matrimonio in foro conscientiæ dispensat.

160 Dispensat etiam in impedimento criminis tam pro contracto, quam pro contrahendo, ubi nulla adest machinatio. Potest etiam dispensare quando agitur de machinatione ex parte tantum alterutrius; id tamen rarius præstet; *ibid.* §. 44.

161 In impedimentis dispensat etiam si fuerint multiplicia, sicut & dispensat in foro conscientiæ pro legitimatione prolis, nisi illa concepta sit in adulterio. *Ibid.* §. 45.

162 In dispensationibus pro impedimentis matrimonii super gradibus vetitis impetrandis, si taceatur copula antecedens, sicut (si adfuerit) intentio facilius obtinendæ dispensationis, rescriptum vitiatur, ut DD. *Institut. Eccles.* 87. §. 13. in contractis tamen matrimoniis, si hoc vitium occultum perseveret, dispensat Pœnitentiaria. *Ibid.* §. 14.

163 Clausula illa in dispensationibus matrimonialibus: *absolutio, & dispensatio in foro judiciario nullatenus suffragetur*, eam vim habet, ut si impedimentum ex occulto fiat publicum, potest Ordinarius conjuges separare a toro. Si tamen illi occulte sine scandalo debitum invicem reddant, non peccant ita sentiente Navarro. *Ibid.* §. 50.

164 Si Ordinarius subodorans impedimentum velit procedere in cognitionem delicti, id potest, immo debet facere, etiamsi reus protestetur de obtenta dispensatione. Si vero certioretur ea de re ab aliquo fide digno, ut a Confessario, seu Parocho, qui possunt id clam testificari Episcopo tunc debet Episcopus acquiescere, nec debet ad delictum puniendum procedere, ut ex Clericato, *ibid.* §. 50.

165 Postrema clausula sic enunciatur: *dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita caute &c.* rejicitur sententia opinantium hanc non esse conditionem; sed ut Confessarius insinuatur quo certior fit contractus, ac veram esse conditionem ex ablativo absoluto, quo enunciatur, ut est Juristarum sensus, demonstratur *Instit. Eccles.* 87. §. 68.

166 Nec admittitur sententia asserens, quando fieri non possit revelatio impedimenti sufficere, ut pars illud sciens habeat copulam cum parte ignorante affectu maritali, cum prior consensus partis insciæ fuerit nullus, adeoque ex parte illius nullius sit, unde debet innovari. Aliorum sententia pariter rejecta est, eorum nempe, qui suadent, ut sciens impedimentum proponat alteri se adeo illam amare, ut denuo cum illa velit ligari; si alter respondeat affirmative, consensus censetur innovatus. Hæc tamen opinio rejicitur, eo quod consensus præstitus a parte inscia est consensus junctus cum errore, quare non adimpletur conditio: *dicta muliere certiorata.*

167 Præfertur ceteris quarta ratio certiorem reddendi partem ignaram, & tunc fit, cum parti ignaræ dicitur in priori matrimonio defuisse consensum validum, adeoque suasu Confessoris se proponere, ut iterum innovetur ex parte utriusque. *Ibid.* §. 78.

168 Sed quid si timor occurrat, ne parte ignara certiorata de nullitate consensus, futurum sit, ut illa renuat novam celebrationem, adeoque sic soluto matrimonio, nata antecedenter proles timeatur ne declaretur illegitima? Tunc utique de prole non est cur dubitetur, nam semper habetur ut legitima cum impedimentum est occultum & unus saltem ex conjugibus in bona fide versatur. Verum si adhuc perseveret metus scandalorum ex resolutione hujus matrimonii, suadet Pontifex ut per novas litteras exponatur Sacræ Pœnitentiariæ casus, vel recurratur ad Episcopum, qui id suadebit, quod erit opportunum, *Ibid.* §. 80.

169 Matrimonio celebrato non præmissis denunciationibus nec obtenta ea de re ab Episcopo facultate, si assistat Parochus, suspensione ad triennium plectendus est ex *cap. Cum inhibitio* §. *final.* a qua suspensione toto eo triennio absolvi ab Episcopo nequit, ut ex Sanchez firmatur in *Tract. de Synod. Diœces. lib.* 7. *cap.* 69. §. 2.

170 Diebus, quibus interdicuntur matrimonia, non quidem absolute illa vetantur, præcisa consuetudine, sed solemnitas tantummodo, & pompa nuptiarum ut ex *cap. Cappellanus, de fer.* monent Theologi, & notatur *Institut. Eccles.* 70. §. 5.

171 Nomine vero solemnitatis nuptiarum censentur, & quidem potissimum, benedictionem in Missali Romano expressæ. Vetantur vero illæ sub peccato gravi, ut ex Sanchez aliisque notatur *Institut. Eccles.* 80. §. 7. Quare cum temporibus feriatis permittit Episcopus nuptias celebrari, nunquam licet benedictiones illas conferre, *Ibid.* §. 2.

172 Immo & tota Missa pro Sponso & Sponsa omittenda est, cum benedictiones illæ pars ejusdem habeantur. Tunc igitur celebranda est Missa de Tempore. *Ibid.* §. 11.

173 Ideo vero requiritur facultas Episcopi ad celebrandum matrimonia diebus feriatis (quamquam illa sint de licita) quia in Synodis ex consuetudine introducta vetita illa habentur; quare requiritur, ut Episcopi facultas intercedat. *Ibid.* §. 4.

174 Semel tamen inita matrimonia, diebus feriatis, consummari possunt, ut ex sensu DD. Theologorum statuitur. *ibidem* §. 17. & 18. Quare licita est traductio Sponsæ ad domum viri, ut ex Sacra Congregatione firmatur, *ibidem* §. 21. *

Additio in hac novissima Editione.

,, IN Bulgariæ Provincia mos est, ut Patresfamilias ali-
,, quando sibi in filios adoptent, absque tamen ulla
,, juris solemnitate, aliquos pueros, vel puellas. Hujus-
,, modi adoptati communiter inter Catholicos ibi commo-
,, rantes, veluti filii legitimi reputantur, adeout in hæ-
,, reditate etiam succedant. Reverendissimus D. Joannes
,, Roveranus Missionarius Congregationis S. Joannis Ba-
,, ptistæ, tunc Vicarius Apostolicus Sophiensis, nunc Ar-
,, chiepiscopus Marcianopolitanus, & Vicarius Patriarcha-
,, lis Constantinopolitanus Sacram Congregationem de Pro-
,, paganda Fide humiliter supplicavit, ut declarare digna-
,, retur, an talis adoptio impedimentum pareret, cogna-
,, tionis Legalis. Eadem Sacra Congregatio instantiam re-
,, misit ad Sacr. Congregationem Sancti Officii. Deinde
,, in Congregatione Generali habita coram S. D. N. feria
,, V. die 16. Aprilis 1761., Sanctissimus auditis votis &c.,
,, reque mature perpensa, declaravit præfato in casu nul-
,, lum extare impedimentum, mandavitque Instructionem
,, efformari transmittendam laudato Vicario Apostolico.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 DUo hic præcipue explananda sunt. Prius agendum de illis, qui concedere possunt licentiam assistendi loco Parochorum matrimoniis. Disserendum posterius de conditionibus, quæ matrimoniis apponi solent.

2 Possunt licentiam assistendi matrimoniis loco Parochorum concedere non solum ipsi Parochi, sed & quicumque veniunt nomine *Ordinarii*, puta *Episcopi*, *Abbates nullius &c.* Quinimmo ad ipsum permissum *Vicariis Generalibus*, tum *Capitularibus &c. Perez. de Matrim. disp.*
3 41. *sect.* 1. *num.* 1. *& plur. seq.* modo tamen is cui conceditur hæc licentia sit Sacerdos.

4
5 De Vicecuratis quæritur an & ii possint hanc licentiam assistendi matrimoniis concedere? Et posse non solum absentibus, sed etiam præsentibus Parochis, propterea quod sunt ipsi ad universitatem causarum destinati, tradit inter alios mox *laudatus Auctor dict. tract. disp.* 40. *sect.* 6. *num.* 5. Confer etiam *Hurtad. de matr. dis.* 5. *diffic.* 10. *num.* 34. *& seq.* ubi hanc etiam affert rationem, quod dare licentiam assistendi matrimoniis non sit ablegare jurisdictionem.

6 Necesse vero haud est, ut hæc licentia sit specialis, sed concessa intelligitur, si alicui Sacerdoti facta sit potestas exercendi in Parochia quæcumque ad animarum cu-
7 ram spectant; *Perez de matrim. disp.* 4. *sect.* 1. *nu.* 8. ubi quid si data alicui sit facultas administrandi omnia sacramenta in Parochia; *Hurtad. de matrim. disp.* 5. *difficult.*
9 11. *num.* 36. *& sequent.* Utrum hæc licentia debeat esse expressa, an sufficiat tacita, vel præsumpta, & quando, vide apud *eosdem ubi supra*.

10 Recte autem *Auctor num.* 11. tradit matrimonium contractum coram Sacerdote, qui habebat licentiam assistendi ipsi matrimonio, sed eam ignorabat, invalidum es-
11 se. Quinimmo id procedit etiamsi licentia non ab alio, sed ab ipso Sacerdote petita sit. Antequam enim ipse sciat concessam eam sibi esse, invalide matrimonio assistit, ut præter allegatos tradunt *Pontius de matrim. lib.* 5. *cap.* 29. *num.* 8. *Coninch disp.* 27. *dub.* 3. *num.* 32.

12 An matrimonium valide contrahatur coram Sacerdote cui licentia assistendi ipsi matrimonio aut vi metuque, aut dolo malo concessa est, ut si ementito nomine magnatis petita sit? Valide matrimonium contrahi, si licentia vi, metuque sit concessa, communiter tenent *Sanchez de matr. lib.* 6. *disp.* 39. *num.* 13. aliique relati *a Perez eodem*
13 *tract. disp.* 41. *sect.* 6. *num.* 2. Ceterum distinguendum videtur licentiam vi concessam inter, & licentiam metu concessam. Si licentia vi sit concessa, nulla concurrit concedentis voluntas: *Vis namque absoluta uti in plane invitum exercetur, ita quoque omnem illius, qui eam patitur, excludit consensum*, ut totidem verbis extext. in capit. *Sacris, de iis quæ vi metusve causa*, ait *Voet in*
14 *comment. ad Pandect. lib.* 4. *tit.* 2. *num.* 1. Quocirca non est quod valide contrahi dici queat matrimo-
15 nium coram Sacerdote hoc, cui licentia vi est concessa. Sin autem licentia sit metu concessa, non deest voluntas concedentis, & propterea sustineri potest, valide contrahi matrimonium coram sacerdote, cui li-
16 centia metu concessa est. De matrimonio vero contracto coram Sacerdote, cui dolo malo licentia ipsi matrimonio assistendi sit concessa, vide *Perez de matrim. disp.* 41. *sect.* 6. *per tot.*

Sacerdos, cui concessa est licentia assistendi matrimonio, non secus ac Parochus valide potest assistere non so- 17
lum in Parochia, sed & extra eam, immo extra diœcesim *Pontius de matr. lib.* 5. *cap.* 9. *num.* 29. *&* 10. *Perez eod. tract. disp.* 4. *sect.* 3. *per tot.*

Quod attinet ad conditiones, quæ matrimoniis apponi 18
solent, eæ non aliter appositæ censentur, quam si coram Parocho & Testibus exprimantur. Quocirca etiamsi constet, quod antea contrahentes manifestaverint velle contrahere sub hac vel illa conditione, ipsam vero non expres- 19
sissent coram Parocho & Testibus, Matrimonium pro puro 19
haberi debet; Rot. inter impressas apud *Ursayam tom.* 2. *de Miscellan. dec.* 37. *num.* 10. *& in Posnanien. seu Varsavien. Matrim.* 26. *Junii* 1747. *cor.* §. 6. *Emin. Bussio*.

Apponi vero matrimonio haud potest conditio contra substantiam ipsius, & apposita vitiat ipsum matrimonium; 20
D' Avezan. de matr. cap. 8. *per tot.*

Quid juris erit, si conditio impossibilis, vel turpis fuerit adjecta? Eam vitiari & non vitiare Matrimonium, 21
modo contra substantiam Matrimonii non sit, definivit *Gregorius IX. in cap. final. de condit. apposit. D' Avezan. loco mox citato; Perez de matrim. disp.* 16. *sect.* 3. *per tot.* Vide & cum sequente sectione, hoc ipsum argumentum exornantem.

De conditione: *si te Virginem repererо*: quid dicen- 22
dum? Ita Rota de ea sensit in *dict. Posnanien. seu Varsavien. Matrim.* 26. Junii 1747. §. 8. *seq. cor. Eminent. Bussio*: ,, Plane, *inquit*, in subjecta materia communis æ-
,, que, ac recepta apud Doctores invaluit distinctio, quod
,, conditio isthæc in ipso actu celebrati Matrimonii adje-
,, cta: Si te Virginem invenero; tum demum sustineatur,
,, ubi, & quatenus de illius implemento cautum fuerit
,, modo prorsus licito, ut nempe honesta fiat virgini-
,, tatis exploratio per inspectionem Matronarum, vel ac-
,, curata præmittatur inquisitio vitæ, ac morum puellæ; Eo-
,, que casu adeo tenet ejusdem conditionis adjectio, ut si
,, hæc deficere comperiatur, matrimonium utcumque in
,, faciem Ecclesiæ celebratum ob cessantem mutuum utriul-
,, que contrahentis consensum dissolvi possit &c. Secus tamen
,, est quovis modo eadem conditio adjiciatur circa explora-
,, tionem Virginitatis faciendam per copulam, & inspe-
,, ctionem ab ipso Conjuge peragendam, aliosque modos
,, illicitos, & inhonestos, vel quoties nullo designato mo-
,, do adjectæ conditionis purificationem assequendi nec non
,, una cum licita Puellæ inspectione, severa morum inqui-
,, sitione prætermissa, vir pluries cum uxore concubuit, &
,, Matrimonium consummavit; In his enim terminis ne-
,, mo dubitat, quin hujus generis conditio veluti turpis,
,, & illicita pro non adjecta reputetur, vetitumque sit
,, viro assertum proponere defectum virginitatis; adeo ut
,, posthabito dictæ conditionis impedimento, conjugisque
,, conquestionibus, partes Judicis esse debeant in Matri-
,, monii dissolutione firmiter deneganda.

MATUTINUM.

SUMMARIUM.

1 *Matutinum in Cathedrali debet recitari de mane, non non autem Vesperi pro sequenti die.*
2 *In aurora, vel circiter.*
3 *Nisi dispensetur, ut dicatur, Vesperi pro aliqua necessitate.*
4 *Vel tempore hyemis.*
5 *Vel propter aeris intemperiem.*
6 *Episcopus enim potest concedere, ut Canonici ob aeris intemperiem valeant horam Matutini protrahere.*
7 *Tolerandum est quod Canonici tribus mensibus anni frigidioribus recitent diebus ferialibus Matutinum in Sacristia.*
8 *Canonici absentes a Matutino non lucrantur correspondentes distributiones per interessentiam Concioni in habitu Canonicali, quamvis quo ad hoc inoleverit consuetudo.*
9 *Matutinum recitandum est nocturno tempore, si adsit consuetudo, secus vero & alii legitime impediti si interesse non possunt, lucrantur distributiones quotidianas.*
10 *Matutinum, quod secundum regulam Ordinis recitari debet media nocte conceditur ut possit ex causa recitari hora octava noctis.*
11 *Matutinum, quod recitabatur media nocte, conceditur Monialibus S. Catharinæ Senensis ut possit recitari hora prima noctis ob aeris intemperiem, & adversam valetudinem Monialium.*
12 *Matutinum, quod media nocte a Clero Cathedralis Ecclesiæ recitari consueverat, ut in futurum adolescente die cantari possit, ex causis narratis fuit concessum.*
13 *Matutinum quod recitari solebat a Canonicis una hora post ortum solis, non est ante ortum solis inchoandum.*

14 *Ma-*

14 *Matutinum defunctorum, non Vesperi pridie, sed ipsamet die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum post Laudes recitari debet; Vide tamen novissimum decretum.*
15 *Matutinum potest etiam sine caussa dividi tota nocte a Laudibus.*
16 *Immo multi dicunt id esse etiam laudabile.*
17 *Quando Matutinum dividitur a Laudibus, debet in fine addi* Pater noster, *& probabilius etiam addi debet* Oratio *diei sine tamen aliis Commemorationibus.*
18 *Probabilius est etiam, quod initio Laudum divisarum non debeat dici* Pater, & Ave.
19 *Matutinum, & Laudes non recitare ante celebrationem Missæ, multi tenent esse peccatum mortale.*
20 *Plurimi autem communius, & verius id negant.*
21 *Immo multi volunt, nedum non esse peccatum mortale, sed ne quidem esse veniale, quando adest caussa rationabilis.*
22 *Quinimmo aliqui dicunt per se loquendo nullum esse peccatum.*
23 *Probabilius tamen est per se loquendo, & sine rationabili caussa esse peccatum veniale.*
24 *Matutinum sequentis diei, si absque caussa dicatur ante absolutum Officium diei præsentis, peccatur venialiter.*
25 *Si autem fiat ex caussa, nullo modo peccatur.*
26 *Per unicam recitationem Matutini, & Laudum non potest satisfieri obligationi pro die præsenti, & sequenti.*
27 *Qua hora pridie inchoari possit Matutinum?* remissive.
28 *Qui recitat Matutinum pro feria secunda sequenti ante solis occasum diei Dominicæ, non debet genuflectere ad Antiphonam finalem* B. M. V. *debet tamen genuflectere, si illud recitet post solis occasum.*
29 *Alia ad rem scitu digna exhibentur*, ad n. 33.
34 *Affertur prodigiosus eventus in Matutinum a nostro B. Joann. Parmensi una cum Dæmonibus persoluto.*
35 *Alia ad rem*, remissive.
36 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 38.

1 MAtutinum in Cathedrali debet recitari de mane, non
autem Vesperi pro sequenti die: *Sac. Congreg. Episc.*
& Regul. in Vercellensi 25. Nov. 1578., & in Aretina 18.
2 *Octob.* 1595. apud Nicol. *in floscul. verb. Matutinum n.* 1. In
Aurora, vel circiter. *Eadem Sac. Cong. in Cæsenaten.* 3.
Decemb. 1602.
3 Nisi dispensetur, ut dicatur Vesperi pro aliqua necessitate. *Eadem Sac. Congr. in Dertonen. 16. Octobris* 1605.
4 Vel tempore hiemis. *Eadem Sac. Congr. in Salernitana* 30.
5 *Septembris* 1616. Vel propter aeris intemperiem. *Eadem*
6 *Sac. Cong. in Ferrarien. 4. Aprilis* 1628. Episcopus enim potest concedere, ut Canonici ob aeris intemperiem valeant
horam Matutini protrahere, prout pro tolerantia respondit *Sacra Congregat. Concilii in Trojana 14. Februarii, &*
14. *Novembris* 1699. *favore Capituli Civitatis Foggiæ.*
7 Tolerandum est, quod Canonici tribus mensibus anni
frigidioribus recitent diebus ferialibus matutinum in Sacristia. *Sac. Congr. Episcop., & Regul. in una S. Severini*
13. *Septembris* 1641. apud Nicol. *in flosculis, verb. Officium*
num. 19.
8 Si in Ecclesia Cathedrali inoleverit ab immemorabili
tempore, ut Canonici, quibus diebus habetur Concio in
ipsa Ecclesia, audiendo Concionem in habitu Canonicali, lucrentur distributiones, quæ dantur Matutino interessentibus, licet recitationi dictæ Horæ Matutinæ non interfuerint, hujusmodi consuetudo non excusat Canonicos
in conscientia ab onere restituendi. *Sacr. Congr. Concilii*
in Vicentina ad cap. 12. sess. 24. de reformat. die 7. Februarii 1643.
9 Matutinum, seu Matutinæ horæ recitandæ sunt nocturno tempore, si adsit consuetudo; Secus vero, & alii
legitime impediti, si interesse non possunt, lucrantur distributiones quotidianas. *Sac. Cong. Rit. in Mazarien.* 20.
Decemb. 1601.
10 Matutinum, quod secundum regulam Ordinis recitari
debet media nocte, ut ex causa recitari possit hora octava noctis conceditur. *Sac. Cong. Rit. in causa Civitatis Angelorum, sive in Thaxcalan. in Indiis Occidentalibus* 12.
Nov. 1605.
11 Matutinum, quod recitabantur media nocte, ut possit
recitari hora prima noctis ob aeris intemperiem, & adversam valetudinem Monialium conceditur Monialibus S.
Catherinæ Senensis. *Sac. Cong. Rit. in Thaxcalan. in Indiis*
Occidentalibus 20. Junii 1609.
12 Maturinum, quod media nocte a Clero Cathedralis Ecclesiæ recitari consueverat, ut in futurum albescente die
cantari possit, ex causis narratis fuit concessum. *Sacra*
Congr. Rit. in Oscen. 21. Junii 1609.
13 Matutinum, quod recitari solebat a Canonicis una hora post ortum solis, non est ante ortum solis inchoandum.
Sac. Cong. Rit. in Asculana 1606.

Matutinum Defunctorum in Festo omnium Sanctorum 14
ad Vesperam recitandum non est, sed ipsamet die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum post Laudes
diei recitari debet. *Sac. Cong. Rit. sub die 1. Septembris* 1607.,
& 22. Januarii 1701. Vid. in Tom. VIII. Decreta *S. R.*
C. n. 21. 698. 740. Ex post tamen ab eadem *S. R. Cong.*
die 14. Sept. 1745. in Ratisponen. editum fuit sequens Decretum. *Privata Officii Defunctorum recitatio pro generali*
illorum commemoratione absolvi licite potest post Vespertinas Horas Festi omnium Sanctorum: in Choro autem juxta Rubricas adimplenda est mane die 2. Nov. nisi, ut possint, contraria jam facerat consuetudo. Vide citata Decreta
sub n. 1201.

Matutinum potest etiam sine causa dividi tota nocte a 15
Laudibus. Bonart. *lib.* 1. *cap.* 17. Stoz *lib.* 1. *part.* 3.
num. 410. La Croix *lib.* 4. *num.* 1405. Sporer *tom.* 3. *Append. cap.* 2. *num.* 138., & alii passim. Immo id etiam
laudabile esse dicunt Navarr. Suarez, Sanchez, Filliuc. 16
Tamburin. Pellizar. aliique multi apud La Croix *loc. cit.*
Quando Matutinum dividitur a Laudibus, debet in fine
addi *Pater noster*, & probabilius etiam addi debet Oratio
diei sine tamen aliis Commemorationibus; Navarr. Lezan. Bonacin. Gavant. Diana *part.* 5. *tractat.* 14. *resolut.*
48., & alii contra Sanchez, Bonart. Pellizar. Stoz, Gobat *tractat.* 5. *num.* 672. Lohner *de Horis Canonicis part.*
2. *tractat.* 1. §. 11. cum La Croix *loc. citat. num.* 1305.
qui vere probabiliter dicunt non esse opus addere orationem diei, cum id specialiter tantum in Nativitate Domini præcipiatur. Probabilius est etiam, quod initio Laudum divisarum non debeat dici *Pater, & Ave*, quia nullibi præscribitur, & nec dicitur initio Completorii, quamvis sit distincta. Bonacina, Azorius, Tamburin., & alii 17
cum La Croix *loc. cit.* Est tamen consultum, & laudabile 18
illa dicere.

Matutinum, & Laudes non recitare ante celebrationem 19
Missæ esse peccatum mortale tenent S. Antoninus, S.
Raymundus, Armilla, Tabien. Angel. Navarr. Majol.
Antonin. Bernard. Petr. Boll. Melchior da Hoelan, Ludovicus Beja, Michael Timoth. Lælius Zech. Stephanus
Durant. Bartholomæus ab Angel. Jacobus de Graffis,
Henriquez, Pitigian, Azorius, Card. Bellarm. Francolin.
Homobonus, Gavant. apud Barbosam *de Off., & potest.*
Episcop. part. 2. *allegat.* 24. *num.* 15. *vers. Licet Affirmativam opinionem.* Et novissime hanc sententiam, nempe
esse peccatum mortale mordicus tenet, & pluribus adductis defendit Monacell. *tom.* 2. *tit.* 16. *formul.* 1. *nu.* 5.,
& 6. ubi cum verbis Gavant. *comment. in Rubr. Missal.*
part. 2. *tit.* 1. *litt.* B. referens S. Antoninum, & S. Raymundum pro sententia, inquit: *Quid facies pie Lector in*
re tam dubia, in qua totidem sunt hinc inde Auctores pro
Affirmativa sanctiores, præterea vero duo Summi Pontifices Innocent. IV., & Pius V. qui collocavit hunc inter
defectus graviores; Ego certo tutiorem, quæ in Rubrica
est, sequor sententiam; Et rursus *tom.* 4. *supplement. ad*
2. *Tom. a num.* 278. *ad num.* 282. *inclusive* pluribus additis ipsam propugnat, & infra *num.* 419. subdit: *Tu*
autem tene cum veriori sententia, quod sit mortale, &
quod contraria opinio Auctoris, & sequacium videtur periculosa ex rationibus, quas perpendimus in hoc supplemento ad tit. 16. *form.* 1. *n.* 6. *pag.* 61.

Non esse autem peccatum mortale tenent Sotus, La- 20
mas, Medina, Vega, Joann. Baptista Bonrad. Cuch. Ludovicus Lopez, Emanuel Sa, Petrus Aragonius, Scort.
Valent. Vasquez, Comitolus, Fr. Emmanuel, Marcign.
Bartholomeus a S. Faulto, Laymann, Pollevin. Bonacina, Squillant. Fernandez, Villalob. Raphael de la Torre, Diana, Lezana, Galet, Nugnius, Suarez, Fagundez. Petrus de Ledesma, Naldus, Miranda, Chamerota,
Lessius, Coninch, Molfesius citati, & sequuti a Barbosa
loc. cit. num. 15. Reiffenstuel *Theolog. moral. tractat.* 6.
quæst. 6. *num.* 7. Sanchez, Bill. Baldel. Victor. Castrop.
Illsung aliique plurimi citati, & sequuti a La Croix *lib.*
6. *part.* 2. *num.* 23. Et hæc opinio est jam communior
inter Doctores, & ut verior tenetur passim a recentioribus cum pluribus etiam ex antiquis; & ratio est quia
non videtur tanta connexio inter Matutinum, & Missam, ut non servans dictum Ordinem prius recitandi Matutinum, & Laudes ante celebrationem Missæ peccet
mortaliter; Tum quia nulla Lege reperitur sancitum, talem graviter peccare. Immo nedum non esse peccatum 21
mortale, sed ne quidem esse veniale, quando adest causa rationabilis, licet omnino, v. gr. major commoditas
studii, vel itineris, tenent supracitati Doctores apud
La Croix *loc. citat. num.* 250. Quinimmo Sotus, Suarez,
Tamburin., & alii apud Gobat *tract.* 3. *num.* 1667., &
La Croix *part.* 2. *tractat.* 1. dicunt, per se loquen- 22
do nullum esse peccatum, quia nullibi invenitur præceptum, nec videtur esse specialis connexio, aut dependentia Missæ ab illis precibus; Unde Marchant.,
& Quarcus *part.* 2. *tractat.* 1. dicunt esse consilium, &
quamdam congruentiam, ut ante celebrationem Missæ recitetur Matutinum cum Laudibus.

Probabilius tamen est, per se loquendo, & sine rationa- 23

bili causa esse peccatum veniale, quia *in Rubricis Missalis tit. de præp. Sacerdotis celebraturi* §. 10. id numeratur inter defectus peccaminosos; & merito, quia recitatio Matutini, & Laudum est recta, & optima præparatio ad Missam celebrandam, cum ex tali recitatione advertat celebraturus, quas Orationes & Commemorationes facere debeat, & an *Gloria* vel *Credo* dicere? Sic Aversa *q.* 11. *sect.* 12. La Croix *loc. cit. n.* 230. ubi dicit se id tenere cum d. Aversa, & aliis communiter.

24 Matutinum sequentis diei, si absque causa dicatur ante absolutum Officium diei præsentis, peccatur venialiter: Debet enim ordinate procedendo prius compleri, & perfici obligatio hujus præsentis diei, quam inchoetur obligatio alterius sequentis, unde si sine causa pervertatur hic ordo, peccatur saltem venialiter. Suarez *de Orat. lib.* 4. *cap.* 24. *num.* 3. Diana *part.* 1. *tract.* 12. *resolut.* 15. Sanchez *in consil. lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 37. *num.* 6. Castropal. *tract.* 7. *disp.* 2. *punct.* 4. *num.* 4. Stoz *lib.* 1. *part.* 3. *num.* 385. La Croix *lib.* 4. *num.* 1315. Si autem fiat ex causa, v. gr. si quis
25 rogetur ab alio, ut secum recitet Matutinum diei sequentis, quamvis necdum recitaverit Vesperas, seu Completorium diei præsentis, nullo modo peccat. Pellizar. *tom.* 1. *tract.* 5. *cap.* 8. *n.* 108. cum aliis ibi citatis, La Croix *loc. cit.* cum Bonacina, Gobat, & aliis.

26 Per unicam recitationem Matutini, & Laudum non potest satisfieri obligationi pro hac die præsenti, & pro die sequenti; Alexander enim VII. die 18. Martii 1666. inter alias merito expresse damnavit sequentem propositionem 35. in ordine: *Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti, & crastina.*

27 Quanam hora pridie Vesperi inchoari possit Matutinum, habetur in Tabella, quæ singulis annis in Calendario dari solet, & ubi non detur, potest observari Tabella, quæ anno 1706. prodiit Romæ typis Cameræ Apostolicæ, & traditur a La Croix *lib.* 4. *post num.* 1314.

28 Qui recitat Matutinum pro feria secunda sequenti ante solis occasum diei Dominicæ, non debet genuflectere ad Antiphonam finalem Beatæ Mariæ Virginis. Gavant. *de fin. Officii cap.* 22. *n.* 18. Debet tamen genuflectere, si illud recitet post solis occasum, quia ritus standi incipit a primis Vesperis Dominicæ, & non a media nocte, adeoque desinit in occasu solis ejusdem Dominicæ more indulgentiarum. Idem *ib.*

29 Matutinum in solemnitate Epiphaniæ incipitur ex abrupto ab Antiphona, & Psalmo sine *Domine labia mea aperies, Invitatorio, & Hymno*, quia Magi visa stella statim venerunt, muto nuncio, non loquente. Et omittitur Invitatorium ad detestandam fraudulentam Herodis invitationem ad Christum adorandum: *Ut, & ego veniens adorem eum. Matth.* 2. *n.* 8. Nec dicitur Hymnus, quia perfectorum est canere Hymnos, conversio vero gentium in solis Magis perfecta non erat. Gavant., & Merati *tom.* 2. *sect.* 6. *cap.* 7. *num.* 3. Durand. *lib.* 6. *cap.* 16. Beleth. *explicat. Divinorum Officiorum cap.* 73. Alcuin. *in Epiph.* alii. Dicitur tamen in tertio Nocturno Psalmus invitatorius nonagesimus quartus, *Venite exultemus Domino*, cum intercalari Antiphonæ repetitione ad indicandum quod in tertio tempore, nempe tempore gratiæ per tertium Nocturnum significato, sufficienter invitata est Ecclesia de Gentibus per Magos, & stellam, & successive per Apostolos, itaut nullus excusari possit ab obligatione adorandi Christum, quia in *omnem terram exivit sonus eorum. Psalm.* 18 *num.* 5. Repetitur ideo sæpius Antiphona *Venite adoremus*, ut confluant undique omnes. Gavant. & Merati *loc. citat. num.* 5. Durand. *loc. citat. num.* 9. ubi etiam advertit, quod dictus Psalmus invitatorius dicitur ad septimam Antiphonam, ad indicandum quod per Baptismа datur spiritus septiformis. Infra octavam vero dicitur *Domine labia, &c.* Invitatorium, & Hymnus, quia jam supponitur Ecclesia de Gentibus sufficienter instructa, & perfecta ad Hymnos canendos, sicque invitatur ad ipsum in Hymnis, & laudibus adorandum; Durand. *loc. cit.* Gavant. & Merat. *loc. cit. n.* 4. & alii.

30 Matutinum ultimi Tridui majoris hebdomadæ incipitur absolute sine *Domine labia &c.* Invitatorio, & Hymno ad obstruendum os Judæorum, potius quam laudes, & Hymnos, loquentium iniqua, & detestandum eorum invitationem ad Conciliabula contra Christum. Sicque sine initio inchoamus Matutinum, & alias Canonicas Horas, & sine solito fine absolvimus, quia in Horis Canonicis hujus tridui celebramus exequias triduas mortis Christi, & quia Christus moritur, Alpha, & Omega, principium, & finis. Rupertus *lib.* 1. *cap.* 14. 24., & 25 Alcuinus C. *In Cœna Domini*, Gavant., & Merati *loc. cap.* 13. *num.* 4., & 5. ac alii.

31 Ad Matutinum Paschatis sicuti ad alias Horas non dicitur Hymnus usque ad Dominicam in Albis exclusive, quia tempus Paschale significat statum Beatorum, quorum Hymnus est *Alleluja*. Durand. *lib.* 6. *cap.* 87. *a* 2. Gavant., & Merati *loc. citat. cap.* 14. *num.* 2. Neque dicuntur capitula, quia in statu Beatorum significato per Paschale, non est locus exhortationi, quæ continetur in capitulis. Gavant., & Merati *loc. cit. num.* 3., & alii. Dicuntur tantum tres Antiphonæ cum tribus Psalmis, ac tres lectiones cum tribus Responsoriis, ad indicandum quod in nomine Sanctissimæ Virginitatis institutum est Baptisma, cujus formam post Resurrectionem suam Jesus Christus tradidit suis Apostolis dicens: *Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; *Matthæi* 28. *num.* 19. Unde ternarius dictus numerus denotat Magisterium, siquidem Christus ante traditam Baptismi formam, promisit ut supra: *Docete omnes gentes*, scilicet Mysterium Trinitatis, quod in ternario illo numero significatur; *Et quia tres sunt qui testimonium dant in Cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres sunt*, 1. *Joann.* 5. *num.* 7., & quia *Isaiæ* 6. *num.* 3. ter dicitur *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, & semel *Dominus Deus exercituum, seu Dominus Deus Sabaoth*, hæc Personarum Divinarum Trinitas bene notatur in trino numero Antiphonarum, Psalmorum, Lectionum, & Responsoriorum, Unitas vero Deitatis significatur in uno solo Nocturno hac die, & per octavam recitando; juxta illud S. Ambrosii *lib.* 2. *de Fide ad Gratian. cap.* 4. *Quid sibi vult sub uno nomine sanctitatis trina repetitio? Si trina repetitio, cur una laudatio? Si una laudatio, cur trina repetitio? Trina repetitio cur? Nisi quia Pater, Filius, Spiritus Sanctus sanctitate unum sunt. Non dixit semel, ne Filium sequestraret. Non bis, ne Spiritum Sanctum præteriret. Non quater, ne Creaturam sibi conjungeret. Et ut ostenderet Trinitatis unam esse Deitatem, cum tertio dixisset sanctus, addidit Dominus Deus Sabaoth*. Sic colligitur ex Ruperto *lib.* 8. *cap.* 2. Gavant., & Merat. *loc. citat. cap.* 14. *numer.* 1. Vel ad triduanam sepulturam recolendam, ex qua ortum habuit Resurrectio Christi die tertia. Durand. *lib.* 6. *cap.* 87. Gavant., & Merati *loc. citat.* Vel ad significanda opera trium dierum, quæ Christus se promisit facturum in præsenti sæculo, *Lucæ* 13. Hoc est dæmonia ejicere, sanitates perficere, & consummari tertia die. Aut ad significandas Virtutes Fidei, Spei, & Charitatis: quæ in hoc Mysterio maxime vigent. Amalar. *lib.* 1. *cap.* 23. Gavant., & Merati *loc. citat. Hæc dies &c.* loco prædictorum dicitur, & ritus hic desumptus est e Psalmo cui titulus est *Alleluja* Rupertus *lib.* 7. *cap.* 21. Gavant., & Merati *loc. citat. numer.* 5. Et antiquum esse hunc Ritum testatur, ac firmat Gregorius VII. *in cap. In die* 15. *dist.* 5. *de Consecrat.*

Ad Matutinum Dominicæ in Albis resumuntur Hymni, & plures Psalmi, sub unica tamen Antiphona pro quolibet nocturno ratione temporis Paschalis, quod totum festivum est, & lætitiæ *ex Ordin. Romano hic*, ubi additur ratio dicendo, quod deinde in sequenti tempore quasi crescentium arborum frondes multiplicantur Psalmi, & recoluntur mores boni diversorum operum per plures Psalmos. Et idem dicit de novem Lectionibus in hac Dominica, Gemma *lib.* 4. *cap.* 177. Sic Gavant., & Merat. *loc. cit. cap.* 15. *n.* 1. 32

Ad Matutinum Dominicæ Pentecostes, & per octavam dicitur unum tantum Nocturnum cum tribus Antiphonis, tribus Psalmis, tribus Lectionibus, & tribus Responsoriis, ex Ordine Romano, & Gregorio VII. *Capit. In die* 15. *distinct. quinta de Consecration.* ut in Paschate Resurrectionis. Et ratio est, quia ex hoc ternario numero, ultra dicto pro die Paschatis, & per ejus octavam, ostenditur Spiritum Sanctum tria circa Apostolos operatum fuisse, nam veteres innovavit, innovatos confirmavit, & confirmatos ad alios convertendos misit, ut exponit Durandus *lib.* 6. *capit.* 107. *sub n.* 4. & sequuntur Gavant., & Merat. *loc. cit.* 16. & alii. 33

Hic juvat afferre prodigiosum eventum in Matutino, a B. Joanne Parmensi Ministro Generali totius nostri Seraphici Ordinis persoluto una cum Dæmonibus, Deo sic præcipiente, ipsum hospitio recipientibus. Cum Sanctus Generalis visitaret ultramontanas Provincias, contigit brumali tempore cum errore itineris tota die deviasse, atque in desertum mediisque silvis ingruentem noctem sustinuisse. Unde ipse, & socii se variis orationibus Deo, Beatæ Mariæ Virgini ac B. Patri Francisco se commendantes audierunt pulsari campanam, qua excitati magis in divinas laudes ad sonitum perrexerunt, & perventi ad Monasticum sibi visum Conventum pulsato ostio, præsto obviam fiunt quasi ex condicto expectantes plures Monachi, qui prompte receperunt hospites, ducunt ad ignem, lavant pedes, exsiccant vestimenta, apponunt cœnam, & sternunt lectos, omnia ministrant necessaria magna alacritate; post primam vigiliam surrexit Generalis ad orationem, & audita campana Monachos ad Matutinum convocante, ad Chorum cum ipsis convenit relictis sociis, qui somno, & fatigatione detinebantur. Officium incepturus hebdomadarius, nec consueta usus est cæremonia, nec ordine, nec versiculo *Domine labia*, sed abruptim, & cum turbatione incepit ab illo versu *Psal.* 35. *numer.* 13. „ Ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem. " Respondit Chorus: „ Expulsi sunt, nec potuerunt stare. " Tertio id ipsum repetitum, quod suspicionem ingessit Fratri Joanni Generali. Præ- 34

cepit

cepit igitur in virtute passionis Christi, & Sanctissimi ejus Nominis, ut ocyus edicerent quinam essent? Respondit qui Abbatis loco videbatur præesse: Omnes esse Angelos tenebrarum, qui ex Divino præcepto inviti missi sunt ad ministrandum ea nocte ipsi, & sociis, precibus, inquit, Matris Dei, & illius vexilliferi Patris vestri; Quibus dictis totum evanuit, quod ibidem extructum cernebatur; se autem cum sociis nemoroso antro, atque in nuda humo invenit Generalis, & excitatis sociis in laudibus Divinis reliquam noctem usque ad auroram quæ jam instabat, vigiles duxerunt, & surgentes, iter progressi, ad Conventum Ordinis pervenerunt. Simile quid contigit in meritum Obedientiæ duobus Fratribus apud Perusium missis. Sic expresse refert Wadingus novissime Romæ impressus, typis Rochi Bernabò *tom. 3. fol. 172. n. 5. ad annum Christi 1247.*

35 Attendendæ sunt sequentes resolutiones. In una enim
Mutinensi sub die 12. Novembris 1644. Sacra Congrega-
tio Concil. censuit, petitam facultatem recitandi Ma-
tutinum, esse Oratoribus concedendam post Comple-
torium præcedentis diei, pro arbitrio tamen Episcopi, &
36 dummodo lapsa sit hora tertia post meridiem. Et semper
requiri arbitrium, seu licentiam Episcopi habetur novis-
sime decisum a Benedicto XIII. in suo Brevi sub die 8.
37 Julii 1726. contra Capitulum Papiense. In Interamnen.
sub die 24. Maji 1674. fuerunt ab Episcopo proposita,
& a Sacr. Congregation. Concil. resoluta sequentia du-
bia.

In Visitatione suæ Cathedralis Ecclesiæ reperit Dominus Episcopus Interamnensis nonnullos abusus circa servitium Chori, quos cum eliminare cupiat, supplex quærit ex hac Sac. Cong., An tolerandum sit?

Primo, quod diebus festis Matutino præsentes habeantur, ac proinde punctis non multentur, qui nonnisi absoluto primo Nocturno, videlicet post Psalmos tres, totidemque Lectiones recitatas, Choro intersint?

Secundo; diebus vero ferialibus, qui nonnisi absolutis sex Psalmis?

Tertio, quod sacris Processionibus distributiones assignatæ non sint, sed contra contumaces pœna duntaxat trium librarum ceræ constituta, quæ nunquam exigi consuevit?

Quarto, & an prænarratus modus interveniendi possit etiam ratione consuetudinis immemorabilis tolerari?

Sacra &c. Ad primum respondit non esse tolerandum. Idem ad secundum respondit. Ad tertium respondit, exigendam esse pœnam præscriptam. Ad quartum, non suffragari contrariam consuetudinem.

38 * Matutinum non est segregandum a Laudibus sine
causa, quæ optime supperit Ecclesiæ sejungenti Matuti-
num a Laudibus Nocte Natalis Domini. *Instit. Eccl.* 24.
§. 9.
39 *Peccat etiam venialiter, qui sine legitima causa horam*
non servat, ut ex D. Thoma, *ibidem* §. 9.
40 Hora recitandi Matutinum die præcedenti incipit post
exactas tres quartas partes diei, ut in Calendario Roma-
no adnotatum est, *ibidem* §. 10.

Alia ad rem, Vide verb. *Officium Divinum.* *

MAUSOLEUM.

Additamenta Novissima.

Locus ille, ubi cadaver humatur, diversis nominibus appellari consuevit; nempe cœmeterium, polyandrum, monumentum, arca, tumulus, mausoleum, sarcophagus, ergastulum, cœnotaphium, sedes, domus æterna, sedes sacra, quies, & de singulis probant sigillatim Franciscus Maria Samuelius *in Praxi de sepult. tract. 5. disp. 1. controv. 3.* Murga *t. 1. disquis. mor. tract. 3. in proœmio.* Mausoleum proprie est sepulcrum Principis, dictum a Mausolo Rege Cariæ, de quo Jul. Lavorus, *de prisco funerandi more, cap. 6. num. 12.*

MEDIATORES LITIS.

Additamenta Novissima.

Mediatores litis & negotii sunt qui negotiis, quæ per medias personas agi solent, operam dederunt. Sic Cicero *lib. 1. de Off.* Aliter ab aliis hujusmodi Mediatores accipi videntur; aliqui enim pro conciliatoribus, & proxenetis contractuum, alii pro illis accipiunt, apud quos res litigiosa deponitur; & Cujacius *lib. 8. observ. cap. 13.* motus auctoritate Harmenopuli *lib. 1. prompt. c. 6.* pro arbitris accipit. Utcumque vero sit, constat, hujusmodi mediatores cogi non posse ad testimonium dicendum, ut ex novell. 90. Justiniani, *Cap. Quoniam*; ratio est quia cum cognitores ipsius negotii & executores fuerint, æquum non est, ut testimonium proferant in caussa cui patrocinium præstiterant. Sed de hoc fusius Auctor noster verbo *Testis.*

MEDICUS.

SUMMARIUM.

1 *Medicus tenetur ante omnia suadere infirmis Confessionem peccatorum.*

2 *Medicus nullus potest Doctoratum accipere, nisi juret se observaturum, quod ultra tertium diem non visitabit infirmum, nisi hic vocet ad se Confessarium, nisi rationabilis caussa excuset.*

3 *Et si ultra tertium diem continuet visitationem, & curam infirmi nondum confessi, subjaceat Excommunicationi majori latæ sententiæ summo Pontifici, & Episcopis locorum privative, & respective reservatæ, aliisque gravissimis pœnis.*

4 *Medici, & Chirurgi a Communitate conducti tenentur gratis curare Ecclesiasticos utriusque Cleri, prout alios Cives.*

5 *Non solum personæ Ecclesiasticæ, sed nec etiam alii viventes earum expensis, & in earum domibus tenentur ad contributionem pro Salario Medici.*

6 *Medici tenentur curare gratis pauperes infirmos.*

7 *Medici, sive Physici, sive Chirurgi non possunt inire societatem cum Aromatariis.*

8 *Medici Judæi non possunt a Christianis vocari in suis infirmitatibus, nisi nullus alius adsit, vel excellens sit aliquis in eis.*

9 *Medicus confugitur exiens ad curandum Ordinarium sub cautione sibi ab ipso facta debet omnino restitui.*

10 *Medicus inquisitus compositionis venenatæ, ac mortis propinatæ, mediante Sanctissimo, extrahitur ab Ecclesia, & retinetur in carceribus nomine Papæ.*

11 *In caussa mortis ex veneno secutæ Sanctissimus dat facultatem examinandi Sacerdotem Medicum, & consignandi examen Curiæ sæculari absque incursu Irregularitatis.*

12 *Medicus Monialium non debet esse minor quinquaginta annis, ubi Medicorum penuria non adest.*

13 *Medici, & Chirurgi ordinarii debent habere licentiam generalem ingrediendi Clausuram etiam de nocte in casibus urgentis necessitatis, in aliis non ordinariis requiritur specialis.*

14 *Debent tamen associari, eisque assisti cum infirma tractantibus.*

15 *Medicus extraordinarius permitti non debet Monialibus, nisi in gravi infirmitate.*

16 *Et quando ordinarius non invenit remedium, vel est impeditus*, ad n. 17.

18 *In casu, quo Episcopus ex aliqua rationabili, & honesta caussa extraordinarium concederet, medicamenta necessaria ab eodem ordinata solvenda erunt a Monasterio, non autem a Monialibus, quæ opera Medici extraordinarii usæ fuerunt.*

19 *An, & quando Clerici, & Religiosi possint exercere artem Medicinæ, & Chirurgiæ? remissive.*

20 *Medicus peritus promoveri potest ad Sacros Ordines, si conscientiam habet, quod ex sua caussa aliquis non sit mortuus; Secus autem, si de morte alicujus ex sua caussa eum sua conscientia remordeat.*

21 *Medicus tenetur sub gravi obligatione habere sufficientem scientiam, sive peritiam.*

22 *Medicus in medicamentis applicandis tenetur sub gravi sequi sententias certas, & securas relictis incertis, & dubiis.*

23 *Si autem medicamenta certa & secura non occurrant, debet applicare probabiliora, & tutiora.*

24 *Potest tamen Medicus per accidens applicare medicamenta minus tuta, si nempe infirmus non possit, aut nolit medicamenta pretiosa solvere.*

25 *Medicus gravissime peccat, si solum experiendi gratia incerta, & inexplorata medicamenta applicet infirmo.*

26 *Si autem infirmus extreme laboret, & nulla sit spes de ejus salute, nec adsit nisi remedium dubium, tunc accedente consensu ipsius infirmi, vel ejus consanguineorum potest Medicus illud applicare.*

27 *Medicus potest, vel non, applicare prægnantibus ea remedia, quæ possunt, vel non, licite sumere ipsæ prægnantes*, remissive.

28 *Medicus graviter peccat, si suadeat infirmo aliquod remedium Dei honori, vel præcepto contrarium.*

29 *Medicus de se nullam habet facultatem dispensandi in jejunio, vel in esu carnium; Et si facile, & sine necessitate declaret aliquem non obligari ad jejunium, seu ad abstinentiam carnium, peccat graviter.*

30 *Medicus quando peccet, vel non, abstrahendo eos, qui alios frequentant?* remissive.

31 *Medici sunt honorandi, & expenditur quo sensu pœna sit incidere in manus Medici.*

32 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 35.

Medi-

1 Medicus tenetur ante omnia suadere infirmis Confes-
sionem peccatorum, alias ipse Medicus ab Eccl. ar-
ceatur; *Cap. Cum Infirmitas 13. de Pœnit., & remissioni-*
bus, & novissime id innovavit, & statuit Benedictus XIII.
in Concilio Romano celebrato an. 1725. tit. 32. de Pœnitent.
& remissionibus cap. 1.
2 Medicus nullus potest Doctoratum accipere, nisi juret
se observaturum, quod ultra tertium diem non visitabit
infirmum, nisi hic vocet ad se Confessarium, nisi ratio-
nabilis causa excuset. S. Pius V. Constit. 3. incip. *Super*
3 *gregem*, innovata a Benedicto XIII. *loco citato*. Et si ul-
tra tertium diem continuet visitationem, & curam infirmi
nondum confessi, subjicit Excommunicationi majori latæ
sententiæ Summo Pontifici, & Episcopis locorum privati-
ve, & respective reservatæ, possuntque puniri etiam a-
liis gravissimis pœnis. S. Pius V. in cit. Constit. incip.
Super gregem, & Benedictus XIII. *in cit. Concilio Romano*
tit. 32. de pœnit., & remissionibus, in Appendice ad ipsum
Concilium Romanum §.28. *Ordini ed Avvertimenti intorno all'*
obbligazione de' Medici nella Cura spirituale degl' infermi,
ubi plura ad rem.
4 Medici, & Chirurgi a Communitate conducti tenen-
tur gratis curare Ecclesiasticos utriusque Cleri, prout a-
lios cives, sive salarium recipiant ex redditibus publicis,
sive ex contributione taxæ per Communitatem impositæ.
In hoc tamen secundo casu potest Ordinarius permittere,
ut per Ecclesiasticos detur annua contributio, seu recu-
gnitio voluntaria, & proportionata. *Sacr. Congregat. Im-*
munitatis in Amalphitana 9. Decemb. 1631. lib. 2. decret.
Paulucc. pag. 105. in Spoletana 23. Augusti 1633. lib. 2. de-
cret. Paulucc. pag. 169. in Pampilonen. 9. Octobris 1635.
lib. 2. decr. Paul. pag. 236. in Nazarena 5. April. 1661. lib.
decr. Rocci pag. 329., & plura alia decreta refert ad rem
Pignatelli. *tom. 3. consil. 25. n. 5.*
5 Non solum personæ Ecclesiasticæ, sed nec etiam alii
viventes earum expensis, & in earum domibus tenentur
ad contributionem pro Salario Medici. *Eadem Sacr. Con-*
gregat. Immunit. in una Civitatis Castellanæ 12. Decem-
bris 1645. libr. 3. decr. Paulucc. pag. 266. in Ariminen. 4.
Maji 1702. lib. 2. decret. Altoviti pag. 268. Pignatell. *cit.*
consult. 25. n. 5.
6 Medici tenentur ex præcepto charitatis gratis curare pau-
peribus infirmos. Glossa communiter recepta, *in cap. Si*
quis 1. dist. 83. verb. Inferas, ibi: *Medicus gratis tenetur*
curare pauperem infirmum, quia plus debet valere vita
illius, quam propria pecunia. S. Antoninus 3. *part. tit. 7.*
cap. 1. §. 1., ibi: *Pauperibus non valentibus solvere, gra-*
tis mederi debet, & non se ab eorum cura abstrahere,
quia hoc esset indirecte occidere; mortem enim probatur
languentibus inferre, qui hanc, cum potest, non exclu-
dit, quod Sanctus colligit *ex distinction. 83. §. Provi-*
dendum.
7 Medici, sive Physici, sive Chirurgi non possunt inire
societatem cum Aromatariis, Gregorius XIII. Constitut.
incip. *Cum Officio*.
8 Medici Judæi non possunt a Christianis vocari in suis
infirmitatibus, nisi nullus alius adsit, vel excellens sit
aliquis in eis; Et hoc præceptum a Papa his curandum
est observari, & quolibet anno decretum hoc est publi-
candum. Concil. Salburgen. *cap. 22.* Gregorius XIII. Con-
stit. 64. incip. *Alias*.
9 Medicus contrafaciens exiens ad curandum Ordinarium,
infirmum sub cautione data tibi ab Ordinario, nihil agen-
dum fore contra ipsum, debet omnino restitui. *Sacr.*
Congr. Immun. in nullius, Atini tertiæ Augusti 1694. leg. 1.
decret. Vallem pag. 137.
10 Medicus imputatus compositionis venenatæ, ac multis
propinatæ, mandante Sanctissimo extrahitur ab Ecclesia,
& retinetur in carceribus nomine Sanctitatis suæ. *Sacr.*
Congreg. Immun. in Ariminen. 7. Octobris 1676. lib. 1. de-
cret. Altoviti pag. 1283.
11 In casu mortis ex veneno secutæ Sanctissimus dat fa-
cultatem examinandi Sacerdotem Medicum, & consignan-
di eum Curiæ Sæculari absque incursu irregularitatis.
Sac. Congregat. Immunit. in Tropien. 30. Martii 1694. leg.
1. decret. Vallem. pag. 114.
12 Medicus Monialium non debet esse minor quinquagin-
ta annis ubi Medicorum penuria non adest. *Sacr. Con-*
greg. Episcop., & Regular. in Ferrarien. 7. Martii 1617.,
& in Januensi 14. Junii 1625.
13 Medici, & Chirurgi ordinarii debent habere licentiam
generalem ingrediendi clausuram etiam de nocte in ca-
sibus urgentis necessitatis, in aliis non ordinariis requiritur
14 specialis. *Sacr. Congreg. Episcop., Regul. in Ferrarien. 2.*
Julii 1599. & 13. Julii 1605. Debent tamen associari,
cum assisti cum infirmis tractantibus. *Eadem Sacr. Cong.*
Episcop. in Parmen. 26. Martii 1601.
15 Medicus extraordinarius permitti non debet Monia-
libus, nisi in gravi infirmitate. *Eadem Sacr. Congreg. Epi-*
scop. in Bononien. 8. Julii 1588. in Ferrarien. 6. Aug. 1601.
in Januensi 14. Decembris 1605. & in Mediolan. 25. Maji
16 1621. Et quando Ordinarius non invenit remedium; *Ea-*
dem Sacr. Congr. Episcop. in Januen. 13. Martii 1621. Vel 17
est impeditus; *Ead. Sacr. Congreg. Episcop. in Portugall.*
15. Martii 1646.
In casu, quo Episcopus ex aliqua rationabili, & hone- 18
sta causa extraordinarium concederet, medicamenta ne-
cessaria ab eodem ordinata solvenda erunt a Monasterio,
non autem a Monialibus, quæ opera Medici extraordi-
narii usæ fuerunt, ut respondit *Sacr. Congregat. Episcop.*
in Comment. pro Monasterio Sanctæ Margaritæ Terræ Lu-
cani 11. Decembris 1699. proponente Eminentissimo Collo-
redo, in qua a nonnullis Monialibus prætendebatur,
quod medicamenta præscripta a Medico extraordinario
deberent solvi sumptibus Monialium, quæ utebantur
illius opera.
An, & quando Clerici, & Religiosi possint exercere 19
artem Medicinæ, aut Chirurgiæ. Vid. verb. *Clericus ar-*
tic. 3. a n. 77. ad 82.
Medicus peritus promoveri potest ad Sacros Ordines, 20
si conscientiam habet, quod ex sua causa aliquis non sit
mortuus; secus autem, si de morte alicujus ex sua cau-
sa cum sua conscientia remordeat, *Cap. Ad aures 7. de*
ætate, & qualitat. &c.
Medicus tenetur sub gravi obligatione habere sufficien- 21
tem scientiam, sive peritiam, alias, si absque sufficienti,
ac requisita peritia gravem morbum curare tentet, gra-
viter peccat; *Communis*. Medicus in medicamentis appli- 22
candis tenetur sub gravi sequi sententias certas, & se-
curas, relictis incertis, & dubiis; *Communis*. Si autem 23
medicamenta certa, & secura non occurrant, debet ap-
plicare probabiliora, & tutiora; Navarrus *cap. 25. nu. 61.*
Sanchez *lib. 1. mor. cap. 9. num. 40.* & alii communiter,
quia ultra obligationem generalem Charitatis, qua omnes
tenentur meliori, seu efficaciori modo, quo possunt, au-
xilium ferre proximo graviter indigenti, habet Medicus
specialem obligationem justitiæ ex pacto saltem implicito
inter ipsum, & infirmum de eo curando mediis, & re-
mediis probabilioribus, & certioribus. Potest tamen Me- 24
dicus per accidens applicare medicamenta minus tuta, si
nempe infirmus non possit, aut nolit pretiosa medica-
menta solvere, quia in tali casu operatur secundum vo-
luntatem, & conditionem infirmi; *Communis*.
Medicus gravissime peccat, si solum experiendi gratia 25
incerta, & inexplorata medicamenta applicat infirmo;
Communis. Si autem infirmus extreme laboret, & nulla 26
sit spes de ejus salute, nec adsit remedium nisi dubium,
de quo scilicet dubitatur, an sit profuturum, vel noci-
turum; tunc, accedente consensu ipsius infirmi, vel
ejus consanguineorum, potest Medicus illud remedium,
seu medicamentum applicare; quia, cum ex una parte vi-
ta infirmi jam desperata sit, & ex altera parte sit ali-
qua spes, & adsit consensus aliquis in periculum illud
accelerandæ mortis, tunc infirmi negotium utiliter geri-
tur, adeoque Medicus potest in tali casu illud medica-
mentum dubium, & periculosum adhibere; Layman *lib. 1.*
tract. 1. cap. 5. Bonacina *de peccatis disp. 2. q. 4. punct. 9.*
Filiuc. *tract. 21. nu. 152.* Sporer *tom. 1. tract. 1. procemial.*
cap. 1. sect. 3. n. 59. & alii communiter.
Medicus potest, vel non, applicare prægnantibus ea re- 27
media, quæ possunt, vel non, licite sumere ipsæ præ-
gnantes? Vide verb. *Mater a num. 1. ad 12.*
Medicus graviter peccat, si suadeat infirmo aliquod re- 28
medium Dei honori, vel præcepto contrarium, v. g. in-
cantationem, superstitionem, pollutionem, inebriatio-
nem, & hujusmodi; *cap. Nec mirum 14. caus. 26. quæst. 5.*
art. Ad hæc, cap. Cum infirmitatis 13. de pœnit. & re-
missionibus.
Medicus de se nullam habet potestatem dispensandi in 29
jejunio, vel in esu carnium, sed solum potest declarare
uti alius vir prudens, an hic, & nunc aliquis obligetur
ad præceptum propter grave damnum, vel incommodum
suæ sanitatis. Et si facile, & sine necessitate declaret ali-
quem non obligari ad jejunium, seu ad abstinentiam car-
nium, graviter peccat; *Communis*.
Medicus quando peccat, vel non, abstrahendo eos, 30
qui alios frequentant? Vide verb. *Magister a numer. 14.*
ad 16.
Medici honorari debent; Ecclesiasticus enim, qui *cap.* 31
34. *vers. 4.* nos instruit, quod *Altissimus creavit de terra*
medicamenta, & vir prudens non abhorrebit illa, ibid.
vers. 1. inquit: *Honora Medicum propter necessitatem; e-*
tenim illum creavit Altissimus, ac vers. 11. & 12. *Da*
locum Medico: etenim illum Dominus creavit, & non di-
scedet a te, quia opera ejus sunt necessaria. Quod si idem
Ecclesiasticus vers. 15. testatur: *Qui delinquit in conspe-*
ctu ejus qui fecit eum, incidet in manus Medici, per id
innuitur, quod qui perperam in conspectu agit Creatoris,
incidet in morbos, circa quos occupatur Medicus; spi-
ritu namque infecto peccatorum lue necesse est, ut cor-
pus, cui regendo spiritus est accommodatus, languescat,
vel etiam tabescat. *Psalmus 53.* nos alloquitur Propheta:
Longe a peccatoribus salus, quia justificationes tuas non
exquisierunt. Hinc peccata magis, magisque discа-
mus in horrorem habere, ut Dominus cujus est salus

Psal.

Psal. 3. elargiatur perpetua mentis, & corporis sanitate gaudere, aut ut si infirmitas corpus afficiat, ea sit, quæ virtutem perficiat.

Additio ex Auctore.

32 MEdicos esse nimis faciles in suadenda peculiaribus personis observantiæ Quadragesimalis relaxatione, & ideo gravissime super hoc monendos esse ab Episcopis, ne suas animas, sic indulgendo, nimis aggravent, statuit Benedictus XIV. tom. 1. Constit. 130. incipient. *Li-*
33 *centissime* §. 25. Quamvis ipsi severius consulere soleant,
34 ubi agatur de universali dispensatione; *Idem ibid.* Medicorum sententiæ exquirendæ, eorumque attestationes exhibendæ sunt pro obtinenda dispensatione Quadragesimæ pro integra Civitate, seu Populo; *Idem ibid.* §. 24. & 25.
35 Et ab ipsis varia observari oportet pro similibus faciendis attestationibus, nempe discrimen inter morbos constitui, pro quorum aliquibus curandis nequaquam requiritur, ut jusculum, & carnes, loco piscium, olei, & herbarum substituantur; in aliis vero juvare plurimum si sublatis carnibus, cum indicitur jejunium, oleo, vel lacte ægrotantes utantur; *Idem ibid.* §. 25.
36 * Laici artem medicam vel chirurgicam exercentes ex præscripto suæ artis, etiamsi aliquis ægrotus obierit, non tamen incurrunt irregularitatem; attamen *ad cautelam* petunt, & obtinent dispensationem si promoveri ad Ordines sacros postulant. Verum ejusmodi Brevia non conceduntur, nisi prius audito Episcopo, cui injungitur, ut distincte referat casus omnes animadversione dignos, eorumque peculiares circumstantias, simulque exponat, cujus rei gratia orator ad Ordines sacros promoveri poscat. *De Synod. Diœc. lib.* 13. *cap.* 10. §. 4. *nov. edit.*
37 Sacros vero Ordines jam obtinentes, vel etiam minores cum Ecclesiastico Beneficio, ex præscripto sacrorum Canonum necessario debent petere indultum, si medendi artem velint exercere. Hoc vero indultum non obtinetur, nisi exposita causa, nempe quod locus, in quo Orator degit, & proximi, cupit, vel sit pœne destitutus, vel non satis illi provisum sit ex Medico Laico, vel denique ejus familia tantæ sit egestatis, ut providendum illi sit ex honesto lucro ab arte Clerici percipiendo. *Ibid.* §. 6.
38 Regulares vero in Missionibus agentes privilegio donantur, ex Bulla potissimum Clementis XII. incip. *Cum sicut*, ut possint exercere artem medicam. Hoc tamen privilegio frui non possunt nisi in ea arte sint periti, & gratis remedia præscribant, ac tandem abstineant ab incisione & adustione. Denique requiritur, ut non adsint Medici laici, vel sint quidem, at hæretici, vel hebræi, ut ex decreto Congregat. de Propaganda Fide. *Ibid.* §. 7.
39 Regulares ex instituti sui ratione Hospitalium curam, & administrationem obtinentes, medicam artem exercere non possunt extra illa hospitalia. *Ibid.*
40 In prædictis indultis Apostolicis Monachis vel Clericis concessis semper apponitur hæc limitatio; *absque incisione & adustione. Ibid.* §. 8.
41 Clericis sæcularibus Sacris Ordinibus insignitis, si concernium fuerit indultum, ut provideant familiæ indigenti; illud durat quoad usque Orator certos Ecclesiasticos reditus, vel residentiale Beneficium obtinuerit.
42 Insuper affertur limitatio, ne quid exposcat ab ægrotis, neque enim Ecclesiastico sæculari Medico prohibetur, ut sponte oblata recipiat, præterquam a veris egenis, a quibus nihil penitus potest accipere. *Ibid.* Regularibus vero indultariis semper datur cum modificativa, ut nihil ab ægrotis recipiant. *Ibid.*
43 Porro indulta illa Ecclesiasticis, vel Regularibus concedi non solent, nisi prius audito Episcopo testante de viri peritia in ea arte, & de indigentia Medici in ea Civitate, vel opido. Præterea exquiritur etiam pro Regularibus testimonium Superioris Regularis circa mores illius, qui indultum petit. Si vero non præmittatur testimonium Episcopi, adhuc tamen Pontificii Brevis executio Episcopo committetur, qui communium munus impleturus de his omnibus certiorem se reddere tenetur. *Ibid.* §. 9.
44 Chirurgiam vero exercere Ecclesiasticis sæcularibus, & Regularibus longe difficilius conceditur, & tunc solum cum omnis omnino Chirurgus laicus deest; quin & tunc sine adustione, & sectione. *Ibid.* §. 11.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 DIfferendum paullulum de salario Medicorum. Ne li-
2 ceat Medicum debito salario defraudare, Legibus constitutum est, ut Magistratus aditus hujus rei causa a Medico, extra ordinem ex officio nobili sine figura judicii, levato; quod ajunt, velo, de salario medicis de-
3 bito jus dicat, *Leg.* 1. *ff. de extraord. cognit.* Idque sive ægrotus convaluerit, sive mortuus sit. Confer *Perez ad tit. Cod. de Professor. & Medic. num.* 4. Non autem medicus privilegio aliquo gaudeat in concursu creditorum? Vide *Berlich. part.* 1. *concl.* 64. *n.* 95. *& seq. Finkeltens in observat. practic. Observ.* 98. *num.* 3. *& seq.*

Quod si Medicus jam accepisset salarium a curando, is 5 autem non vi morbi; sed alio modo, puta ab alio interfectus, periisset, haud tenetur ad accepti restitutionem, *C.* 1. §. 13. *ff. de Var. & extraord. cognit. l. penult. & ult. C. de Condict. ob caus. Ripa de pest. cap.* 7. *n.* 137.

Pariter si medico certum salarium quotannis a Repu- 6 blica vel Privatis constitutum, isque vita functus sit intra annum, salarium totius anni debetur, propterea quod non mercedem intuitu laborum, sed potius salarium accipit, & per eum non stetit quominus cura defunctus fuerit, *L.* 1. §. *divus ff. de extraord. cognit. Carpzov. Jurisprud. Forens. part.* 2. *cap.* 51. *def.* 12. *num.* 5. *Gail.* 1. *observ.* 44. *num.* 12.

Medicus, cui constitutum est certum salarium in sin- 7 gulos dies v. gr. X., debetur pro eo tempore quo fuit in itinere; argum. textus *in L.* 20. *ff. de oper. Liber.* Quid 8 si medicus discedat tarda jam hora, an pro integro die salarium exigere queat? Distinguendum, utrum medicus 9 causam protracti itineris dederit nec ne? Priori casu peti haud potest salarium totius diei a curando; potest vero posteriori casu.

Medicus, cui certum salarium annuum v. gr. ad tres an- 10 nos a Communitate constitutum est, si finito locationis tempore pergat mederi, non videtur tacite reconductus; ita ut non contra Communitatem, sed contra eos quos curavit agere debeat; *Ripa de Peste cap.* 7. *n.* 124.

De eo magna inter Doctores quæstio est: an conventa 11 medicum inter & ægrotum certa mercede pro curando aliquo morbo, teneatur medicus eadem mercede curare, si ægrotus recidivam patiatur? Argumenta utrinque militantia affert *Spekhan. centur.* 1. *quæst.* 31. Contra medicum pronunciat *Perez ad tit. C. de professor. & Medic. num.* 15. Distinguendum vero est utrum morbus procedat 12 ex nova causa, an recurrat ex iisdem humoribus, & causa. Priori fine dubio non tenetur; posteriori vero casu tenetur, modo non appareat reversum esse morbum ex culpa ægroti, ut si contra præceptum medici vixerit nec ex intervallo, sed incontinenti sit morbus reversus; *Spekhan ubi supra*. Incontinenti autem quando reversus 13 dici queat morbus, non est ubiquequaque expeditum, utpote certa regula haud definitum, Arbitrio Judicis id relinquendum; *Ripa de Peste cap.* 7. *n.* 145.

De contractu ægrotum inter & medicum non inuti- 14 liter quoque hic agi posset. Sed longiores erimus, quam additionum angusti limites patiuntur.

MELCHISEDECH REX, ET SACERDOS.

Additamenta novissima Auctoris.

MElchisedech Chananæus fuit, & Rex Hierusalem, ut 1 ex ere esse tradit Eruditiss. Card. Lambertin. expost Benedictus XIV. De *Sacrificio Missæ sect.* 2. *num.* 287. ibi *Vera sententia est, Melchisedechum gente Chananeum fuisse, Regem Salem, quod idem est ac Hierosolymæ, ut ostendit Calmetus: in dissertatione de Melchisedecho.* Quod & tradit sapientissimus Tirinus *in cap.* 14. *num.* 17. *Genesi*; ibi: *Sed fuit Princeps aliquis & Regulus gentilis e gente Chananæa, Rex Salem, seu Hierosolymæ, ut est in chaldeo, quam & illum condidisse Josephus asserit; & Fidelium (qui tum ipsius, tum aliorum opera ibi reperiebantur) Doctor, Sacerdos, Pastor; ista S. Dionysius, Hippolytus, Irenæus, uterque Eusebius, Apollinarius, & alii cum plerisque recentioribus. Addunt S. Ignatius, & Suidas, Melchisedech semper virginem permansisse. Unde & in hoc typum gessit Christi, uti & in nomine etymo, in officio, in Sacerdotio, in Sacrificio, de quibus fuse ad Hebræos* 7. *& Psalm.* 109.

Hic Melchisedech fuit revera Sacerdos, & quia Sacer- 2 dos erat, panem & vinum obtulit; *Gen.* 14. *n.* 18. *Proferens panem & vinum; erat enim Sacerdos Dei Altissimi.* Et Apost. *ad Hebr.* 7. asserit, Melchisedechum non solum Christi figuram fuisse, ut Aaron, sed insuper dicit, Christum Sacerdotem fuisse non secundum Ordinem Aaron, qui offerebat sacrificia cruenta, sed secundum Ordinem Melchisedech, qui obtulit sacrificium incruentum. Proferens panem, & vinum; Unde & Christus, ut palam faceret, se Sacerdotem esse secundum ordinem Melchisedech, uti Deus per Davidem de illo prædixerat *Psal.* 109. *vers.* 4. sub iisdem speciebus panis & vini suum quoque Sacrificium in ultima cœna incruentum instituit. Ita omnes tam Sancti Patres, quam Doctores Scholastici.

Melchisedech sine Patre, sine matre, sine genealogia 3 traditur ab Apostolo ad *Hebr. cap.* 6. *v.* 3. non quod his caruerit, sed quod nobis ignoti sint, cum nulla sive avorum, sive Parentum ejus memoria fiat in Scripturis, quæ non Gentilium (qualis erat Melchisedech unus ex Regulis Chananæorum, teste Josepho, S. Dionysio, Epiphanio, Theodoreto) sed solum Hebræorum genus, & historiam pertexunt; ut recte observat laudatus Tirinus *in epist. ad Hebr. cap.* 7. *v.* 3. Calmetus tamen in Dictionario verb. *Melchisedech* refert, quod ætate Sancti Epiphanii fuerunt, qui Parentes Melchisedech designarent, Heraclam nempe, sive Heraclem patrem illius, matrem vero Astaroth, sive Astariam appellantes. Catena Arabica in Gen. 9. ejus

Gene-

Genealogiam paternam ex Sem, maternam ex Japhet derivans, Heraclam, sive Heraclim Patrem Melchisedech, filium, seu nepotem Phaleg. Filium vero Haber facit; matrem vero, quam Salathiel appellat, filiam tradit Gomer Filio Japhet. Josephus Gorionides, Hebræus scriptor circa undecimum sæculum, Melchisedecho alterum nomen, Joram nempe inducit *lib. 6. cap. 31.* sydusque ejus ortui præsidens. Sidech (planta est Jovis) appellat; urbem tandem cui præerat, primum, *Jebus*, deinde *Sedech*, postea *Salem*, tandem *Jerusalem*, denominatam testatur. Hæc ille, qui plura adhuc ad rem ibi tradit.

MELIORAMENTA.

SUMMARIUM.

1 *Melioramenta rei alia dicuntur intrinseca, & alia extrinseca, & quæ utraque sint?*
2 *Melioramenta rei alia dicuntur necessaria, alia utilia, & alia voluptuaria.*
3 *Melioramenta necessaria quæ sint?*
4 *Melioramenta necessaria refici debent cuicumque melioranti, etiam possessori malæ fidei, & injusto.*
5 *Et persolvi debent in ea quantitate, quæ fuit impensa, nulla servata ratione meliorati, & impensi.*
6 *Melioramenta utilia quæ sint?*
7 *Melioramenta utilia facta a possessore bonæ fidei sunt illi restituenda.*
8 *Si vero sint facta a possessore malæ fidei repeti non possunt.*
9 *Melioramenta voluptuaria quæ sint?*
10 *Melioramenta voluptuaria refici non debent.*
11 *Quæ sint melioramenta voluptuaria ex relationibus peritorum deducitur.*
12 *Melioramenta, ut repeti possint, debet de eis liquide constare tum in genere, tum in specie.*
13 *Unde, ut melioramenta, & sumptus repeti possint, duo copulative sunt distincte probanda, idest tantum fuisse insumptum, & tantum fuit melioratum.*
14 *In melioramentis, & expensis repetendis, semper attenditur, quod minus est, sive illud minus sit insumptum, sive melioratum.*
14 *Melioramenta bona fide facta possunt recuperari, vel excipiendo ante sententiam, vel Officium Judicis post sententiam implorando.*
16 *Interim, qui bona fide fecit melioramenta, habet retentionem rei melioratæ, donec de melioramentis fuerit integre satisfactus.*
17 *Ad effectum tamen obtinendi retentionem rei melioratæ pro melioramentis debet necessario de illis constare.*
18 *Melioramenta, si sint probata in genere tantum, non dant retentionem rei melioratæ nec retardant immissionem, sed succurritur bonæ fidei possessori per cautionem de illis reficiendis liquidatione facta.*
19 *Melioramenta mala fide facta, si sint necessaria, possunt repeti.*
20 *Secus autem, si sint tantum utilia.*
21 *Hinc, si quis scienter in solo alieno inædificavit, sumptus non repetit, & inædificatum cedit Domino soli.*
22 *Item melioramenta facta in re Fideicommisso subjecta ab eo, qui rem istam scienter emit, non possunt repeti.*
23 *Item, qui scienter emit rem subjectam retractui, eamque melioravit, non potest melioramenta repetere.*
24 *Item usufructuarius non acquirit Dominium meliorationum, quas scienter facit, nec potest sumptus repetere.*
25 *Potest tamen usufructuarius repetere expensas necessarias, & quæ ad perpetuam proprietatis utilitatem pertinent.*
26 *Idem procedit in Patre usufructuario meliorante bona adventitia filiorum, quo casu melioramenta spectant ad filios, & Pater solum repetit expensas.*
27 *Melioramenta facta a gravato in bonis Fideicommisso subjectis non veniunt in restitutione fideicommissi, sed per viam detractionis remanent libera ipsi hæredi gravato.*
28 *Melioramenta, quæ sunt ab Emphyteuta vel Feudatario facta, non dicuntur Feudalia, aut Emphyteutica, etiamsi principale subjectum sit Feudale, vel Emphyteuticum, sed transeunt ad hæredes, & Successores Emphyteutæ, vel Feudatarii meliorantis.*
29 *Melioramenta, quæ sine læsione prioris status rei locatæ possunt amoveri, semper Conductori sunt restituenda.*
30 *Alia*, remissive.
31 *Melioramenta facta ab Emphyteuta, quando possint repeti vel non?* remissive.
32 *Melioramenta facta per Beneficiatum ex bonis Patrimonialibus detrahuntur per hæredem; secus si ex fructibus Beneficii.*
33 *In dubio autem facta censentur ex fructibus Beneficii.*
34 *Equites Hierosolymitani promoveri non possunt ad digniores Commendas, nisi antecedenter legitimis documentis ostenderint se priores meliorasse.*
35 *Unde, si de tempore vacationis non obtinuerint sua melioramenta probari, sed nec illa exhibuerint, sunt incapaces novas obtinendi Commendas.*
36 *Nec eis suffragari potest subsequens exhibitio, præcipue si fuerit interea alteri jus quæsitum.*
37 *Melioramentorum exhibitio facienda est ab Equite ad novas Commendas coram Lingua, vel Prioratu, non autem coram eorum Commissariis.*
38 *Melioramenta in beneficialibus invalide alienatis Emptori debent refici.*

Melioramenta rei alia dicuntur intrinseca, & alia ex- 1
trinseca. Melioramenta intrinseca sunt illa, quæ
quasi transeunt in rem, quam meliorem efficiunt, ut stercoratio agri, implantatio arborum, si radices fixerint, & hujusmodi. Extrinseca sunt illa, quæ tantum extrinsece adhærent, & salva re, separari possunt, ut picturæ, januæ, fenestræ, domuncula mobilis, quæ solo alieno imponitur, & similia.

Rursus Melioramenta alia dicuntur necessaria, alia uti- 2
lia, & alia voluptuaria; *Communis*. Melioramenta neces- 3
saria dicuntur illa, sine quibus res peritura esset, vel deterioratura, vel nullos, aut non ordinarios fructus afferret, & quorum omissio imputanda esset omittenti; *Communis* cum Rota *part. 1. recent. decis. 6. num. 1. & seq. part. 15. decis. 191. n. 25. part. 18. tom. 2. decis. 564. nu. 6.*
Melioramenta necessaria refici debent cuicumque melio- 4
ranti; etiam possessori malæ fidei, & injusto; Rota *part. 7. recent. decis. 223. n. 15. part. 9. tom. 1. decis. 318. n. 14. part. 18. tom. 2. decis. 564. num. 4. & decis. 611. nu-*
mer. 3. Et persolvi debent in ea quantitate, quæ fuit im- 5
pensa, nulla servata ratione meliorati, & impensi: Rota *part. 18. tom. 2. decis. 397. num. 20. decis. 398. num. 20. & decis. 536. num. 10. & seq.*

Melioramenta utilia dicuntur illa, quæ faciunt, ut res 6
sit utilior, sive, ut plures fructus afferat, v. gr. si ager cum necessariis expensis de more afferat 10. modia tritici, & cum aliis afferat 12. modia; hæ expensæ sunt utiles, & dicuntur Melioramenta utilia; cum sic augeant valorem rei, ejusque fructus; *Communis* cum Rota *part. 12. recent. decis. 203. n. 21. & seq. part 14. decis. 12. n. 8.*
part. 15. decis. 191. num. 25. Melioramenta utilia facta a 7
possessore bonæ fidei sunt illi restituenda; Rota *part. 2.*
recent. decis. 356. num. 1. part. 4. t. 1. decis. 64. num. 1. Si 8
vero sint facta a possessore malæ fidei, repeti non possunt, sicuti non sunt reficienda melioramenta excessiva, & consulto facta; Rota *part. 11. recent. decis. 2. num. 34. part. 12. decis. 307. num. 21. & 22.*

Melioramenta voluptuaria dicuntur illa, quæ fructus rei 9
non augent, sed tantum conferunt ad ornamentum, vel ad delicias, uti id, quod impenditur ad picturas, statuas, artificiosos fontes, deliciosa viridaria, & hujusmodi; *Communis*, cum Rota *part. 2. recent. decis. 650. num. 4.*
part. 11. decis. 317. n. 18. part. 12. decis. 233. n. 16. Me- 10
lioramenta voluptuaria refici non debent; Rota *part. 9. tom. 1. decis. 7. num. 11. part. 10. dec. 219. num. 25. part. 11. decis. 317. num. 15. part. 12. decis. 203. n. 21. part. 14. decis. 22. n. 8. part. 16. decis. 237. n. 2.* Quæ vero sint vo-
luptuaria, ex relationibus Peritorum deducitur; Rota 11
part. 11. recent. decis. 317. n. 17.

Melioramenta, ut repeti possint, debet de eis liquide 12
constare, tum in genere, tum in specie; *Communis* cum Rota *part. 2. decis. 161. num. 2. part. 5. tom. 2. decis. 470. num. 7. part. 14. decis. 19. num. 14.* Unde, ut melioramenta, & sumptus repeti possint, duo copulative sunt distincte probanda, idest tantum fuisse insumptum; & tantum fuisse melioratum, cum Dominus rei melioratæ electionem habeat reficiendi, quod minus est inter impensum, & melioratum. Hinc si sint impensa centum, & res facta sit pretiosior in centum quinquaginta, non reficiuntur nisi centum impensa, quia in illis centum dumtaxat concurrunt duo dicta requisita, scilicet tantum impensum, & tantundem melioratum; in quinquaginta vero, in quibus melioramenta excedunt impensam, non concurrit illud requisitum, quod tantundem fuerit impensum, quia in illis nihil impensum fuit. Et e converso si sint impensa centum quinquaginta, & res facta sit pretiosior in centum, reficiuntur solum illa centum meliorata, quia in quinquaginta, in quibus impensa excedunt melioramenta, non verificatur illud requisitum, quod tantundem fuerit melioratum, cum pro illa summa nihil melioratum fuerit, & Dominus rei melioratæ electionem habeat reficiendi, quod minus est inter impensum, & melioratum; *Communis* cum Rota *part. 2. decis. 650. num. 2. part. 9. tom. 2. decis. 318. n. 17. part. 11. decis. 363. num. 12. part. 12. decis. 27. num. 21. part. 13. decis. 109. n. 19. decis. 288. n. 20. part. 14. decis. 405. n. 17. part. 15. decis. 119. num. 1. decis. 191. n. 1. part. 17. dec. 224. n. 20.*

& de-

& decis. 250. *num.* 8. & sæpe alibi per textus *in cap.*
Requisivit 1. *De in integrum restitutione*, *cap. Ad nostram* 11.
de rebus Eccles. non alienand. l. Paulus. §. *Domus ff. de Pi-*
gnoribus, *& l. Domos ff. de Legat.* 1.

14 Unde regula communis, & generalis, est, quod in
melioramentis, & expensis repetendis semper attenditur,
quod minus est, sive illud minus sit in sumptum, sive
melioratum; *l. In fundo vers. Et si plus ff. de rei vindi-*
cat. & *ibi* Glossa communiter recepta *in vers. Plus pre-*
tio, dicens, si est impensa decem, & melioratio quinde-
cim, repetuntur sola decem, item si decem impensa, &
melioratio quinque. sola quinque repetuntur, Fagnan. *in*
cap. Requisivit 1. *de in integrum restitutione num.* 21. ubi
pluribus citatis testatur de Communi.

15 Melioramenta bona fide facta possunt recuperari, vel
excipiendo ante sententiam, vel Officium Judicis post
sententiam implorando, Baldus *consil.* 257. *Titius emit*
Fundum in princip. lib. 1, Fagnanus *loc. cit. num.* 27. &
16 alii passim. Et interim qui bona fide fecit melioramen-
ta, habet retentionem rei melioratæ, donec de melio-
ramentis fuerit integre satisfactus; *l. Si in area in fin. ff.*
De Condit. indeb. & l. Paulus ff. de dol. mal. except. & ex-
presse Rota *part.* 4. *recent. tom.* 1. *decis.* 206. *num.* 1. *de-*
cis. 513. *num.* 4. *part.* 10. *decis.* 113. *num.* 5. *part.* 18.
tom. 1, *decis.* 237. *num.* 1. *decis.* 320. *num.* 1. *part.* 19.
tom. 1. *decis.* 380. *num.* 38. *& part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 614. *n.* 1.

17 Ad effectum tamen obtinendi retentionem rei melio-
ratæ, pro melioramentis debet necessario de illis consta-
re; Rota *part.* 14. *recent. decis.* 405. *num.* 2. *part.* 18.
tom. 1. *decis.* 320. *num.* 2. Adeoque retentio non datur
pro melioramentis, de quibus nec in genere, nec in spe-
cie constat; Rota *part.* 3. *decis.* 378. *num.* 1. *part.* 12.
decis. 97. *num.* 20. *part.* 19. *tom.* 1. *dec.* 332. *num.* 18.
Fagnan. *loc. cit. cit. num.* 28. & alii passim.

18 Melioramenta, si sint probata in genere tantum, non
dant retentionem rei melioratæ, nec retardant immissio-
nem, sed succurritur bonæ fidei possessori per cautio-
nem de illis reficiendis liquidatione facta; Rota *part.* 4.
tom. 2. *decis.* 127. *num.* 7. *&* 8. *parte* 13. *decis.* 521. *num.*
17. & sæpe alibi: Peuteus *decis.* 461. *lib.* 2. Fagnanus
loc. cit. num. 33. cum aliis ibi citatis.

19 Melioramenta mala fide facta, si sint necessaria, pos-
sunt repeti, Rota *part.* 7. *recent. decis.* 223. *num.* 15. *part.*
9. *tom.* 1. *decis.* 318. *num.* 14. *part.* 18. *tom.* 2. *decis.* 564.
num. 4. & patet ex dictis *supra num.* 4. *&* 5. Secus au-
tem si sint tantum utilia, *l. Demum in fine 6. de rei vend.*
& cap. Requisivit 1. *De in integrum restit.* a sensu contrario
ibi: *Quæ bona fide fecerunt*; Fagnanus *ibid. num.* 34. *&*
42. cum aliis ibi citatis, & expresse Rota *part.* 11. *re-*
cent. decis. 2. *n.* 37. *part.* 12. *dec.* 307. *num.* 21. *&* 22.

20 Hinc, si quis scienter in solo alieno inædificavit,
sumptus non repetit, & inædificatum cedit Domino so-
li, ut *l. Si quis sciens, Cod. de rei vendicat. & §. Ex di-*
verso, *Instit. de rerum divis.* Rota *part.* 6. *recent. num.* 5.
21 *&* 45. Qui enim, non obstante quod sciverit solum esse
alienum, adhuc inibi ædificium construxit, sua volunta-
te amisisse proprietatem materiæ intelligitur, *d. §. Ex*
diverso, *& l. Adeo §. Ex diverso ff. de acquir. rer. domin.*
& sic ædificanti objici potest, quod temere ædificavit in
eo solo, quod certo sciebat esse alienum, ut dicitur *in*
§. Certe. *Instit. de rer. divis.*

22 In melioramenta facta in re Fideicommisso subjecta ab
eo, qui rem illam sciens esse Fideicommisso subjectam,
emit, propter ejus malam fidem, non possunt repeti, ut
l. final. §. fin. Cod. Comm. de legat. & ibi Doctores com-
23 muniter, teste Fagnano *loc. cit. num.* 36. Item, qui scien-
ter emit rem subjectam retractui, eamque melioravit,
propter ejus malam fidem non potest talia melioramenta
repetere; Ignεus *in l. Dudum num.* 40. *Cod. de contrah.*
24 *empt.* Fagnanus *loc. cit. num.* 37. & alii passim. Item usu-
fructuarius non acquirit dominium meliorationum, quas
scienter facit, nec potest sumptus repetere, Rota *part.* 6.
recent. decis. 116. *num.* 6. Fagnanus *loc. cit. num.* 38. *per*
text. in l. Usufructuarius 61. *ff. de usufruct. & l. Usufru-*
25 *ctuarius* 68. *ff. eod.* Potest tamen usufructuarius repetere
expensas necessarias, & quæ ad perpetuam proprietatis
utilitatem pertinent. Rota *cit. part.* 6. *dec.* 116. *num.*
36. *& seq.* ubi pluribus adductis dicit esse communem.
26 Idem procedit in Patre usufructuario meliorante bona
adventitia filiorum, quo casu melioramenta spectant ad
filios, & Pater solum repetit expensas; Rota *cit. part.* 6.
decis. 116. *num.* 11. ubi pluribus adductis dicit, quod ex-
pensarum repetitio ex privilegio Patri videtur concessa
ratione legitimæ administrationis, quam habet in bonis
filiorum.

27 Melioramenta facta a gravato in bonis Fideicommisso
subjectis non veniunt in restitutione fideicommissi, sed
per viam detractionis remanent libera ipsi hæredi gravato,
Rota *decis.* 344. *num.* 2. *vers. Et non comprehenduntur*
part. 4. *diversf.* & eadem Rota *part.* 6. *recent.* 116. *num.* 23.

28 Melioramenta, quæ sunt ab Emphyteuta, vel Feuda-
tario facta, non dicuntur Feudalia, aut Emphyteutica,
etiamsi principale subjectum sit Feudale, vel Emphyteu-
ticum, sed transeunt ad hæredes, & Successores Em-
phyteutæ, vel Feudatarii meliorantis; Rota *part.* 2. *re-*
cent. decis. 349. *num.* 1. *& part.* 6. *decis.* 116. *num.* 25. *&*
26. Card. de Luca *de Legat. disc.* 34. *num.* 34.

Melioramenta, quæ sine læsione prioris status rei loca- 29
tæ possunt amoveri, semper Conductori sunt restituenda,
Rota *part.* 18. *recent. tom.* 2. *decis.* 608. *num.* 4. Alia quo-
ad melioramenta facta a Conductore in re sibi locata,
Vide verb. *Locatio a num.* 23. *ad* 25. *inclusive*. 30

Melioramenta facta ab Emphyteuta, quando possint re- 31
peti, vel non, vide *verb. Emphyteusis art.* 2. *a num.* 7.
ad 15. *inclusive*.

Melioramenta facta per Beneficiatum ex bonis patrimo- 32
nialibus detrahuntur per hæredem; Secus si ex fructibus
Beneficii, quia pertinent ad Ecclesiam, cum Ecclesia suc-
cedat tamquam Beneficiati hæres in bonis, quæ Ecclesiæ
occasione quæsita sunt: Card. de Luca *discursu de Benefi-*
ciis num. 5. *& disc.* 86. *num.* 2. *& seq.* cum aliis ibi cita- 33
tis. In dubio autem facta censentur ex fructibus Benefi-
cii, cum Beneficiatus ex debito Officii ea fecisse censea-
tur magis fructibus Beneficii, quam de proprio, Garzias
de expens. & melioram. c. 11. *num.* 71. Card. de Luca *lo-*
cis citatis, Rota *decis.* 671. *part.* 1. *diversar. & parte* 12.
recent. decis. 168. *num.* 27. ubi dicit, quod bona Benefi-
ciati præsumuntur acquisita ex fructibus Beneficiorum,
Tum quia in dubio non constito de contrario intrat præ-
sumptio donationis, seu incorporationis ad Beneficium
Ecclesiæ, Card. de Luca *cit. disc.* 86. *num.* 1.

Equites Hierosolymitani ex statutis Religionis *tit.* 14. 34
c. 16. *&* 17. promoveri non possunt ad digniores Com-
mendas, nisi antecedenter legitimis documentis ostende-
rint se priores meliorasse, Rota *parte* 17. *recent. decis.* 7.
num. 3. Unde si de tempore vacationis non obtinuerint 35
sua melioramenta probari, sed nec illa exhibuerint, sunt
incapaces novas obtinendi Commendas, Rota *part.* 17. *de-*
cis. 173. *num.* 1. Nec eis suffragari potest subsequens exhi- 36
bitio, præcipue si fuerit interea alteri jus quæsitum, Ro-
ta *decis.* 173. *numer.* 2. 3. *&* 4.

Melioramentorum autem exhibitio facienda est ab E- 37
quite aspirante ad novas Commendas coram Lingua, vel
Prioratu, non autem coram eorum Commissariis, Rota
part. 17. *rec. dec. decis.* 173. *num.* 6. *&* 7. Commissarii
enim habent nudam facultatem visitandi & visitandi pro-
cessum super melioramentis factis, Rota *ibid.*

Melioramenta facta in bonis ad Beneficium spectanti- 38
bus, & invalide alienatis, debent Emptori refici, *Sacr.*
Congreg. Concil. in Ruben. Nullitatis alienationis 28. *Augusti*
1622. ad 4. dub. apud Thesaur. Resolut. Sac. Cong. Cong.
Concil. tom. 2. fol. 355. ultimæ impressionis.

Novæ Additiones ex aliena manu.

NOtabilis intercedit differentia prædia urbana inter & 1
& prædia rustica quoad Meliorationum æstimatio-
nem: *Profecto in illis* (ita recte ait Rota in *Ravenn. Im-*
missionis super melioramentis 20. *Martii* 1747. §. *Profecto cor.*
Clar. Mem. Millino) *spectandus est status temporis præsentis*,
juxta textum in L. domos Hereditarias ff. de Legat. 1. *in* 2
aliis vero, *cujus generis est*, *de quo agitur*, *inspiciendum est*
tempus factarum meliorationum, *ut inter impensum*, *& melio-*
ratum reficiatur quod minus est Possessori bonæ fidei, *secundum*
alterum textum in L. In fundo ff. de rei vindicat. &c. dum-
modo tamen res sit de meliorationibus utilibus; *nam quæ ne-*
cessaria probantur, *sunt in totum reficienda Melioranti ad me-*
dium sumptuum factorum.

MENDACIUM.

SUMMARIUM.

1 *Mendacium quid sit?*
2 *Potest quis mentiri*, *non tantum verbis*, *sed etiam nuti-*
bus, *gestibus*, *& scriptis*.
3 *Ut quis dicatur vere mentiri*, *requiritur*, *quod falsum*
putet id, *quod dicit ut verum*, *& e contra*.
4 *Ad verum mendacium requiritur animus fallendi*, *si non*
expressus & formalis, *saltem tacitus*.
5 *Mendaciorum genera octo distinguit S. Augustinus*.
6 *At hæc omnia commode reducuntur pro faciliori captu ad*
tria, *scilicet Jocosum*, *Officiosum*, *& Perniciosum*.
7 *Mendacium jocosum quid sit?*
8 *Mendacium officiosum quid sit?*
9 *Mendacium perniciosum quid sit?*
10 *Mendacium jocosum*, *& officiosum ex genere suo sunt tan-*
tum peccata venialia. *Mendacium autem perniciosum*
est ex genere suo peccatum mortale.
11 *Nullum ex dictis Mendaciis unquam est licitum*.
12 *Mendacium proprie dictum nullo casu*, *aut fine potest esse*
licitum, *ne quidem ad salvandam hominis vitam*.
13 *Immo neque unquam licitum est Mendacium proprie dictum*
etiam pro salute spirituali hominis.
14 *Adducitur instantia ex variis locis Sacræ Scripturæ*.
14 *Respondetur ad omnia dicta loca Sacræ Scripturæ*, *usque*
ad num. 19.
20 *Ex omnibus supra adductis clare constat*, *nihil posse In-*

feri, quod probet Mendacium proprie dictum posse esse licitum in aliquo casu, sed remanet in suo vero robore nostra Conclusio, quod Mendacium proprie dictum sit per se, & intrinsece malum, & nullo casu, seu ob nullam necessitatem cohonestari, & licitum fieri posse.

21 *Bene vero non est per se malum, sed ob justam caussam licitum est celare veritatem, seu per verbi æquivocationem, aut falsi dissimulationem.*

22 *Adducitur, & solvitur instantia.*

23 *Mendacium in Confessione deliberate commissum est Sacrilegium.*

24 *Mentiens deliberate circa materiam necessariam Confessionis peccat mortaliter.*

25 *Mentiens deliberate circa materiam non necessariam Confessionis peccat solum venialiter.*

26 *Dummodo tamen talis Pœnitens absolutioni subjiciat aliam materiam sufficientem: de qua habet verum dolorem, & propositum.*

Mendacium est falsa significatio contra mentem cum
1 animo fallendi. S. Augustinus *lib. contra Mendacium cap. 12.* relatus *in cap. Beatus Paulus 5. caus. 22. qu. 2.*
2 Dicitur primo *falsa significatio*, quia potest quis mentiri,
non tantum verbis, sed etiam nutibus, gestibus, scriptis, & hujusmodi, unde S. Augustinus *lib. contra Mendacium cap. 3.* dicit; *Ille mentitur, qui aliud habet in animo, & aliud verbis, vel quibuslibet significationibus enuntiat.*

Dicitur secundo, *contra mentem*, quia mentiri est con-
3 tra mentem ire; Unde, ut quis dicatur mentiri, requiritur, quod falsum putet id, quod dicit ut verum; Potest enim fieri, quod aliquis non mentiatur, licet falsum dicat, si nempe credat illud esse verum. & contra mentitur licet verum dicat, si nempe dictum suum putet esse falsum. Hoc totum exprimit S. Augustinus *Enchiridii cap. 18. relatus in cap. Is autem 4. caus. 22. q. 1.* ibi: *Nemo mentiens judicandus est, qui dicit falsum, quod putat verum, quoniam quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur ..... potiusque e contrario quantum in ipso est, ille mentitur, qui dicit tamquam verum, quod putat falsum.*

Dicitur tertio, *cum animo fallendi*, quia quamvis hu-
4 jus particulæ necessitatem negent plures volentes sufficere ad Mendacium, quod quis loquatur contra mentem, sive interius intendat fallere, sive non; Hanc tamen requirit Gelasius Papa *in c. Beatus Paulus 5. caus. 22. q. 2.* in cujus Summario expresse dicitur: *Non mentitur, qui animum fallendi non habet*; & S. Augustinus relatus *in c. Is autem 4. caus. 22. q. 2.* ibi: *Is autem, qui mentitur contra id, quod animo sentit, loquitur voluntate fallendi.* Et ideo non proprie mentiretur ille, qui jocandi caussa diceret: *Ego uno solo die peragravi quatuor mundi partes. Ego hodie fui Romam, & inde huc redivi*, & similia: per hæc enim nullatenus intendit fallere, sed nugari, ut utique id clare ex modo pronunciandi, aliisque circumstantiis personæ, loci, temporis, & hujusmodi percipiunt ipsimet Auditores. Et sic expresse docet S. Augustinus *lib. q. in Genesim q. 145. relatus in c. Quod autem 18. caus. 22. q. 2.* ubi dum explicat hæc Patriarchæ Josephi verba; *An ignoratis, quod non sit similis mei in augurandi scientia?* dicit ejusmodi phrases non esse mendacia, quia iis non utuntur modo serio, sed tantum quodam joco: *Mendacia enim a mendacibus serio aguntur, non joco. Cum autem, quæ non sunt, tamquam joco dicuntur, non reputantur mendacia.* Et id confirmat idem S. Doctor *lib. de mendacio c. 2.* ibi: „ Nunquam (*joci*) sunt putata mendacia, habent enim „ evidentissimam ex pronuntiatione, atque ipso jocantis „ affectu significationem animi nequaquam fallentis, etsi „ non vera enunciantis, & ibidem *cap. 3. subjungit*: Ex „ animi enim sui sententia, non ex rerum ipsarum veritate, vel falsitate mentiens, aut non mentiens judi„ candus est ". Et sic tenent Pontas *verb. Mendacium cas. 4.* Henno *t. 1. tract. in decalog. disp. 8. q. 1. concl. 1.* Laym. *lib. 4. tract. 3. cap. 13. num. 4.* & alii passim volentes, quod ad mendacium requiratur animus fallendi si non expressus, & formalis, saltem tacitus contentus in verbis, quæ talibus, aut talibus circumstantiis nota sunt fallere.

5 Mendaciorum genera octo distinguit S. Augustinus *lib.*
6 *de mendacio cap. 4. relatus in cap. Primum 8. caus. 22. q. 2.* At hæc omnia commode reducuntur ad illa tria, scilicet mendacium jocosum, officiosum, & perniciosum, quæ ordinarie pro faciliori captu a Doctoribus traduntur cum S. Bonaventura *in 3. sentent. dist. 38. art. 1. qu. 5. in corpore*, ubi dicit, quod mentiens, *aut intendit prodesse, aut delectare, aut lædere, secundum quod intendit prodesse, est mendacium officiosum; secundum quod intendit lædere, est mendacium perniciosum.*

7 Mendacium *jocosum* est, quod profertur, vel fit sine
alicujus nocumento caussa voluptatis propriæ, vel alie-
8 næ. *Est in re communis.* Mendacium *officiosum* est, quod
profertur, vel fit sine alicujus nocumento caussa utilita-
9 tis propriæ, vel alienæ. *Est in re communis.* Mendacium
perniciosum est, quod profertur, vel fit caussa alienæ in-
10 justæ damnificationis. *Est in re communis.* Mendacium jocosum & officiosum ex genere suo sunt tantum peccata venialia. Mendacium autem perniciosum est ex genere suo peccatum mortale. *Communis.*

Nullum ex dictis Mendaciis unquam est licitum. *Com-* 11
munis, & certa, cum S. Augustino relato *in cap. Primum 8. caus. 22. qu. 2.* ibi: „ Quisquis autem esse aliquod „ genus Mendacii quod peccatum non sit putaverit, de„ cipiet se ipsum turpiter, cum honestum se deceptorem „ arbitretur aliorum ". Et patet ex Sacra Scriptura, quæ indiscriminatim prohibet omne Mendacium, ut *Exodi 30.* ibi: *Mendacium fugies*; *Levitici 19.* ibi; *Non mentiemini*, *Proverb. 19.* ibi; *Qui mendacia loquitur, non effugiet*; *Psal. 5.* ibi: *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium*; *Sapient. 1.* ibi: *Os, quod mentitur, occidit animam*; *Ad Colos. 3.* ibi: *Nolite mentiri invicem.* Et patet etiam ratione, quia omne mendacium proprie sumptum est semper intrinsece malum, cum semper importet animum decipiendi; quod humanæ societati repugnat, quia, ut recte dicit S. Augustinus *in Enchiridio cap. 22.* relatus *in cap. Is autem 4. caus. 22. qu. 2.* *Verba propterea instituta sunt, non per quæ se invicem homines fallant, sed per quæ quisque in alterius notitiam cogitationes suas proferat; Verbis ergo uti ad fallaciam, non ad quod sunt instituta, peccatum est.*

Unde Mendacium proprie dictum nullo casu, aut fine 12
potest esse licitum, ne quidem ad salvandam hominis vitam, ut expresse docet ipsemet S. Augustinus relatus *in cap. Ne quis arbitretur 14. cap. Faciat homo 15. & cap. Si quis 17. caus. 22. quæst. 2.* & S. Isidorus relatus *in cap. Omne genus mendacii 16. ead. caus. & quæst.* & Alexander III. *in cap. Supra eo 4. de usuris*, ibi: *Cum Scriptura Sacra prohibeat pro alterius vita mentiri.* Immo neque unquam licitum est proprie dictum Mendacium etiam pro salute spirituali hominis. *Communis* cum S. Augustino *lib. contra Mendacium cap. 26.* ubi dicit, eum, qui non posset baptizari, nisi deceptis Mendacio custodibus, esse Baptismo relinquendum, cum non sint facienda mala, ut eveniant bona, & tandem concludit: *Si ergo non docet veritas facere propter hominem baptizandum, quod est contrarium Castitati, non docebis propter hominem baptizandum facere, quod est contrarium veritati*, & *l. de Mendacio cap. 20.* sic expresse dicit: *ad sempiternam vero salutem nullus ducendus est opitulante mendacio.*

Nec valet dicere licitum esse mentiri in casu necessita- 14
tis, seu ob magnum aliquod bonum, ut patet de Abraham, qui *Genesis 20.* ut se eriperet a mortis discrimine, dixit, Uxorem suam Saram esse suam sororem: de Jacob, qui *Genes. 27.* ut Patris benedictionem obtineret, fratrem suum primogenitum se mentitus est. De Obstetricibus Ægyptiis, quæ *Exod. 1.* pro salvandis ab interfectione infantibus Hebræorum mentitæ sunt. De Joseph, qui *Genes. 44.* se Ariolum, & augurem coram suis fratribus asseveravit. De Davide, qui *1. Regum cap. 21.* præ timore dementiam, seu insaniam simulavit. De Judit, quæ *Judith cap. 10. 11. 12. & 13.* compositis mendaciis Holofernem decepit. De ipsomet Christo, qui *Marci 13.* loquens de Judicii adventu, dixit: *De die illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in Cælo, neque Filius hominis*, & *Lucæ 24.* ubi post resurrectionem suam in peregrini forma *finxit se longius ire*, & *Joannis 7.* ubi dixit Fratribus: *Vos ascendite ad diem Festum istum, ego autem non ascendam ... Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem Festum*, & sic de similibus, tum veteris, tum novi Testamenti.

Non valet, inquam, quia in omnibus supradictis nul- 15
lum interfuit mendacium, sed Mysterium, nec ipsi aliquid falsum dixerunt, sed solum licita æquivocatione, seu amphibologia, aut restrictione verum tacuerunt. Sic pluribus in locis expresse docet S. Augustinus, & signanter *in libro de mendacio cap. 12. & cap. 17.* ubi dicit; *Ad hanc veritatis regulam mihi videntur non solum ista (de Abrahamo, & Sara) verum etiam si qua sunt talia redigenda, ut aut quod esse, credatur, ostendatur non esse mendacium, sive ubi tacetur verum, nec dicitur falsum, sive ubi significatio verax aliud ex alio vult intelligi.* & idem S. Doctor *in qu. in Genes. qu. 26.* relatus *in cap. Quæritur 22. caus. 22. qu. 2.* sic habet: *Quæritur cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram sororem suam, & non potius Deo commisit, qui, si vellet, ejus pudicitiam apud Pharaonem servare posset. Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici; Soror enim dicitur, quia filia fratris erat; & in hoc ostenditur, quod nemo debet tentare Deum, dum habet, quod rationabili consilio faciat; Fecit, quod potuit, quod non potuit, Deo commisit, in quem speravit. Nec eum fides, aut spes fefellit: Si autem interrogatus Uxorem illam suam indicaret, duas res Deo committeret, & vitam suam, & Uxoris pudicitiam.* 16

Et *ibidem* ad id, quod apponitur de Jacob *Genes. 27.* respondet: *Jacob dicendo se esse Esau primogenitum non est mentitus: non enim dixit se esse primogenitum nascendo, sed Jus primogenituræ illo vendente rite adeundo; Sic & Christus Joannem dixit esse Eliam, non persona, sed imitatione virtutis: Erat ergo Jacob Esau, non nascendo (ut diximus) sed emptione primogenituræ, de non primogenito in primogenitum transeundo, sicut & ipse Esau primogenita vendendo, de primogenito non primogenitus fieri meruit.* Et de eodem Jacob *lib. contra mendacium cap. 10.* sic dicit; *Jacob, quod Matre fecit auctore, ut patrem fallere videretur, si diligenter, & fideliter attendatur, non est mendacium, sed Mysterium &c.* vide in *Breviario lectiones secundi nocturni Dominica secunda Quadragesimæ.* Et *cit. lib. contra mendacium cap. 11.* subjungit: *Neque illud, quod Joseph velut illudendis*

lica-

locutus est fratribus Genes. 42. Neque quod David simulavit insaniam 1. Reg. 21. Nec cetera hujusmodi mendacia judicanda sunt, sed locutiones, actionesque propheticæ ad ea, quæ vera sunt, intelligenda referendæ. Unde, ut vides, ex doctrina S. Augustini, idem sentiendum est de Obstetricibus Ægyptiis, de Judit, & aliis similibus personis, quarum locutiones, seu actiones fuerunt, vel propheticæ, seu mysticæ, aut æquivocæ, subintelligendo aliquod verum, quod ex circumstantiis poterat ab audientibus percipi; adeoque fuisse mendacii prorsus immunes, ut signanter de Judith solide probat ex multis, & ex ipsomet Sacro textu Doctissimus P. Tirinus *ibib. cap. 10. per tot.*

17 Et dato, quod diceretur Abraham, Jacob, David, Judith, & alios mentitos fuisse, cum non omnia ex Dei instinctu locuti sint, sed quædam propria etiam simplicitate addiderint, permittente Deo ipsorum imperfectiones, non tamen sequitur eos peccasse, quia invincibili laborantes ignorantia, credebant in similibus casibus fas esse mentiendo decipere: nam veritas ista, quod mendacium nullo casu sit licitum, nondum eo tempore cognita erat; Immo, teste S. Augustino, apud Tirinum *in Judit cap. 10. vers. 12.* multi veterum, etiam post Christum passum secuti Platonem putarunt id sine peccato licuisse; Sic Layman *lib. 4. tract. 3. cap. 13. n. 9.* & alii plures.

18 Insuper dato, quod ipsi excusari non possent a peccato saltem veniali, sicuti eos ab ipso non excusant S. Joannes Chrysostomus, Lipomanus, Scotus, Adrianus, Lyranus, Cajetanus, Delrius, a Lapide, Bonfrerius citati, sed non secuti a Tirino in facto Patriarchæ Jacob *Genes. 27. vers. 19.* dicendum esset sicuti de Obstetricibus Hebræorum ait S. Augustinus *lib. de mendacio cap. 5. & lib. contra mendacium cap. 15.* fuisse laudatas non propter mendacium, sed ob misericordiam, quam servandis a nece infantibus præstiterunt. *Hoc etiam modo Judith*, inquit S. Thomas *2. 2. quæst. 110. art. 3. ad 3. laudatur, non quia mentita est Holoferni, sed propter effectum, quem habuit ad salutem populi, Quamvis etiam dici possit, quod verba ejus veritatem habeant secundum aliquem sensum mysticum.* Et concordat *cap. Si qualibet culpa 10. caus. 22. quæst. 2.* Unde quomodocumque dicatur, stat clarum nullo casu licitum mendacium.

19 Ad ea autem, quæ ex novo Testamento objiciuntur de Christo, qui *Marci 13.* dixit: *De die illo, vel hora nemo scit &c.* respondetur, verba illa accipienda esse de scientia communicabili, adeoque vere, & absolute dixit se diem illum nescire, ut jam fusius fuit dictum sub *verb. Juramentum art. 1. n. 15.* vide *ibi*; Ad illud *Lucæ 24.* ubi *Christus finxit se longius ire* respondetur id ad Mysterium, seu figuram pertinere. Quod Christus se peregrinum, & divertentibus duobus discipulis longius iterum finxit, idest figuravit; aliquid enim tunc quidem absconditum, postea autem intelligendum, significare intendebat; videlicet se inter eos peregrinantem, mox longius abiturum ad Patrem cælestem. Sic S. Augustinus: *lib. contra mendacium cap. 13.* ibi; *Si nihil aliud significasset Jesus in eo, quod* (externo agendi modo) *longius ire se finxit, merito judicaretur esse mentitus* simulando. *Porro autem, si bene intelligatur, & ad id, quod voluit significare, referatur, invenitur esse Mysterium; Alioquin erunt cuncta mendacia, quæ propter quandam rerum significandarum similitudinem, cum gesta non sint, tamquam gesta narrantur.* Et infra; *Ille igitur concludat Christum mentitum esse fingendo, qui negat eum, quod significavit, implevisse faciendo*, pura ad Cælos ascendendo. Ad illud *Joann. 7.* ubi Christus dixit: *Ego autem non ascendam ad diem Festum hunc*, respondetur, ut communiter tradunt Doctores *ibi*, quod Christus verissimum dixit quamvis ascenderit, quia ex circumstantiis verba illa denotabant se non ascensurum publice ad ostendendam miraculis suam divinitatem, ut rogabatur, & favet ipsemet textus, qui dicit: *& ipse ascendit ad diem festum, non manifeste, sed quasi in occulto.*

20 Unde ex omnibus supra adductis clare constat, nihil posse inferri, quod probet mendacium proprie dictum posse esse licitum in aliquo casu, sed stat in suo vero robore nostra conclusio, quod mendacium proprie dictum sit per se, & intrinsece malum, & nullo casu, seu ob nullam necessitatem cohonestari, & licitum fieri possit, ut tenent Aristotel *lib. 4. Ethicorum cap. 8.* S. Augustinus *toto libro de mendacio, & toto altero libro contra mendacium ad Consentium.* S. Basilius *regul. 76. ex brevioribus*, S. Gregorius *l. 19. moral. cap. 2. & 3.* S. Thomas *2. 2. quæst. 110. art. 3.* S. Bonaventura *in 3. sent. dist. 38. quæst. 2.* Scotus *in 3. Sent. dist. 3.* & alii communiter.

21 Bene vero non est per se malum, sed ob justam caussam licitum est celare veritatem per restrictionem non pure mentalem, seu per verbi æquivocationem (a), aut facti dissimulationem. S. Augustinus *in Psal. 5.* super illa verba; *Perdes omnes qui loquuntur mendacium, & lib. contra mendacium cap. 10.* ubi dicit aliud esse occultare veritatem, & aliud proferre mendacium; *Quamvis enim omnis, qui mentitur, velit celare quod verum est, non tamen omnis, qui vult, quod verum est, celare, mentitur.* Et super Genes. *quæst. 26.* relatus *in cap. Quæritur 22. caussa 22. quæst. 2.* ibi; *Quæritur cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram Sororem suam .... Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici; Soror enim dicitur, quia filia fratris erat.* S. Thomas *2. 2. quæst. 110. art. 3. ad 4.* ubi ait: *Tametsi mentiri, aut simulare nullo casu licitum sit, tamen licet veritatem occultare prudenter sub aliqua dissimulatione.* S. Chrysostom. *lib. 1. de Sacerdot. ad finem.* S. Hieronymus relatus *in cap. Utilem 21. caus. 22. quæst. 2.* ubi hortatur ad simulationem utilem, & in tempore assumendam exemplo Jehu Regis Israel, & Davidis. S. Gregorius Papa *lib. 26. Moral. cap. 7.* relatus *in cap. Humanæ aures 11. caus. 22. quæst. 5.* ibi: „ Humanæ aures talia verba nostra judicant,
„ qualia foris sonant; Divina vero judicia talia foris au-
„ diunt, qualia ex intimis proferuntur; Apud homines cor
„ ex verbis, apud Deum vero verba pensantur ex corde.

Nec obstat id, quod dicit S. Isidorus *lib. 2. de summo bono cap. 31.* relatus *in cap Quacumque art. 9. caus. 22 qu. 5.* ibi: *Quacumque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit.* Non obstat, inquam, quia hic textus percellit eos qui mala fide, soloque decipiendi & injuste nocendi animo pravam mentem suam obtegunt; non vero illos, quos justa, & rationabilis caussa cogit bonum, quod mente gerunt, propositum verbis ambiguis, & in aliquo sensu veris dissimulare; istis enim non quadrat S. Isidori sententia *in cit. cap. Quacumque arte*, sed illa S. Gregorii Magni *in cit. cap. Humanæ aures*. Sic istas sententias apparenter contrarias conciliat S. Thomas *2. 2. qu. 89. art. 7. ad 4.* citatus, & secutus a Cabassutio *in Theoria, & Praxi Juris Canonici lib. 4. cap. 4. n. 12.* ubi sub *n. 13.* plurimis citatis dicit nostram conclusionem esse communem, uti & communem esse testatur Layman *lib. 4. tract. 3. cap. 13. num. 10*, Vide *verb. Juramentum art. 1. a num. 13.* 22

Mendacium in Confessione deliberate commissum est Sacrilegium, quia non solum est contra veracitatem, sed etiam contra Religionem cum sit irreverentia contra Sacramentum, & ejus Auctorem. *Communis.* Mentiens deliberate circa materiam necessariam Confessionis, vel negando scienter mortale, quod fecit, vel affirmando mortale, quod non fecit, peccat mortaliter, quia sic mentiens, vel non confitetur integre, vel saltem decipit Judicem in re gravi spectante ad substantiam judicii, adeoque graviter peccat. Suarez *disp. 22. sect. 10. num. 11.* Gormaz *Curs. Theol. part. 1. n. 150.* La Croix *lib. 6. part. 2. n. 1176.* Layman *lib. 5. tract. 6. cap. 8. n. 15.* Reiffenstuel *Theol. moral. tract. 14. dist. 7. quæst. 1. num. 5.* & alii passim. 23 24

Mentiens scienter, & deliberate circa materiam non necessariam Confessionis, vel negando veniale, quod fecit, vel affirmando veniale, quod non fecit, vel mentiens circa peccata mortalia alias rite confessa, aut quæ hic & nunc non tenetur confiteri, peccat solum venialiter, quia, cum pœnitens non teneatur talia peccata confiteri, non graviter decipit Confessarium mentiendo, neque irritum reddit Sacramentum, cum nihilominus absolutionem validam consequatur. Coninch *disp. 6. dub. 3.* Navarr. *cap. 21. n. 37.* Silvester *verb. Confessio 1. qu. 8.* Layman *loc. cit. n. 15.* Sil. *verb. Confessio n. 12.* Petrus Sotus *Lect. 10. de Confess. in fine.* Suarez *disp. 22. sect. 10.* Lugo *disp. 16. n. 99.* Castropal. *tract. 23. part. 10. n. 4.* Stoz *lib. 1. part. 3. n. 34.* Dicastill. *disp. 8. n. 51.* Tamburin. *de Confess. lib. 2. cap. 16. n. 13.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 17.* Bonacina *disp. 5. de Pœnit. quæst 5. punct. 2. § 2. n. 9.* Vasquez, Arriaga, Illsung. cum la Croix *lib. 6. part. 2. num. 1177.* contra S. Bonaventuram. Paludan. Cajetan. Ledesmam, Armill. & alios tenentes fingere veniale in Confessione semper esse mortale. At Tamburinus *loc. cit.* dicit nostram Conclusionem esse certam, & Reifenstuel *loc. cit.* dicit esse communem, & de facto eam tenent Doctores passim. Dummodo tamen talis pœnitens absolutioni subjiciat aliam materiam sufficientem, de qua habeat verum dolorem, & propositum, quia, si nihil confiteretur præter veniale fictum, peccaret mortaliter, non ratione mendacii, sed quia faceret absolutionem esse nullam propter carentiam debitæ materiæ. Sic omnes Doctores citati, & alii communiter cum Gobat *tract. 6. n. 541.* Diana *part. 3. tract. 4. resolut. 96.* 25

MENDICANTES RELIGIOSI. Vid. verb. *Absolutio. Approbatio. Confessarius. Debitum conjugale. Eleemosyna. Regulares.*

(a) Auctoritates a Lucio allatas probant quidem posse quempiam veritatem occultare aliquando, quis enim hoc inficiabitur? at numquam ex illis quis deducet id fieri licite posse per restrictionem, etsi non pure mentalem, aut per verbi æquivocationem. Quinimmo hanc praxim a S. Augustino damnari, ita compertam est, ut mirum sit, quod Auctor S. Doctorem pro hac sententia adducat. Consule. Opera edita ab Eminen. Orsi adversus P. Carolum Ambrosium Cattaneum, ejusque apologistas, & præcipue: *Dimostrazione teologica &c.*

MERCATOR.

SUMMARIUM.

1 *Mercator vi, fraude, vel mendacio impediens; ne ad Civitatem afferantur aliæ merces, ut ipse suas carius vendat, tenetur excessum pretii ementibus, & lucrum cessans aliis mercatoribus restituere.*

2 *Mercator an, quomodo, & quando peccet, & teneatur ad restitutionem, si ad se trahat eos, qui alios frequentant?* remissive.

3 *Mercator quomodo excusetur, quando dicit, vel etiam jurat, se non posse pro tali pretio talem mercem vendere, vel sibi pluris constare, licet in rigore hoc verum non sit?* remissive.

4 *Mercator peccat pluribus modis, qui assignantur.*

5 *Alia ad rem,* remissive.

1 MErcator, qui vi, fraude, mendacio, vel criminationibus impedit, ne ad Civitatem afferantur aliæ merces, ut ipse carius vendat suas, tenetur non tantum ementibus aut Reipublicæ excessum pretii, sed etiam aliis mercatoribus lucrum cessans judicio prudentis Viri restituere; Est enim injusta caussa utriusque damni. Sanchez *in Consil. lib.* 2. *disp.* 49. *n.* 35. cum aliis ibi citatis, La Croix *l.* 3. *part.* 2. *num.* 80. & alii passim.

2 Mercator an, quomodo, & quando peccet, & teneatur ad restitutionem, si ad se trahat eos, qui alios frequentat? Vide *verb. Magister a num.* 14. *ad* 16. *inclusive*, quæ enim circa hæc dicta sunt *ibi* de Magistris, dicenda proportionaliter veniunt hic de Mercatoribus.

3 Mercator quomodo excusetur, quando dicit vel etiam jurat, se non posse pro tali pretio talem mercem vendere, vel sibi pluris constare, licet in rigore hoc verum non sit; Vide *verb. Jurament. art.* 1. *n.* 21.

4 "Mercator peccat. 1. Si venenum, vel alia prohibita "vendat cùm suspicione pravi usus. 2. Si paratus sit "quodcumque pretium etiam injustum ab emptore accipere. 3. Si rem carius, quam supremo pretio vendat "ob dilatam solutionem. 4. Si mercium defectum gravem occultum non aperiat; pondus, & mensuram imminuat. 5. Si in emptorum injuriam, monopolium injustum instituat, merces omnes unius generis sibi comparet immoderato quæstu pro libitu vendendas. 6. Si "merces ab eo, qui non novit, emat pretio minore, vel "cariore vendat ignoranti. 7. Si merces veteres, & "inutiles novis admisceat, & vendat eodem pretio utrasque. 8. Si justa tributa defraudet. 9. Si tempore debito, cum possit, non solvat creditoribus cum gravi "eorum damno. 10. Si mercibus solvat, quod pecunia "debet contra Creditoris voluntatem. 11. Si diebus Festis publice emat, vel vendat contra consuetudinem "permissam. 12. Si juret falso, se tanto pretio merces "comparasse. 13. Si contractum ineat quemcumque dubitans de ejus justitia. 14. Si emat res furtivas &c." Hæc Busenbaum *l.* 4. *c.* 3. *dub.* 10. *num.* 1.

5 Alia ad rem, vide verbo *Emptio*, *Venditio*.

Nova Additiones ex aliena manu.

1 DE Libris Mercatorum, an & quomodo ii probent,
non inutilis hic est investigatio. Probare vero ipsos,
2 sed *semiplene* communiter Doctores tenent, nisi vel statuto, vel consuetudine plenam faciant probationem:
Carpzov. de Process. tit. 14 *artic.* 5. *nu.* 52. *& sequent. Ruland. de Commissionib. part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 13. *num.* 9. *Hering. de Fidejuss. cap.* 20. §. 1. *numer.* 71. *Aver. Process. Inst. Jur. c.* 9. *subsect.* 8.
3 At sequentes conditiones concurrant oportet, ut libri
Mercatorum vel *semiplene* vel *plene*, ubi est statutum,
4 aut consuetudo probent. *Primo* Mercatores libros produ-
5 centes debent esse fide digni. *Secundo* habere debent debitam, & legalem formam, tum continere data, & ac-
6 cepta. *Tertio* diem, mensem, & annum comprehendere
7 debent. *Quarto*, exprimere debent caussam. *Quinto* com-
8 plecti debent verisimilia, tum carere omni falsitate, &
9 mala suspicione. Addunt *Sexto* alii, ut sint libri Merca-
10 torum propria eorum manu scripti. At sufficere videtur, si sint ab eorum Institoribus vitis fidei haud suspectæ exarati, *Carpzov. de Process. tit.* 14. *art.* 15. *num.* 52., *& plur. sequent. Farian. de Probat. lib. capit.* 63 *num.* 21. *Escobar. de Ratiocin. cap.* 12. *num.* 42. *Stacc. de Commerc. cap.* 11. *num.* 268.

11 Nota vero, non aliter libros Mercatorum vel *semiplene*, vel *plene* existente statuto aut consuetudine probare, quam si contineant quæ ad *commercior. materiam* spectant; *Carpzov. loc. mox cit. Gaill. lib.* 2. *observ.* 20. *num.* 8.

12 Quæstionis est, num libri rationum Mercatorum pro tertio contra tertium *semiplene* probent? Affirmat *Berlich. part. conclus.* 36. *num.* 97. sed rectius negat *Gail. de credit. c.* 2. *tit.* 3. *num.* 737.

13 Nec incongrue ea hic expendenda est quæstio, an implorare queat beneficium restitutionis in integrum Minor Mercator, qui ob merces creditas ab alio mercatore debitum contraxit, conventusque, dicat circa merces esse deceptum? Negatur, propterea quod peritia cujuscumque artis, quam Minor profitetur, impedit restitutionem in integrum circa negotia ejusdem artis? Confer *Odd. de restitut. in integr. part.* 1. *quæst.* 23. *art.* 7. Urget & illud, 14
quod hac ratione contrahentes publica auctoritate deciperentur; Ade *Zoes. in Comment. ad Tit. ff. de Minor n.* 22.

MERCATUS.

Additio Auctoris e II. Editione.

MErcatus a Nundinis distinguuntur, tam a Doctori 1
bus, quam in Ecclesiasticis Constitut. Benedict.
XIV. tom. 144. incip. *Ab eo tempore* §. 11. Mercatus sunt 2
de rebus minoribus ad quotidianas necessitates pertinentibus, & singulis septimanis a vicinis fiunt. Idem *ibid.*
§. 16. Hi prohibentur omnino fieri diebus Festis; Et in 3
dies præcedentes, aut subsequentes transferri jubentur.
Idem *ibid.* §. 22. Eoque de re approbatur Decretum Con- 4
gregationis Concilii *in Ripana Mercatus*. Quacumque e- 5
tiam immemorabili consuetudine minime obstante, ut resolvit Sac. Cong. Conc. in Barchinonen. Observationis Festorum. Idem *ibid.* §. 23. *&* 24. Vide *tomo* 3. *verb. Festa*.

MERCES.

Additio Auctoris e II. Editione.

MErcedis caussæ, sicut etiam quæ non excedunt summam scutorum 25. judicari possunt a Cardinali Vicario, & a Gubernatore Urbis contra quoscumque non obstante obligatione Camerali. Benedict. XIV. Tom. 1. Constitut. 115. incip. *Romana Curia* §. 24. Alia ad rem Vide *tom.* 3. *ad verb. Extractio*. 1

MERCIMONIA.

Additio Auctoris e II. Editione.

MErcimonia exercentes super eleemosynis Missarum, Laici excommunicationis, Clerici vero, & Sacerdotes suspensionis pœnam incurrunt. Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 22. incip. *Quanta cura*, §. 5. Vide tom. 3. verb. *Eleemosyna n.* 64. & infra *verb. Missa artic.* 2. *n.* 16. ubi affertur dicta Constitutio. 1

MERETRIX.

SUMMARIUM.

1 *Meretrix qua sit?*

2 *Meretrix non est, qua uni, vel duobus sui corporis copiam facit, etiam quæstus caussa.*

3 *Neque pœna inflicta a jure, vel a Constitutionibus municipalibus contra meretrices, habent locum in tali muliere.*

4 *Principes, & magistratus possunt sine peccato tolerare meretrices in suis Ditionibus, & Civitatibus ad evitanda majora mala.*

5 *Hinc quidam hic assignatis conditionibus, excusantur a peccato, qui elocant domos meretricibus.*

6 *Non excusantur tamen a peccato in aliquibus casibus, qui assignantur.*

7 *Unde publica meretrices possunt ab honestis locis expelli.*

8 *Et si sint scandalosa, & procaces debent in exilium ejici sub pœna carceris, verberationis, & aliis arbitrio Judicis.*

9 *Meretrix potest recipere, ac retinere recepta ratione Meretricii; Immo nedum conventum, & receptum pretium pro concesso turpi usu sui corporis recipit, & retinet, sed etiam omni jure in foro externo illud exigere potest si non ei a fornicario solvatur.*

10 *Meretrix potest de lucro ex meretricio accepto facere eleemosynam, & donationem sibi lucrativam.*

11 *Id tamen est intelligendum solum in casibus, in quibus tale lucrum accepit a personis potentibus dare, seu alienare.*

12 *Meretrix non potest absolvi, nisi vere suspectum consortium & Meretricium deserat.*

13 *Meretrix quibus præmissis possit a Confessario absolvi?*

14 *Meretrix quomodo sufficienter explicet peccata sua in Confessione?*

MEretrix est mulier, quæ multorum libidini est exposita; *cap. Viana* 16 *dist.* 34. ibi; *Meretrix est, qua multorum libidini patet*, seu Meretrix est mulier, cujus turpitudo publice venalis est; *cap. Meretrices* 11. *caus.* 32. *qu.* 4. ibi; *Meretrices esse, & ad Meretrices accedere prohibet Dominus, quarum publice venalis turpitudo est*, & Glossa *in cit. c. Viana*, *verb. Meretrix*. Unde mulier, quæ unius amore capta illi sui corporis copiam facit, non potest dici meretrix. Faber *in* §. *Sextis*, *Instit. de inoffic. testam.* 1

ftam. Menochius *de Arbitr. c.* 328. *n.* 3. Mascard. *de pro-*
bat. concl. 1063. *n.* 7. Neque illa, quæ duobus viris se
prostituit etiam quæstus causa potest meretrix appellari.
Abbas *in c. Inter opera in fine de sponsal.* Bertaz. *consil.* 134.
lit. C. Vincent. de Franch. *decis.* 62. *n.* 2. Menoch. *Consil.*
18. Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 27. *n.* 20. cum aliis ibi ci-
tatis. Neque pœnæ inflictæ a Jure, vel a Constitutioni-
bus municipalibus contra meretrices locum habent in mu-
3 liere, quæ uni, vel duobus tantum, etiam quæstus causa
sui corporis copiam facit. Vincent. de Franchis *loc. cit.* Pi-
gnatell. *loc. cit.* & alii.

Principes, & Magistratus possunt sine peccato tolerare
4 Meretrices in suis Ditionibus, & Civitatibus ad evitanda
majora mala. Sic S. Thomas 2. 2 *quæst.* 10. *art.* 11. *in*
corpor. his verbis; „ Humanum regimen derivatur a divi-
„ no regimine, & ipsum debet imitari. Deus autem
„ quamvis sit omnipotens, & summe bonus permittit ta-
„ men aliqua mala fieri in universo, quæ proscribere pos-
„ set; ne iis sublatis majora bona tollerentur, vel etiam
„ pejora mala sequerentur. Sic ergo & in regimine hu-
„ mano illi, qui præsunt, recte aliqua mala tolerant,
„ ne aliqua bona impediantur; vel etiam ne aliqua mala
„ pejora incurrantur, sicut Augustinus dicit in libris de
„ Ordine *cap.* 4. Aufer meretrices de rebus humanis, tur-
„ baveris omnia libidinibus. " Et eadem doctrina tradi-
tur ab antiquo Theologo apud Sanct. Thomam *Opusc.* 20.
de regimine Principum lib. 4 *capit.* 14. citante alium tex-
tum S. Augustini, ibi: *Hoc facit meretrix in mundo, quod*
sentina in mari vel cloaca in palatio. Tolle cloacam, & reple-
bis fœtore palatium, & similiter de sentina; Tolle Meretri-
ces de mundo, & replebis ipsum sodomia. Et sic communis
Doctorum, & praxis.

5 Hinc quibusdam conditionibus concurrentibus excusan-
tur a peccato qui elocant domos meretricibus. Sic Silvius
in 2. 2. *q.* 77. *art.* 4. *qu.* 1. *concl.* 5. ubi ad quæsitum: *An*
etiam excusandi sint qui domos elocant meretricibus? sic re-
spondet: *Respondeo posse excusari si hæc omnia concurrant; quod*
& mulieres illæ sint ad meretricandum prorsus resolutæ, & a
Republica tolerentur in ea Civitatis parte, in qua ipsis eloca-
tur domus, & peccatum displiceat elocatoribus; His enim po-
sitis justa subest causa negligendi peccatum talium mulierum,
neque tenentur elocatores illud impedire. Ita etiam Quilici *p.*
7. *art.* 4. *n.* 29. Joann. de la Crux 6. *præcept. art.* 1. *dub.*
3. *n.* 7. Matthæuc. *Cautela Confessar. lib.* 1. *c.* 30. *proposit.*
41. *ab Alexandro VII. damnat. num.* 18. La Croix *lib.* 2. *n.*
290. *& lib.* 3. *part.* 2. *n.* 1042. & alii. Et ratio est, quia
locatio non est proxime ordinata ad fornicationem, sed
indifferens, cum supponatur Locatores eis domos locare,
non cum intentione, ut in eis peccent, sed ut ibi habi-
6 tent. Si autem domus essent in aliqua Civitatis parte, in
qua ob justam causam non tolerentur a Superioribus me-
retrices; seu tales essent, ut ex se majorem præberent
commoditatem peccandi, seu meretricandi, quia videlicet
plures haberent portas, seu essent in loco magis tuto, &
hujusmodi, tunc esset illicitum eas meretricibus elocare,
ad quod facit *Novella* 14. *de lenonibus* §. *Præconizamus,*
Authent. collat. 3. *tit.* 1. *l. Non aliter* 7. *ff. de usu, & ha-*
bitat. l. Si pendentes 27. *ff. de Usufructu, & quemadmodum*
quis utatur.

7 Unde publicæ Meretrices possunt ab honestis locis ex-
pelli, per *text. in citatis Juribus*, & tradunt communiter
Doctores apud Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 87. *n.* 3. Et Paul.
de Castro *in l. casus, Cod. de Testamentis* expresse dicit,
quod si aliqua inhonesta mulier veniat ad habitandum in
vicinia, ubi similes non consueverunt habitare, a vicinis,
8 & aliis Civibus expelli possit. Quod censuit *Sac. Cogr. Episc.*
& Regul. in Civitatis Castelli 1. *Januarii* 1590. *& in Ra-*
vennaten. 8. *Novembr.* 1593. Quod si præterea sint scanda-
losæ ac procaces, debent in exilium ejici ad quinquaginta
milliaria sub pœna carceris, verberationis, & aliis arbi-
trio Judicis, ut *in Spoletana* 16. *Januarii* 1601. *& S. Seve-*
rini 11. *Julii* 1602. Non obstante quod in Civitate non sit
certus locus pro meretricibus deputatus, ut colligitur *ex*
cit. l. Si pendentes, ubi Glossa *ff. de usufruct. & cit. l. Non*
aliter 10. *ff. de usu, & habitat.* Hactenus Pignatell. *loc. ci-*
tat. num. 3. Et utinam revera sic ejicerentur, & puni-
rentur, ut harum pœna territæ etiam aliæ sordidam illam
artem relinquerent; cum pœna unius metus soleat esse
multorum, textu expresso *in l. Ut unius* 1. *Cod. ad Leg.*
Jul. Repetundar.

9 An Meretrix possit recipere, & retinere accepta ratio-
ne meretricii absque onere restitutionis, Vide verb. *Re-*
stitutio art. 3. *a num.* 14. *ad* 16. *& a num.* 21. *ad* 23. ubi
concluditur, quod meretrix nedum conventum, & recep-
ptum pretium pro concesso turpi usu sui corporis licite
recipit, & retinet, sed etiam omni jure etiam Civili in
foro externo illud exigere potest, si non ei a Fornicario
solvatur.

10 Meretrix potest de lucro ex meretricio accepto, tam-
quam proprio facere eleemosynam, donationem, & quam-
cumque alienationem sibi benevisam: quia tale lucrum li-
cet turpiter, & illicite acquiratur, patrato tamen scele-
re, licite acceptatur, & retinetur, ac possidetur ut ve-
ra proprium. Sic communiter Doctores cum S. Thoma 2.
2. *q.* 32. *art.* 7. *ad* 2. ubi expresse dicit; *Quod mulier me-*
retricium exercens, turpiter agit, & contra Legem Dei: sed in
eo, quod accipit, non injuste agit, nec contra Legem. Unde
Quod sic illicite acquisitum est retineri potest, & de eo eleemo- 11
syna fieri. Id tamen debet intelligi solum in casibus, in
quibus meretrix tale lucrum, seu datum, acceperit a per-
sonis potentibus alienare; quia si illud acceperit a perso-
nis non potentibus alienare, ut a Filiisfamilias, Pupillis,
Minorennibus, Religiosis, & hujusmodi, teneretur resti-
tuere; cum dictæ personæ non possint dominium talis lu-
cri in ipsam meretricem transferre. Vide verb. *Restitutio*
art. 3. *a num.* 14. *ad* 16.

Meretrix absolvi non potest, nisi vere suspectum con- 12
sortium, & meretricium deserat. *Communis.* Vide verb.
Absolutio art. 2. *a num.* 11. *ad* 16. Unde Confessarius an-
tequam meretricem absolvat, debet ipsam diligenter in-
terrogare, an sit adhuc in actuali meretricio, an domum
suspectam mutaverit; omnemque occasionem metricandi
vere dimiserit? an post conceptum de meretricio dolo-
rem, & emissum de cetero non peccandi propositum, ad-
huc relapsa fuerit? a quo tempore non amplius peccave-
rit? & hujusmodi; Et si vere in omnibus dispositam in-
venerit, & se rite, ac vere accusantem de omnibus com-
missis peccatis quoad numerum, speciem & circumstan-
tias, quantum sibi possibile erit, cum firmo proposito de ce-
tero non peccandi, nec se occasionibus peccaminosis expo-
nendi, immo eas, quantum in se erit, evitandi, ac sup-
positis ceteris ad validam absolutionem necessariis, pote-
rit, & debebit ipsam absolvere.

Et si pro longo tempore sui meretricii sit ei moraliter 13
impossibile, seu valde difficile explicare integrum nume-
rum, & omnes circumstantias peccatorum, sufficit quod
explicet per quantum tempus meretricium exercuerit,
se plus, vel minus toties per diem, vel hebdomadam so-
litam fuisse peccare, tam cum personis solutis, quam cum
conjugatis: tam cum Clericis, & voto castitatis adstrictis,
quam cum simplicibus Laicis; tam cum consanguineis, &
affinibus, quam cum omnibus aliis, quibus ad libitum
diu, noctuque vivebat exposita, & parata, se omnes,
quos potuit tum verbis, tum factis ad peccandum stimu-
lasse, continuis impuris cogitationibus, lascivis locutioni-
bus, ac obscenis cantionibus deditam fuisse, & hujusmo-
di: Dummodo tamen in illis peccatis, quæ sunt enor-
miora, & rarius committuntur, majorem explicet nume-
rum; Unde de istis est etiam a Confessario interroganda;
quoties nempe peccaverit cum Religiosis, cum consangui-
neis, & affinibus? quoties modo præpostero, in vase non
naturali ad generationem non ordinato? quoties venefi[illegible],
præsertim amatoria, & similes superstitiones ad peccan-
dum adhibuerit? quoties procuraverit abortum, seu pro-
lem occiderit? quoties annuam Confessionem, & Commu-
nionem omiserit, aut sacrilege fecerit? & hujusmodi. Et
si adinvenerit eam innodatam aliqua Excommunicatione
Episcopo reservata, seu cum causa ad Sanctum Tribunal
spectante, debebit eam dimitterre ad Episcopum, vel ad
Inquisitorem respective.

Novæ Additiones ex aliena manu.

AN datum Meretrici condici possit, ipsi Romani Juris- 1
consulti disputabant. Omnes autem conveniebant
haud posse concedi, sed non eadem de ratione. *Labeo &* 2
Marcellus ideo datum Meretrici repeti haud posse existi-
mabant, quia utriusque turpitudo versatur, ubi possesso-
ris causa potior est. *Ulpianus vero: Sed & quod Meretrici* 3
datur (ait *in L.* 4. § *condict. ob turp. vel injust. caus.*) *re-*
peti non potest, ut Labeo & Marcellus scribunt, sed nova ra-
tione non ea quod utriusque turpitudo versatur, sed solius dan-
tis, illam tamen turpiter facere, quod sit Meretrix, non tur-
piter accipere, quum sit Meretrix.

Improbat vero & non immerito *Strik Juridic. disput. vol.* 4
11 *disput* 17. *cap.* 1. *num.* 22. novam hanc Ulpiani ra-
tionem: *En conceptum* (ait) *egregium Ulpiani de turpitudine.*
Concedit involvere turpitudinem Meretriciam vitam agere, sed
in acceptione mercedis, cum semel Meretrix sit, nullam agno-
scit. Idem est, ac si dicere velles, turpe est esse furem & sa-
crilegum, sed ubi quis semel fur est & sacrilegus, non turpi-
ter furatur, & sacrilegium committit. Nunquam pregnantiorem
contradictionem inveni. Concedit Ulpianus esse turpe meretri-
ciam vitam agere; quidquid ergo accipitur ex illa turpi causa
omnino turpe erit: non potest enim effectus melior esse sua causa.
Sed quid hæc ad allegationem propriæ turpitudinis? Jocaris ni
fallor. Pono, Titius pecuniam datam condicit; opponit mere-
trix exceptionem, accepi mercedem ex justa causa vel titulo,
scilicet propter stuprum. An putas meretricem non allegare pro-
priam turpitudinem? Et tamen patronus meretricium Ulpianus
hoc negat. Contradicit enim, ut videtur, aliis Jurisconsultis.
Labeoni, & Marcello, qui ratione saniori ducti existimabant,
ideo mercedem repeti non posse, quod utriusque turpitudo ver-
setur, ubi possessoris causa potior est, l. 8. *ff. de condict. ob*
turp. caus. Expresse enim asserit, solius dantis adesse turpitu-
dinem, non accipientis, & hanc novam rationem ab ipso esse
inventam. Coccer & *Brunneman. in d. L.* 4 §. 3. *ff. de con-*
dict. ob turp. causam num. 1. *& plur. sequent.* improbantem
hanc Ulpiani novam rationem.

Hinc

5 Hinc vero patet, meretricem etiam sequuta copula petere haud posse promissum, Si enim datum ideo repeti minime potest, quia in pari causa turpitudinis melior est conditio Meretricis possidentis, ex eadem ratione locus esse nequit petitioni promissi, quia & in pari turpitudinis causa melior esse debet conditio promissoris possidentis. Accedit, quod frustra quæreretur, an datum repetatur, si non datum peti posset. Adisis, & *Bruneman. loco mox citato n. 10. & plur. sequen.* qui *Covarruviam in c. Peccatum part. 1. § 21.* contrarium tenentem nominatim confutat.

6 Utrum autem promissio facta meretrici sit ipso jure nulla, an exceptione doli sit elidenda. Distinguit *Bruneman. ubi supra, num. 8. & seq. & aut turpis causa non est expressa*, inquit, *& valet conventio, sed est inefficax ob exceptionem doli, qua probata Reus absolvitur: aut est expressa, & est ipso jure nulla.*

7 Quid si pignus datum præterea sit Meretrici? Pignus retinere haud posse probat *Zœsius in d. l. 4. §. 2. num. 9. de condict. ob turp. caus.* propterea quod adjici pignus nequit obligationi nullæ vel inefficaci.

METOPOSCOPIA.

Vide verb. *Superstitio num. 22.*

METROPOLITANUS.

Additio Auctoris e II. Editione.

1 Metropolitani jurisdictionem Ordinariam in suffraganeorum Diœcesibus exercere prohibentur. Benedict. XIV. 2 tom. 1. Constitut. 93. incip. *Inter plures §. 18.* Metropolitanus non potest visitare Ecclesias Cathedrales, aut Diœ- 3 ceses Episcoporum suffraganeorum, nisi de mandato Concilii Provincialis. Idem *ibid.* Metropolitani jurisdictionem non habent proprio jure in Monasteria sita in Diœcesibus suffraganeorum. Idem *ibid. §. 19.*

METUS.

SUMMARIUM.

1 *Metus quid sit?*
2 *Metus est duplex, scilicet gravis, seu cadens in constantem virum, & levis, seu cadens in virum inconstantem, & qualis sit uterque?* remissive.
3 *Ad metum gravem quatuor conditiones requiruntur, & assignantur*, remissive.
4 *Metus alius est incussus a caussa intrinseca, & alius a caussa extrinseca libera, & qualis sit uterque?* remissive.
5 *Insuper metus alius est juste incussus, & alius injuste, & qualis sit uterque?* remissive.
6 *Qualis metus invalidet, seu dirimat Matrimonium, necne?* remissive.
7 *Metus, & violentia in quacumque ætate incutiantur, reddunt Matrimonium ipso iure nullum.*
8 *Dummodo tamen talis sit metus, & violentia ut potuerint cadere in constantem virum.*
9 *Mulieri dicenti se contraxisse per metum, incumbit onus probandi, non solum ipsum metum, sed etiam illius qualitatem.*
10 *Metus cadens in constantem virum dicitur mortis periculum, aut corporis cruciatus, & aliud hujusmodi grave malum.*
11 *Metus vanus, & levis non excusat.*
12 *Metus quando dicatur vanus, & levis, seu non cadens in constantem virum, & quando gravis, seu cadens in constantem virum, relinquitur arbitrio Judicis.*
13 *Metus minus excusat fœminam, quam masculum.*
14 *Metus mortis violenta incussus a caussa libera extrinseca cadens in constantem virum invalidat Professionem Regularem.*
15 *Non invalidat autem dictam professionem, nec votum irritat metus mortis naturalis, seu ab intrinseco.*
16 *Nec dictam Professionem invalidat, nec votum irritat metus mortis accidentalis casualis.*
17 *Cur Professionem infirmat timor mortis violenta incussus a caussa libera extrinseca, & non timor mortis naturalis, vel accidentalis casualis?*
18 *Metus mortis violenta ad hoc, ut invalidet Professionem, debet esse ab homine incussus, & ordinatus ad ipsam Professionem extorquendam.*
19 *Secus autem non invalidat.*
20 *Metus reverentialis, si præcesserint minæ, vel verbera, aut Pater sit terribilis annullat Professionem.*
21 *Professio dicitur nata facta ex præcedentibus minis, aut verberibus a Patre illatis etiam sine expresso præcepto.*
22 *Insuper volunt multi sufficere solum metum reverentialem etiam absque minis.*
23 *In praxi tamen tenendum est non sufficere solum metum reverentialem ad annullandam, seu invalidandam Professionem regularem.*
24 *Quæ dicta sunt de metu circa Professionem veniunt proportionaliter cæteris paribus dicenda de metu circa Matrimonium & circa susceptionem Sacrorum Ordinum.*
25 *Alia de metu*, remissive.
26 *Metus electionem inficit ipso jure.*
27 *Metus gravis cadens in constantem virum excusat a præcepto positivo tam Divino, quam humano.*
28 *Nullus tamen metus etiam mortis excusat ab observantia Divini præcepti, cujus transgressio est intrinsece mala.*
29 *Neque ullus metus etiam mortis excusat ab observantia præcepti, seu legis, cujus transgressio est contra bonum commune.*

Metus est instantis, vel futuri periculi causa mentis 1 trepidatio; *l. 1. ff. Quod metus caus.* 8. Thomas *in 4. sentent. dist. 29. quæst. 1. in corpor.* Fagnan. *in cap. Sacris 5. De his, quæ vi, metusve num. 18.*

Metus est duplex, scilicet gravis, seu cadens in con- 2 stantem virum, & levis, seu cadens in virum inconstantem, & qualis sit uterque? Vide *verb. Impedimenta Matrimonii art. 1. num. 99.*

Ad metum gravem quatuor conditiones requiruntur & 3 assignantur. Vid. d. *Verb. Impedimenta Matrimonii art. 1. n. 100*

Metus alius est incussus a causa intrinseca, & alius a 4 causa extrinseca libera: & qualis sit uterque? Vide *dict. Verb. Impedimenta num. 101.*

Insuper metus alius est juste incussus, & alius injuste: 5 & qualis sit uterque? Vide *d. verb. Impedimenta n. 102.*

Qualis metus invalidet, seu dirimat Matrimonium, nec- 6 ne? Vide *d. verb. Impedimenta a n. 103. ad 107.* & verb. *Matrimonium art. 2. num. 4. 5. 6. & 7. & 49.*

Metus, & violentia in quacunque ætate incutiatur, 7 reddunt matrimonium ipso jure nullum, cum tollant libertatem consensus, textu expresso *in cap. De illis 9. de desponsat. impub.* ibi: *Sed cujuscumque sint ætatis, se possunt per illatam violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat*, & concordat *cap. Veniens 13. de Sponsalibus, & Matrimon.* Dummodo tamen talis sit metus, & violentia, 8 ut potuerit cadere in constatem virum; *cap. Veniens 15. & cap. Consultationi 28. tit. eodem.* Fagnan. *in cap De illis 9. & 10.* & ipso teste *Communis aliorum.*

Mulieri dicenti se contraxisse per metum, incumbit onus 9 probandi non solum ipsum metum, sed etiam illius qualitatem, videlicet metum fuisse talem, qui cadere possit in constantem virum; *cit. cap. Veniens 15. & c. Consultationis 28. de Sponsalibus*, ibi: „ Sed de illato metu est cum „ diligentia inquirendum, & si talis metus inveniatur il„ latus, qui cadere potuit in constantem virum, erunt „ non immerito audiendæ; „ Fagnan. *in cit. cap. Consultationi nu. 9.* & alii passim. Metus cadens in constantem 10 virum dicitur mortis periculum, aut corporis cruciatus, & aliud hujusmodi grave malum; *l. Interpositas Cod. de transactionibus, cap. Perlatum est 1. & cap. Cum dilectus 6. De his, quæ vi, metusve causa fiunt, cap. Si verum 1. & cap. Lotharius 4. caus. 31. q. 2.* Fagnan. *in cit. cap. Consultationi num. 10.* Cardinal. *ibidem num. 1.* & ibi Glossa ultima communiter recepta.

Metus autem vanus non excusat; *l. Metum autem 2. ff.* 11 *Quod met. caus. l. Vani timoris ff. De Regul. Juris, l. Si quis ab alio ff. De re judicata*; Fagnan. *loc. cit. num. 11.* & alii passim.

Metus autem quando dicatur vanus, & levis, seu non 12 cadens in costantem virum, & quando gravis, seu cadens in constantem virum, relinquitur arbitrio Judicis; *l. Metus autem ff. Ex quibus caus. major.* Glossa *in d. l. Interpositas in verb. Cruciatus Cod. De transactionib.* Glossa additionalis *in cit. cap. Consultationi verb. In constantem*; Fagnan. *ibidem n. 12.* Abbas *in cap. Cum virum n. 8. de Regularibus*, & alii apud Menoch. *de arbitr. Judic. caus. 135. n. 3.* Metus tamen minor excusat fœminam, quam mascu- 13 lum, ut notat Glossa communiter recepta *in cap. Cum locum 14. de Sponsalibus & Matrim. verb. Metus*, per textum *in cap. Indignantur 4. caus. 32. quæst. 6.* Fagnan. *in cit. c. Consultationi n. 14.* Butrius *ibid. n. 4.* Cardin. *n. 1.* Abbas *in 2. notabil.* Præposit. *n. 3.* Alexander de Nævo *in 5. notabil.* Rota *part. 7. recent. dec. 115. n. 12. part. 13. decis. 211. n. 8.* & sæpe alibi.

Metus mortis violentæ incussus a causa libera extrinse- 14 ca cadens in constantem virum invalidat Professionem Regularem; *cap. Perlatum est 1. & cap. Cum dilectus 6. De his, quæ vi, metusve causa fiunt*, Fagnan. *in cap. Sicut nobis 17. de Regularib. n. 24. & 17.* & Communis aliorum. Non in- 15 validat autem dictam Professionem, nec votum irritat metus mortis in graviter ægroto, ratione cujus non impeditur votum emissum; *cap. Porrectum 13. cap. Sicut nobis 17. de Regularibus, cap. Ex part. 9. de conversion. Conjugator.* Fagnan. *loc. cit. n. 25.* & alii passim. Nec dictam Professionem invalidat, nec votum irritat metus mortis accidentalis casualis, ut quando votum Religionis assumendæ fuit emissum ab eo, qui metuebat mortem ex periclitatione navis, ex incendio, ruina, peste, aut clade, quæ forsan Deus immittit, ut homines convertantur, ut *cap. Convertimini 16. quæst. 1. cap. Sanctum est, de consecrat. dist. 4. & in Authentic. Ut non luxurientur contra naturam 1. respon. & § 1, collat. 6.* Fagnan. *loc. cit. n. 26.* & alii.

Ra-

17 Ratio autem, cur Professionem inficiat timor mortis
violentæ incussus a causa libera extrinseca cadens in con-
stantem virum, & non timor mortis naturalis, vel acci-
dentalis causalis, est, quia, cum timetur mors, illa violen-
ta, metus inducitur ab homine, non a Deo, & contra
violentiam hominis Jura assistunt, ut *l. 1. & toto titulo ff.*
Quod metus causa, & cit. cap. Perlatum est 1. & cap. Cum
dilectus 6. De his, qua vi, metusve causa fiunt, cum simi-
libus; Cum vero timetur mors naturalis, aut accidenta-
lis casualis, timor immittitur a Deo ad animæ conversio-
nem, contra quod non competit restitutio, ut notat Joan.
Andreas *in cap. Cum virum, De Regularibus*, & Fagnan.
loc. cit. n. 28. Nec esset Superior, qui illam dare posset;
cap. Inferior 21. distinct. & cap. Cum inferior., de majoritat.
& obedient. Deus enim non semel per flagella corripit pec-
catores; *cap. Nabuchodonosor 23. quæst. 4.* Et sic distinguit
Glossa *in cit. cap. Sicut nobis 17. de Regularibus, verb. De*
morte securus, ubi expresse habet: „ Quæritur, qua-
„ re alias timor mortis impedit monachari, ut cap. Per-
„ latum est 1. de his, quæ vi, metusve causa fiunt, &
„ non hoc? Respondeo, monachatur ibi, ut evadat mor-
„ tem corporis hic non monachatur, ut evadat mortem
„ corporis, sed potius mortem animæ. " Et ita Hostiens.
Joann. Andreas, Henric. Boich. cum Fagnan. *loc. cit. n.* 28.
& ipso teste cæteri alii.
18 Metus autem, seu timor mortis violentæ, ad hoc ut
invalidet Professionem, debet esse ab homine incussus, &
ordinatus ad ipsam Professionem extorquendam, juxta
textum *in cap. Perlatum est 1. de his, qua vi, metusve cau-*
sa fiunt. Unde si quis, ut evadat ultimum supplicium ob
conscientiam scelerum commissorum, aut mortem sibi ti-
19 mens ab inimicis, Religionem profiteatur, nisi aliud ob-
stiterit, est valide professus, licet alias professurus non
fuisset, ut articulo diligenter discusso declaravit Sacra
Congr. Concilii, teste Fagnan. *in cap. Si quis 2. de Regula-*
ribus n. 82.
20 Metus reverentialis, si præcesserint minæ, vel verbe-
ra, aut Pater sit terribilis, annullat Professionem; Sic ar-
ticulo mature discusso firmavit Rota *decis.* 590. *n.* 2. & 3.
decis. 720. *n.* 3. *coram Merlino, cum aliis in Melevitana Nul-*
litatis Professionis 3. *Januarii* 1653. §. *Nec dicatur & part.*
3. *recent. decis.* 105. *n.* 2. *part.* 13. *decis.* 211. *n.* 6. & sæ-
pe alibi, & sic tenet Pignatell. *tom. 7. consult.* 77. cum
21 communi aliorum. Professio dicitur metu facta ex præce-
dentibus minis, aut verberibus a Patre illatis, etiam sine
expresso præcepto; Rota *cit. part. 3. dec.* 105. *n.* 2. &
part. 13. *decis.* 211. *n.* 6. cum plurimis ibiadductis. Insu-
22 per Rota *in Tarraconensi coram Merlino*, quæ est decisio
591. inter illius impressas, teste Pignatell. *loc. cit. n.* 2.
speciatim firmavit sufficere solum metum reverentialem
etiam absque minis propter summam libertatem, quam
hujusmodi actus requirit, ut ex mente Sacræ Con-
gregat. Concilii tuetur Diana *part. 3. tract. 2. de Regu-*
laribus resolut. 92. Sperell. *decis.* 79. *num.* 28. cum aliis
per Rot. *in Burgensi Nullitatis Professionis* 16. *Aprilis* 1649.
§. *Qua omnia, coram Arguellas*, & alii apud Reinfenstuel
lib. 1. decretal. tit. 31. *n.* 164. & favet *Regul.* 4. *ff. De*
Regul. Juris ibi: *Velle non creditur, qui obsequitur imperio*
Patris, vel Domini, quia talis metus reverentialis com-
muniter censetur æquivalere metui; Pontius *lib. 4. cap.* 5.
23 Tanner. Lessius, Barbosa apud Gobat *tract.* 9. *n.* 249. In
praxi tamen tenendum est, non sufficere solum metum
reverentialem ad annullandam, seu invalidandam Regula-
rem professionem; Sic Reiffenstuel *lib. 3. Decretal. tit.* 31.
n. 165. ubi plurimis citatis dicit esse probabiliorem, com-
muniorem, & communissimam aliorum; Pirhing. *ibid. n.*
120. Sanchez *lib. 4. de Matrimon. disp.* 6. *number.* 7. & 17.
cum plurimis ibi adductis.
24 Quæ dicta sunt de metu circa Professionem, veniunt
proportionaliter cæteris paribus dicenda de metu circa Ma-
trimonium, & circa susceptionem sacrorum Ordinum.
Vide Pignatell. *tom. 7. consult.* 77. ubi de quolibet respe-
ctive metu adducit Rotæ decisiones, & plurimos Docto-
res.
25 Alia de metu vide verb. *Contractus. Ordo. Professio. Votum.*
Impedimenta Matrimonii.
26 Metus electionem inficit ipso Jure; *c. In nomine Domini*
1. §. *Quod pravorum*, §. *Quod si quis contra dist.* 23. cum
similibus; Fagnan. *in c. Orbis 3. de Simonia n.* 64. & alii
communiter. Vide verb. *Electio art. 4. n. 51. ad 57.*
27 Metus gravis, v. g. mortis, mutilationis infamiæ, aut
jacturæ bonorum cadens in constantem virum excusat a
præcepto positivo, tam divino, quam humano. Sic non
tenetur quis in tali periculo, aut metu ad integritatem
materialem Confessionis, ad impletionem Voti, ad obser-
vantiam jejunii, ad auditionem Missæ in die festo, &
hujusmodi; quia Legislator non censetur velle obligare
cum tanto incommodo, Leges enim positivæ sunt accom-
modatæ humanæ conditioni; juxta illud *Matthæi 11. Ju-*
gum meum suave est, & onus meum leve; Sanchez *1. moral.*
c. 18. Azor *part. 1. lib. 1. cap.* 14. Layman *lib. 1. tract.*
4. *cap* 14. Felix Potestas *tom. 1. part. n.* 221. & 222. &
alii passim.
28 Nullus tamen metus etiam mortis excusat ab observan-
tia Divini præcepti, cujus transgressio est intrinsece ma-
la; Unde neque ob metum mortis licet fornicari, adulte-
rare, mentiri, & hujusmodi; *Communis*. Neque ullus
metus etiam mortis excusat ab observantia præcepti, seu 29
Legis, cujus transgressio est contra bonum commune,
quia bonum commune prævalet particulari; *Communis*.

Novæ Additiones ex aliena manu.

OBligationes Metu contractas Jure naturæ esse nullas, 1
non est quod dubitetur. Ut enim aliqua oriatur ob- 2
ligatio, satis haud est, ut is qui se oblitat voluntatem
habeat se obligandi, sed insuper necesse est, ut is cui ac-
quiritur obligatio, capax sit ejus acquirendæ. In obliga-
tionibus autem metu contractis, ut is qui metu se obligat 3
voluntatem habeat se obligandi, is tamen cui obligatio ac-
quiritur ejus acquirendæ haud est capax, quum nemo ex
facto suo illicito meliorem suam conditionem facere pos-
sit; Confer Puffendorf.
Legibus vero Romanis placuit distinguere negotia bonæ 4
fidei inter, & negotia strincti juris. In illis se conforma- 5
runt Juri naturæ, in his autem obligationem nasci volue-
runt, sed metum passo remedio restitutionis in integrum
subvenerunt. Nec Jus Canonicum in totum recessit a Jure 6
Romano; *Bohemer. in introduct. in jus digest. lib. 4. tit. 2. n.*
1. *Schaumburg. in compendio juris digestor. lib. 4. tit. 2. §. 1.* 7
An autem hodiernis moribus sublata distinctione hac inter
negotia bonæ fidei & negotia stricti juris, nulla indistin-
cte sit obligatio metu contracta? vide apud *Strik in usu*
moderno Pandect. libr. 4. titul. 2. §. 2.
Ut autem de restitutione in integrum, quam concedunt 8
Leges Romanæ, paucis disseramus sciendum est, quod
non omnis metus ei locum facit, sed metus justus, qui
dicitur *trepidatio mentis orta repræsentatione mali inevitabilis* 9
a Tertio non jure facta; *l. 1. 7. in fin. & l. 8. ff. Quod me-*
tus causa gestum erit.
Requiritur ergo I. ut malum repræsentatum inevitabi- 10
le sit. Quocirca in incontinenti imminere non debet, sed
sufficit quoque futurum, modo probabiliter certum sit;
leg. 2. princip. ff. Locati. Ita tamen comparatum esse de- 11
bet, ut per metum agens non velit solum, sed etiam pos-
sit illud inferre. Metus itaque infaniæ justus non est; *l.* 12
7. princip. ff. quod metus causa; justus vero est metus mor-
tis, verberum, carceris; *l. 7. §. 1. ff. d. tit & l. 7. C. eodem*
l. 13. C. de Transact. item stupri; *l. 8. §. 7. ff. d. tit.* De 14
cætero in dijudicanda metus justitia Judicis arbitrium non 15
plene excluditur, qui non ad malum solum repræsenta-
tum, sed ad *affectum quoque, & conditionem metuentis* respi-
cere debet. Adi omnino *Voet. in comment. ad Pandect. lib.*
4. tit. 2.
II. Requiritur, ut a Tertio malum sit repræsentatum 16
Sequitur autem hinc, metum reverentialem non esse ju- 17
stum, suspicionem mali inferendi non sufficere; *l. 9. princ.*
ff. dict. titul. l. 9. princ. Cod. eodem; metum quem nullæ 18
minæ concomitantur vanum esse, reales quidem minas,
licet verba non accedant non vero simpliciter verbales
metum inferre posse, si facti atrocitas non sit timenda;
dict. l. Cap. d. titul.
III. Requiritur, & malum *non jure* repræsentetur. A- 19
liud igitur, si jure licito repræsentetur, veluti in bello, 20
vel a Magistratu, nisi hic modum excesserit; *l. 3. libr.*
7. §. 1. ff. de titul.
Hisce autem positis, non solum actio ad repetendum id 21
quod metu extortum est, sed & exceptio ad declinandam
obligationem conceditur, nisi accesserit ratihabitio obliga-
tioni cessante metu facta; *l. 2. & l. 4. C. d. tit.*
Actio datur non solum contra metum inferentem, sed 22
etiam contra quemvis Tertium rei metu extortæ possesso-
rem, primario quidem *ad rem cum omni causa restituendam*,
per accidens vero, si intra annum, vel jure codicis intra
quatriennium continuum sit instituta, restitutio vero ad
arbitrium Judicis non sequatur, *ad quadruplum* rei fructus
& omnis causæ; *L. 14. §. 7. ff. d. tit.* Sed an hodiernis mo- 23
ribus hoc in casu ad quadruplum agi queat, non conve-
niunt Doctores. Affirmat *Strik in us. moderno Pandect. lib. 4.*
tit. 2. §. 3. Negant vero *Groenewegen ad L. 9. §. 6. ff. h. tit.*
Mornac. ad l. 14. ff. eodem, Gudelin. de jure noviss. l. 3. cap.
12. Adde *Schaumburg. in compend. digest. lib. 4. tit. 2. §. 7.* 24
ubi quod hæc actio, utpote non amplius hodiernis moribus
pœnalis, sit perpetua.
Interest autem, utrum hæc actio instituatur contra Ter- 25
tium; an contra metum inferentem. Ille tantum tene- 26
tur de re extante, non extincta; *l. 14. §. ff. d. tit.* nec 27
de fructibus perceptis, nisi ex iis factus sit locupletior; 28
l. 18. ff. d. tit. Hic vero de re etiam casu extincta, &
de omnibus fructibus, percipiendis quoque tenetur; *l.* 29
12. *princ. ff. d. tit.* idque quia ab ipso momento, quo
rem sibi ex facto illicito habet, in mora restituendi esse
intelligitur.
Contra Hæredem *qua talem* hæc actio non competit, 30
quia ex facto illicito & famoso oritur. Tenetur tamen 31
Hæres qua possessor rei *actione quod metus causa*, si ad eum
aliquod ex facto Antecessoris lucrum venit, *actione in fa-*
ctum; *l. 16. §. 3. l. 16. ff. d. tit.* Num de Jure canonico de- 32
tur hæc actio contra Hæredem *qua talem*, *consule Boeh-*
mer in decretal lib. 5. titul. 17. §. 3.

MI-

MILES.

1 Milites quid possint, & debeant facere, vel non ratione Belli, vide verb. *Bellum art.* 3.

2 Milites a quibus possint, & debeant recipere Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis, & coram quibus valide, & licite contrahere Matrimonium, vide verb. *Cappellanus Militum per tot.* ubi referuntur ad rem plurima Decreta.

3 Sacra Congregatio Concilii *in Ferrarien. Jurisdictionis* 12. *Januar.* 1704. resolvit non posse Cappellanum Arcis Ferrariensis audire in eadem Arce Confessiones cum licentia Eminentissimi Legati, a quo deputatur, absque licentia Eminentissimi Episcopi, ut in *lib.* 54. *decret. fol.* 1.

4 Milites confugientes ad Ecclesiam solam libertatem meditantes, & nullius alterius criminis rei gaudent immunitate; *Sac. Cong. Immunit. in Audomaren. & Ipren.* 4. *Septem.* 1624. *l.* 1. *decr. Altoviti p.* 991.

5 Milites transeuntes ad hostes gaudent Immunitate Ecclesiastica; quoad transeuntes autem ad Hæreticos, consulatur Sac. Congr. S. Officii; *Eadem Sacra Congr. Immunitatis in Ipren.* 19. *Maji* 1676. *lib.* 1. *decr. Altoviti pag.* 1249.

6 Miles extractus ab Ecclesia a suis Officialibus militiæ gaudet Immunitate Eccles., & est restituendus; *Ead. Sac. Congr. Immunit. in Coratana* 28. *Septembris.* 1663. *lib. decis. Rece. pag.* 510.

7 Milites confugiti ad Ecclesiam, sed a proprio Locumtenente assecurati posse redire ad suum proprium, ut dicitur, *Quartiere*, relinquentes locum *immunem*, gaudent Immunitate, dolose enim inducti sunt ad discedendum; *Eadem Sac. Cong. Immun. in Spoletana* 2. *April.* 1675. *lib.* 1. *decret. Altov. p.* 1081.

8 Coloni mensæ Episcopalis non possunt in milites describi, nisi aliter Sanctissimus jusserit; *Ead. S. C. Immun. in Perusina* 11. *Decemb.* 1630. *l.* 3. *decr. Paul p.* 297.

9 Miles, qui asportaverat, ut dicitur, *il nome della Sentinella*, a Gubernatore Arcis extractus, restituatur Ecclesiæ, & postea Nuncius extrahat, ac ex gratia speciali Sanctissimi consignet Ministris Reipublicæ, ut ullum puniant prout Juris; *Ead. S. C. Immun. in Veneta* 7. *Jun.* 1633. *l.* 2. *decr. Paul. pag.* 160.

10 Datur facultas extrahendi, & retinendi in Castro Regio nomine Ecclesiæ ad correctionem milites confugientes ad loca immunia, qui sunt incorrigibiles in eorum delictis; *Ead. Sacr. Cong. Immun. Neapolitana* 20. *Sept.* 1670. *l.* 1. *decr. Altoviti p.* 480.

11 Annuente Sanctissimo, datur facultas Archiepiscopo extrahendi milites confugientes in fraudem servitii militaris ad Ecclesias, ad formam *cap. Inter alia, de Immunitate Eccles. Ead. S. C. Immun. in Sipontina* 18. *Julii* 1671. *l. c. decr. Altoviti p.* 575

12 Datur Archiepiscopo facultas extrahendi Milites confugitos in Ecclesia in fraudem servitii Regii, eosque consignandi suo Centurioni, reportato juramento non puniendi pro delicto; *Ead. S. C. Immun. in Mediolan.* 25. *Augusti* 1696. *l.* 2 *decr. Vallem. p.* 45.

13 Jussu Sanctissimi ex gratia speciali datur, seu prorogatur ad aliud biennium Episcopo Mantuæ facultas extrahendi milites desertores, vel reos alterius criminis militaris a quocumque loco immuni d. Civitatis, & Diœcesis, eosque consignandi suis Superioribus, reportata ab iis obligatione jurata de eos non puniendo ob fugam, vel ob aliud delictum, sed de illos tantum retinendo tamquam milites, ut antea; *Eadem Sacr. Cong. Immun. in Mantuana* 9 *Junii* 1703. *l.* 3. *decr. Vallem. p.* 93.

14 Mandante Sanctissimo, similis facultas conceditur Archiepiscopo Taurinen. sub iisdem cautelis pro viginti casibus; *Ead. S. Cong. Immun. in Taurin.* 15. *Maji* 1700. *l.* 2. *dec. Val. part.* 289.

15 Cum pro parte Regis Catholici Eminentissimus Trivultius, supplicaret Sanctissimo pro expediendo Brevi ad hoc ut milites delinquentes non fruantur Immunitate Ecclesiastica in Ecclesiis, seu Cappellis positis in Castris, & Arcibus Majestati Catholicæ pertinentibus, responsum fuit, Recurrat in casibus particularibus; *Ead. S. Congr. Immun. in una Regnorum Regis Catholici* 12. *Novembris* 1652. *lib.* 5. *decret. Paul. pag.* 2.

16 Milites refugæ a Triremibus, & ad Ecclesiam confugientes, gaudent Immunitate, sed, si petantur, restituuntur, præstito prius juramento a Triremium Præfecto, illos non puniendi; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Anconit.* 6. *Septembris* 1672.

17 Ab onere hospitandi milites Ecclesiastici sunt omnino exempti; *Ead. S. C. Immun. in Papien.* 10. *Sept.* 1629. *l.* 2. *decret. Paul. p.* 6.

18 Etiam in bonis patrimonialibus pro sua portione, & virili; *Ead. S. C. in Derton.* 4. *Novemb.* 1629. *l.* 2. *decret. Paulue. pag.* 18.

19 Ecclesiastici non possunt ejici a propriis domibus occasione habitationis militum Regiorum; *Ead. S. C. Immun. in Aquilana* 16. *Aprilis* 1630. *& in Nullius Altamura* 27. *April.* 1632. apud Pignatell. *t.* 2. *consult.* 32. *n.* 6.

Officiales, & Milites, prævia reintegratione Ecclesiæ, & consensu Patris, absolvuntur ob violentam hospitationem in domo Canonicali; *Ead. S. C. Immun. in Augustana Pedemont.* 9. *April.* 1665. *l.* 2. *decr. Vallem. p.* 181. 20

Item eadem Sacra Congr. Immunit. *sub die* 30. *Jun.* 1632. dedit Litteras Episcopis Status Mediolanensis pro tuenda libertate Ecclesiastica ab hospitatione militum. Idem decrevit *in Derton.* 27. *Mart.* 1633. scripsitque Episcopo Bobiensi, ut viriliter tueatur Clerum ab hospitatione Militum, ut *sub* 23. *Augusti.* 1633. Idem Episcopo Placentino *sub* 29. *Maji* 1634. apud Pignatell. *loc. c. n.* 7. 21

Item eadem Sacr. Congr. Immunit. censuit pariter domos Regularium, & Monasteriorum Monialium exemptas esse ab hospitatione militum, ut *in Terron.* 23. *Aug.* 1633. apud Pignatell. *loc. c. n.* 8. 22

Episcopus non permittat hospitationem Equorum militarium in atriis, & Curtilibus Monasteriorum Monialium; *Ead. S. C. Immun. in Asten.* 5. *Decembr.* 1696. *l.* 2. *decr. Valleman. pag.* 61. 23

Ministri publici Civitatis, qui violenter fecerunt reponi fænum in Claustro Regularium, incidunt in Excommunicationem sed attenta remotione fœni, & prævia aliqua eleemosyna eroganda Ecclesiæ violatæ, consensu Partis, & obligatione de non incurrendo amplius in similia, datur facultas absolvendi in forma; *Ead. S. C. Immun. in Papien.* 17. *Aug.* 1667. *lib.* 2. *dec. Vallem. pag.* 110. apud Riccium verb. *Hospitatio n.* 5. 24

Neque bona Episcopi gravari possunt hospitatione militum; *Ead. S. C. Immun. in Regien.* 12. *Januar.* 1645. Immo censuit domos Ecclesiasticorum quamquam Laicis locatas esse exemptas ab hospitatione militum; *Ead. Sacr. Congregat. Immunit. in Novarien.* 9. *Jun.* 1627. apud Pignatell. *loc. cit. num.* 10. 25

Onus hospitationis militum non est personale, sed mixtum, ideoque Clericus conjugatus ab eo non est exemptus, nisi concurrat consuetudo; *Ead. S. C. Immun.* 13. *Jun.* 1649. *l.* 3. *decr. Pauluc. p.* 120. 26

Miles præsidiarius sepeliri debet in Parochia Arcis, ubi actualiter moratur, non autem in alia Parochia, ubi retinet domum apertam cum uxore, & filiis; *S. C. Conc. in Romana Juris sepeliendi* 17. *Augusti* 1697. apud Ursayam *in Miscellaneo* 1. *Sacro, & profano litt. M. numer.* 203. 27

Additio ex Auctore.

Militum stationes non præbent justam causam dispensandi populum ab Observantia Quadragesimali; Bened. XIV. t. 1. Const. 130. incip. *Libentissime* §. 19. Milites Mauritii Imperatoris lege prohibiti sunt Monasticam vitam amplecti, sed contra hanc legem scripsit S. Gregorius Magnus; idem t. 2. Constitut. 35. incipien. *Ex quo dilectus.* 28 29

Novæ additiones ex aliena manu.

De re Militari consule Voet *lib. de singul. de Jur. Militar.* octo hisce capitibus absoluto. Primum est de Bello in genere, & nonnullis ejus speciebus, ac divisionibus. Secundum de Militia, qui, & quales, & quomodo in Militiam sint adscribendi. Tertium de variis Militum gradibus, ac speciebus, præsertim de exercitus Imperatore, ejusque requisitis. Quartum de delictis, ac criminibus Militum, eorumque pœnis. Quintum de præmiis Militum, & præda bellica. Sextum de privilegiis Militum, & aliis quibusdam, præter Jus commune quoad Milites constitutis. Septimum de Judiciis Militaribus. Et octavum de missione Militum, & pace. Confer etiam Burgers *singular. observ. Jurid. Politic. Militar. centur. Quartur.* 1

MILITIA.

Additio ex Auctore.

Militia S. Georgii Martyris a Duce Bavariæ erigitur, & in ea constituuntur sex Officia Ecclesiastica cum approbatione Apostolica conferenda viris nobilibus Equitibus Ecclesiasticis, quorum primus Episcopali dignitate, & charactere sit insignitus, ut Pontificalia munera in Ordinis præfati Ecclesia sub invocatione S. Georgii Martyris Deo dicata, & ab omni Ordinarii Episcopi Loci jurisdictione immuni, & exempta, exercere valeat. Secundus cum Præpositi nomine, & Pontificalium usu, ut vices Antistitis, hoc absente, vel legitime impedito, expleat. Tertius, ac Quartus cum Decanorum nominibus, qui Divinis Officiis, sive Horis Canonicis cum aliorum Militum Equitum interventu in dicta Ecclesia persolvendis in Choro intersint. Quintus, ac Sextus denique Eleemosynarii ab honore appellati, a quibus Decanorum munera ipsis absentibus pariter, aut legitime impeditis, præstentur; Bened. XIV. t. 1. Const. 32. incip. *Militares* §. 2. *&* 3. *& per tot.* 1

Militia S. Januarii a Carolo utriusque Siciliæ Rege erecta confirmatur, ejusque Officialibus, & Militibus Indulta, & Privilegia varia conceduntur; Idem Const. 24. incip. *Romana Ecclesia per tot.* 2

Mili-

3 Militia Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani laudatur,
& ipsius Militibus, & subditis conceduntur Indulta Cru-
4 ciatæ: Idem Const. 86. incip. *Quoniam per tot.* Super ejus
triremibus permittitur celebratio Missæ cum solitis op-
portunis cautelis; Idem Constit. 41. incip. *Exponi*. Vide
supra *ad verb. Hierosolymitani Milites*.
5 Militia S. Lazari Hierosolymitani a S. Pio V. reforma-
ta, a Gregorio XIII. unita fuit Militiæ S. Mauritii; &
6 Clemens VIII. privilegiorum communicationem inter eos
indulsit; inter quæ aderat facultas a S. Pio V. concessa
erigendi Commendas ex Beneficiis Ecclesiasticis simplici-
bus de jure patronatus Laicorum; Idem Constitut. 10. in-
cipien. *Fructuosa* §. 1. 3. & 4.
7 Militia S. Mauritii Martyris a Gregorio XIII. erigitur
sub regula Cisterciensi. Ejus Sedes principalis in Sabau-
dia, & Magnus Magister Sabaudiæ Dux constituitur. Ei-
8 dem unitur Militia S. Lazari Hierosolymitani, Clemens
VIII. confirmat unionem cum communicatione privile-
giorum; Idem *ibid.* §. 2. 3. & 4.
9 Dictæ Militiæ SS. Mauritii, e Lazari Magno Magistro
conceditur, ut ex Beneficiis Ecclesiasticis simplicibus de
Jurepatronatus Laicorum erigere possit Commendas sui
10 Ordinis de consensu Patronorum; Idem *ibid.* §. 6. Et pro-
bationes super natura hujusmodi Beneficiorum fieri pos-
sint coram Nuncio Apostol. apud Sardiniæ Regem, &
Sabaudiæ Ducem residente, sive coram Archiepiscopo
Taurinensi, aut Episcopo viciniori; Idem *ibid.* Et ere-
11 ctiones Commendarum confirmari per Litteras in forma
Brevis: vel etiam per simplex Decretum Congregationis
Episcoporum & Regular. vel Concilii Tridentini; Idem
ibid. §. 7.
12 Officiales Patentati SS. Mauritii, & Lazari subjiciun-
tur jurisdictioni Ordinarii; Cum enim nonnulli Sacerdo-
tes Diœcesis Uritanæ Litteras, quas *Patentales* vocant,
obtinuissent a Vicario Commendæ S. Mauritii & Lazari,
& ob id se immunes censerent a jurisdictione Ordinarii,
proposito dubio, An Officiales Patentati SS. Mauritii, &
Lazari sint exempti a jurisdictione Ordinarii; *S. C. Concil.
in dicta Uritana die 7. Septemb. 1726.* respondit *Negative*,
apud *Thesaurum Resolut. dicti anni*.

MINISTER SACRAMENTORUM.

SUMMARIUM.

1 *Minister Sacramentorum novæ Legis est, qui nomine Christi operans Sacramentum conficit.*

2 *Minister Sacramentorum de Lege ordinaria, & ex vi præsentis institutionis est solus homo viator.*

3 *Minister Sacramentorum extraordinarius potest esse creatura rationalis, sive Anima separata, sive Angelus, sive etiam Dæmon, si a Deo assumeretur.*

4 *Dicunt tamen aliqui, quod, si quis a S. Petro, vel alio Beato extraordinarie absolveretur a peccatis esset quidem vere absolutus, attamen maneret obligatus ad confitenda mortalia homini Viatori, & ad subjicienda directe clavibus Ecclesiæ militantis.*

5 *Non quivis homo est cujusvis Sacramenti Minister.*

6 *Minister Baptismi, Confirmationis, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis, Ordinis, & Matrimonii quis esse possit?* remissive.

7 *Qualis intentio requiratur in Ministro Sacramentorum?* remissive.

8 *Minister Sacramentorum debet habere attentionem internam, ut valide sacramentum conficiat.*

9 *Ad hoc sufficit attentio virtualis.*

10 *Quænam sit attentio virtualis, actualis, & habitualis, interna, & externa?* remissive.

11 *Minister voluntarie distractus in conficiendis Sacramentis, quamvis ordinarie non peccet nisi venialiter, potest tamen interdum peccare mortaliter.*

12 *Minister Sacramenti specialiter ad id consecratus, solemniter ex Officio conficiens Sacramentum in mortali, peccat mortaliter, nisi adsit casus extremæ necessitatis, vel impossibilitatis.*

13 *Laici, & non Sacerdotes baptizantes in mortali, non committunt novum peccatum mortale.*

14 *Etiam Sacerdos non peccat mortaliter; cum in casu extremæ necessitatis puerum agonizantem, non prius contritus de mortali illico privatim baptizat, seu moribundum adultum absolvit.*

15 *Immo multi volunt, tam Laicum, quam Sacerdotem privatim in casu extremæ necessitatis puerum agonizantem baptizantes, & Sacerdotem Adultum absolventem nullum peccatum, ne quidem veniale committere, si interim urgente necessitate nequeant se tam cito disponere ad Contritionem; Quinimmo volunt potius eos peccare, si in tali casu non baptizent, & non absolvant.*

16 *Minister Sacramenti Baptismo, & Pœnitentiæ existens in mortali peccat mortaliter, quoties illud extra casum necessitatis ministrat interuptis moraliter ministeriis.*

17 *An Minister ordinarius seu alius Sacerdos una vice, & velut uno moraliter ministerio duos gemellos, aut etiam plures continuate baptizans, vel absolvens, peccet toties, quoties successive baptizat, seu absolvit? remissive?*

18 *Sacerdos mortaliter peccat, quoties in mortali celebrat; & in die Natalis Domini tria peccata mortalia committit.*

19 *Item mortaliter peccat Sacerdos conferens in mortali Extremam Unctionem.*

20 *Item mortaliter peccat Episcopus conferens in mortali Confirmationem, & Ordines.*

21 *Item mortaliter peccat contrahens Matrimonium in mortali, non solum prout est suscipiens, sed etiam prout est ministrans.*

22 *Parochus assistendo Matrimonium non peccat mortaliter.*

23 *Quamvis ministrans Sacramenta extra casum necessitatis in mortali peccet mortaliter, valide tamen illa ministrat.*

24 *Sic etiam ad valorem Baptismi non requiritur Fides Ministri.*

24 *Ministri Sacri, qui ministrando Sacramentum* non conficiunt, *sed Sacramentum jam confectum solum aliis* applicant, aut distribuunt *in mortali probabilius non peccant mortaliter: Sicuti nec peccant mortaliter in mortali conficientes Sacramentalia, aut res sacras tractantes.*

26 *Minister dignior non causat plus gratiæ ex vi Sacramenti, seu ex opere operato; potest tamen minister dignior ex opere operantis mereri, aut impetrare majores gratias suscipienti independenter a Sacramento.*

27 *Minister per se loquendo peccat mortaliter, si Sacramentum ministret scienter indigno.*

28 *Minister ordinarie peccat mortaliter conferendo Sacramentum peccatori publico, & notorio, sive illud ei conferat privatim, sive publice.*

29 *Si vero talis peccator esset in articulo mortis constitutus, tunc posset, immo deberet Minister ei petenti Sacramentum conferre.*

30 *Minister peccat graviter, si Sacramentum ministret occulte peccatori occulto, nisi indignitas peccatoris occulti esset cognita ex sola Sacramentali Confessione.*

31 *Minister non peccat ministrando Sacramentum peccatori occulto publice illud petenti.*

32 *Minister nullo unquam casu, neque ob metum mortis sibi incussum potest licite ministrare Sacramentum incapaci.*

33 *Potest tamen ob metum mortis licite ministrare Sacramentum scienter indigno.*

34 *Dummodo tamen non petatur in odium Fidei, vel contemptum Religionis.*

35 *Per se loquendo non est licitum petere, & recipere Sacramentum a Ministro notorie indigno, qui prævidetur, & creditur ipsum collaturus in peccato mortali.*

39 *Si peccatum Ministri non sit publicum, & notorium, potest quis licite petere, & recipere ab eo Sacramentum.*

37 *Ob caussam necessitatis vel utilitatis notabilis licitum est petere, & recipere Sacramentum a Ministro indigno, qui possit digne ministrare, quamvis prævideatur, & credatur indigne administraturus.*

38 *A Ministro, cui incumbit ex Officio Sacramenta ministrare, licitum est ea petere, & recipere etiam extra casum necessitatis solo intuitu proprii profectus specialis, quamvis ille sit notorie indignus, & etiam excommunicatus toleratus.*

39 *Non licet tamen petere, & recipere Sacramenta a Ministro excommunicato non tolerato, & vitando.*

40 *Excipe tamen casum extremæ necessitatis.*

41 *Minister simulans, non solum formaliter, sed etiam materialiter administrationem Sacramenti ob metum gravem quemcumque etiam mortis, peccat mortaliter.*

42 *Simulatio tamen materialis circa rem plane indifferenter se habentem ad Sacramentum per se loquendo, si non adsit alia vitiosa circumstantia, non est illicita.*

43 *Gravius peccat, qui simulat administrationem sacramenti, quam qui sacrilege illud conficit, seu administrat.*

41 *Minister in administratione Sacramentorum sequens sententiam tantum probabilem de valore, relicta tutiore, peccat mortaliter.*

45 *Si non agatur de valore Sacramenti, sed tantum de modo administrandi, potest Minister sequi opinionem practice probabilem, relicta tutiore.*

46 *Minister utens materia, vel forma falsa peccat mortaliter.*

47 *Item peccat mortaliter per se loquendo, si utatur materia, vel forma dubia; In casu autem quando non potest habere certam, potest, & debet adhibere dubiam.*

48 *Item peccat mortaliter omittendo intentionem requisitam.*

49 *Minister repetens absolute formam Sacramentalem, vel aliquid in ea, cum dubio tantum levi, & inani timore, per se loquendo peccat mortaliter.*

50 *Quando tamen est prudens dubium de valore Sacramenti collati, potest licite, immo debet Minister illud iterare saltem sub conditione.*

51 *Minister, qui ex officio est Pastor, tenetur ex justitia suis subditis etiam extra necessitatem gravem rationabiliter petentibus Sacramenta ministrare.*

52 *Talis Minister tenetur sub mortali cum quantocumque magno suo detrimento temporali, & etiam cum propriæ vitæ periculo, non solum in extrema, sed etiam in gravi necessitate spirituali alicujus sibi subjectæ ovis, ei ministrare Sacramenta.*

53 *Si autem esset unicus Minister, quo sublato, deesset Communitati Minister Sacramentorum, hic non debet singulis ministrare Sacramenta cum probabili periculo infectionis, seu mortis, sine quo periculo aliis Sacramenta ministrare posset.*

54 *Minister qui ex Officio non est Pastor, non tenetur ex Justitia ministrare Sacramenta; Tenetur tamen ex Charitate etiam cum vitæ suæ periculo Sacramenta necessaria ministrare in extrema necessitate spirituali alicujus.*

55 *An Minister Baptismi valide, & licite puerum alias sine Baptismo moriturum in flumen, vel puteum projicere queat*, ad n. 56.

1 Minister Sacramentorum novæ Legis est, qui nomine Christi operans Sacramentum conficit; *Communis*. Unde rigore, qui Eucharistiam tantum distribuit, non est proprie Minister, quamvis sæpe dicatur ministrare,
2 latius sumendo, Minister Sacramentorum de lege ordinaria, & ex vi præsentis institutionis est solus homo viator; Christus enim Dominus solos homines viatores allocutus est in institutione eorumdem Sacramentorum, & ad Ministerium Extremæ Unctionis ex Divo Jacobo Apostolo requiritur Fides, quæ est solum propria Viatorum; Sic tenent communius Doctores, immo La Croix *lib. 1. part. 1. num. 50.* dicit sic tenere communiter Auctores cum S. Thoma *3. part. quæst. 64. artic. 7.* Lugo *disput. 8. sect. 1.*

3 Minister Sacramentorum extraordinarius potest esse quælibet creatura rationalis, sive anima separata, sive Angelus, sive etiam Dæmon, si a Deo assumeretur; *Communis* cum S. Thoma *3. part. quæst. 64. artic. 7.* & Scoto *in 4. distinct. 6. quæst. 1.* Unde, si constaret Sacramentum esse a Beato, seu ab Angelo collatum, de ejus valore non esset dubitandum, quia certum est Beatum, seu Angelum non nisi ex speciali Dei deputatione id fuisse facturum; Seclusa tamen certa revelatione, ut ait Scotus *loc. citat.* dubitandum esset de collato a Dæmone, cum sit spiritus mendacii, & aliunde non quærat hominem salvare, sed perdere. Dicit tamen, & ad
4 longum probat Lugo in *Respons. moral. libr. 1. dub. 16.* quem sequitur La Croix *lib. 1. part. 1. num. 500.* quod, si quis a S. Petro, vel alio Beato extraordinarie absolveretur a peccatis, esset quidem vere absolutus, & justificatus; attamen maneret obligatus ad confitenda mortalia homini Viatori, & ad subjicienda directe clavibus Ecclesiæ militantis; Sicuti qui nunc sua peccata Christo confitetur, & ab eo per contritionem impetrat eorum remissionem, non ideo liberatur ab obligatione confitendi eadem peccata Ministris Ecclesiæ, ut præcepto Divino, & Ecclesiastico Sacramentalis Confessionis satisfaciat.

5 Non quivis homo est cujusvis Sacramenti Minister, ut Fides Catholica docet, contra Lutherum *lib. de instituendis Ecclesiæ Ministris, edito anno 1523.* ubi docet omnibus baptizatis eandem inesse potestatem in Sacramentis administrandis; *Sacerdos*, inquit, *in novo præsertim Testamento non fit, sed nascitur, non ordinatur, sed creatur, nascitur autem in Baptismo, suntque prorsus omnes Christiani Sacerdotes*. At nostra Conclusio ultra
6 quam quod habetur ex plurimis Sacræ Scripturæ locis, est expresse definita a Concilio Tridentino *sess. 7. de Sacrament. in genere Canon. 10. de Confirmat. Canon. 2. de Eucharistia sess. 22. Canon. 2. de Pœnit. sess. 14. Canon. 10. de Extrema Unctione Canon. 4. de Confirmat. & Ordin. sess. 23. Canon. 7.*

Minister Baptismi quis esse possit? Vide *Baptismus*.
Eucharistiæ? Vide *Eucharistia*.
Pœnitentiæ? Vide *Pœnitentiæ Sacramentum*.
Extremæ Unctionis? Vide *Extrema Unctio*.
Ordinis? Vide *Ordo*.
Matrimonii? Vide *Matrimonium*.

7 Qualis intentio requiratur in Ministro Sacramentorum? Vide verb. *Intentio a n. 24. ad 43.*

8 Minister Sacramentorum debet habere attentionem internam, ut valide Sacramentum conficiat: Debet enim habere advertentiam, & applicationem aliquam animi ad id, quod facit: alioquin confectio Sacramenti non esset actio humana, nec posset dici facta in nomine, aut persona Christi, ut requiritur; *Communis*. Ad hoc autem sufficit attentio virtualis, ut dictum est de intentione virtuali *loc. cit.* Quænam autem sit virtualis, actualis, & habi- 9
tualis interna, & externa, Vide verb. *Attentio*.

Minister voluntarie distractus in conficiendis Sacramen- 10
tis, quamvis ordinarie non peccet, nisi venialiter uti 11
cum communi docet Gobat, *in Exper. tract. 2. num. 202.* potest tamen peccare mortaliter, si sit periculum errandi in formis præsertim longioribus, aut applicatione debitæ materiæ, ut notat idem Gobat *tract. 1. num. 97.* & La Croix *lib. 6. part. 1. num. 85.* citans Tamburin. *de Sacramentis lib. 1. cap. 2. §. 1. num. 4.* & *de Sacrific. lib. 2. cap. 3. num. 9.* ubi dicit, eum peccaturum mortaliter, qui voluntarie distraheretur in consecratione Eucharistiæ, cum sic irreverenter se gerere in Sacrificio, sit gravis irreverentia.

Minister Sacramenti ad tale Sacramentum ministran- 12
dum specialiter consecratus, solemniter ex officio conficiens Sacramentum in statu peccati mortalis, pecat mortaliter, nisi adsit casus extremæ necessitatis, vel impossibilitatis; *Communis*. Est enim ex se gravis irreverentia Sacramentum a Christo institutum ad nostram sanctificationem confici a Ministro, ad id consecrato, in statu peccati mortalis, cum Sancta sint sancte tractanda. Un-
de *Levitici cap. 21.* dicitur: *Sacerdotes incensum Domi-* 13
ni, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt. Exodi 19. *Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum, sanctificentur*, & *Is. 52. Mundamini, qui fertis vasa Domini*, & *cap. Omnia 78. caus. 1. quæst. 1.* ex verbis S. Augustini habetur: *Omnia Sacramenta, cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus*. Dici-
tur autem notanter *specialiter consecratus*, quia Laici, 14
& non Sacerdotes baptizantes urgente necessitate in statu peccati mortalis, non committunt novum peccatum mortale. Cum enim ipsi non sint ad id specialiter consecrati; nec ex officio ministrent, sed mere per accidens, non est in eis tanta deformitas, & irreverentia Sacramentum Baptismi ministrare in statu peccati mortalis; *Communis*. Dicitur etiam notanter, *nisi adsit casus extremæ necessitatis, vel impossibilitatis*, quia etiam Sacerdos non peccat mortaliter, cum in casu extremæ necessitatis pueri agonizantis, & ob casum inopinatum perplexus, & perturbatus, seu sine advertentia, non prius contritus de peccato mortali, in quo existit, ipsum puerum privatum illico baptizat, seu moribundum adultum absolvit; *Communis*, testibus Dicastill. *dict. 3. nu-
mer. 214.* Esparza *qu. 18. artic. 4.* La Croix *lib. 6. part. 1.* 15
numer. 92. Quinimmo, teste Gormaz *numer. 141. & 151.* cum La Croix *loc. citat. numer. 91. & 92.* varii volunt, tam Laicum, quam Sacerdotem privatim in casu extremæ necessitatis puerum agonizantem baptizantes, & Sacerdotem in pari necessitate adultum absolventem, nullum peccatum, ne quidem veniale, committere, si interim urgente necessitate nequeant se tam cito disponere ad contritionem; immo potius eos peccare, si in tali extrema necessitate non baptizent, seu non absolvant, quia Jus Divinum, & Charitas magis obligat ad procurandam salutem proximi, quam ad attendendam reverentiam Sacramenti; contra quam non agitur in tali necessitate, sicuti inquit Dicastill. & ex ipso La Croix *loc. citat.* irreverentia est, per se loquendo, si famulus tecto capite transeat Dominum, attamen si videat filium Domini submergendum, nisi tecto capite accurrat ad eripiendum a naufragio filium Domini, nullam in hunc committit irreverentiam, sed potius rem gratissimam agit, & culpandus esset, si non ita faceret: Et sic cum aliis tenent Lugo *de Sacramentis in genere disput. 8. sect. 9. numer. 151.* Gobat *in Exper. tract. 1. num. 53.* Sporer *tom. 3. part. 1. cap. 3. num. 176.* & alii.

Minister Sacramenti Baptismi, & Pœnitentiæ existens 16
in peccato mortali peccat mortaliter, quoties illud extra casum necessitatis ministrat interruptis moraliter mi-
nisteriis: *Communis*. An autem, si Minister ordina- 17
rius, seu alius Sacerdos una vice, & velut uno moraliter ministerio duos gemellos, aut etiam plures continuate baptizet, vel absolvat, peccet toties, quoties successive baptizat, seu absolvit? Vide verb. *Confessarius art. 1. num. 46. & 47.*

Sacerdos mortaliter peccat, quoties in mortali cele- 18
brat, & in die Natalis Domini tria Sacra consequenter in eodem Altari celebrans, tria peccata mortalia committit; quia quodlibet Missæ Sacrificium est unum per se distinctum ministerium ad aliud subsequens minime ordinatum; Sporer *loc. cit. num 175.* & alii communiter.

Item mortaliter peccat Sacerdos conferens in statu pec- 19
cati mortalis extremam Unctionem; *Communis*.

Item mortaliter peccat Episcopus conferens in statu 20
peccati mortalis Confirmationem, & Ordines; *Communis*.

Item mortaliter peccat contrahens matrimonium in 21
mortali non solum prout est suscipiens, ut tenent communiter Doctores, sed etiam prout est ministrans, ut absolute tenent La Croix *loc. citat. num. 93.* Henno *tom. 2. tract. de Sacr. disput. 4. quæst. 3. artic. 3. resolut. 2.* & alii

com-

communis volentes sic contrahentem esse reum duplicis
culpæ; utrumque tamen peccatum sufficienter explicat
dicendo in Confessione se in mortali contraxisse, quia
22 suscipiendo ministrat, & ministrando suscipit. Parochus
autem non peccat mortaliter, quia in nostra sententia
non est Minister Matrimonii; sed solum testis publicus,
& auctoritativus; Qui tamen tenent ipsum esse Ministrum,
& non contrahentes, consequenter dicere debent
eum peccare mortaliter, si ministret in statu peccati mortalis (a).

23 Quamvis autem ministrans Sacramenta extra casum necessitatis
in statu peccati mortalis peccet mortaliter, valide
tamen illa ministrat; Est de Fide ex Trident. *sess. 7.
Can. 12. ibi: Si quis dixerit, Ministrum in peccato mortali
existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum
conficiendum, aut conferendum pertinet, servaverit,
non conficere, aut conferre Sacramentum, anathema
sit*. Sicuti etiam ad valorem Baptismi non requiritur fi- 24
des ministri, dummodo applicata debita materia, & forma
intendat facere, quod facit Ecclesia, seu faciunt Christiani;
Est de Fide ex variis Conciliis, & signanter ex
Trident. *sess. 7. Canon. 4. ibi: Si quis dixerit, Baptismum,
qui etiam datur ab Hæreticis, non esse verum Baptismum,
anathema sit*.

Ministri Sacri, qui in ministrando Sacramentum *non* 25
conficiunt, sed Sacramentum jam confectum solum *aliis
applicant, aut distribuunt*, ut qui Eucharistiam jam confectam
distribuunt in statu peccati mortalis, probabilius
non peccant mortaliter (b): Sicuti nec peccant mortaliter,
qui in statu peccati mortalis conficiunt Sacramen-

(a) Et quia sententia affirmans Parochum esse hujusce Sacramenti Ministrum solidissimis innititur rationibus, gravibusque auctoritatibus, eamque amplectantur: primi subselii Theologi: hinc quivis Parochus, ut a peccandi contra reverentiam Sacramento debitam periculo caveat, curare debet, ut ad Sacramenti Matrimonii celebrationem accedat in statu gratiæ.

(b) Nota. Censoribus non placet illorum assertio, qui ajunt probabilius non peccare lethaliter administrantes Eucharistiam, ac Diaconum, & Subdiaconum exercentes proprium officium in peccato mortali. Ut iis mortem geream, transcribenda duxi, quæ fusim hac de re disputat Continuator Tournely. Is itaque ait: *Peccat mortaliter per se loquendo, saltem qui ex officio Sacramenta in statu peccati mortalis conficit, vel administrat*.

Probatur 1. ex Scriptura Levit. 21. *Sancti erunt Sacerdotes Deo suo, & non polluent nomen ejus: incensum enim, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt*. Unde sic: Graviter peccant qui polluunt nomen Domini: sed qui destituti sanctitate altari inserviunt, polluunt nomen Domini; ergo.

Et cap. 22. *Omnis, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt...... in quo est immunditia, peribit coram Domino: Ego Dominus*: atqui pœna tam gravis grave peccatum supponit; *Quanto magis ergo putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit*, ut ii faciunt, qui sancta non tractant sancte?

Isajæ ult. *Facinorosus, qui sanctificat mihi vitulum, quasi canem animal immundum occidat, & qui offert thus in memoriam quasi blasphemus*: ergo cum mysteria nostra legalibus longe sanctiora sint, longe gravius peccare oportet, qui eadem impia manu coinquinat. Hinc Apostolus per Titum, & Timotheum sollicite monet Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos, ut ministrent in conscientia pura: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse*, 1. Timot. 3. *Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem* Tit. 1. Diaconi *probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes*.

Probatur 2. ex Traditione. Augustinus Tract. 5. in Joan. *Ego dico, & omnes dicimus, quia justos oportet esse tanti Judicis Ministros*; erat ergo hæc unanimis *omnium* sententia; & citato jam contra Parmenianum loco, *Omnia Sacramenta cum obsint indigne tractantibus &c.* quibus consonat id Nicolai I. ad Bulgaros: *Unde aliis commodum exhibet* malus minister, *inde sibi dispendium præbet*.

S. Gregorius lib. 1. Epist. 24. *Necesse est, ut munda sit manus, quæ diluere sordes curat; scriptum namque est; Mundamini, qui fertis vasa Domini*.

Gregorius IX. Cap. *Quæsitum 17. de temporib. ordinat.* interrogatus de Sacerdotibus, aliisque Clericis, quorum occulta erant crimina, respondet, eos, *si non pœnituerint, monendos esse, & sub interminatione divini judicii obtestandos, ut in testimonium suæ damnationis in susceptis Ordinibus non ministrent*; quæ verba grave scelus indicant. Hinc idem Pontifex cap. 10. *De cohabit. Clericorum &c.* declarat, Clericum *quemlibet pro mortali peccato quoad se ipsum esse suspensum*. Hinc etiam Rituale Romanum jussu Pauli V. editum sic præscribit: *Sacerdos, si fuerit sibi mortalis conscius, quod absit, ad Sacramentorum administrationem non audeat accedere*. Idem docet Catechismus Romanus part. 2. cap. 1. num. 17. & S. Carolus Borrom. in Institutionibus suis: unde liquet quam caute, & sancte vivere debeant Parochi, cæterique Sacerdotes, qui omni fere temporis momento ad conferenda Sacramenta vocari possunt.

Prob. 3. ratione. Qui Sacramentum conficit, aut administrat, gerit personam Christi: fit cum eo unum & totale agens, cum actio ejus sit indivisibiliter actio Christi; ac demum merita ejus, & sanguinem dispensat: atqui graviter peccat homo, qui cum reus sit & Diaboli mancipium, hæc & tanta præstare audet. An non enim gravis est indecentia, & in ipsum Christum quadantenus redundans, quod infensus Christi hostis eumdem in actione omnium dignissima repræsentare ausit? an non violatur sancta Dei majestas cum ei quasi operationis socius, & adjutor conjungitur filius Belial? an non sanguinem testamenti pollutum, aut quasi rem momenti nullius ducit, qui qua manu poculum Babylonis, hac eumdem sanguinem dispensat?

Dices: non peccat Canonicus, licet mortalis culpæ conscius, qui cum aliis divinas laudes, attento modo, & devote persolvit; ergo nec peccat minister, qui cum intimo religionis sensu, ad justificantem quidem impari, sed tamen ulterius peccandi voluntatem excludente Sacramenta conficit, aut administrat. Si enim prior sancta sancte tractare censetur, quidni posterior?

Resp. neg. conseq. Ratio disparitatis duplex: prima, quod nec Scriptura, nec Patres usquam exigunt, ut actu sanctus sit, qui officium seu privatim seu publice recitat; id vero exigunt de eo, cui tractanda incumbunt mysteria salutis nostræ: secunda, quod longe sublimior sit actio Ministri Sacramenta tractantis, quam Canonici psallentis. An is enim dispensat sanguinem Christi? an personam ejus in actione omnium maxima repræsentat, &c. Interim docet Habertus, eum graviter peccare, qui graviter reus divinis officiis præest; unde qui *præsentiam* hanc ex alterius absentia sibi imminere sentit, debet confestim ad Deum recurrere per actum doloris de peccato.

Dixi 1. *per se loquendo*; quia Minister ex officio Sacramenta conferens, a novo peccato excusari potest. 1. propter invincibilem sui status ignorantiam. 2. propter repentinam administrandi necessitatem, quæ ita ingruit, ut desit spatium procurandæ contritionis. Tunc enim e duobus malis eligendum est minus; minus autem malum est ministrare Sacramentum in statu peccati, quam illud non conferre illi v. g. cujus æterna salus proxime periclitatur.

Circa hunc necessitatis casum duo notanda, 1. immunem non fore a peccato eum, qui necessitatem hanc prævidere potuisset; ut prævidere possunt, & debent, qui in amplis nosocomiis, aut in exercitibus ministrant: ii enim, si sapiunt, norunt satis, singulis quasi passibus occurrere posse, qui illico absolvendi sint: unde, quam hic objicere possent, peccandi necessitas, consequens est & volita, adeoque imputabilis; 2. extra casus seu pueruli animam agentis, seu operarii decidentis e tecto, qui transeuntem Sacerdotem mire perturbant, rarum esse, ut quis ad omnem contritionis actum impotens sit; cum ad id brevissima quæque præsentis animi, & temporis mora sufficiat.

Dixi 2. *saltem ex officio*. An enim Presbyter, aut Laicus, qui in casu necessitatis baptizat, sit novi peccati reus, res est inter Theologos controversa. Negare videtur S. Thomas quæst. 64. art. 6. ad 3. ubi sic habet: *In articulo tamen necessitatis non peccaret* Sacerdos, aut Diaconus *baptizando in casu, in quo etiam Laicus posset baptizare; sic enim patet, quod non exhiberet se Ministrum Ecclesiæ, sed subveniret necessitatem patienti*. Et ita sentiunt Gonet, Juenin, Habert, &c.

Hæc tamen opinio pluribus displicet, & merito: quia esto Laicus in casu necessitatis baptizans, non agatur Ecclesiæ Minister, agit certe ut Minister Christi, ejusque personam sustinet, nec minus est Minister Sacramenti, quam Sacerdos solemniter baptizans: atqui hæc omnia videntur graviter exigere statum gratiæ, ne Sacramenti, & Christi dignitas, & sanctitas graviter lædantur. 2. quia sicut necessitas non efficit, ut sancta sancta non sint, sic nec efficit, ut sancte tractari non debeant. 3. quia, ut notat Gibert. Consult. 4. de Sacram. si Sacerdos Missam ab altero inchoatam continuet, ne imperfectum remaneat Sacrificium, haud dubie peccabit lethaliter, nisi eliciat actum contritionis cum proposito quamprimum confitendi: atqui is Sacerdos esset tamen solum Minister necessitatis; ergo, ait idem

mortalia, aut res Sacras tractant, ut Episcopus in mortali primam Tonsuram conferens, Abbas benedicens Sacras Virgines, consecrans Ecclesias, Altaria, Campanas, Vasa, Chrisma consecrans, oleumve Infirmorum, benedicens vestes Sacras, & hujusmodi. Item Parochus in mortali Matrimonio assistens, Nuptias benedicens, seu solemnitates Baptismi ab alio privatim in necessitate collati supplens; Item Sacerdos in mortali Eucharistiam intra, vel extra Missam tangens, de loco ad locum transferens, aquam, sal, panem, domum, & alia hujusmodi benedicens; Item Diaconus, & Subdiaconus in mortali ministrans, Evangelium, vel Epistolam solemniter cantans, Concionator publice verbum Dei prædicans, & sic de aliis similibus. Sic quoad omnia supradicta Vasquez *d.* 136. *num.* 39. Amicus *d.* 9. *num.* 6. Bernal. *dist.* 17. §. 3. Sporer *loc. cit. num.* 174. & alii multi cum Diana *part.* 2. *tract.* 4. *resolut.* 23. & Aversa *de Eucharist. quæst.* 10. *sect.* 5. §. *Quinto* & aliis communius, teste Sporer *loc. cit.* La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 86. *& sequent.* & ratio est, quia omnes istæ actiones non tendunt immediate ad sanctificandum hominem, sicut actiones propriæ Sacramentales; adeoque, quamvis aliqua irreverentia non careant, tamen non est irreverentia tam gravis, ut culpam mortalem constituat, quamvis communiter, & ordinarie culpam venialem inducat.

Minister dignior, seu sanctior non causat plus gratiæ, 26
seu majorem gratiam ex vi Sacramenti, seu ex opere operato; *Communis* per textum *in cap. Si justus* 30. *cap. Sic autem* 32. *cap. Nec fortis* 33. *cap. Neque in homine* 36. *cap. Dominus* 87. *cap. Christus* 88. *cap. Non nocet* 89. *caus.* 1. *quæst.* 1. cum similibus. Potest tamen minister dignior, seu sanctior ex opere operantis, idest opere, vel oratione sua mereri, aut impetrare suscipienti majores gratias; At hoc per accidens se habet ad Sacramentum; La Croix *loc. cit. n.* 90. & alii passim.

Minister per se loquendo peccat mortaliter, si Sacra- 27
mentum scienter ministret indigno; *Communis* ex illo *Matthæi* 7. *n.* 6. ibi: *Nolite dare Sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.* Dicitur autem notanter *per se loquendo*, quia interdum excusant damnum ministrantis, infamia suscipientis, aliorum scandalum, sigillum Confessionis, & hujusmodi.

Minister ordinarie peccat mortaliter conferendo Sacra- 28
mentum peccatori publico, & notorio, sive illud ei conferat privatim, sive publice; cum tali peccatori, sive publice, sive privatim petenti debeat Sacramentum dene-

---

Canonista, obstetrix, quæ centies baptizavit in necessitate, sine ullo contritionis actu, centies peccavit; &, ut mihi quidem videtur, gravius quam Sacerdos ad baptizandum ex officio minime obligatus; quia hæc necessitatis casus prævidere debuit, non illa.

Hinc colliges primo, & Laicum, qui in casu necessitatis baptizat, & Sacerdotem, qui in eodem casu absolvit, aut Unctionem extremam confert, teneri, si licuerit per tempus, ut plerumque licet, excitare se ad contritionem, priusquam hæc Sacramenta conferant; alias multiplicant peccata pro numero Sacramentorum: quia ut singuli Baptismi, sic & absolutiones singulæ, totidem sunt actiones integræ, & completæ. Et vero, ait Gonet, si homo cui proximum imminet mortis periculum, tenetur sub pœna lethalis peccati, actum contritionis elicere, licet brevissimum ad id habeat tempus: cur a gravi culpa immunis sit, qui ab eliciendo contritionis actu abstineat ob brevem quam ad id habet temporis morulam; Certe brevius temporis spatium, etsi impedit, ne quis facile conteratur, haud tamen impedit, ne conteri possit. Cavendum tamen Ministro in hoc perplexitatis casu, ne dum contritionis spiritum in se accedere molitur, infanti, vel moribundo desit.

Colliges secundo, mortaliter etiam peccare Sacerdotem, qui reus excipit confessiones, etsi animum habeat vel excitandæ in se contritionis, vel etiam sua deponendi peccata priusquam pœnitenti absolutionem impendat: quia confessionis auditio, licet non sit confectio Sacramenti, est tamen actio Sacramentalis, utpote ad conficiendum Sacramentum proxime ordinata; porro, ait idem Theologus, *ut Minister consecratus peccet mortaliter in exercitio ministerii, sufficit, quod actio, quam elicit, sit factiva Sacramenti, vel Sacramentalis, id est ad conficiendum Sacramentum proxime ordinata, vel distributiva, aut applicativa Sacramenti jam facti*; prout evincunt probationes superius allatæ. Nec nocet, quod pœnitens sic conficiendo non peccet; quia major esse debet reconciliantis sanctitas, quam reconciliandi.

Colliges tertio, eum qui mortalis noxæ sibi conscius Eucharistiam ab alio consecratam ministrat, novæ mortalis culpæ reum fieri. An autem tot admittat peccata, quot sine morali interruptione distribuit hostias, parum utile est in praxi, ut alibi advertimus; quia qui id negant cum Henno, fatentur, indignam quamlibet distributionem ultra primam esse circumstantiam notabiliter aggravantem, utpote quæ solitarie sumpta ad grave peccatum sufficiat; unde cum oporteat confiteri circumstantias notabiliter aggravantes, necessum est etiam juxta ipsos, ut in confessione exprimatur vel numerus eorum, quibus facta est distributio, vel tempus circiter distributionis. Si tamen Sacerdos plures uni hostias simul daret, unius solum peccati reus fieret, quia una tantum esset distributio. Cæterum quia Minister sic affectus esse solet, ut omnibus quotquot accedent, sacram synaxim præbeat, hujus dispositionis, quæ sufficit ad pecatum, mentio facienda esset in pœnitentiæ tribunali, nisi hæc a Confessario supponeretur.

Colliges 4. graviter etiam reum videri, qui ex officio Eucharistiam extra administrationem tangit, seu immediate, puta ut ab uno vase in aliud immittat, seu mediate, ut si eam in processione circumgestet; *quia*, ut dicit *Dionysius* 1. *cap. Cælestis hierarchiæ, immundis, nec symbola, id est sacra signa tangere fas est: unde qui tangunt res sacras, quasi suo officio utentes, peccant mortaliter. Secus autem, esset si in aliqua necessitate aliquid sacrum contingeret, vel exequeretur in illo casu, in quo etiam Laicis liceret, sicut...... si Corpus Christi in terram projectum colligeret.* Ita S. Thomas in 4. dist. 24. quæst. 1. art. 3. quæst. 5. ad 4. cujus doctrinæ postrema pars ex iis, quæ de Ministro necessitatis dicta sunt, limitanda est.

Colliges 5. & certius graviter peccare, qui in peccato mortali hostiam elevat, & cum ea populum benedicit: 1. quia hæc est propria sacri officii functio, a qua *quoad se suspensus est* Minister gravis peccati reus; & quæ eidem *sub interminatione divini judicii* prohibita est ab Ecclesia, ut patet ex citatis Gregorii IX. textibus: 2. quia is populum cum hostia benedicendi actus, sine gravi indecentia exerceri nequit ab eo, qui inimicus Christi est, ejusque oculis ipso Dæmone pejor. Quia tamen in eo casu non dispensat proprie Sacerdos merita, & sanguinem Christi, minus peccat, quam si Sacramentum conficeret, aut administraret.

Colliges 6. novi etiam gravisque peccati conscios esse Diaconos, & Subdiaconos, qui Ordinum suorum functiones in eodem statu exercent; 1. quia hic locum habent probationes initio adductæ, quarum nonnullæ Diaconos specialiter tangunt; 2. quia ex S. Thoma ubi statim; *Quicumque cum peccato mortali aliquod sacrum officium pertractat, non est dubium, quin indigne illud faciat; unde patet quod mortaliter peccet*: atque ipsi etiam Subdiaconi, de quibus magis ambigitur, sacrum officium pertractant; ergo. Et certe ideo Subdiaconos in præsenti casu excusant plures a peccato gravi, quia eorum actio non est Sacramentalis; atqui hæc ratio non est solida, aut saltem non eo usque solida est, ut dubium tollat. Quia ut quis in functione Ecclesiastica mortaliter peccet, sufficit, ut ea functio Ecclesiæ nomine exerceatur ut sacra; quidquid enim taliter exercetur, & grave est, & plurimum exigit reverentiæ; atqui Subdiaconorum functio Ecclesiæ nomine exercetur ut sacra; & revera talis est, cum ad Eucharistiæ confectionem proxime inserviat; ergo. Atque ita docet Nat. Alexander libr. 2. art. 2. reg. 10. Paulus a Lugduno, Navarrus, & Habert, qui ex eodem principio deducit, lethaliter peccare eos, qui Sacramentalia exercent, quales sunt benedictiones aquæ, chrismatis, olei, tonsura clericalis. Censent tamen non pauci, nec laxiores, in benedictione aquæ lustralis, cinerum, Abbatis, vestium Sacerdotalium, immo & consecratione templorum, censurarum inflictione, ac similibus, quæ nec gratiam ex opere operato conferunt, nec sunt Sacramenti materia, nihil esse, quod peccati venialis lineam excedat; ita P. Antoine. Aliud est, inquiunt, de chrismatis, & olei infirmorum benedictione; quia Episcopus per ordinationem suam specialiter consecratur ad utramque illam actionem; unde in utraque exhibet se ut Ministrum Christi, ejusque personam immediate sustinet; ac proinde gravem ei facit injuriam, cum actiones illas in statu peccati exercet.

Quod spectat ad Clericos minores, nihil est unde functiones suas male obeundo, lethalis culpæ arguantur; cum quia in id conspirant Theologi pene omnes; tam quia eorum munia hodie a Laicis perinde ac Clericis exercentur; tum denique quia functiones eorum nimis distant ab actione sacrificii.

Excipiendi viderentur Exorcistæ, nisi juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam munus eorum quadantenus foret Sacerdotale. Ratio est, quia graviter dedecet, ut qui sponte diaboli mancipium est, eidem in nomine Christi, cui actu exosus est, imperare præsumat; nec dubium est, quin excipi mereatur, sicut excepti sunt a Dæmone pessimo Scevæ filii, de quibus Act. 19. hinc ordinator Episcopus his Exorcistas verbis alloquitur: *Tum recte in aliis Dæmonibus imperabitis, cum prius in vobis eorum multimodam nequitiam superaveritis.*

denegari ratione gravis scandali populi, si non negaretur;
29 *Communis*. Si vero talis peccator esset in articulo mortis constitutus, tunc posset, immo deberet Minister ei petenti Sacramentum conferre; *Communis*, quia quisque præsumitur se tunc velle disponere, & necessitas tollit scandalum, vel illud tollet Minister publicando pœnitentiam occultam moribundi, quod fieri deberet, si ad ipsum publice deferenda esset Eucharistia, ut dicit Tamburin. *de Communion. cap. 6. n. 24.* & alii.

30 Minister peccat graviter, si Sacramentum ministret occulte peccatori occulto; Nisi indignitas peccatoris occulti cognita esset ex sola Sacramentali Confessione, quia tunc
31 ratione sigilli teneretur ipsi ministrare; *Communis*. Minister non peccat ministrando Sacramentum peccatori occulto publice illud petenti; Tunc enim, ne notabiliter diffametur, non est ei Sacramentum denegandum; *c. Placuit 3. caus. 6. q. 2. & c. Si Sacerdos 2. de Offic. Jud. ordinar.* ubi Eugenius Papa id confirmat exemplo Christi non removentis a Communione Judam, quem occulte noverat indignum; & sic tenent *Doctores communiter*.

32 Minister nullo unquam casu, neque ob metum, seu periculum mortis sibi incussum potest licite ministrare Sacramentum incapaci, ut rite baptizatum rebaptizare confirmatum, vel ordinatum iterato confirmare, vel ordinare, quia tunc falsificaretur forma, & mentiretur Minister dicendo; *Ego te baptizo*, *Confirmo te*, *Accipe potestatem &c.* Mendacium enim proprie dictum, cum sit intrinsece malum, nullo unquam casu est licitum, neque ob metum mortis; *Communis*, & patet ex dictis verb. *Mendacium a num. 12.*

33 Potest autem Minister ob metum mortis licite ministrare Sacramentum scienter indigno, seu peccatori notorio, quia si talem administrationem excusat notabilis infamia occulti peccatoris publice petentis, uti dictum est *supra*
34 *num. 31.* debet etiam excusare metus, seu periculum mortis, vel similis infamiæ ministrantis, Suarez, Nugnus, Bonacina citati, & secuti a Gobat *in Exper. tract. 1. n. 273.* Sporer *loc. cit. n. 188.* Dicastill. *disp. 3. n. 292.* La Croix *loc. cit. n. 138.* aliique cum Escobar *lib. 8. num. 337.* (a) Dummodo tamen non petatur in odium Fidei, vel in contemptum Religionis, quia si Eucharistia v. g. peteretur ab Heretico ad conculcandum, a Mago ad Magias, vel malefícia, & hujusmodi, tunc, ne tantum vilesceret, & contemneretur Fides, & Religio; esset eis denegandum Sacramentum, etiam cum periculo mortis; *Communis*.

35 Per se loquendo non est licitum petere, & recipere Sacramentum a Ministro notorie indigno, qui prævidetur, vel creditur ipsum collaturus in peccato mortali, quia sic esset cooperari ad peccatum mortale proximi, quod non licet; *Communis*. Dicitur autem notanter *notorie indigno*, quia, si peccatum Ministri non sit publi-
36 cum, & notorium, potest quis licite petere, & recipere ab eo Sacramentum, cum possit, & debeat præsumere ipsum non esse indignum, quia quilibet debet censeri bonus, quandiu non probatur malus; *Communis*. Et quamvis sciret ipsum Ministrum paulo ante peccasse, potest ab eo Sacramentum recipere, præsumendo, quod sit illud confessus, vel saltem se dispositurus per contritionem; Dummodo tamen non constet ipsum esse consuetudinarium, aut semper esse in occasione proxima peccandi, quia tunc prudenter præsumi posset status malus, adeoque, si posset facile haberi alius, ab eo esset Sacramentum petendum, & accipiendum; Herincx *dis. 3. num. 98.* Bosco *dis. 1. sect. 8. n. 60.* Gobat *tract. 1. n. 265.* Escobar *lib. 8. n. 313.* Coninch *q. 64. n. 49.* & alii.

37 Ob causam necessitatis, vel utilitatis notabilis licitum est petere, & recipere Sacramentum a Ministro indigno, qui possit digne ministrare, quamvis prævideatur, & credatur indigne ministraturus, quia tunc petens, & recipiens utitur jure suo providendi suæ necessitati, vel utilitati spirituali, nec ullo modo cooperatur ad peccatum alterius, sed ob justam causam excusantem ab impedimento peccatum proximi solum permissive se habet, & aliunde Minister posset, & deberet se disponere per contritionem, faciendo, quod in se est; *Communis* per textum *in c. Sciscitantibus 5. caus. 15. q. 8.*

38 A Ministro, cui ex officio incumbit Sacramenta ministrare, licitum est ea petere, & recipere etiam extra casum necessitatis solo intuitu proprii profectus spiritualis, quamvis ille sit notorie indignus, & etiam excommunicatus toleratus; Mastrius *disp. 16. Theolog. moral. num. 51.* Sporer *loc. cit. n. 181.* Reiffenstuel *Theol. moral. tract. 14. distinct. 1. quæst. 4. num. 56.* cum communi aliorum, & desumitur ex *cit. cap. Sciscitantibus 5. caus. 15. quæst. 8.* ubi dicitur, quod de manu Sacerdotis, quandiu ab Ecclesia toleratur, licite Sacramenta sumantur, & ex decreto Concilii Constantiensis in Bulla Martini V. incip. *Ad evitanda scandala*, ubi permittitur Fidelibus Communicatio etiam in Sacris cum omnibus Excommunicatis, *præter nominatim denunciatos, & notorios percussores Clericorum*, adeoque &c. Accedit ratio, quia Parochianus habet Jus petendi, & recipiendi Sacramenta a suo Parocho, neque censetur amittere tale Jus ob sui Parochi indignitatem, maxime cum ipse, si velit, ut debet, possit se prius disponere per Confessionem, vel saltem per Contritionem. (b)

Non licet tamen petere, & recipere Sacramenta a Mi- 39
nistro excommunicato non tolerato, & vitando, nempe *nominatim denunciato, aut notorio percussore Clerici*, quia cum ipse sit simpliciter præcisus ab Ecclesia, privatus est omni communicatione cum fidelibus, & consequenter omni Jurisdictione, adeoque non licet ab ipso Sacramenta petere, & recipere, cum ipsa ministrare nequeat sine peccato mortali; *Communis*. Excipe tamen casum extremæ
necessitatis, si nempe aliquis esset moriturus sine Baptis- 40
mo, aut Pœnitentia, quia tunc licite possent talia Sacramenta peti a Ministro etiam Excommunicato, degradato &c. & licite ab ipso ministrari; *Communissima*; quia quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum; *c. Quod non est 4. de Regul. Juris*, *c. Quoniam 13. caus. 1. q. 7. c. Sicut 11. de consecrat. distinct. 1. c. Omnes 1. de Feriis*, *c. Consilium 2. de observat. jejunior.*, *c. Consuluisti 3. de celebrat. Missarum*.

Minister simulans, non solum formaliter, sed etiam 41
materialiter administrationem Sacramenti ob metum gravem quemcumque, etiam mortis, peccat mortaliter. Innocentius enim XI. *die 2. Martii 1679.* inter alias merito damnavit sequentem propositionem 29. in ordine: *Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi*: Unde si mors intentetur alicui Sacerdoti, nisi extra Missam consecret totum panem, qui est in foro, aut nisi absolvat aliquem indispositum, peccat mortaliter, si formam proferat cum intentione non consecrandi, quamvis materialiter tantum simulet; Viva ad dictam propositionem damnatam Innocentii XI. *a num. 14. ad 16.* Cardenas *in 2. Crisi d. 20. a n. 37.* La Croix *lib. 6. part. 1. a num. 149.* & alii passim dicentes, dictam propositionem damnatam comprehendere simulationem, non solum formalem, sed etiam materialem, & quemcumque metum gravissimum etiam mortis, & sic non amplius sunt audiendi Doctores, qui ante hac oppositum tenuerunt tamquam probabile.

Simulatio tamen materialis circa rem plane indifferen- 42
ter se habentem ad Sacramentum, per se loquendo, si non adsit alia vitiosa circumstantia, non est illicita; quia non est simulatio administrationis Sacramenti; Unde Confessarius ad occultandum defectum absolutionis pœnitentis indispositi potest licite post Confessionem aliquam orationem recitare super ipsum, & facere signum Crucis, quamvis a videntibus putetur absolvere; *Communis* cum supracitatis.

Gravius peccat, qui simulat administrationem Sacra- 43
menti, quam qui sacrilege illud conficit, seu administrat, textu expresso *in cap. De homine 7. de celebratione Missarum*, ubi refertur casus de quodam incauto Sacerdote, qui in mortali constitutus, nec potens confiteri, nec forsan conteri, & ob urgentem necessitatem coactus celebrare, peractis cæteris cæremoniis, & omissis verbis consecrationis, Missam celebrare simulavit, de quo Innoc. III. sic habet ibi: „ Licet is, qui pro sui criminis conscien-
„ tia reputat se indignum, peccet graviter, si se inge-
„ rat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur of-
„ fendere, qui sic fraudulenter illum præsumpserit simu-
„ lare, cum ille in solius misericordis Dei manum in-
„ cidat, ille vero (ficte celebrans) non solum Deo, cui
„ non veretur illudere, sed populo, quem decipit, se
„ astringat."

Minister in administratione Sacramentorum sequens sen- 44
tentiam tantum probabilem de valore, relicta tutiore, peccat mortaliter: Innocentius enim XI. *die 2. Martii 1679.* justissime damnavit inter alia sequentem propositionem 1. in ordine: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet Lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi*. Hinc sententia probabili tantum utendum non

(a) Quod si indignus vellet Sacramentaliter absolvi: numquid poterit Minister ob intentatæ mortis metum eum Sacramentaliter absolvere? Puto Auctorem nostrum, negative fore responsurum. Igitur doctrina ab eo hoc numero tradita, aliquam restrictionem deposcit.

(b) Nota. Non videtur excusari a peccato posse homo, qui a proprio Parocho iniquo Sacramenta exposcat, quoties ea ab alio Sacerdote probo exquirere possit cum eodem fructu. Charitas enim postulat, ne proximo nostro gratis præbeamus occasionem ruinæ spiritualis: at occasionem hanc gratis præberet, qui cum posset Sacramenta bene, & a bono Ministro recipere, eadem a Parocho malo petit, & recipit. Is ergo graviter contra Charitatem peccaret, non secus ac ille, qui peccare volenti peccandi materiam præbeat, & occasionem.

non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

45 Si non agatur de valore Sacramenti, sed tantum de modo administrandi, potest Minister sequi opinionem practice probabiliorem, relicta tutiore; Sic cum Communi Card. *in 2. Crisi differ.* 2. *num.* 4. Gormaz *d.* 5. *num.* 801. La Croix *loc. cit. num.* 121.

46 Minister utens materia, vel forma falsa peccat mortaliter; *Communissima*. Item peccat mortaliter per se loquendo, si utatur materia, vel forma dubia, quando potest haberi certa; In casu autem necessitatis, quando non potest haberi certa, potest, & debet adhibere dubiam; *Communis*. Item peccat mortaliter omittendo intentionem requisitam; *Communissima*.

47 Minister repetens absolute formam Sacramentalem, vel
aliquid in ea, cum dubio tantum levi vel inani timore,
per se loquendo, peccat mortaliter, quia est gravis irre-
48 verentia repetere absolute formam Sacramentalem cum
solo dubio levi, & inani timore, qui nec sufficit pro
licite repetenda tali forma sub conditione; Cum enim
nulla est prudens causa dubitandi de valore Sacramenti,
sed oriuntur tantum leves scrupuli; ne quidem conditio-
nate est iterandum Sacramentum, uti tenent *Commu-
nis* ex Catechismo Romano cum Dicastillo *de Baptis.
lib.* 1. *num.* 174.

49 Quando tamen est prudens dubium de valore Sacramenti collati, potest licite, immo debet iterari saltem sub conditione, quia tunc consulitur, & saluti proximi, & reverentiæ Sacramenti per conditionem appositam; *Communis* per textum *in cap. Si nulla* 113. *de consecr. dist.* 4. ubi Leo Papa ad rem sic expresse dicit: *Non intervenit temeritas præsumptionis, ubi est diligentia pietatis & capit. ult. de Presbyter. non baptizat.* ubi Innocentius III. dicit: *Non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum*.

50 Minister, qui ex officio est Pastor, ut Parochus respectu
sæcularium, & Superior respectu Religiosorum, tenetur ex
justitia suis subditis etiam extra necessitatem gravem ra-
tionabiliter petentibus Sacramenta ministrare; Ad hoc enim
se obligavit assumendo Officium Pastoris, & talis videtur
51 intercessisse contractus inter Pastorem, & Oves. Unde
talis Minister tenetur sub mortali cum quantocumque ma-
gno suo detrimento temporali, & etiam cum propriæ vi-
tæ periculo, non solum in extrema, sed etiam in gravi
necessitate spirituali alicujus sibi subjectæ ovis, ei mini-
strare Sacramenta; S. Th. 2. 2. *qu.* 26. *art.* 5. *ad* 3. *&* *q.* 185.
art. 5. Suarez *q.* 1. *part.* 2. §. *Quarto dico*; Castropal. *dist.* 1.
punct. 9. Granad. *dist.* 4. *n.* 4. Coninch *art.* 25. *dist.* 7. *concl.* 1.
& 3. Bann., Aragon., Navarr., Tapia, quos citat, & se-
quitur Carden. *in* 1. *Crisi differt.* 76. *cap.* 2. La Croix *lib.* 2. *n.*
52 174. & alii passim; Vid. verb. *Extrema Unctio a num.* 42.
Si autem esset unicus Minister, quo sublato, deesset Com-
munitati Minister Sacramentorum, hic non debet singulis
ministrare Sacramenta cum probabili periculo infectionis,
seu mortis, sine quo periculo aliis Sacramenta ministrare
53 posset; Salus enim omnium præferri debet saluti unius
particularis, & Minister obligatus ex officio Communica-
ti, tenetur se illi conservare; *Barbosa de Offic. Paroch. cap.*
17. *num.* 15. P. Marchant. *in Tribunal. tom.* 3. *part.* 1. *tit.* 9.
tom. 2. *quæst.* 6. §. 2. *resol.* 1. testans esse Communem.

54 Minister, qui ex Officio non est Pastor, non tenetur ex justitia ministrare Sacramenta, tenetur tamen ex Charitate etiam cum vitæ suæ periculo Sacramenta necessaria ministrare in extrema necessitate spirituali alicujus. Unusquisque enim secundum ordinem Charitatis tenetur etiam cum periculo vitæ corporalis succurrere proximo in extrema necessitate spirituali constituto. *Communis*. Et per hoc fiat differentia inter Ministrum, qui ex Officio est Pastor, & Ministrum, qui ex Officio non est Pastor, quia iste tenetur Sacramenta necessaria ministrare solum ex Charitate, & in extrema necessitate spirituali proximi; ille vero tenetur ea ministrare sui ovibus ex justitia, & etiam in necessitate gravi ex dictis *supra num.* 50.

55 Si Minister Baptismi carens aqua, puerum alioquin sine Baptismo moriturum in flumen, vel puteum projiciat, licet una simul proferat justam verborum formam cum intentione conferendi Sacramentum, seu vere baptizandi, nihilominus probabilius talis Baptismus est invalidus. Sic cum communiori Scotistarum, & Antiquiorum Richardi, Paludani, Marsilii, Sancti Antonini, Toleti, Silvestri, Armillæ, & plurium aliorum Scotus *in* 4. *dist.* 4. *qu.* 3. *n.* 3. ubi expresse dicit, quod *projectus de ponte non baptizatur, quia hoc non est ad vitam ordinatum, vel lotionem, sed ad mortem*. Et *dist.* 5. *q.* 3. *n.* 1. referens sententiam Richardi asserentis puerum sic projectum non esse baptizatum, ait: *dicitur etiam quod talis sic projectus non esset baptizatus, quia baptismus, est ablutio ordinata ad vitam abluti, non sic autem ordinatur illa immersio*. Et in Reportatis *eadem q. n.* 2. eamdem difficultatem expendens dicit: *Sed si adultus projiciatur in flumen dicendo, baptizo te, credo quod non baptizatur, quia projiciens non habet intentionem Ecclesiæ, quia intentio Ecclesiæ est madefacere eum, quod ipso vivente possit iterum dissecari, vel esto quod baptizetur, non dubito quin projiciens peccet mortaliter*. Quibus omnibus constat, Scotum, magis propendere in sententiam negantem talem Baptismum esse validum, ut recte advertit Frassen *in* 4. *tract.* 1. *disp.* 1. *art.* 3. *qu.* 5. *concl.* 2. Et ratio est, quia ut dicit subtilissimus noster Doctor, Baptismus est ablutio ordinata ad vitam abluti, illa autem projectio est magis submersio ad mortem, quam ablutio ad vitam; cum per se loquendo tendat ad occisionem pueri, seu adulti sic projecti; Et quamvis Minister projiciens dicat se eam non intendere, tamen projectio ipsa non est moraliter, nec per intentionem disjungibilis ab occisione. Quis enim diceret se non velle occidere, sed solum abluere, & lavare hominem, quem ligatis manibus, & pedibus, & ingenti saxo ad collum alligato in puteum, flumen, aut mare projiceret? Adeoque stat clarum, quod non obstante tali prætensa intentione de non sic occidendo, adhuc dicta projectio manet vera, & directa realis occisio innocentis, quæ nec pro tali casu est permittenda, cum non sit dicendum, Christum pro materia proxima Baptismi ordinasse ablutionem occisivam hominis; sicque actionem intrinsece malam, quæ nunquam sine peccato adhiberi potest, & ex natura sua est ordinata ad mortem corporalem.

Dato autem quod talis Baptismus esset validus, ut jam 56
tenet fere communis recentiorum opinio cum Suarez, Vasquez, Coninch, Hurtado, Valentia, Diana, Bonacina, Caspensi, Aversa, & alii passim apud Mastrium *Theolog. moral. disp.* 17. *quæst.* 2. *art.* 1. *num.* 19. Layman *lib.* 5. *tract.* 2. *cap.* 3. *nu.* 5. *de Sacramento Baptismi*, La Croix *lib.* 6. *p.* 2. *num.* 264. & tenent etiam Bovvin. *t.* 3. *disp.* 3. *de Sacram. quæst.* 2. *concl.* 4. Felix Potestas *t.* 1. *p.* 4. *num.* 2977. & alii volentes, quod talis projectio sit vere & proprie ablutio ad validum Baptismum sufficiens, si ante mortem pueri proferatur integra forma, quia licet in tali casu sequatur submersio, & mors infantis, nihilominus puer potest dici vere ablutus, & baptizatus, quia esset vera immersio conjuncta cum forma, & Baptismus non ordinatur ad vitam corporis, sed animæ, ac vita corporis cedere debet vitæ animæ. Adhuc tamen nunquam esset sic conferendus, quia talis projectio esset illicita, iniqua, ac mortifera, ut passim concedunt etiam adversarii ipsi, & expresse docent Scotistæ omnes post Scotum *in* 4. *cit. disp.* 5. *q.* 3. ubi sic ait: *Dico quod quando præsumitur mors, nullo modo debet aliquis eum propellere, & projicere, quia peccabit mortaliter occidendo, & quilibet tenetur magis vitare peccatum mortale in seipso, quam quærere salutem proximi, quia ordinata charitas magis est ad seipsum*. Et in Reportatis *loco supracitato* expresse concludit: *Vel esto quod baptizetur, non dubito quin projiciens non peccet mortaliter*. Nec valet quod dicunt aliqui pauci ex adversariis, quod talis Baptismus nedum esset validus, sed etiam licitus, quia vita animæ est præferenda vitæ corporis. Non valet, inquam, quia vita animæ est quidem præferenda vitæ corporis, sed solum quantum fieri potest per media licita, non autem per media illicita, ut esset in nostro casu, Non sunt enim facienda mala, ut eveniant bona. *Ad Romanos c.* 3. *n.* 8. *c. Super eo* 4. *de injuriis*; *c. Ex tuarum* 2. *de sortilegiis*, *c. Non est putanda* 27. *caus.* 1. *qu.* 1. cum similibus. Tum quia ut rectissime dicit Scotus supra allatus: *Quilibet tenetur magis vitare peccatum mortale in seipso, quam quærere salutem proximi, quia ordinata charitas magis est ad seipsum*.

MINOR, MINORENNIS. Vide verb. *Ætas*. *Beneficia*. *Contractus*. *Emptio*. *Venditio*. *Filius*. *Restitutio in integrum*

MINORITÆ.

Additio Auctoris e II. Editione.

Minoritæ Fratres Custodiæ Terræ Sanctæ soli exerce- 1
re possunt munia Parochialia in Græcos Melchitas
Patriarchatus Antiocheni, absente Parocho Græco. Be-
ned. XIV. tom. 1. Const. 86. incip. *Demandatum* §. 13. 2
Eorum Guardianus S. Sepulcri, seu Terræ Sanctæ po-
test conferre Sacramentum Confirmationis absentibus Epi-
scopis Latini ritus, cum Oleo, & Chrismate a Catholico
Antistite benedictis etiam antiquis si nova haberi non 3
possunt, Idem Constitut. 10. incipit. *Cum ad infrascri-
ptam*. Ab eodem potest sub conditione conferri Græcis
Melchitis a simplici Sacerdote confirmatis absente Episco-
po Græco Catholico. Idem Const. 87. incip. *Demanda-
tam* §. 14. Ubi vero sit Episcopus Catholicus residens, 4
hujusmodi Sacramentum non conferat, nisi de ejusdem
Episcopi consensu; eo autem dissentiente abstineat. *Idem
ibidem*.

Franciscani Observantes Missionarii quibusdam Ecclesiis, 5
& Missionibus Concubinæ discedere jubentur decreto Vi-
sitatoris Apostolici. Idem Const. III. incip. *Quapropter*
§. 7. Idem appellant ad S. Sedem. Idem *ibid.* §. 9. Et de- 6
creta prius confirmata revocantur, ipsaque in pristinum 7
restituuntur. Idem *ibid.* §. 11. Adjecta lege conservandi 8
Missiones sibi adjudicatas easque non deferendi. Idem *ibid.* 9
§. 15. iisque permittitur prædicare in regnis Ciampæ &
Cambodiæ, non tamen aliis exclusis. Idem *ibid.* §. 10.

Fran-

10 Franciſcani Miſſionarii in Ægypto laborantes laudan-
tur a laudato Pontifice tom. 1. Const. 129. incipit. *Eo
quamvis tempore* §. 2. Franciſcani instituti ſpiritus, quo
11 ad juriſdictionem Parochorum e documentis S. P. Fran-
ciſci, & S. Bonaventuræ demonſtratur. Idem *ibid.* §. 15.
12 ubi adductis Teſtamentis dicti S. P. Franciſci, & S. Bo-
venturæ in Tractatu: *Quare Fratres Minores prædicent*,
ſubjungit: *Licere tantum Fratribus Ordinis Minorum S.
Franciſci Cuſtodiæ Terræ Sanctæ Parochialia munia obire
circa Græcos Melchitas, eiſque Sacramenta adminiſtrare
in iis locorum & temporum circumſtantiis, quibus omnino
deficiat modus habendi Parochum, aut alium Antiſtatem
Græci ritus.*

Supplementa Auctoris e III. Editione.

13 ADvertendum, quod nos Fratres Minores (quidquid ſcripſerit aliquis in contrarium) poſſumus, ac debemus addere in *Confiteor* nomen noſtri Sancti Patriarchæ Franciſci, dicendo, *Sanctis Apoſtolis Petro & Paulo, Beato Patri noſtro Franciſco &c.* & ita dicendo *Sanctos Apoſtolos Petrum & Paulum, Beatum Patrem noſtrum Franciſcum &c.* Cui non obſtat Decretum Sac. Congregationis diei 20. Martii 1706. loquendo ipſo de iis, qui illud non recitant ex ſpeciali privilegio, *Regulares abſque ſpeciali privilegio &c.* quo nos gaudemus ex ritu tradito a S. Bonaventura anno 1260. relato in *Orbe Seraphico tom.* 3. *n.* 30. a quo recedere non poſſumus ex ſancitis a Julio II. & Clemente X. citat. in Rubricis noſtri noviſſimi Franciſcani Breviarii *num.* 129. ibi: „ Quod Ceremonias vero, & alia ad recte & ſancte reddendum Do„ mino Sacrificium laudis, quoquomodo neceſſaria, & „ opportuna, obſervanda ſunt documenta a S. Bonaven„ tura edita, necnon ordinationes Capitulorum Genera„ lium, Apoſtolica auctoritate confirmatæ: ac proinde „ Rituale, Conſtitutiones, & doctrinæ in Firmamento „ trium Ordinum contentæ ibidem a ſan. mem. Julio II. „ & tandem a fel. record. Clemente X. in Brevi. Ex „ commiſſi Nobis 28. Auguſti 1661. cum aliis recentio„ ribus, approbatæ, & ſub nonnullis pœnis, pro tunc, „ & nunc obſervari mandatæ „ Ac ideo in Miſſalibus, & Breviariis Franciſcanis *in Confiteor* recte appoſitum eſt poſt nomina SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, nomen S. Patris noſtri Franciſci. Et inſuper ad id habemus perſonalem confirmationem Innocentii XIII. qui aſſiſtendo noſtro Capitulo Generali Romæ celebrato 15. Maji 1723. non ſolum id approbavit in publica Confeſſione omnium Vocalium, ſed & ſibimetipſi complacuit repetere, dicendo, *Precibus, & meritis Beatæ Mariæ &c. Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & Beati Patris veſtri Franciſci &c.* uti apparet ex ſupra laudato Capitulo Generali edito Romæ anno 1730. Et ad id accedit totius Religionis univerſalis, ac inveterata conſuetudo, quæ quaſi altera Lex parem obligandi obtinet poteſtatem, *cap. Conſuetudo* 5. *diſtinct.* 1. *l. De quibus* 31. *ff. de Legib. L. Diuturna conſuetudo* 33. & *L. Sed & ea* 35. *ff. eod.* Conſuetudo namque eſt optima Legum interpres; *L. Si de interpretatione* 37. *ff. de legibus, c. Cum Dilectus* 8. *de conſuetudine*, cum ſimilibus. Et hæc ſententia expreſſe traditur *ſub num.* 168. in Cæremoniali Mediolani impreſſo anno 1744. ab eruditiſſimis Patribus Reformatis illius Provinciæ collecto ex Cæremonialibus Romanis, & Franciſcanis.

Addenda ſunt ſequentia Decreta.

14 DEcretum, quo diſpoſita, atque ſancita e P. Vice-Commiſſario Generali Ordinis Min. Obſerv. Reformator. S. Franciſci pro Conventibus Receſſus ſeu Recollectionis nuncupatis, confirmatur.

Sacra Congregatio ſuper Diſciplina Regulari expenſo tenore Epiſtolæ circularis Vice-Commiſſarii Generalis Min. Obſervantium Reformatorum S. Franciſci, datæ die 9. Januarii 1707. in qua ſub num. 7. ubi de Conventibus Receſſus, ſeu Recollectionis agitur, hæc habentur: *E in detto Convento, o Conventi ne' quali doverà attenderſi al ſolo ſpirito di divozione, ed orazione non vi potrà eſſere ſtudio, nè Lettori, o altro Religioſo eſente da qualunque atto comune.* Et mature perpenſis omnibus & ſingulis deductis tam a dicto Vice-Commiſſario Generali Strictioris Obſervantiæ Sancti Franciſci ex una, quam a Patribus habitantibus in Conventibus Receſſus Provinciarum Reformatarum Marchiæ, & Bononiæ Partibus ex altera, pro ſtabilitate Conventuum Receſſus, ſive Recollectionis cum Peculiaribus legibus reſcripſit: Executioni mandetur in omnibus Provinciis prædicta Epiſtola Circularis Vice-Commiſſarii Generalis ſub die nona Januarii 1707. Et tam Superiores Generales, quam provinciales omnino provideant Conventui Recollectionis; alias Sacra Congregatio providebit.

Dat. Romæ hac die 24. Martii 1708.

J. R. Card. Imperialis Præfectus.

15 Decretum de inſtituendis in unaquaque Provincia Strictioris Obſervantiæ Sancti Franciſci Conventibus ſpiritualis receſſus pro Religioſis ferventibus ad præſcriptum Epiſtolæ circularis P. a Monte Buſo Vice-Commiſſarii, alias a Sacra Congregatione confirmatæ.

Cum ad aures Sacræ Congregationis ſuper Diſciplina Regulari pervenerit, & multiplici fide dignorum teſtimonio fuerit comprobatum, in multis Provinciis Strictoris Obſervantiæ S. Franciſci per Italiam, & Inſulas adjacentes Epiſtolam Circularem Vice-Commiſſarii Generalis a Monte Buſo datam 9. Januarii 1704. & ab hac Sacra Congregatione confirmatam 9. Januarii 1708. plenum non ſortiri effectum quoad demandatos ſpiritualis Receſſus Conventus: Volens propterea Sacra Congregatio, ne talis inobſervantia in Regularis Diſciplinæ detrimentum diutius protrahatur, opportune, & efficaciter providere, re mature diſcuſſa, auditiſque pluries, tum voce, tum ſcripto Superioribus Ordinis referente Eminentiſſimo Fabrono reſcripſit: Pro omnimoda obſervantia præfatæ Epiſtolæ Circularis Vice-Commiſſarii Generalis a Monte Buſo, confirmatæ, ut ſupra, a Sac. Congregatione, de inſtituendis in unaquaque Provincia ſupradictis Conventibus ſpiritualis Receſſus pro Religioſis ferventioribus, & non concedatur licentia admittendi ad habitum, & profeſſionem, niſi in provinciis in quibus Sacræ Congregationi conſtiterit, præfatos Conventus re ipſa inſtitutos eſſe, ac ſedulo, & cum effectu a Superioribus Generalibus detur notula, ubi ſint reſpective inſtituti dicti Conventus.

Romæ 10. Decembris 1714.

J. R. Card. Imperialis Præfectus.

Decretum conſimile præcedenti pro Minoribus Obſer- 16
vantibus S. Franciſci.

Cum ad aures Sacræ Congregationis ſuper Diſciplina Regulari pervenerit, & multiplici fide dignorum teſtimonio fuerit comprobatum in multis Provinciis Minorum de Obſervantia Sancti Franciſci per Italiam, & Inſulas adjacentes Breve ſan. mem. Innocentii XI. quod incip. *Militantis Eccleſiæ &c.* editum die 22. Novembris 1679. plenum non ſortiri effectum, quoad demandatos Recollectionum Conventus; Volens propterea eadem Sacra Congregatio, ne talis inobſervantia in Regularis Diſciplinæ detrimentum diu protrahatur, opportune, & efficaciter providere, re mature diſcuſſa, auditiſque pluries, tum voce, tum ſcriptis Superioribus Ordinis referente Eminentiſſimo Fabrono, cenſuit, ſuperſederi pro nunc in expeditione novi Brevis, ſed omnino ſervandam eſſe diſpoſitionem Brevis ſan. mem. Innocentii XI. 22 Novembris 1679. de non concedenda licentia admittendi ad habitum, & ad Profeſſionem in illis Provinciis, in quibus plene non conſtiterit Sacræ Congregationi ſupradictos Recollectionum Conventus inſtitutos fuiſſe juxta formam in eodem Brevi præſcriptam. Et interim detur a Superioribus Generalibus nota, ubi reſpective ſunt Recollectionum Conventus.

Romæ 10. Decembris 1714.

J. R. Card. Imperialis.

MIRACULUM.

SUMMARIUM.

1 *Miraculum unde dictum?*
2 *Miraculum quid ſit?*
3 *Ad verum, & proprie dictum Miraculum quatuor principaliter requiruntur.*
3 *Aſſignatur primum requiſitum.*
5 *Aſſignatur ſecundum.*
6 *Aſſignatur tertium.*
7 *Aſſignatur quartum.*
8 *His quatuor enumeratis requiſitis addi ſolet quintum, & aſſignatur.*
9 *Miraculorum triplex eſt genus, ſeu Ordo, vel gradus. Quodnam ſit primum genus, & quæ miracula ad ipſum ſpectent?*
10 *Quodnam ſit ſecundum genus, & quæ miracula ad ipſum ſpectent?*
11 *Quodnam ſit tertium genus, & quæ miracula ad ipſum ſpectent?*
12 *Miracula primi generis non eſt neceſſe, quod fiant in inſtanti.*
13 *Miracula ſecundi generis nec ipſa petunt fieri in inſtanti.*
14 *Miracula tamen tertii generis neceſſe eſt, quod fiant in inſtanti.*
15 *Miraculum per quid differat a Gratia?*
16 *Gratia quid ſit?*
17 *Quando eſt dubium, an ſanitas recuperata ſit per miraculum.*

culum, vel per Gratiam, concludendum est esse recuperatam per gratiam.

18 *Miracula in Sacra Scriptura appellantur interdum* Signa.

19 *Interdum vocantur* Prodigia.

20 *Interdum appellantur* Portenta.

21 *Hæc vox* Miraculum *quamvis pluries habeatur in Veteri Testamento, nunquam tamen reperitur in Novo.*

22 *Miracula, Prodigia, & Portenta, conveniunt omnia in ratione signorum.*

23 *Attamen licet omnia sint miracula, quædam tamen magis proprie appellantur Signa, quatenus non actu rem signatam ponunt, sed consummantur in præsignatione rei futuræ, vel rei præsentis.*

24 *Miracula autem semper effectum suum ponunt actu a parte rei.*

25 *Prodigia, & Portenta volunt nonnulli, quod differant a Miraculis ex parte effectus, & modi significandi, quatenus illa terrorem, vel nocumentum aliis inferant, & prænuncient; miracula vero commodum, & gaudium.*

26 *Alii autem tenent, quod miracula illa, quæ propter eorum excellentiam majori admiratione, & stupore sunt plena, prodigia, & portenta appellentur; Quæ vero admirationem inferunt, sed non tantam, minora & pura miracula dicantur.*

27 *Pignatell. tamen, & alii dicunt, quod inspecto eo, quod sit excedens facultatem naturæ creatæ, Miracula dicuntur* Virtutes, *& inspecto eo, propter quod ipsa fiunt Miracula, nuncupantur* Signa; *& quatenus Miracula aliquid præostendunt, vocantur* Ostenta, *sive* Portenta; *quatenus vero futura prædicunt, appellantur* Prodigia.

28 *Solus Deus proprie, ac physice potest facere vere, & proprie dicta miracula.*

29 *Possunt tamen Sancti, ac servi Dei facere miracula moraliter.*

30 *Miracula in confirmationem Fidei possunt moraliter fieri etiam a peccatoribus veram Fidem habentibus.*

31 *Nequeunt tamen a peccatoribus fieri, neque moraliter in testimonium Sanctitatis, aut insignium meritorum apud Deum.*

32 *Hæretici nequeunt facere miracula, neque in confirmationem Fidei, neque in testimonium Sanctitatis, aut insignium meritorum apud Deum.*

33 *Angeli boni possunt moraliter facere miracula.*

34 *Angeli mali, seu Dæmones nequeunt ullo modo facere vera miracula.*

35 *Adducitur, & solvitur instantia.*

36 *Virtutes, Signa, & Prodigia Antichristi erunt spuria, apparentia, & mendacia.*

37 *Potestas examinandi, & recognoscendi miracula competit non solum Summo Pontifici, sed etiam Episcopis.*

38 *Debet tamen Episcopus, si examinet miracula nondum Canonizatorum, aut Beatificatorum, antequam divulget, aut divulgari permittat, totum negotium ad Sanctam Sedem transmittere, indeque responsum expectare.*

39 *Examen miraculorum debet esse exactissimum, & rigidissimum; præsertim quoad Testes.*

40 *Episcopus ad examen miraculorum debet adhibere in consultum etiam Theologos, & alios Viros probos.*

41 *Miracula, gratiæ, & beneficia &c. quæ præsumuntur accepta a Deo ad intercessionem alicujus mortui cum opinione sanctitatis, non possunt imprimi sine licentia Sed. Apost. nisi fuerit Canonizatus, vel Beatificatus.*

42 *Miracula gratiæ, &c. talis mortui non Canonizati, nec beatificati publicari non possunt sine præfata licentia sub pœnis, Clericis sæcularibus privationis officiorum, suspensionis a Divinis, & administrationis Sacramentorum; Regularibus vero omnium Officiorum, necnon vocis activæ, & passivæ.*

43 *Quando Miracula fieri dicuntur in aliqua Ecclesia sæculari, sive Regulari virtute Sacrarum Imaginum, statim Episcopi mandat operiri Imagines, & impediunt concursum populi, ne Miracula publicentur, antequam per Testes legitimos fuerint sufficienter probata, & transmissa ad Papam, & trangressores possunt ab Episcopis puniri.*

44 *Affertur celeberrimum Miraculum.*

45 *Alia ad rem*, remissive.

1 Miraculum dicitur mirum factum, vel quasi admiratione plenum. Barbosa *de Offic., & potestat. Episcopor. part. 3. allegat. 99. num. 7.*, & alii passim. Miraculum, prout usurpatur in causis Beatificationum, &
2 Canonizationum, describitur a S. Augustino *lib. de util. cred. cap. 16.*, ibi: „ Miraculum voco, quidquid ar-
„ duum, & insolitum supra spem, aut facultatem mi-
„ rantis apparet, " & a S. Thoma *part. 1. quæst. 110. artic. 4.*, *& quæst. 114. artic. 4.* Miraculum proprie, & stricte sumptum definitur, quod sit *id quod fit præter ordinem totius naturæ creatæ*, & sic Doctores passim.

Ad verum, & proprie dictum Miraculum quatuor 3
principaliter requiruntur. Glossa communiter recepta *in
cap. Gloriosus Deus, unic. de Reliquiis, & veneratione* 4
Sanctorum, verb. sedis Apostolicæ. Primo igitur requiritur, quod Miraculum fiat supra naturam, idest præter ordinem totius naturæ; sicut de Virga Moysis mutata in colubrum, & de Asina loquente ad Balaam, *ex cap. Cum ex injuncto 12. de Hæreticis*. Illud enim, quod per causas naturales fieri potest, non est miraculum. *Secun-
do*, quod appareat illud ex Deo, non ex arte continge- 5
re, neque ex Diabolo, quia mirabilia, quæ arte applicando activa passivis continentur, seu ope Dæmonis virtute sua naturali agentis efficiuntur, quamvis facultatem, & captum humanum excedant, indeque admirationem in intellectu humano causent, non sunt tamen vere, & proprie miracula licet in sensu largo talia dicantur, *in Cap. Teneamus 56. caus. 1. Exodi 7. Actor. 9.*, & alibi: Solus enim Deus proprie, ac physice potest facere miraculum; Hinc *Psalm. 71.* dicitur: „ Qui facit
„ mirabilia solus, & *Psalm. 83.* Tu faciens mirabilia, ut
„ es Deus solus. " *Tertio*, quod fiat non vi verborum, sed hominis merito id contingat. Unde transubstantiatio panis in Corpus Christi per Sacerdotem vi consecrationis
causata non est miraculum, prout requiritur ad Beatifi- 6
cationem, vel Canonizationem. *Quarto*, quod fiat vel in confirmationem Fidei, vel in testimonium Sanctitatis alicujus, in quo Deus se vult mirabilem ostendere, ejus virtutes in aliorum exemplum miraculis illustrando, unde dicto fine, ob quem Deus patrare solet miracula, constat ex *Marc. ultimo*, ibi: „ Illi autem profecti prædica-
„ verunt ubique, Domino cooperante, & sermonem con-
„ firmante sequentibus signis. " Et *Hebræor. 2.*, ibi; *Con-* 7
testante Deo signis, & portentis. Et de secundo dicto fine constat ex *Psalm. 61. num. 36.*, ibi: *Mirabilis Deus in sanctis suis*. Et de S. Thoma de Villanova *in 3. lect. Officii*, ibi: *Deus sanctitatem servi sui testatam voluit, præsertim cum horreum frumento pauperibus distributo penitus vacuum repente plenum inventum est*.

His quatuor enumeratis ad verum, & proprium mi- 8
raculum requisitis, quintum solet addi, nempe quod fiat præter consuetum, & ordinarium modum causandi. Unde quia creatio animæ, conservatio universi, & hujusmodi non fiunt præter consuetum, & ordinarium modum causandi, quamvis a solo Deo fieri possint, non sunt ad propositum vere, & proprie miracula. Barbosa *de Offic., & potestat. Episcopor. allegat. 97. num. 8.* Reiffenstuel *libr. 3. Decretal. titul. 25. numer. 39.*, & alii.

Miraculorum triplex est genus, seu Ordo, vel gradus, 9
sicuti tripliciter potest opus aliquod facultatem naturæ excedere. Primo scilicet quoad substantiam facti, seu quoad id quod fit, quando nempe substantia rei factæ est supra vires naturæ; Quod constituit speciem miraculorum primi generis, seu ordinis, vel gradus; uti est illud, quod duæ naturæ uniantur, & subsistant in una persona, sicuti factum est in Incarnatione, de quo dixit Sanctus Augustinus *tractat. 17. in Joannem*: „ Majus mira-
„ culorum est, quam miracula omnia, quæ Deus fecit
„ inter homines. " Ad hoc primum genus, seu ordinem, vel gradum spectat fœcunditas, & partus Virgineus B. M. V. Si idem corpus sit simul cum alio in eodem loco, ut de Christo Domino, qui intravit ad Discipulos januis clausis; Si corpus humanum glorificetur, si unum corpus simul sit in duobus, vel pluribus locis, si sol stet, aut retrocedat, prout contigit ad preces Josue, & Ezechiæ Regis, & hujusmodi.

Secundo, *quoad subjectum*, seu quoad *id in quo fit*, quan- 10
do nempe aliquid est supra vires naturæ, quod subjectum ejus in quo fit, idest quando aliquid fit, quod natura ipsa quoque facere potest, sed non illo subjecto, in quo tunc fit; Quod constituit speciem miraculorum secundi generis, seu ordinis, vel gradus, uti est resuscitatio mortuorum, illuminatio cæcorum, hujusmodi: potest enim natura causare vitam, sed non in mortuo, potest præstare visum, sed non cæco. Ad hoc secundum genus, seu ordinem, vel gradum spectant sanationes Paralyticorum, quos Christus sanavit, & sanationes Aridorum, Claudorum, Mutorum, vel alio simili morbo laborantium, quorum sanationes omnem medicorum artem, & medicinæ virtutem superent, & soli divinæ virtuti reserventur.

Tertio, *quoad modum faciendi*, quando nempe aliquid 11
est supra vires naturæ quoad modum faciendi, idest quando tale quid fit, quod etiam natura ipsa facere potest, sed illo modo. Quod constituit speciem miraculorum tertii generis, seu ordinis, vel gradus; uti est, cum quis subito, ac instantanee divina virtute sanatur a febri, nullis adhibitis medicamentis, nulla eveniente Crisi; Aut cum aer statim divinitus condensatur in pluvias absque causis naturalibus, ut legitur factum ad preces

Samue-

Samuelis, & Eliæ Prophetæ, & Sanctæ Scholasticæ Sororis D. Benedicti, & aliorum, & hujusmodi; Potest enim natura causare salutem in infirmo, condensationem aeris in pluvias, sed non tali modo, scilicet in instanti, & sine medicamentis, & sine consensu aliarum causarum naturalium. Ad hoc tertium genus, seu ordinem vel gradum spectant sanatio instantanea a febri socrus Simonis facta a Christo Domino, *Lucæ* 4. sanationes instantaneæ ab Hydrope, ab Hernia, & ab aliis hujusmodi morbis illico factæ simul cum integra recuperatione virium ad invocationem alicujus Servi Dei, seu Sancti, quia cum per naturam nequeant illico, & simul cum recessu morbi vires totaliter recuperari, ideo quoties morbus hoc modo recedit, & vires simul totaliter recuperantur, non per naturam, vel artem, sed per Miraculum accidisse censetur.

12 Miracula primi generis, seu ordinis, vel gradus non est necesse, ut habeantur pro veris miraculis, quod fiant in instanti, sive progressu temporis, semper verificatur, quod a solo Deo procedant, cum totaliter superent vires, & facultatem naturæ, a qua nec in instanti, nec successive provenire possunt. Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 54. *n.* 6. Lauræa *in tom.* 3. *disput.* 20, *art.* 20. *n.* 865. & alii passim.

13 Miracula secundi generis, seu ordinis, vel gradus non est necesse, quod fiant in instanti, & patet exemplis relatis in Sacra Scriptura; De filio enim Viduæ a morte excitato ab Elia 3. *Reg. cap.* 17. habetur: *Qui expandit se atque mensus est super puerum tribus vicibus, reversa est anima pueri intra eum, & revixit.* Et de filio Sunamitides suscitato a mortuis ab Elisæo 4. *Reg. cap.* 4. non statim, sed paulatim, ibi: *Nam Elisæus ingressus domum ascendit, & incubuit super puerum, posuit os suum super os ejus, & oculos suos super oculos ejus, & manus super manus ejus, & incurvavit se super eum, & calefacta est caro pueri, & ille reversus deambulavit in domo semel huc atque illuc, & ascendit, & incubuit super eum, & oscitavit puer septies, aperuitque oculos.* Et de Cæco illuminato a Christo Domino *Joann.* 9. ibi: *Fecit lutum ex sputo, & linivit super oculos ejus, & dixit ei, Vade, lava in Natatoria Siloe..... abiit ergo, & venit videns.* Quæ miracula ex dictis *supra n.* 10. sunt secundi generis, & tamen, ut patet ex textu, non sunt facta in instanti.

14 Miracula tertii generis, seu ordinis, vel gradus necesse est, quod fiant in instanti, itaut infirmus sanetur, & vires recuperet statim ac Sanctus est invocatus, alias si ita non evenirent, sed progressu temporis, dubitari ac suspicari cum fundamento posset, quod non a Deo supernaturali concursu supra vires naturæ morbus fuerit expulsus, sed ex generali concursu cum natura operante id acciderit; Quoties autem dubium est, seu suspicio, quod sanatio potuerit procedere a natura, Ecclesia in causis Beatificationis, & Canonizationis non approbat pro miraculo, sed solum pro Gratia, *argum. Cap. In obscuris* 30. *de Regul. Juris in* 6., ibi: *In obscuris minimum est sequendum.*

15 Unde Miraculum, ut notat Diana Coordinat. *tom.* 8. *tractat.* . *& resolut.* 1., & alii, per hoc differt a gratia: quod Miraculum fit in instanti, & gratia successive: Quamvis tamen miraculum differat a Gratia per hoc etiam, quod Miraculum a solo Deo procedat, quin physice ad eum concurrat causa secunda: Gratia vero procedat quidem a Deo per intercessionem alicujus invocati Servi Dei, vel Sancti, sed etiam concurrente alia secunda causa; uti patet, cum pro obtinenda sanitate infirmus invocat aliquem Sanctum, & interim medicamenta adhibet, & citius, seu in minori tempore, quam si Sanctus fuisset invocatus, sanitatem, & vires successive recuperat: Tunc enim dicitur non Miraculum, sed Gratia.

16 Hinc gratia describi potest, quod sit *Beneficium procedens ex speciali Dei benevolentia etiam in linea naturali, a Deo, concurrente simul physice causa secunda, successive factum petenti, sed citius, quam si, vel ipse Deus, vel Dei servus non fuisset vocatus.* Matthæucci *in Practica Theologico-Canonica titul.* 3. *cap.* 1. *cap.* 1. *num.* 67.

17 Quando autem est dubium, an sanitas recuperata sit per miraculum, vel per gratiam, concludendum est esse recuperatam per Gratiam, per citatam *Regulam* 30. *Juris in* 6. uti recte Matthæucci *loc. citat. numer.* 68., & alii.

18 Miracula in Sacra Scriptura appellantur interdum *Signa*, ut *Deuteronomii* 6. ibi: *Deus fecit signa. Marc.* 16., ibi: *Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis. Joan.* 2., ibi: *Hoc fecit initium signorum in Galilææ convertens aquam in vinum*, & ibidem *cap.* 4. *Hoc iterum secundum signum fecit Jesus, cum venisset a Galilæa in Judæam sanans filium Reguli*, & *Actorum* 8. Signa vocantur sanationes Paralyticorum, Claudorum, & Energumenorum liberationes. Interdum vocantur *Prodigia*, ut *Deuterom.* 6., ibi: *Deus fecit signa, atque Prodigia magna. Psalm.* 45., ibi: *Quæ posuit Prodigia super terram.* Joel. 2.; ibi: *Dabo Prodigia in Cælo, & in terra*, 2. *Machabæor.* 15., ibi: *Prodigia*

fatentem Dominum invocavit. Joann. 4., ibi: *Nisi signa,*
& Prodigia videritis. Actor 5., ibi: *Fiebant signa, &* 19
Prodigia multa, & sæpe alibi. Interdum appellantur *Por-*
tenta, ut *Deuteronom.* 4., ibi: *Signa atque Portenta*; &
ibidem *cap.* 7. *Signa, atque portenta; Josue* 24., ibi: *Mul-* 20
tis signis, atque Portentis. Paralipom. 2. *capit.* 32.,
ibi: *Ut interrogarent de portento, quod acciderat. Isaiæ* 8.
ibi: *In signum, & in portentum. Ezechiel.* 12., ibi:
Quia portentum dedi te Domui Israel. Marc. 13., ibi: 21
Dabunt signa, & portenta. Ad Hebræos 2., ibi: *Conte-*
stante Deo signis, & portentis, & sæpe alibi. Hæc au-
tem vox *Miraculum*, quamvis pluries habeatur in Ve-
teri Testamento, nunquam tamen reperitur in Testamen-
to novo.

Miracula, Prodigia, & Portenta conveniunt omnia in
ratione Signorum, quia omnia præter speciem sui, quam 22
ingerunt sensibus viventium, quid aliud significant. Ac-
tamen licet omnia sint miracula, utpote ardua, & inso-
lita, & supra vires naturæ creatæ, quædam tamen magis
proprie appellantur *signa*, quatenus non acta rem signa-
tam ponunt, sed consummantur in præsignatione *rei fu-*
turæ, ut erunt signa in Sole, & Luna, & Stellis. *Lu-*
cæ 21. quæ præsignabunt Judicium Universale proxime
futurum. Vel *rei præsentis*, ut signa prodigiosa censentur
illa, quæ, dum Sancti Martyrio afficiuntur, non semel 23
solent evenire, quod nempe feræ mansuescant, terræ-
motus accidat, Statuæ inanium Deorum corruant, magna
tempestas oriatur, radii, & splendores supra caput, &
circa Corpus Martyris appareant, Concentus Angelorum
audiantur, faces accensæ videantur, & hujusmodi, quæ
omnia tamquam Signa a Deo dantur ad indicandum, quod
mors potentis sit ipsi accepta, & quod injuste, & inique
Judex, & Tyranni operentur, quin effectus alius ponatur
a parte rei.

Miracula autem semper effectum suum ponunt in actu;
Si enim loquamur de miraculis primi generis, ut est In- 24
carnatio Verbi, ponit acta a parte rei Verbum incarna-
tum: Si loquamur de miraculis secundi generis, ut est
resuscitatio mortui, ponit acta a parte rei mortuum re-
suscitatum: Si loquamur de miraculis tertii generis, ut
est sanatio instantanea a febri, ponit acta a parte rei sa-
nitatem. Sic recte Matthæucci *loc. cit. cap.* 1. *num.* 30.,
& 31. & alii.

Prodigia, & Portenta volunt nonnulli, quod differant 25
a miraculis ex parte effectus, & modi significandi, qua-
tenus illi terrorem, vel nocumentum aliis inferant, &
prænuncient; Miracula vero commodum, & gaudium;
sicuti resuscitatio a morte, sanatio miraculosa a morbo
est miraculum afferens commodum, & lætitiam; Alii 26
tamen tenent, quod miracula, quæ propter eorum excel-
lentiam majori admiratione, & stupore sunt plena, pro-
digia, & portenta appellentur: Quæ admirationem infe-
runt, sed non tantam, minora, & pura miracula dican-
tur. Sic Matthæucci *loc. citat. num.* 21., & alii. Pigna-
tellus autem *tom.* 4. *consult.* 58. *num.* 1. observans, quod
ex D. Thoma 2. 2. *quæst.* 178. *art.* 1. *ad* 3. duo possunt 27
attendi in miraculis, quatenus excedunt vires totius na-
turæ creatæ, scilicet id, quod sit excedens facultatem
dictæ naturæ, quo inspecto, inquit, miracula dicuntur
Virtutes, & id, propter quod ea fiunt, scilicet ad ma-
nifestandum aliquid supernaturale, cujus gratia, dicit,
miracula nuncupantur *Signa*. Unde infert cum An-
gel. Rocc. *de Canonizatione Sanctor. cap.* 22. miracu-
la, quatenus aliquid præostendunt *Ostenta*, seu *Por-*
tenta vocari, quatenus vero futura prædicunt appellari
Prodigia.

Solus Deus proprie, ac physice potest facere vera, pro- 28
prie dicta miracula; *Communis*. Et ratio est, quia, si ali-
qua Creatura, v.g. Angeli, Sancti, ac Dæmones possent
proprie, & physice facere vera, & proprie dicta miracu-
la, jam miracula non essent supra naturam, nec præter
ordinem totius naturæ creatæ, prout requiritur ad ratio-
nem proprie, & stricte miraculi, ut patet ex ejus defini-
tione tradita ex D. Thoma *supra sub num.* 2. Unde dici-
tur *Ps.* 71. *Qui facit mirabilia solus*.

Possunt tamen Sancti, & Servi Dei facere, & revera 29
ab eis plura sunt facta, & in dies fiunt miracula *morali-*
ter, quatenus nempe Deus ad preces ipsorum, vel intui-
tu Fidei, atque meriti eorum, aut in confirmationem San-
ctitatis eorumdem miracula patravit, seu patrat, quæ
alias non esset patraturus. Unde *Ps.* 67. dicitur: *Mirabilis*
Deus in sanctis suis; *Communis*.

Miracula in confirmationem Fidei possunt moraliter fie- 30
ri, etiam a peccatoribus veram fidem habentibus, eamque
prædicantibus; ac nomen Dei invocantibus; colligitur a-
perte ex 1. *Ad Corinth.* 13., ibi: *si habuero omnem Fidem,*
ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero,
nihil sum; ubi, ut vides, aperte supponit posse homines
Fide vera instructos, licet charitate destitutos, montes ipsos
alio transvehere. Et de facto patet in Juda proditore, qui
in testimonium Fidei, æque ac alii Apostoli, patravit
miracula, *Marc.* 3. ut recte observat Reiffenstuel *lib.*
3. *decr. titul.* 45. *num.* 39., & tenent passim Docto-
res.

Nequeunt tamen a peccatoribus fieri neque moraliter 31

Miracula in testimonium Sanctitatis, aut insignium me-
ritorum apud Deum, qui est alter finis, ob quem mira-
cula fiunt; miracula enim ob talem finem non possunt
fieri, nisi ab illis, qui apud Deum specialibus meritis San-
ctitatis refulgent; *Communis*.
32 Hæretici autem nequeunt facere miracula, neque in
confirmationem Fidei, neque in testimonium Sanctitatis
aut insignium meritorum apud Deum; Ipsi enim carent
Fide supernaturali, quæ necessaria est ad facienda miracu-
la, juxta illud *Matth.* 17., ibi: *Si habueritis Fidem &c.,
& dicetis monti huic; transi hinc illuc, & transibit, &
nihil impossibile erit vobis*; nec habent sanctitatem, cum
sint membra præcisa ab Ecclesiæ sanctitate, adeoque nul-
limode possunt facere vera miracula; Pignatell. *tom.* 4.
consult. 67. *num.* 43. Mattheucc. *loc. cit. tit.* 6. *cap.* 3. *num.*
15., *& sequent.* Lauræa *loc. cit. num.* 804., & alii pas-
sim & expresse habetur ex Concilio Constantinopolit. III.
act. 15.
33 Angeli boni possunt moraliter facere miracula, sive
quia ex voto, & desiderio eorum Deus mira præstet; si-
ve quia Ministerium ei exhibeant, ut ea mira præstet;
S. Thomas *part.* 1. *quæst.* 110. *art.* 4. Pignatell. *loc. cit. num.*
35., & alii passim.
34 Angeli mali, seu Dæmones nequeunt ullo modo face-
35 re vera Miracula. *Communis*. Nec obstat, quod *cap. Te-
neamus*, 56. *consi.* 1. *quæst.* 1, sicuti *Exodi cap.* 7. habeatur,
magos Pharaonis fecisse miracula, & *eodem cap. Tenea-
mus*, & *Actor.* 9. dicatur Simonem Magum patrasse mi-
racula. Non obstat, inquam, quia, ut dicunt S. Augu-
stinus *lib.* 20. *de Civitate Dei & lib.* 3. *de Trinit.* S.
Thomas *part.* 1. *quæst.* 110. *art.* 4. *ad* 2., & *q.* 114. *art.* 4.,
& alii passim, Mira illa per magos Pharaonis, & per Si-
monem magum, sicut, & alia per alios magos, & ma-
los homines ope Dæmonis facta, seu exhibita, non
fuerunt vera miracula, sed tantum apparentia, & præsti-
gia quædam sensus, & imaginationem illudentia; Vide
etiam dicta ad rem *supra num.* 5.
36 Sic etiam Virtutes, Signa, & prodigia Antichristi erunt
spuria, & mendacia, quia ipse, ut interpretatur S. Au-
gustinus *lib.* 20. *de Civitate Dei*, & alii passim decipiet
sensus per illusiones, & phantasmata, & efficere videbi-
tur, quod re ipsa non efficiet.
37 Potestas examinandi, & recognoscendi miracula compe-
tit non solum Summo Pontifici, sed etiam Episcopis; ha-
betur clare ex Concilio Tridentino *sess.* 25. *de invocatio-
ne Sanctorum*: ubi dicitur: *Nulla etiam admittenda esse
miracula, nec novas Reliquias recipiendas nisi eodem reco-
gnoscente, & approbante Episcopo*; qui textus non tantum
procedit de miraculis jam *Canonizatorum*, sed etiam *non
Canonizatorum*, ita ut Episcopus etiam istorum miracula
recognoscere possit prout Sacra Congregatio ejusdem Con-
cilii interpres declaravit, teste Fiernan. *in cap. Cum ex
eo*, *de reliquiis & venerat. Sanctorum num.* 7., & Bar-
bosa *de Offic., & potest. Episcopor. part.* 3. *allegat.* 97. *n.* 3.
ubi dicit se fuisse hoc responsum a dicta Sacra Congre-
38 gatione, & originalem responsionem apud se servare.
Debet tamen Episcopus, si examinet miracula nondum
Canonizatorum, aut Beatificatorum, antequam ea divul-
gari permittat, totum negotium ad Sanctam Sedem trans-
mittere, indeque responsum expectare juxta Constitutio-
nem 37. Urban. VIII. incip. *Sanctissimus*. Farnan. *loc. cit.
num.* 10. Reiffenstuel *lib.* 3. *decr. tit.* 45. *num.* 45. *in fine*.
39 Examen miraculorum debet esse exactissimum, & rigidis-
simum, præsertim quoad Testes, ita ut regulariter non
nisi per Testes idoneos juratos, qui non sint singulares, &
qui deponant ex scientia per sensus proprios, & singilla-
tim examinentur, miraculum probari valeat, prout plu-
ribus demonstrant Auctores *arg. cap. Venerabili, de Testi-
40 bus, &c. Testes caus.* 3. *quæst.* 9. Unde Episcopus ad exa-
men miraculorum debet adhibere in consilium etiam Theo-
logos, & alios Viros probos, ut expresse præscribitur in
Concilio Tridentino *loc. cit.*, ibi: *Adhibitis in consilium
Theologis, & aliis piis Viris*. * De hoc argumento fuse
admodum ac docte, agit Episcopus Novariensis Joseph
M. Maraviglia in suis Legibus Prudentiæ Episcopalis,
Lege 303, 304 305., & 306. quem vide. *
41 Miracula, Gratiæ, Beneficia &c. quæ præsumuntur
accepta a Deo ad intercessionem alicujus mortui cum opi-
nione Sanctitatis, non possunt imprimi sine licentia Sedis
Apostolicæ, nisi fuerit Canonizatus, vel Beatificatus.
Urban. VIII. Constitut. 37. incip. *Sanctissimus*.
42 Miracula gratiæ &c. talis mortui non Canonizati, nec
Beatificati publicari non possunt sine præfata licentia sub
pœna Clericis sæcularibus privationis Officiorum, Su-
spensionis a Divinis, & Administrationis Sacramento-
rum; Regularibus vero omnium Officiorum, necnon vo-
cis activæ, & passivæ Urbanus VIII. Constit. incip. *San-
ctissimus*. Unde Lauret. de Franchis *in Controvers. inter
43 Episcop. & Regulares pag.* 252. *vers. Ad* 10. relatus a
Barbosa *de Offic., & potest. Episcop. allegat.* 97. *num.* 6.
circa finem refert quod, quando miracula fieri dicuntur
in aliqua Ecclesia Sæculari, sive Regulari, virtute Sacra-
rum Imaginum, statim Episcopi mandant operiri Imagi-
nes, Januas Ecclesiæ claudi, & impediunt concursum
hominum, ne miracula publicentur, nisi prius per Te-
stes legitimos fuerint sufficienter probata, & processus,
sive aliquid hujusmodi mittatur ad Papam. Et *ibidem
vers. Ad* 12. tenet, quod tam Sæculares, quam Regula-
res admittentes nova Miracula puniri possint ab E-
piscopo.
Hic juvat afferre magnum, & maximum miraculum 44
sic appellatum a Decano aliisque Sacræ Romanæ Rotæ
Auditoribus, & relatum a nunquam satis laud. Summo
Pontifice Benedicto XIV. *in appendice in fine tertii to-
mi sui undequaque Aurei Operis de Servorum Dei Bea-
tificatione, & Beatorum Canonizatione*. Est quod Bea-
tus Petrus Baptista Sacerdos, & Concionator mei Se-
raphici Ordinis, ac Commissarius Delegatus ad Tyran-
num Japoniæ, cum Legationem sibi commissam felicissi-
me ad optatum finem perduxisset, ac sibi illius Tyran-
ni, seu Imperatoris animum devinxisset, obtinuisset fa-
cultatem ædificandi Monasterium, & Ecclesiam in Civi-
tate de Meaco Regia illius Imperatoris, & exinde pluri-
mos illius nationis, qua verbis, qua exemplis, & charita-
tivis officiis una cum sociis ad Catholicam Fidem con-
vertisset, valde ob id iratus Tyrannus, indixit ei, &
sociis mortem Crucis, & ut sic crucifixi eorum corpo-
ra in Cruce ad aliorum terrorem per bimestre remane-
rent; quo tempore dictus meus Beatus Petrus Bapti-
sta pluries ac pluries visus fuit derelicta Cruce, cele-
brare Missam in Ecclesia sui Monasterii, sibi ministrante
Antonio Doxico ætatis 13. annorum, qui ministrare erat
ei visus in Missa, & postea simul cum ipso crucifixus
fuerat. Unde uti constat ex processu pro eorum Cano-
nizatione jussu Urbani VIII. a supradictis constructu, &
loco citato integre allato, sæpissime eveniebat, quod cor-
pus Beati Petri Baptistæ, & dicti Antonii non videban-
tur in Cruce; & postea translacto tempore celebratio-
nis Missæ, audientibus interim adstantibus Canticum
quasi Cœlestem, iterum videbantur in Cruce eodem mo-
do, quo martyrium in illa passi fuerant, quod uti reve-
ra est, merito appellatur magnum immo maximum *Mi-
raculum*.
De variis miraculis a Christo Domino in terris degen- 45
te patratis disseritur in hac Bibliotheca, verb. *Hemor-
rhoissa*, verb. *Magi* verb. *Filius Viduæ, Naim*, & verb.
Samaritana.
Alia ad rem, vide verb. *Veneratio Sanctorum*.

MISSA PROUT EST SACRIFICIUM.

ARTICULUS I.

Quoad ejus esse, effectus, & fructus.

SUMMARIUM.

1 *Missa est vere, & proprie Sacrificium vereque re-
præsentativum mortis Christi.*
2 *Istud Sacrificium in Missa incruentum idem est cum
Sacrificio in Cruce cruento.*
3 *Hæc mystica immolatio carnis Christi, quæ fit manibus
Sacerdotis, Christi passio, Crucifixio, mors vocatur,
non rei veritate, sed significante Mysterio.*
4 *Effectus Sacrificii Missæ est triplex scilicet* Propitia-
torius *seu* Meritorius, Satisfactorius, & Impetra-
torius?
5 *Missæ Sacrificium quomodo sit* Propitiatorium, *seu* me-
ritorium?
6 *Quomodo sit* Satisfactorium?
7 *Quomodo sit* Impetratorium?
8 *Fructus seu valor Sacrificii Missæ est etiam triplex sci-
licet* Generalis, medius, *seu specialis*, & Personalis
seu specialissimus.
9 Fructus Generalis *competit ex instituto Ecclesiæ gene-
raliter omnibus.*
10 *Medius, seu specialis competit illi, qui pro aliis celebrans
offert, & applicat Missam, sive Charitate, sive ex
justitia recepto stipendio.*
11 *Personalis, seu specialissimus competit tantummodo ipsi
Sacerdoti celebranti, nec est alteri applicabilis.*
12 *Fructus Sacrificii alius potest esse ex opere operan-
tis, & alius ex opere operato; Fructus ex opere o-
perantis unde proveniat?*
13 *Fructus ex opere operato unde proveniat?*
14 *Fructus, seu valor Sacrificii Missæ non est infinitus,
sed finitus.*
15 *Affertur ratio ad num.* 16.
17 *Quædam observatione digna ad articuli complementum
in Tyronum gratiam inducuntur, ad num.* 19.
20 *Alia ad rem*, remissive.

Missa est vere, & proprie Sacrificium, *Cap. firmi- 1
ter, de Sanctissima Trinitate*, Concilio Tridentino
sess. 22. *Canon.* 1. vere quid repræsentativum mortis Chri- 2
sti. Concil. Coloniens. II. *part.* 7. *cap.* 17. Et istud Sacrifi-
cium in Missa incruentum idem est cum Sacrificio in Cruce
cruen-

cruento, quid licet Christus resurgens ex mortuis, jam non
moriturus, mors illi ultra non possit dominari, attamen
in semetipso immortaliter, & incorruptibiliter vivens,
pro nobis iterum in hoc Mysterio moritur, *Cap. Utrum*
3 *72. dist. 2. de consecr.* Hæc enim Mystica immolatio car-
nis Christi quæ fit manibus Sacerdotis Christi passio,
Mors, Crucifixio vocatur non rei veritate, sed significante
Mysterio, *Cap. Hoc est 48. dist. 4. de consecr.*

4 Effectus Sacrificii Missæ est triplex, scilicet Propitiato-
rius seu meritorius, *Satisfactorius*, & Impetratorius. Sic
colligitur ex Trid. *sess.* 22. *Can.* 3. ubi hæc habet expres-
se: *Si quis dixerit, Missæ Sacrificium tantum esse lau-
dis, & gratiarum actionis, aut nudam Commemorationem
Sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium, ne-
que pro vivis, & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfa-
ctionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema
5 sit.* Est enim Missæ Sacrificium *Propitiatorium*, seu *me-
ritorium*, quia ejus virtute, & intuitu Deus fit offeren-
ti, & iis, pro quibus offertur, propitius, conferendo ipsis
auxilia gratiæ, quibus excitentur ad veram pœnitentiam,
sicque ad consequendam peccatorum remissionem virtute
perfectæ contritionis, vel attritionis cum Sacramento, ex
Trid. *sess.* 22. *cap.* 2. his verbis: *Hujus quippe oblatione pla-
6 catus Dominus, gratiam, & donum pœnitentiæ concedens,
crimina, & peccata etiam ingentia dimittit.* Est *Satisfa-
ctorium*, quia Deus illud acceptat tamquam satisfactio-
nem pro pœna temporali in hac, aut alia vita pro pec-
catis, quoad culpam jam deletis debita, ex Trid. *sess.* 22.
cap. 2. his verbis: *Quare non solum pro fidelium vivorum
7 peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus,
sed & pro Defunctis in Christo nondum ad plenum purga-
tis rite juxta Apostolorum traditionem offertur.* Est *Impe-
tratorium*, quia per illud impetramus a Deo diversa bo-
na, & spiritualia, & temporalia, ut innuit Trident. *cit.
sess.* 22. *cap.* 2. dum dicit rite offerri *non solum pro fide-
8 lium vivorum peccatis pœnis & satisfactionibus, sed etiam
pro aliis necessitatibus.*

Fructus, seu valor Sacrificii Missæ est etiam triplex,
scilicet *Generalis*, *Medius*, seu specialis, & *Personalis*,
seu specialissimus; colligitur ex Trid. *sess.* 21. *cap.* 6. ubi
habet: *Si quidem illæ quoque Missæ veræ communes
censeri debent, partim, quod in eis populus spiritualiter
communicet, partim vero quod a publico Ecclesiæ Mini-
9 stro, non pro se tantum, sed pro omnibus, fidelibus, qui
ad Corpus Christi pertinent celebrentur.* Fructus *Genera-
lis* competit ex instituto Ecclesiæ generaliter omnibus fi-
10 delibus. *Medius*, seu specialis competit illi, pro quo
Celebrans offert, & applicat Missam, sive ex Charitate,
11 sive ex justitia recepto stipendio. *Personalis*, seu specia-
lissimus competit tantummodo ipsi Sacerdoti celebranti
12 nec est alteri applicabilis. Et fructus Sacrificii alius po-
test esse *ex opere operantis*, & alius *ex opere operato*.
Fructus *ex opere operantis* provenit ex merito, bonita-
te, devotione Sacerdotis celebrantis, ut colligitur *ex ca-
pit. Ipsi 1. quæst.* 1. ubi habetur expresse: *Quanto enim
digniores fuerint Sacerdotes, tanto facilius pro necessitati-
13 bus, pro quibus clamant, exadiuntur.* Fructus *ex opere
operato* provenit ex vi, virtute, & meritis Christi, qui
est principalis in hoc Sacrificio, & hic fructus, nec cre-
scit ex bonitate, nec minuitur ex pravitate Sacerdotis,
sed æqualiter prodest omnibus, sive Missa celebretur per
bonum, sive per malum Sacerdotem, ut docent commu-
niter Doctores, & habet expresse *Cap. Intra Catholicam
1. quæst. 1.* & *cap. Utrum de consecrat. dist.* 2. ubi ha-
bentur præcisa verba: *Intra Catholicam Ecclesiam in My-
sterio Corporis, & Sanguinis Christi nihil a malo minus
perficitur Sacerdote, quia non immerito consecrantis, sed
in verbo perficitur Creatoris, & in virtute Spiritus San-
cti.* Et Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 1. dicit apparet: *Et
14 hæc quidem illa munda oblatio est, quæ nulla indignitate,
aut malitia offerentium inquinari potest.*

Fructus autem, seu valor Sacrificii Missæ non est infi-
nitus (a), sed finitus. Ita S. Thom. 3. *quæst.* 79. *art.* 5.
Divus Bonaventura *in* 4. *dist.* 45. *art.* 3., & Scotus *quodli-
bet* 20. cum suis, & aliis magis communiter. Ratio a prio-
ri est quia oblatio hujus Sacrificii non est meritoria, &
satisfactoria, ut fit a Christo, cum Christus nunc non
mereatur, nec satisfaciat, sed quatenus ex institutione
Christi habet annexas satisfactiones præteritas ipsius Chri-
sti; Congruum autem fuit, ut hæc annexio fieret modo
finito, ut sæpius a Sacerdotibus frequentaretur, & itera-
retur, ut videtur præcepisse ipse Christus, dum dixit:
*Hæc quotiescumque feceritis in mei commemorationem fa-
cietis*; ly etenim *Quotiescumque quæ* extenditur ad iteratas
15 vices, ad iteratas Sacrificationes; hæc autem iteratio ar-
guit limitatum, & finitum valorem ejusdem Sacrificii;
nam si esset illimitatus, & infinitus, non exigeret illam rei-
terationem, cum unum Sacrificium tantæ virtutis esset,
quantæ essent plura Sacrificia, & unica Missa, utpote in-

finiti valoris sufficeret ad exhauriendum totum Purgatorium. 16
Simulque potiet quis per unius Missæ celebrationem satis-
facere pro centum, & mille stipendiis, quod est damna-
tum ab Urbano VIII. *die* 21. *Junii* 1625., & ab Alexan-
dro VII. in Decreto Sanctæ Inquisitionis *die* 24. *Septem-
bris* 1665., & ab Innocentio XII. 23. *Decembris* 1697.,
ut infra in adducendis eorum decretis potest aperte vi-
deri.

Ad hujus articuli complementum in Tyronum gra- 17
tiam animadvertendum est, vi verborum consecrationis
panis, sub speciebus ejusdem poni solum Christi corpus,
& in consecratione vini sub speciebus vini, vi verborum
poni duntaxat sanguinem Christi: nam id vi verborum
ponitur sub speciebus respective, quod verba consecratio-
nis directe, & immediate ex institutione Christi signant.
Sed verba consecrationis panis solum Christi corpus, &
verba consecrationis vini duntaxat Sanguinem directe, &
immediate loquendo signant, ergo &c. At sub speciebus
panis post Christi Domini Resurrectionem venit etiam
per concomitantiam Sanguis Christi in consecratione pa-
nis, & sub speciebus vini venit etiam Corpus Christi in
consecratione vini, nec non in utraque consecratione
per concomitantiam venit Christi Divinitas, & Ani-
ma: per concomitantiam enim venire, est fieri præ-
sens sub speciebus vi naturalis, & physicæ connexio-
nis, quam ad invicem habent, ea, quæ sunt Christi
Domini; sed Corpus Christi nunc est cum Sanguine, A-
nima, & Divinitate, nec non Sanguis cum &c. ergo
&c. Ad propositum oppositum optime facit pro pleniori
perceptu, ac sensu sequens exemplum; si aliquis Aposto-
lus in triduo Mortis consecrasset, tunc vi verborum conse-
crationis panis, sub ejusdem speciebus posuisset Corpus
Christi; efficiunt enim consecrationis verba id quod si-
gnificant; at non venisset per concomitantiam sub Ho-
stia Sanguis, & Anima Christi, eo quia pro tunc haud
hæc unita, & connexa erat cum Corpore Christi, bene
vero per concomitantiam advenisset sub Hostia Divinitas,
quod enim Verbum Divinum semel assumpsit, nunquam
dimisit, fuitque idcirco Christi Corpus semper Divinita-
ti unitum; & similiter est suo modo dicendum respectu
consecrationis vini in eodem hypothetico casu, atque hinc,
ut patet, clarius liquent quæ supra, nec non perpendenti
fit obvium, qualiter per mysticam vi verborum separatio-
nem Corporis, & sanguinis Christi præfatam, innuatur
in Missa ratio sacrificii. Et equidem prædicta luculenter
constat *ex Trid. sess.* 13. *cap.* 3. ubi sic habet: *Et sem-
per hæc fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecratio-
nem verum Domini nostri corpus, verumque ejus sangui-
nem sub panis, & vini in specie una cum anima, & di-
vinitate existere; sed corpus quidem sub specie panis, &
sanguinem sub vini specie ex vi verborum; ipsum autem corpus
sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animam-
que sub utraque vi naturalis illius connexionis, qua par-
tes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non am-
plius moriturus, inter se copulantur; divinitatem porro
propter admirabilem illam ejus cum corpore, & anima hy-
postaticam unionem.*

Est etiam præ oculis habendum, tritum esse Catholicis 18
ex cit. Trident. *sess.* 13. *Can.* 2. quod „ Si quis dixerit,
„ in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere sub-
„ stantiam panis, & vini una cum corpore, & sanguine
„ Domini nostri Christi; negaveritque mirabilem illam, &
„ singularem conversionem totius substantiæ panis in cor-
„ pus, & totius substantiæ vini in sanguinem, manen-
„ tibus duntaxat speciebus panis, & vini, quam quidem
„ conversionem Catholica Ecclesia aptissime transubstantia-
„ tionem appellat, anathema sit". Ac proinde dum A-
postol. 1. ad Corint. cap. 11. vers. 26. inquit: *quoties-
cumque manducabitis panem hunc &c.* id intelligi debere
transitive, seu distrative, scilicet id quod antea erat pa-
nis, vel dicitur panis extrinsece, eo quia remanent ac-
cidentia panis, vel analogice, quia nempe sicut panis
nutrit corpus, sic Eucharistia nutrit animam, & ita de
similibus ratiocinare.

Item tritum est Catholicis, transubstantiatione peracta 19
Corpus Christi sub speciebus panis, & sanguinem sub
speciebus vini tamdiu manere quamdiu conservaretur
naturaliter substantia panis, & vini; Christus enim in lo-
co panis, & vini ut supra relatum est, succedit ex insti-
tutione Sacramenti, & sicut panis, & vinum, si adfes-
sent, nutrirent, sic, & species sacramentales, Deo sup-
plente id, quod præstaretur a pane, & vino; nec non si
species alterantur ad corruptionem, verumque genera-
tionem, sinente Deo causas secundas motus suos agere,
ab ipso supernaturaliter, eodem instanti, quo species ita
sunt alteratæ, ut non posset sub eis naturaliter conserva-
ri panis, & vinum, ibi creare materiam ac in ipsam eam
introducere substantialem formam, quæ in panis corruptio-
ne fuisset genita.

(a) Nota. Valor Sacrificii Missæ, seu vis, & dignitas illius ratione rei oblatæ infinitus est: Nam eadem victima est, quæ oblata pro nobis in cruce fuit: idem Sacerdos, unum, & idem proinde Sacrificium, sola offerendi ratione diversum, ut ait Tridentinum, Ita ergo valoris est infiniti.

19 * Materia Sacrificii Missæ est panis triticeus, & vinum ex uvis. Si vero magna esset permixtio farinæ ex aliis frugibus, & permixtio aquæ vinumsuperaret, hæc materia inepta esset consecrationi. Nec post consecrationem novus liquor, & præsertim aqua in Calicem infundendus est. Alioqui censet S. Thomas corruptionem Sacramenti sequi potuisse pro aliqua parte, nisi forte quantitas novi liquoris tantilla esset, ut non posset in omnes partes diffundi. Hæc tamen sententia non æque Scholasticis omnibus probatur.

21 Ad essentiam Sacrificii necessaria est utriusque speciei consecratio, quod etiam in prima sua institutione a Christo Domino servatum est; ex quo fit, ut nemini permittı unquam possit consecratio sub unica tantum specie, quamquam si hoc fieret a Sacerdote, consecratio quidem valeret, sed ille gravi se crimine obstringeret, & Sacramentum quidem, non vero Sacrificium conficeret: deesset enim tunc mystica victimæ mactatio.

22 In forma Consecrationis defectus accidere possunt, qui invalidam, & defectus, qui illicitam dicas, si omittatur vox *enim*, & verbum *est*. Item si loco vocis *hoc* dicatur *istud*. Invalidam si pro *hic* pro adverbio sumptum. Dubium est, an invalida sit consecratio Calicis, illis tantummodo verbis prolatis: *Hic est Calix Sanguinis mei*, cæteris omissis, ideoque si id forte contigerit, repetenda sunt sub conditione verba consecrationis vini.

23 Sacerdos verba consecrationis proferens super panem, & vinum, sed extra Missam, valide quidem, sed illicite consecrat, nam tota vis consecrationis in verbis Christi consistit. Hæc ex Tract. Bened. XIV. *de Sacrif. Missæ lib. 3. cap. 11. &c.* *

Alia ad rem; vide verb. *Sacrificium*.

ARTICULUS II.

Missa quoad applicationem, reductionem, satisfactionem, & eleemosynam.

SUMMARIUM.

1 *Ut, quæ sunt observanda circa Celebrationem Missarum, ab omnibus perfecte sciantur, dantur hic ad litteram omnia disposita a Sacra Congregatione Concilii confirmata ab Urbano VIII. & Innocentio XII.*

2 *Affertur integre emanatum Decretum.*

3 *Non potest recipi stipendium pro applicatione fructus personalis, seu specialissimi correspondentis ipsi Sacerdoti Celebranti.*

4 *Affertur ad id Decretum Sacræ Congregationis Concilii.*

5 *Affertur ad id etiam propositio damnata ab Alexandro VII.*

6 *Non potest recipi stipendium pro pluribus Sacrificiis, & unum solum Sacrificium offerre.*

7 *Non potest unica Missa satisfieri duplici obligationi, applicando uni fructum satisfactorium, & alteri impetratorium.*

8 *Ex quibus manifeste patet non posse Sacerdotem alicujus Congregationis, & Regularem cujuscumque Ordinis unica Missa satisfacere duplici obligationi, quam habet applicandi Missam, & pro Presbytero suæ Congregationis, vel Religioso sui Ordinis, seu Provinciæ defuncto.*

9 *Non potest Missæ anticipate celebrari, & applicari pro eo, qui primo stipendium seu eleemosynam dederit.*

10 *Applicatio Missæ facta a Religioso subdito prævalet applicationi factæ a Superiore, & sic valet illa subditi, & non illa Superioris.*

11 *Vivens probabilius invalide applicat animabus Purgatorii omnes Missas pro se defuncto applicandas.*

12 *Episcopi, & Generales non possunt amplius reducere, & moderari Missas post Concilium Tridentinum receptas; Nec impositas in limine fundationis, quamvis ante Concilium.*

13 *Poterit tamen Episcopus onera, & Missas reducere, ac moderari, si id ei sit concessum in fundatione Beneficii.*

14 *Nec etiam possunt Episcopi, & Generales, & a fortiori ipsi Beneficiati ex se Missas reducere, etiamsi fructus fundi assignati deteriorati fuerint, & evaserint tenuiores sine propria culpa.*

15 *Generales Religionum nequeunt amplius uti antiquis Privilegiis dispensandi cum suis subditis, ut celebratione unius Missæ cum novem collectis, possint satisfacere pro novem Missis. Nec parvas eleemosynas acceptas pro Missis conjungere ad summam unius Julii, & per unicam Missam omnibus satisfacere.*

16 *Facientes celebrari ab aliis Missas minori eleemosyna quam ipsi receperint, quas pœnas incurrant?*

17 *Indulta, quæ ab Apostolica Sede fuerant concessa pro moderandis Missarum oneribus non suffragantur ad reducenda onera per contractum suscepta.*

18 *Quomodo intelligi debeant verba illa:* dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere *a Sac. Congreg. posita ad XI. decr. de celebr. Missarum?*

19 *Missarum reductioni locus non est, si universa hæreditas fuit gravata, nec hæredi prodest fundi assignatio, si progressu temporis impares oneri reddantur ejus proventus.*

20 *Missarum reductio non conceditur, si pro celebratione non fuit assignatus fundus, sed gravati hæredes certam summam solvere.*

21 *An Missarum reductioni sit locus, si per contractum fuit earum onus susceptum?* ad n. 22.

23 *An, & quando admittatur, vel non, compensatio Missarum quæ ultra debitum sunt celebratæ, cum Missis deinceps celebrandis?*

24 *Quamvis census in aliis veniant appellatione immobilium; non sic tamen quando pecunia investienda est in stabilibus pro celebratione Missarum.*

25 *Affertur ad rem particularis concessio Benedicti XIII.*

26 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 32.

UT, quæ sunt observanda circa celebrationem Missarum, ab omnibus perfecte sciantur, dantur hic ad litteram omnia disposita a Sacra Congregatione Concilii, confirmata ab Urbano VIII., & Innocentio XII. in decreto ut sequitur. 1

„ Nuper a Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum Sac. Rom. Eccl. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum prodierunt Decreta tenoris infrascripti, videlicet:

„ Alias super celebratione Missarum, ac prohibitione illas moderandi, seu reducendi absque Sedis Apostolicæ licentia, necnon supra earumdem oneribus perpetuis suscipiendis, & Religiosorum numero ultra reditus, & consuetas eleemosynas locorum Regularium, non habendo, emanarunt ab hac Sacra Congregatione Sac. Rom. Eccles. Cardinalium Concil. Trident. Interpretum auctoritate per fel. rec. Urbanum Papam VIII. illi specialiter attributa, quamplura Decreta tenoris sequentis.

„ §. I. Cum sæpe contingat in quibusdam Ecclesiis tam magnum Missarum celebrandarum numerum, ex variis Defunctorum relictis, aut piorum eleemosynis impositum esse, ut illis pro singulis diebus præscriptis nequeat satisfieri, & tamen nova onera Missarum in dies suscipiantur: indeque fiat, ut depereant piæ Testantium voluntates, obstricta Benefactoribus fides violetur, Defunctorum animæ suffragiis priventur, Ecclesiis debitus subtrahatur cultus, ac Christifideles gravi scandalo affecti, plerumque a similibus Charitatis operibus retrahantur: Cumque his malis maximum interea fomentum præbeat, aut quod ii, qui Missas supra vires celebrandas suscipiunt sperent illas brevi ad pauciorem numerum a Superioribus reductum iri: aut quod Ecclesiis, forte pecuniarum absumpta, plerumque nuda remaneant onera Missarum absque ullo emolumento, aut quod eleemosyna pro illis celebrandis sit adeo tenuis, ut non facile inveniantur, qui velint huic se muneri subjicere, & reditus Ecclesiæ, aut Monasterii adeo exigui, ut Sacerdos pro necessaria sui sustentatione novis se oneribus obstringere compellatur, Sac. Congregation. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum animadvertens facturam se rem Deo gratissimam, Charitatique, ac justitiæ maxime consentaneam, si pro viribus satagat, hunc teterrimum abusum e Christiana Republica convellere, atque eradicare; Sanctissimi D. N. Urbani Divina providentia Papæ VIII. auctoritate sibi specialiter attributa infrascripta Decreta edidit.

„ §. II. Ac primo districte prohibet, atque interdicit, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis Generalibus, vel alias quoquomodo reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis, sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis ad Apostolicam Sedem recurratur, quæ, re diligenter perspecta, id statuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur: alioqui reductiones, moderationes, & commutationes hujusmodi, si quas contra hujus prohibitionis formam fieri contigerit, omnino nullas, atque inanes decernit.

„ §. III. Deinde, ubi pro pluribus Missis, etiam ejusdem qualitatis celebrandis, stipendia, quantumcumque incongrua, & exigua, sive ab una, sive a pluribus personis collata fuerunt, aut conferentur in futurum Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Monasteriis, Conventibus, Congregationibus, Domibus, ac Locis piis quibuscumque tam Sæcularibus, quam Regularibus: Sacra Congregatio sub obtestatione Divini Judicii mandat, ac

ac præcipit, ut absolute tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinet, suæ obligationi non satisfaciant; quinimmo graviter peccent, & ad restitutionem teneantur.

„ §. IV. Id vero ut deinceps observetur exactius, Sacr. Congregatio eadem auctoritate revocat Privilegia, & Indulta omnia quibusvis Personis, Ecclesiis, ac Locis, Piis, tam Sæcularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis, Congregationis, & Instituti, quamcumque ob causam concessa, quibus indulgetur, ut certarum Missarum, vel Anniversariorum celebratione, aut quibusdam Collectis, seu Orationibus plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat.

„ §. V. Ac similiter omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscipit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eandem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat.

„ §. VI. Præterea, ne in Ecclesiis, in quibus onera Missarum in perpetuum imposita sunt, Sacerdotes in eis, ut par est, adimplendis eo trepidiores, ac segniores reddantur, quod onera hujusmodi cum nulla, aut parva sint utilitate conjuncta: statuit, atque decernit, ut pecuniæ, ac bona mobilia Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Congregationibus, Monasteriis, Conventibus, ac Locis omnibus, tam Sæcularibus, quam Regularibus; atque illorum Personis in futurum simpliciter acquirenda cum onere perpetuo Missarum celebrandarum ab iis, ad quos pertinet, sub pœna Interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrenda a die realis acquisitionis, statim deponi debeant penes *Ædem Sacram*, vel Personam fide, & facultatibus, idoneam, ad effectum illa, seu illorum pretium quamprimum investiendi in bonis immobilibus fructiferis cum expressa, & individua mentione oneris, quod illis annexum reperitur.

§. VII. „ Ac si eadem bona immobilia auctoritate Apostolica deinceps alienari contigerit, eorumdem pretium sub eadem pœna, ut supra, deponi, atque in aliis bonis stabilibus itidem fructiferis cum ejusdem oneris repetitione, atque annexione converti debeat.

§. VIII. „ Ad hæc Sacr. Congregat. quibusvis Capitulis, Collegiis, Societatibus, & Congregationibus, nec non omnibus, & singulis Ecclesiarum, ac Piorum Locorum, tam Sæcularium, quam Regularium Superioribus vel aliis, ad quos pertinet, districte prohibet, ne in posterum onera perpetua suscipiant Missarum celebrandarum, sæculares quidem sine Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, Regulares vero sine Generalis, vel Provincialis consensu, & licentia in scriptis, & gratis concedenda: Alioquin Sæcularis, qui hujus prohibitionis transgressor extiterit, ab ingressu Ecclesiæ interdictus sit eo ipso: Regularis vero pœnam privationis omnium Officiorum, quæ tunc obtinebit, ac perpetuæ inhabilitatis ad alia de cætero obtinenda, vocisque activæ, ac passivæ absque alia declaratione incurrat.

§ IX. „ Eleemosynas vero manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis, ita demum iidem accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera suscipere valeant; alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam sponte oblatis, in futurum recipiendis, & capsulas auferant ab Ecclesia cum inscriptione illa: *Eleemosyna pro Missis*, vel alia simili, sub iisdem pœnis ipso facto incurrendis, ne Fideles hac ratione frustrentur.

§. X. „ Episcopus vero, seu ejus Vicarius, aut Generalis, vel Provincialis, ubi de licentia pro perpetuis oneribus fuerint requisiti, in singulis casibus diligenter inquirant, de singulis Missarum celebrandarum obligationibus, cuique Ecclesiæ, Monasterio, aut Loco Pio incumbentibus; nec antea assensum hujusmodi, aut licentiam præbeant, quam eis legitime constiterit, illius Sacerdotes, tam novo oneri suscipiendo, quam antiquis jam susceptis satisfacere posse, præcipuamque rationem habeant, ut reditus, qui Ecclesiis, Locis Piis relinquuntur, omnino respondeant oneribus adjunctis secundum morem cujusvis Civitatis, vel Provinciæ, intelligantque, si in re tanti momenti desides, aut negligentes fuerint in novissimo die se hujus prætermissi muneris rationem esse redditures.

§. XI. „ Postremo Illustrissimi Patres non sine gravi animi dolore intelligentes, mala fere omnia, quæ Regularem disciplinam evertunt, ac præcipue nimiam hanc facilitatem fovent, in oneribus Missarum supra vires suscipiendis, veluti ex infecta radice, pullulare ex majori Regularium numero, quam ferant reditus, & eleemosynæ cujusque Monasterii; inhærentes Summorum Pontificum, ac Sacri Concilii Tridentini Decretis, hac de re editis, Sanctissimi Domini Nostri auctoritate præcipiunt, ac mandant omnibus, & singulis Generalibus, Provincialibus, Commissariis, Ministris, Præsidentibus, Abbatibus, Prioribus, Præpositis Guardianis, Vicariis, & quibuscumque aliis Superioribus, Monasteriorum, Conventuum, ac Domorum Regularium, bona immobilia possidentium, vel non possidentium, cujuscumque Ordinis, Congregation. & Instituti existentium intra fines Italiæ, & Insularum adjacentium, ut singuli, ad quos pertinet, in qualibet Provincia adhibitis duobus, aut tribus Regularibus sui Ordinis, vel Congregationis probatioribus, & rerum usu peritioribus, bona immobilia, census, reditus, & proventus omnes, consuetas item eleemosynas, & obventiones, tam communes Monasteriorum, Conventuum, & Domorum ejusdem Provinciæ, quam etiam singularibus Personis Religiosis assignatas, seu permissas, in communem usum deinceps conferendas, decem annorum immediate præcedentium habita ratione, diligenter, & mature recognoscant, iis omnibus detractis, quæ reparationes, præstationes, grandines, sterilitates, aliave cujuslibet generis onera consueverunt absorbere.

§. XII. „ Eaque omnia scripto fideliter exarata, idem Superior, cujus interest, in proximo Capitulo, seu Congregr. Generali, vel Provinciali coram tribus Judicibus ab ipsomet Capitulo, seu Congregatione deligendis proponat, qui computatis hujusmodi reditibus, eleemosynis, & oneribus, ut supra detractis, sedulo examinent, quot Religiosi homines, connumeratis etiam Laicis, aliisque necessariis servientibus, in unoquoque Monasterio, Conventu, & Domo Regulari juxta regionis, & proprii instituti morem, victum, & vestitum, & medicinalia in communi habentes, competenter valeant sustentari; Tum eorumdem bonorum, redituum, eleemosynarum, & onerum præcisam notam ipsomet Capitulo, seu Congr. exhibeant, ut in illo diligenter omnibus discussis, cujusque Familiæ, Monasterii; Conventus, ac Domus Regularis, in singula quaque Provincia certus earum tantum Personarum numerus, Patrum Capitularium voto præfigatur, quæ reditibus, eleemosynis, & obventionibus, ut superius, sufficienter ali possint.

§. XIII. Ne vero Superiores, qui id præstare debent, serius, aut remissius, quam par est, suo muneri satisfaciant: mandat Sacra Congregatio, ut infra annum, post proximum Capitulum Generale, vel Provinciale computandum, omnia hoc de genere capitulariter gesta, in authenticam formam redacta, ad Sacram ipsam Congregationem Concilii singuli mittant.

§. XIV. Numerumque familiæ, singulorumque Conventuum, Monasteriorum, & Domorum hujusmodi Regularium, Capituli, seu Congreg. Generalis, vel Provincialis sententia, & auctoritate præfinitum, iidem Superiores, tam Generales, & Provinciales omnes, quam Locales perpetuo servare omnino teneantur, nec possint illum quoquomodo augere etiam prætextu augmenti redituum, absque Sacræ ipsius Congreg. licentia: Superioris autem hujusmodi, qui prædicta omnia in præfixo termino non præstiterint, vel numerum, ut supra præscriptum, quovis modo augere præsumpserint, privationis omnium Officiorum, quæ tunc temporis obtinebunt, vocisque activæ, & passivæ, & ad omnia suæ Religionis Officia, & gradus, inhabilitatis perpetuam pœnam eo ipso incurrere, atque aliis, etiam gravioribus, a S. Sede Apostolica infligendis pœnis Sacr. Congreg. subjacere voluit, & declaravit.

„ §. XV. Deinceps vero Monasterium, Conventus, Domus, Congreg. vel Societas Religiosorum, seu Regularium nullibi decipiatur, nisi præter alia ad id requisita, in singulis hujusmodi locis duodecim saltem Fratres, aut Monachi, seu Religiosi degere, & reditibus, & consuetis eleemosynis, detractis omnibus, ut supra detrahendis, competenter sustentari valeant, ad præscriptum Decreti, fel. record. Gregorii XV. hac de re editi: alioquin Monasteria, & loca hujusmodi post hæc recipienda, in quibus duodecim Religiosi, ut supra sustentari, atque inhabitare non poterunt, & actu non inhabitaverint, Ordinarii Loci Visitationi, Correctioni, atque omnimodæ Jurisdictioni subjecta esse intelligantur.

§. XVI. „ Porro ne ullo unquam tempore hæ in oblivionem, seu desuetudinem abeant, Superiores Locales cujusque Monasterii Conventus, ac Domus Regularis curare, atque efficere teneantur, sub pœna Privationis Officii, vocisque activæ, & passivæ ipso facto incurrenda, ut in perpetuum, sexto quoque mense, idest feria secunda post primam Dominicam Adventus, & feria sexta post Octavam Corporis Christi, præsentes Ordinationes in publica Mensa perlegantur.

§. XVII. „ Omnibus, tam Ecclesiasticis Personis cujuscumque sint Ordinis, Conditionis, & gradus, quam Laicis quocumque honore, & potestate præditis præsentia Decreta declarandi, vel interpretandi facultate penitus interdicta.

§. XVIII. „ Non obstantibus, quoad suprascripta omnia, & singula in præsentibus decretis contenta, Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque, personarum, atque Ordi-

„ num,

„ num, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Mitiliarum etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, ac cujuslibet alterius Instituti, etiam necessario, & individuo exprimendi, Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum, & aliorum quorumcumque, tam Sæcularium, quam Regularium Locorum, nec non illorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitates alia roboratis, & statutis, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus, Privilegiis quoque, Indultis, & litteris Apostolicis, etiam Mari magno, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis, sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, nec non irritantibus decretis etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet, etiam per viam Communicationionis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, & formis, specialis, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata, inserti forent præsentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quæ præsentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris Sacra Congregatio Sanctitatis Suæ auctoritate specialiter, & expresse derogat, cæterisque contrariis quibuscumque.

§. XIX. Et ne præmissorum ignorantia a quoquam prætendi possit, voluit eadem Sacra Congregatio, ut præsentes Ordinationes in Valvis Basilicarum S. Joannis Lateranensis, & Principis Apostolorum, de Urbe, ac in Acie Campi Floræ, ut moris est, affixæ omnes, ad quos pertinet, ita arctent, & afficiant, ac si unicuique personaliter intimatæ fuissent.

§. XX. Utque earumdem præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo Personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

„ Datum Romæ die 21. Junii 1625.

Cosmus Card. de Torres.

Prosper Fagnanus S. Congreg. Secret.

§. XXI. Excitatis autem super præmissum Decretorum intelligentia, seu interpretatione infrascriptis dubiis, prodierunt a memorata Congregatione, simili auctoritate illi a præfato Urbano VIII. specialiter attributa, responsiones, seu declarationes inferius apponendæ.

„ Super primo Sacræ Congregationis decreto de celebratione Missarum, quo prohibetur, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis Generalibus vel alias quoquomodo reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis.

„ Quæritur, quid, si legatum sit ita tenue, ut non sit, qui velit onus illi injunctum subire, &, si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris, totum, aut fere totum insumendum sit pro expensis ad id necessariis?

„ Et quid, si permittatur Episcopo in fundatione, ut possit hujusmodi onera moderari?

„ Secundo, super secundo ejusdem Congregationis decreto, quo cavetur ut celebrentur tot Missæ, quot ad rationem tributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint.

„ Quæritur, an verba illa (*præscriptæ fuerint*) intelligenda sint de præscriptione facta ab offerente, vel ab Ordinario?

„ Tertio, an cum Ordinarius præscripserit eleemosynam congruam juxta qualitatem loci, personarum, ac temporum, Sacerdotes accipientes stipendium minus congruo, teneantur Missas illis ab Offerente præscriptas celebrare?

„ Quarto, an Sacerdotes, qui tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Cappellæ, Legati, aut salarii, possint etiam manualem eleemosynam pro Missis votivis, aut defunctorum recipere, & unico Missæ Sacrificio utrique oneri satisfacere?

„ Quinto, posito, quod Testator relinquat, ut celebrentur pro ejus anima centum Missæ absque ulla præscriptione eleemosynæ?

„ Quæritur, an liberum sit hæredibus eleemosinam sibi bene visam præscribere, an vero eadem eleemosyna præscribenda sit ab Ordinario?

„ Sexto, super tertio Congregationis decreto, in quo eadem Congregatio revocat Privilegia, quibus indulgetur, ut certarum Missarum, vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus Collectis, seu Orationibus plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat.

„ Quæritur, an verba (*in futurum suscipiendis*) intelligenda sint de oneribus suscipiendis post Privilegium?

„ Septimo, super quarto ejusdem Congregationis Decreto, quo prohibetur Sacerdoti, qui suscepit Missam celebrandam cum certa eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat.

„ Quæritur, an permittendum sit administratoribus Ecclesiarum, ut retineant aliquam eleemosynarum portionem pro expensis manutentionis Ecclesiæ, Altarium, Inservientium, paramentorum, luminum, Vini, Hostiæ, & similium?

„ Octavo, an hoc Decretum habeat locum in beneficiis, quæ conferuntur in titulum, idest, an Rector Beneficii, qui potest per alium celebrare, teneatur Sacerdoti celebranti dare stipendium ad rationem redituum Beneficii? ......

„ Decimo, an Sacerdotes, quibus aliquando offertur eleemosyna major solita pro celebratione Missæ, debeant dare eamdem integram eleemosynam iis, quibus Missas celebrandas committunt; An vero satis sit, ut dent celebrantibus eleemosynam consuetam.

„ Undecimo, super quinto ejusdem Congregationis decreto, quo inter cætera statuitur in hæc verba (eleemosynas vero manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis, ita demum iidem accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera obire valeant, Alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleemosynis: etiam sponte oblatis in futurum recipiendis, & capsulas auferant &c.)

„ Quæritur, an hoc decretum prohibeat absolute, quominus accipiant novas eleemosynas ii, qui accepti non satisfecerunt, & quid, si congruo tempore possint omnibus satisfacere?

„ Duodecimo, quid, si offerens eleemosynas, audito impedimento, consentiat, ut Sacerdos Missam celebret cum primum poterit?

„ Decimotertio, an pœna Interdicti, & aliæ appositæ in eodem decreto afficiant tam eos, qui accipiunt eleemosynas contra formam ibi præscriptam, quam eos, qui non auferunt capsulas ab Ecclesiis, ut ibidem præcipitur?

„ Decimoquarto, an in hoc decreto comprehendantur illæ capsulæ, quæ apponi solent in Ecclesiis in die Commemorationis omnium Sanctorum, & vulgo dicuntur *Casse de' Morti*?

„ Decimoquinto, an administratores Ecclesiæ, magnæ devotionis, & concursus, possint eleemosynas pro Missis celebrandis accipere, si iisdem Missis, non nisi post longum tempus satisfacere valeant, ne alias cultus Ecclesiæ, & devotio, ac concursus Fidelium, ut ajunt, minuantur?

„ Decimosexto, quia prohibitio dicti decreti videtur aliquibus directa solis Capitulis, Collegiis, Societatibus, Congregationibus, nec non omnibus, & singulis Ecclesiarum, piorum locorum, tam Sæcularium, quam Regularium Superioribus, de quibus fit expressa mentio, non autem privatis Sacerdotibus, qui tamen comprehendi videntur sub clausula generali (*& aliis, ad quos pertinet*) supplicatur pro opportuna declaratione.

„ Decimoseptimo, super septimo ejusdem Sacræ Congregationis decreto, quo cavetur, ut in singulis Monasteriis Religiosorum præfigatur numerus, qui ex consuetis redditibus, aut eleemosynis commode possint sustentari.

„ Quæritur, an ubi hæc præfixio facta jam fuit in vim similis decreti sanctæ memoriæ Pauli V. absque tamen computatione redituum, cujusque Religiosi, sit denuo facienda, nec ne?

„ Decimoctavo, an Novitii ad Habitum Regularem admissi, possint admitti ad Professionem in Monasteriis, in quibus habitu, ut supra præfixione numeri, commode ali non possunt?

„ Decimonono, super ultimo, quo cavetur, ut nullibi recipiantur Conventus Regularium, nisi præter alia ad id requisita, duodecim saltem Fratres in eis degere, & competenter sustentari valeant, ita ut alioquin subsint jurisdictioni ordinariæ.

„ Quæritur, an hoc decretum, quod videtur editum in ordine ad celebrationem Missarum, comprehendat eas Religiones, quæ non consueverunt onera Missarum recipere, ut sunt Religiones Capuccinorum ac Societatis Jesu?

„ Ultimo, an idem decretum, ubi disponit, ut nullibi recipiantur Monasteria, nisi &c. habeant locum in Italia duntaxat, ad quam est restrictum decretum proxime antecedens, an vero etiam extra Italiam?

De-

Declarationes, seu Responsiones ad supradicta Dubia.

§. XXII. Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, auctoritate sibi a Sanctissimo Domino nostro attributa, ad singula dubia superius proposita ad hunc modum respondit, videlicet.

„ Ad primum, etsi legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris, ut supra impositi, ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam, quæ absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino e re esse judicaverit: Verumtamen, si in ipsa Beneficii erectione expresse cautum fuerit, ut liceat Episcopo injunctum onus reducere, ac moderari, legem hanc fundationis, quam Decreta hac de re edita non sustulerunt, esse validam, & observandam.

„ Ad secundum, esse intelligenda de præscriptione facta ab eo, qui eleemosynam tribuit, non autem ab Ordinario: Quod, si tribuens eleemosynam numerum Missarum celebrandarum non præscripserit, tunc tot Missas celebrari debere, quot præscripserit Ordinarius secundum morem Civitatis, vel Provinciæ.

„ Ad tertium teneri.

„ Ad quartum Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Cappellæ, Legati aut Salarii, si eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique obligationi satisfacere.

„ Ad quintum, censuit, ubi nullam certam eleemosynam Testator reliquit, esse ab Episcopo præscribendam eleemosynam congruam, quæ respondeat oneribus Missarum celebrandarum secundum morem Civitatis, vel Provinciæ.

„ Ad sextum ita esse intelligenda.

„ Ad septimum, respondit permittendum non esse, ut Ecclesiæ, ac loca pia, seu illorum Administratores ex eleemosynis Missarum celebrandarum ullam utcumque minimam portionem retineant ratione expensarum, quas subeunt in Missarum celebratione, nisi cum Ecclesiæ, & Loca pia alios non habent reditus, quos in usum earumdem expensarum erogare licite possint, & tunc quam portionem retinebunt, nullatenus debere excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantum Missæ Sacrificio necessario sunt subeundæ, & nihilominus eo etiam casu, curandum esse, ut ex pecuniis, quæ supersunt, expensis ut supra deductis, absolute tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab offerentibus eleemosynas.

„ Ad octavum, non habere locum, sed satis esse, ut Rector Beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemosynam congruam secundum morem Civitatis, vel Provinciæ, nisi in fundatione ipsius Beneficii aliud cautum fuerit .....

„ Ad decimum, debere absolute integram eleemosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse.

„ Ad undecimum, respondit, non prohibere absolute: Ac propterea, etsi oneribus jam susceptis non satisfecerint, posse tamen nova etiam onera suscipere Missarum celebrandarum, dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere.

„ Ad duodecimum, quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione id sciat, & consentiat, ut illæ tunc demum celebrentur, cum susceptis oneribus satisfactum fuerit, decretum non prohibere, quo minus eo casu eleemosyna accipiatur pro iisdem Missis juxta Benefactoris consensum celebrandis.

„ Ad decimum tertium, has pœnas non habere locum, nisi in suscepturis onera perpetua Missarum celebrandarum sine licentia Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, aut Generalis, vel Provincialis.

„ Ad decimum quartum comprehendi.

„ Ad decimum quintum, non posse, nisi de consensu eorum, qui eleemosynas tribuunt, ut supra in responsione ad duodecimum.

„ Ad decimum sextum, comprehendi etiam privatos Sacerdotes.

„ Ad decimum septimum, numeri præfixionem esse iterum faciendum, servata forma ultimi decreti hac de re editi.

„ Ad decimum octavum, esse admittendos ad professionem, si alias habiles existant, ac deinde in aliquo alio Monasterio ejusdem Religionis esse collocandos, ubi commode ali possint.

„ Ad decimum nonum, censuit comprehendere.

„ Ad ultimum habere locum extra Italiam.

„ Cosmus Card. de Torres.

Prosper Fagnanus S. Congr. Secr.

§. XXIII. Cum autem super præmissis diversi irrepserint abusus, illorumque occasione, quamplures querelæ, & recursus ad Apostolicam Sedem pervenerint, cupiens eadem Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum hujusmodi detestabiles abusus e Christiana Republica pro viribus evellere, ac opportune providere, ut sublatis fraudibus, ac emendata negligentia, piæ disponentium, seu benefactorum voluntati fides illibata servetur, defunctorum animabus integra, & prompta præstentur suffragia, itidemque Deo major gloria, & Ecclesiis præstantior cultus reddatur, prævia auctoritate per SS. D. N. Innocentium Divina Providentia PP. XII. ei specialiter attributa, infrascripta Decreta, prius in particulari nonnullorum ex præfatis Cardinalibus per Sanctitatem suam deputata, & postea in generali hujusmodi Cardinalium Congregatione mature, & accurate discussa, recognita, & examinata edidit.

§. XXIV. In primis, præinserta Decreta cum præmissis illorum declarationibus plenissime, & amplissime approbat, confirmat, & innovat, omniaque, & singula ibidem contenta, & expressa, iterum omni meliori modo decernit, statuit, ac ab omnibus, & singulis, etiam speciali, & individuali nota, seu expressione dignis, penitus observari & omnimodæ executioni demandari decernit, sancit, & præcipit.

§. XXV. Insuper, ut in re tanti momenti consultius, ac majori, ut par est, circumspectione procedatur: Si qui forsan fuerint, vel sint, qui suis pravis, & erroneis intentionibus, seu opinionibus blandiri volentes, Missarum celebrationem omittant sub malitiosa, vel irrationabili spe earumdem condonationem, vel reductionem a Sede Apostolica, vel compositionem a Reverenda Fabrica S. Petri de Urbe obtinendi; Congregatio præfata, tum eosdem, tum quoscumque alios, qui posthac in adeo detestabiles abusus ausi fuerint offendere; certiores fieri, & monitos esse voluit, præfatas condonationes, & reductiones ab eadem Sede, nonnisi ex rationabili causa, seu æqua commiseratione, compositiones vero a dicta Fabrica, utente suis facultatibus, & privilegiis, nonnisi ex causa pariter rationabili, & cum clausulis opportunis, & præsertim cum illa: *Dummodo malitiose non omiserint animo habendi compositionem, alias gratia nullo modo suffragetur*, admitti consuevisse, & solere; quapropter, ut locus omnis in posterum hisce prætextibus præcludatur, memorata Congregatio tales intentiones, opiniones, seu spes, ac eleemosynarum, sive in toto, sive in parte, versiones in alium, quam præfatarum Missarum usum, seu satisfactionem, & quascumque alias directas, vel indirectas, immediatas, vel mediatas conventiones, seu circumventiones, declarat prorsus irrationabiles, injustas, & illicitas; illasque omnino reprobat, damnat, & interdicit.

§. XXVI. Cumque hujusmodi absurda ex eo plerumque proveniant, quod onera Missarum supra vires suscipiantur, caveant omnes, & singuli Rectores, Superiores, & Ministri quarumcumque, tum secularium, tum Regularium Ecclesiarum, seu illarum Capitula, ne onera, seu Missas tum perpetuas, tum temporales, tum etiam manuales, quarum satisfactioni impares fuerint, quoquomodo suscipiant; utque idipsum, quoad fieri poterit, pateat, teneantur iidem conficere, semperque in loco magis patenti, & obvio retinere tabellam onerum perpetuorum, & temporalium litteris perspicuis, & intelligibilibus descriptorum, quorum implemento, si moraliter, & intra præscriptum, sed breve tempus satisfacere non posse, seu illa duntaxat, & non ulteriora adimplere posse crediderint, seu credere debuerint, alias Missas, sive perpetuas, sive temporales, sive manuales, per se, vel per interpositas personas quoquo modo recipere, seu acceptare omnino desistant, seu abstineant, & ulterius tali casu in eadem tabella similiter exprimant; se se propterea aliis Missis acceptandis, & celebrandis impares esse.

§. XXVII. Iidemque teneantur pariter in Sacristia duos libros retinere, ac in eorum altero singula onera perpetua, & temporalia, in altero autem Missas manuales, & tam illorum, quam istarum adimplementum, & eleemosynas distincte & diligenter annotare, & annotandas, seu annotanda curare; singulisque annis de supradictis adimplementis, eleemosynis, & oneribus pariter exactam rationem suis Superioribus reddere, ac omnes, & singulas rationes hujusmodi in præfatis respective libris simili distinctione, & diligentia, tam præfati, a quibus rationes debent reddi; quam Superiores, quibus reddendæ erunt, describere, seu annotare, sive describendas, vel annotandas respective curare.

§. XXVIII. Quibus semper salvis, debeant ulterius Regulares prædicti, omnes, & quascumque eleemosynas, tum manualium, tum perpetuarum, & temporalium Missarum, reponere in Capsa particulari sub duabus clavibus, quarum una penes Superiorem localem, altera vero penes alium a Capitulo Conventuali deputandum „ reti-

retineatur, ac de iisdem eleemosynis, & celebratione Missarum coram Patribus Discretis, seu Consiliariis, vel alio simili modo nuncupatis, singulis mensibus distinctam rationem exigere, & respective reddere.

§. XXIX. Quod si prædicti, ad quos cura tabellæ capsæ, & librorum præfatorum respective pertinet, seu pertinere debet, suam operam præmissis, ut præfertur, minime navaverint, & Superiores tum sæcularium, tum Regularium Ecclesiarum rationem prædictam non exegerint, seu non invigilaverint, quod præfati, qui in curam tabellarum, & librorum incumbunt suo muneri, ut præfertur, satisfaciant, in singulis respective casibus, Sæculares pœnam suspensionis incurrant, ac gradibus, & Officiis, quæ obtinent, ipso facto, & absque alia declaratione privati sint, & intelligantur, necnon ad hujusmodi gradus, & officia obtinenda similiter inhabilitentur, & inhabilitati sint, & intelligantur.

§. XXX. Porro ne ullo unquam tempore omnia, & singula decreta prædicta in oblivionem, seu desuetudinem abeant, Rectores, Superiores, seu Capitula Ecclesiarum sæcularium illa retineant publice exposita in eorum Sacrario; Superiores vero locales cujuscumque Monasterii, Conventus, ac Domus Regularis curare, & efficere teneantur sub pœna privationis Officiorum, quæ obtinent, vocisque activæ, & passivæ ipso facto incurrenda, ut in perpetuum sexto quoque mense, idest feria secunda post primam Dominicam Adventus, & feria sexta post octavam Corporis Christi, omnes, & singulæ præmissæ, tum insertæ, seu confirmatæ, tum in præsens factæ ordinationes, una cum dictis declarationibus in publica mensa perlegantur.

§. XXXI. Meminerint igitur, & satagant Ordinarii, ut a personis, & in Ecclesiis quoquo modo etiam in vim Decretorum Concilii Tridentini sibi subjectis, Missæ ea, qua par est, fide, & diligentia celebrentur, & cuncta, & singula Decreta hujusmodi omnimodæ executioni demandentur, nedum justitiam requirentibus, seu instantibus reddentes, sed ex Officio, tum in Visitationibus, tum in aliis actibus, & modis, quos expedire, & convenire toties, quoties judicaverint, inquirentes, ne aliquid committatur, pervertatur, differatur, vel omittatur, quod his omnibus, & singulis decretis adversetur.

§. XXXII. Caveant etiam respective omnes Regulares tum subditi, tum Superiores quicumque, nedum locales, sed etiam Provinciales, & Generales, ne Missarum celebratio, & omnium decretorum præmissorum executio, cum pernicie propriarum animarum, cum præjudicio illorum, quibus Missæ sunt applicandæ, & cum magno Christi fidelium scandalo quoquo modo omittantur, differantur, negligantur, seu pervertantur; alioquin ultra propriæ conscientiæ onerationem, pœnam privationis vocis activæ, & passivæ, ac graduum, & officiorum, quæ obtinent, necnon inhabilitationis ad hujusmodi gradus, & Officia obtinenda, prorsus incurrant.

§. XXXIII. Curent propterea præfati Superiores Regulares in omnes, & singulos contravenientes debitis pœnis diligenter, & prompte, etiam per inquisitionem animadvertere; & insuper teneantur omnes, & singuli Superiores locales in Provincialibus Capitulis, seu Congregationibus exhibere attestationem, seu fidem ab omnibus Sacerdotibus Conventus, Monasterii, seu cujuscumque Domus Regularis subscriptam, & juratam, quod omnibus, & singulis, tum perpetuis, tum manualibus Missarum oneribus, seu obligationibus, ad limites, & tenorem horum præsentium decretorum tempore regiminis fuerit omnino, & integraliter satisfactum, vel deficiente aliqua modica satisfactione, possit etiam hujusmodi residuali implemento Missarum, distincte referendarum, intra breve tempus moraliter satisfieri, ea adjecta, & omnino adimplenda conditione, quod ante præfatæ attestationis exhibitionem quicumque Superiores locales prædicti vocem, activam, seu passivam in memoratis Capitulis, seu Congregationibus omnino habere non valeant.

§. XXXIV. Præterea Provinciales, Vicarii, Visitatores Provinciarum, seu Congregationum debebunt in fine eorum regiminis Superioribus Generalibus in forma probante ostendere, quod executioni præsentium decretorum sedulo invigilaverint, & ad eorum tenorem in omnibus, & singulis Conventibus, seu Monasteriis, vel Domibus Regularibus Provinciæ, seu Congregationis, de omnibus, & singulis oneribus, & obligationibus, ac insimul satisfactionibus Missarum, exactam, & diligentem rationem exegerint, ac contra delinquentes ad declarationem, & executionem respective pœnarum in decretis contentarum processerint, & de adimplemento circa ea, quæ in præmissis ad ipsos spectant, legitime docuerint, alias ad vocem activam, & passivam in Capitulis Generalibus nullatenus admittantur.

§. XXXV. Cæterum, quia etiam ad quamplures Archiconfraternitates, Confraternitates, Societates, Congregationes, Hospitalia, Altaria, Cappellas, Oratoria, & Ecclesias, ac alia loca, & opera pia, quomodolibet nuncupata, quæ cuicumque curæ, seu regimini, aut administrationi, vel directioni Laicorum cujuslibet gradus, status, conditionis, & præeminentiæ etiam speciali, & individuali nota dignorum duntaxat, vel quorumcumque Ecclesiasticorum, & Laicorum hujusmodi mixtim commendata, annexa, seu quomodocumque commissa, vel attributa sunt, onus, seu cura celebrationis Missarum, sive manualium, sive ad tempus, vel in perpetuum pertinent; Hinc, salvis semper iis, quæ in præinsertis decretis continentur, omnes & quicumque hujusmodi Archiconfraternitatum, Societatum, Congregationum, Hospitalium, Altarium, Cappellarum, Oratoriorum, & Ecclesiarum, ac aliorum locorum, & operum piorum Rectores, seu Administratores, vel directores, & alii hujusmodi Officiales, necnon ii, ad quos cura tabellæ, & librorum in præmissis spectat, tabellam, libros, & hæc decreta respective juxta modos superius expressos, similiter retinere, necnon de oneribus, ac celebrationibus, & eleemosynis dictarum Missarum singulis annis rationem exigere, & respective iis, ad quos pertinet, reddere sub pœnis arbitrio, & in subsidium excommunicationis teneantur.

§. XXVVI. Postremo omnibus, & quibuscumque, tam Ecclesiasticis personis cujuscumque Ordinis, Status, Gradus, Regulæ, Congregationis, Societatis, Conditionis, & dignitatis existant, quam Laicis quocumque honore, ac potestate præditis, omnia, & singula præmissa decreta interpretandi, necnon Ecclesiasticis prædictis pœnas, in hujusmodi decretis relaxandi, seu quoquomodo circa præmissa dispensandi, omnis, & quæcumque facultas sit penitus interdicta.

§. XXXVII. Non obstantibus quoad suprascripta omnia, & singula in hujusmodi Decretis contenta, Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum, atque Ordinum, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Militiarum, etiam S. Joannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, ac cujuslibet alterius Instituti etiam necessario, & individue exprimendi Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum, & aliorum quarumcumque tam sæcularium, quam Regularium Locorum, necnon illorum, etiam juramento, Confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis Statutis, Consuetudinibus, etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, Indultis, & litteris Apostolicis, etiam Mari magno, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis, sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, necnon irritantibus decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet etiam per viam Communicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, & formis specialis, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata, inserti forent, præsentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quæ præsentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris, Sacr. Congregatio Sanctitatis suæ auctoritate specialiter, & expresse derogat, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ die 23. Novembris 1697.

Joseph. Card. Sacripantes Præfectus.

Ferdinandus Nuptius Sac. Cong. Secret.

§. XXXVIII. Quocirca, cum Dilectus Filius noster Joseph Tituli S. Mariæ Transpontinæ S. R. E. Presbyter Cardinalis Sacripantes, memoratæ Congregationis Præfectus, præfata Decreta Nobis retulit, Nos considerantes eadem omnia, & singula Decreta, ea, qua decet, maturitate, digesta, & examinata, ac in vim Apostolicæ Auctoritatis eidem Congregationi specialiter, ut præfertur, attributæ peracta, perutilia fore censentes, illaque propterea perpetuo, & inviolabiliter observari, nec non Constitutionis nostræ munimine roborare volentes, motu proprio, non ad cujuspiam Nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia, matura deliberatione, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, præinserta Decreta, omniaque, & singula in eis contenta tenore præsentium auctoritate Apostolica confirmamus, & approbamus, illisque inviolabilis, & irrefragabilis Apostolicæ firmitatis robur, & efficaciam adjicimus; quinimmo

motu.

„ motu, scientia, deliberatione, ac potestatis plenitudine similibus, omnia, & singula in supradictis Decretis contenta, de novo statuimus, decernimus, & ordinamus, ac ab omnibus, & quibuscumque, etiam speciali, & individua nota dignis, omnino exacte, & perpetuo servari volumus, sancimus, & mandamus.

„ Decernentes, præsentes Litteras, cum omnibus, & singulis inibi contentis, semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere debere, & ab omnibus, ad quos spectat, & pro tempore quomodocumque spectabit, in omnibus, & per omnia, plenissime, & inviolabiliter observari; sicque, & non aliter per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos, quavis auctoritate, præeminentia, aut potestate fungentes, & functuros, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac ejusdem S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, & Sedis Apostolicæ Nuncios, sublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, judicari, definiri debere: ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter, vel ignorante contigerit attentari.

„ Non obstantibus omnibus, & singulis, quæ præfata Congregatio, auctoritate per ejusdem recordationis Urbanum Papam VIII. & respective per Nos illi specialiter attributa, decrevit non obstare, quæ pariter, & iterum Nos tenore præsentium non obstare decernimus, mandamus; quibus omnibus quo ad ea, quæ præsentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris, etiam harum serie plenissime, specialiter, & expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

„ Volumus autem, ut præsentes Litteræ in Valvis Ecclesiæ Lateranensis, ac Basilicæ Principis Apostolorum, nec non Cancellariæ Apostolicæ, Curiæque generalis in Monte Citatorio, ac in Acie Campi Floræ de Urbe, ut moris est, publicentur, & affigantur; sicque publicatæ, & affixæ, omnes, & singulos, quos illæ concernunt, perinde arctent, & afficiant, ac si unicuique eorum personaliter intimatæ fuissent.

„ Pariterque, ut earumdem præsentium transumptis impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo Personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

„ Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc Nostrarum Confirmationis, Approbationis, Statuti, Decretorum, Ordinationis, Voluntatis, Sanctionis, Mandatorum, & Derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus noverit incursurum.

„ Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo. Decimo Kalendas Januarii Pontificatus Nostri Anno septimo.

3 Non potest recipi stipendium pro applicatione fructus personalis, seu specialissimi correspondentis ipsi Sacerdoti celebranti, ex Declaratione Sacræ Congregationis Concilii de mente Alexandri VII. edita in contingentia, quod Auctores nonnullis scriptis suis etiam typis datis asseruerint, Sacerdoti pro alio Missam, recepta eleemosyna, celebrantis licitum esse aliam eleemosynam quoque accipere ab altero, cui partem illam fructus, seu valoris ejusdem Sacrificii ipsimet celebranti debitam (specialem nuncupatam) applicet; ac proinde hunc casum sub decreto Sac. Congreg. Concil. prohibente duplex pro unica Missa stipendium, seu eleemosynam recipi, non esse comprehensum.

4 *Propterea Sacra Congregatio EE. ac RR. DD. S. R. E. Card. Concil. Trident. Interpretum, qua auctoritate sibi per Apostolicam Sedem specialiter attributa sedulo curat, ne a Sacerdotibus circa celebrationem Sacrosancti Missæ Sacrificii, unde in nos uberrima Divinæ liberalitatis munera derivantur, avaritiæ labes ulla, aut suspicio contrahatur, antedictam assertionem mature examinavit: eademque prorsus reprobata sub die 25. Januarii 1659. censuit, nulli Sacerdoti licitum esse, præfata ratione, sive prætextu, aliam eleemosynam accipere præter illam, quam accepit ab eo, pro quo Missam offerre tenetur, ac proinde casum hunc esse comprehensum in decretis alias per eamdem Sacram Congregationem editis quibus prohibetur, ne duplex stipendium pro unica recipiatur.*

Quam Sacr. Congr. *Sententiam* ad SS. DD. Alex. Papam VII. *relatam, Sanctitas sua sub die 19. ejusdem mensis approbavit, & decretum publicari, atque ad Episcopos, & Generales Regularium Ordinum transmitti jussit, ut ipsi Doctrinam hujusmodi per suos Pœnitentiarios, & Confessarios, ac Lectores respective insinuari, doceri, atque in Tractatibus moralibus per eosdem imprimendos evulgari, pastorali vigilantia curent: Publicatum die 17. Octobris 1656.*

5 Et hoc etiam fuit expresse damnatum ab eodem Alexandro VII. in Decreto S. Inquisitionis die 24. Septembris 1665. in propositione in ordine 8. ut sequitur: *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem: idque post Decretum Urbani VIII.*

6 Non potest recipi stipendium pro pluribus Sacrificiis & unum solum Sacrificium offerre, ex eodem Alexandro VII. damnante hanc Propositionem in ordine decimam; *Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre: Neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.*

Nec potest unica Missa satisfieri duplici obligationi, applicando uni fructum satisfactorium, & alteri impetratorium prout respondit Sacra Congregatio Concilii ad sequens dubium: An Sacerdos, qui unum stipendium accepit pro celebratione Missæ v. g. pro Defuncto, & sic cum obligatione applicandi fructum satisfactorium, & aliud stipendium pro celebratione Missæ v. g. pro infirmo, & sic cum obligatione applicandi fructum impetratorium, possit unica Missa, utrique obligationi satisfacere, applicando Defuncto satisfactorium, & infirmo impetratorium? Anve hoc casu locum habeat Decretum secundum Sacr. Congregat. Concil. de celebratione Missarum? *Die 31. Decembris 1659. Sacr. Congregat. EE. ac RR. DD. S. R. E. Card. Concil. Trident. Interpretum respondit quoad primam partem, non posse satisfacere; quo vero ad secundam, habere locum.* 7

Ex quibus manifeste patet, non posse Sacerdotem alicujus Congregationis unica Missa satisfacere duplici obligationi, quam habet applicandi Missam, & pro eo, a quo stipendium recepit, & pro Presbytero suæ Congregationis defuncto quia ex sua conventione, & lege Congregationis æque stricte obligatur applicare pro isto, ac pro illo, a quo stipendium recepit, cum virtualiter etiam ab ipso censeatur recepisse stipendium, & ratione juris acquisiti a defuncto in consimilibus applicationibus factis pro suis confratribus, dum adhuc in vivis ageret, & ratione juris, quod habet ipse ad paria suffragia, dum e vivis discesserit. Et sic pariformiter loquendum, & concludendum venit de Regularibus, qui nullatenus a quovis alio stipendium recipere possunt pro illis Missis, quas ex suis Constitutionibus, & præcepto sui Superioris tenentur applicare pro suis Religiosis defunctis. Sic enim ab omnibus est absolute tenendum, cum Alexander VII. die 29. Januarii 1659 consimilem sententiam Sacræ Congregationis supra allatam approbaverit, & jusserit publicari, & transmitti ad Episcopos, & Generales Regularium Ordinum, ut ipsi doctrinam hujusmodi per suos Pœnitentiarios, & Confessarios, ac Lectores respective insinuari, doceri, atque in tractatibus moralibus per eosdem imprimendos evulgari pastorali vigilantia curarent, & sic fuit publicatum die 27. Octobris 1659. 8

Non potest Missa anticipate celebrari, & applicari pro eo, qui primo stipendium, seu eleemosynam dederit, ex decisione de mandato Clementis VIII. facta *a Sacra Congregatione Concilii die 15. Novembr. 1605.* & habetur expresse in d. decreto de celebratione Missarum. 9

Applicatio Missæ facta a Religioso subdito prævalet applicationi factæ a Superiore, & sic valet illa subditi, & non illa Superioris, licet subditus peccet graviter contra Obedientiam applicando contra intentionem Prælati, ut tradunt communius Doctores cum Pasqualig. *quæst.* 183. Raynaudo *sect.* 2. *part.* 2. *num.* 8. Peyrin. *tom.* 1. *de subdito cap. §. unico*, Suarez, &c. Et ratio est, quia potestas applicandi Sacrificium recipitur in Collatione Ordinis, & a Christo Sacerdoti confertur, adeoque non potest ab ullo Christo inferiore limitari, ut non valeat applicatio a Sacerdote facta, cum talis actio cum omni suo fructu subsit immediate soli dominio operantis, cujus intentionem non potest supplere, aut mutare Superior. 10

Vivens probabilius invalide applicat animabus Purgatorii omnes Missas pro se defuncto applicandas; La Croix *lib. 6. part. 2. n.* 1334. Raynaud. *ibid r.* & alii; quia applicatio operis non est in potestate illius, pro quo confertur; sed pendet ab intentione operantis; Offerens autem, qui suo tempore offeret v. g. pro me, non offeret secundum hanc meam intentionem sibi incognitam, sed offeret, ut prosit mihi, ideoque, si tunc mihi prodesse poterit, proderit: si autem mihi prodesse non poterit, & offerens non substituat aliam intentionem, a Deo distribuentur secundum interpretativam voluntatem offerentis, ut cum S. Thoma tenent Pasqualig. *quæst.* 86. Raynaudus *part.* 1. *n.* 32. & alii multi. Vide verb. *Suffragia n.* 12. & discurrere sicut ibi. 11

Episcopi, & Generales non possunt amplius reducere, & moderari Missas post Concilium Tridentinum receptas; Nec impositas in limine fundationis, quamvis ante Concilium, ex supra adduct. decreto Sacræ Congregationis Concilii de celebratione Missarum edito de mandato Urbano VIII. 21. *Junii* 1625. & confirm. ab Innocent. XII. 23. *Decembris* 1697. 12

Poterit tamen Episcopus onera, & Missas reducere, ac moderari, si id sit ei concessum in fundatione Beneficii, ex *responsione ejusdem Sacræ Congreg. ad* 1. 13

Nec etiam possunt Episcopi, & Generales, & a fortiori ipsi Beneficiati ex se Missas reducere, etiamsi fructus fundi assignati deteriorati fuerint, & evaserint tenuiores sine propria culpa, quia ex eadem Sacra Congregatione pro talibus reductionibus est absolute, & omnino Sedes Apostolica adeunda, ut patet ex præcisis suis verbis in responsione ad hoc primum dubium: *Quæritur*, 14

quid si legatum sit ita tenue, ut non sit; qui velit onus illi injunctum subire, & si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris totum, aut fere totum insumendum sit pro expensis ad id necessariis? Ad primum respondit: *Et si legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris, ut supra, impositi ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam, quæ absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino e re esse judicaverit.*

15 Regulares nullimode possunt uti privilegio Julii II. Constitut. 7. & Leonis X. Constitut. 8. apud *Confectium in Collect. privileg. titul.* 19. *de divinis Officiis cap.* 3. quo Generalibus Ordinum Mendicantium concedebatur facultas dispensandi cum suis Religiosis, ut celebratione unius Missæ cum novem collectis possent satisfacere pro novem Missis, etiamsi particulariter de Requiem, vel de Sanctis essent celebrandæ. Nec parvas eleemosynas acceptas pro Missis conjungere ad Summam unius Julii, & per unicam Missam omnibus satisfacere, cum in supra laudato Decreto jussu Urbani VIII. & Innocentii XII. edito sint expresse revocata omnia hujusmodi privilegia, ut illud legenti patet.

16 Facientes celebrari ab aliis Missas minori eleemosyna, quam ipsi receperint, & pro se ejusdem parte retenta, si sint Laici, incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam, & si sint Sacerdotes, incurrunt Suspensionem item Papæ reservatam, quamvis Sacerdos, qui eas tali minori eleemosyna celebrandas suscipit, expresse ad id consentiat; Sic novissime declaravit Bened. XIV. Const. incip. *Quanta cura*, quæ hic subnectitur.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiscopis, & Episcopis universis gratiam & communionem Sedis Apostolicæ habentibus.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres Salutem, & Apostolicam Benedictionem.

QUanta cura adhibenda sit, ut sacrosanctum Missæ Sacrificium non solum omni Religionis cultu, ac veneratione celebretur; verum etiam ut a tanti Sacrificii dignitate cujusvis generis mercedum conditiones, pacta importuna, atque illiberales eleemosynarum exactiones potius, quam postulationes, aliaque hujusmodi, quæ a simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, e medio tollantur, nemo est ex Catholicæ fidei cultoribus, qui ignoret. Verum eousque tandem progressa est; sicut non sine ingenti cordis nostri mœrore undique accipimus; nonnullorum sive Ecclesiasticorum, sive Laicorum virorum avaritia, quæ est idolorum servitus, ut eleemosynas quidem, seu stipendia propter Missarum celebrationem juxta locorum consuetudines, vel Diœcesanarum Synodorum Sanctiones in subsidium alimentorum uniuscujusque Sacerdotis duntaxat pro regionum opportunitatibus præscripta colligant, Missas vero celebrari curent alibi, ubi eleemosynæ, seu stipendia vel consuetudine, vel Synodali lege pro singulis Missis attributa sunt minoris pretii, quam illic, ubi accipiuntur, darentur. Id quam absonum sit, atque alienum ab ipsa sive expressa, sive tacita pie offerentium voluntate, omnes plane intelligunt, nec aliter existimandum est; in illa enim potius Missas esse celebrandas quisque vult, ad quam religionis, & pietatis stimulis ductus eleemosynas confert, aut in qua quispiam fortasse tumulatus est, quam in alia Ecclesia sibi prorsus ignota. Quod sane veluti mercaturis faciendis a turpis lucri cupiditate inductum non solum ab avaritiæ suspicione & vitio, verum etiam a furti crimine, unde restitutioni subjacet, haud immune in causa est, ut bonorum quamplurimi, ad quorum notitiam mercatura hujusmodi venit, graviter offensi, ab eleemosynis ad celebrandas Missas amplius offerendis sese abstineant. Execrabilem hujusmodi abusum alicubi sensim irrepentem detestantes Romani Pontifices Prædecessores nostri, de consilio tum Congregationis S. R. E. Cardinalium Universalis Inquisitionis contra hæreticorum pravitatem, tum Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini interpretum decretum voluerunt, nimirum, a quolibet Sacerdote stipendio, seu eleemosyna majoris pretii pro celebratione Missæ a quocumque accepta, non posse alteri Sacerdoti Missam hujusmodi celebraturo stipendium seu eleemosynam minoris pretii erogari, etsi eidem Sacerdoti Missam celebranti, & consentienti se majoris pretii stipendium, seu eleemosynam accepisse indicasset.

Ea propter Vos, Venerabiles Fratres, in Apostolici Ministerii, & sollicitudinis nostræ partem adscitos rogamus, & maximopere in Domino hortamur, ut custodientes vigilias super gregibus vestris enitamini, ne ea pestis amplius pervagetur, sed ut penitus extinguatur. ab avaritia enim tamquam a radice mala omnia germinant, quam quidem appetentes erraverunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis. Avaritia quidem nulla potior contagio, quæ conceptam apud omnes Sacerdotalis dignitatis perfectionisque opinionem magis inficiat, evellatque. Avaritia opibus Deum posthabere, ac servire Mammonæ docens efficit, ut Avari hæreditatem non habeant in regno Christi, & Dei. Quod si hæc in Laicis hominibus minime toleranda, atque adeo legibus coercenda, qui in Ecclesiasticis viris, qui terrenis rebus nuntium miserunt, qui in sortem Domini vocati, qui Deo mancipati sunt? Quid, quod non per mundana lucra, sed per altaris ministerium tam sordide, & cum Sanctissimarum legum contemptu, & cum Sacerdotalis characteris dedecore in avaritiam præcipiti animo rapiuntur; Contendite, Venerabiles Fratres, quibus Christi ovium cura demandata est, non solum ut verbo & exemplo præeuntes Christi sitis bonus odor in omni loco, unde populi vestigia vestra sequantur; verum etiam ut Ecclesiasticos primum, deinde Laicos viros ab infectis vitiorum pascuis avertentes, per viam mandatorum Dei ad Cœleste ovile currere doceatis.

Quoniam autem ita comparatum est, ut præsentis pœnæ metu salutaribus monitis facilius obtemperetur; per edictum in vestris Diœcesibus proponendum affigendumque Universis notum facite, quemcumque, qui eleemosynas seu stipendia majoris pretii pro Missis celebrandis; quemadmodum locorum consuetudines, vel Synodalia Statuta exigunt, colligens, Missas, retenta sibi parte earumdem eleemosynarum, seu stipendiorum acceptorum, sive ibidem, sive alibi, ut pro Missis celebrandis minora stipendia seu eleemosynæ, tribuuntur, celebrari fecerit, Laicum quidem seu Sæcularem, præter alias arbitrio vestro irrogandas pœnas, Excommunicationis pœnam, Clericum vero, sive quemcumque Sacerdotem pœnam Suspensionis ipso facto incurrere; & a quibus nullus per alium, quam per nos ipsos, seu Romanum Pontificem pro tempore existentem, nisi in mortis articulo constitutus absolvi possit. Fore autem in Domino confidimus, ut unusquisque memor conditionis suæ posthac bene consultum velit animæ suæ, nec tam salutares leges, censurasque Ecclesiasticas parvipendat. Interea Fraternitatibus Vestris Apostolicam Benedictionem in populos etiam curæ vestræ commissos redundaturam peramanter impertimur.

Volumus autem, ut præsentium litterarum transumptis, sive exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & Sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis eadem prorsus fides in publico, & extra adhibeatur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ, vel ostensæ:

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 30. mensis Junii 1741. Pontificatus Nostri Anno Primo.

D. Card. Passioneus.

Indulta, quæ ab Apostolica Sede fuerunt concessa pro moderandis Missarum oneribus, non suffragari ad reducenda onera per contractum suscepta, resolvit *Sacra Congr. Conc. in Maceraten. Oneris Missarum* 15. *Novembris* 1687. *lib.* 73. *Decretor. pag.* 636. *in Montis Politiani* 3. *Sept.* 1716. *lib.* 66. *Decretor. pag.* 429. *in Romana Reductionis oneris Missar.* 22. *Martii* 1732. *& in alia Romana* 28. *Febr. &* 18. *Apr.* 1733. *in Faventina Oneris Missarum* 27. *Februarii* 1734. *in Florentina applicationis Missæ quotidianæ* 24. *Julii* 1734. *in Nolana Reductionis Missar.* 14. *Martii* 1739. ubi ad dubium, an sustineatur reductio Missarum in casu &c. respondit *Negative & amplius*: quia talis Missarum reductio fieri solet, & concedi solum quando agitur de Missarum onere per Legatum, non autem per contractum suscepto. 17

Advertendum est pro intelligentia verborum Sacræ Congregationis supra allati undecimi Decreti de celebratione Missarum, nempe; *Dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere*, quod *modicum tempus* prætendebatur posse extendi ad duos, aut tres menses; Sed *Sacra Congreg. Concil.* 17. *Julii* 1655. sic expresse respondit: *Cum in declaratione undecimi impressa super Decretis de celebratione Missarum celebrandarum permittatur receptio aliorum onerum Missarum celebrandarum, dummodo infra modicum tempus possit omnibus satisfieri, hodie nonnulli Superiores Regulares pro conscientiarum, ut inquiunt, quiete denuo quærunt: An dictum modicum tempus celebrandi Missas reputetur tempus duorum, vel trium mensium? Sacra &c.* respondit, *modicum tempus intelligi infra mensem, lib.* 19. *decretor. pag.* 409. Sic refert, & tenet Cardin. Lambertin. deinde Summus Pontifex Benedictus XIV. *vol.* 3. *notificat.* 15. *& instructione super eleemosyna Missæ, & retentione alicujus partis pro utensilibus.* 18

Missarum reductioni locus non est, si universa hæreditas fuit gravata, nec hæres id prodest fundi assignatio, quam ille ultro fecerit, si progressu temporis, impares oneri reddantur ejus proventus; *Sacra Romana Rota in Romana Annuæ præstationis* 16. *Januarii* 1702. §. 13. *coram Cardin. Caprara, & in Romana Supplementi, & applicationis* 11. *Junii* 1723. *coram Patriarcha Aldrovando, & Sacra Congreg. Concil. in Romana Reductionis oneris Missarum* 18. *Aprilis* 1733. apud *Thesaurum Resolutionum Sacræ Congreg. Concil. tom.* 5. ubi adducuntur alia consimilia decreta. 19

Missa-

20 Missarum reductio non conceditur, quoties pro earum celebratione non fuit assignatus certus fundus, sed gravati fuerunt hæredes certam pecuniarum summam solvere; *Sacra Congreg. Concil. in Romana Reductionis oneris Missarum* 22. *Martii* 1732. & *in alia Romana Reductionis oneris Missarum* 28. *Febr.* 1733. apud d. Thesaurum Resolutionum Sacr. Congr. Concilii *in Florentina Applicationis Missæ quotidianæ* §. *secundo*.

21 Missarum reductioni non esse locum, si per contractum fuit eorum onus susceptum, sed agendum esse coram Judice Ordinario, ut cognoscat, num contractus ob læsionem, & injustitiam sit rescindendus, vel ad æquitatem reducendus, pluries respondit *Sac. Congreg. Concil.* & signanter *in Beneven.* 1. *Martii* 1687. *confirmat.* 27. *April. ejusdem anni*, *in Maceraten.* 15. *Novembr.* 1687. *in Assisien.* 23. *April.* 1701. *in Recinaten.* 9. *Junii* 1701. *in Neapolitana* 27. *Januar.* 1703. *in Romana* 19. *April.* 1704. *in Æsina* 10. *Junii* 1706. apud Monacell. *tom.* 4. *supplement. ad* 2. *tom. num.* 466. Et speciatim attendo de Indultis, quæ a Sede Apostolica fuerunt concessa variis locorum Ordinis, variisque Superioribus Regularibus pro moderandis Missarum oneribus, nequaquam eis suffragari ad reducenda onera per contractum suscepta, pluries resolvit *Eadem Sacr. Congr. Concil.* & signanter *in Macerat. Oneris Missarum* 15. *Novembr.* 1687. *in Montis Politiani* 3. *Septemb.* 1716. *in Romana Reductionis oneris Missarum* 22. *Martii* 1732. & *in alia Romana* 28. *Febr.* 1733. & *in alia Romana* 18. *April.* 1733. *in Faventina Oneris Missarum* 27. *Febr.* 1734. *in Florentina Applicationis Missæ quotidianæ* 24. *Julii* 1734. *in Nolana Reductionis Missarum* 24. *Martii* 1739. ubi ad dubium: *An sustineatur reductio Missarum in casu &c.* Respondit; *Negative, & amplius*. Talis enim Missarum reductio fieri solet, & concedi solum quando agitur de Missarum onere per Legatum, non autem per contractum suscepto.

22 Contrariam tamen sententiam amplexa fuit eadem *Sacr. Concil. Congreg. die* 1. *Julii* 1724. in una Ordinis B. Mariæ de Mercede, ubi præcise respondit; *In reductione ab Indulto permissa comprehendi etiam onera per contractum acceptata*; Eademque declarationem edidit *die* 19. *Augusti ejusdem anni* 1724. quo ad Patres Congreg. Reformatæ Sancti Bernardi, ut refertur *in Thesauro Resolutionum Sacr. Congr. Concil. tom.* 6. *in Romana Reductionis oneris Missarum* 18. *April.* 1733. quamvis ibidem aliæ afferantur contrariæ resolutiones: *Itaque*, ut ibi dicitur, *non satis certum est, quid Sac. Congr. senserit circa interpretationem Indulti per se considerati*, adeoque in dubiis pro hujusmodi interpretatione ad ipsam est recurrendum, quæ juxta diversas casuum circumstantias, diversas etiam solet edere resolutiones, ut videri potest *in d. Thes. Res. S. C. C.* & signanter *in Resolutionibus anni* 1733. & 1739.

23 An, & quando admittatur, vel denegetur compensatio Missarum, quæ ultra debitum numerum celebratæ sunt, cum Missis deinceps celebrandis. Advertendum est, quod in Romana suspensionis oneris, & reintegrationis Eleemosynæ Missarum ad seq. dubia:

„ I. An celebratio Missæ quotidianæ pro Anima quondam Ægidii Ursini de Vivariis intermittenda sit, quousque fructus locorum Montium pro hujusmodi celebratione assignatorum per eorum continuum investimentum ascendant ad annua scuta sexaginta, in casu &c.

„ II. An pro Missis hucusque celebratis, annua semper eleemosyna scutorum sexaginta debita fuerit in casu &c. Et quatenus affirmative.

„ III. An ex iisdem fructibus locorum Montium ante omnia sit detrahenda, & persolvenda tota illa pecuniarum summa, quæ pro reintegratione eleemosynæ Missarum celebratarum ad illiusmodi annuam rationem sexaginta scutorum hactenus desideratur, in casu &c.

Sacr. Congr. Conc. 21. Maji 1718. Respondit, Ad 1. affirmative. Ad 2. & 3. *Dilata*.

Iterum proposita eadem causa pro resolutione duorum postremorum dubiorum; Ead. Sacr. Congr. 3. Decembr. 1718. respondit; *Dilata*. Denuo reproposita die 9. Maji 1719. respondit; *Iterum proponantur*, prout etiam respondit die 26. Augusti 1719. Ac iterum proposita die 11. Januarii 1721. non fuit resoluta; Nec etiam resoluta die 6. & 20. Decembris 1721. Et tandem reproposita die 17. Januarii 1722. Eadem Sacr. Congr. respondit: *Ad mentem, quæ committatur Negotium Eminentiss. Præfecto*. Unde vide t. 1. *Thesauri Resolutionum S. Cong. Conc. pag.* 185. prout prostant Venetiis apud Joannem Baptistam Recurti, ubi Summus Pontifex Benedictus XIV. tunc ejusdem Sacr. Congr. Secretarius erudite suo more adducit pro similibus causis Decreta hinc inde merito ibi observanda; Et *tom.* 2. *pag.* 7. & *seq.* ubi adducit factum hujus causæ, & desuper scripta a D. Fiscale Visitationis Apostolicæ, & a D. Advocato Corazza.

24 Quamvis census creati ad formam Bullæ S. Pii V. connumarentur inter bona stabilia, seu veniant appellatione bonorum immobilium; Clement. *Exivi*, §. *Cumque annui reditus, de verbor. signific.* Rota Recent. *part.* 4. *t.* 1. *decis.* 163. *n.* 4. *p.* 11. *dec.* 413. *n.* 72. & *coram Emerix jun. decis.* 1147. *n.* 3. & *in Romana Castri Turris* 22. *Martii* 1706. §. *fin. coram Molines*, & *in Benin. Census coram Falconerio* 29. *Januar.* 1723. relata & secuta a Pitonio *p.* 3. *discept.* 102. *n.* 40. Card. de Luca *de Censibus, discurs.* 17. *n.* 2. & *seq.* cum aliis ibi citatis, Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 1. *q.* 44. *n.* 37. Cyriac. *controv.* 219. *n.* 2. Panimoll. *dec.* 13. *adnot.* 2. *n.* 10. Monacell. *t.* 2. *tit.* 14. *form.* 5. *n.* 4. & plurimi alii a Rota, & a supradictis *loc. citat.* allegatis. Et in specie quod sub legato stabilium veniunt, censuit, Gabriel *cons.* 14. *n.* 18. *cum seq. lib.* 2. Surdus *decis.* 207. *n.* 34. Burat. *dec.* 574. *n.* 2. de Marin. *resolut.* 21. *lib.* 1. *n.* 4. Cencius *q.* 30. *n.* 8. Card. de Luca *loc. cit. n.* 4. & alii plures; unde propterea receptum est super censibus tamquam bonis stabilibus fructiferis ad formam Bullæ S. Pii V. imponi posse census, ex deductis per Cencium *q.* 31. *n.* 1. & *seq.* Leotardum *de usuris q.* 46. *n.* 13. Burat. *dec.* 913. *n.* 1. & 2. & Rotam *p.* 7. *recent. dec.* 235. ubi respondetur contrariis. Sic expresse Card. de Luca *loc. cit. n.* 3.

Attamen quando agitur de pecunia retrahenda ex re alienanda cum mandato ut investiatur in stabilibus, Sacra Congregat. non approbat investimentum in censibus pro celebratione Missarum: Unde *in Fundana* 28. *Februarii* 1654. *t.* 19. *pag.* 319. censuit: *Census non reputari bona stabilia ad effectum investiendi pro celebratione Missarum*, nisi in aliquo casu speciali, ut si stabilia post adhibitas debitas diligentias non reperiantur, ut fuit permissum post pestem in Civitate Neapolis *in Neapolitana* 13. *Augusti* 1658. Et ad dubium generale: An sit permittendum investimentum in Censibus? *Sacr. Congr.* censuit, *Recurrendum esse ad Sacr. Congr. in casibus particularibus, ut in cit. Fundana, & in Signina* 2. *Decemb.* 1745. Et tunc conceditur cum cautelis, quod sint census tuti, & aliquoties cum fidejussore, & aliis cautelis. *Sac. Congr. Concil. in Tarentina* 8. *Augusti* 1971. Et in permutatione domus cum censu, cum pacto regressus, ac promissione perpetua exigibilitatis, *in Tarentina* 8. *Augusti* 1693. & 12. *Maji* 1707. Sic expresse Emin. Card. Petra *t.* 5. *comment. ad Constit.* 5. *Pauli II. sect.* 3. *n.* 18. Et ead. *Sacr. Congreg. Concil. in Burgi S. Domnini* 30. *April.* 1729. ad dub. *An pro dote Beneficiorum, vel Cappellaniarum cum perpetuo onere Missarum erigendarum sint assignandi fructus terrarum fructiferarum, vel potius annui census*; & ad alia dubia, inter quæ: *An, & cujus expensis, hæredis scilicet, vel Legatarii facienda sit erectio Beneficiorum?* Respondit: *Assignanda esse tot bona stabilia hæreditaria, quæ æstimata juxta morem regionis quotannis redderent in fructu annua scuta* 60. *moneta Romana, tam pro eleemosyna Missarum, quam pro expensis necessariis pro illarum celebratione, & erectionem esse faciendam expensis hæreditatis*. Sic apud tom. 4. *fol.* 283. Thesauri Resolutionum Sac. Congr. nuperrime impressi Venetiis.

25 Scienda venit Const. Benedict. XIII. incip. *Exponi Nobis* edita particulariter 14. Januar. 1727. in qua conceditur Fratribus Carmelitis antiquæ observantiæ Provinciæ Portugalliæ facultas, ut certis oneribus Missarum quas celebrare non poterant, satisfacere valeant una Missa solemni singulis mensibus in quibuslibet eorum Cœnobiis, dummodo hoc non transeat in exemplum.

26 Advertendum est quod eleemosyna pro Missis perpetuis taxanda est ad rationem sexaginta scutorum romanorum pro qualibet perpetua quotidiana, prout ad eam rationem reducendas esse jam concesserat Superioribus Regularibus pro suis respective Religionibus Innocentius XIII. cum expresso mandato ut in futurum onera Missarum perpetua, nisi ad supradictam rationem permitterent acceptari; & denuo concessit Monachis Casinatibus Benedictus XIII. die 25. Junii 1724 ac etiam omnibus Episcopis, qui adstiterant suo Concilio Romano celebrato An. 1725. ut patet in ipso *tit.* 15. *c.* 8. & refert etiam Card. Lambertin. postea Benedict. XIV. *volum.* 3. *notif.* 25. ubi insuper refert, quod proposito in Sacr. Congr. Concilii dubio: *An, & in qua quantitate eleemosyna manualis augenda esset in Urbe?* *Ead. S. C. die* 13. *April.* 1726. respondit: *Nihil esse innovandum, & ad mentem; ac mens est, ut agatur cum Eminentissimo Vicario super observantia decretorum pertinentium ad utensilia, & ad non transmissionem Missarum extra Urbem*. 27
Et eleemosynam pro unaquaque Missa manuali non posse tradi minorem uno Julio, jam fuit expresse statutum de mandato Clementis XI. & id posse statui ab Episcopis sæpius resolvit *S. C. Conc.* ut videre est verb. *Eleemosyna num.* 65.

28 Quo vero ad reductionem onerum Missarum, præter jam dicta, attendenda sunt etiam sequentia; ac primo notandum venit Decretum Sac. Congr. Concilii in Senogallien.

„ Sacra Congr. Concil. die 13. Junii 1626. in Senogal. censuit, secundum ea quæ proponuntur, Confratres societatis Confalonis Sanctæ Virginis Mariæ nuncupatæ dell' Incancellata, Terræ Corinaldi Senogallien. Diœcesis, onus Missarum præteritarum supplere debere per alios Cappellanos. De cætero vero non suscipienda esse onera nova Missarum, nisi Sacrista, vel alius Minister, Missarum numero describendo, atque eleemosynis accipiendis pro tempore præficiendus, admonuerit singulos, qui eleemosynas offerunt, tam magno Missarum numero celebrandarum, illorumque intentioni satisfieri non posse ipsa Missarum celebratione, ac sacrificii

„ applicatione, sed tamen eos participes fore Missarum, „ quæ singulis diebus in dicta Ecclesia pro benefactoribus „ celebrantur. Id vero, ut commodius præstare valeant, „ loco, quo ponuntur eleemosynæ, palam affigatur tabella, „ in qua eademmet declaratio distincte, & clare descri- „ pta sit, adeout Sacrista, vel Minister ut supra, acci- „ piens oblationes præmittat declarationem, vel tabellam „ indicet Offerentibus; quibus cautionibus adhibitis, ac- „ cipi tuto posse quascumque eleemosynas &c. „. Sic in *lib.* 13. *Decr. p.* 22. *&* 23. cui consonat illud Decretum in *Lancian.* 14. *Novemb. ejusd. anni* 1626. *lib.* 13. *Decret. p.* 142. *a terg. & seq.* Ita refert Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 13. *cap. ultim. n.* 12. *Impressionis Romanæ anni* 1755.

29 ubi subdit, quoad id quod frequentius in praxi accidit, monendi nimirum pios offerentes, per tabellam publice expositam, Missas, quæ celebrari nequivissent in Ecclesia, vel ad Altare, ubi eas offerri oportuisset, ut eorum menti, ac peculiari devotioni satisfieret, vel tractu temporis celebratum iri, cum primum id fieri licebit, vel ad aliam Ecclesiam delegatum iri, inibi celebrandas, extat hac de re ejusdem Congregationis Decretum, ut sequitur: *Sacra &c.* „, censuit, Missas, pro quibus usque in hanc „ diem receptæ fuerunt eleemosynæ, esse quantocitius in „ eadem Ecclesia, juxta oblatorum intentionem, cele- „ brandas; in posterum vero novas eleemosynas nullate- „ nus recipi debere, nisi prævia expressa, & clara moni- „ tione, per Sacristam, seu per alium ipsis eleemosynis „ recipiendis Præpositum, facienda offerentibus, non pos- „ se tam magnum numerum Missarum in eadem Eccle- „ sia, seu Altari confestim celebrari, sed quod vel tractu „ temporis ibidem, cum commode fieri poterit, vel in alia „ Ecclesia celebrabuntur. Id vero, ut facilius innotescat, „ loco ubi eleemosynæ pro Missis offeruntur, affigen- „ dam esse tabellam, in qua prænarrata admonitio dilu- „ cide descripta sit, adeout Sacrista, vel præfatus Præ- „ positus eleemosynis colligendis, aut offerentes, ut su- „ pra, expresse admoneat, vel tabellam indicet. Quod si „ nihilominus Christifideles eleemosynas elargiri voluerint, „ posse eas recipi, & Missarum celebrationi ad formam „ antedictæ monitionis, & diligenter, & quamprimum „ fieri possit, satisfaciendum „. Die 8. Marti 1659. lib. Decretor. pag. 530. a terg. & seq.

30 Et *ibidem num.* 13. subjungit; Innituntur hujusmodi resolutiones, seu Decreta, Urbani VIII. Decretis, in quibus hæc leguntur: *Quamvis onera suscepta infra medicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione, id sciat, & consentiat, ut illæ tunc demum celebrentur, cum susceptis oneribus satisfactum fuerit; Decretum non prohibere, quominus eo casu eleemosyna accipiatur pro iisdem Missis, juxta benefactoris consensum celebrandis.* Ac insuper *ibid. n.* 14. superaddit ut sequitur: Neque silentio prætereundum est, quod cum singuli Sacerdotes Societatis Jesu singulis hebdomadis unam Missam celebrare teneantur juxta intentionem Præpositi Generalis, cui peculiaris reservata est facultas applicandi hujusmodi Missas, in ejusdem Societatis Congregatione Generali XII. habita anno 1682. editum fuit sequens Decretum, numero octavum: „ Postulatum ab ipso (scilicet Præposito „ Generali) item fuit, ut Congregatio definiret, sit ne „ Societatis menti consentaneum, Missas, quas singuli sin- „ gulis hebdomadis jubentur ad intentionem Generalis ce- „ lebrare, posse ita ab eo applicari, ut per illas satisfiat „ obligationi; quam alii quicumque susceperint, aut su- „ scepturi sint, recipiendo eleemosynas pro Missis celebran- „ dis? Unanimi consensu responsum est, id non censen- „ dum deinceps Societati nostræ consentaneum, nec debe- „ re ulla ratione Præpositum Generalem Sacra, quæ a no- „ bis celebrantur, ita applicare, ut quicumque tandem il- „ li sint quidquam inde sibi, aut aliis lucrentur, seque, „ aut alios, ob onere, quod accepto stipendio, aut elee- „ mosyna, nunc, aut alias, vel ipsi, vel alii contraxe-

31 „ rint, libros præstent. " Deinde sic ipse prosequitur. Congruit hoc Decretum communi regulæ, quæ jubet, ut qui eleemosynam recepit, celebret, applicetque Missam pro offerente; ac semper, quoad fieri potest, interclusum sit iter iis, qui omnia meditantur, ut & justissimæ huic legi, & piorum offerentium voluntati fraudem faciant. Cum autem Collegium quoddam memoratæ Societatis, quod scriptum fuerat hæres adjecto onere habendi aliquot Cappellanos amovibiles, qui pro testatoris anima singulis hebdomadis certum Missarum numerum offerrent per anni spatium, ex pura oblivione ab impositi oneris implemento cessasset, quæsitum fuit, an id, quod intermissum fuerat, suppleri posset per applicationem a Præposito Generali faciendam earum Missarum, quas supra diximus ab eo applicari posse; sed Cardinalis de Lugo *dub.* 30. *lib.* 4. *suorum Respons. Moral.* respondit, ac firmissimis rationibus defendit, id minime licere.

32 Missarum onera a Fundatore Beneficii præscripta non licet Episcopo diminuere, quoties fructus relicti decrementum subierint; non enim posse ab Episcopo reduci Missas semper tenuit Sacra Congregatio Concilii. Facultas vero ad hoc data in Concilio Tridentino *sess.* 29. *de Reform. c.* 4. ut Episcopi possent Missas in testamento, vel dispositione inter vivos adsignatas reducere in Synodo Diœcesana, & Generales Ordinum in suis capitulis generalibus, intelligitur tantummodo de oneribus Missarum impositis ante Concilium Tridentinum, & de reductione facienda in Diœcesana Synodo, vel Capitulo proxime post expletum Concilium Tridentinum habendis, ut exposuit S. Congregatio. Idem Pontifex in cit. Tract. *de Synod. Diœc. l. c. n.* 18.

Modo insuper non licet Episcopis &c. præstare in suis 33
Synodis &c. quia id vetuit Urbanus VIII. & Innocentius XII. in sua Constitutione, de qua *ibid.*; ex vi quorum neque licet Episcopo reducere eadem onera antequam acceptentur ab iis, ad quos pertinet; ubi definitum est a Sacr. Congregatione; *ibid. n.* 19.

Cum datur Episcopis facultas reducendi *pia legata, &* 34
Missarum onera, adhuc tamen ex contextu totius dispensationis constat nihil illis concessum esse quoad reliqua legata, sed tantum quoad onera Missarum; *ibid. n.* 22.

Si aliqua dispositio Missarum onera, & alia pia opera 35
comprehendat, & ob tenuitatem redituum reductio aliqua facienda sit: reducenda esse pius reliqua opera, quam
numerum Missarum censuit S. Congreg. *Ibid n.* 23. Quam- 36
quam hæc vera sunt, nisi ex toto contextu dispositionis
alia fuisse mens fundatoris deprehenderetur. *Ibid.* At si Epi- 37
scoporum auctoritas quoad hanc reductionem profluxerit ex ampliatione Indulti Concilii Romani sub Benedicto XIII. vel ex instructione quadam tradita a Sacra Congregatione, & res fuerit, ut vel numerus Missarum, vel alia opera pia imminuenda, tunc præstat recurrere ad Sacr. Congregationem Concilii. *Ibid. num.* 24.

Insuper ex vi concessionis prædictæ non possunt redigi 38
Missæ, quarum celebrationi Ecclesia &c. per contractum sese obstrinxit: hoc enim cavetur expressis verbis in præmemorata Constitutione. *Ibid. n.* 25.

Porro pro regula reducendi Missas laudatus Pontifex *l.* 39
cit. num. 32. tradit sequentia; Juxta theoricam Felini *in cap. Super litteris, de rescriptis*, quam optime illustratam videre est ab olim Congregationis Secretario de Verchis in suo voto impresso apud Crispin *in Visitatione Pastorali p.* 2. §. 18. *n.* 6. & a qua nihil deflectere debet Episcopus quoniam in ipsa etiam Instructione, per Congregationem transmitti solita cum alicui facultas conceditur reducendi Missarum onera, eadem pro regula præscribitur; ut ex sequentibus verbis apparet: *Quomodo autem se gerere debeat in executione quoad legata taxative, vel demonstrative concepta, Sanctitas Sua Amplitudini tuæ notificandum jussit, quod, mature pensatis, ac perlectis dispositionibus, & fundationibus quibuscumque, quibus præfata Missarum onera annexa reperiuntur (exceptis instrumentis, seu contractibus, super quibus manus apponere non debeat, nisi in casu judicialis instantia pro illorum remissione, titulo læsionis) illa legata, seu fundationes, erunt taxative concepta, si fundatores legando, aut aliquo modo disponendo, orationem, seu dispositionem prius inchoaverint ab assignatione fundi, & subinde Missarum onus adjecerint, & hoc casu hujusmodi onera, ad rationem eleemosynæ manualis, ut supra moderari possit; Secus vero si fundatores orationem, seu dispositionem inceperint ab impositione oneris, & subinde fundum assignaverint; tunc enim onus dicitur demonstrative conceptum, ac fundatorum hæredes per Amplitudinem tuam cogendi sunt ad perpetuam dicti oneris manutentionem, & ad supplendam summam deficientem tam pro præterito quam pro futuro tempore.*

Prosequitur ultra laudatus Pontifex *ibid. sub num.* 33. 40
sic: Si autem pius testator jubeat, suum hæredem dare legatario, non fundi reditus, sed fundum ipsum, ut ex fructibus inde obvenientibus Missarum celebrandarum stipendia desumat ad nihil ultra cogitur hæres, quam ad ipsum fundum, seu bona legata extrahenda; nec potest ulla ratione urgeri, ut suppleat quod succedentibus temporibus ad integrum, absolutumque Missarum oneris implementum deesse contingat, veluti fusius demonstrat Pasqualig. *de Sacrificio novæ Legis*, *q.* 1026. *n.* 3. confirmatque Rota *dec.* 413. *per totum coram Cerro.* Hæres quippe id tantummodo præstare debet, quod ei demandatum est a testatore. Quod si progrediente tempore traditi fundi reditus imminuantur, ad Legatarium pertinet, omisso hærede, ad Legitimum Superiorem instare pro oneris reductione; ad eamque obtinendam, docere, tum de obveniente sibi damno, tum de redituum imminutione, cui ipse propria culpa causam non dederit, tum denique ostendere, integrum sibi non esse urgere hæredem, ut præstet id, quod deesse compertum est, ad hoc ut piæ testatoris voluntati cumulate satisfiat. Legimus, & sedulo quidem, vota Præsulis Altoviti, qui per plures annos magna cum sui nominis laude munus Secretarii Congregationis Concilii sustinuit, & cujus sententiæ, ac judicio ipsa quoque Congregatio in variis causis discutiendis, ac definiendis plurimum detulit; ibique agnovimus superius allatam distinctionem pro norma propositam, & solide assertam. Ita in quodam illius voto elucubrato in causa *Firmana Reductionis Missarum* proposita die 25. Augusti 1686. hæc habentur: *Ubi legatur species, per hæredem consignanda legatario, si ipsa pereat, vel diminuatur, postquam fuit consignata, peremptio, & diminutio hujusmodi cedit damno Legatarii, neque hæres ad aliud quidpiam tenetur. Si vero pereat, vel diminuatur penes hæredem, antequam Legatario tradatur, peremptio & diminutio cedit dam-*

no hæredis, qui proinde tenetur supplere. Atque alio in voto exarato in caussa *Brixien.* proposita 1. Decembr. 1685. postquam pro regula posuerat, in dubio existimandum esse, fundum demonstrative, non autem taxative designatum fuisse, ita pergit: *Attamen hæc regula procedit, vel quando fuit legata quantitas, vel quando fuit legata res in genere, vel quando fuit legata res in specie, quæ remanet penes hæredem habentem onus curandi celebrationem: vel quando res Legata fuit ab hærede consignata legatario, non quidem ex præcepto testatoris, sed ex propria voluntate, & ad effectum tantummodo se eximendi a præfato onere curandi celebrationem. At secus est, quando testator gravavit hæredem ad tradendam legatario rem Legatam, & eidem Legatario injunxit onus curandi celebrationem: hoc enim casu hæres consignata legatario re legata, liberatur, & eveniente casu, quo illius annuus reditus evadat impar oneri Missarum, non tenetur supplere*. Consulto autem superius diximus, immunem hæredem fieri ab onere præstandi supplementi, si morem gesserit testatori, qui jurat, designatum fundum tradi legatario: nam si testator mandasset ut legatario tot præstarentur fructus, quot satis essent ad injunctam Missarum celebrationem, quantumvis hæres bona stabilia reditus satis idonei semel tradidisset, attamen supplementi onus declinare non posset, si forte subinde contingeret, ut ob subsecutam fructuum imminutionem, vel ob augmentum taxæ, traditi fundi reditus imposito oneri sustinendo impares evaderent: uti subdit idem Præsul Altovitus in voto, quod ipse conscripsit: & Congregatio probavit in quadam caussa *Lucana Reductionis Missarum* proposita 15. Decembris 1685. „ Quando enim testator mandat ab hærede „ suo consignari tot bona, quorum reditus sufficient pro „ celebrando certo numero Missarum, tunc dicitur legata „ species, quæ stat in obligatione taxative, cui satisfit „ per consignationem: Quando vero mandat consignari „ tot fructus, qui sufficiant pro dicta celebratione, tunc „ dicitur legatum genus, & fructus sufficientes sunt in „ obligatione demonstrative: Unde licet hæres assignet tota „ bona, quorum reditus de tempore assignationis suf„ficiant, attamen illis pereuntibus, vel ad minorem „ quantitatem redactis, tenetur hæres supplere ex reditu „ aliorum bonorum.

41 Deinde *ibidem sub num.* 34. idem Pontifex disserens de taxatione Missarum eleemosynæ in qualibet recte ordinata Diœcesi constituta, vel constituenda tum pro Missis perpetuis, tum pro Missis manualibus, ita subjungit; Si autem pro eleemosyna Missæ cantatæ nulla extat synodalis taxatio, aderit tamen, vel certe adesse debebit in unaquaque Diœcesi recepta quædam consuetudo ad cujus normam eleemosynæ quantitas determinetur. Qui perpetuas Missas reducunt vigore facultatum sibi indultarum per viam ampliationis Concilii Romani, Missarum reductionem ita componunt, ut pro quotidiana Missa perpetua annuam statuant eleemosynam sexaginta scutorum monetæ Romanæ. *Unamquamque Missam perpetuam moderari valeat & reducere ad rationem scutorum sexaginta monetæ Romanæ, pro qualibet*. Cum autem inter Missas reducendas repertæ sunt Missæ cum cantu celebrandæ, Congregatio Concilii in Caussa *Romana* 3. *Februarii* 1725. ita provide rescripsit, uti videri est *lib.* 75. *Decretorum pagin.* 75. *a tergo, & sequent. Sacra Congregatio &c. censuit quoad Missas cantatas, quæ habent reditus sufficientes ad rationem eleemosynæ currentis pro Missa cantata, juxta morem regionis, & cujuscumque Diœcesis, in qua siti sunt Conventus, esse omnino celebrandas, juxta præscripta in Legatis, seu fundationibus: Quo vero ad alias Missas cantatas, quæ non habent reditus sufficientes, ut supra, juxta morem cujuscumque Diœcesis, faciendam esse illarum reductionem in unoquoque Conventu ad eum numerum, qui celebrari poterit, habita ratione redituum cuilibet legato, seu fundationi assignatorum, & supradicta eleemosyna de præsenti vigentis in unaquaque Diœcesi pro Missis cantatis: factaque modo præmisso reductione, quidquid ex redditibus cuicumque legato, seu fundationi assignatis superavit, erogandum esse in celebrationem tot Missarum lectarum, & tam Missas cantatas reductas, quam lectas, esse collective applicandas pro animabus, & juxta intentionem eorum, qui Missas cantatas reliquerunt*. Verum quia nonnulla reperiuntur onera Missarum cum cantu celebrandarum, quibus aliud adnexum est onus, ut aliquod præterea celebrentur Missæ privatæ, seu lectæ; ideo, proposita quæstione, quænam adhibenda esset methodus in reductione peragenda, ubi eleemosyna pro Missis cantatis addicta magnam relictorum fructuum partem absorbet, eadem Congregatio die 4. Augusti memorati anni rescripsit; *Sacra Congregatio censuit, quando aliquod legatum est complexivum Missæ cantatæ, & Missarum lectarum, tunc omnes legati reditus, si non sufficiant pro utroque onere adimplendo, erogandos esse in celebrationem tot Missarum lectarum deleto onere Missæ cantatæ, uti videre est lib.* 75. *Decretor. pagin.* 431. *a terg.* Insuper cum reductio fit in vim præmemoratæ Concilii Romani ampliationis, magna quoque animadversione dignum occurrit aliud, quod in concessis facultatibus continetur: nimirum ut remitti, seu condonari possint Missæ retroacto tempore nec celebratæ, nec applicatæ, hac tamen adjecta lege, ut infra octavam Commemorationis omnium fidelium defunctorum singulis annis anniversarium celebretur in expiationem animæ illorum, pro quibus, ex lege perpetuarum fundationum, offerri, & applicari debuissent memorata Sacrificii præcedenti tempore omissa: *Ab hactenus omissa Missarum perpetuarum celebratione misericorditer absolvit, &c. Uno die infra octavam Commemorationis omnium fidelium defunctorum unum anniversarium, in tabella onerum Monasteriorum describendum, celebretur, & applicetur pro animabus illorum, pro quibus præfatæ Missæ perpetuæ erant celebrandæ, & applicandæ, & hactenus non fuerunt celebratæ, & applicatæ.*

Denique *ibid. num.* 35. concludit, ut sequitur: Cum 42 vero Missarum perpetuarum reductio, ob insufficientiam redituum, ab Episcopo fit vigore facultatum in sæpe dicta instructione contentarum, tunc reductio componi debet *ad manualem*, ut inquiunt; nimirum statuendum est, ut tot in posterum celebrentur Missæ, quot celebrari possunt, non quidem constituta pro iis eleemosyna ad eam mensuram, qua Missarum perpetuarum eleemosyna in Concilii Romani indulto taxatur, sed juxta eam quantitatem quæ vel ex Synodali taxatione, vel ex recepta regionis consuetudine præstatur pro singulis Missis, quas Fideles dietim, ad manus tradita Sacerdotibus eleemosyna, celebrari curant; *Juxta proportionatam cujuscumque legati redituum quantitatem, ad rationem eleemosynæ manualis, inspecto regionis more, pro suo arbitrio, & conscientia, reducere, ac moderari possit, & valeat*; idque etiam faciendum decernitur, quamvis ea esset piæ dispositionis forma, ut vel expresse, vel tacite impositum præseferret onus supplendi reditus casu aliquo imminuto; si, opportunis adhibitis diligentiis, vel hæredes ad id obstricti, vel bona ab ipso fundatore provenientia reperiri non possint: *In casu vero, quo, factis judicialibus, & possibilibus diligentiis, etiam per edictum sub pœna censurarum, vel hæredes cogendi, vel fundatorum bona non reperiantur, ut fundationes ipsæ haberi nequeant, tunc onera ipsa ad eamdem rationem eleemosynæ manualis reducere possit*. Hujusmodi autem reductioni peractæ, & absolutæ, nulla alia adjungitur clausula, præter hanc unam: *Quod si reditus augeantur, augeri quoque debeat Missarum numerus*. Denique has omnes reductiones aggredi, & perficere potest Episcopus, non solum, dum Sacra instituta visitatione, Diœcesim perlustrat, sed etiam cum ab ea cessaverit; *tam in actu Visitationis, quam extra*, ut habent ipsa Instructionis verba. Quærit tandem Pasqualigus *de Sacrificio novæ legis quæst.* 1182. an Episcopus, qui ab Apostolica Sede obtinuit facultatem reducendi Missas suæ Diœcesis, possit etiam reducere perpetua Missarum onera Regularibus in eadem Diœcesi commorantibus imposita: idque eidem licere non dubitat quotiescumque Regulares ipsi hac in re illius delegatam auctoritatem implorant, neque id putat, aut ipsorum Regularium exemptionem, aut Sanctæ Sedis jura ullo modo lædere. *Possunt in hoc se subjicere, neque præjudicant Romanæ Sedi; quin possunt se subjicere cum consensu ejusdem Romanæ Sedis. Dum autem Pontifex concedit Episcopo, ut possit reducere onera Missarum suæ Diœcesis, concedit etiam implicite, quod Regulares Diœcesis possint se subjicere Episcopo in ordine ad obtinendam reductionem*; Hucusque ad litteram laudatus Pontifex *loco citato*.

* Sacerdotes Missam cum Episcopo celebrantes Elee- 43 mosynam pro Sacrificio illo accipere minime valent, quia dans eleemosynam petit Missam modo consueto. *De Sacrif. Missæ lib.* 3. *c.* 16. §. 10.

Si Superior Sacerdoti præceperit, ut Missam certo ali- 44 cui applicet, at ille pro alio offerat, reus est quidem Sacerdos inobedientiæ, sed applicatio a Sacerdotis voluntate pendet, cum ille sit minister, & dispensator sui Sacrificii. *Ibid.* §. 4.

Cum is qui eleemosynam contulit pro Missa cele- 45 branda præscripserit etiam tempus ob caussam, quæ differri non possit, Sacerdos non servans illud tempus deest obligationi suæ, ac tenetur eleemosynam restituere. *Ib. c.* 9. §. 6.

Sacerdos onus habens Missæ quotidianæ, unicam tan- 46 tum Missam applicare cogitur in Festo Natalis Domini. An vero Parochus itidem teneatur tres ejus diei Missas pro populo applicare, nunquam decisum a Sacra Congregatione reperitur, tenetur tamen ut obviet scandalo tres ea die Missas celebrare. *Ibid.* §. 9.

Eleemosyna pro Missis a Regularibus celebrandis in eo- 47 rum Ecclesiis, taxanda est ab Ordinario loci, ut ex Decreto Sacr. Congregat. *Instit. Eccles.* 56. §. 10.

Missarum eleemosynam ultra quantitatem ab Episcopo 48 taxatam exigere non possunt Sacerdotes tam sæculares, quam Regulares; nam debet dari quædam proportio inter id quod datur, & id quod accipitur; hanc autem proportionem definire ad Episcopum spectat; quare justitiam commutativam lædit ille Sacerdos, qui plus exigeret. Potest tamen dans ultro plus dare, & petens minus accipere, quamquam fieri possit, uti aliquando prohibeatur Sacerdos minus accipere, ne introducatur hinc consuetudo minus dandi in præjudicium aliorum. Hæc omnia late in *Synodo Diœcesana lib.* 5. *cap.* 2. & id quod postremo dixi, confirmat ex Decreto Congregationis Concilii lato in una S. Severini *die* 16. *Julii* 1686.

Vetitum est accipere novas Missarum eleemosynas iis, 49

qui

qui veteres habent satisfaciendas, *dummodo*, ut legitur in Decreto Urbani VIII. *infra modicum tempus non possit omnibus satisfieri*. Modicum tempus definivit Sacra Congregatio Concilii esse unum mensem. *De Sacrif. Miss. lib.* 3. *cap.* 24. §. 14.

50 Alia ad rem, vide in Tomo 8. Resolutionum Sacr. Congregat. Concilii sub *num.* 30. 41. 157. 160. 284. *

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 DE cessatione, diminutione, reductione, tum aug-
2 mento oneris Missarum paucis est hic differendum.
Ad cessationem quod attinet, quæri solet, An deficien-
tibus fructibus jam assignatis pro Missis, cesset obligatio
3 celebrandi? Videndum autem, an defecerint culpa Le-
gatarii, nec ne. Si defecerint culpa Legatarii, non est
quod cessare possit obligatio celebrandi; Sin autem citra
Legatarii culpam defecerint, cessat utique celebrandi
obligatio; *Perez de Anniverf. & Capellan. lib.* 1. *cap.* 15.
num. 8. *& seq.* aliosque cumulans *Pasqualig. de Sacrific.
Miss. tom.* 2. *quæst.* 1075. *n.* 1. *&* 2.
4 At nota primo, quod si defecerint fructus non culpa
Communitatis, cui Legatum Missarum relictum est, sed
ejus, qui ipsi præest, cessat adhuc obligatio celebrandi,
secundum *Pasqualig. loc. cit. n.* 8. At opinio hæc non
omnis expers est difficultatis.
5 Nota secundo, quod si fructus existant, sed exigi ne-
queant, idem est ac si defecerint, dummodo tamen Le-
gatarius omnem adhibeat diligentiam pro exactione; *idem
Auctor ubi supra num.* 7.
6 Nota demum, quod si ad tempus deficiant fructus, ad
tempus cessat quoque obligatio celebrandi; *mox laudatus
Auctor eod. loc. n.* 6.
7 Quod vero concernit diminutionem, quæstio etiam
est, an diminutis fructibus, diminuendum quoque sit
onus Missarum? Ea semper mihi arrisit distinctio, ut di-
minuendum haud sit onus Missarum, si non obstante di-
minutione consuetum remaneat stipendium pro Missis
perpetuis: diminuendum vero sit, si hoc stipendium mi-
8 nime remaneat; *Tamburin. de Sacrific. Miss. cap.* 1. §. 3.
n. 90. *& sequent.*, ubi tamen quod non statim minuen-
dus est numerus Missarum, sed unus cum alio anno com-
pensandus; *Alvarad. de conjectur. Ment. Defuncti. lib.* 2.
cap. 2 §. 1. *n.* 37.
9 Num autem id ipsum locum habeat quoad Exequuto-
res? *Respondeo* (inquit *Pasqualig. qu.* 1076. *n.* 8.) *quod si
sint puri Exequutores, & nudi, ita ut nil commodi percipere
inde possint, debent curare, ut celebretur præcisus numerus
Missarum præscriptus, quousque reperiatur qui celebrare velit
contentus fructibus legati, qui supersunt. Quod si non repe-
riant, celebrari curabunt illum numerum Missarum, pro quo
sufficit proventus. Si autem sint Exequutores mixti, seu ve-
ri Legatarii, ita ut cedat in commodum ipsorum quod superest
ab exequutione operis injuncti, nec teneantur exhibere pro ce-
lebratione aliquid ultra consuetum stipendium Missarum ma-
nualium, crederem juxta diminutionem proventuum Legati mi-
nui posse etiam Missarum numerum.*
10 Disputari & hic solet, An in diminutione Missarum
requiratur auctoritas Sedis Apostolicæ? Resolutio autem
11 hujus quæstionis inde pendere videtur; An diminutio sit
reductio? Nam ut recte monet *Auctor* ex Decreto de ce-
lebratione Missarum §. 1. reductio est S. Sedi reservata.
Tenet autem *Pasqualig. quæst.* 1077. *per tot.* differre di-
minutionem a reductione, adeoque in ea non requiri au-
12 ctoritatem S. Sedis. At non semper diminutio differt a
reductione. Si enim peracta reductio, quia stipendium eva-
sit incongruum oneri Missarum, ut peti potest juxta
ipsum *Pasqualigum quæst.* 1178. in nihilo videtur differri
diminutio a reductione. Et propterea, si & in hac re-
ductione requiritur auctoritas Sedis Apostolicæ, requiri-
tur etiam in diminutione.
13 De reductione ut aliquid dicamus, duplici ex caussa
14 deveniri ad eam potest. Prima est, ut mox innuimus,
15 incongruitas stipendii cum onere. Quando autem hæc
caussa dicatur adesse, tradit *Pasqualig. dict. quæst.* 1178.
n. 3. Altera est impossibilitas adimplendi omnia Missarum
onera, puta quia existunt etiamnum reditus pro Missis
assignati, sed Monasterium nequit amplius alere tot Sa-
cerdotes, quot prius alebat. Et hoc in casu differentia
intercedit diminutionem inter, & reductionem. De hac
altera caussa etiam disserit *Pasqualigus loco citato n.* 4. *&
plur. sequent.* Sed an altera hæc caussa semper sit admit-
tenda, dubitari potest.
16 In reductione vero Missarum semper stabilienda est
commemoratio illorum defunctorum, in quorum favorem
onera erant adimplenda; *Concilium Tridentinum sess.* 25.
cap. 3. *de Reformat.* Hæc autem commemoratio potest
consistere; vel in celebratione unius, aut plurium Mis-
sarum, vel in recitatione collectarum, aliarumve pre-
cum, vel in solo *Memento* post consecrationem; *Fraxinell.
de obligat. Sacerdot. sect.* 7. §. 5. *n.* 17. *Tamburin. de Sa-
crific. Miss. lib.* 3. *cap.* 1. §. 2. *n.* 5. *in fine.*
17 De reductione qui plura scire cupiat, adeat *Pasqualig.
a quæst.* 1163. *ad quæst.* 1191.
18 Quando demum auctis fructibus legatis pro Missis au-
geri quoque debeat numerus Missarum, non conveniunt
Doctores. At vide, si lubet, qui diversas affert opinio-
nes, suamque simul proponit, *Pasqualig. q.* 1078. *per tot.*

ARTICULUS III.

Missa quoad obligationem, quam habent eam applicandi Parochi, & Beneficiati.

SUMMARIUM.

1 *Omnes Parochi Jure Divino tenentur applicare Sacrificium Missæ pro suis Parochianis, cum hac tamen distinctione, quod illi, qui habent pingues reditus, tenentur applicare quotidie, & illi, qui habent reditus tenues, saltem diebus Festivis, & tunc nequeunt illam applicare pro se, nec pro aliis gratis, & multo minus pro stipendio.*

2 *Licet Concilium Tridentinum non exprimat, quoties Parochi teneantur applicare Missam pro suis Ovibus, habetur tamen ex pluribus declarationibus S. Congr. ejusdem Concilii, & ex Confirmatione Innocentii XII.*

3 *Affertur ad id Declaratio dicta Sacra Congreg. Concilii in Lucana.*

4 *Afferuntur plures aliæ ejusdem Sac. Cong. Declarationes, & signanter in una Hydruntina, in una Romana, in una Mileten., in una Cremonensi.*

5 *Affertur adhuc alia ejusdem Sac. Cong. Concilii declaratio pro illis Parochis, qui ita tenues habent reditus, ut inde nec congruam habeant.*

6 *Affertur ad id expressa Confirmatio, & Declaratio Innocentii XII.*

7 *Ex hac Innocentii XII. Constitutione sequitur manifeste Parochos esse ad id strictissime obligatos, ut etiam ex post pluries a dicta Sacra Congregatione Concilii fuit resolutum, præsertim in Pampilonensi, & in Camerinensi, ac sæpe alibi.*

8 *Unde omnino est sic semper tenendum, nulla habita ratione ad tenuitatem Congruæ Parochorum, quia excusatio ista fuit semper rejecta, & signanter in una Narniensi, quæ affertur.*

9 *Immo, ut refert, & tenet Ursaya, ubi est consuetudo, quod Parochi celebrent ad Benedictiones Nuptiales impertiendas, & pro sepeliendis mortuis, non possunt ipsis diebus pro eadem Missa eleemosynam accipere; sic pluries declaravit Sacra Congregatio.*

10 *Assignatur pro scrupulosis, quinam sint reditus pingues, ratione quorum tenentur applicare quotidie, & quinam sint reditus tenues, ratione quorum tenentur applicare solum diebus Festivis.*

11 *Nunc autem circa prædicta attendenda est novissima dispositio Benedicti XIV.*

12 *Beneficiatus, seu Cappellanus tenetur applicare Sacrificium pro Beneficii Fundatore, licet non reperiatur explicite expressum, quoties Fundator non declaravit relinquere Sacrificii applicationem in libertate celebrantis.*

13 *Maxime si Beneficium sit ex recentibus, & reditus assignati excedant, & adæquent id, quod ex jure, vel consuetudine solet erogari pro onere applicationis in determinatis locis præscripto.*

14 *Si vero reditus assignati non adæquent consuetum stipendium, quod erogari solet pro onere Missarum cum applicatione, sed sint longe inferiores, vel Beneficium sit ex antiquis, in quibus pro penuria Sacerdotum intendebatur principalius commoditas populi, honor loci, vel Templi, vel Sancti, multi tenent Cappellanum, seu Beneficiatum non obligari ad applicationem Sacrificii.*

15 *Cappellanus obligatus ad Missam quotidianam, si obligatio referatur ad locum, ut si dicatur,* celebretur quotidie Missa in tali Ecclesia, vel tali Altari, *tunc sine ulla vacantia tenetur celebrare quotidie, vel per se, vel per alium; Si obligatio referatur ad personam Sacerdotis, tunc etiam sine ulla vacantia tenetur quotidie celebrare, sive per se, sive per alium.*

16 *Si vero obligatio quotidie celebrandi sit mere personalis, ita ut teneatur per se celebrare, tunc titulo honestatis, vel reverentia Sacramenti, aut alia justa caussa potest aliquoties abstinere, & etiam semel in hebdomada.*

17 *Diebus tamen, quibus ut supra licite potest Cappellanus a celebratione abstinere, non potest Missam pro se ipso, vel pro aliis, præterquam pro Fundatoribus celebrare, & tanto minus pro hujusmodi celebratione stipendium accipere.*

18 *Dantur ad id Decreta Sac. Cong. Concil.*

19 *Beneficiatus, cui impositum est onus, ut debeat continue singulis diebus Missam celebrare, & si cessaverit eam celebrare, teneatur v. g. solvere duos Julios pro qualibet Missa non celebrata, non potest unquam vacare, nisi suppleat per alium.*

20 *Non tenetur tamen neque per alium celebrare tempore infirmitatis non excedentis quindecim dies.*

21 *Ex Concilio autem Provinciali Mediolanensi Cappellanus, seu Beneficiatus deobligatur a celebrando & supplendo*

per

per alium ratione infirmitatis, etiamsi per mensem ægrotet.

22 *Cappellanus, qui habet onus celebrandi singulis annis unum Anniversarium triginta, vel quinquaginta Missarum pro anima Fundatoris, non tenetur facere celebrare Missam cantatam.*

23 *Cappellanus non tenetur Missas celebrare tempore, quo Capitale dotis assignata est otiosum, & infructiferum sine sua culpa.*

24 *An obligatus faciendi celebrare Missas, si ad id data eleemosyna postea dubitet, vel sciat non celebratas, teneatur iterum &c.*

1 OMnes Parochi Jure Divino tenentur applicare Sacrificium Missæ pro suis Parochianis, cum hac tamen distinctione, quod illi, qui habent pingues reditus, tenentur applicare quotidie, & illi, qui habent reditus tenues, saltem diebus Festivis, & tunc nequeunt illam applicare pro se, nec pro aliis gratis, & multo minus pro stipendio, ut deducitur in primis ex Concil. Trident. *sess.* 23. *de reformat. cap.* 1. sic expresse dicente; *Cum præcepto Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre &c.* ubi nota, quod non dicit Concil. *coram illis offerre*, scilicet ut audiant, sed dicit *pro illis offerre*, idest applicare, adeoque ex Concilio clare constat, Parochos omnes teneri Jure Divino applicare Missam pro
2 ovibus suis. Et licet Concilium non exprimat quoties Parochi teneantur applicare Missam pro suis ovibus, habetur tamen ex pluribus decisionibus Sacræ Congreg. ejusdem Concilii Interp., & ex Confirmatione Innocentii XII. quæ ut omnibus constent, hic ad litteram subnectuntur,

In Lucana.

3 „ Cum præcepto Divino iis, quibus animarum cura commissa est, mandatum sit pro ovibus suis Sacrificium offerre, sæpe alias Sacr. Congreg. Concil. censuit, Parochos teneri pro Parochianis Sacrificium applicare, atque ea cum distinctione, ut si reditus pingues sint, singulis diebus, si vero tenues, saltem diebus Festivis. Idem nunc censet quoad Parochos istius Civitatis, & Diœcesis, hoc insuper addens ut detrectantes E. V. pro suo Pastorali zelo compellere non gravetur. Hanc Sacr. Congr. sententiam E. V. significo, eique manus humillime deosculor.

Romæ 10. Maji 1681.

Humillimus, & addictissimus Servus

Fr. Cardinalis Columna.

Stephanus Archiepiscopus Brancatius
Sacræ Congr. Secret.

4 Sic pariter jam fuit declaratum *in una Civitatis Castellan.* 26. *Augusti* 1628. *in una Hydruntina* 13. *Febr.* 1639. *in una Romana* 17. *Julii* 1670. *& iterum in una Mileten.* 10. *Maji* 1692. *&* 7. *Junii ejusdem anni in respons. ad quartum & in una Cremonen* 20. *Decemb.* 1692. In quarum caussarum tertia propositione, in qua recursum habuit Archipresbyter Rosarni a Decreto Episcopi, quo adstringebatur ad applicandum Sacrificium pro populo in omnibus Dominicis, & Festis diebus, & partibus informantibus propositum fuit dubium: *An Decretum Episcopi super applicatione Sacrificii pro populo omnibus Dominicis, & Festivis diebus sit observandum?* responsum fuit *Affirmative*.
5 Quia vero adhuc aliqui Parochi dubitabant, an vi Concil. Trident. & præfatorum Decretorum tenerentur Missam applicare pro suis ovibus etiam illi, qui ita tenues habent reditus, ut inde nec congruam habeant? *Ead. Sac. Congr.* 10. *Martii* 1692. respondit etiam hos teneri, ita ut dictis diebus aliud stipendium, vel eleemosynam pro Missa accipere non possint, sive habeant congruam, sive non, ut patet ex præcisis verbis Decreti pro majori robore, & inviolabili observantia ab Innoc. XII. specialiter confirmati 24. *Aprilis* 1599. per sequentem suam Constitutionem.

INNOCENTIUS PAPA XII.

Ad futuram rei memoriam.

6 NUper a Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini „ Interpretum emanavit super quodam dubio pro parte Venerabilis Fratris moderni Episcopi Pistoriensis, & Pratensis, Congregationi hujusmodi proposito, Decretum tenoris qui sequitur; videlicet: Cum Parochi Ecclesiarum Pistorien. & Praten. inter varias opiniones Doctorum involuti, negligant in dies celebrationem, & respective applicationem Sacrificii pro populo juxta dispositionem Sacrorum Canonum, & Concilii Tridentini; Episcopus ad consulendum, nedum propriæ, verum etiam dictorum Parochorum conscientiæ, supplicat declarari an dicti Parochi teneantur omnibus diebus Festis applicare Sacrificium pro populo, sive habeant congruam, sive non? Die 14. Febr. 1699. S. Cong. Eminen. S. R. E. Cardinal. Concil. Trid. Interpretum censuit dandas esse resolutiones, alias hac de re editas & signanter in nullius Nonantulanæ Eminen. Abbati 30. Augusti 1689. tenoris, ut infra; Cum præcepto Divino iis quibus Animarum cura commissa est, mandatum sit pro ovibus suis Sacrificium offerre, sæpe alias Sacra Congregat. Concilii censuit, Parochos teneri pro Parochianis Sacrificium applicare, & præcipue in dubio applicationis Sacrificii proposito, & respective resoluto sub die 10. Maji 1692. his præcisis verbis concepto: An Parochus Missam celebrare teneatur, & Sacrificium applicare pro Parochianis in diebus Dominicis, & Festivis sive habeat congruam, sive non? Sac. Congreg. juxta alias declarationes censuit teneri, nec posse eisdem diebus aliam eleemosynam recipere, ac proinde idem nunc respondendum esse censuerunt Eminentissimi Patres quoad Parochos Nonatulanæ Diœcesis, addentes insuper, quod E. V. pro suo Pastorali Zelo, detrectantes Parochos compellere non gravetur &c.

J. Cardinalis Sacripantes Præfectus.

Loco ✠ Sigilli.

„ Cum autem, sicut dictus Episcopus Nobis subinde exponi fecit, ipse Decretum hujusmodi, quo firmius consistat, & servetur exactius, Apostolicæ Confirmationis nostræ patrocinio communiri plurimum desideret; Nos specialem ipsi Episcopo gratiam facere volentes, eumque a quibuscumque excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a Jure, vel ab homine, quavis occasione, vel caussa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes: supplicationibus ejus nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Decretum præinsertum Auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus: salva, tamen semper in præmissis auctoritate memoratæ Congr. Cardinalium. Decernentes easdem præsentes Litteras, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere: illis, ad quos spectat, & pro tempore, quandocumque spectabit, in omnibus, & per omnia plenissime suffragari, & ab eis respective inviolabiliter observari; sicque in præmissis per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos etiam caussarum Palatii Apostolici Auditores judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus, Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque.

„ Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 24. Aprilis 1699. Pontificatus nostri anno octavo.

J. Fr. Cardin. Albanus.

Cum autem in hac Constitutione jubeat Pontifex, sic 7
in præmissis per quoscumque Judices Ordinarios, & delegatos, etiam caussarum Palatii Apostolici Auditores judicari, & definiri debere, & declaret irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, sequitur manifeste, Parochos sic strictissime esse obligatos uti etiam ex post pluries a Sacr. Congr. Concilii fuit resolutum, præsertim *in Pampilonen.* 18. *Novembr.* 1702. *&* 31. *Maii* 1704. *& in Camerinen.* 28. *Junii* 2704. ut refert Merati *tom.* 1.
fol. 331. *sub num.* 3. ubi plura habet ad rem. Unde omnino est sic semper tenendum, nulla habita ratione ad 8
tenuitatem congruæ Parochorum, quia excusatio ista fuit semper rejecta, & signanter in Narniensi: ubi cum nonnulli Parochi illius Diœcesi, qui nisi tenuissimam congruam pene scutorum viginti, aut triginta non habent, recursum habuissent ad Sacr. Congregat. pro aliqua dictorum Decretorum moderatione, & exposuissent, a Parochianis tamquam miserabilioribus congruam augeri non posse, & quod congruæ alimentariæ nunquam derogatum censetur, quia qui Altari servit, de Altari vivere debet, & Bovi triturant os claudendum non est; & ideo aliqua mitiori provisione cum ipsis indulgendum esse postulassent; ne Parochiales illæ, & cultus Divinus desererentur, aut cogerentur facere, quod non decet, adhuc prodiit rescriptum, quod servare deberent decretum emanatum *in d. Nonantulana*. Sic sibi significatum fuisse de mense Julii 1711. ab Episcopo illius Civitatis refert Monacell. *tom.* 42 *in Supplem. ad* 7. 1. *num.* 21. Ratio autem horum Decretorum est quia Parochus, non ratione sustentationis, sed ratione Officii, tenetur

Sa-

Sacrificium pro populo applicare; Nam sicuti, qui ducit Uxorem pauperem sine ulla, vel parva dote, se excusare non potest, nec se subtrahere ab oneribus Matrimonii, ut docent communiter Doctores, ita qui acceptat Parochiam exilis reditus, tenetur onera Parocho injuncta adimplere: argumentum etenim a Matrimonio carnali ad spirituale optime concludit, cum pari passu ambulent, & Parochus sibi imputare debet, si sponsam pauperem acceptavit, ut perdocte tenet Pirhing. *in Jus Canonic. lib. 3. tit. 23. num. 19.* Immo ut refert, & tenet Ursaya *Instit. crim. lib. 1. tit. 10. §. 3. num. 137.* ubi est consuetudo, quod Parochi celebrent ad benedictiones nuptiales impertiendas, & pro sepeliendis mortuis, non possunt ipsis diebus pro eadem Missa eleemosinam accipere. *Sacr. Congregat. in Civitate Castelli 8. Augusti 1648. lib. 18. decr. fol. 476. in Aretin. 28. Aprilis 1629. lib. 14. decret. fol. 78. & in Fanen. 1. Septembr. 162. lib. 14. decret. fol. 153.*

10 Ne vero a scrupulosis dubitetur, an sui reditus sint pingues vel tenues, & sic an obligentur applicare quotidie, vel solum diebus Festivis? Notandum, & sciendum est, quod illi Parochi dicuntur habere reditus pingues, & sic obligati ad quotidie celebrandum pro ovibus suis, qui habent tales, ac tantos reditus, ut ex iis possint honeste juxta suam qualitatem, consideratis considerandis, sufficientissime se sustentare, licet ultra honestam suam sustentationem parum, aut nihil superflui remaneat. Illi autem censentur habere reditus tenues, & consequenter obligati applicare pro suis ovibus solum diebus Festivis, qui ex iis non possunt se sufficienter, & honeste sustentare juxta suam qualitatem. Sic communiter Doctores.

11 Nunc autem circa prædicta attendenda est sequens novissima dispositio Benedicti XIV.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, cunctisque locorum Ordinariis per Italiam constitutis,

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres salutem, & Apostolicam Benedictionem.

CUM semper oblatas Nobis occasiones Apostolica scripta dirigendi ad Fraternitates Vestras libenter amplectimur, ut sinceræ nostræ erga Vos dilectionis argumenta frequenter eluceant, tum vero majori animi alacritate idipsum præstamus, quum ad excitandum Fraternitatum Vestrarum zelum pro conservatione rectæ disciplinæ in Clero regimini Vestro commisso præsentibus rerum, aut temporum conditionibus commovemur. Nec enim impositum imbecillitati Nostræ omnium Ecclesiarum sollicitudinis onus aliter sustinere nos posse confidimus, quam si Divini cultus augumentum, atque exactam Ecclesiasticarum Sanctionum in singulis Diœcesibus custodiam religiosæ vigilantium Pastorum curæ identidem inculcando commendemus.

II. Hujus porro Epistolæ ad Vos scribendæ occasionem Nobis, atque argumentum in primis præbet onus illud, quod omnibus animarum Curam gerentibus incumbit, applicandi Missam Parochialem pro populo ipsorum Curæ commisso; tum etiam applicatio Missæ Conventualis, quæ pro Benefactoribus in genere facienda est ab iis, qui Missas canunt in Ecclesiis Parochialibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis; tum denique debitum psallendi, quo tenentur Canonici prædictarum Ecclesiarum Choro assistentes. Cujus quidem argumenti minime nova sed a Scriptoribus frequenter habita tractatio est; Cumque ea res in hujus Almæ Urbis Nostræ Congregationibus, & potissimum in Congregatione Venerabilium Fratrum Nostrorum S. Rom. Eccl. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, cujus Secretarii munere olim in minoribus constituti multos annos perfuncti sumus multoties discussa, ac definita fuerit, quamvis earumdem Congregationum Decreta plerumque circa eam uniformia, & sibi consona prodierint, eorumque Decretorum nonnulla etiam Pontificiam Prædecessorum Nostrorum approbationem, & confirmationem meruerint; minime tamen mirandum esset eorum notitiam ad singulos quoque Vestrum non adhuc pervenisse. Quapropter non modo opportunum, verum etiam necessarium duximus Encyclicam hanc Epistolam ad Vos scribere, per quam, sublata demum diversarum, in quas Scriptores abierunt, opinionum varietate, constans hujus Apostolicæ Sedis sententia prædictis de rebus cuilibet innotescat, & Fraternitatibus Vestris quædam veluti norma, ac regula suppetat, juxta quam Synodales, aliasque Vestras circa præmissas Constitutiones, Ordinationes, seu Edicta, quorum publicationem Vobis injungimus, dirigere valeatis. Eorum vero exequutionem, dum, juxta ea, quæ in præsentibus tenenda, atque servanda præscribimus, omnia, qua decet, sollicitudine, ac vigilantia urgere studebitis, minime dubitandum Vobis erit, ne Statutorum Vestrorum implemento obicem, aut moram afferre valeant recursus ad hujus Nostræ Curiæ Tribunalia forsitan habendi, utpote quos omnino rejiciendos esse præcipimus, ac jubemus; Quamobrem has ipsas Litteras Nostras in singulorum Tribunalium Regestis asservari volumus, atque ad earum præscriptum, tam ipsorum Tribunalium resolutiones, quam de Vestris Decretis, quæ ipsis præsentibus inhærentes edituri estis, judicia exigi, & conferri mandamus.

III. Et quidem quod nuper enunciavimus, Sacrosanctum Missæ Sacrificium a Pastoribus animarum applicari debere pro Populo ipsorum Curæ commisso, id veluti ex Divino præcepto descendens a Sacra Tridentina Synodo diserte exprimitur *sess. 24. capit. 1. de reform.* per hæc notabilia verba; *Cum præcepto Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre.* Et quamvis minime defuerint, qui per inanes, & frivolas interpretationes hujusmodi obligationem a Sancta Synodo memoratam de medio tollere, vel saltem extenuare contenderint, quam tamen relata Concilii verba satis clara, & perspicua sint, quumque prædicta Congreg. ejusdem Concilii interpretationi privative præposita constanter edixerit, eos, quibus animarum cura demandata est non modo Sacrificium Missæ celebrare, sed illius etiam fructum medium pro populo sibi commisso applicare debere, nec illud pro aliis applicare, aut pro hujusmodi applicatione eleemosynam percipere posse; quodque magis interest, quum hæc intelligentia a Prædecessoribus Nostris Romanis Pontificibus approbata fuerit, & confirmata; nihil jam amplius ulli Vestrum desiderandum superest, ut eam amplecti, eidemque obsequi, nec non illius promptam executionem in Vestris respective Diœcesibus omnibus omni studio procurare debeatis.

III. Neque Nos tamen, qui ut superius innuimus in minoribus adhuc degentes munus Secretarii prædictæ Congregationis Concilii Tridentini interpretis plures annos obivimus, aliosque non paucos partim in Anconitanæ Cathedralis, partim in Metropolitanæ Bononiensis Patriæ Nostræ dilectissimæ, quam adhuc retinemus, gubernatione assidue transegimus, non, inquam, Nos latent multiplicis generis effugia, per quæ nonnulli prædictæ obligationis implementum declinare satagunt, quibusque proinde opportune a Nobis est occurrendum.

IV. Quum enim Sacrum Tridentinum Concilium, ne animarum cura negligatur, non uno in loco Episcopis mandet, ut quotiescumque opus fuerit, idoneos Vicarios cum certorum fructuum assignatione ad eamdem Curam exercendam eligant, ac deputent, uti videre est *in sess. 6. c. 2. sess. 7. cap. 5. & 7. sess. 21. cap. 6. sess. 25. cap. 16.* non raro autem eveniat, ut aliqua Ecclesia Parochiali vacante, Vicarius pariter ad impendenda hujusmodi Ecclesiæ onera usque ad novi Rectoris electionem, ab Episcopo deputari debeat, eodem Concilio Tridentino id jubente *sess. 24. c. 18. de Reform.* nonnulli ex hujusmodi Vicariis nituntur se ipsos a prædicta obligatione subtrahere, vel ex eo quod habituali cura penes alium seu alios residente, ipsi actualem duntaxat exerceant, vel quod ipsi sint ad nutum amovibiles, vel ad breve tempus hujusmodi curæ sint addicti; ut nihil hic loquamur de Parochis Regularibus, qui a prædicta applicatione Missæ pro Populo nonnumquam alienos se ostendunt. Itaque Mens Nostra, & sententia est, sicuti etiam pluries a prælaudatis Congregationibus judicatum fuit, ac definitum, quod omnes, & singuli, qui actu animarum curam exercent, & non solum Parochi, aut Vicarii Sæculares, verum etiam Parochi, aut Vicarii Regulares, uno verbo, omnes, & singuli, de quibus supra dictum est, atque alii quicumque, etiam specifica, & individua mentione digni æque teneantur Missam Parochialem applicare pro Populo, ut præfertur, ipsorum curæ commisso.

V. Nonnulli vero ad evitandum hujusmodi obligationis implementum allegare solent congruos sibi Parochiæ suæ reditus non suppetere; alii denique ad inveteratam consuetudinem confugiunt sustinentes id neque sibi, neque prædecessoribus suis per longum tempus, quod immemorabile affirmant, unquam in usu fuisse. Nos autem ad precedentes prædictæ Congregationis Concilii resolutiones nostram approbationem & confirmationem extendimus, & quatenus opus sit, auctoritate Apostolica, iterum tenore præsentium decernimus, & declaramus, quod licet Parochi, seu alii ut supra animarum curam habentes, congruis præfinitis reditibus destituantur, & quamvis antiqua, seu etiam immemorabili consuetudine in ipsorum Diœcesibus, seu Parochiis obtinuerit, ut Missa pro Populo non applicaretur, eadem nihilominus omnino in posterum ab ipsis debeat applicari.

VI. Dum tamen diximus omnes animarum curam habentes Missæ Sacrificium pro Populo sibi commisso applicare debere, non ideo statuere volumus eosdem aut quotidie, aut quotiescumque celebraverint, ad prædictam applicationem pro Populo teneri; Equidem Sacrosancta Tridentina Synodus *sess. 23. cap. 14.* præcipit Episcopis curare, ut Sacerdotes saltem diebus Dominicis, & Festis solemnibus Missarum Sacra faciant: *Si autem curam habuerint animarum tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant; Missas celebrent:* In pluribus autem Synodalibus Episcoporum Constitutionibus novimus provide constitutos, ac designatos

esse

esse dies, quibus animarum Pastores, Missas celebrare debent. At vero Nos id unum in præsenti suscepimus decernendum, quando nimirum iidem pro populo celebrare, & applicare teneantur; & quamvis compertum habeamus id quod alias a Congreg. Concilii responsum fuit, Parochum nempe pinguibus reditibus dotatum quotidie pro populo celebrare, & applicare debere, eum vero, qui uberioribus hujusmodi reditibus non gaudeat, Festivis tantum diebus idipsum præstare teneri; quum tamen pariter Nobis perspectæ sint tum controversiæ super hoc ipso exortæ, nimirum ad quam summam pertingere debeant Ecclesiæ Parochialis proventus, ut pingues, & uberes appellari possint, quoniam pingues minime habendi sunt reditus etiam copiosi, quibus tamen multiplicia, & gravia sint onera adnexa; tum etiam multarum querelæ adversus hujusmodi Decretum tamquam plus æquo rigidum excitatæ Nobis innotescant; Idcirco opportunum censemus Fraternitatibus Vestris declarare Nobis abunde satisfactum fore, Vobisque proinde satis esse posse, dum ii, qui animarum curam exercent, sacrificium Missæ pro populo celebrent, atque applicent in Dominicis aliisque per annum diebus Festis de præcepto, quum prædicti Dominici, aliique Festi dies ii sint, in quibus juxta præceptum Concilii Tridentini *sess.* 5. *cap.* 2. *& sess.* 24. *cap.* 4. quilibet animarum curæ Præpositus Populum sibi commissum salutaribus verbis pascere debet docendo ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, iidemque sint dies, de quibus eadem Sancta Synodus statuit, ut *moneat Episcopus Populum diligenter teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum Verbum Dei*, & quibus Parochi subditos suos in Doctrina Christiana erudire debent juxta id quod a prædicto Concilio in *cit. cap.* 4. Episcopis præcipitur, ut nempe saltem *Dominicis, & aliis festivis diebus pueros in singulis Parochiis Fidei rudimenta, & Obedientiam erga Deum, & Parentes diligenter ab iis, ad quos spectabit doceri curent*.

VII. Et quia in nonnullis Diœcesibus numerus dierum Festorum de præcepto de Apostolica nostra auctoritate, & consensu eatenus est imminutus, ut nempe in aliquibus Festis Christifideles, & Missam audire, & ab operibus servilibus abstinere debeant; in aliis vero Populo permissum sit opera servilia exercere firma remanente obligatione audiendi Missæ Sacrificium; Nos, ut obortæ jam dubitationes circa onus applicationis Missæ Parochialis in hujusmodi diebus festis penitus eliminentur, statuimus & declaramus, quod etiam iisdem Festis diebus, quibus Populus Missæ interesse debet, & servilibus operibus vacare potest, omnes animarum Curam gerentes Missam pro Populo celebrare, & applicare teneantur.

VIII. Quia vero propria nonnunquam experientia satis agnovimus aliquos esse Parochos adeo pauperes, ut ferme ex eleemosynis, quas a Fidelibus pro Missarum celebratione accipiunt, vivere cogantur; eos vero, qui Ecclesia Parochiali vacante ad animarum curam exercendam sub Vicarii, seu Œconomi nomine deputantur, aliquibus in locis adeo illiberaliter tractari, ut exigui reditus ipsi constituti, & pauca incerta emolumenta eisdem obvenientia ægre ad eorum vitæ necessaria sufficiant, quod iis quoque non raro evenire solet, qui in aliquibus Ecclesiis habituali cura apud alios manente, actuali tantum exercitio sunt addicti proindeque cum istis severe nimis agi videretur, si diebus Festis, quibus potissimum hujusmodi occasio se offert, eisdem vetitum esset eleemosynam pro applicatione Missæ recipere; Idcirco Nos tam istorum, quam illorum inopiam summopere miserantes, eisdemque quantum Nobis integrum est, consulere volentes; quamvis, ut supra dictum est, omnes, & singuli prædicti teneantur diebus Festis Missam pro populo celebrare; & applicare; attamen quod pertinet ad prædictos Parochos egentes, unicuique Vestrum facultatem concedimus cum iis, quos revera tales esse noveritis, opportune dispensandi, ad hoc ut, etiam diebus Festis hujusmodi eleemosynam ab aliquo pio offerente recipere, & pro ipso sacrificio applicare, quatenus id ab eo requiratur, libere, & licite possint, & valeant; Dummodo ad necessariam Populi commoditatem in ipsa Ecclesia Parochiali celebrent, ea tamen adjecta conditione, ut tot Missas infra hebdomadam pro Populo applicent, quot in diebus Festis infra eamdem hebdomadam occurrentibus, juxta peculiarem intentionem alterius pii Benefactoris obtulerint.

IX. Quod autem spectat ad Vicarios, sive Œconomos Ecclesiarum vacantium, quum Sacro Tridentino Concilio *cit. sess.* 24. *cap.* 18. cuilibet Episcopo tribuatur facultas eos deputandi, & constituendi *cum congrua ejus arbitrio fructuum portionis assignatione*, Vestrum erit, Ven. Fratres, cum iis agere, qui exigua hujusmodi certorum fructuum assignatione, paucisque incertis proventibus gaudent, ut congruum aliquod augumentum præbeatur pro onere celebrandi, applicandi Missam pro Populo diebus Festis; Quapropter pro iis locis in quibus Ecclesiarum vacantium fructus ad commodum Cameræ Nostræ Apostolicæ exiguntur, opportuna Thesaurario nostro Generali mandata dirigimus quæ iis denunciare non prætermittet peculiaribus dictorum locorum Collectoribus, cum quibus Episcopi Ecclesiasticæ Nostræ Ditionis, ceterorumque locorum, in quibus ut præfertur, Ecclesiarum vacantium fructus ad Cameram prædictam pertinent. Officii sui partes in eum finem, de quo supra diximus imponere debebunt.

X. Ac demum quoad illos, qui tamquam Vicarii, sive perpetui, sive ad tempus constituti animarum curam administrant, quæ apud alios habitu residet, ratione alicujus Ecclesiæ Parochialis, ipsorum Ecclesiis, seu Monasteriis, Collegiis, aut locis Piis olim unitæ, quamvis a rec. mem. Prædecessore Nostro S. Pio Papa V. præfinita fuerit certa pars fructuum hujusmodi Vicariis assignanda, prout in ipsius Constitutione, quæ incipit: *Ad exequendum*, data Kalendis Novembris MDLXVII. distincte statuitur; nihilominus ubi præscripta fructuum portio, vel nullo modo, vel non integre Vicariis prædictis assignata reperiatur, vel etiam ubi ea, quæ ad normam prædictæ Constitutionis eisdem fuerit attributa, minime sufficiens a Vobis reputetur, propter temporum circumstantias, & signanter pro implendo onere celebrandi, & applicandi Missam pro populo diebus Festis de præcepto, utendum Vobis erit potestate, quam fecit Episcopis Synodus Tridentina *sess.* 7. *cap.* 7. dum illorum arbitrio permisit juxta temporum, atque injunctorum onerum rationem congruam prædictis Vicariis fructuum portionem assignare, quam ob causam Nos etiam Fraternitatibus Vestris quatenus opus sit, necessarias omnes, & opportunas facultates impertimur, quibuscumque appellationibus, privilegiis, aut exemptionibus, ut in eodem Concilio sancitur, adversus ea, quæ salubriter a Vobis constituta fuerint, suffragantibus.

XI. Hæc igitur circa Missam Parochialem statuenda, & Fraternitatibus Vestris denuncianda, judicavimus. Indeque gradum facientes ad ea, quæ pertinent ad Missam Conventualem, neminem Vestrum latere putamus Sacrorum Canonum Sanctiones, quibus præcipitur, ut singulis diebus in Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis tum Horæ Canonicæ debitis modo, & forma recitentur, tum etiam Missa Conventualis celebretur, quæ adeo claræ sunt, ut nulla super iis oriri possit dubitatio. Eaque de re perspicuæ pariter, & per omnia uniformes existunt resolutiones ab hac Congregatione Venerab. Fratrum Nostrorum Concilii Tridentini Interpretum repetitis vicibus emanatæ, quas omnes Apostolica auctoritate Nostra confirmamus, & approbamus, earum exequutionem Vobis enixe inculcantes. Ut scilicet Missa Conventualis, quæ singulis diebus canitur a Clero prædictarum Ecclesiarum pro eorumdem Benefactoribus in genere quotidie applicetur, eodem prorsus modo, quo Missam Parochialem ab iis, qui curam animarum gerunt, pro Populo sibi commisso singulis saltem diebus Festis de præcepto applicari debere superius declaravimus.

XII. Itaque date operam, ut falsam quorumdam opinionem eliminetis, quam in aliquibus Ecclesiis ejusmodi, sive dolo malo, sive per errorem invectam esse novimus, quod nempe, dum Missa Conventalis pro certo aliquo Ecclesiæ Benefactore, vel grati animi ergo, vel ex vi oneris impositi celebratur, & applicatur, satis impletum censeatur debitum applicationis Missæ Conventualis. Etenim hujusmodi debitum non quidem respicit singulares aliquos Benefactores, sed Benefactores in genere cujuslibet Ecclesiæ, cujus servitio addicti sunt quicumque in eadem, sive Dignitates sive Canonicatus, sive Mansionariatus, sive Beneficia Choralia obtinent, & Missam Conventualem sui respective vicibus celebrant.

XIII. Neque minus improbandam noveritis aliorum sententiam, qui putant supradictam obligationem impletam esse, dum in eorum Ecclesiis pro Benefactoribus in genere aliquæ interdum preces fiunt, vel Anniversaria statutis diebus sacrificia præ illis peraguntur; Nemo enim id sibi adrogare debet, ut impositæ obligationi alia ratione satisfacere possit, quam ea, quæ a Lege Ecclesiastica multoties præscripta fuit; nimirum Missam Conventualem singulis diebus pro Benefactoribus celebrando, eamdemque pro illis in genere applicando.

XIV. Profecto non solum prioribus Ecclesiæ sæculis, verum etiam haud longe a nostra ætate remotis (quod vos ex historia Ecclesiæ didicisse non dubitamus) servabatur olim in singulis Ecclesiis series accurata omnium, & singulorum, quorum liberalitate unaquæque aucta fuerat, eorumque nomina Sacris Diptychis, sic enim vocabantur, ideo consignata erant, ut eorumdem recordatio nunquam interiret, utque pro iis tum preces funderentur, tum etiam Missæ Sacrificium offerretur, quam ob caussam etiam prædictus Catalogus in plerisque Ecclesiis ob oculos Presbyteri celebrantis apponi consuevit, licet pii iidem Benefactores in suis Donationibus nihil penitus pro se pacti essent, sed tantummodo pro peccatorum suorum remissione se bona sua Deo offerre declarassent. Ecclesiarum siquidem Præsules preces pro iis imperandas esse duxerunt; quamvis illi propria bona offerentes, ne verbum quidem ea de re fecissent. Sacrorum hujusmodi Diptychorum usus sensim defecit; ob idque in oblivione jacent ali-

alicubi complurium Benefactorum nomina; at non idcirco deserere fas est usum, & disciplinam orandi pro iis, & Sacrificium Missæ pro illis offerendi. Atque inde præceptum applicandi Missam Conventualem pro Benefactoribus in genere originem, atque rationem desumit.

XV. Quemadmodum vero loquendo de Missa Conventuali superius dictum est, varias excusationes afferri solere ad declinandam illius applicationem pro Populo diebus Festivis de præcepto; ita pariter usuvenit quoad applicationem quotidianam Missæ conventualis pro Benefactoribus in genere. Ut autem superiores illæ, sic etiam hæ posteriores provide e medio sublatæ fuerunt per opportunas Congregationis Concil. Trident. resolutiones, quas proinde in his etiam auctoritate nostra approbamus, & confirmamus.

XVI. Nonnulli siquidem obtentu contrariæ consuetudinis, etiam immemorabilis in propria Ecclesia vigentis se ab hujusmodi onere eximi posse sibi persuaserunt. Verum jam pluries responsum fuit, hujusmodi consuetudinem, licet immemorabilem, quæ potius abusus, & corruptela dicenda est nemini suffragari.

XVII. Alii a Missa pro benefactoribus in genere applicanda se excusatos voluissent, ex eo quod alio quopiam Missarum onere obstricti inveniantur, vel ratione proprii Canonicatus, aut alterius Beneficii Ecclesiastici, quod insimul cum Canonicali Præbenda obtinent, vel quia præter munus Canonici, seu Beneficiati, aut Mansionarii in Ecclesia Cathedrali, seu Collegiata quum etiam in eadem, vel in alia Ecclesia Parochialem curam exerceant, dum Missam Conventualem canunt diebus Festis de præcepto, debent pro Populo sibi commisso eam applicare, ac proinde nequeunt eamdem pro Ecclesiæ Benefactoribus specialiter offerre. Sed iis quoque obviam itum est, jubendo singulis prædictis ut Missam Conventualem, quam canunt, pro Ecclesiæ Benefactoribus in genere applicent, pro aliis vero, pro quibus ipsi peculiariter Missam applicare tenentur, alterum substituant, qui ipsorum loco Missam hujusmodi celebret, applicetque.

XVIII. Aliorum pariter exceptio fuit, quod Missa Conventualis non semper a Canonicis, aut Dignitatibus celebretur, sed aliquando etiam a Beneficiatis, & Mansionariis, quos minus æquum videtur pro Missæ celebratione omni eleemosyna carere, quæ unde desumi valeat, ignoratur. Cui tamen rei pariter consultum est, demandando, ut ea desumatur ex Massa distributionum.

XIX. Alii denique obtenderunt exiguitatem hujusmodi distributionum, quæ ob detractam eleemosynam quotidianam pro Missa Conventuali ad nihilum fere redactæ vix forent, ut ab aliquo curarentur cum magno detrimento servitii Ecclesiæ præstandi. Tridentina quidem Synodus *sess.* 24. *cap.* 15. opportunas rationes ostendit, quibus Canonicalium præbendarum inopiæ valent provideri. Si vero designatam a Concilio viam, ut fere evenire solet, nequaquam iniri posse contingat, reliquum erit ad Congregationem Concilii recursum habere, cujus erit, perspecto ex Vestris relationibus rerum statu auctoritate Apostolica a Prædecessoribus Nostris eidem impartita, & a Nobis etiam præsentium tenore confirmata, quotidianam applicationem Missæ Conventualis pro Benefactoribus in genere, & aliis ad Festos tantummodo dies reducere.

XX. Non modo Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis injunctum reperitur, ut quotidie Missa Conventualis in eisdem canatur, sed etiam in Rubricis Generalibus, quarum exactissimam Fraternitatibus Vestris custodiam commendamus, præscribitur, ut certis diebus, non una, sed binæ, atque etiam aliquando tres Missæ Conventuales uno die celebrentur. Itaque quum superius a Nobis dictum fuerit primam Missam Conventualem quotidie pro Benefactoribus in genere celebrandam, & applicandam esse, nunc expendendum superest, an earumdem Ecclesiarum Capitula Jurisdictioni Vestræ respective subjecta augere debeatis, ut alias quoque Missas, si plures, ut præfertur, celebrari contigerit pro Benefactoribus in genere similiter applicent.

XXI. Hujusmodi quæstio ab aliquibus ex Vobis Ecclesiastico Zelo flagrantibus supradictæ Congregationi Venerabilium Fratrum Nostrorum Concil. Trident. Interpretum proposita est. Jamque ante illius propositionem compertum fuerat, alias ab eadem Congregatione responsum fuisse, concedendam esse exemptionem ab onere applicandi secundam, & tertiam Missam Conventualem pro Benefactoribus in genere attenta Canonicatuum, & Beneficiorum tenuitate, ex quo inferri poterat hujusmodi applicationis debitum manere, ubi de Ecclesiis pauperibus non ageretur.

XXII. Verum quum hanc definiendæ quæstionis regulam apud prædictam Congregationem non admodum veteri observantia firmatam prope noverimus, cumque hujusce dubii solutionem eadem Congreg. nuper Judicio Nostro remittendam esse censuerit; Nos ita judicamus, idque Vobis tenendum indicimus, laudandos nempe, & confirmandos esse quotquot sponte sua secundam, aut tertiam Conventualem Missam pro Benefactoribus in genere applicant; qui vero idem agunt ex vi consuetudinis in ipsorum Ecclesia vigentis iis imperandum, ut in ea consuetudine perseverent. Ubi vero id usu receptum non invenitur, liberam omnino secundæ, tertiæque Missæ Conventualis applicationem celebrantibus relinquendam esse; Dummodo in commemoratione pro Defunctis Ecclesiæ Benefactorum in genere non obliviscatur.

XXIII. Huic demum Epistolæ Nostræ finem imponentes Fraternitates Vestras enixe hortamur, ut maximam curam, & vigilantiam in id conferatis, ut in Ecclesiarum vestrarum Choris præter devotam celebrationem, debitamque applicationem Missæ Conventualis, Horæ Canonicæ, non præpropere, sed exacte, pausa nempe interposita, & maxima, qua decet, reverentia, ac religione canantur.

XXIV. Equidem scimus in aliquibus Metropolitanis, & Cathedralibus Ecclesiis inter Canonicos eam opinionem invaluisse, ut se munus suum satis implere contendant, dum Choro præsentes assistunt, licet ipsi sibi silentium imperent, neque psallentibus Beneficiatis, aut Mansionariis in cantu se adjungant. In hujusce vero opinionis confirmationem adduci ab iisdem solent inveteratæ consuetudines, statuta peculiaria, aut etiam prætensa Ecclesiarum suarum privilegia. At quum Synodus Tridentina *sess.* 24. *c.* 12. loquens de Dignitatibus, & Canonicis, qui Choro interesse debent, unum ex eorum officiis esse dicat: *In Choro ad psallendum instituto, Hymnis, & Canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare*, quumque pauca omnino sint Capitula, in quibus eo modo a Canonicis in Choro assistitur, ideoque receptæ in universa Ecclesia disciplinæ paucos illos adversari dignoscatur; quum insuper opinio illa nunquam in Congregatione Conc. Tridentini interpretationi proposita examinata sit, quin statim explosa fuerit, & improbata, quamvis præsumptis consuetudinibus, aliisque fundamentis, & rationibus innixa perhiberetur, Canonicis etiam Ecclesiarum Patriarchalium hujus nostræ Urbis super hoc instantibus; quum denique idem judicium prolatum reperiatur a pluribus Conciliis Provincialibus; ab hac etiam Apostolica Sede approbatis, & confirmatis, nihil jam reliquum esse videtur, quominus pauciores universorum Legi se accommodent. Equidem minime Nobis compertum est, quo peculiari titulo suffulti persuasum habent unius, vel alterius Ecclesiæ Canonici se muneri suo satisfacere per simplicem in Choro assistentiam absque Divinæ Psalmodiæ cantu. Verum nisi illis præsto sit Apostolicum non præsumptum, vel abrogatum, sed legitimum, ac vigens Privilegium, sive indultum, jure, ac merito verendum est, ne isti, dum ita se gerunt, Præbendarum ac distributionum fructus minime suos faciant, & consequenter ne ad eorum restitutionem teneantur; quapropter vestrum erit, Venerabiles Fratres, hæc omnia illis aperire, ut neque Nobis, neque Vobis apud Divinum Judicem fraudi sit, in hujusmodi re, quæ tanti est momenti, utpote quæ ad ipsius Dei cultum proxime spectat, abusus, & corruptelas, quas arguendo, & increpando evellere debebamus, dissimulatione, ac silentio nostro favisse, & confirmasse inveniamur. Interea Fraternitatibus Vestris, quas intimo cordis affectu complectimur, Apostolicam Benedictionem amantissime impertimur. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die XIX. Augusti MDCCXLIV. Pontificatus Nostri Anno quarto.

Synopsin hujus Constitutionis vide infra a *numer.* 25. *ad* 33.

Quo vero ad Missas non applicatas, *sac. Congr. Concil. in Balneoregien.* 9. *Augusti* 1713. *ad* 2. *dub.* respondit, quod Canonici singuli tenentur a die adepti Canonicatus satisfacere Missas Conventuales non applicatas. Et in *Conen.* 11. *Maji* 1726. *ad* 2. *dub. eadem Sac. Cong. Conc.* respondit, quod Parochus applicare debet Missas Parochiales, quas omisit.

Hic juvat addere, quæ addit Eruditissimus P. D. Cajetanus Merati *in Thesauro Sacrorum Rituum tom.* 1. *part.* 3. *t.* 12. *sub num.* 3. *circa finem*, ibi, Addo his omnibus auctoritatem nostri P. Antonii Naldi, qui *in Summa verb. Parochus num.* 19. extendit hanc obligationem Parochorum etiam ad Prælatos Regulares, Episcopos, & etiam ad ipsum Summum Pontificem. Ait enim præfatus Auctor: *Revera non magis debet de Jure Divino obligari Parochus in hoc pro suis ovibus, quam Prælatus Regularis pro suis subditis, Episcopus pro sua Diœcesi, atque etiam summus Pontifex pro universali Ecclesia, in quibus proportionaliter esset dicendum, quod de Parocho.* Hanc eamdem sententiam tenet Suarez *in* 3. *partem D. Thomæ tom.* 3. *disp.* 86. *sect.* 1. *& tom.* 4. *de Religione tractat.* 8. *lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 7. ubi hait: *Hæc autem jura generaliter loquuntur de omnibus Dignitatibus Ecclesiasticis habentibus Curam Animarum annexam, sub quibus sine dubio curam Animarum ordinariam, & ex officio vere Prælationes, & Dignitates Ecclesiasticæ sunt.* Ita etiam tenent Pasqualigus, *de Sacrific. novæ Legis quæst.* 847. *num.* 8. *& quæst.* 851. *num.* 9. Tamburin. *de jure Abbatum tom.* 2. *disputat.* 5. *quæst.* 5. *numer.* 5. Thomas Hurtadus &

recen-

recentissime Bernardus Van-Espen *Jur. Eccles. univers.*
tom. 1. *part.* 1. *tit.* 31. *cap.* 10. *num.* 11. *&* Rotarius *in sua*
Teologia Regularium.
Ad Episcopos quod attinet, extendunt suam obliga-
tionem applicandi Missam pro ovibus suis non solum die-
bus Festis, quinimmo singulis diebus, dum quotidie ce-
lebrant, ut refert Aloysius Gherardi Episcopus Carno-
tensis *in sua dissertatione, quæ habetur in calce Compen-*
dii defectuum, qui accidunt Sacerdoti in Missæ celebratio-
ne, ubi tamen subdit, quod Collegium Salmanticensium
in suo cursu Theologico morali tom. 7. *tract.* 5. *cap.* 5. *de*
Sacram., aliique Theologi, quos ipse congerit, mitius lo-
quuntur circa obligationem quotidianam relate ad Epi-
scopos, licet habeant reditus pingues, & licet sint Paro-
chi Parochorum. Ad quod hodie facit adducta Encyclica
Summi Pontificis Benedicti XIV.
12 Beneficiatus, seu Cappellanus tenetur applicare Sacri-
ficium, pro Beneficii Fundatore, licet non reperiatur
explicite expressum, quoties Fundator non declaravit re-
linquere Sacrificii applicationem in libertate Celebrantis.
Sic declaravit *Sacr. Congr. Concil. in una Mediolanen.* 18.
Aprilis 1654. 2. *Julii* 1669. 19. *Augusti* 1688. & expres-
se in Lucana 18. *Feb.* 1702. apud Monacell. tom. 4. Sup-
plem. ad 2. tom. n. 54. ubi & alia satis ad rem, *& in*
Ferrarien. 26. *Martii* 1718. *in Alexandrina* 18. *Martii* 1719.
in Cornetana 23. *Junii* 1725. *in Novarien.* 22. *Novembr.*
1727. *in Florentina* 24. *Julii* 1733. Et sæpius alibi. Sic
etiam tenent Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. tom.* 2.
allegat. 24. *num.* 35. Pignatellus *tom.* 1. *consult.* 139. *n.* 13.
13 *&* 14. Fraxinellus, Bonacina, Homobonus, Azorius, &
alii. Maxime si Beneficium sit ex recentibus, & redi-
tus assignati excedant, vel adæquent id, quod vel ex
jure, vel ex consuetudine solet erogari pro onere appli-
cationis in determinatis locis præscripto; credibile enim
est omnino Fundatorem principalius voluisse Missarum
fructum sibi, & suis applicari, quam loci particularis
14 venerationem. Si vero reditus assignati non adæquent
consuetum stipendium, quod erogari solet pro onere Mis-
sarum cum applicatione, sed sint longe inferiores; vel
Beneficium sit ex antiquis, in quibus pro penuria Sa-
cerdotum intendebatur principalius commoditas populi,
honor loci, vel Templi, vel Sancti; Marchinus, Navar-
rus, Rosignolus, Gobat, Franxinellus, Riccius, Genu-
ensis, & alii sustinent, Cappellanum non obligari ad
applicationem Sacrificii. Attente autem advertendum
est, quod super puncto applicationis Missarum opinio Sa-
cræ Congregationis Concilii est, quod in Cappellaniis
perpetuis cum onere Missarum, regulariter Sacrificium
est applicandum pro Fundatore, nisi aliud præseferat
ejus voluntas, vel expressa, vel ex urgentibus conjectu-
ris elicita, ut sepius fuit resolutum, & signanter *in*
Tinen. Applicationis Sacrificii 18. *Augusti* 1661. *in Luca-*
na Applicationis sacrificii 7. *Augusti* 1683. *in Collen. Ap-*
plicationis sacrificii 28. *Augusti ejusdem anni* 1683. non ob-
stante quacumque observantia in contrarium, *in Lucana* 18.
Februarii 1702. *ad* 2. *dub. in Pisaurien.* 17. *Januarii* 1733.
Inter conjecturas aut præseferentes contrariam mentem
Fundatoris, duæ ad præsentem controversiam opportu-
næ approbatæ fuerunt ab eadem Sacra Congregatione;
Prima videlicet quando celebratio Missæ demandata fue-
rit pro commodo populi, aut Monialium Missam audien-
tium, ut in *Collen. Applicationis Sacrificii* 17. *Decembris*
1679. *in Tricastinen. Applicationis Sacrificii* 8. *Aprilis*
1711. *in Mantuana Applicationis Sacrificii* 19. *Decembris*
1718., *& in Novarien* 22. *Decembris* 1727. *ad* 1. *&* 2.
dubium. Secunda est, quando Fundator præscribendo
certum numerum Missarum, aliquas applicari pro A-
nima sua expresse mandaverit, & quoad alias, vel
nihil de applicatione dixerit, vel illas remiserit ad
arbitrium Cappellani, quia tunc has posteriores non sibi
applicari voluisse præsumitur ex vi discretivæ locu-
tionis, ut in *Collen. Applicationis Sacrificii* 28. *Au-*
gusti 1683. *in Romana Applicationis Sacrificii* 8. *Fe-*
bruar. 1710. *in Tricastinen. Applicationis Sacrificii* 8.
Augusti 1711. *& in Ferrarien. Applicationis Sacrificii* 11.
Junii 1729.
15 Cappellanus obligatus ad Missam quotidianam, si ob-

ligatio referatur ad locum, ut si dicatur, celebretur quo-
tidie Missa in tali Ecclesia, vel in tali Altari, tunc sine
ulla vacantia tenetur celebrare quotidie, vel per se, vel
per alium. Si obligatio referatur ad personam Sacerdotis
cum libertate, ut, vel per se, vel per alium quotidie
celebret, tunc etiam sine ulla vacantia tenetur quotidie
celebrare, sive per se, sive per alium. Si vero obliga- 16
tio quotidie celebrandi sit mere personalis, ita ut tenea-
tur per se, celebrare, tunc titulo honestatis, vel reve-
rentia Sacramenti, aut alia justa causa potest aliquoties
abstinere; & etiam semel (a) in hebdomada, non enim
censetur ille obligatus strictissime ad quotidie celebran-
dum, per ea, quæ habet Divus Augustinus de *Ecclesiast.*
dogmat. cap. 53. relatus *in cap. Quotidie* 13. *de consecrat.*
dist. 2. *& text. in cap. Significatum, de præbend.* Et tenet
Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 2. *alleg.* 24. *n.* 28.
cum multis aliis. & Fagnan. *in cap. Significatum, de*
præbend. num. 9. Diebus tamen, quibus, ut supra, licite 17
potest Cappellanus a celebratione abstinere, non potest
Missam pro se ipso, vel pro aliis, præterquam pro funda-
toribus celebrare, & tanto minus pro hujusmodi celebra-
tione stipendium accipere, ut constat ex responsione Sa-
cræ Congregationis ad sequentia dubia ei porrecta ab Epi-
scopo Collensi.

I. An Sacerdotes obligati ratione Beneficii, Cappella- 18
niæ, Legati, aut stipendii celebrare quotidie Missam
per seipsos, possint aliquando a celebratione vacare?
& quatenus affirmative.
II. Quando, & quoties a dicta celebratione vacare pos-
sint?
III. An diebus licitæ vacationis possint Missam pro se
ipsis, vel aliis præterquam pro Fundatoribus cele-
brare? & quatenus affirmative;
IV. An pro aliis celebrando possint stipendium pro hu-
jusmodi celebratione percipere?
V. An illis diebus, quibus licite vacant a celebratione
teneantur Missam ab aliis celebrari facere juxta in-
tentionem Fundatorum?
VI. An Sacerdotes, ut supra, obligati celebrare Missam
quotidie absque tamen onere celebrandi per se ipsos
possint aliquando a celebratione vacare?

Sacra Congreg. Concilii die 18. *septembr.* 1683. *Ad pri-*
mum, & secundum respondit affirmative, concurrente ali-
qua rationabili causa. Ad tertium, quartum, & sextum
negative, ad quintum distulit resolutionem: *lib.* 33. *fol.*
311.
Beneficiatus, cui impositum est onus, ut debeat con- 19
tinue singulis diebus Missam celebrare, & si cessaverit
eam celebrare, teneatur, v. gr. solvere duos Julios pro
qualibet Missa non celebrata, non potest unquam vacta-
re, nisi suppleat per alium; Sic decrevit *Sacr. Congreg.*
Concilii 17. *Sept.* 1695.
Non tenetur tamen neque per alium celebrare tempore 20
infirmitatis non excedentis quindecim dies, ut declaravit
Sacr. Congr. Concil. 17. *Novemb.* 1695.
Ex Concilio autem Provinciali Mediolanensi septimo 21
tit. de Missis, Cappellanus, seu Beneficiatus desobligatur
a celebrando, & supplendo per alium ratione infirmita-
tis, etiamsi per mensem integrum ægrotet; habentur e-
nim ibi præcisa verba: *Si Cappellanus saltem per annum*
functus sit suo munere celebrandi in aliquo loco, si etiam
per mensem ægrotet, adhuc integram eleemosynam judicio
Episcopi accipere potest, & in hoc consentiunt etiam Do-
ctores magis communiter.
Cappellanus, qui habet onus celebrandi singulis annis 22
unum Anniversarium triginta vel quinquaginta Missarum
pro anima Fundatoris, non tenetur facere celebrare Mis-
sam cantatam, quia, nisi aliud exprimatur in fundatio-
ne, tale Anniversarium intelligitur de triginta, vel quin-
quaginta Missis privatis eadem die anniversaria celebran-
dis juxta mentem Fundatoris; Sic decrevit *Sacr. Congr.*
Concil. 13. *Januar.* 1691.
Cappellanus non tenetur Missas celebrare tempore, quo 23
Capitale dotis assignatæ est otiosum, & infructiferum
sine sua culpa, ut si Capitale dotis, nel Legatum reli-
ctum cum onere Missarum consisteret in pecunia in cas-
sa retenta per hæredem legantis solvenda, vel si data ad

(a) Nota. Nimis laxa Censoribus visa est Ferraris assertio. Ecquis enim credat, posse Cappellanum, qui celebra-
re quotidie teneatur, ut injuncto sibi oneri satisfaciat, semel quoque in hebdomada honestatis causa, vel alio titulo
a celebrando abstinere? Hac enim via liberum Cappellano foret absolvere se a septima injuncti oneris parte contra
voluntatem institutoris; Cum instituens Cappellaniam quotidianam, præsumi nullo modo possit, consentire, ut plus-
quam quinquaginta quolibet anno Missæ prætermittantur ab homine, cui eleemosynam pro quotidiana Missa assigna-
vit. Consule Instit. Canon. P. Maschat cum additionibus Girardi tom. 2. pag. 108. col. 1. ubi hæc habentur „ Bene-
„ ficiatus, seu Cappellanus, cui incumbit onus Missas quotidie celebrandi per seipsum, si ex diuturna infirmitate ex-
„ cedente quindecim dies impediatur eas celebrare, tenetur satisfacere per alium, ex Decreto Congr. Concil. in
„ Romana celebr. Miss. 4. Junii 1689., & 17. Novembr. 1695.
„ An vero, præcisa infirmitate, aliquando abstinere possit a celebratione, devotionis, aut honestatis causa, Ca-
„ bassut. Jur. Canon. Theoria lib. 2. cap. 28. num. 9. cap. *significatum de præb*, admittit intermissionem celebratione
„ duodecim dierum in quolibet anno, dummodo tamen diebus, quibus pro fundatore non celebrat, abstineat pro
„ alio celebrare, puta pro se, vel suis parentibus, neque ei licita est talis intermissio, quando non habet onus per
„ seipsum celebrandi pro fundatore, ex Decr. ejusdem Congregat. 18. Septembris 1683.

Censum fuerit restituta, donec non sequatur investimentum in in bonis frugiferis, vel constituatur alius Census frugiferus, Cappellanus, sive Ecclesia, vel alius locus pius, cui fuit injunctum tale onus Missarum, non tenetur ex propriis aliis reditibus ad celebrationem ipsarum Missarum; Sic decrevit *S. C. C. 15. Septembr.* 1677. *& in una Forosempron. 7. Junii 1687. ad 5. & in una Monopolitana 8. Augusti 1705.*

24 An habens obligationem, sive ex hæreditate, sive ex Legato, sive alio titulo faciendi celebrare Missas, si pro ipsis celebrandis tradiderit congruam eleemosynam Sacerdoti, quem putat probum, & fidelem, & postea dubitet, vel sciat eas non celebrasse, teneatur iterum congruam eleemosynam solvere alteri Sacerdoti, qui eas fideliter celebret; La Croix *lib. 6, part. 2. num.* 149. cum Birdi, & Shilder ibi allegatis, censet quod ipse satisfecerit suæ obligationi, & non teneatur amplius aliam eleemosynam solvere pro ipsis celebrandis, quia defunctus censendus est tantum voluisse obligare ad dandum stipendium, & curandum prudenter, quantum in se est, ut Missæ celebrentur. At nos cum distinctione respondendum censemus; Vel enim habens talem obligationem, illam habet ex debito speciei, idest ratione rei particularis, ac determinatæ sibi individualiter relictæ, seu traditæ pro faciendo celebrare tot Missas, ut ratione determinati vasis argentei, equi, vestimenti, libri, & hujusmodi ad id sibi traditi, seu relicti; Et tunc si talem individualem rem tradidit, & consignavit Sacerdoti probo, & fideli existimato pro ipsis Missis celebrandis, quamvis postea resciat ipsas non celebrasse, non tenebitur ad aliam solutionem pro ipsis celebrandis; *arg. leg. Argentum 20. ff. Commodati, & cap. unico, de Commodato;* Et ratio est, quia quoties, omni debitoris culpa seclusa, res in individuo debita perit, Domino suo perit; *L. Lector 12. & leg. Quod si neque 14. ff. de periculo, & commodo rei venditæ, leg. Si dominum 9. Cod. de pignoribus*, cum similibus. Vel autem illam obligationem habet ex debito generis; idest ratione hæreditatis, pecuniæ, tritici, vini, olei, aliarumque rerum sibi relictarum, aut legatarum, non secundum individuam, ac determinatam, seu singularem substantiam, sed secundum pondus, numerum, & mensuram; & tunc licet congruam pro ipsis Missis legendis tradiderit eleemosynam Sacerdoti fidelissimo existimato; si resciat ipsas non celebrasse, tenebitur ad aliam solutionem pro ipsis celebrandis: Et ratio est, quia cum talis sic obligatus, sit debitor generis, non vero hujus, aut illius individuæ, seu specialis materiæ per infidelem Sacerdotem defraudatæ, & consumptæ, hac ipsa pereunte, durat adhuc ejus obligatio: Genus enim perire non potest: *leg. Incendium 11. Cod. Si certum petatur*. Et ad id videtur facere resolutio *Sacr. Congreg. Concil. in Albanen. 10. Martii* 1742. apud Thesaurum Resolutionum Sacr. Congreg. Concil. in Resolutionibus dicti anni, allata a nobis sub verb. *Hæres, numer.* 3. In hoc enim casu videtur discurrendum eodem modo, ac de casu debitoris ex contractu, qui si rem debitam (a), inconsulto creditore, transmittit per personam fidelem, & ex malitia illius personæ fidelis habitæ, vel quocumque casu ad Dominum non perveniat, aut pereat, tunc si debitum sit determinatum in individuo, ut hoc vas argenteum, hic equus, hæc vestis, & hujusmodi, perit ipsi Domino, seu creditori, & non debitori, & debitor liberatur ab onere ulterioris, & reiteratæ restitutionis: Secus autem, si debitum non sit determinatum in individuo, sed solum in genere, aut specie, seu æquivalenti.

Vide verbo *Restitutio art. 4. n. 24. 25. & 26.*

25 Missa Parochialis applicari debet pro populo ipsorum curæ commisso omnibus diebus festis, non solum a Parochis, sed etiam a Vicariis deputatis ad tempus, aut alias amovibilibus. Benedictus XIV. in Constitut. incip. *Cum semper §. 2. & 4.*

26 Idque non obstante defectu Congruæ, aut qualibet contraria consuetudine. Idem *ibid.* §. 5.

27 Quod intellige de diebus festis, quibus populus Missam audire tenetur: Idem *ibid. §. 6. & 7.*

28 Dispensationem potest ab Ordinario cum Parochis pauperibus, ut aliis diebus infra hebdomadam applicent Missam pro populo. Idem *ibid.* §. 8.

29 Patriarchales, Metropolitanæ, Cathedrales, & Collegiatæ Ecclesiæ tenentur quotidie celebrare, & applicare Missam Conventualem pro Benefactoribus suis in genere, non obstante quavis licet immemorabili consuetudine in contrarium. Idem *ibid.* §. 11.

30 Per Missam cantatam in suffragium alicujus Benefactoris, vel Benefactorum in genere, quæ foret imposita, non satisfit oneri Missæ Conventualis: Idem *ibid.* §. 12. & 13.

31 Ubi a Beneficiatis, vel Mansionariis celebretur Missa Conventualis, iisdem suppeditetur eleemosyna ex distributionum massa, quæ si attenta earum tenuitate adeo minuantur, ut negligantur, recursus haberi poterit ad Congregationem Concilii, quæ ad solos dies festivos prædictæ Missæ applicationem restringere poterit, Idem *ibidem* §. 18. & 19.

32 Rubricarum mandatis super duabus, & quandoque tribus Missis Conventualibus Cathedrales, & Collegiatæ Ecclesiæ districte parere tenentur, easque omnes, ubi id consuetudo obtinuit, applicare pro Benefactoribus, & consuetudine minime obstante, applicatio primæ erit Benefactorum suffragio reservata, reliquarum libera, dummodo eorumdem Benefactorum non obliviscantur in commemoratione defunctorum omnium. Idem *ibid.* §. 20. 21. 22.

33 Si Canonicus Parochus, aut onere Missarum alias gravatus Missam Conventualem celebret, hanc applicare tenetur pro Benefactoribus in genere, & per alium supplere Missas, quibus particulariter manet adstrictus. Idem *ibid.* §. 15.

34 * Beneficiatus, cui injungitur a testatore celebratio Missæ certis diebus non explicata applicatione pro se, vel pro aliis, debet illis diebus Missam applicare pro Fundatore ejusdem Beneficii, ut S. C. C. sæpius respondit. *De Sacrif. Miss. lib. 3. cap. 9.* §. 2.

35 Idem dicas, si fundator mandaverit orari pro se in Missa, nam præsumitur nomine orationis applicationem designasse, nisi tamen ex aliis conjecturis deducatur aliam fuisse ejusdem Fundatoris mentem, ut si pluribus Cappellaniis fundatis, in aliis mandaverit applicationem, in aliis orationem, ut ex resolutionibus S. Congr., *ibid.* §.

36 Sacerdos, qui Beneficium possidet, in cujus fundatione expresse cautum est non teneri celebrantem ad applicationem Sacrificii, num possit pro applicatione novum stipendium exigere non vetatur: sed neque reprobatur contraria sententia id negans, & Decreta S. C. C. non apparent. *ibid. cap. 22.* §. 7.

37 Si tamen nihil expressum sit in fundatione ejusdem Beneficii, quod demonstret Testatorem remittere applicationem Sacrificii arbitrio Sacerdotis, tunc semper standum est pro obligatione applicationis pro Testatore, ut ex decretis S. C. *ibid.*

38 Sacerdos ratione beneficii obstrictus bis, vel ter singulis hebdomadibus celebrare, potest anticipare tempus, nisi appareat testatorem voluisse in qualibet hebdomada bis vel ter celebrari, ne pagus, vel Altaria quædam singulis hebdomadibus Missa carerent. *ibid. lib. 3. cap. 8.* §. 8.

39 Canonici in Cathedralibus & Collegiatis, qui juxta præscriptum Rubricæ certis quibusdam diebus plures Missas canere tenentur, an omnes debeant applicare pro benefactoribus, nunquam a Sacr. Congregatione decisum est, *Ibid.*

Novæ additiones ex aliena manu.

OBligatio celebrandi Missam conventualem de jure inest 1
Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis: *cap. Quum
creatura, de celebration. Missar.* At sunt plures Ecclesiæ 2
Communitativæ, quæ ex speciali titulo hac itidem obli-
gatione tenentur. Dubitatum autem fuit, an sicuti in Ec- 3
clesiis Cathedralibus, & Collegatis, ita & in Ecclesiis hi-
sce Communitativis applicanda sit Missa Conventualis pro
Benefactoribus? Et *affirmative* respondit S. Congregat. 4
Concil. Interpres duabus Ecclesiis Communitativis Diœ-
cesis Prænestinæ, quæ novissime eam hac de re consulue-
runt ex mandato facto ab Eminentissimo Episcopo in Vi-
sitatione. Et jure meritoque, nam regulariter applicatio 5
haud debet esse sejuncta ab applicatione. Accedit, quod 6
si est hæc obligatio applicandi in Cathedralibus & Col-
legiatis, in quibus celebratio Missæ Conventualis inducta
dici potest pro majori cultu ipsarum, potiori jure esse de-
bet in mox dictis Ecclesiis Communitativis, in quibus
minus urget mox dicta ratio.
Differunt itaque Ecclesiæ Cathedrales, & Collegiatæ a 7
Communitativis quoad celebrationem tantum, scilicet
quod illæ de jure tenentur ad celebrationem Missæ Conven-
tualis, istæ vero nonnisi ex speciali titulo. Cæterum, si 8
Ecclesiis Communitativis sit hæc obligatio celebrandi ex
titulo speciali, esse tunc debet & obligatio applicandi
non secus, ac in Cathedralibus, & Collegiatis, nisi con-
trarium clare constet.

AR-

(a) Nota. Si inconsulto creditore res transmissa fuit, non videtur creditori perire, qui in transmissionem illam nullo modo consenserit; sed potius debitori, cui tota debetur transmissio, modusque transmissionis, & quidquid defectu hujus transmissionis, vel ejus occasione subsecutum est.

ARTICULUS IV.

Missa quoad locum, in quo possit, vel non possit celebrari.

SUMMARIUM.

1 *Missa de jure communi, & ordinarie non potest licite celebrari, nisi in Ecclesiis, vel locis consecratis, vel saltem legitima auctoritate benedictis.*

2 *In casu tamen, quo magna urgeret necessitas, posset a quolibet Sacerdote celebrari Missa in locis non consecratis, nec benedictis.*

3 *Necessitas autem celebrandi extra loca consecrata, seu benedicta, ut sub die, vel in privatis Domibus, aut in Altari portatili, & loco cæteroquin honesto, esset tempore pestis, belli, persecutionum, & hujusmodi, ubi sine periculo mortis, aut alterius gravis mali in sacratis, & benedictis locis celebrari nequit.*

4 *Ita etiam, si Ecclesiæ essent dirutæ, vel ab Infidelibus, sive Hæreticis impeditæ; Similiter in maximo concursu populi, quem Sacer locus capere non potest, in bello pro exercitu, in longa peregrinatione per loca infidelium, & hujusmodi.*

5 *Nec potest censeri, quod Concilium Tridentinum voluerit prohibere celebrationem extra loca Sacra, & benedicta in his casibus magnæ necessitatis.*

6 *An Missa possit celebrari super Navibus in mari, vel flumine? ad n. 9.*

10 *Episcopi, & Majores Prælati, etiamsi essent Cardinales, non possunt concedere facultatem celebrandi in locis non Sacris, & non benedictis.*

11 *Immo nec ipsi possunt celebrare extra domum propriæ habitationis in Domibus Laicis, sive propriæ, sive alienæ Diœcesis, juxta tamen declarationem allatam sub verb.* Oratorium, n. 70.

12 *Regulares quantumvis privilegiati non possunt hodie celebrare ubivis in altari portatili, aut in aliqua Domo privata, aut alio loco non sacrato, vel benedicto, nisi adsit specialis concessio, aut novum privilegium Papæ.*

13 *Regulares an possint in propriis Conventibus, & extra Conventus in Grangiis, & domibus ruralibus habere Oratoria privata, & ibi celebrare, & an alii ibi celebrantes, & Missam audientes satisfaciant præcepto audiendi Missam?* remissive.

14 *Non celebrans Missas in loco designato, v. g. in Ecclesia, vel in Altari convento, vel ex pacto, vel ex testamento, si hoc faciat absque justa, & rationabili caussa, peccat mortaliter.*

15 *Si vero hoc faceret ex rationabili, & justa caussa, ut si Altare esset dirutum, vel Ecclesia in alium locum translata, tunc non peccaret.*

16 *Sive tamen non celebret in loco convento, & designato cum justa, sive absque justa, & rationabili caussa, non tenetur iterum in eodem Altari, vel Ecclesia celebrare, aut ad aliquam restitutionem, ut compenset Sacrificia alibi celebrata.*

17 *Missarum onera relicta in determinata Ecclesia, seu Cappella, non possunt alio transferri absque Sedis Apostolicæ licentia.*

18 *Immo neque Nuncius Apostolicus potest concedere Indultum, quod Missæ celebrandæ in loco a Testatore designato, alibi celebrentur.*

19 *Alias translatio esset nulla, quamvis fieret auctoritate Executorum Testamentariorum, qui talem facultatem expressam non haberent.*

20 *Missæ ad satisfaciendum eleemosynis alicui Ecclesiæ traditis non sunt celebrandæ per exteros, ubi commode possunt satisfieri per Sacerdotes ejusdem Ecclesiæ; Et Generales Ordinum non possunt de se celebrari facere in Monasteriis aliarum Civitatum &c. Missas, pro quibus uni tantum Ecclesiæ elargitæ eleemosynæ.*

21 *Missæ relictæ a Testatore, ut celebrentur in determinata Ecclesia Regularium, ex una decisione Sacræ Congreg. sunt celebrandæ ab ipsis Regularibus, nec possunt hæredes pro suo libito pro tali celebratione deputare Sacerdotes sæculares, vel alios Regulares, etiamsi Testator non expresserit, per quos essent celebrandæ.*

22 *Ex post tamen fuerunt edita contraria Decreta, in quibus fuit decisum electionem Cappellani pro celebratione Missarum in Ecclesia eorumdem Regularium per Testatorem non factam, spectare ad hæredes.*

23 *Et si Regulares nollent consentire, nec commodum, & patientiam præstare Sacerdoti sæculari deputato pro tali celebratione Missarum, tunc conceditur oneris translatio ad aliam Ecclesiam de licentia Ordinarii; novissime autem fuit resolutum contrarium, ubi supra n. 21.*

24 *In suis Ecclesiis non licet Regularibus admittere Sacerdotes sæculares ad Missam celebrandam contra prohibitionem Episcopi.*

25 *Sacristæ, seu Præfecti Ecclesiarum Regularium adstringi possunt ad non permittendam celebrationem Sacerdotum sæcularium, nisi exhibita Ordinarii licentia.*

26 *Presbyteri, qui Cappellani non sunt, possunt prohiberi, ne accedant ad celebrandum in Ecclesiis Monialium etiam Regularibus subjectarum, vel alias exemptarum.*

27 *Cappellanus autem sufficit, quod approbetur a Superiore Monasterii.*

28 *In Ecclesiis Monialium non debent Regulares celebrare Missas absque licentia Episcopi; Et si in illis ex dispositione Testatoris onus habent celebrandi, onus transferatur ad eorum Ecclesiam.*

29 *Missa non est celebranda in Ecclesia polluta.*

30 *Celebrans vero in Ecclesia polluta, licet peccet graviter, nullam tamen Censuram, vel Irregularitatem incurrit.*

31 *Missa non est celebranda in loco interdicto, & ibi celebrans fit Irregularis.*

32 *Nec potest celebrari in loco, in quo sepultus est Paganus, seu Infidelis.*

33 *Nec ubi sepultus est Excommunicatus vitandus.*

34 *Poterit tamen ibi celebrari, si inde extrahantur cadavera, & Ecclesia consecretur, vel benedicatur.*

35 *Capitulum nequit celebrare Missas in Ecclesiis Regularium, ipsis renuentibus.*

36 *Missæ celebrandæ ex eleemosynis a Confratern. collectis, in ejusdem Ecclesia celebrari debent.*

37 *Missæ celebrandæ sunt in Ecclesiis per Testat. designatis; Et hoc non expresso, in sepulcrali Ecclesia, ad n. 38.*

39 *Missarum celebratio scribenda est libro in Sacristia servato.*

30 *Subnectuntur Supplementa Auctoris.*

Missa de Jure communi, & ordinarie non potest licite celebrari, nisi in Ecclesiis, vel locis consecratis, aut saltem legitima auctoritate benedictis. *ex Clem. 1. Epist. 3. & ex c. 1. de cons. dist. 1.*, ubi habetur: „ Missarum celebrationes non alibi, quam in Sacratis Domino locis absque „ magna necessitate fieri debere, liquet omnibus, *c. Sicut 11. de cons. dist. 1.* ubi habetur: „ In aliis, quam Domino „ sacratis locis, idest in tabernaculis Divinis precibus a „ Pontificibus delibutis cantare, aut Sacrificia offerre li„ cet, nisi summa coegerit necessitas, & ex *Trid. sess. 22. in decreto de observandis in celebratione Missarum*, ubi prohibetur Episcopis: *Ne patiantur privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & ad Divinum tantum cultum dedicata Oratoria ab eisdem Ordinariis designanda, & visitanda, Sanctum hoc Sacrificium a sæcularibus, aut Regularibus quibuscumque peragi.* 1

Dicitur notanter *de Jure communi, & ordinarie*, quia in casu, quo magna urgeret necessitas, posset a quolibet Sacerdote celebrari Missa in locis non consecratis, nec benedictis, ut tenent communiter Doctores, & clare ostendunt mox citati Canones *cap. 1. de cons. dist. 1.* per illa verba, *absque magna necessitate fieri debere*, & *cap. 11. de cons. dist. 1.* per illa verba, *nisi summa coegerit necessitas.* 2

Necessitas celebrandi extra loca consecrata, seu benedicta, ut sub dio, vel in privatis domibus, aut in Altari portatili, & loco cæteroquin honesto, esset tempore pestis, belli, persecutionum &c. ubi sine periculo mortis, aut alterius gravis mali in sacratis, & benedictis locis celebrari nequit. Ita etiam si Ecclesiæ essent dirutæ, vel ab Infidelibus, sive Hæreticis impeditæ; *c. Concedimus 30. de consecr. dist.* 3

Similiter in (a) maximo concursu populi, quem sacer locus capere non potest, in bello pro exercitu, in longa peregrinatione per loca Infidelium; In his enim, & similibus necessariis casibus de communi Doctorum etiam absque licentia Episcopi, si absens sit, & difficulter adiri possit, ipso jure potest quilibet Sacerdos licite celebrare. Nec potest censeri, quod Concilium Tridentinum voluerit prohibere celebrationem extra loca sacra, & bene- 4

(a) Nota, Concursus Populi caussa sufficiens non est, ut extra Sacrum locum Sacerdos celebrare possit sine dispensatione Superioris Ecclesiastici, quia lege Ecclesiastica, quæ Sacrum in loco Sacro fieri jubet, Sacerdotem absolvat. Hoc enim in casu pars illa populi, quæ ingredi locum Sacrum non posset, vel extra Ecclesiam consistere animo satisfaciendi præcepto de Missa audienda deberet, vel si id facere non posset, non teneretur audire Missam.

benedicta in his casibus magnæ necessitatis, *quoniam*, ut
subjungitur *in cap. Sicut* 11. *de consecrat. dist.* 1. *Quo-
niam necessitas legem non habet. Et quod non est licitum
in lege, necessitas facit licitum cap. Quod non de Regul.
Juris in* 6.

6 An autem Missa possit celebrari super navibus in ma-
ri, vel flumine, variant Doctores. Negativam senten-
tiam tenent Paludanus, Sotus, Turrecremata, Joannes
de Fribur. Tabiena, Sylvester, Armilla, S. Antoninus,
Navarrus, Henriquez, Majolus, Toletus, Azorius, Vas-
quez, Suarez, Reginaldus, Bonacina, Coninch, Bartho-
lomæus ab Angelo, Faustus, Ledesma, Zanardus, Game-
rot. Asensis, Joannes a Cruce, Pitiganus, Homobonus,
Filiucius, Molfesius, Villalobos, Chelisonius, Præposi-
tus, Grassius, Pax Jordanus, Tannerus, & alii apud Pi-
gnatell. *tom.* 8. *Consult.* 124. *num.* 4. ubi refert hanc negati-
vam sententiam sequutam fuisse etiam Sacram Congre-
gationem S. Officii, quæ sæpe censuit, quod Missa non
permittatur celebrari super navigiis in navigationibus In-
diarum ut 31. *Julii* 1607. *&* 2. *Augusti ejusdem anni*.
Et negata fuit licentia Principi Philiberto, ut celebrari
posset super triremibus, 2. *Septembr.* 1621. Eamdem ne-
gativam sententiam tuentur Gavantus *in Thesauro Sacror.
Rit. part.* 2. *tit.* 20. *Littera F.* §. *Nunquam in mari*, Rotar.,
& alii apud eruditiss. P. Merati in addition. ad Gavantum
l. c. litt. X. Antonell. *de loco legali lib.* 1. *c.* 5. *n.* 4. & alii
apud Card. Petra *tom.* 4. *Comment. ad Constitut.* 2. *Urbani V.
n.* 26. Diana cum aliis *p.* 9. *tract.* 1. *resol.* 45. ubi refert de-
clarationem Cardinal. *de anno* 1633. qua committitur E-
piscopis, ut prohibeant Sacerdotibus, tam Secularibus,
quam Regularibus, ne id ad praxim deducant. Et ra-
tio ipsorum est, quia licet in necessitate celebrari possit
extra locum consuetum, non licet tamen cum aliquo pe-
riculo; In mari autem, vel flumine semper adest peri-
culum effusionis Sanguinis, quia licet tranquillum, potest
de repente ventis commoveri.

7 Affirmativam autem sententiam defendunt, præsertim
existente mari tranquillo, & nullo extante periculo ef-
fusionis Sanguinis, aut amotionis Hostiæ ex vento, Du-
randus, Sa, Major, Granadus, Scortia, Layman, Gas-
par, Hurtadus, Marchinus, Palaus, Caspensis, Aversa,
Machad, Cardinalis, de Lugo, Franciscus de Lugo *lib.* 5.
de Sacrament. cap. 6. *quæst.* 1. *num.* 9. *&* 14. ubi testatur se
in navigatione ad Indias in navi celebrasse; Fagundez
præcept. 1. *Eccles. lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 15. testans de praxi
quo ad eos, qui navigant ad Indos; Leander, & alii apud
Pignatell. *loc. cit. num.* 1. ubi ex Fagundez *loc. cit.* re-
fert, quod re diu, & mature discussa, fuit hujusmodi
privilegium celebrandi super Altari portatili in navibus
concessum a Clem. VIII. & Paulo V. omnibus navagan-
tibus ab Indias. Eamdem affirmativam sententiam sequun-
tur Schiara, Gribaldus, & alii apud P. Merati *loc. cit.*
apud Felicem Potest. *tom.* 3. *part.* 1. *num.* 319. La Croix
lib. 6. *part.* 2. *num.* 255. *&* 261. Dianam *part.* 5. *tract.* 3.
resol. 40. *& part.* 9. *tract.* 1. *resolut.* 45. & apud Don-
din. *de suspectis de Hæresi cap.* 3. *sect.* 1. *subsect.* 4. *nu-
mer.* 15. *& seq.* Item Verricel, Caton. & alii apud Card.
Petra *loc. cit. num.* 37. ubi ipse dicit, quod nullo jure
prohibetur Missæ celebratio super aquas, nec navis lo-
cus est tanto Sacrificio indignus, & plura refert extare
antiquitatis documenta, quibus constat, non tantum plu-
ries in mari Missas celebratas fuisse, sed continuo super
naves Eucharistiam deferri olim solitum fuisse, ut habe-
tur ex Baronio *ad ann.* 57. 404. *&* 700. ex Surio de S.
Ludovico *ad diem* 25. *Augusti* & ex S. Gregorio, S.
Ambrosio, & Metaphraste, Vericell. *de Apostolicis Mis-
sionib. tit.* 8. *quæst.* 113. *num.* 9. Pasqualigo *de Sacrificio
novæ Legis quæst.* 471. *num.* 3. *& sequent.* & ex S. An-
tonino *part.* 2. *cap.* 2. *tit.* 14. §. 2. de S. Vulfranno Ar-
chiepiscopo Senonensi.

8 Hinc concludendum videtur, quod si constet de supra-
dicta concessione facta a Clem. VIII. & Paulo V. omni-
bus navigantibus ad Indias, & de sic observata antiqua
praxi, sit id permittendum etiam in quacumque alia lon-
ga navigatione super magnis navibus, in quibus tranquil-
lo mari, & sereno Cœlo testibus peritis nullum adest peri-
culum effusionis Sanguinis, aut amotionis Hostiæ ex
vento, & in ipsis nedum reperitur locus decens pro San-
cto Sacrificio, sed solet etiam adesse Cappella magni-
fice ornata, & periculo effusionis Sanguinis ex improvi-
so, & repentina maris commotione facile occurri potest
nautarum peritia, aut assistentia alterius Sacerdotis, vel
Diaconi, qui post consecrationem firmiter teneat Cali-
cem; Unde quamvis prædicta concessio Clementis VIII.
9 & Pauli V. asseratur facta solum pro omnibus naviganti-
bus ad quæcumque loca in dictis magnis navibus, quia
cum talis facultas, seu licentia supponatur petita ratione
difficultatis, seu dubii, quod non liceret celebrare in na-
navibus stante periculo effusionis Sanguinis, dum fuit con-
cessa potius quædam declaratio, quod licet in dictis na-
vibus celebrare, atque adeo non adsit periculum effu-
sionis Sanguinis; Sicque si non adsit periculum, sit lici-
tum omnibus navigantibus ad quemcumque locum,
quia alias adesset æqualis necessitas sufficiens pro omni-
bus, puta pro audiendo Sacro, præsertim diebus festivis,
pro ministrando Viatico, & pro solatio spirituali nauta-
rum, & rectorum. Ubi enim eadem est ratio, eadem est Juris
dispositio; *L. Ideo* 27. *ff. de Legibus*, *l. Illud* 32. *ff. ad L.
Aquiliam*, *& cap. Inter corporalia* 2. *de translatione E-
piscop.* maxime stante supradicta praxi, & consuetudine,
quæ est optima Legum interpres; textu expresso *in L.
Si de interpositione* 37. *ff. de Legibus*, *cap. Cum dilectus*
8. *de consuetudin.* & consuetudo legitima semper est ob-
servanda; *L. de quibus* 32. *ff. de Legibus*, *cap. Cum tan-
to* 11. *de consuetudinib.* cum similibus.

Si autem non constet, pro ut valde dubitat Cardin. 10
Albitius *de inconstantia in Fide cap.* 34. *num.* 171. apud
Cardinalem Petra *loc. cit. num.* 30. de supradicta Pontifi-
cia concessione, & praxi, ac consuetudine, recurren-
dum est ad Summum Pontificem pro obtinendo ad id spe-
ciale Indultum, prout novissime obtinuit in simili recur-
su Sacra Hierosolymitana Religio, quæ non obstante quod
habuisset privilegium Altaris portatilis, nihilominus pe-
tiit speciale Indultum celebrandi in suis magnis navibus
occasione longæ navigationis in alto mari contra Infi-
deles, & prævio voto *Sacra Congreg. Concil. sub die*
13. *Martii* 1706. cum clausulis, ut Breve possit expedi-
ri per Sanctitatem suam, cum concessione petitæ facul-
tatis celebrare faciendi Missam, dummodo naves sint
enunciatæ qualitatis, & celebratio fiat duntaxat tempo-
re, quo mare est tranquillum, & Cœlum serenum, &
cum assistentia alicujus Sacerdotis, seu Diaconi; itaut
adesse non possit periculum effusionis Sanguinis in dicta
celebratione, Clemens XI. dictum petitum privilegium be-
nigne concessit 22. *Martii ejusdem anni* 1706. *Constit. in-
cipient. Exponi Nobis*, quæ est 26. *in prima parte ejus
particularis Bullarii*. Consimile litterale indultum fuit con-
cessum anno 1706. pro navibus Hispaniarum, & anno
1716. pro Triremi. Classis Pontificiæ, ut refertur *in tom.*
1. *Thesaurus Resolutionum sacræ Congregationis Concilii in
Civitatis Castellanæ in fine pag.* 62. ut prostant Romæ
apud Hieronym. Mainardi. Simile Indultum pariter fuit
concessum *anno* 1702. Eminentissimo, & Reverendissi-
mo Domino Tournon Legato Apostolico ad Regnum Si-
narum, teste Eminentissimo Cardinali Petra *loc. cit. nu-
mer.* 31. Qui tamen *ibid. num.* 30. allegat Card. Albi-
tium *de Inconstantia in Fide cap.* 34. *num.* 131. asseren-
tem, fuisse olim passim denegatum tale privilegium, &
adducentem plures casus denegationis, quamvis nostris
hisce diebus videatur cum debitis cautelis facilius con-
cedi.

Episcopi, & Majores Prælati etiamsi essent Cardinales, 11
non possunt concedere facultatem celebrandi in locis non
sacris, & non benedictis. Immo nec ipsi possunt ce-
lebrare extra domum propriæ habitationis in domibus
laicis sive propriæ, sive alienæ Diœcesis, non obstan-
tibus antiquis eorum privilegiis, quæ quantum ad hoc
sunt totaliter abrogata, ex *novissimo Decr. Clem. XI. edito*
15. *Dec.* 1703. juxta tamen posteriorem declarationem al-
latam sub verb. *Oratorium n.* 70. Vide *ibi*. Vi cujus De-
creti non possunt hodie Regulares, etiam quantumvis olim 12
privilegiati, celebrare ubivis, in Altari portatili, nec in
aliqua domo privata aut alio loco non sacrato, vel be-
nedicto, nisi adsit specialis concessio, aut novum privile-
gium Papæ, quia Pontifex omnia privilegia alias eis con-
cessa totaliter abrogat in hoc suo novissimo Decreto, quod
ad litteram habes per extensum sub verb. *Oratorium*. Vi-
de *ibi*, ubi multa ad rem.

Regulares, an possint in propriis Conventibus, & ex- 13
tra Conventus in Grangiis, & Domibus ruralibus habe-
re Oratoria privata, & ibi celebrare? & an alii ibi
celebrantes, & Missam audientes satisfaciant præcepto
audiendi Sacrum? Vide verb. *Oratorium a numer.* 72.
ad 78.

Non celebrans Missas in loco designato, v. g. in Eccle- 14
sia, vel Altari convento, vel ex pacto, vel ex Testa-
mento, si hoc faciat absque justa rationabili causa, pec-
cat mortaliter, quia in re gravi non adimplet volunta-
tem, & intentionem paciscentis, vel Testatoris, nec præ-
stat id, ad quod fuit electus, & assumptus, ut tenent com-
muniter Doctores. Si vero hoc faceret ex rationabili, & 15
justa causa, ut si Altare esset dirutum, vel Ecclesia in
alium locum translata, tunc non peccaret, quia non esset
amplius in potestate eius ibi celebrare; tenetur tamen cele-
brare in Ecclesia, Cappella, seu Altari translatis, quia locus
translatus succedit in omnibus Juribus ad locum, a quo facta
fuit translatio, per textum *in capit. Et hoc diximus* 16.
quæst. 6.

Sive tamen non celebret in loco convento, & desi- 16
gnato cum justa, sive absque justa, & rationabili cau-
sa, non tenetur iterum in eodem Altari, vel Ecclesia ce-
lebrare, aut ad aliquam restitutionem, ut compenset Sa-
crificia alibi celebrata, quia non privavit paciscentem,
seu Fundatorem fructu Sacrificii; id enim quod paci-
scens, seu Fundator intendit principaliter, est fru-
ctus Sacrificii pro se, & suis, & minus principaliter,
& quodammodo accessorie cultus Dei, vel Sanctorum in
tali Ecclesia, vel Altari; fructum autem Sacrificii con-
sequitur, sive Sacerdos celebret in illo, sive in alio
loco, & solum si alibi celebret, cessat cultus
in

in tali loco : Omissio autem hujusmodi cultus , cum sit
solummodo contra virtutem Religionis , & non contra
Justitiam (a) non potest obligare ad restitutionem, ut
tenet Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. tom.* 2. *allegat.*
24. *num.* 36. cum Pallerin. Fraxinell. Bonacina , Gavant.
March. Rosignol. & aliis magis communiter .
17 Missarum onera relicta in determinata Ecclesia , seu
Cappella, non possunt alio transferri absque Sedis Aposto-
licæ licentia , *ex Sacra Congr. Concilii Hispalens.* 30. *Se-
ptembr.* 1580. *& in Brixiens.* 1. *Decembr.* 1685.
18 Immo neque Nuncius Apostolicus potest concedere In-
dultum , quod Missæ celebrandæ in loco a Testatore de-
signato, alibi celebrentur ; *Sacra Congreg. Concil. in Gien-
nen.* 18. *Augusti* 1603. Alias translatio esset nulla ,
19 quamvis fieret auctoritate Executorum Testamentorum ,
qui talem facultatem expressam non haberent ; *Eadem
Sacra Congreg. Concil. in Dertbonen.* 4. *Jun.* 1701. quia cum
actus commutationis voluntatis non potest fieri ab inferiori,
nisi ageretur de translatione provisionali facta auctoritate
Episcopi ob aliquam rationabilem causam , v. gr. si lo-
cus determinatus esset impeditus, vel Ecclesia esset diru-
ta , nam tunc non commutatur voluntas , sed ex legitima,
& justa causa alteratur in re accidentali , quod ab Ordi-
nario fieri potest vigore facultatis sibi traditæ a Concil.
20 Trident. *sess.* 32. *de reformat.* Missæ ad satisfaciendum
eleemosynis alicui Ecclesiæ traditis non sunt celebran-
dæ per exteros , ubi commode possunt satisfieri per Sa-
cerdotes ejusdem Ecclesiæ; *Sacra Congreg. Ep.* 28. *Janua-
rii* 1626. & *Sacr. Congreg. Visitationis Apostolicæ* 24. *Ma-
ji* 1712. teste Urlaya *tom.* 3. *discept.* 13. *num.* 5. *&* 6.
Et Generales Ordinum non possunt sua propria auctori-
tate celebrari facere in Monasteriis aliarum Civitatum ,
Provinciarum , & Regnorum etiam extra Italiam, quan-
titatem Missarum , pro quibus uni tantum Ecclesiæ fue-
runt elargitæ eleemosynæ . Hoc enim tamquam abusum
esse tollendum censuit *Sac. Congregatio Concil. in una Re-
gularium* 17. *Augusti* 1647. apud Pascucicium *part.* 2. *ti-
tul. de Missæ Sacrificio par.* 45. *vel* 27. *juxta impressionem
Romanam , vel Venetam* .
21 Missæ relictæ a Testatore , ut celebrentur in determi-
nata Ecclesia Regularium ex decisione *Sacr. Congreg.* 16.
Novemb. 1657. sunt celebrandæ ab ipsis Regularibus,
nec possunt hæredes pro suo libito pro tali celebratione
deputare Sacerdotes sæculares , vel alios Regulares , e-
tiamsi Testator non expresserit, per quos essent celebran-
dæ ; *Sacr. Congregat.* (sunt verba Congregat. relata a
Nicolio *lucubration. canon. libr.* 3. *titul.* 31. *de Regula-
ribus numer.* 15.) *attentis narratis , censuit præfa-
tos hæredes non posse pro suo libito , Oratoribus invitis ,
deputare pro prædicta celebratione Missarum in eorum Ec-
clesia Sacerdotes Sæculares , sed alios cujuscumque Ordinis
Regulares , sed omnibus præferendos esse eosdem Oratores ,
quatenus ipsi Missis satisfacere non recusent , quibuscumque
non obstantibus* .
22 Ex post vero contra assertionem Nicolii fuit nuper
editum , ut refert Monacell. *part.* 1. *tit.* 10. *formul.* 19.
num. 18. aliud decretum *a Sacr. Congr. Concil. in Mace-
raten.* 15. *Martii* 1692. contra Patres Minores Conventuales
Terræ Montis Miloni , fuit decisum , electionem Cap-
pellani pro celebratione Missarum in Ecclesia eorumdem Re-
gularium per se Testatorem non factam , spectare ad hæ-
redes, non obstante opinione Nicolii, & sic iterum de-
claravit *eadem Congreg. Conc. in Rom.* 1. *Dec.* 1708. *apud
Monacell. tom.* 4. *supplem. ad tom.* 1. *num.* 192.
23 Et si Regulares nolint consentire , nec commodum ,
& patientiam præstare Sacerdoti Sæculari deputato pro
tali celebratione Missarum , tunc conceditur oneris
translatio ad aliam Ecclesiam , prout *Sacr. Congreg. Epi-
scop.* indulsit *in Nullius Castri Durantis* 11. *April.* 1615.
in Burgo S. Sepulcri 7. *Octobr.* 1617. *& in una Venetia-
rum* 24. *Septembr.* 1639. *Sacr. Congreg. Concilii censuit ,
dum Regulares non consentiunt Missas a Testatore relictas
per Sæculares in Regularium Ecclesia celebrandas ibidem
celebrari , posse alibi celebrari , de licentia Ordinarii* ; no-
vissime tamen *Sac. Congreg. Concil. in Romana oneris Mis-
sarum* 17. *Nov.* 1731. ad 1. dub. An Religiosi Ecclesiæ
S. Francisci ad Ripam præferri debeant in celebratione
Missarum, vel potius sit in libero arbitrio Hæredis depu-
tare quoscumque alios Sacerdotes ? Censuit juxta votum
Eminentiss. Vicarii *Missas esse celebrandas a Religiosis S.
Francisci* . Quod iterum confirmavit die 12. *Januarii*
1732. & instante adhuc hærede , ac proposito dubio , *an
sit standum , vel recedendum a decisis in casu &c.* die 22.
Martii 1732. *ad Sacr. Congreg. Concil.* respondit : *In de-
cisis , & amplius* ; non obstantibus decretis contrariis al-
latis ab hærede *in Romana* 15. *Januar.* 1636. *&* in *Ma-
ceraten.* 25. *Martii* 1662. Et idem censuit *ead. Sacr. Con-
greg. Concil. in Mediolanen. celebrationis Missar.* 12. *Maji*
1736. ubi proposito dubio : *An pro celebratione Missa-
rum in Ecclesia S. Mariæ Paradisi debeant eligi Religiosi
ejusdem Ecclesiæ , vel potius sit in arbitrio hæredis depu-
tare alios Sacerdotes* ; respondit *Affirmative , quoad pri-
mam partem , & Negative quoad secundam* . Et hoc non
obstante , quod Vicarius Generalis in civilibus confirmans
interpellationem ab Administratoribus conservatoribus vul-
go nuncupatis *del Rosario* declaraverit in sententia audi-
tis partibus edita eosdem Fratres Sanctæ Mariæ Paradi-
si Tertii Ordinis Sancti Francisci *desistere debere a cele-
branda Missa quotidiana disposita in ejus testamento a
q. Magdalena Galimberta ab ea die in antea , non obstan-
tibus deductis per dictos Patres* . Et pluries jam sic censue-
rat *eadem Sacra Congreg. Concil.* & signanter in *Roma-
na Eleemosynæ Missarum* 5. *Septembris* 1716. *in Regien.*
5. *Augusti* 1719. *in Bituntina Missarum* 19. *Novembris*
1739. Et quidem sic cum omni rationabili, ac justo fun-
damento , quia in similibus casibus , non dicitur electa Ec-
clesia solum ratione sui , sed potissimum ratione pertinen-
tiæ ad Personas , seu Regulares , itaut potius videantur
contemplatæ Personæ , quam locus , & potius favore Per-
sonarum electus sit locus , quam favore ipsius loci , juxta
id quod habetur *Machab.* 11. *cap.* 5. *num.* 19. ibi : *Verum
non propter locum gentem , sed propter gentem locum Deus
elegit* . Immo ex hac reflexione alia insurgit potissi-
ma conjectura , quod pii Testatores relinquendo Missas
celebrandas in Ecclesiis Regularium , ultra Sacrificii fru-
ctum , voluerint etiam consulere indigentiæ eorumdem
Regularium , ut plurimum Mendicantium , & sic uberius
suffragium assequi , obtinendo scilicet non solum fructum
Sacrificii , sed etiam remunerationem Charitatis in paupe-
res religiosos exercitæ , ut in specie observant Pasqualig.
de Sacrific. nov. Leg. tom. 2. *quæst.* 145. *num.* 5. adduct. in
expositione causæ *in d. Romana Oneris Missarum , vers.
At pro Religiosis* , apud Thesaurum *Resolutionum Sacr.
Congr. Conc. tom.* 5. aliique plures allegati ad id per Passe-
rin. *de statu homin. tom.* 2. *quæst.* 187. *num.* 189. *in fine* , &
Canon. *discept.* 196. *num.* 11. Unde ut asserit eruditissimus
Pitonius Episcopus Interiæ , & Benedicti XIII. Audi-
tor *part.* 1. *disceptat.* 2. *numer.* 12. *iniquum videtur ,
quod hæres velit mittere alios Sacerdotes ad celebran-
dum in aliena Ecclesia , illisque dare eleemosynam ma-
nualem , quando hujus eleemosynæ capaces sunt ipsi Fra-
tres* (idest Minores de Observantia , de quibus ibi loqui-
tur) *& veniunt præferendi omnibus extraneis tum ratio-
ne loci , in quo existunt* , juxta text. *in Can. Quia Sacer-
dotes* 13. *caus.* 19. *quæst.* 1. *Rot. Rom. in Placentina præ-
tensæ Collegialitatis* 20. *Junii* 1695. §. *Præcipue , coram
R. P. D. Scotto* .
In suis Ecclesiis non licet Regularibus admittere Sa- 24
cerdotes Sæculares ad Missam celebrandam contra prohi-
bitionem Episcopi . *Sac. Congreg. Concilii in Bononiens.* 2.
Junii 1620 *& in Limana* 29. *Januar.* 1633. Et Sacristæ , 25
seu Præfecti Ecclesiarum Regularium astringi possunt
ad non permittendam celebrationem Sacerdotum Secula-
rium , nisi exhibita Ordinarii licentia . *Sac. Congreg. Con-
Concilii in Neapolitan.* 17. *Augusti* 1630.
Presbyteri , qui Cappellani non sunt , possunt prohibe- 26
ri , ne accedant ad celebrandum in Ecclesiis Monialium
etiam Regularibus subjectarum , vel alias exemptarum ,
quia talis accessus pertinet ad custodiam clausuræ , super
qua Episcopus invigilat , & jurisdictionem indiscriminatim
exercet ut respondit *Sacra Congreg. Concilii in Hieracens.
Visitationis* 26. *Januarii* 1692. *in responsione ad septimum* .
Cappellanus autem sufficit , quod approbetur a Superiore
Monasterii , ut *in dicta Hieracensi in responsione ad no- 27
num* .
In Ecclesiis Monialium non debent Regulares celebra- 28
re Missas absque licentia Episcopi , & si in illis ex dispo-
sitione Testatoris onus habent celebrandi onus transfera-
tur ad eorum Ecclesiam , prout laudanda provisione *Sa-
cra Congreg. Episcop. & Regul. rescripsit Patriarchæ Ve-
neto* 15. *Junii & 8. Augusti* 1592.
Missa non est celebranda in Ecclesia polluta ; *cap.* 29
Proposuisti , ac seq. de consecratione Ecclesiæ . Hinc Ru-
bricæ Missalis *titulo de defectibus in ministerio ipso occur-
rentibus* , sic habent : *Si Sacerdote celebrante , violetur Ec-
clesia ante Canonem dimittatur Missa ; si post Canonem , non
dimittatur* . Incipit autem Canon post dictum *Sanctus* ab
illis verbis : *Te igitur clementissime Pater &c.* Celebrans
vero in Ecclesia polluta , licet peccet graviter , nullam 30
tamen Censuram vel Irregularitatem incurrit , cum hæc
in Jure statuta non reperiantur , Missa non est celebran-
da in loco interdicto , & ibi celebrans sit Irregularis ; *ca- 31
pit. Postulastis* §. *Quæsivisti , de sentent. Excommunic.
in* 6. *cap. Is qui* §. *Is vero De Clerico excommunicato* .
Nec potest celebrari in loco , in quo sepultus est Pa- 32
ganus , seu Infidelis ; *cap. Ecclesia , de consecr. dist.* 2. Nec
ubi

(a) Nota . Difficultas tamen esse potest , si non celebretur in Altari privilegiato juxta mentem largientis Eleemo-
synam ; tunc enim contra justitiam peccasse videtur Sacerdos , qui in non privilegiato celebraverit , ac teneri videtur
ad iterum celebrandum in privilegiato .

ubi sepultus est excommunicatus vitandus, juxta illam
33 Regulam: *Quibus non communicamus vivis, nec communicemus Defunctis; cap. sacris, de Sepulturis*. Poterit tamen ibi celebrari; si inde extrahantur cadavera, & Ec-
34 clesia consecretur, vel benedicatur; *De consecratione, c. Ecclesia, in qua, dist.* 27.

35 Missæ in Ecclesiis Regularium, istis renuentibus, celebrari non possunt a Capitulo; *Sac. Cong. Concil. in Nullius Castellanæ 29. Augusti* 1722. & 30. *Januarii* 1723. *apud* Ursayam *in Miscellan. sacro, e profano lit. M. num.* 231.

36 Missæ celebrandæ ex eleemosynis a Confraternitate collectis, debent in Ecclesia ejusdem Confraternitatis, non autem in Parochiali, celebrari *S. Congr. Concil. in Bonon.* 15. *Maji* 1728. *ad* 12. *dub.*

37 Missæ celebrandæ sunt in Ecclesiis perTestatorem designatis, sub pœnis arbitrio Ordinarii. *Sac. Cong. Concil. in Bergomen.* 10. *Julii* 1728. *ad* 2. *dub.*

38 Si autem a Testatore relictæ fuerint Missæ absque specificatione Ecclesiæ, in sepulcrali Ecclesia celebrari debent. Abbas *Conf.* 99. *per tot. lib.* 2. Pasqualig. *de Sacrific. novæ Leg. quæst.* 1000. *sub num.* 7. *& seq.* Rodriquez *qu. tom.* 4. *cap.* 15. *verb. Missa sub num.* 3. Idque obtinuit, tum quia illa Ecclesia supra ceteras, utpote magis correlativa ad animam defuncti, prædilecta censetur. Ventrigl. in *Prax.* q. 2. *annotat.* 28. § 1. *sub num.* 34. Tiraquell. *de privileg. piæ caus.* q. 17. *sub num.* 16. Mantica *de commut. ult. volunt. lib.* 8. *tit.* 9. *sub nu.* 6. Tum etiam summæ æquitatis suadeat ratio, ut illa Ecclesia, quæ sustinet servitutem sepulturæ, exinde celebrationis Missarum sentiant commodum, ut pluribus relatis Rota *in Romana celebrationis Missarum coram Calcagnino* 15. *Junii* 1732. apud Scarfantonium *ad Ceccopertum* p. 3. *in fine decis.* 22. *sub num.* 4. & 5. & *a num.* 30. *ad* 32. Et ad hoc facit aperte Constitutio novissime edita a Benedicto XIV. incip. *Quanta cura* per extensum allata supra *articulus* 1. n. 16.

39 Missarum celebrationem debent Sacerdotes in libro in Sacristia asservato scribere, *Sac. Cong. Concil. in Maceraten.* 14. *Maji* 1729. *ad* 2. *dub.*

40 Missæ in ea Ecclesia & loco celebrari debent in quibus voluerunt ii, qui eleemosynas erogarunt; Benedicto XIV. cit Const. 22. §. 2. ubi dicit, quod in illa potius Ecclesia Missas esse celebrandas quisque vult, ad quam religionis & pietatis stimulis ductus eleemosynas confert. Aut in qua quispiam fortasse tumulatus est, quam in alia Ecclesia sibi prorsus ignota.

41 Missas extra Ecclesias celebrari, nequit extra casum necessitatis. Idem Const. 89. incipient. *Inter omnigenas* §. 22.

42 Missa celebrari permittitur cum opportunis cautelis super triremibus Militiæ S. Joannis Hierosolymitani. Idem Constit. 41. incipit. *Exponi*, Vide verb. *Hierosolymitani Milites*.

43 Item super triremibus Pontificiis. Idem Const. 24. incip. *Exponi*.

44 * Quamvis a Sacra Congregatione sæpius decisum fuit, in Oratoriis publicis sitis intra fines Parochiæ juris non esse Parocho prohibere, ne Missæ celebrentur ante Missam Parochialem, si tamen Episcopus in Synodo id prohibeat, ne populus retrahatur a Missa Parochiali, & concione, Constitutio illa valet, & Episcopo parendum est. *De Synodo Diœc. lib.* 7. *cap.* 70. §. 7.

45 In Oratoriis privatis, in quibus pro infirmo conceditur unica Missæ celebratio, die Natalis Domini fas est tres ab eodem Sacerdote celebrari, ut ex Decretis S. Congregationis, *ib. lib.* 3. *cap.* 4. §. 8.

46 Episcopi quamquam non habeant amplius facultatem concedendi licentiam, ut in Oratoriis privatis celebretur, adhuc tamen possunt in suis domibus privatum Oratorium habere & permittere aliis Sacerdotibus, ut in eo celebrent; ut ex Decretis Sac. Cong. *ib. c.* 6. §. 2.

47 Hæc etiam celebratio præstari rite ibidem potest etiam absente Episcopo; atque ibi audientes Missam quicumque fideles præcepto Ecclesiastico satisfaciunt. Denique quod hic dicitur de Episcopis, valet etiam pro Cardinalibus non Episcopis. Animadvertendum est tamen, valere hæc pro Oratoriis Episcopi in suis domibus, in quibus certus fixusque locus est assignatus. *Ib.* §. 6.

48 Si Missa omnino celebranda sit, nec possit in templis, vel etiam in Oratoriis privatis, licet illam celebrare in loco non indecenti, quicumque tandem ille sit, ut planum fit exemplo Cappellanorum in Castris; eorum etiam qui per infidelium regiones iter faciunt, & etiam in litore maris respectu navigantium. *Ibid.* §. 7.

49 Ut celebretur Missa in Mari peculiare privilegium requiritur, nec sufficit clausula generalis, qua facultas sit celebrandi *in loco honesto & tuto*. Non conceditur autem, nisi cum conditione, ut tutum sit navigium, longe absit a litore, tranquillum sit mare, ac tandem assistat celebranti alter, vel Sacerdos, vel Diaconus. *Ib.*

50 In templo polluto celebrans Sacerdos, quamvis peccet graviter, ut ex *cap. Is qui, de sentent. excommun. in* 6. nullam tamen pœnam incurrit, cum nulla sit in jure expressa, quin, nec desunt, qui credant eum minime peccare, si adsit Episcopi consensus. Vicissim autem irregularitatem Summo Pontifici reservatam incurrit, qui in loco interdicto celebrat, ut ex eod. *cap. Is qui, ibid. lib.* 3. *cap.* 7. §. 4. *

Novæ Additiones ex aliena manu.

PLures hic quæstiones expendendæ sunt de Cappellano; 1
qui celebrare haud valet in loco a Testatore designato; quæritur primo, an celebrare alibi teneatur? Teneri sentiunt *Hurtad. p.* 1. *resol. moral. tractat.* 2. *cap.* 4. *resol.* 11. *n.* 105. *& seq. Monet. de commut. ultim. volunt. cap.* 10. *q.* 5. *n.* 242. At alii ita distingunt, quod videlicet, si Testator vo-
luit applicationem, teneatur alibi celebrare, si autem cul- 2
tum ejus Altaris, aut commodum Populi voluit, nequaquam celebrare alibi teneatur: *Barbos. de offic. & Potest. Episcop. p.* 1. *alleg.* 24. *n.* 35. *Cardinalis Lugo disput.* 21. *de Eucharistia sect.* 18. *versicul. Si tandem*.

Standum & ego censeo huic distinctioni, dummodo ta-
men clare constet, quod cum Testator voluit cultum 3
Altaris, commodumve Populi, noluit applicationem; idque quia potest Testator velle simul cultum Altaris, vel
commodum populi, & applicationem; *Pasqualig. de Sa-* 4
crific. Miss. tom. 2. *quæst.* 1147. *num.* 4. qui una docet quando clare constare dici possit voluisse Testatorem applicationem.

Secundo quæritur, an obligatio celebrandi Missam quo- 5
tidianam in Ecclesia Regularium, sequatur ipsos, si se transferant ad aliam Ecclesiam? Sequi tenent & quidem etiamsi fuisset expressa Ecclesia, cum nomine proprio, & absque expressione pertinentiæ ad Regulares, immo etiam verbis personalitatem denotantibus, *Marchin. de Sacram. Ordin. tract.* 3. *p.* 2. *cap.* 24. *num.* 3. *Pasqualig. de Sacrific. Miss. tom.* 2. *quæst.* 1144. *num.* 1. *& plur. sequent.* ubi quod dictum est de Ecclesia Regularium, locum habet in quovis alio Collegio, seu Communitate, cui idem onus sit injunctum.

Tertio de Cappellaniis erectis in Ecclesia Regularium, 6
quæritur, an transferantur ad aliam Ecclesiam, quando 7
Regulares mutant Ecclesiam? Videndum, an Cappellania sit sæcularis, nec ne? Si sit sæcularis, rursus videndum, utrum Ecclesia in qua est erecta Cappellania, sit erecta absque ullo respectu ad Regulares, an cum respectu ad ipsos. Priori autem casu non transfertur; posteriori vero casu transfertur. Si autem Cappellania non sit sæcularis, indistincte transfertur; *Pasqualig. de Sacrific. Miss. tom.* 2. *q.* 1146. *per tot.*

Quarto quæritur, an disponente Testatore, quod Missa 8
celebretur in Altari devotæ alicujus Imaginis, possit in
alia Ecclesia celebrari, si ii quibus est commissa celebra- 9
tio ad aliam Ecclesiam se transferant? Sunt qui autumant, quod si transferatur imago ad novam Ecclesiam, transferatur & celebratio Missarum; si autem non transferatur imago, nec transferatur Missarum celebratio; Vide *Hurtad. tom.* 1. *resol. moral. tractat.* 2. *cap.* 2. *resol.* 9. *num.* 1000.

Hanc opinionem amplectendam sustinet *Pasqualig. de* 10
Sacrific. Miss. tom. 2. *quæst.* 1145. si Testator primo disposuit, quod Missa celebretur in Altari, in quo speciali cultu imago aliqua colitur, & deinde onus celebrandi imposuit Regularibus, aliisque, ad quos pertinet Ecclesia, non item si primo contemplavit inservientes Ecclesiæ, itaque in eorum personam sit directum Legatum Missarum, & destinatio loci sit adjecta in consequentiam, ad celebrationem etiam ex devotione disponentis erga aliquam imaginem.

De quæstione demum, quam tractat *Auctor, a num.* 11
21. *ad plurim. sequent*, videlicet, an Missæ celebrandæ in Ecclesia Regularium, debeant ab ipsis celebrari, exclusis Sacerdotibus ab Hærede deputandis, aliquid e-
tiam dicendum. Malo autem *Auctor* absolute sentit cele- 12
brari eas deberi a Regularibus. Distinctio enim in hac materia est, quod aut Legatum celebrationis Missarum directum est in Ecclesiam, ut si Ecclesiæ ipsi relicta sit
aliqua summa pro Missarum celebratione, & nullo in 13
hoc casu hæres posset arbitrio deputandi Sacerdotes pro celebratione Missarum. Aut vero Legatum celebrationis Missarum directum est in Hæredem, ut puta si Hæredi injunctum sit, ut Missas in Ecclesia illa celebrari
faciat, & in hoc disperato casu in ipsius Hæredis li- 14
bertate est deputare Sacerdotes, pro Missarum celebratione, ut distinguit *Cardinal. de Luc. de Legat. discurs.* 25. *fere per tot.*, & hanc distinctionem sequuta fuit Sacra Congregatio Concilii in *Taurinen. celebrationis Missæ quotidianæ* 20. *Maji* 1752, *ad primum dubium*.

ARTICULUS V.

Missa quoad tempus, potest, vel non potest celebrari.

SUMMARIUM.

1 *Tempus ordinarium celebrandi Missam incipit ab Aurora, & terminatur in meridie.*
2 *Nec potest amplius celebrari tempore vespertino.*
3 *Nec post horam nonam.*
4 *In terris vero Infidelium celebrari potest una ante auroram, & una hora post meridiem, seu Nonam.*
5 *Ubi non est aurora physice pro licita Missarum celebratione, attendatur ea moraliter, & politice, quando scilicet terminari solet quies, & incipit labor.*
6 *Regulares circa hujusmodi anticipationem, & post positionem multa obtinuerunt Apostolica Indulta, & privilegia, quæ assignantur.*
7 *Additur hic attendenda ad rem notabilis Pontificia dispositio.*
8 *Licitum est cuilibet Sacerdoti rite disposito quotidie celebrare.*
9 *Excipiuntur tamen ultimi tres dies hebdomadæ Sanctæ.*
10 *Excepto die Nativitatis Domini, & casu necessitatis, non licet eidem Sacerdoti plures Missas eadem die celebrare.*
11 *Et si bis celebret in eadem die, fit irregularis.*
12 *Excipitur dies Nativitatis Domini in quo tres Missæ celebrari possunt.*
13 *Antiquis temporibus tres Missæ celebrabantur etiam in Festivitatibus Resurrectionis Domini, S. Joannis Baptistæ, & SS. Apostolorum Petri, & Pauli.*
14 *In ipso die Nativitatis potest Sacerdos tribus obligationibus satisfacere.*
15 *In ipso die Nativitatis est privilegium, & non præceptum, celebrandi tres Missas, adeoque est in libertate cujusque Sacerdotis juxta morem in suo loco receptum, tres, vel unam celebrare.*
16 *Cum hac advertentia, quod qui unam tantum vult celebrare, illam celebret accommodatam tempori, quo celebrat, nempe, si de nocte legas primam, si in una aurora secundam, si in pleno die tertiam; Quamcumque tamen legat, si unam solam legas, debet in ea facere commemorationem S. Anastasiæ.*
17 *De jure omnes Sacerdotes in nocte Nativitatis possunt celebrare unam Missam.*
18 *Non possunt tamen in ipsa nocte Nativitatis successive ad primam Missam, statim celebrari aliæ duæ Missæ, nec Communio præberi Fidelibus, nisi post auroram, non obstante quocumque privilegio.*
19 *Excipitur etiam casus necessitatis, in quo celebrari possunt ab eodem Sacerdote plures Missæ.*
20 *Assignatur primus casus sufficientis necessitatis sic celebrandi plures Missas eodem die.*
21 *Assignatur secundus casus.*
22 *Assignatur tertius casus.*
23 *Assignatur quartus casus.*
24 *In casibus, si Sacerdos præscius sit postea sibi iterum sacrificandum fore, debet abstinere in prima Missa a sumptione Ablutionis, ut in Missis Nativitatis Domini.*
25 *Non est tamen casus sufficientis necessitatis, quod idem Sacerdos eodem die celebret plures Missas, ne moriturus sine Viatico decedat.*
26 *Nec etiam est casus sufficientis necessitatis Adventus alicujus Magnatis, Principis, Episcopi, Cardinalis Legati, & hujusmodi.*
27 *Nec etiam est casus sufficientis necessitatis pro iteratione Sacrificii eadem die profana ab eodem Sacerdote, adventus inexpectatus Processionis, magna copia peregrinorum, vel magna devotio Catholicorum in partibus Infidelium audiendi Sacrum etiam diebus ferialibus.*
28 *Nec etiam est casus sufficientis necessitatis defectus decentis apparatus vestium multorum nobilium erubescentium die Festo intervenire Sacro, cui alii concurrunt.*
29 *Feria quinta in Cœna Domini celebrari nequit Missa in Ecclesia, in qua non asservatur Sanctissimum Sacramentum.*
30 *Regulares possunt in suis Ecclesiis Missas celebrare eodem tempore, quo Parochi celebrant in suis.*
31 *Regulares possunt pulsare Campanas ad Missam, antequam pulsetur campana Majoris Ecclesiæ, præterquam in die Sabbati Sancti.*
32 *Immo possunt Regulares etiam celebrare Missas priusquam Parochi celebrent.*
33 *Nec Episcopi possunt illis prohibere, ne campanas pulsent, & Missas celebrent in suis Ecclesiis, ante pulsationem Campanæ, & celebrationem Missæ in Ecclesia Parochiali.*
34 *Potest tamen Episcopus decreto Synodali statuere, ut diebus Festis de præcepto Missa celebrari non debeant in Oratoriis, & Ecclesiis ruralibus nisi celebrata Missa in Ecclesia Parochiali.*
35 *Assumpto onere celebrandi Missam ad finem aliquem obtinendum, si Missa differatur ultra tempus, quo finis possit obtineri, dilatio est graviter peccaminosa.*
36 *Hinc Sacerdos accipiens stipem, ut celebret Missam pro alicujus salute corporali recuperanda, si differat celebrationem post ipsius mortem, graviter peccat.*
37 *Graviter etiam delinquit quilibet Sacerdos etiam privatus, assumens tot onera Missarum, quibus non possit satisfacere, nisi post longissimum tempus.*
38 *Obligatus ad celebrandas Missas in diebus Festivis ex institutione Fundatoris, non potest illas differre in dies feriales sequentes ad Festa, & sic differens graviter peccat.*
39 *Dies Festi in similibus casibus debent intelligi dies Festi solum de præcepto.*
40 *Non licet anticipata applicatione Missam celebrare, & applicare pro eo, qui primus eleemosynam erogabit.*
41 *Cappellanus, qui onus habet certis diebus celebrandi pro Fundatore, potest anticipate præveniendo illas celebrare: nisi Fundator ipse aliud sive implicite, sive explicite statuerit.*
42 *Si autem Fundator in fundatione expresserit, quod tot Missæ in qualibet hebdomada celebrentur, nec ulla ex eis in singula omittatur; vel dies præfixerit ex peculiari sua devotione ad eos, vel ut in ipsis determinatis diebus daretur commodum populo audiendi Sacrum, tunc non posset anticipate celebrare, sed teneretur omnibus illis propriis diebus ad illam determinatam celebrationem saltem localem.*
43 *Utilius est curare, ut Missæ pro se celebrentur in vita, quam instituere; ut celebrentur post mortem.*
44 *Missæ pro aliquo celebratæ post mortem sunt solum satisfactoriæ pro pœnis, quas animæ luunt in Purgatorio.*
45 *At Missæ celebratæ pro aliquo adhuc in vita, non solum sunt satisfactoriæ, sed etiam propitiatoriæ, meritoriæ, & impetratoriæ.*
46 *Ad complementum hujus articuli plura edicuntur circa primam Missam Nativitatis Domini*, ad n. 52.
53 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 58.

TEmpus ordinarium celebrandi Missam incipit ab Au- 1
rora & terminatur in meridie, ut patet ex Rubricis
Missalis *de defectibus in Ministerio ipso occurrentibus*, ubi
dicitur, quod *tempus debitum celebrandi sit ab aurora usque
ad meridiem; Communiter & ex cap. Necesse est, & cap. Nocte
sancta, de consecrat. dist.* 1. Nec potest amplius cele- 2
brari tempore vespertino: revocantur enim omnia privilegia
a S. Pio V. Constitut. 4. incip. *Sanctissimus*. Nec 3
post horam nonam, ex Innocentio IV. Constit. 14. incip.
Sub Catholica. * Toleratur tamen anticipatio tertiæ horæ
partis, sicut & prorogatio tertiæ horæ partis, post
meridiem, ut ex edicto Benedicti XIII. *Instit. Eccles.* 12.
§. 4. * In terris vero infidelium celebrari potest una ho- 4
ra ante auroram, & una hora post meridiem, seu nonam,
ex Paulo V. Constitut. 40. incip. *Ex omnibus* §. 6. 5
Ubi non est aurora physice pro licita Missarum celebratione,
attendatur ea moraliter, & politice, quando scilicet
terminari solet quies, & incipit labor, juxta probatam
Regionum consuetudinem, ex decreto *Sacræ Congreg. Rit.* 18. *Septembris* 1734.

Regulares circa hujusmodi anticipationem, & postpo- 6
sitionem multa obtinuerunt Apostolica Indulta, & privilegia. Alexander VI. concessit Patribus Congregationis Vallisolet, ut possint celebrare duabus horis post mediam noctem per Breve, quod incipit *Sane merita*. S. Pius V. concessit Regularibus Societatis Jesu, ut refertur *in Compendio suorum privilegiorum verb. Missa* §. 3. quod possint celebrare per horam ante auroram & infra horam post meridiem caussa itineris, vel alterius legitimi impedimenti. Martinus V. concessit Congregationi Valisolet. Innocentius VIII. Augustinianis, Leo X. Minoribus, & Gregorius XIII. Cassinensibus, ut statim post mediam noctem possint celebrare, & etiam post meridiem, quando Fratres debent ambulare, seu quando de via veniunt, & non possunt ante meridiem applicare ad locum, ubi commode possunt Missam celebrare. Sic referunt Casarub. verb. *Missa* 2. Suarez *tom.* 3. *in tertiam part. disp.* 8. *sect.* 4. Baum *in Theol. moral. tract.* 10. *de Sacrament. q.* 13. Rosignol *de Eucharistia q.* 8. *art.* 16. *num.* 12. & alii. * Attamen jus habet Episcopus vetandi etiam sub pœnis canonicis, ne Regulares ultra consuetas horas celebrent, ut ex Decretis S. Congregationis firmatur *Instit. Eccles.* 68. §. 12.

Attendenda est hic sequens Epistola de mandato Sanctissimi transmissa Eminentissimo, & Reverendissimo Cardinali Prospero de Lambertinis tunc Archiepiscopo Bononiensi, & postea Summo Pontifici, & ab ipso relata in suis semper commendalibus Notificationibus, *volumine* 2. *Notificat.* 1. *lit.*

Eminentissime, & Reverendissime Domine
Obsequentissime.

CUM ad aures Sanctissimi Domini Nostri devenerit nonnullos forte per annos, antequam Eminentia vestra istius Bononiensis Ecclesiæ regimini præficeretur, paulatim ea in Civitate irrepsisse abusum, ut occasione, qua Sacra quædam Imago Deiparæ Virginis a S. Luca, ut præfertur, depicta, ab Ecclesia Sancti Mathiæ Religiosarum Ordinis S. Dominici ad alias plures Monialium Ecclesias die Dominica ante Ascensionem, servato Processionis ritu, transfertur, multas per horas ante auroram priusquam nempe eadem Sacra Imago inde amoveatur, Lecta coram ipsa celebretur, deindeque eadem die, pluribus jam a meredie transactis horis, nimirum postquam dicta Sacra Imago ad ipsam Sancti Mathiæ Ecclesiam relata est, alia ibidem Missa solemniter canatur; Sanctissimus Pater, qui non sine gravi animi sui offensione, Ecclesiæ præceptum, ejusque Rubricas de tempore celebrandi Missas salubriter constitutas tanta horarum perturbatione violari accepit, has ad Eminentiam vestram jussit Literas dari, quibus significetur, Sanctitatis suæ mentem esse, ut enuntiatus abusus penitus eliminetur, utque in hunc finem Eminentia Vestra nedum ea, qua pollet ordinaria auctoritate juxta præscriptum Sacri Tridentini Concilii monentis in Decreto de observ. & evit. in celebr. Miss. Locorum Ordinarios, ut Edicto & pœnis propositis caveant, ne Sacerdotes aliis, quam debitis horis celebrent, verum etiam facultate sibi ab eadem Sanctitate Sua quatenus opus sit, specialiter delegata, mandet, promulgari Edictum quo sub pœna Suspensionis a Divinis ipso facto incurrenda, aliisque etiam gravioribus arbitrio Eminentiæ vestræ decernendis districte prohibentur omnibus, & singulis Sacerdotibus, tam Sæcularibus quam Regularibus, & præsertim Fratribus Ordinis Prædicatorum ne quisquam eorum in præfata Ecclesia Sancti Mathiæ Missam ullam, sive lectam, sive cum cantu, præterquam debitis horis audeat præmissa die Dominica, vel alia quacumque celebrare. Id itaque de mandato ejusdem Sanctissimi Domini Nostri Eminentiæ Vestræ significo, ut ejus menti se conformare dignetur, ejusque manus humillime deosculo.

Romæ 2. Martii 1737.
Eminentiæ Vestræ
Umill. & addictiss. Serv.
A. Card. Gentilii Pro Præf.

8 Licitum est cuilibet Sacerdoti rite disposito quotidie celebrare: *ex cap. Consuluisti, de celebratione Missarum*. Excipiuntur tamen ultimi tres dies hebdomadæ Sanctæ,
9 in quibus ubique prohibentur Missæ privatæ, non obstante quocumque privilegio, & contraria consuetudine, ex decreto Sacræ R. Congregationis, & Clement. XI. 20. *Aprilis* 1707. ac ejusdem tandem vivæ vocis oraculo 8. *Augusti* 1713.

10 Excepto die Nativitatis Domini, & casu necessitatis non licet eidem Sacerdoti plures Missas eodem die celebrare: *ex cap. Sufficit dist.* 1. *de consf.* ibi: *Sufficit Sacerdoti unam Missam in die una celebrare, quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit, & valde felix est, qui unam digne celebrare potest. Et ex cap. Te referente: c. Consuluisti, de celebratione Missarum. Excepto die Nativitatis Dominica nisi necessitatis causa suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare.* Et si ibi cele-
11 bret in eadem die, fit irregularis. *Sac. Cong. Conc. in Placentina* 11. *Januarii* 1710. *ad primum dub.* Vide Barbosiam *collect. Doctorum lib.* 3. *decretal. fol.* 268. *n.* 3.

12 Excipitur dies Nativitatis Domini, in quo tres Missæ celebrari possent, *cap. Nocte* 48. *de consecrat. dist.* 1. & *cap. Consuluisti* 3. *de celebratione Missarum*. Prima enim dicitur in media nocte in memoriam Christi Nativitatis, secunda in Aurora in memoriam Adorationis tali hora ei a Pastoribus factæ, & tertia hora tertiæ diei in memoriam manifestationis omnibus factæ juxta Thelesphori Papæ (qui celebrationem trium Missarum instituit) intentionem *cap. Nocte, de consecration. distinct.* 1. Vel dicuntur ipsa die tres Missæ ad significandam triplicem Christi Nativitatem, scilicet æternam ex Patre Cælesti, temporalem ex Maria Virgine, & spiritualem, seu Mysticam in hominum cordibus per gratiam, ut notat D. Thomas 3. *part. quæst.* 83. *art.* 2. Vel ad significandum tres hominum status, scilicet ante legem Moysis, sub lege Moysis, & post legem, qui est status gratiæ, ut dicit Beda *in sermone de Nativitate*, & notat Glossa *in c. Nocte* 48. *de consecratione dist.* 1. uti exprimunt versus sequentes.

Quarum prima sibi tempus, quo lege carebant;
Altera dat Moysen, designat tertia Christum.

Antiquis temporis tres Missæ celebrabantur etiam in 13
Festivitatibus Resurrectionis Domini, Sancti Joannis Baptistæ, & SS. Apostolorum Petri, & Pauli, ut referunt Strabo *de Eccles. Offic. capit.* 22. Amalar. Fortunat. *eodem titul. lib.* 4. *c.* 2. Gonzalez *in c. Consuluisti* 3. *de celebrat. Missarum*. Ursaya *Institut. Crimin. lib.* 1. *tit.* 10. §. 2. 14
num. 63. In ipso die Nativitatis potest Sacerdos tribus obligationibus satisfacere *Sac. Cong. Concilii in Nullius* 18. *Aprilis* 1654. *l.* 19. *Decret. fol.* 336. Vide infra *a n.* 57. & *seqq.* ubi afferuntur alia novissime ad rem attendenda.

In ipsa die Nativitatis est privilegium, & non præce- 15
ptum celebrandi tres Missas, adeoque est in libertate cujusque Sacerdotis, juxta morem in suo loco receptum,
tres, vel unam celebrare. Cum hac advertentia, quod, 16
qui unam tantum vult celebrare, illam celebret accommodatam tempori, quo celebrat, nempe si de nocte, legat primam, si in aurora, secundam, si in pleno die, tertiam; quacumque tamen legat, si una sola legat de-
bet in ea facere Commemorationem Sanctæ Anastasiæ. Di- 17
xi *si celebret de nocte*; nam de jure omnes Sacerdotes in nocte Nativitatis possunt celebrare unam Missam; *De consecrat. dist.* 1. *c. Nocte sancta*, ex Thelesphoro *epistol. decretal.* & sequitur Zavarrus *de celebrat. Missar. consil.* 2. *lib.* 3. Monacell. *part.* 3. *tit.* 4. *num.* 7. Bonacina & alii.

Non possunt tamen in ipsa Nocte Nativitatis succes- 18
sive ad primam Missam statim celebrari aliæ duæ Missæ, nec communio præberi fidelibus, nisi post auroram, & non obstante quocumque privilegio, ex decreto *Sacræ Congr. Rituum* 7. *Septembr.* 1941. 9. *Augusti* 1653. & 29. *Aprilis* 1664. *in una Pisauriensi*; in qua habetur, ut sequitur: *Patres S. Caroli Congregationis Clericorum Regularium petierunt respenderi: An liceat in nocte Nativitatis Domini post cantatam primam Missam, alias duas immediate celebrare, & communicare fideles? Et Sacra Congregatio respondit, nullo modo licere, sed omnino prohibentur.* Et cum abusus celebrandi successive ad primam Missam, & communionem præbendi fidelibus iterum tam in Urbe, quam extra resurgeret, denuo observantia dictorum Decretorum a Sacra Congreg. Visitationis Apostolicæ 7. *Decembris* 1702. & Edicto Eminentissimi Cardinalis Vicarii stricte demandata fuit, ut patet ex sequentibus provisionibus.

Eminentissimi, e Reverendissimi Signori.

IL Sacerdote Carlo Consueti Oratore umilissimo dell' EE. VV. espone riverentemente esser introdotta tanto in Roma, come fuori in alcune Chiese la celebrazione delle tre Messe basse nella mezza notte della nascita di Nostro Signore, il che è contro la forma della Rubrica del Messale de hora celebrandi Missam Rubr. 15. *e contro i decreti, e dichiarazioni altre volte fatte da questa Sac. Congregazione, de' quali se ne dà qui sotto copia.*

Si supplicano per tanto l' EE. VV. d' altra promulgazione, e Decreto per toglier tal abuso &c.

Cum superioribus diebus consulta hac Sacra Rituum Congregatione: An esset permittendum celebrari in media nocte Nativitatis Domini post Missam decantatam, successive alias duas Missas, & in eis Sacr. Communionem exhibere fidelibus illam deposcentibus, & respondisset non esse permittendum, sed omnibus utrumque prohibendum. Nihilominus nonnulli Regulares asserentes hoc licere, supplicarunt audiri, & Sacra Congregatio, ipsis auditis cum Procuratoribus, & Advocatis, ad relationem Eminentissimi Pallotti, stetit in Decretis, & respondit; Iterum prohibendum, tam Sacerdotibus celebrare volentibus, quam confluentibus in media nocte ad Ecclesiam, & Communionem deposcentibus: Quorum decretorum duplicata expedita fuerunt die 9. Augusti *in Regest. fol.* 144.

Excipitur etiam casus necessitatis, nam in casu necessita- 19
tis plures Missas eodem die celebrari posse ab eodem Sacerdote jejunio, clare patet *ex cit. cap. Consuluisti, de celebratione Missar.* Inter autem hujusmodi casus necessitatis præcipue 20
comprehenduntur sequentes. Primus casus sufficientis necessitatis est, quando Sacerdos jam celebravit, & superveniente morte, vel infirmitate, qua Missam non possit prosequi, alteri Sacerdoti celebranti post hostiam consecratam ad eamdem complendam ipse sufficitur, ut habetur *in cap. Nihil* 7.
qu. 1. *desumpto ex Concilio Toletano* 9. Secundus est, quando 21
Sacerdos habet duas, vel tres Parochias inter se valde dissitas, & non potest habere Coadjutorem, nec omnis populus potest in unam Ecclesiam convenire; tunc enim poterit eadem die in qualibet sua Parochia celebrare, ut quilibet
populus possit præcepto de audiendo Sacro satisfacere. Ter- 22
tius casus est, quandoque in partibus Infidelium pauci sunt Sacerdotes, & multi Catholici, ut in Anglia, Hollandia &c. id exigente necessitate illorum Catholicorum in illis partibus. Quartus casus est, quando occurrente maxima solemnitate tam magnus esset populi concursus (a), ut omnes in eadem Ecclesia capi non possent ad assistendum Sacro, nul-

(a) Nota. Magnus populi concursus in solemnitate sufficiens caussa non est, ut pluries in die Sacerdos celebret sine Apostolicæ Sedis dispensatione, quæ necessaria quoque est in Sacerdote, qui plures Parochias habeat, vel apud infideles versetur, nec exempla a Ferrari allata probant, cum modo præceptum Ecclesiæ urgeat de semel celebrando, exceptis casibus, in quibus expresse ab Ecclesia permittitur.

nullo alio existente Sacerdote, tunc etenim ab eodem posset sacrum iterari ad satisfaciendum omnibus. Sic tenet Durandus *lib. 2. de ritibus Eccles. cap. 7.* dicens ita sensisse Leonem Papam *epist. 81. ad Dioscorum*, quinimmo Strabo *de rebus Eccles. cap. 21.* refert eumdem Leonem Papam, quandoque septies, quandoque novies ca-
24 dem die ex eadem caussa celebrasse. Advertendum tamen est, quod in his casibus, si Sacerdos præscius sit postea sibi iterum sacrificandum fore, debet abstinere in prima Missa a sumptione ablutionis, ut in Missis Nativitatis Domini, uti notant communiter Doctores *in cap. Ex parte, de celebratione Missarum*.

25 Alii casus referuntur a quibusdam Doctoribus, in quibus dicunt posse eumdem Sacerdotem eadem die bis sacrificare verg. gr. Ne moriturus sine Viatico decedat; At hic non subsistit, cum obstet præceptum non iterandi Sacrificium, & in eo casu ex defectu Hostiæ consecratæ excusetur infirmus a præcepto sumendi Viaticum ob
26 impotentiam. Vide *verb. Infirmus numer. 28. & verb. Moribundus numer. 16.* Sic nec est casus sufficientis necessitatis adventus alicujus Magnatis, Principis, Episcopi, Car-
27 dinalis, Legati, ut volunt aliqui. Nec pariter sufficit pro iteratione Sacrificii eadem die præstanda ab eodem Sacerdote adventus inexpectatæ Processionis, magnæ copiæ peregrinorum, vel magna devotio Catholicorum in partibus Infidelium audiendi Sacrum, etiam diebus feria-
28 libus, ut volunt alii. Nec etiam defectus decentis apparatus vestium pro qualitate multorum Nobilium erubescentium die Festo intervenire Sacro, cui alii concurrunt, ut censuere aliqui. Videntur enim requiri graviores caussæ ad hoc, ut ab eodem Sacerdote possit eadem die pluries celebrari, ut potest colligi ex sequentibus declarationibus. Cum *in Civitate, quam dicunt della Assumta in Provincia Paraquariensi pars magna nobilium domi se contineat, quod apparatu decente careat, ideo ut Nobiles Mulieres, ac viri e domibus ad templa educerentur, opus fuerit Missam ante Solis ortum celebrare, sed non reperto Sacerdote, qui absque stipendio munus hoc subire vellet, Episcopus prædictæ Civitatis Missam antelucanam Nobilium gratia celebravit. Proposito dubio in Sacra Congregatione Eminentiss. Card. Concilii Tridentini Interpretum: An Episcopus absque Apostolico Indulto posset bis in die Sacrificium offerre ex prænarrata caussa? Die 1. Septembris 1657. Eadem Sacr. Congregat. censuit non posse.* Hinc etiam cum Archiepiscopus Sipontinus obligatus esset in Ecclesia Sipontina Fer. V. in Cœna Domini celebrare, & conficere Chrisma, quamvis deberet in Ecclesia Garganica recipere peregrinos, ideoque cum Clerus & populus compelleret ad hic prius celebrandum, Honorius III. *cap. Te referente, de celebrat. Missarum*, sic decrevit: *Cum cuilibet Sacerdoti, quantumque dignitate præfulgeat, unam in die celebrare missam sufficiat, nam & valde felix est, qui celebrat digne unam, Fraternitati tuæ mandamus, quatenus die Cœnæ Domini in Ecclesia Sipontina duntaxat, in qua teneris Chrisma conficere, Missarum studeat solemnia celebrare.*

29 Feria quinta in Cœna Domini celebrari nequit Missa in Ecclesia, in qua non asservatur Sanctissimum Sacramentum, ut in una Neapolitana disponitur: *Institit Vicarius Generalis Eminentissimi Archiepiscopi Neapolitani a Sac. Rituum Congregat. declarari: An liceat in Ecclesiis, in quibus non asservatur Sanctissimum Sacramentum, celebrari Missam feria quinta in Cœna Domini, & in Sepulcro idem Augustissimum Sacramentum asservari? Et Sacr. Eadem Congreg. respondit non licere: die 24. Junii 1659.*

J. Episcopus Sabinens. Card. Sacchettus.
Franciscus Maria Phœbeus Sac. Rit. Congr. Secretar.

30 Regulares possunt in suis Ecclesiis Missas celebrare eodem tempore, quo Parochi celebrant in suis, ex concessione S. Pii V. Constitut. incip. *Etsi mendicantium*. Et
31 post concessionem S. Pii V. fuit editum Decretum *a Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. 10. Octobris 1586.* in quo statuitur, quod Ordinarii non impediant Fratres pulsare Campanas ad Matutinum, ad horas, & ad Missam, antequam pulsetur Campana Majoris Ecclesiæ, præterquam
32 in die Sabbati Sancti. Immo possunt Regulares etiam celebrare Missas priusquam Parochi celebrent, ut statuit S. Pius V. *in cit. Constitut.* §. 8. his verbis; *Nec non missas, & Divina Officia hujusmodi etiam in diebus Dominicis, vel Festivis, etiam antequam Rector Parochialis Ecclesiæ*
33 *celebraverit, celebrare, & facere, quando eis videtur.* Nec Episcopi possunt illis prohibere, ne campanas pulsent, & Missas celebrent in suis Ecclesiis ante pulsationem Campanæ, & celebrationem Missæ in Ecclesia Parochiali, ut decrevit *Sacr. Congregat. Concilii in caussa Nullius Provinciæ Raven. die 15. Septembr. 1629.*

34 Potest tamen Episcopus decreto Synodali statuere, ut diebus Festis de præcepto Missæ celebrari non debeant in Oratoriis, & Ecclesiis ruralibus, nisi celebrata Missa

in Ecclesia Parochiali; ut declaravit *Sac. Congregat. Concilii in S. Agathæ Gothorum 25. Maji 1652. lib. 19. decretor. fol. 191. & in Camerinen. 30. Augusti 1704.* favore Parochiæ S. Pauli loci Flastræ contra Cappellanum Villæ Collis, ita tamen, ut Missa Parochialis hora opportuna celebretur. Vide verb. *Parochus art. 3. n. 8.*

Assumpto onere celebrandi Missam ad finem aliquem 35
obtinendum, si Missa differatur ultra tempus, quo finis possit obtineri, dilatio est graviter peccaminosa, quia per illam dilationem frustratur finis, ob quam tradita est eleemosyna, & assumpta est illa obligatio, & etiam violata est Fides, qua Sacerdos se obligavit, adeoque gra- 36
viter peccavit, nedum contra fidelitatem, sed etiam contra Justitiam. Hinc si quis erogaverit Sacerdoti stipem ab eodem ad hunc finem acceptam, ut celebret Missam pro salute corporali recuperanda, & Sacerdos distulerit celebrationem post mortem secutam, certe non eximeretur a gravi culpa (a), cum forte mortuus non fuisset, si debito tempore pro eodem celebrasset. Sic etiam graviter peccant differentes ultra debitum tempus celebrationem Missarum acceptarum pro præciso fine habendi v. g. felicem partum, prosperum iter, seu navigationem, & hujusmodi, ut tradunt communiter Doctores. Et graviter etiam delinquit quilibet Sacerdos 37
etiam privatus assumens tot onera Missarum, quibus non possit satisfacere, nisi post longissimum tempus, quia Sacra Congregat. auctoritate Urbani VIII. in responsione ad 11. concedit solum posse nova onera Missarum celebrandarum suscipere, *dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere*, & circa hoc in responsione ad 16. statuit *comprehendi etiam privatos Sacerdotes*.

Obligatus ad celebrandas Missas in diebus Festivis ex 38
institutione Fundatoris non potest illas differre in dies feriales sequentes ad Festa, & sic differens graviter peccat, & ratio non solum deducitur ex dilatione ultra diem præscriptum, & ex violatione voluntatis Testatoris, sed etiam ex qualitate diei Festi, quem voluit Testator specialiter tum ad venerationem ejusdem, tum ad commodum populorum. Et dies Festi in similibus casibus debent intelligi dies Festi solum de præ- 39
cepto, in quibus cadit obligatio audiendi Sacrum, & abstinendi ab operibus servilibus; non autem dies, qui ratione ritus duplicis dicuntur Festi in ordine ad Divinum Officium.

Non licet anticipata applicatione Missam celebrare, 40
& applicare pro eo, qui primo eleemosynam erogabit; sic enim declaravit Sacra Congregat. Concilii de mandato Clementis VIII. *die 5. Novembris 1605.* præcisis his verbis: *Superioribus diebus significatum fuit S. D. N. paucis ab hinc annis in Hispania novam consuetudinem recentiorum aliquot Theologorum opinione nixam, sensim receptam in dies magis invaluisse, ut Sacerdotes Missam celebrantes, ejus valorem generalem applicent his, qui postea Missæ celebrationem postulaturi, ac pro eo eleemosynam præbituri sunt, tametsi antequam Missæ Sacrificium perageretur, neque a Sacerdote illud rogassent, neque ei hac de caussa præstitissent eleemosynam. Quam rem cum Sanctitas sua ad Sacram Congregationem Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum pro materiæ gravitate examinandam rejecisset, in ipsa Congregatione primum de ea actum fuit diligentissime, ac deinde relatum ad Sanctitatem suam qui ex ejusdem Congregationis sententia hujusmodi consuetudinem, tamquam pluribus nominibus periculosam, fidelium scandalis, & offensionibus obnoxiam, atque a vetusto Ecclesiæ more nimium abhorrentem explosit, ac improbavit, atque Amplitudini tuæ litteras dari, quod facimus, mandavit, ut omnibus illius Regni Archiepiscopis, atque Episcopis, in quorum diœcesibus hujusmodi applicatio in usum inducta fuerit, per litteras, aut alias scripto injungat, ut talem usum aboleat, ac prohibeat excommunicationis, atque aliis, quas opportunas, & necessarias existimaverit, pœnis. Idemque præcipiat Generalibus, & Capitibus Ordinum, quos in istis Regnis nunc noverit commorari, ut scilicet & ipsi Regularibus sibi subditis tales applicationes, iisdem pœnis propositis, interdicant; Quæ omnia pro sua pietate, & Sanctissimi Domini nostri jussu obsequendi studio Amplitudinem tuam sedulo effecturam sperantes, Omnipotentem Deum rogamus, eam quotidie cælestis suæ gratiæ donis velit auctiorem. Romæ die 15. Novembr. 1605.* de qua declaratione meminerunt Laurent. de Peirinis *tom. 12. de privil. Minim. inter Constit. Urbani VIII. n. 9.* Gavant. *in thesaur. tom. 1. part. 3. tit. 12. a n. 34.* Lezana *in sum. quæst. Regul. cap. 21. n. 7.*

Cappellanus, qui onus habet certis diebus celebrandi 41
pro Fundatore, potest anticipate præveniendo illas celebrare, nisi Fundator ipse aliud, sive implicite, sive explicite statuerit, quia ex una parte illa anticipata celebratio non cadit in incertum, nec suspendit effectum

(a) Nota. Hic Ferraris divinare videtur, dum asserit *cum forte mortuus non fuisset*.

ejusdem Sacrificii, cum sint omnia requisita, & sit de-
terminata persona, supra quam cadit idem effectus, ex
alia parte potius suffragatur Fundatori, quam noceat, si-
quidem pro ejus salute, quo citius offertur Sacrificium,
eo citius liberatur a Purgatorio, adeoque non est, cur
42 dicatur prohibita talis anticipata celebratio. Si autem
Fundator in fundatione expresserit, quod tot Missæ qua-
libet hebdomada celebrentur, nec ulla ex eis in singula
omittatur; vel dies præfixerit ex peculiari sua devotione
ad eas, vel ut in ipsis determinatis diebus daretur com-
modum populo audiendi Sacrum, tunc non posset anti-
cipate celebrare, sed teneretur omnibus illis præfixis die-
bus ad illam determinatam celebrationem saltem loca-
lem, quia aliter violaret mentem Fundatoris, & frauda-
ret populum jure, quod ex ejusdem Testatoris volunta-
te haberet Sacrum audiendi illis cujuscumque hebdoma-
dæ determinatis diebus. Sic sentit Barbosa *de Offic. &
potest. Episcop. part. 2. allegat. 24. n. 14.* Diana, Riccius
& alii communiter.

43 Utilius est curare, ut Missæ pro se celebrentur in vi-
44 ta, quam instituere, ut celebrentur post mortem; Quia
Missæ pro aliquo celebratæ post mortem sunt solum sa-
45 tisfactoriæ pro pœnis, quas animæ luunt in Purgatorio.
At missæ celebratæ pro aliquo adhuc in vita, non solum
sunt satisfactoriæ, sed etiam propitiatoriæ, meritoriæ,
& impetratoriæ, & sic juvant in vita, & post mortem;
Immo tanta esse possunt Sacrificia in vita alicujus obla-
ta, ut totam pœnam, quæ illi in Purgatorio debebatur,
expient, ac deleant, ita ut ille decedens Cælum statim
consequatur, & ita ad rem aptissime sentit Divus Gre-
gorius *lib. 4. Dialog. cap. 58. Tutior est via, ut bonum,
quod quisque post mortem suam sperat agi per alios, agat
ipse, dum vivit per se; Beatius quippe est liberum exire, quam
post vincula libertatem quærere*, & sic cum ipso sentiunt
Barbosa *in Concil. Trid. sess. 22. de Sacrificio Missæ cap. 2.
quæst. 11.* Gobat, Fraxinellus, Pinellus, Marchinus, &
plurimi alii.

46 Ad complementum hujus articuli addendum est, quod
Eminentissimus Cardinalis, qui in Sacello Pontificio ce-
lebrat primam Missam Nativitatis Domini ante mediam
noctem, censetur saltem tacite dispensatus a Summo
Pontifice, ut celebret, & communicet non jejunus. Ipse
enim solet in ipsa die Vigiliæ hora solita prandere, li-
cet sero in collatione fieri solita in Palatio Apostolico
nihil sumat, ut patet universæ Urbi, teste Diana coor-
dinat. *t. 2. tract. 3. resolut. 12. n. 4.* ubi dicit non esse
verum quod Summus Pontifex quotannis speciali Brevi
dispenset cum Cardinali celebraturo, ut possit non jeju-
nus celebrare, ut asserit Pasqualigus *tom. 1. dec. 312. n.
4.* nec quod Cardinalis celebraturus maneat tota die Vi-
giliæ Nativitatis jejunus, & post celebrationem cœnet,
refertque sic ibi testatos fuisse plures Curiæ Ministros,
& Magistrum Cæremoniarum ipsiusmet Summi Pontifi-
cis; Unde non videtur verificari opinionem Cardinalis
de Lugo *de Sacrament. Euchar. disput. 15. sect. 2. num. 16.*
& Aversæ *de Sacram. Eucharist. quæst. 8. sect. 8.* putan-
tium Summum Pontificem pro illo loco, & pro illa no-
cte anticipare al quantulum initium diei sequentis, itaut
talis Cardinalis censeatur celebrare in die, & non in
Vigilia Nativitatis, sicque communicet jejunus. Sic Di-
castill. *de Sacrament. tom. 1. tract. 4. dub. 17 quæst. 7.
num. 404.* expresse dicens revera saltem tacite Summum
Pontificem dispensare, ut Sacrum in Cappella Pontificia
dicatur a Cardinali non jejuno absque ulla anticipatione
diei, ut vult Lugo, sed illud Sacrum dici intra Festivi-
tatem Ecclesiasticam Nativitatis Christi sine ulla antici-
patione diei; Ita etiam Quarti *Commentar. in Rubric. Mis-
sal. part. 3. tit. 9. dub. 6. consf. 4.* Pasqualigus *loc. cit.
dec. 311.* Martinon. *tom. 3. disput. 35. num. 64.* Diana
coordinat. *tom. 2 tract. 3. resol. 11. & 12.* quamvis ipse
censeat contrariam opinionem etiam probabilem, & alii
plures.

47 Non sic autem censendum est de aliis, qui ex privile-
gio, vel consuetudine celebrant ante mediam noctem ut
patet de Primicerio S. Marci Venetiarum, qui ante di-
ctam mediam noctem semper jejunus celebrat, ut testa-
tur Diana coordinat. *loc. cit. resolut. 11. num. 4.* ubi ar-
guens contra Cardinalem de Lugo existimantem Missam
celebratam a Cardinali in Cappella Pontificia non solum
esse Missam diei, sed Missam celebratam in die Natalis
Domini, ex eo quod censet Summum Pontificem pro il-
lo loco, & nocte anticipare diem sequentem per aliquot
horas, expresse sic habet; *Sed hæc doctrina credo quod ipse-
met Cardinalis non concederet pro Templo Divi Marci, quod
patet: nam si ita esset, Primicerius posset dicere unam Missam
non jejunus, quod nunquam accidit; nam semper Primicerius
celebrat jejunus.* Et paulo infra subjungit. *Et hoc ultimum*
(nempe quod illud Sacrum censeatur dici intra Festivi-
tatem Ecclesiasticam Nativitatis Christi sine ulla diei an-
ticipatione) *dicendum est etiam de Sacro, quod dicit Primi-
cerius in Templo Divi Marci, non autem de dispensatione je-
junii; nam ut observatum est, Primicerius S. Marci semper
celebrat illa nocte Nativitatis jejunus.* Et sic in genere de
omnibus, qui celebrant ante mediam noctem, tenet ex-
presse Gavantus *tom. 1. part. 4. tit. 3. num. 5.* ibi: *Quod
si celebraturus sit ante mediam noctem ex privilegio, vel legi-
tima consuetudine, vere non dispensatur in jejunio necessario
ad Missam, ideo a pridiana media nocte jejunet, neque in Mis-
sa Vigiliæ sumat purificationem*; Et ipsum sequitur Merati
ibidem num. 12. ibi; *Illi autem, qui ex privilegio cele-
braturi sunt ante mediam noctem, observent omnia ea quoad
jejunium servandum ante, & post Missam illam, quæ tradit
Gavantus supra.*

Cardinalis, vel alius celebrans prædictam Missam ante 48
mediam noctem, non potest mane Nativitatis celebrare
tres Missas, sicuti alii Sacerdotes. Sic Quarti *loc. cit.
part. 1. tit. 15. dub. 7. difficult. 1.* & communis aliorum
contra Caramuelem: Et ratio est, quia Summus Pontifex
non dispensat in numero Missarum, quæ dici possunt in
solemnitate Nativitatis, sed solum in hora celebrandi
primam ex tribus illis Missis illa die concessis, transfe-
rendo in die præcedentem partem illius privilegii, quod
jus commune concedit pro ipsa die Nativitatis Domini.
Unde cum jam prima Missa fuerit ex privilegio antici-
pate celebrata, non potest iterum ab eodem celebrari.
Nec ideo est deterioris conditionis aliis Sacerdotibus, ut
prætendit Caramuel *in Theologia fundamentali fundament.
31. num. 13* sed immo conditionis melioris, quia fruitur
anticipate eodem privilegio. Potest tamen mane celebra-
re reliquas duas Missas, ne sit deterioris conditionis aliis
Sacerdotibus; cum quod ob gratiam alicujus conceditur,
non sit in ejus dispendium retorquendum, textu expresso
in cap. Quod ob gratiam 61. de Regul. Juris in 6. Quarti *loc.
cit.* Gavant. *loc. cit. 5.* expresse concludens; *Et eo casu si
sin prima Missa noctis sumeret purificationem, immo & cibum
ante mediam noctem, posset celebrare secundam, & tertiam
Missam Nativitatis Domini; Favet communis Doctrina Theolo-
gorum*; & sequitur Merati *loc. cit. num. 12.* Quamvis
Diana coordinat. *tom. 2. tract. 1. resolut. 96. num. 4.* di-
cat quod Cardinalis, qui in Sacello Pontificio celebrat
Missam Nativitatis ante mediam noctem, non potest po-
stea mane celebrare alias duas Missas.

Cardinalis, vel alius celebraturus primam Missam Na- 49
talis ante mediam noctem, potest mane celebrare Mis-
sam consuetam Vigiliæ. Quarti *loc. cit. difficult. 2.* dicens
sic communiter Doctores supracitatos: & id supponunt
Merati, & Gavant. *loc. citat.* dicendo: *Neque in Missa
Vigiliæ sumant purificationem*. Et ratio est, quia quamvis
prædicta hora pertineat physice ad diem Vigiliæ, mora-
liter tamen quantum ad anticipatam celebrationem hu-
jus Missæ pertinere videtur ad diem Natalis; cum vere
dicatur pro solemnitate Natalis; Et sic licite potest præ-
dictus Cardinalis, vel alius Sacerdos similiter privilegia-
tus mane celebrare Missam consuetam Vigiliæ, & postea
primam Missam diei Natalis ante mediam noctem ejus-
dem, quamvis censeatur bis celebrare in eadem physice
die; quia Summus Pontifex concedendo alicui anticipa-
tionem primæ Missæ Natalis, non tollit ipsi facultatem
de jure communi omnibus concessam celebrandi horis con-
suetis Missam Vigiliæ; alias privilegiatus esse deterioris
conditionis non privilegiatis contra dispositionem *cit. cap.*

Celebrans anticipate illam primam Missam Natalis po- 50
test sumere purificationem, vel etiam postea Cœnam an-
te mediam noctem, & die sequenti, nempe in die Na-
talis celebrare secundam, & tertiam Missam. Sic cum
Pasqualigo, Quarti *loc. cit. dub. 7. in fine*, Gavant. &
Merati *loc. cit.* dicentes quod favet communis Doctrina
Theologorum. Et ratio est quia cum illa hora vere phy-
sice pertineat ad diem Vigiliæ, sumens purificationem
in ipsa anticipata Missa, & postea Cœnam ante mediam
noctem, vere erit jejunus pro celebratione aliarum dua-
rum Missarum in die Natalis, quod est contra opinionem
Cardinalis de Lugo *loc. cit.* existimantis, juxta sua prin-
cipia, illam horam pertinere ad anticipatam per Sum-
mum Pontificem diem Natalis.

Tam celebrans, quam audientes dictam anticipatam 51
Missam, satisfaciunt præcepto dicendi, vel audiendi
Missam, pro die Natalis. Ita Diana coordinat. *tom. 2.
tr. 3. resol. 11 & 12* Quarti *l. c. dub. 7. difficult. 3.* cum
Dicastillo, Aversa, & aliis supracitatis contra Pasquali-
gum. Et ratio est, quia eo ipso quod Summus Pontifex
dispensat, ut Missa Nativitatis anticipate celebretur, di-
spensat etiam, ut ipsam celebrans, & audientes antici-
pate satisfaciant obligationi. Nam dispositum in uno cor-
relativo, censetur & dispositum in alio. Unde in *Thesau-
ro Resolutionum Sacræ Congregationis Concil tom. 1. sub die
13. Julii 1720. in una Veneta in fine* expresse dicitur, quod
in ipsa Civitate Venetiarum nocte Nativitatis Domini
ante mediam noctem Missa celebratur a Primicerio in
Templo S. Marci, & Senatus Venetus, aliique, qui Mis-
sam dicta hora audiunt, satisfaciunt Præcepto audiendi
Missam die Nativitatis Domini; & quod hoc ipsum fit in ea-
dem Civitate in Ecclesiis S. Joannis, & S. Jacobi in Rivoal-
to, nec non in Ecclesia Canonicorum Lateranensium, & in
Ecclesia Patrum, qui nuncupantur *Frari*, necnon in Ec-
clesia Monialium S. Zachariæ, & simile privilegium fuit
novissime concessum anno 1745. a Summo Pontifice Bene-
dicto XIV. pro Ecclesia nostri ejusdem Civitatis Conven-

tus vulgo nuncupati *la Vigna*; Quamvis 1720. 13. *Julii* fuerit Ecclesiæ Collegiatæ S. Pauli ipsiusmet Civitatis denegata a Sacra Congregatione Concilii reassumptio intermissi consimilis privilegii sibi concessi a Pio IV. & S. Pius V. Const. 4. incip. *Sanctissimus*, revocaverit omnia hujusmodi privilegia, & prohibuerit Prælatis, & Capitulis, ac quibuscumque Ecclesiarum Superioribus in Virtute Sanctæ Obedientiæ, & imposita pœna perpetuæ Suspensionis a Divinis: *Ne deinceps Missas vespertino tempore hujusmodi licentiarum, & facultatum aut alio quovis prætextu celebrare, vel celebrari facere præsumant*, addita derogatione quibuscumque Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, consuetudinibus, & privilegiis, etiam munitis derogatoriarum derogatoriis, & alias quibuscumque clausulis etiamsi privilegia concessa fuissent intuitu Imperatoris, Regum, Reginarum, Ducum, & aliorum Principum, ut latius in ipsa allegata Constitutione, & ut patet in supracitata *Veneta* impressa in *Thesauro Resolutionum Sacræ Congreg. Conc. tom.* 1. *sub die* 13. *Julii* 1720. quæ Resolutiones prostant Venetiis apud Joannem Baptistam Recurti.

25 Vigilia Nativitatis occurrente in Dominica, non potest quis nolle audire Missam mane Dominicæ, & expectare, ad satisfaciendum præcepto, Missam illam anticipatam ante mediam noctem. Quarti *loc. cit. dub.* 7. *difficul.* 4. cum Diana & aliis ab ipso citatis, aliique passim. Et ratio est, quia illa anticipata Missa nullo modo computari potest pro ipsa Dominica, sed solum pro sequenti Festo Natalis. Quamvis enim non dicatur in die Natalis nihilominus vere dicitur pro solemnitate Natalis, & ut dictum est *numero antecedenti* ipsam celebrans, & audientes satisfaciunt præcepto dicendi, vel audiendi Missam in die Natalis; Unde cum ipsa inserviat pro satisfaciendo præcepto diei Natalis, non potest inservire pro satisfaciendo præcepto Dominicæ præcedentis, quia unico Sacro non potest satisfieri duobus præceptis duarum distinctarum Festivitatum; sicuti unico Officio non potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsenti, & crastino, ex merito damnata inter alias propositione 35. ab Alexandro VII. die 18. Martii 1666. ibi; *Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti, & crastino*.

53 Quod Missæ celebrationem fieri solitam ante noctis dimidium in privilegio Nativitatis Domini in Cappella Pontificia, sive in aliis Ecclesiis ex privilegio, præter ea, quæ hucusque adduximus, Maximus Pontifex Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 6. *Cap.VIII. per tot.* permulta ad rem eruditissime suo more adducit, & quo ad horam ipsam celebrandi, hæc *num. XIV.* habet. Ex diariis, quæ Pontificii Cæremoniarum Magistri ab anno 1474. ad annum 1517. digesserunt, colligimus, Matutinum in Pontificia Cappella incepisse circa octavam, nonam, ac etiam decimam horam (ab occasu solis numerando, juxta Italiæ morem) illius noctis, quæ diem Christi Natalem præcedit; ac præterea sacrum hunc ritum, una cum solemni Missa, non nisi quatuor horarum spatio expleri consuevisse. Leo X. referente in Diariis Paride de Grassis, anno 1517. ob adversæ valetudinis incommoda, Pontificiæ Cappellæ initium statuit *hora quinta noctis*. Pontifex Adrianus sextus veterum morem sequutus, horam noctis nonam restituit. At Clemens VII. Paulus III. ac Julius item III. circa secundam, aut tertiam noctis horam Matutinum inchoandum mandarunt: Hinc hora septima noctis, ipsi etiam solemniori Missæ finis imponebatur. Varius in hoc tempore designando fuit S. Pontifex Pius V. quandoquidem eo jubente anno 1566. Matutino initium dedit hora noctis sexta; anno 1567. hora quarta; anno 1568. hora quinta; anno 1569. hora octava cum dimidio; anno demum 1570. hora nona. Gregorius XIII. juxta veterem morem tertiam, aut quartam noctis horam in usum revocavit. Atque hic demum mos in Pontificia Cappella deinde servatus fuit, & adhuc viget, statuta pro Matutini initio quarta hora noctis, ex quo sequitur, ut solemnis Missa paulo ante noctis dimidium perficiatur.

54 Deinde idem Pontifex *ibid. num.* 15. a designatione temporis, & horæ pro ipsa Missa celebranda, ad jejunium progreditur, referens ex relatione Magistrorum Cæremoniarum in Diariis, Cardinalem, qui Sacrum obtulit, nonnunquam ad celebrandam Missam accessisse jejunum, ut nostra ætate constat de Cardinali Leandro Colloredo, & de Benedicto Papa XIII. qui eadem jejunii lege se se obstrinxit; Quia vero non multa occurrunt eorum exempla, qui jejuni accesserint ad Altare; contra vero frequentius contingat, ut Cardinalis, qui nocte Nativitatis Sacrum explet, die præcedenti a refectione non abstinuerit, pergit ad tradendam rationem, quæ id licere suadeat; & sub n. 16. relatis variis Auctorum opinionibus, jam a nobis *loco supracitato* adductis; sunt, dicit, qui credant Romanum Pontificem quotannis litteras in forma Brevis expedire, per quas Cardinalis nocte Nativitatis celebraturus eximatur a lege jejunii, quod alioquin a præcedentis noctis dimidio servare teneretur. *Id tamen*, subjungit *sub num.* 16. *gratis asseritur, & hujusmodi litteræ reipsa minime conceduntur*. Et sub *num.* 17. ita superaddit. Hinc meliori consilio alii sentiunt, ac docent, in proposito casu, licet expressa Pontificis dispensatio non appareat, inesse tamen tacitam, ac rationi admodum consonam. Enim vero, cum, nonnisi præhabito Summi Pontificis assensu, statuta ad Matutinum inchoandum hora definiatur, profecto Summus Pontifex haud ignorat, quo tempore in pervigilio Nativitatis Cappella incipiat, qua hora solemnis Missa, cui nonnunquam ipsemet Pontifex interesse solet, celebretur; Et quoniam præterea compertum persæpe illi est, eum qui Sacrum offert, non esse jejunum, & tamen nullus unquam Pontifex edixisse fertur, ut Cardinalis ea occasione ante noctis dimidium celebrans, a præcedenti media nocte jejunium servaret, nil ultra requirendum videtur ad tacitam Pontificis dispensationem inducendam, æquitatis tamen ac rationis legibus consentaneam.

Ex hactenus dictis, prosequitur idem Pontifex *ibid. n.* 55
20. colligitur, privilegium celebrandi Missam in Pontificia Cappella ante noctis dimidium, non quidem per necessariam connexionem secum ferre aliud privilegium exemptionis a lege jejunii. Immo posterius hocce privilegium esse repetendum a tacita Pontificis dispensatione, quam satis probant eæ rerum, ac temporis circumstantiæ simul sumptæ, quas supra memoravimus; hinc sequitur, sublatis hisce circumstantiis, jam nullum tacitæ dispensationi esse locum, ideoque ad jejunium naturale servandum teneri, qui alibi Sacrum offerat, etiamsi ex Apostolico Indulto, mediæ noctis articulum in Missæ oblatione præveniat. Consulendi in rem hanc Andreas Piscara Castaldo in *Prax. Cæremon. lib.* 3. *sect.* 2. *c.* 1. *n.* 4. *p.* 391. *& cap.* 3. *num.* 1. *p.* 393. necnon celebris Gavantus *p.* 4. *tit.* 3. *num.* 5. ubi ita loquitur: *Celebraturus ante mediam noctem ex privilegio, vel consuetudine legitima, vere non dispensatur in jejunio necessario ad Missam; ideo a pridiana media nocte jejunet, neque in Missa vigiliæ sumat purificationem*. Consonat diligens scriptor P. Merati *tom.* 1. *p.* 1. *Romanæ editionis p.* 853. *num.* 12.

Itaque conclusit *ibid. n.* 21. ut rem hanc expediamus, 56
Episcoporum partes erunt, duo hæc in Synodis opportune decernere, ut scilicet primo edicant, nulli fas esse, citra Apostolicam dispensationem, in nocte Nativitatis Christi Missam celebrare ante noctis dimidium, & id quidem fieri prohibeant, indicta in contumaces pœna suspensionis, quam etiam probant & laudant Polacus in *suis Aphorismis Sac. Cæremon. Aphorism.* 1. *num.* 4. Pax Jordan. *Elucubr. t.* 1. *l.* 4. *tit.* 1. *de Sacrif. Missæ num.* 94. Secundo aperte declarent, eos, qui ex Apostolico privilegio Sacrum obeunt ante noctis dimidium, adhuc teneri lege jejunii, idque a præcedentis noctis dimidio servandum esse. In ordine quodam pro Divini Officii celebratione, Romæ edito anno 1645. cujus etiam meminit Diana in edition. coordinat. *tom.* 3. *tract.* 1. *resol.* 55. *num.* 3. hæc legimus, *Missa hujus Sacratissimæ noctis debet celebrari post mediam noctem, aliter Sacerdos non celebraret jejunus. Celebraturus ante mediam noctem ex privilegio, vel legitima consuetudine, non dispensatur in jejunio necessario ad Missam, idest a pridiana nocte jejunet, neque in Missa vigiliæ sumat purificationem*. Eadem occurrunt in ordinario Patriarchali, quod anno quolibet Venetiis evulgatur, ubi ad diem 24. Decemb. hæc legitur adnotatio; *Celebrantes ante mediam noctem sint jejuni a media nocte antecedenti, adeoque non sumant purificationem in Missa hodierna*. Hactenus idem Pontifex *l. cit.*

Missas tres in Nativitate Domini, Armenis, & univer-
sim Sacerdotibus Orientalibus celebrare non licet. Idem 57
Const. incip: *In Superiori* §. 2. *& seq.*

Missarum celebratio una hora ante auroram, & post me-
ridiem indulgetur Militibus S. Januarii; Benedictus XIV. 58
Const. incip. *Romana Ecclesia*.

Idipsum conceditur & Equitibus S. Joannis Hierosoly-
mitani. Idem Const. incip. *Quoniam* §. 1. 59

Missarum trium celebratio die Natali Salvatoris Nostri pri- 60
mum a S. Telesphoro instituta fuit. Idem Const. incip. *De-
clarasti*, & Const. inc. *Quod expensis*. Quæ consuetudo af- 61
seritur, & commendatur. Idem *ibid.* Antiquis temporibus 62
alii per annum dies erant polyliturgici, quibus Missarum Sa-
crificia iterare licebat, nempe præter Natalem Domini, pri-
ma dies Januarii, Feria V. in Cœna Domini, Vigilia Ascen-
sionis, tres dies jejunii infra octavam Pentecostes, aliique
dies Festi nonnullorum Sanctorum memoriæ dicati, ut Nati-
vitas S. Joannis Baptistæ, & Natalitium Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli. Idem in cit. Const. *Quod expensis*.

Sæpe etiam iterabantur Sacrificia, si defuncti cadaver die 63
Dominico, vel alio Festo ad Ecclesiam deferebatur. Idem
ibid. Ea consuetudo justis de causis abolita est, & præser-
tim ob inductos abusus circa eleemosynarum sordidas exa- 64
ctiones. Idem *ibid.* Nec præsenti tempore præter dictam 65
diem, permittitur Missæ iteratio, etiam ex causa utilitatis,
aut paupertatis Ecclesiæ, aut Presbyteri. Idem Const. 3. in-
cip. *Declarasti*. Id solum permittitur Parocho duarum Eccle- 66
siarum adeo inter se distantium, ut populus utrique subje-
ctus in unam earum totus convenire nequeat. Idem *ib.* Quod 67
intelligendum est de diebus Festis tantummodo, in quibus
adest præceptum audiendi Missam. Idem *ibid.* Et dummo- 68
do necessaria ad id Ordinarii Superioris licentia accedat.
Idem *ibid.* Et sufficit contrarium Synodalis Constitutionis
præceptum, ut Parocho id minime liceat. Idem *ibid.*

Præ-

69 Præterea, si alius adsit Sacerdos, qui in una ex illis Ecclesiis celebrare possit, Parochus debet ab iteratione Missæ se abstinere. Idem *ibid.* Etiamsi necesse sit Catechismum populo explanare, quum id, vel per alium Sacerdotem, vel ab ipso Parocho extra Missarum solemnia fieri possit. Idem *ibid.*

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 DE *medico tempore*, intra quod onera Missarum, ex decreto S. Congregationis Rituum a S. M. Urbano VII. approbato, de quo *Auctor n.* 37. sunt implenda, non inutile est hic differere.

2 Sunt autem qui tenent, modicum hoc tempus extendi ad tres annos. Vide *Pelrin. de Privileg. t. 3. ad Const.* 9. *Urbani VIII. ad* 10.

3 Alii sentiunt, hoc modicum tempus concludi intra tres menses: *Leander de Sacram. tract.* 8. *disp.* 4. *q.* 18. *Tambur. de Sacrif. Miss. lib.* 3. *c.* 1. § 9. *n.* 4.

4 Brevius alii volunt hoc modicum tempus, illudque ad duos menses restringunt: *Marchin. de Ord. tr.* 3. *p.* 2. *cap.* 31. *n.* 5. *Quart. In Rubric. Missal. in appendic. quæst.* 4. *punct.* 1. *difficult.* 2.

5 Ut quod sentio dicam, si tempus sit determinatum,
6 haud potest differri celebratio ultra illud. Determinatio
autem temporis aliquando provenit ex expressa voluntate
dantis eleemosynam, & aliquando ex tacita ejusdem voluntate,
ut si pro imminente aliqua occasione Missarum
celebratio committatur.

7 Si autem tempus haud sit determinatum, arbitrio boni
viri, pensatis singulis circumstantiis, determinandum illud
est: *Dicastill. de Sacr. tr.* 5. *disp.* 4. *dub.* 21. *num.* 403. *Hurtad. p.* 1. *resol. moral. tr.* 2. *c.* 4. *resol.* 18. *n.* 202., & sic
8 aliquando potest esse brevius, aliquando amplius duobus
9 mensibus. Quoties enim Lex haud determinat tempus illud,
quod nec partes determinarunt, ejus determinatio
dependere debet ab arbitrio boni viri perpensis singulis circumstantiis;
minimeque licet sine auctoritate Legis certum
terminum statuere.

10 Monendum vero est, quod semper quoad fieri potest, tempus hoc sit restringendum, quum ita conveniat subjectæ materiæ.

ARTICULUS VI.

Missa a quo possit celebrari, vel non? & in quo idiomate?

SUMMARIUM.

1 *Missa a solo Sacerdote rite ordinato celebrari potest.*

2 *Missam celebrantes non ordinati gravissimis pœnis puniuntur, degradantur, & Curiæ Sæculari traduntur etiam pro prima vice.*

3 *Et licet essent minores 25. annorum, dummodo compleverint 20. tradendi sunt per Inquisitores brachio Sæculari, & ultimo supplicio afficiendi.*

4 *Casus iste evenit Romæ anno 1711. in Dominico Spallacino Urbe etano.*

5 *Missa non debet permitti, quod celebretur a Sacerdotibus vagis, & ignaris.*

6 *Nec a Sacerdotibus notorie & publice criminosis.*

7 *Nec a Sacerdotibus exteris, & incognitis sine legitimis litteris dimissoriis sui Episcopi.*

8 *Sacerdotes exteri nec etiam possunt admitti a Regularibus ad celebrandum in suis Ecclesiis contra prohibitionem Ordinarii.*

9 *Missa non potest celebrari in lingua vulgari, sed solum in lingua Latina vel Græca a Græcis, nunquam, & a nullo in lingua Sclavonica, nisi ex consuetudine, ad* num. 11.

1 MIssa a solo Sacerdote rite ordinato celebrari potest;
Concil. Nicænum I. *cap.* 4. & Trid. *sess.* 22. *c.* 1. Solus
enim Sacerdos est legitimus minister Ecclesiæ ad hoc
mysterium conficiendum consecratus, juxta quod Christus
solis Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus præcepit
in ultima Cœna dicens, *Hoc facite in meam Commemorationem.*
Unde Missam celebrantes non ordinati, gra-
2 vissimis pœnis puniuntur. Gregorius enim XIII. Const. 21.
incip. *Officii nostri*, statuit, quod judicentur, & puniantur
rigorosissime per Inquisitores; & Clem. VIII. Const. 81.
incip. *Etsi alias*, decrevit, quod degradentur, & Curiæ
Sæculari tradantur etiam pro prima vice; quod etiam
confirmat Urbanus VIII. Const. 79. incip. *Apostolatus*. Et
licet essent minores 25. annorum, dummodo compleve-
3 rint 20. tradendi sunt per Inquisitores brachio Sæculari,
& ultimo supplicio afficiendi, ex Clemente VIII.
& Urbano VIII. in *cit. Const.* Casus iste evenit Ro-
4 mæ anno 1711. in Dominico Spallacino Urbevetano, qui
sub mentito nomine Joannis Baptistæ Rossignoli, Andreæ
Rossignoli, & Josephi Bonifacii per annos quinque
sæpissime Missam celebravit, cum tamen nullos
haberet Sacros Ordines, in Acie Campi Floræ furca suspensus,
& deinde igne crematus fuit *die* 22. *Julii ejusdem anni* 1711.

Missa non debet permitti, quod celebretur a Sacerdo- 5
tibus vagis, & ignaris Concil. Trid. *sess.* 22. *in decret. tit.
de observ. in celebratione Missar.* Nec a Sacerdotibus noto- 6
rie, & publice criminosis; Idem Concilium *ibid.* Nec a 7
Sacerdotibus exteris, & incognitis sine legitimis litteris
dimissoriis, sui Episcopi; Conc. Mediolan. I. *p.* 2. *tit.
quæ pertinent ad celebrationem Missæ.* Sacerdotes exteri nec 8
etiam possunt admitti a Regularibus ad celebrandum in
suis Ecclesiis contra prohibitionem Ordinarii, ut censuit
S. C. Conc. in Bonon. 2. *Jul.* 1620. *& in Neapol.* 17. *Aug.*
1630. & sæpe alibi.

Missa non potest celebrari in lingua vulgari; Conc. Se- 9
non. *c.* 7. *inter errores damnatos ibi relatos.* Conc. Trid.
sess. 22. *cap.* 8. sed solum in lingua latina, vel græca a
Græcis, nunquam & a nullo in lingua Sclavonica. Joann.
VIII. *epist.* 195. ibi: „ Audivimus etiam quod Missas canentes
in barbara, hoc est Sclavonica lingua; Unde jam
„ Litteris Nostris per Paulum Episcopum Anconitanum tibi
directis prohibuimus ne in ea lingua Sacr. Missarum
„ solemnia celebrares, sed vel in latina, vel græca lingua,
sicut Ecclesia Dei, toto terrarum orbe diffusa, &
„ in omnibus gentibus dilatata cantat „. Sic apud Pallavicinum
in Polyanthea Sacrorum Canonum tom. 3. *verb.
Missa* §. 3. *num.* 1. Et Thomas Archidiaconus Spalatensis
*in Historia Episcoporum Salonitanorum edita a Joanne Lucio
cap.* 16. tempore Alexand. II. refert a Legatis Sedis Apostolicæ
coactam fuisse Synodum omnium Episcoporum Dalmatiæ,
& Croatiæ, in qua statutum fuit, ne quis de cetero
præsumeret Divina Mysteria celebrare in lingua Sclavonica,
sed debere uti tantum latina, vel græca. Idem
statuit Gregor. VII. Alexandri successor *lib.* 7. *epist.* 11. data
ad Uratislaum Bohemiæ Ducem, in qua sic scribit:
*Quia nobilitas tua postulavit quod secundum Sclavonicam linguam
apud vos divinum celebrari annueremus Officium, scias
Nos huic petitioni tuæ nequaquam posse favere*: Et paucis interjectis
subdit. *Unde ne id fiat, auctoritate B. Petri inhibemus,
teque ad honorem Omnipotentis Dei huic vanæ temeritati
viribus totis resistere præcipimus.*

In Istria tamen, in Liburnia, & in Dalmatia Littora- 10
li, Missa, & alia Officia lingua Illyrica, seu Sclavonica
celebrantur, at servatur ibid. Ritus Romanus. Eadem
lingua ut tradit Cardinalis Bona *lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 4. est
in usu apud Christianos Tartaros circa Tauricam Chersonæsum,
apud Circassos, & quasdam Ponticas Nationes
itemque in Servia, Misica Bosnia, Bulgaria, Russia minori,
in Volhinia, Podolia, & parte quadam Lithuaniæ,
& in aliis finitimis Regionibus. Usum talis linguæ in sacris
Ecclesiæ functionibus cœpisse sæculo nono quo Moscovitas
Christianæ Religioni nomen dedisse sub Imperio
Basilii Macedonis ostendit Baronius *in Appendice tom. VII.
de Ruthenis a Sede Apostolica receptis* volunt aliqui; alii
autem id serius, nempe vertente sæculo decimo, imperantibus
Basilio juniore, & Constantino, contigisse opinantur;
Verum negari non posse ante prædictum tempus
nempe ante annum 872. ab Hadriano II. Moravis
permissum fuisse, ut lingua Sclavonica in Missis, &
Officiis uterentur tradit Bollandus *in vita S. Cyrilli, & S.
Methodii.* Eamdem licentiam celebrandi Missam, & Officium
lingua Sclavonica confirmavit Innocentius IV. anno
1251. epistola ad quemdam in Sclavonia Episcopum
relata ab Oderico Raynaldo *ad eumdem annum num.* 52. &
vigore ejusdem privilegii in Ecclesia Sancti Hieronymi Illyricorum
Almæ Romanæ Urbis Festo ipsius Sancti, dum
celebratur missa solemnis, canitur idiomate Illyrico Epistola
in Choro ab uno ex Beneficiatis ejusdem Ecclesiæ
Evangelium vero ab uno ex Canonicis; & a Subdiacono
legitur eadem Epistola in idiomate Latino, sicut Evangelium
in eodem idiomate a Diacono, ut refert eruditissimus
P. Merati *tom.* 1. *p.* 1. *observat. prælimin. n.* 29. ubi
in fine tradit, quod in dictis Provinciis, ut notat Card.
Bona *loc. cit.* non obstantibus Apostolicis inhibitionibus *numero
antecedente relatis*, dudum recepta consuetudo prævaluit,
& viget. Vide ipsum *l. cit.* ubi multa ad rem erudite
suo more adducit.

Cardinalis de Albic. tamen *de inconstantia in fide p.* 1. 11
c. 34. *n.* 40. *& seq.* refert per extensum Breve, quo Alexander
VII. 12. Januar. 1662. prohibuit Missale Gallica
lingua impressum, quo publicato, statim omnia exemplaria
abolita fuerunt, observando *sub n.* 41. Sacerdotem
aliter facientem esse vehementer de Hæresi suspectum,
dum nostri temporis Hæretici id obstinate servandum esse
contendunt. Quinimo neque permissum est Concilia
in alias vulgares linguas traducere, ut respondit *Sac.
Cong. Conc. in una Galliæ* 2. *Julii* 1629. ut in *l.* 16. *Decr.
fol.* 109.

Missam celebrantes, qui reperti fuerint ad Presbytera- 12
tum non promoti, Curiæ sæculari traduntur, etiam pro
prima vice prævia degradatione, si alium Ordinem habeant.
Benedictus XIV. Const. 97. incip. *Sacerdos*. Eti- 13
amsi unius tantum Missæ partem celebraverint, dummodo
elevationem deregerint. Idem *ibidem* §. 6. Etiamsi
Consecrationis formam non protulerint. Idem *ibid.*

15 Si elevationem non peregerint, mitiori pœna damnari pos-
sunt. Idem ibid.

16 Illyrica natio in Missis celebrandis, & in Horis Cano-
nicis, aliisque divinis Officiis persolvendis adhibere tene-
tur Missalia, Tabellas, & Breviaria characteribus Hiero-
nymianis impressa typis Congregationis Propagandæ Fidei,
& Sclavum litterale idioma cum dictis characteribus reti-
nere; ac nemo Orationes & preces, quæ Apostolicæ Se-
dis auctoritate examinatæ & approbatæ non fuerint, re-
citare aut quoquomodo adhibere potest. Benedictus XIV.
Ecclesiasticis omnibus Ritus Sclavolatini expresse id præ-
cipit Constitut. incip. *Etsi Pastorali*.

17 Nemo ignotus sive sæcularis, sive Regularis admitten-
dus est ad celebrandam Missam, nisi adductis testimoniali-
bus, iisque visis & approbatis ab Episcopo, idque præ-
cipi posse ab eodem Episcopo, saltem quoad Sacerdotes
Regulares exteros, etiam Regularibus censuit S. Congreg.
Instit. Eccles. 34. §. 4. & *de Synodo Diœces. lib.* 7. *c.* 41.
§. 5.

Novæ additiones ex aliena manu.

GRave adeo visum est delictum ejus, qui quum non sit
1 Sacerdotio initiatus, audet Missam celebrare ut plu-
ra singularia adversus ipsum Constitutionibus Pontificiis sint
sancita.

2 Primum est quod extremum probationis non promotio-
nis ad Sacerdotium probari queat Litteris extrajudiciali-
bus Ordinarii, ut statuit *Benedictus XIV. in Constitutione in-
cipiente: Sacerdotes in æternum*.

3 Secundum est, quod si ad probandum alterum extre-
mum celebrationis Missæ testes inducti sint singulares,
possit reus tormentis subjici ad veritatem eruendam; *Idem
Summus Pontifex in dicta Constitutione*.

4 Tertium est, quod reus hujus delicti traditur Brachio
sæculari, etiamsi partem tantummodo Missæ celebraverit,
dummodo elevationem Hostiæ, vel Calicis, vel utriusque
fecerit, forma Consecrationis licet non prolata, *mox lau-
datus Summus Pontifex in dicta Constitutione*.

5 Quartum, quod & traditur *ab Auctore n.* 3. est, quod
a traditione Brachio sæculari, nec excusat ætas minor 25.
annis, si tamen reus annum vigesimum compleverit, ut
sanxit *Urbanus VIII. in Constitutione cui initium est: Aposto-
latus officium*, & innovavit *Benedictus XIV. in dicta Con-
stitutione*.

6 Quintum est, quod *confessio* vocata *de plano*, quæ suffra-
gari in Tribunali S. Inquisitionis solet ad mitigandam
pœnam ordinariam, minime reis hujus delicti suffraga-
tur ad vitandam traditionem Brachio sæculari, ut consti-
tuit *id. Benedictus XIV. in altera Constitutione, quæ incipit.
Divinorum*.

ARTICULUS VII.

Missa pro quibus possit celebrari, & pro quibus non?

SUMMARIUM.

1 *Missa potest offerri pro Sacerdote ipso, & pro omnibus aliis fidelibus.*
2 *Potest offerri etiam pro peccatoribus.*
3 *Etiam pro Turcis, Infidelibus, Hæreticis, & Schismaticis potest offerri Sacrificium per modum deprecationis, ut ad Fidem convertantur.*
4 *Sic etiam potest offerri pro Catechumenis.*
5 *Potest etiam directe offerri pro infantibus.*
6 *Missæ Sacrificium potissime offertur pro Defunctis in Purgatorio existentibus.*
7 *Non potest autem Missa offerri pro Defunctis Hæreticis, & Infidelibus.*
8 *Neque pro mortuis Christianis certo damnatis.*
9 *Hinc Missæ non possunt offerri pro iis, qui omnino voluntarie, & compotes sui se occidunt.*
10 *Nec pro mortuis excommunicatis.*
11 *Pro Excommunicatis vitandis, & non toleratis, licet possit offerri Missæ Sacrificium indirecte, non potest tamen offerri directe.*
12 *Licet ipsi Excommunicati vitandi essent mortui contriti, & in gratia Dei, adhuc non posset pro illis directe Missa offerri, donec etiam mortui ritu Cæremoniali essent absoluti.*
13 *Missæ Sacrificium an licite possit offerri pro excommunicatis toleratis, & non vitandis*, ad num. 14.
15 *Missæ Sacrificium an, & quomodo possit offerri pro Sanctis?* ad num. 16.

1 MIssa potest offerri pro Sacerdote ipso, & pro omnibus
aliis fidelibus. Ex Apostolo *ad Hebræos cap.* 5. *vers.*
1. & 3. præcisis his verbis: *Omnis Pontifex pro hominibus
constituitur in iis, quæ sunt ad Deum ut offerat dona, &
Sacrificia pro peccatis: & propterea debet quemadmodum popu-
lo, ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis*. Potest 2
offerri etiam pro peccatoribus; est enim Sacrificium pro-
pitiatorium, quale fuit etiam Crucis Sacrificium pro pec-
catoribus oblatum; habetur clare ex Trid. *sess.* 22. *c.* 1.
& 3. ubi dicitur: *Hujus quippe oblatione placatus Dominus
gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata,
etiam ingentia, dimittit*. Etiam pro Turcis, Infidelibus, 3
Hæreticis, & Schismaticis potest offerri Sacrificium per
modum Deprecationis, ut ad veram Fidem convertantur,
ut colligitur ex Trid. *sess.* 22. *can.* 3. ubi dicit posse Mis-
sam offerri *pro peccatis, & aliis necessitatibus*; seu infideli-
tas est peccatum, & maxima necessitas; adeoque &c. Sic 4
etiam potest offerri pro Catechumenis, ut habetur *c. Apo-
stolicam, de Presbytero non baptizato*. Potest etiam directe 5
offerri pro infantibus; *ut tenet Communis* cum Pasqualigo
q. 40. ubi refert Constitutionem a S. Clemente, factam his
verbis: *Infantium Ecclesia memores simus, ut Dominus perfe-
ctos esse in timore suo ad adultam ætatem perducat*.
Missæ Sacrificium offertur etiam pro defunctis in Pur- 6
gatorio existentibus, ut de Fide esse definit Concil. Trid.
sess. 22. *can.* 3. *Si quis dixerit, Missæ sacrificium tantum es-
se laudis, & gratiarum actionis, aut nudam Commemoratio-
nem Sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiationem: vel
soli prodesse sumenti: neque pro vivis, & defunctis, pro pecca-
tis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debe-
re, anathema sit*; & Idem repetit *sess.* 25. *in Decreto de
Purgatorio: Cum Catholica Ecclesia, Spiritu sancto edocta ex
Sacris litteris, & Antiqua Patrum traditione in Sacris Conci-
liis, & novissime in hac Œcumenica Synodo docuit, Purga-
torium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potis-
simum vero acceptabili Altaris Sacrificio juvari &c.* Ubi præ-
cipit, quod Missarum Sacrificia, aliaque pietatis opera,
quæ pro fidelibus defunctis ex testatorum fundationibus,
vel alia ratione debentur, a Sacerdotibus, & Ecclesiæ
Ministris, & aliis, qui hoc præstare tenentur, diligenter,
& accurate persolvantur.
Non potest autem Missa offerri pro defunctis Hæreti- 7
cis, & Infidelibus. Gregor. III. *epist.* 1. Concil. Latera-
nens. III. *can.* 27. Neque pro mortuis Christianis certo dam- 8
natis ut expresse prohibetur *cap. Pro obeuntibus* 2. & *seq.
caus.* 13. *q.* 2.
Hine Missæ non possunt offerri pro iis, qui omnino vo- 9
luntarie, & compotes sui se occidunt. Nicolaus 1. *ad con-* 10
sulta Bulgarorum c. 98. 23. *q.* 5. *Placuit*. Nec pro mortuis
excommunicatis. Leo IV. *homil. de Cura Pastoral.* 11. *q.*
3. *Si quis Episc. aut Abbas*.
Pro excommunicatis vitandis, & non toleratis licet pos- 11
sit offerri Missæ Sacrificium indirecte, v. g. offerendo pro
omnibus peccatoribus, pro reductione, & conversione hæ-
reticorum, vel impiorum, directe tamen pro ipsis excom-
municatis vitandis non potest offerri, & qui offerret eti-
amsi generaliter pro illis offerret nullum in particulari no-
minando, vel determinando, peccaret mortaliter, ut te-
nent communiter Doctores; quia ageret contra prohibitio-
nem gravem Ecclesiæ imponentis excommunicatis vitan-
dis hanc pœnam medicinalem privationis communium suf-
fragiorum, quale est Missa, donec corrigantur & a con-
tumacia resipiscant, & postea absolvantur: ut habetur
cap. A nobis 28. & *c. Sacris* 38. *de sentent. excomm.* his ver-
bis: *Licet is, qui voluntarius excommunicatus ille communica-
verat, ad cor rediens, de mandato Ecclesiæ excommunicatos,
quos prius foverat, expugnaverit, non tamen priusquam abso-
lutionis gratiam perceperit, habendus est absolutus, nec si oc-
cumbat in hujusmodi bello, sunt absolutiones, vel oblationes
recipiendæ pro eo, vel Orationes Deo porrigendæ: nisi cum de ip-
sius viventis pœnitentia per evidentia signa constiterit, & jux-
ta cujusdam Constitutionis nostræ tenorem, Deo etiam absolutio-
nis beneficium impendatur*. Sic Innocent. III. ex cujus men- 12
te, & sensu aperte constat, quod licet ipsi Excommunica-
ti vitandi essent mortui contriti, & in gratia Dei, adhuc
non posse pro illis directe Missam offerri, donec etiam
mortui ritu cæremoniali essent absoluti.
Pro excommunicatis toleratis, & non vitandis multi 13
ex Doctoribus post Concil. Constantiense, & Extrava-
gant. Martin. V. incip. *Ad evitanda*, sustinent posse li-
cite offerri Sacrificium Missæ; quia cum in ipsa Extra-
vaganti concedatur communicatio cum excommunicatis
toleratis etiam in Sacris, & Divinis, immo & pro ipsis
præsentibus publice precemur in Choro dicendo: *Miserе-
atur vestri &c. Dominus vobiscum*, sequitur posse etiam pro
ipsis licite offerri Sacrificium Missæ; Sic sentiunt Navar-
rus, Henricx, Sanchez, Fagund., Hurtaz, Sà, Lugo,
Coninch, Pasqualig., & alii passim. Verum quamvis id li- 14
cite fiat, simulque tale Sacrificium prodesse valeat excom-
municatis toleratis, quatenus offertur in persona Christi,
non tamen ipsis proderit, quatenus offertur in persona
Ecclesiæ cum Pontifex in præfata Bulla expresse prote-
stetur, quod per hoc *non intendit excommunicatos in aliquo
relevare, nec eis quomodolibet suffragari*.
Quamvis Missæ Sacrificium offerri possit Deo in hono- 15
rem Sanctorum, & in gratiarum actionem pro beneficiis,
quæ Deus illis concessit atque ad obtinendam eorum in-
tercessionem apud Deum, ut definivit Trid. *sess.* 22. *cap.*
3. his verbis: *Quamvis in honorem, & memoriam Sanctorum
non-*

nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit, non tamen illis Sacrificium offerri docet, sed Deo soli, qui illos coronavit, unde nec Sacerdos dicere solet: Offero tibi Sacrificium Petre, vel Paule, sed Deo illorum victoriis, gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in Cælis, quorum memoriam facimus in terris; & ibid. can. 5. Si quis dixerit, imposturam esse Missas celebrare in honorem Sanctorum, & pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit, anathema sit. Nequit tamen offerri pro ipsis Sanctis, ut habetur decisum cap. Cum Martha §. Tertio loco, de celebrat. Missar. quia, ut ibi dicitur: Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre. Et Sancti in Cœlis, orationibus nostris non indigent pro eo, quod, cum sint perfecte beati, omnia eis ad vota succedunt.

17 Approbatur & conceditur pro Ecclesia universali Missa nova ad postulandam gratiam bene moriendi (a), ponenda in Missali post Missam Pro remissione peccatorum, & in Rubricis generalibus in tit. de color. paramentorum, sub colore violaceo, ac prætérea in Gradualibus ad cantum Chori in eodem cantu, & tono, qui in antiquis habetur feria IV. post Domin. 1. & Sabbato post Domin. III. in Quadragesima & in Dominicis IV. XVI. XX. & XVI. post Pentecosten. S. R. C. 30. Mart. 1706. approbante Clemente XI. die 27. ejusdem mensis & anni.

Nova Additiones ex aliena manu.

1 AN liceat sacrificium offerre pro damnatis? Affert
Petavius tom. 3. Theolog. dogmat. lib. 3. cap. 8. num-
mer. 15. nonnullos SS. Patres, & cum primis D. Augu-
stinum, D. Johannem Chrysostomum, & D. Joannem Da-
mascenum tenentes, per eleemosynas, & sacrificia ani-
2 mas damnatorum aliquantulum a pœnis sublevari. At
idem Petavius concludit, quod quum nihil hac de quæ-
stione definitum sit ab Ecclesia, tamquam absurda sit
explodenda opinio hæc affirmans posse pro damnatis sa-
3 crificium offerri. Quinimmo refert Albit. de Inconstantia
in fide cap. 34. num. 12. quod quum quidam Concionator
exhortando Fideles ad erogandas eleemosynas hanc pro-
tulisset propositionem: Ab eleemosynis pœnas damnatorum
aliquantulum sublevari, re delata ad Tribunal S. Inquisi-
tionis, coactus ille fuit se retractare, & hanc resolutio-
nem S. Inquisitionis approbavit Ven. Innocentius XI.
4 Num liceat anticipate ante mortem celebrare, vel ce-
lebrari facere Missas Defunctorum, sive de Requie pro
suffragio animæ suæ, ut a pœnis Purgatorii liberetur?
Quæstio hæc fuit alias ad S. Congregationem Concilii
interpretem delata, sed ab ea non fuit resoluta, ut lit-
teris consignavit Albit. ubi supra n. 37. Affert autem hic Au-
ctor rationes in utramque partem, sed concludit haud posse.

ARTICULUS VIII.

Missa quoad eam celebrantis obligationem.

SUMMARIUM.

1 *In Sacrificio Missæ debent a celebrante offerri panis, & vinum aqua mixtum.*
2 *Et plus de vino, quam de aqua est ponendum, Vinum enim debet esse plus saltem quoad duas partes.*
3 *Nec potest offerri vinum mellitum, vel mulsum, vel aliud.*
4 *Panis debet esse triticeus.*
5 *Et potest valide consecrari sive in azymo, sive in fermentato juxta sua Ecclesia consuetudinem.*
6 *Græcus vero consecrans in azymo, & Latinus in fermentato graviter peccant: Immo Latinus celebrans in fermentato privatur Officio, & Beneficio.*
7 *Missam dicens celebrare tenetur juxta Missale Romanum.*
8 *Tenetur eam prosequi usque in finem, alias excommunicatur, nisi aliquis casus accidat.*
9 *Tenetur communicare recipiendo Corpus, & Sanguinem Christi.*
10 *Tenetur Missam legere, antequam ad Altare accedat, & signa præparare, ne erret.*
11 *Omnia debet legere, & nihil memoriter recitare, & neque celerius, neque tardius, quam par est, eam legere.*
12 *Debet sinere candelas accensas usque ad finem ultimi Evangelii Sancti Joannis.*
13 *Debet generaliter, & specialiter orare pro vivis, & Defunctis.*
14 *De calceamentis in accessu ad Altare.*

1 IN Sacrificio Missæ debent a celebrante offerri panis,
& vinum aqua mixtum; Est enim illicitum offerri vi-
num sine aqua, cum a latere Christi aqua simul cum san-
guine exierit de consecr. dist. 3. cap. In Sacramentorum;
cap. Si quis in Sacrificando, cap. 4. Concil. Vormat. I.
cap. 4. & Concil. Trid. sess. 22. cap. 7. Et plus de vino 2
quam de aqua est ponendum, de celebr. Missar. cap. Per-
niciosus. Vinum quippe cum aqua miscendum debet esse
plus saltem quoad duas partes; Concil. Tamburin. I. cap. 19. 3
Nec potest offerri vinum mellitum, vel mulsum, vel
aliud; Concil. Antisiodoren. cap. 8. Valide tamen consecra-
tur mustum, seu vinum de uvis recenter expressum; At
illicite, & cum gravi peccato, quia licet sit verum vi-
num, nihilominus est impurum, & fœculentum, adeoque
indecens, ut docet S. Th. quæst. 74. art. 5. ad 3. ex decla-
ratione Julii Papæ in cap. Cum omne crimen de consecr.
dist. 2. ubi tamen conceditur, ut urgente necessitate pos-
sit consecrari mustum. Similiter si vinum cœperit acce-
scere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantulum acre, usque
ultimum instans quo substantialiter mutetur; & fiat peni-
tus acetum, valide consecratur, quia adhuc retinet substan-
tiam, & formam vini; at consecrans graviter peccat pro-
pter irreverentiam, quæ fit Sacramento, adhibendo vinum
semicorruptum quoad qualitates; S. Th. q. 75. art. 5. ad 2.
Rubrica Missalis part. 3. tit. 4. de defectu vini n. 2. Quar-
ti, & Merati ibid. & alii passim. Si autem urgeat neces-
sitas celebrandi, seu non possit Sacerdos absque nota omit-
tere Sacrum, ut præsertim inter Regulares contingere po-
test, non peccat Sacerdos subditus adhibendo tale vinum
aliquantulum acidum, vel acre, quia non tenetur subdi-
tus cum notabili incommodo Sacrificium illud omittere,
& quamvis tali vino uti sit contra reverentiam Sacramen-
ti, ea tamen irreverentia non imputatur celebranti, sed
Superiori, vel Ministro, qui est causa voluntaria illius,
præsertim si fuerit monitus, & ob avaritiam, vel alium
finem, aut quia decipitur, nolit mutare, sed præcipiat ad-
huc tale vinum apponi; Sic Merati, & Quarti loc. cit.
cum aliis. Quid autem agendum sit, si deprehendatur, vi-
num esse factum penitus acetum, vel alias corruptum,
sive ante consecrationem, sive post? docet clare dicta Ru-
brica de defectu vini, Vide ipsam per tot. Panis debet
esse triticeus: Concil. Carthagin. cap. In Sacrament. 5. de 4
consecrat. 5. dist. 2. Eugen. IV. in Decreto Unionis in Con-
cil. Florent. Et potest valide consecrari sive in azymo, sive 5
in fermentato juxta suæ Ecclesiæ consuetudinem, ut de-
claravit Eugen. IV. in decreto Unionis in Concil. Florent.
sess. 25. in fine his verbis: In azymo, sive fermentato pa-
ne tritico corpus Christi veraciter confici, Sacerdotesque in
altero ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquem-
que scilicet juxta suæ Ecclesiæ, sive occidentalis, sive
orientalis consuetudinem, Græcus vero consecrans in A- 6
zymo, & Latinus in fermentato graviter peccant, ex
eodem Concilio Flor. & S. Pio V. Constitut. incip. Pro-
videntia Romani Pontificis. Immo Latinus celebrans in
fermentato privatur Officio, & Beneficio; Honor. III. in
cap. Litteras 21. de celebrat. Miss. his verbis; Cum igi-
tur, vel ex aperta malitia, vel nimia, desipientia peccasse
probetur, mandamus, quatenus Officio; & beneficio perpe-
tuo ipsum prives.
Missam dicens celebrare tenetur juxta Missale Roma- 7
num, ex forma, & jussu Concil. Trident. institutum; S.
Pius V. Constit. 106. incip. Quo primum, & juxta formam
præscriptam ab Ecclesia Romana; Conc. Bracarens. I. cap.
22. & Concil. Trid. sess. 22. in decr. de observ. & vi-
tand. in celebr. Missæ. Tenetur eam prosequi usque in
finem; alias excommunicatur, nisi aliquis casus accidat; 8
Concil. Roman. sub Zacharia cap. 14. post Epist. 2. Soter.
Tenetur communicare recipiendo Corpus, & Sanguinem 9
Christi: De consecr. dist. 2. cap. Relatum est; Leo IV.
homil. de cura Pastorali. Tenetur Missam legere, antequam 10
ad Altare accedat, & signa præparare, ne erret. Omnia
debet legere, & nihil memoriter recitare, & neque ce- 11
lerins, neque tardius, quam par est, eam legere; Conc.
Mediolanen. I. part. 2. titul. Quæ pertinent ad celebra-
tionem Missæ. Debet sinere candelas accensas usque ad 12
finem ultimi Evangelii S. Joannis, ex eodem Concil. Me-
diolanens. ibid. Debet generaliter, & specialiter orare pro 13
vivis, & defunctis; de consecr. dist. 1. cap. Visum præ-
terea. Concil. Cabillonens. III. cap. 39.
Sacerdos calceatus pedibus debet accedere ad Altare, 14
ut præscribit Rubrica Missalis part. 2. tit. 1. n. 2. de præ-
paratione Sacerdotis celebraturi, ibi: Calceatus pedibus,
quod volunt esse præceptum, Sylvester verb. Missa, &
Sotus in 4. dist. 13. quæst. 2. & alii; Et Ordo Romanus
de Parasceve dicit. non licere Presbyterum, Diaconum,
vel Acolytum ad Altare ministrare per nudos pedes. At
vero nonnisi ad majorem honestatem, & decentiam hoc
præscribi dicunt Suarez 3. par. disp. 82. sect. 3. Quarti, &
Gavant. loc. cit. & alii. Neque quod Sacerdos calceatus ad
Altare accedat, vacat Mysterio juxta illud Apostoli ad E-
phes. 6. Calceati pedes in præparatione Evangelii pacis,
idest cum animo parato, prompto, & expedito ad Evan-
gelium pacis profitendum, vita exprimendum, & ad alios
deferendum, ut ex Chrysost. & Theophyl. recte docet Sa-
pientissimus Tirinus in cit. cap. 6. ad Ephes. num. 15.
Qui

(a) Hujus Missæ Auctor fuit Ven. Cardin. Thomasius.

Qui enim calceatis incedit, audaciter, intrepide, & expedite progreditur; At vero, qui nudis est pedibus, ægre, timide, tarde, nec nisi suspenso gradu procedit; Hinc doctissimus P. Gavantus *in cit. part. 2. tit. 1. Rubrica 2. littera X.* apud eruditissimum P. Merati *eodem loco* recte concludit, quod laudandi sunt Clerici Regulares sui præclarissimi Ordinis, qui in Sacristia deponunt etiam communes crepidas, seu calceos, & alias ibidem ad id paratas, crepidas induunt ad majorem nitorem, & Sacri Ministerii splendorem; Quod & observari compertum est in pluribus Provinciis, & Conventibus nostri Seraphici Ordinis, necnon in pluribus aliis.

15 * Quid statuendum si contingat defectum aliquem deprehendi vel in pane, vel in vino consecrationis, ex Rubrica repetatur; quæ mandat, si forte accidat, ut post sumptionem sanguinis animadvertatur primo hostia inepta Sacrificio, resumendum esse novum panem, & vinum cum aqua, & verba consecrationis super utrumque repetenda, sumpto initio ab illis verbis: *Qui pridie quam pateretur*, facta tamen utriusque oblatione. Sunt qui putent sufficere hostiæ tantummodo consecrationem; at tunc *debitus ordo non servaretur*; quæ altera est ex duabus causis, ex quibus Rubrica utriusque consecrationem mandat. Quare Rubricæ parendum, *De Sacrif. Missæ lib. 3. cap. 15. §. 2.*

16 Si vero post consecrationem, sumpta jam hostia cognoscat vinum ineptum fuisse ad consecrationem; tunc nova hostia novumque vinum apponendum est, novaque utriusque consecratio facienda. Id utique censet S. Thomas, ejusque discipuli. Sed post reformatas sub Clemente VIII. Rubricas Missalis legitur in illis expressum; si Missa celebretur in loco publico coram multis, ad scandalum evitandum sufficere, si tantummodo apponatur novum vinum cum aqua, & facta oblatione consecretur, statimque sumatur *ibid. §. 3. 4. &c.*

17 Defectus si occurrat in pane & vino, deprehendaturque ante consecrationem, nova materia apta apponatur; si post consecrationem, Missa omitti tuto potest; si post sumptionem, necessario omittitur, nisi forte multitudo adesset Missæ audiendæ; quo in casu posset Sacerdos submissa voce preces aliquas recitare, quæ ad illam partem Missæ non pertinerent, & benedictionem populo impertiri. *Ibid. c. 15. §. 9.*

18 Si aqua infusa Calici non sit, idque ante consecrationem agnoscatur, infundatur statim; si post consecrationem, Missa peragenda est. *Ibid.* §. 10.

19 Si musca, vel aranea in calicem ante consecrationem ceciderit, effundatur vinum, & novum apponatur. Si post consecrationem, illud, quidquid est, extrahatur, lavetur, & comburatur, & ablutio cum cineribus in sacrario reponatur. Ita ex S. Thoma, *ibid.* §. 10.

20 Si vino immixto venenum deprehendatur ante consecrationem, idem quod prius servandum est; si post consecrationem, in aliud vasculum transfudatur, & tamdiu servetur, donec species vini fuerint exsiccatæ, & aliud vinum consecretur, ut ex S. Thoma, *ibid.*

21 Vinum acescens non est adhibendum in Missa; si tamen id fiat, conficitur Sacramentum, nec peccant Regulares, qui celebrare debent, nec habent auctoritatem vinum commutandi, id enim peccato ligat eorum Superiores, ut ex Quarti & Merati adnotatur *Instit. Eccles.* 77. §. 2. Vinum, quod ex aqua conficitur botris superjecta, quale a latinis priscis lora, seu lorca dicebatur, ineptum est ad Sacrificium, ut ex Theologis firmatur *ibid.* §. 4.

22 Vetitum est sub peccato gravi adhibere vinum illud dilutum, quod ex musto & aquæ æquali, vel fere æquali quantitate conficitur ut ex Theologis *ibid.* §. 6.

23 Licitum est tamen adhibere in eam rem vinum, quod ex modo illud conficiendi in regionibus aliquibus habet aliquid aquæ admixtum, est enim vinum usuale; *ibid.* §. 7

24 Si guttæ vini reperiantur extrinsece in Cuppa Calicis censeantur non consecratæ, & abstergantur purificatorio. Si interius, tutius censeantur consecratæ, & per secundam purificationem assumantur. *De sacrif. Miss. lib. 3. cap. 17. §. 7.*

25 Generatim monet S. Thomas, in dubiis, num aliquid omissum sit in Missa; vel si certe constet omissum, nec illud sit de necessitate Sacramenti, negligendum esse: si sit vero de necessitate Sacramenti; illud iteretur, & reliqua omnia ex ordine deducantur. *Ibid. cap. 15. & 16.*

26 Si Sacerdos sumpta purificatione animadvertat remansisse in corporali, vel Patena fragmenta, sive illa magna sint, sive parva, absumantur, sicut & absumenda sunt fragmenta si quæ remanserint post distributionem Eucharistiæ in adstantes peracta Missa. *Ibid. lib. 3. cap. 17. §. 3.*

27 Si tamen quod remanet, non fragmentum, sed integra est hostia, magna, seu parva, hæc post sumptam purificationem non est absumenda, sed vel recondenda in tabernaculo, vel ponenda in patena, ut alteri Sacerdoti mox celebraturo reservetur; quod si fieri non potest, absumatur. Ita ex Rubr. *ibid.* §. 4.

28 Particula illa hostiæ, quæ separatur in inferiori parte hostiæ in duas partes fractæ, si in vino non diffluat in os, sed remaneat in calice, potius quam digito redigatur ad oram Calicis, præstat, ut mediante novo vino hauriatur; *ibid.* §. 1.

29 Sacerdoti in Sacristiam jam restituto post Missam, & nondum sacris vestibus exuto, absumenda sunt fragmenta, si quæ advertit remansisse, in patena. Si vero sacras vestes exuit, quidquid superfuerit e sacrificio reponendum est in tabernaculo si adsit: sin minus, vel non liceat sine aliqua admiratione populi, absumendum est. Ita ex S. Thoma *ibid.* §. 5.

30 Peccaret graviter Sacerdos, si hostiam in Missa consecratam reponeret in tabernaculo, & ejus loco sumeret hostiam, quæ in eodem tabernaculo antea continebatur. Ita ex Can. *Relatum, de Consecr. distinct. II. ibid.* §. 8.

31 Sacerdos celebrans si habeat hostiam parvi moduli, melius faceret, si populum doceret, ne miraretur, si illam adhibet pro majori, quæ tunc non suppetit; potius quam utatur sententia aliquorum, qui censent posse tunc extrahi e tabernaculo hostiam majorem, quæ forte ibi adest, & adhibere illam ad elevationem. *Ibid.* §. 9.

32 Si pyxis hostiis parvis plena sit præsens moraliter Sacerdoti, sed non fuerit aperta ante oblationem, & consecrationem, illicite quidem id fieret, sed cum moraliter præsens esset Sacerdoti, valida esset consecratio; quod verum est etiamsi quando consecravit actu de particulis non cogitaret. Moralis vero præsentia ea dicitur, cum ita præsens est, ut verificari censeantur illa verba formæ *Hoc* vel *Hic*. *Ibid. cap.* 18. §. 2. & 3.

33 Si particulæ afferantur ad Altare post peractam oblationem non debet Sacerdos illas consecrare sine legitima causa, ut si magna multitudo populi parata ad recipiendam Eucharistiam, alias careret Sacramento, tunc vero Sacerdos deberet prius illas ante consecrationem mente offerre; Cœpto jam Canone si afferatur particula non est consecranda, neque pro dando Viatico infirmo, tunc enim sufficeret, si Sacerdos ex sua hostia parvam portionem separaret. *Ibid.* §. 5.

34 Si forte contingat, ut pyxis deferatur ad Altare, nec Sacerdos illam advertit, adeoque proferat verba consecrationis nihil cogitans de pyxide, tunc utique si pyxis non sit supra petram Sacram, non censetur voluisse Sacerdos consecrare, alioqui enim censeretur voluisse id, quod sibi illicitum est. Quamvis vero sint Doctores, qui contrarium censent, cum tamen in Sacramentis conferendis sequi teneamur opinionem tutiorem, relicta probabiliori, ideo in casu tali particulas illas non esse populo distribuendas, sed asservandas, ut in alia Missa sub conditione consecrentur, satis constat. *Ibid.* §. 6.

35 Si celebranti sint præsentes undecim hostiæ, & ille habeat intentionem consecrandi solum decem, nec determinet quales, nulla ex illis esset consecrata, ut ex Rubricis discimus. Quare debet Sacerdos intentionem suam ita dirigere, ut velit omne consecrare quidquid ante se positum est. Ex quo intelligitur, Sacerdotem, qui cum hac intentione habet in manu duas hostias, unam se tenere putans, utramque revera consecrare. *Ibid.* §. 7.

36 Nemini licet ab Altari recedere cœpta Missa, relicto alio Sacerdote, ut reliqua suppleat: ut statuitur in Can. *Nullus Ep. de cons. d.* 1. Quod ibi vetatur sub pœna suspensionis, quæ tamen est ferendæ, non latæ sententiæ, nec locum habet, si Sacerdos ante consecrationem ab Altari sine causa recedat. *Ibid. lib. 3. cap. 14.* §. 2.

37 Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 4. monet Episcopos, curent, ut Sacerdotes non habentes animarum curam diebus saltem Dominicis, vel festis solemnioribus Missam celebrent. An committant peccatum grave Sacerdotes illi, si monito Tridentini non se submiserint, quæstio est anceps. Profecto peccaret graviter qui nunquam per annum Sacrificium offerret; esset enim hoc indicium vitæ corruptæ, & pateret scandalum. Teneretur etiam celebrare, ut ægroto Viaticum deferretur, si alio modo fieri non posset. *De sacrif. Miss. lib. 3. cap. 1. §.* 10.

38 Missam quotidie celebrare melius est, quam ab ea abstinere; negandum tamen non est, quin optime præstet Sacerdos si aliquando abstineat ex reverentia, seu ad hoc ut ferventius celebret. Id vero eruitur ex eo quod ad spiritum Ecclesiæ propius accedit, qui quotidie Sacramentum recipit. 39 Addendum, quod munus Sacerdotis est non privatum, sed publicum, estque ejus opus Ecclesiæ utile; & ex assidua celebratione validius auxilium obtinebit a Deo ut dignius celebret. Quare statuendum, Sacerdoti ut plurimum, quotidie celebrandum esse, si discussa conscientia sua persuadere sibi moraliter possit, se esse in statu gratiæ. Nec obstat minor fervor, cum illum persæpe patiamur inviti. *Ibid. c.* 2.

40 Missæ nec ita breves esse debent, ut saltem horæ tertiam partem non attingant, neque ita longæ, ut horæ dimidium excedant. *De Sacrif. Miss. lib. 3. c. 4. §. 2.* Vide *Institut. Eccles.* 34. §. 19.

Novæ additiones ex aliena manu.

HAud licere Missam inchoatam intermittere, liquet 1
ex cap. Nullus, de celebr. Missar. Excipitur vero ca- 2
sus urgentis necessitatis; Quocirca posse Missam intermitti 3
etiam post consecrationem, ut Sacramentum Pœnitentiæ

homi-

homini in extremis constituto ministretur, communis est
sententia, idem dic de Baptismo ministrando homini pa-
riter in extremis constituto.
5 Num possit intermitti Missa pro administratione Viati-
6 ci, aut Extremæ Unctionis? Ante consecrationem posse,
modo periculum sit in mora, non item post consecratio-
nem, sentiunt *Auctores* relati a *Pasqualig. de Sacrif. Miss.*
7 *tom. 1. q. 19. a num. 4. ad plur. sequent.* Quinimmo *Quart. in
Rubric. Missal. part. 2. tit. 3. sect. 3. dub. 3. Tamburin. de sa-
crific. Miss. lib. 2. cap. 6. §. 7. num. 4.* aliique tenent, &
post consecrationem posse intermitti, si moribundus sit in-
tra Ecclesiam.
8 De Sacerdote, qui incepta Missa recordatur se a jure im-
9 peditum esse, quæritur an valeat is Missam deserere? Ne-
gant communiter Auctores, si recordetur ante consecratio-
nem. At discordes inter se sunt, si recordetur ante conse-
crationem. Vide *Pasqualig. de Sacrif. Miss. tom. 1. q. 194. a nu-
mer. 3. ad plur. seq.* qui abit in sententiam eorum, qui su-
10 stinent posse prosequi. Verum meo judicio non est rece-
dendum a Rubrica Missalis, quæ hæc habet: *Ante conse-
crationem in supradictis casibus, si non timetur scandalum
debet Missam inceptam deserere.*

ARTICULUS IX.

Missa quoad vetita in ejus celebratione.

SUMMARIUM.

1 *Vetitum est Missam celebrare capite velato.*
2 *Unde nemini licet uti pileolo, & ficto capillitio.*
3 *Nec alius præter Sedem Apostolicam potest concedere facultatem cum ferendi*, ad num. 4.
5 *Vetitum est Missam celebrare sine Ministro.*
6 *Vetitum est Sacerdotibus deferre in manutergium super Calicem eundo, vel redeundo ab Altari.*
7 *Vetitum est pro Ministro fœminam inservire.*
8 *Sic nec filius illegitimus potest Missæ sui Patris Presbyteri inservire.*
9 *Vetitum est cum baculo ad Missam celebrandam accedere.*
10 *Item vetitum est Missam sine luminibus celebrare.*
11 *Sic etiam vetitum est Missam celebrare in Calice ligneo, & vitreo.*
12 *Neque uti permittitur Calice ex ære, aut aurichalco.*
13 *Sicuti nec etiam uti licet Calice plumbeo, aut ferreo.*
14 *Vetitum est Missam celebrare cum Calice quocumque non consecrato.*
15 *Immo, si quis auderet celebrare in Calice non consecrato, esset suspensus ab Officio celebrandi, & a Beneficio, si quod haberet.*
16 *In sacrificio Missæ non est adhibenda Palla drappo serico a parte superiore cooperta.*
17 *Sacerdos in sacrificio Missæ congruentius utitur cingulo lineo non serico.*

1 VEtitum est Missam celebrare capite velato, *cap. Nul-
2 lus Episcopus 57. de consecr. dist. 1.* Unde nemini li-
cet uti pileolo, & ficto capillitio; Concil. Mediolanens. I.
3 *part. 1. tit. Quæ pertinent ad celebr. Missæ.* Nec alius
præter Sedem Apostolicam potest eum ferendi cuiquam
licentiam concedere ex Decreto jussu Urbani VIII. in
Missali reformato reposito his verbis: *Nemo audeat uti
pileo in celebratione Missarum sine expressa licentia Sedis
Apostolicæ, non obstante quacumque contraria consuetudine,*
& S. Congreg. Concil. 24. *April.* 1626. his verbis: *Fa-
cultas concedendi usum pileoli in Missa spectat ad Pa-
4 pam.* Et quoad fictum capillitium, seu Comas exprese
prohibuit Innoc. XI. cujus decretum in Diœcesi Coloniensi
fuit promulgatum præcisis his verbis: *Cum informato non
ita pridem, & consulto S. D. N. Papa Innocent. XI. su-
per rationibus, & motivis, quare usus comarum adsci-
titiarum in hisce rigidioribus partibus saltem apud illos,
qui de S. sedis Apostolicæ, seu Legatorum ejus, aut E-
piscoporum Diœcesanorum, vel Vicariorum eorumdem li-
centia longo temporis intervallo illis usi, iisdem sine præ-
senti valetudinis discrimine deinceps carere non posse di-
gnoscerentur, modo, & forma juxta Edictum sub 14. men-
sis Decembris anni novissime lapsi præscriptis tolerandus;
ejusdem suæ Sanctitatis hic residenti Legato Illustriss. &
Reverendiss. Archiepiscopo Damasceno renunciatum fue-
rit,* Non esse mentem Sanctitatis suæ, quod Nunciis A-
postolicis, aut Episcopis liceat licentiam sacerdotibus con-
cedere ejusmodi comas in actu celebrationis gestandi:
*Hinc justissimis Sanctissimi Patris nostri monitis devotissi-
me in omnibus obsequendo, revocatis cum hoc quibuscum-
que alias etiam post emanatum præfatum Edictum obtentis
licentiis, aut concessionibus, seu earum declarationibus, mo-
nentur omnes, & singuli harum tenore serio, ac paterne in
Domino, ut memores humiliatis, & reverentiæ tam tremendo
Mysterio debitæ, Sacrificio Missæ, aut Altari Dei nonnisi de-
tecto, ac nudato capite assistere præsumant, idque sub pœna
suspensionis a Divinis Officiis, aliisque juxta superius Edi-
ctum, cujus tenor in reliquis quoque quoad vestium prohi-
bitarum, annulorum, comæ, & coronæ etiam Subd., &
Diaconalibus Ordinibus proportionatæ gestationem exactius,
quædam hactenus ubique observabitur. Signatum Coloniæ
die 21. Martii 1689.* Joannes Henricus Anethans Episcop.
Hierap. Suffrag. & Vicarius Generalis Coloniensis: *Vide
verb.* Coma fictitia, seu adscititia per tot, & *verb.* Pileo-
lus per tot.
Vetitum est Missam celebrare sine Ministro; *c. Propo- 5
suis, de Filiis Presbyter.*, ubi sic habetur: „ Non enim
„ solus Presbyter Missarum solemnia, aut alia Divina
„ Officia potest sine Ministri suffragio celebrare; Concil.
Parisiense VI. *lib. 1. cap. 48.* his verbis: „ Visum est, ut
„ deinceps hujuscemodi casus inhibeatur, provideatque
„ unusquisque Episcoporum, ne in sua Parochia quisquam
„ Presbyterorum Missam solus celebrare præsumat, & si
„ hanc definitionem superbiendo transgressus fuerit, Ca-
„ nonicæ correctioni subjaceat. " Sic etiam decrevit
Concil. Granatense *c. 30.* Concil. Mogunt. *c. 43.* & Leo IV.
homil. de cura pastorali. Vetitum est Sacerdotibus deferre 6
manutergium super Calicem eundo, vel redeundo ab Al-
tari; *S. C. Rit. 2. Sept. 1603.* quod est etiam contra Rubri-
cam generalem Missalis, & Comment. Gavant. *in easdem
Rubricas p. 1. tit. 20.*
Vetitum est pro Ministro fœminam inservire; *c. Inhi- 7
bendum, de cohabit. Cler., & mulier*, ubi sic statuitur:
*Prohibendum quoque est, ut nulla fœmina ad Altare præ-
sumat accedere, aut Presbytero ministrare*; subjungit; La
Croix *lib. 6. p. 2. n. 388. Et si mulier in Ecclesia tacere de-
beat*, uti habetur *1. ad Corinth. 14. multo magis abstinere
debet a ministerio Altaris*, sic etiam Barbos. *de offic. &
potest. Parochi p. 11. cap. 15. num. 42. & 43.* cum multis ibi
citatis. Sic nec filius illegitimus potest Missæ sui Patris
Presbyteri inservire; quia indecorum est, ut in Altaris
Officio illegitimus filius impudico Patri ministret, in quo
Unigenitus Dei Filius Æterno Patri pro salute humani
generis victimatur, ut habetur *c. Cum decorem 15. de Fi-
liis Presbyterorum*, & colligitur ex Concil. Trid. *de Refor-
mat. sess. 25. cap. 15.* ubi: *Ut paternæ incontinentiæ a locis
Deo consecratis, quos maxime puritas, sanctitasque decet,
longissime arceatur*, jubet, ne filii illigitimi Clericorum, 8
in Ecclesiis, ubi eorum parentes Beneficium habent, ul-
lo modo ministrent, per præcisa hæc verba: *Nec in di-
ctis Ecclesiis quoquo modo ministrare.*
Vetitum est cum baculo ad Missam celebrandam acce- 9
dere, ex Canone Zachariæ Papæ lato in Concil. Roma-
no, & inserto in decreto Gratiani *in c. Nullus Episcopus
57. de consecr. dist. 1.* ubi sic habetur: *Nullus Episco-
pus, Presbyter, aut Diaconus ad solemnia Missarum ce-
lebranda præsumat cum baculo introire, & qui temere præ-
sumpserit, communione privetur.* Item vetitum est Missam
sine luminibus celebrare; Leo IV. *homil. de cura pastora-
li*, & Honorius III. *in c. Litteras 12. de celebrat. Miss.* 10
Sic etiam vetitum est Missam celebrare in Calice ligneo,
& vitreo, & Concil. Rhemensi *cap. 6. Canon. Ut Calix* 11
45. de consecr. distinct. 1. ubi exprese dicitur; *Nullus
autem in ligneo, aut vitreo Calice præsumat Missam can-
tare.* Neque uti permittitur Calice ex ære, aurichalco;
Ex eodem Concil. *ibid.* his verbis: *De ære, aut ex au-* 12
*richalco non fiat Calix, quia ob vini virtutem æruginem
parit, quæ vomitum provocat.* Sicuti nec etiam uti licet
Calice plumbeo, aut ferreo ex eodem motivo; *cap. Va-* 13
sa, de consecrat. dist. 1. & Leo IV. *homil. de cura pasto-
rali.*
Vetitum est Missam celebrare cum Calice quocumque 14
consecrato; *ex c. unico §. fin. de Sacra Unct.* Immo si quis 15
auderet celebrare in Calice non consecrato, esset suspen-
sus ab Officio celebrandi, & a Beneficio, si quod habe-
ret, per textum *in c. ultimo de celebr. Missarum.* In Sacri- 16
ficio Missæ non est adhibenda Palla Drappo serico a par-
te superiori cooperta; *S. Cong. Rit. 22. Januarii* 1701. Sacer-
dos in Sacrificio Missæ congruentius utitur cingulo lineo, 17
quam serico; *Ead. S. Cong. Rit. 22. Januar.* 1701. apud La
Croix *lib. 6. p. 2. n. 2035. decret. 312. & 313.*
* Annulum in digito gerere dum Missa celebratur cu- 18
juscumque dignitatis nemo potest, vetante Sacr. Rituum
Congregatione. *Inst. Eccles. 34. §. 4. n. 14.*
Nec licet etiam Protonotariis non participantibus adhi- 19
bere in Missa instrumentum argenteum cum candela, ut
ex Decreto apud Monacell. *ib. n. 17.* Quod etiam superiori-
bus Ordinum Mendicantim, & Parochis vetuit S. Con-
gregatio, cujus litteræ referuntur *ib. sub n. 16.* sunt autem
tenoris sequentis.

Eminentiss. ac Reverendiss. Domino Observandiss.

Quum Sacrorum Rituum Congregationi innotuerit, quem-
dam in ista Civitate Bononiæ irrepsisse abusum, quod tum
Parochi ejusdem, tum Superiores Ordinum Mendican-
tium nulla dignitate Ecclesiastica insigniti, nulloque justo
titulo fulti in celebratione Missæ sive solemnis, sive pri-
vatæ instrumento argenteo cum candela, quod *Bugia* no-
minatur, noviter uti præsumpsere, Eminentissimi & Re-
veren-

verendissimi Patres eidem Sac. Congregationi Præpositi Eminentiæ Vestræ scribendum esse duxerunt, ut ipsa abusum prædictum zelo, quo pollet, Ecclesiasticæ disciplinæ a Civitate ista omnino tollere & amovere curet, Parochosque omnes, & Ordinum Mendicantium Superiores, adhibitis iis Juris remediis, quæ prudentiæ suæ opportuna, vel etiam necessaria videbuntur, auctoritate ipsius Sacræ Congregationis moneat, coerceat, & ad terminos suos reducere non omittat; & E. V. manus humillime exosculor.

Romæ 28. Augusti 1734.

Eminentiæ Vestræ

Humillimus atque Addictissimus Servo

A. F. Card. Zondadari Pro-Præf.

N. M. Tedeschi Archiepiscopus Apam. S. R. C. Secret.

20 Quin & juxta Decreta Alexandri VII. Abbatibus Regularibus consecratis id non licet, nisi in Missa Solemni, cum Pontificalibus utuntur, ut ex Decretis S. Congregationis, cit. *Inst. Eccles.* 34. §. 4. n. 17.

21 Pari passu cum hoc argenteo instrumento procedendum est cum assistente; *ibid.* §. 18. ut ex Decreto S. Congr. Rituum.

Novus Sacerdos in celebratione Missæ primæ vetatur Ecclesiam circuire sacris vestibus indutus, ut recipiat oblationes; potest tamen se vertere ad altare, & ibi eas accipere, ex Decreto Sac. Congregationis. *Instit. Eccles.* 56. §. 7.

22 Sacerdos in alia Diœcesi celebrans Missam non potest nomen Episcopi sui nomini Episcopi illius Diœcesis substituere, ex Pouget, & Merato. *De Sacrif. Missæ lib.* 2. *cap.* 17. §.

Novæ additiones ex aliena manu.

2 AN possit Sacerdos sine Ministro Missam celebrare, si sit aliqua celebrandi necessitas, non conveniunt inter se Auctores, Negant post *E. Antoninum* complures. Affirmant vero alii. Sed & hi discordes sunt circa illam necessitatem, quæ licitam facit hanc Missæ celebrationem sine ministro. Affert *sotus* exemplum, si aliter Sacerdos non posset satisfacere præcepto audiendi Missam. Sed non omnes in hoc exemplo concordes sunt. In eo tamen vi-
3 dentur plerique convenire, quod scilicet possit Missa cebrari sine ministro, si Viaticum sit ministrandum periculose ægrotanti.

4 De eo quoque quæri solet, an in casu necessitatis liceat uti ministerio Mulieris? Satius esse sine ministro celebrare, quam mulierem habere adjutricem, communis opinio est.

Num filius illegitimus in casu necessitatis possit Patri celebranti ministrare, tum an possit ministrare eidem Patri secreto celebranti in aliquo Oratorio, vide apud *Pasqual. tom.* 1. *q.* 349. *n.* 5.

Articulus X.

Missa quoad requisita pro ejus celebratione.

SUMMARIUM.

1 *Requiritur in primis Altare.*
2 *Et debet esse consecratum*
3 *Et coopertum linteis mundissimis.*
4 *Et ista lintea regulariter debent esse tria.*
5 *Et in ipso Altari, etiamsi sit expositum Venerabile, semper requiritur Crux cum Imagine Crucifixi juxta tamen consuetudinem loci.*
6 *Et debent lumina esse in ipso accensa.*
7 *Requiritur Corporale benedictum ab Episcopo, vel ab habente privilegium benedicendi.*
8 *Et hoc debet esse lineum.*
9 *Requiritur etiam quædam parva Palla superponenda Calici.*
10 *Requiritur Calix cum Patena ex auro, vel ex argento.*
11 *Requiritur Missale.*
12 *Requiritur insuper Amictus, Alba, Cingulum, Manipulus, Stola, & Casula.*

1 REquiritur in primis Altare, *ex c. Altaria, de consecr. dist.* 1. quod debet esse lapideum, ex Conc. Hippon.
2 *cap.* 6., & refertur *in c. Altaria, de consecr. dist.* 1. Et debet
3 esse consecratum, *ex cap.* 1. *de consec. dist.* 1. Et coopertum linteis mundissimis, *c. Consulto, de cons. dist.* 1. Con. Goyacens.
4 *cap.* 3. Concil. Lateranen. IV. *cap.* 19. Concil. Oxonien. I. *cap.* 10.
Et ista lintea regulariter debent esse tria, ut videtur colligi *ex cap. Si per negligentiam, de consecrat. dist.* 2. ubi præter corporale numerantur tria his verbis: „ Si aliquid „ de Sanguine stillaverit supra lineum Altaris, & ad „ aliud stilla pervenerit, quatuordiebus pœniteat, si us„ que ad tertium, novem diebus pœniteat, si usque ad „ quartum, viginti diebus.“ ubi nota primum verba *stillaverit super lineum Altaris* referri ad corporale, & cum de tribus aliis fiat mentio, utique judicari, quod requirantur tria præter Corporale, sicuti pariter Missale Romanum auctoritate Clementis VIII., & S. Pii V. editum expresse tria requirit *tit. de defectibus*. Et in ipso Altari etiamsi sit expositum Venerabile, semper requiritur Crux cum Imagine Crucifixi, ut declaravit *Sac. Congregr. Rit.* 24. *Maji* 1707. his verbis: „ Quando super Altare expo„ situm est Venerabile, debet etiam in eo collocari Crux, „ cum Imagine Crucifixi; „ Et quidem illius altitudinis, & magnitudinis novissime præscriptæ a sæpe laudato Summo Pontifice Benedicto XIV. *die* 16. *Julii* 1746. in sua Encyclica Epistola directa Archiepiscopis, Episcopis, & Ordinariis ditionis Ecclesiasticæ, in
qua circa finem sic expresse mandat: „ Illud vobis præ- 5
„ cipimus ut nullo modo patiamini Rem divinam fieri ad hujusmodi Altaria, nisi Crucifixus inter can„ delabra ita promineat, ut Sacerdos celebrans, ac „ populus Sacrificio assistens, eumdem Crucifixum fa„ cile, & commode intueri possit, quod evenire ne„ quit, si exigua solum Crux minori tabulæ defixa Fi„ delibus exhibeatur. Si ejusmodi corruptela in Diœ„ cesim non valde propagata est, facile extingui pote„ rit, si privatim Regulares, aut sæculares Ecclesia„ rum Superiores de hac re moneantur: Sin autem „ late per Diœcesim invaluerit, tunc a Vobis Edi„ ctum necessario promulgandum erit, quod his Nostris „ Litteris conformetur. Vide tamen *in Supplementis* ad verb. *Altare num.* 59. novissimam dispositionem ejusdem Pont. Benedicti XIV. circa Crucem collocandam, vel non, in quo est expositum Sanctissimum Sacramentum.
Et debent lumina esse in ipso accensa, *ex c. Ultimo, de* 6
celebratione Missarum.

Requiritur Corporale benedictum ab Episcopo, vel ab 7
habente privilegium benedicendi, *c. Consulto, de consecr.* 8
dist. 1. Et hoc debet esse lineum, ex Concil. Rhemens. 9
cap. 3 Requiritur etiam quædam parva Palla superponenda Calici, ut habet Innocentius *lib.* 2. *de Mysteriis Missæ cap.* 56. his verbis: „ Duplex est Palla, quæ dici„ tur Corporale, una, quam Diaconus super Altare to„ tam extendit, altera, quam supra Calicem plicatam „ imponit.“ Requiritur Calix cum Patena ex auro, vel
ex argento, *ex cap. Vasa, de consecr. dist.* 1. & ex Con- 10
cil. Rhemensi relato *in cap. Ut Calix, de consecr. dist.* 1. habentur hæc verba: *Ut Calix Domini cum Patena, si non ex auro, omnino ex argento fiat*, qui Calix cum Patena debet esse consecratus, *ex cap. Unico §. final. de Sacra Unctione*. Requiritur Missale jussu S. Pii V. editum
Constit. incip. *Quo primum*, quod iterum restitutum, & 11
emendatum solum in usu haberi mandavit Clemens VIII.
Constitut. incip. *Cum sanctissimum*. Requiritur insuper 12
Amictus, Alba, Cingulum, Manipulus, Stola, & Casula ex Concil. Coyacensi *cap.* 3. Leone IV. *homil. de Cura pastorali*, & videtur colligi *ex cap. Ecclesiastica institutione dist.* 23. & explicite enumerat omnes has vestes Innocent. III. *lib. de Mysteriis Missæ*.

* Sacerdos Missam celebrans etiam in necessitate dandi 13
Viatici infirmo absque uno e sacris indumentis, peccat graviter ex irreverentia; neque enim urget Viatici præceptum, si ministrari non possit eo modo, quod docet. *De Sacrif. Missæ lib.* 3. *cap.* 7. §. 1.

Idem dicas si absque luminibus, quæ sint oportet sive 14
ex cera, sive ex oleo; & si desint, in necessitate, saltem sebacea; sufficit tamen, si necessitas urgeat, unicum lumen. Idem dicas, si celebret absque Missali libro in quo sit saltem Canon. Hæc ex DD. *ibid.* §. 2.

Peccat etiam Sacerdos celebrans sine ministro, ut erui- 15
tur ex *Cap. Proposuit, de fil. presbyt.* Si tamen sit ministrandum Viaticum, potest Sacerdos sine ministro Missam celebrare, & sibi ipsi respondere. Alias præstat omittere Missam, quamvis si hoc agat, sunt qui negent illum peccare. *Ibid.* §. 3.

Novæ additiones ex aliena manu.

ALtare, in quo Missa est celebanda, potest consecrari 1
non solum ab Episcopo, sed, & a simplici Sacerdote, si hanc ipsi potestatem concedat Summus Pontifex; Vide *Habert de Eucharist. cap.* 13. *q.* 1.

Nam autem ad consecrationem Altaris necesse omnino 2
sit, ut Reliquiæ Sanctorum in eo includantur, magna quæstio est, Negant plures, quos allegat *Habert loco citato quæst.* 3., ut sunt *Suarez, Sotus, Conine. &c.* Sed recedendum haud est a communi Ecclesiæ praxi firmata communiori opinione, nempe Altare sine Reliquiis non esse consecratum, consecratumque execrari ablatis Reliquiis, vel fracto sigillo locali, in quo sunt reconditæ.

Quando vero Altare consecratum censeri possit execra- 3

tum, & amisisse benedictionem, tradit *Habert qui supra quæst.* 2.

4 Sicuti Altaris, ita, & Calicis consecratio potest ex permissione Summi Pontificis spectare ad simplicem Presbyte-
5 rum, reque ipsa spectare ad nonnullos Abbates, & Superiores Regularium. Sed hæc facultas non solet ipsis dari,
6 nisi pro oratoriis sui Ordinis tantum, & ita semper intelligenda, si forte verba essent dubia. De execratione Calicis, vide *Habert eodem loco q.* 3.

7 Non conveniunt *Auct.*, an Sacerdote celebrante cum Calice, aut in Altari non consecrato, censeantur illa consecrata? Non male vero distinguit *Sambovius* inter Altare, & Calicem, tenetque Altare non manere consecratum ex Sacrificio super eo oblato, Calicem vero consecrari ex solo contactu Sanguinis Christi.

8 Si aliqua ex vestibus Sacerdotalibus desit nec haberi queat, an omitti debeat Missæ Sacrificium in casu etiam necessitatis? „ Pensandum est (inquit Habert de Eucharistia cap. 14. qu. 7.) quatenus ex una parte sit defectus, „ & ex altera quanta sit celebrandi necessitas. Namque „ I. in communi, & profano vestitu nunquam liceret of-
9 „ ferre: quod etiam verum est, si desit Altare consecratum, sive Calix, sive Patena, sive Corporale. II. Si „ tanta sit celebrandi necessitas, puta si frequens populus sine scandalo dimitti non posset, celebrare liceret „ sine Manipulo, aut Cingulo. Si autem tanta non sit „ necessitas, si v. g. Sacerdos aliter satisfacere non possit „ præcepto audiendæ Missæ, ex S. Antonino, præstat „ non audire, quam indecenter celebrare. Monent communiter, in casu necessitatis licitum esse Stola pro Cingulo, vel Manipulo pro Stola uti.

ARTICULUS XI.

Missa, quoad requisita in Celebrante pro valida, & licita ejus celebratione.

SUMMARIUM.

1 *Requiritur, ut valide celebret, quod celebrans sit rite ordinatus Sacerdos.*

2 *Et quod habeat intentionem sacrificandi, & conficiendi Sacramentum.*

3 *Et ut licete celebret, quod Sacerdos in gratia sit, & se probet.*

4 *Unde Concil. Trident. Confessionem in Sacerdote prærequirit, non solum ratione Communionis, sed etiam ratione specifica celebrationis.*

5 *Quomodo sit intelligendum Tridentinum præcipiens Sacerdoti, qui necessitate urgente absque prævia Confessione celebraverit, ut post celebrationem* quamprimum confiteatur ad n. 6.

7 *Ut celebrans licite celebret requiritur etiam, quod sit jejunus jejunio naturali.*

8 *Assignantur tamen aliquæ causæ, ob quas potest licite celebrare etiam non jejunus jejunio naturali*, ad num. 28.

29 *Quid sit jejunium naturale, & quando frangatur, vel non?* ad n. 46.

1 REquiritur, ut valide celebret, quod celebrans sit rite ordinatus Sacerdos; ex Conc. Nicæno *cap.* 4., & ex
2 Trid. *sess.* 22 *cap.* 1. Et quod habeat intentionem sacrificandi, & conficiendi Sacramentum, ex Concil. Florentino *in decreto unionis Armen.*, & ex Trid. *sess.* 7. *Can.* 11. *de Sacramentis in genere*, ubi anathematizatur qui dixerit, *in Ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia.* * Porro intentio applicationis Missæ sufficit si habitualis fuerit; est enim veluti quædam donatio, quæ semper valet, etiamsi multo ante intercesserit. Tempus autem applicationis num sit sufficiens post consecrationem, ambiguum est. Præstat, ut Sacerdos Missam applicet cum se ad eam præparat. *De Sacrif. Miss. lib.* 3. *cap.* 16. §. 9. Quoad intentionem hoc quoque notandum; Cum novi Sa-
3 cerdotes cum Episcopo celebrant, non debent intentionem suam ita conformare, ut intelligant se consecraturos eodem momento, quo Episcopus extrema verba protulerit, sive ipsi ante, sive postea formam compleverint; sed debent esse ita animo comparati, ut omne studium ponant proferendi ultima verba cum Episcopo, atque ita una cum eo consecrent; ex quo fit, ut si non ita jungant sua verba cum Episcopo non consecrent, cum non habuerit intentionem non consecrandi. *Ibidem* §. 6. * Et ut licite celebret, requiritur, quod Sacerdos sit in gratia, se probet, juxta præceptum Apostoli 1. *ad Corinth.* 11. *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de Calice bibat*, idest Confessionem Sacramentalem præmittat, ut vult Concil. Trident. *sess.* 13. *cap.* 7. *de Eucharistia* his verbis: *Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali Confessione ad Sacram Eucharistiam accedere debeat, quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc Sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessoris, quod, si necessitate urgente Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quam primum confiteatur, & Canon* 11. *ejusdem sessionis* statuit expresse *necessario præmittendam esse Confessionem Sacramentalem* sub pœna excommunicationis
eo ipso. Unde Concil. Trident. Confessionem in Sacerdo- 4
te prærequirit, non solum ratione Communionis, sed etiam ratione specifica celebrationis, adeo ut, non solum teneatur esse in gratia, quando in Missa Sacram Eucharistiam sumit, sed etiam in ipso actu Sacrificii, quando ipsum conficit, ut expresse innuit *sess.* 22. *in decreto de Observandis, & vitandis in celebratione Missæ*, dum dicit: *Omnem operam, & diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxime potest interiori cordis munditia, puritate, atque exteriori devotionis, ac pietatis specie peragatur.*

Illa autem particula citati Tridentini *quam primum con-* 5
fiteatur, si urgente necessitate ex defectu Confessoris inconfessus celebraverit, non est intelligenda in hoc sensu, scilicet cum Sacerdos suo tempore confitebitur, quia in hoc sensu fuit damnata ab Alexand. VII. 18. Martii 1666. his præcisis verbis, uti jacet num. 39. in ordine. ILLA PARTICULA *quam primum* INTELLIGITUR CUM SACERDOS SUO TEMPORE CONFITEBITUR, sed ejus verus sensus est, ut quamprimum, statim post peractum Sacrum habuerit copiam Confessoris, vel illico ac Confessarius sibi occurrerit, teneatur confiteri, taliter quod, si unum, vel alterum Confessarium culpabiliter prætermittat, peccet mortaliter ratione non adimpleti hujus præcepti. Nec potest dici, quod Con-
cil. Trident. ibi consulat tantummodo, & non præcipiat 6
Confessionem quam primum, quia Concilium ibi præceptum dat, non consilium, ut expresse patet ex sequenti propositione 38. in ordine damnata ab Alexandro VIII. die, & anno, quo supra: *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti quam primum, est consilium, non præceptum.*

* Sacerdos igitur valide consecrat, etsi letali crimine sit infectus, excommunicatus, hæreticus, degradatus. At ut celebret etiam licite, debet esse in statu gratiæ, & a letali peccato liber; alioquin duplicis culpæ reum se constituit, conficiendo scilicet, vel suscipiendo indigne Sacramentum, & infideliter sibi ipsi ministrando.

Vetat quidem Tridentinum *cit. sess.* 13. *cap.* 7. *de Eucharistia*, ne Sacerdos peccati mortalis reus, quamvis contritus, nisi prius Sacramentali Confessione expiatus, ad celebrandum accedat; permittit tamen Sacerdotibus celebrationem prævio tantum actu contritionis, dummodo gravis necessitas urgeat, nec sit copia Confessarii; simul vero in eo rerum eventu mandat, ut qui ita celebraverit, quamprimum confiteatur: atque ita explicat præceptum divinum ab Apostolo traditum, *probet autem se ipsum homo*. In casu vero urgentis necessitatis non satis est attritio, sed omnino contritio requiritur, vel saltem attritio, quam Sacerdos sine culpa contritionem existimaverit.

Porro urgens necessitas, de qua hic sermo, ea censetur, si Sacerdos eo die non celebrans offensioni esset, & scandalo. Item si Parocho celebrandum est ad ministrandum Viaticum. Sunt qui addant, sufficere ad celebrationem in eo rerum statu si nuper decessit anima probabiliter Sacrificio indigens; quod tamen aliis, & merito, minus probatur, cum omnes animæ in Purgatorio Sacrificio indigeant.

Sed quid, si Sacerdos cœpta Missa recordetur peccati letalis non expositi in Confessione, vel se obstringi aliqua censura, vel jejunium non servasse? Profecto si ante consecrationem peccati, seu jejunii non servati recordatur, Missam deserere tenentur, nisi aliud suadeat justus de gravi scandalo timor. Si vero post consecrationem, perficiat, & sumat Sacramentum præmissa contritione si succurrat grave peccatum, nondum pœnitentia deletum, & elicito proposito satisfaciendi postmodum præcepto confessionis, & absolutionis. Si vero nequeat conteri, satius est scandalum potius permittere, quam Sacramentum conficere, indigne recipere.

Scandalum vero an causaret recedendo ab Altari ille, qui in loco privato celebrans cum unico ministro, peccati gravis, inchoata Missa, recordetur, quæstio est anceps; sunt enim qui minimum esse scandalum censent si adsit tantummodo minister puer, vel celebrantis servus, aut amicus.

Si ea die, tempore Missam præcedente, grave peccatum commissum a Sacerdote fuerit, de quo tamen doluit, & confessus est, non decet Sacerdotem eadem die celebrare, quia tollitur quidem reatus culpæ, sed non continuo immunditiies corporis adimitur. Idem dicas de eo, qui pollutionem proprii corporis sensit, nec tamen con-

consensum apposuit. Quamvis nulla sit in eo culpa, in-
decens est tamen ad Sacrificium accedere, præsertim si
menti tenacius inhæreant pravæ cogitationes. Ex Tract.
Bened. XIV. *de Sacrif. Missæ lib. 3. cap. 11. §. 1. ad 12.* *
7 Ut celebrans licite celebret, requiritur etiam, quod sit
jejunus jejunio naturali, uti juxta morem universalis Ec-
clesiæ Apostolica traditione introductum decreverunt va-
ria Concilia, & in primis Carthaginense III. *can. 29.* sta-
tuit: *ut Sacramenta Altaris nonnisi a jejunis hominibus ce-
lebrentur*, & idem reperitur *can. 47.* Concil. Matrisconen-
se II. *can. 6.* renovat Canonem Concilii Carthaginensis,
& addit pœnam depositionis; Concilium Bracarense I. de-
crevit, ut etiam feria V. in Cœna Domini Missæ a jeju-
nis celebrentur; Concil. Toletanum VII. *can. 2. relat. in
cap. Nihil 16. caus. 7. quæst. 1.* pœnam excommunicationis
statuit in eos, qui post sumptum cibum quemlibet exi-
guum, Missam celebrare audent, præcisis his verbis: *Ne
tamen, quod naturæ languoris causa consulitur, in præ-
sumptionis perniciem convertatur, nullus post cibum, po-
tumque, quantumlibet minimum, sumptum Missas facere præ-
sumat .... Si quis hæc temere præsumpserit, excom-
municationis sententiam sustinebit*. Concilium Constan-
tiense *session. 13.* damnat errorem, sive abusum quorun-
dam, qui Sacramentum Altaris post cibum sumptum ce-
lebrare audebant, & sic senserunt communiter Sancti Pa-
tres, pro quibus omnibus unus Augustinus adducitur,
qui *in Epist. 54. alias 218. numer. 7., & 8.* habet præcisa
hæc verba: *Placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tan-
ti Sacramenti prius in os Christiani Corpus Dominicum in-
traret, quam ceteri cibi; ideo per universum Orbem mos
iste servatur*, & refertur *in cap. Liquido 34. distinct. 2.
de consecrat.*
8 Dantur tamen aliquæ causæ, ob quas Sacerdos licite
celebrare, ac communicare potest etiamsi non sit jejunus
jejunio naturali. *Et Prima* est necessitas integrandi Sa-
crificium. Si enim Sacerdos celebrans post consecratio-
nem unius, vel utriusque speciei, recordetur se non es-
se jejunum, potest, immo debet adhuc complere Sacrifi-
cium; quia majus, & fortius est præceptum Divinum o-
bligans ad integrandum Sacrificium, quam præceptum Ec-
clesiasticum obligans ad communicandum jejune. *Com-
munis*. Si autem Sacerdos recordetur se non esse jeju-
num ante consecrationem, ac celebret privatim in aliquo
Oratorio, uno tantum Ministro, aut altero bene noto
præsente, sicque possit sine gravi scandalo ab Altari re-
cedere, Missamque relinquere, ad id omnino tenebitur;
Secus vero si publice coram magno populo celebret, ac
nequeat Missam relinquere sine gravi scandalo; quia
tunc poterit etiam non jejunus jejunio naturali comple-
re Sacrificium; cum non posset sine magna sui erube-
scentia, aut nota infamiæ, & aliorum sinistra inter-
pretatione, suspicione, ac temerario judicio, adeoque
vero scandalo, sic ab Altari recedere, quod, teste Spo-
rer *tom. 3. part. 2. cap. 6. sect. 7. n. 476.* concedunt Com-
muniter Doctores etiam de Laico jam ante Altare com-
municaturo existente, ac ibi se non esse jejunum recor-
dante, & non sine magno rubore, infamia, ac scanda-
lo, non valent recedere; Leges enim positivæ nunquam
tam severe, ac rigide obligant; Et totum id colligitur e-
tiam ex S. Thom. *3. part. Summ. quæst. 83. artic. 6. ad 2.*
ubi in similibus casibus reputat quidem tutius ab Altari,
& Communione recedere, sed tamen, nisi quis recedere
non possit sine ingenti scandalo, ibi: *Nisi grave scanda-
lum timeretur*.
11 Item si Sacerdos celebrans, peracta jam consecratione
utriusque, vel unius tantum speciei, de repente moria-
tur, seu tali morbo corripiatur, ut non possit Sacrificium
complere, ac non reperiatur Sacerdos jejunus, debet Sa-
crificium compleri ab alio Sacerdote, quamvis non jeju-
12 no; *Communis*. Item si Sacerdos, loco vini, inadverten-
ter aquam solum consecraverit, & errorem suum solum
post sumptionem totius aquæ cognoverit, debet quamvis
non amplius jejunus jejunio naturali, de novo vinum cum
aqua consecrare, ac consecratum sumere ad integrandum
Sacrificium; *Communis*. Et ratio est, quia, ut dictum est
supra, majus, & fortius est præceptum de Sacrificio non
relinquendo imperfecto, quam præceptum de sacrifican-
do, & communicando jejune.
13 *Secunda* est necessitas servandi reverentiam debitam Sa-
cramento. Si enim immineat periculum, ne Sacræ Ho-
stiæ, seu Particulæ ab Infidelibus, & Hæreticis profa-
nentur, aut incendio, vel inundatione absumantur, non
solum a Sacerdote non jejuno, sed Sacerdote absente e-
tiam a Laico non jejuno propriis manibus sumi, & absu-
mi possunt, ut docent communiter Doctores; Immo &
debent, ut volunt Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 6. nu. 22.*
Gobat. *tom. 1. tract. 3. casu 13. n. 423.* & alii.
14 Item si post jam sumptam ablutionem Sacerdos repe-
riat aliquas Particulas, ut reliquias ex Hostia, quæ ali-
ter nequeant decenter asservari, debet eas, sive parvæ,
sive magnæ sint, sumere, quia spectant ad idem Sacrifi-
15 cium; *Rubric. Missal. tit. 7. de defectibus*. Et hoc etiamsi
integra hora interim, etiam post Sacrum finitum, occu-
patus fuerit in communicandis aliis; Immo etiamsi eas
repererit jam ad Sacristiam reversus, & depositis vesti-
bus, ac non modico tempore effluxo, si nequeant
asservari sine majori irreverentia, ac nullus alius adsit
Sacerdos sacrificaturus, qui illas in suo sacrificio ante
ablutionem possit absumere; In tali enim casu non cen-
sebitur novam Communionem inchoare, sed perficere
præcedentem, cum dictæ Particulæ, seu Hostiæ videan-
tur spectare ad idem suum Sacrificium. Si autem tales 16
Particulæ, seu reliquiæ Hostiæ essent ex alio, non suo
Sacro, si eas repererit ante sumptam ablutionem, debe-
bit eas absumere: Secus vero si eas repererit post sum-
ptam ablutionem, quia tunc si commode, & reverenter
asservari possent, essent asservandæ, donec ipse, vel
alius Sacerdos intra Sacrum eas jejunus sumeret; quia
non sunt pars sui præsentis Sacrificii; Quamvis Bonaci-
na, Castropalaus, & alii permittant earum sumptionem,
licet sint ex alio Sacro; Quod si ego approbo in casu,
quo non possint commode, & reverenter asservari; quia
tunc urget reverentia Sacramenti; Et si Sacerdos dubi- 17
tet, an repertæ Particulæ, seu reliquiæ Hostiæ sint
consecratæ, nec ne, poterit eas sumere post utriusque
speciei sumptionem ante suæ ablutionis sumptionem, &
etiam post ipsam, si solum post ipsam eas repererit; Sic
in universum Gobat *loc. cit. a num. 420. ad 422.* Sporer
loco citato num. 477. cum pluribus aliis ab ipsis allega-
tis.
Item si particula Hostiæ mixta cum Sanguine remaneat 18
in fundo Calicis, poterit Sacerdos vinum infundere, ut
sic cum vino deglutiatur, & hoc bis, aut ter si non suf-
ficiat semel; Quamvis enim ex *Rubricis Missalis de de-
fectibus tit. 10. num. 8.* possit celebrans pro libito ipsam
particulam, vel digito attrahere ad labium Calicis, &
ante purificationem sumere vel vinum infundere, ut sic
cum vino deglutiatur; aptior tamen, & decentior est
hic secundus modus, nempe ut infundatur vinum, &
cum eo sumatur particula, quamvis prius deglutiatur
aliqua pars vini, sicque jejunium naturale frangatur, an-
tequam deglutiatur particula. Et ratio est, quia præce-
ptum jejunii naturalis urget solum pro integra Commu-
nione, & sumptione Sacramenti absolute, & per se; Non
autem pro sumenda aliqua remansa reliquia Communio-
nis jam incoathæ, ut patet de Sanguine Christi, qui non
totus a Sacerdote omnino jejuno hauriri contingit, cum
in prima sumptione semper aliquid remaneat vini conse-
crati, quod una cum non consecrato bibitur, & eo ma-
gis in hoc casu, ubi traditur talis modus ad decentius
perficiendam, & complendam ejusdem Sacramenti sum-
ptionem, ut cum Suarez, Silvestro, Victoria, Cajetano,
Navarro, Averla, Tamburino, & Cardinali de Lugo tra-
dit Quarti, *Commentar. in Rubric. Missal. part. 2. tit. 10.
dub. 7.* & cum aliis Gobat. *loc. cit. num. 423.* addens,
idem pariter faciendum esse a Laico quando Hostia, seu
Particula palato adhæret.
Tertia est necessitas sumendi Viaticum in articulo mor- 19
tis? Si enim quis reperiatur constitutus in articulo mor-
tis, sive naturalis per infirmitatem, sive violentæ per
justitiam, nec possit communicari jejunus, tunc potest
etiam non jejunus Sacram Communionem recipere per
modum Viatici; *Communis*, & docet quotidiana praxis.
Qui mane ante periculum communicavit ex devotione, 20
si superveniat periculum, an possit, & teneatur eadem
die per modum Viatici communicare, etiam non jeju-
nes; *Vide verb. Eucharistia num. 36.* In eadem infirmi- 21
tate, etsi non teneatur, potest tamen ægrotus post 7.
vel 8. dies repetere Viaticum non jejunus, dummodo ne-
queat jejunus, sumere, & periculum mortis recurrat.
Vide *ibidem num. 37.* Quando morbus, & periculum diu 22
protrahitur post 7. vel 8. dies, potest iterum dari Com-
munio non jejuno. Vide *ibid. num. 38.* Pro consecrando 23
Viatico dando moribundo, non est licitum Sacerdoti non
jejuno celebrare. Vide verb. *Infirmus num. 28.*
Quarta est necessitas vitandi scandalum publicum, aut 24
aliud grave malum, seu damnum: Si enim Parochus
v. g. aut alius Sacerdos obligatus ex officio cele-
brare diebus Dominicis, & Festis, non possit Sa-
crum omittere sine gravi scandalo; & obmurmura-
tione, susurratione, & sinistra suspicione populi,
aut etiam sine proprio gravi malo, seu damno, ali-
ter non evitabili sine celebratione tunc poterit cele-
brare etiamsi casu, vel culpa non sit amplius jeju-
nus; Sic Suarez *disput. 4. sect. 5.* Tannerus *disp. 5.
quæst. 8. num. 41.* Layman *loc. cit. num. 22.* Sporer
loc. cit. num. 479. Rosignol. *de Eucharistia quæst. 3.
art. 7. num. 12.* & alii passim: quia majus & fortius
est preceptum naturale charitatis de vitando scandalo,
quam præceptum positivum Ecclesiasticum de celebran-
do, & communicando jejune. Quod etiam in Laicis, 25
præsertim Religiosis, qui determinatis diebus communica-
re debent, locum habere posse, tradunt citati Doctores
(a); & Rosignolus *loc. cit. num. 12. in fine*, sic præcise
habet:

(a) Nota. Si jejunus Laicus præsertim Religiosus non sit, dicere sine ulla infamia potest, non sum jejunus, sat-
que ita sine scandalo potest a Communione abstinere, quam percipere juxta Ecclesiæ præceptum nequeat.

habet: *In universum ubicumque intervenire potest scandalum conjunctum cum aliqua infamia, quæ aliter vitari nequeat, sive in sacerdote sacrificante, sive in Laico communicaturo, etiam fracto jejunio, potest ille sacrificare, hic communicare; quandoquidem exceptio de vitando scandalo in omnibus præceptis locum habet, ubi contrarium non est intrinsece malum, & obligatio Legis positivæ non obligat cum tanto onere, & discrimine.*

26 Quamvis Neomysta, seu Neopresbyter (qui mane diei, quo Primitias solemniter celebraturus erat, se adhuc probans ut prioribus diebus Missam siccam privatim celebrando, incogitanter sumpsit panem, & vinum, seu aliter jejunium naturale) per se loquendo non possit Missam licite celebrere, sed debeat in sequentem diem differre, possunt tamen intervenire, & concurrere tales circumstantiæ, ob quas sic non jejunus possit licite suam primam Missam solemniter celebrare; Utpote 1. Si Neomysta, seu Neopresbyter sit perhonestæ familiæ. 2. Si illuc advenerint aliunde cognati complures. 3. Si paratum jam fuerit lautum convivium. 4. Si de suggestu fuerat invitatus populus ad ipsum primum Sacrum pro tali die, & jam plebs, & multæ aliæ personæ nobiles ob id ad destinatam Ecclesiam se accinxerint. 5. Si error ille non jejuni Neomystæ fuerit occultus. In his circumstantiis simul concurrentibus, posset talis Neomysta licite suum primum Sacrum solemniter celebrare, ob rationabilissimam Epikeiam, quod si Papa adesset, vel interrogaretur, an generalis Lex statuta in Sacris Conciliis, sacrisque Canonibus de non communicando, & celebrando, nisi jejune, vellet extendi ad hunc casum in dictis circumstantiis, responderet, nec se, nec suos antecessores id velle, aut voluisse, præsertim ad evitanda ingentia mala, incommoda, & scandala inde oritura, videlicet maximam mortificationem illius innocentis Neomystæ, ejus cognatorum tristitiam, aliorum obmurmurationes, suspiciones, temeraria judicia, adeoque vera scandala ultra magnas expensas frustra factas, & contemptum ipsius Neopresbyteri tamquam hominis incautissimi in re gravissima; Unde in tali casu locum haberet Legistarum axioma: *singula, quæ non prosunt, multa collecta juvant*. Sic expresse Gobat *loc. cit. casu* 13. *a num.* 410. *ad* 415. Sporer *loc. cit. num.* 481. La Croix *lib. 6. part.* 1. *num.* 583. & alii per text. in l. Spadones 15. §. 11. ff. de excusationibus, l. Instrumenta 5. & l. Ratione 6. Cod. de probationib. *cap. Cum causam* 13. *de probation.* ex quibus deductum est dict. Axioma teste Barbosa Axiom. 209. *num.* 1.

27 Item si Parochus v. g. invitaret alium vicinum Parochum, ut in Festo majoris solemnitatis suæ Parochiæ, Missam pro eo cantaret, hicque invitationis oblitus, domi celebraret, aut jentaret, sicque non amplius jejunus accederet ad Parochum invitantem, qui sub spe habendi ad canendam solemnem Missam jejunum Parochum invitatum, & ipse jam celebravit, aut jentavit, posset Parochus invitatus ad evitandum grave scandalum, licite quamvis non jejunus Missam celebrare; si enim non celebraret, nec adesset alius jejunus Sacerdos celebraturus, sicque populus absque Missa dimitteretur, non posset evitari grave scandalum, idest gravis, & injusta indignatio, gravis oblocutio adversus ipsum, ac alios Sacerdotes, ridiculi sarcasmi, & dicteria lædentia eorum famam, & honorem. Sporer *loc. cit. num.* 480. Gobat *tom.* 1. *tract.* 4. *casu* 19. *n.* 329. *& seq.* cum aliis ibi citatis.

28 Item si in Festo Nativitatis Christi non esset nisi unicus Sacerdos non amplius jejunus, neque alius haberi posset, qui Missam celebraret, nec aliter evitari posset scandalum, licite ageret, si celebraret: Sporer *loc. cit.* Gobat *loc. cit. num.* 331. cum Tannero, & Angles ibi citatis; & alii id colligentes etiam ex S. Thoma 3. *part. Summ. quæst.* 83. *art.* 6. *ad* 2. dicente quod ubi difficultas occurrit, semper accipiendum est illud, quod habet minus de periculo, & quod minus est illud, quod pertinet ad qualitatem sumentis, quam publicum grave scandalum, adeoque &c. Vide *supra num.* 10. Et ratio est jam allata *supra num.* 24. quia majus & fortius est præceptum naturale charitatis de evitando scandalo, quam præceptum positivum Ecclesiæ de celebrando, ac communicando jejune.

29 Jejunium naturale ad celebrationem, & Communionem prærequisitum *est carentia cibi, & potus suscepti in stomachum, vel in via ad stomachum*. Sic Scotus *in* 4. *dist.* 8. *quæst.* 3. & est in re communis. Unde ille jejunus est jejunio naturali, qui a media nocte nihil sumpsit per modum cibi, ac potus; Sumere autem aliquid per modum cibi, aut potus *est aliquid ab extrinseco sumptum per se actione vitali in stomachum dimittere, edendo, vel bibendo*: ut ex communi tradit Tannerus *disp.* 5. *quæst.* 8. *num.* 78. Sporer *loc. cit. num.* 466. Hinc saliva, & quid-
30 quid per modum salivæ sumitur, vel in stomachum dimittitur, non frangit jejunium naturale; Illud autem dicitur sumi, vel trajici per modum salivæ, *quod cum sit minimum quid, & a saliva inseparabile*, (quamvis in illam non sit conversum) *inadvertenter, & præter directam intentionem trajicitur*. Sic Suarez, Vasquez, & alii apud Diagam *part.* 1. *tract.* 5. *res.* 12. Sporer *loc. cit. num.* 466. La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 566. cum aliis ibi citatis.
Unde si quis abluendo os aqua, aliquam ejus stillam 31
mixtam salivæ deglutiat, potest adhuc celebrare, seu communicare; quod & tradunt etiam Rubricæ Missalis *tit. de defectibus dispositionis corporis* ibi: *Si abluendo os deglutiatur stilla acquæ præter intentionem, non impedit Communionem*.
Secus vero si quis dedita opera parvam 32
aquam, aut aliquid etiam minimum a saliva distinguibile, per modum cibi, aut potus deglutiat. S. Thomas 3. *part. summ. quæst.* 82. *art.* 8. Scotus *loc. cit.* & alii communiter.
Per cibum autem, & potum intelligitur illud 33
solum & omne quod a stomacho alterari, & saltem ex parte digeri potest, sicque in substantiam hominis aliquo modo converti. Sanchez, Tamburin. Lugo, Dicastill. Gobat & alii citati, & sequuti a La Croix *loc. cit. numer.* 561. & a Sporer *loc. cit. num.* 467. contra Nugnum, Layman, Bernal. & alios, qui non requirunt, ut sit aliquid digestibile.

Unde qui deglutiret capillos, ungues abrasos, officula 34
fructuum, lignum, aurum, argentum, plumbum, vitrum, fila ex serico, vel lana, & quidquid nec cibi, nec potus rationem habet, non frangit jejunium naturale; Lugo, Dicastill. Ledesma, Sanchez, Diana, Tamburin. Averſa citati, & sequuti a La Croix *loc. cit. num.* 562. Gobat *tom.* 1. *tract.* 4. *num.* 262. Sporer *loc. cit. num.* 467. Rosignol. *loc. cit. num.* 20. & 21. Quarti *Comment. in Rubric. Missal. part.* 3. *tit.* 9. *dub.* 2. *difficult.* 3. cum aliis ibi citatis contra alios; Supradicta enim non habent rationem comestibilis, aut potabilis, nec digeruntur, nec alterantur, sed integra egeruntur, excepto auro, quando resolvitur, & redditur potabile. Tum quia Sacri Canones solum exigunt, ut nullus cibus, aut potus sumatur ante Communionem, ut patet *in cap. Nihil* 16. *caus.* 7. *quæst.* 1. ibi: *Nullus post cibum, potumque, quamlibet minimum, sumptum Missas facere præsumat*, & *in cap. Liquido* 14. *de consecrat. dist.* 1. ibi: *Placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti prius in os Christiani Corpus Dominicum intraret, quam ceteri cibi*: & consimiliter *in cap. Ex parte* 5. *de Celebrat. Missar.* in Concil. Bracaren. I. *Canon.* 16. & Bracaren. II. *Can.* 10. Carthaginen. III. *Can.* 29. Constantiensi *sess.* 13. & in aliis; Quæ autem ex sua natura non sunt ab homine comestibilia, aut potabilia, ut supradicta, non sunt proprie cibus, aut potus humanus, adeoque non censentur prohibita ante Celebrationem, & Communionem, nec frangunt jejunium naturale.

An autem terra, seu creta, quam puellæ edunt ut al- 35
beicant, charta, seu papyrus, filum ex lino, fœnum, palea, cera, pulveres medicinales, venenum, & hujusmodi frangere, quia dicunt ipsi, non sumuntur per modum cibi, aut potus, cum ex sua natura non sint comestibilia, aut potabilia. Alii autem probabilius tenent, quod ipsa jejunium naturale frangant, quia in terra, & creta continentur partes mixtæ, quæ a stomacho sunt alterabiles, & digestibiles, sicque aliquo modo in substantiam hominis converti possunt: Papyrus, seu charta, servit pro nutrimento muribus, & filum ex lino fit ex herbis, sicuti etiam ipsa charta saltem mediate ex herbis fit, cum fiat ex lino; Fœnum, & palea in substantia sua sunt herbæ nutritivæ. Cera retinet aliquid mixtum de melle, Pulveres medicinales etiam ex ossibus, & lapidibus contritis confecti habent se tanquam cibi medicinales corporum; Venenum continet partes, quæ ex natura sua deservire possunt pro cibo humano, ut patet exemplo Mithridatis, adeoque cum supradicta, & alia similia possint a stomacho alterari, & digeri, sicque aliquo modo in substantiam hominis converti, probabiliter jejunium naturale frangunt. La Croix *loc. cit. num.* 562. Tamburin. *de Communion. cap.* 2. *num.* 19. & 20. Henno *tom.* 2. *tract. de Eucharistia disput.* 8. *quæst.* 2. *artic.* 1. *conclus.* 2. *resolut.* 1. Layman *lib.* 5. *tractat.* 4. *cap.* 6. *num.* 18. cum aliis ibi citatis; Nugnus, Præpositus, Henriquez, Bonacina, Reginaldus, Villalobos, Fagundez, & alii contra alios.

Qui reliquias cibi diei præcedentis dentibus implicitas 36
inadvertenter, & casualiter deglutiunt, non frangunt jejunium naturale. S. Thomas 3. *part. Summ. quæst.* 80. *art.* 8. *ad* 4. & alii passim, quia non censentur illæ comedi, sed per modum salivæ deglutiri. Si autem advertantur, & sensibiliter percipiantur in lingua, debent expui, aliter frangerent jejunium: quia si scienter, & dedita opera deglutirentur, non possent habere meram rationem salivæ, cum possent a saliva separari, & expui; quod optime videtur considerasse S. Thomas *loc. cit.* ubi dicit, reliquias illas non frangere jejunium, addita tamen conditione *si casualiter transglutiantur*; & sic docet communior opinio, ut testatur Henno *loc. cit. num.* 567. Quarti *loc. cit. difficult.* 1. & alii tenent non frangi jejunium, etiamsi advertenter, & dedita opera ipsæ deglutiantur, quia, dicunt ipsi, censentur adhuc deglutiri per modum salivæ, & non veniunt ab extrinseco, ac censentur pertinere ad comestionem præcedentis diei; & Rubricæ Missalis *tit.* 9. *de defectibus dispositionis corporis* simpliciter sic habent: *Si reliquiæ cibi remanentes in ore transglutiantur*,

ta, non impediunt Communionem, cum non transglutiantur per modum cibi, sed per modum salivæ.

37 Jejunium naturale non frangunt, qui ad probandum an vinum album, vel aqua, ad percipiendum saporem, seu condimentum, jusculum, aquam, vel aliquid aliud supra linguam ponunt, & prægustant, ac statim expuunt, quamvis parum ipsius jusculi, vini, aquæ, vel alterius liquoris salivæ admixtum casu deglutiant. Sic expresse S. Antoninus 3. *part. Summ. Theolog. tit.* 3. *cap.* 6. §. 8. Silvius *in* 3. *part. Summ. S. Thomæ quæst.* 80. *art.* 8. & teste Sporer *loc. cit. num.* 468. communis aliorum cum S. Thoma *loc. cit.* quia cum illud parum sit a saliva inseparabile, censetur per modum salivæ trajectum; Secus autem, si vel in magna quantitate, vel in parva quidem, non casualiter, sed advertenter, & ex proposito; si videlicet illud parum potuisset a saliva dinstinguere, & separare. Sporer *loc. cit.* Gobat *cit. tract.* 4. *casu* 17. *num.* 266. cum aliis ibi allegatis. Quid autem dicendum sit, si quis gargarizet, & aquam detineat in ore diutius? Jordanus *tom.* 1. *lib.* 4. *tit.* 1. *num.* 4. Gobat *loc. cit. num.* 167. Sporer *loc. cit. num.* 468. respondet vix possibile esse, tunc partem aliquam aquæ a faucibus non attrahi, ideoque ut periculosum saltem dissuadendum esse.

38 Qui aromata dentibus terunt, aut ore continent ad confortandum caput, vel vitandum noxium aerem, aut odorem dummodo nihil ex intentione deglutiant, non violant jejunium naturale, quamvis aliquid succi inseparabiliter salivæ permixtum deglutiant, quia illa trajectio est per modum salivæ, & non est vera comestio, seu potatio; Immo ob eamdem rationem etiamsi parvum granulum aromatis casu, & sine intentione comedendi in stomachum descenderet. Sic Coninch, Mercerus, Bonacina, Tannerus, Lorichius, & alii, quos citant, & sequuntur Diana *part.* 5. *tract.* 13. *resolut.* 1. §. *Verum*, Quarti *loc. cit. dub.* 2. *vers. Colligitur tertio* & alii.

39 Nec jejunium naturale frangunt, qui respirando attrahunt vapores ex cibo, & potu prælente; Nec qui per modum respirationis attrahunt per os in stomachum, vel pulverem, vel pluviam, vel muscam, vel quid simile, quia ista deglutiuntur per modum respirationis, & non per modum comestionis, aut potationis, ut requiritur ad fractionem jejunii; Sic Doctores citati, & alii passim.
40 Secus autem esset dicendum, si quis alicui oscitanti, nec advertenti injiceret in os uvam, aut parvam nucem, ipsamque deglutiret, aut ei dormienti in os apertum, aut guttur globolum sacchari, aut aliquid cibi, vel potus immitteret, & ipse casu, vel violenter deglutiret, aut in flumen prolapsus invitus aquam in stomachum trajiceret: quia vitaliter sumitur per potationem, vel cibationem; cum sic etiam infantes, & infirmi, ac bruta cibentur, licet invitis ingeratur cibus; Gobat *cit. tract.* 4. *casu* 17. *n.* 264. Sporer *loc. cit. n.* 470. La Croix *loc. cit. n.* 168. & alii apud ipsos.

41 Neque jejunium naturale frangunt, qui deglutiunt sanguinem e gingiva, vel humorem ex capite, seu pustula in ore rupta, defluentem: quia ista non sumuntur ab extrinseco, nec per modum cibi, aut potus, sed per modum salivæ Sporer *loc. cit. n.* 470. La Croix *loc. cit. n.* 365. cum aliis ibi allegatis Quarti *loc. cit. dub.* 2. *in fine*, ubi citans S. Thomam, Suarez, Cardinal. de Lugo, & alios addit falso ratiocinio, quod licet Sanguis in os defluens ex industria deglutiretur, etiam animo se nutriendi, non violaretur jejunium, quia intentio illa non potest dare rationem cibi prædicto sanguini ab intrinseco defluenti, cum de ratione cibi sit, ut ore sumatur ab extrinseco, juxta Regulam traditam a S. Thoma *in* 4. *dist.* 8. *quæst.* 1. *artic.* 4. *quæstiuncul.* 2. *ad* 3. & ab aliis communiter receptam.

42 Secus autem dicendum esset, si quis sugeret sanguinem ex vulnere manus, aut digiti, vel extractum ex propria vena, quia tunc vere haberetur cibus ore sumptus ab extrinseco; Quarti *loc. cit.* La Croix *loc. cit.* cum Lugo, & Tamburin. ibi allegatis, Henno *loc. cit. resolut.* 1. & alii. Et idem dicendum est de muliere lac sugente de propriis mammillis; Henno *loc. cit. resolut.* 2. La Croix *loc. cit.* ubi addit, frangi etiam jejunium, si id, quod ex oculis, vel naribus defluit, in os admittatur, & deglutiatur, quia aliquid digestibile sumitur ab extrinseco instar cibi, aut potus, præsertim, si id potuit a saliva distingui, sepa-
43 rari, & expui. Non frangit tamen fortasse jejunium, qui aquam, vel quidpiam aliud per nares sumit, licet aliquid dilabatur in stomachum, quia non sumit ore per modum cibi, vel potus, nec est comestio, vel potatio, cum hæc fiant ore, non naribus; Quarti *loc. cit. vers. Colligitur quinto*, allegans Suarez, Cœlestinum, Faustum, & alios, quos affert, & sequitur Diana *part.* 1. *tract.* 13. *resolut.* 1. Henno *loc. cit. resolut.* 6. & alii.

44 Qui vesperi decumbens imponit ori saccharum, vel aliquid aliud contra raucedinem paulatim liquandum, & deglutiendum, si post mediam noctem, etiam dormiens aliquam partem deglutiret, frangeret jejunium naturale, nec posset celebrare, aut communicare, quia moraliter tamdiu censetur durare comestio, quamdiu saccharum est in ore, cum fuerit sumptum, ut paulatim deglutiretur; Quarti *loc. cit. difficult.* 1. testans de communi, Henno *loc. cit. resolut.* 5. Sporer *loc. cit. num.* 469. & alii passim.
Si vero dubius sit, an aliquid deglutiverit, vel an fa- 45
ctum sit post mediam noctem, si adhibita diligentia adhuc perseveret dubius, probabile est, quod possit celebrare, aut communicare; & ratio est, quia in dubio melior est conditio possidentis; *cap. Si causa* 6. *de præscriptionib. cap. Quod autem* 5. *de jurepatron. cap. In pari* 6. *de Regul. juris in* 6. *leg. Nemo* 126. §. 2. *ff. de Regul. jur. leg. In pari causa* 128. *ff. eod.* (a) Quilibet autem fidelis possidet jus communicandi, quamdiu non constat de impedimento aliquo, adeoque hic, cui, facta diligentia, non constat de impedimento fracti jejunii, poterit celebrare, aut communicare; Sic Layman *lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 1. *num.* 36. & multi alii, quos affert, & sequitur Diana *part.* 6. *tract.* 12. *resolut.* 17. ubi citat Dicastillum, Bossium, Leandrum, Caramuelem, Trullench, Pasqualigum: & alios citat *part.* 10. *tract.* 13. *resolut.* 14. §. *Nota*, & prius etiam docuerat *part.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 29. ut refert Quarti *loc. cit. dub.* 5. *vers. Secunda sententia*: qui in fine dicti dubii dicit, contrariam opinionem esse etiam probabilem, uti revera est, & talem censent graves Doctores ab ipso in dicto quinto dubio allegati, quia in tali dubio, seu incertitudine tutior pars eligenda videtur propter reverentiam Sacramenti, Tum quia possessio stat pro præcepto de non celebrando, seu communicando, nisi jejune.

An sumptio Tabacci frangat jejunium naturale, & im- 46
pediat celebrationem, seu Communionem? Vide verb. *Tabaccum n.* 6. *&* 7.

Missa in Pontificio Sacello nocte Nativitatis Domini 47
celebratur a Cardinali plerumque non jejunio a præcedenti media nocte. Bened. XIV. Constit. incip. *Quadam* §. 9. *&* 10. Et id fit ex consuetudine, non autem expressa dispensatione Pontificis. Idem *ibid.*

Missam ut etiam non jejuni celebrare possent Sacerdo- 48
tes per Indias Regi Lusitaniæ subjectas, ex certis causis indulsit Pius IV. ut refert Bened. XIV. citat. Constitut. *Quadam*, §. 9. Vide dicta verb. *Eucharistia*.

Novæ additiones ex aliena manu.

DE Sacerdote, qui non jejunus celebrat, quæri solet, 1
an sit is suspectus de fide, ita ut possit contra eum 2
procedere Tribunal S. Inquisitionis? Affirmant *Alphon. de Leon. de Offic. & Potest. Confessarii recollect.* 22. *vers. trigesimus sextus*, *Trajmera de Polygam. lib.* 3. *quæst.* 2. *num.* 55. *Alberghin. in Manual. cap.* 23. *num.* 3. qui ultimus hanc reddit rationem, quod scilicet talis Sacerdos facto adhærere videtur hæresi Lutheri, qui asseruit consultius esse sumere Eucharistiam post sumptum cibum.

At re discussa in Tribunali supremæ Inquisitionis, exi- 3
stimatum fuit, minime Sacerdotem hunc esse suspectum de hæresi, adeoque puniri haud posse ab ipso Tribunali supremæ Inquisitionis, ut patet ex decreto lato *die* 10. *Septembris* 1613. quod allegat *Albic. de Inconstant. in fide cap.* 34. *num.* 65. Probe vero monet mox laudatus *Au-* 4
ctor num. 66. decretum hoc haud habere locum, si Sacerdos esset ex illis Regionibus, in quibus viget hæresis Lutherana; nam hic vocari posset ad S. Officium, & interrogari super ejus credulitate, & intentione.

Minusque S. Officio subjicitur Sacerdos, qui in prima, 5
vel secunda Missa diei Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi sumat purificationem, deinde celebret secundam, vel tertiam Missam, ut liquet ex altero decreto lato *die* 29. *Martii* 1628. allegato ab eodem *Auctore ubi supra num.* 67.

Agere hic non esset incongruum de casibus, in quibus 6
Sacerdos non jejunus celebrare valet. Sed vide, qui de iis ægregie præ ceteris tractat, *Cardinalem de Lugo de Sacrament. disp.* 15. *sect.* 2. 3. *&* 4.

ARTICULUS XII.

Missa quoad ritus observandos in ipsa celebranda.

SUMMARIUM.

1 Missa quoad fieri potest, est semper legenda de die seu concordans cum Officio, prout a Rubricis Missalis præscribitur, nisi pro aliquo casu, & obligatione debeatur legi Votiva, & de Requiem.

2 Hinc,

(a) Nota. Qui ita dubius est, tenetur non celebrare, ne se exponat periculo transgrediendi Ecclesiæ præceptum. Vide, quæ de Probabilismo disputata sunt, *art. de Conscientia*.

2 *Hinc Missæ propriæ concessæ certis Regularibus, & certis locis, non possunt ab aliis dici alibi, & ne quidem in Ecclesiis eorumdem Regularium.*

3 *Unde Sacerdotes celebrantes in Ecclesiis Regularium diebus propriorum Sanctorum habentium Missam propriam, debent quidem Missam celebrare de illo Sancto, vel Beato, sed cum Missali Romano, & de communi.*

4 *Et Cappellani Monialium etiam non utentium Breviario Romano possunt quotidie celebrare Missam correspondentem Officio a Monialibus recitato, sed cum Missali Romano, & de communi.*

5 *Si vero Moniales non habeant Missale a Romano diversum, Sacerdotes in earum Ecclesiis celebraturi, possunt dicere proprias Missas ipsis Monialibus concessas.*

6 *Sacerdotes omnes celebrantes in Ecclesiis Regularium, in quibus fit de Festo duplici, non debent dicere Missam de Requiem.*

7 *Missa potest celebrari de quolibet Canonizato, licet nondum relato in Martyrologio.*

8 *De Beatis autem potest celebrari solum in illis locis, & Ecclesiis Regularium, & ab illis, quibus facta est specialis concessio.*

9 *Missa potest etiam celebrari de Dedicatione Ecclesiarum.*

10 *Immo de ipsa Dedicatione, seu Consecratione propriæ Ecclesiæ tenentur omnes Missam celebrare, & respectivum Officium recitare sub ritu duplici primæ Classis omnes Clerici illius Ecclesiæ, sive sint Sæculares, sive Regulares cum Octava.*

11 *Sicut etiam sub eodem ritu cum octava tenentur de Titulari propriæ Ecclesiæ, & Conventus.*

12 *Et Regulares tenentur sub eodem ritu primæ classis, sed sine octava ad Missas, & Officia Patroni principalis loci, vel Diœcesis, ac Protectoris Civitatis, & Regni, nec non Titularis Ecclesiæ Cathedralis.*

13 *Et ad Missam, & Officium Dedicationis Ecclesiæ Cathedralis sub ritu duplici secundæ Classis sine Octava.*

14 *Potest etiam Missa celebrari sub ritu duplici in ea Ecclesia, in qua habetur insignis Reliquia.*

15 *Missa non est celebranda per totam Civitatem, vel Diœcesim, nec recitandum Officium de Sancto, eo quod ibi adsit Ecclesia Parochialis, vel Regularis, vel etiam Abbatialis, aut aliqua insignis Reliquia, sed tantum in propria Ecclesia, nisi habeatur specialis licentia.*

16 *Nec Festum, quod in aliqua Ecclesia celebratur ratione Corporis, vel insignis Reliquiæ habet Octavam, nisi specialiter concedatur.*

17 *Et qui recitat Officium de Sancto, de quo habet insignem Reliquiam in propria Ecclesia, si celebret eo die in alia Ecclesia, debet omittere Credo.*

18 *Missa S. Rocchi in die ejus Festi potest solum celebrari in Ecclesiis in ejusdem honorem Deo dedicatis, nisi aliud specialiter concedatur.*

19 *Episcopi regulares debent Missam celebrare, & Officium recitare juxta ritum suæ Diœcesis, non vero Regulæ; & occurrente Festo Regulæ in Festo Diœcesis hoc erit præferendum.*

20 *Episcopi Regulares, qui ex Indulto Sedis Apostolicæ gaudent privilegio suæ Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suæ Religionis recitare Officium, & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, & Altare prædictis Beatis erigere.*

21 *In Missis de Beatis non est dicendum Symbolum, ubi est permissa hujusmodi celebratio, nisi adsit reliquia, & nisi sit de iis concessum Officium, sub ritu saltem 2. Classis.*

22 *Nemo potest excedere limites verbales Indultorum Sedis Apostolicæ super Beatificationibus, præsertim in celebratione Missarum, & Officii cum Octavis sine expressa licentia prædictæ Sedis Apostolicæ.*

23 *Sacerdos, qui celebrat Missam Conventualem, in qua Chorus tenetur canere Symbolum, non potest illam prosequi eo tempore, quo a Choro cantatur Symbolum prædictum. Neque dum canitur Credo debent pulsari Organa.*

24 *Sacerdoti Missam novam celebranti licet oblationes accipere, dummodo non discedat ab Altari.*

25 *Vicario Episcopi Missam cantanti solemnem non ministrant Canonici, neque fit circulus ante ipsum.*

26 *Missas Conventuales, & Pontificales non potest celebrare Vicarius absente Episcopo.*

27 *Ad Missam Vicarii generalis non debent accendi quatuor candelæ, nec assistere duo Cappellani. Nec etiam 4. candelas in Missis privatis adhibere possunt Prælati, & Superiores quicumque sive Sæculare, sive, Regulares Episcopo inferiores.*

28 *Vicarius, ut Vicarius, non potest, absente Episcopo, Missas cantare solemnes, Ss. Sacramentum, aut Sacras Reliquias palam deferre, nec aliis se immiscere functionibus Ecclesiasticis, sed tantum præesse, ut omnia suo ordine fiant.*

29 *Assistens Presbyter debet Episcopum thurificare ad Sedem, quicumque ille sit, non vero Diaconus Evangelii.*

30 *Absente Episcopo thurificandus est Celebrans triplici ductu.*

31 *Finito Evangelio Missæ solemnis, cui assistit Episcopus cum Cappa, thurificandus est celebrans, non vero Episcopus.*

32 *Septimum Candelabrum debet adhiberi in Missis tantum Episcopi solemnibus, sed non Defunctorum.*

33 *Archidiaconus sustinens baculum Episcopi thurificandus est post Diaconos assistentes, ubi non adsit contraria consuetudo.*

34 *Canonici in Dominicis singillatim aspergendi sunt aqua benedicta, non vero unico ictu in circulum.*

35 *Celebrans, qui distribuit Cineres, Candelas, & Ramos, detecto capite debet distribuere.*

36 *Absente Episcopo, benedictiones Candelarum, Cinerum, Palmarum, & Fontis, debent fieri ab eo, qui cantaturus est Missam.*

37 *Ille idem, qui benedicit Cineres prima die Quadragesimæ, vel Candelas in Festo Purificationis, aut Ramos in Dominica Palmarum, debet etiam cantare Missam sequentem.*

38 *Non est facienda Altaris thurificatio in Missa Conventuali dierum solemnium, si absque cantu, & Ministris celebretur.*

39 *Diaconus, & Subdiaconus accipiunt pacem ab Episcopo celebrante statim post Diaconos assistentes.*

40 *Duorum Canonicorum assistentia semper convenit Episcopo, sive celebret ipse, sive assistat Divinis.*

41 *Dignitates tenentur associare Episcopum cum Canonicis ex debito, licet Cæremoniale Episcoporum nominet tantum Canonicos, ubi non adsit contraria consuetudo.*

42 *Consuetudo, ut Dignitates, & Canonici Mitram, Gremiale, Baculum, Thuribulum, & similia ministrent Episcopo, est servanda.*

43 *Non tenentur omnes Canonici associare Episcopum ab eo Altari, in quo Missam planam celebravit, usque ad Sedem Episcopalem, si assistere velit Missæ Conventuali.*

44 *Archidiaconus non potest assistere Episcopo in habitu Prælatitio, non Chorali, licet sit Prothonotarius.*

45 *Canonici assistentes Episcopo præcedunt Vicarium Generalem, & sunt ante ipsum thurificandi.*

46 *Canonici Missam celebrantes coram Episcopo non debent sedere in sede cum postergali, sed in scamno, oblongo tapeto, vel panno coperto in latere Epistolæ.*

47 *Archidiaconus, si est prima Dignitas, debet facere Officium Presbyteri assistentis; si est Sacerdos, & recusans, cogendus est pœnis, & Censuris.*

48 *Prima Dignitas debet assistere Episcopo celebranti, licet sit unica.*

49 *Soli Canonici debent facere consuetos Circulos ante Episcopum, non autem Vicarius Generalis.*

50 *Licet Episcopus non celebret, sed tantum assistat Missæ solemni, Celebrans debet ad Confessionem respondere Episcopo usque ad Indulgentiam inclusive, non vero simul cum illo dicere* In nomine Patris *&c.*

51 *Coadjutor Episcopi non sedet celebrans nisi in Faldistorio, neque habet Diaconos assistentes, neque Canonici parantur, neque ponitur, septimum Candelabrum.*

52 *Prædictus Episcopi Coadjutor non utitur Baculo nisi in Ordinationibus.*

53 *Coadjutor Episcopi celebrans præter Diaconum, & Subdiaconum debet habere assistentem Canonicum pro libro.*

54 *Candelæ, Cineres, & Palmæ distribuuntur, stando cum Mitra in capite ab eo, qui privilegium habet eam gestandi.*

55 *Inferiores Episcopo non debent sumere de Altari paramenta pro Missa.*

56 *Prima Dignitas dat Candelam Episcopo in Festo Purificationis, & Episcopus dat statim primæ Dignitati ante Vicarium Generalem.*

57 *Clerici in Minoribus non sunt assumendi ad cantandam Epistolam, vel Evangelium, etiamsi sit penuria Diaconorum, & Subdiaconorum.*

58 *Clericus, qui solemniter cantat Epistolam cum Tunicella, & reliquis Sacris vestibus, sed absque manipulo, debet petere dispensationem Irregularitatis ad cautelam. Vide tamen novum decretum citatum in corpore.*

59 *Si sub Altari, vel sub ejus gradibus humana sint Defunctorum cadavera, non est ibi celebranda Missa, donec alio transferantur.*

60 In-

60 Intra clausuram omnino prohiberi debet celebratio Missæ, etiam ad communicandas infirmas, non obstante antiquissima consuetudine.

61 Missæ ad satisfaciendum eleemosynis alicui Ecclesiæ traditis non sunt celebrandæ per exteros, ubi commode possunt satisfieri per Sacerdotes ejusdem Ecclesiæ.

62 Non debent Regulares in Canone nominare Superiores suos, ut Antistites.

63 Regulares in celebratione Missæ possunt annuntiare dies Festos, & jejunia in suis Ecclesiis.

64 In Oratione A Cunctis nomina Patronorum S. Michaelis Archangeli, & S. Joannis Baptistæ præponenda sunt Apostolis.

65 Celebrans in Parasceve debet mittere particulam in Calicem; neque debet se signare cum Calice.

66 Oratio imperata a Superiore, veluti Deus refugium omittenda est in duplicibus primæ Classis; Romæ omittitur etiam in Festis secundæ Classis.

67 In fine Missæ ad quodcumque Altare celebratæ fit reverentia Cruci infra gradus capite semper aperto.

68 Non permittitur ad Altare majus celebratio Missæ, dum dicuntur in Choro Matutinum & Horæ.

69 Qui præ timore, vel balbutie non pronuntiat Evangelium S. Joannis, quod legitur in fine Missæ, sed ejus loco aliud suo arbitratu recitat, suspendendus est a Missarum celebratione, quousque illud rite pronunciare assuescat.

70 Evangelium pro solemni Palmarum benedictione canendum est in cornu Epistolæ ab illo, qui celebrat absque Diacono, & Subdiacono.

71 Passio in hebdomada majori legenda est in Missis privatis in cornu Evangelii, licet in Missa solemni legatur a Celebrante in cornu Epistolæ.

72 In processionibus Candelarum, Palmarum, & similium, quæ fiunt intra Ecclesias sine Sacramento, non est pulsanda campanula ad elevationem Ss. Corporis Christi in Missa privata; Quod si pulsetur & advertatur elevatio, tunc est genuflectendum in utroque genu a transeuntibus ante Altare, ubi Missa celebratur, & deposito Ss. Sacramento, progrediendum.

73 Similiter si aliqui transeant in elevatione Calicis.

74 Sacerdos in Sacrificio Missæ congruentius utitur cingulo lineo, quam serico.

75 In Sacrificio non est adhibenda palla drappo serico a parte superiore cooperta.

76 Non est omittenda una ex assignatis Orationibus in Missali, velut A Cunctis, ut ejusdem loco dicatur aliqua Oratio imperata ab Episcopo, veluti Deus refugium &c. neque ut recitetur penultimo loco Oratio pro defunctis.

77 Quando dicitur Oratio A Cunctis, vel Ecclesiæ non est dicenda Oratio contra Paganos, vel alia hujusmodi.

78 Quando dicitur Collecta, vel Missa contra Paganos, non potest mutari nomen Paganorum, dicendo Turcarum Hæreticorum &c.

79 Manus Sacerdotis ad Hanc igitur oblationem, debent ita extendi, ut palmæ sint apertæ police dextro super sinistrum in modum Crucis supra manus, non vero infra manus.

80 Cruces, quæ fiunt a Sacerdote super Oblata, non sunt faciendæ manu transversa, sed manu recta in transversa parte Crucis.

81 Pars inferior Hostiæ, non autem superior, præcidenda est, quando dicitur Pax Domini sit semper vobiscum.

82 De Sequentiis quoad recitationem, earumque Auctores, ad n. 86.

87 Pacis osculum cur non detur in Missa Feriæ v. in Cœna Domini. Feriæ vi. in Parasceve, & Sabbati Sancti?

88 Additur attendenda ad rem notabilis resolutio Sacr. Congr. Rit.

1 Missa quoad fieri potest, est semper legenda de die,
seu concordans cum Officio, pro ut a Rubricis Missalis
præscribitur, nisi pro aliqua causa & obligatione
2 debeatur legi Votiva, & de Requiem. Hinc est, quod
Missæ propriæ concessæ certis Regularibus, & certis locis,
non possint ab aliis dici alibi, & ne quidem in Ecclesiis
eorumdem Regularium, ex decreto *Sacr. Congreg.*
3 *Rituum 19. Novembr.* 1622. Unde Sacerdotes celebrantes
in Ecclesiis Regularium diebus propriorum Sanctorum
habentium Missam propriam, debent quidem Missam celebrare
de illo Sancto, vel Beato, sed cum Missali Romano,
& de communi, ut decrevit *Sacra Congreg. Rit.*
19. *Novembr.* 1622. & *iterum 9. Junii* 1668. his verbis:
*Qui celebrat Missam in aliqua Ecclesia Regularium, aut
etiam Monialium, in qua fit de Festo duplici habente Missam
propriam, quæ non sit concessa omnibus, Missam qui-*
4 *dem dicat de Festo, sed cum Missali Romano.* Et Cappel.
Ferrar. Biblioth. Tom. VI.
sani Monialium etiam non utentium Breviario Romano,
possunt quotidie celebrare Missam correspondentem Officio
a Monialibus recitato, sed cum Missali Romano, &
de communi, ut declaravit *Sacra Congregat. Rit.* 20. *Novembr.*
1628. Si vero Moniales non habeant Missale a Ro- 5
mano diversum, Sacerdotes in earum Ecclesiis celebraturi
possunt dicere proprias Missas ipsis Monialibus concessas;
Sacra Congregat. Rit. 27. *August.* 1672. Sacerdotes omnes 6
celebrantes in Ecclesiis Regularium, in quibus fit de Festo
duplici, non debent dicere Missam de Requiem. *Sac.
Congregat. Rit. 9. Junii* 1668. Et ad hoc dantur novissima
decreta emanata ad instantiam PP. Tertii Ordinis
S. P. Francisci sic quærentium.

I. *An diebus Dominicis, aliisque diebus, quibus in ipsorum Ecclesiis celebratur de Sanctis Ordinis sub ritu duplici, sacerdotibus exteris ad eam confluentibus permitti debeat celebratio de Dominica, vel alio Festo, vel etiam de Requiem? & quatenus affirmative. An in Missa de Dominica, aliisque Festis debeant Sacerdotes exteri uti paramentis competentibus dictis Dominicis, & Festis, vel possint se conformare paramentis, quibus eisdem diebus utuntur Fratres?*

II. *An Fratres diebus, quibus propria Officia celebrant sub ritu dup. celebrantes in alienis Ecclesiis, possint celebrare Missas cum dictis Officiis concordantes, vel possint celebrare de aliis conformando se ritui earundem Ecclesiarum, ac etiam de Requiem; & quatenus affirmative quo ad primam partem quid quoad colores paramentorum?*

III. *An sacerdotes exteri confluentes ad ipsorum Ecclesias, ut supra, & celebrantes de Sanctis Ordinis ser. ser. possint in Missis se uniformare cum Fratribus quoad Credo, & quoad numerum Orationum more duplicium.*

IV. *An diebus Dominicis, quibus tam Fratres, quam exteri celebrant de Dominica, possint exteri uti coloribus paramentorum, quibus utuntur Fratres ratione alicujus Octavæ, & Fratres celebrantes in alienis Ecclesiis uti coloribus juxta ritum earundem, & an tam exteri in Ecclesiis Fratrum, quam Fratres in alienis possint apponere commemorationem Octavæ, ut supra occurrentis, servata Rubrica de duplici Oratione habenda in Dominicis infra Octavam.*

V. *An in Officio ad Hym.* Iste Confessor *pro Ss. Confessoribus, quoties eisdem fixa dies est assignata, quæ non est dies obitus, recitari debeat* ℣. Meruit beatas scandere sedes, *eo quod revera Officium sit de die obitus, & quatenus affirmative, an eadem regula servanda sit in Officiis de Confessoribus translatis, dummodo Officium sit de die Obitus.*

Sac. Congreg. Rituum die 11. *Junii* 1701. *respondit,*

Ad primum quoad primam partem dubii negative, quando Festum celebratur cum solemnitate, & concursu populi, & quoad secundam partem jam provisum.

Ad 2. ut ad primum.
Ad 3. posse.
Ad 4. posse.
Ad 5. Negative.

Missa potest celebrari de quolibet Canonizato, licet 7
nondum relato in Martyrologio, quia per Canonizationem
definitur, publicum, & universalem cultum deberi
ab omnibus ipsi Canonizato. De Beatis autem potest ce- 8
lebrari in illis locis & Ecclesiis Regularium, & ab illis,
quibus facta est specialis concessio, cum nondum sit eis
concessus cultus universalis; *Sacr. Rit. Congreg.* 27. *Se-
ptembr.* 1619. Potest etiam celebrari de Dedicatione Ec- 9
clesiarum. Immo de ipsa Dedicatione, seu Consecratione 10
propriæ Ecclesiæ tenentur Missam celebrare, & respe-
ctive Officium recitare sub ritu duplici primæ Classis o-
mnes Clerici illius Ecclesiæ, sive sint Seculares, sive
Regulares, cum octava; *Sacr. Congreg. Rit.* 18. *August.*
1629 & 13. *Junii* 1682. Sicuti etiam sub eodem ritu cum 11
Octava tenentur de Titulari propriæ Ecclesiæ, & Con-
ventus; *Eadem sacr. Congr.* 13. *Junii* 1662. Et Regula- 12
res tenentur sub eodem ritu primæ Classis, sed sine Octa-
va ad Missas, & Officia Patroni principalis loci, vel
Diœcesis, ac Protectoris Civitatis, & Regni nec non Ti-
tularis Ecclesiæ Cathedralis, ex decreto *Sacræ Congregat.
Rit.* 20. *Mart.* 1683.

Et ad Missam, & Officium Dedicationis Ecclesiæ Ca- 13
thedralis sub ritu duplici secundæ Classis sine Octava ex
Decreto *ejusdem* 8. *Aprilis* 1662. Potest etiam Missa cele- 14
brari sub ritu duplici in ea Ecclesia, in qua habetur insi-
gnis Reliquia, ex eadem *Sacr. Congreg.* 23. *Novembr.* 1602.
dummodo ipsa sit integra, & non parva, & prius ab Or-
dinario sit legitime approbata, ut requirit *Decretum Sacr.
Congreg. jussu Urbani VIII. evulgatum anno* 1630. & sic de
Sanctis non baptizatis nominibus ad libitum, *ex decreto
ejusdem* 19. *Decembris* 1643. sed solummodo de descriptis
in Martyrologio Romano, & dummodo constet de iden-
titate Corporis, seu Reliquiæ insignis illiusmet Sancti,
qui reperitur in Martyrologio descriptus, ex decreto 11.
*Augusti 1691. edito, & a Sanctissimo Innocent. XII, die 19.
Octobris ejusdem anni 1691. approbato.*

15 Missa non est celebranda per totam Civitatem, vel Diœcesim, nec recitandum Officium de Sancto, eo quod in loco adsit Ecclesia Parochialis, vel etiam Abbatialis, aut aliqua insignis Reliquia, sed tantum in propria Ecclesia, nisi habeatur specialis licentia, ex Decreto S. C. R. 8. *Aprilis* 1628.

16 Nec Festum, quod in aliqua Ecclesia celebratur ratio-
ne Corporis, vel insignis Reliquiæ habet Octavam, nisi
specialiter concedatur a Sede Apostolica; 12. *Augusti*
1653. Et qui recitat Officium de Sancto, de quo habet
17 insignem Reliquiam in propria Ecclesia, si celebret eo
die in alia Ecclesia debet omittere *Credo*; Sac. Rit. Con-
greg. 2. *Decembris* 1684.

18 Missa S. Rochi in die ejus Festi potest solum celebrari in Ecclesiis in ejusdem honorem Deo dedicatis; nisi aliud specialiter concedatur, 29. *Novembris* 1629. Episcopi Regulares debent Missam celebrare, & Officium recitare juxta ritum suæ Diœcesis, non vero Regulæ; & occurrente Festo Regulæ in Festo Diœcesis, hoc erit prætendum, 11. *Junii* 1605.

19 Episcopi Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicæ gaudent privilegio suæ Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suæ Religionis recitare Officium, & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, & Altare prædictis Beatis erigere; 17. *Apr.* 1660.

20 In Missis de Beatis non est dicendum Symbolum, ubi est permissa hujusmodi celebratio, nisi adsit Reliquia; 22. *Julii* 1664. & nisi sit de iis concessum Officium; sub ritu saltem 2. Classis.

21 Nemo potest excedere limites verbales Indultorum Sedis Apostolicæ super Beatificationibus, præsertim in celebratione Missarum, & Officii cum Octavis sine expressa licentia prædictæ Sedis Apostolicæ; 5. *Octobris* 1652.

22 Sacerdos, qui celebrat Missam Conventualem, in qua Chorus tenetur canere Symbolum, non potest illam prosequi eo tempore, quo a Choro cantatur Symbolum prædictum; 17. *Decembr.* 1695.

23 Neque, dum canitur *Credo*, debent pulsari Organa 17. *Decembr.* 1695.

24 Sacerdoti Missam novam celebranti licet oblationes accipere, dummodo non discedat ab Altari; 1. *Octobris* 1601.

25 Vicario Episcopi Missam cantanti solemnem non ministrant Canonici, neque fit circulus ante ipsum; 8. *Martii* 1595.

26 Missas Conventuales, & Pontificales non potest celebrare Vicarius absente Episcopo; 16. *Maji* 1600.

27 Ad Missam Vicarii Generalis non debent accendi quatuor candelæ, nec assistere duo Capellani; 7. *Augusti* 1627. Nec etiam quatuor candelas adhibere possunt in Missis privatis Prælati, & Superiores quicumque, sive sæculares, sive Regulares Episcopo inferiores, uti expresse statuit *Sacra Rit. Congregatio coram Sanctissimo Domino Nostro Alexandro Papa VII, die* 27. *Septembr.* 1659. *in decreto Generali circa usum Pontificalium Prælatis Episcopo inferioribus concessorum* §. 21. ibi: *In Missis privatis...... duasque tantum candelas super Altari adhibeant*: & confirmavit *die* 20. *Julii* 1660. *in declaratione ad §. vigesimum primum*, ibi: *Ad §. vigesimum primum, quo in Missis privatis prohibentur Abbatibus quivis ritus, & prærogativæ ad Episcopos privative spectantes, exponentibus Monachis Abbates Cassinenses hactenus in Missis privatis adhibuisse quatuor candelas &c. Sacr. Congregatio censuit, servandum esse decretum*, quod & Sanctissimus approbavit.

Vide verb. Abbas *circa finem*, ubi dicta decreta cum aliis dantur per extensum.

28 Vicarius, ut Vicarius, non potest, absente Episcopo, Missas cantare solemnes, SS. Sacramentum, aut Sacras Reliquias paratus deferre, nec aliis se immiscere functionibus Ecclesiasticis, sed tantum præesse, ut omnia suo ordine fiant; 19. *Septembr.* 1625.

29 Assistens Presbyter debet Episcopum thurificare ad Sedem quicumque ille sit, non vero Diaconus Evangelii; 19. *Maji* 1607.

30 Absente Episcopo, thurificandus est celebrans triplici ductu; 30. *Januar.* 1616.

31 Finito Evangelio Missæ solemnis, cui assistit Episcopus cum cappa, thurificandus est celebrans, non vero Episcopus; 4. *Augusti* 1663.

32 Septimum candelabrum debet adhiberi in Missis tantum Episcopi solemnibus, sed non Defunctorum; 19. *Maji* 1607.

33 Archidiaconus sustinens Baculum Episcopi thurificandus est post Diaconos assistentes, ubi non adsit contraria consuetudo; 28. *Aprilis* 1607.

34 Canonici in Dominicis sigillatim aspergendi sunt aqua benedicta, non vero unico ictu in circulum; 20. *Decembris* 1601.

35 Celebrans, qui distribuit Cineres, Candelas, & Ramos, detecto capite debet distribuere; 18. *Julii* 1626.

36 Absente Episcopo, benedictiones Candelarum, Cinerum, Palmarum, & Fontis debent fieri ab eo, qui cantaturus est Missam: 12. *Junii* 1627.

Ille idem, qui benedicit Cineres prima die Quadrage- 37
simæ, vel Candelas in Festo Purificationis, aut Ramos in Dominica Palmarum, debet etiam cantare Missam sequentem; 12. *Aprilis* 1640.

Non est facienda Altaris thurificatio in Missa Conven- 38
tuali dierum solemnium, si absque cantu, & Ministris celebretur; 22. *Januar.* 1701.

Diaconus, & Subdiaconus accipiunt pacem ab Episco- 39
po celebrante statim post Diaconos assistentes; 15. *Martii* 1608.

Duorum Canonicorum Assistentia semper convenit Epi- 40
scopo, sive celebret ipse, sive assistat Divinis; 10. *Maji* 1608.

Dignitates tenentur associare Episcopum cum Canoni- 41
cis ex debito, licet Cæremoniale Episcoporum nominet tantum Canonicos, ubi non adsit contraria consuetudo; 10. *Januarii* 1609.

Consuetudo, ut Dignitates, & Canonici Mitram, Gre- 42
miale, Baculum, Thuribulum, & similia ministrent Episcopo, est servanda; 5. *Julii* 1603.

Non tenentur omnes Canonici associare Episcopum ab 43
eo Altari, in quo Missam planam celebravit usque ad Sedem Episcopalem, si assistere voluerit Missæ Conventuali; 5. *Julii* 1603.

Archidiaconus non potest assistere Episcopo in habitu 44
Prælatitio, non Chorali, licet sit Protonotarius; 6. *Martii* 1610.

Canonici assistentes Episcopo præcedunt Vicarium Ge- 45
neralem, & sunt ante ipsum thurificandi; 6. *Martii* 1610.

Canonici Missam celebrantes coram Episcopo, non de- 46
bent sedere in Sede cum postergali, sed in scamno oblongo, tapeto, vel panno cooperto in latere Epistolæ; 19. *Maji* 1614.

Archidiaconus, si est prima Dignitas, debet facere Of- 47
ficium Presbyteri assistentis, si est Sacerdos, & recusans cogendus est pœnis, & Censuris; 30. *Maji* 1616.

Prima Dignitas debet assistere Episcopo celebranti, li- 48
cet sit unica: 12. *Decembris* 1620.

Soli Canonici debent facere consuetos circulos ante 49
Episcopum, non autem Vicarius Generalis: 28. *Septembr.* 1610.

Licet Episcopus non celebret, sed tantum assistat Mis- 50
sæ solemni, celebrans debet ad Confessionem respondere Episcopo usque ad *Indulgentiam* inclusive: non vero simul cum illo dicere: *In nomine Patris*; 4. *Augusti* 1663.

Coadjutor Episcopi non sedet celebrans, nisi in Fal- 51
distorio, neque habet Diaconos assistentes, neque Canonici parantur, neque ponitur septimum Candelabrum: 1. *Septembris* 1607.

Prædictus Episcopi Coadjutor non utitur Baculo, nisi 52
in Ordinationibus: 1. *Septembr.* 1607.

Coadjutor Episcopi celebrans præter Diaconum, & Sub- 53
diaconum debet habere assistentem Canonicum pro libro: 7. *Augusti* 1627.

Candelæ, Cineres, & Palmæ distribuuntur stando cum 54
Mitra in capite ab eo, qui privilegium habet eam gestandi: 18. *Februarii* 1650.

Inferiores Episcopo non debent sumere de Altari pa- 55
ramenta pro Missa: 7. *Julii* 1612.

Prima Dignitas dat Candelam Episcopo in Festo Puri- 56
ficationis, & Episcopus dat statim primæ dignitati ante Vicarium Generalem: 14. *Junii* 1608.

Clerici in minoribus non sunt assumendi ad cantandam 57
Epistolam, vel Evangelium, etiamsi sit penuria Diaconorum, & Subdiaconorum; *Sacr. Rit. Congreg. in una Alexandrina* 15. *Martii* 1608.

Clericus, qui solemniter cantat Epistolam cum Tuni- 58
cella & reliquis sacris vestibus, sed absque manipulo, debet petere dispensationem irregularitatis ad cautelam: *Sac. Congr. Concil.* 23. *April.* 1604. apud Nicol. Lucubrat. *Canon. libi* 5. *tit.* 28. *de Cleric. non ordinat. ministrant.* Vide tamen T. VIII. Decret. S. R. C. *n.* 701.

Si sub Altari, vel sub ejus gradibus humata sint De- 59
functorum Cadavera, non est ibi celebranda Missa, donec alio transferantur: 10. *Novembr.* 1599.

Intra Clausuram omnino prohiberi debet celebratio 60
Missæ, etiam ad communicandas infirmas, non obstante antiquissima consuetudine: 1. *Decembr.* 1602.

Missæ ad satisfaciendum eleemosynis alicui Ecclesiæ 61
traditis non sunt celebrandæ per exteros, ubi commode possunt satisfieri per Sacerdotes ejusdem Ecclesiæ: 28. *Januar.* 1606. Vide supra *art.* 4. *n.* 16.

Non debent Regulares in Canone nominare Superio- 62
res suos, ut Antistites; 12. *Novembr.* 1615.

Regulares in celebratione Missæ possunt annuntiare dies 63
Festos, & jejunia in suis Ecclesiis: 2. *Julii* 1602.

In oratione *A cunctis* nomina Patronorum S. Michae- 64
lis Archangeli, & S. Joannis Baptistæ præponenda sunt Apostolis: 22. *Augusti* 1620.

Celebrans in Parasceve debet mittere particulam in 65
Calicem neque debet se signare cum Calice: 28. *Augusti* 1627.

Ora-

65 Oratio imperata a Superiore, veluti *Deus refugium &c.* omittenda est in duplicibus primæ Classis; 28. *Augusti* 1627. Romæ omittitur etiam in Festis 2. Classis.

67 In fine Missæ ad quodcumque Altare celebratæ, fit reverentia Cruci infra gradus, capite semper aperto: 28. *Augusti* 1627.

68 Non permittitur ad Altare majus celebratio Missæ, dum dicuntur in Choro Matutinum, & Horæ: 15. *Setembis* 1564.

69 Qui præ timore, vel balbutie non pronuntiat Evangelium S. Joannis, quod legitur in fine Missæ, sed ejus loco aliud suo arbitratu recitat, suspendendus est a Missarum celebratione, quousque illud rite pronuntiare assuescat: 5. *Julii* 1631.

70 Evangelium pro solemni Palmarum benedictione canendum est in cornu Epistolæ ab illo, qui celebrat absque Diacono, Subdiacono: 27. *Apr.* 1697.

71 Passio in hebdomada majori legenda est in Missis privatis in cornu Evangelii, licet in Missa solemni legatur a Celebrante in cornu Epistolæ, 4. *Augusti* 1663.

72 In Processionibus Candelarum, Palmarum, & similium, quæ fiunt intra Ecclesias sine Sacramento, non est pulsanda campanula ad elevationem Ss. Corporis Christi in Missa privata: Quod si pulsetur, & advertatur elevatio, tunc est genuflectendum utroque genu a transeuntibus ante Altare, ubi Missa celebratur, & deposito Ss. Sacramento, progrediendum.

73 Similiter si aliqui transeant in elevatione Calicis, 1. *Martii* 1681.

74 Sacerdos in Sacrificio Missæ congruentius utitur cingulo linteo, quam serico, 22. *Jan.* 1770.

75 In Sacrificio Missæ non est adhibenda Palla drappo serico a parte superiori cooperta, 22. *Jan.* 1701.

76 Non est omittenda una ex assignatis Orationibus in Missali, velut *A cunctis*, ut ejusdem loco dicatur aliqua Oratio imperata ab Episcopo, veluti *Deus refugium*, neque ut recitetur penultimo loco Oratio pro Defunctis, 2. *Decembris* 1648.

77 Quando dicitur Oratio *A cunctis*, vel *Ecclesiæ* non est dicenda Oratio contra Paganos, vel alia hujusmodi, quia sufficienter una continet, quod & altera, 16. *Aprilis* 1688.

78 Quando dicitur Collecta, vel Missa contra Paganos non potest mutari nomen *Paganorum*, dicendo *Turcarum*, *Hæreticorum &c.* 19. *Jlii* 1989.

79 Manus Sacerdotis ad *Hanc igitur Oblationem* debent ita extendi, ut palmæ sint apertæ, pollice dextro super sinistrum in modum Crucis supra manus, non vero infra manus, 4. *Augusti* 1663.

80 Cruces, quæ fiunt a Sacerdote supra Oblata non sunt faciendæ manu transversa, sed manu recta in transversa parte *Crucis*; 4. *Aug.* 1663.

81 Pars inferior Hostiæ, non autem superior præcidenda est, quando dicitur *Pax Domini sit semper vobiscum*; 4. *Augusti* 1663.

82 In Missa Paschatis Resurrectionis, & infra ejus octavam dicenda est Sequentia *Victimæ Paschali*, cujus auctorem esse Abbatem Nogerum, seu Notherum Sancti Galli, aut Horgerum Ducis Sueviæ filium, & Abbatem Sancti Galli asserit Herrera Scriptor recentior *lib.* 2. *de origine, & progressu Rit. Miss. cap.* 13. relatus a Cardinal. Bona *de rebus Liturgicis lib.* 2. *cap.* 6. *numer.* 6. Alii vero tribuunt talem Sequentiam Hermanno Contracto Germaniæ Monacho, qui fuit Astrolabii inventor; Ita Bellotte *in suis observationibus pag.* 416. & alii Possevinus *in Apparatu Sacro tom.* 2. & alii alium volunt auctorem; Unde verum est quod scribit Gavantus *part.* 1. *tit.* 10. *Rubric.* 3. *litt. R.* incertum esse talis Sequentiæ Auctorem.

83 In Missa Pentecostes, & infra ejus octavam dicenda est Sequentia *Veni Sancte Spiritus*; cujus Auctor esse perhibetur Robertus Franciæ Rex apud Trithemium, & Durandum *lib.* 4. *cap.* 22. circam annum 1003. Vel Hermannus Contractus Germaniæ Monachus ex *ligno vitæ lib.* 5. *capit.* 700. Merati tamen *tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 12. *num.* 18. dicit probabilius esse fuisse dictam Sequentiam compositam ab Innocent. III. & ab eodem Missali insertam, cum in ejus operibus reperiatur.

84 In Missa Festi Corporis Christi, & totius ejus octavæ, dicenda est Sequentia *Lauda Sion Salvatorem*, cujus auctorem esse Sanctum Thomam Aquinatem dicit Gavantus *part.* 1. *tit.* 10. *Rubrica* 3. *litt.* R. & tenent etiam alii. At vero Rioche *lib.* 4. *compend. tempor. cap.* 71. *col.* 3. Petrus Antonius a Venetiis *in Viridario Seraphico*, italice conscripto, *tom.* 2. *part.* 5. *in operibus editis a Sancto Bonaventura*, citans Pisanum in suo catalogo, & Oldoinum apud Ciaconium, tenent ab ipso Sancto Bonaventura fuisse compositam.

85 In Missa Ss. Nominis Jesu, & totius ejus octavæ, ubi celebratur, recitanda est a Fratribus Minoribus Sequentia *Lauda Sion Salvatoris*, cujus auctor videtur dicendus vulgo Beatus Bernardinus de Bustis, cum ipse, ut tradit Petrus Antonius de Venetiis *loc. citat. cap.* 5. multa addiderit ejus Officio composito a Sancto Bernardino Senensi post insignem ejus victoram Romæ obtentam; Ab aliis autem Sacerdotibus, sive sæcularibus, sive Regularibus etiam Capellanis, seu Confessariis non Franciscanis Monialium Ordinis Minorum, est omittenda, ut recte docet Sapientissimus Merati *tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 4. *num.* 4. referens quod in concessione facta preclarissimæ Societati Jesu, *anno* 1701. 1. *Octobris*, expresse dicitur, *Exclusa tamen Sequentia*; Et de facto ab aliis omittendam esse dictam Sequentiam respondit novissime *Sacr. Rituum Congregat. in Burgen.* 23. *Junii* 1636. *& in Medinen.* 16. *Februar.* 1637. Vide in Tom. VIII. Decret. S. R. C. *n.* 1011.

In Missa Festi Septem dolorum B. M. V. & totius ejus 86
octavæ, ubi celebratur, recitanda est Sequentia *Stabat Mater dolorosa*, cujus auctorem esse vulgo Beatum Jacobum, seu Jacoponum a Tuderto Ordinis Minorum refert dictus Petrus Antonius a Venetiis *loc. citat. cap.* 5. ubi insuper dicit, fuisse ab ipso etiam compositum nobile Canticum de contemptu mundi, incipiens *Cur mundus militat sub vana gloria*: allatum sub verb. *Mundus*.

In Missa Feriæ V. in Cœna Domini non datur pacis 87
osculum, *ex Ordine Romano* in detestationem osculi Judæ; Alcuin. *ibid.* Gavant. & Merati *tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 8. *de Feria V. in Cœna Domini num.* 4. ubi Gavant. addit, quod in tertio *Agnus Dei* dicitur *dona nobis pacem* contra editionem Venetam in Officiis parvis hebdomadæ Majoris, in quibus antiquo Ritu notatur, quod habet Durand. *libr.* 4. *cap.* 52. tertio dici *Miserere nobis*; Nam Missale vult dici de more, quamvis non datur.

Item in Missa Feria VI. in Parasceve non datur Pax 88
ex Ordine Romano in odium dicti osculi Judæ. Amalar. *lib.* 1. *cap.* 13. Gavant. & Merati *loc. citat. part.* 4. *tit.* 9. *Rubrica* 18. *litt. Q.* Tum quia nullum hac die fit Sacrificium, ex Albaspineo *lib.* 1. *de veterib. Rit. observat.* 17. Unde nec dicitur *Pax Domini*, nec *Agnus Dei*, quia ordinantur ad pacem dandam, ut patet in tertio *dona nobis pacem*.

In Missa autem Sabbati sancti non datur Pax ex *Ordi-* 89
ne Romano, quia nondum dixerat Christus Apostolis *Pax vobis*. Gavant. & Merati *loc. citat. tit.* 10. *Rubric.* 38. *litt. M.* Nec dicitur *Agnus Dei ex Ordine Romano*, *& sacrament. Gregor.* ob silentium mulierum, quæ nondum credebant Christo Redemptori animarum ad tollenda peccata mundi. Durand. *lib.* 6. *cap.* 8. Gavant. & Merati *loc. cit. litt. N.* post Alcuinum ibi allegatum.

Additur ad rem sequens Epistola a Sacra Rit. Congregatione 22. *Augusti* 1734. *transmissa Eminentissimo Cardinali de Lambertinis tunc Archiepiscopo Bononiæ, deinde Summo Pontifici; & ab eodem relata* Volumine 2. Notification. 14. §. 4. num. 16. ut sequitur.

Eminentissime, & Reverendissime Domine
Observandiss.

CUM Sacrorum Rituum Congregationi innotuerit, quemdam in ista Civitate Bononiæ irrepsisse abusum, quo tum Parochi ejusdem, tum Superiores Ordinum Mendicantium nulla Dignitate Ecclesiastica insigniti, nulloque justo titulo fulti in celebratione Missæ, sive solemnis, sive privatæ, instrumento argenteo, cum candela, quod Bugia *nominatur, noviter uti præsumpsere; Eminentissimi, & Reverendissimi Patres eidem Sacræ Congregationi Præpositi, Eminentiæ Vestræ scribendum esse duxerunt, ut ipsa abusum prædictum zelo, quo pollet, Ecclesiasticæ Disciplinæ a Civitate ista omnino tollere, & amovere curet, Parochosque omnes, & Ordinum mendicantium Superiores, adhibitis iis Juris remediis, quæ prudentiæ suæ opportuna, vel etiam necessaria videbuntur, auctoritate ipsius Sacræ Congregationis, moneat, coerceat, ad terminos suos reducere non omittat. Et E. V. manus humillime exosculor.*

Romæ 28. Augusti 1734.
E. V. Humillimus, & Addictiss. Servitor
A. F. Card. Zondadari Pro-Præf. S. Rit.
N. M. Tedeschi Archiepis. Apam.
Sacr. Rit. Congreg. Secret.

Missæ, in quibus solus Sacerdos communicat reprobe- o
ri non possunt. Bened. XIV. tom. 1. Constit. 64. *Certiores* §. 1. Missam celebrantes non tenentur S. Eucharistiam omnibus petentibus infra ipsam actionem ministrare. Idem *ibid.*

Ad Episcopos pertinet præscribere ea, quæ observan- 91
da, & evitanda sunt in celebratione Missæ; iisque tamquam Apostolicæ Sedis delegatis omnes etiam exempti, hac in re obedire tenentur. Idem tom. 2. Constit. 17. in-
cip. *Accepimus præstantium*. In Missarum celebratione 92
Crucifixi imago super Altari retineri debet in memoriam Dominicæ Passionis, & Mortis. Idem *ibidem*. Alia ad rem vide *verb. Crux*.

Missa celebrari nequit a Sacerdote latino ritibus Græ- 93
cis, nec viceversa, sub pœna suspensionis. Idem Con-
stitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 1. Missarum celebratio 94

permittitur Italo-Græcis in feriis Quadragesimæ cum
conditionibus & limitationibus, nempe servato, nec præ-
termisso in Parochialibus Ecclesiis præsanctificatorum ri-
95 tu, & excepto postremo triduo majoris hebdomadæ.
Idem *ibid.* Missa unica in die super quolibet Altari a
96 Græcis celebrari potest. Idem *ibidem*, & Constitut. 87.
incipit. *Demandatam* §. 8. Permittitur tamen erigi plu-
97 ra Altaria in eadem Ecclesia, plures Sacerdotes super
eodem Altari simul celebrare. Idem *ibidem*, §. 9. Mis-
sam applicare potest pro offerentibus eleemosynam Sa-
cerdos Græcus, qui cum alio rite concelebret, con-
celebrare tamen non dicitur, nec Sacrificium applica-
re potest pro offerentibus eleemosynam, qui particu-
las tantum adjicit in præparatione panis ante Missam.
Idem *ibid.*
98 Missa præsanctificatorum duntaxat celebrari potest
apud Græcos in Quadragesima exceptis diebus domini-
99 cis, & Sabbatis. Idem *ibid. citat.* §. 9. In missis Præsan-
ctificatorum non fit transubstantiatio vini per immersio-
nem particulæ consecratæ, & confutatur hac de re er-
ror Schismaticorum. Idem tom. 2. Constitut. 3. incipit.
100 *Declarasti*. Missa Præsanctificatorum iterari non potest,
etiamsi in priori omissus fuerit haustus vini non conse-
crati. Idem *ibid.*
101 Addendum est, quod antiphona *Communio* cantari debet
immediate post *Agnus Dei* eodem tempore, quo celebrans
Sacram Communionem sumit, nisi fiat communio popu-
li, quia tunc ad eam cantatur. Gavant. *part.* 1. *tit.* 13.
n. 1. Bauldry *p.* 3. *cap.* 7. *tit.* 13. Scarfanton. *p.* 2. *tit.* 10.
n. 11. & novissimum Cæremoniale Provinciæ Reformatæ
Mediolani impressum anno 1744. *cap.* 21. *nu.* 519. ubi ad
id citatur etiam Cæremoniale Episcoporum *lib.* 2. *cap.* 9.
uti ipsum etiam citat Bauldry, licet id tangat Cæremo-
niale Episcoporum *in cap.* 8.
102 Attendendum est, differentiam intercedere inter Mis-
sam cantatam, & Missam solemnem; Quando enim præ-
scribitur Missa cantanda, sufficit illam cantari cum assi-
stentia solius Acolythi; At quando mandatur cantari mis-
sa solemnis, cani debet cum assistentia Diaconi, & Subdia-
coni. Cum enim *in una Neapolitana celebrationis Missa-
rum* prætenderetur Patres Carmelitas non adimplesse onus
sibi injunctum, canendi quotidie unam Missam, ex quo
illam cantassent sine assistentia Diaconi, Subdiaconi, &
causa fuisset proposita in Sacra Congregatione Concilii
sub die 28. *Augusti* 1683. nec ipsa die resoluta, & re-
proposita *sub die* 29. *Januarii* 1684. sub hoc dubio: *An
Missa quotidie cantanda debuerit, & debeat cantari cum
assistentia Diaconi, & Subdiaconi, vel solius Acolythi?*
Eadem Sacra Congregatio reflectens quod onus erat unius
missæ cantatæ, & non unius missæ solemnis, respondit:
*Satisfactum fuisse, & satisfieri voluntati Testatoris, can-
tando Missas etiam sine assistentia Diaconi, & Subdiaco-
ni*. Sic refert & tenet Cardin. Lambertin. dein Summus
103 Pontifex Benedictus XIV. *volum.* 5. *notific.* 17. §. 7. ubi
insuper refert, fuisse decisum, quod electio Diaconi, &
Subdiaconi pro Missa solemni canenda a Parocho, vel
ab alio Sacerdote a se deputato in Ecclesia Confraterni-
tatis, seu pro inibi danda Benedictione, pertinet ad
ipsam Confraternitatem, & non ad se; Proposito enim
in Sacra Congregatione Concilii hoc dubio: *An Pa-
rochus, qui interveniens ad canendam Missam, vel
dandam Benedictionem, habeat jus sibi eligendi Diaconum,
Subdiaconum, cæterosque ministros*. *Eadem Sacra Congre-
gatio in Bononien. die* 15. *Maji* 1728. respondit: *Nega-
tive*.
104 Attento Decreto S. R. C. 2. *Septemb.* 1741. de quo in-
fra *art.* 14. *num.* 88. & tom. 8. inter decreta S. R. C. *nu-
mer.* 1102. patet, posse in Missa dici plures Orationes,
quam tres. Et quidem etiam quinque aut septem ad li-
bitum, ut expresse habetur in Missali *Rubrica IX. de O-
rationibus nu.* 12. ibi: „ In Festis simplicibus, & Feriis
„ per annum, nisi aliter in propriis locis notetur, di-
„ cuntur tres, ut in semiduplicibus, aut quinque: pos-
105 sunt etiam dici septem ad libitum. Tres autem Oratio-
nes præscribuntur in honorem SS. Trinitatis, & in me-
moriam Christi, qui tertia die resurrexit, & ter oravit
in horto; Quinque in commemoratione quinque plagarum
ejusdem Christi; & septem ob septem petitiones Oratio-
nis dominicalis, vel ad obtinenda septem dona Spiritus
106 Sancti. Sic Innocentius III. *l.* 1. *cap.* 27. Micrologus *c.* 4.
107 Merati *l. cit. n.* 11. Cavalieri *l. cit. cap.* 11. *nu.* 7. & alii.
Nec septennarius Orationum numerus videtur posse ex-
cedi, cum loquendi modus, quem servat cit. Rubrica Mis-
salis, *Possunt etiam dici septem ad libitum*, videatur sa-
tis indicare numerum, ultra quem progredi non possit,
quamvis non utatur taxativa *tantum*, quæ tamen sem-
per debet subintelligi, nisi oppositum exprimatur quan-
do determinatur quantitas, ut recte notant Magalius,
tom. 2. *variarum resol.* 158. & Cavalieri *cit. c.* 11. *n.* 6. ne
in infinitum detur processus, & ne indiscreti sacerdotes
per ulteriorem additionem tædio afficiant adstantes, & ne
fideles ob tædium avertantur ab auditione missarum. Ta-
108 les autem orationes, ut vult allatum Sacræ Congrega-
tionis decretum, *curandum est, ut sint numero impa-
res*. Nec obstat aliud ejusdem *Sacr. Congregationis decre-
tum editum* 2. *Decembris* 1684. *in una Canonicorum Regul.
Lateranensium*, his verbis: „ Non est omittenda una ex
„ assignatis Orationibus in missa, veluti tertia A cunctis,
„ si secunda esset de Festo simplici, ut ejus loco dicatur
„ Oratio imperata, veluti Deus refugium, sed post ter-
„ tiam Orationem A cunctis, potest & imperata dici,
„ cum in missa de semiduplici, simplici, vel votiva, non
„ sint necessario dicendæ Collectæ impares, puta tres,
„ quinque, vel septem". In hoc enim decreto nulla fit
mentio de missis Defunctorum. Unde *cum expediat con-
cordare jura juribus*, textu expresso *in cap. Cum expediat*,
29. *de elect. in* 6. videtur dicendum, quod hoc Decre-
tum velit non necessario esse dicendas Collectas impares
in missa de semiduplici, vel simplici, vel votiva, cum
in his missis numerum parem puta quatuor aut sex pos-
sint exigere commemorationes secundum ritum, vel im-
peratæ faciendæ, quod non potest recurrere in missis pro
defunctis, & ideo Decretum *anni* 1741. 2. *Septembris*
vult, in istis curandum esse, ut Orationes sint numero
impares, quod de facili potest in his adimpleri, cum nu-
merus impar pendat a libertate celebrantis, ubi in illis
pendet quandoque numerus par a necessitate ritus, vel
superioris imperio.
Missa, & Officium sub ritu SS. Doctorum S. Leonis I. 109
Papæ decernitur a Benedicto XIV. Constit. incip. *Mili-
tantis*, §. 3. ubi statuitur, ut in Officii Divini Breviario
in Festo S. Leonis Papæ, & Confessoris, Antiphona ad *Ma-
gnificat* in utrisque Vesperis ponatur ea, quæ incipit, *O
doctor optime*; In missa autem dicatur Introitus *in medio
Ecclesiæ*; & post Collectam subsequatur Lectio libri Sa-
pientiæ *Justus cor suum tradet*, cum Graduali, ut in com-
muni Doctorum; Post Evangelium vero dicatur *Credo*;
Reliqua, ut in consueta missa de Sancto Leone.
* Sacerdotibus latini ritus in Russia Polonica degenti- 110
bus, tam præsentibus, quam futuris conceditur, ut defi-
cientibus tabulis lapideis consecratis, Missam celebrent
Antimensis Ruthenorum unitorum. Ritu tamen latino
sacrum agere illis injunctum est. Sunt Antimensia lintei
quidam Episcopali benedictione consecrati, in quorum an-
gulis Sanctorum Reliquiæ reconditæ sunt. Bened. XIV.
Constit. 46. incip. *Imposito nobis*.
Commenticia est distinctio inter Rubricas præceptivas, 111
& instructivas; sed omnes sunt præceptivæ, licet aliquæ
ex materiæ parvitate sub veniali tantummodo obligent.
de Sacrif. Miss. c. 11. §. 3.
Nulla urgente causa leve est peccatum celebrare Mis- 112
sam privatam non recitatis Matutino & Laudibus, (Vide
verb. *Matutinum a n.* 19. *ad* 23.) At si de Missa Conven-
tuali agatur, mortalis criminis reus videri posset ille, qui
ante Matutinum, & Laudes eam celebraret, nempe ante
partem Officii in Choro celebratam. Sicut & pecca-
to gravi se obstringeret, qui perpetuo, & quasi ex a-
nimo statuisset nunquam Missam celebrare Matutino cum
Laudibus recitato. *ibid.* §. 4.
Si contingat, ut Sacerdos dum Missam celebrat, subito 113
morbo corripiatur, vel mortuus concidat, vel hoc acci-
dit ante consecrationem, nec tunc opus est Missam ab a-
lio continuari; si vero post consecrationem unius, vel
utriusque speciei, tunc supplenda est Missa, & quidem
ex præcepto a Sacerdote initio inde sumpto ubi alter Sa-
cerdos intermisit, nec & si prior ille Sacerdos ad-
huc vivat, & capax sit Sacramenti, nec alia præsto
sit hostia consecrata, ex hostia Sacerdotis secundi par
infirmo ministranda est, ut ex Rubricis Miss. §. 4.
& 5.
Sacerdos Missam suppleturus præstare id potest si alius 114
non adsit, etiamsi non sit jejunus, tum etiam si in sta-
tu gratiæ non versetur; tunc enim quærendus ab illo est
Confessarius, & si non reperiatur, eliciendus est actus
contritionis, atque ita comparatus Missam perficiat. At
si neque conteri possit, neque Missa ab altero perfici an-
te meridiem, tunc hostia & Calix reponendi sunt in ta-
bernaculo, ut ad alteram diem reserventur. Hæc omnia
ex Rubricis & DD. *ibid.* §. 7. & 8. Ex hoc conficitur,
quod laico, si fuerit præsens hostia illa & Calix dari non
potest. *Ibid.* §. 6.
Si Sacerdote Missam celebrante violetur, vel polluatur 115
subito Templum, ante inceptum Canonem, Missa inter-
mittenda est; eo vero incepto, perficienda, ut ex Ru-
bricis; *ibid.* §. 12.
Si dum celebratur incidat subita irruptio hostium vel 116
imminens alluvio, aut ruina templi, ante consecrationem,
deserenda est Missa, post consecrationem, sumendum sta-
tim Sacramentum, omissis aliis cæremoniis. Si vero casus
isti incidant, hostia quidem, sed nondum sanguine conse-
crato, potest Sacerdos hostiam statim sumere, & abire,
nisi forte in casu, quo Christianæ Religionis hostes in con-
temptum ejusdem Religionis minitentur Sacerdoti mortem,
nisi Sacrificium imperfectum relinquat. *Ibid.* §. 14.
Superveniente excommunicato non tolerato, missa, si 117
nondum perventum est ad Canonem, velut quidam vo-
lunt ad consecrationem, nec ille possit abigi, deserenda
est, post consecrationem perficienda. Sed sumpta com-
munione reliqua perficienda sunt, vel in Sacristia, vel
in alio loco decenti. *Ibid.* §. 14.

Rite

118 Rite pariter interrumpitur Missa, etiam interruptione longa, vel ad baptizandum infantem moriturum, qui alioqui sine Baptismo moreretur, vel ad audiendam confessionem infirmi, qui alioquin non confessus obiret: vel etiam, ad Extremam Unctionem administrandam. Curandum tamen tunc esset a Sacerdote, ut Sacramentum interim diligenter custodiatur, & cum redierit resumenda Missa est ex eo loco, ubi fuerit intermissa. *Ibid.* §. 15.

119 Si recitato jam Evangelio, & Symbolo superveniat vir Princeps, sive laicus sive Ecclesiasticus qui missam die festo non audierit, negent plures Doctores posse ex integro missam resumi. *Ibid.* §. 16.

120 Eucharistiam fidelibus administrare infra actionem Missæ non sunt obligandi Sacerdotes, si Parochi, seu Episcopi censuerint præstare, ut hæc administratio fiat in Altari ubi adservatur Ss. Eucharistia extra Missam. Encyclica ad Episcopos Italiæ incip. *Certiores effecti*.

121 Sacerdotes sæculares in Ecclesiis Regularium illorum Missam legere vetantur, sed utendum est illis missali Romano, ita tamen, ut possint de Sancto, de quo Regulares illi agunt officium, missam recitare, eam desumendo ex Communi missalis Romani, ut pro Cappellanis & Confessariis Monialium decrevit S. Congregatio Clemente XI. Decretum approbante. *De sacrif. Missæ lib.* 3. *cap.* 23. §. 1. & *Institut. Eccles.* 34. §. 2.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 Missa, ut monet etiam *Auctor num.* 1. debet esse conformis Officio diei, *nisi gravis caussa excuset*, tum quia *cap. Quidam, de celebr. Missar.* reprehenduntur Sacerdotes, qui Officio diei prætermisso frequentius celebrant Missas, quas *votivas* dicimus, tum quia non semel a Sacra Rituum Congregatione prohibitum est, quominus missæ votivæ in Festis solemnibus, & duplicibus celebrentur.

2 Dixi *nisi gravis caussa excuset*, propterea, quod in exequiis ex: gr: præsente corpore debet missa de defunctis celebrari.

3 Caute vero intelligendus est *Auctor*, dum eodem n. 1. ait: *nisi pro aliqua caussa & obligatione debeat legi votiva*. Ex his enim verbis videtur sequi, quod Sacerdos, qui ratione beneficii, vel stipendii tenetur missam celebrare ex: gr: de B. Virgine, vel de defunctis, eam indistincte celebrare queat diebus etiam Dominicis, & Festis duplicibus. At non concurrente expressa voluntate fundatoris, recte monet *Habert de Eucharist. c.* 16. *q.* 1. *sacerdotem; qui ratione Beneficii, vel stipendii tenetur Missam celebrare de B. Virgine, seu de defunctis, posse immo debere Dominicis, & Festis duplicibus sacrum facere de die; quia præsumitur fundator Ecclesiæ filius juxta Matris præscriptum suum legatum instituisse*.

4 Quid vero, si expressa si voluntas fundatoris, ut festis etiam duplicibus celebretur missa de B. Virgine, vel de defunctis; ita ut recurri nequeat ad dictam præsumptionem? Tolerari posse celebrationem missæ de B. Virgine, vel de defunctis, si festa illa simplicia non sint de præcepto relato decreto S. Congr. Rituum, tradit *Pasqualig. de Sacrif. Miss. tom.* 1. *q.* 249. *n.* 2.

5 Major difficultas est, an id ipsum tolerari queat in Feriis Privilegiatis, & in diebus infra octavam, quibus cedunt etiam festa duplicia; Negat mox laudatus *Auctor ubi supra numer.* 13.

ARTICULUS XIII.

De observandis in Missis Votivis.

SUMMARIUM.

1 *Missa unde dicatur votiva?*
2 *Missa votiva licita est, si adsit rationabilis caussa pro ipsa celebranda.*
3 *Missæ votivæ privatæ non possunt dici in Festo duplici, etiamsi tale duplex esset translatum.*
4 *Item nequeunt dici die Cinerum, Septimana Sancta, in Vigilia Nativitatis Christi, & Pentecostes, in Vigilia Epiphaniæ, infra Octavas Epiphaniæ, Paschæ, & Pentecostes, infra Octavam Corporis Christi, infra Octavam Nativitatis Christi, & in omnibus anni Dominicis.*
5 *Votivæ solemnes, & pro re gravi, & caussa publica celebrari possunt etiam in Festis duplicibus de præcepto, & Dominicis, exceptis Dominica prima Adventus, Feria 4. Cinerum, Dominica prima Quadragesimæ, Passionis, & Palmarum usque ad Feriam III. Paschæ inclusive, Dominica in Albis, Dominica Pentecostes, cum duobus Festis sequentibus, Nativitate Domini, Epiphania, Ascensione, Corpore Christi, & omnibus solemnitatibus primæ Classis.*
6 *Res gravis pro licita Missæ Votivæ solemnis decantatione cum Gloria, & Credo ea est, pro qua convenit totus Clerus cum Episcopo. Vel apud Regulares in eorum Comitiis Generalibus, vel Provincialibus, & cum cantatur Missa pro re, eorumdem judicio, gravi.*
7 *Item pro expositione 40. Horarum, pro tempore cantatur Missa Votiva de Ss. Sacramento cum Gloria, & Credo, & unica Oratione, exceptis Dominicis, & Festis 1. & 2. Classis, ac Feria 4. Cinerum, & Feria 2. 3. & 4. majoris hebdomadæ, quibus diebus cantatur Missa de Officio currenti cum commemoratione Ss. Sacramenti sub unica tantum conclusione.*
8 *Et si cantanda est alia Missa, durante Expositione, licet sit Conventualis, debet cantari in alio Altari.*
9 *Neque in Altari Expositionis debent celebrari Missæ privatæ cujuscumque Ritus.*
10 *Et Missæ privatæ, si Officium est duplex, debent celebrari de Officio currenti cum commemoratione Ss. Sacramenti.*
11 *Vel si non est duplex, Votiva de Sanctissimo Sacramento sine* Gloria, *&* *fine* Credo.
12 *Sacerdos Missam privatam celebraturus, dum transit ante Ss. Sacramentum, facta adoratione utroque genu, & aperto capite, surgens se cooperit.*
13 *Missæ votivæ solemnes pro re gravi, & causa publica canendæ sunt cum* Gloria *&* Credo, *nisi adhibeantur paramenta violacea, quia tunc debet omitti* Gloria *&* Credo.
14 *Missæ votivæ nunquam sunt celebrandæ cum* Gloria *&* Credo, *nisi fuerint Missæ Angelorum, in quibus quotidie est recitandus Hymnus Angelicus; vel Missæ de B. M. V. in quibus quolibet Sabbato dici debet* Gloria, *sed sine* Credo.
15 *In Votivis dicitur semper Psalmus* Judica, *& ad* Introitum, *&* Lavabo *semper Gloria Patri &c. Etiamsi esset Missa de Passione, etiam infra hebdomadam Passionis, licet hæc omnia omittantur in Missa de tempore.*
16 *Præfatio dicitur propria, si habeatur; alias dicitur de tempore, vel de Octava, vel de Communi.*
17 *Quod procedit etiam infra Octavam Nativitatis Christi, si votiva habeat Præfationem propriam.*
18 Communicantes, *&* Hanc igitur, *si votiva dicatur infra Octavam, quæ illa habet propria, dicuntur de Octava; & in fine dicitur semper Evangelium S. Joannis.*
19 *Infra octavam non celebratur Votiva de eo, de quo est Octava, sed dicitur Missa Festi conveniens Officio cum* Gloria *sine* Credo; *Quod si sit infra Octavam B. M. V. & fiat Officium de aliquo Sancto, pro Votiva de B. Maria Virgine, debet dici Missa de Octava, sed more votivo sine* Gloria, *& sine* Credo; *nisi fuerit Sabbatum, quia tunc dicendum erit* Gloria *sine* Credo.
20 *Qui in Sabbato recitat Officium de B. M. V. si celebret Votivam de aliquo Sancto, non debet dicere* Gloria, *neque Præfationem B. M. V.*
21 *Ob Missam Votivam non est omittenda Missa Conventualis, neque potest introduci consuetudo in contrarium.*
22 *Immo abrogatur consuetudo non cantandi Missam in die ultra Votivam.*
23 *Et licet in illis Ecclesiis, in quibus adest inveterata consuetudo cantandi Missam votivam de B. V. Maria singulis diebus Sabbati, possit hic pius usus, seu populorum devotio continuari, etiam in Sabbatis Festo duplici impeditis; non est tamen omittenda Missa Conventualis, ad num.* 24.
25 *Alia satis summarie referuntur. ad num.* 36.
37 *Missæ votivæ an dici possint de Beatis nondum Canonizatis? ad num.* 39.

Missa dicitur votiva, non simpliciter a voto, quo quis 1
se obstringit ad talem Missam celebrandam, sed a voluntate, qua se determinat, vel ex propria devotione, vel ad implendum desiderium alterius, qui eam petit. Et licita est si adsit rationabilis causa pro ipsa cele- 2
branda, alioquin missa debet concordare cum Officio, ut *in Rubricis Missalis* præscribitur. Missæ votivæ privatæ 3
non possunt dici in Festo duplici, etiamsi esset tale duplex Festum translatum. *Sac. Rit. Congr.* 5. *Aug.* 1662.
Item nequeunt dici die Cinerum, Septimana Sancta, in 4
Vigilia Epiphaniæ, 27. *Aprilis* 1697. & 10. *Decembris* 1718. infra Octavas Epiphaniæ, Paschæ, & Pentecostes, 28. *Augusti* 1627. infra Octavam Corporis Christi, 21. *Jun.* 1670. infra Octavam Nativitatis Christi, 25. *Septemb.* 1706. confirmat 15. *Septembr.* 1714. nec non in omnibus anni Dominicis, ut constat ex ipsis Rubricis, in quibus dicitur posse solum celebrari Missam votivam *aliis diebus infra hebdomadam*, hoc est a Dominica in Dominicam, quando non est duplex.

Vo-

Votivæ autem solemnes, & pro re gravi, & causa publica celebrari possunt etiam in Festis duplicibus de præcepto, & in Dominicis, exceptis Dominica prima Adventus, Feria 4. Cinerum, Dominica prima Quadragesimæ, Passionis, & Palmarum usque ad Feriam 3. Paschæ inclusive, Dominica in Albis, Dominica Pentecostes cum duobus Festis sequentibus; Nativitate Domini, Epiphania, Ascensione, Corpore Christi, & omnibus solemnitatibus primæ Classis, Quarti *p. 1. tit. 4. vers. Nota secundo*: aliique communiter, ut patet ex Decretis relatis art. sequent. *num. 4.* Res gravis pro licita missæ votivæ solemnis decantatione cum *Gloria* & *Credo* ea est, pro qua convenit totus Clerus cum Episcopo: Vel apud Regulares in eorum Comitiis Generalibus, vel Provincialibus; Et cum cantatur Missa pro re, eorumque judi-
7 cio, gravi, 19. *Maji* 1607. Item pro expositione 40. Horarum juxta Decretum ejusdem Congr. 13. *Februarii* 1666. & instructionem de mandato Clementis XI. pro tali Expositione emanatam *die* 20. *Januarii* 1705. in qua disponitur, ut sequitur: *In Expositione, & repositione Ss. Sacramenti pro oratione 40. Horarum cantatur Missa Votiva de Ss. Sacramento cum Gloria, & Credo, & unica Oratione, exceptis Dominicis, & Festis 1. & 2. Classis, ac Feria 4. Cinerum, & Feria 2., & 4., majoris hebdomadæ, quibus diebus cantatur Missa de Officio currenti cum commemoratione Ss. Sacramenti sub unica tantum conclusione. Et si cantanda est alia Missa, durante Exposi-*
8 *tione, licet sit Conventualis, debet cantari in alio Alta-*
9 *ri. Neque in Altari Expositionis debent celebrari Missæ pri-*
10 *vatæ cujuscumque ritus. Et Missæ, privatæ si Officium est duplex, debent celebrari de Officio currenti cum commemoratione Ss. Sacramenti; Vel si non est duplex, Voti-*
11 *væ de Sanctissimo Sacramento sine Gloria, & sine Cre-*
12 *do*: Sic præcipiente Sanctissimo D. Nostro. Vide tamen *infra num.* 34. & verb. *Oratio num.* 31. ubi excipiuntur etiam alii dies pro Missis votivis cantandis ex nova Instructione Clementis XII. emanata *die* 1. *Septemb.* 1730. & jam integre allata in Tomo tertio verb. *Eucharistia num.* 64. Sacerdos Missam privatam celebraturus, dum transit ante Ss. Sacramentum, facta adoratione utroque genu, & aperto capite, surgens se cooperit. *Sac. Rituum Congr.* 7. *Septemb.* 1638.
13 Missæ votivæ solemnes pro re gravi, & causa publica canendæ sunt cum *Gloria*, & *Credo*; nisi adhibeantur paramenta violacea, quia tunc debet omitti *Gloria*, & *Credo*, ex Decreto 19. *Maji* 1607. Missæ autem votivæ
14 privatæ numquam sunt celebrandæ cum *Gloria*, & *Credo*, nisi fuerint Missæ Angelorum, in quibus quotidie est recitandus Hymnus Angelicus, vel Missæ de B. Mariæ, in quibus quolibet Sabbato dici debet *Gloria*, sed sine *Credo*, 15. *Maji* 1672. In Votivis dicitur semper Psal-
15 mus *Judica*, & ad *Introitum*, & *Lavabo*, semper *Gloria Patri &c.* etiamsi esset Missa de Passione, etiam infra hebdomadam Passionis, licet hæc omnia omittantur in Missa de tempore, 10. *Februarii* 1647. Præfatio dici-
16 tur propria, si habeatur; alias dicitur, de tempore, vel de Octava, vel de Communi, 28. *Augusti* 1607., & 16.
17 *Junii* 1683. Quod procedit etiam infra Octavam Nativitatis Christi, si Votiva habeat Præfationem propriam, 28. *Augusti* 1627., & 16. *Junii* 1683. *Communican-*
18 *tes* autem, & *Hanc igitur* dicatur, de octava si Votiva dicatur infra octavam, quæ illa habet propria: & in fine dicitur semper Evangelium Sancti Joannis, 20. *Augusti* 1627., & 16. *Junii* 1683. Infra octavam, non cele-
19 bratur votiva de eo, de quo est octava, sed dicitur Missa Festi conveniens Officio cum *Gloria* sine *Credo*. Quod si sit infra Octavam Beatæ Mariæ Virginis, & fiat Officium de aliquo Sancto, pro Votiva de Beata Maria Virgine, debet dici Missa de Octava, sed more votivo sine *Gloria*, & sine *Credo*, nisi fuerit Sabbatum,
20 quia tunc dicendum erit *Gloria* sine *Credo*, 2. *Decembris* 1684. Qui in Sabbato recitat Officium B. M. Virginis, si celebret Votivam de aliquo Sancto, non debet dicere, *Gloria*, nequaquam Præfationem B. M. Virgin. 2. *Decembris* 1684. Ob Missam Votivam non est omittenda
21 Missa Conventualis, neque potest introduci consuetudo in contrarium, 16. *Januarii* 1617. Immo abrogatur consue-
22 tudo non canendi Missam de die ultra Votivam, 28. *Augusti* 1628. Et licet in illis Ecclesiis, in quibus adest
23 inveterata consuetudo cantandi Missam Votivam de B. M. Virgine singulis diebus Sabbati, possit pius usus, seu populorum devotio continuari etiam in Sabbatis Festo duplici impeditis, non est tamen omittenda missa conventualis, 2. *Decembris* 1684. Tenentur enim Canonici
24 omnino ad canendam Missam quotidie, ut lucrentur distributiones, 28. *Januarii* 1612., & ex *Sacra Congregatione Concilii in Tusculan.* 10. *Novembris* 1652., & *in Civitatis, Castellanæ*, 4. *Martii* 1690.
25 Missa votiva solemnis de B. M. V. potest cantari in die Dominico ratione concursus populi. *Sacr. Rit. Congregatio in Aretina* 20. *Novembris* 1663. dummodo tamen non sit Dominica privilegiata, vel ipsa non incidat in Festo 1., & 2. classis, vel in octavis privilegiatis. Vid. *Resolutiones Sacr. Congreg.*
26 Missa votiva solemnis de B. M. V. cum Gloria, & Credo potest cantari in die Dominico ratione voti, seu alia causa. *Sacra Rit. Congreg. in Aretina* 16. *Junii* 1663. Id tamen locum non habet in Dominicis, & in octavis privilegiatis, & in duplicibus primæ, & secundæ classis; ut in *numero antecedenti*.
In Ecclesiis, ubi quotidie non cantatur Missa, si oc- 27
currat Festum Patroni, seu Titularis diebus, quibus non potest de eo fieri Officium, potest nihilominus (diebus non exceptis a Rubrica missalis tit. 6. de translatione) cantari Missa de Patrono, seu Titulari, licet non cantetur altera Missa non concordans cum Officio. *Sacræ Rit. Congreg. in una Ordinis Eremitarum S. Augustini* 23. *Augusti* 1704.
In Ecclesiis, ubi titulus est Ecclesiæ, vel concursus 28
populi ad celebrandum Festum, quod transferri debet, diebus, in quibus juxta Rubricas Missalis *titul. 6. de translatione Festorum*, possunt cantari duæ Missæ una de die, alia de Festo, si non est obligatio cantandi missam quotidie, cantari potest missa solemnis Votiva de Festo occurrente tantum. *Sacr. Rit. Congreg. in Bergomen.* 17. *Augusti* 1709. apud Piton. *tom. 2. Constit.*, & *dec. pro Sacris Ritibus num. margin.* 1675. & observ. num. hic immediate antecedentem *sub* 27. *Augusti* 1704. *in una Ordinis Eremitarum Sancti Augustini*.
Missæ Votivæ, quas ex obligatione Capitulum tenetur 29
per hebdomadam celebrare certis diebus præscriptis, in quibus multoties occurrit Festum de præcepto, debent transferri in aliam diem non impeditam de præcepto. *Sacr. Rit. Congreg. in Tarentin.* 9. *Decembris* 1634.
Missa solemnis in Dominica infra octava alicujus Sancti, 30
non debet celebrari de eodem Sancto, licet de consensu Ordinarii fiat processio ad ejus Ecclesiam. *Sac. Rit. Congreg. in Aretin.* 24. *Julii* 1660.
Missa solemnis de S. Josepho, quando ejus Festum in- 31
cidit in Feria II., III., & IV. Majoris hebdomadæ, non potest cantari, etiam ob concursum populi, sed debet omitti, nec potest illis diebus fieri processio in ejus honorem. *Sac. Rit. Congreg.* 4. *Augusti* 1663. *In una Urbis*.
Receptio ad habitum, & professionem Religiosam, 32
sub re gravi numerari non potest, ut ex consuetudine cantari possit missa Votiva solemnis etiam de Spiritu Sancto, in Dominicis, vel duplicibus; & hic abusus est omnino tollendus. *Sacr. Rit. Congreg. in Ruremonden.* 24. *Julii* 1683.
Non potest Missa Votiva de Spiritu Sancto, vel alia celebrari etiam ab Episcopo pro eligenda Abbatissa in Festo duplici, vel Dominica: *Sacr. Rit. Congreg.* 27. *April.* 1708.
Missæ solemnes, & pro re gravi, & causa publica 33
non solum nequeunt cani in supradictis Dominicis, & duplicibus primæ, & secundæ classis, Feria 4. Cinerum, Feria II. III., & IV. majoris hebdomadæ, juxta Instructionem pro expositione Sacramenti ratione Oratorii, 40. Horarum editam a Clemente XI. *die* 20. *Januarii* 1705., & a nobis allatam sub verb. *Eucharistia in fine*; sed neque in omnibus diebus octavarum Paschæ, & Pentecostes, in Vigilia Nativitatis Domini, & Pentecostes, & in die octava Epiphaniæ, ut colligitur ex eadem instructione confirmata, & adducta *sub* §. 10. a Clemente XII. *die prima Septembris* 1730., & allata a Merati *tom. 1. part. 2. tit. 14.* in qua præscribitur quidem Missa de Sanctissimo Sacramento Votiva pro re gravi, sed excipiuntur expresse supradicti dies, qui non erant excepti in instructione prædicta Clementis XI. in quibus mandat cantari missam de Officio currenti cum commemoratione Sanctissimi Sacramenti sub unica tantum conclusione. Unde si in dictis diebus non potest cantari Votiva pro re gravi de Sanctissimo Sacramento, quod est majus, neque poterit cantari alia votiva, quod est minus, *arg. Auth. Multo magis, Cod. de Sacr. Eccles.*
Potest tamen in supradictis diebus cani missa solemnis 34
in propria Ecclesia de Sancto Patrono, seu Titulari, licet, transferendo; quia allata Clementina Instructio respicit solum missam solemnem simpliciter votivam: missa autem de Patrono, seu Titulari in casu proposito, non est simpliciter votiva, sed semifestiva, ut notant Quarti, Gavantus, Arnaud. & alii apud Merati *tom. 1. part. 1., tit. 4. §. 7.*, & habet aliquid juris, & acquisiti, & acquirenti in propria sua die. Tum quia Rubrica missalis *titul. 6. de translatione Festorum*, expresse sic habet: *In Ecclesiis autem, ubi Titulus est Ecclesiæ, vel concursus populi ad celebrandum Festum, quod transferri debet, possunt cantari duæ Missæ, una de die, alia de Festo; excepta Dominica prima Adventus, Feria quarta Cinerum, Dominica prima Quadragesimæ, Dominica Palmarum cum tota hebdomada majori, Dominica Resurrectionis cum sequentibus, die Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Ascensionis, & Festo Corporis Christi*, ubi, ut vides, non excipiuntur supradicti, & similes dies: Exceptio autem firmat regulam in non exceptis *Leg. In his, quæ* 15. *ff. de Legibus, leg. Quæsitum* 12. §. 43. *ff. de Instructo, vel instrumento legato, cap. Dominus* 16. *caus.* 32. *quæst.* 7. *cap. Quoniam* 2. *de conjugio leprosor.* cum similibus; adeoque vigore dictæ Rubricæ cantari poterit in dictis

diebus non exceptis Missa de Titulari in propria Ecclesia; Et ad id faciant supra allata Decreta *Sacr. Congr. Rit. sub num.* 27. *in una Ordinis Eremitarum Sanct. Augustini*, & *sub num.* 28. *in Bergomen.* Tunc autem erunt cantandæ duæ Missæ in Ecclesiis quibus incumbit onus eas cantandi. *Sacr. Rit. Congreg.* 28. *Augusti* 1628. 4. *Maji* 1686., & 5. *Julii* 1698. De his omnibus vide *Resolutiones*, & *Decreta Sac. Rit. Congr.* quæ in hac Editione apposita sunt in Tomo X.

36 Missæ votivæ de Sanctissimo Sacramento, de B. M. V. in cantu fundatæ seu relictæ, & ordinatæ a Benefactoribus, cantari non possunt in duplicibus, aliisque diebus duplicia excludentibus, sed cantari debent Missæ de Festo occurrente cum applicatione sacrificii; sicque satisfieri, & Benefactorum mentem impleri, resolvit, non obstante quacumque consuetudine in contrarium, quam abusum esse declaravit *Sacr. Rit. Congr. in Ruremunden.* 24. *Julii* 1683. apud Henricum Pilart. *in Exposit. Rubricar. Missal. Roman. part.* 1. *tit.* 4. *de Missis Votivis sub num.* 8. & Merati *loc. cit. n.* 463.

37 An Missæ votivæ dici possint de Beatis nondum Canonizatis, variant Doctores; Affirmativam sententiam tenent Castropalaus *tract.* 3. *de Fide*, *disp.* 1. *punct.* 5. §. 5. *num.* 7. Quintanadvenas *in Theolog. moral. tract.* 7. *singul.* 5. Megalius *in Promptuario verb. Canonizatio*, Tamburin. *Opuscul. de Sacrific. lib.* 2. *cap.* 6. §. 8. Pasqualig. *tom.* 1. *de Missæ Sacrific. quæst.* 277. *num.* 3., & *sequent.*, & alii ab ipsis citati, volentes posse dici Missas votivas de dictis Beatis a quibuscumque Sacerdotibus in quibuscumque Ecclesiis, & quibuscumque diebus in quibus sint permissæ Missæ votivæ, quia eo ipso quod Sedes Apostolica concessit posse recitari missam de aliquo Beato, quilibet recitans Missam quacumque die & in quacumque Ecclesia in honorem dicti Beati, id facit auctoritate Sedis Apostolicæ, quæ abstulit impedimentum relatum *in cap.* 1. *de Reliquiis*, & *Veneratione sanctorum*, ubi cavetur neminem esse venerandum sine auctoritate Apostolicæ Sedis.

38 Negativam autem defendunt Quarti *in Rubr. Missal. part.* 1. *tit.* 4. *dub.* 6. Bisius *litt. M. num.* 231. §. 26. Guyetus *lib.* 4. *cap.* 21. *quæst.* 2. Merati *tom.* 1. *tit.* 4. §. 3. *numer.* 16., & alii dicentes, non posse in honorem Beati nondum Canonizati dici missam extra diem assignatam, vel ab aliis personis, vel ab aliis Ecclesiis non expressis in Diplomate Beatificationis; asseruntque hanc sententiam communiorem esse, & veram. Immo Quarti *loc. cit.*, & alii volunt esse communem. Et ratio est quia *ex cit. cap.* 1. *de Reliquiis*, & *Veneratione sanctorum* nemini licet aliquem venerari cultu publico absque licentia Sedis Apostolicæ; In nostro autem casu non est concessa licentia nisi determinatis personis, & pro diebus, & locis etiam determinatis, adeoque non licet prædictos limites excedere; Alias, si liceret, frustra & inutiliter apponeretur prædicta determinatio, & limitatio personarum, & locorum, quod non est dicendum; Tum quia vis privilegii, seu concessionis non pendet solum a causa, sed præcipue pendet a libera voluntate concedentis, qui non intendit concedere nisi id, quod exprimit, adeoque in casu nostro non potest dici missa, neque ab aliis personis, neque in aliis locis, neque in aliis diebus in Bulla non expressis, quia non licet excedere præsertim in Missa limites verbales Indultorum Sedis Apostolicæ, ex Decreto *Sac. Rit. Congregat.* 5. *Octobr.* 1652. relat. inter *Resolutiones Sac. Congregat.* Quæ sententia ut conformior
39 Decretis, & menti Sedis Apostolicæ est tenenda. Et ad summum posset sequi prima sententia quoad hanc partem, nempe posse dici Missas votivas de Beatis non Canonizatis ab illis personis, quibus a Sede Apostolica est concessa de dictis Beatis Missarum celebratio, quia tales personæ, maxime in locis concessis, non viderentur exhibere illis cultum diversum ab eo, quem concessit Sedes Apostolica: sicque non viderentur contravenire Decretis, & menti dictæ Apostolicæ Sedis; Nisi forte talis concessio esset expresse restricta ad solam eorum diem Festivam.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 QUæri hic potest, an Missæ assignatæ certis diebus
aut festivitatibus possint in aliis diebus tanquam vo-
2 tivæ celebrari? Missas *de communi* celebrari posse per
annum in honorem eorum *Sanctorum*, de quibus licet
missas celebrare, non est quod controverti queat, idque
quia quum sint eæ applicabiles pluribus Sanctis, ita etiam
3 pro quolibet tempore applicari possunt. Quinimmo id ipsum
locum habet quoad Sanctos, quorum missali est propria
quoad aliquas preces, propterea quod ita ea est ordinata ad celebrationem illius Sancti, ut convenire etiam possit cuicumque commemorationi ipsius, qualis est quæ fit in missa votiva. Vide *Alcozer. tract.* 1. *Cæremon. glos.* 24. *Castal. lib.* 2. *Cæremon. sect.* 6. *cap.* 4. *n.* 1.

4 Difficultas itaque est de missis dierum mobilium, Festorum B. M. Virginis, & similibus. Hasce autem missas tanquam votivas celebrari haud posse communiter præter mox allegatos tenent *Gavant. in Rubric. Missal. part.* 4. *titul.* 17. *numer.* 8. *Quart. in Rubric. Missal. part.* 1. *tract.* 4. *dub.* 5. *Avers. quæst.* 11. *de Eucharistia sect.* 12. *Pasqualig. de Sacrificio Missæ tom.* 1. *quæst.* 248. *num.* 2.

Quo fit, ut pro Missis hebdomadæ majoris erit cele- 5
branda Missa de Passione, pro missa Pentecostes votiva de Spiritu Sancto, eo quia hæ Missæ institutæ principaliter sunt pro illa celebritate, adeoque non congruunt extra occasionem ipsius; *Pasqualig. de Sacrific. Miss. tom.* 1. *quæst.* 248. *dict. num.* 2.

Ex hac autem communi opinione plura sequuntur. 6
I. quod non possit celebrari missa votiva Assumptionis 7
B. M. Virginis, aut alterius Festivitatis, sed celebranda
sit votiva posita in Missali juxta congruentiam temporis
ibi assignata. II. quod si celebranda sit missa votiva Na- 8
tivitatis Domini, celebrari ea debeat, quæ celebratur in-
fra octavam, & omittenda sint ea, quæ non congruunt
tempori, in quo recitatur, ut esset *Alleluja*, & ad-
dendus esset Tractus, qui esset proportionatus. III. quod 9
si petatur celebratio missæ votivæ S. Petri, aut S. Pau-
li, erit celebranda missa votiva Apostolorum. IV. quod 10
ubi petitur missa votiva, quæ non debet celebrari, & in missali non adest votiva correspondens, celebranda erit quæ currit illo die; *Pasqualigus loco citato n.* 5., & *plur. sequent.*

ARTICULUS XIV.

De observandis pro Missis de Requiem.

SUMMARIUM.

1 *Missæ privatæ de Requiem non possunt celebrari omnibus illis diebus, quibus non possunt celebrari Missæ Votivæ.*

2 *Missæ privatæ de Requiem non possunt dici in Festo duplici, etiamsi esset tale duplex Festum translatum.*

3 *Et neque privatæ Missæ de Requiem possunt celebrari etiam præsente, & insepulto Corpore in quocumque duplici, vel quacumque die, qua prohibetur fieri Officium duplex.*

4 *Missa solemnis de Requiem, præsente Corpore, potest cantari in omnibus Dominicis, & Festis de præcepto præter quam in Solemnitatibus 1. Classis: Et triduo Majoris Hebdomadæ, ac die S. Paschæ prohibentur etiam exequiæ, & quodcumque signum defunct. sed Officium, & Preces recitantur privatim.*

5 *Anniversaria de Requiem, aut de tertia, septima, & trigesima die non possunt in Festo de præcepto cani, ne quidem solemniter, bene tamen pro implenda voluntate Testatorum in Festo duplici, quod non est de præcepto.*

6 *Immo, Anniversaria, & Missæ de Requiem, quæ ex dispositione Testatorum cum cantu sunt quotannis celebrandæ, possunt cantari, etiamsi ipsorum obitus dies inciderit in Festum duplex majus. Non tamen in Festo duplici secundæ classis.*

7 *Cum primum habita fuerit notitia de obitu alicujus personæ, cantari poterit Missa de Requiem, etiam in Festo duplici, quod non sit de præcepto, nam in hoc casu prædicta Missa erit differenda.*

8 *Missæ in Festo duplici celebratæ in Altari pro Animabus perpetuo privilegiato, & in quo prorsus quotidie etiam in duplicibus celebrandæ essent Missæ de Requiem ex obligatione, suffragantur, ac si celebratæ fuissent pro Defunctis etiam juxta formam privilegiorum.*

9 *Decretum extenditur etiam ad Altaria, non in perpetuum, sed ad septennium, seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non omnibus, sed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadæ diebus privilegiata, ac proinde Missæ de Festo duplici, quæ sive ex obligatione, sive ex sola fidelium devotione celebrantur, suffragantur ac si celebratæ fuissent pro Defunctis.*

10 *Insuper Missæ celebratæ de Festo currente in Altaribus privilegiatis in diebus, quibus non licet Missas de Requiem celebrare, habent eamdem vim, & Indulgentias perinde ac si essent celebratæ Missæ Defunctorum.*

11 *Adducitur ad id Constitutio Alexandri VII.*

12 *Adducitur ad id Constitutio Clementis IX.*

13 *Adducitur ad id Constitutio Innocentii XI.*

14 *Adducitur ad id novissima resolutio Sacr. Congregat. Rit. Urbis, & Orbis specialiter approbata a Clemente XI.*

15 *Dies tertia, septima, & trigesima numerantur a die datæ sepulturæ.*

16 *Ante sepulturam die tertia, septima, & trigesima celebratur Missa de die* Obitus, *sive* Depositionis.

17 Si

17 *Si dies tertia, septima, trigesima, aut Anniversaria incidat in diem prohibitam, potest transferri in diem sequentem.*

18 *Immo, si dies prohibita non sit ex magis privilegiatis, & Festum de præcepto, ad implendam Testatorum voluntatem, potest cani Missa solemnis de Requiem die tertia, septima, & trigesima, etiamsi sit Festum duplex, non de præcepto.*

19 *Et pro Anniversariis quotannis adimplendis potest etiam cani in duplici Majore.*

20 *Missæ in die Commemorationis omnium Fidelium defunctorum possunt applicari ad libitum, scilicet tam in genere pro omnibus, quam in specie pro aliquibus defunctis.*

21 *Durante expositione SS. Sacramenti non potest celebrari Missa de Requiem, neque cantari pro adimplenda mente Testatoris, sive Anniversario satisfaciendo, licet currat Officium hujusmodi Missas admittens.*

22 *An quomodo, & quando liceat ministrare Eucharistiam in paramentis nigris, & in Missis Defunctorum*, ad n. 23.

24 *Triginta Missæ S. Gregorii unde ortum habuerint, & ob quam caussa in devotionem, & praxim fidelium devenerint.*

25 *Istæ triginta Missæ non sunt prohibitæ, sed solum quædam aliæ pro vivis, & defunctis falso Divo Gregorio imputatæ, & a Sacra Congregatione non approbatæ.*

26 *Hæ triginta Missæ non est necesse, quod omnes celebrentur ab uno, & eodem solo Sacerdote.*

27 *Nec necesse est, quod omnes illæ triginta Missæ sint de Requiem.*

28 *Requiritur autem, quantum fieri potest, ut istæ triginta Missæ sint continuæ, & non interpollatæ.*

29 *Et dato, quod Sacerdos ad illas celebrandas obligatus, ex decentia, & honestate pro aliqua die vellet Missam omittere, sic permittente Ecclesia, tunc posset illas continuare per celebrationem alterius Sacerdotis.*

30 *Non interpellantur tamen per omissionem celebrationis illis diebus, quibus per Ecclesiam vetitum est celebrare.*

31 *Cavendum autem est, ne hæc continuatio Missarum per triginta dies fiat aliquo modo superstitioso, ponendo vim in tali præciso numero, aut in hac, vel illa conditione.*

32 *In Missis Defunctorum nequeunt pulsari Organa, & alia instrumenta Musica.*

33 *Pax quare non detur in Missis Defunctorum.*

1 Missæ privatæ de Requiem non possunt celebrari omnibus illis diebus, quibus non possunt celebrari Missæ
votivæ, cum supra adducta decreta pro missis Votivis
militent etiam pro missis de Requiem non celebrandis in
2 illis diebus exceptis. Missæ privatæ de Requiem non possunt dici in Festo duplici, etiamsi esset tale duplex Festum translatum; *Sacr. Rit. Congregat. 5. August.* 1662. Et
3 neque privatæ Missæ de Requiem possunt celebrari etiam
præsente, & insepulto corpore in quocumque duplici,
vel quacumque die, qua prohibetur fieri Officium duplex;
Sacr. Rit. Congr. 10. *Junii* 1693., & expresse prohibuerat
sub gravibus pœnis Alexander VII. 5. *August.* 1662. cujus
decretum confirmavit, & innovavit Clemens XI. 30. *Au-*
4 *gust.* 1706. Missa autem solemnis præsente corpore potest
cantari in omnibus Dominicis, & Festis de præcepto,
præterquam in duplicibus 1. Classis. *Sac. Rit. Congreg.* 5.
Julii 1698. 23. *Augusti* 1704. 29. *Septembris* 1714. 10. *Decembris* 1718., & 11. *Augusti* 1736. Et triduo Majoris
Hebdomadæ, ac die S. Pasc. prohibentur etiam exequiæ,
& quodcumque signum defunct. sed officium, & preces
recitantur privatim ex *citat. Decret.* Vide tamen infra *in
Supplementis*, ubi varia alia adducuntur ad rem observanda.
5 Aniversaria de Requiem, aut de tertia, septima, &
trigesima die non possunt in Festo de præcepto cani, nequidem solemniter; bene tamen pro implenda voluntate
6 Testatorum in Festo duplici, quod non est de præcepto;
Sacr. Rit. Cong. 7. *Septembr.* 1607., & 20. *Junii* 1626. Immo
Anniversaria, & Missæ de Requiem, quæ ex dispositione Testatorum cum cantu sunt quotannis celebrandæ,
possunt cantari, etiamsi ipsorum obitus dies inciderit in
Festum duplex majus; *Sacr. Rituum Congreg.* 22. *Novembris* 1664. & Alexander VII. 22. *Januarii* 1667. Decret.
incipient. *Creditæ*. Non tamen in Festo duplici secundæ
7 Classis. *sacr. Rit. Congreg. in Collen.* 5. *Julii* 1698. Cum
primum habita fuit notitia de obitu alicujus personæ,
cantari poterit Missa de Requiem etiam in Festo duplici, quod non sit de præcepto nam in hoc casu prædicta
missa erit differenda; 4. *Maji* 1686.
8 Missæ in Festo duplici celebratæ in Altari pro animabus perpetuo privilegiato, & in quo proinde quotidie etiam in duplicibus celebrandæ essent missæ de Requiem
ex obligatione, suffragantur ac si celebratæ fuissent pro
defunctis etiam juxta formam privilegiorum; 22. *Januarii* 1667. Decretum extenditur etiam ad Altaria, non in 9
perpetuum, sed ad septennium, seu aliud brevius, vel
longius tempus, ac non omnibus, sed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadæ diebus privilegiata; ac proinde
missæ de Festo duplici, quæ sive ex obligatione, sive ex
sola Fidelium devotione celebrantur, suffragantur ac si
celebratæ fuissent pro Defunctis; 23. *Septembris* 1669. In- 10
super missæ celebratæ de Festo currente in Altaribus privilegiatis in diebus, quibus non licet missas de Requiem
celebrare, habent eamdem vim, & Indulgentias perinde
ac si fuissent celebratæ missæ defunctorum, ut expresse
statuerunt tres summi Pontifices, scilicet Alexander VII.
22. *Januarii* 1667. in sua Constitutione incipient. *Creditæ*, Clemens IX. *die* 23. *Septembris* 1669. in sua Constitut. incipient. *Cum felicis*, & Innocentius XI. *die* 4.
Maji 1688. in sua Constitut. incipit. *Alias*, quæ omnes,
ut præoculis a cunctis habeantur, ad tollendas omnes dubietates, per extensum hic adducuntur.

ALEXANDER PAPA VII.

Creditæ Nobis cælitus dispensationis Officium salubri- 11
ter exequi, adjuvante Domino, jugiter satagentes,
& quamplurima dubia in diversis mundi partibus orta, &
in Congreg. Venerab. Fratrum Nostrorum Sanctæ Roman. Eccles. Cardinal. Sacris Ritibus præpositum deducta, occasione Decreti ejusdem Congregationis die 5. *Augusti* 1665. editi, ac a Nobis probati de non celebrandis
missis de Requiem in duplicibus tollere, atque dirimere
cupientes, de memoratorum Cardin. consilio, auctoritate
Apostolica tenore præsentium approbamus in primis aliud
decretum prædictæ Congreg. editum *in una Novarien.
die* 22. *Novembris* 1664., quo declaratum fuit, Anniversaria, & missas cantatas de Requiem relictas ex dispositione Testatorum quotannis in die ipsorum obitus,
etiam in duplici majori contingentis, non comprehendi
in dicto Decreto.
Ulterius quoad Altaria perpetuo privilegiata, & in quibus proinde quotidie etiam in duplicibus celebrandæ sint
missæ de Requiem ex obligatione, auctoritate, & tenore
prædictis declaramus per celebrationem missarum de festo
currenti satisfieri dictis obligationibus, & suffragari cum
eisdem Indulgentiis perinde ac si essent celebratæ missæ
de Requiem ad formam privilegiorum; salva tamen semper in præmissis auctoritate Congreg. Decernentes easdem
præsentes litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere. Non obstantibus &c.
Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo
Piscatoris die 22. *Januarii* 1667. Pontificatus nostri Anno
duodecimo.
Declarationem Alexandri extendit Clem. IX. ad Altaria 12
temporaneo privilegio decorata quoad missas in eis etiam
ex fidelium devotione celebrandas, ut sequitur.
Cum fel. record. Alexand. Papa VII. prædecessor noster
dubia in diversis mundi partibus occasione Decreti Congreg. tunc existentium S. R. E. Card. Sacris Ritibus Præpositorum *die* 5. *Augusti* 1662. emanati, & ab ipso Alexandro Prædecessore approbati de non celebrandis missis
defunctorum in Festis ritus duplicis, exorta, dirimere
cupiens, aliud ejusdem Congregat. Decretum *in una Novariens. die* 22. *Novembris* 1664. editum approbaverit,
quo declaratum fuerat, Anniversaria, & missas defunctorum cantu ex dispositione Testatorum quotannis, recurrente ipsorum obitus die, celebrandas, tametsi dies
obitus hujusmodi in Festo ritus duplicis majoris incideret, non comprehendi in primo dicto decreto: At ulterius quoad Altaria privilegio Apostolico pro animabus fidelium defunctorum in perpetuum decorata, & in quibus
proinde quotidie, etiam in Festis ritus duplicis, celebrandæ essent missæ Defunctorum ex obligatione, declaravit
per celebrationem missarum de festo currenti satisfieri
injunctis obligationibus, & Indulgentias per ejusmodi privilegia Apostolica concessas animabus Fidelium defunctorum in Purgatorio existentibus, suffragari perinde ac si
celebratæ fuissent missæ Defunctorum ad formam dictorum privilegiorum, & alias pro ut in ejusdem Alexandri Prædecessoris litteris desuper in simili forma Brevis
die 22. *Januarii* 1667. expeditis, quarum tenores præsentibus pro plene, & sufficienter expressis, & insertis
haberi volumus, uberius continetur. Cumque (sicut ad
aures nostras pervenit) etiam dubitetur, utrum dictarum litterarum dispositio, quoad Altaria pariter quidem
privilegiata, sed non in perpetuum, nec pro omnibus
hebdomadæ diebus, & ad quæ Missæ non ex obligatione, sed ex sola fidelium devotione celebrantur, locum habeat. Hinc est quod nos dubitationes hujusmodi
ex injunctæ Nobis cœlitus pastoralis sollicitudinis munere dirimere pariter atque decidere cupientes, de Venerabilium Fratrum Nostrorum ejusdem Sanctæ Romanæ
Ecclesiæ Cardinalium Sacris Ritibus Præpositorum, qui
rem mature perpenderunt, consilio, declarationem a
memorato Alexandro prædecessore, sicut præmittitur,
editam, ad Altaria, ut præfertur, non in perpetuum,
sed

ſed ad ſeptennium, ſeu aliud brevius, vel longius tempus, ac non omnibus, ſed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadæ diebus, nunc, & in futurum, quandocumque privilegiata, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium extendimus. Et proinde, ut miſſæ, quæ ibidem de Feſto currenti, in quo miſſæ defunctorum celebrari non poſſint, ſive ex obligatione, ſive ex ſola fidelium devotione celebrabuntur, ita ut animæ Chriſtifidelium, pro quibus celebratæ fuerint, Indulgentias per privilegia hujuſmodi conceſſas, conſequantur in omnibus, & per omnia, perinde ac ſi miſſæ defunctorum ad formam eorumdem privilegiorum celebratæ fuiſſent, auctoritate, & tenore prædictis concedimus, & indulgemus. Decernentes eaſdem præſentes litteras ſemper firmas, validas, & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios, & integros effectus ſortiri, & obtinere, non obſtantibus &c.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 23. Septembris 1669. Pontificatus noſtri Anno Tertio.

13 Deinde Innocentius XI. confirmavit Decretum Sacr. Congregat. Rituum editum ſuper Intelligentia Declarationum Alexandri, & Clement. quo ad alios quoque dies, in quibus juxta Rubricas miſſæ Defunctorum celebrari non poſſunt, ut infra.

Alias poſtquam fel. record. Alexander. Papa VII. Prædeceſſor Noſter per quaſdam ſuas in ſimili forma Brevis *die* 22. *Januarii* 1667. expeditas litteras, dubia in diverſis mundi partibus, occaſione Decreti Congregat. tunc exiſtentium Sanctæ Romanæ Eccleſ. Cardinal. Sacris Ritibus Præpoſitorum *die* 5. *Auguſti* 1662. emanati, & ab ipſo Alexandro Prædeceſſore approbati, de non celebrandis Miſſis Defunctorum in Feſtis ritus dupliis, exorta, dirimere cupiens, inter cetera, quoad Altaria privilegio Apoſtolico pro Animabus fidelium Defunctorum in perpetuum decorata, & in quibus proinde quotidie, etiam in Feſtis ritus duplicis, declaraverat per celebrationem Miſſarum de feſto currenti ſatisfieri injunctis obligationibus, & Indulgentias per ejuſmodi privilegia Apoſtolica conceſſas, Animabus fidelium Defunctorum in Purgatorio exiſtentibus ſuffragari, perinde, ac ſi celebratæ fuiſſent miſſæ Defunctorum ad formam dictorum privilegiorum: rec. mem. Clem. Papa IX. pariter Prædeceſſor noſter, aliam ſubinde ortam dubitationem, utrum ſcilicet dictarum Alexandri Prædeceſſoris litterarum diſpoſitio, quoad Altaria pariter quidem privilegiata, ſed non in perpetuum, nec pro omnibus hebdomadæ diebus, & ad quæ Miſſæ non ex obligatione, ſed ex ſola fidelium devotione celebrarentur, locum haberet, ſimiliter tollere deſiderans, declarationem a memorato Alexand. Prædeceſſore, ſicut præmittitur, editam, ad Altaria, ut præfertur, non in perpetuum, ſed ad ſeptennium, ſeu aliud brevius, vel longius tempus, ac non in omnibus ſed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadæ diebus, tunc, & in futurum quandocumque privilegiata, auctoritate Apoſtolica extendit, & proinde ut Miſſæ, quæ ibidem de feſto currenti, in quo miſſæ defunctorum celebrari non poſſent, ſive ex obligatione, ſive ex ſola fidelium devotione celebrandæ eſſent, ſuffragentur, itaut animæ Chriſtifidelium, pro quibus celebrarentur, Indulgentias per privilegia hujuſmodi conceſſas, conſequerentur, in omnibus, & per omnia, perinde, ac ſi miſſæ Defunctorum ad formam eorumdem privilegiorum celebratæ fuiſſent, eadem auctoritate conceſſit, & indulſit, & alias, prout in ipſius Clement. Prædeceſſoris litteris, etiam in forma Brevis *die* 23. *Septembris* 1669. deſuper expeditis, quarum, & præfatarum Alexand. Prædeceſſoris litterarum tenores præſentibus pro plene, & ſufficienter expreſſis, & inſertis haberi volumus, uberius continetur. Cum autem poſtmodum, ſicut accepimus, novum circa præmiſſa excitatum fuerit dubium, videlicet, an ſupradictæ Alexandri, & Clementis Prædeceſſorum declarationes, ſibi pariter locum vindicarent etiam in diebus Dominicis, infra Octavas Paſchatis Reſurrectionis, Pentecoſtes, & Corporis Chriſti, aliiſque diebus quibus, licet a Feſto duplici non impediantur adhuc tamen miſſæ defunctorum juxta ritum, & morem Eccleſiæ celebrari nequeunt, quatenus nimirum miſſæ, quas iiſdem diebus celebrare licet ſervata ceteroquin dictorum privilegiorum forma, ad præfata Altaria privilegiata celebrarentur. Noſque dubium hujuſmodi Congregat. Ven. Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinal. Sacris Ritibus Præpoſitorum, examinandum commiſerimus, ac eadem Cardinal Congregat. re mature diſcuſſa, nuper per ſuum decretum die 3. Aprilis proximi præteriti, præfatas Alexandri, & Clem. Prædeceſſ. Declarationes intelligendas eſſe pro omnibus diebus, quibus juxta Rubricas miſſæ defunctorum celebrari non poſſunt, reſponderit; Hinc eſt, quod nos commiſſæ Nobis cælitus diſpenſationis munere fidelium defunctorum Animarum in Purgatorio exiſtentium ſuffragiis peramplius conſulere cupientes, Decretum hujuſmodi a memorata Cardinalium Congregatione editum, ut præfertur Apoſtolica auctoritate tenore præſentium confirmamus, & approbamus, illique inviolabilis Apoſtolicæ firmitatis robur adjicimus; Salva tamen ſemper in præmiſſis auctoritate ſupradictæ Congregationis Cardinalium, Decernentes eaſdem præſentes litteras ſemper firmas, validas, & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios, & integros effectus ſortiri, ac obtinere.

Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die 4. Maji milleſimo ſexcenteſimo octuageſimo octavo, Pontificatus noſtri Anno duodecimo. I. F. Albanus.

Circa quæ adeſt reſolutio Congregationis Rituum in Ur- 14
bis, & Orbis 15. *Septembris* 1714. ſpecialiter approbata a Clemente XI. *die* 29. *dicti menſis* ſequentis tenoris.

Urbis, & Orbis.

CUM occaſione miſſalis, Typis Sacræ Congregationis de propaganda Fide ſumma cura, ac diligentia noviſſime impreſſi, & propediem publico uſui exponendi, Sacræ Rituum Congregationi enixe fuerit ſupplicatum, ut nonnulla ejuſdem Sacræ Congregationis decreta, jam alias edita, & approbata, in prædicto novo miſſali ſummatim apponi, & imprimi poſſe benigne concedere dignaretur, videlicet.

Miſſæ pro Defunctis, ſive de Requiem in Feſtis duplicibus contra præſcriptum Rubricarum miſſalis Romani nullatenus celebrari debent. Quod ſi ex Benefactorum Inſtitutione miſſæ hujuſmodi celebrandæ incidunt in Feſtum duplex tunc ne dilatio animabus ſuffragia expectantibus, detrimento ſit, in aliam diem non impeditam minime transferantur: ſed dicantur de Feſto currenti, cum applicatione Sacrificii, juxta mentem eorumdem Benefactorum; *die* 5. *Auguſti* 1662. approbatum a fel. rec. Alex. VII. eadem die.

Prædictum Decretum ab ejuſdem fel. rec. Alexandro VII. ſpeciali Brevi, quod incipit, *Credita Nobis*, denuo fuit confirmatum, ac inſuper ſtututum, idem ſervandum eſſe quoad miſſas in Altaribus privilegiatis ex obligatione celebrandas, & Indulgentias, per ejuſmodi privilegia conceſſas Animabus in Purgatorio exiſtentibus, ſuffragari, perinde ac ſi celebratæ fuiſſent miſſæ defunctorum. Ac denique declaratum, Anniverſaria, & miſſas cantatas de Requiem, relicta ex diſpoſitione Teſtatorum, quotannis in die ipſorum obitus, etiam in duplici majori contingentis, in prædicto Decreto *die* 5. *Auguſti* edito minime comprehendi prout antea in una *Novarien.* 22. *Novembris* 1664. eadem Sacra Congregatio declaraverat *die* 22. *Januarii* 1668. Pont. XII.

Deinde fel. rec. Clemens IX. eadem Sacræ Congregationis decreta, alio Brevi, cujus initium: *Cum fel. recent.* iterum confirmavit, prædictamque Alexandri VII. diſpoſitionem ad Altaria, non in perpetuum, ſed ad ſeptennium, ſeu aliud brevius, vel longius tempus ac non in omnibus, ſed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadæ diebus, nunc & in futurum quandocumque privilegiata extendit *die* 23. *Septemb.* 1669. Pont. III.

Tandem propoſito dubio an ſupradictæ Alexandri VII., & Clementis IX. Declarationes ſibi locum vindicarent, etiam in diebus Dominicis, & infra octavas Paſchatis Reſurrectionis, Pentecoſtes, & Corporis Chriſti, aliiſque anni diebus, quibus, licet a Feſto duplici non impediantur, adhuc tamen miſſæ defunctorum juxta Ritum Eccleſiæ celebrari nequeunt, quatenus nimirum miſſæ, quas iiſdem diebus celebrari licet, ſervata cæteroquin Privilegiatorum forma, ad Altaria Privilegiata celebrarentur. Eadem Sacra Rituum Congregatio *die* 2. *Aprilis* 1688. prædictorum Pontificum Declarationes pro omnibus diebus, quibus juxta Rubricas miſſæ Defunctorum celebrari non poſſunt, intelligendas eſſe reſpondit, ejuſque Decretum ſubinde confirmatum fuit a fel. rec. Innocentio Papa XI. ſpeciali Brevi, quod incipit *Alias poſtquam*, dato *die* 4. *Maji* 1688.

Decretum a Sacra Rituum Congregatione *anno* 1630. editum, quo permittitur poſſe in Eccleſiis recitari Officia, & Miſſas celebrari de illis Sanctis, quorum Corpora, vel Reliquiæ inſignes in eiſdem aſſervantur, intelligendum eſſe de Sanctis duntaxat in Martyrologio Romano deſcriptis, & dummodo conſtet de identitate Corporis eorumdem, vel inſignis Reliquiæ. Secus vero de Sanctis in eodem Martyrologio non deſcriptis. Quorum tamen Corporibus, & Reliquiis ab Ordinariis locorum approbatis debita a fidelibus veneratio adhibenda eſt, ſed abſque Officio, & Miſſa ſub pœnis de non ſatisfaciendo præcepto recitandi Officium, aliiſque in Conſtitutionibus S. Pii V. contentis *die* 11. *Auguſti* 1691. approbatum a fel. rec. Innocentio XII. *die* 19. *Octobris*.

Ad augendam fidelium venerationem erga Auguſtiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, ejuſque cultum in toto Terrarum Orbe promovendum, prohibitum eſt celebrari Miſſas votivas, vel pro Defunctis infra Octavam Corporis Chriſti, *die* 21. *Junii* 1670. eadem die a fel. rec. Clemente X. approbatum.

Item prohibitum eſt eaſdem Miſſas celebrari infra Octavam Nativitatis Domini; in Miſſis vero ſolemnibus pro re gravi infra eamdem Octavam celebrandis,

dicenda est Præfatio juxta Rubricam Generalem *tit. 12. num. 4. die 25. Septembris* 1706. jam a Sanctissimo approbatam.

Re vero in Sacra Rituum Congregatione ab relationem Eminentiss., & Reverendiss Domini Cardinalis Barberini pluries discussa, & mature perpensa, Sacra eadem Rituum Congregatio supradicta decreta, tum ut celebrantium instructioni, & usui sint, tum ut nonnulli abusus, qui in aliquibus locis irrepserunt, penitus evellantur, in Missali post Rubricas Generales apponi, & imprimi posse censuit, si Sanctissimo Domino Nostro visum fuerit, *die 24. Septembris* 1714.

Factaque deinde per me Pro-Secretarium de prædictis Sanctissimo Domino Nostro relatione, Sanctitas sua sensum Sacræ Congregationis approbavit, eademque Decreta in Missali apponi, & imprimi mandavit, *die 29. Septemb. ejusdem anni* 1714.

F. Cardinalis de Abdua Præfectus.

N. M. Tedeschi Episcopus Liparitanus
Sac. Rit. Congreg. Pro-Secretarius.

15 Dies tertia, septima, & trigesima numerantur a die
datæ sepulturæ; Sic Quarti *Commentar. in Rubric. Missalis*
tit. 5. num. 3. vers. colligitur primo. La Croix *lib. 6. part.*
2. num. 514 Gavant. *in Rubric. part. 4. tit. 18. numer.* 9.
quamvis ipse etiam teneat posse dictos dies numerari a die
16 obitus, sumendo pro eodem obitus, & depositionis diem.
Ante sepulturam, die tertia, septima, & trigesima cele-
17 bratur Missa de die *Obitus*, *sive Depositionis*; Idem ibidem.
Si dies tertia, septima, & trigesima, aut Anniversaria
incidat in diem prohibitum, potest transferri in diem
sequentem, 27. *Septembris* 1707. Immo si dies prohibita
18 non sit ex magis privilegiatis, & Festum de præcepto,
ad implendam Testatorum voluntatem, potest cani Mis-
sa solemnis de Requiem die tertia, septima, & trigesi-
ma, etiamsi sit Festum duplex non de præcepto ex su-
perius citat. decret, 23. *Maji* 1603. 1. *Septembris* 1607. *&*
19 20. *Junii* 1626. Et pro Anniversariis quotannis adimplen-
dis potest etiam cani in duplici majore, ex cit. Decret.
20 22. *Novembris* 1664. & Alexandri VII 22. *Januarii* 1667.
Missæ in die Commemorationis omnium Fidelium De-
functorum possunt applicari ad libitum, scilicet tam in
genere pro omnibus, quam in specie pro aliquibus De-
functis, 4. *Augusti* 1663. Et iterum sic decrevit *Ead.*
Sacr. Congregat. in una Ord. Capuccinorum 9. Decembr. 1709.
apud Joan. Bapt. Pitt. *in Brevi tract. de Commemoratione*
omnium Fidelium Defunctorum numer. 37. Et sic videtur vo-
luisse etiam Innocent. XI. 30. *Septembr.* 1679. dum con-
cessit in ditionibus Regi Catholico subjectis, omnibus Sa-
cerdotibus tam sæcularibus, quam Regularibus cujuscum-
que Ordinis eodem die Commemorationis omnium Fide-
lium Defunctorum in quocumque Altari celebrantibus *li-*
berationem Animæ pro qua Sacrificium offerrent, quibus ver-
bis supponit aperte Pontifex posse illa die applicari Mis-
sam pro particulari Defuncto ad libitum celebrantis,
& sic expresse novissime *Eadem Sacra Congregat. Rit.* 14.
21 *Decembr.* 1709. Durante Expositione Ss. Sacramenti non
potest celebrari Missa de Requiem, neque cantari pro
adimplenda mente Testatoris, sive Anniversario satis-
faciendo, licet currat Officium hujusmodi Missas admit-
22 tens, 2. *Decembris* 1684. Nullo modo licere in Missis De-
functorum præbere Eucharistiam fidelibus illam deposcen-
23 tibus, decrevit *Sacra Rituum Congregatio* 16. *Aprilis* 1701.
Neque administrare in paramentis nigris, 2. *Augusti* 1701.
idest nec tempore celebrationis, nec post, ex declaratio-
ne *ejusdem Sacr. Congregat. Rituum* 20. *Martii* 1711. & con-
firmat. 2. *Augusti* 1724. Novissime autem ad tollendas om-
nes insurgentes difficultates *Eadem Sacr. Rituum Congregat.*
in una Aquensi Provinciæ Franciæ sub die 2. Septembris 1741.
declaravit sic: *In paramentis nigris non ministratur Euchari-*
stia per modum Sacramenti, extrahendo Pyxidem a Custodia:
Potest tamen ministrari per modum Sacrificii, prout est quando
fidelibus præbetur Communio cum particulis infra eamdem Mis-
sam consecratis.

24 Circa Missas triginta S. Gregorii sciendum est, quod
istæ ortum debuerunt ex quo Divus Gregorius *in Dialog.*
4. cap. 55. præscripserit Abbati Pretioso, ut offerri cura-
ret triginta Missas triginta diebus continuis pro Monacho
Justo, his verbis: *Vade, ab hodierna die diebus triginta con-*
tinuis offerre pro eo Sacrificium stude, ut nullus omnino præ-
termittatur dies, quo pro absolutione illius Hostia salutaris
non offeratur. Hinc ritus celebrandi his triginta Missas
pro Defunctis cœpit esse in maxima veneratione in Ec-
clesia Dei, & fideles solent similes Missas pro suis Defun-
ctis curare, tum ob institutionem tam Sancti Pontificis,
tum ob varias revelationes, quod illæ maxime profuerint
25 animabus, pro quibus oblatæ fuerunt. Nec istæ Missæ
sunt prohibitæ, ut falso putarunt aliqui, ex decreto
edito a *Sacr. Rit. Congregat. die 8. Aprilis* 1628. quia in il-
lo decreto prohibuit solum quasdam alias pro vivis, &
Defunctis falso Divo Gregorio imputatas, & ab ipsa Sacr.
Congregat. non approbatas. Istæ vero triginta Missæ a
Divo Gregorio, uti supra, sic institutæ, & ordinæ non
sunt prohibitæ, ut expresse decrevit *Eadem Sacra Rituum*
Congregatio die 28. Octobris 1628. apud Barbos. *de Of-*
ficio Parochi part. 1. cap. 11. num. 30. Hæ autem triginta 26
Missæ non est necesse, quod omnes celebrentur ab uno &
eodem solo Sacerdote, quia Divus Gregorius in citatis ver-
bis non dicit *offer per temetipsum*, sed *offerre stude*, quod
æque fieri potest, vel per se ipsum, vel per alium. Nec 27
necesse est, quod omnes illæ triginta Missæ sint de Re-
quiem; aliter non possent esse continuæ, cum interea illas
triginta dies continuas medient Dominicæ, & regulari-
ter etiam alii dies Officii duplicis, in quibus nequeunt ce-
lebrari Missæ de Requiem ex supracitatis decretis, eo vel
maxime quod Divus Gregorius dixit solum Abbati Pretio-
so *Vade, offerre pro eo Sacrificium stude*; quod æque fieri po-
test sive in Missa de Requiem, sive in Missa de Officio cur-
rente, cum solum exigatur applicatio Sacrificii, quod il-
li animæ æque prodest sive fiat in Missa de Requiem,
sive in Missa de Officio currente ex supra adductis decla-
rationibus Alexandri VII. Clementis IX. & Innocentii 28
XI. Requiritur autem quantum fieri potest, ut illæ tri-
ginta Missæ sint continuæ, & non interpolatæ, cum Di-
vus Gregorius institutor illius ritus expresse dicat *diebus* 29
triginta continuis. Et dato quod Sacerdos ad illas celebran-
das obligatus ex decentia, & honestate pro aliqua die
vellet Missam omittere, sic permittente Ecclesia, tunc
posset illas continuare per celebrationem alterius Sacerdo-
tis, quod, ut mox diximus, fieri potest. Non interpolan-
tur tamen per omissionem celebrationis illis diebus, qui-
bus & per Ecclesiam vetitum est celebrare, ut in triduo
majoris hebdomadæ, ex decreto Sacr. Rituum Congregat.
& Clement. XI. 20. *Aprilis* 1707. & ejusdem vivæ vo-
cis oraculo 8. *Augusti* 1713. & in feriis sextis Quadrage-
simæ juxta ritum Ambrosianum, in quibus obstante tali
ritu Missæ non celebrantur, per omissionem enim cele-
brationis illis vetitis diebus non inducitur discontinuatio
contra institutionem Divi Gregorii, cum hæc intelligen- 31
da sit de continuatione servato ritu Ecclesiæ. Caven-
dum tamen est, ne hæc continuatio Missarum per triginta
dies fiat aliquo modo superstitioso, ponendo vim in tali
numero præcise, aut in hac, vel illa conditione, ut ad-
vertit, & damnat Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 1. lib.*
2. cap. 40. & 41. Hieronym. Roderic. *in compen. quæst. re-*
gular. resolut. 45. numer. 8. Barbosa *loc. cit. de Officio Paro-*
chi part. 1. cap. 11. n. 30. & alii plures.

In Missis Defunctorum nequeunt pulsari Organa, & 32
alia instrumenta Musica. Benedict. XIII. *in Concilio Roma-*
no tit. 45. cap. 6.

In Missis de Requiem non datur Pax, quia indicium est 33
lætitiæ, quod non convenit Missæ Defunctorum. Al-
cuin. *cap. de exequiis mortuorum*. Amalar. *lib. 3. cap.* 94.
Gavant. & Merati *tom. 1. part. 2. tit. 10. Rubric. 4. litt.*
1. Durand. *lib. 4. cap.* 13. addit quiescere jam Defunctos
in Domino neque amplius esse in turbatione hominum.
Albaspineus vero *de veterib. Ritib. lib. 1. observat.* 17. pro-
babiliorem, ut vult Gavant. *loc. cit.* affert causam, quia,
inquit, mortuorum Sacra privata erant, non solemnia ex
Canone 4. Concil. Vasen. II. In solemnibus autem erat Com-
munio populi, & ad eam per pacem præparatio, quæ ces-
sabant in privatis.

Addenda sunt sequentia Decreta tradita cum eruditis 34
suis Commentariis a Sapientissimo P. Cavalieri in *Agenda*
Defunctorum.

Missæ Defunctorum non possunt celebrari, nisi cum co- 35
lore nigro, vel saltem violaceo. *S. R. C. 21. Junii 1679. in*
Oritana.

Sacerdos sæculari, sive Capellanus, sive non, qui re- 36
citavit Officium semiduplex, vel simplex, vel feriale, il-
lo die celebrans in alia Regularium, in qua recitatum
est ab ipsis Regularibus eadem die Officium duplex de non
præcepto, prout de aliquo Sancto sui Ordinis, non potest
dicere Missam de Requiem. *Sacr. R. Cong. 9. Junii* 1668. *in*
Conversana.

Prohibitio facta 9. Junii 1668. Sacerdotibus sæcularibus, 37
etiam Cappellanis, qui licet recitaverint Officium semidu-
plex, vel simplex, vel feriale, ne celebrent Missam de
Requiem, in Ecclesiis Regularium, in quibus recitatum sit
Officium duplex de non præcepto, vel de aliquo Sancto
eorumdem sui Ordinis, intelligi etiam debet pro Ecclesiis
Monialium. *Sacr. Rituum Congregat. 11. Februarii* 1702. *in*
Tarvisina.

Non possunt celebrari Missæ, etiam pro animabus pur- 38
gatorii, una hora post meridiem. *Sacr. R. C. 23. Novembr.*
1661. *in Neapolitana*.

In die commemorationis omnium Fidelium Defuncto- 39
rum Sacrificia possunt a Sacerdotibus celebrantibus appli-
cari ad libitum, scilicet, vel pro omnibus Fidelibus De-
functis, vel pro aliquibus tantum. *Sacr. Rit. Congr. 4. Au-*
gust. 1963. *in una Dalmatiarum*.

Missa ut in die obitus præsente corpore, ultra Missam 40
de communi Defunctorum celebranda erit, quando aliquis
obierit in die commemorationis omnium Fidelium Defun-
ctorum. *S. R. C. 14. April.* 1696. *in Ulissipon.*

Missæ exequiales Defunctorum in die depositionis De- 41
functi possunt solemniter celebrari diebus, in quibus cadit
Festum duplex alicujus Sancti, dummodo non sit de præ-
cepto juxta Rubricas Breviarii Romani. *Sacr. Rit. Congregat.*
19. Septembr. 1622. *in Papien.*

Mis-

42 Missæ privatæ de Requiem, corpore præsente, & insepulto dici non possunt diebus, quibus fit de Officio duplici, vel aliis, a Rubrica vetitis, & quamcumque consuetudinem tamquam abusum abolendam juxta dispositionem Rubricæ V. Missalis Romani de Missa Defunctorum num. 2. in fine, & Decreta Sacræ Congregationis, & signantes generale 5. Augusti 1662. servanda esse mandavit *S. R. C. 10. Januar. 1693. in una Galliar.*

43 In die, quo celebratur festum duplex, etiam translatum, prohibetur Missa de Requiem, nisi sit præsens cadaver. Anniversarium potest transferri, immo debet, & in feriis majoribus debent omnino cantari duæ Missæ. *S. R. C. 31. Jul. 1664. in una nullius Provinciæ Treviren.*

44 Tolerari possunt Missæ votivæ cantatæ B. M. V. in Sabbato, vel pariter cantatæ Defunctorum in festo duplici, quod non est de præcepto, ut Testatorum voluntates adimpleantur, dummodo non omittatur Missa Conventualis; *S. R. C. 1. Sept. 1607. & 20. Jul. 1626. in Nucerina.*

45 Feria secunda post Dominicam Passionis, quando recitatum est Officium Defunctorum, non dicitur Missa Conventualis de defunctis, neque Oratio *Fidelium*; quæ etiam in aliis feriis secundis Quadragesimæ non dicitur juxta Rubricas, sed solum Oratio *Omnipotens sempiterne Deus*, quæ est pro vivis, & Defunctis, & omittitur tempore passionis. *S. R. C. 11. Julii 1643. in Lugdunen.*

46 Ob Missam votivam, seu pro defunctis non est omittenda Missa Conventualis, neque potest introduci consuetudo in contrarium usum. *S. R. C. 16. Jan. 1627. in Januen.*

47 In die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum non potest celebrari Missa solemnis de Requiem post primam, sed servandæ sunt Rubricæ, quæ præscribunt post Nonam. *S. R. C. 22. Jan. 1701. in una Camaldulen. montis Coronæ.*

48 Missas duas in die commemorationis omnium fidelium
defunctorum singuli Sacerdotes celebrabant in Regnis Ara-
49 goniæ, Valentiæ, & Majoricæ, & in Principatu Catha-
loniæ; Regulares vero tres. Bened. XIV. in Constitut. 3.
50 tom. 2. incip. *Declarasti*, & Constitut. 61. incip. *Quod ex-
pensis*. Idque antiquæ consuetudini & famæ privilegii Apo-
stolici innitebatur. Idem *ibid.*

51 Rogante Hispaniarum Rege, ut mos iste ad omnes di-
tiones suas extenderetur, & Portugalliæ Rege simile pri-
vilegium pro suis ditionibus postulante, Pontifex tres Mis-
sas ab omnibus tam sæcularibus, quam regularibus Pres-
byteris in dictis regionibus ea die celebrari indulsit. Idem
52 in cit. Constitut. 61. incip. *Quod expensis*. Sed applicatio-
53 nem Missarum de novo indultarum in suffragium omnium
defunctorum fidelium in genere fieri jubet. Idem *ibid.*
Item pro celebratione Missarum hujusmodi quamcumque
eleemosynam sub quocumque prætextu percipi prohibet
54 sub pœna suspensionis Papæ reservatæ ipso facto incur-
rendæ. Idem *ibid.* Quo ad illos autem, qui ante hoc
tempus in Aragoniæ regno duas, vel tres respective Mis-
sas prædicta die celebrantes, duas, vel tres eleemosynas
accipiebant, nihil innovandum censuit. Idem *ibid.*

55 Missæ privatæ de defunctis, quocumque die dici possunt præterquam in festis duplicibus, & Dominicis diebus, juxta præscriptum Rubricarum. *S. R. C. 13. Febr. in Faventina 28. Febr. 1660. in Januen.*

56 In diebus, in quibus non potest fieri de festo duplici, prohibentur Missæ votivæ, & de Requiem. *Sacra Rituum Congregatio 28. Augusti 1627. in una Urbis.*

57 Infra Octavam SS. Corporis Christi prohibentur Missæ votivæ quæcumque, vel pro defunctis. *S. R. C. approbante, Clem. X. 21. Junii 1670.*

58 Ad augendam fidelium venerationem erga Augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, ejusque cultum in toto terrarum Orbe promovendum, prohibuit celebrari Missas votivas, vel pro Defunctis infra Octavam Corporis Christi. *S. R. C. 15. Septembris 1714. annuente Clement. XI. 29. ejusdem.*

59 Infra Octavam Nativitatis Domini prohibentur Missæ votivæ, vel pro Defunctis. *S. R. C. 25. Septembr. 1706. & 14. Septemb. 1714. annuente Clemen. XI. 29. ejusdem.*

60 In Vigilia Epiphaniæ dici non possunt Missæ privatæ Defunctorum. *S. R. C. 27. Aprilis 1697. in Panormitana.*

61 In Vigilia Epiphaniæ non licet celebrare Missas privatas de defunctis. *S. R. C. 26. Junii 1708. in Parisien.*

62 In Vigilia Epiphaniæ Missæ votivæ, & defunctorum celebrari non possunt. *S. R. C. 10. Decembr. 1718. in Æsina.*

63 In Vigilia Epiphaniæ Domini non possunt celebrari Missæ privatæ de requiem, & votivæ. *S. R. C. 16. Septemb. 1730. in una Ord. Hierosol.*

64 Omnibus, & singulis Sacerdotibus, tam Sæcularibus, quam Regularibus cujusvis Ordinis, etiam necessario exprimendi, districte præcipitur, ut Missas privatas pro defunctis, seu de requiem, in duplicibus nullatenus celebrare audeant, vel præsumant; quod si ex Benefactorum præscripto Missæ hujusmodi celebrandæ incidant in festum duplex, tunc minime transferantur in aliam diem non impeditam, ne dilatio animabus suffragia expectantibus detrimento sit, sed dicantur de festo cum applicatione sacrificii, juxta mentem eorumdem Benefactorum; curentque Ecclesiarum Rectores, Sacristæ, aliique ad quos spectat, ut hujusmodi Decretum inviolate servetur, atque in Sacristia affixum retineatur, ubi commode ab omnibus celebrare volentibus conspici, & legi possit; in eos autem, qui contrafacere ausi fuerint, vel præmissa adimplere neglexerint, Locorum Ordinarii tam sæculares, quam Regulares pro modo culpæ animadvertant. *S. R. C. approbante Alex. VII. 3. Augusti 1662.*

65 Missæ pro defunctis, sive de requiem in festis duplicibus contra præscriptum Rubricarum Missalis Romani nullatenus celebrari debent. Quod si ex Benefactorum institutione Missæ hujusmodi celebrandæ incidant in festum duplex, tunc ne dilatio animabus suffragia expectantibus detrimento sit, in aliam diem non impeditam minime transferantur, sed dicantur de festo currenti cum applicatione Sacrificii, juxta mentem eorumdem Benefactorum. *S. R. C. 15. Septemb. 1714. annuente Clem. XI. ibidem.*

66 Collectæ pro defunctis non admittuntur, nisi in Missis festorum simplicium, & ferialium. *S. R. C. 31. Jul. 1565. in una nullius Provinciæ Treviren.*

67 In Missa privata de festo Semiduplici, Simplici, seu votiva, vel de infra octavam, seu de feria non privilegiata, potest in penultimo loco dici collecta pro particulari Defuncto, puta *Inclina &c.* vel, *Deus qui nos Patrem &c.* & similia, sed ob id non est omittenda ulla ex collectis pro tempore assignatis, puta *A cunctis*, vel *Ecclesiæ*. *S. R. C. 2. Decemb. 1684. in una Canon. Lateranen.*

68 Occurrente commemoratione Sancti simplicis in feria secunda Quadragesimæ, quando dictum est nocturnum Defunctorum, non debet in Missa quarto loco dici Oratio *Omnipotens sempiterne Deus, qui vivorum &c.* pro commemoratione Defunctorum, sed sufficit tertia Oratio *A cunctis*. Quod si dicatur quarta *Omnipotens &c.* quinta erit ad libitum. *S. R. C. 4. Maji 1709. in Pisterien.*

69 Occurrente commemoratione Sancti simplicis in feria secunda post Dominicam Passionis, quando dictum est nocturnum Defunctorum, in Missa dicenda est secunda Oratio de simplici tantum. *S. R. C. 4. Maji 1700. in Pisterien.*

70 In Missis Defunctorum non pulsentur Organa, nec aliud quodvis musicum instrumentum adhibeatur. Benedictus XIII. in Concilio Romano *tit. 15. cap. 6.* Cæremonial. Episc. *lib. 1. cap. 20.* ibi: *In Missis, & Officiis Defunctorum nec organo, nec Musica, quam figuratam vocant, utimur, sed cantu firmo, quem etiam in tempore Adventus, & Quadragesima in ferialibus diebus adhiberi convenit.*

71 Hic juvat ad uberiorem notitiam referre, quæ tradit de Missis Defunctorum eruditissimus P. Cavalieri *in cit. Agenda Defunctorum cap. 10. a numer. 14. ad 17.* Quatuor in Missali pro defunctis assignantur Missæ, & quælibet cum sua propria Epistola, & proprio Evangelio, & quamlibet ex his Missis cum sua Epistola, & suo Evangelio in assignatis quatuor diebus dicendam esse, titulus ipse aperte declarat, videlicet primam in commemoratione omnium fidelium Defunctorum, secundam in die obitus, seu depositionis, & in diebus 3. 7. & 30. tertiam in anniversario, & quartam in Missis quotidianis, seu in Missis omnibus aliis, quæ dicuntur extra præfatos dies, & circumstantias. Limita pro die depositionis, & anniversarii Summi Pontificis, & Episcopi in quo Rubrica orationibus præfixa, diserte mandat primam Missam, quæ consequenter dicenda etiam erit in eorumdem diebus 3. 7. & 30. pro quibus supplet Rubrica alia in secunda Missa inserta, quæ in præfatis diebus expresse præscribit *Missam ut supra*, scilicet ut in die obitus, unde pro quibus in die obitus dicitur prima Missa, hæc etiam dicenda erit in diebus 3. 7. 30. At qualis adhibenda erit infra annum in circumstantiis aliis? Ut in quotidianis; sic enim indiscriminatim indicitur, nec Rubrica ulla, vel indirecte, Summis Pontificibus, aut Episcopis aliquem favorem facit.

72 Eamdem primam Missam Cardinali Defuncto, ut supra, attribuunt Gavantus *part. 4. tit. 18. num. 6.* Meratus *ibid. n. 2.* Tonellius *tit. 13. num. 5.* Quarti *part. 1. tit. 6. dub. 1. num. 12.* Guyetus *loc. cit. quæst. 27. & 29.* aliique plures, quorum nonnulli eamdem extendunt etiam ad Prælatos Regulares, Reges, Principes, & Magnates. Verum Auctores hos omnes diserte carpit Rubrica quædam in Missale Defunctorum Romæ anno 1725. typis Vaticanæ typographiæ in tertiam Missam sub his verbis invecta: In anniversario S. R. E. Cardinalium. Oremus, Deus indulgentiarum &c. hæc enim Rubrica Missam anniversarii, sub qua est posita in anniversario Cardinalium usurpandam esse indicat, & consequenter etiam in die depositionis, aliique Missas illas, quæ in talibus diebus, & circumstantiis communiter præscribuntur. Immerito judicium de Regibus, Magnatibus, Sacerdotibus atque Prælatis, hi quippe, etsi Ordinariam, & quasi Episcopalem jurisdictionem habeant, carent adhuc Episcopali digni-

dignitate, in cujus gratiam favor ille latus fuit. Suffragatur admodum Ecclesiæ praxis. quæ distinctio communi in divinis Officiis, Pontifices quidem honorat, cæteros vero, licet Cardinales, Reges &c. communi confessorum non Pontificum indiscriminatim aggregat.

Qui tamen secus faciunt contra Rubricas non omnino
73 peccant; post quartam enim Missam hæc particularis Rubrica habetur: *Epistola, & Evangelia superius posita in una missa pro defunctis, dici possunt etiam in alia similiter pro Defunctis*: Una Missa ab alia non differt, nisi in orationibus, Epistola, & Evangelio, ergo demptis Orationibus, de quibus suo loco, liberum est quamcumque Missam pro quocumque, & in qualibet circumstantia dicere, si Epistolæ, & Evangelia unius Missæ in alia dici possunt. Quid unquam, nisi idipsum, prætendunt Missalia antiqua, dum quatuor Epistolas & Evangelica prædicta continenti serie sub una, eademque Missa referunt? pro eadem libertate pronunciant itidem citati Quarti, Tonellius, & Gavantus, *num.* 4. & cum indubie eadem faciant Rubricæ verba in suo veriori sensu, nos dissentiri non possumus, quidquid scribat Guyetus, qui *quæst.* 27. dictam Rubricam nimis violenter explicat, dum eamdem restringit ad id, quod, *in sequentibus Missale declarat, aut alias ex pari ratione opportunum judicabitur*. Et quidem Missale infra solum disponit *pro die obitus, & anniversario Summi Pontificis, & Episcopi*, & adhuc determinate assignat *primam missam*, & consequenter etiam determinate Epistolam, & Evangelium ejusdem Missæ, unde nunquam integrum foret Epistolam, & Evangelium unius Missæ in alia usurpare contra expressam Rubricæ indulgentiam.

Captum sit itaque, quod quidem decet Epistolas, &
74 Evangelia dici in diebus, & circumstantiis, prout in Missali sunt distributa, non dempta tamen celebranti libertate assumendi, utram Epistolam, & utrum velit Evangelium; & quidem etiam in die depositionis, & anniversario Summi Pontificis, aut Episcopi: dum enim in casu hujusmodi per particularem Rubricam determinate assignatur prima Missa, id accipiendum est cum subordinatione ad Rubricam alteram, quæ ut supra libertatem facit. Qua libertate bene usum iri credimus, seu magis fieri, quod magis decet, si in die commemorationis omnium Defunctorum alicujus Religionis, quæ se habet instar commemorationis omnium fidelium Defunctorum universalis Ecclesiæ, prima Missa cum sua Epistola, & Evangelio assumatur, & secunda in die quasi obitus, quando scilicet primum habetur notitia obitus alicujus in loco dissito, licet in priori casu communior praxis usurpet anniversari Missam; Id enim profecto evincit paritas utroque casu, & pro secundo diserte favet Decretum 6. cap. 3. nempe; *Cum primum accipitur nuntium de obitu in loco dissito alicujus, potest cantari Missa de requiem ut in die obitus pro ejus anima in festo duplici majori, vel minori non tamen de præcepto, ut citius suffragatur animæ defuncti, utcumque licita tamen missa in casu de festo duplici, quatenus adsit obligatio; S. R. C. 4. Maji 1686. in una Canon. Regul. Lateran.* concordantque Gavantus *num.* 15. & Guyetus *quæst.* 28. Hæc ille:

75 Sapientissimi autem Patres Gavantus *part.* 4. *tit.* 18. *n.* 7. & Meratus *ibid. num.* 2. Tonellius, Quarti, & Guyetus, aliique plures *loc. cit.* a Cavalieri, volunt eamdem Missam primam dicendam esse tam in die obitus, quam in anniversario pro defunctis Cardinalibus, mutatis orationibus, ut in Missali, nempe pro defuncto Cardinali Episcopo, *Deus qui inter Apostolicos &c.* dicendo *Episcopum Cardinalem*, & si sit solum Diaconus, *Inclina Domine &c.* dicendo *Diaconi Cardinalis*, quia ut advertit Gavantus *loc. cit. num.* 7. licet Rubrica Missalis id non præscribat, usus tamen ita declaravit, nam Cardinales Episcopis sunt majores. Et *ibid. numer.* 8. subjungit. Quid pro Sacerdote Defuncto? Licet de eo Rubrica Missalis meminerit inter defunctum Episcopum, & Cardinalem; non tamen iisdem æqualem facit, & rationabilis consuetudo est in plerisque Ecclesiis majoribus Urbis, ut dicatur Missa secunda mutata Oratione, ratione cujus videtur in Rubrica prius de Sacerdote quam de Cardinali mentionem factam fuisse; Si tamen dicatur Missa prima, favet Rubrica in fine Missarum pro Defunctis, quæ concedit Epistolas, & Evangelia unius Missæ dici posse in alia quacumque Missa pro defunctis. Hæc ille. Et Meratus *in Additionibus ad tit.* 5. *part.* 1. *sub num.* 11. expresse sic habet: Pro defuncto Sacerdote, quamvis Rubrica nihil disponat, tamen in die obitus, seu depositionis dicenda videtur eadem Missa prima cum Oratione, ut in Missali pro Sacerdote assignata. Ita Bissus *litt. M. num.* 243. §. 3. *& sequent.* Pro aliis vero Defunctis, sive Clericis, sive Laicis in die obitus, dicitur Missa, quæ secundo loco habetur intra Missas defunctorum, cum unica Oratione congruenti personæ Defunctæ.

76 Hinc collige servandam quidem esse Rubricam in omnibus Missalibus positam statuentem celebrandam esse primam Missam pro Summo Pontifice, & Episcopo, & Rubricam in Missale defunctorum Romæ anno 1725. typis Vaticanæ Typographiæ in tertiam Missam sub his verbis invectam. *In anniversario Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, Oremus, Deus Indulgentiarum &c.* a P. Cavalieri assertam. At liberum esse Sacerdotibus servare etiam Rubricam post quartam Missam, seu in fine Missarum pro Defunctis impressam, quæ ut notant etiam Gavant. *loc. cit. num.* 8. Cavalieri *loc. cit. n.* 16. & alii, concedit Epistolas, & Evangelia unius Missæ dici posse in alia quacumque Missa pro Defunctis, ibi: *Epistolæ & Evangelia superius posita in una Missa pro Defunctis, dici possunt etiam in alia similiter pro Defunctis*.

Ubi vero adsit usus, seu consuetudo, quam adesse tra- 77
dit Gavant. *loc. cit. num.* 7. dicendi eamdem primam Missam mutatis Orationibus, etiam pro Cardinalibus Defunctis, quamvis Rubrica id explicite non præscribat, cum tamen usus ita declaraverit Rubricam, ut dicit ipse, eadem consuetudo est servanda sicut etiam servanda est alia rationabilis consuetudo, quæ teste eodem *loc. cit. num.* 8. est in plerisque Ecclesiis majoribus Urbis, ut pro Sacerdote Defuncto dicatur Missa secunda mutata oratione; Consuetudo enim est optima Legum interpres, textu expresso in *L. Si de interpretatione* 37. *ff. de Legib. & in cap. Cum Dilectus* 8. *de consuetudine*.

Notandum est, quod in Missis defunctorum Prosa, seu 78
sequentia *Dies iræ dies illa* dicitur in die commemorationis omnium defunctorum, & depositionis Defuncti, & quandocumque dicitur una tantum Oratio; In aliis autem Missis pro defunctis dicitur ad arbitrium Sacerdotis. Sic ex-
presse Rubrica Missalis *part.* 1. *tit.* 5. *de Missis defunctorum* 79
num. 4. Unde dici debet in diebus 3. 7. 30. anniversario, & in Missis quibuslibet, quæ pro defunctis solemniter celebrantur, cum hisce in Missis una tantum dici debeat Oratio ex præscripto ejusdem Rubricæ *n.* 3. & quod canenda
sit in Anniversariis, expresse decrevit etiam *Sacr. Congr.* 80
Conc. In Montis Marani 30. *Januarii* 1723. *ad* 2. *dub.* Ejus auctor diversus a diversis assignatur. Leander Albertus apud eruditissimum P. Merati *in cit. Rubrica* 4. *n.* 43. dicit ejus auctorem fuisse Latinum Cardinalem Ursinum, Frangipanium etiam dictum, Ordinis Prædicatorum, cui eam etiam tribuit Marcellus Cavalieri *in Statera Sacra tit.* 2. *n.* 192. sequutus a Doctissimo P. Joanne Michaele Cavalieri *in Agenda Defunctorum cap.* 10. *num.* 8. Possevinus *in Apparatu Sacro* adscribi ait Augustin Bugellensi Pedemontano Ordinis S. Augustini, subdens ibidem verum auctorem esse
Humbertum quintum Generalem Ord. Prædicatorum; Ar- 81
naldus Wion *lib.* 5. *ligni vitæ cap.* 70 asserit a quibusdam adjudicari S. Gregorio Magno; & alii eam adscribunt S. Bernardo: Verum P. Petrus Antonius de Venetiis *in Viridario Seraphico tom.* 5. *part.* 3. italice conscripto, dicit fuisse compositam a P. Thoma de Cælano Ordin. Minorum Provinciæ Marchiæ, quod & asserit Lucas Wadingus apud Merati *loc. cit.* quamvis alii apud eumdem Wadingum adscribuit S. Bonaventuræ, vel Matthæo Aquaspato Ex Generalibus, & Cardinalibus dicti Ordinis Minorum.

In Missis quotidianis pro defunctis tres regulariter di- 82
cuntur Orationes, quæ in Missali assignantur. In his enim Missis quotidianis quoad numerum Orationum servatur
eadem regula, ac de feria, & simplicibus, seu semidupli- 83
cibus; Cum hac advertentia, quod si Missa applicetur generaliter pro defunctis, dicuntur regulariter Orationes in
Missali pro Missis quotidianis assignatæ. At si Missa cele- 84
bretur pro aliqua, vel pro aliquibus determinatis personis primo loco dicitur Oratio pro iis, quibus Missa celebratur, secunda, & tertia, quæ secundo, & tertio loco ponuntur in Missa quotidiana Defunctorum; Lohner *part.* 4.
tit. 3. §. 21. *n.* 4. Verati *part.* 1. *tit.* 5. *n.* 12. Sacerdos, 85
autem celebrans, potest secundo loco aliam Orationem ad libitum dicere v. g. pro suis parentibus, vel pro suo Patre, & sua Matre, & hujusmodi, Quarti *part.* 1. *titul.* 5. *dub.* 1. *vers. Respondeo num.* 7. Merati *loc. cit. num.* 33. & S. R. Congregatio in decreto mox adducendo. Et si plu-
res dicuntur Orationes ultimo loco semper est dicenda 86
Oratio *Fidelium*, quæ est generalis pro defunctis. Sic expresse *Sac. R. Congr.* 2. *Septemb.* 1741. his verbis: *In missis quotidianis, quæ pro defunctis celebrantur, possunt quidem dici plures Orationes, quam tres; sed curandum, ut sint numero impares. Sicut pro illa Deus veniæ largitor, potest subrogari alia, nempe pro Patre, pro Matre, &c. dummodo ultimo loco dicatur Oratio Fidelium*.

Juxta Decreta allata supra *n.* 4. Missa solemnis de Re- 87
quiem præsente Corpore potest cantari in omnibus Dominicis, & Festis de præcepto, præterquam in duplicibus I. Classis; sed quia adhuc remanebat indecisa controversia, an in eodem Decreto comprehensa manerent cuncta primæ classis, ut vult Quarti ad Rubricas Missalis *part.* 1. *tit* 5. *dub.* 1. *num.* 7. an vero duntaxat majora, seu solemniora, ut tradit Pasq. *de sacrificio novæ Legis, tom.* 1. *q.* 285. ad ipsam dirimendam, videtur sufficere sequens Decretum novissime editum a S. R. C. die 2. Septembris 1741. his verbis: *Cum juxta Rubricas Ritualis Romani absque Missa, quantum fieri potest, defunctorum corpora non sint sepelienda, poterit præsente in Ecclesia cadavere unica missa solemnis de Requiem celebrari feria secunda Paschæ; aut Pentecostes. Hæc tamen Missa non decantabitur in duplici primæ classis, etiam non festivo de præcepto, si corpus præsens in Ecclesia non fuerit, aut si fuerit pridie sepultum*, per quod Decretum, dum permittit celebrari Missam solemnem

lemnem præsente corpore in feriis secundis Paschæ, & Pentecostes quæ sunt festivæ de præcepto, & duplices primæ classis, respuenda quæcumque alia duplicia primæ classis, occurrentia, non obscure indicatur, quod ex Festis primæ classis solum majora, seu solemniora juxta sententiam Pasqualigi non admittant Missam solemnem de Requiem præsente corpore, & quod etiam aliqua festa inferioris conditionis, & ritus, si cum majori solemnitate, & concursu populi celebrentur, eodem privilegio, ac honore gaudeant, cum decretum innitatur Rubricis Ritualis Romani, ibi; *Cum juxta Rubricas Ritualis Romani*, & ipsæ Rubricæ *tit. de exequiis* solum obstare velint, *magnam diei celebritatem seu solemnitatem*; quæ magna celebritas, seu solemnitas certo non congruit cuicumque Festo duplici primæ classis, & aliunde verificari potest de aliquo Festo inferioris conditionis, & ritus alicubi celebrato cum maxima frequentia Populi, ut ex-
88 perientia patet. Hinc recte infert eruditissimus P. Cavalieri *loc. cit. cap.* 3. *decret.* 4. *num.* 5. quod ex Festis universalibus primæ classis Missam solemnem de Requiem etiam præsente corpore non admittant Nativitas Christi, Epiphania, dies prima Paschæ & Pentecostes, & Festum Corporis Christi in tota Catholica Ecclesia, ut Festa præcipua solemniter admodum celebrata, ipsis addendo Ascensionem Domini, & Deiparæ Assumptionem, ac ultimum Triduum majoris Hebdomadæ, in quo juxta decreta supra allegata *num.* 4. & signanter illud 11. *Augusti* 1736. celebrari non possunt Defunctorum exequiæ, & Officium, ac preces mandantur recitari privatim.
89 Quibus adderem in tota universali Ecclesia Festum SS. Apostolorum Petri, & Pauli, & in tota Seraphica Re-
90 ligione Festum Concept. B. V. M. ex Festis etiam particularibus dictam Missam de Requiem etiam præsente corpore respuunt duntaxat Festum Titularis, aut Festum alterius Sancti cum maxima solemnitate, & concursu populi celebratum, & apud Regulares Festum eorum respectivi S. Fundatoris, aut Festum alterius Sancti cum magna solemnitate, & frequentia populi celebratum, ne minuatur, perturbetur, aut interrumpatur magna occurrens celebritas aut solemnitas juxta dispositionem Rubricæ Ritualis Romani.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 DE Missis, quas vocant D. Gregorii, vide, si lubet, qui de iis plenius disserit, cum plures pro more expendit quæstiones *Pasqual. de Sacrific. Miss. tom.* 1. *a quæst.* 292. *ad* 296.

ARTICULUS XV.

In quo pro uberiori notitia adnotantur varia Decreta, & Edicta pertinentia ad celebrationem Missarum, earumque adimplementum, uti reperiuntur impressa in novissimo Bullario Clementis XI.

SUMMARIUM.

1 *Adducuntur Decreta varia &c.*
2 *Adducuntur Decreta varia, & instructio &c.*
3 *Adducitur Edictum pro notitiis &c.*
4 *Adducitur Edictum, quo plura statuuntur, atque mandantur &c.*
5 *Adducitur Edictum, quoad præcedentes ordinationes &c.*

1 DEcreta varia ad Missarum celebrationem pertinentia summatim collecta, quæ in Missali typis Sacræ Congregationis de Propaganda Fide novissime impresso edita sunt.

Urbis, & Orbis.

Cum occasione &c. Vide in articulo antecedenti *sub n.* 14. in quo habentur omnia, per extensum.

Decreta varia, & instructio pro accurato perpetuorum onerum Missarum adimplemento.

AFfinchè gli obblighi delle Messe perpetue, o a tempo, o Manuali, che dalla provvidenza de' Fedeli Defonti prima di passare da questa all'altra vita, o dalla Carità de' loro Congionti, ed Amici, ovvero dalla divozione di pii Benefattori sono stabiliti con assegnamenti di certi Capitali, o con limosine quotidiane per la Celebrazione di esse, vengano pontualmente adempiti da quelli, che avendo ricevuti gli emolumenti, sono a ciò tenuti, e le povere Anime purganti ricevano ne' debiti tempi i dovuti suffragj; La Santità di N. S. Papa Clemente XI. inerendo a i Decreti sopra la celebrazione delle Messe emanati in tempo delle SS. MM. di Urbano VIII. ed Innocenzio XII. suoi Predecessori, e rinnovandone la puntale osservanza sotto l'istesse pene in dette Costituzioni contenute, e per comandamento espresso datoci a bocca ordina, e comanda a tutti i Superiori, Sopraintendenti, Deputati, Sagrestani, Cappellani, ed a qualunque altra persona, che con qualsisia titolo, ed uffizio presiede al governo, regolamento, ed amministrazione delle Chiese Patriarchali, Basiliche, Collegiate, Parrocchiali, Monasterj, e Conventi de' Regolari, dell'uno, e l'altro sesso, Conservatori, Congregazioni, Ospedali, Confraternite Laicali, e d'ogni altra Chiesa, Cappella, ed Oratorio di Roma, che tanto nel ricevere le limosine delle Messe, quanto nel soddisfare agli obblighi nella celebrazione delle medesime, sia inviolabilmente, ed intieramente osservata, e praticata la seguente Istruzione sotto pena a quelli, che o in tutto, o in parte la trasgrediranno, della sospensione *a Divinis*, se saranno Preti Secolari, e della privazione della voce attiva, e passiva, e delle Cariche, ed Uffizj, se saranno Regolari, ed anche d'altre pene pecuniarie, e respettivamente Corporali ad arbitrio della Santità sua.

Istruzione per le Messe perpetue.

„ Si formerà un Catalogo, nel quale si descriveranno distintamente tutti gli obblighi di Messe Cantate, e piane, sì perpetui, come *ad tempus*, da che provengono, se per Testamento, o per donazione, o in altra forma, con li fondi, che sono stati lasciati per Dote di ciaschedun obbligo, e gli Altari, in cui si devono soddisfare.

„ Il detto Catalogo doveranno esibirlo poi al Signor Angelo Stantelli Computista deputato da sua Santità, che gli sarà fatto l'esibito, e gli sarà reso.

„ Doveranno inoltre tenere la Tabella distinta di tutti i detti obblighi con la espressione del nome del Benefattore, e indicazione del Testamento, o altro Instrumento, che vi sia, cioè per quali atti, e di che tempo, e ripartitamente con li suoi Colonelli distinti delle Messe cantate, Messe quotidiane, Messe d'ogni mese, d'ogni settimana, o altri obblighi temporanei, che si sono lasciati, che si celebrino con l'espressione dell'Altare, in cui si dovranno celebrare &c. Qual Tabella dovrà esser riconosciuta, e sottoscritta da Monsignore Segretario della Sagra Visita Appostolica pro tempore, e Computista Deputato, e si debba tener affissa nella Sagrestia in luogo patente, come dispongono le Costituzioni Appostoliche, e da essa non si possa levare, nè aggiungere partita alcuna, senza ritornare a riconoscerli, e sottoscriversi da' medesimi, e succedendo *infra Annum* qualche lascita, si debba portare tanto il Catalogo, quanto detta Tabella per potersi notare.

„ Inoltre dovranno tener due Libri, uno per gli obblighi perpetui, e l'altro per le Messe avventizie come dispongono le medesime Costituzioni Apostoliche, e questi dovranno regolarsi nel modo, come si dirà appresso.

„ Il Libro delle Messe perpetue si dovrà intavolare Anno per Anno, e dovrà esser finito di intavolare dentro il mese di Ottobre di ciaschedun Anno per l'Anno avvenire, e nelli mesi di Novembre, e Decembre esibirli al Computista Deputato da Nostro Signore, acciò riconosca, se son ben intavolati, e li contrassegni, e faccia sottoscrivere a Monsignor Secretario della Sagra Visita Appostolica pro tempore, e li Libri vecchi, in cui appariranno le celebrazioni dell'Anno antecedente, si dovranno parimente esibire al medesimo dentro il mese di Gennaro susseguente all'Anno finito, acciò si riconosca, se si sia adempito a tutti gli obblighi, e non essendo adempito in qualche cosa, si adduca la Causa, acciò si possano pigliare quegli espedienti, che parranno più proprj.

Il modo d'intitolare detti Libri sarà il seguente; cioè

Si debba tenere un Libro bislongo per le Messe perpetue, nel quale in prima carta si devono descrivere partita per partita gli obblighi delle Messe perpetue, che vi sono, cioè

	Messe cantate.	*Messe basse.*
Per l'anima di Pietro N. N. una Messa quotidiana bassa, e un Anniversario il giorno della sua Morte, che fu li . . . come in Tabella numero primo.	*Num.* 1.	*Num.* 365.
Per l'anima di Paolo N. N. una Messa il Mese bassa, come in Tabella num. 2.	*Num.*	*Num.* 12.
Per lascita di Francesco N. N. una Messa ogni Venerdì, come in Tabella num. 3.	*Num.*	*Num.* 52.
Per lascita di Giovanni N. N. Messe 50. *l'Anno, come in Tabella num.* 4.	*Num.*	*Num.* 50.
	Num. 1.	*Num.* 479.

„ e così

,, e così di altre, che potessero esservi, andar notando sotto detto rigore ultimo, e chiudere poi la somma dell'intero delle Messe, che si doveranno celebrare in tutto l'Anno, e il medesimo se vi sono altri Anniversari con la medesima dichiarazione, e succedendo poi *infra annum* qualche altra lascita aggiongerla: come sopra.

,, Si noterà poi nella carta susseguente a correlazione della nota suddetta, giornata, cioè nel mezzo, addì primo Gennaro, ed in margine dare num. 1. Messa per l'anima di N. N. e se sono quattro Messe quotidiane, di diversi, notare sotto il medesimo giorno quattro partite distinte per l'obligo, che vi è; e così andare seguitando, ed in qualche giornata, che cade il Venerdì, Sabbato, o altro giorno fisso, che vi sia qualche disposizione, aggiungere la partita in quel giorno distintamente, che in fin stanno il numero delle Messe tirato in margine verrà a corrispondere con la prima nota fatta in primo foglio del detto Libro, per esempio.

Addì primo Gennaro 1705. Giovedì.

Num. 1.	*Per l'Anima di Pietro N. N.*
Num. 1.	*Per l'Anima di Paolo N. N.*
2. detto Venerdì.	
Num. 1.	*Per l'Anima di Pietro N. N.*
Num. 1.	*Per l'Anima di Francesco N. N.*
Num. 1.	*Per l'Anima di Gio. N. N.*
3. detto Sabbato.	
Num. 1.	*Per l'Anima di Pietro N. N.*

,, In oltre debba ogni Sacerdote, tanto Cappellano fisso della Messa quotidiana, quanto ogni altro, che avrà cura di celebrare per gli obblighi *infra settimana*; celebrato che avrà la sua Messa, notarsi dirimpetto alla sua partita dell'obbligo, per il quale ha celebrato *N. N. celebravi*; e in questa forma resteranno adempite le disposizioni nel modo, che sono state lasciate, e apparirà chiaramente la celebrazione.

,, Per ovviare a qualche disordine, che potesse, succedere, in quelle Chiese, dove vi è maggior numero di Messe per obblighi fissi da celebrarsi, dove si può dar il caso, ch'escano più Sacerdoti a celebrare nel medesimo tempo, e uno ritornando prima metta il *Celebravi* in quella partita, che avesse adempito un altro: Si ordina, che il Sacerdote, quando va in Sagrestia per prepararsi, ricorra al Libro, e riconosca la sua partita vacante, dove deve mettere il *Celebravi* per chi la deve dire, e metta subito il suo Nome, e Cognome. E celebrato che avrà, aggiunga al detto nome *Celebravi*, che in questa forma ogni uno che arriverà, a non vedere la partita contrassegnata, come sopra, saprà quella, che doverà celebrare, e non ne succederà confusione.

,, In caso poi, che in quel giorno che si deve celebrare per adempimento dell'obbligo, fosse qualche Sacerdote accidentalmente impedito, onde in detto giorno non restasse celebrata la Messa, dovendosi rimettere dopo, noterà quello che celebrerà N. N. *Celebravi sub die tali &c.* perchè senza detta dichiarazione non verrebbe a corrispondere alla giornata, che vi sarà il *Celebravi*, come l'altre.

Per le Messe avventizie.

,, Si riterrà il solito Libro, nel quale si notano l'Elemosine, che vengono portate da' Benefattori, e quelle si doveranno descrivere distintamente, se siano Votive, *o pro Defunctis*, e il numero esprimerlo dentro la partita in littera con tirarlo fuori per abbaco, come per esempio.

Messe due per Defonti	*num.* 2.
Messe tre per S. Antonio.	*num.* 3.
Messe quattro per S. Francesco	*num.* 3.

,, Le messe notate in detto Libro si doveranno poi riportare in un altro Libro da tenersi in Sagrestia, nel quale si doverà notare Messa per Messa ad effetto, che il Sacerdote possa all'incontro mettere il *Celebravi* nel modo, come si è detto nelle Messe perpetue, e se ne dà la norma come appresso.

Messe una per Defonti	*num.* 1.
Messe una per Defonti	*num.* 1.
Messe una per S. Antonio.	*num.* 1.
Messe una per S. Antonio	*num.* 1.
Messe una per S. Antonio	*num.* 1.
Messe una per S. Francesco	*num.* 1.
Messe una per S. Francesco	*num.* 1.
Messe una per S. Francesco	*num.* 1.
Messe una per S. Francesco	*num.* 1.

,, Quelle Messe, che non si saranno finite di celebrare in quell'anno, che si sono avute l'Elemosine, si doveranno riportare nell'anno susseguente, e notarle in prima partita con l'istesso ordine di sopra.

,, Procuri pertanto ciascuno di dare pronta esecuzione a quanto ordina per espresso comandamento di Sua Santità, altrimenti si procederà contro li trasgressori rigorosamente alle pene di sopra comminate. E perchè niuno possa in qualsivoglia tempo allegare ignoranza di quanto nella sopra espressa Istruzione si prescrive, si doverà in ciascheduna Sagrestia delle sopra nominate Chiese, ed Oratorj tenere continuamente affisso in luogo visibile un Esemplare del presente Editto, sotto pena, in caso di contravvenzione, di Scudi dieci d'oro da pagarsi irremissibilmente dal Sagrestano, se sarà Prete secolare, e della privazione della Carica, ed inabilità a qualsivoglia Uffizio per cinque anni, se sarà Regolare.

Dato il 1. Ottobre 1704.

Giuseppe Domenico de Totis Segretario della Sacra Visita Appostolica.

Niccolò Pignatelli Commiss. e Fiscale della Sacra Visita Appostolica.

Paolo Fatti Not. delle Sac. Cong.

EDICTUM.

Pro notitiis Missarum onera respicientibus, quæ Secretariæ Sacræ Congregationis a Notariis, & aliis infra statutum tempus exhibendæ sunt. 3

UNA delle cure principali, che sin dal principio del suo Appostolico Ministero ha cogionata particolar sollecitudine nella Santa mente di Nostro Signore Papa Clemente XI. è sempre stata la premura, che restino adempiti gli obblighi delle Messe, che con pia provvidenza i Fedeli hanno procurato, o in vita, o in morte, di assicurarsi con l'impiego delle proprie facoltà per suffragio delle loro anime, o de' loro Congionti, Benefattori, ed Amici; e potendosi temere, che l'omissioni, e le negligenze talvolta praticate nella soddisfazione di detti obblighi, abbiano potuto provocare la Divina Giustizia, che non solo faccia provare a' Popoli le gravi percosse del suo flagello, ma anche maggiori sempre più ne minacci; Pertanto la Santità sua per sottrarre il suo Gregge vivente dalle calamità, che gli sovrastano in questa vita, e l'anime de' Fedeli defonti dall'atrocissime pene, che soffrono nell'altra per mancanza dei dovuti suffragj, comandò con ordine datoci a bocca, che si pubblicasse un'Istruzione, in cui era prescritto a tutte le Chiese, e Luoghi Pii di Roma un modo, e metodo universale di formare, e descrivere le Tabelle, ed i Cataloghi degli obblighi delle Messe, ed intavolare i Libri, dove si deve notare l'effettiva celebrazione di ciascheduna Messa di mano dell'istesso Celebrante.

,, Ed avendo noi sin sotto il 1. Ottobre 1704. per obbedire alli comandamenti di Sua Santità, fatta personalmente presentare la detta Istruzione ai Ministri di tutte le Chiese, Luoghi Pii di Roma, dalla pronta esecuzione che ha avuto, e dalla comune osservanza della medesima per due anni già terminati, si è riconosciuto di quanto profitto sia stata per assicurare la piena soddisfazione degli Obblighi delle Messe con indicibile consolazione, e quiete dell'animo di sua Beatitudine.

,, Ma perchè nel confronto, che di ordine parimenti della Santità sua si va presentemente facendo di detti obblighi descritti nelle Tabelle con i Testamenti, ed altri documenti, donde derivano, si è trovato in alcuni qualche difetto, o mancanza nei nomi dei Notari, nel tempo, e nella quantità con pregiudizio de' suddetti suffragj; ed affinchè in avvenire le Tabelle, che di nuovo si formaranno, o le addizioni, che si faranno nelle già formate, de' nuovi obblighi, che giornalmente sopravvengono, sempre appariscono fatte con maggior legalità, e sicurezza, e di loro in ogni tempo si possa avere una piena verificazione;

,, La Santità di nostro Signore con ordine datoci a bocca vuole, ed espressamente comanda, che tutti li Capo-Notari, loro Sostituti, e Giovani di qualsivoglia Tribunale Ecclesiastico, e Secolare di Roma, ed anche quelli, che senza avere Uffizio pubblico, si rogano nelle loro Case private in detta Città, dopo quindici giorni, che avranno stipulato qualsivoglia contratto tra vivi, in cui vi sia ingionto obbligo di Messe, o perpetue, o a tempo lungo che passi il decennio, o Anniversarj, ne debbano portare, e lasciare nota distinta nella nostra Segretaria, o de' nostri successori dell'Uffizio di Deputato a riconoscere gli obblighi delle Messe, e riportarne la fede dell'esibizione da darsegli gratis, e parimente dopo quindici giorni, che avranno aperto, e pubblicato qualsivoglia Testamento, Codicillo, o donazione caussa mortis di qualsisia persona anche privilegiata, o privilegiatissima, della quale se ne dovesse fare special menzione, benchè fosse Cardinale della S. R. C. dove siano ingionti pesi di

,, Mes-

„ Messe, come sopra, debbano portare, e lasciare l'istessa nota alla medesima Segretaria, e riportarne la fede dell'esibizione sotto pena alli trasgressori di venticinque scudi d'oro da pagarsi per ciascheduna volta, che non avranno adempito quanto di sopra si contiene, da applicarsi una metà all'Accusatore, il quale sarà tenuto segreto, e l'altra metà a' poveri Luoghi Pii, ed anche della Sospensione, e privazione dell'Uffizio, ed altre pene ad arbitrio della Santità sua, alle quali pene saranno ancora tenuti li Notari Padroni per li loro Sostituti, e Giovani.

„ E di più vuole, e comanda, che tutti li Parrochi, o altri, che con qualsivoglia titolo esercitano cure d'anime, tanto amovibili, quanto perpetui, Secolari, e Regolari, Confessori, Sacerdoti, e Religiosi di qualsivoglia Ordine, ed Instituto, di qualunque Monastero, Convento, o Ospizio di questa Città, dopo quindici giorni della morte di qualsivoglia persona, come sopra, che gli avrà confidenzialmente lasciato qualche obbligo di Messe perpetue, o a lungo tempo, o anniversarj, o che in loro presenza secondo la disposizione della ragione Canonica, avrà disposto Legati di Messe, come sopra, ne debbano portare, e lasciare la nota alla sopraddetta Segretaria, e riportarne la fede dell'esibizione, come sopra, sotto pena a' Secolari per ciascheduna volta, che mancheranno, di venticinque scudi d'oro, da applicarsi, come sopra, ed a' Regolari della privazione di voce attiva, e passiva, ed ambedue della sospensione del loro Uffizio, ed anche pene ad arbitrio della Santità sua.

„ In oltre comanda, che tutti li Camerlinghi, ed Ufiziali di Capitoli di Patriarchali, Basiliche, e Collegiate di Roma, e tutti li Superiori, e Sopraintendenti, Rettori, Sagrestani, e Cappellani di qualsivoglia Chiesa, tanto de' Regolari, quanto de' Secolari, e Monasterj di Monache, e Conservatorj, e tutti li Prefetti, Guardiani, Provveditori, ed altri Superiori di Confraternite, Oratorj, Adunanze, Congregazioni, ed altri Luoghi Pii Secolari in qualsivoglia modo nominati, benchè erette in Chiese, e Case Regolari, che in caso, che da qualsivoglia persona, come sopra, confidentemente *brevi manu*, o per scrittura privata gli fosse consegnata, o in vita, o in morte, qualche somma di danaro contante, o qualche stabile, luogo di monte, credito, o qualsivoglia altro Capitale, con peso di celebrazione di Messe perpetue, o a lungo tempo, che passi il decennio, debbano dopo quindici giorno, che ne sarà seguita l'assegna, portarne, e lasciarne la nota alla medesima Segretaria, e riportarne la fede dell'esibizione, come sopra, sotto pena a' Trasgressori Secolari di venticinque Scudi d'oro per ciascheduna volta, da applicarsi nel modo sopraddetto, ed alli Regolari della privazione di voce attiva, e passiva, e ad entrambi della sospensione, e privazione del loro Uffizio, ed altre pene ad arbitrio della Santità sua.

„ Intendendo la medesima Santità sua, che nel presente Editto, s'intendano compresi i Parrochi, Vicarj perpetui, o Manuali, o altri, che sotto qualsivoglia titolo abbiano l'esercizio di cura d'anime, Confessori, Sacerdoti Secolari, e Regolari, Superiori, Prefetti, Guardiani, Sopraintendenti, Notari, e Segretari di qualsivoglia Chiesa, Confraternita, o altro Luogo Pio, benchè fosse Nazionale, e che godesse qualunque privilegio, esenzione, o Indulto Appostolico, benchè fosse per titolo di dotazione, o fondazione, o per qualsivoglia altra causa, alle quali tutte, la Santità sua per la piena osservanza di quanto di sopra si contiene con la pienezza della sua autorità specialmente deroga.

„ Procuri pertanto ciascuno di prontamente adempire quanto nel presente Editto si contiene, per non incorrere nelle pene nel medesimo comminate, che contro i Trasgressori saranno puntualmente eseguite. Dichiarando, che il medesimo Editto pubblicato, ed affisso nei soliti luoghi di Roma, obbligherà tutti, come se a tutti fosse personalmente intimato: questo dì primo Febbraro 1707.

Giuseppe Domenico de Totis Deputato

dalla Santità di N. Signore.

Paolo Fatii Notaro A. C. e delle Sac. Congreg.

Die, Mense, & Anno quibus supra, supradictum Edictum affixum, & publicatum fuit ad Valvas Curiæ Innocentianæ, & in Acie Campi Floræ, ac in aliis locis consuetis per me Angelum de Camillis Apostolicum Cursorem.

Pro Mag. Curs. Sebastianus Vasellus Curs.

EDICTUM

Quo plura statuuntur, atque mandantur pro sedulo Missarum onerum adimplemento, earumque in destinatis Libris descriptione.

„ AVendo la Santità di Nostro Signore Papa Clemente XI. con Editto emanato sotto il primo di Ottobre 1704. già prescritto il metodo, che universalmente deve osservarsi nell'adempimento degli obblighi di messe, tanto perpetue, quanto manuali, ed avendo con altro simil Editto sotto il primo di Febbraro 1707. provvidamente ordinato, che si diano nella nostra Segretaria le notizie de i nuovi pesi di celebrare negli Altari, o Chiese destinate da' Testatori, o pii Benefattori; quindi è, che inerendo agli accennati Editti con rinnovare la puntuale osservanza sotto le medesime pene in essi contenute, e volendo con il suo Santo Zelo sempre più provvedere al totale adempimento de i sopra nominati obblighi di messe, per ordine espressamente datoci a bocca precisamente vuole, e commanda;

„ Che tutti li Cappellani, e Sacerdoti, Canonici, Abbati, Rettori, Beneficiati, ed altri di qualsivoglia stato, grado, e condizione, anche privilegiati, e privilegiatissimi, delli quali se ne dovesse fare speciale menzione, tanto Secolari, quanto Regolari di qualsivoglia Ordine, ed Instituto, comprese anche le sudette Congregazioni, e li Padri Gesuiti, di qualunque Monastero, Convento, Ospizio, Oratorio, Chiesa, ed altro luogo Pio di quest'alma Città di Roma, che hanno il peso di celebrare le messe in un Altare certo, e determinato, debbano per l'avvenire celebrarle nel medesimo, e non in altro Altare, benchè ugualmente, o più privilegiato. Ed acciò apparisca tale adempimento, dovranno li suddetti, che avranno celebrato, notare di proprio carattere la celebrazione nel libro, che nelle Sagrestie si ritiene a tal effetto, con l'espressione dell'istesso Altare, come per esempio, se si hanno da celebrare le messe nell'Altare di San Francesco, debbano scrivere di proprio carattere la celebrazione in questa forma, cioè *Ego N. celebravi ad Altare S. Francisci*; ovvero essendo notato l'Altare nel foglio contrapposto, possono scrivere in questo modo *Ego N. celebravi ad conscriptum Altare*, e così dovranno fare di altro Altare, se l'obbligo sarà in altro Altare, altrimente incorreranno ipso facto nella pena di 10. scudi d'oro per ogni volta, che contravverranno, da applicarsi la metà all'Accusatore, e l'altra metà a' luoghi Pii ad arbitrio della Santità sua, e saranno tenuti a celebrare di nuovo le messe celebrate, o fatte celebrare in altro Altare, ovvero non notate nella forma già detta, come se non fossero in modo veruno adempite. E se saranno Regolari, quelli, che in qualunque modo contravverranno a quanto nel presente Editto si contiene incorreranno ipso facto nella pena della sospensione dall'Uffizio, e della privazione della voce attiva, e passiva, ed anche tanto contro i suddetti Secolari, quanto Regolari si procederà ad altre pene ancora maggiori ad arbitrio di sua Santità. E contro i Sagrestani, ed altri Sopraintendenti alla Sagrestie, che non invigileranno alla puntuale osservanza di tale adempimento si procederà rigorosamente con simili, ed altre pene ad arbitrio di sua Beatitudine.

„ Similmente ordina, e comanda, che le messe perpetue dalla pia disposizione de' Fedeli lasciate da celebrarsi in una certa, e determinata Chiesa, non possino in conto alcuno celebrarsi o farsi celebrare in altra Chiesa, e molto meno fuori di Roma; ancorchè l'altra Chiesa, tanto dentro la Città, quanto fuori, fosse dipendente dalla Chiesa, dove sono state distinate le messe, o fosse della stessa Religione, e dell'istesso Instituto. E quelli, che in qualunque maniera contravverranno, incorreranno nel medesimo modo nelle pene già sopra espresse.

„ Finalmente essendosi ordinato sopra il primo di Ottobre 1704. nel soprannominato Editto, o Istruzione da osservarsi per l'adempimento degli obblighi delle messe, che il Libro delle messe perpetue debba intavolarsi anno per anno, ed esser finito d'intavolarsi dentro il Mese di Ottobre di ciaschedun anno per l'anno avvenire, e nelli Mesi di Novembre, Decembre esibirsi al Cumputista deputato della medesima Santità sua, ed essendosi per l'esperienza riconosciuto, che l'esibirlo in detto tempo genera qualche confusione, ed incomodo, perchè molti portandolo nel fine del mese di Decembre, non possono poi subito per l'angustia del tempo, dentro il quale non può il Computista riconoscere tanti libri, nel principio del nuovo anno riaverlo, ed in conseguenza notare in esso la celebrazione delle messe, ma sono forzati a notare la celebrazione in foglio volante; perciò la Santità sua non cessando di sempre più procurare il miglior, e più facile modo di adempire gli obblighi delle messe, confermando in tutto, e per tutto il nominato Editto, o

„ Istru-

„ Istruzione, e solo in questa parte moderandolo, espressamente ordina, e comanda, che li Libri delle Messe perpetue per gli anni avvenire debbano intavolarsi dentro il Mese di Settembre, ed esibirsi al detto Computista dentro il Mese di Ottobre sotto le medesime pene ai Trasgressori già nell'accennato Editto contenute.

„ Avverta dunque ciascuno di pontualmente adempire quanto nel præsente Editto si prescrive, altrimenti incorrerà irremissibilmente nelle pene in esso comminate, ed anche in altre maggiori ad arbitrio di sua Beatitudine. Ed acciò niuno possa in qualsivoglia tempo allegare ignoranza di quello si contiene in questo Editto, si doverà in ciascuna Sagrestia di tutte, e singole Chiese, e Luoghi Pii di Roma tenere continuamente affisso in luogo visibile un esemplare del medesimo Editto, sotto pena in caso di contravvenzione di Scudi dieci d'oro da pagarsi irremissibilmente dalli Sagrestani, o Sopraintendenti alle Sagrestie, se saranno Preti Secolari, e della privazione dell'Uffizio della voce attiva, e passiva, e dell'inabilità a qualsivoglia Uffizio se saranno Regolari, dichiarando però, che questo Editto pubblicato, ed affisso ne' soliti luoghi di Roma, obbligherà tutti, e singoli, come se a tutti e singoli fosse personalmente intimato.

Questo dì 25. Gennaro 1708.

Leonardo Antonio Ghezzi Seg. della Sagra Visita Apostolica.

Niccolò Pignatelli Commissario, e Fiscale della Sagra Visita Apostolica.

Paolo Fatii Not. della Sagre Congreg.

Die, Mense, & Anno, quibus supra, supradictum Edictum affixum, & publicatum fuit ad valvas Magnæ Curiæ Innocentianæ Montis Citatorii, in acie Campi Floræ, & in aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Antonium Placentinum SS. D. N. Papæ Cursorem.

Pro D. Mag. Curs. Sebastianus Vasellus.

E D I C T U M.

Quo præcedentes Ordinationes instaurantur, ac plura insuper alia pro accuratiori onerum Missarum adimplemento statuuntur.

„ LA Pastorale sollecitudine di Nostro Signore giammai si stanca di pensare a stabilire un perfetto regolamento, perchè totalmente si adempiscano i Legati, e pesi delle Messe, e ne ricevano il dovuto, e pronto Suffragio le Anime de' Defonti, ed ajuto, e grazie li Fedeli, che non li trascurano; Perciò avendo nelli anni scorsi fatto publicare alcuni Editti, per mezzo de' quali si è ottenuto nella maggior parte il bramato fine, ne rinnova ora con tutto il fervore, autorità, e comando quanto in essi viene prescritto, e sentendo tuttavia insorgere alcuni abusi nell'adempimento di molti Legati, a cui possa darsi più opportuno rimedio, per comando espresso datoci a viva voce, vuole, che si pubblichino li ordini seguenti.

„ Primieramente per li Legati di Messe che restano in arbitrio di poterli soddisfare in quella Chiesa, o Chiese dove parirà, e piacerà agli Eredi, o altri; che abbiano per qualunque titolo l'obbligo ingionto di adempirli, siano tenuti li detti Eredi, o altri, come sopra tanto Ecclesiastici, quanto Laici di qualsivoglia stato, grado, e condizione in fine d'ogni anno portare le giustificazioni del loro adempimento nella Computistaria della Sagra Visita, nella quale se ne riterrà registro in libro a parte, e verranno riconosciute da uno de' Computisti a tal fine deputato, e sottoscritto da Monsignor Segretario della Sagra Visita Apostolica pro tempore, sotto pena a' Contravventori di Scudi 25. d'oro da applicarsi la metà al denunziante, che sarà tenuto segreto, e l'altra metà in benefizio de' poveri Luoghi Pii, e se saranno Regolari incorreranno nella pena della sospensione dall'Uffizio, e della privazione della voce attiva, e passiva oltre ad altre pene anche maggiori ad arbitrio di sua Santità e della Sagra Congregazione della Sagra Visita.

„ Ordinando e dichiarando, che le giustificazione da esibirsi, come sopra debbano contenere la celebrazione delle Messe notata giorno per giorno dal Celebrante in un foglio e libretto particolare con la sottoscrizione in fine del Rettore, o Sagrestano di quella Chiesa, o Chiese nelle quali si saranno celebrate: E per la celebrazione delle Messe, che per disposizioni de' Benefattori, o per speciale Indulto si facesse fuori di Roma, le dette giustificazioni debbano essere legalizzate dalli Ordinarj de' Luoghi, se li Celebranti saranno Sacerdoti Secolari, e se Regolari, da' superiori Maggiori della loro Religione.

„ E quando il Benefattore ha ingionto il peso agli Eredi, o altri di dichiarare la Chiesa, dove abbiano a celebrarsi le Messe, siano quelli tenuti sotto le pene suddette dentro sei Mesi determinare la Chiesa, nella quale abbia a farsi l'adempimento, e registrarsi nella Tabella di detta Chiesa.

„ Ordina parimente la Santità sua, che tutti li pesi di Messe perpetue, o a lungo tempo, che passi li dieci anni, li quali sino al presente non si trovassero espressi nelle Tabelle di quelle Chiese, in cui devono soddisfarsi, o perchè l'obbligo di soddisfarli spettava ad altri Secolari, o Regolari, o Luoghi Pii, o pure perchè sin ora si sono fatte soddisfare, come se fossero Messe avventizie, per l'avvenire si aggiungano alle dette Tabelle, con l'espressione, che il peso di farsi soddisfare spetta a tali Eredi, Legatarj, o altri. E per la più pronta, e facile esecuzione, si ordina alli Eredi, Legatarj, o altri, come sopra, che non travandosi espressi gli accennati pesi nelle Tabelle di quelle Chiese, dove gli devono far soddisfare, nel termine di sei mesi, ne portino la notizia in detta Computistaria sotto le pene di sopra espresse.

„ In oltre la Santità sua vuole, e comanda, che l'erezione delle Cappellanie, o assegnamento de' fondi per peso di Messe ingionto da' Benefattori, si faccia sollecitamente, e perciò nel termine di sei Mesi, dovranno gli Eredi, o altri come sopra, far constare in detta Computistaria l'erezione, o rassegna fatta de' fondi, E quando per qualche giusta e ragionevol causa si richiedesse maggior tempo dentro il medesimo termine di sei Mesi, dovrà impetrarsi una proroga competente.

„ Essendo per tanto tutti questi ordini diretti a togliere gli abusi, e mantenere con facilità, ed esattezza l'adempimento de' Legati Pii, procuri ciascuno prontamente eseguire quanto nel presente Editto si contiene, e per secondare con la dovuta ubbidienza, la rettissima intentione di sua Beatitudine, e per non incorrere nelle pene in esso comminate, le quali irremissibilmente si eseguiranno contro gli Trasgressori; Dichiarando, che il medesimo Editto pubblicato, ed affisso ne' soliti luoghi di Roma obbligherà tutti, come se a tutti, e a ciaschedun di loro fosse personalmente intimato. Ed acciochè in qualsivoglia tempo avvenire nessuno possa allegare causa d'ignoranza di quanto nel presente Editto si contiene, si dovrà, in ciaschedun Sagrestia di qualsivoglia Chiesa, e Luogo Pio di Roma tenere continuamente affisso in luogo visibile un esemplare del medesimo Editto sotto le pene sopra espresse in caso di contravvenzione.

Dato li 18. Settembre 1719.

A. M. Pallavicini Segr. della Sag. Visita Apostolica.

Gaetano Ivones Commissario, e Fiscale della Sagra Visita Apostolica.

Paolo Fatii Not. A. C. e delle Sac. Cong

Die, mense, & anno, quibus supra, supradictum Edictum affixum, & publicatum fuit ad Valvas Magnæ Curiæ Innocentianæ, ac in acie Campi Floræ, & aliis locis solitis, & consuetis Urbis, ut moris est, per me Hieronymum Erbam SS. D. N. Pap. Curs.

Missarum celebratio, & applicatio probatur juramento celebrantis; ipsi enim id afferenti cum juramento credendum est, licet in libro ad hoc parato, per incuriam, oblivionem, vel alia de causa non reperiatur descriptus; quia ea quæ pendent ab animo & conscientia, legitime probantur juramento; ex punctuali & notabili Glossa *cap. Significasti 16. verb. Si est ita de homicid.* Sic expresse Monacell. *in Formulario legali practico tom. 2. tit. 13. formul. 2. n. 46.* afferens ad id Decretum Sac. Congregat. Concilii *in una Civ. Plebis sub die 17. Maji* 1704. & testans de communi DD. Dictus autem Celebrans, qui Missas celebratas in libro ad hoc parato non notavit potest ab Ordinario multari. Monacell. *loc. cit.* ex Gavant. in *Manuali Episcop. verb. Missa n. 60.* & Concil. Mediolan. Provincial. VII. *part. 1. tit. de Missis*, ubi Rectores Ecclesiarum carentes dicto libro multantur aureo nummo, & Sacerdotes non scribentes duodecim solidis. 6

* Si Ecclesia, & loca pia careant reditibus, adeo ut non possint licite illos erogare in expensas pro Missarum celebratione, fas ejus administratoribus est aliquid subtrahere de consueta eleemosyna, quantum necesse est pro celebratione illius Missæ, ut ex Decreto Urbani VIII. certum est. Sed ex pluribus decretis Sacræ Congregationis eruitur, detrahi in eo casu aliquid posse ex eleemosyna in Missis perpetuis; tunc autem videndum est, num adsit aliquis, qui sit obligatus supplere, & num potius supplendum sit recurrendo pro diminutione numeri Missarum. 7

Sive autem Ecclesia sit paupercula, sive non, non potest aliquid exigi ab iis Sacerdotibus, qui sponte religione ducti veniunt in aliqua Ecclesia celebraturi, sicut etiam ab iis qui ab administratoribus Ecclesiæ eleemosynam nullam recipiunt. 8

Jure tamen exigitur hæc detractio ab iis, qui omnino ibi celebrare volunt, nec Ecclesia habet de suo quomodo utensilibus provideat, nec de suo providet ille, qui eleemosynam suppeditavit. Hæc omnia ex Tract. Benedicti XIV. *De sacrif. Missæ lib. 2. cap. 24. §. 13.* 9

De eleemosynis receptis pro Missis Sacristæ Regulares tenentur illas ponere in arca duabus clavibus obserata, quarum alteram tenere debet Superior localis, alteram unus ex Regularibus a Capitulo deputatus; ac deinde satisfactione earundem Missarum tenentur reddere rationem coram Patribus discretis, ut ex Decreto Urbani VIII. ab Innocentio XII. confirmato constat. *Instit. Eccles. 72. §. 29.* 10

Bene-

11 Benedictus XIII. in Romano Concilio Præfectos Regularium, monuit, ne in taxanda pecuniæ summa pro Missis perpetuis sexaginta scuta Romana definirent non excedendo, nec minuendo. *De Sacrif. Missæ lib. 3. cap. 22. §. 9.*

12 Episcopus potest quidem visitare Parochiales Ecclesias Regularium; sed num possit etiam recognoscere de oneribus Missarum, an sint impleta, requisita fuit Sac. Congregatio, & nondum prodiit responsum. Potest tamen Episcopus inquirere, num Parochus Regularis singulis diebus festis pro populo celebraverit, cum id concernat curam animarum, de qua jus est inquirendi Episcopo in Visitatione. *De Syn. Diœc. lib. 13. cap. ult. nov. edit.* Fas est tamen Episcopo visitare Confraternitates laicorum in Ecclesiis Regularium erectas, & Altare, si illis incumbat onus manutenendi; & onera Missarum, ad quæ Confraternitates illæ tenentur. *Ibid. §. 6.*

13 Si Testator Missas reliquerit quotannis celebrandas in Ecclesiis Regularium; & hæredi suo permiserit, ut designet Sacerdotem, per quem celebrari debeant, non possunt Regulares exigere, ut unus ex suis designetur, quin & præstare debent patientiam, ut ab eo, quem hæres designarit, in suis Ecclesiis celebrentur, dummodo tamen dentur frustratoriæ, ut ex responso Sacr. Congreg.; *ibid. §. 7.*

14 A mandatis, & monitoriis &c. per quæ retardetur executio provisionum & statutorum pro divino cultu conservando, & augendo, præsertim circa Missæ celebrationem, ad executionem Decretorum Tridentini *sess. 21. de Ref. cap. 8., & sess. 22. in Decret. de observ. & evitand. in celeb. Miss.* ne recipiatur in Tribunali actus judiciales, per quos eorum executio impediatur, sancitum est a Pontifice in Bulla *Ad Militantis* Bullar. *Tom. 2. n. 48. §. 6.*

Articulus XVI.

Missa a quibus, & quibus in locis audiri possit, & debeat?

SUMMARIUM.

1 *Omnes fideles usus rationis capaces, non legitime impediti cujuscumque sint status, & conditionis tenentur integram Missam audire singulis diebus Dominicis, & Festivis sub peccato mortali.*

2 *Missam audire tenentur integram, & quidem unius solius Sacerdotis, & non debent ante benedictionem Sacerdotis egredi.*

3 *Unde probabilius non satisfaciunt præcepto de audiendo Sacro, etiam qui successive a diversis Celebrantibus absque justa caussa audiunt duas medietates.*

4 *Partem notabilem Missæ omittere est peccatum mortale; parvam autem omittere est solum veniale, si nulla justa caussa intersit.*

5 *Quænam sit pars parva, aut notabilis.*

6 *Impediti aliqua impotentia, sive physica, sive morali, aut aliquo officio, seu rationabili motivo excusantur a præcepto audiendi Sacrum, & assignantur sic legitime impediti.*

7 *In omnibus recensitis casibus, & consimilibus excusantur Fideles ab obligatione audiendi Sacrum ex mente Ecclesiæ præcipientis instar discretæ, & benignæ Matris nolentis obligare cum tanto rigore.*

8 *Non excusantur autem Domini, nec famuli, qui ob parvum lucrum per occupationes impediuntur ab audienda Missa.*

9 *Fideles audiendo Missas in Ecclesiis Regularium satisfaciunt præcepto de audiendo Missam.*

10 *Unde non possunt Fideles constringi ad missam audiendam in Ecclesia Parochiali.*

11 *Nec ullam censuram meretur, qui docet in foro conscientiæ nullum teneri in diebus Festis Parochiæ suæ interesse ad Missam audiendam.*

12 *Fideles satisfaciunt præcepto de audiendo Missam etiam in oratoriis, & Cappellis domesticis Regularium.*

13 *Immo etiam in Cappellis Regularium rusticis, seu Oratoriis sitis in eorum Grangiis, seu prædiis Ruralibus.*

14 *Satisfaciunt audiendo Missam in Oratoriis, & Cappellis Cardinalium, & Episcoporum.*

15 *Etiam in Oratoriis de licentia Episcopi erectis in quibusdam domibus, dummodo ab ipsis domibus ita sint separata, ut per eas ad illa minime ire possit, & a via publica pateat cunctis accessus.*

16 *In Oratoriis vero privatis quæ a Sede Apostolica aliquibus in propriis domibus solent concedi, satisfaciunt audiendo Missam solummodo in indulto privilegiati.*

17 *Ut autem sciatur, quinam sint privilegiati nec ne? Adducuntur clausulæ quæ in similibus Indultis solent impresentiarum regulariter apponi.*

18 *Adducitur clausula, quæ solet apponi in Indulto pro infirmo etiam nobili.*

19 *Familiares, seu famuli Indultarii in ejus domo inservientes, & ejus expensis viventes, nisi in actu celebrationis Missæ servitio Domini necessarii sint, ut satisfaciant præcepto de audienda Missa diebus festis, tenentur accedere ad Ecclesiam.*

20 *Adducitur, & solvitur instantia.*

21 *Talis conditio, cum ponatur in Indultis de intentione expressa Pontificis, & declaratione Sac. Cong. Concilii, est omnino servanda,* ad n. 22.

23 *Indultarii autem, qui sunt in Indultis majora habent privilegia, & ampliores clausulas, possunt iis libere & licite uti sine ulla restrictione.*

24 *In Oratorio rurali ultra dimidium miliare ab Ecclesia distante satisfaciunt omnes familiares.*

25 *Concesso privilegio domino, & famulis eidem inservientibus, absente Domino, famuli audientes Sacrum non satisfaciunt præcepto.*

26 *Si autem Dominus, audito Sacro in Ecclesia, ex devotione iterum audiat solitum Sacrum in suo privato Oratorio, tunc familia, & famuli actu Domino inservientes satisfaciunt præcepto audiendi Sacrum.*

27 *Celebrato in ipso privato Sacello, seu Oratorio uno Sacro, non potest illa die aliud celebrari neque per Regulares.*

28 *Familiares sunt solum illi, qui expensis ejus, cujus dicuntur familiares, continuo vivunt, & morantur cum eo, indeque continui commensales dicuntur.*

29 *Appellatione familiæ, quæ in privatis Oratoriis potest audire Missam, veniunt omnes illi, qui habitant in domo privilegiati cum quadam habitudine ad illum, & assignantur.*

30 *Filii, ac Filiæ privilegiati, eorumdem Uxores, ac Viri non gaudent hoc privilegio, si habitent in eadem domo, sed vivant separatim propriis expensis.*

31 *Alia ad rem, remissive.*

Omnes Fideles usus rationis capaces non legitime im- 1
pediti, cujuscumque sint status, & conditionis, te-
nentur integram Missam audire singulis diebus Dominici-
cis, & Festivis sub peccato mortali, *cap. Missa 64. de con-
secration. distinct. 1. cap. Omnes Fideles, cap. 2. de Paro-
chis, cap. Ut Dominicis, cap. Si quis, & cap. Qui die, de
consecrat. dist. 1.* Concil. Agathens. *cap. 47.* Concil. Ma-
tiscon. II. *cap. 4.* Dixit *integram Missam*, quia juxta Ca- 2
nonem *Missas 64. de consecrat. dist. 1.* non debet populus
ante benedictionem Sacerdotis egredi; & ab Innocentio
XI. die 2. *Martii* 1679. damnata fuit hæc propositio, quæ
est 53. in ordine; *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audien-
do Sacro, qui duas ejus partes, immo quatuor simul a
diversis celebrantibus audit.* Unde probabilius (a) non 3
satisfaciunt præcepto de audiendo Sacro, etiam qui suc-
cessive a diversis celebrantibus absque justa causa audiunt
duas medietates, v. gr. a consecratione usque ad finem
ab uno, & postea a principio usque ad consecrationem
ab alio Sacerdote; ut solide probat Lugo *de Sacr. Eu-
charistiæ disp. 22. sect. 1. num. 8.* citans pro se Azorium,
Toletum, Fagundez, Suarez, Coninch, Reginald., &
alios; opinio enim contraria videtur virtualiter compre-
hendi in damnatione mox recensitæ propositionis 53. pro-
pter eamdem rationem. Partem notabilem Missæ omit- 4
tere est peccatum mortale: parvam autem omittere est
solum veniale, si nulla justa causa intersit. Et parva pars 5
censetur communiter a Doctoribus omissio usque ad Epi-
stolam exclusive, & a Communione usque ad finem; &
sic excusantur a mortali, qui Missam audiunt a principio
Epistolæ, seu etiam Evangelii secundum multos usque ad
finem, vel etiam ab initio usque ad Communionem, cum
sic non omittant partem notabilem, uti esset media, vel
tertia pars, ex quo sic notabiliter deficeretur contra
præceptum de audienda tota Missa indictum a Concilio
Agathens. *cap. 47.* his verbis; *Missas de die Dominico Sæ-
cularibus totas audire speciali ordine præcipimus, & in
cap. Omnes fideles, de consecr. dist. 1.* his præcisis verbis.
*Omnes fideles, qui conveniunt in solemnitatibus Sacris ad
Ecclesiam, & Scripturas Apostolorum, & Evangelium au-
diant: qui autem non perseverant in Oratione, dum Missa
peragitur, convenit communione privari.*

Dixi non legitime impediti, quia impediti aliqua im- 6
potentia, sive physica, sive morali, aut aliquo officio,
seu rationabili motivo excusantur a Præcepto audiendi
Sacrum, uti sunt infirmi, carcerati, domi sequestrati,

navi-

(a) Non solum *probabilius*, ut dicit Auctor; sed pro inconcusso est tenendum, præcepto de auditione sacri non satisfieri, nisi idem sacrum audiatur ab uno eodemque Sacerdote.

navigantes, excommunicati, interdicti, milites custodien-
tes castra, & Urbes, si suo muneri deesse non possunt,
Pastores ovium, & similes si non habeant alios, quos ad eo-
rum custodiam relinquant, nec possint diversis horis, & al-
ternis vicibus omnes Sacro interesse; Matres, & Custodes
infirmorum, si non habeant, quos relinquant ad custo-
diam infantulorum, & infirmorum, qui possent pati pe-
riculum; Timentes prudenter grave damnum sibi, aut
aliis, si exirent de domo; Habentes gravia negotia ex-
pedienda, quæ sine magno incommodo differri non pos-
sunt; Itinerantes, qui nequeunt Sacrum audire: nisi amit-
tant socios, sine quibus, vel viam ignorant, vel pruden-
ter timent latronum periculum aut aliud grave malum;
Habentes graves difficultates adeundi Ecclesiam ob distan-
tiam loci ob difficile iter, ob pluviam, & similia: Mu-
lieres gravidæ si graviditates sint periculosæ; Non haben-
tes vestes suo statui convenientes; mulieres ex consue-
tudine patriæ non egredientes tempore luctus, & post
partum, dummodo non exeant ob alias causas; Uxores
ob Zelotypiam a Maritis impeditæ (a); fœminæ ex oc-
culta fornicatione prægnante, si metuant exire, ne reæ
sic cognoscantur; ignorantes invincibiliter, & inculpa-
7 biliter inadvertentes tali die currere Festum de præce-
pto. In omnibus enim recensitis casibus, & consimilibus,
excusantur fideles ab obligatione audiendi Missam ex com-
8 muni Doctorum; Cum hæc sit mens Ecclesiæ præcipien-
tis instar discretæ, & benignæ Matris nolentis obligare
cum tanto rigore. Non excusantur autem Domini, nec
famuli, qui ob parvum lucrum per occupationes impe-
diuntur ab audienda Missa juxta Canonem *Non putatis*
dist. 89. vide verb. *Vidua n.* 9.

9 Fideles audiendo Missas in Ecclesiis Regularium satisfa-
ciunt præcepto de audiendo Missam, ex Declaratione
Leonis X. data 13. *Novembris* 1517. in Constitut. incipit.
Intelleximus quæ est tenoris, qui sequitur: „Intellexi-
„ mus, quosdam in dubium revocare, & perinde timo-
„ ratis conscientiis scrupulum injicere, si Christifideles,
„ qui Dominicis, & Festis diebus extra Ecclesias suas Pa-
„ rochiales Missas audiunt in Ecclesiis Fratrum Ordinum
„ Mendicantium, Ecclesiæ præcepto de Missa audienda
„ satisfaciant. Nos enim ambiguitatem hujusmodi peni-
„ tus tollere volentes, ut cum sinceriori conscientia Fi-
„ deles quique Deo Creatori suo serviant, auctoritate A-
„ postolica, tenore præsentium notum facimus, omnes
„ Christifideles utriusque sexus, qui (non contempto pro-
„ prio Sacerdote Parochiali) in Ecclesiis Fratrum Ordi-
„ num Mendicantium, Dominicis & Festis diebus Missas
„ audiunt, satisfacere præcepto Ecclesiæ de Missa au-
„ dienda nec in aliquam labem mortalis peccati, pœnamve
„ incurrere. In contrarium facientibus non obstantibus
quibuscumque &c. " ex Paulo III. in sua Extravaganti
emanata Kalendis Novembris 1549. incipit. *Licet debitum*
qua *omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis, qui*
verbi Dei prædicationibus in templis ejusdem Societatis
(Jesu) *interfuerint, concedit, ut ibidem Missas audire &*
Sacramenta recipere libere & licite valeant; neque ad id
Parochiales Ecclesias accedere teneantur; ex S. Pio V. in
sua Constit. edita 16. *Maji* 1567. incip. *Etsi mendicantium*,
in qua Summus ille Pontifex refert vexationem, de qua
Religiosi Mendicantes querebantur apud Episcopos, & Sa-
cerdotes: *Aliqui vero*; inquit, *in suos Parochianos ad*
sonum Campanæ excommunicationem promulgant. ut non
possint interesse Missis, Concionibus, & Divinis Officiis, ni-
si in propria Parochia. En causa expostulationis, circa
quam S. ille Papa decidit. Concilii Tridentini Decretum
explicans his verbis: *Et insuper sessionis* 22. *Decretum*
quod populum sæpe ad suas Ecclesias, saltem Dominicis,
& Majoribus Festivis diebus convenire debere monet, in-
sequendo, volumus, quod Fratribus mendicantibus hujus-
modi, non solum prohiberi non possit, ne Missas, & alia Di-
vina Officia faciant in eorum Ecclesiis &c. Quicumque utrius
que sexus Christifideles totius anni tempore illas, & illa
(Missas, & Divina Officia) *in Ecclesiis Fratrum hujus-*
modi audire possint, ipsi Christifideles ullatenus desuper mo-
lestari, aut impediri per Locorum Ordinarios, seu Recto-
res Parochialium Ecclesiarum ..... *non valeant, seu de-*
beant. Sed præfati Christifideles audiendo Missas, & alia
Divina Officia in Ecclesia Fratrum hujusmodi, diebus Do-
minicis aut Festivis præcepto Ecclesiæ de illis audiendis
satisfecisse censeantur. Et ex Clemente VIII. qui anno
1592. 22. *Decembris* contrariam opinionem circa hanc con-
troversiam Duaci excitatam expresse dirimit his verbis:
Præsenti nostro decreto sancimus licere sæcularibus Chris-
delibus universis Missas diebus Dominicis, & Festis aliis
majoribus audire in Ecclesiis, tam Fratrum Prædicatorum,
quam aliorum Mendicantium, necnon etiam Collegii socie-
tatis Jesu, juxta eorum Privilegia, & antiquas consuetu-
dines, dummodo id in contemptum Parochialium Ecclesia-
rum non faciant; & tam dictis Patribus Prædicatoribus,
ac Præsbyteris dictæ Societatis, quam aliis privilegiatis,
quibus id a Sede Apostolica indultum est idoneis & ab Or-
dinario approbatis, peccata sua, etiam Quadragesima-
li, Paschali, & quovis alio tempore confiteri licite pos-
se &c.

Ex quibus patet, non posse fideles constringi ad Mis- 10
sam audiendam in Ecclesia Parochiali. *Sac. Congregat.* 10.
Octobris 1581. In Tridentino enim *sess.* 22. *Decret. de Ob-*
servandis, & evitandis in celebrat. Missæ solum dicitur:
Moneant Episcopi populum, ut frequenter ad suas Parochias
saltem diebus Dominicis, ac Majoribus Festivitatibus acce-
dant. Et *Sacr. Congregat. Concilii Tridentini* declaravit:
Non posse Ordinarium mulctis, & pœnis cogere populum
ad audiendam Missam, aut Concionem in propria Parochia,
etiam in casu negligentiæ aut contumaciæ, ut refert Azo-
rius *tom.* 1. *lib.* 7. *cap.* 8. *qu.* 6. Lugo *de Euchar. disp.* 22.
sect. 1. *num.* 2. & alii. Nec ullam censuram meretur, qui 11
docet in foro conscientiæ nullum teneri in diebus Festis
Parochiæ suæ interesse ad Missam audiendam, ut decla-
ravit Alexander VII. *in speciali decreto anno* 1659. *die* 30.
Januarii emanato.

Fideles satisfaciunt præcepto, audiendo Missam etiam 12
in Oratoriis, Cappellis Domesticis Regularium, cum in
ipsis ex privilegiis possint quotidie celebrari plures Missæ
etiam a Sacerdotibus sæcularibus, cum sit privilegium lo-
cale, quo gaudere possunt omnes. *Sacra Congregat. E-*
piscopor. & Regular. in Bononien. 31. *Maji* 1602. *in Ta-*
rant. 25. *Maji* 1618. & Congregat. Concilii *in Neapolis.*
& Brundusin. 8. *Augusti* 1615. Immo etiam in Cappellis
Regularium rusticis (b), seu Oratoriis sitis in eorum Gran- 13
giis, seu prædiis ruralibus. Gregor. XV. 24. *Septembris*
1622. & *Congregat. Concilii* 6. *Martii* 1621. & sic pluri-
mi Doctores sustinent stante etiam privilegio concessum
ab Alexandro VI. Cisterciensibus relato a Rodriquez
tom. 2. *quæst.* 75. *artic.* 2. & Pellizar. *in Manual. Regul.*
tom. 2. *tract.* 8. *cap.* 2. *num.* 134. Satisfaciunt audiendo
Missam in Oratoriis & Cappellis Cardinalium. *Sac. Con-*
greg. Concil. 1. *Februarii* 1623. & Episcoporum ex *Sacr.* 14
Congregat. Concil. 22. *Septembris* 1640. Etiam in Oratoriis
de licentia Episcopi erectis in quibusdam domibus dum-
modo ad ipsis domibus ita sint separata, ut per eas ad il- 15
lam minime iri possit, & a via publica pateat cunctis
accessus. *Sacr. Congregat. Episcop. & Regular. in Conim-*
bricens. 1. *Julii* 1616. In Oratoriis vero privatis, quæ a 16
Sede Apostolica aliquibus in propriis domibus solent con-
cedi, satisfaciunt audiendo Missam solummodo in Indul-
to privilegiati. Ut autem sciatur quinam sint privilegia- 17
ti, nec ne? adducuntur clausulæ, quæ in similibus In-
dultis solent impræsentiarum regulariter apponi. *Volumus*
autem, quod familiares servitiis tuis tempore dictæ Missæ
actu non necessariis ibidem Missæ hujusmodi interessentes,
ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus Festis de
præcepto minime liberi censeantur. Pro infirmo autem 18
etiam solet apponi sic: *Tibi, ut etiam diebus, ut præ-*
fertur, exceptis, si in illis ob infirmitatem Domo egredi
non poteris, in dicto Oratorio prædictam unicam Missam
celebrari facere, ac illam cum una persona servitiis tuis
necessaria dumtaxat audire libere, & licite valeas. Vel
sic: *In tua ac unius personæ servitiis tuis necessariæ dum-*
taxat præsentia celebrari facere libere, & licite possis, &
valeas. Volumus autem quod alii præter supradictam per-
sonam Missæ ejusmodi ibidem interessentes ab obligatione
audiendi Missam in Ecclesia diebus Festis de præcepto mi-
nime liberi censeantur. Et pro Oratorio rurali solet poni
sic: *In tua, ac familiæ, & Hospitum Nobilium tuo-*
rum præsentia celebrari facere libere, & licite possis.
Volumus autem, quod familiares servitiis tuis tempo-
re dictæ Missæ actu non necessarii ibidem Missæ hujus-
modi interessentes, ab obligatione audiendi Missam in
Ecclesia diebus Festis de precepto minime liberi censean-
tur.

Ex istis igitur, & similibus clausulis manifeste patet, 19
quod familiares, seu famuli Indultarii in ejus domo in-
servientes, & ejus expensis viventes, nisi in actu cele-
brationis Missæ servitio Domini necessarii sint, Indulto
gaudere non possunt: sed ut præcepto Ecclesiæ de au-
dienda Missa diebus Festis satisfaciant, ad Ecclesiam acce-
dere tenentur, non obstante, quod penes quosdam con-
trarius usus oppositum admittat, quia iste usus est cor-
ruptela, & perniciosus abusus contra expressam intentio-
nem Pontificis, ut clare patet in prima clausula, *Volumus*
autem quod familiares servitiis tuis tempore dictæ Missæ
non necessarii &c. Nec valet dici, quod præfatæ clausulæ 20
appo-

(a) Nota. Non habentes vestes convenientes possunt summo mane audire Sacrum. Nec videntur excusari mulieres posse ex consuetudine loci tempore luctus, cum abusus hic sit intolerabilis, nec rationi consentaneus.

(b) Nota. In Cappellis ruralibus, & privatis domibus Regularium sacrificare non licet, nisi Oratoria erecta sint auctoritate Ordinarii; Ita ex decreto Congr. Concil. 1. Martii 1687. relato a Cardinali Petra Com. ad Const. Apost. tom. 2. sect. unic. num. 53.

apponantur in Indulto de stylo potius Officialium Secre-
tariæ Brevium, quam de intentione vera Papæ, quia ta-
lis conditio (quæ est quinta tenoris sequentis: *Quinto*,
*ut qui ibidem Missam audiunt, non liberentur ab obliga-
tione accedendi diebus præceptis ad Ecclesiam pro Missis au-
diendis præter eos famulos, & famulas tantum, qui ser-
vitio Domini, cui facultas conceditur, fuerint necessarii*)
fuit de voto Sacræ Congr. Concilii, Papa approbante,
& mandante in hujusmodi Indultis apposita *in una Mi-
nervitn. 4. Maji* 1604. prout refert Fagnan. *in cap. Aucto-
ritate post nu. 22. de censibus*, & Nicol. *Lucubrat. Canon.
lib. 5. tit. 33. de privil. & excess. post n. 7. Ampl. 7.* Un-
21 de cum talis conditio ponatur in Indultis, de intentione
expressa Pontificis, & declaratione Sacræ Congregat. Con-
cilii est omnino servanda non obstante aliquorum contra-
ria observantia, & abusu; quælibet enim magis lata in-
terpretatio, nec in mente, nec in verbis comprehendi-
tur Pontificis, cum ipse in Indulto personas digito desi-
gnet, & famulis actu non necessariis Indultum non suf-
fragari expresse declaret. Immo addo, quod cum die 31.
22 *Julii* 1706. *in Auximana* transcripta fuisset in folio *Sacr.
Congregat. Concilii* dicta clausula Brevis, & propositum
fuisset dubium; *An in vim dicti Brevis satisfaciant præ-
cepto Missæ in diebus festis omnes famuli Commensales
vel quinam in casu?* Rescriptum fuit? *Dilata juxta men-
tem*; & mens fuit, quod Orator peteret declarationem a
Papa; Ideoque si Sacra Congreg. Concilii noluit appone-
re manum propter satis claram mentem Papæ in dicta
clausula expressam, nemo poterit illam latius, quam so-
net, interpretari, & declarare. Indultarii autem, qui in
23 suis Indultis majora habent privilegia, & ampliores clau-
sulas, possunt iis libere, & licite uti sine ulla restrictio-
ne, cum hic sit sermo solummodo de Indultis, quæ com-
muniter, & regulariter juxta communes clausulas solent
concedi; Adeoque attendenda sunt pro observantia In-
24 dultariorum Indulta. In Oratorio rurali ultra dimidium
milliare ab Ecclesia distante satisfaciunt omnes familia-
res, cum propter talem distantiam, & longam moram
accessus, & recessus, ne servitium Domini patiatur, om-
nes dicantur actu necessarii: sicuti etiam tempore hye-
mis, & magnæ pluviæ ex Monacell. *tom. 4. numer.* 489.
25 Concesso privilegio Domino, & famulis eidem inter-
vientibus, absente Domino, famuli audientes Sacrum
non satisfaciunt præcepto, *ex decreto Clementis XI.* 15.
26 *Decembris* 1703. Si autem Dominus, audito Sacro in Ec-
clesia, ex devotione iterum audiat solitum Sacrum in suo
privato Oratorio, tunc familia, & famuli actu domino
inservientes satisfaciunt præcepto audiendi Sacrum, cum
facultas concessa Domino audiendi Sacrum in proprio Sa-
cello non sit solum ad audiendum illud pro satisfactio-
ne præcepti, sed etiam ad audiendum ex devotione, si-
cuti non est concessum familiæ, & famulis solum satisfa-
cere præcepto, quando intersunt cum Domino, vel in-
serviunt ei audienti ad satisfaciendum præcepto, sed quo-
ties cum eo intersunt, & ei inserviunt, sive audiat ex
27 præcepo, sive ex devotione. Celebrato in ipso privato
Sacello uno Sacro, non potest illa die aliud celebrari, ne-
que per Regulares, *ex citat. decret. Clementis XI. 15. De-
28 cembris* 1703. Familiares autem sunt solum illi, qui ex-
pensis ejus, cujus dicuntur familiares, continuo vivunt,
& morantur cum eo, indeque continui commensales di-
cuntur, *cap. Sicut nobis, de verborum significatione in 6.*
Barbosa *appellat. 96. num. 1.* ubi cum aliis dicit, quod duo
29 debent concurrere copulative, quod scilicet inserviant
actu, & vivant expensis Domini. Et appellatione familiæ,
quæ in privatis Oratoriis potest audire Missam, veniunt
omnes illi, qui habitant in domo privilegiati cum qua-
dam habitudine ad illum, uti sunt Pater, Mater, Nurus,
Gener, Uxor, Filii, Filiæ, Nepotes, Pronepotes, &
alii quicumque de parentela habitantes, & conviventes
30 cum illo. Filii vero, ac Filiæ privilegiati, eorumdem
Uxores, ac Viri non gaudent hoc privilegio, si habitent
in eadem domo, sed vivant separatim propriis expensis,
quia istæ personæ constituunt familiam omnino distin-
ctam a privilegiato, cum vivant propriis expensis, ha-
beant omnia servitia, & suos famulos seorsim a familia
privilegiati, & licet maneant in eadem domo materia-
li, non constituunt tamen unam familiam formalem
cum familia privilegiati, cum eis deficiat commensa-
litas, & conviventia ipsius privilegiati expensis, prout
requiritur, *ex cap. Sicut nobis, de verborum significatio-
ne in 6.* (a).
31 Alia vide verb. *Oratorium*, ubi late de omnibus clau-
sulis.

ARTICULUS XVII.

Missa quomodo debeat audiri, & quænam requirantur ad satisfaciendum præcepto eam audiendi.

SUMMARIUM.

1 *Missa debet audiri cum omni devotione mentis & cordis affectu & cum omni compositione corporis, & modestia sine ulla confabulatione, & tumultu.*

2 *Missa est audienda aperto capite, & vultu ad Altare converso, nec est sedendum a principio Canonis.*

3 *Missa non est audienda cum armis; & transgressores puniendi sunt a Judice Ecclesiastico.*

4 *Fideles debent Missæ interesse eodem decenti vestitu, quo in publicum prodire solent, & ita se componere, ut corporis habitu animi Religionem præseferant.*

5 *Missæ attendere debent auscultantes, & voto agere id, quod Sacerdos agit ministerio.*

6 *Ad satisfaciendum præcepto requiritur intentio, quæ sufficit etiamsi sit solum interpretativa, & virtualis consistens in actuali voluntaria assistentia, quantumvis non sit expressus animus satisfaciendi eidem præcepto.*

7 *Hinc præcepo satisfacit, qui solet interesse Missæ, tamquam rei Sacræ, qui adit Ecclesiam volens partes Christianis facere, qui adit, ut præsentia sua honoret Sacrificium, qui Ecclesiam adit ex nulla alia causa, & quicumque Missam audit, si non constet eum habere intentionem contrariam, præsumitur habere sufficientem.*

8 *Immo satisfacit præcepto, etiamsi quis audeat Ecclesiam cum intentione libidinosa videndi fœminam, & simul audiendi Sacrum, licet iste graviter peccaret.*

9 *Audiens Sacrum ob devotionem, ignorans esse diem festum, si postea advertat, non tenetur ad aliud Sacrum.*

10 *Audiens Sacrum cum intentione ipsum audiendi ob devotionem, licet non habeat intentionem satisfaciendi per illum Sacrum præcepto, vere satisfacit etiamsi aliud Sacrum non audiat.*

11 *Si autem audiat tale Sacrum cum positiva, & actuali intentione per illud non satisfaciendi, secundum multos non satisfacit præcepto.*

12 *Secundum autem plures alios satisfacit.*

13 *Ad satisfaciendum requiritur etiam præsentia corporalis, & assistentia moralis.*

14 *Non est tamen necesse, quod actu quis videat, aut audiat Sacerdotem.*

15 *Censetur quis moraliter præsens corpore, quamvis pergat ad Sacristiam aliquid pro Ministerio Missæ allaturus, aut ad Campanile campanas tracturus.*

16 *Satisfaciunt præcepto, qui de navi audiunt Missam, quæ celebratur in litore, sicuti, & milites e suis Tentoriis audientes eam; quæ celebratur in Campo publico ad distantiam 20. & 30. passuum.*

17 *Missam audiens e fenestra suæ Domus, si Domus sit omnino conjuncta cum ipsa Ecclesia, satisfacit præcepto.*

18 *Si autem domus sit omnino sejuncta ab Ecclesia, itaut inter fenestram, & Ecclesiam mediet via seu platea, licet videat Altare, in quo Missa celebratur, non satisfacit præcepto.*

19 *Qui interest Missæ coactus, v. g. ligatus, & reluctans, non satisfacit, sicut nec ebrius, aut dormiens.*

20 *Qui tempore Missæ in altam contemplationem, seu extasim a sensibus abripitur, censetur adhuc satisfacere præcepto, maxime si pergat contemplari Mysteria, quæ peraguntur in ipsa Missa.*

21 *Ad satisfaciendum requiritur etiam attentio tam interna, quam externa.*

22 *Quæ sit attentio interna?*

23 *Et quæ externa?*

24 *Non satisfaciunt præcepto, qui tempore notabili Missæ scribunt, vel pingunt, aut negotia pertractant.*

25 *Neque satisfaciant, qui per notabile tempus de re seria confabulantur, vel res alias fixe aspiciunt, & considerant, ita ut moraliter loquendo nequeant attendere ad ea, quæ a Sacerdote geruntur.*

26 *Nec satisfaciunt, qui per notabilem partem Missæ legunt attente librum profanum.*

27 *Nec satisfaciunt, qui per notabilem partem Missæ confitentur sua peccata.*

28 *Satisfaciunt tamen præcepto, qui tempore Missæ conscientiam suam examinant, eliciunt actus doloris, vel aliis piis actionibus se præparant ad Confessionem.*

29 *Satisfaciunt etiam, qui tempore Missæ recitant Officium Canonicum, vel Pœnitentiam a Confessario impositam, & præceptam.*

30 *Satisfaciunt etiam Musici, & Organædi, Tympanistæ,*

(a) Nota. In hujusmodi Oratoriis celebrari, ac præcepto satisfieri non potest, nisi eidem Missæ actu præsens sit aliquis ex, iis quibus principaliter indultum concessum fuit. Hoc autem principaliter concessum intelligitur iis, quibus Breve dirigitur, vel facultas conceditur, ut possint in Oratorio privato, cui ipsa persona adsistant, Missam celebrandam ordinante; ex decr. Congreg. Concil. relatis a Benedicto XIV. in Epistola, cujus initium Magno,

Chelistæ, Tubicines, & hujusmodi, dummodo simul attendant, quod a Sacerdote in Altari geritur.

31 *Sic pariter satisfaciunt Collectores eleemosynarum, si simul attendant ad Missam, sicuti ministrantes Missæ sufficientes attendunt exibendum suum Ministerium.*

32 *Omnes supradicti, ut satisfaciant præcepto, debent integram Missam audire.*

1 Missa debet audiri cum omni devotione mentis, &
cordis affectu, *cap. Decet, de immunit. Eccles. in 6.*
cum omni compositione corporis, & modestia sine ulla
confabulatione, & tumultu *Concil. Turonen. III. capit. 38.*
Concil. Lateran. IV. cap. 17. Concil. Trid. sess. 22. in decret. de Observand. & evitant. in Celebrat. Missæ, in
quo decreto circa medium mandat non permitti interesse
Sacrificio Missæ, *Nisi prius, qui intersit, decenter compo-*
2 *sito corporis habitu declaraverint se mente etiam, ac devoto cordis affectu non solum corpore, adesse.* Missa est
audienda aperto capite; & vultu ad Altare converso, nec
3 sedendum est a principio Canonis. *Concil. Moguntin. IV.*
cap. 59. Concil. Mediolan. I. part. 2. titul. Quæ pertinent.
ad celebrat. Missar. Missa non est audienda cum armis;
4 & transgressores puniendi sunt a Judice Ecclesiastico.
Concil. Aurel. III. cap. 28. Fideles debent Missæ interesse
eodem decenti vestitu, quo in publicum prodire solent,
& ita se componere, ut corporis habitu animi Religionem
præseferant; *Concil. Mediolanen. loco mox citato.*
5 Missæ attendere debent auscultantes, & voto agere id,
quod Sacerdos agit Ministerio. *Concil. Maguntinen. IV.*
cap. 38.
6 Ad satisfaciendum præcepto requiritur intentio, quæ
sufficit, etiamsi sit solum interpretativa, & virtualis,
consistens in actuali voluntaria assistentia, quantumvis
7 non sit expressus animus satisfaciendi eidem præcepto.
Hinc præcepto satisfacit, qui solet interesse Missæ tamquam
rei Sacræ: qui adit Ecclesiam volens partes Christiani
facere; qui adit, ut præsentia sua honoret Sacrificium;
qui Ecclesiam adit ex nulla alia causa; si enim
non adit ex alia, interpretatur audire ex illa; & quicumque
Missam audit, si non constet eum habere intentionem
contrariam, præsumitur habere sufficientem, ut
8 tradunt communiter Doctores. Immo satisfacit præcepto,
etiam si quis adeat Ecclesiam cum intentione libidinosa
videndi fœminam, & simul audiendi Sacrum, licet iste
graviter peccaret, quia sic audiens efficit quidquid requiritur
ad satisfactionem præcepti, habet enim assistentiam
corporalem, & sufficientem attentionem cum implicita
saltem volutate satisfaciendi eidem præcepto. Nec obstat
illa libidinosa intentio, quia hæc non tollit substantiam
actus, quamvis illum inficiat; quotiescumque autem sal-
9 vatur substantia actus, præceptum intelligitur per illam
adimpletum. Audiens Sacrum ob devotionem ignorans
esse diem Festum, si postea advertat, non tenetur ad
aliud Sacrum, quia jam satisfecit ob interpretativam, &
virtualem intentionem satisfaciendi. Audiens Sacrum,
10 cum intentione ipsum audiendi ob devotionem, licet non
habeat intentionem satisfaciendi per illud Sacrum præcepto,
vere satisfacit, etiamsi aliud Sacrum non audiat;
quia ad hoc non requiritur expresse velle satisfacere, sed
ponere solum id, quod præcipitur, ut notant communi-
11 ter Theologi. Si autem audiat tale Sacrum cum positiva, &
actuali intentione per illud non satisfaciendi præcepto,
Azorius *part. 1. lib. 7. cap. 2. qu. 6.* Navarr. Medina, &
multi alii cum Rosignol. *qu. 8. de usu Euchartst. & audit. Sacr. art. 20.* dicunt ipsum non satisfacere præcepto,
quia actus agentium non operantur ultra intentionem eo-
12 rum. *L. Non omnis 19. ff. de rebus creditis lib. 22. tit. 1.*
Unde a fortiori: & maxime hic in moralibus non operabuntur
contra positivam intentionem eorum adeoque audiens
tale Sacrum cum positiva, & actuali intentione non
satisfaciet, qui, aut dicunt ipsi, non potest esse actus obedientiæ
cum voluntate expressa, & absoluta obediendi;
sed auditio Sacri, prout præcipitur ab Ecclesia, debet esse
actus obedientiæ; ergo si sit cum voluntate expressa
non obediendi, seu non satisfaciendi præcepto, non poterit
talis auditio Sacri esse satisfactoria præcepti; Sunt
enim actus omnino repugnantes dicere: *Nolo satisfacere, & satisfacio, nolo obedire, & obedio*, adeoque &c.
Secundum autem multos alios satisfacit; uti est Pasqualigus
quæst. 1311. cum 28. Auctoribus, qui sustinent
eum adhuc satisfacere præcepto; Vide verb. *Lex, artic. 4. num. 6. & 7.* ubi adducuntur Auctores, & solvitur
instantia.
13 Ad satisfaciendum requiritur etiam præsentia corporalis,
& assistentia moralis, idest, ut quis sit ita præsens
physice, vel moraliter loco, in quo fit Missa, ut possit
dici unus e numero eorum, qui humano modo libere as-
14 sistunt, & cum Sacerdote offerunt Sacrificium. Unde non
est necesse quod actu quis videat, aut audiat Sacerdotem,
nam Surdus, Cæcus, aut ob multitudinem populi distans,
ut actu, nec audiat, nec videat, satisfacit, si Sacrificio
sit præsens in ipsa Ecclesia, vel in loco, qui
communicat cum ipsa Ecclesia, ut in Choro post Altare,
in Sacristia habente ostium patens directe ad Ecclesiam,
& etiam in atrio, seu platea extra Ecclesiam, in
quam ingredi non possit propter multitudinem, dummodo
sciat Missam inchoari, seu fieri, & sit illi multitudini
ita conjunctus, ut faciat unum corpus morale fidelium
Sacro præsens, & assistens. Sic pariter quis censetur mo- 15
raliter præsens corpore, quamvis pergat ad Sacristiam aliquid
pro ministerio Missæ allaturus, aut ad Campanile
campanas tracturus, cum hæc ordinentur ad illum Dei
cultum, qui per Sacrificium ei exhibetur. Satisfaciunt 16
præcepto, qui de navi audiunt Missam, quæ celebratur
in litore, sicuti & milites e suis Tentoriis audientes Missam,
quæ celebratur in campo publico ad distantiam 20.
& 30. passuum, quia illi ratione suæ conditionis, ut censeantur
moraliter corpore præsentes, sufficit, quod possint
aliqua ratione cognoscere, quid agatur a Celebrante.
Missam audiens e fenestra suæ domus, si domus sit omnino
conjuncta cum ipsa Ecclesia, satisfacit præcepto, quia
cum sit interjectus solus paries, in quo est fenestra,
censetur ipse moraliter præsens, cum sic facillime videat,
& audiat Sacerdotem ejusque ministerium & actiones at- 17
tendat. Si autem domus sit omnino sejuncta ab Ecclesia,
ita ut inter fenestram, & Ecclesiam mediet via,
seu platea, licet videat Altare, in quo Missa celebratur,
non satisfacit præcepto, quia nec physice, nec moraliter
est præsens Ecclesiæ, & Sacerdoti Celebranti; non physice,
quia corporaliter non est in Ecclesia; nec moraliter,
quia domus sejuncta & platea, seu via interjacens
ponunt quamcunque interruptionem, nec secundum
communem hominum existimationem habetur ut existens
in Ecclesia. Qui interest missæ coactus, v. g. li- 19
gatus, & reluctans, non satisfacit, sicuti nec ebrius, aut
dormiens, quia non adest modo humano, cum, ut supponitur,
nequeat per notabilem partem missæ attendere,
quamvis ebrietas, & dormitio esset involuntaria. Qui
tempore missæ in altam contemplationem, seu extasim 20
a sensibus abripitur, censetur adhuc satisfacere præcepto,
maxime si pergat contemplari mysteria, quæ peraguntur
in ipsa missa, quia manet moralis assistentia per præcedentem
voluntatem nondum revocatam, immo ex speciali
gratia Dei censetur excellentiorem præ aliis moralem
assistentiam habere tali Sacrificio, ad cujus mistéria contemplanda
sic mirabiliter elevatur.
Ad satisfaciendum requiritur etiam attentio, tam in- 21
terna, quam externa. Interna est advertentia, seu appli- 22
catio animi ad aliquid, v. g. ad ministerium, & actiones,
quæ in Altari geruntur. Externa est omissio actio- 23
num exteriorum incompossibilium, cum attentione interna,
uti pingere, scribere, confabulari &c. Ratio est, quia
Ecclesia præcipiendo auditionem Sacri, præcipit actionem
humanam religiosam, qualis non est auditio Sacri sine ulla
prorsus attentione interna, sed cum omnimoda voluntaria
distractione interna, & sine attentione externa, se
occupando tempore missæ in actionibus externis moraliter
incompossibilibus cum tali auditione. Unde non satisfaciunt
præcepto, qui tempore notabili missæ scribunt,
vel pingant, vel negotia pertractant, quia hæ actiones 24
ita occupant, ut cum illis attentio interna videatur esse
incompossibilis. Neque satisfaciunt, qui per notabile
tempus de re seria confabulantur, vel res alias fixe a- 25
spiciunt, & considerant, ita ut moraliter loquendo nequeant
attendere ad ea, quæ a Sacerdote geruntur. Nec
satisfaciunt, qui per notabilem partem missæ legunt attente
librum profanum, v. gr. Philosophum, Rhetori- 26
cum, Poetam, & similia, ut Litteras, Historias &c. quia
lectiones istæ profanæ ex natura sua avertunt animum
b attentione debita ad missæ Sacrificium, ut tradunt
aDoctores. Nec satisfaciunt, qui per notabilem partem Missæ 27
missæ confitentur sua peccata; quia enarratio peccatorum
ita distrahit, ut cum illa non videatur stare posse
attentio requisita ad missam; Confitens enim non habet
se per modum alicujus, qui cum Sacerdote offert
Sacrificium, sed per modum rei, qui se accusat; accusatio
autem, aut persona rei non spectat ad Sacrificium;
& sic sentiunt communius Doctores, Suarez, Azorius,
Tannerus, Bonacina, Tamburinus, Dicastillus, Stephanus,
Basilius, Marchantius, Pasqualigus, Rosignol. &
alii plurimi cum de Lugo, qui *de Eucharistia disput. 22, sect. 2. num. 22.* dicit, esse sic omnino tenendum, quia,
quod actio, quæ sit, ordinetur ad obsequium Dei, non
facit illam compatibilem cum auditione Sacri, ut prætendebant
aliqui, alioquin posset quis, dum audit missam,
consulere Patrem spiritualem, vel Theologum circa
casus suæ conscientiæ, posset inservire egroto, sternere
ei lectum, & his similia, quod non est dicendum,
cum quælibet actio pietatis, quæ excludit attentionem
requisitam ad missam, non sit compatibilis cum auditione
Sacri de præcepto.
Satisfaciunt tamen præcepto, qui tempore missæ con- 28
scientiam suam examinant, eliciunt actus doloris, vel aliis
piis actionibus se præparant ad Confessionem; quia
istæ actiones, ut habet *Communis*, non excludunt attentionem
requisitam ad missam, satisfaciunt etiam, qui 29
tempore missæ recitant Officium Canonicum, vel Pœnitentiam
a Confessario impositam, & præceptam;
Nam æque cum illis, & aliis Orationibus stare potest
atten-

attentio ad missam audiendam requisita, cum etiam istæ
ordinentur ad Deum colendum, atque nihil prohibet duo-
bus præceptis, uno eodemque actu satisfieri; Non e-
nim idem tempus, nam sicut per idem jejunium habi-
tum in die Quadragesimæ, in qua concurrat dies qua-
tuor Temporum, vel privilegium alicujus Festi, satis-
fit & oneri jejunii Sacrorum Temporum, & pervigi-
lii, ita per auditionem Missæ, & recitationem Officii,
Canonici, & Pœnitentiæ præceptæ a Confessario factam
eodem tempore, satisfit & oneri audiendi missam, & re-
citandi Officium, & adimplendi Pœnitentiam. Nec pro-
hibet defectus debitæ attentionis, nam cum etiam recita-
tio Officii, & Pœnitentiæ ordinetur ad Deum colendum,
est compatibilis cum attentione, requisita ad missam;
Nec prohibet aliquod præceptum positivum, cum de
hoc nullibi constet. Satisfaciunt etiam Musici, Organæ-
30 di, Tympanistæ, Chelistæ, Tubicines, dummodo simul
attendant, quod a Sacerdote in Altari geritur: nam
cantus, vel lusus ipsorum refertur ad hunc Dei cultum,
nec necessario impedit requisitam attentionem ad il-
31 la, quæ in Altari a Sacerdote geruntur; Sic pariter sa-
tisfaciunt Collectores eleemosynarum; si simul attendant
ad Missam, sicuti ministrantes Missæ sufficienter attendunt
exhibendo suum ministerium, cum hoc sit actualis coope-
ratio ad Sacrificium, immo exhibitio partis ipsius Sacrifi-
cii; Omnes autem isti; ut satisfaciant præcepto, debent
integram missam audire, ex Concil. Agathens. *cap.* 47.
ubi expresse habetur: *Missas die Dominico sæcularibus to-
tas audire speciali ordine præcipimus; & ex capit. Omnes
fideles, qui conveniunt in solemnitatibus Sacri ad Eccle-
siam, & Scripturas Apostolorum, & Evangelium au-
diant; qui autem non perseverant in Oratione, dum Mis-
sa peragitur, convenit communione privari. Vid. art, 16,
num, 1. & 2.*

Additio ex Auctore.

1 Missæ, in quibus solus Sacerdos communicat, repro-
bari non possunt; Benedict. XIV. tom. 1. Consti-
2 tut. 64. incip. *Certiores* §. 1. Missam celebrantes non te-
nentur S. Eucharistiam omnibus petentibus infra ipsam
actionem ministrare, Idem *ibid.*
3 Missæ in ea Ecclesia, & loco celebrari debent, in qui-
bus voluerunt ii, qui eleemosynas erogarunt. Idem Con-
4 stitut, 22. incip. *Quanta cura* §. 2. ubi dicit, quod in il-
la potius Ecclesia missas esse celebrandas quisque vult,
ad quam Religionis, & pietatis stimulis ductus, eleemo-
synas confert, aut in qua quispiam fortasse tumulatus
est, quam in alia Ecclesia sibi prorsus ignota. Missarum ce-
lebratio ab omni aviditatis specie remota servari debet;
Idem *ibid.*
5 Missarum celebratio una hora ante auroram, & post
meridiem indulgetur Militibus S. Januarii: Idem Consti-
6 tut. 24. incip. *Romanæ Ecclesiæ* §. 4. Idem conceditur
Equitibus S. Joannis Hierosolymitani; Idem Constitut. 86.
incip. *Quoniam* §. 1.
7 Missa extra Ecclesias celebrari nequit extra casum
summæ necessitatis; Idem Constit. 89. incip. *Item omni-
8 genas* §. 22. missa celebrari permittitur, cum opportunis
cautelis super triremibus missæ, S. Joannis Hierosolymita-
ni; Idem Constitut. 41. incip. *Exposui*. Vide *supra ad
9 verb. Hierosolymitani Milites*. Item super triremibus Pon-
tificiis; Idem Constit. 25. incip. *Exposui*.
10 Missam celebrantes, qui reperti fuerint ad Presbytera-
tum non promoti, Curiæ sæculari traduntur, etiam pro
prima vice, prævia degradatione, si, alium Ordinem ha-
beant, Idem Const. 97. incip. *Sacerdos*.
11 Etiamsi unius tantum missæ partem celebraverint,
12 dummodo elevationem peregerint; Idem *ibid.* §. 6. Etiam-
13 si Consecrationis formam non protulerint; Idem *ibid.* Si
elevationem non peregerint, & mitiori pœna damnari
possunt; Idem *ibid.*
14 Missa celebrari nequit a Sacerdote Latino ritibus Græ-
cis, nec viceversa, sub pœna suspensionis: Idem Constit.
57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 6.
15 Missarum celebratio permittitur Italo-Græcis in feriis
Quadragesimæ cum conditionibus, & limitationibus,
nempe servato, nec prætermisso in Parochialibus Eccle-
siis Præsantificatorum ritu, & excepto postremo majoris
hebdomadæ triduo: Idem *ibid.*
16 Missa unica in die super quolibet Altari a Græcis cele-
brari potest, Idem *ibid.* & Constitut. 87. incip. *Deman-
datam* §. 8.
17 Permittuntur tamen erigi plura Altaria in eadem Ec-
clesia, & plures Sacerdotes super eodem Altari simul ce-
lebrare, Idem *ibid.* §. 9.
18 Missam applicare potest pro offerentibus eleemosynam
Sacerdos Græcus, qui cum aliis rite concelebrat, conce-
lebrare tamen non dicitur, nec Sacrificium applicare po-
test pro offerentibus eleemosynam, qui particulas tan-
tum adjicit in præparatione panis ante missam, Idem
ibid.
19 Missa Conventualis quotidie cani debet in Ecclesiis Ca-
thedralibus, & Collegiatis, & pro Benefactoribus in ge-
nere applicari, Idem Constit. 103. incip. *Cum semper*
§. 11. Non obstante qualibet contraria consuetudine, 20
Idem *ibid.* §. 16.
Nec suffragatur applicatio pro certo aliquo Benefactore 21
sicuti nec suffragantur preces alterius generis, vel statuta 22
anniversaria Sacrificia, Idem *ibid.* §. 12. & 13. Si celebrans
alio peculiari onere teneatur, id supplendum est per
alium, Idem *ibi* §. 17.
Eleemosyna, ubi opus sit, desumenda est ex massa di- 23
stributionum; Idem *ib.* §. 18.
Pro Ecclesiis pauperibus dispensatio reservatur judicio 24
Congregationis Concilii, Idem *ib.* §. 19.
Secunda, & Tertia missa Conventualis non debet appli- 25
cari pro Benefactoribus in genere, nisi legitima consuetu-
do id præscribat, Idem *ib.* §. 22.
Missa Parochialis applicari debet pro populo. Idem 26
ibid. §. 2. Non solum a Parochis, sed etiam a Vicariis 27
deputatis ad tempus, aut alias amovibilibus, Idem *ib.* §. 4.
Non obstante defectu congruæ, aut quilibet contraria con- 28
suetudine, Idem *ibid.* §. 5.
Quod intellige de diebus Festis, quibus populus Missam 29
audire tenetur, Idem *ib.* §. 6. & 7.
Dispensari tamen potest ab Ordinario cum Parochis 30
pauperibus, ut aliis diebus infra hebdomadam applicent
Missam pro populo: Idem *ibid.* §. 8. Vide supra *verb. Mis-
sæ art.* 3. *n.* 11. ubi affertur integra dicta Constitutio.
Ad Episcopos pertinet præscribere ea, quæ observanda, 31
& evitanda sunt in celebratione missæ, iisque tamquam
Apostolicæ Sedis delegatis, omnes etiam exempti, hac in
re obedire tenentur. Idem tom. 2. Const. 17. incip. *Acce-
pimus præstantium*.
In Missarum celebratione Crucifixi imago super Alta- 32
ri retineri debet in memoriam Dominicæ Passionis, &
mortis, Idem *ibid.* Alia ad rem, Vide *supra ad verb.
Crux*.
Præceptum audiendi Missam non implevisse censetur, 33
qui ante benedictionem ab Ecclesia discedit, ex senten-
tia Concilii Agathensis, Idem Constitut. 48. incip. *E-
xemplis*.
Sufficit Sacerdoti unam missam in die solummodo ce- 34
lebrare, Idem Constit. 3. incip. *Declarasti*. Decretum hu- 35
jusmodi antiquo tempore latum, hoc solum prohibere in-
telligebatur, ne sine gravi & justa causa, missæ celebra-
tio per unum, eumdemque Sacerdotem iteratur, Idem
ibid. Sed a temporibus Innocentii III. & infra, ita intel-
ligendum est, ut præceptum contineat de unica Missa in
die. Idem *ibid.*
Missarum trium celebratio die Natali Salvatoris nostri 36
primum a S. Thelesphoro instituta fuit. Idem *ibid.* &
Const. 61. incip. *Quod expensis*.
Quæ consuetudo asseritur, & commendatur. Idem *ibid.* 37
Antiquis temporibus alii per annum dies erant Polyli- 38
turgici, quibus missarum Sacrificia iterare licebat, nempe
præter Natalem Domini, prima dies Januarii, Feria V.
in Cœna Domini, Vigilia Ascensionis, tres dies jejunii
infra octavam Pentecostes, aliique dies Festi nonnullorum
Sanctorum memoriæ dicati, ut Nativitatis S. Joannis Ba-
ptistæ, & Natalitium Sanctorum Petri, & Pauli, Idem
in cit. Const. *Quod expensis*.
Sæpe etiam iterabantur Sacrificia, si defuncti cadaver 39
die Dominico, vel alio Festo ad Ecclesiam deferebatur,
Idem *ibid.*
Ea consuetudo justis de causis abolita est, & præsertim 40
ob inductos abusus circa eleemosynarum sordidas exactio-
nes. Idem *ibid.* Nec præsenti tempore, præter dictam 41
diem, permittitur missæ iteratio, etiam ex causa utilita-
tis, aut paupertatis Ecclesiæ, aut Presbyteri. Idem Con-
stitut. 3. incip. *Declarasti*.
Idem solum permittitur Parocho duarum Ecclesiarum 42
adeo inter se distantium, ut populus utrique subjectus in
unam earum totus convenire nequeat, Idem *ibid.*
Quod intelligendum est de diebus Festis tantummodo,
in quibus adest præceptum audiendi missam. Idem *ibid.* 43
Et dummodo necessaria ad id Ordinarii Superioris licen- 44
tia accedat. Idem *ibid.*
Et sufficit contrarium Synodalis Constitutioni præce- 45
ptum ut Parocho id minime liceat. Idem *ibid.*
Præterea, si aliud adsit Sacerdos, qui in una ex illis 46
Ecclesiis celebrare possit, Parochus debet ab iteratione
Missæ se abstinere. Idem *ibid.*
Etiamsi necesse sit Catechismum populo explanare. 47
quum id vel per alium Sacerdotem, vel ab ipso Paro-
cho extra missarum solemnia fieri possit. Idem *ibid.*
Missas duas die Commemorationis omnium fidelium de- 48
functorum singuli Sacerdotes celebrantur in Regnis A-
ragoniæ, Valentiæ, & Majoricæ, & in Principatu Ca-
thaloniæ, Regulares tres. Idem in d. Const. 3. incip. *De-
clarasti*, & dict. Const. 61. incip. *Quod expensis*.
Idque antiquæ consuetudini, & famæ Privilegii Apo- 49
stolici innitebatur. Idem *ibid.*
Rogante Hispaniarum Rege, ut mos iste ad omnes Di- 50
tiones suas extenderetur, & Portugalliæ Rege simile
Privilegium pro suis Ditionibus postulante, Pontifex tres
missas ab omnibus tam Sæcularibus, quam Regularibus
Presbyteris in dictis Regionibus ea die celebrari indulsit.
Idem, in cit. Const. 61. incip. *Quod expensis*.

Sed

51 Sed applicatione... Missarum de novo indultarum in
suffragium om... Defunctorum fidelium in genere fieri
52 jubet. Idem ibid. Item pro celebratione missarum hujus-
modi quan...cumque eleemosynam sub quocumque prætex-
tu percipi, prohibet sub pœna suspensionis Papæ reserva-
tæ ipso facto incurrendæ. Idem ibid.
53 Quo... ad illos autem, qui ante hoc tempus in Arago-
niæ Regno, duas, vel tres respective missas prædicta die
cele...brantes, duas, vel tres eleemosynas accipiebant, nihil
in novandum censet. Idem ibid.
54 Presbyter abutens Sacrificio missæ ad sortilegia incur-
rit perpetuam inhabilitatem ad celebrationem missæ. Idem
t. 2. in Appendic. num. 8. pag. 46.
55 Missa Præsantificatorum duntaxat celebrari potest apud
Græcos in Quadragesima, exceptis diebus Dominicis, &
Sabbatis. Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 87. incip. De-
mandatum §. 9.
56 In missis Præsantificatorum non fit transubstantiatio vi-
ni per immersionem particulæ consecratæ, & confuta-
tur hac de re error Schismaticorum. Idem tom. 2. Consti-
57 tut. 3. incip. Declarasti. Missa Præsantificatorum iterari
non potest, etiamsi in priori omissu, fuerit haustus vini
non consecrati. Idem ibid.
58 Advertendum est, quod eleemosyna pro missis perpe-
tuis taxanda est ad rationem sexaginta Scutorum Roma-
norum pro qualibet perpetua quotidiana, prout ad eam
rationem reducendas esse, jam concesserat Superioribus
Regularibus pro suis respective Regionibus Innoc. XII.,
cum expresso mandato, ut in futurum onera missarum
perpetua, nisi ad supradictam rationem non permitterent
acceptari, & denuo concessit Monachis Cassinensibus Bened.
XIII. die 15. Julii 1724. ac etiam omnibus Episcopis, qui
adstiterunt suo Concilio Romano celebrato anno 1725. ut
patet in ipso tit. 15. cap. 8. Et refert etiam Cardin. Lam-
bert. deinde Summus Pontifex volum. 3. notif. 15. ubi insu-
59 per refert, quod proposito in Sacra Congregatione Con-
cilii dubio: An, & in qua quantitate eleemosyna manua-
lis augenda esset in Urbe? Eadem Sac. Congreg. die 13.
April. 1726. respondit: Nil esse innovandum, & ad
mentem; ac mens est, ut agatur cum Eminentissimo Vica-
rio super observantia Decretorum pertinentium ad utensi-
60 lia, & ad non transmissionem missarum extra Urbem. Et
eleemosynam pro unaquaque missa manuali non posse
tradi minorem uno Julio, jam fuit expresse statutum de
mandato Clementis XI. & id posse statui ab Episcopis sæ-
pius resolvit S. Cong. Conc. ut videre est sub verb. Eleemo-
syna n. 65. ubi afferuntur Decreta.
61 Addendum est quod antiphona Communio cantari debet
immediate post Agnus Dei eodem tempore, quo celebrans
Sacram Communionem sumit, nisi fiat communio populi,
quia tunc ad eam cantatur; Gavant. p. 2. tit. 13. n. 1. Baul-
dry p. 3. c. 7. tit. 13. Scarsanton. p. 2. lib. 3. tit. 10. n. 11. & no-
vissimum Cæremoniale Provinciæ Reformatæ Mediolani
impressum anno 1744. c. 21. n. 519. ubi ad id citatur etiam
Cæremoniale Episcoporum lib. 2. cap. 6. ubi ipsum etiam ci-
tat Bauldry, licet id tangat Cæremoniale Episcoporum in
cap. 8.
62 Attendendum est, differentiam intercedere inter Mis-
sam cantatam, & missam solemnem; Quando enim præ-
scribitur missa cantanda, sufficit illam cantari cum assi-
stentia solius Acolyti; At quando mandatur cantari Mis-
sa solemnis, cani debet cum assistentia Diaconi, & Sub-
diaconi; cum enim in una Neapolitana celebrationis Missa-
rum prætenderetur, Patres Carmelitas non adimplesse onus
sibi injunctum, canendi quotidie unam missam, ex quo
illam cantassent sine assistentia Diaconi, & Subdiaconi,
& causa fuisset proposita in Sacra Congregatione Concilii
sub die 28. Augusti 1683. nec ipsa die resoluta, & repro-
posita sub die 29. Januarii 1684. sub hoc dubio: An Mis-
sa quotidie cantanda debuerit, & debeat cantari cum as-
sistentia Diaconi, & Subdiaconi, vel solius Acolyti? Ea-
dem Sacra Congregatio reflectens, quod onus erat unius
Missæ solemnis, respondit: Satisfactum fuisse, & satisfie-
ri voluntati Testatoris, cantando Missas etiam sine assisten-
tia Diaconi, & Subdiaconi; Sic refert, & tenet Cardin.
Lambertin. deinde Summus Pontifex Benedictus XIV.
volum. 5. notif. 17. §. 7. ubi insuper refert fuisse deci-
63 sum, quod electio Diaconi, & Subdiaconi pro missa so-
lemni canenda a Parocho, vel ab alio sacerdote a se de-
putato in Ecclesia Confraternitatis, seu pro inibi danda
Benedictione, pertinet ad ipsam Confraternitatem, & non
ad se; Proposito enim in sacra Congregatione Concilii
hoc dubio: „ An Parochus, vel interveniens ad canen-
„ dam Missam, vel dandam Benedictionem, habeat jus
„ sibi eligendi Diaconum, Subdiaconum, cæterosque mi-
„ nistros? Ead. Sac. Cong. in Bonon. die 15. Maji 1728. re-
spondit: Negative.
64 Notandum est, quod in missis defunctorum Prosa, seu
sequentia Dies iræ dies illa dicitur in die commemora-
tionis omnium Defunctorum, & depositionis Defuncti, &
quandocumque dicitur una tantum Oratio; In aliis autem
Missis pro defunctis dicitur ad arbitrium sacerdotis; Sic
expresse Rubrica missalis p. 1. tit. 5. de missis defunctorum
num. 4. Unde dici debet in diebus 3. 7. 30. anniversario,
& in missis quibuslibet, quæ pro defunctis solemniter ce-
lebrantur, cum his in missis una tantum dici debeat Ora- 65
tio ex præscripto ejusdem Rubricæ num. 3. & quod sca-
nenda sit in Anniversariis, expresse decrevit etiam Sacr.
Cong. Conc. in Montis Marani 30. Januarii 1723. ad 2. dub.
Ejus Auctor diversus a diversis assignatur. Leander Al-
bertus apud eruditissimum P. Merati in cit. Rubrica 4. n.
13. dicit ejus Auctorem fuisse Latinum Cardinalem Ursi-
num, Frangipanium etiam dictum, Ordinis Prædicato-
rum, cui eam etiam tribuit Marcellus Cavalieri in Sta- 66
tera Sacra tit. 2. n. 191. sequutus a P. Joanne Michele Ca-
valieri in Agenda Defunctorum cap. 10. n. 8. Passerinus in
Apparatu sacro adscribi ait Augustino Bugellensi Pede-
montano Ordinis S. Augustini, subdens ibidem, verum
auctorem esse Humbertum quintum Generalem Ord. Præ-
dicatorum; Arnaldus Wion lib. 5. ligni vitæ cap. 70. asse-
rit, a quibusdam adjudicari S. Gregorio Magno; & alii 67
eam adscribunt S. Bernardo; Verum P. Petrus Antonius
de Venetiis in Viridario seraphico tom. 5. p. 3. Italice con-
scripto, dicit fuisse compositam a P. Thoma de Cælano
Ord. Minorum Provinciæ Marchiæ, quod & asserit Lu-
cas Wadingus apud Merati loc. citat. quamvis alii apud
eumdem Wadingum adscribant S. Bonaventuræ, vel Mat-
thæo Aquasparto ex Generalibus, & Cardinalibus dicti Or-
dinis Minorum.
In missis quotidianis pro defunctis tres regulariter di- 68
cuntur Orationes, quæ in Missali assignantur. In his enim
missis quotidianis quoad numerum Orationum servatur ea-
dem regula, ac de feria, & simplicibus, seu semiduplici- 69
bus; Cum hac advertentia, quod si missa applicetur ge-
neraliter pro defunctis, dicuntur regulariter Orationes in
missali pro missis quotidianis assignatæ. At si missa cele- 70
bretur pro aliqua, vel pro aliquibus determinatis perso-
nis, primo loco dicitur Oratio pro iis, pro quibus missa
celebratur, secunda, & tertia, quæ secundo, & tertio
loco promuntur in missa quotidiana Defunctorum; Loh-
ner. p. 4. tit. 3. §. 21. n. 4. Merati p. 1. tit. 5. n. 12. Sacerdos,
aut celebrans, potest secundo loco aliam Orationem ad li-
bitum dicere, V. G. pro suis parentibus, vel pro suo Pa-
tre, & sua matre, & hujusmodi; Quarti p. 1. tit. 5. dub. 1. 71
vers. Respondeo n. 7. Merati loc. cit. n. 23. & S. R. Congrega-
tio in decreto mox adducendo. Et si plures dicuntur O-
rationes ultimo loco semper est dicenda Fidelium, quæ
est generalis pro defunctis; Sic expresse S. R. Congr. 2. Se-
ptem. 1741. his verbis; In missis quotidianis, quæ pro defun-
ctis celebrantur, possunt quidem dici plures Orationes, quam 72
tres, sed curandum, ut sint numero impares. Sicut pro il-
la Deus veniæ largitor, potest subrogari alia, nempe pro
Patre, pro Matre, &c. dummodo ultimo loco dicatur Ora-
tio Fidelium.
Et hoc decreto, ut vides, possunt dici plures Oratio- 73
nes, quam tres. Et quidem etiam quinque, aut septem
ad libitum, ut expresse habetur in missali Rubrica 12.
de Orationibus, ibi: „ In Festis simplicibus, & Feriis
„ per annum, nisi aliter in propriis locis notetur, dican- 74
„ tur tres, ut in semiduplicibus, ut quinque, possunt
„ etiam septem ad libitum." Tres autem Orationes præ- 75
scribuntur in honorem Ss. Trinitatis, & in memoriam
Christi, qui tertia die resurrexit, & ter oravit in hor-
to; Quinque in commemorationem quinque plagarum e-
jusdem Christi; Et septem ob septem petitiones Orationis
dominicalis, vel ad obtinenda septem dona Spiritus San-
cti; Sic Innocentius III. lib. 1. cap. 27. Micrologus c. 4.
Merati loc. cit. n. 11. Cavalieri loc. cit. c. 11. n. 7. & alii.
Nec septenarius Orationum numerus videtur posse exce- 76
di, cum loquendi modus, quem servat cit. Rubr. missalis,
Possunt etiam dici septem ad libitum, videatur satis indi-
care numerum ultra quem progredi non possit, quamvis
vis non utatur taxativa tantum, quæ tamen semper debet
subintelligi, nisi oppositum exprimatur, quando determi-
natur quantitas, ut recte notant Magalius tom. 2. variar.
resolut. resol. 158. & Cavalieri cit. c. 11. n. 6. ne in infini-
tum detur processus, & ne indiscreti sacerdotes per ulte-
riorem additionem tædio afficiant adstantes, & ne fideles
ob tædium avertantur ab auditione Missarum. Tales au- 77
tem orationes, ut vult allatum Sacr. Congreg. decretum,
curandum est, ut sint numero impares. Nec obstat aliud e-
jusdem Sacr. Congreg. decretum editum 2. Decembris 1684.
in una Canonicorum Regul. Lateranensium, his verbis:
Non est omittenda una ex assignatis Orationibus in Missa,
veluti tertia A cunctis; si secunda esset de Festo simplici,
ut ejus loco dicatur Oratio imperata, velut Deus refugium,
sed post tertiam Orationem A cunctis, potest, & impera-
ta dici, cum in missa de semiduplici, vel simplici, vel
votiva, non sint necessario dicendæ collectæ impares, puta
tres, quinque vel septem. In hoc enim decreto nulla fit mentio
de Missis Defunctorum; Unde cum expediat concordare
jura juribus, textu expresso in cap. Cum expediat 29. de
elect. in 6. videtur dicendum, quod hoc Decretum ve-
lit non necessario esse dicendas Collectas impares in Mis-
sa de semiduplici, vel simplici, vel votiva, cum in his
Missis numerum parem, puta quatuor, aut sex possint
exigere commemorationes secundum ritum, vel impe-
rate faciendæ, quod non potest recurrere in missis pro
defunctis, & ideo Decretum anni 1741. 2. septemb. vult,
in istis curandum esse, ut Orationes sint numero impa-
res,

res, quod de facili potest in his adimpleri, cum numerus impar pendeat a libertate celebrantis, ubi in illis pendet quandoque numerus par a necessitate ritus, vel superioris imperio.

78 Juxta Decreta allata superius *art.* 15. *num.* 4. Missa solemnis de Requiem præsente Corpore potest cantari in omnibus Dominicis, & Festis de præcepto, præterquam in duplicibus I. Classis; sed quia adhuc remanebat indecisa controversia, an in eodem Decreto comprehensa manerent cuncta primæ classis, ut vult Quarti, ad Rubricas Missalis *part.* 1. *tit.* 5. *dub.* 1. *num.* 7. an vero duntaxat majora, ut tradit Pasqualig. *de Sacrificio novæ Legis tom.* 1. *q.* 285. ad ipsam dirimendam sufficere sequens Decretum novissime editum a S. R. C. die 2. Septembris 1741. his verbis: „ Cum juxta Rubricas Ritualis Romani absque missa, quantum fieri potest, defunctorum „ corpora non sint sepelienda, poterit præsente in Ecclesia cadavere unica missa solemnis de Requiem celebrari feria secunda Paschæ, aut Pentecostes. Hæc tamen missa non decantabitur in duplici primæ classis, „ etiam non festivo de præcepto, si corpus præsens in „ Ecclesia non fuerit, aut si fuerit pridie sepultum, per quod Decretum, dum permittit celebrari missam solemnem præsente corpore in feriis secundis Paschæ, & Pentecostes, quæ sunt festivæ de præcepto, & duplices primæ classis, respuendo quæcumque alia duplicia primæ classis occurrentia, non obscure judicatur, quod ex Festis primæ classis solum majora seu solemniora juxta sententiam Pasqualigi non admittant missam solemnem de Requiem præsente corpore, & quod etiam aliqua festa inferioris conditionis, & ritus, si cum majori solemnitate, & concursu populi celebrentur, eodem privilegio, ac honore gaudeant, cum decretum innitatur Rubricis Ritualis Romani, ibi: *Cum juxta Rubricas Ritualis Romani*, & ipsæ Rubricæ *tit. de exequiis* solum obstare velint, *magnam diei celebritatem, seu solemnitatem*; quæ magna celebritas, seu solemnitas certo non congruit cuicumque Festo duplici primæ classis, & aliunde verificari potest de aliquo Festo inferioris conditionis, & ritus alicubi celebrato cum maxima frequentia populi, ut experientia patet. Hinc recte infert eruditissimus P. Cavalieri *loc. cit.*
79 *c.* 3. *decr.* 4. *num.* 5. quod ex Festis universalibus primæ classis missam solemnem de Requiem etiam præsente corpore non admittant Nativitas Christi, Epiphania, dies prima Paschæ, & Pentecostes, & Festum Corporis Christi in tota Catholica Ecclesia, ut Festa præcipua solemniter admodum celebrata, ipsis addendo Ascensionem Domini, & Deiparæ Assumptionem, ac ultimum Triduum majoris Hebdomadæ, in quo juxta decreta allegata in d. verbo missa, *art.* 14. *num.* 4. & signanter juxta illud 11. *Augusti* 1736. celebrari non possunt Defunctorum exequiæ, & Officium, ac preces mandantur recitari privatim. Quibus adderem in tota universali Ecclesia festum
80 Ss. Apostolorum Petri, & Pauli, & in tota Seraphica Religione festum Conceptionis B. V. M. Ex festis etiam particularibus dictam Missam de Requiem etiam præsente
81 corpore respuunt duntaxat Festum Titularis, aut festum alterius Sancti cum maxima solemnitate, & concursu populi celebratum, & apud Regulares festum eorum respectivi S. Fundatoris, aut festum alterius Sancti cum magna solemnitate, & frequentia populi celebratum, ne perturbetur, aut interrumpatur magna occurrens celebritas, aut solemnitas, juxta dispositionem d. Rubricæ Ritualis Romani.

82 Ad dicta in verb. *Missa art.* 14. addenda sunt sequent. Decreta tradita cum eruditis suis Commentariis a P. Cavalieri in *Agenda Defunctorum*.

83 Missæ Defunctorum non possunt celebrari, nisi cum colore nigro, vel saltem violaceo; *S. R. C.* 21. *Junii* 1670. *in Oritana*.

84 Sacerdos sæcularis, sive Cappellanus, sive non, qui recitavit Officium semiduplex, vel simplex, vel feriale, illo die celebrans in aliqua Ecclesia Regularium, in qua recitatum est ab ipsis Regularibus eadem die officium duplex de non præcepto, prout de aliquo Sancto sui Ordinis, non potest dicere missam de Requiem; *S. R. C.* 9. *Junii* 1660. *in Conversana*.

85 Prohibitio facta 9. Junii 1668. Sacerdotibus sæcularibus, etiam Cappellanis, qui recitaverint Officium semiduplex, vel simplex, vel feriale, ne celebrent Missam de Requiem in Ecclesiis Regularium, in quibus recitatum sit Officium duplex de non præcepto, vel de aliquo sancto eorumdem sui Ordinis, intelligi etiam debet pro Ecclesiis Monialium; *Sacr. Rituum Congregatio* 11. *Februarii* 1702. *in Tarvisina*.

86 Non possunt celebrari missæ, etiam pro animabus Purgatorii, una hora post meridiem; *S. C. R.* 24. *Nov.* 1161. *in Neapolitana*.

87 In die commemorationis omnium fidelium Defunctorum Sacrificia possunt a Sacerdotibus celebrantibus applicari ad libitum, scilicet, vel pro omnibus fidelibus Defunctis, vel pro aliquibus tantum; *S. R. Congr.* 4. *Augusti* 1663. *in una Dalmatiarum*.

88 Missa ut in die obitus præsente corpore, ultra missam de communi Defunctorum celebranda erit, quando aliquis obierit in die commemorationis omnium fidelium Defunctorum; *S. R. Cong.* 14. *April.* 1696. *in Ulyssipon.*

Missæ exequiales Defunctorum in die depositionis De- 89
functi possunt solemniter celebrari diebus, in quibus cadit festum duplex alicujus sancti dummodo non sit de præcepto, juxta Rubricas Breviarii Romani; *S. R. C.* 19. *Sept.* 1614. *in Papien.*

Missæ privatæ de Requiem, corpore præsente, & inse- 90
pulto, dici non possunt diebus, quibus fit de Officio duplici, vel aliis a Rubrica vetitis, & quamcumque consuetudinem tamquam abusum abolendam juxta dispositionem Rubricæ V. Missalis Romani de missa Defunctorum num. 2. in fine, & Decreta Sacræ Congregationis, & signanter generale 5. Augusti 1662. servanda esse, mandavit; *Sacr. Rituum Congregat.* 10. *Januar.* 1693. *in una Galliar.*

In die, quo celebratur festum duplex, etiam transla- 91
tum, prohibetur missa de Requiem, nisi sit præsens cadaver. Anniversarium potest transferri, immo debet, & in feriis majoribus debent omnino cantari duæ missæ; *S. Rituum Congr.* 31. *Jul.* 1665. *in una Nullius Provinciæ Treviren.*

Tolerari possunt missæ votivæ cantatæ B. M. V. in 92
Sabbato vel pariter cantatæ Defunctorum in festo duplici, quod non est de præcepto, ut Testatorum voluntates adimpleantur, dummodo non omittatur missa Conventualis; *Sacr. Rituum Congr.* 1. *Septemb.* 1607. & 20. *Junii* 1626. *in Nucerina*.

Feria secunda post Dominicam Passionis, quando reci- 93
tatum est Officium defunctorum, non dicitur missa Conventualis de defunctis, neque Oratio *Fidelium*, quæ etiam in aliis feriis secundis Quadragesimæ non dicitur juxta Rubricas, sed solum Oratio *Omnipotens sempiterne Deus*, quæ est pro vivis, & Defunctis, & omittitur tempore Passionis; *S. R. C.* 11. *Jul.* 1643. *in Lugdun.*

Ob missam votivam, seu pro defunctis non est omit- 94
tenda missa Conventualis, neque potest introduci consuetudo in contrarium usum; *Sac. Rituum Cong.* 16. *Jan.* 1627. *in Januen.*

In die commemorationis omnium fidelium defunctorum 95
non potest celebrari missa solemnis de Requiem post Primam, sed servandæ sunt Rubricæ, quæ præscribunt post Nonam; *S. R. Cong.* 22. *Jan.* 1701. *in una Camaldulen. Montis Coronæ*.

Patriarchales, metropolitanæ, Cathedrales, & Collegia- 96
tæ Ecclesiæ tenentur quotidie celebrare, & applicare missam Conventualem pro Benefactoribus suis in genere, non obstante quavis, licet immemorabili, consuetudine in contrarium; Benedictus Papa XIV. Constit. *Cum semper* 19. *Augusti* 1744.

Per missam cantatam in suffragium alicujus Benefacto- 97
ris, vel Benefactorum in genere, quæ foret imposita, non satisfit missæ Conventuali; Bened. XIV. Const. *Cum semper* 19. *Augusti* 1744.

Ubi a Beneficiatis, vel mansionariis celebretur missa Con- 98
ventualis, iisdem suppeditetur eleemosyna ex distributionum massa, quæ si attenta earum tenuitate adeo minuantur, ut negligantur, recursus haberi poterit ad Congregationem Concilii, quæ ad solos dies festivos prædictæ missæ applicationem restringere poterit; Benedictus XIV. Const. *Cum semper* 19. *Augusti* 1744.

Rubricarum mandatis super duabus, & quandoque tri- 99
bus missis Conventualibus Cathedrales, & Collegiatæ Ecclesiæ districte parere tenentur, easque omnes, ubi id consuetudo obtinuit, applicare pro Benefactoribus; & consuetudine minime stante, applicatio primæ erit Benefactorum suffragio reservata, reliquarum libera, dummodo eorumdem Benefactorum non obliviscantur in commemoratione defunctorum omnium; Benedictus XIV. Const. *Cum semper* 19. *Augusti* 1744.

Si Canonicus Parochus, aut onere missarum alias gra- 100
vatus missam Conventualem celebret, hanc applicare tenetur pro Benefactoribus in genere, & per alium supplere missas quibus particulariter manet adstrictus; Benedictus XIV. Constitut. *Cum semper* 19. *Augusti* 1744.

Parochi, Vicarii, aliique omnes, quicumque sint, sive 101
sæculares, sive Regulares, etiam speciali, & individuali mentione digni, sive congruos habeant reditus, sive non, & non obstante quacumque consuetudine in contrarium, licet immemorabili, pro tempore, quo curam animarum exercent, tenentur applicare missam pro populo ipsorum curæ commissa omnibus diebus *Festivis*, licet solum de præcepto, quoad onus audiendi Sacrum; Benedict. XIV. Constit. *Cum semper* 29. *Aug.* 1744.

Parochi, quorum fructus adeo sunt tenues, ut quasi ex 102
missarum eleemosynis vivant, nihilominus tenentur ad applicandum pro populo diebus festis; ab Episcopis tamen dispensari poterunt, ut recepto stipendio iisdem diebus celebrent, dummodo in Ecclesia Parochiali ad populi commoditatem sacrum peragant, & infra hebdomadam pro populo tot missas celebrent, quot diebus festivis pro particularibus celebraverint; Bened. XIV. Const. *Cum semper* 19. *Augusti* 1744.

Missæ privatæ de defunctis quocumque die dici possunt, 103
præterquam in festis duplicibus, & Dominicis diebus, juxta

præ-

præscriptum Rubricarum *S. R.C. 15. Febr. in Faventina*, & *28. Febr.* 1660. *in Januen.*

104 In diebus, in quibus non potest fieri de festo duplici, prohibentur missæ votivæ, & de Requiem; S. R. C. 28. *Augusti* 1627. *in una Urbis*.

105 Infra Octavam St. Corporis Christi prohibentur Missæ votivæ quæcumque, vel pro defunctis *s. C. R approbante Clemente X. 21. Jun.* 1670.

106 Ad augendam fidelium venerationem erga Augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, ejusque cultum in toto terrarum Orbe promovendum, prohibuit celebrari Missas votivas, vel pro defunctis infra octavam Corporis Christi *Sacr. Rit. Congreg.* 15. *Septembris* 1714. *annuente Clemente XI.* 29. *ejusdem*.

107 Infra Octavam Nativitatis Domini prohibentur Missæ votivæ, vel pro Defunctis; *Sacr. Rituum Congregatio* 25. *Septemb.* 1709. & 14. *Septemb.* 1714. *annuente Clem. XI.* 29. *ejusdem*.

108 In Vigilia Epiphaniæ dici non possunt Missæ privatæ Defunctorum *S. Rit. Congreg.* 27. *April.* 1697. *in Panormitana*.

109 In Vigilia Epiphaniæ non licet celebrare missas privatas de Defunctis; *Sacr. Rituum Congregat.* 26. *Junii* 1708. *in Parisien.*

110 In Vigilia Epiphaniæ Missæ votivæ, & Defunctorum celebrari non possunt; *Sacr. Rituum Congreg.* 10. *Decemb.* 1718. *in Æsina*.

111 In Vigilia Epiphaniæ Domini non possunt celebrari missæ privatæ de requiem, & votivæ *s. R. C.* 16. *Sept.* 1730. *in una Ord. Hierosol.*

112 Omnibus, & singulis Sacerdotibus, tam sæcularibus, quam Regularibus cujuivis ordinis, etiam necessario exprimendi, districte præcipitur, ut missas privatas pro defunctis, seu de requiem, in duplicibus nullatenus celebrare audeant, vel præsumant; quod si ex Benefactorum præscripto missæ hujusmodi celebrandæ incidant in festum duplex, tunc minus, transferantur in aliam diem non impeditam, ne dilatio animabus suffragia expectantibus detrimento sit, sed dicantur die festo cum applicatione sacrificii, juxta mentem eorumdem Benefactorum; curentque Ecclesiarum Rectores, Sacristæ, aliique ad quos spectat, ut hujusmodi Decretum inviolate servetur, atque in Sacristia affixum retineatur, ubi commode ab omnibus celebrare volentibus, conspici, & legi possit; in eos autem, qui contra facere ausi fuerint, vel præmissa adimplere neglexerint, locorum Ordinarii tam Sæculares, quam Regulares pro modo culpæ animadvertant; *Sacr. Rituum Congreg. approbante Alexand. VII.* 3. *August.* 1662.

113 Approbatur, & conceditur pro Ecclesia universali missa nova ad postulandam gratiam bene moriendi, ponenda in missali post missam *Pro remissione peccatorum*, & in Rubricis generalibus *in tit. de coloribus paramentorum* sub colore violaceo, ac præterea in Gradualibus ad cantum chori in eodem cantu, & tono, qui in antiquis habetur feria IV. Dominicæ primæ, & Sabbato Dominicæ tertiæ in Quadragesima, & in Dominicis IV. VI. XVI. XX. & XXI. post Pentecostem; *Sac. Rit. C.* 20. *Mart.* 1706. *approbante Clemente XI. die* 27. *ejusdem mensis*, & *anni*.

114 Missæ pro defunctis, sive de requiem in festis duplicibus contra præscriptum Rubricarum missalis Romani nullatenus celebrari debent. Quod si ex Benefactorum institutione missæ hujusmodi celebrandæ incidant in festum duplex, tunc ne dilatio animabus suffragia expectantibus detrimento sit, in aliam diem non impeditam minime transferantur; sed dicantur de festo currenti cum applicatione Sacrificii, juxta mentem eorumdem Benefactorum; *S. R. C.* 15. *Sept.* 1714. *annuente Clem. XI.* 29. *ejusdem*.

115 An missa quotidie cantanda, debuerit, & debeat cantari cum assistentia Diaconi, & Subdiaconi, vel solius Acolythi? Satisfieri voluntati Testatorum, cantando missas etiam sine assistentia Diaconi, & Subdiaconi, respondit *Sac. Cong. Conc.* 26. *Januar.* 1684.

116 Collectæ pro defunctis non admittuntur, nisi in missis festorum simplicium, & ferialium; *S. R. C.* 31. *Julii* 1665. *in una nullius Provinciæ Treviren.*

117 In missa privata de Festo, Semiduplici, Simplici, seu votiva; vel infra octavam, seu de feria non privilegiata, potest in penultimo loco dici collecta pro particulari Defuncto: puta Inclina &c. vel Deus, qui nos Patrem &c. & similes, sed ob id non est omittenda ulla ex collectis pro tempore assignatis, puta A cunctis, vel Ecclesiæ, *S. R. C.* 2. *Decemb.* 1684. *in una Canon. Lateranen.*

118 Occurrente commemoratione Sancti simplicis in feria secunda Quadragesimæ, quando dictum est nocturnum Defunctorum, non debet in missa quarto loco dici Oratio Omnipotens sempiterne Deus, qui vivorum &c. pro commemoratione Defunctorum, sed sufficit tertia Oratio A cunctis. Quod si dicatur, quarta Omnipotens &c. quinta erit ad libitum; *Sar. Rit. C.* 4. *Maji* 1709. *in Pistorien.*

119 Occurrente commemoratione Sancti simplicis in feria secunda post Dominicam Passionis, quando dictum est nocturnum Defunctorum, in missa dicenda est secunda Oratio de simplici tantum, 4. *Maji* 1700. *in Pistorien.*

120 In missis Defunctorum non pulsentur Organa, nec aliud quodvis musicum instrumentum adhibeatur; Benedict. XIII. in Concilio Romano *tit.* 15. *cap.* 6. Cæremonial. Episcop. *lib.* 1. *cap.* 20. ibi; *In Missis*, & *Officiis Defunctorum nec organo, nec Musica, quam figuratam vocant, utimur; sed cantu firmo, quem etiam tempore Adventus, & Quadragesimæ in ferialì diebus adhiberi convenit*.

121 Hic juvat ad uberiorem notitiam referre, quæ tradit de missis Defunctorum eruditissimus P. Cavalieri *in cit. Agenda Defunctorum cap.* 10. *a num.* 14. *ad* 17. Quatuor in missali pro Defunctis assignantur missæ, & quælibet cum sua propria Epistola, proprio Evangelio, & quamlibet ex his missis cum sua Epistola, & suo Evangelio in assignatis quatuor diebus dicendam esse titulus ipse aperte declarat, videlicet primam in commemoratione omnium fidelium Defunctorum, secundam in die obitus, seu depositionis, & in diebus 3. 7. & 30. tertiam in anniversario, & quartam in missis quotidianis, seu in missis omnibus aliis, quæ dicuntur extra præfatos dies, & circumstantias. Limita pro die depositionis & anniversarii Summi Pontificis, & Episcopi, in quo Rubrica orationibus præfixa, diserte mandat primam missarum, quæ consequenter dicenda etiam erit in eorumdem diebus 3. 7. & 30. pro quibus supplet Rubrica alia in secunda missa inserta, quæ in præfatis diebus expresse præscribit *Missam ut supra*, scilicet ut in die obitus, unde pro quibus in die obitus dicitur prima missa, hæc etiam dicenda erit in diebus 3. 7. & 30. At qualis adhibenda erit infra annum in circumstantiis aliis? Ut in quotidianis; sic enim indiscriminatim indicitur, nec Rubrica ulla, vel indirecte, Summis Pontificibus, aut Episcopis aliquem favorem facit.

122 Eamdem primam missam Cardinali Defuncto, ut supra, attribuunt Gavantus *part.* 4. *tit.* 18. *n.* 6. Meratus *ibid. n.* 2. Tonellius *tit.* 13. *n.* 5. Quarti *part.* 1. *tit.* 6. *dub.* 1. *num.* 12. Guyetus *loc. cit. quæst.* 27. & 29. aliique plures, quorum nonnulli eamdem extendunt etiam ad Prælatos Regulares, Reges, Principes, & magnates. Verum Auctores hos omnes diserte capite Rubrica quædam in missale Defunctorum Romæ anno 1725. typis Vaticanæ typographiæ in tertiam missam sub his verbis invecta; In anniversario S. R. E. Cardinalium. Oremus. Deus indulgentiarum &c. hæc enim Rubrica missam anniversarii, sub qua est posita, in anniversario Cardinalium usurpandam esse indicat, & consequenter etiam in die depositionis, aliisque missas illas, quæ in talibus diebus, & circumstantiis communiter præscribuntur. Idem esto judicium de Regibus, Magnatibus, Sacerdotibus, atque Prælatis, hi quippe, etsi Ordinariam, & quasi Episcopalem jurisdictionem habeant, carent adhuc Episcopali dignitate, in cujus gratiam favor ille latus fuit. Suffragatur admodum Ecclesiæ praxis, quæ distincto Communi in divinis Officiis Pontifices quidem honorat, cæteros vero, licet Cardinales Reges &c. Communi Confessorum & non Pontificum indiscriminatim aggregat.

123 Qui tamen secus faciunt, contra Rubricas non omnino peccant; post quartam enim missam hæc particularis Rubrica habetur; *Epistolæ*, & *Evangelia superius posita in una Missa pro defunctis, dici possunt etiam in alia similiter pro Defunctis*: Una Missa ab alia non differt, nisi in Orationibus, Epistola, & Evangelio; ergo demptis Orationibus, de quibus suo loco, liberum est, quamcumque Missam pro quocumque, & in qualibet circumstantia dicere, si Epistolæ, & Evangelia unius Missæ in alia dici possunt. Quid unquam, nisi idipsum prætendunt Missalia antiqua, dum quatuor Epistolas, & Evangelia prædicta continenti serie sub una, eademque missa referunt? Pro eadem libertate pronunciant itidem citati Quarti, Tornellius, & Gavantus *n.* 4. & cum indubia eadem faciant Rubricæ verbo in suo veriori sensu, non dissentiri non possumus, quidquid scribat Huyetus, qui *quæst.* 27. dictam Rubricam nimis violenter explicat, dum eamdem restringit ad id, quod *in sequentibus Missale declarat, aut alias ex parte ratione opportunum judicabitur*. Et quidem Missale infra solum disponit *pro die obitus*, & *anniversario Summi Pontificis*, & *Episcopi*, & adhuc determinate assignat *primam Missam*, & consequenter etiam determinate Epistolam, & Evangelium ejusdem Missæ, unde nunquam integrum foret Epistolam, & Evangelium unius Missæ in alia usurpare, contra expressam Rubricæ indulgentiam.

124 Captum sit itaque, quod quidem decet, Epistolas, & Evangelia dici in diebus, & circumstantiis, prout in Missali sunt distributa, non dempta tamen celebranti libertate assumendi utram Epistolam, & utrum velit Evangelium. Et quidem etiam in die depositionis, & anniversario Summi Pontificis, aut Episcopi; dum enim in casu hujusmodi per particularem Rubricam determinate assignatur prima missa, id accipiendum est cum subordinatione ad Rubricam alteram, quæ ut supra libertatem facit. Qua libertate bene usum iri credimus, seu magis

fieri,

fieri, quod magis decet, si in die commemorationis omnium Defunctorum alicujus Religionis, quæ se habet instar commemorationis omnium fidelium Defunctorum universalis Ecclesiæ, prima Missa cum sua Epistola, & Evangelio assumatur, & secunda in die quasi obitus, quando scilicet primum habetur notitia obitus alicujus in loco dissito, licet in priori casu communior praxis usurpet anniversarii Missam; Id enim profecto evincit paritas pro utroque casu, & pro secundo diserte favet Decretum 6. cap. 3. nempe: „ Cum primum accipitur nuntium de „ obitu in loco dissito alicujus, potest cantari Missa de „ Requiem, ut in die obitus, pro ejus anima in festo „ duplici majori, vel minori, non tamen de præcepto, „ ut citius suffragetur animæ defuncti, non relicta ta„ men Missa in casu de festo duplici, quatenus adsit ob„ ligatio: S. R. C. 4. Maji 1686. in una C. non. Regul. „ Lateran. “ concordantque Gavantus *n.* 15. & Guyetus *qu.* 28. Hæc ille.

125 At Gavantus *part.* 4. *tit.* 18. *num.* 7. & Meratus *ib. n.* 2. Tournellius, Quarti, & Guyetus, aliique plures *loc. cit.* a Cavalieri, volunt eamdem Missam primam dicendam esse tam in die obitus, quam in anniversario pro defunctis Cardinalibus, mutatis Orationibus, ut in Missali, nempe pro defuncto Cardinali Episcopo, *Deus qui inter Apostolicos* &c. dicendo *Episcopum Cardinalem*, & si sit solus Diaconus *Inclina Domine* &c. dicendo *Diaconi Cardinalis*, quia, ut advertit Gavantus *loc. cit. num.* 7. licet Rubrica Missalis id non præscribat, usus tamen ita declaravit; nam Cardinales Episcopis sunt majores. Et *ib. num.* 8. subjungit: Quid pro Sacerdote Defuncto? Licet de eo Rubrica Missalis meminerit inter defunctum Episcopum, & Cardinalem, non tamen iisdem æqualem facit, & rationabilis consuetudo est in plerisque Ecclesiis majoribus, Urbis, ut dicatur Missa secunda, mutata Oratione, ratione cujus videtur in Rubrica prius de Sacerdote, quam de Cardinali mentionem factam fuisse; Si tamen dicatur Missa prima, favet Rubrica in fine Missarum pro Defunctis, quæ concedit, Epistolas, & Evangelia unius Missæ dici posse in alia quacumque Missa pro defunctis. Hæc ille. Et Meratus *in Additionibus ad tit.* 5. *part.* 1. *sub. num.* 11. expresse sic habet: Pro defuncto Sacerdote, quamvis Rubrica nihil disponat, tamen in die obitus, seu depositionis dicenda videtur eadem Missa prima cum Oratione, ut in Missali, pro Sacerdote assignata; Ita Bissus *litt.* M. *n.* 234. §. 3. *& sequent.* Pro aliis vero Defunctis, sive Clericis, sive Laicis, in die obitus dicitur Missa, quæ secundo loco habetur intra Missas defunctorum, cum unica Oratione congruenti personæ Defunctæ.

126 Hinc colliges, servandam quidem esse Rubricam in omnibus Missalibus positam statuentem celebrandam esse primam Missam pro Summo Pontifice, & Episcopo, & Rubricam in Missale defunctorum Romæ anno 1725. typis Vaticanæ Typographiæ in tertiam Missam sub his verbis invectam: *In anniversario S. R. E. Cardinalium, Oremus. Deus indulgentiarum* &c. a P. Cavalieri assertam. At liberum esse Sacerdotibus servare etiam Rubricam post quartam Missam, seu in fine missarum pro Defunctis impressam, quæ, ut notant etiam Gavant. *loc. cit. n.* 8. Cavalieri *loc. cit. n.* 16. & alii, concedit Epistolas, & Evangelia unius missæ dici posse in alia quacumque missa pro Defunctis, ibi: „ Epistola & Evangelia supe„ rius posita in una Missa pro Defunctis, dici possunt „ etiam in alia similiter pro Defunctis. “

127 Ubi vero adsit usus, seu consuetudo, quam adesse tradit Gavant. *loc. cit. num.* 7. dicendi eamdem primam missam, mutatis Orationibus, etiam pro Cardinalibus Defunctis, quamvis Rubrica id explicite non præscribat, cum tamen usus ita declaraverit Rubricam, ut dicit ipse, eadem consuetudo est servanda; sicut etiam servanda est alia rationabilis consuetudo, quæ, teste eodem *loc. cit. n.* 8. est in plerisque Ecclesiis majoribus Urbis, pro Sacerdote Defuncto dicatur missa secunda, mutata oratione; Consuetudo enim est optima Legum interpres, textu expresso in *L. Si de interpretatione* 37. *ff. de Legib. & in cap. Cum Dilectus* 8. *de consuetudine.*

Missarum celebratio, & applicatio probatur juramento celebrantis; ipsi enim id asserenti cum juramento credendum est, licet in libro ad hoc parato per incuriam, oblivionem, vel alia de caussa non reperiatur descriptus: quia ea, quæ pendent ab animo, & conscientia, legitime probantur juramento, ex punctuali, & notabili Glossa in *cap. Significasti* 16. *verb. Si est ita, de homicid.* Sic expresse Monacell. in *Formulario Legali practico tom.* 2. *tit.* 14. *formul.* 2. *n.* 46. asserens ad id Decretum Sacræ Congreg. Concil. *in una Civitatis Plebis sub die* 17. *Maji* 1704. & testans de communi DD. Dictus autem Celebrans, qui missas celebratas in libro ad hoc parato non notavit, potest ab Ordinario mulctari; Monacell. *loc. cit.* ex Gavant. *in Manual. Episc. verb. Missa n.* 60. & Concil. Mediolan. Provinc. VII. *p.* 1. *tit. de Missis*, ubi Rectores Ecclesiarum carentes dicto libro mulctantur aureo nummo, & Sacerdotes non scribentes duodecim solidis; Vid. *superius verb. Missa art.* 4. *n.* 39.

MISSIONES, MISSIONARII.

Additio ex Auctore.

Missiones conceduntur pro Regnis Bargao, & Bitria 1
in Magno Thibet; Benedict. XIV. tom. 1. Consti-
tut. 53. incip. *A dilecto*, & Constit. 54. incip. *Littera*. 2
Missionarii Latini Episcoporum *Græcorum Melchitarum* juris-
dictionem non debent perturbare; Idem Constitut. 87.
incip. *Demandatam* §. 13. Transitum a Ritu Græco ad 3
Latinum Græcis non suadeant, nec admittant, incon-
sulta S. Sede; Idem *ib.* §. 15. Rituum Græcorum con- 4
servationem curent; Idem *ib.* §. 19. Nec adversus illos 5
dispensationes concedant, aut quidquam innovent: Idem
ibidem.

Missionarii Regnorum Madurensis, Maysurensis, & 6
Carnatensis jurare debent observantiam Constitutionum
Apostolicarum antequam Missionis exercitio se immi-
sceant; Idem Constitut. 107. incip. *Omnium sollicitudinum* 7
§. 17. Eorum juramenta subscripta exhibentur Summo
Pontifici; Idem *ib.* §. 21.

Ipsis interdicitur translatio rituum Gentilium in ritus 8
Ecclesiæ Catholicæ absque licentia S. Sedis; Idem *ib.*
§. 14. Item dispensationes concedere super observantia 9
Rituum Ecclesiæ; Idem *ib.* 14. Eisdem prohibentur la- 10
vacra, & ablutiones ritu, & more paganorum, præter
necessariam corporis munditiem; Idem *ib.* §. 3. & 14. Ju-
ramenta præscripta præstare, & observare jubentur: 11
Idem *ib.* §. 28. Pollicentur se *Pareis*, idest abjectissimis 12
viris omnia spiritualia præstituros, id quod iisdem in-
jungitur sub pœna privationis facultatum post quinquen-
nium ipso facto incurrenda. Idem *ib.* §. 35. & 37. Alia
ad rem, vide verb. *Baptismus*.

Missionarii Apostolici in *Sinis*, si mandatis non ob- 13
temperaverint, in Europam revocari jubentur sub pœnis
contra eorum Superiores. Idem Constit. 59. incip. *Ex* 14
quo Missionariis in Regno Cocinchinæ prohibetur exer-
citium jurisdictionis, aut facultatum, extra districtus sibi
assignatos. Idem Constit. 3. incip. *Tametsi*.

Missionum Sacrarum ad excitandam in populis pieta- 15
tem, utilitas commendatur ab experimento, & auctori-
tate. Idem Constit. 140. incip. *Gravissimum* §. 4. Earum 16
usus laudatur, vel injungitur a Congregatione Concilii.
Idem *ib.* §. 7. Instructio fidelium in rebus ad salutem 17
necessariis est præcipuus Missionum scopus. Idem *ib.*
§. 11.

Missionarii ab Episcopis missi, tamquam visitationis 18
Pastoralis prænuncii recipi debent a Parochis, etiam Re-
gularibus in propriis Ecclesiis, & domibus. Idem Con-
stitut. 107. incip. *Firmandis* §. 5.

Missionis Congregatio approbatur ab Alexandro VII. 19
Idem Constit. 69. incip. *Quo magis*. Vota simplicia in ea- 20
dem emissa a nomine dissolvi possunt, præterquam a
Summo Pontifice, aut a Superiore Generali in actu di-
missionis tantum. Idem *ib.* §. 3. & 4. Nequidem vigore 21
facultatum, quæ Confessariis tribuuntur in Jubilæis,
aliisque Indultis. Idem *ib.* §. 3. Neque ratione infirmi- 22
tatis, vel assecutionis Beneficii Curati, aut residentialis. 23
Idem *ib.* §. 4. Missionis Presbyteri, aut Clerici, ad Be-
neficia Curata, aut residentialia, extra Congregationem
promoveri nequeunt. Idem *ib.* §. 4.

Missionariis a Sede Apostolica conceditur privilegium 24
celebrandi missam bis uno die, in casu tamen necessita-
tis. Idem tom. 2. Const. 3. incip. *Declarasti*.

Missionarii Sacramenta sæcularibus ministrare non pos- 25
sunt nisi Episcopi, Vicarii Apostolici, vel cujusvis Or-
dinarii loci impetrata licentia. Bened. XIV. Const. incip.
Apostolicum, §. 10. Missionarii Regulares in Anglia, in iis,
quæ curam Animarum respiciunt, & administrationem
Sacramentorum, subjiciuntur Vicariis Apostolicis. Et
contraria quæcumque Regularium privilegia sustulit Tri-
dentinum Concilium. Idem *ib.* §. 12. & 13.

Tali Decreto non solum afficiuntur Regulares Paro- 26
chi, sed & ceteri, qui unum, vel plura Sacramenta, re-
nuente, vel irrequisito Ordinario, sæcularibus ministrant.
Idem *ib.* §. 14. In iis tamen, quæ Regularem observan-
tiam respiciunt, suis Superioribus, non autem Vicar.
Apost., subjiciuntur. Idem *ib.* §. 15. & 16. Perinde enim
habendi sunt Missionarii Regulares in Anglia commoran-
tes, ac si intra Monasterium degerent. Idem *ib.* §. 15.
& 18. Immo vero in iis, quæ curam animarum, admi-
nistrationum Sacramentorum spectant, etiam a Superio-
ribus Regularibus corrigi, ac puniri possunt. Idem *ib.*
§. 16. & 17. Vicar. tamen Apost. judicium, sententiæ
Superioris Regularis, ex jure cumulativo concurrentis,
præpollet. Idem *ib.* §. 17. Ceterum Vicarius Apostolicus
potest Missionarium Regularem ab Officio suspendere, vel
removere, quin Superiori Regulari caussam pandere te-
neatur. Idem *ib.* §. 17. Eadem facultas competit quoque
Superiori Regulari. Idem *ib.* §. 17. & 21. A De-
creto suspensionis, vel remotionis non conceditur Mis-
sionario Regulari suspensiva appellatio. Idem *ibidem*
§. 17.

27 Missionariorum per Orientem munus est, ut Schismaticos ad unitatem Ecclesiæ adducant. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Allata sunt*. §. 19. Missionarii ritus omnes Orientales intervertere non debent, nec conversis ad unitatem Ecclesiæ suadere transitum ad Ritum Latinum. Idem *ib.* §. 19. & 21. Missionarii non possunt dispensare cum Catholicis Orientalibus super observatione jejun., aliorumque, quæ in ipsorum Ritu præscribuntur. Idem *ib.* §. 13.

28 Missionarios mutuæ charitatis, & concordiæ officium maxime decet. Bened. XIV. Const. inc. *Apostolicum ministerium in præmio*. Missionibus Anglicanis quatuor Vicar. Apostolici præficiuntur. Idem *ib.* §. 1. Missionar. Regulares ad Anglos, cum primum illo advenerint, debent se sistere Vicar. Apost., eisque testimoniales litteras suorum Superiorum exhibere. Idem *ib.* §. 6. Deberent insuper, Jure communi inspecto, examinari, & approbari a Vicar. Apostolicis ad audiendas sæcularium Confessiones. Idem *ib.* §. 7. & 8.

29 Ex speciali indulto facultas iisdem datur, ut examen, vel coram Ordinario loci, ubi situm est Monasterium, vel Bruxellis coram Nuncio Sedis Apostolicæ, subire possint. Idem *ib.* §. 8.

30 Facultas tamen audiendi Confessiones a Vicar. Apost. est impetranda; Et ista ad sexennium concedi debet, & subinde ad aliud sexennium prorogari sine examine; Et ab hoc onere Regulares quantumvis privilegiati non sunt immunes; Idem *ib.* §. 10. Et a Vicar. Apost. itidem expetere, & accipere facultates Formulæ secundæ. Idem *ib.* §. 12.

MOLENDINUM, MOLITOR.

1 Molendinum mensæ Episcopalis non comprehenditur, sub prohibitione facta a Communitate populo de non adeundo, nisi ad Molendina Communitatis. *S. C. Immun. in Firm. 2. Julii 1620. lib. 2. decr. Paul. pag. 48.*

2 Molendina, & alia ædificia sub directo dominio Ecclesiæ sunt exempta. *Ead. S. C. Imm. in una Montis Regalis 15. Jan. 1647. lib. 4. decr. Paul. pag. 2.*

3 Molendina Ecclesiasticorum non comprehenduntur sub Bannis Gubernatoris, qui debet facere declarationem de non comprehensione eorum. *Ead. S. C. Imm. in Æsina 8. Apr. 1631. lib. 2. decret. Paul. pag. 84. in Pleinen. 20. Septemb. 1639. l. 3. decr. Paul. pag. 10.*

4 Molendina Ecclesiasticorum, ac molentes in ipsis molendinis non comprehenduntur sub prohibitione Laicali solvendi gabellam, ut dicitur *della Pesa*. *Eadem Sacra Congregatio. Immunitat. in Maceraten. 19. Jan. 1638. lib. 3. decr. Paul. pag. 52.*

5 Repugnat Immunitati, & Libertati Eccles. exactio oneris molituræ in molendinis Ecclesiasticorum, & Equitum Sancti Mauritii, nec non publicatio ordinis prohibitivi eundi ad dd. Molendina. *Ead. S. C. Imm. in Taurin. 11. Septemb. 1634. lib. 2. decr. Paul. pag. 202.*

6 Episcopus procedat prout de Jure contra ministros Laicos impedientes moniales in Fabricatione molendini olearii, non obstante monitorio A. C. *Eadem Sacra Congregatio. Immunitat. in Ariminen. 9. Februar. 1700. lib. 2. decr. Vall. pag. 272.*

7 Impedientes molere Olivas in molendinis Ecclesiasticorum, & prætendentes decimas sunt ab Ordinario excommunicandi. *Ead. S. C. Imm. in Cathacen. 11. Augusti 1631. lib. 2. decret. Paul. pag. 85. in Ugentina 29. Octob. 1695. lib. 1. decr. Vall. pag. 226.*

8 Prohibitio Communitatis eundi ad alia molendina, quam ad molendina ipsius Communitatis non comprehendit molendina Episcopi, Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum, tam intra, quam extra Communitatis Territorium existentia, & Communitas est cogenda ad declarationem non comprehensionis. *Ead. Sac. Congreg. in Firmana 19. Nov. 1630. lib. 2. decr. Paul. p. 65.*

9 Ecclesiastici non possunt cogi ire ad molendinum Domini temporalis, seu Communitatis, sed possunt ire ad alia sibi benevisa. *Ead. Sac. Cong. Imm. in Nariten. 1. Sept. 1643. lib. 3. decr. Paul. pag. 208.*

10 Molendina vulgo dicta *Centimoli* ab Ecclesiasticis retineri possunt in propriis domibus pro eorum usu, & familiæ. *Ead. Sac. Congreg. Immunit. in Lycien. 20. Septemb. 1630. lib. 4. decr. Paul. pag. 120.*

11 Ecclesiastici sunt exempti ab impositione Molituræ. *Ead. Sacr. Congr. in Iserniem. 10. Martii 1631. lib. 2. decr. Paul. pag. 99.*

12 Non licet Gubernatori, seu Curiæ Sæculari visitare, seu perquisitionem facere in molendinis monialium, & aliorum piorum locorum, quamvis sint conducta a Molitoribus affictuariis. *Ead. Sac. Cong. Immunit. in Verul. 2. Oct. 1691. lib. decr. Grim. pag. 18.*

13 Nec vexare dictos Molitores affictuarios sub prætextu mensurarum injustarum, vulgo *le Scudelle*, sed illas restituere debent. *Ibid.*

14 Molitores, seu Conductores molendini Præpositurae, & Collegiatæ patentati respondentes pro Affictu molendini in tot frumentis recollectis in ipso molendino gaudent Privilegio Fori. *Ead. Sac. Congreg. Immunit. in Nullius Atini 4. Junii 1697. l. 2. decr. Vall. pag. 95.*

Molitor, qui sine Collectis moluit frumentum mensæ Episcopalis, nequit molestari a Curia Laica, alioquin Episcopus procedat contra eamdem prout de Jure. *Ead. Sac. Congr. Immunt. in Rossanen. 22. Apr. 1698. lib. 2. decr. Vall. pag. 148. item 19. Augusti, & 16. Septembr. d. A. & lib. pag. 175.* 15

Operarii molendini Olivarum Conventus Regularium vendentes oleum mensuris non justis nequeunt puniri a Justitiariis sæcularibus, *Ead. Sac. Cong. Immun. in Arianen. 8. Apr. 1687. lib. decr. Mant. pag. 76.* 16

Ecclesiastici, cum mittunt triticum ad molendina, non tenentur accipere, nec deferre Cartulam, vulgo *la Bolletta* subscriptam a Gabellariis. *Ead. Sac. Congr. Immunit. in Nullius Altamura 7. Novembr. 1692. lib. 1. decret. Vall. pag. 85.* 17

Mensuræ vulgo dictæ *le Scudelle* ablatæ a molendinis Ecclesiasticorum de Ordine Gubernatoris sunt restituendæ Curiæ Episcopali, ad quam etiam debet recurri pro cognitione fraudum commissarum in dd. Molendinis. *Eadem Sacr. C. Immunit. in Veliterna 12. Januarii 1649 l. 4. decret. Alt. pag. 1049.* 18

Quatenus Ecclesiastici non molestentur in exactione impositionis molituræ, & aliorum onerum vigore Edictorum, quæ ipsos nullatenus comprehendere possunt, supersedendum est a fulminatione Censurarum: alias procedendum ad ulteriora. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Mutinen. 15. Januar. 1647. lib. 4. dec. Paul. pag. 2.* 19

MOLLITIES.

Vide verb. *Luxuria a n. 35. ad 45.*

MONACHUS.

Vide verb. *Regularis.*

MONASTERIUM.

Vide verb. *Conventus.*

MONETA, MONETARIUS.

SUMMARIUM.

1 *Moneta unde dicta?*
2 *Moneta confunditur cum Denario, Nummo, & Pecunia. Denarius unde dictus?*
3 *Nummus unde dictus?*
4 *Pecunia unde dicta?*
5 *Moneta valor est duplex, scilicet intrinsecus, seu naturalis, & extrinsecus, seu legalis, & qualis sit uterque?*
6 *Ad justitiam causa monetæ tria omnino requiruntur, & assignantur.*
7 *Jus monetam cudendi est de Regalibus; Unde soli Principes supremi possunt de Jure Monetam cudere.*
8 *Alii autem inferiores nonnisi ex speciali privilegio id facere possunt.*
9 *Princeps mutationem valoris, sive intrinseci, sive extrinseci Monetarum facere non potest absque consensu Communitatis, vel saltem potioris ejus partis, excepto casu publicæ, ac manifestæ necessitatis.*
10 *Consensus majoris partis Magnatum Regni habetur pro consensu omnium.*
11 *Ob evidentem caussam, seu necessitatem Princeps Monetæ mutationem facere potest, etiam non requisito populi consensu, dummodo cessante necessitate populo damna compenset.*
12 *Ceterum gravissime peccat Princeps, seu Magistratus, si ob commodum suum, & absque publica necessitate Monetarum mutationem introducat.*
13 *Si Monetæ valor mutetur intrinsece, solutio fieri debet ex moneta antiqua, quæ currebat tempore debiti contracti, si inveniatur: Si vero non inveniatur antiqua, debet fieri ad illius æstimationem.*
14 *Et hoc sive Monetæ valor intrinsecus fuerit auctus, sive imminutus.*
15 *Nisi tamen in alterius Monetæ solutione fuerit legitime præscriptum.*
16 *Si Monetæ valor mutetur intrinsece, solutio fieri debet secundum ejusdem valorem de tempore solutionis.*
17 *Si tamen Moneta sit a principio taxata ad rationem tot librarum, tunc in solutione attendendus est valor taxatus.*
18 *Quando Monetæ species certo numero solvendæ sunt in pactum deducta, tunc tot numero species tempore constituto solvi debent, quot fuerunt pacto conventa, sive earum valor extrinsecus sit auctus, sive diminutus.*
19 *Quando conventa est certa species Monetæ, solutio facienda est in eadem specie, nec debitor liberatur, solvendo in alia specie ejusdem valoris, etiamsi adsit consuetudo, una species monetæ solvatur pro alia.*

20 In-

20 *Intellige tamen, quando facile conventa species Monetæ inveniri possit; Secus autem si non reperiatur, quo casu solutio fieri potest, & debet per aliam æquivalentem.*

21 *Quando quantitas pecuniaria in obligationem deducitur; nulla facta designatione speciei, aut facta quidem, sed numero incerto, vel nulla illius facta æstimatione, tunc, si fiat mutatio extrinseca Monetarum, solutio fieri debet secundum valorem currentem tempore solutionis.*

22 *Quando valor extrinsecus Monetarum crescit in manu Depositarii, Administratoris, aut cujuscumque similis possessoris, seu alterius pecuniæ Custodis, ordinarie tale augumentum, non ad ipsum, sed ad Dominum Monetarum pertinet, sicuti ad ipsum pertinet decrementum valoris, si contingat.*

23 *Potest licite Moneta purioris materiæ, quamvis ejusdem valoris Legalis, commutari cum alia imperfectioris materia cum moderato lucro; attentis circumstantiis materis, vel minoris valoris naturalis utriusque. Et idem dicendum est proportionate de permutatione Monetæ Cameralis, cum non Camerali.*

24 *Qui scientia privata scit valorem monetæ esse brevi minuendum, seu monetam esse prohibendam, potest ipsam expendere secundum valorem præsentem.*

25 *Non excusantur tamen Magistratus ipsi, qui ex industria Legis promulgationem differunt, ut interim suas monetas majori valore expendant.*

26 *Monetam falsam scienter expendens, non obstante quod ab aliis acceperit, & deceptus fuerit, peccat graviter, & tenetur ad restitutionem ei; qui læsus fuit, & ut Reus falsi criminis circa monetas puniri potest.*

27 *Qui bona fide Monetam falsam ab alio accepit, & bona etiam fide, seu ignoranter eam expendit, postea comperta veritate, tenetur ad restitutionem ei qui læsus fuit.*

28 *Monetam falsam fabricantes, veram tondentes, radentes, vel minuentes, falsi crimen committunt, & fiunt Rei læsæ Majestatis sub pœna ultimi supplicii, confiscationis bonorum; & Feudorum, infamiæ, & privationis omnium Dignitatum.*

29 *Monetas aureas, & argenteas tondentes, tam in Urbe, quam in toto Statu Ecclesiastico, incurrunt pœnam ultimi supplicii.*

30 *Et idem confirmavit, & ampliavit Urbanus VIII. & extendit ad quaslibet personas Ecclesiasticas, Seculares, & Regulares intra Italiam, aureas, vel argenteas Monetas tondere, fabricare, colorare, vel alias adulterare, seu etiam quomodolibet adulteratas scienter erogare, aut expendere præsumentes.*

31 *Pecunias autem adulteratas scienter detinentes, aut de loco ad locum transportantes, aut materiam, instrumenta, sive opem ad præmissa præstantes incurrunt pœnam Triremium ad decennium.*

32 *Cognitio hujusmodi caussarum in Provinciis Sedi Apostolicæ subjectis spectat ad S. R. E. Cardinales ibidem Legatos; In aliis vero Provinciis Italiæ spectat ad locorum Ordinarios etiam quoad Regulares privative quoad omnes.*

33 *Monetarii gaudent Immunitate Ecclesiastica.*

34 *Attendenda tamen est circa id novissima dispositio Benedicti XIII. quæ adducitur.*

35 *Reliqua usque ad num. 47. non indigent Summario.*

48 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad num. 50.

1 MOneta est sic dicta, eo, quod Signi impressione, vel
Auctoris, vel pretii moneat; *Magnum Lexicon Juri-*
dicum Calvini, verb. Moneta. Suidas autem scribit, Ju-
nonem Monetam cultam fuisse Romæ, quia Romanos in
bello adversus Pyrrhum, & Tarentinos de pecunia labo-
rantes benigno responso, ope consilioque juvisset, in cu-
jus templo nummum cudi institutum est; Veteres etiam
Monetam Deam esse dicebant, quæ pecuniæ curam ha-
beret, graviter animadvertentem in eos, qui dolum ma-
lum in pecunia committerent; Qua etiam ratione doctis-
simi Grammaticorum censuerunt, Monetam dici, quod
moneat, ne quid fraudis in ære, pondereve fiat; Cora-
sius *lib. 3. Miscell. cap. 13.* Sic Calv. *in cit. Magno Le-*
2 *xico verb. Moneta.*

Moneta confunditur cum Denario, Nummo, & Pecu-
nia; Denarius, venit a Dena decem significante; *leg. 126.*
ff. de verb. obligat. & inde nomen traxit, quia primo de-
3 cem asses valebat; Calvin. *in cit. Magno Lexico v. Dena,*
& Denarius. Nummus appellatus est a Numa Rege, qui
nummos primum apud Latinos imaginibus notavit, & ti-
tulo nominis sui præscripsit; S. Isidorus *lib. 16. Origin.*
cap. 17. Calvin. *loc. cit. verb. Nummus*, ubi infra subjun-
git: *Quid tamen, si vocem latinam a verbo & ipso latino*
derives, nempe a numero; nam nummi functio non minus opi-
4 *nor, numero constat, quam pondere.*

Pecunia a Pecude dicta est, quasi peculium Patrisfa-
milias ex pecude æstimatum; Veterum enim tota sub-
stantia, ac totum eorum patrimonium in pecudibus re-
positum erat, omniaque necessaria, fundos, pomos, escu-
lenta, poculenta, pecudibus sibi comparabant, iisdem
pecudes redimebant; Columella *in præfat. lib. 6.* Alciat.
in leg. Pecunia 4. ff. de verb. Significat. Calvin. *loc. cit.*
verb. Pecunia; Unde S. Augustinus relatus *in cap. Totum*
6. caus. 1. qu. 3. sic expresse dicit; *Ideo autem Pecunia*
vocata est, quia antiqui, quod habebant, in pecoribus habe-
bant: Et concordat *leg. Origo 1. ff. de contrahend. emption.*
ibi; *Origo emendi, vendendique a permutationibus cœpit; olim*
enim non ita erat nummus, neque aliud merx, aliud pre-
tium vocabatur, sed unusquisque secundum necessitatem tem-
porum, ac rerum, utilibus inutilia permutabat: quando ple-
rumque evenit, ut quod alteri superest alteri desit; sed quia
non semper, nec facile concurrebat, ut cum tu haberes, quod
ego desiderarem, vicissim haberem, quod tu accipere velles,
electa materia est (pecunia nempe, seu nummus) cujus publi-
ca, & perpetua æstimatio difficultatibus permutationum æqua-
litate quantitatis subveniret: Eaque materia forma pu-
blica percussa usum, dominiumque non tam ex substantia
præbet, quam ex quantitate: Nec ultra merx utrumque, sed
alterum pretium vocatur.

Monetæ valor, seu æstimatio est duplex, scilicet va- 5
lor intrinsecus, seu naturalis, & valor extrinsecus, seu
Legalis, Valor intrinsecus, seu naturalis est ille, qui
provenit ex bonitate metalli, vel materiæ, ex antiqui-
tate, ex utilitate majori ad commercia humana, ex ma-
jori facilitate, qua apud exteros acceptatur, & ex aliis
capitibus, propter quæ solet supra extrinsecum, seu Le-
galem valorem plus dari pro tali moneta; Valor extrin-
secus, seu Legalis est ille, qui a Lege publica, seu De-
creto Principis, vel magistratus habentis ad id potesta-
tem cum sigillo, seu signo imponitur, vel taxatur.

Ad justitiam caussæ monetæ, seu pecuniæ tria omnino 6
requiruntur; Glossa communiter recepta *in cap. Quanto*
18. verb. Patris, de Jureiurand. per textum *in leg. 1. ff. de*
contrahend. emption. Primum est legitima cudendi auctori-
tas, quam etiam Signum impressum indicat; Secundum
est materiæ bonitas, seu integritas, idest quod moneta
sit tota de ea materia, ex qua esse debet, ut moneta
aurea nihil admistum habeat metalli inferioris, & sic de
moneta argentea, & aliis; Tertium est justum pondus
materiæ, sicuti signum monetæ indicat.

Jus monetam cudendi est de Regalibus; Unde soli 7
Principes suprema auctoritate gaudentes possunt de jure
monetam cudere; *lib. 2. Feudorum cap. 16. Quæ sint Rega-*
lia, & leg. 2. Cod. de falsa Moneta, cum similibus; Alii 8
autem inferiores non nisi ex speciali Privilegio id face-
re possunt; *Communis.*

Princeps mutationem valoris, sive intrinseci, sive ex- 9
trinseci monetarum facere non potest absque consensu
Communitatis, vel saltem potioris ejus partis, excepto
casu publicæ, ac manifestæ necessitatis: Colligitur clare
ex cap. Quanto 18. de Jurejurando. & tenet *Communis Do-*
ctorum, teste Layman *lib. 3. tractat. 3. part. 1. cap. 5. n.*
7. Et ratio est quia per mutationem valoris, sive intrin-
seci, sive extrinseci monetarum infertur maximum de-
trimentum populo, unde id est injustum, nisi ipse po-
pulus sponte consentiat: Tum quia monetæ usus, &
commoditas debet esse publica, & communis, *ex cap.*
Quod autem omnes 29. de regul. Juris in 6. habetur expres-
se: *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.*

Dicitur autem notanter *Vel saltem potioris ejus partis*, 10
quia in similibus rebus consensus majoris, seu potioris
partis alicujus Communitatis, v. g. in hoc casu consen-
sus majoris partis Magnatum Regni dicitur consensus
omnium; *arg. l. Quod major. ff. ad Municipalem*, cum pos-
sibile non sit omnium omnino consensum postulari.

Item notanter dicitur *Excepto casu publicæ, ac manife-* 11
stæ necessitatis, quia ob evidentem causam, seu necessita-
tem Princeps Monetæ mutationem facere potest, etiam
non requisito populi consensu; Oresmius *tract. de muta-*
tione Monetarum cap. 22. Covarr. *in Collat. Numismat. c. 7.*
num. 6. Joannes Faber *Institut. Quibus modis tollitur obli-*
gatio Princip. Layman *loc. cit. num. 7.* ubi sic præcise sub-
jungit: *Sed admonet quod Princeps, cessante necessitate, popu-*
lo compensare debeat damnum, quod ob pecuniæ mutationem
passi sunt. Exempli gratia si ingruentibus hostibus, ad bellum
necessarium gerendum pecunia desint, duobus modis Princeps
succurrere poterit, ut publico Edicto Monetarum omnium va-
lor extrinsecus augeatur, vel ut nummi ærei pro argenteis,
aut etiam aureis, impresso eodem valoris signo cudantur cum
implicito pacto crediti, ita videlicet, ut quicumque, finito
bello, tale signum attulerit, ipsi bonus Nummus argenteus,
vel aureus ex eadem Principis officina dandus sit, unde æreus
prodierat; Quare tale signum, non tam nummi, quam ar-
rhæ, aut tesseræ rationem habebit; Et de facto sic fuit pra-
cticatum Melitæ obsidionis tempore, & aderant in Mo-
netis verba hæc: *Non æs, sed Fides*, attento, quod dein-
de fuerunt permutatæ, & restitutæ aliæ bonæ materiei,
& justi ponderis; Refert Ursaya *Instit. Crimin. lib. 2. tit.*
6. n. 135

Ceterum gravissime peccat Princeps, seu Magistratus, 12
si ob commodum suum, absque publica necessitate Mo-
netarum mutationem introducat, v. g. si bonum Mone-
tæ genus reprobet, aut banniat, atque congregatum
conflet, ac postea minus valentem Monetam cudi faciat
sola lucri sua causa, & hujusmodi; Abbas *in cap. Quan-*
to 18. de Jurejurando n. 11. Gabriel. *in 4. d. 15. part. 9.*
art. 3.

art. 3. dub. 1. Majoran. in 4. d. 19. quæst. 28. corollar. 6. & communis aliorum: Gravissima enim damna, & incommoda provenire solent ex Monetarum mutatione, ut experientia docet, & videri possunt apud Layman loc. cit. n. 8. & alios passim.

13 Si Monetæ valor mutetur intrinsece, solutio fieri debet ex moneta antiqua, quæ currebat tempore debiti contracti, si vero non inveniatur antiqua, debet fieri ad illius æstimationem; textu expresso in cap. Cum Canonicis 26. de censibus, & tenet communis Doctorum cum Fagnano lib. 3. decretal. in cap. Olim 20. de censibus num. 4. & seq. & Rota part. 2. recent. decis. 149. num. 12. part. 3. decis. 108. num. 1. part. 15. decis. 164. num. 8. & sæ-
14 pe alibi. Et hoc sive Monetæ valor intrinsecus fuerit auctus, sive imminutus. Communis cum Fagnan. loc. cit. num. 6. per textum in cit. cap. Cum olim 20. & cit. cap.
15 Cum Canonicis 26. de censibus. Nisi tamen fuerit alterius Monetæ solutione legitime præscriptum, ut patet a contrario sensu in cit. cap. Olim 20. de censibus, ibi: Non nisi triginta sex annorum ad plus tempus effluxerit; Per hoc enim innuit, ut effluxisset tempus annorum quadraginta, bene præscriptum esse in solutione alterius Monetæ. Et sic tenet Glossa ibidem verb. Non nisi triginta sex. Innocent. circa finem verb. Pafien. Abbas antiq. num. 1. Joann. Andreas num. 10. Fagnan. num. 14. & 15. cum Ancharan., Butr. Cardin., Anania, Castellin., Bald. ibi ab ipso citatis: Unde si Creditor recipiat unam speciem pecuniæ loco alterius longissimo tempore, non cogitur Debitor in futurum solvere de pecunia primæ speciei.

16 Si Monetæ valor mutetur extrinsece, solutio fieri debet secundum ejusdem valorem de tempore solutionis, Communis cum Fagnan. loc. cit. num 22. & 24. & Rota part. 2. rec. decis. 149. num. 11. part. 3. decis. 49. num. 1. part. 11. decis. 24. num. 10. & sæpe alibi; Et ratio est, quia hoc casu bonitas Monetæ intrinseca non mutatur, sed tantum bonitas extrinseca, idest valor. In æstimationem autem valoris inspicitur tempus solutionis; l. Cum quid, & l. Vinum, ff. Si certum petatur, & l. Paulus, ff. de solutionibus.

17 Si tamen Moneta sit ab initio taxata ad rationem tot librarum, tunc in solutione attendendus est valor taxatus, quia æstimatio facit venditionem; l. Plerumque §. Si ante, ff. de Jure dot. l. Si æstimatis, & l. Quoties, Cod. eodem, & ideo reddi, & solvi debet illa æstimatio, & non major, vel minor, Balb. consil. 339. Punctus quæstionis talis est vol. 2. Boer. decis. 327. num. 10. Fagnan. loc. cit. num. 24. & 25. Rota part. 3. recent. decis. 49. num. 3. part. 9. tom. 2. decis. 399. n. 10. & seq. & sæpe alibi.

18 Quando monetæ species certo numero solvendæ sunt in pactum deductæ, tunc tot numero species tempore constituto solvi debent, quot fuerunt pacto conventæ, sive earum valor extrinsecus sit auctus, sive diminutus, quia illarum superveniens extrinseca mutatio cedit commodo, vel incommodo creditoris; Unde, si Cajus dedit mutuo Titio centum duplas eodem numero, & specie restituendas, seu emerit agrum pro centum duplicis in specie, & numero solvendis; tunc totidem duplæ in specie, & numero sunt solvendæ, non obstante, quod earum valor extrinsecus sit auctus, vel diminutus. Communis cum Cavarr. de mutation. Monetar. §. Unic. conclus. 7. Layman loc. cit. n. 13. Rota part. 14. recent. decis. 504. p. 15. dec. 564. n. 23. & sæpe alibi.

19 Quando conventa est certa species Monetæ, solutio facienda est in eadem specie, nec Debitor liberatur solvendo in alia specie ejusdem valoris, etiamsi adsit consuetudo, ut una species Monetæ solvatur pro alia; Unde si conventum sit, ut solutio fiat in auro, non tenetur Creditor recipere Monetam argenteam, quamvis probam, & ejusdem, seu æquivalentis valoris. Rota part. 2. recent. decis. 149 numer. 4. part. 4. tom. 2. dec. 165. n. 1. part. 5. tom. 2. decis. 141. num. 56. part. 19. tom. 1. decis. 329. n. 1. & 2. & sæpe alibi. Et ratio est, quia Contractus ex conventione legem accipiunt l. 1. §. Si convenerit, ff. Depositi, & Regul. 23. ff. eod. & cap. Contractus 85. de Regul. Juris in 6. ibi: Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur. Et aliud pro alio, invito Creditore, solvi non potest, juxta l. 2. §. 1. ff. Si certum petatur.

20 Intellige tamen quando facile, vel cum modica difficultate species Monetæ inveniri possit, secus autem, si qualitas promissa, seu conventa Monetæ non reperiatur, vel totaliter abscesserit, seu publice fuerit prohibita, quo casu solutio fieri potest & debet per aliam æquivalentem: argum. cap. Olim 20. & cap. Cum Canonicis 26. de censibus, Rota part. 2. recent. decis. 149. num. 5. part. 4. tom. 2. decis. 165. num. 2. Annotar. ad decis. 67. n. 52. & seq. part. 9. tom. 1. dec. 351. num. 2. part. 14. & dec. 329. num. 3. part. 19. tom. 1. Vide verb. Pensio a n. 113. ad 118.

21 Quando quantitas pecuniaria in obligationem deducitur, nulla facta designatione speciei, aut facta quidem, sed numero incerto, vel nulla illius facta æstimatione, tunc, si fiat mutatio extrinseca Monetarum, solutio fieri debet secundum valorem currentem tempore solutionis. Si enim v. gr. Titius det centum scuta Cajo cum pacto, ut tantundem in bona Moneta restituat, vel cum pacto, ut ea restituat in auro, vel argento, non expresso numero specierum, tunc, cum talis species Monetæ solvendæ adjecta sit caussa demonstrationis tantum, & non æstimationis, Monetæ valor extrinsecus, sive auctus, sive diminutus currit commodo, vel incommodo Debitori. Rota part. 16. recen. decis. 230. num 5. Fagnan. loc. cit. num. 11. Bald. consil. 407. Super facto Domini num. 1. vers. In contrarium lib. 5. Castelin. consil. 35. n. 9. Joann. Faber Instit. Quibus modis tollitur obligatio, Tholosan lib. 36. Syntag. cap. 2. num. 27. Frideric. Martini de Jure Cens. cap. 5. n. 60. & cap. 8. num 59. Mynsinger. Centur. 4. observ. 1. Covarr. de mutatione Monet. §. unic. numer. 3. in fine, & conclus. 4. Carol. Molin. de usurar. contract. quæst. 92. num. 708. Sotus lib. 6. de Justitia quæst. 1. art. 1. & quæst. 12. art. 3. Silvester verb. Solutio quæst. 2. Petr. Navarr. lib. 3. de restitut. cap. 1. n. 259. Toletus lib. 2. cap. 34. numer. 2. Rebell. part. 2. lib. 11. quæst. 15. conclus. ultim. Filliucius in moral. qq. tract. 35. num. 409. verb. Quinto, Ludov. Molin. tom. 2. disput. 312. conclus. 1. Layman loc. cit. num. 15. Joann. Medina de restitut. quæst. ultim. vers. Ideo fatentur, Abbas in cap. Quanto 18. de Jurejurando num. 2. Hostiens. ibidem, Reiffenstuel lib. 3. decretal. tit. 33. num. 35. Engel ibidem num. 14. & alii plures contra alios.

Quando valor Monetarum extrinsecus crescit in manu Depositarii, Administratoris, aut cujuscumque similis possessoris, seu alterius pecuniæ Custodis, ordinarie tale augmentum, non ad ipsum, sed ad Dominum Monetarum pertinet, sicuti ad ipsum pertinet detrimentum valoris, si contingat. Communis; Et ratio est clara, quia augmentum, & decrementum extrinsecum est quoddam accidens Monetæ, adeoque ejusdem debet esse, cujus est Moneta. 22

Potest licite Moneta purioris materiæ, quamvis ejusdem valoris Legalis commutari cum alia imperfectioris materiæ cum moderato lucro, attentis circumstantiis majoris, vel minoris valoris naturalis utriusque, & idem dicendum est proportionate de permutatione Monetæ Cameralis cum non Camerali. Molina tract. 2. disput. 401. vers. Dicendum deinde est, Salas de Cambiis dub. 33. num. 3. & 4. & 9. Rebellus, 2. part. de obligat. justitiæ lib. 11. de cambiis quæst. 5. Pontas verb. Campsor cas. 1. Lugo de Cambiis disput. 27. sect. 2. n. 8. vers. Quintus titulus est, ubi dicit sic sentire alios communiter, & num. 11. ubi dicit; Ego puto non recedendum a communi sententia, sed cum ipsa dicendum communiter licitum esse plus aliquid accipere hoc etiam titulo majoris commoditatis, & facilioris expendibilitatis unius Monetæ, quam alterius. Rosignolus de Cambiis 1. prænot. 4. num. 2. & ipso teste, alii magis communiter contra Medinam, Valentiam, & quosdam alios. Vide ipsum Rosignolum, & Logonem ad longum nostram conclusionem propugnantes. 23

Qui scientia privata scit valorem Monetæ esse brevi minuendum, seu Monetam esse prohibendam, potest ipsam expendere secundum valorem præsentem, quia valor justus est valor publice currens secundum communem existimationem, vel secundum taxationem Legis, & non secundum privatam cognitionem, seu existi- 24
mationem. Communis. Dicitur autem notanter scientia 25
privata, quia Communis Doctorum cum Cardinali de Lugo tom. disput. 26 num. 140. tenet non excusari Magistratus ipsos, qui ex industria Legis promulgationem differunt, ut interim suas Monetas majori valore expendant: Vide verb. Emptio art. 2. n. 18.

Monetam falsam, v. g. stamneam, aut plumbeam pro argentea scienter expendens, non obstante, quod ab aliis acceperit, & deceptus fuerit, peccat graviter, tenetur ad restitutionem ei, qui læsus fuit, & ut reus falsi criminis circa monetas potest puniri. Colligitur ex l. 1. §. final. ff. Ad Leg. Corneliam, de falsis, & ex l. Cornelia 9. ff. eod. & docent Jul. Clarus lib. 5 sentent. §. Falsum n. 38. Covarruv. de Collat. veterum Numismat. cap. 8. nu. 4. Molina tract. 2. disput. 702. num. 9. Silvester verb. Falsarius qu. 6. Navarr. cap. 16. num. 167. Tholosan. lib. 36. Syntag. cap. 3. Layman lib. 3. tract. 3. part. 1. cap. 5. n. 5. & alii passim. 26

Qui bona fide Monetam falsam ab alio accepit, & bona etiam fide, seu ignoranter eam expendit, postea comperta veritate tenetur ad restitutionem ei, qui læsus fuit. Molina cit. disput. 802. ad finem, Petrus Navarr. lib. 3. de restitut. cap. 1. num. 312. Navarr. in Manual. c. 17. num. 167. Layman loc. cit. num. 5. & alii. Et consentit Lugo tom. 2. disp. 28. sect. 2. num. 6. ubi recte cum distinctione respondens dicit, eum, qui bona fide Monetam falsam expendit, non factus ea de caussa locupletior, tunc solum teneri ad restituendum, quando is, cui ipse pecuniam illam solvit, passus est ea de caussa detrimentum aliquod. Si autem nullum detrimentum passus est, quia ipse etiam bona fide eam expendit, & solvit personis ignotis, quibus restituere non tenetur, quia nescit, an ipsæ etiam detrimentum passæ sint; liber etiam ille primus erit ab onere restituendi; Vide verb. Emptio art. 2. an. 1. ad n. 9. 27

Monetam falsam fabricantes, veram tondentes, radentes, vel minuentes falsi crimen committunt, & fiunt 28

Rei

Rei læsæ Majestatis sub pœna ultimi supplicii, confiscationis bonorum, & Feudorum, infamiæ, & privationis omnium Dignitatum; *l. 2. Cod. de fals. Monet.* ibi: *Cujus ehnexil crimen læsæ Majestatis committunt*, & concordant *l. 1. & 3. Cod. & l. Quicumque ff. Ad Leg. Corneliam, de falsar.* cum similibus, & tenent Doctores communiter.

29 Monetas aureas, & argenteas tondentes, tam in Urbe,
quam in toto Statu Ecclesiastico incurrunt pœnam ultimi
30 suplicii. S. Pius V. Constitut. 3. incip. *Cum nihil magis*.
Quam constitutionem approbat, confirmat, & innovat Urbanus VIII. & ad omnes, & singulas personas Ecclesiasticas etiam quomodolibet exemptas, cujusvis Ordinis, Societatis, Instituti, nec non Militiarum quarumcumque etiam Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani Regulares, in omnibus, & singulis Provinciis, Regnis, Civitatibus, Terris, Oppidis, Castris, & locis in Italia duntaxat existentibus, qui aureas, vel argenteas monetas tondere, fabricare, colorare, vel alias adulterare, seu etiam quomodolibet adulteratas scienter erogare, aut exponere præsumpserint, extendit, & ampliat, ac vult ut culpabiles in præmissis reperti, prævia degradatione, Curiæ Sæculari puniendi tradantur. Urbanus VIII. Constitut. 75. incipient. *In suprema*.

31 Pecunias autem adulteratas scienter detinentes, seu de loco ad locum transportantes, aut materiam, instrumenta, sive opem ad præmissa præstantes incurrunt pœnam Triremium per decennium. Urban. VIII. in d. Constitutione incipient. *In suprema*.

32 Cognitio hujusmodi causarum in Provinciis Sedi Apostolicæ subjectis spectat ad S. R. E. Cardinales ibidem Legatos: In aliis vero Provinciis Italiæ spectat ad locorum Ordinarios, etiam quoad Regulares privative quoad omnes, etiam Superiores ipsorum Religiosorum, ipsis Superioribus penitus exclusis. Urban. VIII. in dicta Constitutione incipient. *In suprema* §. 6.

33 Monetarii gaudent Immunitate Ecclesiastica; sed contra Ecclesiasticos complices in hoc delicto procedendum est juxta formam dictæ Constitutionis a Sanctissimo editæ anno 1627. *Sacra Congregat. Immunitat. in Oppiden. 16. Januarii 1635. lib. 2. decretal. Paul. pag.* 214.

34 Attendenda tamen est novissima dispositio Benedicti XIII. in Constitut. incip. *Ex quo* edita 1725. sexto Idus Junii, ubi sic expresse habet: *Excludimus pariter repellimus, atque privamus ejusdem Immunitatis Privilegio . . . . conflantes adulterantes, vel tondentes quascumque monetas aureas, vel argenteas, etiam Principum exterorum, quotiescumque in loco, aut Provincia, ubi crimen admittitur, liberum habeant usum, & commercium, vel ipsas Monetas conflatas, adulteratas, aut detonsas scienter ita expendere, & erogare præsumentes, ut fraudis conscii, atque participes censeri possint*.

35 Cognitio causæ Sacerdotis Monetarii spectat ad Eminentissimum Legatum privative quoad Ordinarium juxta dispositionem dictæ Bullæ F. R. Urbani VIII. *Sacra Congreg. Immunit. in Bononien. 6. Septembr. 1672. lib. 1. decret. Altev. pag.* 729

36 Vigore ejusdem Bullæ cognitio causæ fabricationis falsæ Monetæ contra Clericum spectat ad Curiam Episcopalem. *Eadem Sac. Congreg. Immun. in Eugubina 16. Febr.* 1631. *lib. 2. decret. Paul. pag.* 96.

37 Verum aliquando contra Ecclesiasticos fabricatores falsæ Monetæ datur facultas Gubernatori procedendi etiam per aliam, modo sit Clericus. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Beneventana* 26. *April.* 1677. *lib. 2. decret. Altev. pag.* 1373.

38 Conceditur, mandante Sanctissimo, facultas Eminentissimo Legato extrahendi & retinendi prætensos Monetarios, ac conficiendi Processum, quem ad Sacram Congregationem trasmittat. *Ead. Sac. Congr. Immunit. in Bononien.* 30. *Aprilis* 1672. *lib. 1. decret. Alt. pag.* 623.

39 Monetarius, in cujus domo repertum fuit Breve Sanctissimi, & Sigillum, utrumque ex probabilibus indiciis fallum, mandante Sanctissimo, extrahitur a quocumque loco immuni per D. Nuncium. *Ead. Sac. Congr. Imm. in Neapolitana* 29. *Decemb.* 1668. *lib. 1. decret. Alt. pag.* 303.

40 Monetarius ad preces M. Ducis ex gratia speciali Sanctissimi extrahitur ad formam Bullæ, & retinetur in carceribus Eccclesiasticis usque ad novum ordinem, quamvis casus non sit de exceptis. *Eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Pisana 7. Aprilis* 1668. *lib. 1. decret. Altev. pagin.* 214. *in Florentina 9. Februar.* 1669. *d. lib. pagin.* 314. Attendenda tamen nunc dicta Bulla Benedicti XIII.

41 Ad instantiam Regionum datur facultas Episcopis Status Mediolanen. inquirendi in locis immunibus, & extrahendi Monetas adulteratas, & tonsas, ac etiam instrumenta ad hunc usum; Quo vero ad Monetarios, Tonsores conceditur Eminentissimo Archiepiscopo Mediol. facultas ad triennium illos extrahendi, & retinendi in carceribus Eccles. vel ad tutam custodiam in Laicalibus nomine Sacr. Congregat. & conficiendi processum ad effectum transmittendi, ac etiam communicandi aliis Episcopis facultatem tantum extrahendi, & custodiendi ipsos Reos. *Eadem Sacr. Congregat. Immunitat. in Mediolanen. 6. Julii* 1677. *lib. 2. decret. Altev. pag.* 1411.

Datur facultas Episcopo procedendi contra Monetarios 42
extractos ab Ecclesia ad rigorosum examen, attentis enormitate, & frequentia horum delictorum. *Eadem Sacr. Congregat. Immunitat. in Lycien. 26. Julii* 1667. *lib. 1. decret. Alt. pag.* 138.

Conceditur facultas, annuente Sanctissimo, Vicario Ge- 43
nerali consignandi instrumenta extracta ab Ecclesia, quibus Monetarius utebatur ad cudendos nummos, & etiam nummos ipsos, si adsint, facta protestatione, ut dicta Curia procedat in causa citra pœnam sanguinis. *Ead. Sac. Congreg. Immunitat. in Mediolanen. 16. Februarii* 1679. *lib. 2. decret. Altev. pag.* 1712.

Annuente Sanctissimo datur D. Nuncio Apostolico facul- 44
tas restituendi, seu consignandi Judicibus Laicis Monetas fallas repertas apud Fratrem N. Mendicantem tantum in carceribus Nunciaturæ, postquam eisdem usus fuerit pro omni eo, quod attinet ad suum Tribunal cum solita præservatione. *Eadem Sacra Congregat. Immunitat. in Neapolitana* 10. *Aprilis* 1664. *lib. 1. Decret. Vall. pag.* 115. Quo ad omnia supradicta attendenda est nunc dicta Bulla Benedicti XIII. incipient. *Ex quo*.

Conceditur facultas in forma Commissaria, annuente San- 45
ctissimo, Inquisitori, & Episcopo Melevitano, ut pro extinctione Monetæ ex ære fabricatæ contribuant Ecclesiastici tam Sæculares, quam Regulares una cum Laicis in summa scutorum 135. mille pro rata quorumcumque bonorum, rerum, & effectuum per eosdem Commissarios declaranda ita tamen, ut creditum etiam Relig. Hierosolymitanæ ad dictam Summam ascendens remaneat extinctum, & residuum ejusdem monetæ ex ære fabricatæ infra biennium amota omni dilatione etiam extinguatur. *Eadem Sacra Congregat. Immunitat. in Melevitana 10. Novembris* 1649. *lib. 4. decret. Paul. pag.* 64.

Taxæ Edicto Regio impositæ ex causa Monetæ novæ 46
non comprehendant Ecclesiasticos, & injungitur D. Nuncio, ut tueatur Immunitatem Ecclesiasticam. *Eadem Sacra Congregat. Immunitat. in Aprutina 1. Aprilis* 1695. *lib. 1. decret. Vall. pag.* 180.

Ad instantiam Regis Catholici Sacr. Congregat. Immu- 47
nitat. ex placito Sanctissimi concedit approbationem donativi extraordinarii Ecclesiasticorum in Regno Siciliæ, dummodo erogetur in causa monetæ novæ. *In una Regni Siciliæ, seu Panorm. 16. Sept.* 1698. *lib. 2. decret. Vall. pag.* 176.

Monetas aureas tondentes ultimi supplicii pœna plectun- 48
tur. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Ad curam*, §. 2. Pœ- 49
nam hanc ad tondentes monetas argenteas ampliavit S. Pius
V. Pontifex in Constitut. incip. *Cum nil magis*. Idem *ibidem*
§. 2. Urbanus autem VIII. in Constitut. incip. *In suprema*, 50
hujusmodi pœnali sanctioni obnoxios fecit Ecclesiasticos
quoscumque tam Sæculares quam Regulares intra Italiam,
& Insulas adjacentes. Idem *ibid.* §. 5.

Novæ additiones ex aliena manu.

De mutatione Monatæ inter diem contracti debiti, ac 1
solutionis, gravis præsertim in mutuo controversia est, cui nocere ea debeat, creditori ne, an debitori? Plures sane hac de quæstione scripsere, sed qui eos legit, vix assequi potest quid sibi velint.

Priusquam vero propius ad rem veniamus, nonnulla 2
præmittenda sunt. Notandum primo est, mutari internam nummorum bonitatem, quoties ipsa proba nummorum materia in nummis recentioribus minori invenitur pondere, seu quantitate, quam in vetustioribus, dum posteriores eandem puritatem, bonitatemque habent, sed levioris ponderis; vel idem cum prioribus pondus habent, sed plus inferiores metalli singulis mixtum est.

Notandum secundo est, externam nummorum bonitatem 3
consistere in valore, qui imponitur publica auctoritate ma-
teriæ publice signatæ ea mente, ut perpetuus stabilis-
que sit. Quo fit, ut usum, dominiumque pecunia non tam 4
ex substantia, quam quantitate præbere intelligatur, immo
non amplius corpus, & æstimatio illa publica deinceps
spectanda sit, per quam pecuniæ corpora semel æstimata
omnem in posterum aliam respuunt privatam æstimatio-
nem, omniaque æstimant.

Notandum tertio, mutari aliquando externam valo- 5
rem ipsius materiæ, scilicet auri argentique, per usum,
atque commercia hominum aucto rudis auri, aut argenti
pretio, & ita quidem ut pari proportioni non surgat æ-
stimatio utriusque metalli, ex quo nummus constat, sed
magis auri, quam argenti, aut viceversa. Ex quo necessa- 6
rio augenda deinde quoque est publica æstimatio nummo-
rum jam cusorum, & cudendorum, etsi materia eorum
neque melior, neque major sit.

Notandum ultimo, ita plerumque in Rebus publicis 7
aut Regnis bene constitutis externum valorem nummis auctoritate publica solvere, atque etiam oportere imponi, ut cum intrinseca materiæ bonitate conveniat, eique respondeat.

Hisce notatis, sentio bonitatem internam, & ex- 8
ternam nummorum mutatam, ipsamque etiam mutationem valoris metalli seu materiæ, quæ mutationibus su-

perio-

perioribus præbere solet occasionem, cedere lucro, & damno debitoris maxime mutuatarii obligati ad pecuniam reddendam; *Confer Neostad. Cur. Holland. decis. 37. per tot., & Christin. Belgicar. decision. volum. 3. decis. 1. numer. 1.*

9 Et ratio est, quia, ut notatum est, pecunia qua talis usum dominiumque non tam ex substantia, quam quantitate præbet, quæ quantitas ita auctoritate publica definitur, ut illa sola, & nulla alia spectari debeat in expendendo, & in commercio inter homines.

10 Patet hinc, errare eos qui asserunt mutata intrinseca materiæ bonitate, tempus contractus: mutata vero extrinseca bonitate, idest valore imposito, tempus solutionis attendendum esse in solutione facienda.

11 Declara tamen, ita procedere quæ diximus, si nulla ex parte debitoris, vel creditoris mora intercesserit; *Neostad. dict. decision. Cur. Holland. 37. Coren. observat. 16. per tot.*

12 Tum declara procedere, nisi pactum sit de solvenda certa moneta in specie; *Grot. Manduct. ad Jurisprud. Holland. lib. 3. cap. 10. numer. 18., & seq. VVassenaar Pract. Judical. cap. 11. num. 103.*

MONIALES.

ARTICULUS I.

Moniales quoad ea, quæ concernunt Puellarum educationem, Novitiatum, & Professionem.

SUMMARIUM.

1 *Puellæ educationis gratia recipi possunt in Monasteriis Monialium.*

2 *Plures tamen requiruntur conditiones, ut Puellæ inibi educandæ recipiantur, & prima conditio est, ut Monasterium ad educationem puellas recipere consueverit.*

3 *Monasterium dicitur solitum Puellas ad educationem recipere, quando alias in educationem tenuit, licet forte modo nullam educandam habeat.*

4 *Non possunt tamen recipi educandæ in Monasteriis Convertitarum.*

5 *Neque in illis Monasteriis, in quibus viget prohibitio admittendi Puellas ad Habitum.*

6 *Secunda conditio est, quod Puellæ habitent in loco separato a dormitorio Monialium, & Novitiarum alias Monasteria non habentia talem locum separatum pro dictis Puellis, non possunt eas in educationem recipere.*

7 *Unde ad hoc jubetur Monasterium visitari.*

8 *Tertia conditio est, quod puellæ educandæ non recipiantur in Monasteriis, nisi de expressa licentia Sacræ Congregationis.*

9 *Et hoc sub pœna violatæ clausuræ.*

10 *Licentia recipiendi in educationem non conceditur Monialibus in particularibus, sed solum Monasterio in communi.*

11 *Ordinarius non potest hujusmodi licentiam concedere.*

12 *Non obstante contraria consuetudine*

13 *Obtenta licentia Sacræ Congregationis præsentanda est ei, cui, directa fuerit, nec non in propria Cancellaria Registris recondenda, alias invalida redderetur.*

14 *In Monasteriis Regularibus subjectis, obtenta licentia Sacræ Congregationis recipi, & admitti possunt educandæ absque consensu Episcopi, & sola licentia Superioris Regularis; Si tamen licentiæ executio sit expresse commissa Episcopo, est ei pro executione præsentanda.*

15 *Quarta conditio est, quod puellæ recipiantur de consensu Superioris, & Monialium per secreta suffragia.*

16 *Qui consensus Monialium debet esse majoris partis, non obstante contrario abusu.*

17 *Dum Superior Regularis recipit Monialium suffragia pro admittenda educanda, cum eo non assistit Vicarius Generalis, nec alius ab eo, seu ab Episcopo deputatus.*

18 *Quinta conditio est, quod Puellæ non sint supra numerum Monasterio præfixum.*

19 *Non est tamen prohibitum, quod in eodem Monasterio accipiantur educandæ plures sorores, quam duæ.*

20 *Numerus educandarum ita præfigi debet, ut qualibet suum lectum separatum habeat.*

21 *Sexta conditio est, quod puella educanda recipiatur sola sine ancilla.*

22 *Septima conditio est, quod puellæ educandæ utantur vestitu, qui virginali modestiæ, & pudicitiæ convenit.*

23 *Octava conditio est, quod Puella educanda septimum expleverit annum, nec sit major 25. annis.*

24 *Puellæ, quæ compleverunt 25. annum, debent a clausura dimitti.*

25 *Nisi prorogationem obtineant a Sacra Congregatione.*

26 *Si autem completis annis 25. sine obtenta prorogatione, non statim egrediatur, non afficitur Excommunicatione, sicuti nec Abbatissa, vel Priorissa Monialium illam retinentes.*

27 *Nona conditio est, quod Puellæ sic introductæ e Monasterio non egrediantur, sed ad Clausuram ad instar Monialium teneantur, & semel egressæ ad illud vel ad aliud Monasterium redire non permittantur absque Sacræ Congregationis licentia, cum egressus hujusmodi expressione, nisi habitum Regularem suscipiendi animo essent reversuræ.*

28 *Ipsæ tamen Puellæ egrediendo absque Superioris licentia non incurrunt Excommunicationem violatæ clausuræ.*

29 *Decima conditio est, quod quolibet semestri pro dictis Puellis alimenta in pecunia anticipate solvantur.*

30 *Educandæ Matrimonium contrahere volentes despensari debent extra clausuram in eam amplius non rediture sine licentia Sanctæ Sedis.*

31 *Immo Ordinarius, habita notitia, quod educandæ contraxerint sponsalia, debet eas a Clausura dimittere.*

32 *Si sponsam de licentia Sacræ Congregationis in Clasura degentem sponsus visitet absque ejusdem Sacræ Congreg. facultate, quæ raro conceditur, & multo magis si præfatus Sponsus circa Monasterium cantet, vel sonet, ipsa Sponsa debet a Clausura dimitti.*

33 *Abbatissa, quæ sponsalium instrumentum cum educanda fieri permittit ad Crates, deponitur ab Officio, voce activa, & passiva privatur.*

34 *Educandis nubere volentibus liber exitus permitti debet.*

35 *Ordinarius non debet absque caussa relevanti præcipere educandæ, ne contrahat Matrimonium sine sua licentia.*

36 *Matrimonium contractum a puella educanda ad Crates Monasterii coram Testibus, & Parocho Ecclesiæ Parochialis, intra cujus limites situm est Monasterium, validum est, etiamsi Parochus fuerit alio prætextu vocatus, nisi aliud obstet.*

37 *Educandæ dimitti debent, si sine facultate speciali receptæ sint ante septimum annum completum, vel si compleverunt annum vigesimum quintum.*

38 *Neque in hoc dispensare possunt Ordinarii.*

39 *Item dimitti debent puellæ, quæ non solvunt alimenta.*

40 *Item dimitti debent, si detegantur Energumenæ.*

41 *Item dimitti debent, si detegantur gravidæ & multo magis si pariant.*

42 *Puellæ, quæ compleverunt annum 25. nequeunt recipi educandæ in Monasteriis Monialium.*

43 *Nisi raro ad annum propter caussas urgentes, & de licentia Sacræ Congregationis.*

44 *Modo ultra alimenta donent aliqua monasterio.*

45 *Nisi quando recipiuntur ad probandum Institutum.*

46 *Mulieres nuptæ nequeunt recipi in monasteriis Monialium de Licentia Ordinarii.*

47 *Illæ autem, quæ sunt in discordia cum Maritis, & eorum sævitiam timent, si extra culpam sint, debent, si sint in monasteriis tolerari; In posterum vero hujusmodi mulieres non possunt recipi etiam cum licentia Episcopi.*

48 *Mulier, quæ in suspensionem venit Marito, & timet ob id, ne ab eo ipsi vis aliqua inferatur permitti debet, ut possit ingredi Monasterium Monialium, dummodo Constitutiones Monasterii non repugnent, & accedant consensus Superiorum, Abbatissæ, & Monialium, &c.*

49 *Viduæ, quæ honestatis caussa se in monasteria Monialium contulerunt, dummodo sint bonæ existimationis, & famæ, tolerari debent, quatenus Legibus Monialium pareant; De cætero tamen non sunt recipiendæ, nisi Moniales fieri vellent.*

50 *Famulæ, seu ancillæ sæculares de licentia Superiorum possunt introduci in Monasteriis Monialium caussa inserviendi domesticis servitiis, & infirmis Monialibus, ubi deficiant Conversæ.*

51 *Extra tamen caussam dictæ, & similis necessitatis non possunt introduci cum sola licentia Ordinarii; Sicuti nec possunt introduci pro servitio alicujus Monialis particularis, aut alicujus puellæ educandæ cum sola licentia Ordinarii: Immo etiam Sedes Apostolica regulariter hanc licentiam denegat.*

52 *Puella, vel Vidua, quæ temere ingreditur ad suscipiendum Habitum, & Abbatissa recipiens, incidunt in Censuras: hæcque debet graviter puniri, illa expelli.*

53 *Cogere puellas ad ingressum monasterii caussa solius educationis, si coactio est illata puellis a non habentibus in illas potestatem dominativam, est peccatum mortale: Si coactio sit illata a Parentibus, vel Tutoribus, & puellæ sint impuberes, nullum est peccatum: Si autem sint puberes, talis coactio censetur peccaminosa.*

54 *Cogentes coactione peccaminosa puellas puberes ad ingrediendum Monasterium, probabilius incurrunt Excommunicationem latam a Tridentino, etiamsi non intendant illas ingredi ad Habitum Religionis sumendum, aut profitendum, sed solum educationis gratia.*

55 *Id tamen limitant varii, quando talis coactio est in ordine ad induendum Habitum, & ad profitendum; Secus vero si sit solum in ordine ad educationem.*

56 Ordi-

56 *Ordinationes, & declarationes Ordinario directa pro Monasteriis, servari debent etiam in Monasteriis subjectis Regularibus.*

57 *Secus si ordinationes tam pro Monachandis, quam pro educandis facta fuerint ad ipso Ordinario.*

58 *Nisi ea, qua respiciunt Clausuram, & ad illam accessum, vel ingressum.*

59 *Puella manentes in monasteriis exemptis non subjacent Episcopo, nisi in casibus, in quibus ipsi subduntur Moniales exempta.*

60 *Si aliqua educanda agrotet, cum periculo vita, & testari velit, debet concedi licentia Notario cum Testibus ingrediendi clausuram.*

61 *Educanda si moreretur in Monasterio exempto nulla electa sepultura, ubi esset sepelienda.* ad. n. 62.

63 *Quod dicitur de Educandis, idipsum dicendum est, servata proportione, de tumulatione Mulierum Secularium in monasterio Monialium legitima facultate commorantium, & inibi decedentium.*

64 *Puella ut legitime recipiatur ad Habitum Religionis, requiritur consensus Superioris, & Monialium per secreta suffragia.*

65 *Qui consensus Monialium debet esse majoris partis.*

66 *Puella ad Habitum Religionis recipienda, est ab Episcopo, vel ejus Deputato exploranda, an seducta sit, an sciat quid agat, & hujusmodi.*

67 *Et hoc etiam in monasteriis Regularibus subjectis, in quibus nec potest ab habitum admitti sine pravia licentia Episcopi in scriptis.*

68 *Unde potest Episcopus sub Censuris pracipere Monialibus etiam exemptis, & earum Superioribus, ne recipiant puellas ad Habitum, nec ad Professionem, nisi prius sit ipse certioratus.*

69 *Hanc voluntatis Puella explorationem non debet Episcopus differre ultra 15. dies, alias Superiores exempti, 15. diebus elapsis, possunt, eo inconsulto, ad receptionem, & admissionem procedere.*

70 *Defectus explorationis voluntatis non irritat receptionem, & admissionem.*

71 *Puella ad Habitum recipienda, debet prius per decem dies continuos spiritualibus exercitiis operam dare.*

72 *Puella non possunt admitti ad Habitum Religionis, nisi habeant 15. annos completos.*

73 *Antequam puella Habitu Religioso induatur, debet esse Sacramento Confirmationis munita.*

74 *Debet ei imponi nomen Sancta, non gentilis famina.*

75 *Debet ei imponi, ut vocetur titulo Sororis, & non Domina.*

76 *Novitia omnes debent degere sub cura, & regimine Magistra in habitatione particulari.*

77 *Episcopus pracipere potest Monialibus etiam exemptis, etiam Regularibus subjectis, ut habeant locum separatum, & commodum pro Novitiis, & puellis educandis, & potest prohibere, ne illas extra dictum locum teneant sub quovis pratextu sub gravibus panis &c.*

78 *Prohibitum est puellas ad Habitum suscipi in illis monasteriis, qua non habent locum distinctum, & separatum pro Novitiatu*

79 *In habitu Seculari fieri non potest Novitiatus.*

80 *Tempus, sive annus probationis debet esse continuus, & incipit a die assumptionis Habitus, & non a die acceptationis monialium.*

81 *Alimenta pro anno Novitiatus debentur etiam a Numerariis; Nisi Sacra Congregatio det licentiam investiendi dotem pro Novitia, qua illa solvere nequit.*

82 *Ordinarius nullo pacto compellere potest Moniales ad acceptandum puellas neque ad Habitum, neque ad professionem licet haberent licentiam Sedis Apostolica.*

83 *Novitia infirma morbo contumaci remittitur curanda Domum.*

84 *Eo pacto, ut reversa reincipiat Novitiatum a capite.*

85 *Sed si Novitiatus annum expleverat, posteaque ex caussa supradicta de consensu Monialium, & Superioris exit, potest, cum redit, admitti sine novo Novitiatu.*

86 *Novitia, qua exit ab uno monasterio ad profitendum in alio, debet reincipere Novitiatum a capite.*

87 *Novitia debet per annum cum Habitu Regulari permanere, alias Professio erit irrita.*

88 *Annus probationis debet esse completus de momento ad momentum, alias Professio est nulla.*

89 *Novitia non potest Professionem emittere ante annum decimumsextum completum, alias antea facta est nulla.*

90 *Anni 16. ad Professionem requisiti debent esse completi de momento ad momentum, alias Professio est nulla.*

91 *Ætas autem incipit a die Nativitatis, & non a die Baptismi.*

92 *Novitia ante Professionem debet explorari quoad ejus voluntatem ab Episcopo, seu ejus Deputato.*

93 *Et hoc etiam in monasteriis Regularibus subjectis.*

94 *Episcopus, postquam fuit monitus, non debet differre explorationem voluntatis Novitia ultra 15. dies, alias Superiores exempti; ipsis 15. diebus lapsis possunt procedere ad admissionem Professionis.*

95 *Defectus hujus explorationis non annullat Professionem.*

96 *Novitia in articulo mortis constituta, etiam anno Novitiatus non completo possunt Professionem emittere, dummodo sint in atate legitima.*

97 *Si tamen hujusmodi Novitia convaluerint, tenentur iterum profiteri.*

98 *Talis autem Professio emissa a Novitia in articulo mortis, anno Novitiatus nondum completo, non suffragatur nisi quoad acquisitionem Indulgentiarum favore Profitentis, non autem quoad acquisitionem dotis favore Monasterii.*

99 *Si autem talis Professio in articulo mortis sit emissa in manibus Abbatissa, anno probationis jam integre completo tunc dos acquiritur monasterio, licet Professio emissa fuerit inscio Ordinario.*

100 *Aliqui vero tenent, quod Professio emissa post annum probationis a puella phthisica, seu hectica non prosit Monasterio quoad acquisitionem bonorum.*

101 *Professio Monialium in manu Ordinarii principaliter, non autem Abbatissa fieri debet.*

102 *Tamen si fiat in manu Superiorissa de consensu majoris partis Capituli, est valida.*

103 *Adducitur, & solvitur instantia.*

104 *Episcopo, vel alio Pralato, seu Superiore jubente recipi Novitiam ad Professionem, contradicente majori parte Monialium, non debet admitti.*

105 *Et si Ordinarius ad id eas compelleret, possunt ad Superiorem appellare.*

106 *Et si Superior de se cum minori parte, reclamante majori parte Monialium, Novitiam ad Professionem admitteret, Professio esset nulla.*

107 *Moniales nullo modo per juramentum, vel censuras cogenda sunt ab Ordinario ad exprimendam caussam cur aliquam Novitiam a Professione rejiciant: sed si secreto interrogata idoneam repulsionis caussam non afferant, & in sua contumacia perseverent, Ordinarius debet facere certiorem Sacram Congregat. ut de opportuno remedio provideat.*

108 *Qua solet jubere iterum convocari Capitulum: Dummodo Monialibus pro extorquendis votis vis non inferatur.*

109 *Rejicere autem a Professione Novitiam non possunt Moniales sine justa caussa, alias graviter peccant.*

110 *Albatissa seu Superiorissa in monasteriis non exemptis tenetur ante mensem certiorem facere Episcopum Professionis a Novitia emittenda, alias potest suspendi arbitrio Episcopi.*

111 *In Monasteriis vero exemptis tenetur ipsum certiorem facere solum ante quindecim dies, quibus elapsis, nequit Episcopus amplius se ingerere, & Superiores exempti possunt sine alio ad admissionem Professionis procedere.*

112 *Secunda Soror in loco numerario admitti potest sine licentia Sacra Congregationis.*

113 *Tertia tamen Soror recipi non potest in eodem monasterio licet Regularibus subjecto sine licentia Sacra Congregationis.*

114 *Tertia Soror vocem activam, & passivam non habet, nisi post mortem alterius ex primis.*

115 *Potest tamen tertia Soror habere alia Officia, qua dantur extra Capitulum sine suffragiis Monialium.*

116 *Tertia, & quarta Soror habent pracedentiam a die Professionis, sicut alia.*

117 *Sapius tertiis Sororibus solent voces concedi exgratia, maxime ubi magnus est numerus Monialium.*

118 *Monialis supernumeraria non potest admitti sine licentia Sacra Congregationis.*

119 *Monialis Supernumeraria remanet semper supernumeraria.*

120 *Excommunicantur omnes, qui quomodocumque Virginem, vel Viduam, vel aliam mulierem coegerint invitam ad ingrediendum Monasterium, vel habitum suscipiendum Religionis, vel ad Professionem emittendam.*

121 *Item ii, qui consilium, auxilium, favorem dederint, quique scientes eam non sponte facere quoquomodo eidem actui, vel prasentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint.*

122 *Non excommunicantur ii, qui per vim inductivam, non exigua, coegerint Virginem Monasterium ingredi.*

123 *Excommunicantur & ii, qui Sanctas Virgines, vel alias mulieres veli accipiendi, vel voti emittendi quoque modo sine justa caussa impedierint.*

124 *Alia* ad rem revisive.

125 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad num. 123.

PUellæ educationis gratia recipi possunt in Monasteriis 1
Monialium, ut pluries decrevit, *Sacr. Congregat. Episcop. & Regul.*, & signanter *in Hieracensi 31. Augusti* 1575. ubi illius Episcopo rescripsit expresse quod: *Nullo Concilii Decreto prohibetur, quominus puella in Monasteriis Monialium educentur*; & patet ex quotidiana praxi ejusdem Sacræ Congregationis concedente in dies facultates pro puellis inibi educandis.

Plures tamen requiruntur conditiones, ut puellæ inibi educandæ recipiantur: Prima conditio igitur est, 2
quod Monasterium ad educationem puellas recipere consueverit, ut pluries decrevit *Sacr. Congregat. Episcop.*, &

Re-

Regul. & *signanter in Parmen. 27. Octobris 1603.*, & *in*
3 *Derton. 27. Maji* 1607. Monasterium autem dicitur solitum
puellas ad educationem recipere, quando alias in educa-
tionem tenuit, licet forte modo nullam educandam ha-
beat. *Sacr. Congreg. Episcop.* . & *Regular. in Eugubina* 18.
Martii 1607. Monasterium autem dicitur solitum puellas
ad educationem recipere, quando alias in educationem te-
nuit, licet forte modo nullam educandam habeat. *Sacr.*
Cong. Episcop., & *Regular. in Eugubina 18. Martii* 1603.
4 Non possunt tamen recipi educandæ in Monasteriis Con-
vertitarum, ut expresse prohibuit *Sac. Congreg. Episcop.* &
5 *Regular.* 12. *Maji* 1619. Neque in illis Monasteriis, in qui-
bus viget prohibitio admittendi puellas ad habitum, quia
inibi censetur etiam prohibitum eas admittere ad educa-
tionem, ut respondit *Sac. Congregat. Episcop.*, & *Regular.*
in Camerinen. 28. *Martii* 1588., & *in Neapolitana* 30. *Sept.*
1695.

6 Secunda conditio est, quod puellæ intra Monasterium
habitent in loco separato, tam a Dormitorio Monialium,
& Novitiarum, quam a loco, in quo ipsæ Moniales so-
lent vacare operibus manualibus, & hoc est adeo necessa-
rium, ut Monasteria non habentia loca propria destinata
ad usum puellarum ibi educandarum, non possint hujus-
modi puellas recipere in educationem, ut pluries decre-
vit *Sacr. Congregat Episcop.* & *Regul.*, & signanter *in No-*
varien. 2. *Junii* 1595. *in Dertonen.* 27. *Maji* 1607. *in S. Seve-*
rin. 15. *Januarii* 1615. *in Campan.* 7. *Junii* 1619. *in Neapo-*
litana 11. *Decemb.* 1648. Unde ad hoc jubetur Monaste-
7 rium visitari. *Ead. Sac. Congreg. Episcop. in Lauretana* 16.
Augusti 1602.

8 Tertia conditio est, quod puellæ educandæ non reci-
piantur in Monasteriis, nisi de expressa licentia Sacræ Con-
greg. ut pluries decrevit *Eadem Sacr. Congregat. Episcop.*,
& signanter *in Hieracen.* 31. *Augusti* 1575. *in Viterb.* 17.
Aprilis 1602. *in Volaterrana* 1. *Septembris* 1603. Et hoc
9 sub pœna violatæ clausuræ. *Eadem Sacr. Congreg. Epi-*
scop. . & *Regul. in Neapolitana* 7. *Febr.* 1647., & 1. *Julii*
1650. Unde si reperiretur alicubi introducta aliqua puel-
la educationis gratia absque licentia Sacræ Congregatio-
nis, Superior, aut Episcopus, quid id permiserit, es-
set incursus Excommunicationem, pro ut Archiepiscopum
Pragensem monuit *Sacr. Congregat. Episc.*, & *Regul.* 9.
August. 1594 apud Monacell. *in formul. Legal. part.* 1. *tit.*
10 11. *formul.* 11. *num.* 17. Licentia recipiendi in educatio-
nem non conceditur Monialibus particularibus, sed so-
lum Monasterio in communi. *Eadem Sacr. Congregat. Epi-*
11 *scop.*, & *Regul. in Casalen.* 18. *Novembris* 1611., & *in*
Nacentina 28. *Febr.* 1614. Ordinarius non potest hujus-
modi licentiam concedere. *Eadem Sac. Congregat. in Au-*
ximana 13. *Novembr.* 1589, & *in Assiensi* 18. *Decemb.*
12 *ejusdem anni*. Non obstante contraria consuetudine. *Ea-*
dem Sacr. Congregatione Episcop. in Landen. 20. *Novembris*
13 1626. Obtenta licentia Sacræ Congregat. Episcop., &
Regul. præsentanda est ei, cui directa fuerit, nec non
in propriæ Cancellariæ Registris recondenda, alias inva-
lida redderetur, ut declaravit *Eadem Sacr. Congregat.*
14 *Episcop* & *Regul. in Dertonen.* 27 *Maji* 1607. In Monaste-
riis Regularibus subjectis, obtenta licentia Sacræ Congreg.
recipi, & admitti possunt educandæ absque consensu Epi-
scopi, & sola licentia Superioris Regularis. *Sacr. Congr.*
Episcop., & *Regul. in Cremon. Terra Soncini* 1. *Septemb.*
1690. licet aliquando Sacra Congregatio etiam in Mona-
steriis Regularibus subjectis executionem licentiæ Episco-
po soleat committere: Sic expresse habetur apud Mona-
cell. *part.* 1. *tit.* 11. *form.* 11. *num.* 16. quæ licentiæ exe-
cutio, si expresse sit commissa Episcopo, est ei pro exe-
cutione præsentanda, juxta decretum *numer. antecedenti* re-
latum.

* Atque hic occurrunt attendenda sequentia. Cum Ar-
chiepiscopus Taurinensis contenderet, sine sui particulari,
& expressa facultate non licere Monialibus exemptis Savi-
liani, & curæ Regular. Observant. subjectis, cogere Capi-
tulum pro admittenda ad Habitum, vel Professionem ali-
qua adolescentula, acta fuit causa coram Congregat. Epi-
scopor. & Regular. a qua emanavit sequens.

DECRETUM.

Sacra Congregat. Eminentiss., & Reverendiss. S. R. E.
Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum,
& Regular. præposita, mature perpensis omnibus ratio-
nibus allatis, referente Eminentiss. Cardinal. Gotti Po-
nente, censuit rescribendum, prout præsentis decreti te-
nore benigne rescripsit, Pro convocatione Capituli ad ef-
fectum acceptandi educandas in Monasteriis exemptis, non
requiri licentiam Archiepiscopi, sed Abbatissam teneri ei-
dem transmittere copiam authenticam resolutionis dicti Ca-
pituli ad effectum judicandi de ejusdem validitate.

Datum Romæ 1. Decembris 1741.
I. Cardinal Firrao.

C. Archiepiscopus Damiata Secret.

15 Quarta conditio est, quod puellæ recipiantur de con-
sensu Superioris, & Monialium per secreta suffragia.
Sac. Congr. Episcop., & *Regul. in Derton.* 27. *Maji* 1607. &
in Amelien. 4. *Januar.* 1608. Qui consensus Monialium de- 16
bet esse majoris partis, non obstante contrario abusu. *Ead.*
Sacr. Congregat. Episcop. in Assisien. 29. *April.* 1603. *in Ca-*
merinen. 4. *Januar.* 1608. *in Aterarn.* 30. *Septembris* 1616.
Dum Superior Regularis recipit Monialium suffragia pro 17
admittenda educanda in Monasteriis sibi subjectis, cum eo
non assistit Vicarius Generalis, nec alius ab eodem, seu
ab Episcopo deputatus, prout Sacr. Congregat. Episcop.
rescripsit Episcopo Cremonen. ut infra.

„ Riferito in Sacra Congregazione dal Cardinal Caraffa
„ quanto V. S. ha rappresentato con sua lettera in ordine
„ al dubbio proposto dal Prior del Convento dell' Ordine
„ de' Predicatori di Soncino di cotesta Diocesi, se nell' ac-
„ cettazione dell' educande nel Monastero delle Monache
„ di S. Paolo di detto Luogo soggette al suo Ordine possa
„ intervenire alla ballottazione, che si fa dalle Monache,
„ il suo Vicario Generale, o altra persona da deputarsi da
„ lei. Questi Eminentissimi miei Signori hanno risoluto,
„ che non abbia potuto, ne possa intervenirci. Glielo signi-
„ fico, ed il Signor Iddio la prosperi.

Roma 15. Settembre 1690.
Ex Registro autographo Sacr. Congregat.

Et jam *in una Comensi Dominicanorum* 14. *Martii* 1652.
Eadem Sac. Congregat. Episcopor. & *Regul.* decreverat, quod
Scrutinium, & consensus Capitularis dependet a Monialium ar-
bitrio, nec ad hoc egent licentia Ordinarii, apud Nicol. *in flo-*
sculis verb. Educatio num. 10.

Quinta conditio est, quod puellæ non sint supra nume- 18
rum Monasterio præfixum *Eadem Sacr. Congregat. Episcop.*,
& *Regul. in Derton.* 27. *Maji* 1607. Non est tamen prohi- 19
bitum, quod in eodem Monasterio recipiantur educandæ
plures Sorores, quam duæ. *Sacr. Congregat. Episc.*, & *Regul.*
in Iserniensi 11. *Januarii* 1622., & *in Panormitana* 6. *Maji*
1622. Numerus educandarum ita præfigi debet, ut quæli- 20
bet suum Lectum separatum habeat. *Eadem Sacr. Congreg.*
Episc. in Comen. 16. *Martii* 1593.

Sexta conditio est, quod puella educanda recipiatur so- 21
la sine ancilla. *Sacr. Congregr Episc.*, & *Regul. in Neapoli-*
tana 12. *Martii* 1619. apud Barbosam *Juris Eccles. univers.*
cap. 44. *num.* 55. ubi refert, quod Chrysostoma Caracciola
in Monasterio Dominæ Reginæ Educationis causa degens
ancillam ad ejus servitia introducendam petiit a Sacra
Congregatione sibi concedi. Et Sacra Congregatio respon-
dit, *quod non datur ancilla pro educandis*, & sic jam decre-
verat *in Hieracensi* 31. *Augusti* 1575.

Septima conditio est, quod puellæ educandæ utantur ve- 22
stitu, qui virginali modestiæ, & pudicitiæ convenit, ut
sæpius decrevit. *Eadem Sacr. Congregat Episcop*, & *Regul.*
& signanter *in d. Hieracensi* 31. *Augusti* 1575., & *in Derto-*
nensi 27. *Maji* 1607. Unde S. Carolus Borromæus *in suis*
Constitutionibus Synodalibus lib. 6. §. *De puellis sæcularibus n.*
4. expresse statuit, „ quod dictæ puellæ nigri tantummo-
„ do, aut fusci, aut albi coloris vestes non sericas adhi-
„ beant, & nullo prætextu exquisito utantur ornatu,
„ nec concinnatæ incedant, neque inaures, neque moni-
„ lia, aut ejus generis inanes delicias ferant.

Octava conditio est, quod puella educanda septimum ex- 23
pleverit annum, nec sit major viginti quinque annis. *Sacr.*
Congreg. Episc., & *Regul. in d. Dertonensi* 27. *Maji* 1607. 24
Puellæ enim, quæ compleverunt 25. annum debent a
Clausura dimitti. *Sacr. Congreg. in Dertonensi*, & *in Panor-* 25
mitana 19. *Octobris* 1582. Nisi prorogationem obtineant a 26
Sacra Congregatione. *Eadem Sacr. Congregat. in Ariminen.*
14. *Januar.* 1650. Si autem aliqua completis annis 25 sine
obtenta prorogatione non statim egrediatur, non affici-
tur Excommunicatione, sicuti nec Abbatissa, vel Priorissa
Monialium illam retinentes, quia non est illicite in-
gressa, nec Sacra Congregatio talem Excommunicationem
imposuit; Debet tamen in illico casu Ordinarius præfige-
re ei terminum ad eligendum egressum de Monasterio, vel
ad habitum Regularem suscipiendum, ut declarasse Sa-
cram Congregationem testantur Franciscus Leo *in Thesaur.*
For. Ecclesiast. part. 12. *cap.* 16. *num.* 54. Barbosa *de Offic.*,
& *potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 102. *num.* 65. Campa-
nil. *in divers. Jur. Canon. rubr.* 12. *cap.* 16. *num.* 26. Tam-
burin. *de Jur. Abbatissar. disp.* 1. *quæst.* 2. *num.* 11., & alii
plures.

Nona conditio, est, quod puellæ sic introductæ e Mo- 27
nasterio non egrediantur, sed ad clausuram adinstar Mo-
nialium teneantur, & semel egressæ, ad illud Monaste-
rium redire non permittantur absque Sacræ Congregat. li-
centia cum egressus hujusmodi expressione, nisi habitum
Regularem suscipiendi animo essent reversuræ, ut expres- 28
se decrevit *Sacr. Congregat. Episcop.*, & *Regul. in d. Derto-*
nensi 27. *Maji* 1607. Ipsæ tamen puellæ egrediendo absque
Superioris licentia non incurrunt Excommunicationem vio-
latæ clausuræ. Ita Lugo, & Giballinus relati, & secuti
a D. Cajetano de Alexandris *in Confessario Monialium cap.*
7. §. 8. *quæst.* 5. Pelliazrius *de Monialibus cap. sect.* 4.
quæst. 9. *num.* 287., & alii, qui tamen debent intelli-
gi de excommunicatione Papali; Secus de imposita ab
Episcopo, in quam profecto incidunt, si exeant absque li-
cen-

centia; in hoc ſenſu, ut advertit Clericatus *de Sacram.*
Euchariſt. deciſ. 18. *n.* 25., & D. Cajetanus de Alegandris
loc. cit. intelligendi ſunt Pollaccus, & Tamburinus *loc.*
cit. n. 14. dicentes, præfatas puellas egredientes ſine li-
centia e Monaſterio incurrere Excommunicationem, e-
tiamſi exeant animo non amplius revertendi: Et ratio
noſtræ concluſionis eſt, quia Jura indicentia Clauſuram
ſub Excommunicatione loquuntur ſolum de Monialibus
tacite; aut expreſſe Profeſſis, adeo ut Navarr. Azorius,
Zerola, Sanchez, & alii, quos citat, & ſequitur Tam-
bur. ipſe *diſput.* 18. *q.* 6. *n.* 1. dicunt, quod talem Excom-
municationem non incurrunt Novitiæ egredientes e Mo-
naſterio ſine licentia Superioris, ergo a fortiori eam non
incurrunt puellæ educandæ; ubi enim agitur de obliga-
tione imponenda ſtricta debet fieri interpretatio, *cap.* 1.
jurejur. in 6. *cap. Odia* 15., *& cap. In pœnis* 43. *de Reg.*
Juris in 6.

29 Decima conditio eſt, quod quolibet ſemeſtri pro di-
ctis puellis alimenta in pecunia anticipate ſolvantur: Im-
mo pro tali ſolutione debet idoneus Fidejuſſor conſtitui.
Nec permittendum eſt quod parentes earum ipſi tranſmit-
tant victum dietim. *Sac. Congreg. Epiſcop., & Regul. in*
d. Dertonenſ. 27. *Maji* 1607.

30 Educandæ matrimonium contrahere volentes deſponſari
debent extra Clauſuram, in eam amplius non rediturae
ſine licentia Sanctæ Sedis, *Sac. Congreg. Epiſcop. & Regul.*
in Catanzaren. 15. *Febr.* 1595. Immo Ordinarius habita no-
31 titia, quod educandæ contraxerint Sponſalia, debet eas a
Clauſura dimittere. *Ead. Sac. Congr. Epiſcop. in Placentina*
32 13. *Jan.* 1634., *& in Conſentina* 9. *Novemb.* 1634. Si Spon-
ſam de licentia Sacræ Congregationis in clauſura degen-
tem Sponſus viſitet abſque ejuſdem Sacræ Congregationis
33 facultate, quæ raro conceditur, & multo magis ſi præ-
fatus Sponſus circa Monaſterium cantet, vel ſonet, ipſa
Sponſa debet a Clauſura dimitti. *Eadem Sacr. Congregat.*
Epiſcopor. in Neapolitana 25. *Februarii* 1596., *&* 25. *A-*
prilis 1627. *in Papien.* 15. *Decembris* 1604. *in Placentina*
27. *Martii* 1650. Abbatiſſa, quæ Sponſalium inſtrumen-
tum cum educanda fieri permittit ad Crates, depo-
nitur ab Officio, voceque activa, & paſſiva privatur.
Eadem ſacr. Congregat. Epiſcopor. in Aſſiſien. 20. *Septem-*
bris 1599.

34 Educandis nubere volentibus liber exitus permitti de-
bet. *Eadem Sacr. Congreg. Epiſcop. Bononien.* 29. *Nov.* 1600.
35 Ordinarius non debet abſque cauſa relevanti præcipere
educandæ, ne contrahat Matrimonium ſine ſua licentia.
Eadem Sac. Congr. Epiſcop. in Neapolitana 15. *April.* 1633.
36 Matrimonium contractum a puella educanda ad Crates
Monaſterii coram teſtibus, & Parocho Eccleſiæ Parochia-
lis, intra cujus limites ſitum eſt Monaſterium, validum
eſt, etiamſi Parochus fuerit alio prætextu vocatus, niſi
aliud obſtat, *ſac. Congreg. Concilii in Turritana* 19. *Dec.* 1648.
lib. 18. *decr. pag.* 363.

37 Educandæ dimitti debent, ſi ſine facultate ſpeciali re-
ceptæ ſint ante ſeptimum annum completum; vel ſi com-
pleverunt annum 25. ut ſæpius decrevit *Sac. Congregat.*
Epiſcop. & Regul. & ſignanter *in Dertonen.* 27. *Maji* 1607.
& in Campanien. 11. *Decembr.* 1648. Neque in hoc diſpen-
ſare poſſunt Ordinarii, quia inferior (uti eſt Ordinarius
38 reſpectu Sacræ Congr.) nullam habet poteſtatem in Le-
gem Superioris; *cap. Inferior* 4. *diſtinct.* 21. *cap. Cum in-*
ferior 16. *de majorit. & obedient. & Clement. N. Roma-*
39 *ni, de elect.* Item dimitti debent educandæ, quæ non ſol-
vunt alimenta; *Ead. Sacra Cong. Epiſcop. in Campanien.* 11.
Dec. 1648. Item dimitti debent, ſi deteguntur energume-
næ. *Eadem ſac. Congreg. Epiſcop. in Ferrarien.* 12. *Januar.*
40 1624. Item dimitti debent, ſi deteguntur gravidæ, & mul-
to magis ſi pariant. *Ead. Sac. Congr. Epiſcopor. in Mediolan.*
41 10. *Febr.* 1661.

42 Puellæ, quæ compleverunt annum 25. nequeunt recipi
educandæ in Monaſteriis monialium, ut ſæpius decrevit
Sac. Cong. Epiſc. & Regul. & ſignanter *in Ferrarien.* 3. *Julii*
43 1595. *in Foroſempron.* 20. *Septemb.* 1604. *in Derton.* 27. *Maji*
1607. Niſi raro ad annum propter cauſſas urgentes, & de
licentia Sacræ Congregationis. *Eadem Sac. Congr. Epiſcop.*
44 *in Ariminen.* 14. *Octobris* 1598. Modo ultra alimenta do-
nent aliquid Monaſterio. *Ead. Sac. Congreg. in Parmen.*
45 17. *April.* 1602. Niſi quando recipiuntur ad probandum
inſtitutum. *Eadem Sacr. Congregat. in Brixien.* 4. *Martii*
1603.

46 Mulieres nuptæ nequeunt recipi in Monaſteriis Monia-
lium de licentia Ordinarii: Immo Sacra Congregatio re-
jecit petitionem cujuſdam Comitiſſæ, quæ propter quam-
dam infirmitatem a ſuo marito ſeparari cupiebat, & cum
tribus filiabus ingredi quoddam Monaſterium Monialium:
Sic referunt Barboſa *de Offic. & poteſt. Epiſcop. p.* 3. *alleg.*
102, *n.* 66. Miranda *de Sacris Monialibus qu.* 2. *art.* 6. *concluſ.*
47 Tambur. *de Jure Abbatiſſar. diſp.* 24. *quæſt.* 14. *num.* 1. &
alii. Illæ autem, quæ ſunt in diſcordia cum Maritis, &
eorum ſævitiam timent, ſi extra culpam ſint, debent, ſi
ſunt in Monaſteriis, tolerari; In poſterum vero hujuſmo-
di mulieres non poſſunt recipi etiam cum licentia Epiſco-
pi. Ita referunt decitum Campanil. *in diverſ. Juris Canon.*
rubr. 12. *cap.* 16. *num.* 30. Zerola *in praxi Epiſcop. p.* 1. *verb.*
Monialis §. 12. Tamburin. *loc. cit. num.* 1. Bonacina *de Clau-*
ſura quæſt. 4. *punct.* 5. *num.* 17. Barboſa *alleg.* 102. *num.*
66. & alii.

Mulier, quæ in ſuſpicionem venit marito, & timet ob 48
id, ne ab eo ipſi vis aliqua inferatur, permitti debet, ut
poſſit ingredi Monaſterium Monialium, dummodo Conſti-
tutiones Monaſterii non repugnent, & accedat conſenſus
Superiorum, Abbatiſſæ, & Monialium, & ceſſante cauſſa
ingreſſus, debet inde exire, & ſi ſemel exierit, nunquam
poſtea poterit in idem Monaſterium ingredi; dum autem
non exit, & moratur intra clauſtra, tenetur, ſicuti & aliæ
moniales ad clauſuram, & ſtare ſine ancillis, & ſervare
alias conditiones ſupra adductas pro educandis; Sic deci-
ſum fuiſſe referunt Campanil. *loc. cit. num.* 31. Zerola *loc.*
cit. §. 12. Tamb. *loc. cit. num.* 2. Barboſa *loc. cit. num.* 66.
Joann. de la Crux *de ſtatu Relig. lib.* 1. *cap.* 5. *dub.* 2. *concl.* 3.
& alii.

Viduæ, quæ honeſtatis cauſſa ſe in monaſteria Monia-
lium contulerunt, dummodo ſint bonæ exiſtimationis, & 49
famæ, tolerari debent, quatenus Legibus monialium pa-
reant; De cætero tamen non ſunt recipiendæ, niſi mo-
niales fieri vellent; Sic deciſum fuiſſe a Sacra Congrega-
tione referunt Miranda *loc. cit. art.* 6. *concluſ. unic.* Homo-
bonus *de bonis in examin. Eccleſiaſt. tract.* 9. *quæſt.* 31. Cam-
panil. *loc. cit. num.* 30. *&* 31. Leeandr. *in Summa quæſt. Reg.*
cap. 25. *n.* 28. *&* 30. Tamburin. *loc. cit. num.* 3. Nav. *in Lu-*
cerna Regul. verb. Educatio num. 13. Barboſa *cit. alleg.*
102. *n.* 67. reſolventes, nec poſſe Epiſcopum dare licentiam
Viduæ ingredi volenti, atque in habitu Laicali permane-
re, etiamſi toto tempore vitæ ſuæ illic degere, nec am-
plius inde exire vellet, quia in iſtis nulla adeſt ne-
ceſſitas.

Famulæ, ſeu ancillæ ſæculares de licentia Superiorum 50
poſſunt introduci in Monaſteriis monialium cauſſa inſer-
viendi domeſticis ſervitiis, & infirmis monialibus, ſi de-
ficiant converſæ, aut ſint infirmæ, dummodo ſint mori-
geratæ, & ſint in obſequium totius Monaſterii, ſeu om-
nium monialium, & a monaſterio non egrediantur, quam-
vis adeſſet conſuetudo exeundi pro libito ſuo; Sic decre-
viſſe Sacram Congregationem Cardinalium *in una Abulenſ.*
referunt Barboſa *cit. allegat.* 102. *n.* 60. Tambur. *diſp.* 24. *q.*
16. *n.* 3. Qui inſuper referunt, ſic conceſſiſſe Paulum III.
de anno 1536. & S. Pium V. 27. *Septemb.* 1569. ad pe-
titionem Commiſſarii Fratrum Minorum de Obſervantia 51
in Curia Romana tunc exiſtentis. Extra tamen caſum di-
ctæ, & ſimilis neceſſitatis non poſſunt introduci pro ſer-
vitio alicujus monialis particularis, aut alicujus puellæ
educandæ cum ſola licentia Ordinarii. Immo etiam Sedes
Apoſtolica regulariter hanc licentiam denegat, ut *in Nea-*
politana 12. *Auguſti* 1588., *&* 12. *Martii* 1619. *in Parmen.*
22. *Januarii* 1602. *in Panormit.* 27. *Julii* 1604. *in Com-*
poſtellana 5. *Septembr.* 1605., & ſæpe alibi, ut videre
eſt in decretis allatis a Nicolio *in Floſculis verbor. An-*
cilla.

Puella, vel Vidua, quæ temere ingreditur ad ſuſci- 52
piendum habitum, & Abbatiſſa recipiens incidunt in Cen-
ſuras, hæcque debet graviter puniri, illa expelli, nec
amplius admitti ſine licentia ſpeciali Sac. Congr. Epiſcop.
neque pro educanda, neque ad probandum Inſtitutum; *S.*
Congregat. Epiſcop. 8. *Octob.* 1649. *&* 8. *Novembr.* 1563.
Si tamen ingreſſa fuit non ad malum finem, poſtquam
exivit, abſolvitur cum pœnitentia ſalutari abſque ulla
pœna pecuniaria; *Eadem Sac. Cong. Epiſcopor.* 20. *No-*
vemb. 1654.

Cogere puellas ad ingreſſum monaſterii cauſa ſolius e- 53
ducationis, ſi coactio eſt illata puellis a non habentibus
in illas poteſtatem dominativam, eſt peccatum mortale,
quia eſt eis graviter injurioſa; Suarez *tom.* 3. *de Relig.*
lib. 5. *cap.* 9. *n.* 4. & alii paſſim; Si coactio ſit illata a
parentibus, vel Tutoribus, & puellæ ſint impuberes, nul-
lum eſt peccatum, quia utuntur jure, quod habent in fi-
lias in illa ætate; Si autem ſint puberes, talis coactio
cenſetur peccaminoſa; Diana *part.* 2. *tractat.* 15. *reſol.*
56. cum aliis ibi citatis; Cum enim puellæ majoris æta-
tis, ut obſervat Suarez *loc. cit.* ſint ſui juris in omnibus
his, quæ pertinent ad ſtatum animæ ſuæ, non poſſunt
licite, & ſine peccato a parentibus cogi ad tam arctam,
& rigidam cuſtodiam, uti eſt monaſterii clauſura; dum-
modo tamen ad aliquod tempus ratione circumſtantiarum,
locorum, temporum, & perſonarum talis ingreſſus non
cenſeatur moraliter neceſſarius ad decentiam & cuſtodiam
ipſarum.

Cogentes coactione peccaminoſa puellas puberes ad in- 54
grediendum monaſterium probabilius incurrunt Excom-
municationem latam a Tridentino *ſeſſ.* 25. *de Regul. &*
Monial. cap. 18. etiamſi non intendant illas ingredi ad
habitum Religionis ſumendum, aut profitendum; ſed ſo-
lum, ut ibi maneant cum habitu Sæculari ſolius educa-
tionis gratia, donec occurrat occaſio nubendi; Barboſa
de Offic. & poteſt. Epiſcop. allegat. 104. *num.* 5. cum plu-
ribus aliis ibi citatis, Zerola *part.* 2. *prax. Epiſcop. verb.*
Moniales num. 13. Filiucc. *tract.* 14. *cap.* 6. *nu.* 89. Dia-
na *part.* 2. *tract.* 15. *&* 1. *Miſcellan. reſol.* 56. cum plu-
ribus ibi citatis, Navarr. *conſil.* 56. *ſub tit. de ſentent.*
Excomm. in 1. *editton. & conſ.* 6. *ſub tit. de in* 2. *editton.*
Suarez *de Cenſur. diſput.* 23. *ſect.* 5. *num.* 9. Gavant. *in*

Manual. Episcop. verb. Monialium educatio activa nu. 1.
Tambur. *loc. cit. disp.* 1. *q.* 4. *n.* 4. *& seq.* & alii apud ipsum
ibid. n. 1. & ratio est, quia Concilium Tridentin. excom-
municando cogentes fœminas invitas ad Monasterium,
tres prohibet coactiones, unam videlicet ad ingressum,
alteram ad susceptionem habitus, & tertiam ad emissio-
nem Professionis, ibi: *Ad ingrediendum Monasterium,
vel ad suscipiendum habitum, vel ad emittendam Profes-
sionem*, quæ coactiones, ut vides, sunt inter se distin-
ctæ, pro ut declarat dictio illa *Vel*, quæ stat alternati-
ve, & disjungit sensum, & verba; Bartol. *in l. Si iis,
quæ ducenta n.* 2. *ff. de reb. dub.* Natt. *consil.* 625. *vol.*
4. Paris *cons.* 91. *n.* 29. *lib.* 2. adeoque ad contrahendam
prædictam Excommunicationem, sufficit sola coactio ad
ingressum, quia in alternativis sufficit alterum adimple-
ri; *cap. In alternativis* 70. *de Regul. Juris in* 6. Rota *p.*
1. *recent. decis.* 569. *num.* 2. Unde Diana *p.* 2. *tract.* 15. *&*
1. *Miscell. resol.* 856. dicit, quod optime, sanctoque Tri-
dentinum loquutum est absolute, quia per ingressum da-
tur quodammodo occasio, ut postea puella Monasterium
ingressa ob verecundiam fœminarum, & Monialium sua-
sione suscipiat habitum involuntarie, ut de facto non
semel accidit.

55 Id autem limitant Sanchez *in Decal. lib.* 4. *cap.* 4. *nu.*
2. Portell. *in addition. ad dub. Regularia verb. Moniales
n.* 14. Fr. Emmanuel *in Summa tom.* 2. *cap.* 8. *num.* 10.
Hieronym. Roderic. *in Compend. q. Regul. resol.* 10. *nu.*
79. & alii, quando talis coactio est in ordine ad susci-
piendum postea Religionis habitum, & ibi Professionem
emittendam, sive suasionibus Monialium, sive alia ratio-
ne; nam cum tali tantum qualitate derogat libertati,
quam Concilium intendit conservare in puellis ad reli-
gionem admittendis; Secus vero, si ordinetur ad educa-
tionem in habitu Sæculari, donec occurrat occasio nu-
bendi; quam opinionem Diana *loc. cit. cit.* Tambur. *loc.
cit.* & alii vocant satis probabilem, & tutam in praxi,
quamvis ipsi primam, ut probabiliorem sequantur.

56 Ordinationes, & declarationes Ordinario directæ pro
Monasteriis servari debent, etiam in Monasteriis subjectis
Regularibus; *Sac. Congreg. Episcopor. & Regular. in Pe-
rusina* 8. *Aprilis* 1577. Secus si Ordinationes tam pro Mo-
57 nachandis, quam pro educandis factæ fuerint ab ipso Or-
dinario, quia eæ non ligant Monasteria Regularibus sub-
jecta, vel aliter exempta; *Eadem Sac. Congregr. Episcop.
& Regul. in Vercel.* 8. *Martii* 1625. Nisi eæ, quæ re-
spiciunt clausuram, & ad illam accessum, vel ingressum:
58 *Eadem Sac. Congreg. Episcop. & Regul. in Vicentina* 11.
Aprilis 1625. apud Nicolium *in Flosculis verb. Monaste-
rium n.* 8. Unde recte censent Cespedes cum aliis ab ipso
relatis *de dubiis regul. cap.* 33. *dub.* 337. Pellizar. cum
aliis valde doctis a se consultis *de monial. cap.* 5. *sect.* 5.
q. 13. *n.* 191. & alii, puellas manentes in monasteriis
59 exemptis non subjacere Episcopo, nisi in casibus, in qui-
bus ipsi subduntur moniales exemptæ: quia locus exem-
ptus, & extra Diœcesim aquiparantur: Gloss. *in Cle-
mentina* 1. *de Foro compętent.* & juxta hanc doctrinam
sustinent prædicti Doctores, & alii, non subjacere casi-
bus reservatis Ordinario; quod desumitur etiam *ex capi-
tulo* 2. *de privileg. in* 6. ubi delictum in loco exempto
commissum supponitur extra Jurisdictionem Ordinarii.

60 Si aliqua educanda ægrotet cum periculo vitæ, & te-
stari velit, debet concedi licentia Notario cum testibus
ingrediendi clausuram, prout declarasse Sacram Congre-
gationem Card. de anno 1595. referunt Naldus *in summa
verb. Moniales n.* 14. Tambur. *de Jure Abbatissarum dispu-
tation.* 1. *q.* 2. *n.* 16. Pellizar. *de Monial. cap.* 5. *q.* 5. *num.* 193.
& alii.

61 Ubi autem esset sepelienda educanda, si moreretur in
monasterio exempto, nulla electa sepultura, variant Do-
ctores: Bordonus enim *in Miscell. decis.* 128. Pellizarius
de Monialibus cap. 10. *sect.* 3. *sub sect.* 1. *n.* 233. *§. Immo
puto*, Sanchez *lib.* 3. *de matrimon. disput.* 23. *a num.* 9.
Samuel *de sepulturis disp.* 3. *tract.* 1. *controv.* 16. *&* 30.
& alii, quibus adhærebam ante infra positam Sac. Con-
greg. Concil. resolutionem, sustinent, esse sepeliendam in
monialium Ecclesia: Et ratio est, quia educandæ sunt
partes ejusdem corporis monasterii, adeoque de eodem
Jure censendæ sunt: Dum quia id colligitur ex Concil.
Trident. *sess.* 24. *cap.* 11. ubi personæ commensales actu
Regularium, apud quos domicilium, & habitationem ha-
bent, gaudent eorum juribus, & privilegiis, penitusque
eximuntur a Jurisdictione Ordinariorum, ibi: „ Exceptis
„ tamen iis, qui prædictis locis, aut militiis actu inser-
„ viunt, & intra eorum septa, ac domos resident, sub-
„ que eorum obedientia vivunt; *& cap.* 11. *sess.* 25. *de
regularibus, & monialibus*, ubi personas continue com-
mensales, & de Familia in Monasteriis Regularium ex-
cipit omnino a Jurisdictione Episcoporum ibi: „ Præter
„ eas, quæ sunt de illorum Monasteriorum, seu loco-
„ rum Familia, personæ tam Regulares, quam Sæcula-
„ res:" & favet Constitutio Clementis X. incip. *Super-
na*, & Decretum Sacræ Congregationis Concil. adduct.
sub verb. *Approbatio art.* 1. *num.* 65. *Vide ibi usque ad
num.* 68. Tum etiam quia Jus sepulturæ ex administratio-
ne Sacramentorum acquirunt eidem Ecclesiæ: unde supra-
citati Doctores volunt, in tali casu deberi Confessario
quartam Funeralem, quæ datur propter onus, quod su-
stinetur in administratione Sacramentorum ex officio;
cap. Nos instituta 1. *& cap. De his* 4. *de sepulturis* cum
similibus: Confessarius enim monialium, licet non vo-
cetur Parochus, in re tamen est Parochus, cum ex of-
ficio curam habeat animarum æque ac si esset Parochus
respectu sæcularium: Immo Bordonus *loc. cit.* ubi mordi-
cus hanc tuetur opinionem, addit, quod si dictæ puellæ
eligerent in aliena Ecclesia sepulturam, Funus esset du-
cendum a Confessario, & non a Parocho, quia ad illum
spectat Funus perficere, ad quem pertinet ejusdem Fune-
ris inchoatio: Ad solum autem Confessarium spectat ini-
tium funeris, & cadaveris levatio ex monasterio, quia
nemo præter ipsum ibi jus habet, cum locus sit omnino
exemptus a Jure Parochiali.

Pignatellus autem *tom.* 7. *consult.* 67. *per tot.* acriter 62
tenet, educandas decedentes in manasterio exempto tu-
mulandas esse in Ecclesia illius Parochiæ, in qua ipsæ
habent domicilium: Quam opinionem sequitur Matheuc-
ci *Offic. Cur. cap.* 32. *Officialis quoad Moniales num.* 8. *&
seq.* & probabilem censent Sanchez *loc. cit.* Pellizarius *loc.
citat.* & alii; Et ratio est, quia puellæ, quæ ad tempus
causa educationis sunt hospites in monasterio, dicuntur
peregrinantes, ut desumitur *ex leg.* 1. §. *De his, qui de-
jecerint*, ibi: *Tantum autem interest inter habitatorem, &
hospitem, quantum interest inter domicilium habentem, &
peregrinantem*: adeoque si tales puellæ sunt perigrinan-
tes, non amittunt Parochiam domicilii, neque acquirunt
Parochiam ratione educationis in monasterio, & conse-
quenter si contingat eas mori in monasterio, non electa,
nec a se ipsis, nec a parentibus, si adhuc sint impube-
res, sepultura, debent in propria Ecclesia Parochiali, se-
peliri, quatenus tamen non habeant proprium sepulcrum
majorum, quia tunc deberent inibi sepeliri soluta quarta
Funeralium suæ Ecclesiæ Parochialis. Et si in nulla Pa-
rochia haberent domicilium, neque sepulcrum majorum
haberent, nec alibi sepulturam elegissent, dicunt, quod 63
tunc essent sepeliendæ in Ecclesia illius Parochiæ, in qua
situm est monasterium, & non in Ecclesia monialium:
Ad quod facit novissima resolutio *Sac. Cong. Conc. in Fe-
retrana* 11. *Apr.* 1742. ubi respondit, quod Educandæ de-
cedentes non sibi electa sepultura sepeliendæ sint in Pa-
rochia, sub qua est Monasterium, si non habeant sepul-
crum majorum: Et si elegerint sepulturam in Monaste-
rio, possint ibi sepeliri, sed deberi Quartam funeralem
Parocho: Vide verb. *Matrimonium, art.* 2. *a num.* 115.
ad 121. & infra in hocce *art. a num.* 126. *ad* 129. Quod
dicitur de educandis, idipsum dicendum est servata pro-
portione, de tumulatione mulierum sæcularium in mona-
steriis monialium legitima facultate commorantium, &
inibi decedentium. Vide etiam verb. *Sepultura a num.*
31. *ad* 32.

Puella, ut legitime recipiatur ad Habitum Religionis, 64
requiritur consensus Superioris, & monialium per secreta
suffragia, ut pluries decrevit *Sac. Cong. Episc. & Regul.* &
signanter *in Amelien.* 4. *Januarii* 1607. *in Placentina* 6.
Febr. & in Hieracen. 8. *Maji* 1615. Qui consensus Mo- 65
nialium debet esse majoris partis. *Eadem Sac. Congr. in
Assisien.* 19. *April.* 1603. *in Camericen.* 4. *Januar.* 1608. *in
Attrebaten.* 30. *Septembris* 1616. Puella ad habitum Reli- 66
gionis recipienda, est ab Episcopo, vel ejus Deputato ex-
ploranda an coacta, an seducta sit; an sciat quid agat, &
hujusmodi: Concil. Trid. *sess.* 25. *de Regul. & Monialib. c.* 17.
Et hoc etiam in Monasteriis Regularibus subjectis, ut 67
sæpius declaravit *S. C. Concil.* & signanter *die* 13. *Nov.*
1627. *& in Dertonen.* 16. *Dec.* 1645. Nec potest in dictis
exemptis Monasteriis ad habitum admitti sine prævia li-
centia Episcopi in scriptis, ut declaravit Sacra Congreg.
super Episcopis, & Regul. per hæc verba: „ Al Vescovo
„ di Brescia. Altre volte dalla S. Congregazione è stato
„ risoluto, che ne' Monasterj di Monache anche esenti,
„ soggetti al governo de' Regolari non possino introdursi
„ Zitelle Monacande senza che vi preceda l'accettazione
„ delle Suore capitolarmente, e per voti segreti per
„ luogo vacante dentro il numero prefisso, e la licenza
„ in scriptis dell' Ordinario; Ora sentendosi dalla Lettera
„ di V. S. che ne' Monisterj soggetti agli Abbati Cassi-
„ nensi si pretenda da' Superiori di essi di potere fare al-
„ tramente, e di non aver bisogno del suo consenso, que-
„ sti Eminentissimi miei Signori inerendo alle Risoluzio-
„ ni suddette, mi hanno comandato di scriverle, che el-
„ la non solo non lo permetta, ma in caso di contrav-
„ venzione proceda contro i trasgressori alle pene Cano-
„ niche, ed alla Censura di violata Clausura. Glielo si-
„ gnifico; ed Iddio la prosperi. Di Roma al primo di
„ Luglio del 1650." Sic refert, & tenet Pignatell. *tom.*
4. *consult.* 171. *num.* 5. Cajetanus de Alexandris *in Confes-
sario* Monialium *cap.* 2. §. 1. *q.* 13. & tradit Monacell. *tom.*
2. *tit.* 13. *in formula* 5. *vers. Proibiamo*, ibi: „ Ed alle Su-
„ periore, e Superiori, e Monache de' Monasterj soggetti
„ ai Regolari, o in altra maniera esenti, di ammetter-
„ le, ed accettarle come sopra, se prima non sarà sta-
„ ta da Noi esplorata la loro volontà, ed ottenuta la no-
„ stra licenza in scritto, sotto pena &c." Et ratio est,

quia

quia id pertinet ad clausuram Monialium, cujus conser-
vatio Episcopis demandatur per S. Concilium Trid. sess.
25. de Regularib. cap. 5. & per Constitutionem Gregorii XV.
incipien. Inscrutabili. Unde potest Episcopus sub Censuris
præcipere Monialibus etiam exemptis, & earum Superio-
ribus, ne recipiant puellas ad habitum, nec ad Professio-
nem, nisi prius sit ipse certioratus. Sac. C. Concil. in Li-
mana 29. Novemb. 1625. in Burgen. 4. Decemb. 1627. & in
d. Dertonen. 16. Decemb. 1645. Vide ad rem resolutionem Sa-
cræ Cong. Concil. in Papiensi allatam in t. 8. in Appendi-
ce ad Decr. sub n. 257. ad 1. dub. Hanc tamen voluntatis
69 puellæ explorationem non debet Episcopus, postquam fuit
certioratus, differre ultra 15. dies, alias Superiores exem-
pti, ipsis 15. diebus elapsis, possunt eo inconsulto ad re-
ceptionem, & admissionem procedere juxta S. Pii V. Con-
stit. 41. incip. Et si mendicantium §. 6. ubi sic habet: „Vo-
„ lumus etiam, quod puellarum Deo dicandarum, an sci-
„ licet coactæ, vel seductæ fuerint, examen faciendum,
„ non nisi intra 15. dies, postquam juxta Concilium Tri-
„ dentinum Episcopi, vel eorum Vicarii requisiti fuerint,
„ fieri possit, quibus elapsis, amplius in hoc se illis in-
„ tromittere non liceat, cujus occasione, nec Episcopus,
„ nec ejus Vicarius intra septa Monasterii ingrediatur,
„ sed stent ante Cratem ferream, & interrogationes alias,
„ quam eas, quæ præfatum Concilium Tridentinum jubet
„ eis fieri, omnino prohibemus. Ac similiter volumus,
„ quod puellæ, seu Novitiæ ipsæ ad alias interogationes
„ respondere minime teneantur;" Et sic tenet, & refert
etiam Barbosa ad Conc. Trident. sess. 25. de Regularibus,
& Monialibus cap. 17. Monacell. p. 2. tit. 13. form. 5. n. 12.
70 & alii passim. Defectus explorationis voluntatis non irri-
tat receptionem, & admissionem; S. C. Conc. teste Fagnan.
& Pasucc. citand. infra n. 95.
71 Puella ad habitum recipienda debet prius per decem
dies continuos spiritualibus exercitiis operam dare, pro-
ut jussit Innocentius XI. litteris Encyclicis, Sacr. Congre-
gatio 9. Octobr. 1080.
72 Puellæ, quamvis ad habitum recipi possent olim post
annum 12. ex cap. 1. & 2. caus. 21. quæst. 2. c. Ad nostram
8. & cap. Significatum 11. de Regul. Clement. Eos, eod.
tit. & ex Tridentino sess. 25. de Regularibus cap. 17. Ta-
men hodie non possunt admitti ad Habitum Religionis,
nisi habeant 15. annos completos, ut expresse decrevit S. C.
Episc. & Regul. 23. Maji 1659. quod decretum referunt
per extensum Nicol. Lucubrat. Canon. l. 3. tit. 31. de Reg.
n. 34. vers. Unde, & Passerin. de statu hom. t. 3. quæst. 189.
num. 17. & se vidisse originaliter in libris Secretariæ te-
statur Monacell. p. 1. tit. 11. form. 7. num. 3. ubi n. 5. sub-
dit, quod post publicationem dicti decreti praxis univer-
salis obtinuit recurrendi ad Sedem Apostolicam, quoties
aliqua puella ferventi devotionis spiritu ducta capit Re-
ligiosum habitum suscipere ante dictam ætatem com-
pletam 15. annorum; & Papa, cui preces diriguntur, vel
ipse dispensat, vel remittit ad arbitrium ipsius Sacr. Con-
greg. quæ juxta meritum postulantium, & præsertim No-
bilium gratiam concedit pro octo, vel decem mensibus;
Vel si immediate preces sint directæ Sacræ Congregatio-
ni, solet rescribere: Pro gratia, si Sanctissimo placuerit,
prout ita rescripsit pro Nobili Puella Mantica Amerina
sub die 18. Novemb. 1695. ac in reformatione Constitu-
tionum Monialium Cotignolæ Faventin. Diœcesis 8. Octo-
bris 1699. servari mandavit; Unde concludit, caute le-
gendos esse Doctores, qui dispositionem Juris sequentes
scripserunt, posse puellas habitum Religionis suscipere ante
ætatem quindecim annorum.
73 Antequam puella habitu Religioso induatur, debet esse
Confirmationis Sacramento munita: Conc. Mediol. Provinc.
III. Gavant. in manual. Episc. verb. monialium receptio
num. 36. Tambur. de Jure Abbatiss. disp. 4. quæst. 4. num. 1.
74 testans sic decrevisse Sacram Congregationem. Debet ei
imponi nomen Sanctæ, non Gentilis fœminæ: Gavant.
l. cit. num. 3. ex Conc. Mediolan. 1. Tambur. loc. cit. n. 3.
Debet ei imponi, ut vocetur titulo Sororis, & non Dom-
75 næ, seu vulgo suora, & non Donna; Sacr. C. Episc. &
Regul. in Toletana 9. Januar. 1595. apud Barbosa in Sum-
ma Apost. dec. verbo monialis num. 10. & lib. 1. Jur. Eccl.
univers. c. 44. num. 65. & apud Tambur. l. c. num. 3.
76 Novitiæ omnes debent degere sub cura, & regimine
Magistræ in habitatione particulari, in qua præter Ma-
gistram cum socia nulla Professa degat; S. C. Episc. & Re-
gul. in Coment. 10. Martii 1593. Unde Episcopus præcipe-
77 re potest Monialibus etiam exemptis, etiam Regularibus
subjectis, ut habeant locum separatum, & commodum
pro Novitiis, & puellis educandis, & potest prohibere,
ne illas extra dictum locum teneant ex quovis prætextu,
etiam licentiæ Superiorum. Insuper decernere, & decla-
rare potest, quod Abbatissæ, & Priorissæ, quæ tempore
sui Officii in hoc defecerunt, ad illud Officium in futu-
rum amplius eligi non possint. Et etiam quod Moniales
particulares cujuscumque Monasterii, quæ recipiunt No-
vitias vel puellas educandas in suis Celiis, sint ipso ju-
re voce activa, & passiva privatæ; S. C. Episc. & Reg. in
78 Patavina 21. Jun. 1605. Hinc prohibetur, puellas ad Ha-
bitus suscipi in illis Monasteriis, quæ non habent locum
distinctum, & separatum pro Novitiis: Sacr. Congre-

gat. Episcopor. & Regular. in Florentin. 12. Januarii
1629.
In Habitu Sæculari fieri non potest Novitiatus; Sacr. 79
Congregat. Episcopor. & Regular. in Senogalien. 17. Apr. 80
1602. Tempus, sive annus probationis debet esse conti-
nuus, & incipit a die assumptionis Habitus, non acce- 81
ptationis Monialium, Sacra Congregat. Episcopor. in Par-
men. 23. Maji 1608. Alimenta pro anno Novitiatus de-
bentur etiam a Numerariis; Eadem Sacr. Congreg. Episc.
in Laud. 1. Februar. 1585. Nisi Sacr. Congreg. det licen-
tiam investiendi dotem Novitiæ, quæ illa solvere nequit;
Ead. Sac. Cong. in Lauden. 9. Novemb. 1645.
Ordinarius nullo pacto compellere potest Moniales ad 82
accipiendas puellas, neque ad Habitum, neque ad Pro-
fessionem, licet haberet licentiam Sedis Apostolicæ; Sa-
cra Congreg. Episcop. in Assisen. 20. Maji 1601. in Capua-
na 7. Novemb. ejusdem anni, in Marsicana 26. Martii
1602. in Firmana 17. April. & in Mutinen. 4. Septembris
ejusdem anni. Acceptatio enim puellarum ad Habitum
Religionis pertinet libere ad Moniales, & Episcopus præ-
ter voluntatis explorationem, nihil aliud facere potest,
ut respondit Sac. Congreg. Episc. in Placent. 6. Febr. &
in Hierac. 8. Maji 1615.
Novitia infirma morbo contumaci remittitur curanda 83
domum; Sacr. Congreg. Episcop. in Neapolitana 14. Dec.
1593. & 4. Augusti 1597. Eo pacto, ut reversa reinci- 84
piat Novitiatum a capite; Eadem Sacr. Congreg. in una
Venetiar. 14. Decemb. 1065. in Tranen. 15. septembr. 1634.
15. Feb. 1645. & 21. Apr. 1746. Sed si Novitiatus an- 85
num expleverat, posteaque ex causa supradicta de con-
sensu Monialium, & Superioris exiit, potest, cum rediit,
admitti sine Novitiatu; Sacr. Congregat. Episcop. in Nea-
polit. 8. Novemb. 1619. Novitia, quæ exiit ab uno Mo- 86
nasterio ad profitendum in alio, debet reincipere Noviti-
tum a capite; Sacr. Congregat. Episcopor. in Ravennaten.
10. Junii 1603. & in Messanen. 27. Octobris ejusdem
anni.
Novitia debet per annum cum Habitu Regularis in proba- 87
tione permanere, in decreto Concilii Trident. sess. 25. de
Regular. & Monial. cap. 15. Alias Professio erit irrita,
ut ex eodem Concilio loc. cit. docent communiter Do-
ctores cum Barbosa ad idem Concilium Trident. d. sess. 25.
cap. 15. n. 15. Tamburin. de Jure Abbatiss. disp. 4. quæst. 4.
nu. 8. Et annus probationis debet esse completus de mo- 88
mento in momentum, alias Professio esset nulla, ut col-
ligitur clare ex Tridentino sess. 25. de Regular. & Mo-
nialib. cap. 15. nullam declarante Professionem illius, qui
minori tempore quam per annum post susceptum Habitum in
probatione steterit, quod indicat, annum probationis de-
bere esse integrum, & completum de momento in mo-
mentum, ut expresse declaravit Sacr. Congreg. Concil. 1. Fe-
bruar. 1631. & jam sub die 21. Jan. 1617. declaraverat,
Professionem emissam a Regulari non completo anni cir-
culo etiam per duas horas tantum non valere. Vide verb.
Annus probationis a num. 25.
Novitia non potest Professionem emittere ante annum 16. 89
completum alias Professio ante facta est nulla; Sic expresse
Concil. Trident. sess. 25. de Regular. & Monialib. cap. 15. ibi:
quacumque Religione tam virorum, quam mulierum,
Professio non fiat ante decimum sextum annum expletum
.... Professio autem antea facta sit nulla, nullamque in-
ducat obligationem ad alicujus Regulæ, vel Religionis,
vel Ordinis observationem, aut alios quoscumque effectus. 90
Anni sexdecim ad Professionem requisiti debent esse
completi de momento in momentum; Unde si Professio
fiat per aliquot tantum horas ante completum annum de-
cimum sextum ætatis, est nulla sicuti supra sub num. 88.
dictum est esse nullam, si fiat per aliquot horas ante com-
pletum Novitiatus annum, ex Concil. Tridentin. cit. sess.
25. c. 15. & ex declaratione Sacræ Congregationis ejusdem
Concilii, & tenent communiter Doctores, cum Panimol.
dec. 29. n. 7. Matthæucci Offic. Cur. cap. 23. num. 2. Fagnan.
lib. 3. decretal. in cap. Ad nostram 9. de Regularibus num. 91
9. 23. 24. & seq. usque in finem. Ætas autem incipit a die
Nativitatis, & non a die Baptismi. Sacr. Congreg. Concil.
in Chroton. 4. Decemb. 1627.
Novitia ante Professionem debet explorari, quo ad 92
ejus voluntatem ab Episcopo, seu ejus Deputato. Conc. 93
Trid. sess. 25. de Regul. Monial. cap. 17. Et hoc etiam in
Monasteriis Regularibus subjectis, ut sæpius declaravit
Sacr. Congr. Concilii, & signanter die 23. Novemb. 1627. 94
& in Dert. 16. Dec. 1645. Episcopus postquam fuit moni-
tus, non debet differre explorationes voluntatis Novi-
tiæ ultra quindecim dies, alias Superiores exempti,
ipsis 15. diebus elapsis, possunt procedere ad admissionem
Professionis, ut ex cit. Constitut. S. Pii V. incip. Et si
mendicantium adducta supra num. 69. tenet Monacell.
p. 3. tit. 13. formul. 5. n. 12. & alii passim. Defectus hujus
explorationis non annullat Professionem. Barbosa de Offic. 95
& potest. Episcopor. part. 3. allegat. 100. num. 9. Tam-
burin. de jure Abbatiss. disp. 4. quæst. 2. num. 11. Do-
nat. de Regul. tom. 4. tract. 9. quæst. 8. num. 8. Nicol.
Lucubrat. Canon. lib. 3. tit. 1. de vita, & honest. Cleric.
num. 22. vers. Si vero, Monacell. loc. cit. num. 12. in
fine, Fagnan. lib. 1. decret. in cap. Cum accessissent 8. de

Constitutionibus n. 31. & lib. 5. cap. Qui Presbyterum 2. de Pœnit. & remiss. n. 84. testans sic declarasse Sacram Congregationem Concilii, Pignatell. *tom. 6. consul. 85. n. 211.* testans sic declaratum fuisse *in una Venetiarum 21. Sept.* 1593. *&* 22. *Novemb.* 1493.

96 Novitiæ in articulo mortis constitutæ, etiam anno Novitiatus non completo, possunt professionem emittere, dummodo sint in legitima ætate; Sic expresse concessit S. Pius V. Novitiis Monialibus S. P. Dominici Const. incip. *Summi Sacerdotis cura*, qua concessione gaudent per communicationem Novitiæ, & Novitii aliarum Religionum.
97 Si tamen hujusmodi Novitiæ convaluerint, debent iterum profiteri. Sic consuluit *Sacr. Congr. Concil. in una Ordinis S. P. Francisci Minor. Observ. die* 20. *Martii* 1649. *ad cap. 15. sess. 25. de Regular.* apud Pignatell. *tom. 1. consult.* 356.

98 Talis autem professio emissa a Novitia in articulo mortis anno Novitiatus nondum completo, non suffragatur, nisi quoad acquisitionem Indulgentiarum favore profitentis, non autem quoad acquisitionem dotis favore Monasterii, cum ipsa debeat restitui ejus consanguineis hæredibus, ut declaravit *sacr. Congr. Concilii in una Montis Regalis* 13. *Novembris* 1627. *in Carpentoraten.* 14. *Junii* 1741. *& in una Neapolitana* 14. *Martii* 1704. & tenent Donat. *prax. rerum Regular. tom. 4. tract. 10. quæst. 21. per tot.* Pignatell. *tom. 1. consult.* 356. Monacell. *part. 1. tit. 11. formul. 7. num. 13. & part. 2. tit. 13. formul. 5. num.* 13. & Fagnan. *lib. 3. decret. in cap. Sicut nobis 17. de Regularibus num.* 30. & alii. Si autem talis professio in articulo mortis sit emissa in manibus Abbatissæ anno probationis jam integre completo, tunc dos acquiritur monasterio, licet professio emissa fuerit, inscio Ordinario, quia tunc nihil deficit ad substantiam veræ professionis. Donat. *d. tom. 4. tract. 10. quæst.* 23. Pellizar. *de Mo-*
99 *nialib. cap. 9. num.* 18. Monacell. *locis citatis*, & alii. Riccius vero *prax. rerum quotid. for. Ecclesiast. part. 2. resol. 493. secundum Venet. impressionem 1674. num. 6.* citatus, & secutus a Monacell. *part. 2. tit. 13. formul. 5.*
100 *num.* 14. tenet, quod professio emissa etiam post annum probationis a puella phtisica, seu hectica non prosit Monasterio quoad acquisitionem bonorum, & ad longum probat, ut videri potest apud ipsum, & Monacell. *locis citatis*.

101 Quamvis professio monialium in manu Ordinarii principaliter, non autem Abbatissæ fieri debeat ex decreto *sacræ Cong. Episcopor. in Lingonien.* 22. *Febr.* 1625. Ta-
102 men si fiat in manu Superiorissæ de consensu majoris partis Capituli est valida: Cum Superiorissa de per se sola cum dicto consensu majoris partis monialium illam possit recipere, nisi obstent peculiares Constitutiones Religionis: De Jure enim monialium receptio non spectat ad Ordinarium, sed ad Abbatissam, & Monasterium, *ut c. si ad solum 6. de Regularibus in 6.* & ibi notant Jo: Monachus & Archidiaconus, & tenent Lupus *alleg.* 33. incip. *Prima conclusio*, Fagnan. *in cap. Porrectum 13. de Regularibus num.* 10. cum aliis ibi citatis, Navar. *consil. 9. num. 12. de constit.* Monacell. *part. 1. tit. 11. formul. 7. num.* 14. Sanchez *lib. 5. moral. cap. 4. num.* 76. Pellizar. *de Monialib. cap. 3. num.* 7. & alii plures cum Tamburin. *loc. cit. disput. 6. quæst. 5. n. 1. argum. cap. Consuluit 4. Qui Clerici, vel voventes*, ubi dicitur, fœminam quandam, quæ, dimisso Habitu Regulari, nupserat, valide nupsisse, eo quod professa non fuerat in manu alicujus Episcopi, vel Abbatis, vel Abbatissæ, quod clare supponit Abbatissam posse valide ad professionem moniales admittere, ut notant ibi Doctores; Unde cum Abbatissa Monasterii, & Prælatus illius quoad acceptandam professionem monialis Novitiæ se habeant cumulative, adeoque inter illos dari possit veluti præventio, servanda est in hoc consuetudo uniuscujusque Ordinis, Provinciæ, aut loci, quæ varia est.

103 Nec valet dicere cum Miranda *in Manual. Prælat. tom. 2. quæst. 28. art. 1.* & aliis, Abbatissas non posse professionem Novitiarum recipere sine suorum Prælatorum licentia, quia, ut recte notat Fagnan, *in cit. cap. Porrectum num.* 31. id non probatur Jure, & in Monasteriis subjectis Ordini Fratrum Minorum S. Francisci id specialiter cautum est a Nicolao V. ut refertur *in Compend. Privileg. in verb. Abbatissa* §. 8. & ideo notanter fuit dictum in conclusione: *Nisi obstent peculiares Constitutiones Religion.*

104 Episcopo, vel alio Prælato, seu Superiore jubente recipi Novitiam ad Professionem, contradicente majori parte monialium, non debet admitti; Non enim Superior potest ad id moniales compellere, ut pluries decrevit *sacra Congregat. Episcop. & Regul.* ut patet ex decretis ci-
105 tatis *supra num.* 8. Et si Ordinarius ad id eas compelleret, possent ad Superiorum appellare; Fagnan, *in cit. cap. Porrectum num.* 30. Tamburin. *de Jure Abbatiss. disput. 6. quæst. 5. num.* 3. Archidiacon., Bellarm., Turrecrem. ibi citat. & alii passim per *text. in cap. 1. De his, quæ fiunt a majori part. Cap.* Et si Superior de se cum minori parte, reclamante majori parte monialium, Novitiam ad Professionem admitteret, Professio esset nulla; *S. C. Episcop. in Colon.*
016 26. *Sept.* 1653. Lupus *alleg.* 33. incip. *Prima conclusio*, Fagnan, *in cit. cap. Porrectum num.* 30. Mattheuc. *Official. Cur. cap. 41. n. 19. & 20.* & alii passim per *text. in cap. Novit. 4. c. Quanto 5. cap. Ex noscitur 6. De his, quæ fiunt a Prælatis sine consens. Capitul.*

Moniales nullo modo per juramentum, vel Censuras 107
cogendæ sunt ab Ordinario ad exprimendam causam, cur aliquam Novitiam a Professione rejiciant; sed si secreto interrogatæ idoneam repulsionis causam non afferant, & in contumacia perseverent, Ordinarius debet facere certiorem Sacram Congreg. ut de opportuno remedio confestim provideri possit; *sac. Cong. Episcop. & Regul. in Pampilonen. 5. Novemb.* 1605. Quæ solet jubere iterum convo-
cari Capitulum, dummodo tunc Monialibus pro extor- 108
quendis votis vis non inferatur; *Ead. sac. Congr. Episc. in Januen. 6. Martii* 1693. Et si necesse sit, solet jubere, ut Ordinarius secreto, & ex improviso se conferat ad Mo-
nasterium, ubi procuret suffragia per moniales libere da- 109
ri; *Eadem sacra Congr. Episcop. in Pistorien. 30. Junii* 1620. Rejicere autem a Professione Novitiam non possunt moniales sine justa causa: *Eadem sac. Cong. Episcop. 2. Ottobr.* 1648. alias graviter peccant, ut tradunt Communiter Doctores.

Abbatissa, seu Superiorissa in Monasteriis non exemptis tenetur ante mensem certiorem facere Episcopum Professionis a Novitia emittendæ, alias potest suspendi arbitrio ipsius Episcopi; Concil. Trid. *sess. 25. de Regul. & Monial. cap. 17. ibi*: „ Ne professionis tempus Episcopus „ ignoret, tenetur Præfecta Monasterii eum ante mensem „ certiorem facere, alias quamdiu Episcopo videbi-
„ tur, ea ab Officio suspensa sit. In Monasteriis vero e- 111
xemptis tenetur ipsum certiorem facere solum ante 15. dies, quibus elapsis, nequit Episcopus amplius se ingerere, & Superiores exempti possunt sine alio ad admissionem Professionis procedere; S. Pius V. Const. incip. *Etsi Mendicantium*. Vide *supra n. 69. & 94.*

Secunda Soror in loco numerario admitti potest sine li- 112
centia Sacræ Congregationis, præterquam in Civitate Florentiæ, ubi prohibetur per Breve Clementis VIII. *sacra Cong. Episcop. in Forolivien. 26. Novemb.* 1603. *in Imolen. 10. Novemb.* 1620. Tertia tamen Soror recipi non potest in
eodem Monasterio, licet Regularibus subjecto, sine licen- 113
tia Sacræ Congregat. *Eadem sacra Congregat. Episcop. & Regul. in Aretina 4. Novemb. 1596. in Mutinen. 11. Aprilis*
1600. Tertia Soror vocem activam, & passivam non ha- 114
bet, nisi post mortem alterius ex primis; *Ead. m Sac. Congr. Episcop. & Regul. in Neapolitana 22. Junii* 1646. & sæpe
alibi. Potest tamen tertia Soror habere alia officia, quæ 115
dantur extra Capitulum sine suffragiis monialium; *Ead.*
Sac. Congr. in Mutinen. 11. Aprilis 1600. Tertia & quarta 116
Soror habent præcedentiam a die professionis, sicuti aliæ; 117
Ead. Sacr. Congr. in Mutin. 11. Aprilis 1600. Sæpe sæpius tertiis Sororibus solent voces concedi ex gratia, maxime ubi magnus est numerus monialium; *Eadem Sac. Congregat. in Januen. 8. Martii 1606. in Cremon. 10. Junii* 1650. & sæpe alibi.

Monialis supernumeraria non potest admitti sine licen- 118
tia Sacræ Congr. *S. C. Episcop. die 6. Febr.* 1615. Greg. XIII.
Const. incip. *Deo Sacris*. Monialis supernumeraria rema- 119
net semper supernumeraria, itaut non impediat, quin moriente aliqua de numero, possit alia ad Habitum admitti; ipsa tamen in certis juribus remanet æqualis omnibus aliis; *Sac. Congreg. Episcop. 6. Sept.* 1604.

Excommunicantur omnes, qui quomodocumque Virgi- 120
nem, vel Viduam, vel aliam mulierem coegerint invitam ad ingrediendum Monasterium, vel Habitum suscipiendum
Religionis, vel ad Professionem emittendam; Concil. Trid. 121
sess. 25. de Regular. & Monialib. cap. 18. Item ii, qui consilium, auxilium, favorem dederint, quique scientes eam non sponte facere, quoquo modo eidem actui, vel præsentiam, vel consensum; vel auctoritatem interposuerint;
Trident. *ibid.* Non excommunicantur ii, qui per vim in- 122
ductivam, non coactivam, coegerint Virginem Monasterium ingredi; Sic decisum refert Barbosa *de offic. & potest. Episcop. p. 3. alleg. 103. n. 3.* & *supra Concil. cit. sess. 25. cap.*
18. n. 5. Armendariz apud ipsum *ibidem*. Excommunican- 123
tur & ii, qui Sacras Virgines, vel alias mulieres a velo accipiendo, vel voto emittendo quoquo modo sine justa causa impedierint; Tridentinum *ibidem*.

Alia ad rem, vide *art. seq.* & verb. *Novitius*, *Novitia*, 124
& verb. *Professio*.

Quoad Decisionem *Sac. Cong. Concil. in Feretrana* 21. 125
Apr. 1742. relatum supra nu. 62. advertendum est, quod fuerunt tunc proposita tria hæc dubia: „ I. An Ven. Mo- „ nasterium monialium S. Claræ Terræ Maceratæ Feltriæ liceat sepelire in ejus Ecclesia cadavera puellarum „ educationis causa ibidem commorantium, & in eodem „ Monasterio decedentium, & quatenus negative. II.
„ An sit restituendum Parocho ejusdem Terræ Cadaver 126
„ Annæ Bartoli educationis causa in dicto Monasterio degentis, ibique defunctæ, & sepultæ; sive saltem facienda sit declaratio de retinenda nomine Parochiæ. „ III. An eidem Parocho restituenda sint cum cera integra emolumenta funeris ejusdem Annæ Bartoli in casu „ &c. Et dicta *Sac. Cong. Concil. 21. April.* 1742. respondit, Ad I. *Affirmative, consito de electione sepulturæ*. Ad II. *Negative*. Ad III. *deberi quartam funeralem tantum*.

Et

Et jam de simili controversia actum fuerat *in Pinnen. se-
pulturæ 6. Julii* 1736. (ubi tamen ea concurrebat pecu-
liaris circumstantia, quod puella sepulturam elegerat in
Ecclesia Monasterii) & propositis hisce dubiis: I. *An li-
cuerit tumulare cadaver Mariæ Nolli in Ecclesia Monia-
lium S. Claræ Civitatis Pinnæ? Et quatenus negative,*
II. *An sit locus exhumationi, & respectivæ restitutioni
Cadaveris una cum funeris emolumentis favore Ecclesiæ
Collegiatæ C. Joannis Evangelistæ ejusdem Civitatis in ca-
su &c.* Et Sac. Congr. Concil. rescripsit: Ad I. *Affirma-
tive.* Ad II. *Provisum in primo, & amplius.* Quæ deci-
127 sio allegata fuit in dicta *Feretrana*; Quæ a Parocho ad-
ductis novis juribus reproposita *die* 1. *Septemb.* 1742. sub
dubio: An, & in quibus sit standum, vel recedendum a
decisis in casu &c. *Eadem Sac. Congr. Concil. in Feretra-
na juris sepeliendi die qua supra respondit.* Ad I. *prævio
recessu a Dec. Affirmati, attentis circumstantiis.* Ad II. &
128 III. *in decisis in omnibus, & amplius.* Ubi notanda est il-
la particula, *& amplius*, quæ ut tradit gravissimus Car-
dinal. Lambertin. deinde Summus Pontifex Benedictus
XIV. *volum.* 3. *notif.* 14. *pag.* 136. significat, quod omnes
Eminentissimi Cardinales fuerunt concordes, & quod cum
sit clara materia, seu causa, non est amplius de ea agendum.
129 * Monialium professio religiosa (ut supra traditum) an-
te decimum sextum ætatis annum expletum, & exactum
annum Novitiatus emissa, irrita est ex Tridentin. sup.
citat. Attamen excipiuntur mulieres, quæ Pœnitentes,
aut convertitæ appellantur, cum quibus constitutiones
earum circa probationem servandæ sunt non obstante
Conciliari Decreto de Monialium Professione, ut ex De-
creto S. Congr. Concilii; *De Synod. Diœc. lib.* 13. *cap.* 12.
§. 1. *nov. edit.*
130 Hæc Conciliaris sanctio de anni probationis valet etiam
pro illa, quæ ut privilegio bimestris post conjugium,
Religionem ingreditur, quamquam id cedat in incommo-
dum illius, qui in sæculo remanet, ut non possit tran-
sire ad alias nuptias, nisi postquam conjux Religiosa an-
no probationis fere exacto Religionem mutaverit, & in
ea novam probationem inchoaverit.
131 Sponsa per verba de futuro alteri oppignorata, addito
utrinque juramento de contrahendo & consumando Ma-
trimonio, potest ante initum conjugium Religionem in-
gredi, juxta illud: *Promissum non infringitur ab eo, qui
in melius illud commutat; cap. Pervenit, de jurejur.* Et
definitur in *cap. Commissum, de sponsal.* quamvis ibi dica-
tur tutius esse si ineat Matrimonium, tum Religionem
ingrediatur; quod tamen vel est de consilio tantummodo,
vel sponsalia tunc in inferebant aliam promissionem, nisi
conjugio celebrando, non vero de celebrando & consum-
mando, uti nunc ferunt, *ibid.* §. 8.
132 Matrimonio rato, non consummato, integrum est mu-
lieri Religionem approbatam ingredi, & per professionem
133 in ea conjugii vinculum dissolvitur. Hæc tamen valent
pro veris & approbatis Religionibus in quibus tria vo-
ta substantialia emittuntur, ut est etiam Ordo Equestris
Hierosolymitanus, non vero cæteri equestres Ordines, ut
ex Tridentino *sess.* 24. *De Matrimon. cap.* 6. & traditis a
DD. *ibid.* §. 9.
134 Consummato jam conjugio, si liber utriusque conjugis
consensus intercesserit; potest utique mulier Religionem
ingredi, (idem de viro dixeris) & in ea profiteri, si ta-
men & alter conjux consentiat in Religionem ingredi si
135 junior est, vel si senex extiterit, emittat votum sim-
plex castitatis. Si vero ab alterutro, vel revocetur con-
sensus libere præstitus ante alterius professionem, vel e-
tiam post professionem valide emissam; si non adimpletæ
fuerint conditiones superius expressæ, conjux Religiosus
eo petente egredi e Religione tenetur, ut definitur *in
cap. Præterea, de convers. conjug.* Can. *Quia Agatho* 27.
q. 2. *cap. Cum sis, de convers. conjug. ibid.* §. 10. 11.
136 Non vero sufficit, si, muliere Religionem ingressa,
alter conjux non senex sacros Ordines suscipiat, ex Con-
stitution. Joan. XXII. *Antiquæ tit. de voti redempt.*
137 Si vero legitime probatum fuerit adulterium uxoris,
quæ dein transit ad Religionem, tunc integrum viro est,
in sæculo manere, dummodo tamen castitatis votum e-
mittat. Ita ex decisis a S. Congr. *ibid.* §. 15.
138 Quin & in eo casu, si ex Episcopi testimonio constet,
virum in sæculo manentem vitæ esse probatæ, concedi-
tur illi per indultum, ut post uxoris mortem possit ad alias
nuptias transire. Ita ex resolutionibus S. Cong. *ibid.* §. 16.
139 Concessum est etiam aliquando indultum viro sexage-
nario majori, ut Sacerdotio initiari posset, dummoda u-
xor fere sexagenaria perpetuam castitatem voveret. *Ibid.*
140 Concessum est etiam, ut vir septuagenarius de consensu
uxoris acciperet Sacros Ordines, & uxor paris ætatis
Tertiariæ habitum indueret, dummodo diversas omnino
ædes incolerent, *Ibid.* *

Novæ additiones ex aliena manu.

1 INter requisita allata ab *Auctore* pro legitima receptio-
ne Puellarum ad educationem, recenseri & hoc de-
bet, quod eæ fidem Matrimonii haud præstiterint; nam
2 & receptas ab Ordinariis dimittendas esse, si constiterit
fidem Matrimonii præstitisse, decisum refert a S. Congr.
Episcoporum, & Regularium negotiis præposita *Benedi-
ctus XIV. instit. Eccl.* 33. *num.* 13. & quidem etiamsi aga-
tur de Monasteriis exemptis.
An autem Puellæ jam receptæ, & manentes in Mona- 3
sterio exempto, subjectæ sint Ordinario, negat *Pelliz- 4
zarius de Monial. cap.* 5. *sect.* 4. *num.* 190. ex ratione illa,
quod locus exemptus, & locus extra diœcesim æquipa-
rantur. At rectius affirmat *Suarez de censur. d.* 1. *sect.* 4. 5
n. 6., nam verum indistincte haud est, quod locus exem-
ptus, & locus extra diœcesim æquiparentur, sed ad certos
tantummodo effectus. *Vide Clement. concord. pastoral. part.* 6
1. *c.* 1. *n.* 55. *& seq.* Quocirca non est quod statuatur, es-
se dictas Puellas exemptas ab Ordinarii jurisdictione.
Patet hinc, Puellas per id temporis, quo in educatione 7
manent, subjici reservationi casuum ab Ordinario Loci
factæ, ut non videtur negare ipse *Pellizarius, de Monial.
cap.* 5. *sect.* 4. *num.* 191. tametsi in superiori quæstione con-
trarius.
Sed an dictæ Puellæ tempore interdicti, sive genera- 8
lis, sive particularis, possint audire Missam, & alia di-
vina officia, recipere Sacramenta, & donari Ecclesiasti-
ca sepoltura, sine pompa tamen; affirmant plures apud 9
Pellizzarium de Monial. cap. 4. *sect.* 4. *num.* 192. ea de
ratione quod veniunt nomine familiarium monialium,
quibus permissa hæc sunt. Sed quum eæ propriis sumpti- 10
bus vivant, non immerito dubitari potest, an venire pos-
sint nomine familiarium monialium.
Non gaudere privilegio Fori hasce puellas communis 11
sententia est. Sed non convenit inter Doctores, an dictæ
Puellæ gaudeant immunitate Ecclesiastica concessa Ec-
clesiis, & Monasteriis omnium Religiosorum utriusque se-
xus. Improbabilis vero haud videtur distinctio a *Bordo- 12
nio resol.* 1. *num.* 8. tradita quoad Religiosos, & a Pelliz-
zario amplexa quoad Puellas has, ut scilicet gaudeant,
si delinquant in Ecclesia; non gaudeant autem, si delin-
quant in Monasterio.
Reliquum est, ut disseramus de Parocho, qui possit 13
assistere Matrimoniis Puellarum in Monasteriis propter e-
ducationem manentium. Cavendum autem est ab *Aucto- 14
re hic num.* 26. absolute pronunciante, Parochum, in cu-
jus Parochia est Monasterium, assistere posse Matrimoniis
harum Puellarum. Uti enim recte monuit *san. mem.* Be- 15
nedictus XIV. d. Instit. Ecclesiast. 23. *num.* 16. *Si Puella
quæ Matrimonii fidem præstitit in alia Parochia domici-
lium non habeat, tunc Parochus, quem primo loco nomi-
navimus; scilicet in cujus Parochia est Monasterium,
Puellam in Matrimonio conjunget. Sin autem paternum,
maternum, vel fraternum domicilium habebit, tunc Paro-
chus cui domicilium idem subjicitur, pro conficiendo Matri-
monio præsens assistet.*
Cavendum etiam ab *Auctore*, qui *num.* 84. sentire vi- 16
detur, Novitiam ex causa infirmitatis egressam e Mona-
sterio, reversam debere inchoare annum Novitiatus; nam
decisum fuisse ait Pellizzarius de Monial. cap. 2. *sect.* 2. *a
num.* 47. *a Sacra Congregatione, Novitiam Monialem du-
rante probationis anno curandæ valetudinis causa a Mona-
sterio egressam, & postea reversam professionem emittere po-
tuisse, ac si nunquam egressa fuisset, quod est dicere, per
hujusmodi egressum non censeri annum probationis morali-
ter interruptum.*
Cavendum demum ab *Auctore*, qui *num.* 100. videtur 17
adhærere Doctoribus tenentibus, quod professio emissa
post annum probationis a Puella hectica non prosit Mo-
nasterio quoad acquisitionem annorum. Vide tamen quæ
*diximus in additione ad verbum, Annus probationis nu-
mer.* 10.

ARTICULUS II.

Moniales quoad ea, quæ concernunt earum numerum,
dotem, peculium, & livellum.

S U M M A R I U M.

1 *In unoquoque monasterio ille præfigendus est monialium
numerus, qui ex reditibus, vel consuetis eleemo-
synis commode sustentari valeat.*
2 *Numerus monialium præfigendus est etiam in mona-
steriis bona immobilia non possidentibus.*
3 *Numerus monialium præfigendus est ab Episcopo in mo-
nasteriis non exemptis: Et in monasteriis exemptis,
& Regularibus subjectis præfigendus est ab Episcopo
cum interventu Superiorum suorum.*
4 *Numerus monialium præfigendus est, & servandus,
etiamsi omnes moniales consentirent velle recipi su-
pra numerum cum eleemosynæ duplicatæ solutione.*
5 *Alias, attento jure antiquo, receptio, & Professio
Monialis supra numerum in monasteriis non Mendi-
cantium esset nulla; Quamvis tamen hodie tale jus
sit consuetudine abrogatum, & talis receptio, & Pro-
fessio sit valida.*

6 Nu-

6 Numerus Monialium debet esse saltem duodecimum.

7 Nec numerus Monialium debet esse major numero Cellarum.

8 In præfixione numeri distingui debent separatim quot debeant esse Moniales velatæ, quot conversæ, & quot aliæ personæ exteræ monasterii reditibus sustentandæ.

9 Numerus Conversarum calculatur ad unam pro septem Monialibus; sed Choralium regulatur secundum proventus monasterii.

10 Reditus ut plurimum requiruntur triceni aurei pro qualibet: In quibusdam locis quinquageni; In aliis viceni quini.

11 Inter hos tamen reditus non sunt computanda lucra Monialium, licet ponantur in communi.

12 Ubi exitus major est introitu reducitur numerus ad proportionem, prohibendo ne interim recipiantur ad Habitum, nisi cum licentia Sacr. Congr. & dote duplicata.

13 Adest prohibitio vestiendi, & profitendi in Monasteriis, ubi non est numerus præfixus.

14 Numerus augeri non potest ab Ordinario sine licentia Sacræ Congregationis.

15 Monialis supranumeraria non potest admitti sine licentia Sacræ Congreg.

16 Moniales supranumerariæ remanent semper supranumerariæ, in cæteris tamen sunt omnibus aliis æquales.

17 Loca Monialium intra numerum decedentium non possunt concedi, aut promitti cuiquam puellæ ante vacationem sub gravissimis pœnis.

18 Moniales velatæ absque dote non debent admitti; Conversæ vero aliquando possunt admitti sine dote propter necessitatem monasterii.

19 Dotales eleemosynæ debent solvi in ære, nec potest permitti assignatio bonorum stabilium, aut censuum.

20 Et nullatenus apud consanguineos monialium sunt relinquendæ, sed antequam puellæ Habitum suscipiant, sunt deponendæ apud mercatorem, seu virum fide, & facultatibus idoneum, si non adsint Banchi.

21 Ordinarius compellere non debet, ut depositum fiat coram ipso, sed sufficit sibi relationem fieri de persona Depositarii, & Notarii rogandi: Etiam in monasteriis Regularibus subjectis.

22 Instrumentum depositi rogari potest a quolibet Notario ad arbitrium monialium, dummodo exhibeatur copia Authentica in Cancellaria Episcopi.

23 Depositum Dotis debet esse effectivum, & non fictitium, sive confessionatum; aliter in defectu, si Episcopus esset talis fictionis conscius, teneretur de proprio.

24 Depositarius, secuta Professione, compelli debet ad exbursandam pecuniam in commune depositum monasterii.

25 Monialis Novitiæ Professio potest differri etiam intra annum, si dotem competentem monasterium adhuc non receperit. Potest tamen admitti ad Professionem, antequam solvatur dos.

26 Superiores Regulares circa depositionem, solutionem, & implicationem dotis nihil disponere possunt sine licentia Ordinarii sub pœna privationis vocis activæ, & passivæ.

27 Quantitas Dotis pro monialibus numerariis non debet esse minor scutis ducentis monetæ Romanæ.

28 Nisi Fundator minorem statuisset.

29 Et hæc expendi potest in utilitatem monasterii cum sola licentia Superioris monasterii.

30 Præterquam in monasteriis nuper erectis, in quibus etiam dotes numerariæ sunt investiendæ.

31 Non potest Ordinarius præfigere quantitatem dotis etiam numerariæ, ita ut moniales non possint amplius recipere: Si ea major quantitas sponte solvi velit.

32 Dotes hodie minui non possunt sine licentia Sac. Congregationis.

33 Pro Monialibus supranumerariis solvitur dos duplicata.

34 Dos duplicata quid importet?

35 Nec de dotibus supranumerariis possunt moniales aliquid condonare.

36 Investiri debent omnino dotes supranumerariæ.

37 Etiam Cappucinarum.

38 Velatarum tamen, & non Conversarum.

39 In stabilibus, vel iis deficientibus, in censibus securis.

42 Vel in extinctionem censuum.

41 Vel in locis Montium Urbis non vacabilibus.

42 Non solet concedi licentia alienandi totam dotem supranumerariam, neque pro causis urgentissimis, sed tantum dimidium cum onere reinvestiendi.

43 Consumentes, vel expendentes dotes supranumerarias sine licentia, licet in utilitatem, incurrunt Excommunicationem, a qua non absolvuntur nisi cum onere restituendi tantundem.

44 Et Abbatissa suspenditur ab Officio, vel si non est amplius in Officio, punitur aliis pœnis: Depositarii vero, qui illas exbursaverunt contra tenorem licentiarum, coguntur ad solvendum de novo.

45 In dotibus recipiendis an facienda sit differentia inter Terrerias, & Advenas; & an plus recipi possit a defectuosis, seu minus aptis Officiis Monasterii, aut volentibus ab ipsis dispensari?

46 Dotem triplicatam solvit tertia Soror, si numerus Monialium sit minor 90. Si vero major, admittitur cum duplicata.

47 Si vero Pater sit benemeritus, admittitur etiam cum dote ordinaria.

48 Quid de tertia Sorore senserit Sacra Congregatio Episcopor. in una Bracharen.

49 Potest ex gratia vestiri monialis intra numerum cum dote ordinaria, non obstante, quod ibi habeat alteram sororem germanam cum multis consobrinis.

50 Monialis translata ad aliud monasterium, nisi aliud disponat Sac. Congreg. relinquit dotem primo, solvitque novam secundo.

51 An Monialis translata possit secum deferre ad monasterium, ad quod, vel debeat relinquere monasterio a quo bona alia, quæ habet?

52 Moniales præter dotem monachandæ possunt etiam per pactum aliquid aliud recipere pro Sacristia, vel Infirmaria, non autem alio titulo.

53 An excusari possit a Simonia, & ab Excommunicatione consuetudo vigens in aliquibus monasteriis, quod præter dotem dentur etiam singulis monialibus aliquæ portiones pecuniæ? & hujusmodi, ad n. 54.

55 Affertur ad id novissimum Edictum Clementis XI. complectens Constitutionem Alexandri VII. & Edicta Innocentior. XI. & XII. ad tenorem Extravagant. Sane 1. de Simonia.

56 Expedit, ut Episcopi in suis Diœcesibus faciant observari talem dispositionem.

57 Insuper curare debent Episcopi omnes Italiæ, & Insularum adjacentium, sicuti & Superiores Regulares, quod omnimode a monialibus sibi subjectis observentur Clementis XI. dispositiones in sequentibus Epistolis datæ. Et insuper novissima dispositio Benedicti XIV. ad n. 62.

63 Episcopus, sive Superior Regularis non potest recipere munera occasione receptionis Habitus, seu emissionis Professionis monialium, seu ingressus Abbatissæ in Officium Abbatissatus, & hujusmodi.

64 Episcopus, & quilibet alius Superior Ordinarius in his transgressor, tenetur ad restitutionem, nec potest absolvi, nisi facta restitutione &c.

65 Monialis in particulari nequit neque de licentia, ac dispensatione Superioris habere peculium, seu aliquid proprium.

66 Adducuntur ad id variæ resolutiones Sacr. Congreg. Concilii, ad n. 68.

69 Quomodo circa id procedendum sit in monasteriis, ubi non est, nec potest introduci vita communis?

70 Quomodo partitæ capsæ communis, seu depositi debeant inscribi?

71 Ut moniales in monasteriis, ubi non adest vita communis, possint licite exigere, retinere, & expendere Livella, debent concurrere quinque conditiones, quæ assignantur.

72 Livella non possunt a monialibus, & Regularibus cedi eorum consanguineis sine licentia Sacr. Cong.

73 Posse autem moniales, & Regulares remittere suis consanguineis, vel aliis donare fructus sui Livelli cum sola licentia Superioris tenent passim Doctores.

74 Immo plures tenent moniales, & Regulares posse simul cessiones, remissiones, seu Donationes fructuum sui Livelli facere absque licentia ad id speciali Superioris, sed cum sola licentia generali insumendi tales fructus in suas indigentias, & Religiosos usus.

75 Intellige tamen de cessione, seu donatione fructuum Livelli non ascendentium ad magnam summam.

76 Monialis ex pecunia sui Livelli, seu aliunde quæsita nequit sibi censum emere, seu constituere, neque de licentia Abbatissæ; Immo neque ipsam pecuniam tradere monasterio cum pacto, seu tacita conventione, quod monasterium certos reditus ad rationem tot pro centenario, ejus vita durante, concedat, seu solvat.

77 Neque potest monialis ex peculio sui Livelli, vel aliunde quæsito, & sibi libere a Superiore concesso fundare censum, ut ex fructibus post ejus mortem celebrentur Missæ pro ejus.

78 Nec potest monialis tradere amico certam summam pecuniæ ex suo Livello, seu aliunde quæsitæ cum pacto, quod post ejus mortem faciat celebrari tot Missas.

79 An possit monialis dictam pecuniam ex suo Livello, seu aliunde quæsitam proprio usui concessam donare alteri cum onere, ut statim celebrentur singulis annis aliquæ Missæ in perpetuum?

80 sub quibus conditionibus soleat Sacra Congregatio conce-

cede-

cedere monialibus , & Regularibus facultatem habendi Livella , seu vitalitia .
81 *Adducuntur ad id variæ specificæ resolutiones Sacr. Congreg. ad n. 82.*
83 *Legatum relictum moniali , seu Regulari in particulari sub conditione , quod quandiu vivit , pertineat irrevocabiliter ad eam , vel eum independenter a licentia Superiorissæ , seu Superioris , non debetur ipsi moniali , seu religioso , sed monasterio , & talis conditio habetur pro non adjecta .*
84 *Immo Legatum relictum moniali , seu Regulari nec momento temporis potest esse apud eam , vel eum , sed illico acquiritur monasterio .*
85 *Nec moniales , & Regulares in particulari possunt habere , seu de se retinere Legata , præsertim si sint in bonis stabilibus , neque de licentia quorumcumque suorum Superiorum .*
86 *Immo talis licentia , etiamsi esset obtenta ab eorum Generalibus , qui dicerent eam posse concedere , non excusaret moniales , & Fratres a culpa , & pœna a Tridentino imposita .*
87 *Adducitur advertentia diligenter habenda .*
88 *Insuper adducitur conclusio Doctissimi Fagnani semper attendenda .*
89 *Livella monialium administrari non possunt a se ipsis .*
90 *Monialis , & Regularis transiens de uno monasterio ad aliud defert secum Livellum ad secundum monasterium .*
91 *Monialis , an , & quomodo pecuniam ex suo Livello , & aliunde quæsitam possit ludo exponere?* remissive.
92 *Alia de Livellis , & annuis redditibus* , remissive .
93 *Episcopus , Vicarius Generalis , quilibet alius Prælatus , & Officialis , seu Deputatus nihil accipere potest pro ingressu , & Professione monialium , pro exploratione , pro approbatione depositi dotis , pro licentiis , & hujusmodi .*
94 *Additur attendenda ad rem notabilis resolutio Sacræ Congreg. Episcoporum & Regular.*

1 IN unoquoque Monasterio ille præfigendus est monia-
lium numerus, qui ex reditibus , vel consuetis eleemosynis commode sustentari valeat : textu expresso in
Concil. Trident. sess. 25. de Regular. & Monialib. cap. 3.
S. Pius V. Constit. incip. Circa pastoralis Officii ; Gregor.
XIII. Constit. incip. Deo Sacris ; Clemens VIII. Constitut.
incip. Nullus omnino ; Paulus V. Constitut. incip. Sanctissimus ; Sacra Congregat. Concilii in decretis de cele-
bratione Missarum jussu & auctoritate Urbani VIII. edi-
tis incip. Cum sæpe contingat ; Innocentius XII. Constit.
incip. Nuper , ubi confirmat , innovat , & ampliat dicta
decreta Sacræ Congregationis Concilii jussu , & auctori-
tate Urbani VIII. edita , & de suo mandato ab eadem
Sacr. Congr. denuo mature , & accurate discussa , reco-
gnita , & examinata .
2 Numerus Monialium præfigendus est etiam in Mona-
steriis bona immobilia non possidentibus , textu expresso
in Concil. Trident. loc. cit. ibi : ,, In prædictis Monaste-
,, riis , & domibus tam virorum , quam Mulierum , bona
,, immobilia possidentibus , vel non possidentibus , is tan-
,, tum numerus constituatur , ac in posterum conserve-
,, tur , qui vel ex reditibus propriis Monasteriorum , vel
,, ex consuetis eleemosynis commode possit sustentari ,, ;
Cit. decr. Sacr. Congr. Concil. & Constitut. Innoc. XII.
3 incip. Nuper . Numerus monialium præfigendus est ab
Episcopo in Monasteriis non exemptis ; & in Monasteriis
exemptis , & Regularibus subjectis præfigendus est ab E-
piscopo cum interventu Superiorum suorum Gregorius
XIII. Constitut. 8 incip. Deo sacris .
4 Numerus Monialium præfigendus est , & servandus ,
etiamsi omnes Moniales consentirent velle recipi supra
numerum cum eleemosynæ duplicatæ solutione . Sacr.
5 Conc. Episc. & Regul. in Cremonen. 12. Julii 1604. Alias
attento Jure antiquo in cap. Periculoso , unic. de statu Re-
gular. in 6. §. Sane . Receptio , & Professio monialis re-
ceptæ supra numerum in Monasteriis non Mendicantium
esset nulla , ibi : ,, Sane ut hoc salutare statutum com-
,, modius valeat observari , districtius inhibemus , ne in
,, Monasteriis Ordinum non Mendicantium aliquæ reci-
,, piantur de cætero in Sorores , nisi quot poterunt de
,, ipsorum Monasteriorum Ordinum bonis , sive proven-
,, tibus absque penuria sustentari ; si secus actum fuerit ,
,, irritum decernentes ,, . Hodie tamen , ut recte notant
Sanchez in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 7. cap. 23. n. 4.
vers. Secunda conclusio ; Barbosa in Concil. Trid. sess. 25. de
Regularib. & Monialib. cap. 3. n. 26. & alii , tale Jus irri-
tans Professionem monialium receptarum supra numerum
locum non habet , quia consuetudine abrogatum est , cum
compertum sit plures sæpe admitti , nec unquam nostris
temporibus auditum sit in controversiam verti valorem
Professionis , & de facto non esse nullam talem Professio-
nem censuit Sacr. Cong. Concil. teste Fagn. lib. 3. decretal.
in cap. Non amplius 1. de Institutionibus n. 32.
6 Numerus Monialium debet esse saltem duodecim ; Sac.
Cong. Episc. & Regular. in Camerinen. 18. Decembris 1600.
& 22. Julii 1601. & cit. Decret. Sacræ Congreg. Concil.
de celebrat. Missar. & Innocent. XII. d. Constit. incip. Nu-
per. Nec numerus Monialium debet esse major numero 7
Cellarum Monasterii ; Sacr. Congr. Episc. & Regul. in Vi-
tina 30. Julii 1627. In præfixione numeri distingui debent 8
separatim , quot debeant esse moniales velatæ , quot con-
versæ , & quot aliæ personæ exteræ Monasterii rediti-
bus sustentandæ ; Sacr. Congr. Episc. & Regul. Placentina
6. Novembr. 1695. in Comen. 23. Julii 1602. in una Civi-
tatis Castelli 13. Maji 1603. in una Nullius Castri Durantis
29. Augusti 1614. Numerus Conversarum calculatur ad 9
unam pro septem monialibus , sed Choralium regulatur
secundum proventus Monasterii ; Sac. Congr. Episc. in Ca-
merinen. 12. Februarii 1620.
Reditus plurimum requiruntur triceni aurei pro qui- 10
libet ; Sac. Cong. Episcop. in Ariminen. 26. Martii 1602. & in
Aquen. 17. Septemb. ejusdem anni . In aliis viceni quini ;
Ead. Sac. Congr. Episcop. in Perusina 12. Martii 1602. & 27.
Januarii 1607. Inter hos tamen reditus non sunt compu- 11
tanda lucra Monialium , licet ponantur in Communi ;
Sacr. Congreg. Episcop. in una Burgi S. Sepulcri 26. No-
vembr. 1602. in Aquilana 12. Januarii 1604. Ubi exitus 12
major est introitu , reducitur numerus ad proportionem ,
prohibendo , ne interim recipiantur ad habitum , nisi cum
licentia Sac. Congregationis , & dote duplicata ; Sac. Cong.
Episcop. in Panormit. 29. Januar. 1501. in Perusina 5. Febr.
1602. in Aquilana 12. Januar. 1604. & in Camerinen. 3.
Febr. ejusdem anni , Gregor. XIII. Constitut. incipient.
Deo Sacris .
Adest prohibitio vestiendi , & profitendi in monasteriis , 13
ubi non est numerus præfixus ; Sacr. Congr. Episcop. &
Regul. in Tricaricen. 3. Febr. 1602. in Reatina 6. Augusti
ejusdem anni , in Interamen. 16. Mart. 1604. in Placentina
5. Apr. ejusdem anni , & in Tranen 27. Julii ejusdem anni.
Neque Moniales in dictis Monasteriis recipi possunt cum
licentia Sacræ Congregationis , quæ non derogat in spe-
cie præsenti prohibitioni ; Ead. Sac. Congr. Episcop. in Rea-
tina 23. Julii , & 25. Octobris 1602. Sicuti derogari solet ,
quando pro Monacanda offertur depositum conditionale
duplicatum ; Ead. Sacr. Congreg. Episcop. in Eugubina 28.
Apr. 1645.
Numerus augeri non potest ab Ordinario sine licentia 14
Sacræ Congr. Ead. sacr. Congr. Episc. in Brundusina 12.
Martii 1602. in Lauretana 27. Julii 1604. & 23. Jul. 1639.
Neque sub prætextu augmenti Redituum ; cit. decret. sa-
cræ Congr. Concil. de celebrat. Missar. & Innocent. XII.
d. Constit. in ip. Nuper ; quæ licentia non conceditur ,
nisi reditus ita sint aucti , ut quotannis ultra trigintа au-
reos annuos sit aliquid reliqui . Ead. Sac. Congr. Episc. in
R. g. 29. Novemb. 1605.
Monialis supranumeraria non potest admitti sine licen- 15
tia Sacræ Congregationis . Sacr. Congr. Episc. 6. Febr. 1616.
Gregor. XIII. Constit. incip. Deo sacris . Moniales supra- 16
numerariæ non subrogantur in locum monialium dece-
dentium intra numerum , sed semper remanent supranu-
merariæ . In ceteris tamen ab aliis non differunt , sed il-
lis per omnia sunt æquales , ut decreto generali declara-
vit Sacra Congreg. Episcop. & Regul. 6. Septemb. 1604. apud
Fagnan. lib. 3. decretal. in cap. Non amplius 1. de institu-
tionibus num. 48. & 49. his verbis : Sacra Congregatio nego-
tiis Episcoporum , & Regularium præposita , generali de-
creto statuit , & declaravit , Moniales , quæ supra nu-
merum in quolibet Monasterio constitutum recipiuntur , in
locum Monialium decedentium intra numerum nequaquam
subrogari , neque impedimento esse , quin aliæ in locum
earumdem ex numero demortuarum recipi eo modo va-
leant quo in singulis Monasteriis Moniales intra numerum
possunt admitti ; Quinimmo easdem sic supra numerum re-
ceptas supernumerarias semper quoad hoc remanere , etiamsi
in cæteris ab aliis nihil differant , sed illis in omnibus pa-
res , & æquales juxta cujusque Monasterii institutum esse
debeant .
Loca monialium intra numerum decedentium non pos- 17
sunt concedi , aut promitti cuiquam puellæ ante vaca-
tionem sub pœna privationis vocis activæ & passivæ , aliis-
que arbitrio Sacræ Congregationis infligendis pœnis Su-
perioribus , & Superiorissis talia vacatura loca conce-
dentibus , aut promittentibus . Sic decrevit Sacr. Congreg.
Episcop. & Regul. apud Fagnan. in cit. cap. Non amplius
num. 43. & seq. & apud Quarantam in summ. Bullar.
verb. Monasteria Monialium pag. 359. Tamburin. de Jure
Abbatiss. disp. 5. quæst. 7. num. 8. ubi affert decretum per
extensum .
Moniales velatæ absque dote non debent admitti ; Con- 18
versæ vero aliquando possunt sine dote admitti propter
necessitatem , & indigentiam Monasterii . Sacra Congrega-
tio Episcop. 10. Martii 1694. Dotem enim monialis reci-
pere simoniam non esse , & monasterium agere posse pro
illius consecutione respondit novissime Sac. Congreg. Con-
cil. in Bononien. 15. April. 1725. & prius die 18. Septemb.
1663. in causa Belgii .
Dotales eleemosynæ debent solvi in ære , nec potest 19
permitti assignatio bonorum stabilium , aut censuum , sa-
cra Congreg. Episcop. in Camerinen. 28. Martii 1588. in In-
teramnen. 2. Maji 1614.

Et

20 Et nullatenus apud monialium consanguineos sunt re-
linquendæ, sed antequam puellæ habitum suscipiant,
penes mercatorem, aut virum fide, & facultatibus ido-
neum actualiter sunt deponendæ (ubi non adsunt Ban-
chi) qui ad omne monialium mandatum absque aliqua
exceptione soluturum se obliget. Sacr. Congreg. Episc. in
Camerinen. 15. Martii 1594. in Neapolitana 11. Maji 1640.
10. Jan. 1643. 30. Jan. 1645.

21 Ordinarius compellere non debet, ut depositum fiat co-
ram ipso, sed sufficit sibi relationem fieri de persona de-
positarii, & Notarii rogandi. Sacr. Congregatio Episcop. in
Vercellen. 15. Novembr. 1606. Etiam in monasteriis Regu-
laribus subjectis. Ead. Sacr. Congreg. Episcop. in Fulginat.
26. Augusti 1650.

22 Instrumentum Depositi rogari potest a quolibet Notario
ad arbitrium monialium, dummodo exhibeatur copia au-
thentica in Cancellaria Episcopali. Ead. Sacr. Cong. Epi-
scop. in Aquilana 8. Novembr. 1652.

23 Depositum dotis debet esse effectivum, non autem fi-
ctitium, sive confessionatum (ut sæpe fit) alias, si de-
positum secuta Professione, exigi non posset, & pecunia,
quæ forte realiter non fuit deposita, integraliter Mona-
sterio non solveretur, Episcopus, si fictionis esset con-
scius, teneretur de proprio. Sac. Congr. Episcop. in Por-
tugallen. 6. Jul. 1625. & in Brund. 15. Jan. 1626.

24 Depositarius, secuta Professione, compelli debet ad ex-
bursandam pecuniam in commune Depositum Monasterii,
vel in Montem Pietatis, non obstante, quod tunc non
adsit occasio emendi stabilia, vel census securos. S. C.
Episcop. in Asc. 19. Jan. 1630.

25 Monialis Novitiæ Professio potest differri etiam ultra
annum, si dotem competentem Monasterium adhuc non
receperit. Sac. Congr. Episc. 31. Maji 1597. Potest tamen
admitti ad Professionem, antequam solvatur dos. Eadem
S. C. in Nucerina 14. Febr. 1653.

26 Superiores Regulares circa depositionem, solutionem, &
implicationem dotis nihil disponere possunt sine licentia
Ordinarii sub pœna privationis vocis activæ, & passivæ;
& Officiorum. Gregor. XV. Constit. 18. incip. Inscrutabi-
li; & Sacr. Congr. Episcop. & Regular. in Dertonen. 15.
Novembr. 1652. & sæpe alibi.

27 Quantitas dotis pro monialibus numerariis non debet
esse minor scutis ducentis monetæ Romanæ. Sacr. Congr.
Episcop. & Regul. in Ferentina 12. Septembr. 1614. in Fo-
roliv. 1. Septemb. 1645.

28 Nisi fundator minorem statuisset. Eadem Sacr. Congreg.
Episcop. in Reatina 3. Aprilis 1628. Et hæc expendi po-
29 test in utilitatem Monasterii, cum sola licentia Superioris
Monasterii; Monacell. part. 2. tit. 13. form. 5. n. 3. in fi-
ne Ead. Sacr. Congr. Episc. in Ariminen. 22. Maji 1601.
in Ferrarien. 23. Martii ejusdem anni.

30 Præterquam in monasteriis nuper erectis, in quibus e-
tiam dotes numerariæ sunt investiendæ. Ead. Sacr. Con-
31 greg. Episc. in Capacien. 23. Julii 1603. Non potest Ordi-
narius præfigere quantitatem dotis etiam numerariæ, ita
ut moniales non possint amplius recipere. Eadem Sacr.
Cong. in Bonon. 8. Novembr. 1604. Si ea major quantitas
sponte solvi velit. Ead. Sacr. Congr. in una Civit. Castel-
lanæ 3. Decebr. & in Aretina 17. Decemb. ejusdem anni.
32 Dotes hodie minui non possunt sine licentia Sacr. Congr.
Ead. Sacr. Congr. Episcop. 1. Decembr. 1625.

33 Pro monialibus supranumerariis solvitur dos duplicata.
Sacr. Congreg. Episcop. in Novar. 20. Septembr. 1594. in
34 Volaterana 22. Augusti 1605. Dos duplicata significat du-
plicatam summam ejus, quæ in receptione monialis in-
tra numerum dari consuevit, ita tamen, ut ubi summa
minor est ducentis scutis, ibi saltem solvantur 400. &
non minus. Eadem Sacra Congreg. in decreto generali 6.
Septembr. 1604. Nunquam enim potest esse minor Scutis
quadringentis monetæ Romanæ. Eadem Sacr. Congreg. in
Amelien. 8. Apr. 1603. in Anconitana 12. Maji 1605. in
35 Ferentina 12. Septembr. 1614. in Eugubina 6. Novembris
1643. & sæpe alibi. Nec de dotibus supernumerariis pos-
sunt moniales aliquid condonare. Eadem S. C. in Reati-
na 22. Apr. 1603.

36 Investiri debent omninò dotes supernumerariæ. Ead. Sac.
Congr. Episc. in Castellana 25. Jul. 1574. in Mediolan. 12.
37 Martii 1602. & sæpe alibi. Etiam Capuccinarum. Ead.
38 sacr. Congr. in Lauretana 13. Maji 1603. Velatarum ta-
men, & non Conversarum, quia præceptum investiendi
dotes supranumerarias intelligitur solum de Choralibus.
Ead. Sacr. Cong. Parmen. 15. septemb. 1603. in Fulginat.
39 14. Novembris 1625. & sæpe alibi. In stabilibus, vel iis
deficientibus, in censibus securis. Ead. sac Congr. in Fer-
40 rarien. 14. Novemb. 1601. Vel in extinctionem censuum.
41 Ead sac. Congregat. in Pistorien. 12. Julii 1604. Vel in lo-
cis montium Urbis non vacabilibus. Ead. sacr. Congreg.
in Coment. 23. Julii 1602. Si vero cum licentia Sacræ
Congregationis assignata fuerint in dotem loca montium
vacabilia, vendi debent, & pretium investiri. Ead. S.
C. in Camerin. 8. Aprilis 1603.

42 Non solet concedi licentia alienandi totam dotem supra-
numerariam, neque pro causis urgentissimis, sed tantum
dimidium cum onere reinvestiendi. Eadem Sacr. Congreg.
43 in Brixinen. 23. Febr. 1693. in Perusina 13. Jan. Consu-
mentes, vel expendentes dotes supranumerarias sine li-
centia, licet in utilitatem, incurrunt Excommunicatio-
nem, a qua non absolvuntur, nisi cum onere restituen-
di tantundem. Ead. sacr. Congreg. in Aretina 24. Martii
1597. in Cremen. 27. Septemb. 1601.

Et Abbatissa suspenditur ab Officio, vel si non est am- 44
plius in Officio, punitur aliis pœnis: Depositarii vero,
qui illas exbursaverunt contra tenorem licentiarum, co-
guntur ad solvendum de novo. Ead. sacr. Cong. in Me-
diol. 4. Augusti 1603.

In dotibus recipiendis nulla est facienda differentia in- 45
ter Terrerios, & Advenas; sacr. Congr. Episcop. & Re-
gul. 30. septemb. 1616. apud Tamburin. de Jure Abbatiss.
disput. 5. quæst. 7. num. 5. & Gavant. in Manual. Episcop.
verb. Monialium Novitiarum alimenta num. 12. Cardina-
lis tamen Petra tom. 3. Commen. ad Constitut. 12. Innocen-
tius IV. num. 51. dicit, id alicubi ex justo motivo non
servari, adeoque in hoc servandam esse consuetudinem
sicuti servanda est in exigenda majori dote pro recipienda
aliqua defectuosa, seu minus apta Officiis Monasterii, aut
quæ velit ab ipsis dispensari; argum. cap. Cum consuetu-
dinis 9. & cap. Cum tanto 11. de consuetudine, l. Nam
Imperator 38. ff. de Legib. Consuetudo enim, quæ sic ser-
vari videtur, & optima Legum Interpres; cap. Cum di-
lectus 8. de Consuetud. l. si de interpretatione 37. de Le-
gib. Vide ipsum loc. cit. a nu. 48. ad 51. ubi allegat Car-
din. de Luca, & alios Rossignolum de Dote part. 2. fol.
233. num. 8. & 9. & alios.

Dotem triplicatam solvit tertia Soror, si numerus Mo- 46
nialium sit minor 90. Si vero major, admittitur cum du-
plicata; sacra Cong. Episcop. in Bononien. 23. April. 1602. 47
Si vero Pater sit bene meritus &c. admittitur etiam cum
dote ordinaria; Ead. sacr. Congr. in una Venetiarum 26.
Octobris 1604. in Faventina 12. Martii 1608. in Bracharen- 48
si autem 27. Augusti 1616. sic rescripsit illi Archiepisco-
po; Utique hæc Sacra Congregatio, & infra: Aut igitur
tertia soror intra præfinitum Monialium numerum in Mo-
nasterium introducenda est, aut supra illum; Si ut nume-
rata ingredi voluerit, eleemosynam totalem duplicatam Mo-
nasterio persolvat; suffragioque tam activo quam passivo ca-
rebit, quo usque altera ex duabus ejus sororibus e vita de-
cesserit; si vero ut supra definitum Monialium numerum
admitti petierit, speciali Sacræ hujus Congregationis licen-
tia opus erit, quæ quidem concedi non solet, nisi ex condi-
tione, ut ipsa tertia Soror triplicatam eleemosynam dotalem
Monasterio solvat, nec reliquis ejus duabus Sororibus simul
superstitibus activo, vel passivo suffragio gaudeat.

Potest ex gratia vestiri Monialis intra numerum cum 49
dote ordinaria, non obstante, quod non ibi habeat al-
teram Sororem germanam cum multis consobrinis; Sacra
Congreg. Episcop. in Vercellen. 15. Maji 1606. in Imolen.
19. Novemb. 1620. Et sit de rigore Justitiæ secunda Soror
deberet solvere dotem duplicatam; Eadem Sacr. Congre-
gat. in Aretina 27. Octobr. 1603.

Monialis translata ad aliud Monasterium, nisi aliud 50
disponat Sacra Congregatio, relinquit dotem primo, sol-
vitque novam secundo; Sacr. Congreg. Episcop. in Viter-
bien. 2. Augusti 1580. in Neapolitana 20. Julii 1583. in
Paduana 20. Martii 1601. in Tropien. 25. Februarii 1603.
in Concordien. 4. Martii ejusdem anni, in Messanen. 29.
Aprilis ejusdem anni, in una Carmelitar. discalc. 3. Au-
gusti 1635.

An autem Monialis translata possit secum deferre ad 51
Monasterium ad quod, vel debeat relinquere Monasterio
a quo bona alia, quæ habet? Attendenda est dispositio
Sacræ Congregationis in concessione facultatis transeun-
di, quæ juxta varias circumstantias varie solet demanda-
ri: In dictis enim Neapolitana, & Carmelitar. discalceat.
& aliis citatis statuit, etiam alia bona Monialis translatæ
debere remanere Monasterio a quo, sicuti solet etiam sta-
tuere in transfiliationibus Regularium, nempe quod bo-
na, & jura quæsita remaneant integra, & illibata Con-
ventui a quo: ut in Neapolitana 20. Jan. 1719. in causa
Baccalaurei Anselmi Viana Minoris Conventualis, & sæ-
pe alibi; Immo quandoque solet etiam demandare, ut a-
liqua pars Livelli remaneat Monasterio a quo, ut practi-
cavit in Neapolitana 13. Aug. 1714. Ponente Eminentiss.
Card. Corsino, postea Summo Pontifice, in qua duabus
Monialibus ex Familia Caraciola concessit gratiam tran-
seundi a Monasterio S. Potiti ad aliud S. Josephi, Injun-
cta tamen obligatione subministrandi quotannis Monasterio
S. Josephi vita durante Monialium transferendarum, Du-
catos 40. pro qualibet, remanentibus decem ducatis pro
qualibet primo Monasterio, quia Livellum dictarum Mo-
nialium erat ducat. 50. Sic apud Ursayam tom. 3. part. 2.
discep. 1. §. 22. n. 29. Monacell. autem part. 1. tit. 11. for-
mul. 7. n. 12. tenet, & refert, quod eadem Sacr. Congr.
Episcoporum statuit, quod Monialis translata deferet ad
Monasterium ad quod alia bona, si quæ habet, relicta so-
lummodo prima dote Monasterio a quo, ut sequendo opi-
nionem Card. de Luca de Regul. disc. 30. num. 17. tenuit
Sacr. Congreg. Episcop. referente Eminentiss. Card. Tana-
ra in Hispalen. Transitus 23. Januar. 1699. Vide ipsum Mo-
nacell. part. 2. tit. 13. formul. 6. a n. 21. usque in finem,
ubi affert varia decreta ad rem, & plura notabilia adducit.

Mo-

Moniales præter dotem Monachandæ possunt etiam per pactum aliud recipere pro Sacristia, vel Infirmaria, non autem alio titulo; Monacell. *loc. cit. numer.* 9. ubi refert, quod sic declaravit *Sacra Congr. Episcop. in Ulyssiponen. 5. Novembr.* 1616. Papæ oraculo ibi: „ Sanctissimus D. N. censuit, eleemosynas, quæ per pactum Sacristiis, & Infirmariis Monasteriorum Monialium dari solent, non comprehendi in decreto, quo propinarum solutio per Moniales, dum ad habitum, vel ad Professionem admittuntur, fieri solita, interdicitur.

53 An autem excusari possit a Simonia, & ab Excommunicatione consuetudo vigens in quibusdam Monialium Monasteriis, quod præter dotem Novitiæ datam Monasterio, dentur etiam singulis Monialibus aliquæ portiones pecuniæ, quas propinas vocant, ut v. g. quatuor, vel duo argentei, una candela, unum linteum, & hujusmodi? Variant Doctores. Quod talis consuetudo excusari possit, tenent Sanchez *in opusc. lib. 2. cap. 3. dub. 23. num.* 6. D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 2. §. 5. *quæst.* 6. Pignatell. *tom. 7. consult.* 90. *num.* 23. ubi expresse ait: Hæc autem consuetudo nulla alia ratione mihi videtur posse a Simonia excusari, nisi asserendo dotem, quæ exigitur ad sustentationem Monialis, non consistere in indivisibili, sed sicut taxari potest sexcentis ducatis, etiam taxari potest sexcentis, & quinquaginta distributis hoc modo, ut sexcenta applicentur Communitati, seu Monasterio, & alia quinquaginta distribuantur inter Moniales, singulis dando illos quatuor, vel duos argenteos, candelam, linteum, & hujusmodi, ut suis necessitatibus subveniant; Sic præcise Pignatell. *loc. cit.* & ipso cit. Cajetanus de Alexandris, & in hoc sensu posse excusari tenent etiam alii; Dummodo tamen in his moderatio adhibeatur; & saltem si propter consuetudinem recipiuntur, non negentur spiritualia, etiamsi illa non dentur, sed servetur modus illa petendi præscriptus *in cap. Ad Apostolicam* 42. *de Simonia*, ut recte advertunt Suarez *tom. 2. de Relig. lib. 4. de Simonia cap.* 17. *num.* 18. Cajetanus de Alexandris *loc. cit.* Pignall. *loc. cit. num.* 14. & alii.

54 Multi tamen, ut videre est apud Monacell. *part. 3. tit. 4. Excommunicatio* 1. Pignatell. *cit. consult.* 90. *a num.* 23. Bonac. *de Simonia quæst. 7. §. 4. num.* 11. Barbosa *in Stravag. Sane 1. de Simonia nu.* 3. docent, quod talis consuetudo excusari non possit, & huic opinioni favet decretum *Sacra Congr. Episcop. & Regul.* quæ *die 2. Julii* 1589. & *in Lusitana 6. Junii* 1615. *ad* 2. propinarum, seu munerum largitionem Monialibus faciendam, tam in ingressu, seu in suspiciendo habitum Regularem, quam in Professione emittenda, tamquam abusum omnino abrogari mandavit, ac prohibuit sub pœnis etiam Censurarum; Sic refert Pignatell. *cit. consult. 90. numer.* 33. *& clare Extravag. Sane 1. de Simonia*, ubi Urban. IV. ad eliminandum Simoniæ crimen, quod occasione ingressus in Religionem cum fidelium scandalo, & damno committebatur (relictis in suo robore pœnis a Jure statutis) districtius inhibuit omnibus Regularibus utriusque sexus per hæc præcisa verba: „ Ne tam a maribus, quam a Mulieribus volentibus ingredi eorum Religiones, Ecclesias, Monasteria, Prioratus, Domus, seu loca, in earumdem personarum receptione, aut ante, vel post illam, quoscumque Pastus, Prandia, seu Cœnas, Pecunias, Jocalia, aut res alias etiam ad usum Ecclesiasticum, seu quemvis pium alium usum deputata, vel deputanda directe, vel indirecte petere, vel exigere quoquomodo præsumant ... Illa duntaxat, quæ personæ ipsæ ingredientes pure, & sponte, & plena liberalitate, omnique pactione cessante, dare, vel offerre Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, & Domibus hujusmodi voluerint, cum gratiarum actione licite recepturi: Nos enim, qui secus egerint, si sint singulares personæ, tam dantes, quam recipientes hujusmodi, Excommunicationis; si Capitulum, vel Conventus fuerit, suspensionis sententiis eo ipso decernimus subjacere, a quibus præterquam in mortis articulo absolvi nequeant absque Sedis Apostolicæ licentia speciali; Unde quod non liceat aliquid peti, seu exigi, nec etiam titulo eleemosynæ pro admittendis ad Habitum, & Professionem Regularem, patet etiam ex declaratione Sacræ Congregationis Concilii, quæ *in una Ecclesien. pro PP. Carmelitis calceatis huic quæsito pro maribus facto 9. Februarii* 1697. respondit: *Servetur dispositio Juris*; Sic refert Monacell. *part. 1. tit. 11. formul. 7. num.* 8. De Jure autem est, quod Religiosi, & Religiosæ non possunt, nec debent pretio recipi in Monasterium; *cap. Quoniam 40. de Simonia*, *& cit. Extravagant. Sane 1. de Simonia*. Vide verb. *Novitius a numer.* 57. *ad* 65. verb. *Simonia art. 2. a n.*20. *ad* 23.

55 Unde jure merito in Constitut. Alexand. VII. incip. *Pro commisso*, & in Edictis Innocent. XI. anno 1676. & 1684., & Innocent. XII. anno 1692. & Clement. XI. anno 1702. in Urbe publicatis prohibentur expresse Monialibus sub pœnis privationis vocis activæ, & passivæ, & Officiorum ipso facto incurrendis, ea omnia, quæ in dict. *Extravagant. Sane 1. de Simonia* continentur, aliaque de novo statuuntur pro Monachandis in Monasteriis Urbis, quæ ut ab omnibus præ oculis habeantur, datur hic ad litteram Edictum Clement. XI. supradicta complectens.

E D I C T U M

Pro Puellis admittendis ad Habitum Monasticum, & Novititiis Regularem professionem emissuris.

Gaspare per la misericordia di Dio Vescovo di Sabina della S. R. C. Cardinale Carpegna, della Santità di N. Signore Vicario Generale &c.

„ LA Santità di Nostro Signore ordina, che le RR. Madri Abbadesse, Priore, Superiore, Camerlenghe, ed altre Officiali, Monache, ed Oblate tutte dei Monasterj di Roma senza veruna eccezione debbano osservare, tener affissi, e leggere nei tempi assegnati, cioè nella prima Domenica dell' Avvento, e terza dopo la Pentecoste la Constituzione della santa memor. d' Alessandro VII. emanata li 24. Settembre 1657. per moderare le vane, e superflue spese ne' suddetti Monasterj, e trasportata per maggior intelligenza, e per non andar in disuso in volgare. E in oltre gli Editti pubblicati da noi per ordine della santa memor. d' Innocenzo XI. li 19. Novembre 1676. e li 28. Febraro 1684. incaricando specialmente la Santità sua quel, che nell' ultimo Editto diffusamente si dichiara circa le Zitelle d' ammettersi all' Abito, e le Novizie alla Professione, cioè, che nè le medesime, nè li loro Parenti, o alcun altro in nome delle suddette possano dare cosa alcuna per occasione di dette funzioni, nè in denaro, nè in spezie tanto alle suddette Superiore, Officiali, Monache, Converse, Novizie, Educande, quanto al Confessore, Fattori, ed altri Ministri Secolari, o Regolari sotto le pene, a chi contravvenisse, tanto nel dare, come nel ricevere contenute nella detta Costituzione Appostolica, ed Editti, che sono la privazione delli loro Offizj alle Superiore, e della voce attiva, e passiva all' altre Monache, riservata al Sommo Pontefice, ed altre pene a nostro arbitrio, e parimente, che in occasione delle nominate funzioni non si faccia alcuna spesa d' apparati fuori della Chiesa, ma che si adorni al di dentro con gli apparati, argenti, e suppellettili del medesimo Monastero; permettendosi solo, che a titolo d' una moderata ricreazione, si contribuisca dalle dette Zitelle, o Novizie, o dai loro Parenti una limitata somma da arbitrarsi dalla Superiora di ciascheduno Monastero con nostra approvazione (dove però vi è l' uso) e che non ecceda la quantità di quattro Giulj per ciascheduna di quelle, che commorano ne' Monasterj, e devono partecipare di detta ricreazione; Di più si diano solo le candele necessarie per la Chiesa in quella Funzione, ed una candela a ciascheduna Monaca, che non dovrà eccedere il peso di mezza libra; Ed acciò non si manchi alla puntual' osservanza, come Nostro Signore con sommo suo dispiacere ha sentito, che si trascura in alcuni Monasterj di quest' Alma Città, in gran pregiudizio dell' osservanza Regolare, e della vocazione di tante oneste zitelle, che per l' eccessività delle dette vane spese non abbracciano lo stato Religioso; La Santità sua coll' oracolo della sua viva voce ci ha incaricato di far precetto formale di Santa Obbedienza, siccome facciamo a tutte le RR. Madri Abbadesse, Superiore, Officiali, Monache, ed Oblate, ancorchè non abbiano clausura, o voti, che oltre le cose suddette permesse non ardiscano pigliar altro, sia denaro, o qualunque roba in spezie dalle Zitelle, quando pigliano l' Abito, nè dalle Novizie per causa, o quando fanno la Professione, nè dalli Parenti delle medesime, nè da altri in nome loro per qualsivoglia tempo prima, o dopo le dette Funzioni sotto qualunque titolo, colore, o pretesto, sia mancia, regalo, offerta, o altro, anche volontariamente dato non ostante qualsisia consuetudine, uso, o pratica in contrario, quale dichiariamo abuso, riservando a Noi la facoltà di assolvere quelle, che contravverranno, il che non faremo, se non seguirà l' effettiva restituzione di quel che han ricevuto; Volendo Sua Santità, che non le possino assolvere li Confessori Ordinarj, o Estraordinarj, Secolari, o Regolari in qualunque modo privilegiati.

„ Alli suddetti Confessori, Deputati, Fattori, ed altri Ministri, s' ingionge sotto pena della privazione de' loro Offizj, ed altre pene anche più gravi ad arbitrio nostro di non dover pigliare cosa alcuna dalle Zitelle, che prendono l' Abito, nè dalle Novizie, che professano.

„ Di più che alle Abbadesse, o Superiore, quando sono dette, non si dia il possesso dei loro Offizj, se prima non giurano avanti di Noi, o del nostro Deputato di osservar, e di far osservare per quel, che spetta, o

„ dipende da loro, quanto di sopra si è ordinato circa lo mancio, offerte, e regali in ordine alle Zitelle, e Novizie suddette; E che ogni volta, che qualche Zitella dovrà prendere l'Abito, o che la Novizia dovrà professare, prima che si spedisca la licenza, debba notificarsi alle medesime, quando si esplora la loro volontà, ed alle Parenti da parte di Nostro Signore l'ordine di non dare cosa alcuna, fuorchè la dote, e le cose suddette permesse.

„ Finalmente è intenzione della Santità Sua, che le Zitelle da vestirsi vadino in quel giorno alla Chiesa con Abito modesto, senza gioje, ed altri abbellimenti, o pompe, che impediscono, e distraggono dalla divozione, con che si deve ricevere il Sacro Abito Religioso; e tanto queste prima di pigliar l'Abito, quanto le Novizie prima della Professione debbano fare gli esercizi spirituali secondo gli ordini emanati dalla san. mem. d'Innoc. XI.

„ Intende anche espressamente la Santità di N. S. che siccome la suddetta Constituzione Appostolica, ed i Nostri passati Editti, così la disposizione del presente sia universale a tutti i Monasterj di quest'Alma Città, compresi quelli che hanno Protettori particolari di qualsivoglia grado, qualità, o condizione, anche se fossero gli Eminentissimi Signori Cardinali, ovvero, che n'abbino la cura Regolari, e che si debba procedere da Noi all'esecuzione delle pene in esso contenute, non solamente contro le Religiose, che in qualunque modo trasgredissero, ma contro gli suddetti Confessori, Deputati, Fattori, Sagrestani, ed altri Ministri Secolari, o Regolari, se ricevessero cosa alcuna dalle suddette Zitelle, e Novizie, rispettivamente e nelle occasioni di sopra espresse, e contra qualsisia altra persona di qualsivoglia grado, e condizione, che concorresse alle dette spese, col dare, o procurare in prestito apparati, argenti, e suppellettili per le nominate funzioni, con facoltà di procedere tanto a pene pecuniarie, come corporali a nostro arbitrio secondo la gravità della trasgressione.

„ Volendo, che il presente nostro Editto notificato che sarà in ciascheduno Monastero, obblighi tutte, non solo al presente, ma in avvenire, come se fosse loro personalmente intimato e per togliere ogni abuso, che potesse mai introdursi in contrario, ordiniamo, che si tenga affisso, e si legga in Refettorio colla suddetta Constituzione Appostolica, e con gli Editti ne' tempi assegnati, come stà espresso di sopra.

Dato della solita nostra Residenza questo dì 2. Marzo 1702.

G. Card. Vicario.

N. A. Cuggio Segr.

Io infrascritto Mandatario dell' Eminentissimo Signor Cardinal Vicario ho portato i suddetti ordini alli Monasterj di Roma alli cinque Marzo.

56 *Santi Fabri.*

Hinc multum expedit, & prope necessarium videtur, quod Ordinarii locorum in suis Diœcesibus curent exemplo Episcopi Urbis, & Orbis, ut Moniales servent dispositionem dictæ *Extravagant. Sine 3. de Simonia*, d. Constitut. Alexandr. VII. incip. *Pro commisso*, & dictorum Edictorum Innocentii XII. & Clementis XI. quorum ultimum, ut alia complectens, fuit supra ad litteram datum: Et sic cessabunt pericula Simoniæ, & incursus censurarum; Sic monent Pignatell *cit. consult.* 90. *num.* 24. Monacell. *part.* 2. *tit.* 4. *Excemmnu.* 1. *num.* 6. &
57 alii.

Insuper curare debent Episcopi omnes Italiæ & Insularum adjacentium, sicuti & Superiores Regulares, quod omnimode a Monialibus sibi subjectis observentur sequentes Clementis XI. ordinationes.

E P I S T O L A.

58 Encyclica, qua jussu Summi Pontificis universis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, ceterisque Italiæ, ac Insularum adjacentium Ordinariis, necnon Superioribus Generalibus Ordinum Regularium, quorum Regimini Monialium Monasteria subsunt, districte mandatur, ut Monialibus sibi subditis inhibeant, ne occasione Officiorum, sive antequam illa exercere incipiant, sive postquam illis perfunctæ fuerint ullos sumptus proprio, & peculiari earum nomine faciant.

„ LA Santità di Nostro Signore, che con paterno amore, ed Appostolico zelo invigila incessantemente a togliere gli abusi, e promuovere il bene spirituale di tutto il Cristianesimo, non lascia di stendere l'occhio nella sollecita sua pastorale attenzione alla buona direzione delle persone Religiose, e specialmente delle Sacre Vergini, che con ragione si chiamano *Illustrior portio Gregis Christi*, sperando da essa non solo di conseguire la lor santificazione, ma ancora di poter ottenere per mezzo delle orazioni di queste dilette Spose del Nostro Signor Gesù Cristo, quando veramente attendano con tutto il loro spirito a quella Religiosa perfezione, a cui si sono consecrate, specialissimi ajuti dal medesimo Signore nelle gravissime, e pur troppo note calamità, che di presente affliggono per ogni parte la Santa Chiesa: che però, avendo inteso da varie parti, che uno de' principali impedimenti al profitto spirituale delle medesime Religiose ne' Monasterj dell'Italia, ed Isole adjacenti proviene dalle Spese, che sono costrette di fare le Monache particolari in occasione de' loro Offizj, derivando da ciò (oltre le vessazioni importune, che si danno alli Padri, Madri, ed altri Parenti, quali, talvolta non possono corrispondere) necessariamente la distrazione dall'Orazione, culto di Dio, l'inosservanza delle Regole l'attaccamento biasimevole alli beni terreni, e talvolta anco con pregiudizio del voto della Santa Povertà, le continue inquietudini, gli stenti, e le occasioni di trattare con troppa libertà, e frequenza con i secolari con danno scambievole delle anime, e inconvenienti anco più gravi, de' quali giungono frequenti, e quotidiani ricorsi alle orecchie de' Superiori Ordinarj delle Sagre Congregazioni, e della stessa S. Sua; E volendo la medesima, che onninamente si ponga un efficace rimedio a' suddetti disordini, siccome ha comandato, che a quelli opportunamente si provveda rispetto alli Monasterj di quest'Alma Città di Roma con diverse ordinazioni contenute in prossimo passato, così per curare con egual rimedio l'istesso gravissimo male anco negli altri Monasterj d'Italia, e dell'Isole adiacenti, ha incaricato me d'ingiungere strettamente in suo nome a V. S. e nell'istessa maniera a tutti gli altri Ordinarj d'Italia, dell'Isole suddette, come parimente alli Superiori Generali delle Religioni presidenti a' Monasterj di Monache, che fatti bene ponderare dalle Religiose a lei sottoposte i sopraddetti disordini, e le pessime conseguenze, che da essi provengono, e quanto all'incontro sia per conferire alla loro Religiosa quiete, ed a liberarle da infiniti fastidj, rimorsi, e scrupoli, l'alienarsi affatto dal pensiero, e sollecitudine d'ogni privato interesse temporale; Ella seguendo l'esempio di quel, che si è fatto in Roma, incarichi sotto precetto formale di Santa Obbedienza con riservare a sè la facoltà di assolvere, ed in oltre sotto pena di privazione d'Offizio, e della Voce attiva, e passiva, e altre a suo arbitrio a tutte le Abbadesse, Superiore, Camerlenghe, Sagrestane, Rotare, ed altre Monache Offiziali di tutti li Monasterj, che non facciano, nè permettano respettivamente, che da altre si faccia spesa alcuna, ancorchè ne fosse data loro commodità da' Parenti, e da altre persone, duranti li loro Offizj, nè meno quelli finiti, o prima di esercitarli, nè di dare cos' alcuna di qualsivoglia valore a titolo di celebrazione di Feste, o di donativo, nè sotto qualunque altro titolo, che abbia causa, occasione, o dipendenza dalli predetti Offizj, non solo alle Superiore, Officiali, Monache, Novizie, e altre, che dimorano nel Monastero respettivamente (quali pure non dovranno riceverla) ma nè anche alli loro Superiori benchè Regolari, Confessori, Deputati, Fattori, ed altri Offiziali del Monastero, anzi nè meno alla Chiesa, o alla Sagrestia, ma qualsivoglia spesa da farsi nelli esercizj di detti Offizj, o per celebrare le loro Festività, o per occasione delle medesime, quale dovrà sempre essere conveniente, e moderata, si faccia colle rendite del Monastero senza contrattare debito alcuno. Al qual effetto dovrà V. S. efficacemente ingiungere, tanto alle Superiore, ed Officiali, quanto alli Deputati, Sindici, ed Economi di ciaschedun Monastero, di procurare, che le suddette spese come sopra moderate, si stabiliscano dentro breve termine con li modi, che stimeranno più proprj e convenienti da approvarsi da lei secondo le rendite de' medesimi Monasterj. Intendendo in oltre espressamente la Santità Sua, che la disposizione di quanto si contiene nella presente Lettera, sia universale, e comune a tutti li monasterj di Monache eziandio governati da' Regolari, e da qualunque altro Superiore, benchè privilegiato, e privilegiatissimo, e degno di special menzione, o in qualsivoglia altro modo esenti, o anche immediatamente soggetti alla Santa Sede, come parimente alle Case d'Oblate, benchè non abbiano clausura, nè voti solenni. Così dunque V. S. dovrà far osservare con tutta diligenza, e attenzione; Ed in caso, per conseguire pienamente l'effetto, che si desidera, quale sommamente preme alla Santità Sua, Ella abbia bisogno in qualche cosa delli oracoli, e autorità della Santa Sede, non manchi di ricorrere alla medesima con certa fiducia di venire assistita con tutto quell'ajuto, o protezione, che si giudicherà espediente per ottenere onninamente il compimento di cosa sì necessaria alla quiete, e benefizio spirituale delle Religiose, e tanto importante al ser-

„ vizio

„ vizio del Signor Iddio, da cui le prego ogni maggior felicità.

Roma 28. Luglio 1708.

G. Cardinal. di Carpegna Prefetto.

Ferdinando Arcivescovo di Nicea Segr.

EPISTOLA.

59 Encyclica ad universos Italiæ, Insularumque adjacentium Ordinarios, nec non Monialium Superiores Regulares conscripta, qua disposita in alia præcedenti Epistola declarantur.

„ PEr provvedere alla Religiosa quiete delle Monache, e liberarle da rimorsi, e scrupoli, come da ogni sollecitudine di privato interesse temporale, ordinò già la Santità di Nostro Signore con Editto, o sia Lettera circolare in data delli 28. del passato mese di Luglio, che tutte le spese degli Offizj, si facessero con le rendite de' Monasterj; Ora a fine di soddisfare alle istanze di alcuni Monasterj, che hanno in ciò ricercata qualche più chiara spiegazione: La Santità Sua col parere d'una Congregazione spezialmente deputata, ha comandato, e comanda, che in virtù delli decreti Appostolici fatti per l'osservanza del voto della Santa povertà i livelli, o vitalizj si consegnino, o confondano nella Cassa comune a disposizione della Superiora, la quale somministri alle Monache, quanto occorre per le loro necessità religiose, ed il rimanente converta in beneficio del Monastero per sovvenirlo, ed abilitarlo a supplire alle spese necessarie per li Offizj, ed altro: restando però sempre nel suo vigore la disposizione, penalità del prefato Editto, o sia Lettera Circolare: S'ingionge per tanto efficacemente a V. S. di procurare, che si metta in pratica ciò, che si è detto, nel che sommamente preme il Santo zelo di Nostro Signore, che desidera l'obbedienza dovuta ad un ordine sì necessario, non meno per il profitto spirituale, che per la quiete temporale dell'animo di tutte le Religiose. Glielo significo, ed il Signore Iddio la prosperi.

Roma 26. Gennaro 1709.

G. Card. di Carpegna Prefetto.

Ferdinando Arcivescovo di Nicea Seg.

EPISTOLA

60 Jussu Summi Pontificis ad Eminentiss. Archiepiscopum Neapolitanum conscripta, qua illi significatur, ut in Monasteriis ejusdem Civitatis disposita a Sanctitate Sua de sumptibus a Monialibus occasione Officiorum faciendis exacte observari mandet.

„ ESsendo gionto all'orecchio di Nostro Signore, che in codesti Monasterj di Monache soggetti a Vostra Eminenza contro gli Ordini dati dalla Santità Sua col mezzo di questa Congregazione a tutti i Monasterj d'Italia con Lettera circolare del 28. Luglio 1708. le Abbadesse, Vicarie, Cellerarie, Camerlenghe, Sagrestane, Rotare, ed altre Monache Offiziali, tanto nell'ingresso, che nel fine del loro Officio facciano spese eccedenti, anche sopra la somma di ducati ottocento, e più, a titolo di pietanze alle Monache, e a i loro Superiori, benchè Regolari, Confessori, Deputati, Fattori, ed altri; E conoscendo sua Beatitudine, che da ciò deriva la tepidezza delle Religiose nello spirito, la distrazione dell'Orazione, e dal culto di Dio, l'inosservanza della Regola, e forse talvolta il pregiudizio del voto della santa Povertà, mi ha comandato di scrivere a Vostra Eminenza, che si compiaccia d'incaricare sotto precetto formale di Sant'Obbedienza con riservarne a sè la facoltà d'assolvere, ed inoltre sotto pena di privazione d'Offizio, o della privazione di voce attiva, ed altro a suo arbitrio alle Monache Officiali suddette, che non facciano, nè permettino, che da altri si faccia spesa alcuna, ancorchè ne fosse dato loro comodità da' parenti, o da altre persone, duranti i loro Offizj, ma nè meno quelli finiti, ed esercitati, nè anche a titolo di celebrazione di Feste, o di donativo, nè sotto qualsisia altro titolo, che abbia causa, occasione, o dipendenza dalli predetti Offizj, e come più amplamente si contiene nella suddetta circolare del 28. Luglio 1708. la quale vuole sua Santità che venga in ogni sua parte pontualmente, e religiosamente osservata. Nell'obbedienza agli ordini supremi di Nostro Signore col significarlo a Vostra Eminenza, perchè cooperi con tutto il suo zelo a sì Santa, e pia intenzione di sua Beatitudine, le bacio ec.

Roma 26. Giugno 1716.

Ferdinando Card. d'Adda Pro-Prefetto.

F. Arcivescovo di Damasco Segr.

EPISTOLA

61 Jussu Summi Pontificis ad Nuncium Apostolicum in Civitate Neapolitana conscripta, qua illi injungitur, ut in Monasteriis Monialium ejus Jurisdictioni subjectarum disposita a Sanctitate sua de sumptibus a Monialibus occasione Officiorum faciendis inviolabiliter observari curet.

„ PReme sommamente a Nostro Signore, che venghino esattamente osservati gli Ordini transmessi, anche al suo Antecessore, con Lettere di questa Sagra Congregazione de' 28. Luglio 1708. circa la superfluità delle spese, che si fanno dalle Abbadesse, Vicarie, ed altre Monache Offiziali duranti, e finiti i loro Offizj sì nelle pietanze per le altre Monache, loro Superiori, Confessori, Deputati, Fattori, e simili altri Ministri, che nelle occasioni di Feste si fanno. Sentendosi però, che ne' Monasterj di codesta Città soggetti alla Giurisdizione di V. S. non solo non vengono osservati tali ordini ma che anzi venghino fatte spese eccedenti la somma di ottocento e più ducati in pietanze, e celebrazione di Feste contro la pia e savia mente di sua Beatitudine, che pur troppo prevede, quanto detrimento sia con ciò per risultare alle Religiose nella via dello spirito, nella distrazione dall'Orazione, nel culto di Dio, nell'osservanza della Regola, e forse anche talvolta nel voto della Santa Povertà, mi ha per tanto comandato di scrivere a lei, che come Ministro Appostolico, a cui soggiacciono i Monasterj esenti dalla Giurisdizione di codesto Eminentissimo Arcivescovo, dovrà dar esempio a quelli, che sono immediatamente soggetti a sua Eminenza, faccia precetto formale di Santa obbedienza, con riservare a sè la facoltà di assolverne, ed inoltre sotto pena di privazione di Officio, delle voci attiva, e passiva, ed altro da arbitrarsi da lei alle Monache, ed Offiziali suddette di ciascun Monastero esistente sotto il suo governo, che non facciano, nè permettino, che da altre si faccia spesa alcuna, ancorchè ne fosse data loro comodità da' Parenti, o da altre persone duranti, e finiti i loro Offizj, nè anche a titolo di celebrazione di Feste, o di donativo, nè sotto qualsivoglia altro titolo, che abbia causa, occasione, o dipendenza dalli predetti Offizj, e come più amplamente si contiene nella menzionata Lettera circolare de' 28. Luglio 1708. E susseguentemente proccuri con tutta efficacia, che sia in tutto eseguito, e si proceda contro chi trasgredirà, conformemente alle pene, essendo spezialmente ordine della Santità di Nostro Signore, che V. S. in tal'affare faccia riconoscere la sua vigilanza. Così ella eseguirà in ossequio de' supremi cenni di sua Beatitudine, e le prego ec.

Roma 26. Giugno 1716.

F. Card. d'Adda Pro-Prefetto.

F. Arcivescovo di Damasco Segr.

Affertur ad id novissima similis dispositio Benedicti XIV. ut habetur in sequenti Epistola directa Eminentissimo Cardinali Archiepiscopo Mediolanensi. 62

Eminentissimo e Reverendissimo Signor mio Osservandissimo.

„ QUantumque altre volte questa Sag. Congregazione specialmente sotto il dì 28. Luglio 1708. abbia ordinato, che le spese occorrenti in congiunture di Feste, e degli Uffizj, che si esercitano dalle Monache, si dovessero fare colle rendite de' Monasterj; Nulladimeno è stato rappresentato alla Santità di Nostro Signore, che in molti Conventi quelle si facciano dalle Monache particolari a conto proprio, dal che molti, e gravi inconvenienti possono derivare, come la distrazione dall'Orazione, e dal Culto Divino, l'occasione di trattar con troppa frequenza co' Secolari, e qualche altra inosservanza delle Regole, la soverchia sollecitudine di acquistar denaro con pericolo di contravvenire al Voto della Povertà, ed inoltre di porre in angustia i loro Parenti, i quali per non soggiacere a replicate gravi spese si astengono tal'ora dal collocare ne' Monasterj altre Fanciulle, che ne averebbero la vocazione. Perciò la Santità sua, la quale con indefesso Appostolico zelo assiduamente invigila a promuovere il bene spirituale di tutto il Cristianesimo, ed ha specialmente a cuore, che sempre più si avanzino nella strada della perfezione le Sagre Vergini, parte la più illustre del Gregge di Gesù Cristo, ha comandato, che si rinovino gli Ordini su questa materia altre volte emanati, e che insistasi per l'esecuzione de' medesimi. Si compiacerà per tanto V. E. incaricare con precetto formale di Sant'Obbedienza a tutte le Abbadesse, Priore, Vicarie, Camerlenghe, Sagrestane, ed altre Offiziali, che non debbano in occasione di Feste, o di loro Offizj fare spesa alcuna, o dare alcun donativo, quantunque di poco valore, nè alle Monache, nè alle Novizie, nè ad altre, che dimorano nel Monastero, nè tampoco a loro Superiori, ancorchè Regolari, nè a' Confessori, Deputati, Fattori, ed altri Offiziali, anzi nè meno alla Chiesa, e Sagrestia, ma qualsivoglia spesa nelle sopraddette congiunture, dovrà

,, onninamente fissi colle rendite de' Monasterj, E perchè questi non restino di soverchio aggravati, potrà l' E. V. ingiungere tanto alle Superiore, quanto alli Deputati, Sindici, ed Economi di ciascun Monastero, che considerato lo stato de' medesimi, stabiliscono per le suddette spese una precisa somma, che da V. E. dovrà poi esaminarsi, ed approvarsi, perchè sia propria, convenevole, e proporzionata all' Entrate; In caso poi, che qualche Monastero fosse così scarso di rendite, che non ostante tutta la moderazione usata non potesse soccombere a questo peso l' E. V. ordinerà, che somministrato alle Monache del deposito provenicnte dalli Livelli, o Vitalizi, quanto occorre per le loro necessità Religiose, il rimanente s' impieghi nelle divisate spese, con come fu dichiarato coll' altra Lettera circolare de' 25. Febbrajo 1709.

,, Ed affinchè si mantenga perpetuamente l' osservanza di quanto viene, come sopra, prescritto, potrà l' E. V. comandare espressamente che sempre nell' elezione della nuova Superiora debba in Capitolo leggersi ciò, che nella presente Lettera si contiene. Dichiarando, che la Santità di Nostro Signore intende, che inviolabilmente debba il tutto osservarsi da qualunque Monastero, benchè esente, priviligiato, privilegiatissimo, e degno di spezial menzione, eziandio soggetto immediatamente alla Santa Sede, ed anche dalle Case delle Obblate, quantunque non astrette alla Clausura, sotto la pena in caso di contravvenzione della privazione dell' Officio, e della voce attiva e passiva da incorrersi ipso facto, ed altre ad arbitrio della Sacra Congregazione.

,, Sarà dunque parte della Pastoral Vigilanza dell' E. V. il restar servita di ordinare l' esatto adempimento di quanto si prescrive, compiacendosi susseguentemente dare avviso dell' operato, mentre bacio alla medesima umilmente le Mani.

Di Vostra Eminenza.

Roma 26. Gennajo 1742.

G. Arcivescovo di Damiata Seg.

Milano all' Eminentiss. Signor Cardinale Arcivescovo.

Umiliss. Devotiss. Servitore.

G. Card. Firrao.

Episcopus, sive Superior Regularis non potest recipere munera occasione receptionis Habitus, seu emissionis Professionis Monialium, seu ingressus Abbatissæ in Officium Abbatiatus, & hujusmodi; Clemens VIII. in Constit. de largitione munerum incip. ,, Religiosæ Congregationes, *& expresse* Sacra Congreg. Episcop. & Regular. in Aversana 22. Januarii 1591. *his verbis*. Non liceat Episcopis, cum Novitiæ vestiuntur, vel Professionem emittunt a propinquis, vel ab alio quocumque dona, tam comestibilia quam linea, etiam parvi valoris accipere, neque ab Abbatissis in ingressu Officii, sed ab eisdem comestibilia tantum in aliquibus solemnitatibus, nomine totius Monasterii, etiamsi antiquissima inoleverit consuetudo ,,. Episcopus, & quilibet alius Superior ordinarius in his transgressor juxta tenorem dictæ Constitutionis Clementis VIII. tenetur ad restitutionem, quatenus munera non comestibilia & præter formam alterius Bullæ Urbani VIII. incip. *Nuper, a Congregatione*, moderatoriæ, & declaratoriæ, & confirmatoriæ illius Clementis VIII. recipiat, adeo ut, neque a Summo Pœnitentiario (si munus summam Scutorum decem excedat) absolvi possit, nisi facta restitutione, prout patet ex novissima Constitutione Innocentii XII. declaratoria facultatum Cardinalis Pœnitentiarii emanat. tertio nonas Septembris 1692. incip. *Romanus Pontifex* in qua §. 17. sic expresse habetur; ,, Munera a Regularibus contra rec. mem. Clementis Papæ VIII. pariter Prædecessoris Nostri anno Incarnationis præfatæ 1594. tertio decimo Kalendas Julii editam Constitutionem ultra valorem decem Scutorum monetæ recipientes, exceptis rerum medicinalium, seu devotionis muneribus, ante factam restitutionem non absolvat, nec mandet absolvi; Infra vero prædictum valorem, nonnisi facta arbitrio ipsius majoris Pœnitentiarii, seu per eum eligendi Confessarii eleemosyna, quæ in beneficium Religionis, seu conventus, cui de jure facienda esset restitutio, si caute fieri potest, erogetur, absolvat, seu mandet absolvi ,,.

65 Monialis in particulari nequit neque de licentia, ac dispensatione Superioris habere peculium, seu aliquid proprium, de quo tamquam de re sibi propria pro libitu disponere possit. *Communis*, textu expresso *in c. Cum ad Monasterium 6. de statu Monachorum in fine*, ibi: Nec æstimet ,, Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicuti & custodia castitatis adeo est annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere ,,. Concil. Trid. *sess. 25. de Regularib. & Monialib. cap.* 2. & habetur expresse *in Clement. VIII de reformation. Regul.* incip. *Nullus omnino*. Et hoc sæpe sæpius in casibus specificis declaravit Sacra Congr. Conc. ut abunde refert Fagnanus *in c. Monachi 2. de statu Monachorum a n. 61. usque in finem*.

66 Et signanter in causa Panormitana, in qua cum quædam Monialis præter dotem Monasterio tributam sibi reservasset scuta quinquaginta annua pro suis necessitatibus, atque indigentiis petit sibi fieri facultatem illa erogandi in usus prædictos; S. Congreg. censuit hanc pecuniam annuam, non obstante reservatione, jam quæsitam esse Monasterio: ideoque deferendam esse recta ad manus Abbatissæ, quæ primum prospiciat necessitatibus Monialis Oratricis, & quod reliquum fuerit, in usus totius Monasterii
convertat. Præterea in causa Neapolitana propositum fuit 67
Sacræ Congregat. dubium, ut infra conceptum. In aliquibus Monasteriis nonnullæ Moniales census, & annuos quosdam reditus, & proventus seu fructus percipiunt sub diversis contractuum speciebus, nam aliquæ in ipsarum persona emerunt certos reditus a personis laicis: aliquæ ab aliis Monialibus, aliquæ ab ipsis Monasteriis, aliæ vero dederunt pecuniam Monasterio, ut ex earum pecuniis fieret emptio nomine Monasterii ad rationem septem, vel octo pro centenario, & Abbatissæ dabant ipsis Monialibus illos reditus, quos ex dictis emptionibus exigebant singulis annis. Aliquæ Monasteriis, seu eorum Superioribus certas pecuniarum summas manualiter pro indigentiis Monasterii dederunt pacto adjecto, vel etiam tacita conventione adhibita, ut Monasterium, seu Abbatissa certos reditus ad rationem tot pro centenario earum vita durante concedat. Quæritur, an Moniales prædictæ in hujusmodi casibus incurrant in pœnas per Concilium Trident. *sess. 5. cap. 2. de Regular.* in proprietarios inflictas, etiamsi de licentia Abbatissæ, & ad Abbatissæ nutum, vel Conventus, seu Monasterii nomine percipiant? Sacra Congregatio censuit, in nullo supradictorum casuum licere Moniales dictos fructus, seu reditus percipere. & si perceperint, incidere in pœnas *d. cap. sess. 25. de Regularibus*. Neque ab hujusmodi pœnis excusari ob licentiam Abbatissæ, quæ eam d. Concilii decreto in supradictis casibus concedere quidem prohibetur, sed debet ex suo munere ex Monasterii reditibus, vel elemmosynis Monialium necessitatibus in dies subvenire. Ex quibus declarationibus apparet, non esse amplius locum opinioni Jo. Andr. *in regul. Non est obligatorium*, Calder. *cons. 2. de Regularibus & Abbat. cons.* 88. *part.* 1. existimantium, licere Professo de Licentia Superioris Prælati accipere aliquam annualem provisionem a Conventu, vel a Provincia, puta Scutorum decem, ut exemplificat Jo Andr. vel quinquaginta, ut inquiunt Calder. & Abb. persolvendam pro vestibus, & aliis personalibus necessitatibus.

68 Item in Urbinaten. Cum Archiepiscopus Urbani retulisset Sacræ Congreg. se non potuisse adducere Moniales cujusdam Monasterii ad suscipiendam exactam vitam communem; ideoque illis proposuisse, ut fieret communis arca, cujus clavis penes Abbatissam existeret, & intus eam aptarentur tot scriniola, quot essent Moniales, ita ut unaquæque haberet claviculam scrinioli sui, & in eo asservaret pecuniam ex laboritio, vel aliunde partam, quæ in ipsius tantum, & non in alterius necessitates erogari deberet arbitrio Abbatissæ; Sacra Congregatio hoc temperamentum ludicrum existimavit, ac repugnans Decreto *d. sess. cap.* 2. quod jubet, ut omnia Superiori tradantur, Conventuique incorporentur, ideoque mandavit Archiepiscopo, ut quandiu Moniales communem vitam non susciperent, interdiceret illis receptionem puellarum ad Habitum, & Professionem.

69 In Monasteriis tamen, in quibus, vel ob carentiam redituum vel ob incuriam, & negligentiam Superiorum vita communis non servetur, nec potest introduci, & Monasterium indigentiis Monialium non supplet, nec ob ejus paupertatem supplere potest, omnes pecuniæ undequaque quæsitæ a Monialibus, in capsam depositi conferendæ sunt, & registrandæ, ac nomine Monasterii exigendæ; Et exinde, ut Monialibus exhibitricibus de necessariis ad vitam provideatur, eisdem eleemosynaliter de licentia Abbatissæ per depositariam tradi debent; Ita enim eo modo, quo potest, servatur votum Paupertatis, & tollitur occasio proprietatis, ut cum aliis tradit Donatus *prax. rerum Regular. tom. 2. tract. 15. q. 11. 19. & 20.* ubi sub *n.* 1. refert Decretum Sacræ Congregationis Visitationis Apostolicæ jussu Urbani VIII. factæ *die 13. Julii* 1617. pro Franciscanis Conventualibus Monasterii SS. Apostolorum Romæ per hæc verba; ,, Pecuniæ vero, aliæque res quæcumque Fratrum intra viginti quatuor horas tradantur ,, Superiori in commune Conventus Ærarium reponendæ, ,, triplicique clavi custodiendæ, quarum una penes Guardianum pro tempore existentem, duæ vero aliæ penes ,, duos alios Fratres singulo quoque anno per Conventum ,, eligendos, conservetur, ex quibus subministrato exhibitori quantum Religiosæ ejus necessitates (, status valetudinis, laborumque ratione habita) expostulare videbuntur; Reliquum penes Ærarium remaneat, & ,, arbitrio duarum ex tribus partibus Capituli, seu Congregationis Provincialis singulis annis faciendæ erogetur.

70 Partitæ autem dictæ capsæ communis per computum separatum sic inscribi debent: *Il Monastero deve aver da sè per conto di Suor N. N. scudi . . . prout Sacra Congregatio Episcopor. & Regular. rescripsit Archiepiscopo Barensi 2. Octobris* 1595. cui totam pecuniam provenientem ex Moniali-

nialibus particularibus in capsam communem deponendam esse injunxerat, quoties Moniales ex causis supradictis ad vitam communem reduci non possent. Et iterum ita fieri jussit generaliter 4. *Febr.* 1678. ut refert Crispin. *de Visitatione* §. 42. *n.* 40.

71 Unde ut Moniales in Monasteriis, ubi non adest vita communis, possint licite exigere, retinere, & expendere Livella, debent quinque conditiones, seu circumstantiæ concurrere; Prima scilicet, quod habeant dependenter a voluntate Superioris; Secunda, ut sint paratæ peculium consignare ad nutum ejusdem Superioris; Tertia, ut pecunias convertant in licitos, & pios usus, & decentiam eorum status: Quarta, quod non sit peculium superfluum: Quinta, quod sit penes Capsam depositi, seu Ærarium commune; Donat. *prax. rer. Regular. tom.* 4. *tract.* 15. *quæst.* 11. *&* 19. & alii plures ibi citati, Monacell. *p.* 1. *tit.* 11. *formul.* 20. *n.* 4. *&* 6. ubi habet, quod hæc Donati Theoricas potest tute practicari, & tolerari, prout tolerari posse declaravit *Sacra Congr. in una Cesenaten.* pro Monasterio S. Claræ illius Civitatis rescribendo sub *die* 12. *Martii* 1693. in obsequium Card. Denhoff tunc Episcopi vitam communem desiderantis: *Ad mentem*, referente Eminentissimo Card. Acciajolo, & mens fuit, quod circa vitam perfecte communem nihil esset innovandum.

72 Livella non possunt a Monialibus, & Regularibus cedi eorum consanguineis sine licentia Sacræ Congregationis; Rota *decis.* 610. *num.* 8. *&* 9. *coram Card. Cerro*, *& in Albanen. locorum Montium* 26. *Januarii* 1725. *coram Calcagnino*, Card. Petra *tom.* 5. *Commentar. ad Constitut.* 5. *Pauli II. sect.* 2. *num.* 7. ubi citat alias Rotæ decisiones, & testatur, Regulares, & Moniales passim recurrere ad Sacram Congregationem Episcop. & Regular. pro obtinendis licentiis in concedendis Livellis suis consanguineis, quæ solent concedi accedente consensu Superiorum, & Capituli Conventualis, ut ipse expertus est, dum erat Secretarius dictæ Sacræ Congregationis; ut refert eodem *tom.* 5. *Commentar. ad Constitut.* 12. *Sixti IV. n.* 5. *in fine*. Et revera cum nuperrime quidam Regularis Carmelita calceatus petiisset a d. Sacra Congregatione facultatem transigendi in certa conventa summa pecuniæ pro decursis Livelli annualitatibus a suis consanguineis partim non solutis, & partim sub dubio an fuerit integraliter solutæ, ex quo utraque pars fuerit negligens in registrandis, & asservandis memoriis: *Dicta Sacra Congreg. Episcop. & Regul. sub die* 16. *Januarii* 1739. *rescripsit concedendo facultatem, & remittendo executionem Generali ejusdem Ordinis, dummodo narrata vera existerent* (narraverat enim a suis consanguineis pluries pecuniaria subsidia ultra suum Livellum gratis recepisse) *& accederet consensus Capitularium Conventus, cujus erat filius, & actus fieret nomine ipsius Conventus*.

73 Posse autem Moniales, & Regulares remittere suis consanguineis, vel aliis donare fructus sui Livelli cum sola licentia Superioris, tenent Sanchez *ad Præcepta Decalogi lib.* 7. *c.* 22. *n.* 16. Diana *coordinat. t.* 7. *tract.* 3. *de paupertat. Religios. resolut.* 69. Card. de Luca *de Regularib. disc.* 56. *a n.* 7. Paulut. *in Voto arbit. pro veritate edito in una Casenaten.* quod registratur *in dissertat.* 36. *art.* 2. *per tot.* Uriaya *tom.* 3. *part.* 2. *disceptat.* 1. §. 18. *num.* 30. *&* §. 22. *n.* 35. Valer. *de differ. utriusque Fori verb. Munera num.* 37. & alii passim, & Rota *decis.* 1162. *n.* 17. *coram*

74 *Emerix Junior.* Immo plures ex citatis, & non pauci alii Doctores tenent, Moniales, & Regulares posse similes cessiones, remissiones, seu donationes fructuum sui Livelli facere absque licentia ad id speciali Superioris, sed cum sola licentia generali insumendi tales fructus in suas indigentias, & Religiosos usus. Et ratio illorum est, quia eo ipso, quod Religio certa quantitas conceditur, & præscribitur, censetur etiam dari tacite licentia expendendi in honestos usus, id quod sibi superabit ex parsimonia; Tum quia per talem donationem, seu remissionem Monialis, seu Regularis nullum damnum infert Monasterio, sed parce vivendo, & expendendo detrahere videtur condentiæ suæ personæ, ejusque genio, & venari id, quod donat, vel remittit, & Bulla de largitione munerum prohibet tantum largitiones munerum ex quibus damnum, seu grave incommodum infertur Monasterio; tum etiam quia ex hac opinione datur occasio Monialibus, & Regularibus, ut libentius abstinentiæ, sobrietati, frugalitati, modestiæ, & moderato sumptui assuescant, dum sciunt ea, quæ sibi de necessariis subtrahunt, posse consanguineis, & aliis de se benemeritis donare, & in aliis licitis operibus expendere, Valer. *de different. utriusque Fori, verb. Munera n.* 37. Peytin. *tom.* 1. *de subdit. quæst.* 2. *cap.* 2. §. 6. Navarr. *consil.* 3. *num.* 46. *de statu Monachor.* Beja *cas.* 32. *vers. Respondemus*, Urlaya *tom.* 3. *part.* 2. *discept.* 1. §. 22. *a num.* 35. Paulut. *loc. cit. a num.* 38. D. Cajetan. de Alexandris *in Confessario Monialium capit.* 4. §. 4. *quæst.* 6. Card. de Luca *loc. cit.* Diana *loc. cit.* & alii plures, quæ opinio in Monasteriis, ubi adest talis consuetudo, si adsit licentia saltem tacita Superioris est vere probabilis, quia taciti, & expressi eadem est virtus, *l. Cum quid, ff. de rebus cred. & cap.* 2. *de rescriptis*.

75 Intellige tamen de cessione, seu donatione fructuum Livelli non ascendentium ad magnam summam, quia pro cessione, seu donatione annualitatum constantium magnam, & notabilem summam, seu pro cessione Juris Livelli recurrendum est ad Sacram Congregationem Episcop. & Regul. juxta dicta supra *num.* 72. cum circa talem summam, & tale Jus obstent Constitutiones Clementis VIII. & Urbani VIII. de largitione munerum, ad quarum solummodo formam possint Regulares uti decrevit *Sacr. Congr. Episcopor. & Regular. in Florentina* 21. *Junii* 1690. *ad relationem Eminentissimi Card. Petrucci*.

Moniales ex pecunia sui Livelli, seu aliunde quæsita nequit sibi censum emere, seu constituere neque de licentia Abbatissæ, immo neque ipsam pecuniam tradere Monasterio, seu Abbatissæ pro indigentiis Monasterii cum pacto, vel etiam tacita conventione adhibita, ut Monasterium, seu Abbatissa certos reditus ad rationem tot pro centenario, ejus vita durante concedat, seu solvat. Sic expresse decrevit *Sacr. Congregatio Concilii in dicta Neapolitana* relata ex Fagnano *supra num.* 67. Unde cum quidam Regularis dedisset Monasterio Capitale in pecunia cum pacto, ut ei quotannis certa summa solveretur, suborto dubio an Monasterium ad id teneretur; *Sac. Congr. Episcop. nuperrime rescripsit, Monasterium non teneri*. Sic refert Card. Petra *tom.* 4. *Commentar. ad Constitut.* 5. *Benedicti XII. sect.* 2. *num.* 29. *in fine*. 76

Neque potest Monialis ex peculio sui Livelli, vel aliunde quæsito, & sibi libere a Superiore concesso fundare censum, ut ex ejus fructibus post ejus mortem celebrentur Missæ pro anima ipsius, quia cum quidquid acquirit Monachus, Monasterio acquirat: *cap. Statuum* 1. *caus.* 18. *qu.* 5. *cap. Abbates* 16. *caus.* 18. *quæst.* 2. *cap. Quia ingredientibus* 7. *caus.* 19. *qu.* 3. *cap. In præsentia* 8. *de probat.* statim ac census fundaretur, acquireretur Monasterio, & non esset amplius fundatio sub dispositione Monialis, & proinde non posset supponere oneri Missarum. Pasqualig. *in qq. Moral. juridic. quæstion.* 199. *num.* 1. D. Cajetan. de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 4. §. 2. *quæst.* 12. & alii passim. 77

Nec potest Monialis tradere amico certam summam pecuniæ ex suo Livello, seu aliunde quæsitæ cum pacto, quod post ejus mortem faciat celebrari tot Missas, quia sic Monialis disponeret quidem vivens de tali pecunia, sed tamen caussa mortis, itaut dispositio non sortiretur effectum, nisi post mortem; Hoc autem esset disponere per modum ultimæ voluntatis, quod est omnino prohibitum Religiosis Regularibus. *Authent. Cod. de Sacrosanct. Eccles. cap. Non dicatis* 11. *caus.* 12. *quæst.* 1. *cap. Quia ingredientibus* 7. *caus.* 19. *quæst.* 3. *cap. Quia ingredientibus* 2. *de testamentis* cum similibus, D. Cajetanus *loc. cit. q.* 13. & alii. 78

An autem possit Monialis dictam pecuniam ex suo Livello, seu aliunde quæsitam proprio usui concessam donare alteri cum onere, ut statim celebrentur singulis annis aliquæ missæ in perpetuum? variant Doctores. Affirmant Ludovicus Lopez *lib.* 2. *de contractibus c.* 40. Navarr. *Comment.* 2. *num.* 41. *de Regularibus*, & alii quia dicunt, hoc non est disponere per modum ultimæ voluntatis, cum eo ipso, quod disponat per donationem, disponat irrevocabiliter; de ratione autem dispositionis per modum ultimæ voluntatis est disponere revocabiliter: At melius negant Pasqualigus *loc. cit.* D. Cajetanus *loc. cit. quæst.* 13. Molina *tom.* 1. *de justitia disp.* 140. *col.* 2. & alii plures: quia Monialis, & Regularis nec potest facere donationem mortis caussa, *arg. lib.* 2. §. 1. *ff. de Tutel. & rat. distrah.* Reiffenstuel *lib.* 4. *decret. tit.* 26. *num.* 360. & alii passim; Nisi de re modica fiat donatio mortis caussa, quia istam cum consensu Superioris, seu Superiorissæ, & multo magis ipsum Superiorem, seu Superiorissam posse facere, tenent Barbosa *in cap. Quia ingredientibus* 2. *de Testamentis num.* 5. Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 26. *numer.* 48. Reiffenstuel *loc. cit.* Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 8. *numer.* 11. Layman *lib.* 3. *tract.* 5. *cap. num.* 4. & alii communiter. Tum quia in nostro casu non intervenit vera donatio, sed deputatio dictæ pecuniæ pro celebratione Missarum, quæ videtur dispositio per modum ultimæ voluntatis, cum illud onus injunctum continuet etiam post mortem, quod est omnino prohibitum Religiosis Regularibus, per *cit. Jura num. antecedenti*. 79

Supradicta omnia clare deducuntur ex eo, quod Sedes Apostolica quotiescumque per sacram Congregationem Episcoporum, aut Concilii facultatem habendi Livella, seu vitalitia Regularibus, aut Monialibus concedit, solet adjicere sequentes conditiones: „ Dummodo annuus reditus „ a Procuratore Monasterii exigatur, & recta via deferatur in commune Depositum, & tunc de manu Depositarii, & de licentia Superiorum ipse Orator recipiat quantum, & quatenus opus fuerit, & in suas religiosas necessitates applicet, applicatorumque quoties „ a Superioribus fuerit requisitus rationem reddat, & residuum in communes Monasterii necessitates erogetur. " Sic refert Card. Petra *tom.* 4. *Commentar. ad Constitut.* 5. *Benedicti XIII. n.* 38. & Rota *part.* 16. *recentior. decis.* 405. 80
n. 5. *vers. Tota*. Et de facto in *Panormitana*, cum quæ- 81
dam Monialis præter dotem Monasterio tributam sibi reservasset scuta quinquaginta annua pro suis necessitatibus,

bus, atque indigentiis,, petiit sibi fieri facultatem illa erogandi in usus prædictos; ,, Sacra Congregat. Concil. ,, censuit, hanc pecuniam annuam, non obstante reser- ,, vatione, jam quæsitam esse Monasterio, ideoque defe- ,, rendam esse recta ad manus Abbatissæ, quæ primum ,, prospiciat necessitatibus Monialis Oratricis, & quod ,, reliquum fuerit in usus totius Monasterii convertat. "

82 Alias consimiles Sacræ Congregationis declarationes refert Ursaya *tom. 3. part. 2. disceptat. 7. §. 13.* & signanter *sub n. 7.* ubi de reditibus vitalitiis, quos quædam Moniales reperiebantur in possessione de se recipiendi, & retinendi, nomine proprio, *Sacr. Cong. Conc.* ,, censuit, ,, hos reditus ab ipsamet Abbatissa exigi, & ad ipsius ,, manus recta deferri oportere, de quibus pro suo arbi- ,, trio subveniet in primis necessitatis Monialium quarum ,, intuitu hi reditus Monasterio obvenerunt, ceterum quod ,, supererit, in communem Monasterii usum convertat. Et ,, sub num. 3. *refert aliam emanatam* die 16. Novemb. ,, 1620. *ibi*; Che le sovvenzioni annue, che si assegnano ,, alle Monache particolari per le loro Religiose neces- ,, sità, siano da principio volontarie a parenti. Le Mo- ,, nache poi siano obbligate di tenere li frutti di tali as- ,, segnamenti nel comune deposito, e che si prendino dal- ,, le mani della Badessa per le loro religiose necessità sola- ,, mente: ed il residuo s' impieghi nelli usi communi del ,, Monastero: " *& sub num.* 5. refert aliam emanatam 11. *Februarii* 1678. approbatam ab Innocentio XI. cum addito *che si levi ogni altro abuso introdotto contro le buone regole Monastiche, massime quello di aver trovato tal forma di vivere, e tali abusi nel tempo del loro ingresso nel monastero.* Merito proinde concludens cum doctissimo Episcopo Cristin. *Nella visita Pastorale part. 2. §. 24. num. 39. in medio*, quod in his terminis a Monialibus inallegabilis est usus in contrarium attento dicto oraculo Pontificio, & resolutione ejusdem Sacræ Congregationis; Et Donat. *rer. Regul. tom. 4. tract. 15. de Voto paupertat. quæst. 5. num. 3. & 4.* ac Fontan. *ad Constitut. Ord. Prædicator. verb. Professio num. 11. fol.* 530. dicunt: *Ex clara dispositione Capituli Generalis Parisiis celebrati an. 1611. admonit. 3. utriusque sexus Regulares viventes sub habitu S. P. Dominici tenentur ad observantiam Regulæ, & Constitut. nostr. non prout hic, vel ibi servatur, sed simpliciter, prout littera sonat.* Hæc ille.

83 Hinc Legatum relictum Moniali, seu Regulari in particulari sub conditione, quod quandiu vivit, pertineat irrevocabiliter ad eam, vel eum, independenter a licentia Superiorissæ, vel Superioris, non debetur ipsi Moniali, seu Religioso sed Monasterio, & talis conditio habetur pro non adjecta; Vide verb. *Legatum num.* 8.

84 Immo Legatum relictum Moniali, seu Regulari, nec momento temporis potest esse apud eam, vel eum, sed illico acquiritur Monasterio; Vide *dict. verb. Legatum num.* 89. & 90.

85 Nec Moniales, & Regulares in particulari possunt habere seu de se retinere Legata, præsertim si sint in bonis stabilibus, neque de licentia quorumcumque suorum Superiorum; Vide *dict. verb. Legatum n.* 9.

86 Immo talis licentia etiamsi esset obtenta ab eorum Generalibus, qui dicerent eam posse concedere, non excusaret moniales, & Fratres a culpa, & pœna a Concilio Tridentino imposita; Vide *dict. verb. Legatum n.* 92.

87 Adducitur advertentia diligenter habenda: Vide *dict. verb. Legatum num.* 93.

88 Insuper adducitur conclusio Doctissimi Fagnani semper attendenda; Vide *dict. verb. Legatum num.* 94.

89 Livella Monialium administrari non possunt a se ipsis, juxta Oraculum Clementis XI. 28. *Julii* 1708. & 26. *Januarii* 1709. de quo *in Synod. Fulginaten. Baptistell. in Appendic. fol.* 181. relat. ab Ursaya *in Miscellan. Sacro & profano.* 1. *Litter. L. n.* 127.

90 Monialis, & Regularis transiens ab uno Monasterio ad aliud defert secum Livellum ad secundum Monasterium, vel secundam Religionem, quia Livellum, seu vitalitium est personale, & sequitur personam Religiosæ, seu Religiosi, pendetque ab illius vita; Cardin. de Luca *de Regular. decis.* 57. *n.* 19. Donat. *prax. rer. Regular. tom. 1. tract. 8. de transeuntibus q. 61. n. 9. & 10.* Ursaya *tom. 3. part. 2. discept. 1. §. 22. num.* 29. Card. Petra *tom. 4. Commentar. ad Constit. 5. Benedicti XII. sect. 2. num.* 60. ubi refert sic resolutum fuisse a Congregat. particulari *in Romana annui reditus 7. Junii* 1707. Cui Congregationi & ipse ut unus ex deputatis interfuit.

91 Monialis an, & quomodo pecuniam ex suo Livello, & aliunde quæsitam possit ludo exponere? Vide *verb. Ludus a num. 9. ad* 12.

92 Alia de Livellis, & annuis reditibus, vide Ursayam *t. 4. part. 2. discept. 1. §. 22. per tot.* Card. Petram *tom. 4. Commentar. ad Constit. 5. Benedict. XIII. sect. 2. per tot.* Fagnan. *lib. 3. decretal. in cap. Monachi 2. de statu Monachorum per tot.*

93 Episcopus, Vicarius Generalis, quilibet alius Prælatus, & Officialis seu deputatus nihil accipere potest pro ingressu, & professione Monialium, pro exploratione, pro approbatione Depositi dotis, pro licentiis, & hujusmodi, ut sæpe sæpius decrevit *Sacra Congr. Episc. &*
Regular. & signanter *in Tranen. 30. Maji* 1608. *in Isernien. 6. Junii* 1642. & expresse Innocent. XI. *die* 1. 94
Octobris 1678. in sua *Taxa* dicta communiter *Innocentiana* §. *Generalmente*, ibi: ,, Generalmente in ,, tutto quello, che riguarda i Monasterj delle Monache, ,, ed i Conservatorj di quelle Donne, le quali a guisa ,, di Monache rispettivamente vivono ritirate, il Vesco- ,, vo, o altro Prelato, il Vicario così Generale, come ,, particolare, e qualunque altro Offiziale, o Deputato, ,, ed il Cancelliero, ed anche i Parenti, ed i Familiari ,, del Vescovo, o Prelato, e de' suoi Officiali, non pos- ,, sano esigere, e ricevere emolumento alcuno in dena- ,, ro, ed in altre cose eccetto che quelle comestibili, ,, che siano proporzionate all' uso, e consumo proprio ,, dentro tre giorni, anche con titolo di donativo, per ,, l' ammissione all' Abito Monastico, per l' approvazio- ,, ne del deposito della dote, per la Professione, per l' am- ,, missione dell' Educande, ed altre Donne secolari, per ,, le rinunzie, che si fanno dalle Novizie, per l' elezio- ,, ne dell' Abbadessa, o altra Superiora, per licenze de' ,, Medici, Chirurgi, ed Operarj, per le licenze di par- ,, lare alle Monache, ed altre, che sono nel Monasterio ,, per la deputazione de' Confessori, Cappellani, Procu- ,, ratori, Esattori, ed altri Ministri, e generalmente ,, per ogni altro atto, che riguarda al governo; ma so- ,, lamente il Concelliero per il rogito delle rinunzie, e ,, per li atti, che convenga fare sopra la giustificazione ,, del deposito della dote, possa eligere la mercede pro- ,, porzionata alla fatica della scrittura, purchè non ec- ,, ceda in tutto giuli 5. moneta Romana, ovvero l' equi- ,, valente alla moneta del Paese.

Additur attendenda ad rem sequens Epistola Sacræ Congregationis Episcopor. & Regular. transmissa die 23. Martii 1719 Eminentiss. & Reverendiss. Card. Jacobo Boncompagno Archiepiscopo Bononiensi, & relata a Benedicto XIV. in egregiis suis Notificationibus, *Volumine* 2. *Notificatione 9. n. 7. in fine ib.*

,, Si è compiaciuta questa Sagra Congregazione nella ,, Relazione fatta nuovamente in quest' oggi dell' Infor- ,, mazione di Vostra Eminenza toccante la contumacia ,, di cotesle Monache di S. Mattia circa la revisione de' ,, conti, da cui si pretendono esenti, come soggette al ,, Governo de' Regolari, recedendo da quanto aveva so- ,, pra di ciò deciso dopo il giorno 10. Febbraro, di de- ,, cretare, che l' E. V. in vigore delle Constituzioni Ap- ,, postoliche, e in specie della Bolla della S. M. di Grego- ,, rio XV. e delle Resoluzioni altre volte prese dalla me- ,, desima, e dalla Sacra Congregazione del Concilio possa ,, coartare le Monache del mentovato, ed altri Monaste- ,, rj sottoposti ai Regolari ad esibire i conti dell' Ammi- ,, nistrazione Economica, e riconoscere se i depositi ,, delle Doti seguano secondo gli Ordini di questa Sacra ,, Congregazione, conformandosi nel resto alla proibi- ,, zione fatta alla Badessa, e Monache di non ammette- ,, re all' Abito veruna Zitella senza la precedente licen- ,, za. Glielo significo con baciarle riverentemente le SS. ,, Mani.

* In ingressu Monialium in Monasterium dotis solutio 95
approbatur ea, quæ datur non ad ingressum in Religionem, sed pro contractu, quæ facit Religio cum illa,
quæ ingreditur obligans sese ad ejus substentationem. Si 96
vero Monasterium per se sit dives, ut sufficere ex suis possit Monialium substentationi, tunc utique præstaret dotem imminuere, quin etiam penitus remittere, quanquam id agendum non est nisi prius consulta S. Congregatione Concilii. *De Synod. Diœc. lib. 7. c. 58. §. 6.*

Quoad prandia, cœnas, & munera, quæ ab ingredien- 97
te Moniales exigunt, perseverare censet Pontifex prohibitionem factam ab Urbano V. Extrav. 1. *de Simon.* inter comm *ib.*

Modum tamen imponendum sumptibus apparatuum, & 98
comessationum, ac pomparum, quæ fiunt in ingressu Monialium censet Pontifex, usus opportune hac in re doctrina Navarri in *Tract. de Redit. Eccles. ib. §. 7.*

Annuæ præstationes, quas consanguinei solvunt desi- 99
gnatis Monialibus, vitæ communi minime repugnant, sed requiritur, ut omnia manibus Præpositæ consignentur, quæ prius consulere debet indigentiis illius Monialis, in cujus gratiam collatæ sunt; & si quid reliquum, in ceterarum levamen erogetur. *De Syn. Diœc. lib. 13. cap. 12. §. 19. nov. edit.*

Nova additiones ex aliena manu.

PLura hoc in articulo cumulat *Auctor de numero* Monialium, de dote, & de livellis. Nos pauca addemus, vel confutando, vel supplendo ipsum Auctorem.

Ad numerum monialium quoad attinet, tenet *Auctor.* 1
n. 5. dispositionem *c. Periculoso §. Sane, de stat. Regul. in* 6. qua irrita declaratur professio monialis ultra nume-
rum receptæ, contrario usu esse abrogatam. At hanc opi- 2
nionem improbant *Castropalaus tract. 16. d. 1. q. 7. §. 6. n. 5. Pellizzar. de monial. cap. 2. sect. 1. n. 7.* ajentes sibi constare nonnullis in locis servari, adeoque inspiciendam esse consuetudinem Regionum, & secundum eam

judi-

3 judicandum. Quinimmo meo judicio, attenta hac diversitate, in locis, in quibus nec favorabilis, nec contraria obtinet consuetudo, standum est dispositioni dicti textus.
4 Quoad vero dotem, verum regulariter est quod tradit *Auctor n.* 18. Moniales velatas absque dote non esse admittendas, Conversas vero posse sine dote aliquando admitti propter necessitatem. Cæterum si contingat adole-
5 scentulam aliquam esse Monasterio ad aliquem usum, puta ad pulsandum organum, necessariam, hanc etiam uti velatam admitti posse sine dote, quidquid contradicat *Pellizzar. de Monial. cap.* 3. *sect.* 2. *num* 46., non improbabiliter alii tenent: idque quia eadem necessitatis ratio, quæ permittit admissionem Conversæ sine dote, permittere & in hoc casu debet admissionem velatæ, pariter sine dote.
6 Non solum dos monialium diminui nequit, absque licentia S. Congregationis Episcoporum, & Regularium negotiis præpositæ, ut *notavit Auctor n.* 32. sed nec a
7 principio taxari amplius potest a Superiore monasterii, sive is sit Episcopus, sive Prælatus Regularis, sed debet ab ipsa S. Congregatione taxari: *Pellizzar. de monial. cap.* 3. *sect.* 2. *n.* 43.
8 An possit monialis admitti cum dote majori, quam quæ taxata est, hac tamen lege, ut ad officia consueta Monasterii haud teneatur? Affirmat *Pellizzar. de Monial. cap.*
9 3. *sect.* 2. *num.* 45., qui tamen una monet, in casu urgentis necessitatis posse cogi monialem illam ad exer-
10 cenda mox dicta officia consueta Monasterii. Verum, ut *Pellizzario* scripsit *Bordonius*, haud debet Mulier ratione majoris dotis recipi hoc cum pacto, utpote contrario voto obedientiæ, & si recipiatur, pro non apposito haberi
11 debet dictum. Accedit, quod dedecet augeri dotem jam taxatam hoc nomine, quod non teneatur Monialis ad consueta officia Monasterii.
12 Quod demum concernit livella, quidquid alios allegans contradicat *Auctor n.* 73. *& seq.*, semper, ac fit a Moniali unica remissio livellorum pro futuris annis, opus est licentia Summi Pontificis, quum hæc remissio sit alienatio, ut post *Bordon. aliosque firmat Capon. discept.* 94. *n.* 37.
13 De livellis quæri solet, an possint ea assignari, vel relinqui ea conditione, ut nihil acquiratur Monasterio? *Sed Domini* (recte ait Rota inter impress. post Torr. de Pact. futur. success. dec. 74. n. 7. & clur. seq.) „ re „ bene considerata existimarunt, hanc reservationem „ continere conditionem impossibilem, & omnino repu„ gnantem, quum Monacho aliquid habere non permit„ tatur in proprietate, sed totum fit Monasterii, &c. „ adeoque annexa est regulæ monachali proprietatis ab-
15 „ dicatio, ut contra eam, nec Summus Pontifex possit „ licentiam indulgere & inferebant, quod non poterant „ dicti ducati 70. reservati pervenire in utilitatem, & „ commodum P. Henrici, quin simul Monasterio quærerentur, alias esset quædam repugnantia, & contradictio, quæ
16 „ vitaret supra dictam reservationem &c. Hinc ad sustinendum actum memorata renonciationis verba sic in„ telligi debere, ut Monasterium patiatur dictum Hen„ ricum ducatos 70. reservatos habere eo modo quo po-
17 „ test &c. Huic juridicæ interpretationi nihil repugnat „ licentia Sacr. Congregationis, quia restricta reserva„ tione ad solum usum, & commoditatem Monachi reser„ vantis, necessario sequitur, quod integrum maneat jus „ Superioris hunc usum revocandi, & ad proprias, & „ honestas necessitates restringendi, quum hoc modo sal„ vetur reservatio, ut in nihilo pugnet cum Religionis „ substantia; „ Vide & Rotam post eumdem *dec.* 75.
18 Major quæstio est, an livella cessent accepta in Monasterio vita communi? Sed hanc quæstionem diremit S. Congregatio Episcoporum, & Regularium negotiis præfecta *in Cesenaten.* 1. *Februarii* 1692. negative respondendo, Monialibus Spiritus Sancti, & Sanctæ Catharinæ Cæsanæ, quæ eam hac de re consulerant. Decretum hoc refert *Paulut. dissert.* 36. *artic.* 2. *num* 40.
19 De livellis an gaudeant privilegio dotis, vide *Cardinal. de Luc. de Regul. discur.* 34. *num.* 1. *Rot. in recent. decis.* 39. *num.* 13. *part.* 11.

Articulus III.

Moniales quod ea, quæ concernunt Clausuram.

S U M M A R I U M.

1 *Clausura ante tempora Bonifacii VIII. fuit solum sub consilio.*
2 *Clausura a quo primo sub formali, & absoluto precepto fuerit indicta?*
3 *Ad clausuram tenentur nunc Moniales omnes professæ cujuscumque Regulæ, & Ordinis, & Nominis, & etiam Tertiariæ in Congregatione viventes, & tria vota essentialia emittentes.*
4 *Et si renuant, prohibetur eis receptio ad Habitum.*
5 *Quamvis clausura non contineatur formaliter in Regula cujuscumque Monialis, continetur tamen virtualiter tribus votis, & signanter sub voto obedientiæ.*
6 *Hinc Moniales profitentes hac conditione, ut Clausura non obligentur, non sunt veræ Professæ.*
7 *Moniales temere egredientes a Clausura sui Monasterii, ultra alias gravissimas pœnas, incurrunt ipso facto excommunicationem majorem.*
8 *Supradictas pœnas incurrunt Episcopi, aliique Superiores Monialium injuste licentiam Monialibus egrediendi a Monasterio concedentes, & omnes aliæ personæ ipsas Moniales injuste, & illicite de Monasterio egressas comitantes, vel recipientes, & sic talem illicitum egressum, vel illius perseverantiam foventes.*
9 *Non incurrunt tamen dictas pœnas, qui post illicitum, & injustum egressum Moniales comitantur, vel recipiunt, non ut cooperentur illi injusto, & illicito egressui, seu perseverantiæ in ipso, sed solum, ut earum honori, & honestati consulant, vel gratia urbanitatis, amicitiæ, seu consanguinitatis, & affinitatis.*
10 *Excommunicationem, & alias dictas pœnas incurrit Monialis, quæ ambobus pedibus exit Ostium Clausuræ uno, vel altero palmo.*
11 *Monialis ascendens supra tectum violat clausuram, & incurrit dictas pœnas.*
12 *Monialis faciens se dimitti e fenestra correspondente viæ publicæ patenti Sæcularibus, quamvis non totaliter descendat, sed maneat suspensa in medio aere pendens ex aliquo fune, clausuram violat, & incurrit pœnas.*
13 *Item Clausuram violat Monialis ascendens arborem in horto Monasterii, & procedens ad ramum omnino prominentem extra murum, etiamsi ascenderit caussa recreationis, seu alio fine, dummodo totum corpus perpendiculariter pendeat extra locum clausuræ.*
14 *Item clausuram violat Monialis se ponens in Rota, eamque volvens versus partem exteriorem, ad quam sæculares accedunt.*
15 *Item clausuram violat Monialis, quæ appenso fune ex superiori limine orta clausuræ, eoque manibus apprehenso ludit ludo navis.*
16 *Item clausuram violat Monialis egrediens ad spatium, quod est inter januam Monasterii clausam, & aliam sæcularibus patentem.*
17 *Item clausuram violat Monialis accedens ad domos contiguas Monasterii inhabitatas a fœminis servitricibus; seu ad propriam Ecclesiam exteriorem.*
18 *Item clausuram violat Monialis urbanitatis, vel curiositatis gratia egrediens e proprio Monasterio, & in aliud contiguum ingrediens.*
19 *A tali excommunicatione violata per illicitum egressum clausura, seu per cooperationem concedendo licentiam, comitando, & recipiendo sic illicite egressas, si sit publica, absolvit solus Summus Pontifex, vel habens ab eo auctoritatem.*
20 *Si autem sit occulta, alii dicunt non posse ab ipsa absolvere Episcopum.*
21 *Et alii tenent oppositum volentes posse ab ipsa Excommunicatione occulta absolvere Episcopum, & habentes ab Episcopo facultatem.*
22 *Quod dicitur de Episcopis respectu sæcularium, & Monialium sibi subjectarum, intelligi etiam debet de Prælatis Regularibus respectu suorum subditorum.*
23 *In Foro conscientiæ posse Confessarios Regulares absolvere a tali Excommunicatione, etiamsi, sit publica aut deducta ad Forum contentiosum, docent plurimi.*
24 *A pœnis privationis Officiorum, & Dignitatum, & inhabilitatis latis a S. Pio V. possunt absolvere pro utroque Foro, quoad suos subditos, Episcopi, & Prælati Regulares.*
26 *Conciliatur dicta supra sub n.* 19. *cum dictis, sub verb.* Absolutio art. 1. n. 6.
26 *Moniales possunt in aliquibus casibus de Monasterio exire absque incursu pœnarum, & præcipue ex caussa magni incendii vel infirmitatis, lepræ, & epidemiæ?*
27 *Quid veniat nomine magni* incendii *nomine* lepræ? *& nomine* epidemiæ?
28 *Moniales possunt licite egredi etiam in aliis casibus consimilibus prædictis tribus ut quando grave periculum subsistat Monialibus ratione imminentis belli, inundationis fluminis, ruinæ ædificii, seu alterius gravioris consimilis periculi, nisi exeant.*
29 *Occurrente aliquo casu, in quo juxta dicta licitus est egressus Monialium monasterio, requiritur licentia Superioris.*
30 *In monasteriis subjectis Episcopo, seu Ordinario loci sufficit licentia solius Episcopi, seu Ordinarii loci: In monasteriis autem exemptis requiritur ultra licentiam Prælati Regularis, etiam licentia Episcopi, seu Ordinarii loci.*
31 *Nomine Episcopi, qui approbare caussam debet, & potest, venit etiam Vicarius Generalis, & Capitularis.*
32 *Si in aliquo ex dictis casibus periculum sit in mora, nec ob distantiam possit Superior consuli, tunc Moniales in tali necessitate, & periculo possunt licite exire.*
33 *Abbatissa an cum licentia solius Episcopi, & Superioris Regularis, si sit ei subjecta, possit exire de monasterio*

næ præstandum Principi sæculari Domino Feudi fidelitatis juramentum, quando illud præstare non potest per Procuratorem?

34 Moniales, licet olim possent de licentia Ordinariorum, & Superiorum monasteriorum transferri ad novum Monasterium fundandum, vel etiam reformandum, seu ad Officium Abbatissatus, seu aliud munus exercendum, tamen hodie quacumque occasione transferri non possunt amplius de monasterio ad monasterium sine speciali licentia Sedis Apostolicæ toties quoties obtinenda.

35 Facultas, quæ olim, sive de Jure communi, sive ex Concilio Tridentino locorum Ordinariis; vel monasteriorum Superioribus super hoc competebat, fuit sublata per Constitutionem S. Pii V.

36 Moniales ex licentia Sacræ Congregationis egressæ, tenentur sub mortali statim expleta caussa egressus se ad monasterium recipere.

37 Si autem finita, & expleta caussa sui egressus multo spatio extra monasterium morentur ob malum finem, non solum peccant mortaliter, sed etiam incurrunt Excommunicationem.

38 Monialis cum licentia Sacræ Congregationis egressa ad curandam infirmitatem, & intra domum privatam, non violat clausuram, si huc & illuc vagetur; si tamen in licentia esset præscriptum, ut talis Monialis, in domo privata servaret clausuram, tunc tenetur ad ipsam.

39 Monialis cum licentia Sacræ Congregationis licite egressa ad aliud fundandum Monasterium: ad curandam infirmitatem in Balneis, & hujusmodi, non violat clausuram, nec graviter peccat, si ea occasione a recto itinere viginti, aut 25. milliaribus deviet ad aliquod Sanctuarium colendum, seu ad consanguineos, vel amicos visitandos.

40 An Monialis legitime egressa e suo monasterio, & transiens ad aliud, seu ad Balnea, seu in via accedat ad locum, in quo existit Monialium Monasterium, possit ibi hospitio recipi? ad 41.

42 Ingressus in monasteria absque justa caussa, & legitima facultate, est absolute prohibitus omnibus omnino personis a Bonifacio VIII. sed sub nulla Censura.

43 Item a Concilio Tridentino sub Excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, sed nemini reservata.

44 Deinde S. Pius V. id, quod statuit Tridentinum, jussit observari.

45 Gregorius autem VIII. idem statuit sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrenda, & Papæ reservata contra præsumentes ingredi monasteria Monialium prætextu facultatum, revocando omnes & quascumque ad id concessas licentias, & imponendo transgressoribus alias gravissimas pœnas.

46 Item Paulus V. inhærendo Litteris dicti Gregorii revocavit omnes licentias ab ipso, & aliis Pontificibus concessas mulieribus cujuscumque status, ac conditionis, quoad ingrediendum monasteria Monialium, aut conversandum cum ipsis, prohibendo Superioribus, & Superiorissis sub gravissimis pœnis ipsas admittere, aut admissas retinere.

47 Et de mandato Clementis VIII. Sacra Congregatio Episc. & Regul. sub pœna Excommunicationis majoris Papæ omnimode reservatæ intra Italiam, & extra Urbem, omnibus prohibuit ingressum in monasteria Monialium ad malum finem.

48 Excommunicatio lata a Concilio Tridentino incurritur, etiamsi ingressus non sit ad malum finem, nec prætextu licentiarum: At nulli est reservata.

49 Excommunicatio lata a Gregorio XIII. & Paulo V. est Papæ reservata, & incurritur, etiamsi ingressus non sit ad malum finem, & etiamsi non sit ex prætextu licentiarum.

50 Quis possit absolvere a d. Excommunicatione, aliisque pœnis latis a Gregor. XIII. & Paulo V. in dictis Constitutionibus? remissive.

51 Excommunicatio lata a Clemente VIII. per dictum decretum ad ann. 1602. 26. Novemb. incurritur ab omnibus violantibus clausuram Monialium ad malum finem.

52 Et hæc Excommunicatio extra urbem & intra Italiam est reservata Romano Pontifici ita ut Regulares, non obstantibus suis Privilegiis nequeant ab ipsa absolvere.

53 Imperatores, Imperatrices, Reges, Reginæ, eorumque filii, & filiæ possunt absque incursu Excommunicationis aliarumque pœnarum, ingredi cum sua decenti comitiva in monasteria Monialium. Vide tamen novissimam dispositionem Benedicti XIV. latam infra sub numer. 99.

54 An possint etiam dicta monasteria ingredi Ducissæ, aliæque Principissæ, Duces, & Principes suprema Jurisdictione gaudentes? Vide d. novissimam dispositionem.

55 An item dicta monasteria possint ingredi Fundatrices, & Fundatores? Vide d. dispositionem.

56 Mulieres, quibus a Sede Apostolica conceditur licentia ingrediendi monasteria Monialium, non possunt ingredi, nisi prius habito consensu Monialium capitulariter præstito per suffragia secreta.

57 Consensus autem sufficit quod sit capitulariter præstitus a majori parte Monialium.

58 Pueri, & puellæ cujuscumque sint ætatis, nequeunt ingredi, & introduci in Monasteria Monialium, & introducens infantes cujusvis sexus, vel ætatis incurrit Censuras violatæ Clausuræ. Unde tolerari non debet, quod puellæ, licet parvulæ, ingrediantur ad libitum, & Abbatissa, quæ hoc permittit, privatur Officio, voceque passiva.

59 Nomine Monialium introducentium, vel admittentium in clausuram personas non habentes ad id legitimam facultatem, veniunt omnes active influentes in talem ingressum.

60 Cardinales, aut Episcopi, sive alii Prælati ingredi non possunt monasteria Monialium, quæ eorum Jurisdictioni non subsunt.

61 Neque Cardinales Legati habent potestatem visitandi Moniales, & ingrediendi clausuram.

62 Et a fortiori neque Vicelegatus potest clausuram ingredi sine Episcopi licentia.

63 Neque Inquisitores, nisi ex caussa S. Officii.

64 Neque magistratus & Deputati ad clausuram Monialium debent ingredi cum Episcopo, nisi eos elegerit.

65 Neque permittere debet Episcopus deputari a Civitatibus aliquos, qui comitentur Visitatores Monialium, etiam Regularibus subjectarum.

66 Prælati omnes sæculares Episcopali, ac etiam Cardinalatus Dignitate præditi, nequeunt ingredi clausuram Monialium, etiam sibi subjectarum, nisi in casibus necessariis, & comitati a paucis, iisque senioribus, ac religiosis personis.

67 Si autem contrafecerint, incurrunt Interdictum ab ingressu Ecclesiæ pro prima vice; pro secunda vero contrahunt Suspensionem a Pontificali munere, & a Divinis; pro tertia autem vice, & deinceps, Excommunicatione majori afficiuntur

68 Unde non possunt Episcopi secum ducere in clausuram ullos Laicos tamquam comites, & socios.

69 Adducitur, & solvitur instantia.

70 Propter ejusdem necessitatem, & ad promovendam utilitatem monasterii possunt Episcopi secum ducere aliquos peritos Laicos.

71 Non possunt tamen Episcopi secum ducere in Clausuram plusquam octo personas, alias incurrunt prædictas Censuras.

72 Absolutio tamen ab istis censuris non est Papæ reservata.

73 Prælati Regulares ingredientes extra necessitatem monasteria Monialium sibi subjectarum ligantur dicta Excommunicatione majori, & privantur omnibus Officiis, & Dignitatibus.

74 Prælati Regulares qua ex caussa, quomodo & quando possint ingredi, & visitare clausuram interiorem monialium?

75 Prælatus Regularis, si fuerit Generalis, potest secum introducere duos socios sui Ordinis. Si fuerit alius a Generali, potest introducere secum tantum unum socium sui Ordinis.

76 Nec ipse Visitator, nec ejus socii possunt sumere intra clausuram ullam refectionem.

77 Si ob clausuram, aut aliam urgentem, ac necessariam caussam oportuerit Superiorem Regularem eadem anno pluries ingredi septa monasterii, tunc non aliter ingredi potest, quam cum præsentia Episcopi Diœcesani, vel alterius personæ Ecclesiasticæ sæcularis boni exempli, ac maturæ ætatis ab ipso Episcopo ad hoc specialiter deputatæ.

78 Si Superior Regularis supradictis contrafecerit, ipso facto pœnam Excommun. & privationem omnium Officiorum, quæ obtinet, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, vel alia in posterum obtinenda, vocisque activæ, & passivæ absque alia declaratione incurrit; Et nihilominus nullis Privilegiis, & Exemptionibus tueri se potest, quominus ab Episcopo loci tamquam ad hoc Sedis Apostolicæ delegato, quoties, & quando opus fuerit, corrigi, & puniri valeat.

79 Confessarii quomodo, & quando possint ingredi clausuram, remissive?

80 Medici, & Chirurgi quando, & quomodo ingredi possint clausuram? remissive.

81 Factores, Syndici, aliique Operarii ad Monialium servitium necessarii possunt de legitimi Superioris licentia ingredi clausuram ad exercenda sua artis opera, quæ commode extra monasterium exerceri non possunt.

82 Qui tamen habet licentiam ingrediendi pro uno servitio, non potest ingredi ad aliud servitium præstandum, alias violat clausuram.

73 Clausuram violant, & in Excommunicationem Papæ reservatam incidunt Mulieres illæ, seu Viri, qui cum uno saxo, vel ligno, vel qualibet alia re intrant sub prætextu deferendi necessaria pro fabrica; Et ita etiam Moniales illæ, quæ tales introducunt.

84 Secus autem, qui ingreditur etiam sine licentia ad extinguendum incendium, vel ad servandum seipsum, aut Monasterium ab incendio, vel ad succurrendum in aliis casibus repentinæ ruinæ.

85 Licentiam concedere pro ingressu in clausuram Monialium spectat ad Episcopum auctoritate quidem propria pro monasteriis sibi subjectis, & auctoritate delegata pro monasteriis subjectis Sedi Apostolicæ.

86 Item pro dictis monasteriis talem licentiam concedere potest

potest Vicarius Generalis, si ad hoc habeat speciale mandatum.

87 *Item talem licentiam concedere potest Vicarius Capitularis etiam pro monasteriis Sedi Apostolicæ subjectis.*

88 *Pro ingressu in monasteria Regularibus immediate subjecta ad quem spectet licentiam concedere?* ad num. 93.

94 *Episcopus potest Excommunicationem sibi reservatam imponere circa aperitionem Ostii clausuræ Monialium etiam Regularibus subjectarum.*

95 *Episcopus potest visitare clausuram, & monasteria Monialium Regularibus subjectarum, etiam inconsultis, & irrequisitis earum Superioribus Regularibus.*

96 *Quoad talem visitationem debet Episcopus observare decreta Sacræ Congregationis Concilii hac de re edita, & hic adducta.*

97 *Hic juvat addere novissimas resolutiones Sacræ Congregationis Concilii.*

98 *Alia ad rem*, remissive.

99 *Super clausura Monialium attendenda est novissima dispositio Benedicti IV. qui adducitur.*

1 CLausura ante tempora Bonifacii VIII. fuit solum sub consilio; Quamvis enim fuerit multum commendata, & quasi indicta in Concil. Carthaginens. I. *sub anno* 330. & Carthagin. III. *can.* 33. in Concil. Trullano *canon.* 46. in Cabilon. II. *can.* 65. in Lugdunen. III. *can.* 3. in Matisconen. *can.* 19. in Aquisgran. *canon.* 19. Tamen, ut observant Suarez *tom.* 4. *de Relig. lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 111. Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.* 18. *quæst.* 3. *numer.* 1. Pellizarius *de Monialibus cap.* 5. *n.* 23. & alii passim, non fuit ibi clausura absolute præcepta, sed sub consilio efficaciter commendata; Unde pro tunc paulo major, ac rigidior clausura imposita fuit fœminis, quam viris; imposita enim erat ipsis clausura dependenter fere a legitima facultate Abbatissæ.

2 Primo enim sub formali, & absoluto præcepto clausuram Monialibus indixit Bonifacius VIII. *in cap. Periculoso unic. de statu Regul. in* 6. Et deinde Conc. Trid. *sess.* 25. *de Regul. & Monial. cap.* 5. S. Pius V. Const. incip. *Circa Pastoralis Officii*, & Const. incip. *Decori, & honestati*, & Gregorius XIII. Const. incip. *Deo Sacris*.

3 Unde ad clausuram tenentur nunc Moniales omnes Pro-
fessæ cujuscumque Regulæ, Ordinis, & nominis, etiam
Tertiariæ in Congregatione viventes, & tria vota essen-
tialia emittentes; Bonifacius VIII. *in cit. cap. Periculoso*,
Concil. Trident. *cit. sess.* 25. *cap* 5. S. Pius V. in cit. Con-
stit. incip. *Circa Pastoralis Officii*, & Const. incip. *Deco-
ri, & honestati*, & Gregor. XIII. Constit. incip. *Deo sa-
cris*; & sæpe sæpius *S. Congreg. Episcop. & Regular.* &
signanter *in Virdunen.* 13. *Januar.* 1602. *in Constantien.* 95.
Junii 1603. & sæpius etiam *Sac. Congr. Concil.* Et si re-
4 nuant, prohibetur eis receptio ad habitum; *S. Congr. Epi-
scop. in Pampilonen.* 10. *Febr.* 1593. *in Terracin.* 5. *Martii*
1603. *in Constan.* 13. *Aug.* 1616. & sæpe alibi, & expresse
5 S. Pii V. cit. Const. incip. *Circa Pastoralis Officii*. Quam-
vis enim clausura contineatur formaliter in Regula cu-
juscumque Monialis, continetur tamen virtualiter sub
tribus votis: *S. C. Episc. in Zamoren.* 7. *Febr.* 1592. & si-
6 gnanter sub voto obedientiæ; *Ead. S. C. Episcop.* 16. *A-
pril.* 1619. Hinc Moniales profitentes hac conditione, ut
clausuræ non obligentur, non sunt veræ Professæ, quia
S. Pius V. in cit. Constitut. incip. *Circa Pastoralis Officii*
dictas Professiones irritat: Miranda *de Sacris Monialib.
quæst.* 1. *artic.* 4. Lezana *tom.* 1. *Summæ cap.* 25. *num.* 17.
Emmanuel Roderic. *tom.* 1. *qq. Regular. quæst* 47. *art.* 2.
Tambur. *de Jure Abbatiss. disp.* 18. *qu.* 5. *n.* 6. Pellizar.
de monial. cap. 8. *n.* 54. & alii passim.

7 Moniales temere egredientes e clausura sui Monasterii, ultra alias gravissimas pœnas incurrunt ipso facto Excommunicationem majorem reservatam Papæ; Sic expresse S. Pius V. in cit. Const. incip. *Decori, & honestati*, ibi: „ Aliter autem egredientes, seu licentiam exeundi quo„modocumque concedentes, nec non comitantes, ac il„larum receptatrices personas, sive laicas, aut sæcula„res, vel Ecclesiasticas, consanguineas, vel non, Ex„communicationis majoris latæ sententiæ vinculo, statim, eo ipso, absque alia declaratione subjacere, a quo „ præterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis arti„culo, absolvi nequeant. Et insuper tam egressa, quam „ Præsidentes, & alios Superiores prædictos eis licentiam „ hujusmodi concedentes, Dignitatibus, Officiis, & admi„nistrationibus per eas, & eos tunc obtentis privamus, „ & illas, & illos ad obtenta, & alia in posterum obti„nenda inhabiles . . . . . decernimus.

8 Supradictas pœnas, ut vides ex dict. Constitutione S.
Pii V. incurrunt Episcopi, aliique Superiores Monialium
injuste licentiam monialibus egrediendi e Monasterio
concedentes, & omnes aliæ personæ ipsas Moniales
9 injuste, & illicite de monasterio egressas comitantes, vel recipientes, & sic talem illicitum egressum, vel illius perseverantiam foventes; Non incurrunt tamen dictas pœnas, qui post illicitum, & injustum egressum moniales comitantur, seu recipiunt, non ut cooperentur illi illicito, & injusto egressui, seu perseverantiæ in ipso, sed solum ut earum honori, & honestati, seu castitati consulant, vel gratia urbanitatis, amicitiæ, aut honoris, seu consanguinitatis, & affinitatis: Sanchez *in decal. lib.* 6. *cap.* 15. *n.* 72. Grassius *part.* 1. *dec. lib.* 4. *cap.* 23. *nu.* 17. Zerola *in prax. Episcop. part.* 1. *verb. Moniales ad* 16. *quæst. dub.* 7. Bonacina *in clausura qu.* 1. *punct.* 4. *num.* 5. Zechius *de republ. Eccles. tit. de Regul. cap.* 3. *nu.* 15. Cajetanus de Alexandris *in Confessario monialium cap.* 7. §. 11. *qu.* 7. Tamburin. *de jur. Abbatiss. disp.* 19. *quæst.* 2. *n.* 4. & alii passim.

Excommunicationem, & alias dictas pœnas incurrit Monialis, quæ ambobus pedibus exit ostium clausuræ uno, vel altero palmo. Sanchez *ad Decalog. lib.* 6. *cap.* 15. *numer.* 68. Navarr. *tom.* 4. *de Regul. nu.* 57. Roder. *tom.* 1. *qu.* 49. *art.* 1. Cajetan. de Alexandris *loc. cit. cap.* 7. §. 1. *quæst.* 1. Portell. *in dub. Regular. verb. Clausura Monial. num.* 25. Comitol. *lib.* 6. *respons. moral. quæst.* 3. Donatus *prax. rer. Regul. tom.* 4. *tract.* 4. *quæst.* 25. *num.* 2. Bonacina *de Clausura quæst.* 1. *punct.* 4. *num.* 2. ubi dicit conclusionem procedere etiamsi uno solo palmo se reciperet extra januam clausuræ, & statim redeat: Tamb. *de jure Abbatiss. disp.* 19. *quæst.* 4. *ad casum* 1. Diana *part.* 3. *tractat.* 2. *de dub. Regul. resolut.* 52., & *part.* 5. *tract.* 5. *resolut.* 22. §. *Ad hæc:* Gibal. *de Sanctimonialib. disput.* 1. *cap.* 2. §. 17. *consec.* 2. *sub num.* 33. Lezana *verb. Clausura n.* 7., & alii plures contra Grassium 1. *part. decis. leg.* 4. *cap.* 23. & *in practica de casibus reservatis libr.* 2. *cap.* 5. *num.* 45. Nald. *in summa verb. Clausura, nu.* 1. Pellizar. *de Monialib. cap.* 5. *sect.* 1. *qu.* 11. *nu.* 19. Peyrin. *tom.* 2. *privileg. Minimor. in Constit.* 6. *Pii V. num.* 4. Merolam *tom.* 1. *disp.* 1. *cap.* 2. *de volunt.* 7. *difficult. num.* 502. volentes dictam Monialem in casu posito ob parvitatem materiæ excusari a pœnis, & culpa. 10

Monialis ascendens supra tectum violat clausuram, & incurrit dictas pœnas. Sic *Sac. Congr. Episcop. in Lycien.* 16. *Septembr.* 1609., & *in Commen.* 18. *Septembr. ejusdem anni*, quæ mandavit absolvi cum pœnitentiis salutaribus ad arbitrium quasdam Moniales, quæ bona fide ascenderant supra tectum ad siccanda frumenta, & pastas ab ipsis elaboratas, sive ad videndum quoddam Festum, cum speciali prohibitione illuc ultra ascendendi propter quamcumque causam; ita apud Nicol. *in Flosculis verb. Moniales num.* 31. Sanchez autem *loc. cit. lib.* 6. *cap.* 15. *n.* 7. Tamburinus *de jure Abbatissar. disp.* 19. *quæst.* 4. *ad* 4. *casum*, Diana *part.* 3. *tractat.* 13. *Miscellan. resolut.* 88. Pellizar. *loc. citat. num.* 74. Bonacina *loc. citat.* & alii distinguendo sustinent, quod si tectum Monasterii correspondeat spatio extra clausuram, censetur extra clausuram, & Monialis supra illud ascendens violat clausuram; secus vero si correspondeat spatio intra clausuram, quia tunc, dicunt ipsi, reputatur quædam pars Monasterii; at vero forte ipsi non observarunt dictam resolutionem Sacræ Congregationis, quæ sine tali distinctione processit. 11

Monialis faciens se dimitti e fenestra correspondente viæ publicæ patenti sæcularibus, quamvis non totaliter descendat, sed maneat suspensa in medio aere pendens ex aliquo fune, clausuram violat, & incurrit pœnas, quia sic se ponit in loco, ad quem patet aditus sæcularibus media aliqua scala parieti apposita, quod utique prohibetur a Gregor. XIII. constit. incip. *Deo Sacris*. Pellizarius *de Monial. cap.* 5. *sect.* 2. *qu.* 39. *n.* 77. cum aliis ab ipso consultis; Donat. *prax. rer. Regular. tom.* 4. *tract.* 4. *qu.* 28. *n.* 6., & alii. 12

Item clausuram violat Monialis ascendens arborem positam in horto Monasterii, & procedens ad ramum omnino prominentem extra murum, etiamsi ascenderit causa recreationis, seu alio fine; dummodo totum corpus perpendiculariter pendeat extra locum clausuræ, quia perfecte accedit ad locum, ad quem sæculares possunt accedere, quod prohibetur a Gregorio XIII. in d. Constitut. *Deo sacris*. Donat. *loc cit. n.* 4. Pellizar. *loc. cit. n.* 7. Cajetan. de Alexandris *loc. cit.* §. 1. *qu.* 1. 13

Item clausuram violat Monialis se ponens in Rota, eamque volvens versus partem externam, ad quam sæculares accedunt, quia vere, & perfecte talis Monialis accedit ad locum, ad quem sæculares accedunt, quod est prohibitum a Gregorio XIII. in dict. Constitut. *Deo Sacris*, & se exponit gravi honestatis periculo, propter quod evitandum indicta est clausura *in cit. cap. Periculoso, unic. de statu Regul. in* 6. Trident. *sess.* 25. *de Regularib.*, & *Monialib. cap.* 5., & in cit. Constitut. S. Pii V. incip. *Circa Pastoralis Officii*, & alia ejusdem incip. *Decori, honestati*, & in cit. Const. Greg. XIII. incip. *Deo Sacris*. Sic tenent Gibal. *de clausura Sanctim. disquisit.* 1. *cap.* 12. §. 17. *consect.* 3. Comitolus *lib.* 6. *respons. moral. quæst.* 3. Portell. *de dub. Regular. verb. Clausura numer.* 25. Donat. *loc. cit. quæst.* 26. *per tot.*, & alii contra Tamb. *loc. cit. ad cas.* 5. Dianam *part.* 2. *tractat.* 2. *resolut.* 52. Pellizarium *loc. citat. numer.* 72. Lezanam *tom. primo capitul.* 25. *numer.* 18. 14

Item clausuram violat monialis, quæ appenso fune ex superiori limine portæ clausuræ, eoque manibus apprehenso, 15

se toto corpore a terra elevatam agitat motu reciproco excundo nunc scilicet; nunc vero redeundo intra clausuram, qui ludus multis in locis est satis usitatus apud adolescentes, vocatur ludus navis; Talis enim Monialis quoad totum corpus per quamlibet agitationem vere exit extra ostium, & limites clausuræ. Donat. *loc. cit. qu.* 27. *per tot.* Cajetan. de Alexandris *loc. cit.* §. 1. *qu.* 1. Pellizarius *loc. cit. qu.* 34. *n.* 71. cum Diana, Card. de Lugo, & aliis a se consultis contra Naldum, Sanctarell. Baldell., & alios ibi citatos.

16 Item clausuram violat Monialis egrediens ad spatium, quod est inter januam Monasterii clausam, & aliam sæcularibus patentem, ut habetur clare ex cit. Constit. Gregor. XIII. incip. *Deo Sacris*: ibi „ Nec itidem licere Monialibus, & Tertiariis egredi e janua Monasterii, quæ „ pro clausura ipsius Monasteriis etiam ad claudendum „ aliam ulteriorem in januam, qua patere solet aditus „ sæcularibus venientibus, vel ad rotam, vel ad Crates, „ seu loca colloquiis destinata, quæ vulgo Parlatoria appellantur, vel ad pulsandam ipsam clausuræ januam, „ quæ loca cum saltem pro causis præfatis patere soleant „ sæcularibus, extra clausuram censeri debent, etiam quo „ tempore clausa sunt.

17 Item clausuram violat Monialis accedens ad domos contiguas Monasterii inhabitatas a fœminis servitricibus; Sic etiam si accedat ad propriam Ecclesiam exteriorem, quia ad talia loca patet accessus sæcularium, quod prohibetur a Gregor. XIII. in cit. Constit. incip. *Deo sacris*, ut patet ex mox adductis ipsius præcisis verbis, & sic tenent Doctores communiter.

18 Item clausuram violat Monialis urbanitatis, vel curiositatis gratia egrediens e proprio Monasterio, & aliud contiguum ingrediens: Immo talis Monialis est rea dupliciter violatæ Clausuræ, sunt enim duo actus egressus videlicet, & ingressus, unde etiam duplicem contrahit Excommunicationem, prout rescripsit *Sacr. Congregat. Archiepisc. Panormit.* 21. *Augusti* 1699., & 14. *Septemb. ejusdem anni*, ut testatur D. Cajetan. de Alexandris *loc. cit. cap.* 7. §. 2. *quæst.* 4.

19 A tali Excommunicatione violatæ per illicitum egressum clausuræ, seu per cooperationem concedendo licentiam, comitando, & recipiendo sic illicite egressas, si sit publica, absolvit solus Summus Pontifex, vel habens ab eo auctoritatem. Sic expresse Sanctus Pius V. in dict. Constitut. incip. *Decori, & honestati*, ibi: *A quo* (vinculo) *præterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo ab-*
20 *solvi nequeant*. Si autem sit occulta, certant inter se Doctores quisnam ab ea possit absolvere? Fagnanus enim *in Cap. Dilectus* 15. *de temporibus ordinationum a num.* 20, *ad* 34 tenet absolute, nec Episcopum posse ab ea absolvere, quamvis sit occulta, & adducit decreta Sacræ Congregationis, & declarationem Pontificiam, ibi „ Sed numquid Episcopis facultate sibi tributa in dict. cap. 6, „ sess. 24. in casibus occultis post Concilium ex nova lege Sedi Apostolicæ reservatis etiam cum clausula „ non obstantibus absolvere possit? Sacr. Congreg. censuit non posse. Et in specie, cum dubitatum fuerit: „ An Episcopus, & Inquisitores possint hodie ex dict. „ cap. 6. sess. 24. absolvere lapsos in Hæresim; non obstante Bulla Cœnæ Domini? Censuit eam Bullam derogasse c. 6. Unde frustra nonnulli ex recentioribus Theologis hunc articulum in controversiam adducunt, cum habeamus claram determinationem Sacræ Congregationis; Præterea cum dubitasset Archiepiscopus Florentinus, an vigore *cap.* 6. *sess.* 24. posset absolvere quamdam Monialem, quæ, & ad malum finem fregerat clausuram? non obstante Bulla Sancti Pii V. quæ videtur habere locum in casu publico, variatum est sententiis. Nam ex decem Cardinalibus tres censuerunt Bullam intelligendam esse etiam in occultis, quia illius verba sunt generalia, & est tantum exceptus casus, nisi in mortis articulo &c. & quia jam declaratum Bullam Cœnæ Domini, quæ prohibet ab aliis absolvi, habere locum etiam in occultis; Et quia cum Bulla sit confecta post Concilium, censetur derogasse Concilio. Quatuor censuerunt eam Bullam non habere locum in casibus occultis; Reliqui autem tres dixerunt agendum cum Sanctissimo, qui declaravit Bullam S. Pii V. habere locum etiam in occultis; Tamen concessit facultatem Archiepiscopo absolvendi illam monialem. Unde postea Sacr. Congregatio generaliter consulta: An si monialis alicujus monasterii Jurisdictioni Regularium subjecti secreto deliquerit in materia clausuræ, in Foro conscientiæ absolvi possit vigore ejusdem Decreti ab Episcopo, cui tamquam delegato in iis, qui ad clausuram pertinent, auctoritas tributa est decreto *cap.* 5. *sess.* 25. *De Regul.* stante prædicta Bulla S. Pii V. respondit non posse, & Fagnan. sequuntur Matthæucci *Officialis Curiæ cap.* 11. *num.* 21. Sanctarellus *tract. de hæresi cap.* 5. *dub.* 2. *num.* 1. cum aliis per ipsum allegatis, ubi etiam ipse affert Decretum Sacræ Congregationis, quæ censuit approbante Gregorio XIII. Bullam S. Pii V. etiam in occultis procedere, & sic tenent alii plures.

21 Oppositum tamen tenent Navarr. *tom.* 2. *lib.* 5. *de sent. Excommun. consil.* 43. Diana *part.* 7. *tract. de potest. Episcop. resolut.* 20. Sanchez *in Decalog. lib.* 6. *cap.* 15. *num.* 76. Suarez *de Censur. tom.* 5. *disp.* 41. *sect.* 2. *nu.* 10. & 12. *in fine*, Bonac. *de Censur. disp.* 1. *q.* 22. *punct.* 2. *num.* 2. ubi late de *decreto Tridentini*, & *tract. de clausura quæst.* 1. *punct.* 5. *num.* 1. Thesaurus *de pœnis* 2. *part. praxis verb. Clausuram violans cap.* 8. *verb. Absolvere*; Tamburin. *de Jure Abbatissar. disp.* 19. *quæst.* 6. *num.* 1. Pellizarius *de monialib. cap.* 5. *sect.* 2. *num.* 28. Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 100. *num.* 25. Monacell. *part.* 1. *in Appendice adnot. ad Constitut.* 8. *s. Pii V. num.* 4. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 4. *n.* 3511. Roderic. *tom.* 1. *qu.* 24. *artic.* 10. Toletus *in Summa lib.* 1. *cap.* 41. *nu.* 7. Vincentius Candidus Magister Sacri Palatii *tom.* 1. *disquisit.* 3. *art.* 28. Donatus *prax. rer. Regular. tom.* 4. *tract.* 4. *quæst.* 8. *n.* 9. Lezana *verb. Clausura num.* 20. & plurimi alii volentes, quod a dicta Excommunicatione, si sit occulta, possit absolvere Episcopus, vel alius habens ab Episcopo facultatem ex Concilio Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. ubi omnes casus occulti sibi conceduntur, quod Tridentini decretum generaliter de omnibus casibus S. Sedis reservatis, etiam post Tridentinum volunt intelligi. Nec, dicunt ipsi, in dict. Constitut. S. Pii V. incip. *Decori, & honestati*, fit mentio dicti Concilii; Nec de illis decretis, & declarationibus allatis numero antecedenti constat authentice; Tum quia, concludunt, quod oppositum servat praxis, cum revera Episcopi passim absolvant a tali excommunicatione occulta, & ab aliis similibus.

22 Quod dicitur de Episcopis respectu sæcularium, & monialium sibi subjectarum, intelligi etiam debet de Prælatis Regularibus respectu suorum subditorum, quia S. Pius V. Constitut. incip. *Romani Pontificis* edita pro Prælatis Ordinis S. P. Dominici concessit, ut gaudeant eo Privilegio in Foro conscientiæ erga subditos, quo gaudent Episcopi erga suos virtute Concilii Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. quod Privilegium loquitur etiam de Superioribus. Sic Tambur. *de Jure Abbatis. disp.* 19. *quæst.* 5. *num.* 2. Roderic. *quæst. Regular. tom.* 1. *quæst.* 61. *num.* 9. Donat. *loc. cit. nu.* 10. cum pluribus ibi adductis, Barbosa *in Concil. Trid. ad dict. sess.* 24. *cap.* 6. cum plurimis aliis ibi citatis, & alii passim.

23 In Foro conscientiæ posse Confessarios Regulares absolvere a tali Excommunicatione, etiamsi sit publica, aut ducta ad Forum contentiosum docent Tamburin. *de Jure Abbatissar. disp.* 19. *q.* 5. *n.* 3. Bonacina *de clausura q.* 1. *punct.* 5. *num.* 2. Peyrin. *in Constit. S. Pii V. pag.* 203. *numer.* 41. item *in Constitut. Julii II.* & *tom.* 1. *de subdito citat.* & secutus a Felice Potest. *tom.* 1. *part.* 4. *nu.* 3492. Donat. *prax. rerum Regular. tom.* 1. *part.* 2. *qu.* 34. *nu.* 1. cum Sanchez, Roderic. Alphonso de Leon. & aliis ibi citatis, quia S. Pius V. in cit. Constitut. incipient. *Decori, & honestati*, in reservatione dictæ Excommunicationis non comprehendit Privilegia Regularium; Regulares autem ex concessione facta a Paulo III. Venerabili Societati Jesu Constitut. incipient. *Cum inter cunctas*, edita 3. *Junii* 1545. possunt absolvere ab omnibus casibus, & Censuris reservatis Papæ exceptis casibus reservatis Episcopis ex Constit. Clem. X. incip. *Superna* & ex proposit. 12. damnata ab Alexandro VII. & etiam exceptis intra Italiam, & extra Urbem aliis sex dictis Clementinis, ex quo de mandato Clementis VIII. fuerint reservati a Sacra Congregation. Episcop. & Regular in declaratione sui decreti editi *die* 9. *Januarii* 1601. facta per aliud decretum editum anno immediate sequenti 1602. 26. *Novembr.* Unde cum Paulus III. in dict. Constitut. *Cum inter cunctas*, concesserit Regularibus facultatem absolvendi a Censuris sine ulla restrictione, aut limitatione ad occultas, stat quod possint absolvere ab ipsis, etiam quando sunt publicæ, & deductæ ad Forum contentiosum, ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *cap. Quia circa* 22. *de Privileg.* & *l. de pretio*, *ff. de Publitiana in rem action.* Tum quia quando Summus Pontifex intendit facultatem absolvendi, vel dispensandi limitare ad Censuras occultas, solet exprimere dicendo, *dummodo non sint publicæ, vel deductæ ad Forum externum*, & hujusmodi, ut est videre in *dict. cap.* 6. *sess.* 24. *de reform.* & docet Sotus *in* 4. *Sentent. distinct.* 22. *artic.* 3. Donat. *loc. cit.* cum aliis ibi adductis, adeoque in non declarando videtur indulgere. Vid. verb. *Absolutio art.* 1. *n.* 41. *ad* 47.

24 A pœnis privationis Officiorum, & Dignitatum, & inhabilitatis latis in dict. Constitutione S. Pii V. incipit. *Decori & honestati*, possunt absolvere pro utroque Foro quoad suos subditos Episcopi, & Prælati Regulares, quia tales pœnæ non sunt reservatæ, nam ut constat legenti verba præcisa Bullæ relata *supra sub num.* 7. reservatio est facta solum pro Excommunicatione; Sic Roderic. *tom.* 1. *quæst.* 24. *art.* 17. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 4. *numer.* 3494. & alii.

25 Hic advertendum venit, quod ea, quæ diximus *supra num.* 19. quod a tali Excommunicatione violatæ per illicitum egressum clausuræ, seu per cooperationem ad ipsum concedendo licentiam, comitando, & recipiendo sic illicite egressas, si sit publica, absolvit solus Summus Pontifex, vel habens ab eo auctoritatem, non pugnant cum iis,

iis, quæ diximus sub *verb. Absolutio art.* 1. *num.* 6. ubi conclusimus, quod cum impeditis personaliter adire Pontificem, possunt Episcopi directe absolvere pro utroque foro etiam ab omnibus casibus publicis reservatis Papæ a Jure, aut ab homine, etiam hæresis, *ex cap. Mulieres* 6. *cap. De cetero* 11. *cap. Ea noscitur* 13. *& cap. De Monial.* 33. *de sentent. Excom.* non pugnant, inquam, siquidem Episcopus in quantum potest absolvere personas perpetuo impeditas, uti sunt moniales, ab omnibus casibus Papæ reservatis, ad quos alioquin ejus facultas non extenditur, comprehenditur sub iis verbis: *Vel habens ab eo auctoritatem*, adductis *supra sub num.* 19. cum per citata Jura Episcopus vere habeat a Papa auctoritatem absolvendi personas perpetuo impeditas, uti moniales, ab omnibus casibus Papalibus. Et sic respective dicendum est de Prælatis Regularibus quoad suos subditos, quos possunt absolvere a dictis casibus ex variis Summorum Pontificum Constitutionibus, & præcipuo ex Constitution. Sixti IV. incip. *Regimini* Pauli III. incipient. *Licet debitum*, S. Pii V. incip. *Romani Pontificis*, & alia ejusdem incip. *Dum ad Congregationem*. Vide *d. verb. Absolutio art.* 6.

26 Moniales possunt in aliquibus casibus de Monasterio exire absque incursu pœnarum, & præcipue in tribus expressis a S. Pio V. in dict. Constit. incip. *Decori, & honestati*, ibi: *Nisi ex causa magni incendii, vel infirmi-*
27 *tatis lepræ, aut epidemiæ*. Nomine *magni incendii* venit incendium, cui succurri non potest absque periculo pereundi moniales, si intra claustra morentur. Nomine *lepræ* venit infirmitas ita contagiosa, ut si moniales tali morbo infectæ non egrediantur, omnes aliæ cito periculo evidenti similis infectionis subjiciantur. Nomine *epidemiæ* venit infectio pestilentialis malignam qualitatem præseferens, quæ facile ad alios diffunditur cum manifesto mortis periculo, non vero morbus popularis de facili sanabilis. Sic Doctores communiter.

28 Moniales possunt licite egredi e Monasterio etiam in aliis casibus consimilibus tribus prædictis a S. Pio V. expressis, ut quando grave periculum subsit Monialibus ratione imminentis Belli, inundationis fluminis, ruinæ ædificii, seu alterius gravioris consimilis periculi, nisi exeant, quia licet S. Pius V. in dict. Constit. incip. *Decori & honestati*; utatur dictione *Nisi*, quæ videtur excludere omnes alias causas, tamen hæc dictio non excludit casus similes, & urgentiores, ut *in l. Si mora, verb. Dumtaxat, ff. Soluto Matrimonio*, ubi Castr. *num.* 9. Jason *num.* 5. & alii, & sic tenent passim Doctores cum Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.* 20. *quæst.* 2. Pasqual. *in Lauret. num.* 30. Barbosa *de offic. & pot. Episc. part.* 3. *alleg.* 102. *a num.* 16.

29 Occurrente aliquo casu, in quo juxta dicta licitus est egressus monialium e Monasterio, requiritur licentia Superioris. Concil. Trident. *sess.* 25. *de Regularibus, & Monialibus cap.* 5. ibi ,, Nemini Sanctimonialium liceat post ,, professionem exire a Monasterio etiam ad breve tempus, quocumque prætextu nisi ex aliqua legitima causa ab Episcopo approbanda ,,. Et S. Pius V. in d. Const. incip. *Decori, & honestati*. ibi: ,, Quæ tamen infirmitas ,, præter alios Ordinum Superiores, quibus cura Monasteriorum incuberet, etiam per Episcopum, seu alium ,, loci Ordinarium, etiamsi prædicta Monasteria ab Episcoporum, & Ordinariorum Jurisdictione exempta esse ,, reperiantur cognita, & expresse in scriptis approbata
30 ,, sit ,,. Ex quibus, ut vides, in Monasteriis subjectis Episcopo, seu Ordinario requiritur, & sufficit licentia solius Episcopi, aut Ordinarii loci, cum ipse respectu illorum Monasteriorum sit & Episcopus, & Prælatus Religionis. In Monasteriis autem exemptis requiritur ultra licentiam Prælati Regularis, Provincialis scilicet, aut Generalis juxta cujusque Ordinis institutum etiam licen-
31 tia Episcopi, seu Ordinarii loci. Nomine Episcopi, qui approbare causam debet, & potest, venit etiam Vicarius Generalis, & Capitularis, ut tenent passim Doctores cum Tamburin. *loc. cit. quæst.* 5. *num.* 8. Barbosa *de Offic. & potestat. Episcop. part.* 3. *allegat.* 102. *num.* 28. Cajetanus de Alexandris *cap.* 7. §. 9. *quæst.* 2. Pellizar. *loc. cit. num.* 37.

32 Si in aliquo ex dictis casibus periculum sit in mora, nec ob distantiam possit Superior consuli, tunc moniales in tali necessitate, & periculo possunt licite exire, quia urgentissimus similis casus videtur per Epichejam exceptus, quia necessitas non habet legem, & quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum; *cap. sicut* 11. *distin.* 1. *de consecrat. cap. Omnes* 1. *de Feriis, cap. Consilium* 2. *de observ. jejunor. cap. Consuluisti* 3. *de celebrat. Missar. & cap. Quod non est* 4. *de Regul. Juris*. In qualibet enim dispositione intelligitur excepta necessitas; *Cap. Licet* 6. *pœnitent. & remiss.* & sic tenent communiter Doctores cum Tamburin. *loc. cit. num.* 4. Zechio *de Republ. Ecclesiast. tit. de Regularib. cap.* 3. *n.* 15. Bonacina *de clausura quæst. punct.* 8. *num.* 9. addentes, Moniales in tali necessitate egressas teneri cum primum poterunt significare Superiori suum egressum.

33 An autem Abbatissa cum licentia solius Episcopi, & Superioris Regularis, si sit ei subjecta, possit exire de Monasterio ad præstandum Principi Sæculari Domino fidelitatis juramentum, quando illud non potest præstare per Procuratorem? Tamburin. *loc. cit. num.* 5. Sanchez *lib.* 9. *moral. cap.* 15. *num.* 51. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 44. *num.* 70. Pellizar. *de Monialib. cap.* 5. *sect.* 2. *num.* 63. & alii tenent absolute, id posse, quia expresse est sic concessum a Bonifacio VIII. *in cap. Periculoso unic. de statu Regular. in* 6. §. *Verum*. Attamen quia S. Pius V. ex post in dict. Constitut. incip. *Decori, & Honestati*, non concedit Monialibus posse exire cum facultate Superioris, *Nisi ex causa magni incendii, vel infirmitatis lepræ, aut Epidemiæ*, nisi adsit periculum in mora perdendi Feudum, vel aliud grave damnum incurrendi, petenda videtur licentia a Sede Apostolica, vel a Sacra Congregatione, Unde in Regesto litterarum *Sacræ Congregationis Episcop. sub die* 25. *Januarii* 1619. *fol.* 9. habetur sequens decretum ,, Al Nunzio di Spagna: ,, SS. ,, D. N. ejus in Hispaniarum Regnis Nuncio litteras dari ,, mandavit, ut omnes Archiepiscopos, Episcopos, aliosve Ordinarios inferiores, tam Sæculares, quam Regulares monialium Monasteria in eisdem Regnis habentes ,, certioret, ne absque Sedis Apostolicæ auctoritate monialibus e Monasterii septibus egrediendi licentias nullatenus concedant, minusque easdem de uno ad aliud ,, Monasterium (tribus casibus in Bulla S. Mem. Pii V. ,, nominatim exceptis) transferant, ita apud Monacell. ,, part. 2. tit. XIII. formul. 5. num. 6.

Hinc moniales licet olim possent de licentia Ordina- 34
riorum, & Monasteriorum Superiorum transferri ad novum Monasterium fundandum, vel etiam reformandum, seu ad Officium Abbatissatus, seu aliud munus exercendum; Tamen hodie quacumque occasione transferri non possunt amplius de Monasterio ad Monasterium sine speciali licentia Sedis Apostolicæ toties quoties obtinenda, neque occasione prioratus, vel alterius Officii, quibuscumque in contrarium non obstantibus, ex decreto Pauli V. publicato a Sacr. Congregation. Episcop. & Regular. *sub die* 22. *Decembris* 1617. & Generalibus Ordinum Procuratoribus intimato, & relato a Nicolio *in Flosculis verb.*
Monialis num. 19. & ab aliis passim. Nam facultas, quæ 35
olim, sive de Jure communi, sive ex Concilio Tridentino, locorum Ordinariis, vel Monasteriorum Superioribus super hoc competebat, fuit sublata per dictam Constitutionem S. Pii V. quæ incipit *Decori, & honestati*, ut *eadem Sacra Congreg. declaravit die* 30. *Maji* 1631. apud Nicolium *loc. cit. num.* 19.

Moniales ex licentia Sacræ Congregationis egressæ te- 36
nentur sub mortali statim, expleta causa egressus, se ad Monasterium recipere: *ex Periculoso unic. de statu Regular. in* 6. § *Verum* & ex Constitut. S. Pii V. incip. *Decori & Honestati*, & Gregorii XIII. incip. *Deo sacris*. Hoc tamen intelligendum est moraliter, & non metaphysice, adeo ut, si per breve spatium v. gr. unius, vel alterius diei ingressum suum in Monasterium differrent, non peccarent mortaliter; Tamburin. *de Jure Abbatiss. disput.* 20. *quæst.* 7. *num.* 2. & 3. cum Sanchez, Victorell. & aliis ibi citatis, Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. allegat.* 102. *num.* 58. & alii. Si autem finita, & 37
expleta causa sui egressus, multo spatio extra Monasterium morentur ob malum finem, non solum peccant mortaliter, sed etiam incurrunt Excommunicationem; Bonacina *de clausura quæst.* 4. *punct.* 4. *num.* 22. Merola *in disput. Theolog. moral. tom.* 1. *disp.* 1. *difficult.* 6. *n.* 498 Barbosa *loc. cit. num.* 58. Castropalaus *tract.* 16. *disp.* 4. *p.* 9. *n.* 21. Sanctorus *in Constit. Minor. cap.* 11. *statut.* 7. *q.* 2. & alii.

Monialis cum licentia Sacræ Congregationis egressa ad 38
curandam infirmitatem, & intra domum privatam inclusa non violat clausuram, si huc & illuc vagetur, quia monialis non tenetur ad clausuram, nisi intra proprium monasterium; Domus autem illa privata non est monasterium; Unde cum obligatio clausuræ sit odiosa, non debet ampliari, sed restringi, sicque non debet extendi ad loca, quæ proprie non sunt monasterium, *arg. cap. Odia* 15. *de Regul. juris in* 6. Sanchez *lib.* 6. *moral. cap.* 15. *num.* 9. Navarr. *Comment.* 4. *de Regularib. num.* 44. *not.* 4. Victorell. *de Origin. & clausur. Monial. vers. Monialis professa*, Tamburin. *loc. cit. disp.* 19. *quæst.* 4. *ad* 9. Pellizar. *loc. cit. cap.* 5. *n.* 82. Cajetanus de Alexandris *loc. cit. cap.* 7. §. 6. *quæst.* 12. & alii. Si tamen in licentia esset præscriptum, ut talis monialis in domo privata servaret clausuram, tunc teneretur ad ipsam, cum licentia esset concessa solum cum tali obligatione; Sic Pellizar. *loc. cit.* Cajetanus de Alexandris *loc. cit.* & alii.

Monialis cum licentia Sacræ Congregationis licite 39
exiens e suo monasterio ad aliud v. g. fundandum, ad curandam infirmitatem in balneis, & hujusmodi, non violat clausuram, nec graviter peccat, si ex occasione a recto itinere viginti, aut 25. Milliaribus deviet ad aliquod Sanctuarium colendum, seu ad consanguineos, vel amicos visitandos, quia hoc non in fraudem clausuræ; Sanchez *loc. cit. cap.* 15. *n.* 61. Bonacina *de clausura qu.* 1. *punct.* 8. *n.* 14. Gutierez *lib.* 1. *cap.* Tamburin. *loc. cit. disp.* 20. *quæst.* 7. *num.* 5. Pellizar. *loc. cit. cap.* 5. *n.* 55.

Castropal. *tract.* 16. *disp.* 4. *part.* 9. *num.* 19. Roderic. *tom.* 1, *quæst.* 47. *art.* 11. & alii.

40 An monialis legitime egressa e suo monasterio, & transiens ad aliud, seu ad Balnea, si in via accedat ad locum, in quo existit monialium monasterium, possit ibi hospitio recipi? variant Doctores; Sanchez enim *lib.* 6. *moral. cap.* 16. *n.* 10. Peyrin *tom.* 2. *privil. Const.* 6. *S. Pii V. num.* 28. Tamburin. *de Jure Abbatissar. disput.* 24. *quæst.* 15. *a num.* 1. Pellizar. *loc. cit. cap.* 5. *num.* 107. Donat. *prax. rer. Regular. tom.* 4. *quæst.* 14. & alii respondent cum distinctione: Aut ita Monialis petit admitti intra monasterium ejusdem Ordinis, & habitus, & sic excipi potest absque alia licentia Superioris, non solum causa hospitii, sed etiam in casu, quo illa degeret in aliqua domo privata ad recuperandam Sanitatem, & vellet ingredi monasterium gratia recreationis, & hujusmodi, quia talis monialis non est extranea, cum sit ejusdem Ordinis, ac habitus, adeoque non cadit in illam prohibitio ingrediendi monasteria monialium, quæ comprehendit solum extraneos; Vel monialis petit admitti in monasterium diversi Ordinis, & habitus, & tunc si ibi non adsit monasterium proprii Ordinis, potest in ipso admitti, de licentia tamen Superioris illius monasterii, & non aliter, quia Religiosa Charitas, quæ Religiosis personis maxime convenit, & honestas status monialis exigit, ut ibi in hospitio recipiatur; Secus autem si divertere vellet in dictum monasterium diversi Ordinis, non casu necessarii hospitii, sed gratia recreationis, aut invisendi monialem consanguineam, aut amicam, quia tunc nequit ibi excipi, ne quidem de licentia Superioris, quia monialis itinerans respectu talis monasterii est vere extranea, adeoque ex hac sola causa non potest in illud admitti, sicuti nec potest admitti quæcumque alia persona extranea.

41 Castropalaus autem *part.* 3. *disp.* 4. *p.* 10. *n.* 4. D. Cajetanus de Alexandris *loc. cit. cap.* 7. §. 7. *q.* 8. & alii negant absolute posse talem monialem admitti in monasterium, sive sit ejusdem Ordinis, sive diversi, quia unum monasterium non communicat cum alio in clausura, quod, ut dicit citatus Cajetanus, est de mente Sacræ Congregationis, quæ consulta, an moniales advenæ essent admittendæ intra Clausuram; respondit negative *in Pistorien.* 16. *Junii* 1585. quam fortem declarationem non observarunt Doctores primæ sententiæ.

42 Ingressus in monasteria monialium absque justa causa, & legitima facultate est absolute prohibitus omnibus omnino personis a Bonifacio VIII. *in cap. Periculoso unic. de*
43 *statu Regul. in* 6. sed sub nulla Censura. Item a Concilio Tridentino *sess.* 25. *de Regular. & Monialib. cap.* 5. sub Excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, sed nemini reservata, ut apparet ex textu, ibi: „ Ingredi autem „ septa Monasterii nemini liceat cujuscumque generis, „ aut conditionis, sexus vel ætatis sine Episcopi, vel „ Superioris licentia in scriptis obtenta sub Excommuni„ cationis pœna ipso facto incurrenda. Deinde S. Pius V.
44 idem quod statuit Concilium Trid. jussit observari in sua Constitutione incip. *Circa Pastoralis Officii*; Gregorius autem XIII. Constitut. incip. *Ubi gratiæ*, idem statuit
45 sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrenda, & Papæ reservata contra præsumentes ingredi Monasteria monialium prætextu facultatum a Summo Pontifice, vel a Legatis, seu ab aliis concessarum, revocando omnes, & qualcumque licentias a quibusdam concessas ingrediendi Monasteria monialium; & præter Excommunicationem ipso facto incurrendam, & summo Pontifici reservatam, imposuit etiam pro Abbatibus, & Abbatissis aliisque monasteriorum utriusque sexus Superioribus, & personis privationem dignitatum, beneficiorum, & Officiorum, & inhabilitatem ad illa in posterum obtinenda;
46 Item Paulus V. Constitutione incip. *Monialium statui*, inhærendo Litteris dicti Gregor. XIII. sui Prædecessoris revocavit omnes licentias ab ipso, & aliis Pontificibus concessas mulieribus cujuscumque status, ac conditionis quoad ingrediendum Monasteria monialium, aut conversandum cum ipsis; Et præterea prohibuit Abbatissis, seu Priorissis, ac Superioribus, ne dictas mulieres introducere, sed admittere, vel admissas quoquomodo retinere audeant, seu præsumant, idque sub pœna Excommunicationis majoris reservatæ Summo Pontifici, & sub omnibus aliis pœnis contentis in cit. Constitutione Gregorii
47 XIII. Et de mandato Clementis VIII. *Sacr. Congregat. Episc. & Regul.* 26. *Novemb.* 1602. sub pœna excommunicationis majoris Papæ omnimode reservatæ intra Italiam & extra Urbem omnibus prohibuit ingressum in Monasteria monialium ad malum finem.

48 Excommunicatio lata a Concilio Tridentino incurritur, etiamsi ingressus non sit ad malum finem, nec prætextu licentiarum: At nulli est reservata, cum a Concilio *loc. cit.* nulla fiat reservationis mentio; Unde potest absolvi a Confessario approbato ab Ordinario loci, ut docent Donat. *tom.* 4. *prax. rerum Regul. tract.* 5. *quæst.* 1. *num.* 3. Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.* 22. *quæst.* 1. *num.* 3. Roderic. *tom.* 3. *qq. Regular. quæst.* 47. *art.* 2. & alii passim.

49 Excommunicatio lata a Gregorio XIII., & Paulo V. est Papæ reservata, & incurritur, etiamsi ingressus non sit ex prætextu licentiarum, ut tamquam in praxi tutius, & verius tenent Navarr. *Comment.* 4. *de Regular. sub num.* 624. *& in Manuali cap.* 27. *de Censuris sub num.* 150. *verb. Adde his primo*, Quaranta *in summa Bullar. verb. Monasteria monialium in calce Constitut. Gregorii XIII. incip. Ubi gratiæ*; Beja *in suis responsionibus* 1. *p. cas.* 30. *verb. Hæc omnia*, ubi docet. de praxi totius Italiæ; Villagut. *tract. de Usuris q.* 33. *num. ult.* ubi testatur sic responsum fuisse ab ipsomet Gregor. XIII. consulto a S. Carolo Borromæo, Flavius Cherubin. *in Compend. Bullar. tom.* 2. *schol.* 1. *ad Constitut. Gregor. XIII.* incip. *Ubi gratiæ*, ubi testatur de praxi Pœnitentiariæ, Donat. *tom.* 4. *prax. rer. Regular. tract.* 5. *quæst.* 2. *a num.* 6. ubi ex aliis testatus Gregorinm XIII. declarasse suam mentem fuisse comprehendere quoscumque ingredientes, & admittentes, sicut fecit S. Pius V. Constitut. incip. *Regularium*, respectu mulierum quarumcumque ingredientium Conventus Regularium, ibi: „ Declaramus fuisse, & esse men„ tem, & intentionem nostram, quod prædictæ Litteræ „ non solum comprehenderent, & comprehendant mu„ lieres habentes, & prætendentes facultatem, & Indul„ ta ingrediendi Monasteria, sed etiam omnes, & qual„ cumque mulieres alias, tam in specie, quam in gene„ re. Unde P. Suarez *tom.* 4. *de Relig. lib.* 1. *cap.* 7. *numer.* 6. retractans quæ dixerat *disp.* 22. *de Censuris sect.* 6. *num.* 11. mutavit sententiam: Et sic tenent Azorius, Roderic. Zechius, Graffius, Comitolus, Filliucius, Peyrinus, Merola, Thesaurus, Homobonus, Raynerius, Riccius, Megala, Coriolanus, & alii relati a Donat. *loc. cit.* contra Sanchez, Sayrum, Mirandam, Barbosam, Dianam, Zerolam, Portellum, Tamburinum, Pellizarium relatos ab ipso Donato *loc. cit. num.* 2. Felicem Potestat. *tom.* 1. *part.* 4. *num.* 3489. & alios plures volentes talem excommun. non incurri, nisi ingressus fiat sub prætextu licentiarum.

Quis autem possit absolvere a dicta Excommunicatio- 50
ne, aliisque pœnis latis a Gregorio XIII. & Paulo V. in d. Constitutionibus; vide *supr. a n.* 19. *ad* 25.

Excommunicatio lata a Clemente VIII. per decretum 51
de anno 1602. 26. *Novembris* incurritur ab omnibus violantibus clausuram monialium ad malum finem, ut patet ex verbis præcisis decreti, ibi: *Violationis clausuræ Monialium ad malum finem*; Et hæc Excommunicatio est 52
reservata Romano Pontifici extra Urbem, & intra Italiam; Unde ab ipsa non possunt extra Urbem, & infra Italiam absolvere Regulares non obstantibus suis Privilegiis, ut expresse fuit statutum de mandato Clementis VIII. *a Sacr. Congregat. Episcop. & Regul. in Decreto de anno* 1602. 26. *Novembris*. Vide *verb. Absolutio a num.* 43. *ad* 37.

Imperatores, Imperatrices, Reges & Reginæ, eorum 53
Filii, & Filiæ possunt absque incursu Excommunicationis, aliorumque pœnarum ingredi cum sua decenti comitiva in Monasteria monialium, quia hujusmodi personæ ratione excellentiæ, & dignitatis non comprehenduntur in dispositionibus odiosis, nisi exprimantur. Sanchez *lib.* 6. *moral. cap.* 16. *num.* 3. *cap.* 17. *num.* 5. Suarez *tom.* 4. *de Religion. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 5. *in fine*, Emanuel Rodriq. *tom.* 1. *quæst.* 47. *artic.* 1. Joannes Crucius *in Epitom. lib.* 1. *cap.* 5. *dub.* 1. *conclus.* 1. *in fine*. Tamburin. *de Jure Abbatissar. disp.* 24. *quæst.* 20. Gibalin. *de Sanctimonial. lib. disquis.* 1. *cap.* 4. §. 2. *conclus.* 1. *num.* 2. Donat. *tom.* 4. *prax. rerum Regular. tract.* 5. *quæst.* 12. Bordon. *variar. resolut. part.* 2. *resolut.* 26. *num.* 35. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monial. cap.* 7. §. 7. & alii passim cum praxi universali; Barbosa tamen *in Tridentin. sess.* 25. *de Regular. & Monial. cap.* 5. *num.* 47. Bonacina *de clausura quæst.* 4. *punct.* 1. *num.* 4. tenent probabiliter contrarium. Vide novissimam dispositionem Benedicti XIV. allatam infra *sub num.* 98.

An autem possint etiam dicta Monasteria ingredi Du- 54
cissæ, aliæque Principissæ, Duces, & Principes supremæ Jurisdictione, & auctoritate gaudentes? Negant passim Doctores quia S. Pius V. Constitut. incip. *Regularium personarum*, Gregorius XIII. Constitut. incip. *Ubi gratiæ*; Paulus V. Constitut. incip. *Monialium statui*, expresse interdixerunt talem ingressum, *etiam Comitissis, & Marchionissis, & Ducissis*; Attamen etiam de illis videtur praxis contraria. Vide dict. dispositionem sub *numer.* 98.

An item dicta Monasteria possint ingredi Fundatrices, 55
& Fundatores? Negant passim Doctores, & ita fuisse decisum *a Sacra Congr. Concilii*, refert Alden *in Compend. Canonic. resolut. lib.* 1. *tit.* 8. *num.* 12. Barbosa *in Summa Apostolic. dec. verb. Monialium clausura circa ingressum num.* 7. & Donat. *tom.* 4. *prax. rer. Regular. tract.* 5. *quæst.* 13. *num.* 7. præcisis his verbis: „ Monialium Mo„ nasteria ingredi deinceps non permittitur mulieribus „ sæcularibus, ne quidem Fundatricibus, aut Dominatri„ cibus ad breve, vel ad longum tempus, etiamsi a Se„ de Apostolica hoc eis specialiter esset indultum, cum „ Pauli V. Constitutione de anno 1612. edita, id fuerit „ in genere revocatum; " Et Nicolius in Flosculis verb. Fundator, sic refert: „ Sacra Congregatio &c. cen„ suit Fundatores Monasteriorum monialium non posse

„ earum-

„ earumdem clausuram ingredi, nec a Monialibus reci„ pi, nisi in Litteris Apostolicis erectionis secus expresse „ caveatur." *Eadem Sacr. Congreg. in una Regularium* 17. *Augusti* 1639. Vide *verb. Conventus art.* 3. *a num.* 17. *ad* 22. & dictam dispositionem infra *num.* 98.

Mulieres, quibus a Sede Apostolica conceditur licentia
56 ingrediendi Monasteria monialium non possunt ingredi, nisi prius habito consensu monialium capitulariter præstito per suffragia secreta. Urban. VIII Constit. incip. *sacrosanctum Apostolatus Ministerium*. Consensus autem suf-
57 ficit, quod sit capitulariter præstitus a majori parte monialium; *cap.* 1. *de his quæ fiunt a majori parte Cap.* cum similibus: Cum enim Pontifex non determinet, an consensus sit præstandus ab omnibus monialibus, censendum est voluisse illud relinquere dispositionis Juris communis; *l. Commodissime*, *ff. de lib. & posthum.*

58 Pueri, & puellæ cujuscumque sint ætatis, nequeunt ingredi & introduci in Monasterium Monialium. Concil. Trid. *sess.* 25. *de Regularib. & Monialib. cap.* 5. ibi: „ Ingredi autem septa Monasterii nemini liceat cujuscumque „ generis, aut conditionis, sexus, vel ætatis fuerint;" Et sæpe sæpius declaravit Sacra Congreg. Episcop. & Regulari quod introducens infantes cujusvis sexus, vel ætatis incurrit censuras violatæ clausuræ, & signanter *in Tudertina* 7. *April.* 1579. *in Neapolit.* 22. *Mart.* 1580. *in Cremonen.* 12. *Februar.* 1585. *in Taurinen.* 10. *Junii* 1650. Unde tolerari non debet, quod puellæ licet parvulæ ingrediantur, & egrediantur, ad libitum *Eadem Sacra Congregat. in Pistorien.* 24. *Februar.* 1579. & Abbatissa, quæ hoc permittit, privatur Officio, voceque passiva; *Eadem Sacr. Congregat. Episcopor. in sever.* 8. *Maji* 1595.

59 Nomine monialium introducentium, vel admittentium in clausuram personas non habentes ad id legitimam facultatem veniunt omnes active influentes in talem ingressum, ut sunt invitantes, consulentes, hortantes, approbantes, monstrantes iter, auferentes impedimenta, januam aperientes, eas recipientes, concedentes, auctoritive, sive ratione sui Officii permittentes, ut intrent, Vide verb. *Conventus art.* 3. *a num.* 30. *ad* 32.

60 Cardinales, aut Episcopi, sive alii Prælati ingredi non possunt Monasteria monialium, quæ eorum Jurisdictioni non subsunt, ut colligitur *ex cap. Periculoso unic. de statu Regular. in* 6. ex Concilio Tridentino *sess.* 25. *de Regularib. & Monialib. cap.* 5. ex Constitutione S. Pii V. incip. *Circa Pastoralis Officii*, Constitut. Gregorii XIII. incip. *Ubi gratiæ*. & aliæ ejusdem incip. *Dubiis*, & tenent Tamburin. *de Monialib. disp.* 24. *quæst.* 9. *num.* 1. Donat. *tom.* 4. *prax. rer. Regular. quæst.* 24. Cajetanus de Alexandris *in Confess. Monial. cap.* 1. §. 4. *q.* 3. & alii passim.

61 Neque Cardinales Legati habent potestatem visitandi moniales & ingrediendi Clausuram; *Sacr. Cong. Episcop. & Regul. in Bononien.* 30. *Septem.* 1650. approbante Innocentio X. Et a fortiori neque Vicelegatus potest clausuram ingredi sine Episcop. licentia, ut declaravit *S. Congreg. Episc.* 8. Martii 1665. apud Gavant. *in Manual. Episc. verb. Monialium clausuram nu.* 29.

Nec Inquisitores, nisi ex causa S. Officii, ut declaravit *Congreg. S. Officii* 16. *Febr.* 1628. apud Cajetanum de Alexandris *l. c. q.* 3.

Neque Magistratus, & deputati ad curam monialium debent ingredi cum Episcopo, nisi eos elegerit *S. C. Episc. & Regul.* apud Gavant. *l. c. n.* 30.

63 Neque permittere debet Episcopus deputari a Civitatibus aliquos, qui comitentur Visitatores monialium Regularibus etiam subjectarum, prout decrevit *Eadem S. C. Episc.* 22. *Jan.* 1616. apud Gavantum *l. c. n.* 62.

64 Prælati omnes sæculares Episcopali, ac etiam Cardinalatus dignitate præditi nequeunt ingredi clausuram monialium etiam sibi subjectarum, nisi in casibus necessariis, & comitati a paucis, iisque senioribus, ac Religiosis personis; Sic expresse statuit Gregorius XIII. Constit. incip. *Dubiis*, Si autem contrafecerint, incurrunt Interdictum ab ingressu Ecclesiæ pro prima vice, pro secunda vero contrahunt suspensionem a Pontificali munere, & a Divinis pro tertia autem vice, ac deinceps Excommunicatione majori ipso facto afficiuntur; Sic expresse Gregorius XIII. in d. Constit. incip. *Dubiis*; Unde non possunt
68 Episcopi secum ducere in clausuram ullos Laicos tamquam comites, & socios: Vide verb. *Episcopus art.* 6. *num.* 99.
69 Adducitur, & solvitur instantia. *Vide ibid. n.* 100. Propter necessitatem tamen, & ad promovendam utilitatem Mo-
70 nialium possunt Episcopi secum ducere aliquos peritos Laicos: Vide *ibid. num.* 101. Non possunt tamen Episco-
71 pi secum ducere in clausuram pluquam octo personas, alias incurrunt prædictas Censuras. Vide *ibid. n.* 102. &
72 *seq.* Absolutio tamen ab illis Censuris non est Papæ reservata. Vide *ibid. n.* 105.

73 Prælati Regulares ingredientes extra necessitatem Monasteria Monialium sibi subjectarum ligantur dicta Excommunicatione majori, & privantur omnibus Officiis,
74 & Dignitatibus. Gregorius XIII. in dict. Constit. incip. *Dubiis*. Nec possunt Prælati Regulares ordinarie ingredi Monasteria Monialium, *Nisi ex causa Visitationis localis & hoc semel tantum in anno, ita ut in eo anno, in quo unus ex memoratis Superioribus, visitavit, alius Superior a visitatione hujusmodi se omnino abstineat .... Visitet autem Superior Regularis interiorem Clausuram per se ipsum non autem per alium, etiamsi fuerit legitime impeditus, quo casu differatur Visitatio in aliud tempus, quo cessaverit impedimentum, & Visitationem celeriter, & unica die, debita tamen cum diligentia absolvat, nec ante ortum solis eam incipiat, nec post occasum protrahat..... Visitatio vero personalis fiat ad crates & omnino extra Clausuram Monasterii, & per ipsummet Superiorem duntaxat, ut supra dictum est de Visitatione interioris Clausuræ*. Sic expresse statuit Alexander VII. Const. incip. *Felici Sacrarum Virginum statui*. Ex quibus dictæ Constitutionis verbis clare patet, non posse Superiores Regulares delegare alios ad Visitationem Monialium, sed ipsam
posse solum peragere per se ipsos. Et idem addendum est 75
ad dicta sub verb. *Prælatus Regularis num.* 39. Prælatus Regularis, si fuerit Generalis, potest secum introducere duos socios sui Ordinis; Si fuerit alius a Generali potest
introducere secum tantum unum socium sui Ordinis exclusis 76
omnibus aliis, etiam ratione Officii. Alexander VII. in citat. Constitut. incip. *Felici*. Nec ipse Visitator, neque
ejus socii possunt sumere intra clausuram ullam refectio- 77
nem. Alexander VII. *ibidem*. Si ob clausuram, aut aliam urgentem, & necessariam causam opportuerit Superiorem Regularem eodem anno pluries ingredi septa Monasteriis tunc non aliter ingredi potest, quam cum præsentia Episcopi Diœcesani, vel alterius personæ Ecclesiasti-
cæ sæcularis, boni exempli, ac maturæ ætatis ab 78
ipso Episcopo ad hoc specialiter deputatæ: Ita expresse Alexander VII. *ibidem*, Si Superior Regularis supradictis contrafecerit, ipso facto pœnam Excommunicationis, & privationis omnium Officiorum, quæ obtinet, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, vel alia in posterum, obtinenda, vocisque activæ, & passivæ absque alia declaratione incurrat: Et nihilominus nullis Privilegiis, & exemptionibus tueri se possit quominus ab Episcopo loci, tamquam ab hoc Sedis Apostolicæ Delegato, quoties, & quando opus fuerit, corrigi, & puniri valeat, Sic præcise Alexander VII. in citat. Con-
stitut. incipien. *Felici*. 79

Confessarii quomodo, & quando possint ingredi clausu-
ram; Vide infra *art.* 5. *a num.* 50. 80

Medici, & Chirurgi quando, & quomodo ingredi pos-
sint clausuram Monialium; Vide verb. *Medicus a numer.* 13. *ad* 18. 81

Factores, Syndici, aliique operarii ad Monialium servitium necessarii possunt de legitimi, Superioris licentia ingredi clausuram ad exercendam suæ artis opera, quæ com-
mode extra Monasterium exercere non possunt. *Commu-* 82
nis. Qui tamen habet licentiam ingrediendi pro servitio, non potest ingredi ad aliud servitium præstandum, alias violat clausuram, cum licentia non se extendat ultra opera suæ artis. Sic decrevit *Sacr. Congr. Episcop. & Regul. in Ferrarien.* 6. *Augusti* 1601. *in Spoletana* 1. *Octobr.*
ejusdem anni, *in Pisaurien.* 14. *Junii* 1630. 83

Clausulam violant, & in Excommunicationem Papæ reservatam incidunt mulieres illæ, seu viri, qui cum uno saxo, vel ligno, vel qualibet alia re intrant sub prætextu deferendi necessaria pro fabrica: Et ita etiam Moniales illæ, quæ tales introducunt. Sic decrevit *Sacra Congr. Episcop. & Regularib. in Iserníen.* 11. *Jun.* 1583. apud Nicol. *in Flosculo ver. Clausura num.* 40.

Secus autem, qui ingreditur, etiam sine licentia, ad 84
extinguendum incendium, vel ad servandum, se ipsum, aut Monasterium ab incendio, vel ad succurrendum in aliis casibus repentinæ ruinæ. *Sac. Congreg. Episcop. & Regul. in Interamnen.* 17. *Decembris* 1601. *in Alatrina* 12. *Martii* 1602. *in Spoletana* 17. *Maji* 1603.

Licentiam concedere pro ingressu in clausuram Monia- 85
lium spectant ad Episcopum auctoritate quidem propria pro Monasteriis sibi subjectis, & auctoritate delegata pro Monasteriis Sedi Apostolicæ subjectis. Sic decisum fuisse referunt Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 102. *num.* 38. Tamburin. *de Jure Abbatissar. disputat.* 23. *quæst.* 1. *num.* 3. & tenent communiter Doctores. Item
pro dictis Monasteriis talem licentiam concedere potest 86
Vicarius Generalis, si ad hoc habeat speciale mandatum; Non enim sufficit generalis facultas, ut declaravit *Sacr. Congr. Concil.* apud Suarez *de Relig. tom.* 4. *tract.* 8. *lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 11. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialibus cap.* 7. §. 2. *quæst.* 2. Pellizar. *de Monialib. cap.* 5. *numer.* 147. & apud Matthæucci *Officialis Curiæ*
cap. XI. num. 9. Item talem licentiam concedere potest 87
Vicarius Capitularis etiam pro Monasteriis Sedi Apostolicæ subjectis, quia Capitulum, seu Vicarius Capitularis succedit Episcopo etiam in Jurisdictione delegata, quando hæc est in perpetuum commissa muneri Episcopali, ut advertit Molina *de justitia tom.* 6. *tract.* 5. *disp.* 11. *sub num.* 8. & 9. & Barbosa *de Offic. & potest. Episc. part.* 3. *allegat.* 113. *num.* 21. Et sic tenent Tamburin. *loc. cit. q.* 2. *num.* 4. Pellizar. *loc. cit. n.* 158. Cajetanus de Alexandris *loc. cit. qu.* 2. Donat. *prax. rer. Regular. tom.* 4. *tract.* 6. *quæst.* 16. *num.* 1. & alii passim.

Pro

88 Pro ingressu in Monasteria Regularibus immediate subjecta stando Juri Concilii Tridentini sufficere videtur sola licentia Superioris Regularis; Quia Concilium *sess. 25. de regular. & Monialib. cap. 5.* utitur disjunctiva *Vel*, ibi: *Ingredi autem intra septa Monasterii nemini liceat cujuscumque generis, sexus, vel ætatis fuerit, sine Episcopi, vel Superioris licentia.* Et de facto die 19. *Junii* 1597. *Sac. Congr. Cardin. Conc. Trident. interpretum censuit, licentias ingrediendi intra septa Monialium ex vera tantum necessitate concedendas quoad Monasteria Regularibus subjecta pertinere duntaxat ad ipsos Superiores Regular.* Quod Decret. referunt Eminen. Card. Bellarmin. *in dict. cap. 5. Trid. sess. de Regul.* Tamburin. *loc. cit. qu.* 17. *n.* 9. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 102. *nu.* 41. ubi testatur se vidisse tale decretum subscriptum ab Eminentiss. Card. Millino.

89. Et sic etiam fuit ab eadem Sacr. Congregatione Concilii novissime resolutum *in Hyeracensi* 26. *Januarii* 1692. in contradictorio Judicio, ut patet ex Decreto Authentico subscripto ab Eminentiss. Card. Petra tunc ejusdem Sacræ Congreg. Secretario, & suo Sigillo munito asservato in Archivio hujus Conventus S. Bernardini Alexandriæ Min. de Observantia, ut sequitur.

Hyeracen. Visitationis.

Intra Diœcesim in Oppido Castri Veteris adest Monasterium Monialium B. Mariæ Vallis Viridis subjectum Jurisdictioni Priorissæ Melsanensis, & pro tali a Sacra Congregatione reputatum anno 1570. in contradictorio Judicio inter dict. Priorissam, & tunc temporis Episcopum Hyeracensem.

Ad visitationem hujus Monasterii curavit accedere anno 1690. modernus Episcopus, qua quoad clausuram acta, volens eam perficere quoad singulas, fuit impeditus, quare præsupposita asserta exemptione, utraque parte citata, ac informante supra infrascriptis dubiis concordatis dignentur EE. VV. respondere.

Quinto, An Medici, aliique Ministri necessarii ingredi possint cum sola licentia, & approbatione Delegati absque licentia, vel consensu Episcopi?

Die 26. Januarii 1692. *Sac. Cong.* Eminentiss. S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, juribus ab utraque parte deductis mature perpensis, censuit ad quintum danda esse decreta in hac ipsa Hyeracen. a *Sacr.* Congreg. Concilii edita de anno 1581. ad tertium dubium tenoris sequentis.

Tertio item, se sotto nome d'Infermieri, Fantesche ordinarie, Garzoni, quali hanno da portare grano, farina, legna, acqua, o altre cose necessarie, Sartori, Muratori, Falegnami, e Procuratori, possino, o non possino entrare in detto monastero?

Sacra Congregatio respondit, licentiam ingrediendi monasteria spectare ad Superiorem Regularem *ex cap. 5. sess. 25. de Regul.*

Ita reperitur in Regesto Authographo ejusdem Sac. C. Concil. *lib. Decretorum* 42. *fol.* 45.

In quorum fidem &c.

Hac die 27 Junii 1708.

V. Petra secretario.

Quod decretum, cum, ut vides, sit editum a S. Concilii Congregatione, juribus ab utraque parte deductis mature perpensis, & authentice habeatur subscriptum, & suo sigillo munitum a S. R. E. Eminentiss. Principe Cardinali Petra, non est parti faciendum.

90 Attamen eadem Sacra Congregatio Concilii pluries contrarium statuit, & signanter in Decreto, Papa approbante, emanato 13. *Novembr.* 1610. & iterum renovato an. 1630. *in Brixinen.* ubi dicitur;

Lecto in Sacra Congregatione decreto circa ingredientes septa monasteriorum, omnes censuerunt illud esse edendum, & est tenoris sequentis: Tametsi alias S. Congregat. Concilii declaraverit licentiam ingrediendi septa monasteriorum monialium exemptarum, & Regularibus subjectarum, ex vera tantum necessitate, quæ moniales respiciat, concedens, seu accedens ad loquendum cum monialibus pertinere ad ipsos tantum Superiores Regulares. Nihilominus sub die 13. Novemb. 1610. quo magis clausuræ observationi consuleretur, facultate sibi a SS. D. N. tributa statuit, & decrevit, ut deinceps intra hujusmodi septa ingredi nemini liceat, nisi licentiæ in casibus necessariis concedendæ nedum a Superioribus Regularibus dict. monasteriorum, sed etiam a locorum Ordinariis obtentæ fuerint, non obstant. quibuscumque Legibus, statutis, & consuetudinibus etiam immemorabilibus.

Postremo autem ad removendam omnem dubietatem, quæ ex hujusmodi decreto forsan oriri posset, negocio iterum in Sac. Congreg. proposito, atque SS. D. Nostri relato,

Die 21. Maji 1630.

Sanctitas sua declaravit, hujusmodi licentias a Superioribus Regularibus non esse petendas in illis locis, in quibus adest consuetudo, ut istæ ab Episcopo tantum concedantur: hoc enim casu statuit, & decrevit talem consuetudinem esse servandam, & ipsorum Episcoporum tantummodo licentias sufficere, etiam privative quoad ipsos Regulares; *lib. 4. decret. pag.* 3. Sic refert Monacell. *part.* 2. *tit* 14. *formul.* 15. *n.* 3.

Et concordant alia Decreta Sacræ Congr. Episcop. & 91
Regular. ab eodem Monacell. *p.* 1. *tit. XI. form.* 19. *n.* 7. & 8. ibi: *Sac. Cong. in generali Decreto per viam Legis emanato* 24. *Augusti* 1594. sic statuit: „ Essendo le persone secolari più conosciute dai loro Prelati Ordinarj, che da' Religiosi di qualsivoglia Ordine, per abbondare in cautela questi miei Signori qui della Congregazione hanno risoluto, che per l' avvenire non si abbia d' ammettere persona alcuna a parlare alle monache, tampoco dentro la clausura d' essi monasterj soggetti a' Regolari, senza licenza espressa in iscritto degli Ordinarj de' luoghi, oltre a quella si dovrà perciò ottenere dalli Superiori Regolari, non ostante qualunque Legge, statuto, o consuetudine di tempo immemorabile in contrario, con ordine, che io debba avvertire la P. V. acciò le significhi al P. Generale, e a tutti li Provinciali, perchè le facciano osservare in ogni luogo conforme alla suddetta risoluzione senza eccezione alcuna, onde non manchi d' eseguire con ogni sollecitudine, ed il Signore la preservi. "

Roma 24. Agosto 1594.

Et in alio edito *in Camerinen.* 7. *Martii* 1617 sic ex- 92
tenso; Sac. Congr. ut controversiis, quæ inter Episcopum Camerin. & Superiores Regulares exortæ sunt, finis imponatur, censuit facultatem concedendi personis sæcularibus licentiam alloquendi moniales eisdem Regularibus subjectas, in Civitate quidem Camerinen. ad Episcopum, sive ejus Vicarium Generalem, ac Superiorem Regularem, cui moniales ipsæ subjectæ sunt, conjunctim, tantum idem Episcopus, seu ejus Vicarius primo loco subscribat: Per Diœcesim vero non ad Vicarium Foraneum, sed ab eodem Episcopo ad id deputandum, nec non ad Superiorem Regularem, qui priori loco subscribat, conjunctim pariter spectasse idemque quoad licentiam eorum, quibus ordinarie septa monasteriorum earum monialium ingredi necesse est, servandum esse, repentinis tamen casibus extremæ necessitatis exceptis, in quibus licentia unius eorum subscriptione roborata sufficiat: Edicta vero, quibus personis sæcularibus ad eadem monasteria monialium accessus prohibetur, ab Episcopo duntaxat subscribenda, & publicanda esse decrevit.

Quod & declaravit novissime etiam *Sacra Congr. Conc.* 93
in Bononien. 17. *Maji* 1704. in qua statuit, quod licentia ingressus in clausuram monialium a nemine dari potest sine approbatione Episcopi, non obstante Privilegio, seu consuetudine; Sic refert Monacell. *p.* 2. *tit.* 15. *formul.* 15. *n.* 14. 14. & idem decrevit; *Ead. S. C. C. in una Burgi S. Domnini* 21. *Apr.* 1731.

Episcopus potest Excommunicationem sibi reservatam 94
imponere circa aperitionem Ostii clausuræ monialium etiam Regularibus subjectarum; *Sacra Congr. Concilii in Viterb. die* 26. *Junii* 1927. apud Pittonium, *decis.* 84. *adnot.* 3. *n.* 56. ubi cum quæreretur: An Episcopus ad clausuram custodiendam etiam in monasteriis Regularibus subjectis possit Excommunicationis latæ sententiæ pœnam sibi reservatæ imponere circa aperitionem Ostii clausuræ extra casus indigentiæ, necnon circa accessus, & colloquia cum monialibus, dictaque Excommunicatio liget, nedum Regulares accedentes, verum etiam moniales, facta de illis mentione, adeo ut Superior Regularis ab hujusmodi excommunicatione absolvere nequeat?

Sacra Congregatio Card. Concil. Trid. Interpretum respondit, Episcopum posse.

Episcopus potest visitare clausuram, & monasteria mo- 95
nialium Regularibus subjectarum, etiam inconsultis, & irrequisitis earum Superioribus Regularibus; *Sac. Congreg. Concil. in Conimbricen. die* 25. *Maji* 1640. apud Barbos. *ad sess. 25. de Regular. & Monialib. cap. 5. num.* 13. ibi; Sacra Congreg. Concilii censuit, Episcopum Conimbricensem, uti Sedis Apostolicæ Delegatum potuisse quoad clausuram monasteriorum monialium Conventus de Cellas Ordinis subjectarum visitare, etiam assumpto secum Vicario Generali, & Confessario earumdem Monialium; Monialesque ipsas in iis, quæ ad eamdem clausuram pertinent, examini subjicere, semotis etiam suspicione violatæ clausuræ, ac quacumque Superiorum Regularium negligentia, ipsisque inconsultis, ac insuper eidem Episcopo licuisse Rectorem Collegii dicti Ordinis ex supradicta causa inobedientem declarare in pœnam excommunicationis, ac alias comminatas incurrisse,

Quod

96 Quoad talem autem Visitationem debet Episcopus observare resolutiones, & responsiones Sacræ Congregationis Concilii ad dubia eidem super ea re proposita a P. Francisco de Monelia Ord. Min. de Observantia Procuratore Generali.

I. An Episcopus visitaturus clausuram monialium Regularibus subjectarum teneatur ante accessum ejusdem monialibus præfinire diem, & horam Visitationis?

II. An in Ecclesiis earumdem monialium non Curatis visitare possit Sanctissimum Sacramentum, Oleum Infirmorum, Confessionalia, Sepulturas, ac Reliquias inibi existentes? & quatenus affirmative.

III. An in casu resistentiæ monialium possit fores Ecclesiæ frangere, Tabernaculum violenter aperire, Ecclesiam interdicere, & Eucharistiæ Sacramentum ad aliam Ecclesiam transferre?

IV. An Episcopo monasteriorum clausuram visitare volenti, dictæ moniales teneantur erigere in Ecclesia exteriori, vel interiori Sedem cum Baldachino, vel solummodo sufficiat illi stratum præparare in utraque Ecclesia?

V. An Episcopus dictam clausuram visitaturus, præterquam Convisitatores, possit pro suo libito secum ducere intus monasterium alias personas, sive Ecclesiasticas, sive sæculares indeterminate, vel in certo, & præfixo numero?

VI. An Episcopum dictorum monasteriorum clausuram visitaturum teneantur moniales omnes excipere personaliter cum Cruce, & Cantico Benedictus?

VII. An dictæ moniales teneantur in ipso clausuræ ingressu adornare stratum: ibique genuflectenti Episcopo monialis aliqua porrigere debeat Crucem deosculandam?

VIII. An Episcopus clausuram ingressus possit pro suo libito convocare dictas moniales omnes in Choro interiori, aut alio loco, & ad eas sermonem habere?

IX. An absolute, & indifferenter visitare possit Cellas dictarum monialium, etiam quoad non pertinentia ad clausuram?

Ad quæ die 10. Januarii 1666. Sacr. Cong. S. R. E. Cardinal. Concil. Trid. Interpretum respondit:

Ad I. Negative.
Ad II. Censuit dandum esse decretum in Florentina Juris visitandi tenoris infrascripti.
Ad Archiepiscopus, seu de ejus mandato Vicarius Generalis possit visitare Sanctiss. Sacramentum, Olea Sacra, Confessionalia, & Sepulturas in Ecclesiis monialium Regularibus subjectarum? Die 39. Julii 1684. S. C. C. respond. negative, nisi in his, quæ concernunt observantiam clausuræ, & quatenus adsit legitima consuetudo in contrarium.
Ad III. Negative, nisi in casibus spectantibus ad clausuram.
Ad IV. Sufficere præparationem strati.
Ad V. Servandas esse Constitutiones Apostolic. Gregorii XIII. Super dubiis, quæ emergunt. Nos omnem hæsitationis materiam tollere, & viam scandali præcidere, ac Sanctimonialium quieti consulere volentes, harum tenore auctoritate Apostolica declaramus, Prælatos omnes, tam Sæculares, quam Regulares, quibus cura, & regimen monasteriorum monialium, quovis modo incumbit, facultate sibi ex Officio attributa ingrediendi monasteria prædicta, ita demum uti posse, si id faciant in casibus necessariis, & a paucis, iisque senioribus, ac Religiosis personis comitati.

Ad VI. Negative.
Ad VII. Itidem negative.
Ad VIII. Posse.
Ad IX. Negative.

97 His juvat addere novissimas resolutiones *Sacr. Congreg. Concil. in Bononien. Indultorum 17. Maji 1704.* propositis sequentibus dubiis.

Primo. An liceat Confessario signare licentias ingressus in monasterium privative, & independenter ab Archiepiscopo? Secundo. Et quatenus negative, an, & quomodo Confessarius possit signare dictas licentias, & in quibus casibus, & pro quibus personis? Tertio. An licentiæ solius Archiepiscopi possint impediri ex dissensu Confessarii? Quarto. An Archiepiscopus possit prohibere Confessario, ne signet, aut concedat licentias pro allocutione, tam cum monialibus, quam Educandis ad Crates? Quinto. An idem Confessarius possit celebrare Sacrum in Capella Infirmariæ Monasterii? Sexto. Et quatenus affirmative. An iis casibus, in quibus potest celebrare in dicta Cappella, valeat uti in Ministrum, seu Clericum qualibet persona sæculari sibi visa, seu potius teneatur adhibere Clericum approbatum cum licentia Archiepiscopi? Sac. Congr. respondit: Ad primum negative. Ad secundum affirmative pro personis approbatis ab Archiepiscopo. Ad tertium negative. Ad quartum, & quintum affirmative. Ad sextum negative quoad primam partem, affirmative quoad secundam.

Alia ad rem, Vide verb. *Visitatio n. 10.* 98

Super clausura monialium attendenda est novissima sel. rec. Benedicti XIV. Constitutio, incipiens: *Salutare in Catholica Ecclesia Institutum*, in qua revocat omnia Indulta, & Privilegia ingrediendi clausuram Monasteriorum monialium, & ipsas moniales e dicta clausura egrediendi; prohibetque, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, sive singulis, sive eorumdem Cardinalium Congregationibus, ne facultates, & licentias ingrediendi clausuram monialium ullo modo concedant; & concessas omnino invalidas declarat; ac decernit, quemlibet ipsorum, & quorumque aliorum, etiam speciali mentione dignorum, quacumque facultate hujusmodi, sive pro se, sive pro aliis temere uti audentem, ipso facto absque ulla declaratione pœnas, & Ecclesiasticas Censuras contra violantes clausuram monialium incurrere, & incursas, a quibus præterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi possit... Exceptis duntaxat locorum Ordinariis; iisque omnibus Superioribus, quibus tamquam Ordinariis, & ordinaria jurisdictione utentibus Monialium Monasteria subjecta, & addicta sunt, in casibus tamen necessariis, & servatis aliis de jure servandis, & non aliter omnino. 99

Si cura alicujus monasterii subjecti Regularibus a S. Sede demandetur tertio, v. g. alicui Abbati, aut alteri in Dignitate constituto ob aliquam controversiam, vel ad placitum ejusdem S. Sedis, tunc Episcopus nullimode ingerere potest in Monasterii sic dispositi gubernio, nec quantum ad clausuram, & ad illam spectantia, quia ille Tertius in tali casu non consideratur ut Regularis Superior, cujus potestas supplenda per Episcopum decernitur in Concilio, & Apostolicis provisionibus, sed tamquam Apostolicus delegatus specialiter deputatus ad dicti Monasterii regimen independenter a quocumque Ordinario, & dependenter ab ipsa sola S. Sede, prout declaratur regulariter in Brevibus ad hoc expeditis, & invenitur generaliter decisum per *Sac. Cong. Episc. & Regul. 17. Januarii* 1642. apud Nicol. *in Flosculis* verb. *Gubernator num.* 12. 100

Moniales Portugalliæ & Algarbiæ ad Clausura revocantur nec ipsis ultra permittendus exitus. Bened. XIV. Constitut. incip. *Cum sacrarum*. Moniales Ordinis S. Spiritus in Hispania, & Polonia existentes, subjiciuntur locorum Ordinariis. Idem Constit. 15. incip. *Sæpe Romanorum*, §. 3. 101

Moniales Græco Melchitæ Regulam S. Basilii sequi debent, Idem Constit. 87. incip. *Demandatam*, §. 23. Sub regimine Monachorum Congregationis S. Joannis de Soario, & immediata subjectione Ordinario, mediata vero Patriarchæ Catholici, tamquam Delegati S. Sedis, Abbati autem Generali duntaxat in defectum Episcopi, & Patriarchæ Catholici. *Ibid.* 102

* Moniales Regularibus subjectæ ex Trident. *sess.* 25. *de Regul. cap. cap.* 5. Ordinario loci tamquam Delegato subjiciuntur quoad clausuram. Id vero declarans Gregorius XV. in Constitut. sua *num.* 18. statuit, Confessarios 103 104 earum Regulares ab ipsis suis Superioribus deputatos pro confessionibus monialium, ab Episcopo approbandos esse. Eidem etiam Episcopo reddendam esse rationem ab iis, qui bona illarum administrant, accitis tamen tunc etiam Superioribus Regularium, qui si renuerint, tunc id præstet per se Episcopus. Datur etiam Episcopo auctoritas præsidendi una cum Superiore Regulari, cum Antistites Monasterii eliguntur. Denique conceditur Episcopo, ut si Regu- 105 lares forte in ordine ad clausuram deliquerint, puniat illos, & corrigat usque ad censuras. Alexander VII. in sua Const. 153. concedit Superioribus Regularibus jus ingrediendi septa monasterii earumdem monialium semel quotannis occasione visitationis. Sæpius vero ex causa urgenti vetuit, ne ingrederentur nisi præsente Episcopo, vel alio Ecclesiastico ab eodem deputato. *Instit. Eccles.* 29. *n.* 4. & 5. Contraria quoad hæc omnia consuetudo etiam immemorialis a S. Congregatione sæpius reprobata est. *Ib. n.* 7. & *seq.*

In visitationibus monasteriorum Sanctimonialium non tenetur Episcopus denunciare illis diem, & horam visi- 106 tationis, sicut nec tenetur ducere secum Superiorem Regularem ejusdem Ordinis. *Ib.* §. 18. Potest etiam Episcopus monialibus Regularibus subjectis Sacram Eucharistiam ministrare, si ipsæ velint. *Ibid. n.* 19.

In electione Abbatissarum, quæ præsunt Monasteriis 107 Regularibus subjectis, tenetur Regulas monere Episcopum si velit interesse vel per se, vel per alium, ut ex cit. Constitut. Gregorii XV. quibus debet Episcopus mani-

nise-

nifestare suam voluntatem. At potest Episcopus in Synodo generaliter edicere, velle se interesse omnibus istis electionibus, ex quo satis manifestat suam voluntatem. *De Synodo Diœc. lib. 5. cap. 12.*

108 Monialium transitum de uno ad aliud Monasterium cum Monialibus ultra montes concedit Summus Pœnitentiarius, qui tamen facultatis hujus executionem Ordinarii arbitrio committit. Bulla *Pastor Bonus* Tom. I. *Bullar. n.95.§.36.*

109 Translatio monialium ab uno ad aliud Monasterium fieri jure nequit, nisi de licentia R. Pontificis, nisi exigente aliquo repentino casu, in quo rei necessitas exigat repentinum egressum: tunc enim etiam pro monialibus Regularibus subjectis præter facultatem Prælati Regularis, Episcopi licentia in scriptis requiritur. Bulla *S.* Pii V. incip. *Decori & honestati*.

110 Casus repentini indicantur in eadem Bulla, magnum incendium, infirmitas lepræ, ac epidemiæ, sive pestis *De Synod. Diœces. lib. 9. cap. 15. nov. edit.* Non licet autem absque facultate Sedis Apostolicæ egressum hunc permittere, etiamsi possent occurrere casus alii, qui videantur æquipollere iis, quos S. Pius V. in sua Constitutione expressit, ut si ex. gr. sit aliqua monialis, ex qua prudenter timeri possit periculum scandali, ac perversionis aliarum, *ib.*

111 Ingressus in Monasteria monialium, quæ Regularibus subduntur, fieri debet de licentia Episcopi nulla obstante consuetudine in contrarium, ut post diligens examen decretum est, approbante Urbano VIII. *De Synodo Diœces. libr. 13. §. 23. nov. edit.* in quo etiam decreto statuitur, licentias Moniales illas alloquendi petendas esse ab Episcopo, non vero a Superiore Regulari.

112 Quoad censuras, seu pœnas in casibus occultis etiam violatæ clausuræ, vel in dispensando aliquo occulto defectu Major Pœnitentiarius confessarium monialibus concedit. In casibus dubiis clausuræ a monialibus, vel ab aliis quibuscumque ad malum finem delinquentibus non absolvit, nisi prius Ordinarius supplicarit, & casus a Congregatione super Episcop. & Regul. ad Pœnitentiarium delatus fuerit, Bulla *Pastor bonus* § 37. 38. de qua *supra n. 107.* *

Novæ additiones ex aliena manu.

1 Licet paucis differere de Ecclesiæ disciplina circa clausuram Monialium.

2 Prior Bonifacius VIII. in notissimo *Cap. Periculoso, de stat. Regul. in 6.* generalem clausuræ legem Monialibus observandam præcipit, nam antea si quæ erant moniales clausuræ legibus obnoxiæ, consuetudine potius particulari quam lege generali obligantur, ut post *Thiers de clausura* notavit *Benedict. XIV. instit. Eccl. 29. num. 13.*

3 At non obstante hac generali lege clausuræ a Bonifacio
VIII. monialibus omnibus injuncta, multa tamen monasteria ei se haud subjacere. Tantumque abest, ut Eccle-
4 sia ante S. Pium V. de iis abolendis cogitaverit, ut Leo
X. omnia ipsis concesserit privilegia Ordinis, quem profitebantur, modo virginitatem servarent, ut perspicuum est ex Constitutione 22. ejusdem.

5 S. Pius V. mox commemoratus prior cogitavit, & quidem serio de abolendis monasteriis hisce clausuræ legibus haud obnoxiis, in Constitutione 8. In ea enim jussit, ut Episcopi cum Superioribus Regularibus ad clausuram redigerent monasteria; & si qua essent monasteria, quæ amplecti clausuram nollent, iis prohibuit, quominus ullas in futurum moniales reciperent, ut patet ex sequentibus verbis ejusdem Constitut. §. 3. „ Cæteris autem omnibus „ sic absque emissione professionis & clausura vivere o„mnino volentibus interdicimus, & perpetuo prohibe„mus, ne in futurum ullam aliam prorsus in suum Or„dinem, Religionem, Congregationemve recipiant. Quod „ si contra hanc hujusmodi nostram prohibitionem, & „ decretum alias recipiant, eas ad sic vivendum omnino „ inhabiles reddimus."

6 Reque ipsa una omnium fuit semper sententia, abolevisse S. Pium V. hæc sine clausura Monasteria; *Lezana in Summ. q. Regul. tom. 2. cap. 14. n. 38. Lotar. Theolog. Regul. tom. 3. cap. 6. n. 13. & Benedictus XIV. Instit. Eccles. 105. §. 2. n. 75.*

7 Nihilominus plura remansere monasteria, quæ quamvis clausuræ legi se haud subjecissent, alias tamen receperunt, & recipiunt etiamnum.

8 Non destitit autem Ecclesia semper, ac occasionem habuit differendi de hisce monasteriis sine clausura, declarare quod ea tolerabat, non item improbabat. Nec cer-
9 te potest ipsa approbare, nisi supra allegata Constitutio
8. S. Pii V. abrogetur; nam ad tramites hujus Constitutionis *si hodie reperiantur* ut inquit „ Rotarius loco mox „ citato, Tertiariæ collegialiter viventes, debent impe„diri, supprimi, & annullari, nisi professionem emittant „ cum quarto voto perpetuæ clausuræ."

10 Ex hoc autem quod monasteria hæc sine clausura ab Ecclesia tolerantur duntaxat, nequaquam vero approbantur, manavit, ut ea non amplius reputentur pro locis Religiosarum, adeoque non gaudeant exemptione illa a jurisdictione Episcopi, qua gaudent Ordines, quos profitentur.

Ita primum præfinitum fuit a S. Congregatione Episco- 11
porum, & Regularium negotiis præposita in generalibus decretis anno 1616. publicatis, ut patet ex §. 3. eorumdem.

Et ita in casibus particularibus rescripsere Sacræ Con- 12
gregationes, ut eas laudando, & sequendo tradunt *Card. Petra in comment. ad Const. Apostol. Constit. 15. Martini V. num. 19. & seq. Nicol. in Floscul. Verb. Clausura numer. 38. Piasec. in prax. Episc. p. 2. cap. 3. art. 3. num. 13. Mattheuc. in Offic. Curiæ cap. 52. n. 6. Bened. XIV. instit. Eccles. 29. num. 13. & rursus instit. Eccles. 105. §. 2. n. 75. & duob. seq.*

Hæc Ecclesiæ disciplina invariata mansit usque ad san. 13
m. Benedictum XIII. At hic in Constitutione, cui initium est: *Paterna*: denuo hæc Monasteria sine clausura subjecit Superioribus Regularibus ipsorum, exemitque jurisdictione Episcoporum.

At placuit Clementi XII. anno 1732. in Constitutione, 14
quæ incipit: *Romanus*: revocare Constitutionem illam Be-
nedict. XIII. Quam Constitutionem Clementis XII. ob o- 15
culos habens Benedictus XIV. *Quum hæc ita se habeant*, inquit, *Instit. Eccles. 105. §. 2. n. 79. & seq.* „ res tota ad eos „ limites restituenda est, quibus ante Benedictum XIII. „ concludebatur, & quos antea recensuimus. Itaque red„ditur Episcopo pristina auctoritas, quam in has Tertia„rias exercebat.

Reque ipsa consentanee ad mox dictam Constitutionem 16
Clementis XII. novissime Sac. Congreg. Episcoporum & Regularium negotiis præfecta in *Constantien. 14. Decemb.* 1759. Ordinario subjectum declaravit monasterium sine clausura, oppidi Ravensburgensis, tamen si profiteretur ipsum tertium Ordinem divi Francisci.

Articulus IV.

Moniales quoad ea, quæ concernunt accessum ad earum Monasteria, & locutionem cum eis.

Summarium.

1 *Accessus ad monasteria monialium sine rationabili caussa est omnibus prohibitus.*

2 *Constitutio Bonifacii VIII.* in cap. Periculoso, *fuit innovata a Concil. Trid. & a S. Pio V.*

3 *Accessus ad Monasteria monialium non sumitur materialiter, sed formaliter pro aditu, & accessu ad illas alloquendas.*

4 *Accedentes ad moniales sine rationabili caussa, & legitima facultate, sive sint Sæculares, sive Ecclesiastici ordinarie peccant mortaliter.*

5 *Accessus ad Moniales potest ab Ordinariis fieri casus reservatus.*

6 *Immo potest ab ipsis prohiberi sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ.*

7 *Notanter dicitur, quod peccant mortaliter ordinarie, ad denotandum, quod si accedant tantum semel, aut iterum sine scandalo, aut turpi fine, & absque contemptu Superiorum, peccant solum venialiter.*

8 *Patres & Matres Monialium possunt eas licite alloqui sine licentia, non tamen diebus prohibitis.*

9 *Item etiam Filii monialium possunt proprias Matres licite alloqui sine licentia.*

10 *Item Fratres, & sorores sæculares possunt sine licentia diebus non prohibitis alloqui suas sorores Moniales.*

11 *Prohibitio alloquendi Moniales non solet comprehendere conjunctos in primo, vel secundo gradu.*

12 *Regulares autem numquam possunt Moniales sibi conjunctas, aut alias intra Clausuram degentes alloqui sine Ordinarii licentia.*

13 *Immo Episcopus non potest concedere Regularibus licentiam alloquendi Moniales, aut alias intra clausuram degentes, nisi sint eis conjunctæ in primo, vel secundo gradu, & quater tantum in anno cum quibusdam conditionibus necessario servandis.*

14 *Adducitur ad id Decretum ejusdem Sacræ Congregationis Episcop. jussu Sixti V. editum.*

15 *Adducitur aliud decretum ejusdem sacræ Congregationis jussu Urbani VIII. editum. Vide tamen infra n. 19. ubi videtur permissum Episcopis, ut talem licentiam Regularibus concederent.*

16 *Regulares absque legitima facultate alloquentes Moniales, aut alias intra Clausuram degentes etiam ab Episcopi Jurisdictione exemptas, & ipsis Regularibus subjectas; peccant mortaliter, quamvis alloquantur per quodcumque modicum tempus, & transgressores possunt ab Ordinario coerceri sub Excommunicationis,*

tionis, privationis vocis activæ, & passivæ, aliisque pœnis.

17 Adducitur ad id Decret. Sacr. Congregat. Concil. a Clement. IX. approbatum, & ejus jussu promulgatum.

18 Regulares sine legitima licentia alloquentes Moniales, seu alias intra Clausuram degentes, peccant mortaliter, etiamsi alloquantur ob bonum finem.

19 Adducitur ad id decretum Sacr. Congregation. Concilii.

20 Regulares missi ad crates Monialium pro munere prædicationis obeundo, peccant mortaliter, & incurrunt Censuras, & pœnas, si sine expressa licentia ad colloquendum immediate post Concionem cum aliquibus, seu cum una tantum, omnibus aliis audientibus immisceant sermones cum quæstionibus, vel dubiis spiritualibus, aut materiis ipsius Concionis.

21 Adducitur ad id decretum sacr. Congregation. Concilii.

22 Superiores Regulares, & Confessarii Monialium non egent licentia Ordinarii ad alloquendas Moniales suæ Curæ commissas.

23 Adducuntur ad id decreta Sacr. Congreg. Episcop. & Regul.

24 Et hæc procedunt, tam de Superiore Provinciali, quam Locali, cui cura monasterii incumbit.

25 Quid de Vicario Conventus?

26 Regulares in Gallia, ubi Moniales clausuram non observant, si eas alloquantur extra claustra, non incurrunt pœnas.

27 Sub Decretis, quibus prohibetur Regularibus accessus ad Moniales, comprehenduntur etiam Equites Melitenses.

28 Unde Episcopus potest procedere contra ipsos, si accedant ad monasteria Monialium sine legitima facultate.

29 Episcopus potest imponere Censuras, aliasque pœnas non solum contra Regulares, sed etiam contra omnes Clericos, & sæculares accedentes sine legitima facultate ad Moniales.

30 Episcopus potest imponere Excommunicationem latæ sententiæ, & sibi reservatam, non solum contra quoscumque accedentes ad Moniales, sed etiam contra Moniales ipsas alloquentes cum illis etiam pro monasteriis exemptis.

31 Decreta interdicentia allocutionem cum Monialibus comprehendunt etiam Abbatissam.

32 Subcollectores accedentes ad Moniales sine legitima licentia, incurrunt easdem pœnas.

33 Judices non possunt sine legitima licentia accedere ad Collocutorium monialium ad interponendum Decretum in contractu puellæ sæcularis existentis in monasterio.

34 Episcopi, aliique Prælati extra suam Diœcesim non possunt licite accedere ad Moniales sine licentia Ordinarii loci, & Superioris illarum.

35 Canonici Cathedralis, & Capituli exempti accedentes ad Moniales sine legitima facultate incurrunt Censuras, & pœnas.

36 Peregrini, & Advenæ, si sine licentia loquantur cum monialibus, incurrunt Censuras, & pœnas.

37 Pauperes ostiatim mendicantes, si accedant sine expressa licentia ad Moniales caussa quærendi eleemosynam, seclusa dolo, & scandalo, non incurrunt dictas Censuras, & pœnas.

38 Sic etiam dictas Censuras, & pœnas non incurrunt famuli & famulæ sine expressa licentia deferentes munuscula ad Moniales jussu suorum Dominorum, seu Dominarum, dummodo id faciant sine dolo, & scandalo.

39 Non debet permitti magistris accessus ad monasteria ad effectum instruendi Moniales in sono, & cantu. Nisi brevi tempore pro cantu Gregoriano.

40 Non debet permitti Hebræis accessus ad Moniales.

41 Moniales Regularibus subjectæ alloquentes cum Regularibus, etiam ejusdem Ordinis, licentiam legitimam non habentibus, incurrunt Censuras, & pœnas a Conciliis Provincialibus, vel Edictis Episcopalibus appositas.

42 Regulares inventi alloquentes Moniales absque legitima facultate possunt ab Episcopo pœna carceris puniri.

43 Loquentes cum moniali de Domo propinqua, aut via publica sita prope monasterium probabilius incurrit Censuras, & pœnas.

44 Item dictas pœnas & Censuras incurrit loquens cum moniali per nutus, & signa.

45 Item dictas Censuras, & poenas incurrit, qui per interpositam personam loquitur in præsentia monialis audientis, & per eamdem respondentis.

46 Item dictas Censuras, & pœnas incurrit, qui loquitur cum moniali audiente, sed non respondente.

47 Item dictas Censuras, & pœnas incurrit, qui contra Legem municipalem, seu Diœcesanam id prohibentem litteras scribit ad Moniales; secus autem est dicendum pro illis Diœcesibus, ubi non adest talis particularis prohibitio.

48 Item dictas Censuras, & poenas incurrit, qui sine legitima licentia contra Legem municipalem, & Diœcesanam loquitur cum Novitiis, Educandis, aliisque fœminis intra Clausuram degentibus.

49 Regulares sine legitima licentia loquentes cum prædictis etiam præscindendo a statuto Synodali, aut Edicto Episcopi, incurrunt pœnas latas a Sacra Congregatione, & a Summo Pontifice.

50 Licentiam concedere pro alloquendis monialibus, & aliis personis intra Clausuram degentibus pro monasteriis Episcopo, vel Sedi Apostolicæ subjectis ad quem spectet? remissive.

51 Licentiam concedere pro monasteriis exemptis, & Regularibus subjectis ad quem spectet? remissive.

52 Talem licentiam concedere non competit Regularibus privative quoad Ordinarios.

53 Ubi licentia datur ab Episcopo, vel ejus Vicario, & Superiore regulari, non licet ipsi talem licentiam alterare, aliquid addendo, vel adimendo.

54 Talis licentia pro monasteriis in Civitate existentibus debent primo loco subscribi ab Episcopo, seu ejus Vicario, & postea a Superiore regulari. Pro monasteriis autem in Diœcesi existentibus debent priori loco subscribi a Superiore regulari, & postea a Deputato ab Episcopo.

55 Edicta vero quibus personis Sæcularibus ad eadem monasteria monialium prohibetur accessus, subscribenda, & publicanda sunt a solo Episcopo privative quoad Superiores Regulares.

56 Regulares pro alloquendis monialibus etiam sibi subjectis in casibus permissis indigent licentia Episcopi, & Superioris Regularis.

57 Regulares Confessarii, & Superiores, sive Visitatores, si alloquatur moniales extra præcisam Officii sui necessitatem, incidunt in pœnas privationis Officiorum, vocisque activæ, & passivæ; Licet non alloquantur ad malum finem: Nec possunt rehabilitari per suos Superiores.

59 Habens licentiam loquendi cum una determinata moniali non potest loqui cum aliis; Sicuti monialis non potest loqui, nisi cum illa persona, quæ in licentia nominatur.

59 Unde licentia concessa uni Regulari non extenditur ad socium.

ACcessus ad Monasteria Monialium sine rationabili cau- 1
sa est prohibitus omnibus, sive Laicis, sive Clericis; *Cap. Monasteria 8. de vita, & honestate Clericorum*, ibi: „ Monasteria Sanctimonialium si quis sine „ manifesta, & rationabili causa frequentare præsumpserit, per Episcopum arceatur, & si non destiterit, ab „ Officio Ecclesiastico reddatur immunis " (idest suspenditur); „ Et si Laici, Excommunicationi subdantur, & a Cœtu fidelium fiant penitus alieni; *cap. Periculoso unic. de statu Regul. in 6.* ibi: „ Nullique aliquatenus inhonestæ personæ, nec etiam honestæ, nisi rationabilis causa existat, ac de illius, ad quem pertinuerit, speciali licentia ingressus, vel accessus pateat „ ad easdem.

Et talis Constitutio Bonifacii VIII. *in dict. cap. Peri-* 2
culoso fuit innovata a Concilio Tridentino *sess. 25. de Regul. & Monialib. cap. 5.* ibi; *Bonifacii VIII. Constitutionem, quæ incipit periculoso, renovans Sancta Synodus* &c. & S. Pio V. in Constitut. incip. *Circa Pastoralis Officii*, ibi: „ Quam nos auctoritate Apostolica etiam approbamus, & innovamus in omnibus, & per omnia, ac „ illam districte observari mandamus.

Accessus ad Monasteria monialium non sumitur ma- 3
terialiter, sed formaliter, idest intelligitur, & sumitur aditus, non quidem simpliciter ad Monasteria Monialium materialiter, seu pro muris, & parietibus sumpta, sed aditus, & accessus ad ipsas Moniales causa illas visitandi, aut alloquendi, ac proinde in citatis Juribus non prohibetur accessus ad earum Ecclesias, sed ad illarum colloquia, & aspectum sine rationabili causa, & legitima facultate, quod satis clare patet ex citat. *capit. periculoso*, dum ibi loco *Monasterii* dicitur *ad easdem*, scilicet Moniales, ibi: *Nulli . . . . accessus pateat ad easdem*; Sic Suarez *tom. 4. de Relig. tractat. 8. lib. 1. cap. 10. numer. 24.* Sanchez *lib. 6. Moral. cap. 16. num. 112.* Rodriquez *tom. 1. quæstion. 45. artic. 2. §. Advertendum*, Bonacina *de Clausura quæst. 3. punct. 1. n. 1. & 2.* Pellizar. *de Monial. cap. 5. sect. 5. n. 195.* Donat. *prax. rer. Regular. tom. 4. tractat. 6. num. 1. & 2.* & alii passim.

Accedentes ad Moniales sine rationabili causa, & 4
legitima facultate, sive sint Sæculares, sive Ecclesiastici, ordinarie peccant mortaliter; Rodriquez *loc. cit. art. 4.* Miranda *de Monialib. q. 4. art. 1.* Bonacina *loc. cit. p. 3. num. 1.* Pellizar. *loc. cit. num. 199.* D. Cajetanus de Alexandris in

Confessario Monialium cap. 7. §. 10. quæst. 2. Suarez *tom.* 4.
de Relig. tract. 8. *lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 27. Tamburinus *de Ju-*
re Abbatissar, disp. 25. *quæst.* 6. *in principio*, & alii; De
ratione enim Legis est, ut in materia gravi obliget sub
mortali: ut tradunt communiter Doctores in materia de
Legibus; Constat autem, quod Lex prohibens accessus ad
Moniales ex genere suo est de se gravis, ut colligitur ex
5 gravitate finis in ea retenti; Unde accessus ad moniales
potest ab Ordinario fieri casus reservatus, ut decrevit
S. C. Epis. & Regul. in Bonon. 26. *Octobr.* 1604. Immo potest
6 ab ipsis prohiberi sub pœna Excommunicationis latæ sen-
tentiæ, ut decrevit *S. Congr. Conc. in Viterb.* 26. *Jun.* 1627.
& S. C. Episc. in Urbinaten. 10. *Maji* 1663. *& in una cum Ci-*
vitatis Castelli 16. *Januar.*, 10. *Julii* 1699.

7 Notandum autem dicitur, quod peccant mortaliter *or-*
dinarie, quia ordinarie accedentes ad moniales sine ra-
tionabili causa, & legitima facultate, solent accede-
re cum scandalo, seu turpi fine, aut contemptu Supe-
riorum; At vero, si accedant tantum semel, aut ite-
rum, seclusis dictis circumstantiis, peccant solum venia-
liter, ut docent Sanchez *in Summa lib.* 6. *cap. num.* 119.
Lezana *tom.* 1. *cap.* 25. *num.* 36. Sincturus *in Consil. Min.*
cap. 11. *statut.* 7. *quæst.* 1. Navarrus, Lamaz, Rodericus,
& alii plures.

8 Patres, & Matres monialium possunt eas licite alloqui
sine licentia, non tamen diebus prohibitis. *S. Congregat.*
Episcop. & Regul. 15. *Januar.* 1616. apud Gavant. *in Ma-*
9 *nual. Episcop. verb. Monialium collocutio num.* 7. Item etiam
Filii monialium possunt proprias Matres licite alloqui si-
ne licentia. *Ead. Sacr. Cgongregat. Episcop.* 15. *Martii* 1619.
apud eumdem *ibid. num.* 8.

10 Item Fratres & Sorores Sæculares possunt sine licentia
diebus non prohibitis alloqui suas Sorores moniales. *Ead.*
S. C. 20. *Septemb.* 1593. apud Eminentiss. Bellarm. *in suis De-*
clarationibus ad Decreta S. Conc. Trid. sess. 25. *cap.* 5. *de*
Regular. & monial. ibi. *E che li Padri, e Madri, Fra-*
telli, e Sorelle carnali, fuori però della Quaresima, e
dell' Avvento, e delli giorni che le Monache si communi-
cheranno, possino senz' altra licenza parlare con le loro fi-
glie, e sorelle una volta la settimana solamente.

11 Unde advertendum est, quo prohibitio alloquendi Mo-
niales non solent comprehendere Sæculares conjunctos in
primo, vel secundo gradu, ut decrevit *ead. S. C. in Ve-*
rulana 10. *Febr.* 1599.

12 Regulares autem nunquam possunt moniales sibi con-
junctas, aut alias intra Clausuram degentes alloqui sine
Ordinarii licentia; *S. C. Episcop. & Regul.* 12. *Kalend.*
Decembr. 1623. *&* 6. *Novemb.* 1648. *&* 23. *Julii* 1649. Immo
Episcopus non potest concedere Regularibus licentiam
alloquendi moniales, aut alias intra clausuram degentes,
nisi sint ejus conjunctæ in primo, vel secundo gradu;
& quater tantum in anno pro die, & hora certa, & ex-
13 tra Adventum, & Quadragesimam, Feriam sextam, Sab-
batum, Vigilias, & dies Festos; Quæ licentia subscribi
debet etiam a Superiore Regulari pro Monialibus sub Re-
gularium gubernio existentibus, item registrari, & Con-
fessario consignari, qui assistat cum auscultatricibus; Ita
expresse *Sacra Congreg. Episcop. jussu Urbani VIII.* 12. *Ka-*
lend. Decemb. 1623. in Decreto reformativo alterius de-
creti jussu Sixti V. editi, ubi prohibebatur Regularibus
moniales alloqui sine expressa licentia ejusdem Sacræ Con-
gregationis, quæ Decreta, ut ab omnibus commode legi
possint; hic ad litteram dantur.

14 Decretum Sacræ Congregationis Episcop. & Regul. super
accessu Regularium ad Monasteria Monialium jussu
Sixti V. editum Nonis Maji 1590.

,, Illustrissimi, & Reverendissimi DD. Cardinales Sacræ
,, Regularium Congregationis ad occurrendum scandalis,
,, quæ contingere possunt, aliisque justis, & rationabili-
,, bus causis animum pie moventibus, de speciali, & ex-
,, presso mandato S. D. N. Sixti Divina Providentia Pa-
,, pæ V. vivæ vocis Oraculo eis facto decreverunt,
,, & mandaverunt, nulli posthac Religioso cujuscumque
,, Ordinis, Gradus, Qualitatis, & Dignitatis existat (Su-
,, periore, cui Monasterii, seu Domus cura incumbit, Visi-
,, tatore, vel Visitatoribus, Confessarioque Ordinario, &
,, Extraordinario, cum ad tempus deputabitur, duntaxat
,, exceptis) licere absque licentia expressa ejusdem Sa-
,, cræ Congregationis accedere ad monasteria, seu Do-
,, mus quarumcumque monialium, vel Sororum, sive
,, sui, sive alterius cujusvis Ordinis, ad colloquendum,
,, sive tractandum cum eis; quod si aliquando mandato
,, sui Superioris aliquos Religiosos ad prædicandum ver-
,, bum Dei, vel ad celebrandas Missas in ipsarum mo-
,, nialium, seu sororum Ecclesiis, sive Oratoriis, exte-
,, rioribus, sive extra Clausuram existentibus mitti conti-
,, gerit, prohibuerunt, nec dicti Religiosi, ullo quæsito
,, colore, moniales, Sorores, aut quamlibet personam,
,, intra Clausuram degentes, alloqui possint.

,, Quæ omnia, & singula sub pœnis privationis Of-
,, ficiorum, ac vocis activæ, & passivæ ipso facto in-
,, currendis, aliisque ejusque Congr. arbitrio, præcepe-
,, runt inviolabiliter observari.

Decretum ejusdem Sacr. Congr. Episcop. & Regul.
jussu Urbani VIII. editum 12. Kal. Decemb. 1623.
quo illud Sixti V. jussu editum moderatur.

,, Cum alias de anno 1590. per Sacram Cardinalium 15
,, negotiis Regularium Præfectorum Congregationem de
,, mandato fel. rec. Sixti Papæ V. circa accessum Regula-
,, rium cujuscumque Ordinis ad monialium Monaste-
,, ria, fuerit decretum, quod nulli Religioso cujuscum-
,, que Ordinis, Gradus, Qualitatis, & Dignitatis existat
,, (Superiore, cui monasterii, seu domus cura incumbit,
,, Visitatore vel Visitatoribus, Confessarioque Ordinario,
,, & Extraordinario, cum ad tempus deputabitur, dunta-
,, xat exceptis) liceat absque licentia expressa ejusdem
,, Sacræ Congregationis accedere ad monasteria, seu do-
,, mus quarumcumque monialium, vel Sororum, sive sui, si-
,, ve alterius cujusvis Ordinis, ad colloquendum, sive
,, tractandum cum eis; Quod si aliquando, mandato sui
,, Superioris, aliquos Religiosos ad prædicandum verbum
,, Dei, vel ad celebrandas Missas in ipsarum monialium,
,, seu Sororum Ecclesiis, sive Oratoriis exterioribus, si-
,, ve extra Clausuram existentibus, mitti contigerit, ne
,, dicti Religiosi ullo quæsito colore, moniales, Sorores,
,, aut quamlibet aliam personam, intra Clausuram, de-
,, gentes, alloqui possit, sub pœna privationis officio-
,, rum, ac vocis activæ, & passivæ ipso facto incurren-
,, dis, aliisque Sacræ Congregationis arbitrio; fueritque
,, postmodum declaratum, etiam Equites S. Joannis Hie-
,, rosolymitani sub eodem decreto comprehendi, & quot-
,, cumque contrafacientes, ab alio, quam ab Apostolica
,, Sede, aut a Sacra Congregatione absolvi, & rehabili-
,, tari non posse; Amplissimi ejusdem Sacræ Congre-
,, gationis Patres Decreta hujusmodi innovanda, & in-
,, violabiliter observanda statuerunt. Verum, quia expe-
,, rientia compertum est, interdum ob pias, & rationa-
,, biles causas, easque (ita ferente casu) repentinas, ut
,, ab eadem Sacra Congregatione licentiam expectari,
,, summe incommodum, vel inutile sit Regularibus su-
,, pradictis colloquendi cum monialibus sibi attinentibus,
,, necessitatem obvenire, facto verbo cum Sanctissimo
,, Domino Nostro Urbano VIII. & de Sanctitatis Suæ
,, expresso ordine, & mandato, facultatem tribuerunt
,, in posterum Locorum Ordinariis, ut quatenus sibi vi-
,, sum fuerit in Domino expedire, licentiam concedere
,, possint per quatuor vices ad summum quolibet anno
,, cuicumque Regularium, ut moniales sibi in primo, &
,, secundo tantum consanguinitatis gradu conjunctas con-
,, venire, & alloqui possit. Id vero non aliter, quam
,, servata forma infrascripta ad unguem; ut id nullo mo-
,, do liceat diebus Festivis, aut in Adventu, Quadragesi-
,, ma, Feria sexta, Sabbatho, & Vigiliis; prædictaque li-
,, centia obtenta ab Ordinario, & ab alio, ad quem spe-
,, ctet eam concedere, assignetur Confessario Ordinario
,, monasterii, qui penes se retinere debeat, isque asso-
,, ciet, & præsens sit, & auscultatrices de more, non
,, autem aliæ assistant, prædictaque licentia pro die, &
,, hora certa, & inscriptis, concedatur, in librisque
,, Cancellariæ ejusdem Ordinarii adnotetur. Quod, si præ-
,, dicti Locorum Ordinarii per plures vices, vel in ulte-
,, riori gradu conjuncti, ut aliter, quam servata forma
,, supradicta, licentias concesserint, vel permiserint,
,, sciant se intentionis Sanctissimi Domini Nostri, & Sac.
,, Congregationis transgressores, judiciumque reformident:
,, Regulares autem pœnis in supradicto Decreto contentis,
,, ac si nullam licentiam obtinuissent, eo ipso se nove-
,, rint addictos, & arbitrio Sacræ Congr. severius pu-
,, niendos." *Romæ* 12. *Kalend. Decemb.* 1623. Vide ta-
men infra num. 19. ubi videtur permissum Episcopis, ut
talem licentiam Regularibus concedere possint.

Regulares absque legitima facultate alloquentes monia- 16
les, aut alias personas intra Clausuram degentes, etiam
Episcopi Jurisdictione exemptas, & ipsis Regularibus subje-
ctas, peccant mortaliter, quamvis alloquantur per solum
quadrantem horæ cum dimidio, horologio arenario men-
suratum, seu per quodcumque modicum temporis spa-
tium, & transgressores possunt ab Ordinario, tanquam Se-
dis Apostolicæ delegato, coerceri sub Excommunicatio-
nis, privationis vocis activæ, & passivæ, aliisque contra
Regulares accedentes sine licentia ad monasteria monialium
statutis pœnis, ut expresse declaravit Sacra Congregat.
Concil. approbante Clemente IX. ut infra.

,, Die 11. Maji 1669. Sacra Congreg. Eminentissimo- 17
,, rum S. R. E. Cardinalium Conc. Trid. interpretum,
,, habita notitia, quod nonnulli Regulares absque licen-
,, tia Crates monasteriorum monialium adire, & frequen-
,, tare non dubitent, prætendentes non esse interdi-
,, ctum per breve tempus etiam usque ad quadrantem
,, horæ cum dimidio, quod Horologio arenario aliquan-
,, do metiuntur, moniales, aliasque personas in clausu-
,, ra existentes, alloqui, & hanc opinionem tanquam
,, tutam affirment, disseminent, & forsan etiam scri-
,, ptis evulgent, proprias graviter illaque ante conscien-
,, tias, & scandala confoventes, ad hujusmodi perni-
,, ciosos errores eliminandos, opinionem prædictam

,, impro-

„ improbans, rejiciens, ac damnans declaravit, Regulares cujuscumque Ordinis, Militiæ, Societatis, Congregationis, & Instituti, etiam de quibus specialis mentio foret habenda, qui Monasteria monialium, quamvis ab Ordinarii Jurisdictione quomodolibet exempta, ac etiam ipsis regularibus subjecta, vel alias speciali mentione digna, absque legitima facultate accedunt, colloquendo etiam per quodcumque modicum temporis spatium, cum monialibus, aut aliis intra clausuram degentibus, peccare mortaliter, eosque sub Excommunicationis, privationis vocis activæ, & passivæ, aliisque contra regulares accedentes sine licentia ad monasteria monialium statutis pœnis, posse ab Ordinario tamquam Sedis Apostolicæ Delegato coerceri. Et die 7. Junii ejusdem anni, facta relatione Sanctissimo Domino Nostro, Sanctitas sua præsentem declarationem approbavit ac Typis dari, & servari jussit, “

A. Cardin. Colfus Præfectus.

Loco ✠ Sigilli.

S. Brancatius Archiepisc. Adrianopolis secret.

18 Regulares sine legitima licentia alloquentes moniales, seu alias intra clausuram degentes peccant mortaliter, etiamsi alloquantur ob bonum finem, ut expresse declaravit Sacr. Congr. Concilii, ut infra.

Spoletana Accessus ad Monasteria.

19 „ Etsi Sacra Congregat. Eminentissimorum Sacr. Rom. Eccles. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum sub die 11. Maji 1669. aperte declaravit, Regulares, qui ad monasteria monialium absque legitima facultate accedunt, colloquendo etiam per quodcumque modicum temporis spatium cum monialibus, aut aliis intra Clausuram degentibus, peccare mortaliter, hancque declarationem Sanctissimus Dominus approbaverit, ac Typis dari, servarique jusserit: Quia tamen nonnulli sunt; qui declarationem hujusmodi perperam interpretantes, verumque sensum subvertentes, varia confingendo sophismata, asserunt, accedentes ad bonum finem non peccare mortaliter, & declarationem præfatam non obligare sub mortali contendunt, ad omnem tollendam dubietatem resolvendum.“

Primo. An Regulares accedentes ad colloquendum cum monialibus sine licentia Episcopi peccent mortaliter?

Secundo. An peccent mortaliter saltem stante d. Declaratione Sac. Congregat. Concilii cum approbatione Sanctissimi?

Die 26. Nov. 1672. ead. Sac. Cong. ad utrumque respondit affirmative, etiam ex rationabili causa, quando non adest licentia &c.

P. Card. de Alteriis Præfectus,

Loco ✠ Sigilli.

S. Archiepisc. Brancatius *Episc. Viterb.* Secret.

20 Regulares missi ad Crates monialium pro munere prædicationis obeundo, peccant mortaliter, & incurrunt Censuras, & pœnas, si sine expressa licentia ad colloquendum, immediate post Concionem cum aliquibus, seu cum una tantum, omnibus aliis audientibus, immisceant sermones cum quæstionibus, vel dubiis spiritualibus, aut materiis ipsis Concionis, ut expresse declaravit *Eadem Sac. Congr. Concilii, ut infra.*

„ Edita vix Lege, statim illam eludere, malitia excogitat; non ita pridem emanavit generale Decretum arctissime prohibens colloquia Regularium cum Monialibus, quando jam super eo variæ interpretationes confingi cœperunt, aliæque nunc Bergomi suboriuntur: pro quarum resolutione supplicant Confessarii monialium quærendo:

„ *Primo*. An Regularibus missis ad crates Monialium pro munere prædicationis obeundo prohibitum sit sub peccato mortali, Censuris, & pœnis &c. immediate post cum ipsis monialibus absque expressa licentia ad colloquendum immiscere sermones cum quæstionibus, vel dubiis spiritualibus, aut materiis ipsis Concionis?

„ *Secundo*. An talis prohibitio intelligatur tam de Collocutione cum aliquibus monialium, quam cum una tantum (omnibus tamen aliis audientibus) immediate post Concionem?

Die 21. Maji 1678. Sacr. Congreg. Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum ad utrumque respondit affirmative. Et ad id facit novissima Constitutio Clementis XII. incipiens *Romanus Pontifex*: in qua revocat diversas facultates a Romanis Pontificibus per eorum vivæ vocis Oraculum, vel rescripta concessas; & tertiadecima revocata est sequens. XIII. *Facultas Regularibus alloquendi Moniales etiam consanguineas, aliasque personas intra clausuram degentes, absque peculiari Superiorum, ad quos quomodocumque spectat, licentia.* Unde caveant Regulares, ne sine tali li- 21
centia moniales, aliasque personas intra clausuram degentes, alloquantur; cum prædictus Summus Pontifex inter alia id prohibeat „ sub pœna Excommunicationis, ac privationis Officiorum, Dignitatum, ac quorumvis Beneficiorum obtentorum, vocis activæ, & passivæ, necnon inhabilitatis ad audiendas Confessiones, & ad Officia, dignitates, & Beneficia hujusmodi in futurum obtinenda, ipso facto absque ulla alia declaratione per transgressores respective incurrenda, a quo nonnisi a Nobis, seu Romano Pontifice pro tempore existente, præterquam quo ad Excommunicationem præfatam in mortis articulo constituti, absolutionis, dispensationis, seu rehabilitationis beneficium valeant obtinere. “ Sunt præcisa verba dictæ Constitutionis, a nobis per extensum allatæ sub verb. *Oracula vivæ vocis*.

Superiores Regulares, & Confessarii Monialium non e- 22
gent licentia Ordinarii ad alloquendas moniales suæ Curæ commissas; Isti enim expresse excipiuntur in cit. Decretis editis jussu Sixti V. & Urbani VIII. ibi: „ Superiore, cui monasterii, seu Domus cura incumbit, Visitatore, vel Visitoribus, Confessarioque ordinario, & Extraordinario, cum ad tempus deputabitur, duntaxat exceptis; Et declaravit *Sacra Cong. Episcop. in Mediolanen.* 23. *Nov.* 1592. ubi rescripsit Commissario Apostolico Observant.: *Che il sopradetto Decreto* (cioè fatto sotto Sisto V.) *non comprende il Ministro delle Provincie, nè gli altri Superiori per quei Monasterj, che stanno sotto il governo, e cura loro.* Et *in Caputaquen.* 27. *Septemb.* 1641. rescribens Episcopo; ut publicatum Edictum reformaret, ut infra: *Essendosi doluto appresso la S. C. il Ministro provinciale delli Osservanti di cotesta Provincia di Principato, che V. S. abbia con suo editto particolare sotto pena di scomunica riservata a se medesima, che nessuna persona Secolare, e*
Regolare, ancorchè sia Confessore, o Superiore del Monaste- 23
ro di Gioja (soggetto alla detta Religione delli Osservanti) o altro Ministro, o Operario necessario, possa andare a parlare alle Monache, e entrar in Clausura, eziandio per amministrare li Sacramenti, o in altri casi di necessità, senza sua licenza; Questi E. E. miei Signori mi hanno ordinato di scriverle, che se bene gli Ordinarj de' Luoghi possono sottoscrivere le licenze di parlar alle Monache, ed entrar in Clausura de' Monasterj anco soggetti a' Regolari, ancorchè perchè per il passato siano state solite sottoscriversi da' Regolari solamente, come pretende esso Ministro, ciò si deve fare congiuntamente con l'istesso Superiore Regolare, e non s'intenda delli Confessori, o Superiori delli Conventi de' Frati, che han cura del Monastero; perchè, come potrà vedere da se stessa nel Decreto stampato (& est verisimile eidem fuisse transmissum illud sub Sixto, vel Urbano) *che se li manda qui aggiunto, detti Superiori, e Confessori sono eccettuati nella proibizione fatta dalla Sac. Congr. sopra l'accesso de' Regolari a' Monasterj di monache: onde V. S. potrà riformare il suo Editto in questa conformità, per non darli occasione di giusto richiamo, che così la Sacra Congr. m'ha commesso di significarle, e Dio la preservi.* Il Card. S. Onofrio.

Et hæc procedunt, tam de Superiore Provinciali, quam 24
Locali, cui cura Monasterii incumbit, ut clare ex verbis decreti in dict. Caputaquen. ibi: *O Superiori delli Conventi de' Frati, che han cura del Monastero*: & ex verbis Decreti in d. Mediolanen. ibi; *Non comprende il Ministro delle Provincie, nè gli altri Superiori per quei Monasterj, che stanno sotto il governo, e cura loro.*

De Vicario autem Conventus eadem Sacr. Congrega- 25
tio per Episcopum Ripanum consulta sub *die* 1. *Sept.* 1617. declaravit expresse, *Vicarium Fratrum absque Apostolicæ Sedis licentia Moniales alloquentem in pœnas in Decreto generali contentas incidere, dummodo idem Vicarius in Prioris absentia ejusdem Prioris Officii munus non obeat;*
Sic refert Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiastic. univers. cap.* 26
44. *n.* 265. Ubi addit, quod factum Decretum locum non habet in Gallia, ubi Moniales clausuram non observant, ac proinde Fratres alloquentes in eo Regno Moniales extra clausura, pœnas non incurrunt, ut *ead. Sac. Congr. declaravit, & rescripsit Generali Capuccinorum sub die* 15. *Martii* 1594.

Sub Decretis, quibus prohibetur Regularibus accessus ad 27
monasteria, comprehenduntur etiam Equites Melitenses, utpote veri Regulares; *Sac. Cong. Episc. & Regul. in Teanen,* 28. *Jan.* 1603. & *in Decreto generali jussu Urbani VIII. ab eadem Sac. Congregatione Episcop. & Regul. edito* 12. *Kal. Dec.* 1623. ibi: *Fueritque postmodum declaratum, etiam Equites S. Joannis Hierosolymitani sub eodem decreto comprehendi.* 28
Unde Episcopus potest procedere contra Equites Hierosolymitanos, seu Melitenses, si accedant ad monasteria monialium contra formam dicti Decreti generalis, ut resolvit *Sac. Cong. Episcop. & Regul. in Parmen.* 29. *Augusti* 1614. & *antea in una dict. Religionis* 18. *Februarii* 1605. ac etiam *in Neapolitana* 12. *Julii* 1599. apud Nicolium *in Flosculi. verb. Hierosolymitani n.* 5. ubi *n.* 6. affert alia Decreta de eorum punitione *in Januen.* 14. *Augusti* 1584. & *in Cosentina* 21. *Julii* 1640.

Episcopus potest imponere Censuras, aliasque pœnas non 29

solum contra Regulares, sed etiam contra omnes Clericos, & Seculares accedentes sine legitima facultate ad Moniales; *Sacr. Congreg. Concil. in Viterbien.* 26. *Junii* 1627. & *S. C. Episcop. in Urbinaten.* 10. *Maji* 1663. & in una *Civitatis Castelli* 16. *Januar.* & 10. *Julii* 1669. *argum. cap. Monasteria* 8. *de vit. & honestat. Clericor.*

30 Episcopus potest imponere Excommunicationem latæ sententiæ sibi reservatam, non solum contra quoscunque accedentes ad Moniales, sed etiam contra Moniales ipsas colloquentes cum illis, etiam pro Monasteriis exemptis, & subjectis Regularibus, a qua Excommunicatione nequeant Superiores Regulares absolvere, neque suos subditos, seu subditas incursas, ut expresse declaravit *Sacr. Congreg. Concilii in Viterbien.* 26. *Junii* 1627. in Decreto allato per extensum *art. antecedent. num.* 94. & *in Auximana* 26. *Junii* 1658. apud Monticell. *part.* 2. *tit.* 15. *formul.* 15. *num.* 16. Ubi addit, quod *Sacr. Congreg. Episcopor. in Anconitana* 8. *Novemb.* 1585. decrevit, quod Episcopus posset accessum ad Moniales prohibere etiam sub pœna corporis afflictiva.

31 Decreta interdicentia alloquutionem cum monialibus comprehendunt etiam Abbatissam, ut pro quiete, & utilitate monialium Urbis decrevit Alexand. VII. Const. incip. *Sacrosancto*, in qua aperte declarat, quod sub nomine monialium in hac materia locutionis veniunt *Abbatissæ*, *Priorissæ*, *Officiales Monasterii*, & absolute censuit *Sacr. Congreg. Concilii de anno* 1654. quæ ad dubium propositum per Commissarium Generalem Ordinis Minorum S. Francisci; „ An Regulares ad dicta Monasteria accedentes, & cum Abbatissa alloquentes, incurrant pœnas in eisdem Decretis inflictas, quas incurrunt Regulares, qui accedunt & loquuntur cum aliis monialibus " respondit: *Regulares alloquentes cum Abbatissa incurrere easdem pœnas lib.* 19. *Decretor. pag.* 425. apud Monacell. *part.* 2. *tit.* 15. *formul.* 15. *num.* 17.

32 Subcollectores accedentes ad colloquendum cum monialibus sine legitima licentia incurrunt easdem pœnas; *Sacr. Congregat. Concilii in Taurinen. & in Hipporegien.*
33 13. *Maji* 1628. Judices non possunt sine legitima licentia accedere ad collocutorium monialium ad interponendum Decretum in contractu Puellæ Sæcularis existentis in Monasterio, alias mulctari possunt etiam pœna pecuniaria; *Sacr. Cong. Concil. in Anconitana* 18. *Nov.* 1645. *lib.* 17. *decr. pag.* 525.

34 Episcopi, aliique Prælati, dum extra suam Diœcesim reperiuntur, non possunt licite accedere ad moniales sine licentia Ordinarii loci, & Superioris illarum, & si accedant, incidunt in pœnas latas contra hujusmodi alloquentes sine dicta licentia; Tales enim extra proprium Territorium censentur quoad hoc, ut personæ privatæ, sicuti Præses extra suam Provinciam; Ita ex multis tenent Donat. *prax. rer. Regul. tom.* 4. *tract.* 6. *quæst.* 23. Tamburin. *dec. de Jure Abbatiss. disput.* 25. *q.* 2. D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 7. §. 10. *quæst.* 6. ubi referunt sic decrevisse *Sacr. Congreg. Conc. in Beren.* 20. *Martii* 1619.

35 Canonici Cathedralis, & Capituli exempti ac accedentes ad Moniales sine legitima facultate incurrunt Censuras, & pœnas ab Ordinariis latas contra hujusmodi accedentes sine licentia; Sperell. *dec.* 21. *num.* 58. cum pluribus aliis ibi citatis, D. Cajetan. de Alexandris *loc. citat. quæst.* 8. cum aliis ibi adductis, & alii passim; Episcopus enim in hac materia ex adductis procedit, ut Sedis Apostolicæ Delegatus, & omnes sibi subjicit, etiam Privilegiatos, & Exemptos; Et sic expresse decrevit *Sac. Congreg. Episc. in Lucensi* 19. *Januar.* 1618.

36 Peregrini, Advenæ, si sine licentia loquantur cum Monialibus, incurrunt Censuras, & pœnas latas ab Ordinario contra hujusmodi alloquentes, quia Episcopus in concernentibus materiam Clausuræ Monialium procedit, ut Sedis Apostolicæ Delegatus, non solum quoad loca, sed etiam quoad personas, ut patet ex declaratione *Sacræ Congreg. Concilii* 20. *Martii* 1619. allata *supra num.* 34. Adeoque Peregrini, & Advenæ in concernentibus materiam clausuræ subjiciuntur æque Episcopo, ac subjiciuntur Sedi Apostolicæ, & consequenter tenentur observare Edicta Episcopi prohibentia accessum ad Moniales, non secus, ac si essent edita a Papa, & si contrafaciant, incurrunt Censuras & pœnas, ab ipso latas; Sic absolute tenet D. Cajetanus de Alexandris *loc. cit. quæst.* 10. Donat. *loc. cit. quæst.* 22. *num.* 2. & alii contra Dianam, Pellizarium, & alios, & sic decrevit, *Sacr. Congreg. Episcop. in Tranen.* 13. *Julii* 1618.

37 Pauperes ostiatim mendicantes, si accendant sine expressa licentia ad Moniales causa quærendi eleemosynam, secluso dolo, & scandalo, non incurrunt dictas censuras, & pœnas, quia præsumuntur accedere & tacita licentia Episcopi, & in ipsorum brevissimo, & transeunte accessu cessant causæ finales, ob quas est facta hujusmodi prohibitio, & sic servat usus, & praxis communis; Sic Donatus *loc. cit. quæst.* 25. D. Cajetanus de
38 Alexandris *loc. citat. quæst.* 14. Pellizarius *loc. cit. cap.* 5. *num.* 212. Sic etiam dictas censuras, & pœnas non incurrunt famuli, & famulæ sine expressa licentia deferentes munuscula ad Moniales jussu suorum Dominorum, seu Dominarum, dummodo id faciant sine dolo; & scandalo, quia tales tenentur suis Dominis obedire, & pro similibus casibus præsumitur licentia tacita Episcopi loci; Donat. *loc. cit. quæst.* 27. D. Cajetanus de Alexandris *loc. cit. quæst.* 14. Pellizarius *loc. cit. num.* 113. & alii.

Non debet permitti Magistris accessus ad Monasteria ad effectum instruendi Moniales in sono, & cantu, ut expresse declaravit *Sacr. Congreg. Episcop.* 13. *Septemb.* 1583. his verbis: „ Non permittatur accessus ad Monasteria „ Monialium sub prætextu eas docendi sonum cymbalorum, aut alterius instrumenti, aut musicam, vel cantum etiam ad Crates "; Sic referunt Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 85. *num.* 216. Gavant. *in Manual. Episcop. verb. Monialium collocutio num.* 4. Donat. *loc. cit. quæst.* 26. Et Nicolius *in Floscul. verb. Musica num.* 5. sic habet expresse: „ Non conceditur, quod moniales possint a „ Viris doceri, neque cantum, neque sonum, neque ad „ Crates, neque ad Portas "; *Sacr. Congreg. Episcop. in Argentina* 23. *Aprilis* 1602. & *in Parmen.* 8. *Maji*, & *in Regien.* 13. *Julii ejusdem anni*, *in Maceraten.* 17. *Februarii* 1603. *in Messanen.* 10. *Junii*, & *in Anconitana* 15. *Septemb. ejusdem anni*, *in Neapolitana* 8. *Novembr.* 1604. & 5. *Julii* 1647. Nisi brevi tempore pro cantu Gregoriano; *Ead. Sacr. Congreg. Episcop.* 2. *Augusti* 1647. 15. *Januar.* 1649. 21. *Jan.* 1650. apud eumdem *loc. cit. n.* 5. 39

Non debet permitti Hebræis accessus ad Moniales; 40
Sac. Congregat. Episcop. Regul. in Ravennaten. 26. *Novemb.* 1594. apud Nicol. *in Floscul. verb. Hebræus*, *num.* 2. his verbis: „ Non permittatur Hebræis accessus ad moniales, & accedentibus sine licentia infligatur exilium „ a Civitate, & Diœcesi.

Moniales Regularibus subjectæ alloquentes cum Regu- 41
laribus etiam ejusdem Ordinis licentiam legitimam non habentibus incurrunt pœnas, & Censuras a Conciliis Provincialibus, vel Edictis Episcopalibus in similibus appositas ex Bulla Gregorii XV. de exemptorum Privilegiis incip. *Inscrutabili*. Sic *Sacr. Congreg. Concilii in Veronen.* 29. *Januarii* 1633. *in respons. ad* 1. *dub.* apud Barbosam *in Summa Apost. dec. verb. Moniales alloquendi prohibitio num.* 9. Vide *supra num.* 30.

Regulares inventi alloquentes moniales absque legiti- 42
ma licentia possunt ab Episcopo pœnam carceris puniri, ut expresse decrevit *Sacr. Congreg. Concilii in Faventina* 7. *Martii* 1617. & iterum de anno 1624. *sub Urbano VIII. ad dub.* 24. ubi cum quæreretur: an posita dicta Constitutione (scilicet Gregorii XV. de exemptorum Privilegiis incipient. „ Inscrutabili) Regularis absque legitima licentia, accedens ad Monasterium monialium Regularibus „ subjectarum, ibique sano in loco colloquiis destinato „ cum moniali colloquens a Diœc. Episcopo tanquam „ Sedis Apostolicæ Delegato coerceri, & puniri possit? „ Sacr. Congreg. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum censuit posse in Quam Congregationis Sententiam Urbanus VIII. ad se relatam approbavit, & postremo idem sancivit *die* 11. *Maji* 1669. approbante Clemente IX. Vide *supra num.* 16., & 17. ubi datur Decretum per extensum.

Loquens cum moniali de Domo propinqua, aut via pu- 43
blica sita prope Monasterium probabilius incurrit Censuras, & pœnas latas contra accedentes ad colloquendum cum Monialibus, quia principaliter, & per se primo prohibetur collocutio, accessus vero per accidens; finis enim hujusmodi accessus est collocutio, qua reddita impossibili, non est, qui desideret ad moniales accedere. Sic recte Donatus *loc. cit. quæst.* 15. *num.* 2. Grassius *tit.* 1. *cons.* 22. *de excommunicat. num.* 23. Henriquez *lib.* 13. *cap.* 26. *num.* 22. Verricell. *tract.* 8. *quæst.* 66. *num.* 20. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 1475. Pasqualigus *in Lauret. num.* 1124. Merol. & alii contra Diana *part.* 2. *tract.* 2. *de dub. regular. resol.* 48. Tamburin. *de Jure Abbatissar. disp.* 25. *quæst.* 8. *num.* 1. Pellizar. *de Monial. cap.* 5. *num.* 214. D. Cajetan. de Alexandris *loc. cit.* §. 10. *quæst.* 1., & alios.

Item dictas Censuras, & pœnas incurrit loquens cum 44
moniali per nutus, & signa, quia conceptus mentales, & animi passiones exprimuntur, & alteri significantur, nedum externa voce articulata, sed etiam signis, & nutibus, ut patet in mutis, & surdis. Sic recte Grassius *de casibus reservatis lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 33. Tamburin. *loc. cit. in respons. ad tertium*: Merola *tom.* 1. *disp.* 1. *cap.* 2. *de voluntario* 3. *difficult.* 593. & *seq.* Diana *part.* 3. *tract.* 2. *de dub. regular. resolut.* 48. Donat. *loc. cit. quæst.* 14. *n.* 2. D. Cajetan. de Alexandris *loc. cit. quæst.* 1. & plures alii, quos refert, & sequitur Philipp. *de Privileg. ignorant. in appendic. ad cap.* 4. *num.* 284.

Item dictas Censuras, & pœnas incurrit, qui per in- 45
terpositam personam loquitur in præsentia monialis audientis, & per eamdem interpositam personam respondentis, quia id in effectu idem est, ac si cum ipsa moniali colloqueretur; Loqui enim per se, & per interpositam personam paria sunt quoad effectum internum. Bordon. *resolut.* 7. *num.* 70. Verricel. *tract.* 8. *quæst.* 66. *n.* 21. Donat. *l. c. quæst.* 14. *n.* 3., & *seq.* Lezana *in Summa verb. Moniales n.* 20. Grassius *l. c.*, & alii contra Dianam *l. c.* Pellizarium *loc. cit. num.* 215

46 Item dictas Censuras, & pœnas incurrit, qui loquitur
cum Moniali audiente, sed non respondente, quia de
ipso verificatur, quod vere cum Moniali loquatur, sive
ipsa Monialis respondeat, sive non; Verum tamen est,
quod dictas Censuras, & pœnas in tali casu non incurrit
Monialis, audiens, & tacens, sicuti nec incurrit, qui
Monialem sibi loquentem audit, & nihil respondet, quia
Censura, & pœna est imposita contra loquentes, & non
contra audientes. Graffius *tom. 1. consil. 22. de excommu-
nicat. num. 30.* Diana *loc. cit.* Tamburin. *loc. cit. in res-
pons. ad secundum*, Vericell. *loc. cit. num. 24.* Pasqualig.
loc. cit. num. 1123. D. Cajetanus de Alexandris *loc. citat.
quæst. 1.* & alii.

47 Item dictas Censuras, & pœnas incurrit, qui contra
Legem municipalem, seu Diœcesanam id prohibentem, lit-
teras scribit ad Moniales; unde attendendæ sunt Consti-
tutiones particulares Diœcesum, & Edicta Episcoporum,
nam in aliquibus Diœcesibus, ut in Neapolitana, & aliis
adest prohibitio sub Excommunicatione. Secus autem est
dicendum pro illis Diœcesibus, ubi non adest talis par-
ticularis prohibitio; Donat. *loc. cit. quæst. 10.* cum plu-
ribus ibi citatis, *&* constitut. Synodal. Neapolitana ibi
adducta, *sub num. 5.* & alii passim; Decreta enim Gene-
ralia loquuntur solum de accedentibus ad Moniales allo-
quendas, non autem de scribentibus ad ipsas: Alloqui
enim est quid diversum a scribere, & a diversis non fit
illatio Bonacina *de censura quæst. 3. punct. 2. numer. 3.*
Diana *loc. citat. resolut. 48.* Navarr. *Commen. 4. de Regu-
larib. num. 61.* Sanchez *libr. 6. moral. cap. 16. numer. 117.*
Rodriquez *tom. 1. quæst. 45. artic. 3.* Nicol. *de Monialib.
quæst. 4. artic. 5.* Tamburin. *disput. 25. quæst. 10.* Barbosa
de Offic., & potest. Episcop. part. 3. allegat. 102. num. 81.
& alii.

48 Item dictas Censuras, & pœnas incurrit, qui sine le-
gitima licentia contra Legem municipalem, & Diœcesa-
nam loquitur cum Novitiis, Educandis, aliisque fœminis
intra clausuram degentibus. Donatus *loc. citat. quæst. 17.*
Riccius *1. part. prax. decis. 637.* Graffius *lib. 2. de casibus
reservat. cap. 51.*, & alii passim, & sic expresse habetur
in cit. statut. Synodal. „ Neapolitan., ibi: Etiamsi cum
„ Novitia, aut cum puellis, quæ educationis causa ibi
49 „ commorantur. Et de facto Regulares sine legitima li-
centia loquentes cum prædictis etiam præscindendo a sta-
tuto Synodali, seu Edicto Episcopi incurrunt pœnas De-
creti Sacræ Congregationis jussu Sixti V. editi, ibi: Ne
dicti Religiosi, ullo quæsito „ colore, Moniales, Soro-
„ res aut quamlibet aliam personam intra Clausuram de-
„ gentem alloqui possint, & Constitutionis Gregorii XV.
„ incip. Inscrutabili, ibi: Si deliquerint circa personas
„ intra septa degentes; & Decreti Sacræ Congregationis,
„ Concilii de anno 1669. 11. Maji approbati a Clemen-
„ te IX. die 7. Junii ejusdem anni, & ejusdem anni, &
„ ejus jussu Typis dati, & servari mandati, ibi: Cum
„ Monialibus, aut aliis intra clausuram degentibus, Vi-
„ de supra *n. 17.* Decretum per extensum.

50 Licentiam concedere pro alloquendis monialibus, & aliis
personis intra Clausuram degentibus pro Monasteriis Epi-
scopo subjectis vel Sedi Apostolicæ, ad quem spectet, vi-
de *art. anteced. a n. 85. ad 87.*

51 Licentiam concedere pro monasteriis exemptis, & Re-
gularibus subjectis, ad quem spectet, vide *ibidem a num.
88. ad 93.* cum proportionaliter idem dicendum sit de li-
centiam pro allocutione monialium, ac pro ingressu in
clausuram.

52 Unde, ut notant Matthæucci *Official. Curiæ cap. Quoad
allocutionem cum Monialibus num. 6.* constat, talem licen-
tiam concedere non competere Regularibus privative quo-
ad Ordinarios, & Ordinariorum licentia est semper ne-
cessaria ad licite moniales etiam Regularibus subjectas al-
loquendas ex dispositione etiam Sacræ Congregationis E-
piscop., & Regular., quæ apud Pignatel. *tom. 6. consul-
tat. 85. num. 31. die 29.* „ *Aprilis* 1594. censuit, quod
„ moniales Regularibus licet subjectas alloqui nemo pos-
„ sit absque licentia Episcopi, vel ejus Deputati, quod,
„ & nuper declaravit Sacra Congregatio Concilii in
„ Bononien 17. Maji 1704. in responsione ad quartum,
„ apud Monacell. *part. 1. titul. 15. formul. 15. numer. 14.*
Vide *supra n. 12.*

53 Ubi licentia datur ab Episcopo, vel ejus Vicario, &
Superiore Regulari, non licet Superiori Regulari talem
licentiam alterare, addendo, vel aliquid adimendo. *Sa-
cr. Congreg. Concilii in Verulen. 29. Januarii 1633.* apud
Barbosam in „ Summa Apostolic. decis. verb. Moniales
„ alloquendi prohibitio *num. 11.*, ibi: monialium Regu-
„ laribus subjectarum Superiores subscribentes post Epi-
„ scopum, vel ejus Vicarium licentias eorum, qui ad
„ collocutoria accedunt, vel Clausuram ingrediuntur,
„ non possunt quid excludere, addere, vel adimere ex
„ illis, quæ Episcopus ipse aut Vicarius pro cura, &
„ bono regimine Clausuræ in licentiis præscribit, &
„ apponit.

54 Pro quo advertendum, quod talis licentia pro monaste-
riis in Civitate existentibus debent primo loco subscribi
ab Episcopo, seu ejus Vicario, & postea a Superiore re-
gulari; Pro monasteriis autem existentibus extra Civita-
tem in Diœcesi debent priori loco subscribi a Superiore
Regulari, & postea a Deputato ab Episcopo; Sic expresse
Sacra Congrat. Episcop., & Regul. in Camerin. 7. Martii
1617. prout patet in ejus decreto per extensum allato *ar-
tic. anteced. n. 92.*

Edicta vero, quibus personis Sæcularibus ad eadem mo- 55
nasteria monialium prohibetur accessus, subscribenda, &
& publicanda sunt a solo Episcopo privative quoad Su-
periores Regulares. Sic expresse *Eadem Sacra Congreg. in
dict.* „ *Camerinensi*, ibi: Edicto vero quibus personis Sæ-
„ cularibus ad eadem monasteria monialium accessus pro-
„ hibetur, ab Episcopo duntaxat subscribenda, & publi-
„ canda esse decrevit; & nuper statuit etiam Sac. Con-
„ gregat. Concilii in Hieracensi Visitationis 26. Jan. 1692.
„ in responsione ad 13. apud Monacell. part. 1. titul. XI.
formul. 19. num. 8.

Regulares pro alloquendis monialibus etiam sibi subje- 56
ctis in casibus permissis indigent licentia Episcopi, loci,
& sui Superioris Regularis, ita ut utriusque licentia de-
beat copulative concurrere. Donatus *loc. citat. tract. 6.
quæst. 31. numer. 5.* Matthæuc. *Official. Cur. cap. 3. num.
18.*, & constat ex Decreto Sacræ Congregat. Episcop.,
& Regul. jussu Urbani VIII. editum, & allatum *supra
num. 15.*

Regulares Confessarii, & Superiores seu Visitatores, si 57
alloquantur moniales extra præcisam officii sui necessita-
tem incidunt in pœnas privationis Officiorum, vocisque
activæ, „ & passivæ. Sac. Congregat. Episcop., & Re-
„ gular. in Ariminen. 22. Januari 1576. in Janben. 4.
„ Maji 1618. Licet non alloquantur ad malum finem.
Eadem sacr. Congr. Episcop. in Placentina 26. Jan. 1624.
Nec possunt rehabilitari per suos Superiores. *Eadem Sa-
cra Congreg. Episcop. & Regul. in una Venetiarum, &
Nucerina 14. Decembr. 1604.* apud Nicolium *in Flosculis
verb. Accessus n. 2.*

Habens licentiam loquendi cum una determinata mo- 58
niali non potest loqui, cum aliis, sicuti monialis non po-
test loqui, nisi cum illa persona, quæ in licentia nomi-
natur, *Sacr. Congr. Episcop. & Regul. in Comen. 16. Mar-
tii 1593.* Unde patet, quod licentia concessa uni Regu-
lari non extenditur ad socium, ut recte docent Coninus 59
lib. 4. controv. 7. n. 88. Matthæucci *Official. Curiæ cap. 3.
n. 11.*, & alii contra alios; Et concordant alia Decreta
supra allata, quæ prohibitionem alloquendi declarant in
terminis universalibus negativis; ut *Nulli Religioso, Nul-
li Regulari liceat &c. Nemo alloqui possit sine licentia*, &
hujusmodi. De socio enim verificaretur, quod loqueretur
sine licentia, adeoque &c.

* Iis, quæ jam diximus supra *numer. 24.* addenda sunt 60
quæ tradit eruditissimus P. Gaudentius de Janua in egre-
gio suo Opere novissime anno 1748. Romæ impresso *de
Visitatione cap. 4. dubit. 11. sect. 5. numer. 31.*, ibi: Reco-
lendum est itidem quod dictum fuit superius *sect. 4. num.
27.* a prohibitione alloquendi moniales exceptos esse Su-
periores, tum Provinciales, tum Locales, Confessariosque
Ordinarios, simul & Extraordinarios pro tempore
exercentes muneris; resolutionem etenim ibi datam impu-
gnat Monacellus aliter sentiens, & Confessariis, qui sint
Presbyteri sæculares, consulens contrarium, quod nimi-
rum moniales extra actum Confessionis minime alloquan-
tur; nisi aliqua necessitas, quæ bonum publicum mona-
sterii respiciat, urgeret; prout *part. 1. titul. IX. formu-
lar. 3. num. 11.* Confessariis vero Regularibus hoc idem di-
stricte præcipiens deinde *formul. 5. num. 1., & 2.* ex re-
lato per se Decreto in Mediolanensi 21. *Februar.* 1617. quod
ait reperiri in „ regesto, sed locum non citat; ubi facto
„ quæsito: Num Confessarius Regularis monialium; ejus-
„ que Socius, Confessionis, & Sacramentorum administra-
„ tionis casibus exceptis, easdem moniales absque Sacr.
„ Concilii Congregationis licentia alloqui valeant? Re-
„ fertur data responsio: Negative. Verum hic conside-
„ randum obvenit, declarationem hujusmodi emanasse a
„ Sacra Congregatione Episcoporum, & Regularium: su-
pra quo non reflectit Monacellus. At eadem Sac. Cong. Con-
cilii Episcop. ex motivo fortasse, quod nonnisi cum ma- 61
xima difficultate mandatum hujusmodi a Superioribus,
& Confessariis observandum foret, illud, quatenus prius
editum sustinetur in posterioribus Decretis revocavit;
excipiendo a communi Decreto non alloquendi mo-
niales Superiores dictos, atque Confessarios tum Ordi-
narios Regularium, tum Extraordinarios respective;
atque præcipiens locorum Ordinariis, ne Superiores in
casu, Confessariosve ad monasteria accedentes ullate-
nus „ vexent; in Decreto scilicet edito 20. Julii an-
„ no 1640. in Alexandrina; & in Littera data de an-
„ no 1641. 22. Novembris, Archiepiscopo Amalphita-
„ no, sicut, & in data prius Episcopo Caputaquen.
„ sub die 27. Septembris ejusdem 1641. Quæ omnia po-
„ tuisset legere Monacellus apud Lantuscam V. Allo-
„ cutio monialium num. 7. „ prout plura legit, & cita-
vit apud eumdem, quoties ad suum inserviant, & juve-
nis intentum. Posset adduci sane Constitutio poste- 62
rior Alexandri VII. *Sacrosancta 50. in Bullar. tom. V. data
sub die 30. Martii 1658.* in qua prohibitio præfata, sub pœ-
nis ibi taxatis extenditur ad Confessarios Ordinarios, &

Extra-

Extraordinarios, Superiores item cujuscumque gradus, seu Visitatores, tam Ordinarios quam Delegatos, qui extra actum Visitationum, aut Confessionum respective cum Monialibus, etiamsi Abbatissæ, Priorissæ, aut Officiales Monasterii fuerint, *colloqui præsumpserint*. Ubi notandum venit illud verbum *præsumpserint*. Verumtamen
63 Constitutio edita fuisse constat *pro quiete, & utilitate Monialium Urbis, Regularium curæ subjectarum*, ut inibi in titulo, & præambulo propter specialia motiva soleri Pontifici nota, qua ratione fortasse Monacellus, quem certe non latebat, eam allegare desiit; licet Matthæuccius ipsammet generaliter admittens Offic. *cap.* 13. *num.* 6. non advertat se contradicere sententiæ, quam sustinuerat *cap.* 3. *num.* 13. *Confessarios* videlicet, *superioresque in prohibitione alloquendi &c. minime includi*; An vero
64 etiam in Urbe Constitutio Sancta exacte observetur, non est meum investigare. Porro, quod in aliquibus actionibus, extra actum visitandi, atque audiendi Confessiones, valeant Regularium Superiores, & quoque Confessarii alloqui Moniales, nec non ad collocutoria accedere, invenitur decisum a S. C. C. recentius „ in Mediolanen. 2. Julii 1738. ad primum dubium, videlicet „ quod Superior Regularis, vel ipsius Delegatus possit, „ & debeat intervenire contractibus per Moniales initos, „ eisdem privative consensus præbere, absque licentia, „ & interventu Protectorum, quatenus Moniales sint „ Regularibus subjectæ: *inter fol. pub. pag.* 90. quod idem probatum legitur in fol. ejusdem Mediolanen. antea expositæ *sub die* 27. *Maji ipsiusmet anni pag.* 82. §.
65 *Porro* in fine. Et quia forte prætendebant Episcopi, sive Ordinarii, Superioribus Regularibus in hujusmodi casibus necessariam præbere licentiam; oppositum habetur itidem resolutum *in Lycien. Clausuræ* 22. *septembr. anno* 17[illegible]. *ad dub.* 18., *&* 19. „ Nempe, quod Regularis „ Superior in quibuscumque contractibus, tam activis, „ quam passivis per Notarium in locutoriis Monasteriorum suo Ordini subjectorum rogandis (salvo jure E„ piscopi tribuendi licentiam pro rogatione eorum„ dem) possit interesse eisdem contractibus, absque „ licentia Episcopi, & in absentia Superioris Regula„ ris, Confessarius remaneat Vicarius dictorum Mo„ nasteriorum: inter fol. publ. ejusdem ann. pag. 136. „ & seq. Hæc ille præcisis verbis. Vide tom. 8. in Appendic. ad Decreta SS. CC. ubi habentur omnia resoluta dubia in dicta *Lycien. Clausuræ* 22. *Septembris* 1740.
66 Hic observanda venit novissima Encyclica Epistola Benedicti XIV. ut sequitur. Lettera Circolare della Santità di Nostro Signore Benedetto Papa XIV. Agli Arcivescovi, Vescovi, ed Ordinarj dello Stato Ecclesiastico, Sopra l'accesso a' Monasterj delle Monache, che da alcuni si fa senza le opportune licenze.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabilis *Frater*, *salutem*, & Apostolicam Benedictionem.

NON senza grave molestia dell'animo nostro ci è stato da Persone degne di fede riferito portarsi alle volte i Prelati locali Governatori delle Città del nostro Stato a' Monasterj delle Monache, e parlare ancora liberamente con esse, senza avere chiesta, ed ottenuta l'opportuna licenza de' Vescovi, ed Ordinarj de' Luoghi contravvenendo alle disposizioni Sinodali, o Costituzioni Episcopali nelle quali vien prescritto sotto le dovute pene il non accostarsi a' Monasterj delle Monache, e parlare con esse, senza le opportune licenze; e lo stesso praticarsi anche da Prelati, e Governatori, che essendo Governatori d'una Città, per qualche loro contingenza passano per un'altra andando nella stessa maniera a' Monasterj delle Monache: pretendendo tutti i predetti di fare quanto fanno, col fondamento d'esser esenti dalle particolari Costitutioni de' Vescovi, ed Ordinarj, che proibiscono l'accesso alle monache senza le opportune licenze. Nè Noi abbiamo avuto difficoltà di prestar fede alle relazioni, ed esposizioni, che ci sono state fatte; avendo pur troppo, mentre eravamo Vescovo di Ancona, e governavamo come Arcivescovo la Città di Bologna, stando a piè fermo in essa, veduto con nostro grave dispiacere succedere così sotto gli occhi nostri poco, o nulla curando le nostre ammonizioni, ancorchè fatte con qualche calore.

Non può negarsi, che nulla, o poco vi sarebbe da fare, se si avessero presenti le Risoluzioni fatte da questi nostri Tribunali, ed approvate ancora da nostri Predecessori; avendo essi pensato a tutto ne' tempi passati, ed avendo essi in altri tempi anche saviamente provisto a tutto; ma perchè per lo più esse non si sanno, o, se si sanno, si prende l'impegno d'operare a capriccio, resta il peso in chi attualmente governa di rimetterle nella memoria degli Uomini, ed inculcarne l'osservanza.

Ne' tempi passati non solo le Sacre Congregazioni coll' approvazione de' Sommi Pontefici nostri Predecessori hanno stabilito quanto era duopo in ordine agli accessi de' Regolari, che col fondamento della loro esenzione pretendevano di potere andare a' Monasterj delle monache sottoposte alla loro giurisdizione senza l'opportuna licenza del Vescovo, come può vedersi nel nostro Trattato *de Synodo al lib.* 7. *cap.* 31. *num.* 7. ove sono indicate, e riferite le accennate Risoluzioni; Ma altresì hanno pensato, e provisto al caso non che de' Prelati, e Governatori, ma de' Vescovi, che o passano, o per accidente si ritrovino dimoranti in qualche altra Città, o Luogo ad altro Vescovo sottoposto; ed hanno determinato, che non possino andare a' Monasterj delle monache, e parlare con esse, senza prima aver fatte le dovute parti coll' Ordinario del Luogo; e queste individue Risoluzioni sono anche indicate dagli Autori moderni, come può vedersi nel Pellizzario *de Monialibus cap.* 5. *sect.* 5. *num.* 210. nel Graziano *discept.* 192. *num.* 1. nel Tamburino *de Jure Abbatissarum disput.* 25. *quæst.* 2., e nel Ferraris *nella sua Biblioteca tom.* 5. *in verb. Moniales art.* 4. *num.* 34.

La Custodia della clausura delle monache viene commessa dalle disposizioni Canoniche al Jus ordinario del Vescovo locale ne' Monasterj a lui sottoposti, ed al Jus delegato ne' Monasterj esenti, come fu stabilito dal nostro Predecessore Papa Bonifazio VIII. nel *cap. Periculoso, de statu Monachorum in sexto*, che fu rinnovato dal Sagro Concilio di Trento nel *cap.* 5. *sess.* 25. *de Regularibus, & Monialibus*; effetto, e sequela di questa custodia della clausura è la proibizione, che veruno si accosti ai Monasterj delle Monache, e parli con esse senza la dovuta permissione, e licenza del Custode, il che porta seco, dover ciascheduno chiederla, ed ottenerla per poter andare ai Monasterj, e parlare colle Monache, e restare tutti sottoposti all'autorità direttiva della proibizione, come discorrono i citati Autori, e come ancora si desume dalle passate Risoluzioni. Queste sono da Noi pienamente approvate; e quando mai ve ne fosse bisogno (il che non crediamo) anche per via di Nuova Legge, determiniamo non poter i Vescovi, che sono fuori della loro residenza, andare ai Monasterj delle monache situati in altre Diocesi, e parlare con esse, senza la dovuta licenza dell'Ordinario locale, e nemmeno potere i Vicelegati, e i Governatori locali ancorchè Prelati, andare ai Monasterj delle monache situati nel loro Governo senza la predetta licenza, nè tampoco ai Monasterj situati fuori del loro Governo in altri luoghi ne' quali abitassero, o pe' quali in occasione di viaggio fossero obbligati a passare.

Poc'anzi s'è detto, essere tutti questi sottoposti all'autorità direttiva delle Costituzioni de' Vescovi proibenti l'accesso ai Monasterj delle monache senza l'opportuna licenza: perchè essendo i predetti esenti dalla loro giurisdizione ordinaria, restano esenti dalla forza coattiva della loro giurisdizione, ch'è lo stesso che dire, dalle pene da essi imposte contro i trasgressori, giusta la risposta del nostro Predecessore Clemente III. nel *cap. A nobis* 31. *de sententia excommunicationis*; Ed acciò da questa esenzione non derivi qualche inconveniente, nel caso di cui si tratta, ordiniamo, che quando mai in avvenire (il che non crediamo) succedesse, che taluno de' sopraddetti andasse ai Monasterj delle monache, e parlasse con esse senza la loro licenza contro lo stabilito ne' Sinodi Episcopali, o nell'Episcopali Costituzioni, o Bandi, ne diano parte a Noi, o alla Congregazione de' Vescovi, e Regolari, che non si lascierà di prendere le dovute misure per vendicare l'autorità Vescovile dispregiata: E tanto più volentieri ci applichiamo a questo temperamento, perchè lo vediamo abbracciato, e stabilito, nel caso di doversi procedere dagli Ordinarj contra gli esenti, ed immediatamente soggetti alla Sede Appostolica, dal nostro Predecessore Giovanni XXII. nel *Cap. Cum Matthæus, de Hæreticis, nelle stravaganti comuni*, o dall'altro nostro Predecessore Eugenio IV. nel *Cap. Divina, de privilegiis, pure fra le stravaganti comuni*. Ed ecco quanto abbiamo creduto necessario di dover fare. Resta ora a Voi Venerabile Fratello, il conservare nella vostra Cancellaria questa nostra *Lettera*, notificarne il tenore della maniera che crederete più propria a chiunque deve esserne notificata, pubblicandola in quel modo, che vederete opportuno; ed invigilare per l'esecuzione della medesima, mentre Noi abbracciandovi, diamo a Voi, ed al Gregge alla vostra cura commesso, l'Appostolica Benedizione.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die trigesima prima Octobris Millesimo septingentesimo quadragesimo nono, Pontificatus Nostri Anno decimo.

Novæ additiones ex aliena manu.

PLures hic occurrunt quæstiones, eæque frequentissimæ. 1
Prima est, an Episcopus, vel alter Superior Ordinarius concedere valeat Regularibus quibuscumque, etiam non conjunctis in primo, & secundo gradu, licentiam
alloquendi Moniales? Tractat inter alios hanc quæstio- 2
nem *P. Gaudent. a Janua de visitat. tom.* 1. *cap.* 4. *dub.* 11. *sect.* 4. *num.* 28. & affirmativam tenet sententiam.

Præ-

3 Præcipue ex hoc moyetur, quod S. Congregatio Concilii interpres anno 1669. & rursus anno 1672. decrevit, Regulares alloquentes Moniales, sine licentia Ordinarii, puniendos esse ab eodem Ordinario, & peccare mortaliter.

4 Hinc enim infert d. Sacram Congregationem supponere, quod Ordinarius valeat Regularibus licentiam concedere alloquendi Moniales. Sed quidquid in utramque partem in hac quæstione dici possit, videtur amplectenda hæc affirmativa sententia, attenta praxi: nam ubique fere locorum Ordinarii licentias hasce alloquendi Moniales concedunt Regularibus.

5 Altera quæstio est, an pœnæ statutæ contra Regulares alloquentes moniales, sine licentia Ordinarii, locum sibi vindicent, si Regulares, sine licentia Ordinarii Novitias, educandas, & inservientes, quæ in Monasteriis cum monialibus degunt, alloquantur? Affirmative autem cum
6 *Auctore n.* 49. respondendum videtur, attentis Decretis anno 1623. & 1669. editis a S. Congregatione Concilii interprete, iisque a S. Sede approbatis, in quibus disertis verbis habetur, haud posse Regulares, sine debita licentia, alloqui moniales, aut alias quaslibet Personas intra clausuram degentes; Meritoque *Pater Gaudentius a Janua de visitat. tom.* 1. *cap.* 4. *dubit.* 11. *sect.* 4. *num.* 29. reprehendit *Graffium*, *Donatum*, & *Monacellum* tenentes, sub prohibitione alloquendi moniales non venire Novitias.

7 Tertia quæstio est; An Ordinarius Regulares alloquentes Moniales punire possit aliis pœnis, præter illas contentas in Decretis SS. Congregationum? Et quidquid contradicat *P. Gaudentius a Janua de visitat. tom.* 1. *cap.* 4.
8 *dubit.* 11. *sect.* 4. *num.* 29. verior videtur sententia affirmativa *Monacelli formular. legal. pract. tom.* 1. *titul.* 11. *form.* 18. *n.* 5. utpote innixa pluribus Resolutionibus Sacrarum Congregationum ab ipso allegatis: Et convenit etiam *Auctor n.* 42.

ARTICULUS V.

Moniales quoad ea, quæ concernunt earum Confessarios, tam Ordinarios, quam Extraordinarios.

SUMMARIUM.

1 *Monialium Confessarii eligi debent, & approbari ab Episcopo loci pro monasteriis sibi subjectis.*

2 *Pro monasteriis autem Regularibus subjectis eligi, & deputari debent a suis respective Superioribus Regularibus; Sed ab Episcopo Diœcesano debent idonei judicari, & approbari.*

3 *Potest tamen Episcopus in aliquibus casibus deputare Confessarium Sæcularem, seu Regularem etiam alterius Religionis monialibus exemptis.*

4 *Quod Episcopus in casu negligentiæ Superiorum possit deputare Confessarium Extraordinarium monialibus Regularibus subjectis, decrevit expresse Sac. Congr. Concilii.*

5 *Insuper potest Episcopus ex justa, & rationabili caussa Superiores Regulares admonere, ut ejusmodi Confessarios amoveant, & si Superiores id facere detrectent, aut negligant, potest ipse prædictos Confessores amovere, quoties; & quando opus esse judicaverit.*

6 *Nec Episcopus tenetur ejusmodi caussam significare Superioribus Regularibus.*

7 *Confessiones monialium sibi subjectarum auditæ a Confessariis Regularibus sine approbatione Episcopi sunt irritæ, & nullæ.*

8 *Neque Superiores quicumque, etiamsi sint Generales, possunt sine approbatione Episcopi audire Confessiones monialium sibi subjectarum.*

9 *Licet iidem Confessarii sint generaliter approbati ab Episcopo ad audiendas Confessiones Sæcularium, adhuc est eis necessaria approbatio pro monialibus sibi subjectis.*

10 *Nec approbati ab Episcopo ad audiendas Confessiones Monialium unius monasterii, censentur approbati ad audiendas Confessiones Monialium alterius Monasterii.*

11 *Etiam Confessarii Extraordinarii indigent speciali approbatione Episcopi.*

12 *Nec semel approbati censentur semper approbati.*

13 *Nec in vim unius approbationis possunt plures monialium etiam ejusdem monasterii Confessiones audire, sed toties debent ab Episcopo approbari, quoties casus deputationis contigerit.*

14 *Immo tales Confessarii indigent approbatione Ordinarii ad audiendas Confessiones Monialium sibi subjectarum non obstante etiam contraria consuetudine immemorabili.*

15 *Confessarii non approbati specialiter ad audiendas Confessiones monialium, nequeunt earum Confessiones audire, neque tempore Jubilæi.*

16 *Approbatus pro Monialibus unius monasterii, neque tempore Jubilæi censetur approbatus pro Monialibus alterius monasterii.*

17 *Confessarius præsentatus ad excipiendas Confessiones Monialium Regularibus subjectarum debet, vel absolute rejici, vel per totum triennium approbari, non vero ad tempus brevius.*

18 *Nulla ex Monialibus subjectis Regularibus sentiens se non gravata mortali culpa potest de venialibus valide confiteri Sacramentaliter cuicumque Sacerdoti non approbato ab Ordinario.*

19 *Confessarii monialium durare possunt solum triennio, quo elapso, non possunt amplius audire Confessiones in eodem monasterio per aliud tempus absque licentia Sacræ Congregationis, alias declarantur suspensi ab audiendis confessionibus.*

20 *Quod habet locum etiam in Confessario conservatorii puellarum, ac aliarum quarumcumque mulierum.*

21 *Confessarii vero Dominicani, & Cassinenses non possunt durare in hujusmodi Officio nisi per biennium.*

22 *Si autem esset quis deputatus Confessarius ad aliquot menses per modum supplementi, poterit iste in generali deputatione Confessariorum, quæ postea fiet, ab Ordinario eligi in Confessarium ejusdem Monasterii ad integrum triennium.*

23 *Confessarius, si expleto triennio, ex dispensatione Sacræ Congregationis, eligatur ad aliud triennium, non potest rursus expleto secundo triennio absque alia dispensatione eligi ad tertium triennium.*

24 *Confessarii Monialium esse non possunt qui sunt Vicarii Generales.*

25 *Neque Parochi, si exinde cura notabiliter pateretur.*

26 *Neque Minores Conventuales.*

27 *Neque Observantes Provinciæ Reformatæ S. Antonii Lusitaniæ.*

28 *Et generaliter Regulares, non solum non possunt esse Confessarii Ordinarii, sed neque Cappellani monialium Ordinario subjectarum.*

29 *Unde Ordinarii non possunt uti opera Confessariorum Regularium, etiam pro Confessariis Extraordinariis, nisi in casu necessitatis.*

30 *Sic etiam Parochi licet ordinarie non possint deputari Confessarii monialium, possunt autem, si exinde Cura notabiliter non patiatur.*

31 *Sic pariter licet regulariter Canonicus Pœnitentiarius non possit deputari Confessarius Monialium ubi non valeat utrique muneri satisfacere; potest tamen deputari, ubi valet utrumque munus adimplere.*

32 *Præter Confessarium Ordinarium debet etiam alius Extraordinarius ab Episcopo, & aliis Superioribus bis, aut ter in anno monialibus offerri.*

33 *Potest tamen confessarius extraordinarius eis concedi a Superioribus per plures vices, quam ter in anno.*

34 *Moniales nequeunt recusare unum Confessarium Extraordinarium, seu Ordinarium, & alium petere, nisi assignata justa caussa recusationis.*

35 *Possunt tamen moniales etiam sine caussa recusare Confessarium Extraordinarium, nullum alium loco ipsius petendo.*

36 *Moniales, quamvis, si nolint non teneantur omnes Confessario Extraordinario confiteri, tamen coram ipso debent omnes successive comparere, etiam quæ confiteri nolunt.*

37 *Adducitur ad id Edictum pro monialibus Urbis, mandante Clemente XI. editum.*

38 *Confessarius Extraordinarius nunquam datur pro Moniali particulari.*

39 *Nec perpetuus, neque ad tempus.*

40 *Nisi per sacram Pœnitentiariam pro una vice tantum, vel de licentia Sacræ Congregationis.*

41 *Potest tamen Episcopus ex aliqua speciali ratione concedere Extraordinarium alicui Moniali particulari, puta in articulo mortis.*

42 *Confessarius Extraordinarius potest deputari a Superioribus quolibet anni tempore, & ad dies sibi bene visos, prout suadent circumstantiæ hic, & nunc concurrentes.*

43 *Dies autem determinati, si non obstet, vel consuetudo, vel statutum aliquod particulare, incipiunt currere a die cœpti exercitii.*

44 *Tempore deputationis Confessarii Extraordinarii expedit, quod Ordinarius non accedat ad Monasterium. Immo pro Monasteriis Urbis hoc præcipitur expresse omnibus Confessariis sub gravissimis pœnis.*

45 *Sic etiam expedit, quod Confessarii omnes, tam Ordinarii, quam Extraordinarii, completo suo Officio, & Ministerio, non amplius ad dicta Monasteria accedant, neque ob motivum directionis, & conferentiæ spiritualis. Immo pro Monasteriis Urbis hoc expresse præcipitur omnibus dictis Confessariis sub gravissimis pœnis.*

46 *Prælati Regulares in Regnis Hispaniarum tenentur saltem semel in anno deputare pro Monasteriis sibi subjectis Confessarium Extraordinarium, aut Sæcularem,*

levem, aut Regularem alterius Ordinis, alias ipsum poterunt deputare Episcopi.

47 Et quod pro Monialibus subjectis Regularibus deputentur Confessarii extraordinarii, etiam qui ejusdem Ordinis non sunt Regulares, jam decreverat Sacra Congr. in Neapolitana.

48 Confessarii, & Cappellani Monialium possunt celebrare Missas sanctorum, de quibus ipsæ recitant Officium, sed cum Missali Romano, & de communi.

49 Confessarii Monialium debent esse in ætate supra quadraginta annos.

50 Socii autem Confessariorum debent esse in ætate supra quinquaginta annos.

51 Confessarii Monialium non possunt ingredi Clausuram ad peragendum Officium Funeris.

52 Alias omnes culpabiles incurrunt Excommunicationem violatæ clausuræ.

53 Neque consuetudo excusat a Censura inflicta adversus violatores clausuræ, nec ab ea, quæ infligitur ab Alexandro VII. nec Episcopi, & alii superiores possunt ad id licentiam concedere.

54 Confessarius Monialium clausuram ingressus ad administranda sacramenta, debet ire, & redire recta via absque diverticulo, nec potest in alia parte divagari, etiam occasione visitandi alias infirmas, quibus Sacramentorum administratio non est necessaria.

55 Cum aliqua Monialis laboret in extremis, conceditur Confessario pernotatio in mansione prope Monasterium extra clausuram, ut ingruente necessitate illico præsto esse possit vocatus.

46 Dum Confessarius Monialis infirmæ Confessionem audit, Cellæ janua debet remanere aperta, & ambæ Comitatrices debent morari ad ejusdem Cellæ januam, ita ut Confessarius, & infirma ab eis commode cerni possint.

57 Confessarii quovis tempore etiam de nocte in casu necessitatis possunt Clausuram ingredi.

58 Confessarius non potest ingredi clausuram ad audiendam Confessionem illius infirmæ, quæ potest accedere ad Sedem Confessionalem.

59 Confessarii nullatenus ingredi possunt clausuram prætextu comitandi operarios, Medicos, Chirurgos, vel alios.

60 Confessarii non possunt ingredi Clausuram, ad conspergendum Cellas Monialium, aut alia loca aqua benedicta in die Sabbati Sancti, aut quolibet alio tempore.

61 Confessarii nequeunt ingredi clausuram ad exorcizandam Monialem energumenam.

62 Confessarius non potest ingredi clausuram Monialium ad inibi Missam celebrandam.

63 An Confessarius ingredi possit Clausuram ad sumendam Particulam consecratam ipsi in actu communicandi Moniales in Ecclesiam interiorem elapsam?

64 Confessarius Monialium, etiam Regularis, non indiget speciali licentia ad ingrediendum pro necessitatibus sui Officii, modo per Monasterium non vagetur, sed expleto ministerio, statim exeat. Confessarius debet ingredi cum Cotta, & Stola, & non aliter.

65 Confessarii Monialium quamvis generaliter deberent ingredi absque socio pro ministrandis Sacramentis infirmis Monialibus: Tamen hodie Confessarius Regularis non obstante antiqua consuetudine, absque socio ingredi non debet, sed debet ei assignari socius, qui ipsi assistat, & sit ætatis ultra quinquaginta annos.

66 Confessarius Regularis monialium, ejusque socius (Confessionis, ac Sacramentorum administrationis casibus exceptis) easdem Moniales absque Sacræ Congregationis licentia alloqui non possunt.

67 Confessarii Extraordinarii Monialium a Monasteriorum, in quibus degunt, aut Religionis oneribus pro eo tempore duntaxat, quo confessionibus audiendis occupantur, excusantur.

68 Habitatio Confessarii, licet debeat esse vicina, non tamen sit contigua, seu conjuncta monasterio, sed ab eo disjuncta, non solum per parietes, sed etiam per tecta.

69 Confessarii Monialium debent audire Confessiones ex sede Confessionali collocata, non quidem in Sacristia, aut alio occulto loco, sed in ipsa Ecclesia exteriori.

70 Confessariis Monialium certa annua merces constitui debet, quæ juxta morem, & qualitatem Religionis victui illius sufficiat, eademque merces Monasterio, in quo degit idem Confessarius, si Regularis sit, persolvatur.

71 Unde Confessarius accipere non debet a monialibus victum dietim, nec utensilia, vel lineam supellectilem, sed tantummodo annuam provisionem.

72 Quæ non excedat duos julios pro quolibet die.

73 Confessarii Monialium nullo modo possunt comedere, refici, aut cibum sumere in earum monasteriis, seu in locis, ubi sunt Crates, vel Rotæ in Monasterium respondentes, vel in locis adeo vicinis, ut videri, vel audiri possint a Monialibus, neque ante portam Clausuræ.

74 Confessarii Monialium an possint eas absolvere in Foro conscientiæ a Censuris occultis, & pœnis Papæ reservatis? remissive.

75 Ad absolvendum monialem, repentino accidenti correptam, & jam jam animam agentem, in defectu sui proprii Confessarii, potest licite quilibet alius Confessarius, seu simplex Sacerdos prope monasterium existens, seu casualiter transiens, clausuram ingredi sine ulla licentia expressa, & tali moribundæ beneficium absolutionis impertiri.

76 Confessarius sollicitans Monialem est denunciandus Episcopo, vel Inquisitori.

77 Monialis sollicitata, si nolit denunciare, Confessarium sollicitantem, non potest absolvi.

78 Moniali recusanti denunciare, non potest Confessarius protrahere terminum ultra tempus vi Edicti præfixum; Censent tamen plures Doctores posse ei concedi tempus consulendi peritiores, dummodo id brevi præstetur, & interim data fide denunciandi, posse absolvi.

79 Monialis recusans denunciare præ nimia verecundia alloquendi Episcopum, vel Inquisitorem, seu præ timore, ne detegatur, aut alio simili respectu, potest denunciare per internuncium, seu per Confessarium.

80 Alia de hac re, remissive.

81 His juvat addere novissimas resolutiones Sacræ Congregationis Concilii. Sed quo ad duas ultimas, attendenda est posterior dispositio Benedicti XIV.

Monialium Confessarii non possunt eligi ab Universi- 1
tate, nempe ab ipsis monialibus, sed eligi debent, & approbari ab Episcopo loci pro Monasteriis sibi subjectis; *Sacr. Cong. Episc. & Regul. in Lauret. 20. Sept. 1588 in Tuscul. 25. Octobr 1611. in Regien. 4. Septem. 1602. in Vallisoletana 26. Octob.* 1604. Pro monasteriis autem Re- 2
gularibus subjectis eligi, & deputari debent a suis respective Superioribus Regularibus; *arg. ex Conc. Trid. sess. 25. de Regul. & Monialib. cap.* 10. ex Clement. *Dudum*, *de Sepulturis* §. *Statuimus*, & ex Constitut. Gregorii XV. incip. *Inscrutabili*, Sed tamen debent ab Episcopo Diœcesano idonei judicari, & approbari, ut expresse statuit d. Gregorius XV. in cit. Const. *Inscrutabili*, ibi: „ Confessores vero, sive Regulares, sive Sæculares, quomodocumque exempti, tam Ordinarii, quam Extraordinarii, ad Confessiones monialium etiam Regularibus subjectarum audiendas nullatenus deputati (*scilicet per superiores Regulares*) valeant, nisi prius ab Episcopo Diœcesano idonei judicentur, & approbationem, quæ gratis concedatur, obtineant.

Potest tamen Episcopus in aliquibus casibus deputare 3
Confessarium Sæcularem, seu Regularem etiam alterius Religionis monialibus exemptis, quando scilicet nulla ratione induci possunt, ut peccata sua Regularibus confiteantur; *Sac. Cong. in Regien.* apud Pignatell. *tom. 8. consult.* 53. *n.* 5. Vel si injuste denegetur Confessarius a proprio Prælato; *Ead. Sacr. Congreg.* ex Naldo *verb. Episc. n.* 13. & sequitur D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 6. §. 13. *q.* 1. Et quod Episcopus in 4
casu negligentiæ Superiorum possit deputare Confessarium Extraordinarium monialibus Regularibus subjectis, decrevit expresse S. C. *Concilii in Cadurcen.* 12. *Julii* 1658. ubi cum ad instantiam Monialium S. Claræ quæsitum esset: „ An habere possint Confessarium Extraordinarium ab „ Episcopo Diœcesano, non obstante contradictione Superiorum Regularium, quibus eædem Moniales subjiciuntur? *Respondit*: Habere posse Confessarium extraordinarium ab Episcopo Diœcesano in casu negligentiæ Superiorum Regularium; „ Sic apud Monacell. *p.* 2. *tit.* 15. *formul.* 15. *num.* 6.

Insuper potest Episcopus ex justa, & rationabili causa 5
Superiores admonere, ut ejusmodi Confessores amoveant, & si Superiores id facere detrectent, aut negligant, potest ipse prædictos Confessores amovere, quoties, & quando opus esse judicaverit: Sic expresse statuit Gregorius XV. in d. Constit. incip. *Inscrutabili*, ibi: „ Liceatque Episcopo ex rationabili causa Superiores Regulares admonere, ut ejusmodi Confessores, atque Administratores amoveant; iisque Superioribus id facere detrectantibus, aut negligentibus, habeat Episcopus facultatem prædictos Confessores, & Administratores amovendi, quoties, & quando opus esse judicaverit.

Nec Episcopus tenetur ejusmodi causam significare Su- 6
perioribus Regularibus, ut expresse decrevit *S. C. Conc. in responsione ad duodecimum* ex dubiis circa dictam Constitutionem Gregorii XV. incip. *Inscrutabili*, resolutis, approbante eodem Gregorio XV. & Urbano VIII. qui dictas responsiones, & declarationes typis Cameralibus imprimi jussit de anno 1613. apud Barbosam super Concil. Tridentin. *sess.* 25. *de Regul. & Monial. c.* 5. *a n.* 7.

Fagnan.

Pignatt. *lib. 5. decr. in cap. Cum Cappella, de privil. in fine*,
& apud Tamburin. *de Monial. disp. 26. quaest. 3.* Dictum
autem dubium duodecimum conceptum erat his verbis:
*Duodecimo cum in eadem Constitutione statutum sit, ut liceat
Episcopo ex rationabili caussa Superiores Regulares admonere,
ut amoveant Confessores Monialium, atque Administratores bo-
norum ad earumdem Monialium monasteria pertinentium; iis-
que Superioribus id facere detrectantibus, habeat Episcopus
facultatem praedictos Confessores, & Administratores amoven-
di, quoties, & quando opus esse judicaverit; An ejusmodi
caussam Episcopus significare teneatur?* Respondit: *Ad duo-
decimum non teneri ejusmodi caussam significare Superioribus
Regularibus; sed hoc relinqui arbitrio, & prudentiae Episco-
porum, quorum conscientias Sacra Congregatio serio oneravit,
ne facultate sibi hac in parte attributa quoquo modo abutan-
tur ejus rei in districto Dei judicio rationem reddituri.*

7 Confessiones Monialium sibi subjectarum auditae a Con-
fessariis Regularibus sine approbatione Episcopi sunt ir-
ritae, & nullae; *Ead. S. Congr. Conc.* Vide *verb. Approba-
tio art. 3. num. 3.*

8 Neque Superiores quicumque, etiamsi sint Generales,
possunt sine approbatione Episcopi audire Confessiones Mo-
nialium sibi subjectarum. Vide *d. verb. Approbatio art. 3.
num. 4.*

9 Licet iidem Confessarii sint generaliter approbati ab
Episcopo ad audiendas Confessiones saecularium, adhuc
est eis necessaria specialis approbatio pro Monialibus sibi
subjectis. Vide *ibid. n. 5.*

10 Nec approbati ab Episcopo ad audiendas Confessiones
Monialium unius Monasterii censentur approbati ad au-
diendas Confessiones monialium alterius Monasterii. Vi-
de *ibid. num. 6.*

11 Etiam Confessarii extraordinarii indigent speciali ap-
probatione Episcopi. Vide *ibid. n. 7.*

12 Nec semel approbati censentur semper approbati. Vi-
de *ibid. n. 8.*

13 Nec in vim unius approbationis possunt pluries Monia-
lium etiam ejusdem monasterii Confessiones audire, sed
toties debent ab Episcopo approbari, quoties casus depu-
tationis contigerit. Vide *ibid. n. 9.*

14 Immo tales Confessarii indigent approbatione Ordinarii
ad audiendas Confessiones Monialium sibi subjectarum,
non obstante etiam contraria consuetudine immemorabi-
li. Vide *ibid. n. 10.*

15 Confessarii non approbati specialiter ad audiendas Con-
fessiones Monialium, nequeunt earum Confessiones audi-
re, neque tempore Jubilaei. Vide *ib. n. 11.*

16 Approbatus pro Monialibus unius monasterii, neque
tempore Jubilaei censetur approbatus pro Monialibus al-
terius Monasterii. Vide *ib. n. 13.*

17 Confessarius praesentatus ad excipiendas Confessiones
monialium Regularibus subjectarum debet, vel absolute
rejici, vel per totum triennium approbari, non vero
ad tempus brevius. Vide *ib. n. 12.*

18 Nulla ex monialibus subjectis Regularibus sentiens se
non gravatam mortali culpa potest de venialibus valide
confiteri Sacramentaliter cuicumque Sacerdoti non appro-
bato ab Ordinario. Vide *ib. n. 14.*

19 Confessarii monialium durare possunt solum triennio,
quo elapso, non possunt amplius audire Confessiones in
eodem monasterio per aliud tempus absque licentia Sacrae
Congregationis, alias declarantur suspensi ab audiendis
Confessionibus. *S. C. Episc. in Comen. 4. Martii 1591. in
Ragusina 2. Octobris 1626. & 27. Martii 1647.* & saepe
20 alibi. Quod habet locum etiam in Confessario Conserva-
torii puellarum, vel aliarum quarumcumque mulierum,
Ead. Sacr. C. Episc. 18. Martii 1649. & in Lucensi 25.
21 *Julii 1655.* Confessarii vero Dominicani, & Cassinenses
non possunt durare in hujusmodi Officio audiendi Con-
fessiones monialium, nisi per biennium ex eorum Consti-
tutionibus; *Ead. S. C. Episc. 17. Novembr. 1645. & 8.*
22 *Junii 1657.* *Si* autem esset quis deputatus Confessarius ad
aliquot menses per modum supplementi, poterit iste in
generali deputatione Confessariorum, quae postea fiet, ab
Ordinario eligi in Confessarium ejusdem Monasterii ad
integrum triennium, quia prohibitio Sacrae Congregatio-
nis de non eligendo monialium Confessario ultra trien-
nium, cum sit odiosa, benigne, & in mitiorem partem
est interpretanda, *arg. cap. Odia 15. de Regul. Juris in 6.
& cap. In poenis 49. eodem in 6.* ita ut intelligatur de de-
putatione Confessarii ordinaria, non autem de ea, quae
fit per modum supplementi; *Sic* expresse D. Cajetanus
de Alexandris *in Confessario Monialium capitulo 6. §. 6.
quaest. 3.* & alii.

23 Confessarius, si expleto triennio ex dispensatione Sa-
crae Congregationis eligatur ad aliud triennium, non po-
test rursus expleto secundo triennio absque alia dispensa-
tione eligi ad tertium triennium; Vide *verb. Abbatissa
n. 43.* ubi sic fuit dictum in simili de ipsa confirmata ad
aliud triennium per dispensationem, & fuit conclusum
non posse eligi ad tertium trienium sine nova dispensa-
tione, & fuit ad id allatum Decretum *Sac. Cong. depu-
tata ab Innocentio XII. pro caussis Congregationis Cassinensium
26. Febr. 1694. in responsione ad quintum dubium.*

24 Confessarii Monialium non possunt esse Vicarii Genera-
les, quia moniales de ipsis non considerent; *Sac. Cong.
Episc. in Sorana 23. Julii 1587. in Murinen. 3. Febr. 1597.*
Neque Parochi, si exinde cura notabiliter pateretur; *Ead. 25
Sac. Congr. Episc. in una Venetiarum 26. Julii 1594. in Par-
mensi 7. Martii 1652. in Taurinensi 2. Aug. ejusdem anni*, 26
& saepe alibi. Neque Minores Conventuales, quibus id
prohibitum fuit a S. Pio V. *Ead. S. C. Episc. & Reg. in
Ortonensi 30. Jun. 1599. & in Neapolit. 20. Mart. 1621.* 27
Neque Observantes Provinciae Reformatae S. Antonii Lu-
sitaniae, quibus prohibitum fuit a *S. C. sub die 7. No-
vemb.* 1653. Et generaliter Regulares, non solum non 28
possunt esse Confessarii Ordinarii, sed neque Cappellani
Monialium Ordinario subjectarum, *S. Cong. Episc. in Pi-
storien. 16. Maji* 1953. Unde Ordinarii non possunt uti 29
opera confessariorum Regularium etiam pro confessariis
extraordinariis, nisi in casu necessitatis; *Ead. S. C. Episc.
18. Decem.* 1601. apud Nicol. *in Floscul. verb. moniales n.
38. & sub die 1 Octob.* 2902. apud Barbosam *lib. Juris Ec-
cles. univ. cap. 44. num. 127.* Et ad Tamburin. *de Jure
Abbatis, disp. 26. q. 2. n. 4.* refert duas Epistolas Sacrae
Congregationis directas Patriarchae Veneto in quarum pri-
ma 12. *Maji* 1617. ei prohibuit, ne Regulares sine licen-
tia Sacrae Congregationis deputaret confessarios monia-
lium sibi subjectarum, & in altera *die 7. Junii* 1620. ei-
dem concessit, ut ob penuriam Sacerdotum saecularium
posset praedictos Regulares deputare ad subeundum mu-
nus praedictum.

Sic etiam licet Parochi ex dictis *supra n. 25.* non pos- 30
sint regulariter deputari confessarii monialium, possunt
tamen, si exinde cura notabiliter non patiatur; & ad id
Tamburin. *loc. cit. n. 4.* refert pariter duas Epistolas Sa-
crae Congregationis directas Patriarchae Veneto, in qua-
rum prima *die 17. Martii* 1592. id ei prohibuit propter
praejudicium Parochianorum, & detrimentum animarum,
& in altera *die 22. Febr.* 1593. id ei concessit, ubi non
adsit tale praejudicium, & detrimentum animarum, idem
etiam concessit *S. C. Conc. in una Salutiarum in responsio-* 31
ne ad primum die 20. Sept. 1642. Sic pariter licet regula-
riter Canonicus Poenitentiarius non possit deputari con-
fessarius monialium, ubi non valeat utrique muneri sa-
tisfacere, ex adductis a Pignatell. *tom. 7. consult. 13.
an. 1.* potest tamen deputari, ubi valeat utrumque mu-
nus adimplere, ut censuit *S. C. Concilii in Fanuen. 12.
Septemb.* 1666. apud eumdem Pignatell. *loc. cit. num. 4.*

Praeter Confessarium Ordinarium debet etiam alius 32
Extraordinarius ab Episcopo, & aliis Superioribus bis,
aut ter in anno Monialibus offerri; Sic expresse statuit
Concilium Trid. *sess. 25. de Regular. & Monialib. cap.
10.*, ibi: *Praeter Ordinarium autem Confessorem alius Extra-
ordinarius ab Episcopo, & aliis Superioribus bis, aut ter an-
no offeratur.* Potest tamen Confessarius Extraordinarius 33
eis concedi a Superioribus per plures vices, quam ter in
anno, quia Concilium Tridentinum statuendo, quod Con-
fessarius Extraordinarius offeratur bis, vel ter in anno,
non limitat Superiorum facultatem solum ad tres vices,
sed solum indicat, quod per pauciores vices non debeat,
non autem, quod per plures non possit; Sic decisum fuis-
se refert ex Galleto Bordonus *resolut. 5. num. 11.* Pelli-
zar. *de Monialib. cap. 10. num. 250.*, & alii.

Moniales nequeunt recusare unum Confessarium Extra- 34
ordinarium, seu Ordinarium, & alium petere, nisi as-
signata justa caussa recusationis; tunc enim, ipsa justa
caussa interveniente, possunt ipsum recusare, quia is com-
paratur Parocho, quem ex justa caussa populus recusa-
re potest, *arg. Cap. Ut circa exactiones 4. de election. in 6.*
cum similibus: Bordon. *in Miscellan. decis.* 166. D. Caje-
tanus de Alexandris *loc. cit. cap. 6. §. 6. qu. 5.*, *& §.* 35
13. q. 5., & alii passim. Possunt tamen Moniales etiam
sine caussa recusare Confessarium Extraordinarium, nul-
lum alium loco ipsius petendo, quia Confessarius Extra-
ordinarius inductus est in earum favorem; quisque autem
potest sine caussa Juri suo renunciare; *Cap. Si diligenti
12. de foro competent.*, *& Cap. Si de terra 6. de privilegiis*,
ibi: *Cum liberum sit cuique Juri suo renunciare;* Tum quia
dicit Regula 61. *Juris in 9. Quod ob gratiam alicujus con-
ceditur, non est in ejus dispendium retorquendum;* Sic Mo-
nacell. *part. 1. tit. 9. formul. 4. numer. 4.* Donat. *prax.
rer. Regular. tom. 4. tract. 13. qu. 23.* D. Cajetanus de
Alexandris *loc. cit. cap. 6. §. 13. qu. 5.* Bordon. *in Mi-
scellan. decis.* 166. Tamburin. *loc. cit. disp. 26. quaest. 1.
num. 8.* Pellizar. *loc. cit. cap. 16. n.* 270. & alii.

Moniales quamvis, si nolint, non teneantur omnes 36
Confessario Extraordinario confiteri, per *adducta num. an-
teced.* Tamen coram ipso debent omnes successive se
praesentare etiam quae confiteri nolunt, ne discerni possit,
quaenam indigeant, nec ne? *Sic* expresse statuit *Sacra
Congr. Episcop. in Tornacensi 19. Octobris 1621. in anariensi
26. Julii* 1651. apud Pignatell. *tom. 6. consultat. 85. num.*
235., & novissime mandante Clemente XI. statuit pro
Monialibus Urbis Eminentissimus Cardinalis Vicarius Ga-
spar Carpineus in suo Edicto 12. *Decem.* 1708. quod ut
scitu dignum, hic ad litteram datur.

E D I C T U M

37 Norman præscribens Confessariis Ordinariis, & Extraordinariis Sanctimonialium quorumcumque Monasteriorum Almæ Urbis observandam.

Gaspare per la misericordia di Dio Vescovo di Sabina, della S. R. E. Cardinale di Carpegna, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale &c.

AVendo determinato il Sacro Concilio di Trento nella Sessione 25. cap. 10. de Regular., & Monial. *doversi dare alle Monache due, o tre volte l'anno il Confessore straordinario*: Qui omnium Confessiones audire debeat: *Più volte coll'esempio delle Ordinazioni fatte dal Glorioso S. Carlo Borromeo, che si leggono negli Atti della Chiesa di Milano, e inerendo alle risoluzioni della Sagra Congregatione de' Vescovi, e Regolari; affinchè la suddetta disposizione del Sagro Concilio abbia pienamente il fine, e l'effetto, per il quale è stata istituta, con varj Editti emanati dal nostro Tribunale è stato ordinato, che tutte le Monache siano obligate a presentarsi al suddetto Confessore straordinario, e benchè sia in arbitrio loro di confessarsi al medesimo, debbano però far quell'atto*, ut monita salutis recipiant, & actum subjectionis exerceant. *Ed in oltre, che durante la facoltà del detto Confessore straordinario, non debba il Confessore ordinario in qualsivoglia modo impedirlo, nè accostarsi al Monastero, e molto meno ascoltare le Confessioni di alcuna Monaca, e ciò per giuste, e rilevanti cause, per le quali in qualche Sinodo diocesano si è posta la scomunica ipso facto alli Confessori Ordinarj, ed alcune Religioni per costituzione generale han proibito con pene gravissime alli Confessori Ordinarj delle Monache a loro soggette, se si accostano alli loro Monasterj nel tempo, che vi sia lo Straordinario; Che però la Santità di Nostro Signore inerendo alle suddette disposizioni ordina, e comanda alle RR. Madri Superiori, e Monache di tutti li Monasterj, e Conventi di quest'Alma Città, ed anche agli stessi Confessori Ordinarj, e Straordinarj delle medesime le cose infrascritte.*

Primo, che in occasione, che si concede secondo il solito il Confessore Straordinario a qualche Monastero, debbano, come sopra, presentarsi al medesimo tutte le Monache, incominciando dalla Superiora, le Novizie, Educande, ed altre Secolari, che colle dovute licenze vi dimorano, sotto pena alle Superiore della privazione del loro Officio, ed alle Monache della privazione della voce attiva, e passiva per un anno; siccome sta disposto dall'Editto emanato sotto li 18. Luglio 1603. d'ordine della san. mem. di Clemente VIII. ed alle Secolari sotto pena di esser licenziate dal Monastero.

Secondo, che per tutto il tempo, che dura la facoltà concessa al Confessore Straordinario, non ardisca il confessore ordinario in qualsivoglia modo impedirlo, nè accostarsi al Monastero, e molto meno sentire le Confessioni di alcuna Monaca, ancorchè sia la Superiora, Novizia, e Conversa, nè di altra persona, che dimora nell'istesso Monastero, nè queste debbano confessarsi al medesimo, sotto pena della privazione dell'Officio al detto Confessore, ed alle Monache sotto le pene suddette, come parimente fu ordinato nel medesimo Editto.

Terzo per conservare la pace nelli Monasteri, e per buona direzione, e profitto spirituale delle Religiose, ordina la Santità sua alle Monache, e Secolari suddette sotto le medesime pene, ed a tutti li Confessori, Ordinarj, e Straordinarj, Secolari, e Regolari di qualsisia Monastero di quest'Alma Città, sotto pena di Carcere, ed altre ad arbitrio, che finito, e terminato, che hanno il loro Offizio, non debbano più accostarsi alli Monasterj, nelli quali hanno sentito le Confessioni Sagramentali, nè tenere corrispondenza con qualsisia Monaca, inclusa anche la Superiora, Novizia, Educanda, o altra, che dimora nelli suddetti Monasterj, ancorchè sia per lettere, ed in materie di Spirito: essendosi osservato coll'esperienza, che simili corrispondenze, e direzioni spirituali partoriscono confusione, e scissure nelle Comunità Religiose, e quel ch'è più, la poca obbedienza alli Confessori Ordinarj, e Straordinarj attuali.

Finalmente la Santità sua ordina, che il presente Editto sia universale a tutti li Monasterj, e Case d'Oblate di quest'Alma Città, anche quelli governati da' Regolari, e che hanno Protettori particolari, ancorchè fossero gli Eminentissimi Sig. Cardinali.

Volendo, che il presente Ordine intimato, che sarà alli Monasterj, e loro Confessori, con lasciarne la copia, e l'esemplare, che dovrà star sempre affisso nel Monastero, e nella stanza del Confessore, abbia la medesima forza, come se fosse a ciascheduno, o ciascheduna personalmente intimato.

Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 13. Decemb. 1708.

G. Card. Vicario.

N. A. Can. Cugio Segr.

38 Confessarius Extraordinarius nunquam datur pro moniali particulari. *Eadem Sacra Congr. Episcop. & Regul.*
39 *in Panormitana* 27. *Maii* 1603. Nec perpetuus, neque ad tempus. *Eadem Sacra Congr. Episcop. in Januensi* 27. *April.* 1657. *ex dict. sess.* 25. *cap.* 10. Nisi per Sacram Pœnitentiariam pro una vice tantum, vel de licentia Sacræ Con- 40
gregationis, ut decrevit *die* 1. *Septembr.* 1645. *&* 11. *Januar.* 1647. apud Pignatell. *loc. cit. n.* 235. potest tamen
Episcopus ex aliqua speciali ratione concedere Extraor- 41
dinarium etiam moniali alicui particulari, puta in articulo mortis pro serenitate moribundæ, quia cum in tali periculo animarum saluti omnibus mediis sit succurrendum, talis ingressus est rationalis juxta exigentiam; *cap. Unic. de statu Regular. in* 6. & necessarius, juxta Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 5. Donat. *prax. rer. Regular. tom.* 4. *tract.* 13. *qu.* 29. Passerin. *de statu homin. tom.* 2. *q.* 187. *n.* 291. Monacell. *loc. cit. n.* 6. Bordon. *in Miscell. dec.* 47. D. Cajetan. de Alexandris *loc. cit. cap.* 6. §. 13. *q.* 4. & alii.

Confessarius Extraordinarius potest deputari a Supe- 42
rioribus quolibet anni tempore, & ad dies sibi benevisos, prout suadent circumstantiæ hic, & nunc concurrentes, quia cum Concilium Tridentinum nihil determinet, neque circa tempora, in quibus fieri debet deputatio, neque circa dies pro audiendis Confessionibus concedendos, utrumque relinquitur arbitrio ipsorum Prælatorum; Praxis tamen fere communis est, ut dicta deputatio fiat unoquoque quadrimestri, & quoad dies alicubi determinantur quindecim, alicubi plures, alicubi minores, & alicubi nulla fit temporis præfinitio: Unde in
hoc servanda est consuetudo cujusque Diœcesis, aut Or- 43
dinis, cum consuetudo habeat vim Legis, *cap. Cum tanto* 12. *de consuetudin.* Dies autem determinati verb. gr. quindecim, si non obstet, vel consuetudo, vel statutum aliquod particulare, incipiunt currere a die cœpti exercitii, quia tempus respiciens actum incipit cum ipso actu, ut tradunt Glossa *in cap. Anteriorum* 28. *caus.* 2. *qu.* 6. Imola, Baldus, & alii.

Tempore deputationis Confessarii Extraordinarii ex- 44
pedit, quod Ordinarius non accedat ad Monasterium: Immo pro monasteriis Urbis hoc præcipitur exprese Confessariis Ordinariis sub pœna privationis vocis activæ, & passivæ, & privationis Officii, & sub eisdem pœnis prohibentur moniales omnes ipsis confiteri pro tali tempore. *Sic in adducto Edicto sub num.* 37. §. 3. Idem pro Confessariis Ordinis Minorum de Observant. disponunt Statuta Sambucana *cap.* 11. §. 17. *num.* 12.

Sic etiam expedit, quod Confessarii omnes, tam Or- 45
dinarii, quam Extraordinarii, tam Sæculares, quam Regulares, completo suo officio, & ministerio, non amplius ad dd. monasteria accedant, neque ob motivum directionis, & conferentiæ Spiritualis, neque correspondentiam etiam per litteras ob tale motivum tenere cum aliqua moniali, inclusa etiam Superiorissa, Novitia, Educanda, aut alia quaecumque inibi degente. Immo pro monasteriis Urbis hoc exprese præcipitur omnibus dictis Confessariis sub prædictis, aliisque pœnis. *Sic in dict. Edicto* §. 3.

Prælati Regulares in Regnis Hispaniarum tenentur sal- 46
tem semel in anno deputare pro Monasteriis sibi subjectis Confessarium Extraordinarium, ut sæcularem, aut Regularem alterius diversi Ordinis; alias ipsum poterunt deputare Episcopi. Sic exprese statuit novissime Innocentius XIII. Constitut. 1. incipient. *In supremo* §. 19. ibi: „ Cumque ex eodem Concilio Trident. Confessor Extraordinarius bis, aut ter in anno offerri monialibus debeat, qui omnium Confessiones audiat: Si in posterum „ Superiores Regulares quoad monasteria ipsis subjecta „ toties prædictum Extraordinarium Confessorem deputare neglexerint, vel si etiam ex proprio eodem ordine semper deputaverint, nec saltem semel in anno ad „ id munus elegerint Sacerdotem, aut sæcularem, aut „ Regularem alterius diversi Ordinis Professorem, in his „ casibus Episcopi pro suo arbitrio, & conscientia deputationem hujusmodi facere possint, nec illa quovis titulo, aut prætextu a Superioribus Regularibus valeat „ impetrari ". Et iterum statuit idem Benedictus XIII. Constitut. 10. incip. *Pastoralis Officii* §. 7. graves pœnas imponens Superioribus contravenientibus, ibi; „ Et quia „ mentis, ac intentionis nostræ est, ut remota quavis „ diversa intelligentia, & interpretatione, præcise serventur, ea, quæ in eadem Innocentii Prædecessoris „ constitutione super assignatione, seu deputatione Confessarii extraordinarii monialibus sub Prælatorum Regularium gubernio viventibus disposita fuerunt, statuimus quoque, ut Superiores, qui decretum illud „ quocumque titulo, vel prætextu non servaverint, vel „ ejus executioni aliquod impedimentum directe, aut indirecte præbuerint, ipso facto suspensionem ab eorum „ Officiis, nec non privationem vocis, tam activæ, quam
„ passivæ incurrant ". Et quod pro monialibus subjectis 47
Regularibus deputentur Confessarii Extraodinarii, etiam qui ejusdem Ordinis non sunt Regulares, jam decreverat *Sacra Congr.* 12. *Julii* 1577. *in Neapolitana* apud Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 85. *n.* 235. *in fine.*

Confessarii, & Cappellani monialium possunt celebrare missas Sanctorum, de quibus ipsæ recitant Officium,
sed cum Missali Romano, & de communi, non ve- 48
ro Missas proprias eorumdem Sanctorum variis Ordinibus a Sacra Congregatione concessas; Sic decrevit, ac ser-

vari

vari mandavit *Sacr. Congr. Rituum die* 20. *Novembr.* 1717.
approbante, & confirmante Clemente XI. *die* 1. *Decembr.*
ejusdem anni 1717. ut apparet *in ejus Bullario decret.* 28.
Sacra Congr. Rit.
49 Pro Confessariis monialium, quamvis de Jure communi
satis sit ætas ad Sacerdotium requisita, ut patet de Pa-
rochis, qui statim ac in Sacerdotio constituti, alia ætate
non expectata, suarum Ovium utriusque sexus Confessio-
nes excipiunt; Nihilominus *Sacr. Congr. Episcop. & Regu-
lar. in una Venetiarum* 2. *Maji* 1617. *&* 7. *Junii* 1620. sta-
tuit, Confessarios monialium debere esse in ætate supra
quadraginta annos; Quod pro Confessariis Ordinis Mino-
norum de Observantia statuunt etiam sua statuta Sambu-
cana *cap.* 11. §. 17. *n.* 1. & hoc extendi debet etiam ad
Confessarios Extraordinarios, prout pro Reformatis de-
claravit *Sacra Congr. Concilii in Cosentina* 28. *Novembris*
1689. *lib.* 39. *decret. fol.* 340. Et juxta Epistolam Ency-
clicam sub *die* 16. *Martii* 1703. de mandato Sanctissimi
directam omnibus Ordinariis Italiæ, & Insularum adja-
centium debent Confessarii Monialium esse ætate prove-
50 cti, prudentes, Zelantes, & vita exemplari conspicui.
Socii autem Confessariorum debent esse ætatis ultra quin-
quaginta annos, vitæque exemplaris, ut decrevit *Sacra
Congr. Episcop. & Regular. in Nolana* 21. *Februar.* 1617. &
Alexander VII. Constitut. incip. *Felici* §. 9. statuit, quod
Socii *sint probata vita, & matura ætatis*.
51 Confessarii monialium non possunt ingredi clausuram ad
sepeliendas moniales, vel pro celebrandis Exequiis. Sic
expresse decrevit *Sacra Congr. Episcop. & Regular. in Rea-
tina* 10. *Martii* 1577. *in una Dominicanarum* 30. *Januarii*
52 1582. *in Ulyssiponen.* 11. *Augusti* 1620. Alias omnes culpa-
biles incurrunt Excommunicationem violatæ Clausuræ.
Eadem Sacra Congr. Episcop. in Beneven. 20. *Augusti* 1596.
apud Nicol. *in Flosculis verb. Sepultura num.* 6. Et de fa-
cto Alexander VII. Constitut. incip. *Felici* §. 9. specifi-
cans actus ad licitum ingressum Confessarii in Clausuram
non memorat ingressum ad peragendum Officium funeris,
sed solum peragenda alia officia, & ministeria, ibi: „ Ad
„ hæc Confessor Sanctimonialium, tam Ordinarius, quam
„ Extraordinarius minime ingrediatur septa monasterii,
„ nisi ad Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Ex-
„ tremæ Unctionis ministranda monialibus, vel aliis
„ personis infirmis ibi degentibus, necnon ad commen-
„ dandam animam agonizantium. “ Ubi, ut vides, Pon-
tifex utitur dictione *Nisi*, quæ est exclusiva aliorum ce-
53 terorum per Sperell. *decis.* 66. *n.* 32. Neque consuetudo
excusat a censura inflicta adversus violatores Clausuræ,
nec ab ea, quæ infligitur ab Alexandro VIII. in d. Con-
stitut. incip. *Felici*, quia Pontifex omnibus, & singulis
etiam consuetudinibus quoad ea, quæ statutis in dict.
Constitutione adversantur, expresse, & specialiter dero-
gat, sublata cuilibet facultate, & auctoritate aliter ju-
dicandi, & interpretandi, ac adjecta clausula decreti ir-
ritantis, ut patet in fine ejusdem Constitutionis: Unde
sequitur, quod Episcopi, aliique Superiores in hoc casu
jam declarato per *Sacr. Congregat.* & Summum Pontifi-
cem, non necessario, non valeant licentiam concedere,
nec permittere, & tolerare, quod prætextu consuetudi-
nis (quæ potius corruptela est) Confessarii ingredian-
tur clausuram ad Officium Funeris peragendum; Hinc
Confessarii caute legant Auctores contrarium scribentes,
& reflexe advertant, quod si pro tali Officio clausuram
ingrediantur, Excommunicationem incurrunt juxta supra
laudata Decreta, ut recte firmant Pax Jordan. *tom.* 2.
lib. 7. *tit.* 12. *n.* 88. *vers. Item neque prætextu*, *& n.* 173.
Nicolius *in Flosculis verb. Sepultura n.* 6. ubi citata de-
creta affert, Monacell. *part.* 1. *tit.* 9. *formul.* 3. *n.* 8. *&*
9. Matthæucci *Official. Curiæ cap.* 13. *n.* 79. & alii; Vi-
deantur etiam Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 85. *n.* 234. Ga-
vant. *in Manual. Episcop. verb. Monialium Clausura n.* 40.
Barbosa *lib.* 1. *Jur. Ecclesi. univers. cap.* 44. *n.* 133.
54 Confessarius monialium clausuram ingressus ad admini-
stranda Sanctissima Sacramenta, recta via, & absque di-
verticulo eat, redeatque, nec in alia monasterii parte
divagetur, etiam occasione visitandi alias infirmas, qui-
bus Sacramentorum administratio non est necessaria. *Sa-
cra Congregatio Episcopor. & Regular.* 13. *Septembris* 1583.
apud Barbosam *in Summa Apostolic. decis. verb. Confessarius
Monialium n.* 2. Lezana *in Summa quæst. Regular. tom.* 3.
verb. Clausura num. 26. Gavant. *in Manual. Episcop. verb.*
55 *Monialium Clausura num.* 44. Cum aliqua Monialis labo-
rat in extremis, conceditur Confessario pernoctario in
sua solita mansione extra clausuram prope Monasterium,
ut ingruente necessitate illico præsto esse possit vocatus.
Eadem Sacra Congreg. Episcop. 22. *Decembr.* 1592. apud Pi-
gnatell. *tom.* 6. *consult.* 85. *n.* 233.
56 Confessario Monialis infirmæ confessionem audiente Cel-
læ janua aperta remaneat, & ambæ comitatrices ad
ejusdem Cellæ januam morentur, ita ut Confessarius, &
infirma ab eis commode cerni possint. *Eadem Sacra Con-
gregat. Episcop. die* 13. *Septembr.* 1583. & novissime Inno-
centius XI. per Epistolam Encyclicam ejusdem *Sacræ*
57 *Congregat. Episcop. sub datum Romæ* 21. *Martii* 1682. Con-
58 fessarii quovis tempore de nocte in casu necessitatis pos-
sunt clausuram ingredi. *Eadem Sacr. Congr.* 13. *Septembris*

1583. Confessarius non potest ingredi clausuram ad au-
diendam Confessionem illius infirmæ, quæ potest accedere
ad Sedem Confessionalem. *Eadem Sacra Congreg.* 13. *Se-
ptembris* 1583. Confessarii nullatenus ingredi possunt clau- 59
suram prætextu comitandi operarios, Medicos Chirurgos, 60
vel alios. *Eadem Sacra Congregat. Episcop.* 13. *Septembr.*
1583. Confessarii non possunt ingredi clausuram ad con-
spergendum Cellas Monialium, aut alia loca aqua bene-
dicta in die Sabbati Sancti, aut quolibet alio tempore.
Sacra Congregatio Episcop. 4. *Septembris* 1596. Confessarii ne- 61
queunt ingredi clausuram ad exorcizandam Monialem
energumenam. *Sacr. Congr. Episcopor. & Regular.* 1. *Julii*
1606.
Confessarius non potest ingredi clausuram Monialium 62
ad inibi Missam celebrandam, ut pluries declaravit *Sa-
cra Congr. Episcop.* & signanter *in Lancianensi & in Pisto-
riensi* 16. *Julii* 1685. *in Mantuana* 13. *Junii* 1591. *in Bono- 63
nien.* 2. *Januar.* 1061. An autem Confessarius ingredi pos-
sit clausuram ad sumendam particulam consecratam ipsi
in actu communicandi Moniales in Ecclesiam interiorem
elapsam? Variant Doctores; Negativam sententiam te-
nent Bissus *in Hierurg. Sacr. tom.* 2. *verb. Particula n.* 45.
§. 12. Castaldus, cui adhæret Quartus *in rubric. Missal.
part.* 2. *tit.* 10. *sect.* 3. *difficult.* 4. & alii volentes, Par-
ticulam in tali casu esse colligendam a Monialibus, vel
Abbatissa, & Confessario, seu Sacerdoti porrigendam,
quia, dicunt ipsi, ingressus in Monasterium strictius pro-
hibetur, quam tactus Hostiæ consecratæ in casu necessi-
tatis. At hoc solum admitti posset, si unica Particula
caderet intra clausuram, & ibi adesset Monialis commu-
nicanda, quæ in tali casu genuflexa posset eam reveren-
ter sumere, & sic communicare, ut tradit ipsemet Quar-
tus *loc. cit.* & Clericatus *de Eucharistia Sacramento decis.*
44. & alii. In casu autem, quo nulla adesset Monialis
communicanda, varii Doctores, inter quos Clericatus *loc.
cit.* D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium
cap.* 7. §. 6. *quæst.* 7. recte dicunt, posse Confessarium
ingredi ad sumendam talem Particulam, quia strictius ob-
ligat reverentia erga Sanctissimum hoc Sacramentum,
quam Clausura; quia hæc habetur ex præcepto Ecclesia-
stico, illa vero ex præcepto Divino, ut ex D. Thoma 3.
part. qu. 83. *art.* 3.
Confessarius Monialium etiam Regularis non indiget 64
speciali licentia ad ingrediendum pro necessitatibus sui
Officii, modo per Monasterium non vagetur, sed exple-
to ministerio, statim exeat. *Sacr. Congr. Episcop. & Re-
gular. in Cenen.* 9. *Martii* 1609. Confessarius debet ingre-
di clausuram cum cotta, & stola, & non aliter. *Sac. Con-
gregat. Episcop. in Lucen.* 29. *Martii* 1589. *&* 22. *Decembris*
1602. Et hoc per quamcumque necessariam caussam in-
grediatur. *Ead. Sacra Congr. Episcop. in Cajetana* 29. *Ja-
nuarii* 1627. apud Nicol. *in Flosculis verb. Clausura n.* 34.
Confessarii Monialium, quamvis generaliter deberent 65
ingredi absque socio pro ministrandis Sacramentis Pœni-
tentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis Monialibus
infirmis, ex decreto *Sacra Congregat. Episcop.* 13. *Septembr.*
1583. relato a Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 85. *num.* 231. Ta-
men hodie Confessarius Regularis, non obstante antiqua
consuetudine, absque socio ingredi non potest, sed debet
ei assignari socius, qui ipsi assistat; & sit ætatis ultra
50. annos, vitæque exemplaris; *Sacr. Congregat. Episcop.
& Regular. in Nolana* 21. *Februar.* 1617. apud Lezanam
tom. 3. *verb. Clausura num.* 27. Monacell. *part.* 1. *tit.* 9.
formul. 5. *num* 2. Barbosa *in Summa Apostolic. decis. verb.
Confessarius monialium num.* 14. & expresse Alexander VII.
in citat. Constitut. incip. *Felici* §. 9. ibi; *Nec unquam
ingrediatur, nisi cum socio, qui sit probata vita, semperque
maneat in ea parte monasterii, qua Confessorem videre, & ab
ipso videri semper possit.*
Confessarius Regularis monialium, ejusque socius 66
(Confessionis, ac Sacramentorum administrationis ca-
sibus exceptis) eisdem moniales absque Sacræ Con-
gregationis licentia alloqui non possunt. *Eadem Sacra
Congreg. Episcop. & Regular. in d. Nolana* 21. *Februa-
rii* 1616. apud eosdem *loc. cit.* Vide *articul. antec. nu-
mer.* 67.
Confessarii Extraordinarii monialium a monasteriorum, 67
in quibus degunt, aut Religionis oneribus pro eo tem-
pore duntaxat, quo in confessionibus audiendis oc-
cupentur, excusantur. *Eadem Sacra Congr. Episcop. &
regular.* 10. *Mart.* 1593. apud Barbosam *loc. cit. nu-
mer.* 7.
Habitatio Confessarii, licet debeat esse vicina, non ta- 68
men sit conjuncta, sed contigua monasterio, sed ab eo
disjuncta, non solum per parietes, sed etiam per
tecta; *Sacr. Congreg. Episcop in Ariminen.* 22. *Januarii* 1576.
19. *Augusti* 1578. 2. *Januarii* 1579. *&* 22. *Januarii* 1593.
in Bononien. 3. *Maji* 1593. *in Januen.* 14. *Novemb.* 1603. *in
Mantuana* 22. *Novemb.* 1694. & sæpe alibi, & expresse
statuit Alexand. VII. in d. Constitut. incip. *Felici* §. 10.
& 11. sub gravissimis pœnis contra Superiores, & Con-
fessores Regulares transgressores: & novissime *Sacra Con-
greg. Concil. in Ulixbonen. occidentalis* 10. *Septemb.* 1722.
ubi decrevit, quod Confessarii monialium non possint ha-
bitare in atriis monasteriorum muro circumvallatis con-

tiguis monasteriis, & habentibus portam, quæ clauditur; apud Ursayam *in Miscellaneo primo Sacro, & profano lib. C. num.* 248.

69 Confessarii monialium debent audire Confessiones ex Sede confessionali collocata, non quidem in Sacristia, aut alio culto loco, sed in ipsa Ecclesia exteriori, ut habetur ex declaratione *Sac. Congr. Concil. in Camerin.* 29. *Novemb.* 1605. his verbis: *Confessionalia ex Sacristiis, & aliis locis occultis removeri debent, & collocari in Ecclesiis exterioribus Monialium.* & *in Faventina* 7. *Martii* 1617. his verbis. *Confessionalia Monialium in exterioribus Ecclesiis omnino collocentur, & si illa in hoc renitentes fuerint, interdici debent.* Sic apud Barbosam *in Summa Apostolic. decis. verb. Confessionalia n.* 1. & 2. & idem statuit *Ead. Sacr. Congr. Conc. in una Salutiarum in respons. ad* 4. *die* 20. *Septembr.* 1643.

70 Confessariis monialium certa annua merces constitui debet, quæ juxta morem, & qualitatem Religionis victui illius sufficiat, eademque merces monasterii, in quo degit idem Confessarius, si Regularis sit, persolvatur. Ceterum Ordinarii locorum prohibeant monialibus sub aliquibus pœnis non tamen censurarum, ne ultra mercedem illam aliquid communiter, vel privatim eidem Confessori, vel aliis quibuscumque Fratribus tribuant, eisdemque Fratribus, ne a monialibus etiam sponte oblatum, aut donatum recipiant, sub iisdem pœnis inhibeant. Sic *Sacra Congr. Episcop. & Regul. sub die* 29. *Novembr.* 1605. apud Barbosam *loc. cit. verb. Confessarius Monialium*
71 *num.* 10. Unde Confessarius accipere non debet a monialibus victum dietim, nec utensilia, vel lineam supellectilem, sed tantummodo annuam provisionem. *Ead. Sacr. Congreg. Episcop. in Emonien.* 19. *Junii* 1601. *in Jaunen.* 28.
72 *Januarii* 1603. *in Recanaten.* 19. *Aprilis* 1624. Quæ non excedat duos Julios pro quolibet die. *Ead. Sac. Congr. Episc. in Neapolitana* 27. *Septemb.* 1652.

73 Confessarii Monialium nullo modo possunt comedere, refici, aut cibum sumere in earum monasteriis, seu in locis ubi sunt crates, vel rotæ in monasterium respondentes, vel in locis adeo vicinis, ut videri, vel audiri possint a monialibus, neque ante portam clausuræ, ut expresse pro omnibus Regularibus statuit *Sac. Congreg. Episcop.* 13. *Septemb.* 1583. & *Nonis Maji* 1590. in decreto jussu Sixti V. edito, jam relato *supra art.* 4. *n.* 14. ubi expresse mandat, quod ibi nullo modo comedant, reficiantur, aut cibum sumant. & solum eis permittit, in ædibus vicinis refectionem diurnam sumere diebus generalium Confessionum, si eorum conventus, in quibus degunt, nimium distent a monasterio monialium.

74 Confessarii monialium an possint eas absolvere in Foro conscientiæ a Censuris occultis, & pœnis Papæ reservatis? Vide *supra art.* 3. *a n.* 19 *ad* 25.

75 Ad absolvendam monialem repentino accidenti correptam, & jam jam animam agentem, in defectu sui proprii Confessarii potest licite quilibet alius Confessarius, seu simplex Sacerdos prope Monasterium existens, seu casualiter transiens, clausuram ingredi sine ulla licentia expressa, & tali moribundæ beneficium absolutionis impertiri; si enim ex Decretis Sacræ Congregationis allatis *supra art.* 3. *num.* 84. potest cuis licite sine licentia clausuram ingredi ad extinguendum incendium, vel ad succurrendum monialibus in aliis casibus repentinæ ruinæ, multo magis poterit Confessarius, seu simplex Sacerdos sine licentia clausuram ingredi ad absolvendam monialem in tali casu extremæ necessitatis; Quod enim non est licitum in Lege, necessitas facit licitum; *cap. Quod non est* 4. *de Reg. juris* & necessitas non habet legem; *cap. Sicut* 31. *de consecrat. dist.* 8. *cap. Omnes* 1 *de Feriis*, *cap. Consilium* 2. *de observat. jejunior. cap. Consuluisti* 3. *de Celebrat. Missar.* In qualibet enim dispositione intelligitur excepta necessitas; *c. Licet* 6. *de pœnit. & remiss.* Et ad hoc facit Concilium Tridentinum *sess.* 14 *de Sacram. Pœnit. cap.* 7. ubi dat facultatem cuilibet simplici Sacerdoti, ut sine alia licentia, aut approbatione, possit absolvere Pœnitentem in articulo mortis constitutum etiam ab omnibus censuris, & casibus reservatis, addita ratione; *Ne hac ipsa occasione aliquis pereat*, quæ ratio militat in nostro casu.

76 Confessarius sollicitans monialem est denunciandus Episcopo, vel Inquisitori Gregorius XV. Constit. incip. *Uni-*
77 *versi*. Monialis sollicitata, si nolit denunciare Confessarium sollicitantem, non potest absolvi, quia remanet semper in peccato mortali, & in Excommunicatione majori quoties moraliter potens denunciare, id recusat, seu cul-
78 pabiliter negligit, *Communis*. Moniali recusanti denunciare non potest Confessarius protrahere terminum ultra tempus vi Edicti præfixum ad denunciandum, quia nullam habet Jurisdictionem super Legem Superiorum, ad quorum prudentiam spectat examinare protractionis necessitatem; Censent tamen Sayrus, Freitas, Acunha, & alii apud Dianam *p.* 1. *tract.* 4. *resol.* 27. posse ei concedi tempus consulendi peritiores, dummodo id præstetur absque longa temporis dilatione, & interim, data fide denunciandi, absolvi posse.

79 Monialis recusans denunciare præ nimia verecundia alloquendi Episcopum, vel Inquisitorem, seu præ timore ne detegatur, aut alio simili respectu, potest denunciare per internuncium, seu per Confessarium, cui Episcopus, vel Inquisitor potest dare commissionem, ut recipiat in scriptis, & cum Juramento denunciationem, Sic declaravit Sacra Suprema, & universalis Inquisitio jussu Urb. VIII. 27. *Septemb.* 1624. apud Bord. *c.* 24. *de Sollicitatione n.* 89. his verbis; *E quando il Penitente tuttavia persistesse nella medesima renitenza, N. S. si contenta, che dal Vescovo, o Inquisitore si dia autorità al Confessore di ricevere per scrittura, e con giuramento la dinunzia per poterla subito, a chi li averà data l' autorità di pigliarla.* Instructio Confessarii pro recipiendis hujusmodi denunciationibus exhibetur a Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 104.

Alia ad rem, Vide verb. *Sollicitatio*. 80

His juvat addere novissimas resolutiones Sacræ Congreg. 81
Concilii *in Colonien.* 16. *Novemb.* 1720. ubi de Edicto Archiepiscopi, in quo nonnullos casus reservaverat, proposita fuerunt infrascripta dubia; I. An Confessarii Regulares possint Sæculares extra mortis periculum absolvere a casibus Ordinario reservatis, in casu. II. An Confessarii monialium exemptarum, & Prælatis Regularibus subjectarum possint easdem, etiam extra mortis periculum absolvere a casibus Episcop. reservatis, in casu. III. An supposito Edicto supra recensito Confessarius Regularis extra mortis articulum, absolvere possit Sæcularem complicem criminis carnalis externi mortaliter peccaminosi secum commissi, in casu. IV. An supposito pariter eodem Edicto, Confessarius Regularis monialium exemptarum absolvere possit monialem complicem criminis carnalis externi mortaliter peccaminosi secum commissi, in casu, *Sacra Congr. censuit. Ad I. Negative. Ad II. Affirmative præterquam quoad casus, quos Episcopus sibi reservaverit in materia clare spectante ad Jurisdictionem delegatam. Ad III. Negative. Ad IV. Affirmative quatenus non sit violata clausura.* Verum quoad duas ultimas resolutiones hodie attendi debet novissima dispositio Bened. XIV. in sua Constitut. quæ incip. *Apostolici muneris*, quam attulimus tom. 2. verb. *Complex peccati n.* 19. Vide *ibi*. Confer etiam quæ adducentur tom. 1. verb. *Approbatio pro confessionibus* præsertim *Art. III.* & verb. *Confessarius artic. III.* & verb. *Sollicitatio*.

Superiores monialium tenentur bis, aut ter singulis 82
annis exhibere Confessarios extraordinarios monasteriis sibi subjectis; quibus tamen sic oblatis non tenentur moniales confiteri peccata sua, sed solummodo se præsentare, ut saltem accipiant ab illis monita salutaria; patet jam ex dictis & allegatis supra a *n.* 32.

* Si vero aliqua monialis graviter ægrotet, ut sit in 83
mortis periculo, petatque alium Sacerdotem, qui non sit ordinarius monasterii Confessor, huic a respectivo Superiore annuendum est. Si vero superior Regularis illum concedere noluerit, potest id præstari ab Episcopo. Quin etiam si aliqua monialis etiam extra prædictum casum postulet sibi per aliquod tempus alium Confessarium ab ordinario diversum, debet illi dari a suo Superiore. Quod si Superior Regularis id renuerit, tunc potest Episcopus satisfacere ejus petitioni etiamsi requirat alterius Ordinis Regularem, vel etiam Sacerdotem sæcularem ex approbatis a Superiore ad confessiones monialium. Demum suadetur Superioribus earumdem monialium, ut si aliqua ex illis petat pro majori animi sui quiete & ulteriori progressu in via Dei, ut aliquando liceat sibi confiteri Sacerdoti ad excipiendas monialium Confessiones jam approbato, etiamsi sit alterius Ordinis Regularis, vel Sacerdos sæcularis, non sint difficiles ad præbendum assensum. Requiritur tamen semper, ut Confessarius iste extraordinarius sit ex approbatis ab Ordinario ad Confessiones monialium audiendas. Postremo si Superiores Regulares non saltem semel in anno elegerint in Confessarium extraordinarium, vel Sacerdotem sæcularem, vel Regularem alterius Ordinis, in eo casu devolvitur hæc electio
ad Episcopum. Hæc oblatio Confessarii extraordinarii 84
bis, vel ter in anno, sicut & cætera omnia, quæ superius præscripta sunt, præstari debent etiam cum aliis mulieribus, sive regularibus, sive sæcularibus, collegialiter degentibus, quæ unicum habent Confessarium. Hæc omnia ex variis S. Congregationis decretis olim stabilita confirmat Pontifex in Bulla *n.* 56. *tom.* 2. incip. *Pastoralis curæ*, de qua sermo est etiam tom. 2. hujus Bibliot. verb. *Confessarius*, *Art. IV. a num.* 29. ad plures seqq. *

Hic locum habere potest sequens Rescriptum *Sacr. Congr.* 85
Episc. & Regul. ad Capitulum Cathedralis Alexandrinæ, a quo instabatur pro remotione Confessariorum Regularium a monasteriis monialium ex causis, & in casu, ut sequitur.

A L E S S A N D R I N A.

Eminent. e Reverend. Sig. Sig. Patr. Colend.

„ Essendo alli 14. del corrente Mese passato all'altra
„ Vita Monsignor Alfonso Miroglio Vescovo di quella Cit-
„ tà, è subentrato questo nostro Capitolo nell'esercizio
„ dell'ordinaria giurisdizione, e desiderando di riparare
„ un disordine, a cui ostano patentemente i Decreti di
„ codesta Sagra Congregazione, ci troviamo in dovere,
„ e ci diamo l'onore di rappresentare alle EE. VV. esservi

„ in

„ in questa Città sei Monasteri, e non più, di Monache soggette alla giurisdizione dell'Ordinario, cioè cinque di rigorosa Clausura, ed uno senza tal legge, e tutti diretti da' Confessori Regolari, a favore de' quali (come da diligente ricerca fattasi ne' Registri di questa Curia Vescovile) nè appare, che siasi ottenuta la necessaria permissione delle EE. VV. nè siansi ad alcuno di essi dal Defonto Prelato spedite Patenti per tal'Ufficio, affinochè in occasione di contrario ricorso alle EE. VV. potessero sempre i medesimi essere scusati col titolo, o sia pretesto di Confessori provvisionali benchè uno di questi già da quattro anni successivi ritrovisi in tale esercizio nel medesimo monastero. Ed essendovi in questa Città Confessori Secolari, quali per dottrina, zelo, prudenza, e probità di costumi sono in caso di esercitare, come alcuni di essi hanno già per molti anni esercitato lodevolmente tale Uffizio, attese le angustie del tempo, che non ci permettono di dare pronte, e costanti providenze in questo affare, abbiamo concordemente determinato di ricorrere alla sovrana autorità delle EE. VV. supplicandole, come instantemente le supplichiamo, di dare al Vicario Generale Capitolare *de proximo eligendo* quelli Ordini, che stimeranno necessarj, ed opportuni, non solamente per l'osservanza de' sovraccennati Decreti di cotesta Sagra Congregazione, ma ancora per uniformarsi alla universale lodevole consuetudine sovra questo proposito della Chiesa Metropolitana di Milano, e di tutte le altre Chiese. E baciandogli riverentemente il lembo delle Sagre Porpore con la più alta stima, e venerazione ci protestiamo,

Dell' EE. VV.

Alessandria 16. Aprile 1755.

Umil. Divotiss. ed Oblig. Servitori, Dignità, Canonici, e Capitolo della Cattedrale.

Reverendiss. Signori.

„ Nell'annesso memoriale dato a nome del Capitolo di cotesta Cattedrale vederete quanto per parte del medesimo è stato rappresentato alla Sagra Congregazione. Questi Eminentiss. miei Signori per tanto, atteso il Voto dell'Eminentiss. Ferroni hanno commesso alla vostra vigilanza, che dobbiate chiamare avanti di Voi tutti li Regolari Confessori delle Monache soggette alla giurisdizione Vescovile, e da ciascuno di essi vi facciate esibire il documento di sua rispettiva deputazione, e quando non costi da simile documento la legitimità della provista, non solamente vi sia lecito, ma dobbiate rimovere i Regolari dall'impiego accennato senza veruna dilazione, ed immediatamente deputare allo stesso Uffizio altri Sacerdoti semplici Secolari di grave età, e di vita esemplare, di sperimentata prudenza, e sufficiente Dottrina, e che dagli Esaminatori Sinodali veranno formalmente esaminati, ed approvati ad udire le Confessioni delle Monache. Sarà per altro vostro debito preciso di procedere alla divisata remozione de' Confessori Regolari senza il minimo strepito, anzi usando tutta la maggior soavità, e circospezione per evitare l'ammirazione del Pubblico, ed insieme ogni confusione, e disdoro, che potrebbe tornarne ai Regolari. Così dunque eseguirete, e Dio vi prosperi.

Roma 12. Maggio 1755.

Al piacer Vostro
C. Al Card. Cavalchini.

P. G. Guglielmi Secret.

Reverendiss. Signori.

„ Essendosi osservato quanto con lettera delli 22. Maggio prossimo passato avete rappresentato in proposito dei Confessori Regolari di Monache, giacchè non regge ciò, che per parte di cotesto capitolo fu esposto, specialmente in ordine alla copia dei Sacerdoti Secolari abili a sostenere tale impiego; Questi Eminentiss. miei Signori commendando la Vostra prudenza praticata in questo proposito, mi hanno imposto di suggerirvi, che qual'ora vi possa riuscire di deputare qualche Sacerdote Secolare idoneo in luogo dei Regolari, procediate alla deputazione colle circospezioni insinuatevi nella precedente lettera; Quando poi la penuria di tali Sacerdoti Secolari renda necessaria l'opera dei Regolari, dovrete onninamente far supplicare questa Sacra Congregazione per impetrarne la facoltà opportuna, concedendovisi in virtù della presente la facoltà di farli continuare per modo di provisione per lo spazio di due, o tre mesi, acciò in questo tempo possino le Monache conseguire la necessaria licenza, senza la quale non dovrete ulteriormente tolerarsi. E quantunque alli Parochi, e Canonici sia generalmente vietato l'esercizio di Confessore di Monache, acciò non abbiano a mancare alle loro incombenze, tutta volta in qualche caso, in cui si rende compatibile l'uno, e l'altro impiego, e che possa il soggetto comodamente supplire ad ambidue, sogliono l'EE. loro concedere la dispensa, quando sia richiesta, attesa la scarsezza dei Sacerdoti semplici. Ve lo significo per vostra regola, e Dio vi guardi.

Roma 13. Giugno 1755.

Sottoscritta *Al piacer Vostro*
C. Al Card. Cavalchini.
P. G. Guglielmi Secret.

Novæ Additiones ex aliena manu.

Moniales ex Lege Fundationis, vel ex Consuetudine habere posse jus eligendi Confessarium ab Episcopo 1
approbandum, contra quam sentit hic *Auctor num. 1.* firmavimus *in addit. ad verb. Approbatio pro Confessionibus articul.* 3.

Gravis quæstio est, an Confessarius ordinarius Moni- 2
lium ab Episcopo destinatus, & triennio elapso ex peculiari Indulto S. Congr. Episcop., & Regul. negotiis præfectæ ad aliud triennium immediate sequens confirmatus, hoc altero triennio elapso, possit ab ipso Episcopo auctoritate ordinaria destinari ad tertium triennium, non secus ac posset, si secundo triennio non fuisset confirmatus
a dict. S. Congregatione? Agit de hac quæstione *Pellizar.* 3
de Monial. cap. 10. sect. 3. subsect. 1. num. 172.: & negativam opinionem refert *Cardinalis de Lugo. Raldelli &c.* affirmativam vero *Diana*, *Naldi &c.* cui ipse adhæret: *Concessum*, inquit, *alicui ob gratiam non est in ejus dispendium retorquendum; neque enim idem contrarios effectus operari potest.* Addit & alias rationes in confirmationem affirmativæ hujus sententiæ, quas videas.

At negativa sententia amplectenda est, ex rescripto 4
Sacr. Congregationis destinatæ ab Innocentio XII. pro causis Congregationis Cassinensium 26. Februarii 1694. ad dubium quintum, quo refert *Monacell. in Formular. part. 1. tit. 11. formul. 22. num. 12.* tum laudat hic *Auctor num. 23.* Ex hoc enim habetur, quod Abbatissa con- 5
firmata ex gratia dict. Sacræ Congregationis ad secundum triennium, eligi nequeat ad tertium triennium, absque dispensatione; *Neque ex hoc sequitur* (recte ait Add. ad Pellizar. *dict. tract. cap. 7. num. 47.* editonis Romanæ anni 1751.) *quod favor convertatur in odium, & quod privilegium & gratia Principis nihil operaretur supra jus commune; nam aliquid operaretur pro secundo triennio, & pro tertio triennio ea non converteretur in odium: Illa enim Regula pettissimum valet, quando Regula, seu Privilegium concessum est a Principe motu proprio; Confirmatio autem Abbatissæ pro secundo triennio solet concedi ad instantiam Monialium, quæ dum petunt illam, censentur petere secundum naturam, quam habet de jure officium Abbatissæ, scilicet ut sub subsequatur vacatio pro triennio subsequenti*: Cur non idem dicendum de Confessario? ut tenet *Auctor dict. num. 13.*

Tametsi agatur de Monasteriis exemptis, & Regula- 6
tibus subjectis, ad Episcopum pertinet cognoscere, tum approbare, an Confessarius Regularis debeat pernoctare prope ipsa Monasteria ex causa distantiæ Conventuum, ut statuit Alexander VII. in Constitutione, quæ incipit *Felici*.

Vide & alia de Confessario præsertim extraordinario 7
monialium apud Constitutionem S. M. Benedicti XIV. cui initium est: *Pastoralis cura*.

ARTICULUS VI.

Moniales quoad varia Miscellanea ipsas concernentia.

S U M M A R I U M.

1 *Moniales tenentur publice in choro Officium Divinum persolvere.*

2 *Moniales Choro addictæ non obligatæ ex vi Regulæ ad Divinum Officium, si absint a Choro, tenentur sub mortali ad Horas Canonicas privatim recitandas ex consuetudine obligante ad mortale.*

3 *Etiam Moniales Clarissæ, non obstante Constitutione Eugenii IV.*

4 *Moniales Choristæ propter imperitiam, donec discant expedite legere, jussione Prælatorum, Confessorum, vel Abbatissarum, satisfaciunt dicendo Officium Laicorum.*

5 *Insuper Moniales Choristæ in casu, quo ex rationabili caussa recitare non possint Horas Canonicas, satisfaciunt recitando Officium sororum Laicarum.*

6 *Moniales in recitando* Confiteor *nihil mutare possunt.*

7 *Moniales Clarissæ, & tertii Ordinis, sive sint sub Cura Fratrum Minorum, sive sub ordinariorum, aut aliorum Religiosorum cura, possunt uti Breviario, vel Patrum Conventualium, vel Patrum Observantium.*

Indul-

8 *Indulgentia concessa Fratribus, eorumque Ecclesiis, extenduntur etiam ad moniales, eorumque Ecclesias, quamvis subsint gubernio Ordinariorum.*
9 *Moniales debent saltem semel singulis mensibus confiteri, & Sacram Eucharistiam sumere.*
10 *Et ad hoc secundum multos obligantur sub mortali.*
11 *Moniales speciali puritate mentis existentes, & ferventiori spiritu pollentes, possunt a Superioribus, seu Confessariis etiam ad Communionem quotidianam admitti.*
12 *Nullatenus tamen permitti debet in Feria sexta Parasceve.*
13 *Moniales nequeunt se facere adscribi in Societatibus Rosarii, Chorda, Cinctura, & hujusmodi.*
14 *Episcopi prohibere possunt Regularibus, ne absque sua licentia accedant ad Ecclesias monialium pro celebrandis ibidem Missis.*
15 *Regulares non debent inservire pro Cappellanis in Ecclesiis monialium nisi in casu magna penuria Sacerdotum secularium.*
16 *Et si in illis ex dispositione Testatoris onus habent celebrandi, onus transfertur ad eorum Ecclesias.*
17 *Episcopus potest prohibere Presbyteris secularibus, ne celebrent in Ecclesiis monialium exemptarum, & Regularibus subjectarum.*
18 *Cappellanus autem sufficit, quod approbetur a Superiore monasterii*
19 *In Ecclesiis monialium, non possunt sepeliri cadavera secularium absque licentia Sacra Congregationis, & monialium sepulativa.*
20 *Licentia Sacra Congregationis requiritur etiam pro fabricando in Ecclesiis monialium Sepulcro.*
21 *Et concedi solet personis benemeritis, vel cum eleemosyna competenti.*
22 *Et tunc Officium facit Parochus usque ad portam Ecclesia, & non ultra.*
23 *Nulla adest prohibitio sepeliendi moniales in Ecclesia exteriori, ubi est in usu.*
24 *Sed ubi non est in usu, debet fieri secrete, de nocte, & cum solo Sacerdote, ac Ministris necessariis.*
25 *Nec non cum licentia Superioris.*
26 *Et omni casu debent moniales deferre cadaver usque ad portam clausura.*
27 *Moniales non possunt habere prospectum, nec retinere Crates correspondentes in Ecclesia Presbyterorum secularium, sive Regularium, & ubi adsint, debent omnino removeri.*
28 *Moniales nequeunt uti Confessionario pro Locutorio.*
29 *Nec etiam possunt uti Fenestrella Communionis ad loquendum cum exteris.*
30 *Sub tali prohibitione comprehenduntur Confessarii etiam Regulares cujuscumque Ordinis.*
31 *Fenestrella Communionis deservire non potest pro Confessionario, neque per modum provisionis.*
32 *Ibi ministratur Chrisma monialibus, & aliis in Clausura degentibus.*
33 *Item velum Professuris, & consecratio Professis.*
34 *Alias debet esse semper clausa fenestrellis ligneis interius, & exterius.*
35 *Debet esse lata palmo integro, alta dimidio.*
36 *Et ita restringi, ut non possint ad alium usum deservire.*
37 *Clavis fenestrella Communionis debet semper retineri ab Abbatissa monasterii.*
38 *Collocutorium nullo modo debet esse in secundo plano.*
39 *Neque in Ecclesia.*
40 *Moniales nequeunt uti pro Collocutorio Rota, vel Cratibus in Ecclesia existentibus cum mandato carcerandi illos, qui ibi deprehenderentur infragranti.*
41 *Monialium famuli, & famula habitantes in mansionibus intra atria monasteriorum tenentur recipere Sacramenta ab illis Parochis in quorum Parochia sita sunt monasteria & ad dictos Parochos spectat eos associare ad sepulturam.*
42 *Monialis Professio irrita est, quando fit postea Hermaphrodita.*
43 *Fenestra particularium claudi debent, si prospectum habent in clausuram monialium, cum cautela tamen, si domus erant Monasterii, vel si via est intermedia. Dubium est enim an de Jure cogi possint?*
44 *Fenestra, & quavis alia foramina Regularium respicientia in hortum, vel clausuram Monialium, omnino claudenda sunt.*
45 *Fenestra tam alta sint, ut ad lumen tantummodo serviant.*
46 *Nec tolerari debet, quod propter vicinitatem, & correspondentiam fenestrarum Moniales possint videre vicinos, vel videri.*
47 *Cella vacans assignari debet secundum antianitatem; Nec Superior potest aliter ordinare.*
48 *Et antianitas incipit a die Professionis, & non Habitus suscepti.*
49 *Non obstantibus mandatis Superiorum.*
50 *Nisi in aliquo Monasterio adesset consuetudo immemorabilis, quod Cella vacantes distribuantur, & assignentur ad arbitrium Abbatissa, & Discretarum.*
51 *Concedi potest Moniali Cellam adificare, eaque uti vita sua durante, vel alia a suis consanguineis adificata.*
52 *Nec debet ab ea removeri pro faciendo valetudinario:*
53 *Non potest tamen illam vendere, licet vellet applicare pretium in utilitatem Monasterii.*
54 *Nisi de licentia Sacra Congregationis, & consensu Monialium.*
55 *Neque potest decernere, quod Monialis antiana, qua Cellam optare volet, teneatur aliquid solvere; Quod servari debet etiam in casu permutationis, ne via fraudibus aperiatur.*
56 *Monialium nulli conceditur facultas disponendi de Cellis suis post obitum; Et tanto minus disponendi de suis bonis, ea relinquendo huic, vel illi Moniali.*
57 *Moniales non debent dormire associata.*
58 *Moniales diebus bacchanalium, nec unquam uti debent Habitu virili, neque arma cujusque speciei tractare.*
59 *Monialibus non committitur clavis custodia Sanctissimi Sacramenti, sed penes eum Sacerdotem semper esse debent, ad quem spectat cura illud administrandi.*
60 *Monialium in monasteriis Reliquia asservari non debent, sed in exterioribus Ecclesiis.*
61 *Dies Festus Titularis, quoties modeste celebretur, non potest monialibus prohiberi, ne illum solemnizent.*
62 *Prohibetur tamen in Ecclesiis monialium cantus simplex, vel figuratus Musicorum exterorum.*
63 *Episcopus prohibere potest, ne in Ecclesiis monialium etiam interioribus cantetur ab ipsis musica lingua Vernacula, quantumvis cantiuncula, & verba spiritualia sint.*
64 *Moniales in Refectorio communi comedere, & in loco etiam communi laborare debent.*
65 *Monialibus prohibetur cibum externis parare, aut esculenta vendere.*
66 *Moniales completo Officio possunt recitare aliquem Psalmum, Orationem, vel Collectam.*
67 *Moniales, qua Breviario Romano uti consueverunt: non sunt compellenda ad recipiendum Monasticum.*
68 *Moniales ipsa tenentur legere, vel cantare cantu firmo divinum Officium, non vero earum Cappellani.*
69 *Moniales nec ad Chorum, nec ad Professionem admitti debent, nisi legere noverint.*
70 *Moniales nequeunt esse Commatres, etiam per Procuratorem.*
71 *Canes nequeunt a monialibus retineri intra clausuram.*
72 *Alia de monialibus*, remissive.

1 Moniales tenentur publice in Choro Officium Divinum persolvere, tum ex antiqua Ecclesiæ consuetudine, tum ex statuis fere omnium Religionum, tum ex Clement. 5. *de celebrat. Missar.* ubi præcipitur, quod in omnibus Ecclesiis Cathedralibus, & Regularibus, atque etiam Collegiatis Horæ Canonicæ devote psallentur, convenienterque celebretur Divinum Offitium. Diurnum pariter, atque nocturnum. *Communis.* Moniales Choro addictæ, non obligatæ ex vi Regulæ ad Divinum Officium, si absint a Choro tenentur sub mortali ad Horas Canonicas privatim recitandas ex consuetudine obligante ad mortale. *Est jam fere Communis*, ut docent D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 8. §. 1. *quæst.* 5. Felix Potestas *tom.* 1. *par.* 2. *n.* 426 Tamburin. *de Jure Abbatis. disp.* 14. *quæst.* 1. *num.* 8. Lezana *in Summa quæst. Regular. cap.* 12. *num* 8. & *cap.* 25. *num.* 28. Navarr. *de Orat. cap.* 7. *numer.* 2. Sanchez *in Consil. lib.* 7. *cap.* 2. *d.* 3. *num.* 6. Tambur. *lib.* 2. *cap.* 5. §. 1. *numer.* 13. Mastrius, Bosemb. Diana, Reginaldus, Stoz, Malderus, Gavant. Belloch. Porrell. Sporer *tom.* 3. *tract. Append. de Horis Canon. cap.* 1. *num.* 13. cum pluribus aliis ab ipso citatis, & alii passim, ita ut Reginaldus opinionem contrariam vocet temerariam, Sanchez non probabilem, Diana prorsus improbandam, ut notat la Croix *lib.* 4. *num.* 1159. & Fr. D. Martinus Archiepiscopus Panormitanus in suo Pastorali ad Moniales omnes Urbis, & Diœcesis Panormitanæ 20. *Maji* 1645. inventam a Patre Mendacii, quem citat, & sequitur Felix Potestas *loc. cit. n.* 4. 29. Unde quamvis moniales Clarissæ non obligentur sub mortali ad talem privatam Horarum Canonicarum recitationem ex vi Regulæ, cum Eugenius IV. Constitut. incip. *Ordinis tui*, declaraverit, quod in nullius transgressione ex centum & tribus præceptis contentis in Regula prima B. Claræ *præterquam eorum quatuor, qua concernunt principalia Vota, Obedientia scilicet, Paupertatis, Castitatis, & clausura, & super electione Abbatissa, & depositione, peccatum mortale incurrant;* Tamen etiam ipsæ obligantur sub mortali, sicuti omnes aliæ ratione consuetudinis, quia Eugenius IV. in dict. Constitut disposuit solum de præceptis, & obligationibus, quibus ultra vires erant particulariter ex Regula gravatæ moniales Clarissæ, non autem de consuetudine cunctis Religiosis utriusque sexus communi, qualis est de recitandis Horis privatim; Quis enim auderet dicere, ut recte notat Felix Potestas *loc. cit.*

cit. num. 429. consuetudinem recitandi Horas Canonicas privatim obligare Religiosos Viros, & moniales omnes, exceptis Clarissis strictioris Regulæ præ aliis? Cum enim in vetustissimis sciri non possit, a quo sit orta consuetudo, *l. Si arbiter* 28. *ff. de probat.*, attendenda est observantia, quæ declarat hujusmodi consuetudinem obligare. Immo potest observantia constituere Jus, & facere, quod id obliget, quod de se non obligat, *l. Neque Societas* 1. *§. quibus: & l. Nulli* 3. *ff. Quod cujusque univers.* Hinc quamvis non constet an consuetudo prædicta recitandi Divinum Officium sit introducta animo obligandi, obligat nihilominus, quia observantia ita declarat, & decernit.

4 Moniales Choristæ propter imperitiam donec discant expedite legere, judicio Prælatorum, & Confessorum, vel Abbatissarum satisfaciunt dicendo Officium laicarum; Sic concessit monialibus Clarissis sub cura Fratrum Minorum degentibus, & per communicationem aliis Clemens VII. *in compend. Privilegior. verb. Moniales* §. 30. & refert etiam Tambur. *de Jure Abbatissar. disp.* 15. *quæsit.* 1. *num.* 10. Insuper Innocentius IV. per Bullam 10. apud Pellizar. *c.* 6. *n.* 16. & Felicem Potest. *tom.* 1. *part.* 2. *num.*
5 430. concessit monialibus sub cura Fratrum Minorum degentibus, & per communicationem aliis ut in casu, quo ex rationabili causa recitare non possint Horas Canonicas; satisfaciant recitando Officium Sororum Laicarum. Causa autem rationabilis erit, si monialis sit nimis agitata scrupulis, si capitis indispositionem patiatur, si sit nimis defatigata ex aliquo extraordinario labore, aut extraordinariam aliquam occupationem habeat, & hujusmodi: Sic citati Doctores. Vide verb. *Infirmus a numer.* 10. Moniales in recitando *Confiteor* nihil mutare possunt, neque dicere *Tibi Mater; vobis Sorores*, sed debent dicere ut in Breviario *Tibi Pater*, *Vobis Fratres*. *Sac. Congrat. Rit.* 18. *Augusti* 1629.

7 Moniales Clarissæ, & Tertii Ordinis, sive sint sub cura Fratrum Minorum, sive sub Ordinariorum, aut aliorum Religiosorum cura, possunt uti Breviario, vel Patrum Conventualium, vel Patrum Observantium. *Ead. Sacra Congreg.* 30. *Augusti* 1687. *in Rubric. particul. Breviar. Franciscani num.* 141.

8 Indulgentiæ generatim concessæ Ecclesiis Fratrum pariter & monialium, tum in diebus Festis Sanctorum Ordinis, tum in aliis hujusmodi solemnitatibus cunctæ æque obtineri queunt a Christifidelibus visitantibus Ecclesias monialium, quæ subsunt gubernio Ordinariorum. *Ex dedecreto Sac. Cong. Reliquiis, & Indulgentiis præpositæ die* 27. *Februarii* 1673. *ad instantiam Præfecti Sacrarii Apostolici per viam declarationis expedito in Rubr. particularib. Breviar. Franciscan. n.* 160. Vide verb. *Indulgentia art.* 5. *num.* 19. & 20.

9 Moniales ex dispositione Concilii Tridentini *sess.* 25. *de Regularib. & Monialib. cap.* 10. debent saltem semel singulis mensibus confiteri, & Sacram Eucharistiam sumere, ibi: „ Attendant diligenter Episcopi, & ceteri Superiores Monasteriorum Sanctimonialium, ut in Constitutionibus earum admoneantur Sanctimoniales, ut saltem semel singulis mensibus Confessiones peccatorum faciant, „ & Sacrosanctam Eucharistiam suscipiant. Unde quam-
10 vis ex dict. verb. *Admoneantur* Doctores apud Barbosam *in d. Concil. Trident. cit. sess.* 25. *c.* 10. *n.* 3. colligant, Concilium ibi non obligare sub peccato mortali, Cajetanus, tamen, Navarr. Dicastill. & alii, quos refert, & sequitur Clericatus *de Eucharist. Sacramen. dec.* 49. *n.* 15. dicunt, Moniales teneri sub mortali ad menstruam Confessionem, & Communionem: *arg. Clement. Ne in agro* 1. §. *Sane, de statu Monachor.* ubi præcipitur Monachis, ut singulis mensibus crimina sua confiteantur, & Sacram Eucharistiam suscipiant, quam Clementinam comprehendere etiam moniales tenent plures Doctores.

11 Moniales speciali puritate mentis existentes, & ferventiori spiritu pollentes possunt a superioribus, seu Confessariis etiam ad Communionem quotidianam admitti; Sic expresse *S. Cong. Concilii* 12. *Februarii* 1679. in Decreto circa Communionem quotidianam approbato ab Innocentio XI. & ad litteram relato sub verb. *Eucharistia n.* 41. Vide ibi, *numer.* 40. & 41. Nullatenus tamen permitti
12 debet in feria sexta Parasceve. *Sac. Congr. Concilii in cit. Decret. & Sacra Congr. Rit.* 9. *Maji* 1606. & 19. *Februarii* 1612.

13 Moniales nequeunt se facere adscribi in Societatibus Rosarii, Chordæ, Cincturæ, & hujusmodi. *Sacr. Congr.* apud Pignatell. *tom.* 6. *consul.* 85. *num.* 213. ibi: „ All' „ Arcivescovo di Zara a' 27. d' Ottobre 1593. Non per„ metta, che le Monache si facciano scrivere tra le Consuore „ delle Compagnie del Rosario, o del Cordone, od' altre.

14 Sacra Congregatio Concilii censuit *in Placentina* 9. *Decemb.* 1615. per Episcopum fieri posse præceptum Regularibus, ne absque sua licentia accedant ad Ecclesias Monasteriorum Monialium pro celebrandis ibidem Missis; apud Pignatell. *loc. cit. n.* 165.

15 Regulares non debent inservire pro Cappellanis in Ecclesiis Monialium, nisi in casu magnæ penuriæ Sacerdotum Sæcularium, & tunc Religiosus deputandus de consensu sui Superioris debet esse ætate, ac moribus gravis, nec tractare, & loqui potest cum Monialibus. *Sacra Congr. Episcop. in Sulm.* 27. *April.* 1604. *in Parmen* 14. *Julii* 1607.

Unde si Regularibus ab aliquo Testatore reperiatur in- 16
junctum onus celebrandi in Ecclesiis monialium; tale onus potest, immo, & debebit transferri ad eorum Ecclesiam, vel alibi, prout laudando *Sac. Congr. Episcop. rescripsit Patriarchæ Veneto* 15. *Junii* & 8. *Augusti* 1592. apud Monacell. *p.* 1. *tit.* 11. *formul.* 32. *num.* 2.

Episcopus potest prohibere Presbyteris Sæcularibus, 17
ne celebrent in Ecclesiis monialium exemptarum; & Regularibus subjectarum. *Sacra Congr. Concilii in Hyeracen.*
Visitationis 26. *Januar.* 1692. *in responsione ad septimum.* Cap- 18
pellanus autem sufficit, quod approbetur a Superiore Monasterii, ut *in d. Hyeracen. in responsione ad nonum*, apud Monacell. *l. cit. num.* 4.

In Ecclesiis Monialium non possunt sepeliri cadavera 19
Sæcularium absque licentia Sacræ Congregationis, & monialium copulativa; Sic pluries decrevit *Sacra Congregatio Episcop.* & signanter *in Montefeltrinen.* 21. *Novembris* 1603. *in Gravinen.* 1. *Octobris* 1650. *in Forosempronien.* 23. *Augusti* 1652. & *in Maceraten.* 8. *Novembris ejusdem anni* 1652. quæ decreta iterum probavit *eadem Sacra Congreg. Episcopor. in Vercellen.* 18. *Maji* 1696. *non obstante solito, referente Eminentiss. Cardin. Pamphil.* & *in Mantuana* 14. *Martii* 1697. Ponente Eminentissimo Acciajolo & *in Camerinen.* 6. *Martii* 1713. Ponente Eminentissimo Corsino.

Licentia Sacræ Congregationis requiritur etiam pro fa- 20
bricando in Ecclesiis monialium sepulcro. *Eadem Sacra*
Congr. Episcop. in Ferrarien. 13. *Julii* 1604. Et concedi so- 21
let personis benemeritis, vel cum eleemosyna competenti. *Eadem Sacra Congregat. Episcop. in Messana* 6. *Augusti* 1601. & *in d. Congreg. Episcop. in Messana* 6. *Augusti* 1601.
& *in d. Camerin.* 6. *Martii* 1713. Ponente Eminentissimo 22
Corsino. Et Officium facit Parochus usque ad portam Ecclesiæ, & non ultra. *Eadem Sacr. Congr. Episcop. in una Observantium* 5. *Junii* 1615.

Nulla adest prohibitio sepeliendi moniales in Ecclesia 23
exteriori, ubi est in usu. *Eadem Sacra Congregat. in una*
Carmelitarum 20. *Septembris* 1594. Sed ubi non est in usu, 24
debet fieri secreto de nocte, & cum solo Sacerdotes ac Ministris necessariis. *Eadem Sac. Congr. in Cremonen.* 15. *Martii* 1595. Nec non cum licentia Superioris. *Eadem Sacra Congr. in d. Carmelitarum* 10. *Septembris* 1594. Et omni 26
casu debeant moniales deferre cadaver usque ad portam Clausuræ. *Eadem Sacra Congreg. in Torcellen.* 14. *Decemb.* 1618. & *in Astericen.* 13. *Januarii* 1623.

Moniales non possunt habere prospectum, nec retine- 27
re Crates correspondentes in Ecclesia Presbyterorum Sæcularium, sive Regularium pro audienda Missa sub prætextu, quod non possint ob illarum paupertatem manutenere Cappellanum; & Episcopus, ubi inveniat adesse, & retineri, debet omnino mandare, quod removeantur. *Sacra Congreg. Episcopor. in Trojana adversus Moniales Annunciatæ ad relationem Eminentissimi Petrucci* 27. *Februarii* 1603. quæ cum parere distulissent variis excusationibus, iterum recurrentibus Canonicis Collegiatæ, in quorum Ecclesia prospectus in vim concordiæ retinebatur, *Eadem Sac. Cong.* 16. *Novemb.* 1696 rescripsit: *Episcopus omnino intra mensem Decreta Sacræ Congregationis exequatur, & procedat ad destructionem transitus.*

Moniales nequeunt uti Confessionario pro locutorio: 28
Sic expresse *S. Congr. Episc. de mandato Clementis XI. in*
Epistola Encyclica sub 30. *Octobris* 1706. Nec etiam possunt 29
uti Fenestrella Communionis ad loquendum cum exteris, *Ead. Sac. Con. in dict. Epistola Encyclica.* Sub tali prohibitione comprehenduntur Confessarii etiam Regulares cujuscumque Ordinis: Sic declaravit *eadem Sac. Congreg. Episcop.* 31. *Martii* 1707. ut patet in Epistola directa Eminentissimo Archiepiscopo Mediolanensi, impressa in Synodo Alexandrina *fol.* 519.

Fenestrella Communionis deservire non potest pro Con- 31
fessionario, neque per modum provisionis; *Sacr. Cong.*
Episcop. in una Burgi S. Domnini 9. *Augusti* 1604. Ibi mi- 32
nistratur Chrisma monialibus, & aliis in clausura degen-
tibus; *Eadem Sacra Congr. ibidem*. Item velum Professen- 33
tibus, & Consecratio Professis; *Sacr. Congr. Episcop. in Bo-*
nonien. 17. *Sept.* 1617. Alias debet esse semper clausa fene- 34
strellis ligneis interius, & exterius; *Eadem Sacra Congregat.* 35
ibidem. Debet esse lata palmo integro, & alta dimidio; 36
Sacra Congr. Episcop. in Julii 1618. Et ita restringi, ut non possit ad alium usum deservire; *Eadem Sac. Congr. Epi-*
scop. in Marsicana 5. *Decemb.* 1610. Clavis fenestrellæ Com- 37
munionis debet semper retineri ab Abbatissa Monasterii; *Sac. Congr. Episcop.* 30. *Octobris* 1706. in dict. Epistola Encyclica.

Collocutorium nullo modo debet esse in secundo Plano; 38
Sac. Congr. Episcop. in Casalen. 6. *Martii* 1612. Neque in 39
Ecclesia; *Eadem Sac. Congr. Episcop. in Perusina* 17. *Februa-* 40
rii 1587. moniales nequeunt uti pro collocutorio Rota, vel Cratibus in Ecclesia existentibus; *Sac. Congr. Episcop. in Eugubina* 22. *Septembris* 1651. cum mandato carcerandi illos, qui ibi deprehenderunt in fragranti; *Eadem Sac. Congreg. Episcop. in Cæsenaten.* 7. *Februarii* 1653.

Monialium famuli, & famulæ habitantes in mansioni- 41

bus

bus intra atria Monasteriorum tenentur recipere Sacra-
menta ab illis Parochis, in quorum Parochia sita sunt
Monasteria; *Sac. Congregat. Concilii In Ulixbonen. Occiden-
talis* 19. *Septembris* 1722. & jam decreverat *in Leodien.*
14. *Aprilis* 1685. *& in Spoletana* 19. *April.* 1691. ubi e-
tiam quod ad dictos Parochos spectat eos associare ad se-
pulturam.

42 Monialis Professio irrita est, quando fit postea Herma-
phrodita; *Sacra Congr. Concilii in Spoletana* 13. *Martii* 1722.
in responsione ad primum dubium; quo casu restituenda est
ei dos; *Ead. Sac. Congregat. ibidem in responsione ad secun-
dum dubium*.

43 Fenestræ particularium claudi debent, si prospectum
habeant in clausuram monialium; *Sacr. Congr. Episcop. in
una S. Benedicti* 15. *Januarii* 1602. *& in Mediolanen.* 5.
Martii ejusdem anni 1602. & sæpe alibi. Cum cautela
tamen, si domus erant Monasterii, vel si via est inter-
media; dubium enim est, an de Jure cogi possint; *Ea-
dem Sacra Congregat. Episcop. in Agrigentina* 23. *Aprilis* 1602.
apud Nicol. *in Floscul. verb. Fenestra n.* 2.

44 Fenestræ vero, & quævis alia foramina Regularium
spectantia in hortum, vel clausuram monialium omnino
claudenda sunt; *Eadem Sacr. Congregat. Episcop. in Ameli-
tensi* 23. *Decembris* 1603. *& in Neapolitana* 2. *Decembr.* 1639.
Fenestræ tam altæ sint, ut ad lumen tantum serviant;
45 *Eadem Sacra Congregat. Episcop. in una Civitatis Castelli* 12.
Martii 1601. Nec tolerari debet, quod propter vicinita-
46 tem, & correspondentiam fenestrarum Moniales possint vi-
dere vicinos, vel videri; *Eadem Sacra Congregat. Episcop.
in Nicosiraten.* 16. *Augusti* 1594.

47 Cella vacans assignari debet secundum antianitatem:
Nec Superior Regularis potest aliter ordinare; *Sacra
Congr. Episcop. in Ferrarien.* 3. *Junii* 1597. *in Urbinaten.*
8. *Februarii*. *& in Jannen.* 5. *Septemb.* 1692. *&* 3. *Julii*
48 1693. Et antianitas incipit a die Professionis non Habitus
suscepti; *Ead. Sacr. Congr. in Paduana de anno* 1608. 5. *Julii*
1645. *in una Augustinens. Lombard.* 7. *Januarii* 1650. *in una Ob-
servant.* 21. *Augusti* 1650. *in una Observant.* 21. *Augusti*
49 1654. & sæpe alibi. Non obstantibus mandatis Superio-
rum; *Eadem Sacr. Congr. in Mediolanen.* 5. *Februarii* 1601.
in Faventina 29. *Aprilis* 1603. *in Aversana* 25. *Janua-
rii* 1604. *&* 26. *Junii* 1648. Nisi in aliquo Monasterio
50 adesset consuetudo immemorabilis, quod Cellæ vacantes
distribuantur, assignentur ad arbitrium Abbatissæ, & di-
scretarum; *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Mutinen.* 24. *Janua-
rii* 1653.

51 Concedi potest moniali Cellam ædificare, eaque uti
sua vita durante, vel alia a suis consanguineis ædifica-
ta; *Eadem Sacr. Congr. Episcop. in Casenaten.* 3. *Januar.*
1601. *in Ulixbonen.* 26. *Januarii ejusdem anni*, *in Mantua-
na* 14. *Februar. ejusdem anni*, *in Mexicana* 31. *Maji* 1602.
in Eugubina 15. *Decembr.* 1603. *in una Civitatis Angelorum
Indiar.* 8. *April.* 1606. & sæpe alibi. Nec debet ab ea re-
52 moveri pro faciendo valetudinario; *Eadem Sacr. Congregat.
Episcop. in Assisien.* 9 *Februar.* 1624. *in Cæsaraugustana*
53 11. *Maji* 1635. Non potest tamen illam vendere; *Eadem*
54 *Sacr. Congr. Episcop. in Mediolanen.* 8. *Novembr.* 1625. Licet
55 vellet applicare pretium in utilitatem Monasterii; *Ea-
dem Sacra Congr. in d. Mediolanen.* Nisi de licentia Sacræ
Congregationis, & consensu monialium; *Eadem Sacr.
Congr. Episc. in una Venetiarum* 3. *Maji* 1647. Neque po-
test decernere, quod monialis antiqua, quæ cellam opta-
re volet, teneatur aliquid solvere; *Eadem Sacr. Congr.
Episcop. in Jannen.* 22. *Decembr.* 1620. Quod servari debet
etiam in casu permutationis, ne via fraudibus aperiatur;
Ead. Sacr. Congregat. Episcop. in Neapolitana 17. *Novembr.*
1628.

56 Monialium nulli conceditur facultas disponendi de cel-
lis suis post obitum, sed eæ dum vocaverint, Superio-
rum arbitrio aliis monialibus in Ordine superioribus distri-
bui debent; *Sac. Congr. Concilii in Aversana* 26. *Januar.*
1604. apud Barbos. *in Summa Apostolic. decis. verb. Monialis
num.* 20. *& lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 44. *num.* 59.
ubi dicit id etiam decisum fuisse *in Mutinensi* 19. *Aprilis*
1615. Et tanto minus disponendi de suis bonis ea relin-
quendo huic, vel illi moniali; cum id sit contra votum
paupertatis, ut notant communiter Doctores.

57 Moniales non debent dormire associatæ; *Sacr. Congr.
Episcop. & Regular.* 21. *Maji* 1615. Moniales diebus bac-
chanalium, nec unquam uti debent Habitu virili, neque
arma cujusvis speciei tractare; *Sacr. Congr. Episcop. in*
58 *Ferrarien.* 27. *April.* 1604. ibi: *Prohibeant Ordinarii, ut Mo-
niales Monasteriorum, tam eis, quam Superioribus Regularibus
subjectorum, in bacchanalibus, vel aliis temporibus recrea-
tionis utatur Habitu virorum, neque cujusvis speciei armis
se accingant; Est enim hoc odibile Deo*, ut habetur *in Deu-
teronom.* 22. ibi: *Non induetur mulier veste virili, nec vir
utatur veste fœminea; abominabilis enim apud Deum est, qui
facit hæc*.

59 Monialibus non committitur clavis custodiæ Sanctissimi
Sacramenti, sed penes eum Sacerdotem semper esse debet,
ad quem spectat cura illud administrandi; *Sacr. Congr. Concil.*
60 *in Vallisoletana* 12. *Januarii* 1604. Monialium in monaste-
riis Reliquiæ asservari non debent, sed in exterioribus
Ecclesiis; *Sac. Congr. Conc. in Faventina* 7. *Martii* 1617.

Dies Festus titularis quoties modeste, & sine abusu 61
celebretur, non potest monialibus prohiberi, ne illum so-
lemnizent; *Sacr. Congregat. Concil. in Hyeracen. Visitationis* 62
26. *Januar.* 1692. *in responsione ad* 11. Prohibetur in Ec-
clesiis Monialium cantus simplex, vel figuratus Musico-
rum exterorum; *Sacr. Congregat. Episcop. & Regul. in De-
cretis generalibus editis sub Gregor. XIII.* relatis a Pignatell.
tom. 6. *consult.* 85. *num.* 7. & in aliis Decretis a Barbosa
lib. 1. *Jur. Eccles. univers. cap.* 44. *numer.* 61. & in aliis
posterioribus relatis a Gavant. *Manual. Episcop. verb. Mo-
nialium communes leges in addit. num.* 6. Crispin. *de visitat.
part.* 1. *§.* 42. *num.* 28. Episcopus prohibere potest, ne 63
in Ecclesiis Monialium etiam interioribus canatur ab ipsis
musica lingua vernacula, quantumvis cantiunculæ, &
verba spiritualia sint, sicuti potest id prohibere in omni-
bus Ecclesiis, & Orationibus publicis, non obstante quacum-
que contraria consuetudine, ut censuit *Sacr. Congregat.
Rituum in Hispalen.* 3. *Septembr.* 1695. *&* 24. *Novembr.*
1696. referente Eminentiss. Card. Collorendo *in respon-
sione ad quartum*; quia cantus hujusmodi est contra Ritum
Ecclesiæ.

Moniales in Refectorio communi comedere, & in lo- 64
co etiam communi laborare debent; *Sacr. Congregat. Con-* 65
cil. in Messanen. 1. *Augusti* 1663. Monialibus prohibetur ci-
bum exteris parare, aut esculenta vendere, exceptis
tamen rebus minimi momenti, pro infirmis scilicet pa-
rentibus, ac consanguineis duntaxat; *Sacra Congregat.
Concilii* 1. *Julii* 1606.

Moniales, completo Officio, possunt recitare aliquem 66
Psalmum, Orationem, vel Collectam, quia hoc non est
Officio addere; *Sacr. Rituum Congregat.* 12. *Januar.* 1600. 67
moniales, quæ Breviario Romano uti consuaverunt, non
sunt compellendæ ad recipiendum Monasticum; *Eadem
Sacr. Rit. Congrat.* 6. *Maji* 1622. Moniales ipsæ tenen- 68
tur legere, vel cantare cantu firmo Divinum Officium,
non vero earum Cappellani; *Eadem Sacr. Rit. Congregat.* 11. 69
Maji 1635. Moniales, nec ad Chorum, nec ad Professio-
nem admitti debent, nisi legere noverint; *Sacr. Congregat.
Concil. in Girgensi* 22. *Januar.* 1604.

Moniales nequeunt esse Commatres etiam per Procu- 70
ratorem; *Sacr. Congregat. Concil. in Mediol.* 3. *Octob.* 1677.
ubi id prohibuit pro omnibus Regularibus. Vide verb.
Baptismus art. 7. *a num.* 41. *ad* 47. ubi ad id adducun-
tur Canones, Concilia, & Synodi.

Propter inconvenientia secuta ex parvis Caniculis, 71
quæ voluptatis gratia tenebantur in monasteriis monia-
lium, facta fuit circa id prohibitio generalis, ne amplius
intus habeantur, neque masculi, neque fœminæ; *Sacr.
Congr. Episcop. & Regular. in Neapolitana* 12. *Julii* 1592.
in Mutinensi 3. *Februar.* 1597. *& in Justinopolitana* 22. *Sept.*
1651.

* In Monasteria Monialium introduci pueros, & puel- 72
las tenellæ ætatis vetandum est, ex more Romæ obtinen-
te. *Instirut. Eccles.* 29. §. 24. *

Monialium & Monachorum cohabitatio, apud Maroni- 73
tas usu recepta, prohibetur. Bened. XIV. tom. 1. Const.
31. incip. *Singularis* §. 8.

Anglicanarum virginum a patria ob catholicam Fidem 74
expulsarum Institutum utile censetur, & Episcopis com-
mendatur; earum tamen Conservatoria a Sede Apostolica
non approbantur tanquam vera monialium monasteria, sed
tolerantur. Bened. XIV. tom. 3. Constit. 7. incip. *Quam-
vis justo*. Non sunt veræ Religiosæ, earumque vota sunt
tantum simplicia: Ordinariæ Episcoporum spirituales acci-
pere debent. *Ibid.* §. 13. 14. Superioris earum non licet
virginem ullam ad Professionem admittere inconsulto Epi-
scopo. *Ibid.* §. 18.

Alia de monialibus. Vide Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 75
85. *per totum*, Barbosam *lib.* 1. *Juris Ecclesiastic. univers.
cap.* 44. *per tot.* Donatum *tom.* 4. *prax. Rer. Regul. tract.*
4. *quæst.* 5. *per tot.* ubi plurima ad rem afferuntur De-
creta Sacræ Congregationis, & vide ea, quæ scripta
sunt sub verb. *Regulares art.* 1. *per tot.* & signanter *a
num.* 73.

Additio ex Auctore.

Monialium, & Monachorum cohabitatio, apud Ma- 1
ronitas usu recepta, prohibetur; Bened. XIV. tom.
1. Constitut. 38. incip. *Singularis* §. 8. Moniales e Mona- 2
steriis egredi prohibentur quacumque de causa, sublata
cuilibet dispensandi facultate; Idem Constit. 40. incip.
Salutare §. 3. Moniales Portugalliæ, & Algarbiæ ad clau- 3
stra revocantur, nec ultra ipsis permittendus est exitus;
Idem Constitut. 21. incip. *Cum Sacrarum*. Moniales Ordi- 4
nis S. Spiritus in Hispania, & Polonia existentes, subji-
ciuntur locorum Ordinariis; Idem Constitut. 15. incip.
Sape Romanorum §. 3. Moniales Græco-Melchitæ Regu- 5
lam S. Basilii sequi debent; Idem Constit. 87. incip. *De-
mandatam* §. 23. Sub regimine Monachorum Congregatio- 6
nis S. Joannis de Soario, & immediata subjectione Ordi-
nario, mediata vero Patriarchæ Catholicis, tamquam
delegatis S. Sedis. Abbati autem Generali duntaxat in
defectum Episcopi, & Patriarchæ Catholici; Idem *ibid.*
§. 23.

Ad

7 Ad dicta sub verb. *Moniales artic.* 4. *num.* 24. addenda
sunt, quæ tradit eruditissimus P. Gaudentius de Janua in
egregio suo Opere novissime anno 1748. Romæ impresso
de Visitatione cap. 4. *dubit.* 11. *sect.* 5. *num.* 31. ibi: Re-
colendum est itidem quod dictum fuit superius sect. 4.
num. 27. a prohibitione alloquendi Moniales exceptos es-
se Superiores, tum Provinciales, tum Locales, Confes-
sariosque Ordinarios, simul & Extraordinarios pro tem-
pore exerciti muneris; resolutionem etenim ibi datam im-
pugnat Monacellus aliter sentiens, & Confessariis, qui
sint Presbyteri sæculares, consulens contrarium, quod
nimirum Moniales extra actum Confessionis minime allo-
quantur, nisi aliqua necessitas, quæ bonum publicum
Monasterii respiciat, urgeret, prout *part.* 1. *tit.* 9. *for-
mul.* 3. *num.* 11. Confessariis vero Regularibus hoc idem
districte præcipiens deinde *form.* 5. *num.* 1. & 2, ex re-
lato per se Decreto in Nolana 21. *Febr.* 1617. quod ait
reperiri in regesto, sed locum non citat; ubi facto quæ-
sito: „ Num Confessarius Regularis Monialium, ejusque
„ Socius Confessionis, & Sacramentorum administratio-
„ nis casibus exceptis, easdem Moniales absque S. C.
„ Congregationis licentia alloqui valeant „? Refertur da-
„ ta responsio: *Negative*. Verum hic considerandum ob-
„ venit, declarationem hujusmodi emanasse *a Sacra Con-
gregatione Episcoporum, & Regularium*: supra quo non
8 reflectit Monacellus. At eadem S. C. Episcop. ex moti-
vo fortasse, quod non nisi cum maxima difficultate man-
datum hujusmodi a Superioribus, & Confessariis obser-
vandum foret, illud, quatenus prius editum sustine-
tur, in posterioribus Decretis revocavit; excipiendo a
communi Decreto non alloquendi Moniales Superiores
dictos, atque Confessarios, tum Ordinarios Regularium,
tum Extraordinarios respective, atque præcipiens loco-
rum Ordinariis, ne Superiores in casu, Confessariosve
ad Monasteria accedentes ullatenus vexent; in Decreto
scilicet edito 20. *Jul. anno* 1640. *in Alexandrina*; & in
Littera data *de anno* 1641. 25. *Novembris Archiepiscopo
Amalphitano*, sicut & in data prius Episcopo Caputa-
9 quen. *sub die* 27. *Septembris ejusdem anni* 1641. Quæ
omnia potuisset legere Monacellus apud Lantuscam verb.
Allocutio Monialium num. 7. prout plura legit, & cita-
vit apud eundem, quoties ad sui inserviant, & juvent
intentum. Posset adduci sane Constitutio posterior Ale-
xandri VII. *Sacrosancta* 52. *in Bullar. tom.* 5. *data sub die*
30. *Martii* 1618. in qua prohibitio præfata, sub pœnis
ibi taxatis, extenditur ad Confessarios Ordinarios, &
Extraordinarios, superiores item cujuscumque gradus,
seu Visitatores, tam Ordinarios, quam Delegatos, qui
extra actum Visitationum, aut Confessionum respective
cum Monialibus, etiamsi Abbatissæ, Priorissæ, aut Of-
ficiales Monasterii fuerint, *colloqui præsumpserint*. Unde
10 notandum venit illud verbum *præsumpserint*. Veruntamen
men Constitutio edita fuisse constat *pro quiete, & utili-
tate Monialium Urbis, Regularium curæ subjectarum*; uti
inibi, in titulo, & præambulo propter specialia motiva
solerti Pontifici nota, qua ratione fortasse Monacellus,
quem certo non latebat, eam allegare desiit; licet Mat-
thæuccius ipsam generaliter admittens Offic. Cur. *cap.* 11.
num. 6. non advertet se contradicere sententiæ, quam
sustinuerat *cap.* 3. *num.* 13. *Confessarios*, videlicet, *Supe-
rioresque in prohibitione alloquendi &c. minime includi*;
11 An vero etiam in Urbe Constitutio *Sacrosancta* exacte
observetur non est meum investigare. Porro, quod in
aliquibus actionibus, extra actum visitandi, atque au-
diendi Confessiones, valeant Regularium Superiores, &
quoque Confessarii alloqui Moniales, nec non ad collo-
cutoria accedere, invenitur decisum a S. C. C. recentius
in Mediolanen. 2. *Julii* 1738. *ad primum dubium videlicet*,
quod „ Superior Regularis, vel ipsius Delegatus possit,
„ & debeat intervenire contractibus per Moniales ini-
„ tis, eisdem privative consensum præbere absque licen-
„ tia, & interventu Protectorum, quatenus Moniales
„ sint Regularibus subjectæ; „ *inter fol. pub. pag.* 92. quod
idem probatum legitur in fol. ejusdem Mediolan. antea
expositæ *sub die* 22. *Maji ipsiusmet anni pag.* 82. *§. Porro*
12 in fine. Et, quia forte prætendebant Episcopi, sive Or-
dinarii, Superioribus Regularibus in hujusmodi casibus
necessariam præbere licentiam; oppositum habetur itidem
resolutum *in Lycien. Clausuræ* 22. *Septembris anno* 1702.
ad dub. 18. & 19. Nempe; quod „ Regularis Superior
„ in quibuscumque contractibus, tam activis, quam pas-
„ sivis per Notarium in locutoriis Monasteriorum suo
„ Ordini subjectorum regendis (salvo jure Episcopi tri-
„ buendi licentiam pro rogatione eorumdem) possit in-
„ teresse eisdem contractibus, absque licentia Episcopi,
„ & in absentia Superioris Regularis, Confessarius rema-
„ neat Vicarius dictorum Monasteriorum; inter fol. publ.
„ ejusdem ann. pag. 136. & seq. „ Hæc ille præcisis ver-
bis Vide *in Apendic. hujus Operis* ubi habentur omnia
resoluta dubia in dicta *Lycien. Clausuræ* 22. *Septembris*
1742.

13 Hic observanda venit novissima Encyclica Epistola Be-
nedicti XIV. ut sequitur.

Lettera Circolare della Santità di Nostro Signore Benedetto Papa XIV. agli Arcivescovi, Vescovi, ed Ordinarj dello Stato Ecclesiastico, sopra l'accesso a' Monasterj delle Monache, che da taluni si fa senza le opportune licenze.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabilis Frater, Salutem, & Apostolicam Benedictionem.

NON senza grave molestia dell'animo nostro ci è stato da Persone degne di fede referito portarsi alle volte i Prelati locali Governatori delle Città del nostro Stato a' Monasterj delle Monache, e parlare ancora liberamente con esse, senza aver chiesta, ed ottenuta l'opportuna licenza de' Vescovi, ed Ordinarj de' Luoghi contravvenendo alle disposizioni Sinodali, o Costituzioni Episcopali nelle quali vien prescritto sotto le dovute pene il non accostarsi a' Monasterj delle Monache, e parlare con esse, senza le opportune licenze; e lo stesso praticarsi anche da Prelati, e Governatori, che essendo Governatori d'una Città, per qualche loro contingenza passano per un'altra andando nella stessa maniera a' Monasterj delle Monache: pretendendo tutti i predetti di fare quanto fanno, col fondamento d'esser esenti dalle particolari Costitutioni de' Vescovi, ed Ordinarj, che proibiscono l'accesso alle monache senza le opportune licenze. Nè Noi abbiamo avuto difficoltà di prestar fede alle relazioni, ed esposizioni, che ci sono state fatte; avendo pur troppo, mentre eravamo Vescovo di Ancona, e governavamo come Arcivescovo la Città di Bologna, stando a piè fermo in essa, veduto con nostro grave dispiacere succedere così sotto gli occhi nostri poco, o nulla curando le nostre ammonizioni, ancorchè fatte con qualche calore.

Non può negarsi, che nulla, o poco vi sarebbe da fare, se si avessero presenti le Risoluzioni fatte da questi nostri Tribunali, ed approvate ancora da' nostri Predecessori; avendo essi pensato a tutto ne' tempi passati, ed avendo essi in altri tempi anche saviamente provisto a tutto: ma perchè per lo più esse non si fanno, o, se si fanno, si prende l'impegno d'operare a capriccio, resta il peso in chi attualmente governa di rimetterle nella memoria degli Uomini, ed inculcarne l'osservanza.

Ne' tempi passati non solo le *Sacre* Congregazioni coll' approvazione de' Sommi Pontefici nostri Predecessori hanno stabilito quanto era duopo in ordine agli accessi de' Regolari, che col fondamento della loro esenzione pretendevano di potere andare a' Monasterj delle monache sottoposti alla loro giurisdizione senza l'opportuna licenza del Vescovo, come può vedersi nel nostro Trattato *de Synodo al lib.* 7. *cap.* 31. *num.* 7. ove sono indicate, e riferite le accennate Risoluzioni; Ma altresì hanno pensato, e provisto al caso non che de' Prelati, e Governatori, ma de' Vescovi, che o passano, o per accidente si ritrovino dimoranti in qualche altra Città, o Luogo ad altro Vescovo sottoposto; ed hanno determinato, che non possano andare a' Monasterj delle monache, e parlare con esse, senza prima aver fatte le dovute parti coll' Ordinario del Luogo; e queste individue Risoluzioni sono anche indicate dagli Autori moderni, come può vedersi nel Pellizzario *de Monialibus cap.* 5. *sect.* 5. *num.* 210. nel Graziano *discept.* 192. *numer.* 1. nel Tamburino *de Jure Abbatissarum disput.* 25. *quæst.* 2., e nel Ferraris *nella sua Biblioteca tom.* 5. *in verb. Moniales artic.* 4. *num.* 34.

La Custodia della clausura delle monache viene commessa dalle disposizioni Canoniche al Jus ordinario del Vescovo locale ne' Monasterj a lui sottoposti, ed al Jus delegato ne' Monasterj esenti, come fu stabilito dal nostro Predecessore Papa Bonifazio VIII. nel *cap. Periculoso, de statu Monachorum in sexto*, che fu rinnovato dal Sagro Concilio di Trento nel *cap.* 5. *sess.* 25. *de Regularibus, & Monialibus*; effetto, e sequela di questa custodia della clausura è la proibizione, che veruno si accosti ai Monasterj delle Monache, e parli con esse senza la doduta permissione, e licenza del Custode, il che porta seco, dover ciaschebuno chiederla, ed ottenerla per poter andare ai Monasterj, e parlare colle Monache, e restare tutti sottoposti all'autorità direttiva della proibizione, come discorrono i citati Autori, e come ancora si desume dalle passate Risoluzioni. Queste sono da Noi pienamente approvate; e quando mai ve ne fosse bisogno (il che non crediamo) anche per via di Nuova Legge, determiniamo non poter i Vescovi, che sono fuori della loro residenza, andare ai Monasterj delle monache situati in altre Diocesi, e parlare con esse, senza la dovuta licenza dell'Ordinario locale, e nemmeno potere i Vicelegati, e i Governatori locali ancorchè Prelati, andare ai Monasterj delle monache situati nel loro Governo senza la predetta licenza, nè tampoco ai Monasterj situati fuori del loro Governo in altri luoghi, ne' quali abi-

nastero, o pe' quali in occasione di viaggio fossero obbligati a passare.

Poc'anzi s'è detto, essere tutti questi sottoposti all'autorità direttiva delle Costituzioni de' Vescovi proibenti l'accesso ai Monasterj delle monache senza l'opportuna licenza: perchè essendo i predetti esenti dalla loro giurisdizione ordinaria, restano esenti dalla forza coattiva della loro giurisdizione, ch'è lo stesso che dire, dalle pene da essi imposte contro i trasgressori, giusta la risposta del nostro Predecessore Clemente III. nec *cap. A nobis 31. de sententia excommunicationis*; Ed acciò da questa esenzione non derivi qualche inconveniente, nel caso di cui si tratta, ordiniamo, che quando mai in avvenire (il che non crediamo) succedesse, che taluno de' sopraddetti andasse ai Monasterj delle monache, e parlasse con esse senza la loro licenza contro lo stabilito ne' Sinodi Episcopali, o nell'Episcopali Costituzioni, o Bandi, ne diano parte a Noi, o alla Congregazione de' Vescovi, e Regolari, che non si lascierà di prendere le dovute misure per vendicare l'autorità Vescovile disprezzata: E tanto più volentieri ci applichiamo a questo temperamento, perchè lo vediamo abbracciato, e stabilito, nel caso di doversi procedere dagli Ordinarj contra gli esenti, ed immediatamente soggetti alla Sede Appostolica, dal nostro Predecessore Giovanni XXII. nel *Cap. Cum Matthæus, de Hæreticis, nelle stravaganti comuni*, e dall'altro nostro Predecessore Eugenio IV. nel *Cap. Divina, de privilegiis, pure fra le stravaganti comuni*. Ed ecco quanto abbiamo creduto necessario di dover fare. Resta ora a Voi Venerabile Fratello, il conservare nella vostra Cancellaria questa nostra Lettera, notificarne il tenore della maniera che crederete più propria a chiunque deve esserne notificata, pubblicandola in quel modo, che vederete opportuno; ed invigilare per l'esecuzione della medesima, mentre Noi abbracciandovi, diamo a Voi, ed al Gregge alla vostra cura commesso, l'Appostolica Benedizione.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die trigesima prima Octobris Millesimo septingentesimo quadragesimo nono, Pontificatus Nostri Anno decimo.

14 Si cura alicujus Monasterii subjecti Regularibus a S. Sede demandetur Tertio, v. gr. alicui Abbati, aut alteri in Dignitate constituto ob aliquam controversiam, vel ad placitum ejusdem S. Sedis, tum Episcopus nullimode se ingerere potest in Monasterii sic depositi gubernio, nec quantum ad clausuram, & ad illam spectantia, quia ille Tertius in tali casu non consideratur, ut Regularis Superior, cujus potestas supplenda per Episcopum decernitur in Concilio, & Apostolicus Delegatus specialiter deputatus ad dicti Monasterii regimen independenter a quocumque Ordinario, & dependenter ab ipsa sola S. Sede, prout declaratur regulariter in Brevibus ad hoc expeditis, & invenitur generaliter decisum per *Sac. Congr. Episc. & Regular. 17. Januar. 1642. apud Nicol. in Flosculi. verb. Gubernator, num. 12.*

15 Alia de Monialibus quoad Confessarios, vide supra ad verb. *Confessarius*. Quoad causas Professionum, Vide infra ad verb. *Professio Regularis*. Quoad Matrimonium, & Sepulturam Educandarum in Monasteriis Monialium degentium, & respective decedentium, Vide supra ad verb. *Matrimonium a num. 48. ad 58.*

A P P E N D I X.

Ad ea, quæ ab Auctore dicta sunt Articulo II. addendam duximus recentissimam dispositionem Clementis XIII. Pontificis Maximi super expensis, quæ fiunt a Monialibus Sacristiæ Præfectis, per Chirographum a Sanct. sua Ferdinando Mariæ de Rubeis Patriarchæ Constantinopolitano, Vicariatus Urbis Vicesgerenti, tunc S. R. Eccl. Cardinali dignissimo directum; En ejus verba.

Monsignor Ferdinando Maria de Rossi, Patriarca di Costantinopoli, del Vicariato di Roma Vicegerente.

„ Le sagre Vergini dedicate a Dio ne' Chiostri, vestendo l'abito Religioso hanno avuto una giusta sicurezza di vivere affatto lontane da ogni sollecitudine temporale, e li nostri gloriosi Prædecessori hanno avuta continua premura di dare opportuni provvedimenti, perchè niuna cosa le distogliesse da questo santo, e lodevole oggetto; Quindi è che hanno impedito tutto quello, che potea dal medesimo allontanarle, per ragione degl'Offizj, che debbono ne' loro Monasterj adempire, e specialmente per quello di Sagrestana. Ma perchè li provvedimenti dati non si eseguiscono, sono altresì gravissimi gl'inconvenienti, che succedono, e che pur troppo ci sono stati rappresentati con replicati continui ricorsi. A questi inconvenienti volendo Noi rimediare, con la presente Cedola di moto proprio, ordiniamo a Voi, che proibiate in nostro nome alle Superiore Religiose di permettere, che le loro Monache destinate all'Offizio di Sagrestane facciano in avvenire alcuna spesa in occasione delle Feste, che si debbano solennizzare nelle loro respettive Chiese; Essendo mente nostra, che qual'ora le medesime Chiese siano bastantemente provvedute d'apparati proprj, si mettano questi in opera a spese comuni del Monastero; ma quando ne fussero prive, non si prendano le Religiose incaricate dell'Offizio di Sagrestane altra cura, e sollecitudine, che quella di far disporre sopra gl'Altare que' sagri arredi, e suppellettili, che si trovano avere, con la maggior decenza compatibile alle forze dello stato economico del medesimo Monastero. Siccome però non intendiamo per rimanente d'impedire a' Monasterj facoltosi la celebrazione delle Feste con la consueta pompa, purchè sia interamente Sagra, ed Ecclesiastica; così vogliamo, che generalmente si proibisca a tutti il framischiarvi rinfreschi di qualunque sorte, non solo perchè danno occasione a spese inutili, e di scandalo a' Secolari, ma perchè distraggono le Religiose da quella divozione, e raccoglimento, che debbono avere nel corso di tutto l'anno, e molto più ne' giorni con particolarità dedicati o alla venerazione del Santo Fondatore, o al Titolare, sotto la protezione de' quali vivono. Proibiamo ancora, che le Sagrestane a proprie spese facciano in simili occasioni, ricognizioni, o regali a qualunque sorta di persone o dentro o fuori del Monastero. E vogliamo, che le Superiore restino incaricate dell'esecuzione esatta di questa nostra volontà; e che in caso di contravvenzione restino sospese dal loro impiego, riservando a Noi la facoltà di reintegrarle, quando attese le circostanze crederemo doverlo fare.

„ Dato dal Nostro Palazzo Appostolico a Monte Cavallo questo dì 30. Giugno 1759.

M O N I T O R I U M.

S U M M A R I U M

1 *Monitorium quid sit?*
2 *Monitoria concedere potest in toto Orbe summus Pontifex.*
3 *Item Episcopi in suis respective Diœcesibus.*
4 *Item Vicarius Generalis Episcopi vigore suæ generalis Commissionis.*
5 *Item Vicarius Capitularis Sede vacante.*
6 *Item Vicarius Apostolicus.*
7 *Item Legati a latere, & Nuncii Apostolici.*
8 *Talia Monitoria nequeunt concedere Abbates, aliique Prælati Ordinarii etiam exempti Episcopo inferiores, & immediate Sedi Apostolicæ subjecti, ac nullius Diœcesis.*
9 *Possunt tamen talia monitoria concedere Generales Religionum, eorumque V. Generales, & Provinciales pro suis subditis: Non vero Superiores locales.*
10 *Posse autem Superiores locales monitoria edere in suis Conventibus, non quidem ad finem revelandi pro rebus, aut scripturis deperditis, vel subtractis, sed pro aliis delictis, tenent multi.*
11 *Monitoria pro revelandis rebus occultis conceduntur solum in subsidium, quando scilicet deficiunt probationes, & veritas alio modo haberi non potest.*
12 *Monitoria hujusmodi sunt concedenda solum illi, cui interest, non autem aliis.*
13 *Hinc, si essent concessa absque petentis interesse, essent revocanda.*
14 *Monitoria hujusmodi non possunt concedi pro qualibet parva re.*
15 *Hinc Romana Curia non concedit monitoria, nisi sub conditione, quod res perdita, seu subtracta ascendat ad valorem quinquaginta aureorum, sive scutorum monetæ, licet fuerint separatim subtracti.*
16 *Potest tamen aliqua res in se parva, & levis esse gravis, & non vulgaris in jure ex circumstantiis, adeoque sufficiens ad concedendum monitorium.*
17 *Item si plures grave damnum intulerint, non simul, sed separatim, & singuli parum acceperint non pertingens ad peccatum mortale, tunc adest sufficiens causa concedendi monitorium sub pœna excommunicationis obligans singulos ad restituendum, & revelandum.*
18 *Monitoria hujusmodi non possunt concedi in Civilitatibus.*
19 *Hinc petenti copias revelationum dari potest juramentum, quod illis non utatur nisi in Judicio civili.*
20 *Et si revelationes contineant infamiam, vel aliquid aliud, ex quo oriri possit scandalum, non debent concedi, sed monito detentore, si restituere nolit, repetitis testibus cum juramento, poterit excommunicari.*

21 Mo-

21 *Monitoria hujusmodi non sunt concedenda, quando certæ sunt personæ.*

22 *Monitoria hujusmodi possunt concedi, tam ante cœptam litem quam ea pendente, dum probationum terminus non elabitur.*

23 *Monitoria hujusmodi potest promulgare ex Officio Judex Ecclesiasticus, etiam nemine petente.*

24 *Monitoria hujusmodi non sunt concedenda ad instantiam nominatim excommunicati, seu publici, aut notorii peccatoris.*

25 *Monitoria hujusmodi publicantur tribus festivis diebus, exceptis solemnioribus.*

26 *Adducitur modus fulminandi excommunicationem monitorii.*

27 *Monitorii vi nemo tenetur seipsum patefacere, aut denunciare.*

28 *Qui tamen alienam rem surripuit, tenetur procurare, ut res restituatur Domino per fidelem amicum, aut per Confessarium.*

29 *Non tenetur autem alienam rem restituere, neque vi monitorii, si effectus sit impotens ad solvendum, dummodo habeat animum restituendi cum primum possit.*

30 *Neque vi monitorii restituere tenetur, si talem rem retineat in justam compensationem.*

31 *Neque scientes hujusmodi detentorem tenentur vi monitorii eum denuntiare, si sciant eum talem rem retinere ob justam compensationem, aut non restituere ob impotentiam.*

32 *Tenentur autem scientes revelare, & denunciare eum, si solum habet impotentiam ad restituendum, seu justum titulum compensationis quo ad partem, & non quoad totum.*

33 *Item scientes eum denuntiare tenentur, si dubitent de justitia compensationis, aut de impotentia restituendi, nisi rationabiliter deponant dubium.*

34 *Nemo tenetur vi monitorii alium denuntiare, quando ex denuntiatione prudenter timet sibi, aut suis usque ad quartum gradum aliquod grave damnum.*

35 *Nec quis tenetur ex vi monitorii denuntiare conjunctos intra quartum gradum, etiamsi non adsint alii testes.*

36 *Qui inhabiles sunt ad testimonium ferendum, ut infames, & hujusmodi, tenentur revelare, præsertim cum deficiunt aliæ probationes.*

37 *Monitorii vi revelare nemo tenetur id, quod duntaxat scit sub secreto naturali.*

38 *Excipe tamen casus in quibus agatur de impediendo futuro damno Reipublicæ, aut tertiæ privatæ personæ, quod aliter evitare non possit, aut de revelando impedimento occulto dirimente Matrimonium.*

39 *Nemo tenetur denuntiare ea, quæ non scit.*

40 *Unde nemo revelare tenetur ea, quæ audivit a personis levibus, vel ignotis, aut nihil certum scientibus.*

41 *Neque quis revelare tenetur quæ audivit ab eo, qui jam denunciavit.*

42 *Nemo denuntiare tenetur id quod in Judicio probare non potest.*

43 *Excipiuntur tamen aliqui casus respicientes alias materias, qui assignantur usque ad n. 46.*

47 *Non tenetur denunciare vi Monitorii ad finem restitutionis, qui rite rem præscripsit.*

48 *Non tenetur denunciare, qui rem habet sibi debitam, quamvis adsint Creditores ipso anteriores.*

49 *Nec etiam tenetur denuntiare, qui bona fide rem alienam pretio numerato emit a latrone negata, aut non sperata refusione pretii.*

50 *Detinens mala fide scripturam alienam, quatenus eam abstulit, tenetur vi monitorii eam reddere Domino cum æquali suo damno, aut paulo majori, non tamen cum suo damno longe majori damno ipsius Domini.*

51 *Si injustus detentor possit suam infamiam, seu suum majus damnum evitare restituendo scripturam medio secreto amico, aut prudenti Confessario tenetur omnino restituere, alias ultra grave peccatum incurrit excommunicationem.*

52 *Detinens bona fide scripturam alienam non tenetur eam reddere cum suo, aut suorum notabili damno, etiam minori damno Domini scripturæ.*

53 *Si autem dictus bonæ fidei detentor possit suum, aut suorum notabile damnum evitare restituendo per se, aut medio secreto amico, seu prudenti Confessario, vel alio modo, tenetur ex justitia id facere, quando advertit scripturam esse alienam; alias tenebitur ad omnia damna, quæ sequentur a die habitæ notitiæ, seu factæ advertentiæ, quod scriptura esset aliena.*

14 *Detinens scripturam publicam continentem acta producta & effecta in Judicio tenetur vi monitorii eam tradere, sicuti & testis eam revelare.*

55 *Detinens scripturam communem reo, & actori, quatenus spectat ad Jus utriusque, non tenetur vi moni-*

torii eam tradere, sicuti nec testis revelare, quando inservire potest pro Jure alterius contra Jus proprium.

56 *Detinens scripturam propriam spectantem ad suum Jus, & sua bona, non tenetur vi monitorii eam tradere, sicuti nec testis revelare.*

57 *Detinens scripturam spectantem ad Jus & bona actoris, si sit certus de sua justitia, & quando actor attenta ejus potentia, & opulentia utetur injuste tali scriptura contra ipsum, tunc durante eo periculo, non tenetur vi Monitorii eam tradere, sicuti nec testis revelare.*

58 *Secus autem si sit solum dubius.*

59 *Et a fortiori tenetur detinens dictam scripturam actori consignare, & testis revelare, si actor habet jus quamvis litigiosum ad rem, ad quam inservit scriptura.*

60 *Detinens transumptum non authenticum Scripturæ spectantis ad actorem non tenetur vi Monitorii illud consignare, sicuti nec testis revelare.*

61 *Sciens aliquem detinere scripturam alienam, ex quo ipso solo præsente tamquam confidente communicavit dictam scripturam cum suo Advocato, vel Procuratore, non tenetur vi Monitorii revelare.*

62 *Cum quis, ne Creditores aliqua sua bona adjudicent, illa vendit in confidentia cuidam suo amico, hic amicus, si talis venditor mortuus nolit satisfacere Creditoribus, & nullum ipsi sequatur notabile damnum, tenetur vi Monitorii revelare talia bona.*

63 *Nemo tenetur denunciare vi Monitorii quando tempore publicationis & excommunicationis degebat extra Territorium Episcopi excommunicantis.*

64 *Qui autem ad dictum Territorium revertitur, seu ibi domicilium figit nondum facta tertia Monitorii promulgatione, tenetur revelare, si Monitorii sit certior effectus.*

65 *Item denunciare tenetur, qui exit a tali Territorio jam facta prima Monitorii promulgatione, licet exeat animo non revertendi, sed perpetuo alibi habitandi.*

66 *Item a fortiori tali Monitorio ligatur reus delicti, propter quod promulgatum est Monitorium, etiamsi promulgatum sit post ejus discessum a tali Territorio.*

67 *Superiores Regulares possunt suos subditos per Monitorium citare, & Censuris ligare ubicumque etiam extra eorum Territorium existant, sive deliquerint extra, sive intra eorum Territorium.*

68 *Regulares scientes rem, de qua loquitur Monitorium Episcopi, non tenentur denunciare; & si non revelant, non sunt excommunicati.*

69 *Obligati ad denunciandum, si non denuncient intra terminum præfixum in Monitorio, peccant mortaliter, & incurrunt excommunicationem, nisi ignorent Monitorium, vel si sint legitime impediti, aut alia justa caussa excusentur.*

70 *Qui autem intra terminum præfixum non revelarunt ob ignorantiam Monitorii vel ob legitimum impedimentum, aut ob aliam justam caussam, istis cessantibus, tenentur revelare etiam elapso dicto tempore.*

71 *Mortuo Superiore, etiam Papa, intra terminum Monitorii, seu Edicti expirat Monitorium, seu Edictum; sicuti etiam expirat, si Superior Jurisdictionem amittat.*

72 *Si autem Censura jam fuerit contracta ante Superioris mortem, non tollitur per ejus mortem, sed per absolutionem, quæ in Monitoriis solet reservari, & a nullo potest impendi, nisi satisfacta parte.*

73 *Qua satisfactione peracta, seu obedientia præstita, etiam Executor Monitorialium Papalium potest ab ea absolvere, & etiam Confessarii privilegiati, ut Regulares.*

74 *Ab excommunicatione vero lata, & sibi specialiter reservata in Monitorio ab Episcopo non possunt Regulares absolvere sine speciali ejusdem facultate. Sed potest absolvere solus ipse Episcopus, vel ejus delegatus, vel ejus successor.*

PEr Monitorium intelliguntur hic specialiter Monito- 1
riales litteræ, seu Edicta, quæ a legitimis Ecclesiæ Superioribus eduntur, seu conceduntur pro rebus, aut scripturis deperditis, aut subtractis, vel occultis, ad finem obligandi ad restitutionem illas habentes, & ad revelationem in certo scientes, sub pœna excommunicationis majoris latæ sententiæ ipso facto incurrendæ, restitutione, vel revelatione non facta intra præfixum tempus.

Talia Monitoria concedere potest in toto Orbe Summus 2
Pontifex; *Certissima*. Item Episcopi in suis respective Diœcesibus; Concil. Trid. *sess. 25. de reformat. cap. 3. & Communis Doctorum*. Item Vicarius Generalis Episcopi 3
vigore suæ generalis commissionis. Nicol. Garzias *de Benefic. part. 5. cap. 8. num. 94.* ubi adducit ad hoc du- 4
plicem Sacræ Congregationis Cardinalium declaratio-

nem super dictum capit. Concil. quarum prima hæc verba continet: *Vicarius Episcopi potest concedere litteras Monitoriales, de quibus in præsenti Decreto*. Secunda hæc alia verba continet; *Vicarius generalis Episcopi potest has excommunicationes decernere, adhibita causæ cognitione, nec indiget speciali mandato Episcopi*, & sic plurimis citatis tenet Barbosa supra *dict. cap. 3. Trident. num. 5.* contra Ugolin. Narbon. Campanil. & alios existimantes, Vicarium Generalem Episcopi non posse ex generali commissione hujusmodi Excommunicatione, seu Monitoriales litteras decernere.

5 Item talia Monitoria concedere potest Vicarius Capitularis Sede vacante, quia ad Capitulum transeunt omnia, quæ sunt Jurisdictione necessariæ, ut est excommunicationis promulgandæ facultas; & sic expresse respondit Sacra Congreg. Concilii apud Garziam *de Benefic. part. 5. cap. 8. n. 94.* & Barbosam *de Offic. & potest. Episcop. part. 3. allegat. 96. n. 7.* ibi: *Stante hac declaratione quærebatur, an eadem potestas competat Vicario Capituli Sede vacante? Congregatio censuit affirmative, quia ad Capitulum transeunt ea, quæ sunt jurisdictionis necessariæ, ut est Excommunicatio &c.* Et sic tenent communiter Doctores cum Barbos. *d. allegat.* 96. *n.* 10. & super Trident. *d. sess. 25. cap. 3. n. 6.*

6 Item talia Monitoria, prævia causæ cognitione, potest concedere etiam Vicarius Apostolicus, ut expresse decrevit *Sacr. Congreg. Concilii sub die 26. Octobris 1590.* apud Barbos. *in Summa Apostolic. decis. verb. Monitoria n. 1. & cit. alleg. 96. n. 10.* Theophil. Raynaud. *de Monit. Eccles. part. 1. cap. 1. qu. 10. vers. Omnia.*

7 Item talia Monitoria possunt concedere Legati a Latere, & Nuncii Apostolici; Barbos. *cit. allegat.* 96. *nu.* 11. & super Trident. *cit. cap. 3. n. 8.* Raynaud. *loc. cit. q. 10. in princip.* Aloysius Riccius *in praxi fori Eccles. res. 235. num. 2.* Lazar *de Monitor. sect. 1. quæst. 5.* Gutier. *Canon. lib. 1. cap. 11. a num. 5.* Ugolin. *de potest. Episcop. cap. 46. in princip.* Escobar. *in tractatib. select. tractat. 2. part. 1. §. 3. num. 60.* & alii.

8 Talia autem Monitoria nequeunt concedere Abbates, aliique Prælati Ordinarii etiam exempti Episcopo inferiores, & immediate Sedi Apostolicæ subjecti, ac nullius Diœcesis sed pro illis obtinendis debent eorum Subditi Sedem Apostolicam adire; ut declaravit *Sacr. Congregat. Concilii 22. Januar. 1598.* apud Monacell. *part. 1. tit. 6. formul. 11. numer. 13.* & referunt etiam sic decisum Barbos. *in Summa loc. cit. num. 3. super Trid. loc. cit. nu. 9. in dict. allegat. 96. n. 12.* Ugolin. Garzias, & Campanil., & alii ibi citati.

9 Possunt tamen talia Monitoria concedere Generales Religionum, eorumque Visitatores, & Provinciales pro suis subditis, non vero Superiores locales, ut Priores, Guardiani, & alii similes, qui alios Superiores majores habent supra Generalem, quia Superiores locales non habent auctoritatem quasi Episcopalem; Tancred, *tom. 5. tract. 4. qu. 2. nu. 1.* Felix Potestas *tom. 2. part. 1. num. 3.* Miranda, Rodericus, Fr. Emmanuel, citati, & sequuti a Barbosa super Trid. *loc. cit. n. 10.* & alii.

10 Posse autem Superiores locales Monitoria edere in suis Conventibus, non quidem ad finem revelandi pro rebus aut scripturis deperditis, ut subtractis, sed pro aliis delictis, ut pro reditu Fugitivi, seu Apostatæ ad Conventum intra tres vel quatuor dies, & hujusmodi, docet cum permultis Melphi *de pœnis cap. 28. quæst. 1. & 2.* & adducit disparitatem de excommunicatione pro rebus deperditis, seu subtractis, dicens, hanc reservari Prælatis majoribus privative quoad Superiores locales, quia solet esse solemnior, ac majori gravitate, & circumspectione exercenda; sed vide ipsum *loc. cit.* & Felicem Potestatem *loc. cit. num. 3.*

11 Monitoria pro revelandis rebus occultis conceduntur solum in subsidium, quando scilicet deficiunt probationes, & veritas alio modo haberi non potest; Sic sentire videtur, Conc. Trid. *cit. sess. 25. cap. 3.* & sic expresse rescripsit *Sacra Congregat. Episcop. in Savonen. 15. Januarii 1619.* apud Nicol. *in Floscul. verb. Monitorium num. 2.* & tenent communiter Doctores cum Barbosa *cit. alleg. 96. a n. 14. & cit. sess. 25. cap. 3. a n. 18.*

12 Monitoria hujusmodi sunt concedenda solum illi, cui interest, non autem aliis; Sic expresse statuit S. Pius V. Constitut. incip. *Sanctissimus*, ubi ordinavit, quod mandata in forma *Significavit* pro rerum subtractarum, aut deperditarum restitutione, aut revelatione expediantur ad eorum duntaxat instantiam, quorum civiliter interest; Barbos. *cit. allegat. 96. num. 24. & cit. sess. 25. cap. 3 numer. 16.* cum Ugolin. Lazzar. Riccio, Genuens. ibi citatis, & alii passim. Hinc si essent concessa absque peten-
13 tis interesse, essent revocanda, ut cum Lazzar. Francisc. Leon. Aloysio Riccio tenet Barbosa *cit. alleg. 96. nu. 24. & cit. cap. 3. n. 17.*

14 Monitoria hujusmodi non possunt concedi pro qualibet parva re: Sic Concil. Trid. *cit. sess. 25. cap. 3.* ibi: *Non alias quam ex re non vulgari*, & S. Pius V. cit. Constit. incip. *Sanctissimus*, ibi: *Et tamen ostendat, res ipsas (id quod præcipue in omnibus attendendum est) minime vul-*
15 *gares existere*; Et sic Doctores communiter. Hinc Romana Curia non concedit Monitoria, nisi sub conditione, quod res perdita, seu subtracta ascendat ad valorem quinquaginta aureorum, sive scutorum monetæ, licet fuerint separatim subtracti; & patet ex forma impressa, ut testatur Nicolius *in Floscul. verb. Monitorium n. 4.* Barbosa *cit. allegat. 96. num. 30.* referens ex aliis, in Curia Neapolitana Monitoria non concedi pro minori summa, quam quinquaginta Ducatorum; considerata tamen paupertate petentis, aliquando decerni in minori summa decem, viginti, vel triginta ducatorum pro Episcopi arbitrio.

Potest tamen aliqua res in se parva, & levis esse gravis, & non vulgaris in Jure ex circumstantiis, adeoque sufficiens ad concedendum Monitorum, ut si in Monasterio Religiosorum e Cella unius fuerit ablata res valoris v. g. duntaxat sex Juliorum, adest tunc sufficiens causa, ut Superior Provincialis, & respective Episcopus pro Monasteriis sibi subjectis possit Monitorium concedere, quia quamvis talis materia sit in se levis, est tamen gravis, prout potest enervare Regularem disciplinam frangendo communem pacem, & destruendo publicum spirituale Monasterii bonum; Unde Superior ad hæc mala evitanda, & disciplinam Regularem fovendam, publicum Monasterii spirituale bonum, & communem pacem conservandum, potest Monitorium sub excommunicatione ferre, obligando subditum ad restituendum, vel revelandum; quamvis enim talis materia sit levis in linea justitiæ, evadit gravis ratione talis circumstantiæ, & in linea obedientiæ; Sic Tancred. *tom. 5. tractat. 4. quæst. 2.* cum Suarez Tamburin. *de Jure Abbatissar.* & aliis ibi citatis, Felix Potestas *loc. cit. n. 12.* & alii. 16

Item si plures v. g. grave damnum intulerint non simul, sed separatim, & singuli parum acceperint, non tingens ad peccatum mortale, ut si plures in populari tumultu depredati sint aliquam domum, aliquam vineam, tunc adest sufficiens causa concedendi Monitorium sub pœnas excommunicationis obligans singulos ad restituendum, & revelandum, quia licet singuli quid leve rapuerint, omnia tamen hæc levia notabile damnum constituunt, quod, cum possint reparare, si singuli suum leve furatum, seu acceptum restituant, singuli peccant mortaliter detinendo, & consequenter singuli Monitorio ligantur; Barbosa *cit. allegat. 96. n. 29.* cum Suarez, Lazzar., Bonacina, Henriq., Genuens. ibi citatis, Felix Potestas *loc. cit. num. 19.* & alii. 17

Monitoria hujusmodi non possunt concedi in Criminalibus, quia & afferunt infamiæ notam, & inducunt periculum incurrendi Irregularitatem; Unde ex Stylo Curiæ Romanæ, & ex generali Diœcesanorum usu in ipsis Monitoriis, teste Barbosa *cit. allegat. 96. num. 32.* ponitur sequens clausula: *Nolumus autem, quod ex revelatione hujusmodi, si eam fieri contingat, nisi pro civili interesse, & civiliter tantum agi possit, alias revelatio ipsa, neque in Judicio, neque extra, fidem faciat.* Et sic tenent communiter Doctores cum Barbosa *cit. allegat. 96. nu. 32.* Unde *Sacr. Congreg. Episcop. in Aprutina 22. April. 1616.* expresse respondit, quod concedi non possunt Monitoria ad finem revelandi ad detegendum delicta, vel delinquentes; Neque pro reperiendis testibus in causa criminali etiam ad defensam; *Sacr. Congregat. Episcop. in Campsona 28. Novembr. 1589.* Nec talibus revelationibus uti possunt in causa criminali, licet adessent; *Ead. Sacr. Congr. Episcop. in Senogalien. 5. Julii 1619.* apud Nicol. *in Floscul. verb. Monitorium n. 1.* 18

Hinc petenti copias revelationum dari potest juramentum, quod illis non utetur nisi in judicio civili; Sic rescripsit *Sacr. Congreg. Episcop. & Regular. Episcopo Marsicano 21. Martii 1589. & Episcopo Perusino 5. Maji 1593.* 19
Et si revelationes contineant infamiam, vel aliquid aliud, 20
ex quo oriri possit scandalum non debet concedi, sed monito detentore, si restituere nolit, repetitis testibus cum juramento, poterit excommunicari, ut respondit *Sacra Congr. Episcop. in Gallipolitana 7. Junii 1594.* apud Monacell. *part. 1. tit. 6. formul. 11. num. 11.* ubi id docet cum Januensi, Lazzar. Pinsec. ibi citatis; & cum multis aliis tenet Barbosa *cit. allegat. 96. numer. 33.* ubi dicit, quod Monitoria non debent concedi, si sint infamatoria alicujus particularis personæ.

Monitoria hujusmodi non sunt concedenda quando certæ sunt personæ, quia tunc ordinarie est agendum, & procedendum, ut deducitur ex Concil. Trident. *cit. sess. 25. cap. 3. de reform.* & docet Franc. Leo, Giurba, Costa, Lazzar. Riccius, Campanil, Marta, Raynaud. citati, & sequuti a Barbosa *dict. allegat. 96. n. 25.* 21

Monitoria hujusmodi possunt concedi tam ante cœptam litem, quam ea pendente, dum probationum terminus non elabitur; Lazzar. Campanil. Petrus Gregorius, Mandell. & alii citati, & secuti a Barbosa *dict. alleg. 96. num. 38.* & alii passim. 22

Monitoria hujusmodi potest promulgare ex officio Judex Ecclesiasticus etiam nemine petente v. g. contra detinentes res Ecclesiæ, si eas non restituant, vel contra non revelantes eos, quos noverint eas detinere; ut habetur *in Extravagant. unic. Joann. XXII. de furtis*, & docet Barbosa *loc. cit. n. 23.* & communis aliorum. 23

Moni-

24 Monitoria hujusmodi non sunt concedenda ad instantiam nominatim excommunicati, seu publici, notorii peccatoris. *Communis, arg. c. Immunitatem X. de Immunitate Ecclesiæ*: ibi, *Cum . . . . frustra legis auxilium invocet, qui committit in legem, cap. Sacerdotibus 2. Ne Clerici, vel Monachi*, ibi: *Indignum est eis ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari; & cap. In audientia 25. de sentent. Excom.* ibi: *Cum frustra Ecclesiæ imploret auxilium, qui committit in ipsam.* Hinc Concilium Mediolanensem IV. *titul. De foro Episcopali* expresse id vetuit, ibi: *Excommunicationum litteræ non concedantur . . . . cuiquam Excommunicato, aut manifeste, aut notorie criminoso.* Et id etiam prohibuit Concilium Tolosanum *part. 4. c. 1. num. 6. Nullæ in excommunicati, aut perditi, scelestique hominis gratiam . . . Excommunicationes decernantur.*

25 Monitoria hujusmodi concessa pro habendis revelationibus publicantur tribus festivis diebus exceptis tamen diebus Nativitatis, Resurrectionis, Ascensionis Domini, diebus Pentecostes, Corporis Christi, aliisque anniversariis solemnioribus diebus, nisi alia gravi de causa Episcopus aliter censuerit; Barbosa *cit. allegat. 96. num. 43.* cum pluribus ibi citatis Monacell. *loc. cit. num. 1.* Nicol. *Lucubrat. Canonic. lib 5. tit. 39. de sent. excomm. post num. 23.* Guazzin. *in tract. ad defens. animar. lib. 2. de defens. 2. cap. 17. num. 79.* & Concil. Mediolanens. IV. *part. 3. tit. 8. de foro Episcopali*, ibi: „ Cum vero pro ratione præscripta „ aliquando concedentur (*excommunicationum litteræ*) ne „ tamen in Sanctissimis his diebus, in Nativitate scilicet „ Domini, Pascha Resurrectionis Ascensione, Pentecoste, „ in celebrante Sacri Corporis Domini, & aliis „ anniversarii solemnioribus diebus ullo modo promulgentur, „ nisi Episcopus aliter censuerit. “

26 Parochus autem, vel alius Ecclesiæ Rector, dum publice in Ecclesia sententiam excommunicationis fulminat contra non restituentes, seu non revelantes, tenet manibus candelam accensam; & in fine candela in terram projecta, & extinctam, pedibus eam conculcat, interim Campana Ecclesiæ paulatim pulsante juxta formam traditam a Joanne XXII. *in Extravagant. commun. unica de furt.* Et exinde ut populus Cæremoniarum Ecclesiæ significationem percipiat, & effectus excommunicationis, magis pertimescat, statim ipsum instruit, quod ipse Parochus Christum excommunicantem, & projectio candelæ, ejusdemque extinctio, & Campanæ, pulsatio excommunicatum quasi mortuum significant, utpote a Christi Corpore tamquam palmitem a vite præcisum, & quod conculcatio Candelæ pedibus facta demonstrat, excommunicatum sic ab Ecclesia ejectum, traditum esse Dœmoni torquendum, & ab eodem aliisque tartareis Ministris in inferno conculcandum, nisi resipiscat.

27 Monitorii vi nemo tenetur seipsum patefacere, aut de-
nunciare, quia nemo se infamare debet; *Cap. Quis ali-
quando 87. de pœnitent. dist. 1.* Barbosa *cit. allegat. 96.*
28 *num. 45. & sequent.* & communis aliorum. Qui tamen
alienam rem suscipuit, tenetur procurare, ut res restitua-
tur Domino per amicum fidelem, aut per Confessarium;
29 *Communis*. Non tenetur autem alienam rem restitue-
re, neque vi monitorii, si effectus sit impotens ad sol-
vendum, dummodo habeat animum restituendi, cum pri-
mum possit; quia impossibilium nulla est obligatio; *l. Im-
possibilium ff. de Regul. Juris, & cap. Nemo potest 6. de
Regul. Juris in 6.* ibi; *Nemo potest ad impossibile obliga-
ri*; Barbosa *loc. cit. num. 47.* & alii communiter. Neque
30 vi Monitorii restituere tenetur, si talem rem retineat
in justam compensationem; Barbosa *loc. cit. num. 49.* cum
communi aliorum, dummodo concurrant omnes condi-
tiones ad justam compensationem requisitas, assignatas sub
verb. *Compensatio*; Vide *ibid.*
31 Neque scientes hujusmodi detentorem tenentur vi Mo-
nitorii eum talem rem retinere ob justam compensatio-
nem, aut non restituere ob impotentiam, quia cum in si-
milibus casibus monitorium non liget principalem, tan-
to minus ligabit minus principales, uti sunt scientes res-
pectu detentoris; Barbosa *loc. cit. num. 72.* cum com-
muni aliorum. Tenentur autem scientes revelare & de-
32 nunciare eum, si solum sit impotens restituere in to-
tum, & non quo ad partem, seu si solum ob partem ha-
beat justum titulum compensationis, & non ob totum,
quia in tali casu, sicuti detentor non excusatur quoad
totum, sed solum quoad partem restitutione, ita nec
33 scientes excusantur a revelatione; *Communis*. Item scien-
tes eum denunciare tenentur, si dubitent de justitia
compensationis, aut de impotentia restituendi, nisi ratio-
nabiliter deponant dubium, quatenus nempe eam au-
dierint a fide digno, quia possessio stat pro præcepto Su-
perioris, quod est certum, & excusatio est duntaxat,
34 dubia; Barbosa *loc. cit. num. 72.* & alii communiter.
Nemo tenetur vi Monitorii alium denunciare, quando ex
denunciatione prudenter timet sibi aut suis usque ad quar-
tum gradum aliquod grave damnum contra aliquod ex
quatuor bonis hominis, videlicet animæ, corporis, fa-
mæ, & substantiæ corporis, quod juxta debitum ordi-
nem, sit præferendum damno alterius, quia præcepta
& humana, & positiva non obligant cum tanto incom-
modo: Diana *part. 9. tractat. 5. resolut. 48.* Bonacina
tom. 1. de obligat. denunciand. disp. 6. §. 3. Felix Potestas
tom. 2. part. 1. num. 39. & alii.

Nec quis tenetur ex vi Monitorii denunciare con-
junctos intra quartum gradum, etiamsi non adsint alii te- 35
stes. Qui enim de Jure compelli non potest ad testifican-
dum contra ipsos, nec tenetur eos denunciare vi Moni-
torii, quia non debet Lex Ecclesiastica cedere in beni-
gnitate Legi civili, ut velit eos ligare, quos Lex Civi-
lis non obligat. Lex autem Civilis non obligat ad testi-
ficandum contra ipsos supradictos, textu expresso *in leg.
Quarta §. 4. de testibus, relat. capit. si testes 3. caus. 4.
quæst. 2. & 3.* ibi: *Item, l. Quarta §. 4. Lege Julia
publicorum judiciorum cavetur, ne invito denuncietur,
ut testimonium dicat adversus Socrum, Generum, Vitri-
cum, Privignum, sobrinum, sobrinam, Sobrinove natum,
eosque, qui priori gradu sint*: Tancred. *tom. 5. tract. 4.
quæst. 20.* Felix Potestas *loc. cit. num. 30.* Pontas *verb.
Monitorium cas. 12.* cum Eveillon. Angelo de Clavasio,
Navarr., Suarez, Avila, & Barbosa, *ibi cit.*, Diana
part. 5. tractat. 13. resol. 67. Raynaud. *de Monitoriis
part. 1. cap. 3. quæst. 20.* Lopez, Silvius, Brunius, &
alii apud Dianam *part. 8. tract. 7. resol. 10.* qui cum E-
scobar id tenet, tam de consanguineis, quam de affini-
bus, usque ad quartum gradum, quia si conjunctus a-
geret ut denunciator, aut talis contra sic conjunctos, ori-
rentur inter familias sic conjunctas plurimæ dissensiones,
& inimicitiæ, & sic tolleretur domorum, & familia-
rum pax, & quies, quod cederet in maximum Reipubli-
cis præjudicium; ex qua ratione Raynaudus, & Dia-
na *locis citatis* eos a denunciando eximunt, nedum in
causis Criminalibus, sed etiam in Civilibus; Quod ta-
men respectu affinitatis non admisit S. *Congregatione Conc.
in Fulginaten. 1. Decembris 1630.* penes Sellium *in Sele-
ctis Canonic. cap. 10. num. 4.* & Barbosa *super Concil.
Trid. cit. sess. 25. cap. 3. num. 12.* ubi attestantur fuisse a
dicta Sacra Congregatione sic resolutum *Revelare tenetur
scientes ita ut non eximantur ab excommunicatione commi-
nata in litteris Monitorialibus Apostolicis quando veritas
haberi aliter non potest, nec attenditur excusatio respectu af-
finatis in hoc casu.*

Qui inhabiles sunt ad testimonium ferendum, ut infa- 36
mes, & hujusmodi, tenentur revelare, præsertim cum de-
ficiunt aliæ probationes, quia eorum testimonium non o-
mnino invalidum est, nam etsi non probent, faciunt ta-
men præsumptionem, Glossa verb. *Ad testimonium in cap. 1.
de testibus in 6.* cum citatis a Farinac. *part. 3. quæst. 62. n.
274.* Barbosa *cit. allegat. 96. num. 62.* cum aliis ibi citatis.

Monitorii vi revelare nemo tenetur id, quod duntaxat 37
scit sub secreto naturali ad finem habendi ad id consilium,
vel auxilium sub tali sigillo sibi communicatum, ut solet
accidere in Medicis, Chirurgis, Pharmacopolis, Obstetri-
cibus, Advocatis, Procuratoribus, Tabellionibus, & hu-
jusmodi, qui secreta infirmorum, clientum, & aliorum
sub naturali sigillo recipiunt; quia obligatio servandi tale
arcanum, seu sigillum est Juris naturalis, contra quod non
potest obligare Monitorium, quod est præceptum, seu Jus
duntaxat Ecclesiasticum; Sic Barbosa *cit. allegat. 96. n.
63.* & Communis Doctorum cum S. Thom. *part. 2. qu. 70.
art. 1. ad 2.* ubi sic præcise dicit; *Quandoque vero sunt ta-
lia quæ quis prodere non tenetur. Unde potest obligari ex
hoc, quod sibi sub secreto committuntur. Et tunc nullo mo-
do tenetur ea prodere etiam ex præcepto Superioris, quia
servare fidem est de Jure naturali. Nihil autem potest
præcipi contra id, quod est de Jure naturali.* Excipe ta-
men casus, in quibus agatur de impediendo futuro da-
mno Reipublicæ, aut tertiæ personæ privatæ, quod ali-
ter evitari non possit; Aut de relevando impedimento oc-
culto, Matrimonium dirimente; quia in his casibus te-
nentur Medici, Chirurgi, Pharmacopolæ, Obstetrices 38
Advocati, Procuratores, Tabelliones, & alii omnes re-
velare secretum naturale, ut tales mali exitus antever-
tantur, nam bonum publicum prævalet bono particu-
lari, seu privato, & Jus naturale innocentis, ne grave
damnum patiatur, prævalet Juri naturali; quod habet
nocens, ne reveletur, & validitas, seu bonum Sacramenti
obligara ad detegendum impedimentum dirimens etiam
sub solo naturali sigillo cognitum, ut sic evitetur nulli-
tas ejusdem Sacramenti, continuus concubinatus, aliaque
gravissima mala inde obventura; Eveillon, *tract. de ex-
communicat. & Monitor. cap. 23. art. 2. §. 1.* Barbosa *cit.
alleg. 96. num. 63.* Navarr. *in Canon. Inter verb. 35. caus.
11. qu. 3. conclus. 6. num. 222.* Valentia *tom. 3. in Sum-
ma S. Thomæ disp. 1. quæst. 10. punct. 5.* Pontas verb.
Monitorium cas. 8. in fine, Bonacina *tom. 1. de obligat.
denunciand. a num. 1.* Aretin. *in pract. crimin. pag. 164.*
Melphi *in pract. crimin. verb. Testes*, Felix Potestas *loc.
c. num. 57.* ubi testatur de communi.

Nemo tenetur denuntiare ea, quæ, certo non scit, quia 39
alioquin se exponeret periculo levitatis, & patientem
exponeret in bonis Domini cum æquali, seu paulo ma-
jori damno, quod fortasse injuste pateretur. Hinc Moni-
toria, seu Edicta loquuntur de scientibus: scire autem
proprie est veritatem visu, vel alio corporis sensu per-
ceptam vere, & realiter retinere: Barbosa *cit. allegat. 96.*

num.

num. 96. cum Reginald., Lazzar. Campanil., Bonacin., Ugolin., Homob. & aliis ibi citatis. Unde nemo revelare, tenetur ea, quæ audivit a personis levibus vel ignotis, aut nihil certum scientibus; Barbosa., *loc. cit. num.* 67. cum Navarr., Sanchez, Reginald., Bonacina ibi ci-

41 tatis, & alii passim. Neque quis revelare tenetur, quæ audivit ab eo, qui jam denuntiavit, quia ex quo Judex jam factus est certus, certiorari ulterius non oportet; *cap. Eum qui Regul. juris in* 6. ibi: *Eum qui certum est certiorari ulterius non oportet*, Barbosa *loc. citat. numer.* 68. cum Navarro, Grassio, Sayro, Avila, Lazzar., Bonacina ibi citatis, Felix Potestas *loc. citat. numer.* 55. Fr. Emmanual *in Summa par.* 1. *cap.* 76. *numer.* 7. & alii.

42 Non denuntiare tenetur id quod in Judicio probare non potest, quia quod probari non potest, se habet, ac si nesciretur; Barbosa *loc. citat. num.* 52. cum Navarro, Lazzaro, & Avila, Bonacina, Escobar Sayro, Henriq. Guttier., Genuens., Ugolin; Raynaud. *ibid.* citatis.

43 Excipiuntur tamen aliqui casus respicientes alias materias. Primus casus exceptus est, quando agitur de iis, quæ respiciunt Fidem, & Christianam Religionem, ut Hæresis vel Blasphemia hæreticalis; in his enim denunciator habetur pro teste in illis uni testi, creditur; *cap. In omni negotio* 4. *de testibus*, Barbosa *l. c. sub n.* 52. cum Zaccar., Diana, Brun., Genuen., Bonac., & aliis ibi citatis. Hæretici, enim quamvis occulti, & probari, non possint, sunt denuntiandi: ut patet ex propositione quinta inter damnatas ab Alexandro VII. 24. *Septemb.* 1665. ibi: *Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.*

44 Secundus casus exceptus est, quando agitur de iis, quæ respiciunt bonum publicum, ut sunt proditiones Patriæ, machinationes, Conspirationes in Principem, seu Superiorem, Crimina læsæ Majestatis, Simoniæ, Subornationes in Electionibus, Omicidia occulte grassantia, falsificationes monetæ, & similia. Hæc enim dicuntur crimina exceptuata, pro quibus solent Monitoria concedi, ut reveletur occultus delinquens notorii criminis ad finem ipsum in aliorum exemplum puniendi, & sic consulendi bono Communitatis; Unde talia delicta sunt denuntianda, etiamsi sciantur sub secreto naturali, & probari non possint; Tamburin. *lib.* 6. *Decalog. cap.* 2. §. 4. Bonacin. *tom.* 1. *de obligat. denunciand. disp.* 6. *num.* 5. Felix Potestas *loc. cit. num.* 62. Barbosa *loc. cit. num.* 62. cum pluribus ibi citatis.

45 Tertius casus exceptus est, quando Monitoria, seu Edicta non præcipiunt denunciationem, sed testificationem; tunc enim tenetur quis revelare, & testari, seu deponere tamquam testis, si juridice interrogetur, quamvis probare non possit, cum in Edicto præcipitur simpliciter, & absolute testificatio; Barbosa *loc. cit. num.* 52. cum Lazzar., Avila, Sayr. Bonacina, Genuens. ibi citatis, Felix Potestas *loc. cit. num.* 73. Bardon, *part.* 3. *resolut.* 101. *num.* 49. & alii passim.

46 Quartus casus exceptus est, quando monitoria, seu Edicta non præcipiunt denuntiationem, sed testificationem: tunc enim tenetur quis revelare, & testari, seu deponere tamquam testis, si juridice interrogetur, quamvis probare non possit cum in Edicto præcipiatur simpliciter, & absolute testificatio; Barbosa *loc. cit. num.* 52. cum Lazzar., & Avila, Sayr. Bonacina, Genuens. ibi citatis, Felix Potestas *loc. cit. num.* 73. Bordon. *part.* 3. *resolut.* 101. *num.* 49. & alii passim.

47 Non tenetur denuntiare vi Monitorii ad finem restitutionis qui rite rem præscripsit, quia per usucapionem, & præscriptionem res fit propria usucapientis, & præscribentis; unde sicuti non tenetur restituere, ita nec denunciare; Navarr. *consil.* 35. *num.* 8. *de sentent. excomm.* Avila *de Censuris part.* 2. *cap.* 5. *disp.* 5. *dub.* 1. *illat.* 3. Barbosa *loc. cit. num.* 82. Raynaud. *de Monitor. part.* 1. *cap.* 2. *quæst.* 7. Monacell. *part.* 1. *tit.* 6. *formul.* 11. *n.* 9. & alii passim.

48 Non tenetur denuntiare, qui rem habet sibi debitam, quamvis adsint Creditores ipsi anteriores, quia Judex Ecclesiasticus intendit tantum obligare restitutionem illius, quod non potest retineri sine peccato, qui autem habet rem sibi vere debitam, illam retinet sine ullo peccato; Comitolus *respons. moral. lib.* 3. *quæst.* 39. Diana *part.* 3. *tract.* 5. *resol.* 10. Raynaud. *de Monitor. part.* 1. *cap.* 2. *quæstion.* 6. Barbosa *loc. cit. num.* 81. Monacell. *loc. citat.* & alii.

49 Nec etiam tenetur denuntiare, qui bona fide rem alienam pretio numerato emit a latrone, negata, aut non sperata refusione pretii; Rebell. *de obligat. justitiæ part.* 1. *lib.* 2. *quæst.* 9. *num.* 6. Sanchez *de Matrimon. lib.* 2. *disput.* 41. *a num.* 27. Sayr. *in Clavi Regia lib.* 10. *tractat.* 2. *cap.* 3. *num.* 5. Raynald. *de Monitor. part.* 1. *cap.* 2. *quæst.* 10. Barbosa *loc. cit. num.* 83. Monacell. *loc. cit. num.* 9. Guazzien. *in tract. defens. animar. lib.* 2. *def.* 2. *cap.* 16. *a num.* 65. & alii plures; Quamvis enim juxta dicta in verb. *Emptio & venditio art.* 2. *a num.* 1. Emens bona fide rem furtivam, seu alienam teneatur eam restituere, Domino, nec possit ab ipso repetere expensum pro ea, juxta communiorem Doctorum sententiam, attamen juxta dicta *ibid. num.* 7. est revera etiam probabile, quod talis emptor possit rem furtivam reddere furti ad pretium recuperandum, seque indemnem servandum, ut præter ibi citatus tenent Philliarch. *de Offic. Sacerdot. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 18. Valentia 2. 2. *disp.* 5. *q.* 6. *punct.* 4 Rebel. *de obligat. just. part.* 1. *lib.* 2. *q.* 9. *n.* 3. Torres *tom.* 2. *disp.* 13. *dub.* 2. Bonac. *de contractib. disp.* 1. *de rest. quæst.* 4. *punct.* 2. apud Barbosa *allegat.* 96. *num.* 83.

50 Detinens mala fide scripturam alienam quatenus eam abstulit, tenetur vi monitorii eam reddere Domino cum æquali suo damno, aut paulo majori, non tamen cum damno longe majori damno ipsius Domini Tamburin. *lib.* 9. *decalog. c.* 3. *a n.* 19. cum Molina, Lessio, Azorio, Valentia, Navarr., Bonacina ab ipso citatis, Diana *part.* 9. *tract.* 8. *resolut.* 48. Felix Potestas *tom.* 2. *part.* 1. *n.* 114. & alii, Et ratio primæ partis, est, quia actio injusta obligat ad amovendum damnum ab innocente, & ad ponendam æqualitatem; Unde detinens mala fide alienam scripturam, tenetur eam reddere Domino cum æquali, seu paulo majori damno in suis bonis, damno in sua vita, aut sua fama, damno in vita, aut fama Domini? In damno enim æquali; seu paulo majori potior est ratio innocentis? Quamvis enim simpliciter, & absolute loquendo multo plus valeat vita, aut fama propria, quam vita, aut fama alterius, adeoque cæteris paribus & quando uterque est innocens propria sit præferenda alienæ, non sic tamen, quando non adest paritas, & æqualitas utriusque, sed unus est nocens, & alter innocens, quia in tali casu multo plus valet vita, aut fama innocentis, quam nocentis; adeoque, stante tali disparitate, & inæqualitate, vita aut famæ alienæ innocentis est præferenda vitæ, aut famæ propriæ nocentis.

Ratio autem secundæ partis; nempe quod non teneatur scripturam reddere cum suo damno longe majori damno ipsius Domini, est, quia justitia commutativa nihil aliud præcipit, quam ut ponatur æqualitas, & sic injustus scripturæ detentor excusatur a restitutionem ob impotentiam ponendi æqualitatem; Si enim ex restitutione scripturæ sequatur infamia restituentis, ad eam non tenetur, si damnum Domini sit solum in bonis temporibus, quia jactura famæ utpote superioris ordinis, est longe major jactura bonorum temporalium, utpote inferioris ordinis; Sicuti etiam non tenetur, restituere, si suum damnum sit circa bona ejusdem ordinis sed multo, & longe majus damno Domini, ut si damnum Domini sit quinquaginta aureorum & suum sit centum aureororum & ultra; Sic Doctores supracitati.

51 Cum hac tamen advertentia, quod si injustus detentor possit suam infamiam, seu suum majus damnum evitare restituendo scripturam medio secreto amico, aut prudenti Confessario, seu alio modo, tenetur omnino restituere, alias ultra grave peccatum incurrit excommunicationem latam in monitorio; *Communis*.

52 Detinens bona fide scripturam alienam non tenetur eam reddere cum suo, aut suorum notabili damno etiam minori damno Domini Scripturæ, quia cum talis scripturæ, detentio non sit ei culpabilis, non potest obligari ad ejus restitutionem cum notabili suo, aut suorum detrimento *arg. cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus*, ibi: *Rem quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*, Diana *in Summa verb. Testis num.* 6. Busemb. *lib.* 4. *de statibus c.* 3. *dub.* 6. *num.* 1. Felix Potestas *loc. cit. num.* 16. Tambur. *loc. cit. num.* 24. & alii plures apud ipsum.

53 Si autem dictus bonæ fidei detentor possit suum, aut suorum notabile damnum evitare, restituendo per se, aut medio secreto amico, seu prudenti Confessario, vel alio modo, tenetur ex justitia id facere, quando avertit Scripturam esse alienam, alias tenebitur ad omnia damna; quæ sequentur a die habitæ notitiæ seu factæ advertentiæ, quod scriptura esset aliena, quia a tali die incœpit esse injustus detentor. Unde cum potuerit, & noluerit restituendo, ut debebat, dictam scripturam, damna impedire, gravem culpam commisit contra justitiam ex re accepta, adeoque tenetur ad restitutionem; Tamburin. *loc. cit. num.* 8. *ibidem cap.* 1. §. 9. *num.* 6. & *cap.* 2. §. 1. *num.* 7. cum aliis ibi citatis, Felix Potestas *loc. cit. n.* 117. & 118. contra Busemb. *loc. cit.* ubi cum aliis dicit teneri restituere dictam scripturam solum ex charitate, & non esse justitia, adeoque non obligari ad damna inde secuta.

54 Detinens scripturam publicam continentem acta producta, & effecta in Judicio, tenetur vi Monitorii eam tradere, sicuti & testis eam revelare, quia talis scriptura spectat ad Justitiam publicam ministrandam: *Communis*.

55 Detinens scripturam communem reo, & actori, quatenus spectat ad Jus utriusque, non tenetur vi monitorii eam tradere, sicuti nec testis revelare, quando, inservire potest pro Jure alterius contra Jus proprium, quia cum talis scriptura sit utriusque communis, cæteris paribus, melior est conditio possidentis; *Communis*.

56 Detinens scripturum propriam spectantem ad suum jus & ad sua bona, non tenetur vi monitorii eam tradere, sicuti nec testis revelare, quia monitorium fertur contra retinentes scripturas alienas, & spectantes ad Jura & bona Actoris. Non enim potest quis obligari ad tradenda,

seu

ſeu revelanda arma ſua inimico; *Communis*. Detinens
57 ſcripturam ſpectantem ad jus & bona Auctori, ſi ſit certus de ſua juſtitia & quod Auctor, attenta ejus potentia, ſeu opulentia, utetur injuſte tali ſcriptura contra ipſum tunc durante eo periculo, non tenetur vi Monitorii ea tradere, ſicuti nec teſtis revelare, quia Monitorium datur ad impedienda, & non ferenda mala; talis autem conſignans, ſeu revelans dictam ſcripturam in data hypotheſi, non ſolum cooperaretur ad malum temporale ſui, ſed etiam ad malum ſpirituale, ideſt peccatum Actoris, ſicuti cooperaretur ad peccatum detinens gladium alterius ſi illum ei conſignaret in contingentia, qua eſſet certus, aut probabiliter crederet, quod eſſet eo uſurus ad aliquam occidendum; *Communis*. Si autem detinens
58 ſcripturam ſpectantem ad jus, & bona Actoris, non ſit certus de ſua juſtitia, nec quod actor ea utetur injuſte, ſed ſolum ſit dubius, tunc tenetur dictam ſcripturam conſignare, quia in dubio poſſeſſio ſtat pro Creditore, de cujus jure, & bonis eſt ſcriptura; qui non eſt privandus ſua ſcriptura, ex dubia ſui malitia, nam in dubio quilibet eſt præſumendus bonus; *argum. cap. In cunctis* 52. *cauſ.* 11. *quæſt.* 3. *& cap. Mandata* 6. *de præſumptionibus*. Et a fortiori tenetur detinens dictam ſcripturam actori conſignare, & teſtis revelare, ſi actor habeat Jus quamvis litigioſum ad rem, in ordine ad quam inſervit ſcriptura quia tunc eſt injuſtus detentor in præjudicium actoris cui
59 ex Juſtitia debetur ſua ſcriptura, ut poſſit ſuum jus proſequi; Sic expreſſe Felix Poteſtas *loc. cit. num.* 111. & alii paſſim.

60 Detinens transſumptum non authenticum ſcripturæ ſpectantis ad actorem, non tenetur vi Monitorii illud conſignare, ſicuti nec teſtis revelare, quia ſimplex transſumptum non authenticum non facit fidem. Barboſa *citat. alleg.* 96. *num.* 51. *in fine*, cum Suarez, Filliuc. Bonac. Machado, Homobon. ibi citatis.

61 Sciens aliquem detinere ſcripturam alienam, ex quo ſeipſo, ille præſente tamquam confidente communicavit dictam ſcripturam cum ſuo Advocato, vel Procuratore, non tenetur vi Monitorii revelare, quia id faciendo incurreret infamiam, omnes enim, qui id ſcirent, recuſarent ejus amicitiam, & tamquam infidelem, & infamem refugerent; Monitorium autem non obligat ad revelationem ſcripturæ, quando ex tali revelatione ſequitur infamia; Diana *p.* 9. *tract.* 8. *reſolut.* 43. *in fine*. Tancred. *tom.* 5. *tract.* 4. *quæſt.* 18. Felix Poteſtas *loc. cit. num.* 121. & alii paſſim.

62 Cum quis, ne creditores aliqua ſua bona adjudicent, illa vendit in confidentia cuidam ſuo amico, hic amicus, ſi talis venditor monitus nolit ſatisfacere creditoribus, & nullum ipſi ſequatur notabile damnum, tenetur vi Monitorii revelare talia bona, quia eſt particeps peccati talis vendentis, quandiu enim non revelat, eſt cauſa, cur talis vendens non ſolvat, ſicuti cenſetur cauſa peccati, qui occultat bona ſibi a fure ad cuſtodiendum tradita. Bonacina *tom.* 1. *diſput.* 6. *de obligat. denunciand. punct.* 5. §. 6. *num.* 7. Felix Poteſtas *loc. cit. num* 183. ubi recte ſubjungit, quod qui occultant bona ne ob æs alienum, vel ob delictum patratum capiantur a creditoribus, aut a *Fiſco* tenentur ex vi Monitorii revelare, quia talia bona non poſſunt occultari, aut retineri in fraudem Creditorum, & *Fiſci*, quibus de Jure ſunt applicata. Idem dic de contractibus male initis in fraudem Creditorum, vel Fiſci.

63 Nemo tenetur denunciare vi Monitorii, quando tempore publicationis, & excommunicationis degebat extra Territorium Epiſcopi excommunicantis. *Communis* per textum *in cap. Ut animarum* 1. *De Conſtitutionibus in* 6. ibi: *Cum extra Territorium jus dicenti non pareatur impune*, & *cap. Romana* 5. *de ſentent. excommunicat. in* 6.
64 ibi: *Porro excommunicationum ſententiæ ..... ſubjectos ejuſdem juriſdictioni Archiepiſcopi tantum ligant*. Qui autem ad dictum Territorium revertitur, ſeu ibi domicilium figit, nondum facta tertia Monitorii promulgatione, tenetur revelare, ſi Monitorii ſit certior effectus, quia talis revera eſt ſubditus illius Epiſcopi tempore, quo urget ejus præceptum. Pontas verb. *Monitorium cauſ.* 19. *num.* 2. Felix Poteſt. *loc. cit. n.* 203. cum Bonacina *cit. diſp.* 6. *de obligat. denunciand.* & alii paſſim. Item denunciare tenetur qui exit a tali Territorio jam facta pri-
65 ma Monitorii promulgatione, licet exeat animo non revertendi, ſed perpetuo alibi habitandi, quia ſatis eſt eum ſubditum fuiſſe illius Epiſcopi cum prima monitio promulgata eſt, quandoquidem per Monitorii citationem ad revelandum Juriſdictio perpetuatur, *cap. Propoſuiſti* 19. *de foro competenti*, & Gloſſ. *ibid. verb. Præventus*, ubi expreſſe dicit: *ſic ergo patet, quod per ſolam citationem perpetuatur Juriſdictio, tam Ordinarii, quam delegati*; & ad id citat *l. ſi quis* 7. *ff. De judiciis, & l. Ubi cæptum eſt* 30. *ff. de juriſdict. omn. judic.* & quinque alias Pontificias Decretales. Pontas *loc. cit. num.* 3. Barboſa *cit. Allegat.* 96. *n. num.* 73. cum Henriq. *Sayr.* Lazar. Genuenſ. & aliis ibi citatis.

Item a fortiori tali Monitorio ligatur Reus delicti v. g.
furti, propter quod promulgatum eſt Monitorium, etiamſi 66
promulgatum ſit poſt ejus diſceſſum a tali Territorio, quia remanet ſubditus ratione delicti, in cujus enim Territorio quis deliquit, ejus Juriſdictioni ſubjicitur, licet alias ei ſubjectus non ſit; *cap. Poſtulaſti* 14. *cap. Licet* 20. *de foro competent. c. De iis* 1. *de raptoribus: cap. Placuit* 6. *quæſt.* 3. *& Authent. Qua in Provincia, Cod. Ubi de criminibus agi oportet*, ubi ſic expreſſe habetur; *Qua in Provincia quis deliquit, aut in qua pecuniarum aut criminum reus ſit illic etiam Juri ſubjaceat*. Unde Epiſcopus loci, ubi talis commiſit delictum furti, & hujuſmodi, poteſt eum in alieno Territorio citare, requirendo verb. gr. conſenſum Epiſcopi illius Territorii, ut permittat citationem per nuncium, aut litteras, vel ut ipſe per ſuos Miniſtros notificet delinquenti Monitorium ab Epiſcopo loci delicti latum, cui ſi non obtemperet, excommunicationem Monitorii incurrit, alias quilibet facinoroſus excommunicationes juſtiſſimas facile ſubterfugere poſſet, & Epiſcoporum poteſtatem contemnere, & ab eorum Juriſdictione quoad delictorum punitionem ſe eximere malitioſe in alias Diœceſes aufugiendo, quandoquidem ibi plecti nullimodo eſt concedendum, cum fraus, & dolus nemini patrocinari debeant, textu expreſſo *cap. ſedes* 15. *cap. Ex tenore* 16. *de Reſcriptis, cap. Ex tenore* 16. *de Reſcriptis, cap. Ex litteris* 2. *de dolo, & contumacia, cap. Tuæ* 12. *de Clericis non reſidentibus*; & *l. In fundo, ff. de rei vindic. l. Cum hi, ff. de tranſact. & l. Si Legatarius, Cod. De Legatis*, cum ſimilibus; Sic Pontas verb. *Monitorium caſ.* 19. *num.* 4. Felix Poteſtas *loc. cit. n.* 215. *& ſeq.* & alii paſſim.

Superiores Regulares poſſunt ſuos ſubditos per Monito- 67
rium citare, & cenſuris ligare ubicumque etiam extra eorum Territorium exiſtant, ſive deliquerint extra, ſive intra eorum Territorium quia Monachus, ſeu Regularis, ubicumque ſemper eſt ſub Juriſdictione Abbatis, ſeu Superioris, quem vice Dei ſuper caput ſuum impoſuit; *ex cap. Statuimus* 3. *cauſ.* 19. *q.* 3. *& cap. Si Religioſus* 27. *de elect. in* 6. cum ſimilibus; Sic Pellizar. *tom.* 1. *tract.* 9. *tit.* 3. *n.* 61. Diana *part.* 5. *reſol.* 34. Villalobos *tom.* 1. *tract.* 16. *diffic.* 16. *n.* 6. Felix Poteſtas *loc. cit. num.* 214. *& ſeq.* & alii communiter.

Regulares ſcientes rem, de qua loquitur Monitorium 68
Epiſcopi, non tenentur denunciare, & ſi non revelant, non ſunt excommunicati, quia ſunt exempti a Juriſdictione Ordinariorum, adeoque quoad hoc non tenetur eis parere, nec poſſunt ſuis Cenſuris ligari; *arg. cap. Ut animarum* 2. *de Conſtitutionib. in* 6. & *cap. Romana* 5. *de ſentent. excomm. in* 6. cum ſimilibus, Barboſa *cit. alleg.* 96. *n.* 96. *n.* 80. Marcell. Vulpe *in praxi judiciali fori Eccleſiaſtici cap.* 2. *n.* 14. & Communis aliorum (a).

Obligati ad denunciandum, ſi non denunciant intra 69
terminum in Monitorio præſcriptum, qui ſolet eſſe quindecim dierum, peccant mortaliter, & incurrunt excommunicationem, niſi ignorent Monitorium, vel ſint legitime impediti, aut alia juſta cauſa excuſentur; *Commu-
nis*. Qui autem intra terminum præfixum non revelarunt 70
ob ignorantiam Monitorii, vel ob legitimum impedimentum, aut ob aliam juſtam cauſam, iſtis ceſſantibus, tenentur revelare, etiamſi elapſum jam ſit tempus ad revelandum præfixum, quia terminus non apponitur ad finiendam obligationem denunciandi, ſed ad eam ſollicitandam; Barb. *d. alleg.* 96. *n.* 76. cum Navarr. Suarez, Eſcobar, Reginald. Lazzar. Diana, Raynaud. Bonacina, & aliis ibi citatis.

Mortuo Superiore etiam Papa intra terminum Moni- 71
torii, ſeu Edicti, expirat, ſi Superior Juriſdictionem amittat, quia mandata Superiorum expirant morte mandantis, ſive res ſit integra ſive non, quando non dantur per modum Legis univerſalis, ſed ſimplicis præcepti, ut fit in Monitorio; Cabaſſut. *Juris Canon. Theor. & prax. lib.* 5. *cap.* 15. *in fin.* Graſſius *deciſ. aur. lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 26. Leander *de Cenſuris tract.* 1. *diſput.* 4. *qu.* 23. Tancred. *tom.* 5. *tract.* 4. *q.* 7. *n.* 5. Felix Poteſtas *loc. cit. n.* 51. Pontas verb. *Monitorium caſ.* 16. & alii.

Si autem Cenſura jam fuerit contracta ante Superioris mortem; non tollitur per ejus mortem, ut tenent ſupracitati Doctores, ſed per abſolutionem, quæ in Monitoriis ſolet reſervari, & a nullo poteſt dari, & impendi, niſi ſatisfacta parte, nempe niſi obediat. Qua ſatisfactione peracta, ſeu obedientia præſtita, etiam executor Monitorialium Papalium poteſt ab ea abſolvere, ut reſolutum fuiſſe aſſerunt Raynaud. & Marc. Ant. apud Barboſ. *cit. allegat.* 96. *n.* 42. Et etiam Confeſſarii privilegiati, aut Regulares, qui ſatisfacta parte habent privilegia abſolvendi in foro conſcientiæ ab omnibus excommunicationi-

(a) Nota. Quæ in hoc Articulo a *num.* 27. ad 68. Auctor adducit, ex laxioribus Caſuiſtis potiſſimum hauſit. Quare legendi ſunt Pontas in *diction. Caſ. Conſcient.* & Raynaudus *de Monitor.*

tionibus reservatis Pontifici, & aliis sex Casibus intra Italiam, & extra Urbem de mandato Clementis VIII. reservatis ut patet ex adductis sub *verb. Absolutio art. 1. a num. 41. & verb. Excommunicatio art. 7. nu. 2.* Ab excommunicatione vero lata, & sibi specialiter reservata in Monitorio ab Episcopo, non possunt Regulares absolvere sine speciali ejusdem facultate, ut patet ex adductis sub *dict. Absolutio art. 1, n. 42.* sed potest absolvere solus ipse Episcopus, vel ejus Delegatus, vel ejus Successor, pro quo venit etiam Capitulum Sede vacante, & in casu appellationis potest ab ipsa absolvere Metropolitanus, & Legatus Sedis Apostolicæ, & Summus Pontifex semper, ut patet ex adductis sub *dict. verb. Excommunicatio art. 7. a n. 3. ad 7.*

Novæ additiones ex aliena manu.

1 DE Prælatis vere, & proprie nullius Diœcesis, quæstio est inter Doctores, an concedere valeant Monitoria, de quibus hoc in articulo agitur. Affirmant nonnulli, ea moti ratione, quod *Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 3. de Reformat.* tametsi jus concedendi hæc Monitoria videatur concedere Episcopis, nomine tamen Episcoporum veniunt & Prælati vere & proprie nullius; Vide *Raynaud. de Monitor. part. 1. cap. 1. quæst. 8.* tum

2 ab eo citatos. At prævaluit opinio negativa, quam ultra allegatos *ab Auctor. hic numer. 8.* innixi pluribus Re-

3 solutionibus Sacr. Congregationis ejusdem Concilii interpretis sequuntur *Gallemart. ad Concil. loco citato, Faguan. in capit. Accedentibus numer. 25. de Excess. prælat. Cardin. Petra ad Constitut. 4. Callixti III. sect. 7. n. 64. & sequent. Clement. Concord. Pastoral. p. 2. cap. 23. n. 2. & seq.* Utitur enim Concilium non modo dictione taxativa, sed & universali negativa: *a Nemine, præter quam ab Episcopo*, quæ dictio negat omnia possibilia, & magis negat, quam affirmativa affirmat. Cui ad majorem expressionem subsequitur, vigoremque addit dictio *prorsus*, quæ est precisa, absolutamque excludendi voluntatem in proferente demonstrat. Quocirca etiamsi Prælati vere & proprie nullius venire soleant nomine Episcorum; Fallit id, ubi contraria, ut hic, est voluntas loquentis.

4 Quod ait Auctor num. 12. esse Monitoria illis tantum concedenda, quorum interest, id non est ita intelligendum, ut interesse petentium ipsa Monitoria sit plane exploratum. Recte enim *Raynaudus de Monitor. part. 1. quæst. 12.*, In dubio quoque (ait) potest ei concedi Mo„nitorium, si alioqui periclitaretur res, pro qua Moni„torium petitur, itaut nisi tunc obtineretur Monitorium, „esset postea futurum, ut comperto, & declarato juri„dice potenti jure, dilapidata & aversa fuisset.

5 Nec est indistincte verum, quod asserit Auctor nu. 21. *concedi haud debere Monitoria, quando personæ sunt certæ* propterea quod suppetunt tunc remedia ordinaria. Distinguenda est materia spiritualis a materia temporali, & in materia hac temporali distingui debent personæ Ecclesiasticæ a Laicis.

6 In materia spirituali si Episcopus opportunum id esse censuerit, poterit urgere per Monitorium personam certam ad præstandum quod debet, maxime ubi alia media non sint ad manum, vel difficiliora appareant. Hæc enim materia quum per se & directe pertineat ad Judicem Ecclesiasticum, non prohibetur ipse uti medio efficaci, cujusmodi est Monitorium ut adigat ad præstandum circa eam quod ratio postulat; *Raynaud. de Monitor. part. 1. cap. 1. quæst. 8.*

7 In materia temporali idem juris obtinet, si persona sit Ecclesiastica. Subest enim hæc Persona foro Ecclesiastico. Nil propterea vetare potest quominus adigatur ea ad præstandum quod debet, adhibito valde efficaci medio, scilicet intentare per Monitorium excommunicationem; *Idem Auctor ubi supra* Confer etiam *Suarez tom. 5. 3. p. d. 20. sect. 1. n. 13. & Avvil. 2. p. cap. 5. disp. 2. dub. 1. conclus. 2.*

8 At res aliter in materia hac temporali se habet, si Persona sit Laica. Hoc enim in casu locum sibi vindicat, quod indistincte & male dicitur, non posse concedi Monitorium ubi Persona est certa. Ratio autem est, quod Persona Laica habet Judicem proprium, adeoque coram eo conveniri potest, & debet via ordinaria, ubi

9 est certa; At quum persona quæ læsit, occulta est & incerta tunc Judex Secularis cogitur feriari, propterea quod vim non habet aliter urgendi conscientiam, quam per præceptum, caretque vi coactiva interius. Quapropter recurri debet ad Judicem Ecclesiasticum, qui per censuram generalem etiam personas incertas potest ad officium compellere; *Raynaud. ubi supra.*

10 Vide & alia de Monitoriis *apud mox laudatum Auctorem.*

MONOPOLIUM.

SUMMARIUM.

1 *Monopolium unde dictum?*
2 *Monopolium quid sit?*
3 *Monopolium committitur pluribus modis, qui assignantur.*
4 *Monopolium committunt, qui statuunt, ne quis accedere possit ad aliud Molendinum, vel ad alium furnum, quam ad illum talis Domini.*
5 *Item Monopolium committunt Laniones, qui certam tantum quantitatem carnis ad Lanienam deferunt, ut illam carius vendant.*
6 *Item Monopolium committunt Aromatarii statuentes, quod nullus ex eis possit dare Ceram hæredibus Defuncti pro ipsius exequiis, nisi prius solverint eisdem Aromatariis totum id quod Defunctus debebat.*
7 *Pecuniam undique congestam ita ad se redigentes, ut quasi Monopolium pecuniæ facere videantur, Monopolii pœnis sunt puniendi.*
8 *Mercatores conventione conspirantes, ut non nisi pretio summo vendant, & non nisi pretio infimo emant, Monopolium committunt, & peccant contra Justitiam cum obligatione restituendi.*
9 *Adducuntur Jura pro nostra assertione.*
20 *Possunt autem Principes, seu Magistratus ex justa caussa licite concedere uni, vel pluribus, ut ipsi soli certas merces vendant.*
11 *Immo principes talia, & similia privilegia vendere solent, & licite possunt ad subveniendum necessitatibus urgentibus in bonum commune, si concurrant conditiones requisitæ ad justum tributum, seu Gabellam.*
12 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 13.

MOnopolium est sic dictum a verbo Græco *Monos*, 1
quod est Unum, & *Poleo*; quod significat vendere, ut observant Sylvester *in Summa verb. Monopolium*, Brugiot. *Institut. crimin. lib. 2. tit. 16. num. 3.* Urlaya *Instit. crimin. lib. 2. tit. 4. num. 7.* & alii. Unde Monopolium *est, quo unus, vel plures Mercatores inter se propria auctoritate conveniunt, ut coemendo merces certi generis eas carius divendant efficiendo in præjudicium Reipublicæ, ut vix alibi inveniri possint.* Sic in re Communis,

Monopolium committitur multipliciter, & 14. modos 2
recenset Azevedo. *Recopil. lib. 8. tit. 14. leg. 4. per tot.* Armendar. autem *ad leges Navarr. lib. 3. tit. 20. de Confratr. n. 2.* secutus ab Urlaya *Institut. crimin. lib. 2. tit. 4. n. 9.* undecim modos numerat, nempe quando illicitæ pactiones concurrunt aut paciscuntur, ut species divisorum corporum negotiationis, non minoris, quam inter se statuerint, aliqui vendant. 2. Quando homines congregati inter se conspirant, & impediunt ne aliquis deponat in tali caussa, quæ forte concernit Dominum talis loci, Civem, aut alium. 3. Si quis conetur impedire, ne quis exerceat negotiationem vini, aut alterius rei præter eam etiam in vim rescripti Principis. 4. Si aliqui conveniunt, ne deferant frumentum in Mercatum proximum, Dominus illius Loci vendat suum, vel ut homines illius loci prius suum vendat. 5. Si aliqui conveniunt, quod alicui habenti possessionem Ruri nullum præstetur auxilium, ne quis laboret in possessionibus illius. 6. Si Artifices inter se paciscantur, ne ullus ipsorum illa arte instruat alios, nisi filios, aut nepotes illorum. 7. Si ipsi paciscuntur, ne recipiant aliquem adpiscentem nisi immensum det precium singulis annis, & quod non ostendeat ei, nisi remaneat per tres annos, id, quod possent docere eum in uno anno. Si Cives conveniant, ut officinæ, & Stationes tali pretio, & non mineri locentur, vel si locatores equorum conveniant, quod non locabunt equos, nisi tali pretio, vel si Domini Domorum conveniant, ut augeatur in immensum pensio Domorum. Si Mercatores agant, ne aliis deferat frumentum, vel vinum, seu alia venalia, donec ipsi vendiderint, vel quod naves aliorum impediantur, vel retineantur. 10. Qui dat arrhas in emptionem omnium aro- 3
matum Civitatis, ut postea ipse carius vendat. 11. Item si quis emat totum frumentum, ut ab eo emant. 12. Si Mercatores nemorum, vel alii conveniant, ne emant jugerum, vel arpentum lignorum, vel alias merces, nisi in tali pretio. 13. Si Artifices conveniant, ne quis, quod alteri commissum sit opus, impleat, aut ne injunctam alteri sollicitudinem alter incipiat Zual *t. 1. lib. 3. rub. 30. n. 32.*

Monopolium committunt, qui statuunt, ne quis acce- 4
dere possit ad aliud Molendinum, vel ad coquendum panem ad aliud furnum, quam ad illud talis Domini. Decian. *lib. 7. cap. 7. cap. 21. num. 21.* Conciol. *resolut. crim. verb. Monopolium resol. 1. n. 2.* Cohell. *ad Bull. bon. Regim. c. 31. sub n. 228.* Urlaya *loc. cit. num. 28.* & alii.

Item ex eadem ratione Monopolium committunt Lanio- 5
nes qui certam tantum quantitatem carnis ad Lanienam deferunt, ut illam carius vendant. Jodoc. *in prax. crimin. c. 132.* Urlaya *loc. cit. n. 29.* & alii.

Item

Item Monopolium committunt Aromatarii statuentes, quod nullus ex eis possit dare Ceram hæredibus Defuncti pro istius exequiis, nisi prius solverint eisdem Aromatariis totum id, quod defunctus debebat. Farinac. *in Prag. crimin. verb. Monopolium resolut. 1. num. 4.* Urtaya *loc. cit. num.* 30. & alii.

7 Pecuniam undique congestam ita ad se redigentes, ut quasi Monopolium pecuniæ facere videantur, Monopolii pœnis sunt puniendi, S. Pius V. *Constit.* 118. *In eam* §. 3. *Quicumque*, Nicol. *in Flosc. verb. Pecunia num.* 2.

8 Mercatores conventione conspirantes, ut non nisi pretio summo, seu rigoroso vendant, & non nisi pretio infimo emant, Monopolium committunt, & peccant contra Justitiam cum obligatione restituendi, quia Respublica videtur habere jus, ne fiant hujusmodi Monopolia in damnum ipsius; Quamvis enim tale pretium summum respectu venditionis, & pretium infimum respectu emptionis per se sistat intra limites justi pretii, ratione tamen dictæ iniquæ conventionis evadit injustum, quia, ipsa exclusa, plures Mercatores venderent & respective emerent pretio medio, & alii interdum venderent pretio infimo, & emerent pretio summo; quod cederet in maximum Reipublicæ beneficium. Unde cum talis iniqua Mercatorum conventio privet Rempublicam hoc maximo beneficio, ad quod habet jus, videtur esse omnino contra Justitiam, & obligare ad restitutionem. Sic tenent Rebellus, Sotus, Navarrus, Palatius, Ledesma, uterque Medina, Valentia, Armillia, *Sylvester*, Conradus, & alii apud Salas, *dub.* 37. *num.* 3. & apud Card. de Lugo *to.* 2. *disp.* 26. *sect.* 12. *num.* 171. ubi Diana subjungit, quod id maxime locum habet, quando aliquid sub hasta venditur contra Molinam, Lessium, Aragon. Ban. Vegam, Angles, & alios dicentes tales Mercatores non peccare contra Justitiam, nec obligari ad restituendum.

9 Nostra autem assertio innititur Juris Regulæ Gregorio IX. laudatæ *in cap. Si culpa 9. de injuriis, & dato:* ibi: *Qui occasionem damni, dat, damnum dedisse videtur: & ex l. Jubemus, unica Cod. de Monopoliis*, ubi gravissime prohibetur sub pœna privationis omnium bonorum, & exilii perpetui, ne aliquis, aut aliqui obtineant, ut per ipsos solos merces aliquæ vendantur, & sub pœna quadraginta librarum auri prohibetur, ne Mercatores inter se conveniant de non vendenda merce infra certum pretium, vel de non emenda ultra tale pretium. Et ne Artifices aliique operarii conveniant, ne unus prosequatur opus ab alio cœptum, & hujusmodi; Vide *in cit. cod.* dictam legem, ubi plura similia Monopolia prohibentur sub pœna privationis omnium bonorum, & exilii perpetui ibi; *si quis autem Monopolium ausus fuerit exercere bonis propriis expoliatus, perpetuitate damnetur exilii*, Vide *verb. Emptio art.* 1. *num.* 44. *&* 45.

10 Possunt autem Principes, seu Magistratus ex justa causa licite concedere uni, vel pluribus, ut ipsi soli certas merces vendant, ut sic illi curam, & sollicitudinem habeant providendi de abundanti mercium copia populo necessaria, vel de mercium specie populo valde utili, quia sine tali privilegio non reperiretur, qui vellet talem mercium abundantiam vel speciem ad Reipublicæ beneficium, & commodum providere, ne se exponeret periculo amittendi magnos sumptus sine lucro. Sic etiam licite conceduntur Typographis, & Bibliopolis privilegia, ut ipsi soli vendant tales libros. Sicuti & inventoribus alicujus machinæ, seu artificii Reipublicæ utilis justissime in premium suæ inventionis talia privilegia conceduntur, cum sic ad Reipublicæ beneficium foveatur, & promoveatur alacritas, & industria Inventorum, Auctorum, Typographorum, quorum alacritas, & industria potius in maximum Reipublicæ detrimentum remoraretur, si alii, qui non laboraverunt, possent eorum metere messes, & in labores eorum introire æque libere ac ipsi vendendo eorum operas.

11 Immo Principes talia, & similia privilegia, v. g. quod pauci soli privative quoad alios possint vendere quædam specialia victualia, aromata, tabaccum, & hujusmodi, vendere solent ad subveniendum necessitatibus urgentibus in bonum commune. Ad cujus tamen justitiam, & ad evitandum Monopolium debent concurrere conditiones, quas diximus requiri sub verb. *Gabella*, ad impositiones Tributi, seu Gabellæ, & considerandum est, an bonum commune, ad quod talia privilegia venduntur, & utilitas communis, quæ ex tali venditione resultat, præponderet damno, & gravamini; quod subditis ex tali venditione accrescit. Alias sicut Tributum, seu Gabella, sic talis venditio injusta esset cum obligatione restituendi tam ex parte vendentis, quam ex parte ementis talia privilegia. Sic expresse Card. de Lugo *t.* 2. *disp.* 26. *sect.* 2. *num.* 171. Molina, Pessius, Salas, & alii passim. Vide verb. *Gabella*.

Additio ex Auctore.

12 Monopolia super segetibus, leguminibus, olivis, & hujusmodi, rigorosis sub pœnis prohibentur; Benedictus XIV.
13 tom. 2. Const. 53. incip. *Quo die*. Monopolii nomine non intelligitur licita, & honesta mercatura, qua merces in uno loco emptæ, ad alium locum vendendæ deferuntur; Idem *ibid.*

Novæ additiones ex aliena manu.

VArii varie definiunt Monopolium. At opus haud est de accurata hujus vitii definitione allabore, quum ex modis, quibus Monopolium committitur, facile quid sic cognosci possit. 1

Prostat hanc in rem saluberrima Imperatoris Zenonis constitutio, quæ habetur in *l. Unic. Cod. de Monopol.* Ex ea facili negotio quot Monopoliorum species, & quæ tam Monopoliis, quam illis, qui se pactis labem Monopolicam sapientibus constringunt, pœna infligenda sit, colligere licet. 2

Sunt autem Monopolii species palmariæ tres: I. quod quis Monopolium committat, quando certum Mercaturæ 3
genus, e. g. vestium, librorum &c. sibi arrogat, ut vendere solus possit. II. incurrunt crimen hoc ii, qui illicitis 4
habitis conventionibus conjurant, vel paciscuntur, ut species diversorum corporum negotiationis non minoris, quam inter se statuerint, vendantur. III. Ædificiorum artifices, vel ergo labi, aliorumque diversorum operum Professores, & Balneatores crimen hoc incurrunt, quando pacta inter se componunt, ne quis Artifex, quod alteri commissum 5
est opus, impleat, perficiat, aut injunctam alteri sollicitudinem alter intercipiat; Vide *dict. leg. unic.* cum quæ in ejus Comment. habet *Brunnem.*

Nota vero, prohibita esse Monopolia, si per ea certorum Mercatorum promoveatur commodum, bonum vero publicum damno afficiatur. Cæterum res aliter se habet, si tendant Monopolia in utilitatem Reipublicæ, ejusque commodum inde augeatur; Tunc enim privatis non minus consensu Principis, quam Principibus ipsis honesta Monopolia exercere fas est hoc fine, ut sufficiens copia rei adsit, qua carere nequimus, & ut ea Mercatorum sordibus subtracta æquo semper comparetur pretio; Confer *Stryk. Jurid. dissert. vol.* 3. *disp.* 16. *cap.* 2. *num.* 116. *& plurib. seq.* 6

MONTES PIETATIS.

SUMMARIUM.

1 *Montes Pietatis quid sint?*
2 *Montes Pietatis unde originem habuerint, & qui primi fuerint eorum inventores, & promotores?*
3 *Primus Mons Pietatis erectus fuit Perusii. Deinde in fere omnibus Italiæ Urbibus, id semper suadentibus, & propugnantibus Fratribus Minoribus de Observantia*, ad n. 4.
5 *Montes Pietatis quamvis multum controversi ut usurarii, tamen sunt definiti a Sede Apostolica tamquam sine labe usuræ liciti, & meritorii, concessis insuper Indulgentiis manus adjutrices ad ipsos porrigentibus.*
6 *Quinimmo sub pœna Excomm. latæ sententiæ prohibetur, ne quis contra ipsos audeat prædicare, & disputare.*
7 *Tales Montes Pietatis enumerantur a Concilio Trident. inter alia opera pia.*
8 *In Montibus Pietatis tres potissimum nunc leges existunt, & assignantur.*
9 *A summis Pontificibus non permittuntur Montes Pietatis ut plurimum erigi nisi ad præscriptum Concilii Lateranensis, & præsertim ut recipi non possit nisi quid moderatum non excedens summam duorum, vel trium pro centenario.*
10 *Montes Pietatis erecti sub conditione quod deponentibus ibi suas pecunias solvant quinque pro centenario, possunt totidem exigere a suis Mutuatariis, & adhuc alia duo necessaria pro expensis faciendis.*
12 *Montis Pietatis Ministri in necessitate præferendi sunt aliis indigentibus.*
13 *Montis Pietatis Ministri pauperes disponentes de bonis montium in proprios usus, tenentur servare conditiones, quas servant alii pauperes.*
14 *Montis Pietatis Ministri disponentes de bonis Montium in præjudicium pauperum, ad quid tenentur?*
15 *Montis Pietatis Ministri an possint impendere partem pecuniæ non necessariam subventioni pauperum in proprios usus, & necessitates?*
16 *Item an possint pecuniam Montis non solum in proprias necessitates, sed etiam in propria negotia impendere, quando non est necessaria ad usus pauperum?*

MOntes Pietatis sunt æraria, aut granaria publica piorum hominum liberalitate ad hunc finem erecti, ut ad ipsa tamquam ad Montem confidenter refugere possint indigentes, & ea in promptu sint ad mutuandum sub pignoris cautione ipsis indigentibus, & occurrendum usuris, quos pro sua indigentia Usurariis præsertim Judæis solvere cogebantur; *Communis*. 1

Ex quo enim plurimi usurarii, præsertim Judæi observantes temporum, & personarum calamitates ex alio- 2

rum inopia messem facerent, suas per immoderatas in mutuis usuras brevi fere totam sortem absorbendo, & pauperes Christianos fere ad extremum depauperando, pietate, & misericordia motus B. Barnabas Interamnensis mei Seraphici Ordinis Min. de Observantia, primus omnium Perusii Montem Pietatis excogitavit, promovit, atque erexit, ut sic pauperes Christifideles a dictorum immoderatorum usurariorum oppressionibus redimeret. Cum enim Perusii sub Pio II. Summ. Pontifice Conciones ad populum haberet, hoc pium inexcogitatum remedium adinvenit, ut ex cumulo pecuniæ pie collecto exinde *Monte pietatis* nuncupato mutuum præstaretur egenis, accepto pignore, & denariolo, vel summa aliqua per singulos menses detentæ pecuniæ convertendis in stipendium Ministrorum, aliasque ad id necessarias expensas. Adinventionis consilium iniit cum Patre Fortunato de Copolis Perusino ejusdemmet Ordinis Minorum de Observantia, Viro utriusque juris peritissimo, qui rem hanc insolitam mature perpendens, insuperque Academiæ Magistros consulens, omnibus istis, nemine dempto, excogitatum approbantibus, statuit id opus plurimum esse laudabile, ac pium, ab omni censuræ labe alienum; adeoque summopere promovendum. Inde dictus Beatus Barnabas cœpit ea in Urbe declamare contra insatiabilem Hebræorum cupiditatem fere totum suis usuris pauperum Christianorum sanguinem exsugentem, ac suis ferventissimis, qua privatis, qua publicis exhortationibus pios viros, & divites Cives animare ut collectis, ac collatis eleemosynis, seu montem erigerent perpetuo conservandum, ex quo miseriis pauperum sublevandis pecuniæ erogantur in eumdem Montem iterum congerendæ. Nec nimium ei insudandum fuit, ut Perusinorum animos de se pietatis operibus satis addictos ad id inclinaret. Ad primam enim concionem ita liberali, ac prompta manu suas pecunias, ac facultates Cives congresserunt, ut ad ditissimum, ac copiosissimum montem, eumque omnium primum, illic erigendum abunde sufficerent; Wading. *tom. 24. alias 9. ad annum* 1474. *n.* 11.

3 Vix autem excellentissimum hoc misericordiæ genus, & Sacrum pauperum levamen innotuit, statim plures habuit acerrimos Contradictores, hujusmodi Montem Pietatis tamquam usurarium damnantes, eo quod ultra sortem quidpiam exigeretur. Qua propter re ad publicam concertationem coram toto Magistratu Civitatis Magistris, & Scholasticis Universitatis, Clero, & Religiosis Ordinibus deducta, ac acerrime discussa, & tandem merito pro Minoribus (quorum præcipui defensores erant dicti Beatus Barnabas, & Fortunatus) lata sententia, confestim Cives, præmissa solemni supplicatione, uno, alacrique animo piissimam adinventum, & egregie propugnatum, ac defensum a Minoribus de Observantia Opus plene stabilierunt; Wading. *loc. cit. n.* 12.

4 Eximium hoc Perusinorum pietatis opus plurimæ præsertim Italiæ Urbes secutæ, ubique id suadentibus Minoritis, & signanter S. Jacobo de Marchia, Beato Marco a Bononia, Beato Angelo a Clavasio, Beato Bernardino a Feltria, Michaele, a Carcano Antonio Vercellensi, alios *Pietatis Montes* erexere Wading. *l. c. n.* 13. Sed ubique non pauci contradictores obstitere qua verbis, qua scriptis, & in specie Cajet. *t. 2. Opusc.* 6. Sotus *lib. 6. de justit. q.* 1. *art.* 6., & Sylvester verb. *Usura* 5. *q.* 4., & eousque processit contentio, ut sermonibus, & conscriptis variis libris, fuerit respondendum, & tamquam liciti, & sine labe usuræ tales *Pietatis Montes* fuerint propugnandi, uti pro talibus jux-
5 ta Minorum de Observantia piam sententiam recognoverunt plures Summi Pontifices, scilicet Pius II. Paulus II. Sixtus IV. Innocentius VIII. Alexander VI.; & præcipue Leo X. qui in Concilio Lateranensi Sess. X. Sacro approbante universali Concilio, relatis variis sententiis, & re examinata, dictos *Montes pietatis*, uti a dictis Sanctis, & in magna ob Sanctitatis opinionem existimatione habitis Viris adinventos, & promotos, & a supradictis Summis Pontificibus approbatos, licitos, & pios, atque meritorios etiam cum Indulgentiarum acquisitione esse definivit, edita ad id expresse Const. incip. *Inter multiplices*, in qua §. 4. sic habet: *Nos ..... sacro approbante Concilio, declaramus, & definimus, Montes pietatis antedictos per Respublicas institutos, & auctoritate Sedis Apostolicæ hactenus probatos, in quibus pro eorum impensis, & indemnitate aliquid moderatum ad solas Ministrorum impensas, & aliarum rerum ad illorum conservationem (ut præfertur) pertinentium pro eorum indemnitate dumtaxat ultra sortem absque lucro eorumdem montium recipitur, neque speciem mali præferre, nec peccandi incentivum præstare, neque ullo pacto improbari; Quinimmo meritorium esse, ac laudari, & probari debere tale mutuum minime usurarium putari, licereque illorum pietatem, & misericordiam populis prædicare, etiam cum Indulgentiis a Sancta Sede Apostolica eam ob causam concessis*; Wading. *loc. cit. n.* 13.

6 Quinimmo Leo X. in eadem Constitutione §. 5. sub Excommunicationis latæ sententiæ prohibet, ne quis de cætero contra dictos Montes prædicet, aut verbis, vel scriptis audeat disputare, ibi: *Omnes autem Religiosas, & Ecclesiasticas personas, qui contra præsentis declarationis, & sanctionis formam de cætero prædicare, seu disputare verbo, vel scriptis ausi fuerint, Excommunicationis latæ sententiæ pœnam privilegio quocumque non obstante, incurrere volumus.*

Hinc tales *Montes pietatis* a Concil. Trid. *sess. 22. cap. 8. de reformat.* inter alia opera pia connumerantur.

In dictis *Montibus Pietatis* tres potissimum nunc leges 7 existunt. Prima, ut mutuum usque ad certam quantitatem detur non divitibus, sed pauperibus. Secunda est, 8 ut Mutuatarii dent pignus a Ministris Montium custodiendum, & exinde vendendum, si præfixo tempore mutuum non restituatur, ut ex pretio Montes recuperent suam sortem, & mutuatarii residuum, si quod sit, tamquam suum recipiant. Tertia, quia pro custodia, & conservatione pignorum, pro conductione domus, pro alimentis, & stipendiis Ministrorum, & aliis ejusmodi, expensæ continuæ fiunt, quæ si ex ipsis montium pecuniis deducerentur, summa capitalis in Reipublicæ pauperum detrimentum brevi deficeret, exigitur a singulis Mutuatariis sine ipsorum montium lucro aliquid exiguum ultra sortem, v. g. duo, vel tres anno pro centum.

Unde a Summis Pontificibus non permittuntur Mon- 9 tes pietatis ut plurimum erigi, nisi ad præscriptum Concilii Lateranensis, & præsertim, ut recipi non possit, nisi quid moderatum pro expensis Ministrorum, & ipsorum montium, non excedens summam trium pro centenario, ut declaravit *Sacra Congreg. in Avenionen.* 26. *Maji* 1612. *in Tudertina* 17. *Augusti* 1626. *in Theatina* 5. *Julii* 1627. *in Lucerien.* 27. *Maji* 1645. *Et in Mutinensi de Finali* 22. *Augusti* 1637. censuit, lucrum pignorum non posse permitti ultra tria pro centenario, & cum clausula, si dicta summa sit necessaria pro Ministrorum salario, & aliis expensis Montis subeundis; vel bina, ut *in Cremon.* 31. *Maji* 1580., *& in Vercell.* 8. *Octob.* 1628. vel singula tantum, si sufficiant, ut *in Messanen.* 11. *April.* 1685., & in aliis sæpe, rejecta opinione contraria. Quinimmo *die* 28. *Aug.* 1582. declaravit, nullo modo permitti debere, ut detur pecunia monti ad finem consequendi ex ea aliquos fructus licet minimos. Et si quæ sub hac conditione mutuata inveniatur, omnino restituatur. Et Sacra Congreg. super Episcopis, & Regularibus declaravit, quod si mons manutenetur, solvendo etiam mercedem Operariis, & aliis Ministris ex suis propriis redditibus, nihil exigere potest pro mutuis, aliis solummodo tantum id, quantum est necessarium pro supradicta manutentione, & expensis necessariis loci, & ministrorum, juxta Constitutionem Leonis X. in Concil. Lateran. Ita *in Cotronen.* 28. *Apr.* 1599., *& in Faventina* 6. *Sept.* 1604. Dummodo non excedant trina pro quolibet centenario, ut *in Viglevanen.* 19. *Januarii* 1607., *& in Dertonen.* 11. *August.* 1625. vel ad summum quaterna, *ut in eadem Cotronen.* 28. *April.* 1599. ad litteram Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 135. *n.* 4. Qui *ibidem nu.* 5. ad primam controversiam. *An impertienda sit licentia erigendi montem, qui volentibus apud ipsum deponere proprias pecunias solvat lucrum ad rationem quinque pro centenario, idque lucrum pro sui indemnitate exigat a suis Mutuatariis?* Sic præcise subjungit: At nihilominus ob causam necessariæ sublevationis pauperum consueverunt ex Indulto Pontifices aliquando dictam summam concedere, & in specie fuit concessum Monti Pietatis Bononiæ, Mutinæ, Veronæ, & Ferrariæ, ut in Indulto, quod legitur apud Pasqualig. *decis. moral.* 183. *n.* 6. Idque ratione lucri cessantis, & damni emergentis, seu indemnitatis ipsorum deponentium, ut latius post alios firmat Pasqualig. *n.* 11., *& seq.* ubi etiam *n.* 18. respondet *ad Cap. Super eo, de usur.* quod confirmat *decis.* 184. *per tot.*, *& decision. seq. num.* 6., *&* 7. Unde non nisi cum temeritate asseri potest, Summos Pontifices, eorumque, ac Curiæ Romanæ Officiales, qui diligentissimi esse solent, ac prudentissimi, errasse, ut ponderant Salon. *q.* 78. *sub n.* 3. *art.* 2., & latissime comprobat Frigos. *de Regim. Reipubl. Eccl. p.* 1. *lib.* 9. *tota disp.* 20. Hæc ille.

Ad secundam autem controversiam: *An idem Mons* 11 *pietatis exponens postea Mutuatariis dictas pecunias possit exigere ab iis septem pro centenario?* Idem Pignatell. *loc. cit. n.* 13. merito respondet, posito, quod Mons erigatur sub conditione, quod deponentibus solvat quinque pro centenario, sequi quod totidem exigere possit a suis Mutuariis cum reliquis duobus, quæ sunt omnino necessaria pro omnibus expensis faciendis pro montis conservatione, juxta cit. Constitutionem Leonis X. incip. *Inter multiplices*. Et sic tenent Abbas *in Cap. In Civitate circa finem, de usuris*, Alexander *in leg. Item quia §. 1. n. 2. ff. de pactis*, Rotignol. *de Mutuo, & usuris contract.* 3. *disquisit.* 5. §. 1. *n.* 2. Azorius *p. 3. lib. 5. cap. 9. q.* 2. citans alios, Reginald. *lib. 25. cap. 11. n.* 209. Philiarch. *lib. 5. Offic. Sacerd. cap.* 21. §. *Quoad primum*, Scacc. *de commerc.* §. 1. *q.* 1. *num.* 151., *&* 162. *cum seq.* Molina *tom. 2. de Justit. disp.* 325. Bonacina *tom. 2. disp. 3. de contract. quæst. 3. punct. 12. num.* 3. Lessius *de justit. dub. 23. num.* 194. Filiuc. *tract.* 34. *tom. 2. cap. 9. num.* 183., & Pasqualig. *decis. moral.* 186. *a num.* 4. *decision.* 187. *num.* 2., *&* 3. *decis.* 188. *cum binis sequent.*, *& decis.* 204. *numer.* 2. ita ut ea *decis.* 186. *numer.* 5. adeo hanc sententiam veram existimet, ut oppositam censeat non posse probabiliter sustineri.

Mon-

12 Montis Pietatis ministri in necessitate præferendi sunt aliis indigentibus; Rosignol. *de Mutuo & usuris contract. 3. disquisit. 5. num. 3.*, & alii.
13 Montis Pietatis Ministri pauperes disponentes de bonis montium in proprios usus tenentur servare omnes conditiones, quas servant alii pauperes, Rosignol *loc. cit. n. 6.* & alii passim.
14 Montis Pietatis ministri deponentes de bonis montis in præjudicium pauperum tenentur ad compensandum eis, si constet quinam fuerint. Secus, ad exonerationem debiti
15 erga ipsum montem; Rosignol. *loc. cit. num. 5.* Vide ipsum ibi, ubi *sub num. 2.* concludit, & probat, quod Montis Pietatis Ministri possunt impendere partem non necessariam subventioni pauperum in proprios usus; im-
16 mo etiam partem aliquam necessariam, si ipsi vere sint pauperes. Et sub *num. 3.* concludit, & probat, quod Montis Pietatis ministri possunt pecuniam montis, non solum in proprias necessitates, sed etiam in propria negotia impendere, quando non est necessaria ad usus pauperum; Dummodo tamen nullum subsit periculum amissionis, & eveniente casu, quo mons ipsa pecunia indigeat, sit prompta, ac parata; alias supervenientibus pauperibus, tunc certe illi providere tenerentur alia pecunia, vel non providendo, tenerentur ad compensationem damnorum ipsis pauperibus provenientium, & ratio conclusionis est, quia ex hoc nulla oritur læsio in Montem, neo gravamen in pauperes. Non primum, quia nihil obest monti, sive pecunia ibi servetur mortua, sive implicetur. Non secundum, quia jam sufficienter omnibus pauperibus provisum supponitur. Non de facili tamen est id consulendum, & ad praxim reducendum, cum non pauca subsint pericula in detrimentum Montium, & gravamen pauperum.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 Montes, quos vocant *pietatis* constituuntur in Urbibus, ut hac ratione publicis necessitatibus, vel pauperibus consulatur. Justitia autem horum montium pendet ex legibus, quibus constituti sunt, vel exercen-
2 tur. Agendum idcirco de speciebus eorum saltem usitatioribus, & quid de illis sentiendum sit, paucis exponendum.
3 Prima species est, quum acervus ille publicæ pecuniæ gratis indigentibus distribuitur, ita ut debitores nihil restituere ultra sortem teneantur. De ejus autem justitia non est quod verba faciamus, nam ea per se patet.
4 Altera species est, quum pecunia ea lege distribuitur indigentibus, ut præstent ultra sortem modicum quid pro modo, & ratione pecuniæ acceptæ, & temporis; ad solvenda stipendia eorum qui montem regunt, & ad explicanda ea omnia quæ necessaria sunt ad montis conservationem. De justitia autem hujus speciei, quamvis olim in utramque partem maxima animorum contentione fue-
5 rit disputatum, probata tamen ea fuit a Paulo II., & aliis Pontificibus, tum demum a Leone X. in Concilio Lateranensi sess. 10. ut refert *Auctor. n. 5. & seq.*
6 Cavendum tamen in hac specie, ne plus exigatur, quam sit necessarium ad montis conservationem. Illud enim quod superexigitur, licet videatur rebus montis accrescere, illicitum est, & restitutioni obnoxium, quia Concilium Lateranense eatenus permittit ultra sortem aliquid præstari, quatenus Montis salva maneat, ut indicant, verba illa: *absque Montium hujusmodi lucro*, & ut refert *Cajetanus*; ita Paulus II. Legato suo Perusino rescripsit.
7 Idque procedit etiamsi hoc quod superexigitur erogandum sit in usus pios; Confer *Clericat. decis. Miscellan. 42. num. 5.*
8 Curandum, & illud est, ne majores expensæ fiant, vel plures Ministri adhibeantur, quam opus sit ad rem Montis administrandam, ne pauperes vexentur gravioribus exactionibus: Hoc enim si non usurarium injustum saltem est.
9 Controversia vero non levis est, an ad justitiam hujus speciei montium requiratur, quod institutores ipsorum montium renuncient dominium pecuniæ, aut tritici in communitatem pauperum, vel obligent se civiliter, & perpetuo, vel pro multo tempore ad mutandum egenis Civitatis, aut Populi? Et quidquid senserint *Lopez Salon.* aliique, prævaluit opinio negativa, quam tenet inter alios *Card. de Lug. disp. 25. num. 190., & seq.*
10 Tertia species est eorum montium, quorum ærarium constat ex pecunia fœnore conducta, vel sub censibus accepta, eaque propter coguntur ii, qui ad hanc mensam accedunt, non solum reficere sumptus, & expensas Montis, sed etiam usuras, vel census, quæ Mons patitur, ut necessitatibus accipientium possit succurrere. Hanc etiam speciem slicitam esse tenet post alios *Card. de Lug. loc. cit. num. 197. & sequent.* Sed non est facile permittenda.
11 Si vero, qui Montibus conferunt pecunias, nil ultra sortem accipere possunt titulo depositi, vel mutui, nisi quatenus eorum intersint.
12 Quid si Mons usuras a Creditoribus recuperaret veluti injuste, & indebite exactas? teneretur eas restituere ipsis pauperibus, qui coacti fuerunt easdem ipsi Monti solvere, idque quia titulus ille damni emergentis ad non titulum reduceretur, & consequenter condicere Pauperes valerent; *Leg. 1., & 2. ff. de Condict. sine caus. l. 17. in fin. ff. Commodati, leg. 1. Cod. de re judic.*

ADDENDA.

Vide, Amice Lector, quam consona sit Ferrariana doctrina n. 16. expressa cum sana Theologia. Ait ipse, Montis Pietatis Ministros partem fructuum, vel in proprios usus, vel etiam in propria negotia impendere posse; at sana Theologia docet, hujusmodi Ministros, quibus pro Ministerio debitum stipendium assignatum est, nullum dominium habere in bona Montium Pietatis, sed meros administratores esse, ac Custodes cum necessariæ tum etiam superfluæ portionis ac custodire, & administrare oportere quidquid ad hujusmodi Montes pertinet juxta determinationem Superiorum, aut Magistratuum, qui hujusmodi locis piis præsint, ac jus in illorum bona obtineant. Si Domini non sunt, sed meri Ministri, ergo bona Montium pro arbitrio in eleemosynam erogare non valent; eleemosynam enim ex nostris, non ex alienis bonis distribuere in pauperes debemus. Ac multo minus in propria negotia impendere hujusmodi bona possunt. Hoc enim etiam cum fideli administratione pugnat, & cum ipsa Montium Pietatis institutione, quæ in favorem pauperum, non Ministrorum facta est. Accedit etiam, hujusmodi doctrinam periculi plenam esse, quippe quæ viam aperit illis abusibus, qui occasionem dedere Constitutioni Benedicti XIII. quam hic integram recensemus.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

§. I. Jam dudum non sine ingenti animi dolore aures nostras perturbat frequens rumor de nonnullis in hac alma Urbe nostra alieni æris, & pignorum depositariis, arcariis, custodibus, subcustodibus, exactoribus, rationariis, & computorum scriptoribus, aliisque hujus generis Officialibus, & Ministris, qui fide sibi data, suæque muneris commodo nefarie abutentes, ut voluptatibus, aliisque execrandis male agendi occasionibus caussisque improbe obtemperarent, vitiisque alacrius, & liberius indulgerent, rem ac pecuniam sibi creditam, aut depositam, inque arca servatam, pro arbitrio usurpantes, pignora apud se custodita iterum oppignoraverint: quod non solum in Cameræ Nostræ Apostolicæ, sed in Montis Pietatis, & publicarum ad numularios pertinentium mensarum, cæterorumque locorum, & piorum operum damnum longe gravissimum redundavit, propterea quod infames fraudulenti hujusmodi Officiales, qui rem suam decoxerant, omnino impares essent integrandis, ac restituendis pecuniis, quas ipsi, proprio vel alieno commodo inservientes, antea peculati dedissent, scientibus, & de compacto cum iis participantibus, dolosque operam suam conferentibus rationariis, computorum scriptoribus, subscriptoribus, aliisve earumdem mensarum, & locorum piorum Ministris, & Officialibus.

§. II. Nobis etiam innotuit, jam dictos Officiales, maximæ suæ temeritati confisos, ut actionem Criminalem vaferrime declinarent, vel saltem sua crimina callide palliarent, seque justis pœnis, in quas incurrissent, prava arte subducerent, permultos speciosos, & omnino falsos prætextus excogitasse, quibus judicium impedirent, pœnasque effugerent, quas ob suas culpas se mereri optimo ipsi agnoscebant.

§. III. Nos propterea, quibus ex pastorali Officio, humilitati nostræ divinitus injuncto maxime incumbit invigilare, & sollicite providere, ne hujusmodi crimina impune committantur; opportunum, & necessariam duximus his de rebus sententiam exquirere a Nobis speciatim indictæ particulas Congregationis nonnullorum hujus nostræ Curiæ Romanæ Prælatorum, multa rerum cognitione, integritate, & doctrina præstantium, quorum sæpenumero coram dilecto filio nostro Hannibale Tituli S. Clementis Presbytero Cardinali, & S. R. E. Camerario congregatorum, suffragiis ad nos accurate perlatis, undequaque inhærentes, hujusmodi fraudulentos Ministros acriter insurgendo, ipsiusque juris vigorem etiam acriorem efficiendo, justum in eos judicium promulgare decrevimus.

§. IV. Nos ergo vestigiis Decessoris Nostri Pii Papæ V. insistentes, qui præ cæteris in sua Constitutione incipiente: *Postquam*, Kalendis Novembris Anni Millesimi quingentesimi septuagesimi in lucem edita, decoctores, luxuriose viventes, propriisque absumptis substantiis aliena appetentes, qui variis coloribus grande æs alienum, spe restitutionis faciendæ extorquentes proximo suo illudunt, seu veros fures & latrones, ultimo supplicio puniendos mandavit, hac nostra perpetuo observanda Constitutione in quoscumque hujus generis delinquentes paribus quoque pœnis tamquam in veros fures, & latrones animadvertendum esse decernimus, idque effectu ipso omnino fieri volumus, & mandamus.

§. V.

§. V. Itaque statuimus, & jubemus, ne ullus ex Depositariis, vel arcariis æris publici Cameræ nostræ Apostolicæ, & præsertim Depositariæ generalis, vectigalium generalium & particularium utriusque Annonæ, frumentariæ nimirum, & Grasciæ vulgo dictæ, Depositariæ Urbanæ, Montisque Pietatis, ac mensæ S. Spiritus, & Datariæ Apostolicæ summam quantulamcumque ejusmodi æris, & pecuniarum in suum, vel alienum commodum quovis modo convertere unquam possit, inque usum ab eo diversum transferre, ad quem generatim in iisdem locis, tanquam sua tuta, & fideli custodia, servatur; itaut si aliquis ex jam dictis Depositariis & arcariis hanc legem nostram quomodocumque prævaricatus, eamque pecuniam in usum, & commodum proprium, vel alienum convertere ausus fuerit, tamquam reprobus, & infidelis minister, interque infames & reipublicæ proditores connumerandus damnari, & puniri possit ac debeat, ut gravissimi furti, & latrocinii reus secundum leges communes, & Romanæ Urbis Statusque Ecclesiastici edicta, contra latrones jam promulgatas ratione habita pecuniarum, quas in suum, vel alienum usum, & commodum clam, & furtive converterit. Idque ad easdem regulas in iisdem edictis etiam in furto magno præscriptas fieri debeat; quotiescumque tamen Camera nostra Apostolica, vel quispiam ex locis Piis, ac Mensis supradictis, & quilibet Dominus, ac creditor pecuniæ, vel rei depositæ damnum subiisse compertum fuerit. Ubi vero nullum damnum illatum inde fuerit; nihilominus jam dicti Depositarii & arcarii, inter infames habendi, ob culpam infidelitatis; duplicata pœna pecuniaria summæ, quam in suum, vel alienum commodum converterint, puniri debeant. Sed præterea pœnis etiam corporalibus gravibus, & gravissimis, arbitrio Judicum cumulate plectantur, ratione habita qualitatis, & circumstantiarum singulorum casuum, & factorum, quas deprehendere contigerit.

§. VI. Similiter volumus, decernimus, & jubemus, ne computorum & rationum scriptores montis Pietatis, & mensæ S. Spiritus recipere, aut recipiendum, & solvendum curare, vel facere possint quodcumque mandatum, vel scriptum illorum, qui nullas pecunias re ipsa ibidem depositas, vel servatas habuerint. Si autem habuerint, eadem mandata & scripta recipi & solvi possint pro ea tantum summa, quæ deposita ibidem exstiterit. Quod si jam dicti computorum Scriptores, & rationarii contrafecerint, tunc in eos procedi possit, & debeat pœnis a Nobis in arcarios, & depositarios statutis.

§. VII. Præterea sancimus, & declaramus, hæc, quæ a Nobis lata Lege disponuntur, in eos pariter locum habere, qui auxiliatores, cooperatores, & quocumque alio modo conscii, complices, ac participes infidelitatis eorumdem arcariorum, & depositariorum extiterint: qui quidem conscii, & complices, ac participes secundum suam complicitatem, & participationem in singulis factis, & casibus, iisdem pœnis omnino puniri debeant, quibus puniendi essent, vel punirentur præcipui, & principales rei eadem forma, quæ statuta reperitur in publicis edictis superius memoratis, contra reos cooperatores, auxiliatores, complices, & participes olim evulgatis.

§. VIII. Quia vero gravissimum esset crimen infidelitatis, ab iis computorum Scriptoribus, & rationariis commissæ, qui ut facilius pecuniam, sub bona, & publica fide sibi creditam & depositatam, in proprios, vel alienos usus converterent, vel curarent, ut ab aliis converti posset, sive alia quacumque de causa in consuetis codicibus, & libris, ut scripturarum regula ab ipsis pro illorum officio bene exercendo postulat, nomen, vel nomina depositorum nequaquam describerent; hac nostra pagina perpetuum robur habitura, declaramus, decernimus, & statuimus, singulos, & quoscumque rationarios, & computorum Scriptores, qui hoc modo in suo officio exercendo peccasse, vel factum simile fraudis, & infidelitatis commisisse, vel committendum curasse comperti fuerint, vel qui cujuspiam nominis veritatem describendo, seu minorem summam ea, quæ vere deposita esset, tam nostræ Cameræ Apostolicæ, quam alterius cujuscumque domini, & creditoris pecuniæ depositæ, in codicibus & libris descripsissent, damno insequuto, vel non sequuto, judicari, & re ipsa puniri debeant ad regulam, & gradum pœnæ pecuniariæ & corporalis, superius impositæ in factis, & casibus contra depsitarios, & arcarios, secundum qualitatem & circumstantias eorum inflictis. Ad hæc sancimus, & statuendo declaramus, factum commissionis, vel omissionis, tanquam dolosum, & fraudulentum semper habendum, maloque animo, & sine cogitatum, quotiescumque culpæ obnoxius contrarium non probaverit, & constare curaverit.

§. IX. Ne autem exactores Camerales, ii præcipue, qui in vectigalibus generalibus, & particularibus utriusque Annonæ frumentariæ, & grasciæ, inque Monte Pietatis, & Mensa S. Spiritus pecunias a debitoribus exigere, exactasque principalium Dominorum arbitrio servandas deponere debent, fide sibi data, suique Officii commodo abuti, sive æs, & pecunias exactas, perque eos non depositas, in suum, vel alienum commodum convertere unquam possint, præsentium tenore districtæ mandamus, ut totas integre, & prompte, quemadmodum ex officio tenentur, statim ac per illos exactæ fuerint deponere debeant, decernentes, ut qui eas non deposuerint, vel in alienos usus pro arbitrio converterint, sequuto inde, vel non sequuto damno Cameræ nostræ Apostolicæ vectigalium utriusque Annonæ, frumentariæ nimirum, & grasciæ, montis Pietatis, & mensæ Sancti Spiritus, in singulis casibus severo judicio judicentur, & puniantur ad legem, & normam a Nobis decretam, & stabilitam contra depositarios, arcarios, raticnarios, & computorum Scriptores, ut supra.

§. X. Volentes etiam pro nostris viribus impedire, ne fraudes; quæ compluries factæ fuerunt in custodia pignorum montis Pietatis, rursum imposterum fiant, & committantur, præsentium tenore jubemus, custodes, & subcustodes pignorum ejusdem montis, æque ac judicialium Depositariæ Urbanæ, æstimatorum, subæstimatorum, aliorumque Ministrorum, ad servitium pii operis montis Pietatis in memorato Officio Depositariæ Urbanæ electorum, qui fide sibi data, commodoque, quod eis proprium munus subministrat, inique abutentes, clam, & dolose pignus aliquod etiam parvi pretii subtraxerint, vel ex una custodia in aliam transtulerint, priusquam, vel postquam oppignoratum fuerit, illudque sibi usurpaverint, vel aliis tradiderint, inque alia custodia oppignaverint, vel ejus speciem, & qualitatem immutaverint, remve oppignoratam confinxerint, sive unam pro alia describentes dolum, & fucum fecerint, fraudemve quamcumque, falsitatem, aliamve similem actionem circa dicta pignora commiserint, ipso facto pœnam ultimi supplicii incurrere debeant, nulla eis excusatione suffragante, etiam parvi pretii, & valoris rei, in qua delictum commiserint. Judices vero in pœnam ferendo qualitatem, & circumstantias facti respicient.

§. XI. Decet quam maxime, ut præ oculis nostris similiter debitum sollicitudinis habeamus, quod Nobis, ut in cæteris, incumbit erga opera, & loca pia, quorum Nobis, ut Patri, & Tutori custodia commissa est. Quare præsentibus nostris volumus, & ordinamus, ut omnes Depositarii, Syndici rationarii, & exactores Ecclesiarum, Capitulorum, Colegiorum, Domuum, Conventuum, Monastariorum regularium utriusque sexus, & cujuscumque loci, & Operis pii, vel Congregationis, aut Capituli, qui in proprio officio, & ministerio exercendo, aliquam ex prædictis actionibus, & fraudibus committentes, quæ damnantur, & puniuntur in Depositariis, arcariis, rationariis, & exactoribus Cameræ nostræ Apostolicæ, in vectigalibus generalibus, & particularibus utriusque Annonæ frumentariæ, & grasciæ, ac Montis Pietatis, Mensæ S. Spiritus, & Depositariæ Urbanæ inservientibus, aliisque Officialibus supra commemoratis, quovis modo deliquerint, omnes, & singuli iisdem pœnis cum suis complicibus omnino subjaceant, quæ in eosdem Depositarios, Arcarios, Exactores Camerales, aliosque superius nominatos inflictæ fuerunt, itaut de utrisque par judicium feratur iisdem modis, & formiter, quæ superius præscriptæ fuerunt.

§. XII. Quia vero zelus Justitiæ, quo intus incendimur, nos monet, ut has provisiones nostras plenissimo effectui mandandas, quam primum curemus, Nos supradictis Reis omnia subterfugia, & prætextus eripere decrevimus quos sæpe numero judicium Criminale sagaciter declinaturi, vel rigorem pœnarum vitaturi, studiose conquirunt, mala, & falsa quarumdam regularum legalium interpretatione freti, quas factis pessime aptant; propterea decernimus, & ordinamus, ne ullus, ex jam dictis Depositariis, Arcariis, Exactoribus, Rationariis, Syndicis, & Custodibus, aliisve ex nominatis Officialibus, & Ministris, qui quocumque modo contrafecerit, & quamcumque ex memoratis, expresse illicitis, vetitis, ac criminosis actionibus commiserit, unquam possit esse, vel haberi immunis, & liber ab actione criminali, & eo minus excusari in aliqua parte delicti, neque absolvi, aut liberari a quacumque pœna sub prætextu cujusvis securitatis ab eo datæ pro indemnitate Cameræ nostræ Apostolicæ, Montis Pietatis, mensæ S. Spiritus, vel alterius loci, piique operis prædictorum. Nullo pacto etiam ei possit, aut debeat suffragari speciosum velamen administrationis, calculorum faciendorum, & rationum non redditarum, similesque emendicatæ exceptiones, & prætextus, quæ omnia frivola, levia, levissima, & nulliusvis momenti esse declaramus, tanquam dolo malo delinquentium suggesta, & excogitata. Quotiescumque ergo aliquis ejusmodi pecuniam in proprium, vel alienum usum, & commodum convertere ausus fuerit, vel ei solvendum curaverit, qui in monte Pietatis, vel in Mensa S. Spiritus nullam antea pecuniam vere deposuerit, quive rei, & pecuniæ depositæ, & exactæ esse debitor deprehensus fuerit, atque impos compertus rei ablatæ, statim, & sine ulla mora restituendæ, de eo, tanquam de homine infami, ac vero latrone judicabitur, & omnino ad dispositiones edictorum punietur, ut dictum est supra, nulla ei prædictarum, & similium dispositionum ullo pacto suffragante.

§. XIII. Si aliquis ex supradictis Ministris, Officialibus, depositariis, Arcariis, Exactoribus, Syndicis, aliisque

supe-

superius nominatis debitor extiterit, inque aliquod ex delictis jam expressis inciderit, aliena pecunia deposita exacta, vel in arca servata pro arbitrio suo usus, Rationario, & computorum Scriptore id sciente, nec præsidi, & superiori patefaciente, cui ea omnia pate fieri volumus; tunc rationarius, etiamsi facti conscius non fuerit, pœnis etiam corporalibus, & gravissimis, ad qualitatem, & circumstantiam facti puniatur, nisi clare, & evidenter ostenderit, se rem eidem præsidi, & superiori antea patefecisse.

§. XIV. Quia nostra intentio fuit, & est præsenti Constitutione providendi Cameræ nostræ Apostolicæ, atque omnium S. R. E. Imperio subditorum indemnitati, non tam prefactis in hac nostra alma Urbe imposterum fortasse eventuris quam pro quibuscumque aliis, quæ in toto Statu Ecclesiastico, tam mediate, quam immediate Nobis, & huic Sanctæ Sedi Apostolicæ subjecto, comprehensis etiam quatuor S. R. E. Legationibus Bononiæ, Ferrariæ, Romandiolæ, & Urbini, evenire possint: ideo volumus, & decernimus, ut hæc eadem Constitutio nostra in omnibus, & singulis suis partibus, & dispositionibus, inque omnibus, & singulis casibus, & factis, in ea comprehensis, & expressis, locum, robur, vim, & vigorem habere, & plenæ exequutioni mandari debeat, etiam extra hanc almam Urbem nostram, in omnibus Civitatibus, & locis Status Ecclesiastici, itaut delinquentes in iisdem quatuor delegationibus severo judicio judicentur secundum Leges, & dicta, quibus in iisdem legibus judicantur, & puniuntur latrones, & ad normam, & tenorem præsentis nostræ Constitutionis, ut decrevimus, & ordinavimus supra.

§. XV. Quandoquidem pariter nostra intentio omnino est, ut provisiones huc usque memoratæ, inque hac alma Urbe nostra Camera Apostolica, Monte Pietatis, mensis publicis, locis, & operibus Piis unam eamdemque vim, & robur, semper obtineant, culpasque, fraudes, & damna impedire debeant, quæ in præjudicium Communicatum totius Status Ecclesiastici committi possunt; hinc Nos in casibus, & factis congruis mandamus, & ordinamus, ut omnes, & singulæ dispositiones, superius expressæ, locum habeant contra Exactores, Camerarios, Depositarios, aliosque Ministros, & Officiales cujuslibet Communitatis nostri Status Ecclesiastici, aliquam ex prædictis actionibus, & delictis commitentes, contra quos propterea judicari, & procedi debeat, non auditis, neque attentis frivolis exceptionibus, & prætextibus superius enumeratis; scilicet ea forma, & modo, quæ contra Officiales, & Ministros Camerales, aliosque superius nominatos præscribuntur.

§. XVI. Quamvis ordinamenta, & sanctiones præsentibus litteris nostris hactenus recensita, contra delinquentes in casibus in posterum eventuris promulgaverimus, non ideo tamen intendimus a debitis pœnis, justisque animadversionibus eximere eos rationarios, computorum Scriptores, Arcarios, Exactores, Custodes, Depositarios, Syndicos, Camerarios, aliosque Officiales, & Ministros jam enunciatos Cameræ nostræ Apostolicæ, vectigalium generalium, & particularium utriusque Annonæ, frumentariæ nimirum, & grasciæ; Montis Pietatis, Mensarum publicarum, Datariæ Apostolicæ, & Depositariæ Urbanæ, & Communicatum Status nostri Ecclesiastici, qui olim quomodocumque aliquam ex supradictis actionibus, & fraudibus commisissent, de quibus facta est mentio, in omnibus, & singulis casibus expressis. Volumus enim, ut iidem ob delicta olim commissa iisdem omnino puniantur, quæ secundum leges communes, vel municipales, & edicta locorum, & provinciarum contra tales fraudatores, & delinquentes inflictæ essent.

§. XVII. Itaque per omnium, & singulorum præmissorum celeri, & omnimoda exequutione mandamus dilecto filio nostro S. R. E. Cardinali Camerario, necnon Thesaurario Generali Cameræ nostræ Apostolicæ, nunc & pro tempore existentibus, ut contra omnes, & singulos prædictos Ministros, & Officiales, qui aliquod ex memoratis delictis in damnum, & præjudicium ejusdem Cameræ nostræ Apostolicæ, directe, vel indirecte redundans, illorumque officia respiciens, quoquomodo, ut dictum est supra, commiserint, aut committi, & perpetrari curaverint, vel in illorum perpetratione rem, & complicitatem aliquam habuerint, cujuscumque conditionis, & qualitatis extiterint, videlicet, tam Sæculares, quam Ecclesiasticos, & quomodolibet privilegiatos, aut exemptos, ad debitas in eos pœna, tam per se quam per suos Locumtenentes, Judices, atque alios arbitrio illorum, prout necessitas casuum exegerit, in partibus etiam delegandos, & subdelegandos, procedant, procedique mandent, & juxta præsentem nostram Constitutionem, justitia mediante, deveniant, & deveniri faciant.

§. XVIII. Injungimus itidem pro ulteriori præmissorum implemento: tam hujus Almæ Urbis nostræ Gubernatori, & Curiæ Causarum Cameræ Apostolicæ generali Auditori, cæterisque Urbis Judicibus, ad quos de jure spectat; quam omnibus etiam, & singulis nostris, & Sedis Appostolicæ in quibuscumque Provinciis, Legatis, & Vicelegatis, necnon quarumcumque Civitatum, Terrarum, Oppidorum, & locorum, Nobis, & eidem Sedi, tam mediate, quam immediate subjectorum Gubernatoribus, Prætoribus, Capitaneis, Commissariis, & aliis quibuscumque Judicibus, quavis etiam subdelegata potestate fungentibus, ut præsentes nostras inviolabiliter in suis judiciis observent, necnon contra delinquentes prædictos suæ jurisdictioni subjectos, ad formam earumdem præsentium omnino procedant, omniaque in eisdem litteris contenta plenariæ exequutioni demandent.

§. XIX. Postremo decernimus, has litteras nullo unquam tempore de subreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis nostræ defectu notari, minusque sub quibusvis similium, vel dissimilium gratiarum revocationibus comprehendi, vel illis derogari ullo modo tacite, vel expresse unquam posse, nisi de illis, earumque totis tenoribus, ac datis de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, & expressio facta fuerit, aliterque factas derogationes nullius roboris, & momenti fore, & tanquam tales a nemine attendi, nec ulli suffragari posse, atque ita per quoscumque Judices, tam ordinarios, quam delegatos, quavis auctoritate fungentes, etiam S. R. E. Cardinales, & de latere Legatos, judicari, & definiri debere, sublata eis; & eorum cuilibet aliter judicandi, & interpretandi facultate, decernentes irritum, & inane quidquid secus in præmissis, & quolibet præmissorum, atque hac nostra Constitutione contentorum, & Statutorum, vel circa ea a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, Legibus, ac Urbis, & Romanæ Curiæ Tribunalium, aliarumque Curiarum nostri Ecclesiastici Status, ac Legationum prædictarum etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, stylis, consuetudinibus, quas, si quæ forent, per præsentes revocamus, nullasque, & invalidas esse declaramus; Privilegiis quoque, Indultis, & Literis Apostolicis in contrarium præmissorum forsan quomodolibet concessis, approbatis, & innovatis; Quibus omnibus, & singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua exquisita forma, ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum nihilo penitus omissa, & forma in illis tradita, observata, inserti forent, eisdem præsentibus pro plene, & sufficienter expressis, & insertis habentes, ad effectum præsentium, illisque alias in suo robore permansuris, harum serie specialiter, & expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

§. XX. Volumus autem, ut elapsis tribus respectu dictæ nostræ Urbis, & quindecim diebus respectu totius prædicti nostri Status Ecclesiastici postquam præsentes valvis Ecclesiæ Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum ejusdem Urbis, & in Aciæ Campi Floræ per aliquem ex nostris Cursoribus affixæ, & publicatæ fuerint, omnes, & singulos, tam in Urbe, quam in toto Statu Ecclesiastico, & Legationibus existentes perinde obligent, & arctent, ac si unicuique eorum personaliter, & nominatim intimatæ fuissent; utque earum transumptis etiam impressis manu Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus Personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ eisdemmet præsentibus, si exhibitæ, vel ostensæ essent, adhiberentur.

§. XXI. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ Constitutionis, Sanctionis, Legis, Statuti, Decreti, Declarationis, Dispositionis, & jussionis infringere, vel ei temerario ausu contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ Millesimo septingentesimo vigesimo nono, sexto Kalendas Octobris, Pontificatus Nostri Anno Sexto.

MORIBUNDUS.

SUMMARIUM.

1 *Moribundus nequit licite respuere remedia ordinaria ad sanitatem.*

2 *Bene vero remedia extraordinaria, & nimis dura.*

3 *Moribundus qui petiit Confessarium, licet ipso adveniente jam obmutuerit, & nulla dare possit signa Pœnitentiæ, potest; & debet absolvi saltem sub conditione.*

4 *Moribundus, qui nullum Pœnitentiæ signum dedit, nec dari potest, si ipse prius probe, & christianæ vixerit, & Sacramenta frequentaverit, probabilius potest absolvi sub conditione.*

5 Mori-

5 *Moribundus a quolibet Sacerdote, & probabiliter etiam a Laico in articulo mortis absolvi potest ab Excommunicatione, & Interdicto personali.*

6 *Moribundo, si sit periculum vomitus, dari potest parva particula Eucharistiæ, quæ stomachum alteratura non credatur, aut si de hoc ipso sit dubium, potest fieri experimentum cum particula non consecrata, quam si retineat, danda est ei consecrata: Secus non. Si autem independenter a cibo perpetuo evomat, nullo modo est ei danda sacra Communio, nisi forte per sex saltem horas liber a vomitu extiterit.*

7 *Moribundo puero doli capaci probabilius est dandum Viaticum, quamvis nondum esset sanus ad Communionem admissus.*

8 *Si Moribundus sit communicandus, & desit stola, vel Alba, potest in tali casu ei dari Communio sine ipsis.*

9 *Moribundus tenetur ex præcepto Divino Eucharistiam sumere per modum Viatici, & hoc etiamsi non sit jejunus.*

10 *Et licet sit jejunus, adhuc recte adhibetur formula* Accipe Viaticum &c.

11 *Moribundus, qui mane communicavit sanus ex devotione, an superveniente periculo teneatur eadem die per modum Viatici communicare?*

12 *Moribundo post 7. vel 8. dies potest iterum dari Viaticum, etiamsi non sit jejunus, dummodo nequeat jejunus sumere, & periculum mortis recurrat.*

13 *Moribundo, quando morbus, & periculum diu protrahitur, potest iterum post 7. vel 8. dies dari Viaticum, quamvis non sit jejunus.*

14 *Moribundo dari potest, & debet Viaticum etiam in die Parasceves.*

15 *Si Moribundus ob tussim, vel aliam caussam sumere non possit Viaticum, non debet ad illum deferri SS. Eucharistia devotionis caussa.*

16 *Pro consecrando Viatico dando moribundo non est licitum Sacerdoti non jejuno celebrare.*

17 *Aliqui tamen tenent contrarium.*

18 *Pro Viatico dando moribundo non debet consecrari Hostia extra Sacrificium etiam in necessitate.*

19 *Nec etiam in simili necessitate licitum est Sacerdoti latino consecrare in fermentato.*

20 *In defectu Sacerdotis latini potest moribundus sumere Viaticum a Sacerdote Græco consecratum in fermentato.*

21 *Moribundus, si nequeat sumere Viaticum sub specie panis, an sit ei dandum sub specie vini?*

22 *Perpetuo amenti moribundo non est dandum Viaticum.*

23 *In dubio an amentes adulti utantur ratione, est eis dandum Viaticum.*

24 *Amentibus, qui usum rationis habuerunt, nec sciuntur amisisse illum in mortali, dandum est Viaticum.*

25 *Phrenetico, aut deliranti, sive ex mania, sive ex morbo, si quando alligatur accipiat cibos, debet etiam alligato dari Viaticum.*

26 *Si autem sit dubium an reverenter suscepturus sit, faciendum est experimentum cum una, vel altera particula non consecrata, & si aliquam reverenter suscipiat, danda est ei etiam consecrata.*

27 *Moribundo in defectu Parochi potest dari Viaticum a quolibet Sacerdote, sive sæculari, sive Regulari, & in defectu Sacerdotis etiam a Diacono; Immo secundum multos etiam a Laico, quod tamen ob contrariam consuetudinem facile non est practicandum.*

28 *Pro consecrando Viatico dando Regulari infirmo in domo privata consanguineorum, seu aliorum sæcularium, non potest ab alio Regulari erigi ibi Altare portatile, & sacrum peragi, & inde Viaticum ipsi ministrari absque licentia Ordinarii, vel Parochi.*

29 *Moribundo, si fuerit Catholicus, & non constet esse in mortali, dandum est Sacramentum Extremæ Unctionis, etiamsi illud non petierit.*

30 *Moribundus præter Confessionem tenetur ad actum contritionis perfectæ.*

31 *Moribundi possunt, immo quandoque etiam tenentur contrahere matrimonium.*

32 *Moribundus an possit absolvi a Sacerdote excommunicato vitando, seu degradato, aut hæretico?* ad n. 35.

36 *Moribundi ex morte naturali deficere solent in detumescentia Maris.*

37 *Adducitur novissima ampliata facultas concessa Episcopis pro impertienda Benedictione Papali moribundis.*

38 *Affertur modus impertiendi dictam Benedictionem.*

39 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 40.

Moribundus nequit licite respuere remedia ordinaria 1 ad sanitatem; Quisquis enim tenetur vitæ suæ periclitanti mediis ordinariis opitulari; Sanchez *consil. lib.* 5. *cap.* 1. *dub.* 34. Busembau, & La Croix *lib.* 2. *num.* 201. & *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 769. & 775. Henno *tom.* 1. *tract. de conscientia disput.* 3. *quæst. ult. conclus.* 3. *resol.* 4. & alii 2 passim. Non tenetur autem pro vita conservanda ad remedia extraordinaria, & nimis dura, ut ad abscissionem cruris, & hujusmodi, nisi talis moribundus esset persona necessaria Reipublicæ, vel Ecclesiæ, quia tunc teneretur ratione boni communis; Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 3. *cap.* 1. *num.* 5. Sanchez, Victoria, Lugo, Gobat cum Busemb. & La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 769. & 775. & alii passim.

Moribundus, qui petiit Confessarium, licet, ipso ad- 3 veniente, jam obmutuerit, & nulla dare possit signa Pœnitentiæ, potest, & debet absolvi saltem sub conditione; *Communis* cum La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1156. Vide *verb. Absolutio art.* 2. *num.* 1.

Moribundus, qui nullum Pœnitentiæ signum dedit, 4 nec dare potest, si ipse prius probe, & Christiane vixerit, & Sacramenta frequentaverit, probabilius absolvi potest sub conditione; Vide *d. verb. Absolutio artic.* 2. *a num.* 4. *ad* 7. ubi plurimi ad id citantur Doctores, & efficaces dantur rationes; atque hic adde, hanc opinionem in praxi amplexum esse Clementem VIII. qui ex remoto loco videns quemdam e fabrica S. Petri cadentem, statim ei absolutionem sub conditione impertitus est dicens: *Si es capax, ego te absolvo a peccatis tuis*; teste Diana *part.* 3. *tract.* 8. *res.* 8. *tract.* 6. *res.* 20. Immo juxta varios, si Moribundus non haberet (a), nisi Sacerdotem mutum, quamvis certum sit, formam in verbis consistere, tamen stante causa necessitatis extremæ melius est, ut talis Sacerdos nutibus, vel scribendo formam eum absolveret, quam ut se omnino retraheret: quia sicuti Moribundus, qui supponitur dolere de peccatis, absolvi potest etiam non præstitis signis expressis: ita præfata absolutio non videtur reprobanda: tum quia recurrunt dicta *loc. cit.* verb. *Absolutio*,

Moribundus a quolibet Sacerdote, & probabiliter e- 5 tiam a Laico in articulo mortis absolvi potest ab excommunicatione, & interdicto personali; Diana, Layman, Alloza, & alii cum La Croix *lib.* 7. *num.* 130. qui dicunt, probabile esse; quod tunc sic absolvere possit omnis etiam Laicus (b), quamvis esset hæreticus, dummodo dispensandum non sit; Licet enim sententia communior, & probabilior sit cum Arriaga *disp.* 39. *num.* 5. & Lugo *disp.* 18. *num.* 7. quod Laicus, absente Clerico, ne quidem in articulo mortis valide absolvat a Censuris, oppo-

(a) Nota. Assertio Auctoris de Sacerdote muto nutibus, aut scripta forma absolvente, improbanda omnino videtur doctissimis Censoribus; & quidem jure atque merito. Nam explorata in Theologia res est, Sacramentum pœnitentiæ verbis perfici a Sacerdote prolatis non absolutione nutibus, aut scripto data. Id enim ex Apostolica traditione, & ex Conciliis Tridentino, & Florentino evidenter patet. En Tridentini verba *sess.* 14. *cap.* 3. *Docet Sancta Synodus, Sacramenti pœnitentiæ formam, in quod præcipue vis ipsius sita est, in illis Ministri verbis positam esse: Ego te absolvo &c.* Hoc idem definitum prius fuerat in Concilio Florentino decreto pro Armenorum instructione edito. Si certum est, ut vel ipse Ferraris indicat, ex Christi institutione verbis a Sacerdote prolatis hujusmodi Sacramentum perfici oportere, & si in his tota vis formæ hujus Sacramenti sita est, ergo in nutibus vis hujusmodi desideratur; ergo in verbis non prolatis, sed scriptis eadem vis deest; ergo Sacerdos mutus nutibus, vel scripta forma absolvendo Sacramentum pœnitentiæ non conficit, vel saltem vehementer suspectum facit. Id vero licitum non est ex Theologorum omnium consensione; perinde enim esset, ac Sacramentum simulare, vel certo nullitatis periculo exponere.

(b) Nota. Falsum omnino putatur posse omnem Laicum ab Excommunicatione aliisque Censuris moribundum absolvere; scimus enim id asseruisse Sylvestrum, ac nonnullos alios Theologos; sed facile falsitatis convincitur horum opinio: tum quia iis tantum absolvendi a Censuris potestas competit, quibus a Christo Domino jus ligandi, atque solvendi concessum est, quod sane Laicis minime convenit: tum etiam quia Concilium Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 7. ait: *In articulo mortis omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, aut censuris absolvere possunt.* Ex iis autem verbis eruditus Continuator Tournely colligit, *Nec Laicum, nec Clericum, qui Sacerdos non sit, a Censuris absolvere posse: tum quia Concilium Tridentinum* non loquitur *nisi de Sacerdotibus; tum quia potestas absolvendi a Censuris in periculo mortis non datur, nisi ut quis etiam a peccatis absolvi possit, solus autem Sacerdos a peccatis absolvere potest; tum quia usu receptum est, ut solus Sacerdos in hoc etiam mortis discrimine absolutionem a censuris impendat, non autem Clericus, nisi is forte censuram tulerit eamque idcirco relaxare valeat.*

oppositum tamen probabiliter tenent graves Auctores, quos referunt Diana *part.* 3. *tract.* 4. *ref.* 133. Moya *dis.* 7. *quæst.* 1. *n.* 8. La Croix *loc. cit.* eo quod putent, piam Matrem Ecclesiam, quæ id etiam Laico delegare potest, pro eo articulo nolle eum, quem pœnitet, privari beneficio sepulturæ, & communibus suffragiis. Immo Sanch. *in decal. lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 13. Marchinus, aliique multi cum Dicast. *decis.* 3. *n.* 12. apud La Croix *lib.* 7. *n.* 130. putant, Laicum teneri pro tali casu absolvere a Censuris, quia secundum supra allegatos Doctores probabile est valere talem absolutionem, nec potest obesse, neque ullum sequitur inconveniens, & aliunde moribundo præstatur magnum beneficium, ut nempe participet suffragia Ecclesiæ, & sepulturam Ecclesiasticam obtineat.

6 Moribundo, si sit periculum vomitus, dari potest parva particula Eucharistiæ, quæ stomachum alteratura non credatur, aut si de hoc ipso sit dubium, securitatis gratia dari potest particula non consecrata ad experiendum, (a) an possit retinere consecratam, nec ne? & si retineat non consecratam, danda est ei etiam consecrata; si vero non consecratam rejiciat, non est ei danda consecrata. Si autem independenter a cibo perpetuo evomat, nullo modo est ei danda Sacra Communio, nisi forte per sex saltem horas liber a vomitu extiterit; Sic expresse docet Sancius apud Dian. *part.* 5. *tom.* 3. *resolut.* 53. Busembau, & La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 586.

7 Moribundo puero doli capaci, qui sciat distinguere Eucharistiam ab alio cibo, probabilius est dandum Viaticum, quamvis nondum esset sanus ad Communionem admissus; Layman *tract.* 4. *de Eucharist. cap.* 4. Suarez *disput.* 40. *sect.* 1. Busemb. & La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 586. & 647. Lugo *disp.* 15. *sect.* 4. *num.* 38. ubi *num.* 40. contra Sanchez addit, quod, si de capacitate pueri sit dubium (b), possit nihilominus dari, etsi non sit necesse, & sic tenent etiam Dicastill. Diana, Tamburin. cum La Croix *lib.* 6. *n.* 648.

8 Si moribundus sit communicandus, & desit Stola, vel Alba, potest in tali casu ei dari communio sine ipsis. Vide verb. *Infirmus n.* 19.

9 Moribundus tenetur ex præcepto Divino Eucharistiam sumere per modum Viatici; & hoc etiamsi non sit jejunus. Vide verb. *Eucharistia n.* 34. verb. *Viaticum n.* 4.

10 Et licet jejunus, adhuc recte adhibetur formula *Accipe Viaticum &c.* Vide *d. verb. Eucharistia n.* 35. verb. *Viaticum num.* 6.

11 Moribundus, qui mane communicavit sanus ex devotione (c), an superveniente periculo, teneatur eadem die per modum Viatici communicare? Vide *dict. verb. Eucharistia n.* 56.

12 Moribundo post 7. vel 8. dies potest iterum dari Viaticum, etiamsi non sit jejunus, dummodo nequeat jejunus sumere, & periculum mortis recurrat. Vide *dict. verb. Eucharistia num.* 37.

13 Moribundo, quando morbus, & periculum diu protrahitur, potest iterum post 7. vel 8. dies dari Viaticum, quamvis non sit jejunus. Vide *dict. verb. Eucharistia num.* 38.

14 Moribundo dari potest, & debet Viaticum etiam in die Parasceves; Vide *dict. verb. Eucharistia num.* 39.

15 Si moribundus ob tussim, vel aliam causam sumere non possit Viaticum, non debet ad illum deferri SS. Eucharistia devotionis causa. Vide *dict. verb. Eucharistia num.* 50.

16 Pro consecrando Viatico dando moribundo non est licitum Sacerdoti non jejuno celebrare; Vide verb. *Infirmus n.* 28.

Aliqui tamen tenent contrarium. Vide *dict. verb. Infirmus num.* 29. 17

Pro Viatico dando moribundo non debet consecrari Hostia extra Sacrificium, etiam in necessitate; La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 610. ubi cum Dicastill. *decis.* 10. *n.* 344. testatur de communi contra Majorem putantem id esse licitum. In simili necessitate Major docet, esse licitum Sacerdoti Latino consecrare in fermentato, quam sententiam Tannerus, & alii non audent damnare; Attamen oppositam sententiam docet *Communis* cum Dicastill. & La Croix *loc. cit. n.* 610. quia præceptum Viatici non obligat cum tanta difformitate Ritus. 18 19

In defectu Sacerdotis Latini potest Moribundus sumere Viaticum a Sacerdote Græco consecratum in fermentato. La Croix *loc. cit.* Tamburin. *cap.* 2. §. 9. *num.* 12. & alii. 20

Moribundus an si nequeat sumere Viaticum sub specie panis, sit ei dandum sub specie vini? Variant Doctores. Nugnus enim, & Ochagau. tenent affirmativam sententiam, quia, dicunt ipsi, præceptum Divinum de sumendo Viatico prævalet humano de communicando solum sub specie panis, & id probabile censent Diana, Escobar, & alii apud La Croix *loc. cit. num.* 611. Negativam autem probabilius docent Fagnanus, Suarez, Diana, Amicus, Lugo, Tamburin. Dicastill. Platell. citati, & secuti a La Croix *loc. cit. n.* 611. dicentes, non teneri moribundum in tali casu sumere Viaticum sub specie vini, non quod præceptum humanum prævaleat Divino, sed quia Divinum non obligat, nisi quando observari potest cum debita reverentia, & principalibus ritibus, & quasi substantialibus Cæremoniis ab Ecclesia præscriptis. 21

Perpetuo amenti moribundo, non est dandum Viaticum, S. Thomas *quæst.* 80. *artic.* 9. *in Opuscul.* La Croix *lib.* 9. *part.* 1. *n.* 654. quia, ut ibi notat, id prohibet Rituale Pauli V. In dubio an adulti amentes utantur ratione, Gobat *tract.* 4. *n.* 173. 417. & 418. La Croix *loc. cit. n.* 665. & alii dicunt esse eis dandum Viaticum, quia in dubio favendum est potius homini, pro quo institutum est Sacramentum, cum certo ipsi prosit, & probabiliter possit etiam causare primam gratiam. 22 23

Amentibus, qui usum rationis habuerunt, nec sciuntur amisisse illum in mortali, dandum est Viaticum. S. Thomas *loc. cit.* Catechism. Roman. *de Euchar. cap.* 11. *n.* 2. La Croix *loc. cit. n.* 656. quia hoc ipso, quod nescitur amisisse usum rationis in mortali, præsumendum est esse in gratia, quia potuerunt vel sine ulla, vel cum levi tantum culpa amisisse. Gobat. *loc. cit. n.* 151. cum communi, ut testatur La Croix *loc. cit.* 24

Phrenetico, aut Deliranti, sive ex mania, sive ex morbo, si quando alligatur accipiat cibos, debet etiam alligato dari Viaticum. S. Thom. Aversa, Sanch. Diana, Gobat, sicuti & citati a La Croix *loc. cit. n.* 660. Si autem sit dubium, an reverenter suscepturus sit? faciendum est experimentum cum una, vel altera particula non consecrata, & si aliquam reverenter suscipiat, danda est ei etiam consecrata. (d) La Croix *dict. n.* 660. cum Layman, Castrop. Diana, Gobat ibi citatis. 25 26

Moribundo in defectu Parochi potest dari Viaticum a quolibet Sacerdote, sive Seculari, sive Regulari, & in defectu Sacerdotis etiam a Diacono. *Communis* cum Layman *lib.* 5. *tract.* 4. *cap.* 7. Busemb. & La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 479. Immo Suar. Coninch. Layman. Præpositus, Dian. & alii apud Busemb. & La Croix *loc. cit.* 27

num.

(a) Nota. Potest alia via experiri, an possit moribundi stomachus consecratam particulam retinere; nec unquam permittendum est, ut non consecrata particula experimentum fiat, tum ob periculum, quod occurrere fortasse posset idololatriæ; tum etiam ne debita erga Sacram Eucharistiam veneratio hac via minuatur.

(b) Nota. In dubio de pueri capacitate ad rite discernendum inter sacrum Viaticum, & alios cibos, Eucharistia præberi eidem non debet. Etsi enim scimus, ut in antiqua Ecclesia ita etiam nunc in Ecclesiis aliquibus Orientalibus pueris quoque Eucharistiam administrari, tamen Latina Ecclesia a multis sæculis constituit, ut nonnisi discernentibus cibum Eucharisticum distribueretur, ut debitum in sanctum Sacramentum obsequium, ac veneratio servaretur. Ubi ergo dubium est, num puer id revera intelligat, atque discernat, ex Ecclesiæ institutione sacro Viatico refici Puer ille non debet: Cum hoc non sit Sacramentum necessitatis, & cum ex praxi Ecclesiæ constet, Sacramentum hujusmodi non communicari nisi iis, quos Ecclesia noverit ita capaces, & in Religionis institutis instructos, ut cœlestem, & Angelorum panem a vulgari cibo discernant. Atque hinc patet etiam, injuria *n.* 22. asseri, in dubio, *an Adulti amentes utantur ratione*, dandum eis Viaticum esse. Cum enim hoc Sacramentum necessitatis non sit, in dubio administrandum non est.

(c) Nota. Vide hac de re Benedictum XIV. *De Synodo Diœcesana lib.* 7. *cap.* 11. ubi recensita eorum opinione, qui ajunt, etiam hominem, qui mane communicaverit, incidendo inopinato in mortis periculum teneri denuo se reficere Eucharistico cibo; illorum, qui dicunt, recipere iterum Eucharistiam sine periculo non posse: ac denique illorum, qui putant, posse dicto homini Viaticum dari, sed nullo ad id adigi præcepto, ita concludit: *In tanta opinionum varietate, Doctorumque discrepantia, integrum erit Parocho eam sententiam amplecti, quæ sibi magis arriserit, quin fas sit Episcopo in Parochum animadvertere, qui præfato ægrotanti Viaticum denegavit &c.*

(d) Nota. Si experimentum fiat cum particula non consecrata infirmus periculo exponitur actui idololatriæ, qui licet materialis sit respectu illius, permitti tamen non potest. Falsum quoque est, quod *num.* 27. asseritur de Laico, qui possit necessitate urgente Viaticum deferre. Tantam enim in Sacram Eucharistiam venerationem exposcit Ecclesia, ut Laicis etiam tactum sacrorum vasorum interdixerit; quis ergo credat permittere eisdem, ut Eucharistiam tangant, deferantque ad infirmos? Non desunt sane in antiqua Ecclesia exempla Laicorum, qui Eucharistiam ad infirmos detulerint; at alia nunc tempora sunt, aliæ Ecclesiæ consuetudines, aliæ leges necessariæ ad servandam, ac fovendam debitam huic Sacramento venerationem. Permittendum itaque, ut potius sine Viatico infirmus decedat, quam ut leges violentur ab Ecclesia latæ, ne Laici Eucharistiæ Sacramentum administrent.

n. 479. dicunt, in articulo mortis in defectu supradictorum posse ei dare Viaticum etiam a Laico. Quod tamen ob contrariam consuetudinem non est facile practicandum, ut docent Lugo, Bonac. cum ipso Busemb. & La Croix *loc. cit.*

28 Pro consecrando Viatico dando Regulari infirmo in domo privata consanguineorum, seu aliorum sæcularium non potest ab alio Regulari erigi ibi Altare portatile, & sacrum peragi, & inde Viaticum ipsi ministrari absque licentia Ordinarii, aut Parochi. Sic expresse *Sacra Congregat. Concilii in Messanen. Privilegii* 20. *Septembr.* 1698. *lib.* 48. *decret. pag.* 471. ubi propositis dubiis. Primo: „ An Regularis Theatinus potuerit licite erigere, & Sanctissimum Viaticum ministrare alteri Regulari infirmo „ in domo privata illius consanguineorum absque licentia „ Ordinarii (a), aut Parochi? Secundo, An possit Ordinarius in hoc, & similibus casibus procedere contra Regulares etiam ad Censuras? Respondit ad 1. negative, „ Ad 2. affirmative, sed in præsenti non molestando ". Sic refert Eminentiss. Petra *tom.* 3. *Commentar. ad Constit. XI. Alexandr. IV. n.* 33.

29 Moribundo, si fuerit Catholicus, & non constet esse in mortali, dandum est Sacramentum Extremæ Unctionis, etiamsi illud non petierit, nam hoc ipso censetur interpretative voluisse, & petiisse, quod alii Christiani, etiamsi de eo Sacramento nunquam audierit. Busemb. & La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 163. & alii passim.

30 Moribundus tenetur ante Sacramentalem Confessionem actum contritionis perfectæ elicere, licet enim constitutus in articulo mortis non teneatur confiteri cum contritione perfecta, eo quod moraliter certum est Sacramentum Pœnitentiæ cum attritione ad justificationem sufficere; quemadmodum liquet ex Tridentin. *sess.* 14. *cap.* 4. (Vide verb. Pœnitentiæ Sacramentum,) & ex propositionibus 14. & 15. ab Alexandro VIII. damnatis ac sub verb. *Propositiones damnatæ* allatis: tamen ad id tenetur ex alio capite, quia scilicet quilibet Fidelis tenetur præsertim eo puncto, in quo agitur de summa rerum, & momento, a quo pendet æternitas, suæ saluti prospicere, atque consulere omni meliori quo fieri potest modo, qualis est eliciendo præter Confessionem Sacramentalem actum contritionis perfectæ; nam non sumus infallibiliter certi de Ministro Baptismi, ac de ordinatione Sacerdotis &c, pro quo tamen eliciendo cavere debet Moribundus, ne obrui sinat ab iis, quæ Diabolus descendens tunc magnam habens iram, sciens quia modicum tempus habet, impie evomit, ac invide opponit; sed fiducialiter ad supernum auxilium confugiat, aut firmiter fideliterque sibi suasum habeat, viscera misericordiæ non deesse sperantibus in Deum, & fore miserationes ejus super omnia opera ejus *Psalm.* 144. *versic.* 9. idcirco opem suam largiter, fortiterque in corda Fidelium effundere medio pretiosissimo, ac Sanctissimo Redemptoris Jesu Christi Sanguine pro totius mundi salute ineffabiliter, & incomprehensibiliter dato.

31 Moribundi possunt, immo etiam quandoque tenentur contrahere Matrimonium. Vide verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 2. *n.* 38.

32 Moribundum in articulo mortis constitutum nec licite, nec valide posse absolvi a Sacerdote excommunicato vitando, seu degradato, aut hæretico mordicus defendit Fagnanus *in cap. Non est vobis XI. de sponsalibus per tot.* ubi adducit ad id expressam declarationem Sacræ Congregationis Concil. in hæc verba: *Episcopus Valentinus petiit declarari; utrum pœnitentes in articulo mortis constitutos possit in casibus reservatis absolvere quilibet Sacerdos, etiam excommunicatus, & denunciatus*, ut tenuit Navarr. *de regulis Confessariorum cap.* 27. *num.* 272. *vers. Quod per eadem verba fol.* 551. *Et Congregatio Generalis Card. Moroni, Alciat. Senonen. M. Alt. S. Sixti censuit non posse; quia communis opinio videtur esse, quod tales excommunicati non possint etiam in hoc casu necessitatis.* Quam sententiam confirmant isti Cardinales auctoritatibus tredecim celeberrimorum Auctorum, nempe Magistri Sententiarum, S. Thomæ, Scoti, Durandi, Capreoli, Sancti Antonini, Turrecrematæ, Baccon. Alexandri de Ales, Richardi, Abbatis, Decii, & Navarri. Et postea explicant quo sensu debeat intelligi hac de re Concilium Tridentin. *Nec obstat cap.* 7. *de casuum reservatione, quia debet intelligi de quibus omnibus Sacerdotibus in unitate Ecclesiæ viventibus, referendumque ad eos Sacerdotes, de quibus eodem cap.* 7. *in prima, & secunda parte agitur, qui habent ordinariam, vel delegatam potestatem.* Hæc sunt propria dictæ declarationis verba, ut testatur Fagnanus *loc. cit. num.* 2. Hanc negativam sententiam sequuti sunt S. Raymundus, Covarruvias, Joannes Medina, Panormitanus Præpositus, Auctor Glossæ Decreti Gratiani, Auctor Colloquiorum Condomensis Diœcesis, & alii citati, & sequuti a Joanne Pontas verb. *Absolutio casu* 31. in fine Mautthæuc. *Official. Cur. cap.* 2. *n.* 19. Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 163. *n.* 15. & alii innixi supradictæ Cardinalium declarationi; Qua vera supposita, & a Summo Pontifice ut supra exponitur, approbata, non esset ullimode ab ipsa recedendum.

At vero affirmativam sententiam, nempe posse pœnitentem in articulo mortis, in defectu alterius Sacerdotis habilis, licite, & valide absolvi a Sacerdote excommunicato vitando, seu degradato, aut hæretico, sustinent Paludanus, Sylvester, Sotus, Melchior Canus, Toletus, Azorius, Bonacina, & Auctor Colloquiorum Diœcesis Antuerpiensis apud Pontas *loc. cit.* Reiffenstuel *lib.* 5. *decretal. tit.* 7. §. 8. *nu.* 408. testans de communi; La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1560. testans cum Ariaga de communissima; Barbosa in Concil. Tridentin. *sess.* 14. *de Sacrament. Pœnitent. cap.* 7. *num.* 13. cum Cano, Navarro, Toleto, Comitolo, Azorio, Reginaldo, Coninch, Riccio, Bonacina, Layman, Suarez, Molina, Torreblanca, Fagundez, Bossio, & Hurtado ibi citatis; Rosignolus *de Pœnitentia part.* 1. *qu.* 7. *art.* 6. *a nu.* 10. *ad* 14. cum aliis ibi citatis, Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 4. *cap.* 5. *nu.* 3245. *& tom.* 3. *part.* 1. *num.* 171. cum aliis ibi allegatis, Gobat, *tom.* 1. *tract.* 7. *num.* 129. Sporer *tom.* 3. *part.* 3. *cap.* 6. *quæst.* 6. *num.* 724. testans cum Layman, Card. de Lugo, & aliis de communissima Doctorum, qui, præsertim Gobat, & Sporer, ac alii intelligunt super allatam declarationem Sacræ Congreg. Concil. apud Fagnan. *loc. cit.* de absolutione data ab excommunicato vitando, degradato, hæretico, aut Apostata in præsentia alterius Sacerdotis carentis illis vitiis, quæ utique absolutio esset & illicita, & invalida, juxta etiam dicta sub verb. *Absolutio art.* 1. *num.* 51. *&* 52. At si nullus omnino adesset alius Sacerdos, esset & licita, & valida, quia verba Concil. Tridentin. *cit. sess.* 14. *cap.* 7. amplissime, & generalissime exprimunt, quod in illo articulo extremæ necessitatis, *ne hac occasione aliquis pereat . . . . omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt*: Qui autem omne dicit, nihil excludit, *leg. Hoc articulo* 29. *ff. de hæred. instituen. Leg. Si cui servo omnes* 32. *ff. Legatis* 1. *leg. Pœnam meam omnem* 7. *ff. de pœna legata, cap. Si Romanorum* 1. *distinction.* 19. *cap. Solitæ* 6. §. *Nolis, de majorit. & obedient.* & ibi Glossa verb. *Quodcumque*, expresse docens; *Qui dicit omnia, nihil excipit*. Verba enim generalia generaliter sunt intelligenda; *cap. Quia circa* 22. *de privilegiis* cum similibus; & ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus *Leg. Non distinguemus* 32. *ff. de receptis arbitris, leg. Præses* 3. *de officio Præsidis, leg. De pretio* 8. *de Publiciana in rem action. cit. cap. Quia circa* cum similibus.

Tum quia credendum non est, quod Ecclesia voluerit deserere pœnitentes in tali extrema necessitate constitutos, sed potius tamquam pia mater voluerit illis succurrere hoc salutari præsidio, habilitando Sacerdotes etiam recisos ad absolvendum in defectu aliorum, sicuti etiam per adversarios habilitantur simplices Sacerdotes nondum ad Confessiones excipiendas approbati, ex *cit. sess.* 14. *cap.* 7. Concil. Tridentin. hac potissima ratione, *Ne hac occasione aliquis pereat*; Unde in consimili extrema necessitate pia Mater Ecclesia permittit, quod Baptismus possit recipi etiam ab hæretico, & excommunicato; *cap. Præter* 6. §. *Verum dist.* 32. *cap. Si quem forte* 40. *caus.* 24. *quæst.* 1. cum similibus, adeoque censendum est, quod permittat in extrema necessitate recipi etiam posse Pœnitentiam; cum Baptismus parvulorum, & Pœnitentia morientium sint Sacramenta necessitatis, secundum Glossam *in cap. Non est vobis XI. de Sponsalib.* verb. *Baptismum parvulorum*; uti videtur innui etiam in ipsomet *cap. Non est vobis*, ubi tempore Interdicti Anglis impositi, interdicuntur omnia divina, & Sacramenta, *præter Baptismum parvulorum, & pœnitentias morientium*; Hinc in rubro, & in Summa *dict. cap. Si forte*, sic habetur; *In extremo positus etiam ab hæretico pœnitentiam accipere valet; Nam quod non est licitum in Lege, necessitas facit licitum; cap. Quod non est* 4. *de Regul. juris*. Necessitas enim non habet Legem; *cap. Sicut* 11. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Omnes* 1. *de feriis, cap. Consuluisti* 3. *de Celebrat. Missar. cap. Consilium* 2. *de observant. jejunior.* cum similibus. Unde Sacri Canones passim clamant, morientibus pœnitentiam non esse denegandam, *cap. Si quis de corpore* 6. *cap. Si recedunt* 7. *cap. Is qui pœnitentiam* 12. *cap. Agnovimus* 13. *cap. Presbyter* 14. *distinct.* 26. *quæst.* 6. *cap. Quod in te* 14. *de pœnitentiis, & remissionib.* cum similibus.

Hinc attenta piæ matris Ecclesiæ, ac tot Sacrorum Canonum benigna interpretatione, & innumera Doctorum copia, necnon pene communi, ac communissima opinione, testibus supra allatis Auctoribus pro sententia affirmativa, concludendum est posse Moribundum in extrema necess.

(a) Nota, Nec Parochus, neque etiam Ordinarius licentiam concedere Regularibus potest, ut in domo infirmi Altare portatile erigant, ibique celebrent, ut inde Viaticum administrent; sed necessaria est Summi Pontificis licentia.

necessitate articuli mortis, in defectu alterius Sacerdotis habilis, absolvi a Sacerdote excommunicato vitando, degradato, hæretico, aut apostata; Et allata Sacræ Congregationis declaratio intelligenda videtur de absolutione data a Sacerdote excommunicato vitando, degradato, hæretico, aut apostata in præsentia alterius Sacerdotis carentis dictis vitiis, quæ utique absolutio, ut dicebatur, esset & illicita, & invalida; Non autem de absolutione data ab ipso in defectu alterius Sacerdotis habilis, ut eam explicant Gobat, & Sporer *locis citatis*, & alii, quia adhuc verificaretur de ipso quod esset Sacerdos juxta concessionem Concilii: *Omnes Sacerdotes*, cum ejus Sacerdotalis character sit indelebilis; & in tali casu extremæ necessitatis, *Ne* juxta piissimam mentem Concilii, *hac occasione aliquis pereat*, Ecclesia tollit omne impedimentum Canonicum ex parte Sacerdotis, eique dat omnimodam jurisdictionem ad id necessariam; cum interpretatio semper facienda sit in benigniorem partem; *cap. Cum tu* 16. *de testibus*, cum similibus. Si autem auctoritative, & clare constaret, quod mens Sacræ Congregationis, & Summi Pontificis esset, quod neque in defectu alterius habilis Sacerdotis possit Moribundus in tali extrema necessitate articuli mortis absolvi a Sacerdote excommunicato vitando, degradato, hæretico, aut apostata, non esset ab ipsa sententia negativa recedendum, quia in claris non admittitur interpretatio, ut docet communior Doctorum post Glossam *in cap. Cum dilectus* 8. *de consuetud.* verb. *Nec juri communi*, & colligitur ex *L. Licet Imperator.* 74. *ff. de Legatis* 1. *& leg. Ille, aut ille* 25. *ff. de Legatis* 3. & ubi expresse habetur Lex, cessat omnis opinio *cap. Sicut* 2. *dist.* 15. *cap. Si quis eorum* 8. *dist.* 30. *Cap. Cuncta per mundum* 17. *caus.* 9. *quæst.* 3. *cap. Canonum statuta* 1, *& cap. Quoniam* 13. *de constitution.* cum similibus.

36 Hic abs re non erit advertere ex Rutilio Benincasa, & variis gravibus Auctoribus tacito nomine ab ipso allegatis in suo libro, cujus titulus *Almanacco perpetuo &c. part.* 4. *tract.* 5. *cap.* 14. (a) quod Moribundi deficere solent morte naturali fere semper in Maris detumescentia, seu refluxu. Quando autem intumescat & detumescat Mare, ad id explorandum (præmisso quod Maris fluxus, & refluxus, intumescentia, & detumescentia unus sit ex mirabilibus effectibus, quos Luminare minus, seu Luna mirabiliter præstat, & quod in unoquoque suo lunari die aquas crescere, & decrescere faciat, ut sequitur, idest sex horis, & uno horæ quinto eas crescere, aliis sex horis, & uno horæ quinto eas decrescere efficiat, & ita successive de reliquo sui diei spatio, ac consimiliter de aliis suis diebus) prælaudatus Auctor proponit exemplum dati diei, in quo quis exoptat scire quæ supra, ac tabulam perpetuam, quam ad diem propere sciendum subnectit, etiam exponit: Unde ea ibi pro opportunitate ab exoptantibus regulæ praxim, utrique Medico, & Infirmariis, ad propositum perutilem non minus, ac Nautis ad suum, de facili legi, vel transcribi poterit, adstertendo tamen, librum hujusmodi pluribus scatere erroribus, ne in ipsos dilabamur.

37 His adde, quod fel. rec. Summus Pontifex Benedictus XIV. anno 1747. die 5. April. Constitution. incipient. *Pia Mater Catholica Ecclesia*, ampliavit Episcopis facultatem impertiendi Benedictionem cum Indulgentia Plenaria Fidelibus in mortis articulo constitutis, etiam per alios, tam in Civitatibus, quam in Diœcesibus ab ipsis subdelegatos; Ubi enim prius Episcopis hanc facultatem petentibus concedebatur ad solum triennium: & hac lege, quod per seipsos immediate hanc Benedictionem cum Plenaria Indulgentiæ applicatione ægrotis in articulo mortis constitutis largirentur, nec ipsi necessitate urgente, & quidem nocturno tempore, alium Sacerdotem in singulis peculiaribus casibus subdelegare possent; Nunc Pontifex eam ipsis ampliat, & concedit ad vitam, ut latius in ipsa Constitutione: declarans insuper, quod etiam plures pios Sacerdotes, sive Sæculares, sive Regulares prout necessarium fore judicabunt, in eorum Civitatibus subdelegare valeant, qui dum ipsi Antistites aliquo legitimo impedimento detinebuntur, quamvis hujusmodi impedimentum diurno tempore occurrat, eorum vice dictam Benedictionem cum Indulgentiæ Plenariæ applicatione præfatis ægrotis impertiantur; Aliosque similiter per Diœcesim Sæculares, ad Regulares Sacerdotes, quotquot necessario judicaverint, aut prædictum effectum deputare, & subdelegare possint; Necnon eosdem a se deputatos removere, ac alios in eorum locum pro suo arbitrio, & prudentia subdelegare valeant; Hanc eamdem facultatem statuit esse in posterum concedendam omnibus Episcopis, qui eam a Romano Pontifice postulaverint; Et similiter omnibus Prælatis Inferioribus Territorium separatum habentibus, cum vera qualitate nullius, & activa in Clerum, & populum jurisdictione; Dummodo ipsi Prælati hanc gratiam postulantes, Sancta Apostolorum limina, præscriptis temporibus visitaverint, & relationem status suarum Ecclesiarum Apostolicæ Sedi exhibuerint, & debitum juramentum in prima eorum assumptione ad dictas Prælaturas præstiterint, juxta præscriptum ab ipso Pontifice in sua Constitutione incipient. *Quod Sancta*.

Affertur modus pro supradicta Benedictione impertienda ab ipso Benedict. XIV. traditus, & approbatus in allegata sua Constitutione incipient. *Pia Mater*. Habens igitur prædictam facultatem, vel simile privilegium, ingrediendo cubiculum, ubi jacet infirmus, dicat: *Pax huic domui &c.* ac deinde ægrotum, cubiculum, & circumstantes aspergat aqua benedicta, dicendo Antiphonam *Asperges &c.* Quod si ægrotus voluerit confiteri, audiat illum, & absolvat: Si Confessionem non petat, excitet illum ad eliciendum actum Contritionis; de hujus Benedictionis efficacia, & virtute, si tempus ferat, breviter admoneat, ac de aliis, prout videbitur expedire, instruat, ut ibi latius; Tum piis ipsum verbis consoletur in spem erigens fore, ut ex divinæ munificentiæ largitate eam pœnarum remissionem, & vitam sit consecuturus æternam. Et postea dicat. 38

℣ *Adjutorium nostrum in nomine Domini.*
℟ *Qui fecit Cœlum, & Terram.*

ANTIPHONA.

Ne reminiscaris Domine delicta famuli tui (vel ancillæ tuæ) neque vindictam sumas de peccatis ejus. Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Pater noster &c.

℣. *Et ne nos inducas in tentationem.*
℟. *Sed libera nos a malo.*
℣. *Salvum fac servum tuum (vel ancillam tuam, & sic deinceps.)*
℟. *Deus meus sperantem in Te.*
℣. *Domine exaudi Orationem meam.*
℟. *Et clamor meus ad te veniat.*
℣. *Dominus vobiscum.*
℟. *Et cum spiritu tuo.*

OREMUS.

Clementissime Deus, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui neminem vis perire in Te credentem, atque sperantem, secundum multitudinem miserationum tuarum respice propitius famulum N. quem tibi vera Fides, & Spes Christiana commendant. Visita eum in salutari tuo, & per Unigeniti tui Passionem, & Mortem, omnium ei delictorum suorum remissionem, & veniam clementer indulge, ut ejus anima in hora exitus sui Te Judicem propitiatum inveniat, & in Sanguine ejusdem Filii tui ab omni macula abluta, transire ad vitam mereatur perpetuam. Per eumdem Christum Dominum nostrum. Amen.

Tum dicto ab uno ex Clericis adstantibus, *Confiteor &c.* Sacerdos dicat, *Misereatur &c.* Deinde.

Dominus noster Jesus Christus Filius Dei Vivi, qui Beato Petro Apostolo suo dedit potestatem ligandi, atque solvendi, per suam piissimam misericordiam recipiat Confessionem tuam, & restituat tibi Stolam primam, quam in Baptismate recepisti: Et ego facultate mihi ab Apostolica Sede tributa, Indulgentiam Plenariam, & remissionem omnium peccatorum tibi concedo, In nomine Patris &c.

Per Sacrosancta humanæ reparationis Mysteria remittat tibi Omnipotens Deus omnes præsentis, & futuræ vitæ pœnas, Paradisi portas aperiat, & ad gaudia sempiterna perducat. Amen.

Benedicat Te Omnipotens Deus, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Amen.

Si vero infirmus sit adeo morti proximus, ut neque Confessionis generalis faciendæ, neque præmissarum precum recitandarum tempus suppetat, statim Sacerdos Benedictionem ei impertiatur.

Ad dicta sub *num.* 35. *in fine*, advertendum est, quod 39
eruditissimus P. Franciscus Maria Campioni *in Instructione ad Confessarios cap.* 41. *num.* 12. refert ex Card. Albitio *part.* 1. *de Inconstantia in fide cap.* 18. *&* 19. quod prædicta declaratio Sacræ Congregationis Concilii adducta a Fagnano *supra num.* 32. non reperitur in Regestis Concilii, signum, quod vel non emanavit, vel fuit expuncta, ut contraria communi sententiæ, occasione cujusdam Episcopi, qui in examine interrogatus, an Sacerdos nominatim excommunicatus posset absolvere in articulo mortis, respondit affirmative. Unde fuit excitatum murmur ob Doctrinam Fagnani, & dubio delato ad Innocentium XI. hic jussit supprimi quæstionem, neque amplius dubitari de opinione affirmativa, nempe pœnitentem in articulo mortis in defectu alterius Sacerdotis habilis licite, & va-

(a) Nota. Hic rideas oportet Rutilianas nugas, quas Auctor ex inadvertentia fortasse recensuit, & quas nullus sanæ mentis admittat,

lide absolvi posse a Sacerdote excommunicato vitando, seu
degradato, aut hæretico (a).

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 MOribundus, qui & Agonizans dicitur, *is est qui ex*
2 *superante jam morbo, & natura prostrata animam effla-*
3 *turæ de proximo est*. Viventibus, & non mortuis accen-
4 seri debet. Quinimmo sanæ mentis præsumitur, nisi de
contrario constet; eaque propter testamentum, & codi-
cillos condere, tum contractus inire valet; *Stryk. ju-*
ridic. differt. vol. 1. disput. 5. cap. 1. numer. 9. & plur. se-
quent.
5 Vim magnam habere solet confessio Moribundi, eo
6 quia nemo præsumitur in articolo mortis velle mentiri.
Sed nec in præjudicium Tertii, nec in sui & Hæredum
commodum credendum esse Moribundo tradunt *Klock. vol.*
2. consil. 43. num. 28. & sequent. Questa consil. 40. numer.
20. Pacianus de Probat. lib. 1. cap. 53. num. 46. Mevius ad Jus
Lubecens. part. 2. tit. 2. articul. 24. num. 11. Præsumptionem
7 autem, & indicium aliquod hisce etiam casibus facere
confessionem moribundi, non est dubitandum; *Mascard.*
de Probat. conclus. 1229. n. 1. & 8. Farinac. Prax. criminal.
lib. 1. tit. 5. quæst. 46. num. 17.
8 Quid si Judex in agone confiteatur se pecunia corru-
ptum tulisse sententiam? Obligare se suosque hæredes ad
pœnam tripli expressam *in Authent. Novo jure C. de Pœn.*
Judic. qui mal. judic. nequaquam vero præjudicium creare
Tertio, ut sententia proinde sit rescindenda, sequitur ex
mox dictis. Idemque dicendum de Arbitrio; *Mascard. de*
9 *Probat. conclus. 949. n. 23. & sequent. Farinac. dict. qu. 46.*
num. 77.
10 Nec Testis moribundi confessio, quod falsum tulerit
testimonium, quidquam obstabit, si prolata jam sit sen-
tentia; secus autem re adhuc integra; Vide *Pacian. de*
Probat. lib. 1. cap. 53. num. 46. Farinac. dict. qu. 46. num.
84.
11 De Proxeneta contractus simoniaci, an ipsi tale scelus
in agone confitenti sit credendum, quæritur: Negat *Stryk.*
juridic. differt. vol. 1. disput. 5. cap. 3. n. 8.
12 Circa contractus duplici modo Moribundi confessio con-
siderari potest, vel prout obligationem adstruit, & obli-
gatoria dicitur, vel prout obligationem destruit, & libe-
13 ratoria nuncupatur. Confessio obligatoria a Moribundo
dupliciter emittitur, vel ratione sui ipsius confitentis,
vel ratione Tertii. Ratione sui ipsius, si se certæ alicui
Personæ asserat obligatum ad certam quantitatem. Ratio-
ne Tertii, si alterum sibi obligatum profiteatur. Confes-
14 sio liberatoria semper uno modo emittitur, ut si quod al-
15 ter debebat acceptum dicatur. In una vero, & altera Con-
fessione diversum jus ab eo, quod inter vivos constitutum,
hic in Moribundi persona obtinet.
16 Confessio obligatoria, sine expressione causæ non at-
17 tenditur regulariter. At ea emissa a Moribundo, attendi
debet; *Mascard. de Probat. conclus. 345. numer. 3. Dam-*
18 *houd. practic. civil. cap. 172. num. 19. & sequent.* Sed an ea
possit revocari a Moribundo, tum an hæres possit proba-
re non subesse causam, vide apud *Hann. ad VVessembec. tit.*
de Confessor. n. 25.
19 De alterum obligando si confessio loquatur nihil valet.
20 Sed si emanaverit a Moribundo, præsumptionem quam-
dam facit pro confitentes, & hæredibus; *Struv. Syntagm.*
jur. civil. tit. de Confess. thes. 24. Brunemann. repetit. Para-
titl. VVessembec. dict. tit. de Confess. qu. 2.
21 Confessio liberatoria; si agatur de dote, vim non ha-
22 bet, si intra tempus legitimum opponatur exceptio non
numeratæ dotis. At facta a Moribundo opponi hæc exce-
ptio nequit, nisi facta sit in fraudem Legis, vel Tertio
præjudicet; *Stryk. juridic. differt. vol. 1. disput. 5. cap. 3.*
num. 13. & plur. sequent.
23 Hactenus de Confessione Moribundi in civilibus. Agen-
dum paululum de ea in criminalibus. Prima occurrit
quæstio, an standum sit confessioni vulnerati de Auctore
24 cædis? Eam non probare, sed tantum indicium facere
tenent non pauci. Sed & quæstionis est, an faciat indi-
cium ad torturam? Negat cum aliis *Stryk. loco citato cap.*
4. num. 2. & plur. sequent. & quidem etiamsi juramento
25 id asseruerit Moribundus. Monet vero *Stryk.* teneri hæ-
redem ad accusandum eum, quem Moribundis suæ cædis
Auctorem dixit.
26 Quod dictum est de Confessione Moribundi circa homi-
cidium, id ipsum obtinet de Confessione ejusdem circa be-
neficium, & alia id genus delicta.
De effectu exculpationis factæ a Moribundo, mire in- 27
ter se dissentiunt Doctores. Confer *Stryk. ubi super cap. 4.*
tit. 8. & plur. sequent. qui & de Moribundo fatente se de-
lictum commisisse differit.

MORTIS ARTICULUS.

Additio Auctoris e II. Editione.

MOrtis articulus in Servis Dei, illustris, & sanctimo- 1
nia conspicuus apparere debet. Benedict. XIV. tom.
1. Constit. 141. incip. *Sollicitudini nostræ §. 5. & 7.* In mor- 2
tis articulo constituti quorumcumque peccatum absolu-
tionem, & Censurarum relaxationem a quocumque Pres- 3
bytero obtinere possunt. Idem tom. 2. Constitution. 34.
incip. *Pia Mater*. Iisdem Indulgentiam plenariam facile con-
cedi optat Ecclesia. Idem *ibid.* Mortis acceptatio inculca-
tur tamquam opus injunctum pro consequenda plenaria
Indulgentia in mortis articulo. Idem *ibid.*

MULCTÆ.

* MUlctas pecuniarias Episcopus sibi addicere non po- 1
test quantumvis pauper sit sine licentia Sedis
Apostolicæ, ut ex pluribus argumentis S. Congregationis
evincitur in *Tractatu de Synodo Diœcesana lib. 7. cap. 53.*
§. 2. Sed debent in usus pios applicari illæ mulctæ, quas
Tridentinum inflixit Clericis non residentibus aut con-
cubinariis. *ibid.*
Si quas vero mulctas Diœcesana Synodus alicui certo 2
loco pio applicaverit, Episcopi non possunt illas sibi ob-
tinere ab Apostolica Sede, etiamsi sint pauperes: quia Sedes
Apostolica juri alteri quæsito præjudicium non infert.
ibidem §. 3.
Has vero mulctas antequam applicentur suæ destinatio- 3
ni, deponendas esse penes administratorem fidelem, jussit
Sac. Congregatio in sua Encyclica ad omnes Episcopos,
die 5. Februarii 1670. *Ibid. §. 4.*
Alia vide verb. *Episcopus, art. 6. a n. 63. ad 67.* &
verb. *Pœna, art. 5. n. 50. ad 72.*

MULIERES.

Additio Auctoris e II. Editione.

MUlieres ad ministerium Altaris nullatenus sunt ad- 1
mittendæ. Benedictus XIV. tom. 1. Constitut. 57.
incip. *Etsi Pastoralis*. §. 6. Mulieres menstruali morbo la- 2
borantes arceri nequeunt a Sacramentis, aut ab ingres-
su Ecclesiæ: Idem Constitut. 107. incip. *Omnium Sollicitu-*
dinum §. 3. 14. & 39.
Ad rem, alia plurima vide v. *Femina*

MUNDUS.

SUMMARIUM.

1 *Mundus unde sit dictus?*
2 *Mundus in Sacra Scriptura usurpatur quinque potissimum modis, qui assignantur.*
3 *Assignatur alia quintuplex Mundi acceptio apud Philosophos, & Theologos.*
4 *Mundus variis illustratur titulis, qui assignantur.*
5 *Mundus quid sit?*
6 *Mundus de facto est unicus; non repugnant tamen plures*, ad n. 8.
9 *Mundus probabilius creatus ab æterno.*
10 *Mundus probabilius creatus est verno tempore in æquinoctio, Luna plena, & die Dominico*, ad n. 14.
15 *Mundus non fuit creatus in instanti, sed sex dierum spatio.*
16 *Afferuntur, & solvuntur objectiones*; ad n. 17.
18 *Quid creatum fuerit primo die?*
19 *Quid secundo?*
20 *Quid tertio?*
21 *Quid quarto?*
22 *Quid quinto?*

Quid

(a) Nota. P. Lucius Ferraris hic advertit, quod eruditissimus P. Franciscus Maria Campioni *in Instructione ad Confessarios cap. 41. num. 12.* refert ex Cardinali Albitio *de Inconstantia in Fide cap. 18. & 19.* quod prædicta declaratio Sacræ Congregat. Concilii adducta a Fagnano, ac *num. 32.* supra relata, non reperitur in Regestis Concilii, quod argumentum est, aut numquam emanasse, aut expunctam fuisse, ut contrariam communi sententiæ, occasione cujusdam Episcopi, qui in examine interrogatus, an Sacerdos nominatim excommunicatus posset absolvere in articulo mortis, respondit affirmative. Unde fuit excitatum murmur ob doctrinam Fagnani, & dubio delato ad Innocentium XI. jussit Pontifex supprimi quæstionem, neque amplius dubitari de opinione affirmativa, nempe pœnitentem in articulo mortis, in defectu alterius Sacerdotis habilis licite, & valide absolvi posse a Sacerdote Excommunicato vitando, seu degradato, aut Hæretico. Præsens Sacerdos sit non præcisus, qui tamen nolit, aut non advertat necessitatem absolvendi, non puto invalidam fore datam a præciso absolutionem, ut asserit Ferraris *num. 33.*

23 Quid sexto?
24 Adam, & Eva ambo fuerunt producti sexto die.
25 Adam productus fuit ex limo terra.
26 Adam in quo loco formatus fuerit?
27 Adam creatus fuit in atate perfecta, qua posset generare.
28 Eva producta fuit de costa Adami.
29 Cur Eva producta fuerit ex costa?
30 Non solum ex costa, sed etiam ex carne Adami producta fuit Eva.
31 Costa illa quamvis fuerit Adam necessaria, ut erat caput natura humana, erat tamen ei superflua quantum ad integritatem individui, ad n. 32.
33 Adam formatus fuit cum pluribus costis in uno latere, quam in alio, ut ex ipsa superabundante formaretur Eva; qua ablata, & inde formata Eva, remansit in utroque latere, Adami par costarum numerus, & fuerunt, tot quot in nobis.
34 Unde non videtur sequenda opinio aliquorum dicentium, quod fœmina habeant unam costam plusquam viri.
35 Solus Adam creatus fuit, & ex ipso Eva.
36 Hinc solum peccatum Ada, & non Eva transiit in omnes homines.
37 Adami corpus secundum aliquos veteres Ecclesia Patres dicitur formatum ex quatuor Mundi partibus.
38 Adam cur vocaverit uxorem suam Evam.
39 Adam extra Paradisum fuit formatus, & Eva intra Paradisum.
40 Eva cur formata in Paradiso?
41 Adam semel tantum positus fuit in Paradiso Terrestri, & non bis.
42 Adam, & Eva violato Dei pracepto ejecti sunt de Paradiso.
43 Qua die, & qua hora Adam, & Eva comederint de fructu vetito, qua item expulsi sint de Paradiso? ad num. 45.
46 Arbor, cujus fructus comestio fuit prohibita Adamo, & Eva probabilius fuit malum, seu pomum, specie tamen diversum ab omnibus malis nostris.
47 Unde omnimode rejicienda est erronea opinio eorum, qui existimabant arborem illam fuisse mulierem, & Cainum, & Abelem genitos fuisse in Paradiso terrestri.
48 Cain, & Abel geniti fuerunt extra Paradisum Terrestrem, & quo Mundi anno?
49 Eva quolibet partu geminos pariebat, masculum, & fœminam: Quo nomine vocata fuerit Soror gemella Cain, & quo Soror gemella Abel: & quot filios genuerint Adam, & Eva.
50 Nec etiam sequenda est opinio eorum, qui censuerunt arborem illam fuisse frumentum, aut vitem.
51 Neque etiam vera videtur sententia aliorum volentium arborem illam fuisse ficum.
52 Adam, & Eva e Paradiso ejecti, probabilius eam regionem, qua nunc Judaa, & Palestina dicitur, incoluerunt.
53 Adam in Monte Calvario, a Cranio, seu Calvaria ipsius ita nominato, probabilius tumulatus fuit.
54 Adducitur, & solvitur objectio.
55 Est tamen etiam probabilis opinio tenens Adamum sepultum fuisse in Hebron.
56 Paradisus unde sit dictus, & quid significet?
57 In quonam Mundi parte constitutus fuerit Paradisus Terrestris? ad n. 58.
59 Quanta fuerit latitudo, & longitudo Paradisi Terrestris?
60 Paradisus Terrestris adhuc existit, ad n. 61.
62 Affertur, & solvitur objectio.
63 Mundi atates alii dividunt in sex, & alii in septem, & assignantur.
64 Traduntur celebriores opiniones de numero annorum, qui ab Orbe condito ad aram Christi vulgarem effluxerunt.
65 Epocha, & Æra unde sint dicta, & qua sint?
66 Epocha distinguuntur in Sacras, & profanas, & qua sint?
67 Inter Epochas Sacras pracipua a Christi Nativitate desumitur.
68 Epocha Christi Nativitatis, alia est vera, & alia vulgaris, & quando utraque incipiat? ad n. 69.
70 Alia Epocha Sacra habentur sub n. 63. & 64.
71 Inter Epochas profanas pracipua, ac prima est, qua desumitur a Troja excidio.
72 Secunda est Epocha Olimpiadum, seu a ludis Olimpiacis.
73 Quid fuerint Olimpiades, & ludi Olimpiaci, remissive.
74 Tertia est Epocha ab Urbe Roma condita.
75 Quarta est Epocha, seu Æra Hispanica.
76 Quinta est Epocha Arabum, & Mahometanorum ab ipsis Hegira vocata.
77 Mundus ab antiquis Geographis dividebatur in tres solas pracipuas partes, nempe in Europam, Asiam, & Africam: A recentioribus autem dividitur in quatuor, addita supradictis America, & ab aliis adhuc modernioribus additur etiam quinta pars Magellanica appellata.
78 Europa unde sit dicta?
79 Asia unde sit dicta?
80 Africa unde sit dicta?
81 America unde sit dicta?
82 Non parva pars America, seu novi illius adinventi, & ad Fidem Catholicam conversi Orbis, debetur mea Seraphica Religioni, ad n. 85.
86 Magellanica unde sit dicta?
87 Mundus dividitur adhuc in quatuor partes, nempe in Continentem, Insulam, Peninsulam, & Isthymum, qua omnes explicantur.
88 Mundus quatuor habet spatia, seu plagas nempe Orientem, Occidentem, Meridiem, & Septentrionem.
89 Secundum has quatuor Mundi plagas Cardinales, quatuor etiam sunt Venti principales nempe Eurus, seu Subsolanus, Zephirus, seu Favonius, Auster, seu Notus, Boreas, seu Aquilo.
90 Pracipua, & celebriora Mundi systemata sunt tria, nempe Ptolemaicum, Copernicanum, & Tychonicum.
91 Systema quid sit?
92 Systema Ptolemaicum unde sit dictum?
93 Systema Ptolemaicum quid sit, quidve importet?
94 Systema Ptolemaicum fere ab omnibus antiquis fuerat receptum: at nostris hisce temporibus fere ab omnibus rejicitur.
95 Systema Copernicanum unde sit dictum?
96 Systema Copernicanum quid sit, & quid importet?
97 Systema Copernicanum tamquam Thesis rejicitur.
98 Affertur, & solvitur objectio.
99 Adducitur, & solvitur instantia.
100 Systema Copernicanum de motu terra, & Solis quiete quamvis defendi possit, ut Hypothesis, nullimode tamen defendi potest, ut Thesis.
101 Assignatur discrimen inter Thesim, & Hypothesim.
102 Systema Tychonum unde sit dictum;
103 Systema Tychonicum quid sit, & quid importet?
104 Alia fere infinita reperiuntur tradita Mundi systemata, brevitatis gratia omissa, & solum traduntur circa ista duo notabilia dicta.
105 Mundus est rotundus, sive sphaericus.
106 Mundi rotunditas variis experimentis constat.
107 Mundi, & terra rotunditas clarissime demonstratur a Geometris, & Architectis.
108 Ex Mundi, & terra rotunditate clare deducitur vere dari, & extare Antipodes, & qui sint, & unde dicti?
109 De eorum existentia dubitarunt olim plerique: At nullus nunc est amplius ambigendi locus.
110 Affertur, & solvitur objectio.
111 Terra rotunda, seu sphaerica pendet in medio aeris sine ullo sustentaculo, & cœlum pariter rotundum, & sphaericum est undique distans aqualiter a terra, & pluribus demonstratur.
112 Mundus, seu terra circuitus, aut ambitus quantus sit?
113 Qui circumeunt Mundum versus Orientem, & redeunt versus Occidentem ad eumdem locum, unde discesserunt, numerant diem unum plusquam habitatores illius loci.
114 E contra qui circumeunt Mundum versus Occidentem, & versus Orientem redeunt ad eumdem locum, unde discesserunt, numerant diem unum minus, quam habitatores illius loci.
115 Si autem duo circumirent totum Orbem, uno pergente versus Orientem, & altero versus Occidentem quocumque loco se invenirent, seu sibi occurrerent, differrent ab invicem uno die. Et si deinde prosequerentur suum iter ambo redeundo ad locum, unde discesserunt, unus ab Oriente, & alter ab Occidente, differrent necessario ab invicem duobus diebus.
116 Ex supradictis oritur dilucidatio curiosi problematis, quomodo sit possibile, quod ex duobus gemellis amborum natis, & mortuis in eodem die, & momento, unus plus altero vixerit de uno, vel duobus diebus.
117 Sphara nomine quid intelligatur?
118 Sphara potissimum pro artificiali sumitur, & quid sit?
119 Quare vocetur sphara artificialis: Et quis fuerit eius inventor, & auctor?
120 Hac Sphara vocatur armillaris, & quare?
121 In hac armillari Sphara decem circuli vulgo reprasentantur: sex majores, & quatuor minores, qui assignantur cum suis qualitatibus, & differentiis ad invicem.
122 Ex dictis sex majoribus circulis tres sunt, nempe Horizon, Meridianus, & Æquatuor, quorum poli, seu puncta, ex quibus describuntur, sunt magni momenti in Sphara, & vocantur puncta Cardinalia.
123 Primi ipsorum cardines, seu puncta cardinalia sunt duo, Poli Mundi.
124 Polus unde sit dictus, & quid significet?
125. Polorum alter vocatur arcticus, septentrionalis, & borealis, & alter ex diametro oppositus appellatur antarcticus, meridionalis, & australis; quare sic dicti, & quale sint: ad n. 126.
127 In medio horum Polorum pendet terra globus, & quomodo?
128 Axis Mundi quid sit?
129 Ultra assignatos supra num. 123. pradictorum majorum circulorum principaliores cardines, seu puncta cardinalia,

nalia, sunt etiam Zenith, & Nadir; Quid significent, & sint?

130 Item sunt etiam puncta veri ortus, & occasus solis, & quæ sint?

131 Primus ex majoribus circulis est Horizon; & quid sit?

132 Horizon est duplex, sensibilis, & rationalis, & quis sit uterque?

133 Meridianus quid sit?

134 Æquator quid sit?

135 Zodiacus quid sit? Assignantur duodecim ejus signa duobus versibus comprehensa.

136 Signa, quæ primo versu continentur, dicuntur Septentrionalia, & quæ in secundo versu, meridionalia, & quæ sint?

137 Quodlibet ex his Zodiaci signis continet 30. gradus, & quot minuta contineat?

138 Sol percurrit 390. gradus quolibet integro anno, itaut sol minut. 19. secund. 8. vel circiter, cujus gradus sub Zodiaco quotidie motu medio perficiat; Non sic autem quando sol est in Apogeo, & in Perigeo, & quid per Apogæum, ac Perigeum intelligatur?

139 Dicta signa Zodiaci peculiaribus figuris exprimuntur, quæ assignantur.

140 Hæc duodecim signa dividunt Zodiacum in duodecim partes correspondentes duodecim mensibus anni: Et dantur versus cum sua explicatione ad sciendum, quonam die mensis ingrediatur Sol quodlibet signum.

141 In medio Zodiaci est ducta linea quædam, quæ vocatur Ecliptica, seu Orbita solis. Quid sit, & quare sic appelletur?

142 Eclipsis solis quando fit in ipsa Ecliptica?

143 Eclipsis Solis numquam est universalis, seu totalis.

144 Eclipsis Lunæ quando fiat?

145 Eclipsis Lunæ potest esse universalis, seu totalis.

146 Coluri quid sint, & unde sint dicti?

147 Ex Coluris unus vocatur Colurus solstitiorum, & alter Colurus Æquinoctiorum, & dantur versus ad ipsos cognoscendos.

148 A dictis Coluris secatur Zodiacus in quatuor Cardinales partes, quæ dicuntur quatuor anni tempestates; nempe Ver, Æstas, Autumnus, & Hyems.

149 Minores circuli sunt ambo Tropici, nempe tropicus Cancri, & Tropicus Capricorni? Et ambo Polares, nempe Arcticus, & Antarcticus.

150 Tropici unde dicti; & cur unus vocetur Tropicus Cancri, & alter Tropicus Capricorni?

151 Circuli Polares unde dicti, & cur unus vocetur Arcticus & alter Antarcticus?

152 Habitantes sub ipsis polaribus circulis diversione vident solem in Æstate, & in Hyeme; & secundum quod quisque unus recedit, seu distat ab ipsis circulis versus polos, majorem habent inæqualitatem dierum; itaut reperiantur dies, qui conficiunt hebdomadas, alii qui constituunt menses, & alii qui medietatem anni.

153 Dicti quatuor circuli minores, idest duo Tropici, & duo Polares, dividunt Mundum in quinque partes, seu Zonas, nempe in unam Torridam, duas Temperatas, & duas Frigidas, & quid sit Zona?

154 Zona torrida quæ sit, & quare sic dicta?

155 Zonæ temperatæ quæ sint, & quare sic dictæ?

156 Zonæ frigidæ quæ sint, & quare sic dictæ?

157 Ex diversa habitudine Æquatoris ad Horizontem dividitur sphæra in rectam, obliquam, & parallelam.

158 Sphæra recta quæ sit?

159 Sphæra obliqua quæ sit?

160 Sphæra parallela quæ sit?

161 Duo sola sunt in terra puncta, quæ possunt habere Sphæram parallelam; Et una sola linea, quæ habent sphæram rectam: Totum autem residuum est in sphæra obliqua.

162 Habitantes in sphæra recta habent perpetuo æquinoctia: Habent in anno bis æstatem, & bis hyemem; bis ver, & bis autumnum.

163 Habitantes in sphæra obliqua habent æquinoctia bis solum in anno; & dies ac noctes semper inæquales; Vident aliqua sydera perpetuo supra Horizontem, & nunquam vident illa, quæ sunt sub Horizonte.

164 Habitantes in sphæra parallela non habent nec æquinoctia, nec solstitia, sed unicum habent diem, & unicam noctem in toto anno: Vident perpetuo sydera aliqua supra Horizontem, & plurima alia infra Horizontem nunquam vident.

165 Cœlum unde sit dictum?

166 Nomen Cœli in Sacra Scriptura varie usurpatur, & ostenditur.

167 Cœlum quid sit?

168 Cœlum, sicut & mundus quoad substantiam durabunt in æternum, licet quo ad accidentalia sint immutanda.

169 Affertur, & solvitur objectio, ad num. 170.

171 Quamvis variæ fuerint, & sint opiniones de Cœlorum numero, communiter tamen, probabiliter, & Sacræ Scripturæ conformiter sententia tres tantum Cœlos admittit, nempe Aereum, Sydereum & Empyreum.

172 Astrum, seu Sydus, aut Stella quid sit?

173 Astra, seu Sydera, alia sunt fixa, & alia errantia; seu erratica, Fixa vocantur Stellæ, & errantia, seu erratica appellantur Planetæ.

174 Quare Stellæ vocentur fixæ, & Planetæ errantes?

175 Planetæ a fixis Stellis tripliciter distinguuntur, & assignatur quomodo?

176 Stellarum fixarum quanta ab Astrologis, & Mathematicis assignetur multitudo?

177 Dictæ Stellæ fixæ distinguuntur ab Astrologis, & Astronomis in sex classes diversæ magnitudinis, & assignantur.

178 His sex Stellarum fixarum classibus adjuncta est septima aliarum exiguarum, & nebulosarum, quæ inter alia sunt illæ Viæ Lacteæ. Hæc Via Lactea unde sit dicta?

179 Planetæ, seu Sydera errantia, aut erratica sunt tantum septem; quibus majoribus Planetis alii adjunguntur minores; & assignantur omnes.

180 Ex dictis septem Planetis aliqui sunt terra majores, & alii minores, & assignantur.

181 Astronomorum supputationis circa magnitudinem Planetarum, & Stellarum fixarum habendæ sunt, non ut mensuræ, sed ut æstimationes conjectantis animi; Variarum autem mensurarum, & supputationum ratio indicatur versibus hic allatis.

182 Assignatur tempus, quo Planetæ & Stellæ fixæ suam compleant circulationem?

183 Traditur modus discernendi Planetas inter se.

184 Dicta de numero, magnitudine, & motu Stellarum, ac Planetarum, deque diversitate Cœlorum & ambitu terræ, solum conjecturaliter sunt habenda, & non certitudinaliter credenda.

185 Consilium, & deprecatio de transeundo a consideratione Cœlorum ab Astrologis, & Astronomis mendaciis repletorum, ad acquisitionem veritate sanctorum operum veri Cœli Empyrei ac Paradisi Beatorum.

186 Adducitur ad id pro contemptu mundi celebre canticum vulgo Beati nostri Jacoboni.

187 Afferuntur insuper ea, quæ ad contemnendum mundum adducit vulgo Beatus noster Bernardinus de Bustis.

188 In hoc mundo cuncta sunt pulvis, cuncta apparentes prospectiva, & cuncta sunt nihil.

189 Hinc Apostolus melius, quam alii mundani sibi consultus, ajebat: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo, & quid per id intelligatur?

190 Adducuntur ad mundi contemptum notabilia dicta.

191 Ad ulteriorem mundi notitiam afferuntur quæ de mundo muliebri in Scriptura, & de jure habeatur.

192 Mundus muliebris quis dicatur, & unde nomen desumat?

193 Mundi muliebris nomine quæ contineantur, & quæ non?

194 Mundo muliebri legato quæ contineantur, & quæ non?

195 Ad complementum additur quod mundus regitur auctoritate Pontificia, & Regali potestate.

196 Roma dicitur ab aliquibus posita in medio mundi; quod tamen alii negant dicentes medium terræ potius esse Jerusalem, seu Civitatem Arim.

197 Ad Tyronum eruditionem subnectuntur hic nomina cum sua significatione præcipuarum partium Mathematicæ, seu Mathesis: cujus primogenita sunt tres, nempe Arithmetica, Geometria, & Statica ad n. 198.

199 Arithmetica, quæ juxta suos operandi modos vocatur Algorithmus, aut Algebra speciosa, quid sit?

200 Geometria, quæ a variis suis operationibus vocatur Longometria, Areometria, & Sterometria, quid sit? quidve ejus partes Trigonometria, Tetragonometria, Ciclometria?

201 Statica, quæ tot habet partes, quot solent esse potentiæ motrices, seu machinæ quæque præsertim sunt septem; nempe Vectis, Axis, in peritrochio, Trochlea, Rotæ dentatæ, Planum inclinatum, Cochlea & Cuneus, quid sit?

202 Ista vocantur prima mathematica, a quibus oriuntur secunda, quæ sunt quatuor, nempe Cosmographia, Mechanica, Optica & Musica.

203 Cosmographia quid sit, quidve ejus partes, idest Astronomia, seu Astrologia, Geographia, & Meteorologia?

204 Sub Astronomia seu Astrologia comprehenduntur Uranographia, Sphæra, & Theoria planetarum, & quid sint?

205 Sub Geographia comprehenduntur Hydrographia, Chorographia, & Topographia; & quid sint?

206 A Meteorologia considerantur omnia corpora imperfecta, quæ solent reduci ad quatuor principia, nempe ad Exhalationes, Vapores, Habitus, & Fuligines.

207 Mechanica, seu Machinaria comprehendit sub se quatuor partes, idest Mechanicam simpliciter dictam, Pirotenam, Pneumaticam, & Hydraulicam, & quid sint?

208 Optica, seu Prospectiva dividitur in Opticam propriam, in Catoptricam, & Diopticam; & quid sint?

209 Musica dividitur in Vocalem, quæ continet Melopejam, Rhithmicam, & Poeticam, & in Instrumentalem, quæ continet Encordicam, & Pneumaticam, ac Crusticam, & quid sint?

210 Cæ-

210 *Cosmographia habet pro objecto Orbem universum; & alia particularia sola objecta ... Mechanica pro objecto habet* Tangibile, *Optica* Visibile *& Musica* Audibile.

211 *Secundis mathematicis succedunt tertia, qua sunt quinque, nempe* Chronologia, Gnomonia, Architectura, Navigatoria, *&* Ars militaris.

212 *Ad Chronologiam, qua est scientia temporum, reducuntur* Historia, *&* Genealogia.

213 *Ad Gnomoniam, qua est scientia umbrarum, reducitur diversitas horologiorum solarium; Horologia autem rotaria, arenaria, clepsydrica, seu aquaria pertinent ad Mechanicam, seu Machinariam.*

214 *Architectura, qua est scientia fabricarum, seu adificationum, dividitur in* Civilem, *qua su dividitur in privatam, & publicam; in* Nauticam, *qua su dividitur in tot partes, quot sunt navium varietates, & in* Militarem, *qua subdividitur in defensivam, uti sunt fortificationes, & in offensivam, uti sunt arietes, cuniculi, & similia.*

215 *Navigatoria continet duas partes, qua assignantur.*

216 *Ars militaris tradit modum ducendi, & reducendi exercitum & irruendi in hostes, & ab ipsis se defendendi.*

1 MUndus dictum est verbo Græco *Kosmos*, quod latine ornatum significat: unde nos a perfecta absolutaque ejus eligantia ipsum vocamus mundum, eo quod nihil eo sit mundius, pulchrius, & ornatius. Plinius *lib.* 2. *cap.* 1. & 4. Beyerlinck *Theatr. vita humana tom.* 5. *Verbo Mundus.*

2 Mundus in Sacra Scriptura quinque potissimum modis usurpatur. Primo pro rebus ipsis creatis, quibus tota hæc machina visibilis constat. *Joann. cap.* 1. *n.* 10. ibi: *Mundus per ipsum factus est*, idest tota universitas, ex *eodem cap. n.* 3. ibi: *Omnia per ipsum facta sunt*. Secundo accipitur mundus pro statu præsenti, quo inter homines vivitur, *Joann. cap.* 1. *num.* 9. ibi. *Omnium hominum venientium in hunc mundum. In mundo erat &c.* & *cap.* 9. *n.* 5. ibi: *Quamdiu sum in mundo;* & *n.* 39 ibi: *Ego in hunc mundum veni*, & *cap.* 13. *n.* 1. ibi: *Sciens Jesus, quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo;* idest de hoc statu vitæ mortalis; & *cap.* 17. *num.* 15. ibi: *Non rogo ut tollas eos de mundo; sed ut serves eos a malo;* idest non rogo ut auferas eis vitam, per quam tollantur de hoc Mundo. Tertio accipitur pro omnibus hominibus sive bonis, sive malis *Joan. cap.* 14. *num.* 31. ibi: *Ut cognoscat Mundus quia diligo Patrem*, idest cognoscant homines. Quarto accipitur pro hominibus mundanis, quo vocamus mundanos; quia ea sola, quæ in præsenti vident, desiderant; *Joann. cap.* 17. *num.* 9. ibi: *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo;* idest non pro hominibus mundanis, ibid. *n.* 14. *Non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo;* idest non sunt mundani, sicut nec ego. Quinto accipitur pro rebus, quæ in mundo sunt & solum habentur his, & concupiscuntur ab hominibus mundanis, scilicet divitiæ, honores, dignitates, & similia. *Epistol.* 1. *Joan. cap.* 2. *num.* 16. ibi: *Omne, quod est, in Mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vita.* Et sic de pluribus aliis consimilibus Sacræ Scripturæ textibus supradictam quintuplicem Mundi acceptionem comprobantibus.

3 Celebris est autem tam apud veteres, quam apud novos Philosophos, & Theologos alia quintuplex mundi acceptio; nempe pro Mundo Archetypo, Intellectuali, Elementari, Mundo magno, & Mundo parvo. *Mundus Archetypus* est Divina Mens, in qua sunt omnes formæ, & exemplatia rerum faciendarum: unde Boetius *l.* 3. *de Consolation. metr.* 9.

Tu cuncta Supremo
Ducis ab exemplo pulchrum pulcherrimus ipse.
Mundum mente gerens, similique ab imagine formans.

Mundus Intellectualis dicuntur ipsæ Cœlestes intelligentiæ sine omni materia & corpore, sunt enim Substantiæ spirituales statu incorruptibiles, duratione æviternæ, intelligendi virtute sagacissimæ, rerum omnium creatarum verticem, & coronidem eximiis suis præcellentiis, & dotibus complectentes. *Mundus Elementaris*, est, qui componitur ex quatuor Elementis, & corpore cœlesti, quod etiam Elementum vocat Aristotel. *lib.* 3. *de Cœlo cap.* 1. *text.* 1. *Meteor.* 1. *cap.* 3. *& initio lib. de Cœl. Mundus magnus* qui propriæ Universum vocatur, est tota creaturarum collectio. *Mundus parvus*, est homo qui ab Aristotele 8. *physicor. cap.* 2. dicitur a quodam verbo græco *Mundus compendiatus*, quem Græci vocant *microcosmum*, idest minorem mundum eo quod sit omnium rerum epilogus, & comprendium, & omnium in unum confluentium naturarum possessionem, & totius universitatis summam in se contineat. Habet enim homo, dicit S. Gregorius *hom.* 29. *in Evangel.* aliquid omnis creaturæ, ibi *Omnis autem creatura aliquid habet homo; habet namque commune esse cum lapidibus vivere cum arboribus, sentire cum animalibus, intelligere cum Angelis.*

4 Mundus captus pro universa rerum omnium complectione & distributione, de quo præsertim hic est sermo, variis illustratur titulis. Dicitur enim *Machina* propter mirandam ejus structuram, & artificium. Dicitur *Orbis* propter figuræ rotunditatem. Dicitur *Universum* vel ex eo quod universas, seu omnes creatas res complectatur, & involvat; vel ex eo quod Mundus ab uno Deo formatus *Universum* dicitur quasi versum unum, seu ad unum Deum ordinatus. Dicitur a Latinis *Mundus*, & a Græcis *Kosmos* propter ejus munditiam, elegantiam, & pulchritudinem.

5 Mundus ex Aristotele *lib. de Mundo cap.* 2. & ex Possidonio *in Meteoris* definitur *Compages e cœlo, terraque coagmentata, atque ex iis naturis, qua intra ea continentur;* idest ex iis corporibus naturalibus, quæ intra cœlum, & terram comprehenduntur.

6 Mundus de facto est unicus; non repugnant tamen plures. Communis inter Catholicos cum Scoto *lib. de* 1. *princip. c.* 3. *n.* 11. *& de rerum princip. quæst.* 10. *num.* 23. & colligitur 1. pars ex Sacra Scriptura, quæ quoties de mundo loquitur unius tantum meminit; sic *Joan. cap.* 1. *n.* 10. *Mundus per ipsum factus est*, & sæpissime alibi, ut patet ex testibus adductis *supra n.* 2. & *Genes. cap.* 1. *n.* 1. *In principio creavit Deus* non Cœlos, & Terras, sed *Cœlum & terram:* unde S. Augustinus *lib. Retractationum cap.* 3. retractat se, quod dixerit alicubi duos esse Mundos.

7 Hinc nullimode audiendi sunt Manichæi, qui plures invexerunt Mundos, quamvis finitos; Nec sequaces Democriti, qui cum ipso innumerabiles Mundos esse asseruerunt; Nec qui infinitos Mundos excogitarunt, ut Metrodorus, Anaximander, Anaximenes, Archelaus, Aristarchus, Xenophanes, Leucippus, Epicurus, & Anaxarchus, quem (ut refert Plutarchus *lib. de tranquillitat. animi*) cum Alexander Macedo de mundorum infinitate disserentem audivisset, illacrymasse fertur: rogantibusque ob id amicis, num aliquid lacrymandum ei accidisset? An non justum est nos flere debere, respondit, si cum infiniti mundi esse perhibeantur, nondum unius Domini simus?

8 Secunda autem pars, nempe quod non repugnet plures res Mundi, clare patet, quia nulla potest afferri implicantia, nec ex parte Dei, qui cum sit potentiæ infinitæ, & inexhaustæ, tam potens est hodie ad alios creandos, quam fuit ante Creationem istius ad istum creandum: Neque ex parte creabilium; adeoque plures Mundi non repugnant, sed sunt possibiles. Unde sententia negans hanc plurium mundorum possibilitatem tamquam falsa, erronea merito fuit reprobata & damnata ab Universitate Parisiensi sub Stephano ejusdem Civitatis Episcopo, uti videre est apud Magistrum Sententiarum *in fine Quarti*.

9 Mundus non fuit creatus ab æterno, ut senserat Aristoteles 7. & 8. *Physicor.* sed ab initio temporum. Est de fide. *Genesi enim* 1. *n.* expresse habetur: *in principio creavit Deus Cœlum & terram:* idest ab initio temporum, ut exponit S. Augustinus *quæst.* 112. & alii communiter; *Proverb. cap.* 8. *numer.* 22. *Dominus possedit me in initio viarum suarum antequam quidquam faceret a principio.* *Joan. cap.* 17. *num* 5. ubi Christus alloquens Patrem dicit: *Nunc clarifica me tu Pater apud temetipsum claritate quam habui priusquam mundus esset;* & *cap Firmiter credimus* 1. *de Summa Trinitat. & Fide Catholica*, ibi: *Ab initio temporis utrumque de nihilo condidit Creaturam, Spiritualem, & Corporalem*, &c.

10 Mundus probabilius creatus est verno tempore in æquinoctio, luna plena, & die Dominico. Sic declaratum est omnium consensu in Concilio Palæstino de mandato Victoris Papæ congregato a Theophilo Episcopo Cesariensi, in quo fuit conclusum: *Nunc ergo investigavimus quomodo in principio factus fuerit mundus, idest die Dominico, verno tempore, in aquinoctio, quod est octavo Kalendarum Aprilium luna plena: per ipsum tantummodo tempus & elementa resurgunt.* Sic apud Paravicinum in *Polyanthea Sacror. Canonum, verbo Creatio mundi*. Et Magister Historiæ Scholasticæ in Historia libri Geneseos, affirmat *dogma esse Ecclesia, mundum esse creatum in Martio*. Et Ecclesia ipsa Hymno ad matutinum Dominicæ canit.

Primo die, quo Trinitas
Beata mundum condidit,
Vel quo resurgens Conditor
Nos morte victa liberat.

Et antiquitus ante ejus reformationem sic canebat.

Primo dierum omnium
Quo mundus extat conditus,
Vel quo resurgens Conditor
Nos morte victa liberat.

Et sic tenent SS. Eusebius, Athanasius, Cyrillus Hierosolymit. Nazianzenus, Damascenus, Ambrosius, Augustinus, Theodoretus, aliique plures Sancti, & Classici Doctores, quos 20. numero citat Tornielius,

lus, 25. Ascanius Martinengus; & longe plures Molinæ, Genebrardus, Clarius, Delrius, a Lapide, & Salianus apud Tirinum *tom. 1. cap. 9. Chronic. Sacr.* ubi solide probant hanc sententiam, quam tuentur plures alii moderniores, ut Beyerlinck *loc. cit.* Frassen *de mundo quæst. 3. conclus. 2.* Boyvin. *tom. 1. Theolog. q. 1. in fine de creatione mundi*; & *tom. 2. Philos. disp. 1. cap. 3. qu. 4.* Dupasquier *tom. 4. Philosoph. disp. 1. de mundo q. 4. conclusion. 1.* Goudin. *tom. 3. Philos. quæst. 1. de mundo artic. 2. quæsit. 2.* & plurimi alii, cujus sententiæ fuerunt etiam veteres Poetæ; unde Virgilius *lib. 2.* Georgic. hæc habet:

Nec alios prima nascentis origine mundi
Illuxisse dies, aliumve habuisse tenorem
Crediderim: Ver illud erat, Vel magnus agebat
Orbis, & hybernis parcebant flatibus Euri.

11 S. Hieronymus tamen, Liranus, Tostatus, Scaligerus, Petavius, Usserius, Torniellus, Strauchius, Fortunatus a Brixia, & alii volunt quod probabilius mundus creatus fuerit in æquinoctio autumnali; quia dicunt ipsi, mundus creatus est eo tempore, quo fructus maturi erant, ut sic mensa apponeretur homini, & animalibus; ut patet *ex cap. 2. nu. 9. Genesis*, ibi: *Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave*: & ex *cap. 3. n. 6.* ibi: *vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro suo, qui comedit*: Fructus autem maturescunt tempore autumni, & non tempore veris, adeoque &c. Tum quia annus antiquus Hebræorum ante eorum exitum ab Ægypto incipiebat ab Equinoctio autumnali, adeout nova Sanctione opus fuerit, ut annum Ecclesiasticum ab æquinoctio verno Hebræi auspicarentur, ut patet *Exodi cap. 12. num. 2.* ibi: *Mensis iste*, quo nimirum Hæbræi egressi fuerant de Ægypto, *sit vobis principium mensium anni*. Tum etiam quia ramum virentis olivæ attulit Columba in arcam undecimo mense, *Genes. cap. 8. num. 5. & sequentibus*; cum autem mense januario, qui undecimus esset, si a Vere annus inchoaretur, vireat, signum est mundum non fuisse creatum in æquinoctio verno, sed autumnalis.

12 At istæ rationes adductæ ab asserentibus mundum probabilius creatum fuisse in æquinoctio autumnali, vel nihil contra nos probant, vel potius nostræ favent sententiæ asserenti mundum probabilius creatum fuisse in æquinoctio verno. Et revera prima eorum ratio nihil probat contra nos, sed potius nostræ favet sententiæ, quia in illa sic bene temperata Regione, in qua creatus est homo, primaque animantia terrestria, plures fructus in vere, & salubres herbæ abundant; Immo in bene temperatis Regionibus Orientis, & præsertim ubi Paradisus Terrestris fuit constitutus, plurimæ arbores toto anno fructibus graves sunt aliis incipientibus, aliis maturescentibus, aliis omnino maturis, uti etiam videre est in pluribus Europæ Provinciis; Et ex iis, quæ fructibus aliquando spoliantur in Oriente, plures sunt quæ in verno, quam quæ in autumnali æquinoctio maturos fructus habent, ut experientia demonstrat, nam ante finem æstatis fere omnes fructibus spoliatæ, & nudæ sunt. Secunda autem eorum ratio non subsistit, quia ut recte ostendit eruditissimus Tirinus *t. 1. in Chronico Sacro cap. 5.* apud Hebræos annus antiquus inchoabatur ab Æquinoctio verno, & secundum hunc calculum processerunt omnes anni a mundo condito usque ad ingressum ipsorum Hebræorum in Ægyptum; In Ægipto vero sese accommodarunt calculo Ægyptiorum, qui annum suum inchoabant a mense *Torb*, qui fere respondet nostro Septembri, ut patet ex traditis sub verb. *Kalendarium num. 35.* At statim ac ex Ægypto egressi sunt, jussit Deus ipsis Hebræis, ut annum, sicut antea, rursus a Vere inchoarent, ut patet *Exodi cap. 12. num. 2.* per ipsamet verba adducta ab adversariis *supra num. 11.* Vide ipsum Tirinum *loc. cit.* ubi multa adducit ad rem etiam de initio anni Civilis, & anni Sabbatici, ac Jubilæi. Nec etiam urget tertia adversariorum ratio, quia Oliva hyeme quoque media, adeoque toto anno viret. Tum quia teneriores illius ramusculi quales columba decerpsisse videtur, in calidioribus illis Regionibus exeunte potius hyeme, quam æstate succrescunt.

13 Probatur autem nostra conclusio ex Sacra Scriptura. *Genesi* enim *cap. 1. num. 11.* habetur: *Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum*; ergo eo tempore creata est terra, quo incipit germinare herba; nam si creata fuisset in autumno, ut volunt citati adversarii, aut in æstate, ut cum aliis voluit Gerardus Mercator *de methodo demonstrationis temporum capit. 1.* apparuisset cum herbis, plantis &c. Unde Theodoretus in *quæstione 72. super Exodum*, cum hanc proposuisset dubitationem; *Cur prima die mensis Deus jussit erigi tabernaculum?* eam solvit his verbis: „ Propterea quod eodem fere tempore Deus creatu„ ras condidit, cujus rei fidem facit arborum germina„ tio; *Germinet*, inquit, *terra herbam virentem &c.* inci„ piente enim Vere prata florere solent, segetes fœminæ „ concipiunt, arbores fructum emittunt. *Et S. Ambrosius* „ cap. 4. lib. prim. Hexameron *sic expresse dicit.* In hoc „ principio, quo Pascha jussu Dei celebrant Judæi, Cæ„ lum, & terram fecit Deus, quod inde mundi capi„ oportebat exordium, ubi erat opportuna omnibus ver„ na temperies; unde & annus mundi imaginem nascen„ tis expressit, ut post hybernas glacies, atque hyemales „ caligines, serenior solito verni temporis splendor elu„ ceat. Dedit ergo formam fructus annorum curriculis „ mundi primus exortus, ut ea lege annorum vices sur„ gerent, atque initio cujusque anni produceret terra „ nova seminum germina, quo primum Dominus Deus „ dixerat: *Germinet terra herbam &c.*

Tum quia valde verisimile, & credibile est, eodem tempore fuisse formatum primum Adamum, quo postea Christus secundus Adamus, & eodemmet tempore fuisse mundum primo creatum, quo fuit postea recreatus, & redemptus per Christum; atqui constat, Christum incarnatum, & mortuum esse, & resurrexisse in æquinoctio verno: ergo in hoc verno æquinoctio fuit conditus mundus. Tum etiam quia vernum tempus comparatur juventuti, & autumnus senectuti, adeoque illud aptius est ad nascentis mundi ætatem, cum in illo, generante terra, virentibus herbis, florescentibus arboribus, & quasi reviviscentibus animantibus, mundus quodammodo renascens, eodem se tempore primum a Deo esse conditum non obscure declaret; & e contra autumnus magis corruptioni, quam generationi rerum convenit, cum in ipso arborum folia decidant, virore, vigoreque suo privata omnia paulatim flaccescant, & ad interitum ferantur. 14

Mundus non fuit creatus in instanti, sed revera sex dierum naturalium spatio; Sic S. Joann. Chrysostom. *Homil. 3. in Genes.* S. Ambrosius *lib. 1. Hexameron cap. 7.* S. Basilius *homil. 2. Genes.* S. Gregor. Naziazenus *orat. 48.* & S. Gregor. Magnus *lib. 32. Moral. cap. 10.* quibus subscribunt omnes fere alii Sancti Patres, ac Scholastici, excepto S. Augustino, qui *lib. 4. de Genes. ad Litt. cap. 21.* existimavit, mundum creatum fuisse in istanti, & totum simul, juxta illud Ecclesiastici *cap. 18. n. 1. Qui vivit in æternum, creavit omnia simul*. Probatur autem nostra conclusio ex Sacra Scriptura, quia Moyses *Genes. 1.* asserens mundum successive sex dierum intervallo factum, historice scripsit, ergo debet intelligi non mystice, & metaphorice, ut illum interpretatur S. Augustinus, sed vere litteraliter, ut eum intelligunt fere omnes alii Sancti Patres, & Scholastici. Tum quia si omnia creata fuissent simul, & in eodem instanti, terra nunquam fuisset *inanis & vacua*, ut habetur *Genes. 1.* nec fuissent aliquando tenebræ super faciem abyssi, ut testatur ipse Moyses *cit. cap. 1. Genes.* Si autem aliquando fuerunt tenebræ, etiam aliquando non fuit lux, adeoque non omnia facta sunt simul in eodem instanti. Tum etiam quia Moyses *Exodi c. 20. n. 10. & 11.* rationem asserens, cur Judæi religiose observare deberent diem Sabbathi, non aliam allegat, nisi quod sicut Deus per sex dies mundum creavit, & requievit septimo, ita possent ipsi per sex dies operari, & die septimo ad imitandum Deum ab omni opere servili cessare deberent, ibi: „ Memento, ut diem „ Sabbathi sanctifices; sex diebus operaberis, & facies „ omnia opera tua; septimo autem die Sabbatum Domi„ ni Dei tui est; non facis omne opus in eo tu, & filius „ tuus, & filia tua servus tuus, & ancilla tua, jumen„ tum tuum, & advena qui est intra portas tuas; sex „ enim diebus fecit Deus Cœlum, & terram, mare, & „ omnia quæ in eis sunt, & requievit in die septimo, id„ circo benedixit Dominus diei Sabbati, & sanctificavit „ eum": Atqui hæc ratio infirma esset, si Deus in instanti, & non per sex dies produxisset mundum: ergo concludendum est, Moysem fuisse *litteraliter* locutum, & non *mystice, & metaphorice*, proindeque mundum non fuisse creatum in istanti, sed successive sex dierum spatio. 15

Objicies cum S. Augustino *loc. cit.* illud *Ecclesiastici c. 18. n. 1.* ubi expresse dicitur: *Qui vivit in æternum, creavit omnia simul*. Ergo non successive sex dierum spatio, sed in instanti creatus fuit mundus. At respondetur, quod illa particula *simul* idem ac *pariter* seu *universaliter*, & nullo excepto, significat, ita quod nihil omnino sit quod non fuerit a Deo creatum, itaut illa particula *simul* non denotet simultatem universitatis, seu collectionis, ut patet ex aliis Sacræ Scripturæ textibus, in quibus hæc particula *simul* collectionem significat: Sic *Ps. 13. v. 3. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt*. Psal. 48. n. 11. *Simul insipiens, & stultus peribunt*. *Job cap. 21. n. 26. Et tamen simul in pulvere dormient, & cap. 34. n. 15. Deficiet omnis caro simul*, cum pluribus similibus. Vel potest dici, quod omnia simul facta sunt secundum materiam, nempe rudem, & informem, quæ primo mundi die omnis simul producta fuit, non omnia simul facta sunt secundum formam. 16

Nec valet instare, quod ipsemet Moyses testatur, Deum omnia produxisse simul simultate temporis: *Genes.* enim *c. 2. n. 4.* expresse dicit, *Ista sunt generationes cœli, & terræ, quando creata sunt in die, quo fecit Deus cœlum, & terram, & omne virgultum agri &c.* adeoque &c. Non valet, inquam, quia illa particula *in die* sumitur 17

non

non determinate pro unico die, sed indeterminate pro quocumque illorum sex dierum, quibus res aliquæ seorsim fuerunt formatæ; sicque *in die* sumi potest divisim pro quolibet die, quo aliquid formatum est. Vel respondetur ut supra, omnia quidem fuisse producta in die unico quoad materiam, non vero quoad formam, sicut explicat S. Gregorius *l.* 32. *Moral. cap.* 10. ubi hanc agitans quæstionem, post plura concludit: *Qui diversis diebus creatum cælum & terram, virgultum, herbamque narraverat, nunc uno die facta manifestat: ut liquido ostenderet, quod creatura omnis simul per substantiam extitit, quamvis non simul per speciem processit*. Quod deducitur ex ipsomet Moyse in *cap.* 1. *Genes.* ubi dicit, quod lux facta sit primo die, sol vero quarta die; non quod Lux fuerit primo die sine sole, & dies sine cursu solari, sed quia licet Sol fuerit creatus prima die, & cum illo lux quoad substantiam, sicque per cursum vigintiquatuor horarum inceperit a mundi exordio dies naturales distinguere: tamen Sol & Luna dicuntur facta die 4. non quoad dictam substantiam, sed quoad speciales influxus, & ad munus discriminandi tempora, menses, dies, & annos per motum in Zodiaco, qui tali die datus est Soli, aliisque planetis; Et ideo dixit Deus *fiant luminaria* non quidem simpliciter, *sed ut dividant diem, ac noctem, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos, ut luceant in Firmamento Cæli, & illuminent terram Genes. cap.* 1. *n.* 14. & 15. sic *Gen. c.* 9. *n.* 13. dicit Deus post Diluvium: *Arcum meum ponam in nubibus*, non quidem quantum ad substantiam; nam talis arcus apparebat etiam ante diluvium, sed ut esset in signum fœderis, & pacis, ibi: *Et erit signum fœderis inter me, & in terram*. Unde ex S. Scriptura potius deducitur, quod mundus creatus sit successive spatio dierum sex, quam in instanti. Quam nostram opinionem, posthabita illa S. Augustini, videtur sequi Ecclesia; siquidem in hymnis, quos canit in vespertinis precibus singulorum hebdomadæ dierum, laudat Deum de singulis operibus, quæ particulatim ipse per singulos dies perfecit.

18 In primo igitur die producta fuerunt Cœlum Empyreum, Angeli, terra, aqua, lux, & infernus. De Cœlo, terra, aqua, & luce habetur expresse ex *c.* 1. *Gen. a n.* 1. *ad* 5. De Angelis quamvis non habeatur expresse ex Scriptura, habetur tamen in Conc. Lateran. in *c. Firmiter credimus* 1. *de summa Trinit. & Fide Catholica*, ubi definit, Angelos non ante, ut voluerunt aliqui, neque post mundum, ut censuerunt alii, sed simul cum Mundo ab initio temporis creatos fuisse, ibi: „ Qui sua „ omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque „ de nihilo condidit creaturam, Spiritualem, & Corporalem, Angelicam videlicet, & mundanam, ac deinde „ humanam, &c. “ Fuit enim creatum Cœlum non vacuum, sed cœlestibus incolis plenum, nempe spiritualibus substantiis, quas Philosophi *Intelligentias*, & Scriptura *Angelos* vocat; & per ipsum cœlum primo die creatum intelliguntur non omnes orbes cœlestes, sed solum Empyreum, ut recte docent S. Clemens, Theodoretus, Origenes, Alcuinus, Rabanus, Lyranus, Abulensis, & alii. Item Infernus, quamvis non exprimatur a Scriptura, quo die fuerit creatus, merito tamen creditur creatus primo die cum terra, in cujus centro est; sicut enim Deus primo die divisit lucem corpoream a tenebris corporalibus, ita separavit lucem spiritualem, idest Angelos bonos, a tenebris spiritualibus, idest a Dæmonibus, qui Duce Lucifero rebelles facti Deo, eodem illo primo die e Cœlis detrusi sunt in Infernum, quem sub idem tempus ipsis in centro terræ cum suo igne, & sulphure Deus paravit, ut recte doctissimus Tirinus *in cap.* 1. *Genes.* & fere communis aliorum.

19 Secundo die factum est Firmamentum; habetur expresse ex *c.* 1. *Genes. a n.* 6. *ad* 8. Per firmamentum autem intelligendum est Cœlum stellatum, & omnes orbes Cœlestes illi vicini, tum superiores ut Crystallinum, & primum mobile, tum inferiores, qui sunt septem orbes planetarum: unde per ipsum firmamentum intelligitur id quod in medio aquarum, & ex medio aquarum, seu ex mole aquarum productum, ipsas a se mutuo separat, seu dividit ut habetur *Genes. cap.* 1. *n.* 6. ibi: *Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis*. Per aquas autem, quæ sunt supra firmamentum non intelliguntur nubes, neque Cœlum Crystallinum, sed veræ, & propriæ aquæ: uti creatæ sunt primo die omnes conjunctæ, & ejusdem speciei, quæ per firmamentum productum secundo die fuerunt tantum separatæ, ut patet *Genes. cap.* 1. *n.* ibi: *Fecit Deus firmamentum, divisitque aquas, quæ erant sub firmamento ab his, quæ erant super firmamentum*: sicque remanserunt veræ, & propriæ aquæ super firmamentum, divina virtute servatæ incorruptæ, tum ad ornatum universi, tum ab oblectamentum sanctorum, tum præsertim ad perpetuam Dei laudem, & gloriam, juxta illud *Psalm.* 148. *n.* 5. ibi: *Et aquæ omnes, quæ super Cœlos sunt, laudent nomen Domini*; & illud *Daniel.* 3. *n.* 60. ibi: *Benedicite aquæ omnes, quæ super Cœlos sunt, Domino*. Sic fere omnes Sancti Patres, & Doctores citati, & sequuti a Tirino *in cap.* 1. *n.* 7. *Genesis*, & in *Psalm.* 148. *n.* 5.

Tertio die facta est congregatio aquarum, & productio herbarum, & plantarum, textu expresso in *cap.* 1. *Genes. a num.* 9. *ad* 13. Congregatio autem aquarum facta est in unum locum, inquit Scriptura, ut appareret arida, & ipsam aridam vocavit Deus *Terram*, congregationesque aquarum appellavit *maria*, ibi: *n.* 9. & 10. *Dixit vero Deus: congregentur aquæ quæ sub Cœlo sunt in locum unum, & appareat arida. Et factum est ita; & vocavit Deus aridam Terram, congregationesque aquarum appellavit Maria*. Quo vero ad productionem herbarum, & plantarum, clare patet, Deum die tertio dedisse terræ virtutem germinandi herbas, & producendi plantas, sive arbores fructibus graves, aliis incipientibus, aliis maturescentibus, & aliis omnino maturis, juxta dicta supra *n.* 12. dicit enim Scriptura *cit. cap.* 1. *Genes. n.* 11. & 12. *Et ait: Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus ..., & protulit terra herbam virentem, & facientem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque sementem secundum speciem suam*. 20

Quarto die producta sunt astra, nempe Sol, Luna, & Stellæ; & quidem ut illuminent orbem; Sol in die, & Luna cum Stellis in nocte; Sicque dividant diem, ac noctem; Ac pariter ut sint in signa annorum, mensium, & dierum, & tempestatum veris, æstatis, autumni, & hyemis, ac etiam pluviæ, serenitatis, ventorum & hujusmodi, textu aperto *in citat. capitulo* 1. *Genes. a n.* 14. *ad* 18. ibi: *Dixit autem Deus, fiant luminaria in firmamento Cœli & dividant diem ac noctem, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos, ut luceant in firmamento Cœli, & illuminent terram; Et factum est ita; Fecitque Deus duo luminaria luminare majus, ut præesset diei, & luminare minus, ut præesset nocti, & Stellas*. Primum luminare magnum est Sol sic dictus; *vel quia solus ex omnibus sideribus sit tantus, vel quia, cum est exortus, obscuratis omnibus, solus apparet*, ut notat Cic. *lib.* 2. *de nat. Deor.* seu quia solus ita lucet, ut ex eo dies fit, ut observat Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Secundum luminare magnum est *Luna*, sic dicta ex eo quod sola nocte luceat, unde *Noctiluca* etiam dicitur, ut advertit Varro *l.* 2. *de ling. lat.* & etiam Cicero *lib.* 2. *de Nat. Deor.* Per hoc autem quod *Luna* dicatur luminare magnum, non sequitur quod sit major aliis planetis, cum illa penes molem ceteris Planetis minor sit, sed dicitur *Luminare magnum*, quia post Solem, majorem, & efficaciorem, influxum in inferiora habet, quam ceteri alii Planetæ, etiam quia major videtur, quoniam vicinior est terræ. 21

Quinto die producti sunt pisces, & aves, textu expresso in cit. *cap.* 1. *Gen. a n.* 20. *ad* 23. ibi: *Dixit etiam Deus: Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile super terram sub firmamento Cœli. Creavitque Deus Cete grandia, & omnem animam viventem, atque motabilem, quam produxerunt aquæ in species suas, & omne volatile secundum genus suum*. Ipsi pisces, & aves producti sunt ex aqua, ut docent SS. Hieronymus, Augustinus, Cyrillus, Damascenus, & alii communiter, & patet ex adducto Scripturæ textu, & ex Hymno qui dicitur in Vesperis feriæ quintæ, *Magnæ Deus potentiæ, qui ex aqua ortum genus*, (ut in hymno antiquo) *qui fertili natos aqua* (ut in hymno novo correcto) *partim relinquis gurgiti, partim levas in aera*. Nec obstat dissimilitudo inter pisces, & aves, quia ut recte notat S. Augustinus *lib.* 3. *de genes. ad litt. c.* 3. pisces facti sunt ex aqua densiori, aves vero ex subtiliori, unde sunt magis temperamenti aerei, quam aquei. Per cete grandia creata, & adducta in textu, intelliguntur pisces grandiori corpore existentes. Unde nomen *Cete* est commune omnibus magnis piscibus. 22

Sexto die producta sunt animalia terrestria, & deinde homo, qui & Dominus ceterorum constitutus est, ut habetur expresse ex cit. *cap.* 1. *gen. a n.* 24. *ad* 30. ibi: „ Dixit quoque Deus; producat terra animam viventem „ in genere suo, jumenta, & reptilia, & Bestias terræ „ secundum species suas, factumque est ita; & fecit „ Deus Bestias terræ juxta species suas, & jumenta, & „ omne reptile terræ in genere suo: & vidit Deus quod „ esset bonum, & ait; Faciamus hominem ad imaginem, „ & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & „ volatilibus Cœli, & bestiis, universæque terræ, om„ nique reptili quod movetur in terra &c. 23

Adam igitur, & Eva ambo producti fuerunt in sexta die: quamvis enim aliqui putent, solum Adamum factum fuisse sexta die, & Evam factam fuisse postea, hoc tamen non est probabile, quia Deus in fine sextæ diei cessavit ab omni opere, *& requievit die septimo ab omni opere, quod patrarat*, ut habetur expresse ex *c.* 2. *genes. n.* 2. ubi *n.* 3. insuper subjungitur, & *benedixit diei septimo, & sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, quod creavit, ut faceret*. Quamvis autem post opera sex dierum loquatur Moyses de formatione Evæ, hoc non officit, quia ibi nempe *genes. cap.* 2. *n.* 21. *& seq.* narrat solum quomodo producta fuerit, narrando vero ea, quæ facta sunt in sexto die, expresse dicit; *masculum, & fœminam creavit eos, Benedixitque illis Deus, & ait; Crescite, & multiplicamini &c.* sic *genes. cap.* 1. *numer.* 27. & 28. 24

Adam

25 Adam productus fuit ex limo terræ, *gen. cap. 2. n. 7.* ibi; *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ:* Adam enim in Hebræo significat præcisum de terra, & dicitur Adam de *Adamo*, quod significat terram, ut tradit Tostatus in *cap. 5 gen. ante quæstionem primam*, sicut a Latinis dicitur homo *ab humo*, ut tradunt communiter
26 Doctores. Adam formatum fuisse in campo Damasceno loco quodam campestri juxta civitatem Hebron, quæ non erat quando Adam formatus est sed multo post condita fuit in loco distanti ab Jerusalem, 16. milliaribus, sive octo leucis, tradunt varii apud Tostatum in *cap. 1. genes. q. 22.* & in *c. 13. q. 834.* Dicuntque ipsi, Adam ibidem vixisse post quam ejectus fuit de Paradiso, ibique etiam sepulcum fuisse, quod tamen non admittit ipse Tostatus in *cit. cap.* 138. & multi alii, ut infra patebit.

27 Adam creatus fuit in ætate perfecta, qua posset generare, nam formatis, Adam, & Eva, dixit illis illico Deus: *Crescite, & multiplicamini genes. cap. 1. n. 28.* Non tamen certo constat in quibus annis initio mundi computanda esset ætas juvenilis apta perfecte ad generandum: Aliqui enim eam reponunt inter trigesimum annum, & quadragesimum, dicuntque in ea ætate Adamum creatum fuisse, qua Christus resurrexit: Alii vero dicunt, vitam pro tunc fuisse longissimam, & quamlibet ætatem fuisse longiorem, quam nunc, ideoque pueritiam, & adolescentiam fuisse longius productas, tardiusque accessisse juventutem: unde volunt eam computari debere circiter quinquagesimum annum, qua ætate dicunt formatum fuisse Adamum, ex quo inferunt, & quidem meo videri probabiliter, quod Adam longius vixerit aliquo modo omnibus hominibus, quia licet Mathusalem vixerit nongentis sexaginta novem annis, & Adam tantum nongentis triginta, cum tamen ætas, qua creatus est, correspondeat quinquagesimo anno, sic vita Adam longior fuit ætate saltem perfecta vita ipsius Mathusalem.

28 Eva producta fuit de costa Adami, textu claro *in cit. cap. 2. gen. num. 21. & 22.* ibi: *Tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea, & ædificavit Dominus costam,*
29 *quam tulerat de Adam, in mulierem.* Et quidem producta fuit ex costa Adami, seu de latere ejus, ut advertunt Sancti Patres, & Interpretes, ne aut Domina si de capite, aut Ancilla, si de pedibus, sed de medio produci
30 debuit, ut socia viri mulier intelligatur. Nec ex sola costa, sed etiam ex carne Adami producta fuit Eva, ut notant communiter Doctores, id deducentes ex verbis ipsius Adami *genes. cap. 2. n. 23.* ibi: *Dixitque Adam, hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est.*

31 Costa illa quamvis fuerit Adamo necessaria, ut erat caput naturæ humanæ, & ut ex ipsa formaretur Eva, erat tamen ei superflua quantum ad integritatem individui, quia ut recte ex communiori Doctorum advertit Tostat. *in cap. 13. genes. q. 357. 358. & 359.* Adam habuit a principio plures costas, quam nos, & plures in uno latere, quam in alio; & ablata illa, manserunt ei tot quot nobis, & pares in utroque latere dispositæ ordine suo: & ratio est, quia si Adam tot costas habuisset quot nos, mansisset Adam deficiens in una costa, quod non est dicendum, ne admittatur defectus in formatis a Deo, præsertim in eo, qui fuit primus, & supernaturaliter formatus; Tum quia Deus replevit carnem pro ea, quod non fecisset, si costa illa fuisset Adamo necessaria quoad integritatem individui, quia ibi posuisset aliam costam. Cum ergo Deus carnem produxerit loco dictæ costæ; sequitur, quod illa costa fuerit illi superflua, & adhuc sine illa tot haberet costas, quot, nos, ne maneret defectus in individuo sic perfecte constituto, & minores haberet costas, quam natura exigat ad sui perfectionem, & integritatem, ad quam 24. requiri tradunt Physiologi, & Medici, dicentes, corpus nostrum 24. costis duodenis utrovis in latere esse constructum & coagmenta-
32 tum. Tum etiam quia si illa costa fuisset necessaria Adamo quantum ad integritatem individui, deberet resurgere in ipso Adamo, sicut manus abscissa alicui resurget in ipso; & tunc non resurgeret in Eva; unde non posset resurgere Eva, quia id quod materialiter ipsa erat, resurgeret in Adamo: Quod non est dicendum, quia ipsa resurget in Eva, cum sit de integritate ejus individui, tamquam principalis materia ipsius, ut notat Tostatus *c. q. 357.*

33 Unde concludendum est cum ipso Tostato *cit. q. 359.* & communiori Doctorum, quod Adam formatus fuit cum pluribus costis in uno latere, quam in alio, nempe ut dicunt etiam alii plures cum tredecim in sinistro latere, sicque habuit plures costas, quam nos; eratque in ipso una superabundans, quam Deus produxerat ex industria, ut illam postea detraheret, & formaret inde mulierem; qua ablata; & inde formata Eva, remansit in utroque latere Adami par costarum numerus, & fuerunt tot quot in nobis; sicque illa costa erat superflua Adamo quo ad integritatem sui individui, quamvis ei fuerit necessaria, ut erat caput naturæ humanæ, ut ex ipsa formaretur
34 Eva. Unde non videtur sequenda opinio aliquorum volentium, quod feminæ habeant unam costam plusquam viri, ut inter alios tenuit D. De Ivigne *in novo Dictionario Theologico historico &c. Gallico idiomate impresso, verb. Adam.* Hoc enim dato perfectius esset corpus fœminæ, quam viri, quod est contra rationem, & experientiam.

Solus Adam creatus fuit, & ex ipso Eva, quia conveniens fuit formari fœminam ex masculo, ut generis humani unicum esset principium. Unde S. Paulus *Actor c. 17. num. 26.* dicit, quod Deus ex uno homine fecit omne genus hominum. 35

Hinc solum peccatum Adæ, & non Evæ transiit in omnes homines, ut dicit Apostolus *ad Roman. c. 5. n. 12.* ibi; *Sicut per unum hominem peccatum in hunc Mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt:* ubi ut vides, Apostolus non facit mentionem nisi de peccato Adami, & nullimode de peccato Evæ, quamvis ipsa prius peccaverit, cum comederit, & dederit viro suo, qui & comedit; Ratio autem hujus, est, quia licet Eva peccaverit, & quidem gravissime, tamen peccatum ejus non potuit transire in nos, neque per ejus peccatum venit mors in nos; nec dicimus nos peccasse in Eva, sicut in Adamo; quia Eva non est principium totius humani generis, sicut Adam: solus enim Adam est principium totius humani generis, quia in illo solo fuit tota natura humana; nam, quidquid pertinet ad naturam humanam, in quocumque sit, fuit in Adam, & ideo vere est principium, quia totam naturam continet in se; In ipso enim erat id, quod ipse erat, & in eo fuit quidquid derivatum est in alios, scilicet Evam, & posteros, quod non potest dici de Eva, quia non fuit in ea tota natura humana aliquando, quia non fuit in ea natura humana Adæ, neque aliquid ejus, neque fuit principium totius humani generis quantum ad nos, quia non est principium totaliter nostri, sicut Adam, quia in ipso fuit id, quod nos accepimus ab Eva, & quod accepimus ab eo; nam quod accepimus ab Eva, erat in ipso, in quantum de eo formata fuit Eva, & quod ab ea derivatum est per commixtionem, in ipso erat; & ita nihil nos habemus, aut accepimus, quod non fuerit ab Adam, & aliquid accepimus, quod non fuit in Eva, ac per consequens ipsa non est principium totius generis humani, neque quantum ad nos, sicut est Adam. Ideo rectissime dixit Apostolus quod omnes in Adam peccaverunt, & non dixit, quod peccaverunt in Eva, quia in ista non fuit tota natura humana, sicut fuit tota in illo, & per hoc Adam peccans, non solum peccabat ut unus singularis homo, sed ut homo continens in se omnes homines, quia omnes eramus in eo, inquantum omnes descendimus ex eo; & sicut si omnes peccaremus, omnibus imponeretur pœna, ita cum omnes essemus in Adam, omnes, peccante illo, peccavimus, & ut omnes obligationem mortis contraximus, sicut ille, ut dicit Apostolus *cit. Epist. ad Roman. cap. 5. n. 14.* ibi; *Regnavit mors ..... etiam in eis, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ.* De Eva autem non potuit id dici, quia ipsa erat solum ut persona singularis, & non ut continens totam naturam humanam, & ideo cum non essemus in ea, non peccavimus omnes: peccante ea, sed solum ipsa peccavit, eique soli suum fuit peccatum imputatum. 36

Adam Corpus secundum aliquos veteres Ecclesiæ Patres, dicitur formatum ex quatuor mundi partibus, eo quod juxta græcum Idioma singulæ vocabuli *Adam* litteræ inchoent singulas quatuor mundi præcipuas partes, nempe Orientem, Occidentem, Aquilonem, & Meridiem, ut expendit S. Cyprianus, vel quisquis est auctor *libri de montibus Sina, & Sion adversus Judæos*, ibi: Hebraicum Adam in latino interpretatur, Terra caro facta, *eo quod ex quatuor cardinibus orbis terrarum pugno comprehendit terram, sicut scriptum est:* Palmo mensus sum Cælum, & pugno comprehendo terram, & finxi hominem ex omni limo terræ, ad imaginem Dei feci illum: *oportuit illum ex his quatuor cardinibus orbis terræ nomen in se portare Adam. Invenimus in Scripturis per singulos Cardines orbis terræ esse a conditore mundi quatuor stellas constitutas in singulis cardinibus: Prima Stella orientalis dicitur* Anatole; *Secunda occidentalis dicitur* Dysis; *tertia Aquilonis dicitur* Aretos; *quarta meridiana dicitur* Mesembria. *Ex nominibus Stellarum quatuor de singulis Stellarum nominibus tolle singulas litteras principales. De Stella* Anatole *A. De Stella* Dysis, *D. De Stella* Aretos *A. De Stella* Mesembria *M. In his quatuor litteris Cardinibus habes nomen Adam.* Idipsum confirmat S. Augustinus *tract. 9. & 10. in Joannem*, ubi sic ait: *In Adam vocabulo quatuor orbis terrarum partes, per Græcas applicationes demonstrantur: Si enim Græce dicantur Oriens, Occidens, Aquilo, Meridies, sicut eas plerisque locis Scriptura commemorat, in capitibus verborum invenis Adam;* Et idem docent Salmeron *Prolegomeno 7. in Evangelicam historiam.* Syxtus Senensis *lib. 3. Bibliothecæ*, Pererius *in primum Genesis*, & alii. 37

Adam vocavit uxorem suam Evam, eo quod futura esset mater cunctorum viventium; *Genes. c. 3. n. 20.* ibi: *Et vocavit Adam nomen uxoris suæ Eva, eo quod mater esset cunctorum viventium;* In Hebræo habetur *Hava* quod descendit de *Hai* idest vita, quia ut redditur ratio in littera, ipsa est mater cunctorum viventium: ante commissam culpam denominaverat Adam uxorem suam nomine 38

natu-

naturæ, scilicet *Viraginem*, quia de viro sumptam, *Genes. cap. 2. num. 23.* ibi: *Hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est*: nunc vero post commissum peccatum denominat eam *Evam* a miseria, quia miserorum omnium mater futura erat, *& miseros facit populos peccatum*, ut expresse dicitur *Proverb. cap. 14. num. 34.* & advertunt Liranus *in cap. 3. Genesis*, & Abulensis *ibidem quæst. 22.* Hinc pie aliqui dicunt apte vocari *Evam* quasi hoc nomine alludat ad Ejulationem parvulorum ex Eva prognatorum; masculi enim recenter nati ejulando dicunt *A*, Fœminæ vero dicunt *E*, unde Poeta.

Dicunt E vel A quotquot nascuntur ab Eva.

39 Adam extra Paradisum fuit formatus, & Eva intra Paradisum, *cap. Illud autem 9. distinct. 40.* ubi ex Ambrosio *lib. de Paradiso cap. 4.* sic expresse habetur: *Illud autem animadverte: extra Paradisum vir factus est; & mulier intra Paradisum, ut advertat, quod non loci, non generis nobilitate, sed virtute unusquisque gratiam sibi comparat. Denique extra Paradisum factus, hoc est inferiore loco vir melior invenitur, & illa, quæ in meliori loco, hoc est, in Paradiso facta est, inferior reperitur.*

40 Non autem ideo formata fuit Eva in Paradiso, quia dignior, sed quia fuit formata de latere Adami existentis in Paradiso. Sic expresse Tostatus *in c. 13. Genes. q. 136.*
41 & alii passim. In ipso autem terrestri Paradiso semeltantum posuit Deus Adam, licet alicui videatur, quod bis, ex quo bis id indicetur *in cap. 2. Genesis*, ubi *n. 8.* dicitur: *Plantaverat autem Dominus Deus Paradisum voluptatis a principio; in quo posuit hominemquem formaverat*, & infra *n. 15.* dicitur iterum *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in Paradiso voluptatis*: hæc enim ad unam tantum positionem referri debent; nam utitur Scriptura anticipatione, ut recte, & late ostendit Doctissimus Abulensis *in c. 13. Genesis q. 199.*

42 Adam, & Eva violato Dei præcepto de non comedendo fructu ligni scientiæ boni, & mali, appetens scientiam divinæ similem, juxta fallam Diabolici serpentis promissionem *Genes. cap. 3. num. 5.* ibi: *scit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicuti Dii scientes bonum, & malum*, ejecti sunt de Paradiso, *Genes. cit. cap. 3.* Unde Deus *ibidem num. 22.* decepto Adamo, scientiam, qua Deo similis fieret, frustra expetitam, pulchra ironia, & sarcasmo exprobat: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum, & malum.*

43 Qua vero die, qua hora Adam, & Eva comederint de fructu vetito, qua item expulsi sint e Paradiso, non satis constat. Beda enim, Marianus, Scotus, & plurimi alii apud Tirinum *tom. 1. in Chronico Sacro cap. 48. conclus. 5.* dicunt, Adamum, & Evam eadem die, & creatos a Deo, & lapsos, & Paradiso expulsos fuisse, nempe *die 23. Martii*. Alii apud Gervasium Tilberien. *lib. de Otiis imperialibus decisione prima*, & Abulensis *in cap. 13. loc. cit. qu. 606.* dicunt per septem tantum horas mansisse in Paradiso, & propter hoc volunt, quod septem sint Psalmi Pœnitentiales, ad signandas septem illas horas. Alii apud Abulensem *loc. cit. q. 608.* tenent, quod Adamus, & Evam fuerint de Paradiso ejecti hora decima, & manserint novem horis in Paradiso, quia Christus tantum duravit tormenta patiendo, quamdiu fuerunt Adam, & Eva in Paradiso: & ideo quia Christus perseveraverit usque ad horam nonam diei, & tunc expiravit: sic Adam, & Eva perseveraverunt novem horis in Paradiso, & hora decima ejecti sunt. Alii tandem apud Abulensem *loc. cit. q. 611.* Pererium *q. 2. in tertium cap. Genes.* & Frassen *tom. 2. tract. 3. Theol. disp. 3. art. 2. qu. 2.* sustinent, quod non fuerint eodem die formati, & de Paradiso ejecti, sed pluribus diebus in Paradiso mansisse: quæ opinio teste Frassen, & Pererio *loc. cit.* & aliis, est communior inter Doctores. Et hæc sententia videtur conformis ipsimet Sacræ Scripturæ. Ex quo enim Serpens *Genes. c. 3. n. 1.* dixerit Evæ, *cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno Paradisi?* signum est, quod per aliquot dies observaverit Adam, & Evam ex omnium Arborum fructibus solitos fuisse comedere, uno excepto fructu arboris scientiæ boni, & mali, a quo videbat eos sese religiose abstinere; Quod utique Eva confirmasse videtur, dum *Genes. c. 3. n. 2.* Serpenti respondit: *De fructu lignorum, quæ sunt in paradiso vescimur*, dicendo enim *vescimur*, nihil aliud dicere voluit, nisi vesci solemus; quamvis tamen Hebraice legatur *vescemur* in futuro tempore.

44 Tum quia non videtur verosimile tam multa, & varia, quæ inter creationem Adam, & ejectionem a Paradiso narrantur facta *cap. 1. 2. & 3. Genesis*, intra unum solum diem contrahi; Primum quidem formatus est Adam extra Paradisum: deinde in Paradisum introductus est, fuitque ei datum a Deo præceptum de non comedendo de ligno scientiæ boni, & mali. Post hæc adducit Deus omnia animalia ad Adam, quorum singulis considerata cujusque eorum vi, & natura, congruentia nomina imposuit: cumque in eis nullum reperiretur Adamo simile, & idoneum ad societatem vitæ prolisque generationem adjutorium, ex ejus latere formata est Eva, & sibi tradita in adjutorium, & uxorem: Deinde cum adhuc versarentur ambo in Paradiso sine ullo, aut nuditatis suæ pudore, aut externi incommodi vel molestiæ perpessione. Serpens multis sermonibus tentavit Evam, quæ ejus falsis decepta promissis, arborem vetitam adivit, ejusque curiose spectata, & considerata pulchritudine, decerpsit fructum, comedit, porrexitque ad Adam, & suis blanditiis eum induxit ad manducandum: sicque peccavit ipsa, & Adam, & sibi apertis oculis, cognita sua nuditate erubuerunt, fecerunt que sibi perizomata; & post hæc omnia venit Deus ad eos post meridiem; & graviter redargutos ejecit de Paradiso: Tam multa autem, & varia longa facta in unum solum diem includi potuisse non est verisimile; sicque probabilius est Adam, & Evam non uno solo die mansisse in paradiso, ut videtur sensisse Sanctum etiam Augustinum *lib. 11. de Genesi cap. 31. & lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione, cap. 21.* ubi dum dixit: *Primos parentes ante peccatum usos fuisse ceteris Paradisi fructibus*, clare innuit, plus uno die eos in Paradiso mansisse; Et clarius idem significat S. Gregorius *lib. 4. Dialogor. cap. 1.* his verbis: *In Paradiso assueverat homo verbis Dei, & Beatorum Angelorum Spiritibus, cordis munditia, ac celsitudine visionis interesse.*

Hinc satis probabile varii conjectantur, illos in Para- 45
diso octo diebus, & octavo die, quo fuerunt creati hoc est feria sexta hebdomadæ secundæ e Paradiso fuisse ejectos, nam spatium octo dierum videtur congruens, & sufficiens fuisse ad supradicta omnia commode explicanda, ut non minus probabile videtur etiam Tirino *loc. cit.* Idque consonat eis, quæ Sancti Patres edocent, nempe Adamum eodem die creatum, & lapsum, inquam, non numero, sed hebdomadæ, idest sexto secundæ hebdomadæ recurrente, ut expresse dicit Frassen *loc. citat. quæst. 2. conclus. in fin.* Habes pariter consonantiam cum eo, quod secundus Adamus, Christus nempe, pro expiando primi Adami crimine pertulit; etenim sexta die Adamus est creatus, & e Paradiso ejectus; eadem quoque passus est Christus, suoque Sanguine cœlestis Paradisi januas Adamo, & posteris reseravit. Secundo in ejus diei exordio ille fuit ex luto formatus, hic idem ad tribunal raptus, & sordidissimis fœdatus sputis. Tertio, hora ejus diei tertia inductus est Adamus in Paradisum, & Christus tertia hora, mortis accepta sententia, Urbe Hierosolyma eductus est ad supplicium. Quarto inter sextam, & nonam horam Adamus, & Eva protenderunt manus ad excipiendum fructum, qui nobis mortem intulit, hoc ipso tempore Christus manus extendit in Cruce, sanguinem fudit, & mortem obiit, quæ nobis vitam æternam conciliavit. Denique ad auram illius diei Deus ejecit Adamum, & Evam veriti latrones fructus e Paradiso terrestri; Christus autem Latronem pœnitentem in cœlestem Paradisum eodem tempore, sicut promiserat, induxit. Hæc ille. Et consimiliter habet Tirinus *loc. cit. cap. 48. conclus. 5.* ubi sic expresse dicit: Igitur mortuus est Christus tum die mensis, tum hebdomadæ feria (quidni, & hora) eadem qua Adam ejectus est de Paradiso: Ita Irenæus, Origenes, Alcuinus: Sicut Crucem eadem meridiei hora, forsan & puncto horæ, quo Adam ad pomum ligni vetiti manum extenderat: eodem quoque quo Isaac a parente immolatus pene fuerat: Eodem die mensis, feria, hora Latro restitutus est Paradiso, quo Adam inde ejectus, inquit S. Chrysostomus; Eodem Eva *Væ* audivit, & Maria *Ave*, inquit idem Chrysostomus, & Cyrillus Alexandrinus: Rursus eodem die, & hora apertus, & clausus fuit Paradisus, inquit Hugo Floriacensis: Hæc ille, qui multa
alia habet ad rem, merito ibi videnda. Arbor, cujus 46
fructus comestio fuit prohibita Adamo, & Evæ, probabilius fuit malum, seu pomum, ut colligi videtur ex *Cant. cap. 8. num. 5.* ubi sic habetur; *sub arbore malo suscitavi te, ibi corrupta est mater tua; ibi violata est Genitrix tua*: At verisimile est specie diversum fuisse ab omnibus malis nostris seu Citreis, seu persicis, seu vulgaribus; nam si fuisset ejusdem speciei & naturæ cum aliis aliquibus Paradisi arboribus, facillime potuissent Adam, & Eva Dei prohibitionem eludere, & Satanæ tentationem superare, comedendo de fructu alterius arboris, ejusdem speciei, totaliter impune, & sine ullo periculo, cum ipsius non fuerit interdicta comestio nisi de fructu ligni scientiæ boni, & mali in medio Paradisi existentis, ut patet *Genes. cap. 2. num. 16. & 17. & cap. 3. num. 2. & 3.* Ita Salianus, Cornel. a Lapide, & Bonfrerius citati, & sequuti a Tirino *in cap. 2. Genesis Littera C.* & sic tenet Frassen *tom. 2. Theolog. tract. 3. disp. 2. artic. 1. qu. 4. conclus. 2.* & aliis plures.

Unde omnino rejicienda est erronea opinio eorum, qui 47
existimabant, arborem illam fuisse mulierem, ut refert Moses Barcepha *lib. de Paradiso cap. 19.* ubi sic habet; *Nonnulli existimant non fuisse illam veram, & naturalem arborem, cujus fructum gustaverit Adam, sed venereum amplexum, quo cum uxore ille corpus miscuit, eamque ob rem ajunt partum mulieris esse per Dei sententiam doloribus factum obnoxium; neque aliud voluisse illud præceptum, ne edatis de illa arbore, quam ne coeatis,*

sed sanctæ, *& absque venere vivatis*. Cujus delirii auctorem fuisse Origenem (a), affirmat Anastasius Sinaita *lib. 9. in Hexameron*, his verbis: *Nefandorum autem effector*, *sicut obscenorum perpetrator Origenes existimavit eam arborem esse mulierem*. Falsitatem autem hujus opinionis demonstrat communis Sanctorum Patrum, & Catholicorum Doctorum sensus, qui omnes teste Barcepha *loc. cit.* & Tostato in *cap. 4. Genes. q. 2.* asserunt expresse quod primi parentes in Paradiso virgines manserunt & de Paradiso virgines exierunt, per quod apparet etiam falsitas eorum Hebræorum, qui apud Tostatum *loc. citat.* quod Cain, & Abel in Paradiso geniti sunt, asserentes quod formata muliere, & adducta ad Adam, immediate cognovit eam carnaliter, alioquin fuissent transgressores præcepti sibi statim dati immediate post suam creationem *Genesis cap. 1. numer. 28.* ibi: *crescite*, *& multiplicamini*.

48 Quod autem Cain, & Abel geniti fuerint extra Paradisum terrestrem, habetur expresse ex revelatione facta S. Methodio Martyri, quem multum sequitur magister Scholasticarum Historiarum: ipse enim, ut refert Tostatus *loc. cit. quæst. 2.* dum esset in Carcere, oravit & petiit a Deo, ut aliqua ei de principio, & fine mundi revelaret, quod sic factum est, ut ipsemet scribit, & ait, nempe quod primi Parentes virgines de Paradiso egressi sunt, deinde anno quintodecimo vitæ Adæ natus est Cain, & Soror ejus *Calmana*; & forte tanto tempore a copula vacaverunt, quia erant dolentes de peccato, quod contra Deum egerant, & de amissione felicis vitæ in Paradiso pro se, & tota posteritate. Deinde a Deo mandatum habuerunt de procreatione liberorum post alios quindecim annos, quo scilicet trigesimo anno vitæ Adæ natus fuit Abel, & Soror ejus *Delbora*: Hæc ille. Alii autem, inter quos Doctissimus Calmet in *Dictionario Sacræ Scripturæ t. 1. verb. Abel*, *& Cain* volunt probabilius, Cainum primogenitum Adæ, natum fuisse anno primo mundi, & Abelem anno secundo.

49 Eva quolibet partu geminos pariebat, ut dicunt Judæi, masculum & fœminam, & postea illi duo erat vir, & Uxor; Tostatus *in Genes. cap. 4. quæst. 10.* Cain editus est cum Sorore sua appellata *Calmana*, sive ut aliis placet *Azura*, seu *Azurum*. Calmet *loc. cit. verb. Cain*. Tostatus *loc. citat. quæst. 2.* & Abel cum gemella sorore sua vocata *Delbora*, seu ut dicunt alii *Awinan*, seu *Decla*, vel *Edocla*, Calmet *loc. cit. verb. Abel*. Tostatus *loc. cit. quæst. 2.* De his autem nihil ex Sacra Scriptura, ex qua expresse solum habetur, quod Adam, & Eva tres genuerunt filios, nempe Cainum, Abelem, & Seth. *Genes. cap. 4. n. 1. cap. 5. n. 6.* & postquam genuerunt Seth, habuerunt adhuc filios, & filias, *Gen. cap. 5. n. 7.* ibi: *Et facti sunt dies Adam postquam genuit Seth octingenti anni*, *genuitque filios*, *& filias*. Et ut quidam dicunt apud Tostatum in *c. 5. Genes. q. 5.* fuerunt triginta filii, & totidem filiæ, quorum nomina non exprimuntur. Eruditissimus autem Clericatus *in suis spicis vulgari idiomate scriptis verb. Eva* habet, quod apud antiquos Scriptores relatos a Patre Menochio *Centuria 1. cap. 74.* duæ fuerunt valde contrariæ opiniones: una quod Adam, & Eva genuerint dumtaxat quatuordecim filios, duodecim masculos, & duas feminas, quarum prima fuit uxor Cain, & secunda uxor Seth, cum ejus geminus Frater Abel fuerit a Cain occisus. Altera, quod Eva pepererit inter masculos, & feminas plusquam duo mille filios, siquidem ipsa vixit nongentis, & quadraginta annis, & secundum traditiones hebraicas, ipsa pariebat quolibet anno duos geminos filios, masculum, & feminam, & sæpe sæpius etiam tres. Rejectis tamen ipsis duabus opinionibus, prima tamquam nimis restricta, & secunda tamquam nimis ampla, tertiam suam adducit concludens, quod Eva inter masculos, & fœminas genuerit circa tercentum filios.

50 Nec etiam sequenda est opinio eorum, qui censuerunt, arborem illam fuisse frumentum, atque ideo Christum quoque suum corpus in pane dedisse; ut qua re contractum esset debitum; eadem & exsolveretur: nec etiam sequenda alia aliorum, volentium, arborem illam fuisse vitem, & idcirco Sanguinem suum dedisse Christum in vino pro expianda primorum parentum noxa: frumentum enim seges, non arbor dicitur, ut neque vitis, recte ait Barcepha *loc. cit.* & Frassen *cit. conclus. 1.*

51 Neque vera videtur sententia aliorum volentium arborem illam fuisse ficum, eo quod Adam, & Eva statim ab ejus esu nudos se agnoscentes, ex foliis ficus tamquam arboris sibi præ aliis vicinioris ad tegendam suam nuditatem vestem sibi consuerunt, ut habetur *Genes. cap. 3. num. 7.* ibi: *cumque cognovissent se esse nudos*, *consuerunt folias ficus*, *& fecerunt sibi perizomata*: quæ sententia licet non contemnenda, utpote defensa a S. Athanasio Theodoreto, Gennadio, Mose Barcepha, & aliis apud Frassen *cit. conclus. 1.* tamen improbatur a Tostato in *cap. 13. Genes. quæst. 164.* hac convincenti ratione; quia statim ac comederunt fructum, illius dolore, ac pudore penitus suffusi, cognoverunt se ob id maxima bona amisisse, & maxima mala incurrisse, unde summo horrore & odio concepto erga illam arborem, & qua tantum exitium sibi obvenerat, sic ab ea corde, animo, & pede recesserunt, ut nec manum ad folia ejus extendere auderent, ne majus adhuc aliquod damnum ex ea in se attraherent, præsertim cum Eva serpenti responderit *Genes. cap. 3. n. 3. de fructu vero ligni*, *quod est in medio Paradisi*, *præcepit nobis ne comederemus*, *& ne tangeremus illud*; *ne forte moriamur*. Hinc concludit Tostatus: *Certum est*, *quod non auderent jam post peccatum tangere illam arborem*, *ne majus malum inde eis accideret*; *ergo cum acceperunt folia ficus*, *certum est*, *quod arbor ficus non erat lignum scientiæ boni*, *& mali*.

Adam, & Eva e Paradiso ejecti, probabilius eam regionem, quæ nunc Judæa, & Palestina dicitur, incoluerunt: Sic ex vetustissima Hebræorum traditione affirmat S. Basilius *in cap. 5. Ezechielis* expresse dicens: *Obtinuit fama quædam in Ecclesia memoriam conservans*, *non scripto proditam*, *quæ & talis est*, *quod prima utique Judæa hominem habebat incolam*, *nimirum Adam*, *simul atque excidit deliciis Paradisi in hac terra collocatum ad mitigandam jacturam bonorum*, *quibus fuerat exutus*. Idem sentit Rupertus *lib. 3. cap. 31.* & ex eo Tostatus, & uterque ex S. Hieronymo, contendentes, Adamum in Judæa commoratum fuisse, ibique sepultum ut refert, & sequitur Frassen *loc. cit. quæst. 2. conclus. 2.* & plures alii id deducentes ex variis conjecturis, & præsertim quod ibi pœnitentiæ agendæ causa habitarint Adam, & Eva, ubi & pœnitentes mortui sunt, ac sepulti, mortuos autem esse in Judæa, & Palestina demonstrat vetus Hebræorum traditio, & Sancti Patres, ex quibus emittitur sequens conclusio, nempe. 52

Adam in monte Calvario, a Cranio, seu Calvaria ipsius ita nominato probabilius tumulatus fuit. Sic fere communis Sanctorum Patrum traditio, teste Tirino in *cap. 5. n. 1. Isaiæ*, & ita præ ceteris sentit Tertullianus *t. 7. p. 339.* (b) in carmine contra Marcionem, ubi sic habet: 53

Golgotha locus est capitis; *Calvaria quondam*
Lingua paterna prior sic illum nomine dixit:
Hic hominem primum suscepimus esse sepultum.
Hic patitur Christus pio sanguine terra madescit.
Pulvis Adæ ut veteris posset cum sanguine Christi
Commixtus stillantis aquæ virtute lavari.

Ipsi subscripserunt S. Cyprianus *sermone de resurrectione Christi*: *Nos*, inquit, *ad Christum pertinentes*, *cujus sanguine conspersa creditur Adami calvaria*, *qui sub loco ubi crux Domini fixa est humatus traditur ab antiquis*. Origenes *tractatu 35. in Matthæum*: *Venit ad me traditio quædam*, *quod corpus Adæ primi hominis sepultum est*, *ubi crucifixus est Christus*, *ut sicut in Adam omnes moriuntur*, *sic in Christo omnes vivificentur*, *ut in loco illo*, *qui dicitur Calvariæ locus*, *idest locus capitis*, *caput humani generis resurrectionem inveniat cum populo universo per resurrectionem Domini Salvatoris*; *qui ibi passus est &c.* S. Chrysostomus *hom. 24. in 19. cap. Joannis*: *Exivit in eum qui dicitur Calvariæ locus*, *ubi quidam dicunt Adam & mortuum*, *& sepultum esse*, *& Jesum*, *ubi mors dominata est*, *ibidem trophæum erexisse per Crucem*, *quam tulit contra mortis tyrannidem*. S. Augustinus *serm. 71. de tempore*; *Etiam hoc Antiquorum relatione refertur*, *quod & Adam primus homo in ipso loco ubi crux fixa est*, *fuerit aliquando sepultus*; *& ideo Calvariæ locum dictum esse*, *quia caput humani generis ibi dicitur esse sepultum*. *Et vere fratres non incongrue creditur*, *quia ibi erectus sit medicus ubi jacebat ægrotus*, *& dignum erat*, *ut ubi ociderat humana superbia*, *ibi se inclinaret divina misericordia*: *& sanguis ille pretiosus etiam corporaliter dum dignatur pulverem antiqui peccatoris stillando contingere*, *redemisse credatur*. Himmo & Hieronymus ipse, licet aliter sentire videatur in Epitaphio S. Paulæ, tamen scribens nomine Paulæ & Eustochii ad Sanctam Marcellam *epistola 17.* ait. *In hoc urbe*, *immo in hoc tum loco*, *& habitasse dicitur*, *& mortuus Adam*, *unde & locus in quo crucifixus est dominus noster Calvaria appellatur*, *scilicet quod ibi sit antiqui hominis Calvaria condita*: *ut secundi*

Adam,

(a) Quidquid sit de Origene, utrum docuerit lignum Adæ prohibitum fuisse accessum ad Evam nec ne, certo certius est, Encratitas, Marcionitas, Gnosticosque illos, qui nuptias damnabant, in hoc versatos fuisse errore, peccatum scilicet Adæ illud fuisse, quod contra expressum Dei mandatum uxorem suam Evam cognoverit. Vid. S. Clem. Alex. l. 3. Strom.

(b) Neque carmen contra Marcionem fœtus est Tertulliani, neque sermo *de Resurrectione Christi* Sanctum Cyprianum habet Auctorem.

Adam idest Christi sanguis de Cruce stillans, primi Adam, & jacentis Protoplasti peccata dilueret.

54 Nec valet objicere illud *Josue cap. 14. nu. 15.* ubi habetur: *Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbæ; Adam maximus inter Enacim ibi situs est*: Quod & in capite Hebron 2. *caus.* 12. *quæst.* ex S. Hieronymo, & in *cap. unaquæque 3. ead. caus. 13. & qu. 2.* ex S. Augustino asseritur: Et S. Hieronymus in epitaphio S. Paulæ expresse dicit: *Cariath Arbe idem est ac civitas virorum quatuor Abraham, Isaac, Jacob, & Adam magni, quem ibi conditum, juxta librum Jesu Nave Hebræi autumant: Licet plerique quartum putent Caleb, cujus latere memoria monstratur*, adeoque Adam in Hebron, & non in Calvario seu Golgotha fuit tumulatus; Non valet, inquam, quia nomen *Adam* aliquando est nomen proprium illius primi hominis, & aliquando est nomen commune significans quemcumque hominem. Unde *Genes. cap. 5. n. 2.* dicitur, *Masculum & Fœminam creavit eos, & benedixit illis, & vocavit nomen eorum Adam*: & ubi nos *Psal. 4. nu. 3.* dicimus *Filii hominum usquequo gravi corde*, in hebræo dicitur *Filii Adam*, & ita poterit accipi littera, ut dicat *homo maximus*, ubi nos dicimus *Adam maximus*, & tunc non intelligitur de primo Parente, sed de homine magnæ staturæ idest de uno Gigante, qui habitabat in Hebron, & erat Pater aliorum Gigantum, in quo sensu tenent multi Hebræorum apud Abulensem in *cap. 13. Genes. quæst.* 138. In ipso igitur *cap. 14. n. 15. Josue*, nomen *Adam* tribuitur cuidam homini, cui peculiare erat nomen *Arbe*, qui, sicut legitur *ibidem cap. 15. n. 13.* erat Pater Enac gigantis, ibi; *Cariath Arbe patris Enac*. Cum autem *Arbe* fuerit statura major, vel dignitate præcellentior suis filiis, qui *cap. 13. Numerorum* dicuntur monstra quædam de genere giganteo, ibi: *Vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere giganteo*: Is Arbe merito dicitur maximus inter Enacim, & ipse est, qui fuit sepultus in Hebron, & non Adam primus parens, qui, ut dicebatur, probabilius creditur tumulatus in Golgotha, seu Calvario, ut sensit etiam S. Hieronymus scribens ad Marcellam per adducta ejus verba *supra n. 53.* quamvis in cit. Epitaphio S. Paulæ, & *cap. Hebron* videatur sentire contrarium, & ut sensit etiam S. Augustinus *serm. 71. de tempore* per ejus verb. allata *supra d. n. 53.* quamvis pro contraria opinione citatur *in cap. Unaquæque 3. caus. 13. qu. 2.* ubi tamen non ex propria, sed aliorum opinione id asserit, ut patet ex præcisis ejus verbis, ibi: *E contra Adam (ut Asseritis) in Civitate Arbeæ tumulatus est.*

55 Non negaverim tamen, quod sit etiam satis probabile, quod in *Josue cit. c. 14. n. 15.* accipiatur *Adam maximus* pro primo parente, quem Sacra Scriptura excellenter, vel appropriate vocavit solum Adam, qui est maximus, cum sit pater, & origo totius generis humani, & situs sit inter Enacim, idest sepultus in urbe Hebron in terra Gigantum, ut vult Tostatus citatus in *cit. c. 14. Josue q. 10.* asserens, quod iste sit verior, & communior sensus, quem fere omnes Catholici tenent: Nam, ut prosequitur ipse, Adam vixisse perhibetur apud Urbem Hebron, & ibi finivisse dies suos, ibique sepultus fuisse cum Eva conjuge sua, & ibi quoque formatus fuisse; sic quoque testantur etiam gentes quæ nunc habitant apud urbem Hebron: Et ab antiquo hujus testimonium est vallis quoque quadam apud urbem Hebron, quæ ab incolis vulgariter vallis lacrymarum appellatur, eo quod Adam centum annis Abel filium suum occisum fleverit, quousque ab Angelo admonitus est, ut cognosceret Evam uxorem suam: De hoc in libro de situ Terræ Sanctæ: de hoc etiam Josephus libro primo antiquitatum; & quia in nullo alio loco tactum fuerat de Sepulcro Adæ, voluit hic augere Scriptura, Et concordat ista expositio valde superiori literæ: Nam urbs Hebron vocata est Cariath Arbe, idest Civitas quatuor virorum, scilicet Patriarcharum: de tribus eorum, scilicet Abraham, Isaac, & Jacob constabat *Genes. c. 39.* quod ibi sepulti erant: de Adam autem nequaquam: ideo additum est hic de quarto viro, & dicitur quod iste Adam maximus, idest Protoplastus. Quidquid autem veritas sit, constat, quod littera nostra intenderit illum sensum: nam si littera nostra intendisset pro aliquo homine, non posuisset nomen Adam, quod apud Latinos ponitur tamquam proprium: sed diceretur homo maximus ibi situs inter Enacim, & tamen posuit Adam, ideoque intellexit de illo primo, quem vocat Adam, & non hominem nomine latino communem. Sic totaliter ad litteram Tostatus, loc. cit.

56 Paradisus est vox ex hebræo *Pardes* deducta: Pardes enim hebraice significat pomarium, aut viridarium juxta illud *canticor. 4. Emissionis tuæ Paradisus* (hebraice Pardes) *malorum punicorum*, ex qua voce Græci *Paradisos*, & Latini *paradisus* effecerunt; & Græci hanc vocem *Paradisus* ab Orientalibus, & Persis sua pomaria, & viridaria, seu hortos, *Paradisos* nuncupantibus, derivatam volunt; ac Septuaginta Interpretes etiam hac voce *paradeisos Genes. 2. num. 8.* usi sunt ad viridarium Eden, idest hortum deliciarum significandum, ut notat Calmet in *Dictionario verb. Paradisus*. Unde in hebræo Paradisus non vocatur hortus absolute, & simpliciter, sed hortus deliciarum, scilicet *Ganeden*, quia *Gan* significat hortum & *Eden* significat delicias, ut observat Tostatus *in cap. 13. Genes. qu. 8.* Hinc subsequitur ipse *ibidem* quia locus ille, quem Scriptura *Genes. 2.* vocat Paradisum, erat locus deliciarum plusquam esset alius in tota terra, tractum est, ut vitam beatam in Cœlo, in qua sunt maximæ deliciæ, & omne bonum, vocemus *Paradisum*.

57 In quanam parte mundi fuerit consitus Paradisus terrestris, non satis constat, cum variæ fuerint, & sint circa hoc Scriptorum opiniones, quibus brevitatis gratia relictis, dicimus, quod probabilius Paradisus terrestris consitus fuit in confinibus Mesopotamiæ, & Arabiæ Orientalis parum longe a Chaldæa, & Syria Damascena. Sic communior inter Recentiores sententia, teste Frassen *t. 2. Theolog. tr. 3. disp. 2. art. 1. qu. 2.* eamque pluribus probant Sixtus Senensis *lib. 5. Bibliothecæ annotation.* 34. Cornelius a Lapide in 2. *cap. Genes.* Maldonatus *in cap. 27. Matthæi vers.* 44. Genebrardus *lib. 1. Chronographiæ*; Pererius *lib. 3. in Genes. n.* 122. & plures alii. Et hoc colligitur ex Sacra Scriptura; Genesis enim *cap. 2. n. 8.* ubi vulgata nostra habet: *Plantaverat autem Deus Paradisum voluptatis*, hebraica dicit, *plantaverat Deus Paradisum in Eden*: Eden autem fuisse in finibus Mesopotamiæ, vel Syriæ deducitur ex eadem Sacra Scriptura *4. Regum c. 19. nu. 12.* ubi habetur, quod Eden Regio jungitur cum Gosana, Aram, & Reseph, quæ sunt in finibus Mesopotamiæ, vel Syriæ, ut tradunt fere cuncti Scriptores, adeoque cum Moyses asserat, Paradisum fuisse plantatum in Eden, fiat clarum quod in confinibus Mesopotamiæ, vel Syriæ, ubi est Eden, consitus fuerit Paradisus terrestris.

58 Tum quia ex *cap. 4. Genes. n. 16. egressusque Cain a facie Domini habitavit profugus in terra ad Orientem plagam Eden*, idest versus Orientem ultra Mesopotamiæ Eden, ubi erat Paradisus, ut plures explicant cum Genebrardo *lib. 1. Chronographiæ*. Frassen *loc. cit. concl. 2.* Tostatus *in cap. 4. genes. q. 9.* Hinc Paradisum terrestrem consitum esse in regione Eden sustinent plurimi Patres tam Græci quam Latini, ac etiam plerique Hebræi apud Malvendam *lib. de Paradiso cap. 18.* inter quos Moses Barcepha *lib. 1. de Paradiso c. 21.* sic expresse habet: *Diximus Eden esse regionem spatiosam, amplam, amœnam variam; Paradisum vero locum esse pulchris, fructuosis, præstantibus, laudabilibusque arboribus, præ quibusvis aliis in tota Eden locis ornatum; Paradisum enim ejus regionis, quæ Eden dicitur, partem esse inter alias omnium præstantissimam, laudabilissimam, atque Cultoribus suis commodissimam.* Et Eusebius, ac S. Hieronymus in descriptione hebraicarum Urbium, & regionum sic aperte, & clare concludunt: *Eden sacer Paradisi locus ad Orientem, quod in voluptatem, deliciasque transfertur.*

59 Quanta fuerit latitudo, & longitudo Paradisi terrestris, incerta res est; certum est tamen, quod debuerit esse sufficientis latitudinis, & longitudinis, ut capere posset homines, qui in ipso victuri erant, & ut ipsi homines per diversa loca vagarentur: Unde volunt aliqui, quod ambitus terrestris Paradisi sit quasi centum leucarum, & longitudo quasi triginta leucarum, vel paulo plus, quia in circulo, vel rotundo ita se habet longitudo, quæ est diameter ad lineam circumferentialem. Sic refert. Abulensis *in cap. 2. genes. q. 90.* qui tamen in *genes. cap. 13. qu. 98.* sic habet: *Quibus apparet, quod Paradisus esset terra al quantulum lata, tamen non multum: non enim videtur quod oporteret habere majorem magnitudinem, quam habeat Insula, scilicet in latitudine tres, vel quatuor leucas, in circuitu autem duodecim, aut parumplus*: quamvis eruditissimus Vincentius Fuga *in compendio notitiæ Orbis Sacri, profani in principio* de ipsius Abulensis opinione sic dicat: *Circa Mesopotamiæ fines Dominus hunc hortum plantavit, latitudine, si Abulensi credimus, duodecim mille passuum, ambitu sex & triginta mille*. Frassen autem *loc. cit. art. 2. q. 3. concl. 1.* concludit, quod probabilius est, Paradisum terrestrem nec ita arctum, nec ita spatiosum fuisse, ut ad quindecim, aut viginti leucas excesserit: & colligit ex S. Augustino *lib. 8. in genes. cap. 10.* ubi ait; *Neque enim exiguus locus erat Paradisus, quem totum fons irrigabat*: & ex Mose Barcepha *lib. de Paradiso c. 15. & 28.* ubi habet Paradisus dicebatur accommodatissimus ad habitationem, oblectationemque hominem; sed quanta fuerit hujus amplitudo, satis arguit fluvius magnus, qui ex ipso effluebat, & postquam elapsus esset, dividebatur in quatuor flumina; si enim fluvius ipse magnus erat, manifestum est Paradisum, quem irrigabat, magnum spatiosumque fuisse.

60 Paradisus terrestris adhuc subsistit; sic communior & probabilior Sanctorum Patrum, aliorumque Doctorum opinio, quos præsertim Sanctus Epiphanius *lib. 5. adversus hæreses cap. 5.* Sanctus Augustinus *lib. 2. de peccato originali capit. 23.* Tertullianus *lib. de Anima cap. 55.* Sixtus Senensis, Delrius, Bellarminus, Gregorius a Valentia, Malvenda, Suarez, & fere omnes tum veteres, tum recentiores, ut testatur sapientissimus Tirinus in *cap. 5. genesis vers. 24.* & fatentur apud ipsum *ibid.* etiam Pererius Viegas, Cornelius a Lapide, Salianus, & alii adducti ab ipso in *capit. 2. Genesis vers. 8.* colligitur ex *cap. 44. numer. 5. Ecclesiastici* ubi expresse dicitur, *Henoc placuit Deo, & translatus est in Paradisum, ut det gentibus pœnitentiam*

nitentiam, & ex 4. *Regum cap.* 2. *num.* 1. ibi: *Factum est autem cum levare vellet Dominus Eliam per turbinem in Cœlum*; & *num.* 11., ibi; *Et ascendit Elias per turbinem in Cœlum*, idest aereum, & ex regione aeris mox translatus est in Paradisum terrestrem, ut docent passim sacri Interpretes, & præsertim Doctissimus Tirinus in 4. *Regum cap.* 2. *vers.* 11. ubi dicit, quod Paradisum, adhuc extare tenent præter jam citatos, etiam S. Irenæus, Isidorus, Hieronymus, Justinus, S. Thomas, & Abulensis, ac adhuc Henoch, & Eliam extare & vivere in Paradiso terrestri, ut in fine mundi contra errores, & falsitates Antichristi prædicent hominibus pœnitentiam, & eos in vera Fide, & lege confirment, tenet & testatur de communi Eruditissimus Clericatus *nelle Spiche vulgari idiomate raccolte verb. Elia*, & *Henoch* juxta illud cit. *cap.* 44. *num.* 5. *Ecclesiastici* de Henoch, ibi: *Ut det gentibus pœnitentiam*, & præditionem *Malachiæ cap.* 4. *n.* 5. de Elia, ibi; *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam antequam veniat dies Domini magnus*, & *horribilis*, & *convertens cor patrum ad filios*, & *cor filiorum ad patres eorum*, ubi ad probationem existentiæ adhuc Paradisi terrestris, & supervivenciæ inibi Henoch, & Eliæ refert sequentem successum, qui ex ipso hic litteraliter ad uberiorem notitiam datur.

61 Grazioso è quel successo del Venerando Fra Benedetto d'Arezzo, uno dei primi Religiosi, e Figliuoli spirituali del glorioso Patriarca S. Francesco d'Assisi, che si legge nell'istoria Cronologica dei Padri Francescani di Gerusalemme, scritta dal Padre Fra Giovanni da Calaorra, Minor Osservante della Provincia di Burgos nel libro secondo, e da noi raccontato nella nostra prima età del mondo *Rag.* 13. *pag.* 124. & 125. Il successo è questo. Essendo stato mandato esso Vener. Fr. Benedetto d'Arezzo oltre il mare nell'Africa a predicare la Santa Fede a' Saracini, ed a reggere diversi Conventi ivi fondati di Frati del suo Ordine, dopo avere faticato per molti anni con gran profitto dell'Anime, e vantaggio della Religione, risolse ritornare in Italia, per ritirarsi a vivere in una povera Cella, ed attendere alla contemplazione dell'eterna vita. Ottenne da alcuni Marinari, benchè infedeli, d'entrare nella loro Nave, che stava per partire a momenti verso l'Italia, come da lì a poco si fece. Alla metà del viaggio insorse una tempesta così fiera, che facendo temere a quei Mori il naufragio, per iscansarlo, cominciarono a gittare in mare tutte le Mercanzie, che nella Nave avevano, e fatti rabbiosi da tale sfortuna, essendo infedeli, presero anco il povero Frate Benedetto d'Arezzo, e lo gettarono nel mare, benchè con poco loro profitto, perchè in gastigo della loro empietà, la Nave si sommerse, e si annegarono tutti. Il Ven. Fra Benedetto gettato nel mare, e caduto nell'acqua, fu subito preso per un braccio dal suo Angelo Custode, e sollevato in aria fu portato nel Paradiso terrestre, ove erano li due Santi Profeti Elia, ed Henoch. Questi restarono ammirati nel vedere un tale Religioso, vestito così poveramente, con una sola Tonica, e sì aspra. Gli andarono incontro, lo salutarono, e gli richiesero, chi fosse, e come capitato in quel luogo? Fra Benedetto diede notizia ai medesimi della Religione instituita da San Francesco nella Chiesa Cattolica, il suo passaggio, e dimora fatta nell'Africa, il suo ritorno intrapreso verso Italia; la tempesta insorta nel mare, in cui era stato gettato fuori della Nave, a guisa d'un altro Giona, dai Saracini, e che dal suo Angelo, cavato dall'onde, era stato portato in quel luogo. Richiedendo anch'esso, chi loro fossero? risposero, che erano Elia, ed Henoch, quali stavano in quel luogo benedicendo il Signore, e lo condussero in diverse parti a vedere le delizie di quella abitazione. Mentre Fra Benedetto stava mirando, ed osservando quanto quei due Vecchi gli dicevano, e mostravano, fu preso di nuovo nelle braccia dell'Angelo, e con gran velocità portato per aria, fu collocato in Italia su la riva del mare, e porto d'Ancona. Nello stesso tempo giunsero nel medesimo porto alcune altre Navi, che viaggiavan di conserva con quella affondata; e sapendo i Marinari, che in essa vi era Fra Benedetto, restarono stupiti vedendolo sul porto sano, e salvo, mentre lo tenevano con tutti gli altri annegato. L'interrogarono in che modo avesse compito il viaggio; ed egli raccontò a loro la mirabile provvidenza Divina, e la custodia di lui tenuta dal suo Angelo Custode. Andò poi il Ven. Fra Benedetto al più vicino Convento de' suoi Frati, ove fu ricevuto con somma Carità, e gaudio di spirito, coll'avere intese le vicende del suo viaggio. Ma quei buoni Padri più solleciti della Santità della loro vita, che di scrivere le cose maravigliose vedute nel Paradiso Terrestre da Fra Benedetto, altro non notarono, che il successo suddetto, quale però ci serve d'attestato, che li Profeti Henoch, ed Elia sono conservati in vita per tanti secoli dall'onnipotenza del Signore in quel luogo felice, incognito a' mortali.

62 Nec valet objicere illud *Genes. cap.* 9. *num.* 19. & 20. ibi: *Opertique sunt omnes montes excelsi sub universo cœlo; quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat*; adeoque Paradisus Terrestris aquis Diluvii dissipatus est; sicque modo non amplius extat. Non valet, inquam, quia in eodem *cap.* 7. *Genes.* dicitur, universos homines aquis Diluvii interiisse, & remansisse solum Noe, & qui cum eo erant in Arca, & tamen nemo admittit Henoch fuisse in Arca reclusum, neque Diluvii aquis periisse, adeoque sicut in hac universali provisione, *aquis Diluvii interierunt omnes homines præter Noe*, & *qui cum eo erant in Arca*, excipitur Paradisi Terrestris locus ab universali terræ illuvione. Tum quia valde probabile est, quod Paradisus Terrestris tempore Diluvii servatus fuerit immunis, aquis undique ad latera sese attollentibus, & quasi in murum soliditatis, ut contigit Israelitis in mari rubro *Exodi cap.* 14. *n.* 22. ibi: *Et ingressi sunt filii Israel per medium sicci maris: erat enim aqua quasi murus a dextra eorum*, & *læva*; ac pariter in Jordane, ut patet *Josue cap.* 3. & 4.

Mundi tempora, seu ætates, alii dividunt in sex, & 63
alii in septem: In sex inter alios sic dividit Tirinus *tom.* 1. *in Chronico Sacro cap.* 7. ibi: Prima ætas mundi cœpit ab Adamo, & duravit usque ad finem Diluvii *annis* 1656. Secunda cœpit a fine Diluvii, & duravit usque ad egressum Hebræorum ex Ægypto *annis* 887. Tertia cœpit ab egressu Hebræorum ex Ægypto, & duravit usque ad quartum annum regni Salomonis, quo condi cœptum fuit Templum, *annis* 480. Quarta cœpit a quinto anno regni Salomonis, seu secundo anno ab inchoato Templo, & duravit usque ad destructum, & exustum idem Templum; vel potius usque ad finem Captivitatis Babylonicæ *annis* 452. Quinta cœpit a relaxata captivitate Judæorum, & initio Monarchiæ Persicæ, & duravit usque ad Messiæ adventum, seu Incarnatum Filium Dei, *annis* 525. Sexta cœpit a primo Christi adventu, durabitque usque ad secundum illius adventum ad Judicium, & interitum universi, de quo die nemo scit. Septima non jam in Mundo, sed in Cœlo inchoabitur ætas a die extremi Judicii duratura usque in perpetuas æternitates. In septem autem ætates inter alios sic dividit Vincentius Fuga in *Compendio notitiæ Orbis sacri*, & *profani in principio*: Prima mundi ætas, seu ejus infantia cœpit ab ejus exordio, & duravit usque ad universale Diluvium *annis* 1656. Secunda, seu pueritia cœpit ab universali Diluvio, & duravit usque ad ortum Abrahæ *annis* 382. Tertia, seu adolescentia cœpit ab ortu Abrahæ, & duravit usque ad ortum Moysis *annis* 425. Quarta, seu juventus cœpit ab ortu Moysis, & duravit usque ad Samuelis Principatum *annis* 475. Quinta, seu virilitas, cœpit a Principatu Samuelis, & duravit usque ad Babylonicæ captivitatis solutionem *annis* 577. Sexta, seu senectus cœpit a soluta captivitate, & [illegible] usque ad Nativitatem Christi *annis* 5[illegible]6. Septima, seu [illegible] cœpit a Nativitate Christi, & durabit usque ad finem, seu interitum Mundi.

Quia tamen in calculandis, & numerandis annis ab 64
Orbe condito usque ad Christi Nativitatem effluxis tot sunt fere sententiæ, quot capita, adeo ut, teste S. Hieronymo *in Epist. ad Tit. cap.* 3. *Inter eos, qui ex Hebraico fonte numerum deducunt annorum Mundi, vix unus, vel alter reperiatur, qui alteri in omnibus consentiat*; Hinc celebriores opiniones de Mundi ætate subjicimus, ut quisque seligat eam, quæ magis ex illis sibi placuerit.

Celebriores opiniones de numero annorum, qui ab Orbe condito ad æram Christi vulgarem fluxerunt, prout traduntur a doctissimo P. Fortunato a Brixia in *Philosophia sensuum mechanica tom.* 2. *tract.* 1. *dissert.* 4. *sect.* 7. §. *Epocha* 2. sunt sequentes.

Secundum Vulgatam	3951.
Secundum LXX. Interpretes	5200.
Secundum Samaritanos	4305.
Secundum Josephum Hebræum	5970.
Secundum Constantinopolitanos	5508.
Secundum Antiochenos	5493.
Secundum Alexandrinos	5501.
Secundum Scaligerum	3950.
Secundum Petavium	3983.
Secundum Salianum	4054.
Secundum Vossium	5598.
Secundum Marianum Scotum	4193.
Secundum Langium	4041.
Secundum Calvisium	3950.
Secundum Gerardum Mercatorem	3966.
Secundum Spondanum, Torniellum, & Baronium	4052.
Secundum Ricciolum	5634.
Secundum Hebræos Vulg.	3761.
Secundum Usserium, & Lancellottum	4004.

Ætates Mundi annos continent

I.

Secundum Vulgatam	1657.
Secundum Josephum Hebræum	2256.
Secundum Usserium) Secundum Petavium)	1656.

II.

I I.

Secundum Vulgatam	367.
Secundum Josephum	1256.
Secundum Usserium	226.
Secundum Petavium	366.

I I I.

Secundum Vulgatam)	
Secundum Josephum)	
Secundum Usserium)	
Secundum Petavium)	430.

I V.

Secundum Vulgatam	480.
Secundum Josephum	962.
Secundum Usserium	480.
Secudum Petavium	519.

V.

Secundum Vulgatam	487.
Secundum Josephum	621.
Secundum Usserium	476.
Secundum Petavium	474.

V I.

Secundum Vulgatam	530.
Secundum Josephum	534.
Secundum Usserium	536.
Secundum Petavium	538.

65 Ad uberiorem calculationis annorum, & ætatum mundi cognitionem, advertendum est, quod apud Chronologos, & Scriptores usus Epochæ, seu Æræ invaluit. Epocha autem juxta vim Græci vocabuli inhibitionem, vel remoram significat; sunt enim Epochæ veluti puncta quædam fixa, a quibus annorum series apud varias nationes numerari incipit, ut tradit Eruditissimus Purchotius *instit. philosophic. p. 2. sect. 2. cap. 9. Epochæ seu Æræ insigniores:* Unde Epochæ nomine intelligitur communiter a Chronologis principium aliquod insignis nimirum eventus, vel rerum, regnorumque notabilis mutatio, ex qua veluti cardine anni deinceps numerantur. Æra quoque pro hujusmodi insignium rerum eventu, sicuti Epocha usurpatur: Cum enim Hispani annos numerare solerent *ab Exordio Regni Augusti*, idque in Kalendariis suis primas horum vocabulorum litteras *A. E. R. A.* scriberent, desumpto scilicet *A.* a prima littera dicti vocabuli *Ab*; *E.* a prima littera dicti Vocabuli *Exordio*: *R.* a prima littera dicti vocabuli *Regni*; & altera *A.* a prima littera dicti vocabuli *Augusti*: hinc Æræ nomen formatum perhibetur & usus invaluit, ut id omne, ex quo annorum series inchoatur, Æra deinceps diceretur, ut inter alios erudite notant Purchotius *loc. cit. vers. quarta est Epocha, seu Æra Hispana*, & Pater Fortunatus a Brixia *loc. cit. section. 7. vers. Epochæ nomine*.

66 Epochæ distinguuntur in sacras, & profanas: *Sacræ* dicuntur illæ, quæ ex documentis, & *Scripturis Sacris* eruuntur: profanæ vero illæ, quæ ex documentis & historiis mere profanis repetuntur.

67 Inter Epochas Sacras, præcipua a Christi nativitate desumitur: quamvis enim hæc omnibus fere recentior sit, ipsa tamen, ut egregie advertit Petavius *Rat. Tempor. p. 11. lib. 1. cap. 4. veluti limes, & cardo Chronologiæ est, communisque terminus, in quem Chronologorum omnium ratiocinia, sic tamquam ab viarum ambagibus idem computum deducta confluunt.*

68 Hæc autem Christi nativitatis Epocha, vel vera est, vel vulgaris. Epocha Christi *vera* ab eo anno incipit, in quo Christi nativitas reipsa contigit, de quo anno non parvum inter Chronologos adest dissidium; Epocha Christi *vulgaris*, utpote a vulgo communiter usurpata in annis Christi computandis post Dionysium Exiguum ejus inventorem, incipit a primo die Januarii anni 46. Juliani, seu reformationis Julii Cæsaris, qui annus congruit cum anno 4714. periodi Julianæ, adeo ut in illo Systemate Christi Nativitas vulgo referatur ad diem 25. Decembris anni 45. Juliani, periodi Julianæ 4713. Quamvis tamen accuratiores Chronologi cum Lancellouo apud Purchotium *loc. cit. §. verum*, ostendant, Christi Domini nativitatem quadriennio ante hanc Epocham Dionysianam contigisse, nempe die 25. Decembris anni Juliani, seu reformationis Julii Cesaris 14. periodi Julianæ 4709. Mundi 4000. anno 4. Olympiadis 193. ab urbe condita 749. anno imperii Augusti a morte Julii Cæsaris 40. a Victoria Actiaca 27. anno Regni Herodis magni 36. Sic ille. Unde probabilior videtur hæc Epocha, quam illa Dionysii Exigui Abbatis natione Scytæ, moribus Romani, qui primus omnium circa initium sexti Ecclesiæ Sæculi annos a Christo nato numerare cœpit: nam ante Dionysium Exiguum Christiani annos numerabant, vel per Olympiades Græcorum, vel per Romanorum Consulatus, vel ab Urbe condita, vel etiam ab impii Diocletiani persecutione, quapropter Æra vulgaris Christianorum appellata est a Chronologis *Dionysiana*, ut tradit Purchotius *l. cap. §. Epochæ Sacræ, vers. Verum ut ad communem.*

69 Cum autem nequeat certo assignari, quænam ex supra recensitis, & relatis opinionibus de annis ab Orbe condito ad Æram Christi vulgarem effluxis sit verior, ipsis omnibus in sua probabilitate relictis; hic præstat adducere solum id quod Romana tenet, & servat Ecclesia, ac canit in Martyrologio Vigiliæ Nativitatis ejusdem Domini Nostri Jesu Christi, nempe: „ a creatione Mundi, „ quando in principio Deus creavit Cœlum, & terram, „ quinquies millesimo centesimo nonagesimo nono; A Di„ luvio vero anno bis millesimo nongentesimo quinquage„ simo septimo: A Nativitate Abrahæ anno bis millesi„ mo quintodecimo. A Moyse, & egressu Populi Israel „ de Ægypto anno millesimo quingentesimo decimo: Ab „ unctione David in Regem anno millesimo trigesimo se„ cundo, Hebdomada sexagesima quinta juxta Danielis „ propheriam, Olympiade centesima nonagesima quarta: „ Ab Urbe Roma condita anno septingentesimo quinqua„ gesimo secundo: Anno Imperii Octaviani Augusti „ quadragesimo secundo, toto Orbe in pace composito, „ sexta Mundi ætate, Jesus Christus Æternus Deus, Æ„ ternique Patris Filius, mundum volens adventu suo „ piissimo consecrare, de Spiritu Sancto conceptus, no„ vemque post conceptionem decursis mensibus, in Beth„ leem Judæ nascitur ex Maria Virgine factus Homo.

70 Aliæ Epochæ sacræ habentur supra *num. 63. & 64.* in adductis juxta diversitatem Chronologorum, & Scriptorum diversis mundi ætatibus, diversisque earum initialibus, ac finalibus annis.

71 Inter Epochas profanas præcipua, ac prima est, quæ desumitur a Trojæ excidio, quia ea, quæ Trojanum bellum præcesserunt, nullo certo temporis spatio definiri possunt, *cum teste Diodoro Siculo proœm. lib. 1. nullum certitudinis fulcrum, cui fidamus, ad nos pervenerit.* Hæc itaque Epocha incœpit anno Julianæ periodi 3530. ante vulgarem Christi Æram 1184. Sic Doctissimus Petavius, *lib. 9. de Doctrina temporum cap. 31.* & cum eo Genebrardus, Sigonius, Panvinius, Ricciolus, aliique celebriores Chronologi citati, & secuti ab eruditissimo Patre Fortunato a Brixia *loc. cit. §. Epocha tertia*.

72 Secunda inter profana est Epocha Olympiadum, seu a ludis Olympiacis apud Græcos præsertim celeberrimi quæ incœpit anno periodi Julianæ 3938. a Trojana clade 408. mundi 3228. ante vulgarem Æram Christi 776. ut ex Thucydide, Xenophonte, Petavio, & Eusebio tradit dictus Pater Fortunatus *loc. cit. §. Epocha quarta*, & dictus Purchotius *loc. cit. §. Epochæ profanæ*.

73 Quid autem fuerint Olympiades, & ludi Olympiaci? Vide verb. *Kalendarium n. 59.*

74 Tertia est Epocha ab Urbe Roma condita, quæ secundum Varronem incœpit anno tertio Olympiadis sextæ, periodi Julianæ 3961. post dirutam Trojam 431. mundi 3251. ante Epocham vulgarem Christi 753. Quamvis M. Portius Cato, & Valerius Flaccus uno anno tardius, quam a Varrone statuatur, eam incœpisse contendant; & Julius Frontinus duobus annis tardius quam a Varrone assignetur, incœpisse arbitretur. Sic dictus Purchotius *loc. cit.* & Dictus Pater Fortunatus *loc. cit. §. Epocha quinta*.

75 Quarta est Epocha, seu æra Hispanica, sic dicta, quia Hispani usque ad annum salutis 1383. eam in annis computandis adhibuerunt, cum quatuor initialibus illis litteris *Æ.E.R.A.* unde nomen *æræ* desumpsit juxta dicta supra *n. 65.* & ipsa incœpit anno periodi Julianæ 4676. a Trojano excidio 1146. ab Juliana anni castigatione 8. ante vulgarem æram Christi 38. ut inter alios tradunt dictus Purchotius *loc. cit.* & dictus Pater Fortunatus *loc. cit. §. Epocha nona*.

76 Quinta, & ultima profana Epocha (aliis brevitatis gratia relictis apud Chronologos videndis) est Arabum & Mahometanorum, cujus initium sumitur a fuga Mahometis, seu Mahomedis Arabi, qui cum ob falsæ suæ doctrinæ, & sectæ in discrimen vocatus, de vita periclitaretur, ex Mecha Arabiæ urbe in Medinam fugere coactus fuit. Hæc illius Pseudo-prophetæ persecutio, & fuga contigit anno vulgaris æræ Christi 622. periodi Julianæ 5335. die 16. Julii feria sexta, seu die veneris recurrente, quæ idcirco apud Mahometanos, seu Turcas est sacra, festiva, & solemnis; Et ab hac Mahometis persecutione, & fuga suos annos numerant Turcæ, & Arabes, eosque annos *Hegiræ*, sive persecutionis appellant.

77 Mundus ab antiquis Geographis dividebatur in tres solas præcipuas partes, nempe in Europam, Asiam, & Africam, quæ omnes simul ob id vocantur *Mundus vetus*: A recentioribus autem dividitur in quatuor, addita ipsis tribus antiquis America; quæ communiter appellatur *Mundus novus*, sub quo alii adhuc moderniores comprehendunt additam quintum partem; *Magellanicam* ab ipsis appellatam, ut inter alios notat Abrahamus Ortelius *in Theatro Mundi in principio*, & D. de Ivigne *in novo dictionario Theologico Historico &c.* idiomate Gallico scripto verb. *Magellan.*

Eu-

78 Europa sic dicta est, ut volunt aliqui, inter quos dictus Ortelius verb. *Europa*, ab Europa Filia Agenoris Phœniciæ Regis, rapta a Jove in forma Tauri, ut fingit Ovidius *lib. 2. Metamorph.* & ducta in dictam partem. Seu, ut volunt alii, sic appellata est a quodam Rege nuncupato *Europo*, qui inter primos ibi imperavit. Ita D. de Ivignè *loc. citat. verb. Europe*, & alii plures.

79 Asia sic dicta est, ut volunt aliqui, inter quos dictus Ortelius *loc. cit. verb. Asia*, & D. de Ivignè *loc. citat. verb. Asie* ab Asia Nimpha, Filia, ut finxere antiqui Poetæ, Oceani, & Thetidis, & muliere Japeti potentissimi. Seu, ut dicunt alii, sic nuncupata est ab Asio Filio Menæi Lydi, aut ab Asio celeberrimo Philosopho. Ita de Ivignè, & Ortelius *loc. cit.*, & alii plures.

80 Africa sic dicta ab Afro filio Patriarchæ Abrahami, & Ceturæ, qui inibi habitavit. Ita Joseph. *lib. 1. Antiquit. cap. 15.* seu, ut tradunt alii, sic nominata est quasi *Aprica* a sua proprietate, eo quod sit aliis magis Soli exposita, & minus in ipsa regnet. Ita de Ivignè *loc. cit. verb. Afrique*, & Ortelius *loc. cit. verb. Africa*, ubi in fine subjungit, quod in ipsa continue conspiciuntur novæ formæ animalium, & monstruosæ Creaturæ; Unde ortum est vulgare adagium: *Semper aliquid novi fert Africa:* & addi potest aliud: *Africa monstra parit*.

81 America novus Mundus communiter appellata, sic dicta est ab Americo Vespucio Florentino, qui sub auspiciis Emmanuelis Regis Portugalliæ anno 1497. usque ad continentem, seu terram firmam penetravit Insulas inibi existentes prius a Christophoro Columbo Januensi anno 1492. Ferdinandi Hispaniarum Regis copiis, & opibus munito adinventas. Ita D. de Ivignè *loc. cit. verb. Americ. Vespuce, & Amerique*, ubi in fine addit, quod brevi quinque, aut sex annorum spatio Hispanorum medio plusquam decem milliones illorum Gentilium ad veram Catholicam mei Seraphici Ordinis Minorum de Observantia sacra Unda Baptismatis lavit, ac initiavit usque ad 140000. & sic etiam referunt alii plurimi.

82 Et revera non parva pars illius novi adinventi, & ad fidem Catholicam conversi orbis debetur meæ Seraphicæ Religioni, ut clare demonstrant illius in immensum dilatatæ Regionis Historici, & Nostri Franciscani Annales ad *annum* 1492. & 1493. ex quibus juvat hic afferre, quæ refert ex Haroldo Eruditissimus noster P. Justus Redn in suo egregio opere *Canonico Politico tom. 2. p. sect. 2. a n. 59. ad 62.* præcisis his verbis.

83 Res maxima parvis initiis hoc anno feliciter incepta fuit in qua Christi Catholica Fides propagationis suæ, & Catholici Reges Hispaniarum dilatati in immensum Imperii, non parvam partem debent Fratribus Regul. Observ. S. Francisci. Cum enim Christophorus Columbus Ligur, acris ingenii Vir, & nauticæ artis peritissimus, terras quas ultra Occidentalem oceanum esse didicerat, in animum induceret arte sua detegi posse, ingenti ejus Europæi Principis gloria, lucroque, qui auctoritate sua, & sumptibus rem aggrederetur, Joanni II. Lusitaniæ, Henrico VII. Angliæ, & Carolo VIII. Galliæ Regibus suam in ea re operam obtulit: sed postius ab his repulsam, ad Ferdinandum, & Isabellam Catholicos Reges se contulit: verum, cum his quoque res ipsa incredibilis, & experientia magnis sumptibus certo constituta, optato exitu incertissima videretur, Columbus in Bethicam abiit, sui propositi plenus; sed omnis auxilii jam plane desperabundus.

Cum autem, disponente Deo, casu invenisset F. Joannem Perezium a Marchena Minoritam, qui tunc cœnobiolum Arabidæ, non illius Lusitanici prope Ulyssiponam, sed alterius D. pau. ab oppido vulgo dicto *Paolo de Moguer*, Guardianus gubernabat. Hunc porro Cosmographiæ studiosum, eadem, quæ Columbum, cogitatio frequenter subibat, & vehemens desiderium, animas illas, quæ in tenebris, & in umbra mortis sedebant, ad veræ Fidei lumen reducendi, habuitque non adeo parum auctoritatis in aula, ut qui Reginæ Confessionibus excipiendis aliquando servivit: lætus ergo Columbi occursu observationes suas, & vota huic aperit, collatisque tabulis hominem tunc omni spe destitutum eousque animavit, ut cum ipsius ad Ferdinandum Talavericum tunc Reginæ Confessarium, & ad ipsam Reginam litteris Granatam rediret. Quo demum ipse Perezius ad rem recte percipiendam a Regina vocatus, frequenti Majestatis suæ colloquio, rem gloriosam, utilem, sanctamque aggrediendam firmissimis rationibus persuasit, & adductis in auxilium præter Talavericum Cardinali Mendozio, Ludovico a S. Angelo, & Alphonso Quintavilla, qui tunc apud Reges valebant, impetravit, ut certis conditionibus Columbo numerarentur septendecim aureorum millia, & traderentur una navis, duæque Zelotes, centum & viginti militibus, ceterisque necessariis instructæ.

84 Cum his ille 3. Non. Augusti Gadibus ancoras contraxit. 33. dierum navigatione per varias insulas V. M. milliariorum spatio Carimbranam detexit, quam auctorum suæ fortunæ honori, Hispaniolæ nomine consecrare voluit; ubi cum quidquid indagine dignum videri poterat, accuratissime perlustrasset, notassetque præsertim, aurum apud indigenas vix non pro luto haberi, in Hispaniam regressus Ferdinand. Regem Barcinone convenit: Cum quo, quid egerit, quantumque in vastissimis illis Regionibus, non modo fide, & moribus erudiendis, & integris provinciis, regnisque detegendis, atque in Catholicæ Fidei Catholicorumque Regum fidelitate inter molestissimas turbas, & apertas rebelliones continendis, ipsorumque Hispanorum simultatibus compescendis (quibus res maxime non semel in desperationem deductæ fuerunt) Deo, & Principibus præstiterint Fratres S. Francisci, tum anno proxime sequenti, tum aliis succedentibus referemus.

Et ad annum 1493. Christophorus Columbus, quem an- 85
no præcedenti lætum illum a se detectæ Hispaniolæ Nuncium ad Ferdinandum Catholicum Regem Barcinonam euisse diximus, alteram hoc anno navigationem aggressus est, acceptis navibus, & rebus, quæ numero, & qualitate sufficere videbantur, ut insulam illam, aliasque Hispanorum Regum imperio subjugaret, Fideique Magistris, qui barbaras nationes ad veræ Fidei normam erudirent, præsertim Franciscanos, ac præ aliis Joannem Perezium a Marchena, quem diximus præcipuum primæ navigationis promotorem fuisse, qui stramineum imprimis tugurium construxit, in eoque Rem Sacram omnium primus fecit, & SS. Eucharistiæ Sacramentum reposuit, atque ita hæc prima omnium Occidentalis Indiæ Ecclesiarum fuit.

Secundam vero huic proximam idem Perezius opere tumultuario sub invocatione S. P. N. Francisci, adjuncta pro sodalibus habitatione, construxit in ea Civitate, quam Columbus mox ædificavit, indito nomine Sancti Dominici, ob sui patris memoriam, qui Dominicus nominabatur. Hoc vero cœnobium ipse Columbus in gratiam Perezii, cui suam fortunam post Deum acceptam ferebat, ditior factus, magnificentius e polito lapide construxit; & omni necessaria supellectili, pro sua in S. Franciscum pietate, & incolarum statu exornavit, crescente in dies erga Fratres Insulanorum devotione, quos sacris documentis, & religiosissimæ vitæ exemplis ad fidem, & pietatem inducebant. F. Franciscus Haroldi *in Epitome Histor. Ord. Minor. ad annum 1492. & 1493.*

Magellanica sic dicta est a Ferdinando Magellano Lu- 86
sitano, qui hanc nuncupatam quintam Mundi partem adinvenit, & nomine Regis Hispaniarum conquisivit anno 1520. Ita D. Antonius Chiuhsle in sua Geographia sub *Mundi antiqui, & moderni, italice scripta tom. 2. cap. 18. §. 15.* D. Ivignè *l. c. verb. Magellan.* Abrahamus Ortelius *leg. Captul. verb. il Mondo*, & alii passim; notantes, quod major, & maxima hujus Magellanicæ partis portio est adhuc incognita.

Mundus ad uberiorem ejus intelligentiam dividitur ad- 87
huc in quatuor partes, nempe in Continentem, Insulam, Peninsulam, & Isthmum. Continens, seu terra firma intelligitur pro quavis terra, quæ nec est Insula, nec Peninsula, nec Isthmus. Insula est terræ portio undequaque aqua circumdata Peninsula, seu græce *Chersonesus* est media Insula circumdata quidem aqua, sed ex una parte annexa, seu unita terræ. Isthmus est terræ portio valde stricta inter duo maria inclusa, uti est terra in medio Americæ inter mare Septentrionale, vulgo *Mare del Nort*, & mare pacificum, vulgo *Mare del Zur*.

Mundus quatuor habet spatia, seu plagas, quæ com- 88
muniter a Latinis vocantur *Quatuor Mundi plagæ, sive Mundi Cardines*. Ubi enim oritur Sol, vocatur *Oriens*: Ubi Sol occidit, appellatur *Occidens*: Ubi Sol reperitur circa meridiem nominatur *Meridies*: & Plaga contra Meridie nuncupatur *Septentrio*.

Et secundum has quatuor Mundi plagas Cardinales qua- 89
tuor etiam sunt venti principales, vocati *venti Cardinales*: Ventus enim, qui spirat ab Oriente vocatur *Eurus*, seu *Subsolanus*: Ventus, qui spirat ab Occidente, appellatur *Zephyrus*, seu *Favonius*: Ventus, qui spirat a Meridie, nominatur *Auster*, seu *Notus*. Et ventus, qui spirat a Septentrione, nuncupatur *Boreas*, seu *Aquilo*.

Præcipua, & celebriora inter alia mundi systemata 90
nunc in scholis tum Astronomicis, tum Physicis vigentia, tria sunt; nempe systema Ptolemaicum, Copernicanum, & Tichonicum. *Systematis* autem nomine intelligitur com-
muniter *Constitutio*, seu *dispositio quædam universi, ejus-* 91
que partium inter se, explicandis motibus, ceterisque phænomenis accommodata. Cum enim Astronomi diu observassent diversos Astrorum aspectus, quædam sibi finxerunt systemata, seu hypotheses, quibus motuum illorum rationes redderent, eorumque apparentias salvarent, ac totam mundi fabricam positione, & ordine omnium sui partium repræsentarent.

Primum igitur, & vetustius systema inter tria prædi-
cta est *Ptolemaicum*, sic dictum a *Ptolomæo* veterum Astro- 92
nomorum facile Principe, qui sæculo Christi secundo floruit, & dicto systemati ultimum complementum dedit, ob idque ab ipso denominatum, quamvis ipse non fuerit illius primus Auctor, cum tale systema tenuerint Plato, Aristoteles, Eudoxus, & clarissimi fere omnes Astronomi ipso Ptolomæo Antiquiores.

Systema mundi Ptolemaicum in centro universi globum 93
terra-

terraqueum immobilem statuit, quem ordine ambiunt sphæræ primo aeris, & secundo ignis; Deinde succedunt orbes Planetarum hoc ordine, nempe prius orbis Lunæ, deinde Mercurii, Veneris, Solis, Martis, Jovis, Saturni; ac postea sequitur firmamentum, seu Cœlum Stellarum fixarum, quibus adduntur Cœli duo Crystallini, & primum mobile, qui sunt Cœli sine Stellis; sicque undecim orbes in Cœlesti illa supernaque regione juxta hanc hypothesim, seu systema numerantur; Et quamvis Ptolemæus nullam penitus de Cœlorum soliditate mentionem fecerit, omnes tamen hujus hypothesis, seu systematis Patroni, Cœlos solidos, & consistentes voluerunt; arbitrati fieri non posse, ut ea, quam admiramur, constanti lege astrorum motus in subtili, fluidaque substantia peragantur.

94 Hoc systema fere ab omnibus antiquis fuerat receptum: at nostris hisce temporibus fere ab omnibus rejicitur, cum experimento compertum sit, omnino repugnare, quod tota Regio Planetica debeat esse solida, ita ut Planetæ suis orbibus sint affixi, & nonnisi cum eis moveantur; Nam si regio planetica non esset fluida, etsi ipsi planetæ affixi essent Cœlis solidis, non possent ex uno Cœlo in aliud descendere absque penetratione, quæ naturaliter est impossibilis, cum tamen certum sit, planetas nunc ascendere, & nunc descendere: Nam Mercurius, Venus, & Mars aliquando sunt supra Solem, & aliquando infra. Tum quia tot orbes, seu Circuli *Excentrici*, & *Epicycli*, seu parvi circuli constituti a Ptolemaicis ad Planetarum phænomena explicanda ipsismet planetarum phænomenis contradicunt, ut patet de incremento, & decremento luminis Veneris, & Lunæ, & de pluribus aliis hujusmodi, quæ post systema a Tichone adinventum, omnes fere Astronomi repugnare fatentur.

95 Secundum Mundi systema inter prædicta est *Copernicanum*, sic dictum a Nicolao *Copernico* Canonico Vormiensi Torunnæ in Borussia, idest Prussia Polonica nato anno 1473. die 19. Februarii, qui in hoc systemate stabiliendo, illustrando, ac proficiendo continuo 30. annorum, labore, ac studio, nempe ab anno 1500. ad annum 1530. incubuit. Hoc tamen systema, licet non ita purgatum, & clarificatum jam tenuerant Pythagoras, Heraclides Ponticus, Nicetas Syracusanus, Ecphantus Leucippus, Plato, aliique vetustissimi Philosophi & Astronomi, & postquam fuit plene illustratum, ac perfectum a Copernico ipsum sequuti sunt plurimi recentiores, ut Joachinus Rheticus, Keplerus, Galilæus, Simon Sterinus, Philippus Lansbergius, Ismael Bullialdus, Renatus Carthesius, Nevv-thonius, & alii, qui omnes hanc communiter appellatam *Copernicanam Hypothesim* pro suis viribus, & ingeniis omnino tuentur.

96 Hoc Copernicanum systema Solem in centro universi immobilem constituit, circa quem vult, quod primo moveatur Mercurius, secundo Venus, tertio Terra conjunctim cum Luna, ac successive Mars, Jupiter, Saturnus. Ultra omnes has Planetarum ac terræ orbitas ponit sphæram Stellarum fixarum omnino immobilem, & in immensum pene spatium diffusam. Ad salvandas Solis apparentias, tres motus tribuit terræ, ipsam veluti planetam mobilem constituens: Unum nempe circa proprium axem, seu centrum ab Occasu in Ortum 24. horarum intervallo, qui *diurnus* appellatur, eo quod ab eo constituatur. Alterum in magno Orbe, seu Zodiaco circa Solem, secundum seriem signorum, qui vocatur *annus*, eo quod unius anni spatio perficiatur. Tertium denique Motum *parallelismi*, seu *inclinationis*, sic dictum, eo quod ipso mediante terræ axis in annua ejusdem revolutione sibi semper parallelus existit, eamdemque Cœli partem perpetuo respicit, unde fit, ut dum terra motu annuo circa Solem convertitur, solitæ tempestatum vicissitudines statis temporibus redeant: Hinc axis terræ sibi ipsi, & axi Æquatoris, seu Mundi semper parallelus in ea hypothesi concipiendus est; & appellat ipsum etiam motum *inclinationis*; quia terra, ut dicit ipse, modo in unam sui partem axi proximam, & modo in alteram oppositam parum deflectit.

97 At vero hoc Copernicanum Systema utpote manifeste contrarium Sacræ Scripturæ, aliis omissis rationibus, est tamquam Thesis penitus rejiciendum; Quod enim Sol moveatur, habetur expresse in pluribus Sacræ Scripturæ locis. Genes. enim *cap.* 1. *num.* 14. *Dixit Deus, fiant luminaria in firmamento Cœli, & dividant diem ac noctem, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos*: quibus verbis aperte demonstrat, dies, noctes, & anni tempora horum magnorum luminarium Solis, & Lunæ decursu, constitui; & maxime Solis, qui suo ad nos accessu, & recessu constituit *signa* quatuor anni temporum, Veris, Æstatis, Autumni, Hyemis, atque sua regulari circuitione horas, dies, noctes, menses, & annos ordinat, quod non posset facere si esset immobilis absque ullo penitus motu. *Josue cap.* 10. *num.* 12. 13. & 14. expresse habetur: *Tunc locutus est Josue . . . dixitque coram eis; Sol contra Gabaon ne movearis; & Luna contra vallem Ajalon: steteruntque Sol, & Luna donec ulcisceretur se gens de inimicis suis . . . . stetit itaque Sol in medio cœli, & non festinavit occumbere spatio unius diei*. Et Ecclesiastes *cap.* 1. *num.* 5. & 6. *Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur, ibique renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem, lustrans universa in circuitu pergit spiritus & in circulos suos revertitur*. Et Isaiæ *cap.* 38. *n.* 8. *Reversus est Sol* (in horologio Achaz) *decem lineis per gradus, quos descenderat*; juxta id quod habetur etiam 4. *Reg. cap.* 20. *n.* 11. Et Matthæi *cap.* 5. *n.* 45. Christus ipse dicit; *Qui Solem suum oriri facit super bonos, & malos*. Et Apostolus ad Ephesios *cap.* 4. *n.* 26. dicit: *Sol non occidat super iracundiam vestram*. Quod autem Terra firma stet, & non moveatur, habetur *Paralipomenon lib.* 1. *cap.* 26. *n.* 30. *Ipse enim fundavit orbem immobilem*. Et *Psal.* 91. *n.* 1. *Et enim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur*. Et *Ps.* 103. *n.* 5. *Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in sæculum sæculi*. Et *Prov. c.* 8. *n.* 29. *Quando appendebat fundamenta terræ*. Et *Ecclesiastes cap.* 1. *n.* 4. *Terra autem in æternum stat*. Hinc jure merito Copernici Pythagoræ, Galilæi, suorumque sequacium opinio de motu terræ, & Solis quiete tamquam contraria sacræ Scripturæ anno 1633. sub Urbano VIII. proscripta est, ut temeraria, & hæretica apud Ricciolum *lib.* 9. *Almagesti*, & Fortunatum a Brixia *in citat. Philosophia Mechanic. tom.* 2. *tract.* 1. *diss.* 2. *proposit.* 3. ac Ursayam *Instit. criminal lib.* 1. *tit.* 6. *de crimine hæresis n.* 2. ubi habet præcisa hæc verba: Si aliquis hodie asseveraret, Terram esse mobilem, Sole vero orbis centrum, & immobilem, esset hæreticus, quia contrarium a Sacra Congregatione Sanctissimæ Inquisitionis definitum fuit die 22. Junii 1633. teste Caserr. in *syntagmat. Vetustat. ad d. diem* 22. *Junii*.

98 Nec valet, quod Copernicani dicant, suam opinionem de terræ motu fulciri etiam pluribus Sacræ Scripturæ textibus, ut Ps. 76. *n.* 19. *Commota est, & contremuit terra*. Ps. 81. *n.* 5. *movebuntur omnia fundamenta terræ*. Ps. 93. *n.* 9. *Commoveatur a facie ejus universa terra*. Job. *c.* 9. *n.* 6. *Qui commovet terram de loco suo, & columnæ ejus concutiuntur*; cum similibus. Non valet, inquam, quia isti Scripturæ textus, & alii consimiles non sunt intelligendi de motu terræ vero, & proprio, sed de motu terræ metaphorico, nempe sumendo terram pro hominibus illius incolis, qui vel timore, vel stupore, aut lætitia ad occurrentia divinitus prodigia commovetur, vel intelligendi sunt de motu violento, & extraordinario, quo Deo volente interdum terra concutitur, ut patet in tot terræmotibus, quibus non solum Urbes, sed & interdum integræ provinciæ sunt concussæ, & eversæ.

99 Nec valet instare, quod in tali metaphorico, & improprio, ac apparenti terræ motu essent intelligendi etiam Scripturæ textus pro nostra sententia de terræ quiete, & Solis motu, quemadmodum navigantibus stare navim, ac littora moveri videntur, juxta illud Virgilii *lib.* 3. *Æneid. vers.* 72., ibi: *Provehimur portu, terræque, urbesque recedunt*; cum Scriptura sæpe ad vulgi captum sese accommodet, ut cum Lunam vocat *luminare magnum Gen. c.* 1. *n.* 16. quamvis reipsa sit luminare fere omnium minimum. Non 100
valet, inquam, quia intelligentia de vero, & proprio motu Solis, & terræ quiete in textibus Scripturæ pro nostra sententia adductis, est sic explicata, & definita ab Ecclesia ex supradictis. Non sic autem in illis pro contraria opinione allatis; Ad illud autem de Luna, quæ vocatur *Luminare magnum*, respondetur, quod sic appellatur ratione magnæ efficaciæ, quam præ ceteris Astris, Sole excepto, qui vocatur *Luminare majus*, habet in sublunaria. Tum quia (quamvis ex illi Scripturæ textibus, aliisque rationibus a Copernicanis allatis, defendi possit Copernicanum systema ut *Hypothesi*, ut *anno* 1620. concessit ipsamet Sacra Sanctissimæ Inquisitionis Congregatio, ut testantur Purchotius *loc. cit. cap.* 3. *vers. Respon-* 101
deo primo; Pater Fortunatus *loc. cit.* §. *Prop.* 3., & aliis; quia in Hypothesi nihil omnino affirmatur, ut in rerum natura actu positum, sed tantum ut possibile, juxta illud Ciceronis *lib.* 5. *qq. Tusculanarum*, ibi: *Licet aliquid fingere docendi causa*: nec per tale hypotesim habetur terram revera moveri localiter: sed solum si terra localiter moveretur, quod tamen non est verum, optime omnia phænomena tum ad Physicam, tum ad Astronomiam spectantia salvarentur, & facilius eorumdem ratio reddi posset:) Nullimode tamen Systema Copernicanum de motu terræ, & Solis quiete defendi potest ut *Thesis*, seu assertio, cum id ex supra dictis constet esse ab Ecclesia proscriptum. Illud autem est discrimen inter *Thesim*, & *hypothesim*, quod Thesis rem ita esse, & revera existentem asserit, & concludit, & ut talem defendit: Hypothesis vero nihil omnino certo asserit ut revera actu existens, sed solum ex re certo modo constituta aliquid ut possibile deducit, sed an res ita sit, non decernit.

102 Tertio mundi systema inter prædicta, est Tichonicum, sic dictum a Ticone Brahæo, nobili Dano Astronomiæ restauratore, qui cum animadverteret systema Ptolemaicum rationi, & experientiæ, Copernicanum Sacræ Scripturæ, ac phænomenis adversari, adhibitis pluribus peritissimis Mathematicis, libratis astrorum motibus, eorumque phænomenis accuratis observationibus ingentique labore, & studio expensis, circa finem XVI. Sæculi regnante in Dania Christierno IV. novum systema medium inter Ptolemaicum, & Copernicanum, ac satis verosimilius composuit.

Ti-

103 Tichonicum igitur systema ponit terram, Lunam, & Solem ut Ptolemæus, idest ponit terram, ut vere immobilem pro centro Firmamenti Solis, & Lunæ; At Solem facit centrum orbium Saturni, Jovis, Martis, Veneris, & Mercurii ut Copernicus: Unde apud ipsum Firmamentum stellarum fixarum locus est eximia Mundi pars, in cujus centro reperitur terra immobilis, circa quam moventur Luna, & Sol; circa Solem vero ceteri planetæ. Tria quippe in hoc systemate *Mobilia* circa terram, tamquam circa centrum vertuntur: Luna quidem, quæ ipsi proxima est motu menstruo; Sol, qui est remotior, & quasi medius, motu annuo: Firmamentum denique, seu sphæra fixarum stellarum, quæ remotissima est motu lento nempe 1500. annorum. Et hoc Tichonicum systema est nostris hisce temporibus communiter receptum, utpote facilius systemate Ptolemaico, non habens tot *Excentricos*, idest circulos qui non habent idem centrum ac terra, & *Concentricos*, idest circulos, quorum idem est ac ipsius terræ centrum; & utpote naturalius systemate Copernicano, sinens in sua naturali quiete terram, quin eam ut planetam mobilem constituat, faciens nos veluti muscas in terræ motu per aerem evolare.

105 Alia fere infinita reperiuntur mundi systemata ab eruditissimis Philosophis, & Mathematicis adinventa. At hic solum placuit tria inter alia celebriora adducere; sinendo in reliquis ut quisque sibi præfigat quot unquam positiones maluerit, pro certo habens, quod nemo quamvis in his versatus, doctus, & eruditus poterit comprehendere, quonam mirifico artificio fuerit a Deo Universus hic ordinatus; Unde ut recte notat Paulus Rubeus in annotationibus ad *dec.* 320. *Rotæ recent. p.* 9 *tom.* 2. *n.* 54. Astrologi & Astronomi tamen intrepide de planetis cœlestibus verba facientes possent facere interrogari una cum Diogene, *Quandonam de Cœlo venisti?* cum apposite currat vulgatum, *quantum metitur Astronomus, tantum metitur Astrologus*.

105 Mundus est rotundus, sive sphæricus. Colligitur in primis ex Sacra Scriptura: *Proverb.* enim *cap.* 8. *num.* 27. dicitur, quod Divina Sapientia *gyro vallabat abyssos*, seu ut habet lectio hebraica, *describebat circulum super faciem abyssi*. *Et Ecclesiastes, cap.* 1. *num.* 5. & 6. habetur; *Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur, ibique renascens gyrat per meridiem & flectitur ad Aquilonem: Lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur*; quæ vera esse non possent, si Mundus non esset vere rotundus, & perfecte sphæricus. Tum quia innumeris Sacræ Scripturæ locis Mundus nomine *Orbis* nuncupatur, ut patet *Genes. cap.* 41. *num.* 54. ibi: *In universo orbe fames prævaluit* 2. *Reg. c.* 22. *num.* 16., ibi: *Revelata sunt fundamenta orbis*. Esther *c.* 9. *num.* 28. ibi: *Cunctæ in toto orbe provinciæ*. Job. *c.* 9. *num.* 13. ibi: *Curvantur qui portant orbem*, Ps. 32. *n.* 8., ibi: *Omnes inhabitantes orbem*. Proverb. *c.* 8. *n.* 26., ibi: *Cardines orbis terræ*. Sapient. *c.* 1. *num.* 7., ibi: *Spiritus Domini replevit orbem terrarum*. Isaiæ *c.* 18. *num.* 3. ibi: *Omnes habitatores orbis*. Lucæ *cap.* 2. *num.* 1, ibi: *Ut describeretur universus orbis*. Actor. *c.* 15. *num.* 28. ibi: *In universo orbe terrarum*. Ad Roman. *cap.* 10. *num.* 18., ibi: *In fines orbis terræ verba eorum*. Apocalypsis *c.* 3. *num.* 10. ibi: *Quæ ventura est in orbem universum*; *cap.* 12. *num.* 9. *Qui seducit universum orbem*, & sæpissime alibi: Hinc habetur in *Œdipo Ægyptiaco Cl. Kircherii*, Rabbini Ramba, & Abnezra in apice Ardoris, quam vocant *Zephiroth*, circulum posuerunt complectentem triangulum, in cujus centro oculus inspiciebatur cum hac inscripta gnome; *Ex Archetypo Triangulo profluxit Mundus*; Quo mathematico schematismo, ex viri doctissimi interpretatione non aliud indicare voluisse videntur nisi Mundum sphærica figura donatum ex *ineffabili unitate* per *binarium* in *ternarium* profluxisse; ut tradit eruditissimus P. Fortunatus *loc. cit. t.* 3. *tract.* 1. *diss.* 1. *prop. unica*.

106 Mundi rotunditas experimento constat ex itineribus circa ipsum in orbem peractis, comprobaturque ex ortu, & occasu Syderum, eorumque apparitione, & occultatione: Siquidem Sol, aliaque astra tardius oriuntur iis, qui Occidentem versus pergunt, quam iis, qui ad Orientem: Idipsum demonstrant Eclipses Solis, & Lunæ, quæ licet incipiant per universum orbem in eodem puncto, nihilominus tardius videntur ab Orientalibus, quam ab Occidentalibus, ut patet in Eclipsi Lunæ, quæ si hic apud nos incipiat tertia hora noctis, longe ab hinc triginta gradibus versus Orientem, incipiet tardius duabus horis, nempe quinta hora noctis, quod aperte ostendit Mundum esse rotundum ab Oriente ad Occidentem: sic etiam ejus rotunditas a Septentrione ad meridiem comprobatur ab iis qui versus polos pergunt: secundum enim quod progrediuntur, vident aliquas stellas ante se, quas prius non videbant, & sic sensim cessant videre eas, quæ retro remanent; quod clare demonstrat Mundum etiam a septentrione ad meridiem esse rotundum; Sicque rotundum ex omni parte, quoniam si planus esset, & non rotundus, undique & ubique conspicerentur eædem stellæ, & in eodem situ, & Sol omnes simul illuminaret in eodem instanti, quo supra Horizontem apparet; Tum quia umbra ipsius terræ, quæ in Lunæ Eclypsi rotunda apparet, manifeste ostendit corpus eam causans esse rotundum.

107 Mundi, & terræ rotunditas clarissime demonstratur a Geometris, & Architectis; Siquidem eorum perpendicula terram semper offendunt ad angulos inæquales; & si volunt duas componere turres ad perpendiculum, non sunt parallelæ, sed viciniores intra se in fundamentis, quam in vertice, quoniam quo plus in altum tolluntur, eo magis dilatantur; uti arcus circulorum cum sunt, ac fiunt, grandiores. Unde verificatur, quod quivis homo magis capite, quam pedibus currit; & qui terram circuiret, experiretur peragisse capite plusquam pedibus tres saltem perticas, vulgo *Trabucchi*, supra dimidiam, & eo magis quo grandior esset persona, cum minor, & exiguior sit circulus, qui pedibus, quam qui capite perficitur.

108 Ex Mundi, & terræ rotunditate clare deducitur vere dari, & extare *Antipodes*, suntque omnes illi terræ incolæ, qui ex Diametro oppositi, seu ex Diametro pedibus incedunt, terramque premunt; Dicuntur *Antipodes* idest *contrapedes*, nam *Antipos* dicitur ab *Anti* quod est contra, & *pes* quasi contra pes, ut recte notat doctissimus Tostatus in *Deut. c.* 7. *q.* 4. Dicti Antipodes sunt inter se ita ex Diametro oppositi, ut habeant Geographicas proprietates omnino oppositas; nam *Polus* uni conspicuus alteri est inconspicuus, unius *Zenith* est *Nadir* alterius; Dum uni Sol oritur, alteri occidit, cum uni est meridies, alteri est media nox, dum uni est æstas, & dies maxima, alteri est hyems, & dies minima, & sic de aliis; summoque ipsi remotiores, qui reperiri possint, nec puncto se movere possunt, quin amittant illam Diametralitatem, & quin unus alteri, appropinquetur.

109 De eorum existentia dubitarunt olim plerique, inter quos etiam Lactantius *lib. De Divin. instit. cap.* 24. Sanctus Augustinus *lib.* 6. *de Civit. Dei c.* 9. Origenes, & alii tenentes ut impossibile, quod aliqui ex hominibus possent habere pedes contra alios, quia tunc essent capite infra, & pedibus supra, essentque sub terra, sicque in diverso Sole, & Luna, & hujusmodi; At revera nullus nunc est amplius de illorum existentia ambigendi locus, cum post adinventas varias insulas a Christophoro Colombo, & Nostro Joanne Perez anno 1492. ex supradictis a n. 82, & detectam Americam ab Americo Vespucio Florentino ann. 1497. jam experimento compertum sit, homines vere extare, qui obversis nobis ex Diametro vestigia premunt, nec stant pedibus supra, & capite infra, nec sub terra, sed sunt sicuti nos supra terram, quia ubique Cœlum semper est supra, & ambulant ipsi uti nos capite Cœlum versus, & pedibus infra, idest supra terram; sicque omnes dicimur esse supra terram, non quidem quia sumus ex ista Parte, vel illa, sed quia sumus propinquiores Cœlo quam ipsa terra, in qua sumus; Ponatur enim aliquis homo in quacumque parte orbis voluerimus, & a pedibus illius protrahatur Diameter terræ transiens per centrum terræ, & transeat ad aliam extremitatem terræ, homo existens in illa extremitate, quam tangit alia pars Diametri, vocabitur Antipos alterius. Unde si unus homo sit in vero puncto Orientis, & alter in vero puncto Occidentis, illi distant ut Antipodes, & sunt sibi invicem veri Antipodes; & pariter si unus sit in vero puncto Septentrionis; & alter in vero puncto Austri, erunt sibi invicem Antipodes, & tunc isti Antipodes sic se habent quod uterque est supra terram; nam ille qui est in vero puncto Orientis, propinquior est Cœlo, quam terra, quæ est ibi in Oriente, & qui est in vero puncto Occidentis, propinquor est Cœlo, quam terra, quæ est ibi in Occidente: sicque omnes sunt supra terram, & nulli sub terra, quia infra eam nihil est, cum ipsa sit infra omnia, & ipsius centrum sit infimum in toto orbe; & omnes sunt sub cœlo, quia supra omnes res est Cœlum, cum ultra corpora cœlestia ascendendo nihil sit, & Cœlum, sicut & terra, sit rotundum & sphæricum propter easdem supra adductas Scripturæ auctoritates, & ferre easdem, aliasque rationes adductas de rotunditate Mundi, cum ipse, ut patet ex ejus definitione adducta supra *num.* 5. *sit compages Cœlo terraque coagmentata &c.*

110 Nec valet objicere, quod Zacharias Papa omnes Antipodum assertores damnaverit, jusseritque Vigilium, seu ut alii dicunt, Virgilium Episcopum, urgente S. Bonifacio Archiepiscopo Moguntino, a Divinis suspendi ex eo duntaxat quod Antipodes extare assereret; unde plures Sancti Patres, & veteres Doctores ipsos absolute negarunt. Non valet, inquam, quia Zacharias Papa damnavit solum eos, qui asserebant extare Antipodes in altero Mundo distincto a nostro, sicque admittentes plures distinctos Mundos quod Divinæ repugnat Scripturæ, quia si essent plures distincti Mundi, sequeretur, quod non omnes homines ex Adam geniti fuissent, quod non omnes a Christo Domino, qui in hunc Mundum tantummodo venit, fuissent redempti, quod alius Sol, & Luna extarent præter illa duo luminaria a Deo creata, & alia hujusmodi, quorum assertores merito damnari debuerant. Et quod in hoc sensu duntaxat Antipodum assertores a Zacharia Papa damnati fuerint, patet ex Epist. ipsius Zachariæ apud Baronium ad Utilonem Bavariæ Ducem data, quam erudite expendit M. Velserus *lib.* 5. *rerum Boicarum*, ut refert Ricciolus *scol*, 3, *in cap.* 20. *lib.* 1. *Almagesti*, & sequitur citat.

P. For-

p. Fortunatus *dict. tom.* 2. *tract.* 1. *dissertat.* 1. *sect.* 7. §. *Antipodes*. Immo dictus Vigilius, seu Virgilius Episcopus prætensus ob id a Divinis suspensus a Zacharia summo Pontifice, fuit vir Sanctissimus ab omni hæresi penitus immunis, fuitque inter Sanctos relatus a Gregorio XI. ut refert eruditissimus Dominus Berninus *tom.* 2. *fol.* 390. *historia omnium hæresum Italice scripta*, ibi in margine. *Sanctus Virgilius relatus fuit inter Sanctos a Gregorio IX.* Vide Baron. *ann.* 784. *num.* 4. *in fine*, & *num.* 11. *in margine*, ac vitam dicti S. Bonifacii *lib.* 2. *cap.* 8. ibique dictus Berninus concludit ex Baronio *citat. ann.* 748. *per tot.* falsas fuisse dictas accusationes allatas, ut prætenditur, a San. Bonifacio ad Zachariam Pontificem contra S. Virgilium. Hinc in prædicto sensu intelligendi sunt Sancti Patres, aliique veteres Doctores, qui Antipodes negaverunt, quia suis temporibus nondum experimento compertum fuerat in hoc eodem Mundo homines extare, qui obversa nobis ex Diametro vestigia premunt ratione rotunditatis Mundi, seu Cœli, & Terræ.

111 Ad uberiorem hujusmodi captum reflectatur, quod terra rotunda, seu sphærica pendeat in medio aeris sine ullo sustentaculo, & quod Cœlum pariter rotundum, & sphæricum sit undique distans æqualiter a terra; unde si hæc perforaretur ex una parte ad aliam, videretur Cœlum etiam subtus nos, & si in tali foramine projiceretur aliqua petra quamvis gravis, non transiret unquam ad aliam partem oppositam Cœli, quia a medio illuc ascenderet Cœlum versus, remaneret in medio, seu centro, tamquam in loco suæ quietis: quælibet enim res gravis super terram habet naturalem inclinationem tendendi ad suum centrum, seu ad punctum in medio ipsiusmet terræ, ad instar ferri, quod naturali sympathia tendit semper ad magnetem, sic si aliquis homo descenderet illuc, cum esset in medio, posset dici quod staret pedibus, & capite sursum eodemmet tempore, quoniam umbicilico teneret centrum, & aliæ partes essent omnes versus Cœlum. Item si ibi adesset scala, duæ personæ possent pergere in duas partes oppositas, & ambæ ascenderent versus Cœlum, quia *Cœlum undique sursum*, quia *Cœlum undique sursum*, & ambæ descenderent ab imo, seu profundo.

112 Mundi seu terræ circuitus secundum Hiparchum est 34. millia, & 626. milliariorum; secundum Eratostenem est 31. millia, & 500. milliariorum; secundum Ptolemæum est 22. millia, & 500. milliariorum; secundum Alfagranum est 20. millia, & 400. milliariorum; & secundum aliquos recentiores est 19. millia, & 80. milliariorum: at vero secundum veriorem, & receptiorem opinionem est 21. millia, 600. milliariorum Italicorum; secundum enim hanc opinionem facilitatur magis computus, attribuendo cuique gradui lineæ 600. milliaria Italica, quæ constituunt 30. leucas Gallicas, 23. Germanicas, & 10. Polonicas, & Hungaricas, & cum gradus circa universum orbem numerentur 360. ac quilibet gradus dividatur in 60. minuta, & quodlibet minutum valeat tantum, quantum unum milliarium Italicum, facile comprehenditur circuitum Mundi, seu totius terræ, esse 21. millia, & 600. milliariorum Italicorum. Hinc posset totum orbem circumire sine ullo impedimento aquarum, montium, & hujusmodi, perficiendo 30. milliaria qualibet die, compleret suum iter in 720. diebus; unde illi remanerent ad faciendam plenam relationem sui itineris seu circuitus, & ad complendos duos integros annos.

113 Hic tamen est advertendum, quod qui circumeunt Mundum versus Occidentem ad eumdem locum, unde discesserunt, numerant diem unam plus quam habitatores illius loci; unde si illi habitatores habent v. g. diem Dominicum, ipsi habent diem Lunæ, quia eodem momento, quo in loco, unde quis discedit, sunt viginti quatuor horæ, locus ab ipso distans 15. gradibus in longitudine versus Orientem, dabet jam unam horam noctis, & locus distans 30. gradibus, habet jam duas noctis horas, & sic successive discurrendo; cum quicumque 15. gradus unam horam constituant, & 360 gradus, quibus constat ambitus universæ terræ, importent 24. horas, seu diem unum integrum.

114 Econtra qui circumeunt Mundum versus Occidentem, & redeunt versus Orientem ad eumdem locum unde discesserunt, numerant diem unum minus quam habitatores illius loci: unde si illi habitatores habent ver. gr. diem Dominicum, ipsi habent diem Sabbati, quia versus Occidentem quibuscumque 15. gradibus fit nox una hora tardius, quam in dicto proprio loco, a quo pergendo versus Occidentem discesserunt, & ad quem revertendo versus Orientem redierunt, sicuti ut dictum est *num. antecedenti* versus Orientem quibuscumque 15. gradibus fit nox citius, quam in proprio loco: qui enim pergunt versus Orientem inveniunt noctem citius, & qui pergunt versus Occidentem, inveniunt ipsam tardius una hora quibuscumque 15. gradibus, quibus omnibus in unum conflatis usque 360. qui sunt circumferentia seu circuitus totius orbis, conficiuntur 24. horæ, sed unus dies.

115 Si autem duo eodem tempore circumirent totum orbem uno pergente versus Orientem, & altero versus Occidentem, quocumque loco se invenirent, seu sibi occurrerent, differrent ab invicem uno die, unus v. g. haberet diem Dominicum, & alter diem Lunæ, quia dum ille, qui pergit versus Orientem, lucratur unam horam quibuscumque 15. gradibus, alter qui pergit versus Occidentem eodem tempore unam perdit, & supposito quod tam unus, quam alter perfecerit 180. gradus itineris, ille versus Orientem lucratus fuisset 12. horas, & alter versus Occidentem perdidisset pariter horas duodecim, quæ omnes efficiunt 24. horas, seu unum integrum diem, quo unus differt ab altero. Et si deinde prosequerentur suum iter, ambo redeundo ad locum, unde discesserunt, unus ab Oriente, & alter ab Occidente, differrent necessario ab invicem duobus diebus; nam si v. gr. habitatores haberent diem Dominicum, ille, qui perexisset versus Occidentem, & regressus fuisset versus Orientem, haberet diem Sabbati, & ille, qui perrexisset versus Orientem, & regressus fuisset versus Occidentem, haberet diem Lunæ; cum unus lucretur unum diem, & alter perdat alium, sicque inter ipsos remaneat differentia duorum dierum: sicuti de facto contigit quibusdam nautis Batavis, seu Hollandicis, qui eodem tempore Amstelodamo discessi, alii versus Orientem, & alii versus Occidentem perrexerunt, in suo regressu illi, qui perrexerant versus Occidentem, numerabant diem Sabbati, & illi, qui perrexerant versus Orientem, numerabant diem Lunæ, dum Amstelodami numerabatur dies Dominicus, hinc est quod Hispani alias habeant festivitates in insulis Philippinis, quam Batavi, seu Hollandici in Indiis Orientalibus, ex quo illi navigarint versus Occidentem, & ipsi versus Orientem, ut refert eruditissimus Antonius Chiusole in *Geographia Orbis antiqui, & moderni tom.* 2. *cap.* 20. §. 35.

Ex supradictis oritur dilucidatio curiosi problematis, 116
quomodo sit possibile, quod ex duobus gemellis ambobus natis, & mortuis in eodem die, & momento, unus plus altero vixerit die uno, vel duobus diebus?

Hinc juvat ad uberiorem notitiam aliqua de sphæra tra- 117
dere. Sphæræ nomine intelligitur corpus solidum in omni sua parte rotundum, quo nomine Astronomi intelligunt universam machinam orbis. Sphæra potissimum pro Artificiali sumitur, quæ est instrumentum rotundum ad instar globi, seu pilæ compositum ex diversis punctis, & circulis, & lineis, adinventum ab Astronomis ad explicandum motum, & apparentias astrorum cum variis effectibus, quos producunt, repræsentando in ipso orbem
universum. Vocatur sphæra artificialis, ex quo sit artis 118
inventio ad distinctionem sphæræ naturalis. Ejus inventor, & auctor non certo scitur; alii enim hoc mirabile adinventum Atlanti tribuunt, unde Diodorus *lib.* 4. de eo scribens dixit. *Illum astrologia fuisse peritissimum, deque sphæra primum inter homines disputasse, qua ex re visus est Cœlum suis humeris sustinere, locum præbente fabulis sphæræ inventione*: alii Anaximandro potius Milesio id acceptum referunt, utpote qui referente Laertio *libr.* 2. *primus terræ marisque circuitus descripsit, & sphæram insuper construxit*: Plerique tamen sphæræ inventorem volunt Archi- 119
medem, de ipso enim loquens Cicero *lib.* 5. *qq. Tusculanarum* ait. *Cum Archimedes Lunæ, Solis, quinque errantium motus in sphæram illigavit, effecit idem, quod ille, qui in Timæo mundum ædificavit, Platonis Deus, ut tarditate, & celeritate dissimillimos motus una regeret conversio, quod si in hoc mundo fieri sine Deo non potest, nec in sphæra quidem eosdem motus Archimedes sine Divino ingenio potuisset imitari.* Hinc de hac Archimedis sphæra sic olim cecinit Claudianus:

Juppiter, in parvo cum cerneret æthera vitro,
Risit, & ad superos talia dicta dedit:
Huccine mortalis progressa potentia curæ?
Jam meus in fragili luditur orbe labor.
Jura poli, rerumque fidem, legesque Deorum,
Ecce Syracusius transtulit arte senex.
Inclusus variis famulatur spiritus astris,
Et vivum certis motibus urget opus.
Percurrit proprium mentitus signifer annum,
Et simulata novo Cinthia mente redit.
Jamque suum volvens audax industria Mundum,
Gaudet, & humana sydera mente regit.

Hæc sphæra vocatur *armillaris* eo quod ex pluribus so- 120
lidis circulis inter se connexis seu intextis veluti *armillis* constet, quibus circuli, quos in Mundi sphæra imaginamur, respondere intelliguntur. 121

Decem quippe in armillari sphæra circuli vulgo repræsentantur; sex majores, & quatuor minores. Sex majores sunt *Horizon*, *Meridianus*, *Æquator*, *Zodiacus*, *Colurus Æquinoctiorum*, & *Colurus Solstitiorum*; & omnes isti transeunt per sphæræ, seu Mundi centrum; omnes sphæram, seu Mundum in duas partes æquales dividunt, omnes habent idem centrum simul & cum Mundo, omnes inter se sunt æquales, & omnes se mutuo bifariam dividunt; quatuor vero minores sunt *Tropicus* Cancri, *Tropicus* Capricorni, *Circulus* Polaris *arcticus*, & *Circulus* Polaris *antarcticus*; & omnes isti diversimode a majoribus cadunt extra sphæræ, seu Mundi centrum, sphæram, seu Mundum dividunt in duas partes inæquales, habent centrum diversum inter se, & diversum a centro Mundi, & non omnes æquales sunt inter se, sed eo minores fiunt, quo magis a sphæræ centro recedunt.

122 Ex dictis sex majoribus circulis, tres sunt, nempe *Ho-
rizon, *Meridianus*, & *Æquator*, quorum poli, seu pun-
cta, ex quibus describuntur, sunt magni momenti in
sphæra, & vocantur *puncta Cardinalia*.
123 Primi igitur ipsorum cardines, seu puncta Cardinalia
sunt duo Poli Mundi, circa quos omnino immotos, ac
fixos, Sol, Luna, ac cetera astra diurna revolutione mo-
ventur, & terminant extremitatem axis ipsius Mundi,
124 unus versus Septentrionem, & alter versus Meridiem.
Nomen *Polus* venit a verbo Græco *Poleo*, quod latine si-
gnificat *volvere*, seu *in gyrum agere*, quia circa istos omni-
no immotos astra continue volvi concipiuntur.
125 Horum polorum alter vocatur *Arcticus Septentrionalis*,
& *Borealis*, & alter ex Diametro oppositus, appellatur
126 *Antarcticus*, *Meridionalis*, & *Australis*. Polus arcticus ille
est, qui nobis Europæis versus Septentrionem habitanti-
bus perpetuo apparet, juxta illud Virgilii *libr. 1. Georg.
vers.* 241.

Hic vertex nobis semper sublimis ....

Et dicitur *Arcticus* a quadam constellatione Stellarum,
quam Græci appellant *Arctos*, & Latini *Ursam*: Dicitur
pariter *Septentrionalis* a septem lucidioribus Stellis com-
ponentibus dictam constellationem *Ursæ majoris*, & eo
quod sit versus Septentrionem; item dicitur *Borealis* a
vento Borea inde flante. Polus autem antarcticus ille est,
qui ex adverso positus nos Europæos perpetuo latet,
juxta illud Virgilii *loc. cit. vers.* 242. *Sub pedibus Styx
atra videt, manesque profundi*; & dicitur Antarcticus eo
quod arctico ex Diametro oppositus sit: & dicitur etiam
Meridionalis eo quod sit versus meridiem, ac etiam *Au-
stralis*, quia ab ea Mundi parte ventus ille spirat, quem
Australem appellamus.
127 In medium horum Polorum pendet terræ globus, ita-
ut si deberet pertrahi funis a Polo Arctico usque ad An-
tarcticum, necesse deberet hæc transire per medium ter-
ræ, quæ posset videri quædam Margarita filo trajecta;
& si id fieri posset, deberet terra habere duo foramina,
unum versus Septentrionem, & alterum versus Meri-
diem: unde quia id fieri nequit, Mathematici accurate
signarunt duo puncta, ubi debuissent fieri duo dicta fora-
mina, & hæc vocarunt *Polos* ad instar duorum Polorum
Firmamenti. Habemus igitur etiam duos Polos super
terram, nempe dictum Polum Arcticum versus Septen-
trionem, ubi conspicitur perforatus globus supra; & di-
ctum polum Antarcticum versus Meridem ex Diametro
oppositum polo Arctico, & habemus etiam Diametrum,
qui in imaginatione pertrahitur ab uno Polo ad alium,
& vocatur *Axis*, quamvis rigorose loquendo in hoc dif-
ferant Diameter, & Axis, quod omnes Axes sunt Dia-
metri, quia omnes transeunt per medium orbis; sed non
omnes Diametri sunt Axes, quia solum illi sunt Axes,
circa quos fit aliquis motus.
128 Axis ergo Mundi est recta linea ab uno ad alterum
Polum deducta, circa quam omnino immobilem astra
omnia ab ortu in occasum rapiuntur, sicque omnes Pla-
netarum orbes habent suum axem, circa quem fingitur
undique volvi quotidie Cœlos ad instar rotæ currus cir-
ca suum ligni axem; cum autem totam Mundi machi-
nam sustinere videatur, sic de eo Cæsarem alloquens ce-
cinit Lucanus *lib. prim. vers.* 56.

Ætheris immensi partem si presseris unam,
Sentiet axis onus-librati pondere Cœli.

129 Ultra assignatos supra *num.* 123. prædictorum majorum
circulorum principaliores cardines, seu puncta Cardina-
lia, sunt etiam *Zenith*, & *Nadir*; *Zenith* Arabice, Latine
vertex Cœli dicitur, & *Nadir* Arabice, Latine *imum Cœli*
vocatur. Hæc duo Cardinalia puncta sola mente conci-
piuntur, nam Zenith imaginatur esse illud Cœli pun-
ctum, quod ad perpendiculum verticis terrestris habita-
toris imminet, idest illud Cœli punctum, quod ver. grat.
meo capiti imminet in quacumque parte Mundi existam,
& hoc mutatur quoties ego mutem meam situationem,
& meum Horizontem, *Nadir* vero imaginatur esse illud
punctum, quo ex Diametro, seu perpendiculariter oppo-
situm *Zenith* meis pedibus subjicitur; suntque ambo Ho-
rizontis Poli.
130 Item prædictorum majorum circulorum principaliores
cardines, seu puncta cardinalia, sunt puncta veri ortus,
& veri occasus Solis, seu puncto, in quibus sol oritur,
& occidit tempore Æquinoctii: idest cum dies noctibus
ubique terrarum æquales efficit; & hæc puncta Cardina-
lia ortus, & occasus, sunt illa, in quibus Horizon ab
Æquatore secatur, habenturque quasi poli Meridiani; at
his breviter traditis, de circulis ex ordine est etiam bre-
viter discurrendum.
131 Primus igitur juxta supra *n.* 121. traditum ordinem,
est *Horizon*, qui est circulus major sphæram, seu Mun-
dum in duo hemisphæria, seu duas partes æquales, su-
periorem, & inferiorem dividens. Et est duplex, sensi-
132 bilis nempe, & rationalis: Horizon sensibilis, seu Phy-
sicus, est ille circulus, quem unusquisque in vasta aliqua
planitie, vel medio mari constitutus visu undique cir-
cumacto definit, eoque veluti commissura quadam Cœ-
lum una cum terra conjungi videtur; Qui Horizon ra-
tione tumoris terræ non solet extendi ultra decem, vel
duodecim milliaria undique plus, aut minus prout perso-
na reperitur in eminentiori, aut imiori situ, unde hic
circulus Horizon dicitur, a verbo Græco *horizomai*, quod
latine idem est ac *finio*, sive *termino*, quia comediante
pars Cœli conspicua finitur, seu terminatur, & ab in-
conspicua dirimitur; Hinc a multis horizon appellatur
Terminator, *Finitor*, & *Finiens*: Diciturque *sensibilis*, quia
protrahi nequit ultra quod pervenire potest visio unius
hominis. Horizon rationabilis, sive intelligibilis, aut A-
stronomicus est ille, qui per terræ centrum transiens Cœ-
lum in duas æquales partes dividit, terminatque dies ac
noctes artificiales, & hic variatur ad variationem situs
cujusque personæ tam versus Orientem, aut Occidentem,
quam Septentrionem, aut Meridiem, si quidem ex duo-
bus punctis *Zenith*, & *Nadir* describi intelligitur; quo-
circa cum ab uno loco in alium tendimus, horizontem
mutamus, quia *Zenith*, & *Nadir*, qui ei deserviunt ut Po-
li, mutantur; Diciturque *rationabilis*, sive *intelligibilis*,
quia sola mente, non sensu attingitur, & *Astronomicus*,
quia ab Astronomis consideratur.
Meridianus est circulus major, qui per Mundi Polos 133
Arcticum, & Antarcticum, & per *Zenith*, & *Nadir*, sive
Polos Horizontis transit, quique Sphæram in duas partes
æquales, Orientalem nempe, & Occidentalem dividit,
& dicitur *Meridianus*, seu ut ait Ptolemæus, *circulus me-
ridiei* Græce *mesimbrinos*, quia cum Sol ad ipsum perve-
nit, idest ad medietatem sui cursus inter Orientem &
Occidentem, efficit medium diem omnibus illis, qui
sunt sub una medietate hujus circuli, & mediam no-
ctem illis, qui sunt in parte opposita sub alia medietate,
quia ex æquo ab Oriente, & Occidente distat: unde pun-
cta veri ortus, & occasus quasi duo ipsius poli merito
considerantur.
Æquator, Græce *Isimerinos*, Latine, *Æquidialis*, seu 134
Æquinoctialis, est circulus major sphæram in duas par-
tes æquales dividens, nempe in Meridionalem, seu Au-
stralem & in Septentrionalem, seu Borealem: Dicitur *Æ-
quidialis*, seu *Æquinoctialis*, vel *Æquator*, quia cum Sol
illum perlustrat, diem nocti æqualem ubique terrarum
perpetuo efficit; idque bis in anno contingit, nempe cir-
ca diem 21. Martii, & circa diem 23. Septembris: tunc
quippe Sol inter duos Mundi polos medium locum occu-
pat, siquidem eius poli iidem sunt cum polis Mundi Ar-
ctico, & Antarctico, & idem est utriusque axis; insuper
regiones, quæ sunt sub hoc circulo, habent perpetuo æ-
quinoctia, idest diem, & noctem semper æqualem.
Zodiacus est circulus maior Zonæ ad instar obliquæ 135
sphæram cingens, quique bifariam oblique secat æquato-
rem, & vicissim ab eo scinditur in duas partes æquales,
quarum altera ad Septentrionem, & altera ad Austrum
declinat. Vocatur *Zodiacus* a Græco vocabulo *Zodion*, quod
latine significat animal, quia in ipso duodecim signa no-
tantur, quibus ob quamdam similitudinem, vel proprie-
tatem in suis influxibus quorumdam animalium nomina
imposuere vetustiores Astronomi; diciturque a Cicerone,
& Latinis *Signifer* ob supradicta duodecim cœlestia signa
in ipso notata, quæ successive percurrit Sol annuo suo
cursu, quæque ab Ausonio his versibus sunt comprehensa:

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora,
Pisces.

Signa, quæ primo versu continentur, dicuntur Septen- 136
trionalia, quia apparent versus Septentrionem, & ad
ipsum declinant; quæ vero secundo versu, dicuntur Me-
ridionalia, quia apparent versus Meridiem, & ad ipsum
declinant. Tria sunt ignea seu cholerica, ut *Aries*, *Leo*,
& *Arcitenens*, seu *Sagittarius*. Tria aerea, seu sangui-
nea, ut *Gemini*, *Libra*, & *Caper*: Tria aquea, seu Fleg-
matica, ut *Cancer*, *Scorpius*, & *Pisces*; Tria terrea, &
melancholica, nempe, *Taurus*, *Virgo*, & *Aquarius*, seu
Amphora.
Quodlibet ex his Zodiaci signis continet 30. gradus 137
(gradus autem est pars aliqua determinata Cœli sicuti
palmus, & ulna quia Sol ut integrum signum pertranseat
motu naturali triginta dies insumit, & totidem sunt gra-
dus, quasi gressus Solis, & quia signa sunt duodecim, gra-
dus erunt 360. in quos non solum Zodiacus, sed & alii
omnes circuli majores dividuntur. Rursus quilibet gra-
dus continet 60. *minuta*, seu *prima*: quodlibet minutum 60.
secunda, & quodlibet *secundum* 60. *tertia*, & sic successive
usque ad decem, & progrederetur adhuc ulterius, si necesse
esset; sed sistitur ibi cum id sufficiat, ut ab Astronomis de-
signentur motus cœlestes, & eorum velocitas, seu tarditas.
Sol igitur percurrit hos 360. gradus quolibet integro 138
anno 365. dierum, horarum 6. minut. 38. secund. 55.
ut proinde Sol minut. 59. secund. 8. vel circiter, unius
gradus sub Zodiaco quotidie motu medio perficiat; dici-
tur autem notanter *motu medio*, quia quando est Sol in
Apogeo, idest in majori distantia a terra, peragit aliquid
minus, eo quod tunc sua peripheria, seu circumferen-
tia, sit multo major; at quando est in *Perigeo* idest
in

in minori distantia a terra, peragit aliquid magis, eo quod tunc suus circuitus, seu orbis fit multo minor. Unde advertendum est, quod quamvis dicta signa Septentrionalia, & Meridionalia dividant Zodiacum per medietatem, nihilominus Sol octo circiter diebus diutius in signis Septentrionalibus quam in Meridionalibus commoratur, ut apparet ex numero dierum, qui sunt inter unum, & alterum æquinoctium, quod evenit ratione supradicti Apogei, & Perigei, cum Sol plus temporis insumat, ut a principio *Arietis* per Apogeum perveniat ad principium *Libræ*, quam ut a principio *Libræ* per *Perigeum* redeat ad principium *Arietis*, ratione majoris portionis suæ orbitæ in motu, seu accessu ab *Ariete* ad *Libram*, quam in recessu, seu regressu a *Libra* ad *Arietem*.

139 Dicta signa peculiaribus figuris, seu characteribus exprimuntur. *Aries* quidem arietis capite: *Taurus* capite bubulo; *Gemini* duobus gemellis, quorum brachia, & crura conserta sunt: *Cancer* depravato gammaro: *Leo* cauda leonis; *Virgo* rugis vestis muliebris: *Libra* scapo cum examine libræ; *Scorpio* cauda scorpionis: *Sagittarius*, seu *Arcitenens* sagitta; *Capricornus* de capri fune ... revincto; *Aquarius*, seu *Amphora*, duobus rivulis; *Pisces* duobus piscibus adverso dorso colligatis.

140 Hæc duodecim signa dividunt Zodiacum in duodecim partes correspondentes duodecim mensibus anni. Ut autem sciatur quonam die mensis ingrediatur quodlibet signum, observandi sunt sequentes versus.

Liver, Mente, Latens, Insultat, Honeribus Horret
Grandia, Gesta, Ferens, Insigni, Laude, Notatis.

Sunt enim in ipsis duodecim verba repræsentantia duodecim menses, quorum primus erit Martius, cui attribuetur littera initialis verbi *Liver*, idest littera *L*. Inde numerandæ erunt per ordinem litteræ Alphabeti, & quia reperietur litteram *L*. esse decimam, demi debebunt decem a mense Martio, & remanebunt 21. hic dicitur, quod 21. Martii Sol ingreditur Arietem; & consimiliter fiet computus in omnibus aliis mensibus.

141 In Zodiaci medio linea quædam est ducta, quæ *Ecliptica* vocatur, seu *Orbita Solis*. Ecliptica est peripheria circuli in sphæra maximi æquatorem oblique secantis, sub qua Sol periodico suo motu indesinenter incedit, eique sui corporis centro perpetuo respondet. Dicitur *Ecliptica*, quia in ea fiunt Solis, & Lunæ Eclipses; & *Orbita Solis*, seu Solis circulus, quia ipsa repræsentat annuum Solis cursum ab uno Tropico ad alium, & regressum ad idem punctum, cum Sol semper reperiatur in ipsa ad differentiam aliorum Planetarum, qui non semper in ipsa existunt, sed omnes magis minusve modo in Boream, modo ad Austrum ab illa declinant.

142 Eclipsis autem Solis fit, cum Sol reperitur in conjunctione cum Luna, quia tunc Luna internos, & Solem directe posita, impedit, ne Solis lumen ad nos descendat, eamque terræ partem, quam incolimus, suo fulgore illuminet; Sol enim Eclipsim non patitur, nisi in Noviluniis, cum scilicet Luna illi conjungitur, mediumque tenet locum inter terram, & ipsum Solem; sicque Solis Eclipsis solum tandiu durat, quoad Luna ortum versus a Sole digrediatur, ipsumque utpote tardiorem ad

143 tergum relinquat. Eclipsis Solis nunquam est universalis, seu totalis, quia cum Luna minori polleat Diametro, quam Sol, globusque terraqueus, totum solarem discum, seu peripheriam, aut circumferentiam operire non potest, quin adhuc non obstante Cono umbroso ipsius Lunæ ad aliquam telluris partem suum lumen diffundat.

144 Eclipsis Lunæ fit, cum est in oppositione cum Sole, quia tunc, cum terra reperiatur directe interposita inter Lunam, & Solem, opacum illud telluris corpus, inter utrumque luminare interjectum, impedit quominus Luna a Sole consuetum lumen recipiat: Luna enim Eclipsim non patitur nisi in Plenilunio, cum scilicet Soli ex Diametro opposita est itaut umbra terrestris Solis illuminationem ipsi præpediat; sicque Lunæ Eclipsis tamdiu durat, donec Luna a directa cum Sole oppositione sese ex-

145 pediat, adeoque ex umbra terrestri erumpat. Eclipsis Lunæ potest esse universalis, seu totalis, quia Luna a globo terraqueo magnitudine superatur, sicque Diametrum sectionis Coni umbrosi Diametrum Lunæ plurimum excedit, unde non solum potest ipsam integre, & totaliter operire, sed etiam aliquo tempore, per duas v. gr. horas, & etiam amplius, intra se delitescentem retinere.

146 Coluri sunt duo circuli inter majores postremi, qui per Mundi polos transeuntes ad rectos angulos sese mutuo in illis usaria dividunt, atque sphæram in quatuor partes æquales dividunt ad denotandas quatuor anni tempestates. Dicti sunt Coluri a Græco vocabulo *Colures*, quod latine idem importat ac *mutili*, & *imperfecti*, non quod Coluri revera mutili sint, aut imperfecti, sed quia supra Horizontem obliquum nunquam nobis toti apparent, ut Æquator, & Zodiacus, sed quædam illorum pars infra Horizontem existens nobis perpetuo occultetur.

147 Ex his autem unus vocatur *Colurus Solstitiorum*, quia per Polos Mundi, & puncta Solstitialia transit, idest in primo gradu *Cancri*, ubi fit Solstitium æstatis, quod accidit circa diem 22. Julii: & in primo gradu *Capricorni* ubi fit Solstitium hyemis, quod accidit circa diem 22. Decembris: unde Colurus Solstitiorum signat puncta illa, ad quæ perventus Sol regreditur versus Æquatorem. Alter autem nuncupatur *Colurus æquinoctiorum*, quia transit per dictos Mundi polos, & puncta æquinoctialia, idest in primo gradu *Arietis* ubi fit æquinoctium Veris, quod accidit circa diem 21. Martii, & in primo gradu *Libræ* ubi fit æquinoctium autumni quod accidit circa diem 23. Septembris; secundum vulgares hos versus.

Hæc duo Solstitium faciunt, Cancer, & Capricornus,
Sed noctes æquant Aries, & Libra diebus.

A dictis igitur Coluris secatur Zodiacus in quatuor Cardinales partes, quæ denotant quatuor anni tempestates, nempe *Ver*, quod incipit ab initio *Arietis*: *Æstatem*, quæ incipit ab initio *Cancri*: *Autumnum*, qui incipit ab initio *Libræ* & *Hyemem*, qui incipit ab initio *Capricorni*. Quælibet anni tempestas comprehendit tria signa: *Ver* nimirum comprehendit Arietem, Taurum, & Geminos; Cancrum, Leonem, Virginem; *Autumnus* Libram, Scorpionem, & Sagittarium; *Hyems* Capricornum, Aquarium, & Pisces. 148

Minores circuli, qui sphæram in duas partes inæquales dividunt sunt ambo *Tropici*, nempe Tropicus Cancri, & Tropicus Capricorni; & ambo *Polares* nempe Arcticus, & Antarcticus. Tropici dicti sunt a Verbo Græco *Tropos*, quod latine *conversionem* seu *reversionem* significat, quia Sol cum ad hujusmodi circulos pervenit, non amplius ad Polo accedit, sed ad æquatorem iterum revertitur. Tropicus versus Septentrionem vocatur *Tropicus Cancri*, quia ibi incipit signum Cancri, estque hic circulus æquatori Parallelus transiens per punctum, seu primum gradum Cancri; Tropicus autem versus meridiem vocatur *Tropicus Capricorni*, quia ibi incipit signum Capricorni, estque iste circulus æquatori parallelus per punctum, seu primum gradum Capricorni ductus; Tanta est utriusque distantia ab æquatore, quanta est maxima Solis ab illa declinatio, nempe grad. 23. cum semisse, seu cum 30. minutis. 149 150 150

Circuli Polares sunt duo circuli in sphæra minores, immo omnium minimi, a Polis Eclipticæ diurna Cœli revolutione circa Polos Mundi descripti. Dicuntur *Polares*, quia sunt circa Mundi Polos, seu quia describuntur a Zodiaci Polis. Unus vocatur circulus Polaris Arcticus, quia est versus Polum Arcticum, & alter appellatur circulus Polaris Antarcticus, quia est versus Polum Antarcticum; & tanta est utriusque distantia a suo polo respective, quanta est Polorum Eclipsis a Polis Mundi declinatio, nempe grad. 23. cum semisse, seu cum 30. minutis; Ac ipsi simul cum Tropicis, & æquatore vulgo circuli Paralleli appellantur, eo quod æqualiter a se mutuo in singulis suis punctis recedant. 151

Advertendum hic est, quod habitantes sub istis Polaribus circulis in æstate, dum sunt 23. horæ, vident Solem se inclinantem usque ad Horizontem, & statim iterum se elevantem: In hyeme e contra vix apparet, quod statim ab eis evanescit, absque eo quod integre supra ascendat. Secundum quod postea unus locus recedit, seu distat ab istis circulis versus Polos, majorem habent inæqualitatem, quoniam reperiuntur dies, qui conficiunt hebdomadas, alii qui constituunt menses, & alii, qui sex integros menses componunt, itaut unus solus dies, & una sola nox integrum annum perficiant. 152

Dicti quatuor circuli minores, idest duo Tropici, & duo Polares, dividunt Mundum in quinque partes, seu zonas, quæ tamquam fasciæ illum undique cingunt; zona igitur est spatium in superficie globi terraquei acceptum, ac peripheriis circulorum sphæræ comprehensum; quo veluti quadam fascia, globus ipse perfecte cingitur: ipsæ quinque zonæ denominantur a diversa constitutione regionum, una *Torrida*, duæ *Temperatæ*, & duæ *Frigidæ*. 153

Zona Torrida est illud Terræ, seu Mundi spatium in medio duorum Tropicorum Cancri, & Capricorni interclusum: & dicitur *Torrida*, idest adusta, propter nimium calorem solis ibi decurrentis, cum sit exposita directis radiis ipsius Solis ad perpendiculum illi imminentis. Hæc comprehendit 47. gradus latitudinis: unde sub ipsa habentur hæc loca, nempe Cambaja, India, Insulæ Oceani Indici, Java, Ceilanum, Peruvia, Mexicana Hispania, magna pars Oceani Atlantici, Insula S. Helenæ, Brasilia, Nova Guinæa, & aliæ plures Provinciæ. 154

Zonæ temperatæ inter unum Tropicum, & circulum Polarem sibi proximum jacent; Dicuntur *Temperatæ* a temperie caloris, & frigoris ibi vigente, quia cum Sol non perveniat illuc cocentibus radiis directis, adest ibi temperatus aer: Duæ sunt, quarum una *Temperata Borealis*, seu *Septentrionalis*, & altera *Temperata Australis*, seu *Meridionalis* nuncupatur; Temperata Borealis est illud Terræ, seu Mundi spatium comprehensum inter Tropicum Cancri, & circulum Polarem Arcticum: Temperata Australis est illud Terræ, seu Mundi spatium contentum inter Tropicum Capricorni, & circulum Polarem 155

Antarcticum: Hæ feliciores sunt aliis, magisque habitabiles, præsertim nostra Borealis, seu Australis, quia alia fere tota in aqua consistit. Utraque comprehendit 43. gradus latitudinis; in zona temperata Boreali continetur fere tota Europa, maxima pars Asiæ, & Americæ Septentrionalis; ac Oceani Atlantici, & Pacifici; In temperata vero Australi jacet pars Africæ, Monomotapæ, Promontorium bonæ spei, Portio Terræ Magellanicæ, Brasiliæ, & Chili. Fretum magellanicum, & magna portio Oceani Atlantici, Indici, & Pacifici.

156 Zonæ frigidæ sunt inter Polos, & circulos Arcticum, & Antarcticum; Dicuntur *Frigidæ* ob intensissimum frigus ibi vigens, eo quia ipsæ sint præ aliis remotiores a via Solis, cujus radii utpote sic remoti non habent sufficientem virtutem temperandi maximum illius aeris rigorem. Etiam ipsæ duæ sunt, una *Septentrionalis*, seu *Borealis*, & alia *Meridionalis*, seu *Australis*. Frigida Septentrionalis est illud terræ, seu Mundi spatium inter circulum Arcticum, & Polum item Arcticum comprehensum: Meridionalis vero est illud terræ, seu Mundi spatium inter circulum Antarcticum, & Polum item Antarcticum contentum; utriusque latitudo tanta est, quanta circulorum Polarium a suis Polis respective declinatio, nempe graduum 23. cum semisse, seu cum 30. minutis. Sub circulis Polaribus, ubi incipiunt zonæ frigidæ, longi dies æstatis sunt 24. horarum; Sol vix pervenit supra Horizontem, quod iterum se elevat, & in hyeme e contra vix ipsis apparet, quod statim descendit, absque eo quod integre egrediatur. Progrediendo postea versus Polos, inveniuntur dies longi ut hebdomadæ, inde ut menses, & tandem ut integri sex menses simul, itaut adsint qui non computant nisi unum diem, & unam noctem in toto anno, maxime si velimus sumere diem pro eo tempore quo Sol est supra Horizontem, quia tunc verum, erit quod sub Polis sex continuis mensibus adest dies, sexque aliis continuis adest nox. Alias si velimus vocare diem totum illud tempus, in quo aliquo modo illuminamur a Sole, debebimus asserere, quod ibi nunquam est nox, quia licet non videatur Sol, videntur tamen albores, quando a redundantibus vaporibus non suffocantur: sicque posset hoc modo dici, quod sit ibi perpetuus dies, quia nunquam se declinando Sol sub ipsorum Horizonte plus 23. graduum cum semisse, seu cum 30. minutis, quæ est sua major declinatio, creditur posse transmittere suam lucem, producendo in hyeme perpetuum crepusculum. Advertendum tamen est, quod tenendo illum diem sic longum usque ad sex menses, umbra meridiana, quæ quibuscumque 24. horis redit ad suum locum, inservit ibi habitantibus pro computando tempore, illud ita distinguendo, ut possint se conformare cum Ecclesia ad sciendum quando occurrant Vigiliæ, & Festivitates pro eorum observantia, ne ab ipsa credantur exempti. Zona frigida Septentrionalis continet dimidiam Islandiam, partem Norvegiæ, Et lapiæ, Finmarchiæ, & Samojedæ, Novam Zemblam, Groenlandiam, Spitzpergam, ac partem incognitam Americæ Septentrionalis: Loca autem comprehensa a zona frigida Australi, sunt adhuc plane incognita, ut ex mappis Geographicis constat.

157 Discussis sphæræ circulis, de ejus divisione aliqua venit tradenda notitia. Ex diversa igitur habitudine Æquatoris ad Horizontem dividitur sphæra in Rectam,
158 Obliquam, & Parallelam. Sphæra recta ea est, cujus Horizon per Æquatoris, seu mundi Polos Arcticum & Antarcticum transit; atque ideo Æquatorem ipsum, omnesque circulos illi Parallelos bifariam, & ad rectos an-
159 gulos dividit. Sphæra obliqua ea est, in qua Horizon oblique, sive ad angulos inæquales Æquatorem, omnesque circulos, qui sunt illi Paralleli, dividit, idque ex eo quod per æquatoris, mundique Polos non transeat, sed eorum alterum supra se perpetuo conspicuum, alte-
160 rum infra se perpetuo latentem detineat. Sphæra Parallela est illa in qua Horizon rationalis cum æquatore congruit, ita ut utriusque circuli iidem Poli sint, ac proinde *Zenit* & *Nadir* loci a Mundi Polis Arctico & Antarctico minime distinguantur, & circuli paralleli æquatori, paralleli quoque sint Horizonti.

161 Ex his clare habetur, quod duo sola sunt in terra puncta, quæ possunt habere sphæram Parallelam, idest sub duobus Polis, Arctico & Antarctico; & una sola est linea, quæ habet sphæram rectam, idest sub æquatore; Tum autem residuum est in sphæra obliqua.

162 Habitantes in sphæra recta habent perpetuo æquinoctia, idest dies, & noctes semper æquales: Habent in anno octo tempestates, nempe bis æstatem, & bis hyemem, bis ver, & bis autumnum. Quamvis tamen illæ octo non sint ita differentes, uti nostræ quatuor, quia Sol non ita longe recedit ab ipsis, sicuti recedit a nobis.

163 Habitantes in sphæra obliqua habent æquinoctia bis solum in anno, & dies, ac noctes semper inæquales: vident aliqua sydera perpetuo supra Horizontem, uti sunt quoad nos illa versus Polum Arcticum: suntque alia aliis perpetuo latentia sub Horizonte, uti sunt illa versus Polum Antarticum, in majori, vel minori numero, prout sphæra est magis, vel minus obliqua.

164 Habitantes in sphæra Parallela non habent nec æquinoctia nec solstitia, quia unicum habent diem, & unicam noctem in toto anno juxta dicta supra num. 152. & 156. Vident perpetuo sydera aliqua supra Horizontem & plurima alia infra Horizontem perpetuo illis delitescunt.

165 Tradita quadam notitia de iis, quæ spectant ad mundum in communi, nunc breviter venit tradenda etiam aliqualis cognitio de iis, quæ spectant ad mundum cœlestem, nempe de Cœlis, & Astris, cum sint principaliores, & nobiliores partes Mundi: Cœlum igitur in veriori Etymologia originem ducit ab hoc verbo Græco *Cœlo*, quod idem significat, ac latine verbum hoc *sculpo*, eo quod Cœlum ob syderum varietatem, quibus ornatur, cœlatum, sive sculptum appareat, unde *Ecclesiastici cap.* 43. *n.* 10. dicitur; *Species Cœli gloria Stellarum:* quamvis aliqui nomen Cœli deducant a *celando*, eo quod Cœlum cooperiat & abscondat ab oculis nostris, quæ continet.

166 In Sacra Scriptura nomen Cœli varie usurpatur. Interdum usurpatur ad significandum aeris regionem, sic *Psalm.* 8. *n.* 9. ibi: *Volucres Cœli*; & *Psalmo* 49. *num.* 11. ibi. *Volatilia Cœli*, & *Psalm.* 146. *num.* 9. ibi: *Qui operit Cœlum nubibus*, & alibi pluries consimiliter: Aliquando pro statu Ecclesiæ militantis *Matthæi cap.* 13. *num.* 24. ibi: *Simile factum est regnum Cœlorum homini qui seminavit bonum semen*, & *n.* 31. ibi: *Simile est regnum Cœlorum grano sinapis*, & *n.* 32. ibi: *Simile est regnum Cœlorum fermento*, & *num.* 44. ibi; *Simile est regnum Cœlorum thesauro abscondito*, & *numer.* 45. ibi; *Simile est regnum Cœlorum homini negotiatori*, & *n.* 47. ibi; *Simile est regnum Cœlorum sagenæ missæ in mari*, & sæpe alibi pariformiter: Unde Sanctus Gregorius Papa *Homil.* 12. *in Evangel.* expresse dicit: *Sæpe in sacro eloquio regnum Cœlorum præsentis temporis Ecclesia dicitur*. Multoties autem usurpatur pro solo Cœlo Empyreo, prout est sedes, & merces Beatorum, quod per antonamosiam denominatur simpliciter Cœlum; sic *Matthæi cap.* 5. *num.* 3. & 10. ibi: *Ipsorum est regnum Cœlorum*, & *n.* 12. ibi: *Merces vestra copiosa est in Cœlis*, & *cap.* 6. *num.* 20. ibi; *Thesaurizate vobis thesauros in Cœlo*, & *cap.* 18. *num.* 3. ibi; *Non intrabitis in regnum Cœlorum*, & *n.* 10. ibi: *In Cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in Cœlis est*, & alibi passim similiter. Proprie vero & ad institutum nostrum sub nomine Cœli intelliguntur omnes orbes cœlestes, vel potius quidquid corporum inclusive existit supra regionem Lunæ; sicut enim corpora inferiora, quæ sub Luna existunt, dicuntur *Mundus elementaris*, & ob hoc dicuntur *sublunaria*, sic omnia corpora quæ sunt supra Cœlum Lunæ, vocantur cum ipso simpliciter *Cœlum*, unde *Genes. cap.* 1. *num.* 1. dicitur: *In principio creavit Deus Cœlum, & Terram*, & *ibidem num.* 8. *vocavitque Deus firmamentum Cœlum*, & *num.* 10. & *vocavit*
Deus aridam terram. Undæ Cœlum sic captum *est corpus* 167
simplex per se incorruptibile elementa involvens sua magnitudine, syderaque intra se ut locus ipsorum naturalis complectens.

168 Cœlum sicut & Mundus quoad substantiam durabunt in æternum, licet quoad accidentalia sint immutanda: sic August. *lib.* 20. *de Civitate Dei cap.* 14. S. Gregorius *lib.* 27. *Moral. cap.* 1. & alii Sancti Patres, & Doctores passim, conformiter ad Sacram Scripturam, *Psal.* 148. *num.* 5. & 6. ubi habetur; *Ipse dixit & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt; statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi, præceptum posuit & non præteribit*. *Et Ecclesiastes cap.* 1, *num.* 8. præcise dicitur; *Terra autem in æternum stat*, & *ibidem cap.* 3. *num.* 14. *Didici, quod omnia opera quæ fecit Deus, perseverant in perpetuum*. Quod autem debeant immutari quoad accidentalia, habetur ex eadem S. Scriptura, *secunda Petri cap.* 3. *num.* 10. ibi: *Adveniet autem dies Domini ut fur, in quo Cœli magno impetu transient, elementa vero calore solventur, terra autem, & quæ in ipsa sunt opera exurentur*; & consimilibus.

169 Nec valet obiicere, quod Cœlum, Terra, & Mundus nedum quoad accidentalia, sed etiam quoad substantialia totaliter destruentur, ut habetur *Isaiæ cap.* 55. *num.* 17. ibi: *Ecce enim ego creo Cœlos novos & Terram novam*: & Apocalypsi. *cap.* 21. *num.* 1. ibi: & *vidi Cœlum novum & terram novam*, *Primum enim Cœlum & prima terra abiit*, & *mare jam non est*; & *Matth. c.* 25. *n.* 35. ac *Marci c.* 31. *n.* 13. ibi; *Cœlum & terra transibunt*.

170 Non valet inquam, quia illud Isaiæ sic est intelligendum, nempe, *creo Cœlos novos & Terram novam*, idest novum Mundum, puta Metaphoricum, nempe Ecclesiam Christi, quæ multo amplior ornatior & augustior est synagoga, & est quasi novus Mundus, ut passim explicant Sancti Patres, ac clare deducitur ex numero immediate sequenti ipsius Isaiæ, nempe *cap.* 65. *num.* 18. ubi sic sequitur, *quia ecce ego creo Jerusalem*, idest Ecclesiam Christi, *exultationem*, idest exultantem, & *populum ejus gaudium*, idest gaudentem. Illud vero Apocalypsi. *Vidi Cœlum novum & Terram novam* accipiendum non est quoad substantiam, sed solum quoad accidentia, qualitates, & ornatum: sic *primum Cœlum*, seu quod fuit prius, quoad motum suum, quoad Eclipses, quoad influentias, jam *abiit*, idest cessavit, ut & *prima* quæ nunc est *Terra* quoad gene-

tatio-

rationem, & corruptionem, & omnem aliam alterationem, & *Mare* simili modo *jam non est*, quale fuit vetus illud elementum, turbidum, crassum, mixtum, procellosum, fluctibus horridum, & hujusmodi, sed erit deinceps plane quietum, tranquillum, serenum, purum, subtile, perlucidum & instar crystalli resplendens, ut communiter intelligunt Sacri Interpretes. Sic illud Matthæi, & Marci: *Cœlum, & Terra transibunt*, intelligendum est de mutatione, renovatione, & transitu accidentali, aut morali; non de Physica, & substantiali totali; idest non debet intelligi quod Cœlum, & terra debeant transire quantum ad entitatem substantialem: bene vero quoad qualitates nobiliores, quas cœlum, astra, & elementa accipient post ultimum diem judicii, sunt enim post diem Judicii tantopere perficienda; ut jure dici possint Cœlum novum, & Terra nova, juxta illud *Isaiæ cap. 30. num. 26.* ibi: *Et erit lux Lunæ sicut lux Solis, & lux Solis erit septempliciter sicut lux septem dierum*, idest intensa quanta est lux septem dierum, seu septempliciter major quam nunc est; idque ut post diem judicii Divina Majestas per clariorem totius Machinæ cœlestis, & utriusque Hemisphærii illuminationem, in æternum magis resplendeat.

171 Circa cœlorum numerum, variæ fuerunt opiniones. Aliqui enim antiqui solo sensu ducti sine speculatione respicientes Solem, Lunam, & Stellas omnes in uno solo Cœlo, unicum Cœlum admittebant. Alii octo esse volebant, septem pro septem Planetis, & octavum pro stellis fixis. Alii nonum Cœlum addiderunt pro primo Mobili, cui fuit assignatus motus, qui prius supponebatur octavæ sphæræ. Plurimi autem volunt undecim esse Cœlos, decem scilicet mobiles, & unum immobile; illud nempe Emphyreum, illi vero primum Mobile, Crystallinum, Firmamentum, & postea septem Planetarum orbes, quos vocant Cœlum Saturni, Jovis, Martis, Solis, Veneris, Mercurii, & Lunæ. Communior autem, probabilior, & Sacræ Scripturæ conformior sententia docet Cœlos esse tantum tres; Primum, seu infimum Cœlum est aereum, & complectitur tantum illud spatium, quod Lunæ subjectum est; secundum, seu medium Cœlum est sydereum, & constat undecim orbibus cœlestibus; tertium seu supremum est Cœlum Empyreum, ubi sedes, & Paradisus est Beatorum; sic S. Damascenus *lib. 2. de Fide cap. 6.* Teophylactus, Pomerius, a Lapide, & alii citati, ac secuti a Doctissimo Tirino *in 2. Epistola S. Pauli ad Corinth. c. 12. num. 2.* & plurimi alii conformius Sacræ Scripturæ *in citat. Epistola cap. 2. n. 2.* ubi S. Paulus fatetur se raptum fuisse usque ad tertium Cœlum, ibi; *Scio ..... raptum hujusmodi usque ad tertium Cœlum*, idest usque ad supremum Cœlum, quod est Empyreum seu Paradisus, ut ipsemet indicat *ibid. n. 4.* dicens; *Quoniam raptus est in Paradisum, & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.*

172 Astrum, seu sydus, aut Stella, est corpus simplex so-
173 lidum ac lucidum, per se circulariter mobile. Astra, seu sydera, quæ sunt nobiliores partes Cœlorum, & præcipua mundi ornamenta, alia sunt fixa, & alia errantia, seu erratica; Fixa vocantur Stellæ; & errantia, seu er-
174 ratica appellantur Planetæ. Stellæ vocantur *fixæ*, non quia sint stabiles, sed quia in suo motu eoldem semper conservant aspectus, eamdemque semper distantiam, & ordinem inter se servant; Planetæ vero appellantur *errantes, seu erratici*, quia varie discursitant per signa Cœlestia; nec ullam observant constantem dispositionem inter se, aut cum stellis fixis, sed variis cursibus nunc illis, nunc istis se adjungunt, modo accedentes, & modo recedentes huc, illucque discurrentes.

175 Planetæ a fixis Stellis tripliciter distinguuntur ac discernuntur; Primo, quia Planetæ sunt nobis viciniores, unde insigniter grandescunt, cum oculi telescopio muniti ipsos intuentur; Stellæ vero fixæ sunt a nobis remotiores, adeoque perexiguæ nobis videntur præ maxima ipsarum a nobis distantia. Secundo, quia Stellæ fixæ lucem tremulam, ac scintillantem vibrant, & effundunt; Planetæ vero quietam, & uniformem perpetuo edunt. Tertio, quia Stellæ fixæ, ut dictum fuit, eamdem semper inter se distantiam, ordinem, ac situm servant; planetæ vero situm, ordinem, & dispositionem semper variant, & in hoc præcipue distinguuntur.

176 Stellarum fixarum multitudo quamvis tanta sit, ut jure dicat S. August. *lib. 16. de Civitate Dei cap. 23. Scripturarum auctoritatem contemni ab eo, qui existimat se Stellarum numerum comprehendisse*; Deus enim dixit Abrahamo *Genes. cap. 15. num. 5. Suspice Cœlum, & numera stellas, si potes*; Rursusque *cap. 22. num. 17. Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas Cœli, & velut arenam, quæ est in littore maris*. Attamen aliqui ex Astrologis, & Mathematicis cum Hipparcho mille & 22. Stellas constituunt, quibus deinde quatuor addit Ptolemæus. Alii cum Thicone, & Keplero mille 164. numerant; Alii cum Ricciolo, & Grimaldo mille 468. Alii cum Bayero 1705. Alii cum Burthio 1662. Alii cum Hevelio 1888. ac tandem alii cum Flamstedio usque 3000. earum numerum auxerunt. Hæ autem omnes, ut facilius distinguerentur, atque ab omnibus dignosci possent, in varias constellationes diversis figuris, seu signis expressas, distributæ fuerunt; ut in globis videri potest: Illæ constellationes a Ptolemæo, aliisque veteribus Astronomis ad 48. erant determinatæ, a recentioribus autem additione aliarum 18. ad 66. sunt adauctæ.

Dictæ stellæ fixæ distinguuntur ab Astrologis, & Astronomis in sex classes diversæ magnitudinis: quindecim tantum dicunt esse illas primæ Classis, seu magnitudinis primæ, centies septies, & adhuc plus excedens magnitudinem illius Terræ. Quadraginta quinque volunt esse illas secundæ Classis, seu secundæ magnitudinis, Terræ magnitudinem nonagies, & adhuc plus superantes; Ducentes, & octo illas tertiæ Classis, seu tertiæ magnitudinis, septuagies bis, & adhuc plus terræ magnitudinem excedentes: Quadringenta septuaginta quatuor illas quartæ Classis, seu quartæ magnitudinis, quinquagies quater, & adhuc plus magnitudinem terræ superantes: Ducentas septemdecim quintæ Classis, seu quintæ magnitudinis, terram in magnitudine tricies sexies, & adhuc plus vincentes; Quadraginta novem illas sextæ Classis, seu sextæ magnitudinis, decies octies, & adhuc plus terræ magnitudinem excedentes. His sex stellarum fixarum classibus, post inventionem Telescopiorum Galilæi adinventa est septima quarumdam aliarum Stellarum exiguarum, & nebulosarum, quæ inter alias sunt illæ *Via lactea*, seu circuli Lactei, aut Galaxiæ sic densæ, ac spissæ, quod nudis oculis Cœlum in illa parte velut alba fascia devinctum ostendant. Hæc *Via lactea* nomen desumpsit a fabula, quod Junon eam suo lacte madefecisset, cum retraxit mamillam ab ore Herculis, quem ei supposuerat Jupiter; Hanc Lacteam viam Aristoteles inter Meteora habuit, & vulgus illam denominat iter, seu viam S. Jacobi Galitiæ. 177

178

Planetæ, seu sydera errantia, aut erratica, sunt tantum septem, nempe Luna, Mercurius, Venus, Sol, Mars, Jupiter, & Saturnus: His planetis majoribus minores quidam alii adjunguntur ad instar satelitum, sed qui telescopio duntaxat conspici possunt: Quatuor autem gyrant circa Jovem, qui ipsum perpetuo comitantes ob id vocantur ab Astronomis Jovis asseclæ, comites, laterones, & aulici, quia continuo gradiuntur cum illo, non quidem omnes æquali circuitu, sed alii viciniore, & alii paulo remotiore. Totidem etiam gyrant circa Saturnum; & forte suos asseclas, seu comites habent alii Planetæ adhuc nobis ignotos. Jovis satellites, seu quatuor exiguas Stellulas Jovem comitantes detexit primus omnium Galilæus anno 1610. easque in honorem Serenissimæ Medicææ Familiæ, cui devinctissimus erat, *Medicæa sydera* nuncupavit; Primumque *Catharinam*, secundum *Mariam*, tertium *Cosmum majorem*, & quartum *Cosmum minorem*, appellavit. 179

Ex dictis septem Planetis aliqui sunt terræ majores, & alii minores. Luna est terra minor triginta novem vicibus. Mercurius Planetarum minimus est minor terra ducentis novemdecim vicibus. Venus est terræ minor septuaginta tribus vicibus. Sol autem omnium Planetarum major, sicut & Stellarum fixarum, est major terra centum sexaginta sex vicibus. Mars est terra major una vice cum dimidia. Jupiter est major terra nonaginta quinque vicibus. Saturnus denique est terra major nonaginta & una vice: Terræ vero ambitus secundum certiorem, & receptiorem opinionem est 21. millia & 600. milliariorum Italicorum, juxta dicta supra n. 112. ubi allatæ sunt aliæ aliorum opiniones de magnitudine ambitus seu circuitus terræ; sicuti & aliæ sunt ab allatis opiniones de magnitudine Planetarum, & Stellarum fixarum. Unde advertendum est, quod dictæ Astronomorum supputationes debent haberi, non ut mensuræ, sed ut æstimationes conjectantis animi, ut inquit Plinius *lib. 3.* Et quod in his mensuris aliquando excedit, & aliquando deficit aliquid. Variarum autem mensurarum & supputationum ratio sequentibus versibus breviter indicatur. 180

181

Quatuor ex granis digitus componitur unus,
Est quater in palmo digitus, quater in pede palmus.
Quinque pedes passum faciunt, passus quoque centum
Viginti quinque stadium dant; sed milliare
Octo dabunt stadia, duplicatum dat tibi Leuca.

Quantum ad motum Stellarum fixarum, & Planetarum notandum est, quod omnia sydera motu communi moventur supra Polos primi Mobilis spatio 24. horarum: At vero præter istum motum communem, habent suum specialem motum, quo diverso, breviori, vel longiori temporis spatio, suam complent circulationem; Luna enim suam circulationem perficit singulis mensibus, seu intra 27. dies & dimidium circiter; Sol, Venus, & Mercurius in uno anno; Mars in duobus annis; Jupiter in duodecim annis; Saturnus in triginta annis; & Stellæ fixæ in triginta sex mille annis secundum Ptolemæum, aut in quadraginta novem mille annis secundum recentiores, & hanc circulationem Plato vocabat *magnum annum*. 182

Ut dignoscantur Planetæ a Planetis, notandum est, quod post Solem, & Lunam, qui ab omnibus sine teleſco- 183

scopio cognoscuntur, Venus quoad apparentiam est major, sic candida, & clara, ut videatur parvus Sol, quoniam cum sit illi vicinior, fortiores, ac majores recipit reflexus, unde ad ejus lucem corpora sæpe etiam noctu umbram efficiunt, & etiam diu aliquando videtur, signanter quando magis distat a Sole; Cum apparet mane, *Phosphorus*, aut *Lucifer*, cum autem vespere, dicitur *Hesperus*. Jupiter est fere ejusdem magnitudinis quoad apparentiam ac Venus, sed non sic resplendens; & de facili distinguitur a Venere, quia hæc nunquam recedit a Sole plusquam 48. gradibus; Jupiter vero ad 180. Mars apparet, ut ignitum ferrum, differens a Jove, & Venere ratione suæ exiguitatis, rubicunditatis, & obscuritatis. Saturnus differt a Marte, quia multo plus altius apparet, estque coloris plumbei, pallidi, & hypocondriaci. Mercurius est observatu difficilior ratione suæ instabilitatis, & quia gyrat semper circa Solem, a quo sæpius operitur; Cum est in sua majori distantia, quæ est 28. graduum, apparet valde luminosus, sed multo exiguus.

184 Advertendum tamen hic est, quod ea, quæ diximus de numero, magnitudine, & motu Stellarum, ac Planetarum, deque diversitate Cœlorum, & ambitu Terræ, solum conjecturaliter sunt habenda, & non certitudinaliter credenda; Solus enim Deus, *qui creavit Cœlum, & Terram*, *Gen. cap.* 1. *n.* 1. *Qui præcipit Soli & non oritur, & Stellas claudit quasi sub signaculo. Qui extendit Cœlos solus*, *Job. cap.* 9. *n.* 7. *&* 8. *Qui numerat multitudinem Stellarum, & omnibus eis nomina vocat*, *Psal.* 146. *numer.* 4. *& omnia in numero, pondere, & mensura disposuit*, *Sap. cap.* 11. *n.* 21. horum omnium nobis *absconditorum est cognitor*; *Daniel. cap.* 13. *n.* 42. Unde ipsemet arguit Job audentem ista attingere: *Respondens autem Dominus Job de turbine dixit; Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis? Job cap.* 38. *n.* 1. *&* 2. *Numquid nosti ordinem Cœli, & pones rationem ejus in terra? ibid. n.* 33. *Quis enarrabit Cœlorum rationem? ibid. n.* 37.

185 Hinc ne & nos cum Astrologis, & Astronomis tot Cœlos mendaciis repleamus, verum Cœlum Empyreum, unicam Beatorum Sedem, ac Paradisum studeamus in veritate bonorum operum animabus nostris replere: Illuc igitur duntaxat oculos mentis nostræ dirigamus, juxta id, quod piissima Machabæorum Mater ultimo suo nato sanctissime suadebat. *Peto, nate, ut aspicias ad Cœlum* 2. *Machab. cap.* 7. *n.* 28. Non enim alia de causa Deus erectam faciem nobis concessit, quam oculos in Cœlum perpetuo defixos habeamus, ut cognovit ipsemet Gentilis Ovid. *libr.* 2. *Metamorph.* ibi:

Os homini sublime dedit, Cœlumque tueri
Jussit, & erectos ad sydera tollere vultus.

186 Satagamus unice veras perpetuasque Cœli felicitates inquirere, & falsas, ac fugaces, miserasque Mundi vanitates contemnere, juxta celebre Canticum mei vulgo Beati Jacoponi Tudertini relati in Annalibus nostris Waddinganis *tom.* 6. *ad ann.* 1306. *n.* 12. *fol.* 79. *&* 80. ultimæ Romanæ impressionis typis Rocchi Bernabò, ibi:

Cur Mundus militat sub vana gloria,
Cujus prosperitas est transitoria?
Tam cito labitur ejus præsentia,
Quam vasa figuli, quæ sunt fragilia,
Plus crede litteris scriptis in glacie,
Quam Mundi fragilis vana fallaciæ,
Fallax in præmiis virtutes specie,
Qui nunquam habuit tempus fiduciæ.
Credendum magis viris fallacibus,
Quam Mundi miseris prosperitatibus,
Falsis insaniis, & vanitatibus,
Falsisque studiis, & voluptatibus.
Dic, ubi Salomon olim tam nobilis?
Vel ubi Sampson Dux invincibilis?
Vel pulcher Absalon multum mirabilis?
Vel dulcis Jonatas multum amabilis?
Quo Cæsar abiit celsus Imperio?
Vel dives Epulo totus in prandio?
Dic ubi Tullius clarus eloquio?
Vel Aristoteles plenus ingenio?
Tot clari Proceres, tot rerum Copia,
Tot Mundi Principes, tanta Potentia,
Tot ora Præsulum, tot Mundi fortia,
In ictu oculi clauduntur omnia.
Quam breve festum hoc Mundi gloria,
Ut umbra hominis sunt ejus gaudia,
Quæ semper subtrahunt æterna præmia,
Et ducunt hominem ad dura devia.
Oh esca vermium; oh massa pulveris,
Oh nox, oh vanitas, cum sic extolleris,
Ignoras penitus, utrum cras vixeris,
Fac bonum omnibus, quamdiu poteris,
Hæc carnis gloria, quæ magni penditur,
Sacris in litteris flos fæni dicitur,
Vel leve folium, quod vento rapitur;
Sic Vita hominis hac vita tollitur.
Nil tuum dixeris, quod potes perdere,
Quod Mundus tribuit, intendas rapere,
Superna cogita, cor sit in æthere,
Felix, qui potuit Mundum contemnere.

Hic juvat etiam afferre, quæ refert ad contemptum Mundi meus alter vulgo Beatus Bernardinus de Bustis in *secunda parte Rosarii serm.* 27. *in fine*: „ Legitur de Alexandro Magno, quod cum mortuus esset, venerunt septem Philosophi ad palatium ejus; & unus illorum „ dixit: O Alexander, heri dominabaris toto Mundo, & „ hodie mors dominatur tui. Secundus dixit; O Alexander, heri non sufficiebat tibi totus Mundus, hodie sufficiunt tibi duæ ulnæ terræ. Tertius dixit: O Alexander, heri habebas comitivam dominorum, Regum, „ Principum, & Ducum, ac famulorum; & hodie solus „ in sepulcro. Quartus dixit: O Alexander, heri te „ omnes timebant; hodie te nullus mortuum timet. Quintus dixit, O Alexander, heri vocem tuam omnes libenter audiebant, hodie morte devictus jaces in sepulcro, & non vales loqui. Sextus dixit, & Alexander, heri tot Regna habebas in tua potestate, hodie tenet te mors in suo dominio; herique eras pulcher, & „ decorus, hodie vero es turpis, & horribilis ad videndum. Septimus dixit: O Alexander, heri comedebas „ tot cibaria delicata, hodie factus es cibus, & esse vermium „. Legitur quoque, quod Diogenes Philosophus ad sepulcrum cujusdam Imperatoris Romani, profectus, videns illum mortuum, postea discipulis suis dixit; Intuitus sum cadaver Cæsaris, & vidi eum livido colore coloratum; putredine circumdatum alvum ejus diruptum, & vermium catervas per illud discurrentes; duo famelici pascebantur in foveis oculorum; crines non adhærebant capiti; dentes patebant labiis consumptis, & dixi; Ubi est o Cæsar chorus puellarum, magnitudo divitiarum, caterva Baronum, acies Militum? Ubi sunt canes venantes, equi veloces, aves rapaces, thalamus depictus, lectus eburneus, argentum, & aurum? Ubi sunt mutatoria vestimenta, cibaria diversa, canticum lyræ, organorum sonitus, odor aromaticus? Te verebantur homines, timebant Principes, colebant Urbes. Ubi est tanta potentia, tantaque præclara facta, & tanta magnificentia? Et respondit mihi; Hæc omnia defecerunt in me, quoniam defecit in me spiritus meus, & reliquerunt me miserum in hoc sepulcro, circumdatum putredine carnis meæ. Ideo exclamat quidam versificator dicens homini vano: 187

Si tibi pulchra domus, si splendida mensa, quid inde?
Si species auri, atque argenti massa: quid inde?
Si tibi sponsa decens, si sit generosa: quid inde?
Si tibi sint nati: si prædia magna: quid inde?
Si fueris pulcher, fortis, divesque: quid inde?
Longus servorum si serviat ordo: quid inde?
Si doceas alios in qualibet arte: quid inde?
Si rideat mundus: si prospera cuncta: quid inde?
Si Prior, aut Abbas: si Rex, si Papa: quid inde?
Si rota fortunæ te tollat ad astra: quid inde?
Annis si felix tu regens mille: quid inde?
Tam cito prætereunt hæc omnia, quæ nihil inde.
Sola manet virtus, quæ glorificabimur inde.
Ergo, Deo servi, quia sat tibi provenit inde.
Quod fecisse voles in tempore, quo morieris,
Hoc facias juvenis, dum corpore sanus haberis:
Quod nobis concedat Deus Noster. Amen.

In hoc enim Mundo cuncta sunt pulvis cuncta apparentes prospectivæ, & cuncta sunt nihil: Nam nihil firmum, & non lubricum in hoc orbe. 188

Omnia mutantur, stabile hic nil permanet unquam,
Consistitque nihil, quo fuit ante loco.
Omnia mutantur sursum, deorsumque volutant,
Oceani ut fluxus, atque refluxus erunt.
Est hic fortuna flatus, subitusque reflatus;
Hic rerum varius circulus esse solet.

Id quoque habetur in §. *Ut autem lex*, *Authent. de non alienandis rebus Eccles.* ibi; *Quid enim est stabile inter homines, cum omnis noster status sub perpetuo motu versetur*: Et in his terminis nostræ humanæ instabilitatis, nonnulla adducit piissimus, & doctissimus Franciscus Viv. in *silv. commun. opinion.* 1042. *ubi n.* 11. sequentia habet.

Unde superbi)
Quid sumus nisi li)
De limo homo pri)
Sortem vitare nequi) *mus.*
Si nos terra su)
Terra quid est nisi su)
Ergo nihil su)
Ideo studea)
Ut parati si)

Hinc Apostolus ad *Galat. cap.* 6. *numer.* 14. melius, quam alij mundani, sibi consultus ajebat: *Mihi autem absit glo-* 189

gloriari nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi Mundus crucifixus est, & ego mundo, idest mihi absit, ut in alia re glorier, vel gaudeam, quam in Cruce Christi, scilicet in fide, gratia, memoria, prædicatione beneficii Crucis, & tribulationibus, atque ærumnis ejus causa subeundis: per, quem & propter quem Christum crucifixum Mundus crucifixus est, nam Mundum abominor, ac si cadaver esset latronis crucifixi, sicut vice versa ego crucifixus sum mundo, qui me simili modo abominatur & exhorret, ut egregie explicat Abbas Pinusius, item S. Aug. Ambros. Theophyl. Anselm. Bernard. & S. Thomas, quos citat & expresse sequitur Sapientissimus Tirinus in *cit. Epist. cap. 6. n. 14.*

190 Mundum ideo vult Dominus calamitosum esse, ut non debeat diligi, ideo spinosum, ut non debeat amplecti, & ideo ruinosum, ut timeamus ei inniti; Ugo de S. Victore *in Ecclesiast. cap. 7.* secutus a Lancellot. *nell' Oggidì tom. 2. in fine*. Mundus diligitur, & amarus est, si dulcis esset qualiter amaretur? S. August. *serm. 11.* relatus a Lancellot. *loc. cit.* Et infinita consimilia ad Mundi contemptum possent adduci, quæ brevitatis gratia omittuntur.

191 Ad uberiorem Mundi notitiam referre præstat, quæ de Mundo muliebri in Scriptura, & in Jure habentur. *Esther enim c. 2. n. 3.* dicitur quod puellæ virgines, & speciosæ Regi Assuero quæsitæ, ut magis ei placerent, deberent induere Mundum muliebrem, ibi: *Et accipit mundum muliebrem*; inter quas præ ceteris placuit ei Esther, *& præcepit Eunucho, ut accelararet Mundum muliebrem, & traderet ei partes suas, ibid. num. 9. Et Ezechiel. cap. 16. num. 7.* arguit Dominus Jerusalem, quod ingrata conversa fuerit ad idololatriam, postquam eam implesset, & ditasset tot bonis, ut perveniret ad Mundum muliebrem, ibi; *Et pervenisti ad multum muliebrem, & ibid. cap. 23. n.* 30. ei improperat, *& ornata es mundo muliebri*.

192 Mundus muliebris dicitur, quo mulier mundior fit; *L. Argumento 25. §. 10. ff. de auro argento Mundo, ornamentis*: Mundus enim muliebris dictus est quasi munditia;
19 *Varro de lingua latina 4.* Mundi muliebris nomine continentur specula matulæ unguentaria, & similia, veluti lavatio, viscus &c. *cit. L. Argumento §. 10.* Mundi muliebris nomine non continentur unguenta, quibus valetudinis causa ipsæ mulieres, sicuti & homines unguntur, *citat. L. Argumento §. 12.*

194 Mundo muliebri legato, non continentur ornamenta muliebria, & monilia, in quibus insunt margaritæ, & gemmæ, nec vestes; sed continetur argentum, vel aliud, quod paratum est ad lavandam, vel balneandam mulierem: *L. Pediculis 32. §. Titia, ff. eod.* Mundo muliebri legato continentur ea sola, quæ ex his utendi causa uxori sunt tradita a viro, *L. Si uxori 39. ff. eod.* Mundo muliebri legato non continentur varia pertinentia ad Mundum, quæ Testator cum esset Vascularius, aut Faber argentarius, ad vendendum habebat, *cit. L. Siuxori*; Mundo muliebri legato uxori, si nihil ad usum mulieris sit datum, vel destinatum, debetur ei quantum ad ejus usum sufficit: Glossa *in cit. L. Si uxoris. verb. Tradita.*

195 Ad complementum adde, quod Mundus regitur auctoritate Pontificia, & Regali potestate, text. expresse *in cap. Duo sunt 10 dist. 96.* ubi Gelasius Papa ad Anastasium Imperatorem sic habet: *Duo sunt quippe, Imperator Auguste, quibus principaliter hic Mundus regitur, auctoritas Sacra Pontificum, & Regalis potestas. Nostri itaque inter hæc ex illorum te pendere judicio, non illos ad tuam posse redigi voluntatem*, & ibi multa subjungit de Auctoritate, & excellentia Pontificum supra Imperatorem, & Reges. Et concordat *Glossa prima in Authentic. Quomodo oporteat Episcopos, in princip.* ubi expresse dicit, quod *Mundus totus regitur ex Sacerdotio, & Imperio; Unde ecce duo gladii hic.*

196 Hinc Papa ut Vicarius Christi, & caput visibile universalis Ecclesiæ, habet totum Mundum pro sua Diœcesi, & spirituali Dominio; Cathedram seu Sedem suam habet in Urbe Roma, quæ, ut volunt Corradus *in prax. dispen. lib. 2. cap. 7. n. 41.* Mandos. *ad Regul. Cancell. regul. 16. q. 41. num. 7.* Ursaya *instit. criminal. lib. 1. tit. 7. n. 7.* & alii in medio Mundi posita est. Quod tamen alii negant, dicentes, medium Terræ potius esse Jerusalem, in qua Salvator Noster nostram est operatus salutem, juxta illud Psalmistæ *Psal. 73. num. 12.* ibi: *Operatus est salutem in medio terra*; quamvis hic textus diversimode a Sanctis Patribus, & Interpretibus exponatur; S. enim Bonaventura ibi intelligit *in medio terra*, idest in communi, quia Passio Christi omnibus æque profuit quantum in se est; *vel in medio Terra*, idest in Jerusalem, quæ est in medio terræ, nam in sphærico corpore quidquid est in superficie terræ, est in medio. Ugo Cardinalis ibi dicit *in medio terra*, idest in Jerusalem, *vel in medio terra*, idest in communi, ut communis Mediator, a quo sumus redempti, & reconciliati. Theodoretus, & Euthymius exponunt, *in medio terra*, idest palam, & ubique in omni terra. S. Hieronymus *in medio terra*, idest in Jerusalem, vel generaliter in Judæa, quæ est medium terræ habitatæ, unde & illam pro sua Ecclesia delegisse videtur Deus, & Christus pro sua Passione, ut ipsa ex se quasi ex orbis corde salutem totum Mundum transmitteret, inquit Genebrardus apud Tirinum *in cit. Psal. 73. n. 12.* ubi subjungit, quod S. Hieronymus allegorice explicat *in medio terra*, idest in ventre virginali. Alii autem prætendunt, medium terræ esse in Civitate *Arin.*, inter quos est Tostatus, qui in *Evangel. Matthæi cap. 2. qu. 7. fol. 188. colum. 4.* in fine, impressionis Venetæ anni 1728. sic expresse habet: *Locus vero, qui est in medio Mundi simpliciter, tam secundum longitudinem, quam secundum latitudinem, est Civitas Arin, quæ est sub Æquinoctiali, & distat nonaginta gradibus ab Oriente, & totidem ab Occidente; Est etiam in medio secundum latitudinem, quia cum sit sub Æquinoctiali, distat ab utroque Polorum nonaginta gradibus; & secundum aliquos dicitur ibi esse Paradisus terrestris, sed hoc non videtur verum.*

197 Hic juvat subnectere ad Tyronum eruditionem nomina cum sua significatione præcipuarum Mathematicæ partium, quas ipsa velut fœcunda Parens tamquam nobilissimas Filias peperit ad omnes dirigendas, ac perficiendas humanas artes in orbe universo reperibiles, ac exercibiles.

Prima enim hominum scientia fuit *Mathesis*, quæ sua excellentia nomen doctrinæ seu disciplinæ merito est sortita, cum ipsa sit omnium scientiarum certior, ex quo in omnibus suis partibus demonstrative procedat, deducendo ab evidentibus suis principiis infallibiles suas consequentias, ac conclusiones. Unde *Mathemata* dicuntur artes, quæ firmis demonstrationibus constant; Ab origine Mundi cœpit, & culta fuit hæc celeberrima scientia; cum enim Adamus sive Divina revelatione, sive Astrologiæ peritia, universalem Mundi rerum interitum fore prædixisse, unum Diluvio, incendio alterum; ejus nepotes Seth Filii, ac Successores, per manus acceptam sapientiam excolentes, ne Mathematicæ artes omnino perirent, duas excitarunt Columnas, alteram lateritiam contra diluvia, lapideam alteram contra incendia, & utrique sua inventa inscripserunt; ut si lateritiam diluvio deleri contingeret, lapidea superstes hominibus discendi copiam faceret; Sic testatur Joseph *lib. 1. cap. 3. Antiquit.* qui lapideam sua ætate adhuc in Syria extitisse scribit.

198 Tres sunt Mathematicæ primogenitæ, nempe *Arithmetica, Geometria, & Statica*, quia cum ipsa dicatur scientia quantitatis, tres sunt quantitates, quas considerare potest, scilicet *discreta, extensiva, & intensiva*, & tribus modis res omnes metiri possunt, idest numero, mensura proprie dicta, & pondere.

199 Arithmetica igitur est scientia numerorum, seu quantitatis discretæ, quæ juxta suos operandi modos vocatur *Algorithmus*, vulgo *Algorismo*, & est ars computandi; aut *Algebra speciosa*, quæ considerat proprietates, & vim numerorum, dicta *Algebra a Geber*, uno ex suis auctoribus, & *speciosa* a variis suis speciebus.

200 Geometria est scientia mensurarum, seu dimensionum, aut quantitatis extensivæ, vel continuæ; A variis suis operationibus vocatur *Longometria, Areometria, & Herometria*, quæ sunt tres dimensiones communes omnibus corporibus, idest *longitudo, latitudo, soliditas*. Partes Areometriæ sunt *Trigonometria, Cyclometria*, & similes, prout utitur Triangulis, Quadrilateribus, aut Circulis ad conficiendas suas dimensiones.

201 Statica est scientia ponderum, seu quantitatis intensivæ, quæ causat grave, & leve, & tot habet partes, quot solent esse potentiæ motrices, seu machinæ, quibus vires exiguæ potentiæ ad ingentia pondera movenda plurimum augentur; & sunt præsertim septem, nempe *Vectis, Axis in peritrochio, Troclea, Rota dentata, Planum inclinatum, Cochlea, & Cuneus*, quibus tot mirabiles effectus tum in solidis, tum in fluidis operantur.

202 Istæ vocantur primæ Mathematicæ, quia ab ipsis oriuntur secundæ, quæ sunt quatuor, nempe *Cosmographia, Mechanica, Optica, & Musica*: Cum enim ipsæ ultra quantitatem considerent aliquod particulare corpus, si cum ipsa quantitate adjungatur motus circularis, oritur *Cosmographia*; Si motus rectus *Mechanica*; si umbra, aut lux, *Optica*; si sonus, *Musica*.

203 Cosmographia describit universum Orbem, divisa tamen in suas partes, idest in *Astronomiam*, seu *Astrologiam*, quæ est scientia Astrorum; In *Geographiam*, quæ est descriptio Terræ; & in *Metereologiam*, quæ est co-
gnitio corporum imperfectorum. Sub Astronomia, seu 204
Astrologica comprehenduntur *Uranographia*, idest descriptio Cœlorum, *Sphæra*, idest scientia primi Mobilis, & *Theorica planetarum*, idest doctrina particularis Astrorum.

205 Sub Geographia comprehenduntur *Hydrographia*, quæ Marium, & Insularum descriptionem exhibet, *Chorographia*, quæ in particularium tantummodo regionum, Regnorum scilicet, & Provinciarum descriptione versatur, & *Topographia*, quæ singularium duntaxat locorum, nempe unius Civitatis, Villæ, aut Pagi descriptione contenta est.

206 A Metereologia considerantur omnia corpora imperfecta, quæ solent reduci ad quatuor principia, nempe ad *Exhalationes, Vapores, Halitus, & Fuligines*, quæ a quatuor elementis exire dicuntur.

207 Mechanica, aut Machinaria comprehendit sub se quatuor

tuor partes, idest *Mechanicam* simpliciter dictam, quæ
movetur a seipsa, *Pyrotecnicam*, quæ movetur ab igne,
Pneumaticam, quæ movetur ab ære, & *Hydraulicam*, quæ
movetur ab aqua.
208 Optica, seu Prospectiva dividitur in *Opticam propriam*,
quæ considerat radios directos, in *Catoptricam*, quæ refle-
xos, & in *Dioptricam*, quæ refractos. Ad primam reduci-
tur pictura, ad secundam specularia, seu scientia specu-
lorum, ad tertiam scientia Microscopiorum, Telescopio-
rum, & Conspicillorum.
209 Musica dividitur in Vocalem, & Instrumentalem; Vo-
calis continet *Melopeam*, seu concentum, vulgo *Armonia*,
Melodia, Rhithmicam, & Poeticam; Instrumentalis con-
tinet *Encordicam*, quæ fit nervis, seu vulgo *corde*, &
similibus; *Pneumaticam*, quæ fit flatu, uti cum buccina,
seu tuba, & similibus, & *Crusticam*, quæ fit pulsatione,
uti cum tympanis, & similibus.
210 Ex his divisionibus colligitur, quod Cosmographia ha-
bet pro objecto magnum Orbem, & aliæ exiguum mun-
dum quia illa considerat orbem universum, & aliæ parti-
cularia objecta sensuum; idest Mechanica pro objecto ha-
bet *Tangibile*, Optica *Visibile*, & Musica *Audibile*, seu au-
ditu perceptibile.
211 Secundis Mathematicis succedunt tertiæ, quæ sunt quin-
que, nempe *Chronologia*, *Gnomonica*, *Architectura*, *Navi-*
212 *gatoria*, & *Ars Militaris*. Ad Chronologiam, quæ est scien-
tia temporum, idest quæ certis notis, & indiciis præ-
teritarum rerum memoriam suis temporibus assignat, re-
213 ducuntur Historia, & Genealogia. Ad Gnomonicam,
quæ est scientia umbrarum, reducitur diversitas Horolo-
giorum solarium; Horologia autem rotaria, arenaria,
214 clepsydrica, seu aquaria pertinent ad mechanicam, seu
machinariam. Architectura, quæ est scientia fabricarum,
seu ædificationum, dividitur in *Civilem*, *Nauticam*, &
Militarem; Prima subdividitur in privatam, & publicam.
Secunda in tot partes, quot sunt Navium varietates.
Tertia in defensivam, uti sunt fortificationes, & offen-
sivam, uti sunt arietes, cuniculi, vulgo *mine*, & similia
215 juxta temporum, & locorum usus. Navigatoria continet
duas partes, unam ad inveniendum portum, & aliam ad
recognoscendam viam; Tota penitus dependendo ab Astro-
216 nomia, a Gnomonica, a Geographia, & a Magnetica.
Ars militaris tradit modum ducendi, & reducendi exer-
citum, irruendi in hostes, pugnam cum ipsis committen-
di, & ab ipsis defendendi.

M O N I T U M.

INnumera sunt futilia, quæ Auctor noster ex omni genere Librorum sine Criterio ullo in hoc Articulo de Mundo congessit, quæ si velimus omnia ad sanæ Critices amussim expendere, opus sane magni laboris, nulliusque utilitatis iniremus; satius enim esset rem retractare. Quis porro inanes quæstiones, aniles fabulas, turpes vanasque allegorias, ac Sacrorum Bibliorum abusum referre sustineat? Pauca tantum animadvertere satagamus.

1 De Paradiso terrestri multa habet *a n. 56. ad 62.* quæ doctis Viris non probantur; quare videatur omnino Petri Danielis Huetii Episcopi Abrincensis eruditissimus de Paradisi situ Tractatus, in quo & aliæ quæstiones huc spectantes resolvuntur.

2 Quod de Henoch ait *n. 62.*, cum *genes. cap. 5. ver. 24.* habeamus, *Ambulavitque cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus*, non facit pro ipso, nec contra ipsum Auctorem in proposita quæstione.

3 *Num. 69.* adducit verba Martyrologii Romani pro asserendo Anno Nativitatis Christi. Advertas tamen, Ecclesiam, quum Scripturam Sacram Vulgatæ Editionis ab Hebraico potissimum fonte translatam ut authenticam nobis proposuerit, in medium reliquisse, Hebraici ne, an Codicis calculos recipere velimus; nam in Vulgata, Hebræorum; in Martyrologio, LXX. Interpretum sequutum computum invenimus.

4 *A numer. 90. ad 104.* de Mundi Systematibus agens, quum Purchotio, vel P. Fortunato a Brixia utitur, inoffenso Ferraris pede legi potest; non vero quum quid de suo addit, vel a turbidis fontibus haurit. Videnda igitur de Systematibus Mundi, præsertim Copernici, Cartesii, Newtonii, & Whistonii, Introductio ad Historiam Universalem Anglice editam, & Gallice versam anno 1732.

5 Iis, quæ de Rotunditate Terræ *n. 105.* adducit, utpote jam antiquatis, substituenda sunt ea, quæ Astronomi Galli a Rege Christianissimo ad Polum arcticum, & ad Æquatorem missi, nostra ætate scripserunt, a quibus apparet, Terraqueum Globum circa Polos esse planiorem, quam versus Æquatorem.

6 Cætera Ferraris sphalmata quisque primo intuitu cognoscet.

MUNERA, seu Dona. Vide verb. *Xenia*.

MUSICA, MUSICUS.

S U M M A R I U M.

1 *Musica in Ecclesiis est de Jure permissa.*

2 *Episcopus non potest prohibere, ne in Ecclesiis fiat Musica; Bene tamen potest præcipere Musicis, quod non canant, nisi verba Sacra, & Musica sit devota, & Ecclesiastica.*

3 *Neque potest Episcopus prohibere Musicis, ne canant in illis Ecclesiis ubi non regit Magister Cappellæ Cathedralis.*

4 *Neque quod Musici non accedant ad canendum sine sua licentia.*

5 *Prohiberi non debet Musicis usus fistulæ, seu Cornicula, quæ vigent etiam Romæ.*

6 *Musica non decet in Officio Quadragesimæ præsertim cum instrumentis, & si est occasio alicujus scandali.*

7 *Musica in luctu importuna narratio.*

8 *Conceditur licentia Regulari, ut possit esse Magister Cappellæ, seu Cantor Cathedralis, vel alterius Ecclesiæ.*

9 *Non conceditur, quod Moniales possint a viris doceri cantu, seu Musicam, vel sonum, nec ad Crates, nec ad portas.*

10 *Nisi brevi tempore pro cantu Gregoriano.*

11 *Occasione Musicæ nulla Monialis eximi potest a Choro; vel ab oneribus Monasterii communibus.*

12 *Musica in Ecclesia exteriori Monialium pro aliquibus principalioribus Festivitatibus toleranda est, ubi adest talis consuetudo: Secus vero non.*

13 *Episcopus prohibere potest, ne Musica in Ecclesiis canatur Lingua vernacula.*

14 *Cantiones vulgari sermone in Festo Sanctissimi Sacramenti cantare non convenit.*

15 *Musici conducti a Capitulo pro cantu Ecclesiæ possunt ab illo expelli adinstar famulorum absque ulla caussa.*

16 *Musici Ecclesiæ Cathedralis gaudent privilegio Fori.*

17 *Musici, qui non sunt de gremio Capituli, debent cedere præcedentiam Clericis Beneficiatis.*

18 *Musici non excusantur a jejunio ratione cantus, nisi per illud voces corrumperent, & redderentur inhabiles ad canendum.*

19 *Organorum usus quando inceperit in Ecclesiis?*

20 *Organa, & instrumenta Musica nequeunt adhiberi in Missis Defunctorum.*

21 *Pro complemento afferuntur quædam ex Sap. Tostato.*

22 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 80.

UT honorificetur Deus in Sanctis suis, Musica in Ec- 1
clesiis est de Jure permissa textu expresso *in Extrav.
Dicta, unic. de vita, & honest. Cler.* & tradunt communi-
ter Doctores cum Pignatell. *t. 3. consul. 41. per tot.* Unde
Ecclesiastici 42. n. 5. habetur, non esse impediendam Mu-
sicam, ibi; *Non impedias Musicam; & ibid. c. 47. n. 11.*
commendatur David eo quod *stare fecit cantores contra Al-
tare, & in sono eorum dulces fecit modos.*
Hinc Episcopus non potest præcipere, quod in Eccle- 2
siis non fiat Musica (exceptis Monialibus) sed bene po-
terit Musicis præcipere, quod non canant, nisi verba
Sacra, & quod Musica nihil immodestum, aut turpe sa-
piat, & tota sit devota, & Ecclesiastica, prout jussit Ale-
xander VII. 23. *Aprilis* 1657. & Innocentius XII. 20. *Au-
gusti* 1692.
Neque potest Episcopus prohibere Musicis, ne canant 3
in illis Ecclesiis, ubi non regit Magister Cappellæ Cathe-
dralis; *S. C. Epis. 11. Mart.* 1648. Neque quod Musici non 4
accedant ad canendum sine sua licentia, ut contra Edi-
ctum Episcopi Aquilani talia prohibentis rescripsit *Sacr.
Congr. Episcop. & Regular. 2. Decembris* 1695. *referente Emi-
nentiss. Cardin. Petrucci.*
Prohiberi non debet Musicis usus fistulæ, seu cornicu- 5
læ, qui viget etiam Romæ, non obstante Decreto Con-
cilii Provincialis, quando non fuit receptum, neque in
Metropolitana, *Sacr. Congreg. Episc. & Regul. in Bergomen.
22. Novembr.* 1593.
Musica non decet in Officio Quadragesimæ, præsertim 6
cum instrumentis, & si est occasio alicujus Scandali, *S.
C. Episc. in Patavina 27. Martii* 1601. apud Nicol. *in Flo-
scul. verb. Musica n. 3.* Unde *Ecclesiastici 22. n. 6.* dicitur: 7
Musica in luctu importuna narratio.
Conceditur licentia Regulari, ut possit esse Magister 8
Cappellæ, vel Cantor Cathedralis, vel alterius Ecclesiæ;
S. C. Episc., & Regul. in una Augustin. Lombard. 28. Jan.
1606. *& in alia Servitarum 22. Febr. ejusdem anni.*
Non conceditur, quod Moniales possint a viris doceri 9
cantum, seu musicam, vel sonum, neque ad crates, ne-
que ad portas, *S. C. Epis. in Agrigentina 13. Aprilis, in Par-
men. 8. Maji, & in Regien. 23. Julii* 1602. *in Maceraten. 17.
Febr. in Messanen. 10. Julii, & in Anconitana 15 Septemb.*
1603. *in Neapolitana 8. Novemb.* 1604. *& 5. Julii* 1647. apud
Nicol. *l. c. n. 5.* Nisi brevi tempore pro cantu Gregoria- 10
no, *Ead. S. Congr. Episcopor. 2. Augusti* 1647. *5. Januarii* 1649.
21. *Januar.* 1650.
Occasione Musicæ nulla Monialis eximi potest a Cho- 11
ro, vel ab oneribus Monasterii communibus sub pœ-
na

na privationis veli, vocisque activæ, & passivæ, & aliis arbitrio Sacræ Congregationis, *Eadem sac. Congr. Episc. in Anconitana 15. Sept. 1603.*

12 Est decretum generale Sacræ Congregationis esse tolerandam Musicam in Ecclesia exteriori Monialium, præsertim quibusdam Festis principalibus, ubi est talis consuetudo; ubi vero consuetudo non adest, non esse de novo concedendam; *Eadem Sac. Cong. Episcop. in Neapolitana 10. Novemb. 1582.*

13 Vigore Decreti Concilii *cap. 8. sess. 22. de celebratione Missæ;* non obstante quacumque contraria consuetudine, poterit Episcopus prohibere, ne in Ecclesiis, & Oratoriis publicis canatur Musica lingua vernacula, quantumvis Cantiunculæ, & verba Spiritualia sint; *S.C.Rit. in Hispal. 3. Sept. 1695. & 24. Nov. 1696. referente Eminentiss. Card. Colloredo in responsione ad quartum;* Quia cantus hujus-
14 modi est contra Ritum Ecclesiæ. Et eadem Sacra Cong. Rit. *in una Abulensi 21. Mart. 1609.* jam decreverat, quod Cantiones vulgari sermone in Festo Sanctissimi Sacramenti cantare non convenit.

15 Musici conducti a Capitulo pro cantu Ecclesiæ possunt ab illo expelli adinstar famulorum absque ulla causa; Rota *in Majoricensi Juris amovendi Musicos 14. Januarii 1729. per tot. coram Molino.* Sic refert Urtaya *in Miscellaneo Sacro, & profano p. 2. verb. Musici.*

16 Musici Ecclesiæ Cathedralis gaudent privilegio fori; *S. Congr. Immun. in Urbevetana 28. Nov. 1653.* apud Pignatell. *t. 4. consult. 92. n. 11.*

17 Musici, qui non sunt de gremio Capituli, in Processionibus, & aliis actibus publicis non debent præferri Clericis Beneficiatis; Unde non debent intendere cum Beneficiatis, sed immediate post Crucem, non obstante consuetudine; *S.C.Rit. in Urbevetana 20. Novemb. 1610. & 15. Jan. 1611. & in Vigilien. 8. Octob. 1650.* apud Pignat. *cit. consult. 90. a num. 1.*

18 Musici non excusantur a jejunio ratione cantus, nisi per illud voces corrumperent, & redderentur inhabiles ad canendum, quia tunc paterentur grave incommodum, cum vivant ex voce grata: La Croix *lib. 3. p. 2. n. 1349.* cum aliis ibi citatis.

19 Organorum usum in Ecclesiis incepisse tempore Vitaliani Papæ circa annum Domini 660. refert ex Platina Pignatel. *tom. 3. consult. 41. n. 8.* ubi dicit hanc esse veriorem, & communiorem sententiam: Alii autem apud Grosolium *in Mystagogo lib. 3. c. 27.* Organa cepisse audiri in Ecclesia permittente S. Damaso Pontifice, qui creatus fuit Summus Pontifex 15. *Sept.* anno 367.

20 Organa, & quæcumque alia instrumenta Musica nequeunt admitti in Missis Defunctorum; Sic Benedict. XIII. *in Conc. Romano tit. 15. cap. 6.*

21 Pro complemento afferuntur quæ de Musica habet Sapientissimus Tostatus *tom. 1. in Gen. s. in Epistolam Divi Hieronymi ad Paulinum cap. 6. verb. Musicis*, ibi: Musica enim harmonicis vocibus, tubarum flatibus, & pulsatilibus concrepat organis; De hoc ait Augustinus: A terra usque ad Cœlum mensura cœlestis musicæ mensuratur; est namque in terra, *Gammaut*, in Luna, *Are*, in Mercurio, *Be mi*, in Venere, *Ce fa ut*, in Sole, *De sol re*, in Marte, *E la mi*, in Jove, *Ef faut*, in Saturno, *Ge sol re ut*; Sunt namque a terra usque ad Firmamentum septem toni; a terra usque ad Mercurium est semitonium; a Mercurio usque ad Venerem, est semitonium; a Venere usque ad Solem, sunt tria semitonia; a Sole usque ad Martem, est unus tonus; a Marte usque ad Jovem, est semitonium; a Jove usque ad Saturnum, est semitonium; a Saturno usque ad Firmamentum, sunt tria semitonia: quæ universa conjuncta septem tonos efficiunt. Tonus autem secundum quosdam continet quindecim millia miliaria; Hæc ille, qui in *Josue cap. 10. q. 14.* addit sic: Philosophi tamen dicunt, esse in Cœlo omnes proportiones harmonicas Musicorum, & esse tonos, atque semitonia: Non quidem quod ibi sit aliqua vox, secundum quam considerantur istæ proportiones; Sed accipiuntur isti toni, & semitonia, vel proportiones vocum secundum duo, scilicet secundum magnitudinem, & proportionem distantiæ Cœli unius ab altero, computando a superficie concava cujuslibet usque ad convexam, & quia non sunt omnes Cœli æquales in magnitudine; & proportio magnitudinis, & distantiæ planetæ a planeta, secundum hoc a quibusdam planetis ad alios sunt semitonia, ab aliis vero ad alios sunt toni integri; Sicuti describit Martianus Mineus Felix Cappella *lib. de nuptiis Mercurii, & Physiologiæ.* Hæc ibi.

22 Musici instrumenti Sonatores Christiani prohibentur inservire in Infidelium Festivitatibus, & Sacrificiis; Benedictus XIV. in Constitutione *Omnium Sollicitudinum §. 3. & 14.*

MUSICA. Vide *Cantiones*.

M U T U U M.

S U M M A R I U M.

1 *Mutuum unde dictum?*
2 *Mutuum quid sit?*
3 *Mutuum dare, & accipere possunt omnes illi, qui possunt contrahere.*
4 *Civitas, Ecclesia, Monasteria, & alia pia loca non obligantur ad restituendum, & solvendum mutuum, quod eorum Rectores, seu Administratores acceperunt, nisi Creditor probet mutuum in Civitatis, vel Ecclesiæ, seu aliorum piorum locorum utilitatem conversum fuisse.*
5 *Filii, vel filiæ familias, si sine consensu parentum pecuniam mutuo acceperint, neque ipsi, neque parentes ipsorum tenentur ad restitutionem mutui.*
6 *Filii familias non obligantur ad restitutionem mutui etiamsi 25. annum suæ ætatis excedant.*
7 *Filii Familias neque post obitum parentum tenentur ad restitutionem mutui, quod ipsis viventibus acceperunt.*
8 *Tale privilegium valet non solum pro Foro exteriori, sed etiam pro interiori conscientiæ.*
9 *Excipiuntur multi casus, in quibus filius familias, & quandoque ejus pater tenetur mutuum restituere. Primus igitur casus est, quando filius habet bona castrensia, vel quasi castrensia.*
10 *Secundus casus est, quando approbat mutuum acceptum a filio, vel filius mutuum accepit jussu Patris, seu ipso sciente, & non contradicente, & Pater erat solitus solvere mutuum filii.*
11 *Tertius casus est, quando filius tempore recepti mutui credebatur esse sui Juris.*
12 *Quartus casus est, quando filius mutuum accepit, & insumpsit in commodum, & utilitatem Patris.*
13 *Quintus casus est, quando filius mutuum accepit ob caussas, propter quas Pater secundum rectam rationem tenebatur subministrare.*
14 *Sextus casus est, quando filius tempore mutui accepti erat militiæ addictus.*
15 *Septimus casus est, quando filius mutuo accepit non pecuniam, sed aliam rem dummodo sine ulla fraude legis.*
16 *Octavus casus est, quando filius non accipit mutuum, sed fide jubet pro mutuatario, sine fraude legis.*
17 *Præcisis supradictis casibus filius familias non tenetur ad restitutionem mutui, etiamsi renunciaverit privilegio Macedoniani.*
18 *Immo filius familias nec tenetur ad restitutionem, etiamsi juraverit tale mutuum restituere.*
19 *Adducitur, & solvitur instantia.*
20 *Pupillus habens Tutorem, & minor habens Curatorem, si sine Tutoris, vel Curatoris consensu aliquid nomine mutui accipiat, de Jure Civili non tenetur ad restitutionem, si illud amisit, aut imprudenter consumpsit: Tenetur tamen si ex ipso in aliqua parte factus est ditior, & hoc etiam in foro conscientiæ.*
21 *Mutuare indigentibus est consilium, nihil tamen sperare tamquam debitum ex ipso mutuo est præceptum.*
22 *Usura est probibita, nedum Jure humano Ecclesiastico, sed etiam Jure divino.*
23 *Mutuare ea intentione, ut acquiratur aliquid ex mutuo tamquam debitum ex justitia, & si id minus principaliter intendatur, est usura.*
24 *Mutuare cum pacto conferendi aliqua supra sortem non tamquam debitum justitiæ, & gratitudinis est usura.*
25 *Mutuans non potest aliquid supra sortem exigere a mutuatario, ex quo se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.*
26 *Mutuans non potest aliquid supra sortem exigere a mutuatario pro sola carentia pecuniæ, quam ei actualiter numeratam mutuavit.*
27 *Mutuans, cum pacto ut mutuatarius ei vendat res suas etiam justo pretio, vel ut emat res ab ipso, vel ut utatur ejus Molendino, seu frequenter ejus officinam, vel ut patrocinetur suæ caussæ, vel ut conducat ejus prædium, vel ut restituat in alio loco, vel ut restituat partem in pecunia, & partem in mercibus, vel ut eum eximat a tributis, seu vectigalibus, vel ut præstet munus a lingua, a manu, ab obsequio, & his similia, committit usuram.*
28 *Item usuram committit mutuas cum pacto, ut mutuarius teneatur fidejubere pro ipso.*
29 *Mutuare frumentum, vel vinum de præsenti, quo minoris valet, cum pacto ut restituatur in eadem quantitate pro tempore, quo prævidetur certo, vel quasi certo pluris valiturum, est usura.*

30 *Non est tamen usura, si sit æquale dubium, an pro tempore restitutionis sit valiturum pluris, vel minoris.*

31 *Sic pariformiter est dicendum de pecunia mutuata cum pacto ut restituatur in eadem omnino specie, & numero pro tali certo tempore.*

32 *Excipe tamen, nisi ipse mutuator talem pecuniam, tale vinum, tale frumentum, & hujusmodi servaturus esset usque ad illud tempus, quo pluris distrahere potuisset.*

33 *Mutuans potest sine labe usuræ pacisci, ut mutuatarius teneatur aliquid ultra sortem ei restituere ratione damni emergentis.*

34 *Ut autem juste, & licite exigatur talis compensatio damni emergentis, requiruntur tres conditiones, quæ assignantur.*

35 *Mutuans potest licite pacisci cum mutuatario, ut ei teneatur præstare aliquid ultra sortem ratione lucri cessantis.*

36 *Ut autem juste, & licite exigatur talis compensatio lucri cessantis, requiruntur iisdem tres conditiones, quæ assignantur.*

37 *Mutuans potest licite exigere aliquid proportionatum ultra sortem ratione periculi ipsam sortem amittendi, aut difficultatis eam recuperandi.*

38 *Mutuans potest licite aliquid moderatum exigere a Mutuatario ratione pœnæ conventionalis.*

39 *Mutuatarius, qui non pecuniam, sed alias res mutuatus est, & eas, quales esse debent, non reddit, aut eas non reddit in tempore, seu loco convento, tenetur solvere justam earumdem rerum æstimationem pro tempore, & loco, in quo eas reddere debeat.*

40 *Si autem non convenit cum mutuante, nec de tempore, nec de loco, in quo eas reddere deberet, tunc reddere eas debet secundum æstimatione, quam habent in tempore, & loco in quo petuntur, & restituuntur.*

41 *Si vero res fuerint mutuo acceptæ secundum æstimationem factam in tempore, & loco mutui accepti, tunc mutuatarius eas reddere, debet secundum talem æstimationem, licet in tempore, & loco restitutionis cariores, seu viliores evaserint.*

42 *Si autem æstimatio facta non fuerit in ipso mutui tempore, & loco, tunc res reddi debent secundum æstimationem, quam habent in tempore, & loco, quo restituendæ sunt.*

43 *Etsi non facta æstimatione, neque de tempore, neque de loco fuerit conventum, tunc debet restitui secundum æstimationem, quam habent in loco, & tempore, quo petuntur, & restituuntur.*

44 *Mutuans, accepto pignore a mutuatario cum pacto, ut interim, fructus pignoris lucretur, nisi adsit alius justus titulus, committit usuram, & tenetur tales fructus perceptos ex pignore computare in sortem.*

45 *Assignatur primus justus titulus percipiendi licite fructus ex pignore sine diminutione sortis, & est, si Creditor fundum oppignorandum, seu oppignoratum, justo pretio emat cum pacto retrovendendi, quoties Debitor voluerit pretium refundere.*

46 *Secundus justus titulus percipiendi tales fructus ex pignore est, si fundus fructiferus accipiatur in pignus adjecto contractu censuali.*

47 *Tertius justus titulus percipiendi fructus ex pignore est, si pignus sit datum Marito, donec ei solvatur dos promissa.*

48 *Quartus justus titulus percipiendi fructus ex pignore est, si Feudum, vel res Emphiteutica detur in pignus Domino ejusdem directo.*

49 *Contractus ille, qui vulgo dicitur a godere, quo scilicet aliquis dat sufficientem pecuniam alteri, ut ipse, quamdiu utitur dicta pecunia, cedat illi domum, vel alteram fructiferam rem interim fruendam, quomodo possit esse licitus?*

50 *Qui recusat mutuare pecuniam, sed ipsam tradit indigenti, dicendo quod emit ab ipso suas vaccas, & easdem ei locat pro pensione annua ei solvenda, excusatur communiter ab usura, si ille alter de facto habet dictas vaccas utiles, & serventur conditiones requisitæ ad contractum justæ locationis: Secus vero non.*

51 *Ab usura excusatur, quia a se mutuum petenti tradit pecuniam dicendo, quod tali pecunia conducit suas operas ad futuram messem, seu vindemiam.*

52 *Regulares non possunt accipere pecunias mutuo vel ad cambium cum solutione alicujus lucri, vel cum obligatione bonorum.*

53 *Alia ad rem, remissive.*

54 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad num. 58.

Mutuum ita dictum est, quod id, quod mutuo tradi- 1
tur, *ex meo fit tuum*, textu expresso *in Instit. Quibus modis re contrahatur obligat.*, ubi sic præcise habetur: *Inde etiam dictum est mutuum: quia ita a me tibi datur, ut ex meo tuum fiat*, & concordat *l. Mutuum 2. §. de rebus creditis, ff. si certum petatur*. Unde mutuum
recte definitur, quod est *gratuita rei traditio numero, pondere,* 2
vel mensura constantis, facta eo animo, ut statim fiat accipientis, cum obligatione, ut similis in specie, & bonitate restituatur; *Est in re Communis*, & desumitur ex ipsismet verbis Justiniani Imperatoris *l. cit.* ubi dicit: *Mutui autem datio in iis rebus consistit, quæ pondere, numero, mensurave constant, veluti vino, oleo, frumento, pecunia numerata... quas res in hoc damus, ut accipientium fiant, & quoniam nobis non eadem res, sed aliæ ejusdem naturæ, & qualitatis reddantur.*

Mutuum dare, & accipere possunt omnes illi, qui pos- 3
sunt contrahere; de quibus dictum est satis sub verb. *Contractus*; Ita *Communis*. Contrahere enim ut sic tamquam genus comprehendit sub se omnes contractus, adeoque etiam mutuum.

Advertendum tamen est primo, quod Civitas, Ecclesia,
Monasterium, & alia quia loca non obligantur ad restituen- 4
dum, vel solvendum mutuum, quod eorum Rectores, vel Administratores acceperunt, nisi Creditor probet, mutuum in Civitatis, vel Ecclesiæ, seu aliorum piorum locorum utilitatem conversum fuisse; Alias autem soli dicti Rectores, vel Administratores conveniri poterunt, & nullatenus Civitas, vel Ecclesia, seu alia pia loca, ut constat ex *Authent. Hoc jus porrectum Cod. de Sacrosanct. Ecclesiis*, quæ refertur etiam *in c. Ex enim 2. caus. 10. q. 2. & l. Civitas ff. Si certum petatur*, juncta *l. 1. Cod. de solut. & liberat. debit. Civit. l. 11.* Sic Bartolus *in l. Civitas ff. si certum petatur*. Panorm. *cap. 1. de Deposit. num. 9.* & talius *cap. Quod quibusdam, de Fidejuss.* Lugo *tom. 2. disput. 23. sect. 1. num. 2.* Rosignol. *de Contract. contract. 3. de mutuo prænot. 4. n. 4.* Reiffenstuel *Theolog. moral. tract. 8. dist. 4. de Contractibus quæst. 1. num. 7.* Engel *tit. de pactis n. 43.* & alii passim. 5

Advertendum est secundo, quod si filii, vel filiæ familias sine consensu parentum pecuniam mutuo acceperint, neque ipsi, neque parentes ipsorum teneantur ad restitutionem mutui; Sic expresse habetur *in l. 1. & sequentib. ff. & Cod. ad Macedonianum, & Instit. Quod cum eo, qui in aliena est potestate §. penult.* Cum enim quidam Macedo fœnerator soleret mutuum dare filiis familias indigentibus, qui postea, cum non haberent, unde restituerent, moliebantur mortem suis parentibus, ut in eorum bonis succederent, quibus possent satisfacere; Ad occurrendum his gravissimis malis conditum, & promulgatum fuit Senatusconsultum Macedonianum ab ipso Macedone sic dictum, quo iidem filii familias eximuntur a quocumque onere restitutionis.

Filiifamilias non obligantur ad restitutionem mutui,
etiamsi vigesimum quintum annum suæ ætatis excedant, 6
quia dictum privilegium factum est, non tam in favorem Filiorum, quam Parentum, ut sic Parentes liberentur a periculo mortis, quæ ipsis a Filiis ratione similis mutui potest intentari; mors autem potest Parentibus intentari a Filiis, sive annum 25. excesserint, sive non, adeoque &c. *Communis*.

Filii familias neque post obitum parentum tenentur ad 7
restitutionem mutui, quod ipsis viventibus acceperunt, quia dictum Senatusconsultum Macedonianum extinguit in initio contractus totaliter obligationem restitutionis similis mutui; Obligatio autem semel extincta non amplius reviviscit, adeoque &c. Molina *disput. 301. versic. Privilegium hoc extenditur*, Azorius *Instit. moral. part. 3. lib. 7. cap. 3. quæst. 4.* Rosignol. *loc. cit. n. 5.* Lugo *loc. cit. n. 3.* & alii.

Tale privilegium valet, non solum pro Foro exterio- 8
ri, sed etiam pro interiori animæ, seu conscientiæ (a), quia hæc lex publica auctoritate inducta est in commune bonum, & justa est; Quælibet autem Lex justa obligat, & valet, non solum pro Foro externo, sed etiam pro interno, adeoque &c. Sic expresse tenent Innocentius, & Panormitanus *in c. Quia plerique, de Immunitate Eccles. n. 26.* Antonius Gomez *tom. 2. variar. resolut. cap. 6. n. 2.* Lugo *loc. cit. n. 3.* Lessius *lib. 2. c. 22. n. 8.* Herincx *disp. 3. de contract. lib. n. 5.* Rosignol. *loc. cit. n. 6.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 8.* Sanchez & alii.

Excipiuntur multi casus, in quibus Filius familias, & 9
quandoque ejus pater tenetur mutuum restituere, nec potest uti exceptione Senatusconsulti Macedoniani. Primus igitur casus est, quando Filius familias habet bona castrensia, seu quasi castrensia, quia tunc, cum Filius habeat, unde solvat independenter a bonis patris, cessat periculum ipsius occisionis propter talia bona; Sic expresse habetur in *l. 1. §. ultim. & in l. 2. ff. Ad Senatusconsultum Macedonianum.*

Se-

(a) Vide Adnotationem positam in fine pag. 226.

10 *Secundus* casus est, quando Filius mutuum accepit, inscio Patre, qui tamen postea contractum ratum habuit, & approbavit, vel per expressum consensum, vel per solutionem partis mutui; & a fortiori si Filius mutuum accepit jussu Patris, vel ipso sciente, & non contradicente, & Pater erat solitus solvere mutuum Filii, tunc cessat præsumptio, & periculum occisionis Patris propter restitutionem faciendam; *leg. ultima Cod. ad SCtum Macedonianum*.

11 Tertius casus est, quando Filius tempore recepti mutui credebatur esse sui juris, nec levi fundamento mutuans id credidit, vel ex eo, quod officium aliquod publicum exerceret, vel mercaturam, ut Paterfamilias, quia tunc cessat præsumptio dicti periculi; *l. Si quis patrem, l. penult. ff. Ad SCtum Macedonianum*, *l.* 1, *&* 2. *cod. tit.*

12 Quartus casus est, quando Filius mutuum accepit, & insumpsit in commodum, & utilitatem Patris, quia tunc nullum est periculum de nece Patris propter solutionem talis mutui, cum in ipso casu Pater ipse in defectum Filii teneatur restituere; *l. Si filius familias, & l. si tamen ff. ad SCtum Macedonianum, & l. Si permittente Cod. eod. tit.*

13 Quintus casus est, quando Filius accepit mutuum ob causas, propter quas Pater secundum rectam rationem tenebatur subministrare, v. g. propter necessaria ad studia; vel propter alimenta, vel causa negotiationis, in qua pater ipsum implicavit; tunc enim cum pater ipse teneatur restituere in defectum filii, cessat dictum periculum, & finis Legis deobligantis ad restitutionem; *l. Macedoniani C. ad Senatusconsultum Macedonianum*.

14 Sextus casus est, quando Filius tempore mutui accepti erat militiæ addictus, quia speciale privilegium est illius status, ut sic milites possint per accepta mutua suis indigentiis in bello providere; *l. Filius familias §. Sin autem Cod. Ad SCtum Macedonianum*.

15 Septimus casus est, quando filius mutuo accepit non pecuniam, sed rem aliam, ut triticum, vinum, & similia, dummodo illæ res in fraudem Legis non dentur ea conditione, ut convertantur per alios contractus in pecuniam; Nam Senatusconsultum Macedonianum loquitur solum de mutuo in pecunia, adeoque non est extendendum ad alias res; *l. Sed Julianus §. Mutui ff. Ad SCtum Macedonianum*. Dicitur autem notenter: *Dummodo illæ res non dentur in fraudem Legis &c.* quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debet; *c. Sedes* 15. *& c. Ex tenore* 16. *de Rescriptis, cap. Tuæ* 12. *de Clericis non residentibus, c. Ex litteris* 2. *de dolo, & contumacia, l. In fundo ff. de rei vindic. l. Cum hi ff. de transact. & l. Si Legatarius Cod. de Legatis* cum similibus.

16 Octavus casus est, quando Filius non accipit mutuum, sed fidejubet pro Mutuatario; dummodo in fraudem Legis fidejussione non palliet mutuum, quatenus pecunia mutuata ad ipsum deveniat, quia per mox citata Jura fraus, & dolus alicui patrocinari non debent. Et ratio est, quia hic casus in Jure non est expressus, nec ita præsumitur periculum necis in Fidejussore, ac in principali Debitore; *l. Si Julianus §. Item si duos ff. Ad SCtum Macedonianum*.

17 Præcisis supradictis casibus, quos admittunt communiter omnes Doctores, Filiusfamilias non tenetur ad restitutionem mutui, etiamsi renuntiaverit privilegio Macedoniani, quia Senatusconsultum Macedonianum non solum conditum est in favorem Filiorum, sed multo magis in favorem parentum; ne scilicet ipsorum mors ob restitutionem talis mutui a filiis intentetur; nemo autem renuntiare potest privilegio in favorem alterius, & in odium delinquentium facto; *arg. cap. Si diligenti* 12. *de foro competenti*. Et sic tenent Lugo *loc. cit. n.* 3. Rosignol. *loc. cit. sub n.* 14. & alii passim cum infra citandis.

18 Immo filius familias nec tenetur (a) ad restitutionem, etiamsi juraverit tale mutuum restituere, quia in fraudem Legis posset quilibet Filiusfamilias ad facilius obtinendum mutuum interponere juramentum de ipso restituendo, & sic semper vigeret periculum intentandæ mortis patris, pro quo periculo evitando, & tollendo fuit conditum,
19 & promulgatum dictum Senatusconsultum Macedonianum; Tum quia tale Senatusconsultum ex dictis *supra n.* 8. non solum obligat, & valet in foro externo, *sed etiam* in interno conscientiæ, adeoque, ipso stante, juramentum non solum est contra Leges civiles, sed etiam contra bonos mores, contra bonum commune, & contra Jus, quod habent per talem Legem acquisitum. Nec valet dicere cum Lessio *lib.* 2. *c.* 20. *dub.* 2. *num.* 9. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 9. & aliis, quod juramentum in alterius favorem factum servandum sit, quando absque peccato servari potest, uti absque peccato servari potest, in hoc casu. Non valet, inquam, quia tale juramentum est contra bonum alterius, in præjudicium Legis, & boni publici: Unde sine peccato servari non potest; Ita Panormitanus *in cap. Cum contingat, de jurejurando num.* 22. Innocentius *in cap. Quia plerique, de Immunitate Eccles. num.* 26. Bartolus secutus a Rosignol. *l. c. n.* 14. & alii.

Pupillus habens Tutorem, & Minor habens Curatorem, 20
si sine Tutoris, aut Curatoris consensu aliquid nomine mutui accipiat, de Jure Civili non tenetur ad restitutionem, si illud amisit, vel imprudenter consumpsit; Tenetur tamen, si ex ipso in aliqua parte factus sit locupletior; *l. Si frater tuus ff. de filiofamilias Minore*, ubi dicitur: *quod propter lubricum ætatis adversus eam cautionem in integrum restitutionem possit postulare*, *quod est notandum pro iis, qui Minoribus sine Curatorum, seu Tutorum auctoritate dant mutuum*. Dicitur autem notanter: *Si ex ipso mutuo in aliqua parte factus sit locupletior*, quia nemo ex re aliena cum injuria, & jactura Domini potest ditescere; *cap. Locupletari* 48. *de Regul. Juris*, ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura*. Dicitur etiam notanter: *De Jure Civili*, quia per talem mutui acceptionem pupillus, pubes, vel pubertati proximus, & Minorennis obligantur naturaliter, sive in foro conscientiæ, ut ex communiori diximus sub *verb. Contractus n.* 30. Vide *ibi a n.* 28. *ad* 35.

Mutuare indigentibus est consilium, sicuti dare eleemo- 21
synam (b); Nihil tamen inde sperare tamquam debitum ex ipso mutuo est præceptum; *Communis* cum Rosignolo *de Contractibus contract.* 3. *prænotat.* 7. *numer.* 2.
Usura enim est prohibita, nedum Jure humano Eccle- 22
siastico, ut patet *toto titul. de usuris*, sed etiam Jure Divino, ut habetur ex pluribus Sacræ Scripturæ textibus; *Levitici enim* 25. *n.* 36. præcipitur expresse: *Ne accipias usuras ab eo, nec amplius, quam dedisti, & ib. n.* 37. subjungitur: *Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, & frugum superabundantiam non exiges*. Ezechiel Propheta *c.* 18. *n.* 13. numerat inter peccatores *ad usuram, dantem, & amplius accipientem*; Et *Lucæ* 6. *n.* 35. Christus ipse dicit: *Mutuum date, nihil inde sperantes*, Unde *c. Super eo* 4. *de Usuris* expresse dicitur, quod *Usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestatur*. Et si aliquis pertinaciter assereret, exercere usuras non esse peccatum, veluti hæreticus esset puniendus, ut est definitum *in Clementina unica de Usuris*; Vide verb. *Usura a n.* 6.

Hinc mutuare ea intentione, ut acquiratur aliquid 23
ex mutuo tamquam debitum ex Justitia, etsi id minus principaliter intendatur, est usura mentalis; S. Thomas 2. 2. *q.* 78. *art.* 2. Cajetanus *ibid. art.* 1. *ad* 4. & *in Summa verb. Usura cap. De usura mentali*, Navarr. *in comment. de usura* 14. *q.* 3. *cap.* 10. *num.* 20. Molina *tract.* 2. *disp.* 305. *conclus.* 1. Sotus *lib.* 6. *q.* 2. Lessius *lib.* 2. *de Justitia, & Jure cap.* 20. *dub.* 5. *num.* 39. Rosignol. *loc. cit. prænot.* 9. *n.* 1. & alii passim; *arg. cit. cap.* 6. *Lucæ*, ibi: *Mutuum date nihil inde sperantes*; & *c. Consuluit* 10. *de usuris*, ibi, „ Consuluit „ nos tua devotio, an ille in judicio animarum, quasi „ usurarius debeat judicari, qui non alias mutuo traditu- „ rus eo proposito mutuam pecuniam credit, ut licet o- „ mni conventione cessante, plus tamen sorte recipiat. „ Verum quia in his casibus quid tenendum sit, ex Evan- „ gelio Lucæ manifeste cognoscitur, in quo dicitur: Date „ mutuum nihil inde sperantes; hujusmodi homines pro „ intentione lucri, quam habent (cum omnis usura, & „ superabundantia prohibeatur in Lege) judicandi sunt „ male agere, & ad ea, quæ taliter sunt accepta, resti- „ tuenda in animarum judicio efficaciter inducendi.

(a) Vide ibid. (b) Mutuum dare quandoque est præceptum: & Eleemosyna non semper est consilium.

Mutuare indigentibus est consilium, sicut dare eleemosynam: Falsa atque antievangelica propositio quoad utrumque membrum; si omne præceptum excludat mutuum, & eleemosynam dandi. Falsum, merum esse consilium mutuum dare indigentibus. *Si unus de fratribus tuis* (ait Dominus Deuteronomii cap. 15.) *qui non morantur intra portas Civitatis tuæ, in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi, & dabis mutuum, quo eum indigere perspexeris. Cave, ne forte subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: appropinquat septimus annus remissionis: & avertas oculos tuos a paupere fratre tuo, nolens ei, quod postulat, mutuum commodare: ne clamet contra te ad Dominum; & fiat tibi in peccatum. Sed dabis ei, nec ages quippiam callide in ejus necessitatibus sublevandis*. „ Quod si Judæis (ut optime animadvertit Natalis ab Alexandro Theologiæ Dog., & moral. lib. 3. c. 6. art. 9. regula 1. Tom. 2. pag. 193) „ præce- „ ptum erat popularibus suis indigentibus dare mutuum gratis, etiam desperata sorte ob annum sabbaticum imminen- „ tem: multo magis Christianis, quos novi Testamenti gratia ad majorem quam Judæos, obligat, perfectionem, præ- „ ceptum est, ut proximo ad extremam necessitatem redacto mutuum dando gratis, desperata etiam sortis recuperatio- „ ne, succurrant." Nec minus falsum est reputandum aliud membrum, in quo veluti merum consilium venditatur eleemosynam tribuere indigentibus. Nonne vel ipse Ferraris in art. *Eleemosyna n.* 3. clare, & aperte hanc statuit propositionem: *Datur præceptum obligans sub gravi ad dandam quandoque eleemosynam*? Quomodo igitur evangelicum, & naturale præceptum conversum est in consilium?

24 Mutuare cum pacto conferendi aliquid supra sortem, non tamquam debitum Justitiæ, sed tantum amicitiæ, & gratitudinis, est usura; habetur expresse ex propositione 42. inter merito damnatas ab Innocentio XI. *die 2. Martii* 1676. ibi: *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur, tamquam ex justitia debitum.*

25 Mutuans non potest licite aliquid supra sortem exigere a Mutuatario, ex quo se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus; Sic expresse habetur ex propositione 42. inter justissime damnatas ab Alexandro VII. *die* 18. *Martii* 1666. ibi: *Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.*

26 Mutuans non potest licite aliquid supra sortem exigere a Mutuatario pro sola carentia pecuniæ, quam ei actualiter numeratam mutuavit; quia carentia illius pecuniæ ad aliquod tempus est intrinseca, & essentialis mutuo: Unde sicut nequit aliquid exigi pro mutuo; ita nec pro illa carentia; Hinc Innocentius XI. *die 2. Martii* 1676. juremerito inter alias damnavit sequentem propositionem 41. in ordine, ibi: *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest Creditor aliquid ultra sortem a Mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari*; & ad id facit etiam alia propositio damnata ab Alexandro VII. numero antecedenti allata.

27 Mutuans cum pacto, ut Mutuatarius ei vendat res suas, etiam justo pretio, vel ut emat res ab ipso, vel ut utatur ejus Molendino, seu frequentet ejus officinam, vel ut patrocinetur suæ causæ, vel conducat ejus prædium, vel ut restituat in alio loco, vel ut restituat partem in pecunia, partem in mercibus, vel ut eum eximat a tributis, seu vectigalibus, vel ut ei præstet munus a lingua, a manu, ab obsequio, & his similia, committit usuram, quia obligatio Civilis quoad hæc omnia adimplenda est pretio æstimabilis, cum sic imponatur mutuatario onus indebitum, & privetur sua libertate, sicque mutuans imponens ei pro mutuo talem obligationem committit usuram; *Communis*.

28 Item usuram committit mutuans cum pacto, ut mutuatarius teneatur fidejubere pro ipso, quia tale onus, ut de se patet, est pretio æstimabilissimum, cum & afferat commodum mutuanti, & incommodum, seu periculum mutuatario, adeoque mutuare cum tali pacto est usura; Cajetanus 2. 2. *qu.* 78. *art.* 2. *ad quartum*; Sotus *lib.* 6. *de justitia qu.* 1. *art.* 2. *ante responsionem ad secundum*, Joannes Medina *de rebus per usuram acquisitis q.* 4. *ad primum principale*, & alii passim.

29 Mutuare frumentum, vel vinum de præsenti, quo minoris valet, cum pacto, ut restituatur in eadem quantitate pro tempore, quo prævidetur certo, vel quasi certo pluris valiturum, est usura, quia sic plus exigitur, quam detur, & supra sortem datam imponitur mutuario onus pretio æstimabile, quo scilicet restituere debeat in eadem quantitate pro tempore, quo prævidetur certo, vel quasi certo frumentum vel vinum pluris valiturum;
30 *Communis*. Non est tamen usura, si sit æquale dubium, an pro tempore restitutionis sit valiturum pluris, vel minus, quia tunc uterque contrahentium æquali fortunæ sponte se subjicit: est enim tunc velut ludus sortis cum æquali Jure, & periculo commodi, vel damni utriusque *Communis*.

31 Sic pariformiter est dicendum de pecunia mutuata cum pacto, ut restituatur in eadem omnino specie, & numero pro tali certo tempore; Nam si æquale sit dubium, vel periculum incrementi, vel decrementi valoris ejusdem, nulla est usura propter rationem supradictam; *Communis*. Si vero certo vel quasi certo credatur pro tali tempore augendum valorem, injustum, & usurarium est tale pactum. Unde tunc non sunt restituendi tot omnino aurei, quot mutuo sunt accepti, sed solum tot ad ratam valoris ipsorum pro tempore mutui accepti; *Communis*.

32 Excipe tamen, nisi ipse mutuator talem pecuniam, tale vinum, tale frumentum, & hujusmodi servaturus fuisset usque ad illud tempus, quo pluris distrahere potuisset; tunc enim revera ejus interest antea non mutuasse, & consequenter ratione lucri cessantis poterit pacisci pretium illius temporis, ad quod usque servaturus fuisset, deducta tamen æstimatione custodiæ, conservationis, laboris, vel periculi, quod servando frumentum, vel vinum, & hujusmodi interim subire debuisset; *Communis*.

33 Mutuans potest sine labe usuræ pacisci, ut mutuatarius teneatur aliquid ultra sortem ei restituere ratione damni emergentis; Si enim quis pecuniam destinatam ad emendum v. gr. frumentum, vel vinum tempore abundantiæ, mutuo det, & ob id postea cogatur emere cariori pretio, aut ex absentia pecuniæ mutuatæ res suas viliori pretio vendere cogatur ob occurrentes necessitates, potest juste compensationem talis damni sibi emergentis in pactum cum mutuatario deducere, quia damnum illud emergens, quod subit mutuans in favorem, & commodum mutuatarii, est secundum se pretio æstimabile, adeoque potest mutuans juste pacisci, & exigere, ut illud damnum per mutuatarium sibi compensetur, cum nemo cum suo damno regulariter mutuare teneatur, & soleat. *Communis*, cum S. Thoma 2. 2. *q.* 78. *art.* 2. *ad* 1. & Scoto *in* 4. *dist.* 15. *qu.* 2. *art.* 2. *n.* 18. ubi sic expresse dicit: *Debitor ex cujus non solutione Creditor notabiliter damnificatur, tenetur de justitia satisfacere Creditori de interesse &c.* Unde merito mirantur Scotistæ, quomodo ab Adversariis citetur in oppositum, quem si legissent attente, & post eum Mastrium in Theologia morali *disput.* 5. *qu.* 2. *art.* 3. certe in contrarium non citassent.

Ut autem juste, & licite exigatur talis compensatio damni emergentis, requiruntur tres conditiones. Prima ut ipsum mutuum sit revera causa talis damni emergentis, quatenus ex ipsa mutuatione sequatur, quod mutuans damnum sibi imminens non possit reparare, nisi cum majori damno, vel vendendo res suas viliori pretio, vel alienas sibi necessarias emendo pretio cariori, vel ob occurrentes necessitates accipiendo pecuniam ab aliis mutuam cum usuris; Si enim mutuans habeat alias pecunias, quibus possit sibi impedire tale damnum, non potest dictam compensationem exigere a Mutuatario, cum revera mutuum non sit causa illius damni. Secunda ut servetur æqualitas, idest non exigatur ultra sortem, nisi quantum revera est damnum, vel damni periculum. Tertia ut mutuans expresse moneat mutuatarium de tali damno emergente compensando fortassis enim mutuatarius nollet cum eo onere mutuum accipere, sed cum minori dispendio vellet alio modo sibi, rebusque suis consulere. *Communis*. 34

Mutuans potest licite pacisci cum mutuatario, ut ei teneatur præstare aliquid ultra sortem ratione lucri cessantis; Si enim quis det mutuum centum aureos, ex quibus alioquin fuisset negotiaturus cum spe intra certum tempus lucrandi alios quinque aureos, potest istos a mutuatario ultra sortem exigere, quia non dicitur petere usuras, sed potius interesse, ne scilicet ipse mutuans, ratione mutui dati ex lucro sibi cessante, damnum patiatur: Aliud enim est mutuum, & aliud lucrum cessans ratione mutui dati. Unde quamvis mutuum debeat dari gratis, juxta illud *Lucæ* 6. *Mutuum date nihil sperantes*, neque pro mutuo secundum se præcise spectato nihil supra sortem exigi possit: potest tamen mutuans aliquid supra sortem a mutuatario exigere, ut lucrum inde sibi cessans, sicuti etiam damnum sibi inde emergens compensetur, *arg. c. Pervenit* 2. *de Fidejussor.* ibi: *Ne dispendium patiatur, unde videtur præmium meruisse*: Et hoc in Jure vocatur *Interesse*, prout notat Gloss. *in c. Quoniam* 14. *qu.* 4. atque desumitur ex *l. Si commissa* 13. *ff. Ratam rem haberi*, ibi: *In tantum competit, in quantum mea interfuit, idest quantum mihi abest, quantum lucrari potui*. Sic communis Doctorum, paucis exceptis, & revera etiam Scotus *loc. cit.* quamvis ab Adversariis in contrarium citetur. 35

Ut tamen juste, & licite exigatur hujusmodi compensatio lucri cessantis, requiruntur eadem tres conditiones. Prima ut revera mutuatio sit causa talis lucri cessantis, idest, ideo alicui lucrum cesset, quia mutuum dat, alioquin non cessaturum; adeoque requiritur, quod pecunia mutuo danda, fuerit revera destinata ad negotiationem, vel ad emptionem alicujus rei fructiferæ, & subtrahatur a tali destinata negotiatione, vel emptione, præcise ut mutuatario conferatur. Unde requiritur, quod mutuans non habeat aliam pecuniam omnino otiosam, quam commode possit implicare in negociatione, seu emptione loco mutuatæ, aliter non poterit lucrum cessans exigere, cum revera in tali casu nullum lucrum ipsi cessaverit ratione talis mutuatæ pecuniæ, cui poterat commode substituere illam aliam omnino otiosam. Dicitur autem notanter *omnino otiosam*; Nam si habeat aliam necessariam ad alios eventus, v. g. ad dotandas filias, ad collocandos filios, ad suo statui, seu conditioni provide consulendum, & hujusmodi necessitates, quæ inopinate possunt occurrere, tunc etiam poterit exigere lucrum cessans a mutuatario, quia revera illa mutuatio esset causa cessationis lucri, cum de facto talis pecunia mutuata sibi fructificatura esset, nec pro mutuo dando teneretur se privare illa alia pecunia in capsa reservata, tamquam necessaria ad supradictos eventus; Sic Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *c.* 16. *n.* 8. Molina *tom.* 2. *disput.* 316. Lessius *lib.* 2. *c.* 20. *n.* 87. Roignol. *de Contractib. contract.* 3. *prænot.* 13. *nu.* 8. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *cap.* 4. *n.* 44. Lugo *tom.* 2. *disp.* 25. *sect.* 6. *a n.* 90. *ad* 95. ubi cum aliis ibi citatis multa ad rem. Secunda conditio est, ut servetur æqualitas, idest non exigatur ultra sortem, nisi quantum illud lucrum cessans valere potest, detractis expensis faciendis, vel æstimatione periculi, ac incertitudinis lucri, & aliis hujusmodi judicio peritorum in tali arte versatorum, quia lucrum in spe incertum, periculosum, & dispendiosum minus valet, quam lucrum in re certum, & securum sine dispendio. Tertia conditio est, quod mutuans præmoneat mutuatarium de tali lucro cessante compensando, quia fortassis ille nollet sub hoc onere mutuum accipere. Et insuper, quod talis compensatio lucri cessantis non exigatur statim, ac datur mutuum; sed postea tempore conveniente, quo scilicet mutuans fecisset illud lucrum, si non mutuasset: quia si mutuans, v. g. mille pro quinquaginta exigeret statim ac mutuat, dicta quinquaginta, jam non mutuaret mille, sed solum 950. & 35

sic

sic tantum exigeret a mutuatario pro 950. quantum pro mille, quod manifeste illicitum est, cum sic plus exigeret pro lucro cessante, quam lucrum ei cessaret. (a)

Mutuans potest licite exigere aliquid proportionatum ultra sortem ratione periculi ipsam sortem amittendi: aut 37
difficultatis eam recuperandi (b); Si enim quis ex conditio-

(a) Novum de Mutuo Articulum addere constitueram, in quo fusius, & clarius mutui naturam, ac proprietates
exponerem, quo facilius Lectores possent ex perspicua mutui notione intelligere, quid mutuo intrinsecum, quid ex-
trinsecum sit, atque usuras non apertas tantum, sed etiam occultas, & palliatas agnoscere, & devitare. Sed cum
pleraque ex iis, quæ dicturus eram, ad usuram pertinerent, novum hunc articulum nono adjiciendum tomo sta-
bilivi, in quo de usura ex professo disputatur. Hic tamen paucis monendum Lectorem duxi, ut doctissimis Censori-
bus morem gererem, atque ea animadvertere, quæ doctissimi hujusmodi viri adnotanda esse existimarunt. Itaque
primum animadverto, mutuantibus serio illud inculcandum esse, ut scilicet mutuent animo charitatis, & benevo-
lentiæ, non spiritu avaritiæ, vel spe majoris lucri incitati; Mutuum enim contractus est natura sua destinatus ad
charitatis exercitium erga pauperes & indigentes. Atque inter Christianos, ut ferventior vigere charitas debet, ita
promptior debet esse animus ad mutuandum indigentibus, omni lucrandi animo, omnique spe lucri remota. Audi-
ant Christum Lucæ 6. prædicantem: *Si mutuum dederitis his, a quibus speratis recipere, quæ gratia est vobis? Nam
& peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant æqualia. Verumtamen diligite inimicos vestros; benefacite, & mu-
tuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super
ingratos, & malos.* Duo in illis Christi verbis continentur præcepta, affirmans unum, alterum negans; primum per
hæc exprimitur verba, *mutuum date*, & ut cætera affirmantia præcepta, semper, sed non pro semper obligat; al-
terum vero usuram prohibens verbis istis constat, *nihil inde sperantes*, quod negans cum sit, semper, ac pro semper
homines obligat. Atque hinc consequitur, teneri Christianum hominem ad subveniendum, dum possit, per mutuum
proximo suo; nec quidpiam ob hujusmodi contractum exigere, ac sperare licite posse. Non inde tamen fit, ut da-
mni inde emergentis justam compensationem exposcere licite non possit. Cavendum vero semper est, ne charitatis
loco, avaritia aut lucri spes in animo vigeat; hoc enim in casu contra naturæ legem, ac Christi præceptum
ageret.

Deinde invaluit quoque Theologorum opinio, quæ omnino certi lucri cessantis compensationem probet. At ne
hac via spem lucri, atque avaritiam hominis foveamur, monere hic lectores operæ pretium duximus, opinionem
hanc recentem esse, ac facile palliandæ usuræ occasionem præbere posse. Nam apud antiquos Ecclesiæ Patres de
hoc lucri cessantis titulo altum silentium est; & antiquiores Theologi titulum hujusmodi omnino rejecerunt. Ne
vero id gratis asseruisse videamur, transcribere placuit verba doctissimi Theologi Patris Dominici Soto, qui *de ju-
stitia & jure lib. 6. quæst. 1. art. 3. conclus. 4.* hæc habet: *Quod hoc modo possit lucrum cessans in pactum duci, non est
adeo certum, ut patroni assertionis hujus arbitrantur, sed est tum minus probabile, tum quampluribus usurarum peri-
culis expositum. Et quidem quod non sit usque adeo certum, multis rationibus comprobatur. Primum nullam juris, aut
canonici, aut civilis legem invenies, quæ hoc permittat: quod certe non est infimum argumentum. Nam, cum tam
frequentes extent quæ usuras ratione moræ pendi jubent, videlicet dum mutuator, vel quis creditor invitus re sua
caret; si spontanea hæc lucri cessantis pactio tam plane licita esset, non deesset lex, quæ id insinuaret. Mox, si priscos
Doctores consulas, D. Thomas id negat, consulto dignoscens inter damnum emergens, & lucrum cessans, nempe quod
illud licet in conventione ponere, hoc vero minime. Cujus sententiæ accedit Scotus in IV. dist. XXXVII. quæst. 2. Du-
randus in III. dist. XXXVII. quæst. 2. & inter Jurisconsultos Innocentius super cap. Naviganti. Immo inter antiquos,
gravesque seu Juris, seu Theologiæ Doctores, neminem invenias, qui explicitis verbis id asserat, nisi ratione moræ,
aut alicujus culpæ debitoris.* Primus, qui expresse contrariam opinionem docuerit, citatur Conradus Sunhemart, re-
cens auctor, inquit idem Sotus, qui cum formidine & timore eandem defendit, septem conditionibus vallatam. Post
Sylvester, Cajetanus, Adrianus, qui fatentur esse opinionem modernorum. Tandem temporis successu evasit, ut sit,
inter juniores communis. Placet hic afferre verba S. Thomæ 2. 2. *quæst. 78. art. 11. ad 1. Dicendum*, inquit, *quod
ille, qui mutuum dat, potest absque peccato in pactum deducere cum eo, qui mutuum accipit, recompensationem damni,
per quod subtrahitur sibi aliquid, quod debet habere. Hoc enim non est vendere usum pecuniæ, sed damnum vitare;
& potest esse quod accipiens mutuum majus damnum evitet, quam dans incurrat. Unde accipiens mutuum, cum sua
utilitate damnum alterius recompensat. Recompensationem vero damni, quod consideratur in hoc quod de pecunia non
lucratur, non potest in pactum deducere, quia non debet vendere id, quod nondum habet, & potest impediri multi-
pliciter ab habendo.* Hæc notanda, ac serio animadvertenda Lectoribus proposui, ut videant quam caute homini
Christiano procedendum sit in pactione ineunda de recipiendo ex mutuo auctario titulo lucri cessantis; cum enim
vix ac ne vix quidem contingere soleat, ut exacte serventur conditiones necessariæ ad licitam constituendam hujus-
modi pactionem, non adeo facile permittendi sunt hujusmodi contractus. Audiant hac de re Medinæ, & Toleti
consilium: ille enim in quæst. in quibus casibus licitum est mutuanti &c. postquam conditiones recensuit necessa-
rias ad hujusmodi titulum cohonestandum, statim subnectit: *Sed quoniam in his qui mutuantur rarissime hæc omnia
requisita concurrunt: ideo tales contractus, in quibus aliquid ultra capitale ratione interesse lucri cessantis exigitur, dis-
suadendi sunt, ut fiant.* Toletus vero *in Instruct. Sacerd. lib. V. cap. XXXIII.* sub finem capitis hæc habet: *Hæc igi-
tur de lucro cessante dicta sint. Securius est a tali abstinere lucro, & gratis mutuare, cum nullum damnum
emergit.*

(b) Non adeo facile pronunciandum est licitum esse lucrum mutuanti propter periculum, cui exponitur, amit-
tendi sortem. Primum enim illicitum illud videtur jure illo divino, quo mutuum ad pauperum levamen destinatum
est, quoque pauperum vetita est oppressio per illa verba *Exodi 22. vers. 25. Si pecuniam mutuam dederis populo meo
pauperi, usuris non opprimes eum.* Porro si Deus præcipit, ut gratis mutuum detur pauperi: si mutuum dare jubet
indigentibus nihil inde sperantes, quis non videt aperte prohibere aliquid supra sortem recipere ob periculum, quod
paupertas, & indigentia ipsa secum adnexum habere videntur? Nam hoc periculum a tali mutuo inseparabile omni-
no est. Ajunt Auctores, quos Lucius laudat, periculum istud tolli per fidejussores, aut pignus posse, ideoque mu-
tuo extrinsecum esse. At falsum id generatim est. Nam qui inopia pressi mutuum postulant ordinarie non possunt
fidejussorem, aut pignus mutuo æquivalens præbere. Cum ergo ii vere pauperes sint, ac etiam cum his servari de-
beat illud Christi mandatum: *Mutuum date nihil inde sperantes*, manifestum est nil supra sortem recipere homines
posse, dum hominibus hujusmodi mutuantur. Periculum ergo istud sufficiens titulus non est recipiendi aliquid supra
sortem; Nam hujusmodi lucrum manifeste in pauperum oppressionem cederet. Deinde non licet aliquid supra sortem
accipere ratione periculi, quod in omni mutuo secundum se spectato reperitur; tum quia non licet aliquid accipere
supra sortem pro eo quod est de ratione intrinseca mutui; alioquin vi mutui præcise liceret aliquid supra sortem ac-
cipere; atqui periculum generale est de intrinseca ratione mutui, ut ex ipsa definitione patet; tum etiam quia mu-
tuantis conditio melior esse non decet conditione mutuatarii, plena enim esse debet in omni contractu æqualitas;
atqui longe melior esset mutuantis, quam mutuatarii conditio, si posset mutuans aliquid supra sortem exigere ra-
tione periculi intrinseci secundum se spectati; hoc enim periculum subiret ipse mutuans, etiamsi rem suam mutuo
non daret; potest enim ea apud illum sicut & apud mutuatarium innumeris casibus fortuitis absorberi. Denique, *ut
mutuator*, inquit Pater Concina „ pro periculo pretium exigat, in se periculum suscipere, & mutuatarium a peri-
„ culo liberare debet. Cur enim mutuatarius ad solvendum pro hoc periculo pretium astringitur, si a periculo non
„ liberatur? Quid emit, quid accipit mutuatarius, ob quod solvere pretium teneatur? Mutuator quid beneficii con-
„ fert mutuatario præter mutuum? Vi mutui nihil accipi posse fatentur adversarii præter sortem. Pretium ergo exi-
„ git, quin mercem ullam tradat mutuatario. Iniquum ergo est pretium istud pro nihilo solutum. Urgeo sub alio
„ aspectu hanc rationem. Si mutuatarius reipsa jacturam pecuniæ mutuo acceptæ patiatur, nonne, si solvendo sit,
„ tenetur integram pecuniæ sortem restituere? Dubio procul. Solvit ergo periculi pretium. Nam periculum istud
„ unice spectat sortis jacturam. Ergo quoties mutuatarius capitale reddit, totum periculi pretium solvit. Quid plu-
„ ra? Nonne mutuatarius in ipsa mutui acceptione suscipit periculum restituendæ sortis? Nonne si capitale mutua-
„ titium, vel furto subtractum mutuatario sit, vel negotiationi expositum, vel quocumque alio eventu perierit, ad
„ restitutionem integri capitalis astringitur? Solvit ergo periculi pretium integrum. Pretium enim periculi excedere
„ sortis pretium nequit; cum periculum circa sortem non sit damnum diversum ab ipsa sorte. Credo: potest ne
„ mutuatarius cogi ad certum pretium solvendum pro damno emergente, quando ipse se velit obstringere ad cujus-
„ que futuri damni compensationem? Negant omnes. Atqui mutuatarius reipsa suscipit periculum compensandi omne
„ da-

ditione mutuatarii, qui sit homo dubiæ fidei, inops, & pluribus debitis obstrictus, rationabiliter timeat, ne deficiat in solvendo, aut non nisi cum expensis, aut magna molestia sortem ab ipso recuperare possit, potest licite exigere aliquod lucrum tali periculo proportionatum judicio alicujus experti, cum tale periculum sit sine dubio pretio æstimabile; Sic Lugo *dict. disput.* 25. *num.* 81. Diana *part.* 1. *tract. de controvers. resolut.* 37. Rosignol. *loc. citat. prænot.* 13. *numer.* 10. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 2396. Layman *loc. cit.* Sporer *loc. cit. num.* 52. cum Sylvest. Medina, Petro Navarr. Valent. Si, Molina, Lessio, & communiori Doctorum, contra Sotum, Navarr. & varios alios.

Mutuans potest licite aliquid moderatum exigere a mutuatario ratione pœnæ conventionalis; Si enim mutuans conveniat cum mutuatario, ut si tempore præfixo mutuum non restituerit, teneatur in pœnam dilationis solvere aliquid ultra sortem principalem, tunc mutuans potest licite id exigere, & mutuatarius tenetur solvere, quia id non exigitur præcise ratione mutui, sed ratione culpabilis moræ solvendi mutuum ultra tempus conventum, seu præfixum: Debitor enim, qui est in mora culpabili, peccat contra Justitiam retinendo alienum, invito Domino, adeoque juste punitur pœna conventionali mutuo paciscentium consensu conventa; *leg. Stipulationum* 2. *§. final. leg. Idem juris* 3. *leg. Stipulatio ista* 38. *§.* 17. *de verborum obligationibus: cap. Contractus* 85. *de Regul. jur. in* 6. ibi: *Contractus ex Conventione legem accipere dignoscuntur*. Et sic tenet Scotus *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 2. *art.* 2. *num.* 18. Mastrius, Laym. Molina, Lugo, Sporer, Reiffenst. Lessius, Tamburin. & alii communiter.

39 Mutuans, qui non pecuniam, sed alias res, v. gr. triticum, vinum, & hujusmodi mutuatus est, & eas, quales esse debent, non reddit, aut eas non reddit in tempore, seu loco convento, tenetur solvere justam earumdem rerum æstimationem pro pro tempore, & loco, in quo eas reddere debebat. Si autem non convenit cum 40
mutuante, nec de tempore, nec de loco, in quo eas reddere deberet, tunc reddere eas debet secundum æstimationem, quam habent in tempore, & loco, in quo petuntur, & restituuntur, textu expresso *in leg. Si merx aliqua* 4. *ff. de condict. triticaria*, ibi: *Si merx aliqua, quæ certo die dari debebat, petita sit, veluti vinum, oleum, frumentum, tanti litem æstimandam, Cassius ait, quanti fuisset eo die, quo dari debuit; Si de die nihil convenit, quanti tunc cum judicium acciperetur. Idemque juris in loco esse, ut primum æstimatio sumatur ejus loci, quo dari debuit; Si de loco nihil convenit, is locus spectetur, quo peteretur. Quod, & de cæteris rebus Juris est.* Si vero res fuerint mutuo acceptæ secundum æsti- 41
mationem factam in tempore, & loco mutui accepti, tunc mutuatarius eas reddere debet secundum talem æstimationem, licet in tempore, & loco restitutionis cariores, seu viliores evaserint; *leg. Æstimatis rebus* 50. *leg. Æstimatæ res* 51. *ff. soluto Matrimonio* cum similibus. Si 42
tamen æstimatio facta non fuerit in ipso mutui tempore, & loco, tunc res reddi debent in tempore, & loco, quo restituendæ sunt. Et si non facta æstimatione, neque de tempore, neque de loco fuerit conventum, tunc debent restitui secundum æstimationem, quam habent in loco, & tempore, quo petuntur, & restituuntur, textu expresso *in leg. Vinum* 22. *ff. de rebus creditis, si certum petatur*, ibi: *Vinum, quod mutuum datum erat; per judicem petitum est, quæsitum est, cujus temporis æstimatio fieret; Utrum cum datum esset, aut cum litem contestatus fuisset; an cum res judicaretur? Sabinus respondit, si dictum esset;*

„ damnum, quod ex sortis jactura oriri posset; cum se obliget ad restituendam sortem in omni eventu. Ergo dum
„ sortem restituit, plene compensat omne damnum; cum damnum sortis non superet sortis pretium, ut dictum est.
„ Quid? Infelix mutuatarius, si sortem, vel fortuna adversa, vel iniquis prædonibus rapientibus, amiserit, eam in-
„ tegram reddere debebit; & tenebitur insuper pretium solvere, quod has calamitates passus sit, vel pati potuerit?
„ Hæcne evangelica doctrina? Hæc ne Christi charitas?
„ Confirmo rationem adductam furis paritate. Fur surripit centum aureos. Pœnitentia ductus eosdem restituit.
„ Numquid pretium periculi solvere tenetur creditori? Negant omnes ad unum Theologi. Et tamen majus est pe-
„ riculum pecuniæ raptæ, quam pecuniæ mutuatitiæ. Respondent juniores, paritatem hanc nullius esse roboris.
„ Quoniam ideo fur non tenetur solvere periculi pretium, quia nulla pacta inter furem & dominum conventio fuit
„ periculi illius solvendi; contra inter mutuatorem, & mutuatarium hæc præcessit conventio. Lepidum profecto
„ effugium. Quid nunc in disputationem vocatur? Nonne utrum sit periculum illud pretio æstimabile? An sit ti-
„ tulus verus pretio compensandus? Quid respondes? Negans? Usura ergo est pro illo pretium exigere. Ais? Ergo
„ potiore jure fur, quam mutuatarius illius solvere pretium tenetur. Infitias. Nulla inter furem, & dominum con-
„ ventio præcessit. Opponi ne hæc possunt absque communis sensus præjudicio? Ut conventio justa sit, justo niti
„ titulo debet. Titulus ergo istius mutuæ pactæ conventionis ostendi, & evinci debet. Et cum titulus, a mutuo
„ distinctus, chimericus a me probatus sit; commentitia quoque, & fœneratitia conventio est. Cæterum quomodo
„ præcedere inter latronem, & dominum conventio poterat, si fur inscio domino rem surripit? Neque de damno
„ emergente conventio præcessit. Ergo fur compensare damnum emergens non astringitur, si illud passus dominus
„ est? Neque præcessit pactum de restituenda re rapta. Ergo ad restitutionem fur non tenetur? Sed quid in con-
„ vellendo vanissimo effugio tempus tero; cum hæc inepta sophismata evidentissimam patefaciant conclusionem no-
„ stram? Paucis rem hanc perstringo. Titulus suapte natura justus, est pretio æstimabilis in mutuo: hoc suum pre-
„ tium non amittit in furto. Et titulus, qui in furto pretio æstimabilis non est, neque in mutuo pretio dignus es-
„ se potest. Alioquin melior esset conditio furis, quam mutuatarii. Hoc solum inter mutuatarium, & furem discri-
„ men est, quod mutuatarius neque pretium justi tituli, puta damni emergentis, solvere tenetur, nisi præcedat con-
„ ventio: quia in quolibet contractu libere convenire partes debent. Et quoties mutuator damnum, quod ratione
„ mutui patitur, non manifestat, & de eo, cum possit, non paciscitur, præsumitur illud mutuatario donare. Hæc
„ pacta cum fure iniri nequeunt. Ideo fur ultra restitutionem sortis compensare ex omnia damna tenetur, quæ ob
„ furtum passus fuerit dominus, licet nullum præcesserit pactum. Juxta omnes ad unum Theologos fur non tenetur
„ compensare periculum amittendæ sortis. Ergo juxta omnes periculum amittendæ sortis, neque in furto, neque in
„ mutuo est pretio æstimabile.
„ Verum ratione adhuc evidentiori, & causæ nostræ intimiori confirmo propositionem meam. Finge aliquem per
„ vim, aut fraudem cogi ad mutuandum cum periculo sortis amittendæ. Is violentus, vel fraudulentus mutuatarius
„ ad quid esset astrictus? Ad restituendam sortem, & omnia damna, quæ tali occasione passus fuisset mutuator co-
„ actus, quamvis nullum de his damnis pactum præcessisset. Quid ratione periculi sortis amittendæ? Nihil omnino
„ compensare teneretur, ut omnes fatentur, sicut dictum est de fure. Ergo evidens est, periculum non esse a sorte
„ diversum, sicut diversa sunt cætera damna.

Vide, mi Luci, num jure Romani Censores improbaverint assertionem *num.* 37. expositam? Non te, Frater carissime, quem summopere diligunt, atque ob morum innocentiam, & probitatem, nec non assiduum litterarum studium, venerantur, & colunt, sed opiniones illorum Auctorum reprehendunt, quibus usus es in tua consarcinanda Bibliotheca: Norunt enim ex indole tua, te sententiam mutaturum fuisse, si meliores adhibuisses libros, & Auctores: Sed age. Sit periculum aliquod sufficiens titulus ineundi pacti pro assecuranda sorte quidpiam lucri percipiendi. Numquid omne periculum sufficiens titulus erit? Numquid periculum, quod ex inopia & paupertate mutuatarii oritur? Absit. Ergo solum periculum, quod vere fundatum sit, quod peculiare sit, quodque ita in pactionem venire possit, ut ob illud decerni auctarium possit quin vel minima suspicio adsit, lucrari hominem ex mutuo. Difficile vero est, ac vix dari casus potest, ut usura vacet mutuum illud, in quo ratione periculi, quod externum mutuo existimatur, quidpiam supra sortem recipitur; ut vel Auctores ipsi asserunt, qui hanc opinionem tuentur. Ratio præsto est, quia ut licite ob tale periculum quidpiam ultra sortem recipiatur, nonnullæ servandæ sunt conditiones, quæ raro, ac vix unquam servantur. Primo enim necesse est, ut voluntas absit lucrandi ex mutuo, quia secus, excluso quoque pacto, usura mentalis erit. Secundo periculum debet esse verum, probabilibusque fundatum conjecturis; non autem fictum, prout facile fingitur ab iis, qui lucrari amant. Tertio mutuatario liberum esse debet fidejussorem, aut pignus pro assecuratione sortis mutuantis præstare, nec debet cogi ad paciscendum de isto periculo. Quarto, ut mutuans non plus pro isto periculo exigat, quam vel ipse, vel mutuatarius alteri dare vellent pro hujusce periculi assecuratione. Quinto, ita servandæ sunt justitiæ leges, ut non violentur eæ, quæ sunt charitatis: atqui conditiones illas pauci eorum norunt, qui mutuo dant, pauciores ad praxim redigunt; ita enim plerique lucro inhiant, ut seclusa ejus spe mutuo non darent; cum probabile periculum sentiunt, mutuo non dant: inter periculi qualitatem non distinguunt; sed ab omnibus æqualiter exigunt; fidejussores, aut pignora recusant, ut quocumque tandem modo aliquid supra sortem recipiant &c. ergo rarum est, ut in eorum agendi rationem non irrepat usuræ fuligo. Vide Continuat. Tournely, & P. Danielem Concina.

esset ; quo tempore redderetur , quanti tunc fuisset ; Si non , quanti tunc cum petitum esset . Interrogavi , cujus loci pretium sequi oporteat ? Respondit , si convenisset , ut certo loco redderetur , quanti eo loco esset . Si dictum non esset , quanti ubi esset petitum . Sic quoad omnes has conclusiones passim Doctores ; cum enim Jus Canonicum nihil statuerit contra dict. Leges Civiles , eas sequi possumus , & debemus pro utroque foro , tum exteriori , tum interiori .

44 Mutuans accepto pignore a mutuatario cum pacto, ut interim fructus pignoris lucretur , nisi adsit alius justus titulus , committit usuram , & tenetur tales fructus perceptos ex pignore computare in sortem ; *Communis* claris textibus *in leg. Ex pignore* 1. *leg. Quod ex operis* 2. *Cod. de pigneratitia actione* , *leg. Fundum pignori* 1. *Cod. de distract. pignor. cap. Cum contra* 6. , *& Cap. Significante* 7. *de pignoribus* , *cap. Plures* 1. *cap. Quoniam* 2. , *& cap. Conquestus* 8. *de usuris* . Et ratio est , quia omnis res Domino suo fructificat ; Dominus autem pignoris , non est mutuans , sed mutuatarius , adeoque pignus debet fructificare mutuatario , & non mutuanti , & consequenter pactum illud est usurarium.

45 Notanter autem dicitur . *Nisi adsit alius justus titulus* , qui potest esse quadruplex . Primus igitur justus titulus percipiendi fructus ex pignore sine diminutione sortis est , si Creditor fundum oppignorandum , seu oppignoratum justo pretio emat cum pacto retrovendendi , quoties Debitor voluerit pretium refundere ; Tunc enim fundus, seu alia res pignoris naturam amittit , adeoque non ut pignus priori Domino , sed ut res empta Emptori , & possessori , tamquam novo Domino licite fructificat , ejusque damno perit , donec reddito pretio redimatur. Venditio enim cum pacto *redemptionis* est valida, & licita , textu expresso *in leg. Si fundum* 2. *Cod. de pactis inter Emptor. , & Venditor.* , Communis Doctorum cum Cajetano 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 2. *ad* 6. Lugo *cit. disp.* 25. *sect.* 8. *num.* 132. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 16. *num.* 17. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *sect.* 3. *num.* 102. Reiffenst. lib. 5. *Decretal. tit.* 19. *n.* 111.

46 Secundus justus titulus percipiendi fructus ex pignore est , si fundus fructiferus acceptetur in pignus , adjecto contractu censuali , per quem subministrans pecuniam ex fructibus talis fundi percipiat quantitatem pensionis Jure census percipi solitam juxta morem patriæ , donec sors , seu pecunia subministrata restituatur ; Reiffenstuel *loc. cit. num.* 110. Sporer *loc. cit. num.* 102. Layman *loc. citat. num.* 17. cum pluribus ibi citatis , Lugo , & alii passim .

47 Tertius justus titulus percipiendi fructus ex pignore est , si pignus sit datum Marito , donec ei solvatur dos promissa ; tunc enim Maritus , ut habeat unde onera Matrimonii sustinere valeat , potest licite fructus percipere ex tali pignore sine diminutione sortis , donec ei dos promissa solvatur ; textu expresso *in Cap. Salubriter* 16. *de usuris* , ibi : *Sane Generum ad fructus possessionum , quæ sibi a Socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in sortem non credimus compellendum , cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera Matrimonii supportanda* . Et sic Doctores citati , & alii communiter .

48 Quartus justus titulus percipiendi fructus ex pignore est , si Feudum , vel res Emphiteutica detur in pignus Domino ejusdem directo ; Tunc enim Dominus directus potest licite sine diminutione sortis recipere fructus talis Feudi sibi a Vassallo oppignorati , dummodo interim ab ipsius servitiis abstineat ; *cap.* 1. *de Feudis* , *& cap. Conquestus* 8. *de usuris* ; quia , ut recte notat Fagnanus *in dict. cap.* 1. *de Feudis numer.* 3. cum Vassallus interim non præstet conventa servitia Domino directo Feudi , suspenditur obligatio contractus inter Dominum , & Vassallum , & sic res Feudalis redit ad primævam suam naturam , adeoque Dominus directus licite percipit ejus fructus , ac si Feudalis non esset , coalescente directo , ac utili dominio ; Et sic pariformiter est dicendum de re Emphiteutica ; Sic Layman *loc. cit. num.* 20. cum pluribus ibi citatis . Lugo *loc. cit. num.* 147. Sporer *loc. citat. numer.* 102. Reiffenstuel. *loc. cit. num.* 114. , & communis aliorum .

49 Contractus ille , qui vulgo dicitur *a godere* , quo scilicet aliquis dat sufficientem pecuniam alteri , ut ipse , quandiu utitur dicta pecunia , cedat illi domum , vel aliam fructiferam rem interim fruendam , est licitus , si interveniat titulus lucri cessantis ex parte illius , qui pecuniam dat ; Azorius *part.* 3. *lib.* 6. *cap.* 20. Sylvester *in Rosa aurea tract.* 3. *cas.* 65. Lugo *loc. cit. num.* 136. , & alii communiter ; Cum illa enim pecunia posset emere , v. gr. tot loca montium , ex quorum fructibus posset solvere pensionem domus , seu rei fructiferæ , quam accipit ; Unde qui pecuniam dat , relinquit mutuatario interesse illud lucri cessantis pro pensione , quam pro domo , seu re fructifera ab ipso accepta deberet illi solvere singulis annis. Si autem desit titulus lucri cessantis , & qui dat domum , vel rem fructiferam interim fruendam , sit capax alienandi , seu vendendi , tunc contractus ille potest esse licitus , si dans pecuniam illam emat justo pretio dictam domum , vel rem fructiferam cum pacto illam retrovendendi , quoties Debitor voluerit pretium refundere , juxta dicta *supra sub num.* 45.

Si quis alicui petenti mutuos , v. gr. centum aureos , 50
(a) respondeat , Non do tibi mutuos istos centum aureos , sed istis emo a te decem tuas Vaccas , quas tibi loco pro tali annua pensione mihi solvenda , excusatur communiter ab usura , si ille alter de facto vaccas utiles habeat proportionate ad talem conventam pensionem , & serventur conditiones requisitæ ad contractum justæ locationis, & præsertim hæc , ut periculum vaccarum spectet ad locantem tamquam emptorem , & earum dominum . Si vero ille alter revera dictas vaccas non habeat , nec habiturus sit , est merissima usura sub ficto emptionis , & locationis nomine palliata ; Sic Major *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 46. *casu secundo* , Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 16. *num.* 15. *vers. Quæstio quarta* , La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 899. Sporer *tom.* 2. *tract.* 6. *sect.* 3. *numer.* 97. ubi testatur de communi .

Ab usura excusatur , qui mutuum a se petenti respon- 51
det , Nolo tibi mutuare , sed hac anticipata pecunia conduco operas tuas ad futuram messem , seu vindemiam , dummodo tamen talis pecunia sit sufficiens , & proportionata merces ad dictas operas juxta consuetudinem regionis ; Sic supracitati Doctores , Molina , & alii.

Regulares non possunt accipere pecunias mutuo , vel 52
ad cambium cum solutione alicujus lucri , vel cum obligatione bonorum ; Vide verb. *Alienatio art.* 4. *n.* 35.

Alia ad rem , Vide sub verb. *Usura* . 53

Mutui contractus lucrum supra sortem de sui natura 54
non recipit ; Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 143. incip.
Vix pervenit §. 3. Nec quantitas moderata lucri , aut qua- 55
litas mutuatarii hujusmodi lucrum ab usuræ labe justificant ; Idem *ibid.* Nihilominus quidam tituli ipsi mutuo 56
extrinseci , aliique contractus a mutuo diversi justum reddere possunt proventum ultra sortem ; Idem *ibid.* Sed 57
non semper suppetere credendum est legitimos cum mutuo titulos , aut justas causas ineundi contractus a mutuo diversos ; Idem *ibid.* Mutuum dare indigenti aliquan- 58
do est de præcepto , juxta illud Christi Domini , *Matthæi cap.* 5. *num.* 42. *Volenti mutuari a te ne avertaris* ; Idem *ibid.* Vide *tom.* 7. *verb. Usura* , ubi in fine affertur dicta Constitutio .

Novæ additiones ex aliena manu.

QUod ait *Auctor num.* 4. Civitatem ex mutuo non te- 1
neri , si non probetur pecuniam mutuo datam in
rem ejus versam esse , id non est indistincte verum . Pri- 2
mo enim tenetur etiam non probata hac versione , si mutuum datum sit omnibus Civibus simul convocatis ; *Coler. de Process. exequutiv. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 336 , *& sequent. Bachov. ad Treutler. vol.* 1. *disput.* 20. *numer.* 5. *litt. A.*

Secundo , idem est si mutuum contractum sit ab illis , 3
quibus Civitas omnem in se potestatem dedit , itaut penes illos omne imperium sit , Populumque universum representent ; *Stryk. Juridic. Dissert. vol.* 4. *disput.* 18. *cap.* 5. *num.* 34. *Coler. loc. cit. num.* 361.

Tertio , idem quoque est si Administrator , vel etiam 4
Syndicus habeat speciale mandatum a Civitate ad accipiendam pecuniam mutuo in certam causam , modo non
appareat cum legibus Civitatis , fini , & menti eorum , 5
qui

(a) Nota . Animadvertas velim , mutuantem animo lucrandi fœneratorem esse , ut ex dictis liquet . Cavendum itaque est in eo , qui petenti mutuum , illum contractum offert emptionis , & locationis , cavendum inquam in eo homine est , ne spe lucri incitatus , avaritiam foveat , & mentalem saltem usuram committat ; quamobrem periculi plenus habetur hujusmodi contractus a nostris Censoribus . Periculum quoque agnoscunt usuræ in alio contractu , de quo *num.* 51. quia dives cogit pauperem , & inopem mutuo ob indigentiam petentem ad locandam operam suam tempore messis &c. atque hac via palliare usuram potest , vel mentalem fovere . Hæc vero notanda duxi , ut Christiani homines periculum agnoscant , in quo se exponunt peccandi , avaritiæ , & contra Christi mandatum *mutuum date , nihil inde sperantes* . Idem dicito de contractu , qui vulgo dicitur , *a godere* , de quo *num.* 49. Nam quoties tradens pecuniam jus sibi reservat ad eam repetendam , purum putumque mutui contractum celebrat , & si ultra sortem quidpiam percipit , usura est , ac fructus , qui ex domo , vel re fructifera percepit , restituere tenetur : ac lucrum cessans , in eo , qui pecunias dedit , sufficiens titulus non est , nisi omnes conditiones occurrant supra recensitæ .

qui illum constituerunt, contrarium fecisse; *Stryk. ubi supra num. 36., & sequent. Losæus de Jur. Universit. part. 3. cap. 4.*

6 Num vero id ipsum obtineat, quando Administrator habet mandatum speciale mutuo accipiendi in genere, & non in certam causam? Affirmat autem *Losæus allegat. loc.* ne contrahentes confisi de mandato decipiantur; Confer, & *Stryk. loc. mox citat.*

7 Patet itaque ex his, tunc non teneri Civitatem ex
mutuo, non probata versione, quando ipsum mutuum
fuit contractum a nudo Administratore, qui nec specia-
8 le mandatum ad illud contrahendum habebat. Cæterum
& hic, si *ex necessitate officii quod gerit*, mutuo accipit
pecuniam, tenetur Civitas etiam non probata versione,
cuum hoc in casu sit præsumendum mandatum Civium;
Stryk. eod. loc. n. 39.

9 Quod de Civitate dictum est, id ipsum intelligas de Ecclesia, & alia quavis Universitate.

An in casibus illis, in quibus Civitas, vel Ecclesia te- 10
tetur ex mutuo, non probata versione, habeat beneficium
restitutionis in integrum, si revera pecunia illa in rem
ejus non sit versa? Affirmant *Hartman. Pistor. lib. 1.*
quæst. 37. num. 61., & sequent. Stryk. Juridic. Dissert.
vol. 13. sect. 2. cap. 1. §. 12. At dubito, num amplecti 11
hæc opinio possit in casu, in quo pecunia mutuo data
sit Civibus omnibus simul convocatis.

Opinio *Auctoris n. 18.* quod nec juramento Filiusfami- 12
lias renunciare valeat Sen. Cons. Macedoniano, de Jure
Canonico difficultatem patitur, modo non expresse ad
turpem causam credita ipsi sit pecunia, desuper dolose
exactum juramentum; *Stryk. loc. mox cit. §. 15.* & ex pro-
fesso *Gothofred. de Jena de Sen. Cons. Macedoniano sect.*
8. aphoris. 8.

De mutuo publico, quod ex publica necessitate exigit 13
Princeps a Civibus, reluctantes ad ipsum compellendo,
vide *Martin. Dautell. de Mutuo publico.*

N

NAUFRAGIUM, NAUFRAGANTES.

SUMMARIUM.

1 *Per naufragium quid intelligatur?*

2 *Naufragantium bona remanent adhuc de jure suorum Dominorum.*

3 *Sic etiam de jure suorum dominorum remanent adhuc bona illa, quæ in Naufragii periculo conjiciuntur in Mare.*

4 *Hinc talia bona post naufragium reperientes in litore maris, aut fluminis, seu ea piscantes in mari, vel flumine tenentur restituere Domino.*

5 *Immo qui talia bona non restituit Domino quadruplo tenetur.*

6 *Quinimmo ea retinens, & non restituens publicatione bonorum mulctatur.*

7 *Unde si quæ esset alia Lex, aut consuetudo talia bona non restituendi, tamquam injusta esset deserenda, & abroganda.*

8 *Hinc naufragantium bona inventa sibi assumentes, excommunicati sunt.*

9 *Excommunicationem etiam incurrunt accipientes scienter bona ab iis qui naufragantium bona acceperunt.*

10 *Nec refert, quod ea bona Dominus unquam forsan recuperaturus fuisset nisi talis Piscator v. g. aut ereptor magna industria, labore, & periculo vitæ ea recuperasset.*

11 *Potest tamen talis Piscator, aut ereptor compensationem laboris, ac periculi sui debite æstimatam jure exigere.*

12 *Unde naufragii tempore, qui vocati a Patronis navium, seu barcharum, auxilium eis ad bonorum præservationem præstiterint in Portubus, & ripis ditioni Papæ subjectis, lucrentur quartam bonorum præservatorum, aut acceptorum.*

13 *Et insuper consequuntur Indulgentiam decem annorum, & totidem quadragenarum.*

14 *Et e contra non dantes auxilium naufragantibus incurrunt crimen læsæ Majestatis.*

15 *Qui Christianos naufragia patientes rebus suis spoliare præsumunt, incurrunt Excommunicationem.*

16 *Item excommunicationem incurrunt, qui Christianos naufragantes rebus suis spoliant.*

17 *Si, ut a periculo naufragii liberetur navis onusta mercibus plurium mercatorum, projectæ sint in mare merces aliquorum dumtaxat ex illis, tenentur omnes pro sua parte æque reparare, vel compensare judicio viri periti damna eorum.*

18 *Mercatores, quorum merces præservatæ sunt a naufragio ob exonerationem navis factam per projectionem mercium aliorum in mare, debent contribuere juxta valorem, & pretium suarum mercium sine respectu, aut ad gravitatem, aut ad majus, vel minus spatium, quod occupant.*

19 *Si autem Dominus Navis, sæviente tempestate, anchoras, aut alias navis partes, amiserit, non tenentur Mercatores talem jacturam ei compensare.*

20 *Si vero vectorum voluntate, & utilitate ad evitandum naufragium talis navis partes projectæ sint in mare, tunc a dictis vectoribus, seu mercatoribus debet ei fieri compensatio.*

21 *Item compensatio fieri debet etiam mercatori illi, cujus merces ratione jactus aliarum in mare deteriores factæ sunt.*

22 *Si autem damnum secutum in suis mercibus propter talem jactum sit minus ea portione, quam pro sua parte conferre minus deberet, debet reliquum conferre, & ita e contra.*

23 *Si tamen damnum in suis mercibus non sit secutum propter talem jactum, sed ex alia caussa, tunc debet conferre secundum pretium præsens suarum mercium.*

24 *Si navis a Pirata, capta magna aliqua pretii summa redimatur, tenentur omnes concurrere ad solvendam illam summam pro ratione rerum, quas servaverunt.*

25 *Si autem Pirata, seu Prædo a dicta navi abstulerit solas merces unius ex dictis mercatoribus, ipse solus damnum sustinere tenetur.*

PER naufragium intelligitur navis, aut cujuslibet na- 1
vigii maria, lacus, aut flumina emetientis jactura,
sive in rupes elidat, sive aquis absorbeatur cum nautis,
ac mercibus omnibus, aut sola parte illarum.

Naufragantium bona remanent adhuc de jure suorum 2
Dominorum; *leg. Pomponius 44. de acquirendo rerum do-*
minio, ubi expresse dicitur: *Si naufragio quid amissum sit,*
non statim nostrum esse desinere. Sic etiam de jure suo-
rum dominorum adhuc remanent bona illa, quæ in nau- 3
fragii periculo conjiciuntur in mare; *Instit. lib. 2. tit. 1.*
§. 48., ibi: *Alia sane causa est aliarum rerum, quæ in*
tempestate levandæ navis causa ejiciuntur; Hæ enim Do-
minorum permanent; quia palam est, eas non eo animo e-
jici, quod quis eas habere nolit, sed quo magis cum ipsa
navi maris periculum effugiat. Qua de causa, si quis eas
fluctibus expulsas, vel etiam in ipso mari lucrandi animo
abstulerit, furtum committit; leg. Interdum 21. ff. de ac-
quirenda, vel amittenda possessione §. 1., ibi: *Quod ex*
naufragio expulsum est, usucapi non potest, quoniam non
est in derelicto, sed in deperdito; & ibidem §. 2. Idem
Juris esse existimo in his rebus, quæ jactæ sunt, quoniam
non potest videri id pro derelicto habitum, quod salutis
causa interim dimissum est, & concordant *leg. Si laboran-*
te 2. §. 8. ff. de Lege Rhodia, & leg. Qui levandæ 8. ff.
eodem.

Hinc talia bona post naufragium reperientes in litore 4
maris, aut fluminis, seu ea piscantes in mari, vel flu-
mine, tenentur restituere Domino; *leg. Navigia Cod. de*
furtis, & S. Pius V. Constitut. 7. incip. *Cum nobis*. Immo 5
qui dicta bona non restituit Domino, quadruplo tenetur;
leg. Pomponius 44. ff. de acquirendo rerum dominio. Qui- 6
nimmo ea retinens, & non restituens publicatione om-
nium bonorum mulctatur; *cit. leg. Navigia Cod. de fur-*
tis, & expresse Julius II. Constitut. 20. incip. *Romanus*
Pontifex Unde si quæ esset alia Lex, aut consuetudo
talia bona non restituendi, tamquam injusta esset dese- 7
renda, & abroganda; *citat. leg. Navigia Cod. de fur-*
tis, & Julius II. cit. Constitut. incip. *Romanus Ponti-*
fex, ibi: *Nos considerantes, tam Civili, quam Canonica*
lege licere unicuique naufragium suum impune colligere,
ac jacta in mari, allevandi oneris causa, recuperare,
aliaque decipientes, furtum committere, ac graviter de-
linquere: ac Christianos naufragium patientes rebus suis
spoliantes diversis pœnis puniri; & propterea consuetu-
dinem prædictam, tamquam contra Regulam fidei, qua
unus alteri auxilio esse tenetur, merito corruptelam ap-
pellari, nemini que suffragari debere cujuscumque tempo-
ris cursu munitam Consuetudinem capiendi, & retinen-
di bona per naufragium, vel jactum, levandæ navis
gratia, aut alia urgente necessitate factum, nulli in judi-
cio, vel extra illud suffragari debere, auctoritate Aposto-
lica tenore præsentium decernimus, & declaramus. Quod
& confirmavit Paulus III. Constit. 42. incip. *Accepimus.*

Hinc

8 Hinc naufragantium bona inventa ſibi aſſumentes ex-
communicati ſunt . Vide verb. *Excommunicatio articul.*
9 3. §. 4. Excommunicationem etiam incurrunt accipi-
entes ſcienter bona ab iis , qui naufragantium bona acce-
perunt . Gregorius XIII. Conſtitut. 81. incip. *Conſueve-
runt* .
10 Nec refert , quod ea bona Dominus nunquam forſan
recuperaturus fuiſſet , niſi talis v. gr. piſcator , aut ere-
ptor magna induſtria , labore , & periculo vitæ ea piſ-
caſſet , aut eripuiſſet ; *leg. Pomponius 44. ff. de acquiren-
do rerum dominio* , ubi dicitur , quoad quælibet res noſtra
quantumcumque periclitetur , manet noſtra , quamdiu non
eſt conſumpta . Et ſic tenet quoad omnes ſuprapoſitas con-
11 cluſiones *Communis Doctorum* ; Qui tamen dicunt quo-
ad hanc ultimam , poſſe talem piſcatorem , ſeu erepto-
rem compenſationem laboris , ac periculi ſui debite æ-
ſtimatum jure exigere , quia Domini negotium utiliſſime
12 geſſerunt ; *l. Navis 4. ff. De lege Rhodia* . Unde naufragii
tempore , qui vocati a Patronis navium , vel barcharum ,
auxilium eis ad bonorum præſervationem , vel recupera-
tionem præſtiterint in Portubus , & ripis ditioni Papæ
ſubjectis , lucrantur quartam partem bonorum præſerva-
torum , aut acceptorum ; Paulus III. Conſt. 42. incip. *Ac-
13 cepimus* . Et inſuper conſequuntur Indulgentiam decem
annorum , & totidem quadragenarum ; Julius II. Conſt.
20. incip. *Romanus Pontifex* , & S. Pius V. Conſt. 7. incip.
14 *Cum nobis* . Et e contra non dantes auxilium naufragan-
tibus in Statu Eccleſiæ incurrunt crimen læſæ Majeſtatis ;
15 S. Pius V. cit. Conſt. 7. incip. *Cum nobis* . Illi etiam , qui
Chriſtianos naufragia patientes , quibus ſecundum regulam
fidei auxilio eſſe tenentur , damnata cupiditate rebus ſuis
ſpoliare præſumunt , niſi ablata reddiderint , excommu-
nicationi ſe noverint ſubjacere ; Sic expreſſe habetur *in
16 cap. Excommunicationi 3. de raptoribus* ; Ubi etiam ſtatui-
tur , quod excommunicationi ſubdantur , qui Romanos ,
aut alios Chriſtianos pro negotiatione , vel aliis honeſtis
cauſis navigio vectos aut capere , aut rebus ſuis ſpoliare
præſumunt ; *Sic ibi* .
17 Si , ut a periculo naufragii liberetur navis onuſta mer-
cibus plurium mercatorum , projectæ ſint in mare mer-
ces trium ex dictis mercatoribus , & ſic præſervata ſit
navis cum mercibus aliorum , tenentur omnes pro ſua
parte æque reparare , & compenſare judicio viri periti
jacturam , & damna eorum trium , quorum merces pro
communi omnium utilitate in mare projectæ ſunt , tex-
tu expreſſo *in l. Lege Rhodia ff. De lege Rhodia* . ibi : *Le-
ge Rhodia cavetur , ut ſi levandæ navis gratia jactus mer-
cium factus eſt , omnium contributione ſarciatur , quod pro
omnibus datum eſt* ; & *leg. Si laborante 2. ff. eodem* , ibi .
*Æquiſſimum enim eſt commune detrimentum fieri eorum , qui
propter amiſſas res aliorum , conſecuti ſunt , ut merces ſuas
ſalvas haberent* .
18 Mercatores , quorum merces præſervatæ ſunt a nau-
fragio ob exonerationem navis factam per projectionem
mercium aliorum in mare , debent contribuere juxta va-
lorem , & pretium ſuarum mercium ſine reſpectu , aut
ad gravitatem , aut ad majus , vel minus ſpatium , quod
occupant , ſive ſint gemmæ , aut margaritæ , & hujuſmo-
di ; nam ad pretium , quod in pereundi periculo fuit , &
quod ſervatum fuit , omnino attendendum eſt , ut ex-
preſſe ſtatuitur *in leg. Si laborante 2. ff. de lege Rhodia* §.
2. ibi : *Cum in eadem nave varia mercium genera com-
plures mercatores coegiſſent , prætereaque multi vectores ſer-
vi , liberique in ea navigarent , tempeſtate gravi orta , ne-
ceſſario jactura facta erat , quæſita deinde ſunt hæc , an
omnes jacturam præſtare oporteat , & ſi qui tales merces im-
poſuiſſent , quibus navis non oneraretur , veluti gemmas ,
margaritas , & quæ portio præſtanda eſt , & an etiam pro
liberis capitibus dari oporteat ? & qua actione ea res expe-
diri poſſit ? Placuit , omnes , quorum interfuiſſet jacturam fie-
ri , conferre oportere , quia id tributum conſervatæ res debe-
rent ; Itaque Dominum etiam navis pro portione obligatum eſ-
ſe ; Jacturæ ſummam pro rerum pretio diſtribui oportere ; Cor-
porum liberorum æſtimationem nullam fieri poſſe . Ex condu-
cto Dominos rerum amiſſarum cum nauta , id eſt cum Magiſtro ,
acturos* .
19 Si autem Dominus navis , ſæviente tempeſtate , anchor-
ras , aut alias navis partes amiſerit , non tenentur mer-
catores Domini mercium inibi exiſtentium talem jactu-
ram ei compenſare ; textu expreſſo *in cit. leg. Si laboran-
te* §. 1. ibi : *Si conſervatis mercibus deterior facta ſit navis ,
aut ſi aliquid exarmaverit , nulla facienda eſt collatio , quia
diſſimilis earum rerum cauſa ſit , quæ navis gratia paren-
tur , & earum , pro quibus mercedem aliquis acceperit ;
nam etſi incudem , aut malleum fregerit , non imputaretur
20 ei , qui locaverit opus* . Si vero vectorum voluntate , &
utilitate ad evitandum naufragium tales navis partes pro-
jectæ ſint in mare , tunc a dictis vectoribus debet ei fie-
ri compenſatio , textu expreſſo *in cit. leg. Si laborante* §.
1. *in fine* ibi : *Sed ſi voluntate vectorum , vel propter ali-
quem metum id detrimentum factum ſit , hoc ipſum ſarciri
oportet* , & *l. Cum arbor 3. ff. eodem de Lege Rhodia* , ibi :
*Cum arbor , aut aliud navis inſtrumentum , removendi com-
munis periculi cauſa , dejectum eſt , contributio debetur* ; &
leg. Amiſſa navis 5. §. 1. ff. eod. ibi : *Arbore caſa , ut*

*navis cum mercibus liberari poſſit , æquitas contributionis habe-
bit locum* .
Item compenſatio fieri debet etiam mercatori illi , cu- 21
jus merces ratione jactus aliarum in mare deteriores fa-
ctæ ſunt , v. g. quia propter jactum nudatis ſuis mercibus
damnum ſecutum eſt ; Sic expreſſe habetur *in leg. Navis
4. ff. de lege Rhodia in fine* , ibi : *Sed hic videamus , num
& ipſi conferre oporteat ; quid enim intereſt jactatas res meas
amiſerim , an nudatas deteriores habere cœperim ? Nam ſicut
ei , qui perdiderit , ſubvenitur , ita & ei ſubveniri oportet ,
qui deteriores propter jactum res habere cœperit . Hæc ita Pa-
pirius Fronto reſpondit* . Si autem damnum ſecuturum in 22
ſuis mercibus propter talem jactum ſit minus ea portio-
ne , quam pro ſua parte aliis conferre deberet , debet
reliquum conferre , & ita e contra , ut ſic non ſit me-
lioris , nec deterioris , ſed æqualis conditionis cum aliis ;
Sic expreſſe *in cit. leg. Navis* §. 2. *circa medium* , ibi :
*Adhuc numquid etſi aſpergine propter jactum res deteriores
factæ ſunt ? Sed diſtinctio ſubtilior adhibenda eſt , quid plus
ſit in damno , an in collatione , ſi v. g. hæ res viginti fue-
runt , & collatio quidem facit decem , damnum autem duo ,
deducto hoc , quod damnum paſſus eſt , reliquum conferre
debeat . Quid ergo ſi plus in damno erit , quam in colla-
tione ? Ut puta decem aureis res deteriores factæ ſunt , duo
autem collationis ſunt ? Indubitate utrumque onus pati non de-
bet* . Si tamen damnum in ſuis mercibus non ſit ſecutum 23
propter talem jactum , ſed ex alia cauſa , v. g. quia
merces jacebant in angulo aliquo , ubi aqua penetravit ,
tunc debet conferre ſecundum pretium præſens ſuarum
mercium , textu expreſſo *in cit. leg. Navis* §. 2. ibi : *Cum
autem jactus de nave factus eſt , & alicujus res , quæ in na-
vi remanſerunt , deteriores factæ ſunt , videndum an con-
ferre cogendus ſit ? quia non debet duplici damno onerari ,
& collationis , & quod res deteriores factæ ſunt . Sed defen-
dendum eſt , hunc conferre debere pretio præſente rerum .
Itaque v. g. ſi vicenum merces duarum fuerunt , & alte-
rius aſpergine decem eſſe cœperunt , ille , cujus res integræ
ſunt , pro viginti conferat , hic pro decem . . . . hunc enim con-
ferre debebit* .
Si navis a Pirata capta , magna aliqua pretii ſumma re- 24
dimatur ab uno , vel duobus ex pluribus mercatoribus ,
qui in ea merces habent , tenentur omnes concurrere ad
ſolvendam illam ſummam pro ratione rerum , quas ſerva-
verunt , textu expreſſo *in cit. l. Si laborante 2. ff. de Lege
Rhodia* §. 3. ibi : *Si navis a Piratis redempta ſit , Servius ,
Ofilius , Labeo omnes conferre debere ajunt* . Si autem Pirata ,
ſeu Prædo a dicta navi abſtulerit ſolas merces unius ex
dictis mercatoribus , ipſe ſolus damnum ſuſtinere tenetur ,
nec alii concurrere debent ad ſolvendam ſummam ab ipſo
expenſam pro earundem ſuarum mercium redemptione ,
textu expreſſo *in cit. l. Si laborante* §. 3. ibi : *Quod vero
Prædones abſtulerint , eum perdere , cujus fuerit , nec conferen-
dum ei , qui ſuas merces redemerit* .

Novæ Additiones ex aliena manu.

PErtinet huc Lex Rhodia de jactu , qua uti æquiſ- 1
ſima Romani uſi ſunt , & utuntur etiamnum omnes
Populi , quatenus legibus particularibus non ſit ei deroga-
tum .
In ſpecie hac Lege cautum eſt : „ Ut ſi naufragio im- 2
„ minente merces levandæ navis gratia Jactæ ſint , reli-
„ qui ſocii periculi , quorum res ſunt ſervatæ , in tribu-
„ tum veniant . „ Hoc porro congruit juri naturæ , quod 3
dictat , ut omnium contributione ſarciatur , quod pro om-
nibus datum eſt .
Ut autem Vectores reliqui teneantur ad contributionem 4
requiritur I. Ut jactus ſit factus , & quidem ob juſtum
metum naufragii , de conſenſu majoris ſaltem partis Na-
vigantium ; *L. 2. princip. & §. 2. ad leg. Rhod. de Jact.* 5
Damnum autem , quod culpa exiſtit , ab Auctore damni 6
eſt reſarciendum , in ſubſidium tamen , ſi naufragii aver-
tendi cauſa factus eſt jactus , locum habet contributio ,
quatenus damnum paſſi ſuum ab Auctore damni ſervare
nequeunt ; *arg. l. 19. §. 3. ff. ad leg. Aquil.*
II. Ut res jactæ ſint amiſſæ , vel deterioratæ ; *l. 4. in* 7
fin. ff. ad leg. Rhod. de Jact. Si recuperatæ , ceſſat æqui- 8
tas contributionis ; *leg. 2. §. 7. ff. dict. tit.* Immo , ſi poſt 9
contributionem jam factam ſalvæ fuerunt recuperatæ ,
condici poteſt , quod tributum eſt : *arg. l. 2. §. 1. de Condict.
ſine cauſa* .
Manet enim domini res jacta , quia reprobatum eſt 10
jus occupandi Bona Naufragorum , ita ut Furti tenea-
tur , qui tales res haud reſtituit : *Authent. Navigia C. de
Furtis* .
III. Ut per jactum navis , res cæterorum Vectorum 11
ſint ſervatæ . Inde naſcitur obligatio ad contributionem 12
quoad omnes res ſervatas etiam non multum onerantes
navim , immo quoad ipſam navim ſervatam , non quoad ci-
baria ; *leg. 2. §. 2. ff. ad leg. Rhod. de Jactu* . Quod ſi fa- 13
cto jactu nihiloſecius periit navis , nulla fit contributio ,
ſed quod quiſque ſervat , hoc ſibi ſervat quaſi ex incen-
dio ; *l. 5. princ. & l. 7. dict. tit.* Cæterum ſufficit ad obliga-
tionem hac vice navim eſſe ſervatam , licet poſtea alibi
ſubmergatur : *l. 4. §. 1. ff. dict. tit.*
Concurrentibus hiſce omnes contribuunt , quorum 15

15 interfuit jactum factum fuisse; *l. 2. §. 2. dict. tit.* adeo-
16 que etiam Assecuratores, Dominus Navis, & quorum res
17 amissæ. Contributio autem fit secundum proportionem
respectivam, ita tamen, ut amissarum, quatenus indi-
catæ sunt, æstimatio computetur *quanti empta sunt*, ser-
vatarum vero quanti *venire possunt l. 2. §. 4. dict. tit.*
18 Alicubi vero mores variant. Confer *Loccen. de Jur. mari-
tim. lib. 2. cap. 8.*

19 Quod autem mirum est, Romani, qui agnoscunt æqui-
tatem contributionis, minime tamen suppeditant formu-
lam agendi, qua damnum passus directo agere queat, sed
contra Magistrum Navis potius agere jubent ex Locato,
ut is cum reliquis agat ex conducto: *L. 2. princ. ff. dict.*
20 *tit.* eorumque res donec solverint retineat. Moribus vero
directo agi potest cum convectoribus. Adest enim obliga-
tio perfecta ad contribuendum, quod sufficit, quum ad
21 formulas actionum non simus adstricti. Non tamen Magi-
ster Navis Convectorum res dimittere debet priusquam
facta sit contributio, alioquin tenetur ipse in solidum.
Confer *Huber. in prælect. hoc tit. §. 7.*

22 Lex Rhodia de jactu ob simile damnum extenditur I.
Ad res in Navi per jactum deteriores redditas; *arg. l. 4.*
23 *ff. hoc Tit.* Item repositas in Scapham levandæ navis
24 ergo, si perierint in ea: *arg. dict. l. 4. ff. eod.* Quod se-
25 cus est, quando navis periit, scapha incolumi *arg. dict. l.*
26 II. Ad solutionem factam Piratis, a quibus navis redem-
pta est; item hostibus pro evitando Urbis incendio; *arg.*
27 *l. 2. §. 3. ff. dict. titul.* III. Ad domum publica auctori-
tate combustam, ut vis hostilis arceretur: Læso enim sa-
tisfaciendum est ex publico, *arg. leg. 1. ff. dict. tit.* IV.
Si incendio urgente dirutum sit ædificium ad servanda
vicina ædificia, quatenus servata eadem sunt, sive cer-
tum, sive incertum fuerit perituram fuisse domum diru-
tam, *arg. leg. 4. §. fin. ff. dict. tit.* modo deficiat alia actio
E. G. Legis Aquiliæ adversus eum, qui causam culpa
sua dedit incendio. In his similibusque casibus, modo de
recepta hujusmodi extensione constet, locum habet implo-
ratio officii Judicis. Audi *Lautherbac. de Æquitat. & ex-
tension. Leg. Rhod.*

NECESSITAS.

SUMMARIUM.

1 *Necessitas alia est medii, alia præcepti, & alia medii, & præcepti simul.*
2 *Necessitas medii quæ sit?*
3 *Necessitas præcepti quæ sit?*
4 *Necessitas medii, & præcepti simul quæ sit?*
5 *Necessitas proximi, sive spiritualis, sive corporalis est triplex, scilicet extrema, gravis, & communis.*
6 *Necessitas spiritualis extrema quæ sit?*
7 *Necessitas spiritualis gravis quæ sit?*
8 *Necessitas spiritualis communis quæ sit?*
9 *Necessitas corporalis extrema quæ sit?*
10 *Necessitas corporalis gravis quæ sit?*
11 *Necessitas corporalis communis quæ sit?*
12 *Alia hujus triplicis necessitatis clarior descriptio*, remissive: ..
13 *In extrema necessitate est obligatio sub mortali succurrendi proximo etiam ex necessariis aliquo modo ad statum proprium.*
14 *Hinc pauper in extrema necessitate Jure naturæ potest tollere sibi necessaria sufficientia ad sublevandam talem suam necessitatem a quolibet similem necessitatem non patiente, nec postea ad pinguiorem fortunam deveniens tenetur restituere quidquam.*
15 *Sic etiam non tenetur restituere, qui in extrema necessitate consumpsit id, quod antea acceperat commodatum, vel mutuum, vel emptum nondum solutum, immo quod antea furatus fuerat.*
16 *In gravi necessitate est obligatio sub mortali succurrendi proximo ex bonis superfluis propriæ vitæ, & statui, quamvis sint aliquo modo necessaria ad splendorem, & decentiam proprii status.*
17 *Immo in gravi necessitate secundum multos est obligatio succurrendi proximo etiam ex bonis aliquibus suo statui necessariis, sed non valde necessariis.*
18 *Constitutus in gravi necessitate nequit licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem suam gravem necessitatem.*
19 *In gravi tamen necessitate Reipublicæ licitum est auferre a divitibus superflua, quæ necessaria sunt ad sublevandam Rempublicam.*
20 *Necessitas gravis Reipublicæ v. g. propter famem communiter æquivalet necessitati extremæ particularium, adeoque est obligatio sub mortali illi succurrendi in tali gravi necessitate.*
21 *Immo licitum est subvenire Reipublicæ in gravi necessitate etiam ex illis, quæ ad usus pios etiam per ultimas voluntates sunt destinata.*
22 *In communi necessitate adest obligatio sub gravi succurrendi quandoque per eleemosynam proximo pauperi ex bonis simpliciter superfluis vitæ & statui, & a fortiori ex superfluis decentiæ status.*
23 *Pauperes autem laborantes solum necessitate communi nequeunt licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem necessitatem communem.*
24 *In quacumque pari necessitate potest quis sibi prius providere, quam quibuscumque aliis etiam parentibus.*
25 *In quacumque pari necessitate debet quis prius subvenire parentibus, filiis, & uxori, quam fratribus, vel sororibus.*
26 *In quacumque pari necessitate debet quis prius succurrere sanguine junctis, licet improbis, quam non junctis sanguine, & probis.*
27 *In quacumque pari necessitate debet quis prius subvenire parentibus naturalibus, quam Spiritualibus.*
28 *In extrema necessitate debet quis prius subvenire Patri, Matri, Uxori, Filiis, Fratribus, & Sororibus, quam Creditoribus.*
29 *In extrema, vel gravi necessitate debet quis prius subvenire proprio Patri, & Matri, quam proprio Filio.*
30 *In extrema necessitate debet quis potius subvenire Patri, & Matri, quam Uxori, Filiis, vel cuicumque alteri, & hoc aliqui extendunt etiam ad necessitatem gravem.*
31 *In extrema, vel gravi necessitate debet quis potius subvenire Patri, quam Matri.*
32 *In extrema necessitate debet quis potius subvenire filiis, quam Uxori.*
33 *In extrema, vel gravi necessitate Maritus debet potius subvenire Uxori, quam aliis suis propinquis, & ita Uxor debet prius subvenire Marito.*
34 *In extrema necessitate si sit Filius, tenetur Pater ipsi succurrere prius, quam Uxor ipsius.*
35 *In communi necessitate debet quis potius prolibus suis succurrere quam suis parentibus.*
36 *In communi necessitate debet Maritus præferre Uxorem, & Uxor Maritum propriis parentibus, & prolibus.*
37 *In communi necessitate tenetur Uxor prius succurrere Marito, & Maritus prius succurrere Uxori, quam Pater, vel Filius.*

NEcessitas alia est medii, alia præcepti, & alia medii, 1
& præcepti simul: *Sic in re Communis Doctorum.* Ne- 2
cessitas *medii*, seu finis est illa, qua aliquid est ita neces-
sarium ad finem, v. g. ad salutem animæ consequendam,
ut sine eo, quamvis inculpabiliter omittatur, finis, idest
animæ salus, obtineri non possit de lege Dei ordinaria,
& sic est necessaria Gratia sanctificans respectu omnium,
Baptismus in re respectu infantium, in re aut in voto
respectu adultorum; *Communis*. Necessitas præcepti est 3
illa, qua aliquid sub obligatione præcepti necessario
præstandum est, v. g. ad consequendam salutem æter-
nam eo quod alias quis transgrediendo præceptum mo-
raliter peccaret, sicque æternam salutem amitteret: quam-
vis tamen si ex ignorantia, vel impotentia, aut oblivione
inculpabili, id forte prætermittatur, non impediat salu-
tis æternæ consecutionem, & sic est necessaria ad salu-
tem observantia mandatorum: *Communis*. Necessitas *me-
dii, & præcepti simul* est illa, qua aliquid est ita necessa- 4
rium ad salutem æternam consequendam, ut non solum
sine illo non possit quis salutem æternam consequi,
sed insuper si illud culpabiliter omittat, tamquam præ-
cepti Divini transgressor, fiat reus perditionis æternæ.
Sic adultis hominibus necessarius est Baptismus ad sa-
lutem æternam casu, quo possunt eum in re suscipere,
Communis.

Necessitas proximi sive spiritualis, sive corporalis est 5
triplex, scilicet extrema gravis, & communis, *Omnes*. 6
Necessitas *spiritualis extrema* est, cum proximus versa-
tur in periculo proximo damnationis æternæ, & quan-
doque si sit in periculo proximo peccandi moraliter, 7
Communis. Necessitas spiritualis *gravis* est cum proxi-
mus, licet non versetur in periculo proximo damnatio-
nis æternæ, reperitur tamen in talibus circumstantiis,
quæ ejus salutem æternam reddunt difficilem. *Commu-
nis*. Necessitas spiritualis *Communis* est illa, in qua re- 8
periuntur communiter peccatores in mortali constituti,
Communis.

Necessitas corporalis *extrema* est illa, cui si non suc- 9
curratur, egentis proximi vita certo, vel probabiliter
periclitabitur; *Communis*. Necessitas corporalis *gravis* est 10
illa, cui si non succurratur, imminet proximo pericu-
lum gravis mali, ut captivitatis, notabilis jacturæ bo-
norum, vel status, & hujusmodi, ratione quorum pro-
ximus vitam nonnisi ægre, & difficulter potest conser- 11
vare; *Communis*. Necessitas corporalis *Communis*, seu
ordinaria est illa, qua laborant pauperes triviales, qui
ostiatim communiter, & ordinarie mendicare solent; 12
Communis. Vide sub verb. *Eleemosyna a numer. 9. ad
12.* aliam hujus triplicis necessitatis clariorem descriptio-
nem.

In extrema necessitate est obligatio sub mortali succur- 13
rendi proximo etiam ex necessariis aliquo modo ad sta-

tum proprium, *Communis*. Vide dict. verb. *Eleemosyna*
14 *numer.* 13. Hinc pauper in extrema necessitate Jure na-
turæ potest tollere sibi necessaria sufficientia ad suble-
vandam talem suam necessitatem a quolibet similem ne-
cessitatem non patiente, nec postea ad pinguiorem fortu-
nam deveniens tenetur restituere quidquam, *Communis*.
15 Vide *ibidem num.* 14. Sic etiam non tenetur restituere,
qui in extrema necessitate consumpsit id, quod antea ac-
ceperat commodatum, vel mutuum, vel emptum non-
dum solutum, immo quod ante furatus fuerat. Sic ex
communi Lessius, & alii (a). Vide *ib. n.* 15.
16 In gravi necessitate est obligatio sub mortali succurren-
di proximo ex bonis superfluis propriæ vitæ, & status,
quamvis sint aliquo modo necessaria ad splendorem, &
17 decentiam proprii status, *Communis*, Vide *ib. n.* 16. Immo
in gravi necessitate secundum multos est obligatio suc-
currendi proximo etiam ex bonis aliquibus suo statui ne-
cessariis, sed non valde necessariis, Vide *ibid. num.* 17.
18 Constitutus in gravi necessitate nequit licite auferre ab
aliis sibi necessaria ad sublevandam talem gravem neces-
sitatem, *Communis*. Vide *ibid. num.* 18. In gravi tamen
19 necessitate Reipublicæ licitum est auferre a divitibus su-
perflua, quæ necessaria sunt ad sublevandam Rempubli-
cam, quia necessitas gravis Reipublicæ æquivalet, immo
superat necessitatem, quam habet unus privatus. Sic cum
S. Thoma, & aliis Cardenas *in 2. Crisi dist.* 23. *cap.* 1.
art. 1. *num*, 16. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 956. &
alii passim.
20 Necessitas gravis Reipublicæ, v. gr. propter famem,
communiter æquivalet necessitati extremæ particula-
rium, ut docent Cajetanus, Suarez, Tapia, Cardenas *in*
1. *Crisi dist.* 80. *a num.* 15. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.*
1146. & alii communiter, adeoque est obligatio sub mor-
tali illi succurrendi in tali gravi necessitate, ut docet
Communis Doctorum cum S. Thoma 2. 2. *q.* 32 *art.* 6.
quia commune bonum debet præferri bono proprio par-
ticulari in temporalibus. & debet quilibet privatus e-
tiam vitam perdere, si necesse sit, pro tuenda vita Rei-
publicæ. Vide verb. *Homicidium num.* 37.
21 Immo licitum est subvenire Reipublicæ in gravi neces-
sitate etiam ex illis, quæ ad usus pios etiam per ulti-
mas voluntates sunt destinata, quia bona exteriora ex Dei
institutione destinata sunt ad sublevandam necessitatem
indigentium saltem extremam, aut illi æquivalentem,
uti est necessitas gravis Reipublicæ, *Sic Communis Docto-
rum*, teste la Croix *loc. cit. num.* 1148. *arg. cap. Aurum*
70. *& cap. Gloria Episcop.* 71. *caus.* 12. *quæst.* 2.
22 In communi necessitate adest obligatio sub gravi suc-
currendi aliquando per eleemosynam proximo pauperi ex
bonis simpliciter superfluis vitæ, & status, & a fortiori
ex superfluis decentiæ status, *Sic communior, & tutior*
23 *Doctorum sententia*. Vide verb. *Eleemosyna num.* 19. Pau-
peres autem laborantes solum necessitate communi ne-
queunt licite auferre ab aliis sibi necessaria ad subleyan-
dam talem necessitatem communem, *Communis*. Vide *ibi-
dem num.* 20.
24 In quacumque pari necessitate potest quis prius sibi
providere, quam quibuscumque aliis, etiam parentibus;
quia ordinata Charitas incipit a seipso; cum sibi ipsi sit
25 conjunctior; *Communis*. In quacumque pari necessitate de-
bet quis prius subvenire Parentibus, Filiis, & Uxori,
quam Fratribus, vel Sororibus, quia illis est conjunctior,
26 adeoque ad illos est major obligatio; *Communis*. In qua-
cumque pari necessitate debet quis succurrere sanguine
junctis, licet improbis, quam non junctis sanguine, &
probis, quia conjunctio sanguinis, inducit naturalem ob-
27 ligationem, non autem probitas vitæ; *Communis*. In qua-
cumque pari necessitate debet quis prius subvenire pa-
rentibus naturalibus, quam spiritualibus; prius amicis,
& domesticis, quam aliis; prius indigenis, quam alie-
nigenis, & sic de similibus, *Communis*.
28 In extrema necessitate debet quis prius subvenire Pa-
tri, Matri, Uxori, Filiis, Fratribus, & Sororibus,

quam Creditoribus, quia in extrema necessitate cessat ob-
ligatio solvendi debita, & urget sola obligatio alterius
virtutis, v. g. Charitatis; Charitas autem magis urget
erga magis conjunctos, Bonacina, Lessius, Coninch. Dia-
na, & alii citati, & secuti a La Croix *lib.* 3. *part.* 1.
num. 728.
In extrema, vel gravi necessitate debet quis prius sub- 29
venire proprio patri, & Matri, quam proprio Filio, quia
licet sit æque vicina connexio naturalis Patris, & Ma-
tris ad suum Filium, ac Filii ad suum Patrem, & Ma-
trem, Filius tamen plus habet a Patre suo, & Matre,
quam Pater, & Mater a Filio, adeoque est major obli-
gatio naturalis Filii erga Patrem, & Matrem, quam Pa-
tris, & Matris erga Filium. Vide verb. *Filius a numer.*
91. *ad* 94.
In extrema necessitate debet quis potius subvenire Pa- 30
tri, & Matri, quam Uxori, Filiis, vel cuicumque alte-
ri, quia plus habet a Patre, & Matre, quam ab ullo
alio, nempe primum esse, quod est fundamentum ad re-
cipienda ab alio beneficia; *Communis*. Vide dict. verb.
Eleemosyna numero 22. *& verb. Filius num.* 95. *& n.* 98. 31
ubi aliqui extendunt hoc etiam ad necessitatem gravem.
In extrema, vel gravi necessitate debet quis potius sub-
venire Patri, quam Matri, quia licet Mater plus passa
sit, tamen absolute loquendo Pater est principalior, ac
nobilior origo totius esse, quod est in Filio: *Communis*. 32
Vide *ibidem n.* 22. In extrema necessitate debet quis po-
tius subvenire Filiis quam Uxori, quia de Jure naturæ
strictior est conjunctio Patris ad Filium, quam Mariti ad
Uxorem, adeoque de Jure Naturæ tenetur Pater in ex-
trema vel gravi necessitate potius succurrere Filiis, quam
Uxori, cum qui genuit Filium, de Jure naturæ teneatur
eum alere; *Communis*. Vide verb. *Filius num.* 96. *& seq.* 33
In extrema, vel gravi necessitate Maritus debet potius
subvenire Uxori, quam aliis suis propinquis, & ita Uxor 34
debet potius subvenire Marito, *Communis*. Vide verb.
Eleemosyna num. 22. In extrema necessitate si sit Filius,
tenetur Pater ipsi succurrere prius, quam Uxor ipsius,
quia conjunctio naturalis, quæ est inter Patrem, & Fi-
lium, est magis intrinseca, quam conjunctio civilis tan-
tum, & extrinseca, quæ est inter Maritum, & Uxo-
rem: Pater enim genuit *esse* Filii, Uxor autem non ge-
nuit *esse* Mariti, adeoque majorem obligationem habet
Pater ad conservandum esse Filii, quam habeat Uxor ad
conservandum esse Mariti in tali extrema necessitate.
Communis.
In communi necessitate debet quis potius prolibus suis 35
succurrere, quam suis parentibus, quia proles sunt sub
cura parentum, & ab illis etiam extra gravem necessita-
tem Jure postulant alimenta, non item parentes; *Commu-* 36
nis. Vide verb. *Eleemosyna num.* 22 *& verb. Filius n.* 99.
In communi necessitate debet Maritus præferre Uxorem,
& Uxor Maritum propriis parentibus, & prolibus. Vi-
de verb. *Eleemosyna num.* 22. In communi necessitate de-
bet uxor prius succurrere Marito, & Maritus prius suc-
currere Uxori, quam Pater, vel Filius, quia in commu-
ni vita Maritus, & uxor sunt unum, & tanta est inter
eos conjunctio, ut debeant se semper comitari, & sibi
invicem adhærere, juxta illud *Genes.* 2. *n.* 24. *Propter hoc
relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit Uxori suæ*,
adeoque ad ipsos prius, quam ad suos parentes, & filios
spectat ad invicem sibi succurrere in communibus neces-
sitatibus in dies occurrentibus; *Communis*.

Nova Additiones ex aliena manu.

NEcessitatis nomine intelligi debet status hominis, in 1
quo parere Lege haud potest absque periculo suo. Pe- 2
riculum autem, si ad vitam pertineat, necessitas dicitur
extrema; sin ipsi vitæ non immineat, pro magnitudine
periculi major, vel minor appellatur. Atque necessitas 3
absoluta, si periculum nullo alio modo evitari potest,
quam lege violata, & respective, si alius quidem homo,
at non hic homo, qui in illo versatur, declinare queat.

Pp 2 His

(a) Nota. Continuator Tournely *part.* 3. *de Rest. in part. cap.* 2. *quæres* 11. aperte asserit, *hominem qui transacta necessitate, ob quam omissa fuit restitutio, in pinguiorem fortunam venit, urgeri obligatione restituendi, hac de causa, quia tamdiu remanet restituenda rei alicujus obligatio, quamdiu Dominus exigit rationabiliter, ut res illa sibi restituatur, ejusque dominium in alium non transfert: atque transacta extrema sua necessitate, rationabiliter exigit Dominus, ut res sua sibi restituatur; potuit enim legitime ejus usum concedere ea lege, ut ipsius restitutio sibi fieret, statim ac fieri posset. Possent quidem homines consentire, ut quoties aliquis in extrema necessitate constitutus foret, is rem alienam absque restituendi onere, tamquam pauper acciperet, sed in his de facto consensisse non videntur.* Atque hinc facile patet, hominem, qui dum in extrema necessitate esset, mutuo atque commodato rem alienam accepit, atque consumpsit, teneri ad restitutionem dum in pinguiorem fortunam veniat: Dum quia hac lege præsumitur rei dominum commodasse, vel mutuasse; Tum etiam, quia, vel homo, ipse miser, qui mutuum, vel commodatum accepit, se se obligasse videtur ad restituendum cum posset. Immo & idem dicendum videtur de furto: Ideo enim in extrema necessitate omnia communia dicuntur, quia hoc in casu dominus rei non censetur rationabiliter invitus, dum quippiam ipsius rei ab extrema necessitate laborante subripiatur; ergo qua ratione dominus rationabiliter invitus non est, eadem ratione excusabitur miser a restitutione; atqui transacta necessitate dominus rationabiliter petit rem suam, cum homo jam restitutionis capax evaserit. Quid vero si statuatur hominem mutuum, & commodatum accepisse, aut furatum quidpiam fuisse, antequam in extremam incideret necessitatem? Numquid a restitutionis onere absolutus esset, etiam dum dives evaserit? Ita sane Lucius noster, sive potius Auctores, quos ipse sequitur, contendere videntur; at Romanis Censoribus id minime placet, & quidem jure meritoque: Nam dum mutuum, dum commodatum, dum furtum homo ille accepit, onus in se restitutionis suscepit, quod suspensum mansit, extrema superveniente necessitate, neutiquam tamen extinctum. Quamobrem transacta necessitate, atque accedentibus divitiis, suspensio illa restitutionis cessat, ac virtute obligationis initio contracta debitum solvere ac restituere tenetur.

His notatis, videndum nunc quinam sit favor necessitatis.

4 Leges vel sunt divinæ, vel humanæ, eæque vel ajen-
5 tes, vel negantes. Porro leges humanæ regulariter intel-
ligendæ sunt cum exceptione necessitatis.

6 Idemque dici debet de legibus Divinis ajentibus, nisi forte intermissio actionis ita sit comparata, ut tendat in injuriam Summi Numinis; tunc enim simul concurrit lex negans, quod nihil in Dei ignominiam sit faciendum. Quo refertur factum *Danielis*; *Dan. VI.* 10.

7 Leges Divinæ negantes, vel respiciunt ipsum Deum,
8 vel nos ipsos, vel alios homines. Exceptionem necessita-
9 tis minime admittunt leges negantes, quæ Deum respi-
ciunt; Nec aliud dicendum de legibus negantibus, quæ
10 respiciunt nos metipsos. Quod vero attinet ad leges ne-
gantes, quæ alios homines respiciunt, si necessitas sit a
Deo, admittunt eæ exceptionem necessitatis, si de con-
servatione nostri ipsius agatur, non item si de perfectio-
11 ne nostra, ac felicitate tuenda, & amplificanda. Sin
autem necessitas sit a malitia hominum; aut id illi agunt,
ut pereamus, aut ut necessitatem peccandi nobis impo-
nant. Priori casu locus est favori necessitatis, nequaquam
vero posteriori.

12 His perpensis regulis facile erit judicare de favore necessitatis in casibus particularibus; Vide tamen, qui de his latius agunt, *Thomasium Jurisprud. Divin lib.* 2. *cap.* 2. §. 130. *& seq. tit. ad Puffendorf. de Offic. Hom. & Civ. observat.* 141. *Barbeyrac. ad eumdem Puffendorf. de Jur. Natur., & Gent. not.* 5. *& plur. sequent.* aliosque.

NEGROMANTIA,

Vide verb. *Superstitio num.* 25.

NEGOTIA

Ad Ecclesiasticos pertinentia.

Additio Aucloris e III. Editione.

1 IN ditione Pontificia pro negotiis ad Ecclesiasticos pertinentibus in publicis Consiliis quorumcumque locorum, deputandi sunt duo Ecclesiastici, unus ex Clero Sæculari, alter ex Regulari, & ambo ex Sæculari, si desint Regulares, interpellandi toties, quoties pertractandum est aliquod ad ipsos pertinens, ut intersint in iisdem Consiliis cum suffragio consultivo duntaxat: cum facultate tamen recurrendi, si laici contrarium resolverint. Si vero neglexerint interesse, non inde invalidum erit quidquid in
2 dictis Consiliis decretum fuerit. Vocandi sunt etiam quando redditur ratio expensarum, quæ ab iisdem Ecclesiasticis tolerantur, eisque communicandi in loco designato a Gubernatoribus, non vero trahendi libri computorum, cum facultate pariter recurrendi ad Superiores, si quid injustum in illis deprehenderint. Sic statuit Benedict. 29. Jul. 1732. Constit. incip. *Quamvis*.

NEGOTIATIO.

1 NEgotiatio an, quomodo, & quando sit prohibita, vel non, Clericis, & Religiosis, vide verb. *Clericus art.* 3. *per totum*, ubi late de omnibus.

2 Negotiatio Clericis interdicitur, etiam sub alieno nomi-
ne; Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 13. incip. *Apostolica*,
3 ubi hæreditario jure, aut alias ad eos delata fuerit, di-
4 mitti debet; Idem *ibid.* §. 2. Quatenus continuari possit
ad tempus, Vide *tom.* 2. *verb. Clericus art.* 3. *in fine*, ubi da-
tur summarium dictæ Constitutionis.

1 * Constitutionis adversus Clericos negotiatores innovantur, & extenduntur ad Clericos etiam sub laici nomine quomodolibet negotiantes. Benedictus XIV. Const. incip. *Apostolica servitutis*. Tom. 1. *Bullar. num.* 18.

2 Extenduntur item ad negotia a laicis inchoata, dein ad Clericos devoluta, sive hæreditario jure, sive quocumque alio titulo, sive singulariter, sive communiter, sive separatim, sive conjunctim cum aliis bonis, cohæredibus, vel sociis laicis existentibus.

3 Comprehendi etiam censentur illi Clerici, qui per seipsos, eorumque nomine proprio, vel per alios, aut alieno nomine etiam per suos cohæredes, ac socios negotium exercent.

4 Hos omnes subjicit Pontifex quoad bona sic ab eis acquisita pœnis in Constitutione Pii IV. quæ incip. *Decens esse* quæ est 19. inter Bullas ejusd. Pontificis. Pœnæ illæ sunt, ut bona sic acquisita sub spoliis debitis Cameræ Apostolicæ comprehendantur.

5 Si qui vero exempti sunt a pœna spoliorum ex Constitutionibus Pii IV. *Romanus Pontifex*, & Pauli V. *In eminenti*, illos pariter non exemptos quoad bona ex negotiatione provenientia decernit, atque declarat in cit. Constitutione *Apostolica servitutis*.

6 Negotiatio tamen impropria, non est Clericis interdicta, ut ex. gr. manuum suarum labore, & honesto artificio victum sibi comparare, quod & Apostolus Paulus suo exemplo docuit, & a SS. etiam Monachis præstitum est. *De Synodo Diæc. lib.* 7. *cap.* 49. §. 2.

Licitum est etiam Clericis vendere res collectas ex propriis prædiis, sicut & eas, quas coemerunt ad familiæ suæ sustentationem, quæ si superfuerint, vendere possunt carius, quam emerint, intra limites tamen justi pretii. *Ib.* 7

Plura si cupis vide tom. 2. verb. *Clericus*, *art.* 3. ubi fuse de hac re tractatum est, atque sub *num.* 91. adducitur novissima Constitutio Clementis XIII. merito observanda. 8

NEOPHYTI.

Additio Aucloris, e II. Editione.

NEophyti ad Sacros Ordines non sunt promovendi, nisi prius de eorum constantia in vera nostra Fide constiterit. Concil. Nicœnum *Canon.* 2. ibi: *Nam & tempore opus est ei, qui catechizatur, & post Baptismi probationem quamplurima*. Et in *Canone* 3. *Arabico*, ab Echelensi edito, ibi: *Quicumque recens baptizatus fuerit, cujus Fidei adhuc non dignoscitur experimento certitudo, ne Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ordinetur*. Bened. XIV. de synodo Diœcesana *lib.* 7. *cap.* 65. *num.* 6. ubi subjungit, quod ad id dignoscendum quantum temporis requiratur, est incertum, cum nullum de hac re sit certum tempus a jure definitum, adeoque ut volunt Covarruvias, & Gibalinus *de Irregularitate cap.* 3. *q.* 3. *& alii*, videtur id relinqui arbitrio, & prudentiæ Episcopi serio expendentis mores & constantiam in fide cujusque Neophyti. 1

NOVUS ARTICULUS

Hujus novissimæ Editionis a Theologo concinnatus.

NIhil habet Ferrariana Bibliotheca in Articulo *Neophyti*, præter duo, eaque sane non magni momenti, ab Opere *de Synodo Diœcesana* Benedicti XIV. excerpta, cum multa ad Neophytos spectantia, notatu dignissima occurrant, quæ suum pluteum in hac refertissima Bibliotheca occupare merentur. Quapropter integrum Articulum adlaborare statui, in quo nonnulla haud contemnenda indigitare pergam. 1

Neophytus a duplici græca dictione *Néon & Phytón*, *nova plantla*, idem est ac *recens consitus*. Sumitur pro eo, qui nuper ecclesiasticum statum amplexus est, vel Religionem est ingressus. Communius tamen per Neophytum intelligitur ille, qui recens ab infidelitatis statu egressus, sacris Baptismatis undis est regeneratus. 2

Isti sunt novellæ plantationes in domo Domini, quas semper maximi fecit Ecclesia, nunc vero, proh dolor!, illi qui olim vocabantur (ut verbis utar Auctoris sermonis, olim inter Augustinianos 197. *de tempore*, nunc 157. in Appendice) *novella germina*, *sanctitas regenerata ex aqua & Spiritu*, *germen pium*, *examen novellum*, *flos nostri honoris & fructus laboris*; *gaudium & corona mea*, adeo sunt vulgo despecti & abjecti, ut fortasse inter maximas reputetur injurias Neophytum quemquam vocitare, atque Dei gratia illuminati, superstitione relicta, Christianæ Religioni nomen dedere, Dei donum occultare coguntur.

Privilegia Neophytis concessa a Paulo III. & a Clem. XI. confirmata. Vide verb. *Hebræus*. 3

Hæc porro, cæteraque omnia privilegia in favorem Neophytorum alias a sancta Sede emanata, Sanctissimus Dominus noster CLEMENS Papa XIII. probe sciens, infidelium conversionem inter apostolatus instituta primum obtinere locum, novissime confirmavit suo Chirographo ad Eminentissimum Dominum Cardinalem Nigronum Proauditorem dato die 26. Octobris 1766., in quo inter multa hæc statuit. „ I. Quod in futurum, ac perpetuis futuris „ temporibus Neophytorum Judex, eorumque receptoriæ „ domus, Ecclesiæ, & Universitatis, ac locorum piorum „ annexorum in causis civilibus passivis motis, & ammovendis, sit Illustrissimus, & Reverendissimus D. Almæ „ Urbis pro tempore Vicesgerens. III. Quod Neophyti „ a quibuscumque censibus, taxisque ab artium statutis præscriptis sint exempti, earumque artium, ac „ Universitatum onera atque munera subire minime teneantur, eisque solitæ litteræ patentales gratis concedantur. V. Quod sint immunes a taxis, & licentiis „ Tribunalis viarum cum illa amplitudine & respectiva „ limitatione exemptionis, quæ fuit jam declarata in „ Decretis Congregationis particularis deputatæ a san. „ memor. Clemente Papa XI. VII. Quod dictum est „ pro Neophytis intelligatur constitutum, etiam pro „ Neophytorum filiis primi gradus, & pro Maritis „ Neophytarum, filiarumque primi gradus Neophytorum.

Collegium Ecclesiasticum Adolescientum Neophytorum instituit Greg. XIII. Causam erectionis hujus Collegii, explicat S. Pont. in Bulla incipient. *Vices ejus*, quæ ejus est LXXIII. Tom. IV. P. III. Bullarii, pag. 346, his verbis: *Ut non modo Hæreticorum, sed eorum etiam* 4

qui

qui in infidelitatis tenebris ambulantes misere pereunt, præsertim Judæorum conversionem, veramque salutem exoptare ac totis viribus quærere non cessemus.

Proinde Fidei Christianæ propagationi, & incremento hujusmodi quantum possumus incumbentes, atque tam saluti, & eruditioni eorum puerorum, & Adolescentum, qui ex Judæorum, Turcarum, & Maurorum similiumque Mahometanorum genere nuper ad Christi Fidem conversi sunt .... providere volentes, UT EX EIS PRODEANT OPERARII AD OPUS EVANGELII IDONEI, QUI IN IPSA URBE CETERISQUE ITALIÆ LOCIS, ATQUE ADEO IN OMNIBUS TERRARUM ORBIS PARTIBUS, IN QUIBUS JUDÆI, ET INFIDELES DEGUNT, CHRISTIANÆ FIDEI MYSTERIA, ETIAM PROPRIA ILLORUM LINGUA, SIVE HEBRÆA, SIVE ARABICA EXPLICARE, DOCERE, ET PRÆDICARE POSSINT ET VALEANT, *nihil opportunius esse censuimus quam proprium Collegium ad eosdem instituendos erigere.*

Concedit deinde Privilegia amplissima ad instar studii Generalis Almæ Urbis.

5 Hinc audacia retunditur duorum Protestantium scriptorum, scilicet Jo: Christophori Wagenseilii, & Jacobi Basnagii, virorum ceteroquin doctorum, qui Ecclesiæ Romanæ impetendæ pruitu numquam non excitati, Apostolicam Sedem calumniantur, ac si Judæorum conversionem omnino posthaberent. Primus in Præfatione ad Opus, cui titulus. *Tela ignea satanæ* Altorfii 1681. pag. 89. hæc contumeliose eructat; „ Videram Romæ illas magnificas augustasque ædes quibus Collegium Propagandæ Fidei nomen, unde tamquam ex alveari quocumque terrarum provolant ... pag. 91. An non per omne „ Turcicum Imperium, per Persiam, totamque Africam „ dispersi agunt infiniti Judæi informationis indigi? Sed „ horum quoque in gratiam quemquam Missionariorum „ iter aliquando ingressum esse, numquam fando accepimus ... Certum tamen est nihil frigidius, & negligentius Romanum Clerum tractare quam Judæorum „ conversionis negotium. " Alter vero *Histoire des Juifs „ a l' Haje* 1717. Tom. IX. par. 2. vot. XIV. pag. 546. non minus audacter Romanam Sedem impetit.

Quoique Saint Pierre ait eté l' Apotre des Juifs, & que ces successeurs marchant sur les traces de cet Apotre, eussent donné tous leurs soins a la conversion de ce Peuple, ils ne laissent pas de les negliger beaucoup. Hæc illi, non minus impudenter quam falso.

6 Faxit Deus, ut Ecclesiasticum Neophytorum Collegium e pulvere reviviscens juxta Pontificis Institutoris mentem, fructus uberes in Judæorum, Mahumetanorumque gente producat, ut os iniqua loquentium obstruatur.

7 Neophytis ad fidem conversis Venetiis in Loco Pio Catechumenorum, permittitur Matrimonium contrahere cum Fideli, absque interpellatione prioris Conjugis in infidelitate relicti, arbitrio Nuntii Apostolici Venetiis existentis. Benedictus XIV. Constit. CXVII. incipient. *In suprema* Tom. 1. Bullarii sui, pag. 483. dummodo Præfato Nuntio summarie & extrajudicialiter constet,
8 conjugem absentem moneri legitime non posse, aut monitum, intra tempus in monitione præfixum suam voluntatem significare neglexisse.

Libellum Repudii non licet Judæis ad Fidem conversis dare uxoribus in Judaismo remanentibus. Bened. XIV. in Constit. incipien. *Apostolici* XXXVIII. T. 2. Bullar. pag. 330.

Neophytus, si Repudii Libellum Rabbinicis superstitionibus inveniatur dedisse Uxori nolenti se convertere, in eum, tamquam *judaizantem*, animadvertendum esse statuitur. *Ibidem*, pag. 331.

Si autem id fuerit coram Notario, & Testibus Christianis, minori pœna plectendus erit. *Ibidem*

9 Contingit sæpenumero, ut ex conjugibus infidelibus, vir Catholicam Fidem amplectatur, uxore in sua infidelitate remanente. Disputatum non minus frequenter fuit, an uxori volenti in sua perseverare infidelitate, cogendus sit vir, ad dotis munerumque nuptialium restitutionem. Nulla hucusque prodiit, quod sciam, aliqua authentica hujusce controversiæ definitio. Quamobrem non abs re fore confido, si hic eam breviter ventilandam aggrediar, ut morem geram Viro mihi necessitudine conjunctissimo, qui eamdem profunde examinavit, mihique disquisitiones suas benigne suppeditavit.

10 Primus, qui in præjudicium viri conversi quæstionem determinavit, seu potius dubitare cœpit circa contrariam sententiam, videtur fuisse Baldus maior in suo Opere *de Dote*, Differ. 21. num. 47. *Sed vidi*, inquit, *alias dubitatum, si Infidelis puta Judæus uxoratus conversus est ad Fidem, uxore remanente in Judaismo .... debet rehabere dotem suam.*

11 Eum secutus est Everhardus junior Tom. I. Cons. XXXVI. n. 3. ubi relata Baldi opinione, concludit: *Quam sententiam, probo.* Alios fortasse, qui eidem opinioni subscripserint, recensere non erit difficile. At cum non quæramus, quid hic, aut ille senserit; siquidem summo juri adhærere, quantum fieri potest, intendimus; hinc supervacaneum esse arbitror, in aliis Auctoribus perquirendis tempus insumere.

12 Oppositam nunc sententiam perscrutandam assumo, de cujus certitudine dubitari non posse existimo. Dico itaque, quod si casus contingat, virum infidelem Christianam Religionem amplecti, & uxorem in sua infidelitate persistere, nullatenus posse primum obligari ad dotis, munerumque dotalium restitutionem. Quam quidem assertionem ita probo.

13 Ex Jure Canonico firmum statutumque manet sequens principium, scilicet exposito in casu infidelem uxorem censeri repudiare maritum. C. *Si Infidelis*, 28. q. 2. „ Si „ Infidelis (inquit) discedit odio Christianæ Religionis, „ discedat: non est enim frater aut soror fidelis subjectus servituti: non est enim DIMISSIO peccatum propter Deum, si aliæ se copulaverit. Contumelia quippe Creatoris solvit jus Matrimonii circa eum qui relinquitur; infidelis autem discedens & in Deum peccat, & in Matrimonium, neque est ei fides servanda „ conjugii; quia propterea discedit, ne audiret Christum „ Deum esse Christianorum conjugiorum. " Vides ergo hoc Canone, uxorem infidelem illam esse, quæ *discedit*, & virum fidelem ab ea esse *dimissum*.

14 Totidem fere habet S. Ambr. Tom. III. edit. Paris. 1603. col. 366., a quo videtur Canon præfatus desumptus, etsi a Graciano Gregorio tribuatur.

15 Et ne quis putet, Canonem hujusmodi nulla pollere auctoritate, utpote quia a Gratiano duntaxat referatur; sciat ipse velim, eumdem approbatum fuisse ab Innoc. III. *c. Quanto, de divortiis*, ubi Episcopo Ferrariensi ita scribit: „ Si enim alter infidelium conjugum ad Fidem „ Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel „ non sine blasphemia Divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: „ qui relinquitur, ad secunda si voluerit vota transibit: „ & in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus: Si infidelis discedit, discedat .... & Canonem etiam, in „ quo dicitur: Contumelia Creatoris solvit jus Matrimonii circa eum qui relinquitur.

16 Unde merito notat Van-Espen Tom. III. Part. V. comment. ad Part. II. Gratiani, pag. 306. „ Sententiam Gratiani secuti sunt uno consensu Theologi & Canonistæ: „ quin & ipsi Romani Pontifices eam in omnibus adoptarunt, uti videre est in Decretalibus Clem. III. & „ Cœlestini III. .... Similiter & Innoc. III. sententiam „ Gratiani quoad utrumque distinctionis membrum adoptavit in cap. 7. *extra, de divortiis*.

17 Hinc patet Romanæ Ecclesiæ sententiam esse, infidelem uxorem, nolentem converti, aut marito cohabitare sine Creatoris contumelia, censeri eum repudiare. Tota ratio innititur in illo Apostoli verbo 1. ad Cor. VII. 15. *discedit*, ex quo concluditur Matrimonii vinculum solutum iri; verum respective solum ad fidelem qui ab uxore infideli dimittitur.

18 Quare S. Thom. *in* 4. *dist.* 37. *q.* 2. *art.* 5. *ad* 3. eam perpetuo celibatui servando adstringi merito docet. „ Unde in pœnam uxoris infidelis, ei indicitur quod non „ possit cum alio contrahere magis quam ex virtute Matrimonii præcedentis ". Quam sententiam secuti sunt S. Bonav. in 4. *dist.* 37. *art.* 2. *q.* 2., Turrecremata in *c. Simili modo*, 28. *q.* 2. *ad* 3. *argum.* Basil. Pont. *de matrim. l.* 7. *c.* 48. *n.* 25.

19 Jam vero, cum ex dictis clare aperteque constet uxorem infidelem in nostro casu repudiare fidelem maritum, de qua re nemo ambigere potest, quærendum est, utrum mulier illa jus habeat ad dotem, atque ad nuptialia munera repetenda. Quod si hujusmodi jus, nedum ei denegetur, quinimmo ad dotis, munerumque nuptialium amissionem Legibus damnetur, omnino certum atque exploratum erit, sæpe a nobis laudatam infidelem uxorem maritum conversum adstringere nequaquam posse ad dotis, ac donationum restitutionem. Quod autem tali pœnæ uxor virum suum repudians legibus subjiciatur, nemo, nisi sit in Jurisprudentia prorsus novus, ignorat.

20 In Codice Theodosiano, Edit. Gothofr. Lipsiæ 1736. lib. III. Tit. XVI. L. 2. de Repudiis, pag. 355. aperte statuitur; „ Mulier quæ repudii a se dati oblatione discesserit, si nullas probaverit divortii sui caussas, ABO„ LITIS DONATIONIBUS quas sponsa perceperat, etiam dote privetur. Paria leguntur. L. VIII. C. lib. V. *de Repudiis* Tit. XVII. „ Nam mulier si contempta lege „ repudium mittendum essentaverit, suam dotem, & ante nuptias donationem amittat ". Vide & in Authent. Collat. IV. Cap. XV.

21 Neque ullum futurum fore arbitror, qui ita desipiat, ut hasces Leges antiquatas esse adfirmaret. *Inepta est* (inquit Clar. Gothofredus Comment. in Cod. Theod. pag. 357.) *eorum sententia, qui hanc Legem una cum superiore abrogatam tradunt Novella Theodosii XVII. de repudiis: est enim ea Novella non de pœnis injusti repudii, ut hac Lex; Verum contra de pœnis conjugum qui divortio caussam dedere.*

22 Consonant dispositionibus Romani Juris, ipsa Judæorum Jura, in *Misna seu Jure civili-Canonico* Hebræorum, edit. Guglielmi Surenhusii, Amstelodami, an. 1700. Part. III. p. 74., ubi in tractatu *Chetuboth*, hoc est, *de dotibus, & Litteris Matrimonialibus*, Cap. V. n. 7. sequens extat statutum: „ Si quæ rebellaverit contra Maritum suum,

ei

„ ei diminuunt dotem suam Matrimonialem septem denarios qualibet septimana ... Quousque diminuet? usque ad quantitatem dotis matrimonialis."

23 Est igitur Romanis Judæorumque Legibus cautum, ut quotiescumque mulier absque legitima caussa a viro suo discedit, repudium ei offerendo, dotem ceteraque dotalia munera amittat. Quo posito, ea quæ hucusque dicta sunt sequenti ratiocinio colligo. Jure Canonico decernitur, ut si quæ mulier infidelis, viro ad Fidem converso, in sua infidelitate persistat, aut ei conjungi nolit, sine Creatoris contumelia, censeatur ei repudium impertiri, & quidem injuste; quare enim vir duntaxat a Matrimonii vinculo liberatur? At vero Jure Civili non absimili modo cavetur, ut uxor repudium marito suo injuste mittens, dotem & ante nuptias donationem amittat. Ergo præfata mulier infidelis renuens Fidem amplecti, & marito cohabitare sine Creatoris contumelia tum dotem, cum munera nuptialia amittit.

24 Duo huic Doctrinæ opponi possent. Primum, cui Baldi, & Everhardi conclusio innititur, ex eo petitur, quod Judæi ad Fidem amplectendam nequaquam sint cogendi. Ita Baldus loco citato: *Quia propter hoc quod non velit converti non debet perdere dotem, quia nullus cogitur accipere Fidem.* Cujus vestigia secutus Everhardus, & ipse laudato loco eandem affert suæ sententiæ rationem his verbis: *Præsupposito quod Judæus nullo modo ad Christi fidem ... cogi aut compelli potest ... nec metu amissionis bonorum, vel dotis, ad Fidem sunt cogendi .... ut bene facit* Tex. in cap. Qui sincera XLV. Dist. *ubi Divus Gregorius rescribit, Judæos non molestiis aut vexationibus ullis; sed mansuetudine, ac blandimentis ad Fidem Christianam permovendos esse.*

25 At fallitur uterque. Quis unquam somniavit infidelem uxorem dotis amissione cogendam esse ad Fidem amplectendam, quasi dotis amissio eo tenderet, ut compelleretur Judaismum ejurare; non vero justa esset pœna a Legibus inflicta ob denegatam viro cohabitationem? Duo namque illa in fœmina sunt spectanda, ideoque numquam confundenda: perseverantia scilicet in sua infidelitate, & denegatio cohabitationis facta viro sine Creatoris contumelia: primum crimen Dei vindicis Tribunali puniendum relinquitur; alterum vero, quod verum repudium a Jure Canonico reputatur, dotis, aliorumque munerum amissione civilibus Legibus plectitur.

26 Porro S. Gregorii textus tantum abest ut Adversantium opinioni quidquam momenti superaddat, quin potius eam recta confodit. Sane S. Pontifex, tum in Epistola ad Petrum Episcopum Terracinensem, quæ est 35. l. 1. Registri. T. 11. editi. Benedict. col. 524. tum in altera ad Cyprianum Diaconum Rectorem Patrimonii Siciliæ data, quæ est 8. L. V. col. 733. aperte dicit, non esse Judæos ad Fidem perducendos minis & terroribus; sed alliciendos esse *mansuetudine, benignitate, admonendo, suadendo*, & etiam temporalium beneficiorum oblectamento. At addit non esse a Fide repellendos *minis & terroribus.*

27 Quæro nunc in quanam sententia Sanctissimi Pontificis statutum plenum suum sortiatur effectum? Siquidem si contrariæ doctrinæ standum sit, nedum Judæus ad Fidem Catholicam ejurandam non allicitur mansuetudine, benignitate, atque temporalium beneficiorum oblectamento; verum etiam ab ejuranda sua perfidia depellitur. Quis enim nesciat, quam facile sit virum infidelem, ac præsertim Judæum, cujus in mente vix Evangelici luminis splendor infidelitatis tenebras repellere cœpit, a Fide amplectenda deterreri, si animadvertat, fructum conversionis suæ esse restitutionem dotis, ceterorumque munerum? Adde usum obtinere apud Judæos hodiernos, ut via repudiis a lege permissis præcludatur, dotes præter modum augeri, ultra rei veritatem. Quin & ipsa mulier, quæ fortassis ex metu amittendæ dotis ad Fidem alliceretur, si certa sit, ex viri conversione futurum fore ut dos ei restituatur, in infidelitate magis magisque confirmabitur.

28 Ad rem afferre juvat verba Julii Morosini Neophyti doctrina & pietate insignis in Opere, cui titulus; *Via della Fede*, Romæ typis S. Congregationis de Propaganda Fide edito, an. 1684., ubi quæstione hac exagitata Tom. II. pag. 1011. tandem pag. 1018. concludit: „ Confido pure, che la Santa Sede Apostolica, nè qualsivoglia altro Tribunale vedendo scoperti gl' inganni de' nostri avversari, ed i pregiudizj alla Santissima Religione che professiamo, permetterà, che la Sinagoga si vanti de' suoi artifizj, e ponga impedimenti efficaci alla conversione degli Ebrei, molti de' quali per quella pretensione de' Capi loro (su i donativi nuzali) temendo di perder i beni temporali, s' astengono di lasciar l' Ebraismo.

29 Prima difficultate soluta, ad secundam convellendam jam propero. Ea autem desumi ex eo potest, quod Supremæ Inquisitionis Tribunal facilem se se præbeat in concedendis dispensationibus, ut vir conversus ad secundas transeat nuptias absque interpellatione conjugis in infidelitate permanentis, num viro suo copulari velit absque Creatoris contumelia. Quod quidem argumentum

30 ex eo incrementum sumit, quod auctoritate roboretur celebris Ritualis Sacramentorum a Cardinali Sanctorio jussu Gregorii XIII. evulgati, cujus sæpe meminit Benedict. XIV. in opere de Synodo Diœcesana, alias typis Vaticanis impressi, ubi Titulo, *de recipiendis & instruendis Catechumenis*, pag. 127. hæc leguntur: „ Uxor conversi, si post omnem adhibitam diligentiam ad Fidem venire noluerit, sed obdurata in infidelitate permanserit, dimittatur: ... Neque cum ea cohabitet, propter periculum subversionis Fidei, & blasphemiæ, & contumeliæ in Creatorem; nisi propter spem & certa indicia futuræ conversionis uxoris, Prælatus sincera mariti fide & stabilitate confisus, id ei ad tempus judicaverit permittendum." Hinc si Sancti Officii Tribunal dispensat, ne uxor interpelletur; si de facili non est permittenda cohabitatio virum conversum inter & uxorem infidelem; ut quid pœna plectenda est uxor in dotis amissione, quæ neque interpellatur; vel si interpellatur, etsi promittat se vivere velle absque Creatoris contumelia, non de facili ei cohabitatio cum viro suo conceditur?

31 Enimvero tota hæc difficultas, ut ut plausibilis videatur, oculi ictu evanescit. Atque imprimis, dum ego in ea sum sententia, ut sæpepræfata uxor omne jus ad dotis, munerumque nuptialium repetitionem amittat, eam suppono jure interpellatam fuisse super cohabitatione, atque eam hanc denegasse, vel si in eam inclinaverit, sarta tecta haud servaretur debita in Creatorem reverentia; tunc enim ipsa est in culpa: ipsa divertit a Marito innoxio; ac proinde ipsa de sua pertinacia debitas pœnas per dotis amissionem luere debet. Quod si sine ulla ejus noxa vir eam relinqueret, tunc quæstio pristinum suum mutat adspectum, atque alia evadit. Restat igitur inquirendum, utrum dispensatio frequens a S. Officio impertita, aut difficultas in concedenda cohabitandi licentia innocuam reddat uxorem. Si res ita se habeat, status quæstionis nostræ iterum mutatur. Quod si ipsa semper culpabilis perseveret, a justa animadversione a Legibus inflicta liberari neutiquam poterit.

32 Quænam porro caussa est, cur dispensationes hujusmodi facili negotio conceduntur; & e contra cohabitatio ex se licita & debita aliquando interdicitur? Haud multum insudandum nobis est, ut eam assequamur. Etsi enim, si theorice res spectetur, nullatenus repugnet, ut alter conjugum falsæ addictus sit Religioni, altero inter Christianos coadunato, attamen in praxi res semper periculi plena visa est, ut Christianus vir cum fœmina infideli, ac præsertim Judæa cohabitet. Promittet fortasse illa, se quidquam numquam molituram fore, quod in Creatoris contumeliam vergere possit. At nunquid stabit promissis? Quis cautam fidejussionem exhibebit? Si de Hæreticis Apostolus dicit I. ad Tim. cap. 2. vers. 17. *Et sermo eorum ut cancer serpit*; quid dicendum erit de fœmina erga maritum teneillæ adhuc fidei, veluti modo genitum infantem? Nonne universam dabit operam blanditiis, precibus, lacrymis, ut in animæ perniciem, Deique contumeliam, fidem quam amplexus est ejuret, & ad pristinum vomitum revertatur? Hæc quotidie vidimus, & utinam non videremus, etiam tunc cum uxor maritum in sua conversione comitatur.

33 Demus autem & in praxi, uxorem Judæam viro converso copulari posse, si merum Judaismum profiteatur, legem scilicet mosaicam. At si præter Legem Moysis, Rabbinismum sequatur, Talmudistarum instituta veneretur; qui fieri potest, ut ei, cum viro, cohabitare indulgeamus? Nemo in Talmudistarum Theologia, nisi sit jejunus, ignorat sanguinariam virulentam, atque detestandam legem, qua tenetur unusquisque Judæus interimere quemcumque, qui Judaicæ superstitioni valedicens, Jesu Christo vero Deo nomen dederit. Huic legi præcipue uxor adstringitur. Et ne quis me Sycophantam arbitretur, nefarias eorum decisiones, prout in eorum libris jacent, hic accipiat: Talmud. Tractatu Avoda Zarà, fol. 26. lin. ult. hæc habet: *Gentiles, Pastores animalium minutorum, non sunt extrahendi* de puteo (si in illum inciderint) *nec præcipitandi; at hæretici, & calumniatores, & Amescimmadim*, (i. e.) Apostatæ seu Neophyti) *sunt præcipitandi, & non extrahendi.* Hinc Maimonides c. IV. n. 10. Halachoth Rozeach, hujusmodi præceptum inhumanum tradit: *Præceptum est occidere Israelitas illos qui Legem abnegant & Prophetiam. Si est in manu ejus vis ad occidendum eos in gladio publice, occidet; alias veniat super eos prætextibus donec occisionis eorum caussam quæsierit*, &c. Vis plura? En alter Rabbinus non minus Maimonide celebris. Is est Isaac Abravanel c. v. Libri, *de capite Fidei*, pag. 42. versionis Cl. Vorstii edit. Amst. 1638.

34 *Vide*, inquit, *verba Rab, quæ scribit sub finem articulorum his verbis*, &c. *Qui non credit cuilibet istorum articulorum, prout æquum est, & jam exclusus est a communione Israelis, atque negat radicem* (hoc est fidei fundamentum) *& vocatur hæreticus, aut Epicureus, atque excisor plantarum* (idest Judaismi abnegator), *ac tenetur homo hujusmodi odio prosequi, ac abominari, atque per-*

perdere ipsum. Et juxta hoc dicitur Ps. 139. 21. *Nonne odio-ras tuos odi, Domine?* Et ne mulierculæ ipsæ mandatum hoc satanicum ignorarent, anno 1654., seu potius an. 1672. editus est Venetiis Libellus inscriptus: *Sepher Emeth, Vemunah* a R. Isaac Aruvas, hebraice atque italice editus, in quo eadem venefica doctrina, idemque micidiale præceptum Neophytos interimendi clare enucleateque firmatur. Ita enim habet pag. 127. post relata Abravanelis verba; *è precetto di odiarlo e di perderlo, e su lui fu detto già: quei che odiano te, o Signore, odierò.* Hebraice testimonia dare, si id necessitas exposceret.

35 Præmissa hujusmodi Lege, numquam satis horrenda: quis non laudet œconomiam hodiernæ disciplinæ, qua facilis redditur dispensationis assecutio circa mentem uxoris, an convivere velit cum marito sine Creatoris contumelia? Quis non extollat monitum illud a prudentia dictatum, ne faciles se exhibeant Prælati in concedenda cohabitatione viri cum uxore infideli? Unum forte medium superesset: cogere videlicet mulierem ad ejurendam Legem Rabbinicam, ei interdicendo quamvis cum Judæis ceteris communicationem, accessum ad Synagogas, & quemcumque actum, qui inter Legis Mosaicæ limites non contineatur. Verum cum huic durissimæ conditioni impossibile sit, ut hodiernus Judæus subscribat; hinc optima est consuetudo dispensandi super interpellatione.

36 Concludo igitur, & dispensationem, & difficultatem assensus ad cohabitandum nihil obstare justæ pœnæ a Legibus impositæ mulieri, quæ virum suum relinquit. Hujusce enim tum dispensationis, tum difficultatis caussa est ipsa uxor, quæ præsumitur numquam cohabitatura sine Creatoris contumelia. Hæc præsumptio fundatur in facto, & in jure. Factum ex praxi constat: jus ex ipsa Judæorum doctrina. Hinc certius est, uxorem infidelem, si converti renuat, post conversionem mariti, omne jus amittere ad dotis, & ante nuptias donationum repetitionem.

Ceterum, si quæ contra hanc conclusionem extet definitio, omnia pro non dictis haberi volo.

NOMINA AFFINITATIS, & CONSANGUINITATIS.

Vide verb. *Affinitas art.* 1. *num.* 15. & 16.

NOTARIUS.

SUMMARIUM.

1 *Notarius cum creatur, quid jurare soleat?*

2 *Notarii quicumque possunt ab Episcopo, ut delegato Papæ examinari, & si non reperti idonei, vel inventi delinquentes suspendi ab exercitio Officii in caussis Ecclesiasticis, ac spiritualibus.*

3 *Talis facultas examinandi Notarios competit etiam Prælatis inferioribus, quasi Episcopalem Jurisdictionem habentibus.*

4 *Notarii intra mensem tenentur referre Episcopo Legata Testamentorum ad pias caussas sub pœna excommunicationis. Unde in Synodis Diœcesanis solet reponi inter casus reservatos* Legatorum piorum a Notariis ultra mensem dilata revelatio.

5 *Quid circa hoc disponat Concilium Mediolanense?*

6 *Notarii tenentur ex officio, etiam nemine requirente, revelare Legata pia, alias peccant mortaliter.*

7 *Notarii Fori Ecclesiastici tenentur intra mensem dare copiam appellanti, si petit, soluta mercede congrua; si differunt, privandi sunt officio, & condemnandi ad pœnam duplicis valoris litis dandi pauperibus.*

8 *Notarii tenentur intra mensem revelare Legata facta Fabricæ S. Petri.*

9 *Notarii possunt a Fabrica S. Petri cogi ad dandum instrumentum Legati post obitum Testatoris, etiamsi clausum fuerit, data debita mercede.*

10 *Notarii quorumcumque locorum tenentur in virtute S. Obedientiæ, & sub pœna privationis officiorum, ac solutione dupli revelare omnes dispositiones in favorem Sacræ Domus Lauretanæ factas, vel faciendas intra octo menses a die mortis disponentis extra Italiam, intra vero infra tres menses.*

11 *Notarii facientes instrumenta Usurariorum, seu quorumcumque tales illicitos contractus celebrantium subjacent pœnis Usurariorum ipso facto.*

12 *Notarii facientes instrumenta contractuum illicitorum puniuntur exilio perpetuo.*

13 *Laici possunt esse Notarii in negotiis, litibus, & caussis Ecclesiasticis, ac spiritualibus.*

14 *Notarii, seu Cancellarii Episcopi, licet sint Laici, gaudent privilegio Fori, aliisque Exemptionibus.*

15 *Episcopus prohibere non potest Notariis laicis exercendi officii usum in negotiis, & litibus profanis coram Judice Laico, neque in ditione temporali Ecclesiæ.*

16 *Potest tamen quoad negotia, & lites Locorum piorum a Laicis administratorum.*

17 *Item potest quoad contractus personarum Ecclesiasticarum super earum bonis patrimonialibus.*

18 *Notarii, seu Cancellarii Curiæ Episcopalis quam mercedem recipere possint pro Scripturis, & instrumentis, ad quæ tenentur, & quibus exemptionibus gaudeant?* remissive.

19 *Notarius proprius assumendus est ab Episcopo in Visitatione personarum Cathedralis Ecclesiæ, non illi tamen Capitulo suspectus.*

20 *Episcopus uti potest Notario Criminali Civitatis, si sit vir probus.*

21 *Generales, & Provinciales Religionum creare possunt Notarios intra suum Ordinem pro caussis criminalibus Religiosorum.*

22 *Insuper ex concessione S. Pii V. facta Superioribus Ordinis Prædicatorum possunt in unaquaque Provincia constituere etiam plures Fratres sui Ordinis ab eis approbatos in Notarios publicos pro intimandis mandatis, & rescriptis Apostolicis, & datur formula eos creandi.*

23 *Inquisitores hæreticæ pravitatis possunt creare Clericos Sæculares, & Regulares in Notarios Sanctæ Inquisitionis.*

24 *Notarii omnes omnia gratis pro officio Sanctæ Inquisitionis expedire tenentur.*

25 *Clerici tum Sæculares, tum Regulares an, & quando, & pro quibus possint esse Notarii vel non?* remissive.

26 *Notarii, seu Tabelliones peccant in pluribus casibus, qui assignantur.*

27 *Notariatus officium esse vile multi tenuerunt.*

28 *Contrarium tamen alii sentiunt, & sustinent Notariatum esse officium nobile.*

29 *Unde attendenda est loci consuetudo; quicumque enim Notarii sunt nobiles; quando loci consuetudo eos non reputat viles.*

30 *Talis consuetudo reputandi Notarios nobiles viget in Civitatibus Ditionis Mediolanensis.*

31 *Quod etiam procedit in Civitate Verona.*

32 *Dicta tamen consuetudo videtur non posse extendi extra locum, aut Civitatem, nec ad diversos honores.*

33 *Ideoque non venit admittenda ad effectum assumendi habitum Religionis Hierosolymitanæ.*

34 *Intellige tamen, nisi aliunde probetur nobilitas secundum statuta ejusdem Religionis, quo casu officium Notariatus non derogat.*

35 *Notario sibi obviam venienti* Carolus V. *caput inclinavit, & quare?*

36 *Notariatus Apostolicus conceditur quibuscumque etiam non nobilibus, graduatis, neque constitutis in aliqua Dignitate; assignatur taxa, & modus pro illo petendo, & obtinendo.*

37 *Prothonotariatus Apostolicus, ut impetretur a Papa, debet persona, pro qua petitur, aut esse nobilis, aut graduata in alia scientia Theologica, Juridica, aut Philosophica, vel esse in dignitate aliqua Ecclesiastica; assignatur taxa. Ejusmodi Prothonotariatum dat etiam Dux Sfortia, aut alius; assignatur taxa apud hunc, & modus pro illo petendo, & obtinendo.*

38 *Prothonotarii an, & quando exempti sint a jurisdictione Ordinarii, & quibus privilegiis gaudeant?* remissive.

39 *Notarii totius Status Mediolanensis tenentur serio admonere, ac exhortari omnes Testatores, ut aliquam legent eleemosynam locis Terræ Sanctæ.*

40 *Et sic Notarii totius Ditionis Regis Sardiniæ pro Hospitalibus Charitatis suæ respectivæ Provinciæ, ac pro Hospitalii SS. Mauritii, & Lazari.*

41 *Et ipsi, aliique omnes Notarii sub pœna excommunicationis intra tempus præfixum tenentur revelare relicta*

42 *Sicuti etiam sub eadem pœna excommunicationis revelare tenentur intra duos menses omnia relicta pro Redemptione Captivorum.*

43 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 55.

NOtarius, cum creatur, jurare solet I. Quod conficiet instrumenta, & testamenta, de quibus fuerit rogatus nil veritatis tacendo, vel falsitatis miscendo. II. Quod non revelabit, quod sibi secreto commissum fuerit, nisi justa de caussa. III. Quod non conficiet scienter aliquod instrumentum de contractu usurario, nec de alio quovis illicito. IV. Quod retinebit de omnibus Instrumentis, & Testamentis, quæ dederit, regestum, seu protocollum. V. Quod erit fidelis ei a quo fuit creatus Notarius, & admonebit eum de iis, quæ sciverit in ejus damnum vergere. VI. Quod nullo odio, vel amore, spe, vel timore officio suo abutetur. Navarr. *cap.* 25. *n.* 52. Nicol. *in Floscul. verb. Notarius num.* 3. Fagnan. *in cap. Sicut te* 8. *Ne Clerici vel Monachi n.* 1. 1

Notarii quicumque etiamsi Apostolica, Imperiali, aut Regia auctoritate creati, possunt ab Episcopo ut delegato Papæ examinari, & si non reperti idonei, vel inventi delinquentes, suspendi ab officio, vel perpetuo, vel ad tempus in caussis Ecclesiasticis, ac spiritualibus. Concil. 2

Trid.

3 Trid. *seff.* 22. *de reformat. cap.* 10. Talis facultas exami-
nandi Notarios competit etiam Prælatis inferioribus quasi
Episcopalem Jurisdictionem habentibus. Sic decisum fuis-
se referunt Sellius *in Selectis Canonicis cap.* 25. *numer.*
16. & Barbosa ad *d. seff.* 22. *de reformat. cap.* 10. *nu-
mer.* 2.

4 Notarii intra mensem tenentur referre Episcopo Le-
gata Testamentorum ad pias caussas sub pœna Excom-
municationis & deinceps eorum instrumenta carent fi-
de, si non exequuntur: *Concil. Ravennat. II. sub Clement.
V. cap.* 31. Unde in Synodis Diœcesanis solet reponi in-
ter casus reservatos; *Legatorum piorum a Notariis ultra
mensem dilata revelatio*, uti de facto reperitur in Synodo
Æsina acta anno 1683. & in Albanensi edita anno
1689.

5 Concilium autem Mediolanense I. *part.* 3. *tit. de pio-
rum locorum administratione* statuit, quod Notarii intra tres
menses a die mortis testatoris sub pœna excommunicationis
teneantur manifestare Episcopo Legata, & Codicilla, fa-
cta ad pias caussas, & debita mercede accepta, tenean-
tur particulam illam Legati descriptam & sigillo muni-
tam tradere Episcopo.

6 Unde Notarii tenentur ex officio etiam nemine requi-
rente revelare Legata pia, alias peccant mortaliter. Na-
varr. *in Manual. cap.* 25. *num.* 53. Lazar *Quæst. Canonic.
sect.* 3. *q.* 1. *num.* 5. Vidal. *de Legat. inquisit.* 1. *num.* 64.
Felix Potestas *tom.* 1. *n.* 2547. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 6.
formul. 15. *n.* 8. *& tom.* 2. *tit.* 14. *formul.* 1. *n.* 16. cum
pluribus aliis a se citatis, Grassius *decis. aur. part.* 1. *lib.*
2. *cap.* 127. ubi insuper dicit, quod Notarii non revelan-
tes Legata pia teneantur ad restitutionem.

Notarii Fori Ecclesiastici tenentur intra mensem dare
7 copiam appellanti, si petit soluta mercede congrua; si
differunt, privandi sunt officio, & condemnandi ad pœ-
nam dupli valoris litis dandi pauperibus. Concil. Tri-
dent. *seff.* 24. *de reformat. cap.* 20.

8 Notarii tenentur intra mensem revelare Legata facta
Fabricæ S. Petri. Clemens VII. Constit. 8. incip. *Admo-
net.* Notarii possunt a Fabrica S. Petri cogi ad dandum
9 instrumentum Legati post obitum Testatoris, etiamsi clau-
sum fuerit, data debita mercede. Pius IV. Constit. 6. in-
cip. *Etsi*. Notarii quocumque Locorum tenentur in vir-
tute S. Obedientiæ, & sub pœna privationis officiorum,
ac solutione dupli revelare omnes dispositiones in favo-
rem Sacræ Domus Lauretanæ factas, vel faciendas intra
10 octo menses a die mortis disponentis extra Italiam, in-
tra vero infra tres menses. S. Pius V. Constit. 56. incip.
Ad Romani.

11 Notarii facientes instrumenta Usurariorum, seu quo-
rumque tales illicitos contractus celebrantium subjacent
pœnis Usurariorum ipso facto *Conc. Ravennat. IV. sub
12 Joan. XXII. cap.* 15. Et concordat *l. Jubemus* 14. *§.* 2. *de
Sacrosanctis Ecclesiis*, ubi statuitur, quod perpetuo puniān-
tur exilio Notarii, qui contractus illicitos ausi fuerint
conscribere, ibi: *His Tabellionibus, qui hujusmodi contra-
ctuum vetitorum ausi fuerint instrumenta conscribere, irrevo-
cabilis exilii animadversione plectendis*.

13 Laici possunt esse Notarii in negotiis, litibus, & cau-
sis Ecclesiasticis, ac spiritualibus. *Communis*, & patet
experientia; pluribus enim in locis Actuarii, seu Can-
cellarii Episcopi sunt Laici. Et Sacra Congregatio Im-
14 munitatis pluries decrevit, Cancellarios, seu Notarios
Episcopi, licet sint Laici, gaudere privilegio Fori,
aliisque exemptionibus. Vide verb. *Cancellarius a nu-
mer.* 22.

15 Episcopus prohibere non potest Notariis Laicis exer-
cendi officii usum in negotiis, & litibus profanis coram
Judice Laico, neque in Territorio, seu Ditione tempo-
rali Ecclesiæ, quia Concilium Tridentinum *seff.* 22. *cap.*
10. *de reformat.* loquitur solum *de negotiis, litibus, & cau-
sis Ecclesiasticis, ac spiritualibus*, adeoque non intellexit
de litibus profanis neque coram Laico. Sic respondit Sacr.
Congr. Episcopo Recanatensi, teste Fagnano *in c. Sicut te
§. Ne Clerici, vel Monachi num.* 66.

16 Potest tamen Episcopus vigore facultatis sibi a Conci-
lio Trid. *loc. cit.* concessæ prohibendi Notariis minus ido-
neis repertis, ne in negotiis, & caussis Ecclesiasticis, ac
spiritualibus suum exerceant officium, ipsis prohibere,
ne illud exerceant quoad negotia, & lites Locorum Pio-
rum a Laicis administratorum. Item ipsis prohibere etiam
potest, ne illud exerceant quoad contractus personarum
17 Ecclesiasticarum super earum bonis patrimonialibus. Sic
quoad utrumque censuit *Sacra Congr. Concilii die* 1. *De-
cemb.* 1588. apud Fagnan. *loc. cit. n.* 67.

18 Notarii, seu Cancellarii Episcopi, seu Curiæ Episco-
palis quam mercedem recipere possint pro Scripturis, &
instrumentis, ad quæ teneantur, & quibus exemptioni-
bus gaudeant? Vide verb. *Cancellarius per tot.*

19 Notarius proprius ab Episcopo assumendus est in Visi-
tatione personarum Cathedralis Ecclesiæ, non illi tamen
Capitulo suspectus. Sic decrevit Sacra Congr. Concilii
apud Barbosam *in summa Apostolic. dec. verb. Notarius n.* 7.
& de offic. & potest. Episcop. part. 3. *allegat.* 73. *num.* 8.
20 Episcopus uti potest Notario Criminali Civitatis, si sit
vir probus, & advena, & sub quovis prætextu taxam
non excedat. *Sac. Cong. Episcop. in una Civitatis Castelli*
14. *Aprilis* 1615.

Generales, & Provinciales Religionum creare possunt 21
Notarios intra suum Ordinem pro causis criminalibus Re-
ligiosorum, ita ut illis tanta fides adhibeatur, quanta
Notario sæculari; *Communis*, cum Barbosa supra Conc.
Trident. *seff.* 22. *cap.* 10. *de reformat. num.* 4. Portell. *in
dubiis Regular. verb. Notarius a num.* 1. Roderic. *in com-
pend. q. Regular. resolut.* 100 *n.* 1. Insuper S. Pius V.
Constit. 124. incip. *Debitum pastoralis*, concessit, quod
Superiores Ordinis Prædicatorum, & consequenter etiam
alii communicantes in privilegiis cum ipsis, ut notant
Ameno *de pœn. tit.* 1. *quæst.* 16. *num.* 135. Mattheucc. *Of-
ficialis Curiæ quoad Prælatum Regularem cap.* 18. *num* 38.
& alii, in unaquaque Provincia possint constituere etiam
plures sui Ordinis Fratres ab eis approbatos in Notarios
publicos pro intimandis mandatis, & rescriptis Apostoli-
cis, faciendis instrumentis, & authenticandis transumptis
publicam, vel privatam dicti Ordinis utilitatem concer-
nentibus. Unde pro talibus Notariis, creandis datur hic
modus, & formula. Selectis igitur a Prælato Religiosis
moribus, fide, doctrina, & peritia idoneis, ipsi coram
eo genuflexi, tactis Sacris Evangeliis coram duobus, vel
tribus testibus debent juramentum præstare de fideliter,
& cum omni integritate dicto Officio exercendo, ut in-
fra: *Ego N. promitto, & juro Deo Omnipotenti, & SS. D. N.
Papæ N. & tibi Patri, quod meum fideliter exercebo officium
in omnibus, & per omnia; Sic me Deus adjuvet, & hæc San-
cta Dei Evangelia*; Sic tradit Peyrin. *ad Const.* 8. *S. PiiV. n.* 9.
Mattheuc. *loc. cit. num.* 35. Prælatus autem recepto a
Notario tali juramento tradit ei calamum, & atramen-
tum dicens: *Accipe potestatem notificandi & intimandi pro
ista Provincia quibuscumque personis, etiam Regibus, manda-
ta, indulta, ac Privilegia Apostolica juxta Privilegia Or-
dini concessa, faciendique publicos actus, & instrumenta
&c. In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. A-
men*.

Testimoniales postea Creationis in Notarium poterunt 22
dari sub his terminis: *Nos Frater N. Minister Provincialis*,
(si creatio sit a Generali varietur nomen) *vigore privi-
legiorum Apostolicorum creavimus, & constituimus, ac deputa-
vimus in Notarium pro hac nostra Provincia R. P. N. virum
moribus probatum, fide, & virtute idoneum ad intimanda,
& notificanda quæcumque indulta &c. facienda quæcumque in-
strumenta, & authenticanda transumpta &c. recepto prius ab
eo coram nobis genuflexo corporali juramento fidelitatis, tactis
Sacris Evangeliis coram infrascribendis testibus. In quorum &c.
Dat. &c.* Deinde fiant subscriptiones, & juxta hanc for-
mulam, variatis variandis, dari poterunt Literæ Pa-
tentales. Sic apud Matthæucc. *loc. cit. numer.* 35.
ad 37.

Inquisitores hæreticæ pravitatis possunt creare Clericos 23
Sæculares, & Regulares in Notarios Sanctæ Inquisitionis
pro causis ad eum spectantibus; Alexander IV. Const. 22.
incipient. *Ne commissa*. Notarii omnes omnia gratis pro 24
officio S. Inquisitionis expedire tenentur. Clemens VIII.
Constit. incip. *Sanctissimus*.

Clerici tum Sæculares tum Regulares an, & quando, 25
& pro quibus possint esse Notarii, vel non? Vide verb.
Clericus art. 3. *num.* 64.

Notarii, seu Tabelliones in pluribus peccant. 1. Si si- 26
ne sufficienti peritia suscipiunt Officium. 2. Si juramen-
tum violent. 3. Si in depositione testium aliquid nota-
bile, & momentosum addant, vel detrahant. 4. Si mi-
nistro transcriptori (cum erroris periculo) examen com-
mittant. 5. Si protocolla, & acta negligenter custo-
diant cum damno partium. 6. Si differant caussarum
expeditionem, ut pecuniam extorqueant. 7. Si testa-
mentum scribant hominis ratione destituti. 8. Si te-
stes falsos admittant. 9. Si Solemnitates necessarias ex
ignorantia culpabili, vel malitia prætermittant. 10.
Si testimonium aliquod necessarium unius rogatu, & al-
terius damno non exhibeant. Si conficiant instrumen-
tum usurarium, vel falsum præsertim in damnum
tertii. Si faciant, ut processus, & caussæ veniant
ad alios Judices, vel Referentes &c. quam ordo il-
lius Tribunalis postulat, quia multum interest habe-
re hunc, vel illum Judicem. 11. Si secretum vio-
lent v. gr. aperiendo parti adversæ dicta testium an-
te eorum publicationem. 12. Si parti petenti instru-
menta occultent, præsertim quæ continent Legata.
13. Si acta occultent vel parti petenti transumptum
processus negent. 14. Peccant graviter, si amisso in-
strumento antiquo publico, vel testamento, aliud si-
mile confingant. Sic litteraliter Busemb. *lib.* 4. *cap.*
3. *artic.* 4. *dub.* 4. *numer.* 4. & concordant alii com-
muniter.

Notariatus officium esse vile multi Doctores tenuerunt, 27
& multis annis fuit administratum per servos publicos,
donec prohibitum fuit; Unde Notarii appellati fuerunt
ab aliquibus personæ viles, & abjectæ. Rota *part.* 1.
recent. decis. 524. *num.* 3. Fagnan. *in cap. Sicut te* §. *Ne
Clerici, vel Monachi numer.* 14. cum aliis ibi citatis.

Con-

Contrarium tamen alii sentiunt, & sustinent Notariatum
esse officium nobile. Rota *part. 1. recent. decis.* 297. *n.* 4.
29 *& decis.* 504. *n.* 4. *& part. 7. decis.* 258. *n.* 6. Unde attendendam
esse loci consuetudinem, & quoslibet Notarios
esse nobiles; quando loci consuetudo eos non reputat vi-
30 les, censuit Rota. *Rota part. 1. recent. decis.* 504. *num.* 6.
Talis autem consuetudo viget in Civitatibus Ditionis Mediolanensis,
ubi Notarii admittuntur ad Decurionatus, &
31 Collegia, atque ad alios honores. Rota *part. 1. recent.
decis.* 297. *nu.* 5. *& decis.* 504. *nu.* 6. *& sequent.* Quod e-
32 tiam procedit in Civitate Veronæ, Rota *part. 13. recent.
decis.* 213. *num.* 13. Dicta tamen consuetudo non videtur
33 posse extendi extra locum, aut Civitatem, nec ad diversos
honores. Rota *part. 1. recent. decis.* 297. *num.* 6. *&*
34 *decis.* 504. *num.* 7. Ideoque non venit admittenda ad effectum
assumendi habitum Religionis Hierosolymitanæ.
Rota *ibidem*. Intellige tamen, nisi aliunde probetur nobilitas
secundum statuta ejusdem Religionis, quo casu officium
Notariatus non derogat, Rota *ibid. & num.* 8. *&
part. 13. decis.* 213. *n.* 12.

35 Notario sibi obviam venienti Carolus V. caput inclinavit
asserens posse illum renunciationem sui Imperii rogare,
testibus Cotta *in Memorabil. verb. Notarius*. Fontanell.
de Pact. Nup. claus. 5. glos. 10. *part. 1. n.* 65. Arbulc,
in suis Faucibus fol. 75. *n.* 50. & Urlaya *in Miscellan.
sacro & profano lit. N. n.* 18.

36 Notariatus Apostolicus conceditur quibuscumque etiam
non nobilibus graduatis, neque constitutis in aliqua
dignitate. Taxa cum Agentia sunt 4. Scuta, 50. Bajocchi.
Romæ petitur hoc modo; Petitur Notariatus
Apostolicus pro N. N. Diœcesis N. Presbytero, vel Canonico &c.

37 Protonotoriatus Apostolicus, ut impetretur a Papa, debet
persona, pro qua petitur, aut esse nobilis, aut graduata
in aliqua scientia Theologica, Juridica, aut Philosophica,
vel esse in Dignitate aliqua Ecclesiastica. Taxa
sunt 24. Scuta. Ejusmodi Protonotariatum dat etiam Dux
Sfortia, aut alius. Taxæ apud hunc sunt 6. aut 7. Scuta,
& 50. Bajocchi. Modus petendi est iste. Petitur Protonotariatus
Pontificius (vel Ducis Sforziæ) pro N. N. Diœcesis
N. Canonico ibidem, vel Nobili, vel Magistro
Philosophiæ &c. Sic tradit La Croix *lib. 6. part. 3. sub
num.* 931.

38 Protonotarii, an, & quando exempti sint a Jurisdictione
Ordinarii, & quibus privilegii gaudeant? Vide verb.
Protonotarius.

39 Notarii totius status Mediolanensis juxta ordines Regis
Catholici ad Decretum renovatum sub *die* 22. *Julii* 1679.
& mandato Excellentissimi illius Gubernatoris denuo promulgatum
sub *die* 18. *Augusti* 1695. in omnibus testamentis,
ac aliis ultimis voluntatibus, de quibus rogati
fuerint, tenentur serio admonere, & exhortari Testatores,
ut aliquam legent, seu relinquant eleemosynam pro
conservatione, & manutentione Sanctorum nostræ Redemptionis
locorum Hierusalem. Et Notarii totius Di-
40 tionis Regis Sardiniæ, ut ex ejus Regiis Constitutionibus
tit. de Notariis cap. 5. *num.* 2. jubentur similiter serio
admonere, & exhortari dictos Testatores, ut aliquam legent
eleemosynam Hospitalibus Congregationum Caritatis
Loci, aut Provinciæ ubi reperientur, ac Hospitali SS.
41 Mauritii & Lazari. Et ipsi, aliique omnes Notarii sub
pœna excommunicationis intra tempus *supra n.* 4. 5. 8. *&*
10. assignatum, tenentur revelare Episcopo, seu aliis ad
id deputatis, dicta, aliaque omnia pia Legata, Sicuti e-
42 tiam sub eadem excommunicationis pœna revelare tenentur
intra duos menses a die rogationis aut obitus Testatoris
omnia relicta pro Redemptione captivorum, ex Constitutione
Clementis VII. incip. *Exponi*.

43 Notarii exequentes Litteras Apostolicas ostendi prohibentur,
sub pœna excommunicationis. Benedictus XIV.
tom. 1. Constitut. 14. incip. *Pastoralis* §. 13. Notarii ex-
44 pedientes inibitiones vigore appellationis in casibus non
permissis, infamiam, & inhabilitationem incurrunt,
& pœnas pecuniarias. Idem Constitution. 48. incip. *ad*
45 *Militantis* §. 40. Item expedientes Monitoria in causis
ultra montes absque speciali judicis rescripto. Idem
46 *ibid.* §. 47. Item recusantes exequi citationes, mandata
Sedis Apostolicæ, & Curiæ Romanæ, vel alias executionem
impedientes. Idem Constitut. 42. incip. *Pastoralis
regiminis* §. 8.

47 Notarii, quorum opera, & scientia Judæi conversi libellum
repudii dederint conjugibus in judaismo remanentibus,
puniantur pœnis pecuniariis, & etiam aliis. Idem
tom. 2. Constit. 38. incip. *Apostolici Ministerii*.

48 Terminus mensis a Concil. Tridentin. *sess.* 24. *cap.* 20.
vers. Præterea præfixus Notario suffraganei ad dandum
acta, potest a Metropolitano abbreviari. *Sacr. Congregat.
Concil. in Castren.* 31. *Augusti* 1605. Apud Nicol. *in Lucubrat.
tom. 2. lib. 2. tit.* 28. *n.* 82. & apud Joann. Baptistam
Pittonum *Constitut. & decision. ad Episcopos*, *tom.* 1.
num. 635.

49 Non potest Episcopus præcipere, ut Judices Synodales
in causis sibi delegatis uti tantum debeant opera Notariorum
Curiæ Episcopalis. *S. Congr. Concil. in Pistorien.* 13.
Novembr. 1627. *apud Nicol. in Floscul. verb. Judex n.* 25.
& in Lucubrat. tom. 2. lib. 1. tit. 29. *nu.* 13. *& apud* Pittonum
loc. cit. n. 982.

Instrumentum depositi rogari potest a quolibet Notario 50
ad arbitrium Monialium, dummodo exhibeatur copia authentica
in Cancellaria Episcopali; *S. Cong. Episcop. in Aquilana*
8. *Novemb.* 1612. Vid. *supra verb. Moniales artic.* 2. *num.* 21. *&* 22.

Notarius exul ab Urbe ob defectus in Officio commis- 51
sos non debet admitti in Tribunalibus Ordinariorum; *Sac.
Congreg. Episcopor. in Interamnen.* 6. *Septembr.* 1613. apud
Nicol. *in Floscul. verb. Notarius n.* 18. & apud Pittonum
loc. cit. num. 1323.

Non potest Episcopus prohibere, ne cæteri Notarii, 52
præter solum Cancellarium Episcopalem, possint rogari
de instrumentis, quæ commodum locorum piorum concernunt;
S. Congr. Immunit. in Tudertina 20. *Decembr.*
1667. apud Pascuc. *in Compend. ad Consultat.* Pignatell.
part. 1. tit. de Immunitat. Eccles. pag. 442. & apud Pittonum
loc. cit. n. 1588.

Notarius Episcopi non potest assistere simul cum eo e- 53
lectioni Abbatissæ in Monasteriis subjectis Regularibus,
nec durante scrutinio permanere intra Ecclesiam; *Sac. Congreg.
Concil. in Tyburtina* 26. *April.* 1727. *ad* 2. *&* 3. *dub.*
Vid. *tom.* 3. *verb. Electio art.* 4. *n.* 100.

Notarjo Curiæ Episcopalis non tenentur uti Conserva- 54
tores Regularium, sed possunt assumere quemcumque sibi
benevisum; *Sac. Congr. Concil. in Ferentina* 17. *Decembr.*
1667. Vid. *tom.* 3. *verb. Conservatores art.* 2. *n.* 22.

Notarius seu Cancellarius Curiæ Episcopalis non debet 55
admitti ad conscribendum actum electionis Abbatissæ Monasterii
subjecti Regularibus, sed Notarius, seu Secretarius
Superioris Regularis tantum; *Sacr. Congregr. Concil.
in VVormatien.* 17. *Septemb.* 1646. *ad* 3. *dub.*

Novæ additiones ex aliena manu.

De attentione Notarii circa rasuram Instrumenti non
inutile est hic agere.

Rasura Instrumenti regulariter suspectum illud reddit.
At si Notarius attestetur se fecisse illam abrasionem, can- 1
cellationem, & interlineationem, cessat suspicio; *Borel.* 2
Consil. 23. *num.* 21. *Stryk. Juridic. dissert. vol. 1. disput.* 6.
cap. 3. *num.* 1.

Nota vero, Notarium attestationem hanc facere debere 3
incontinenti, & ante appositionem signi, non post subscriptionem,
nec in margine, quia tunc die, & testibus careret,
sed in fine, & in corpore Instrumenti, quando
scilicet se illi subscribit, illudque publicat; *Stryk. ubi supra
num.* 2.

Quæstionis vero est; Num sufficiat generalis attestatio
Notarii, an vero opus sit, ut accedat specialis? Placuit 4
autem hæc distinctio, ut si plures in Instrumento reperiantur
rasuræ generalis attestatio haud sufficiat, sed ex-
primi in specie debeat Locus particularis factæ rasuræ, 5
cancellationis, vel additionis, in qua videlicet sit linea,
in quo verbo. Sin autem unica tantum in scriptura sit
rasura, vel cancellatio, satis superque sit generalis Nota- 6
rii attestatio. Quinimo non desunt, qui tenent eam satis
esse, si duobus in locis ejusdem Instrumenti facta sit ra- 7
sura; *Stryk. loc. cit. n.* 4.

De eo etiam hic agendum; An & quando Notarius pos-
sit corrigere errorem? Porro ex intervallo postquam de- 8
dit Instrumentum Partibus, nequit Notarius errorem corrigere
propria auctoritate sine Judicis mandato, maxime
si ipsæ partes contradicant; Idque quia functus jam est officio
suo. Incontinenti vero posse, non dubitatur. Sed
dubium est, quando dicatur corrigere in incontinenti. 9
Hoc enim in jure sumitur, interdum pro sex diebus, interdum
pro tribus, & interdum pro momento. Hoc loco
vero est antequam copia Partibus sit tradita; *Stryk. eod.
loc. num.* 2. *&* 3. Confer *& Bartol. in leg. Imperator ff.
de stat. Homin.* qui latius an, & quando Notarius errorem
corrigere valeat, discutit.

Nec incongrue paucis hic differendo de Instrumentis 10
confectis a Notario falsi damnato. Juris autem est compertissimi,
Notarium post condemnationem nequire conficere
Instrumenta, & confecta nihil valere, licet facta
ad Pias causas; *Stryk. loc. cit. cap.* 4. *num.* 7. *Farinat. de
Falsitat. quæst.* 155. *n.* 4.

Limitat vero *Stryk.* conclusionem hanc pluribus in ca- 11
sibus: *Nisi* (inquit loco allegato) *condemnatio de falso non
fuerit facta per sententiam publice lectam, sed occulte &
secrete &c. & nisi extra officium Notariatus commiserit
falsitatem &c. vel perficit si non privatus exercitio Tabelionatus
&c. vel tantum quoad certam speciem ipsi prohibitum
exercitium Notariatus E.G. in Palatio, vel in Gabella
&c. vel nisi porro conficiatur inter volentes Instrumentum
&c. vel si per Principem ad honores, & famam
restituatur.*

Illud haud est omittendum, quod Notarius Instrumen- 12
tum, quod ante condemnationem celebravit, & non dum
publicavit, post condemnationem potest publicare; *Strik.
ibid.*

NOTORIUM.

SUMMARIUM.

1 *Notorium quid sit?*
2 *Notorium quare dictum?*
3 *Manifestum pro ut distinguitur a Notorio, quid sit?*
4 *Publicum quid sit, & quando differat a Manifesto?*
5 *Manifestum quomodo differat a Famoso, & Rumore?*
6 *Fama est duplex, scilicet Fama de homine, & Fama inter homines, & quæ sit utraque?*
7 *Rumor quid sit?*
8 *Assignatur differentia inter Famam, & Rumorem.*
9 *Rumor est quid minus, quam Fama.*
10 *Similiter Publicum est quid minus, quam Manifestum.*
11 *Item Manifestum est quid minus, quam Notorium.*
12 *Occultum est duplex, scilicet proprie occultum, & pene occultum, & quid sit utrumque.*
13 *Notorium est triplex, scilicet Notorium Juris, Notorium Facti, & Notorium Præsumptionis.*
14 *Notorium Juris quid sit?*
15 *Notorium Facti quid sit?*
16 *Notorium Præsumptionis quid sit?*
17 *Notorium Facti adhuc est triplex, scilicet Notorium facti permanentis, Notorium Facti transeuntis, & Notorium Facti interpolati.*
18 *Notorium Facti permanentis quid sit?*
19 *Notorium Facti transeuntis quid sit?*
20 *Notorium Facti interpolati quid sit?*
21 *Ad hoc, ut aliquod Factum dicatur vere, & proprie Notorium* notorietate facti, *sufficit esse factum in præsentia majoris partis populi, seu Communitatis; dummodo in tali Communitate non sint pauciores homines, quam decem.*
22 *Quot requirantur ad constituendum Collegium, Universitatem, Congregationem, Familiam, Parochiam, Turbam, & hujusmodi*, remissive.
23 *Ad hoc autem, ut aliquod factum dicatur Notorium* notorietate facti *non requiritur, quod sit factum in præsentia majoris partis populi, quando populus in aliquo loco, vel Civitate est valide numerosus, sed sufficit, quod sit factum in præsentia majoris partis Viciniæ, Parochiæ, Collegii, aut Communitatis respectu cujus dicitur* Notorium, *& in similibus casibus spectat ad discretum Judicem declarare, an tale factum sit Notorium vel non.*
24 *In factis vere* Notoriis *potest judex procedere, non servato Juris ordine, & ea absque alia probatione punire.*
25 *Unde ad puniendo delicta* Notoria *non requiritur Accusator, vel denuntiator, nec libellus, sed potest Judex absque his ex officio procedere contra notorie delinquentem.*
26 *Nec requiritur productio, aut examinatio testium.*
27 *In veris* Notoriis *nulla datur appellatio.*

1 NOtorium *est jus, vel factum transiens in notionem omnium vel majoris partis eorum*, Est in re Communis apud Fagnan. *in cap. Vestra 7. de cohabitat. Clericor. num.* 68. & colligitur aperte *ex cap. Quæsitum est* 10. *de cohabitat. Clericorum*, ibi: *Notorium per sententiam, seu confessionem factam in Jure, aut per evidentiam ei, quæ*
2 *tergiversatione aliqua celari non possit*; & concordat *cap. Cum olim* 25. *de verbor. significat.* Dicitur autem Notorium, quod transit in cognitionem omnium, ut ex Saliceto notat Fagnanus *loc. cit.* nam per majorem partem totus populus repræsentatur, *l. Nulli* 3. *l. plane* 4. *ff. de Regul. juris*, ibi: *Refertur ad universos, quod publice fit per majorem partem.*
3 Manifestum autem prout distinguitur a Notorio, *est publica, seu famosa insinuatio, vel proclamatio ex certa scientia, & certis Auctoribus proveniens.* Ita in re Communis apud Fagnan. *loc. cit. num.* 55. Dicitur *famosa insinuatio, vel proclamatio*, quia, ut quid vere dicatur *Manifestum*, debet concurrere fama cum veritate. Et ex hoc
4 patet differentia inter Publicum, & Manifestum, quod scilicet illud dicatur Publicum, quod est falsum prælantibus multis, sed non est famosum; Manifestum vero quod secum habet famam, *arg. cap.* 1. *de postulat. prælat.* Fagnan. *loc. cit. num.* 56. & alii. Dicitur *ex certa scientia, & certis Auctoribus proveniens*, ut sic pateat sua
5 differentia a *Fama, & Rumore*: nam *Fama* non requirit certam scientiam, sed provenit ex sola suspicione. Nec *Rumor* requirit certum Auctorem; sed provenit ex incerto Auctore, ut patet ex suis definitionibus mox dandis; Manifestum autem certam requirit scientiam, & certos Auctores, qui per certam cognitionem habitam medio sensu corporeo verum testimonium dare possint. Fagnan,
6 *loc. cit. n.* 62. Butrius, & alii ibi citati.
Fama est duplex, scilicet, Fama de homine, & Fama inter homines. Fama de homine scilicet bona *est illæsæ dignitatis status, vita, & moribus comprobatus*: *l. Cognitionem* 5. §. 1. *De extraordinariis cognitionib.* prout originaliter descripsit Gloss. *in cap. Infames, verb. Infamia* 3. *quæst.* 7. Fama inter homines, de qua ad præsens, *est publica, seu famosa, & communis insinuatio, vel proclamatio ex sola suspicione, & certo Auctore proveniens.* Ita in re communis apud Fagnan. *loc. cit. num.* 38. per text. *in c. Sicut nonnulli, dist.* 46. *& c. Sanctum, in fine, de consecrat. dist.* 4. *cap. Cum inhibuerit, de purgation. Canonic.*

7 Rumor est *particularis insinuatio, seu proclamatio ex sola suspicione, & incerto Auctore proveniens.* Ita in re Communis, apud Fagnan. *loc. cit. num.* 44. per text. *in cap. Super eo* 5. *De eo, qui cognovit consanguin. Uxoris suæ, cap. Ossius, de election, & cap. Veniens, circa princip. de Regular.*

8 Unde patet, in quo differant Fama, & Rumor; Fama enim a certo auctore procedit, & Rumor ab incerto, & insuper Fama est majoris partis Viciniæ; Rumor vero minoris partis, ut tertiæ, vel quartæ partis. Fagnan.
9 *loc. cit. n.* 44. cum aliis ibi citatis. Et sic Rumor est quid minus, quam Fama. Gloss. *in c. super eo* 5. *De eo, qui cognovit consanguin. uxoris suæ.* Abbas *in cap. Vestra* 7. *de cohabitat. Clericor. & mulierum n.* 32. *in fine vers. Rumor vero*, Fagnan, *ibid. n.* 44. & alii.

10 Similiter publicum est quid minus, quam Manifestum, cum ad Manifestum requiratur Fama, non vero ad Publicum, & omne, quod est manifestum, sit etiam publicum, sed non e contra; *arg. cap.* 1. *de postulat. Prælator.*
11 Fagnan. *loc. cit. num.* 56. Butrius, & alii. Item Manifestum proprie loquendo est quid minus quam Notorium; omne enim, quod est Notorium, est etiam Manifestum, sed non e contra, *arg. cap. De hoc* 13. *de Simonia*, Abbas *loc. cit. n.* 12. Fagnan. *loc. cit. n.* 54. & alii.

12 Occultum, quamvis varie sumatur, præcipue tamen duplici modo aliquid dicitur occultum, scilicet proprie occultum, & pene occultum. *Proprie occultum* dicitur illud, quod nulla ratione probari potest. Fagnan. *loc. cit. n.* 45. ubi testatur de communi, *arg. cap. unico, Ut beneficia Ecclesiastica sine diminutione conferantur. Pene*, vel *quasi occultum est*, quod probari quidem potest, sed solum difficulter, & per paucos v. gr. per duos, vel tres, aut quinque. Nam secretum adhuc dicitur etiam illud, quod fit in præsentia quinque personarum antequam judicialiter sit discussum, *cap. Quis aliquando* 87. *de Pœnitent. dist.* 1. §. *Hæc ergo secreta verb. Filiam Archisynagogi*, & notat ibi Gloss. verb. *Secreta*, observans *esse secreta, quæ fiunt sub præsentia quinque personarum*, & ideo donec clare fiat fides in Judicio ab Ecclesia toleratur, *cap. Vestra* 7. *de cohabitat. Clericor., & mulierum*, ibi: *Aliud est pene occultum, quod ab Ecclesia toleratur*, & Glossa *ibid. verb. Occultum*, ibi: *Tamdiu reputatur occultum, licet plures sciant, quamdiu ab Ecclesia toleratur* utpote ad Judicium nondum deductum.

13 Notorium est triplex, scilicet Notorium Juris, notorium facti, & notorium præsumptionis. Glossa communiter recepta *in cit. c. Vestra verb. Notorium.* Notorium
14 *Juris* est, de quo aliquis in Judicio condemnatus, aut in jure confessus est; Ita in re Communis per textum *in cap. Quæsitum est* 10. *de cohabitat. Clericor., & mulierum*, ibi: *Notorium per sententiam, seu per confessionem factum*
15 *in Jure.* Notorium *facti* est factum ita evidenter exhibitum conspectui hominum, ut nulla possit tergiversatione celari; Ita in re Communis per text. *in cit. c. Quæsitum*, ibi: *Aut per evidentiam rei, quæ tergiversatione aliqua celari non possit, & cap. Cum olim* 24. *de verb. signific.* ibi; *Aut evidentia rei, quæ nulla possit tergiversatione*
16 *celari.* Notorium *præsumptionis*, seu *Notorium præsumptum* est dictum, vel factum ex publicis circumstantiis a Jure pro veritate acceptum, seu est evidentia Juris vehementer præsumpta. Ita in re Communis apud Fagnan, *loc. cit. num.* 84. *& seq.* Exempla notoriæ præsumptionis sunt Paternitas, & Filiatio, nam quod aliquis sit alterius pater, vel filius, non potest vere probari, *l. Lucianus* 38. *ff. de conditionibus, & demonstrationibus.* Sed Jus præsumit vehementer esse filium, qui natus est de nuptiis; *l. Filium* 6 *ff. de his, qui sui, vel alieni juris sunt*, ib: *Filium enim definimus, qui ex viro, & Uxore ejus nascitur*, & concordat *l. Quia ff. de in jus vocando* ibi; *Pater vero is est, quem nuptiæ demonstrant.* Vel quia publice pro filio habitus, & nominatus, atque alitus fuit. Glossa communiter recepta *in cap. Michael* 13. *de Filiis Presbyterorum, verb. confiteris.* Idem solet exemplificari in infamato, cui indicta est purgatio canonica, & deficit, tunc enim is præsumitur esse reus criminis, *cap. Tua* 8. *de cohabitat. Cleric., & mulier., cap. Insinuatum* 23. *de Simonia*, Fagnan. *loc. cit. numer.* 86. & alii.

17 Notorium facti adhuc est triplex, sicut & factum, scilicet Notorium facti permanentis, Notorium facti transeuntis, & Notorium facti interpolati. Glossa com-
18 muniter recepta *in cap. Manifesta* 15. *caus.* 2. *quæst.* 1. Fagnan. *loc. cit. num.* 78. & alii passim. Notorium *facti permanentis* est, quod continuo sic se exhibet conspectui hominum, ut nulla possit tergiversatione celari, unde non indiget aliqua probatione, nisi inspectione oculari. Exemplum est de eo, qui detinet in domo, mensa & lecto concubinam, omnibus scientibus, & videntibus filios natos.

natos, & nascentes, qui reddunt notoriam incontinentiam continuam, *arg. cap. priusquam, dist. 29. cap. Propofuisti dist. 82. cap. Consuluit 14. de appellationibus, cap. Tuæ 8. de cohabitat. Clericor. & mulierum, l. Si vicinis 9. Cod. de nuptiis*, cum similibus; Fagnan. *loc. cit. n. 79.*
19 *& seq.* cum aliis ibi citatis. Notorium *facti transeuntis* est, quod transeuntes sic se exibet conspectui hominum, ut nulla possit tergiversatione celari, ut cum quis in publica platea, seu via in conspectu totius populi aliquem occidit, & hujusmodi, *cap. Deus omnipotens 20. §. quando autem cauf. 2. quæst. 1.* Fagnan. *cit. nu. 82.* & alii pas-
20 sim. Notorium *facti interpolati* est, quod non continuo, sed sæpius per intervallas, seu interpolate sic se exhibet conspectui hominum, ut nulla possit tergiversatione celari, ut patet de Usurario publico, qui non continuo, sed interpolate mutuat ad usuras, *Cap. Cum tu 5. de usuris* & sic de Meretrice notoria, quæ non peccat continuo, sed interpolatim, & de similibus, & hujusmodi Notorium *facti interpolati*, sicuti & Notorium *facti transeuntis* cum non habet facti permanentiam, si subesse negetur, indiget probatione, *arg. cap. Consuluit, 14. de appellat.* ubi notatur, quod multa dicuntur *Notoria*, quæ talia non sunt, adeoque ubi negentur, probari debent.

21 Ad hoc, ut aliquod factum dicatur vere, & proprie Notorium notorietate facti, sufficit esse factum in præsentia majoris partis populi, Viciniæ, Parochiæ, Collegii, Communitatis &c. dummodo tamen in tali Communitate non sint pauciores homines, quam decem, Quia decem constituunt populum, *arg. cap. Unic. 3. cauf. 10. quæst. 3.* Glossa *ibidem verb. Mancipia*, & jam fuit dictum sub verb. *Collegium a num. 5. ad 17.* ubi fuit assignatum, quot requirantur ad constituendum Collegium, Universalitatem, Congregationem, Familiam, Parochiam, Populum, Turbam &c. adeoque, cum ex citatis juribus *supra num. 2.* per majorem partem totus Populus repræsentetur, id quod fit coram majori parte Communitatis, coram omnibus ejusdem, & sic *notorie*, fieri censetur. Ab-
22 bas *in cap. Vestra 7. de cohabitat. Clericor. & mulierum numer. 16.* Sylvester verb. *Notorium quæst. 4.* Navarr. *in Manual. capit. 27. numer. 55.* Salicet. *in l. Ea quidem 7. Cod. de accusation. numer. 58.* & alii passim *argum. capit. De manifesta 16. cauf. 2. quæst. 1.* & Glossa *ibidem verb. Plurimis*.

23 Ad hoc autem, ut aliquid factum dicatur notorium *notorietate facti*, non requiritur, quod sit factum in præsentia majoris partis populi, quando populus in aliquo loco, vel Civitate est valde numerosus, quia nemo audebit dicere, quod in Civitate 600. mille hominum ad hoc ut aliquod factum dicatur notorium, requiratur, quod sit factum in præsentia 300. mille hominum, sed sufficit, quod sit factum in præsentia majoris partis Viciniæ, Parochiæ, Collegii, aut Communitatis, respectu cujus dicitur *Notorium*, & in similibus casibus spectat ad prudentem, & discretum Judicem declarare ex circumstantiis, & qualitate actus, loci, temporis, & personarum, an tale factum sit notorium, vel non, cum circa hoc nihil habeatur in jure definitum; *arg. l. 1. §. 2. de Jure deliberand. l. Continuus 137. ff. de verbor. obligat.*, & *cap. De causis 4. de Offi. Delegati*. Sic Abbas *in citat. cap. Vestra num. 16.* Fagnan. *ibid. num. 92.* cum pluribus ibi citatis, Reiffenstuel *lib. 5. decret. titul. 1. a num. 250.* & alii.

24 In factis vere notoriis potest Judex procedere, non servato Juris Ordine, & ea absque alia probatione punire. *Communis*, per clarissimos textus *in in capit. Prohibentur 14. §. His omnibus cauf. 2. quæst. 1.* ibi: *Quæ manifesta* (idest notoria) *sunt, judiciarium ordinem non requirunt, cap. Quæ Lotharius 16. ead. cauf. 2. qu. 1.* ibi: *in talibus* (scilicet notoriis) *judiciarius ordo non requiritur*. *capit. Super eo 3. de testibus cogendis*, ibi: *Si factum est notorium, non eget testium depositionibus declarari, cum talia probationem, vel ordinem judiciarium non requirant*.

25 Unde ad punienda delicta *Notoria* non requiritur accusator, denunciator, nec libellus, sed potest Judex absque his ex officio procedere contra *notorie* delinquentem. *Communis*, textu expresso *in cap. Evidentia 9. de accusationibus*: ibi: *Evidentia patrati sceleris non indiget clamore accusatoris; cap. Manifesta 15. cauf. 2. qu. 1.* ibi: *Manifesta accusatione non indigent*, Clementin. *Sæpe 2. de*
26 *verb. significat. verb. Nos autem*, cum similibus. Nec requiritur in productio, aut examinatio testium. *Communis*, textu expresso *in cap. De manifesta 17. cauf. 2. qu. 1.* ibi: *De manifesta, & nota pluribus causa, non sunt quærendi testes; cap. Super eo 3. de testibus cogendis*, ibi; *Si factum est notorium, non eget testium depositionibus declarari*. Cum enim Judex jam certus sit ex facto vere *Notorio*, non indiget per testes ulterius certiorari, *arg. cap. Eum, qui 31. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet*.

27 In vere *Notoriis* nulla datur appellatio, & si appelletur, potest Judex procedere ad executionem pœnæ, non obstante tali appellatione. *Communis*, textu expresso *in cap. Cum sit Romana 5. de appellationibus*, ibi: *Qui de crimine impetitur, appellare potest, nisi sit notorium, cap. Pervenit 13. tit. eod.* ibi: *Si vero publicus est, & notorius appellationis obtentu non prætermittas quin eos excommunicatos, denunties, ipsosque facias sicut excommunicatos cautius evitari*, & concordant *cap. Consuluit 14. & cap. proposuit 24. tit. eodem*.

Novæ additiones ex aliena manu.

Recte ait *Glossa in cap. Manifesta cauf. 2. q. 1. quotidie de notorio loquimur, quid autem sit ignoramus*. 1

Non male autem describitur Notorium: *id quod omnibus, vel plerisque, ita manifestum, evidens, publicum, cognitumque est, ut nullo modo a quovis in dubium vocari possit, sed de quo omnes, vel plerique certam notitiam, & indubitatam fidem habent*. 2

Itaque *manifestum, evidens, notum*, & *cognitum* esse, 3 per se non facit *notorium*, nisi item sit, & *omnibus*; vel *plerisque* manifestum, evidens, notum, cognitumque, *ut nihil amplius dubii remaneat*.

Patet autem hinc, non omne *manifestum* esse *notorium*. 4 Potest enim quid esse *manifestum*, quod tamen non omnibus, vel plerisque notum sit, & ita nec *notorium*. Idemque dici potest de *evidenti*. Quinimo nec omne *publicum* 5 dici potest notorium. Aliquando enim dicitur publicum 6 id, de quo per famam constat; Hoc vero dici nequit notorium, quum tergiversatione, seu exceptione quadam possit celari, & elidi.

Utile autem est hæc observasse; nam ex confusione *no-* 7 *torii* cum *manifesto, evidenti*, & *publico* nonnulli errores nati sunt. Huc pertinet quod dicitur communiter, *acta judicii facere notorium*. Quot quæso negocia, & lites 8 peraguntur, & deciduntur in judicio, quæ tamen in paucissimorum hominum notitiam veniunt. Porro *notoria* hæc esse nemo qui ob oculos habent veram descriptionem *notorii* affirmare potest. Vide & alios errores notatos a *Stryk. juridic. differt. vol. 12. disput. 4. cap. 1. §. 16.* 9 *& plurib. sequent.* qui una ex justa idea notorii rejicit divisionem, quam vulgo tradunt Doctores *notorii* in *notorium juris*, & *notorium facti*, & *notorii juris* in *notorium dispositionis, notorium præsumptionis*, & *notorium probationis*.

De notorio, an & quomodo probationem in judicio 10 admittere possit, nec non, vide *Stryk. ubi supra cap. 2. per tot.*

Effectus notorii plures vulgo tradi solent: Prior est, 11 quod *in notoriis juris ordo non sit servandus*. At effectum hunc aliqui admittunt tantum in criminalibus, non item in civilibus. Sunt qui & in Criminalibus, hunc ipsum effectum admittunt, si agatur de *notorio facti permanentis*, nequaquam vero de *notorio facti transeuntis*.

Mihi vero eorum arridet sententia, qui tenent in no- 12 torio non esse caussam ordinario modo discutiendam, sed summario absque strepitu & figura judicii discuti omnino debere, & sic omitti haud posse essentialia processus, aliqualem scilicet citationem, responsionem rei, demonstrationem, defensionem rei, & sententiam. Et hoc intellexit Summus Pontifex dum *in c. 2. de Jurejurando*, inquit: *Ordinem judiciarium non esse observandum* in notorio, ut observant *Gonzalez ibidem num. 1. Stryk. loc. cit. ca-* 13 *pit. 3. §. 5. & plurib. sequent.* qui confutat alios effectus, quos quasi rivulos ex hoc primo falso derivare solent DD. scilicet in *notoriis citatione opus non esse*, nec *libello: cessare litis contestationem: caussæ cognitionem a parte Judicis non esse necessariam: nulli defensioni locum esse: nullam requiri sententiam: non esse admittendam appellationem &c.*

Alii *notorii* effectus tradi solent, videlicet quod *illud* 14 *tametsi non allegatum Judex ex officio supplere valeat*, quod *tollat ignorantiæ præsumptionem*, quod *aliquando possit limitare Leges, statuta, & rescripta*, quod *ferri super eo possit sententia die feriata* quod *sententia valeat etiam sine scriptura*. At consule de iis animadversiones *Stryk. eodem loco capit. 4. §. 24. ad finem*.

Confer etiam ubi de *notorio* disserere occurrit disserta- 15 tiones *Strauch. Eberhard. & Orthii*.

NOVITIATUS, NOVITIUS, NOVITIA.

S U M M A R I U M.

1 *Novitiatus annus ad quid institutus?*
2 *Novitiatus annus quando incipiat?*
3 *Alia plurima quoad Novitiatus annum*, remissive.
4 *Novitiatus de licentia Superioris, & ex justa caussa potest fieri partim in uno Conventu designato, & partim in alio item designato.*
5 *Novitios ad Habitum recipere de Jure communi pertinet ad Prælatum, & Conventum simul.*
6 *Regulariter tamen debent attendi Constitutiones, Consuetudines, & privilegia cujuscumque Religionis pro receptione suorum respective Novitiorum.*
7 *Si Novitius in aliqua Religione recipiatur an non habente auctoritatem secundum suas peculiares Leges, seu Constitutiones, talis receptio est nulla; & ipse No-*

vitius

vitius potest a Superioribus spoliari, & a Religione dimitti.

8 *Novitii in Ordine Fratrum Minorum de Observantia quomodo ad Professionem debeant admitti?*

9 *In paritate votorum debent vota ferri usque ad tertiam vicem, & si semper fuerint paria, debet Novitius expelli absque ulteriori computatione, nisi aliter in Domino censuerit P. Provincialis, qui in hoc votum decisivum ferre, vel aliam computationem imponere potest.*

10 *Religiosi consentientes, & concurrentes ad expulsionem Novitii habilis per denegationem suffragii absque legitima caussa, peccant mortaliter sicuti etiam mortaliter peccant, si admittant per sua favorabilia suffragia ad Religionem Novitios certo cognitos inhabiles.*

11 *Novitii non tenentur ad statuta, & præcepta Regulæ ex debito Justitiæ.*

12 *Tenentur tamen ad ea ex quadam decentia.*

13 *Novitii non subjiciuntur casibus reservatis a Superioribus suæ Religionis, nec casibus reservatis ab Episcopo loci, unde non possunt innodari Censuris nec ab Episcopo, nec a Superiore Religionis.*

14 *Hinc Novitii possunt sine alia licentia absolvi a quolibet Confessario approbato pro Fratribus sine expressa exclusione Novitiorum.*

15 *Insuper Novitii absque licentia Prælatorum Ordinis possunt valide confiteri, & absolvi a peccatis etiam in Religione reservatis per quemcumque Confessarium, sive Secularem, sive Regularem ab Ordinario loci pro Sæcularibus approbatum.*

16 *Novitii, seu Sæculares nondum induti, de brevi tamen induendi, & jam in Novitiatum admissi possunt a Confessariis etiam a solo Prelato Regulari approbatis absolvi ab omni Excommunicatione, & Censura etiam ab homine generaliter lata.*

17 *Immo si dicti Juvenes, dum sic sunt in Monasterio, infirmentur, possunt omnia Sacramenta recipere a Regularibus dicti Monasterii, & si decedant, possunt in eorum Ecclesia tumulari inconsulto Parocho, & quarta funeris non soluta.*

18 *Novitii, & Novitiæ in articulo mortis existentes, etiam anno Novitiatus non completo, si sint in ætate legitima, possunt Professionem emittere.*

19 *Si tamen hujusmodi Novitii, & Novitiæ convaluerint, debent suo Novitiatus tempore completo iterum profiteri.*

20 *Novitii, & Novitiæ gaudent omnibus privilegiis suæ respectivæ Religionis, adeoque gaudent etiam privilegio Fori, & Canonis.*

21 *Insuper specialiter lucratur Indulgentiam plenariam diebus suæ vestitionis, & Professionis.*

22 *Novitii soli de more recitantes in Choro Horas Canonicas satisfaciunt præcepto loco Professorum.*

23 *Beneficium Clerici ingredientis Religionem non potest ab Episcopo alteri conferri intra annum Novitiatus ipsius.*

24 *Et interim durante tempore Novitiatus per alium Beneficii functiones, & Sacra præstari debent, assignata ei congrua sustentatione ex redditibus ipsius Beneficii.*

25 *Talis congrua quantitas determinari debet ab Episcopo loci.*

26 *Residui autem fructus reservandi sunt, atque restituendi Novitio tamquam vero Beneficiato, si exeat.*

27 *Si vero Novitius Beneficiatus Professionem emittat, restituendi sunt Monasterio.*

28 *Si Novitii Beneficium habeat annexum jus eligendi, si ipse velit Electioni interesse, excludi non potest.*

29 *Non est tamen necessario vocandus.*

30 *Novitii, ut valide renuntiationem, seu obligationem irrevocabilem faciant de suis bonis, & juribus temporalibus, ultra Solemnitates Juris communis, debent necessario observare alias duas specialiter statutas a Concilio Tridentino, videlicet quod talis renunciatio fiat cum licentia Episcopi, & intra duos menses proximos ante Professionem.*

31 *Vi hujus decreti Concilii Tridentini prohibentur, & irritantur omnes tum lucrativi, quam onerosi inter vivos contractus, quibus Novitii libertas deserendi Religionem possit aliqualiter impediri.*

32 *Item prohibentur, & irritantur omnes donationes notabiles, seu magni momenti.*

33 *Item prohibentur, & irritantur omnes remissiones debitorum notabilium.*

34 *Item prohibentur & irritantur renunciationes, & donationes etiam jurium ad futuras hæreditates.*

35 *Vi dicti Decreti Concilii Tridentini non prohibentur, nec irritantur testamenta, & aliæ dispositiones mortis caussa factæ a Novitiis.*

36 *Item non prohibentur, nec irritantur illi contractus onerosi, vi quorum Novitius tantum recipit, quantum dat.*

37 *Item non prohibentur, nec irritantur renunciationes, & obligationes, quæ fiunt ante ingressum, & absque intuitu ingressus in Religionem.*

38 *Item neque prohibentur, nec irritantur renunciationes, donationes, & obligationes factæ ante ingressum Religionis etiam intuitu, & caussa ipsius ingressus Religionis, ad n. 41.*

42 *Novitii sine solemnitatibus a Tridentino requisitis possunt valide, & licite facere modicas eleemosynas & modicas donationes Deo, seu Beatæ Mariæ, vel Sanctis.*

43 *Renunciatio facta ad favorem Patrum Societatis Jesu per Novitium inter Patres dictæ Societatis est valida non obstante quod non fuerit facta cum licentia Episcopi.*

44 *Immo Novitii Societatis Jesu possunt renunciare bonis in favorem Societatis, vel cujuscumque, non servata forma Concilii, nec expectato bimestri proximo ante Professionem.*

45 *Novitiis Societatis Jesu, qui post vota simplicia ante tamen solemnem Professionem, a dicta Societate ab ejusdem Præposito generali dimittuntur, nulla ab eadem Societate debentur alimenta.*

46 *Novitius habens Beneficium Ecclesiasticum nequit illud renunciare, non servata solemnitate a Concilio requisita.*

47 *Donatio facta a Novitio cum solemnitate a Concilio requisita, ad hoc, ut sit firma, requiritur, ut Professio sit valida.*

48 *Ratificata vero Professione, si illa nulliter emissa fuerit, censetur quoque renunciatio ratificata & valida; dummodo in ratificatione expresse non declaret nolle denuo bonis renunciare.*

49 *Novitius, si servata solemnitate Concilii renuntiaverit legitimam, & emissa Professione sit factus Episcopus, recuperat jus succedendi in dicta legitima etiam quoad renunciata, ad favorem tamen suæ Ecclesiæ.*

50 *Novitius potest revocare testamentum a se factum, sive ante, sive post ingressum Religionis, & durante Novitiatu aliud condere.*

51 *Novitius in testamento nihil potest sibi reservare ad effectum testandi de illo post Professionem.*

52 *Potest tamen Novitius in suo testamento præcipere, ut aliquid ex ejus bonis etiam post suam Professionem quotannis expendatur in pios usus seu quod alicui solvatur annuum Legatum, vel ne quid de eis alienetur, & hujusmodi.*

53 *Novitius, si ante Professionem testari omittat, succedit in ejus bona, actiones, & jura Monasterium, si sit capax bonorum; Si autem Monasterium sit incapax, succedunt consanguinei ab intestato.*

54 *Post Professionem emissam non potest Religiosus testamentum ante Professionem factum revocare.*

55 *Potest tamen testamentum suum ante Professionem factum declarare.*

56 *Monasterio nihil, excepto victu, & vestitu, potest tribui a parentibus, vel propinquis, aut Curatoribus Novitii, ex bonis ejusdem Novitii, sub pœna Excommunicationis incurrendæ a dantibus, & accipientibus.*

57 *Immo sub eadem pœna neque potest aliquid dari, & recipi ex bonis propriis parentum, vel consanguineorum.*

58 *Unde Pater nequit dare paramentum Altaris Religioni, ubi ejus filius est in Novitiatu.*

59 *Insuper neque Novitius potest in ingressu aliquid donare Monasterio, etiamsi sit sui juris, & non habeat parentes.*

60 *Excommunicatio lata, a Tridentino in dantes, & accipientes aliquid ante Professionem Novitii non incurritur ipso facto, nec est Sedi Apostolicæ reservata.*

61 *Pacta, seu conventiones, quibus Regulares utriusque sexus exigunt a parentibus Novitii, seu Novitiæ aliquam pecuniæ summam convivii caussa tempore ejus Vestitionis, vel Professionis, prohibentur sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, & Papæ reservatæ.*

62 *An hujusmodi pacta sint etiam comprehensa* in d. cap. 16. Concilii Tridentini?

63 *De hoc remissive.*

64 *Monialibus prohibitum est dotes accipere ante Professionem Novitiarum etiam sub nomine Depositi, quamvis præstetur cautio de illis restituendis Professione non secuta.*

65 *Hinc improbatur cautela, ut Depositarius totum, quod in depositum recipit, Monasterio consignet ante Novitiarum Professionem.*

66 *Novitio egredienti, vel ejecto restitui debent omnia bona, quæ secum tulit, nec quid minimum ex eis retinere possunt Superiores Regulares, quod ut recte fiat, Episcopus potest per Censuras Ecclesiasticas, si opus fuerit, eos ad id compellere.*

67 *Immo Novitio exeunte, aut decedente ante sequutam Professionem, nec retineri possunt per Monasterium bona ipsi donata etiam servata solemnitate, & forma Concilii.*

68 *Habitus tamen Religionis non est restituendus Novitio, sed illius pretium.*

69 *Novitius sponte, vel coacte egrediens tenetur solvere expensas in sui victum, & vestitum, & in alia necessaria, & consueta a Monasterio factas, si de eorum solutione pactum intercesserit inter Novitium, & Monasterium, aut extet legitima consuetudo eas solvendi.*

70 *Non tenetur tamen Novitius solvere dicta expensas, ubi non intercesserit tale pactum, aut non extet talis legitima consuetudo, ut in nostra Religione de Corpore Observantiæ, & Capuccinorum.*

71 *Dos Novitiæ decedentis ante Professionem debet hæredibus restitui una cum fructibus deducto tamen illius victu, & vestitu.*

72 *Immo hoc etiam procedit, non obstante pacto, ut si puella post annum decesserit, facta, vel non facta, Professione, dos Monasterio aquiratur.*

73 *Licentia Episcopi, seu ejus Vicarii requisita pro renunciatione facienda a Novitio intra duos menses proximos ante Professionem debet intervenire in ipso actu renunciationis.*

74 *Episcopus confirmatus, nondum consecratus potest concedere in sua diœcesi Novitio talem licentiam ad renunciandum.*

75 *Archiepiscopus licet Pallium nondum receperit, potest hujusmodi licentiam in sua Diœcesi concedere.*

76 *Capitulum Sede vacante seu Vicarius Capitularis potest concedere eamdem licentiam.*

77 *Abbates, & alii Prælati habentes jurisdictionem quasi Episcopalem, nullique Episcopo subjecti possunt in suis Diœcesibus hanc licentia concedere.*

78 *Prælati Regulares non possunt hanc licentiam concedere etiam in Monasteriis exemptis, & sibi subjectis.*

79 *Formam Laicorum statuto præscriptam nequaquam oportet servare in renunciationibus, quæ fiunt a Novitiis intra probationis annum.*

80 *Non est necesse, quod renunciatio bonorum, ut sit valida, fiat a Novitio integro bimestri ante Professionem, sed satis est, ut fiat intra totum bimestre ante Professionem quamvis immediate ante ipsam.*

81 *Bimestre hoc computandum est de momento in momentum, & secundum quod occurrit mensis in Kalendario.*

82 *Renunciatio facta a Novitio per duos menses ante Professionem tenet, licet ante expletum decimum sextum annum.*

83 *Ex quacumque caussa contingat Professionem protrahi ultra annum, valet renunciatio facta a Novitio post decimum Novitiatus mensem.*

84 *Renunciatio a Novitio excedente ætatem 16. annorum facta absque solemnitate requisita Concilio, est invalida.*

85 *Renunciatio facta per eum qui nulliter emisit Professionem, si postea cognita invaliditate iterum valide professus sit declarans nolle denuo bona renunciare, quatenus prior renunciatio non sustineatur, est nulla.*

86 *Deferre habitum Novitiorum non est de essentia & necessitate anni, probationis ad validitatem Professionis, sed sufficit deferre Habitum Religionis, seu Professorum.*

87 *Novitius deferens per annum Habitum Religionis, completo integro anno probationis censetur tacite professus, si Habitus; quem defert, sit patenter indistinctus ab Habitus, Professorum, & aliunde concurrant aliæ qualitates requisitæ.*

88 *Secus autem si Habitus Novitiorum sit patenti distinctione distinctus ab Habitu Professorum.*

89 *Novitii sine titulo Beneficii, vel Patrimonii, aut Pensionis nequeunt promoveri ad Sacros Ordines.*

90 *Et hoc ipsum habet locum non solum in Novitiis, seu non Professis sed etiam in nulliter Professis.*

91 *Patres autem Societatis Jesu, qui tria vota Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ in Societate emiserunt, de licentia Præpositi Generalis possunt promoveri ad Sacros Ordines absque titulo etiam ante solemnem Professionem.*

92 *Patribus Societatis Jesu sic ordinatis nulla debentur alimenta a dicta Societate, si contingat eos ante solemnem Professionem a Præposito Generali a dicta Societate dimitti.*

93 *Novitii non possunt promoveri ad ordines Minores a suis Superioribus Abbatibus Regularibus.*

94 *Unde Novitii respectu Minorum Ordinum ordinandi sunt a proprio Episcopo.*

95 *Episcopus proprius est Episcopus loci Monasterii, in quo Novitius agit Novitiatum.*

96 *Novitii post Professionem collocandi sunt in Professorio, seu Conventu secundi Novitiatus.*

97 *In Novitiatibus; & Professoriis est exacte observanda vita communis.*

98 *Adducuntur Decreta super receptione, & educatione Novitiorum a Clemente VIII. edicta.*

99 *Adducitur insuper Decretum Innocentii XI. super Conventibus Novitiatus, & Recollectionis Minorum de Observantia, & super iis, quæ in eisdem Conventibus servari debent.*

100 *Alia* remissive.

101 *Receptus pro Laico, seu Converso an possint transire ad statum Clericalem?* remissive.

102 *Novitii in quibus instruendi?*

103 *Ex quodam nostri Ordinis Novitio originem habuit devotio Coronæ Beatissimæ V. M. septem decadum in honorem suorum septem Gaudiorum.*

104 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad num. 105.

NOvitiatus annus institutus est, ut Religio probet mores Novitii, & Novitius austeritate Religionis; textu expresso *in cap. Ad Apostolicam 16. de Regularibus, & cap. Is quæst. 1. & cap. Non solum 2. de Regularibus in 6.* Novitiatus annus, sive in masculis, sive in fœminis incipit solum a die susceptionis habitus, sive ab eo die, quo in habitu Religionis Novitii, seu Novitiæ incipiunt sequi communem aliorum Religiosorum, seu Religiosarum vitam; Sic expresse statuit Concilium Tridentinum *cap. 15. sess. 25. de Regular.* 1 2

Alia plurima quoad Novitiatus annum, Vide verb. *Annus probationis, seu Novitiatus a num. 3. ad n. 44. usque in finem*, ne inutilis fiat repetitio. 3

Novitiatus de licentia Superioris, & ex justa causa potest fieri partim in uno Conventu designato, & partim in alio item designato; Sic declarasse S. Congreg. Conc. referunt Passerinus *de statu homin. tom. 3. quæst. 189.* & Mattheucc. *Officialis Curiæ quoad Novitios cap. 34.* 4

Novitios ad habitum recipere de Jure communi pertinent ad Prælatum, & Conventum simul, itaut nec Conventus sine Prælato, nec Prælatus sine Conventu possit ad Religionem aliquem recipere, ut habetur expresse *in cap. Novit 4. De his, quæ fiunt a Prælato sine consensu Capituli*, & concordant *cap. Quanto 5. & cap. Ea noscitur 6. eodem, tit. & cap. Congregatio ultim. caus. 16. q. 7.* 5

Regulariter tamen debent attendi Constitutiones, Consuetudines, & Privilegia cujuscumque Religionis pro receptione suorum respective, Novitiorum, prout aperte habetur *in cap. final. de Regular. in 6.* ibi: *Si ad solum Abbatem pertineret creatio Monachorum, eo defuncto, nequibus novus Monachus a Conventu creari; alias poterit si eorum creatio spectet ad utrumque insimul.* 6

Unde si Novitius in aliqua Religione recipiatur a non habente auctoritatem secundum suas peculiares Leges, seu Constitutiones, talis receptio est nulla, & ipse Novitius potest a legitimis Superioribus spoliari, & a Religione dimitti; *arg. cit. Jurib. sup. num. 5.* quia ex defectu potestatis, seu auctoritatis corruit actus; non enim valet quod ab aliquo fit, quando id ab eo solo fieri non potest sine interventu, seu consensu, vel licentia alterius; *l. Titium 47. ff. de administrat. Tutor.* adeoque talis receptio ipso jure est nulla, ex quo facta fit contra Jus, quod irritat, & annullit contrarium factum; *leg. Non dubium 5. Cod. de Legibus & Constitutionibus*, Donat. *prax. rer. Regular. tom. 2. part. 2. tract. 1. quæst. 4.* cum pluribus ibi citatis. 7

Novitii in Ordine Fratrum Minorum de Observantia non possunt admitti ad Professionem, nisi ter in anno Novitiatus hoc est, quarto quinque mense per vota secreta a majori parte Fratrum in eo Conventu a duobus mensibus actu jam de Familia existentium, habiles fuerint inventi; Sic expresse statuit Innocentius X. Constit. incip. *Ad propagandam*. In paritate votorum debet vota ferri usque ad tertiam vicem, & semper fuerint paria, debet Novitius expelli absque ulteriore computatione, nisi aliter in Domino censuerit Pater Provincialis, qui in hoc votum decisivum ferre, vel aliam computationem imponere potest ut expresse fuit sancitum in novissimo Capitulo Generali Mediolani in Conventu S. Angeli celebrato *die 4. Junii 1729.* cui & ipse interfui, dum licet immerito, Ministrum agerem Provincialem. Ibi enim in Constitutionibus pro Cismontana Familia *nu. 48.* statutum fuit præcise, ut sequitur: *In paritate votorum, dum tertia vice feruntur pro Novitiis ad Professionem admittendis statuitur, ut absque ulla ulteriori computatione Novitius expellatur, nisi aliter in Domino censuerint P. Provincialis, qui in hoc votum decisivum habere, vel aliam computationem imponere valeat.* 8 9

Religiosi consentientes, & concurrentes ad expulsionem Novitii habilis per denegationem suffragii absque legitima causa peccant mortaliter, quia gravem injuriam faciunt Religioni eam privando idoneo Religioso, & etiam Novitio, qui peracto probationis anno, & habilis repertus jus habet ad Religionem, & insuper contrafaciunt in re gravi Concilio Tridentino, quod *cap. 16. sess. 25. de Regularibus* præcipit, ut Novitii reperti habiles, finito anno Novitiatus ad Professionem admittatur; Sic etiam peccant mortaliter Religiosi admittentes per sua favorabilia suffragia ad Religionem Novitios certo cognitos inhabiles, quia per admissionem talium inhabilium Novitiorum grave damnum, & deplorabile præjudicium infertur Religioni. *Communis*. 10

Novitii non tenentur ad statuta, & præcepta Regulæ ex debito Justitiæ, quia nondum sunt proprie Religiosi, nec 11

§. , nec perfectæ partes illius Religionis, ut dicitur expresse
in cap. *Religioso* 21. *de sentent. Excomm. in* 6. & obli-
gatio observandi Regulam ex debito Justitiæ nascitur ex
voto & promissione Professorum. *Communis*, Tenentur tamen
ad ea ex quadam decentia, *quia dignum est, ut qui simi-
lem cum aliis vitam suscipiunt, similem sentiant in legibus
disciplinam*, ut expresse dicitur *in cap. Recolentes* 3.
vers. Si enim de statu Monachor. Tum quia eorum pro-
batio id exigit, ut probentur in spiritu, quo venerunt;
Communis.
13 Novitii non subjiciuntur casibus reservatis a Superiori-
bus suæ Religionis, nec casibus reservatis ab Episcopo
loci, unde non possunt innodari Censuris; nec ab Epi-
scopo, nec a Superiori Religionis, quia sunt in statu
neutro, idest nec vere subditi Episcopi, nec Superioris
Religionis, sed sunt in statu medio per abnegationem ex-
tremorum in odiosis; *arg. cap. Odia* 15. *de Regul. Juris in* 6.
ibi; *Odia restringi*, *& favores convenit ampliari*; Al-
phons. de Leone *de potest. Confessarii part.* 2. *recollect.*
11. *num.* 137. *& de Censuris recollect.* 2, *num.* 265. *in
fine*; Grass. *in Appendic. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 69. Nald.
in Summa verb. Novitius, Donat. *prax. rerum Regular.
tom.* 2. *part.* 2. *tractat.* 6. *quæstion.* 2. *numer.* 4. *&* 5.
cum aliis ibi citatis, *& ibid. quæst.* 15. *numer.* 2. *&*
5. Tamburinus *de Jure Abbat. disputat.* 15. *q.* 5. & alii.
14 Hinc Novitii possunt sine alia licentia absolvi a quod-
libet Confessario approbato pro Fratribus sine expressa
exclusione Novitiorum. Vide verb. *Approbatio art.* 2. *n.*
15 2. *& seq.* Insuper Novitii absque licentia Prælatorum
Ordinis possunt, valide confiteri, & absolvi a peccatis e-
tiam in Religione reservatis per quemcumque Confessa-
rium, sive Sæcularem, sive Regularem ab Ordinario lo-
ci pro Sæcularibus approbatum. Vide *d. verb. Approba-
tio art.* 2. *num.* 5. *& seq.*
16 Novitii, seu Sæculares nondum induti, de brevi tamen
induendi, & jam in Novitiatum admissi, ut sic sub obe-
dientia Prælati, & disciplina Magistri Novitiorum per
aliquot dies incipiant experiri Religionis austeritates,
possunt a Confessariis etiam a solo Prælato Regulari ap-
probatis absolvi ab omni excommunicatione, & Censu-
ra, etiam ab homine generaliter lata; D. Antoninus 3.
part. tit. 24. *cap.* 77. §. 1. Corduba *lib.* 1. *quæst.* 30. Ro-
driq. *tom.* 1. *Quæstion. Regular. quæst.* 20. *art.* 21. & Com-
munis aliorum plurima Privilegia ad id a Summis Ponti-
ficibus Regularibus concessa. Immo si dicti Juvenes, dum
17 sic sunt in Monasterio, infirmentur, possunt omnia Sacramen-
ta recipere a Regularibus dicti Monasterii & si decedant,
possunt in eorum Ecclesia tumulari, inconsulto Parocho,
& quarta funeris non soluta; Tales enim gaudent omni-
bus Fratrum, & Novitiorum Privilegiis, quia de proximo
accingendus in favorabilibus habetur pro accincto; *l. pe-
nult. ff. de milit. testam. & l. Item Legato* 47. §. 1. *ff.
de Leg.* 3. & partus concepti (ut sunt tales Juvenes
de proximo induendi, & tam stantes in utero Religionis)
in his, quæ concernunt præservationem, ut producantur
ad esse, gaudent privilegio Natorum prout aperte colli-
gitur *ex l. Prægnantis ff. De pœnis, & l. Qui in utero
ff. de stat. homin.* Donat. *loc. cit. tract.* 1. *qu.* 18. *per tot.*
cum variis aliis ibi citatis; Vide verb. *Moniales art.* 1.
num. 61. & verb. *Sepultura num.* 31.
18 Novitii, & Novitiæ in articulo mortis existentes, e-
tiam anno Novitiatus non completo, si sint in ætate le-
gitima, possunt Professionem emittere; Sic expresse con-
cessit S. Pius V. Novitiis Monialibus S. P. Dominici Const.
incip. *Summi Sacerdotis cura*: qua concessione gaudent
per communicationem etiam Novitii, & Novitiæ aliarum
19 Religionum. Si tamen hujusmodi Novitii, & Novitiæ
convaluerint, debent suo Novitiatus tempore completo
iterum profiteri; Sic censuit *Sac. Congr. Conc. in una Or-
dinis S. P. Francisci Min. de Observantia die* 20. *Martii*
1649. *ad cap.* 15. *sess.* 25. *de Regularibus* apud Pignatell.
tom. 2. *consult.* 356.
20 Novitii, & Novitiæ gaudent omnibus Privilegiis suæ
respectivæ Religionis, adeoque gaudent etiam Privilegio
Fori, & Canonis; *cap. Religioso* 20. §. *Quamvis, de sent.
excommun. in* 6. & gaudent etiam Indulgentiis, quibus
gaudent Professi; Pellizar. *in Manual. Regular. tom.* 1.
tract. 2. *c.* 7. *num.* 1. Portell. *de dub. Regular. verb. No-
vitius num.* 54. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decret. tit.* 31. *num.*
115. & alii communiter. Insuper specialiter lucrantur
21 Indulgentiam plenariam diebus quibus Sacrum induunt
Habitum, & Professionem emittunt, si confessi SS. Eu-
charistiæ Sacramentum sumpserint; Paulus V. Constit.
incip. *Romanus Pontifex*.
22 Novitii soli de more recitantes in Choro horas Cano-
nicas satisfaciunt præcepto loco Professorum, dummodo
tot numero adsint, quot requiruntur ad constituendum cor-
pus Communitatis, sive Collegium, scilicet saltem tres,
quia tres faciunt Collegium; *l. Notarius* 85. *ff. de verb.
significat.* ibi: *Neratius Priscus tres facere existimat Col-
legium, & hoc magis sequendum est*, & sic tenent Do-
nat. *tom.* 2. *tract.* 6. *q.* 22. Reiffenstuel *lib.* 3. *decret. tit.*
31. *num.* 116. & alii. Vide verb. *Officium divinum art.* 1.
num. 43. *&* 44.
23 Beneficium Clerici ingredientis Religionem non potest

ab Episcopo alteri conferri intra annum Novitiatus ipsius;
Communis textu expresso *in cap. Beneficium* 4. *de Regu-
larib. in* 6. ibi: *Beneficium illius, qui religionem ingredi-
tur, non est infra probationis annum alicui conferendum*.
Et interim durante tempore Novitiatus per alium Be- 24
neficii functiones, & onera præstari debent assignata ei
congrua sustentatione de reditibus ipsius Beneficii; *Com-
munis* textu expresso *in cit. cap. Beneficium*, ibi: *Sed in-
terim eidem Beneficio per alium deserviri debuit assignata
sibi congrua de ipsius proventibus portione*.
Talis congrua quantitas determinari debet ab Episcopo 25
loci; Glossa *ibidem verb. Sed interim*, Barbosa *in d. cap.
Beneficium num.* 8. Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 4. *num.* 14.
Pirhing *lib.* 3. *decr. tit.* 31. *num.* 76. Reiffenstuel *ibidem
num.* 119. & alii communiter. Residui autem fructus re- 26
servandi sunt, atque restituendi Novitio, tamquam,
vero Beneficiato, si exeat; Sanchez *loc. cit. num.* 19. Pi-
rhing *loc. cit. n.* 76. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 119. & alii
passim. Si vero Novitius Beneficiatus Professionem emit-
tat restituendi sunt Monasterio; in illis enim succedit Mo-
nasterium, si successionis sit capax, sicut in aliis bonis
Professi nisi hic ante Professionem aliter de illis dispo-
suerit; Sanchez *loc. cit. num.* 19. Pirhing. *loc. cit. nu-* 27
mer. 76. & alii; Reiffenstuel tamen *loc. cit.* vult resti-
tuendos esse non Monasterio, sed Ecclesiæ, seu ad cau-
sas pias applicandos tamquam fructus mercę Ecclesiasticos
superfluos.
Si Novitii Beneficium habeat annexum Jus eligendi, 28
seu suffragia in Electionibus, ut si Novitius erit Canoni-
cus alicujus Cathedralis, vacante intra annum sui Novi-
tiatus Prælatura, si ipse velit Electioni interesse excludi
non potest; quia retinet adhuc verum suum jus ad ta-
lem Electionem, cum nec Beneficio, nec fructibus, & ef-
fectibus ejus sit privatus. Sanchez *loc. cit. num.* 10. Pi-
rhing *loc. cit. num.* 118. Suarez *tom.* 5. *cap.* 16. *num.* 16. &
alii. Non est tamen necessario vocandus, & ipso non re-
clamante, possunt alii ad Electionem libere, & valide 29
procedere, quia cum se ipsum sponte a sæculo se-
gregaverit, merito reputatur inter absentes, & remotos,
qui nec solent, nec debent vocari. Glossa *in cit. cap.
Beneficium, verb. Conferendum in fine*, Joann. Andr. &
Franc. *ibid. n.* 2. Barbosa *ibid n.* 13 Sanch. *loc. cit. n.* 10. Pi-
rhing *loc. cit. n.* 75. Reiff. *loc. cit. n.* 118. Silvester verb. *Religio*
5. *q.* 11. Suarez *loc. cit. n.* 16. & alii.
Novitii, ut valide renunciationem, seu obligationem ir-
revocabilem faciant de suis bonis, & Juribus temporalibus, 30
ultra solemnitates Juris communis debent, necessario ob-
servare alias duas specialiter statutas a Concilio Tridenti-
no *sess.* 25. *de Regularib. capit.* 16. videlicet quod talis
renunciatio fiat cum licentia Episcopi, vel ejus Vicarii,
& intra duos menses proximo ante Professionem ibi: *Nul-
la quoque renunciatio, aut obligatio antea facta etiam cum
juramento, vel in favorem cujuscumque causæ piæ va-
leat, nisi cum licentia Episcopi sive ejus Vicarii fiat intra
duos menses proximos ante Professionem, ac non alias in-
telligatur effectum suum sortiri nisi secuta Professione, ali-
ter vero facta etiam cum hujus favoris expressa renun-
ciatione, etiam jurata, sit irrita & nullius effectus*.
Vi hujus Tridentini Concilii Decreti prohibentur, & 31
irritantur omnes tam lucrativi, quam onerosi inter vi-
vos contractus, quibus Novitii libertas deserendi Religio-
nem possit aliqualiter impediri. *Communis*, arg. textus
ipsius Concilii, ibi: *Ne hac occasione discedere nequeat,
quod totam, vel majorem partem substantiæ suæ Monaste-
rium (si huic renunciavit) possideat* (seu alii possideant)
nec facile, si discesserit, id recuperare possit. Et revera
quod prohibeantur, & irritentur omnes tales contractus
aperte demonstrat Concilium per ly *nulla .... obligatio*,
nomine cujus veniunt omnes contractus, *argum. l. Omnes
1. ff. de Novationibus, leg. Veluti* 25. *de Verbor. obli-
gation.* sicut e contra contractuum appellatione veniunt
obligationes; *leg. Labeo* §19. *ff. de verbor. significa-
tion.*
Item prohibentur, & irritantur omnes donationes no- 32
biles, seu magni momenti, quia per ipsas incurrit finis
Concilii: *Ne hac occasione discedere nequeat &c.* Dona-
tio enim est vera species renunciationis, & obligationis. 33
Communis arg. cit. Jurium. Item prohibentur, & irritan-
tur omnes remissiones debitorum notabilium, quia tales
remissiones sunt quædam species donationis, & renuncia-
tionis, quæ possunt minuere Novitii libertatem ad egre-
diendum contra finem expressum Concilii Tridentini. 34
Communis. Item prohibentur, & irritantur renun-
ciationes, & donationes etiam Jurium ad futuras hære-
ditates: Quælibet enim renunciatio potens minuere li-
bertatem egrediendi declaratur a Concilio irrita, ibi: *Nul-
la quoque renunciatio*. Tales autem sunt dictæ renuncia-
tiones, & donationes, etiam Jurium ad futuras hæredita-
tes adeoque &c. *Communis*.
Vi dicti Concilii Tridentini non prohibentur, nec ir- 35
ritantur Testamenta, & aliæ depositiones mortis causa
factæ, adeoque semper valent, sive fiant ante ingressum
Religionis, sive post ingressum quocumque die intra annum
Novitiatus sine licentia Episcopi, aut ejus Vicarii, & e-
tiam ante dictos duos menses proximos ante Professionem,
dum-

dummodo habeant cetera alia Juris requisita, quia Testamenta, & aliæ dispositiones mortis causa factæ, ut Codicilli, donationes mortis causa &c. nec renunciationes, nec obligationes irrevocabiles sunt, cum toties, quoties voluerit Novitius, ante Professionem possit pro libitu suo ea revocare, adeoque cum sic nec in minimo lædant libertatem Novitii egrediendi a Religione, non prohibentur, nec irritantur a Concilio in dicto decreto, quod pro unico fine prohibitionis, & irritationis respicit conservationem talis libertatis Novitii egrediendi a Religione, ibi: *Ne hac occasione discedere nequeat &c.* Sic tenent Doctores communiter, & sic expresse declaravit *S. Congr. Concil.* teste Fagnano *lib. 2. decret. cap. In præsentia 8. de probationibus num.* 50.

36 Item non prohibentur, nec irritantur, illi Contractus onerosi, vi quorum Novitius tantum recipit, quantum dat, ut sunt emptiones, locationes, & hujusmodi, in his enim contractibus, nec in minimo læditur libertas Novitii exeundi a Religione, cum tantum recipiendo, quantum dat, nihil a parte rei perdat. *Communis*.

37 Item non prohibentur, nec irritantur renunciationes, & obligationes, quæ fiunt ante ingressum, & absque intuitu ingressus in Religionem, seu sine animo eam ingrediendi, quamvis postea progressu temporis ingressus contingeret, quia intentio Concilii sola fuit prohibere illas renunciationes, & obligationes, quæ fiunt intuitu Religionis, & liberum impediunt egressum, ibi: *Ne hac occasione discedere nequeat &c.*

38 Immo neque prohibentur, neque irritantur renunciationes, donationes, & obligationes factæ ante ingressum Religionis, etiam intuitu, & causa ipsius ingressus Religionis. Sic expresse Rota *p. 5. tom. 1. recent. decis.* 125. *n.* 24. ubi dicit sic declarasse *Sacr. Cong. Concilii*, & *part.* 12. *decis.* 245. *num.* 6. & quod late discusso hoc articulo, sic fuit responsum *in Romana donationis* 1. *Februar.* 1640. *coram Reverendiss. Terraconen.* & *in Romana successionis de Comitibus* 12. *Januarii* 1642. *coram Reverendissimo Decano* cum aliis pluribus congestis per Adden. *ad decis.* 586. *n.* 2. *part.* 5. *tom.* 2. *recent.* Quamvis enim adsint declarationes Sacræ Congregationis Concilij, in quibus declaratum fuit, Tridentinum comprehendere non solum donationes, & renunciationes factas a Novitiis intra duos menses proximos ante Professionem, sed etiam illas, quæ fiunt ante ingressum Religionis cum narrativa, & mentione expressa ipsius ingressus, vel cum conditione, quatenus donans profiteatur. Rota *part.* 5. *tom.* 2. *decis.* 586. *num.* 17. Quæ fundatur in ea ratione, quod cum Concilium reprobaverit donationes a Novitiis non factas intra duos menses ante Professionem, ne ob timorem non recuperandi bona donata adimeretur Novitii libertas egrediendi, ita ex eadem ratione censendas esse prohibitas donationes factas ante ingressum. Rota *ibidem num.* 18. & 19. Unde inferebatur, contrarium tenentes intelligendos esse de donationibus simpliciter, & sine mentione, neque intuitu ingressus factis. Rota *ibidem num.* 30.

39 Verum revocatis antiquis declarationibus, Eadem Sacra Congregat. Concilii declaravit, & per plura alia Tribun. ita definitum fuit, dictum Concilium Tridentinum *sess.* 25. *cap.* 16. *de Regularibus* non habere locum, quando donatio, vel renunciatio fit ante ingressum intuitu ingressus Religionis, *Annotat. ad decis.* 585. *num.* 22. ubi pro hac opinione referuntur 38. Auctores, & inter alios Pasqualig. *de privileg. Minorum cap.* 37. ubi refert, quod pro hac opinione fuit judicatum; Menochius *in addit. ad lib.* 2. *cap.* 430. *num.* 3. ubi miratur de Navarr. & Molina, qui tenuerunt contrarium; Roderic. *qq. Regular. tom.* 2. *quæst.* 47. *artic.* 8. ubi, quod pro hac opinione fuit judicatum, & refert, quod pro ea consuluerunt quamplures ibi nominati; Hector Capycius Latro *decis.* 31. *num.* 7. ubi dicit, quod hæc opinio frequentiori DD. calculo est approbata, decisionibus Supremorum Tribunalium roborata, & declarationibus Eminentissimorum Card. Sacr. Concil. sic est interpretata; Rota *in Tarentina donationis* 2. *Februar.* 1607. *coram Sacrato*, & *in Parmen. Transactionis coram Durand. decis.* 121. *num.* 39. *in impressis in Perusin. hæreditatis* 10. *Decembr.* 1620. *coram bonæ memor. Cardinal. Virili*, Diana *resolut. moral. tom.* 3. *tract.* 2. *de dub. Regular. cap.* 55. ubi pro hac opinione refert de verbo ad verbum declarationem Sacræ Congregat. Concilii. Et hanc opinionem tenent Fagnanus *lib.* 4. *decretal. in cap. Statuimus* 23. *de Regularibus a num.* 42. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 5. *n.* 4. Donatus *prax. rerum Regular. tom.* 2. *tract.* 7. *quæst.* 20. qui omnes referunt ita declarasse Sacram Congregationem Concilii, & Barbosa *in summa Apostol. decis. verb. Renunciatio Novitii num.* 1. ubi cum pluribus aliis refert sic fuisse decisum a Sacra Congregat. Concilii, & Collectan. *in Concil. Trident. citat. sess.* 25. *cap.* 16. *de Regul. num.* 18. ubi dicit, quod illa verba Concilii *Antea facta* intelligi debeant de renunciatione tantum facta post ingressum Religionis, ac proinde, quod sæcularis ante habitus susceptionem, & Novitiatus ingressum, possit etiam intuitu ejusdem ingressus valide de suis bonis disponere, illa renunciando, donando, seu obligando absque solemnitate requisita a Concilio *in dict. cap.* 16. *sess.* 25. *de Regularibus*, & ibi citat. Rotam, & 35. Auctores, & in fine addit, quod ideo donationem factam per Filium Patri per paucos dies ante ingressum Religionis, seu habitus susceptionem intuitu, & contemplatione ejusdem Religionis esse validam tuetur expresse Aldan. *in Compend. Canonic. resolut. lib.* 2. *tit.* 8. *num.* 15. ubi refert sic fuisse decisum *sub die* 13. *Aprilis* 1630. Et hanc sententiam probabilem censent Layman *lib.* 3. *tract.* 5. *cap.* 7. *num.* 7. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 31. *num.* 81. & alii plures, Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 31. *num.* 142. quamvis ipse *ibidem a num.* 145. *ad* 152. cum pluribus aliis defendit contrarium, uti etiam defendunt 15. Doctores apud Barbosam *loc. citat. num.* 18. *in fine*, existimantes renunciationem, seu donationem factam ab existente adhuc in sæculo prætextu, & intuitu ingressus Religionis nullam, & invalidam esse sine solemnitate requisita a Concilio *loc. citato*.

Ratio autem nostræ sententiæ est, quia cum dictum Decretum Concilii sit correctorium Juris communis, non debet intelligi, nisi in casu suo, nec est extendendum ad alios, quamvis paritas urgeret rationis, *Annotat. ad decis.* 486. *num.* 23. *part.* 5. *tom.* 2. *Rot. recentior. argument. capit. Quæ a Jure* 28. *de Regular. Juris in* 6., ibi; *Quæ a Jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda*; Tum quia in dubio textus est intelligendus juxta Rubricam sub qua existit, cum unusquisque textus congruis subdatur titulis; *argument. leg. Dedit nobis* 3. §. 13. *Si quid autem*, & §. 18. *Si vero*, cum similibus: Rubrica autem Concilii est *de Regularibus*, qualis non est, qui adhuc existit in sæculo, quamvis Religionem ingredi intendat, adeoque &c. Tum etiam quia dictum *cap.* 16. *sess.* 25. est continuativum *capitis* 15. immediate antecedentis, ut patet ex illa particula *quoque* sub initio posita, ibi: *Nulla quoque renunciatio*, cujus dictionis natura est copulare sequentia antecedentibus; *argum.* §. 7. *Prætorum quoque*, *tit.* 2. *Institutionum de Jure naturali*, cap. autem 15. immediate præcedens expresse agit de solis Novitiis, ut clare patet ex textu, adeoque etiam de solis Novitiis est intelligendum *dict. cap.* 16. immediate sequens per illam particulam *quoque* cum antecedenti copulatum. 40

Unde hanc sententiam mordicus tuetur Fagnan. *in citat. cap. Statuimus* 23. *de Regularib. a num.* 42. *ad* 47. 41
ubi testatur eam contra Navarr. sæpius probasse Sacram Congregat. Concilii; Aliquando enim, dicit ipse, censuit *dict. cap.* 16. *sess.* 25. *de Regularibus*, sibi locum non vindicare in donationibus factis ante susceptum Habitum probationis, sicuti etiam reperitur adnotatum in calce prædictorum *Consil.* Navarr. 81. & 82. & alia consulta: „ An illud caput comprehendat renunciationes fa„ctas ante ingressum, illius tamen contemplatione; " Respondit; „ non comprehendere renunciationes factas „ ante ingressum, hoc est ante Habitus susceptionem; Quinimmo præsuppositis duabus Congregationis declarationibus super *dict. cap.* 16. altera, quod minime infringantur renunciationes factæ ante ingressum Religionis, altera, quod ex eo Decreto renunciationes factæ in ipso ingressu non valeant; Quæsitum est: „ an cum Clarix „ Buccapadulia renunciaverit bonis tam paternis, quam „ maternis eadem die, qua ingressa fuit Monasterium, „ prædicta ejus renunciatio sufficiat, an nova requiratur „ ante professionem, juxta formam a Concilio præscri„ptam? Die 22. Junii 1613. Sacr. Congregat. censuit „ Decretum dict. cap. 16. non vendicare sibi locum in „ renunciationibus factis ante actum seu momentum su„sceptionis Habitus, ac propterea ex eo decreto supra„scriptam renunciationem non esse nullam. Sic ad literam refert Fagn. *loc. cit. n.* 47.

Novitii sine solemnitatibus a Concilio *in dict. cap.* 16. 42
requisitis, possunt valide, & licite facere modicas eleemosynas, & modicas donationes Deo, seu B. Mariæ, vel Sanctis, quia in similibus modicis eleemosynis, & donationibus respectu bonorum, & facultatum Novitii cessat finis prohibitionis Concilii, nempe: *Ne hac occasione discedere nequeat*, Garzias, Azorius, Lezana, Tamburin. Sanchez, Peregrin., & alii citati, & secuti a Barbosa *supra dict. sess.* 2. *capit.* 16. *numer.* 7. & 8.

Renunciatio facta ad favorem Patrum Societatis Jesu per Novitium inter Patres dictæ Societatis est valida, non obstante, quod non fuerit facta cum licentia Episcopi. Sic decisum fuisse *in Neapolitana* 20. *Martii* 1921. referunt Sellius *in Selectis Canonic. cap.* 19. *num.* 15. & Barbosa *super Tridentin. dict. sess.* 25. *cap.* 16. *num.* 29. 43

Immo Novitii Societatis Jesu possunt renunciare bonis in favorem Societatis, vel cujuscumque, non servata forma Concilii, nec expectato bimestri proximo ante Professionem. Aldanus enim *in Compend. Canonic. resolut. lib.* 1. *tit.* 16. *num.* 10. & Barbosa *loc. cit. num.* 41. referunt fuisse decisum, quod Patres Societatis Jesu dicto Decreto Concilii non solum excepti sunt quoad emittendam Professionem, sed etiam quoad obligationes, & renuncia- 44

nunciationes, adeo ut hæ etiam ab eorum Novitiis quandocumque, & sine cujusvis licentia factæ nullitati dicti Decreti minime subjaceant.

Novitiis Societatis Jesu, qui post Vota simplicia ante tamen solemnem Professionem a dicta Societate ab ejusdem Præposito Generali juxta facultatem sibi a Sede Apostolica concessam dimittuntur, nulla ab eadem Societate debentur alimenta, aut congrua sustentatio, licet dum in ea viverent, titulo Religiosæ paupertatis ad Sacros etiam Presbyteratus Ordines promoti fuerint. Sic novissime statuit Benedictus XIII. Const. 45. incip. *Injuncti Nobis*.

46 Novitius habens Beneficium Ecclesiasticum, nequit illud renunciare, non servata solemnitate a Concilio requisita. Sic declaravit *Sacr. Congregat. Concilii* apud Fagnan. *in cap. Statuimus* 23. *de Regularib. num.* 19. & Matthæuc. *Officialis Curiæ cap.* 43. *n.*31. & tenent Flaminius *de resignat. Benefic. lib.* 3. *quæst.* 13. *a n.* 4. Sperell. *decis.* 16. *num.* 49. Navar. *in Lucerna Regular. verb. Renunciatio bonorum num.* 4. Tambur. *de Jure Abbatum t.* 3. *disp.* 6. *q.* 10. *n.* 12. Suarez *t.* 3. *de Rel. l.* 5. *c.* 16. Sanchez *lib. moral. cap.* 5. *num.* 38. Majol. Campanil. Azorius, Molfesius. Caval. Miranda, & alii plures apud Barbosam *super Trid. loc. cit. num.* 13. quamvis ipse cum Garzia teneat contrarium.

47 Donatio facta Novitio cum solemnitate a Concilio requisita, ad hoc, ut sit firma, requiritur, ut Professio sit valida. Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 5. *num.* 55. Lezana, Tamburin. Peregrin. Bartholomæus a S. Faustio, Peyrin. citati, & secuti a Barbosa *loc. cit. num.* 15. Unde si Novitius ad sæculum redeat, vel forte moriatur ante factam validam Professionem, donatio irrita est. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 99. *n.* 18. *& loc. n.* 15. cum Navarr. Sanchez, Passerel. Bartholomæo a S. Faustio, Honded. Fr. Emman. Peyrin. Bartholom. de Vecchis, Peregrin. ibi citatis, Fagnan. *in cit. cap. Statuimus n.* 35. *&* 36. ubi refert sic fuisse decisum a Sacra Congregatione Concilii.

48 Ratificata vero Professione, si illa nulliter emissa fuerit, censetur quoque renunciatio ratificata, & valida, dummodo in ratificatione expresse non declaret se nolle denuo bonis renunciare. Vide *infra num.* 65. Barbosa *loc. cit. num.* 16. cum Aloysio Riccio, Tamburin. Sanchez, Peregrin. ibi citatis.

49 Novitius si servata solemnitate Concilii renunciaverit legitimam, & emissa Professione sit factus Episcopus, recuperat jus succedendi in dicta legitima etiam quoad renunciata, ad favorem tamen suæ Ecclesiæ. Sic decisum fuisse *sub die* 11. *Januarii* 1631. referunt Aldan. *in Compendio Canonic. resol. lib.* 2. *tit.* 9. *n.* 10. & Barbosa *supra Concil. loc. cit. n.* 17.

50 Novitius potest revocare testamentum a se factum, sive ante, sive post ingressum Religionis, & durante Novitiatu aliud condere. *Communis*. Novitius in testamento nihil potest sibi reservare ad effectum testandi de illo
51 post Professionem, quia per Professionem sibi adimit omnem facultatem testandi. *Communis*; & sic expresse statuit *Sacr. Congregat. Concilii in Neapolitana* 5. *Julii* 1628. respondens non sustineri reservationem de aliquibus bonis sibi factam a quodam Milite Hierosolymitano in renunciatione facta bonorum ante Professionem sub prætextu, ut de reservatis testari posset, apud Barbosam *super Tridentin. loc. cit. numer.* 22. Potest tamen Novitius in suo Testamento præcipere, ut aliquid ex ejus bonis etiam
52 post suam Professionem quotannis expendatur in pios usus, seu quod alicui solvatur annuum Legatum, vel ne quid de eis alienetur, & hujusmodi; Talis enim dispositio, cum sit facta in tempore, quo ipse libere poterat disponere de suis bonis, valet pro semper quoad licite in ea disposita. *Communis* cum Fagnanus *lib.* 2. *decretal. cap. In præsentia* 8. *de probationibus n.* 13.

53 Novitius si ante Professionem testari omittat, succedit in ejus bona, actiones, & Jura Monasterium, si sit capax bonorum. *Authent. de Monachis §. Illud quoque*, *Authent. Ingressi, Cod. de Sacrosanctis Eccles. cap. Quia ingredientibus* 7. *cap. Perlatum est* 8. *cap. Si qua mulier* 9. *caus.* 16. *quæstion.* 3. *cap. In præsentia* 6. *de probationibus*, cum similibus; Si autem Monasterium sit incapax successionis, uti Religio nostra Seraphica, succedunt consanguinei ab intestato. *Communis*.

54 Post Professionem emissam non potest Religiosus testamentum ante Professionem factam revocare. *Communis*, *argum. cap. Quia ingredientibus* 2. *de testament. cap. Non dicatis* 11. *caus.* 19. *quæst.* 1. *cap. Quia ingredientibus* 7. *caus.* 16. *quæst.* 3. *Authent. Ingressi, Cod. de Sacrosanct. Eccles.* cum similibus. Potest tamen testamentum suum ante Professionem factum declarare, præcipue si testamentum dubiæ, & obscuræ voluntatis interpretatione indigeant, ipseque Religiosus declarationem verbis con-
55 venientem proferat. Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 11. *num.* 16. Gozzadin. *consil.* 41. *num.* 15. 16. 17. Fr. Emmanuel *tom.* 3. *quæst.* 69. *art.* 3. Reginald. *lib.* 18. *cap.* 27. *num.* 397. Moneta *de commut. ultim. volunt. cap.* 5. *quæst.* 1. *num.* 14. Barbosa *super Tridentin. loc. cit. num.* 12. Cum aliis ibi citatis contra Covarruv. *in cap. de testament. numer.* 5. *&* 9. Mirandam *in Manual. Prælator. tom.* 1. *quæst.* 23. *art.* 10. Navarr. *in cap. Non dicatis* 11. *caus.* 12. *qu.* 1. existimantes non posse Religiosum Professum testamentum ante Professionem a se factum post Professionem declarare.

Monasterio nihil, exceptis victu, & vestitu, potest 56
tribui a parentibus, vel propinquis, aut Curatoribus Novitii ex bonis ejusdem Novitii sub pœna Excommunicationis incurrendæ a dantibus, & accipientibus, textu expresso in Concilio Tridentino *citat. sess.* 25. *de Regularibus cap.* 16. ibi: *Sed neque ante Professionem excepto victu, & vestitu Novitii, vel Novitiæ illius temporis, quo in probatione est, quocumque prætextu a parentibus, vel propinquis, aut Curatoribus ejus Monasterio aliquid ex bonis ejusdem tribuatur, ne hac occasione discedere nequeat, quod totam, vel majorem partem substantiæ suæ Monasterium possideat, nec facile, si discesserit, id recuperare possit, quin potius præcipit Sancta Synodus sub anathematis pœna dantibus, & recipientibus, ne hoc ullo modo fiat, & ut abeuntibus ante Professionem omnia restituantur, quæ sua erant*. Fagnan. *in cit. cap. Statuimus num.* 49. *&* 50. & alii communiter.

Immo sub eadem pœna neque potest aliquid dari, & 57
recipi ex bonis propriis parentum vel consanguineorum: Quamvis enim Concilii verba videantur restricta ad bona ipsius Novitii, tamen proposito dubio. „ An quod „ disponitur cap. 16. sess. 25. de Regularibus, ne de bo„ nis puellæ aliquid Monasterio ante Professionem tri„ buatur sub pœna anathematis, habeat locum, etiamsi „ aliquid tribuatur non ex puellæ propriis bonis, sed „ parentum, vel consanguineorum? “ *Sacra Congregat. censuit habere locum*. Sic refert Fagnan. *loc. cit. num.* 55. 58
Unde pater nequit dare paramentum Altaris Religioni, ubi ejus Filius est in Novitiatu. Sic fuisse decisum 22. *August.* 1617. refert ex Sellio Barbosa *loc. cit. num.* 45. Insuper neque Novitius potest in ingressu aliquid donare Monasterio, etiamsi sit sui juris, & non habeat paren- 59
tes; proposito enim dubio: „ An si Novitius sit sui juris, „ & non habeat parentes, possit in ingressu Religionis præ„ ter victum aliquid donare Religioni amore Dei? *Sacr. Congr. censuit non posse, ex verbis expressis d. cap.* 16. ita refert Fagnan. *loc. cit. n.* 56.

Excommunicatio lata a Concilio Tridentino in dantes, 60
& accipientes aliquid ante Professionem Novitii non incurritur ipso facto, nec est Sedi Apostolicæ reservata. Sic declaravit *Sac. Congr. Concilii*, teste Fagnano *loc. cit. num.* 59.

Pacta, seu conventiones, quibus Regulares, utriusque 61
sexus exigunt a parentibus Novitii, seu Novitiæ aliquam pecuniæ summam convivii causa, tempore ejus Vestitionis, vel Professionis, prohibentur sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrendæ, & Papæ reservatæ; textu expresso *in Extravagant. Sane* 1. *de Simonia*. An autem hujusmodi pacta sint etiam comprehensa in dict. cap. 16. Concilii Tridentini? *Sacra Congregat. censuit Decretum dict. cap.* 16. „ ad hunc casum non pertinere, 62
„ sed id prohiberi Constitutione Urbani IV. quæ incipit: „ Sane. Ceterum quia ex consuetudine Mediolanensi re„ cepta, & a bonæ mem. Cardinali S. Praxedis tolerata, „ passim hujusmodi convivia exhibentur, consultius pu- 63
„ tavit, nihil responderi. “ Sic refert Fagnan. *loc. citat. num.* 58. At vide verb. *Moniales articul.* 2. *a numer.* 52. *ad* 63. verb. *Simonia articul.* 1. *a numer.* 20. *ad* 27.

Monialibus prohibitum est dotes accipere ante Profes- 64
sionem Novitiarum etiam sub nomine depositi, quamvis præstetur cautio de illis restituendis, Professione non sequuta. Sic colligitur *ex cit. cap.* 16. *Tridentini*, & expresse declaravit Sacra Congregat. apud Fagnan. *loc. cit. num.* 51.

Hinc improbatur cautela, ut Depositarius totum, quod 65
in depositum recipit, Monasterio consignet ante Novitiarum Professionem; Orta enim dubitatione, an cautela adinventa a Monialibus Civitatis Alexandrinæ, ut quando aliqua puella Monasterium ingreditur, depositum Dotis prius fiat, & deinde omne id, quod in depositum recipitur, totum depositarius ipsi Monasterio ante Professionem consignet, sit contra dispositionem Concilii Tridentini *cap.* 16. *session.* 25. *de Regularibus vers. Neque ante professionem? Sacr. Congregat. censuit Decretum Concilii dict. cap.* 16. „ non prohibuisse quidem hu„ jusmodi depositum, sed quod pecuniæ sic deposi„ tæ dentur Monasterio directe, vel indirecte, & in „ specie modo hic descripto, videri omnino prohibuisse. „ Et licet alias Sacra Congregatio in casu Neapolitano „ visa fuisset sentire posse dari præstita idonea cautione „ bancaria, tamen nunc censuit non scribendum am„ plius in futurum secundum illam sententiam, sed se„ cundum illam posteriorem, ut nullo modo detur Mona„ sterio, nec cum deposito, nec sine. Sic refert Fagn. *loc. cit. num.* 53.

Novitio egredienti, vel ejecto restitui debent omnia 66
bona, quæ secum tulit, nec quid minimum ex eis retinere

nere possunt Superiores Regulares, quod, ut recte fiat, Episcopus potest etiam per Censuras Ecclesiasticas, si opus fuerit eos ad id compellere; textu expresso in Concilio Tridentino *dict. cap. 16.* ibi : *Abeuntibus ante Professionem omnia restituantur, quæ sua erant, quod ut fiat, Episcopus etiam per Censuras Ecclesiasticas, si opus fuerit, compellat.*

67 Immo Novitio exeunte, aut decedente ante sequutam Professionem, nec retineri possunt per Monasterium bona ipsi donata etiam servata solemnitate, & forma Concilii; cum enim duo Novitii Religionem ingressi bona sua Monasterio servata forma Concilii donassent, posteaque uterque decessisset, sed alter revocata, alter vero non revocata donatione; fuit dubitatum, an Monasterium posset retinere bona saltem illius, qui donationem non revocavit? *Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum censuit, neutrius bona posse retineri per Monasterium, cum non sequuta Professione, nulla fuerit renunciatio;* Sic refert Fagnan. *in cit. c. Statuimus 23. de Regul. n. 36.*

68 Habitus tamen Religionis non est restituendus Novitio exeunti, sed illius pretium; Sic decisum *a Sacra Congregatione* referunt Novarius *in Lucerna Regul. verb. Habitus num. 6.* Lezana *in summa quæst. Regular. tom. 1. cap. 25. numer. 38.* Barbosa *super Tridentin. loc. citat. num. 51. in Summa Apostolic. decis. verb. Habitus num. 9. & de Offic. & potestat. Episcopor. allegat.* 101. *num. 39.*

69 Novitius sponte, vel coacte egrediens tenetur solvere expensas in sui victum, vestitum, & in alia necessaria, ac consueta a Monasterio factas, si de earum solutione pactum intercesserit inter Novitium, & Monasterium, aut extet legitima consuetudo eas solvendi; *Communis, argum. Conc. Tridentin. citat. sess. 25. cap. 16. de Regularibus*, ubi prohibetur aliquid dare, vel accipere de bonis Novitii, *excepto victu, & vestitu*, adeoque, cum ex Concilio liceat aliquid dare, & accipere pro victu, & vestitu, potissimum erit obligatio dandi, ubi intercesserit pactum; *argum. cap. Antigonus 1. & cap. Qualiter 3. de pactis*, & ubi adsit legitima consuetudo; *argum. cap. Cum tanto 11. de consuetudine.* Non tenetur tamen Novi-
70 tius solvere dictas expensas, ubi non intercesserit tale pactum, aut non extet talis legitima consuetudo, ut in nostra Religione de Corpore Observantiæ, & Capuccinorum, ubi nihil recipitur, nec potest recipi pro alimentis, & similibus a Novitius, ut recte observat Matthæuccius *Officialis Curiæ capit. 34. numer. 30.* & alii passim.

71 Dos Novitiæ decedentis ante Professionem debet hæredibus restitui una cum fructibus, deducto tamen illius victu, & vestitu; Cum enim dubitatum fuerit: An si mulier ingressa Monasterium intra tempus probationis decedat, dos soluta, ejus hæredibus una cum fructibus, si quos Monasterium percepisset, restitui debeat? *Sacra Congregat. censuit, ita debere, deducto tamen victu, & vestitu Novitiæ;* Sic refert Fagnanus *loc. citat. numer. 38.*

72 Immo hoc etiam procedit, non obstante pacto, ut si puella post annum decesserit, facta, vel non facta Professione, dos Monasterio acquiratur; Proposito enim dubio de quadam puella, quæ Monasterium ingressa est pacto, ut si infra annum moreretur, dos restitueretur dotantibus, si vero post annum, facta, vel non facta Professione, acquireretur Monasterio, stetit ibi per annum, & menses tres cum velo albo, in quo incedunt Novitiæ, cum tamen Professæ incedant cum nigro, nulla facta expressa Professione, postea decessit: *Sacra Congregat. censuit, secundum ea, quæ proponuntur, dotem esse restituendam hæredibus defunctæ:* Sic refert Fagnan. *loc. cit. sub num. 38.* Vide verb. *Moniales art. 1. a num. 98. ad 100.*

73 Licentia Episcopi, seu ejus Vicarii requisita pro renunciatione facienda a Novitio intra duos menses proximos ante Professionem debet intervenire in ipso actu renunciationis; Rota *in Romana Fideicommissi 15. Novemb. 1624. coram Reumboldi*, Barbosa *supra Conc. Trid. citat. sess. 25. cap. 16. de Regular. num. 23.* & alii communiter.

74 Episcopus confirmatus nondum consecratus potest concedere in sua Diœcesi Novitio talem licentiam ad renunciandum; Barbosa *loc. cit. num. 24. & de Offic. & potest. Episcop. part. 3. allegat. 99. num. 3.* Peregrin. *in Constitut. Cleric. Regular. part. 2. capit. 1. litter. C. §. 25.* Sanchez *lib. 7. moral. cap. 5. n. numer. 66.* & alii passim.

75 ArchiEpiscopus licet Pallium nondum receperit, potest hujusmodi licentiam in sua Diœcesi concedere: Barbosa *loc. citat. num. 25. & cit. allegat. 99. num. 4.* Peregrin. *loc. cit. §. 26.* Sanchez *loc. cit. n. 66.* & alii communiter.

76 Capitulum, Sede vacante, seu Vicarius Capitularis potest eamdem licentiam concedere, Barbos. *loc. cit. n. 26.* Sanchez *loc. cit. n. 67.* Tambur. *de Jure Abbat. tom. 3. disput. 6. quæst. 10. num. 3.* Bartholom. a S. Fausto *in Thesauro Religiosorum lib. 5. quæst. 195.* Peregrin. *loc. cit.* & alii.

Abbates, & alii Prælati habentes Jurisdictionem quasi Episcopalem, nullique Episcopo subjecti, possunt in suis Diœcesibus hanc licentiam concedere; Barbosa *locis citat. num. 27.* Sanchez *loc. cit. num. 68.* Bartholom. a S. Fausto *loc. cit. quæst. 196.* Bartholom. de Vecchis *in praxi observanda in admittendis ad Religionis statum Novitiis disput. 8. dub. 2. num. 2.* Peregrin. *loc. cit. §. 27.* & alii passim. 77

Prælati Regulares non possunt hanc licentiam concedere etiam in Monasteriis exemptis, & sibi subjectis, quia Concilium Tridentinum *loc. cit.* solum Episcopi licentiam ad hanc renunciationem requirit: Barbosa *loc. cit. n. 28.* Miranda *in Manual. Prælat. tom. 2. q. 23. art. 6. conclus. 2.* Bartholom. de Vecchis *loc. cit. dub. 9. num. 2.* Sanchez *loc. cit. n. 74.* Peregrin. *loc. cit. §. 80.* & alii communiter. 78

Formam Laicorum statuto præscriptam nequaquam oportet servare in renunciationibus, quæ fiunt a Novitiis intra probationis annum, nec hujusmodi statuti omissio tales renunciationes invalidat, utpote factas a personis, quæ secundum præsentem statum Novitiatus censentur utcumque Ecclesiasticæ, ac proinde Legibus Laicalibus solemnitatem inducentibus subjacere non debent, ut decisum fuisse referunt Aldan. *in Compend. Canon. resolut. lib. 1. tit. 9. n. 11.* & Barbosa *super Tridentin. dict. sess. 25. cap. de Regul. nu. 31.* & idem tenuit Rota *in Parmensis transactionis 20. Decembris 1627. coram Durano.* 79

Non est necesse, quod renunciatio bonorum, ut sit valida, fiat a Novitio integro bimestri ante Professionem, sed satis est, ut fiat intra totum bimestre ante Professionem, quamvis immediate ante ipsam, Barbosa *loc. citat. num. 31.* Sanchez *loc. cit. cap. 5. num. 80.* Peregrin. *loc. cit. n. §. 20.* Bartholomeus a S. Fausto *loc. cit. lib. 4. q. 192.* & alii communiter. 80

Bimestre hoc computandum est de momento in momentum, & secundum quod occurrit mensis in Kalendario, Barbosa *loc. cit. n. 36.* Sanchez *loc. cit. num. 81.* Bartholomeus a S. Fausto *loc. cit. q. 193.* Sperell. *dec. 16. n. 54.* Tambur. *loc. cit. q. 10. n. 4.* Bartholomeus de Vecchis *loc. cit. disput. 9. n. 5.* Unde *Sacra Congregatio Concilii sub die 21. Januarii 1617.* expresse decrevit, non valere renunciationem factam a Moniali ante duos menses præfixos in dict. Decreto Concilii, ut ex Aldan. refert Barbosa *loc. cit. n. 36.* 81

Renunciatio facta a Novitio per duos menses ante Professionem tenet, licet ante expletum decimum sextum annum; Sic decisum fuisse *a Sacr. Congregat. Concilii* refert ex Armendar. Barbosa *loc. citat. num. 37.* & *in Summa Apostolic. decis. verb. Renunciatio Novitii numer. 3.* 82

Ex quacumque causa contingat Professionem protrahi ultra annum, valet Renunciatio facta a Novitio post decimum Noviciatus mensem; Sic decisum fuisse a *Sacr. Congregat. Concilii* referunt Bartholom. de Vecchis *loc. cit. disput. 8. dub. 9. n. 5. in fine*, & Barbosa *in dict. cap. 16. n. 37.* 83

Renunciatio a Novitio excedente ætatem 16. annorum facta absque solemnitate Decreti Concilii Tridentini *loc. cit.* est invalida, ita ut Concilium locum habeat etiam in iis, qui excedunt annum decimum sextum; *Sac. Congregat. Concil. 15. Januar. 1601.* apud Barbosam *in Summa Apostolicar. decision. dict. verb. Renunciatio Novitii numer. 2.* 84

Renunciatio facta per eum, qui nulliter emisit Professionem, si postea cognita invaliditate iterum valide professus sit, declarans nolle denuo bonis renunciare, quatenus prior renunciatio non sustineatur, est nulla; *Sacr. Congr. Conc. 3. Dec. 1632.* apud Barbosam *in citat. Summa Apost. decis. n.* 85

Deferre Habitum Novitiorum non est de essentia, & necessitate anni probationis ad validitatem Professionis, sed sufficit deferre Habitum Religionis, seu Professorum; Vide verb. *Habitus num. 5.* 86

Novitius deferens per annum Habitum Religionis, completo integro anno probationis, censetur tacite professus, si Habitus, quem defert, sit patenter distinctus ab Habitu Professorum, & aliunde concurrant aliæ qualitates requisitæ; Vide *dict. verb. Habitus n. 6.* 87

Secus autem si Habitus Novitiorum sit patenti distinctione distinctus ab Habitu Professorum; Vide *dict. verb. Habitus num. 7.* 88

Novitii sine titulo Beneficii, vel Patrimonii, aut pensionis nequeunt promoveri ad Sacros Ordines; *argument. Concil. Tridentin. sess. 23. cap. 2.* & expresse S. Pius V. Constit. 75. incip. *Romanus Pontifex*, ubi dictum Concilii decretum extendit ad omnes, & singulos cujuscumque Ordinis Clericos Religiosos non professos, prohibens ipsos sicuti alios Clericos Sæculares promoveri ad 89
Sacros Ordines sine dicto Titulo. Et hoc ipsum habet 90
locum non solum in Novitiis, seu non Professis, sed etiam in nulliter Professis; Sic Rota *in Urgellen. Canonicatus 3. Martii 1595. coram Blanchetto*, & sæpe alibi,

alibi, & tenent communiter Doctores cum Barbosa *in Conc. Trid. sess. 23. cap. 2. & de Offic. & potest. Episcop. p. 2. allegat. 19. num. 5.* Garzias *de Benefic. part. 2. cap.*
91 *5. num. 11. & 12.* Reiffenstuel *lib. 1. decret. tit. 11. n.* 74. Patres autem Societatis Jesu, qui tria vota Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ in Societate emiserunt, de licentia Præpositi Generalis possunt promoveri ad Sacros Ordines absque titulo etiam ante solemnem Professionem emissam, non obstante dict. Constitutione S. Pii V. Sic eis specialiter concessit Gregorius XIII. Const. incipient. *Ascendente*, & etiam alii Pontifices. Et novis-
92 sime Benedictus XIII. Constit. incipient. *Injuncti Nobis*, statuit nulla ab eadem Societate deberi sic ordinatis alimenta, aut congruam sustentationem, si contingat eos ante solemnem Professionem a Præposito Generali a dicta Societate dimitti: Quidquid in contrarium scripserint alii; Vide *supra num. 45.*

93 Novitii non possunt promoveri ad Ordines Minores a suis Superioribus Abbatibus Regularibus, quia pendente anno probationis non habentur quoad Ordines suscipiendos pro subditis horum Superiorum Religionis; Barbosa *supra Concilium Trid. sess. 23. cap. 10. & de Offic. & potest. Episcop. p. 2. alleg. 3. n. 8.* Naldus *in Summ. verb. Novitius num. 8.* Marchin. *de Sacram. Ordinis tract. 1. p. 2. cap. 10. num. 10. cum seq.* Tambur. *de jure Abbat. t. 2. disp. 2. q. 27.* Ugolin. *de Offic. Episcop. cap. 26. §. 20. num. 7.* Rodric. *in Compend. resol. 106. num. 2.* Miranda *in Manual. Prælator. tom. 1. qu. 38. art. 9. concl. 2. in fi-*
94 *ne*, & alii passim; *arg. Conc. Trid. cit. sess. 23. c. 10. de reform.* Unde Novitii respectu Minorum Ordinum ordinandi sunt a proprio Episcopo, ut ex *cap. Cum nul-*
95 *lus, de temporibus Ord. in 6.* Episcopus autem proprius est Episcopus loci Monasterii, in quo novitius agit novitiatum, cum novitius contrahat domicilium in loco, in quo agit annum, probationis: ex notatis communiter per Doctores *in dict. cap. Cum nullus §. final.* ut tenet, & observat Fagnan. *lib. 2. decret. c. Cum inter 13. de sentent. & re judicata*, Donat. *prax. rer. Reg. tom. 3. tract. 6. quæst. 25. num. 4. & 5.*

96 Novitii post Professionem in Professorio, seu in Conventu secundi Novitiatus sunt collocandi, ut patet ex decretis Clementis VIII. adductis a Fagnan. *lib. 3. de-*
97 *cret. capit. Relatum 7. numer. 82. Ne Clerici vel Monachi.* In Novitiatibus & Professoriis est observanda vita communis: Citat. Decret. Clementis VIII. apud Fagnan. *loc. citat. numer. 84.* quæ Decreta super receptione, & educatione Novitiorum a dict. Clemente VIII. edita, ut ab omnibus præ oculis habeantur, hic ad literam dantur.

CLEMENS PAPA VIII.

§. 1. CUM ad Regularem disciplinam in singulis Religiosorum Monasteris propagandam, Novitiorum institutio maxime utilis sit, ac necessaria, & nihil ad gravem illam, ac laudatissimam priscorum Patrum vivendi rationem relaxandam, majorem vim habuisse, & habere compertum sit, quam vel nimiam in recipiendis novitiis facilitatem, supra numerum, quem capere atque alere Monasteria ipsa possent, vel negligentiam in probando, & examinando eorum spiritu, an vere essent ex Deo, atque ex præcipuo desiderio illi inserviendi, vel denique incuriam in educandis, atque instituendis: Idcirco, ut hujusmodi incommodo deinceps occurratur, præcipitur omnibus, & singulis, ad quos spectat, ut in recipiendis novitiis, & in eorum institutione, atque educatione, nec non in Magistri, & aliorum Ministrorum electione, præter alia, quæ in Sacris Canonibus, & Decretis præsertim Concilii Tridentini Pontificiis, & cujuscumque Ordinis, aut Instituti Constitutionibus continentur, tam in alias designatis, quam nunc, & in posterum ad hoc designandis Monasteriis, & Conventibus, hæc, quæ sequuntur, inviolate observari, & exequi perpetuo curent.

§. 2. Primum, quod attinet ad novitiorum recipiendorum formam, ultra diligentem perquisitionem, quæ habenda erit de uniuscujusque natalibus corporis habitudine, moribus, & vita anteacta, ac præcipue eorum, qui sextum decimum ætatis suæ annum excedent, an criminosi, an ære alieno gravati, vel reddendæ alicujus administrationis rationi obnoxii sint juxta formam Constit. felic. rec. Sixti V. & moderationum subsecutarum; Illud etiam Superiores, ad quos spectabit, sedulo perquirant, ut quibus in Monasteriis, & Conventibus, ex Apostolica facultate, novitiatus fuerint instituti, in iis ad Religionem nullus in posterum admittatur, qui & ex honestis parentibus natus non sit, & conditiones a Sacris Canonibus, Summorumque Pontificum Constitutionibus præscriptas non habeat, juxta decretum super forma de recipiendis novitiis die 10. Maji 1602. editum.

§. 3. Quisque recipiendus in aliquo Ordine Regulari etiam Mendicantium in ea sit ætate constitutus, quam ejus Ordinis, in quo recipietur, Regularia Instituta, & Ordinationes requirunt; eam vero litterarum scientiam calleat; aut illius addiscendæ spem indubiam præseferat, ut minores, & suis temporibus majores Ordines, juxta Decreta Sacri Concilii Tridentini suscipere valeat. Sed si quis annum vigesimum quintum excedens ad Habitum Regularem admitti postulaverit, & talis eruditionis expers inventus fuerit, ad Conversorum tantum, quibus litterarum scientia necessaria non est, numerum referatur; Ipsi autem Conversi non recipiantur ante vigesimum ætatis suæ annum, & nisi saltem præcipuam doctrinæ Christianæ capita noverint.

§. 4. Demum Superiores diligenter exquirant, quo spiritu, qua mente, ac voluntate id Regularis vitæ genus elegerint; quem sibi finem proposuerint, num zelo melioris frugis, ac perfectioris vitæ, & ut Deo liberius famulari possint, an potius levitate, vel humano aliquo affectu, aut inordinato animo ducantur, & an eorum parentes ope, & subsidio ipsorum indigentes, destituantur.

§. 5. Provideant quoque, ut omnes etiam Conversi recipiendi, priusquam ad habitum Regularem admittantur ab iis, quibus munus hoc incumbit, de Regula, quam professuri sunt, tribus votis essentialibus, statuque Regulari, & aliis cujusque Ordinis peculiaribus Institutis, & Constitutionibus diligenter instruantur; Et quia quarundam Religionum mos est, ne dum Conversos ad Professiones admittendos, verum & Oblatos, ut vocant, recipere, circa ipsorum Oblatorum receptionem, unaquæque Religio suas peculiares Constitutiones, specialiaque Instituta observare teneantur.

§. 6. Statim atque Novitii ad Habitum recepti, & in locum Novitiatus introducti fuerint, per generalem omnium peccatorum Confessionem totius anteactæ vitæ conscientiam discutiant, & expurgent.

§. 7. Quod vero ad loci qualitatem uniuscujusque Novitiatus spectat, locus hujusmodi propria Clausura ab ea parte Conventus, & Monasterii, in qua degunt Professi, segregatus sit, atque distinctus, habeatque tot ad dormiendum cellulas separatas, quot eorum numero Novitii, vel dormitorium ita capax, ut pro singulis lectuli commode sterni possint, in quo etiam cellula, vel certus, ac determinatus locus pro Magistro, ejusque socio reperiatur.

§. 8. In eo etiam præter alias communes commoditates aptus locus adsit ad spirituales collationes, seu conferentias ac lectiones, instructionesque Magistri audiendas, & in quem hyemis tempore ad calefaciendum se igne communi recipiant.

§. 9. Oratorium insuper, seu Cappella, si commode fieri poterit, ad Novitios in spiritualibus, præsertim in cæremoniis, Ecclesiasticisque functionibus excolendos.

§. 10. Hortus quoque peculiaris ad honestam recreatione, bene conclusus, atque munitus ad sit, sin minus, hortum cæteris Fratribus communem, recreationis tempore, ingrediantur; Ipsis vero Novitiis ibi commorantibus curabit Magister, cum loci Superioris auctoritatem, si opus fuerit, ne in eumdem quisquam alius ingrediatur.

§. 11. Ad hujusmodi locum Novitiatus nemini ejusdem, vel alterius Ordinis Regulari, etiam Conventus, & Monasterii Officiali, ullo unquam tempore, sub quovis prætextu, aditus pateat, præterquam Magistro, ejusque socio, ac etiam Monasterii, aut Conventus Superiori, si quandocumque ingrediendum sibi necessario existimaverit, quo tamen casu, aliquem semper ex senioribus Conventus, vel Monasterii Patribus socium assumat.

§. 12. Hujus loci clausuræ clavis apud Magistrum semper asservetur, illique soli liceat ex gravi tantum causa ingressum illuc alicui permittere; Si quis autem Novitiorum quempiam alloqui voluerit, Magistro præsente, & non altero alloquatur.

§. 13. Novitiorum Magistro socius, si per Novitiorum instruendorum multitudinem necessarius fuerit, vita, & moribus, quoad fieri poterit, consimilis deputetur, qui in his, quæ ad Novitiatus regimen spectant, dicto Magistro immediate subjectus existat; eliganturque tam Magister, quam socius, per Provinciale Capitulum, per triennium ad minus onus hujusmodi subituri. Quod si aliquo casu, extra tempus Capitulare, nova loca Novitiatus concedi contingat, tunc electione Magistri Novitiorum, & socii hujusmodi, in his novis locis, per Generalem vel Provincialem seu Ministrum, aut eorum Visitatores, seu Vicarios, de Defunctorum tamen, vel graviorum aliorum Patrum consensu, fieri permittatur; idemque servetur: si intra triennium alterum, vel utrumque, urgenti aliqua de caussa ex illis locis amoveri, vel mori contigerit, in cujus vel quorum locum alii consimiles subrogari debeant.

§. 14. Tam Novitiorum Magister, quam socium ab iis omnibus officiis, oneribusque vacationem habeant, quæ

No-

Novitiorum curam, & regimen impedire valeant. Ipse Magister Sacerdotali Ordine sit initiatus, ac in quinto saltem supra trigesimum ætatis suæ anno constitutus, & per decennium a Professione emissa in Religione persisterit. Socius vero trigesimum annum excedat, sintque ambo doctrina, & quantum per superiorem diligentiam, & vires fieri poterit, vitæ etiam anteactæ exemplo præstantes, orationis præterea, & mortificationis operibus addicti, prudentia, charitateque referti, non sine affabilitate graves, zelum Dei cum mansuetudine præleferentes, ab omni cordis, ac animi perturbatione, ira præsertim, & indignatione, quæ in se, & erga alios charitatem impedire consueverunt, quam longissime alieni, & tales demum, qui in omnibus se ipsos bonorum operum exemplum præbeant, ut ii, qui eorum curæ subsunt, illos non tam metuant, quam revereantur, nec illis unquam detrahere quicquam possint.

§. 15. Habeat etiam Magister plenam, & absolutam potestatem circa Novitiorum institutionem, ac Novitiatus regimen, ita ut in illis nemini (Visitatoribus, ac Superioribus majoribus, vel etiam localibus exceptis) quovis colore se ingerere liceat.

§. 16. Curam adhibeant diligentem, Novitii omnes in Regulari disciplina sedulo exerceantur, agnoscantque præcipue Divinæ, qua digni facti sunt, vocationis præstantiam, & excellentiam, quæ vera sit, atque perfecta votorum solemnium, & quam necessaria cujusque Ordinis constitutionum observantia; modum in oratione tum vocali, tum mentali fructuose persistendi, illicitas passiones, & vitia (ad quæ natura per peccatum labefactata omni tempore prona est, atque proclivis) per sensuum custodiam, & mortificationem cohibendi, austeritatem, jejunia, cilicia, disciplinas, conscientiæ puritatem, crebram illius discussionem, Sacramentorum frequentiam, Confessionis præsertim, quæ bis saltem singulis mensibus fiat, per aperitionem quotidianam motuum interiorum cordis, & tentationum manifestationem, per exercitium humilitatis circa viliora ministeria, per modestiam in omnibus actionibus, diuturnumque silentium.

§. 17. Quilibet Novitius bis quotidie Orationi mentali, & vocali incumbat, unusquisque secundum propriam capacitatem, & ordinem sibi a Magistro præscriptum, ac pluries in die propriam conscientiam unusquisque examinare contendat; Ipsi autem Magistro soli Novitiorum Confessiones audiendi cura committatur. Liceat tamen Superiori etiam locali, si ita expedire judicaverit, vel per se ipsum, vel per alium ab eo deputandum, semel, aut bis in anno eorumdem Novitiorum Confessiones audire. (Quia istæ ordinationes non sunt per modum præcepti, sed solum per modum Regulæ, & Consilii, unde Statutis Regularibus non derogant, nec minus irritant Confessiones aliter factas; *sic in istis terminis tenet Molfes.* part. 1. Sum. tract. 7. cap. 14. num. 83. *ex Peyr.* pag. 298.)

§. 18. Quotidie Missæ Sacrificio intersint, & statutis horis in Choro, nocturnisque divinis Officiis assistant.

§. 19. Exercitationibus etiam corporalibus vacent, legant, vel scribant res spirituales, modestam animi recreationem interponant quæ in solitario loco, & commodo extra Novitiatum, semel in hebdomada, vel in alternis saltem hebdomadibus longior statuatur, fiatque semper Magistro præsente, vel socio, qui multum invigilet, ne duo ab aliis commorentur disjuncti, atque eo tempore, cujusque, in quam natura feratur, propensionem scrutetur.

§. 20. Non liceat eis, durante Novitiatus, & probationis tempore, una cum Professis, nisi in Choro, in Ecclesia, tempore Officiorum, in Processionibus, aut in cœnaculo, causa refectionis commorari, nec permittatur eis Professos domo exeuntes comitari.

§. 21. Pro communibus, & propriis cujusque necessitatibus, quæ accidere possunt, unus ex Novitiis ipsis ætate, moribusque provectior deputetur, qui absente socio, Magistro permittente, omnia, prout opus fuerit, agat, cui etiam januæ custodia, & rerum levioris momenti provisio, intra Novitiatum committi poterit.

§. 22. Cum autem licet Clericorum bene instituendorum cura debeat esse præcipua, Conversorum tamen Religiosa instructio non sit prætermittenda, quin potius æquanimiter amplexanda, quandoquidem satis exploratum est, istorum etiam, cum Regulam profiteantur eamdem, perfectam educationem, tum Religioni decorem, & ornamentum, tum aliis Christifidelibus ædificationem, exemplum, atque utilitatem afferre: Conversis ipsis a Clericorum Novitiatu separatus ad dormiendum locus, quantum commode fieri poterit, assignari præcipitur; illi tamen, hac separatione non obstante, Magistro Novitiorum, seu Superioribus Monasteriorum, & Conventuum, juxta cujusque Ordinis statuta, & Constitutiones subditi esse, & obedientiam præstare debebunt, a quo non tantum circa corporalia obsequia probandi, & exercendi, verum etiam pro eorum capacitate, & commoditate, de spiritualibus, præsertim de modo mentaliter orandi, diligenter instituendi erunt, quod ut commodius fiat, ad capitula, & spirituales conciones, quæ per Magistros Novitiis fieri solent, accersiri debeant, & in Ecclesiis, statutis horis conveniant, nisi tunc in suis Officiis actualibus occupati fuerint.

§. 23. Tempore vero probationis elapso, ii tantum, qui non solum Religiosæ perfectionis capaces, sed ad laborem corporalem apti novo, ac diligenti examine reperti fuerint, dummodo ætatis suæ annum quoad Clericos decimum sextum, quo vero ad Conversos vigesimum primum excesserint, ad Professionem admittantur, sed qui ad Conversorum habitum recepti fuerint, ad Clericorum statum transire, etiam durante tempore probationis, non possint.

§. 24. Superior cujuslibet Conventus, in quo Novitiatus fuerit constitutus, particularem Librum habeat, in quo uniuscujusque Novitii Professio registretur, illumque Novitius professus propria manu, & duo testes, qui præsentes fuerint, subscribant.

§. 25. Conversus vero litterarum ignarus professus in eorumdem testium, qui se subscripserint, præsentia, propria manu signum Crucis apponat, asserveturque liber, & custodiatur in archivio, ubi Scripturæ ad Monasterium, seu Conventum pertinentes reponi consueverunt.

§. 26. Quia vero in quibusdam Ordinibus Filiationis usus est receptus; declaratur, quod licet Decretum sit, ut Novitiis educandis certa Monasteria, aut Conventus designatos quilibet Ordo habere debeat, licitum tamen sit Superioribus Monasteriorum, & Conventuum hujusmodi Ordinum, in quibus Filiationis usus receptus est, eos, quos prænarratis qualitatibus suffultos repererint, in suorum locorum Filios, juxta cujusque Ordinis Constitutiones adscribere, sicque adscriptos, juxta præsentes institutiones, & alias servatis servandis ad Ordinem recepti fuerint, ad loca Novitiatuum cum testimonialibus litteris transmittere, ubi tanquam dictorum Conventuum, seu Monasteriorum Filii, eorumdem nomine, & instantia recipi, ac in Novitiatu probari, & deinde antequam ad eadem Monasteria, seu Conventus Filiationis hujusmodi remittantur, in Professorio ad professionem, ut præmissum est, exerceri debebunt.

§. 28. Porro ne loca unius Monasterii, seu Conventus ab alio præoccupentur, Capituli Generalis, aut Provincialis partes erunt numerum præscribere pro omnibus, & eam similiter rationem circa alimentorum contributionem, si opus fuerit, inire, ac singulis Conventibus, & Monasteriis præscribere, quæ magis expedire videbitur.

§. 28. Ut autem Novitii jam in Professorum numerum, sicut præmittitur, recepti, melius in bono spiritu, Regularisque disciplinæ observantia stabiliantur, & confirmentur, mandatur, ut statim post Professionem emissam, si in Conventibus, aut Monasteriis pro Novitiatibus assignatis, locus aderit secundi Novitiatus sive Professorii, ab ea, quæ Novitiorum est, atque antiquorum Professorum habitatione distinctus, & segregatus, ibi collocentur, si Monasterium, aut Conventus eos alere queat; sin minus in alium commodiorem Conventum, aut Monasterium transferantur, in quo eis locus requisitus ad Novitiatum supra narratis reperiatur, vel accommodetur, aut de novo construatur.

§. 29. Ab hoc tamen illæ Religiones excipiuntur, quæ suarum Constitutionum, seu Institutorum vigore majoris temporis cursu novos Professos intra Novitiatum detinere consuescunt, quibus in hac parte non derogatur; illis tamen permittitur, ut prædictis earum Constitutionibus non obstantibus, idipsum facere possint; si id rationi, ac Religioni magis expedire dijudicaverint, quibus in locis degant sub regulis, & modo vivendi adhuc arctiori, quam servent antiquiores Professi, ita quod in negotiis Monasteriorum, aut Conventuum non se intromittere, nec communibus tractatibus interesse, neque alicujus exterioris obedientiæ officium exercere debeant, ibique permaneant, quousque ad ætatem, Sacris Ordinibus suscipiendis sufficientem, devenerint, vel saltem per triennium post Professionem, quo etiam tempore poterunt, quinimmo & debebunt litterarum studiis operam navare, sub directione, ac regimine Superioris, qui eas qualitates habeat, quibus Novitiorum Magistrum præditum esse oportere dictum est.

§. 30. Declaratur tamen, quod propter præmissa non censeatur concessa licentia recipiendi Novitios, nisi in locis pro Novitiatu designatis, aut in posterum designandis, & pro numero duntaxat in eorum singulis præscripto, vel præscribendo.

§. 31. Denique si illi, qui inter religiosos gradu, & ordine Superiores sunt, & alii, ad quos spectat, in prædictis omnibus, vel eorum aliquo deliquerint, seu quovis

modo contrafecerint, officiorum omnium, quæ tunc obtinebunt, privationem, gravioresque, pro modo admissæ culpæ, pœnas se subituros certo sciant.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum die 19. Martii 1603. Ant. Seneca Reform. Apost. Secr. Anno 1624. Indictione 7. Pontificatus autem S. D. D. N. Urbani divina providentia Papæ VIII. anno ejus 2. die vero 26. Mensis Octobris supradicta Decreta tam Sacræ Congr. Concilii, quam S. M. Clementis VIII. affixa, & publicata fuerunt ad valvas Basilicarum S. Joan. Lateran. & Principis Apostolorum, nec non in acie Campi Floræ, ut moris est, per nos Camillum Fundatum, & Julium Marzitellum Cursores Sanctissimi Brandimartes Latinus pro Magistro dict. Curs.

29 Datur insuper Decretum Ven. Innocentii XI. super Conventibus Novitiatus, & Recollectiones Minorum de Observantia, & super iis, quæ in eisdem Conventibus servari debent.

INNOCENTIUS PAPA XI.

PRO meliori Novitiorum, & recenter Professorum educatione, ut Fratres illi, qui majori spiritus quieti, & strictiori Regulæ nostræ observantiæ incumbere desiderant, id præstare possint in propriis Provinciis absque eo quod hujus studii prætextu, aut ad alias transire, aut novas reformationes, & scissuras in Ordinem invehere moliantur, statuitur, quod in singulis hujus Familiæ Provinciis de Observantia instituantur tres, aut quatuor Conventus Recollectionis, qui sint primi, & secundi Novitiatus, ut simul, & loca spiritualis quietis, & perfectionis seminaria pro tota Provincia esse valeant.

Ad hunc finem eligi, & deputari debent Conventus commodiores pro Regulæ observantia, & Novitiorum educatione, quorum designatio committitur Commissario Generali cum consilio Definitorii cujuscumque Provinciæ respective, cui Generali Commissario etiam committitur prima Guardianorum, & Magistrorum eorum Conventuum institutio cum facultate, ut si in Provincia aliqua non fuerint Religiosi pro his officiis in nova Recollectionis erectione idonei, ex aliis Provinciis, vel Observantibus, vel Reformatis, immo & ex alia Familia possit eos adducere. Et insuper eidem committitur prima in eisdem Conventibus eorum Fratrum collocatio, qui ad formationem prædictæ recollectionis fuerint necessarii.

§. 1. Et ut incommoda ex multiplicitate horum Conventuum alias experta evitentur, omnino interdicitur, ne in qualibet Provincia plures quam quatuor, paucioresve quam tres recollectionis Conventus esse possint, sublata facultate cuilibet Superiori Ordinis super hoc statu dispensandi; Et ut nunquam separari a Provincia possint, decernitur, ut in nullo Conventu Provinciæ, qui hujusmodi Recollectionis non fuerint, possint indui Novitii, nec probationis annum agere; atque ita Provinciæ inseparabiliter sint incorporati, ut sine ipsis, utpote Domus receptionis, Provincia ipsa subsistere non possit.

§. 2. Conventus autem prædicti distribuentur sic, ut in Provinciis magnis duo illorum sint primi Novitiatus, duo vero Professorii, seu Novitiatus secundi: in minoribus autem, aut unus erit primi Novitiatus, & duo secundi, aut e converso, pro commoditate Conventuum, aut Provinciæ; Et quia in nullo prædictorum Conventuum studium facultatis litterariæ collocandum est, aut permittendum, statuitur, quod Professi, antequam ad Professoria, in quibus sunt Artium litterariarum studia, transmittantur, in Conventu Recollectionis secundi Novitiatus ad minus per annum integrum collocentur, ut in spiritu in Novitiatu concepto, antequam ad studia transeant, confirmentur, & roborentur.

Forma autem vivendi in prædictis Recollectionis Conventibus sequens erit:

Primo: Officium Divinum statutis indispensabiliter horis, graviter, & devote persolvatur, & Orationi mentali duabus horis cum dimidia omnino vacetur, ita ut post Matutinum (quod indispensabiliter media nocte persolvendum est una hora, post Primam dimidia, post Completorium hora altera, in Oratione mentali persistant. Sed a Resurrectione usque ad Exaltationem Sanctæ Crucis propter noctium brevitatem, hora post Matutinum orationis in horam ejusdem post Sextam, & ante prandium habendam, commutetur.

Secundo: Silentium, ac lectio spiritualis in Refectorio nulla causa dispensetur; In Dormitoriis autem, Claustris, & Sacristia ita silentium observetur, ut tantum omnino necessaria, & submissa voce Fratres loquantur.

Tertio: Sæculares, nisi Officiales Conventus sint, ad interiora Conventus non admittantur, sed pro rebus necessariis cum ipsis tractandis in Claustro inferiori, camera aliqua honesta disponatur, in qua prædicta præstari possint.

Quarto: Communitates Chori, & Refectorii omnes Fratres sequantur, nec ullus ab aliqua, sine expressa Guardiani licentia, excusetur.

Quinto: Tribus diebus in hebdomada, nempe feria secunda, quarta, & Sabbatho post Vesperas immediate, assistentibus Prælato, & omnibus Fratribus, lectio Expositionis Regulæ, aut Theologiæ Mysticæ habeatur; ita ut duobus ex prædictis diebus exponatur Regula, altero vero de Theologia Mystica, seu de vita spirituali tractetur; Ad hoc instituatur unus Lector, qui sit in Theologia morali, & Mystica versatus, cui, ut tempus pro lectionibus conficiendis habeat, conceditur, ut a Prima, & Oratione post ipsam excusetur. Qui post expletam expositionem Regulæ poterit Decalogum clare, & breviter pro Instructione Juvenum explicare.

Sexto: Guardianus ad minus semel in mense feria sexta post Completorium celebrabit Capitulum culparum, eo modo, quo in Constitutionibus generalibus præscribitur, habita ad Fratres spirituali collectione, in qua ad perfectionem, & spiritualem profectum excitentur, & animentur.

Septimo: Paupertas nostri status, quantum fieri potest, stricte in communi observetur; Et ut ita etiam fiat particulari, Guardiani de omnibus necessariis ad usum strictum Seraphicæ paupertati congruum Fratribus provideant, ita ut recursus particularium ad benefactores, aut amicos spirituales via omnino præcludatur, nullusque quidquam ad usum suum habeat sine expressa licentia Guardiani, qui usum rei, & supellectilis non necessariæ nulli concedat, aut permittat; quod ut exactius observetur, nullus quidquam ad proprium usum clausum habeat, & ad cujuscumque cellam semper aditus Superiori pateat; & tam Novitiis, quam cæteris Religiosis usus duarum Tunicarum talarium, quarum una erit cum caputio, & alia sine caputio, juxta Regulæ præscriptum, concedatur, nec cuiquam permittatur, ut Sudaria, Sachetos, aut alia quævis non concessa in Regula sub prætextu portationis solius Habitus, deferat.

Octavo: Postquam præfata Recollectio per triennium firmata fuerit, nullus possit institui Guardianus in prædictis Conventibus; qui in aliquo illorum per biennium immediate vitam communem Recollectionis sequens, commoratus non fuerint.

Nono: Nullus Religiosus, cujuscumque qualitatis, in Conventu Recollectionis de Familia collocari possit, aut in eo commorari, qui Regulæ præcepta observare non possit; nempe jejunia, excalceationem, duarum tantum Tunicarum usum, peditationem, chori die, noctuque communitatum sequelam; cum pro non valentibus adeo stricte vivere, cæteri Provinciæ Conventus expediti maneant, & tam Guardianus ipse, quam cæteri omnes Fratres hebdomadam sine exceptione suo ordine faciant.

Decimo: In præfatis Conventibus nullus Frater criminosus, aut pro luenda pœna collocari possit, nec quisquam a quocumque Prælato missus recipi debeat, nisi de consensu Guardiani, & majoris partis Discretorum Conventus, admittendus judicetur.

Undecimo: Nullus Religiosus, cujuscumque qualitatis sit, possit recreationis, aut alterius cujusque negotii causa ad prædictos Conventus divertere, nisi quis ad exercitia spiritualia per aliquos dies facienda cum sequela omnium Communitatum, & rigoris vitæ Recollectæ, admitti voluerit, nec Minister Provincialis, quando ad præfatos Conventus, causa Visitationis, vel aliàs accesserit, possit sub pœna suspensionis sui Officii per bimestre, sæculares, aut alios fratres secum ferre, præter suum Secretarium, & Socium, cui Provinciali plurimum in Domino commendata, ut in Conventibus Recollectionis in omnibus seipsum præbeat exemplum bonorum operum, & Regularis disciplinæ.

Duodecimo: Discursus Fratrum extra Conventum, quantum fieri possit, evitentur, & ut Fratres addicti Choro extra Conventum non vagentur, statuitur, ut in quolibet prædictorum Conventuum, præter Officiales pro interiori gubernio necessarios, collocentur Fratres laici Spirituales, & devoti, qui continuo, & extra Conventum, eleemosynas pro necessitatibus Fratrum temporibus opportunis petant, & spiritualis vitæ quieti incumbant; Fratribus autem Choro addictis pro exeundi extra Conventum licentia concedatur, nec unquam nisi duo extra ipsum esse possint; Novitiis autem, & Clericis in nullo casu, nisi in Communitate, exeundi a Claustro licentia concedi possit, sub pœna privationis officii eam concedenti.

Ultimo: In prædictis Conventibus quoad reliqua ad vitam Monasticam spectantia, constitutiones generales exacte ab omnibus observentur, ut cæteris exemplo, & ædificationi in pura observantia sint.

Curent itaque Commissarius Generalis, & Provinciarum Diffinitoria, ut prædicti Recollectionis Conventus præ-

prædicta vivendi forma erigantur, & componantur; Dum enim per attestationem prædicti Commissarii generalis, & Diffinitorii Provinciæ, & Discretorum illorum Conventuum juramento firmatam de tali erectione, & compositione constiterit; Sanctissimus Dominus Noster pro sua benignitate licentiam induendi Novitios in illis Conventibus sic efformatis concedet; Quod si post primam concessionem prædicta vivendi forma in ipsis Recollectionis Conventibus exacte, & rigorose non observetur, licentia ulterius induendi in illa Provincia non concedetur; Unde Provinciæ ipsæ sibi consulant, nam si medio adeo ad bonum, & stabilitatem Religionis conducente non utantur, omnino successu temporis extinguentur.

100 Alia Vide verb. *Approbatio art. 2. numer. 2. verb. Annus probationis, seu Novitiatus; verbo Habitus, verb. Professio.*

101 Receptus pro Laico, seu Converso, an possit transire ad statum Clericalem, vide verb. *Professio num. 88., &* 89. & verb. *Transitus num. 2.*

102 Novitii in quibus edocendi, atque instruendi, habebis benevole lector vel in indice ad calcem indicis tituli hujus, vel in aliquo ex tenuibus aliis nostris operibus, quæ Deo dante post promptam Bibliothecam in lucem insuper daturi sumus: ob gravem enim adversum casum, ea, quæ novissime de re jam medicata erant, non potuerunt hic apponi.

103 Ad complementum hujus tituli, præstat addere, quod per unum Novitium mei Seraphici Ordinis Minorum de Observantia habuit originem devotio Coronæ Beatissimæ V. M. septem decadum in honorem suorum septem Gaudiorum, modo qui sequitur, prout refertur ad litteram in Annalibus Wadinganis *tom. 10. ad annum* 1422. *a numer. 8. ad 18. ultimæ Romanæ impressionis typis Rochi Bernabò* 1734.

Sub hoc tempus, idest Anno Christi 1422. associatus est Minoribus adolescens quidam, Beatæ Virgini Mariæ reverenter addictus, qui contexta ex floribus corolla, simulacrum ejusdem decorabat. Dum legendis floribus, & huic prosequendæ pietati non adeo liceret in tyrocinio intendere, juvenili levitate constituit ad sæculum redire. Discessurus Virginem salutavit, & Patrocinium poposcit. Cui illa apparens dixit; *Noli contristari ob dimissum, vel impeditum, quod mihi præstabas, florum obsequium; docebo, quomodo in aliud præclarius convertas, & coronam mihi compingas, serto illo rosarum valde pulchriorem. Singulis diebus coronam mihi contexe, non ex floribus, qui cito marcescunt, neque semper haberi possunt, sed ex piis precibus, quas tu potes, & Angelus docuit recitare. 1. Profer decies Salutationem Angelicam, & semel Orationem Dominicam, in memoriam gaudii, quo ego exultavi de concepto Verbo Æterno. Secundo, eadem repete, propter illud, quo perrexi cum festinatione in montana Judææ cognatam Elisabetham invisura. Tertio, propter summam lætitiam, qua Christum Dominum absque dolore, integro pudore sum enixa. Quarto, propter eam, qua Magos infantulum adoraturos excepi. Quinto, ob repertum in Templo Filium, quem prius deflebam amissum. Sexto, ob gloriosam ejus resurrectionem. Septimo, ob meam in Cælos assumptionem. Hæc si singulis diebus dixeris, certo scias sertum mihi gratum, & tibi meritorium te compacturum.* Obsecutus adolescens, qua potuit devotione, recitare cœpit præscriptam precum formulam, & accedens caute tyronum Magister, ut exploraret quid in cubiculo ageret, vidit Angelum rosas filo paulatim inserentem, & singulis denis aureum lilium connectentem, mox coronam ex omnibus composuisse; & tyronis genuflexi capiti imposuisse. Paulo post præceptor imperavit, ut quæ tunc faciebat, enarraret, dixitque eo se modo preces illas obtulisse, quo a Beata Virgine instructus fuerat, unde visionis arcanum Magister percepit.

Confirmatur Miraculis.

1. Prosecutus ille quotidie per omnem vitam devotionem hanc, accidit ut cum socio alternatim repetens, per nemus quoddam, prædonum latibulum, transiret. Prodeuntes ex latebris nebulones irruerunt in Fratres, sciscitantes quonam dilapsa fuerit speciosa puella, quam secum in nemoris aditu ducebant. Illi negare, & abjurare se nullum duxisse, neque vidisse; hi urgere, in comitatu fuisse, precariis orbiculis rosas alligasse, & ultima minari tormenta, nisi revelent ubi dimiserint, aut absconderint. Dum nihil extorquere potuerunt a nihil scientibus, ad arbores alligatos vexare tentarunt. Illi e contra agonem suum Deo, & Sacratissimæ Virginis commendantes, rogarunt ut invocantibus opem ferrent. Adfuit Beata Virgo, & latrones increpavit, quod ita inhumane suos servos tractaverint, seque ipsam esse dixit, quæ associabat coronæ pensum devote solventes. Hac visione territi, & increpatione compuncti latrones, a viis suis pessimis recedentes, Fratrum Minorum institutum susceperunt, & ubique retulerunt, quæ propriis oculis conspexerant.

2. Hinc invaluit mos in Ordine Minorum, transivitque ad alios, coronam Beatæ Virginis recitandi, quam oratione Dominica septies, & Salutatione Angelica septuagies & bis, repetita, in honorem septuaginta duorum annorum, quibus Sacratissima Virgo, juxta probabiliorem sententiam vixit, & gaudiorum septem ab ipsa complendam pii viri asseverant. Ut vero amplius hæc cresceret pietas, crebra fecerunt miracula. Etenim post paucos annos ipse adolescens decedens, visus est in Cœlum efferri, rosis, & liliis circumdatus, atque inter brachia Sacratissimæ Virginis exceptus, floribus coronari.

3. Consodalis alter firmiter constituit quotidie coronam hanc recitare ante prandium, sed semel oblitus, dum manducare incepit, recordatus est omissionis. Petiit licentiam abeundi, recepitque se in templum, ubi coram Beatæ Virginis Altari, quod solebat, pensum solvebat. Dum his immoraretur, misit Guardianus exploratum quid ageret, aut quo abierit. Visus est genuflexus orans, & Angelos duos per brevia intervalla excipere ex ore ejus rosas, & post decimam quamque, lapidem pretiosum, & ex his contextam coronam imposuisse capiti Beatæ Virginis adstantis. Retulit omnia Explorator Præfecto; hic vero obedientiæ præcepto ab orante confessionem omnium extorsit.

4. Simile quid accidit Anconæ in Marchia. Beatus Gabriel Anconitanus Guardianus, admirandæ pietatis vir, præcepit Ludovico Albanensi tyroni, ut singulis diebus antequam manducaret, obsequium istud Beatæ Virgini præstaret. Quodam die toto tempore antemeridiano domesticis ministeriis implicitus, non potuit. Dum mensæ assideret, interrogatus a Superiore, an pensum hoc Beatæ Virgini illo die persolverit, & fassus non fecisse, jussus est in Ecclesiam abire, atque omissionem compensare. Abiit, fecit, oravit coram Altari, præcipue hanc noxam sibi dimitti. Submisit postea Superior, qui investigaret, an vere obedierit? visus est ferme eodem modo, quo alter orare, atque ejus precibus aptatam corollam Beatæ Virginis capiti circumduci. Retulit hic quæ vidit; missi deinde alii, qui etiam idipsum præspexerunt: accessit demum ipse Guardianus, & quæ reliqui, conspexit. Hinc amplius devotionem Novitio commendavit, & cæteris Fratribus imitandam proposuit, & diurno tempore, illo loco, quo Novitius orabat, perseveravit suavissimus odor rosarum, & liliorum.

5. Frater Petrus e Civitate Pennensi oriundus, socius B. Thomæ Florentini, & primus inter Observantes Provinciæ Sancti Bernardini, Laicus vir miræ perfectionis, & assiduæ orationis, qui aliquoties visus est per horas quinque immobilis, brachiis in crucis modum protensis hæsisse, facie interim Solis instar resplendente: aliquoties etiam e terra in altum elevatus, hac etiam ferebatur devotione, ut quotidie his præcandi formulis Beatam Virginem salutaret. Semel accidit, dum construendo Cœnobio Sanctæ Mariæ Podii Orfonæ adlaboraret, ut diurno labore fessus oblivisceretur coronam recitare. Dum iret cubitum, meminit omissi pensi Mariani, statimque recessit ad Oratorium, dicturus quæ solebat. Ab incepta corona paulo post somno correptus, absolvere non potuit. Dormitanti apparens Beata Virgo Angelis duobus associata dixit: Dormi, & requiesce dilecte fili, satis orasti laboribus fessus, obedientiæ, & charitatis operibus addictus, & efferri fecit per Angelos in lectum. Ad matutinas preces expergefactus, comperit visionem, quam habuit, veram fuisse, non imaginariam.

6. Simile ferme per omnia accidit cuidam Fratri adolescenti in Provincia Romana, die quodam distracto in hospitibus recipiendis. Rem omnem deprædicabat Frater Laurentius de Monte Calerio, Vicarius ejusdem Provinciæ, vir probatissimæ vitæ, Beatæ Virginis Mariæ cultor studiosissimus. Qui de hac re scribunt, suspicantur ista eidem Laurentio in sua juventute accidisse.

7. In Provincia Sancti Francisci, & Comitatu Assisii, fuit quidam vir religiosissimus, pietate, & prophetiæ dono insignis, qui devotionem hanc omni hominum generi, magnis, & parvis, nobilibus, & infimis, senibus & junioribus perpetuo inculcabat, propterea *Frater Jacobus de Corona* nuncupatus. In omnibus tribulationibus, & necessitatibus ad has preces recurrebat, & opem reportabat, rebusque dubiis dabat responsa. In Burgo Sancti Sepulcri, dum ageretur de destruendo Conventu Minorum extra mœnia posito, ne hostibus Neapolitanis cito adventuris foret præsidio, rogavit Jacobus Commissarium, a Senatu Florentino in hanc rem amandatum, ut a ruina paululum supersederet, donec ille Beatæ Virginis imploraret auxilium. Assueto suo precum genere salutavit, rogavitque, ut domum, in qua tot ei coronæ quotidie tam a se, quam a reliquis Fratribus offerebantur, servaret indemnem. Responsum accepit non accessuros hostes, sed ab omnibus Florentinorum terminis brevi discessuros; quod post paucos dies ipse probavit

eventus. Eo in loco, posiquam varia patrarat miracula, & Sacrosancta susceperat Ecclesiæ Sacramenta, migravit ad Dominum. Animam ad Cœlos evehi inter multitudinem Angelorum visum est, & exequiis interfuit populus universus.

8. 9. 10. Bernardinus Feltrensis Veronæ, in Eremitorio Pescariæ, Provinciæ Sancti Antonii, narrabat ea in urbe accidisse, ut Frater quidam pius in quodam Ecclesiæ angulo, formula hac orandi devote uteretur, & ab alio viderentur ei astitisse Angeli, qui ad singulas salutationes Angelicas corona aurea Virginem redimerent, & rosam, aut lilium porrigerent. Referebat etiam, in eadem Provincia Antonium Rubeum Foro-Juliensem, huic pietatis generi addictissimum, dum comitaretur senem quemdam Provinciæ Vicarium in Civitate Vicentiæ, sub continuo aquarum diluvio, invocata B. Virgine, & positis precariis orbiculis in capite, neque una guttula madefactum, sed sicca veste in urbem omnibus admirantibus pervenisse. Frater Franciscus Sulmonensis Provinciæ Sancti Bernardini, vir laudabilis, & pius, retulit adolescentem quemdam initiandum apud Minoritas, toties quoties accedebat, ut religiosa veste indueretur, revocatum variis tentationibus, quas demum nullo negotio superavit, recitata corona aliquoties coram B. Virginis effigie.

11. 12. 13. 14. Prædictus Feltrensis publice prædicavit, scholarem Perusinum, nobilis adolescentulæ amore insanientem, magicis incantationibus usum, ut potiretur, sed omnes elusas, etiam ipsius Dæmonis confessione, quod singulis diebus coronam hanc Beatæ Virgini puella consecraret. Improbæ etiam vitæ hominem, qui ex summa desperatione dæmones in suum convocavit interitum, ab eisdem sibi apparentibus responsum accepisse, nocere non posse, quotidie has preces recitanti. Ticini dixit ex suggesto nobilem quamdam matronam docuisse hunc Virginis cultum suos filios puerulos, summo mane singulis diebus exhibendum, atque ex his unum in flumen decidisse: matri demum, & multis corpus quærentibus super aquas incolumem apparuisse, & dixisse, se beneficio illius Virginis servatum, cui ex matris disciplina matutinas adaptabat coronas. Pellicem etiam, propter quam multa orta erant scandala, & homicidia, demum lethaliter sauciatam, & in foveam projectam, apparente, & protegente B. Virgine, propter hanc quotidianam devotionem, eo usque vixisse, donec advenerit Confessarius, & rite se accusanti reatuum impenderit absolutionem, statimque expirasse.

15. 16. Volaterris anno MCCCCLIV. devota fœmina, antequam iret cubitum cum suis filiis, hac formula oravit. Accidit, ut illa nocte tectum oppressum nimio pondere nivis corrueret, sed nihil nocuit, paucis arundinibus circa lectum compositis, totam molem cum omnium admiratione sustinentibus. In oppido Sartiani in eadem Provincia Etruriæ, & Ecclesia Minorum, irruentes duo sicarii in duos incolas Castri plebis, hujus cultus Mariani perpetuos observatores, uni nocere non poterant, alteri licet vulnera multa inflixerint, vivus, & sanus præter omnium expectationem apparuit. Hæc & alia multa collegerunt, qui de recitanda Virginis corona, ejusque virtute pie scripserunt.

Ob hæc, & alia miracula cœpit a nostris Religiosis de Observantia promulgari in tota Seraphica Religione, & in universo Orbe hic sanctus usus, & singularis devotio Coronæ Beatissimæ Virginis Mariæ, omnes fervide exhortando ad frequentandam hanc tam acceptam B. M. Virgini, & Fidelibus sic proficuam Devotionem; itaut brevi intervallo temporis fuerit ab omnibus Mariæ devotis in praxim deducta, & a Romanis Summis Pontificibus approbata, valde commendata, & Indulgentiis ditata, ac decorata, & signanter a Leone X. Brevi incipiente *Exponi nobis*, & alio incipiente *Dum præexcelsa*, in quo concessit Indulgentiam Plenariam omnibus Fratribus, & Sororibus Ordinis Fratrum Minorum, & consequenter Tertiariis, & Cordigeris recitantibus dictam Coronam B. M. V. ex 72. Ave Maria, & 7. Pater noster, cum adhuc uno Pater, & Ave pro Summo Pontifice; Quam Paulus V. post generalem Indulgentiarum Regularibus concessarum revocationem, de novo concessit 8. *Julii* 1608. ad instantiam Patris Ludovici a S. Joanne Evangelista Commissarii Generalis Ultramontanæ Familiæ Minorum de Observantia, ut refert Lantusca in *Theatro Regularium*, *verb. Indulgentia num.* 3. *Et Innocentius XI. Brevi incipiente* Exponi Nobis, *firmam esse voluit, atque sancivit, ut patet in* Rubricis novi Breviarii nostri Franciscani confirmatis ab Innocentio XII. num. 90. *Et hanc Indulgentiam applicabilem esse etiam Defunctis expresse docent Candidus Brugnolus* in Speculo Clericorum tract. 3. cap. 15. resolut. 10. *Petrus Antonius de Venetiis* in Viridario Seraphico italice impresso tom. 2. part. 7. cap. 19. in fine, *& alii passim innixi etiam speciali Brevi Gregorii XV. edito sub die* 10. Novembr. 1622. *in quo concessit quod Fratres Minores, Clarissæ, & Tertiarii, quibus additi sunt Cordigeri, possint applicare per modum suffragii omnes Indulgentias, & opera meritoria animabus Purgatorii*. Vide verb. *Indulgentia* art. 5. num. 10. & 12.

Novitii Regulares admitti debent juxta formam Decre-
torum Clementis VIII. & Constitutionem Ordinum pe- 105
culiarium; nec sine gravi causa minuendum est ipsis pro-
bationis tempus; Benedict. XIV. tom. 2. Constitut. 47. in-
cip. *Si datam hominibus*. Novitiatus expleri debet in
Cœnobio ad institutionem Novitiorum designato sub 106
pœna nullitatis Professionis; Idem *ibid.*

Novæ additiones ex aliena manu.

MAgna inter Doctores quæstio est, an Abbates, qui- 1
bus jus est conferendi primam tonsuram, & minores
ordines subditis suis Regularibus, possint eos conferre
Novitiis; Resolutio autem hujus quæstionis inde pendet,
an Novitii accenseri possint subditis Regularibus, quibus
tantum possunt Abbates primam tonsuram, & minores
ordines conferre.

Affirmant autem *Pirbing. ad tit. Decretal. de Tempor.* 2
Ordin. num. 55. *Krimer ad eundem titulum num.* 2117.
Engel. de Privil. Monast. privileg. 49. *Schmier Jurisprud.
Canonic. Civil. lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 2. *sect.* 2. §. 1. Neque
vero *clar. mem. Cardinal. Petra in commentar. ad Con-* 3
stitut. Apostol. Constitut. unic. Urban. II. sect. 2. *num.* 10.
Mirand. in Manual. Prælator. tom. 1. *quæst.* 38. *art.* 9.
Pax Jordan. diversar. Lucubrat. tom. 1. *lib.* 5. *tit.* 3. *numer.* 60. *Tamburin. de Jure Abbat. tom.* 2. *disp.* 10. *q.* 10.
num. 4.

At amplectenda omnino est negativa sententia, quam 4
tenuit *Sacra Congregatio Concilii interpres in Mutinen. Or-
dinationis* 14. *Maji* 1689. In hac causa enim, tametsi de- 5
finitum fuerit Abbatem Cassinensem haud potuisse pri-
mam tonsuram conferre Oblato; idem tamen dicendum
est de Novitio, quippe qui non secus ac Oblatus, subdi-
tus Regularis dici nequit.

Utrum autem collatio primæ tonsuræ, & Ordinum 6
Minorum facta Novitio sit tantum illicita, an etiam in-
valida, vide apud *Grueber de Privileg. disput.* 7. *sect.* 2.
num. 18. *& sequent.*

De Ordinarii licentia ex Concilio Trident. *sess.* 25. *cap.* 7
16. *de Regular.* in Renunciationibus Novitiorum intra
duos menses ante professionem requisita, de qua agit
Auctor a num. 30. *ad plur. sequent.* quæri solet, & qui-
dem maxima animorum contentione, utrum requisita ea
sit pro extrinseca solemnitate, an pro forma. In variis 8
Doctores abierunt opiniones. At Rota tenet eam pro for-
ma requisitam esse, ut novissime *in Romana, seu Januen.
Successionis* 9. *Decembris* 1746. §. 8. *coram clar. memor.
Millin. &* 26. *Junii* 1747. §. 8. *coram Reverendiss. Cor-
tada.*

Valde autem utilis est hæc observatio; Eo enim ipso, 9
quod hæc licentia non pro solemnitate extrinseca, sed
pro forma est requisita, sequitur hinc, quod si ea haud
interveniat in ipso actu renunciationis, præsumi haud
possit, ex observantia licet triginta annorum. Ex hac
enim observantia præsumi potest solemnitas extrinseca
actus, non item forma ejusdem actus, ut confutatis om-
nibus contrariis respondit idem Sacrum Tribunal Rotæ
in dict. Romana, seu Januen. Successionis 9. *Decembris*
1746. §. 7. *& sequent. coram clar. memor. Millin. &* 26.
Junii 1747. §. 8. *& plur. sequent. cor. Reverendiss. Cor-
tada.*

Quid si ipsa licentia enunciata in instrumento renun- 10
ciationis, minime tamen reperiatur? Hoc in casu posse
eam præsumi ex observantia triginta annorum placuit ei-
dem Supremo Auditorio Rotæ *in dict. Decisionibus loco
mox citato*. At si ipsa nec enunciata in instrumento re- 11
nunciationis sit, præsumi haud potest ex dicta observan-
tia triginta annorum.

Nec illud est hic reticendum, quod ex eo, quod hæc 12
licentia requisita est pro forma actus, nec juramento re-
nunciare ei valet Novitius; *Rota in dict. Romana, seu
Januen. Successionis* 9. *Decembris* 1746. §. 8. *coram. clar.
mem. Millin. &* 26. *Junii* 1747. §. 8. *coram Reverendiss.
Cortada.*

N U M M U S.

Vide verb. *Emptio art.* 1. *num.* 7. *&* 9.

NUN-

N U N T I U S.

1 NUncius. Vide verb. *Legatus*.

Additio ex Auctore.

2 Nuncii Sedis Apostolicæ offendi prohibentur sub pœna
excommunicationis; Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 14.
3 incip. *Pastoralis* §. 11. Nunciis Apostolicæ Sedis adimitur
facultas dispensandi quoad clausuram; Idem Constit. 39.
incip. *Regularis disciplinæ* §. 4. & Constitut. 4. incip.
4 *Salutare* §. 3. Nuncio Poloniæ adimititur facultas dispen-
sandi quoad formalitates præscriptas in celebratione Ma-
trimonii; Idem Constitut. 85. incip. *Nimiam* §. 16. Ar-
5 bitrio Nuncii Apostolici Venetiis existentis permittitur
Neophytis ad Fidem conversis Venetiis in loco pio Ca-
techumenorum Matrimonium contrahere cum Fideli abs-
que interpellatione prioris conjugis in infidelitate relicti;
6 Idem Constitut. 117. incip. *In Suprema*. Nuncii Aposto-
lici in Computisteria Camerali rationes exhibere tenen-
tur de pecuniis Cameræ a se administratis; Idem tom. 2.
7 Constitut. 6. incip. *Apostolicæ sedis num.* 26. Nunciis Se-
dis Apostolicæ injungitur, ut super Episcoporum Resi-
dentia invigilent; Idem Constitut. 18. incip. *Ad uni-
versa*.

N U N D I N Æ.

Additio ex Auctore.

1 NUndinæ sunt de rebus majoribus semel in anno, vel
saltem raro in eodem loco, negotiatoribus de lon-
ginquo convenientibus; Benedict. XIV. tom. 1. Constit.
2 141. incip. *Ab eo tempore* §. 16. Nundinæ Ecclesiasticis
legibus sæpe interdictæ fuerunt diebus Festis; Idem *ibid.*
§. 18. Sed ob generalem consuetudinem, & necessitatem
3 hominum tollerandæ sunt; Idem *ibid.* §. 25. Prohibentur
tamen agitari commercia certis per diem Festum horis,
4 quibus Divina Officia celebrantur; Idem *ibid.* §. 30. &
Constit. 105. incip. *Paternæ Charitatis* §. 2. Prorogatis
diebus Nundinarum, & Indultorum ad eas celebrandas
5 concessorum; Idem *ibid.* Nundinæ in Civitate Senogal-
liensi celebrari jubentur per septemdecim postremos dies
6 Mensis Julii, cum privativa, exemptionibus, & privile-
giis, Idem cit. Constitut. 105. incip. *Paternæ*. Vide in
addition. ad verb. *Festa*.

N U P T I Æ.

S U M M A R I U M.

1 *Nuptiæ unde dictæ?*

2 *Fœminæ dum maritantur, cur velentur?*

3 *In nuptiis quare a Sponso detur annulus Sponsæ, & inseratur in quarto digito?*

4 *Veritas nuptiarum non consistit in sola commixtione maris & fœminæ, sed principaliter in Tori conjugalis fide, & cura ordinata Filios procreandi.*

5 *Qui non Filios procreandi, sed explendæ libidinis causa sibi invicem copulantur, non tam conjuges, quam fornicarii videntur.*

6 *Nuptiæ terram replent, Virginitas paradisum.*

7 *Nuptiæ secundæ permittuntur ut licitæ.*

8 *In nuptiis non debent Christiani saltare, & alia similia facere.*

9 *Nuptiarum solemnitas quibus temporibus fuerit prohibita jure veteri?*

10 *Et quibus temporibus sit prohibita jure novo Concilii Tridentini.*

11 *Tempus Adventus in hac prohibitione incipit a primis Vesperis Sabbati præcedentis, in Feria autem quarta Cinerum a media nocte illius Feriæ.*

12 *Terminat autem tempus dictæ prohibitionis in die Epiphaniæ, & in die Octavæ Paschatis inclusive.*

13 *Nuptiarum solemnitas pro certis anni temporibus potuit, & potest licite prohiberi ab Ecclesia, & contrarium asserens est anathema.*

14 *Omnia ea, quæ concernunt nuptiarum benedictionem,* remissive.

15 *Traductio Uxoris ad domum viri privata, & sine solemnitate, & consumatio Matrimonii, seu carnalis copulæ, an sit prohibita in supradictis anni temporibus?*

16 *Denuntiationes Matrimonii fieri possunt temporibus prohibitis nuptias celebrare.*

17 *Per nuptias prohibitas proprie intelligitur ipsamet solemnitas seu pompa exterior, quæ in contractu Matrimoniali adhiberi solet.*

18 *Advertenda sunt hic aliqua specialia notabilia ad* num. 19.

20 *Mater transiens ad secundas nuptias privatur tutela Filiorum prioris Matrimonii.*

21 *Item perdit etiam curatelam eorum.*

22 *Dicta tamen pœna non afficit Patrem transeuntem ad secundas Nuptias.*

23 *Alia ad rem*, remissive.

24 *Subnectuntur Supplementa Auctoris* ad n. 30.

NUptiæ dicuntur ab obnubendo, quia fœminæ in Nuptiis caput suum obnubere solerent, textu expresso *in cap. Nec illud* 8. *caus.* 30. *quæst.* 5. ibi: *Inde enim & nuptiæ dictæ, quod pudoris gratia se puellæ obnubeant*. Sic autem fecit Rebecca videns Isaac sponsum venire in occursum sibi; *Gen.* 24. *num.* 64. *&* 65. ibi; *Rebecca quoque conspecto Isaac descendit de Camelo; & ait ad puerum: Quis est ille, qui venit peragrum in occursum nobis? Dixitque ei: Ipse est Dominus meus. At illa tollens cito pallium, operuit se.* 1

Fœminæ, dum maritantur, ideo velantur, ut cognoscant se semper Maritis suis subditas esse, & humiles, textu expresso *in cap. Fœminæ, dum maritantur, ideo velantur, ut noverint se semper Maritis suis subditas esse, & humiles.* 2

In nuptiis annulus a sponso sponsæ datur, vel propter mutuæ fidei signum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda jungantur, & ideo quarto digito inseritur, textu expresso *in dict. cap. Fœminæ* 7. *caus.* 30. *quæst.* 5. *in fine*, ibi; *In primis Nuptiis annulus a Sponso sponsæ datur; sit hoc nimirum, vel propter mutuæ fidei signum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda jungantur. Unde & quarto digito annulus idem inseritur, quod in eo vena quædam, ut fertur, sanguinis ad cor usque perveniat.* 3

Veritas Nuptiarum non consistit in sola commixtione 4
maris, & fœminæ, sed principaliter in Tori conjugalis
fide, & cura ordinata Filios procreandi, ut expresse ca-
vetur *in cap. Non enim caus.* 32. *quæst.* 1. Unde qui non 5
causa procreandi filios, sed explendæ libidinis sibi invi-
cem copulantur, non tam conjuges, quam fornicarii vi-
dentur, textu expresso *in cap. Pudor.* 1. *caus.* 32. *quæst.* 2.
ibi: *Qui ergo non causa procreandæ sobolis, sed explendæ
libidinis sibi invicem copulantur, non tam conjuges, quam
fornicarii videntur.*

Nuptiæ terram replent, Virginitas Paradisum; Sic ex- 6
presse dicitur *in cap. Nuptiæ* 11. *caus.* 32. *quæst.* 1. Nu- 7
ptiæ secundæ permittuntur ut licitæ; *cap. Hac ratione*
9. *cap. Quomodo* 10. *cap. Aperiant* 11. *cap. Deus* 12. *&*
cap. Quod si dormierit 13. *caus.* 31. *quæst.* 1. cum simili-
bus.

In Nuptiis non debent Christiani saltare, & alia similia facere; *Concil. Laodiens. cap.* 53. ibi. *Non oportet Christianos ad Nuptias euntes vel ballare, vel saltare, sed caste cœnare, vel prandere, sicuti competit Christianis.* Et hoc in secundis Nuptiis prohibetur sub pœna Excommunicationis, & alia arbitraria; *Conc. Turonens. IV. cap.* 13. ibi: *Fieri omnino prohibemus sub Excommunicationis sententia, & alia pœna arbitraria.* 8

Nuptiarum solemnitas Jure veteri prohibita erat a Septuagesima usque in Octavam Paschæ, & tribus hebdomadis ante Festivitatem Sancti Joannis Baptistæ, & ab Adventu usque post Epiphaniam; textu expresso *in cap. Non oportet* 10. *caus.* 33. *quæst.* 4. ibi; *Non oportet a Septuagesima usque ad Octavam Paschæ, & tribus hebdomadis ante Festivitatem Sancti Joannis Baptistæ, & Adventu Domini usque post Epiphaniam nuptias celebrare, quod si factum fuerit, separentur*; & ex parte concordant *cap. Non oportet* 8. *cap. Non licet* 9. *& cap. Nec Uxorem* 11. *ead. caus.* 33. *& quæst.* 4. & de his fit sermo *in cap. Capellanus* 4. *de Feriis.* 9

Jure autem novissimo Concilii Tridentini *sess.* 24. *de reformat. Matrimonii cap.* 10. Nuptiarum solemnitas prohibetur solum ab Adventu Domini usque in diem Epiphaniæ, & a Feria IV. Cinerum usque in Octavam Paschatis inclusive, ibi: *Ab Adventu Domini Nostri Jesu Christi usque in diem Epiphaniæ, & a Feria quarta Cinerum usque in Octavam Paschatis inclusive antiquas solemnium Nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observare Sancta Synodus præcipit. In aliis vero temporibus nuptias solemniter celebrari permittit. Quas Episcopi, ut ea, qua decet, modestia, & honestate fiant, curabunt; sancta enim res est Matrimonium, & sancte tractandum.* 10

Tempus Adventus in hac prohibitione incipit a primis Vesperis Sabbathi præcedentis; in Feria autem quarta Cinerum a media nocte illius Feriæ; Barbosa *in dict. sess.* 24. *Concilii Tridentini cap.* 10. *n.* 2. Molfes. *in Summa* 11

ma Theologiæ Moralis tract. 4. cap. 11. num. 11. & alii passim ., Terminat autem tempus dictæ prohibitionis in
12 die Epiphaniæ inclusive , & in die Octavæ Paschatis etiam inclusive ; Concilium enim , dum dicit , *usque in diem Epiphaniæ* , excludit ipsius Octavam ; & dum subjungit *inclusive* comprehendit tam ipsam totam diem Epiphaniæ , quam totam diem Octavæ Paschatis , quia illud verbum *inclusive* ad utrumque tempus est referendum , cum nulla subsit ratio diversitatis , ut recte notat Fagnan. *in cit. cap. Cappellanus* 4. *num.* 5. *de Feriis arg. leg. Plures* 29. *ff. de rebus dubiis* , *& leg. Cum post omnes* 1. *Cod. de libris præteritis* .

13 Nuptiarum solemnitas pro certis temporibus potuit , & potest licite prohiberi ab Ecclesia , & contrarium asserens est anathema ; Concil. Trident. *sess.* 24. *Doctrina de Sacramento Matrimonii Canon.* 11. ibi : ,, Si quis dixerit , ,, prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni tem- ,, poribus superstitionem esse tyrannicam ab Ethnicorum ,, superstitione profectam , aut benedictiones , aut alias ,, cæremonias , quibus Ecclesia in illis utitur , damna- ,, verit , anathema sit .

14 Omnia ea , quæ concernunt Nuptiarum benedictionem ; vide verb. *Benedictio art.* 4. *per totum* .

15 Traductionem Uxoris ad domum viri etiam privatam , & sine solemnitate , item & carnalem copulam , seu consummationem Matrimonii prohiberi in supradictis anni temporibus censet , & multis adductis probat Fagnanus *in cit. cap. Cappellanus* 4. *de Feriis a num.* 8. *usque in finem* ; At solam traductionem , quæ fit cum solemnitate , esse interdictam , tenet Gofredus *in Summa tit. de Matrim. contrahend. contra interdict. Eccles. num.* 2. Tancred. & post eum Hostiens. *in citat. cap. Cappellanus numer.* 2. *in fine* . Reiffenstuel *Theolog. Moral. dist.* 14. *quæst.* 2. *num.* 12. Sanchez *de Matrimon. tom.* 2. *libr.* 7. *disp.* 7. *num.* 16. cum pluribus ibi citatis , & alii passim , Item & copulam carnalem , seu consummationem Matrimonii esse licitam dictis temporibus tenent Sanchez *loc. citat. num.* 23. Navarr. *in Manual. cap.* 22. *num.* 5. Card. Bellarmin. *lib.* 1. *de Matrimon. cap.* 31. *ad finem* , Barbosa *in dict. sess.* 24. *cap.* 10. *de reformat. Matrimon. num.* 5. & alii passim , & signanter Nicolius *in Flosculis verb. Matrimonium num.* 6. ubi expresse dicit , quod Matrimonium contrahere , vel consummare absque Nuptiis , & traductione sponsæ solemni , ac sine benedictione nuptiali nullo tempore prohibetur ; *Ex Rituali Roman. Rubric. de Sacrament. Matrimon.* Navarr. *cap.* 22. *num.* 71. & jam sic obtinuit praxis , ut quocumque tempore licite Matrimonium contrahatur coram Parocho , & testibus absque solemnitate , per textum ubi dicitur , quod *ea sit Romanæ Ecclesiæ consuetudo , ut quocumque tempore Matrimonium contrahatur* . Unde denunciationes Matrimonii
16 fieri possunt temporibus prohibitis nuptias celebrare , ut expresse decrevit *Sacra Congreg. Episcop. & Regular.* 13. *Decembr.* 1589. apud Barbos. *in Summa Apostolic. decis. verb. Denunciationes Matrimoniales num.* 2. *de Offic. &*
17 *potest. Parochi cap.* 21. *num.* 14. Per nuptias enim prohibitas proprie intelligitur ipsamet solemnitas , seu pompa exterior , quæ in contractu Matrimoniali communiter adhiberi solet ; *arg. Concil. Trident. citat. sess.* 24. *Canon.* 11. ibi : *Prohibitionem solemnitatis nuptiarum* , *& citat. cap.* 10. *ejusdem sess.* 24. ibi : *Solemnium nuptiarum prohibitiones* . . . . . *Nuptias solemniter celebrari* , ut expresse docet Reiffenstuel *loc. cit. dist.* 13. *num.* 2. & alii passim .

18 Attendenda sunt hic quæ sapientissime suo more tradidit Card. de Lambertinis , deinde Summus Pontifex felic. record. in suis eruditissimis Notificantibus *Volumine* 4. *Notificatione* 13. *per tot.* ubi plurimis solidissime ad rem adductis merito ibi videndis , docet ad licite contrahenda Matrimonia temporibus vetitis , seu feriatis requiri licentiam Ordinarii in illis Diœcesibus , ubi adest , vel legitima consuetudo , vel Diœcesana Dispositio ipsam petendi dictis temporibus ; qua ibi obtenta , & licite contrahitur Matrimonium , & Sponsa absque solemnitatibus ad viri domum traducitur , juxta Decretum *Sacræ Congregationis Concilii sub die* 10. *Junii* 1684. ab ipso allegatam his verbis .

DUBIUM TRADUCTIONIS SPONSÆ.

Nonnulli Parochi pro sua , & Matrimonia contrahentium quiete supplicant declarari .

An concessa per Episcopum licentia contrahendi Ma- ,, trimonium temporibus a Sacro Concilio vetitis , in iis ,, locis , in quibus dispositio ejusdem Concilii ad ipsum ,, quoque Matrimonii Contractum reperitur a consuetu- ,, dine extensa , dicatur etiam permissa traductio Spon- ,, sæ , seu Uxoris ad domum Viri ? *Die , & anno quo supra* , *Respondit* : Affirmative , dummodo traductio fiat ,, absque solemnitatibus . ,,

Ac inde concludit Sapientissimus Pontifex ; Nemo ergo 19
super hoc se , ac alios inquietet ; & si quis zelet evellere in hac materia abusus , curet potius eradicare a mente nubere volentium superstitionem jam pene universaliter introductam nolendi Uxorem ducere Mense Maji , juxta sancita in Concilio Provinciali Burdigalensi de anno 1624. *cap.* 7. *de Matrimonio num.* 5. ibi ; ,, Abo- ,, lenda sane perversa illa , ac superstitiosa quorum- ,, dam opinio , Mense scilicet Majo Uxorem non du- ,, cendi , quasi aliquid ex eo mali omnis emanans fi- ,, delitati contrahentium , ac prosperitati Nuptiarum ,, officere possit . Doceatur igitur populus , & ab omni- ,, bus Parochis sæpe instruatur , ut superstitiosis illis ,, nugis fidem haud quaquam adhibeat ; sed propter ,, ea tempora , in quibus ex præscripto Ecclesiæ a ce- ,, lebratione Nuptiarum abstinetur , nullum esse , quo ,, ipsæ jure , & canonice celebrari prohibeantur . ,,

Mater transiens ad secundas nuptias privatur tutela 20
Filiorum prioris Matrimonii , textu expresso *in leg. Matres* 2. *Cod. Quando Mulier tutelæ officio fungi potest.* ibi: *Nam si malunt alia optare Matrimonia , tutelam administrare non debent* , & concordant *Authent. Sacramentum* , *& leg. Si Pater* 3. *Cod.* 1. *eod.* Item perdit etiam curatelam eorum , *leg. Quod si nolit* 31. §. 13. *ff. De* 21
Ædilitio Edicto , Reiffenstuel *lib.* 4. *Decret. titul.* 21. *numer.* 39. Sanchez *de Matrimonio lib.* 7. *disput.* 88. *num.* 4. & 11. Joannes Angelus Bossius *de Matrimon. contract. cap.* 11. *numer.* 268. Rosignol. *in alias de Matrimonio Controversias contract.* 15. *de Matrimonio IV. prænot.* 6. *num.* 1. & 3. & alii passim . Et ratio est , quia vehemens , & efficacissima præsumptio est , quod fœmina transiens ad secundas nuptias negligat Filiorum præcedentis Matrimonii curam , eorumque bona in commodum posterioris Matrimonii cum illorum jactura disperdat .

Dicta tamen pœna non afficit Patrem transeuntem ad 22
secundas nuptias ; Baldus *Authent. Eisdem pœnis num.* 8. *Cod. De secundis nuptiis* , Angelus *l. Ex facto num.* 4. *ff. de vulgari* , *& pupillari substitutione* , Pinelius *leg. final. num.* 15. *De bonis maternis* , Reiffenstuel *loc. cit. num.* 39. Rosignol. *loc. cit. num.* 2. Sanchez *loc. citat. num.* 12. & alii : Immo existente Patre non datur Filius Tutor , nisi eidem emancipet : *leg. Si infanti* 18. *Codic. de Jure deliberand.* maneatque Pater legitimus administrator gaudens usufructu bonorum Maternorum Filiis quoad proprietatem competentibus ; *leg. Generaliter* 5. *verb. Neque* , *Cod. De secundis nuptiis* , *& leg. Omnem* 4. *Cod. de bonis maternis* , ibi : *Pater igitur Usufructum rerum materna rum etiamsi ad secundas nuptias migraverint , sine dubio habere debebunt* . Supradicta enim Lex cum præcise loquatur de Matre binuba , & non de patre binubo , utpote pœnalis , est stricte interpretanda , nec est extendenda ultra expressa *arg. cap. Odia* 15. *de Regul. Juris in* 6. cum similibus ; Tum quia in Patre binubo non currit illud tantum periculum in damnum Filiorum prioris Matrimonii , quod currit in Matre binuba , ut de se patet , adeoque &c.

Parentes transeuntes ad secundas nuptias , quando amit- 23
tant hæreditatem , & Legitimam filiorum præmortuorum , Vide verb. *Legitima a n.* 33. *ad* 35.

Alia ad rem , Vide verb. *Benedictio art.* 4. *per tot.* & verb. *Uxor n.* 41.

Nuptiarum ritus superstitione infecti , Fidelibus Indis 24
prohibentur ; Benedictus XIV. Tom 1. Constitut. 107.
incip. *Omnium sollicitudinum* §. 3. & 14. Nuptiarum tem- 25
pora ab Ecclesia præscripta , sunt observanda etiam in Regno Serviæ , & finitimis Regionibus ; Idem Constitut.
89. incipient. *Inter Omnigenas* §. 16. Nuptiis Infidelium , 26
quæ temporibus vetitis celebrantur , non prohibentur fideles assistere , dummodo fieri possit absque Creatoris injuria , & offensione fidelium , & Ecclesiæ Dei : Idem *ibid.*

Secundæ , tertiæ , & ulteriores nuptiæ sunt fidelibus 27
permissæ ; Idem Constitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 8.
& Constitut. 129. incip. *Eo quamvis tempore* §. 29. At- 28
tamen a Presbyteris minime benedicendæ sunt ; Idem in
cit. Constit. *Etsi Pastoralis* §. 8. Secundæ nuptiæ impe- 29
dimento sunt , ne quis promoveri possit ad Ordines Sa-
cros , etiam in Ecclesia Græca ; Idem *ibid.* Secundæ nu- 30
ptiæ prohibentur Diaconis , & Presbyteris Græcis , aliisque Orientalibus , sub pœna nullitatis , & depositionis ab Ordine ; Idem in citat. Constit. *Etsi Pastoralis* §. 7. & cit. Constitut. *Eo quamvis tempore* §. 30.

In Nuptiis Canæ Galileæ , ad quas fuit Christus voca- 31
tus , quis fuerit sponsus , valde inter se dissident Auctores . Plures enim volunt , quod sponsus fuerit S. Joannes Evangelista , qui viso miraculo conversionis aquæ in vinum , una cum sponsa de contrahendo matrimonio abjecit consilium . Auctores hujus sententiæ inter alios refert Tirinus in *Chronico sac. pagin.* 51. *numer.* 67. præcisis his verbis : *Addit S. Hieronymus* , *Augustinus* , *Beda* , *Alcuinus* , *Lyranus* , *Vincentius* , *& nemo veterum refragatur (immo ipse Joannes revelavit S. Geltrudi) Joannem fuisse sponsum illum in nuptiis Canæ Galileæ* .

Bran-

Brandius dicit, sponsam quoque Joannis se pariter consecrasse Christo, *& lateri B. Virginis adhæsisse*. Theophilus Raynaudus *tom.* 8. in opere de titulis cultus specialis Sanctorum *punct.* 14. *pag.* 574. inter Virgines in conjugio recenset juxta aliquorum sensum (quem tamen ipse non amplectitur) Sanctum Joannem Evangelistam, quem volunt fuisse sponsum, idest absque conjugii usu jam virum, a Nuptiis in Cana Galilæa a Christo adductum. S. Augustinus in *Præfat. in Joan.* hæc habet: *Iste siquidem est Joannes, quem Dominus de fluxi vaga nuptiarum tempestate vocavit, & cui matrem virginem virgini commendavit*; cui videtur subscribere S. Thomas 2. 2. *quæst.* 186. *art.* 4. *in resp. ad* 1. ibi: *Et ideo Petrum, quem invenit matrimonio junctum, non separavit ab uxore: Joannem tamen volentem nubere a Nuptiis revocavit*. Ast contrariam sententiam secutum fuisse S. Augustinum tradit Baronius ad *an. Christi* 31. *num.* 30. *& seq.* dicens, quod S. Augustinus asserit Joannem revocatum fuisse a nuptiis, non quod uxorem duxerit, eamque reliquerit, sed quod eam prorsus non acceperit, id colligens ex præcisis verbis ejusmet S. Doctoris in fine citati operis, ibi; *Plus amatur, quod neque uxorem duxerit, & ab ineunte pueritia castissimus vixerit*. Sicque tenet etiam eruditissimus Card. Lambertinus Benedictus XIV. *libr.* 3. *de Canonizat. Sanctor. cap.* 37. *numer.* 1. ubi ex relatis dictis verbis S. Augustini sic concludit: *Adhærendum esse videtur communi veterum sententia, qua eum cælibem fuisse affirmant*. Legi potest Card. Baronius ad *ann. Christi* 31. *numer.* 32. *& seqq.* memoratamque sententiam amplectuntur ex Patribus Epiphanius *Hæres.* 58. §. 4. Chrysostomus *de Virginitate cap.* 82. Cassianus *Collat.* 16. *cap.* 4. Ambrosius *de Institut. Virgin. cap.* 7. Paulinus *Epist.* 43. hæc ipse ad lit. qui idemque confirmat in Opere de *Festis J. C. numer.* 16. ubi insuper dicit, quod Baronius ad *ann. Christi* 21. *numer.* 30. optimo jure reprehendi Scriptores aliter sentientes, & potius Nicephoro tribuendam esse fidem, qui affirmat sponsum in illis nuptiis fuisse vel Simonem Cananæum, qui in duodecim Apostolorum numerum adscriptus, Zelotes appellatus est; vel Nathanaelem e Cana oppido in Galilæa gentium. Et quod S. Joannes non fuerit talis Sponsus in Nuptiis Canæ Galileæ sustinet D. Calmet in *Dictionario* verb. *Joannes Evangelista*, expresse dicens; *Quæ utique de virginitate sententia validioribus rationum argumentis fulcitur, quam quæ Cana sponsum fuisse tuetur*.

Novæ additiones ex aliena manu.

DE secundis nuptiis non incongrue hic paucis disserendum.

1 Nuptiæ secundæ bifariam accipiuntur. Nonnum-
quam non tantum a primis, sed etiam a tertiis,
2 & ulterioribus distinguuntur: Nonnumquam vero di-
cuntur quæcumque sunt post primas. De his agere
intendimus.
3 Secundæ nuptiæ a primis in eo differunt, quod lega-
tum Virgini, sub illa conditione relictum, si non
nupserit, debetur licet nupserit; *L. Quum tale le-*
gatum 72. §. *Mævius ff. de Condit. & demonstr.* At ea-
4 dem sub conditione relictum viduæ, tametsi olim
idem ex Lege Julia Miscella observaretur; *L.* 62. §.
2. *& L.* 63. *princip. ff. eod. tit.* Jure tamen novo a se-
cundis nuptiis abstinere debet, vel legato carere; *No-*
vell. 22. *cap.* 43.
5 Differunt præterea, quod vidua unius Matrimonii pro-
pter ingratitudinem revocare valet donationes liberis
6 factas; *L.* 7. *C. de Revoc. donat.*; Atque iterum nupsit,
ob injuriam, quam vicissim facit liberis prioris Matri-
monii, utique, nisi I. Filius aperte insidiatus fuerit vi-
tæ matris, aut II. impias manus ipsi intulerit, aut III.
circa totius substantiæ ablationem aliquid molitus fue-
rit; *Novell.* 22. *cap.* 35.
7 Item differunt, quod ex communi Juris Canonici in-
terpretatione secundis nuptiis benedictio adhiberi non
debet, nisi primæ non fuerint benedictæ; *cap.* 1. *&* 3.
de secund. nupt.
8 Sunt qui & aliam differentiam addunt, quod scilicet
nuptiæ simpliciter prolatæ de primis, non item de se-
cundis intelliguntur, favore primarum, & odio se-
cundarum. At hanc differentiam rejiciendam esse fir-
9 mat *Mastert. de secund. nupt. quæst.* 3. *ser. per tot.* nisi
intentio proferentis, vel subjecta materia, aliud evin-
cant.
10 Atque hinc legatum dotis relictum *Mulieribus pauperi-*
bus debetur non solum Puellis, quæ post legatum ad pri-
mum Conjugium invitantur, sed & viduis, nisi tamen
illud semel fuerint consequutæ; *Mastert. de secund. nupt.*
q. 3. *num.* 8.

In manifesto errore versantur, qui secundas nuptias 11
odiosas esse credunt, & varias earum pœnas recensent.
Causa erroris est, quod non distinguunt inter secun-
das nuptias, & id quod præter naturam secundarum nu-
ptiarum evenire potest, quum contrahuntur, uti est ad
eas nimia festinatio, & liberis prioris matrimonii quæ-
sita injuria.
Nimium autem festinare dicuntur mulieres, quæ in- 12
tra tempus (quod anni est) eligendis maritis præfixum
ad secunda vota transeunt, *L.* 1. *C. de secund. nupt.*
Duplex autem hujus juris est ratio. Prima, ne fiat tur- 13
batio sanguinis, & incertitudo generationis. Nec ces-
sat hæc incertitudo, licet constet mulierem ex pri-
mo Marito gravidam esse, propter metum superfœta- 14
tionis, quod tamen derident saniores Physici. Alte- 15
ra publica honestas, quod indecorum videatur mulierem,
statim a morte Mariti, ad secunda vota transire, velu-
ti quæ adhuc vivente Marito pudicitiam violasset, vel
de violanda cogitasset.
Mulier, quæ intra annum a die defuncti Mariti nu- 16
bit, varias incurrit pœnas; *L.* 1. *&* 2. *C. de secund.*
nupt. Prima, & præcipua est infamia ipso jure, ita ut 17
ne requiratur quidem Judicis sententia declaratoria; *L.*
1. *C. de secund. nupt.* Idque procedit, sive major, sive 18
minor sit Mulier: Quinimmo eam incurrunt Maritus, qui 19
eam ducit, sciens annum luctus nondum præteriisse, ta-
metsi sit miles; & parentes, qui eum eamve in pote- 20
state habent, quia prohibere potuerunt. Adde *Mastert. de se-*
cund. nupt. q. 9. *per tot.*
Secunda pœna est, quod non possit Mulier nomine do- 21
tis, aliove quovis titulo plus in secundum Maritum con-
ferre, quam tertiam partem suorum bonorum; *L.* 1. *Cod.*
de secund. nupt.
Tertia pœna est, quod nihil ex ullius extranei Testa- 22
mento titulo hæreditatis, legati, fideicommissi, alte-
riusve ultimæ voluntatis capere possit, *dict. Leg.* 1. *Cod.*
de secund. nupt.
Quarta pœna est, quod omnia amittat, quæ a de- 23
functo Marito ei obvenerunt; *dict. L.* 1. *Cod. de se-* 24
cund. nupt. Prior autem Maritus hic is intelligitur,
quem non debite Mulier eluget. Quocirca si hæres 25
instituta a primo Marito, post annum luctus secun-
do nupserit, etiam a secundo Marito hæres scripta
ad tertia vota intra annum luctus transierit, non hære-
ditate primi, sed secundi privabitur.
Quinta pœna est, quod ultra tertium gradum nulli con- 26
sanguineo ab intestato succedere possit: *dict. L.* 1. *Cod. de*
secund. nupt.
Suprascriptis pœnis Justinianus Mulierem subjecit, 27
quæ intra annum luctus non nupserit quidem, sed unde-
cimo mense a morte Mariti partum, quem ex inhonesta
scortatione, & non ex defuncto Marito conceperat, edi-
derit, *Novell.* 39. *cap.* 2. Probe autem hic monet *Ma-* 28
stert. de secund. nupt. q. 15. *num.* 7. totum hoc negotium
relinquendum esse arbitrio Judicis, qui examinatis dili-
genter Mulieris moribus, aliisque circumstantiis, diju-
dicabit, an partus undecimo mense natus Marito sit tri-
buendus, nec ne.
Mulierem vero, quæ intra annum luctus impudice vi- 29
vit, nec tamen parit, aut parit, sed die post annum
luctus, præfatis pœnis haud subjici firmant *Scipio Gen-*
tilis de secund. nupt. cap. 7. *per tot. & Mastert. eod.*
tract. q. 16. *pariter per tot.*
Quatuor tamen casibus prædictas pœnas Mulier 30
evitat. I. Si a Principe impetraverit, ut ipsi in- 31
tra annum luctus nubere liceat, *Leg.* 10. *ff. De*
his, qui notantur infamia. II. Si Princeps Mulie- 32
rem, quæ intra annum luctus nupsit, a supradi-
ctis pœnis liberet. Sed vide distinctionem hic tra-
ditam *a Mastert. de secund. nupt. quæst.* 18. *per tot.*
III. Si Mulier juste crediderit longo tempore extin- 33
ctum Maritum fuisse, *arg. Legis* 8. *ff. De his, qui*
notantur infamia. IV. Si intra annum luctus partum 34
ediderit, quem ex Marito illo conceperat, cui mor-
tuo nullum debet luctum, ut est hostis Patriæ, da-
mnatus Perduellionis &c. *Leg.* 11. §. 2. *ff. de his,*
qui notantur infamia.
Hactenus de pœnis, quas Mulier incurrit nimia 35
festinatione intra annum luctus nubens. Sunt &
aliæ pœnæ, quas incurrit Mulier, tametsi post
annum luctus nubat, in favorem, & commiseratio-
nem Filiorum, si quos superstites habet. Prima
est, quod omnia, quæ quocumque titulo a prio- 36
ri Marito percepit solo usufructu excepto ad Libe-
ros ipsius prioris Mariti transmittere debeat, nec
eorum alienandi facultatem habeat, *Leg.* 3. *Cod. de*
secund. nupt.
Secunda est, quod quidquid perceperit ex successio- 37
ne Liberorum, id quoad proprietatem solo in diem
vitæ suæ deducto usufructu, reliquis ejusdem Ma-
trimonii liberis reservare debeat, *dict. Leg.* 3. *Co-*
dic. de secund. nupt. Vide tamen *Mastert. de secund.*
nupt. quæst. 27. *& plur. sequent.* qui probe discu-
tit,

38 tie, quid Justinianus circa duas hasce pœnas per *No-*
vellas suas immutaverit. Vide quoque eumdem *quæ-*
stion. 44. *& plurib. sequent.* qui de aliis pœnis disse-
rit, tum examinat, an aliquibus in casibus eas evitet
Mulier.

39 Nostrum autem est hic tantummodo examinare, an
Jure Canonico *in cap. penult. & ultim. de secund. nupt.*
omnes pœnæ, de quibus hactenus loquuti sumus, ces-
saverint?

40 Non ignoro, plures in ea esse sententia, ut omnes
prædictæ pœnæ a Jure Canonico sublatæ sint. Confer
41 *scipion. Gentil. de secund. nupt. cap.* 18. Ex aliorum ve-
ro sententia sublatæ a Jure Canonico sunt pœnæ in o-
dium tantummodo secundarum nuptiarum introductæ,
non item illæ, quæ in favorem liberorum primi Matri-
monii sunt statutæ; *Peregrin. de Jure Fisci lib.* 3. *tit.*
15. *numer.* 3. *Anton. Matth. de secund. nupt. disput.* 6.
per tot.

At mihi semper arrisit opinio *Humii ad Treutler. Se-* 42
lectar. disput. vol. 1. *disput.* 8. *Thes.* 5. *litt. B.* tenentis,
solam infamiæ pœnam, non item cæteras pœnas Jus Ca-
nonicum sustulisse. Confer omnino cum loco citato,
tum clarissimum *P. Girald. in addit. ad Maschat. Instit.*
Canon. tom. 2. *pag.* 677. *column.* 1.

FINIS TOMI SEXTI.